BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 H
5

C·32·A

M

12
1
h
20

Digitized by Google

Digitized by Google

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS

SVI SECVLI ARCHIATRI.

In omnes Hippocratis Aphoriſmorum libros Prælectiones Patauinæ.

In quibus innumeri penè ipſius Hippocr. obſcuriores loci, ac ſententiæ elucidantur, problemataq; permulta obſtruſiora facili methodo enodantur.

OPVS VARIA DOCTRINA REFERTVM, PHILOSOPHIS, MEDICIS; ac ſtudioſis omnibus vſui, ac iucundum futurum.

INDICE RERVM, AC VERBORVM, DITISSIMO ORNATVM.

Nunc primum à MAXIMILIANO ipſius Auctoris filio publici iuris factum.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM

D. D. MARCVM SITTICVM

EX COMITIBVS IN ALTAEMPS ARCHIEPISCOPVM, & Principem Salisburgenſem, Sedis Apoſtolicæ Legatum natum.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONT. AC MAGNI DVCIS HETRVRIÆ.

CARMELITANI SCALZI S. MARIA DELLA SCALA

Cornelio

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BONONIÆ, M. DC. XIX.

Apud Hieronymum Tamburinum.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.

D. D. MARCO SITTICO

EX COMITITIBVS

In Altaemps Archiepiſcopo, & Principi Salusburgenſi, Sedis Apoſtolicæ Legato nato.

MAXIMILLIANVS MERCVRIALIS S. D.

DVLCISSIMI Parentis labores, Princeps Illuſtriſs. in omnium peritiſsimorum publicam vtilitatem excuſsi, vt communi hominum luce fruerentur cum decernerem: Illud multas depoſcebat manus, ſub cuius munimine ac patrocinio, ſecurè in lucem prodire poſſent: opus enim viri planè admirabilis, non cuique dicandum eſt, ſed Mecenati Ampliſsimo: quod nomen ſingulari tua benignitate, & mira quadam beneuolentia, qua omnes virtute prędiros protegis, & tueris, iure optimo tibi peperiſti: Accedunt inſignes dotes quibus excellis, ac animi tui ornamenta quibus incedis, quæ omnes admirantur, illa enim ſapientiam, literarum eruditionem, quibus ſacrum tuum pectus excultum

Digitized by Google

eſt prædicant. Tibi igitur Heroi præſtantiſsimo munera parentis libentiſsimè voueo: quæ ſerena fronte ſuſcipe, cum tuo dicantur nomini, illaque tanquam certiſſima amoris, & gratitudinis ſigna amplectere: Interim ego pro celſitudine tua, vota faciam, & preces ad Deum fundam. Viue tu fœlix, viue, vt patria viuat. Vale.

Digitized by Google

In Editionem Commentarij

HIERONYMI MERCVRIALIS

in Hippocratis Aphoriſmos.

AVDAX è Diuum Templis Donaria Com
Suſtulerat, ſacras depopulatus opes:
Reddideratq; ſuum, quod Apollinis ante fuiſſet
Sic furto, patria nomen in Vrbe tulit.
Sed crepera, & tenebris Anathemata condita denſis,
Nec benè nota graui delituere ſitu;
Admouit dextram dum MERCVRIALIS amicam,
Omnia eunt ipſo lucidiora die:
Mercurio duce, rem ſacram hic malè ſuſtulit atqui
Rem ſacram reddat MERCVRIALIS adeſt.

Thomas Dempſterus à Muresk Scotus.

AD

Digitized by Google

AD LECTOREM.

PRÆLO tandem dedimus præſens hoc opus, quod ſumma cum diligentia per longum tempus apparauerat Hieronymus Mercurialis, magno literarum detrimento, omnibus præreptus, quod qua ſit ingenij ſubtilitate elaboratum, qua claritate conſpicuum, quantum denique ex eo, medicam profitentibus artem, conſtare poſſit emolumenti te lectorem Iudicem facio. Illud igitur hilari fronte, accipe, dum ego tres alios Tomos eiuſdem in apertum proferam primum in ſecundum Epidemiorum Hippocratis, ſecundum de natura humana, & ſalubri dieta, tertium denique in aliqua Ariſtotelis Problemata, ſingulos ab ipſo Authore omnes abſolutos, & ad tectum, vt aiunt, faſtigiumque perductos. Vale.

PAVLVS

PAVLVS PP. V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Exponi ſanè nobis nuper fecit dilectus filius Maximilianus Mercurialis clericus, ſeu laicus Foroliuien. Quod cum ipſe exponens quendam librum Prælectiones Patauinæ inſcriptum opera quon. Hironymi etiam Mercurialis prædicti exponentis patris ſuper Aphoriſmo Hippocritis conſcriptum ad publicam communemque vtilitatem in lucem dare decreuerit; ſed quia plurimum vereretur ne aliqui qui ex alieno labore lucrum quærunt eundem librum imprimi curent in ipſius exponentis præiudicium Nobis propterea humiliter ſupplicari fecit dictus exponens quatenus eius indemnitati in præmiſſis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur eundem exponentem ſpecialis gratiæ fauore proſequi volẽtes, necnon à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpẽſionis, & interdictis, alijſq; Eccleſiaſticis ſententijs, cen. & pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit ad effectũ præſentium dumtaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes huiuſmodi ſupplicationibus inclinati eidem exponenti, vt ſi vel poſtquam liber prædictus, iuxta formam Cõcilij Tridentini examinatus, & approbatus, ac etiam per ordinarium loci, & Inquiſitores hæreticæ prauitatis illarum partium viſus, & etiam approbatus fuerit viginti annis à primæua dicti libri iam recogniti, & approbati impreſſione computan. duran. nemo tam in Vrbe, & in vniuerſo ſtatu noſtro Eccleſiaſtico mediatè, vel immediatè Nobis, & Sedi Apoſtolicæ ſubiecto, quam extra, illum librum prædictum ſine ſpeciali dicti exponentis, aut eius hæredum, vel ſucceſſorum, vel ab eo, vel eis cauſam habentium licentia imprimere, ſeu imprimi facere, aut illum ab alijs ſine huiuſmodi licentia impreſſum, vel imprimendum vendere, ſeu venalem habere, aut proponere, vel in officinis, aut alibi retinere poſſit Apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus, & indulgemus, nec non vniuerſis, & ſingulis vtriuſq. ſexus perſonis præſertim librorum impreſſoribus, & bibliopolis, ac typographis in Vrbe, videlicet, & ſtatu Eccleſiaſtico prædictis ſub quingentorum ducatorum auri de Camera, & amiſſionis librorum, & typorum omnium pro vna Cameræ Apoſtolicæ, & pro alia eidem exponenti, ſeu eius hæredibus, & ſucceſſoribus, aut cauſam ab eis habentibus, & pro reliqua tertijs partibus accuſatori, & Iudici exequenti irremiſſibiliter applicare: extra ſtatum verò Eccleſiaſticũ ſub EXCOMMVNICATIONIS *incurrenda pœnis toties quoties contrauẽtum fuerit, ne per dictos viginti annos prædictum librum, aut aliquam eius partem ſub quacunq. forma, vel mutatione, vel inuerſione, vel etiam cũ quibuſuis additionibus, ſcholijs, ſummarijs, gloſſis, aut interpretationibus, etiam ad inſtantiam cuiuſuis alterius perſonæ, cuiuſcunq. dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, nobilitatis, præminentiæ, & conditionis exiſten. quouis quæſito, colore, vel ingenio alicubi, abſq. expreſſa licentia prædicti exponentis, vel ſucceſſorum prædictorum imprimere, ſeu imprimi facere, aut etiam alibi etiam in quauis orbis terrarum parte, & per quoſuis alios, præterquam de licentia, & aſſenſu huiuſmodi impreſſum vendere, ſeu venalem exponere audeant, ſeu præſumant, niſi ad hoc expontis, vel ſucceſſorum prædictorum expreſſus acceſſerit aſſenſus, de quo per cedulam eius, vel eorum manu propria ſubſcriptam cõſtare debeat: diſtrictius inhibemus, & nihilominus vniuerſis, & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac noſtris, & dictæ Sedis Apoſtolicæ, & de latere Legatis, ſeu eorum Vicelegatis, aut Præſidentibus, Gubernatoribus, aut alijs Iuſtitiæ Miniſtris prouinciarum Ciuitatum, terrarum, & locorum quorumcunq. contractus dicto exponenti eiuſque hæredibus, & ſucceſſoribus, ſeu ab eis cauſam habentibus huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes quandocunq. ab eodem exponente, aut alijs prædictis fuerint requiſiti pœnas prædictas contra quoſcunque inobedientes exequantur præcipimus, & mandamus. Irritum quoque, & inane decernimus ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit atteſtari. Non obſtan. Apoſtolicis, ac in vniuerſalibus Prouincialibusq. & Synodalibus Concilijs editis, & eden. ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, cæteriſq. contrarijs quibuſcunq. Dat. Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris die 21. Martij M. DC. XIX. Pontificatus Noſtri Anno XIV.*

Locus Sigilli O

C. Maffettus.

D.Homob. Pœnitent.pro Illuſtriſs.& Reuerendiſs. Card.Archiepiſcop.Bonon.

Imprimatur

Inquiſit.Bonon.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS,

PRAELECTIONES PATAVINAE,

IN PRIMVM LIBRVM APHORISMORVM

HIPPOCRATIS.

QVOD hoc tempore,atq, hoc anno, Hippocratis Aphoriſmorum librum primum ſuſceperim vobis interpretandum, cauſæ quidem complutes, ſed potiſſimum duæ, effecerunt; quarum altera fuit, quia cum triginta quattuor annorum ſpacio, quibus ad publicè,atque in primo medicinæ gradu profitendi munus ſum à Deo vocatus, nunquam hunc librum (qui paſſim, tamquam totius medicinę initium, cenſetur) ſim interpretatus, vix hanc vitam mihi iucundam eſſe duxiſſem, ni totius artis noſtræ fundamentum etiam quandoque explicuiſſem. Altera fuit, quod cum (vt ſcribit ſuidas) aphoriſmorum liber omnem humanum intellectum tranſcendat, quod feci in alijs auctoris huius libris interpretandis (nec ſine aliqua laude, & fructu) vt in hoc quoque ingenij mei vires, ſi quid poſſunt, in veſtram commoditatem, & delectationem tentarem. Itaque Magni Hippocratis magnum opus interpretaturus, magnum quoque apparatum aliquem faciam cogi videor. Erit autem vniuerſus huiuſmodi apparatus à me quinque capitibus comprehenſus. In primis quis ſit auctor, nam ad reddendum auditorem attentum,& beneuolũ, quantum poſſit perſpecta auctoris interpretandi auctoritas, facile intelligunt, quicumque apud Ariſtotelem legerũt,nihil eſſe,quod æquè populo perſuadeat, eumquè in optatam ſententiam ducat,atque cognitam hominis perſuadẽtis peritiam,ac bonitatem. Secundum caput erit,quod nam ſit illud Hipp.opus,quod expoſituri ſumus, vbi de inſcriptione & titulo neceſſe erit, loquamur. Tertium erit,quem ordinem inter medicinæ libros,Hippoc.aphoriſmi habeant.Quartũ, qua methodo, & quo ordine in componendo hoc vtiliſſimo, & nobiliſſimo libro ſit vſus. Quintum,& poſtremũ,quæ ſit futura ratio, & quis modus, quibus

Auctoris in hoc l b. interpretando apparatus.

nos in explicando hoc diuino auctore ſumus vſuri. Vt ergo incipiamus; Hipp.
vitam non eſt vt ab ouo ordiamur, tum quia auctoris antiquiſſimi pauca habe-
De Hippocrate non nulla. mus, ob eius temporis ſcriptorum paucitatem, quando ſcilicet vix vnus Herodo-
tus hiſtoricus, atq; is alio intentus fuerit; tum quia ſi quid haberi potuit, totum fe
re à Sorano (quem habemus) poſteritati relictum eſt. id autem dicemus, virum
Nobilitas illius. hunc fuiſſe nobiliſſimum, quia ab Hercule ex matre, & ab Aeſculapio ex patre,
originem habuit. Fuerunt illi Præceptores egregij: in rhetorica Gorgias Leonri-
Præceptores. nus, in philoſophia vero Democritus, qui vt Ælianus ſcribit 4. de varia Hiſt. c. 20.
impulit eum ad ſcribendum Ionicè, cum eſſet Doricus. In medicina verò patrē
De hoc cõſule Marſil. cagnat. lib. 4. obſer. cap. 1. Heraclidem, ex genere Aſclepiadarum, præceptorem habuit, atque Herodicum
Selybrianum à Platone laudatum, vt maximè temperatum, atque etiam ab Ari-
ſtot. & quod prouerbio dicebatur de filijs Hipp. qui vt ſtulti à Comicis traduce-
bantur, (vt quoq. Gal. lib. quod an: mor. memorat,) haud quaquã huius, ſed alte-
rius fuerunt filij; cum Theſalus multa ſcripſerit præclarè, & in honore fuerit apud
Archelaum Macedoniç Regem, & Draco ſimiliter optimus fuerit medicus; Iu-
Sãctitas. ramentum vero illud ſanctiſſimum eundem fuiſſe teſtatur; quod etſi forſan ab
Hippo. non ſit æditum, haud tamen vero diſſimile eſt potuiſſe ab eo, vel ore, vel
ſcripto ſequacibus, & auditoribus ſuis proponi, quod deinde per manus traddi-
tum, vt pleraq. alia rara, tãdem ad nos peruenit, proq. ipſius Germano fœtu paſ-
Liberalitas. ſim nunc cenſetur. Eundem verò liberaliſſimum monſtrant, non modo ſingu-
laria beneficia prouintijs, atq. regnis ab ipſo collata, ſed & ingentes opes ſpretæ,
ac præſertim factum illud Artexerſis inter ipſius epiſtolas relatum, cuius mune-
ra, ac maxima præmia, non quia Hoſtis græcorũ eſſet, vt quidam dixere, ſed ob
animi magnitudinem potius reſpuiſſe, credendũ eſt. Quç verò fuerit ipſius apud
Eius apud omnes auctoritas. omnes, auctoritas præter Abderitarũ ad curandum Democritum uocatio, Athe-
nienſiũ, aliarumq. Græciç rerũ publ. teſtimonia, ſacrificia præſertim, Aræ, tẽpla,
ſibi ab ipſis ſeruatis, erecta, palã oſtendunt. Nec minus eſt id, quod ſcriptum in-
uenitur in lib. Gal. attributo de catharticis, Eraſiſtratum ſcilicet illum magnum
medicum conſueuiſſe dum per urbes, & prouincias ambularet, Homeri atque
Doctrina. Hippocr. libros decantare. Porrò quç fuerit Hippocr. doctrina, atq; in medendo
conſumata peritia, illius ſcripta celebratiſſima teſtãtur, quæ ab omnibus poſteris
cuiuſq. profeſsionis ita ſunt æſtimata, ut aliqui (ueluti Celſus,) eum medicinç cõ-
ditorem, alij medicorum principem, vt Plinius, alij Diuinum, pleriq. magnum
nuncuparint, eiuſquè ſcripta tamquam pura, & uera oracula putarint. Vnus Ari-
ſtot. & ipſius pronepos, ab eo plurima bona mutuatus, Hippocratis nuſpiam,
niſi ſemel, atque Ieiunè ſatis lib. Polit. 7. mentionẽ fecit; quod aũt Varro, Strabo,
Plinius, atque alij memoriç prodiderunt, Hippocratem, ex tabulis tẽplo Æſcula-
pij Pergami appoſitis, medicinam ſuam conflaſſe, atque poſt (concremato tem-
plo) eam diuulgaſſe, purum flagitium, & ſcelus eſt, de tanto uiro ea comminiſci,
& exiſtimare, niſi forſan id egerint, ut docerẽt doctrinam Hipp. non poſſe non
ueram, indubitatam, ac diuinam eſſe, poſtquam ipſi fuit ope numinum ſuppe-
ditata: ſic etiam fabulam puto, quod ſcribit Celius lib. 12. cap. 16. ſcilicet ipſum
guſtaſſe excrementa corporis, ut medicinam addiſceret, & forſan id ſibi con-
finxit ex Ariſtophane, apud quem medici uocantur σκατοφάγοι.

Opus

Digitized by Google

Opus hoc (quod fuit 2. loco propoſitū) nobis interpretandum propoſitum, (vt audiuiſtis ex Suida) omnem humanum intellectum trāſcendit, atq; tanti omni tempore, & apud quoſcumque ſcriptores eſt æſtimatum, vt ueluti in prouerbium abierit, vbi de veritate alicuius eſt aſſerendum, vt dicatur eſſe Hippocr. aphoriſmum. quādoquidem nihil eſt in ipſis, quod non ſit naturę conſentaneū, longaque, & certa experientia cōfirmatum; cum etenim in poſtrema ætate poſt magnas, & diuturnas peregrinationes, poſt infinita propemodum corpora ab omni morborum genere curata, poſt certas diſputationes, hoc opus condiderit haud eſt dubitandum quin abſolutiſſimum, omniſq; ἀκριβείας refertum fecerit, vt minimè mirandum ſit, quod nullus ferè ſcriptor inueniatur, qui aphoriſmorum teſtimonio, non modo ad res medicas confirmandas, uerumetiam ad cuiuſque artis præcepta, vel probanda, vel ditanda, non vtatur. Cæterum quæ ratio Hipp. impulerit ad ipſum ſic appellādum, varia apud varios ſcriptores tradita reperitur. Alij enim ſic vocaſſe putant, quòd ſint veluti ſententiæ quædam inter ſe ſeparatæ, alij quòd ſint breues, & dilucidæ ſententiæ, veluti finitiones, & reſſolutiones rerum ad artem pertinentium. Galen. autem exiſtimauit aphoriſticū doctrinę genus, nil aliud eſſe, quam breuiſſimis uerbis, oēs rei proprietates deffinire. Nam idem Galen. 3. in 6. Epid. dicebat Hipp. aphoriſmos eſſe ab ipſo longo tempore dijudicatos, & deinde in cōmunes ſententias redactos, & firmatos: vt ex his facile ſit colligere aphoriſmos ſic appellatos, quaſi ſint breues, quędam ſeparatę ſententię, longo uſu, & ratione, ut ueræ dijudicatæ, & approbatæ: nec valet, quòd interdum, atque etiam in hoc ipſo 1. libro, imò verò ſtatim, ſint aliquæ ſententiæ ſatis profuſę: quoniā pauciſſimæ illæ ſunt, ſi vniuerſim ſpectētur, atque illę paucæ, planè haud perueniunt ad diexodicum interpretandi genus. Iam verò Ariſt. 2. Rhet. cap. 21. de ſententijs tractans, alias cum ratione eſſe, alias ſine ratione, ſcribit; atque non quidem de particularibus, ſed de vniuerſalibus, ad actioneſq́. pertinentibus eſſe: quemadmodum etiam aphoriſmi, quorum alij (vt ſuo loco videbitur) habent coniunctam rationem, alij vero non habent: atque illud etiam hoc loco eſt adijciendum quòd Seneca, & omnis ſtoicorum ſchola proddidit, huiuſmodi antedictas ſententias, alias eſſe pura dogmata, alias eſſe præcepta; id quod maximè elucet quoque in ipſis aphoriſmis, quorum aliqui ſunt ueluti dogmata, vtilia ad medendum, alia vero ſunt præcepta. etenim, ut rectè ſcripſit idem Seneca Epiſt. 95. artes pleræquè, imò etiam liberaliſſimę habent ſua pręcepta, & dogmata (ut medicina) cum alia ſit ſecta Hipp. alia Aſclepiadis, alia Themiſonis: etenim quę Gręci dicunt δόγματα, latini decreta uocant, ſeu placita. Pręcepta uerò ſunt (ut ait Seneca epiſt. 38.) ueluti ſemina, quę ut pauca mole ſunt, uires tn̄ habent ingentes, ob quas ampliſſimos fructus producunt, ſic & pręcepta, ſeu aphoriſmi: unde pręſtat habere ea potius, licet pauca, in promptu, quam multa, ſed non in promptu. Hic autem docendi, & loquēdi modus preterquamquòd maximè omnium ad grauiſſimos magnęq; auctoritatis uiros (cuiuſmodi fuit Hip. in medicina & Ptolomęus in Aſtrologia qui & ipſe fecit aphoriſmos,) ad Senes etiam (ut ait Ariſt. loco citato) ſpectat; habet & alios præclariſſimos uſus, atque commoditates, ut Galen. luculenter diſputat primo Aphoriſ. comm. primo, etenim ij, qui recenter in arte in-

Aphoriſmorum dignitas.

Aphoriſmi cur ita nūcupati.

Aphoriſticę doctrinę uſus, ac commoditates.

ſtitui cupiunt,ex hoc doctrinæ genere,mirum in modum proficiunt: ſiquidem
cum (vt ſcribit Ariſt.3.rhet.x.)diſcere facile,omni naturæ ſit iocundũ;breuitas
diſcendi,cum facilitatem pariat, fit, vt ſit cunctis gratiſſima. Deindè ad com-
plectendum, & retinendum memoria hoc genus docendi magnopere iuuat: ſi
quidem,quę cum iocunditate,& facilitate cõprehenduntur in memoria admo-
dum firmantur,vt ob hoc pueri (quẽadmodum ſcribit Plato in Timęo) magno-
perè valeant memoria, quia, quæcumque diſcunt, cum voluptate comprehen-
dunt: & quæ breuius diſcũtur ab omnibus,etiam tenacius retineri conſueuerũt.
Poſtremò valdè conuenit ad reducenda in memoriam quæcumque ſunt oblit-
terata;cum etenim reminiſcentia ſit opus quoddam animæ,quo per aliqua pau-
ca, multorum recordationem ſibi comparat, ſanè aphoriſticus docendi modus
ad hoc maximè conducit, & ob hoc Gal.4.in 6.Epid.19. dicebat Hipp. ſextum
Epid.cõpoſuiſſe reminiſcentiæ cauſſa,ex quo libro,atq; alijs Epidemicis magna
Apho. an ex parte captos fuiſſe aphoriſmos ſcimus. De ordine huius libri ad alios, ſeu in
Theor. an qua parte medicinę comprehendantur ſcio multos fuiſſe, qui putarunt inter
verò prac. Theoricos debere cenſeri,imò hac ratione obtinuit vetuſtiſſimus uſus, vt qui
theoricam vocatam profitentur, antè cætera aphoriſmorum librum exponen-
dum ſumant. Alij contra eſſe puram praxim, quòd omnia, aut certè plurima
Auct.opi. quæ hic tradduntur in vſum artis tendant. verum hanc ſententiam libentius ſe-
quor, quòd aphoriſmorum liber ſit veluti totius medicinæ promptuarium, vel
potius theſaurus, ac propterea non vnum genus, ſed cuncta artis genera breui-
bus ſententijs complectatur: proptereaquè non modò futuris medicis, antè om-
nes alios proponatur,ut in ipſo, quaſi in tabula quadam totã artem ſpectent, ve-
rumetiam, ijmemoria totum mandent,& quòd faciebat Eraſiſtratus ubiq; can-
tent; etenim vt ſcribit Ariſt.3.ethic.capit.5.& 19.ſec.prob.28. cum omnes te-
neantur leges ſcire, iure ab antiquis vt à Therpandro Antiſcæo, qui (ſecundum
Clementem primo ſtromatum) eos carminibus dedit, inſtitutum fuit, vt paſ-
ſim vulgo cantarentur, ne facile obliuioni mandarentur, quòd multò magis
in arte ea faciendum eſt, cuius leges non tranquillitatem populorum, ſed ipſam
De ordine ſalutem continent. Circà ordinem,& methodum qua vſus ſit Hippoc. in com-
an compoſ. ponendo hoc libro, non minus curioſa, atque ſollicita fuerunt pleraq. interpre-
an deffini. tum ingenia,alijs compoſitiuam, alijs diffinitiuã, alijs reſſolutiuam methodum
an reſolut. faciẽtibus: Fuit etiam Hiſpanus quidam, nomine Benedictus Buſtamantes, qui
profeſſus eſt ſeſe vnam inueniſſe methodum, qua ſit vſus Hippocrates in apho-
riſmis,ſed Dij boni,quas inæptias,& quas confuſiones peperit, dum ordinem in
Opi. prop. re inordinata nimis ſollicitè quæſiuit. Ego autem libentius ſequor illorum ſen-
tentiam, qui putarunt doctrinam aphoriſticam,nullum ordinem, nullamquè
methodum requirere,quòd ſint veluti ſeparatæ quædam ſententię,multa breui-
Ratio. ter complectentes: Et quæ me ad hoc arbitrandum impulerunt, multa ſunt, &
primum eſt auctoritas Galeni, qui cum præclariſſima omnium in hoſce libros
ediderit commentaria,aut nihil tamen,aut omninò parum laborauit in docenda
vlla ipſorum methodo,quòd (alioqui ſtudioſiſſimus methodi) certè non omiſiſ-
ſet,ſi,quem parentem,& ducem artis habuit,eo uſum fuiſſe putaſſet;quinimò in
libro de fracturis, Hippoc. & veteres exquiſitum ordinem rerum tractandarum

aut non-

aut nondum nouiſſe, aut contempſiſſe, aſſerui. Præterea ſi res ipſa conſideretur, in vnoquoq; libro conſpiciuntur aphoriſmi toto genere diuerſi, parum aut nihil coniuncti: Etſi enim aliqui videantur inter ſeſe connexionem habere, ſunt tamen pauci, atque id caſu potius, quã arte factum uidetur: ſiquidem cùm Hippo. ex multis ſuis aduerſarijs, ea, quæ ratione, & lõgo uſu probatiſſima habebat colligeret, ut unum hoc uolumen faceret, ac prout hæc, uel illa approbabat, notaret, haudquaquam poterat, eum exquiſitum ordinem, ac methodum ſeruare, quem imaginati ſunt multi, Galeno alicubi dicente, neminẽ antè ſe doctrinã à notione finis inchoãtem, ex qua conſtituantur artes, ſecũdum methodum, tradidiſſe: quamquam non is ſum, qui etiam ſingula abſque ullo ordine faciam: cum primus liber pręſertim, aliquod lumẽ methodi (ut ſuo loco dicetur) præſeferat. Non tamen quia aphoriſmi careant ordine, ſunt aſperhandi, quòd una breuitas illa ſucculenta utiliſſima per ſe ſit, nec ita ordine egere uideantur, quemadmodum longa oratione traddita, quæ niſi ordine aliquo, & methodo traddantur, nec facile intelligentia compręhẽduntur, nec memoria ſeruantur: ut propterea dixerit Ariſt. μαθήματα, eſſe εὐμνημόνευτα, quia habent ordinem. Quòd pertinet ad me ipſum, cum Gal. ſcripſerit primo in tertiũ de morbis vulg. in principio c. 10. lib. de Frac. 3. de diff. reſp. pręcipuum interpretis munus eſſe, auctoris mentem peſpicuam facere, eiuſq́ dogmatibus ſemper conſentanea dicere, necnon quicquid ipſe dicit demonſtrare, ac poſtremò, ut idem Gal. 2. ad Glauc. ſcribit, ſi opus eſt ad maiorem claritatem uerba etiam ſua adijcere: Quantum in me erit, ſtrenuam dabo operam, ut mentem Hippocratis diligenter & perſpicuè aperiam: ſi quæ autem ab ipſo ſine ratione erunt propoſita, conabor proprijs demonſtrationibus confirmare: numquàm interim ab ea Hippocr. doctrina recedens, quam in ſuis commentarijs ſcriptam reliquit: & quoniam ſępe dubia occurrunt, ut ſæpe in Hipp. quem ob obſcuritatem à veteribus paleo tectum caput, depictum fuiſſe narrat Soranus, & (vt ſunt res omnes humanę in æterna caligine, & obſcuritate ſepultę) ea diſſoluere enitar, ſimulquè ad uſum artis, quicquid reduci, & uelut digito monſtrari poterit, propter utilitatem ueſtram, omni induſtria, & fidelitate conabor docere: incipiamus igitur.

Altera ratio.

Interpretis mu.

---

1 *Vita breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, aſſidentes, & exteriora.*

VTRVM hic ſit unus aphoriſmus, an duo, plerique interpretes diſputarunt, veruntamen ſemper fui huius ſententię, aut eſſe duos coniunctos, aut vnũ duas partes habentẽ. Etenim cum à pleriſq; ſcriptoribus pręſens ſententia citetur, vt quę omnibus artibus, imò omnibus tractationibus inchoandis ſit accõmodatiſſima, ſemper ferè poſterior pars omittitur, quaſi ſeiũcta eſſe debeat à priore. Attamẽ cum Galenus (qui cõmentarios in hũc librũ Romæ fecit, ut aliorũ malas interpretationes cõfutaret, quẽadmodũ ipſemet in lib. de lib. propr. eſt teſtatus) vnum tantum fecerit aphoriſmum; ego quoque libentius unum eſſe duas partes habentem ſtatuo, atque totum eſſe ueluti prohemium quoddam ipſius

ipſius artis; etenim prior pars eſt, *Vita breuis.* ſecunda. *Non ſolum oportet &c.* Quòd autẽ ſpectat ad prohemiũ: Ariſ. 3. rhet. c. 14. ſcribit, maximè propriũ illud eſſe prohemio, ut in eo dicatur breuiter, quid dicendũ, & faciendũ ſit: ac propterea ubi res tractanda, uel nota eſt, uel parui momenti, nõ eſſe opus prohemio. Et ꝓpter Hipp. facturus prohemium ipſi medicinę, nõ modo uoluit dicere, de quo ſit ipſi tractãdum, nẽpe de arte medica, uerumetiã de re magni momẽti, ſcilicet in qua iudiciũ difficile, experimẽtum fallax, & occaſio pręceps: quaſi dicat Hipp. tractaturus ſum de arte, quæ longa eſt, ſi breuitas uitæ æſtimetur, & in qua occaſio pręceps, iudiciũ difficile, & experimentum fallax; neq; Gal. malè cẽſuit eos interpretes, cæteris eſſe ꝓferendos, qui dixerunt Hipp. in hoc prohemio cauſsã reddere ſcriptionis aphoriſticę, ac præſentis libri, quaſi uerò, ob artis longitudinem, & vitæ breuitatem, eo modo ſit ſcribendum, vt in tanta breuitate temporis, ac artis lõgitudine poſſit ars addiſci; quod fit ſi breuiter, multa (vt in aphoriſmis) doceantur: ſed uidendum eſt, cur Hip. hæc quinque tantum, & non plura poſuerit. Nam lib. de locis in homine, plura dixit de artis medicę difficultate, deq. occaſionis, & vitę breuitate. Verum quòd nec plura, nec pauciora uoluerit prędicere de arte medica, ſummo artificio fecit, ſiquidem breuitatem aphoriſticã ſibi ſeruandam propoſuerat, itã ut nil neceſſarium omitteret, nil ſuperfluum apponeret, artẽ itaq; longã, (de qua tractare debebat,) opus erat ut diceret: & cũ longũ ſit correlatiuum, atque ad aliud dicatur (vt Ariſt. in prędicamentis) cogebatur uno poſito & alterum ponere, ſcilicet breuitatem uitæ: ob quam ars medica potiſſimũ longa dicitur: & ante poſuit breuitatem uitę, longitudini artis, quòd hoc ſit apud omnes maximè confeſſum, & clarum, cum enim cuncti homines ſint viuendi cupidiſſimi, nemo eſt, qui ubi ad ſenectam peruenerit, non uideatur ſibi exiguũ tempus uixiſſe, etiam ſi Ariſt. in fine lib. de long. & breu. vitæ, homine, & elephãte, nullum aliud animal diutius viuere ſcripſerit: quamquam Seneca in initio lib. de breuit. vitæ, (vbi hanc Hipp. medicorum maximi exclamationem quandam eſſe dicit,) haudquaquam ita breuem eſſe ſuaptè natura uitam noſtrã monſtrat, ſed potius à nobis eam breuem fieri, qui uitam ad res maximas agendas, nobis datam, in luxibus, ac nullius momenti rebus, profusè nimis conſumimus.

Hip. artificium in pri. aph.

Quæſit. *Ars Longa*: Conſideratione dignum eſt, cur Hippocr. tractaturus de Arte medica, non dixerit eam eſſe longã, ſed ſimpliciter artẽ protulerit; pro cuius rei intellectione dupliciter reſponderi poteſt: uno modo ſic locutum eſſe Hipp. quoniam facturus prohemium quaſi ad omnes artes, debebat uniuerſaliter loqui, nam illud ueriſſimũ eſt, omnem artem lõgo tempore acquiri; Vnde Ariſtoteles initio libri methaphiſicorum, artem fieri ex pluribus memorijs, & experimẽtis, ait, quæ fieri nequeunt niſi longo tẽpore; aliò modo reſponderi poteſt, veteres illos medicinam, per excellentiam, conſueuiſſe appellare artem, vnde Hip. duos libros inſcripſit de arte, & de arte uetere, in quibus tractat de medicina, & Virgilius noſter uocauit medicinam artem mutã; & certè ſi in medicina cõſiderentur particularia, eſt lõga, ſi vniuerſales regulæ breuis, quam neſcio quis pollicetur ſe docturum eam ſex menſibus ut Gal. ait. Porrò de tribus alijs propoſitis, ſcilicet occaſione, experientia, & iudicio, Galenus putat eſſe addita tamquam eãm lõgitudinis Artis, quaſi dicat Hippoc. artem medicam eſſe longam, quoniam occaſio præ-

Reſp.

Altera reſponſio.

ſio præ-

ſio præceps, experiētia fallax, & iudiciũ difficile: ſed quamquã hoc non damnem placet tamen magis, qđ dixi, hæc uerba oĩa eſſe veluti exclamationem, vt dicebat Seneca: quod totum ſumma ẽt cum ratione a diuiniſſimo hoc ſcriptore, factum eſt: quandoquidem tria ſunt dumtaxat, quibus omnes humanæ actiones, & artes diriguntur; nempè occaſio, & mens ipſa, vt à Platone ſcriptum eſt, Mentis autem duæ maximæ operationes, experientia, quæ eſt mater memoriæ, (ut ait Ariſt. primo phyſicorum,) & iudicium, quod eſt ueluti concluſio quædam ipſius diſcurſus; (Vt ob hoc omnes philoſophi, & præſertim ſeptici dixerint duo eſſe κριτηρια, omnium artium, rationem ſcilicet, & experientiam, quę Gal. in medicina appellare conſueuit ipſius cura;) Cum itaque medicina tota conſtituatur ex occaſione, experientia, & iudicio, ſeu ratione, ſapientiſſimè Hippocrates monſtraturus artem de qua propoſuit agere, eſſe magni momenti, (vt natura prohemij poſtulat) probauit ex ijs tribus ſolis, non autem pluribus, neque paucioribus. Nunc autem uideamus: An verum ſit, occaſionem eſſe præcipitem, experientiam periculoſam, & iudicium difficile. Quod ad occaſionem, quæ hic ab Hipp. καιρὸς vocatur, ideſt tempus, ſeu opportunitas, certiſſimum eſt ipſo tempore nihil eſſe fugacius, adeò ut interdum bene agendi tota uis in momento ſit collocata, vt & ueteres hãc occaſionis celeritatem ſignificaturi pinxerint iuuenculã nudam currentem, habentemq; capillos fuſos ante faciem, poſteriori uerò parte depilatã, quaſi fugaciſſima ſit, captu difficilis, & q̃ niſi, ubi offertur ſtatim comprehendatur, ſemel elapſa, manibus haud amplius præhendi queat: & hoc eſt quod Hipp. ẽt in lib. de ornatu & de locis in homine innuit dicens, occaſionẽ eſſe modo uelociſſimam, modo uelocem, & qui eã cognoſcit omnia bona eum cognoſcere, monẽs, ut Medici in exercenda arte, ſint maximè prompti, & prudentes, in arripiẽda operandi occaſione, atq; opportunitate, ſiue medicus ſit medicamentum daturus, ſiue alimentum, ſiue quippiam aliud remedium adhibiturus: quod quoque ſignificare uoluit elegantiſſimus Celſus, ubi tertio lib. capit. primo dixit, in medicina facienda nihil minus fortunam ſibi, quam artem uindicare. Experimentũ pariter eſſe periculoſum ſatis docet, & ait Gal. τῦλης ἀξίωμα, medicus enim uerſatur circa corpus humanum, q̃ cunctis alijs præ dignitate antecellit, & cuius uita ad fęlicitatẽ æternã, reſque maximas agendas deſtinata, magnopere æſtimari debet, uerũ conſtat ex materia admodũ caduca, & labili, adeò ut ipſius ſalus ſemper in ſummo periculo uerſetur, facileq́. conſpiciatur ex quolibet, uel minimò interdum caſu, ſtatim concidere. Vnde experiri in ipſo remedia, cuius ſtatus intimus, non ità certò cognoſci poteſt, nil aliud eſt, niſi de nece & uita ſummum periculũ facere, ut propterea latini ſæpe, uolentes experimentũ ſignificare, dicant, periculum facere; quòd ſi eſt in alijs rebus, quæ haud comparandæ ſunt dignitati, corporis humani, multò magis debemus exiſtimare in ipſo eſſe; ignoratio ẽt proprietatum rerum eſt cauſſa fallacię experimentorum. Atquì dubitandum, an uerè experientia ſit fallax, & periculoſa. Nàm fit à ſenſu, qui eſt certiſsimus iudex, & ſceptici unũ criteriũ faciebant: ad hęc dici ſolet experientiam eſſe rerum magiſtram. Reſpondendum, dupliciter conſiderari experientiam, uel in fieri, uel in facto eſſe, hoc modo certa; illo in certa eſt. Haud ſecus de iudicij difficultate cenſendum eſt, quoniam (ut ait Galenus) ſiue pro iu-

De occaſione.

De experimento.

Dubit.

Reſpõſio.

De iudicij difficultate.

pro iudicio intelligamus ipſum diſcurſum & rationẽ, ſcimus quàm difficilimũ ſit, & quàm vſq; in hodiernam diem ſit diſputatum, de cũctis medicinę dogmatibus: quæ quot fuere, tot quoque ferè eſſe excitatas ſectas nouimus: ſiue autem intelligamus diſcretionem accidentium ex experientia, nõ eſt obſcurum, quàm ſit arduum à recto tramite nõ diſcedere: ſiue intelligamus cauſſarum, morborũ, & ſymptomatum notitiam, necnon futurorum circa ægrotãtes præſenſionem, id quoque manifeſtum eſt, nihil eſſe laborioſius, & difficilius, quàm veras huiuſmodi cauſas reperire, & quid futurum ſit ſane, & ſecure iudicare. Atque hæc

Altera pars aphoriſmi. prior eſt aphoriſmi pars, poſt quam, quæ ſequuntur omnibus interpretibus miram quandam ſententiarum varietatem attulerunt, quomodo ſcilicet, ſuperioribus ſint connectenda. Alij enim voluerunt hæc eſſe initium totius prohemij, ſcilicet debere medicum, non ſolum facere opportuna, ſed & ægrum, &c. eo quia, vita ſit breuis, ars longa, occaſio, præceps, &c. Alijs contra magis placuit, hæc verba eſſe veluti illationem quandam ex prioribus, perinde ac ſi diceret Hipp. cum vita ſit breuis, ars longa, &c. ideo oportere non ſolum, vt medicus ex ſeſe faciat, quæ neceſſaria ſunt, ſed æger, aſſid. & exteriora, quaſi verò aduerſus tot in medicina facienda difficultates ſuperãdas, induſtria medici, & miniſtrorũ maximè valeat. Sed vtrumuis dicatur, idẽ perinde eſſe puto, cũ neq; quicquã huiuſmodi cõtentiones ad vſum artis cõducant: illud certè conſtituendum eſt, eum qui medicus futurus eſt, debere conſiderare totam artem, ex parte contemplatiua, & practica conſtare, quæ partes cum vaſtę ſint, ac vita humana, ſi rectè examinetur, breuiſſima ſit, illi qui ipſam comparare cupit, neceſſe eſſe, vt breuem aliquam rationem diſcendi (cuiuſmodi eſt aphoriſtica) ineat; quam etiã, vbi aliqua ex parte, fuerit adeptus, haud hic ſiſtendum eſt, ſed ad vſum ipſius deſcendere, atq; pro ea tutò, ac ſapienter exercenda, nõ modò ipſe medicus debet opportuna facere, ſed æger, & aſſidentes, ſimulq; exteriora omnia debent eſſe accommodata; medicus inquam debet eſſe diligens, & prudens, tum in cognoſcendis morbis, & ſymptomatibus, tum in perſcrutandis cauſis, tum demum in iudicio ferendo, atque auxilijs præſtandis opportunè. Aeger pariter debet obſequens eſſe, & confidens, quoniam ut ipſemet Hipp. dicebat initio lib. progn. ille plures ſanat, cui plures confidunt, & confidendo obediunt. Aſſidentes, & miniſtri ſolliciti, vigilantes, & periti quoque ſint oportet; ac tanti refert ſedulitas miniſtrantium, vt de huiuſmodi medico aſſidente interdum loquens Cornelius Celſus dixerit, vnum tantum ægrum, vix ab uno medico, curari poſſe. Quæ uero exteriora dicuntur, nempè aer, remedia, cibus, potus, & alia, quæ extrinſecus corpus humanum afficiunt, niſi quoque, & ipſa ſint, qualia requirunt ægrotantium natura, & morbus, ars prudenter exerceri non poteſt; vt ob id, omnia hęc in limine artis conſtituenda ſibi propoſuerit Hippocrates, tamquam maximè ſcitu neceſſaria ipſi medico. Sed circa hæc nonnulla diſcuſſione, & contemplatione digna ſunt, vt huic primo aphoriſmo finis imponatur. Primum eſt cur Hippocr.

Libro tertio cap. 4.

1. Dub. hoc diuinum opus inchoare voluerit, ab his verbis. *Vita breuis*. Id quòd à nemi-
2. Dub. ne alio factitatum eſſe animaduertimus. Secundum cur ſtatim artis medicæ capeſcendæ difficultatem propoſuerit; æquius enim uidebatur ad allicienda ingenia facilitatem potius, quàm difficultatem proponere: ſiquidem, vt alias dixi

natura

natura potiùs cupimus faciliter, quàm difficiliter diſcere, quemadmodum pueri demonſtrát, qui addiſcere non ob aliud recuſant, quamquod id cum difficultate comparatur. Tertiú erit cur in ſecunda parte poſuit hunc ordinem, vt primò *3. Dub.* medicú, deinde ægrú, tertiò aſſidétes, quarto exteriora collocarit. Circa primú *Sol. 1.* Gal. multus eſt in refellendis aliorum opinionibus, Iacobus quoq. conciuis meus diſputationem inſtituit, an vita breuis ſit. Sed vtiná huiuſmodi res dubia eſſet, nec potiùs apud oēs exploratiſſimú haberetur, nimis breuem eſſe, q̃ vnuſquiſq; vellet, vt nec ẽt Gal. hac in re mihi plenè ſatisfaciat, qui putat Hippo. ex illis tribus ſeq. Occaſio p̃ceps, experimentú fallax, & iuditiú difficile, voluiſſe demõſtrare vitę breuitatem, & artis longitudinẽ; quinimò puto ego inter aliàs cauſas, quæ impullerút Hip. vt ſtatim hoc diceret, illud fuiſſe, quoniá, cum medici opus pręcipuum ſit hanc vitam cunctis (vt dicebat Plinius) nimium optatiſſimam tueri, atquè (ſi fieri poſſet) prorogare, ad hortandos homines ad hanc artem haud ſegniter capeſcendam, & vt eos moneret, ne vitæ (vt rei fugaciſſimæ) amorem amplecterentur, ſtatim voluit docere hanc vitam eſſe breuiſſimam, proptereaq; non ità magnifaciendam, vt illi poſtponamus uirtutum, atquè artium humano generi vtilium, ſtrenuam exercitationem; ac conſequenter eſſe aſſiduo vigilandum ne temporis fuga deluſi, medicinæ acquiſitionem amittamus. Circa ſecundum dicunt pleriq; iccircò Hip. ſtatim poſuiſſe artis difficultatem, vt tarda, *Ad ſecundam.* & hebetia ingenia ab hac arte capeſcenda deterreret, & vt feruida magis ad comprehendenda, atque retinenda medicinæ myſteria inflammaret, etenim à natura comparatú eſt, vt animi validi rebuſq; magnis deſtinati, quò magis in rebus arduis implicantur, eò fortiùs, atquè vehementius agant, contrà qui imbecilles, & frigidi ſunt, difficilibus rebus minimè ſeſe immiſceát; vndè narratur Pythagoram priuſquàm diſcipulum aliquem erudiendum, & informandum ſuſciperet, conſueuiſſe ipſi aliquam rem faciendam difficilem proponere, ut facto illius ingenij, & uoluntatis periculo, melius de eo ſuſcipiendo decerneret; quod, & ſi dicat Gal. faciendum eſſe potiùs in congreſſibus, quàm in libris, attamen etiam in libris facere quoquè ſolebant ueteres, ut dicitur Ariſt. ſcripſiſſe Metaphyſicos, & Phyſicos libros ità obſcurè, ne paſſim à quouis tractarentur. Sed præter hanc rationem (quæ potuit ſanè Hipp. impuliſſe) fuit, & alia, ſcilicet, ut attentum maximè auditorem faceret, quem ſcribit Ariſt. 3. Rhet. 14. maximè tunc diſponi ad attentionem quùm in exordio proponuntur ſibi res magnæ, ſiue. nouę, & iucúdæ; Magná enim eſſe rem medicinam, ſatis monſtrat dicens, eam eſſe longam &c. Ad tertiú dicendum eſt, non ſine rationem eum ordinẽ poſuiſſe, quia cum *Ad 3.* tota artis fabrica ſit collocata in medico, ægro, & morbo (ut alibi ſcrip ſit Galen.) ad medicum, & ægrum pertinet, ut ſimul concordes ſint aduerſus morbum, ſi uictoria eſt comparanda, & propterea primò medicum, deinde ægrum oportet facere diligenter, quę ad ipſos pertinent. Aſſidentes etiam, & quæ exteriora uocantur, maximè requiritur, ut ſint cum medico, ac ægrotantibus cócordia, quaſi uerò nequè ſinè ipſis quicquàm boni queat præſtari; at dignitate, & uſu, uerè in medicinæ abſolutione poſt cedunt medico, & ægro, ut qui ordo eſt in ipſa rei natura ab ipſo integrè ſeruatus uideatur.

2 *In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontinis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet; confert, & leuiter ferunt: ſin minus, contrà. Sic & vaſorum inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet: confert, & bene tolerant: ſin minus, contrà. Inſpicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.*

Dub. POST prohemium ſequitur narratio ipſius rei tractandæ cuius initium eſt preſens aphoriſmus. Sed ſtatim occurrit cõſiderandum, qua ratione Hip. voluerit auſpicari ab eo medicinę inſtrumento, quòd pharmacæuticum nuncupatur, ſiquidem ſi Homerum auctorẽ velimus, Chirurgia eius tempore primùm omnium exculta videtur, qui loquens de Podalyrio, & Machaone, medicumque alijs multis pręponens de Chirurgia ipſum eſſe locutum facilè legentibus patet, ſin autem Hipp. auctoritas magis placet, is in lib. de arte vetere, & lib. de arte mõſtrat homines illos primos dum medicinam ignorarent, ac ægrotarent, conſueuiſſe ad contrariam viuendi rationem ſeſe conuertere; ex quibus verbis clarè in- *Sol.* dicat dieteticam partẽ medicinæ alijs cunctis origine anteceſſiſſe. Reſpondendũ eſt iccircò hoc feciſſe Hippocratem, quia etſi origine, pharmacorum vtendorũ diſciplina ſit poſterior, vtilitate tamen, pręſtantia, & dignitate videtur eſſe anterior, quòd nihil eſt, quo medicus maiori cũ gloria, & fructu verſetur circa ęgrotos, quàm dum prudenter, & feliciter medicamentis quibuſuis, & pręſertim purgatorijs vtitur; & Hipp. in lib. de natura hum. probaturus, quę ſit proprię natura noſtra, non aliam potiorem duxit haberi poſſe rationem, quam quæ ab exẽ- *Scopus Hippoc. in præſenti aph.* plo medicamentorum purgantium capitur. Eſt igitur Hipp. verus ſcopus in hoc aphoriſmo tractare de ea medici operatione, quæ purgatorijs medicamentis fit, quæque purgatio propriè ſemper vocatur à medicis; & quia purgatio hæc nil aliud eſt, quam euacuatio humoris peccantis, vel qualitate, vel quantitate, vel motu, vel alijs huiuſmodi, hic tantum de peccantis qualitate, qua etiam ipſius ſpecies comprehenditur, agit, docens medicũ non alios ſuccos ſecundũ qualitatem vnquam debere euacuare, quam peccantes; adeò vt videatur hic aphoriſmus connecti cum ſuperiori, & eſſe veluti quandam illationem; quaſi dicat medicum ſe oportet præſtare opportuna facientem; tunc autem opportuna facit, cum imitatur naturam purgatq́; qualia debent purgari, & ſic vtilitatem affert. Quod autem debeat medicus purgare qualia oportet, probat exemplo eius, quod facit natura, quæ quotieſcumque purgat cum fructu, ſemper euacuat humores peccantes qualitate & ſpecie. Ità enim ratiocinium Hippoc. *Ratio huius aphoriſ.* inſtitui põt; Natura vbi euacuat qualia oportet, ſemper iuuat; ſed medicus debet imitari naturam, & ſemper iuuare; igitur debet medicus euacuare qualia oportet. Atquì potuiſſet aliquis ſciſcitari ab Hippocr. quomodo poſſint cognoſci humores qualitate peccantes, & iccircò diuina ſua breuitate docet quomodo hoc cognoſci poſſit, ſcilicet ex regione, ætate, tẽpore & morbo. Regione, quia lib. de aęre aquis, & locis docet Hipp. alios humores cumulari in corporib. ſeptentrion. alios orientalium &c. Aetate quoniam in iuuentute alij humores, alij in pueritia, alij in ſenect. exuberant, vt Gal. lib. de temperamentis copioſiſſimè docet; haud ſecus de tempore, cum Hipp. & Gal. citatis locis, atque etiam

terrio

Tertio aphor:probent in æſtate,alios quàm hieme dominari, & autumno alios quàm vere abundare. Morbi quoque ſpecies,& idea ſatis monſtrant, qui humores peccent, vt tertiana bilem,quartana melancholiam &c. Itaque tria præclara, & in facienda medicina maximè neceſſaria nos hoc in aphoriſmo docet Hipp. ſcilicet debere imitari naturam,debere purgare, & purgando iuuare, poſtremò, debere qualia ſint ab ipſo purganda cognoſcere, ex regione, ætate,tempore, & morbo. Cęterum vt inſtitutam nobis iam methodum non deſeramus, videndum eſt qua ratione Hipp.hic appellat Alui motum, perturbationem, & non potius ſuo proprio nomine. Nam 23.aph. & 25.haud hac voce utitur, ſed in eo libello, qui de Elleb.uſu inſcribitur. Secundum cur non cōtentus dixiſſe cōferre addidit, & leuiter ferre ægrotantes. Tertium erit cur Hippocrat. non contentus de euacuatione dixiſſe, *vaſorum inanitionem*, addiderit κανεαγγύην, Quartum erit quare cum multa ſint alia, quæ medicus conſiderare poteſt ad dignoſcendos peccantes humores, ſola illa quatuor propoſuerit, regionem, &c. Circa primum, Gal. 3.de uictu acut. 19.turbare, ſeu ταράττειν, & ταράττεσθαι turbationem ſignificare apud Hipp.ſcribit, non quemlibet alui motum moderatum, ſed potius illum, qui modum excedit; undè ſæpè apud Hipp. ut in coacis pręnot. & alibi dicuntur uentres ταραχώδεις illi, qui ualdè ſunt turbati, & ad excretionem cum impetu moti. Itaquè cum huiuſmodi motus ſint illi, qui ualdè ſollicitos habent tàm ægros, quàm medicos, & à quibus non rarò, uel ſalus, uel interitus pendet, Hippocrates duxit neceſſarium, ut medicus atque ipſi ægri in primis docerentur, quando hos motus formidare, & quādo charos habere debent. Id quod etiam conſequenter poteſt eſſe ipſi medico certum documentum eius, quod facere debet; quoniam ſi ubi euacuātur, etiam in uehementibus alui motibus qualia euacuari debent, conferunt, & leuiter ferunt ægrotantes, manifeſtum eſt medicum quoque eſſe conlaturum, & ęgros ipſos leuandos ſi qualia oportet euacuari, cum impetu euacuet. Etenim uix eſſet, qui exiſtimaret uehementes illas, & concitatas alui motiones umquam eſſe profuturas, niſi Hipp. certa demonſtratione id docuiſſet. Circà ſecundum dicendum eſt, neque id abſquè ratione feciſſe Hippocratem, quoniam interdum uſu uenit in uehemētibus alui motibus atquè etiam uomitibus, licèt ſint utiles, attamē ęgri lęſi, & hebetati admodū remanent. Verùm ubi qualia oportet euacuātur, ſecùs eſt, ſcilicet, & conferunt, & ægri exonerati ab humorib. grauantibus, & moleſtantibus, nō lęduntur; ut ob id non abſquè ratione addiderit Hipp. particulam illam (*& leuiter ferunt.*) Etenim ut optimè notat cōciuis meus, hęc quatuor uera ſunt in ſpōtaneis, ſeu naturalib. euacuationibus, ſcilicet conferre, & leuiter ferri, conferre, & non leuiter ferri, leuiter ferri, & non conferre, non conferre, nec leuiter ferri; ex quo etiam ſequitur conferentiam attendi penès diſpoſitionem præter naturalem, àc facilem tolerantiam attendi penes uirtutem, quę ſemper à medico reſpici debet, nè ſcilicet unà cum morbo uincatur. Atq; hinc patet etiam reſponſio ad tertium quęſitum, ſiquidem non modo in euacuatione humorum qualitate peccantium, ſed etiā quantitate imò verò in omni uaſorum inanitione, ſiuè facta ſenſibiliter per inædiam, ſiuè per motum, ſiuè quocumque alio modo id ſemper veriſſimum eſt, vbi euacuantur qualia debent, conferre, & leuiter ferre ægrotantes, ſin autem

Monita tria in praxi maximè ſpectāda.

Dubitationes circa hunc aphoriſmum.

Solutio prioris.

Sol. 3.

Sol. 4. non euacuentur quæ debent, nocere. Circà quartum ſcire oportet multa alia eſſe quorum cognitio magnopere dirigit medicum ad cognitionem peccantiũ humorum, vt exercitatio vitæ, conſuetudo, forma, mores. Veruntamen nihil eſt, quòd æquè ducat medicum in prędictam cognitionem atquè quatuor nunc ab Hippocrate commemorata, nam regio, & Anni tempus, vt præclarè docet Hipp. lib. de aere, aq. & lo. maximè corpora humana alterant, quaſiquè ipſorum non modò temperamenta, ſed & mores fingunt, vt propterea Gal. lib. de tempe- ram: & Ariſt. xiiij. ſect. probl. dixerint alios eſſe mores habitantium Plagas Septentrionales, alios verò eorum qui incolũt regiones meridionales. Aetas quoquè maximè ad idem valet, quia hæc ſequitur caloris natiui operationem, & ſtatũ; ac propterea inter cauſas internas, licet mediatas recenſetur humorum, dominij; nam hac ratione dicuntur alij humores in iuuentute, alij in ſenectute dominati, haud ſecus, & morbi ipſius idea efficaciter admodum docet humores peccantes, quales ſcilicet debent euacuari, & præſertim eius morbi qui fit ab humoribus; ſicut enim ſemper tertiana febris à bile fit, & quartana à melancholia, ſic Eryſipilas ab ea, & cancer ab hac fiunt; ita vt hæc quatuor commemorata ab Hipp. maximè omnium aliarum rerum perducant medicum ad cognitionẽ peccantis humoris, ac propterea Hipp. breuitatis ſtudioſus alia reliquerit, vt minus ad id conferentia.

Quid regio, & anni tempus in corp. hum. poſſint.

---

3 *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremò conſtiterint. neque enim poſſunt in eodem per manere, neque quieſcere. Cum verò nõ quieſcant, neque poſſint proficere in melius: reliquum eſt, vt decidant in deterius. His de cauſis, bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, Ut corpus rurſus nutriri incipiat. Neque compreſſiones, ad extremum ducendę (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit, ſic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculoſæ, & rurſus reſſectiones, cum extremę fuerint, periculoſæ.*

HANC ſententiam ex ijs eſſe, quæ cauſam coniunctam habent, compertiſſimum eſt: nec Hipp. abſquè ſumma ratione cauſſam apponendam curauit, quoniam vix credibile eſſet ſummam ſanitatem, ſummum robur malũ, & periculoſum eſſe, niſi cauſſa, atquè ratio fuiſſet appoſita. Quomodo autem hic aphoriſmus ſuperiori connectatur rationabiliter, non ita perſpicuum eſt, quamquam Galenus, & qui eum ſequuntur dixerint eam eſſe vtriuſque connexionẽ, ſcilicet quod in ſuperiori de qualitate euacuandorum, nunc de quantitate agat; & ſi enim prior ſit natura, quantitas qualitate, ac propterea Ariſt. illius prædicamentum præpoſuerit, haud tamẽ Hip. in hiſce ordinibus ſeruandis ſuperſtitioſus eſſe conſueuit. ſed puto etiam alium ſcopum in hac ſentẽtia habuiſſe Hippocratem nimirum docere axioma illud precipuum atquè cũctis artibus maximè neceſſarium, vt dicit Gal. 12. meth. primo, ſcilicet μηδὲν ἄγαν (de qua etiam ſecũdo aph. 51.) potiſſimum in medicina facienda neceſſarium, quò probat precipuis illis tribus operationibus, quas faciunt medici tàm circà ſanos, quàm circà ægros, ſcilicet repletione, euacuatione, & refectione. Tamquam hæc

Cur Hipp. cauſam huic aph. appoſ. erit.

Connexio Gal. & ſequac.

Auctoris.

hæc ſit præcipua, quam tradere uoluit Hippocrates ſententia, ſummam replectionem, ſummam euacuationem, & ſummam refectionem eſſe periculoſas, & quoniam ex his tribus (vt etiam antea dicebam, de plenitudine nempe quæ ſanitati eximiæ videtur eſſe coniuncta) maximè poterat dubitari, ea propter voluit exemplo primum athletarum tunc temporis vulgatiſſimo, deindè ratione illud docere, ſimulq; ad euitandum periculum documentũ afferre. Quod igitur dicit Hip. eſt, Habitus exercitat &c. Vt autem præſentis ſententię exactam aliquam anatomem faciamus. Hæc ſunt expendenda; quare Hippocrat. ad repletionis exceſſum damnandum potiſſimum aſſumpſit Athletarum exemplum. Secundo, cur non contentus dixiſſe, *Habbitum Athletarum, qui ad ſummum peruenerit, &c.* Addit *ſi in extremo ſint*, nam videtur idem repletionem ad ſummum peruenientem, & in extremò exiſtentẽ. Tertio quę ſit vis rationis ab Hippocrat. allatæ. Quarto cur Hippocr. docet ſolummodò remedium prò ſumma replectione, non autem prò inanitione, & refectione Quinto; quæ ſint ξυμπτώσιας; quas dicit Hippòcr. non eſſe faciendas ad extremum, ſed qualis natura fuerit facientis ad hoc ducendas. Sextò, quæ documẽta ꝑ arte facienda ex hac ſentẽtia habeãtur. Poſtremò cur loquens de euacuatione, & refectione ſimpliciter dixit eſſe periculoſas, ſi ad ſummũ deueniant.

Quęſita ſeptem, circa hunc aph.

De hac cõſule Valeſium.

Ad primũ.

Circa primum ſciendum eſt, vt abundè ſatis docui in primo de gymnaſtica circa finẽ, eam artem vetuſtis temporibus in maxima exiſtimatione fuiſſe, non modò propter militiam, & ſanitatis tutellam, ſed maximè propter populi delectationem, ſiquidem cum certamina illa quinque celebrata ob eam eſſent inſtituta, in quibus præmia victoribus ſatis prò ea tempeſtate glorioſa proponerentur, certatores robuſti fieri ſtudebant, vt vincerent, atquè prò robore comparando ſaginæ corporis valdè ſtudebant tum cibis, tum ſomno, tum alijs, vt etiã docuit Gal. in pri. de alim. fac. & in exhortatoria ad bo. necnon in lib. quòd ars. gym. Erat autẽ ſanitas, & habitus athletarum apud gentes in tanta exiſtimatione, vt vbi quiſpiã rectiſſimam valetudinem habere ſignificaretur, dicerent eum athleticè, & pugilicè valere, quemadmodum eſt apud Plautum. Itaquè Hippoc. tum ad deteſtandum, huiuſmodi valetudinem, tum ad abducendos homines à ſimili ſtudio falſaq; bonæ valetudinis opinione, in primis docere voluit huiuſmodi athletarum habitum non eſſe verè bonum, ſed potius periculoſum, præſertim quando ad eam ſummitatem peruenerit, vt amplius proficere non liceat. Atquè id vt facilius crederetur, adiungendam putauit rationem, cur ſcilicet minimè tuta ſit eiuſmodi valetudo, nempè quia cum corpus noſtrum ſit in continuo motu, ac propterea neceſſe ſit, vel ad bonum, vel ad malum moueri, vbi ad bonum amplius terminare non datur, (quod vltra præſens nullum aliud ſit): neceſſe eſt ad deterius flectatur. ſed eſt & altera potior ratio, quia vbi corpora nimium ſunt repleta ſanguine, & carne, vix fieri poteſt, vt calor natiuus, quemadmodum decet, perſpiretur, vnde ab aſſiduis fuliginibus, & à coarctatione vaſorum veluti compreſſus, & cohibitus aut ſtrangulatur, aut impeditur, quo minus propria munia obeat, atque hoc eſt quod dicebat elegantiſſimus Celſus, vbi quis ſpecioſior factus ſit eum ſuſpecta ſua bona, debere habere, & D. Baſilius lib. de leg. gentilium hunc ipſum Aphoriſmum citans narrat Platonem cum nimiam ſanitatem

illi

corporis ſui haberet ſuſpectum, Accademiam in loco Athenarum peſtilenti, ſibi
Dub. 1. elegiſſe. Cæterùm dubitatio oritur an verum ſit, quod ſcribit Gal. in comm.
Athleticam habitudinem fuiſſe alioquin inculpatam atquè ipſos Athletas
ἰσχύμουσ. Nam Hipp. lib. de alim. dicebat habitum athletarum haudquaquam
Dub. 2. naturalem fuiſſe. Pręterea Plato 3. de repub. vocat Athletas ſomnolentos, ſe-
gnes, ignauos, vertiginoſos, morboſos. Ariſt. 4. de gener. animal. 3. Athletas ſępè
numero ob cibos varijs formis affici conſueuiſſe ſcribit, qui etiam pallidiores fie
bant poſt exercitium, eo quòd nimis laborarent, ſcribit Ariſt. vlt. partic. prob. 5.
Galen. etiam in Suaſ. & lib. ad Thraſibulum ſcribit Athletas conſueuiſſe pati re-
pentinas obmuteſcētias, ſenſus amiſſiones, ſuffocationes, & alia mala, qua simili-
ter ratione D. Hier. 2. ad Iouinianum dicebat Athletas diù viuere nō potuiſſe; vt
ex his omnibus perſpicuum fiat Athletarum valetudinem, eorumquè corpora
non ità firma fuiſſe, quemadmodū Hipp. & Gal. dixerunt. Prò qua dubitatione
Sol. 1. dicendū eſt, Hipp. dixiſſe non omnes Athletas tales fuiſſe ſed aliquos, quaſi mul-
ti eſſent, quales dicebat Plato, & Ariſt. attamen aliqui etiam reperirentur ſumma
ſanitate, & ſummo robore prædiri, quę tamen ſanitas, & quod robur erant po-
tius ſtudio, & diligentia comparata, quàm natura, vt Hippoc. hac ratione dixerit
Sol. 2. habitum Athletarum haudquaquam eſſe ſecundum naturam. Ad ſecundum
dicendum (quemadmodum audiuiſtis nuper) bonas Athletarum habitudines
duos gradus habuiſſe, aut ſummum illum bonitatis, in quo tamen ſani degebāt,
ita vt nullus magis; aut exceſſum illius ſummi, in quo nimia illa valetudo haud
firma erat, vt Hip. igitur diſtingueret hunc gradum ab altero non contentus di
xiſſe bonas ad ſummum habitudines addidit ſi in extremo ſint; hæ enim ſunt
periculoſæ propter rationes ab Hippocrate allatas; illæ verò quæ non erant in
extremò gradu, ſed tamen ad ſummum bonæ, haudquaquā ità periculoſæ ſunt,
& quamquam hodie ars illa athletica ſit penitus abolita, minimè tamen eſt ne-
gandum, quin reperiantur corpora habitudinem Athleticam æmulantia, quæ
morbos, pericula, & mortes ab Hipp. & Gal. commemoratas incurrant. Porrò
ratio (quod 3. proponebam) allata ab Hipp. prò damnanda extrema Athletarum
bona habitudine, ea ſanè eſt irrefutabilis, vt ſolent eſſe, quę ab Hipp. proponun-
tur, qui cum obſeruatione ab experientijs comparata, aut ratione artem hanc
illuſtrarit, cunctaquè dogmata fabricauerit, ſanè raro rationem afferre ſolet; at-
quì quando res ipſa poſtulat, maximè validā. Licet alij authoritate ſapiētum etiā
vtantur, ꝙ Hip. haud umquàm, aut parciſſimè facit, cū antè ſe paucos habuerit
quos ſequeretur. Certum eſt itaq; cuncta uiuentia tamdiù nutriri quamdiù ui-
uunt, ut non ſemel etiam Ariſt. dixit. Nutritionis autem opus fit per nutrimēti
appoſitionem, atquè aſſimilationem, undè fit ut quando nil apponi, atquè aſſi-
milari amplius poteſt, nutritio non fiat, ſicquè, & cibus aſſumptus abundans lę-
dat, & ablata uiuētis pręcipua actione (quę eſt nutritio) homo inſigniter labefa
ctetur, tandemq; intereat: iàm uerò in corporibus Athletarum in extremò bo-
næ habitudinis conſtitutorum fieri non poſſe nutritionem certum eſt; quod
cuncti meatus, cunctaquè ſpacia ita ſint repleta, & compacta, ut continua diſ-
flatio, quæ merito ambientis ſemper fit in cunctis, haud ſufficiat ità conſume-
re, vt locus nouæ appoſitioni relinquatur. Quo etiam fit, vt caloris natiui duo

illi

illi motus quibus cuncta viuentia ſeruantur, impediantur, ſicq́. ſubitaneæ extinctiones interdum ſequantur; Sed dicet aliquis, ſi hoc verùm eſt, quomodò igitur poſſunt athletæ multa appetere, & propterea multum edere; nàm fames cum ſit perceptio ſuctionis venarũ oris vẽtriculi, facta à venis meſeraicis attrahentibus, ob factam membrorum exinanitionem, vt Galen. 1. de ſympt. cauſ. 7. vbi membra minimè ſunt exinanita, vt in Athletis, haud poſſunt à meſeraicis attrahere, neq; illæ à ſtomaco, &c. Vnde minimè deberent appetere, vt faciunt animalia hyemè latentia, cum tamen ſecus ſit, ſcilicet quòd Athletæ multum appetebant, & multum edebant, vt præ cæteris relatum de Milone, de Biante, ac de alijs. Reſp. eſt famem duplicem eſſe aliam naturalem, aliam præter naturalem, fames naturalis eſt quæ fit quinque illis motibus commemoratis à Gal. lib. artis med. atque hæc in Athletis reperiri non poteſt, quoniam ob ſummam vaſorum repletionem haud quaquàm poteſt fieri tanta conſumptio ab ambiente, ut egeant, ac propterea attrahant. Iàm uerò fames præternaturalis quæ fit ob quamlibet uentriculi exinanitionem, & corrugationem fieri poteſt in Athletis, quorum corpora cum calida ſint, & humida, iecurq́. & uentriculum ampla habeant, facilè fit, ut cibus ſomno, & motu quamuis magnus coquatur, ſicq́. uentriculus inanis redditus, nouum cibum appetat; Etenim fieri appetitum ob ſtomachi inanitionem, demonſtrat ſubita illius ex cibi aſſumptione ceſſatio, quæ non ſequeretur ſtomaco repleto, niſi fieret fames illo inanito. Et hæc eſt cauſa cur aliqui uoraciſſimi ſint, & graciles, quia ſcilicet citò uentres eorum exinaniuntur ob amplitudinem pylori, & lubricitatem, quemadmodum & aliqui ſunt, qui ut poſſint continuò appetere, & edere, cibum aſſumptum continuò uomunt, ut Vitellium Imperatorem feciſſe narrant hiſtorici, hic.n. uomitoria ſumebat, ut Iuuenalis narrat de Vippa quàm ſumebant, ut rabidam facerent orexim: Quartum erat cur Hipp. dicat habitum Athletarum ſummum, eſſe ſoluendum, quia plenitudo ſumma eſt, non autem de ſumma inanitione dicat, ſtatim eſſe replendum, cum tamen dixerit, & ipſam eſſe periculoſam. Cui Reſp. propter tria feciſſe Hipp. unum eſt, quia maius eſt periculum in ſumma replet. quàm inanitione; Alterũ, quia ſolutio plenitudinis ſtatim fit, repletio minimè. Tertium quia in poteſtate medici ſitum eſt magis ſoluere plenitudinem quàm, vel eam facere, vel poſt euacuationem reficere. In his enim duobus etſi medicus vtatur debita ratione ad replendum, & reficiendum, poteſt tamen fruſtrari, multa ob impedimenta, quòd non contingit ubi per euacuationem nimis bonum habitum ſoluere ſibi proponit. Ad Quintum ξυμπτώσιες, quas latinè dicere poſſumus concidentias, vt docet Gal. lib. de Opt. ſect. ſunt vaſorum ſubſidentiæ, & cõtractiones, veluti ex euacuationibus, quibus opponuntur διογκώσιες, & idem penè eſt ξυμπτώσιες, & κενεαγγείη, vt colligitur ex comm. aph. 2. lib. 1. vult igitur Hipp. dicere, etſi bonus habitus in extremò poſitus, ſoluendus ſit, haud tamen ità ſoluere, & euacuare decet, ut uaſa concidant, quòd ſignum eſt nimiæ euacuationis, ſed ſemper uniuſcuiuſq; ſoluendi, & euacuandi naturam ſpectare oportet, ut ſcilicet ad eundem ſtatum reducatur per ſolutionem, in quo poſitus erat, priuſquam ad tantam ſanitatis bonitatem perueniſſet, cur autem periculoſum ſit nimias euacuationes facere

Dub.

Sol.

Fames duplex naturalis, & præter naturam.

Cur voraciſſimi interdũ graciles.

Ad 4. princip. ſol.

Ad 5.

facere, duas affert Gal. rationes, quarum vna eſt, quòd ſic nimium corpora labefactantur, viresq́. deteruntur, diſſolutis ſcilicet ſpiritibus, & humoribus etiam probis eductis, tum quia difficilè eſt nimium euacuatos reficere; quia cum refectio ſit opus caloris naturalis in vaſorum concidentia, naturalis calor multũ hebetatur, ità ut nequeat deindè faciliter munera propria obire. Poſſumus ẽt adijcere illam rationem quam Eraſiſtratus apud Agelium afferebat, quòd nimis ieiunantium inteſtina ità concidant, vt deindè cibũ non poſſint recipere. Haud ſecus. n. ubi vaſa ab nimiam euacuationem conciderunt, haud amplius chylum & ſanguinem poſſunt ſuſcipere, vndè fit, vt interitus ſequatur, vel detrimenta irreparabilia. Neque valet quòd aliqui poſt immenſa ieiunia tamen ſuperuiuant, & reficiantur, quia vt dicebat Hipp. lib. de alim. variæ ſunt naturæ, & variæ corporum conſtitutiones, vndè fit, vt aliqui magis, aliqui minus patiantur.

Ad ſextũ. Ad ſextum dicendum eſt, tàm euacuationes, quàm refectiones nimias eſſe periculoſas, quoniam, vt dicit Hip. 2. aph. 51. omne nimium eſt periculoſum, quòd natura cuiuſq́. in mediocritate conſeruetur; veruntamen, quia de ſumma plenitudine minus credibile videtur, & magis refert, ſermoni illius cauſam, atque alia adiunxit, his verò vt magis credinis, & confeſſis nil aliud putauit adiungendum. Neque verò idem eſt concidentia ſeu compreſſio vaſorum, & euacuatio, quippè cum illa ſit partium ſolidarum, hæc verò ſuccorum. Iam verò euacuatio omnis nimia eſt periculoſa, quia vires deijcit. Similiter refectio nimia poſt euacuationem periculoſa eſt, quia vires euacuatione anteacta labefactatas obruit, ita vt nequeat ſuſtinere nimiã refectionem, atque hæc eſt differentia inter plenitudinem, de qua loquitur initio, & refectionem poſt euacuationem, quia in illa vires alioquin validæ ſtrangulantur, & impedita perſpiratione putredinibus occaſio præbetur, in hac verò vires fractæ antea opprimuntur. De

Sol. 7. Septimo, & ultimo ità ſe habet, medicum doceri, ut non debeat ſummæ plenitudini ſtudere, neque euacuationi, & refectionem eſſe faciendam paullatim, κατὰ βραχὺ ἀγωγήν, atque prudenter, quia ſicut corpora longo tempore extenuata, ut dicebat Hipp. 2. aph. lentè ſunt reficienda, ob uires debiles, haud ſecus etiam quæ ſunt debilitata ab euacuatione, non ſtatim, neque multum, ſed maturè ſunt reficienda.

---

4 *Victus tenuis, atque exquiſitus, in paſſionibus quidem longis ſemper, in acutis verò, in quibus non conuenit, periculoſus, & rurſus, qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis eſt. Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt graues ſunt.*

De ordine huius partis uidẽdo eſt Cardanus ĩ com. aph. xi.

QVOD ab hoc aphoriſmo uſque ad 20. tractet Hipp. de uictu in uniuerſum, tum ad ſanos, tum maximè ad ægros pertinente, unicuiq́. compertiſ. eſſe poteſt; pòſt quem iterum de euacuatione, & euacuandi ratione uſque ad finem uerba facit; undè id ueriſſimum eſſe apparet, quòd aliàs dixi huiuſmodi aphoriſmos haud certa aliqua, & cõtinua methodo eſſe collectos & diſpoſitos, ſed interdum eam apparere, interdum nullum uideri ordinem, quamquàm poſſumus dicere Hipp. cum in poſtremis uerbis antecedẽtis aphoriſmi

riſmi mentionem feciſſet inanitionis, & refectionis, (quæ fiunt detractione, &
additione victus) quæ eſt diffinitio medicinæ allata ab Hipp. lib. de flatu, voluiſ-
ſe aphoriſmos ad victum (in quo maxima pars curationis morborum quæ in
inanitione, & refectione ſita eſt,) ſpectantes, ſtatim collocare; Quoniam au-

Quæ ſpectanda in victus contẽplatione

tem in victus contemplatione conſidetatur ſubſtantia, quantitas, qualitas, or-
do, & tempus, de omnibus his ità agit, vt poſſit induſtrius lector ſuoptè inge-
nio, totam rem intellectu atq; memoria complecti: ac primum agit de ſubſtan-
tia, ſecundum quàm victus dicitur Craſſus, vel tenuis: etenim, etſi quoddam pa-
cto hę differentię poſſint etiam pertinere ad quantitatem, modum etiam quem-
dam ipſius ſubſtantiæ videntur referre; Dicit igitur Hipp. *Victus, &c.* Viden-
dum eſt autem quot ſint differentiæ victus tenuis, quibus cognitis etiam quis ſit
victus plenus, vel craſſus cognoſcetur; Etenim Celſo: Hipp. æmulatori lib 2. cap.

Differentiæ victus ex Celſo.

18. placuit victus totius tria tantum genera facere, quorum vnum vocauit va-
lentis materiæ, aliud mediæ, tertium imbecillimæ: quibus uocibus reperitur
etiam vſus interdum Cælius Aurelianus. Gradus autem, ſeu differentiæ victus

Differentiæ victus tenuis ex Galeno.

tenuis allatæ à Gal. ſunt victus tenuis, exactè tenuis, tenuiſſimus, & exactè te-
nuiſſimus; Tenuis enim dieta eſt ptiſſanæ ſuccus mediocriter datus, exactè te-
nuis eſt idem cremor in parua menſura acceptus; tenuiſſimus eſt melicratum,
exactè tenuiſſimus eſt ἀσιτία; Cum autem victus tantummodò à viribus indi-
cetur, manifeſtum eſt eas, vel conſeruandas, vel augendas, vel diminuendas eſ-
ſe; in morbis nunquàm vires augendæ ſunt, quoniam ſimul etiam augetur mor

Vires in morbis nuſquam augendæ.

bus, vt dicit Hipp. 7. aph. Cibus ſicut ſano robur, ità ægro morbus: ſæpenume-
ro uerò conſeruantur, præterquàm in acutiſſimis, in quibus ẽt uires diminuun-
tur à medico, non quòd principaliter intendat uirium detritionẽ, (quia hoc nun-
quàm facit,) ſed quia eius curationem ſequitur neceſſariò virium diminutio: Vn-
dè in exactè acutiſſimis morbis, conuenit exactè tenuiſsimus victus, ꝙ eſt nil da-
re, à quo uires minuũtur quidẽ, ſed quia huiuſmodi morbi nõ pertrãſeunt quartã
ferri ꝑt hmõi uiriũ imminutio, ꝗ alioquin, ſi protraheretur, eſſet lęthalis, cũ Hip.

Inedia ſeptem dierum Hippocrati lethalis.

tradat inædiã ſeptem dierũ eſſe exitialem (ꝗ̃quàm Plinius & alij ſecus:) in Acutiſſi
mis aũt ſimpliciter cõuenit uictus tenuiſſim⁹, vt in pleuirtide, ꝗ ſeptima terminať
cuiuſmodi eſt melicratũ: pariter in exactè acutis ꝗ quattuordecim dieb. finiũtur
ptiſſanę modicũ cõuenit, ſicut in ijs, qui paullò ulterius protrahũtur plus ptiſſanę
conuenit dare: Verùm in longis morbis haud hic cõuenit vnquã, alioquin longi-
tudine morbi uires detritæ, numꝗ conſeruarentur, ꝙ tamen principaliter facere
oportet. Imò etiam in aliquib. acutis haud ſemper conuenit, cum in ijs qui pro-

In morbis quibuſdã acutis vict⁹ tenuis damnoſus.

trahuntur ultra 14. inutilis, & damnoſus ſæpè ſit uictus tenuis in quibus potiùs
plenus uictus, vt oua piſces, & alica exhibendus: Hæc eſt igitur uniuerſa Hip. do
ctrina de victu ægrotantium acutè, & cronicę, ut, ſ. in cronicis, numquàm vi-
ctu tenui ullo gradu, vel differentia vtamur, in acutis interdum abſtineamus,
Sed circa hęc ſunt nonnulla conſideranda. Primũ vtrum hæ Hip. regulę ſint hoc *Dub.* 1.
tempore neceſſarię. Secundum cur Hip. dietas extremè tenues dicat eſſe difficiles, 2.
idq. probet eo qđ repletiones extremę ſint difficiles. Poſtremò quomodo Gal. 3.
in comm. comemmorans uictum plenum, αδρανδιαιτην numerat oua, piſces, ali-
cam; carnis, & panis non meminit, cum tamen Celſus oua dicat eſſe imbecillimę
materiæ. Circa primum regulas, & præcepta Hipp. in arte exercenda ſemper,

Ad Primum.

 & vbi-

& vbiq; veriſſima eſſe puto, vt ipſe met innuit in extremò prognoſt. verumtamē
haud inficiandū eſt, quin & ipſę ob diuerſitates regionū, & conſuetudinū aliquā
exceptionē patiantur; quis eſt.n. qui neſciat alia ratione hyberos, alia Germanos,
alia Aetiopas eſſe in victu tractādos, ſiuè ſint ſani, ſiuè ægrotātes; hodie ēt apud
Italos ſi quiſpiā medicus velit ægros, quatuor diebus ſine vllo alimēto, ſuſtinere,
aut vſq; ad ſeptimā ſolo melicrato, aut uſq; ad quatuordecim ſola priſſana, neq;
obtēperabūt miniſtri, neq; ēt res bene vertetur, & in malo euentu medicum ſic
curantē, vocabūt carnificē: quare cū Hip. vbiq; pręcipiat in oībus rebus artis ad-
In victu instituendo queſpectā da pręcipuè. miniſtrandis ſummā eſſe habendā rationē conſuetudinis, regionis, & temporis
id maximè faciēdū eſſe in victu inſtituēdo putauit, & ppea nō eſt damnādus no
ſter vſus, ubi iuſcula, panatellas, atquè etiam oua initio acutorum, atquè etiam
acutiſſimorum præbemus: quemadmodum non damnamus, quod tempore
Hipp. & Dioclis ut ēt notat Sextus Empiricus lib. 3. hypotypoſeō carnes catulorū
præberent ęgrotantibus, millequè alia eduliorum genera, quæ tempore, & regi-
Ad 2. nibus noſtris, nullus ſuniere: ſuſtineret. De ſecundo dicendum Hippoc. tenues
diætas, & exactas uocaſſe periculoſas, extremè uerò tenues non σφαλὶρας ideſt pe-
riculoſas, ſed χάλεπας, ideſt difficiles uocaſſe, quoniam tenues dietæ feruntut ab
ægrotantibus, ſed cum periculo, extremè uerò tenues præterquàm quod pericu-
loſę ſunt, habent etiam difficultatem magnam. Atque hoc probatur, quo-
niam etiā replectiones extremæ nō modo periculum afferūt, uerum etiam diffi-
culter ab ęgris tolerantur, ut enim habetur, ſecundo de acutis ab eodē Hipp. gra-
uia mala, & uentriculi, & capitis fiunt in ægrotantibus ubi ab inædia ad nimiā
ciborum repletionē imprudenter tranſeunt. Nàm particula γὰρ non eſt hoc in lo
co cauſſatiua, ſed expletiua, ut ſæpè apud ſcriptores Græcos. Vera autem cauſſa
Cur vict⁹ extremè tenuis periculoſus. cur extremè tenuis uictus ſit periculoſus & difficilis toleratu ē quia nimiū uires
atterit, & à conſuetudine longè eſt remotus, ſic enim dicebat Hip. 4. aph. 5. ante
canem, & ſub canem purgationes eſſe ἀργώδεας ideſt difficiles, quia & periculum
afferūt, & ab homnib. difficulter ſuſtinētur; undè apud Euſeb. 5. de prępar. Euág.
in fine lib. x. Oraculum Delphicum, Athenienſibus conſuluit, ut uiginti diebus
Ad 3. & vltimum. antè, & uiginti poſt canem uterentur ſolo Dyoniſio medico in domo opaca. Ad
tertium, & ultimum dicendum eſt ueteres medicos rarò ęgris carnes dare cōſue-
uiſſe, & præſertim febrientibus, qbus mirabilis ēt Auenzoar eas, ex toto amputa
bat; undè non eſt mirum ſi earū nihil meminit Gal. De pane uerò ità certū ſem-
per fuit apud omnes eum maximè omnium nutrire, atquè adeo ipſum ſolū, ut
dicebat Ariſt. in probl. eſſe homini proprium, & naturale alimentum, ut de ip-
ſo hac ratione quicquā dicere noluerit, quinimo nec panem frequenter dediſſe
Coruptio panis deterior oīum eduliorum coruptione. ęgrotantib. ueteres exiſtimare ſoleo, ꝙ ipſius, & aliorū magnorū alimentorū cor
ruptio facta in ſtomacho, ęgro multò ſit deterior, q̃ alterius cuiuſq; ut Hippo. &
Celſus, & Auuic. perſpicuis uerbis docuerūt. De ouis, quę Celſus imbecillimę ma
terię facit, dicendū puto ea ſi ſummantur ſorbilia minus nutrire, non tñ minimè
omniū, ut uidetur Celſus malè credidiſſe: ſin cocta ſummātur plenè alunt: & de
De ouis. ouorū uitellis loquens alicubi Plinius dicebat, nihil eſſe, ꝙ in aduerſa ualetudine
ęquè alat, nec oneret, ſimulq; uim cibi, & potus habeat, ut, & ob hoc, & ob uerba
Gal. putē antiquos ubi paullò pleni⁹ infirmos alere cupiebāt, & cremorē priſanę,
& piſces, & alicam, & oua dediſſe, ſecùs quā aliqui qui ita in ęgris abhorent oua,

5 *In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunq; enim error cõmittitur, maior in hoc fit, quam in paulò pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit Valdè tenuis, & conſtitutus, & exquiſitus victus, quoniam errores grauius ferunt, ob hoc igitur tenuis victus, atq; admodum exquiſitus, eo, qui fit paulò plenior, magis periculoſus.*

IN hoc aphoriſmo interpretando, qui Galeno clarus ſatis viſus eſt, interpretes poſteriores admodum varij fuerũt; vt hac ratione putem nõ ità eſſe facilem intellectu; Sed nè in alienis cõfutandis tempus inutiliter conteram interpretis boni munere fungi curabo, quem dicebat Gal. in id potiſſimum debere incũbere, ut mentem authoris aperiat. Itaquè quod ad connexionem cum ſuperiori aphoriſmo pertinet. Cum Hipp. ſuperius de uictus tenuitate, & craſſitie in morbis ſeruanda docuiſſet (quæ res eſt ſummi momenti in medicina facienda.) nunc quia uix fieri poteſt quin, & ægri, & ſani in uictu peccent, docere uoluit, utrum quando peccatur, ſit minus malũ peccare in tenui quàm in craſſo, & pleno uictu. Atquè ait in tenui uictu magis peccare ægros, ac propterea magis lędi; eo qđ quicumq; error cõmittitur, eſt maior in tenui, quàm in paullò pleniori uictu: ſimiliter etiam inquit euenire in ſanis, ob uictum ualde tenuem, coſtitutũ & exquiſitum, quoniã errores grauius ferunt, & magis lædũtur. Vnde fit, ut uniuerſaliter loquẽdo tàm, ſ. in ægris, quàm in ſanis uictus tenuis ſemper ſit periculoſior, quàm paullò plenior, ità ut ſumma ſententiæ totius Hipp. hæc ſit, omnibus, & ſemper uictum tenuem, & exquiſitum eſſe deteriorem, & magis periculoſum; eo quod tam ſani quã ægri ubi delinquunt in uictu, grauius lęduntur à tenui, quàm à paullò pleniori; & notãdum eſt iure Hippoc. non dixiſſe ſimpliciter pleniore, ſed paullò pleniore, quoniam ubi nimium erratur in pleno, ſæpè contingunt grauiora detrimenta, quia citius facultates corporis alioquin in ęgritudine fractæ, ſub graui uictus onere ueluti obruuntur, ac ſerius atquè difficilius exurgunt; & hoc eſt, qđ uoluit etiã Ariſt. Hip. ingratus ſequax ſecundo Ethic. ad Eudem: cap. 5. quando ſcripſit, in uictu propiorem eſſe medio defectum, quàm exceſſum, q etſi de animi uirtutibus, uideatur à philoſopho dictum, haud tamẽ dubitandum eſt, quin etiam de corpore ſit intelligendum, & eò maximè quia idem fermè habet primo problem. 47. Iam uerò paulliſper quędam circa pręſentem aph. ſunt examine, & contẽplatione digna. Primum eſt de contradictione manifeſta, quæ apparet in Hippocrate, qui ſecundo de uictus ratione in morbis acutis contex. 49. & 58. cum dicat multo minus eſſe ad adiectionẽ accedẽdum, quod detractionẽ auferre ſæpenumero conferat, Gal. in expoſ. illius aph. inquit id quod plus eſt, ſæpè damna incorrigibilia facere: ſecus autem ab eo quòd minus eſt, detrimenta fieri facile emendabilia. Alterum eſt, quare adeò diligenter Hipp. de uictu tàm ęgrorum, quàm ſanorum hoc docuit, ut etiam repetere, id q docet, uideatur. Tertium ut uideamus, quæ ſint detrimenta à tenuiori, & quæ à pleniori uictu emanantia, ut ſcilicet his ſimul comparatis, ſententiæ Hipp. ueritas magis appareat. Circà primum omnes fere interpretes tam illius quàm huius loci ingenijs certarunt, & fere quot interpretes, tot fuerunt modi contra-

Connexio huius aph. cum ſuperiori.

Victus tenuis cum in ęgris tũ in ſanis ſẽper periculoſior.

Dub. 1.

Altera dub.

3 Dub.

Ad primam.

dictionem ſoluendi. Vt autem reſſolutam hanc ueritatem habeatis, illud oportet ad memoriam reuocare, uictum à uirtute proprie indicari per ſe, negari uerò à morbo, unde Hipp. 7. aph. ait Cibus ut ſano robur, ſic ægro morbus, ſcđm uerò qualitates per accidēs à morbo indicari, quatenus ſcilicet morbus deprimit uires, contra quem, qualitatibus contrarijs uictus, eſt pugnandū: Et hoc eſt, quod Hip. dicet inferius uictum humidum febricitātibus omnibus conuenire, ſimiliter etiā quantitas ipſius cibi, & tempus diffinitur propriè, & per ſe à quantitate ipſarum uirium, uel præſentium, uel futurarum; nam & ſi ab Hipp. & Gal. habeamus in morbis acutis tenuiter eſſe alendum, in initijs eſſe abſtinendum, & quandoquè in paroxyſmo eſſe nutriendum, in morbis longis plus eſſe nutriendum, id totum diffinitur habita conſideratione, & indicatione ab ipſis viribus, prout ſcilicet magis, vel minùs à morbo deteruntur, adeò, vt ſemper id quòd per ſe, & principaliter indicet victum nil aliud ſit quàm virtus, ſicut id quòd indicat remedium nihil aliud eſt quàm morbus, Et ſi quandoq. virtus indicat remedium, eſt per accidens, quatenus ſcilicet, vel remedium eſt etiā alimentum, vt Hipp. lib. de alim. vel quatenus aufert cauſam, quæ uires diminuit (exēpli gratia) ſi ab calida intēperie vires proſternuntur, indicatur lactuca, tum quia eſt alimentum, tum quia ſua frigiditate, tollit cauſam illam à qua vires minuuntur. Hoc conſtituto dico, varia indicatione habita, variè locutum eſſe Hippocratem; nā habita indicatione ad vires ſemper melius eſt in paullò pleniore errare, quàm in tenuiore; & ratio eſt, quia ſic uires minus læduntur, quo pacto loquitur Hipp. hoc in loco, quāquam, ubi multùm plenum eſt, magis erretur, quia uires debiles, ab immenſo alimento ſtatim ueluti ſtrangulantur; unde quemadmodum dicebam, iure Hip. dixit paullò pleniore, & non multum pleniore. Sic habita indicatione à morbo, in ſecundò acut. dixit melius eſſe detrahere cibum, quàm augere; quia ubi reſpicitur ſolus morbus, uel nihil, uel parum, cibi eſt dandum, quia tametſi uires conſeruentur, & augeantur ab alimento, attamen augetur etiam morbus, ut dicebam ex Hippocrate, qui auctus procul omni dubio uirtutem deterit. Ad ſecundum aliàs dixi, & miniſtros, & ægros maximè in cibo, & potu errare conſueuiſſe, ea propter Hipp. iure multus fuit circà hoc, tum quia in omnibus penè morbis primas habet uictus obſeruatio, uel inobſeruatio, tum quia opus eſt ſæpius ea inculcare, & diligenter monere, quæ maximi ad ſalutem ſunt momenti. Imò uerò, ad ingenia etiam formanda, uictum non parum ualere, docuit Plato in Timeo, ut ob id Hipp. 1. de affect. inter ea de quibus interrogandus eſt æger à medico, ponat uictum, quemadmodum, & Celſus uictus temperantiam optimum omnium remediorum appellauit; neque enim alia ratione Hipp. in hoc aphoriſmo ſupponit ægros in uictu errare, niſi quia ſibi erat compertum hoc quaſi cunctis ægris in eſſe, ut & propter appetitus corruptionem, & propter diſcurſus, atque iudicij defectum, haudquaquam intelligant quæ ſibi utilia, & quæ in utilia ſint; ſic enim Ariſtotel. 8. Ethicorum dicebat incontinentes eſſe ſimiles ægris qui dum poſiti ſunt in ęgritudine haud quaquā intelligentes dulciaললbilioſis nocere, ea tum diligunt, tum perſequuntur. Circa tertium ea ſunt huc referenda quæ ab Hipp. ſunt indicata ſecundo de uictus ratione in mor. acutis, in quo loco copioſè, & diſertè ſatis docet quæ mala eueniant ex uberiori; & quæ ex parciore

Ad 2.

Ad 3.

ciore uictu detrimenta oriantur, ubi etiam ſemper potiùs detractioni ciborum quàm adiectioni incumbendum præcipit, & ubi eos, qui dimittunt prandia, quiquè uberius aluntur, complura detrimenta pati monſtrat, quæ omnia ibi ſunt uidenda.

6 *Extremis Morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt.*

AVT nulla eſt connexio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore, aut ſi eſt, Galenus eam vel non cognouit, vel diſſimulauit; poſſumus tamen dicere cum Hipp. ſuperius monſtraſſet ægros in victu tenui errare, ad eiuſmodi errorem euitandum, hoc præceptum ſemper eſſe memoria habēdum maximis morbis, maximas medicationes eſſe optimas; quaſi verò eadem ratione paruis paruæ, & mediocribus mediocres conueniant; atque ità minimè erretur, ſi in morbis maximis victus tenuiſſimus, in mediocribus minus tenuis, in paruis autem adhuc minus tenuis adhibeatur; Sed cur Hipp. potiùs hoc totum præceptum voluit proferre de maximis morbis, quàm de mediocribus, & paruis, deinde cur dixit eſſe optimas, κράτισται, potius quam vel conuenire, vel decere? Reſpondendū eſt. Exemplū potiùs attuliſſe de maximis quàm de alijs, quoniā de hiſce magis videtur dubiū, quàm de cæteris: ſiquidem maximę medicationes omnes periculoſæ ſunt, nec videntur tentandæ faciliter; aliarum autem vſus, & facilior, & minus periculoſus eſt. vnde præceptum eſt in amplectendis morborum curationibus, ſemper eſſe à leuioribus inchoandum, quòd quidem Gal. 5. meth. 15. in morbis periculo vacantibus, aduerſus Eraſiſtratum monſtrat verùm eſſe, non autem grauibus, & periculoſis, in quibus ſi occaſio prætereatur, ægri vel extinguuntur, vel in irremediabiles ægritudines cadunt. Atq; hoc modo etiam intelligendus eſt Gal. 2. de med. Local. in fine cap. 21. vbi dicit ſemper medicamenta leniora eſſe adhibenda. Dixit autem eſſe optimas, quoniam id in more poſitum eſt apud Hippocratē, vt ferè ſemper vbi aliquid conſulere medentibus cupit, id bonum eſſe dicat, quòd faciliùs amemus, & perſequamur, id quòd bonum futurum ſperamus, quamquòd conuenire ſcimus; etenim quæ bona ſunt, omnia cōueniunt; non vice verſa, quæ conueniunt, ea ſemper bona ſunt. Eſt autem hic aphoriſmus ad omnes, artes accommodatus præſertim verò ad ciuilem, & militarem, in quibus id ſemper obſeruatur, vt maximis malis maxima remedia opponantur. Dub. Sol.

7 *Vbi igitur Morbus peracutus eſt, ſtatim, & extremos habet labores, & extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. Vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum eſt: quantum morbus extremis eſt mollior.*

ILLVD ipſe quoque ueriſſimùm eſſe puto hunc aphoriſmum connecti poſſe cum ſuperiori, quaſi hic doceat Hipp. qui ſint morbi illi extremi, & ſummi, quibus dixerat ſuprà extremas conuenire curationes, & diætas; Verùm haud

haud quaquã mihi placet eorum ſententia, qui exiſtimant hic agi de victus indicatione à morbo ſumpta: quandoquidem nulla propriè victus indicatio ſumitur à morbo, ſed tantùm à uiribus, & ſi quid morbus in hoc genere facit eſt, quia vel ſuo motu, uel ſua magnitudine præſcribit tùm tempus, tùm menſuram ipſius victus, & qualitatem. diuiditur autẽ me iudice in tres particulas vna eſt *ubi morb. peracut, &c.* ſecunda eſt *victu ext. ten.* & tertia eſt *cum autem non, &c.* Inquit igitur Hippoc. in prima parte eos morbos eſſe ſummos, & extremos qui ſtatim ſummos labores habent. Etenim, ut præclarè docet Galen. tum primò, tum tertiò lib. de criſ. circà morbum conſideratur Idea, Magnitudo, Motus, & Mos. Magnitudo eius menſuratur ex magnitudine ſymptomatum, quæ hoc in loco vocantur ab Hipp. labores: quia uerè laborem & moleſtiam corpori afferunt. Motus uerò ex celeritate, uel tarditate ipſorum: itaque ubi huiuſmodi ſymptomata non modò magna ſunt, uerùm etiam citò fiunt, morbus tunc dicitur magnus ſiue extremus, & peracutus, tantoq́. maior & acutior eſt, quantò maiora, & celeriùs fiunt ſymptomata. Huiuſmodi autem celeritas, ut optimè notat Gal. ſolet eſſe primis tribus, uel quatuor morbi diebus, in quibus ſolent fieri ſummi labores, & morbi acutiſſimi, ad ſtatum deuenire: qui uigor, & ſummum alioquin ipſius nuncupatur. Secunda pars eſt *tunc ſummè tenui victu vti neceſſe eſt:* huius autem rei neceſſitas indè pendet, quòd ubi ſunt ſummi labores aduerſus quos natura certet, haudquaquã ei, ab illo certamine ad cibos auocanda eſt; ueruntamen Hipp. non dicit penitus uictum eſſe negandum, alioquin natura ſub laboribus penitus euerteretur, ſed ſummè tenui uictu, hoc eſt minimo eſſe utendum, & tanto, ut ſufficere poſſit ad conſeruandam naturam aduerſus uim morbi; Porro tertia pars eſt *cum non ſtatim habet morbus labores, ſed licèt pleniorem victum adhibere, tunc tantum à ſummè tenui victu eſſe recedendum, quantum morbus à ſummo diſtat.* Certè ſi verum eſt, quod dictum fuit, ubi morbus ſtatim (hoc eſt) circa primum quaternionem, vt exponit Galen. habet ſummos labores, extremè tenui victu eſſe vtendum, hoc quoque veriſſimum; vbi non habet ſummos labores licerè vti victu pleniore, ſique victus quantitas, & qualitas metienda eſt, à magnitudine morbi, & ſymptomatum, id quoquè ſequitur vbi morbus, vel maiora, vel minora ſymptomata habet, modò maiorem, modò minorem victus tenuitatem oportere adhibere; etenim cum vigor morbi videatur præſcribere uictum tenuem, ob ſummos labores quos habet, prout hic uel propior eſt, uel longinquior, ſic tenuiori, aut craſſiori utendum eſt, uictu. Atquè hæc quæ dicit Hipp. ueriſſima ſunt, tam in inflammationibus, quàm in febribus, quæ ſunt à morbis acutis inſeparabiles. Etenim ubi uehementia ſunt inflammationum incendia (ut in ſtatu) ubi quoquè uehementes febrium inſultus, haudquaquam, ut dicebam, natura eſt, circà cibos occupanda. Cæterum illud dubitatione dignum uidetur, quod nuper dixi, quodq; Gal. in com. dicit nùm ſcilicet uerum ſit, à morbis acutis febres eſſe inſeparabiles. Etenim ſunt pleriq; morbi, ut epilepſia, apoplexia, qui prorſus febre carent, quinimò Hipp. multos morbos peſtillentes recenſet in Epidemicis libris, quos dicebat eſſe prorſus ſine febre; neque tamen negandum eſt eos fuiſſe acutos, cum ſymptomata haberẽt magna uelociter mota, & quæ etiam citò in-

Morbus victus rationem nõ ĩdicat, ſed vires.

Quattuor ĩ quolibet morbo ſpectanda.

Dubitatio.

terime

terimeret. Dicendum ut Galen. 3. de diffic. reſpir. circa finem, propriè acutos morbos ſemper habere coniunctas febres, vel dic. quinque de cauſis fieri acutos morbos, vel ex intenſione, vel ex velocitate motus materiæ, vel ex quantitate materiæ, vel ex ſitu ſeu loco, vel ex prauitate: Febres, ſemper coniũguntur acutis morbis primo, & ſecũdo modo, nõ aũ alijs: quia multa materia frigida ſtatim poteſt necare ſine febre. Sicut pauca in cerebro facit mortem, ſine febre. Sed de peſtilenti non ita certum, niſi dicamus exiguas ſępe peſtilentium, & ferè inſenſibiles eſſe febres, atq; has ab Hipp. non uocari febres, qui conſueuit uocare febres ignẽ, quaſi euidẽs, & valdè ſenſibile ſit ipſarũ incẽdiũ. Faciũt hoc in loco interpretes magnas q̃ſtiones, ſ. an ęgri ſint tenuius ante ſtatũ, uel in ipſo ſtatu cibãdi; an i morbis habẽtibus ſtatũ ualdè remotũ ſit in principio uictus craſſior adminiſtrandus, aliaq́ ſimilia, ſed non placet mihi hęc tractare, q̃ñ tyronum ingenia ab ipſis cõfundantur, atq; earũ reſſolutiones, cõmodiùs haberi poſſint ex pura, puta verborum Hippocratis intellectione: ſiquidem, ut dicebat Gal. is eſſe debet optimi interpretis ſcopus, vt mentem ipſius auctoris aſſequatur, atquè explanet.

Morbi acuti quib. de cauſis fiant.

Febres peſtilẽtes ratione caloris ſæpe mites, & exiguæ.

---

8 *Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt.*

CVM inſtituerit Hippocrates vniuerſam victus rationem in morbis curandis obſeruandam edocere, atq; de tempore cibationis, tàm vniuerſalis, quàm peculiaris doctrina ſit non minus neceſſaria, quã vtilis, nunc occaſione nuper dictorum docet, pluribus aphoriſmis qui victus tàm in vniuerſum, quam particulariter (habito temporis reſpectu) ſit præſcribendus adeò, vt aphoriſmus præſens de tempore vniuerſali hoc eſt de tota morbi conſtitutione ſit, quæ cũ habeat quatuor tempora ab uno uigore, de alijs more ſuo docet, eo quòd hic ſit meta, & ſcopus in quem medicus mentem dirigens totam cibandi practicam determinat. Et iure à uigore hoc totum negocium eſt metiendum, quoniam in hóc tempore de uita, & morte ægrotantium fieri ſolet verum iudicium ſicut enim de uictoria, uel de expugnatione tunc decernitur, cum acriter inter hoſtes pugnatur, haud ſecus in maximò naturæ, & morbi certamine fit de alterutrius victoria, uel extinctione deliberatio; Quòd igitur breuiter dicit, eſt, *quando morbus in ſummo vigore fuerit, tunc vtendum eſſe tenuiſſimo victu*, vocat autem victum tenuiſſimum, melicratum ſolùm, iuſcula, & ſimilia atq; hoc non ſemper intelligendum eſt ſimpliciter, ſed reſpectu victus antecedentis: cauſa autẽ, cur hoc uictu ſit utendum illa ẽ potiſſimum, quòd natura in ſtatu à ſymptomatibus ualdè turbata eſt, totaq́. incumbit in concoquendos morbificos humores, vndè nequaquàm eſt diſtrahenda ad ciborum confectionem; Sed dicetis tunc cibus eſt offerendus, cum maximè uiribus opus eſt, ſiquidem illius præcipua indicatio eſt à uiribus, atqui in ſtatu opus eſt maximè uiribus, tùm ob pugnam, tum ob coctionis opus, quæ ſine caloris opera non perficitur, ergo, tunc maximè opus eſt nutrimento. Dicendum vt inquit Galen. verè indicari cibum à viribus, & per ſe, verùm per accidens etiam à morbo, quatenus, ſ. uires in hoc, uel in illo tempore magis, uel minus frangit, ſicut quantitas cibi ab illius téporibus

Continuatio cum ſuperiori & intentio.

Cur à morbi vigore tota cibandi ratio metienda.

Cur in ſtatu victus tenuiſſim⁹ conueniat.

Dubitatio

Sol.

pòribus metitur. Verum vires cum non ſtatim à cibo, vel reficiantur, uel augeantur, ſed aliquo tempore opus habeant, eà propter antequam pugna fiat, nutrire expedit, ut in pugna uires ſufficere queant, & ne inutiliter, ac cum damno in ipſa cibum importunum dare cogamur. illud tamen eſt à vobis diligenter animaduertendum, (qđ etiam aliqua ex parte adnotatum eſt, à Gal. iñ com.) ſcilicet uerum eſſe hunc aphoriſmum in morbis ſalubribus, & materialibus, qui pertranſeunt omnia quattuor tempora; & in ijs quorum ſtatus non erit longinquus, nec uires inualidæ. In his enim omnibus caſibus, & præſertim, ubi uires ſunt imbecilles perniciolum eſt ualdè, circà ſtatum uti uictu tenuiſſimo nempè, quod facilè ſit, niſi cibo ſuſtententur, ex toto eas concidere, & extingui. Verùm de hac re agitur etiam in tertio ab hoc aphoriſmo.

Quibus in morbis aphoriſmus præſēs verificetur.

9 *Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare ad morbi vigorem: & nunquid prius ille deficiat; nec poſſit, cum victu perdurare; vel morbus antea deficiat atquè hebeteſcat.*

SVNT quædam regulæ, à ueteribus traditæ, quę ſi in omnibus ueræ putentur, maximorum errorum eſſe cauſſa poſſunt: Vnde eas qui tradunt opus eſt, prudentiſſimi ſint, atquè ità edoceant, ut omnem errandi anſam ingenijs adimant. Id quòd modo facit Hipp. qui cum uideret antecedentem aphoriſmũ uniuerſaliter intellectum, poſſe magnorum errorum occaſionem eſſe, ob id hũc ſubiunxit. Nam (ut dicebam antea) uictus tenuiſſimus in ſtatu, ſi inueniat uires iam fractas, atquè debiles perdit: iccircò inquit diligenter conſiderare medicum debere, num uires ſint ſuffecturæ uſq; ad morbi uigorem, an ęger prius deficiat, cum tali uictu, an morbus. Si enim ſuffecturæ ſunt uires, poſtulat omnis ratio, (quemadmodum antea dixi) ut in ſtatu uictu tenuiſſimo utamur, ſin minus ſufficiat, damnoſa eſt ea regula: ſed ſi morbus deficiat prius & hebetetur, tunc multò magis augendus cibus, cum non ſit morbus, qui illum prohibeat. Verùm hic duo ſunt examinanda, cur Hipp. dicat examinandas eſſe uires, & morbum ante ſtatum, non doceat autem, quid ijs examinatis deindè ſit faciendum. Aliud eſt cum uirtus debilis fiat per reſſolutionem, & per oppreſſionem, an utroquè modo debili exiſtente uirtute uera ſit regula ab Hipp. tradita. Circa primum Hippo. in primo de acutis multa pręclara docuit, ex quibus intelligere licet, quid agendum ubi uires ad ſtatum ſuffecturæ ſunt, & ubi non; ſimiliter ubi natura eſt uictrix futura ante ſtatum, uel ubi morbus: atque ea omnia eo tendunt, ut medicus debeat diligenter coniectari, tum de magnitudine uirtutis, tum de magnitudine morbi, atquè ſi uirtus magna ſit cum magno morbo, utendum eſſe tenuiſſimo uictu, quippè quem fert uirtus, & morbus expoſcit, ſin morbus magnus, ſed uirtus debilis, non ità tenuiſſimo uictu eſſe utendum: quemadmodum ſi uirtus ualida, & morbus non magnus, adhuc tenuis requiritur, & exiſtente uirtute debili nec magno morbo, uberior cibus poſtulatur. Hoc itaquè eſt quod uult Hip. innuere, eſſe ſcilicet coniectandum nùm uires ſufficere poſſint; non explicuit autem euidenter, quoniam ex dictis, & dicendis ſagax ingeniũ, id poteſt conijcere, & uerè

Continuatio cum ſuperiori.

Quæſita duo.

Reſp. ad primum.

dicit

dicit conijciendum, quoniam noſtra ſigna, & argumeta coniecturæ potius ſunt, quàm demonſtrationes. Vires verò cum ſint partim vitales, partim animales, vt Ariſt. placuit, vel etiam naturales, vt pleriq; medici ſentiunt, modus earum validitatem, & debilitatem cognoſcendi varius eſt: nam naturalis vocata à medicis cognoſcitur vrinis, alijſque excrementis coctionem, aut cruditatem ſignificantibus, vt ait Ariſto. 4. Meteor. vel etiam ex appetentia, & in appetentia vt Gal. 3. in tertium Epid. 72. vitalis pulſibus & anhelitu: quamquàm pulſibus etiam coctiones cognoſci interdum ſcripſerit Galenus 9. Meth. 5. Animalis verò cognoſcitur motu, ac ſenſibus tàm externis, quàm internis; vbi enim coctio adeſt, facultas naturalis bene valeat neceſſe eſt: ſic et pulſus amplus, robuſtus, reſiſtẽs vitales vires bene valere indicat, vt motus agilis, mentis conſtantia, ſenſuum puritas, animalis ſanitatem docent: ex his itaque ſolers medicus coniectabit de ſtatu uirium, quemadmodum de magnitudine morbi ex ſympt. magnis, ut Galen. 4. & 6. Meth. 1. & 3. de criſib. q̃ ſunt actiones læſę, excrem. & qualitates. Ac prout eas repererit, ſic victũ inſtituet, habita ſemper ea conſideratione, melius eſſe, vt omnes bene valeant: ſin minus, vt plures, vel ſaltem, vt vitalis; ſiquidem hæc eſt ſine qua cæterę vix quicquam valent, cum ipſius miniſterio ſpiritus, & calor (vnde robur cunctis membris,) ſuppeditatur: & quamquàm Gal. facultatem naturalẽ multi facere videatur, haud tamen putandum eſt, tunc eam à vitali ſeparare, quandoquidem coquere, ſeparare, expellere, ſunt opera caloris natiui & ſpirituũ, qui à facultate vitali benè valente ſubminiſtrantur. Id verum eſt tamen, vix fieri poſſe, quin vna facultate inſigniter lęſa, aliæ remaneant offenſæ, ſi diu illius lęſio duret. Circa ſecundum, an ſcilicet æquè ſe debeat medicus gerere in cibando, vbi virtus debilis eſt per reſſolutionem, atquè per oppreſſionem, poſſet quoq; eſſe difficultas ex vna parte, quoniam facultas debilis per ſe, & ſubſtantialiter, videtur minus poſſe conficere cibos, quàm debilis per accidẽs: contra facultas debilis per oppreſſionem, uidetur multo minus exigere alimenti, & ſicut ignis, qui per defectum alimenti plus exigit, quam qui multitudine alimenti, & lignorum obruitur, ſic facultas infirma ob defectum plus uidetur exigere, quã debilis, ob aggrauationem à copia humorum factam. In hac tamen controuerſia graui, & difficili dicendum eſt Virtutem conſiderari à medico, ſecundũ ſeipſam, uel in comparatione ad morbum: ſecundũ ſeipſam ſemper indicat ſui conſeruationem, quod cum fiat alimento, conſequenter alimentum indicat. In comparatione autem ad morbum conſiderata: uel eſt ualde minor, uel parum minor morbo, ſi ſit ualde minor morbo per reſſolutionem, indicat alimentum, etiam in augumento & ſtatu, ſin parum, in ſtatu alimentum non requirit, quoniam ſuffectura eſt: contra ſi per aggrauationem ſit multo debilior morbo, non poſtulat alimentum in ſtatu, ne magis obruatur, & ſuffocetur, ſimiliter ſi parum. cum enim eſſentia uirtutis ſit penè integra, putandum eſt non modo eam eſſe ſuffecturam, uerumetiam niſi diuertatur à pugna, & coctione copia cibi, eſſe ſuperaturam.

Vires quotuplices, ac quibus ſignis earum robur dignoſcatur.

Ad ſecundum.

Virtus à medico dupliciter cõſiderari poteſt.

10 *Quibus igitur ſtatim morbus in vigore conſiſtit, iјs etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus verò poſterius debet conſiſtere, iјs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum antè illud, cibus ſubtrahendus: prius verò vberius victus adhibendus eſt, vt æger ſufficiat.*

SENTENTIAM præſentis aphoriſmi, etiamſi non dixiſſet Gal. vt dicit, eſſe fere eandem cum ſuperiori, quiuis tamen mediocriter ingenioſus poſſet; illud comprehendere uerum dixit hoc intereſſe q̃d ſupra tãtum de acutis locutus eſt, nunc verò de omnibus: ego autem addo, illud etiam intereſſe inter hos aphoriſmos, quod ſuperius vniuerſaliter prolatum eſt, in vigore ſemper eſſe abſtinendum, nunc verò peculiariter docet, non modo id eſſe agendum, verumetiã quomodo propter ipſum vigorem, medicus in reliquis temporibus ſeſe gerere debeat: quaſi ſcopus ſit breuiter edocere, quomodo habita vigoris morborum ratione, debeat totam victus rationem inſtituere. Dico autem habita temporum ratione, quoniam ſecus eſt, ſi medicus ſymptomata morbi, atque ipſius ſpeciem animo voluat. Etenim ſecundum temporum conſiderationem res hunc in modum ſe habet, vel enim principium, & ſtatus ſunt inter ſe remota, vel propinqua; ſi ſint remota, in principio uberius alendum, quo poſſit vſquè ad ſtatum virtus ſufficere, ſicq; paullatim cibum ſubtrahẽdum, donec uigore pręſente, tenuiſſimus victus fiat.Ità namquè fiet, ut uirtute conſeruata, non cogatur medicus præter rationem in ſtatu nutrire; ſed ſi ſtatus, & principium, non lõgè inter ſe recedant, ut in febre ardẽte, in febre ſanguinea & angina, quas dicit Galen. 3. de criſi cap. 4. habere breuiſſima initium, & augumentum, etiam in principio tenuiſſimo victu vtendum tum quia virtus, nondum fracta à morbo poterit ſuſtinere huiuſmodi moram, tum quia natura circa ſolum morbum occupata robuſtior, & valentior erit ad eum expugnandum. Hæc vt dixi veriſſima, & vtiliſſima ſunt præcepta, ſi tantummodo conſiderentur per ſe tempora morbi. Verùm ſi ſpecies morbi, aut accidentium magnitudo, aut mos conſiderentur poſſunt hæc variari. Siquidem ſi morbus ſit inflammatio, vtpotè pleuritis, vel peripneumonia, aut vlcus aliquod recens, cum debeat medicus ſtatim intercipere illius incrementum, atq; fluxionem arcere, cogitur cibo tenuiſſimo vti, etiã in principio. Vnde Hipp. 2. de acutis in pleuriticis non nutrit, priuſquam ſit, vel ſectione venæ, vel purgatione, ſedatus dolor; pariter ſi circà ſtatum factus ſit morb. deterior, ità vt prauitas, aut accidẽs ẽt aliq̃d magnum, ueluti dolor, uel ſyncope, vehementer vires proſternat tunc ſepoſita temporis conſideratione cogitur medicus à tenuiſſimo uictu ſeſe abſtinere, atq. uires ſuſtentare, alioquin unà cum virtute etiam vita perdetur. Sed uideo ſtatim ingenioſum eſſe dubitaturũ quomodo hoc umquam tutò fieri poſſit, quoniam nullum eſt alimenti genus, ꝙ uires conſeruare, aut augere queat, niſi nutriat, nutrire nequit, niſi coquatur, non coquitur uerò niſi calor natiuus, q̃ eſt ipſa facultas, aut primũ (ut dixit ſæpè Gal.) facultatis inſtrumentum, ualeat; ergo hoc imbecillo exiſtente, & pœnè extincto ſuperuacanea, & potius oneroſa erit cuiuſquè alimenti exhibitio. Hæc dubitatio certè apud me fuit ſummi momẽti, atq; ità ut putẽ ex incõſideratione huiuſ-

Continuatio.

Scopus hui⁹ aph.

Victus ratio quomodo instituenda, si tempora morbi spectentur.

Idea morbi, et mos accidẽtiũ; magnitudo, victus rationem variant.

Dub.

Sol.

rei ple-

Digitized by Google

rei plerumquè committi errores exitialiſſimos à medicis, qui indiſcriminatim ægrotantibus imbecillibus offerunt copioſos cibos, quaſiq; illos ſuffocant. Quare dicendum naturam ſemper eſſe uitæ conſeruandæ ſtudioſam, adeo, ut ſæpè pro ea uias nobis incognitas, (ut dicebat Hip.) ſibi paret, licèt enim in magnis uirium ruinis ipſa, & natiuus calor langueant, ità tamen laborat eo pauco calore in percoquendo alimento, in reficiendis ſpiritibus & humoribus, ut uitam diu ſuſtentet, modo tamen prudens medicus, & peritus ſit, qui oportunè cibum ità paratum, ac penè coctum necnon in ea menſura exhibeat, quæ non opprimat facultatem, & calorem, ſed potius quodam modo conſoletur, & uiuificet: ſic enim uidimus ſæpè modico iuris, aut alterius cibi facilis coctu uitam prorogatam, & ſeruatam, quemadmodum narrant de Democrito, qui in extremo uitæ poſitus diſcrimine, petentibus id filiabus, conceſsit ſibi ſolo odore recentis panis, uel (ut alij perhibent) mellis guſtatu uitam per octiduum prorogari.

Naturæ uitæ conſeruandæ ſtudioſa.

---

11 *In acceſsionibus abſtinere oportet: nam [cibum dare] nocuum eſt: et quibus per circuitum fiunt acceſsiones, in ipſa acceſsione abſtinere oportet.*

SI uerum eſt quod ſupra dicebat Hip. in ſummo uigore utẽdum eſſe tenuiſſimo uictu, quoniam tunc turbatur natura circà morbum, eadem ratione uerum eſt, in acceſsionibus ſimiliter conuenire, quod tunc quoquè natura ſollicita ſit circà morbi inſultum effugiendum, & propterea Hipp. iure nunc ſubiungit in acceſsionib. abſtinere oportere, quando apponere noxium ſit; ſimiliter & in morbis qui per circuitus fiunt, in ipſis paroxyſmis abſtinere oportere; adeò, ut totus aphoriſmus cõmodè in duas partes ſecari queat, quarum prior eſt *in acceſſionibus abſtinere oportere*, ſecũda eſt, *& quibus per circuitum fiunt acceſsiones, in ipſa acceſsione abſtinere oportet.* Circa priorẽ partem videndum eſt quid ſit paroxyſmus ſiuè acceſſio, & cur cum ſupra dixerit in ſummo vigore vtendum eſſe tenuiſſimo victu, nunc loquens de paroxyſmis dicit ὑποστέλλεσθαι χρὴ, ideſt ſubtrahere, oportet, quoniam apponere noxium eſt: nam inter ſubſtractionem & appoſitionem mediat, nil innouare: & æquè videtur hoc nocere, atq; etiam apponere. Paroxyſmus, quem Celſus vocat acceſſionem, & alij exacerbationem, vt tradit Gal. in hiſce commen. eſt totius circuitus deterior pars, quę à prima inuaſione vſque ad vigorem extenditur, ſcilicet incluſiuè, adeò vt ex quatuor temporibus inuaſionis febris, tria priora vocentur paroxyſmus; inclinatio aũt non ſit pars paroxyſmi, & iure, ſiquidẽ παροξύνεσθαι, idem eſt ꝙ exacui, quæ res in declinatione haud quaquam reperitur. Sic Ætius lib. 5. cap. 8. diffiniuit paroxyſmum eſſe motũ morbi particularis à remiſſione ad deterius: etenim vt ait Gal. 3. de decr. dieb. c. 8. acceſſiones ſunt ſtimuli quib. natura excitatur ad pugnã: vnde ſemper in acceſſionib. fit criſis; Sed vt cumq. ſit, illud clarum, paroxyſmum eſſe morbi exacerbationem, quæ licet euidentiùs in febribus appareat, ſunt tamen, & alij morbi qui id habent, vt podagra, ac dolores pleriq. Iàm verò febrium immaterialium nulla ſanè eſt exacerbatio, neque vllus paroxyſmus, imò neque vlla compreſſionis pulſus adnotatio, ſed tantummodo materialium, atque harum interpollata-

Cõtinuatio.

Diuiſio.

Paroxiſmus quid Galeno.

Paroxiſmus ex Aetio.

Febres immateriales paroxiſmis, et exaccerbationibus deſtitutę.

rum potiſſimum, nàm licet etiam continuæ aliquæ, vt proportionatæ vocatæ manifeſtas exacerbationes habeant, multo tamen id euidentius apparet in interpollatis, vt meritò videatur Ætius appellaſſe motum morbi particularis à remiſsione ad deterius. Hoc itaq; tempore dicit Hippoc. eſſe ſubtrahendum, hoc eſt, prohibendum cibum, quoniá damnoſum eſt apponere, & exhibere; Sed cur Hipp. vt dicebá ſic loquitur? & quæ ná ſunt mala, & detrimenta quę affert cibi oblatio in paraxyſmo? Alias Hip. dixit medicum in ijs ſeſe exercere debere, vt ſi non iuuat ſaltem non lædat; Vnde quia aliquis forſan credere potuiſſet offerre cibum in acceſsione, eſſe ex ijs quæ nō lædunt, ac propterea poſſe fieri: vt huius erroris occaſio omnis adimatur addit, cibum nō eſſe præbendum in acceſsione, q̄m damnum affert; porrò quæ nam ſint damna naſcentia ex hac importuna cibi oblatione, etſi abundè doceat Hippocr. 4. de acutis hic tamen quoque explicandum eſt. Primū ergo damnū eſt ſubmerſio, & ſuffocatio caloris, cum n. in initio acceſsionis ſemper calor intro cogatur, & ueluti à materia obruat̄ multò magis id patitur, ſi cibus accedat. Secundum eſt paroxyſmorum, atque adeò totius morbi productio: cum enim natura circa cibi coctionē occupatur, haud ità poteſt materiam morbificam cōſumere, & proinde ignis durat diutius. Tertium eſt quòd cum nec materia morbifica, nec cibus benè coquantur, excremēta neceſſariò cumulantur, quæ poſtmodum augētia materiam morbi effectricem, conſequenter, & ipſum morbum augēt. Quartum eſt inflammationis & æſtus augumentum. nam ſicut flamma ignis, addito oleo in immenſum augeri ſolet; haud ſecus ignis febrilis longè, lateq; incrementum ſuſcipit, ubi cibus tamquam oleum ſibi affunditur. In acceſsionibus itaque cum hæc mala fiant iure abſtinere oportet, ſcilicet in eo toto tempore, ſiuè ſit initium, ſiuè augumentum, ſiuè ſtatus, quod eſſe deterius uidetur; nam interdum ægri peius habent in initio, interdum in augumento, interdum in ſtatu; Circa ſecundam partem primum dubitatur, quia Hipp. uideri poſſet nugari, atque inutiliter repetere, quòd antè dixerat, ſiquidē haud differre uidetur dicere, in acceſsionibus nō dandum, atque dicere in ijs morbis, qui per circuitus affligunt, eſſe in ipſo paroxyſmo abſtinendum. Sed res non ita ſe habet, uerum hæc poſterior pars eſt ueluti confirmatio, cum emphaſi quadam, ſuperioris partis: quaſi dicat non ſolum in acceſſionibus abſtinere oportet in uniuerſum, uerumetiam hoc maximè agēdum eſt in paroxyſmis, ſeu acceſsionibus eorū morborū, qui per circuitus affligunt; Ex quo loco ſcire primū licet Periodos eſse reditū morbi ordinatū, & ueluti p circulum quendá ab ijſdem ad eadem, ut Gal. lib. de tēporibus morbi adeò, ut differat à paroxyſmo, qui ſolùm exacerbationem continet: cum periodus etiam complectatur intermiſsionis tempus. uerum paroxyſmi ſeu acceſsiones aliæ ſunt in morbis continuis, aliæ in interpollatis; In utriſque autem fiunt, ut dicebam cum natura, uel copia, uel qualitate humoris morbifici ſtimulata eum mouere aggreditur: & licet in febribus interpollatis id maximè conſpicuum fiat, ſiuè paucum, ſiue multum ſit quietis, atque intermiſsionis tempus, attamen in cōtinuis (& præſertim illis quæ proportionatæ nuncupantur) ſæpenumero etiam apparent quædam exacerbationum lumina, quæ fugere oportet in cibandis ægris. Ergo Hipp. atquè aliorum medicorum hæc eſt ſententia, ut ubi in morbis nul-

Dub. *Reſp.* *Quæ dāna ægris contingat ex importuna cibi oblatione.* *Dub.* *Sol.* *Periodus quid & quomodo à paroxyſmo differat.*

Digitized by Google

bis nulla remiſsio, nec ulla paroxyſmi nota apparet, cibus præbeatur hora cõſueta tempore ſanitatis, uel ut dicebat Auuicen. hora diei frigidiore. In febribus autem, alijſque morbis, in quibus euidẽter fiunt acceſsiones, diligenter conſiderandum eſt, an intermiſsio ſit longa, an breuis: ſi longa ſit ea ſemper eſt expectanda, ſin breuis, in ipſa declinatione acceſsionis eſt offerendus cibus, ſcilicet, ut quãtum fieri pt, in illius oblatione recedatur ab initio futuri paroxyſmi, atque hoc eſt, quod Hippocr. 2. de acutis pręcipiebat, dandũ non eſſe unquã cibũ dum pedes frigent, & calẽt pectus, atq; caput, ſed cum calor ad pedes, & manus deſcendit, ſcilicet, relinquens interiora, quòd quidem tempus eſt declinantis paroxyſmi, non autem tempus intermiſsionis, quo nuſpiam, in corpore caloris febrilis antecedentis ueſtigia apparent. Cęterum quæret aliquis num huiuſmodi regula ità ſit perpetua, ut numquam liceat, vel initio, vel augumento, uel ſtatu alimẽtum offerre, ſiquidem Gal. 10. Meth. cap. 3. cuiuſdam iuuenis hiſtoriam narrat, qui in æſtate tertiana laborans, niſi initio acceſsionis alebatur in ſyncopem incidebat. Dicendum cibum per ſe non ab alio requiri, niſi ab ipſis uiribus, quæ quotieſcumquè præcipites ruunt, ità ut periclitentur, ne penitus extinguantur, ſuccurrendum eſt cibo, non ut nutriatur tantum, (ſiquidem hoc fit longo tempore, quod in eiuſmodi caſibus expectari nequit,) ſed ut uaporibus illis, qui ſtatim è cibis optimè paratis in uentriculo attolluntur, atque diſtribuuntur, ſpiritus uitales, qui cõſumuntur regenerentur. Igitur ſiue in ſtatu, ſiue in initio, ſiue in augumento, ſyncope (quæ eſt præceps uirium ruina) contingat, tunc paullò antè, cibis pręmuniendum eſt: in qua re medici ſolertia, & iudicium magnopere ualent, qui ſi animaduerterit ægrum eſſe calidæ, & ſiccæ naturæ, æſtus, iras, aliaq; huiuſmodi exiccantia paſſum fuiſſe, aut os uentriculi, ità læſum & imbecillũ habere, ut à quolibet ad ipſum affluente humore inſigniter offendatur, faciendęq; ſyncopes periculum ferat, hunc debebit (paullò antequam huiuſmodi periculum experiatur) nutrire ijs præſertim rebus, quæ ſimul etiam corroborandi os uentriculi poteſtatem habeant, ut panis cum ſucco granatorũ, uel limonum, uel citoniorum, ac ſimilium.

In morbis tum ſine remiſſione tum cum manifeſtis acceſſionib⁹ qua hora cibandus ſit æger.

An liceat in initio, augmẽto, & ſtatu ægrum aliquãdo cibare.

Reſponſ.

Medici ſolertia ĩ ægro cibando, in quo maximè eluceat.

---

12 *Acceſſiones verò, & conſtitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, & circuitus ſucceſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora internalla fiãt. Sed & ex ijs, quæ mox apparent, indicia ſumuntur: quemadmodum in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & ſudores, quęcunquè apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam: vel breues aut longos fore morbos oſtendunt.*

PERSPICVA cuiq; ſatis eſſe poteſt præſentis aphoriſmi cum antecedẽte connexio; ſiquidem cum antea docuiſſet, non dandum eſſe in acceſſionibus cibum, nequè etiam immediatè antè acceſſiones, atque ad hoc prudenter faciendum, neceſſaria ſit ipſorum paroxyſmorum, totiuſq. morborum conſtitutionis præcognitio: nunc quomodo hæc præcognoſcere, ac ſubindè cibum rectè adminiſtrari oporteat, docet dicens, Paroxyſmos, & conſtitutiones medi-

Cõtinuatio hui⁹ aph. cũ ſuperiori.

cari

Huius aph. diuiſio.

dicari medico à morbis, temporibus anni &c. Adeò vt in duas partes præſens aphoriſmus diuidi queat, in quarum priore docet cognoſcere prædicta ex morb. anni temporibus, & circuitibus, in alia verò ab incrementis. Itaquè, vt ſigillatim hęc res non exigui momenti edoceatur, cum iam expoſuerimus, quid ſit paroxyſmus, opus eſt doceamus, quid ſit in morbis κατάστασις, ſiue cõſtitutio. Huiuſmodi. n. vox ſæpiſſime, atquè in diuerſis rebus ab Hippocrate vſurpata inuenitur, ſed vbi de morbo dicitur nil aliud ſignificat, quam illius formam, & conditiones, per tempora vniuerſalia circumſcriptas, vt teſtatur Galen. tum hoc in loco, tum maximè in primo comment. ad lib. de hum. atq; etiam primo de criſibus: quo pactò etiam antiquus medicinæ auctor Aretæus cap. 1. lib. 2. de curat. acut. locutus eſt. Quod ergo dicit Hip. eſt, acceſſiones, & conſtitutiones morborum, ob quas dicũtur, vel acuti, vel chronici, atq. citò, aut tardè ad vigorem peruenientes, indicari ab ipſis morborum idæis, ab anni temporibus, necnon à circuituum inter ſeſe incrementis, ſiue quotidie, ſiue altera quaque die, ſiue longiori fiant interuallo: quod enim ipſa morbi ſpecies doceat paroxyſmos, & conſtitutiones, ſatis manifeſtè colligitur ex ijs, quæ de pleriſq; morbis tractat Hipp. 2. & 3. de morbis, quæquè Gal. in lib. de criſiib. & progn. docet. Sic etiam dicit 2. aph. tertiana ſeptem circuitib. terminatur. Pleuritis ſeptẽ, angina, & tetanus quattuor, ac ſimilia, adeo, vt hinc clarè perſpiciatur paroxyſmos futuros, & quando ſimiliter, & quandiu morbi ipſi duraturi ſint, ab ipſa morbi idea edoceri. Similiter quoquè & à temporibus anni, Æſtiuæ quartanæ breues &c. Hyeme quilibet morbi ſemper diutius protrahuntur, longioreſq. paroxyſmi fiunt, Æſtate acutiores, quamquàm Ariſt. in probl. dicat febres ardentes hyeme fieri ardentiores. Et veriſſimè dixit Gal. hoc in loco ab Hip. ſub anni temporibus complecti quoquè corporũ temperamẽta, quippè quæ haud ſecus indicare poſſunt, & paroxyſmos & conſtitutiones morborum, ſi vel acutiem, vel diuturnitatem atquè ipſa anni tempora, quoniam vt æſtas breues morbos ſic cõplexio calida, & ſicca ipſi correſpondens, qđ et intelligendũ de ætate, natura, & exercitatione vitæ, ac cõſuetudine, & regione in qua quis habitat, vt Ariſ. 14. prob. 3. dicit fieri magis febr. ardentes in regionibus frigidiſſimis. Quod autẽ poſtremo loco ſubiungit Hip. etiam indicari paroxyſmos, & conſtitutiones ab incrementis acceſſionum inter ſe comparatarum, ſiue fiant quotidie, ſiue tertia die, ſiue longiori interuallo: ita interpretatur Gal. quaſi ſenex loquatur de anticipatione, & poſtpoſitione, ſeu tardatione paroxyſmorum; Nam illud veriſſimum eſt, vbi cęteris paribus anticipant paroxyſmi longas indicari febres, ſicut è contrario ubi tardant, fore breues; Sed utrum hoc voluerit dicere Hipp. nonnulli aduerſus Galenum dubitarunt, quòd nõn de anticipatione, uel tarditate uideatur loqui Hippoc. ſed de ipſa morbi idea, cum dicat, ſiue fiat quotidie, ſiue tertia die, ſiue quarta; Vnde putarunt ſic eſſe interpretandum Hippocratem, tanquam dicat, ipſorum circuitũ hoc eſt tàm interualli, quàm acceſsionis productionẽ, ſignificare ipſos paroxyſmos, & conſtitutionem: ſed vt libere dicam non poſſum horum ſententiam probare, quia cum conſtitutio ſignificet morborum formam, & conditiones ab vniuerſalibus temporibus circumſcriptas, eſſet veluti nugatio dicere has conſtitutiones, quę ſunt ipa et cognoſci per ipſarum acceſsionum tempora; Vnde multo

Morbi cõſtitutio quid ſit.

Acceſſiones & cõſtitutiones morborum à quibus indicentur.

Temperamenta acceſſiones, & conſtitutiones etiã morb. indicant.

de multo

de multo magis arridet mihi Galeni interpretatio: nec obſtat, quod uideatur
diuerſam eſſe anticipationem, à ſpecie morbi ſignificata ab Hippoc. ſub illis uer-
bis, *ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue longiori tempore, &c.* quoniam non ui-
deo, quin hic ſit accommodatus loquendi modus, cum dicitur anticipationes,
& tarditates paroxyſmorum, ſiue ſint paroxyſmi quotidiani, ſiue tertianarij, ſiue
quartanarij, indicare futuros paroxymos, & morborum conſtitutiones, hoc eſt
acutiem, uel diututnitatem: nam ubi, ut dicebat, anticipant paroxyſmi quarta-
narij, ſeruata proportione, poteſt ſciri ex ijs, qua hora ſit uẽturus; quemadmodũ
longa tardatio breuitatem, & celer anticipatio longitudinem, ceteris paribus ſi-
gnificat. Iacobus conciuis meus haud malè ſenſit, per incrementa circuituum,
poſſe apud Hipp. hoc in loco intelligi, uel quia paroxyſmi prolungantur, uel
quia fiunt uehementiores, & magis affligentes, uel quia minoratur quies in-
ter paroxyſmum, & paroxyſmum, uel quia anticipant. Sed dicet aliquis non- *Dub.*
nè etiam per pulſum poſſunt cognoſci, & futuri paroxyſmi, & conſtitutiones.
Reſp. poſſe quidem, cognoſci, veruntamen, id præteritum eſt ab Hipp. quo- *Sol.*
niam is, aut peritiam pulſuum non habuit, aut ipſam contempſit. Sequitur
altera pars aphoriſmi, in qua Hip. dicit ſimiliter cognoſci paroxyſmos, atq; con-
ſtitutiones ex ijs, quę mox apparẽt, vt in pleuriticis ſputum & quę ſequũtur. Quę
omnia, ut clarius, & facilius comprehendi queant, Primum ſciendum quæ
ſint ἐπιφαινόμενα, ſeu mox appatẽtia ab Hippocrate vocata, deinde videbimus,
quõ hæc quoq; doceant paroxyſmos, & morborũ conſtitutiones. Ἐπιφαινόμενα, ut
docet Gal. & hoc in loco, & primo de criſ. dicũtur illa, quæ haud cũ morbo fiunt, *De huiuſ-*
ſed poſt ipſum iam factũ apparẽt, quaſiq; ſuperueniũt, ſiue ſigna, ſiue ſymptom. *modi ſi-*
ſint, q̃ ſunt aſſidẽtia, iudicialia, coctionis, cruditatis, & mortis. Pathognomonica *gnis conſu-*
ſunt q̃ vnà cũ morbo inuadũt, ut in pleuritide febris acuta, dolor, tuſſis, difficul- *le Galenũ*
tas anhelitus. Aſſidẽtia, q̃ non cõſtituũt eſſentiã, nec ſemper cũ morbo inuadũt, *hoc loci.*
ſed faciunt differẽtiã morbi, ut dolor, uel ad clauiculam, uel ad hypocõdrium, ut
decubitus facilior in unũ, uel alterũ latus, quorũ exempla proponit ipſemet Hip.
in contextu, ſed latè explicat Gal ut in pleuritide ſputum, qui ſi inchoante mor-
bo appareat, morbum futurum breuem, ſin autem poſt, lõgum ſignificat, ut ap-
paret in hiſtoria Anaxionis pleuritici, quam quoniam Gal. locupletiſsimè expli-
cauit, & in hoc com. & in lib. de criſib. & in ipſis comment. lib. Epid. vbi eiuſ-
modi hiſtoria deſcribitur, non eſt opus eam inutiliter repetere; Sat eſt ex ſignis
poſt appatentibus, ſiue ſint aſſidentia, ſiue iudicialia, ſiue coctionis, ſiue crudi-
tatis cognoſci, tum patoxyſmos, tum ipſorum morborum conſtitutiones.
Nàm ſigna coctionis appatentia citò breuem, & ſalutarem morbum, ſicuti
exitialia citò, citàm etiam ægri mortem prænunciant ſigna autem cruditatis
quantum ſit ex ſe indifferentia ſunt, quod ad ſalutem ſpectat, uerum ſemper
morbum futurum longum ſignificant. Sunt autem. ſigna cruditatis, vt in
pleurit. nil expuere, aut tenue & exiguũ: coctionis uerò ſtatim expuere multum,
mediocriter album, æquale, illud verò dubirationẽ facit, ꝙ cũ ſoleat Hipp. breui-
tatis amãtiſsimus ſæpè uno tm̃ adnotato, multa ſimul cõplecti, ut in hoc eodẽ a-
phoriſmo, ſub tpe tot diximus cõprehẽdiſſe, hic uerò ſecus fecerit, nominans ſpu-
tum, urinam, egeſtiones, ſudores, aliaq́. ſimilia, quæ & critica, & coctionis, atq;
crudi-

eruditatis ſigna vocantur dicens hæc omnia ſignificare facilitatem, vel difficultatem iudicij, & longitudinem, vel breuitatem morbi, quoniã morbus difficilis iudicij, non modo dicitur, qui longus, & difficulter iudicatur, ſed etiam qui malè iudicatur, ut iure Hipp. non contentus dixiſſe, δύσκριτα καὶ εὔκριτα, addiderit, μακρὰ, καὶ βραχέα. Alterum reſpon. eſt. Hippocrat. iccirco hoc in loco ſolita breuitate non fuiſſe vſum, quòd res non ita clara ſit: vel dicendum maximè hæc omnia inter ſe differe ratione loci, & materiæ, ideo non poſſe ità ſimul comprehendi, maximè cum non parum referat ea omnia cognoſcere. Aliud dubium eſt quomodo Hipp. dicat coctionis ſigna apparentia in principio breuem morbum indicare, cum certum ſit, & ab Hipp. ac Gal. pleriſq; in locis repetitum, ſigna coctionis in principio non poſſe apparere, quoniam cum coctio fiat materiæ, vt ſaltem aliqua eius portio, parti nutriendæ vniatur, & aſſimiletur, hoc non citò, ſed poſt aliquot neceſſario dies, efficitur, &c. Dicendum per principiũ non accipere Hip. primũ illum inſultũ, ſed primos tres dies, aut tempus primũ morbi, atque pro coctione non intelligere perfectam, quæ initio numquam fit, ſed aliqualem, hoc eſt inchoatam, & rudem.

Altera Reſp. — *Altera Dub.* — *Reſp.*

---

13 *Senes facilime ieiunium ferunt: ſecundo loco, qui ętatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes. omnium minimè pueri, pręſertim qui inter ipſos ſunt iuniores.*

SI prima facie ſuperior, & hic aphoriſmus ſimul comparentur haud quaquam inter ſeſe ullam ſimilitudinem, aut coniunctionem gerere uidentur. Sin autem rei medullam, & Hippocratis diuinum ingenium æſtimemus, haudquaquàm debemus putare, temerè hunc illi ſubiunxiſſe. Itaquè, dico Hippoc. ſibi propoſuiſſe de uictu ægrotantiũ tractare, ad quẽ inſtituendũ cũ multa ſpectẽtur, & nõ naturalia, & naturalia, præſertim tẽpora morborũ, tàm uniuerſalia, quã particularia pꝛ cæteris dixit in acceſſionib. nõ dandũ, quomodoq; acceſſiones, ſeu paroxyſmi futuri cognoſci queant, diligenter ſatis in antecedenti aphoriſmo docuit: & quia præter alia ad inſtituendum victum, etiam ætas eſt ſpectanda nimirũ à qua ſæpè ſumitur ſua propria indicatio: ea propter in præſenti quomodo ipſa ſpectanda ſit, docet. modus autem quo utitur eſt, ut oſtendat, quomodo vnaquæq; ætas ſeſe habeat ad tolerandam uictus tenuitatem, quàm appellat ieiuniũ, quaſi hoc ritè percepto, quantum ad ætatem pertinet, medicus deinde poſſit, ubi quiſque ægrotat, melius diſcernere ad quam victus rationem ſit accommodandus. Quòd ergo dicit Hippoc. eſt *Senes. facil. ieiunium ferunt, &c.* Nec malè quantum ego puto, ſenſit Galen. qui exiſtimauit aphoriſmum immediatè ſubſequentem poſſe huic copulari, quaſi in eo huiuſce cauſſa afferatur, perinde, ac ſi dicat, pueros minimè omnium ieiunia longa ferre, quoniam quæ plurimum creſcunt, plurimo egent nutrimento; Vt autẽ rectè intelligãtur documenta pro arte exercenda, quæ nobis ab Hippocrate in hoc aphoriſmo tradduntur operæpretium eſt uideamus, quot uerè ſecundum Hipp. ſint ætates: cur Hipp. vtitur potiùs nomine νηστείας, ſiue ieiunij quàm, ὀλιγοσιτίας, uel, ἀσιτίας. Quòd pertinet ad ætates, librum habemus Hippoc. nomine editum, qui περὶ, αἰῶνος ταυτρωτις,

Conexio. — *Scopus.*

ſiue

ſiue de ætatibus eſt inſcriptus, atque ex libro de carnibus, ſeu potius de principijs totus eſt captus: in quo ſacroſancto ſeptennario numero, ætatē hominis totā contineri ea ratione probat, nempe, primam eſſe ſeptem dierum, qua in vtero quandam rudem, neq; admodum diſcretam imaginem recipit: dico enim rudem, quoniam conſumatam recipit maſculus triginta, femina autem quadraginta duob. dieb. vt idem Hipp. teſtatur lib. de nat. pu. de genitura, ac de ſeptim. partu: cęterum quum de principijs hominis, quæ in vtero fiunt, ſcilicet conceptu articulatione, & animatione diuerſæ fuerint ſemper ſententiæ, atque admodum ſit incertum, quomodo res ſeſe habeat, natiuitas, quæ omnibus ſit conſpicua primum hominis principium iure ſtatui debere, atq; ab hac deinceps eſſe inchoandā ætatum hominis numerationē maximè videtur. vtrum verò ꝙ ait Hipp. & à Gal. 1. de ſympt. cauſis capit. 7. necnon à Varrone, apud Gellium eſt confirmatū ad probādum hominum ætatem ſeptennario numero præfiniri, inędiā ſcilicet ſeptem dierum irreparabiliter, aut ſtatim, aut paullò poſt interitum afferre, alia quæſtio eſt; cum Plinius, Albertus, alijq; tam antiqui, quam recentiores ſcriptores ſecus aſſeuerent: Sed quæ Hipp. ibi dicit de ætate hominis, haud faciunt ad rem noſtram, qui non de tempore hominis, quo viuit, & moritur quærimus, ſed de numero, nomine, & natura ætatum, quæ non αἰῶνες, ſed proprie magis ἡλικίαι nuncupantur: ἡλικία enim, etſi interdum Hippocrati ſignificet ipſius ætatis florem, vt ſecundo prorrhet. vbi παρθένους ἐν ἡλικίῃ, vocat virgines adultas, quæ ſunt in flore ætatis: attamen propriè vocatur totius vitæ decurſus certo quodam annorum ſpacio circumſcriptus; quod ſpacium Dauid Propheta annis ſeptuaginta videtur diffiniuiſſe; ſicut Plinius lib. 11. capit. 37. ex Ægyptiorum ſententia definiuit centum annis, argumento augumenti, atquè decrementi ipſius cordis. Sed veritas eſt huiuſmodi ſpacium verè non poſſe diffiniri, nequè etiam cognoſci, quod cum vitæ longitudo, ut ſcribit Ariſtot. lib. De longitud. & breuitate uitæ, poſita ſit in copia, puritate, atquè viſciditate ipſius humidi radicalis, diuerſiſſimæ ſunt, & penitus incognitę harum conditionum menſuræ, tum in ipſo homine, tum etiam in brutis. Verum de Ætatibus maior pars, & potior ſcriptorum eas in ſeptem diuiſerunt, infantiam, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentutem, virilitatem, ſenectutem, atquè decrepitatem; infantia terminatur ſeptem annis: pueritia quattuordecim: adoleſcentia viginti uno: Iuuentus triginta quinque: virilitas quadraginta nouem: Senectus ſexaginta tribus: reliquis autem quicumquè ſint ipſa decrepitas. Hæc enim eſt per ſeptennarios numeros ætatum partitio, quas Hippocr. in lib. ſupradicto ſeptimanas vocauit: ſed (vt dicebam) haud in omnibus eſt firma huiuſmodi diuiſio: quandoquidem aliqui reperiuntur quibus, ſiue corpora, ſiue animi æſtimentur, aut matutius, aut ſerius deſinunt pueritia, decrepitas, alia vè ætas.

Hominis ætas ſeptenario diſpenſatur.

Hominis ætas ex Dauide.

Spatiū vitæ non ità facile diſfiniri, ac cognoſci poſſe.

Aetates quot, & quæ, quibusq; terminis clandantur.

Sed ſi tot ſunt ætates, cur ergo Hipp. ſolas quattuor commemorat. ſenectutem, virilitatem, adoleſcentiā, atquè pueritiam. Reſp. has quatuor Ætates aliarū maximè in corporib. humanis inſignes mutationes afferre, pp quas oportet vt victus quoq; ratio uarietur; qui uictus, cum indicetur à viribus, atque hæ poſitę ſint in caloris natiui temperamento, qui eſt inſtrumentū omniū actionum prout iſtud

Dubitatio
Reſpōſio.

E muta

mutationes euidentes patitur; ſic quoque uictus menſura uidetur eſſe metienda; Et primum, quòd pertinet ad ſenes, quos dicit omnium εὐφορώτατα ieiunium ferre; ſcire conuenit, non ſine ratione dixiſſe γέροντας, quia licet ætas, quę dicitur propriè à Gręcis γῆρας, interdum decrepitá ſignificet, ut adnotauit Galen. 3. aph. 31. & vſus eſt Ariſt. 7. polit. 2. quando dixit ἐςὶ δὲ ὥσπερ σώματ. καὶ τῆς διανοίας γῆρας: verumtamen etiam aliquando uiridem, & crudam ſenectutem denunciat, in qua tametſi incipiat calor natiuus diminui, & conſequenter multi nutrimenti neceſſitas deficere, nibilominus haud tantus eſt defectus, quantus eſt in decrepitis: ut ob id opus habeant frequentiori ſaltem, & ualidiori, licet non maiori mole nutrimenti. Etenim νηςίειν, & νῆςιν, non tantum dicitur, de ijs, qui minus cibi ſumunt, & aliàs ὀλιγοσιτεῖν dicuntur, uerumetiá de illis, qui una uice tantum, aut ſaltem paucioribus uicibus ſolito, aluntur: quo pacto hoc in loco capiūtur ſenes crudi, qui ferunt quidem facillimè (reſpectu aliarū ætatum) & paucitatem, & raritatem cibi, non autem decrepiti, quibus licet non debeatur multus cibus, ob caloris paruitatem, debetut tamen refectio crebrior, eò quòd in dies cadunt magis ipſorum uires: atque de his loquebatur planè Galen. 5. de tu. valet. quando præcipiebat, ut ſenes ter in die cibarentur, atque hoc totum intelligendum eſt in vniuerſum: quandoquidem reperiuntur interdum aliqui etiam in extremâ ſenectute conſtituti, adeo robuſti, qui ſicut ex ſententia Corn. Celſi facilius ferunt ſectionem uenæ iuuenibus infirmis, ità quoque poſſunt ieiunium ferre leuius. Secundò loco ſtatuit Hippo. eos qui in conſiſtenti ætate ſeu uirilitate poſiti ſunt, quos iure ait minus poſſe ferre ieiunium quàm ſenes: uocat autem καθεστηκότας eos, qui poſiti ſunt inter ſenes, & in uigore conſtitutos, quos ait minus poſſe ieiunare, propterеà quod (ut innuit in ſequenti aph.) plus habent caloris, & ideò plus conſumunt, & coquūt: ut hac ratione ieiunantes nimium non modo corpus colliquent, uerumetiam infirmiores uires, imò & ingenia, & animos minus aptos contemplationibus, atque actionibus reddant: ut longo & admirabili diſcurſu diſputat D. Baſilius (qui & medicus fuit) in aureo illo de Virginitate libello. Hac in re tamen plurimum ualere conſuetudinem ubique, & præſertim primò, & ſecundò de uictu acutorum docet Hippocr. ut minimè mirum ſit, quod de Eſſeis Hebræorum philoſophis ſcriptum reliquit Euſebius Cæſarienſis, qui dixit eos ſemel tantum in hebdomada edere, & ſemel aluum exonerare conſueuiſſe quòd non poteſt adſcribi, niſi conſuetudini cum alioquin Hippocrat. lib. de principijs (ut etiam teſtatus eſt Plin. libr. 11. capit. vlt.) dixerit ſeptem dierum inędiam lethum afferre: Nàm, & Eraſiſtratus apud A. Gellium 3. capit. lib. decimiſexti dicit, ieiunantibus nimium, ità cohærere inteſtina, ut nequeant deinde cibum recipere. Tertio loco μειράκια, ideſt adoleſcentes, ponit, quaſi uerò poſt ætatem conſiſtentem hæc minus idonea ſit ſuſtinendis ieiunijs, ob maioris caloris conſumentis copiam: & certè ſi de vllis poteſt verum eſſe illud, quod ſcribit Plinius loco citato ex ſententia Hippocr. nimirum non prandentium exta lædi, & animalia hyeme latentia, ob ieiunium inteſtina habere in ſeſe ita coacta, vt opus habeant Archano cuiuſdam herbæ remedio pro ijs dilatandis, planè conuenit ipſis adoleſcentibus, qui ſi

Senes alimento validiori, nō tamen quo ad molē, frequentius cibandi.

Eſſei Hebræorum Philoſophi ſemel in hebdomada comedebant.

qui ſi interdum fruſtrentur debito nutrimento, ſtatim conſumi conſueuerunt, ut propterea ipſis concedatur, ea ieiunia non obſeruare, quæ alioquin Chriſtiani quilibet exercere tenentur. Quarto loco ponit pueros, quos iure dicit omnium aliorum minimè tolerare poſſe ciborum paucitatem, & præſertim viuidiores, eò quod omnium, ut dicemus inſequenti, maximè augentur, atquè calidiſſimi ſunt. Etenim ad multam auctionem, opus eſt materia multa, quæ ſolum à cibis multis, beneq; coctis, & præparatis ſuppeditatur. Atque hęc eſt tota, & integra pręſentis aphoriſmi ſententia: cuius uſus eſt præclarus, tam in ſanis ad cõſeruandam ualetudinem, ac robur, quam in ægris: ſiquidem, ubi febricitat puer, haud ęquè alendus, & ſub arcta dięta continendus eſt, ac ſenex, aut uir. Sed dubitabit aliquis cur Hippo. ſicut uarietates indicationum pro nutriendis corporibus hominum accepit ab ætatibus, non ità quoq; accepit à ſexu: quandoquidem uidetur rationi conſentaneum, ut alio pacto nutriantur mulieres, alio uiri, quemadmodum aliter ſenes, & aliter pueri. Ad quam dubitationem multis modis licet reſpondere, uno quod mulieres differunt à uiris, dumtaxat ſecundum inſtrumenta generationi, & fœtus nutritioni deſtinata: In reliquis inſtrumentis & operationib. naturę, haudquaquàm differunt: undè Plato non malè in lib. de repub. (ut etiam diſputat ibi Proclus) ſenſit, mulieres ęquè, ac uiros debere in iiſdẽ corporis & animi ſtudijs exerceri, quod habeant eadem inſtrumenta, & eaſdem operandi facultates. Alio modo reſponderi poteſt, quòd etſi aliqua poſſit eſſe diuerſitas in nutriẽdis maribus, & fęminis, ea tamen ita exigua eſt, & adeo pauci momenti, ut non mereatur peculiarem, & diſcrepantem tractationem. Tertio modo reſpondere poſſumus Hippo. non tradidiſſe theoriam diuerſitatis indicationum à ſexu, quoniam ſi quæ differentia poteſt haberi, illa tota comprehendi poteſt à ſolertibus ingenijs, habita ętatum diligenti conſideratione. Sicut enim docet Hipp. corpora puerorum eſſe plus alenda, quod calidiora ſint, pariter colligere licet ſemper uiros, qui ſunt calidiores fęminis, uberius eſſe nutriendos.

Pueri febriẽtes nõ ità arctè cibandi, ut Senes; & uiri.

Dubitatio.

Solutio 1.

Solutio altera.

Tertia reſponſio.

---

14 *Qui creſcunt plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioquin corpus abſumitur. Senibus verò parum calidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent: quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutę fiunt: frigidum enim eorum corpus.*

ET in duodecimo, & in præſenti aphoriſmo interprętandis ſatis profuſus fuit Galenus: Sed excuſatione dignus, tum quia etiam Hippoc. tranſit breuitatem aphoriſticã, tum quia res grauiſſimæ ſunt, & ob id lõga diſcuſſione dignæ; Nos verò quanto breuius fieri poterit, eos facere claros adnitemur: & primum, quòd pertinet ad connexionem cum ſuperiori, ſatis ea manifeſta eſt, ſiquidem, & hic maximè pertinet ad inſtitutionem victus complendam ab ipſa ætate captam; & quamquam in tertio libro, atque etiam in antecedente aphoriſmo, plures ætatis gradus conſtituerit, hic tamen duos tantum accepit extremos nempe pueritiam, atquè ſenectutem, tum quia dichotomiæ amantiſſimus Hip. nimirum caloris, & frigoris, has tantum duas ætates calidam, ſcilicet & frigidam

Connexio.

proponere voluit, tum quia extremorum intellecta ratione viuendi facile eſt, mediorum quoque reperire, itaque ſcopus Hipp. in præſenti ſententia idem eſt generaliter, qui & in antecedente, peculiariter uerò eſt, monſtrare quomodo ſe debeat medicus gerere in præſcribendo victu puerorum, quos plurimum augeri certũ eſt; Eſt enim ſententia tota curatoria, pertinẽs ad partem diæteticam, quæ in tres partes diuiditur, quarum unaquæq; rationem coniunctam habet, Prima igitur pars eſt, *quæ plurimum creſcunt, &c.* Circa quam tria ſunt paullò diligenter conſideranda primum erit, quæ ſit vniuerſa caloris natiui idea, ſiue natura; Secundum quomodo calor natiuus ſit cauſſa augumẽti omnium viuentium, & quomodo, vbi nõ habet debitum alimentum, nõ modo nõ augeat, ſed potius diminuat corpora; Tertium erit, vnde fiat, vt cum homo plus caloris natiui habeat, quam quoduis aliorum animalium, haud tamen excedit omnia in magnitudine totius corporis, ſed complura habeãtur, quæ multò maiora ſunt ipſo homine.

Scopus huius aph.

De calore natiuo q̃dam ſcitu digna.

Quattuor calores in quolibet animali.

Circa primum variæ fuerunt opiniones, atque diſceptationes de numero calorum, qui ad generationem, & conſeruationem animalium concurrunt, & qui quatuor effecerunt, non mihi uidentur aberraſſe, ſiquidem rerum ipſarum naturam, atque ordinem conſiderantibus, unumquodq; animal primum ſit corpus, quòd cum conſtituatur ex quatuor elementis, certiſſimum eſt elementalem calorem oportere in vno quoque corpore conſeruari: factum corpus, deinceps, fit viuens, quòd cum ſit diuerſum à non uiuente corpore, atq; uita à calore pendeat, vitalem quoque calorem ipſi ineſſe oportet; Sed quis ſit hic calor uitam præſtans, haud ità compertum habetur: veruntamen, ne longius abeam, ſemper iudicaui ſtatuendum, hunc calorem nullum alium eſſe, quàm celeſtem illum per omnia diſſeminatum, de quo loquebatur Ariſtot. 2. de gener. animalium cap. 3. & 2. phyſicorum quando dixit Solem, & hominem generare hominem, & de quo Virgilius 6. Æneidos loquebatur hoc uerſu; *Igneus eſt ollis vigor, atque celeſtis origo.* Hunc ſignificaſſe puto Hippoc. in lib. de carnibus ubi dixit calidum quod vocamus immortale eſſe cuncta intelligere, uidere, audire, & ſcire omnia præſentia & futura, quaſi huiuſmodi celeſtis calor, ſit inſtrumentum, quo animus humanus utitur ad operandum.

Calor vitalis quis nam ſit.

Calor implantatus.

Tertius calor eſt qui ἔμφυτον, ſiue implantatus uocatur, propterea quod cunctis partibus corporis tenaciſsimè inhęret, & quamquã paullatim imminuatur donec uiuitur, vt primo de tu. valet. Gal. docet, attamen ſemper eſt, ſemperq; operã pręſtat corpori ad uiuendũ, augendum & generandum. Nè verò properantius conſumatur, à corde quod eſt fons illius, ob idq; à Pytagoricis ἑστία, & Iouis ſedes vocatum eſt, aſſiduo quartus calor ſuppeditatur, qui influẽs propterea uocatur à medicis, quoniam continuo à fonte influit omnibus partibus, ne implantatus perdatur citiùs quàm par eſt.

Calor influens.

Quid autem ſit hoc poſtremum calidum natiuum ſcilicet, tam innatum, ſeu implantatum, quàm influens inter ſcriptores diu controuerſum eſt, quod autem putauit Galenus lib. aduerſus lycum, (atque etiam ipſe opinor) eſt, naturam & ſubſtantiam calidi innati, atque influentis nil aliud eſſe, quàm ſubſtantiam humidam, calidam, ſpiritibus plenam, quam naturam, atq; animam ipſam eſſe, idẽ Gal. lib. de trem. & rigore cap. 6. aſſeruit: dico enim ſubſtantiam calidam, atquè humidam, quoniam id totum, quòd calidum innatum uocamus ſit ab initio ex

ſeminis

Digitized by Google

ſeminis, & ſanguinis menſtrui purioribus partibus: volebat autem menſuram huius caloris vnicuiq; tribui conceptionis principio, ſed ſtatim incipere minui, cõtrà Ægyp.(ut docuit Plinius)qui huius caloris domiciliũ eſſe cor putabant, ꝙ ēt augeri uſq; ad quinquageſimũ ætatis annũ,atq; inde poſtmodum decreſcere arbitrabātur. Sed rationi magis cõſentaneũ uidetur,haud calidũ innatum, quãdo corpus eſt adeo puſillum,eſſe in ea menſura, qua eſt ubi corpus iam grandè factum eſt,ſed prout extendũtur viſcera,& membra,ſic calidum innatum extendi,donec incrementum naturale finiatur. An verò Crocodillus ſemper vſq; ad mortem augeatur, vt tradunt ex aliorum ſententia Ariſt. 5. de Hiſt. animal. cap. 33. Nec non lib. 8. c. 25. & Plinius, difficile eſt creditu: cum omnibus viuentib. auctionis terminus ſit datus; Nec dubitari oportet, quin augumentum ſit caloris natiui opus qui non alio modo, (ut ſecundo loco conſiderandum propoſui mus)operatur quàm nouã materiã addendo, eamq; per præparationẽ, & coctionem diſponendo, ità ut non ſolum extendi, verumetiam vniri, atque agglutinari, & aſſimilari poſſit. fit autẽ huiuſmodi additio, donec calor natiuus robuſtior eſt calore ambientis, ità vt plus apponat, atque aſſimilet, quam hic diſſipet, & conſumat:quo tempore per omnes dimenſiones additionem faciens, conſequẽter augumenti cauſſa eſt: vbi verò infirmior, atque plus eſt quod detrahitur, aut æquale, uel nullum fit incrementum, uel etiam ſubſtantia diminuitur, propterea q. fit decrementum.

Cor vſquè ad quinquageſimum annum augeri Aegyptij cenſebant.

Crocodillus an ſemper augeatur.

Auctio quomodò fiat.

Iam uerò cur aliqui celerius aliqui tardiùs augeantur eadem eſt, quę in plãtis ratio: quarũ enim humidum tenuius, & paucũ eſt, celeriter, ſed parum creſcunt, quarum uerò humidum tenue, ſed multum eſt, & citò, & multum augentur, ut ſalices & populus. Contrà quæ viſcidum, & copioſum, illæ multum, ſed tardò augentur, cuiuſmodi reſiniferæ omnes ſunt, ſic quę, & uiſcidum, & paucum nõ ſolum tardò, ſed parum augentur. Idem contingit in homine, atque alijs animalibus, ut quæ plurimum humidi uiſcidi habent plus augeantur, ſed tardius, contrà, quę tenue, & exiguum, uel multum: parum, uel multum & celeriter creſcũt.

Cur aliqui tardius aliqui verò celerius augeãtur.

Sed grauis eſt dubitatio, ſi calor natiuus eſt cauſſa augumenti, & quæ creſcunt, eum habent plurimũ, qui ſit vt belluę marinæ, & multæ fluuiatiles vſquè adeo creſcunt atq; multo magis, quàm tereſtria: nã ea terreſtribus, & pręſertim homine eſſe calidiora nemo dixerit. *Dub.*

Reſpondendum id quod diſputat Plutarcus 5. Sympos ylr. ſcilicet ſalem, & omnia ſalſa maximè ad fęcunditatem piſcium conferre, quo fit vt etiam magnæ belluę in mari oriãtur, quod ad venerem continuò ſalſuginis opera ſtimulentur. Magnitudinis autem ipſorũ cauſſa eſt humidũ copioſum atq; extenſibile ex quo gignuntur & alluntur; neq; dubitandum eſt, caloris illius celeſtis copia abundare, cum aſſiduo à ſole tractentur: etenim idem Plutarc. in quæſt. naturalib. quærens cur alij humores motu, & agitatione refrigerentur, mare verò potius in caleſcat, Reſpondet cęteris humoribus calorem, qui ineſt peregrinum eſſe, & propterea motu excludi, mari verò quia calor natura ineſt, non expellitur, ſed potius excitatur, ſignũ verò, ꝙ calor inſit natura mari, dicit eſſe quia ſplendet & nunquam glaciatur. *Reſp.*

Erat tertiũ propoſitũ cur homo cum ſit calidior, & humidior cęteris animalib. non tamen alijs quibuſquè magis augetur, pro qua re dicendum eſt, verum eſſe multa animalia reperiri minus calida, & humida ipſo homine, quæ tamen magis

Digitized by Google

Auctio à quibus efficiatur. gis creſunt,& ſubinde proceriora euadunt.ſed(vt dicebam)auctio cum efficiatur non tam à calore, quàm ab humido renui, atque extenſibili, fit, vt quæ habent hoc humidum extenſibile copioſum, etiamſi non adeo calida ſint, maius incrementũ ſuſcipiãt, ijs qui viſcidius humidũ,atq; illud minus copioſũ habẽt,cuiuſmodi eſt homo,qui cũ deberet diutius viuere,quàm alia bruta,opus fuit humidũ haberet non tantum copioſum, & lentum,verumetiam purum:atquè hæc eſt ratio propterquam animalia maritima ſunt terreſtribus maiora,ut egregie diſputauit Plutarchus in lib. vtrum prudentiora ſint aquatilibus terreſtria animalia; Itaquè modo patet,quid ſit calidum innatum; cur verò quæ plurimum habent *Cur quæ plurimum habent caloris plurimũ creſcant.* huiuſmodi calidi,plurimum quoq; creſcant,vt ſubiungit Hipp.non eſt arduum inuenire cauſam,quandoquidem ſi incrementum fit,eo quod plurimum materiæ ſingulis partibus adijciatur,& plurima materia tunc additur, cum id quòd ſumitur maxima ex parte in vtilem conuertitur, atq; hoc fit quotieſcumque cibus qui ſumitur, optimè coquitur, & ad nutriendum præparatur,certè hoc fit in ijs,qui multũ natiui caloris habent;quippe qui ſit uerum inſtrumentum,imò uerus author omnium naturalium functionum,& præſertim coctionum, ſine quibus nulla fit nutritio, neque auctio. Igitur ueriſſima eſt hæc propoſitio, & conuertibilis, *quæ plurimum creſcunt plurimum habent caloris*, & è conuersò, *quæ habent plurimum caloris natiui plurimum creſcunt*: ſubiungit Hippocrat. *Igitur pluri egent nutrimento, &c.* Veriſſimam eſſe hanc Hippocratis illationem haudquaquam debemus dubitare; Siquidem cum calor,vt ſuſtẽtetur ſemper indigeat pabulo, atq; ob id eo priuatum, conſumat quicquid humidi alimentalis ineſt partibus, fit ut quo maior eſt, eò plus pabuli requirat, ne cogatur à dictis trahere,atque illas conſequenter abſumere. iàm uerò corpora puerorum creſcentia,ſi habẽt plus caloris, plus quoque pabuli requirunt,alioquin fit quod ait Hippoc. ſcilicet vt corpora ipſorum conſumãtur, perinde ac lucerna deficiente oleo conſumit elychnium: conſumuntur etiam corpora deficiente alimento, quoniam impeditur augumentum, vt videmus illis catellis accidere, quas volumus paruas conſeruare, quibus & cibus, & potus ſubtrahuntur. Atque hæc de priore parte: ſequitur ſecunda quæ eſt *Senes, &c.* quæ & ipſa diuidi- *Secunda pars aphoriſmi.* tur in ſententiam, & ſententiæ rationem: Sententia eſt, *Senes habere parum caloris innati, & propterea paucis fomitibus egere*: Ratio verò eſt, *quoniam à multis extinguuntur*: De quibus ſenibus an intelligat Hippocrat. nonnulli dubitant; Verum ratio ipſa docet, de nullis alijs potuiſſe ipſum intelligere, quàm quibus minimum ineſt calidi innati, cuiuſmodi ſunt, qui in decrepita ętate ſunt conſtituti;his enim quantum plus ciborum dederis,tanto magis puſillus ipſorum calor ſuffocabitur, perinde ac ſi paruo igni multa ligna ſuperpoſueris: quamquam hoc quandoque fallere experientia,(vt retro etiam diximus) monſtrat,cum interdum reperiantur decrepiti,qui ſi non multum edant, citius conſumuntur, vel quia robuſtum calorem habent, vel quia multum edere ſint aſſueti, qui tamen reſpectu ſuæ iuuentutis pauciore cibo egent: rurſum ſunt alij quos etiam primo ſenio ſi pluſculum alas, puſillus eorum natiuus calor ſtrãgulatur. Et Plutarchus ſexto ſympoſ. 1. quærens cur ieiunantes potiùs ſiti quàm fame vrgeantur, antecedentẽ aphoriſmũ citans inquit, pueros ob feruorem eſſe

voraces,

voraces; at ſenes facile ieiunum ferre, quod eorũ calor iam ſit retuſus, vt in exanguibus animalibus, quæ ob caloris inopiam, exiguum alimentum requirunt: & ieiunantes potius ſitire ſcribit, quoniam calor debito alimento priuatus, ſeſe vertit ad humidum, quo conſumpto fit ſitis. *Cur ieiunantes potiꝰ ſitiãt.* Tertia pars aphoriſmi eſt, veluti corrolarium quoddam cum ſua ratione: ſenes propterea à febribus acutis non tentari, quoniam eorum corpora ſunt frigida: nam quod ratò tententur febribus magnis, veluti ardentibus, & peſtiferis experimento conſtat: ob quod etiam dicebat Plinius ſimilia corpora haudquaquam peſte tentari, & Auicennas quoq; dicebat ſenum febres eſſe ſepultas, & ratio euidens eſt; quia quo magis corpora ſunt imparata ad febres ſuſcipiendas, eo minus illis capiuntur, atqui frigida corpora magis ſunt imparata, quoniam magis reſiſtunt cauſſis febrilibus, igitur minus tentantur; *Cur febres ſenũ ſint ſepultæ.* Atque hæc ſunt, quæ ab Hippocrate in præſenti aphoriſmo traddũtur, & circa quæ ſunt nonnulla paullò diligentius conſideranda, vnum eſt, quomodo intelligatur, vnum plus calidi innati habere, quàm aliud. & vtrum huiuſmodi calidum poſſit augeri aliqua ratione, aut ſaltem conſeruari, ne indies minuatur. *Quæſita aliquot. Primum. Secundũ.* Alterum eſt, quæ ſit vera cauſſa, propter quam ſenes ità paucis cibis egeant, & quomodo intelligatur egere pauco nutrimento, an ſcilicet mole, an vicibus; Tertium eſt, cur Hipp. dixit potius ſenes egere paucis fomitibus, ſcilicet ὑπεκκαυμάτων, quàm τροφῶν, ſiue alimentis, cum dixerit ſupra, quæ plurimum creſcunt pluri egere nutrimento, non autem pluri fomite; *Tertium.* Quartum, & poſtremum eſt, an verum ſit minus acute febrire ſenes: ſiquidem cum calor natiuus ſit, qui continet, & conſeruat humores, ne à cauſſis externis lædantur, ac in ſenibus multi ſint humores, ac paucus calor natiuus, videtur rationi conſentaneum, vt in ſenibus poſſint facilius humores putrefieri & largius, atque conſequenter ſæuiores febres excitari. *Quartũ.* Circa primum dicendum eſt, aliquid dici alio calidius tripliciter: vel ſimpliciter, vel reſpectu alterius ſimiliter calidi, vel reſpectu ſui ipſius diuerſis temporibus. *Ad primum aliquid dicitur calidꝰ alio multipliciter.* Qui creſcunt plurimum, non ſimpliciter dicuntur habere plus caloris, nec reſpectu aliorum animalium, ſed reſpectu ipſorum in alia ætate acceptorum, nempè in ætate vigente, & ſenili: atque hoc fit, quia plus humidi ſubſtãtialis habẽt, quo ſuſtentatur, aut (vt ità dicam) vigoratur calor, qui licet non verè augeatur, cũ vnumquodq; à natiuitate propriam habeat eius mẽſuram, attamen extendendo, coquendo, vniendo, & aſſimilando humidum, quod quotidie ſuppeditatur ab alimento, eſt in cauſſa, vt corpus augeatur, abſq; quo ipſe augumentum vllum ſuſcipiat: nam ſi ipſius caloris ſubſtantia, & forma augeri poſſet, conſequenter poſſet hominis vita longiſſimè protrahi, atque corpora fieri maximè procera: Verum licet calor natiuus non dicatur augeri ſimpliciter, dicitur tamen augeri quo ad effectum; quia plus coquit: vnde dicebat Auicen. pri. primi doct. 3. cap. 3. ſenibus non augeri calorem natiuum, quia coctiones omnes diminuuntur, nec ſuppeditatur debitum alimentum corpori, ſicut è conuerſo augentur coctiones, vt dicit Gal. 3. de temp. cap. 4. vel ob contractionem caloris ipſius ad viſcera, vel ob remotionem impedimentorum, ſcilicet excrementorum, atque obſtructionum, vel ob rerum adiuuantium appropinquationem; quare id verum eſt, nõ augeri ſimpliciter, & ſecundũ ſui ſubſtantiam calidum innatum, ſed augeri illius opera, & effectus, ob hocq. dici modo plus *Calor natiuus non augetur ſimpliciter ſed quo ad effectũ.*

modo

modo minus illius ineſſe corpori. Circa ſecundum dicendum puto veram cauſam propter quam illi, qui ſunt in primo, & ſecundo Senio, egeãt pauco alimento eſſe, quoniam potius decreſcunt quam creſcant: & ſicut verum eſt, creſcentia plurimum, egere multo alimento, ſic viceuerſa verum eſſe debet, decreſcentibus minus deberi; quod vero Senes decreſcant, ipſe ſenſus monſtrat, atq; hoc deberet tribui cordi, ſi verum eſſet, quod ſcribit Plinius exiſtimaſſe Ægyptios, atque Pythagoricos, nempe cor ipsũ augeri duabus dracmis, vſq. ad quinquageſimum ætatis annum, ac totidem vſq; ad centeſimum minui: proptereaque ætatem hominum haud vltra centeſimum annum produci poſſe. Itaque cauſſa vera propterquam ſenes pauco cibo egent, eſt quia decreſcunt, & decrementi cauſſa eſt paucitas natiui caloris, ob cordis magnitudinem imminutam, vt dicebat Ægyptij, vel potius ob illius refrigerationem: & cum dicitur paucus cibus, intelligendus eſt æque paucus ſecundũ vim, atque ſecundum molem: ſiquidẽ multò plus laboris inſumit calor natiuus in conficiendo magnæ virtutis alimento, quàm in paucæ, eo quod vt dicit Gal. 7. Meth. quę multum nutriunt, humidum habent tenax, craſſum, & conſequenter ſuperatu difficile. ſed quia vires in ſenibus in dies magis dilabuntur, opus eſt eas ſuſtentare non quidem multo cibo vna, uel duabus uicibus, ſed pluribus accepto: ſic enim meliorem quod capitur, coctionem aſſequitur, & plus vtilis nutrimẽti corpori accedit: vnde firmius redditur corpus, quam ſi vna, vel duabus vicibus plus ſumatur, quàm cõfici queat; dicebat enim Hipp. 1. de diæta, ſenes eſſe frigidos, atque humidos, quia ignis quidem receſſus contigit, aquæ autem acceſſus. Vnde lib. de ſalubri diæta dicebat ſeniores magna ex parte uictu ſicciore eſſe nutriendos, ſicut etiam dixit libro de alim. cibum ſenum debere eſſe ἀκροσαπές, ideſt ualde maceratum, quaſiq. ſuperficietenus putrefactum, quo ſcilicet poſſit facilius à calore natiuo, alioquin debili, confici; Circa tertium non eſt exiſtimandum abſque ratione Hippocratem mutaſſe uocem τροφῆς, in uocem ἐπιχαυρώτων; quoniam nutrimentum quod capiunt illi, quorum corpora adhuc augentur, uix ad quicquam aliud ipſis proficit, quàm ad ſuſtentandum calorem illorum exiguum, ne cibus dilabatur, quàm illius terminus præfixus à natura poſcit, ultra nihil operatur, neque ad augumentum carnis, nec ad aliud quicquam: quæ eſt etiam cauſſa propter quam ſeniores ſemper magis extenuantur, atque nigreſcunt, necnon paullatim ſenſus omnes amittunt, ut uerè dixerit Plautinus ille *malam mercem eſſe annos*. Circa quartum, & ultimum dicendum eſt, morbos acutos fieri à bile ut etiam Ariſt. dixit 4. de partibus animalium 3. at in ſenib. dominatur pituita: ad hęc puſillus calor ſenum in materia frigida nõ poteſt multũ igniri, & quãquàm à pauco natiuo calore minus gubernentur humores, non tamen fit, ut tantam putredinem aquiſiant quemadmodũ in iuuene: unde fit etiam, ut quod ait Plinius, rationi conſentiat corpora ſenilia minus à peſte tentari. Eſt autem utilis aphoriſmus hic ad inſtituendum uictum, &c.

Ad ſecundum.

Aegyptij & Pytagorici q̄d de hoīs auctione ſenſerint.

Cibus ſenum qualis ex Hip.

Ad tertiũ.

Ad quartum.

Ventres

15 *Ventres hyeme, & verè natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus, plurimus eſt: unde & pluribus egent alimentis, indicio ſunt ætates, & Athletæ.*

SI longitudinem huiuſce ſententiæ ſpectemus planè aphoriſmi terminos excedere uidetur; Si etiam rem ipſam, uidentur plures aphoriſmi ſimul coniuncti; Verum quia & Galenus, & alij ipſum tamquam vnum ſunt interpretati, nos quoque idem faciemus, ordine nobis conſueto ſeruato, ſcilicet ut primum connexionem cum ſuperiori tradamus, deinde naturam ipſius ſpeculemur, diuiſionemq́. afferamus, poſtremò ſingulas particulas paullò diligenter expendamus; Et quantum pertinet ad primum, diuerſi diuerſos modos continuandi propoſuerunt; At mihi illa magis placet, quàm etiam Galeno placuiſſe uideo; ſcilicet cum Hippo. ſibi propoſuiſſet, partem diæteticam medicinæ *Continuatio.* primum omnium inuentam (ut lib. de arte Vet. ab ipſo traditum eſt) necnon tempeſtate ſua, aut neglectam, aut ſaltem parum excultam, abſoluere (quantum tamen exigit aphoriſtica doctrina) atque in ſuperiori aphoriſmo de ipſa (ætatis reſpectu habito) eſſet locutus, in præſenti de eadem tempeſtatis, & conſe- *Propoſitū.* quenter regionis (nàm utræq́. ſub vno capite ſolenr comprehendi) reſpectu habito, ſibi loquendum eſſe propoſuit; Et quamquam huiuſmodi contemplatio uideatur potius attinere ad uictum bene ualentium, attamen etiam ægrotantibus conuenire non eſt dubitandum; quandoquidem ubiq́. Hippocrates præcepit, tum in iudicijs faciendis, tum in curandis ægris, rerum non naturalium, atq; etiam naturalium, magnam rationem haberi: Natura uero aphoriſmi eſt ſenten- *Diuiſio.* tia multiplex cum ratione, atque pertinens ad partem medicinæ diæteticam: Diuidi autem poteſt in quinque particulas, quarum alia eſt ſententia, alia concluſio, alia ratio concluſionis, alia ratio rationis, alia ſigna. Sententia autem principalis eſt. (*Ventres Hyeme, & verè calidiſsimi atq; ſomni longiſsimi.*) Quæ ſententia licet nuſpiam alibi ita explicata apud Hippocratem reperiatur, attamen à Galen. pleriſq́. in locis citatur: Quid autem per uocem αἰ κοιλίαι, ideſt ventres intelligat; Iacobus conciuis explicauit, dicens omnes cauitates corporis ab ipſo comple- *Quid per (Vētres) intelligat Hipp.* cti, cuius ſententia tametſi nullam abſurditatem habeat, magis tamen mihi placet, pro uentribus accipiendas eſſe tantum illas partes cauas, in quibus celebrantur coctiones, & de quibus Gal. 7. de vſu pretium, cap. 2. & lib. de inęquali intēp. cap. 1. & præſertim pectus, atquè hypochondria: in quibus viſcera, tam naturalia, quàm ſpiritualia ſunt collocata. *Hyeme, et uere,* Hæ duæ anni partes ſæpè numero ſimul capiuntur ab Hipp. quemadmodum æſtas, ac autumnus, quoniam naturam ferè eandem, aut ſalrem ſimilem habent, qua etiam ratione factum eſt, ut ipſe, qui maximè dilexit illam à Theophraſto etiam celebratam dichotomiam, ſæpius annū in ſolam hyemem, atq; æſtatē diuiſerit. *Calidiſſimi* Nō contentus Hipp. dicere calidos, uel calidiores eſſe uentres maluit dicere calidiſſimos, atque hoc non ſimlpiciter ſed φύσει, ideſt natura. Quod autem uentres animalium ijs temporib. ſint calidiores, quàm alijs ueriſſimum eſt, atquè facilè comprobatur operationibus ipſius naturę, quæ tunc multo meliores efficiuntur, quā æſtate, & autumno: nam de æſtate dicebat Ariſt. 2. probl. ſec. 21. Æſtate ma-

gis eſſe prouocandum ſudorem, quoniam tunc deteriores fiunt coctiones, & plura excrementa, quæ opus eſt, ut per ſudorem euacuentur. De autumno ſimiliter dicebant Hippoc. Ariſtot & Plutarchus in ſympoſiacis eum, tum eſſe morboſiſſimum ferinumq́. tumq́. turbulentorum, & prauorum inſomniorum authorem, ꝙ in illo naturalia opera non ità perſiciantur, quemadmodum deceret, ſecus quã in hieme, & uere quãdo natura perfectiores edit actiones, quòd ipſius inſtrumentum nempè calor naturalis ſit maior, atque uegetior; non tamen ob hoc dicere conuenit, eſſe maximum, & validiſſimum; niſi dicamus ab Hippocrate uſurpari ſæpe nomina ſuperlatiua pro cõparatiuis. Atqui quomodo dixerit φύσει, ideſt natura, quaſi uerò caliditas naturalis in hyeme augeatur non par-
Dubitat. uam dubitandi occaſionem præbet: ſiquidem natiuus calor, hoc eſt ſubſtãtia illa ſpiritalis, & ſeminaria, haud quaquam incrementum ſuſcipere valet, imò potius
Solutio 1. ſtatim à natiuitate vſq; ad interitũ diminuitur. niſi dicamus pro calore, eũ intel-
Quid per calorem hoc loci Hippoc. intelligat. ligere, quo opera cordis in dies cõmunicantur cunctis partib. internis, & præſertim cauis: quiq; frigore aeris ambientis intrò magis coactus, ſeſe maiorem (quo ad operationes ſaltem) oſtendit; & propterea natura maximus dicitur ab Hippocrate, quoniam hoc eſt à natura comparatũ, vt vbi calor eiuſmodi magis retinetur ne expiret, & diſſoluatur, eò etiam viuidior atq; fortior euadat: quãquam, (vt etiam optimè dicit Gal. in comm.) minimè hoc perpetuum eſt: quia, quæ natura habẽt puſillum hunc calorem natiuum, is potius à frigore vim & detrimentum patitur, quã vt augeatur. Vndè dicebat Ariſt. 4. ſect. probl. ex Heſiodi ſententia
Fœminæ hyeme minus ſalaces. feminas minus hyeme ad veneris vſum ſollicitari, quoniã exiguus earũ calor ab ambientis frigore, magis adhuc lęditur: & operatur ſecus q̃ in maſculis, in quib. calor alioquin maior, potius à frigore coactus, maior euadit: & hęc etiã ratio eſt, propter ꝗ debilem calorem natiuum habentes, hyeme minus cibum appetunt,
Altera reſponſio. & minus coquunt. Dici etiam poteſt ab Hippocrate poſitam eſſe illam particulã φύσει, quoniã id quidem cõi natura eſt comparatũ, verum ob peculiares proprietates aliquorum, contrarium accidit, atq; id eſt, qđ voluit dicere Hippo. 3. aphoriſm. 2. vbi dixit naturarum aliæ bene, vel malè ad æſtatem, aliæ ad hyemem ſe ſe habent: *Et ſomni longiſſimi.* Nec eſt dubiũ, quin hoc ẽt in loco vtatur Hipp. voce μακρότατοι, ideſt longiſſimi pro voces μακροὶ, ideſt lõgi, alioquin falſiſſima eſſet: ſi quidẽ ſomn⁹ hyemalis cõparatus cęteris, haudquaquã in omnib animalib. eſt longiſſimus, exceptis tamẽ vrſis, glirib. alijſq́; ſimilib. quæ ab Ariſt. θησαυρίζοντα, & φωλεύοντα nuncupantur) ſed uel ęqualis, vel paullò longior. Verum hoc
Dubitatio pulchra. in loco oritur nõ leuis dubitatio qm̃, Alex. aphrodiſ. lib. 1. quęſt. naturaliũ c. 20. quærens cur, ſi ſomnus ſit, ob retroceſſionẽ caloris natiui ad interiora, ęſtate tamen ſomnolentiores ſumus q̃ hyeme, vnde uidetur pro certo cõſtituere ſomnos æſtate longiores eſſe, contra quàm dixit non ſolum Hipp. hoc in loco, uerũetiam Ariſt. xj. ſect. probl. 17. ubi quærens cur hyeme uoces fiant grauiores inter alias cauſſas, & illã affert, ꝙ homines tunc temporis ſomnolentiores ſint, ac plus dormiant. Pro cuius dubitationis reſſolutione dicendũ eſt, Alexandrum tres cauſſas
Solutio. attuliſſe ſui problematis. Vnam, quæ eſt ſecunda in ordine, ꝙ ſomni æſtate nõ ſint uerè lõgiores, quã hyeme, ſed ità appareant, ꝑꝑ noctiũ breuitatẽ, ob quã cũ hoĩes ẽt interdiu dormiãt, uidẽtur ob hoc ad ſomnũ propẽſiores. Alterã reſpõſionẽ (quę eſt prior in ordine) affert Alex. iccirco dormiri plus ęſtate, qm̃ calor natiu⁹

debilior

Digitized by Google

debilior cum ſit circa pectus ob eius ad circumferentiam diffuſionē tardius diſſoluit eam euaporationem, quę cauſſa eſt ſomni, ſicut è contra hyeme idē calor robuſtior exiſtens circa pectus, citius diſſoluit eoſdem halitus, vnde minus durat ſomnus. Tertia & vltima cauſſa quàm proponit Alexander, eſt æſtate à calore exteriori exſiccari multo magis quã hyeme ſenſoria, ob idq́. debiliora effecta minus poſſe proprias functiones exercere: atq; inde fieri ſomnum, quem dicere ſolebat Ariſtot. eſſe veluti ſenſuum ipſorum vinculum; Itaq; ſi primam accipiamus Alexandri reſponſionem facilè conciliari poteſt cum Hippo. Namq. Alex. ſecundum apparentiam locutus eſt, at Hipp. ſecundum veritatem: ſin verò aliàs duas reſponſiones attendamus dicere licet, melius Hippocratem ſenſiſſe, quãdoquidem, vt eſt calidum natiuum hyeme potens ad illas euaporationes diſſipãdas, ità potentius eſt ad eas attollendas, ex multa materia, quę ſuppeditatur, tum à copioſiore cibo, tum à materia pituitoſa dominãte, ac ſubinde ad ſomnum excitãdum; Similiter etiam dicere poſſumus de poſtrema ipſius ratione, ſcilicet cũ ſomnus fiat à blanda euaporatione humida, atq; æſtate magis ſiccum dominetur, à quo fiunt vigiliæ, æquũ eſt tunc minus dormiri, quàm hyeme. Niſi quoq; dicere placeat, aliud eſſe profundè dormire, aliud ad ſomnum inclinari, nam hyeme proculdubio profundiores, & longiores ſunt ſomni, æſtate verò magis inclinamur in ſomnum, & ſæpius ob ſenſoriorum debilitatem, vt ait Alex. *In his igitur temporibus*: hæc eſt illatio, quã Hipp. ex præcedentibus facit, quaſi ita argumentari voluerit; Tunc eſt plus cibi dandum quando melius & facilius coquitur, ſed hyeme, quando calor internus maior eſt, & ſomni longiores cibi facilius & melius coquuntur, ergo tunc plus alimenti offerendum eſt: Maiorem enim propoſitionem videtur nonnullis reuocaſſe in dubium Galen. cum dixit tum pluri cibo opus eſſe, cum maior fit diſſipatio, quæ certè maior fit æſtate, quàm hyeme: vt propterea latentia animalia non edant hiberno tempore, quia nulla fiat ipſorum corporum diſſipatio; At licet externa diſſipatio ſit maior æſtate, maior tamen fit interior hyeme, ob copiam caloris natiui, qui cum in latentibus animalibus, à copia crudorum ſuccorum ęſtate cõgeſtorum, obruatur, haud ità diſſipat, quemadmodum in ceteris animalib. ac ob id multo diutius dormiunt. ſomnum autem, & calidum auctum (ſcilicet id, quod influit) adiuuare coctionem, manifeſtiſſimum eſt, vt verè liceat dicere huiuſmodi Hippocratis argumentationem eſſe veriſſimam; Sed ſi hoc uerum eſt, quõ igitur in 3. de diæta vult Hip. hyeme & veris initio ſemel tãtum eſſe cibãdum, niſi aluus ſit ſicca, æſtate verò, & autũno, bis. Niſi dicamus excepiſse iure Authorẽ eos, qui habent aluũ ſiccam, quoniã vt idem ait. In 2. de victu acutorum nõ prãdentiũ exta magis ſiccantur, velutiq́; appenduntur: ac quãdo dicit ſemel, intelligere cibari vſq. ad ſaturitatẽ, ſicut erat in vſu apud veteres, vt vnica vice multum cibũ ſumerẽt, æſtate verò, aut paullo minus, aut idem ſed duabus uicib. Verum alia eſt dubitatio qm̃ Plutarch. 2. ſympoſ. 2. narrat Ariſt. dixiſſe homines autumno magis famelicos eſſe, ob ꝙ uideretur tũnc opus eſſe plurib. alimentis. Ad ꝙ reſpondendũ eſt famẽ, quę excitatur autumno nõ eſſe naturalẽ, ſed ex fructib. appetentiam excitantibus, necnon ex alui lubricitate, quàm Theophraſtus etiã pri. de cauſis plantarũ c. 1 5. tũc maiorẽ eſſe ſcripſit *Signũ ſunt pueri & athletæ*. Quod hyeme & ueris initio ſint calidiores

Dubitatio.

Solutio.

Altera Dub.

Reſponſio

 uentres

uẽtres,& ppꝛa plus cibi tũc offerendũ ꝓbat ẽt exẽplo ętatũ,ſeu puerorũ, at athletarum quorũ corpora cum ſint valde calida;icirco ipſis plures cibi omni tpe traduntur. Quod.n. pueris plus alimenti offeratur,veriſſimũ eſt,quia ſiue lactationem,ſiue ablactationẽ reſpiciamus ſemper(habita proportione corporũ,) & magna quantitas ciborũ ipſis conceditur,& frequẽtiorib. vicibus exibetur. De athletis ſimiliter in primo lib. gymnaſticę noſtræ,circa finem,monſtrauimus eos, & craſſis,& valde copioſis alimentis vti conſueuiſſe, quòd ſemper in illud exercitij genus eligerentur corpora procera robuſta,& conſequenter calidiora ac ſana, vt in prouerbium abierit Athleticè, & pugilicè valere. Hæc tamen omnia Hipp. dicta,ſunt intelligenda,non tam de temporibus proprias naturas ſeruãtibus,quã de corporibus moderatè conſtitutis,non autem nimium debilibus,ac de ijs, qui praua viuendi ratione non vtuntur. Vtilis eſt aphoriſmus ad inſtituendam viuendi rationem tam in ſanis,quam etiam in ægris corporibus: ſiquidem etiã dũ ægri curantur à medicis,niſi habeatur ratio temporum,ætatis atque vitæ conſuetudinis in ipſis alendis,errata magna committi ſolent.

---

16 *Victus humidus febricitantibus omnibus confert: maximè verò pueris: & alijs qui tali victu vti conſueuerunt.*

CLARISSIMA eſt pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore connexio, tum
Continuatio. quia uterquè ſpectat ad partem medicinæ diæteticam, tum quia vterquè de cibãdo tractat:licèt antecedens de ſanis & ægris necnõ de quantitate alimenti
Scopus. hic tantum de ægris,nempe febricitantibus ſimulquè de qualitate ciborum agat imò uerò cum illi, qui nimio iocinoris, aut totius corporis calore exercentur, ſint quodammodo febricitantibus ſimiles,ſub hiſce poſſe illos quoquè comple-
Diuiſio. cti non dubito: maximè quod Hippocrates ſexto Epid. ſcripſit calidis naturis conuenire quietem, atque aquæ potum. Eſt igitur hic aphoriſmus totus curatorius ſine ratione, ſed in duas partes diuiſibilis. Iam primę partis contemplationem aggrediamur, in qua id primum eſt animaduertendum, diuerſa eſſe exemplaria græca, & latina;Nam aliqua habent αἱ ὑγραὶ δίαιται, ideſt omnis victus humidus, &c. quàm lectionem, & hoc in loco ſequitur Gal. & 8. meth. necnon lib. de ſalubri diæta,aliqua verò habent αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι, ideſt victus humidus omnibus, &c. quàm ſcriptionem maior pars ſequitur:& certè eſt accommodatior, licet etiam altera retineri poſſit, & maximè quia videtur loquendi modus Hippocrati ſatis familiaris, qui etiam ſexto Epid.ſect.4.16. dixit αἱ διαιταὶ ἀσθενέες ὑγραὶ,& ſect.5.tex.20. τὰ ἀδρότερα σιτία ὀλιγοχρονιώτερα,
Dubit. Ceterum priuſquam vlterius progrediamur dubium eſt, cur cum febris ſit affectus calidus & ſiccus, proptereaq. ſibi debeantur frigida & humida, nihilomi-
Reſp. nus Hippocrates ſolum meminit humidorum dicẽs; Victus humidus,&c. Quę res peperit magnas altercationes, atque opinionum varietates; Cęterum quod ego ſentio eſt, altero duorum modorum poſſe Hippocratem intelligi, vel quod pro humido intelligat victum liquidum, & ſorbilem,ſiquidem ſemper Hippocrates ità loqui conſueuit, vt ſi febris adſit, ægri ſorbitionibus quæ ſunt victus humidus,alantur,ſin minus febricitent,vt nutriantur σιτίοις, ideſt cibis;Et in lib.

de arte

de arte ſorbitiones omnibus prope ægris comendar; Vel intelligendum eſt humidum propriè, & ſimpliciter, quoniam febres omnes requirunt ſemper victũ humectantem, non omnes autem refrigerantem, cum febris à pituita, & à melancholia non poſtulet refrigerantia, imò verò Ariſtot. circa finem penultimi problematis primæ ſect. dicebat victum quartanariorum debere eſſe qui partim ignem, partim rorem indat in corporibus, quod etiam docuit Hippocr. lib. de loc. in homine, ſed maximè 1. lib. ad Galen. vbi pipere ſinapi, diaſpolitico, alijſq. ſimilibus calorificis utendum conſulit in quartana: tametſi hac in re ut in pletiſq. alijs ab Alexandro Tralliano damnetur, iniuſtè: *Maximè autem pueris, &c.* Hæc eſt ſecunda aphoriſmi pars in qua Hippoc. docet etiam indicationem nutriendi ægros capiendam eſſe tum ab ætate, tum à conſuetudine; Nàm ætas pueriliſ, virilis atque ſenilis, diuerſas requirunt nutrimentorum facultates: non ſolum ſecdm quantitatem, verumetiam qualitatem: vt enim plus nutrimenti poſcunt pueri, quia multum creſcunt nec non liquidum, & humidum, quò habitus ipſorum humidus conſeruetur, ſic etiam aſſueti uictui humido, illum potius quàm ſiccum requirere videntur: quoniam à conſuetudine facta eſt ſibi veluti quædam natura, quàm conſeruare neceſſe eſt, adeo vt tàm in morbis, quàm in ſanitate, tum pueri, tum aſſueti victu humido ſint alendi quantum ſcilicet ſit ex ſeſe; nam ſi morbis laborent valdè humidis, certè cibo exſiccante vti debent, non tamen valde, nec eo pacto, quo alendi eſſent ſenes natura ſicci, vbi humido morbo tenerentur. Idem dicendum eſt de conſuetudine, quàm Hipp. lib. 2. de victu acutorum dicebat tanti eſſe in valetudine conſeruanda, vel recuperanda, ut etiam ſi deterior ſit, haudquam permutari debeat, uel ſi id facere oporteat, id ſit agendum paullatim, & cum magna prouidentia. Sed hic dignum eſt conſideratione, cur cum ſint multa alia, quæ ſpectantur in medicina rectè facienda, nempe anni tempus, regio, corporis habitus, ſexus, vitæ exercitatio, de qua etiam Martialis quaſi loquens dixit *fabrorum prandia beta* attamen Hippocr. duntaxat mentionem facit ætatis, atque conſuetudinis: Ad quod reſpondendum, ad ſtudioſos aphoriſticę doctrinę pertinere ante alia breuitatis ſtudium, ità ut ubi poteſt res paucis explicari, illud nequaquam multis agatur: unde cum omnia poſſint hiſce duabus comprehendi, iure ab alijs recenſendis abſtinuit Hippocr. nam ſub ętate quæ eſt res, & cauſſa interna mediata comprehenduntur etiam alię ſimiles, ut ſexus, atque habitus corporis, veluti ad conſuetudinem reducuntur alię res externę, ut tempus anni; & regio, de qua loquens alicubi Plinius dicebat aſſuetos etiam in peſtilenti aere durare, necnon uitę exercitatio, quàm eſſe ueluti ipſiſſimam aſſuetudinem haudquaquam dubitandum eſt. Vtilis eſt, &c.

Cibus in quartana qualis ex Ariſtot.

Secunda pars.

Conſuetudo quanti facienda.

Dubitat.

Reſponſ.

17 *Et quibus ſemel, aut bis: & quibus plura ne: an pauciora particulatim oporteat afferre: conſiderandum. Condonandum autem aliquid. tempori: ætati: & conſuetudini.*

GALENVS connectens aphoriſmum præſentem cum ſuperioribus dixit, non ſatis putaſſe Hippoc. docere, qui cibi quanti, & quales ſint exhibendi,

bendi, vt fecit in ſuperiorib. niſi etiam ordinem quendam quantitatis, tam di-
Connexio ſcretę, quàm continuæ ijs utendi in præſenti docuiſſet, quod eſt, ut animaduer-
tatur diligenter, quibus ſemel, aut bis dandum ſit alimentum, & quibus plus mi
nuſuè, quod ait ſtatuendum eſſe ex ætate perſpecta anni tempore, regione, atque
conſuetudine; Alij diuerſos connectendi modos excogitarunt, ſed ut liberè
dicam licet cuiq; ingenio in hac re proponere uaria modo ſint ad rem pertinen-
tia; nam certum eſt & hanc quoque ſententiam ſpectare ad diæteticam medici-
Scopus. næ partem, & ſcopum in ea Hippocratis eſſe monſtrare, in quibus, & quan-
tum tàm diſcrete, quàm continuè, ſit alimẽtum prębendum: quę duę partes ſunt
potiſſimę adminiſtrationis rectæ, ipſarum rerum: eſt autem ſententia ſine ratio-
Diuiſio. ne in duas partes diuiſibilis, in quarum prima docet, quantitatem alimenti eſſe
neceſſario, & prudenter decernendam: in ſecunda uerò monſtrat vndè totum
Prima pars. hoc ſit perdiſcendum. Itaq; quod primum ait eſt, conſiderandum eſſe quibus
corporibus, ſiue febricitantibus; ſiue aliter ægris conueniat ſemel, aut bis, plus
aut minus nutrimenti præbere. Et notandum licèt non adſit vox in græco cõ-
textu (conſiderandum) tamẽ eam intelligi oportere, atque Hippoc. ſæpenumero
conſueuiſſe ità conciſè loqui: dicebat enim 6. Epid. ſect. 8. tex. 48. victus rationẽ,
quo ad eius fieri poteſt eſſe dignoſcendam. Hanc enim non penitus perſpectam
habere, eſſe rem calamitatis plenam, *Et quibus ſemel.* Proculdubio haud omnes
ægrotantes poſſunt vno modo nutriri. Sed cum nutrimentum non à morbo,
ſed à vita poſcatur ſit, vt prout ſalus huius, vel illius exigit, ſic modo ſemel, modo
bis in die, modo multum, modo parum ſit exhibendum: atque id quod exhibe-
tur, vel totum ſimul, vel particulatim: vt fit quando vires egent multo nutrimẽ-
to, atque non poſſunt ferrè totum ſimul, vndè partitur, atque in pluribus vicibus
datur, quod eſt apud Hippo. κατὰ μέρος. Hæc enim omnia non eſt dubium ne-
ceſſaria eſſe conſideratu ad hoc vt nullus error committatur in victus ratione æ-
gris pręſcribenda: qui errores non modo ægritudines longiores, & acerbiores ef-
ficiunt: verumetiam interdum afferunt exitium, vt contigit illi, quẽ ſcribit Hipp.
interijſſe cum intempeſtiue cenaſſet. *Dandum autem aliquid.* Hęc eſt ſecunda
Secunda pars. aphoriſmi pars, in qua monſtrat. Hippo. vnde nam poſſit comparari ratio vera
adminiſtrandi alimenti, ſcilicet ab anni tempore à loco, ab ætate, & à conſue-
tudine; nam alio modo nutriendi ſunt ęgri verè, alio æſtate alio magnis æſtibus
alio magnis frigorib. Sic etiam dicẽdũ eſt de loco: ſiquidem in plaga occidẽtali,
orientali, meridionali, & ſeptentrionali ſunt quoque variandę diętę: ob quod ſæ-
pe Auueroes ſolet tueri dubias Hipp. ſententias, tamquam ea pręcepta eſſent ve-
ra in eius patria, non ità alibi. De ætate ſimiliter, atque conſuetudine eſt dicen-
dum ſcilicet aliter pueros & ſenes, aliter ſuetos, atque inaſſuetos cibari oportere.
Dub. prima. Cæterum circa hanc vtilem ſententiam nonnulla ſunt expendenda unum eſt
cur Hipp. uſus ſit hac loquendi formula, (δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ) dandum eſt & ali-
Secunda. quid loco, qua formula uſus eſt quoque alibi. Alterum eſt cur ſolas haſce qua-
Tertia. tuor enumerauerit nempe locum, tempus anni, ętatem, & conſuetudinem. Ter-
tium eſt, ut uideatur, quo nam pacto hoc Hippo. curatorium pręceptum com-
pleri debeat. Ad primum dicendum eſt, pręcipuas, & maximas indicationes,
Ad primam. quæ ſemper ſunt magno ſtudio ſpectandę, eſſe tantum duas, uel ad ſummũ tres

ſcilicet

ſcilicet morbum,ſeu cauſſam morbi, vires,atq; aerem ambientem:quemadmodum copioſè docuit Gal.lib.9. Meth. ceterę autem indicationes haud ità conſiderandę,& magnifaciendę,ut ijs contraindicantibus debeat auerti ſtudium medici à pręcipuis illis tribus: ac propterea Hipp. iure dixiſſe aliquid eſſe dandum, & alijs indicationibus: ſed non ità ut non primò ſit attendendum illis tribus. Nec ualet,quòd Gal.9.meth.cap.14. inter illas tres recenſeat aerem ambientem, cui hic aliquid tantum eſſe tribuendum pręcipit Hipp. qui certè ſub nomine tẽporis anni, & loci,non aliud intelligit, quàm ipſum aerem ambiẽtem,quoniam aer ambiens, uel poteſt comparari reliquis duobus indicantibus, ſcilicet uirtuti, & morbo,uel poteſt ſimpliciter,& per ſe,aut comparatus alijs cõſiderari: Primò modo ſi conſideretur,eſt ſibi aliquid dandum: & ità accipiendus eſt Hippoc. in pręſenti: ſin autem ſecundò proculdubio habet locum aliquem cum præcipuis indicantibus; Ad ſecundum verò eſt reſpondendum, quòd diſertiſſimè traditũ eſt ab eodem Gal.cap.15.9. methodi, ſcilicet quaſlibet indicationes poſſe reduci ad vnã,ad plures,& ad pauciores, prout diuiſionem earum facere placet; nam ſi primum, & communiſſimum indicatum ſummatur,illud eſt contrarium cauſſæ lędenti, vndæ oritur principalis, & veluti matrix aliarum indicationum,nempe contraria contrariorum eſſe remedia, vt primum omnium videtur docuiſſe Hipp. ſeu quiſpiam alius in libello de flatibus in ſcripto: ſi verò minus communes, ſed præcipuas indicationes ſumamus, illæ ſunt duæ morbus, & vires, ſeu affectus naturalis,præternaturalis, atque aer ambiens:quod ſi has quoq; partiri placeat, exurgunt aliæ non ità principales, vt ab affectu naturali, ſexus,ætas, habitus corporis ducuntur,à præternaturali morbo, & cauſſa morbi, ab aere ambiente,regio, anni tempus, vitæ exercitatio vita anteacta, & ſi quę ſunt alia, adeo vt non ſit mirandum, ſi Hippoc. varium numerum in varijs occaſionibus propoſuit nobis earum rerum, quas oportet ſpectare in recte conſtituenda morborum curatione. Circa tertium eſt dicendum quantitatem tam ſecundum molem, quàm ſecundnm vices indicari,tum à viribus tum ab ipſis humoribus in corpore dominantibus. Eſt vtilis aphoriſmus ad viuendi rationem in inſtituendam, & in ægris, & in ſanis corporibus.

Ad ſecundum.

Indicationes reduci ad vnam, ad plures & pauciores.

Ad tertiũ.

---

18 *Aeſtate, & autumno cibos difficillime ferunt: hyeme facillime: ſecundum locum ver habet.*

GAL. de connexione huiuſce aphoriſmi cum antecedẽte in commentario loquitur,forſan quia retrò de ijſdem verba fecit. Nam potuiſſet quiſpiam non immeritò ſuſpicari ne Hipp. nunc eadem repetat, quę nuper dixerat de hieme, ſcilicet uentres tunc eſſe calidiores, ac ob id eſſe opus alimentis pluribus; icirco Gal.occurrens huic dubitationi,monſtrare nititur,hanc eſſe diuerſam ab illa ſententiam:tum quia ibi de ſanis,hic de ægris loquatur,tum quia ibi de ordinatione quantitatis cibi ſecundum tempora ſit locutus, hic uero quaſi prober, cur ſic quãtitas cibi ſit ordinanda. Alij in continuando,& defendendo Hipp. ſunt diuerſum modum ſectati; Ego quoque meam hac in re ſententiam proponam

Continuatio ex Galen.ſententia.

Ex mente Autorij.

ponam, quæ eſt Hippocr. in antecedenti docuiſſe in alendo ſemper habendam eſſe rationem conſuetudinis, temporis, regionis, & ætatis, & quia omnium rationem afferre terminos aphoriſticos exceſſiſſet, placuit ſibi vnius tantum, ſcilicet temporis cauſſas proponere, vt hoc cognito poſſet quiſq. de alijs ſimiliter cogitare. Itaque in præſenti aphoriſmo ſcopus Hipp. eſt docere rationem quamobrem, ſit temporis ratio habenda, in inſtituendo victu, tam ęgrorum, quàm ſanorum; id quod etiam intelligendum eſt de regione, quippe quòd ſeſe proportionabiliter habeant, & tempus, & regio: vt qui unum facit, idem etiam aliud agat. Eſt hic aphoriſmus practicus, ad diæteticam pertinens, ſine ratione, ſed qui poteſt diuidi in tres breuiſſimas particulas, prout tres continet concluſiones, quarum prior eſt *Aeſtate & Autumno*; Æſtatis, & Autumni, quod ſit tempus declarauit Gal. ſæpè, ſcilicet æſtatē ab ortu Virgiliarū uſq; ad Arcturi exortū, & Autumnū à prædicto Arcturi exortu, vſq; ad Virgiliarū occaſum extēdi. ſed cum quodlibet horum temporum complectatur tres menſes, nec in omnibus ſit æquale, quandoquidem aliæ ſunt eorum condiciones in principio, aliæ in medio, aliæ in fine, dubitari poteſt de qua præcipue Æſtatis & autumni temporis parte loquatur, & an de omnibus intelligi debeat. Cui dubitationi, ut ante cætera ſatisfiat, ſciendum eſt principium cuiuslibet partis ſemper naturam retinere antecedentis cōſtitutionis, ſicut finē ſubſequentis, quo fit, vt ſola pars media cuiuſlibet tempeſtatis, habeat proprias, & peculiares ſuæ naturę condiciones, & ideo licet, quando Hippoc. nominat Æſtatem, & Autumnum, poſſit intelligi de totis ijs temporibus, attamen conuenientius videtur, vt eius verba capiātur de medio, quod quidem Æſtatis eſt, & canicula, ſiue πρέκυων appellata, & canis de quibus cum aliàs dixerit Hipp. tunc moleſte ferri medicationes ab ægrotantibus, nunc eadem ratione dicit dificillimè ferri cibos, non quidem (vt ego puto) ſimpliciter, ſed in comparatione ad alia tempora. Quare paulliſper examinandum eſt, quid intelligat Hipp. per difficilimè ferri cibos, & quæ ſit cauſſa cur tam Æſtate, quā Autumno potiſſimum difficilime ferantur cibi. Et vt primū de Æſtate loquamur, ſciri cupio, id quod ſcriptum inuenitur apud Euſebium lib. 5. de præp. Euāgelica cap. 9. Athenienſes oraculum conſuluiſſe, quid pro ſanitate deberēt æſtate agere, atque reſponſum accepiſſe, vt Dionyſio medico in domo opaca, vterentur. Iam verò difficilime ferri cibos puto ego ſignificare duo, vnum eſt copiam ciborum à ſtomaco minimè abſque moleſtia ſuſtineri, ſiquidem, vt homines debiles ſub nimio onere fatiſcunt, magnamq; moleſtiam percipere conſueuerunt, haud ſecus ſtomachus debilis, quemadmodū eſt in æſtate, ualde à ciborum pōdere oneratus, minimè illud citra moleſtiam ſuſtinet, ſed grauatus toti corpori ἀλυσφορίαν quandā inducit, ob quam, ut ait Gal. in fine primi de motu muſcul. cogitur homo non quieſcere, ſed huc, atq; illuc ſeſe vertere. Atquè hinc etiam eſt quod, qui in ueſpere pluſquàm conſueuerunt, ſunt paſti, vel dormire nequeunt, uel id agunt magna cum turbatione, quemadmodum etiam, ſi prandeāt largius, & laſſitudine, & crebris eructationibus agitātur. atq; hoc eſt verè cibos difficilimè ferri. Alterum quod ſignificat eſt difficiliter coqui cibos in æſtate, ſi quidē tunc cū ob ambientis caloris immenſitatē langueat calor natiuus, ſicut lucerna in fornace, vel aliquo alio magno igne nō modo imminuitur, verumetiam extingui-

Scopus.

Diuiſio.

Dubitat.

Reſponſio.

Difficilimè cibos ferri quid ſignificet.

tinguitur, indè fit, vt coctiones oẽs, quæ opera caloris natiui, aut tanquã inſtrumẽti, aut tamq̃ agẽtis principalis perficiũtur, omnino difficilius, & imperfectius obeantur. Hæ rationes etſi pariter valeant in autumno propterea, quàm habet cũ æſtate coniunctionẽ, ſunt tamen aliæ cauſſę quibus fit, vt autumnali tempore tàm ægri, quàm ſani cibos difficillimè ferunt, de quibus præclarè diſputatum eſt à Plutarco in ſympoſiacis, & quæ etiam colliguntur ex Hippocrate, & Galeno, qui cum de autumno loquentes uocent illum ferinum, morborum exitialium feracem, melancholiæ, & lumbricorum parentem, proculdubio ſignificare voluerunt, natiuum calorẽ tunc quoque temporis eſſe magnopere violatum, ac propterea haud poſſe multos cibos ſuſtinere, atque conficere. Quæ forſan etiam inter aliàs cauſſas referri poteſt, quamobrem autumno alui ſoluantur, ſcilicet ob ciborum incoctionem: quamquam non video, quomodo hinc rationabiliter Theophraſtus collegerit, autumnum eſſe humidum. Circa alterum non eſt dubium ſub anni temporibus comprehendi etiam regiones, quoniam, vt æſtas ſe habet ad alteranda corpora, vel hyems: ſic ſe habent regiones calidæ, & frigidæ; Vnde Corn. Celſus lib. 3. cap. 4. dicebat eo cęlo, quo magis digeritur, celerius cibũ eſſe dandũ: ob quã cauſam in nulla die ægri debẽt abſtinere, & Hipp. lib de aere, aquis & loc. nec nõ Ariſtot. 14. prob. 5 ſcribunt regiones facere etiã ad ingenia, & qui viuunt in frigidis regionibus eſſe ueluti ebrios, qui verò in calidis ſobrios, quod regiones etiam ad formanda ingenia, & mores maximè valeant, & præter Hippocratem, Ariſtotelem, etiam Plato affirmat in Timæo. *Hyeme verò facillimè.* Hæc eſt ſecunda aphoriſmi pars, ſiue concluſio, in qua Hippocrates docet de hyeme contrarium ei, quòd dixerat de æſtate, ſcilicet tunc facilimè cibos ferri, ſcilicet melius coqui, & melius eorum copiã ſuſtineri à ſtomaco, tum quia calor naturalis robuſtior eſt, tum quia vires vniuerſæ corporis ſunt fortiores: Sed dubitari poſſet de Hippocratis indiligentia quãdoquidem de hyeme videtur iam idem ſtatuiſſe, quando dixit retrò, ventres hyeme eſſe calidiores, proptereaque tunc plus cibi eſſe offerendum; neque valet, quod aliqui reſpondent hic Hippocratem loqui de ægris, ibi verò de ſanis, quoniam Hippocratis inſtitutum in præſenti libro eſt de uictus inſtitutione in vniuerſum tractare, & hæc forſan magis eſt in ſanis, quàm ægris ſpectanda: quandoquidem ægra corpora à medicis aluntur, pro vt vires atque morbi conſtitutio requirunt, nulla, aut exigua admodum, habita temporis ratione; Itaque dicendum eſt, hic Hippocratem non abſolutè fuiſſe locutum, ſed potius habita comparatione ad æſtatem, atque autumnum, de quibus cum eſſet locutus, iure quodam videtur coactus eſſe de hyeme ſubiungere: & certè haud ſimpliciter æſtate, atque autumno adeò difficiliter ſuſtinentur cibi à ſtomaco, ſed in comparatione ad hyemem, in qua non eſt dubitandum, quin ob caloris ad interna receſſum facillimè copioſiores cibi ferantur, quemadmodum retrò dictum eſt. *Secundum locum ver habet.* In hac tertia parte videtur quoque Hippocrates idem quòd ſupra dixiſſe, quando ſcripſit ventres hyeme, & vere eſſe calidiores, proptereaque tunc temporis, non ſolum facillimè ferri copioſos cibos, verumetiam debere dari, vbi nullum diſcrimen uidetur feciſſe veris, & hyemis; at hic diſcrimen quidem fecit, cum dixit primo faciliter ferri cibos hye-

Autumnus qualis ex Hippo. & Gal.

Regiones ad īgenia formanda haud parũ conducũt.

Dubitat.

Reſpõſio.

me, ſecundario autem vere: quaſi velit minuendos eſſe vere cibos, contra quàm dixit tertio libro de diæta, vbi ſcribit, quod ſicuti arbores ratione carentes, tempore veris aduerſus æſtatis violentiam ſeſe muniunt incremento, atquè folijs, ità quoquè debere homines ſeſe carne munire; quaſi tunc ſit magis ſtudendum carni generandæ, quàm hyeme, quod tamen fieri nequit abſquè maiore ciborum copia. Sed hac in re dicendum eſt librum illum non eſſe ità Hippocratis germanum, quando ab eius authoritate liceat diſcedere: uel dici poteſt Hippocratem dicere, generandam quidem eſſe carnem, aduerſum futuram æſtatis conſumptricem caliditatem, haud tamen negare quin id quoque ſit agendum hyeme, atque etiam magis, quam vere, quod cum ſit medium inter æſtatem, & hyemem, ſimiliter medio modo debet medicus ſeſe gerere in alendo. Cæterum pro veritate integra aphoriſmi nonnulla ſunt animaduertenda, & primum illud eſt, ſi Hippocrates verum docere debet, oportere eius concluſionē intelligi cęteris paribus exiſtentibus, nempè temperamento naturali, necnon diſpoſitionibus præternaturalibus, alijſquè ſimilibus. Aliud etiam animaduertere oportet, ſæpenumero contingere, vt anni tempora, haud conſtitutionem propriam, atquè naturalem ſeruent, quo in caſu haud neceſſe eſt, ut eadem quoquè ratio in alendo ſeruetur. Tertium obſeruare oportet, quantitatem cibi metiri ſolere, uel ſecundum molem, uel ſecundum uices; ſi ſecundum molem, atque etiam facultatem alendi, proculdubio tempore hyemis plus dādum, at uere minus: id quod intellexit Polybus in libro de ſalubri diæta, quando ſcripſit uerè minuendos eſſe cibos: ſin autem intelligamus de quantitate ſecundum uices, certè plus æſtate exhibere oportet, quia tunc facultas naturalis, quæ eſt ipſemet calor, languida eſt, ut ppea egeat, ut ſuſtentetur: cũq; id fieri nō poſſit mole ciborum bene nutrientium, quàm ferre nequit, expedit, ut ſaltem ſæpius in die offerantur, quò ſimul neceſſitati ſuppleatur, neque uires nimio cibo onerentur. Atquè hoc eſt, quod uoluit intelligere Galenus in comm. quando dixit hyeme non eſſe prandendum, ſed ęſtate: quod pariter quodammodo innuere uoluit Hippocrates in tertio libr. de dięta, ſcilicet etſi hyeme plus cibi ſuſtineatur, & ęſtate minus; attamen ęſtate illud partiri debet, quod haud quaquàm neceſſe eſt fieri hyeme.

Quæ prò aphoriſmi huius veritate, ſint animaduertenda.

---

19 *His qui per circuitus acceſſionem habent: nihil dare oportet: neque cogere: ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes.*

HIC eſt poſtremus aphoriſmus ex ijs, qui ad rationem uictus inſtituendam pertinent, & in quo, indicatione à tempore particulari capta, docet rem magni momenti, & in qua forſan tempore Hippocratis non parum peccabatur, quemadmodum & noſtro, in quo pauci, uel medici, uel adſtantes ſunt, qui indiſcriminatim non alant ſatis largè ægros, tam in acceſſione particulari, quā uniuerſali, & tam in chronicis, quā in breuibus morbis. Itaq; ſcopus Hip. in pręſenti aphoriſmo eſt remouere hunc errorē, & docere etiam in interpollatis

febribus

febribus maximam rationem eſſe habendam nutriendi ægros, atque in acceſſionibus illarũ eſſe potius detrahendum, quàm addendum ipſi alimento. eſt autem huiuſmodi ſententia purum præceptum practicum ſine ratione, atq; ſine vlla diuiſione, niſi placeat in duas partes ſecare, quarum prior ſit, *in acceſſionibus* &c. poſterior verò, *Sed ſubtrahere &c.* Habetur hic aphoriſmus, etiam lib. de humoribus ijſdem præciſè verbis, & videtur fere idem cum ſuperiore, vbi dixit Hipp. *in acceſſionibus abſtinere oportet.* Vndè aliqui ſunt ſuſpicati, hunc ex eo libro eſſe hic adiectum. ſed cum Gal. nihil hac de re dicat, qui tamen ſolet eſſe ſatis diligens in cenſendis Hippoc. aphor. fit, vt credam minimè eſſe adiectitium, ſed germanum, & in eo ab antecedente diſtare, quod licet & hic loquatur de acceſſionibus, ſeu exacerbationibus interpollatarum, ſicut & ibi: attamẽ hic neſcio quid plus eſt, cum dicat non modo, non dandos cibos, verumetiam neq; cogẽdos ægros, vt ſumãt, quaſi eam ſententiam ampliare magis voluerit. nam ſæpe vſu venit, vt medici cogant, etiam nolentes ægros, vel abhorrentes cibum capere, prætterquamquod hic meminit iudicationis, tamquàm velit præcipuè tempus immediatum antè illam eſſe vitandum, in nutriẽdis ægris. Quæ porrò ſint periodi, & qui paroxyſmi, ſeu exacerbationes, non eſt intellectu difficile, cum vtriquè habeantur ſæpius à Galeno deffiniti, qui præ cęteris in lib. de temp. morborum, & alibi dixit periodum eſſe quẽdam morbi ex ijſdem, in eadem, per circuitum, redditum: quod quidem tempus intenſione, & remiſſione perficitur: intenſio autem vocatur aliàs paroxyſmus, qui eſt propriè ea pars morbi, in qua acerbior euadit, interdum cum horrore, ſeu frigore, aut rigore, interdum verò ſine. Itaq; hoc in loco tantũ de exacerbationibus eorum morborum, qui periodici vocantur, ſermonem habet, atque de eorum exacerbationibus, quamquàm etiam hoc idem præceptum tradiderit retrò, vt viſum eſt. *Nihil dare;* nil dare licet propriè dicatur de ciborum oblatione, attamen etiam, imò multo magis de medicamentorum oblatione intelligendum videtur, quorum adminiſtratio, & ſi interdum fiat etiam in ipſis paroxyſmis, quemadmodum placuit Auuicennæ fieri in curatione febris quartanæ, vt ſcilicet humor ille terreſtris, motu difficilis duobus ſimul impulſibus naturali, atque artificiali ageretur, nihilominus id neque ab omnibus probatur, neque tutus medendi modus eſt: ſicut & tutius multò, & probatius eſt, vt medicamenta quoquo modo corpus ſoluentia, illo tempore adminiſtrentur, quo minus natura à morbi ferocitate turbatur, ne ſcilicet illa duabus turbationibus agitata, magis lædatur, atque ſuccumbat, cum prouerbiò dicatur, neque vnum Herculem poſſe aduerſus duos pugnare. Ratio verò propter quàm nullo tempore ſit dandum alimentum in acceſſione eſt, quia tunc natura occupata in contentione aduerſus morbum, conficiendo alimento minus poteſt attendere: quo fit, vt illo incoctus augeat morbi ſegetem; prætterquam quod ſymptomata, & capiti, & alijs viſceribus tunc temporis accidentia, multò ſæuiora euadunt cibi adiectione: niſi tamen ſint nonnulla, quę cogunt medicos etiam in initijs paroxyſmorum cibos offerre, vt ſunt cardialgiæ, atque animi defectiones, de quibus monuit Galenus decimo meth. capit. quinto, vt offerantur cibi non modo paullò antè acceſſionem, verumetiam ipſa in acceſſione, atque initio, alioquin periclitantur ægri, ne ſub uiolentia ſymptomatis extinguantur; & Hippocrates

Cur ægri in acceſſioni minimè cibandi.

Epid.

Epid. mulieri illi cardialgicæ polentam cum ſucco granatorum exhibuit:quemadmodum, & Galen. ac alij in anxietate halicam cum uino offerendam conſulunt: ſed ut bene dicunt Arabes, hæc eſt cura coacta non autem regularis. *Neque cogere.* Certè dignum eſt conſideratione, cur Hippoc. hanc uocem in præſenti aphoriſmo poſuerit, quàm haud poſuit in undecimo: & (ut dicebam) ſentio in hac poſitam eſſe differentiam utriuſq; aphoriſmi, quę differentia planè haud eſt exigui momenti. Etenim intermittentium febrium conſiderare licet, uel ipſam acceſſionem, uel interuallum. In acceſſione rari ſunt, qui non auerſentur omne genus alimenti, cum tunc uentriculus magnopere turbetur, unde fit, ut ubi poſtulat neceſſitas pleriq; ſint cogendi eum accipere: ſimiliter etiam in interuallis, ſæpenumero appetitus adeò violatur, vt neceſſe ſit, vi ęgrotãtes ad accipiendum cibum cogere. Ad hoc itaquè reſpiciens Hipp. voluit, neque in acceſſionibus (poſtulãte etiam neceſsitate) cogendos eſſe ægros, vt cibum capiant, propterea quod ſi cogantur, qui penitus abhorrent cibum, illũ ſumere, eius moleſtia inſigniter augetur, & ob id multò grauius ſymptoma cuadit, propter quod datur cibus. Atque ſic poteſt inſtitui ſententia, tamquàm Hippo. dicat, non eſſe cibum in acceſſionib. exhibendum ijs, qui libenter ſumunt, neque item eos, qui illum abhorrent eſſe cogendos, etiam ſi aliqua neceſsitas illud exigeret. Porrò de interuallo, quod dicunt aliqui, non eſſe in eo ſimpliciter cogendos ægros cibum ſumere, ſi illum abhorreant, haud ſemper verum exiſtimo, quoniam interdum in paroxyſmo vſqueadeo vires atteruntur, vt niſi in quietiore tempore alantur probè, uix ſufficere queant futuris alijs acceſſionibus. Vnde hi etiam cogẽdi ſunt ſi non multum, ſaltem cibum aliquem capere: atq; ſic puto intelligi, & interpretari debere hanc uocem, non ità intellectu facilem. Sequitur ſecunda pars aphoriſmi, quæ eſt, *Sed adiectioni Subtrahendum eſt ante indicationem.* Non eſt dubitandum quin Hipp. hic ſupponat factam eſſe cibi auctionem: ſiquidem alias præcepit, ut ubi proximè futura eſt iudicatio, medicus debeat paullulum augere cibum, ne cogatur id facere in ipſa criſi, ſed potius detrahat. Vnde ſententia ipſius hæc ſolida eſt, ut antè criſim aliquo tẽpore cibus augeatur, ubi uerò, uel proxima, uel præſens eſt ipſa criſis, tum non penitus cibus auferatur, ſed illud quod fuerat adiectum, detrahatur. Sic enim natura ab antecedente cibo recreata, poterit ſuſtinere abſtinentiam in ipſa iudicatione, & tamen aduerſus morbi uim, (quæ tum magna eſt) ſtrenuè certare. Quę eſt intelligentia mentis Hippocratis. Ad quid autem ſit utilis aphoriſmus manifeſtum ſatis eſt, iuuat enim ad docendum medicos, quomodo ſeſe gerere debeant in eligendo tempore, tum uniuerſali, tum particulari alendorum ægrorum, maximè in morbis, qui per circuitus exacerbantur.

Notandũ.

Ante criſim aliquo tempore cibus augendus, et cur.

---

20 *Quæ indicantur: & indicata ſunt integrè, neq; mouere neq; nouare aliquid: ſiue medicamentis: ſiue aliter irritando, ſed ſinere.*

CERTE uidetur, præſentem aphoriſmum haud rectè ſuperiori poſſe cõnecti, cum in illo, & alijs ipſum antecedentibus actum ſit de inſtituenda uictus

Victus ratione, quæ eſt potiſſima pars, & curatoriæ, & præſeruatoriæ partis medi
cinę, in hoc verò agatur de pharmaceutica. Et quamquàm aliqui connexionẽ
haud contemnendã afferant, nimirum, q; cum egerit Hipp. de purgatione, quan
do ſcilicet agenda ſit; nunc doceat, quando non ſit agenda. Attamen huiuſmodi
continuatio non pertinet ad aphoriſmum proximè & immediatè antecedentẽ,
ſed potius ad alios longè præcedentes. Vnde ſi placeat connectere cum eo, qui
hunc immediatè antecedit, poſſumus dicere (pręter id quod videtur innuere Ga-
Connexio.
len.) nempè, quòd ſicut Hippocrates ibi docuit non eſſe cibandum largè: vbi iu-
dicatio inſtat, uel fit, ſic in præſenti docet, neque etiam ſimili tempore eſſe pur-
Scopus.
gandum: quaſi & hic, & ibi ſpectetur tempus agendi, & quieſcendi: nam (vt re-
ctè monuit Hipp. 6. Epid.) debet medicus prudens, non modo cognoſcere opor-
tunum operandi tempus, verum etiam quieſcendi: ſi quidem ſæpenumero non
minus iuuat nihil penitus agendo, quàm multa, atque ſollicitè operando; Et
puto conſilium Hipp. fuiſſe à Medicis purgãdi libidinem auferre: ſiquidem ple-
rumq. id agũt ſine ratione, & cum damno. Eſt ſententia ſeu pręceptum practicũ
abſq; ratione, & abſq; vlla diuiſione, niſi tñ quis poſtrema illa verba. *Sed quieſce-
re.* ſecundã partẽ faciat, *Quæ indicantur, & iudicata ſunt.* Solent medici, vt abundè
docuit Gal. in libris de criſibus circa iudicationis negocium tria tempora conſi-
Circa criſim tria tẽpora ſpectantur.
derare, ſcilicet quando futura eſt, quando fit, & quando iam facta, atque con-
ſummata eſt, quæ omnia tempora ſuis proprijs ſignis cognoſcuntur; Nam vbi
fieri debet, nox ipſam antecedens, (vt dicebat Hippo.) ſolet eſſe grauis: nam fiunt
ingentes perturbationes, anxietates, deliria, atque alia multa, & grauia ſympto-
mata. Cognoſcitur ſimiliter iudicium quando fit, euacuatione aliqua indie cri-
tica, & apparente coctione: cognoſcitur poſtremò perfecta & conſumatã iudi-
catio, quando præter iudicatorium diem, atque coctionem pręgreſſam, morbus
ex toto leuatus eſt, atq. æger multo leuior, atq. melior factus eſt: Iam vero quòd
apparẽtibus ſignis mox futuræ iudicationis, medicus nihil debat moliri certum
Imminente criſi nil molliẽdũ.
eſt, quia tunc valdè ſollicitata natura ab humoribus iàm motis, & ferocientib.
ſi ſimul à medicamento (quantumuis leui) adhuc ſollicitetur, prætterquam quod à
pugna auocatur, quam habet cum morbo, etiam debilior fit, ſicq. haud pugna-
re ſtrenuè, & vincere poteſt. Pati pacto ipſa criſis dum fit, minimè quicquam,
vel medicamentis, vel alio modo agere conuenit, quia tunc vigor eſt morbi, om-
niaquè vehementiora: quo tempore dicit 2. aphor. 29. nihil penitus eſſe mouen
dum, quia vel impeditur natura, vel nimia, & concitatior quàm par ſit, efficitur
euacuatio; Haud ſecus, imò multo magis abſtinendum eſt, perfecta iam iudi-
catione, ab omni purgatione: tum quia finito morbo dimittendum eſt, vt natu-
ra ſeſe recreet à labore, quem in ipſa pugna exantlauit, quia nullum eſt medica-
mentum purgans etiam leuiſſimum, quòd aliquam noxam non afferat naturæ,
vnde à ratione alienum eſt, vbi non ſit opus vllo auxilio, amplius ipſam faculta-
tem ſollicitare, quòd faciunt aliqui imprudentes medici, qui vt uideantur aliquid
circa ægrum operari, ẽt non poſtulante uſu, præbent medicamenta, dedecus pu-
tantes nil agere. Quare ſummo iure Hipp. iubet vt vbi fit, vel facta eſt perfectè,
(ità vt nulla condicio deſit) iudicatio; nec quicq̃ mouendum, nec nouandum
eſſe, vel medicamentis, vel incitamentis: ſed ſinendum eſſe, atque ita patet Car-
danum

danum otio valdè abuſum fuiſſe, vbi contendit multis uerbis, ſententiam Hippoctatis eſſe interpretandam, non de iudicatione facta integrè, ſed nuper. Circa

Quædam circa criſim notatu digna.

quòd præceptum quatuor ſunt breuiter expendenda. Primum eſt, quomodo cognoſcatur uerè integram eſſe factam iudicationem; Etenim ſępe uidetur uſu uenire, ut reliquiæ nonnullæ remaneant, etiam poſt iudicationem, quę niſi medicamento tollantur, faciunt recidiuam (ut ait Hip.) quæ eſt deterior ptiore morbo; Alterum eſt, quid interſit inter mouere, & nouare: nam non eſt credendum Hippoc. tautologia eſſe uſum. Tertium eſt, quæ ſint illa alia incitamenta, præter medicamenta. Quartum, & poſtremum eſt; Cur Hippoc. poſtquam dixit nil eſſe mouendum, nec nouãdum, addit ſed eſſe quieſcendum: nam hoc uidetur eſſe ſuperuacaneum, ſiquidẽ quieſcere nil aliud ſignificat, quam nil mouere, nec innouate; Circa primum Galenus in commentario ſex conditiones perfectę & inculpatæ criſis proponit, quarum ſi uel una deſit, cadit à uera perfectione,

Conditiones optimę criſis.

ſin uerò non una, quanto plures deſiderantur, tanto incertiot, atque imperfectior iudicatur criſis. Prima itaq; conditio eſt, ut fiat per euacuationẽ, nõ autem per abſceſſum; ſiue autem euacuatio ſit per ſanguinis è naribus fluxum, ſiue per aluum, ſiue per urinam, ſiue per ſudorem, ſiue per ſputum non multum refert, modo ceteræ conditiones haud deſint; Cur uerò abſceſſus non faciat criſim perfectam, illa cauſſa eſt, quia nec extra cotpus, nec tota materia morbifica per eum euacuari poteſt: Et quamquam Hipp. 6. Epid. dixerit ſuppuratum non reuerti, quoniam in ipſo eſt criſis, abſceſſus, & coctio: attamen propter hoc non dicit criſim bonam fieri etiam abſceſſu; imò uidetur utroſque diſtinguere. Secunda eſt, ut illi ſucci euacuentut, qui morbum faciunt, uel fecerunt, uel facturi ſunt: ſic enim dicebat Hippoc. pleriſq; locis, tunc conferre euacuationem, & leuiter ferri ab ægris, quando euacuantur qualia, & quanta debent euacuari. Tertia eſt, vt fiat per loca cõueniẽtia, hoc eſt remota à loco ubi eſt ſedes, atq; occaſio ipſius morbi. Quarta eſt, ut ſit cum leuitate ipſius ægrotantis, ita vt ſtatim ſentiat ſeſe leuiorem, atque meliorem factum. Quinta eſt, ut uera præceſſerint concoctionis ſigna: etenim ut ait Hipp. 2. Epidemiorum quęcumq; diſparent abſq; ſigno infida ſunt: Sexta eſt ut fiat in die critica, Etenim ſemper huiuſmodi omnes conditiones ſunt meliores, & laudatiores ſuis oppoſitis, ſiuè ſint exceſſus, ſiuè defectus, nam utroque modo criſis ſolet à perfectione deficere, ſi vel plus, vel minus, quam par ſit, fiat euacuatio, & vbi minus fit, tunc medicum debere ſupplere, & Hipp. & Gal. in com. & horum ſectator Auuic. 1. 4. cap. de putridarũ feb. curatione, præceperunt. Cognoſcitut autẽ non eſſe perfectã euacuationem, vt docet Hipp. 6. Epid. ſi adhuc remaneat ſitis, otis ſiccitas, faſtidiũ, inap-

Circà ſecundum.

petentia. Circa ſecundum ſcire oportet uocem κινέειν, ideſt mouere vſurpatiſſimam ab Hippoc. Significare interdum quamlibet circà ægrum actionem, interdum verò ſolum purgationem per pharmaca; primo modo intelligebãt diatritarij atq; Ægyptij, apud quos dicit Ariſtot. 3. polit. xi. fuiſse vetitum quicquã mouere circa ægros. At de hac motione, haud loquitur in præſenti Hip. ſed de ea, quæ per medicamenta purgantia, quemadmodum etiam ubi dixit concocta medicari oportere, & non mouere cruda. Iam verò νεωτεροποιέειν, ideſt nouare, nil aliud eſt, quàm actionem aliquam nouam, quoquo modo ægrotantis corpus

alteran-

alterantem moliri, id quod etiam intelligi debet tum de cauſſis internis, tum etiã de externis, quas omnes prohibere debet, iuxta illud retrò dictum, ſcilicet debere non ſolum medicum ſeſe præſtare opportuna facientẽ, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Ex quibus colligi poteſt etiam reſponſio ad tertium propoſitum, videlicet pro medicamentis eſſe accipienda, non ſolum quomodolibet purgantia, verumetiam alterantia; pro alijs vero incitamentis capienda eſſe quęcumque exterius adhibentur, vt lotiones, frictiones, veſicantia, aliaq. ſimilia, nã refert Gal. 1. progn. com. 4. fuiſſe quendam, qui perſuadens ſibi neſcio quem ſeſe in iudicatione adiuturum, ſi eum in baleno poſuiſſet, loco iuuamenti mortem attulit. Circà quartum dicendum eſt, non in caſſum addidiſſe Hippocr. ἐᾶν, id eſt ſinendum eſſe, quia tametſi videtur totum hoc etiam complexum eſſe antecedentibus uocibus: attamen tantam uidebat Hippocrates eſſe tranquillitatis ſummę neceſſitatem, vbi natura in iudicatione facienda occupatur, ut non contentus dixiſse nil mouendum, neque innouandum, uel medicamentis, uel alijs incitamentis, voluit ad maiorem manifeſtationem rei, quæ eſt ſingularis momenti in medicina facienda, etiam addere in vniuerſum, vt prorſus æger in ſumma quarũlibet actionum ceſſatione, atq; tranquilitate detineatur, ne ulla ratione impediatur, aut auocetur natura, à tam graui, & ſalutari operatione. Vtilitas huius aphoriſmi in medicina facienda eſt maxima, & licet tempeſtate noſtra rariſſimæ fiant perfectæ criſes, hoc tamen præceptum debet eſſe in oculis medicorum, vt etiam ſecundum ſui proportionem in qualibet perfecta proxima iudicatione obſeruetur.

Quid per irritamenta intelligendum.

---

21 *Quæ ducere oportet: quo maximè natura vergit per loca conferentia eo ducere.*

ILLVD quod Hippo. ſcripſit 6. Epid. μηδὲν εἰκῆ, μηδὲν ὑπεροπᾶν, ſi vlla in operatione obſeruandum eſt, certè in purgandis corporibus, maximè neceſſariũ eſt ut obſeruetur; ſcilicet vt nil temere agatur, nihilq. contemnatur, ſed sũma prudentia purgatio ſemper adminiſtretur: quæ prudentia, cum in hoc potiſſimum collocata ſit, vt diligenter ſpectetur, quid, vbi, quantum, quibus, & quando agendum eſt: pati pacto in purgatione prudenter efficienda, conuenit vt accuratè proſpiciatur quis humor, quando, quantum, per quæ loca, & quibus purgandus; Id quod cum ſibi propoſuiſſet Hipp. in hoc libro aphoriſticè præſtare, ſecundo aphoriſmo docuit tantum, qui humores ſint euacuandi. & certè par erat, vt proſequeretur reliqua de purgatione: uerum quemadmodum aliàs diximus cum Galeno, ueteres, illis rebus dumtaxat nuper inuentis integrè docendis, intenti, ordinem, elegantiam, aliaſq. traddẽdarum diſciplinarum rationes neglexerũt, ut minimè mirari oporteat, ſi Hippocr. initio id tantum docuerit, reliqua uero uſque ad præſentem locum reſeruauerit; in quo nullum aliud conſilium habuiſſe uidetur, quam breuiter totum purgationis negocium expedire, ſcilicet primũ quo uel ubi, deinde quantum, & quando; quæ tractabit in ſequentibus aphoriſmis: ob quod non ità euidens eſt præſentis aphoriſmi connexio cum ſuperiore, niſi tamen dicere libeat (ut aliquibus placuit) in ſuperiore monere uoluiſſe,

In purgatione recte instituenda, quę ſpectari debeãt.

Connexio.

quando

quando ſit abſtinendum à purgatione. Hic verò & inſequentibus, de ea facien-
da loquutum eſſe; ſed non admodum hoc refert decernere; illud certè verum eſt,
in præſenti aphoriſmo Hippocratem ſibi hoc propoſuiſſe, vt monſtraret quãdo
deliberauerit medicus eſſe purgandum, per quas vias, & per quos locos id facere
expediat (quod maximè intereſt ſcire) cum plures ſint loci, quibus natura purga-
re ſponte ſoleat, atque medicus ipſam naturam rectè operantem imitari teneat-
tur. Eſt & hæc ſententia præceptum practicum, ſine ratione, atque ſine vlla
diuiſione. *Quæ ducere oportet*. In lib. de humoribus habetur hic quoque apho-
riſmus cum pleriſque alijs, habetur quoq; 6. Epid. vbi egregiè docet ſi impetus
humorum feratur quò oportet, eò ducendos eſſe, ſin minus eſſe reuellendum, ape
riendum, atq; omni induſtria ipſi naturæ operanti rectè auxiliandum. Iam ve-
rò quid Hippocrat. intelligat pro ἄγειν, ſiue *ducere*. Conciuis meus Iacobus ap-
poſitè explicuit; eum ſcilicet intelligere quemlibet modum euacuationis, ſiuè
per aluum, ſiuè per urinam, ſiuè per ſanguinis fluxum, ſiuè per ſputum, ſiuè per
ſudorem. *Oportet*, Prudenter, nec ocioſe appoſuit hanc particulam Hippoc. quo-
niam medicus numquam debet, quicquam circà ægros mouere, niſi cum aliqua
neceſſitas cogat, ſic enim ſolet ſemper huiuſmodi vocem vſurpare. *Quo maximè
natura uergat*. Sententia ità mihi videtur in hac parte inſtituenda, quaſi Hippoc.
dicere uoluerit, quod medicus non debet ſemper imitari naturam, & ducere hu-
mores per eas partes, ad quas illa inclinat. Nam haud ſemper debet ducere, quo
vergit natura, vt quando verſus partes nobiles incitatur, aut uergit, tunc enim nõ
eſt naturæ opitulandum, alioquin male agenti, ſed potius contrarium faciẽdum
ſecus autẽ vbi inclinat ad partem commodam, tunc enim ait Hippocrates eo du-
cere oportet, vtpote per loca conuenientia, & commoda. Quare ad hoc, vt fiat
recta purgatio, quatuor in primis ſpectanda ſunt. Vnum eſt, an oporteat ipſam
facere. Alterum eſt, an natura ſponte incitetur. Tertium eſt, uerſus quàm par-
tem incitetur. Quartum eſt, an loca, in quę natura inclinat, ſint conuenien-
tia. Nam vt de primo loquar oportet tunc euacuare, quando iam materia con-
cocta eſt, vt dicetur infra, ità vt natura ipſa, uel ceperit iam ſponte euacuare, vel
euacuet, ſed non pro ratione humorum peccantium; eo enim tempore debet me
dicus ipſi auxiliari, atq; diligenter cogitare in quam partẽ pronior feratur, quod
ſi ea ſit commoda, & conueniens, non aliam quærere debet; Lucullentam ſanè
huius præcepti praxim habemus primo libro de rat. uictus in acutis, ubi loquens
de pleuritide dicebat, ſi dolor uergat ad clauiculam, euacuandum eſſe per ſan-
guinis miſſionem à partibus ſuperioribus: ſin autem uergat ad inferiora, eſſe pur
gandum per inteſtina; Quòd verò ad ſecundum attinet certum eſt, magni eſſe
momenti ad purgationem efficiendam ipſius naturæ motum, quandoquidem
plus ſemper poſſunt duo motus, quàm unus, ut etiam in mechanicis patefit; in
quibus quo plures per machinas fiunt motus, eò grauiora onera facilius attollun-
tur: præterquam quod natura ipſa cum ſit uera medicatrix, vt ait Hipp. 6. Epid.
multo melius medico, opportunitatem omnem intelligit, atq; obſeruat. Verum
quia natura quandoquè ſponte, quandoquè coacta concitatur, atq; vbi cogitur,
ſolet, ferarum more, huc, atque illuc ferri (quod dixit Hipp. ὀργᾶν, idest turge-
re) atque eo in caſu ſæpè in partes nobiliores ferri, ideo tertium neceſſarium, ut
ſcilicet

Quæ ſpectãda ſint prò recta purgatione efficiẽda.

Digitized by Google

ſcilicet motus ipſius naturæ in quã partem vergat, diligenter attendatur, vt ſcilicet, ſi verſus partes nobiliores, & vitę magis vtiles feratur, non per eaſdē, ſed per diuerſas, & interdū cõtrarias partes euacuatio moliatur. Sin verò in partes ignobiliores vertatur, atq; ipſi purgationi faciũdæ cõmodas, tũc per eas ſimiliter naturam ipſam ſequi medicus debebit: atque id eſt quod ait Hip. quarto loco. *Per regiones conuenientes*. Nam hoc niſi fiat, ſed medicus per aliam euacuet, vtpotè natura vomitum moliente, ſi per aluum euacuare tentet medicus, vterq; ſeſe impedient, quo minus nulla bona purgatio ſequatur, aut ſi ſequatur: nimiæ purgationis periculum imminet, quam poſtmodum detrimenta magna ſequi conſueuerunt: & notandum eſt, per loca conuenientia, non tantum eſſe complexum Hippocratem vias ipſas, per quas, tamquam per canales ducũtur humores, verũ etiam locum à quo decidit materia, & locum in quem deſinit. exempli gratia. locus à quo facienda eſt purgatio conueniens, debet eſſe is, vbi materia peccans, atque morbum faciens latitat: ſi enim ab alia parte, vel natura, vel medicus, vel vterquè ducere nitantur, proculdubio materia morbifica non ducetur, & vtilis potius magno cum damno euacuabitur: locus verò ad quem motus eſt conueniens: primus quidē eſt extra corpus, ſecũdus uero eſt ipſa cutis, tertius eſt emunctoriũ aliquod: hęc enim ſunt loca, per quę, cum commodè ſoleat natura peccãtes humores euacuare, debet medicus illam ſequi, quemadmodum etiam veſica, aluus, os, quæ ſunt loca euacuandis ipſis excremētis à natura deputata. De quib. tñ dubitandũ eſt nõnihil, primũ quia Hip, lib. de glãdulis dicit ſeptē loca deputata eſſe euacuãdis cerebri excremētis, inter quę numerat oculos, per quos numquã eſſe euacuandã materiã peccãtē certũ eſt. Preterea ſepe cõtingit, ut rõne doloris, uel caloris ad partē ignobilē, materiæ impetus feratur, quo certè in caſu non aptè ſemper mouetur materia, etiã ſi locus ſit ignobilis. Itaq; de prima dicendũ haud Hipp. dixiſſe oēs eas ſeptē regiones, in id fuiſſe factas, ut cerebrũ per eas expurgaretur, ſed dũtaxat per eas ſolere cerebrũ expurgari à natura, uel rectè, uel ſpontè, uel coacta, cuiuſmodi eſt cũ p oculos euacuat, id. n. facit ob aliquã uiolētiã ſemp. nec eſt rationi coueniēs partē uſq; adeo nobilem, & tot alijs munimentis diligēter cuſtoditã, fuiſſe deſtinatã euacuãdis ijs rebus, quę poſſint ipſi nocumentũ ingens afferre. Et hinc eſt, quod Hipp. in lib. de locis in homine, cauet ne in fluxionib. ad oculos uomitus ueratro albo excitetur, nè. ſ. materia magis ĩ oculos trahatur, ut fieri ſolet in uomitu ob quod ueteres, ut eſt apud Oribaſiũ 8. collect. dum uolebãt uomitũ mouere, oculos arctè cõſtrigebãt, nè reciperent humores. Circà ſecundũ animaduertere oportet, id quod anteà indicauimus ad uēritatē aphoriſmi conſtituendam opus eſſe nonnullas conditiones ad eſſe, atque illã maximè, ut natura regulariter operetur, nõ autem coacta, uel à quantitate, uel qualitate peccãntis humoris, uel à loco dolente, aut inflammato. Vtilis eſt aphoriſmus, &c.

Quæ loca expurgationi conuenientia.

Dubitatio

Altera dubit.

Ad primã.

Ad ſecundam.

22 *Concocta medicari, atque mouere non cruda: neque in principijs modo non turgeant, plurimum verò non turgent.*

SI quis eſt aphoriſmus, qui ſemper ſit in ore medicorum, & qui in medicina faciēda ſit maximè neceſſarius, proculdubio eſt prēſens, in quo de tem-

Digitized by Google

pore, & qualitate purgationis faciendæ: vt non ſit dubitandum, quin aptè cõnectatur cum ſuperiore, & quin ſcopus Hipp. ſit monere medicos, ne ad purgandum temerè, & properanter accedant, ſed prius materiã diſponant, quò facilius, atq; ſecurius peccantes humores è corpore ducere queant. Eſt aphoriſmus præceptum practicũ ſinè ratione, quod tamen in tres particulas diuidi poteſt, licet plures videantur eſſe propoſitiones. Prima particula eſt. *Concocta medicari, atque mouere non cruda*. Secunda eſt. *Neque in principio, niſi materia turgeat*. Tertia eſt. *Vt plurimum autem non turget*. Primum autem circà priorem paullò diligentius eſt diſcurrendum; Nam videre oportet, quid ſit coctio de qua loquitur in præſenti Hippocr. deinde expendendum eſt, quid proprie ſit φαρμακεύειν tertio, cur non contentus Hipp. dixiſſe μὴ φαρμακεύειν, ideſt non eſſe purgandũ, voluerit addere, & κινέειν, ideſt mouẽdũ eſſe. Poſtremò perſpicere conuenit, cur addidit (non cruda, μὴ ὠμὰ,) nam videri poteſt aliquibus huiuſmodi particula ſuperuacanea, poſtquam iam dixit. *Concocta medicari & mouere oportere*. Circà primum, vox, qua vtitur Hippo. πέπονα, rariſſimè etiã ab ipſomet vſurpata reperitur, & ab Homero vox πέπονες, tribuitur hominibus inſulſis & bardis. Verum hoc in loco omnium conſenſu, idem ſignificat, quod πεπαυμένα, & πεπαυμένας, concocta. Iam verò πεπασμὸς, qua voce crebrò vtitur Hippo. ſiuè πέπανσις, quemadmodum loquitur Ariſt. 4. meteorol. idem ſignificat, quod latinis cõcoctio, ſiuè maturatio, & ſcribit Erotianus in Onomaſtico, huiuſmodi vocem vſurpari etiam in humoribus, metaphora capta ab ipſis fructibus, dum matureſcunt, vel iam maturuerunt; Capitur verò hæc vox interdum communiter, interdum verò propriè: atque hoc, uel ſecũdum Ariſt. vel ſecundum medicos πεπασμὸς, itaq; uel πέπανσις, communiter accepta nihil aliud eſt (vt accipitur à Gal. 6. Epid. ſect. 5. tex. 6.) quam deductio quædam ad cõmoderatam temperiem, quemadmodum in matureſcentib. fructibus. Hi etenim, vbi maturantur, ex aſperis, duris, acerbis, & inſuauibus, ſiunt molles, dulces, & edendo gratiores: quod ſi excedant in matureſcendo huiuſmodi temperiem; ſolent latini, atque etiã vulgares appellare ea omnia genera, *Mitia*. Quamquam apud Virgilium, Horatiũ, Columellam, atque Pliniũ reperio, fructus maturos, vt poma, vocari *mitia*, quæ ita ſunt concocta, vt iam guſtum delectent, quod quidem non reperitur, in iis, qui eam mediocritatem exceſſerunt, & inſuauiores propterea habẽtur, licet alioquin *mitia*, vocentur, tam pyra, quam poma, atque alia. Porrò πέψις, ſiuè pepſis, aut πεπασμὸς, proprie accepta ſecundum Ariſtotelem, 4. meth. c. 2. nil aliud eſt, quàm perfectio quædam à calore naturali, & proprio in ſubiecta materia, hoc eſt in corporibus paſſibilibus; Quæ verò à medicis propriè uocatur coctio, & tam morbo, quam ipſi materię morbificæ tribui ſolet, nil aliud eſt (ut docet Gal. 5. Epid. com. 1. tex. 44. uer. 29.) quàm maturatio eorũ, quę ſunt in morbo præter naturam; nam utraquè hęc coctio differũt primum inter ſeſe ratione agentis, quoniam coctio philoſophi, ſit tantum à calore naturali, atque proprio, medicorum uerò ſit, tum à naturali, tum à præternaturali calore, ut ex Galeno patet in fine primi prognoſt. & ex Auerroe in Collect. differunt etiam ratione ſubiectæ materiæ, quæ coquitur; quoniam ſecundum Ariſtotel. hæc eſt omne paſſibile, nam quæ concoquuntur, ſimul atque ſunt concocta perfe-

perfecta habentur, & id quod potentia erat ſtatim actu obtinet: ſecundum medicos materia coctionis eſt humor morbificus. Differũt poſtremò ratione finis, quoniam quæ perfecta coctione coquuntur, id habent à natura, vt poſſint conuerti in ſubſtantiam partium nutriendarum. Quæ coquuntur alio modò ſunt materię morbificę, quę ità parantur à natura, & à medico, vt poſſint extrà corpus pelli, aut ſaltem à nobilioribus ad ignobiliora loca mitti: atque de his loquitur Hippocrates quando dicit πέπονα, ideſt concocta, quibus etiam conuenit coctionis vniuerſaliter acceptę diffinitio, nuper ex Galeno tradita, ſcilicet quod redigantur ad quandam temperiem, de qua etiam loquebantur Arabes, quãdo dixerunt, per coctiones attenuari craſſos humores, atque tenues incraſſari. Φαρμακεύειν, ideſt *medicari.* Illud eſt veriſſimum, quod ſæpe à Galeno, atque à nobis dictum eſt, hanc apud Hippocratem ferè ſemper ſignificare eam purgationẽ, ſiuè euacuationem, quæ fit per medicamenta purgantia. Et dixi apud Hipp. propterea quod apud Poetas, atq; alios ſcriptores, tria aliæ ſolet ſignificare, ſcilicet veneſnare, faſcinare, atq. tingere. Κινεῖν, ideſt *& mouere.*] Hanc vocem haud ocioſam eſſe poſt purgationis vocem, aliàs monſtraui. Nunc et repeto icircò hanc eſſe additã, vt doceret nullã grauẽ operationẽ, circà ęgros debere eſſe aggrediendam, niſi prius debitæ, quæ requiruntur pręparationes antecedãt. *Non cruda μὴ ὠμὰ*] Certum eſt cruditatẽ in materia, eſſe quid cõtrarium ipſi coctioni, quę ſicut duplex eſt, vt docuimꝰ, ſic cruditas, huic oppoſita duplex eſt, altera, quę ἀπεψία, nuncupatur, altera verò, quę μώλυσις, defœdatio ab Ariſtot. nuncupatur; de qua poſtrema non poteſt loqui hoc in loco Hipp. quoniã hoc, quòd ità crudũ eſt, minimè in corpore retinendũ, cum ſit corruptũ, ſed ſtatim pellendũ eſt, & Gal. lib. de cibis bo. & ma. ſuc. de ſimili cruditate loquẽs dicebat, vbi ſic cibi crudi, & corrupti ſũt, niſi ſpõte à natura è corpore ducãtur, debere medicũ ſollicitũ eſſe in ijs euacuãdis, alioquin ſi remaneãt in corpore, ſolere pernicioſas corruptiones, atq; febres inducere. Quare de priore cruditate, melius eſt Hipp. intelligatur, quippe cuius materię pars, reduci poteſt ad benignum, pars verò deterior cũ ſit, huic permixta ab ea per coctionem ſeparanda eſt, ità vt poſſit, vel naturæ, vel medicamẽtorum ope ſeparari. *Neque in principio.* Si in principio ſemper materia eſt cruda, vt ratio, & Galeni authoritas docent, & cruda non ſint, nec euacuanda, nec mouenda, certiſſimum eſt hoc multò minus in principijs morborum eſſe agẽdum, ad quid igitur voluit hoc Hipp. adijcere, quod minimè erat neceſſariũ: niſi dicamus ipſum addidiſſe illã vocẽ propter ea, quę ſequũtur. ſ. vt doceret numquã etiã in principio euacuãdũ eſſe, niſi materia, uel turgeat, uel urgeat, ſeu (ut dicũt barbari) ſit furioſa. Pro qua re intelligẽdã uidendũ eſt, quid ὀργασμὸς ſit, ſeu materiæ turgentia, & quare ubi materia turgeat tunc liceat medico purgare, etiam nõ expectata coctione, ὀργασμὸς itaq; ſiuè ὀργᾶν, quod transferunt noſtri turgere, ut docet Gal. tum hoc in loco, tum primo & x. aph. libri quarti, tum alibi ſæpe, necnon Heſychius, ac cæteri gloſographi, dicitur propriè de animalib. quando præ copia ſeminis in maximam libidinẽ, & excernendi ſeminis cupiditatem efferantur, quo tẽpore, quia genitalia in tumorẽ quendã attollũtur, inde fit, ut huiuſmodi paſſio, etiam ad terrã, ad arbores, ut inquit Theophraſtus, à quo uocatur interdum λύσσα, qui alias ὀργασμός, atque ad ipſas quoq. uites transfertur, ut eſt

Qualis coctio competat materiæ morbificæ.

Cruditas duplex & de qua intelligat Hippoc. in præſenti.

Dubitat.

Solutio.

intelligere apud Virgilium, & alios poetas Latinos. Pari pacto ab Hippocr. aliiſque medicis facta eſt huius uocis tranſlatio ad ipſos humores, ſiuè potius ad ipſam naturam humanam, quæ ubi à copia, uel etiam acrimonia, & calore humorum, ità laceſſitur, ut ipſos deponere aueat, atque nitatur, tunc dicitur turgere: quamquam hoc etiam impropriè ab aliquibus tribuatur ipſi materiæ, quæ ubi inordinatè, atque impetu quodam ab una, in aliam partem fertur, haud ſecus titillat, atque prouitat naturam ad ſuimet expulſionem, atque ſeminis copia ſtimulat, ac ad ſui ipſius excretionem impellit. queadmodum enim animalia cum præ libidine ferociunt, uſpiam quieſcere non poſſunt, ſed huc, atque illuc ſeſe uertunt, ſic & humores quando naturam percellunt, ægri ipſi haud quieſcere poſſunt, ſed uarijs, & magnis ſymptomatibus agitati, loco ſtare nequeunt: Ex quibus omnibus iàm facilè comprehendi poteſt, cur præceperit Hippo. ubi ſic natura, ſiue humores turgent, tunc eos eſſe purgandos, non expectata humorum ulla coctione; Nam propter tres rationes hoc agendum eſſe prudenter conſulebat Hip. Vna eſt, quia hęc materia ità inordinatè mota, periculum eſt, ne in aliquam nobiliorem partem labatur, ibiq́. exitiũ, uel aliquod graue malum producát; Altera eſt ratio, quoniam tunc motui medicamenti ſuffragatur natura, quemadmodum, & ipſi naturę fatiſcenti egregiè auxiliatur, ipſius medicamenti operatio. Tertia ratio eſt, quoniam materia adeò furioſa, niſi ſtatim euacuetur, facilè contingit, ut amplius euacuari nequeat, iam alicubi firmata; Vnde iure dixit Hippocr. occaſionem eſſe pręcipitem, ac ob id eam ſubitò eſſe arripiendã, nè elabatur; Et aduertendum eſt quod dixit conciuis meus, eam eſſe quoque turgentem materiam, quę ſi non copia, aut qualitate manifeſta lædit, ſaltem id facit archana, & uenenata qualitate, unde placuit pleriſq́. doctis, & peritis medicis, ut in materia venenoſa, atque peſtilentibus febribus, ſtatim ad humorum purgationem, deueniatur; de qua aliàs à nobis deliberabitur, & quæ propterea etiam eſt neceſſaria, quoniam nulla de ipſa materia, coctio, neque emendatio alia eſt expectanda. *Sed magna ex parte non turgent*. Hæc verba (ni fallor) ſapientiſſimus ſenex addidit, vt commonefaceret medicos, ne ſeſe decipi patiantur in iudicanda ſtatim materia turgente, atque illa conſequenter expurganda, tamquam hoc ſcire ſit maximè neceſsarium, atque utile. Verum illud quoque, intereſt non parum, ſcire, quæ ſit vera cauſſa, quamobrem ratò materia in principio turgeat, nam de principio, non de alijs morbi temporibus Hippocrat. dictum eſſe intelligendum, ſatis ipſamet dictio Hippocratica poteſt docere. Præterea videndum eſt cur Hippo. adeò raro hanc rem tractauerit, quæ eſt tanti momenti, nam Gal. in fine commentarij ſcribit, ſe nuſpiam hunc aphoriſmũ repperiſſe, niſi in lib. de humoribus. Quantum pertinet ad cauſſam, cur ut plurimum materia non turgeat initio, Galen. dixit hoc patere experimentis, quoniã eſt videre rarò de mẽbro, ad mẽbra humores ferri, ſed maximè in uno eodemq́. membro quieſcentes, ibiq́. uſque ad concoctionem, præparationem, morbiq́. finem permanentes: nam ex verbis ipſius Gal. non videtur ulla ratio poſſe afferri, niſi ſola experientia: attamẽ puto licere dicere, propterea initio rariſſimè materiã turgere, quoniam cum turgentia, ſiue turgor fiat à copioſo, calido, atque acri humore, naturam ad ſui expulſionem excitante, rarò contingit, ut inchoent morbi à ſimi-

Turgere propriè quid ſit.

Cur natura, ſeu materia turgente purgandum.

Cur rarò materia turgeat in principio.

Turgẽtia à quo fiat.

à ſimilibus humoribus, eò quod nòn ſtatim tales fiant, ſed aliquo habeant opus tempore ad ſui generationem, & Hippocr. 4. de morbis dicebat, non fieri ſubitò morbos, ſed ſubitò ἐκλάμπειν, id eſt elucere. Cur autem Hippoc. de augumento morbi non ſit locutus, neque docuerit, an in ipſo liceat vnquam purgare, puto rationem fuiſſe, quoniam verè ubi humores ſunt aliqua ratione turgētes initio, ſi permittantur vſque ad augumentum, periculum eſt, ne ferantur in aliquod membrum nobile, ibiq; ſiſtantur; quod vbi fit, non eſt amplius laborandum illos indè tollere, tum quia multò difficilius eſt, tum quia, cum in augumento inchoetur à natura coctio, omnis eius ſpes tolleretur, turbatione, à medicamento purgante, facta: quamquàm non diffiteor, quandoq; etiam poſſe in augumēto purgari, ſi initio aliqua ratione ſit prætermiſſa, atq; eò tempore turgentia perduret. Cur verò Hipp. adeò raró hanc materiam tractauerit, cum tamen ſibi occaſio ſępe data ſit, puto cauſſam fuiſſe, quoniam non putauit, eam ſatis compertam eſſe, quando alia ſcribebat, ſed cum ſcriberet aphoriſmos in ſenectute, iam habebat omnia longo vſu explorata, ac confirmata, & propterea voluit poſteris tradere. Vtilis eſt aphoriſmus. *In augumento aliquādo purgare licet.*

---

23 *Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare.*

CONTINVATIO præſentis aphoriſmi cum antecedente ea eſt, quod cum ibi tractauerit de tempore purgandi, ſcilicet quando materia, vel eſt concocta, vel turgens, nunc tractat de modo cognoſcendi, quando purgatio rectè, & prudenter eſt facta, & eſt quando non pauca, vel multa educitur, ſed quando purgantur qualia debent, hoc eſt ſucci morbifici, & ægri ipſi leuantur, facileq. purgationes tolerant: & quamquam hoc etiam ab ipſo, in ſecundo huius libri aphoriſmo, videatur fuiſſe dictum, eſt tamen non exiguum diſcrimen inter hanc, atque illam ſententiam, ac præſertim illud, quòd ibi locutus eſt de euacuationibus ſponte à natura factis, hic verò de artificialibus: quaſi dicere voluerit (vel potius illi dicto addere) quod ſicuti rectè natura operatur, quādo purgat, quæ debent purgari, ac benè ferunt ægrotantes, ſic medicum naturæ imitatorē, tunc rectè operari, quando concocta ducit, & qualia purganda ſunt purgat, nec non leuiter ægrotantes ferunt. Hic itaque eſt Hipp. ſcopus in præſenti ſententia, quæ eſt veluti præceptum quoddam ad ſignorum theoriam pertinens, cum ſcilicet præcipiat, vt non multitudo euacuatorum humorum ſpectetur, ſed potius qualitas, ac ipſorum ęgrorum tolerantia, nempè quibus verè cognoſcitur nū cocta, an cruda ſint educta. Eſt quidem ſententia abſque ratione, verum quæ commodè in duas principales partes ſecatur, quarum prior eſt; *Deiectiones, &c.* poſterior uerò eſt. *Atque vbi vſque ad animi defectum.* Supereſt modo, vt ſingula diligenter expendamus, quandoquidē ſunt maximi in medicina facienda momenti. *Deiectiones.* Græcæ eſt τὰ χωρέοντα, quæ vox propriè ſignificat, ea quæ alio ſecedunt, ſiue ſponte, ſiue medicamentorum purgātium opera: quo pacto intelligen- *Continuatio.* *Scopus.* *Diuiſio.*

telligendus eſt Hippocrates: nam(vt dixi) aliàs de purgatione ſponranea fuit locutus, nunc verò de artificiali; quam air non debere medicum æſtimare, atque iudicare τῷ πλήθει, ideſt multitudine; Circa cuius partis rectam intelligentiam debet ſciri, omnem quantitatem tres partes habere defectum, medium, & exceſſum, quę proculdubio niſi conſiderentur in qualibet purgatione, nullum certum illius iudicium ferri poteſt; nam niſi ſciatur, an plus, minuſuè, an mediocriter ſit humor eductus, vix quicquam boni ſciri poteſt: ea propter, non eſt ita Hippocrates interpretandus, vt voluerit prorſus negligi quantitatem eductorum humorum; ſed ne principaliter attendatur, aut mens dirigatur, & oculus ad copiam, ſed vt potius (non neglecta tamen copia) qualitas, atque ægri tolerantia expendantur, Et Hippoc. 6. Epid. ſectio. 8. narrans ea, quæ ſpectanda medico, in tabella quadam, fuerant propoſita, vbi de prodeũtibus à corpore loquitur,

Dubitat. non uidetur quantitatis meminiſſe; Sed illud hoc in loco operæprecium eſt examinare cur potius, qualitas, & tolerantia, quàm quantitas ſint ſpectandæ; Et cur, cum ſint plura alia ſigna, quib. cognoſcitur bonitas purgationis, nempe tẽpus, locus, ſomnus, ſitis: tamen Hipp. ſolum meminerit trium, ſcilicet quantitatis, qualitatis, & tolerantiæ;

Solutio. Dicendum eſt ad hæc omnia ſimul, licet ſint tot alię conditiones, veram tamen, & certam regulam cunctarum eſſe tolerantiam, & conferentiam, quæ duæ vbi verè adſunt, alię quoque ſimul coniungantur neceſſe eſt: vt propter id contentus fuerit Hippocr. eas dixiſſe, quibus tamen voluit etiam addere qualitatem, & quantitatem, quia ſæpe decipiuntur medici, cum fucata quædam tolerantia fit, cum aliqua conferentia, cui tamen cum bona qualitas, & quantitas, non correſpondeant, incertum iudicium reddit. Atq; iſtud eſt, quod voluit ſignificare Hippoc: quando 2. Epid. dixit quæ diſparent ſine ſigno infida eſſe. Cur verò magis qualitas, quàm quantitas conferat ad ſignificandam

Qualitates ſolum sũt actiuæ purgationis tàm bonæ, quàm malę naturam, ea eſt ratio, quia qualitas eſt ea, quę operatur ſiue ſit prima, ſiue alia: quantitas autem in virtute qualitatis operatur: ſi quidem, vt dicunt paſſim philoſophi, ſemper in maiori quantò maior eſt virtus, ſicut in minori minor: quamquam etiam interdum contingit, vt in parua mole ſit magna virtus, quemadmodum Hippocrates de ſemine teſtatur, quod & exiguum eſt, & efficaciſſimum: & quemadmodum etiam Galen. 5. de locis aff. ſcribit de ueneno ſcorpionis, & alij de quodam veneno apud Regem Affricę, quod vel ſola vnius grani exhibitione, & ſtatim, & multos interimit; Iam verò quæ debeat eſſe qualitas purgationis, hoc eſt materię quæ purgatur, non eſt

Materia purganda qualis eſſe debeat. obſcurum, ſi quidem debet eſſe concocta, hoc eſt ſeparata à bona, faciens morbum, & apta reddita ad exitum è venis, atque è corpore, neque refert an dicatur ſolum faciens actu morbum, an factura, quoniam utrumque neceſſarium eſt in bona purgatione, alioquin ſi quid materię iam contaminatę, & ob id morbum facturę relinquatur impurgatum, facit recidiuam (vt prudenter dixit Hippocr.) qui etiam dixit τὸ καταςραφὲν χεῖρον τ̃ κατ' ἀρχὴν, ſcilicet recidiuã eſſe deteriorẽ priore morbo, & 2. prognoſtic. docet etiam, quæ ſint condiciones tum bonorum tum prauorum excrementorum, ex quibus cognoſcitur, an materia purgata eſſet cocta, an minus. *Atque vbi vſque ad animi defectum*; Hęc eſt ſecunda principalis aphoriſmi pars, in qua rem tractat ſummi momenti in medicina facienda,

& de

& de qua acerrime diſputauit Auuerr. in collectaneis aduerſus medicos, an ſcilicet vmquam liceat medico euacuare vſque ad animi defectum; quod autem Hippocr. dicit eſt, etiam expedire ad animi defectum purgare, modo æger id tolerare queat; Atque hoc pacto voluiſſe nos docere Hippocratem tanti eſſe in purgatione æſtimanda ægri ipſius tolerantiam, vt etiam ſi purgatio ingens fiat ità ut ad animi defectum deueniat, non ſit tamen metuendum quicquam, modo id bene ferat æger, quare circa hanc ſententiam duo ſunt breuiter uidenda, Vnum eſt, quid ſit animi defectio, de qua ſermonem habet Hippocrates; Alterũ eſt, an cum Hippoc. hic loquatur de purgatione per aluum opera medicamentorum facta, quod dicit, etiam de ſectione uenæ poſſit interpretari; Et circa primũ ſcire oportet λιποθυμιαν, ſiue lypopſichian, eſſe uoces apud medicos vſitatiſſimas, ac licet videantur idem denotare, tamen etiam interdum accipiuntur tamquam differentes, tum inter ſe, tum etiam à ſyncope; Nam ſi ſpectatur etymon lypothymiæ uidetur ad uitalis facultaris diſſolutionẽ pertinere, ut lypopſichia ad animalis. Syncope uerò nil aliud eſt, quàm præceps uirium omnium lapus, ità ut hæc à duabus antecedentibus diſtet, tum quia omnes facultates in ipſa dilabantur, tum quia magis præcipitanter hoc in ea, quam in illis cõtingat: quãdo igitur Hippocrares hic nominat animi defectum intelligit communiter tam de lypothymia quàm de lipopſichia. Ceterum illud eſt ualdè dubium, an liceat umquam euacuare uſque ad animi defectum, tam per medicamenta, quàm per ſanguinis miſſionem, & ſudorem: & ſi liceat quomodo id faciendum ſit an (vt dicunt ſcholæ) incluſiuè, an excluſiuè; Et priuſquam ulterius progrediamur, illud ſtatuerę oportet, quod in prima parte aphoriſmi dixit Hippoc. intelligendum eſſe dę omni euacuatione, tam ſponte, quam arte facta, ſcilicet per ſanguinis miſſionem, ſudorem, atq; aluũ: ſiquidem in omnibus his, ubi euacuantur qualia debent, & leuiter ferunt ægrotantes, ſemper bonum eſt; Ceterum de euacuatione facienda, certum quoq. eſſe debet, id ſolum intelligi debere potiſſimũ de ſanguinis miſſione, ut uidetur quoque interpretatus Galen. nam cum medicamentorum tam purgantium, quam ſudorem euocantium operationem ſiſtere, augere, minuereuè, non ſit in poteſtate medici, ubi ſumpta ſunt, quemadmodum eſt permittere, ut inciſa uena ſanguis effluat, uel fluentem comprimere, propterea non eſt exiſtimandum, uoluiſſe prudentiſſimum ſenem tam graue, atque periculoſum præceptum dare; At de ipſa ſanguinis miſſione eſt quod dubitatur, quoniam Auerroes 7. Coll. 8. aduerſus medicos diſputauit numquam debere medicũ mittere ſanguinem uſq. ad animi defectum, propterea quod natura bene operans (quam ſemper debet medicus imitari) numquam id facit; prçterquam quod periculoſum ualdè eſt, atque difficile metiri, quouſque id faciendum ſit. Verum quod conſulit Hippoc. etiam quandoq; facit natura, ut quando febres ardentes, & magnas inflammationes largiſſima ſanguinis bilioſi è naribus profuſione ſoluit, quç plerumque etiam in animi defectionem terminaret, niſi medicorum auxilia occurrerent: & quamquam aliquid periculi huiuſcemodi operatio afferat, attamen ſi prudentes miniſtri, atque medici adhibeantur tuta operatio fieri poteſt, illo tamen ſemper obſeruato, ut excluſiuè potius intelligatur ipſa facienda, ſcilicet, ut id fiat uſque quò præludia tantum quędam appareant

Tolerantia maximi facienda in purgatione.

Lypothymia, lypopſichia, et ſincope ad quas facultates ſpectent.

Dubitat.

Reſponſio

An liceat ſanguinẽ mittere uſque ad animi deliquium.

pareant

Digitized by Google

Quę ſint obſeruāda in miſſione ſanguinis, vſque ad animi defectum.

parcant futuræ defectionis, quæ ſunt oſcitationes, ſuſpiria, pallor uultus, extremorum refrigeratio, oculorū calligatio, ſed potiſſimum pulſus intermiſſio, uel occultatio, non autem pergatur, atq; in ea diu ſiſtatur. Verum hoc pariter in caſu neceſſe eſt, ut nonnulla obſeruentur. Vnum eſt, ne hoc fiat, niſi in maxima neceſſitate, præterea, ut nō fiat niſi in robuſtis corporibus, ſic enim dicit Hipp. hoc agendum, modo æger poſſit perferre: demum, ut ubi opus eſt inſigni euacuatione, potius in plures uices partiatur, quam ut tota ſimul una uice fiat: atq; ſic intelligendus eſt Gal. ubi dicit præſentaneum remedium in magnis doloribus, magnisq; inflammationibus eſſe ſanguinis miſſionem uſq; ad animi defectum, quod item ſtatuere oportet de magnis febribus, non quidem ardentibus à bile factis, in quibus frigidæ potus conuenit, sed illis quæ ſequuntur magnas inflammationes, & in ijs corporibus, quæ ſanguine abundant, & conſequenter ualde ſunt robuſta. Eſt aphoriſmus utiliſsimus in medicina facienda, &c.

---

24 *In acutis paſſionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus vti: & hoc cum præmeditatione faciendum.*

Continuatio.

CVR Hippocrates præſentem hunc aphoriſmum ſubiunxerit antecedenti animaduerterunt pauci, ego autem hoc feciſſe eum puto, quia cū ſupra dixiſſet, ac monuiſſet purganda eſſe concocta, idquè cognoſcatur, vbi purgantur qualia debent, atq; ab ægro facile toleratur, quaſi illationem quandam faciens

Scopus.

ſubiungit, propterea in acutis rarò purgandum eſſe, quod in ijs propter feruorē, non bene coquatur materia, nec purgari poſſint qualia debent, nec ab ægro nimium æſtuante poſſit ſuſtineri; Et ſi purgandum eſt, id fieri oportere initio tantum, atque magna cum præmeditatione, & prudentia; Sed quicquid ſit

Diuiſio.

præſens ſententia eſt pręceptum practicum ſine ratione, quod poteſt in duas partes diuidi, quarum prior eſt in *acutis paſſionib. &c.* Poſterior. *Atque hoc cum præmeditatione.*

Dub. Circa primum quęri poſset, cur Hippocrat. potius ſit vſus voce

Reſp. πάθεσιν, quàm νόσοις, ad quod reſponderi poteſt hanc uocem πάθος, apud medicos complura ſignificare: ſi enim communiter accipiatur, ſignificat quamlibet alterationē, quę ab alio in aliū efficitur, vt enim diſputat Gal. lib. 2. Meth. Veteres motus omnes, qui naturaliter ſe habent, neque actiui ſunt πάθη, ideſt paſſiones uocarunt, ſicut actiones ipſos motus, qui uerè ſunt actiui: quomodo & Plato quaſlibet ſenſuum alterationes vocauit πάθη. At iuniores addit ſolum vſurpaſſe eam uocem, tam prò motu pręter naturam, quam pro affectu, qui remanet poſt motum, qui affectus ſi recens ſit, atque facile remouibilis dicitur διάθεσις ſiue diſpoſitio, ſin autem inueteratus ſit, ac propterea difficiliter remoueatur ἕξις, nuncupatur: qui certè haud paſſio dicitur, ſicut neque morbus; Itaque ſi propriè loquendum eſt, ut Galenus libro de different. ſymptom. πάθος, eſt in motu, & alteratione, διάθεσις, ſiue diſpoſitio eſt quid remanens poſt alterationem, ſicut, & habitus. Verum ut in eodem 2. Meth. teſtatus eſt idem Gal. Veteres vſq; adeò uocē πάθος, dilatarunt, ut ēt morbos ſub ea comprehenderint, ſicut & ἀθυμίαν, & ἀφροσύνην, & M. Tullius libr. de finib. ſemper eam uocem tranſtulit morbum.

Iam

Iam verò hoc in loco pro πάθεσι, intelligere morbos tam acutos, quam diuturnos, non eſt vt dubitemus, quemadmodum etiam in lib. περί τ̃ παθῶν, καί ἄντος παθῶν, *Et inter initia*. Principium cum ſit triplex apud veteres, ſcilicet primi tres dies, primus morbi inſultus, ac totum illud ſpacium, in quo nulla coctionis ſigna apparent, dubio procul hoc poſtremo modo accipiendum videtur; quamquam cũ vſus ſit voce plurali, potius videtur intellexiſſe quodlibet principij genus, *Medicamentis purgantibus*. Licet de medicamentis alterantibus, quin liceat ijs vti in initio, nunquam dubitatum ſit, verum de purgantibus, ea propter Hippocr. huiuſmodi dubium eximere volens, addidit *purgantibus* tanquam liceat etiam initio purgantia adhibere, modo ſeruentur duæ conditiones, vt ſcilicet id fiat rarò, & quoties faciendum eſt, id ſemper agatur non temerè, ſed magna cum præmeditatione; Circa quam ſententiam paulliſper examinandum eſt, cur Hippoc. voluerit rarò in acutis eſſe purgandum, & quid voluerit ſignificare, dum præcepit id agendum eſſe cum præmeditatione; Nam quantum attinet ad primum, videtur natura acutorum maximè poſtulare uſum medicamẽtorum purgantium, qđ fiant à ſuccis calidis, & bilioſis, ac tenuibus, qui vt dicebat Gal lib. qu. & quan. purg. opor. ſemper ſunt parati ad expulſionem; Ex altera parte medicamẽta verè purgantia (de quibus loquitur Hippocrates) omnia ſunt valdè calida, morbi oẽs acuti, ſimiliter valdè ſunt calidi, itaque ſi ea adminiſtrentur, non eſt dubium caliditatem auctum iri debere, & conſequenter periculum augeri. Dicendum eſt, pro huius rei, quæ maximi eſt momenti tuta reſolutione, multo melius eſſe in morbis acutis penitus à verè purgantibus initio abſtinere, & vel clyſteribus aluum mouere, vel medicamentis blandioribus, quæ non ſint ità calida vti, ne ſcilicet magis corpus incaleſcat, atque exſiccetur, ſimulq. vniuerſum corpus turbetur, non euacuata, ſed commota cruda materia; Attamen duo ſunt caſus in quibus licet, ijs uti, ſcilicet, dum turget materia, aut dum reuellenda eſt, ne fluat cum impetu in affectam, vel dolentem partem, & in hoc differentia apparet inter longos, & acutos morbos; quia in longis nunquam eſt purgandum electiuè niſi probè cocta materia, in acutis vero, niſi in declinatione perfecta, atque in principijs in quibus ſolet materia turgere, ſecuſquam in longis, in quibus numquam turget. Itaque iure dixit Hippocr. in acutis purgandum eſſe rarò, atque in initijs in quib. turgent ſucci. Cur aũt in acutis, & prçſertim ardẽtibus febribus adeò noceat purgantium uſus explicuit Hippocr. lib. de purgantib. med. ſcilicet quia carnes calidæ attrahũt medicamẽtũ, nec ſinunt operari: augent febrẽ, morbũ regium, & maraſmos faciunt, quç mala nõ ità in longis eueniũt. Porrò de prçmeditatione, quam poſuit Hippocr. eſſe adhibendam, certè iudicandum eſt huiuſmodi verba fuiſſe addita, vt deterreret medicos à facili purgantium in acutis febribus vſu, quaſi non ſolum id agendum ſit rarò, uerumetiam ut quando illud fiat, ſemper magna conſideratio, atque induſtria adhibeantur, quæ in hiſce potiſſimum conſiſtunt, vt materia turgeat, vt non ſit ductu multum difficilis; cuiuſmodi eſt, quãdo in partibus valde remotis ſtabulatur, necnõ viſcida, atq; craſſa exiſtit; quando corpus non eſt fluidum, ſed ſtrictum, & quando uires ſunt admodum imbecillæ, & demum quando aliqua inflammatio latet in uiſceribus, & vt ſummatim dicam, agere aliquid cum præmeditatione eſt apud Hippo-

Principij multiplex acceptio.

An in acutis rarò ſit purgãdũ.

Solutio dubitationis.

Purgãtia cur in acutis ſuſpecta.

cratem prudenter agere; ſcilicet cum recta adminiſtratione nempè, ut diligenter medicus conſideret, quid ſit exhibendum pro purgatorio, quà hora, quantum, & quomodo: utilitas autem præſentis aphoriſmi quę, & quanta ſit, facile poteſt unuſquiſq. intelligere.

---

25 *Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt; Si contra, difficulter.*

INITIO huius libri, dum Hippocrates tractaret de purgatione ſpontanea, & naturali, hanc eamdem ſententiam habuit, ut uideri poſſit inutilis, & ſuperuacanea illius hoc in loco repetitio: uerum non ità eſt, imò uerò cum Hipp. in antecedentibus de purgationibus artificialibus eſſet locutus, uidiſſetq. in facienda medicina nil forſan eſſe magis neceſſarium, quàm ut medici ſemper purgent quæ, & qualia debent, atq; id cũ tolerantia, & conferentia ſimul: propterea uoluit concludere librum cum hac ſententia, quam etiam habuit in principio. & ſuccurrit mihi dictum Ariſt. in politicis, ubi loquens de rebus ad bene, beateq; rempub. gubernandam neceſſarijs, dixit primam, & ultimam eſſe religionem; ſic poſſumus dicere Hippocratem uoluiſſe nos monere primum, atque ultimum in negotio purgationum faciendarum, eſſe, ut purgentur qualia debent.

†††††††
†††

FINIS PRIMI LIBRI.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS,

PRÆLECTIONES PATAVINÆ,

IN SECVNDVM LIBRVM APHORISMORVM

HIPPOCRATIS.

QVID actum ſit ab Hippocrate in primo libro, ſuperius audiuiſtis; Nunc quid in hoc agendum ſit, dicere aggredior. Er primum in vniuerſum illud ſcire oportet (quod etiam retrò monui) Aphoriſmos omnes eſſe veluti ſententias ſeparatas: propterea maxima ex parte, nullam certam in ijs, aut certè exiguam continuationem reperiri: tanto minus libri, ad librum. Veruntamen ſiquid ingenio reperire licet, quod ſaltem veriſimilem aliquam rationem habeat, dicendum eſt, Hippocr. in toto libro aphoriſmorum aliqua etiam ad theoricam medicinæ partem ſpectantia, tractare, præſertim in qua morborum naturæ, & cauſſæ quæruntur. Sed maximè partem ſimioticam, ſeu ſignificatiuam, necnon curatiuam, atque ὑγιεινὴν, ſeu ſalubrem, ad conſeruationẽ ſ. valetudinis ſanorum pertinentẽ, docere; quas tamen haud ſeriatim, & ordine, quantũ ego puto, tractat, ſed cõfusè, & prout ſibi, tũ ex alijs, tũ maximè ex Epid. & prognoſt. libris, aut magis ex quotidianis obſeruationib. occurrebat; Itaq, ſi quid ordinatè, & cum aliqua methodi imagine fecit, hoc eſt quod in primo libro potiſſimum tractauit, de uictu inſtituendo, habita indicatione à diuerſis rebus nempe, ætate, tempore, morborum conſtitutione: & illud forſan prius tractauit, tum quia, hæc eſt pars medicinæ, quæ omnibus prior inuenta eſt, tum quia in curandis ægris, ante omnia alia, medicus debet uictui inſtituendo operam dare, quippe qui à uiribus, & uita ipſa indicatur, ac ſine quo (vt dicebat Gal. lib. de theriaca ad Piſonem) nullum auxilium (etiam potẽtiſſimum) quicquã boni operatur. In hoc autem ſecundo, non ſolum præcepta aliqua docet pertinentia ad victum, verum etiam complura alia, quæ partim ſimiotica par-

Libri aph. quam inter ſe continuationem, habeant.

Quæ in ſecundo lib. tradãtur.

Digitized by Google

tim therapeutica, & cum dico ſignificatiua, non ſolum intelligo dignoſtica propriè vocata, verumetiam prognoſtica (vt pederentim uidebimus) quamquã, (vt dixi) nõ multa ſint, quę certam inter ſeſe, atque etiam ex methodo connexionem habeant: ſiquidem facti ſunt aphoriſmi tantum, vt breuitate ſua poſſint faciliter mente complecti. nam quòd dicebat Seneca præcepta eſſe ſeminibus ſimilia, quæ in pauca mole facultatem eximiam poſſident, ac potius pauca eſſe debere, atque in promptu haberi, quàm multa, ſed non in promptu eſſe, id quoque aphoriſmis accommodari maximè poteſt. Sed iam tempus eſt rem nobis propoſitam aggrediamur, ſcilicet, expoſitionem primi aphoriſ 2. libri qui eſt

---

1 *In quo morbo ſomnus laborem facit, mortalè: ſi verò iuuat, non mortale.*

CELSVS lib 2. capit. 6. Is (inquit) facile conſumitur cui ſomnus laborem auget: hunc itaq; aphoriſmum eſſe potius dogma quoddam quã præceptum facile res ipſa declarat, quemadmodum dubitare non oportet, quin quoq; potius ad partẽ ſignificatiuam, ſ. prognoſticam, quam ad aliam ſpectet; Cur verò ſecundi libri initium fecerit potius, à ſomno quàm ab aliquo alio, aut nulla fuit ratio, ſed potius fortuna quædam; aut ſi ratio vlla eſt reddenda, hæc erit quia ſomnus eſt una ex præcipuis rebus, quæ cunctis animalibus ob ſalutem traditæ ſunt: ſiquidem niſi animalia ab actionibus per ſomnum quieſcerent, haud poſſent perdurare: præterquamquod manifeſtis experimentis quotidie animaduertitur, quæ obeuntur actiones à non dormientibus, multo deteriores eſſe; Et non abſque ratione inter maxima tormenta à iudicibus reputatur, ipſos ſontes euigilare; Sed hæc non multũ faciunt ad rem noſtram. Sententia autem præſentis aphoriſmi perſpicua eſt, & in duas partes diuiditur, quarum prior eſt, nimirum. *In quo morbo ſomnus laborem facit mortalè:* ſecunda autẽ, *ſi verò iuuat nõ mortale.* Nam ſolita iuuare, ſi non iuuant, certè peſſimũ eſt, tum vt ſignum, tum, vt cauſſa: vt ſignum, quia ſignificatur ingens eſſe malum; poſtquam à rationalibus, naturalibus, & conferentibus, vtilitatem nullam capit, imò verò noxam vt ob hoc ſperandum parum ſit in cęteris præſidijs. Vt cauſſa etiam eſt mortalis, quia ſomnus vires cum defatiget, planè cauſſa mala eſt: Contra ſi iuuat non eſt cauſſa praua, ſed bona: neque ſignum mortale, quia hoc non eſt indiciũ mortis. Vt autem viua aliqua ipſius ſententię anatomes à nobis fiat, ſingula ſunt expendenda, nã dicebat D. Chryſoſt. res precioſas ſubtilibus lancibus, & põderibus expendi, ità ut non ſolũ drachmæ, & ſcrupuli, verumetiam grana librẽtur, quod non fit in rebus uilioribus: ſic faciendum eſſe duco in explicandis & examinandis Hippocratis aphoriſmis, vt ſcilicet ſingula; vel minima uerba ponderentur, cum ſint veluti precioſiſſimi ipſius medicinæ theſauri; Quod itaque pertinet primo ad ſomnum. Certum eſt ipſum eſſe paſſionem quandam naturalem factam, (vt docet præ ceteris Alexand. 1. quæſt natural. 20.) ex dulcibus euapprationibus à pectore, atque naturalibus viſceribus ſublatis, quę donec durant, non modo ſpiritus torpidos reddunt, verum, & obſtruẽtes cerebri meatus, impediunt, quominus actionibus animæ obeundis famulari poſſint; vt ob

Somni naturalis cauſa.

hoc

hoc pueri ſint ſomolenti, ob copiam, atque craſſitiem harum euaporationũ. Vbi autem ità ſunt diſſipatę, vt nullum incommodum amplius afferant, tunc ijs diſſolutis ſomnus finitur, vigiliæq́. ſuccedunt; Atque hęc eſt uera naturalis ſomni generatio, quantũ ipſe puto: tametſi non ignorẽ inter ipſoſmet philoſophos, atq; etiam medicos, aliquã varietatẽ extare, circà ſomni naturalis generationem, & naturam. Iam verò non naturalis, ſed morboſi ſomni cauſſæ, atque generationis modi, ſunt complures; Vel enim fiunt à cauſſis externis, vt Aere paludoſo craſſo, de quo Ariſt. 14. ſect. probl. 11. vel laſſitudinibus, vel ægritudinib. animi, vel alui adſtrictione, vel cibo, & potu, ut uino., vel generoſo, & craſſo, vel medicamentis, vt Altereo, Opio, mandragora, lactuca, ſolatro, alijſq́; ſimilibus: fiũt etiam à cauſſis internis pręternaturalibus, ſcilicet humoribus craſſis, aut frigidis vt in morbis pleriſq́; nec non in acceſsionibus paroxiſmorum, ſcilicet quando frigus vrget, aut rigor, in quibus, vt ait Galenus coactus intrò ad pectus & uiſcera calor, euaporationes copioſas, atque craſſas in caput attollit, donec illis conſumptis, vigilia ſubſequatur. De ſomno naturali, haudquaquam hoc in loco Hippocratem loqui certum eſt, quandoquidem, quantum ſit ex ſeſe, ſemper iuuat, cũ ſit veluti alimentum quoddam ipſis viſceribus, vt dicebat Hipp 6. Epid. ſect. 5. tex. 10. At de præter naturali ſermonem habet, alioquin non noceret, ſi naturalis eſſet, cum autem, vt dictum eſt, plura ſint ſomni non naturalis genera, vnũquodq́; maximè illud habet, ut nullã utilitatem afferat, ſed quando, præter commoditatis carentiam, detrimentum quoque adfert, non ſolum eſt præternaturalis, verumetiam exitialis, quia eſt ſignum mortis futurę. Nam quòd vox πόνος, detrimentum ſignificet, iure credidit Galenus, quemadmodum etiam quod hic Hipp. loquatur potius de ſomno pręternaturali, qui fit in alijs morbis, vt comate, lethargo, quàm de illo, qui fit in initio paroxyſmorum febrium, qui tametſi non ſit bonus, eſt tamen quodammodo naturali ſimilis, quippe qui fiat &, ipſe ob retractionem caloris, ad interiora, atque euaporationes in cerebrum; ac propterea noceat potius (vt bene dicit Galenus) quia priuat beneficio uigiliarum, à quibus calor, extra tractus, diſſipãdo confert, quàm quod inſigne ullum damnũ afferat: quamquàm uerè etiã detrimenta illa afferat, ſcilicet, quod ſi adſit inflãmatio vlla in uiſceribus, maior fit; paroxiſmus ad ſtatum tardius accedit, nec humores coquuntur: quemadmodũ ſi fiat alijs temporibus. Dicebat enim Hipp. de hoc ſomno loquens 6. Epid. ſect. 8. tex. 5. & 4. aphor. 67. in huiuſmodi ſomnis extrema refrigerari, mentem perturbari, fieri timores, conuulſiones, aliaquè mala. Er quamquàm initio paroxiſmorum ſomnus, ut dixi, non ſit ità malus; etiamſi laborem faciat: Eſt tamen talis peſsimus in declinatione. [θανάσιμον, & θανατῶδες,] ut perhibet Gal. 5. aphor. 23. necnon lib. 6. aph. 18. duo ſignificat, & quod neceſſario mortem, vt habetur primo de mor: de phtiſi, hydrope hypos: peripneumonia grauidarum. & quod periculoſum, pernicioſumq́ue eſt, ità ut frequenter, ſed non neceſſario exitium afferat. Hoc in loco accipitur ſecundo modo, non autem primo: quandoquidem non eſt ex ijs ſignis, quæ in ſecundo progn. ponũtur inter uerè lethalia, &, aliquos etiam ſub hoc ſigno ſeruari, quotidie obſeruamus. Verumtamen illud obſeruare oportet, quod præclare ſcriptum eſt, à Corn. Celſo lib. 2. cap. 16. ſcilicet multos etiam à medicis deſer-

Somni nõ naturalis cauſæ & generationis modi.

De quo ſomno loquatur Hipp. in preſẽti.

tos

tos conualuiſſe : vereque Democritum ſcripſiſſe, nec finitæ quidem vitæ, certas eſſe notas: cum tamen è contra Plinius lib. 7. cap. 51. dixerit innumerabilia eſſe mortis ſigna, ſalutis verò nulla certa. *Sin verò.* Hæc eſt ſecunda pars apho. *ſomnum*, vbi naturalis eſt, ſemper iuuare, non eſt dubitandum: quandoquidem eo vires ex vigilijs fractæ, recreantur, & coctiones naturæ multò meliores efficiuntur: vndè ſiue in morbis, ſiue in ſanis, ſemper videtur prodeſſe, ſi ſit naturalis. ſed

Dub. quare maluit Hipp. dicere ἐν θανάσιμον, quam ἀγαθὸν? quoniam iuuante ſomno

Reſp. certum eſt, periculum omne mortis abeſſe, verum non ità certum eſt, quin morbus ſit duraturus, aut quidpiam aliud malum, præter mortem, allaturus; præſertim quando ſit damnum perſeuerans, neque factum à cauſſa externa, tunc enim ſomnus in declinatione, licet non ſit lethalis, non eſt tamen bonus. Illud certè verum eſt, quod nocumentum declinationis, cæteris paribus ſemp eſt deterius nocumento aliorũ temporum, & maximè principij. Porrò vſus huius aphoriſmi nō modo eſt, pro iudicio futuri euentus aſſerendo, verumetiã pro curatione, vt.ſ. vbi laborē aliaq; mala facit, ipſũ, quãtũ fieri licet, impediamus; q̃ fit in comate, lethargo, & alijs ſimilib. affectib. & præſertim illud præceptũ aquiritur ex hoc loco, vt debeamus ſemper initio paroxiſmorum ſomnum prohibere, niſi tamē uiribus effractis, aliquid prodeſſe cōperiatur: ſicut in declinatione permittendus eſt, niſi & in hac detrimentum potius, quàm iuuamentum afferat; quod in perniciofis morbis contingere, ſæpenumero obſeruatũ eſt: de vſu huius aphoriſmi dicebat Hipp. 6. Epid. ſect. 8. 5. animaduertenda eſſe, quæ per ſomnos ingraueſcunt, & quibus refrigerantur extrema, & mens perturbatur, cęteraq́. idgenus, quæ per ſomnos eueniunt.

---

2 *Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.*

CERTE præſens aphoriſm. videtur quaſi illatio quædam ex præcedenti eſſe, perinde ac ſi diceret Hippocr. ſi vbi iuuat ſomnus, non eſt morta-

Connexio. le, ergo vbi delirium ſedat, eſt bonum; Vel poſſumus dicere Hippocratem ità loqui voluiſſe, non ſolum non eſt mortale, vbi ſomnus iuuat, verum ſi delirium ſedat, bonum eſt: Vt cumq́. autem ſit, aliqua elucet connexio inter hunc, atq; antecedentem aphoriſmum, qui præceptum, atque decretum eſt, ad partem prognoſticam ſpectans. Iam verò παραφροσύνη, quæ eſt vox Hipp. vſitatiſſima omnem mentis alienationem ſignificat, ſiue ſit cum febre, ſiue ſine febre, ſed potiſſimum eam, quæ fit à febre: aut ſaltem cum febre: ſi quidem ſignum eſt naturam eſſe morbo robuſtiorē: præterquamquod, ea eſt bona cauſſa, quæ rationabiliter bona facit, cuiuſmodi eſt ſomnus, qui vbi iuuat, non poteſt non eſſe naturalis. Iam verò παύει, quæ & ipſa eſt vox Hip. familiaris, perinde ſignificat, ac ceſſare faciens, & in totum delens; Eſt igitur plena, & integra Hippocratis hæc ſententia, quod ſomnus vbi ex toto deleat delirium, eſt bonum, & ut ſignũ, & ut cauſſa, modo (inquam) ipſum faciat ceſſare, hoc eſt nō turbare, quēadmodũ ante faciebat. In vxore etenim Philini licet ſomnus ſedaret deliriũ, tamē reuertebatur, & propterea mortua eſt, ex qua ſentētia poſſumus etiam utiliſſimum

præce-

præceptum pro facienda medicina colligere, nempè, ut quantum fieri tutò licet, ſemper prouocemus ſomnum, ſi iuuat, alioquin non eſt id temerè agẽdum, quoniam vi medicamentorum inductus ſomnus, ſi non iuuat delirantes, certè lædit mirum in modum, cum omnia ſoporifera calorem natiuum iugulent, qui eſt author omnium bonorum, tàm in ſanis, quàm in ægris corporibus. Neque verò dubitandum, quin interdum ſomnus magis inſanire faciat, quòd retineantur ab eo cerebri uaporationes, ac fuligines, necnon multò maior fiat à uiſceribus ad cerebrum, exhalationum acrium, elatio: imò dicebant Ariſ. & Alexander eos, qui multum dormiunt, eſſe decoloratiores. Et hac in re illud eſt animaduertendum, non omnia ſoporifera conducere pro delirio ſedando: quandoquidem ſcimus, nonnulla ex his, ſua ſponte delirantes homines facere, ut de iuſquiamo certum eſt: quòd propterea dicunt eſſe à ueteribus Latinis uocatum Altercum, quòd mentem ipſam alteret. Itaque in prouocando ſomno prò delirantibus, primum à blandioribus extrinſecis erit inchoandum, ut lenibus frictionibus, & titillationibus plantarum pedum (de quibus loquens Alex. 2. probl. 42. dicebat eas excitare ſomnum, propter duas cauſſas, unam, quia nerui coeunt ad eas partes, per quas, illa blanda tractatio, tranſmiſſa paullatim ad cerebrum, & animum, demulcet illum, & ad quietem traducit; Alteram, quia ex eo motu excitantur blandæ exhalationes, quæ ad cerebrum tranſmiſſæ, ſomnum inducunt) vinculis, lotionibus extremorum, tàm ſimplicibus, quàm lactuca, papauere, anethoquè medicatis, ſimiliter, & odoribus, atq; ſuffumigationibus eiuſdem facultatis, nec non temporum illitionibus factis diapopulcone, Philonio modico ſucci limonum, vel citriorum eliquato, oleis violato, aut nenupharino (opij modico adiecto) quæ ſi non proſint, interna remedia adhibenda, ut ſeminũ papaueris ſuccus, panatella, aut amydalarum ſucco commixtus, ſuccus ipſe de papauere nuncupatus, philonium, pilulæ de cynogloſſa &c. Etenim interdum uſque adeo uehementer urget, ut niſi ſedetur, omnes uires facile magnis illis, tum membrorum, tum animi motibus atterantur; ut ſummo iure Gal. dixerit in commento, quòd, & ſi in omnibus propè morbis ſit bonum eos placari à ſomno, maluit tamen proponere exemplum delirij, vt grauiſſimi, atque periculoſiſſimi affectus: Eſſe uerò delirium (præſertim paulliſper confirmatum) inter affectus grauiſſimos connumerandum, non modo, quia læditur nobiliſſima omnium actionum hominis, verumetiam, quia læditur inſigniter cerebrum, quod dicebat Hippo. 4. de morbis eſſe viſcus omnium nobiliſſimum, & in Epiſtola ad Demetriũ Regem dicebat caput eſſe ῥίζα τῶν ἀνθρωπίνων νοσημάτων, atque ab ipſo maximas ægritudines proficiſci.

Somnũ vi medicamentorum inductus aliquando lædit.

In prouocando ſomno quæ ſeruanda.

---

3 *Somnus, atque vigilia, vtraq. ſi modum exceſſerint, malum.*

CElſus lib. 2. c. 4. hũc aphor trãſtulit ſic. Æquè uerò ſignũ malum eſt, etiam ſomno ultra debitũ urgeri. modus cõnectendi hũc aphoriſmũ cum ſuperiorib. (mea ſentẽtia) hic eſt quòd potuiſſet ex antecedẽti aphoriſmo inferri, ſi bonus eſt ſomnus, qui delirium ſedat, igitur ſemper bonũ eſſe. Vnde ne quiſpiam

Continuatio.

deci

decipiatur voluit admonere hoc dogmate, non ſemper ſomnum bonum eſſe, ſicut nec uigiliam: quia ſi utraque modum exceſſerint, malum eſt. ſed antequam ad alia deueniamus, tria occurrunt dubia unum eſt, videri hunc aphoriſmum non ità dignum Hippocrate, quandoquidem tritiſſimum adagium eſt, mediocritatem in cunctis auream eſſe, ac ob id omne quòd nimium eſt nocere, præterquàm uirtutem, quamquam, ut ſcribit Hippocrates in Epiſt. ad Dionyſium amicum, in virtute nullus ſit exceſſus, ſed ita iudicetur à vulgatibus, & imperitis, qui quod ſibi deeſt, putant, atque dicunt excedete in alijs; Et 6. Epid. labor, cibus, potus, ſomnus, venus, omnia moderata; Alterum dubium eſt cur Hippoc. potius non dixerit ſomnum eſſe malum, ſi excedat, uel deficiat: ſiquidem uigilia nihil aliud eſſe uidetur, quam ſomni defectus; Tertium eſt, quia non uidetur uerum, ſemper immoderata eſſe mala, quoniam Ariſtot. 1 probl. 2. monſtrat interdum medicos curare ægritudines per exceſſus, & defectus; Ad primum reſpondendum id quod dicit Galen. nempè fuiſſe aliquos, qui dixerunt, nullum ſomnum eſſe immoderatum, alios uerò, qui omnem uigiliā fecerunt immoderatam: unde pro his refellendis, Hippocrates protulit præſentem ſententiam. Alio modo reſpondendum eſſe puto, quod tametſi cuncta immoderata ſint mala, atque hoc à cunctis penè cognoſcatur, ueruntamen ſunt aliqua, quæ uel quod delectent, vel qđ aliquo pacto iuuare uideantur, non propterea mala eſſe exiſtimantur: inter hæc autem potiſſimum recenſentur ſomnus, & uigilia, nam ſomnus cum faciat ceſſare, aut ſaltem non ſentiri moleſtias animi, & corporis, ob idquè placidiſſimus, & quaſi mortis germanus uocetur paſſim à Poetis, poteſt uideri ſemper bonus; Pariter & uigiliæ cum animum uegetem, quodam modo indicent, atque uiuere, & operari (quæ bona ſunt,) hominem ſignificent, poſſunt aliquibus non uideri ſemper malæ: unde Hippoc. qui neminem vult falli, ut huiuſmodi errandi occaſionem adimeret, uoluit docere quando ſomnus, & uigilia non ſint bonæ, ſed malę potius, ſcilicet quando fiunt μᾶλλον τοῦ μέτρου ideſt vltrà modum, & menſurā debitam. menſura autem, ſiue μέτρον ſomni eſt ille, qui naturalis eſt, & quem dicebat Hippoc. 2. prog. ſemper eſſe bonū, hoc eſt ſi fiat noctu, uel ſummo mane, ſi duret, donec facta ſit coctio, quæ ſeptem, vel octo horis ad ſummum communiter perficitur, ſi leuiter excitetur ab eo dormiens, ſi recreet, atque reficiat uires. Vnde ubi ſomnus, uel diutius duret tempore dicto, uel ſi non fiat noctu, aut difficiliter quis ab ipſo expergiſcatur, à menſura diſcedere dicitur: quamquam nō par ſit omnium natura in dormiendo: cum alia ſit, menſura ſomni puerorum, alia ſenum, & alia hieme, alia æſtate: alia ſobriorum, & temperatè uiuentium, alia ebrioſorum, atque intemperantium: unde non rectius quantitas metiri poteſt, quam ab eo, quod vbi quis ſeſe à ſomno leuati ſentit, ea ſit potior menſura quātitatis ipſius. Et quod dicitur de ſomno, idem putandum eſt de uigilia, quæ non aliud eſt, quam ipſius ſomni priuatio. Ad ſecundum dubium reſpondere licet maluiſſe Hippocratem uſurpare uocem uigiliarum, quam defectus ſomni, quia ſomni carentia, ſeu defectus, quid minus uidetur ſignificare, quam uigilare; & aliquem ſomnum, ſed puſillum præſupponere uidetur, contra uigiliæ, omnem ſomnum arcent, licet Celſus lib. 2. capit. 1. ex Hippocrate lib. 3. aphoriſm. 24. ἀγρυπνίας interpretetur noctur-

Prima dubit. — *Secunda dub.* — *Tertia dubit.* — *Solutio primæ dubitationis.* — *Altera ſolutio.* — *Coctio quot horis abſoluatur.* — *Ad ſecundam.*

nas vigilias, niſi dicere velimus prædegiſſe vocem (ἀγρυπνί,) quod hæc ſit
proptia, & vſitatiſſima ad ſignificandum ſomni ipſius defectum; nempè, quæ
eſt propriè conttaria τ̃ ὕπνῳ. Cauſa porrò cur ſomnus, & vigiliæ immoderatæ
noceant, eſt quia in eo nimis retinentur euaporationes, quo fit, ut etiam (quod
dicebat Ariſt. in ꝓb.) nimiũ dormiẽtes, ſint ſẽper decolotatiores; at in uigilijs ni-
mia efficitut ſpirituũ reſolutio, hinc fit, ut cæteris parib. tã in ſanitate q̃ in ægritu-
dine deterius ſit ſẽper, plus uigilare, q̃ dormire: quamq̃ in aliquib. caſib. contrariũ
eueniat, ut. ſ. deterius ſit plus dormire, quãdo, ſ. motbi ſiũt à nimio humido, aut ce
rebrũ humidiſſimũ ſit, qđ p̃ſtat vigilijs ẽt immoderatis exiccare; Ad Tert. dubiũ *Ad tertiũ.*
reſpondendũ eſt. Immoderãtias poſſe cõſiderari dupliciter, vel ſcđm ſe, vel prout
ſũt cõtrarię cauſſis morbificis; ſi primo modo nunq̃ laudãdę, & ſic dicit Hip. eſſe
malas: ſi autem ſcđo mõ, ſic uerũ dicit Ariſt. q̃a exceſſus, alteri exceſſui morbifico
oppoſito, adhibitus, eundem tum ad æqualitatem reducit, tum ſanitatẽ procreat.

4 *Non repletio, non fames, neque aliud quicquam, quod modum naturæ exceſſerit, bonũ.*

EA eſt præſentis aphoriſmi, cum antecedẽti cõnexio, qđ cum immoderan- *Connexio.*
tiã eſſe ſemper prauam docuiſſet exemplo ſomni, & vigiliarum ſuperius al-
lato, mõ idẽ quoq; confirmare vult exẽplo repletionis, & euacuationis, q̃ intellexit
ſub voce κένωσις; Etenim, ſicuti ſanitas eſt ueluti habitus quidã comẽſuratus oĩum *Scopus.*
rerum, ità reb. cõmoderatis conſeruatur, ab incõmoderatis uetò læditur, & verè
hæc ſentẽria potiùs ad conſeruationem q̃ ad curationẽ, videtur ſpectare, quippe
q̃ non cõmoderatis, ſed plerumq; cõtrarijs, atq; exceſſib. recupetatur, vt ẽt Ariſt.
dixit 2. prob. lib. 1. Veruntamẽ ſi res ęſtimetur, nõ mõ cõſeruationi, verumẽt cu-
rõni utilis eſt hęc ſentẽtia. Poſſumus itaq; ſic ratiocinantẽ facere Hippoc. nihil eſt
bonũ, qđ naturę terminos excedat, vt in lib. de Alim. ſcriptũ eſt ab Hip. igitur, nec
repletio, nec fames, nec quicq̃ aliud; quod excedat naturã bonũ eſt. Circa q̃ verba
notãdũ eſt Hip. dixiſſe potius famẽ, q̃ inanitionẽ, qm̃, (vt antea dicebã) de cauſis *Not.*
ſanitatem conſeruantib. agit, inter quas primũ locũ tenet nutrimentũ, qđ & ipsũ
eſſe moderatũ neceſſe eſt; & in quo maximè peccari ſolet, p̃ſertim exceſſu, quẽ cũ
intẽderet potiſſimũ dãnare (vtpotè vſitatiſſimũ ẽt ſuo tpe,) voluit ſibi quoq; co-
pulare defectum, nõ illum q̃dem, qui vitio aliquo morboſo fit, ſed qui potiùs ele-
ctione, & volũtate, & de quo loquẽs diſertiſsimè D. Baſilius in lib. de Virginitate
eos maximè dãnabat, q ſeſe fame, & ieiunijs, ità macerãr, ut corpora obeũdis a-
ctionib. ſcđm uirtutẽ, atq; Dei p̃cepta, teddãt inępta: quamq̃ Hip. 2. Epid. cap. 5.
dicat in laborib. ſeu corporis exercitationib. ꝓpiorẽ eſſe medio exceſsũ, cõtra ue-
rò ĩ alimẽtis ἔλλειψις, i. defectũ. Aliud dignũ aduotatione eſt Hip. nõ dixiſse malũ *Not.*
eſſe, à natutali mẽſura recedere in repletione, & fame, ſed dixit nõ eſſe bonũ, tum
q̃a (ut dicũt aliqui) uoluit Hip. docere ẽt ea ſigna, q̃ nõ ſũt, neq; bona, neq; mala,
ſed media quodãmodo, ꝓpa nõ bona vocat: tũ quia repletio & fames nunq̃ ue-
rè bona ſimpliciter ſunt; at nõ ſemp mala, etenim ubi vẽtriculus repletus eſt cru-
dis, & copioſis ſuccis, multũ ieiunare haud nocet, ſic in ſtomacis bilioſis, & ſiccis
multũ repleri, nõ ita nocet, & forſan ille q in Oeniade, ſẽtiebat ex ieiunio dolorẽ,
& magna sãguinis miſſione ſanatus eſt apud Hip. 5. Epi. ſi pluſculũ ieiunaſſet cõ
tuliſſet, quẽadmodũ cõtulit euacuatio, ſectione uenę, facta; Et ijs, q magna fame
laborãt, & in animi deliquia, ex ea incidũt certum eſt cõferre, ſi uentriculum ſem

Dubitat. per plenum ,potius q̃ uacuum habeant: Sed quęret aliquis cum , neque repletio, neq; inanitio ſit bona,utra tamẽ earũ ſit deterior. Præterea cur Hipp. breuitatis amātiſs.nõ ſat duxerit dicere nil immoderatũ eſſe bonũ, ſed famẽ,& repletionẽ addiderit.Circa primũ fuerunt,qui exiſtimarunt hic Hip.loqui de fame,hoc eſt inanitione in uniuersũ,atq; ſimiliter de repletione tã ſcd̃m uaſa,quam ſcd̃m uirtutẽ, ſed cũ loquatur de reb.nõ naturalib.vocatis,cuiuſmodi eſt cib.& potus, atq; id ſignificet uox *χίμος*,cui opponitur repletio:fit,ut iudicẽ repletionẽ, q̃ modũ excedit minus dãnoſam eſſe,q̃ famẽ modũ excedentẽ;& rõ eſt, tũ quia facilius eſt nimis repleta corpora euacuare,q̃ nimis euacuata replere, tũ qa homines,ab ĩmoderata inędia magis lęduntur , q̃ ab ĩmoderata repletione. qđ ſi reperti ſint,inter sãctos Patres,qui vſq; ad centeſimũ ętatis annum ieiunijs cõtinuis, atq; extrema cibi,& potus abſtinẽtia,puenerint,id potius tribuẽdum eſt miraculo,aut cõtinuatæ,atq; magnę cuidã conſuetudini,q̃ vlli cauſſę naturali.Et qđ ſcribit Euſebius lib.de demõſtr.Euãg. Eſſæos Hebræorũ philoſophos,& ſacerdotes, nõ niſi ſeptima quali bet die edere,& aluũ exonerare ſolitos, ſi verũ eſt, conſuetudini paullatim factæ eſt adſcribendũ: Sed dicet aliquis uideri multò uiuaciores eſſe famẽ tolerantes, q̃

Dubitat. *Solutio.* voraces,& guloſos,vnde fit,ut multo utilior eſſe uideatur nimia fames, quam nimia repletio. Dico id eſſe, quia non eſt par inanitio repletioni, quod ſemper homines multò plus excedant in copia, q̃ in indigentia: Sed data paritate utriuſque in cunctis certè præeligenda eſt nimia repletio, nimiæ exinanitioni, tam in actu curatiuo,quam præſeruatiuo; Et quod dicunt aliqui in curatione dolorum, atq; inflammationũ ſæpè cum ſingulari fructu,uſurpari ſanguinis euacuationẽ vſq; ad animi deliquiũ (quicquid Auuer. contra hoc cõſilium diſputauerit) reſpõdeo ubi iuuat,nõ eſſe quid nimium,ſed eſſe remediũ à natura ęgritudinis indicatum, atq; poſtulatum.nam ea dicuntur pręter modũ,& methodũ fieri,q̃ à nulla re indicatur.

Ad ſecundam. Ad ſcd̃m dicerẽ licet potuiſſet ſola poſteriora verba,ſ. nil immoderatum bonũ eſſe,afferre,quẽadmodũ ẽt 6.Epid.dicebat *μηδὲν εἶχη μηδὲν ὑπερασάν*,nihilominus voluit ẽt afferre aliqđ peculiare , & ſenſatum exemplum ad maiorem inſtructionem,docens medicum nõ debere eſſe vniuerſalibus contentum, niſi etiã ad aliqua particularia, & ſenſata deſcendat, & prælegit repletionem,& famem , quaſi in his duobus,minus quã in cęteris,tam exceſſus, quàm defectus noceant.

---

5 *Spontaneæ laſſitudines, morbos prænunciant.*

PLVTARCHVS, quẽ Hip.ſtudioſiſſimũ fuiſſe, eius ſcripta teſtãtur, in pceptis ad ſanitatem ſpectantib.citans hunc aphoriſmum,ita ſcribit. *βαρύτητες, καί κόποι φησίν Ἱπποκράτης αὐτόμαται τὰς νόσους, φράζουσι,* quaſi verò particula *βαρύτητες*,in cõtextu Plutarchi fuerit,ſicuti eodẽ in lib.ſententię illi Hip. Exercitatio ſanitatis,&c.addit aliã particulã *συντηρησις σπερματ*, Celſus lib.2.cap.2. videtur particulam eandẽ habuiſſe,cum ſcribat. Præter hæc timeri debet, ſi mẽbra grauiora ſint. Sed q̃cquid ſit parum refert,cũ inter genera laſsitudinũ, grauitas quoq; cõprehendatur,ut forſan ob id aliqui dilectã Hip. breuitatem ſpectantes,eam uocẽ adimendã eſſe iudicarint;Hic aphor.planè dogma eſt,ad partem prognoſticam pertinẽs,id.n.ſatis indicat uox *φράζουσι*,q̃ ut ait Gal.idẽ ſignificat,atq; *ἀπαγγέλλουσιν*, ideſt annunciant: Iam uerò quid ſignificet uox *κόποι*, & *αὐτόματοι*, ſatis appoſitè docet Galenus in commentario,ubi ſcribit , eam uocem haud quaquam

ſigni-

ſignificare immoderantiam ex motu,ſed quandam diſpoſitionem factã in ipſis corporibus, quę utrũ in neruis,an in carnib. quoq; an in iuncturis, & uenis fiat, ut dubitat Theophr. initio lib. de laſſitudinibus,haud hoc loco eſt diſputandũ, ego .n. magis inclino in eorum ſententiã,qui totũ corpus laſſitudinis capax faciunt imò, & ipſa oſſa,unde uox ẽt ἀσοκοπος,deducta eſt ab ipſa re. Iam uerò hæc diſpoſitio nil aliud eſt quàm imporentia, aut difficultas ſeſe mouendi cum ſenſu aut tenſionis,ſeu grauationis,aut caliditatis,'aut ulcerationis,aut (quod proponit Auuic. 3. fen. prim. Can. & Gal.quoquè. 3. de tu.valet,innuit.) arefactionis: hæc aũt diſpoſitio, & impotentia ſeu difficultas mouendi,dubium eſt, an ſit ſimptoma an morbus: Non morbus,quia morbum prænunciat, eſſer aũt uanum dicere morbum prænunciare morbum, non uidetur etiam ſymptoma, quia nec actio lęſa, quæ ſemper ſequitur morbum, non antecedit, vt Gal. 4. cap. de differ. morb. non excrementum mutatum, nõ qualitas mutata, quia nec uiſibilis, nec tactilis, nec guſtatilis, nec odoratilis. Dicendum eſt tamẽ eſſe ſymptoma in genere actionis motricis læſę diminute: ſeu debiliter. Diſtinguitur autẽ à torpore quoniã licet hic ſit quoq; ſymptoma in genere actionis motricis diminute, ſequitur tamẽ morbum, quod non facit laſſitudo, ob læſionis debilitatem, non enim omnis debilis actio uerè eſt ſymptoma, ſed quæ morbum ſequitur. Porrò huiuſmodi laſſitudo proprerea dicitur ab Hip. ἀντοματος, hoc eſt ſpontanea, quia abſq; motu, & calore, 'vel ulla alia occaſione externa, oritur. Sic.n. à Mechanicis ea cõſueuerunt uocari ἀυτοματα, quæ ſponte ſua, abſque ullo externo impulſore agitãtur. Hip. uerò uiſitatiſſima uox eſt in uarijs rebus ſignificandis. Verũtamen id ferè ſemper uidetur deſignare, qđ nulla ope medici, aut miniſtrorum, aut aliarũ cauſſarum apparentium efficitur, ueluti quando 2. aphor. lib. 1. uocat ſpontaneas euacuationes, quę nullo externo irritamento, ſed ſponte fiunt, nõ qđ fiant prorſus ſine cauſſa, ſed quod, ut ait Gal. 4. aph. 2. & 6. aph. 14. fiant citrà operam medicam, natura, ſ. expurgante corpus, atq; irritata, uel à copia, uel à qualitate materię, qđ etiam dicit lib. 6. aph. 15. 17. Sic etiam ſpontaneos rigores 1. Epid. com. 3. uocat, qui abſq; ulla externa cauſſa fiunt. Iam uerò uidendum quę ſit uera ratio propter q̃ huiuſmodi laſſitudines, ſine ulla cauſſa euidente, factę, morbos pręnũcient; quę certè nulla alia eſt, quàm uel copia humorum, uel qualitas, ſ. aut caliditas, aut acrimonia: à copia.n. grauante uaſa, & medio ipſorum, muſculos, atq; articulos, fit laſſitudo tẽſiua, ſeu grauatiua, quę propterea indicat morbos articulares, aut alios, quoniã, uel ibi detinẽtur humores, & faciũt arthritidas uocatas, vel depellũtur ad uenas, vbi febres cõcitãt, uel ad inteſtina ubi colicam, ſic.n. & Paullus, & experientia docent, nonunq̃ morbos articulares mutari in colicos, & è cõuersò. Si humor faciens laſſitudinem ſit calidus, portendit inflãmationes in partibus delaſſatis, aut febres, vbi illi humores in vaſa pelluntur. Sic laſſitudines vlceroſæ pręnũciãt ipſa vlcera, à quibus uidemus ſæpenumero profligari ipſas laſſitudines. ſ. euacuatis per cutem ijs humoribus, à quibus fiebant laſſitudines, & hoc eſt, quod non modo ſcripſit Hipp. lib. de ulceribus, uerumetiã Ariſt. 5. ſect. probl. & Theoph. lib. de laſſitudinibus nempè corpora impura ſi exerceãtur fieri ijs ulcera, prius ſcilicet facta laſſitudine, tum ulceribus; quamquàm uerè nõ hæ dicantur laſſitudines ſpontaneæ, ſed potius factæ ab exercitatione, accedente ta-

Laſſitudo in qua ſerie affectuum præter naturã locanda.

Cur laſſitudines morbum prænuntient.

men corporis præparatione. Cuiuſmodi laſſitudines non tantum ſunt ſymptomata, ſed etiam cauſſæ futurorum morborum, atq; interdum exitialium, ut cōtigit adoleſcenti illi, qui in foro mendacij habitabat, & quem ſcribit Hippoc. 3. Epid. ſec. 2. ęgro 5. ex laborib. & laſſitudinibus, febre captū, ſeptima die interijſſe, ſiquidē vt dicit Ariſt. 5. probl. 27. Excremēta quę redūdant acria & calida à motu magis eliquantur, caleſiunt, & acria euadūt, vnde carnes vlcerantur; Vtilis eſt huiuſmodi aphoriſmus, nō modo ad prædictionem, verumetiam ad prę ſeruationē, quoniam vbi quiſpiā laſſitudine tentatur, ſi ſe medico cōmittat, poteſt futuros morbos euitare, in grauatiua quidē laſſitudine à ſanguinis copia, ipſius ſanguinis miſſione, ſicut & in phlegmonoſa: in vlceroſa verò purgatione, atq; debita victus ratione: quēadmodū, & in quarta, (ab Auuic. introducta) humectatione: q̄ prę ſeruatio, & curatio licet mōſtratę ſint ab Hip. lib. 2. de dięta, & à Gal lib. 3. de tuvalet. ſunt tamen apud Ariſtot. quędā non inutilia documenta, in prædicta problematū ſect. 5. vbi probl. 6. docet, veteres poſt exercitationes validas cōſueuiſſe, tum ad prę cauēdas, tū ad tollēdas laſſitudines oleo, & aqua ſeſe inungere: quēadmodum probl. 7. narrat medicos etiam, vomitum delaſſatis corporibus adhibere conſueuiſſe, pro ijs excrementis euacuandis, quæ laſſitudinem pariunt, & fouent ſicuti etiam primo problematum. 39. & Theophraſtus in fine libelli de laſſitudinibus, monſtrant laſſitudines eſſe tollendas hieme oleo, Æſtate vero balneo ex aqua: quo etiam in loco, parcitatem cibi in uniuerſū pro æſtate, & copiam potus laudat, quam ſub uoce *κωθωνισμοῦ* intelligit, reſpectū ſcilicet aliorum temporum, perinde ac Hippoc. 2. lib. de diæta, monuit.

Præſentis aphoriſmi vtilitas.

---

6 *Quicunque dolentes parte aliqua corporis: omnino dolorem non ſentiunt, His mens ægrotat.*

De huius aphoriſmi continuatione cū ſuperiore, uaria ſunt ab interpretibus propoſita, quæ oīa uériſimilitudinē aliquam habent; Verū illa mihi cōnexio magis placet, ut dicamus, in antecedēti dogma prognoſticū, ſed vniuerſale, ex moleſtia dediſſe, in hoc aūt, veluti exemplum particulare tradere, qūo ex moleſtia, non ſolum in vniuerſum morbos, verumetiam talē morbū præcognoſcere, & prędicere liceat: quaſi dicat Hippoc. non modo laſſitudo, quæ eſt dolor quidam ſpontaneus, ſcilicet qui ſine euidenti, & manifeſta cauſſa efficitur, morbos futuros ſignificat, uerū ſi eiuſmodi, aut quiſpiā alius dolor adſit, nec ab ægro tamē percipiatur, morbum mentis adeſſe (addo ego,) vel mox adfuturū eſſe, indicar; Et Plutarchus, rerum medicarum non ignarus, lib. an morbi corpor: uel animi ſint grauiores, dicebat eos morbos eſſe cūctis alijs deteriores, qui ab ipſiſmet ægrotantibus nō percipiuntur. Cornelius Celſus lib. 2. cap. 7. hunc in modū præſentem aphoriſmum fecit latinum, Quibus cauſſa doloris, neque ſenſus eius eſt: his mens labat, vbi notandum eſt, non malè dixiſſe, quibus cauſſa ineſt, quoniam, ut ait Gal. in commentario, Hip. pro dolore intelligit dipoſitionē illius effectricem, vt paullò poſt palàm fiet; Iam uerò ſequitur, vt diligenter uideamus quid boni, & ſpeculatu vtile in hoc aphoriſmo contineatur; Primum enim uox *πονέειν*, qua utitur ſæpenumero Hippoc. (vt optimè notat Gal.) ſolet ipſas præter-

Connexio.

Scopus.

Qui morbi cęteris deteriores ex Plutarco.

naturam

naturam diſpoſitiones ſignificare, vt 6. Epid. com. primo tex. 8. vbi ait πόνοι, ideſt labores antiqui frigidi ſunt, recentes verò calidi: etenim haud quaquam vocaret ipſos met dolores calidos, uel frigidos: plerumque uerò nuncupat ſic ipſum ſymptoma, hoc eſt effectum propriẹ indiſpoſitionis, qui alias ἄλγημα, & ὀδύνη, dicitur. Quomodo aũt hic uſurpetur à Diuino ſene, Gal. voluit accipi pro ipſa diſpoſitione, quæ fieri nata eſt cũ dolore, vt Eryſipelate, inflãmatione, vulnere, ac ſimilibus. Verum (vt liberè dicam) non poſſum comprehendere quomodo poſſit de ſola cauſſa doloris Hippoc. intelligere: quandoquidem ſæpenumero contingit, vt cauſſa ipſa non percipiatur, & tamen mens non ægrotet, veluti in dormientibus, in gangrænatis partibus, aut opera medicamentorum refrigerantium, ſtupefactis, in abſtractis, aut ecſtaticis; ad hæc diſpoſitio, quæ eſt cauſa, non comprehenditur ſenſu, niſi per ſuum effectum, hoc eſt, per ſymptoma, quod eſt actio deprauata ſenſus tactus. Vnde multò melius mihi uidetur dicere, pro dolore intelligi ipſam actionem læſam, unà cum ipſa diſpoſitione, quod forſan etiam voluit Gal. intelligere, quando dicit Hippocratem intelligere, ſeu uocare πόνους, hoc in loco διαθέσεις, quæ fiunt μετ' ὀδύνης: Iam verò quid per uocem illam γνώμη, intelligat Hip. etiam Galeno aſſentior, ſ. ram intellectam, quam diſcurſiuam potentiam intelligere, non autem ſenſum etiam, vt Iacobus conciuis meus uidetur uoluiſſe, niſi tamen pro ſenſu, intellexerit, & ipſe communem illum ſenſum, quem Æſtimatiuam pleriq. barbari uocant; Etenim certum eſt ad omnes ſenſuum operationes perficiendas, & iudicandas, non poſſe ipſummet exteriorem ſenſum ſufficere, ſed illud opus eſſe ſuperioris alicuius facultatis, quam ſiue dicamus γνώμην, ideſt potentiàm cognoſcitiuam, ſiue διάνοιαν, perinde eſſe, rectè iudicauit Galen. Nam illa eſt potentia attentiua de qua integrum, atque pulcherrimum libellum ſcripſit. D. Baſilius phiſicus, & medicus non vulgaris, & de qua etiam locutus eſt Io. Grammaticus, Baſiliũ ſecutus: de hac etiam loquebatur poeta ille in Problem. ab Ariſt. & à Plinio citatus, qui dixit mentem uidere, & mentem audire; Cæterum dubitari põt, quæ ſit illa uera ratio, quæ faciat, ſemper uerum celebratiſſimũ hoc Hipp. oraculum, ſcilicet vbi eſt in corpore diſpoſitio, & actio læſa deprauati tactus, ſi ab ipſo non percipiatur ægrotante, illi mentem ægrotare: Nam cum dolor nihil aliud ſit, niſi ipſa actio læſa percepta, aut perceptio ipſius læſę actionis, quando non percipitur, & adeſt, aut fit, quia ipſa actio læſa exigua eſt, uel ſopita, & deleta, aut quia ipſa vis attentiua non operatur circa ipſam; Vnde ſi ſit actio læſa, & diſpoſitio eam faciens inſignis, proculdubio oportet, ut defectus ſit in ipſa uirtute attentiua, quę aliò uerſa eſt, ſcilicet uel quia ſit immerſa alicui ſpeculationi nimis, vt dicunt contigiſſe Scoto, qui interdum adeò in Eſtaſim rapiebatur, ut pũcturas etiam graues non perciperet, vel quia circà alia obiecta irrationalia verſetur: quocumq; aũt modo hoc fiat, planè, mens & diſcurſus, hoc eſt, illę potentiæ non bene habent, ſed ægrotant; De ecſtaticis certè non loquitur Hippocr. ſed de ægris, quos cognoſcere docet, hac ratione, dum delirant; quare neceſſarium omnino uidetur, vt quando quis habet, & læſam actionem, & diſpoſitionem lędentem, nec eam percipit, eſſe quia mens, ſeu vis illa attentiua non conuenit ad percipiendam illam actionem; & non conuenit, quia ob errorem, & ægritudinem abducitur circà alia phantaſmata non natu-

Quid per [dolorem] intelligat Hipp. hoc loci.

Autoris sẽtentia.

Per mentẽ quid intelligendum.

naturalia,quòd nihil aliud eſt,quàm delirare: Summa eſt,quòd ſi dolor præſens ſit, & non ſentiatur,fieri aut vitio obiecti,aut uitio mentis,ſeu potentiæ cognoſcitricis, cumque vitium nullum, aut defectus ſit in obiecto, neceſſario eſſe in potentia, ac propterea ſignificari ipſam mentem laborare.

---

7 *Quæ longo tempore extenuantur corpora, lentè reficere oportet: quæ vero breui, breuiter.*

DE connexione huiuſce aphoriſmi cum antecedente nullum verbum habet Gal. quemadmodum nec de pleriſq. alijs, vndè multò magis uerũ eſſe puto (quod aliàs dixi) nimiũ illos.ſ. laſſiuire,qui in cunctis laborant,ut inueniant, aut ſaltem effingant ordinem, & connexionem, quã nunquam cogitauit Hippoc. quod etiam euenit in præſenti, in quo continuando valde diuerſæ ſunt ſcriptorum ſententię, quas tamen inutiliter propónere omittam: illud unum dicens,quòd ſi vlla poteſt eſse connectendi ratio,(ut mihi uidetur)hęc una ſit,nempè omnes antecedẽtes aphoriſmos ſpectaſſe ad partem prognoſticam,& dogma-
Connexio. ta fuiſſe: præſentem autem aphoriſmum eſſe purũ præceptum, nõ modo ad curationem corporum neutrorum,(vt uoluerũt aliqui interpretes:) ſed etiam infirmorũ pertinens,quamquã etiã (ut dicit Conciuis meus) põt quodammodo utilis eſſe ad pręedicendũ,quãdo corpora refecta, & recorporata, ut dicit Cęlius,& Tertullianus expectare conueniat,i.uel longo,uel breui tempore; Quòd uerò dicit ſa-
Propoſitũ pientiſſimus ſenex eſt ea corpora, quæ longo tempore extenuantur, longo tempóre,eſſe reficienda,& q̃ breui, breui. Adeo,ut uniuerſa ſentẽtia in duas particulas diuidi queat, quarum unamquamq. ſeparatim explanare conabor, atque hoc
Diuiſio. diligenter,cum maximè referat in medicina facienda,atque adeo in ipſa uita ſuſtentanda. Praxis huius præcepti habetur in lib. de loc: in homine, ubi Hippoc. docens curationem tabidorum,eos non confertim,ſed paullatim eſſe alendos docet. Videamus modo quid Hipp. intelligat per λεπτυνόμενα, ideſt extenuata corpora,quid per multum tempus,quid per ἐπανατρέφειν, ideſt ſuperenutrire, ut uerbum uerbo reddam,& quid νωθρῶς, ideſt lentè. Dicuntur λεπτύνεσθαι, ſeu λεπτυνόμενοι, ut docet Galenus 6. Epid.com.3.tex.29. quicumque molem corporis detractam,collapſam atq; ſubſidentem habent,cum uerò moles corporis tota conſtet,ex ſpiritibus, humoribus, atq; ſolidis partibus, ſi detrahantur dumtaxat ſpiritus, fit inſenſenſibilis corporũ detractio, & extenuatio. Vnde minimũ põderis demitur corporibus ſubito mortuis, aut interfectis, ſeu ſtrangulatis quod ipſis deſit tantũmodo ſpiritus, ob id Plinius lib.22.c..103. dicebat cadauera recentia demergi,uetuſta uerò fluitare: ſin autem etiam humores detrahantur, fit maior corporum diminutio,atque extenuatio,quo fit,ut poſt purgationem humorum non modo pondus corporibus detrahatur, uerum etiam moles corporis diminuatur,undè iure Hipp. initio prognoſticorum,dum de facie conſumpta tractaret,mandauit,ut priuſquam iudicium de ea feratur, diligenter animaduertatur, an qui eam habent,ieiunarint,uel euacuati ſint ſponte, aut medicamentis,quaſi, & ieiunia,& euacuationes,ualdè corpora extenuent, Sin uerò præter ſpiritus, & humo-

valde magna extenuatio, atque macies ſubſequitur, vel etiam partes ſeminariæ, & radicales, vt nerui, membranę, arterię, & ſimiles, atque tunc maxima fit extenuatio, qualem obſeruare experientia ſolemus in tabidis, & maraſmo laborantibus, Porro quod ait Hippoc. ἐν πολλῷ χρόνῳ, ideſt multo tempore, perinde eſt, ac ſi dicat multo dierum, hebdomadarum, atque etiam menſium interuallo: nam conſumptio ex ſpiritibus, atq; humoribus fit paucis diebus, imò fit etiam interdum paucis horis: extenuatio uerò, quæ fit ob defectum carnis, fit non ſolū dierum, verumetiā hebdomadarum interuallo, Cęterum, quę ſequitur conſumptionē partium radicalium, non modo, ut fiat, opus eſt dierum, & hebdomadarum, verum etiam menſium, & interdum annorum interuallo: atque de hiſce duob. poſtremis generibus. Hippocratem habere ſermonem, haudquaquam eſt dubitandum. Porrò ἐπαναστρέφειν, ſiue ſuperrenutrire, idem eſt, atque renutrire, ſeu reficere, & cum ab Hippoc. opponatur extenuationi, certè à Gal. verè uidetur loco citato Epidemiorum uocari πάχυσμός, ſeu εἰς ὄγκον ἐπίδοσις, hoc eſt. craſſefactio, ſeu in tumorem ſublatio. Cælius Aurelianus (ut dicebam) uocat recorporationem plurib. in locis lib. de paſsio: diutu: vbi meminit Cycli Methodicorū Metaſincritici, ideſt recorporatiui, ſic etiā libro de carnis reſurr. Tertullianus dixit de figulo recorporare: Gal verò. 6. Epid. com. 2. tex. 3. vbi inquit λεπτῦναι παχῦναι, τίχος, ait non rarò contingere, medicum, craſſefacta extenuare. & extenuata craſſefacere, νωθρῶς autem interpretatur Galen. tenuiter, & longo tempore; poſſumus etiam interpretari lentè atq; tardè, quemadmodum Hipp. vocat pulſus νωθροὺς. ideſt tardos, & perinde eſt, ac ſi dicat Hippocr. eos, qui ſunt longo tempore extenuati, oportere lentè, hoc eſt maturè, & cum prudentia reficere, quoniam neque poſſibile, neq. utile eſt tentare eos citò reficere, non eſt enim poſſibile, quia ſubſtātię ſolidę reficiuntur cibo, qui oportet vt ſit multi, & viſcidi ſucci: hic autē, ut coquatur, & aſſimiletur, ac in ſubſtantiā ſolidam conuertatur, eget multò calore, & viuido, qui ſanè, in longo tempore extenuatis, reperiri non poteſt: Non eſt etiam utile, quoniam uires horum, ualdè ſunt infirmæ, quæ copioſi, & potentis alimenti onus ſuſtinere nequeunt: vnde ſi tentetur plurimo alimento hæc cito reficere, planè uires ab eo obruentur: & propterea iure ſummo Hipp. citato lib. de loc: in homine, uolebat tabefactis exhibendum eſſe paullatim cibum, atq; potum. Sequitur ſecunda pars, quæ eſt corpora, quæ breui tempore extenuantur breui tempore eſſe recorporanda, ſeù reficienda: breue enim tempus vocat, quod ſpacio dierum, aut ad ſummum hebdomadarum complectitur. In hoc autem interuallo ſolent conſumi, ſi torrida febre, & colliquatiua occupentur, aut ſi calida cum ſint, cibo pęnitus deſtituantur. Etenim ſpacio dierum ſeptem plerumq. homines, conſumi atque interire, & Hippocrates, & Eraſiſtratus dixerūt, quamquam Plinius (& verè) dixerit etiam undecimo uitam protrahi ſine cibo; quo tēpore corpora tamen extenuari, non eſt dubitandum; Si itaque extenuētur, quia ſpiritus tantum, & humores abſumantur, breui quoque reſtaurare, & ſpiritus, & humores conuenit; Sed ſi ob febres, vel inędiam ſummam, membra ſolida etiam, breui ſint conſumpta, proculdubio regula, & præceptum Hippocrat. haudquaquam videtur conducere, quoniam viſum eſt nonnullos, qui afflicti, & demiſſi erant ob inædiā, aſſumpto ſtatim copioſo cibo, interijſſe, eo quod virtus

ſub

ſub inędia, maximè labefactata, non potuit onus cibi ſuſtinere, nec coquere, vnde ſuffocata eſt: Quare intelligenda uidetur Hipp. ſententia de ijs, qui extenuati ſunt ſolo defectu ſpirituum, & humorum, in hiſce namq. cum uirtus, quæ in ſpiritibus humoribus, & ſolidis, (vt dicit Hippoc. lib. de alim. & Gal. vbiq.) collocata eſt, inſigniter patiatur, periculum eſt, ne magis violetur, niſi citò ſuccurratur, quod fit, tum uſu ciborum potabilium, ſeu (vt dicit Hippoc. ſorbitionum, quæ cito, & faciliter nutriunt, vt dicebat ipſemet facilius eſſe impleri potu, quàm cibo,) tum cibi, & copioſioris, & frequentioris exhibitione: Etenim facultas coctrix, adhuc ualida exiſtens, & ferre, & cibum paullo uberiorem coquere ualet: vnde ſequitur tam ſpirituum, quàm humorum competens recreatio, atque ea breui tempore. Quod ſi fieri tentaretur in ijs extenuatis, quorum etiam ſolida ſunt aliquantiſper, uel plus conſumpta, haudquaquam feliciter obtingere poſ-

Dubit. ſet: Verum dubitatio eſt, quia non uidetur eſſe uera ſententia Hipp., quandoquidem ſemper reſumptio, (quęcumque ſit cauſſa extenuationis,) neceſſariò eſt longior tempore, extenuatione: ſiquidem ad reficiendum multò plures exiguntur actiones, quàm ad conſumendum, cum in refectione, requiratur coctio uentriculi, iocinoris, uenarum, roridi humoris appoſitio, aſſimilatio, unio, &c. Et eſt cōmune omnium dictum, ad conſtruendū plura requiri, ad deſtruēdum unum

Altera dubitatio. ſufficere. Præterea dubium eſt, an cibi abſtinentia ſemper, & uſus ciborum ſalſorum, & amarorum ad inducendam corporibus extenuationem, conferant: nam de fame Ariſtot. 1. ſect. prob. 6. ſcribit præ fame, pedes tumidiores fieri, & Plutarchus in q̄ſt. naturalibus narrat Apollonum Herophili diſcipulum medicum, cōſueuiſſe corpora pinguefacere ſalitis alimentis, imò caprarij ad pinguefaciendas

Ad primam. pecudes ſalē ipſum exhibent, ut copioſè docuit Ariſt. 8. hiſt. animal. c. 10. Ad primam dubitationem dicendum eſt, ad hoc ut uera, & æterna ſit Hippo. ſententia requiri nonnullas conditiones, primum, vt extenuatio ſit recuperabilis, nam qui laborāt, vel torrido, vel frigido maraſmo, haudquaquam in ijs verificatur, quod ait Hip. ſiquidem nec citò reficiuntur corpora, ſed vt ſunt (vt quandoq. loquitur Hip.) κεκρατημένοι. i. victi, & deſperati ità perpetuò remanent. Altera conditio eſt, vt cætera ſint paria; vel dicendū comparationem longitudinis refectionis, vel fieri ad ipſam extenuationē, vel fieri ad alia corpora: ſi primo modo uerū eſt, (quęcumq. ſit extenuationis cauſſa) ſemper illius refectionis eſſe longius tempus. ſi uerò ſecundo modo, non inconuenit, ut tempus refectionis alicuius corporis, uel in aliqua ægritudine, ſit breuius, quā in altera: exempli gratia ſi extenuetur ſanguineus, multò breuius reficietur, quàm melancholicus, aut biliosus, tum quia uis coctrix in illo minus eſt lęſa, tū q̄a plus materię ſibi ſuppetit ad recuperandas partes

Ad ſecundam. amiſſas, quàm illis. Ad alteram dubitationem dicendum eſt, de fame, id quidē uerum eſſe, quod, & Ariſt. & multò ante ipſum Heſiodus dixerunt, prę fame pedes intumeſcere, uerum huiuſmodi intumeſcentia, potius eſt quędam extenuatio, quàm ſecus; tum quia licet partes inferiores tumeant, ob colliquationem, ſeu colliquatam materiam eò decumbentem, attamen alię partes mirum in modum extenuantur: tum quia ille ipſe tumor eſt, cum ipſius humidi alimentalis, atque radicalis eiuſdem partis, conſumptione, & conſequenter cum extenuatione: ſic enim corpora etiam laborantium anaſarca, tumida quidem uidentur, ob aſciti-

tium,

tium, atque extraneum humorem, atque eſſentialiter, & radicaliter ſunt extenuata: cuius ſignum eſt illud euidentiſſimum, quod ſtatim atque euacuatur aqua, remanent illicò membra, quæ antea apparebant craſſa, prorſus exſucca, & conſumpta: quod uerò dicitur de ſale, certè cum exiccandi magna vi polleat ſuaptè natura potiùs extenuandi vim habet, vt quotidiana, & frequentiſſima experimenta docent, at per accidens fit, vt etiam craſſefacere videatur, tum quia appetitum excitat, quo fit, vt plus edant, ac bibant pecudes, ſicq. pinguefiant, tum quia moderatè ſumptus, vehit, atq; affigit partibus nutriendis alimentum, vndè poſtmodum ſequitur craſſefactio; De vtilitate aphoriſmi dicendum eſt maximè hoc præceptum iuuare medicos, ne præcipites ſint in reficiendis corporibus valdè extenuatis. *Cur ſalitis animātia pinguefiant.*

---

8 *Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur: quod ſi non aſſumente cibum hoc accidat: ſcire oportet, quòd indiget euacuatione.*

VT aliàs dixi, Galenus maximè neglexit aphoriſmorum connexionem inuenire, & proponere: vt hinc liceat coarguere eorum nimiam curioſitatem, qui in cunctis laborant eam afferre, & Deus ſcit, quanta ſæpè cum ratione. Gal. itaque huius aph. cum duobus ſequētibus, rationi conſentaneam connexionem proponit, ſed quomodo hic cum ſuperiori ſit connectendus, nullum uerbum facit. *Cōnexio.* Aliqui tamen exiſtimant, ità poſſe continuari, quaſi docere hic velit Hipp. quomodo vitandus ſit error, qui committitur, vbi quiſpiam importunè corpora extenuata nititur reficere, ſcilicet, quando plus datur, quā conueniat, aut quando eſt aliquid in corpore, quod impediat refectionem: Quomodo verò hoc cognoſci poſſit, ī hoc doceri volūt: & certè ſatis ſpecioſa eſt cōtinuatio, ſed utcumque ſit medullam ipſius aphoriſmi perueſtigare conuenit, Eſt partim dogma dignoſticum, partim præceptum ad curationem nutritionemquè vtiliſſimum, & ſcopus Hippocratis in ipſo, & duobus conſequentibus eſt monſtrare, quomodo cognoſcenda ſit cauſſa, cur corpora ex morbo non reficiantur, & quomodo ea ſint tractanda; *Scopus.* quod itaque dicit eſt. Si ægri cibum capiant, & non reficiantur, ſciendum eſſe eos copioſiore uti alimento, quā cōueniat, ſi uerò utātur cibo moderato, & nihilominus uires non aquirant, ſignificare, opus eſſe purgatione: ità ut totus aphoriſmus in duas partes ſecetur, quarū ut primam explanemus ſciendū (quòd Gal. notat) morem fuiſſe Hippocrati quandoque vſurpare voces ſecundum Populi ſignificatum, ac propterea cum Populi Aſiæ ſignificare velint quempiam bene appetere, conſueuiſſe dicere illum cibum capere, & è contra, cum non appetebant, dicere illum non capere cibum: *Diuiſio.* qui vſus loquendi etiam hodie apud complures Italiæ gentes ſeruatur, vt ubi ſignificare uelint quempiam non appetere dicant non capere cibum, & è contra: Igitur hic, *cibum capere*, eſt cibum ſumere, atque illum cum appetitu, ſicut *ἰσχύειν*, eſt uiribus ualere, tàm naturalibus, quàm uitalibus, immò uerò etiam animalibus. nam uires, ut dicebat Galenus, ſitæ ſunt in ſolidis, humoribus, atq; ſpiritibus, hęc verò omnia, vt ait Hip. quarto de morbis, & lib. de loc: in homine, fiūt ex cibis &

L potibus

potibus, optimè concoctis, atque diſtributis, diſtribuuntur, & concoquuntur: ſi nec quantitate excedant, neque naturam, & qualitatem vllam contrarias habeant; ſic enim intelligendus Hipp. quando in lib. de loc in homine dicit corpus florere, vbi vincit cibos, contrà autem vbi vincitur ab ijs; Vndè mihi quoq; placet, vt cibum capere hoc in loco ſit, nõ tantum cum appetitu, ſed & cibum in ẽt qualitate cõmoderatum ſumere; Etenim certiſſimũ eſt, ſi æger vtatur herbis, alijſuè edulijs, quæ appetat, & ſint uitioſi ſucci, haud quaquam uires eſſe re-

Dubitat. cuperaturum, etiam ſi in quantitate non erret. Sed quæ nã eſt neceſſitas, cur medicus debeat cognoſcere peccari in copia, ſi cibum cum appetitu ſumat conua-

Reſponſio. leſcens, nec robur aquirat? Eſt hæc, quoniam appetitus in conualeſcentia, aut eſt bonus, aut eſt vitioſus (hoc eſt) ob nimiam frigiditatem, ex ſucco aliquo impuro, & tetro ortam. Si ſit naturalis, cum ventriculus bene valeat, & corpus perpurgatum ſit, ſignum eſt non præparari rectè alimentum, & conſequenter non fieri bonas coctiones, atque hoc non uitio temperamenti ſtomachi, ſed potius obiecti (hoc eſt) nutrimenti, quod ſit improportionatũ quantitate: Quod ſi appetitus non ſit naturalis, ſequitur id quòd dicitur in ſecunda parte aphoriſmi, vt ſcilicet corpus egeat euacuatione (hoc eſt) vtiti corpore, atque adeò in ipſo ſtomacho uitioſi reperiantur ſucci, qui niſi euacuentur, & appetitus naturalis euadat, haud fieri poteſt, ut optimæ coctiones fiãt, corpus nutriatur, tandemq. ui-

Dub. res recreentur; Sed dicet aliquis, quomodo cognoſcitur appetitus naturalis à vi-

Solut. tioſo? Cognoſcitur quia eſt circà cibos familiares, & naturales, vt circà panẽ, & vinum, alio modo cognoſcitur, quia durat, nec faſtidium incurrit: Sic enim di-

Panis homini cibus naturalis. cebat Ariſtoteles in probl. cętera ędulia frequentiùs vſurpata generare faſtidium panem autem non, quia hic eſt naturalis, non illa. Preterea cognoſcitur, quia naturalis appetitus ſedatur aſſumpto debito cibo; contrà vitioſus nõ ſedatur, immò

De qua euacuatione loquatur Hipp. in preſenti ſæpè augetur. Cognoſcitur etiam ſignis malè olentis ſtomachi, vt acetoſitate pondere, nauſea, &c. Quod uerò dicit Gal. de euacuatione duplici ab Hipp. frequenter commemorata, ſcilicet, vel per ſanguinis miſſionem, vel per pharmaca purgantia, manifeſtum de hac poſteriori aphoriſmum eſſe intelligẽdum; ob ſubſequentes aphoriſmos, huic coniunctos, in quibus rectè colligitur de purgatione per pharmaca ſermonẽ haberi: quamquã non inconueniat, quin etiam aliquo pacto intelligi poſſit de euacuatione p inediã, & ſanguinis miſſionẽ. Sũmatim, vt uera ſit præſentis aphoriſmi ſententia, oportet, ut in primis qui morbo conualeſcit, eius conualeſcentia uera ſit, non ſpuria, de qua loquitur Auicen. ſecunda quarti cap. de regim. conualeſc. quòd habeat naturalem, & uerum appetitum, non autem ob uitium alicuius humoris, aut nimiæ frigiditatis, & quod cibum capiat, qualitate, & ſubſtantia proportionatum; nam ſi tunc, nec uires, nec robur vllum recuperet, ſignum eſt facultatem coctricem non poſſe cibum immutare, cumq. hoc nõ contingat ratione qualitatis cibi incoctilis, neceſſariò cõtingere ob im ꝓportionatã ipſius copiã coniectandũ: Preterea, ſi nõ recuperet uires, nec cibum capiat, ſignum eſt quod corpus eius indigeat euacuatione, eò quòd aliquæ prauæ materiæ ſint relictæ, quæ ſimul & appetitum lædant, & prohibeant conſequenter, ne uires recuperentur. Sed quæſitu dignum eſt utrum

Quæſitũ. in uero conualeſcentere, reperiri poſſit appetitus mendoſus; ſiquidem, ubi corpus eſt

pus eſt

pus eſt rectè perpurgatum, ità ut nihil reliquiarum in eo remanſerit, rationi conſonum uidetur, ut omnes uenę ex ratione inanitæ debeant attrahere, atque ab ore ſtomachi, ita exſugere, ut appetitus uerus conſequatur: quemadmodum copioſè diſputat Hippocrat. lib. 4. de morb. Ex altera parte uidetur poſſe fieri, vt euacuatio paullò maior fiat, ex qua etiam relicta ſit ingens, & nimia attrahendi, atque ſugendi cupiditas. Prò cuius quæſiti reſſolutione dicendum eſt in primis, Hipp. in lib. de flatu ſcriptum reliquiſſe, omnem famem eſſe morbum, quod non eſt intelligendum ſimpliciter, ſed quodam pacto, quoniam eſt deſiderium cum moleſtia, cuius curatio, ſeu expletio eſt cum voluptate: non dicitur tamen uerè morbus, quia eſt naturale deſiderium. iam verò hoc deſiderium vitiari poteſt, vel ſecundum exceſſum, vel ſecundum defectum; ſecundum exceſſum, quando plus appetitur, quàm coqui poſſit, quod fit vel vitio temperamenti frigidi maximè cum materia frigida, & acida, coniuncti, vt in bulimo, vel ob nimiam euacuationem. Secundum verò defectum læditur, aut ob ſtomachi, & præſertim ipſius oris infirmitatem, vel ob multitudinem humorum, ipſi ſtomacho innatantium, aut ob attractricis Iocinoris debilitatem, aut ob totius corporis plenitudinem, aut ob caloris natiui paupertatem: In conualeſcenti verò poteſt deficere appetitus, quia ſit aliqua copia humorum in ventriculo, atque etiam in toto relicta; poteſt uerò excedere, ob nimiam attractionem, ità vt vaſa ſint nimium exinanita, atque ob id fiat magna attractio, ab ipſis, & à iocinore: vnde appetitus maior, quàm coctrici facultati conueniat; Vſus aphoriſmi eſt in predic. & curando, &c.

Reſpon.

Famem quot modis vitiari contingat.

---

9 *Corpora cum quiſpiam purgare uoluerit: oportet fluida facere.*

VT dicebam Gal. in commentario antecedente viſus eſt ſentire, multò meliorem ordinem futurum, ſi ſequens aphoriſmus antè hunc ponatur, perindè, ac ſi Hippocr. dicat, corpus egere purgatione, ac ob id non eſſe nutriendum priuſquam purgetur, ne lædatur. Verum tamen, & ſi minimè inficias eā poſſe quoq; Galeni connexionem accōmodari, nihilominus, quia omnes antiqui contextus hunc ordinē habent, atq; is minimè diſſentaneus, & aſpernādus eſt, malo ipſum ſequi quā alterum Galeni introducere. Eſt igitur apta connexio præſentis aphoriſmi cum antecedente, quoniam cum dixiſſet, ubi nec capiunt cibum, nec reficiuntur ægri, eos egere purgatione, nunc monet, ne tamen eiuſmodi purgatio temerè fiat: ſed prius corpora ipſa fluida fiant. Celſus autem libro ſecundo cap. 13. dicit, quiſquis veratrum daturus erit, id agere antè debet, vt accepturi corpus humidum ſit. Adeò ut hæc ſententia ſit purum præceptum, pro medicina facienda, nec ullam obſcuritatem habeat, id tantummodò Galenus putauit eſſe examinandum, quid apud Hippocratem ſignificet purgare, & quid εὔροα τὰ σώματα ποιεῖν. Dicit primum σώματα, quia cum interdum purgetur totum corpus, interdum pars, hic loquitur de totius purgatione, in qua eſt neceſſe corpus fluidum facere, quod non in purga-

Connexio.

Scopus.

tione partis, χαθαίρεσθαι, ideſt purgare; etenim purgationem ſignificare euacuationem humorum, per ualida medicamenta, aut ore, aut aluo factam, præter præſentem commentarium, alijs quoque in locis docuit Galen. & licet dicat, ſæpè etiam κάθαρσιν, ſiue purgationem ab Hipp. vſurpari, pro ea etiam prauorum humorum euacuatione, quæ ſponte naturæ efficitur, nihilominus hoc in loco pro ea purgatione tantum accipitur, quæ fit ab arte, quod præ alijs ſatis teſtatum facit modus loquendi Hip. dum dicit, vbi quis vult purgare: & dixit vbi quis non ubi medicus, quoniam hoc præceptū eſt, non ad ſolos medicos, ſed & ad quoſuis alios: ſiquidem tempore Hipp. omnes ſeſe purgabant ſpontè, ut eſt apud Herodotū. & omnes erant medici. *Voluerit.* Cur ſic locutus ſit Hipp. cauſſa fuit: quia medicus interdum purgat libera voluntate, interdum coactè: vbi voluntate libera purgat, ſemper debet fluidum facere corpus, non item vbi coactè. Porrò dictio illa ἐυροα, ab interpretibus id ſignificare putabatur, vt ſi uomendum ſit, corpus medicamentis vomitorijs, præparetur; Sin aluus ſubducenda, idem agatur frequenter aluum ciendo, vel clyſteribus, vel alijs mollientibus. Atqui Gal. haud ità populare præceptum propoſuiſſe putat, ſed aliquid grauius, & vtilius, quod quotidianis experimentis comprobetur, nimirum, vt viæ clauſæ reſerērur, craſſi, & viſcidi humores attenuentur, & detergeantur: ſic enim multò facilius, & tutius purgationes, quantumuis graues, fiunt: atq; hæc eſt litteralis explicatio, tàm ipſius contextus, quàm commentarij Gal. ſupereſt, ut uideamus, quæ ſit ratio rectè præparandi corpora, tum ad uomitum, tum ad alui ſubductionem, cum. n. præparatio ſit quædam operatio, & omni operationi perficiendæ quattuor neceſſario ſpectanda eſſe præceperit Ariſt. ſcilicet quando operari oportet, quantū, quibus, & quomodo. Iccircò cum hæc operatio maximi ſit momenti in medicina facienda, de his omnibus breuiter, ſed perſpicue tractabo. Verum illud primum ſolet in controuerſia verti, an hæc operatio ſit ſemper ante purgationem neceſſaria, nam nō defuerunt inter veteres, qui putarunt eſſe ſuperfluam, ſed ſolummodo oportere ipſam facultatem expultricem irritare, quæ poſtmodum per ſe expellit: ſed ueritas eſt, duos eſſe caſus, in quibus non eſt expectanda humorum pręparatio, unus eſt quando humores turgent, hoc eſt impetu ſi natura agitantur, quo in caſu præſentaneum imminet periculum, ne materia ad nobiles partes lata ineuitabile exitium afferat, niſi extra corpus aliquo medicamento trahatur; id quod uoluit intelligere Hip. 1. aph. 22. quando dixit cocta eſſe medicanda, niſi materia turgeat, & 3. Epid. quando ſimiliter dixit eſſe purgandos uentres, ſi cocta ſint, infra quidem ſi cognoſcetur eſſe firmatam materiam, eo quod non adſint anxietates, uel capitis grauitates, calores mitiſſimi ſint, febres deſinant poſt acceſſiones: hæc enim materię, nec furentis, nec turgentis indicia ſunt. Supra uerò in ipſis acceſſionibus, ſiquidem tunc, & ſpontè ſurſum humores tolluntur, quando adſunt anxietates, capitis grauitates, & inquietudines; Alter caſus eſt quando materia tenuis, & ſeroſa eſt ſuaptè natura, ità ut quolibet, uel minimo irritatorio ſit prompta ad exeundum: Alioquin ſi medicus abſq; præcedente ulla præparatione, humores tentet purgare, non pauca, nec parua detrimenta ſubſequūtur, inter quæ tria ſunt præcipua. Vnum eſt, quod interdum plus boni, quā mali euacuatur, ſemper certè aliquid boni. Alterum eſt, quod lædens humor impe-

Præparatio, an ante purgationē ſēper neceſſaria.

impeditur quo minus coctionẽ aſſequi poſſit: Etenim facta imbecilliore, ex importuna euacuatione, natura, multò magis, boni æquè, ac praui humores ſimul cõfunduntur: Tertiũ eſt, qđ materia, quæ ante erat benigna, malignitatẽ aquirit, præter hæc mala, ſunt multa alia à Gal. cõmemorata in hoc cõmentario, ſ. uertigines, tormina, anxietates, pulſus abolitiones, diſſolutiones, & alię multę difficultates. Iam uerò tẽpus pręparandi eſt, quando purgatio exigitur, & quãdo inteſtina ac primę illę, & latiores uiæ ſint à fœcibus, aliiſq. promotis excrementis liberatę, ſi.n. ante hoc pręparationi ſtudeatur, periculũ imminet, ne inuenta ijs in ductib. excrementa à præparantibus, intro magis pellantur, ſicq. augeantur obſtructiones, & alia mala: Fit uerò prædicta euacuatio, non modò lenientibus pharmacis, & clyſteribus emollientibus, uerumetiã ſanguinis miſſione: Quantitas verò tam continua, quam diſcreta præparationis, indicatur à copia, & natura ipſius materiæ peccantis, & euacuandę: quia ſi copioſa ſit, craſſa valde, & in profundioribus partibus latitans, planè opus eſt, & tempore in pręparatione, & maiori menſura; Sin autem è contra ſeſe habeat materia, pauciori tempore, ac menſura præparantium opus eſt: Pleriq. practicantes putant ſat eſſe, ſi ſyrupi vocati, ad ſummum ſex vnicarum pondere ſumantur, in eorumq. uſu quinque uel ſeptem diebus pergatur, & ſi neceſſe eſt, præparatio iterum, atque iterum repetatur. Verum ipſe, & ratione & experientia didici, præſtare ſemper ſi, & ſirupi in maiori menſura capiantur (pro captu tamen, & proprietate ægri) & in ipſorum uſu diutius pergatur; Sic enim uaſa humidiora reddita, attractioni humorum melius obſequuntur, & ipſimet humores, magis præparati facilius exeunt; neque repetere purgationes adeò eſt neceſſe: Quæ uerò debeant eſſe medicamenta præparantia, accommodatiſſimè docet Galen. in com. uidelicet ſummam eſſe, vt vim habeant humectandi, detergendi, attenuandi, atque vias aperiendi. Cum enim peccantes humores ſint plerumq. craſſi, uiſcidi, atq; bonis permixti, oportet incidantur, detergẽatur, & à probis ſuccis ſeparentur; Cum etiam ſint in profundis partib. atq; uiæ clauſæ, & induratę ſint, neceſſe eſt eas humectare, uel balneo vel cibis, atq; etiam aperire: & hoc eſt quod dicebat Hip. 4. aph. 13. 14. 15. ſcilicet humectandum eſſe, & quieſcendum: & 5. in 6. Epid. 29. eſſe lauandum, Sed copioſius hac de re dixit Hippoc. 6. Epid. ſect. 1. initio, ubi dicebat tranſitus aperiri, vt nares, & alia, quibus opus eſt, & ut conuenit, & qualia, & ubi, & quantum & ſudores, & alia. Modus denique præparationis eſt, ut ſemper pręparantia ſtomaco uacuo ſumantur, quò intimius penetrare queant calida hyeme, uere, & autumno: æſtate egelida: vt ait Hip. de oxymele, ſcilicet, hieme calidum, æſtate frigidum eſſe dandum; Hoc itaque totum apud Hippoc. eſt corpora ὑγρὰ, ideſt fluuida facere; Sed dicet aliquis veſtrum eſt ne hic aphoriſmus idem cum uigeſimoſecundo prioris, lib. ſi quidem idem uidetur eſſe, corpus ante purgationem eſſe pręparandum, & materiam eſſe, priuſquam euacuetur, coquendam; Sed quamquam uideantur parum diuerſę utręq. ſententię, Eſt tamen non nihil inter ipſas diſcriminis, non ſolum quia hęc uidetur magis uniuerſalis, ut dicunt aliqui, ſed quia hęc uidetur ſola reſpicere corpora, illa uerò ſolam materiam, adeo ut ex utriſque poſſit componi, utiliſſima ſententia, & doctrina ſecuriſſima haberi pro ipſa medicina prudenter, ac feliciter exercenda.

10 Non

10 *Non pura corpora, quantò plus nutries, tantò magis lædes.*

ILLVD verum eſſe puto, quod alijs quoque interpretibus placuiſſe animad-
Connexio. uerti, nempè præſentem aphoriſmum hic eſſe bene locatum, atque ſatis con-
cinnam eſſe ipſius cum ſuperioribus connexionem, quia cum Hippoc. ſuprà do-
cuerit, qui ſint purgandi, ſcilicet non appetentes cibum, & quomodo debeant
præparari, ad hoc vt tutò, & faciliter purgentur: nunc quaſi reddens rationem,
cur purgari debeāt, cibum cum appetitu, non capientes, inquit, niſi purgentur,
quantò plus à medico ipſis offertur, tantò magis lædi. Eſt enim hæc ſententia, &
dogma, & præceptum, quo ſcilicet monentur medici, ne inappetentes uitio pra-
Scopus. uorum humorum, alere (quod faciunt pleriq́.) nitantur: quoniam præterquam
quod uiribus nulla utilitas præſtatur, nec alendo corpori quicquam conducit, il-
lud etiam incommodum ſequitur, vt corruptus nouus cibus, tantò magis pra-
uorum ſuccorũ molem augeat. Atq; hoc eſt ſummatim totũ illud, quod Gal. in
commentario pauciſſimis uerbis docuit. Verũ ſunt alia, quæ opus eſt paullò dili-
gentius conſiderentur, atque examinentur. Atque illud in primis occurrit, quę
Dubit. propriè nuncupentur impura corpora, nam ſi Galen. mentem ſequamur, is in
commentario uidetur ea in præſenti ſtatuere, quæ potiſſimum in ſtomacho ca-
chochymiam geſtant, ex altera Hippoc. 6. Epid. ſect. 5. tex. 33. dicens ἀκαθάρτυς,
ideſt impuros, nõ eſſe exercendos, ne fiant vlcera, utitur ea uoce (etiam ſecũdum
Galeni interpretationem) in cacochymia totius corporis, & pręſertim ſecundum
cutem, (ut etiam Ariſt. 5. ſect. prob. 27. & Theophraſtus lib. de ſudoribus docue-
runt. Qui Ariſtot. reddens rationem, cur aliquibus fiant vlcera dum exercentur,
reſpondet eſſe, quoniam craſſi, amari, & ſalſi ſucci, qui in corpore reperiuntur,
cum motu diſſipari nequeant, per carnes diſtributi rumeſcunt, incaleſcunt, &
conſequenter exulcerant, ubi etiam ipſe utitur uoce ἀκάθαρτον; Imò ipſemet Ga-
len. 3. aph. 20. huic aphor. Hipp. annuens, ſimilia dicit. Præterea uidetur admo-
Altera dum durum præſentem ſententiam in medendo ſequi, quoniam ſi corpora im-
dub. pura plus lædantur, quo plus nutriuntur, ſequetur, in corruptione humo-
rum ingenti non eſſe alendum, aut parciſſimè, cum tamen in febribus prauis,
in quibus uirium ingens fit ruina, plerique vberrimum alimentũ præbeant:
& ex altera parte idem Hippocr. 7 aph. 65. dicebat. Si quis cibum febricitan-
ti præbeat, ſano quidem robur, laboranti autem morbus. Prò primo dicen-
dum eſt, id quod ſcribit Hippoc. in lib. de ſalubri diæta, tria eſſe genera corpo-
Ad primũ. rum, quæ ἀκάθαρτα, vocantur. Vnum genus eſt eorum, qui ſuccos crudos, &
prauos in uentriculo tantum habent, qui cognoſcuntur ructibus, anxietatibus,
Corpora ĩ- & inappetentia; Secundum eſt cum bilis circa uentriculum redundat, quod co-
pura, quæ gnoſcitur ſiti, atque oris amarore; Tertium eſt eorum qui habent prauos humo-
dicantur. res in uiſceribus, atque adeò in toto. De priore certè loquitur hoc in loco Hippo.
quemadmodũ de tertio lib. 6. Epid. ſect. 5. & cum eo Ariſt. atque Theophraſtus
loquuntur, ſiquidem motu à viſceribus, & uenis, in carnes, & cutem propulſi hu
mores ſalſi, amari, & acres vlcera faciunt. Ad ſecundum nonnulli puta-
runt hic, Hippocratem non loqui de omnibus indifferenter, ſed tantummodo de

ijs im-

ijs impuris corporibus, quæ ita affectum habent, prauis ſuccis, ventriculum, vt appetitum adimant: quaſi verò in his tantum ſit verum, quod quò plus nutriantur, eo magis lædantur: Sed contrà hoc eſt in primis authoritas Hipp. nuper citata ſeptimo aphor. 67. quam licet Galenus non videatur acceptare, vt Hippocraticam, attamen vult illud verum eſſe, quod ſicuti cibus ſanis robur, & vires auget, ſic ægris augere morbum, & verè cibus nunquam iudicatur à morbo, ſed à viribus, cum remedium, non cibum poſtulet morbus. Ad hęc certiſſimum eſt in uiſceribus quoque, & in toto corpore, ab alimento ſuppeditari ſegetem putredinis, & cacochymię, quia vt alibi dicit Gal. quicquid tangitur à putrido, & corrupto putreſcit, & corrumpitur, pręterquàm quod cum ſucci fiant in Iocinore, atque ibi ſint uitioſi ſucci, certè non poſſunt fieri, ex alimento, boni, vnde neceſſariò, alijs prauis adiecti, augent malum, & conſequenter, magis alimentum lædit quàm iuuat. Auuic. 3. Primi doc. 2. cap. 7. eam ſententiam explicatiſſimam habuit, vt vbi humores ſunt corrupti in corpore; æger rem bonam largiter comedat; Ad hæc videtur etiam hoc rationi conſentaneum, quoniam primus Scopus medici eſt, cuſtodire vitam, quod ſit cuſtodia virium, quæ alimento ipſo ſuſtentantur, & augentur: imò corpora leproſa, & ſcabioſa, quæ ſunt maximè impura niſi nutrirentur, multò magis læderentur, ſicut etiam qui laborant febribus malignis, & peſtiferis, niſi ſuſtententur citò occidunt.

Obiectio.

Solutio aliorum.

Alij itaque in hac non leui difficultate dicunt duplicem eſſe impuritatem, ſecundum quantum, & ſecundũ quale: & nutricationem duplicẽ eſſe, aliã purè reſumptiuam, aliam quoque alteratiuam, de qua loquens Hippocr. lib. de alim. dicebat optimum in alimento medicamentum. His poſitis addunt corpora impura, ob quantitatem non eſſe nutriẽda cibo puro, & multũ nutriente, impura uerò ſecundũ quale nutriri debere cibo nutriẽte, & alteratiuo, ideſt cibo medicinali. quæ reſſolutio non diſplicet, tametſi Hippocrates verè non uocet corpora impura, quæ ſunt plethorica, ſed tantum, quæ ſuccis malis abundant, quemadmodum etiam uocant Ariſt. ac Theophraſtus.

Auctoris sol.

Ego verò ſemper fui illius ſententiæ, vbi uires labuntur, vel ob inſignem, vel ob ingentem repletionem ſecurius eſſe moderatè nutrire, quam liberaliter, vt faciunt plerique. nam certum eſt, ſi ob malignitatem hebetatus, & violatus calor natiuus non poteſt coquere, quantò plus cibi offertur, eò crudiores ſuccos, qui deindè facile putreſcunt, & naturam magis aggrauent, produci: quod etiam ex ingenti fœcum fœtore cognoſcitur, vt multò ſatius ſit paullò minorem, qui tamen coquatur, exhiberi; nec hoc eſt contemnere uitalem Scopum, ſed potius ad eum omnes conatus dirigere, quando, niſi morbus, & morbi cauſſa, qui uires, & conſequenter uitam inuadunt, compeſcantur, & ſuperentur, quis non uidet, ali uitæ inimicum, & deſtructorem, dum putatur cibis nimijs occurri; Nec ualet, quod tertio in tertium Epid. dicebat Gal. in ea peſtilenti conſtitutione fuiſſe ſeruatos, qui ſibi ipſis uim inferentes cibum capiebant; quando aliud eſt, nil pęnitus alimenti capere, aliud capere, ſed parum: ſine cibo pęnitus uiui nequaquam poteſt. at modico uiuitur; quando ſcimus pleroſq́. etiam ſanos minimo cibo diù uitã protraxiſſe; Atque in ea conſtitutione, uſque adeò uis appetitrix erat oblæſa, & attrita, ut potius eligerent certum exitium, quam cibum capere, undè, ſi qui etiam ui aliqua cibum modicum capiebant ſeruabantur; quare ex

re ex eo loco non colligitur, cibum multum laborantibus febre peſtifera, eſſe ſumendum, ſed ſi nullus ſumatur, certam mortem ſequi, cum uires duplicem hoſtem habeant, & morbum, & inædiam. Eſt itaque ſententia Hippocratis æternæ veritatis, corpora impura quando plus æquò, ſeu pluſquam exigant vires infirmę, & puſillus calor natiuus nutriũtur, tunc multò plus lædi, quàm ſi vel pura eſſent, vel cibus eſſet proportionatus calori, qui coquere debet. vt ob id medici maximè hoc animaduertere debeant, ne ſe patiantur ſeduci à mulieribus, & ignaris adſtantibus, qui ſemper metuũt, ne ęgri fame pereant; ſed cibos offerãt, qui mole non multi ſint, ſed alant nec onerent, vt dicebat Plinius, quales ſunt vitelli ouotum, quos neſcio, cur tãtopere aliqui damnent; cum nihil ſit, quod in aduerſa valetudine æquè alat, nec oneret, ſimulq́. vim & cibi & potus habeat. Ptiſſanã ẽt cum carne pulli ſoleo curare, parari, quę vim medicamenti, & alimẽti ęgregiam poſſidet, imò ſi vmq̃ verum eſt illud Hippoc. quod habet in libro de alim. optimum eſſe medicamentum in alimẽto, certè in hoc caſu veritatem habet: vndè laudo eos, qui ex carne, medicamentis cordialibus, & putredini reſiſtentibus commixta, ſuccum arte extrahunt, quem Auuicenas aquam carnis vocaſſe arbitror, & quem facilius à calore imminuto ſuperari, ac ſimul vim cibi & remedij habere, non eſt dubitandum.

Ouorũ, ac Ptiſanæ. in ægris cibandis vtilitas.

---

11 *Facilius eſt impleri potu, quam cibis.*

Connexio. MANIFESTISSIMA, & à Galeno etiam ſignificata eſt, præſentis aphoriſmi, cum antecedente connexio: quandoquidem, cum dixiſſet, corpora impura quo plus nutriuntur, plus lædi, atque ex eo ſignificaſſet debere quidem ali, ſed modicè, & cibis ſuperatu facilibus: ſtatim quæ ſunt huiuſmodi alimenta, ſubiungendum eſſe duxit, atque hæc dixit eſſe potus, quibus homines facilius aluntur, quam cibis: Sed licet ſententia videatur perſpicua, latius tamen explicanda eſt, eo maximè quod pręceptum complectitur in medicina exercenda, non minus vtile, quàm neceſſarium: Sed priuſquam ulterius progrediar, eximendus eſt ſcrupulus, quem à nemine cognitum, aut ſaltem propoſitum obſeruaui, & eſt cur Hip locuturus de facile reficiẽtib. dimiſſit odores, quos tamen lib. de alim. commemorauit, imò circà initium octauæ ſect. ſexti Epid. mandauit, vt in uictu inſtituendo magna ratio habeatur odorum. Ad q̃ dubitationem reſpondendũ eſt, qđ quia uerè odores ſolũ ſpiritus recreant, ſed nõ replẽt corpora exinanita, de qua repletione loquitur hic Hip. (ut ait Celius aurelianus) imò cum hos libros ex epidemicis conflarit eam partẽ dimiſſit, tamquam non ita vſu à ſe ipſo adhuc compertã; Itaq; uidẽdum quid Hip. intelligat noie potus, quid nomine cibi, quid prò facilius repleri; Ποτός, καί πῶμα, eſt generale, quoddam nomen ſignificãs id quod adeò liquidum eſt, vt potari queat; & licet in lib. de Vet. med. uideatur diſtinxiſſe ῥοφήματα, ideſt ſorbitiones à potibus, attamen multò frequentius ſub nomine potus, ẽt ſorbitiones complectitur, perindè àc in primo lib. aph. accepit, cum dixit febricitantibus conuenire uictum humidum, ideſt cibum ſorbilem; Sic enim ſæpè loqui ſolet Hip. ubi febris ad eſt, dandas eſſe ſorbitiones, cibos

Scopus.

Dubit.

Reſpõſio.

uerò

verò vbi febris non eſt: Hoc itaque in loco non ſimpliciter Hippocrates dicit potum more vulgus, qui ſic vocant vinum, aquam, iuſcula; ſed quidquid cibi nulla maſticatione eget; ſed ſolo ſorptu, aut hauſtu capitur, cuiuſmodi ptiſſanæ genus omne, carnes contuſæ, aliaquè fercula ità parata, vt bibi queant; hæc enim, tribus rationibus, in ægris, & præſertim febrientibus commendari ſolent: vna eſt, quia dum colantur, craſſum excrementum, & alendo ineptum abijcitur; altera eſt, quòd ſi nil abijciatur, vt fit in pane trito, ſic tamen pararum redditur facilius coctu, & diſtributu; quandoquidem ad hoc, vt fiat chylus neceſſe eſt opera ventriculi prius eliquetur, vndè ſi id fiat extrà uentriculum, certum eſt ipſi hunc laborem adimi, propereaquè promptius chylum fieri. Tertia eſt, quia maſticatio fit cum motu, motus cum labore: vndè cum febrientes conſumata quiete egeant, certum eſt, ſubtracta maſticatione multò quietius ipſos eſſe acturos. Iam verò de cibo, quem hic appellat σιτίον, ſciendum eſt hoc nomen ab Hippocrate frequentiſſimè vſurpari, pro quolibet alimento ſolidiore, contradiſtincto à ſorbitionibus, alijſquè liquidioribus edulijs, quemadmodum nunc accipiendum eſt: quod non modo ſumitur cum omnibus recrementis, verumetiam ipſi uentriculo non exiguum laborem in eliquando, & dentibus in mandendo præbet; Porrò quid ſit facilius repleri, ſeu ῥᾷον, πληρωθαι, vt loquitur Hippocrates, videtur Galenus declaraſſe, cum de eo loquatur, tamquam de renutritione, & certè verum eſt, alimenta liquidiora, & minori negocio, & uelociùs reficere atque renutrire corpora egena, ſolidioribus; Verum illud quoque non eſt à ueritate, atque à ratione alienum cibis liquidioribus homines ocyùs ſatiari, quam ſolidioribus, vt ubi fami nimiæ ſit occurrendum, præſtet id agere liquidioribus, quam ſolidioribus edulijs, de qua re ſuo loco aliàs agemus; Verum id ſciendum eſt, quod Galenus copioſè ſatis explicat aphoriſmo decimooctauo huius lib. & de quo ſine ulla neceſſitate longam diſputationem inſtituit meus Conciuis; ſcilicet aliud eſſe multum nutrire, aliud citò nutrire: dicitur enim multum nutrire, cuius ſubſtantiæ maior pars in corporis nutriendi ſubſtantiam conuertitur, vt ſunt oua ſorbilia, & contuſa, ac eliquata caro: Dicitur uerò celeriter nutrire, id quod pauciori tempore conuertitur in nutriti ſubſtantiam: Multum ergo nutrire, & paucum poſſunt, tam ſolidi, quam liquidi cibi, Ceterum liquidi ſemper celerius conuertuntur in ſubſtantiam quàm ſolidi, eò quòd minoribus, & paucioribus caloris natiui actionibus egent: & quamquam Auuicenna prima primi doct. 4. cap. 2. dicat, maſticatione fieri aliqualem coctionem in ore, ob ſaliuam quæ cibo maſticato immiſcetur, haud tamen tanta eſt, quin uincatur à præparatione, quæ eſt in ipſis cibis eliquatis aut arte, aut natura: quemadmodum eſt de lacte, quod ſcribit Galenus ſexto de Pl. Hippoc. & Pl. 6. nutrire abſquè hoc quod à ventriculo quicquam immutetur, licet neceſſarium ſit, ut & ipſum in iocinore alterationem ſuſcipiat, atque in ſanguinem conuertatur: Sed dubitari poſſet utrum quæ ſunt liquida cæteris paribus poſſint plus nutrire, quam ſolida; nam ex una parte eſt ſententia Galeni ſeptimo method. capite ſexto vbi ſcribit quæ multum nutriunt, habere ſuccum craſſum, & uiſcidum, nec facile co-

Per potũ quid hoc loci intelligẽdum.

Sorbitiones cur febrientibus vtiles.

Notandũ.

Dubitat.

qui, caiuſmodi eſt caro ſuilla, (quam cur Auicēna dixerit eſſe facilis digeſtionis nō video niſi dicamus ipſum locutum eſſe ex ſententia Chriſtianorum, qui id ſibi retulerint cum lege prohiberetur eam guſtare,) & 18. huius dicebat liquida omnia parum nutrire quòd pars aquea ipſarū, quæ multa eſt diſſipetur, atque per vrinam, vel ſudorem exeat; uel per inſenſibilem tranſpirationem: pars uerò ſola craſſa, quæ eſt exigua in ſubſtantiam nutriti conuertatur: Exaltera parte eſt authoritas omnium penè medicorum, qui inter maximè nutrientia ponunt ſorbilia oua, quæ ſumuntur abſque vlla maſticatione, & inter liquida alimenta recenſentur, ſimiliter de iuribus videtur aſſerendū, quibus, & carnis ſuccū adijciendū de quo Gal. tertio de alim. fac. Sed eſt, & altera difficultas, quoniã Gal. 8. de med. local. cap. 4. ex Archigene, inter ea quæ aceruatim nutriunt ponit cochleas, & bulbos, qui craſſiſſimę ſunt materię, quo in loco haud numerat vinum ſimpliciter, ſed vinum cum pane. Pro hac itaque difficultate confugiendum eſt, ad regulã nobis relictam à Gal. in primo de alim. facult. in fine cap. de lupinis, Vbi docet quod, quę humidiora ſunt, minus quidem nutriunt, & facilè diſſolubile nutrimentum afferunt, at celeriter alunt: contrà, quę ſunt duræ, craſſę, & uiſcidę ſubſtantiæ, vt cochleæ, & bulbi, plus quidem nutriunt, & permanentius alimentum afferunt, at cum difficiliter coquantur, & tardius diſtribuantur, neceſſariò quoque haud citò reficere, & renutrire poſſunt: quod autem ſpectat ad oua ſorbilia, dicendum eſt aliud eſſe molle nutrimentum, aliud liquidum, uel humidum: nam quę mollia ſunt propriè, ſunt veluti media inter humida fluida, atque ſolida, ſeu dura, & interdum magis ad hoc, vel ad illud declinant. Iam uerò oua ſorbilia potius quodammodo ad ſolidum accedunt, ſi coquantur, vt decet, ac propterea nutrimentum afferunt multum, ac permanens, ſed non ità citò reficiunt: quemadmodum uinum cum pane, cui meritò Archigenes primum locum dedit inter citò reficientia alimenta: Vnde notare ſoleo propterea voluiſſe Archigenem admiſcere panem vino, quod vinum abſque illo haud nutriat, quemadmodum dixit Alexander in problematib. qua de re copioſius in prælec. bonon. Vnde ſemper exiſtimaui in loco Archig. apud Galenum mendoſum eſſe contextum, & loco cochlearum, & bulborum eſſe legendum halicam cum vino, tum quia idem Galen.. ſecundo aphoriſmorum decimooctauo & cochleas, & bulbos negat aceruatim nutrire, & primo ad Glauc. 14. ſic loquitur, tum quia Ætius, vbi ſermonem habet de Cardiacis, omnia ad uerbum transferens in ſuum tractatum ex loco illo 8. de med. loc. habet loco cochlearum, & bulborum, halicam. Vtilitas aphoriſmi manifeſta eſt, ſcilicet docemur, vbi reficere oportet quo genere cibi ſit vtendum, ſcilicet liquido, aut ſaltem molli.

Solut. dubitationis [margin note beside "ter, ſed vinum cum pane. Pro hac itaque difficultate…"]

Vinum cū pane, citò, & multū nutrire. [margin note beside "ità citò reficiunt…"]

12 *Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium, recidiuas facere conſueuerunt.*

HABETVR hic aphotiſmus etiam ſecundo Epidem. ſect. 3. Vt verò connectendus ſit ſuperioribus Galenus ſatis appoſitè docuit, quaſi ſit. *Connexio ex Galeno*
ueluti quædam cofirmatio, quòd vbi in conualeſcentia non reficiuntur ægri opus habeant purgatione, alioqui, ſi relinquatur aliquid poſt morbum ſedatum, neceſſe eſt, vt morbum pariat. Sed nimis longinqua eſt hæc continuatio, *Authoris ſententia.*
vndè præſtat dicere ex ijs eſſe, qui nullam habent (ſaltem euidentem) connexionem. Ex hoc autem patet, hanc ſententiam eſſe partim præceptum curatorium, partim dogma quoddam prognoſticum: Eſt enim præceptum, quia vbi aliquid relinquitur humorum, qui morbum fecerunt, neceſſe eſt ut ſit maculatũ: cumq; corrigi neq̃at, ſequitur ut facilè eius malitia progrediatur, ſicq; morbũ tandẽ pariat: eſt quoq; pgnoſticũ dogma, ſi quidẽ ubi morbi abſcedũt, non facta pfecta peccantiũ humorũ euacuatione, nec ægro appetẽte, aut uires recuperãte, prędicendũ eſt, morbũ eſſe reuerſurũ; Atq. hęc eſt ſentẽtia breuiter à Gal. explicata: circa quã nõnulla ſunt cõſiderãda non inutilia, nimirũ, Quæ ſint *Dub.*
quæ relinquuntur: & quæ cauſſa, propter quã interdum poſt iudicationes relinquantur aliqua. Secundum eſt quę nam ſint uerę cauſſę recidiuæ, & quid ipſa re- *Altera.*
cidiuatio. Circa primam duo ſunt quę potiſsimum relicta, faciunt reuerti morbum, vt docet Galen. 6. Epid. 3. 11. Primum eſt materia morbifica (vt dicebam) *Ad primã*
contaminata, aut ſemiputrefacta, aut etiam putrefacta, atque veluti in cinerem conuerſa: aut craſſefacta, ſubtilibus partibus diſsipatis: Alterum eſt mala qualitas ſeu vitium relictum, vel in aliquo uiſcere, uel in parte ipſa ante affecta. Etenim etiam ſi quiſpiam hydropicus ab Aqua liberetur, vbi tamen remanet in Iocinore, vel liene uitium, facile reuertitur; ut ex lib. 2. prorrhet. colligitur, vnde dicebat Celſus, Eraſiſtratum optimè conſuluiſſe, ut etiam ſi aqua educatur nihilominus Iocinori occurratur, quod idem etiam Areteus cap. 1. lib. 2. de diuturnis paſs. monuit: Iam verò huiuſmodi vitia in uiſceribus poſsunt non ſolum menſibus uerumetiam annis in corporibus latitare, atque tandem recidiuam facere. Vti apud Hippocratem ſecundo de morbis atque libro de internis affect. ubi ſcribit uoluulum etiam poſt ſecundum annum redire; & interdum morbos aliquos lienis poſt decimumquartum annum reuerti, quo pacto quoque hydrophobiam conſtat, poſt plures annos, renouari. Modo cauſsæ ob quas, uel materia, uel diſpoſitio relinquantur poſt criſim, unica pænè eſt (ſcilicet) quia criſis non fuerit perfecta: Etenim in criſi perfecta nihil relinquitur, neque morbus reuertitur. Siquidem dicebat Hippocrates ſexto Epid. quæ ſuppurantur, non reuerti, quia in ipſis eſt coctio, criſis, & abſceſſus; Cur autem criſis per- *Criſis imperfectæ, cauſſæ.*
fecta nõ fiat, multæ poſſunt eſſe cauſſæ; materiæ acuties, & feruor qui ſtimulat ante tempus naturam ad iudicandum, materię copia; atque eiuſdem impræparatio; nec non ipſius naturæ imbecillitas, ob quam nec expectare poteſt integram coctionem, nec ſuſtinere incoctam materiam; Dimitto externas cauſas, quæ & ipſæ non raro ſolent criſium imperfectarum eſſe cauſſæ, ut errores in uictu, in aere, in medicamentis externis, & internis, nimis properè admini-

ſtratis,atque alijs plurimis. Εν τισι νεσοισι, ideſt in morbis; Videtur aliquibus doctiſſimis malè ſcribi in morbis, quia relinquuntur ἐκ τ̃ νεσων, ideſt ex morbis, vndè putant corrigendum; Verum cum omnes contextus ità habeant, & in ſecundo, ac ſexto Epidem. deſit hæc uox, mihi uidetur antiqua lectio poſſe ferri: imò verò cum dicat *poſt criſim* ſatis eſt: nam uox *in morbis* poſita eſt ad differentiam ſanorum; Quomodo autem cognoſcatur aliquid relinqui poſt criſim docet Hippocrat. 6. Epid. ſect. 2. tex. 11. ex oris amarore, inſuauitate ſiti, & cibi faſtidio; *Ad ſecundam.* Circà ſecundum, ſcilicet, Quid ſit recidiuatio, & vndè fiat, ſciendum eſt, quæ à noſtris dicitur recidiua, ſiue recidiuatio, à Gręcis dici ὑποστροφὴ, ſeu ὑποστροφύν, & eſt propriè reditus morbi eiuſdem, ſi non numero, ſaltem ſpecie; Vnde quando fiunt commutationes morborum in alios, ut multos commemorat Hip. primo de morbis, ſcilicet ex phrenitide in peripneumoniam; Ex peripneumonia, & pleuritide, in Empyema: haudquaquam propriè dicitur recidiuatio; Cuius cauſſæ ſunt, aut (vt dixi) materia relicta, uel quia cruda, de qua loquens Hipp. 2. Epid. & alibi dicebat, quæ ſine ſigno, hoc eſt, ſine coctione diſparent eſſe inſida; uel quia inæqualis. Aut naturæ imbecillitas, aut errores commiſſi in ſex rebus non naturalibus uocatis. *Dubit.* Cęterum dubitare dignum eſt, utrum ſit uerum ſemper ſequi recidiuationem, ſi quidpiam relinquatur; Ex una parte ſunt authoritates Hipp. & hic, & in Epid. lib. imò dicit Hipp. quibus aliquid intus relinquitur certiſſimas, & uelociſſimas fieri recidiuas. Ex altera parte experientia monſtrat ſæpè non reuerti morbum, etiam ſi non fiat perfecta criſis, ut in hiſtorijs Hipp. aliquando uſu veniſſe ijs ægrotantibus, monſtrauimus. Præterea, quod relinquitur poſt criſim, ſolet eſſe ueluti cinis ineptus ad concipiendam putredinem, & uirtus expultrix multò robuſtior eſt quàm antea; vndè ſi tunc expulit, quando erat debilior, ſanè uidetur multò rationabilius, ut etiam quando eſt robuſtior, debeat expellere, neque permittere, ut nouus morbus fiat; *Reſponſ.* Breuiter dicendum pro reſſolutione, Duplicem eſſe criſim perfectam, & imperfectam, ſimiliter duplicem recidiuam ueram, & non ueram: Poſt criſim perfectam, fieri non poteſt uera recidiuatio, hoc eſt, fieri eadem ſpecies morbi, ut ſcilicet, poſt tertianę iudicationem ueram, non poteſt fieri iterum terriana; Sed poteſt fieri quartana: quia licet ſit euacuata tota materia coniuncta, poteſt tamen remanſiſſe materia antecedens, quę & ſua qualitate, & copia, accedente uirium imbecillitate, ex criſi acquiſita, faciat nouum morbum, vt quotidianā ex tertiana, aut etiam quartanam. Iam uerò ſi loquamur de criſi imperfecta, non modò poteſt fieri ſpuria, verumetiam uera, & legitima recidiuatio, & hinc eſt quòd ſæpe poſt iudicationes imperfectas, videmus fieri febres deteriores, atque malignas, quia cum relinquatur materia ſemicorrupta, & prauā, ac facultas imbecilla, non eſt dubium, quin poſſit occaſio præberi morbo eiuſdem, atq; etiam multo deterioris naturæ, & qualitatis. Itaque illud poteſt ex hoc aphoriſmo diſci pro facienda medicina, ut ubi non uidetur criſis perfecta eſſe facta, nihilo ratio uictus muterur, ſed corpus ægrum in ſumma cuſtodia teneatur, atq; rurſum præparationi, & euacuationi humorum peccantium ſtudeatur.

13 *Qui-*

13 *Quibuſcunque criſis, ideſt indicatio fit, bis nox grauis ante acceſſionem. Quæ verò ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.*

NEMO eſt qui non uideat euidentem huiuſce aphoriſmi cum ſuperiore
connexionem, quando etiam ſic coniuncti habeåtur 6. Epid. ſect. 2. tex.
22. & 23. Vndè forſan huc ſunt traducti. Nam cum in antecedente, mentio *Connexio.*
facta eſſet de criſi, atque ad intelligentiam, & practicam illius conſequendam
maximè referret præcognoſcere ipſam iudicationem, & poſt etiam factam
dignoſcere: in præſenti docere intendit, quo pacto quis poſſit futurã proximè iu
dicationem, atq; etiam poſt factam mente aſſequi, ad hoc ſcilicet, ut ea præco- *Scopus.*
gnita, non modo poſsit, quid ſequuturum ſit (non ſine gloria) prædicere, ue-
rumetiam, ut poſsit, & uiuendi rationem debitam, & ſi quæ ſunt neceſſaria
aduerſus impetum criſis, auxilia, uel ad eam facilitandam, oportuna adhibere,
adeò vt hæc ſententia non ſolum ſit dogma prognoſticum, uerumetiam quo-
dammodo curatorium. Celſus autem lib. 3. cap. 5. inquit, [ferè uerò grauiorem
acceſſionem leuior nox ſequitur: quò fit, ut grauiorem acceſsionem nox quoq;
triſtior antecedat] Diuiditur uerò hic aph. in duas partes, in quarum prima docet *Diuiſio.*
quo pacto liceat præcognoſcere criſim futuram, ex antecedẽte ipſam nocte, in
ſecunda uerò quomodo ipſam iam factam, ex nocte ſubſequente. Sed priuſ- *Dubit.*
quam unamquamque partem examinemus uidendum eſt, cur Hippocr. potius
à noctibus quàm à diebus ſubſequentibus, atque antecedentibus huiuſmodi prę- *Reſponſ.*
ſenſionem duxit eſſe accipiendam. Cui petitioni reſpondendum eſſe puto id,
quod ſcribit Gal. hoc eodem lib. & hic, & aph. 43. & Auic. 2. quarti cap. 2. ſcilicet
diem antecedentem ſolere eſſe moleſtum, ſed omnes lęſiones, atque dolores ma-
gis ſentiri nocte, quàm die, tum quia conſueuerunt omnes nocte quieſcere, tum
quia ſenſus non ſunt ità extrinſecus occupati, quemadmodum die, tum quia ca-
lor magis intrò tunc coactus, ac propterea uehementius aduerſus morbificas
cauſſas contendens, grauioribus ſymptomatibus occaſionem præſtat. imò hac
ratione plures iudicationes uidentur fieri nocte, q̃ die, & plures perire nocte (in
criſi tamen mortali) ut ẽt optimè Iacobus, animaduertit: ut ob hæc ẽt antecedẽs
dies grauis iure eſſe ſoleat. Quamq̃ 6. Epid. com. 2. tex. 22. 23. vbi, & pſens, & an-
tecedens aphoriſmus habetur, non de omnibus morbis hoc dixerit Hip. ſed tan-
tummodo de ijs febribus, quæ ſunt τριταιοφυεις, ideſt naturam tertianarum refe-
runt, cuiuſmodi dicit Gal. in eo comment. eſſe ſemitertianas, atque tertianas ex-
tenſas, Sed dicet aliquis cur Hippoc. hanc diuerſitatem fecit, vt aliter in Epide- *Dub. pri-*
micis libris, aliter hoc in loco loqueretur? præterea quę ſunt τριταιοφυε̃ις, de quibus *ma.*
loquitur Hippocrates, & quarum nox antecedens grauis ſit? Ad primam reſpon- *Secunda.*
dendum eſt libros Epidem. fuiſſe conſcriptos ante libros aph. imò illi erant tan- *Ad pri-*
quam aduerſaria quædam, in quibus adnotabat, quæ quotidie ſibi occurrebant *mam.*
obſeruatu digna; cum autem ea pluribus experientijs, & rationibus iam proba-
tiſſima haberet, tunc in libros aphor. referebat. Vnde puto, quando hanc ſen-
tentiam ſcripſit in lib. Epid. id tantum habuiſſe exploratum in Tertianarijs,
poſtquam autem uſu cognouit, eam eſſe quoque in alijs morbis ueram, in apho-

riſmos

Digitized by Google

riſmos traduxit, inter quos, cuncta quæ ſibi longa experientia, & ratione fuerant *Ad ſecũd.* inuenta diligentiſſimè adnotabat. Ad aliud autem dicendum eſt, quod Galen. multis verbis eo in loco concluſiſſe uidetur, nimirum & tertianas exquiſitas, & hemitritæos, qui ſunt morbi acuti, atque etiam tertianas extenſas, ab Hippocrate fuiſſe comprehenſas: quamquam minus id verum in his poſtremis, quàm in alijs eſſe, ſtatuat; Sed quod hoc in loco in uniuerſum dicit Hipp. multò uerius eſſe uidetur, non quod in cunctis morbis fiant criſes: quandoquidem etiam alio pacto ſoluuntur morbi, ſcilicet coctione, & abſceſſu, ut Hippo. eodem textu, & ſecundo Epid. dicit. ſed quod in quibuſcumque fit, ſemper antecedens nox eſt δύσφορος, ſeu moleſta. Iam uerò uideamus primum quid ſit Criſis, deindè cur *Criſis quid ſit.* antecedens dies, & nox ſint graues, ſeu ut loquitur Hippoc. δύσφορα. Circa primum Gal. in comm. inquit criſim eſſe præcipitem morbi mutationem ad ſanitatẽ, uel mortem, quæ mutatio fit natura diſcernente bonos ſuccos à malis, & ad excretionem præparante: dicitur enim Criſis iudicium, quia uerè ex ea mutatione fit iudicium, vel futuræ mox ſanitatis, uel mortis; Dicitur præceps, ſeu ut loquitur Gal. ἐξύρροπος, ad differentiam abſceſſus, & coctionis, quæ licet, & ipſę ſint mutationes ad ſanitatem, uel mortem, nihilominus fiunt non celeriter, ut criſis, ſed longo tẽpore. Dicitur μεταβολὴ, quia uerè eſſentia ipſius criſis eſt mutatio, ſed ſic appellatur ẽt ab effectu quẽ operatur, & quem ex ipſa mutatione iudicat medicus Porrò quomodo ſequatur mors, uel ſanitas declarat idem Galen. Cum ait per hanc mutationem naturam diſcernere, & ſegregare utilia, ab inutilibus, atque ad hæc excernenda ſeſe preparare: ex quo loco forſan aliquis colligere poſſet Galenum non negaſſe uirtutem illam naturalem diſcretiuam, quàm propoſuit Auerroes ſecundo collectiq. 8. Cum autem dicitur ad ſanitatem, uel mortem, intelligendum etiam quod alibi dixit Galenus, uel ad melius, uel deterius: quoniam etſi non ſemper ſequatur immediatè ſanitas, aut mors, attamen neceſſariò, vel ſequitur ad melius mutatio, quæ eſt uia & præparatio ad ſanitatem, vel ad deterius, quod tandem ad mortem conducit; Et notandum eſt, quod licet hæc ſententia etiam uera ſit de acceſſionibus febrium, & præſertim tertianarum, (vt diximus ex Hipp. 6. Epid. ſect. 2.) attamen nũc id tribuit potiſſimum ipſi iudicationi, tum quia multò euidentius in ipſa conſpicitur, tum quia ubi iudicatio fit, ſemper in acceſſionibus (hoc eſt in ſæuioribus morbi temporibus) efficitur, etenim ſicuti multò maius opus, & labor eſt multos pellere inimicos, quàm paucos, ſic multò grauius eſt pellere vniuerſam materiam morbificam, vt contingit in iudicatione, quàm eius portionem, ut fit in acceſſionibus particularibus; Etenim, & vnà quæque acceſſio eſt ueluti quædam parua iudicatio, quoniam, vt rectè dixit Gal. 2. de diff. feb. in ſingulis acceſſionibus fit expulſio materiæ fa*Cur nox antecedẽs criſim moleſta.* cientis paroxyſmum, & ſimul tollitur febris, ac ſymptomata: Modo uideamus quæ ſit cauſſa, propter quam nox, ſeu dies (idem enim eſt) antecedens acceſſionem, uſque adeò grauis eſſe ſoleat; Etenim, ut uno uerbo dicam, potiſſima & continens cauſſa huius duplex eſt, tum pugna uehemens inter naturam, & morbum, tum conatus ipſius naturæ ſecernendi bonum à malo, atque malum ipſum expellendi; Auuerroes ſecundo collectaneorum 7. 8. 14. (vt antea etiam dixi) alibi eius fuit ſententiæ, ut daretur peculiaris quædam facultas diſtincta ab

alijs

alijs quatuor naturalibus quæ vtilia, & bona, ab inutilibus, & malis ſegregaret; Sed longè deceptus eſt, quia & tractrix facultas, & retentrix id ſolæ agunt, & ab omni philoſophia alienum eſt, entia abſque ratione multiplicare; Sed excuſſari poteſt, quia ipſemet lib. 3. coll. cap. 39. fatetur ſeſe non fuiſſe practicum in medicina. Quomodo autem fiat pugna naturæ ante acceſſionem, atque ſecernendi conatũ, ſi dixero, facile poſtmodum intelligetur, quæ ſit cauſſa turbationum, & quę nam ſint illæ turbationes, quæ ante acceſſiones, potiſſimum verò ante illas, in quibus fit criſis, contingant; Etenim totum tempus, ſtatuſuè morbi, ſiue ſit continuus, ſiue ſit intermittens, nil aliud eſt niſi labor quidam, ſeu motus naturæ, non modo in obſiſtendo materiæ lædenti, & ſtimulanti, verum in ipſam ſuperando, & è corpore pellendo, quod facit vel ipſam diſſipando, & conſumendo, vel præparando, ſeu coquendo. Quod opus, eſt ſecretio boni à malo, vel à nobiliori, in ignobiliorem locum deducendo, cuiuſmodi ſunt abſceſſus, atque hoc facit natura in ijs ægris, quos uario modo ſeruat: Vbi verò, aut nullum ex his conſequitur, aut infeliciter, ſequitur vel mors, vel deterior morbus, Iam in huiuſmodi opere agendo fit, ut ex parte materiæ interdum magnam, interdum mediocrem, aut exiguam reſiſtentiã inueniat, ex quo fit etiam, vt modo plus, modo minus laborat in illius agitatione laboret; minus quando iam uicit, aut ab ea non ſtimulatur, laborat vero plus, quando maximè angitur, necdum ſuperare incipit; Itaque in huiuſmodi motu, & conflictu multa contingunt ex parte loci, vbi pugna fit, ex parte materiæ, aduerſus quam certatur, & ex parte ipſius naturę certantis. ex parte materiæ fiunt, quoniam ea agitata, & concalefacta vt uarij uapores efferantur in uarias partes corporis, ſimulquè, & ipſi humores interdum aliqua ex parte ſimul pellantur, dum boni à malis ſecernuntur; Ex parte loci, quoniam ſi vapores, aut humores ferantur in cerebrum, capitis dolores, vertigines, deliria, vigilia, ſurditates, ſomnolentię, aliaq. ſymptomata occurrunt, ſi in os uentriculi anxietates, dyſphoriæ, cardialgiæ, tremores labiorum, ſi in cor, lypothymię, palpitationes: Ex parte uirtutis fiunt demum ſymptomata in pugna, quoniam ob debilitatem, cum frangitur in certamine, fiunt totius corporis laſſitudines, pulſum intermiſſiones, anhelandi difficultates, atque alia ſimilia. Ergo apparet cur antecedente nocte, uel die iudicationem, ſeu exacerbationem, fiant maiora ſymptomata; Et quæ ſint illa, ſiquidem in ipſa iudicatione iam natura vicit, aut victa eſt, ante ipſam fit certamen, quo tempore, cum fiat ſecretio bonorum ſuccorum à prauis, atque ad hanc efficiendam non concurrat ſola facultas ſecretrix, quæ nulla eſt, quicquid dicat Auuerr. ſed operationes attractricis, expultricis, atque retentricis, propterea fit, vt compluribus motibus concurrentibus, magna turbatio conſequatur: atq; non minus verum eſt in continuis, quam interpollatis febribus: imò, & in ipſis apoſtematibus (licet ſecus dicat cõciuis meus) ſiquidem, ut ait Hipp. dum pus conficitur febres, & dolores fiunt maiores, quam iam confecto. Atque hæc de prima Aphoriſmi parte: ſequitur ſecunda, quæ eſt, noctem ſuccedentem iudicationi eſſe leuiorem magna ex parte: In cuius explicatione examinandum eſt vnum quodque verbum, & primo pro nocte pręcedente, non ſolum intelligenda eſt nox, quę immediatè ſequitur, verumetiam aliæ ſubſequentes, imò hoc magis

Auerrois lapſus.

Tempus morbi laborioſum, & cur.

Quæ, in ipſa pugna naturæ cũ morbo cõtingant.

Per noctẽ antecedentem quid intelligendum.

gis elucet in cęteris, quandoquidem non rarò fit, ut quemadmodum, qui certarũt (etiam ſi vicerint,) nihilominus fracti, & confuſi aliquandiù relinquuntur, ſic etiam contingit nonnunquam naturæ, vt aliquantopoſt victoriam habitam remanear confuſa, ac fracta, proptereaquè nox ſubſequens haud ità leuior videatur: Particula autem illa (*leuior*) græcè κουφοτέρη cum ſit comparatiua, atque referri poſſit, tam ad iudicationem, quam ad totum morbum, non defuerunt qui exiſtimarint eam potius ad totum morbum eſſe referendam, quaſi voluerit dicere Hippocrates, noctem poſt partam à natura victoriam eſſe leuiorem, quàm vllam aliam totius morbi: atque in hanc opinionem eo ſunt adducti quod Hippocr. loquatur in aphoriſmo de morbis ſanabilibus, in quibus non ſimpliciter & neceſſariò nox ſubſequens eſt leuior; ſed reſpectu aliarum totius morbi noctium, & præſertim antecedentis. Verum licet hoc prorſus haud improbem, videtur tamen accommodatius, vt referatur principaliter ad noctem antecedentem tantum, quæ ſemper eſt grauior ſubſequente, ſicuti ſæpenumero contingit, vt pleræquè aliæ noctes totius morbi ſint leuiores ipſa conſequente: quemadmodum videre licet, in pleriſquè eorum ægrotantium qui referuntur in primo, & tertio Epid.

Dubitat. Sed dubitare licet, cur Hipp. non dixerit ſemper hoc eſſe, ſed ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, hoc eſt magna ex parte; quandoquidem videtur hoc eſſe neceſſarium, vt ſemper multò minores fiant labores hoſte iam ſuperatò, quam dum adhuc contra ipſum contenditur: Ad quam dubitationem reſpõdent pleriquè (inter quos eſt Gal.) ità locutum eſſe Hippocratem propter morituros; in quibus verè nox poſtcedens iudicationem potius ſolet eſſe deterior, vt ferè in cunctis ægris ab Hipp. relatis, qui mortui ſunt obſeruare licet; Sed ſi Hippoc. in Aphoriſmo loquitur de ſanandis dumtaxat; vt multo æquius uidetur, non intelligo quid valeat huiuſmodi reſponſio; eà propter quod dixi ſuperius id quoque mihi in præſenti reſpondendum eſſe arbitror,

Solutio. nempè etiam in ſanandis, aliquando ſuccedentem noctem iudicationi non uideri leniorem antecedente, quoniam imbecilla, & fracta ex pugna natura languidior, & confuſa magis remaneat, quàm dum acriter, & ſtrenuè magiſquè valens contendebat;

An diurna criſis, aut nocturna melior. Diſputant hic Conciliaror, Iacobus, & alij: Vtrum melior ſit iudicatio, quæ fit noctu, an quę die, ſed huius quęſtionis puto ego hanc eſſe ueriorem reſſolutionem, ſ. quo ad facilitatem tolerandi potiorẽ eſſe diurnam, quia cum tunc minus ſenſus, ad alia diſtracti, afficiantur, & corpus ſit perſpirabilius, atque uię latiores, tunc facilius ſit expulſio per omnes partes. Cęterum, quo ad perfectionem & celeritatem pertinet, nocturna videtur optatior, quia tunc expultrix facultas, ob caloris natiui auxilium, magis viget, atq; potentius agit: quo fit, vt tunc etiam magis mulieres pariant, & abortiantur: neque valet, quod hyeme quæ proportione reſpondet nocti, (vt Hipp. 2. Epid.) magis moriantur ægri, quia vt Ariſtot. ait primo probl. 25. id ſit alijs de cauſis. Vtilitas autem huius aphoriſmi eſt non modo ad prædicendum, verumetiam ad curandum, quia medici, qui hoc ſciunt, multò minus timent quàm vulgares; & præſcientes futura ſymptomata ante iudicationes, remedijs utuntur ad minuenda illa, atq; ipſam naturam protegendam, & ferè non uidebitur vlla ſententia celebratior apud Galenum in libris de criſibus, atque alibi, hac ipſa.

14 *In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.*

GALENVS mira breuitate in explicando hoc aphoriſmo vſus eſt: quaſi verò clarior ſit, quam vt fuſius interpretandus ſit; Veruntamen quantum ego iudico, & hic non caret aliqua ſpeculatione vtili: maximè quod eſt dogma prognoſticum; cum ex eo liceat prædicere ægrotantibus iuuamentum; & qui dicunt eſſe dumtaxat ſignum agnoſticum, non prognoſticum, decipi mihi videntur, quod licet bonum ſit, vt cauſſa, habet tamen etiam reſpectum ad futurum, vt hac ratione inter prædictiones, atque præſenſiones reponi queat. De continuatione cum præcedenti nō nulli ſentiunt, ità poſſe fieri, quod ſuprà locutus ſit de iudicatione vniuerſali quę fit in febribus, hic āt loquatur de ſpeciali, quę fit per alui fluxum; Sed nugæ ſunt, quia tractat in præcedenti de præcognitione criſis, hic verò tractat de cognitione optimæ criſis, ideſt illius q̄ utilis eſt; Itaque illud habēt commune ambo hi aphoriſmi, quod ad partem attinent prognoſticam: ſed vario modo, quemadmodum videtur poſtulare tractatio aphoriſtica; De alia verò continuatione non eſt ſollicitudo vlla habenda, vt aliàs dixi; Iam verò diuidi poſſet in duas partes, ſed accommodatius, & rationabilius uidetur, ut una tantum pars efficiatur, adeò, ut hæc integra ſit ſententia in fluxibus alui mutationes, quæ non fiunt ad malum, utiles eſſe; Cuius explicatio, ut integra habeatur primū examinanda eſt, particula τ῀ κοιλίης ῥύσεσιν, hoc eſt fluxus alui, cuius uis eſt, ut ſignificet quamlibet alui fluxionem, non autem ut aliqui putarunt, de ea tantum quæ uocatur διάῤῥοιη, ſeu diarrhęa, tum quia id indicat dictio ipſa ῥύσεσιν, tum quia uerè cuilibet fluxui ſeu alui deiectioni, ut uertit Celſus competit hoc, ut mutatio excrementorum iuuet, dummodo non fiat ad deteriora: Siquidem, & in lienteria, & in dyſenteria, & in quolibet alio fluxu alui, ſemper prodeſt huiuſmodi mutatio. αἱ μεταβολαὶ mutationes: quæ mutatiò cum fiat ad meliora, aut ad peiora, aut ad media, Iure Hippocrates tacuit utraque extrema, tamquam nimis popularia quis enim eſt qui ignoret mutationem ad meliora ſemper prodeſſe, & ad peiora obeſſe? propoſuit uerò mediam, quia de hac boni ingenij eſt iudicare: Etenim potuiſſet alius forſan putare, ut eſt media huiuſcemodi mutatio, ſic ipſam nec prodeſſe, nec nocere: Vndè ſolertiſſimus Hippocrates uoluit hoc diffinire, quòd etiam ſi mutatio huiuſcemodi non ſit ad meliora, iuuare tamen, modo non ſit ad mala, hoc eſt (ut rectè interpretatur conciuis meus) modo non ſit rerum utilium, ut pinguedinis unctuoſitatis, & ſanguinis: hæc enim magis propriè dicitur mutatio ad mala, q̄ ſi fiat ad humores deteriores: ſiquidem euacuatio rei bonæ, & utilis naturæ eſt multo deterior, quàm euacuatio prauæ materiæ, & naturæ inimicæ: Cęterum uidere oportet, quæ ſit cauſſa cur iuuet. Gal. inquit mutationes excrementorum complura genera ſuccorum euacuare, & conſequenter corpus exactius purgare, niſi tamē habuerint ſigna colliquationis, & ingentis putredinis, quæ σηπεδών, dicitur,

Connexio aliorum.

Authoris opin.

Scopus.

Cur mutationes i alui fluxu iuuent.

N

dicitur, de quibus loquitur Hippoc. in prognoſt. vbi de pinguibus, & fœtentibus deiectionibus ſermonem facit, atque de his non loquitur Hipp. quoniam hęc eſt mutatio ad deteriora: niſi tamen intelligamus Galenum tanquam loquatur de ſimili fluxu alui, in quo ſi mutatio non ſit ad meliora, non iuuat, quoniam uſq; adeò ſuaptè natura prauus eſt huiuſcemodi fluxus, vt mutatio non iuuet, etiam ſi non fiat ad deteriora, Quare cauſſa uera cur iuuet eſt, quia corpus noſtrum, & præſertim dum ægrotat, fieri nõ poteſt, vt uno tantum genere humorum, abundet, propter quod ſi debet perfectè, & tutò euacuari, neceſſe eſt plures humores euacuentur; alioquin periculum eſt, ne uno tantum euacuato, alij contaminati denuò morbum reuocent, atque ita prior euacuatio euadet inutilis. Eſt ergo utile fieri mutationes excrementorum in alui fluxibus tam ſpontè naturæ, quã pharmacorum ui, non tantum ut cauſſa, quandoquidem huiuſmodi euacuatio præſeruat à recidiua, uerumetiã, ut ſignum, cum indicet omnes humores, & actu morbum facientes, & facturos euacuari. Verum tria ſunt digna quæſitu, unum eſt an mutatio huiuſmodi utilis ſit omni tempore, ſcilicet initio, augumento, & alijs temporibus: Secundum eſt, an mutatio, & varietas excrementorum ſit ęquè bona à medicamento, atque ab ipſa natura: Tertium eſt, an in ſuppurgationibus uerumetiam hoc ſit, ubi fiunt excrementorum mutationes, melius eſſe.

Quæſita tria. 1. 2. 3.

Circà primum, quod facit difficultatem eſt, quia initio uidetur malas eſſe huiuſmodi mutationes in fluxibus ſpontaneis, tum quia certum ſignum eſt complures, & varios humores exuberare, tum quia non poſſunt omnes, qui euacuantur eſſe parati, & faciles ductu, undè neceſſariò detrimentum potiùs, quàm utilitas conſequitur: prętereà eſt Hippocrates ſecundo prognoſt. 2, 3. & circa finem coacarũ ubi ſcribit, uarias deiectiones à natura factas eſſe malas, & quantò magis diuerſæ ſunt, eò eſſe deteriores, præterquam ſi fiant à pharmaco, quod etiam habetur, 4. aph. 2. 1. ſunt autẽ uarię deiectiones, ut ipſemet Hippocrates ait bilioſæ, cruentę, porraceæ, nigræ, quę ſi à pharmaco ducantur, haud malum eſt.

Ad primum. Pro reſſolutione dicendum, ſemper initio, & augumento eſſe inutiles excrementorum uarietates, & mutationes ſi fiant ſpontè, eas uerò quę fiunt à medicamentis interdum eſſe utiles, interdum inutiles; Vtiles ſunt, ſi ſequatur conferentia, & purgatio non ſit excedens. Inutiles uerò ſunt, quę fiunt ob ſuperpurgationem nempè quas minimè ſequitur conferentia: imò quod dicit Hippocrates ſecundo Epid. ſect. 3. circa initium uerum eſt, omni tempore deiectiones ſpecie ęquales malas eſſe.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicere oportet Hippocratem quidem locis citatis minimè damnare eas deiectionum varietates, atque mutationes, quæ fiunt ope medicamentorum, veruntamen ẽt hac in re eſt quædam habenda diſcretio, quoniam ſi fiat purgatio uariorum excrementorũ per medicamenta, & conferat, vtilis eſt, ſin verò turbet, inutilis, quia ſignum eſt, in ea excrementorum uarietate, fuiſſe quoque aliqua vtilia educta, ac proptereà non ſine incommodo, atque detrimento. Poteſt etiam dici deiectiones uarias tam ſpontè, quàm pharmaco dupliciter contingere poſſe, vel apparentibus ſignis concoctionis, vel non apparentibus: ſi primo modo verum eſt, bonas ſemper eſſe, quia coctio, vt ait Hippocrates ſemper oſtendit ſecuritatem, atque morbi celeritatem; ſin verò ſe-

rò ſecundo modo inutiles, & non bonæ ſunt, quia omnes iudicationes factæ ſine ſigno infidæ ſunt, vt ait Hippocrat. ſecundo Epid. Etenim vbi fit excretio crudorum, ea ſemper eſt ſymptomatica, quòd natura ſtimulata prauitate, & copia humorum, eas minimè vincere queat, ſed ante tempus depellere cogatur, Vndè & tamquam ſignum, & tamquam cauſſa eſt mala huiuſmodi excretio; ſicut vtroque modo bona eſt ea, quæ fit cum coctione: Ad tertiam: Dicendum in ſuperpurgationibus mutationes excrementorum indifferẽtes eſſe: hoc eſt, bonas, & malas: bonę ſunt ſi ad meliora mutentur, malę ſi ad peiora. Porrò non modo vtilis eſt hæc ſententia ad prognoſticandum, vt initio dicebam verum etiam prò curatione rectè facienda tum, quia ex varietate, & copia humorum diſcitur, quis modus ſit in medendo tenendus, tam ex parte victus, quam ex vſu pharmacorum, Tum quia vbi ſpontè fiunt ſimiles euacuationes, debet medicus, vel eas ſiſtere, ſi nimium vires lædant, vel adiuuare ſi conferant, nec pro ratione exeant. *Ad tertiam.*

---

15 *Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam ſi bilioſæ fuerint, corpus vna ægrotat: Si verò ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.*

NONNVLLI exiſtimarunt hunc aphoriſmum eſſe continuandum octauo, vbi ſcriptum eſt, ſi à iudicatione æger non recuperet vires, eſſe, vel quia pluri vtitur alimento, vel quia eget euacuatione, quaſi modo doceat quando verè poſt excretiones ſit nutriendum; Sed mihi videtur abſurdum adeò longè petere continuationem, cum liceat multò propiùs eam accipere: *Connexio.* ſiquidem cum in antecedenti locutus ſit de varietate excretionum, & dixiſſet, quando mutatio ſit bona: in præſenti quaſi continuans ſermonem excretionũ; quoddam dogma, & præceptum ad cognoſcendas, bonas excretiones proponit, tum etiam pro curatione examinandas, adeò, vt verè hic aphoriſmus tres *Scopus.* partes habeat; Quarum prima eſt, *vbi fauces ægrotant, & tubercula in corpore* *Diuiſio.* *exoriuntur, conſiderare oportere excretiones.* Secunda eſt, *ſi ſint bilioſę corpus ſimul ægrotat,* Tertia eſt, *ſin ſimiles ſanis ſint, tutum eſt corpus nutrire;* Prior pars, & poſterior præcepta ſunt: ſed poſtrema ad curationem pertinet. Secunda verò eſt prognoſtica. De omnibus autem more noſtro pedetentim eſt paulliſper philoſophandum; Itaque, vt à priore exordiar quæ eſt *Vbi fauces;* Videndum eſt quæ pars ſit pharinx, quomodo in corpore fiant tumores, & cur velit ſpectandas eſſe excretiones; ſi quidem alienum uidetur à ratione, vt laborante capite attendantur quæ exeunt infrà; licet alioquin non ità uideatur abſurdum vbi fiunt in corpore tubercula: φάρυγξ ſiue fauces, ſunt ſpacium illud uniuerſum, quod inter iacet gulam, & laryngem, uel ut ait Galen. in 3. progn. 31. tota illa regio, quæ pręiacet gulę, & gutturi, quæque eſt uia potus, & cibi ad ſtomachum, quorum guſtatus uidetur ea in parte primum fieri, vt propterea ille voraciſſimus cupediuora Philoxenus, apud Ariſtotelem Ethic. tertio, & apud

Athenæum nō ſine cauſſa optauit ſibi pharyngem, ſiue fauces, aut gulam gruis, vt diutius poſſet voluptate cibi, atque potus frui: Et Hippoc. in lib. de glandulis inter alias vias, quas nos docuit tenere naturam pro expurgando cerebro, poſuit fauces; quæ etiam videtur eſſe ipſi naturæ vſitatiſſima, propter amplitudinem, & facilitatem, quę forſan fuit etiam in cauſſa, vt nunc potius de hac parte, quā de vlla alia mentionem faciendam duxerit. Iam verò φύματα, ſunt tubercula, quæ ſponte naſcuntur in corpore, παρὰ τὸ φύεσθαι, ideſt à naſcendo ſic dicta, apud Hippoc. & præſertim hoc in loco ſignificant omnes huiuſmodi tumores ſponte naſcentes à quocumque humore fiant, modo abſque vlla cauſſa externa oriantur: id quod Galenus hoc etiam in loco, & alibi manifeſtè docet. hic autem de horum generatione loquens, ait naturam à ſuperuacaneis humoribus præcipuas partes corporis expurgare nitentem, aliqua per vrinas, aliqua per uomitum, aliqua per aluum excernere, quædam uerò ad cutim propellere, quę cum ob craſſitiem euacuare nequeat, hęc ſcilicet in cute deponit, ſicq́. φύματα, oboriuntur, quo tempore ſæpè contingit, ut fauces fluxionem à capite ſuſcipientes malè afficiantur; Cęterum, quia natura interdum ſic perfectè corpus expurgat, interdnm uerò aliqua in reliquo corpore dimittit; ad curandum, & conſeruandum ipſum magnopere intereſt hoc diſcernere poſſe; quod certè melius conſequi non licet, quàm ex ipſis excretionibus, quas propterea ſpectandas eſſe nunc Hipp. præcepit: idquè non tantum in tuberculis, uerumetiam in ſcabie, pruritu, papulis, atque alijs cunctis affectibus cutis faciendum eſt: Siquidem ea quæ excernuntur tam per urinam, quam per uomitum, & aluum, cū ſint pura excremēta, ex uitiatis coctionibus ſuccreſcentia pro quantitate, & qualitate ipſorum indicare ualent, ut ſeſe habeant uiſcera, aliæq́. partes concoquentes, ex quarum poſtmodum comperto ſtatu, non eſt arduum cognoſcere, an in præſentia alia ſuperſint in corpore excrementa, an uerò etiam nouorum cumulatio ſit formidanda: atq; hoc eſt quod Ariſt. quoque cap. 2. quarti meteorol. dicebat medicos ſpectare excrementa, ut coctionis ſtatum intelligant quemadmodum etiam ob eādem rationem Romæ factionum gubernatores excrementa equorum conſiderare conſueuiſſe, narrat Gal. lib. 7. meth. Atque hæc pro prima aphoriſmi parte: ſequitur ſecunda quæ eſt, ſi excretiones ſint bilioſę corpus coægrotare; Circa quam illud eſt primo quærendum, cur cum poſſint eſſe, multorum generum excretiones, nihilominus bilioſarum dumtaxat, mentionem facit: deinde cur dixerit ξυννοσεῖν, ideſt cogrotat potius, & non νοσεῖν, ſimpliciter, quemadmodum plerumque loqui conſueuit. Circa primum nonnulli dicunt Hippocratem bilioſarum excretionum nomine, intelligere cūctas quoque alias ſuccorum putridorum redundantias, & id comprobant ex eo, quod opponit ipſis ſimiles ſanis, quaſi uerò bilioſę ſignificent, in uniuerſum diſſimiles ipſis ſanis, cuiuſmodi ſunt, quæcumque indicant quemlibet præter naturalem humorem. Verum licet, nec ipſe diffitear, ſic intelligi poſſe, Attamen puto, & aliam ob cauſam ſic Hip. fuiſſe locutum, ſcilicet quia ubi partes ad caput attinentes aliquo affectu inflammatorio uexantur, ſemper ſolent à ſucco, maxima ſaltem ex parte bilioſo id pati: quippe qui ſit ueluti uehiculum neceſſarium ad ferendos craſſiores ſuccos in partem ſuperiorem: Sic dicebat quarto aph. 28. Quibus bilioſæ deiectiones ſunt, ijs ſurditate ſuperueniente de-

Per, Phimata, q́d hoc loci intelligendum.

Secunda pars Aph.

Dubitatio prima ſecunda.

Ad primā aliorū reſpon.

Reſp. Auth.

æ deſinunt; Et quibus ſurditas eſt, ijs bilioſis deiectionibus ſupetuenientibus deſinit, Sic enim Hippoc. initio lib. de affect: dicebat omnes morbos oriri ex pituita, & bile; Quod porrò utatur uerbo (coægrotare,) cauſſa fuit, quia docere uoluit morbum faucium, non ſolum eſſe proprium illius partis affectum, uerumetiam ipſi, totius corporis malam affectionem coniungi: imò uerò à mala ipſius diſpoſitione, ipſarum faucium affectionem oriri: quemadmodum, & omnia cutis uitia neceſſario ſemper habent bilem copulatam, ut etiam articulares morbi, eo quod neceſſarium ſit uehiculum, quod in longinquam partem, ut eſt cutis, & caput abducat alios craſſiores humores, imò uerò contingit rarò, quin ubi in corpore bilis redundat, partes ſuperiores aliquid patiantur; Vt propterea uerè dixerit lib. de aer. a. & loc. bilioſis fieri lippitudines, quemadmodũ fiunt aliæ ſimiles in capite affectiones, Sequitur pars tertia nempè ſin excretiones ſint ſanis ſimiles, corpus nutrire tutum eſſe: Cur Hipp. uoluerit potius dicere ſin ſimiles ſint ſanis, quam ſi non ſint bilioſæ, quod eſt propriè contrarium antedicto ſermoni, cauſſa fuit: quia poſſunt excrementa eſſe pituitoſa, & tamen negari nutrimentum; imò uerò ſæpius uſu uenit, ut corpora in quibus pituita, atque ſucci crudi exuberant, parciſſimè ſint nutrienda, quod ipſimet illi humores pro pabulo, atq; alimento ſint: Vndè ſi dixiſſet, ſi excrementa non ſint bilioſa, haudquaquam complexus fuiſſet pituitoſa, & propterea minimè fuiſſet uera oratio. Vndè cum dixerit ſimilia ſanis, excludit ab his non modo bilioſas, uerumetiam pituitoſas excretiones, quæ uerò ſint excretiones optimæ, & ſimiles ſanis docet Hippocr. ſecundo progn. 13. vbi ait excrementum alui optimum eſſe, quod molle, & cohærens eſt, & eo tempore deiectum, quo ſecunda valetudine aſſueuit; copia verò cibo ingeſto proportione reſpondens. ſimiliter de vrina loquens tex. 26. eiuſdem lib. ait optimam eſſe cum ſedimentum fuerit album, læue, & æquale; De ſputo quoque, & alijs excrementis ſimilia docet. Porrò quod vbi excretiones ſint ſimiles ſanis, non autem bilioſæ, nec pituitoſæ tutum ſit nutrire, ratio in promptu eſt, quandoquidem ſi corpora læduntur, quanto plus nutriuntur, eò quòd plus materiæ impuritati, atque corruptioni ſic ſuppeditatur: planè rationi conſentaneum eſt lædi non facilè poſſe, vbi ſunt puta; quod tunc etiam calor natiuus ad concoquendum valeat, ac propterea tutò nutriri queat, Quaſi hæc ſit in vniuerſum ſententia ubi corpora ab ægeſtionibus cognoſcuntur eſſe ſana, & pura, tunc tutò exhiberi poſſe alimenta, modo tamen ea menſura, & conditione adhibeantur, vt concoqui poſſint; Vbi verò impura, & male ſana ſunt, abſtinendum eſſe ab alimento, non quidem penitus, ſed tantum eſſe ſolummodo exhibẽdum, vt poſſint ſuperuiuere; alioquin, vt habetur ſeptimo aphor. vt ſano cibus eſt robur, ſic ægro morbus; Cæterum pro maiori huiuſce aphoriſmi claritate uidendũ eſt, an verè ex fęcibus bilioſis liceat arguere corpus ægrotare, Nam Hipp. in lib. de aer. aq. & loc. probans quomodo habentes aluum lubricam nullis acutis morbis capiuntur, ait iccircò id contingere, quia bilis, quę eſt acutorum cauſſa in hiſce expurgatur quotidie, ita vt aggregari nequeat, Vndè colligitur, ex bilioſis excretionibus ſanitatem potius præſentem, & futuram eſſe promittendam, & quod dicit Hipp. de morbis acutis, id de cunctis polliceri videtur Auuenzoar, qui initio ſuæ medicinæ dixit in hoc conueniſſe omnes medicos, quod ad ſanitatem

Cutis, & articulorũ morbi nũquam abſque bile fiunt.

Tertia pars aph.

Diſtiratio.

Dubitatio.

tatem retinendam maximè faciat alui lubricitas. Præterea eſt ſententia Hippoc.
2.progn.13.&Gal.1. de criſi.11. ab ægeſtionibus ſignificari dumtaxat inte-
ſtinorum ſtatus, ut ab urinis venarum, igitur non uidetur ex ipſis de uniuerſo
corpore iudicari poſſe. id quod etiam confirmatur, quia excretiones ſunt effectus
primæ coctionis, & formam propriam non alibi aquirunt, quàm in ipſis inte-
Ad primam. ſtinis. Ad primam dubitationem dicendum fęces ſeu excretiones alui, aut ſim-
plicia eſſe ſtercora, aut alijs humoribus commixta; atque hæc aut proprijs, aut
peregrinis; appello proprios humores eam bilem, quæ quotidie pro excitanda
inteſtinorum facultate expulſiua ad duodenum mittitur à iecinore, & follicu-
lo bilis; voco autem peregrinos alios humores bilioſos, qui à corpore toto in
inteſtina truduntur; Si loquamur de puris ſtercoribus, aut mixtis bile ſibi fa-
miliari ſic verum eſt, quod aiunt Hippocr. loco citato, & Auuenzoar, ſin au-
Ad ſecundam. tem loquamur de fęcibus mixtis humoribus peregrinis, ueriſſimum eſt, quod
hoc in loco ſcribit Hippocr. ſ. ex ijs colligi corpus ægrotare, Ad ſecundam au-
tem reſpondendum eſt, aliquod eſſe ſignum alterius poſſe dupliciter continge-
re, vel immediatè, & propriè, vel mediatè: fęces propriè & immediatè ſunt ſi-
gnificatiua ſtatus inteſtinorum, ut urina uenarum; at mediatè ſicut urina indi-
cat ſtatum totius corporis, ut etiam in pleuritide dicit Galenus, ob id eſſe ſpectan
dam: ſic etiam, & fœces mediatè indicant non modo primæ coctionis conditio-
nes, uerumetiã omniũ corporis naturalium functionum: atq; hęc eſt ratio pro-
pter quam dicuntur à Gal. lib. de diff. ſympt. excrementa ſecundaria ſymptoma-
ta; quia primo ſignificant læſiones actionum propriorum inſtrumentorum, &
per eas ſtatum ipſarum facultatum aliorum inſtrumentorum, & propriorum, vt
ſtomachi, iecinoris, inteſtinorum à quibus prodeunt functiones: Quod verò
dicitur de fœcibus, ſcilicet eas aquirere propriam formam tantummodo in inte-
ſtinis, fuit contradictio inter Galenum, & Auuicennam; Etenim Gal. 5. de uſu
partium cap. primo videtur voluiſſe in ſtomacho ubi fit chylus fabricari etiam
fœces, quæ ſunt craſſiores partes, & recrementa chyli. Auuic. verò 16.3. cap. 1.
voluit formari fœces in ipſis inteſtinis, ſed uterq; uerum dixit, quoniam ſi fœ-
ces cõſiderentur puræ, & figuratæ. planè in ſolis imò in poſtremis inteſtinis adi-
piſcuntur propriam formam; id quod cognoſcitur ipſa experientia, quia vbi ſe-
cantur cadauera, ibi tantum reperiuntur ſtercora formata: ſin conſiderentur
ruditer, & imperfectè planè fiunt in ſtomacho, quia ibi inchoantur, & ru-
dem quandam formam ſuſcipiunt, quam poſtmodum perfectiorem reddunt
inteſtina, dum partem alimentalem attrahunt, & diſtribuunt, tenuiorem
autem, & excrementitiam diſſipant: Et quia dixi initio utilem eſſe hunc apho-
riſmum etiam prò facienda medicina, duo ex ipſo videntur colligi poſſe præce-
pta, Vnum eſt quando fiunt excretiones bilioſæ, & corpus impurum eſt, ita ut
fauces, vel cutis afficiantur, tunc ſpectandum eſſe an illa euacuatio poſſit ſuffi-
cere depurando corpori: Quia ſi non ſufficit, molienda eſt alia euacuatio, prę-
miſſis tamen debitis præparationibus, atque hæc, tam per pharmaca, quam per
ſanguinis miſſionem; Sin uerò ſufficere poteſt, ipſi naturæ permittendum opus,
atque nonnihil attemperando, & aperiendo ipſi eſt auxiliandum. Scio ex hoc
loco dubitari poſſe; an apparentibus in cute papulis, liceat euacuare, vel per ſan-

guinis

guinis miſſionem, vel per pharmaca: de qua re appoſitè videtur locutus Galenus ſexto Epid. vbi loquitur de papulis Simonis. Verum, quia hæc diſputatio alium locum poſtulat, eam paullіſper ſeponemus, id tantum in præſenti commonentes, aliud eſſe loqui in materia benigna, aliud in maligna: quia vbi materia maligna, eſt omne ſtudium in id adhiberi debet, vt lõgè à partibus pręcipuis arceatur, & euacuetur; vbi verò eſt benigna: poſſe multò tutiùs quomodo libet euacuari: Nam frater Ariſtæi vxoris commemoratus ab Hip. 2. Epid. initio ſecundæ ſect. habuit cum febre eruptiones in crure (terminthas vocatas,) à quibus tutò liberatus eſt ſanguinis è dextera nare fluxu: vt videatur interdum conducere poſſe ſanguinis miſſio in tuberculorum ex ortu: Secundum, quod colligere licet, eſt donec corpus impurum eſt, non debere medicum multum nutrire uero nutrimento, ſed nutrimento medicamẽtoſo id poſſe facere, de quo loquens Hip. in lib. de alim. dicebat medicamentum in alimento optimum: Cum uerò purum eſt, poſſe nutriri, atque hoc cognoſci ex urinarum inſpectione, quæ ubi ſimiles ſunt ſanis indicant corpus bene habere, quod tamen haud quaquam intelligendum eſt in peſtiferis conſtitutionibus, in quibus, licet corpus fœdis, & corruptis inquinamentis ſcateat, interdum tamen, vt animaduertunt Gal. & Auuicennas vrinæ ſimiles ſunt ſanis, licet non ità diù perſeuerent, quin tandem prauitatem latentem oſtendant.

---

16 *Vbi fames laborandum non eſt.*

CORN. Celſus quem ſoleo Hippocratem Romanum appellare, latinum reddens hunc aphoriſmum, ità ſcripſit lib. 1. cap. 2. Si quibus de cauſſis futura inędia eſt, labor omnis vitandus eſt. Iam verò de continuatione ipſius ad ſuperiorem altum ſilentium, (vt plerumq́. ſolet,) Galenus habet, Alij putant connexionem habere cum eo, vbi dicitur corpora impura quantò magis nutriuntur, eò magis lędi, ſed nimia ſubtilitas eſt hęc. Ego enim ſi vlla afferri põt legitima cõiunctio hãc eſſe puto, qđ qa ex poſtremis antecedẽtib. verbis colligere quiſpiã potuiſſet, ſemper corpora ſana eſſe nutriẽda, & corpora impura inędia, & exercitationę euacuãda, ad tollẽdam huiuſmodi collectionẽ perniciosam, voluit præſens præceptũ ſubiũgere, ſcilicet ut nunq̃ medicus pro euacuandis à corpore excremẽtis ſimul, & inędiam, & corporis immenſas exercitationes iubeat. Eſt. n. tota ſententia purum, atque ſingulare præceptum, quod etiam ante Hip. propoſuit Heſiodus vbi in lib. ἔργα καὶ ἡμέραι, λιμὸς γάρ, τοι πάμπαν, ἀεργῷ σύμφορος, fames enim pœnitus ocioſo vtilis, adeò, ut ſcopus Hipp. ſit argumento à minori, demõſtrare non faciendas eſſe ſimul duas euacuationes, quia ſi non eſt ſimul laborandum, & inędia utendum, ergo multò minus ſimul erit purgandum, & ſanguis detrahendus iuxta id quod ait Galen. 1. ad Glauc. 14. ſcilicet ſufficere unam euacuationem. Verum ut hæc etiam magis perſpicua reddantur uidendum quid ſit fames, & quid labor, de quibus Hippocr. ſermonem habet: Gal. ſcribit Gręcos conſueuiſſe illos dicere λιμώττειν, ideſt fameſcere, qui ob inopiam cibi ad extremã famem rediguntur, & de quibus loquens Ariſtot. 1. prob. 5. dicebat ijs pedes intumeſcere

Connexio.

Scopus.

Per famẽ, & laborẽ, quid ĩ præſenti intelligat Hippocr.

tumeſcere, ſicut etiam legitur apud Proclum in comm. ad Heſiodum Epheſios legem feciſſe, ne cuiquã liceret prę fame filios exponere, niſi ſibi pedes intumuiſſent, ob illam: Etenim etiam Hippoc. de hac ſermonem habebat, cum in ſecundo Epid. dixit ob famem in Æno, qui leguminibus ueſcerentur crurum doloribus eſſe uexatos, Verum eiuſmodi fames contingere ſolet, uel ob neceſſitatem, ut in extrema penuria: uel ob electionem, ut illis, qui ſeſe uoluntarijs ieiunijs magnis obligant, uel alia ui externa, Hæc autem famis genera, uel conſiderari poſſunt in corporibus ſanis, uel in cauſſarijs, atque his, qui uel crudo, & pituitoſo ſucco abundant, de quibus poſtremis, haud eſt intelligenda Hippocrat. ſententia, ſed de alijs: Etenim cum in ijs opus ſit ſuccum iniectum coquere, ad id facit non parum fames: de qua re ſermonem habens Hippocrat. 7. aphor. 59. dicebat carnes humidas habentibus, adhibendam eſſe famem, nempè quæ corpora exiccet: Iam uerò de labore: qui apud græcos uocatur πόνος, etſi plura ſignificet, hoc tamen in loco, ut docet Gal. nil aliud ſignificat, quàm uehemẽtem corporis motum, qui & ipſe uim exiccandi inſignem habet: Vnde tota aphoriſmi huius uis in eo eſt poſita, quod cum uita noſtra humido ſuſtentetur, cauendum eſt, ne illius conſumptio nimia committatur, quod planè fit ubi cum cibi exacta abſtinentia, ſimul corpus labore maceratur: Siquidem, ut dicebat Hipp. lib. de Vet. med. fames magnam uim habet ſanandi, debilitandi, atque occidendi: ſimiliter in primo de dieta dicebat labores conſumere, Etenim cum in fame omnes uenæ inaniantur, ac propterea ſpiritus exhauſti, aliaquè membra diſſolutioni parata ſint; ſi exercitiũ addatur, ꝙ calefacere, atque exiccare ualeat, non eſt dubitandum, quin totius conſumptionem multò magis acceleret, propterea q. ad interitum certum deducat: quod cum in ſanis veriſſimum ſit, multò magis veritatem habere in ægrotantibus certum eſt: de quibus loquens Hipp. 6. Epid. ſect. 3. tex. 27. damnabat Prodicum, quaſi, febrientes corporis exercitationibus, & laboribus occideret, eſt enim, (ait) malum febrile fami inimicum, curſibus, frictionibus, &c.

Dubit. Ceterum hic dubitatur circà Galeni dictum in comment. vbi ſcribit σιναττια, ideſt cum cibi abſtinentia, neque phlebotomandum, neque purgandum, neque multum fricandum, neque in vniuerſum vlla magna alteratione eſſe vtendum, atque hoc tam in ſanis, quam in ægris verum eſſe; Atque de ægris maximè videtur dubitandum, quia eſt ſententia Hippocr. 1. aph. 7. in morbis acutiſſimis conuenire extremam diætam, quæ eſt nihil dare, & tamen iubet etiam in ijs eſſe ſtatim euacuãdum, vel purgatione, vel ſanguinis miſſione, id quod etiam vſu quotidiano apud medentes compertum eſt, non modo

Solutio. vtile, verumetiam neceſſarium; Pro cuius ſolutione reſpondendum eſt dupliciter uno modo præſens præceptum dirigi præcipuè ad ſanos, & ad eam medicinæ partem, quæ eſt de tu. ſan. vndè non valet id quod alias iuſſit Hip. pro ægris huic præcepto contrariari; Vel dicendum eſt, euacuationes, quas uetat Galen. fieri cum ἀσιτία etiam in ægris, eas eſſe, quæ cum vehementes ſint, facultates corporis inſigniter uiolare poſſunt, quas minimè umquam probaret Hippocra. qui licet præcipiat in acutis eſſe ſimul purgandum & abſtinendum à cibo, id tamen vult fieri prudenter, atque initio, quando ſcilicet vires ità ſunt robuſtę, vt minimè lædi queant. Porrò vſus huius præcepti eſt, tam in conſeruandis ſanis,

nis,

Digitized by Google

nis, quam in curandis ægris: In ſanis quidem, quoniam haud vnquam debent vehementius exerceri, quam conueniat, eo quod ſemper præſtat facere exercitium ieiuno corpore, ſed nõ admodum fameſcente: cum in id potiſſimum inſeruiat, vt fames naturalis comparetur, & quod dicebat Ariſtoteles in Eudemicis lib. 2. cap. 5. meliorem eſſe in exercitijs exceſſum, in cibo verò, & potu defectum, haudquaquam huic contrariatur, quoniam non id coniunctim dicit, quaſi ſimul ſit parum edendum, & immodicè exercendum, ſed ſeparatim vnumquodque probat, tamquam dicere velit, mediocritatem in cunctis quidem eſſe optandam, At vbi abſcedendum eſt ab ea, in cibis melius eſſe deficere, In exercitationibus autem melius eſſe excedere. Similiter vtile eſt præceptum prò ægris curandis, à quibus omnis eſt cauendus labor, præſertim quando, aut propter inappetentiam, aut ob medici conſilium, æger ſine cibo tenetur, vt etiam hac ratione, ij medici non tutò conſulant ægrotantibus, qui frictiones, vomitum, aliaſuè alterationes præcipiunt: imò ſoleo, & ipſe in huiuſmodi caſibus iubere, vt ægri numquam è lecto ſurgant, ſed iacentes, naturæ ſeruitia cuncta obeant, cum ob hoc quotidie comprobetur damnoſas laſſitudines, animorum defectus, aliaque mala obtingere.

---

17 *Vbi cibus præter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit, oſtendit autem ſanatio.*

IN præſenti aphoriſmo non eſt difficile reperire accommodatam connexionem; imò videtur hic, velut germen quoddam præcedentis, in quo cum damnarit labores factos cum fame, in hoc etiam damnat labores factos cum nimia cibi repletione, afferens tantum rationem damnationis; tamquam dicere voluerit, ſi minimè laborandum eſt vbi corpora fameſcunt, pariter ſunt labores fugiendi, vbi corpora nimium nutrita ſunt, eò quòd ſemper nocet importuna ciborum repletio. Etenim, quod ait Galenus hic, Hippocratem peculiariter probare, quod in vniuerſum præcepit, quartò huius lib. aphoriſmo *non repletio, non fames, &c.* vt neque mihi placet, tum quia nimis diſtuliſſet id facere, tum quia ea ſententia, ità eſt per ſe clara & probata, vt nulla alia amplificatione egeat, cum omnes illud intelligant μηδὲν ἄγαν, ideſt nihil nimis, bonum eſſe. Eſt enim hæc ſententia veluti præceptum, quodam in medicina facienda vtiliſſimum, cuius etiam rationem affert, ità vt in duas partes ſecari poſſit, in ſententiam, & ſententiæ rationem. Gauſſa verò propter quam uoluit afferre rationem ſententiæ eſt: quia licet uera ſit, & manifeſta, tamen uidetur eſſe contra hominum ſenſum, qui facilè gula uincuntur, & quod placet, (nempè ciborum repletio,) utile quoque putant. Modò examinemus more noſtro primam partem quæ eſt; *Vbi nutrimenti præter naturam plus ingeſtum eſt, hoc morbum facere* Galenus diſertiſſimè, ut ſolet declarans, quomodo dicatur cibus copioſus præter naturam, docet τό, plus cibi ſemper eſſe ad aliquid, atque in hoc propoſito à medicis ſumi, uel comparatiuè ad ipſa uaſa, quando ſcilicet, ita replentur à cibo, & diſtenduntur, ut uix ipſum continere queant, uel ad ipſam facultatem totum corpus

Connexio.

Scopus.

Diuiſio.

corpus gubernantem, quando, ſcilicet tanta eſt, ut neque facultas coctrix ventriculi, neque iocinoris, venarum, neque partium nutriendarum ipſum coquere, & ad bonam frugem deducere queant: & quamquam ſola copia prædictas actiones, ità lædere poſſit, vt morbum inducat, multò magis tamen id facit, quando copiæ iuncta eſt quoque praua aliqua qualitas; tunc enim cum à facultate nequeant cibi ſuperari, & confici, corrumpuntur, multaquè, & praua excrementa generant, quæ poſtmodum varios, atque diuerſos morbos gignunt: Atque hoc eſt, quod etiam dicebat Hipp. 4. de mor. qui parum edit, & bibit, eũ nullis humoralibus morbis tentari. Ægiptij enim, (vt narrat Herodotus,) vbi quiſpiam mortuus erat eũ extenterabãt, & ſtomachũ ad Solem percutiebant, tanquam is fuiſſet mortis cauſſa; Cęterum hoc in loco oritur dubitatio an ſola quantitas cibi potens ſit ad faciendum morbum; Nam ex vna parte non videtur verum: primum, quia ut narrat Athenęus, de Milone atq; alijs multiuoris: illi edebant incredibilem ciborum copiam, & tamen ſani, atq; robuſti degebant: imò uerò etiam nunc ſimiles reperiuntur, qui tamen morbis nullis tentantur, Adhæc quantitas per ſe non habet vim agendi, niſi ratione qualitatis, & formæ, quam vehit, igitur neque poteſt morbum facere, Ex altera parte eſt Hippoc. in lib. de affect. vbi ſcribit cibos, etiam optimos, & potentiſſimos, cuiuſmodi eſt panis, maza, caro, piſces, vinum, lædere, & morbos facere, ſi importunè, atque immodicè ſumantur: imò dicebat, quantò melior eſt cibus, tantò deteriorem, & morboſiorem corruptionem contrahere, ſi præter modum ſumatur, Et Auuic. etiam 3. primi doc. 11. cap. 7. in fine, dicebat impedimentum panis, cum non digeritur, eſſe multum: Pro reſſolutione huius dubitationis, Dicunt aliqui ſolam copiam facere morbos, ſed eam non eſſe omnibus nimiam, quandoquidem, quod vni plus eſt, alteri poteſt moderatum eſſe ob magnam naturę vim, vt de Athletis dicit Galenus, qui immenſam ciborum copiam ſine læſione, uel potius cum iuuamento capiebant, ob ingens naturæ, & coctricum facultatum, robur. Hæc reſponſio eſt quidem ſpecioſa; Verum non tollit dubium, quia cibus, qui eſt præternaturam alicui, non uidetur ſola quantitate, quæ per ſe non agit, poſſe facere morbum. Ideo dicendum eſt aliquid facere morbum intelligi poſſe dupliciter, uel mediatè, uel immediatè, Copia nimia ſola, immediatè, nequaquã, ſed mediatè facit morbum: quoniã quãtumcumq; cibi ſumatur, niſi corrumpatur, & in malum ſuccum conuertatur, haudquaquã morbum facit: bene uerum eſt nutrimẽtorũ copiã, poſſe corruptionis, & malę qualitatis acquiſitæ, eſſe cauſſam; quando, ſi non ſuperantur ab ipſa natura, ſed potius eam debiliorem reddunt: Illud tamen hoc in loco minimè ignorandum eſt (quod etiam à Galeno indicatum eſt,) nempè, etiam ſi cibus ſuaptè natura, & qualitate ſit contrà naturam ægrotantis, haudquaquam morbum facere, niſi aliqua debita menſura capiatur: quoniam ſi minima Euphorbij, papaueris, aut mandragoræ quantitas deuoretur, haudquaquam lædit, quinimò ſolet in nutrimentum conuerti, ut & de puella Napello nutrita, deq; pleriſq. narratum eſt; qui exiguam ueneni portionem capientes, non modo nihil ſunt læſi, uerumetiam ex frequentatis uſibus illorum, ſibi ipſis uenena familiaria effecerunt, & certè cum Auguſtino mirarer, cur Rachel, vt eſt in cap. 30. Geneſeos

Dubitatio. *Solutio aliorum.* *Solutio propria.*

ſeos concupiuerit mandragoram prò concipiendo, niſi & Epiphanius in phyſiologo, & Vincentius in ſpec. natural. lib. 19. cap. 44. aſſererent Elephantos concubituros ad excitandam libidinem præmandere poma Mandragoræ, quemadmodum hodie Turcæ ad idem vtuntur opio frigidiſſimo: Igitur concludendum illud eſt, cibum præter naturam, hoc eſt, præter debitam rationem ſumptum, ſemper morbum facere. Atque in debitam rationem primum in immodica quantitate eſſe poſitam, de qua hic potiſſimum loquitur Hippocrat. deindè in qualitate, in proprietate, in ſubſtantia, in tempore, & ordine. His etenim, vel ſeparatim, vel coniunctim morbos iccircò generari conſtat, quoniam non concocti, ſed corrupti vincunt naturam, vt ait Hipp. lib. de loc. in homine, & in vitioſos ſuccos, morborum authores, conuertuntur: atque hoc veriſſimum eſſe ex multis ab Hippoc. relatis hiſtorijs colligitur, qui narrat de compluribus, qui in ægritudines graues, & exitioſas inciderunt, ob ciborum copiã, & ob qualitatem, vt 5. Epid. de filia Pauſaniæ, quæ crudum fungum comedit: aut ob tempus, vt filia Philonis, quæ intempeſtiuè cenauit, & mortua eſt: Sed cum in particula prçternaturã contineatur ét immodica quantitas, cur deinde addidit plus? Puto addidiſſe, quia cibus præternaturalis non lædit, niſi etiam adſit quantitas iuxtà id qđ hoc eodem lib. dicit parum deterior cibus, & potus, &c. Atque hęc de prima Aphoriſm. parte. Sequitur modo ſecunda, quæ eſt (*oſtendit autem curatio*) Galen. & rectè, ait non ſolum in medicina uerumetiam in cunctis artibus veriſſimum argumentum cauſſarum ſumi, ab ipſis effectis, hoc eſt, ab ipſa liberatione, ſeu euaſione; Verum non hoc ſolum, ſed etiam rei ipſius naturam eſſe attendendam, ac propterea multò melius eſſe, vt addatur particula copulatiua, &, perinde ac ſi dixiſſet, oſtendit autem, & curatio; ſic enim ſententiam accommodatiorem videri, quod verè prçter alia, ſanatio etiam indicet cibum præter naturam ingeſtum facere morbum: quando ſcilicet, per illius euacuationem tollitur morbus, Etenim facere non poſſum quin hanc Galeni cogitationem magnopere commendem, propterea quod ſi ad cognoſcendam ueram morbi cauſſam, ſemper eſſet expectandus euentus, planè nunquã adhiberi remedia poſſent, quę iuuãt ſicut, vbi cauſſa morbi explorata, & cõperta eſt ex ipſius rei naturæ contemplatione, exempli cauſſa, ad cognoſcendum, quod copia cibi effecerit morbũ aliquem, poſſumus cognoſcere, primo ex ipſo recente victu, tum ex ſymptomatibus, quæ ſolent ſequi nimiam ciborum repletionẽ, vt grauitate, dolore, ructu, corporis inquietudine, decoloratione, quã etiã Ariſt. in prob. dicit cõſequi illos, qui nimio cibo utuntur. Demũ ex ipſa ſanatione, quę ſi fiat euacuato ipſo cibo nimio, aut humorib. ex eo genitis, planè eſt confirmatio cauſſę, de qua ſit habita ſuſpicio; Vndè Gal. dicere ſolebat in lib. de cib. b & m ſ. vbi, quiſpiã ex cruditate nimiorũ ciborũ laborat, vnicũ præſidium eſſe ſtatim deuenire ad illius vacuationem, ſi natura ſpõtè nõ tentet illam; fit aũt euacuatio, vel ſeceſſu, uel urina, uel vomitu, vt Pauſaniæ filiæ contingit, quæ poſtquam vomitu reiecit fungum crudum, quem deuorauerat, ſtatim liberata eſt ab ea cardialgia, qua cruciabatur: uel etiam, vt ait Galen. fit phlebotomia crurum ſcarificatione, frictionibus, balneis, inędia: Sed dicet aliquis, cur potius Hippocrates dixit cognoſci ubi cibus præter naturam ingeſtus eſt, ex curatione

Dubitatio. *Reſpõſio.* *Secunda pars Aphoriſmi.* *Dubitatio.*

O 2 quam

quàm ex alijs ſignis, Reſp. ſi particula copulatiua, (vt voluit Gal.) adijciatur, etiã aliàs cauſſas ab eo comprehendi, verum hanc potiſſimum ab ipſo proponi, quòd omnium aliarum maximam certitudinem ſecum habeat. Poſſumus etiam dicere, id feciſſe, ut ſimul moneret, curationem morborum à cibi copia præternaturam ingeſta citò eſſe faciẽdam, illorum euacuatione, & purgatione, non (vt putarunt aliqui) etiam coctione: quoniam vbi cibus morbum peperit, iam corruptus eſt, & quod inſigniter corruptum eſt, nequit amplius ad benignum reduci ſed ſtatim è corpore rollendũ, ne cętera contaminet, ac maiori morbo occaſionẽ prębeat: quemadmodum vinum, qđ valdè exacuit nõ amplius ad priſtinam naturam reuertitur, ſed quod parum; Quo circa Aphoriſmum hunc ad curationem faciendam non parum eſſe vtilem hinc perſpicitur: Sed non minus vtilis eſt quoque ad prognoſim, & ad conſeruationem; Ad illam quoniam ijs, qui cibum præternaturam, vel ſecundum quantitatem, vel ſecundum qualitatem ingerunt, facilè eſt prædicere eos forè ægrotaturos, exempli gratia, ſi ſtomaco imbecillo natus, nimium cibi capiat, planè ægrotabit tandem: ſicuti ſi alter cibum ſumat naturę ſuæ, ſecundum qualitatem manifeſtam, aut archanam contrarium, proculdubio morbum incurret, ſiquidem, vt dicebat Gal. 2. de alim. fac. cap. de cucum. ex uſu frequenti prauorum ciborum cumulatur paullatim teter humor qui poſtmodum arrepra, uel exigua occaſione morbos deterrimos inducit. Ad præſeruationem ſimiliter non eſt minus utilis aphoriſmus, quod quicumque ſcit ex nimio nutrimento fieri morbos, non eſt arduum ſeſe ab illis tueri, cum ſcriptum reliquerit Hippoc. lib. 4. de morbis, cum, qui parum edit, & bibit à nullis morbis humoralibus tentari.

18 *Eorum quæ vniuerſim, & velociter nutriunt, veloces quoque ſunt excretiones.*

QVI ſolent laborare in reperienda omnium aphoriſmorum cõtinuatione, nihil in huius (licet prolixa interpretatione) dixerunt, forſan, quia verè nulla eſt; Atqui ipſe puto aliquam, nec forſan abſurdam poſſe inueniri. Siquidem cum monuiſſet curationem indicare, quòd morbi fiant ab immenſa ciborum copia, & ſub curatione intellexiſſet, quæ ſit euacuatione, & purgatione tempeſtiua, aut ab ipſa natura, aut ab arte; modo voluit monere quomodo eiuſmodi vacuatio fiat à natura, vt indè poſtmodum ediſcat medicus quãdo is debeat euacuare, & hoc docere voluit, ab ipſa ciborum ſumptorum natura: Perindè, ac vniuerſalis diſcurſus ſapientiſſimi ſenis hic ſit, cum cibi affatim, & citò nutrientes, citò quoque è corpore exeant: & conſequenter tardè, quæ tardè nutriunt, vbi in alterutro horum generum ſit peccatum, medicus debet in priori naturam expectare; in poſteriori verò non expectata natura, ſtatim euacuare, ne corruptus cibus diù in corpore tardans, morbum efficiat; Hæc eſt medulla verborum non modo utilis ad prædicendum, verum etiam ad curandum; quæ medulla cum ſæpè obuelata ſit pauciſſimis uerbis, neque ſatis claris: ad ingenia præſtantia, & ſolertia ſpectat eam elicere: Sed primo videamus ipſum loquentem, & ſingula verba expendamus: Deindè circà nonnulla, quæ in commentario

Connexio.

Scopus.

mentario,ſatis profuſo,dicit Gal. paullisper immorabimur. Dicit itaque Hipp. Eorum quæ celeriter, ἀθρόως nutriunt, ueloces quoque fieri excretiones; Quæ ſententia certè non eſt diſſimilis admodum illi, quam habuit in lib. de Alimento,ubi ſcribit cibum,qui citò coquitur,citò diſſipari: Galenus exponens, quid ſignificet ταχέως, & ἀθρόως, ait uelociter dici nutrire, quæcumque pauco ab ijs acceptis tempore, in nutrimentum ſuaptæ natura conuertuntur: confertim uerò, quæ poſtquam cœperunt nutrire, in exiguo tempore totum ex ipſis nutrimentum corpori,exhibent: atque hoc examinandum, & dijudicandum eſſe, ſecundum eos, qui inculpata ualetudine fruuntur; Addit his, quantum pertinet ad naturam ipſorum alimentorum, ità ſeſe rem habere, uerum ſi ipſi facultati, & ſubſtantiæ nutrienti iuncta ſit,uel acrimonia, uel uiſciditas, celerius, aut tardius fieri excretiones. Iam uerò, quæ cauſſa ſit, huius rei per quam confertim & celeriter nutrientia, celeriter quoque excernantur,ut intelligatur oportet prius decernere,quæ nam hoc in loco uocentur διαχωρήσεις, ideſt excretiones, Etenim aliqui interpretes exiſtimantur ſignificare eam euacuationem, quæ ſingulis horis à toto corpore efficitur, quaſi hæc ſit eadem ſententia; cum illa, quam habuit lib.de Alim.ubi dixit,quod difficulter alteratur,difficulter abſumi,& quod faciliter alteratur, faciliter apponi; Verum Galenus putauit non modo hanc ſignificare uerũ etiã eam,quæ fit ab aluo,& ὑποχωρήσις nuncupatur,ideſt excretio,quaſi uox excretio utrumque ſignificet: Ego uerò puto etiam intelligi quę fit per urinam, ut 7.aph.68. & 81. nam uina, quæ dicit Gal. plurimum, & citiſſimè nutrire,dicit quoque primo de facul. nal.ult. tota excerni per urinam,excepto quodam exiguo,quod per ſudorem,& inſenſibilem tranſpirationem exit. Igitur quę citò, & affatim nutriunt id habent,ut in ſtomaco,iocinore,& venis fiat ipſorum alteratio, & concoctio uelociter, ad quam ſequitur ſemper utilis ab inutili ſeparatio; vndè quę in uentriculo, & inteſtinis ſtatim coquuntur, ſtatim ſeparato utili ab inutili excrementa ipſorum ab expulſiua ad ſedem pelluntur, ſimiliter in iocinore ad ueſicam, & in uenis per inſenſibilem tranſpirationem. Cęterum hoc in loco illud in primis contemplatione dignum eſt; quo temporis interuallo metiatur hęc celeritas, uel tarditas tam nutritionis, quàm excretionis. Deindè an uerum ſit,quod Gal. ſcribit adeò copioſè de uinis, nempè,illa,& multum, & uelociter nutrire. Nam reliqua ab ipſo propoſita de eduliorum uarijs generibus,quæ tardò nutriunt,haud ità ſollicitos nos reddere debent; cum ſatis clara, & cõprobata etiam ab Hippocrate habeantur: niſi illud quoque in dubium uertatur,an celeriter nutriãt,quę celeriter excernuntur; quandoquidem caro Cerui, vt ait Auic.lib.2.cap.de carn. celeriter excernitur, & tamen tardò nutrit, vt panis furfuraceus. Circà primum quod pertinet ad celeritatẽ dicit Galen. videtur velle, temporis interuallum eſſe metiendum ex vehementia, & magnitudine pulſuum, necnõ ex augumento roboris in actionibus motricibus, quaſi quando incipiat pulſus eſſe vehemens, & magnus, necnon corpus totum eſſe ualidius, tunc incipiat nutrire cibus, ſcilicet reficere ſpiritus, & ſolida, ac humores. Verum hæc explicatio nihil docet certum, preterquamquod non videtur etiam conſona ijs,quę habet idem Gal. 3. de cauſis pulſ.cap.16. vbi diſputans aduerſus Archigenem,mõſtrat interdum à cibo fieri pulſus magnos, interdum lãguidos,

Quid per excretiones hoc loci intelligendum.

Celeritas, vel tarditas nutritionis, & excretionis quo tēpore metienda.

Galeni sētentia.

Improbatio.

paruos

paruos,& inęquales,prout,ſ.facultas magis,uel minus ab ipſo cibo oneratur. Ad hęc ſępenumero uſu venit, ut hoĩes reficiantur,& corroborentur,accepto aliquo liquore ſtatim,qđ tamen non eſt exiſtimandũ contingere ex nutritione, quę inſeruit humorum, & ſolidorum refectioni, quæq; proptereà egeat multo tempore, quo ſ.primum in ſtomacho cibus paretur, deindè in iecinore conuertatur in ſanguinem, mox per uniuerſum corpus diſtribuatur, tandemq́. apponatur, & in ſubſtantiam nutriti conuertatur: quas omnes operationes non adeò exiguo tpe perfici poſſe, quiuis ingenio aliquo prædítus intelligere facile põt: vt ob hoc ſimiliter etiam ſi ſtatim à cibo aſſumpto pulſus fiat uehemens & magnus, atque corpus uideatur eſſe robuſtius, non illud ſit adſcribendum nutritioni inchoarę, vt monſtrat Gal.ſed potius ſpirituum,(à quibus pendet magna pars roboris) refectioni: quę fit quidem celeriter, ſed minimè uera nutritio eſt: Hippocr.lib.4 de morbis, longo diſcurſu monſtrat, cibum, & potum, qui ſumuntur haud quaquam poſſe excerni,eadem qua capiuntur die,ſed tertia tantum: quod ſi uel plus uel minus retineantur, corpus, uel non nutriri, nec ualere, ut par eſt, uel cibum, & humorem ex eo genitum diutius retentum corrumpi, & fœtere: quamquam Ariſtot.13.prob. ſect. prima dicat, hoc quidem eſſe uerum de urina, non autem de ſtercore:quaſi hoc,quo plus retinetur in corpore, minus fœteat, ſicut ècontra fit urina fœtidior, quo diutius retinetur. Itaque in hac inſigni ipſius rei obſcuritate mihi uidetur dicendum eſſe, nulla naturę opera, dum fiunt, certò percipi poſſe; quemadmodum enim nullus ſentit quando fit attractio, uel expulſio,aut retentio,aut augumentum,uel decrementum, ſed hęc cognoſcuntur poſtquam iam ſunt conſummata: ſic non poteſt uerè ſciri quando fit nutritio,niſi poſtquã facta eſt. Dico autem omnium membrorum nutritionem: & certè dubitandum non eſt,quin aliqua celeriùs, aliqua ſeriùs in nutrimentum conuertantur; at nũllum certum tempus afferri poteſt;cum & uarietas alimentorum, & uarietas corporum alendorum, omnem huiuſmodi certitudinem adimat. Si tamen vllum eſt ſignum quo poſſimus id intelligere,certè eſt,quod proponitur à Gal. nempè robur facultatis naturalis,& animalis,ſcilicet motricis,atque etiam intellectricis: Cum enim cibus ſit homini,& animalibus,ac plantis datus, vt uita, & vires prædictarum facultatum ſuſtententur, vbi horum ſenſus aliquis percipitur, conſequenter ſcitur, nutritionem eſſe factam: quæ certè ob rationes antedictas non adeò citò perfici poteſt, quemadmodum vulgo exiſtimatur; & ſi quod pertinet ad robur ex ſpirituum defectu citiſſimè interdum recuperetur, prout materia apta ad ipſos generandos ſuppeditatur,quæ eſt in odoribus, & potulentis, vt Hippoc. docuit in lib.de alim. Et quod dicit Hipp.4. de morbis de tertia die: nec illud vſu compertum habetur,cum potus eadem die videatur excerni,& pleriſq; aluum excernere, vel poſt tertiam diem,vel ſæpius in eadem,& quod res,ità ſit oſtendunt vrinæ comedentium aſparagos, & allia, quæ vt dicit Hipp.ibidem & Ariſt.13 ſect prob 6. ſtatim penè commanſa,protinus vrinam reddunt fœtentem. Atque hæc de primo. Ad aliud autem de vino,iam diſputatio noſtra aduerſus receptiſſimam Galeni, atque aliorum ſententiam, eſt publicata. De quibus, &c. Et ad id quod dicitur de Ceruina carne, & pane furfuraceo dicendum eſt,quod dicit Gal.ſ.verum eſſe aphoriſmum de illis cibis,qui tales ſunt ſua-

Authoris ſententia.

prè natura, abſque vlla alia proprietate, ſeu ſpecifica, & arcana, ſeu manifeſta: vndè cum caro cerui, & furfur (pręter ſubſtantiam ad nutriendum aptam) habeát ét alias proprietates, de his aphoriſmus nõ eſt intelligẽdus. Vſus aphoriſmi eſt pro curatione potiſſimũ, vt ſcilicet quando opus eſt celeriter, & affatim reficere, tradamus ea, quæ celeriter quoque excernuntur, licet non ſemper, quæ citò excernuntur, citò alant: nam aliàs cogitur med. dare cibum, qui alat citò, & multum, interdum qui non citò euacuetur, ſed nutrimentum ſolidum, & permanens tribuat; quarum omnium actionum, atque etiam aliarum ſimilium rationem quandam breuiter, & obſcurè nobis ſignificauit Hippoc. ſub hac ſententia,

---

19 *Acutorum morborum non omninò ſunt certa prænunciationes, aut ſalutis: aut mortis.*

NEMO non uidet velle huius aphoriſmi continuationẽ cum ſuperiori
quærere, opus eſſe ingenij nimium ocio abutentis: illud tamen certum
eſt, ſententiã eſſe, quæ ad partem medicinæ prognoſticam pertineat: imò ſi ulla
eſt, quæ frequentiſſimè ſit in ore medicorum, planè præſens eſt, nẽpè, quę ad ab- *Quęſita*
errationem ipſorum, in prædicẽdis futuris; excuſſandam, maximè ualeat. Corn. *aliquot*
Celſus lib. 2. cap. 6. in fine ſic ipſam latinam fecit. *Neque tamen ignorare oportet* *pro maiori*
in acutis morbis fallaces magis notas eſſe, & ſalutis, & mortis. Quamquam Pli- *huiuſcè a-*
nius lib. 7. capit. 51. dixerit innumerabilia eſſe mortis ſigna, ſecuritatis uerò, & *ph. intelle*
ſalutis, nullum prorſus haberi, Vt autem integra anatome huiuſce aphoriſmi ha- *ctione.*
beatur, circà ipſum nonnulla ſunt quærenda. Primum eſt, qui nam ſint mor- *Primum*
bi acuti, de quibus loquitur Hippocr. ſecundum eſt, quid uelit ſignificare, parti- 2.
cula, οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες, idest non omnino tutæ prædictiones.
Tertium erit, quę ſit uera cauſſa, cur Hippoc. tantum prędictiones acutorum di- 3.
cat incertas, non item diuturnorum, quum tamen primo de morbis proponens
tres claſſes morborum, ſcilicet eorum qui certò occidunt, eorum in quibus cer-
tò ſeruantur ægri, & dubiorum: in omnibus numeret tàm acutos, quàm diutur-
nos, Quartum, & poſtremum, quis poſſit eſſe in facienda medicina prędicti 4.
aphoriſmi uſus. Quod igitur ſpectat ad primum, Galenus ubiquè uidetur duos *Ad primũ*
facere proprios acutorum morborum characteres, ſcilicet celeritatem motus, atque periculum; etſi enim diariæ febres habeant celerrimos motus, non dicuntur tamen acuti morbi, quum omni periculo vacent: ſicut & febris tertiana exquiſita, quæ licet, & ipſa celerrimè moueatur, atque propter hanc vnam conditionem interdum ſit à Galeno, & ab Auicenna inter acutos commemorata, haud tamen propriè acuta dicitur, quoniam ut ait Hippoc. eſt ſecuriſſima, Iam uerò huiuſmodi morbus acutus cum celerrimè moueatur, neceſſum eſt, ut à ſuccis feruidis maximequè mobilibus efficiatur, qui ut ait Galenus in comm. interdum per uniuerſum corpus, aut ſaltem per plures eius partes feruntur, interdum uerò in una dumtaxat parte continentur, quemadmodum in pleuritide, & peripneumonia contingit, quos uerè acutos facit Hippoc. ità ut in lib. de uictu acu-

torum, de nullo alio pænè, quam de hiſcè duobus loquatur. quod uerò pertinet ad ſecundum Galenus interpretatur eam particulam, τὰ πάμπαν, ideſt omninò periudè ac ſignificet πάντων, ideſt omnium: quaſi Hippocratis ſententia ſit, omnium acutorum morborum, non eſſe tutas prænunciationes ſalutis, aut mortis. Verum Cardanus hanc Galeni expoſitionem damnare non dubitauit, primum quia Hip. nihil ſic doceret, ſed animum lectoris cõfunderet potius: deindè quia ſi id voluiſſet Hippoc. ſignificare, poterat multò æquius ſcribere πάντων, ideſt omnium, & non πάμπαν: Poſtremò, quia res ipſa docet, non debere interpretari, omnium: ſiquidem ſi per omnes acutos, intelligit finem eorum, etiam baiuli hoc intelligunt: ſin principium, experimẽtum docet, etiam in ægrotantibus ab Hippocrate relatis, id uerum eſſe, ſcilicet, non omninò certas eſſe, quando pleriq. & mortui, & ſeruati præter ſpem ab ipſo referuntur. Sin augumentum intelligatur, id quoque verum eſſe contendit, quod ſcilicet, tunc materia exiſtente adhuc cruda, ſit meritò incertum an illa coquenda ſit, an verò corrumpenda: Ceterum vt liberè dicam, ignoro quo rẽdant crimina in Galenũ huiuſcè impotentis ingenij: illud certè ſcio, quod dicit Galenus, eſſe ueriſſimum; nempè ſicuti morbi acuti, quibus coniunguntur febres continuæ, fiunt ab humoribus feruidis, ac tenuibus, qui facilè huc atque illùc feruntur, necnon à peſtilentibus, & malignis, (quamquam, & ratione loci poteſt materia frigida, & craſſa facere morbum acutum, vt apoplexiam, & ſyncopem;) ſic diuturnos morbos fieri nunquam per ſympathiam, vt ait Galenus, ſed ſemper loco affecto eſſentialiter patiente ab humoribus craſſis, lentis, & pigris; quo fit ut humores hi non moueantur, ac proptereà medicorum prædictiones non fallant, quemadmodum è contra illos ob mobilitatem, ac malignitatem occultam interdum decipiunt; ut ob hoc quoque verè dicat Gal. Hippoc. non tantum voluiſſe uoces πάντων, ſignificare modum certitudinis in prędicendo in acutis (quæ uerè interdum fallax eſt,) verum etiã paucitatem ipſorum acutorum, tamquam non omnium, ſed tamen paucorum, non ſint certè prænunciationes ſalutis, vel mortis: ſic enim quando dicimus non omnes homines eſſe malos, volumus ſignificare pauciſſimos eſſe bonos; de qua re loquens interdum Ariſtot. dicebat uiros bonos eſſe ſicut numeros perfectos, quorum vnus tantum, in quolibet centenario, & in quolibet milliario habetur. Nam Hippoc. fruſtrà docuiſſet nos tot, & tanta in libris prognoſticorum, prorrheticorum, & Coacarum, niſi in pluribus certiſſima eſſet illa doctrina, & in pauciſſimis fallax, & ipſe eius ſum ſententię, potius uoluiſſe Hippocratem vti uoce πάμπαν, quam πάντων, vt ſimul complecteretur, (quemadmodum interpretatur Galenus,) & modum certitudinis, & numerum morborum; quod voluit quoque Celſus ſignificare dicens in acutis eſſe minus certas mortis, aut ſalutis ſignificationes, quàm in diuturnis; Et hoc eſt quod voluit innuere Hippoc. primo prognoſt. quando ſcripſit, eos morbos eſſe faciliores cognitu, qui breuiſſimis diebus iudicantur, intelligens eos etiam uti cognitu, ità prædictu, eſſe maxima ex parte faciles, & ob id minus fallaces; nam qui uerus eſt artifex in quauis arte, aliquandò certè errat, ſed raro, alioquin non ex ratione ſed caſu, & fortuna operaretur. Itaque ſit hæc veritas, prædictiones acutorum, eſſe plerumq. & in plurimis certas, aliquando uerò, & in aliquibus incertas, nec tamen pro-

Cardani rationes, contra Galeni expoſitionem.

Authoris in Cardanum.

Ariſtotelis ſententia de bonis viris.

preterea eſſe damnandam, aut repudiandam præcognoſcendi, & prædicendi artem: quod ſi medici aliqui in ſuis prædictionibus ſæpius falluntur, eſt quia (vt idem Hippoc. docuit initio ſecundi lib. prorrhet.) haud veram, & medicis conuenientem prædicendi artem, ſed potius vaticinationem quãdam fallaciſſimam ſequuntur: ſi quidem ille tutiſſimas facit prędictiones, qui (ſicut ait Hipp in fine lib. de nat. hum.) de morbis ἐξ ἀνάγκης factis, & quorũ cauſſæ ſunt cognitę prędicere tentat. Modò ad tertium tranſeo nempè Hippocratem ſolum meminiſſe acutorum, quia ex his facilè comprehendi poteſt quid ſit ſtatuendum de diuturnis. Vndè Celſus adiunxit particulam comparatiuam (*magis*,) vt ſignificaret, ſimul etiam de diuturnis eſſe exponendam Hippocratis ſententiam: Præterea, quod Hippoc. ſcribit 1. lib. de morb. nullo pacto huic expoſitioni refragatur: quandoquidem etſi multos recenſeat acutos inter eos, quos dicit eſſe dubios, non propter id tamen ait, quin ipſorum queat magna pars præcognoſci, & ſaltem dubietas prædici, et in principio, in quo cum cognoſcatur pugna naturæ, & morbi, ac alterutrius victoria, ex qua pendet tota præcognoſcendi, atq; prædicendi facultas, multò certius licet prædicere q̃ in morbis diuturnis, quorũ principia ſunt quieta atq; ſine pugna naturę: quamquam poſtmodum in ſtatu ſecus ſit, in quo de materia faciente morbum certiùs iudicari poteſt, ut hoc modo etiam intelligenda ſit Hippocratis authoritas in progn. vbi ſcripſit morborum, qui citò iudicantur faciliores, eſſe prædictiones. Porrò de uſu aph. huius in facienda medicina certiſſimum eſt totum eſſe utilè, aut ſaltem potiſſimum ad pręcognitionem, & prędictionem maturè, & prudenter faciendam; Dixi autem potiſſimum, quia, qui pręcognoſcit, vel periculum, vel ſalutem, poteſt conſequenter, & in remedijs adhibendis, & in uictu inſtituendo multò prudentiùs, & fructuoſiùs ſeſe gerere; nam vbi incertum eſt materiam eſſe mobilem, malignam, ac proptereà incertum ſit utrum coctione poſſit ſuperari, Medicus non tantum illius attemperationi, quantum etiam euacuationi ſtudere conſueuit, ne ſcilicet, uel motu irruat in partem nobilem, uel ſua prauitate proximum quemq. humorem contaminet, id quod uoluit ſignificare Hippocrates quando ſcripſit primo aph. initio mouendum eſſe quicquid moueri debet, quando ſcilicet materia turget, & vrget, uel ob malignitatem, vel ob ferocitatem.

Cur Medici interdũ in prędicẽdo fallantur.

Ad tertium.

20 *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, his ſceneſcentibus exiccatur. Quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, his ſceneſcentibus humectatur.*

LICET hæc quoque ſententia, vt ſuperior, tota videatur pertinere ad prognoſticam partem, nil tamen aliud cum ipſa commune uidetur habere, quamquam non deſint, qui neſcio quo modo conantur ipſum connectere decimooctauo aphoriſmo. Partitur in duas partes aphoriſmus, quarum prior eſt, *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt.* Poſterior uerò, *Quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, &c.* Cornelius autem Celſus lib. 1. cap. 3. ſic aph. pręſentem

fecit latinum: *Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumquè in ſenectute contrahitur Qui-
bus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſæpe in ſenectute ſoluitur*, vnde colligo, uel contex-
tum Hippocrat. ipſius Celſi habuiſſe illas duas voces, *plerumque, & ſæpe*, quæ
nunc in cunctis codicibus deſiderantur, uel ipſum exiſtimaſſe, ità eſſe intel-
ligendam Hippocratis mentem, cum ipſi rei, & euentui non reſpondeat, quod
dicit Hippocr. quemadmodum etiam prudenter adnotauit Galenus in comm.
Prima du- Itaque circà primam partem videndum eſt primo cur ſenex ſapientiſſimus uo-
bitatio. luerit hanc ſententiam inter aphoriſmos collocare, quæ in pleriſquè, aut ſaltem
in compluribus falſa reperitur, contrà quam aphoriſtica doctrina, & ipſiuſmet
2. inſtitutum exigere uidentur. Secundo cur ſolius iuuentutis, & ſenectutis memi-
nerit, non item aliarum ætatũ, quas tamen putandum eſt in hiſcè operationibus
3. variare; Poſtremò quæ ſit ratio, propter quam iuuenibus fiant humidæ, uel
ſiccæ alui, de ſanis enim loquor, de quibus quoque loqui Hippocratem non
eſt dubitandum, quandoquidem non minus ad medicos pertinet etiam de ſanis
Ad primã poſſe prognoſtica dare, quam de ipſis ægris, Circà primum puto Hippocratem
duas potiſſimum ob cauſſas inductum eſſe ad hunc fallacem aphoriſmum no-
bis relinquendum, una fuit, quia ut tradit Auenzoar initio ſuæ medicinæ in hoc
conuenerunt omnes ſapientes medici, vt alui lubricitas (addo ego) uel adſtrictio
magnam uim habeant ad faciendam, & conſeruandam ſanitatem, Siquidem vt
præclarè, & copioſè diſſeruit Hippoc. lib. 4. de morb. ſemper cibi per aluum po-
ſtridie accedunt, & humor ad tertiam diem: quod niſi fiat, uix ſanus poteſt eſſe
homo; Altera cauſſa fuit, quia tametſi non ſit hæc ſententia perpetuò vera, ut
ſaltem de ſenibus ipſemet Hippoc. teſtatur in penultimo huiuſcè lib. aphoriſmo;
Attamen utiliſſimum etiam eſt ſcire id, quod aliquando, & alicubi contingit;
Dixi, aliquando, quoniam certè, experientia quotidiana probatur, magnam par-
tẽ iuuenum adſtrictas aluos, potius quã laxas, & humidas habere: quod ego ſoleo
adſcribere iocinoris nimiæ caliditati, fœces ipſas exiccanti, quæ malo quodam
fato pleriſq; à natura datur, malaquè viuendi ratione poſt modum egregiè au-
getur: vt forſan naturaliter debeat ætas iuuenilis facere aluos humidas, niſi ali-
quod accidens ſecùs faciat, ac proptereà Hippocrates, quod ex natura debet
eſſe, uoluiſſe monſtrare, & ſi poſteà non ſemper id, ob accidentia uaria, con-
tingat: Etenim ſi bilis miſſa ad inteſtina facit aluum lubricam, certè iuue-
nes, qui ea abundant eſſe deberent lubrici, contrà ſenes adſtricti, ob uiſcidam
pituitam, & bilis paucitatem. quod ſi quandoquè ſenes aluum mollem ha-
bent eſt, uel ob indigeſtiones, uel ob materiã fluentem à capite in ſtomachum,
Ad ſecun- ut perhibet Hipp. lib de affect. Ad ſecundum reſpondere licet Hip. (vt aliàs dixiſ-
dam. ſe memini) ſemper dilexiſſe dichotomiã ſibi familiarẽ, ſcilicet ſecundùm calidũ,
& frigidum, vndè cum hæ, ſecundum has qualitates; maximè opponantur, iu-
re eas ſolas accepit; quamquam etiam poſſumus dicere ſub iuuẽtute comprehen-
diſſe aliàs ẽt antecedẽtes, & ſub ſenectute eas, quę iuuẽtutẽ poſtcedunt; iuuentus
enim triginta quinque annis terminatur, quod eſt dimidium uitæ, alijs uerò tri-
ginta quinque comprehenditur ſenium: etenim ab omnibus putatur commu-
niter tota uita ſeptuaginta annis finiri, quod etiam à Diuino Vate dictũ fuit. Hip
poc. uerò ætates poſt iuuentutem, maluit appellare ſenectutem, quia maior pars

corum

eorum annorum ab ipſa occupentur. Sed iam Tertium propoſitum examinemus, ſcilicet quæ ſint cauſſę, cur iuuenibus fianr alui humidæ. Ætius, vel potius apud Ætium Gal. lib. 9. cap. 26. multas enumerans cauſas adſtrictionis alui videtur omnia reducere ad duo genera, ſcilicet ad cibum, & potum, vel ad ventrem & inteſtina; & quamquã in hoc loco Gal. id explicitè non agat, poteſt tamen ſimilis methodus inueniendi cauſas propoſitas, ex hoc commentario comparari. Itaque id prius ſtatuendum (quod & ipſe voluit) hic ab Hipp. ſermonẽ haberi de naturalibus, tam iuuenum, quàm ſeniorum diſpoſitionibus; quarum conſideratio fit extrà cuncta accidentia, quæ poſſunt contingere, præſertim, circà victum & medicamenta: quoniam ſi quiſpiam iuuenis, ob uſum ciborum & potuum, vel pharmacorum, ipſum aluum lenientium, lubricus ſit, haud neceſſe eſt, vt ipſi ſeneſcenti aluus adſtringatur; & è conuerſo: nam & copiam ciborum, vel inopiam facere ad alui mollitiem, vel duritiem inducendas, pręter Hipp. 2. de acutis id ſignificantem, teſtatur etiam Euſebius Cæſarienſis lib. 9. de præp. Euangel. 1. & ante ipſum Porphyrius lib. de abſtin. animæ: qui ſcripſerunt Eſſæos, ob victus parcitatem, conſueuiſſe vix ſemel in hebdomada emittere alui purgamenta, & Hipp. 2. dè acutis dicebat *Aſſuetis prandere, ſi illud dimittant, aluum adſtringi*, Igitur conſtituto homine ſecundum naturam, & ſano, id fit, quod Hippoc. ſcripſit; atque ipſius cauſſæ, vel pertinent ad ipſum obiectum, ideſt alimentum aut humorem, vel ad ipſam facultatem ventriculi, aut inteſtinorum. Fit aluus lubrica ob alimentum, quando ſcilicet chylus non diſtribuitur in corpus, vt par eſſet, ſed reſtagnans ad inteſtina ea humectat, & lubricat: ob humorem quãdo vel à capite in ſtomacum defluit pituitoſus ſuccus, qui ad inteſtina demiſſus illa humectat (vt air Hipp. lib. de affect.) vel bilis copioſa genita ob Hepatis incendium ad ipſa inteſtina fertur. Ratione facultatis ventriculi fit lubricitas, quando vel ab intẽperie frigida, vel calida, vel humida afficitur; à frigida quòd ab ea nimia appetentia excitetur, vndè plus cibi capitur, quam conueniat, aut ſi ſit immoderata valdè deſtruitur: (nam verè dicit Gal. omnem actionem lædi à qualibet immenſa intemperie) quemadmodum etiam à calida intemperie, vt habetur apud Gal. in lib. art. med. necnon ab humida. Porrò de facultate inteſtinorum, haud ſecus cenſendum eſt, quia ſiuè retentrix facultas exigua ſit, ſiuè expultrix nimia, certũ eſt aluum lubricam reddi; fit autem retentrix imbecilla ob intemperiem humidam (quemadmodum ſcribit Hipp. 6. contingere balbis, quorum lingua cum ſit humidiſſima, ab ipſa, & à cerebro communicatur ſtomacho, & inteſtinis humiditas, quæ lubricitatẽ inducit,) ſicuti robuſta ob ſiccam. Expultrix verò ob caliditatem plus augetur, quam par ſit. Et quod dixi de cauſſis mollitiei alui, poteſt facile ingenioſos deducere etiam ad cognitionem adſtrictionis, cum omnibus compertiſſimum habeatur, contrariorũm effectuum, contrarias eſſe cauſſas. Iam verò hiſcè conſtitutis non eſt arduum comprehendere, vt, cum iuuentuti pænè ſit contraria ſenectus (ob contraria vtriuſque ætatis temperamenta) ſæpenumero ob mutationem ætatum, & conſequenter temperamentorum, contrarios quoq; effectus ſubſequi, contingat, Nam quod, iuuenes ob caliditatem, vel uẽtriculi, vel inteſtinorum, aluos habeant lubricas, iure fit, ut accedente ſenectute, quæ frigida eſt, tollatur ea cauſſa, & conſequenter effectus, ſimiliter qui ob bilis copiam

Ad 3.

De cauſis lubricitatis alui.

lubrici ſunt in iuuentute,cum eius prouentus deſinat in ſenectute,deſinit quoq; lubricitas,idq; de omnibus alijs cauſſis ſtatuendum eſt, tam adſtrictionis,quàm lubricitatis alui,ſ.ijs mutatis,mutatione ętatis,effectus ſimiliter mutari,Atq; hęc *Secunda pars aph.* de prima aphoriſmi parte. Circà ſecundã non eſt multum inſiſtendum quoniã cum ſit par ratio cõtratiorum, vt ẽt antè dicebam,vno explicato,aliud pariter liquet,Verũ illud contẽplatione dignũ videtur,cur in prima parte loquens de ſenectute dixit in ipſa fieri ξηράς, κοιλίας,i. ventres fieri ſiccos, in ſecũda verò de eadem ſermonẽ habens,nõ ait aluos fieri ὑγρὰς,i. humidas,ſed dixit ὑγραίνονται,i. humefiunt. Puto haud ſine ſale aliquo,ità fuiſſe locutũ Hipp., quãdoquidẽ ſenes verè, & ſubſtãtialiter fiũt ſicci, ꝙ partes corporis ipſorũ ſolidiores magis indies ab humido natiuo deſerãtur; Si verò dicuntur humectari,eſt quia, cũ ob incoctiones, ſuccos cõplures crudos,& ſuperuacaneos gignãt,ab ijs haudquaq̃ reſtituitur humidũ natiuum,ſed dũtaxat partes ſolidiores irrigãtur, & ſuperficietenùs humectãtur;atq; hoc eſt,pp qđ & ab Hip.Platone,Ariſ.& Theophr.dicuntur corpora ſenilia mõ ſicca,mõ humida,quod,ſ.ſubſtãtialiter ſicca,accidẽtaliter uerò,& ſup*Prima dubit.* ficietenùs humida ſint,Cęterũ oriũtur nõnullę dubitationes,quarũ prima eſt nõ videri poſſe fieri qđ ait Gal. vt qui in iuuẽtute pp frigiditatem habent aluum humidã,ijs ſeneſcẽtibus fiat ſicca,& è cõtrà: ſiquidẽ aucta cauſſa,augetur effectus, ſed in ſenectute augetur frigiditas,ergò dẽt augeri ẽt effectus illius,ſiue fuerit ad*Galeni authoritas pariter in contrariũ.* ſtrictio,ſiue laxitas alui. Præterea Gal. 6.Epid.ſect. 5.tex.6. declarans quõ Hipp. verè dicat morbos cõnutritos in ſenectute deſinere ꝑ coctionem,& ſolutionem, & rarefactionẽ,increpat eos interpretes, qui putarũt eam ſententiam de omnib. morbis eſſe intelligendã,cum de calidis qdẽ vera ſit,non ãt de frigidis,quos dixit 3.aph:in valdè ſenibus nõ coqui: Altera dub. eſt de iuuenib. bilioſis habentibus *Altera dubitatio.* aluũ lubricam, qm̃ hi ſeneſcẽtes perſeuerãt bilioſi,reſpectu tẽperatorũ, licet minus q̃ in iuuentute erant: ad hęc retentiuę debilitas augetur, ob cruditates humectantes inteſtina, Ad primam dubitationem dicendum eſt verũ eſſe,aucta cauſſa *Solutio primæ dub.* augeri effectũ,ſi modo ſola augeatur, quæ antea producebat effectum; Cęterum ſi illi cauſſę aliquid ẽt aliud adijciatur,nõ eſt neceſſe,augeri effectũ,qa ab adiecto ꝑt frãgi,& mutari ipſius cauſſę vis: Vndè cũ in ſenectute, ſimul cũ frigiditate,augeatur quoq; ſiccitas,q̃ facit ad augendũ robur retẽtricis,hinc fit,vt nõ ſuccedat idẽ prior effectus,ſed vel minor,vel ſiccitatis adiũctę,q̃ eſt adſtrictio; Pari pacto dicere poſſumus,qđ vbi à frigido in iuuẽtute fit adſtrictio,nõ neceſſariò illã augeri in ſenectute,ſed potius eã cõuerti in laxitatẽ,licet augeatur frigiditas, qm̃ iũcta ſiccitas,uim coctricẽ admodũ debilitat;ob qđ cruda excrementa genita,& aquo*Ad Galeni authoritatem.* ſa,aluũ ipſã emolliũt (hebetata,ſ.retentrice facultate,)Ad auctoritatẽ Gal. 6.Epi. dicendũ eſt Hip. & Gal:ibi loqui de morbis, hoc aũt in loco de ſanis,aut ſaltẽ de intemperatis, haud quaq̃ extrà ſanitatis latitudinem, exiſtẽtib. Alia verò ratio eſt morborũ,alia affectionũ, q̃ in ſanis corporib:inueniũtur; Porrò de ſcđa dubita*Ad ſecundam dub.* tione dicere licet, ꝙ tametſi iuuenes bilioſi, in ſenectute remaneãt quoq; bilioſi; tñ qa bilis ipſorũ obtunditur à ſuccis craſſis, & frigidis, q in ſenectute ob indigeſtiones iugiter gignũtur,hinc fit,vt ceſsãte illius acrimonia,à qua uis expultrix ſolet excitari,ceſſet quoq; alui lubricitas,ità vt ſuccedat,vel adſtrictio, vel ſaltẽ multò minor laxitas,q̃ erat in iuuẽtute:Sed ut dixi nullũ,ex his q̃ dicta ſunt,ità neceſ-

ſarium

Digitized by Google

ſatiũ eſt, q̃n poſſit ẽt cõtrariũ ſuccedere, vt vſu & quotidiana experiẽtia cõproba-
tur: Vs⁹ ãt aph. eſt in primis prò p̃dictione, deĩdè ꝑ ſollicitudine uitãda, q̃ nõnul
li iuuenes haber̃, dũ ſeſe vider̃ adſtricta aluo eſſe; q̃què facile deponũt, ſi ipſis pſua
dear̃ meli⁹ eſſe, ut ętatis mutatio expectet̃, à qua ſolet ẽt cõmutari alui diſpoſitio.

---

21 *Famem, torexis, ideſt, vini potio ſoluit.*

ETIAM illi, qui nimiũ diligentes fuerunt in indagãda aphoriſm. cunctorũ
cõnexione, hac in parte q̃d afferrẽt, ignorarũt, vt ſtatuendũ uideatur, hanc
eſſe uerè ſeparatã quandam ſententiã, vim habentẽ, partim dogmatis, partim prę
cepti: dogmatis, dũ dicitur ſolui famẽ vini meri potione: niſi dicere libeat, poſſe
coniungi cum eo vbi dicitur, cibum ſumentes, ſi nõ reficiãtur pluri cibo uti: hẽt
aũt uim pręcepti curatorij, dũ cõſideratur famis ipſius remediũ. Itaq; cum tribus
tantũ uocib. uniuerſa ſentẽtia cõſtituatur, q̃ varios ſenſus, uariaſq́. ſignificatio-
nes patiuntur, vniuſcuiuſq́. uim, & ſignificatũ breuiter examinabo, ut ueta mens
Hip. clariùs elucere queat. λίμος ſeu famis nomẽ, ſimilis eſt ꝓnuntiatione nomini
peſtis, licet ſcriptura differẽs ſit, cũ illa ſcribar̃ ſimplici iota, hęc vero omicrõ adie
cta, q̃ facit diphtõgũ: niſi dicere placeat ẽt ꝓnunciatione fuiſſe apud veteres has
duas dictiones diuerſas, cũ proferrent diphtongã expreſsis litteris, & certè fuerũt
ſimiles hę duæ uoces, quia ut ait Gal. lib. de cib. b. &. m. ſ. atq; alibi, ſępe uſu uenit,
ut ex fame peſtis naſcatur. Iam uerò fames, ut colligere licet ex ipſo Gal. hoc in *Fames*
loco, & alibi multiplex eſt, alia naturalis, alia præternaturalis: fames naturalis nil *multiplex.*
aliud eſt q̃ ὄρεξις, ſiue appetitus ciborũ factus à ſuctione naturali oris uentriculi:
Ad hãc. n. famem faciendã, (ut docet Gal. 1. de ſympt. cauſis c. 7.) cõcurrunt quin
que ſymptomata, ut ipſe loquitur, ordine mutuo ſeſe cõſequentia, primũ eſt eua-
cuatio, ſeu diſſipatio totius habitus corporis: ſcd̃m eſt, uacuatarũ partium natura-
lis, i. à natura factus appetitus. Tertium eſt uentriculi ipſius ſuctus, Quartum eſt
ꝑceptio ipſius ſuctus, Quintum ipſa ciborum appetẽtia, i. animale deſiderium ci
bi. Appetitus p̃ternaturalis ſcd̃m Arabas triplex eſt Caninus, Bulimos, & appeti- *Morboſi*
tus ſyncopalis, ſ. in quo ægri laborãtes incidũt in animi defectum, ob ſyncopem, *appetitus*
ut contigit Bruto dum obſideret Dyracchium, Verum, & Galen. & alij ſcriptores *quot.*
duos tãtũ morboſos, & p̃ter naturã appetitus fecerunt, quos Gal. nomine πάθους
vocauit, nẽpè Caninum, & Bulimum Caninus appetitus, (ut ſcribit Suidas) uoca *Caninus*
tus eſt ẽt Φαγέδαινα à Gręcis, q̃d nomẽ eſt ulceris depaſcentis, imò antè ipſum ſic *appetitus*
vocatũ teſtãtur Cęl. Aut. 3. diutur: c. 3. Plin. li. 6. c. 11. & Gal. 3. in 6. Epi. cõ. tex. 57. *qualis.*
Bulimos, ut ſcribit Plut. 6. ſymp. 8. habuit ẽt & ipſe aliud nomẽ, q̃n Acoles ipſum
uocarunt παλίλιμον vndè latini noſtri grę cos æmulati uocarũr magnã famẽ, q̃d
apud illos uox βου ſignificet magnitudinem, ut notauit Alex. Trall. Diſcrimẽ uerò *In quo diſ*
appetitus canini, & bulimi eſt, ꝙ is uehemens ſit, atq; inſatiabilis ciborũ appeti- *ferant bu-*
tus citrà tñ facultatis caſum, hic autem ſit magna quidem fames, ſed quã conſe- *limius, &*
quitur animi deliquium, ut docuit Gal. 1. ad Glauc. cap. 14. prætereà in appetitu *canina ap-*
canino reuomuntur cibi, vt faciunt Canes, in bulimo nullus ſit vomitus. Verun- *petentia.*
tamen hoc in loco non eſt ignorandum vtroſque hos affectus differentes eſſe à
polyphagia, qua Milo, Vitellius Imperator, alijq́. plurimi afficiebantur, quoniam
ea eſt vitium potius animi, & malę conſuetudinis, hic verò eſt corporea, atque ea

morboſa

morboſa affectio. Iam verò cauſſæ appetitus Canini, vt teſtatur Gal. 1. de ſympt. cauſis 7. & Auuic. 1 3. 3. tract. 2. ad duo genera reducuntur. Ad intemperiem frigidam cum humoribus frigidis, atq; accidis coniunctam, necnon ad immodicã inanitionem: vndè quia humor melancholicus aciditate habet vim corrugandi, Arabes dixerunt illum à liene mitti in ſtomacum, prò facienda fame, non animaduertentes famem huiuſmodi haud eſſe naturalem. Cęterum de cauſſis Bulimi eſt nonnihil controuerſiæ, nam Ariſt. 8. ſect. probl. 4. (quem ſecutus uidetur Alex.) fuit eius ſententiæ, cauſſam bulimi eſſe immoderatum calorem, qui genitus ab ambiente frigido, quod intrò repellit, ſimul & citò depaſcitur, & conſumit alimentum, vndè ſuborta indigencia ingens, conſequenter ſuboritur magna fames, & animi deliquium, Cleomenes medicus apud Plutarchũ, qui pulchram hac de re quæſtionẽ habet lib. 6. ſympoſ. 8. poſtquã demonſtrauit bulimum propriè non eſſe famem, ſed potius morboſum quemdam affectum, ex eo quod citò ſolo pane exiguo recreentur, & quòd iumenta etiam eodem affectu tententur, ubi geſtant caricas, aut poma, monſtrat aduerſus Ariſtotelem, & Soclarum, eſſe quoddam uitium, atque animi deliquium ex nimio calore ſtomachi, non ex indigentia, alioquin non ità citò, neque adeò exigua re, ſicut modico pane, uel eius potius odore, recrearentur, Altimarus atque alij complures diuerſam ſunt ſectati ſententiam, quam putarunt eſſe Galeni, atque Ætij, nimirum fieri bulimum ex immodica refrigeratione oris uentriculi, q̃ ſequitur ingens ipſius corrugatio, & corrugationem fames, unà cum animi deliquio, Hanc ſentẽtiam, (ut dixi) putarunt eſſe Galeni primo de ſympt. cauſis cap. 7. necnon Ætij cap. proprio, Sed hęc opinio, neque rationi, neque Galen. conſonat; non rationi, quia non curatur ſolis calefacientibus, quia ſumentes opium, & gelidam non afficiuntur, quia frigus externum, non poteſt refrigerare tantum partes internas, & ſi refrigeraret, non poſſet panis actuari, & conſequenter reficere non poſſet. Non Galeno; quia is primò ait fieri indigentiam, deindè famem, tum refrigerationem; ſecùs quàm iſti putant, Itaque multò uerius eſt quod Ariſtot. & Alexander dixerunt fieri, quia ex immodico frigore ſtatim collectus, & auctus calor, facit extremam & ſubitam inanitionem, ac proindè famem, & animi deliquium, quod deindè ſequitur refrigeratio: Verum de qua fame loquatur Hipp. eſt videndum; Quod de fame naturali nõ loquatur, certum eſt, quia remedium huius eſt cibus, non uinũ tantum, Vndè neceſſe eſt loquatur de fame præter naturali, & ipſe ſentio, tam famem caninã, quàm bulimum, ipſum intellexiſſe, quarum utraque ex ratione curatur remedio propoſito, ut ſuo loco monſtrabitur, Iam uerò de alia uoce θώρηξις, inuenio in hac quoq; aliquid cõſideratione dignum, Nã uaria habẽtur nomina ſimilia, quorũ unũ eſt ἀκροθώραξ, q̃ uocem uſurpauit Ariſ. 3. prob. 2. & Plut. 3. ſympoſ. 8. examinãs diligẽter ipſius ſentẽtiã uidetur idẽ ſentire, ſcilicet ἀκροθώρακας, eſſe eos, q corpus nõ adeò diſſolutũ ex ebrietate habent, quin ſcd̃m ipſum, aliquatẽus operari, & moueri queãt, ſimulquè diſcernẽdi uim minimè liberã habent, cõtrà q̃ videtur crediſſe Clemens Alex. 2. Pœdag. vbi voluit ἀκροθώρακας, neque memoriam, neque rationem offenſas gerere, ac propterea Chriſtianis ſenibus indulgendũ vinum, modo nõ excedant terminos ἀκροθωράκων, hęc eſt itaq; ἀκροθώρηξις, Cęterũ θώρηξις, ut Gal. exponit in linguis Hip. duo ſignificat

Appetitus canini cauſæ.

De cauſis bulimi opiniones variæ.

Sententia verior.

tum

rum ſimpliciter vini repletionem, tum ipſam ebrietatem; id quod etiam ſeptimo Aph. 48. dixit. Erotianus ſimiliter putauit eam vocem ſignificare οἰνοποσίαν, ideſt vini potionem, id quod etiam dixit antiquiſſimus Nicandri ſcholiaſtes in Alexipharmacis, & Varinus voluit huiuſmodi vocem indè eſſe deductam, quòd à vino, quando plus bibitur incaleſcat, & afficiatur pectus, quod Græci vocant θώρακα. Iam verò puto, & ipſe ab Hippocrate hoc in loco ea voce ſignificari vini, atque illius, & paullò copioſioris, & meracioris potum, non eum tamen, qui ad ebrietatem ducat: hic enim cum calefaciat pectus, & conſequenter ſtomachum, non eſt dubitandum quin ratione ſimilis calefactionis, eam tollat famem, quę à frigida cauſſa (ſiuè ſit humor, ſiuè intemperies, ſiuè vterq.) originem habet; ſic enim vox λύσις Hippocr. propriè ſignificat perfectam, & intergam mali ſolutionem, quemadmodum impropriè etiam dicitur de morbo ſuperueniente, qui antecedentẽ ſoluat, vt varices maniam, fluxus alui, ſurditatem: atque hoc habetur à Gal. 6. aph. 26. Et ſi enim Hippo. lib. de Vet. med. dicat vinũ meracum quodam pacto reddere corpora debilia, id tamen intelligendum eſt de immoderato; Neque enim ſolum vini potio famem ſedat, quia calefaciat, ſed etiam, quia vbi exoluuntur vires præ illa, ſtatim ab ipſo ſpiritus reficiuntur, & conſequenter vires, quę ab ipſis ſpiritibus pendent recreantur: Itaque manifeſtè colligitur huiuſmodi pręceptum in medicina facienda eſſe utiliſſimum, ut quando præ nimia fame ſiue canina, ſiue bulimo corpora turbantur, ad uini meri potionem, & in qualitate, & conſueto maiorem, accedatur in menſura; quod etiam ſeptimo aphoriſmorum commendabat in ijs, qui anxietate uexantur, licet in his uelit uinum debere æquali aquæ portione temperari. Vndè qui dicunt conuenire hunc aphoriſmum in omni affectu ſtomachi frigido, minimè aberrant: quamquam fallantur poſt in eo quod dicant ſolum pro fame intelligi caninum appetitum; Quod nã autẽ vinum cõueniat, potiſſimum in huiuſmodi fame curanda, an dulce, an quippiam aliud; certum eſt nullum ex ijs conuenire, quę uim excitandi appetitum maiorem habent, ſed potius quæ ſatiant, atque etiam ſimul calefaciunt, & exiccant; Vndè uinum modicè dulce, & craſſiſculum, planè auſtero, acido, atque adſtringenti erit ſemper anteferendum, & ut ſit potius calidum actu, quam frigidum commendo; ſiquidem quæ calida ſunt magis penetrant, magiſq; calefaciunt, & exiccant: quodq. totius rei caput eſt, appetitum magis eneruant, præſertim ſi non multum calida, ſed tepida ſint.

---

22 *Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio. Et quicunque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas.*

NEQVE hunc aphoriſmum antecedenti poſſe continuari ſatis manifeſtum eſt. Imò verò videtur eſſe collocandus inter præcipua, & maximè vniuerſalia dogmata, atque præcepta curatoria ipſius artis, cum ſit quaſi expoſitio quædam illius celebratiſſimę propoſitionis ab Hippoc. primum nobis in lib. de flatib. relictæ. *Contraria contrarijs curantur:* perindè ac ſi dicere uoluerit; Omnium aliorum curationem faciendam eſſe contrarijs, quia repletio curatur

ratur

ratur inanitione, ſicut & inanitio repletione: non deſunt tamen, qui ſic continuari cum ſuperiori ipſum uelint, quaſi illatio quędam ſit hoc modo; ſi famem vini potio tollit, ergo repletio tollit inanitioné, & cetera; Verum nugæ ſunt quia ex vno particulari numquam vniuerſale infertur; Poteſt autem diuidi in tres particulas, vnam. *Aph. diuiſio.* *Morbi qui fiunt à repletione euacuatione curantur*: Alteram, *quæ ab euacuatione fiunt eos curat repletio*, Tertiam, *& aliorum ſub contrarietas* καὶ τῶν ἄλλων ὑπεναντίωσις; Corn. Celſus lib. 1. cap. 3. ait *tenuis verò homo implere ſe debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, &c.* Vbi uidetur hunc aphoriſmum explanare uoluiſſe, etſi non ità expreſsè; quandoquidem aliud eſt apud Hippocratem euacuationem plenitudine ſanare, & contrà; aliud quod dicit Celſus: quamquam id probatiſſimum eſt, atque huic loco ualdè accommodatum, quod ab eo traditum eſt, qui diffiniuit in lib. de flat. medicinam, nil aliud eſſe, quàm adiectionem, & detractionem; quam ſententiam ueluti Hippocraticam citat Gal. 11. meth. cap. 12. & in lib. qui inſcribitur, medicus, atque eadem ēt ſignificatur in ea parte, quæ eſt addita lib. de nat. hum. Sed examinemus breuiter unamquamque particulam, & circà primam quod ſcilicet morbi, qui fiunt à repletione, ſanentur euacuatione: Atquì repletioné antepoſuit, nō abſque aliquo cōſilio Hippoc. quia omnium frequentiſſimè cōtingit, ut homines ęgrotent ob repletionem, Etenim dum ſani ſunt, maxima ex parte gulę, atque uentri dediti cum ſint, facilè replentur, & dum ægrotant ſimiliter, non modo ipſi à medico imperatam tenuem uiuendi rationem obſeruare abnuunt, verum adſtantes, & miniſtri eos plus alunt quàm par ſit, ut quàm rariſſimè eueniat, quin potius in repletione, quam inanitione peccetur. *Cur repletioné euacuationi antepoſuit Hipp.* Cęterum replendi modi ſunt duo potiſſimum, unus eſt quando, (ut Hipp. egregiè docet lib. 4. de morb.) humor, & cibus, qui uel quotidie, uel altera quaquè die à natura ſolet extra mitti, uel etiam ſingulo menſe, (ut menſtrua mulieribus) non exit, quemadmodum exire deberet: alter eſt quando plus cibi, & potus ſumitur, quam conueniret: ab his enim cumulati quotidie humores, intuſquè retenti, tandem morbos pariunt. Atque hoc eſt, quod dicebat Hipp. loco citato, eum qui parum edit, & bibit nullis morbis humoralibus tentari, & quod dicebant Diuinus ſenex lib. de aer. aq. & loc. necnon Auenzoar initio ſuæ medicinę habentes lubricā aluū, ſanos degere, nec ab acutis morbis ęgrotare: cęterū euacuatio, quæ curat repletionem, multò pluribus modis efficitur, quorum unus eſt naturalis, & ſpontaneus, alter uerò artificialis: atque hic multiplex, (ut colligitur ex lib. de nat. hu. vbi diffusè ſatis docetur quomodo contraria cōtrarijs ſempercurētur) nēpè purgatio, uenæ ſectio, inędia, labor, frictiones, balnea, quę tum in ſanis, tum in ægris adhibētur, prout hæc, uel illa repletio poſtulat, neq; .n. quælibet inanitio cuilibet repletioni debetur: Quamquam interdum etiam contingit, ut euacuationes ſanentur alijs euacuationibus, quemadmodum Auicen. quarta primi cap. 1. circà finem, & antè ipſum Hipp. de uomitu dicit, & de alijs 2. Epid. 5. ſed pręſertim lib. de loc. in homine, & Gal. 6. Epid. ſect. 2. tex. 9. quo in caſu, licet apparenter non uideatur fieri curatio, contrariorum adminiſtratione, ut uidetur eſſe æternum præceptum medicinę; habet tamen latenter, & id contrarietatem ſaltem ad cauſam, quandoquidem fit per euacuationem illius humoris, qui replens nimium, faciebat illam euacuationem. Et quod aliqui dicunt de Cauſonide

qui

qui cum fiat à copia bilis putreſcentis, curatur tamen exhibitione frigidæ, quę attenuat: Dicendum eſt, vel frigidã attempare, euacuãdo etiam per ſudorem, aut vomitum, aut aluum, vel ſi curat ſine euacuatione id fit, quia bilis non tantum ſua quantitate lædebat, quam qualitate. De ſecunda parte, quod ſcilicet morbi, qui fiũt inanitione curẽtur repletione, niſi id ſano modo intelligatur, haud quaquam verum eſt; quandoquidem ſi quis nimia fame exinanitus, & laborans velit repleri, planè interibit, aut magnum detrimentum patietur, quod vis ab inędia malè affecta, minimè poſſit onus plenitudinis ſuſtinere, Vndè paullatim eſt nutriendus, citràq. repletionem reficiendus, quæ refectio vocatur ab Hippocrate repletio, quia habet uim exinanita replendi paullatim, & ſine damno: poteſtquè ſic, prò contraria ipſius euacuationis, haberi; quamquam ſecus repletio capiatur in prima aphoriſmi parte, ſ. pro nimia tam affatim, quàm paullatim facta repletione, Quod porrò dicit in tertia parte, *καὶ τὸ ἄλλων ὑπεναντίωσις*, i. & aliorũ ſub contrarietas, nil aliud eſt, quàm dogma illud æternum, ſcilicet, cuncta mala contrarijs curati, uel affectibus, uel cauſſis; imò uerò qđ dicebat Hippoc. 2. Epid. ſect. 4. id maximè ad hunc locum facit, nẽpè deueniendum ſemper eſſe ad occaſionem, atq; occaſionis initium. Cur autem uno ſolo exemplo particulari inanitionis & repletionis uniuerſalẽ adeò fecerit illationem, puto cauſſam fuiſſe, quoniam illa contrarietas magnam morborum partem complectitur: quippè cum pleriq. morbi à repletione frequentiſſimè, ab inanitione frequenter oriantur, ità breuitatis amantiſſimus Hip. pauciſſimis uerbis magnam rerum molem comprehenderit: quaſi ſic argumentari uoluerit. quum morbi à repletione curentur ab euacuatione, & contrà, ergo & omnia alia curantur ſuis contrarijs. Quod porrò maluerit uti uoce *ὑπεναντίωσις*, quam *ἐναντίωσις*, forſan fuit, vt denotaret, non integram illam contrarietatem ſemper requiri (de qua loquens Galenus 6. Epid. comm. 5. tex. 20. in fine dicebat, ea eſſe exquiſitè contraria, quæ utrimque à medio, & temperie æquè diſcedunt) ſed ſufficere aliquam licet non ità euidentem. Inſignem autem uſum eſſe huius aphoriſmi in medicina facienda, nulli eſt dubiũ, modo cõcedat Hippocrati medicinã nil aliud eſſe, quàm additionem, & detractionem; Verum ingenti prudentia medici, atque dexteritate eget, quoniam ut antè dicebat, non eſt tutum quomodolibet euacuare, aut replere, ſiuè repletio accipiatur, ut cauſſa externa, (qualis cibus,) ſiuè ut antecedens (qualis humor nondum putridus reſpectu febris,) ſiuè ut coniuncta (qualis humor putreſcens,) Etenim ægritudines, ab hiſcè repletionibus dependentes, qualeſcumq; ſint, ſiuè morbi, ſiuè affectus pręter naturam, ſemper tollendi ſunt aliqua euacuatione, aut ſenſibili, aut inſenſibili, ſic enim factæ affectiones auferuntur, atque etiam non factæ, fieri prohibentur: Qui autem ſit modus, & quæ ratio euacuandi recta, colligitur ex Auuic. quarta primi cap. de Euac: ubi ſcribit eum qui tutò euacuare cupit, debere tempus anni, præſentem conſtitutionem, mores animi, & cõſuetudinem, repletionis gradum, uitam anteactam, temperamẽtum corporis, habitum, ætatem, uires perpendere. Vtrum autem ſit difficilius curare ægritudines à repletione, quam ab inanitione, Certè Galenus uidetur ſtatuere difficilius eſſe euacuationis erroribus, quam repletionis occurrere, quandoquidem multò laborioſius eſt, quod fuit deperditum recuperare, & quaſi

Reſp.

Secunda pars aph. quomodo intelligenda.

renouare, quàm id quod ſuperabundat detrahere; verumtamen dantur etiam quidam caſus, in quibus videtur contrarium, vt in apoplexia animaduertitur, quæ quum fiat à plenitudine, de ea dicebat Hippoc. 2. aph. 42. fortem apoplexiam ſoluere eſt impoſſibile, debilem verò non facile.

---

23 *Acuti morbi, in quatuordecim diebus iudicantur.*

SVNT nonnulli, qui putant præſentem aphoriſmum eſſe connectendum illi, qui dicit, Acutorum morborum non omnino certas eſſe prænutiationes ſalutis, aut mortis: quaſi tota ſententia ſit hæc; Etiam ſi non habeantur in acutis certa præſagia ſalutis, aut mortis, nihilominus id conſtare, quod acuti quatuordecim terminantur diebus. Verum (vt aliàs dixi) multò melius eſt eos, qui proximè nequeũt cõnecti, ità ſine cõtinuatione dimittere, quàm continuationem adeò à longè petere. Eſſe verò hanc ſententiam, non præceptum, ſed dumtaxat dogma prognoſticum, non eſt, vt probare laboremus: vtrum autem ſit præponendus ſequenti, an poſtponendus, (ut apud aliquos interpretes inuenitur) haud ſum ſollicitus: tamen quia ità in pleriſq. codicibus reperitur, nec vlla eſt neceſſitas, aut ratio melior, cur debeat poſt poni, ſequar, & ipſe cõmuniorem ſententiã.

Acutorũ morborũ, characteriſmus, et diuiſio. Quod aũt pertinet ad ſententiã, Acutorũ morborũ, (ut ſæpè dixit Gal.) ſunt duo præcipui characteres, velocitas motus, necnon periculum; De periculo intellexit ſenex quãdo dixit: ipſorum non eſſe certa ſigna ſalutis, De celeritate motus nunc intelligit, quãdo dicit, acutos morbos terminari quatuordecim diebus: ſiquidẽ (ut ait Gal.) magni ſunt morbi, citòq. ad ſtatũ properãt, vndè celeriter mutationes faciũt ad mortem, aut ſalutem, vel ad bonum, aut malum. Iam verò circà hoc, tria potiſſimũ videnda, primũ quot ſint claſſes acutorũ morborũ, & de qua loquatur

Notãda. Hip. Secũdo quæ ſit potiſſima ratio, propter q̃ quatuordecim diebus iudicantur, nam vt ait Celſus lib. 3. c. 4. vim magnam ſemper in 14 poſuerunt veteres. Tertium erit, cur maluerit Hipp. dicere iudicantur, quàm finiuntur, Quantum pertinet ad Primum Arabes, & alij fecerunt plura acutorum genera: Sed veritas eſt, quam Galen. habet 2. de criſi cap. 12. duo tantum ſummatim eſſe, aliud quod acutorum ſimpliciter dicitur, aliud quod acutorum ex decidentia, ſic appellatorum, quia ex vera acutie in non veram cadunt, & hos Hipp. in progn. & alibi dixit quadraginta diebus terminari, Iam verò acutorum ſimpliciter, alij ſunt ſic purè appellati, quorum terminum facit Hipp. vigeſimam diem, alij verò acuti verè ſeù abſolutè, de quibus loquitur nunc, dicẽs, acutos terminari quatuordecim diebus. Alij dicuntur acutiſſimi, vt qui ſeptem diebus finiuntur, inter quos Hipp. et & Gal. vidẽtur connumeraſſe illos, qui ẽt citiùs terminantur, vt Angina, & apoplexia, Arabes verò pleriq. appellant perperacutos: ſed de nominib. haudquaquã

Dubit. gerẽda eſt cura, modo cõſtet de ipſa re. Sed dubitatio hic oritur q̃uo quatuordecim diebus acuti poſſint terminari, ſeu confertas mutationes habere, ſi quidẽ eſt ſentẽtia Hip. 4. de morbis, & Gal. in lib. de criſibus, mutationes, ſeu iudicationes morborũ fieri in dieb. in quib. fiunt grauiores acceſſiones, ſed hę fiũt in impari-

Altera dubitatio. bus, nõ aũt in parib. (cuiuſmodi eſt dies decimaquarta:) imò dicit Hip. 2. Epid. in dieb. menſib. & annis imparibus, homines interire; Prętereà dubitatur, q̃uo dicat Gal. in comm. poſt decimã quartã diẽ, acutos vocari ex decidentia, cũ in ſequẽti

com-

mẽtario videatur vocari acutos ex decidẽtia, qui ſunt à vigeſimo vſq; ad quadrageſimã iuxtà ſententiã Hip. 2. progn. vbi nominat acutos, qui ad quadrageſimã perueniũt, & 3. progn. à ſexta ad vigeſimã nominat acutos. Dupliciter ad primã reſponderi põt vno modo ꝙ licet, decimaquarta ſcdm ſui totũ uideatur dies par, ratione tamẽ duarũ ſeptimanarũ, ex quibus disiunctim conſtituitur, quodãmodo impar reputatur; Alio mõ reſpõdet Iacobus cõciuis meus, poſſe criſim cõſiderari, vel ſcdm principiũ, & ſtatũ ipſius, vel ſcdm complemẽtũ: ſi primo modo, fit criſis in die impari, ſ. decimatertia, & hoc eſt qđ dicit Hipp. noctẽ antecedentẽ criſim ſemper eſſe grauiorem: ſin autem cõſideretur ſcdm ſui cõplementum, dicitur fieri in decimaquarta, quia tunc verè finitur iudicatio: tribuitur uerò criſis potius decimęquartę, quia tunc abſoluta, & aquiſita eſt integrè forma ipſius criſis (hoc eſt) facta eſt euidẽs & conſumata mutatio, uel ad ſalutem, aut mortem; vel ad bonũ, aut malũ: Ad ſecundam verò poteſt reſponderi ex Gal. 2. de Criſi cap. 12. Dupliciter accipi morbos ex decidentia, vel prò ijs qui exactè acuti ſunt, uel q ex ſimpliciter acutis oriũtur. ſi primo modo, ſic numerantur à decimaquarta die, ſi ſecundo modo, numerantur à vigeſima. Cur autem (quod erat ſecundo propoſitum) potiſſimum quatuordecim diebus, dicantur iudicari acuti, Aſtrologi, (quos ſequitur Petrus Aponenſis in Conciliatore, & Iacobus noſter) id tribuerunt Lunæ, quæ ſuo motu, necnon oppoſitione, & coniunctione (quæ fiunt circiter quatuordecim dies) gubernat humores, eoſq. agitans naturam, & ipſam ad mouendũ ſeſe aduerſus morbificã materiam, excitat: ſicut enim videmus cętera viuentia, vt plantas, atque oſtreacea, à Lunæ prędictis affectibus, non obſcuras mutationes ſuſcipere, ſic dicunt corpora humana, tum à lumine, tum à motu, tum ab adſpectibus ipſius euidenter alterari, atque multò magis dum ægrotant, Verùm licet perſpectum ſit quod ſcribit Ariſtotel. initio Meteor: corpora ſublunaria gubernari, & dirigi à Celeſtibus, nihilominus Ioannes Picus Mirandulanus in libris, quos edidit contrà Aſtrologos, pluribus rationibus aduerſus hanc ab Aſtrologis receptam ſententiam, diſputauit; Quapropter dicendum primo, cauſam eſſe quod acuti celeriter moueantur, tum materiæ acutiem, ſcilicet caliditatem, & ſubtilitatem, tum ipſius virtutis fortitudinem; Etenim ſicut debilis æquus, quantumuis calcaribus acutiſſimis ſtimuletur, haud currere celeriter poteſt, quod tamen facit validus; ſic facultas debilis etiam ſi ab acri, & pernicioſa materia percellatur, haudquaquam moueri poteſt uelociter: Atque hæc eſt etiam cauſſa propter quã citiùs interimũtur corpora robuſta, quam debilia, tum à morbis peſtiferis, tùm etiam ab ipſiſmet venenis: ſiquidem maior fit pugna, inter morbum, & facultatem: cumque corpora fortia ſemper ſint calidiora debilibus, fit, ut in cor uelocius trahatur peſtis, ac uenenum, ſimulquè ob latitudinem vaſorum citiùs admittatur, Vndè dicunt hominem interimi cicuta, non autem capras, quoniam illæ debiliores, frigidiores, & adſtrictioribus meatibus ſunt, quàm homo, meritò quarum conditionum efficitur, vt rardò venenum, atque peſtis in cor admittantur, atque interim tarditate, ipſorum poteſtas, atque vis frangatur, Cæterum cur potius quatuordecim diebus dicat Hippocrat. terminari quam ſeptem, vel alijs, eſt, quia verè multò frequentiores obſeruantur iudicationes in hiſcè quam in alijs, eo quod materia plerumquè

Reſponſio Iacobi forol.

Ad ſecundam.

Cur morbi acuti 14. diebus iudicentur.

Q 2 non

non eſt ità tenuis,& feruida, cũ virtute forti,vt poſſit citiùs mutari; Etenim licet in Epid. Hiſtorijs aliqui etiam referantur eſſe iudicati antè decimam quartam ex acutis; maiori tamen ex parte eueniſſe obſeruatur, q̃ in decima quarta aliquã, ex

Dubit. Rep. aliorum. Authoris.

quatuor prædictis mutationibus, habuerint. Cur verò maluerit Hipp. vti voce κρίνεται, ideſt iudicantur quã λύονται, ſeu finiuntur, aliqui nimis curioſi dixerunt id feciſſe, quia ſemper mutationes, quæ fiunt hiſcè diebus ſolent conſequi iudicationes, vel quia prò iudicare, intellexit febrem deſinere: Ego autem in hac pauci momenti dubitatione, potius dicerem, voluiſſe uti uoce iudicationis, ut complecteretur omnes quatuor prædictas mutationes, ſcilicet ad mortem, ſalutem, bonum, & malum, quarũ aliqua ut dixi ferè ſemp oſtenditur in decimaquarta acutorum: licet non ſemper morbus in ipſa uideatur finitus; Vtilitas aphor. eſt non ad prædicendum verum etiam ad inſtituendum, & medicamenta adminiſtranda: ſiquidem tempus iudicationis eſt canon, ſecundum quem dirigũtur actiones medici, qui quo propiùs ad illum acceditur, magis detrahit cibum, ex regula Hippoc. 1. aph. atque etiam minus pharmacis agitat ægros.

---

24 *Septenorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus contemplabilis. Ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus verò; & decimus ſeptimus contemplabilis, ipſe ſiquidem quartus eſt, à quarto decimo, ſeptimus verò, ab vndecimo.*

Continuatio, & Scopus.

QVI negare uellet eſſe manifeſtam continuationem præſentis contextus cum ſuperiore, planè negaret Soli lucem, Etenim cum Acutos, iudicari decẽ quattuor diebus antea dixiſſet; Voluit quãdam breuẽ theoriam docere dierum eorum, qui indicatorij uocantur, & neſcio, an antè ipſum Hippocratem fuerint huiuſmodi nomina, an uerò, ſicut ipſe mirabili ſua obſeruandi facultate totam penè diſciplinam criſium inuenit, aut certè ornauit, auxit, & perfecit, ſic & huiuſmodi nomina inuexerit: ſed utcumque ſit, haud dubiè hæc ſententia eſt, & ipſa, dogma prognoſticum, in quo monſtratur, & docetur quo pacto ex quarta indicetur ſeptima, aliæq́; dies iudicatrices cognoſci poſſint, atque debeant ex cognitione dierum indicatoriorum; Vnde apparet potius poſtponendum hunc ſuperiori, quàm anteponendum, ut fecerunt aliqui. Iam uerò, ut ſententia Hippocratis magis aperiatur, intelligere neceſſe eſt qui propriè dies criſimi, ideſt κρίσιμοι dicantur, ſeu iudicatorij, uel decretorij, & qui dicantur ἐπίδηλοι, ideſt indicatorij, ſeu ſignificatorij, de quibus omnibus cum ampliſſimos tractatus nobis reliquerit Gal. nempè libros de criſibus, atque de diebus decreto-

Dies critici quales.

rijs, tantum modò hic rem attingemus, quantum, ſcilicet, conferat prò intelligendo præſenti aphoriſmo. Igitur dies κρίσιμος, ſeu decretorius, aut iudicatorius propriè dicitur, in quo frequenter, & integrè morbi iudicantur, atque hoc, ut rectè intelligatur, illud eſt decernendum, morbos uerè acutos ſemper intrà uigeſimam diem incluſiuè iudicari, Atque inter hos dies differentiam eſſe, quia in aliquibus multò frequentiùs, & perfectiùs fit iudicatio, ut in ſeptima, & decima quarta, in aliquibus uerò minus ut undecima, decima quarta, & decima ſeptima.

Et

Eſlicet quandoq; etiam in alijs impatibus, atque paribus fiat, id tamen eſt raro, & ſine ſecuritate. Iam uerò, quia criſes futuræ ſolent præſignificari, ut ab Hippoc. obſeruatum eſt, hinc fit, ut illi dies in quibus obſeruantur huiuſmodi ſignificationes, ut ait Galen. uocentur indicatorij, atque ab Hippocrate contemplabiles θεωρητοὶ: Et quãquã ẽt, & cõtẽplabiles ſint decretorij, ut qui ẽt ipſi à medico ſpectẽtur: attamẽ id magis uidetur Hip. tribuiſſe indicatorijs. Sunt autẽ hi, quaternarij quilibet, neq; enim antè fieri poſſunt præſignificationes, quoniã nimis diſtant, neque pòſt, quoniam motus in ipſis non fiunt, ſicut in quaternarijs, & hinc eſt, quod quartus dicitur index ſeptimæ, undecimus decimæ quartæ. decimus ſeptimus uigeſimæ: neque uerò inconuenit, quin idem dies interdum poſſit eſſe ſimul, & decretorius, atque indicatorius, ſiuè contemplabilis. Illud certum eſt, euidentes ſignificationes fieri intrà uigeſimã, ſicuti & iudicationes, poſt ipſam uerò, non adeò, quoniam iàm non ſunt uerè acuti, ſed ex decidentia

Indicatorij ſeu cõtemplabiles, qui nã ſint.

Verùm hoc in loco oritur dubitatio, quia nõ uidetur undecima uerè quarta dies, à decima quarta, neque decimaſeptima à uigeſima; niſi dicamus id quod aliàs docuimus, enumerationes dierum ſecundum Galenum, & Hipp. fieri interdum per coniunctiones ſeptimanarũ, interdum per diſiunctionem: coniunctionem appellant quando una, atque eadem dies eſt finis unius ſeptimanæ, & alterius principum: Vndè uigeſima dicitur per coniunctionem tertia hebdomada, quia decimaquarta eſt ipſius principium, & finis antecedentis; Decimaquarta verò eſt ſecunda hebdomada per diſiunctionẽ, quoniã ſcilicet, ab octaua die, non à ſeptima inchoatur: licet autem conati ſint pleriq. horum omnium vim, atq; rationem ab aſtris deducere, nihilominus ſemper mihi placuit, potius hæc fuiſſe excogitata longis, & accuratis obſeruationibus, quàm vlla alia ratione: ac propterea non malè forſan Ioannem Picum Mirandulanũ hac de re aduerſus Aſtrologos contendiſſe: Sic enim poſſumus etiam dicere, de ijs, quæ prodidit Hippoc. in lib. de ſeptimeſtri partu, quando ſcripſit conceptus, partus, & abortus fieri ſecundum ordinem dierum, menſium, & annorum, quibus fit ſanitas, atque morbus, id quod etiam ſignificauit lib. 4. de morbis. Nec refert quicquam, quod interdum Hip. in Epedimicis hiſtorijs narret ægros eſſe iudicatos in quinta, ſexta, nona, & ſimilibus, quoniam uel illę non fuerunt veræ, atq; ſecuræ iudicationes, ſed vel anticiparunt, vel poſtpoſuerunt; aut fuerunt rariſſimi caſus, ac propterea ob raritatem, & ab vſu diuerſitatem ab Hipp. notati, & narrati.

Dubitat.

Solutio.

Quid de criticor dierũ cauſis, ſẽtiat Author.

Hoc in loco ſolet à nonnullis quæri, quomodo hic, dies ab Hippocrate commemorati, ſint numerandi, an initio Læſarum actionum, an potius à die decubitus. Sed putaui ſemper huiuſmodi controuerſiam, ità eſſe definiendam, quod multò ſecuriùs ſit computare dies ab hora euidentis lęſionis operationum, quoniam tunc incipit motus & pugna naturæ cum morbo; qui dies licet in nonnullis interdum coincidat, cum prima die decubitus, ob prudentiam, ob vitæ cupiditatem, uel ob virium infirmitatem, plerumquè tamen ſecùs contingit, eo quòd maior pars hominum cupientes quantum fieri poteſt effugere morbum, atque ſperantes ſe ſe id conſecuturos, ſi quàm maximè tardent in decumbendo, ad hoc faciendum omnia præſtolantur nè decumbãt. Verũ ſagax medicus, poteſt etiam ex diligenti permutatione aliquid venari de initio læſarum actionum, ita ut in uniuerſum

Quę dies, morbi initiũ ſit ſtatuenda.

Authoris opinio.

cettior,

certior, & tutior ſit hic modus, quam nota decubitus; eò quod pleriquè non decumbunt niſi iam longè progreſſo morbo. Vtilitas itaque huiuſcè præcepti eſt tota in præcognoſcenda ipſa criſi, ſecundum quam regulatur tota medici operatio, tàm in cibando, quàm etiam in aliorum remediorum uſu.

---

25 *Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longę, & maximè quę hyemem attingunt.*

CORNELIVS Celſus lib. 2. cap. 8. ità hunc aphoriſmum fecit latinum, Quartana æſtiua breuis, autumnalis ferè longa eſt, maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquãte. Et hic aphoriſmus conuenit cum ſuperiori in eo, quod uterquè eſt dogma prognoſticum, conuenit autem, & connectitur etiam ex eo quod cum in antecedentibus duobus non ſolum dixerit, morbos acutos iudicari, uerum etiam in quibus diebus iudicentur: modo in hoc de longis, & diuturnis morbis loquens, nec dicit ꝙ iudicentur, nec quibus diebus: ſed tantùmodo, qui ſint longiores, & qui breuiores, aut ſaltem minus longi; Sed percunctabitur aliquis, quare loquens de diuturnis morbis, exemplum quartanarum febrium accepit, & cur de iudicijs ipſorum, & de iudiciorum diebus nil docuit, eò magis, quod in Epidem. hiſtorijs nonnullos propoſuit, qui octuageſimo, atque etiam centeſimo uigeſimo ſunt iudicati, imò de quartana loquens 6. Epid. ſect. 6. dicebat, eã nõ vltra annũ prottahi, quod tamen intelligendum eſt, niſi erretur: ſi quidem ſępe vſu venit, vt quartana etiam vltrà annum protrahatur, quòd ægri impatientes, & tædio longę valetudinis affecti, minimè velint obſeruare, quæ eſset neceſſe. Cui reſpondendum eſt primo, nullum eſſe morbum, in quo continuata longitudo manifeſtior ſit, ipſa quartana; quam propterea Hippoc. & in lib. de natura humana, & 6. Epid. 3. longiſſimam appellare conſueuit: nec quicquam valet, qđ Gal. in comm. huiuſcè aph. dicat Hip. nomine quartanarum intellexiſſe quoſlibet morbos lõgos, quoniam alij ſępenumero fiunt longi ob recidiuas, non autem ex natura propria; quo fit, vt etiam in quartana, ſicut & in alijs morbis, uel non fiant, uel ſi fiunt, non aduertantur à medicis iudicationes, eo maximè, quòd (ut dicebat Plinius) medici Clinici non accerſantur ad medendũ quartanarijs ſed Magi, & ſuperſtitioſi: aut ſi interdũ adſciſcũtur, nõ diù in curatione pergũt, & propterea nec ipſi, naturæ motus obſeruare poſſunt, nec illa rectè mouere ualet ob innumeros errores, qui quotidie à quartanarijs cõmittuntur. Iam uerò Diuiditur Aphoriſmus in tres particulas, quarũ vnaquaq; ut examinetur, uidendum eſt: Quare æſtiuæ quartanę breues, quare autumnales longæ, & quare potiſſimum ſint longæ, quæ hiemem attingunt. De prima particula dicit Gal. in comm. hic Hipp. nomine quartanæ, intelligere quoſlibet morbos æſtiuos, qui cum fiant à bile, ut docuit Hipp. lib. de nat. humana, & bilioſi citò moueantur, & faciliter diſſipentur, iure ſunt cęteris breuiores, uoluit autem potius nominare quartanas, quoniam de his magis eſſet dubitandum, cum ſuaptè natura ſemper ſint longiſſimę: ſed præter hanc cauſſam uniuerſalem, ſunt aliæ cauſſę particulares, cur morbi æſtiui ſint breues, & proindè etiam quartanæ: una eſt quia eo tempore

Connexio. *Scopus.* *Dubitat.* *Reſpõſio.* *Diuiſio.*

tempore corpora ſunt perſpiratiora, quo fit, vt magis pateát corporis diſſipationi, atque euacuationi humorum quorumlibet, ſecunda ratio eſt quia bilis nigra, quæ tunc temporis oritur, eſt multò tenuior, & diſſipabilior, quàm quæ fit autumno, vel alio tẽpore, Tertia eſt, quia tunc tẽporis homines vtuntur cibis humidioribus, vt ait etiam Ariſt. in prima prob. 2 5. quibus ſiccitas, & duritie humoris melancholici obtunditur, & miteſcit: vndè non modo quartanę ex ipſa minus ſunt moleſtæ, verumetiam citiùs finiuntur, ſi tamen vires ſint robuſtę, alioqui, ſi ſint debiles, ipſa quartana, (vt & alij morbi) interimit citò: Vndè Plautus in trinummo, vocat morbũ ſolſtitialẽ, qui citiſſimè interimit, & Ariſ. 1. prob. 2 6. dicebat ægros poſt ſolſtitiũ vtrumque, per centum dierum ſpatiũ interire, ob exceſſum tàm caloris, quàm frigoris. Hæ itaque ſunt rationes, ob quas Hipp. in prima parte aphoriſ. dixit Quartanas æſtiuas magna ex parte eſſe breues, & dixit prudenter *magna ex parte*, quoniam interdum etiam fiunt aliquæ longæ, quando ſcilicet, non à principio inuadunt tales, ſed alios antecedentes morbos ſequūtur; nam ſunt etiam aliqui ità habitu melancholico præditi, atque cibis melancholicis, alioq; ſimili victu innutriti, vt neceſſariò febres quartanę in ipſis genitæ longiores euadant. Circa ſecundam partem Hipp. in ſecundo de nat. humana in fine dicit, quartanã eſſe longiorem cęteris autumno, tum quia fit à pauciore bile, tum quia fit ab humore melancholico, qui difficiliter conſumitur, tum quia plus habet temporis, quo refrigeratur, Addit, quicumque à quartana in alio tempore capiuntur, quàm autumno, eas fieri breuiores, niſi quid aliud peccet homo, Et ſexto Epid ſect. 6. de huiuſmodi quartana loquens dicebat, eam vſque ad annum protrahi, cum tamen dicat Auuic. etiam vſq; ad duodecimum annum interdum pertingere, quando ab ægrotantibus peccatur. De tertia parte dicit Gal. in commentario Hipp. ſententiam ità eſſe accipiendam, quaſi hiberna febris quartana ſit omnium longiſſima, quod intelligendum eſt, non de facta in hyeme, cum rariſſimè contingat, (vt ait Plinius,) ſed de ea, quæ cœpit autumno, vel (vt ait Celſus) appropinquante hyeme, cuius rei ea poteſt aſſignari ratio, quod cum humor melancholicus ab humiditate hyemis, & frigore non ſuperatur, ſed magis inualeſcit, ità vt febrẽ inducat, ſignum eſt illum magnam craſſitiem, atque viſciditatem habere, ac propterea diù durare, priuſquàm ſuperetur: ſed hac de re eſt difficultas, Primo quia Hip. in Coacis prænotionibus ſcribit, quartanas hyemales conuerti in morbos acutos, vndè non eſt verum eſſe longiſſimas. Secundo quia Plinius lib. 7. cap. 5 0. ſcribit quartanam febrem numquam incipere bruma, nec hybernis menſibus. Tertio non videtur verum, quod ait Galen. in commentario hanc Hipp. ſententiam intelligendam de omnibus morbis, ſcilicet, quod æſtiui ſint ſemper breuiores, quam hyemales, quoniã ęgritudines ſiccę facilius curantur in hyeme, & citius, vt febris hectica, cõuulſio; imò ſcribit Hippoc. in lib. de nat. hum. morbos, qui fiunt in vna cõſtitutione, finiri in ſubſequenti, præſertim quando eſt illi contraria. Pro reſſolutione dicendum eſt, Hipp. prò febribus, quæ attingunt hyemem nõ intelligere eas, quę incipiunt hyeme: quandoquidem rariſſimè admodum accidit, ut à principio oriatur febris quartana in hyeme, quemadmodum bene ſcripſit Plinius; Sed illas tantum, quę cum incipiát autumno, non deſinunt hyeme: ſiquidem cum humor melancholicus autum-

Dubitatio prima. 2. 3. *Reſpõſio.*

no ge-

no genitus, non miteſcit hyeme, ſed perſeuerat, multò minus miteſcit alijs temporibus, quæ ſunt ſibi magis familiaria, & hoc eſt illud quod dicebat Hipp. lib. de nat. hum. ſi morbi non finiantur à contraria, vel temporis conſtitutione, uel tempeſtatis, neceſſariò fieri longiores: nec quicquam obſtat, qđ dicatur in Coacis prænot. hybernas quartanas tranſire in acutas, quoniam dicit; ἐπιεικέως, quæ uox familiariſſima Hippoc. multa ſignificare ſolet, ſcilicet blandè, faciliter fere, & eo in loco accipienda eſt, pro fere, ſeù nonnunquam, ut aliqui docti interpretes tranſtulerunt: & certè id non eſt à ratione alienum, ut tempore hyemis ob compactionem corporis, atq; ambientis aeris frigus, humor melancholicus magis exardeſcens, morbum acutum generet, quemadmodum dicebat Ariſt. 1. ſect. probl. 28. 29. & 14. ſect 3. morbos hyemales, & febres ardentes eſſe pernicioſiores, quàm æſtiuas. Ad tertium autem reſpondere oportet ſententiam Gale-
Ad 3. ni eſſe veram maxima ex parte, quòd licet aliqui citiùs terminentur hyeme, quia tunc etiam geniti ſunt, veruntamen in pluribus ſecùs contingit. Nam ægritudines quæ pendent à cauſſa calida, & ſicca, & præſertim benigna citiùs finiuntur hyeme; Sicut citiùs etiam pereunt apoplectici, & qui à conuulſionibus ex repletione tentantur; Vtilitas huius aphoriſmi eſt ad prædictionem faciendam de quartanis atque alijs morbis, quæ prædictio non parum valet, ad victum dirigendum, atque etiam remediorum adminiſtrationem, quæ debere eſſe pauca ex hoc aphor. admonemur, quod vt dicebat Plato in Timeo, morbi melancholici habeant ſuos terminos ad quos, antequam perueniant, ſi irritentur medicamentis fiunt multò acerbiores, & contumaciores.

---

26 Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem.

DE quartana febre cum locutus ſit ſuprà Hipp. & nomine febris, (vt diximus ex Galeno) intellexerit omnem morbum, iure videtur quædam communis ſaltem connexio eſſe inter hunc, atque illum; Sed nec mihi diſplicet modus continuandi aliquorum, qui putant aphoriſmum ſeptimum libri quinti hùc eſſe referendum, vbi ſcribitur quartanarios non tentari conuulſione, & ſi tentantur, ea ſuperueniente liberari, quaſi verò dicat Hipp. ſi æſtiuæ quartanæ breues, & autumnales longæ, ità ut neutræ ſint perículoſę; ergo febrem quartanam conuulſioni, ſatiùs eſt ſuperuenire, quam è conuerſo; & quia nomine quartanæ, etiam aliæ febres complectuntur, proindè infert febrem ſuperuenire conuulſioni, melius eſſe, quàm contrà. Sed (ut dixi) licet aliquod ingenij lumen præſeferat hic continuandi modus, Attamen admodum longinquus uidetur eſ-
Continuatio & ſcopus. ſe, Vnde forſan ſatius eſſet dicere Hippocratem qui in Aphoriſmos retulit caſus raros, & ratione, ac longo vſu ſibi obſeruatos, poſtquam de febribus, & morbis quibuſquè docuit hanc inconcuſſam veritatem, quod ęſtiui ſint breuiores, & autumnales longi, ſimiliter voluiſſe ſibi adnectere & aliam, nempè quòd ſemper melius ſit ſuperuenire febrem conuulſioni, quàm conuulſionem febri (melius inquam) non ſolum, ut ſignum, uerum etiam, ut cauſſa: nam lib. 4. aphor. 57. febrem, ait ſuperuenientem conuulſioni eam tollere, quem locum interpretans

Celſus

Celſus lib. 2. c. 8. dicit febris, neruorũ diſtenſionẽ, & rigorem, ſi poſteà fit, ex toto tollit, & Hip. qui 6. Epid. ſect. 6. contex. 9. ſcripſit eos, qui quartana uexantur, nõ capi magno morbo, uel ſi anteà capiãtur, ea ſuccedente liberari: nomine magni morbi, (ut placuit pleriſq́.) intellexit epilepſiam, quę frequenter appellatur a medicis magnus morbus, & quæ eſt conuulſionis pręcipua quędam ſpecies; quamquam ſi etiam eo in loco legere placeat, ut in aliquibus codicibus ὑπὸ τ̃ μεγαλῆς νόσου, ideſt ab ullo aliquo morbo magno, nõ minus uerum eſt, quartana laborantes, expertes eſſe cuiuſuis magni morbi, ſcilicet, non modo epilepſia, uerumetiam alterius cuiuſq́. Iam uero, ut exactiùs hæc ſententia examinetur primo uidendum breuiter quid ſit conuulſio, deindè an uerum ſit eam curari, præcauerique à quartana, uel alia febre. Poſtremò quę ſit cauſſa propter quã, quartana pręcipuè ità iuuet, vt non ſolum præſeruet à conuulſione, verum etiam curet: Conuulſio appellata à latinis, vocatur à Græcis σπασμὸς, quo nomine etiam vſi ſæpè ſunt latini, & præſertim barbari, quemadmodum, & Populus: Eſt autem conuulſio motus quidam præter naturalis, quo muſculi uerſus propriũ principium contrahuntur, quemadmodum in ſanitate: fit autem hic motus dupliciter, aut in aliqua parte, aut in toto, atque hic uel fit in anticã partem, & vocatur emproſtotonos, uel in poſticam, & dicitur epiſtotonos, vel in neutram, aut potius in vtramque, & appellatur tetanos à Græcis iuxtà, atque Barbaris. Celſus uocauit rigorem, vbi etiam uidetur diſtinguere à ſpaſmo, quòd non appareat motus: ex quo patet eſſe ſymptoma in genere functionum animalium deprauatarũ, quemadmodum clariſſimè Galenus præ cæteris locis docuit ſecũndo de ſympt: cauſis cap. 1. Quis verò ſit morbus à quo huiuſmodi ſymptoma proficiſcitur, non ità liquet; niſi dicamus diuerſos poſſe eſſe morbos, à quibus pendet, nimirum morbum in via, cum ſcilicet fit, à repletione, uel ab intemperie, cum fit à ſiccitate, vel à ſolutione continui, cum ſcilicet, efficitur vel à punctura, vel à vulnere, vel ab aliquo alio ſimili genere morbi, aut à qualitate venefica, quod genus conuulſionis ſolet vocari non proportionatum ad materiam: Quod porrò ſit motus præter naturam, explicatiſſimè habemus à Gal. loco citato, qui etiam primo de motu muſcul: clariſſimè dixit in cõuulſione eo pacto moueri muſculos, quo mouẽtur in ſanitate. Cęterum de Cauſſis conuulſionis in genere Galen: non ſolum in præſenti comm. verumetiam alibi ex Hippoc. 6. aph. 39. videtur duo tantum genera cauſſarum ipſius ſtatuiſſe, nempè repletionem, atque inanitionem. Ariſtor. autem 2. lib. metheorol. cap. 8. tractans de terręmotu ſcribit Tetanos, & σπασμοὺς. ſiue conuulſiones, fieri à ſpiritu, ſeu flatu, quod etiam habetur in libello de flatibus, ſiuè ſit Hippocratis, ſiue alterius vetuſti ſcriptoris, Atqui veritas eſt, quam omnes medici profitentur, nempè cauſſam continentem ipſius conuulſionis non eſſe intemperiem nudam ſiccam, (aliòquin in maraſmo fierent conuulſiones, quod experimento non correſpondet,) ſed coniunctam cum materia, quæ materia vbi copioſa eſt, poteſt etiam coniungi intemperiei humidæ, Nec valet quod dicit Gal. in comm. poſt febres urentes, conuulſiones quæ fiunt eſſe à ſiccitate neruorum, quoniam id ut contingat ſępè, non tamen à ſola ſiccitate, ſed uel à materia uaporoſa, & praua, uel ab humore bilioſo, & exuſto intemperiei copulato: Materia uerò non una eſt, ſed uaporoſa, & magna ex parte

Nonnulla de conuulſione.

Cõuulſionis ſpecies.

A quibus morbis fiat.

Cauſæ cõuulſionis ex Galeno, & Ariſtotile.

Communis ſententia.

pituitoſa, vel pura, vel coniuncta bili: nam cum dicat Hippocrates quartanarios non tentari morbo vllo magno, & propterea nec Epilepſia, quæ eſt magnus morbus: & conuulſio, non videtur poſſe fieri ab humore melancholico:

De ſecundo.

Circa ſecundum propoſitum an ſcilicet conuulſio curetur, & præcaueatur quartanæ beneficio: ut audiuiſtis, id non ſemel dixit Hippocrat. quod etiam ipſum longo artis vſu obſeruaſſe, non eſt dubitandum, & licet non ratò quartanarij corripiantur acerbiſſimis quibuſdam crurum doloribus, qui ęmulantur conuulſiones, haud tamen uerę conuulſiones ſunt, quemadmodum ſi interdũ contingat, ut ob flatus, qui copioſi exuberant in quartanarijs, fiant ſpaſmi uocati populariter gramfi: minimè tamen illi ſunt uerę conuulſiones: quandoquidem muſculi non contrahuntur ad proprium principium, ſed nerui & muſculi replentur tantum, ità ut ob nimiam & ſubitam extẽſionẽ, cruciatus illi penè intolerabiles exoriantur, Porrò de cauſſa propter quam à quartana correpti non

Cur quartanarij nullo graui morbo tentari ſoleant.

tentẽtur cõuulſione, nec alio magno morbo, imò ſi tentati ſint, ea ſuperuenien te liberentur, (ut Hippoc. 6. Epid. ſect. 69. teſtatus eſt,) illud dicere oportet, quod Gal. in comm. nempè conuulſionem illicò ſuperuenientem ſanis, fieri ex eo qđ nerui replentur uiſcidis, & craſſis ſuccis, atque ita replentur, ut cogantur uerſus propriam originem contrahi; vndè ſi ſuperueniat febris quę ſuo calore liquet, attenuet, ac diſſipet prędictos ſuccos, certum eſt ipſam conuulſionem finitum iri; ità ut ex hac Galeni oratione colligatur uerba Hippocratis in hoc aphoriſmo eſſe intelligenda, non de quauis conuulſione, ſed de ea tantum, quę fit à repletione ſuccorum, quod ſi verum eſt de ipſa, multò magis putandum eſt de conuulſione à flatu, cum multò faciliùs ſit vapores, quàm ſuccos & pręſertim viſcidos, & frigidos à febrili calore conſumi: Iam uerò ſi hoc uerum eſt de omni febre, nempè quę ſuperueniens, quamlibet conuulſionem ſuperet, pariter dicendũ eſt de quartana, imò multo magis de ipſa, tum quia humor eã faciens tardus eſt, & in uenis, alijſuè partibus naturalibus reſidens, ob quod nequit in neruos ferri, atque eos replendo, facere ſpaſmum, tum quia magna illa diuturnitate, ſudorum copia, atque rigore, apta eſt quartana conſumere quicquid facit, atq; facturum eſt conuulſionem, aliumuè morbum magnum: quòd porrò conuulſio ſuperueniens febri ſit mala, certiſſima eſt ratio, quoniam huiuſmodi affectus neceſſario habet coniunctam, cum materia, ingentem intemperiem ſiccam; quæ quoniam uinci non poteſt, niſi longo tempore, & morbus atrociſſimus atque vehementiſſimus eſt, fit ut prius facultas ui morbi ſuperetur, quam ipſa materiã morbificam uincere queat. Vt autem dignoſcatur conuulſio ex ſiccitate, ab ea quæ fit ex repletione, docet idem Galenus dum ſcribit, eam, quæ fit à repletione, ſubitaneam habere generationem, quę uerò à ſiccitate tardam, ac diuturnam: Verum hoc in loco dignũ eſt cõtemplatione, an facilior ſit factu, & ſolutu cõuulſio, ex repletione, & humectatione, an ex ſiccitate, & inanitione, cum aũt neruus ſit ſiccus, & quodlibet, faciliùs labatur in ſimilem intemperiem, uidetur æquum, ut faciliùs incurratur in ſpaſmum ſiccum, quam in humidum: pari pacto ſi uerum eſt quod ſcribit Hippocrates ſecundo aphoriſm. 34. minus periclitari, quorum habitibus, & temperamentis ſimiles ſunt morbi, quam quibus non: uidetur rationi conſentaneum, ut minus exitioſus ſit ſpaſmus ſiccus, quàm alter,

Conuulſio ex ſiccitate, & repletione quomodo cognoſcantur.

alter: contrarium autem dicit Galenus in comm. & Hipp. qui dixerunt conuulſionem ex Elleboro eſſe lethalem, ac non ſolum eam, uerum etiam quemlibet alium morbum citiùs fieri à repletione, quam ab inanitione & ſiccitate. Proqua controuerſia finienda, illud eſt notandum febrem quæ conuulſionem comitem habet, plerumq; eam facere, quia ardore febris, colliquatus humor replet muſculos, aut neruos, obquam repletionem, atque etiam ob humoris acrimoniam, & prauitatem excitata facultas, prauè mouet, Dicendum eſt itaque, quod licet neruus ſit ſiccus actualiter, eſt tamẽ ſecundum potentiam, & generationem humidus, ut Plato in Timæo, & ante ipſum Hipp. in lib. de principijs docuerunt: quo ſit, ut æque ſeſe habeat, tam ad morbos humidos, quam ſiccos contrahendos, quod enim aliqui dixerunt pueros facilius à ſicco ſpaſmo, quam humido tentari, licet ipſorum nerui ſint humidi, falſiſſimum puto, quandoquidem experimẽta quotidiana docent Epilepſiam puerorum frequentiſſimam, à nimia humiditate in ipſis oriri, quum ſibi magis contingat, quò ſunt principijs generationis proximiores, ſcilicet intra octauam diem, ut ait Ariſtot. circa finem ſeptimi de hiſt. animalium. Quis verò ſit difficilior, & exitioſus magis, an ſiccus, an humidus ſpaſmus, certè utrumq; malum eſſe, non eſt dubitandum, veruntamen cum vniuerſaliter ſit multò difficiliùs exiccata humectare, quam è contrà, quod ſit promptiùs detrahere, quam addere, & augere: dubitari non debet, quin difficilior ſit curatu ſiccus ſpaſmus, quàm humidus: quem etiam febribus interdum diarijs, ſæpius autem putridis, & acutis ſolui, ſcriptum reliquit Hippoc. 4. aphoriſm. 57. Adhæc ſæuiores cruciatus fieri cum nerui exiccantur nimis, quam dum humectantur, ex eo poſſumus intelligere, quia ut Galenus dixit ſecundo de med: loc: humiditas ſuaptè natura, aut nullos, aut omnino exiguos dolores facit, contrà ſiccitas cum faciat velociſſimas, & diriſſimas muſculorum ad ſua principia contractiones, conſequenter ingentes dolores producit, vt omnibus rationibus videatur execrabilibus eſſe conuelli à nimia ſiccitate, quam à nimia humiditate, ac propterea ſapienter Hippocratem dixiſſe 5. aphoriſm. 1. & 4. ac ſeptimo aph. 25. Conuulſionẽ ex Elleb. & purgante eſſe malam, atq; lethalem id quod in pleriſque alijs aphoriſmis ſignificauit Cęlius Aurelianus lib: tertio, acutorum cap. 6. in fine quò loci ſcribit, Hanc ſententiã Hipp. à pleriſque fuiſſe damnatam, dicentibus, à febre ingeminari incommoda, ac à calore naturali & mediocri laxari tumorem, à febrili verò acri, & immodico vexari, proptereaquè ex diminutione ſymptomatum plus ſpei accipi, Verum vno verbo reſponderi poteſt, licet febris quo ad ſymptomata videatur obeſſe, tamen aduerſus cauſſam maximè facit. Iam verò vtilitas huius aphoriſmi eſt tã ad prędicendum, quã ad curandũ, ſiquidem docemur, vbi fiunt conuulſiones à repletione, ſuccurrendum eſſe remedijs calorificis, & exiccantibus, ità vt etiam febres liceat inducere, quemadmodum tradit Galenus in comm. quod tamen hauquaquam eſt intelligendum de qualibet febre, ſed de aliquibus, & potiſſimum de diaria, in qua ſpiritus inflammari abſque humorum corruptione, poſſunt humiditatem conuulſionis effectricem conſumere: Quæ autem ſint, quæ poſſunt in hiſcè caſibus febrem inducere, & prodeſſe non eſt arduum reperire, nempè quod certum ſit omnia multum calefacientia, atque ignem in corpus (ut ait Ariſtotelis in

Solutio dubitationis.

Conuulſio an ex ſiccitate, an verò ex humiditate deterior.

ſine primæ probl. inducentia, febrem facere, & humores diſſoluere ſi non concoquere, vt ſunt Anacardus, Theriaca vetuſta, confectio Mithridatica, vinum potentiſſimum, ac inter externa ea, ſolent febrem inducere, quæ de Prodico ſcribit Galen. 6. Epid. ſect. 3. 23. & Corn. Celſus, quæ tamen haudquaquam ſunt temerè vſurpanda, Sed vbi conuulſio ſit uniuerſalis, non vnius membri, vbi non ſit magna corporis repletio, nec morbus in principio, atque aliqua prius ſit facta corporis expurgatio.

---

27 *His, qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala, quę præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt, neque multum durare, & permanere conſueuere.*

PRÆCEDENTI cum aphoriſmo, nullam ſanè euidentem, imò nec obſcuram habet continuationem: illud ſolum eſt verùm, cōuenire penè cum omnibus antecedentibus, quod ſit aphoriſmus prognoſticus: in eo tamen à reliquis differens, quod doceat, (vt ſexto Epid. ſect. 2. t. 7.) nihil temerè aſſerendum eſſe, præſertim in morbis acutis, quorum antea dicebat non eſſe certam ſalutis, aut mortis prænunciationem; Etenim cum ſæpè eueniat medicis, ut contraria prædicant, atque poſtea contingant, illud fit, quoniam aut non uiderunt aut non conſiderarunt, aut non meminerunt huiuſcè aphoriſmi, cujus qui cupit luculletiorem intelligentiam, poteſt videre libros Galeni de criſibus, quos ipſemet in comm. citat. Eſt enim hæc ſantentia ex ijs, quæ adnexam habent rationem, cuiuſmodi aliæ quoque ſunt in lib. Rhet. ab Ariſtotele propoſitæ, qua de re initio harum lectionũ ſumus vberius loqu. Diuiditur aphoriſmus in tres partes, quarum duæ priores ſunt pura præcepta ad prognoſim pertinentia: ſed tertia eſt redditio cauſſæ earum. Itaque prima ſententia hæc eſt *ijs quæ præter rationem alleuant, non eſſe fidendum*: hæc autem, poteſt hunc in modum reduci ad ſyllogiſmum, illis non eſt fidendum, quæ nullam habent certitudinem; Sed quæ contingunt circà ægrotantes præter rationem non habent vllam certitudinem, ergò illis non oportet fidem adhibere; Iam verò ſupereſt, vt videamus quæ ſint illa, quæ μὴ κατὰ λόγον accidunt; nonnulli dubitarunt, vtrum particula relatiua *quæ* tam de auxilijs, quàm de ſignis intelligenda ſit, quaſi verò neque ſit fidendum ijs præſidijs, quæ ſine ratione iuuant. Ego autem licet non inficiar veritatem quoque habere ſententiam hanc in auxilijs, attamen in præſenti, nequaquam dubitare licet, quandoquidem cauſſæ redditio, quę eſt tertia pars, ſatis manifeſtè docet Hippocratis mentem fuiſſe tantum de ſignis, non etiam de præſidijs ſermonem facere: nam & in Coacis prænotionibus habetur morbos, qui leuantur ſine ſignis, & cum bonis non diminuuntur difficiles eſſe, & Corn. Celſus lib. 2. cap. 7. dicebat febrem, quæ ſubito ſine ratione, ſine bonis ſignis finita eſt, ferè reuerti. Porrò ſigna, quæ contingunt ſine ratione ſunt, & ea quæ dicit Hippoc. 2. Epid. in fine ſect. 3. de humoribus, & vulneribus loquens, & bona ſunt ſimiliter ſine ratione, quando vel febris, vel inflammatio, uel dolor vel alius morbus ingens ſedantur, abſq; vlla excretione ſanguinis, fęcum, vrinæ ſudo-

Diuiſio.

ſudoris, aut ſine vlla coctione(vt ait Gal.ſ.& hic & ſcđo prorreht.)ad hoc.n.vt fides habeatur bonis ſignis (quemadmodum in prognoſticis docuit Hipp.)opus eſt non ſolum, ut affectus, & ſymptomata leuentur, uerumetiam ut fiat alleuatio cum aliqua euacuatione materiæ morbificę, in die Critica, aut ſaltem cum ſignis coctionis, atque etiam cum permanentia. Hoc namque ſignificare uoluit Hippocrates, quando lib. 2. Epid.ſect. 3. dixit ea, quæ diſparent ſine ſigno infida eſſe, ut contingit Polemarchi Ancillæ laboranti Eryſipilate; quamquam interdum etiam aliqua ueluti monſtra contingant in medicina, ut fuit de illo ſeruo ſtygmatico relato in principio quarti Epid. quem nona die iudicatum, & à malo abſolutum eſſe, dicit Hippocrates, abſque ſudoribus: nomine quorum in tellexit etiam aliàs excretiones; cum tamen antea diriſſimis ſymptomatibus fuiſſet turbatus. Quemadmodum altera patte Hermocrates ille, cuius hiſtoria habetur tertio Epid. comm. 1. æg. 2. uigeſimaſeptima die obijt, cum tamen antea aliquas iudicationes fucatas, & morbi remiſſiones habuiſſet, quę potuiſſent facilè medicorum vulgarium iudicia fallere. Summatim hæc eſt concors ubiquè tam Hippocratis, quàm Galeni doctrina; omnem κουφισμὸν, vt appellabat Eraſiſtratus, ideſt omnem alleuationem abſque ratione, & ſigno uel ſolutionis, vel coctionis factam, eſſe infidam, ſeu mortem, aut recidiuam ſignificare: atque hactenus de prima parte. Secunda autem eſt, *Neque timere valdè oportet praua, quæ fiunt præter rationem*. Timor ut deſcribit Ariſtoteles ſecundo Rhet. eſt cogitatio quędam cum expectatione mali futuri corruptiui, & propinqui, undè Hippocrates non dicit ſimpliciter, non timenda eſſe mala, ſed addit particulam λίαν, ideſt ualdè, quod non fecit in priore parte, quoniam uti nunquam fidendum eſt bonis, quę eueniunt præter rationem (quod ſemper fallant) Sic ſemper metuenda ſunt mala, ſed differenter, quia mala cum ratione accidentia, ualdè ſunt formidanda, quæ uerò ſine ratione, non ſunt ualdè timenda: Sed dicet aliquis, quæ eſt cauſſa propter quam timere quoque oportet mala præter rationem contingentia, Reſpondendum eſt, quod etiam ſcripſit Hippocrates ſexto Epid ſect. 2. μηδὲν εἰκῆ μηδὲν ὑπερορᾶν, hoc eſt in medicina facienda nil eſſe temerè audendum, nihil negligendum: ſiquidem, & nimia confidentia facit medicum, atque ægrotos, & miniſtros deſides, negligenteſquè in adhibendis opportunè remedijs, haud ſecus, & cuncta negligere (etiam præter rationem accidentia) periculoſum eſt; quod interdum mala lateant, quæ contempta augentur, & tandem ſeſe oſtendant: Vt enim dicit Gal. in comm. citati loci Hippocratis, etſi vnum, vel alterum malum neglectum haud noceat, tamē complura ſimul contempta (etiam exigua mala) poſſunt aliquod detrimētum ingens patere, Vndè etiam prudenter dixit eiuſmodi ſententiam non modo in doctrina ſignorum maximè valere, atque in ipſis veterum cogitationibus examinandis, uerumetiam in ipſa curatione facienda, vt ſcilicet, nihil temerè agatur, nihilquè negligatur penitus: quod dictum etiam in lib. de Ther. ad Piſonem celebrauit Galenus. Cæterum de Tertia aphoriſmi parte, quod ſcilicet tam bona, quam mala præter rationem euenientia (vt plurimum) ſint inſtabilia, nec multum permanere, vel diu durare queant, eſt veriſſimum, atque vſu probatum: ſi quidem bona ſine ratione habent ſecum plurima mala

Monſtra etiā in medicina quādoq; fieri.

Dubitat.

Reſponſio.

Preceptū in medicina facienda maximè, ſeruādum.

commixta, à quibus facilè ſuperantur, & citò: ſic etiam & mala pluribus bonis coniuncta, ijs & facilè, & velociter cedunt: Nam, quæ faciunt, vt hęc contingant, ſcilicet alleuiatio, vel in deterius lapſus ſine ratione, ſunt, vt dixi varietas materiæ, & coniunctio bonorum ſimul, & malorum, tum ipſius materiæ permutatio: quemadmodum, vbi facta criſi, pars materię mittitur in pectus vel in aliquem alium nobilem locum, vbi deteriora mala facit: Adhęc immenſus natur.: conatus, poſtquem (licet vicerit) relinquuntur tamen vires admodum proſtratæ, ſpiritusquè, & natiuus calor veluti reſſoluti, & extincti, Præter aliàs cauſſas externas graues, quæ vbi contingunt, etiam optimos & ſecuros ægrotantium ſtatus valdè perturbant, vt ſunt accidentia animi, quæ ægros alioquin ferè morbo perfunctos, iterum in diſcrimen producunt, medicamenta adhibita veluti narcotica, & ſimilia alia. Vtilitas aphoriſmi eſt, quod nos doceat, nunquam certi quicquam, vel boni, vel mali, eſſe promittendum, ubi res fiunt, abſq. ratione. Adhęc monet, ne in medicina facięda, medici deſinant rectè operari, etiam ſi mala appareant, ubi ſunt præter rationem, Etenim ſæpenumero exitia ægrotantibus contingunt, quod ipſi, uel medici nimium ſibi de bonis ſignis irrationabilibus promittentes, deſinunt ea remedia adhibere, quæ alioquin poſſent latentes cauſſas ſuperare, ſi opportunè adhibeantur, & quod in medicina uerum, atque utile probatur, id non minus quoque ualet in cunctis ferè actionibus humanis, ut ſcilicet bonis ſine ratione apparentibus, nunquam fidatur, mala uerò cuncta (etiam præter rationem contingentia) timeantur: Eſt & quoddam apud Atheneum dictum neſcio cuius μάμνασο πιδεύς πιστανπ πόιπο, ἄ φρενῶν πιυρπ, Summatim Hipp. in hoc aph. uoluit à medico tollere, & nimiā confidentiam, & nimium timorem, quæ duę paſſiones non ſolum iuditium medici perturbant, uerum etiam à rectè, & audacter operando ipſum abducūt, undè fit ut ſepè prætereat occaſio adhibendi præſidia quæ alioqui fugaciſſima eſt.

---

28 *Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui, vel etiam pluſquam ratio poſtulat, contabeſcere, malum. hoc enim morbi longitudinem. hoc verò imbecillitatem ſignificat.*

ET, hæc ſententia eſt ex ijs, quæ ſecum coniunctam rationem habēt, quaſi uerò nō ſit ſuaptę natura uſq; adeò manifeſta, & uſu probata, quin de ipſius ueritate liceat aliquid ambigere. Itaq; in duas partes cōmodè ſecatur, in ſententiam, & in ſententiæ rationem: rurſum ſententia duas partes habet, quarum priuſquam integram explicationem aggrediar, aliquid de ipſius cum ſuperiori connexione dicendum eſt. Etenim ſunt qui putent, hanc eſſe continuationem legitimam, quod cum Hipp. in ſuperiori locutus ſit de inſtabilibus, & infidis ſignis, modò uoluerit contrà opponere, atq; docere ſignum maximè ſolidū, atq; firmū: Sed non omninò placet mihi modus tum, quia hic tantum de ſigno malo loquitur, nō item de bono, ut fecit in ſuperiori, tum quia (ut oſtendemus) non adeò ſtabile, & ſecurū eſt huiuſmodi ſignū, quin ēt de ipſo liceat dubitare. Itaq; ſi ulla eſt ponenda inter hos aphoriſmos connexio, illam planè conſtituerem, *Connexio.* quod cum doctrina huius ſecundi libri ſit magna ex parte prognoſtica, ac in

priore dederit exemplū de incertitudine aliquorū ſignorum, ſine ratione cōtingētiū in uniuerſis morbis, nūc peculiariter in febribus docet incertitudinē ſimiliter aliquorū ſignorum,& malorū,& bonorum,quę eueniunt pręter rationem: Sunt autem hęc ſigna, ut,ſi quis in febribus nullo pacto deterior ſecundum adſpectum factus, appareat: ſed qualis antè febrem permaneat, neque corpus diminuatur, Vel ſi plus quam par ſit conſumetur,quemadmodum, ait Celſus lib. 2.cap 4. *mali morbi ſignum eſt, nimis celeriter emacreſcere*: Etenim hæc omnia mala ſunt: Vel potius dicere poſſumus in hoc aphoriſmo haberi confirmationem aphoriſmi antecedentis, ſcilicet, quod etiam mala præter rationem contingentia ſint metuenda: quandoquidem conſumptio corporis (etiam præter rationem eueniens in febribus) mala eſt, ſicut pariter malum eſt, corpus præter rationem nullo modo conſumi, At dimiſſa continuatione, quæ nullius penè momenti eſt: videamus reliqua vtiliora: quandoquidem Galenus ſatis accuratus fuit in explicatione huiuſcè aphoriſmi tamquàm obſcurioris. & miror Cardanum adeò in ipſum contumelioſum eſſe, vt imputet quod minimè debet imputari: inquit enim, quinquies ab eo Hippocratem in commentario accuſſari, cum tamen multum abſit, ut etiam ſemel id faciat, Certè ob breuitatis ſtudium ſcribit aliqua uideri omiſſa, ſed excuſſat potius, & explicat, quàm ut reprehendendi vllam libidinem pręſeferat. Primum igitur docens quid Hipp. voluerit intelligere prò non omninò ἐκπολαίως, ideſt ſuperficialiter, ſeù leuiter febricitantibus, inquit eum ità eſſe locutum, quoniam ſi indifinitè *febricitantibus* eſſet locutus, haud quaquam verà fuiſſet ipſius oratio, cum contingat in febribus paruis, hyeme non diminui corpus, nec tamen ſit malum: itaque non omnino leuiter febricitantes, ij ſunt habendi pętiès Hippoc. qui nec inſigniter valdè, nec debiliter febricitant, ſicut enim rarò ij conſumuntur ratione febris, ſic illi ſi citò conſumantur, fit cum ratione, vt in febribus colliquatiuis vocatis, in quibus ſtatim corpora colliquata contabeſcunt, ſed cum ratione, ob ſcilicet, ignis colliquantis magnitudinem, proptereàquè ab omnibus intelligitur, Cæterum de eo quod *magis quam ſecundum rationem*, duo videnda, quid ſit ſecundum rationem, & an ea particula ſit referenda in ambas prioris partis particulas, an verò in poſtremam tantum. Gal. inquit,(& bene dicit) ſecundum rationem fieri aliquid, cum apparent manifeſtè cauſſæ, tum internę, tum externę, propter quas illud fit (exempli gratia,) ſi quis temperamento valdè calidus, & ſiccus, in regione,& tempeſtate, ac cōſtitutione ſimili, citò in febre mediocri cōſumatur, dicitur eſſe ſecundum rationem, & propterea quantum ſpectat non eſt ità malum quemadmodū eſt ſecundum rationē ꝙ dicit Alex. 1. prob. 77. ſcilicet Æthiopas, quia ſunt calidi & ſicci, facilè interire, ubi corripiuntur febribus: ſimiliter dicit Galenus de alijs cauſſis externis, atque alijs, quæ ſua ſponte, non tàm febricitantes, quàm ipſoſmet ſanos extenuare, aptæ ſunt. Vtrum uerò particula ἢ κατὰ λόγον, ſit applicanda etiam priori parti aphoriſmi, dubium eſt, nam Galenus, qui dicit Hippocratem eam niſi ſemel nominaſſe ob ſtudium breuitatis, vult etiam de vtriſq; id eſſe pronunciandum, quaſi Hip. ſententia ſit, febricitantes mediocriter, ſiue nō diminuātur, & ꝑmaneāt, ꝑter rationē, ſiue plus ꝙ̃ rationi cōueniat extenuētur, malū eſſe; At alij ſunt, qui putant dūtaxat particulā ſcđm rationē eſſe appli-

applicandam ſecundæ parti, eo quod loco ipſius, ſufficiat particula *non febricitantibus omninò leuiter*, Ego uero puto, utroque modo poſſe intelligi, atque etiam uerum eſſe: quoniam febricitantes mediocriter, aut nihil diminui, proportione habita ipſius febris, aut magis extenuari, quam natura febris exigat, malum eſt, ut ſignum, ſcilicet, & forſan quoque ut cauſſa: quemadmodum etiam ex ipſius Galeni uerbis colligi poteſt. Cur uerò ſit malum ſignum, ſubiungit Hipp. quia non extenuari, ut conueniret, morbi longitudinem, plus uero extenuari, debilitatem ſignificat. Nam licet ſint plures, (ut rectè docet Auicenna 7.4.trac.4.) cauſſæ extenuationis corporum, attamen potiſſimę ſunt tres, nempè magnitudo reſſolutionis, debilitas uirtutis, ac aggregatum ex utriſque. In febribus mediocribus non poteſt eſſe nec prior, nec poſtrema cauſſa, undè ſola ſecunda inuenitur, quæ eſt debilitas uirtutis. Iam uerò hæc debilitas, nil aliud eſt, quàm ipſius temperamenti, atq; adeò caloris natiui perturbatio; quo fit, ut & ſpiritus & partes ſolidę, & humores: (quæ omnia dicebat Gal. eſſe fundamenta cunctarum uirtutum,) uiolentur: his enim de cauſsis ſolet fieri facies illa cadaueroſa ab Hipp. initio lib. prognoſt. commemorata: & quamquam hæc extenuatio ſemper ſit mala (modò à cauſsis, externis non proficiſcatur, ut ibidem admonuit Hipp.) attamen in febribus mediocribus, in quibus eſſe non deberet, præcipuè uidetur eſſe mala, quia ſicut in unoquoque morbo, uires ualere bonum ſignum, atque etiam bona cauſſa eſt, ſic è conuerſo vbi vires ſunt imbecillæ, omnia ſunt periculoſa, ait Galen. Quod porrò vbi nil diminuitur corpus, morbi longitudo, quæ & ipſa mala eſt, ſignificetur, valdè rationi conſonat, quum in febricitantibus præter calorem, natiuum, ſit & igneus, ſiuè ipſemet ignis, quem Euripides appellabat πάμφαγον, quod ſcilicet omnia edat, atque conſumat, rationi conſentaneum eſt, vt ſucci atque ipſę carnes conſumantur, quod in pleriſquè contingere quotidie videtur; Vndè ſi hoc non fiat, eſt quia materia nempè humores & ſolida, ſunt ità dura, viſcida, & conſtipata, vt etiam ſi ab igne tractentur nihilominus inconſumptibilia permaneant; quemadmodum enim vbi corpora humana cremantur, ſoli dentes non conſumuntur, & tardiùs alijs, ipſum cor (pręſertim ueneno infectũ, ut ait Plinius) ob duritiem, ſic, vbi ignis eſt in corpore, ea quæ dura, viſcida & conſtipata ſunt, aut non conſumuntur, aut multo ſetiùs quam reliqua; Vndè fit, vt febris neceſſariò in habentibus humores ſimiles, & corpora adſtrictiora diuturnior euadat, perindè ac ignis diutiùs perdurat in lignis viridibus, atque duris, quàm in tenuibus, ſubtilibus, & aridis, Etenim niſi fuligines genitæ à febre quotidie, imò ſingulis horis ſenſibiliter, atq; etiã inſenſibiliter exinaniãtur, certè ignis vix finitur, quemadmodum contrà, vbi corpora non conſtipara, ſed aperta ſunt, citò à febre liberantur, vt proptereà hoc præcipuum ſemper ſit prudentium medicorum conſilum, ne corpora febricitantium à frigore, ullauè alia cauſſa conſtringantur, ſed aperta ſemper, atque difflabilia permaneant. Itaque ueriſſima eſt præſens ſententia nempè, quod in febribus non leuibus, malum ſit corpora, uel nihil emaciari, vel pluſquam exigat ratio, conſumi: quoniam hoc virium debilitatẽ conſequatur, illud uerò materiæ craſſitiem, copiam, & corporum adſtrictionem, quibus febres prorogantur, Neque valet quod Hippocrates dixerit 1. progn. tex. 8. atque etiam initio lib. de

Cauſæ extenuationis corporum.

Cur nil diminui corpus ſit malum in febribus nõ nullis.

ijs quæ fiunt in medicatrina, ſemper bonum eſſe, vt ægri ſint ſimiles ſecundum adſpectum ſibijpſis ſanis, & ſexto Epid. ſect. 2. tex. 26. in magnis morbis faciem bonam, hoc eſt, ſimilem ſanitati eſſe bonum, eo quod hęc ſimilitudo ſignificet, & naturam eſſe robuſtam, & ipſa corpora nequaquam à vi morbi conſumi, quoniam ea Hippocratis ſententia non accipienda eſt de integra, & totali ſimilitudine, ſicut hoc in loco, ſed de aliqua ſimilitudine, hic uerò intelligit totalem ſimilitudinem, & ſecundùm colorem, ac decorem & ſecundùm carnem: Et certè, vbi corpora, & facies præſertim, quæ tardiùs alijs partibus contabeſcit, vt ait Hippocrates, valdè diſſimilis à ſanis redditur, peſſimum inter ſigna habetur; quoniam ſignum eſt, malum eſſe ingens, nempè quod non ſolum partes minùs carnoſas, & imbecilliores, verum etiam carnoſiores (qualis eſt facies, vt dicebat Hippocrates lib. de locis in homine) nec non robuſtiores, ignis depaſcatur. Eſſe enim robuſtam faciem, ob copiam ſpirituum, qui ad ipſam confluunt, apertiſſimè dixit Galenus 6. Epid. in eo aphoriſm. *Oculi vt valent ità & totum corpus*, vt propterea adeò lethalis habeatur deſcripta ab Hippocrat. initio prognoſticorum. Quare vtilis eſt huiuſmodi ſententia non modo ad firmum iudicium faciendum, futuroſquè euentus præcognoſcendos, atque prędicendos; verumetiam prò curatione rectà inſtituenda, cum doceatur medicus vbi corpora nihil contabeſcunt, eſſe remedijs aperientibus, incidentibus, & extenuantibus, aduerſus humores craſſos, duros, & aduerſus obſtructiones, certandum; Veluti eſſe vires ſuſtentandas, atque augendas, tum cibis accommodatis, tum præſidijs, cauſſas imbecillitatis, profligantibus, vbi corpora plus iuſtò emaciantur, & contabeſcunt: quæ potiſſima eſt ratio, cur debeant medici in febribus peſtiferis, & colliquantibus cibum ſæpè dare, & copioſiorem, quam forſan & corporum ægrotantium impuritas, & morbi natura poſtularent.

Facies à naturali diſſimilis, cur mala.

---

20 *Cum morbi incboant: ſi quid mouendum videtur, moue, cum verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere.*

HANC ſententiam eſſe purum præceptum curatorium nullus eſt, qui neſciat: ſed an habeat vllam cum ſuperiori continuationem, eſt illud, de quo iure dubitari poteſt: Et certè miror nonnullorum ſtuporem, qui putant ſic eſſe continuandas has ſententias quaſi Hippocrates in ſuperiori de communibus ſignis tractauerit, hic verò agat de proprijs: nam tantum abeſt, hoc verum eſſe, vt nullo pacto de ſignis tractet, & quamquam commemoret morborum tempora: hoc tamen non facit gratia cognoſcendi; ſed gratia operandi, prò ut ſcilicet indicatio *quando agendum*, ſumitur ab ipſis morborum temporibus: nam, non omnibus temporibus, curare expedit morbos, ſed circà initia, & fines, & licet Crantor, & Chriſyppus, quos Cicero Seneca, & Plutar-

chus ſecuti ſunt, ſcriptum reliquerint, recentibus tumoribus non eſſe adhibendam medicinam, id tamen haud de cunctis morbis dixerunt, ut aliqui malè exiſtimarunt, ſed propriè de tumoribus dolorificis, ac de ea medicina potiſſimum, quæ manu adhibetur: ſic enim ſi recentes tumores, dum adhuc cum dolore ſunt, tractentur, dubio procul dolor augetur. At veniamus ad ſententiæ explicationem, quæ duas partes habet. Prior eſt. *Dum morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue*. Secunda eſt: *Vigentibus autem ijs, quieſcere melius eſt*, quę vtrum ſit redditio cauſſæ antecedentis, ſi quæratur, dicere poſſem, eſſe quodam pacto ſeparatam quamdam partem; poſſe quoque eſſe, & cauſſæ redditionem arbitror: ſiquidem cum in morbis ſit agendũ, neceſſariò videtur agi debere, circà principia, quoniam circà incrementum & vigorem, quando natura à morbo oppugnatur, quieſcere melius eſt: uerum, vt dicit Galenus redditio cauſſę præſentis aphoriſmi, eſt ſubſequens, quicquid tamen hac de re ſit, primum diſcurrendum eſt circà priorem partem, & primum videndum, de quo principio loquatur Hippocrates. quid ſit mouere, & cur dixerit, *ſi quid mouendum*: Principium itaque tria apud medicos ſignificare ſolet, vt Galenus docuit primo aphoriſm. 12. primo prognoſticorum 10. & primo prorrhet. primo primum morbi inſultum, primam partem totius morbi, nec non tres priores dies: De quo autem principio loquatur in præſenti Hippocrates, nonità certum eſt: nam in primo inſultu, qui penè interdum eſt imperceptibilis, & quando nulla dum habetur morbi cognitio, haud videtur quicquam agi debere, prætereà de primis tribus diebus, vt ſcribit Ariſtotelis tertio polit. capit. 11. cautum erat apud Ægyptios medicinæ parentes, ne quiſpiam medicus antè tertiam diem, quicquam circà ægros moueret, alioquin ſi ij periclitarentur, ipſi plectebantur, quam Ægyptiorum legem, videntur imitari medici à Galeno Diatritarij vocati, qui prioribus tribus diebus nil agebant aliud, quàm quod ægros in conſumata diæta detinebant, Supereſt, igitur vt hic prò principio capiatur prima pars morbi diſtincta ab augumento, ſtatu, & declinatione: quæ pars potiſſimum cognoſcitur cruditate, quaſi velit nos docere, non ſemper expectandam eſſe coctionem, vt dictum eſt primo aphoriſmorum libro, ſed etiam cruda materia exiſtente, aliquando ipſam eſſe tractandam; Quid autem ſignificet hoc in loco vox κινεῖν, vſurpata etiam apud Ægyptios, vt diximus, clarè ſatis explicuit Galenus in comm. qui dixit nil aliud denotare, quàm purgare, interdum medicamentis, maximè autem ſanguinem ducere, cum enim hæc præcipua ſint remedia, quibus vtuntur medici, de ijs potiſſimum voluit monere medicos Hippocrates, quod cætera præſidia, aut nil referat quo tempore adhibeantur, aut quod certum ſit, quando ſint adminiſtranda: nam nulli dubium eſt, quin ratio uictus primum omnium ſit à medico inſtituenda, quippè quæ ad ſolam uitam dirigitur, quæ eſt præcipuus ſcopus à medico ſpectatus, vt ſcilicet uita ſuſtentetur: de balneis, fomentis, vnctionibus, alijſquè, quæ circà ægrotantes adminiſtrantur, ſimiliter conſtat, hæc ſua determinata habere tempora, nempè quando, aut dolor quiſpiam vrget, aut iam corpus ſit aliquo pacto euacuatum, Porrò quod Hippocrates dixerit, *ſi quid videtur mouendum* ſumma

Nomẽ principij quot modis uſurpetur.

Aegiptiorum decretum circà morborũ principiũ.

Quid hoc loci nomine principij intelligendum.

ratione

ratione fecit, quoniã ut optimè diſcurrit Galenus, non ſemper imò rarò in principio, eſt purgandum, uel ſectio uenę adminiſtranda; cum enim alij morbi ſint lethales, alij uerò ſint ſalutares, alij dubij, ut docet Hippoc. 1. lib. de morbis, certè in lethalibus morbis non eſt quicquam mouẽdum, tum ne interitus acceleretur, tum ne pręſidia, atque ars ipſa infammentur. Et Hippoc. in lib. de arte dicere ſolebat, eos qui uolunt à medicis curari κεκρατημένους, ideſt deploratos, ipſos tamquam inſanos curatione indigere, Morbi verò lethales ſtatim cognoſcuntur, quando ſcilicet (vt Hippocrates docet ſecundo prognoſt. circà initium) apparent ſigna lethalia. Porrò de morbis ſalutaribus, atque dubijs, illud quoq; conſtat non ſemper ipſos eſſe in principio remedijs grauioribus tractandos, ſed tunc ſolummodo, quando ſymptomata vrgent, ipſiq́. humores in corpore turgent; nam verè dicit Galenus, ſic materia morbifica aliquo pacto euacuata, forè naturam viuidiorem, & fortiorem ad reliquam coquendam, & ſuperandam, atque hæc de prima parte aphoriſmi. Secunda verò eſt, Vigentibus morbis melius eſſe quieſcere, hoc eſt neque purgare, neque ſanguinem mittere, nam ſi motus deſignat ea duo, proculdubio quies contraria motui, contraria illis deſignabit, Iam verò quid ſit uigor morbi, & cur in vigore ſit melius quieſcere opus eſt, videamus. Ἀκμὴ, qui latinis uigor interpretatur, apud Hippoc. quandoque accipitur pro qualibet re in ſummo, & eminenti gradu, atque excellentia exiſtente, vt notat Gal. lib. de tempor: morb: quandoquè uerò pro ea ætate, quę omnium valentiſſima eſt: Sæpius uerò pro ea morbi parte, in qua ipſius magnitudo maximè ſe ſe oſtendit, quę potiſſimum cognoſcitur ex magnitudine ſymptomatum; quamquam Gal. in comm: dicat in morbis ſalutaribus quandoquè in ſtatu morbum eſſe meliorem, quam in principio, licet ſint ſymptomata peiora, quo tempore inquit mouendum eſſe, ſi oporteat mouere, Cur autem melius ſit quieſcere, in ſtatu quam mouere triplex eſt ratio, vna quia tunc natura eſt circa pugnam defatigata, nec ipſi alia à medicamentis perturbatio eſt adiungenda; ſecunda eſt quoniam tunc natura cum ſit intenta ſuperandę cauſſę morbificę, non eſt ab eo opere abducenda, nec eius uires partiendę, ad operationem medicamentorum. tertia, quia in ſtatu celebratur coctio, quæ non motu ſed quiete perficitur, Vt enim in ſtatu uis animalis ueluti dormitat, ſic uitalis, & naturalis ualidę ſunt, ac propterea uehementer circà coctionem, & morbi uictoriam maximè laborant, à quo opere non ſunt abducendæ. At dicet aliquis cur ſcilicet Hippoc. non ſimpliciter præcepit quieſcendum eſſe in ſtatu, verum dicere maluit, melius eſſe quieſcere. Cui reſpondendum, haud abſque ſale eum ſic fuiſſe locutum: ſi quidem non ſimpliciter malum eſt morbis uigentibus, non eſſe quicquam mouendum, imò uerò non deſunt, qui putent, tunc bonum eſſe purgare, propterea quod natura ſponte incitata, ac materia mota magis auxiliatur expulſioni, atque humorum purgationi: ſed hoc quamquam aliquam rationem habeat, nihilominus ſunt & rationes antedictæ, quę contrarium perſuadere uidentur, ut hic quaſi litem hanc diffiniens Hippocrates voluerit dicere, melius eſſe quieſcere, Eſt enim præceptum generale, ab Auicenna quoque commemoratum tunc eſſe medico quieſcendum, quando natura mouet, atque hoc eſt, quod alibi etiam Hippoc. ſ. primo aph. 24. & quarto

Cur in ſtatu melius ſit quieſcere.

Dubit.

Reſpõſio.

aph. 10. in valdè acutis medicandũ eſſe eadem die, ſi materia turgeat, & in acutis morbis rarò, atque in principijs eſſe purgandum, ſed cum præmeditatione: Etſi enim tunc haud commodè peccans materia euacuetur, attamen ex purgatione materia imminuta, fit natura validior ad reliqua præparanda & excernenda. Sicut ſectione venæ, calor febrilis retuſus, in cauſſa eſt, quo minus putredo propagetur: propter quod in declinatione haud conuenit, in qua nec eſt, nec futurus eſt amplius magnus morbus, à quo mittendi ſanguinem indicatio ſumitur, Iam verò vtilitas quæ in medicina faciẽda capitur ex hoc aphoriſmo bene intellecto ſatis ex ſeſe perſpicua eſt, quoniam docet tempus inſtituendæ euacuationis, quę eſt præcipua operatio, ex ijs quas medicus facit, circà ipſos ægrotantes. Verum quia inter medicos fuit, atque adhuc æternalis eſt, num in principio conueniat

An ĩ principio conueniat euacuatio.

euacuare, iccircò modum ſedandi lites breuiter afferam, quo poſſitis eſſe in hac medicinæ parte implenda ſecuri: quoniam verò modus omnium ſecuriſſimus decernendi res dubias, ſumitur à perſpecta ipſius rei natura, eapropter antè omnia ſcire expedit, purgationẽ ſeù euacuationẽ per pharmaca (de hac enim potiſſimum eſt quęſtio) nil aliud eſſe, quam materię peccantis, vel peccaturę extra corpus educationem, & dixi vel peccaturę, quoniam ſępe vſu venit, vt materia antecedens uocata, hoc eſt, quę nondum peccat, ſed aliquantiſper uitiata, & ad peccandum parata eſt, ueniat educenda, quod opus partim pręſeruatorium, partim curatorium eſt. Modò eductio extra corpus fit per plures uias, ut docet Hipp. lib. de glandulis uerum quę familiariſſimę, & uſitatiſſimę omnium exiſtunt, uomitus ſunt, & egeſtio per aluum; dico uomitum familiariſſimum, atque uſitatiſſimum, quoniam ueteres in ęgritudinibus frequenter à medicis per uomitum purgabantur, licet tempeſtate noſtra huiuſcemodi conſuetudo penè deſierit, aut ſaltem magna ex parte, Vomitus non ſolum in initio, & in augumẽto, uerumetiam in ſtatu conuenit, modo naturę ad eam partem inclinatio appareat: Sic namque in initijs febrium, quando uomendi appetitus adeſt, ſolẽt medici eam euacuationẽ moliri, atq; iuuare, & in libro quinto ac ſeptimo

Quãdo ſupernè, aut ĩfernè purgandum.

Epid. habetur infernè purgandum eſſe, ubi iam anxietates dolores, aliaq; ſymptomata conquieuerint, ſupernè autem, vbi ſimilia accidentia torquent, nempè quod tunc humores ſua ſpontè ſurſum moti faciliùs per medicamenta, auxiliante natura euomantur, Sic namque Mneſanactes, & Cleochus in ſtatu, & incremento morbi, per Elleborum purgati, penitus à morbo ſunt liberati, ut narrat Hippoc. eodem ſeptimo Epid. Cæterum de purgatione per aluum eſt maius dubium. Nam eſt certa lex. 1. aphor. tradita, ſolum concocta eſſe purganda, coctio autem nunquam fit initio, ſed in ſtatu morbi, vt propterea uideatur potius

Solutio difficultatis.

in ſtatu, aut ſaltem in eius fine euacuari oportere: Verum breuiter ità decernendum puto, vbi materia ob nimiam ſui copiam tantum peccat, eſſe eam plenè euacuandam, ut protinus morbi fomes tollatur; vbi verò peccat quantitate, & qualitate, ipſam eſſe minuendã, quo natura exonerata, reliquum ſuperare queat, Atqui ſi ſola qualitate peccet, aut etiam copia; ac vel aggrauans, & ſuffocans, vel furioſa & turgens ſit, vel venenoſa, vel principem aliquam partem infeſtans, ſtatim quoque educenda eſt, nec tantum minuenda, verumetiam plenè, ſeu (vt aiunt) eradicatiuè expurganda; cum enim repentinum interitus periculum im-

mineat.

Digitized by Google

mineat, multò tutiùs eſt euacuando periclitari, quam ægrū certò exitio dimittere: atque ſic quod ad principium pertinet. De ſtatu autem ſecùs paullò ſtatuere conuenit, nam (vt retrò dicebam) ſimpliciter natura ab coctione, cui maximè ſtudet in ſtatu, haudquaquam eſt declinanda, Verum illud eſt diligenter conſiderandum, vtrum morbus ſit ex ijs, quos ſpes eſt fore per criſim finiendos, an non: ſi enim ſit, & vires ualeant, proculdubio totum opus eſt ipſi naturæ permittendum, ſin autem uires imbecillę ſint: tunc medicamento expurgandum, atq; hoc voluit ſignificare Auicennas, quando in prima quarti cap. de cura feb. putrid. in generali dicebat, *ſi non mouet natura, moue tu hora motus eius*. Cęterùm ſi morbus non ſit ex eis, qui per criſim finiri conſueuerunt: aut natura eſt potens euacuare, aut non: ſi non ſit potens, tunc etiam in ſtatu licet mouere, & materiam imminuere, quo poſſit imminuta melius coqui & deindè expurgari, Atque hæc ſunt, quæ medicus diligenter animaduertere debet, & quod Hippoc. monere uoluit, quando dixit, *ſiquid mouendum eſt, & cum præmeditatione, illud eſſe faciendum*, ſic enim curans medicus minimè errabit.

---

30 *Circa initia, & fines, omnia imbecilliora, cum verò conſiſtunt, fortiora.*

PLERIQVE interpretes putant hunc aphoriſmum, eſſe ueluti germen quoddam antecedentis, aut potius illius ſententiæ comprobationem, imò etiam Galenus, qui breuiſſimus fuit in ipſo exponēdo, eam uidetur habuiſſe opinionem, ut & in ſuperiori commentario: quaſi utriq; ſint ſimul connectendi, atque hunc in modum faciēda ratiocinatio, Initio morborum mouere oportet, ſiquid mouendum, & in ſtatu quieſcere, quoniam in principio, & fine omnia imbecilliora ſunt, in ſtatu uerò uehementiora, cum enim tunc medicus agere non debeat, quando natura agit, ſed omnia pacatiora ſunt, certè non in ſtatu, ſed in principijs, medicus mouere debet: quæ uerò ſint illa, quę in ſtatu ſunt uehementiora, & in principio, atque fine debiliora, declarans Galenus, ait eſſe paroxyſmos febrium, uigilias, dolores, anxietatē, ſitim; ſicuti diſpoſitiones à quibus hęc ſymptomata fiunt, neceſſe eſt, in ſtatu ſint meliores, in ijs qui ſeruari debent. Cęterum ipſe puto non modo eſſe ueluti probationem antecedentium, verumetiam ſeparatam quandam ſententiam, ſcilicet dogma, quo docetur in vniuerſum in initio, & in fine morborū cuncta ſymptomata eſſe leuiora. Circà quàm ſententiam oritur dubium, quia in principijs paroxiſmorum febrium interpollatarum, ſæpenumero accidentia ſunt multò ſæuiora, quam in ſtatu, veluti vomitus, anxietas, ſomnus, rigor, &c. prętereà non uidetur verum, quod ait Galenus diſpoſitionem facientem ſymptomata, eſſe meliorem in ſtatu, ubi ſeruandi ſunt ægri: Etenim ſi ſymptomata ſunt effectus ipſorum morborum (ut uerè ſunt) atque ſemper ij ſequantur ſuas cauſas, ijsq. minorem nõ habeant; dubio procul rationi conſonat morbos in ſtatu, debere eſſe deteriores, nō autem meliores, cum accidentia ſint grauiora; Pręterea Hippoc. 2. aph. 47. dicebat in puris generatione, quę fit in ſtatu, dolores, ac febres fieri maiores: igitur & morbi tunc maiores. Ad primum dicendum eſt ſymptomata poſſe dupliciter con-

Connexio & ſcopus ex mente Galeni.

Authoris ſententia.

Dubitatio prima.

Altera dubitatio.

Solutio primæ dubitationis.

ſiderari,

ſiderari, uel ſecundum facultates ipſas corporis, vel ſecundum ipſius materiæ morbificę condiciones: ſi primo modo conſiderentur, certè initio, & in fine ſunt cuncta mitiora, ſi quidem in principio nondum facultates naturalis, & animalis ſunt multùm labefactę, in fine uerò, cum reſurgant à pugna recreantur, at in ſtatu in quo maximè in decertando laborant non parum franguntur, adeò vt tunc ſi reſpiciantur facultates, planè cuncta eſſe grauiora uidentur in ijs, qui ſeruandi ſunt. ſin autem conſiderentur ſymptomata, quę materiæ morbificæ agitationem conſequuntur, ea ſemper initio ſunt grauiora, cum agitetur vehementer, necdum à natura uinci incipiat, ut fit in ſtatu: ſic enim in febribus pituitoſis, ſæpè initio ueluti natura ſuffocatur, & maximè uiolatur, etiam ſi ualidior exiſtat, Sed inſtabit adhuc aliquis de facultate naturali uentriculi, & motrice, quę in fine morborum languidiores, & magis læſę ſunt, ut non uideatur uerus aphoriſmus de his. Cui reſpódendum eſt, ſi cõſideretur eſſentia facultatum, quæ poſita eſt in temperamento, ſanè meliorem etiam in fine eſſe, quoniam tẽperamentum quod in ſtatu erat maximè uiolatum, multò minus eſt in declinatione, ſin uerò conſiderentur effectus, ſic poſſuut eſſe deteriores, cum ſint minonores, & infirmiores ob anteactam pugnam: atque hæc eſt ratio cur in declinationibus ſæpè, & appetentia, & coctio uentriculi ſint deteriores, ita ut ijs medici ſuccurrere cogantur, imò dicebat Galenus in lib. de criſibus ſemper in quibuſlibet febribus ſtomacum infirmiorem reddi, etſi ſuaptè natura ſit frigidus neruoſus, & carne priuatus, ob quæ alicui forſan videri poſſet eum debere à calore febrili quodammodo corroborari, ſicut iuuamentum percipit à rebus calidis ſibi approximatis tàm intus, quàm extrà. Ad ſecundum de Gal. dicto, non eſt ſane facile reſpondere: aliqui enim dicunt differre morbum meliorem, aut deteriorem à morbo magno, vel paruo; ac propterea in ſeruandis, morbum à Gal. meliorem dici, non minorem, quia tunc incipit vinci & propterea fieri mitior. Sed non valet hæc reſponſio, quia morbus magnus dicitur tripliciter (vt Gal. 4. & 6. meth.) vel ob læſionem facultatis corpus gubernantis; vel ob magnitudinem accidentium, vel prauitatem. In ſtatu eſt magnus morbus ob vehementiam ſymptomatum, atque etiam ob læſionem facultatis gubernantis. Quare non facile videtur eſſe hunc nodum diſſoluere, eo maximè, quod bis idem repetit Gal. ſ. in antecedente, atque in præſenti commentario; & (quod maximum reputo) addit illud eſſe neceſſe, ſcilicet, vt morbi facientes ſymptomata, ſint meliores in ſtatu, licet ipſa accidentia ſint vehementiora. Dicerem autem ipſe morbum dupliciter conſiderari poſſe, vel ſecundum ſui eſſentiam, vel ſecundum effectus, atque vel in comparatione ad alia tempora, vel in comparatione ad ipſa ſymptomata. Si conſideretur ſecundum ſui eſſentiam, quę eſt diſpoſitio pręternaturam lędens &c. in comparatione ad principium, eſt minor in ſtatu, quia tunc minus lædit actiones naturales, ſcilicet coctiones materiæ morbificæ, quę tunc fiunt, ſecus quàm in principio, quando materia eſt pœnitùs cruda, ac propterea coctiones læſę: ſin autem morbus conſideretur ſecũdum ſui effectus, planè, in ſtatu eſt maior, quoniam tunc, uirtus maximè agitat materiã, vt eã ſuperet, ac ex magno illo certamine vehemẽtia accidẽtia neceſſariò contingũt. Porrò vtilitas aphoriſmi in medicina facienda eſt, quia docet medicum tempus euacuandi

Inſtantia.

Reſponſio.

Ad 2.

Morbus magnus, quot modis dicatur:

cuandi

mandi, aliaq́. circà ægros efficiendi, quando ſi tûc debet medicus operari, quando magis habet naturam auxiliatricem, atque hæc tunc potentius auxiliatur, quando nec conſternata, nec aliò abducta eſt, ſequitur tempus operandi eſſe potiùs circa initia & fines, quam in ſtatu, quando nec ità labefactata eſt, nec circà materiam, & ſuccos euincendos occupatur, veluti eſt in ſtatu.

---

31 *Eius qui ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.*

CARERE hunc aphoriſmorum librum eo ordine, qui alioquin potuiſſet ſeruari, ac properreà quaſi ſeparatas interſe ſe ſententias eſſe, ac verè dici græcę aphoriſmos, ſatis aliàs dixi, & nunc quoque à Galeno ſignificatur, qui dicit hunc locum non conuenire præſenti ſententiæ, ſed potiùs debuiſſe & ipſum & ſequentem poni ſuprà, poſt illum aphor. *ſi quis ex morbo cibum capiens non corroboretur, &c.* ſicut etiam non malè cum eo collocaretur, qui dicit *impura corpora, quanto plus nutries, tanto magis lædes*: Eſt autem ſententia indiuiſibilis, & prognoſtica, atque etiam curatoria, ac de corporibus loqui neutris conualeſcentiæ, certum eſt. Verum circà ipſam alioqui breuem, & breuiter quoque à Galeno explicatam, tria ſunt examinanda: Vnum eſt quare hanc nobis repetierit Hippoc. ſententiam; ſi quidem videtur eadem eſſe cum habita hoc eodem lib. aph. 8. aut ſaltem omninò parum diſſimilis, Alterum eſt quid ſignificet particula μονθηρόν. Tertium quæ ſit cauſſa cur bene cibari, & non proficere, ſit malum. Circa primum Sciendum eſt Hippocr. qui ex longa obſeruatione ſua hæc placita conflauit, conſueuiſſe omnia ità diligenter obſeruare, vt vnãquamquè minimam rerum diſſimilitudinem adnotaret, poſtquam, & ipſe & Plato, ac Galenus, ſecundum ipſorum placita, tanti fecerunt ſimilitudines, atque diſſimilitudines rerum; Igitur cum vidiſſet in ijs, qui ex morbo conualeſcentes, & cibum aſſumentes non aquirunt integram ſanitatem, aliquid diſcriminis, icicreò id totum docere voluit, tamquam non exigui ſit momenti, ad medicinam faciendam; Iam uerò diſſimilitudo harum ſententiarum, licet non ità euidenter appareat, duplex tamen eſt, una quia in priori, inquit ſi quis ἐκ νόσου, hic uerò ait ἐξ ἀρρωστίης, iam verò omnis morbus eſt ἀρρωστία, quia nullus morbus facit robuſtos ægrotantes, Sed non è conuerſo omnis ἀρρωστία, eſt morbus, quia multi ſunt non robuſti, & debiles, qui tamen nondum uero morbo laborant: adeò ut hac ratione ſit hęc ſententia priore uniuerſalior, ac propterea poſt ipſam propoſita, quaſi id Hippoc. non ſolum in ex morbo conualeſcentibus, uerum etiam ex qualibet alia imbecillitate uerum probauerit: Et certè ubi quis bene nutritus perſeuerat in imbecillitatē malū eſt, Altera differentia eſt, quoniam in priori ait τροφὴν λαμβάνων, ideſt cibum capiens, hic autem dicit εὐσιτέοντι, ideſt bene ſeſe cibanti; At cibum ſumere, eſt quid uniuerſale, benè uerò cibari eſt debita copia, qualitate, & tēpore alimentū capere q̃ fieri nō poteſt abſq; cupiditate, & appetentia. Tertium diſcrimen eſt, quoniā in octauo aphoriſmo dicitur μὴ ἰσχύει, ideſt non fortis euadat, hic uerò ait μηδὲν ἐπιδιδόναι, ideſt nihil proficere; modo non parum differt, non eſſe robuſtum & nihil proficere, Si quidem

Quædam ſcitu neceſſaria prò præſentis aphoriſm. intellectione.

Primum.

cum in mala ualetudine perdantur carnes,uires,& color,fieri poteſt, ut aquirantur carnes,ſine uiribus,& colore,& è conuerſo, vt uires ſine alijs:at nihil proficere eſt, neque recuperare carnes, neque colorem, neque uires, undè grauius malum eſt. Poſſumus adijcere, & quartam differentiam,ſcilicet quod in illa dicitur ſignificari cibi plus capi, quam deberet,hic uerò ſimpliciter dicitur μοχθηρόν, ideſt prauum. Atqui non parum diſtat eſſe malum,& plus ali,quàm conueniret; imò ſi benè cibari, ſignificat non errare circà cibum, planè aliud malum hic ſignificari uidetur, ubi ſupponitur, non errari. Porrò quid ſignificet μοχθηρόν, quod ſecundo propoſueram uidendum, & quod non ità frequenter uſurpatur ab Hippocrate, breuiter dicendum has tres uoces reperiri apud ipſum.

Secundū. κακὸν,πονηρὸν, μοχθηρόν, & quamquam poſtrema uox de malis animi, & flagitioſis uiris potiſſimum pronuncietur,ſicut ſecunda de laboribus corporis; attamen puto hoc in loco perindè ſignificare, atque malum penès latinos, quod non ut cauſſa, ſed ut ſignum ſit; imò uerò poſſumus etiam dicere eſſe malum, ut cauſſa, quoniam ubi nil proficitur, in carne, & uiribus, ſemper deteriora ſymptomata ſequuntur. Demum cur nil proficere,ſit malum ſignum, cauſſa eſt, quo-

Tertium. niam, cum id non proficiſcatur ab errore externo,præſertim circà cibum,oportet,vt oriatur à vitioſis ſuccis in corpore exiſtentibus,qui non modo facultatem coctricem iecinoris, & venarum contaminēt, verumetiam alimentum coinquinent, ità vt ineptum omninò reddatur, ad reſtituendas carnes, uires, atque colorem: Eſſe autem in corpore adeò uitioſos ſuccos, qui vincant calorem natiuum,ſeu (ut ait Galenus)facultatem corpus gubernantem,necnon inquinent alimentum certè malum eſt, ſic enim ait Hipp. 4. de morbis,corpora emaciari: Docet itaque hic aphoriſmus,vbi homines perſeuerant in uirium infirmitate,ac tamen rectè cibantur, culpam non eſſe in cibis, ſed potius in uitioſis ſuccis redundantibus, àc ob id,eos eſſe è corpore,per medicamenta tollendos, aut ſi reduci queant ad benignum, eſſe corrigendos; & hoc eſt ueluti ampliatio quædam octaui aphoriſmi,in quo dicebatur, *Quod ſi non aſſumente cibum hoc accidat ſcire oportet purgatione indigere*, nunc autem quaſi præcipitur(etiam ſi rectè cibum capiant) nihilominus eſſe purgandos, modo nihil proficiant.

---

32 *Omnes ferè qui male ſe habent circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt, qui verò circà initia cibum valde non appetunt, poſtea bene appetentes, ij melius euadunt.*

Continuatio & ſcopus. QVI putant præſentem aphoriſmum non modo cōnecti ſuperiori, verumetiam eſſe veluti quandam illius partem, haud malè ſentiunt:ſi quidem quod Hippoc. antea dixerat in uniuerſum, ſi quis rectè nutritus non reficiatur quicquam,eſſe malum, nunc illud magis explicans, docet quo tempore id ſit magis, & quo, minus malum; Diuiditur verò tota ſententia in duas partes, Prior eſt; *Omnes ferè qui male ſe habent circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes, circà finem rurſus cibum non appetunt.* Secunda eſt: *qui verò circà initia cibum valde non appetunt, poſtea bene appetentes, ij melius euadunt.*

Iam

Iam verò circà primã partem notandũ eſt, ſtatim Hipp. dixiſſe *vt plurimum*, quoniam obſeruauerat haud quaquam ſemper veram eſſe ſenrentiam, ſed plerumq; nam interdũ contingit, vt qui malè habenres initio, nec ex cibi ſumptione proficientes perſeuerẽt vſq; in finẽ cum appetẽtia cibi, eo quod humores prohibentes reſumptionẽ ſint longè à ſtomacho, ac propterea vim illius apperitricẽ minimè lædant. Quid intelligat Hippoc. per οἱ φαύλως ἔχοντες, certè dubitari poſſet. Sed mihi placet qđ aliqui interpretes exiſtimant ea verba eſſe accipienda, non de ægrotãtibus, ſed cõualeſcentibus, adducti eo potiſſimum, quod initijs morborũ nunquã expetatur refectio, vt in principio cõualeſcentiæ: cui etiã poſſumus, & illud addere, qđ cũ dicat rurſum eos malè cibum ſumere, ſupponit anteà quoq; (hoc eſt in morbo, quo iam defunctus eſt æger,) inędia laboraſſe, præterquam qđ uox φαῦλον, vt notat Gal. 1. de fract. 19. & 46. ſignificat veteribus non ſolũ malũ, verumetiam ſimplex & exacto contrariũ, perindè ac ſi dicere voluerit, eos, qui nõ integra valetudine fruuntur, ſed veluti in medio ſanitatis, atque ęgritudinis ſunt conſtituti, &c. In initio cõualeſcentiæ ſolent complures cibum ſumere, & ſimul ẽt uires, atq; habitum priſtinũ recuperare, vt ait Alex. 2. prob. vbi ſcribit febrientes ſitire ob calorẽ, nõ fameſcere, ob vitioſos ſuccos: cõualeſcẽtes uerò appetere, quia humores praui ſunt cõſumpti, qđ ſi non recuperẽt, nec quicquã proficiant, ſignũ eſt alimentũ, vt deceret nõ coqui, vel ob facultatis coctricis, (quę poſita eſt in temperamẽto) vitiũ; vel ob errorẽ externũ, hoc eſt, ob prauos humores in corpore redundãtes ut loquitur Gal. 3. de cauſſis ſympt. cap. 1. & ſecũdo. Verũ illud conſideratione dignum eſt; cur non dixit Hipp. hoc eſſe malum, ſed maluit dicere. *In fine rurſum cibum non capiunt:* Ego certè non puto ſine aliqua ratione hoc feciſſe ſapientiſſimũ ſenẽ, & eſt, quia licet, ex eo alia mala ſequi poſſint, illud tamen eſt maximũ, qđ tandẽ iterum appetentiã perdunt, & malè aluntur; nã recidiua inappetentiæ eſt ſuaptè natura mala, ſicut omnẽ damnabant Hip. & Auic. adhæc multò deteriùs eſt non ſumere cibum (iam fractis uiribus à morbo antecedente, & à conualeſcentiæ non bonæ longitudine,) quàm in principijs morborum: ut ob hæc omnia maluerit Hippocr. ſic loqui, quàm ſimpliciter dicere malum eſſe, Cauſſa porrò ob quam iſti tandem magna ex parte iterum in conualeſcentia cibum non rectè ſumunt, duplex eſt, vna eſt, quę etiam facit ne reficiantur, ſcilicet, quod cibum ſumentes eum corrumpunt, vel ſaltem non coquũt vt deceret in ventriculo: cruditates aũt continuatę tandem malam intemperiem inducũt, uel ſimplicem, vel humoribus coniunctã, à qua ciborum appetentia, & aſſumptio impeditur. Altera cauſſa eſt, quod in conualeſcẽtia ſemper calor ventriculi infirmior eſt, q̃ antè morbũ erat, vndè cibus, qui forſan aliòquin moderatus uideri potuiſſet, tũc nimius ſumitur, atq; ſic languidus calor tandem obrutus copia cibi improportionata, indies magis lãgueſcit, donec labefactatus demũ appetentiã imminuit, atq; hæc de prima parte. Circà Secundam illud quoq; eſt animaduertendũ non ſine ratione dixiſſe ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, i. fortiter abſtinentes quoniã non eſt uerũ ſimpliciter initio nõ appetentes, & poſt bene cibũ ſumẽtes melius liberari, ſed tantũ eos, qui fortiter: & ratio eſt, quia ferè ſolẽt ægri initio cõualeſcentię malè cibum ſumere, ob anteactum morbum, & ob aſſumpta medicamẽta, qui tamẽ interdũ ſic ægrè liberãtur, atq; valdè cibos reſpuũt, cum autẽ id à magna cauſſa proficiſcatur, ſignũ eſt (vbi poſtea bènè aluntur) eã cauſſam

penitùs fuiſſe expugnatam, vndè quoque faciliùs, & perfectiùs liberantur: id quod etiam voluit intelligere Celſus, quando lib. 2. cap. 3. dixit cupiditatem cibi vel à principio ſeruatā, uel poſt cibi faſtidium factā, eſſe inter bona indicia: pręterquàm quod, qui initio conualeſcentię malè appetunt, non errant in ciborum ſumptione, undè beneficio naturæ melius liberantur cum appetitus reuertitur. cum enim duplex ſit conualeſcentia uera, & non uera, ſ. in qua non eſt plenè extinctus morbi fomes, In vtraq; proſternitur appetitus, aut propter debilitatē virtutis attractiuę membrorū, aut ob multitudinē humorum & in uenis, & in uentriculo coaceruatorū, aut ob oris uentriculi ſenſus obtuſionē inductā ab aliqua intēperie, uel ſimplici, vel materię cōiuncta, Conducit notitia huiuſcè aphor. ad prognoſim primò cum doceat de cōualeſcentib. ferre iudiciū, qn̄ faciliter, & benè, aut ſecùs ſunt ad priſtinā ſanitatē reuerſuri, Deindè cōfert ad eā partē medicinę curatoriā, quę reſtauratiua nuncupatur, & quę debetur potiſſimū conualeſcētibus, qui ſi uerè coualeſcentes ſint, nō affatim & multum nutriendi ſunt, ſed paullatim addēdo, pro ut uires recuperātur, & in hoc caſu ſoleo potiùs amare, vt cōualeſcētes minus appetāt, quā plus, quoniā plerią; eorū, qui reſurgunt ab ęgritudinibus cum appetētia magna ſolēt, vel recidere in ægritudines, vel diù durare imbecilli, quod ob appetentiā plus cibi ſumāt, quā cōcoquere ualeant, atq; excremēta plura accumulēt, Sin autē ueri conualeſcentes non ſint, in abſtinentia adhuc detinendi, ut reliqui humores conſumantur, aut adhuc expurgandi, nè ſcilicet morbus renouetur, quæ omnia ſatis ſucculenter docuit Auic. ſecunda quarti tract. 1, vbi quomodo ſint conualeſcentes gubernandi tractat.

Conualeſcētia quot tuplex; et quibus de cauſis appetitus in ea proſternatur.

Inappetētia inconualeſcentibus verè magis expetenda: & cur.

53 *In quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum, contrà verò ſe habere, malum.*

PRÆSENTEM aphoriſmū eſſe purū dogma prognoſticū, nemo ambigit, Et nulla ferè ſentētia eſt æquè in ore cunctorū medicorum, atq; hæc nēpè quę docet medicos iudiciū ferre de bonitate, & malitia ex certis duobus ſignis ad animū, atq; corpus pertinētib. etenim ſi quodpiā reperitur vmquā qd̄ aliquid certi promittat, illud eſt, qn̄ ægri bene ualēt mente, atq; cibū promptè accipiūt, quod nullus grauis morbus ijs ineſſe queat, in qbus hęc duo reperiātur. Eſt aūt ſimplex ſententia abſq; ulla cauſſę aſſignatione, quaſi Hipp. exiſtimauerit eā nulla cauſſę aſſignatione egere, ob euidentiā, ac à cunctis penè teſtatam uſu, & ratione ueritatē, Cōtinuatur cum ſuperiorib. quoniā cum uariè locutus ſit Hip. de appetētibus cibum, ac interdū uideatur dānaſſe appetentiā, ne res ex toto in ambiguo relinqueretur, hoc vniuerſaliter uoluit aſſeuerare, perindè ac ſi hūc in modū loqueretur, licēt ex appetētia & ciborū ſumptione uaria ſequātur, ità ut interdū uideatur appetitus improbādus, illud tn̄ eſt perpetuę ueritatis, ſemper bonum eſſe ubi ęgrotātes mēte ualent, & cibū alacriter ſumunt: contrariū verò eſſe malū Et notandū eſt nō debere ſeparatim ſententiā intelligi, quaſi uera ſit ſemper ubi uel mēs cōſtat, uel cibus appetitur, & ſumitur, at cōiunctim: quandoquidē uidētur ſępe periclitari ęgrotātes cū altero tantū horū duorum ſignorum, & ſicut de bono cōiunctim intelligendū, ſic etiā de malo: quoniā ubi hęc duo iungūtur, ut mēs errer, atq; cibi reſpuātur, ſemper malū eſt. Verūtamē illud aduertendū, quod etiam prudēter monuit Gal. bonū, & malū nō hic ſignificare interitū, uel ſalutē,

Continuatio.

Scopus.

quandoquidem quotidie videmus ægrotantes(etiam cum hiſcè bonis ſignis)interire, & cum contrarijs ſeruari: Verùm ſignificant, quod quantùm ſit ex ipſis ſemper bona ſunt, uel mala: licet alia poſſint adijci, quæ ipſorum ſignificationem alterent; Nam illud uerum eſt, quod ex prognoſticis Hippocratis colligitur, ſemper ſigna mala plus habere malitiæ, quam bona bonitatis, proptereàquè tutiùs de illis iudicari; id quod forſan intelligere uoluit Plinius quādo lib. 7. cap. 51. dixit, mortis innumerabilia eſſe ſigna, ſalutis uerò, & ſecuritatis nulla, Modo ad examen accedamus. Dicit Hippocra. *in omni morbo*, quia ſi hoc uerum eſt de morbis cunctis, multò magis uerum eſt etiam in conualeſcentia, de qua nuper fuerat locutus. Iam uerò τὸ ἐρρῶσθαι τ̃ διάνοιαν, ideſt ualidum & firmum eſſe diſcurſum dicitur, non ſimpliciter, ſed eo pacto, quo erat in ſanitate; nā qui non multum ualēt ingenio, atque memoria, dum ſani ſunt, quid expectandum, ut in aduerſa ualetudine, melius diſcurrant? imò hoc ſi facerent, potius eſſet damnandum, quod contrà conſuetudinem, & naturam eſſet, ſicuti magnopere damnatur ab Hipp. in prorreth. & Coacis prænot. ubi quiſpiam in ſanitate moderatus, & probis moribus præditus, in ægritudine turpiter, & immodeſtè ſe ſe gerat, tàm in ſermone, quam in operationibus. Bene ſe habere προσ τας προσφορας, ideſt ad exhibitiones, interpretatur Galenus ad ciborum tantum oblationes, Alij putant etiam intelligendum eſſe de medicamentis, quæ intus ſumuntur, modo addatur dictioni, conſuetudo, quaſi difficilius, ſolito in ſanitate ſumere medicamenta ſit malum, & bonum, ſumere ſecundum ſanitatis conſuetudinem. Ego uerò puto pro uoce τὰς πρόσφορὰς, intelligendū non modo cibum, & quæ ſumuntur ore auxilia, verumetiam cuncta ea quæ fiunt circà ægrum, nam uox πρόσφέρεσθαι, & τὰ προσφαρόμενα, & προσφέρειν, ſignificare cuncta, quæ adhibentur ægris præſidia, manifeſtè ſignificauit Hippocrat. lib. 3. Epid. ægr. 5. poſt conſtit. peſtil. quando dixit τ̃ προσφερομένων οὐδὲν ὠφέλει, & tertio in tertiū Epid. tex. 55. dicens, quod omnes difficiliter ſe habebant τοῖς προσφερομένοισι. Galenus dixit prò adhibitis eum communiter intellexiſſe omnia auxilia, propriè verò cibos, & potus; id quod etiam alibi ſcripſit, & pręſertim primo de victu acut. 4. vbi προσοισιά uocat τὰ προσφερομενα, quemadmodum & alibi; Itaque non mihi uidetur alienum exiſtimare etiam hoc loco Hippocratem accepiſſe, pro *ijs, quæ adhibentur*, cuncta præſidia: quandoquidē vbi ægri promptè ſeſe habent, non modo ad ſuſcipiendum cibum & potum, verumetiam ad aliorū auxiliorum adminiſtrationem admittendam, eſt bonum, & ut ſignū, quia ſignificat facultatē naturalē benè ualere, quę eſt in corpore uentriculi, famulāti animali potētię: & vt cauſſa, quia ut ait Hip. initio prog. ille medicus plures ſanat, q̄ ęgros εὐπειθεστέρους, i. magis obediētes habet: ſic ēt initio aph. dixit oportere ægrū ſeſe p̄ſtare obſequentē, alioquin parū boni ſperandū eſt de ijs, qui ad remedia admittenda ſe ſe difficiliter habent, ut in ea peſte contingebat, cuius nuper meminimus: neq; valet quod dicunt aliqui neminem appetere remedia, quoniam bene ſe habere non ſignificat appetere oblata, ſed admittere, Verùm circà uocem ἀγαθὸν, i. bonum, & κακὸν, i. malum memoriæ mandandū eſt, quod ſcribit, hoc intelligendum eſſe (vt dicebam) quantum ſit ex ſeipſo, & ſimpliciter: etenim ubi de morte, uel ſalute eſt iudicium proferendum, non hæc

ſola duo ſigna ſunt attendenda, ſed omnia ſimul debent conferri, & diligenter conſiderate vtra ſuperent, an quæ ſalutem, an quę interitum promittũt, & ſecũdum ſuperantia iudicare, atq; prædicere: quemadmodum in ſecundo prognoſticorum docuit Hippocrates. Porrò, cur hæc duo ſint ſigna bona, lucullenter & diſertè admodũ explicuit Galenus in comm. vbi ſcribit, quod mente integra exiſtente, ſignum eſt bene ſe habere cerebrum, eiuſquè membranas, & amplius ſpinalem medullam, totumq́. neruoſum genus, & maximè quod ipſi cerebro, eſt proximum; quemadmodum vbi promptè ſeſe habet æger ad cibum, & potum, ſignum eſt bene valere ventrem, iecur & maximè ipſius ſtomachi os, quod appellat more veterum, καρδίαν. ſed dubitabit aliquis, cur non etiam hic inter bona ſigna repoſuit, corporis agilitatem, ſicut fecit in prognoſt. cui reſpondendum eſt tacuiſſe, quia facultatis motricis lęſiones, quantum ſint ex ſeipſis, parum momenti habent, & ad ſignificandum, & ad cauſſandum: ſi quidem ægrotantes maxima ex parte egent potiùs conſummata quiete, quàm vllo motu; & licet hic Galenus prò bono vel malo, videatur ſolummodo eſſe interpretatus, ſignum: attamen quod alijs video placuiſſe, nec mihi diſplicet, quia verè multorum bonorum eſt cauſſa, ipſis ægris, tum conſtantia mentis, tum maximè promptitudo, & facilitas in ſumendis cibo, & potu, ſimulquè alijs auxilijs admittendis: veluti è couersò malum ſignum, & peſſima cauſſa eſt, vbi ęgri mente errant, cibos, & potus auerſantur, nullumquè præſidium circà ipſos admittere volunt; & ſi videatis ægros in primò, ac tertiò Epid. ab Hippocrate commemoratos, omnes planè interierunt, quia delirabant, & malè ſe habebant circà oblata. At percunctabitur aliquis utrum quando unum ex his ſignis bonis deeſt, deteriùs ſit delirium, an circà cibum, & reliqua adhibenda, difficultas. In hac difficultate, Iacob doctiſſimus cõciuis meus, putauit omnlnò deteriùs eſſe malè ſe ſe habere ad cibum, & potum, quàm delirare, quoniam ad vitæ vſum, & conſeruationem plus valet facultatis naturalis, quam animalis incolumitas: & certè quotidie videmus inſanos (modo rectè cibum, & potum ſumant,) diutiſſimè durare, è contrà autem, qui diù ſinè appetitu, & difficiliter cibos capiunt, raro fit, quin citò ad alios peiores morbos, & tandem ad interitum tendant, Sed contrà hanc opinionem ſunt primo exempla complura commemorata ab Hippoc. in 7. Epid. nam etſi Eydis filius cibum caperet, nihilominus delirans, mortuus eſt, ſimiliter Hermoptolomi vxor delirabat, & mortua eſt, licet auidè ſumeret cibum, & potum: Eſt, præter exempla, & ratio, quia vbi mens diu turbata manet, in conſenſum facilè trahit os venrriculi, & inappetentiam inducit; non autem è conuerſò, etſi diù inappetentia duret, propterea mens vitiatur neceſſariò: cum quotidie obſeruentur, qui diutiſſimè viuunt, & ſine appetentia, & cum mentis integritate. Accedit, & illud, quod Galenus comparans facultates interſeſe, aliquando videtur omnibus præferre uim animalem. Prò reſſolutione huiuſcè, nec ignobiles, nec inutilis problematis dicendum puto, hic Hippocratem, non ſimpliciter de delirio, atque inappetentia ſermonem habere, ſed tantummodò de ijs, quæ ſunt alijs morbis coniuncta, hæc uerò, aut ſunt continua, aut ſunt interpollata, & uel ſunt coniuncta morbis acutis, uel diuturnis; Si loquamur de continuo delirio, certè illud deteriùs eſt, quàm continua inappetentia, eo quòd maximè uiolatum

Dubitatio. *Reſpõſio.* *Quæſitũ.* *Iacobi Foroliui: opinio.* *Solutio.*

latum eſſe cerebrum ſignificatur, quod magis refert ad uitam, quàm os uentriculi, aut quæpiam alia pars naturalis, & illud experimentis quotidianis compertum eſt, multò citiùs exitium afferre delirium continuum, quàm inappetentiã, quo delirio uix fieri poteſt, quin etiam aliæ facultates labefactentur: Ceterùm de febribus continuis, & interpollatis uidetur alia ratio, quoniam ſi inappetentia in diuturnis morbis conferatur cum delirio interpollato, deterior eſt, quod illud fiat per conſenſum, non autem eſſentialiter affecto cerebro: idem etiam dicẽdum eſt de morbis acutis, in quibus inappetentia deterior eſt, quàm delirium ſiuè continuum, ſiuè interpollatum: Etenim proprium eſt acutorum morborum afficere cerebrum, & conſequenter delirium inducere, non autem ſtatim inappetentiam facere, niſi magna adſit labes, aut tetra humorum proluuies in ſtomacho, haùd ſecùs quoque uidetur de ſexibus, atq; ætatibus eſſe diſtinguendum: quoniam in mulieribus, minus mala eſt inappetentia, quam delirium, eo quod ſoleant faciliter mulieres, ob uteri vitia in eam incidere. Sic in pueris quoque deterior eſt inappetentia, quàm delirium, contrà in iuuenibus, viris, & ſenibus delirium eſt peius: ſicut in morigeratis, ut Hipp. in coacis, & prorrethicis niſi tamen, de valdè decrepitis loquamur, quos facilè, & quaſi ſuaptè natura delirare conſtat, vt iure dixerit Ariſtot. 7. polit. ſecundo, eſſe quemadmodum corporis, ita quoque τὸ διανοίας τὸ γῆρας. Vtilis eſt aphoriſmus in primis ad prognoſim, cõſequenter etiam ad curationem: eò quòd doceatur medicus, vbi ęgri delirant, & inappetentia laborant, eſſe enitendum, vt ea ſymptomata auferantur nempè, quæ habeant quoque rationem cauſſarum morbificarum, atque ſi durent, alia peiora inducere conſueuerint.

Loco huius aphoriſmi ponẽdus eſt aphoriſmus 34. qui incipit. In morbis minus perid. &c.

35 *In quouis morbo partes ad vmbilicum, & imum ventrem attinentes, craſſitudinem habere melius eſt. Multum verò extenuari, ac contabeſcere, prauum. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculoſum.*

DIXERAT Hippoc. mente cõſtare, & bene cibum ſumere eſſe bonum, contrà autem, malum. Sed quia, vt monſtratum eſt, dubium eſſe poteſt quod nam ſit melius, aut peius, idcircò in præſenti aphoriſmo, nobis regulam quandam proponere vult, qua poſſimus diffinire, quando melius, & quando deterius ſit non modò delirare, & non appetere, uerumetiam quouis alio morbo tentari, Atque hanc puto eſſe veram rationem connectendi præſentem ſententiam cum ſuperiori, quaſi hæc ſit ſententia, cognoſci bonitatem, & malitiam prædictorum ſignorum, atque etiam aliorum, ex ſimilitudine, vel diſſimilitudine eorum cum naturis, ætatibus, &c. quia, vbi ſimilia ſunt his, minus malum eſt, vbi uerò diſſimilia, multò deteriora ſunt, vt iure Hippoc. Plato, atque Galenus tantum extulerint rationem iudicandi res, quæ ſumitur ex ſimilitudine, vel diſſimilitudine ipſarum à ſeipſis: poſſumus etiam aliter connectere, ſcilicet quod in hac ſententia det aliam regulam iudicandi bonum, vel malum in quolibet morbo: Eſt ſimplex, licet longa ſententia, abſque ratione, nõ quòd eam non habeat, quandoquidem (vt audietis) etiam ipſius reddi poteſt accommodata ratio

Connexio.

Scopus.

quam

quam forſan Hippocrates omiſſit, ut fecit in pleriſquè, vel òb breuitatem, vel òb claritatem, uel òb grauitatem; ad ſapientes enim (ut dicebat Ariſtot. 2. Rhet.) pertinet ſententias proferre, atque ità de ſe ſe exiſtimare, ut ſibi, abſque ratione credendum putent. Itaque cum non poſſit diuidi, ſeriatim unumquodque verbum expendemus, poſtquam propoſita erit à nobis antè oculos tota aphoriſmi medulla, quæ eſt. In morbis quibuſquè minus mali atque periculi eſſe, ubi ſymptomata, & affectus ſimiles, & conuenientes naturę, ætati, habitui, & anni tempori, quàm ubi ſunt diſſimiles, & non conuenientes. Hanc autem priuſquam diligentiùs examinare auſpicemur, illud quęrere dignum eſt. *Quæſitũ.* Cur Hippoc. ſolum hęc quatuor numerauit, ſcilicet naturam, ætatem, habitum, & tẽpus anni, dimiſſit autem multa, ut conſuetudinem, ſexum, uitę ſtudium, atque alia huiuſmodi. *Reſpõſio.* Cui quęſito illud eſt reſpondendum, quod conſueuit reſpondere Gal. 2. de diffic. reſpirat: atque alibi, nempè Hipp. grauitatis, & breuitatis ſtudioſiſſimum, eſſe ſolitum capita, & genera tantum rerum, quę ſunt maioris momenti proponere, atque ſub ijs cętera complecti: ad lectorem uerò induſtrium pertinere, ut quod ab ipſo, ſummatim dicitur, explicatiùs intelligatur, ac ubi conuenit, doceatur. Iam uero cum uellet Hipp. docere tunc bona, aut mala eſſe ſymptomata, quantò magis, uel minus habent euidentes cauſſas; atque cauſſarum tria ſint tantum genera, ſcilicet naturales, & immediatæ: naturales mediatę, atq; extrinſecæ: ſatis putauit, ſi uniuſcuiuſq; generis aliquod exemplum proponeret. Vndè prò primo genere, poſuit naturã pro 2. ætatẽ, atq; habitum corporis, pro tertio autem anni tempus: Sub natura enim cõplexus eſt conſuetudinẽ, quę etiã vulgo dicitur altera natura, Sub ætate verò ſexum, aut corporis habitum, ſub anni tempore complexus fuit regionem, vitę exercitationem, aliaq. externarum cauſſarum genera ad hoc ipſum pertinentia; Cum enim à ſimilibus cauſſis ſimiles effectus facilè producantur (vt ſæpius dictum eſt ab Hip. lib. de nat. hum.) haud quaquam multum metuenda ſunt mala, quæ faciliter eueniunt, ſicut iure metuenda videntur, quæ difficiliter oboriuntur, quæq. cauſſas diſſimiles, & potentes habent: Sic enim 2. prorrh. 18. dicebat excrementa circumbilioſa, & alba eſſe praua, quia diſſimilia naturis, ut interpretatur Galenus. *Verborum expoſitio.* Modo expendamus ſingula uerba, & in primis quid intelligat per naturam: Galenus putauit nil aliud intellexiſſe, quam quatuor elementorum temperaturam, quàm etiam in libro de natura explicatiſſimè uocauit naturam. Ego uerò arbitror præter hanc temperiem, pro natura intelligi etiam formam illam ſubſtantialem, ſeu proprietatem uocatam, quæ uerè in corporibus noſtris maximę ualet, & maximę à medicis æſtimatur, ſunt enim qui propria quadam natura conſueuerunt in morbos faciliter incidere, quod certè minus malum eſt, & quod à Galeno hoc in loco uocatur idea corporis, cuiuſmodi ſunt ad phtiſim propenſa corpora, atque interdum conſuetudo, ſolet appellari: nec falsò, quandoquidem, quod ſæpius ſolemus impunè pati, id facimus ob aliquã proprietatem, ut qui leui de cauſſa concidunt animis, & qui in pleuritidem alioſuè morbos facilè incidunt, & ob id minus periculi habent, [illegible] .n. dicitur tam de acutis, quã de diuturnis morbis: Etſi enim proprium ſit acuti morbi eſſe periculoſum, ut diffiniebat Gal. lib. de temp. mor. Attamen etiam diuturnos eſſe huiuſmodi in-

terdum

terdum, hoc eſt lethales, ut hydropſ. Hippoc. dixit lib. 1. de mor: non longè à principio; Iam uerò de ætate, atque alijs ab Hippocrate propoſitis, ſimiliter uidetur exponere, temperaturam quæ in præſenti corpora habent ratione ætatis, corporis habitus, atque anni temporum, hoc eſt aquiſitam, quaſi uerò in uniuerſum, corpora frigida ob ætate, uel tẽperaturã corporis, uel ob habitum uel ob tempus anni à frigidis morbis capta, minus intereant, & periclitentur, quam ſi à calidis tentarentur. Atqui mihi uidetur in ætate, & alijs præter temperaturam aliquas alias condiciones intellexiſſe, quæ peculiariter in ipſis reperiuntur, alioquin Hippoc. inutiliter repetijſſet idem, cum uno uerbo κράσιος, licuiſſet intelligere tàm natiuas, quàm aquiſitas ab ætate, habitu, & tempore anni, quod igitur uoluit hoc in aphoriſmo docere nos Hippoc. eſt, in morbis quibuſq. (ſcilicet acutis, ac diuturnis) minus periclitari, hoc eſt minus interire eos, qui patiuntur morbos ſimiles, &, conuenientes ipſorum temperaturæ, & proprietati, vel ætati, vel habitui, vel tempori anni, quam qui patiuntur contrarios, atque diſſimiles morbos, & mihi placet illorum opinio, qui exiſtimarunt hanc Hippocratis ſententiã copulatiuè ſcriptam, eſſe potius disiunctiuè intelligendam, tamquã non modo hæc omnia ſimul non requirantur ad verificandam ſententiam, verumetiam vnumquodq; per ſe illud facere aptum ſit. Circà autem veritatem huius aphoriſmi & antiquitùs, & à poſterioribus non parum eſt dubitatum. *Dubit.* Inter antiquos fuit Diocles medicus poſt Hippocratem magni nominis, & authoritatis, qui (vt narrat Gal. in comm.) tribus argumentis cõnatus eſt euertere præſentem ſententiam. Primum argumentum eſt acceptum, ab illa receptiſſima Hipp. ſententia, nempè, contraria contrariorum eſſe remedia, quæ ſi vera eſt, nõ videtur eſſe verum, quod ſimilia à ſimilibus morbis minus interimãtur, ſed potius à contrarijs minus debent pati. Vndè dicunt facilius ardentem febrem hyeme, quam æſtate curari. *Primũ argumentũ.* Secundum argumentum fuit acceptum ab ipſomet, Hippoc. qui in primo Epid. comm. 1. & 3. comm. 3. dicebat in illa conſtitutione faciliùs eſſe extinctos tabe, qui erant ad eam naturaliter propenſiores. *Secundum.* Tertium argumentum erat ex eodem Hippocr. qui ſecundo lib. aph. 40. dicens Senes non coquere coryzas, & deſtillationes, qui ſunt morbi frigidi, videtur manifeſtè docere non eſſe verum, quod minus periclitentur in morbis, qui ſunt ætati ſimiles, quàm quibus non. *Tertium.* Huic argumento poſſumus etiam illud adijcere, quod ſcribit Alex. lib. 1. probl. 77. nempe Æthiopas, qui ſunt calidi, & ſicci cum febricitant magna ex parte interire, eo quòd humidum in ipſis magis abſumatur, calorquè per alimenti inopiam extinguatur. *Quartũ.* Præter Dioclem ſunt inter recentiores Auuic. qui duodecima tertij ſcribit apoſtemata calida cordis eſſe periculoſiora frigidis, & Auuerroes 3. collect. dicebat, ventriculum maximè lædi frigidis quoniã ipſe nerueus, ac frigidus eſt; ac propterea ab opiatis eſſe cauendum; innumera alia poſſent afferri, ex quibus cõuincitur ſæpe morbos magis augeri ſimilibus, quàm contrarijs; nam vt aqua calida magis remittitur à frigida, quàm à tepida, & calente, ſic videntur morbi minus remitti à ſimilibus, quàm à contrarijs. *Auicennę atque Auerr. authoritas.* In hac difficultate Gal. vt faceret inconcuſſam Hipp. ſententiam reſpondet ad primum Argumentum, contraria, vel vt remedia, vel vt cauſſæ, ſi primo modo verum eſſe, quòd ſcribit Hippoc. ſi ſecundo modo, poſſe à contra- *Ad primum argum. Reſpõſio Galeni.*

rio morbum augeri, ſaltem per accidens, nam vbi à contrarijs cauſſis morbi nõ vincuntur malum eſt, vt ſignum ſcilicet cauſſæ potentioris, atq; etiam, vt cauſſa, quoniam duarum febrium ardentium ſemper maior & deterior eſt, quæ fit hyeme, ea quæ fit æſtate, atque hoc non modo dixit Galenus, verumetiã Ariſt. primo probl. 28. & 14. 3. vbi ſcribit ardentes febres ſemper maiores, & læthales magis fieri hyeme, quàm æſtate, tum quia ab aere ambiente coactus calor fit maior, tum quia quę fit hyeme ſemper à potentiore cauſſa efficitur, quę ambientem, (qui alioquin iuuaret,) ſuperat. Etenim ardens facta in æſtate, ſi ſuperueniat ſtatim frigus, eſt remedium, quoniam febris illa ęſtate facta eſt debilior, vt facta à debiliore cauſſa, & propterea frigus ſuperueniens, vt remedium facile eã ſuperat. *Ad ſecundum.* Ad ſecundum verò idem Gal dupliciter reſpondet vno modo aliud eſſe periclitari, aliud eſſe non coqui, ac Hipp. ibi dixiſſe grauedines, & deſtillationes non coqui, hic verò periclitari, quaſi veto haud ſit inconueniens, ut in morbo quis non periclitetur, qui tamen difficiliter ad coctionem perducatur: ſiquidem ut habetur, Epid. 6. morbi tribus modis finiuntur, aut excretione, aut coctione, aut abſceſſu. Alio modo reſpondit Gal. Hipp. loco illo, ſecundi aphor. non dixiſſe ſimpliciter in ſenibus, ſed in valdè ſenibus non coqui grauedines, atque hoc non contingere ratione temperamenti ab ætate inducti, ſed potius ratione virium, quæ cum in valdè ſenibus ſemper ſint debiles, faciunt, vt cuncta in ijs ſint periculoſa, alioquin ſi vires valerent, quantum ſit ex ratione ætatis minus periclitarentur. *Ad tertium.* Ad tertium, & poſtremum, ſcilicet de loco illo primi Epid. reſpondet Hippoc. in illis, qui ſunt natura ad tabem propenſi, non conſideraſſe temperamentum, ſed ideã, & conſtitutionem corporis (uocatam interdum naturam) quaſi uerò fieri poſſit, vt ob conſtitutionẽ ſimilem maius periculum cõtingat, ſicuti ob temperiem ſimilem minus. Verum vt liberè dicam hæc poſtrema Gal. reſp. haud mihi uidetur omnino tollere dubium, quoniam formatio, & idea ſequitur temperaturam, ideò qualis hęc, talis quoque eſt illa. Præterea Hip. nomine habitus intelligit ideam, & formam corporis, in qua potiſſimum poſita eſt conſtitutio & habitus, igitur uoluit dicere, quòd etiam ij minus periclitantur, quorum corporis habitui, conſtitutioni, ſimiles ſunt morbi, quam quibus non: *Improbatio reſponſionis Galeni.* Alij expoſitores animaduertentes dubij difficultatem dixerunt apud Hippoc. contrarios morbos, naturis eſſe quodammodo ſimiles, quia ipſis utiles ſunt tamquam remedia, quam reſponſionem iure Galen. repudiandam cenſuit. *Aliorũ reſpon.* Quamobrem puto dicendum eſſe pro reſſolutione. *Reſp. Authoris.* Verum lapſum ad ſimilem naturam conſideratum cæteris paribus, ut dicitur à Valeſio 10. controuer. poſſe eſſe & meliorem & deteriorem lapſu ad contraria, uel quò ad cauſſandum, vel quò ad ſignificandum; nam quo ad ſignificandum mortem, certè periculoſior eſt lapſus ad contrarium, quoniam cum ſignificet cauſam fuiſſe uehementem, quæ potuit contrariam diſpoſitionem uincere, conſequenter ſignificat eã eſſe inuincibilem, unde iure, & ab Ariſt. & Gal. dictum eſt, febres ardentes hyeme eſſe magis graues, atque periculoſas, quoniam ſignificatur cauſam neceſſariò fuiſſe potentiſſimam. Sin autem conſideretur lapſus, quo ad cauſſandum dicitur ad ſimilia eſſe deterior, quoniã corpori colerico multò peiora mala præſtat febris ardens, quàm febris pituitoſa, licet facilior id labatur i ſimilẽ, quàm in diſ-

in diſſimilem, & contrarium morbum. Verum tamen ad hoc dogma firmiter aſſerendũ, neceſſe eſt plura obſeruentur, primò, vt lapſus ſint æquales, quia æger pituitoſus ſi capiatur quotidiana magna, & bilioſus ab exigua, ille qui ſimili laborabit, magis periclitabitur, quam quia diſſimili, & contraria: Adhæc, duo cum ſint morborum genera, alia quæ dependent à cauſſa, alia quæ non dependent, vt Hecticæ febres omnes: aphoriſmus Hippo. intelligendus eſt, de prioribus, quoniã ſi quis laboret febre Hectica ſimpliciter in hyemè, minus periclitabitur, quam qui putrida febre: & hoc eſt quod dixerunt Hip. & antè ipſum Heſiodus tunc tabidos perire, cum folia ficus ſimilia ſunt pedibus cornicis, hoc eſt ver, & Autumnum, tabidis eſſe inimicum. Amplius niſi virtutes pares ſint ægrotantium, haud quaquam verum eſt, quod dicit Hipp. quia imbecillus à febre alioquin ſimili captus, magis periclitabitur, quam robuſtus à diſſimili, & hoc eſt quod verè dicebat Gal. in commentario, omnia eſſe periculoſa in valdè ſene, Adhuc obſeruandum eſt morbos aliquos reperiri, in quibus occultæ quædam proprietates reperiuntur, quę faciunt, ut licet ſint alioquin ſimiles temperamentis, & ætatibus, ſint nihilominus pernicioſiores: atque hoc maximè ſpectatur in peſtiferis, & malignis febribus. Poſtremò eſt obſeruandum, ipſis morbis aliquando copulari nonnulla grauia ſymptomata, quę pariter morbos ſimiles, diſſimilibus faciunt periculoſiores, ut ſi bilioſus, febre tertiana laboret, atq; bilis, aut eius vapores ad os uentriculi effuſi cardialigas, atq; anxietates inducant, ratione ipſius ſymptomatis, periclitabitur magis, quã ſi alia febre diſſimili, abſq; huiuſmodi graui ſymptomate teneretur: ſed quid dicemus ad Ariſt. & Auerroẽ. Veriſsimum eſt, citiùs interire tumoribus calidis, quã frigidis laborante corde: ſed nõ gratia ſimilitudinis, uerũ ob præſtantiã viſceris: propter quod dicebat quarto de loc. aff. Gal. & benè non pati cor, neque ſuſtinere inflammationes, quia ſtatim atquè incipit fieri inflammatio, interit homo: vndè inflammatio illa, ratione proprietatis cordis, eſt potius illi ualdè diſsimilis, quàm ſimilis, Quod autem Auerroes dicit de ſtomaco, intelligendũ eſt, ut is facilius quidem lędatur à cauſis frigidis, ob tẽperamẽtum ſimile, nam calida in æquali gradu cum cauſis frigidis ſemper magis lędent uentriculũ, cuius calor eſt tẽperatus, & ob id ab utriſq; extremis ob lęditur. Eſt itaq; utilis hæc ſentẽtia, ad ſolidè p̃dicendũ de ipſorũ morborũ euentibus, ſed utilis quoq; eſt ad ipsã curationẽ tutò, & rationabiliter inſtituendam, quoniã ubi quiſpiam diſſimili morbo laborat uigilantiùs inceditur ad profligandũ contrariũ morbũ, quam ſimilẽ, opponendo ipſi cauſas ſalubres, & uehementes, cũ & ipſę fuerint ſimiliter potẽtes, poſtquã cõtraria ſuppeditarunt.

35 *In quouis morbo partes ad vmbilicum, & imum ventrem attinentes, craſſitudinem habere melius eſt. Multum verò extenuari, ac contabeſcere, prauum. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculoſum.*

CONNECTVNT aliqui hunc aphoriſmum cum antecedẽtibus, quod etiam hic doceat rationem ferendi iudicij, ex rerum naturalium diſpoſitione, quemadmodum aliàs fecit retrò, in quouis morbo, Sed licet hæc quoque ſententia ſit dogma prognoſticum, & aliqua etiam ex parte, ut dicemus, curatorium, non habet tamen vllam euidentem, cum antecedenti, coniunctionem;

De quibus morbis verificentur aphoriſm.

Continuatio. niſi dicere placeret, in antecedenti de habitibus corporis meminiſſe ſimilibus, vel diſſimilibus morbo, atqui modo, qui ſint boni, quiuè mali habitus ſemper,
Scopus. ſcilicet, tàm in diſſimili, quam in ſimili ægritudine, quaſi dicere voluerit, Etſi minus periclitentur capti ſimilibus habitui corporis morbis, quàm diſſimilibus, attamen ſemper, & in quouis morbo melius eſt habere partes ad vmbilicum, &
Diuiſio. pectinem attinentes craſſas, quàm extenuatas, & graciles, &c. Diuiditur aphoriſmus commodè in tres particulas quarum Prior eſt. *In quouis morbo partes circà vmbilicum, & pectinem habere craſſitiem melius eſt*, quam ſic tranſtulit Celſus lib. 2. cap. 4. *ſcire licet non periclitari, ſi cutis circà vmbilicum, & pubem plena eſt*. Secunda eſt: *Multum verò extenuari, ac contabeſcere prauum*, quæ à Celſo lib. 2. cap. 3. ſic latina fuit reddita. *Mali morbi teſtimonium eſt, cutem circà vmbilicum, & pubem macram habere*. Tertia eſt: *Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculoſum*. Quoniam verò totus hic aphoriſmus non exigui momenti eſt, more noſtro diligenter in ipſo conſiderando, atque exa-
Quæſitũ. minando verſabimur. Primum igitur, uidendum, cur potiùs inter habitus
Reſp. naturales corporis elegit hunc. Cui reſp. id fuiſſe quia, cum facultas naturalis ſit radix, & fundamentum vitæ, nulla pars de ea teſtatur, atque hæc. ſic enim aliàs dicebat Hippocrat. in prognoſtic. mollia Hypocondria in quouis morbo eſſe optima: cum autẽ dicat Hipp. *in omni morbo* conſiderat Gal. & rectè, quod habere oportet loca abdominis, extrà omnem præternaturalem diſpoſitionem, quemadmodum quoque in libris prognoſticorum, vbi ſcriptum eſt illud eſſe optimum hypocondrium, quod ſit indolens, molle & æquabile, Verum quia inter hæc laudabilia hypocond. aliqua tenuiora, aliqua craſſiora sũt, ideò in præſenti comparans hęc ſimul, dixit craſſa ſemper eſſe tenuioribus anteferenda non ſolum tanquam ſigna, verumetiam tamquam cauſſę, Vt ſigna quoniam, vt craſſæ partes ſunt argumenta roboris naturalis facultatis, ſic extenuatæ nimis, & conſumptæ, ſignificant eiuſdem potentiæ imbecillitatem. Vt cauſſæ uerò, quoniam, cum ad faciendam coctionem ventriculi, concurrat fotus partium ipſi circumſitarum, vt docuit Galen. lib. de potentijs naturalibus, planè ubi illę ſunt craſſę, magis fouent, ac proptereà magis iuuant coctionẽ, contrà ſi ſint graciles, minus iuuant, atq; hoc eſt, quod qui ſuprà ventriculum nil carnis geſtant, ſemper debili ſunt ſtomaco, & in coquendo non parum laborant. contrà qui habent eã partem carnoſam. Idẽ dicendũ eſt de ſanguificatione in Iocinore, quã iure dicit Gal. à tepore, & fotu prędictarũ partiũ craſſarũ, non parum habere auxilij ad ipſum ſanguinẽ fabricandũ, veluti, ab extenuatione earũ detrimentũ non exiguũ ſuſcipit. *Circà vmbilicum*, dixit Hip. vt cõplecteretur partes tã ſuprà, ꝗ infrà, & à lateribus ſitas. Porrò quid ſit τὸ ἦτρον inquit Gal. propriè uocati ab Hip. partẽ illã uentris inferiorẽ, quę poſita eſt inter pudendũ, & vmbilicũ; & quę à pleriſq. Latinis uocatur aqualiculus, qui cur pingueſcat magis, partibus cęteris, explicuit Ariſt. 5. ſect. prob. 5. & 14. vbi ſcribit duas ob cauſas ventrẽ citò opimari, & pingueſcere, tum quia eſt proximus locis, ubi alimentum cęteris partibus paratur, (vndè ſibi facilè illud copioſè arripit,) tum, quia minimè omniũ partium mouetur, cum motus colliquare, & extenuare aptus ſit. Dixit autem *melius*, non ſolum, quia comparatiuè præſtat alijs, uerum etiam ſimpliciter illud bonum eſt,

Cæterum

Cęterum cum craſſities duplex ſit, alia carnis, alia pinguedinis, poſſet quiſpiam ſciſcitare, de qua loquatur Hippocrates; Certè pinguedo, cum fiat à frigido ſecundum medicos, & ipſa etiam potius frigida putetur: caro uerò à calore facta calida ſit, magis uidetur commendanda ea tantum, quæ fit à copia carnis, & Hip. quando dixit craſſa eſſe minus uiuacia, quam tenuuia, intellexit de craſſitie pinguedinis, non carnis, de qua etiam loquens Ariſtot. ſimiliter dixit pinguedinem incommodare vitæ, ita ut oues nonnunquam præ nimia pinguedine intereant: imò uerò, qui pinguem aqualiculum habent, ut dicebat neſcio quis poeta, non minus animum, quam corpus tardum habent, atque hæc de priore parte. Circà ſecundam uerò partem quæ eſt; *Multum verò extenuari, & contabeſcere malum*: Et quam ſic tranſtulit Celſus lib. 2. cap. 3. *Mali morbi teſtimonium eſt cutem, circà vmbilicum, & pubem, macram habere*, primum uideri poſſet coarguendus Hippocrates in duobus, primum quod non meminerit hypocondrij cum tamen in cunctis morbis, illud eſſe magnifaciendum duxerit: deindè, quod videatur rem dixiſſe nimis vulgarem, & iam dictam: etenim, ſi non ità pridem dixit malum eſſe in cunctis morbis, vel nihil corpus diminui, vel nimium contabeſcere, neceſſariò ſequitur etiam, partes infrà umbilicum nimis conſumptas eſſe malas; Verùm hæc omnia fecit Hippoc. non abſq; conſilio legitimo; nam cum hypochondrium dicatur, quod inter ſeptum tranſuerſum & umbilicū continetur, quodq́. à Celſo præcordium uocatur, illud non adeò faciliter in morbis conſumitur, ut partes infrà umbilicum: ratio eſt, quam affert Ariſt. etiam in ſanis, quia ſcilicet is locus, eſt proximior alimento, & quia minus mouetur. Accedit, etiā quod cum primum in febribus vſtorijs pinguedo, quàm caro liquefiat, & conſumatur, ac in ea parte ſuprà umbilicum, ſit ſemper plus carnis, & minus pinguedinis, quam infrà, iure & minùs & tardiùs contabeſcit. Sic enim Ariſtot. 5. ſect. prob. 4. & 5. dicebat uentrem extenuari motu, quoniam pinguedo magis, quā caro, motu colliqueſcit, & abſumitur. Ad aliud uerò, quod reperierit Hipp. illud quod antè dixit, fuit uniuerſale: hoc uerò eſt particulare: undè differens eſt. Iam uerò quod dixerit Hipp. hoc eſſe prauum, Gal. uidetur tantum referre ad cauſſam: ego uerò potius eorum ſententiā ſequor, qui putant etiam ad ſignum eſſe referendum: ſiquidem partes illæ nimium extenuatæ, incommodant tum coctioni, quę fit in inteſtinis, & ventriculo, tum etiam expulſioni: coctioni quidem, quia hæc celebratur opera caloris natiui, qui magis conſeruatur craſſitie illarum partium, quàm extenuatione. Adhæc materia etiam morbifica magis præparatur; vt ob hoc medici, & præſertim Gal. 11. meth. cap. 14. & alibi præcipiant eas partes in febribus foueri, quò ipſarum calore materia præparetur & coquatur. Expulſioni uerò quoniam (ut ait bene Gal. malè ab aliquibus in hoc damnatus) partes illæ neceſſe eſt, vt ſint robuſtę, ſi debent expulſioni famulari: ſunt autem robuſtiores quando ſunt craſſę, ſaltem mediocriter, quam cum nimium tabefactæ, ac extenuatæ ſunt; Quod porrò id etiam ſit malum, ut ſignum minimè mihi uidetur dubitandum, quandoquidem in morbis ſignificatur feruorem, ſiue occultum, ſiue manifeſtum eſſe immenſum, poſtquam illæ partes quæ alioquin ſolent eſſe carnoſæ, & pingues, ſunt depreſſæ, & conciſæ; aut uim coctricem, & altricem eſſe ità labefactatam, vt nequeat nec

conſeruare, nec generare pinguedinem. Vndè clariſſimè patet etiam, vt ſignum malum eſſe. Tertia pars eſt (*Sed, & hoc quoque ad inferiores purgationes periculoſum:*) Vult dicere Hippocratem, quod partes infrà vmbilicum nimis extenuatæ, non ſolum ad alia ſunt periculoſæ, verumetiam ad infernas purgationes. Vndè in caſſum dubitarunt nonnulli de particula illa, (*ſed & hoc quoque*) quaſi verò ad purgationes ſuperiorum partium ſit referenda: tamquam dicere velit non modò ad purgationes ſuperiorum, verumetiam inferiorum partium eſſe eam conſtitutionem parum tutam. Sed multò tutiùs eſt, referre ad alias res, quemadmodum dicebam: quoniam ſi ità interpretaremur, loquendi modus ſignificaret magis incommodare ſuperioribus purgationibus, quàm inferioribus, quod tamen falſum eſt, quia vt ait Hipp. 4. aph. 6. & 7. melius graciles purgantur per ſuperiora, carnoſi verò, & craſſi per inferiora. Porrò quę ſit ratio propter quam extenuatæ partes infra vmbilicum, non ſint tutæ, nec accõmodatæ inferiorum partium purgationibus, non eſt difficile comprehendere ſi conſideremus ad hoc, vt fiat expulſio per inteſtina conuenire, non ſolum muſculos illarum partium eſſe robuſtos (ut dicebat Gal.) uerùmetiam partes illas nõ eſſe depreſſas, nec in ſeſe conſidentes, ſed amplas, & molles, quò faciliùs obediant expulſioni; Iam uerò qui habent eas ualdè graciles, proculdubio, & robore carent, & cum minus amplæ, atque molles ſint, conſequenter inutiliores uidentur, faciendis illis purgationibus. Modò de aphoriſmi utilitate non eſt dubitandum, quin magnopere conferat ad iudicium ferendum de ægris, atque ad ipſam curationem. Eſt utilis ad prognoſticum faciendum, quoniam ubi illæ partes ſunt in ægris conſtitutę, quemadmodum eſſe debent in ſanis, bonum eſt, cum ſignificetur calorem naturalem benè ualere; & conſequenter facultates omnes naturales proprias functiones rectè obire; Eſt quoque non minus utilis prò exercenda medicina, quoniam ex ipſo duo inſignia documenta colliguntur alterum eſt, ut ſtudeamus illis partibus diligenter fouendis, quo poſſint ſufficere, & coctioni, atque expulſioni, Alterum uerò, ut quemadmodum monuit quarto aph. locis ſupra citatis Hipp. prùdenter ſeſe gerant medici in exhibendis pharmacis per inferna purgantib. nè ſcilicet nimium extenuata corpora circà infernas partes uiolentis medicamentis tractent, ſed priuſquam, ad purgationem deueniant, eam fomentis emolliant, & corroborent.

Cur partes infrà vmbelicũ minimè craſſas habẽtes, difficulter ſerant purgationes.

---

36 ***Qui ſalubritatem corporis habent per medicamenta euacuati citò exoluuntur. Et qui prauo vtuntur cibo.***

SI ſubſequens aphoriſmus eſſet huic antepoſitus, iudicari potuiſſet illum eſſe ueluti cauſſæ huius aſſignationem. Verum quid habeat cum ſuperiore commune, ità ut poſſit rationabiliter cum illo connecti, non ità facile eſt uidere. Verumtamen ij, quibus tantus eſt continuandi omnes aphoriſmos pruritus, dicere poſſent, quod cum Hippoc. in poſtrema ſuperiori aphoriſmi parte dixiſset, eos qui habent extenuatas nimium inferni uentris partes, purgationi per inferiora eſse ineptos, nè quiſpiam exiſtimaret, indiſcriminatim benè ſeſe corpore ha-

Continuatio.

re habentes purgationi aptos eſſe, uoluit hunc pernicioſum errorem ex animis tollere, docens qui ſint inepti (& ſi partes infernas optimè conſtitutas habeant) atque hos dixit eſſe, tum qui ὑγιεινῶς, ideſt ſalubriter habent penitus corpora conſtituta, & qui prauo vtuntur alimento; adeò vt ſecari commodè poſſit aphoriſmus in duas partes, prout duo corporum genera propoſuit, quæ minimè idonea ſunt ſuſtinendis per pharmaca purgationibus. Celſus lib. 2. cap. 13. hunc aphoriſmum intelligere voluiſſe videtur quando ſcripſit, *illud ſcire oportet omne eiuſmodi medicamentum, quod potu datur, non ſemper ægris prodeſſe, ſemper ſanis nocere.*

Scopus.

Dubitatio.

Vt autem ſingula diligenter examinemus, primum circà priorem partem illud quærere conuenit, quo conſilio Hip. maluit dicere ὑγιεινῶς, i. ſanè, ſeù ſalubriter ſ. aduerbialiter, quà ὑγιεινὰ, i. ſana habentes corpora, quomodo locutus videtur quartò aphoriſ. 16. vbi ſcripſit vitandum eſſe helleborum habentibus carnes ſanas.

Responſio

Prò qua re dicere oportet, aliud quodámodo eſſe habere corpora ſanè, ideſt ſano modo; aliud habere ipſa ſana; nam illud ſignificare videtur integram ſanitatem, hoc verò ſanitatem lato modo acceptam, qua etiam foueri dicuntur illi, qui habent internam aliquam ad ſuſcipiendos morbos diſpoſitionem; nam ut habetur explicatiſsimè apud Hippocratem 2. aph. libri ſexti, alij ſunt qui ὑγιαίνοντες νοσηρότεροι, ideſt ſani ſunt morboſius, alij qui ὑγιεινότεροι, ideſt ſalubriùs ſani ſunt, de quibus loquitur Hippo. & Plutarchus lib. de ſera num. vindicta, cum inquit, interdum quibuſdam ſanis eſſe vtilia medicamenta, quorum valetudo in præcipiti eſt: Sed quæ eſt ratio, propter quam ſanitate integra fruentes, à purgantibus medicamentis exoluuntur?

Cur ſana corpora à medicamẽtis purgãtibus exoluantur.

Primum ſcire oportet, Hippocratem hic nõ loqui de qualibet purgatione, ſed dè ea, quæ fit validis medicamentis, qualis tempore ſuo uſurpabatur: deindè obſeruandum eſt, dicere duo de ijs, qui ſimilibus medicamentis purgantur, quod exoluuntur, & quod hoc patiuntur celeriter: iam verò ἐκλύεσθαι, ſiue exolui, vt colligitur ex Galeno tertio prorrhet. 28. dicitur de ijs, qui toto corpore ad ſenſationes obeundas torpent, potiſsimum in actionibus motricibus liberis tardi, pigri, atque imbecilles ſunt. Iam vero corpora abſolutè ſana, cum careant prauis ſuccis, aut eos quàm pauciſsimos habeant, ſi ſumant pharmaca vehementer purgantia, non modo turbantur, & validè cruciantur (dum ea attrahere aliquid vi nituntur) verumetiam cum medicamenta, non inueniant ſuccos prauos ſibi familiares, ad alios meliores extrahendos vertuntur, ità vt ſanguinem interdum ducant, vt explicatiſsimè nos docuit Hippoc. lib. de nat. hum. ex quo cum priuentur ſuccis bonis, & conſequenter ſpiritibus, qui obeundis functionibus animalibus, & naturalibus famulantur, neceſſe eſt, ut ad actiones prædictas ſegnes, atque imbecilli reddantur, ſicquè exolui dicantur. quod autem hoc incurrant celeriter eſt; quia ubi ſpiritus conſumuntur, cum ſint corpora tenuiſsima, & mobiliſsima, neceſſario id patiuntur uelociter: & conſequenter corpora, quæ illis egent prò functionibus complendis celeriter, ad eas torpida, atq; infirma redduntur; imò uerò id interdum ipſis contingit, quod ſcribit Hipp. lib. de nat. hum. de ſuperpurgationibus, ut ſcilicet extinguantur, quod pleriſquè contigiſſe narratur quinto Epid. & præſertim Anandro, qui cum aliòquin ſanus eſſet, ſolaq. ueſica parum laboraret, aſſumpto catapotio, uehementer purgatus, crudeliſsimis ſymptomatibus oppreſſus miſerè interijt.

Digitized by Google

Dubitat. interijt. Sed dicet aliquis, hoc dogma curatorium, & aliqua ex parte prognoſticum inutile videri, nec neceſſarium eſſe, quoniam rari comperiuntur, qui cũ ſani ſint, pharmaca ſumere uelint: imò uerò cum (ut dicebat Ariſt. 1. prob. 43.) medicamenta purgantia ſint ingrata ob acerbitatem, acorem, atque odorem, uix ab ijs, qui infirmi ſunt, & illis egent capiuntur: *Reſponſio.* Reſpondendum eſt iecircò Hippoc. hanc ſententiam nobis relinquere uoluiſſe, tum ut ſi qui eſſent medicamẽtorum amantes, quemadmodum antiquitùs Ægyptij, & alij, qui ſingulo menſe ſemet purgabantur, ſyrmai ſuo, ut in uarijs lectionibus diximus, ab ijs importunè ſumendis abſterreret: tum maximè ut medicos commonefaceret, nè temerè cuiuis, vel lucri, vel alterius rei gratia medicamenta purgantia propinarent, ſed diligenter corporum purgandorum ſtatum prius conſiderarent, quòd eo maximè neceſſarium erat tunc, cum medicamenta vehementer purgantia tantum vſurparent, ſecùs quàm tempore noſtro, quando blandiſſima habemus medicamenta, quibus etiam ſana corpora poſſunt tutò, & iucundè ab excrementis (ſaltem inteſtinorum) euacuari; atque hæc de priore parte, hoc autem eſt quod prudentiſſimè monebat Plutarchus in præceptis ſanitatis, non debere ſanos grano Gnidio, aut ſcamonio purgari, quæ corrumpũt, & turbant inteſtina, haud ſecus, atque panni linei ſmegmate, vel ſapone loti magis deteruntur, & conſumuntur, quàm ſi puta aqua lauentur. Secunda uerò pars eſt; quam non fecit latinam Celſus: *& qui prauo vtuntur cibo*, quæ verba dubitari poſſet, numquid ſolummodo ſint referenda ad verbum ἐκλύονται, quaſi dicere uelit etiam eos, qui prauo victu vtuntur, facilè exolui, quemadmodum, & illi qui ſani exiſtentes purgantur, an uerò ſit intelligendum, quod etiam prauo nutrimento vtentes, ſi purgentur, celeriter exoluuntur: Et licet vtrumque verum eſſe poſſit, attamen magis mihi placet quod alijs, vt intelligamus de ijs, qui cum prauo alimento utantur, ſimul & medicamenta ſumunt. Sed circa hoc non exigua dubia oriuntur; *Prima dubitatio.* Vnum eſt, quia ſi prò alimento prauo accipiamus ſuccos prauos, magna nominis abuſio eſt, quam non ſolet committere Hippocrat. ſiquidem nutrimentum eſt, quod conuertitur in partes nutriendas, aut aptum eſt conuerti vt Hipp. lib. de alimen. atqui ſucci praui non conuertuntur in partes nutriendas, & qui his abundant, ſemper contabeſcunt, quia membra eorum non nutriuntur, ut etiam dixit Ariſt. 1. prob. 6. vbi quærens cur, ijs pedes intumeſcant qui nimia fame præmuntur, & qui vitioſo alimento vtuntur, inquit vtriſquè id contingere, quia membra debito alimento deſtaudata, conſumuntur: Deindè tantum abeſt, vt abundantes huiuſmodi prauis ſuccis purgati exoluantur, quòd potiùs recreantur, & niſi id agant magnopere offenduntur, *Altera.* Alterum dubium eſt, quia ſi prò prauo nutrimento capiamus prauos cibos, non eſt etiam uerum, quod hi per medicamenta purgari exoluantur, ſicut, nec ſi intelligamus eos exſolui abſque purgatione. Itaque quocumque modo interpretari placeat, non deſunt occaſiones dubitandi. *Solutio vtriuſq; dubitationis.* Verum reſpondere licet ad utraque ſimul, quod tametſi apud Hippoc. in lib. de Alim. & Auic. prima primi nutrimentum multipliciter ſumatur, propriè tamen ſic appellari ſanguinem iam diſtributum, & partibus ipſis, in quas debet conuerti vnitum, quo pacto intelligendus quoque, & Ariſtot. quando ſcribit in libris de animalibus, ſolum ſanguinem

nem eſſe nutrimentum. Verum huiuſmodi ſanguis, cum ſit ex quatuor humoribus ſemper commixtus, ex puro ſanguine, pituita, bile, & melancholia, vbi purus ſanguis proportione alios ſuccos ſuperat, bonum alimentum dicitur; vbi autem ab uno, vel pluribus eorum vincitur, vitioſum alimentum eſt: quando itaq; dicit Hippo. (*prauo nutrimento vtentes*) planè intelligit de ijs, qui huiuſmodi ſanguinem uitioſum habent, non ob aliud ſanè genitum, niſi ob prauos cibos, quorum (vt ait Hipp. 4. de morbis) alij bilem, alij alios humores in ſeipſis continent: neq; .n. qui initio vitioſos ſuccos habẽt, utũtur bono uictu, nec qui bono vtuntur, uitioſos ſuccos accumulant: quod uerò hi purgati inſigniter exſoluantur ratio eſt, quoniam unà cũ prauis ſuccis, ſemper aliquid boni ui medicamentorum educitur; Vndè qui plus boni habent, plus ipſis relinquitur, & qui minus habẽt, minus ẽt ipſis relinquitur, atq; ità debiliores facti & ſenſib. & motu veluti cõcidũt, Vndè ſiue prò cibo utentibus prauo, capiamus hos, ſiue illos, perindè eſt. Neque dicendum eſt, habentes ſanguinem uitioſum, non poſſe dici ſanos, ſicut nec utentes cibis prauis, ſimpliciter uocari ægros, quoniam Hip. & ſi uideatur à ſanis diſtinguere utentes uictu prauo, poſſumus tamen priores prò ſimpliciter ſanis, poſteriores prò medijs, & neutris uocatis accipere, in quibus ſemper à medicamentis in corpore parum boni reliquitur, ſicut; in prioribus quoque multum boni euacuatur, quum paucum inſit uitioſum, Et notandum eſt id, quod dixit etiam conciuis meus, cauſas complures eſſe, cur corpora hominum à medicamentis purgantibus debilia fiant, Vna eſt boni ſucci, hoc eſt ſanguinis ueri euacuatio; altera eſt mala quędam qualitas, quam medicamenta ualida purgantia, & uim ueneni referentia cunctis membris inferunt. tertia eſt agitatio, & cõturbatio totiùs corporis, ob quam, ex tetris humoribus, uapores in cor & cerebrum ſublati, uires omnes labefactant, quæ omnia cum concurrant tàm in ſanis ſimpliciter, quam in neutris corporibus, dum ualidè purgantur, ſummo iure exſoluuntur: Porrò utilitas huius ſententiæ eſt, quemadmodum retrò dicebam, in facienda medicina, quoniam medicus docetur, tum prędicere ex medicamentorum importuno uſu uirium labefactationem, tum cauere ne medicamenta adhibeat Sanis, atq; alijs adhibeat cum prudentia, atq. dexteritate: quandoquidem corpora, etiam prauis ſuccis referta, ſi pedes habeant tumidos, & nimiã contabeſcentiã (vt ait Ariſt.) non ſunt purganda validè, Et Gal. 3. aph. dicebat medicamenta, non niſi egentibus, eſſe danda, atque longo interuallo, quod frequenter vſurpata labefactent corpus, & in prauam conſuetudinẽ deducant.

Cur qui prauo vtũtur cibo in purgatione exoluãtur.

Quibus de cauſis, corpora à purgãtib. medicamẽtis debilia fiant.

---

37 *Qui bene ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes.*

VT antea dicebam, ſi præſens aphoriſmus, antecedenti fuiſſet antepoſitus certè poſſet hic ueluti ſententia haberi, & ille ueluti probatio; At cũ in cũctis codicib. poſpoſitus habeatur, non abſq; ratione poſſet alicui videri ſuperuacaneus, quaſi nil aliud ſummatim contineat, quàm quod in ſuperiori eſt explicatum. Sed Galenus monſtrat aliquam intereſſe differentiam, quoniam cum in utriſq; de pharmacis validè purgantibus ſermo habeatur, in antecedente vnũ

ſolum

ſolum ſymptoma, nempè exſolutionem, quæ purgationem ſequitur, propoſuit, nunc verò, hac uoce ἀργώδεις, plura alia ſymptomata complectitur: nempè præter exſolutiones, tormina, uertigines, aliaq́. mala, quæ propterea contingunt in corporibus ſanis, quoniã cum medicamenta non inueniant humorem prauum & ſibi familiarem, quem trahunt, nempè bilem atram, aut flauam, vel pituitam, vel aquoſum excrementum, ſanguinem, & carnes colliquant, undè uires, & facultates ruinam patiuntur, Sic etiam Hippoc. quando lib. 4. aph. 5. dixit ſub cane, & antè canem ἐγρώδεις, eſſe purgationes, nil aliud intelligere uoluit, quàm quod fiant corporum exſolutiones, cardialgiæ, capitis dolores, vertigines & ſimilia: Et forſan in ſenectute adiunxit præcedenti aphoriſmo hunc, quoniam vt anteà erat certus de exſolutione, ſic poſteà longo uſu, & experientijs multis probauerat, nõ modo fieri ipſam ex purgatione importuna, uerumetiam pleraquè alia mala, quæ, omnia complexus eſt, uoce ἐργώδεις, ideſt laborioſum ſeu difficile, Et mihi non diſplicet, quod aliqui dicunt corpora ægra faciliter euacuari, quia habent humores, familiares quos ipſa medicamenta, faciliter trahũt contrà verò ſana cum difficultate purgantur, quia medicamenta non inuenientia humores ſibi proprios, & familiares, eoſquè hinc, & indè per corpora quærentia, cum labore, & difficultate operantur.

---

38 *Parum deterior potus, aut cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus, eſt præferendus.*

CVM hic aphoriſmus ad cibum, atque potum ſpectet, ac priores de purgationibus tractent, nulla planè inter ipſos euidens habetur connexio, niſi, alicui nimium aphoriſmos omnes continuandi ſtudioſo, dicere placeret, in antecedentibus eſſe locutum de utentibus prauo victu; ac modo docere, quando etiam, & quo prauo uictu interdum uti liceat, ſcilicet quando appetitur, & qui non ſit admodum prauus: Eſt enim ſimplex & indiuiſibilis ſententia, li-
Connexio. cet paullò longior. Cuius ſenſus èſt, Cibum & potum paullò deteriorem, ſed iucundiorem eſſe meliori, ſed inſuauiori præferendum; cuius ſimilis ſententia
Scopus. habetur etiam lib. 2. de rat: vict: in morb: acut. tex. 22. & in lib. de affect. necnon Auuicenas tertia primi cap. de cib. & potu dicebat, quæcumquè expetuntur ab ægris edulia, & potus, concedi poſſe, modo ijs detrimentum corpori non accedat, Scopus autem & finis Hipp. in hoc fuit proſpicere ſollicitudini, & negocio, quod habent medici ſemper, cum ægris, atque adſiſtentibus circà cibum, & potum, quos illi optant, Miror autem cur adeò ieiunus fuerit Gal. in hoc exponendo, niſi forſan quia ſexto. Epidem. plura ea de rè ſcripſerat: Itaque vt quæ ſunt contemplatione digna minimè prætermittantur, primo ſciendum eſt, hic eſſe ſermonem de ægris, quandoquidem uerè ſanis non ità leges præſcribendæ, ut Celſus initio med. & Lucretius 4. de nat. Dicit ergo Hippocra. *Parum deterior &c.* Quoniam vbi praui ſint cibi, atque potus nullo modo ſunt à medico indulgendi, quoniam cum uis coctrix ſemper in ægrotantibus ſit infirma, nunquam poteſt prauus cibus coqui, & ad aliquam bonam frugem

deduci,

Digitized by Google

deduci, quemadmodum Gal. narrabat de Athletis, quos dicebat ob facultatis
coctricis robur, etiam deterrima edulia, quibus veſcebantur, cõficere; cum ergo
non ſuperentur cibi admodum praui ab ægrotantibus, in peſsimos ſuccos con-
uerſi, ſegetem mali proculdubio augent, contrà verò ſi parum à bonitate decli-
nent, atque ab ægris ipſis cupiantur, eoſquè delectent, maxima auiditate à ven-
triculo complexi, nullum nocumentum inferre poſſunt, ſed potiùs concocti a-
lunt, atque uim quaſi medicamenti poſsident, cum certum ſit à probo alimen-
to, prauos humores demulceri, & corrigi; Et Hipp. 6. Epid. ſect. 4. tex. 8. docens
quæ ſint res gratæ, quæ ægrotantibus poſſunt à medico concedi, docet ſimul
medicum debere quantum poteſt guſtum, & animum ægrorum delectare. Vbi
Gal. etiam bona, quę ex huiuſmodi gratificatione naſcuntur enumerans, duo
eſſe ſummatim monſtrat, vnum eſt, quod cibi meliùs coquuntur, potus ſitim
placant, odores animos recreant, ſomnumq́. conciliant, Alterum eſt, quod me-
dicum magis diligunt, eiquè in cęteris ſeſe obſequentiores pręſtant, ita ut, & cõ-
fidentia, & temperantia, remedijs non exiguam deindè efficaciam prębeant:
Addit Gal. ſeſe quandoque petentibus ęgris frigidam vna die, priuſquam cõue-
nitet conceſſiſſe, qui primò etiam ad Glauconem concedebat febricitantibus,
vt fructus guſtarent, Itàque ſicuti iuuat optatos, & iucundos cibos, & potus ma-
lè ualentibus cõcedere, (modo multum non ſint mali) ſic uice uerſa dare ijs, quæ
auerſantur, etſi meliora ſint, potius obeſt, quàm proſit, cum nec à uentriculo ar-
ctè complectantur, nec benè coquantur, cur autem antepoſuerit potum cibo
eſt (quia ut Ariſt. ait 28. prob. 5.) *ſiti magis angimur, quàm fame*, & propterea etiam
ſitientes ſuauiùs bibimus quàm fameſcentes edamus: Cæterùm percunctabitur ali-
quis ab Hipp. qui nã ſint cibi boni, & inſuaues, & qui mali, ac iocundi. Prò quo
reſponderi poteſt alimenti bonitatem ſummatim in tribus eſſe poſitam, in ſub-
ſtantia facili coctu, & optimi ſucci, in copia, qualitatibus, & in familiaritate ſeu
proprietate, & conſuetudine, Sic etiam iucunditas in quinque conſiſtit, in natu-
ra ipſorum ciborum, in qualitatibus, in conditura, in conſuetudine, atq; in pro-
prietate. Quod ſpectat ad bonitatem ſecundum ſubſtantiam certum eſt pa-
nem eiuſmodi eſſe, oua, (quicquid dicant aliqui) recentia, & tremula, quorũ ui-
tellos alere, nec onerare, ſimulq́. vim cibi, & potus habere, dixit Plinius; carnes, itẽ
& piſces. Etenim ægrotantibus piſces concedere ſolitos veteres, aliàs in uarijs
lectionibus monſtraui, Quod etiam ad copiam pertinet, certum eſt, non quam-
libet eſſe bonam, ſed tantum moderatam, & eam quę paucis horis confici à ſto-
maco languente ualeat. Vnde in Parij, & Apollonij hiſtoria, iure adnotauit eos
eſſe uſos prauis, & copioſis edulijs, ac propterea grauiter ęgrotaſſe, De proprie-
tate uerò, ſeù conſuetudine ſimiliter decernendum eſt, eos inter bonos cibos eſſe
reponendos, qui uel à proprietate quadam, uel ob aſſuetudinem expetuntur ab
ægris, licet forſan alijs non ita boni: nam ut ait Ariſtot. 21. prob. 14. & 13. etiam
magnopere ualet conſuetudo ad reddendos cibos gratos, uel ingratos, nam
ſunt qui amant propria quadam natura hunc, uel illum cibum, qui tamquam
bonus à medico in ægritudine concedi poſſet, & cum ipſe ad Maximilianum
Secũdum Imperatorem accerſitus eſſem, inueni ab illis medicis quotidie in pri-

In ægris, ciborũ & potus in-dulgentia quæ bona adferat.

menſa cōceſſum fuiſſe Piſorum iuſculum, quod illud diligeret propria quadam condicione. illud enim veriſſimum eſt, quod anteà dicebam ex Hippocrat. lib.4. de morbis, varijs cibis ineſſe facultatem, generandi diuerſos humores ob quam fit, vt ſicut alijs, alij humores commodi ſunt, ſic cibi eos facientes conueniant: quod pariter ſtatuendum eſt de temperamento corporis, quod cum bonum eſt facit, ut dulcia delectent ex Galeno, veluti intemperata contrarijs potiùs delectantur, ſcilicet calida frigidis, & frigida calidis: quod etiam Ariſtot. tradit 21. ſect. probl. De conſuetudine eſt explicatiſſima Hippocratis ſententia; 2. acut. & Ariſtot. loco citato, vbi conſuetos cibos (etiam deteriores) præferunt inaſſuetis, licet multò melioribus; quod quoque dicere poſſumus de carne catulorum lactentium, quam adeò facilè Hippocrates concedebat ægris, ob conſuetudinem, & de cuius eſu etiam Plinius lib. 29. cap. 14. meminit, necnon Oribaſius primo collectaneorum ex Mneſithei ſentētia. Imò ſextus Empyiricus lib. 3. Pyrrhon. narrat flagitioſum fuiſſe in regionibus ſuis veſci carnibus caninis, at eas edere conſueuiſſe Thracas, & fortaſſe Græcos, quando Diocles, quibuſdam ægris dari præcepit. Quantum uerò ſpectat ad iucunditatem, ſolet ob ſubſtantiam ſeù propriam naturam cibus eſſe gratus, vt lactes animalium quadrupedum lactentium, iecora caponum, piſces ſaxatiles, aliaquè ſimilia. Pariter ob condituram fiunt edulia grata, quando (vt inſinuat Hipp. loco illo ſexti Epid.) ſecundum qualitates guſtatiles, viſiles, & odoratiles ità ornantur & componuntur, vt omnes ſenſus oblectare queant, Haùd ſecùs quoque certum eſt placere conſueuiſſe cibos tum ob conſuetudinem, (quæ cuncta nobis, aut grata, aut minus oneroſa facit,) tum ob proprietatem naturalem, qualem habuiſſe Romulum ad rapas, (quas etiam in Cęlo edere dicit martialis) Domitianum ad Tuberes, & Auguſtum ad aſparagos, narrat Suetonius: Patet igitur veriſſimam eſſe Hippocratis ſententiam, ſcilicet cibum quocumque modo iucundum modo à bonitate multum non recedentem, ſemper meliori, & nullo modo iucundo eſſe anteferendum; Quod præceptum, vt eſt in facienda medicina apprimè vtile, & præſertim in ea parte, quæ ad uictus rationem inſtituendam pertinet, ſic uidetur neceſſarium, ob nonnullos medicos, qui adeò ſeueri ſunt in gubernandis ægris, vt malint, eos necare, quam quicquam indulgere, Etenim, & qui nimis indulgentes (qualem ſeſe gerebat Aſclepiades, concedens ægris Vinum balnea carnes) & qui nimium auſteri ſunt, non modicum peccant.

39 *Seniores iuuenibus plurimum ægrotant minus. Qui verò morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte commitantur ad mortem.*

CORNELIVS Celſus libro ſecundo, capite ſecundo, quaſi hanc ſententiam Hippocratis transferens, ſcribit, ſenectutem magis patere longis morbis, iuuentutem acutis, & libro ſecundo capit. 8. ſcribit morbos ab adoleſcentia

Digitized by Google

leſcentiam inchoatos uel ẽt in ipſa ſenectute, nunquam ex toto finiri. Continuationem huius cum ſuperioribus faciunt aliqui, veluti ſit comparatio quædam cauſſarũ naturalium, cum præternaturalibus, ſed nugæ ſunt, velle in Hippoctar. agnoſcere, quod neque etiam ocioſa ingenia vmquam facerent: illud ſatiùs eſt dicamus, præſentẽ aphor. eſſe totũ prognoſticũ & naturale, cũ in ſeſe dogma naturale complectatur, ratione ætatis. Diuiditur aũt in duas particulas. Vna eſt, *Senes Iuuenibus magna ex parte, &c.* Altera verò eſt. *Qui verò morbi ipſis cõtingunt, &c.* Modo videndũ eſt, quid boni, & cognitu digni in prima parte cõtineatur. Nam ſenes ægrotare minus Iuuenib. ab Hipp. dictum eſt, non minus ob experientiam quam, & in ſeipſo (qui ſemper integra ſanitate uſus eſt) & in alijs habebat, quã ob rationem: imò, & Cicero, & alij, qui ſimilem ſententiam poſteris reliquerunt, nõ ab alijs, quàm ab ipſo Hipp. videntur illam mutuati, Quòd autem hoc etiam rationi conſentaneũ ſit, nempè; Senes minus iuuenibus ægrotare, non eſt difficile multum probare, quia liceat ab Ariſtot. 5. de gener. animal. cap. 4. ſcriptum ſit, ſenectutem eſſe φυσικὸν νόσον, ideſt naturalem morbum, cum & temperamenta, & humores, & facultates, & operationes ſint læſę, hoc eſt imminutæ, attamen ſunt aliæ rationes, quæ faciunt, ut ea ætas minus ſit morbis obnoxia; Quarum prima eſt à Galen. ſignificata in commentario, nimirum uitæ temperantia, qua lib. de cib. bon. & ma. ſuc. dicebat, naturas ẽt maximè deprauatas, atq; corruptas conſeruari; cum enim ægritudines à prauis humoribus maxima ex parte, (ut ait Hip. 4. de morbis,) originem ſuſcipiant, certum eſt, ubi hi uel nulli, vel pauci generantur, conſequenter paucos morbos fieri; pauci autem generantur praui ſucci, quando cibi in exigua copia, & boni ſumuntur: atque hoc eſt, quod voluit Hippocr. docere, quando ſcripſit lib. 4. de morbis. eos nullis morbis humoralibus tentari, qui parum edunt, & bibunt: Vndè ſi qui ſenes intemperanter viuant, vt iuuenes, dubio procul magis, quàm illi ægrotabunt, cum naturali ægritudini accedat alia ægrotandi cauſſa: Altera ratio cur ſenes minùs, & rariùs ægrotent, quàm iuuenes eſt, quia à quibuſlibet, vel leuibus cauſſis offenduntur: vnde ſibijpſis ſtatim proſpicientes, non ſinunt morbos in ſeipſis radices altas facere, atque incrementum ſuſcipere. Tertia ratio eſt quoniam frigidi, & ſicci cum ſint, neque maximè acutis febribus, neque inflammationibus, neque putredini, quibus omnes morbi penè coniunguntur, ſunt expoſiti: propter quod etiam dicebat Plinius lib. 7. cap. 50. corpora ſenum à peſte non tentari, Cęterum duo occurrunt contemplatione maiori digna: Vnum eſt cur Hipp. non dixit ſimpliciter ægrotare minus, ſed τὰ μὶν πολλὰ, i. vt plurimum. Alterum eſt, quia Hip. lib. primo de dieta inquit ſaniſſimos eſſe pueros atq; adoleſcentes, morbiſſimos vero ſenes, & Boetius *venit enim properata malis inopina ſenectus: Et dolor ætatem iuſſit ineſſe ſuam* Et Cicero lib. ſeneẽt. accuſſat ſenectutẽ, vt morboſam: Ad primũ dicendum eſt, ἧσσον νοσεῖν, dupliciter accipi poſſe, & prò rarius, & prò minoribus morbis, utroque autem modo ſenes, vt plurimum minus ægrotant, non autem ſemper, ob antedictas rationes: nam ſenes maxima ex parte uictitant prudẽter; Sed tamen aliqui etiam ſunt, qui ſecùs faciunt, & qui cum à natura malam corporis conſtitutionem ſortiti ſint, haud poſſunt vlla diligentia illius uitia, & morbos euitare, quo fit, vt ſæpe ſaltem, ſi non grauiter, ægrotent, qualem fuiſſe

Cur ſenes iuuenibus minus ægrotent.

Dubitatio prima.

Altera.

Ad Primam.

Herodicum Selymbrianum Hippocratis pręceptorem narrat Plato, qui Herodicus, etſi magna cura vteretur, nihilominus perpetuò morbis erat implicitus.

Ad 2. Ad Alteram reſpondent aliqui & bene, morbos, alios eſſe acutos, & graues; alios eſſe tardos & debiliores; acutis dicunt frequentiùs tentantur iuuenes, minùs ſenes, atque ſic intelligendum putant præſentem aphoriſmum. Tardos uerò, & debiliores uexare ipſos ſenes, atque de his locutū eſſe Hippocratem quando ſcripſit eſſe morboſiſſimos: nam cum naturaliter, ut dicebat Ariſtoteles, ſit morbus ipſa ſenectus, ac ſenes ipſi calorem natiuum habeant imbecillum, fieri non poteſt, quin gignant copioſiora excrementa, quæ non regulata à calore natiuo corruptiones, aliaſquè malas conditiones ſuſcipientes, diuerſorum morborum ſunt cauſſæ, vndè qui propter hoc apud Platonem, & Ciceronem accuſabant ſenectutem, haud fefelliſſe videntur, quia licet aliqui ea fruantur optima, & abſque ullis querellis, pauciſſimi tamen ij ſunt, & potiùs prudentia, atq; bona fortuna, quam ullo naturæ beneficio illud conſequuntur: vt iure dixerit Hippoc. *magna ex parte*, Contrà iuuenes cum ualeant calore, minus excrementorum gignunt, & ſi, quæ gignunt potiùs ſanguinea, & biliosa, certè calida ſunt, vt meritò ipſorum, incidant faciliter in morbos acutos, atque ab ijs facultatis beneficio, celeriter liberentur, imò uerò Galen. 6. Epidemiorum ſection. 5. tex. 6. exponens locum illum, vbi de morbis connutritis ſermonem habet, exemplo multorum monſtrat, morbos calidos, qui gignuntur in iuuentute finiri in ſenectute; ſicuti qui fiunt in ſenectute, alia ętate finiri nequeunt, qđ ea poſtrema ſit, & ob caloris inopiam ſuccos crudos, lentos, & copioſos conſumere haudquaquam ualeat: proptereaq. morbi ipſius uſquè ad interitum duret:

Ad Hipp. authoritatem. Ad locum uerò lib. 1. de diæta reſp. oportet: Adoleſcentes naturaliter eſſe ſaniſſimos, contrà autem accidentaliter, ſcilicet ob errores externos iuuenes ægrotare, ſenes ob prudentiam ſanos eſſe: Vtilis eſt præſens ſententia ad prædicendum, ſecundum ætatem, ægritudinum euentum; quæ etiam inſeruire poteſt, & in ſexu, & in temperamentis: quandoquidem quicquid habet ætas ratione temperamenti, quod illa habet conſequitur, iuuat & ad prudentiam in uiuendo, & ſanis, & ægris perſuadendam.

---

49 *Raucedines, & grauedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt.*

Connexio. Scopus. CLARISSIMA eſt præſentis aphoriſmi, cum antecedenti coniunctio, ſiquidem nil aliud eſt, quam exemplum, quo confirmare voluit poſtremam illius partem, qua dixit morbos comitari ſenes ad mortem; Si enim raucedines, & grauedines, qui ſunt morbi leuiſſimi, difficilitèr in ſenibus coquuntur, multò magis cęteros habere debēr grauiores, vt rationi cōſentaneū uideať, morbos in uniuerſum difficilem in ſenibus, atq; longam curationem ſuſcipere, quod quoque intelligendum magna ex parte, cum aliquando ſecùs contingat ob bonam curam, & diligentiam, qua utuntur prudentes ſenes, præſertim qui medici ſunt. Nicolaum Leonicenum præſtantem, medicum, & philoſophum, cum in ætate nonageſimi ſexti anni conſtitutus, tentaretur raucedine, & grauedine,

atque

atque ipſi dixiſſet alter medicus, Hieronymi Sauonarolæ prædicatoris ægregij frater, in ſenibus difficiliter eas ægritudines curari, ferunt reſpondiſſe, hanc Hippocratis ſententiam, nõ eſſe de medicis pronunciatam, Eſt autem ſententia ſimplex inter prognoſticas connumeranda, de qua locutus eſt Auicennas quoque lib. 3. fen. 5. cap. de catarrho, Vt autem plenè intelligatur, tria oportet breuiter

Quædam ſcitu digna prò huius aph. intelligẽtia.

ſcire, Vnum eſt, quid intelligat Hipp. prò raucedine, & deſtillatione. ſecundum quid prò ualdè ſenibus, Tertiùm quid per coctionem, Et quod ſpectat ad primum certum eſt catarrhum, ſeu deſtillationem nil aliud eſſe, quàm humoris pituitoſi, à capite ad infernas partes deſcenſum: Vndè Hipp. lib. de flatibus dicebat, caput eſſe originẽ omnium fluxionũ, perindè ac locus ſuperior pluuiarum, quod etiã apud Ariſt. legitur 2. de partibus animal. cap. 7. Iam uerò, ut ait idem, Hipp. in lib. de glandulis, & lib. de loc. in homine ſeptem ſunt uiæ, per quas hęc

Viæ per quas caput expurgari ſolet.

materia purgatur, & demittitur, oculi, aures, nares fauces, pectus, venæ, & ſtomacus: vbi ad nares, uocatur propriè à Græcis κορίζα, à Latinis grauedo; vbi ad fauces dicitur βράγχος, propriè, vbi ad pectus, tuſſis: ad aliàs partes ubi vertitur, non uidetur proprium nomen habuiſſe, & forſan hæc fuit cauſſa, propter quam, Hipp. nullas alias deſtillationis ſpecies commemorauit. niſi dicere uelimus, harum duarum meminiſſe potiſſimum, quoniam frequentiſſimæ cunctarum aliarum, ipſis ſenibus contingunt, & apud Plautum in hoc maximè damnatur quidam ſenex, quod muccoſas nares, atq; animam olentem haberet: nam vt optimè animaduertit Galenus, non modo coriza, & raucedo in valdè ſenibus non coquuntur, verumetiam podagra, arthritis, iſchias, & nephritis: de qua nephritide dicebat Hippoc. 6. aph. 6. & 6. Epid. 7. ſeſe neminem uidiſſe quinquagenarium nephriticum curatum: Et ſi Galen. in com. ad ſextum Epid. ſect. 5. tex. 6. inter morbos, qui ſenectute curtantur, recenſeat nephritidas: ad hæc colicí dolores, ſpleneticæ indiſpoſitiones, aſthmata, curuitates, aliæq. ſimiles ægritudines frigidæ, quæ etiam interdum in robuſtiſſimis iuuenibus difficilimam ſuſcipiunt curationem. Circà ſecundum ſimiliter ſciendum eſt ſenectutem tres

Senectus quot habeat partes.

partes, ſeu tres gradus habere, prima eſt à quinquageſimo uſque ad ſexageſimũ annum, quæ interdum uiridis, interdum cruda ſenectus appellatur. Secunda eſt à ſexageſimo, vſque ad ſeptuageſimam, quæ propriè nuncupatur γῆρας (ſic uocata, vt ait Plutarchus 3. ſymphoſ. 3. quod faciat homines γαώδιας, ideſt terreſtres) ſeu ſenectus, quæ interdum etiam robuſta eſt, ita vt de hac loquens Cornel. Celſus dixerit ſæpe robuſtum ſenem faciliùs ferrè ſanguinis miſſionem per ſectam venam, quàm infirmum iuuenem. Tertia pars eſt decrepitas, quæ vt pauciſſimis contingit, ætate noſtra ob immenſum luxum, ſic ſemper eſt innumeris malis coniuncta, vt verè dixerit vates diuinus vitam hominis eſſe ſeptuaginta annorum, atque vltrà ipſos nil amplius ſupereſſe, quàm dolorem, atque laborem. De hac itaque poſtrema ſenectutis parte locutus eſt Hippocrat. in præſenti aphoriſmo, nempè quę cum ſit potius quædam mors, aut ſaltem proximus morti ſtatus, in qua facultates omnes collabuntur, & ſecundum Ariſtot. ſententiam vis generatiua penitùs deſinit, non eſt mirũ ſi in ipſa omnes morbi, etiam leuiſſimi coctionem haudquaquam recipiunt, Dixi nuper decrepitam ætatem tempore noſtro pauciſſimis contingere, quoniam antè diluuium, atque etiam

poſt,

poſt, ſed proximis illis temporibus ſecùs erat, quando homines nondum luxu corrupti, multò diutiùs uitam protrahebant, vt de Abrahamo potiſſimum narratur, qui centum quadraginta quinque annis uixit, & centeſimo uigeſimo quinto genuit, ſecùs quàm narrant Plutarchus, & Galenus de quadam Æthiopum gente, quam ſcribunt uſque ad triginta ſolum annos uiuere, ac ante decimum annum generare: itaque iure dixit Hipp. valdè ſenes, ut excluderet primam, & ſecundam ſenectutis partem, in qua, ſæpè uſu uenit, vt coquantur raucedines, & grauedines: ob quod etiam fit, ut licet uideantur coryza, & raucedo morbi familiares ſenectuti, vt habetur 3. aph. nihilominus excipienda ſit decrepitas, ob ingentem omnium facultatum ruinam. Ad tertium dicendum eſt quod ſcribit Hippoc. 6. Epid. ſect. 5. tex. 6. morbos connutritos in ſenectute, per coctionem ſolutionem, & rarefactionem deſinere; ac in eodem lib. ſect. 3. tex. 11. quæ ſuppurantur non reuerti, quoniam in ipſis eſt coctio, criſis, & abſceſſus: in quibus locis interpretandis Galen. dixit coctionem ſignificare humorum reductionem ad mediocrem quandã temperiem: itaq; quod hoc in loco vult dicere eſt, in decrepitis non coqui, hoc eſt, non reduci ad mediocrem temperiem humores crudos, & ratio eſt, quoniam id opus totum eſt caloris natiui, quod cum in decrepitis ad modum hebes, & penè mortuus ſit, haud quaquam poteſt ità humores uincere, ut eos redigat ad mediocrem temperaturam: non propter hoc tamen Hippocrat. negat, quin poſſint in ualdè decrepitis ſolui interdum morbos, uel abſceſſu aliquo, uel expulſione, uel diutina rarefactione, cum his quoq; modis morbos in ſenectute connutritos ſcripſerit deſinere; nec ualet etiam huiuſmodi operationes fieri beneficio caloris natiui, quia ad eas non tantum eius requiritur, quantum ad coctionem, ità vt ipſa quidem in viridi ſenectute fieri poſſit, non autem in ætate decrepita. Hæc quoque ſententia in primis utilis eſt, ad prædicendum euentus morborum, qui fiunt in decrepitis, ſed non parum etiam iuuat in inſtituenda ipſorum medicatione, quæ non ad coctionem dirigi debet, ſed vel ad ſolutionem alui aliquam faciendam, vel ad rarefactionẽ, vel ad abſceſſus parandos, propter quod in hac ætate non inconuenit, & in prædictis morbis adminiſtrare, quæ rarefaciunt, vt decoctum ligni, frictiones, & quę abſceſſum prouocant, & naturæ opera imitantur, qualia ſunt cauteria nuncupata.

Ad 3.

---

41 *Qui frequenter, ac fortiter abſque cauſa manifeſta exoluuntur; de repentè moriuntur.*

IMAGINANTUR nonnulli poſſe hunc aphoriſmorum continuari ſuperiori, quòd in eo doceatur prædictio morborum, qui difficiliter curantur, hic vero eorum, qui citò interficiunt, Sed hæc continuatio generica nimium videtur, Sic enim liceret potiùs etiam dicere continuari, quia in antecedentibus duobus loquitur de ijs qui lentè pereunt, hic verò de morientibus repente; Sed illud certum eſt hanc ſententiam eſſe purè prognoſticam, atque ſimplicem cum nihil aliud dicat, quam eos qui frequenter, fortiter, & ſine manifeſta cauſſa exoluuntur repentè interire; Prò cuius integra explicatione videndum eſt primum

Continuatio.

Scopus.

Primum quæſitum. Secundũ. Tertium.

mum quid ſit ἔκλυσις, ſeu exolutio, Cur Hippoc. apposuerint tres illa conditiones, frequenter, vehementer, & ſine manifeſta cauſſa. Poſtremò quæ dicatur repentina mors:

Ad primum.

Quod ſpectat ad primum, ſunt aliqui exiſtimantes exſolutionem uocari ab Hip. lypothymiam, ſeu lipopſychiam, quã definiebant Æretęus, & Aetius eſſe præcipitem uirium ruinam: Alij verò non lypopſichiam, ſed ſyncopem: Ego verò puto utroſque affectus ab Hipp. intelligi: Si quidem, ut Galen. 3. prorrhet. 28. dicit, paſſim ἐκλύσεις dicuntur, vbi corpus redditur impotens ad ſenſibiles actiones, ut docet Auic. 1 1. 3. tract. 2. cap. de ſyncopi, qui inter ſe ſe differunt tantummodo ſecundum magis, & minus, ut Galenus 1. ad Glauc. 14. nam, & qui deficiunt animo frequenter, repentè pereunt, ſicuti, & qui illud faciunt cum ſudore; nam animi defectus, & ſyncope in eo differunt, quod alter eſt virium caſus ſine ſudore, altera uerò cum ſudore, quod ſignum eſt grauioris mali; Porrò huiuſcemodi affectus ad tria cauſſarum genera reducuntur ex Galen. 12. Meth. cap. 5. & 2. de uictu acut. 49. necnon Auicen. 1 1. 3. tract. 2. cap. de ſyncop. Vnum genus eſt earum quæ mouent ſpiritus ad interiora, ut ſunt uenenatæ omnes materiæ, vt ſunt timores, ſubiti terrores, mali nuncij: Alterum genus earum eſt, quæ præfocant, ut eſt fungorum eſus, affectus uterini, & maximè qui appellatur propriè præfocatio & cordis palpitatio. Tertium eſt earum quæ poſitæ ſunt in paucitate, atque in ſpirituum tenuitate, ut in magnis euacuationibus, & præſertim ſanguinis, in magno & ſubito gaudio: his enim omnibus cauſſis fiunt ſubiti interitus, non ſemper, ſed quando adſunt illę conditiones, vt fiant frequenter, valdè, & ſine cauſſa manifeſta.

Ad ſecundum.

Quare vt deueniam ad ſecundum propoſitum, Gal. optimè dixit non omnes, qui exſoluuntur, repentè mori, ſed ſi addantur tres, διορισμοί, ſeu diſcretiones, vna vt hoc patiantur ſæpenumero, ut fortiter, & ut abſque manifeſta cauſſa: nam qui rarò id patiuntur, & parũ & cum cauſſa manifeſta, non habent cauſſam ità vrgentem, & valentem vt poſſint ſubitum exitium afferre; Similiter, qui ob cauſſam aliquam manifeſtam exoluuntur, ut ob inędiam, ob importunam in balneis lauationem, ob ignem accenſum ex prauis carbonibus, haud quaquam citò intereunt, etiam ſi valdè, & ſæpius exſoluantur: ſic uidemus non rarò mulieres hyſtericis affectionibus obnoxias, corripi lypothymijs, & ſyncope, nec tamen interire, quia à manifeſta cauſſa fiunt, ſcilicet ob debilitatem, aut nimiam oris ventriculi ſenſibilitatem, Verùm vbi fit ob debilitatem animalis facultatis, quæ non ſit ità conſpicua, ſecùs contingit.

Quæ, propriè vocetur mors ſubitaria.

Cęterùm quis uocetur ἐξαπίνης interitus verè non docuit Galenus; Verumtamen nec mihi placet, quod aliqui dicunt, ſubitam mortem eam eſſe, quæ fit cum leui morbo, aut cum nullo, ut apoplexia, verum exiſtimo, eam mortem ſic uocari, quæ cum timeatur, eo tamen tempore contingit, quo minus formidatur, Etenim, qui crebrò exoluuntur, & valdè, non eſt dubium, quin initio timeatur ipſis mors, ueruntamen cum ſæpius deludãtur ab expectatione mortis, incipiunt parum timere: quo fit, vt tandem aduenięns mors dicatur inopina, quaſi tunc pręter opinionẽ eueniens, Hęc aũt contingit potiſs. vbi magna eſt, ſcilicet, ubi difficiliter ab ea ægrotantes releuantur, vbi frequens, hoc eſt, ità fit vna poſt aliam, ut exiguum temporis interuallum intercedat inter vnam, atque alteram exolutionem, ubi nulla eſt cauſſa, quæ ſignis valeat cognoſci:

gnoſci: tunc enim magna ſit cauſſa oportet, quæ latens ſenſum, & rationem ægrum nihilominùs ad tantam viriũ ruinam perducit; Cęterùm hic tria occurrunt problemmata, vnum eſt, an uerum ſit quod ſcribit Auic. facilè pueros, decrepitos, & conualeſcẽtes ſyncope, quæ eſt viriũ exolutio, tentari: nã de cõualeſcentibus aliquibus verum uidetur, vt de decrepitis, ſed de pueris non id eſt ità experiẽtia compertum, Alterum problema eſt, quare ſi exſolutio eſt uirium pręceps ruina, non omnes morientes priùs exſolutionem patiuntur, cum tamen ſemper in ijs uires plerùmquè priùs deficiant, aliòquin mors non fit. Tertium cur mulieres, & quibus primum ſanguis mittitur, adeò facilè exoluuntur. Ad primum dicere oportet Auicennam, non de omni uirium exſolutione uerba facere, ſed de ea, quæ fit per ſpirituum diſſipationem: quæ, & ratione ætatis fit in pueris maior, ut proptereà ipſis denegata ſit à medicis miſſio ſanguinis, & ob lumbricos à quibus frequenter conſueuerunt uexari, & licet Hipp. 1. aphor. dixerit ſenes facilimè ieiunium ferre, vt propter hoc ipſi videantur minùs obnoxij exolutionibus, id tamen de uiridi ſenectà intelligendum eſt, non de decrepitis, de quibus locutus eſt Auicennas: quod ſi non cadunt in huiuſmodi ſymptoma, eſt potiùs ob ipſorum prudentiam, qua omnes occaſiones mali deuitant, quàm ob naturę robur. Ad ſecundum dicendum eſt morientes non ideò exolui omnes, quia uirtutes ipſis paullatim deficiunt, non autem affatim, nam (ut anteà dicebam) exolutio, & ſyncope, dicuntur eſſe pręcipites, hoc eſt, cõfertim, & non paullatim factæ virium ruinæ. Ad tertium dicendum eſt mulieres ob animorum paruitatem, & omnium virium imbecillitatem, facilè incidere in lapſum virium, proptereà quod paruus eſt tranſitus, aut ſaltem minor, quàm in uiris à virium debilitate, ad ipſarum ruinam; Atque hæc eſt ratio inſinuata ab Ariſtot. 11. probl. ſect. vltimo, cur ſenes, pueri, mulieres, metuẽtes, & ſpadones emittant uocem acutam, & tremulam, quod ſcilicet paucum aerem attrahant, ac ob id celeriter vocẽ edant, quæ eſt acuta: aut uocem continere, ob debilitatem nequeant, perindè àc ubi puer, vel debilis longum baculum eleuare tẽtat. inaſsuetis autem mittere ſanguinem, concidunt uires, quia exinaniuntur ſpiritus, qui aliàs numquam fuerẽ exinaniti, imò ſunt, quibus etiam propter ſpirituum debilitatem, atque paucitatem ſemper dum phlebotomantur exolutiones contingunt, maximè dum ijs erectis, aut ſedentibus, hæc operatio adminiſtratur: Itaque eſt hæc ſententia primum utilis ad prædicendam mortem, eſt etiam propter curationem, aut potius præſeruationem; quoniã ubi medicus uidet frequentari exolutiones, ſeſe parat ad uitandam mortem frictionibus, ligaturis, irrigationibus aliiſquè pręſidijs ſpiritus recreantibus, atque facultates robuſtas conſeruantibus.

Primum problema. *Secundũ.* *Tertium.* *Solut. Primi.* *Sol. ſecundi.* *Sol. tertij.*

---

42 *Soluere morbum, quem apoplexiam vocant, fortem, impoſſibile; debilem verò non facilè.*

ET ſi in multis differat apoplexia ab exolutione, in eo tamen utràquè conueniunt, quòd uires amittuntur, & quod repentè occidunt, ut hac ratione uideantur ambo ſimul connecti, atq; etiam ſubſequens, ut monſtrabitur, quandoqui-

doquidẽ oẽs loquuntur de repentina morte; Eſt aũt dogma progn. quemadmodũ pleraq́. huius libri, & diuiditur in duas partes, quarũ prior eſt (*Apoplexiam fortem ſoluere eſt impoſſibile.*) Scđa uerò: (*Debilem verò nõ facilè*) Corn. Cel. lib. 2. c. 8. de hoc morbo loquẽs ità ſcribit, *Iſquè morbus mediocris, vix ſanatur, vehemẽs ſanari nõ poteſt*, Iã uerò circà primã partẽ uidendũ eſt, quid ſit apoplexia, quæ cauſſæ, quis locus affectus, quot eius differentię, & cur magnã ſit impoſſibile curare. Apoplexia itaq; à Gręcis nuncupata, à Celſo lib. 2. c. 8. neruorũ reſſolutio, ab alijs Latinis propriè dicitur ſyderatio, attonitus morbus, percuſſio, ſeu perculſio, quaſi veluti fulmine, aut vi aliqua ſyderũ pculſi ſtatim cõcidant, & licet in caro, & vteri præfocatione, ſyncope, alijſq́. exolutionũ uehemẽtiũ generibus, uideãtur ægri ſimiliter affecti, quę tamen propriè uocatur apoplexia, nil aliud eſt, quàm. *Reſſolutio, ſeu paralyſis totus corporis, atque etiam mentis, vel animi ſubita.* Dixi n. reſſolutionẽ, ſeu paralyſim, quoniã (ut optimè dixit Cęlius Aurel. lib. 3. acut. c. 5.) Hip. Diocles, Praxagoras, atq; alij ueteres appellarũt paralyſim, quemadmodũ Corn. Cel. lib. 2. c. 27. vocauit neruorũ reſſolutionẽ. Dicitur, totius corporis, ad differentiam paralyſis propriè uocatæ, alterius tantum partis, aut membri; nã (ut ait Celſus, & ut habetur in lib. de diffinit. Galen. attributo (quando quis reſſolutionem alicuius partis, aut dexteræ, aut ſiniſtræ incurrit dicitur pati paraplexiam, ſeu paralyſim, & Hippoc. in prorr. & in Coacis prænot. atque alibi dicit linguam, aut crus, aut aliam partem apoplexia tentari, quãdo reſoluuntur, ſenſu, atque motu priuãtur, Dicitur *Mentis, ſeu animi*, quia ut ait Aretęus lib. 1. de acutis cap. 7. in apoplexia, & mens, & motus, & ſenſus perduntur, Vndè Tertullianus in lib. de anima ſolebat dicere paralyſim, hoc eſt apoplexiam prodigere mentem, Addo ego uocem (*ſubita*) ad differentiam multorum, qui, dum proximi ſunt morti, iacent in reliquis ueluti apoplectici; non ſunt tamen uerè, quia in eum ſtatum haud ſtatim deuenerunt, ſed paullatim, ità ut primum unam operationem, deindè aliam, atque aliam perdiderint, excepta tamen reſpiratione quę paulliſper ſeruatur, alioquin eſſet ipſa mors: Cauſſa huius immediata & continens eſt, vel repletio uentriculorum cerebri, facta ab humore uiſcido, & craſſo, ſiue ſit ſanguis, ut Auuic. 1. 3. tract. 5. cap. 12. ſiue humor melancholicus, ſiue pituitoſus, ſiue etiam craſſus, vel ipſorum compreſſio, & concluſio facta, aut à tumore inflammatorio, aut à cauſſa externa, nempè compreſione; cum. n. ſecundum medicos, ventriculi cerebri ſint officinæ, in quibus fabricantur ſpiritus, qui ſunt animę inſtrumenta, & è quibus omnis uis, & ſenſus in corpus deriuantur, certum eſt non poſſe omnem perdi, niſi magnopere uioletur ille locus, ubi uis illa manet, & efficitur: dixi autem ſecundum medicos quoniam Ariſtot. 1. ſect. problem. 9. circà finem dixit, vt habetur in context. interpretis antiqui, fieri apoplexiam ſenibus, vbi humor cõfertim diſſolutus delabitur in cor; ibiquè cõgelatur ob caloris natiui imbecillitatem, Eſt ergo locus affectus (ſecundum medicos) principaliter cerebrũ, licet poſteà per conſenſum afficiatur cor, impedito ipſius motu, ex refrigeratione; cum verò lædatur cerebrum, vt pars ſimiliaris, & ut inſtrumentalis in propoſito caſu læditur, ut inſtrumentalis, quia Cerebri uentriculi, aut opplentur, aut comprimentur, & concludentur id quod uoluit intelligere Gal. in com. quando dixit omnem apoplexiã fieri nequeũte animali facultate ſeipſam infer-

De Apoplexia.

Quid ipſa ſit.

Eius cauſſæ.

Ariſtotelis opinio de cauſa apoplexię.

Sedes affecta.

nis partibus cõmunicare,uel ob aliquã phlegmonoſam diſpoſitionẽ ipſum cerebrũ occupantẽ,quæ,ſ.uentriculos cõprimat, & cõcludat, uel ob pituitoſum ſuccum uentriculos cerebri õpplentẽ:& dixit pituitoſum,quia ſemper hic adeſt ,uel ſolus,uel alijs humoribus mixtus, nec ualet,qđ Galen.4.de loc.aff.7. videatur ſtatuere locum affectũ eſſe totũ cerebrũ, quoniã ad totius, ſequitur etiam partium

Eius differentiæ. affectus: Vnde differentię duę ipſius apoplexię oriũtur,ex paſſione diuerſa ipſius cerebri, atque ipſius cordis: quoniam ſi cerebri ventriculi penitùs oppleantur ab humoribus uiſcidis,& craſſis,necnon cor inſigniter uioletur,ità ut nequeat moueri ,neque refrigerari, quẽadmodũ ipſi neceſſe eſt, ac propterea valdè ſit impedita reſpiratio ſit apoplexia,quę ab Hipp. hoc in loco vocatur ἰσχυρὰ ſeu fortis,& magna,in qua ægri vix reſpirare deprehenduntur. Sin uerò locus cauus nõ ſit penitus repletus,nec ità læſum cor,vt difficilima fiat reſpiratio,oritur altera differẽtia,quæ vocatur ab Hip. apoplexia ἀσθενὴς, ideſt imbecilla, ſiue parua,atque haec in re potiſſimũ differt apoplexia,ab altero ſimili affectu, qui à Gręcis dicitur κάρος,à noſtris veternum,in quo ægrotãs eſt priuatus ferè omni ſenſu,& motu,nec

Cur fontis apoplexia ſolutu difficilis. tamẽ ſit vllo modo reſpiratio difficilis: Ex hoc igitur diſcurſu licet colligere verã rationem propter quam impoſſibile eſt ſoluere apoplexiã fortem, quæ in tribus potiſſimum ſita eſt, Vno, quia duo fontes principales totius vitę inſigniter læſi ſunt, nẽpè cerebrũ, & cor, quod nullum affectum uiolentum diù ſuſtinere poſſe dixit Ariſt. quarto de partibus animalium tertio. Altero, quia omnes corporis operationes nequeunt tolli, niſi à potentiſſima cauſſa, quæ ſuperari nequit: Tertio, quia cum reſpiratio inſigniter læſa ſit, & cauſa ipſa lędens ſit craſſus, & lentus humor, qui non niſi longo tempore vincitur, nõ poteſt cor expectare huiuſmodi tempus, cum egeat irrequieto, & libero motu, quo ſit, vt neceſſariò prius

Dubitat. deficiat, quàm inimica cauſſa tollatur, Sed hoc in loco dubitatur, utrum uerum ſit impoſſibilem penitus eſſe curationem fortis apoplexiæ,quandoquidem expe-

Altera Dubitat. rientia comprobatur, etiam aliquos ſeruari,qui uix reſpirationem habent, ut teſtatur quoque Auicenna prima tertij tract.5.cap.12. Præterea dubitatur qui fieri poſſit, vt ſeruetur reſpiratio,quæ ſit operatione muſculorum,quorum uis motrix à cerebro dependens omninò extincta uidetur, ità ut aliqui pro mortuis ſint ad ſepulturã elati, cũ tamẽ adhuc viuerent: propter quod referũt Auic.atq; alij Arabes,lege cautũ eſſe,ne huiuſmodi affecti, ad ſepulturam ferãtur antè ſeptuaginta duas horas, & Chriſtus hac ratione forſan voluit Lazarum reſuſcitare quatriduanum, quo omnem occaſionem auferret dubitandi, ne fortè uerus mor-

Ad Primam. tuus non eſſet, ſed apoplecticus. Ad primam reſpõderi põt dupliciter,uno modo quod hoc uerbũ λύειν,i.ſoluere accipi põt,uel prò integra ſolutione,ità ut æger ad priorẽ integrã ſanitatẽ redeat,uel prò liberatione à morte:ſi primo modo intelligatur uerus eſt aph. quod,ſ. impoſſibile ſit,Ità ſolui apoplexiã, vt priſtina ſanitas reſtituatur, ſiquidẽ ſemper in alicuius partis reſſolutionẽ deſinit affectus: ſin aũt ſecundo modo capiatur,non eſt uerũ impoſſibile eſſe, quia ut teſtatur Auic. aliqui apoplectici in quibus nullũ apparet reſpirationis veſtigiũ,(qđ eſt ſignũ apoplexię fortis,(ab interitu eripiũtur. Aliter reſpõderi põt vocẽ ἀδύνατον haud ſigni-

Altera Solutio. ficare cõſumatã impoſſibilitatẽ: ſed extremã difficultatẽ, quę ità eſt,ut rariſſimè ſecùs cõtingat,& licet Aui. dicat ſe plures uidiſſe reuiuiſcẽtes,& ſanatos,in qbus

nullus

Digitized by Google

nullus apparebat anhelitus, ità vt viderentur mortui, attamen illa pluritas reſpectu aliorum, qui mortui ſunt, fuit potius paucitas, atque magna raritas, & perindè eſt, ac ſi diceret ſeſe non vnum vidiſſe: Ad ſecundum reſpondet Galenus in com. illud quidem mirum eſſe, ueruntamen haùd penitùs abſque ratione, quoniam ob uſum reſpirationis uitæ neceſſarium, facultas motrix relicta in neruis cogitur tantiſper muſculos omnes thoracis mouere donec, uel uita ſuperſit, uel cauſſa lædens depellatur; Et notat Galenus ſapienter omnes thoracis muſculos rarò moueri, prærerquam in magnis exercitationibus, ob uſum auctum, & in apoplexia ob facultatis motricis imbecillitatem, ſicut, & in aliquibus febricitantibus motricem imbecillam habentibus: quod enim dicebat Gentilis reſpirationem eſſe motum ex uoluntario, & naturali, ac propterea extincto uoluntario, qui fit opera muſculorum, ſupereſſe naturalem, ualdè abſurdum eſt, quoniam (ut optimè docuit Gal. lib. de motu muſc.) muſculi ſunt pura inſtrumenta facultatis motricis uoluntariæ, ſicuti villi ſunt inſtrumenta facultatis naturalis, undè non poteſt ullus motus naturalis fieri opera muſculorum, ut fit reſpiratio in ipſis apoplecticis, atque hæc prò prima parte aphoriſmi. Nunc uenio ad ſecundam, prò qua illud memoria eſt repetendum (quod retrò dicebam) Hippocratem duas tantam feciſſe Apoplexiæ differentias fortem, ſcilicet, & debilem: Verum Galenus, & ſequaces huiuſcę debilis, duas ſpecies nobis propoſuerunt, ità ut tres fecerint omnes, ſecundum uarietatem reſpirationis ſignificatas, in priore enim quę eſt fortis, non modo reſpiratio eſt lęſa, verum penitus extincta uidetur, adeò vt medici ad diſtinguendam ipſam à morte excogitarint diuerſos modos, vt apponendi candelam accenſam ori, cyathum plenum aqua thoraci, atque ſimilia: ſecunda ſpecies eſt, in qua reſpiratio quidem conſpicua eſt, at ità difficilis, vt inter reſpirandum edant ſonitum, qui ſtertor dicitur. Tertia eſt in qua reſpiratio quidem aliqua ex parte difficilis eſt, uerum abſque ullo ſtertore, & ordinata: Hęc poſtrema difficilis quidem ſolutu eſt, ſed minimè aliarum: ſecunda uerò difficilior hac, de qua loquens hic Hippocrates dixit non eſſe facilè eam ſoluere; Cur autem dixerit potius non facilè, quam difficilè, puto ego id feciſſe, quia ſub nomine debilis apoplexiæ, voluit comprehendere duas ſpecies, quarum vna eſt difficilis, altera uerò facilis, vndè vtraque ſimul complexa, iure poteſt appellari non facilis. Cauſſa porrò ob quam neutra debilium ſit facilis ſolutu, eſt tum quia præcipuum uiſcus (quale eſt cerebrum) patitur, & omnes paſſiones partium principalium magni morbi ſunt (vt Gal. declarauit quarto & ſextò meth.) tum quia in utriſque læſa eſt reſpiratio, licet non ità inſigniter, vt in priori, tum denique quoniam ſecunda ſemper deſinit in aliquam paralyſim, tertia uerò, etſi non ſemper ſoluatur cum paralyſi alicuius partis, ſemper tamen ſolet aliquod membrum debile relinquere, & eſt quando, uel cum exiguo, & minus craſſo humore efficitur apoplexia, vel ex ſola uentriculorum cerebri compreſſione, facta tam ab interna, quàm ab externa cauſſa. Hæc itaque eſt recta propoſiti aphoriſmi intelligentia, cuius utilitas eſt, tum in prognoſtico faciendo, tum etiam in curatione, quia ubi medicus certus eſt primã apoplexię ſpeciẽ eſſe, debet omninò ab ea tractanda deſiſtere, iuxtà præceptum Hipp. in lib. de arte, ubi deploratos non eſſe curandos monet, cognoſcitur autem ea ſignis propoſitis, prò cognoſcenda re-

Ad ſecundum.

Cõtrà Gentilem.

Apoplexię ſpecies quot, & quales.

ſpiratione:& licet Razes 9.ad Alman: videatur tradere modum curandi omnem apoplexiam, attamen id potiſſimum videtur reſpexiſſe,quando non ità certa eſt cognitio ipſius: præterquam quod ibi purè Empyricum agit, Sed vbi eſt ſecunda ſpecies,tũc medicus debet omni conatu curationem aggredi, atque ſtatim ad magna præſidia deuenire, cum magnus morbus ſit, & reſpiratio difficilis, cui niſi ſubueniat, ſtatim penitùs tollitur.

---

43 *Strangulati, ac diſſoluti, nondum mortui, non referuntur, quibus ſpuma circà os fuerit.*

PVTANT aliqui connecti hos duos aph.ſ. antecedentem, & præſentem, quod in ſuperiori locutus ſit de ſyderatione lethali, nunc, quæ ſit ſyderatio ſcilicet ſtrãgulatio, doceat: Sed nugę ſunt, quoniã multum intereſt inter eos qui apoplectici moriuntur, & inter eos, qui laqueo ſtrangulati, atq; deindè à laqueo diſſoluti, nihilominus intereunt, de quibus loquitur Hipp. Nam & Celſus lib. 2. in fine cap. 8. hunc locum interpretans dixit; *Neque is ad vitam redit, qui ex ſuſpendio, ſpumante ore, destructus eſt*; quaſi, & ipſe putarit, non de alijs eſſe locutum Hippoc. quàm de illis, qui laqueo ſtrangulantur, vt denotat etiam uox ab

Quæſitũ. Hipporate vſurpata καταλυομένων, Sed dicet aliquis, ad quid Hipp. de ſuſpenſis

Reſp. ſermonem interſeruit inter morbos; Duobus modis huic quæſito reſponderi poteſt, vno modo Aphoriſmis (vt notat etiã Gal.) multos perperàm eſſe interſertos, atq; ſine vllo ordine, quod cõtingit, quia in aduerſarijs etiam Hippocratis (vndè aphoriſmi ſunt deprõpti) ità erãt omnia indiſtinctè cõſcripta, & locata: Alio modo reſponderi poteſt tempore Hippocr. id in vſu fuiſſe poſitum, vt ſerui ſuſpenderentur ira, vel terrore, quos deindè detrahebant è ſuſpendio, & medicis curandos dabãt, imò & erant ſerui, ſpõtè id agẽtes, vt ſunt hodie aliqui deſperati, & melãcholici, qui id faciunt, contrà quos leges diriſſima ſuplicia conſtituerunt: id quod uerũ eſſe deprehenditur ex Aetio lib. 2. apud quem habetur curatio eorum, qui è ſuſpendio, ſunt detracti, vt igitur Hip. doceret quorũ ſuſpenſorum ſpes eſſet habenda, & conſequenter curatio ſuſcipienda, hanc ſententiam poſteris voluit relinquere, ſcilicet eorum eſſe ſpem aliquam habendam, quibus non eſt ſpuma circa os, contrà deſperandum de illis, neque curatio amplectenda; qui habent ſpumam circa os: Poſtquam autẽ conſtat vnicuique, quid ſit ſtrangulari, & quid καταλύεσθαι, ſeu à laqueo diſſolui, reſtat tantum vt uideamus, quomodo efficia-

Spuma quid, & quo modo generetur tur ſpuma, & cur ubi ſpuma circà os apparet, nulli ex his reuertantur ad uitam; ἀφρὸς, ſiue ſpuma, nil aliud eſt, quam corpus quoddam ex multis bullis conflatum, bullæ uerò à Græcis πομφόλυγες dictæ, ſunt tumores aquei flatu repleti, vt docuit Hipp. lib. de flatibus. Iam verò ad generationem ſpumæ non modo neceſſe eſt, vt conueniant ſimul humor, & flatus, verũ opus eſt, ut humor ſit paulliſper lentus, & craſſus, alioquin flatus ipſi immixtus ſtatim exiret: Flatus autẽ generatur, & miſcetur aquę partim motu, vel materiæ, uel flatus, vel vtriuſq; (quẽadmodum videmus in mari, & albuminibus ouorum, quę cum humida ſint, vi-

ſcida, atque craſſa, ubi uehementer agitantur ſpumam, atq; eam durantem efficiunt, ſecùs quam in aquis fluminum, quæ quòd ſint tenuiores, non diù ſeruant ſpumam ex motu, quemadmodum marina) partim fit feruore, ſeu calore magno, ut uidemus in lebetibus aqua repletis, ac feruentibus, in quibus fit copioſiſsima ſpuma, quamquam, ſi rectè rei natura aduertatur, nec ſine motu caliditas ſpumam efficit: Sic quoque conſtat, cur iratis animalibus, & hominibus deſtillationes patientibus, fiat ſpuma, ſcilicet fracta, agitataq́. pituita, &c. flatu repleta ſimiliter patet, cur hieme minus fiat ſpuma in aqua bulliente, quam ęſtate, quod dixit Ariſtot. 24. ſect. prob. 6. Cęterum quod in laqueo ſuſpenſis generetur ſpuma, non tantum eſt, ob calorem cordis immenſum, ſicuti putarunt nonnulli, uerumetiam ob uehementem motum, Etenim ubi quiſpiam laqueo ſtrangulatur, duo efficiuntur unum eſt, quòd frigidi aeris ingreſſus ad cor impeditur, quo ipſum priuatum maximè flagrat, ac ob id copioſos halitus generat, Alterum eſt, quod iſti copioſi halitus, cum liberè extrà prodire inhibeantur, propulſi à corde, maxima ui erumpere nituntur, qui tandem in os perlati ibiq́. ſaliuæ, aut pituitę, magno impetu immixti ac eam agitãtes ſpumã faciunt, pindè ac ſaliuoſi dum multum, & cum impetu loquũtur, ac equi currentes, aut alioquin magnopere moti, ſpumam copioſiſſimam circà os habent: quemadmodum etiam ait Galenus contingere ira percitis, qui dum præ libidine, aut Zelotypia in iram accenduntur, ori ſpumam obducunt, Et certè id contingit his, quod ſcribit Ariſtot. 24. problem. 9. euenire lenticulæ, & argento bullientibus, quæ ἐκπαφλάξουσι, hoc eſt extrà uas, ſpumam proijciunt, quoniam craſſum ius, retinet calorem, & halitus, ità ut hi magno impetu exitum quærentes, ipſum humorem ſpumantem longè, lateque proijciant, ſic enim halitus cohibiti intrà humorem ex laqueo, magna ui deindè erumpentes, ſpumam extrà os proijciant. Cum itaque hæc ſit cauſſa, cur in ſuſpendio ſtrangulatis ſpuma ſuboriatur, nunc uidendum ob quam cauſſam nulli ad uitam redeunt, quibus huiuſmodi ſpuma circà os oboritur, Sed priuſquam hoc examinemus uidendum eſt, an hoc ità perpetuò uerum ſit, quemadmodum uidetur teſtari Hippoc. nam Galen. uidens experientia comprobari ſtrangulatos, etiam cum ſpuma circà os ſeruari, dixit ſententiam Hippocratis non eſſe vniuerſaliter ueram, ſed ex ijs eſſe, quę ut plurimum contingunt: nam in Epilepſia fieri ſpumam circà os, &c. tamen plurimos redire non eſt dubitandum. Cęterum alij Galenum coarguentes dixerunt, aliud eſse ſpumam fieri circà os, aliud fieri in ore; circà os ſi fiat, neminem prorſus ſeruari, atque ità eſſe præſentem ſententiam intelligendam, ſin autem fiat in ore, non ità eſſe veram, quin interdum ſecùs contingat; Rationem autem huius diuerſitatis adſignare conati ſunt, quod vbi eſt circa os, non fit ex pituita, vt in Epilepſia: Sed ui ingenti pulmonis, & cordis expellentium ſpiritus uitales, quibus conſumptis, non apparet in ore ſpuma, ſed extrà tantum conſeruatur, ſicquè neceſſariò vita tollitur. Sed hæ nugæ ſunt, quoniam numquam ſpuma uidetur, niſi circà os, propter cauſſam retrò allatam, imò Epileptici, qui ferè ſemper redeunt, cum habeant dentes ſtrictiſſimos, numquam habent, nec habere poſſunt ſpumam niſi circà os, & intrà os pauciſſimis uidetur, imò uideri non poteſt. Quare multò ſatius eſt dicamus cum Galeno, quod etiam ſcripſit Cornelius Celſus lib. 2. cap. 6.

Cur in laqueo ſuſpẽſis ſpuma generetur

cap. 6. coniecturalem eſſe medicinam, rationemquè coniecturę talem eſſe, vt cum ſæpiùs aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos: quod idem dicendum eſt de Hippocratis aphoriſmis, qui cum in pauciſſimis fallanr, in pleriſquè veri comperiantur, non propterea abijciendi, aut repudiandi ſunt, quod aliquando non ueri inueniantur, ſi per innumerabiles homines reſpondeant: nam ſpes quandoquè fruſtratur, & moritur aliquis, de quo medicus primò ſecurus fuit, quæquè medendi cauſſa reperta ſunt, nonnunquam in peius aliquid conuertuntur: Nec Hippocrates hic loquitur de Epilepſia ſed de his, qui laqueo ſuſpenduntur, vel, qui ſtrangulati ſunt morituri: quamquam poſſumus etiam de Epilepſia dicere, in ea non fieri ſpumam veram, ſed corpus quoddam bullis aliquatenùs refertum ſpumam æmulans. Porrò cur huiuſmodi ſignum

Cur ĩ ſtrãgulatis ſpuma circà os, ſit lethale ſignum.

vſque adeò ſit exitiale, explicuit rationem accuratiſſimè Galenus, quando dixit id fieri, quoniam pulmo vim ingentem patitur, ob caliditatem ex corde in ipſum propulſam, adeò vt lethale ſignum ſit, tum ob feruorem caloris, tum ob magnum ſpirituũ motũ, tum ob eximiam ipſius pulmonis contentionem, à quibus omnibus efficitur ſpuma; quod tamen ità certum accipiendum eſt, vt in plurimis reſpondeat, cuiuſmodi aliàs conſueuiſſe loqui Hippocratem monſtrat idem Galenus; Patet itàque, ut etiam anteà dicebam, vtilem eſſe aphoriſmum, tum ad prædictionem faciendam, tum etiam ad decernendum de ſuſcipienda, vel dimittenda curatione.

---

44 *Qui natura admodum craſſi ſunt, citiùs intereunt, quam qui graciles.*

STVDIOSI continuandi omnes aphoriſmos, dicunt Hippocratẽ in hoc aphoriſmo pergere in inchoatis comparationibus rerum præternaturaliũ cum naturalibus: Ego verò dico (ſi vlla eſt excogitanda continuatio) hanc

Continuatio.

probabilem poſſe afferri, quod craſſi naturaliter obeant, (ut uidebitur) quaſi ſtrangulati, & citò: àc propterea poſt ſtrangulatos præternaturaliter, de craſſis, qui quaſi naturaliter ſtrangulantur, loquatur: Nam Cornel. Cel. lib. 2. c. 1. hanc ſentẽtiam interpretans, ità ſcribit. *Obeſi plerumquè acutis morbis, ob difficultatem ſpirandi ſtrangulantur, ſubitoquè ſæpè moriuntur:* Quod in corpore tenuiore uix euenit; itaque duplex ſimilitudo cum præcedenti: & quod in utroque de ijs, qui citò, & de ijs, qui ſtrangulati moriuntur, tractetur: Verum ut cumque ſit, ſententia præſens eſt purum dogma prognoſticum, & ſimplex eſt, ac indiuiſibi-

Scopus.

lis, cum nil aliud dicat, quã obeſos gracilibus, nõ eſſe uiuaciores, quaſi dicat cum ſtrangulati non redeant, propterea etiam craſſi ſtrangulati, citiùs pereunt, quàm graciles, Videndum, igitur qui ſint apud Hippocr. παχέες σφόδρα, ideſt valdè craſſi, qui ſint ἰσχνοί: & cur illi, iſtis citiùs moriantur: Παχέες, ſiue craſſi duplices ſunt, alij qui oſſibus, & carnibus corpora habent ampla, & procera, alij qui pinguedine: de prioribus planè non loquitur Hippo. quoniam (vt dicebat Ariſt. 5. prob.) Carnes diutiùs reſiſtunt cauſſis colliquantibus, quàm pinguedo, vt propter hoc huiuſmodi craſſi diutiùs viuant: nec obſtat qđ Cæl. Aurel. in fine quinti diutur. recenſeat πολυσαρκίαν, ideſt carnis multitudinem inter morbos, quoniam

niam abutitur uoce pinguedinis ex inſcitia. Cæterum de pinguedine alia eſt ratio, atque de his loquitur Hippocr. & Celſus iure tranſtulit obeſos, vt doceret ſenem loqui de craſſitie cauſſata à pinguedine. Qui autem ſic craſſi ſunt, ut dicit Hipp.2.Epid.1. habent uenas, uentres, & oſſa patua, ſicuti tenues: contraria ſunt autem craſſis, cunctа pinguedine obducta, itа ut nequeant operari quẽadmodum deceret, neque etiã generare, ut ait alibi Hipp.& cum eo Ariſt. cuiuſmodi diſpoſitio reponitur à Gal.13. methodi inter morbos, qualis fuit Nicomachus Smyrnęus, qui itа pinguis erat, vix vt ſeſe mouere, podicique manum apponere ualeret: Atque huiuſmodi corpus craſſum uocabat Pythagoras carcerem, & Auicennas.7.4.cap.4. cap.de ping. Iam uerò craſſities hæc duplex eſt vel ſecundum naturam, uel aquiſititia: & quãuis utraque ſit uitæ producendæ contraria, magis tamen eſt ſecundum naturam, de qua loquitur Hipp.& quæ ſequens frigidam potius, quam calidam temperiem, paucitatemquè ſanguinis, & conſequenter caloris habet coniunctam, ſummo iure breuitatem uitæ facit; Et cum uox ταχυθάνατος, qua hic utitur Hipp. ſignificet (ut dicebam) & qui breuiore tempore viuunt, & qui celeriùs (hoc eſt) minori temporis interuallo moriũtur, utroque modo uera eſt Hippoc. ſententia, quia pingues non ſolum breuiori tempore uiuunt, uerum etiam ubi moriendum eſt ſibi, citiùs id faciunt, ideſt paucioribus diebus, cum etiam aliqui repentè intereant, & ferè ſemper ſtrangulati, ut Celſus interpretatur. Contrà autem graciles natura, cum habeant uenas & cauitates amplas, propterea què maiorem ſanguinis, & natiui caloris copiam, conſequenter longioris ſunt vitæ, atque dum mori debent, tardiùs ſemper ſeſe expediunt, quod certè haud uerũ eſt de gracilibus præternaturam, qui cum fiant tales plerumquè ob vitæ errores, aliauè accidentia, ſi quid boni à natura habuerunt, id totum perdidere. Atque hæc eſt integra præſentis aphoriſmi ſententia. Circà quam duo occurrunt contemplatione digna, vnum eſt an verum ſit pingues eſſe vitæ breuioris, quam graciles. Alterum eſt, ſi id ſit uerum, quę nã ſit uera cauſſa, propter quam obęſi citiùs intereant, graciles verò ſeriùs. Circà primum videtur dubium quia cum, (vt ait Galen.) optimus omnium habitus ſit εὔσαρκος, & σύμμετρος, ad hunc proximiùs uidetur accedere pinguis, quam gracilis, quia vt liberalitati prodigalitas, (quemadmodum ait Ariſtot.) eſt propior ſic εὐσαρκίᾳ, videtur propinquior habitus plenus carne, & pinguedine, quam vtriſque priuatus: ſecundo vbi eſt plus ſanguinis pinguioris, & dulcioris, ibi eſt maior cauſſa diuturnitatis vitæ, vt oſtendunt etiam arbores, qui reſinoſi, & pingues ſunt, ac propterea diutiſſimè viuunt, vt Pinus, larix, & ſimiles, At pingues tales ſunt, cum pinguedo fiat ex eiuſmodi ſanguine, atque etiam à calido, ſicut cenſuit Ariſtot. igitur uidentur pingues eſſe viuaciores. Poſtremò corpora pinguia (ut ait Galenus in comm.) habent uiſcera, & omnes partes magis tectas, ut ob hoc difficiliùs lædantur ab externis cauſſis, quæ cum innumeræ ſint, facilè poſſunt breuiorem uitã reddere, ſicut dicebat Hip.6.Epid.ſect.5.tex.20.de dięta imbecilla, quam ſcripſit breuem uitam facere, & ſi optimũ eſt ad coctiones peragendas habere uentrem carnoſum, & pinguem, quã excarnem & tenuẽ, pari ratione dicendum eſt pingues, in quibus ſemper uenter eſt craſſus, & pinguis, eſſe viuaciores gracilibus, quorum ventres ſunt tennes excarnes, & conſequenter imbe-

An pingues ſint vitæ breuioris, & cur.

Imbecilli; At contrà hæc argumenta eſt præſens Hippocratis determinatio, ab omnibus poſterioribus confirmata: Prò cuius controuerſiæ reſſolutione, confugiendum eſt ad ipſam rei naturam, quę eſt canon omnium diſputationum: cum autem de uita, ac morte diſputetur, videre oportet in quo conſiſtat mors, & uita. Hip. 6, Epid. com. 5. tex. 5. & primo de dieta dicit, corpus diſponi, ut animam, atq; hanç augeri, uſque ad mortē, qđ ſi igniatur morbo, corpus perire; & in lib. de Carnibus, ſeu de principijs initio dicebat, calidū innatum eſſe, quid immortale, cunctaquè intelligere uidere, & audire, Ex quibus omnibus uidetur, eam ſemper fuiſſe Hippoc. ſententiam, hanç animam, quæ eſt uitę author, aut nihil eſſe aliud quam ipſum calidum natiuum, aut nunquam eſſe ſine ipſo, ità vt tandiù ſuper ſit anima, & uita, quamdiù ſupereſt ipſum calidum innatum, non modoquè in animalibus, uerum etiam in plantis, atq; ſtirpibus id uerum eſse, cū tunc quodlibet corpus dicatur extinctum, & uita priuatum, cum calido extincto frigus ſuccedit, Quoniam uerò (ut optimè dixit Galenus) calor natiuus, inſtar ignis, duos motus perennes haber, alterum deorſum, quo attrahit alimentum, alterum ſurſum, quo fuliginoſa excrement. expellit, hinc fit, ut prò ſui conſeruatione egeat externo aliquo nutrimento, quod humidum eſt, atque frigidum, etenim etiam frigido ali, & corroborari natiuum calorem, dixit Hippoc in lib. de genit. Iam verò, vt diù caloris actio, & ex humido nutritio (quę eſt vita) pdurare queat, opus eſt, vt humidum (quemadmodum ait Ariſtot. lib. de longit. & breu. uitæ) tres habeat condiciones, ut ſit copioſum, ut ſit purum, atque vt ſit viſcidum, quæ cum in homine, atque Elephante magis quàm in vllo alio animali comperiantur, hinc fit, vt hæc ſint cunctorum animalium uiuaciſſima, quemadmodum inter plantas quoq;, illæ viuunt diutiſſimę, quarum humidum copioſius, purius, & viſcidius exiſtit, vt reſinoſæ omnes, qualis pinus, cedrus, platanus, larix. Itaque vbi humido deſunt huiſmodi conditiones fit, ut citiùs conſumatur calor, àc cōſequenter vita finiatur: modus uerò, quo cōſumitur calor & extinguitur triplex nobis relictus eſt ab Ariſtot. in prob. à Theophraſto lib. de igne, à Galeno, cap. 6. lib. de rig. & trem. vnus eſt διὰ σβέσιν, ideſt per extinctionem, quæ fit à frigido nimio, alter διὰ τὴν μάρανσιν, quando ſcilicet deficit, ob inopiam alimenti, ſcilicet humidi, Tertius διὰ τὴν πνῖξιν, ideſt per ſuffocationem, ob quam impedito ipſi calori vtroque motu prędicto, ſequitur ipſius extincto, & ſubindè mors; His de vita, & morte conſtitutis, modo repetendum eſt Tria eſſe corporum genera, ſcilicet εὔσαρκον, ideſt bonæ carnis, & commoderatum. παχύ, ideſt craſſum, & ἰσχνοί ſeu gracile: Εὔσαρκον, eſt omnium aliorum optimum, proptereàq; viuacius, quod eius calidum ſit commoderatum, & humidum tres illas conditiones requiſitas habeat, Cęterum pingue natura, & tenue, ſeu gracile diſcedunt ab eo, alterum per exceſſum humidi, alterum per defectum: Exceſſum appello humidi copiam, ſed abſque puritate, & debita viſciditate, cum pinguedo humidum aereum habeat, vt oſtendit eius ſuper aquam elatio; nec ità purum ſit quemadmodum deceret. Contrà corpus gracile habet minus quidem humidi aerei, ſed plus aquei, & uiſcidi, aç purioris: quo fit, ut corporibus pinguibus ratione copiæ calor ſuffocetur facilè, ſicut ignis à multitudine lignorum, vndè dicebat Ariſtot, hac ratione, oues nimis obeſas, citò perire, ratione etiam impuritatis,

Hippocratis de anima opinio.

Natiuus calor quot habeat motus.

Humidi, quò vita diuti⁹ protrahatur condiciones.

Calor quot modis extinguatur.

tatis,

Digitized by Google

tatis, & tenuitatis velociter conſumitur, & contabeſcit, atque hoc ſicuti verum eſt de morte naturali, pariter, & de præternaturali, & à morbis facta eſt exiſtimãdum: quandoquidem, ubi inualeſcit febrilis, & igneus calor, ſeu præternaturalis ab eo facilius conſumuntur corpora pinguia, tum rationibus antedictis, tum quia maiores putredines in ipſis concipiuntur, quàm in gracilibus: Quare, ſi cętera ſint paria, comparatione corporum obęſorum, & gracilium, ſemper illa citiùs intereunt, quam hæc, ſiue de naturali, ſiue de præternaturali interitu loquamur: Vndè facilè patet, qua ratione citiùs intereant pingues, quod erat tertio loco propoſitum, & quid ſit reſpondendum ad principalia argumenta, quia, tametſi plus humidi, & plus ſanguinis in pinguibus appareat, nihilominùs id ob copiam, eſt ipſi calori natiuo improportionatum, & fluidius, ac impurius, quàm protrahendæ vitæ conueniat. Nec valet quod pinguia ab externis cauſſis tutiora ſint, ob tegmen uiſcerum naturalium, quoniam multò plus internis mortis cauſſis exponuntur, ut monſtratum eſt. Et ſemper, cæteris paribus, plus valent deſtruere cauſæ internæ, quam externæ: Igitur, & vera eſt Hippocratis ſententia, & maximè vtilis, non tàm ad præſeruationem, quàm ad prædictionem: ſiquidem vbi corpora nimium pingueſcunt, docetur medicus prò ipſorum uita diutiùs protrahenda, eſſe illam obęſitatem compeſcendam, uictu, exercitationibus, aliiſq; auxiliis ab Hippocrat. nobis monſtratis in lib. de diæta, & de ſalubri diæta.

---

45 *Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum, & locorum; & victum quoque liberantur.*

SI hic aphoriſmus, ab Hippocr. fuiſſet ſtatim poſt apoplexiam ſubiunctus, poſſet afferri ea connexionis ratio, quam aliqui excogitarunt, ſed cum inter illum, & hunc alii ſint aphoriſmi interpoſiti, nõ eſt, ut earum opinionem ſequamur: at illud eſt ſatis dixiſſe, ſemel uoluiſſe Hippocratem in hoc ſecundo libro aphoriſmorum, medicorum ingenia exercere, in uariorum affectuum prędictionibus noſcendis, & faciendis, inter quas eſt præſens ſententia, quæ prognoſtica, & ipſa eſt, atque ſimplex ſine ratione, nec aliud continet, quàm quod puerorum Epilepſiæ remouentur mutationibus ætatis, locorum, & uictuum: Vt autem deueniamus ad ipſius examen prius, illud quærendum eſt, cur Hippocrates mentionem duntaxat facit Epilepſiæ iuuenum, ſeu puerorum: nam utrumque ſignificare poteſt uox νέος, non autem aliarum ætatum, nec aliorum morborum qui curātur mutatione ętatis, de quibus locuti ſunt Hippocrates, & Gal 6. Epid. ſect. 5. tex 5. vbi dicebat morbos connutritos in ſenectute ſolui: ſimiliter quęrendum, cur mutationem temporum non recenſuit quoque inter cauſas mutantes morbos, quandoquidē lib. de aer. aq & loc. atq; in Epid. & alibi, tantum tribuit temporum mutationibus, vt dixerit ab iis fieri morbos, & non rarò eoſdem pręſertim longos curari: quod etiam dixit lib. de natura humana, ſcribens morbos antecedentium tempeſtatum, à ſubſequentibus finiri: Quod ſpectat ad primum ea fuit perpetua Hippocratis, atque laudabilis conſuetudo, ut quan- *Quæſitū primum.* *Alterum quæſitum.* *Solut. Primi.*

Z do vno

do vno exemplo, vult plura ſimilia docere, illud ſemper capiat, quod frequentiùs, aut difficiliùs, aut notiùs eſt. Vndè cum in præſenti docere nos vellet, quantum in morborum curatione referant mutationes ætatis, regionis, & victus, prò exemplo aſſumpſit Epilepſiã, quæ eſt morbus omnium ferè difficilimus, atque etiã Iuuenib. frequẽtior, quã alijs ætatibus; quaſi dicat, ſi in hac ægritudine difficili tantum poſſunt prædictæ mutationes, multò magis poterunt in leuioribus: & quod frequentius huiuſmodi ægritudo contingat iunioribus, rariſſimè autem ſenioribus, & vſu compertum eſt, & euidenti ratione confirmatur: cum à cauſſis humidis internis oriatur, cuiuſmodi ceſſare, aut ſaltem imminui conſueuerunt poſt vſum veneris (moderatum tamen) cum ab immoderato potiùs generentur, & augeantur: accedit etiam, quod ſi quandoquè fiat epilepſia in ſenectute, haud quaquam eſt expectanda illius ſolutio à mutatione ætatis, cum parua fieri poſſit in ætate iam confecta: Ad aliud verò de mutatione temporum, Aliqui uidentes difficultatem addiderunt contextui Hippocratis uocem *temporum*, quibus fauent nonnulla exemplaria Græca, in quibus loco χωρίων, legitur ὡρίων, καὶ τόπων, ideſt tempeſtatum, & locorum: imò Gal. 5. aph. 7. citans hunc aphoriſmum habet χωρίων, καὶ τόπων, quę uoces cum idem ſignificent, aliqui nec malè crediderũt loco χωρίων, legendum eſſe ὡραίων, ideſt tempeſtatum & contextus antiquus habet etiam *tempora*: Verum alij hunc reſpondendi modum improbantes, tamquam contrarium communibus contextibus, dixerunt propterea Hippocratem non meminiſſe temporum, quoniam tam difficilis morbus nulla poteſt temporum mutatione curari, Sed nec huiuſmodi reſponſio quicquam valet, quoniam multò plus poteſt mutatio temporum, quàm locorum: ſiquidem tempora, medio Aeris, magis operantur, quam loca, & aer inter cauſſas externas maximam, & potentiſſimam agendi uim habet, cum corpora noſtra quolibet momento ingrediatur: undè ſi mutatio loci poteſt curare Epilepſiã, multò magis etiam mutatio temporum, in quibus etiam noſtra cooperantur, vt propter hoc Hippocrates iuſſerit, ea quoque eſſe obſeruanda. Ad hæc mutationes temporum ait Hipp. 1. aph. 3. & 6. Epid. 3. ſect. 2 o. pariunt morbos, ergo etiam curant, quod etiã habetur lib. de hum. & 2. de vict. ratione. Itaq; multò accommodatiùs eſt dicamus Hippocratem omiſiſſe (ſi tamen omiſit) *tempora* quoniã ea comprehendenda voluit, ſub locis; ſiquidẽ qui mutant locũ mutãt aerem, & mutatio aeris, eſt eadem cum tẽporũ mutatione, Sic enim Gal. 12. meth. & alibi loquens de indicationibus ab aere dicebat, ſub ipſo complecti, & tempus anni, atque etiam regiones. Modo accedamus ad examinanda ſingula Hippocratis uerba, & primum loquamur de Epilepſia. Quæ à veteribus uarijs nominibus appellata inuenitur. Nam dicitur ἐπιληψίη, ſiue ἐπιληψία, ſiue ἐπίληψις, quam vocem verbotenus tranſtulit Cælius Aurelianus comprehenſionem: alij vocarunt ἱεράν νόσον, vt author libri proprij, ideſt ſacrum morbum: alij νοσόν παιδιαόν, & Ἡράκλεον, i. puerilem, & Herculeum, vel vt vocant Arabes matrem Puerorum, vt habetur ab Ariſt. 30. ſection. prob. primo. Latini pleriquè dicunt morbum commitialẽ, & lunarem, vt apud Euangeliſtam: Plautus, & Iuriſperiti modo morbũ, qui inſputatur, modo ſonticum, modo caducũ: Sed dimiſſo nomine eius naturam ex deſcriptione venemur, *Eſt.n. Epilepſia*,

quædam

quædam conuulſio totius corporis, cum ſubitò caſu omnium facultatum animalium. Dicitur enim, *Conuulſio quædam*, quoniam eſt ſymptoma in genere motuum deprauatorum, ut Galenus ſecundo de ſymptom. cauſis primo, & in hoc affectu, mouentur quidem membra à facultate motrice, cum per muſculos, qui ſunt propria illius organa fiat motus hic, uerum facultas concitatur uiolenter ad mouendum, ac propterea non fit motus, ut deberet: ſed deprauatè; dicitur enim *(quædam)* quoniam non ſimpliciter eſt conuulſio, ſed eius ſpecies quædam; attamen à vera, & ſimplici conuulſione differens, quemadmodum ſingultus dicitur à Galeno quædam ventriculi conuulſio. Differentia uerò inter ſimpliciter acceptam conuulſionem, & Epilepſiam eſt multiplex. Primum in conuulſione functiones animales, & præſertim ſenſitiuæ ſeruantur, contra in Epilepſia omnes penitùs perduntur, ità vt nec etiam poſt acceſſionem memoria præteritorum malorum remaneat: Secundum eſt, quia, ſiue conuulſio ſit, ſiue conuulſiorius motus, interdum plus, interdum minus, atque etiam frequentibus acceſſionibus durare ſolet: at Epilepſia ferè ſolet per longa interualla habere acceſſiones, adeò vt interdū uix ſemel intrà annū accedat, atq; ipſa acceſsio vix vnā aut ad ſummū, alteram horam duret. Tertiū eſt, quod ſemp epilepſia fit à repletione, aut ſpirituali, & flatuoſa tantū, aut flatuoſa, & humoroſa, uentriculorū cerebri: ſi quidē ſemp fit à materia mota, quæ nequit eſſe abſq; flatu, ſed cōuulſio, fit ēt ab intemperie ſicca, Quartum quod epilepſiæ origo propriè eſt in uentriculis ipſius cerebri, conuulſionis autem in neruorum origine, adeò vt his omnibus appareat manifeſtè, differentiam eſſe inter Epilepſiā, atque eum affectum, qui à Græcis dicitur σπασμὸς, à Latinis conuulſio, ſicut etiam differt ab apoplexia, quæ amiſſo, non deprauato motu, & quæ fit ſemper ab humorali repletione, propter quam ei ſuccedit paralyſis: cum epilepſia, fiat ſemper cum flatu, ſeu undoſo motu, vt dicebat Auuicen. Dicitur etiam *Totius corporis*, vt Galenus quarto de loc. affect. cap. 2. ad differentiam, conuulſionis partis, vel partium, quæ in ſimplici ſpaſmo conuelluntur: nam in Epilepſia, licet non ſemper totum corpus manifeſtè moueatur ſimul, ſucceſſiue tamen mouetur: quando, ſcilicet eſt uera, atque conſumata Epilepſia, Dicitur poſtremò, *Cum ſubito caſu omnium facultatum,* quia uerè id habet epilepſia, vt ſtatim inuadat, nec quiſpiam poſſit illius aduentum præſentire, & omnes facultates animales ceſſent: Etſi motrix deprauata tantum non ablata uideatur, cuius tamen contrarium uidetur uoluiſſe Galenus, quando in primo cap. lib. ſecundi de cauſis ſympt. dicebat palpitationem, & conuulſionem eſſe opus ſolius morbi, non autem facultatis ullius; Atque ex hac deſcriptione ſatis patet Epilepſiam eſſe ſymptoma dependens à morbo in uia, & locum affectum in Epilepſia eſſe cerebri uentriculos, atque cauſſam materialem interdum eſſe in corporis partibus infernis, interdum uerò in ipſo capite, quo in caſu à medicis ſolet nuncupari epilepſia eſſentialis, ſicut altera per conſenſum: atque hinc patet, cur in febribus non fiat epilepſia, etiam ſi uapor copioſus feratur in cerebrum, quoniam, ſcilicet non penetrat ad eius ventriculos. Cauſſa porrò interna, & immediata, ſcd̄m Authorem libri de flatibus circà finem, & de ſacro morbo, eſt flatus ſanguini pmixtus, quā opinionem uidetur ſecutus Ariſt. in lib. Mete. in cap. de terræmotu, ſed omnium

Epilepſiæ definitio.

Eius, atq; ſimplicis conuulſionis diſcrimen.

Locus affectus.

Eius cauſſa.

Auerroes tertio collect cap 41. qui cum videret ſubitò fieri epilepſiam, ſubitoquè ſolui, nec quicquam mali poſt acceſſionem relinqui, vt relinquitur poſt Apoplexiam, quam excipit paralyſis, in hanc ſententiam venit, non poſſe fieri, niſi à materia, quæ citò cieatur, & citò diſſoluatur, cuiuſmodi eſt vapor: quam opinionem quodam pacto etiam ſecutus uidetur Fernelius, licet hic uocet hunc

Cauſa immediata epilepſiæ. vaporem terram, & malignam qualitatem. Sed ueritas eſt, quam Galenus vbiq. docuit, præſertim 3. de loc.aff.cap.7. & quam etiam amplexus eſt Auicennas lib. 3. cap. de Epilepſia, ſcilicet cauſam immediatam eſſe materiam cum uapore non integrè replentem ventriculos, ſed motam, ità ut eò motu perculſa facultas expultrix trahat etiam uim motricē ad expellendum noxam, quo fit, ut differat à vertigine, in qua mouentur quidem ſpecies, & vapores in uentriculis cerebri, ſed ſine humore vllo: quem ubi aliquando ſecum habent, tunc ex uertigine ſuccedit Epilepſia, quemadmodum certum eſt vertiginem eſſe eius prodromum quendā, & hanc illam ſequi: Hæc uerò cauſſa interna quandoq. (vt antea dicebam) generatur, & reſidet in ipſo cerebro, quandoq. verò à varijs partibus mittitur in ipſum, vt ab utero &, in illo puero Galeni à pede, à uermibus; Porrò

Cauſæ eiuſdem procatarctica. cauſſæ antecedentes, & procatarcticæ Epilepſię complures ſunt, de quibus non eſt ut ſingulatim loquar: Sed ſat eſt dicatur quicquid generat ſuccos, & uapores, caputq. lædit, quemadmodum crapulæ, aptiſſimum eſſe ad producendos Epilepticos affectus, ut ob hoc gentes omnes, quæ potationibus, atque ebrietatibus, & Veneri operam frequenter nauant (cuiuſmodi Germani ſunt) maximè omnium Epilepſia tenentur. Dicit Hippocrat. in pręſenti Επιληπτικοὶ: nam Epileptici dicuntur, & qui actu laborant, & qui morboſam diſpoſitionem ad Epilepſiam habent, ſiuè ſit naturalis, ſiuè accidentaria, ſcilicet ob errores: quod autem habeatur diſpoſitio naturalis adhuc morbum, cauſſa eſt, quia ſemen, ut Hip. lib de genit. & Ariſ 4. ſect. pbl. dixerūt, maxima ex parte proficiſcit à capite Vndè ut ſcribit Plutarc. lib. de ſera num: uindicta: Veteres, quādo Epileptici peribāt relictis filijs, hos ſtatim curabāt & Hipp. 2. prorr. inter morbos hęreditarios cōnumerat Epilepſiam: quemadm. intelexit 3. aph. 29. Dicit præterea νέοισι; ideſt iuuenibus ſub qua appellatione uidetur comprehendere omnes illas ætates, quæ intrà uigeſimum quintum annum continentur, infantia, pueritia, adoleſcentia, & iuuentus: Etenim omnes iſtæ ætates obnoxiæ ſunt Epilepſiæ, & præſertim infantia, quamquam non propriè ſemper ſit epilepſia ſpaſmus, qui in puerulis efficitur: neque diffiteor apud Hipp. etiam extendi hanc ætatem vſque ad trigeſimum quintum annum, ſic enim D. Paullus quando Stephano lapidando auxiliabatur, dicitur ab Euangeliſta fuiſſe νέος, cum tamen circiter trigeſimum tertium ætatis annum ageret. Quomodo porrò mutatio ætatis in primis hunc affectū ſoluat, ità ut ob hoc Hip: primo loco mentionem illius fecerit, non eſt arduum comprehendere, ſi ea quæ dicit Galen. in comm. animaduertantur, ſcilicet ætatem iuuenum calidam, & ſiccam eſſe, & quò magis progreditur, eò ſicciorem euadere; Vndè cum Epilepſia fiat ab humore viſcido, & frigido unà cum flatu, fit ut non modo ipſa materia morbi deleatur, uerum etiam cauſſa ipſius materiæ, & diſpoſitio effectrix extinguatur, vt Contigit Caligulæ Imperatori, quem narrat Suetonius ætatis beneficio ab Epi-

lepſia

lepſia fuiſſe liberatum; Sic enim dicebat Hipp. 2. de morbis, alios ſolui poſt ſeptem, alios poſt quatuordecim annos, & 6. Epid. ſect. 5. 6. morbos connutritos in ſenectute ſolui, quando ſcilicet morbi, ut exponit Galenus fiunt à calido, & humido, quæ ſpontè à contrarijs ætatum qualitatibus curantur: & notandum eſt, quod dicit Gal. Apoplexiam fieri ob priuationem integram facultatis, quæ influit in neruis: Epilepſiā verò ob eiuſdem prauum motum, ex quo loco licet colligere, Epilepſiam non eſſe merum opus morbi, ſed etiam facultatis, & quod dicit Gal. 1. cap. 2. lib. de ſympt. cauſis, ſ. ſpaſmum eſſe opus ſolius morbi, nō eſſe intelligendum de Epilepſia, ſed de vera, & propria conuulſione. Verum, etiam alia cauſſa poteſt aſſignari, cur morbus comitialis curetur vſu veneris, quoniā vt immoderatus facit epilepſiam (imò Democr. vocabat paruā epilepſiam) ſic moderatus curat morbos ab pituita, vt ſcribunt Hippoc. & Ariſtot. & vt nos diximus in varijs lectionibus. Quod autem ſpectat ad loci mutationes. Ariſt. 1. ſect. probl. 13. 14. & 15. loquens de mutationibus aeris, aquarum, & locorum ex Hippocrate dicebat mutationem ætatis, atque temporis facilem eſſe, proptereà quod aer non admodum differt, uerum multò magis differre aquam ab aqua, ac ob id grauiorem eſſe aquæ mutationē, quam aeris, & eo maximè; quod plurimum ipſius conſumimus, in potibus, atque eſcarum coctionibus, & condimētis, vt iure fecerint veteres, quos ſcribit Vitruuius, vbi aliquam nouam vrbē cōdere volebant, cōſueuiſſe illius regionis aquas prius, ex inſpectis extis hoſtiarum explorare, cum itaque mutatis locis mutentur aquæ, non eſt mirum ſi ratione huius fiant illi morbi, quos proponit Hippocrat. lib. de aer. aq. & lo. atq; etiam ſoluantur alij, vt hic ait de Epilepſia: quæ tunc multò magis ſoluitur, quando (ut ait Galen.) ex locis, paludoſis, & humidioribus in calidiora, atque ſicciora tranſitur, Et Hippoc. 6. Epid. ſect. 5. 19. dicebat in morbis mutare locum conferre, quod Plinius lib. 28. cap. 4. dixit de morbis longis, atque hoc potiſſimum intelligere conuenit de ijs locis, ubi morbi comparati ſunt, quando Corn. Celſus uerè dicebat peſſimum omnium eſſe Cęlum, quod morbum facit; Denique, mutatio uictus habet etiam eandem vim, mutandi morbos, prò quo uictu eſt intelligenda, omnium rerum non naturalium, non autem ſola cibi, & potus adminiſtratio: quandoquidem omnes eiuſmodi res ſimul maximā vim poſſident corpora noſtra afficiendi, vt Hippocr. 1. atque tertio de diæta luculenter ſatis docuit: Et ob hoc vſus eſt hoc in loco Hippoc. voce αἰῶν, ideſt vitarum, ut ſub nomine vitæ complecteretur quęcumque faciunt ad ipſam uitam ſuſtentandam: Gal. quoque lib. de atten. vict. ratione teſtatur ſeſe uidiſſe, ex ſola ad huiuſmodi victum attenuantem, mutatione, difficilimos morbos eſſe curatos, arthritidem, Epilepſiam, alioſquè ſimiles: quæ enim eſt ratio auxilorum attenuantium, calefacientium, atque exſiccantium, huiuſmodi morbos ſoluentium, eadem quoque eſt victus, ſimilem facultatem habentis, nempè atenuantem, calefacientem, atque exiccantem; Atque ſic patet, quàm uerè & prudenter dixerit Hippo. Epilepſiam iiuuenibus curari mutatione ætatis, loci, & victus; nō q ſemper huiuſmodi mutationes ſequatur ſanitas, ſed quòd potius hoc eueniat beneficijs ab hiſce interdū magis, quā ab ullis alijs auxilijs; de quib. loquēs aliquādo Plinius, & Celſus dicebant morbum comitialem curari turpitudinibus,

bus, vt ſanguine iugulati nuper gladiatoris epoto, alijsq́; ſimilibus: Et notandum magis mihi placere, vt hæc coniunctim, quàm diſiunctim intelligantur, quoniam, quod ſæpenumero Epileptici non curentur ætatis mutatione, eſt quia non ſimul mutant locum, & victum: Ex his patet, quæ nam ſit utilitas præſentis aphoriſmi, quo non tantum docetur, quid in pueris de Epilepſia ſit prædicendum, Verum etiam quæ ratio curationis debeat eſſe, nimirum, ut in primis locorum & vitæ mutationes fiant, ſcilicet, ut ſi uictus, & locus tales ſint, qui morbum ipſum foueant, protinùs mutentur, atque ad ea tranſeatur, quæ uim, & facultatem habent cauſis ipſis Epilepſiam efficientibus, contrariam.

---

46 *Duobus doloribus ſimul nõ eundẽ locum infeſtantibus; vehemẽtior, alterum obſcurat.*

CERTE, ut dicitur in prouerbio, ille nodum in Scitpo quæret, qui huius aphoriſmi cum ſuperiore, cõiunctionem proponere ſtudet: Et tñ non deſunt, qui conentur id facere dicentes, poſtquam Hippocrates comparauit res naturales cum pręternaturalibus, nũc eum incipere comparationem rerum pręternaturalium inter ſeſe facere. Siccinè, erat ea ætas ità iſtis minutijs intenta aut ingenium Hippocratis adeò ocioſum, ut uellet in ſuis cogitationibus, eum ordinem ſeruare, qui uix inuenitur, & quod ſine uſu legentium eſt? Et ſi uerè dicere debeo quod ſentio, hæc ſententia, quæ eſt purum dogma phyſicum, ut loquitur, Gal. 6. Epid. ſect. 5. com. 33. haùd multum utilis, atque Hippocratis genio digna uidetur, cum cognitionem rei tradat ſatis per ſe perſpicuæ, & ab omnibus quaſi naturaliter compręhenſę. Verum tamen cum, & ipſa non careat aliquo uſu (ut infrà monſtrabo) Hippoc. nobis eã relinquere uoluit: Cumq; ſimplex ſit, ſimpliciter quoque à nobis explanabitur; Quòd enim duobus doloribus eodem tempore, ſed non eandem partem occupantibus, maior ſemper minorem obſcuret, nemo eſt, qui ignoret: atque ſenſu ipſo compertum habeat. Quocircà duo tantum conſiderare oportet, circà quæ ſola etiam Galenus eſt uerſatus, Vnum utrum ſecundum eundem locum fieri poſſint duo diuerſi dolores, ità ut alterum ab altero diſcernat æger, nam Hipp. uidetur id fateri, cum dicat *(dolores qui fiunt ſimul non in eodem loco)* quaſi etiam fiant in eodem loco, & ciuerſi. Alterum eſt, quę ſit uera cauſſa propterquam interdum duo dolores ſimul facti percipiantur, interdum uerò maior, minorem ità obſcurat, ut unus tantum percipiatur, his addendum ad quid Hippocrat. hanc ſententiam reliquit poſteris. Circà primum Gal. in comm. (& benè) ſcribit quando Hip. dicit eundẽ locum, non eſſe intelligendum ità, ut unus exiguus locus ſit. Neque ſecundum latitudinem, perinde ac ſi diceret unam partem, ut brachium, manum, crus, Nam in loco exiguo ſecundum ſenſum, nequeunt ſimul fieri duo dolores, licet ſecundum rationem; Et in loco ſecundum latitudinem accepto, licet fiant duo dolores, non tamen alter ab altero obſcuratur, ſed mutuo ſeſe augent, Vndè mens Hippocratis ſecundum Galenum eſt ut dicat, quod ubi dolor non ſecundum idem ſpacium, neque eandem partem occupat: ſed diuerſas, ut alter brachium, alter crus teneat, tunc maior obſcurat minorem. Verum circà hanc Ga-

Primum quęſitum.

Secundũ.

Ad Primum.

leni

Digitized by Google

leni interpretationem non deeſt occaſio dubitandi, quia etiam in eadem parte vbi fiunt duo dolores, ſcilicet alter in imò, alter in ſummo cruris maior: is ab hoc obſcuratur: prætereà non inconuenit, quin in eadem etiam exigua parte poſſint ſimul eſſe duo dolores, alter factus à copia, qui dicitur grauatiuus, alter ab intemperie; quemadmodum ſi quis gladio ignito ſecet aliquam partem, (vt faciunt aliquãdo Chrirurgi) proculdubio, cum ſint diuerſa obiecta agentia, conſequenter diuerſas faciunt ſenſationes, & proindè diuerſos dolores: prætereà cum Galenus hunc aphoriſmum etiam in animæ ægritudinibus locum habere ſtatuar, ſicut in vna anima ſunt diuerſi mœrores, atque diuerſæ ægritudines, pariter in vna, atque eadem corporis particula poſſunt fieri duo dolores. *Dubitat.*

Solutio. Prò cuius controuerſiæ reſſolutione primò notandum eſt Hippocratem vſum eſſe voce ἀμαυρός, quæ non ſignificat, (vt credunt aliqui,) leuare: ſed obſcurare: ſe quidem propriè dicitur tolli dolor cum, & affectus, & caußa ſimul auferuntur, quod non fit ab altero dolore, Dicitur verò obſcurari; quando adeſt cauſſa, & affectus, ſed non percipiuntur, quemadmodum vbi ſtupefacientibus ſedatur dolor, nõ propriè dicirur rolli, aut leuari, ſed non percipi: quia remanet cauſſa, & affectus, ſenſus uerò tollitur. poteſt etiam *obſcurari* intelligi pro minui, quemadmodum oculorum ἀμαύρωσις, dicitur deminutio viſus, & habetudo:

Concluſiones quædam, prò maiori intelligẽtia. Quo ità conſtituto ſtatuendę ſunt plures concluſiones vna eſt, dolores duos, qui fiunt in eadem loco, quamuis exiguo, & in eadem parte, aut eſſe æquales atq; ex ijs confuſis fieri veluti vnum quendam mixtum dolorem, vel alterum altero eſſe maiorem, atque tunc obſcurari minorem, qui (licet adſit minor quoque) tamen non percipitur à ſenſu abducto ad aliud; ſicut enim vbi quis percuſſus à graui ſono haud uidet, quæ antè oculos haber, ob diuerſionem animi, pari pactò, ſenſus deductus ad percipiendum maiorem dolorem, haudquaquam percipit minorem, atque hæc eſt vera cauſſa, quam Galenus in comm. proponit, cur, ſcilicet dolor minor obſcuretur à maiori, *Prima.*

Secunda. Altera concluſio eſt, In eodem, vel minimo loco fieri poſſe plures dolores, ſed ità confuſos, vt ſola ratione potiùs quàm ſenſu dijudicari queant, quemadmodum dicebat Gal. lib. de cauſis morborum cap. 6. in eadem parte ſimul percipi poſſe frigus, & calorem confuſum quemadmodũ in febre lypiria.

Tertia. Tertia cõcluſio eſt, In eadem parte fieri poſſe plures dolores inæquales, qui ambo ſentiantur, ſed ità vt minor, uel penitùs obſcuretur à maiori, vel minus ſaltem illo à ſenſu percipiatur, vt quoq; in animi doloribus cõtingere cernimus; Atque hæc de primo: Erat uerò ſecundum propoſitum examinandum quæ uera ſit ratio, propter quã dolor minor obſcuratur à maiori: Et licet de hoc aliquid dixerim nuper, ſunt tamen ẽt nonnulla adijcienda, Nam Gal. in hoc cõment. cõparans dolores animi, cum corporis dolotibus, inquit qđ ſicut vbi fiunt animi perturbationes circà res diuerſas, altera ab altera obſcurarur, mutuo ſeſe autẽ augent, ubi fiunt circà eandẽ rem, ſic contingere in corporis doloribus, eò quod uniuerſa facultas ſenſatrix, ſ. ſenſus communis, ſeu uis illa attentiua à D. Baſilio, in lib. proprio & Io: Gram: in comm. ad lib. Ariſtot. de Anima, commemorata trahitur, ſeu cõuertitur ad dolorem maiorem. Accedit etiam quod ſpiritus, & ſanguis famulantes ipſi animę retrahuntur à parte minus dolente ad magis dolentem, undè in ea, & fit minor dolor, & minor illius ſenſus

Sed

Dubitat. Sed dicet aliquis ſi uomitu, vomitus curatur, & fluxus alui fluxu, vt docet Galen. 6 Epid. ſect. 2. contex. 9. cur ſimiliter non fit, ut dolor minor penitùs tollatur à maiori, ſed tantum, (vt ait Hippoc.) obſcuretur? *Reſpōſio.* Reſp: eſt aliud eſſe loqui de paſſionibus, quæ pendent à pura materia, aliud de ijs, quæ pendent à diuerſis cauſſis; nam quę pendent à pura materia, cum ea ſublata tollantur, fit meritò, vt vomitus, ab altero vomitu eam tollente, & euacuante protinùs tollatur, quemadmodum fluxus à fluxu. Cęterum cum dolores in eadem parte à diuerſis cauſſis prodeant, non poteſt vnus, cauſſam alterius auferre, ſed tantum facere, vt illa non percipiatur, abducta ad ſeſe potentia illa attentiua, ſiue ſit ſenſus communis, ſiue alia uis cognoſcitiua. Ad tertium puto complures cauſſas perpuliſſe Hippocratem ad hoc, vt præſentem ſententiam inter aphoriſmos collocaret. Vna fuit, quia ſæpenumero medici videntes ſuperuenientem dolorē maiorem alteri dolori, putant hunc eſſe ſublatum: ac ob id, ipſo penitùs neglecto, ſoli maiori ſuperando ſtudent: Vndè, ut moneret, neutrum eſſe negligendum, voluit docere medicos, dolores minores obſcurari, ſed non tolli à maioribus, ob idq́. non eſſe eos vmquam aſpernandos, iuxtà illam ſententiam auream quam habuit 6. Epid. μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν. Altera fuit, vt relinqueret hoc dogma poſteris, nempè interdum, Idem ſpecie, eſſe contrarium alteri ſecundum ſpeciē idem, ſic enim facere conſueuiſſe Hippoc. docet Galen 6. Epid. ſect. 5. in eo Aph. *Mulier, capra, &c.* ſcilicet ſimul, & præcepta, & dogmata tradens una ſententia. Potuit etiam tertia ratio acceſſiſſe, ut moneret medicos quandoquè debere nouum, & maiorem dolorem facere, vt vetuſtus, & minor tollatur, idquè non tantum in corporis, quam in animi morbis curandis. Nam ſicuti aliquando ad curandos vetuſtos capitis, aut alterius partis dolores vrimus, atque ſecamus, facto ſcilicet maiori dolore ad tollendum minorem, pariter ad aliquam animi ægritudinem, vel leniendam, vel delendam, utimur maioribus curis, atque mœroribus ſicuti melancholici, aliqui fuere, qui in leui aliqua luctuoſa mœſtitudine pertinaciter fixi, vbi maiore terrore, atq; cura ſunt perculſi, illam priorem depoſuere, exempli gratia, accepto filii, aut alterius charæ perſonæ, mortis nuncio.

---

47 *Cum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt, magis quam iam confecto.*

SI cui placeat præſentem aphoriſmum connectere antecedenti, hunc in modum facere licebit, vt dicat, Hippocratem quodam exemplo confirmare priorem ſententiam, quod duorum dolorum maior minorem obſcuret, quaſi hoc manifeſtum fiat, quoniam ubi fit pus, fiunt maiores dolores, & febres, quàm confecto iam pure, & conſequenter alij minores dolores tunc temporis ceſſare uidentur. Quod enim cauſſam unam doloris, (de quo fuerat anteà locutus) hic ſibi propoſuerit afferre, minimè accipio, quia, quod dicit uidetur eò potiùs tendere, ut moneat medicos, ne, dum uident in inflammationibus, aliiſuè abſceſſibus augeri febres, atque dolores quicquàm terreantur, quod potiùs illud bonum ſit, cum ſignificetur pus fieri: Itaque hęc ſententia prognoſtica eſt, & ſim-

Quid pus & quomodo genere tur.

& ſimplex, quam ut clariorem efficiamus primò videndum eſt breuiter, quid ſit pus, & quomodo efficiatur: deindè, cur in eius generatione fiant febres, & dolores maiores, quam ipſo iam genito; poſtremò ad quid ſeruiat præſens aphoriſmus medicis: ſcilicet, num in curatione inſtituenda aliquid præſtare boni valeat. Quod à Græcis πύον à noſtris pus dicitur, nil aliud eſt, vt dicere uidetur Galen. in commentario quàm ſanguis mutatus in ſemiprauam (vt quis dixerit) mutationem, Et Hippoc. in fine primi prognoſt. 4. dicebat eſſe eas condiciones optimi puris, vt ſit album, æquale, lene, & quam minimè fœtens. Vndè prudenter Ariſtot. 4. de generat. animal. capit. 8. damnabat Empedoclem, qui uocauit lac, pus; cum non ſit ſanguis mutatus in ſemiprauum, ſed concoctus, & conuerſus in bonum ſuccum. Et ex hoc etiam patet ſaniem, quæ fit ex pituita, vel alio quouis humore mutatis, non eſſe uerè pus, nec debere ſic vocari, niſi καταχρηστικῶς; quemadmodum apud Ariſtophanis interpretem, Heſychium, aq; Athenęum inuenitur hæc vox vſurpata, prò illo primo lacte, quod ducitur poſt fœtum ęditum, quodquè Plinius vocauit primam à partu ſpongioſam lactis denſitatem, alij uerò colloſtrum, ut Plautus: Et apud Galen. in Exegeſi legendum πυὸν, non vt habetur in vulgatis codicibus, ubi de colloſtro loquitur: Huius autem puris generatio, an fiat per aſſationem, an per coctionem uidetur poſſe dubitari; nam ſi Galeni exemplum quod affert combuſtionis lignorum, integrè quadret puris generationi, dubio procul eſſet dicendum, fieri per vſtionem: cęterum quia non eſt neceſſe, ut exempla in cunctis rē ipſam repreſentent, præſtat dicere, pus fieri potiùs per elixationem, quę, cum ſecundum Ariſtotelem quartò meteorol. ducat uel ad perfectam, & integram coctionem, in qua redditur materia apta nutritioni, vel ad corruptionem, quæ uerè eſt σῆψις, ſeu corruptio: dico enim uerè, quia abuſiuè à Veteribus, imò, & ab ipſo Hippocrate (vt oſtendimus in uarijs lectionibus) etiam coctio uocatur σῆψις, uel ad medium quid inter coctionem, & putrefactionem.

An per aſſationem, an per elixationem fiat.

In puris generatione, nec uera eſt coctio, nec uera putredo: ſed medium quid ſecundum extremorum participationem, ut uerè dixerit Galenus eſſe ſemiprauam mutationem; Iam uerò ut à ſolo calore naturali fit coctio, & à ſolo prȩternaturali putrefactio, ſic ſuppuratio, ſeu puris generatio efficitur ab utroque calore ſecundum Gal. 5. de ſimpl. cap. 6. & in hoc commentario, ità ut materia quæ ſuppuratur partim utilis, partim prorsùs inutilis reddatur: & quamquam interdum inueniatur ſuppuratio uocata σῆψις, ſeu putrefactio, id tamen fit impropriè & more ueterum, vt antè ſignificaui: qūo autē hæc elixatio ſanguinis, qua generatur pus, efficiatur, Hippocrates videtur nō obſcurè indicaſſe lib. de Vlcer. vbi declarans, quomodo in ulceribus generetur pus, ait illud fieri alterato; & calefacto ſanguine, ità ut putrefactus, hoc eſt, ſemicoctus in pus conuertatur: cum enim ſanguis feruens elixetur, nec ad integram coctionem peruenire poſsit; quemadmodum in lactis generatione, neque etiam penitùs corrumpatur, fit media quędam generatio, & natura, quę pus dicitur, in qua generatione inducitur color albus à partibus ſolidis, quarum calor eſt, qui operatur, ut diſſertiſsimè docuit nos Galen. 1. prognoſt. vlt. Cęterum uidere modo oportet quo pacto dum fit hæc elixatio fiant dolo-

Suppuratio à quo calore fiat

Cur ubi pus conficitur dolores, ac febres fiāt maiores.

res, & febres maiores, ea uerò deſinente omnia deminuūtur: Galenus in commentario dicit fieri, quoniam dum feruet, & comburitur ſanguis, cor ſimul incaleſcit, atq; ab ipſo toti corpori deindè communicatus feruor, febrem inducit, generatq; & cum febre dolorem, quem dicebat Hippocrates libro de principijs fieri alterato, calefacto, vel refrigerato corpore; ceſſare uerò quoniam ſicuti cinis remanet, iam finito igne, ſic pus relinquitur, extincto iam feruore, à quo ſimul dolores, & febres oriebantur, Vndè uidetur Galenus hic ad ſimilare pus cineri, atquè eius generationem combuſtioni, Sed vt dicebam retrò, de exemplis non eſt multa ſollicitudo habenda, verum ſat eſt ſi aliqua in re quadrent propoſito, quemadmodum in præſenti caſu, vbi ſcilicet ſanguis putreſcit, & inflammatur, quo tempore fit perindè, ac ſi quis à cauſtico aliquo medicamento àfficiatur, vt videatur æmulari vſtionem, poſt quam, id quod relinquitur eſt pus, ſicuti poſt lignorum uſtionem remanet cinis. Et quia non ſemper ad ardorem febrilem ſequitur dolor magnus, operę prætium eſt, alia adſit cauſſa propter quam in generatione puris implacabiles, acerbiſſimiquè interdum fiant dolores: hæc autem duplex eſt, vna quia partes neruoſæ circumſitæ loco, in quo reſidet inflammatio, & ipſæ vehementer percelluntur, atque flagrant, vt conſpicitur ex cauitatibus, ſinubuſquè, qui relinquuntur poſt eductum pus, in quibus cernuntur partes neruoſæ, detectæ, imò interdum etiam lacetatæ educuntur: atquè tunc maximi cruciatus ſentiuntur: Altera cauſſa eſt, quia dum ſanguis conuertitur in pus, maiorem abſquè dubio locum requirit, & ſpacium: quia, vt dum feruent legumina intumeſcunt, accreſcunt, & amplius ſpacium neceſſario exigunt & propter ἐκπαφλάζουσι, expanduntur: ſic ſanguis, & alia craſſiora corpora ebullientia, maius ſpacium poſtulant, exquiruntquè, quo fit ut extendantur, & facta extenſione continuum ſoluatur, indeq; dolor ſequatur. Sed dicet aliquis contrariam habere Auicenna ſententiam, qui ſecunda primi doctrina tertia capite quinto dicit, cum fit generatio puris, tunc iam fortitudinem febris, doloris, & pulſus ſedari; id quod etiam ſignificauit tertia quarti capite de ſignis apoſtematum imò etiam Hippocrates primo de morbis ſcribit, vbi factum eſt pus in inflammationibus pulmonis fieri dolores maiores quàm, dum conficitur. Prætereà dubitatur, vtrum in omni generatione puris iſtud Hippocratis dictum verificetur, quandoquidem ſæpè videmus generari pus in antiquis ulceribus, & calloſis, nec tamen fiunt febres maiores, aut dolores, quinimò interdum nulli fiunt. Prò reſſolutione etiam illud primum, atquè antè omnia eſt ſtatuendum duplex eſſe pus aliud laudabile, quod eſt album æquale, craſſum moderatè, & quam minimè fœtens: aliud uerò illaudabile, quod caret prædictis condicionibus, ſaltem magna ex parte, quodquè potiùs ſanies, & uitus, quàm verè pus nuncupatur: Vbi primum pus generatur, ſemper fit maior dolor, & febris, quàm ipſo iam facto propter cauſas antedictas, ubi uerò fit pus illaudabile, non ſemper neceſſariò hoc accidit, tum quia fieri poteſt, ut calor natiuus tūc imbecillior redditus ſenſationi minus inſeruiat, tum quia callus obductus perceptionē impediat, tum quia interdū, cum ſanies generatur nō habet

Dubitatio.

Altera dub.

Ad Primam.

eam

eam prauitatem, quam deindè adipiſcitur, vbi iam facta eſt, Ad Auic. authoritatem reſpondet conciuis meus, litteram eius ità eſſe interpretandam, quaſi quando dicit fieri minores febres, vbi pus maturatur, ſemper velit dicere, ubi eſt iam maturatum. Verum etſi hæc interpretatio, ſeu reſponſio veritati conſonet haud tamen litteræ Auicen. latinæ correſpondet: niſi dicamus eam fuiſſe malè tranſlatam; aut diuerſa eſſe tempora generationis puris, nempè initium, augumentum, vigorem, & declinationem. Initio ſuppurationis planè fiunt minores febres, & dolores, quam in ſtatu, quando omnia ſunt vehementiora, Vndè quando Auicennas dicit, fieri febres, & dolores minores, dum fit maturum: intelligit, de quarto tempore ipſius ſuppurationis, ſcilicet de declinatione, in qua cum iam deſinat alteratio, conſequenter deficit dolor, qui eſt ipſamet alteratio percepta: Vtilis eſt ergo aphoriſmus ad partem diagnoſticam, cum doceat cognoſcere puris generationem præſentem, ac præteritam: qua de re loquens etiam 7. Epid. dicebat cognoſci coctionem, ſi ægri non fuerint anxij, nec capite grauati, calores mitiſſimi, poſt exacerbationes cunctorum: licet Hippoc. 1. de morbis, & cum eo Ariſt. 1. ſect. probl. 31. doceant aliam rationem cognoſcendi, quando iam abſceſſus ſuppurati ſint, nempè ille ſi argilla ſuperponatur, & reficcetur: iam ſuppuratum eſſe: hic verò ſi tumor perfuſus aqua calida immutetur purulentum eſſe docet: Præterea vtilis eſt hæc ſententia ad prædictionem faciendam, & ſimul conſolationem afferendam ipſis ægrotis, cum inflammationibus ſentiunt ſeſe magis torqueri, quàm anteà. Poſtremò conducit aliquo pacto ipſi curationi, quia vbi fiunt hac ratione febres, & dolores, debet medicus ea ratione dolori mitigando ſtudere, ne tamen coctionem impediat, & maturationem; Etenim ſunt aliqui imprudentes, qui in his caſibus, vt ægris obſecundent, utuntur refrigerantibus prò leniendo dolore, quæ obſunt ipſi puris generationi.

---

48 *In omni corporis motu, vbi laborare cœperit; quies ſtatim laſſitudinem aufert.*

SI quis corticem tantum huius ſententię ſpectet, fermè iudicabit Hipp. reliquiſſe nobis ſententiam, nec plebi quidem ignoratam, cum nemo ſit, qui non intelligat, ubi pluſculum eſt laboratum, ſi quiſpiam quieſcat, ceſſare protinùs omnem laborem, & laſſitudinem: imò bruta quoque hoc didicerunt à natura omnium doctore, vt quando nimium laborarunt, àc ſeſe laſſa ſentiunt, protinùs ad quietem à ment ſe transferre. Verum ſi medullam penetremus, aliquid inueniemus, quod non ità tritũ erit; Vtrum verò pertineat ad partem curatoriam, an ad præſeruatoriam, parum intereſt diſputare; ego vtrumque dici poſſe puto; quando inuenitur hoc nomen therapeuticæ, ideſt curatoriæ, etiam interdum complecti eam partem, quæ propriè dicitur προφυλακτική, quippè quæ non rarò coincidat cum illa, ità ut quod curat ſimul præſeruet, & è conuersò præſeruans quoque curet. Eſt itaque hæc ſententia ſimplex & ad curationem, ſeu præſeruationem pertinens adeò, vt nullam, aut ſaltem exiguam, cum præcedenti coniunctionem habeat: quamquam aliqui ſecùs autument,

putantes claram eſſe connexionem, ex eo quod cauſſam hìc tollendam doloris proponit, de quo in ſuperiori locutus eſt: ſed nugæ ſunt, quia in antecedenti, egit de doloribus verè, hic de laſſitudine tantum: illud erat dogma phyſicum, hoc eſt pręceptum, vel curatorium, (vt ipſimet dicũt,) vel vt alij, pręſeruatorium: ſed miror multo magis horum in Galenum libidinem, cui ea imputant, quæ nec ſomniauit. Eſt itaque Hipp. ſententia, In quolibet motu corporis, quando quis laborare incipiat, quieſcere ſtatim, eſſe laſſitudinis remediũ in qua ſententia enodanda videndum eſt, quid Hipp. intelligat pro motu: quid pro quiete: quis affectus ſit laſſitudo: & quomodo hæc à quiete curetur. Veteres maximum ſtudium in exercendis, per motum quemlibet, corporibus adhibuiſſe locupletiſſimè à nobis monſtratum fuit in libris Gymnaſticæ, ut qui hanc rẽ plenè cognoſcere cupiant, eam tractationem attentè legere poſſint: illud hoc in loco eſt concludendum præſentem aphoriſmum non de alio motu eſſe accipiendum, quàm de eo quo exercebantur corpora, tum propter ſanitatem, tum ob

De quo motu loquatur Hipp.

robur bellicum, tum etiam Athleticum. Et cum motus fieret, uel pedibus, uel ęquis, uel geſtationibus (etſi uera ſit ſententia Hip. de cunctis generibus) nihilominus potiſſimum de eo motu accipienda eſt, qui fit pedibus, ſiue ambulando, ſiue currendo, ſiue ſaltando, ſiue luctando, aut alio quopiam ſimili. Habebant autem ueteres in omni exercitatione obeunda potiſſimum in uſu vnum, ut terminus exercitationis ſalubris eſſet anhelitus in crebriorem mutatio, atque, ut corpus incaleſceret: & quamquam Hipp. dicat 6. Epid. ſect. 3. contex. 4. terminum exercitationis eſſe ſudorem guttatim effluentem, & corporis depręſſionem, ut etiam Gal. in fine 2. de tu. ualet: id tamen eſt intelligendum, non de primo termino, ſed de ſecundario, quaſi tũc ſit quieſcendum omninò, ubi ſudor guttatim, ſ. poſt copioſus, effluit, & corporis moles deprimitur, tunc enim corpus uerè deprimitur cum multum ſudauit, & hoc potiùs de Athleticis exercitationibus eſt intelligendum. Alterum uerò, ut non protinus poſt exercitationem ſeſe traderent conſumatæ quieti, ſed debiliori cuidam motui, quem apotherapia uocabãt; ſicut enim equi poſtquam cucurrerunt, uel alio modo uehementer laborarunt, leniter ſpatiari faciunt ipſorum curatores, ſic faciebant Gymnaſtæ, poſt uehementes exercitationes. Et Ariſt. 5. ſect. probl. 28. & 30. dicebat ab exercitatione homines non eſurire propter colliquationem, anhelitus alterationem, atque ſitim: obidq; non eſſe ſtatim cibum offerendum. Hoc totum eleganter ex pręſſit Celſus lib. 1. cap. 3. hiſce uerbis, ex Hippocr. 2. acut. *Item neque ex nimio labore ſubitum ocium, neque ex nimio otio ſubitus labor, ſine graui noxa eſt.* Pro labore non

Labor quid Hippocrati in præſenti, & quid quies.

modo intelligit dolere, uerumetiam ægrotare, ut optime monuit Galen. quandoquidem ſiue quiſpiam ex motu doleat, ſiue ita male habeat uix, ut poſſit ſolitas actiones obire, opus eſt remedio, tum ad præſeruandum à maiore malo, tum maximè ad pręſentem lęſionem mitigandam, aut finiendam: Cęterũ de quiete proculdubio decernendum eſt: non ſolum capi ab ipſo Hip. prò integra atq; conſummata quiete, ſed etiam prò illa apotherapia, de qua ſuperiùs ſumus locuti, atque id ſignificare etiam uidetur uox ipſi vſurpata διαναπαύειν, ideſt interquieſcere, & recreari. Sic enim 6. Epid. ſect. 2. aph. 18. dicebat, ἐκ προσαγωγῆς τἀντία προσάγειν, καὶ διαναπαύειν, hoc eſt ad contraria eſſe tranſeundum, atque

quie-

quieſcendum non affatim, ſed paullatim; atq. ſi ità interpretemur, vt docet vox εὐθὺς, ideſt ſtatim, poterit commodè coniungi cum antecedente voce *interquieſcere*: quaſi uelit dicere, in quauis corporis exercitatione ſi vbi labor percipitur, ſtatim ad illam interquietem, & recreationem, ſcilicet διανάπαυσιν accedatur, eſſe ἄκοπον, ideſt euitari omnem illam laſſitudinem, quæ alioquin immenſos labores comitari conſueuit: ſic enim alias vſurpauit Hipp. vocem ἄκοπον, 6. Epid. ſect. 3. tex. 20. quando dixit ὀλιγοσιτίη, ὀλιγοποσίη, ἄκοπον, ἄδιψον. Etenim laſſitudo, quæ ſequitur magnas exercitationes, oriri ſolet ex membrorum ſiccitate, atque ex nimia ſpirituum conſumptione, quarum illa facit ne artus commodè flecti poſſint, hæc verò imminuit vires, ita vt corpus nequeat ſolitas obire operationes: aduerſus autem has noxas, atque ad eas præcauẽdas iuuat vbi quiſpiam eas aduenientes percipit, ſtatim ſeſe ad apotherapiam illam, quam vocat διανάπαυσιν conferre, quod eſt ἐκ προσαγωγῆς; ad contrariam quietem ſeſe transferre: Et vt hanc euitarent magis, tradit Ariſt. 5. ſect. probl. 6. conſueuiſſe fricare corpora exercitata oleo, & aqua mixtis: oleo, ſcilicet pro humectandis artubus exiccatis, aqua verò, vt oleũ magis penetrare poſſet: ſic enim magis vtrumq. penetrat, magiſq. ſiccitatem (quæ eſt laſſitudinis cauſſa) aufert, imò Theophraſtus etiam balneis curari dicit. Illa igitur quies, & recreatio, ac apotherapia iure laſſitudines arcet, primum quia, ut ait Theophraſtus lib. de laſſit. fit laſſitudo, uel ab humiditate, uel à ſiccitate, quies autem nõ ſinit corpora nimium à motu exiccari: deinde, quia pectoris feruorem paullatim ſedat: poſtremò, quia appetitum reuocat, quod tamen iure faciendum iubet Hipp. ſtatim atque ſeſe exercẽs delaſſari ſeſe percipit, quoniam initia malorum multò facilius tolluntur, quàm vbi iam proceſſerunt, & radices egerunt, tunc enim morbus iam factus haud amplius ſola præſeruatione, ſed & curatione egeret. Quamobrem ex his omnibus patet, Senem haudquaquam rem triuialem, ſed ipſo, atque illius temporibus quibus ars exercitatoria magis florebat, digniſſimã poſteris relinquere voluiſſe. Verum tamen illud animaduertendũ (quod ait Theophraſtus lib. de laſſitudinibus) ſolas partes, quę flectuntur pati laſſitudinem: vndè nec caput, nec uenter laſſitudinem patiuntur. Hæc autem laſſitudo, ubi fit ab humiditate, curatur etiã alia laſſitudine, hoc eſt, motu exiccante. Circà hanc ſententiam nonnulla occurrunt quæſita, & præſertim. Quomodo hæc ſententia poſſit medicos in exercenda arte iuuare; dicunt enim aliqui (nec penitùs malè) duo documenta, ſeù præcepta haberi. Vnum ne pergatur in exercitationib. continuandis, ubi quis ſeſe delaſſari cognoſcit, ſecùs quàm faciunt nonnulli, qui quò magis laborant, & laſſantur, putant ſeſe melius conſulere ſanitati. Alterum doceri, quod ubi quis à quiete non percipit ſeſe à laſſitudine curari, ſignum eſſe corporis repletionis, & conſequenter corpus egere purgatione: Verum quod Hipp. hoc poſtremum reſpexerit, non ità neceſſarium mihi uidetur: quandoquidem ſolam laſsitudinis ſublationem curaſſe uidetur, atque ſpectaſſe, ſed quamquàm reſpexiſſet, haud tamen ſemper uerum eſt, non finita, propter quietem, laſsitudine, corpus ægere purgatione: propterea quod ſæpè vſu venit, vt à quiete non tollatur laſſitudo, quoniam ſit corpus magis exiccatum, quam conueniat, ut hac ratione non opus habeat purgatione, ſed potius eo remedio, quo dixi ex Ariſtot. vſos fuiſſe vete-

Cur quies laſsitudinẽ arceat.

res prò laſſitudine auertenda. Itaque præter hæc, puto etiam alia commoda ſecum afferre præſentem aphoriſmum. Vnum eſt, quod monet non ſolum in deambulationibus, & curſibus, verum in qualibet corporis exercitatione exceſſus eſſe ſtatim deuitandos, per contrariorum uſum: & iure dicit Hippoc. *ſtatim*, quia ea duo communia dicta ſunt veriſſima, ſcilicet, ne quid nimis, & Principijs obſta: nec ualet quod Ariſt. 2. Eudem. 5. dixit in exercitationib. meliorem eſſe ὑπερβολὴ τῆς ἐλλείψεως, & propiorē medio, quoniā hoc cōparatiuè ad cibum & potum, non ſimpliciter dixit: Alterum commodum, quod monſtrat fuiſſe apud Veteres, atque etiam debere omni tempore in uſu eſſe exercitationes corporis, nec unius generis, ſed omnium prò ut conuenit. Vndè Hippoc: ſapienter dixit (*in omni motu*,) quaſi indicaret, varijs motibus, naturarum uarietati conuenientibus, debere corpora moueri, quæ ut quiete, & torpore franguntur, ſic accommodato motu conſeruantur, & augentur: Et quamquam in 6. Epid. ſect. 4. 13. dicat calidis naturis conuenire aquæ potum, & quietem, non tamen intelligi debet de pfecta quiete: ſed mitiori motu, quē uox deſignat ἠρεμεῖν, ibidē vſurpata, quam ibi exponit Gal. μὴ πολλὰ γυμνάζεσθαι, ideſt non multum exerceri. Tertium commodum eſt, quod monet, (vt aliàs dixi) non eſſe ſtatim ad quietem conſumatā à motu magno tranſeundum, ſed per ἀναδιανάπαυσιν, ideſt recreationem quandam modico motu faciendam: atque hoc eſt, quod dicebat Hippoc. etiam ſecundo acut. tex. 52. & 53. vbi ſcripſit omnem mutationem repentinam ad contrariam malam eſſe, & quietem factam ſubitò poſt motum eſſe nocuam; Quòd porrò nonnulli colligunt ex hoc aphoriſmo, magis hyeme eſſe exercendum corpus, quàm æſtate (vt Hippocrates monuit tertio de diæta,) nimis ab ipſius verbis eſt longinquum, prætérquam quod Ariſtot. 2. ſect. prob. 21. ſcribit fuiſſe omnium veterum communem ſententiam, quod æſtate magis quam hyeme ſit prouocandus ſudor, eo quod tunc humoris plus ſumitur, atq; is putreſcit: Poſſumus addere quartum, ſcilicet, documentum temporis ab exercitatione ceſſandi, ſcilicet, quando iam incipit laſſitudo percipi, non autem vbi diù tolerata fuit.

---

49 *Qui conſueti ſolitos labores ferre, & ſi fuerint imbecilles, vel ſenes, non conſuetis, fortibus, atque iuuenibus, facilius ferunt.*

SI attendatur diligenter mens, Hippocratis, & præſentis ſententiæ medulla, certè nihil aliud videtur intendere, quam, antecedentis ſententiæ limitationem quandam vtiliſsimam. Etenim cum uniuerſaliter dixiſſet, eſſe ſtatim quieſcendum, vt incipit labor apparere, ne omnibus hoc competere crederetur, excipere uoluit aſſuetos laboribus: qui etſi laſsitudinem ſentiant, haùd tamen eſt neceſſe, ipſos ad quietem traducere, quoniam multò minus offenduntur à continuatis, atque magnis exercitationibus, quàm illi, qui ſunt inaſſueti, & forſan hoc Hipp. intelligere uoluit de Athletis ſuorum temporum, qui (vt monſtrauimus in Extremo 1. lib. de Gymnaſ.) nimium ſemper exercebantur, neque tamen lædebantur; Sententia hæc dogma phyſicum eſt, & pręceptum ſimul

cura-

curatoriũ:ſeu pręſeruatoriũ,ſenſus verò clariſſimus eſt,quandoquidẽ nihil aliud dicit,quàm ꝙ conſueti conſuetos labores ferrè,etſi imbecilles,aut ſenes ſint,inſuetis, validis, & iuuenibus faciliùs ferunt: Primũ enim licet quærere, Cur Hip. *Dubitatio.* ità locutus ſit *conſueti conſuetos labores ferrè*,ſiquidem videtur inutilis quędã repetito,quũ qui aſſueti ſunt laborare,ijs neceſſariò ſint labores cõſueti: Auget dubitandi occaſionem Cornelius Celſus,qui lib. 1. c.3.quaſi hãc ſententiã integrè latinã facturus dixit:*Omnem ẽt laborẽ facilius vel puer,vel ſenex,quã inſuetus homo ſuſtinet*.Galen.quaſi huic obiectioni reſpõſurus dicit,alios alijs exercitijs aſſuefieri,ut curſui,ambulationi,ęquitationi,& ſimilib. quæ faciliùs ſuſtinẽtur,ſed qui aſſueſcunt varijs exercitationib. dicuntur ẽt neceſſariò illis aſſueti, vt non ſit opus id repetere, quemadmodum facit Hipp. *Reſpõſio.* Itaque dicerem antè cętera literam Hippocraticam eſſe paulliſper immutãdam,ſicquè omnia plana futura, vt ſi uocem τὺς εἰωθότας, antè poſtremam uocem collocemus,tamquam ità dicat Hippocrates τὺς εἰωθότας φέρουσι, atque tota ſententia ſit,aſſuetos facilius ferrè labores , etſi ſint imbecilles , vel ſenes , inaſſuetis fortibus, & iuuenibus Etenim , & ſi aliqui ſenes, & imbecilles ſint aſſueti aliquibus exercitationibus, putà ambulationi, haudquaquam faciliùs ferent curſum: cui non ſint aſſuetis, Iuuene, & robuſto, ſed ipſam conſuetam ambulationem ; Atqui præſtat examinate quid ſit conſuetudo, & cur omnes facilius ſuſtineant cunctas actiones,& paſſiones quibus aſſueuerint,quam quibus non ; Etenim memini me legiſſe apud grauiſſimum ſcriptorem Senecã inter cętera dona homni à Dijs tributa illud eſſe,quod aſſuetudo miſerias ipſius minuit, & mitigat: id quod ẽt ſcriptum eſt ab Ariſtot. in extremo lib. 10. Ethicorum : eſſe conſuetudinem,quæ à *Conſuetudo quid ſit.* Græcis ἦθος dicitur, habitum quemdam aquiſitũ facile operandi & patiendi circà vnã uel plures res, ſicuti nominis ipſius notio , & communis hominum conſenſus uidetur docere, & antè alios Ariſtot. Dicitur *habitus*, quia ſic idẽmet .21. prob. 14.eam apellat: Dicitur *facilè*, quia & facilis, & iucundus, vt ibidem habetur: Dicitur *agendi* , *& patiendi*, quia Ariſtotel. id etiam ait: Iam verò ita eſſe monſtrat ipſa ratio, & uſus,quoniam ſicut facilè operationes ab habitu proficiſcuntur, haud ſecus, atque ab ipſa conſuetudine: neque minus uerum eſt quod paſſim, & quaſi prouerbio dicitur conſuetudinem eſſe alteram naturam , quandoquidem non minus operamur faciliter in ijs ad quę ſumus natura comparati, quam in ijs quibus aſſueuimus: Et hoc eſt,quod ipſe quoq. Ariſt.7.Ethic.c.10. dicebat & in lib.de mem. & remin. ſcilicet ea,quę crebro complectimur,in conſuetudinẽ, & ex conſuetudine ueluti in naturam transferri: Sed poſtquam caremus libro Chryſippi de conſuetudine à Plutarcho in ſtoicis contradictionibus commemorato, uidere poſſumus pulcherrimum eadem de re Galeni commentarium . Iam uerò cur ea quibus aſſueuimus non modo facilius ferantur(ut ait Hippocrates)uerumetiam delectent, & iucunda ſint, Ariſtot: conatur rationem reddere 21.ſect prob. 14.vbi conſuetudinem habitum facere,atque augere docet;vndè poſtmodum facilitas,atq; delectatio in operando naſcitur.Cęterum Hip.lib.de flatib. dicebat inaſſueta moleſtiã afferre,quoniã ſunt naturę cõtraria; At Gal. in hoc cõmentario nil aliud hac de re dicit q̃ proptereà faciliùs conſueta

incon-

inconſuetis ferri, quoniam ex frequentatis, & conſuetis actionibus membra exercitata fiunt εὐτονώτερα, ideſt robuſtiora inexercitatis. Verum quia nimis cõmunia atq; vniuerſalia uidentur, paullò immediatiores, & proximiores cauſſæ ſunt inueniendæ, quarum vna eſt (vt de laboribus, & exercitationibus loquar) quòd ex frequentatis laboribus artus, atque partes ipſæ laborantes contrahunt ueluti callum quendam, quo ſenſus, & moleſtiæ perceptio impeditur: Et, ut pedum exemplum feramus, uidere licet in ijs, qui aſſueti ſunt pedibus nudis incedere, & laborare uſque adeò ipſos incalleſcere, & obdurari, ut tametſi ferrum pedibus, uel iumentorum, uel etiam hominum deteratur, & conſumatur: ipſis tamen pedibus nil, aut parum omninò dematur, tanta eſt calli, ijs obducti, durities: id quod etiam exiſtimare conuenit de manibus, atque alijs partibus frequenter laborantibus, quarum cutis induratur. Alia cauſſa eſt, quoniam fibrę, & muſculi, dum mouentur ſolent uarias figuras habere, ut notat Galen. in lib. 1. de motu muſcul: quarum aliæ ſunt faciles, aliæ ſunt difficiles: illæ uocatæ à Gal. mediæ, hæ uerò extremæ, & excedentes, Vbi igitur ſæpius eandem figuram in motu habent muſculi, & fibræ, eam ſibi faciunt veluti mediam, ac proptereà ſecundum ipſam facilè operantur, ſecus quam illæ partes, quæ in figura extrema, nec ſibi aſſueta conſtitutæ, magna cum moleſtia laborant: His, & alia non aſpernanda accedit cauſſa, quòd cum animus eunctis corporis functionibus ſua præſentia quodam modo famuletur, is vbi ad ſibi inſueta tranſit, quodammodo terretur, ac refugit, vndè moleſtia in operando ſequitur. Sicut enim ubi quis primum pedes in aquam frigidam mittit, animus refugiens dolere permittit corpus, quod vbi diutiùs in ea ſtetit, cum facilitate, atque delectatione ipſam fert, ità in alijs operationibus contingit, quibus non aſſueuit animus: atque hoc eſt, quod innuebat Ariſtot. in fine lib. 2. methaphyſicorum vbi quantã uim habeat cõſuetudo, à legibus, in quibus fabuloſa, & puerilia, propter conſuetudinem multũ poſſe, indicari ſignificauit: Quibus ità conſtitutis nõ eſt arduum intelligere quod Hippocrates dicit utiliſſimum eſſe, nępè, ſenes, imbecilles, ſed aſſuetos faciliùs exercitationes ſibi conſuetas, quibus iam figuræ membrorum ſunt accommodatę, ſuſtinere, quam inaſſueti iuuenes, & robuſti.

Quæſita aliquot. Cæterum circà hæc illud eſt examinandum, quæ fuerit potiſſima ratio, propter quam Hippocrat. meminit dumtaxat ætatis, & roboris ad conſuetudi- *Primum.* nem laudandam, & commendandam, non autem habitus corporis, com- *Secundũ.* plexionis, atque aliarum ſimilium: Prætereà non uidetur, quòd dicit Hippocrat. perpetuò verum, quoniam ſunt plurimi robuſti, & inaſſueti, faci- *Tertium.* liùs ferentes, ſenibus debilibus, exercitationes ijs conſuetas. Poſtremò eſt dubitat. an poſſint habitus naturales cõſuetudine permutari, quod dicit Gal. *Ad Primum.* & quod dicunt cõmuniter de puella conſuetudine ex Napello nutrita. Ad hęc autem dicere oportet duabus rationibus impulſum Hippocratem ſolum ætatem, & robur commemoraſſe: Vna, quia aſſuetudo cum fiat longo tempore, & pluribus operationibus, uix ea in alijs, quam in ſenibus reperitur, vt propter hoc dixerit Ariſtot. primò Ethicorum, pueros non poſſe prudentes eſſe, quemadmodum ſenes: quia non poſſunt exercitati eſſe in multis actioni-

actionibus; atque habitum, & conſuetudinem comparaſſe; Altera cauſſa quo- *Debilitas*
niam cum triplex ſit fortitudo, & conſequenter debilitas, vel naturalis, (ut Hip- *quotuplex*
pocrates loquitur in lib. de nat. pue.) ut ſunt melancholici, & laxo, atque raro cor
poris habitu nati. Vel ex ætate contracta, ut ſenum, in quibus ſemper ſunt ui-
res debiles, Vel ratione morbi, aut antecedentis, aut præſentis, aut mox futuri, omnes huiuſmodi ſpecies uidetur ijs ſolis complexas, ut qui breuitatis ſemper eſt ſtudioſus, non debuerit plura proponere. Ad aliud uerò dicunt aliqui, ſententiam Hippocratis non uerè complecti omnes aſſuetos, ſed aliquos, quaſi monere uoluerit, interdum plus poſſe conſuetudinem, quàm ipſam etiam naturalem fortitudinem; ſed magis mihi dicere placet, etiam uniuerſaliter uerum eſſe aphoriſmum, modo cętera ſint paria, atque ſit debita proportio inter condiciones: ſi quidem ſi iuuenis ſit multum robuſtus, & ſenex multum debilis, & parum aſſuetus, planè minus feret conſuetos labores, è contrà ſi debilitas ſenilis haud ſit nimia, & aſſuetudo antiqua, & magna, ſemper ſenex, & debilis ſic aſſuetus, plus ualebit forti, & iuuene. Eſt itaque utilis aphoriſmus, tum in tuenda ſanitate, tum in curatione aliquarum ægritudinum, in quibus medici præcipere ſolent corporis exercitationes, immò in omnibus, quando, 1. aph. 16. 17. ſemper aliquid eſſe dandum conſuetudini, iubebat; Eſt enim ueluti documentum, quo monemur etiam ſenes, & iuuenes, & deniq; omnes eſſe exercendos, atque potiùs aſſuetis, quam inaſſuetis exercitationibus: Et Gal. 2. de tu. Valet. præcipiebat vt ſenex ea exerceret, quę iuuenis: ſed cūcta minus; monemur etiam plus valere habitum ex conſuetudine contractum, quàm naturalem, id quod clarius quoque in ſubſequenti aphoriſmo demonſtrabitur.

50 *Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, & ſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta permutari.*

NON eſt ab vllo dubitandum, quin maxima ſit inter hunc, & antecedentem aphoriſmum coniunctio, cum uterquè dè conſuetudinis potentia tractet, quam non modo hic, verumetiam in lib. de victu acut. atque alibi ſæpè extulit Hippocrates. Igitur cum Hippocrates antè dixiſſet aſſueta ſimpliciter ferri faciliùs inaſſuetis, etiam à debilibus, & ſenibus, atque id tantum de exerci- *Connexio.*
tationibus protuliſſet (vt ait Galenus) nunc quaſi eandem ſententiam amplificans, in cunctis ſex rebus non naturalibus addit, nō modo illud eſſe verum, imò quæ conſueta ſunt, licet ſint deteriora, ſemper minus lædere inaſſuetis, ac propterea oportere ad ipſa quoque inaſſueta tranſire: Adeò ut tota ſententia duas *Scopus.*
partes habeat, vnam, quæ eſt dogma phyſicum, & medicum, alia uerò, quæ eſt præceptum & curatorium, & præſeruatorium. Et quod ſpectat ad primum iam ſatis de conſuetudine locutus ſum, vnde in præſenti ſupereſt tantum contemplari quomodo res deteriores dicantur, & quàm ob cauſam huiuſmodi res, ubi ſunt aſſuetæ, minus moleſtent: Nā aliquod dicitur deterius ſiue ſit medicamentū, ſiue alimentum, quod euidenter lædere aptum eſt, & hoc dupliciter, aut cōparatū ipſi ægrotāti, aut ſimpliciter corpori humano tēperato, ſiue, ut ait Galenus ſecundum ſui naturam, atque hoc adhuc dupliciter, vel parum, vel multum. Hic autem Hippocrates loquitur de deterioribus non quidem pecu-

liariter ipſi corpori ægrotanti inimicis,ſed corpori temperato: atq; hoc nõ multum, ſed modicè, iuxtà id quod etiam retrò dixit,cibum paullò deteriorem, ſed ſuauiorem meliori, atque inſuauiori eſſe præferendum. De his itaque dicit Hippocrates res non multum deteriores, & longo tempore aſſuetas,minus moleſtare ſolere, nam dicit primum: *Longo tempore.* Quia ut etiam habetur 9.meth.cap. 16. etſi conſuetudo non aquiratur niſi longo tempore, iſtud tamen aliquando minus, aliquando magis eſt longum, & cum conſuetudo ſit veluti altera natura,ſequitur ut quę multò tempore ſunt aſſueta, maiorem habitum contraxerint, magiſquè naturalia ſint, contrà quæ pauciore. Atque hoc non modo uerum eſt in cibis,ac potibus, de quibus manifeſtè loquitur etiam lib.2. de uictu acut. & Galenus in lib. de conſuet. uerumetiam de alijs ſex rebus non naturalibus uocatis, de quibus loquens vi. Epid. ſect. 8. dicebat. *In valetudinis autem ratione conſuetudo ſpectanda eſt, in victu, tegumentis, laboribus, ſomnis, rebus venereis, & animi affectibus.* Iam uerò quæ ſit cauſſa, cur res quęuis non naturales minus moleſtent,ob conſuetudinem longam (licet deteriores inaſſuetis) videndum eſt. Galenus poſtquam dixit cauſſam conſuetudinis in exercitationibus eſſe referendam in robur partium operantium:de cibis, & potibus ait, ea ubi tractantur à ſtomaco, ſimul & ipſum ſtomacum alterare, atq; ità frequenti alteratione habitum quendam, quaſiquè naturam adſcititiam ingenerare, ob quam fit, vt nutrientia ipſis nutritis partibus tandem aſſimilentur, quod quoque inquit ſeſe docuiſſe in lib. de conſuet. cum autem ſimilia à ſimilibus alterentur fit, vt quæ conſueta ſunt ab ipſis partibus nutriendis alterentur,ac propterea minus lędant, inaſſuetis, quę diſſimilia cum ſint difficilius alterantur; id quod Ariſt. 27.probl. 8.& Theoph.4.de cauſis plant.10. pariter intelligere voluerunt,quando ſcripſerunt triticea, & hordeacea cibaria nullũ faſtidium, neq; ſatietatem parere,quod continuò vſu nobis familiariſſima ſint,quaſiquè naturalia: quamquam Hippo. lib.de arte Vet: hac eadem de re tractãs, id potius tribuat ſucco temperato,quem habent panis,& maza,aliaq́. edulia,quibus familiariter abſq́. faſtidio vtimur: Et quod dixit de cibis,& potibus idem etiam cõtingere de aere,qui ſi calidus,aſſuetum minus moleſtat, eo quod corpus iam diraratum, ſicuti magis frigus lædit, quia corpora iam à conſuetudine caloris rarefacta, intimiùs penetrat, atq; lædit ſicut è contra non penetrat id, quod iam longa mora ſub frigido aere condenſatũ eſt: imò dicebat Plinius, aſſuetos etiã in peſtilenti aere durare: Atque hæc eſt vera cauſſa, propter quam aſſueta minus lædunt, licet ſint paullò deteriora inaſſuetis, & à qua proponenda abſtinuit Hipp. quòd contentus fuerit ſolam experientiam propoſuiſſe; atque alijs cauſſam inueniendi,occaſionem reliquiſſe: Sed hic dubitatur, primum,quia non uidentur quælibet, vſu fieri minus moleſta, vt ſi quis quotidie ſuccum abrotani,vel abſinthij capiat,nõ propter hoc tamen minus ab illo moleſtabitur. Prætereà eſt receptiſſima apud omnes ſententia, atque etiam uſu probata,nimiã cuiuſlibet rei familiaritatẽ,atq; vſum parere faſtidium, vt ait Ariſt.de alijs edulijs dulcib. à pane,quę tametſi ſuauia ſint nihilominus lõgo uſu pariũt faſtidiũ Ad primũ dicẽdum eſt, (qđ antè quoq; ſignificaui) Hipp. nõ loqui de qbuſlibet inaſſuetis deteriorib. ſed quib. ineſt parũ prauitatis. Iam verò oĩa amara vehementer,vt ait Gal. ſunt ἄσπρα, & nimiũ naturę inimica, quo

fit,

ſit, vt nequeat ex ipſis generari ſimilis habitus in ſtomaco, Vndè non abſq; ratione Auuerroes lib. de theriaca irridebat eos, qui putarunt homines poſſe diù veſci impunè, & nutriri venenis, vt dixerunt Auicennas ſexta quarti de puella illa napello nutrita, & Scaliger lib. de ſubtil. aduerſus Cardanũ de filijs Regis Indorum exercit. 175. quoniam id ſi contingeret, ſimul quoque eueniret, vt ille euaderet totus venenum, ſicquè naturam humanam exueret; quare non quælibet aſſueta minus inaſſuetis moleſtant, ſed quæ parum ſunt deteriora: nam quę multum deteriora ſunt, vſu ſanè fiunt minus moleſta æquè malis, & inaſſuetis, (vt qui continuò vtebatur Aloe apud Braſauolam, minus moleſtabatur:) verum numquam fiunt ſuauia. Ad ſecundum autem dicunt nonnulli, aliud eſſe loqui de bene valẽtibus, aliud autem de cauſſarijs corporibus: ſiquidem, vbi ſtomacus bene valeat, nil moleſtiæ ex conſuetis cibis capit, vbi verò excrementis repletus eſt, ex frequenti vſu aliquorum eduliorum, tunc moleſtia inducitur, quod excrementa illa rem contrariam appetere faciant; ſed hæc reſponſio quãquam ſpecioſa ſit, haud tamen correſpondet vſui, & Ariſtot. auctoritati: nam experientia conſtat dulces, & ſuaues eſcas faſtidire multos longo uſu, aut ſaltem non ità delectare. Et Ariſtot. loco citato problem. 5. ſect. 21. 8. ait dulcia, & ſuauia longo vſu faſtidium parere, quoniam nimis nutriunt, & replent, vel quia ipſorum natura haudquaquam nobis conuenit. Itaque multò meliùs eſt dicere ſuauia, ob frequentem vſum amittere delectationem, ob ſimilem habitum quem ingenerarunt ſtomaco, quo fit ut non afficiatur ab ijs: deſinente uerò delectatione ſuccedit abominatio, non ob prauitatem inductam, ſed ob deſinentem priſtinam voluptatem, cuius amiſſæ memoria deindè moleſtat, ſic enim dicere ſolebat Socrates, eſſe reſpiciendas voluptates abeuntes, quoniam cum afferant moleſtiam, incitant integros animos ad ſui contemptum: atque hæc eſt ratio propter quam Hippocr. non dixit conſueta fieri iucundiora inaſſuetis, ſed minus moleſtare; quia uerè ex uſu rerum ſuauium frequenti, non perdurat delectatio, & ſi quid moleſtiæ ſequitur, eſt latens quædam diſplicentia ex memoria deperditæ iucunditatis, Quæ verò prius moleſtabant vſu frequenti, eam moleſtiam deponũt, ob dictam rationem. Nunc uideamus alteram aphoriſmi partem, quam dicebamus eſſe præceptum curatorium, & præſeruatorium, quo ſcilicet iubet Hippocrates, vt ad inſueta transeatur, Nam examinare operæpræcium eſt, quæ ſit potiſſima ratio, propter quam ad inſueta, etiam ſi ſint mala, eſſe tranſeundum, & quæ ex huiuſmodi tranſitu ſperetur utilitas: Omnes penè ad id confugiunt, ut dicant hominẽ uarijs rerum, ac fortunæ caſibus eſſe expoſitum, in quibus niſi aſſueuerit, aduerſis, & contrarijs maximè læditur, ubi ijs vti cogitur, & huius euentus exemplum eſt Dionyſius tyrannus, qui cum aſſuetus vitæ luxurioſæ eſſet, ac quandoque temperatiore uti cogeretur, ob inaſſuetudinem, lapſus eſt in tabem, Verum aduerſus hoc dici poſſe exiſtimo, non tolli difficultatem, quoniam ſi Hippocrates dixit aſſueta minus moleſtare inaſſuetis, potius uidetur eſſe inſiſtendum aſſuetis, quam tranſeundum ad inſueta, ut moleſta; Contrà eſt omnibus innatum ut rebus nouis delectemur, quæ autem ſæpiùs vidimus, aut audiuimus ſolent triſtare, aut ſaltem non delectare. Itaque melius eſt dicamus, hoc

Ad alterũ | *Improbat.* | *Solutio melior.*

pceptum ideò relictũ eſſe nobis ab Hipp. quoniã quę cõſueta ſunt, licet videãtur minus moleſtare, interdũ tamẽ latenter nocent, vel ratione qualitatis, vel quantitatis, vel proprietatis, ut dicit Iacobus de ſe ipſo, atque et Petrus Aponenſis, qui non poterant ferrè odorem Alliorum, quemadmodum nec ego: vult igitur dicere Hippocrat. non ità eſſe fidendum aſſuetis, quin interdum ad inſueta tranſeamus non quidem cuiuſcumque generis, ſed potiſſimum ad illa, quæ nobis neceſſariò occurrunt, vt cibi uiles, aer, motus, ad quæ etiam, non eſt ſubitò tranſeundum, ſed paullatim, atque ut ait Hippoc. ἐκ προσαγωγῆς, Quod uerò obijciebatur res nouas, & inaſſuetas placere nobis magis, quàm antiquas, & aliàs ſæpiùs viſas, aut auditas, id quidem verum, & ab Ariſtotele confirmatum eſt 10. Ethicorum in fine cap. 4. quoniam ſemper diſcere optamus, atq; in rebus nouis attentè magis operamur, & magis diſcimus, ut propterea etiam magis delectemur: atqui de his non eſt mens Hippocratis loqui, ſed de rebus pertinentibus ad ſanitatem, & præſertim de medicamentis, quæ cum operentur, moleſtiã afferendo, (ut dicit etiam Ariſtot. 1. prob. 53.) fit, ut ubi ſæpius uſurpantur, quodammodo negligantur à natura, quam, cum non alterent, cõſequenter operari nequeunt, vndè ſapienter Auicennas dicere ſolebat, mutanda eſſe medicamenta, ſed non medicationes. Portò utilitas, quæ capitur ab hac tota ſententia rectè percepta multiplex eſt: primum enim diſcunt medici, ut circà labores corporis melius ſemper ſit ſeſe in aſſuetis exercere, quã in inaſſuetis, quoniã ubi operationem ſequitur moleſtia, ſemper minor fit ab aſſuetis, ut etiam dicit Ariſtot. ubi uerò ſequitur delectatio, ſecùs eſt: quoniam in operatione fit, poſt operationem autem deſinit. Prætereà docet Hippoc. aſſueta (etiam ſi ſint deteriora) eſſe ſemper anteponenda inaſſuetis, licet melioribus, quod intelligẽdum eſt, nec de multum deterioribus, neque de admodum melioribus. Poſtremò diſcunt medici in uſu medicamentorum non ſemper iiſdem ſiuè alterantibus, ſiuè purgantibus eſſe immorandum, quippè quæ non afficiunt, ſed ad innaſſueta, quæ magis mouent, eſſe uſum reuocandum: undè eorum conſilium probare non poſſum, qui putant Hipp. hic non loqui de ægrotantibus: quoniam cum ſit præceptum curatorium, (vt dicebam) frequentiſſimè uſu uenir, ut ad inſueta ſit tranſeundum; quinimò, cum dicat Hipp. lib. de arte: Vet. priſcos illos medicinæ ignaros, dum ægrotarent, conſueuiſſe ſemper ſe ſe ad contrarium, & inaſſuetum victum traducere, manifeſtè ſignificat, in curandis morbis, neceſſe eſſe plerumque ad inaſſueta, licet ingrata tranſire, tam cibaria, quàm medicamenta: In quibus tamen mutationibus faciendis, (vt dixi) magna prudentia agendum, ſcilicet quando quomodo, vbi, & quantum conuenit. Quod etiam dicit Celſus initio ſuæ medicinæ, debere ſanos nullas leges ſeruare, ſeſeque inaſſuetis quoque accommodare, ſalubre certè conſilium eſt, ſi; & hoc, ut debet, perficiatur.

51 *Plurimum atque repentè euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum. Quoniam omne nimium eſt naturæ inimicum: ſed quod paulatim fit, tutum eſt, tum aliàs, tum cum ab altero, ad alterum tranſitus fit.*

SVNT qui præſentem aphoriſmum poſt ſubſequentem collocant, ſiuè qđ ità reperirent in aliquibus contextibus, ſiuè alia ratione ducti, quam nõ eſt

vt per-

vt perquiramus, ſed ſat eſt Galeni contextum ſequi, apud quem ità diſpoſitus
habetur, Et ſi vlla coniunctio inter ipſos eſt afferenda, hæc mihi omnibus pla- *Connexio.*
cet magis (etiam à Galeno in fine comm: ſignificata) vt dicamus Hippocratem
dixiſſe ad inſueta eſſe tráſeundum, qui tranſitus, quoniam fieri poteſt, vel ſubitò
vel paullatim, exemplis, & vſu, & ratione probatiſſimis, nunc oſtendere intendit
hunc tranſitum ad inſueta non eſſe repentè, ſed paullatim faciendum: perindè
ac ſi ità diceret. In repletionibus, inanitionibus, & calefactionibus, alijſq́. hu- *Scopus.*
iuſmodi alterationibus nil ſubitò, ſed paullatim agendum, ergo id quoq; in mu-
tatione ad inſueta facienda, eſt obſeruandum. Sententia eſt potiùs inter dog-
mata, quàm inter præcepta: verum ex ipſa etiam colliguntur præcepta ad facien-
dam medicinam maximè accommodata, atque neceſſaria, ut ſuo loco mon-
ſtrabimus. Diuiditur uerò in tres particulas Vna eſt. *Plurimum atque repentè eua-
cuare*: Secunda uerò eſt *omne nimium naturæ inimicum*: Tertia eſt. *Quod paul-
latim fit tutum eſt, &c.* Iam uerò ſecundum inſtitutum noſtrum unamquamq;
ſigillatim explanare conabimur: Cum enim Hippoc. lib. de flatib. definierit me-
dicinam nil aliud eſſe, quàm adiectionem, atque detractionem, atquè utrumque
hoc præſtetur, uel euacuando, aut replendo, uel alterando, ſcilicet calefac: refrig:
ſimiliuè, alia operatione: iccircò iure Hippoc. his duobus generibus uſus eſt, ut
complecteretur omnem medici actionem, eamquè nullo tempore, uel repenti-
nam, uel nimiam eſſe faciendam moneret, & hæc eſt uera cauſa, ob quam cum
is uellet cũctas medici actiones à nimietate, & celeritate abducere, ſolum accipit
in exemplum repletionem, & inanitionem, necnõ alterationem, non auté aliud
quippiam. Iam uerò quid ſit κατὰ πολὺ, & ἐξαπίνης, hoc eſt, *multum, & repentè*.
non eſt difficile intelligere, cum ſint uoces ipſi Hippocrat. ſatis uſitatæ ad ſi-
gnificandam nimietatem, atque ſubitaneam aliquam actionem, aut paſſionem.
Cęterum, quia multum, & ſubitum ſunt quoque in prædicamento relationis,
& aliquod poteſt alteri eſſe multum, aut ſubitum, quod alteri erit mediocre, &
tempeſtiuum, iccircò debemus hic non quodlibet multum, aut ſubitum intelli-
gere: ſed quod cuiquè peculiariter ſit tale: cum enim uaria ſint temperamenta
variæ conſuetudines, & variæ proprietates, metienda eſt quantitas agendorum
ſecundum vniuſcuiuſquè conſuetudinem, temperamentum, aut proprietatem.
Qui enim conſuetus ſit multum bibere, vbi in ægritudine febrili ſit ipſi frigida
porrigenda, plus ſemper erit offerendum, quam aſſueto parum bibere. Sic ſi
quis ſit temperamento valdè calidò præditus, multa refrigeratio erit ſibi utilis,
quæ alioquin minus calidis noceret: ſic qui proprietate quadam difficiliter pur-
gantur, magna doſis medicamentorum ſibi erit offerenda, quæ alijs ſi trade-
retur facilioribus ad purgandũ, enecaret; Etenim Aromatarius ille Chius à Theo
phraſto commemoratus ſex faſciculis Elebori ſumptis, nil purgabatur, quæ do-
ſis ſi alicui alteri tradatur, planè interimet. Ergo non indiſcriminatim hoc Hip-
pocratis dictum eſt accipiendum, ſed ſecundum proportionem variorum cor- *Dubitat.*
porum: Sed dicet aliquis cur Hippocr. potiùs vſus eſt voce σφαλερόν, ideſt fallax,
& non dixit, potiùs κακόν, ideſt malum, ut conſueuit aliàs loqui? Cui reſponden- *Solutio.*
dum puto, ſumma ratione id feciſſe, quoniam interdum medici coguntur, &
quãtitatem auxiliorum tranſcendere, atque ſtatim operari, quam tamen occa-
ſionem

ſionem inuenire, & rectè vti, eſt difficile, & fallax; ità vt non ſit uerè malum, quod quandoq. prodeſſe conſueuit: Quod autem Medicus quandoq. cogatur multum ſimpliciter, & etiam ſecundum proportionem facere, exemplo eſt magna inflammatio, & maximus dolor, in quibus Galenus commendat ſanguinis miſſionem vſque ad animi defectum, licet Auuerroes acriter aduerſus ipſum hac de re certauerit: prętereà in febre ſynocha, idem quoque Galenus, & alij probarunt, ut eadem ſanguinis miſſio fiat: quò verò ad ſubitaneas operationes, non eſt dubium eas quoque interdum eſſe medico neceſſarias, quando, & Hippocrates dixit occaſionem eſſe præcipitem, & habitum Athletarum ſtatim eſſe ſoluendum. Itaque ſiuè multum, & repentè ſimul capiantur, ſiuè ſeparatim, utroque modo non eſt ſimpliciter malum, ſed certè difficile, atque fallax opus. Secunda pars erat *omne multum naturæ inimicum*; quam propoſitionem Galenus atque alij uoluerunt eſſe ueluti probationem quandam antecedentis propoſitionis, quaſi dicat Hippocrates, proptereà multum euacuare, & ſubitò, eſſe periculoſum, quia omne multum eſt naturæ inimicum: Sed ſi hoc uerum eſt, non plenè Hippocrates totam propoſitionem probaret, ſed dumtaxat quò ad particulam πολύ, ideſt multum, non autem quò ad particulam ἐξαπίνης, ideſt repentè: nam ſi uoluiſſet plenè id probare, cōueniens erat, vt diceret, omne multum, & ſubitaneum eſt naturæ inimicum; Quare vt tueamur Galeni interpretationem, dicēdum eſt, ſub voce πολύ intellexiſſe etiam vocem ἐξαπίνης, quaſi quod ſit ſubitò, etiam nimium ſit, imò ſub hac voce πολύ, inuenio comprehendi quandoquè etiam defectum, quemadmodum comprehendit vox ὑπερβαλύ, apud Ariſtot. 1. probl. vel dicere poſſumus, iccircò tacuiſſe ſecundam illam particulam, quoniam nimis notum eſt, ſubitas cunctas mutationes eſſe inimicas naturæ, quàm vt opus ſit illud monere: ſiquidem id non modo uſu probatur in corporis, verumetiam, & animi affectionibus: ſiquidem non rarò inuenti ſunt, qui ſubitis, & innopinatis nuncijs tam lætis, quàm triſtibus ſint exanimati, ſicuti uidemus eos, qui pedes & manus valdè refrigeratas habent ſi ſubitò calefiát, acerbiſſimis cruciatibus tentati, vt ueriſſimum ſit illud adagium, in cunctis rebus, *Ne quid nimis*. Percunctabitur autem hoc in loco aliquis cum periculoſum ſit repentè, & multum euacuare, atque replere, necnon refrigerare, & calefacere, Vtrum ex his deteriùs ſit an peccare in nimia repletione, an in nimia euacuatione, & an in nimis calefaciendo, an uerò in nimicum refrigerando, Ad quod reſpondendum; quod Hippocr. dixit primò aphor. de cibo, & potu; ſcilicet ægros magis peccare in victu tenui, quàm in pleniore ueriſſimum eſſe, & ob id maius peccatum eſſe plus euacuare, quàm plus replere: quoniam quæ demuntur multò difficilius eſt reſtituere, & reficere, quàm quæ ſuperabundant detrahere, & in vniuerſum multò faciliùs eſt deſtruere, quam conſtruere. De alterationibus ſimiliter dicere licet, multò leuius eſſe plus calefacere, quàm plus refrigerare: quoniam etſi uita hominis in medio temperamento ſit poſita, ac ob id tàm nimius calor, quàm frigus ſibi (vt extrema) opponantur, tamen multò magis frigus ſibi, quam calor nimius contrariatur, & hoc eſt quod iure ſolebat Auuerroes monere in uentriculo curando, ne ipſum vmquam pluſculum frigefaciamus. Sequitur pars tertia, & poſtrema aphoriſmi, quæ eſt: *Quod autem*

Dubitat.

Reſpōſio.

paulla-

paullatim ſit tutũ eſt, tum aliàs, tũ cum ab altero ad alterum ſit tranſitus hinc Celſus lib. 1. c. 3. inquit *ergò cum quis mutare aliquid volet, paullatim debet aſſueſcere:* pro qua parte perſpicua facienda cõſiderare oportet, quid ſit Hippocrati κατ᾽ ὀλίγον, ideſt paullatim: cur non dixerit ἀγαθὸν, ut ſolet, ſed ἀσφαλὲς, ideſt tutum. Poſtremò quid ſit tranſitus ex altero, in alterum. Quod ad primum Galenus in comm: uidetur interprętari κατ᾽ ὀλίγον, κατὰ μικρὸν, ideſt ſecundum paruas partes: eſt autem nil aliud, quam aliquid agere paullatim addendo, aut minuendo, non conſertim, neque ſubitò ab una ad aliam rem tranſire, quod aliàs προσαγωγῆς, dicere ſolet Hippoc. & dixit hoc eſſe ἀσφαλὲς, quoniam huiuſmodi cunctatio interdum quidem eſt inutilis, non modo in rebus medicinę, uerum etiam in cunctis alijs, tum publicis, tum priuatis: uerum quia etiam erratur plerumque in nimia properatione, ideò Hippoc. dicit tutiorem partem eſſe paullatim operari, quod uoluit ſimiliter ſignificare quando dixit 6. Epid. ſect. ſecunda μηδὲν εἰκῆ μηδὲν ὑπεροπᾶν, ideſt nil temerè agendum, nil contemnendum. Iam uerò de poſtremò, dicendum eſt mutationem ex altero in alterum, hic ſignificare apud Hippocratẽ omnẽ tranſitum ab una in aliam operationem; dicebat enim Corn. Celſus, & rectè initio lib. 3. ſuæ Med & cum eo Auicen. mutanda eſſe (in acutis præſertim) medicamenta, ſi non profuerunt, & aliud, atque aliud eſſe experiendum: neque hoc tantum in parte medicinæ therapeutica, uerum etiam in chirurgica, atque diætetica: Et Hipp. 6. Epid. ſect. 6. dicebat in morbis παλιμβόλοισι, ideſt facile reuertentibus, & contumacib. conducere mutationes, & præſertim ad loca conuenientia, priuſquam vitium aliquod contrahatur, vt contigit Chærioni. Vtilitas huius aphoriſmi in medicina facienda, triplex eſt vna, vt caueatur ne fiant vllæ mutationes inſignes, ſiue euacuando, & replendo, ſiue alterando; ne fiant repentinæ, & nè intempeſtiuæ: id quod etiam voluit Hipp. intelligere, quando in lib. 7. Epid. dicebat, animaduertendum eſſe qualia, ex qualibus, ad qualia. Secunda vtilitas eſt, quod caueatur ſemper id, quod nimium eſt atque hoc præceptum, ut dixi, æquè obſeruandum eſt in cunctis humanis operationibus, atque in ipſa medicina facienda. Tertium eſt, ut medicus ſemper in omnibus mutationibus ſequatur id, quod ſecurius eſt: cum enim de uita hominis agatur, debet ſemper medicus illud in oculis ferrè, ne vitæ noceat; quæ quoniam à ſubitaneis, & intempeſtiuis mutationibus ſemper læditur, hę ſunt diligenter cauendæ.

---

52 *Omnia ſecundum rationem facienti, ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod à principio viſum eſt.*

EST quidem illud verum, quod & in præcedenti, & in hoc aphoriſmo traduntur quædam generalia pręcepta, ad curationem ſpectantia: ſed ſi afferenda eſt aliqua continuatio, proculdubio vna multo accommodatior habetur, ſiquidẽ Hip. in fine pręcedentis locutus fuerat de mutatione, quã facit medicus & ęger ab vna, in aliam rem, atq; modũ illius pręſcripſerat, ſ. vt agatur nõ repẽtè, ſed paullatim: nunc autẽ ipſius mutationis ſermonem cõtinuans docet, quando *Continuatio.* *Scopus.*

huiuſ-

huiuſmodi mutationes faciendæ ſunt remediorum, atq; medicationum, quaſi dicens, tunc eſſe agendas, quando omnia facta ſunt ſecundum rationem, neque tamen ſuccedit quod optatur, & intenditur: neque ſtat quod à principio uiſum eſt: Cum ergo ſit præceptum practicum, atque unica (licet ſatis longa) ſententia, tria circa ipſam contemplabimur nempè, quid ſit omnia facere ſecundum rationem: quid intelligat Hippocr. per tranſire ad alia: poſtremò, quid ſit ſtare illud quod à principio uiſum eſt, quibus cognitis patebit utilitas aphoriſmi. Eſt enim tota ſententia, Si medicus omnia faciat ſcd̃m rationem, neq; tamẽ rationi effectus conſonus ſuccedat, propter hoc nondum eſſe mutanda, quę fiunt ſecundum rationem, modo ſtet illud quod à principio viſum fuit. Galenus certè in hac ſententia exponenda ſatis breuis fuit, nihilominus egregiè ſatis docuit rationem propter quam hoc Hippocratis pręceptum veriſſimum ſit, quandoquidem cum omnis actio fiat in tempore, atq; alia pauciore, alia verò longiore, fit interdum, vt licet curatio cum ſumma ratione adhibeatur, operis tamen perfectio abſolui nequeat, niſi longo tempore, ſicut petra non excauatur, niſi à plurimis guttis ſuper ipſam decidentibus; vndè expectandum eſt tempus debitum, neq; tranſeundum ad alia remedia, donec morbus eam naturam habet, quæ à principio fuit perſpecta, alioquin ſi fieret mutatio, fieret vtiq; ad contraria, vel ſaltem diuerſa, vndè etiam ipſi morbo contraria præſidia adhiberentur, quæ perturbantia naturam, cuncta grauiora, atque contumaciora redderent. Iam verò vt ad primum indagandum accedamus, Secundum rationem agere, nihil eſt quam prudenter operari; Prudentia verò, quæ eſt (vt dicebat Ariſtot. in Ethicis) veluti ſal, quo condiuntur omnes humanæ actiones, in eo potiſſimum eſt collocata, (ſicut idem Ariſt. monuit,) vt quæcumque fieri debent, fiant, quibus oportet, quantum, quando, vbi, & quomodo oportet. Iam verò vt de medicina loquamur, non poteſt medicus adhibere, quæ oportet, niſi prius cognoſcat integrè, quid ſit illud, cui eſt remedium adhibendum, atque hoc eſt, quod dicebat Hippoc. lib. de arte, non poſſe medicum curare, niſi ipſum morbum cognoſcat, quod à Galeno, & ab omnibus medicis vno ore confirmatur. Itaque medicus, qui operatur per indicationes, (ut agunt omnes dogmatici,) primum morbo cognito, eius naturæ accommodata præſidia adhibet in ea quantitate, quæ exigitur, atque eo tempore, modo, & loco, quo conueniunt; ſi quidem vt Hipp. lib. de flatibus ait non unus eſt morborũ locus, nec vna quantitas, vt propterea debeant omnes eodem modo curari, & in lib. de arte ſcribit medicinam multas rationes habere ad ferendum auxilium, quas enumerat in lib. de ornatu medici. Igitur, medicus qui cuncta hęc (vt dixi,) facit, ea ſecundũ rationem agere dicitur ab Hippoc. hoc in loco: & hoc eſt quod dicebat Galen. in fine octaui lib. Meth. medicum oportere eſſe exercitatum, atque naturà prudentem, alioquin ſi temerè agat, nec naturã morborum (Empyricorum more) cognoſcere curet, ſemper, aut maxima ſaltem ex parte à propoſito Scopo aberrabit. Porrò de mutatione ad alia idem cenſendum eſt, quod retrò etiam dicebam, nempè medicum facere mutationem in aliud quando, vel à remedio ad remediũ, vel à quantitate ad aliam, vel à modo medẽdi ad alium modum, vel à tempore ad aliud tempus, vel à loco ad locum efficitur mutatio; Nam ſępè numero contingit, vt medici faciant

Quid ſit agere ſecundũ rationem.

Quid ſit ad alia tranſire:

ciant

Digitized by Google

ciant huiuſmodi mutationes, quando non vident ſibi res (quemadmodum cupiunt,) feliciter ſuccedere: quod vtrum faciendum ſit, & quando facere, vel non facere conueniat, monſtrat Hippocrates ijs uerbis, quæ poſtremò expendenda propoſui, nempè non eſſe faciendas (cum idem ſtat, quod à principio iudicatum fuit.) Quaſi verò tunc ſit mutatio facienda, quando non ſtat idem quod initio fuit viſum. Porrò quod à medico initio ſpectatur, eſt ipſius morbi natura, quæ vbi rectè cognita fuit, dicitur ab Hippocrate ſtare, hoc eſt, ſemper eadem eſſe, vbi verò non eſt exactè cognita, non ſtare dicitur: Itaque vult dicere Magiſter, donec eadem putetur à medico morbi natura, quę à principio viſum eſt, & conſequenter omnis alia ratio decenter ſit adhibita, nulla mutatio facienda eſt, nec remediorum, nec aliorum: Sicut vbi fortè medicus putauerit alium eſſe morbum, tunc planè permutatio medicationis, medicamētorum atque aliarum rerum agenda erit. Sed duo reſtant videnda unum eſt, quomodo medicus cognoſcat non ſtare id, quod à principio uiſum eſt: Alterum cur Hipp. non dixit etiam alteram partem, nempè tranſeundum eſſe ad alia, ſi non ſteterit quod à principio uiſum eſt: Circà primum dicebat Hippocrates curationem oſtendere morborum naturas, quia vbi remedia naturæ morborum accommodata iuuant, ſignum eſt cognitam fuiſſe ipſorum naturam, ſin obſint ſignificatur eam non eſſe, quæ putabatur, & hinc Corn: Celſ: vt dixi aliàs initio tertij libri dicebat *in acutis ſtatim eſſe mutanda remedia, quæ non pro ſunt, in longis autem non ita*, & non malefecit Muſa, qui cum uidiſſet Auguſti ſtomachichum dolorem exacerbari magis à calidis pręſidijs, ad refrigerantia ſeſe contulit, atque ità illum ſanauit: igitur ut medicus certior fiat ſtare id quod à principio uiſum eſt, ſcilicet rectè perſpectam fuiſſe morbi naturam, debet remedia inuenta ſecundum rationem ſæpiùs experiri, quæ ſi conferunt, non debent mutari, ſin minus perſiſtendum adhuc eſt in ijs, donec ſæpiùs fruſtratis remedijs animaduertatur non eam eſſe morborum naturam, quæ antea fuerat ſuppoſita. Alia quoque eſt ratio cognoſcendi hoc nempè, ex ante frequētata experientia, quando ſcilicet initio curationis apparent aliqua ſymptomata, vel exacerbata, vel imminuta. Vbi enim videntur ſtatim ex adhibitis remedijs, non modo nullum leuamen ſentiri, verum potiùs mali vehementiam augeri, ſignum eſt contraria eſſe, quàm deberent, ac propterea aliam quoque eſſe morbi naturam, quàm fuerit putatum: ſin minus aliqua mali imminutio ſuccedat, eaquè conſeruari & creſcere appareat, ſignum eſt, malum eſſe cognitum, ac propterea non eſſe ad alia auxilia tranſeundum. Circà ſecundum dupliciter reſp. poteſt uno modo, (quod aliàs ſæpenumero dixi) Hippocratem, ut plurimum uno contrariorum contentū eſſe; quando ex ipſo aliud quoq; neceſſariò cognoſcitur: Vndè cum iſtud tale ſit, non eſt mirum ſi alterum eſſe tacendum duxit: alio modo reſpondere licet ipſum, ut dicebam in lib. de Arte hoc quaſi legem quandam reliquiſſe, ne medicus ullus ſeſe vmquam ad curandum quemquam conferat, niſi prius morbum cognouerit, ac propterea ipſum hoc tacuiſse, ſupponentem futurum neminem, qui non ſtatim cognoſcendo morbo prius ſeſe daret, quàm curaret, Vndè ne hic terreretur, & inutiliter mutaret medicationem, & medicamenta, vbi non ſtatim ſequitur effectus, uoluit eum commonefacere, vt poſtquā

cognouit rectè morbum, & accommodata præſidia adhibuerit, etiamſi ſtatim non ſequatur optatus effectus, pergatur tamen in eadem medicatione, quia vt dicebat Celſus, & Galenus, ſæpenumero quod non fit breui, longo tempore tandem fit. Quamobrem ex his omnibus colligitur ad quid vtile ſit huiuſmodi præceptum, nempè, vt medicus primum cognoſcere ſatagat morbum, quo cognito, atque perſpecto, adhibeat accomodata præſidia, loco, tempore, modo, & menſura debitis, tum in ijs pergat, (licet non reſpondeant ſtatim votis) & ſi quandoquè medicamenta longo vſu interdum uideantur facta ipſi naturæ familiaria, mutētur, ſed non mutetur medicatio, dum eędem indicationes à natura morbi comparatę, perſiſtant: quod ſi mutentur, medicationem quoque mutari neceſſe eſt: Solent autem mutari, vel mutantur morbi, vt quando ex tertiana ſimplici fit duplex, vel quartana, aut quando virtus, temporis longitudine fit debilis, aut quando materia ex uno loco in alium mutatur: atque alia huiuſmodi contingunt, quæ medicum cogunt alia ratione medendi vti.

---

53 *Quicunque aluos humidas habent, ſi quidē iuuenes fuerint, melius degūt his qui ſiccas habent. Ad ſenectā verò deterius degunt, nā ſeneſcentibus magna ex parte exſiccātur.*

BREVISSIMVS eſt Gal. in explanatione præſentis aphoriſmi, nec quicquam aliud dixit, quam eſſe per ſe manifeſtam hanc ſententiam, etſi quid optatur, id totum iam dictum eſſe in antecedēte aphoriſmo, cuius initium eſt. *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, &c.* ſ. aph. 20. ex quibus uerbis colligitur ſi ulla continuatio eſſet ipſius afferenda, debere proponi cum prędicto aphoriſmo, poſt quem locandus fuiſſet, nō cum immediatè ipſum antecedente, cum quo nulla coniunctio apparet, quamquam non deſint, qui ineptè ſatis cogantur connectere utrumque, & Hippocratem faciunt leuiſſimi ingenij. Eſt ſententia tota prognoſtica, quæ tamen poteſt etiam in actu practico nonnihil utilitatis afferre. Diuiditur autem in duas partes. Quarum prior eſt de iuuenibus. Secunda uerò de ſenibus. Quod igitur de Iuuenibus ait eſt, eos qui habent ea in ætate humidas aluos, melius liberari, ſeu degere, quàm qui habent eas ſiccas; Et Celſus lib. 1. cap. 3. transferens hanc ſententiam dixit. *In iuuene fuſa aluus melior, in ſene verò adſtricta;* Qui ſint iuuenes ſeu *νέοι* aliàs diximus, ſcilicet ab Hippocr. ità appellari qui non excedunt trigeſimumquintum annum, His autem duabus rationibus aluus humida melior eſt, quam adſtricta; Vna quia ſuapte natura cumulant multa bilem, quæ opus eſt per aluum euacuari quotidie, alioquin retenta facit acutos morbos, Vndè Hipp. lib. de aer. & aq. dicere ſolebat, eos, qui habent aluum liquidam, non tentari morbis acutis, quia ſic quotidie educuntur ſucci bilioſi à quibus fiunt: Altera ratio eſt, quoniam hac ætate homines committunt innumeros in uictu errores, ob quos cruda, & uaria excrementa gignuntur, & præſertim cruditates, quæ niſi excernantur alui beneficio gignunt uarios, atq; graues morbos: cruditate enim fieri aluos molles etiam Ariſtot. teſtatus eſt, primo de gener. animal. c. 20. quod quoq; dixit fieri ab immēſo potu ut ſcripſit 3. prob. ſect. 5. qd patiūtur quoq; eunuchi ob humiditatem, vt & balbi ex Hip. 6. aph. 32. Porrò quid ſignificet uerbū *ἀπαλλάσσουσι* vſurpata hic ab Hip. Gal. plurib. in locis docet: Sed quod pertinet ad hunc locum vſus eſt etiam

eadem

eadem voce 32. huius, ſicut & lib. de vetere med. atque alibi prò uiuere, & in meliori ſtatu, atque condicione degere, ſeu à morbis facilius liberari: & exiſtimo in præſenti loco, accomodatiorem omnibus alijs ſignificationẽ eſſe, ut dicamus Hippocratem uoluiſſe ſimili verbo docere, Iuuenes habentes aluum humidam melius uitam traducere, morbiſquè omnibus feliciùs defungi, quàm illos, qui eam habent ſiccam, ut etiam Corn: Celſus interpretatus eſt; Memini legiſſe apud Galen. 7. Meth. eos, qui habent uentriculum calidum, ſi in eum materia labatur ex capite, peſſimè agere, ſi aluum adſtrictam habeant, Et Auuenzoar initio ſuę medic: dicere ſolebat, in tuenda valetudine maximum ſubſidium eſſe ſemper apud omnes reputatam alui lubricitatem, ob cauſas iam antedictas, cum enim in iuuenibus ſucci biliosi, & crudi, quos quotidie accumulant, retinentur, proculdubio ob temperamenti caliditatem putreſcunt, & conſequenter uarijs morbis tàm acutis, quàm diuturnis occaſionem præbent; atque hæc de prima Aphoriſmi parte: Sequitur ſecunda quæ eſt: In ſenectute hos iuuenes deterius agere, quoniam ipſis ſeneſcentibus, vt plurimum alui ſiccantur. Circà quam partem conſiderare oportet, Vtrum verum ſit iuuenes qui, habent aluum humidam deteriùs in ſenectute agere: quandoquidem ſecùs plerumquè experientia comprobatur, & ratio ſuadet, ius in ſenectute pauciora ineſſe excrementa, ideoquè melius traducere uitam, & faciliùs liberari à morbis. *[Dubitatio prima:]* *[Altera:]* Prætereà conceſſo hoc Hippocrati vtrum uera, & adæquata ipſius cauſſa ſit, quam proponit, nempè alui ſiccitas, cum Celſus dixerit in Iuuene melius eſſe habere aluum fuſam, ſicut in Sene adſtrictam. Prò primi reſſolutione, dicendum eſt iuuentutem dupliciter poſſe conſiderari, vel ſecundum ſui temperamentum, uel ſecundum mores: ſi primo modo cõſideretur, proculdubio debent Iuuenes habentes aluum humidam melius degere in ſenectute, eo quod ob alui lubricitatem, liberata corpora à ſuccis calidioribus, & prauis, ſuccedens alui ſiccitas non ita lædit, cum aut nulla, aut paucá inſint ipſis recrementa, quæ retineantur, & retenta lædant. *[Solutio prioris:]* Sin autem conſideretur iuuentus ſecundum mores, ob quos non modo biliosi, verumetiam pituitoſi, & craſſi ſucci ſemper congregantur, ob ingluuiem alioſquè pernicioſos errores, proculdubio deteriùs degunt in ſenectute, eo quod cum nequeant ſatis exuberantia recrementa euacuari, multò minus in ſenectute, quando alui ſiccantur, ea poſſunt educi, undè retenta podagras, colicos dolores, arthritidas, calculos, aliaquè ſimilia inducunt, quæ uitia ab alui adſtrictione foueri, & incrementum ſuſcipere ſatis eſt manifeſtum, vt Hippocrates dixit ſecundo prorrhet: atque in Coacis prænotionibus, vbi ſcribebat podagras, alui cum adſtrictione iunctas, eſſe irremediabiles, ſicut, & conuulſiones facilius ijs fieri: & in lib. de aer. aq. & loc. dicebat habentes aluum humidam ferè à lapide ueſicæ tutos reddi; Ad aliud dicendum (quod etiam in explicatione aph: Vigeſimi fuſiùs declaratum eſt) hanc fuiſſe Hipp. obſeruationem, ut magna ex parte in iuuentute habentes aluum humidam, in ſenectute adſtrictam habeãt, & è contrà; quò fit, ut propter hoc deteriùs degant in ſenectute, qui habuerunt humidã, quoniã ſiccãtur, & cõſequenter retẽta excremẽta varios morbos pariant; quaſi velit dicere Hippocrates, etiã in ſenectute bonum eſſe habere aluum humidam, qua quotidie redundantia excrementa edu- *[Ad Secundam:]*

cantur, ac propterea vbi ea fit adſtricta, cuiuſmodi contingit ijs, qui habuerunt eam in iuuentute mollem, multò deterius eſſe. Verum quid ad Celſum dicemus præferentem in ſenectute aluum adſtrictam molli? Reſpondendum puto ſenectutem ſecundum ſe conſideratam melius traduci cum adſtricta aluo, nempè, quæ haud corpora ità debilitat, ſicut mollis; Verum conſiderata ſecundum accidentia, quę ipſam plerumquè comitantur, & maximè copiam excrementorum crudorum in ipſa exuberantium, melior eſt ſemper fuſa. Imò mihi placet eorum ſententia, qui putarunt, in hac ſententia nobis relicta, Hippocratem id potiſſimum ſpectaſſe, vt nos commonefaceret, bonum eſſe in qualibet ætate humidam aluum habere, & eos ſenes deterius agere, quibus aluus adſtringitur, necnon difficilius à morbis liberari; quod ſemper in ijs plus excrementorum inueniatur, quæ neq; ita facilè queant ſuperari: Vt propter hoc debeant ſemper medici illud in mente gerere, vt tam in tuenda, quàm in recuperanda ſanitate aluum moderatè ſolutam conſeruent, propter quod, & ipſe in curandis ægris ſoleo antè alia proſpicere, vt quotidie illis, vel ſuppoſitorio, uel aliquo clyſtere modò blandiore, modò acriore venter ſoluatur, iuxtà quod ſcripſit Auicennas ſibi ſemper fuiſſe dilectum clyſteris vſum: itaque hæc eſt aphoriſmi vtilitas non modo in prognoſticis faciendis, verumetiam in curandis ipſis ægris:

---

54 *Magnitudo corporis iuuentæ, quidem, neque indecens, neque illiberalis, ſenectæ verò inutilis, & deterior paruitate.*

POSSET quiſpiam exiſtimare hunc aphoriſmum potiùs ad partem medicinę decoratoriam ſpectare, eo magis quòd Celſus lib. 2. cap. primo eam transferens nil aliud dixit quam hoc. *Nam longa ſtatura, vt in iuuenta decora eſt, ſic matura ſenectute conficitur.* Verum haud poſſum illud in animum inducere ſapientiſſimum ſenem, & ſolius artis vtilitatis ſtudioſiſſimum voluiſſe librum ſecundum aphoriſmorum tot pulcherrimis, àc vtiliſſimis præceptis, & dogmatibus refertum adeò inutili, & plebea ſententia claudere, Vndè placet mihi opinio eorum, qui in hac quoque ſententia aliquid ad vſum artis pertineat, complecti exiſtimant: Idque vt perſequremur primum de connexione dicendum eſt ſi ulla afferri poteſt, hanc vnam eſſe, quod cum comparaſſet in antecedēti ſenectutem, & iuuentutem, quo ad rem non naturalem, nempè alui lubricitatem, vel adſtrictionem, prout vtilis, vel inutilis eſt ſanitati, ſic nunc comparat eaſdem ætates, ſecundum rem naturalem, nempè corporis ſtaturam prout hæc uel vtilis, vel inutilis vitæ, atque ſanitati traducendæ. Imò cum procera corpora habeant ſemper aluum molliorem paruis, vt dicebat Ariſt. in fine lib. de hiſt. animalium de animalibus crura longa habentibus, ea ſcilicet habere aluum ſolutiorem, hac pariter ratione poteſt aliqua connexionis ratio excogitari, & eo maximè quia particula μὲν, i. *quidem, ſeu antè* monſtrat manifeſtè cōnexionem inter vtraſque ſentētias; Sed vtcumq; ſit purum dogma prognoſticum eſt, duaſq́. partes habet tota ſententia, vnam de iuuentutis proceritate, alteram

Connexio.

Scopus.

de ſenectutis. Prima hunc in modum ſe habet. *Magnitudo corporis, iuuentæ quidem neque indecens, neque illiberalis* ſecunda verò pars eſt, *ſenectæ verò inutilis, & deterior paruitate.* Sic enim ſonant Hippocratis verba, ad verbum traducta. Nunc circà primam partem operæ pretium eſt, ut diſcutiamus. Galenus in commen. multa dicit circà ſignificatum magnitudinis, vbi ſcribit magnum corpus propriè dici de eo, quod ſecundum omnem dimenſionem vltrà modum eſt auctum, Verùm dici etiam de eo, quod tantum ſecundum longitudinem eſt auctum, quodquè propriè, μακρόν, ſeu longum uocatur: ſimiliter, & de eo quod ſecundum profunditatem, & latitudinem ſolas, quodq. propriè craſsũ, ſeu παχύ nominatur aſſeuerat. Quomodo autem acceperit Hippoc. uocem τ͂ μεγέθους, ideſt magnitudinis diffiniuit id Galenus dicens, ab Hippocrate hic accipi magnitudinem pro ea tantum, quæ ſecundum longitudinem ſolam aucta eſt, quæquè à latinis uerè proceritas ſolet nuncupari: undè &, macrocephali, apud Hippocratem lib. de aer. aq. & locis, dicuntur, qui habent capita longa. Cęterum aduerſus Galenum nonnulli eius calumniatores inſurrexerunt dicentes, abſurdũ eſſe exiſtimare huiuſmodi longitudinem haud eſſe in iuuenta decoram, & libero homine dignam, quaſi potius turpitudo quædam ſit iuuenum hæc corporum longitudo, Ad hæc dicunt corpora ſecundum omnes dimenſiones magna potius, quam ſecundum ſolam longitudinem incuruari, illudq́. non ſolum experientia conſtare, verumetiam ratione, quòd ſcilicet corpora uerè magna plus ponderis geſtent, quo grauata in ſenectute curuuantur: Addunt illi melius eſſe quærere, cur ſi anima eſt immortalis, tamen paruo ponderi ſuccumbat in ſenectute; Ex quo ſermone facile conijci poteſt, illos de animæ immortalitate non parum hæſitaſſe: Sed ut hac in re grauiter fefellerunt, ſic iniuſti fuerunt Galeni accuſatores, Nam cum duplex ſit corporis ſecundum longitudinem tantum, aucta magnitudo, una quæ cęteras dimẽſiones moderatas, & proportionatas habet, altera quæ eas potius exiles, & imminutas, proculdubio Galenus de priore locutus eſt, quam non eſt à quoquam dubitandum in iuuentute eſſe decoram; Secunda enim verè indecora eſt, quam qui habent à Græcis monogrammi vocantur, vt eſt apud Athenęum: nec putandũ eſt Galenum fuiſſe adeò hebetis ingenij, vt quod omnibus eſt perſpectiſſimum negare voluerit. Iam verò quod verè magni, in ſenectute quoque interdum incuruẽtur, haud eſt à ratione alienum, neque etiam à Galeni mente: ſed & proceros, ſeu magnos ſecundum longitudinem incuruari quoque in ſenecta, nemo negaret, quando etiã videmus ſæpè curuari iuſtæ magnitudinis homines. Imò ut magni ſecundum longitudinem proportionatã, & moderatas habentes alias dimenſiones decori; & ſpecioſi ſunt in iuuenta, ſic qui aucti ſunt nimium ſecundum omnem dimenſionem, proculdubio indecori, & minus illis ſpecioſi à cunctis reputantur, Neque verum eſt auctos ſecundum quamlibet dimenſionem, magis incuruari, quod geſtent plus oneris, quoniam pondus tam in antica, quàm in poſtica exiſtens parte, totum corpus indepedens, quaſiquè rigidum, & libratum conſeruat: Sed maius peccatum eſt horum, qui quaſi de immortalitate animorum dubitent, non attulerunt cauſſam, cur in ſenectute anima cedat corporis inclinationi, quandoquidẽ quod vis ingenium, vel mediocriter in philoſophia uerſatum, poteſt

Aphoriſ. Diuiſio.

Digitized by Google

poteſt facilè rationem, cur anima rationalis verè immortalis non ſuſtineat corpus in ſenectute directum, quemadmodum in iuuentute, quòd ſcilicet facultas ipſius motrix tunc operari fortiter ceſſet, ob inſtrumenta corporea ſibi haùd validè (quemad modum anteà) famulari, ualentia. Imò cum tunc magis valeat vis rationalis animæ, quando ea, quæ corpore indiget, magis deficit; argumentum efficax eſſe uidetur, quod ipſa alterius, atque diuinioris naturæ ſit, Itaq; magnitudo ea corporis, quam dicit Galenus, non modo ad decorem, & pulchritudinem in iuuentute confert, verumetiam ad ſanitatem meliorem, quantum ſit ex ipſa, vt infra probabo. Dicit Hippo. ἐλευθέριον, καὶ ἀκαλὲς, quæ duo uerba omnes tráſferunt liberalis, nec indecora; Celſus omiſſit vocem ἐλευθέριον, ego verò puto vocẽ ἐλευθέριον referri debere ad animũ quaſi corpora procera, & animo valeant, & ſpécie, Hæc autem uox (ἐλευθέριον) nuſpiam alibi, quam hoc in loco apud Hipp. reperitur, quantũ ipſe obſeruaui. Atq; hæc de priore parte: Modo ad ſecũdam tranſeo in qua dicit Hipp. proceritatẽ corporis in ſenectute eſſe δυσχρηστον, & deteriorem paruitate: Nam uocem illam δύσχρηστον, Galenus interpretatur δύσφορον, ideſt difficilem geſtatu: ſi quidem verè Senes, vbi proceri ſunt, cum nequeant capitis onus erectum ſuſtinere curuuantur, atque tunc Silicernia nuncupantur à Latinis: quod genus obtobrij aduerſus decrepitos ſæpè inuenitur penès Plautum, vt non immeritò vox illa apud Hippoc. ſignificare poſſit etiam turpitudinem, ſeu indecentiam cum inutilitate coniunctam, vt vox ἀκαλὲς: qua ratione poteſt quoquè dici huiuſmodi ſtatura in ſenectute deterior paruitate, quoniam parua corpora vim habent magis vnitam, ob idq́. robuſtiorem, vndè erectum corpus facilè ſuſtinere poſſunt; Nam cum vnus homo, (vt teſtantur Ariſt: & Galenus) inter cętera animalia factus ſit erectę ſtaturæ, tum propter calorem maiorem, quod ſemper ſupra fertur, tum vt poſſit Cęlum, & Aſtra (vndè oritur) continuò aſpicere, ſuaq́. origine digna contemplari, & operari; proculdubio quanto plus erectior eius figura eſt, eò ſpecioſior, & melior eſt; quamquam quoq; proceritas erecta, ſi multũ recedat à mediocritate, neque bona, neque decora eſt: nempè quòd pulchritudo in mediocritate temperamenti, atquè decenti partium commenſuratione ſit collocata, Sed hic quæſtione dignum eſt, cur

Dubitatio. ſi curuantur procera corpora in ſenectute, quia uirtus debilis reddita nequeat capitis, & ſpatularum onus erectum ferre, non potius inclinatur in partem poſticam, ſed ſemper in partem Anticam; Prò cuius reſſolutione ſciendum eſt cerebrum reliquarum corporis partium maximè graue, atque onerosum eſſe. Ad

Reſp.

hæc corporis dorſum (ut dicebat Galenus) inſtar Cærinæ nauis fuiſſe uerſus partem anteriorem (in qua ſiti ſunt oculi) mediocè arcuatum, non modo prò ſuſtinendis facilius oneribus, ſed ut proſpicere, & tueri ſeſe ab anteriori parte poſſet, Ex quo facilius ſemper inclinamur omnes antè, quàm retrò, ſicut uirgæ curuæ facilius flectunt ad partem, qua curuæ ſunt, quàm quà ſunt conuexæ. Porrò utilitas huius ſententiæ eſt: Primum ad prædicendum ſenectutis ſtatum, tum animi, tum corporis; Ariſtot. n. in fine phyſiognomicorum ſcribit Magnos corpore uiros minus, & ingenio, & ſapientia ualere, quàm paruos; utriſquè autem ad omnia meliores eſſe in mediocritate poſitos: Sic quoque de corporis valetudine, & fortitudine cenſendum eſt, ſcilicet paruos eſſe meliores ad

cuncta

cuncta iuxtà illud. *Magnaquè in exiguo regnabat corpore virtus*; : Atque hinc fit, vt etiam ad faciendam medicinam præſens aphoriſmus non parum conferat, quòd parui ſint ad ſuſtinēda remediorū tædia, multò magis apti, quàm magni, ut dicebat Hippocrates lib. de aer. aq. & locis de Aſſiaticis, & Phaſidis fluuij Incolis, quos dicebat eſſe proceros, & formoſos, ſed minus fortes minuſquè ſuſtinendis laboribus idoneos, quod ſimiliter dixit Cæſar ſexto de bello Gallico de Suecijs: Antoninum verò Pium Imperatorem narrat, & Iulius Capitolinus, cum procerus, & ſpecioſus eſſet ne in ſenectute curuitas ipſum deturparet, geſtaſſe pectori tabellas ex tilia mare, (quæ inflexillis eſt,) factas, quod etiam de Cineſio Poeta tradunt, quē vocabat Ariſtophanes φιλύρινος, quòd ob gracilitatem, ne inflecteretur, antè & retrò tiliaceis aſſerulis faſciaretur.

FINIS SECVNDI LIBRI.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS, PRÆLECTIONES PATAVINÆ

IN TERTIVM LIBRVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

POSTQVAM ſecundo libro finis eſt impóſitus, ſequitur, vt tertium, (Deo Auſpice, ac Duce) aggrediamur; cuius doctrinam uerè Hippocraticam eſſe, cum in alijs libris, & maximè libro de Aere, aquis, & locis, qui à cunctis inter germaniſſimos, ſemper fuit habitus, pariter tradita inueniatur, nemo eſt qui dubitet. Cęterum quæ ſit continuatio præſentis libri cum antecedentibus, (vt aliquid dicamus) certè non eſt ità perſpicuum; & id ueriſſimum eſt, (quod ſæpe diximus cum Galeno:) Veteres non admodum ordini, atque methodo ſtuduiſſe, & quicquid laborant interpretes, vt adinueniant methodum in libris aphoriſmorum, atque inter ipſos aphoriſmos, potius ingeniorum opera, illis id affingunt, quam ut uerè res ità ſit; Attamen dicere poſſumus Hippocratem poſtquam in primo, de euacuatione, & victu, (quæ ſunt quodammodo ſanitatis cauſſæ) tractaſſet, ac in ſecundo de ſignis quibuſdam prognoſticis, tàm bonis, quàm malis, magna ex parte diſſeruiſſet, in hoc de cauſis mediatis, quæ ſunt externæ vt ad aerem pertinentes, & internę, vt ætates, pertractare: non perſecutus eſt autem omnia genera cauſarum, quoniam doctrina aphoriſtica id minimè permittebat, & quoniam æternus is eſt Hippocratesmos, vt in uno quoque genere, propoſitis quibuſdam tantum, alia complecti, & à lectoribus ità concipi uelit. Eſt itaq; Scopus uniuerſalis Hippocratis in hoc 3 lib. tractare de cauſis euidentibus morborum, tum ut medici eas præcauere, & abolere poſſint, tum etiam, vt reliqui homines attentiores, & ſtudioſiores circà hæc fiant; neque negligant, quemadmodum pleriquè faciunt. Habet hic liber paullò meliorem ordinem, quàm cęteri, ſi quidem in duos ferè ſolos tra-

Connexio huius libri cum ſuperiori.

Scopus Hippoc. in hoc libro.

Diuiſio huius libri.

ctatus

ctarus principales eſt partitus, in quorum primo de cauſis ad aerem pertinentibus agit: in ſecundò uerò, de cauſis ad ætatem ſpectantibus, alias autem prætermiſit, uel quia ad has duas, cętera cauſatum mediaratum genera poſſunt reduci, ut habitus corporis, & tempetamentum ad ætatem, regio, exercitatio corporis, necnon cibi, & potus ad aerem: Vel quia hęc duo genera, ſunt omnium ad morbos, & ſanitatem faciendam maximè apra.

---

1 *Mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos, & in temporibus magnę mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione, eodem modo.*

SI huiuſcè primi aphoriſmi connexionem cum poſtremò quęrere placeret, nulla planè inueniretur, quid enim commune eſt mutationibus temporũ cum decore, vel turpirudine corporis, at ſi vniuerſalem aliquam coniunctionem adferre optamus, forſan aliqua reperiri potuit: nam in ſecundo libro multa, eàquè diuerſi generis ab Hippocrate ſunt, nobis tradita, partim ad prognoſim, partim ad diagnoſin, necnon curationem ſpectantia; verum maior pars, in eo libro (ſicut, & in cæteris ſubſequentibus) verſatur circà prænotionem, ad cuius conſiderationem maximè pertinet intelligere conſtitutiones temporum naturarum, atque ætatum; propter hoc dici poteſt in hoc tertio libro voluiſſe Hippocratem earum doctrinam tradere, non tantum, quia ſunt cauſſæ, ſaltem mediatæ ſalutis, & mortis, verumetiam quia maxime faciunt ad præſenſionem, & præcognitionem parandam; Eſt ſcopus Hippocratis docere Aerem quoque, & anni tempora, magnam partem habere inter cauſas morborum, id quod non ità vulgares intelligunt, quod etiam Hippoc. in lib. de morbis 4. ſignificauit, cum morborum cauſas in Cęlum quoq; referebat; Eſt dogma ſine ratione, atq; diuiſibile in duas, vel tres partes, quarum prior eſt, *Mutationes temporum maximè pariunt morbos:* Quæ ſint mutationes temporum de quibus loquitur Hippoc. dubitatum non parum uideo, nam Galenus refutat quoſdam interprętes, qui putarunt ſignificare mutationes ſucceſſiuas temporum eo qđ, & ſi id agant, non tamen maximè, ipſe autem exiſtimauit eſſe uniuerſalem aeris inæqualitatem, atque etiam particularem, quando, tam in anni temporibus. quàm in ſingulis diebus uarietates, atque mutationes fiunt modo ad calidum, modo ad frigidum, ſiccum, humidumuè; quomodo autem huiuſmodi mutationes faciant morbos (vt hic dixit Hipp.) necnon etiam factas iam curent, præter Gal. Luculentiſſimè docuit Ariſt. 1. ſect. prob. 1. 2. 3. vbi dicebat, ſanitatem eſſe collocatam in mediocritate, atq; temperamẽto quatuor qualitatum: ac propterea ſanitatem peruerti, atq; corrumpi, vbi huiuſmodi temperamentum, & mediocritas ab aliquo exceſſu, vel defectu corrumpuntur; quemadmodum etiam morbi augentur vbi exceſſus, vel defectus ſimiles ijs ab aere adijciuntur; curantur uerò, & ſoluuntur, quando morbis contrarię aeris, & temporum, locorum, atq; ætatum mutationes ſuperueniunt: Atq; hęc omnia habentur etiam ab Hipp. tradita, tum in libris. Epid: tum maximè in lib. de aer. a. & loc. Cęterum non defuerunt etiã; qui

Cõnexio.

Scopus.

Diuiſio.

recedẽtes à Gal. maluerunt ſequi antiquos illos interpretes,ſ. prò permutationib. tẽporum accipientes illas,quę fiunt à quatuor anni temporib.& de quib.locuturus eſt Hipp. in libri proceſſu; vbi,quę tempora,quos morbos ferant,ſigillatim enarrat.Particulam autem μάλιςα,i.maximè dicunt referendam eſſe ad eos morbos,qui ſoluuntur,quaſi mutationes temporũ.& faciant, & ſoluant morbos,ſed maxime faciant,minus autem ſoluant;verùm mihi magis placet Galeni ſententia,quoniam hic non loquitur de naturalibus,quas certum eſt apud omnes alterare corpora,ſed de ijs, quæ accidentaliter contingunt, & quas uitare oportet, ne noceant:neq; valet quod dicunt fruſtrà fore,ea quę in ſecunda parte dicũtur, ſcilicet in tẽporibus magnas mutationes frigoris, & caloris facere morbos, quia etiam anni tempora naturalia,non alia faciunt ratione morbos,niſi quia mutãtur ſecundum qualitates, propter quod dicet Hippo.in ſequentibus autumnum propterea eſſe perniciosũm, quoniam eadem die fit modo calor, modo frigus.

Secunda pars. *Et in temporibus*, Hæc eſt alia pars aphoriſmi, in qua illud eſt obſeruandum prò temporibus,non alia intelligere Hippo.quam ea, de quibus locutus fuit in priori parte, attamen differentes eſſe mutationes, de quibus loquitur nunc, ab ijs de quibus anteà locutus eſt, Nàm ſuprà vniuerſaliter dixit, mutationes, (hoc eſt) inæqualitates temporum ſecundum uentos, aliaſquè qualitates, eſſe morboſas, quemadmodum, etiam Ariſt.loco citato,atq; ipſemet Hippo.in lib. de aq. & l. Nũc verò loquitur de mutationib.magnis tantum ſecũdum frigus,& calorem: Cur aũt harum tãtum duarum meminerit qualitatum, non item humidi, & ſicci duplex cauſſa fuit,(quantum ego puto,)vna quod paſſiuę qualitates abſq; primis quam minimè agunt,imò uerò quicquid operantur id faciunt uirtute primarum; Alia fuit,quia Hipp.qui primus detulit omnia elemẽtis, vt narrat Gal. in lib.de elementis ſecundum Hipp. ſemperferè delectatus eſt cuncta partiri in duo,ſ.calorem,& frigus,& tempus anni in hyemem,atq; æſtatem,quòd etiã fecerunt temporanei eius, veluti Thucidides in deſcriptione illius magnæ peſtis, lib.ſ.ſecundo, quàm dichotomiam legitur obſeruatam quoq; fuiſſe à Theopraſto; Dixit aũt magnas,quia,licet quęlibet mutationes caloris,& frigoris alterent corpora noſtra,minimè tamẽ omnes faciunt morbos,ſed hę dumtaxat,quę valdè alterãt, ut Hip.initio lib.de affectionib.& Ariſt. lib.2 de partib.anim: c. 2.& 3. Atq; hoc forſan intelligere uoluit Hippo.quando in lib.4. de morbis dicebat morbos fieri,vel quãdo corpus nõ repurgatur,vel qñ, quę ſunt à cęlo ſanitati incommodant, uel quãdo aliqua uis extrinſecus accidit,ſ. prò cęleſtibus accipiens non tantum ſydera, quantum ipſius aeris qualitates, quas alias ſub nomine diuini intellexiſſe Hippoc.initio libri prognoſticorum ipſemet Galenus ſignificauit.

Tertia pars aph. *Et alia ſecundum rationem hoc modo*, quod vult dicere Hippoc.in 3.partic.aph.hiſcè verbis non ſolũ mutationes ſcdm calorem, & frigus:ſed proportionaliter alia ſimili modo mutata, morbos inducere, vt uentos, ſerenitatem, vel turbationem: nam etiam lib.de aer.aq. & loc. dicebat, non ſolum corpora,ſed etiam animos, & ingenia uentis, alijſq. temporum mutationibus mutari: Vndè dicebat, Aſiaticos eſſe imbelles,& tyrannis facilè obediẽtes;qđ nullas aeris mutatione patiãtur cõtrà uero Europeos eſſe ualidiores,animiſq. promptiores, & libertatis amantiores,ob aeris crebras,quas patiũtur mutationes:& tamẽ adagiũ eſt,quo dicitur

muta-

mutationem eſſe rem dulcem. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictionem, & ad curationem, præſertimq́. ad viuendi rationem dirigendam.

---

2 *Naturarum, hæ quidem ad æſtatem, hę verò ad hyememe bene, maleuè ſe habent.*

ET ſi Galenus in commentario admodum paruo nihil dicat de præſentis aphoriſmi continuatione cum antecedente, attamen diligenter intuenti rem ipſam, non eſt arduum aliquam, reperire, ſcilicet non ſemper mutationes temporum, & frigoris, vel caloris facere morbos, ſed aliquas naturas eſſe, quę in huiuſmodi mutationibus melius ſeſe habent, quemadmodum aliquæ melius æſtate, aliquæ melius hyeme habent, ſicut enim calidæ naturæ mutato tempore ad frigus, & frigidæ ad calidum mutato, melius habent, haùd ſecùs contingit, & de alijs mutationibus: Eſt aphoriſmus theoricus, & eſt veluti decretum quoddam, ſine ratione, atque ſine diuiſione. *Naturarum*: Quæ in hoc loco vocentur Naturæ ab Hippocrate, ſatis aptè docuit Galenus in comm. ſ. ità dici complexiones, ſiue temperaturas quatuor elementorum, quæ cum ſint primæ in generatione corporum, ſunt veluti ſubiecta totius naturæ, quæ propriè ab Hippoc. lib. de natura humana deſcribitur, conſtans non ſolum ex primis, ſed & ex omnibus alijs qualitatibus; quamquè modo totam ſubſtantiam, modo facultatem, atq; vim totiùs corporis gubernatricem appellat in multis locis Galenus, & mihi magis placet, vt non ſolum ſecundum primam, verum etiam ſecundum ſecundam notionem accipiantur hic naturæ: quæ forſan ob hoc numero plurium ſunt deſignatæ, *Aliæ ad Aeſtatem, &c.* Sequitur Hippocrates more ſuo dichotimiam in Æſtatem, & hyemem, hoc eſt in tempus calidum, atque frigidum, *Bene, vel malè*, benè uel malè ſe habere nil aliud eſt, quam iuuamentum, aut detrimentum recipere: iuuamentum autem non expectatur, niſi ab ijs, qui aliqua re malè habent, ſicut detrimentum ijs affertur, qui uel bono ſtatu gaudent, uel aliquo, ſed leuiori malo, quod tamen à temporibus anni augeatur; Itaque Galenus iure dixit, ex nouem temperamentis, quæ habentur, temperatum ſimilibus gaudere, & conſeruari, cætera uerò à ſuis contrarijs magnoperè, Vndè Hippoc. 6. Epidemiorum dicere ſolebat calidæ naturæ, ἐνθέρμῳ φύσει, conuènire quietem, atque aquæ potum; Summa igitur hæc eſt, ubi calidæ ſunt naturę, melius degere tempore frigido; quemadmodum frigidæ calido, atque idem etiam dicendum de alijs rebus non naturalibus uocatis, de quibus in ſequenti loquetur Hippocrates. Atque hoc eſt id totum, quòd verba ipſius Hippocratis ſonant. Circà quod occurrit dubitandum, quia cum conſeruatio fiat ſemper ſimilibus, ut eſt omnium medicorum ſententia, uidetur non debere frigida corpora melius habere æſtate, ſed potiùs hyeme, quemadmodum, etiam calida æſtate: Adæc frigida temperamenta habent uentriculum & ventriculi calorem debilem, vndè malè coquunt cibos, & plura excrementa gignunt. Atqui hyeme ventres ſunt natura calidiores, meliuſquè coquunt; igitur debent corpora frigida tunc melius ſe habere, quàm hyeme, quando ſquallore, calor ventris infirmior redditur, & conſequenter deteriores fiunt

Continuatio, et Scopus.

Dubit.

Altera dubitatio.

Reſp. ad. primum. coctiones. Prò reſſolutione ſupponendum eſt primo, hic Hippocratem cum loquatur de naturis, de ijs loqui temperamentis, quæ vnicuique à natiuitate ſunt donata, propterèaquè naturalia dicuntur: iam verò hæc niſi ſint valdè corrupta, ſemper ſunt conſeruanda; vbi verò ſunt valdè recedentia, haudquaquam conſeruanda, ſed permutanda ſunt ad contrariam uiuendi rationem, vt ſignificauit Galen 2. cap lib. de c. b. & m. ſ. & hoc eſt, quod etiam voluit innuere Hippoc. in præſenti aph. Vndè çum ſermo ſit de naturis valdè intemperatis, quæ non habent opus conſeruatione, ſed correctione, iure ijs prodeſt contrariorum tàm externorum, quàm internorum applicatio, Et Ariſt. 5. ſect. probl. 26. quærens cur (vt dicebat Heſiodus) æſtate viri minus, mulieres magis ad Venerem concitentur, dicebat calorem uirorum magnum, à calore æris ambientis nimium augeri; ità vt temperiem excedens, inefficax euadat, ſecùs quàm mulierum calor, qui cùm ſit debilis calore ambientis veluti reuiuiſcit, atque augetur, *Ad 2.* Ad aliud reſpondendum eſt corpora frigida, & debilia, duplicia eſſe, vel moderatè talia, vel immoderatè: Si ſint moderatè talia, planè melius habent hyeme, eò quòd conſtipato corpore, calor naturalis conſeruatur, & augetur, tàm in corde quod melius euentatur, quam in viſceribus: vndè meliores fiunt coctiones, quemadmodum ſi nimis calida, & ſicca ſint immoderatè, deteriùs ſe habent; quoniam cum ſint nimis rarefacta, frigus externum vehementiùs penetrans, calorem natiuum (alioquin puſillum) magis lædit, & imminuit: atque hac ratione dicit Galenus in 14. aph. huius libri corpora emaciata, & gracilia deteriùs habere in hyeme, quàm æſtate, ſicut & illi quorum capita ſunt rarioris texturę, Hic aphoriſmus vtilis eſt ad ſanitatis conſeruationem, quod doceat, vbi talis naturaliter non poſſit haberi, ſaltem ſemper ſit ità vt contrarietur naturalibus intemperamentis ipſorum patientium.

---

3 *Morborum quoque alij ad alia benè, vel malè ſe habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera.*

NON eſt multum laborandum in reperienda huiuſcè aphoriſmi cum ſuperiore continuatione: quandoquidem ſatis unicuiquè perſpectum eſſe, *Cōnexio.* poteſt, cum in ſuperiori, de corrigendis naturalibus intemperamentis, median te *Scopus.* ea uictus parte, quæ pertinet ad aerem ambientem, ſit locutus, nunc uerò loquatur de morboſis indiſpoſitionibus ſimiliter corrigendis: Vndè aphoriſmus eſt, ut ſuperiores, ferè totus, decretum practicum: ità tamen ut ſit ſine ratione, atque ſine diuiſione *Morbi alij ad alia*. Galenus uidens huiuſmodi ſententiam (ſicut habetur prolata) confuſam, & intellectu difficilem, putauit multò ſatiùs, & multò accommodatiùs fore ſi ità ſcribatur; *morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca & victus genera bene, vel male ſe habent*, Vt autem huic Galeni ſententiæ adhæream tria faciunt, primum eſt Hippocratem (ut diximus) ſuperiùs docuiſſe naturalium temperamentorum, quæ ſunt ſub latitudine ſanitatis, quædam ad alia tempora bene ſe habere, quædam malè: Vndè ordini, & rationi conſentaneam rem facit, idem demonſtrare de morbis, ſeù de

morboſis

morboſis naturis, ſeu intemperamentis. Alterum argumentum eſt, quoniam niſi Hippocrates ſic intelligatur, vix percipi poteſt, quid dicat, Tertium, quia littera græca, ſi diligenter inſpiciatur, vox *ad alia* non poteſt coniungi, niſi ad tempora, & loca, vndè ſi (vt vult Galenus) legantur, & commoda eſt conſtructio, & veriſſima eſt ſententia: quandoquidem veriſſimum eſt alios eſſe morbos, qui bene, & feliciter finiuntur in æſtate, vt morbi frigidi, & humidi, quidam qui in hyeme, vt calidi, & ſicci, atque hoc eſt dogma perpetuum, & ſæpè ab Hippocrate nobis relictum, morbos æſtiuales hyeme ſuccedente finiri, & autumnales uere, vt quartana: quod etiam Plinius ſcripſit, quando dixit quartanas non fieri bruma, neq. curari, ſed vere: Prætereà veriſſimum eſt, quaſdam ætates bene, vel malè ſe habere ad quædam tempora, exempli gratia, iuuenes bene habent hyeme, malè verò æſtate: Contrà autem ſenes, male habent hyeme, bene uerò æſtate, ſic quoq; de locis, vt Lucretius de Attica, & Achaia, & Alexander de Æthiopia, haud ſecùs quoq; dicendum de uictu; nam ut habetur copioſiſſimè apud Hippoc. in lib. de diæta ſalubri, atque de diæta, alij ſunt cibi, qui conueniunt æſtate, alij qui hyeme, & corporis exercitationes magis conueniunt hyeme, minus æſtate, quamquam Ariſtot. in probl. ſecùs ſtatuerit, ſcilicet æſtate magis eſſe laborandum, ut magis excrementa conſumantur, quæ tunc copioſiora generantur, ob natiui caloris imbecillitatem: Itaque cum hæc omnia ſint ueriſſima, non defuerunt tamen celeberrimi uiri, qui mirantes de Galeno exiſtimarunt nil opus eſſe litteram mutare, dicentes, quando Hippocrates dixit morborum alios, ad alia benè; uel male ſeſe habere, uoluiſſe dicere vel quod alij morbi in alijs bene, vel male mutantur, aut quod alij morbi, alijs bene; aut male ſuccedunt: Ego autem non poſſum facere quin miter horum ingenia, neque etiam intelligere poſſum, quomodo Hippocrates velit ſine vllo ordine, & ſine ulla ratione de mutatione, vel de ſucceſſione morborũ loqui vt tractauit 6 Epidem. & primo de morb. à ſe citatis. Ad hæc particulæ *ἐν ὧ καλῶς* certè ſunt eodem modo accipiendę, quo eas in antecedente ſententia vſurpauit; iam uerò nil minus habuit in animo, quam ijs uti in mutatione, vel ſucceſſione morborum, ſed dumtaxat in eorum correctione, ſicut vſurpauerat in emendatione naturarum, quæ ab diuerſis temporibus benè, aut malè fiunt. Igitur Galeni opinio cęteris omnibus eſt anteferenda. Vtilis quoque aphoriſmus tum prò præſeruatione, tum prò curandis morbis, quando monuit Hippoc. Vbi huiuſmodi tempora non habentur, eſſe procuranda, & ſtudio, atq; arte paranda.

---

4 *In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.*

VOLVIT Hippocrates in ſuperioribus aphoriſmis docere mutationes temporum, ac diuerſitates morbos facere, & quia non eſt ſatis hoc ſcire, niſi noſcantur etiam particularia, hoc eſt, qui morbi à quibus mutationibus fiant, nunc exemplo morborum autumnalium, ingenia exercet, ut ab hoc docta, poſſint reliqua intelligere: Eſt enim dogma prognoſticum ſine ratione, *Cõnexio.* *Scopus.*

atque

atque ſine diuiſione: Et quod dict eſt, vbi in temporibus anni, ſcilicet eadem die fit modò calor, modò frigus, autumnales morbos expectare oportet. *In temporibus.* Galenus, qui in huius aphoriſmi expoſitione nimium breuis fuit, primis verbis, neſcio quid dicit, quòd ſanè doctis penè ridiculum videri poteſt, ſcilicet non temporis appellationes, ſed temperatura, ſcilicet, vt eſt cauſſa variorum intemperamentorum corporum, facere morbos diuerſos: quamquam enim motus cęli, qui tempus quodammodo facit, aut potiùs eſt ipſummet tempus, ſecum habeat Cęli aſpectus, & influxus, qui ad alteranda corpora mirum in modum valent; nihilòminus ſecundum medicos, cum intemperamenta ſint ipſimet morbi, & hi fiant à temporibus anni, quibus Aer afficitur, hinc fit, vt ſic dicantur tempora facere morbos. imò uerò etiam animi afficiuntur, ut experientia conſtat, animos humanos nebuloſis temporibus aliter affici, quàm ſerenis. *Quando eadem die.* Etſi Hippoc. breuitatis amantiſſimus diei tantum modò fecerit mentionem, nihilominus poteſt idem dici de menſe, atque de hebdomada, ita ut ubi eodem menſe, & eadem hebdomada, fit huiuſmodi inæqualitas, vt modò frigus, modò calor fiat, morbos inæquales, & inordinatos, (quales ſunt autumnales) expectari oporteat. Sed illud ueriſſimum, quanto frequentiores fiunt huiuſmodi mutationes, tam in eodem menſe, & hebdomada, quàm in eodem die, vt ſi exempli gratia, ſingulis tribus, uel quatuor diebus, & eiuſdem tribus, uel quatuor horis fiat modo calor, modo frigus, tunc magis morbos autumnales, atque eos deteriores fieri certum eſt. *Expectare oportet* Phraſis eſt Hippocratica, qua ſolet vti, quando aliquam ſaltem euentus certitudinem ſignificare cupit, quo pacto Latini vſurpant uocem ſperare, ut Virgilius, *At ſperate deos memores fandi, atque nephandi*, ideſt certò expectate, atque hoc eſt id totum quod nos in præſenti docere uoluit ſapiens magiſter. Circà quod nonnulla

Quæſita quædam ſunt breuiter expendenda, & primò. Qui ſint morbi illi autumnales, qui à dicta

Primum. temporum inæqualitate ſunt expectandi: Secundò quę ſit ratio, cùr potiùs

Secŭdum. hos, quàm alteriùs generis conueniat expectare. Tertiò, Vnde factum ſit, ut

Tertium. potiùs Hippocrates ad probandam ſententiam ſumpſerit exemplum morbi autumnalis, quàm alteriùs, & præſertim ſolſtitialis, quando (vt ſcribit Ariſtot. 1. probl:) etiam tunc temporis fiant morbi plurimi, & graues: nam problem. 26. quærens cur poſt utrumlibet ſolſtitium per centum dierum ſpacium mori maximè contingat; Reſpondet id contingere, quoniam tunc utraque vehementia caloris, & frigoris ſeſe dilatat, quæ morbos perniciemquè infirmis afferre poteſt. Præterea problem. 27. quærens cur uer, & autumnus morbis infeſtent, reſpondet illud euenire, quia mutationes omnes graues occurrunt: adeò ut etiam vere fiant mutationes crebræ, & ex mutationibus morbi: Attamen Hippocrates potiùs autumnales, quam uernales morbos expectandos eſſe dixit;

Ad primum. Ad primum reſponderi poteſt tripliciter, uno modo eos morbos eſſe intelligendos, de quibus loquetur infrà aphoriſmo 22. vbi diffuſè ſatis enumerat, qui ſint morbi illi, quorum autumnus ferax eſt, alio modo prò autumnalibus poſſe intelligi, copioſos, & graues morbos. Vndè dicebat, Iuuenalis, *Quot Themiſon ægros, autumno occiderit vno*, Tertiò modo reſpódere licet prò autumnalibus comprehendiſſe illos, qui tres conditiones habeant, ut ſint acutiſſimi, ut ſint varij, & diuerſi

& diuerſi, & ut ſint exitiales; Nam habent ferè morbi autumnales,vel vnam vel alteram,vel plures,ex hiſcè cōdicionibus; Vt propterea dictus ſit ſæpiùs ab Hippocrate θηριώδης, ideſt ferinus. Ad ſecundum reſponderi poteſt, ver etiam ferax eſſe morborum,atque eorum prauorum, maximè uerò putredinis, cum ſit calidum, atque humidum, ob quod etiam obſeruatum eſt omnes ferè conſtitutiones peſtiferas inchoare uerè, At uoluit Hipp. potiùs exemplum morborum Autumnalium proponere,quoniam, & plures, & magis maligni, atque contumaces fiunt: Vnde Plutarchus in fine octaui libri ſympoſ: dicebat Autumnum eſſe velut anni ſenectutem, & quia ſit frigidus & ſiccus, opportuna reddere morbis corpora: Vtilis eſt aphoriſmus potiſſimum ad præcognitionem, atque prædictionem,atque ad medicum docendū,quomodo ſeſe aduerſus ingruentes morbos præpatare debeat, ſimiliter & ægros, aut cauſſarios. *Ad ſecūdum.*

---

5 *Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Quando huiuſcemodi tempeſtas prævaluerit, talia in morbis patiuntur. At ſi aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, coſtarum dolores, & pectoris. Quando hęc tempeſtas prævaluerit, talia in morbis expectare oportet.*

ELEGANTISSIME, & copioſè Celſus hūc aphor. tranſtulit c. 1. lib. ſecūdi. *Auſter aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluū ſoluit, totū corpus efficit hebes, humidū languidū,* Qua verò occaſione trāſeat modo Hip. ad ſermonē hunc de uentis, qui potiùs eſt narratio quædam, vt Gal. quoq; ſignificauit initio commentarij, quàm uerus aphoriſmus, non eſt facile conijcere; niſi dicatur, poſt tractationem uniuerſalem mutationum temporum ſecundum calidum, & frigidum, iure aliquo ſuccedere de ventis ſermonem, quippe, qui dum perflant, mirum in modum tempus ipſum, atque aerem perturbent; ità ut mutentur temperamenta corporum, atque ſimul fiant ipſis, & animis morbi: in quo ſermone ſeruat uſitatam ſibi dichotomiam, ſcilicet diuidens totam hanc tractatiunculam, in Ventos calidos, qui ſunt Auſtri, & in Aquilonares ſeu boreales, qui ſunt frigidi: ità ut poſſit etiam aphoriſmus, (ſi ità licet appellare) in duas partes diuidi, in quarum vnam. tractat de effectib. temporis Auſtrini: in altera uerò de effectibus Ventorum Aquilonarium, ſeu borealium; Neque dubitandum eſt, quin Ariſt. initio primi probl: totam hanc tractationem acceperit, ubi rationem quærit eorum omnium, quæ nunc dicit Hipp. (quamquam ipſum non nominet) quemadmodum nuſpiam alibi facit illius mentionem, niſi ſemel ueluti per tranſennam in libros Polit: Sed de hoc aliàs: Eſt hæc ſententia, ſeu tractatio tota prognoſtica. Nam etiam Theophraſtus ex ventis, in libello proprio prædicere docuit, non tamen eo Scopo, & conſilio, quo Hippoc. Videamus autem pedetentim, quid dicat Magiſter. *Auſtri*, auſter, qui νόθος, à Græcis vocatur, ventus eſt à meridie originem ſuam ducens, àc propterea calidus, & humidus, ac conſequenter morboſus; Vndè dicebat Ariſtot. in fragmento quodam de uentis, quod ſit dictus νόθος, quaſi νοσώδης, ſiue qui νοσητικὸν ποίειν, vt etiam Gellius lib. 2. cap. 22. cur autem ſit calidus, & humidus, explicauit idem Ariſtot. in problem. in ſectione de uentis, ubi hanc ſen-

tentiam

Cōnexio.

Cur Auſter calidus & humidus. tentiam habet, non ità benè à Theodoro interpretatam. Calidus autem eſt (auſter,) quia ſpiritus illius miſcetur aeri Lybico, qui calidus eſt, & ob id magnos fluctus excitans, humida omnia reddit, æſtate in mare irruens: & quamquam dicat ibidem Ariſtoteles in lybia eſſe auſtrum frigidum, id eſt, quia montes lybiæ. & Æthiopię niue pleni ſunt, quæ illum refrigerat, ut clariſſimè docuit Theophraſtus quoque libello de ventis: Vndè retinet naturam ſui ortus, priuſquam ſeſe mari immiſceat. *Dubitat.* Sed dubitandum uidetur, quomodo (ſi hoc uerum eſt,) dicat Hippoc lib. 2. de diæta auſtrum in lybia calidum, & ſiccum eſſe: *Reſp.* Ad quod reſponderi poteſt auſtrum in lybia tum calidum, tum frigidum eſſe: frigidum in primo ſui ortu, ob cauſam dictam, calidum cum incipit miſceri lybico aeri, atque etiam tunc eſſe ſiccum, ob aeris, & terræ qualitatem: (quemadmodum dixit Hipp.) quam ſiccitatem deponit vbi ingreditur mare, & ob ingentes quos excitat fluctus euadit humidus: Et quod dicit Gal. 1. Epid. ſect. 1. tex. 1. Alios eſſe auſtros blandos, qui calidi, & humidi ſunt, alios uerò uehementes, qui ſunt frigidi, atque ſicci, niſi intelligatur ut dictum eſt, uix licebit eius ſententiam tueri, quandoquidem Hipp. hoc in 3. aph. 5. ait, tunc maximè morbos dictos fieri, quando maximè auſtri inualeſcunt, hoc eſt, vehementes fiunt. Itaque hac Auſtri conſtituta natura, non eſt difficile perſpicere quomodo effectus, & mala, quæ narrat Hippoc. in corporibus noſtris producat, quę priuſquã enarrare incipiamus, ſciendum id, quod ſcribit Ariſtot. 1. probl. ſect. 23. ſcilicet *Notandũ de auſtri bonitate.* Auſtros ſine pluuia facere febres, ob caliditatem, & humiditatem, cum imbre iuuare potiùs, & maximè plantas, quia tunc à mari exeuntes, beneficio pluuiæ refrigerari, eas ueluti reficiunt, atque recreant. Primum attamen quod dicit Hippoc. auſtros facere eſt, quod auditum hebetant, Et adnotandum eſt hac ueluti praxi, & exercitatione quadam Hippocratem confirmare id, quòd aliàs ſæpè dixit, debere medicum cauſas morborum pernoſcere, non ſolum internas uerum etiam externas, quæ licet medio internarum operentur, valent tamen ad producendas internas: atque hac ratione ipſos morbos efficiendos; ut tempeſtas auſtrina, quam propterea dicit Hippoc. auditum hebetare, & uiſui caliginem offundere, caputquè grauare, & corpora uniuerſà tardare, quoniam (ut ait Galenus) temperatura auſtri calida, & humida eſt, quæ verò eiuſmodi ſunt, omnia, & neruos, & alia ſenſuum Inſtrumentum replent, quò fit, ut neque ſpiritus liberè ad ſeruiendum facultati ſenſitrici tranare ad inſtrumenta queant, nec illuſtratio facultatis motricis integra ad operandum perduci; vndè fit, vt actiones minimè perfici queant tàm ſenſitrices, quàm motrices: & Ariſtot. 1. probl. ſect. 24. quærens cur flantibus auſtris, corpora humana ſeſe tardiora, & grauiora ſentiant: duas rationes adfert, vna eſt, quia modicus humor, qui eſt in corpore, auſtri tempore, liquatus, in maiorem molem creſcit, vndè grauis ſentitur. Altera cauſſa: quoniam motricis facultatis inſtrumenta, ſunt articuli, qui tempore, & madore auſtri relaxantur, vndè nequeunt facultati motrici inſeruire, quæ ſiccis inſtrumentis eget: atque hoc conſtare dicit ex crepitu, quem eo tempore edunt articuli, eò quod humor concretus, tunc diſſoluatur, Addit Ariſtoteles, quod humor tenax, qui articulis inditus eſt, ſicuti motum impedit, ubi nimis concretus eſt, pari pacto impedit, ubi nimium fuſus eſt: id

quod

quod etiam habetur ab Hippoc. lib. de hum. & à Celſo lib. 2. cap. 2. imò idem Hippoc. lib. de aer. aq. & locis, dicebat. Aſiaticos eſſe viribus imbecillibus, quoniam frequenter ibi ſpirant huiuſmodi venti auſtrini. *Quando igitur inualuerint, tunc maxime talia accidunt*, quod vult dicere Hippoc. eſt, eo tempore potiſſimum fieri prædicta, quãdo vehementius perflant, id enim uox δυναστεύῃ, ſignificat, ſcilicet quando auſter valdè potens eſt, vt etiam Galenus exponere videtur primo Epid. 1. primo. Sed huic obſtare uidetur quod ſcripſit Galen. eodem primo Epid ſect. prima cont: primo ubi duo genera auſtri facere videtur alterum mite calidum, & humidum, aliud autem vehemens frigidum, & ſiccum: nam ſi validus ventus auſtrinus producit mala, quæ fiunt à calido & humido, etiam ipſe talis ſit neceſſe eſt, vndè non uidetur eſſe poſſe frigidus, & ſiccus, ſecũdum Hippoc. quemadmodum ipſe aſſerit, niſi dicamus eundem auſtrum modò ſiccum & frigidum eſſe, modò calidum, & humidum, vt ſuprà: Hactenus Hippoc. de auſtrina tempeſtate, ſub qua non ſolum intelligendus eſt auſtrinus uentus, qui oriatur à puncto meridionali, ſed omnes etiam collaterales, vt propterea Hippoc. vſus ſit numero plurium. Sequitur pars, quæ eſt de ventis borealibus, ſiuè aquilonis, ſub quibus ſimiliter non modo intelliguntur venti, qui à puncto ſeptentrionis efflant, verumetiam collaterales, vt propterea etiam in ijs Hippoc. ſit uſus numero plurium: ſunt omnes hi contrarijs qualitatibus donati, quàm auſter, ſcilicet frigidi & ſicci, tum quia à regionibus frigidis oriuntur, (vt perhibent Ariſtoteles, atque Theophraſtus,) tùm quia per regiones ſimiliter frigidas, atque ſiccas tranſeunt: vndè uaria quoque, & penè contraria auſtro mala eos producere rationi conſentaneum eſt, quemadmodum ſtatim proponit Hipp. dicens, quod ſi tempeſtas fuerit borealis, tuſſes uigent, faucium aſperitates, alui duræ, horrores, coſtarum dolores, atque pectoris: addens, & illud in hac quoque parte, ſcilicet quando huiuſmodi uiguerint, ſeù ualidi fuerint, hæc, in ægritudinibus, quæ contingunt, expectare oportere. Iàm uerò Galenus horum omnium cauſſas indagans primum dixit, Hippocratem non propoſuiſſe contraria bona, quæ ex aquilonis (tamquam auſtro contrarijs) obueniunt, quoniam id non ſibi propoſuerat: ſed tantum mala recenſere, ad hoc ut medici diſcernere poſſint, quãdo eiuſmodi mala proueniunt à cauſſa externa, aut ui morbi alicuius: addo ego etiam hoc facere uoluiſſe Hippocratem, ut indè medici præſcientes futura mala cauere, ea diſcerent, Quæ autem mala proficiſcuntur ab Aquilonijs, ueluti tuſſes, & alia, indè naſcuntur, quoniam ubi capita ſunt repleta mucco pituitoſo (ut frequenter accidit) Aquilonij ſuo frigore cerebrum comprimentes, ab eo experimunt humiditates, quæ in fauces, & in pectus delapſæ, magna detrimenta afferunt, dum tuſſes, ipſarumq́. faucium aſpitates gignunt, neq; enim mihi placet opinio eorum, qui (ut teſtatur Gal.) uoluerunt fauces cum aluis duris eſſe coniũgendas, quaſi etiam fauces durẽtur ab aquilonis, nam id nõ eſt intellectu facile quomodo fauces, quæ ſunt partes calidiſſimę poſſint ità refrigerari, ut durę euadant ſicuti fœces: Alui autem duræ tunc quoq; redduntur, non quod refrigeratę intrà inteſtina fęcès durentur, perindè atq; lutũ extrà: nam, (ut etiam dicit Gal. 2. de temperam. c. 3.) in corpore uiuente id fieri nequit) ſed quia partes externæ refrigeratæ exiccãt, ſimulq́. facultatem retentricem corroborant-

Dubitat.

Reſp.

Ee roborant-

roborātur undè ſit, ut fœcibus retentis humiditas omnis abſumatur, ſicq́. illę indurentur, atq; hoc eſt, quod voluit dicere Hippocr. 6. Epidem. ſectio 5. 26. ſcilicet refrigerationem durare, quę ſunt in ventre. Fieri etiam horrores ab Aquilonijs, eſt admodum rationi conſonum: ſiquidem ab omni frigore vehementi extrinſecùs adueniente fieri rigores, nedum horrores, & experientia, & ipſemet Gal in lib. proprio, necnon Ariſt. 8. probl. ſatis declararūt, nam Ariſt. ſect. citata probl. 7. dicebat nos frigida extrinſecùs affuſa horrere, quoniam calor internus extinctus horrorem mouet; quod autem dicit Gal. fieri etiam urinæ difficultates, eadem ratione ueſica refrigerata, non ità experientiæ correſpōdet, quēadmodum uiceuerſa, ſatis quotidie exploratur ab eodem externo frigore, & coſtarum, & pectoris dolores fieri, ſcilicet expreſſo humore à cerebro, necnon in partes thoracis, atq; etiam in ipſos pulmones præcipitato: Eſt utilis aphoriſmus potiſſimum prò prædictionibus faciendis, & conſequenter prò euitandis illis damnis, quę corporibus noſtris contingunt: nam, vt Theophraſtus docet in libello de ſignis ventorum, admirabilis eſt notitia, quę ex ijs comparatur tàm prò hominum, quàm prò beluarum, atque ipſarum plantarum ſalute.

6 *Quando æſtas ſit veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet.*

SI ſuperficietenùs præſens aphoriſmus expendatur, certè exigui momenti poteſt uideri: ſed ſi Hippocratico more enucleetur, habet, & ipſe, ſuos uſus atq; inſignes utilitates; neq; dici pòteſt eſſe prorſus abſque connexione, quandoquidem, vt venti ſuos habent peculiares morbos, quibus abundant, ſic & temporum conſtitutiones abſq; ventis, proprios aliquos effectus producere conſueuerunt: Verum multò accommodatiùs fuiſſet hęc ſententia poſita poſt illum, *Vbi eadem die modo frigus, modo calor fit, morbos autumnales expectare conuenit:* Eſt hic aphoriſmus dogma theoreticum, & ad prognoſim pertinens ſine ratione, & ſine ulla diuiſione, Quod autē dicit eſt, Vbi ęſtas ſit ueri ſimilis, eſſe in febribus expectandos ſudores copioſos, quod etiam habetur in lib de humoribus. Corn. verò Celſus lib. 2. cap 1. ſic ipſum tranſtulit. *Vbi primo calor à primo vere orſus, æſtatem quoque ſimilem habet, neceſſe eſt multum ſudorem in febribus ſubſequi.* Cęterum, primò uidendum, quomodo æſtas fieri poſſit ſimilis ueri: nam licet vtraq; tempora habeant ex natura vnam qualitatē ſimilem, nempè calorem, habent tñ alterā cōtrariam nempè humiditatē; Itaque ſi fieri debent hæc tempora ſimilia, opus eſt, vel utrūque fiat calidum, & ſiccum, vel utrumq; calidum & humidum: At Hip. 1 ō ità loquitur, ut poſſit ſic interpretari; quaſi poſſit etiam uer adipiſci naturam ęſtatis, ſed uiceuerſa, cum dicat, *Si æſtas fuerit veri ſimilis* Vult igitur dicere Hipp. ſi æſtas fuerit calida, & humida. Sed quomodo fieri poteſt talis, Nam Ariſtot. 1 ſect. problem. vbi docet præcognoſcere morbos futuros ex uarijs temporum mutationibus, numquam meminit ęſtatis humidę, quaſi ea uideatur rariſſimè: procul dubio aliquam ob cauſam externam, nempè, uel auſtros dominantes, uel obiuges pluuias, quemadmodum in Cranone contigiſſe teſtatus eſt Hip. 2. Epid. ſec 2. vbi narrat ſimiles accidiſſe febres, quēadmodū, & hic ex largis, atq; aſſiduis pluuijs, quę cum magno ęſtu factę ſunt, *Sudores in febribus multos expectare oportet* qua-

quatuor hic Hipp. verba ſingulatim penſitanda ponit primum, Quod *expectare oportet*, Celſus autem tranſtulit *ſubſequi neceſſe eſt*: ſed non puto eum integrè mentem Senis expreſſiſſe; quippè qui non ſolet in his rebus, quæ aliter ſeſe poſſunt habere, hāc neceſſitatem imponere, ſed molliore uerbo uti, quale iſtud eſt προσδέχεσθαι χρὴ, ideſt expectare oportet eum aliqua incertitudine: *ſudores* hoc eſt ſecundum verbum, quo ſignificat non ſudores peculiares alicuius partis: ſed vniuerſales, Iam uerò ſudor omnis (vt dicebat Diocles) eſt res quodammodo violenta, ſiuè ſtatuamus eum fieri ex vaporibus ab aere externo in humorem cōuerſis, (vt Theophraſtus lib. de ſudoribus,) ſiue ab humorib. extenuatis, & ſummâ ui caloris natiui ad cutem propulſis, ut Ariſtot. 2. probl. 3. propterquod dicebat etiam eum fieri ſalſum. Quare ſumma eſt, ad generationem ſudoris, ut dicit in Comm. Galenus requiri calorem tanquam propulſorem, ſiue effectorem, atque humorem tamquam materiam; Iam verò æſtas ſi loco ſiccitatis acquirat humidum, planè habebit vtrumque, quod exigitur in ſudoris generatione? Sed non omne humidum eſt aptum gignendo ſudori, quandoquidem glutinoſum, & craſſum difficile in ſudorem conuertitur; Vndè fit, vt corpora obeſa, atque alia quædam rariſſimè ſudent, niſi magna uis accedat, quemadmodum etiam inter bruta difficiliùs ſues, & boues ſudant, faciliùs multò equi, & muli. *In febribus*, dixit tertio loco Hippocrates expectandos eſſe ſudores *in febribus*; non quod etiam in non febricitantibus non fiant ſudores, ſed quia prædicere hoc, haud quaquam artificioſum eſt, cum omnibus ſit notum corpora ſana plus æſtate ſudare, imò uero Ariſt. 2. probl. ſect. volebat eo tempore etiam eſſe magis prouocandum ſudorem, eum tunc, & ob fructus humidiores, qui eduntur, & ob imperfectas, (quæ hebetato calore natiuo) tunc fiunt coctiones copioſiora, quam ullo alio tempore, excrementa gignantur: nam problem. 40. eiuſdem ſect. quærens, cur, cum corpora æſtate ſint ſicciora, attamen tunc temporis magis, quam hyeme ſudamus, reſpondet id eſſe, tum quia corpora æſtate laxata ſunt, hyeme uerò denſata extrinſecùs ſcilicet, tum quia æſtate plus humoris haurimus. *Copioſos* dixit poſtremò Hippocrates copioſos, quoniam aer humidus ingrediens corpora febricitantium facit, ut minus à febrili calore exiccentur, prætereà humor, qui antè per aeris madorem erat intus collectus, atque craſſefactus à calore febrili attenuatus, & diſſolutus copioſior ſeſe effundit, qua etiam ratione fieri ſolet, ut magis dormientes quàm vigilantes ſudemus, quemadmodum ibidem Ariſtoteles perhibuit, Atque hæc ſunt quæ nos uoluit docere Hippocrates hiſcè paucis uerbis, Vtilis autem eſt hæc ſententia in primis ad faciendam prædictionem, atque ad monendum medicos, vt in eiuſmodi temporis conſtitutione, maximè ſtudeant proliciendis ſudoribus, quoniam cum tunc temporis humidiora ſint corpora, naturaquè ipſa ualdè propendeat ad ſudorem faciendum, facile contingere poteſt, ut adiuta auxilijs, febres ipſas finiat ità, ut in poſterum non amplius redeant.

7 *In ſiccitatibus febres acutæ fiunt, & ſi annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit conſtitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare.*

DE humidis temporum conſtitutionibus, quæ ſunt auſtrinæ, in antecedentibus aphoriſmis tractauit Hippocrates, vndè ſummo iure in præ- *Continuatio.* ſenti ſubiunxit dè ſiccitatibus, quę aquilonares, vt plurimum ſunt: ità ut eius Sco- *Scopus.* pus ſit ſummatim docere, quæ morborum genera ſequantur temporum ſiccitates: quæ quidem ſententia prognoſtica eſt, abſquè ratione, & in duas partes diuidi poteſt, quarum prior eſt: *In ſiccitatibus febres acutæ fiunt*, poſterior vero eſt: *Et ſi annus magna ex parte talis fuerit, qualē fecerit conſtitutionē, tales morbos expectare oportet.* In prima parte expendere conuenit quæ propriè dicātur, hoc in loco, *ſiccitates*, ſiuè (vt loquitur Hipp.) αὐχμοὶ, quæ vox ſolet eſſe ipſi Hippocrati vſitatiſſima: Nam eſſe contrariam ἐπομβρίαις, ideſt pluuijs, ſeu pluuioſis, etiam Heraclytus ſignificauit, qui referente Laertio, cum hydrope morbo captus eſſet, medicumquè accerſiuiſſet, ab eo per cunctatus, quomodo faceret, ἐκ τ' ἐπομβρίας αὐχμὸν, illo neſciente reſpondere, dimiſit: illud certum eſt αὐχμὸν, nihil aliud eſſe quam aeris quemdam ſquallorem, nam & Galenus primo in primum Epid. tex. 2. dicebat αὐχμοὺς dici immoderatas aeris ſiccitates, quod etiam alibi dixit ſicut, & Philotheus, non igitur Hippocr. hoc in loco pro ſiccitatibus intelligit ſimpliciter ſiccas, conſtitutiones: ſed nimias, ſiue ſint frigori, ſiue calori coniunctæ; quamquam magis propriè hoc dicitur de illis, quæ iunguntur calori, ſed ità vt illum excedat ſiccitas; Iàm vero febres acutæ, quas dicit in hac tempeſtate potiſſimum gigni, ſunt illę, quæ fiunt à copioſa, & acri bile, etſi enim omnes morbos acutos fieri à bile dixerit Ariſtot. 3. de partib. animal. c. 4. & cum eo auctor ſecundi libi de natura humana: ſunt tamen quædam febres ab eodem natæ humore, quæ dicuntur propriè acutæ, òb velocitatem motus, & ſymptomatū ſæuitiam; Etſi enim ferè omnes febres à putredine videantur egere humore bilioſo (tanquam ſulphure) ad accendendos alios humores frigidiores, atque craſſiores, nihilominus ſunt quædam, quæ pluſculum illius habent, & quædam, quæ illum ſolum, vt ardentes, & tertianæ continuæ: imò etiam febres tertianæ exquiſitæ videntur interdum inter acutas à Galeno connumeratæ, ſi non òb periculum, ſaltem òb motus celeritatem: Quomodo porrò in ſiccitatibus, gignatur bilis ad faciendas febres acutas apta, Galenus non explicuit, ſed tantum rem ipſam ſignificauit; Iccircò bonum erit aliquid ea de rę dicere, eo magis quod cum in ſequentibus, ſ. 13. aphor. dicat Hippoc. ſiccitatęs humiditatibus eſſe ſalubriores, & minus mortiferas, non videtur rationi conſentaneum in ijs febres acutas fieri; quæ proculdubio, & mortiferæ, & magis periculoſæ ſunt illis, quæ fiunt in pluuioſis temporibus, quas tamen dicit Hippoc. eſſe longas tantum non autem mortiferas: Ariſt. 1. prob. 11. quærens cur ſi æſtas ſicca, Autumnuſquè ſiccus, Aquilones habuerint, mulieres alijq; pituitoſi benè valent, reſpondit ideò eſſe, quia cum natura, & anni tempus contrarij ſint àc propterea vtrumque ſecundum ſuam naturam operentur, ſit, vt ad medium

tandem deueniant, in quo poſita eſt bona valetudo, niſi tamen, vel ipſi errores
in viuendi ratione committant, aut humidi ad hyemem ità deueniant, vt fomi-
tem quendam, atque incitabulum frigori ſuppeditent. Prætereà in ſubſequen-
ti problem: quærens, cur ſi æſtas ſicca, & Autumnus ſiccus, aquilonijs ventis
perflentur, biliosos morbos pariunt. Reſpondit id contingere, quia tàm natu-
ta hominũ quàm tẽporis ad idem vergunt, vndè fit, vt veluti ignis, igni adijcia-
tur, proptereàquè bilis copioſa genita, morbos conſequenter bilioſos gignat, vt
lippitudines ſiccas, febres acutas, ſcilicet conſumpto omni dulci, quod inerat
humoribus, corporibuſquè ipſis vehementer concalefactis; Addit etiam in hu-
iuſmodi temporum conſtitutionibus melancholicis, fieri furores, ſeu manias;
Ex hoc itaque Ariſtotelis diſcurſu clarum eſſe poteſt quomodo in ſiccitatibus
gignatur bilis, & morbi bilioſi, quod manifeſtare Galenus omiſſerat. Et Hipp.
initio lib. 4. de victu acutorum docens quomodo in æſtate fiant febres ardentes,
dicebat ideo fieri, quoniam venulæ exiccatæ attrahunt in ſeſe ichores acres, &
bilioſos. Quod porrò addit Hippoc. in ſecunda parte ſi totus annus talis fuerit,
hoc eſt ſiccus, qualem conſtitutionem magna ex parte fecerit, tales morbos eſſe
expectandos magna ex parte & verum, & rationi conſentaneum eſt; quandoqui
dem, ſi morbi ſequuntur temporum conſtitutionem, prò ut hæc plus, minuſuè
eſt, ità quoque morbi ſimiles, plus minuſuè ſint neceſſe eſt, exempli cauſſa, ſi
vniuerſa anni conſtitutio, magna ex parte, calida, & humida ſit, morbi fient
magna ex parte, ab humorum putredine, pariter ſi fuerit magna ex parte cali-
dus, atque ſiccus, pariter magna ex parte bilioſi morbi fiunt; quia non ſolum
morbi ſequuntur temporis temperamenta, uerum etiam horum menſuras, at-
que alias condiciones. Hipp 6. Epid. ſect 4. tex 24. ſcribit *ἐν τοῖς αὐχμοῖς*, hoc eſt
in ſiccitatibus magnis uolucrum genus benè valere, ſeu, vt interpretatur Gale-
nus *ὑγιαίνειν*, eo quod ſimilibus ſimiles gaudeãt, & 6. Epid lec. 6. 11. dicebat aues
bilioſas eſſe, & bilis magnum prouentum fieri in ſqualloribus: Sed in homi-
nibus ſecùs uidetur accidere, ſcilicet ut temperamento, aeris contrario gaudeãt,
& melius valeant, ut calidi frigido, ſicci humido, & ſic de alijs: Quare dubi- *Dubitat.*
tari poteſt, cur hoc fiat, vt cum ſint aues bilioſæ, (ſicut ait Hipp. loco citato,) &
ſub ſqualloribus bilis copioſa fiat, ut nec ſitiant aues tunc, nec aucta bile dete-
riùs euadant: ſed melius. Cui dubitationi reſpondendum eſt, aues puſillum ca- *Reſpõſio.*
loris natiui habere, quo fit ut plura excrementa gignant, quæ frequenti alui ex-
cretione, à corpore tolluntur, & quæ etiam natura proſpexit, ut aeris, (ſub quo
uiuunt) ſiccitate conſumantur; in homine ſecus eſt, quoniam cum calidus ſit
inter animalia omnium maximè, opus eſt vt eius calor, uel ſimili temperamẽto
conſeruetur, vel ſi excedat, aut deficiat, per contraria ad temperiem redigatur;
Quod autem non ſitiant, eſt quia pulmones calidos (vndè fieri ſitim dicebat
Ariſt.) non habent; & proptereà etiam ſi ſiccitas externa accedat, nil facit ad
auctionem caloris pulmonum, imò potiùs ad eius diminutionem, vt potè qui
humore ſanguineo conſeruatur, & augetur. Eſt utilis hic aphoriſmus tum ad
prognoſim, tùm etiam ad partem medicinæ conſeruatoriam, qua docemur, im-
minentibus morbis, occurrere contrario victu, atque contrarijs aliquibus re-
medijs.

8 *In conſtantibus temporibus, cum tempeſtiuè tempeſtiua redduntur, morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt. In inconſtantibus autem, inconſtantes, & mali iudicij.*

Continuatio. CVM Hipp ſuprà docuiſſet, qui morbi fiant, quando anni tempora variantur & recedunt à proprio, & naturali curſu, exemplis peculiaribus propoſitis, tandem vniuerſali quodam pronunciato in præſenti docet ſemper bonum eſſe, vbi tempora propriam naturam ſeruant, & vice uerſa malum, vbi
Scopus. eam non ſeruant, Vndè hic etiam aphoriſmus eſt totus prognoſticus, atque ab Hippocrate repetitus lib. de hum. lib. de aere aquis, & loc. necnon ſect. 1. ſecundi Epid. circà principium; eſt tamen ſine ratione, atque in duas partes diuidi
Diuiſio. poteſt, Quarum prior hæc. *In conſtantibus* ſecunda eſt. *In inconſtantibus verò*, Iam verò, vt Hippocrates, rectè poſſit intelligi primò declarandum eſt quę propriè dicantur ab Hippoc. *conſtantia tempora*, & *inconſtantia*; qua in re fuerunt aliqui interpretes inter ſeſe diſcordes; ſed Galeni ſententia uiſa eſt mihi ſemper alijs anteponenda, ſcilicet quod propriè καιροὶ καθεςῶσιν, ideſt tempora dicantur conſtantia, quando vnumquodquè propriam ſibi naturam ſeruat, atque in ea tantiſper perſeuerat, donec illius conſuetus, atque familiaris circuitus durat, è contrà dicuntur ab Hipp. (ſecundum Galenum) inconſtantia tempora, quando non ſolum non ſeruant propriam naturam, toto ſuo circuitu, verumetiam ſubindè in aliam, atque aliam mutantur. Exemplum poſterioris eſt, id quod dixit aph. 6 huius libri, *quando æſtas ſimilis veri fuerit:* nam æſtatis natura, cum ſit calida, & ſicca, proculdubio ſi fiat calida, atque humida, vt ver, minimè dici poteſt conſtans: ſed potiùs inconſtans tempus: hoc idem etiam ſignificauit antecedente aphoriſmo, quando dixit *ſi annus magna ex parte fuerit ſiccus:* etenim annus haud poteſt eſſe conſtans, ſi magna ex parte ſiccus fuerit. *Cum tempeſtiuè Tempeſtiua redduntur*, diſputant humaniorum literarum ſtudioſi, quæ dicantur tempeſtiua conuiuia, & quid propriè ſignificet uox tempeſtiuum, at eorum diſceptationes nihil ad Hippoc. neque ad nos attinent: Sat eſt ſciamus ὡραῖα propriè dici tempeſtiua, & ὡραίως tempeſtiuè, quando, ſcilicet ea, quæ temporibus naturaliter conſtitutis ſolent accidere, debito tempore accidunt, exempli gratia, ſolet uer, naturaliter conſtitutum, habere pluuias placidas, vt menſe Aprili placidos imbres, ſimiliter æſtate conſueuerunt; Eteſij perflare, quos ſcribit Ariſtot. 26. ſect. probl. 2. Aquilonares eſſe, qui etiam 14. probl. ſcribit Orionis exortu, qui eſt in æſtate, uariari dies, & importunos uentos moueri. Hæc omnia ſi tempeſtiuè, hoc eſt, debitis & conſuetis horis, atque temporibus eueniant, propriè dicuntur tempeſtiua tempeſtiuè, atque ſic de alijs temporibus. *Morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt* morbi conſtantes dicuntur, qui perſeuerant in ea natura, quæ congruit conſtantibus temporibus, de quibus loquetur infrà: & ſi enim dicat Hippoc, in hoc eodem libro, omnes morbos in omnibus temporibus fieri, attamen aliqui magis in uno fiunt, aliqui minus: ad hæc non ſolum conſtantes fieri dicit morbos, ſed etiam εὐκρίτους, hoc eſt, qui faciliter, ac minoribus ſymptomatibus iudicantur, ſimulquè potiùs ad ſalutem, quam ad interi-

tum

rum terminantur; ratio autem eius eſt, quoniam quęcumque ſecundum naturalem curſum eueniunt bona ſunt, vel ſaltem minus mala, vtpotè, quæ naturam ipſam auxiliatricem habent; atque hoc eſt, quod dicebat Hipp. 2. aph. 34. eos in morbis minus periclitari, quorum naturis, ętatib. habitib temporib magis congruunt morbi, quàm quibus non: *In inconſtantibus autem* Hæc eſt ſecũda pars, in qua Hipp per regulam contrariorũ dicit, in temporibus inconſtantibus, fieri inconſtantes, & *δυσκρίτους*, morbos. Incõſtantes enim dicuntur morbi, tum illi, qui inter ſeſe diuerſi, ac à temporum natura alieni ſunt, tum qui in nulla pergũt ſpecie firma, ſed modò hanc, modò illam mutãt idęam, prout ſcilicet à varietate, & inconſtantia temporum uarij humores congeruntur; Similiter dicit fieri *δυσκρίτους*, ideſt, qui non ſolum difficiliter, & cum multis, ác ſæuis ſymptomatibus iudicantur, verumetiam plerumque malas iudicationes habent, àc ad mortem, aut deteriores ægritudines iudicantur; huiuſmodi exempla licet obſeruare apud Hippocratem in conſtitutionibus ab eo enarratis in Epidem. lib. Vtilis eſt aph. ad prædicendum, atque etiam ad præſeruandum.

---

9 *Autumno morbi acutiſſimi, atque exitiales, maxima ex parte. Ver verò ſaluberrimum, & minimè exitiale.*

QVÆ ſit uera ratio connectendi hunc aphoriſmum cum ſuperiore, facile diſpiciet quicumque conſiderabit Autumnum eſſe tempus inæquale, tum ex toto, tum etiam reſpectu vniuſcuiuſquè diei, in quo dicit Hippoc: fieri modo frigus, modo calorem: cum autem ſuprà dixit, tempora inęqualia, & inconſtantia facere morbos inconſtantes, & mali iudicij quaſi exemplum huius allaturus, aut quaſi concluſionem illaturus, dixit, ergò Autumnus ferax eſt morborum acutiſſimorum, & exitialium, quia incõſtans: ſiq. placeat, totam rem ad ſyllogiſmi formam ità reducere licet: Tempora inconſtantia faciunt morbos prauos, & mali iudicij, Atqui Autumnus eſt tempus inconſtãs, propter uarietatem in eadem die frigoris, atque caloris, Igitur autumnus facit morbos prauos, atque exitiales. Itaque patet Scopum Hipp. in præſenti aphoriſmo eſſe exemplo demonſtrare ueritatem antecedentis ſententiæ, quæ forsàn alicui non ità uera potuiſſet uideri, Eſt aphoriſmus prognoſticum dogma, ſine ratione, quod tamen in duas partes commodè poteſt diuidi; in quarum prima de autumno, in altera uerò de uere ſermonem facit. Dicit itaque in prima. In Autumno morbi acutiſſimi, atque exitialiſſimi (maxima ex parte ſcilicet) fiunt, modò expendamus unamquamquè partem, & primum de autumno illud ſcire conuenit Φθινόπωρον, ideſt autumnum eſſe græcis uocatum, atque etiam μετόπωρον, eo quod in eo tempore fructus horarij deſinũt, uel quia, ſit tempus poſt Oram, quæ eſt illud tempus æſtatis, in quo matureſcunt fructus; aliqui (vt eſt apud Plutarchum 8. ſymp. cap. vlt. & apud Athenæum) appellarunt anni ſenectutem, & Φυλλοχόον, eo quod tũc arbores, (præter reſinoſos, & glutinoſos) effundant folia, Eſt autem autumni tempus, (vt Gal. 1. in primum Epid. & in fine 14. aph. huiuſmet libri,) totum illud, quod eſt inter Arcturi ortum, atque occa-

Cõnexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

ſum

Digitized by Google

ſum Pleiadum: eſt autem totum hoc tempus duorum menſium,(vt ibidem Galenus docet,) àc ſicut, & alia tempora diuiditur in tres partes, principium, medium, atque finem, & propriè autumnus eſt à fine æſtatis, ſeu menſis Auguſti, vſquè ad finem menſis Octobris, quando ſcilicet, inchoat hyems: Hoc itaque tempore dicit Hippoc. fieri morbos acutiſſimos, atque exitiales, non ſimpliciter, ſed magna ex parte; propterea etſi pleriq; morbi occidant eo tempore, ob quod dixit Poeta ſatyricus *quot Themiſon ægros autumno occiderit vno*, haud tamen omnes id habent, alioquin eſſet pluſquam peſtis, & Et hæc eſt ratio propter quàm ſæpè ab Hippocrate, autumnus inuenitur dictus θηριώδης, ideſt ferinus: ſià uerò in reddenda cauſſa huiuſcemodi feritatis videntur conuenire Plutarchus 8. lib. ſympoſ. vltimo, & Galenus hoc in loco, qui quatuor eſſe cās ſcribunt, inæqualitatem caloris, & frigoris, ſucceſſionem æſtati, in qua humores bilioſi, & praui accumulati, autumno deindè putreſcunt, & febres prauas accedunt, Conſtipationem cutis à frigore, ob quàm retenti intus tetri halitus malos morbos, & exitiales faciunt, & poſtremò fructus, de quibus quoque intelligendum eſt id, quod dicebat Gal. 2. de alim. fac. c. de cucurbitis, ſcilicet ex fructuum, & herbarum vſu paullatim ſuccreſcere prauorũ humorum colluuiem, qui deindè quali bet, uel leui arrepta occaſione, τὰς νόσους κακοήθεις ἐργάζονται, accedit hiſcè omnibus uirium debilitas æſtate aquiſita: Et illud anotandum quod hic ſcribit Hippoc. de autumno debere intelligi, tam de illius fine, qua dè principio, & medio, & quamquam dicat Hipp. ſolum acutiſſimos morbos fieri autumno, non negat tamen etiam fieri cronicos, ſed illorum tantum meminit, quia magis referebat, id ſcire, & magis de illo poterat dubitari: nam qui fiunt acutiſſimi autumno, tales ſunt rationes copię materię, celeritatis motus, & ſymptomatuum prauitatis. Atquæ hæc de prima parte aphoriſmi: ſequitur ſecunda in qua inquit Hippoc. ver è contrà, ipſi autumno eſſe ſaluberrimum ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες, ideſt minimè mortale, Etenim,(ut ait Galenus) ſi autumnus eſt frigidus & ſiccus, àc propterea morboſus, & exitialis, ergo uer cũ ſit calidum, atq; humidum, & minimè morborum ferax, & minimè lethale erit. Sed uix dici poteſt, quot lites, & quot diuerſas ſententias pepererit hæc Hipp. ſententia, dum diſceptatur; an uer ſit temperatum, & an ſit ſalubre, quemadmodum hic aſſeritur, Verum nè tempus in quæſtionibus conteratur ſat erit uobis intelligere, quomodo dicatur ver ſaniſſimum, & quo pacto dicatur minimè exitiale, nam certum eſt Hippocratem opponere ver, ipſi autumno; àc propterea contrarias ex toto condiciones ipſi tribuere, ut òb hoc etiam exiſtimandum ſit, quicquid dicit de vere, principaliter dicere in comparatione ad autumnum, quemadmodum viceuerſa, quicquid dixit de autumno, in comparatione ad uer ipſum dixiſſe. Verumtamen ſum eius ſententiæ, non ſolum dici uer ſaniſſimum reſpectu autumni, verum etiam reſpectu æſtatis, atque ipſius hyemis, in qua ſententia etiam Ariſtot. 1. ſect. probl. 28. dicebat, morbos, qui fiunt hyeme eſſe ualidiores, & pernicioſiores illis, qui fiunt æſtate; licet ſint pauciores; itaq; quod vult docere Hipp. eſt, uer eſſe ſaniſſimum omnium aliorum temporum, atque minus exitiale, quod tamen intelligendum ſemper dè temporibus propriam naturam ſeruantibus, alioquin poteſt contingere, vt ea mutata, mutentur ſimul condi-

conditiones; exempli gratia, ſi ver adeptum ſit autumni temperiem, (vt dicebat retrò Hippoc.) autumnales morbos expectare oportet, ſimili modo ſi autumnus fiat temperatus vt ver, non autumnales, ſed veris ſimiles morbi fiunt, atque ſic de cunctis alijs ſtatuere conuenit: Cur autem dixerit Hippoc. maxima ex parte, eſt, quia nonnulli victu temperato vtentes, à fructibusq́; abſtinentes poſſunt effugere prauitatem temporis, dicente Galeno in lib. de cib. boni, & ma. ſuc. etiam prauas naturas corrigi vitæ temperantia, quemadmodum optimæ intemperantia deſtruuntur; Quomodo verò dicatur ver ſaniſſimum, non eſt difficile intelligere, ſi ſtatuamus, (vt plerique, & præ cęteris Galenus) id eſſe temperatum reſpectu aliorum temporum, atque etiam habito ad corpus humanum reſpectu, Nam quod tale eſt, tum ſanitatem facere, tum conſeruare poteſt: facit quidem ſanitatem, quia temperatum, eſt vtrorumq́; extremorum medicum ſit, eſt propterea remedium, vt frigidi, calidi, & ſic de alijs: conſeruat etiam ſanitatem, quæ cum poſita ſit in quatuor qualitatum temperamēto, procuIdubio à ſimili tempore conſeruari debet; Vnde cum, & faciat, & conſeruet ſanitatem præſentem uer, iure dicitur ſaniſſimum. Dicitur quoque minimè mortiferum, quoniam quantum ſit ex ſeſe temperatum eſt, parum declinans ad humidum, & calidum; licet ratione diſpoſitionis corporum habeat, & ipſum ſuos morbos, quos facit, vt docet Hippocrates infrà; nam cum in hyeme ſint accumulati, & veluti congelati complures humores, illi à modico veris calore diſſoluti, nec reſſoluti, dum in hanc, vel in illam partem rapiuntur, magis, minuſuè incaleſcunt, varias putredines, variaſquè alias ægritudines pariunt; atque hoc modo finiri quoque poteſt illa vetuſtiſſima, necdum terminata quæſtio de Vere, an ſcilicet dici debeat temperatum, an verò calidum, & humidum, cum Hippocrates, Galenus, atque alij modò vnum, modò aliud affirmarint: nam ſi effectus illius, quos ob corporum diſpoſitiones producit, ſpectemus, certè, & ipſum calidum, atque humidum potiùs, quàm temperatum, necnon morboſum dici poteſt; at ſi illud ſolum ſecundum ſui naturam expendatur, planè reſpectu aliorum temporum, dici meretur potiùs temperatum, quàm intemperatum; quandoquidem, nullam ualdè excedentem, aut deficientem qualitatem habet. Vndè apud Poetas nominatur placidiſſimum, pulcherrimum, amęniſſimum, alijſquè titulis illius iucundam temperiem ſignificantibus; neque malè factum eſt ab aliquibus, qui uer anni iuuentutem, ſicut autumnum ſenectutem eſſe dixerunt; Et Plutarchus in lib. de Iſide, & Oſyride, necnon in quæſtionib. naturalibus ſcribit, Aegyptios uer Proſerpinam uocaſſe, atque canes uere propterea difficiliùs feras indagare, quoniam tunc prata, atque arua, cum ſint uarijs floribus, herbis, atque odoribus repleta, fragrantiæ tantum edunt, ut odoratus canum præ illis confundatur, quò minus ferarum odores, alioquin puſillos, percipere queant. Vtilis eſt aphoriſmus hic tum ad prædictionem, tum maximè ad præſeruationem, ob quod mos eſt in plerìſquè regionibus, ut incolæ, ab urbibus ſeſe conferant uere, & Autumno in uillas, ut illo tempore benignitate, & pulchritudine aeris fruantur. Autumno uerò, ut urbium craſſiorem, & grauiorem aerem fugiant.

Ver quomodo ſaniſſimum.

Cur itidē minimè mortiferū.

Quomodo morbos, etiam producat.

Ver an tēpora tum, an calidū & humidum.

 Autum-

10 *Autumnus tabidis malus.*

HÆC ſententia verè dici poteſt aphoriſmus, ob ſingularem ſui breuitatem, Et continuatio ſatis perſpicua eſſet, niſi illam faceret paulliſper obſcuram ſcrupulus, qui oritur; ſiquidem cum in antecedenti dixiſſet autumno fieri morbos acutiſſimos, & exitiales magna ex parte; tabidis alioquin læthaliter ægrotantibus eum eſſe inimicum neceſſe erat; vt ob hoc præſens aphoriſmus uideatur ſuperuacaneus. Niſi dicere libeat hunc eſſe ueluti truncum quemdam antecedentis, quò voluit Hippocrates docere, Autumnum, cum ſit tempus omnium peſſimum, hoc tamen peculiare habere, vt omnibus tabefactis apprimè aduerſetur; nec mihi placet eorum ſententia, qui putarunt ſub tabidorum nomine, voluiſſe Hippocratem morbum quemlibet longum complecti, quoniam ſi uerum eſt, (quod aliàs dixit Hippocrates) in morbis minus periclitari, qui conueniunt temperamento, ætati, tempori, &c. planè morbi omnes longi conueniunt autumno, qui eos ſpontè longos facit, ac proptereà non poteſt ità ijs eſſe aduerſus, Eſt autem hæc ſententia tota prognoſtica, ſine ratione, atque ſine diuiſione, Sed circà ipſam ſunt nonnulla prò eius intelligentia explananda: Vnum eſt, Qui propriè hoc in loco ſint ipſi Hippocrati tabidi appellati: Alterum, vtrum verum ſit autumnum eſſe ipſis præcipuè inimicum. Poſtremò quæ ſint cauſſæ, propter quas eiuſmodi tempus vſque adeò tabidis aduerſatur, Circà primum Cornelius Celſus librò tertio cap. vigeſimoſecundò tria tabis genera fecit, quorum vnum eſſe ἀτροφίαν, à Græcis vocatam tradit. Alterum καχεξίαν. Tertium φθίσιν ab vlcere pulmonis exortam, Cæterum Hippocrates ſecundo libro de morbis, aliò pactò genera tabis propoſuit, Vnum quando pituita craſſa à capite in pulmones deſtillans, ibiq; putreſcens haùd vlcus, ſed conſumptionem dumtaxat inducit: Secundum ex feruenti pulmonum ulcere. Tertium genus, quod fit ex deffluxu ſeminis, proptereaquè dorſale ab eo nuncupatur, ſponſiſquè nouellis potiſſimum contingere ſolet: ſed hiſcè adijciatur, & aliud genus, quando ſcilicèt ex pleuritide fit empyema, ad quod ſequitur totiùs corporis conſumptio; De qua autem tabe loquatur Hippocrates, ex eius verbis ſciri certè nequit: at ſi naturam ipſius rei ſpectemus, putò dicendum eſſe, hanc ſententiam omnibus ſpeciebus conuenire poſſe, ſed potiſſimum illi, quæ vera tabes nuncupatur, & quæ cum ab vlcerato pulmone pendeat, febrem perpetuam ſibi coniunctam habet, De altero, an ſcilicet uerum ſit, autumnum eſſe propriè tabidis inimicum, dubitari poteſt: Nam Heſiodus, & ipſum ſecutus Hipp. 6. Epid. ſec. 7. tex. 13. videntur facere Ver etiam tabeſcentibus inimicum, ubi ſcribunt, tunc hos perire, quãdo folia ficus ſunt Cornicis pedib. ſimilia, id quod contingit ſolummodo ineunte Vere. Plutarchus quoque in lib. de defectu oraculorum ſcribit, Medicos prædicere peſtiferos, & exitiales morbos à Vernis fici folijs, cornicis pedem referentib. Ex altera parte eſt Hip. non ſolum hoc in loco, uerum et 1. & 2. Ep. necnon 2. pror-

rhetico-

Apho. 34. huius particulæ.

Quædam ſcitu digna pro præſentis aph. intellectione.

Tabis genera ex Celſo.

Tabis genera ex Hipp.

De qua tabe loquatur Hipp.

Autumn' an tabidis inimicus.

rheticorum, in quibus locis vocat φθινώδεις, & θηριώδεις autumnum, in eoquè
tabeſcentes, vt plurimum perire. Dicendum eſt utrumque tempus eſſe tabe- *Difficultatis ſolutio.*
ſcentibus malum, ſed præcipuè autumnum: vndè cum Hippoc. in fine ſectio.
ſeptimæ ſexti Epid. dixit *Autumnus tabidis malus* ſubiunxit *ver quoque malum, non quidem omne, ſed in initio quando, ſcilicet ſolia ficus ſunt ſimilia pedibus Cornicis*, Cur
verò, & ver, & Autumnus ſint adeò mali tabeſcentibus, diuerſæ ſunt cauſſæ, *Sententię rationes.*
Etenim ver cum initio adhuc inæquale, atque intemperatum ſit, proculdu-
bio tabeſcentium vires fractas pœnitùs euertit. Autumnus verò, non tantum *Prima.*
propter huiuſmodi inæqualitatem officit, verumetiam, quia frigidus factus aer,
dum inſpiratur, ulceri pulmonum maximè nocet: prætereà inæqualitas illa tem *Secunda.*
poris, bonas coctiones impedit, quo tabeſcentibus nihil poteſt eſſe pernicioſius,
adhæc humores acriores redditi magis ulcera pulmonum exaſperant: Vtilis eſt *Tertia.*
aphoriſmus tùm ad prædicendum, tum etiam ægro ad cauendum.

---

11 *De temporibus, ſi quidem hyems ſicca, & aquilonia fuerit, ver verò pluuioſum, & auſtrale: neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines (gręci ophthalmias vocant) & inteſtinorum difficultates fieri, pręcipuè verò mulieribus, & viris, qui natura ſunt humidiores.*

IN connectendo pręſenti aphoriſmo, non admodum laborauit Galen. neque
interpretes, & certè nulla alia apparet, niſi quod in antecedentibus exemplo *Cõnexio.*
autumni, locutus eſt de conditionibus temporum naturalibus, ut eſt autumnum
eſſe tabidis inimicum; nunc autem incipit tractare de effectibus mutationum
ipſorum temporum, adeò ut ſcopus Hippoc. & in hoc, & in ſequentibus duo-
bus aphoriſmis ſit, docere quos morbos expectare conueniat, ſecundum tem- *Scopus.*
porum conſtitutiones diuerſas; adeò ut præſens aphoriſmus ſit totus prognoſti-
cùs ſine ratione, qui tamen diuidi poteſt in duas partes in quarum prima do- *Diuiſio.*
cet, qui morbi ſint expectandi, ubi permutata eſt natura hyemis, atque Veris: in
ſecunda uerò docet quibus potiſſimum in eiuſmodi conſtitutione contingant
illi morbi. *Si hyems*, hæc eadem ſententia habetur in libro de aere aq. & locis,
ubi etiam explicat rationem, & undè puto accepiſſe aduerbum Ariſtotelem ea,
quæ ſcripta reliquit prima problem. ſectio. 8. ut ſuo loco clariùs monſtrabimus,
Cùr uerò inceperit hunc ſermonem Hippoc. ab Hyeme, non autem à uere, aut *Dubitat.*
alio tempore: dici poſſet, quia hyems uidetur quodammodo principium anni, *Reſponſ.*
de cuius temporibus eſt locuturus: nam ut principium hominis dicitur quan-
do fit eius in utero conceptio, propter quod conceptionis Chriſti, & eius ma-
tris feſtum apud Chriſtianos celebratur, ſic ubi terra concipit, ac ueluti ὀργᾷ,
ut ſolet Theophraſtus loqui, dici poteſt anni principium, quod quidem eſt
hyems, ut optimè philoſophatur Theophraſtus ſecundo de cauſis plant. ca. pri-
mò. Et quamquam Aegyptij, (ut eſt apud Solinum) exiſtimarint mundum in-
choaſſe æſtate, quo tempore fructificant arbores: tamen fuerunt etiam inter
patres, qui uel æquinoctio Vernali, uel Autumnali ipſum eſſe conditum aſſe-
uerarint, Sed hæc pertranſennam: ab hyeme autem forsàn accepit initium
Hippocrates, quoniam tunc futurorum morborum ſemina ueluti iaciuntur, ut

etiam dicebat 6. Theophraſtus, hinc incipere bonas, vel malas terræ fructificationes; Dicitur autem ſicca, & aquilonia hyems, quando perflant venti aquilonares, & boreales, qui ſunt frigidi, & ſicci; Sicut ver dicitur auſtrinum, quando perflant auſtri, qui ſunt venti calidi, atque humidi; Cur autem in hyeme priùs mentionem faciat ſiccitatis, & in vere humiditatis, ſeù pluuiæ, putò eam fuiſſe rationem, quia non ſemper ſicca conſtitutio eſt aquilonia; nec ſemper cum pluuia regnat auſter; imò verò (vt diximus tertiò ex Ariſtot.) Auſtri, vt ſunt morboſi ſi perflant ſinè pluuia; ſic, vbi pluuiæ ijs iunguntur, ſalubres ſunt. Itàque quod dicit Hippoc. eſt, vbi hyems ſicca, & aquilonia ſit, Ver autem pluuioſum & auſtrale, expectanda eſſe in æſtate tria morborum genera, febres acutas, lippitudines, atque dyſenterias, Circà quæ nonulla ſunt paullò diligenter examinanda, atque illud primum eſt, an verè hoc ſit neceſſe fieri, quemadmodum ſcribit

Dubitat. Hippocrates, nam temporum mutationes cum ſint ex rebus contingentibus,
Altera dubitat. haùd quaquam videtur eas poſſe ſequi effectus neceſſarios, Alterum eſt, cur potiſſimum hæc tria genera morborum propoſuerit Hippoc. etenim videtur conſentaneum rationi, cum tot ſint genera morborum (vt trecenta manifeſta enumerari dixerit Plinius) etiam alia poſſe fieri ab his, Tertium, & poſtremum eſt, vt videatur, quæ ſint veræ rationes, & cauſſæ propter quas huiuſmodi mala, poſt
Tertia. ſimiles occaſiones, expectare oporteat. Circà primum Galenus in fine com-
Ad Primam ex Gal. Reſponſio. mentarij præſentis ſcribit, eam particulam *neceſſe* vſurpaſſe, non quod ità experimentis didicerit, ſed potiùs quod rei naturam ſequenti, ità ſibi viſum ſit; nam ad certas experientias requiri, non ut ſemel biſuè, quater, aut ſepties ſit verum probatum, quòd quæritur, ſed ſæpiſſimè, quod quidem in conſtitutionibus ſimilibus, quæ non ità frequenter contingunt, haùd quaquam fieri poteſt; Vult igitur Galenus non ob experientiam ità audacter eſſe locutum ſapientiſſimum ſenem, ſed ob rationem à rei ipſius natura acceptam, de qua ratione loquemur,
Reſponſio propria. quando tertium caput propoſitum conſiderabimus. Verum vt liberè dicam, non tantum credo Hippocratem hac in re rationi adhæſiſſe, quantũ experimentis, in quibus faciendis, & obſeruandis nullus (poſt homines natos) fuit ipſo diligentior, & accuratior; Atque in hanc ſententiam eò magis adducor, quòd cum aphoriſmos ex alijs libris, & obſeruatis ſuis in ſenectute conflauerit, rationi conſentaneum eſt, ipſum hùc non traſtuliſſe niſi ea, quæ multis, & longis experimentis veriſſima, atque certiſſima compererat. Nam ſæpè inuenitur in alijs etiam Hippoc. vſum ſimilibus; quę confidentiam eius ingenij declarant, vt
Ad ſecundam. quoque dixit Celſus. Circà ſecundum reſpondendum, effectus omnes harum conſtitutionum, eſſe ut ſolet loqui Galenus *ῥευματικὰς*, ideſt ad fluxiones, ſeù diſtillationes pertinentes; quæ cum à capite oriantur, & ſeptem viæ ab Hippoc. in libello de glandulis proponantur, per quas natura cerebrum per fluxionibus expurgat, inter has numerantur oculi, aluus, ſeù ventriculus, & inteſtina, necnon venæ, vt igitur Hippocrates demonſtraret, hiſcè conſtitutionibus fieri fluxiones, eaſquè expurgari, per vias naturæ conſtitutas, accepit potiſſimum oculorum affectum, quæ eſt lippitudo, alui, quæ eſt dyſenteria, & venatum, quę ſunt febres acutæ; vndè voluit etiam, vt ſub hiſcè tribus complecteretur, alia quoq; ad eaſdem vias pertinentia, quæ poſſunt accidere, ob tales temporum mutatio-

nes.

Digitized by Google

nes. Iàm verò ad Tertium accedentes dicimus, & ab ipſomet Hipp.lib. de aer. aq.& loc. necnon ab Ariſtot.1.probl.8. eſſe propoſitas cauſſas, quia ſcilicet huiuſmodi conſtitutionibus exiſtentibus, adeſt corporibus, & materia apta ad ſimilium morborum generationem, quæ eſt humiditas craſſa, & copioſa, necnon efficiens, nimirùm eximius aeris, & terræ calor: ob quod fit, ut eliquata materia tàm in capite, quàm in vniuerſo corporis ambitu, eaquè in oculos (alioquin affectos antecedente hyeme, & vere) præcipitata affectus *ρεύματα* pariat: quos omnes ſuo more intelligit Hippoc. ſub voce *lippitudinum*. At in venas delapſa, ibiquè calefacta, & putreſcens, febres non ſolum acutas, verum etiam malignas faciat; quemadmodum tranſmiſſa ad inteſtina fluxus alui, cuiuſcumq; generis producat, quos nomine dyſenteriæ ſolet Hippocrates compræhendere, atque etiam omnes veteres, Sed quæ eſt cauſſa propter quam Ariſtot. hanc partem dyſenteriç dimiſſit? forſan quia, aut non habuit in ſuo contextu, quemadmodum etiam non habuit, illam particulam *maximè verò mulieribus, & viris natura humidioribus*: uel forſan fuit, quia particula illa: *Dyſenteriæ*, non eſt uniuerſalis omnibus, de quibus tantum intendebat Ariſtoel. cauſam perquitere, ſed coniungitur tantum cum ſequẽtibus, nempè mulieribus, & uiris humidioribus: perindè ac dicat Hippoc. fieri cunctis febres, & lippitudines, at dyſenterias præcipuæ mulieribus, & uiris humidioribus, Cur verò hoc fiat, quæ eſt ſecunda pars aphoriſmi uidendum eſt modo, & antè alia ſupponendum eſt, quod nuper dicebam, huiuſmodi uerba non eſſe intelligenda, de alijs duobus affectibus antecedentibus, ſed tantum de dyſenteria, quæ licet in prædictis conſtitutionibus etiam fiat in cunctis corporibus, maximè tamen omnium fit tunc in mulieribus, & uiris humidioribus: Cuius rei in uiris, & mulieribus eſt communis cauſſa, quoniam humiditas aduentitia humiditati naturali adiuncta reddit multò magis lubrica inteſtina, atque in ſtomachum, & à ſtomaco in inteſtina ruens, parit dyſenterias (hoc eſt) alui fluxus, quo pacto dicit Hippoc. in lib. de affect. & internis affect. fieri à deſtillationibus à capite in uentriculum labentibus, alui fluores; Sed alia cauſſa peculiaris in mulieribus adijcitur, quod ipſis, & plura, & capaciora inteſtina ſunt, ob quòd Oribaſius octauo collect. dicere ſolebat, ſemper clyſteres, qui mulieribus infunduntur, eſſe debere copioſiores, quàm viris; Inteſtinorum autem capacitas, & magnitudo non parum facit ad ſuſcipiendos ab omni corporis parte tranſmiſſos humores, qui efficiũt alui fluorem, Sed pro fine præſentis aphoriſmi duo ſunt adnotanda vnum eſt, in huiuſmodi conſtitutionibus non fieri ver morboſum, tum quia humiditas, & caliditas eſt ipſi familiare, atque naturale temperamentum, tum quia ob antecedentis hyemis gelu, atque ſiccitatem, haùd poteſt ità humiditas in Vere excreſcere, vt aliquid mali effatu dignum inducere queat. Aliud adnotandum; mala quidem propoſita fieri, vbi æſtas ſuam naturam ſeruat, at ſi fortè ea quoq; fiat humida nimis, non eſt dubium, quin largiores fiant putredines, & conſequenter alia vitia multò grauiora, vt ſcribit Hipp.2.Epid. initio contigiſſe in Cranone, vbi cum largæ pluuiæ factę eſſent æſtate; ea peſtilentia conſecuta eſt, quam ibi Hippoc. deſcripſit. Vtilis eſt hic aphoriſmus, & ad prædictiones faciendas, & ad monendum medicos, atque ægros, ut induſtria, & diligentia utantur prò-

Ad tertium.

Quæſitũ.

Reſp.

Notanda.

Alterũ notan.

tuen-

Digitized by Google

tuendis corporibus ab imminentibus malis, quæ eiuſmodi conſtitutiones minari dicit Hippoc.

---

12 *Si verò hyems auſtralis, & pluuioſa, & ſerena fuerit, ver autem ſiccum, & aquilonium, mulieres quibus partus ad ver ineſt, ex quacunque occaſione abortiunt. Quæ verò parient, imbecilles, & morbidos infantes pariunt. Qui vel ſtatim intereunt, vel tenues, & valetudinarij viuunt. Cæteris verò mortalibus, difficultates inteſtinorum, lippitudines ſiccæ fiunt. Senioribus autem deſtillationes, quæ citò interiment.*

NON eſt quicquam de connexione diſputandum, quoniam particula illa aduerſatiua (δὲ) ſatis docet Hippocratem continuare ſuum ſermonē de temporum permutationibus, & cum in ſuperiore dè boreali hyeme, & auſtrali vere ſit locutus, nunc viceuerſa loquitur de hyeme auſtrali, & vere boreali; Eſt autem ſententia tota prognoſtica, ſine ratione, & diuidi poteſt in tres particulas, quarum prior eſt. *Si hyems fuerit auſtralis, pluuioſa & ſerena:* Et dicit Galenus conſilium Hippocrat. eſſe, conſtitutionem contrariam præcedenti docere, vt morbos faciat, quare optimo iure dubitatum eſt, à doctiſſimis viris, an particula, illa εὔδιος, ideſt ſerena, ſiue clemens ſit expungenda, quandoquidem, nil huic contrarium eſt dictum in antecedenti, & vt liberè dicam non poſſum ſatis mirari de Valeſio medico peritiſſimo, qui acriter debacchatus eſt in eos, qui crediderunt vocem illam omninò eſſe expungendam: Nam ſi Hippoc. hic loquitur de intempeſtiua, & præternaturali hyemis conſtitutione calida, ſcilicet, & humida, in qua Auſtri continuò ſpirent, quomodo poteſt hanc ſerenam, ſeu clementem nuncupare? cum ea vox εὔδιος ſecundum omnes grammaticos ſignificet eam ſerenitatem, in qua nulli venti perflant: eſſet igitur hyems tota Auſtris agitata, ac ſine vllis uentis, quod, quàm ſit ridiculum, nedum à grauitate Hipp alienum dicere, omnes facilè intelligunt: præterea Ariſtot. 1. partic. probl. 9. vbi hæc omnia accepit ab Hippoc. ex lib. de aere aq. & loc. eam vocem ex toto dimiſſit, quod etiam fecit Corn. Celſus lib. 2. cap. 1. vbi totum hunc aphoriſmum ad verbum tranſtulit. Quinimò Gal. interpretans hanc ſententiam, eius uocis ſemel mentionem facit, & ſi rectè eius verba conſiderentur, certè apparet alio ſenſu ea vocè vſum quandoq; eſſe, quia dixit corpora fieri mollia, & rara κατὰ τὸν εὐδιοειδῆ μόνα, abuſus ea uoce prò tepida, ut complures conuerterunt, non autem pro ſerena, in qua conſtitutione haud fit eiuſmodi raritas, & laxitas: Vndè ijs facilè aſſentior, quibus placuit vocem εὔδιος hic non eſſe Hippocraticam, ſed potiùs inſititiam, ac propterea abolendam; Sed de hoc non multum intereſt amplius diſceptare. *Ver ſiccum, & aquilonium:* Perſpicuum eſt Hippocratem cogitaſſe oppoſitas conſtitutiones ſimul comparare, Vt enim dixerat in antecedenti. *Si ver auſtrale, & pluuioſum fuerit,* Sic in præſenti ait, *Si ver aquilonium, & ſiccum fuerit:* Sed dicet aliquis Aquilonia conſtitutio eſt ſuaptè natura frigida, & ſicca, ad quid igitur Hipp. addidit uocem *ſiccum*? Ad hoc aliqui reſpondent, duplicem eſſe Aquilonem alium qui flat à Septentrione, & ſerenitatem, ac ſiccitatem inducit, alium perflare ab occidente æſtiuo, qui imbres

Conexio. *Scopus.* *Diuiſio.* *Dubita.* *Reſp.*

btes multos in regione Hippocratis ſolet producere, ideoquè ad hunc excludendum addidiſſe dictionem *ſiccum*, ſed reſponderi etiam poteſt, vocem illam *αὐχμηρὸν* vſurpatam ab Hippocrate, ſignificare non ſimpliciter ſiccum, ſed valdè ſiccum, & ſquallidum. *Mulieres quibus, &c.* In libro de aer. aq. & loc. antè hæc verba eſt uox *Primum*, quaſi dicat Hippocrates in huiuſmodi conſtitutione corpora, quæ primum in ipſo Vere pariuntur, ſunt prægnantium, & earum præſertim, quæ utero gerunt, ac in ipſo Vere ſunt pariturę: heę enim vel faciliter, & ex qualibet, vel leui occaſione abortiuntur, Vel ſi pariunt, imbecilles, & morbidos fœtus edunt, ità vt, uel ſtatim pereant, vel ſi ſuperuiuant tenues, & valetudinarij viuant, Atque hæc tota eſt prima pars aphoriſmi, in qua cum credendum ſit Hippoc. non tantum experientiam, verumetiam rationem eſſe ſecutum, iccircò circà rationem horum paulliſper eſt philoſophandum, & primò videndum eſt; *Quæſitá aliquot.* cur potiſſimum mulieres prægnantes vexentur à ſimilibus conſtitutionibus: deinde, cur id potiſſimum incurrant detrimentum, ut abortiantur faciliter, uel *Primum.* fœtus adeò caducos, atque infirmos pariant. *Secundũ.* Tertiò cur non potiùs hoc patiantur hyeme, quando tepor, & humiditas in hac conſtitutione dominantur, quæ *Tertium.* ſunt qualitates facultati retentrici admodum aduerſariæ; Quantum ſpectat ad *Ad Primum.* primum Ariſt. 4. de gen. animal. 6. ponens differentiam inter bruta prægnantia, & mulieres grauidas, dicebat illa magna ex parte bene ualere, has verò ægrotare, propter quod ſcribit Vitruuius lib. 2. Architecturæ c. 9. morem fuiſſe apud Veteres, vt quoties aliquam prægnantem uenderent, eam præſtare ſanam haùd tenerentur: imò Hipp. lib. 1. de mor. mul. dicebat prægnantes ut plurimum pallere, ac debiliores fieri, quòd melior pars ſanguinis ad alendum, & augendum in utero fœtum attrahatur: Vndè non mihi videtur bene ſenſiſſe Sabinus, qui vt eſt in 21. digeſt. de edicto edilit: tradit conuenire inter omnes grauidam mulierem eſſe ſanam, quòd maximum, ac pręcipuum fœminarum munus ſit concipere, & conceptum tueri; Itaq; exiſtentibus grauidis uſq; adeò cauſſarijs, & morboſis, non eſt mirum, ſi ità faciliter ſub morbida temporum conſtitutione lędantur. Circà 2. Gal. videtur totum hoc tribuere frigiditati repentinæ, quæ Vere ex *Ad ſecundum ex Galeno.* Aquilone ſuperueniens fœtui in uentre exiſtenti, illum ita laceſſit, vt præ debilitate, vel intùs extinguatur, vel ſtatim atque ab hoc aere contrectatur, ſi ſuperuiuat, ſemper debilis, & emaciatus maneat, calore ſcilicet natiuo, iàm irreparabiliter fracto, atque hebetato, Cæterum hæc Galeni cauſſa aſſignata, non *Impugnatio reſponſionis Galeni.* mihi uidetur omne dubium tollere, primum, quia aer externus ſua ui non tantum uidetur penetrare poſſe, vt fœtum fortiter ſemper à natura cuſtoditum, vel perdat, uel adeò offendat, neque uerum eſt illud frigus repentè, & cum impetu accedere; quoniam ſimilis conſtitutio à contraria in contriam ἐκ προσαγωγῆς, ideſt paullatim tendit, (vt ipſemet Hipp. videtur ſupponere;) Prætereà ſi frigus ob laxa pręgnãtium corpora penetrans totum hoc malum efficit, cur in hyeme, quando maxima frigora contingunt, non id fit; & quomodò in Germania ſub cęlo gelidiſſimo non fiunt frequentes abortus? quinimo, & Ariſtot. & Galenus tradunt Germanos ſtatim, ac nati ſunt pueruli, eos in aquã fluminis gelidã immergere, quò corpora ipſorum denſiora, & ſolidiora reddantur. Itaq; multò ſatiùs *Authoris Reſpõſio.* eſt dicere, quemadmodum Ariſtot. 1. problem. 9. innuere videtur, ſcilicet ob

hye-

hyemē calidam & humidam repleri, & relaxari prægnantium corpora, quæ ubi uerè à ſuperueniente frigore condenſantur, retenta illa copioſa humiditas, in fœtum adſumitur, quo fit, ut uel putreſcens eum ſtatim interimat, uel non putreſcens admodum laxum, & infirmum reddat, ne poſſit oriens, ſuſtentari; aut ſi ſuſtentatur ità laxus, & infirmus ſemper degat; Cur autem (quod tertiò loco propoſuimus examinandum) non potiùs hyeme abortus fiat, eſt quia licet ea ſit calida, & humida, quę qualitates retentiuam facultatem oblædunt, non poteſt tamen tantum, ut interimat fœtum, uſque adeò cuſtoditum à natura, atq; eò præſertim, quoniam antecedēs ſiccitas, tàm æſtatis, quàm autumni reddit corpora minus apta ad patiendum à ſuccedentibus frigore, atque humido. Sequitur ſecunda pars aphoriſmi quæ eſt, *Cæteris verò dyſenteriæ, & lippitudines ſiccæ.* In qua parte Hippoc. docet ſub prædicta conſtitutione, alijs hominibus, uiris, ſ. fieri uel alui fluxus, quos communi appellatione diximus ab ipſo nūcupari dyſenterias, necnon lippitudines ſiccas, ideſt ſine humore; Verum de dyſenterijs, ut fiant nō eſt ambigendum, quamquam Ariſt. hoc tribuat mulieribus, non uiris: nam humiditas coagmentata, & coagulata hyeme, tum in cerebro, tum in alijs corporis partibus à ſuperueniente Aquilone exprimitur, inſtar ſpongiæ à manu, quæ expreſſa, ſi à calore ſalſa reddatur in inteſtina, fluens ea radit, & uerā dyſenteriam facit, ſin uerò dulcis, aut inſipida maneat, ī pulmones delapſa, tuſſes, raucedines, aliaquè mala inducit. Iàm uerò quę ſint lippitudines ſiccę uidendum; nam apud Hipp. reperiuntur ophtalmiæ ῥώδεις 1. Epid. 2. 6. quæ fiunt cum magno affluxu reperiuntur, hiſce contrariæ ξηραὶ quas Celſus aridas lippitudines uocat libr. 1 cap. 1. quæ ſcilicet cum paruo affluxu humorum, aut cum bili, & ſalſa pituita, fiunt, & φθινώδεις quæ conſumunt oculum, & ad tabē deducunt, de quibus 16. aph. huius libri. Cæterum in tanta humiditatis ubertate, qui fieri poteſt, ut aridę, non humidę lippitudines producantur? Quare neceſſe eſt in hoc à Galeno recedere, qui putauit Hippoc. uoluiſſe fieri Verē quatuor prædictos morbos: nam & ipſe lib. de aer. aq. & loc. necnon Ariſtot. in prob. citato, uoluerunt (exceptis uitijs prægnantium, & fœtus) reliqua mala fieri ab æſtate, ſeu in æſtate ſuperueniēnte calida, atque ſicca, ſcilicet quòd pituita reddita ſalſa in æſtate, aut in biliosis, bili commixta, faciat dyſenterias: quemadmodum etiam commota ad oculos anteà imbecilles, & hiſcè malis obnoxios, facit inflāmationes quidem, & dolores oculorum, ſine humiditate: & certè niſi putarem hoc ipſi Hippocrati fuiſſe experientia compertiſſimum ualdè dubitarem de hac ſententia, quandoquidem multò magis lippitudines fiunt, quando humiditas hyeme congregata, & congelata, à ſuperueniente in Verè Aquilone exprimitur à cerebro, atq; ad oculos defertur. Tertia pars aphoriſmi eſt. *Senioribus autem deſtillationes, quæ citò interimunt.* Norat Gale. hanc partem dupliciter legi, & cum negatiua particula, & ſine; cum negatiua particula, quaſi uoluerit Hippocr. fieri deſtillationes, ad partes pectoris, aut alias non adeò nobiles, quę haud citò interimant, Sine uerò particula negatiua, tanquam ſententia Hipp. ſit, fieri deſtillationes quę citò interimant; quę poſterior lectio uidetur Gal. probabilior, quoniam ità habetur etiam ab Hippoc. lib. de aer. aq. & loc. Cæterùm quæ ſint deſtillationes citò interimentes cum hic non decernatur, recurrendum eſt ad ipſummet Hippocr. & Ariſtotelem, quo-

rum hic nominat apoplexias, ille verò cum dicat valdè ſenibus defluxiones fieri propter raritatem, ac eliquationem venarum, adeò vt aliqui de repentè intereant, aliqui verò ſemiſyderati, aut dextra, aut ſiniſtra parte fiant, videtur, & ipſe eaſdem apoplexias, vt Ariſtot. intelligere; quomodo verò appelletur apoplexia ſimpliciter *καταῤῥοὺς*, poteſt quidem Ariſtot. dicere, qui putauit fieri apoplexiam à materia in cor decumbente. Imò verò ibidem contextus antiqui interpretis habent decubitus in cor fieri ſenioribus; at Hippocr. niſi abutatur voce, non poteſt id dicere, qui vult ex oppletione ventriculorum cerebri, id malum euenire. Eſt vulis aphor. vt ſuprà, &c.

---

13 *Si verò æſtas ſicca fuerit, & aquilonia, autumnus verò pluuioſus, & auſtralis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines, atque grauedines, quibuſdam autem, & tabes.*

NON eſt vt quis ſollicitus ſit de connexione huius aphoriſmi cum antecedente, cum per ſe ſatis conſpicua ſit: Nam cum ſuprà de conſtitutione hyemis, atque Veris tractaſſet, reliquum erat, vt de æſtatis, atque autumni ſermonem faceret, & illud obſeruandum eſt eundem ordinem ſeruaſſe, vt ſcilicet quod dixit de hyeme, idem dixerit de æſtate, & quod de Vere idem de Autumno dixerit: quaſi omnis conſtitutio reducatur ad Auſtralem, vel Aquilonarem, ſcilicet frigidam, & calidam, iuxtà Hippocrati, atque Theophraſto familiarem dichotomiam, atque vtraque cunctis anni temporibus contingat. Eſt igitur in hac ſententia Hippocratis Scopus docere morbos, qui ſolent ſuccedere æſtatis, atque autumni conſtitutionibus; ità vt aphoriſmus ſit theoricus, ad partem prognoſticam medicinæ pertinens, ſine ratione, qui tamen vix in vllas partes diuidi poteſt, cum vna ſententia uideatur, ſatis prægnans. *Si verò Aeſtas:* Hunc aphoriſmum ſumpſit examinandum Ariſtot. alioquin malè à Gaza interpretatus prima ſectio. problem. 10. niſi dicamus non hinc philoſophum accepiſſe iſtam diſputationem, ſed potius ex lib. de aer. aq. & loc. vbi idem penitus habet nullo verbo addito, aut mutato; niſi quod ibi antè præſentem conſtitutionem, aliam habet, quàm hic dimiſſit. ſ. quando Aeſtas pluuioſa, & Auſtrina eſt, ac ſimilis Autumnus, in qua ſcribit, hyemem neceſſariò morbidam eſſe, & his qui pituita abundant, quadrageſimumq. annum exceſſerunt febres ardentes fieri, ſicut bile abundante pleuritides, atque peripneumonias; Sed priuſquam aggrediamur expoſitionem præſentis aphoriſmi, aliquid de eo dicendum, quem habet in lib. de aer. aq. & loc ſcilicet cur hic Hippocr. eum dimiſſerit, & quomodo febres, alioſquè morbos e. conſtitutio gignat, ſcilicet Aeſtas, ac Autumnus ſimul pluuioſi, & Auſtrini, Quod enim pertinet ad primum, puto dici poſſe Hippocratem hic dimiſiſſe, quia raro fit, vt duæ ſimiles ſeſe ſubſequentes fiant, quoniam neceſſe eſſet eoſdem flatus ſex menſibus ſpirare, quod rarum eſt, Vel dici poteſt Hippocratem, haud ſibi propoſuiſſe omnia, quæ in eo libro ſcripſit, huc transferre, ſed tantum conſtitutiones duorum temporum contrarias ſeſe ſubſequentes, quippe quod hoc ſit ma-

Cõnexio.

Scopus.

Dubit. prima.

Secunda.

gis artificioſum, & ignotum: nam facilius eſt, vbi duo tempora ſimilia ſeſe conſequuntur, prædicere, qui morbi ſint ſecuturi, quàm vbi ſunt diſſimilia, atque contraria; quinimò non videntur tunc ità morbi debere fieri, propterea quod ſequens contraria conſtitutio, corrigit antecedentem, vt pauci ea ratione morbi ſubſequantur: Quomodo verò dicat Hippocrates ibi exiſtentibus Æſtate, atque Autumno Auſtrinis, & pluuioſis: hyemem ſequentem neceſſariò eſſe morboſam, ac pituitoſis, & quadrageſimum annum excedentibus fieri febres ardentes; bilioſis autem pleuritides, & peripneumonias, dubium eſt, quoniam Ariſtot. 1. problem. 23. ſcribit Auſtro flante, ſi pluuiæ accedant haudquaquam febres gigni, quod caliditas illius febrifica madore, & frigore pluuiarum temperetur: ſed huius difficultatis reſſolutio habetur ab eodem Ariſtot. eadem probl. ſect. 20. vbi quod dicit Hippoc. examinandum proponit, ſcilicet cur hyeme, & autumno auſtrinis, & pluuioſis exiſtentibus *χειμὼν νοσηρὸς γίνεται*, ideſt hyems morbida fit, ideò docet euenire, tum quia hyems ſuaptè natura humida, excipit corpora autumno, & æſtate præcedentibus iam ualdè humectata, tum quia repentè autumno auſtrino, & calido, frigus hyemis ſuperueniens, ex quo corporibus habitu denſis, humor in partibus ſuperioribus colligitur: hinc etiam laxis corporibus, ſuperueniens hybernum frigus, ea magis condenſat, vndè prohibita tranſpiratione, multoq. intus exiſtente humore calor augetur, qui illos putrefaciens febres ardentes in pituitoſis, in bilioſis inflammationes laterum, & pulmonum gignuntur, prout ſcilicet ad hoc, vel ad illud morborum genus ſunt parati, atque hæc de aphoriſmo ab Hippocr. hic omiſſo: Videamus modo, quę ſunt cauſſæ, cur ſi æſtas ſicca, & aquilonia fuerit, autumnus uerò auſtralis, atque plouioſus hyeme fiant illi quinque morbi, ſcilicet dolores capitis vehementes, tuſſes, raucedines, grauedines, & aliquibus tabes, quæ etiam habet in lib. de aer. aq. & loc. addita *corruptione cerebri* quas duas uoces dubitare, non eſſe Hippocratis germanas, niſi eas appoſuiſſet Ariſt. probl. 1. 10 vbi ſcribit fieri quoq; *σφακελισμοὺς* in capite, de quo morbo deque eius varijs ſpeciebus locupletiſſimè tractat Hippoc. 2. de morbis & tertio. Quod igitur ad dolorem capitis, quam vnam vocem omiſit Celſus, neſcio qua ratione, lib. 2. cap. 1. Gale. reddens cauſſas in vniuerſum huiuſmodi affectuum, ſupponit hyemem ſubſequentem, ſuam ſeruare temperiem, ac propterea nullam grauem ægritudinem in illa fieri, ſed cum æſtatis nimia illa ſiccitas corrigatur ab autumni humiditate, hunc non admodum fieri morboſum, Sed repletis ad huc magis humore corporibus natura humidis, hyemem ſubſequentem, repleta capita inueniente, prædictos morbos producere, qui omnes ſunt, puri effectus, vel humorum, ob craſſitiem in capite retentorum, ob idquè eius dolorem inducentium, vel tenuiorum delabentium, aut ad nares, ibiquè grauedinem facientium, vel ad fauces, vbi raucedo oritur, vel ad pectus, vbi tuſſis, vel ad pulmones vbi tandem tabes, in illis præſertim, qui anguſto ſunt pectore, longo collo, & ſpatulis prominentibus, de quibus intelligendus eſt Hippocrates, quando ſcribit aliquibus fieri tabem; quas etiam cauſſas diſertiſſimè proponit Ariſtot. problem. citato, quem locum & Theodorus, & Apoſtoſis non plenè ſunt interpretati, licet non ità malè Theodorus, vt aliqui crediderunt. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictionem, & ei

Dubium.

Reſpõſio.

14 *Si verò aquilonius, & ſiccus, his qui naturam habent humidiorem, & mulieribus confert. Reliquis autem erunt lippitudines ſiccæ & febres acutæ, & grauedines. Nonnullis verò, & atræ biles.*

ID uériſſimum eſt, quòd ait Galenus, hunc aphoriſmum eſſe ueluti quandam partem, aut potiùs truncum antecedentis, nam dixit ſi ęſtas fuerit aquilonia *Cõnexio.* & ſicca, autumnus uerò pluuioſus, & auſtralis, nunc autem quaſi continuans eundem ſermonem ſubiungit, ſed ſi, (ſupple) cum eadem æſtate fuerit autumnus ſimiliter ſiccus, & aquilonius, ità ut ſit totus ſqualidus, &c. Eſt igitur Scopus *Scopus.* Hippocr. docere quos effectus tàm bonos, quàm malos expectare oportet poſt æſtatem, atque autumnum ſqualidos; & notandum eſt rato alias in hoc tractatu propoſuiſſe utilitatem cum damno conſtitutionum, quoniam euidentiùs eſt, hoc iuuamentum quod proponit, quam ullum aliud; eſt autem ſententia prognoſtica, quæ diuidi poteſt commodè in duas partes, (& ſi uarios effectus *Diuiſio.* complectatur, unico ſententiæ tenore) in quarum una utilitatem, in altera ultia, complectitur. *Si verò ſqualidus* non apponit uocem ſubiectiuam autumni, quia ut dicebam, tota dictio refertur ad ſuperiora; & in lib. de ae. aq. & loc. clarè explicat, quomodo totus aphoriſmus debeat concipi, dicens *ſi æſtas fuerit ſicca, & aquilonia, ac autumnus ſimiliter ſiccus & Aquilonius*, Vndè etiam Ariſtot. undecimum problema ſumpſit, & certè mirum eſt, quomodo omnia ad uerbum is accipiat ex illo lib. de ae. aq. & loc. Benè uerum eſt in huius rei diſputatione, duo problemata illum feciſſe, Vnum, ſcilicet undecimum, in quo tradit rationem utilitatis, Alterũ. ſ. duodecimũ in quo morborum, qui ſequuntur eiuſmodi cõſtitutiones, qualitates, & naturas oſtendit: Cor etiam Celſus quaſi ex duobus, aphoriſmum unicum fecit lib. 2. cap. 1. ut non ſit dubitandum quin Hipp. hic ſolum effectus conſtitutionis tradat, lib. autem de ae. aq. & loc. etiam rationes, & cauſas, ut etiam Ariſtot. prædictis duobus problematibus, Quod igitur ait in prima parte eſt, ſi autumnus ſit una, ſcilicet cum æſtate ſimili Aquilonius, & ſiccus, ijs prodeſt, qui ſunt temperamento, ſeu natura humidiore, necnon ipſis mulieribus, circà quàm partem illud primum conſiderandum eſt, quamobrem ad- *Quædam* didit & mulieribus, nam cum ſint natura molles, atq; humidæ, poterant cõpre- *conſidera-* hendi ſub humidioribus, abſq; uerborum multiplicatione: ſecundo videndum *tione di-* eſt, qũo autumnus, qui ſiccus, & frigidus ſuaptè natura exiſtens, addita Aquilo *gna pro in* nis ſiccitate, & frigiditate non fiat multò deterior, ſed potiùs uideatur fieri me- *telligentia* lior, tertio uidẽdum eſt, quę ſint uerę cauſſę huiuſcemodi utilitatis, Circà primũ *aph.* dicendum eſt iccircò adiunxiſſe Hipp. particulam illam *Et mulieribus*: quoniam hæc ab eiuſmodi conſtitutione ſicca nõ ſolum recipiunt utilitatem, quia exſiccetur eximia ipſarũ humiditas, & priuatę humiditate, ut ait Hip. accedant ad hyemem reſiccatę, verũ etiam propter alias cauſſas, Quarum vna eſt, quia faciliùs concipiunt, cum ſic reſiccati magis uteri, prõpriùs ſemen attrahant, & retineant; quo pacto etiam Hipp. & Gal. dicebant, poſt purgationes menſtruas tunc, ſ. magis exiccato utero ferè ſemper mulieres concipere, imò Aquilonem etiam brutis ad concipiendum conferre certum eſt, vt dixerint Varro, & alij etiam ſine mare alicubi equas ab Aquilone prægnantes fieri, *(Si tamen credere dignum eſt,)* Aliud

eſt quod cum ęſtate fiant mulieres libidinoſiores,(ut ait Ariſtot.in ſect.4.probl.) fit beneficio autumni frigidioris, ut non incitentur ad libidinem, niſi quantum opus prò conceptione. Tertium eſt quod mulieres æſtate, & autumno ſolent eſſe debiliores:quam debilitatem facile deponunt ſub conſtitutione frigida, vt faciunt etiam pleriquè ex viris laxioribus, & humidioribus: ſed hoc potius obſeruatur in fœminis,quarum corpora cum ſint molliora, & laxiora, ſub eiuſmodi conſtitutionibus magis condenſantur, atque indurantur: ob has itaque cauſſas, rationi conſentaneum eſt,Hippocratem non contentum dixiſſe humidos, & molles natura,voluiſſe apponere peculiariter mulieres. Ad ſecundum dicendum eſt,quod etſi aliquibus fiat ob Aquilonē vtilior autumnus vniuerſaliter tamen fit peior: vel dicendum eſt autumnum, non ob ſolam ſiccitatem, & frigiditatem eſſe perniciosum, ſed ob inæqualitatem,atque alias, iam commemoratas cauſſas. Erat tertio propoſitum videre, quæ ſint rationes huiuſmodi vtilitatis,de qua re, & ſi iam ferè dixerimus quod magis refert, eſt tamen nonnihil addendum prò maiori totius ſententiæ explicatione. Ratio verò propter quam omnes humidi temperamenti percipiunt vtilitatem ab æſtate, & autumno frigidis, & ſiccis, vna eſt, quoniam tàm tempus anni,quàm habitus humidus excedunt in qualitatibus contrarijs, cum autem, vt in lib.de flatibus ab Hipp. conſtitutum eſt, contraria ſint contrariorum remedia, fit vt ob eiuſmodi contrariorum mutuas actiones, & paſſiones corpora ad mediocritatem reducantur, quæ eſt ipſa ſanitas, vt dicebat Ariſt. initio prob. & quæ comparatur per exceſſuum adminiſtrationem. Alia ratio eſt,quoniam(vt dicebam) homines vbi attingunt hyemem, non ſunt ità humidi quemadmodum antè, Vndè nequeunt ab hiberna humiditate magis lædi. Tertiam addere poſſumus, quod,vt ab auſtro corpora redduntur debilia(quemadmodum dixit retrò Hippocrates) ſic ab Aquilonis frigore & ſiccitate reddita robuſtiora,atque denſiora multò faciliùs ſuperueniens hyemis frigus tolerant. Addit vnum non aſpernandum Ariſtot. ſ. hæc omnia eſſe vera (modò nil erroris committatur) quandoquidem ſi quiſpiam nimiū potet,veſcatur cibis humidiſſimis, veluti fructibus, ac herbis, certum eſt nullam eum eſſe ab exiccante tempore accepturum vtilitatem, atque id veriſſimum eſt, quod dixit Galen.lib. de theriaca ad Piſonem, nullum eſſe auxilium tàm potens, quin infructuoſum euadat, niſi compar victus ratio ſibi connectatur; Atque hæc de primi aphoriſmi parte:ſequitur modo ſecunda, ex qua(vt dicebā)fecit Ariſt. duodecimū prob ſcilicet cur ſub eadem ſicca conſtitutione corpora, quæ non ſunt humida, vtpotè bilioſa, incurrant varia morborū genera, nempè lippitudines ſiccas,febres acutas, grauedines lōgas,& in aliquibus melancholici morbi fiāt, Et hoc in loco duo ſunt adnotāda

Notandū. Vnum eſt, Et ſi Hppocrat. meminerit dumtaxat horum morborum, veluti qui præcipuè fiant, non propter hoc tamē negaſſe, quin & alij fieri poſſint, Alterū eſt dictionem, (καὶ κορύζαι), quam hic ponit, haùd eſſe in lib. de ae.aq. & locis quemadmodum etiam Ariſtot. in prob. eam non poſuit; & certè videtur à ratione alienum, in conſtitutione adeò ſicca, effectus humidiſſimos fieri; niſi diceſcere placeret ob tranſitum ab autumno ſicco, in humidiſſimam hyemem capita exugere humiditatem [illegible] auctam in nares depellere, ibique κορύζας

ideſt

idest grauedinem(vt loquitur Celſus)producere, Iam verò quod fiat lippitudines ſiccæ dicit Hipp. & Gal. eſſe, quoniam corpora nimium exiccantur, & maximè oculi, quos cum natura ror humoribus vallauerit, ſignum eſt ab humiditate eos conſeruari, à ſiccitate autem magnopere lædi: Cęterum de febribus acutis vt fiant in bilioſis dicit Hipp. & benè, in huiuſmodi conſtitutionibus partem bilis liquidiſſimam, & aquoſiſſimam, ſeu(vt Ariſtoteles)dulciſſimam abſumi:partem verò denſiſſimam, & acerrimam remanere, quæ vbi ſupercalefit febres acutas producit, exuberante ſincera bile, quemadmodum in melancholicis corporibus humor ater magis exiccatus, ob idq́; acrior redditus, non ſolum melancholicos affectus(vt ait Hippoc. verumetiam manias, ſeu furores, quemadmodum dicit Ariſto. parit.ſ. mordente inimico illo ſucco membranas cerebri, eiuſq; temperamentum deſtruente: Poſſumus etiam adijcere his illud, quod ſcribit Hipp. initio libri quarti de victu acut.ſ. febres ardentes fieri, vbi in æſtate venulæ exiccatę in ſeipſas attraxerint aeres, & bilioſos ichores. Galenus, vbi hunc in modum ſeſe bene aphoriſmum eſſe interpretatum dixit, in commentario hoc examinat, deindè cur, cum ſint multæ aliæ temporum malę conſtitutiones, has ſolas proponere, & docere voluerit, cumque ipſe fateatur ſe neſcire cauſſam, conatur tradere methodum inueniendi omnes conſtitutiones: ego autem minimè miror ab Hipp. haſcè paucas fuiſſe conſtitutiones declaratas, quoniam, (vt ſæpe ipſemet Galenus dixit,) Senex aphoriſticæ breuitatis profeſſor, hoc ſemper in more habuit, vt vno, vel altero exemplo propoſito, ingenia lectorum excitaret ad alia inuenienda, atque perdiſcenda, & laude magna dignus eſt Galenus, qui hunc ſibi laborem ſumpſit tradendi modum, quo quiſq; poſſit rationem reperire inueniendi omiſſas ab Hipp. conſtitutiones; ob quod etiam cum ad huius aphoriſmi declarationem, parum pertineat Galeni, & aliorum diſcurſus ad alia properans, dimittam repetere, quæ ipſe diſertiſſimè manifeſtauit. Eſt autem aphoriſmus vtilis ad prædictionem, & præſeruationem, vt alij.

15 *Ex anni autem conſtitutionibus, quod in totum dixerim, ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferę.*

ET ſi, quod dicit Galenus, melius fuiſſe facturum Hipp. ſi præſentem aphoriſmum poſuiſſet retrò, vbi in vniuerſum de conſtitutionibus tractauit, nihilominus, non caret etiam hic locus penitus coniunctione cum antecedente, quandoquidem cum de conſtitutionibus tantum ſiccis, atque humidis eſſet locutus, multaſquè omiſiſſet; putauit valdè conducibile fore, ſi aliquid in vniuerſum diceret, quod cunctis poſſet competere, atque hoc nunc facit, dicens in vniuerſum cõſtitutiones ſiccas, eſſe imbribus ſalubriores, atq; minus lethales, adeò vt pateat quis fuerit Scopus ſapientiſſimi Senis, in hac ſententia, quæ & ipſa eſt prognoſticũ dogma, breue, ſine ratione, & ſine diuiſione, *Ex anni aũt cõſtitutionibus in vniuerſum* addit Hippocrates particulam *in vniuerſum*, ut doceret non in cunctis ſingulatim hoc uerum eſſe, quandoquidem ea corpora, quæ ſunt admodum ſicca, ut bilioſa, & aliqua ſenilia in conſtitutionibus ualdè ſiccis deterius habent, ſic etiam inter aues, quæ ſunt ſicciores, ut anſeres, grues, Anates, aliaquè huiuſcè

Cõnexio. *Scopus.*

huiuſcè generis multò melius habent humidis, quam ſiccis temporibus, ſed in uniuerſum ſecus eſt, *Siccitates imbribus Salubriores*, οἱ αὐχμοί, ideſt ſqualores propriè ſunt ſicciores iuſto, uel potiùs ſicciſſimæ temporum conſtitutiones, quod plerìſquè in locis Epidemiorum manifeſtauit Galenus, ſed maximè primo in primum Epid. contex. 4. Narrat Diogenes Laertius Heraclytum hydrope laborantem aliquando medicum, qui eum curabat percunctaſſe, πῶσ ἐκ τῆς ἐπομβρίας ποιήσειεν αὐχμόν, ſ. quomodo ex pluuia ſit facienda magna ſiccitas, quod cum ille ignoraſſet, ſtatim ipſum dimiſſit, *Salubriores & minus lethales* Galenus rationem reddit, cur Hippoc. dixerit eſſe ſalubriores, ſcilicet, quia ſub his quotidianæ ſuperfluitates, quæ ualetudinem turbant, euacuantur, Verum cur addiderit uocem, *Et minus lethales*, καὶ ἧσσον θανατώδεις, haudquaquam dicit, quod tamen uideri poteſt non eſſe ità ſilentio prætereundum, cum id quod ſalubre eſt, non poſſit eſſe mortale, & proptereà non uideatur ulla ratio pati, ut ſimilis dictio adijciatur. Itaque prò maiori huiuſcè ſententiæ declaratione uidendum eſt,

Dubit. primum. Qua ratione immenſę ſiccitates (ut notat uox αὐχμοὶ) ſint imbribus ſalubriores. Nam inter omnes qualitates, nulla eſt inimicior uitæ, ipſa ſiccitate, & maximè quandò immenſa eſt, Adhęc uidendum eſt, cur Hipp. addiderit eam particulam ἧσσον θανατώδεις. Poſtremò circà Galeni commentarium naſcuntur quoque nonnullæ dubitationes, Vna eſt quomodo Galenus dicat euacuationes per pharmaca eſſe quidem ualdè indigentibus efficaces, ad euacuanda uerò excrementa quotidiana maiorem agendi uim poſſidere, quàm ea requirãt, nam aliàs Galenus docens aduerſus peſtem eſſe opus remedijs ſiccis, inter hæc primum locũ tribuit, tum ſectioni uenæ, tũ purgationi per pharmaca, Eſt etiam ratio, quia à purgatione per pharmaca fiunt conuluſiones ex ſiccitate, quas omnib. alijs exitioſas magis eſſe dicebat Hippocrates, cum tamen à quamtumuis ſicca conſtitutione nunquam obſeruatum ſit ſimiles conuulſiones fieri, ut propter hęc omnia uideantur aduerſus humidas conſtitutiones ualere uſum purgationum medicamenrorum: nec ſatis eſſe poſſe corporis exercitationes. Altera eſt an per balnea euacuentur dumtaxat ſuperfluitates cutaneæ, cum frequenti eorum uſu cõtabeſcere etiam carnes conſpiciamus: Nam Ariſtot. 24. ſect. prob. 10. quærens cur in balneis calidis ſi quis pauco tempore maneat, carnes tumeant, ſin autem multò, ſubſident, & corrugantur, reſpondet, ideò eſſe, quia mora illa conſumuntur uapores, & ſpiritus, qui antea excitati tumere carnes faciebant, Circà primũ dicere oportet, id quod diſertiſſimè dixit Galen. ſ. ægritudines multiplicari, ob ſuperfluitatum multiplicationem, quæ cum magis conſumantur in ſiccis temporibus, magis uerò multiplicentur in humidis, ſequitur in hiſcè plures ægritudines malas fieri, quàm in illis, nec ualet, quod poſſint quotidiana excrementa euacuari balneis exercitationibus, & medicamentis, quoniam plus poteſt aeris ſiccitas, quam balnea, & exercitationes; & medicamentorum purgantium nimius uſus, non modo nocet, uerumetiam corpora in malam conſuetudinem perducit, Quare etſi in ſiccitatibus gignantur humores deteriores, ut eſt utraque bilis, in pluuijs uerò benigniores, qualis eſt pituita, attamen, quia illa pauca ſit, hæc uerò admodum copioſa, ideò fit, ut ſit pluuioſa, & humida conſtitutio inſalubrior, quòd in ipſa, & frequentiores, & plures morbi gignantur, præſer-

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Ad primam.*

tim

tim à putredine humorum, quæ tunc fit ob exuberantes nimium humores;imò uerò, etiam illi morbi, qui ortum ducunt à nimia ſiccitate,quales ſunt Hecticæ febres,& maraſmi uix fiunt, aut rariſſimè à ſola aeris ſiccitate, niſi corpora ſint admodum parata, cuiuſmodi contigit in conſtitutione ennarrata ab Hip.lib.3. Epid. Circà ſecundum ſcilicet cur Hipp. appoſuerit vocem ἧσσον θανατώδεις, ſicut Galenus nimis tacuit,ſic alij nimium fuere ſolliciti. Ego autem puto dicendum Hippoc.ſub nomine ſalubriores intellexiſſe,quò ad quantitatem diſcretam: minus verò mortales, quod ad qualitatem;nam poteſt eſſe, quod fiant plures morbi, ſed benigni, pauci verò,& maligni, quemadmodum interdum in aliquibus conſtitutionibus accidere obſeruamus. Iam verò volens Hippocrates docere vtroque modo ſiccitates eſſe anteferendas humiditatibus, ſcilicet tàm raritate ægritudinum, quàm earum prauitate, non contentus dixiſſe ſalubriores addidit etiam, *Et minus mortales*, ſiquidem in humiditatibus magnis, & plures, & grauiores putredines fiunt,licet aliòquin in illis generentur humores deteriores,qui ob paucitatem,aut nullum,aut quam rariſſimum detrimentum inferant. Sequitur vt videamus,an ſint vera, quæ dicit Galenus de medicamentis purgantibus, ſcilicet ea non eſſe idonea in humidis conſtitutionibus, propterea quod niſi frequenter uſurpentur, haùd poſſunt ſatis eſſe: & frequenter vſurpata præterquam quòd efficacius ſiccant, quàm poſtulent quotidianæ cumulatæ ſuperfluitates, valdè etiam nocent, & malas conſuetudines corporibus faciunt. Dicendum puto medicamentorum purgantium alia eſſe valentia, vt ſcamoneata; alia verò mitiora; De prioribus verum eſt quòd ſcribit Galenus: at de mitioribus, cuiuſmodi eſt manna, Rhabarbarum, ſolutiua roſacea, & ſimilia, minimè uerum eſt,quandoquidem hæc,blandè ſuperfluitates,quæ quotidie aggregantur, euacuant, nec nocent, malamuè vllam conſuetudinem faciunt. Quinimò Galen. ipſe libello de cibis b. & m.ſ.cap.2. ſcribit nonnullos eſſe, qui cum uarijs caſibus ſint expoſiti, nec poſſint recta uictus ratione, atque oportunis exercitationibus corporis quotidianas ſuperfluitates conſumere, coguntur ſæpè aluum ſubducere, ſi cupiunt morbos effugere, ac ſanis medicamentis crebrò uti: & lib.6.de tu: valet: de eadem re loquens dicebat,medicamenta ſana, quibus hi debent uti, eſſe ueluti hieram picram. Lib.quoque tertio de diçta,eandem ſententiam habuit Hipp. ſub hiſcè uerbis: *Si qui valdè, & frequenter in victu errent, hi medicamentis egent*. De Balneis autem dicendum eſt ueriſſimè dixiſſe Galenum corporis exercitationes euacuare quaſlibet ſuperfluitates: balneum autem euacuare eas tantum, quę continentur in uniuerſo corporis ambitu, quoniam illæ calefaciũt tam intùs, quam extrà corpora, modo tamen ſint facta debito modo, ſicut nos docuimus lib.4. de arte gymnaſtica; Verum balnea duplicia, uel naturalia, uel ex aqua dulci; naturalia cum ſint ſulphurea, & propterea uocata ſacra (ut docet Ariſtot.in extremo uigeſimæ quartę probl.ſectio.) certè poſſunt totum exiccare etiam inſigniter, vt quotidiana docent experimenta, atque omnes ſcriptores atteſtantur; atqui balnea aquæ dulcis, vel adminiſtrantur tepida, vti moris erat apud veteres,atque etiam num eſt, vel adminiſtrantur calida multum: ſi primo modo non euacuant niſi cutem, ac propterea eam rugant: atque ſic locutus eſt Galenus: ſi uero vſurpentur ſecundo modo, ſcilicet calida valdè, ſic etiam poſ-

Ad ſecundam.

Ad tertiã.

Ad quartam.

ſunt

ſunt exiccare totum corpus, primum humectando, tum mora exiccando: atque ob hoc medici vbi in hecticis vtuntur balneis, vel in alijs humectatione indigentibus, magnopere cauent, nè calida nimis adhibeantur, ſed tepida, neuè diutiùs in balneo morentur; quòd vbi fit, etiam ſi aqua non ſit ità calida, attamen ſitis excitari conſueuit: Eſt vtilis aphoriſmus tum ad præſeruationem, tum ad prædictionem, tum etiam ad curationem.

---

16 *Morbi in pluuiarum multitudine, magna ex parte fiunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, & attoniti, quos apoplexias græci vocant, & angina: in ſiccitatibus autem tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum.*

ET hic aphoriſmus præcedenti eſt coniunctiſſimus; quandoquidem cum dixit ſuprà ſqualores imbribus eſſe ſalubriores, ſequebatur tàm à ſiccitatibus, quàm ab imbribus (vtpotè inſalubrioribus) fieri morbos; igitur, tanquam certiſſimo hoc ſumpto, Hippocr. in præſenti docere vult, quomodo imbres ſint inſalubres, ſcilicet quos morbos generent, & quos, ſqualores: adeò vt tota ſententia ſit prognoſtica ſine ratione; ac in duas partes diuidatur, in morbos qui fiunt à pluuijs, & in eos qui fiunt à ſqualoribus. fuerunt qui dixerint, nec Galenum, nec alios intellexiſſe Scopum Hippocr. qui ſit docere morbos ab imbribus eſſe magis mortales, alijs à ſiccitate factis; ſed puto eos (ut ſepe ſolent) in hoc errare: Qui ſi uideatur Hippoc. lib. 1. de morb. vbi facit morborum diuiſionem lethalium, & non lethalium, apparet non ità eſſe *Morbi ex pluuiarum*. Cur inceperit Hippocr. à morbis pluuiarum, dici poteſt fuiſſe, quia in poſtremis verbis locutus fuerat dè ijs, & quia plura, atq; grauiora vitia ſequuntur pluuias, quā ſiccitates, ſed hoc nil refert diſquirere; quemadmodum etiam, cur in enumerandis pluuiarum morbis inchoauerit à febribus, quæ & ipſe frequentiores alijs in huiuſcemodi conſtitutionibus fiunt. *Magna ex parte* hæc verba vtrum capienda ſint de omnibus morbis enumeratis, ſcilicet quod fiant hi morbi magna ex parte in pluuioſis temporibus, an tantum de febribus longis, ità vt velit dicere febres, quæ fiunt in hiſcè conſtitutionibus, fieri longas magna ex parte, dubitari ſanè poſſet. Verum Galenus ſtatim in principio commentarij, hoc totum diffiniuit, innuens manifeſtè mentem Senis fuiſſe, quod febres, quæ fiunt in pluuijs euadant longæ duas ob cauſſas, tum ob copiam humorum, quæ maior ſit, quam in ſiccitatibus, tum quia ægri, vt liberentur à febribus, opus eſt humores coquantur, cum dixerit Galenus ſæpe, & præſertim primo de criſibus, necnon etiam Hippoc. non poſſe rectè ſolui febres, niſi coctionis ſigna appareuerint. Ariſtot. 1. ſect. prob. 22. quærens cur vbi fit copia ranarum rubetarum indicat annum futurum morboſum. Reſpōdit ideò eſſe, quoniam illud animal humidum ſatis exiſtens, indicat quoque tempus eſſe humidum, & conſequenter morbidum, propterea quod corpora facta præhumida multis excrementis premuntur, quæ deindè ſunt cauſſæ morborum: ſed contrà videtur alia Ariſt. ſententia eodem in loco problem. vbi ſcribit auſtros ſuapte natura calidos, febres facere, &

ſed ſi

ſed ſi iungantur pluuijs, non fieri febres, quia humore, calor morbificus hebetatur. Reſp. aliud eſſe loqui de immoderata, & de moderata, quia moderata pluuia corrigit calorem, ſed immoderata adiecta calori ſuffocat natiuum, & auget febrem: *Alui profluuia.* Hoc quoque manifeſtam rationem habet, quam breuiter Galenus proponit, ſcilicet humores exuberantes, dum ad aluum feruntur, eius profluuia facere, atque tunc maximè cum illi putreſiunt, Cum etiam dicat putredines fieri ſub hiſcè conſtitutionibus, Etenim, vbi tanta eſt humorum copia, vt nequeant à calore natiuo gubernari, à præternaturali ſtatim capiuntur, atque indè fiunt illæ, quas dicit Hipp. *Putredines*, quas propterea numero plurali pronunciauit, vt ſignificaret ſe intelligere quodlibet genus putredinis, ſcilicet tàm in venis, quàm in omnibus alijs cauitatibus, vulneribus, vlceribus, atque alijs huiuſmodi, quæ, vt indigere ſiccantibus remedijs ſcripſit vbique Galen. ſic etiam certum eſt quælibet ipſis eſſe aduerſiſſima humida. *Epilepſia, & apoplexia*, hos quoque morbos, eſſe ſobolem frigidorum, & craſſorum humorum pluuioſis temporibus exuberantium certiſſimum eſt, quicquid Ariſtoteles Auerroes, Author libri de flatibus, & poſtremò Fernelius dixerint, exiſtimantes morbum comitialem, à flatibus, & pernicioſis ſpiritibus generari; nam vbi humores ſoli ſunt, qui in ventriculos cerebri repentè delapſi, eos totos oppleant, fit apoplexia; vbi verò illis coniungantur flatus, qui vndoſo motu (vt dicebat Auic.) eos cieant, fit epilepſia: Ceterum de *Angina*, quæ eſt tumor faucium, (aut ipſis vicinarum partium) inflammatorius, dubitari poſſet quomodo temporibus pluuioſis queant generari: At Gal. videtur hoc diffiniuiſſe dum dixit, Generari anginam interdum ex collectione humorum circà fauces, maxima verò ex parte, à defluxionibus à capite in eas partes decumbentibus, quas fluxiones in temporibus pluuioſis multiplicari non eſt dubitandum: atq; id totum disertè ſatis mõſtratum eſt ab Hippocrat. 2. & 3. de morbis, necnon libro de victu acutorum.

Angina quomodo temporib. pluuioſis generetur.

Atque hæc ſunt, quæ de morbis pluuioſi temporis dicta ab Hippocrate, & à nobis explicata ſunt, quæ quidem paucam, aut nullam dubitationem habere videntur. Sequitur autem videre, qui morbi in ſiccis conſtitutionibus fiant, & quomodo ſint ſalubriores, & minus lethales quam prædicti: In qua re non paruas reliquit Hipp. poſteris dubitandi occaſiones in proponendis morbis ſiccitatum, qui ſunt quinque Φθινώδεις, i. tabidæ affectiones, Lippitudines, arthritides, ſtranguariæ, & dyſenteriæ, Et quantum ad primum genus pertinet, Galeno non videtur plane Hippocrates ſatisfeciſſe, ſi quidem, vt ipſe dicit, tabes nũquam fit, vbi cum ſiccitate caliditas, vel frigiditas moderata ſit coniuncta; ſed vbi alterutra, nimia ſit, ſ. vel immoderatè frigida ſit ſiccitas, ità vt venas pulmonum frangat, indeq. vera phtiſis oriatur, vel immoderata ei caliditas iungatur, adeò vt fiãt à capite in pectus fluxiones, atq; has deindè ſequatur phtiſis; quo fit (ait Gal.) vt aliqui interpretes putarint vocem Φθινώδεις, connectendam eſſe cum ſubſequente voce ὀφθαλμίαι quaſi dicere voluerit Senex, in ſiccitatibus fieri *ophtalmias, tabiſicas* hoc eſt illas ægritudines, quæ nuncupantur oculorum tabes, quando: ſcilicet oculi non nutriuntur, vt par eſſet, ſed exiccatis ipſorum humoribus, pupillæ anguſtiores euadunt; quæ interpretatio veterum, ſi non ſatisfaciat, ſubiungit Galenus ſaltem addendum eſſe vocem *ſicca*, & coniungendam eſſe cum voce

Digitized by Google

ophtalmiæ, tamquam voluerit Hipp. dicere fieri ophtalmias ſiccas in conſtitu- *Prima dubit.* tionibus ſiccis, quemadmodum etiam dictum fuit retrò. Sed circà hoc primum genus duo dubia circà Galeni diſcurſum emergunt, vnum eſt an à ſola ſiccitate poſſit cauſſari vera phtiſis, quæ pulmonum vlcus ſequitur, aliud eſt, an frigiditas *Altera.* immenſa ſiccitati iuncta poſſit frangere venas pectoris, aut pulmonum, atq; ità *Ad Primam.* phtiſim cauſſare. Circà primum Galenus manifeſtè negat ſiccitatem poſſe phtiſim inducere, niſi coniungatur ſumma frigiditas, vel caliditas, quę caliditas iuncta ſiccitati poteſt & per ſeipſam, & generando humores acres exulcerare; vndè Alex. 1. prob. 77. dicebat Æthiopibus exulcerari oculos propter caliditatem, & ſiccitatẽ corporum ipſorum. Cęterum nõnulli etiã doctiſſimi uiri cõtra Galenũ contumelioſè inſurrexerunt, auſi dicere Galenum non intellexiſſe Hipp. quippè qui nõ dè vera phtiſi, quæ ulcus ſequitur pulmonis, loquatur, ſed dè qualibet corporis ſiccitate facta, aut à febrib. ardẽtibus, aut ab aliqua alia cauſſa externa, quippè quã certũ ſit conſeruari, & augeri ab aeris ſiccitatẽ. Ego uero puto cũ Galeno prò phtiſi, eſſe intelligẽdam uerã tabem, ut denotat uox; quę uera tabes cũ ſequatur ulcus pulmonis, hoc certè nõ poteſt fieri à ſola ſiccitate, quia ſola ſiccitas curat ulcus ſi factũ ſit, non autẽ generat: neq; ualet quod dicunt per accidens hoc poſſe contingere, ſ. genitis à ſiccitate acribus humoribus, qui deindè ad pectus deſtillẽt, quoniã ubi ſola eſt ſiccitas, nunquã huiuſmodi humores generat, imò uerò cõſumit, ut propter hoc Gal. 5. meth. in deſtillatione ſalſa ad pectus, uſus ſit remedijs ualdè exiccãtibus, ob hoc, ſ. ut humores illi cõſumerentur, nè augerent phtiſim, Itaq; nõ adeò imprudenter (ut dicunt iſti) Gal. dubitauit de Hip. ſententia, & forſan dicit poſſet uocem Φθινώδεις, non eſſe Hipp. poſtquam Celſus, qui totum hunc aphoriſmum latinum fecit lib. 2. cap. 1. loco illius poſuit febres acu- *Ad 2.* tas, quas tamen conticuit Hippoc. Circà alterum dubium eſt ſententia Hippo. 5. aph. 24. frigidum ut nix, & Glacies ſanguinis fluxum facere, ſ. uenas frangendo undè Galenus etiam iure hoc confeſſus eſt, ſed ex altera parte cum fractio proficiſcatur ab induratione, magnaq́. tenſione, atquę non fiat niſi ab intenſiſſimo frigore, non uidetur rationi conſentaneum in corpus uiuens, atque adeò in pectoris penetralia, uſque adeò ualidum frigus peruenire poſſe, quod faciat eos effectus, qui uix exterius fiunt, atque non in omnibus, ſed in aliquibus tantum, ut ſunt uitra, chordę & ſimilia, quæ liquidò conſtat frangi ab immenſo frigore. Dicendum igitur eſt frigus immenſum immediatè non poſſe uenas frangere, & tabem producere, ſed mediatę, ſ. exprimẽdo cerebri humiditates, eaſq́. in pulmones præcipitando, quo pacto intelligendus Hipp. 5. aph. 24. *Ophtalmiæ.* Quod à ſola ſiccitate fiant quælibet ophtalmiæ falſiſſimum, quia nõ humidæ, Sed ſolummodo ſiccę de quibus uera eſt ſententia: Vnde uel adijcienda particula *ſiccæ*, ut placuiſſe uidetur Galeno, uel ea ſub intelligenda, tamquam Hippoc. dimiſſerit, quod manifeſtum ſit non alias poſſe fieri in ſiccis tempeſtatibus ophtalmias niſi ſiccas, quas etiã retrò dixit fieri aquilonijs flantibus, quemadmodũ, & Ariſt. 1. prob. 12. imitatus Hipp. in lib. de ae. aq. & loc. dicebat Aquilonarijs, & ſiccis conſtitutionib. fieri lippitudines ſiccas, exiccato, & cõſumpto omni humido, *Articulorum dolores.* De hac re quoq; non minus dubitauit Gal. ſ. quã intellexerit affectionẽ; ueram. n. arthridem nõ potuiſſe intelligere ex eo probat, quoniã

Ii illa

Digitized by Google

ſtla fit vel à fluxionibus, hoc eſt à pituita,& bile in articulos fluentibus, vt vbiq. idem Hippocrat. & præſertim in fine de affectionibus internis, aut fit ab acredine humorum partes articulorum ſenſibiles infeſtātium: primo modo fieri nō poſſe dicit, quoniam in ſummis ſiccitatibus potiùs cōſumuntur exiſtentes fluxiones, quam vt nouæ fiant, non etiam ab acredine, quoniam hæc nunquam fit, niſi ſiccitati coniungatur ſimul caliditas ingens, de qua te certè non loquitur Hippoc. Itaque dicit Gal. eſſe neceſſe, vt Hippoc. intellexerit, non veram arthritim, ſed quemlibet articulorum dolorem, cuiuſmodi fieri poteſt abſumpta articulis neceſſaria humiditate; haud ſecùs, atque dixit Hippoc. 2. Epid. in Oeno factos eſſe genuum dolores, ex leguminum eſu; aut potiùs dicendum putat, quēadmodum, & alij recentiores dixerunt, ſemper humiditatem reperiri in articulis, ad hoc vt facilior fiat motus, quemadmodū currū rotæ, ad hoc vt facilius moueantur opus eſt eas crebrò humectare aliquo vnguine, hæc autem humiditas: (Inquit Galenus) poteſt in conſtitutionibus valdè ſiccis abſumi; vndè motus impeditur, atque etiam interdum aliquis dolor ſuboritur, ſcilicet neruis ob ſiccatum humorem ſeſe contrahentibus, proptereaq. ſolutionem continui, & conſequenter dolorem facientibus, Nec quicquam valet, quod aliàs Hip. 6. aph. 55. & Auuic. 22. tertij tract. 3. cap. de dol. articu. dixerint autumno, qui eſt tempus ſiccum, fieri podagras, quoniam autumnus, vbi propriam ſeruat conſtitutionem, haud tantam habet ſiccitatem quin etiam multa humiditas in corporib. ſeruetur, quæ delata ad iuncturas, morbum articularem faciat *Stillicidia vrinæ* vrinæ ſtillicidium eſt, cum vrinam homines coguntur guttatim emittere, id quòd fit propter multas cauſſas, vt optimè diſcurrit Galenus, vel ſcilicet ob morbos veſicæ, aut errores externos: ità vt non ſit principalis morbus, ſed tanquam ſymptoma aliorum, vel fit per ſeſe, atque tunc vel ob imbecillitatem virtutis retentricis, vel ob acrimoniam humorum: Facultatis autem retētricis imbecillitas dubiū eſt an poſſit conſequi ſummā ſiccitatem præſertim in corporib. ſiccioribus: imò verò ſicco vtitur facultas ad retinendū, at humorum acrimonia nūquā fiet, niſi ſummæ ſiccitati ſumma quoque caliditas copuletur, atque in corpore humiditas adſit, quæ putrefacta acrimoniam aquirat, de qua conſtitutione calida, & ſicca haudquaquam eſt Hip. locutus, niſi intelligere Hip. placet, vt loquentem de corporibus non ſiccis ſed calidis, & humidis, quibus cōſtitutio ſicca adiecta, poteſt vrinam reddere acriorem, vt propterea illi, qui adeò libenter calumniari Galenum delectantur nullam hic occaſionem habeant, Sed de dyſenteria alia eſt ratio, quæ (vt optimè docet Gal.) nō ſimpliciter conſequitur ſiccam aeris conſtitutionem, quantumuis ſummam; Sed ſi vel iuncta ſit caliditati, aut frigiditati ſummæ, vel corpora ità ſint parata, vt poſſint ſola ſiccitate nimia corrumpi, & dyſenteriam facere: quomodo forſan intelligere potuit Hipp. qui propterea non eſt damnandus, cum ipſe vnus haud potuerit omnes medicinæ partes conſumare, quemadmodum potuerunt poſteri, quales Diocles, & Mneſitheus, qui cum inchoatam, & fere ab Hip. perfectam artem inuenerint, & poterant, & debebant, ſi quid omiſſum, aut non ità bene explicatum à Sene inuenerunt, explanare melius, & addere. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, atque etiam ad præſeruationem, & aliquam prædictorum morborum curationem.

gis artificioſum, & ignotum: nam faciliùs eſt, vbi duo tempora ſimilia ſeſe conſequuntur, prædicere, qui morbi ſint ſecuturi, quàm vbi ſunt diſſimilia, atque contraria, quinimò non videntur tunc ità morbi debere fieri, propterea quod ſequens contraria conſtitutio, corrigit antecedentem, vt pauci ea ratione morbi ſubſequantur: Quomodo verò dicat Hippocrates ibi exiſtentibus Æſtate, atque Autumno Auſtrinis, & pluuioſis: hyemem ſequentem neceſſariò eſſe morboſam, ac pituitoſis, & quadrageſimum annum excedentibus fieri febres ardentes; bilioſis autem pleuritides, & peripneumonias, dubium eſt, quoniam Ariſtot. 1. problem. 23 ſcribit Auſtro flante, ſi pluuiæ accedant haudquaquam febres gigni, quod caliditas illius febrifica madore, & frigore pluuiarum temperetur: ſed huius difficultatis reſſolutio habetur ab eodem Ariſtot. eadem probl. ſect. 20. vbi quod dicit Hippoc. examinandum proponit, ſcilicet cur hyeme, & autumno auſtrinis, & pluuioſis exiſtentibus *χειμὼν νοσερὸς γίνεται*, ideſt hyems morbida fit, ideò docet euenire, tum quia hyems ſuapte natura humida, excipit corpora autumno, & æſtate precedentibus iam ualdè humectata, tùm quia repente autumno auſtrino, & calido, frigus hyemis ſuperuenit, ex quo corporibus habitu denſis, humor in partibus ſuperioribus colligitur; huic etiam laxis corporibus, ſuperueniens hibernum frigus, ea magis condenſat, vndè prohibita tranſpiratione, multoq. intus exiſtente humore calor augetur, qui illos putrefaciens febres ardentes in pituitoſis, in bilioſis inflammationes laterum, & pulmonum gignuntur, prout ſcil. cet ad hoc, vel ad illud morborum genus ſunt parati, atque hæc de aphoriſmo ab Hippocr. hic omiſſo: Videamus modo, quę ſunt cauſſæ, cur ſi æſtas ſicca, & aquilonia fuerit, autumnus uerò auſtralis, atque pluuioſus hyeme fiant illi quinque morbi, ſcilicet dolores capitis vehementes, tuſſes, raucedines, grauedines, & aliquibus tabes, quæ etiam habet in lib. de aer. aq. & loc. addita *corruptione cerebri* quas duas uoces dubitare, non eſſe Hippocratis germanas, niſi eas appoſuiſſet Ariſt. probl. 10 vbi ſcribit fieri quoq; *σφακελισμοὺς* in capite, de quo morbo deque eius varijs ſpeciebus locupletiſſimè tractat Hippoc. 2. de morbis & tertio. Quod igitur ad dolorem capitis, quam vnam vocem omiſit Celſus, neſcio qua ratione, lib. 2. cap. 1. Gale. reddens cauſſas in vniuerſum huiuſmodi affectuum, ſupponit hyemem ſubſequentem, ſuam ſeruare temperiem, àc propterea nullam grauem ægritudinem in illa fieri, ſed cum æſtatis nimia illa ſiccitas corrigatur ab autumni humiditate, hunc non admodum fieri morboſum; Sed repletis ad hùc magis humore corporibus natura humidis, hyemem ſubſequentem, repleta capita inueniente prædictos morbos producere, qui omnes ſunt puri effectus, vel humorum, ob craſſitiem in capite retentorum, ob idquè eius dolorem inducentium, vel tenuiorum delabentium, aut ad nares, ibiquè grauedinem facientium, vel ad fauces, vbi raucedo oritur, vel ad pectus, vbi tuſſis, vel ad pulmones vbi tandem tabes, in illis præſertim, qui anguſto ſunt pectore, longo collo, & ſpatulis prominentibus, de quibus intelligendus eſt Hippocrates, quando ſcribit aliquibus fieri tabem; quas etiam cauſſas diſertiſſimè proponit Ariſtot. problem. citato, quem locum & Theodorus, & Aponēſis non plenè ſunt interpretati, licet non ità malè Theodorus, vt aliqui crediderunt. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictionem, & cu-

Dubium. *Reſpõſio.*

14 *Si verò*

14 *Si verò aquilonius, & ſiccus, his qui naturam habent humidiorem, & mulieribus confert. Reliquis autem erunt lippitudines ſiccæ & febres acutæ, & grauedines. Nonnullis verò, & atræ biles.*

ID uериſſimum eſt, quòd ait Galenus, hunc aphoriſmum eſſe ueluti quandam partem, aut potiùs truncum antecedentis, nam dixit ſi ęſtas fuerit aquilonia & ſicca, autumnus uerò pluuioſus, & auſtralis, nunc autem quaſi continuans eundem ſermonem ſubiungit, ſed ſi, (ſupple) cum eadem æſtate fuerit autumnus ſimiliter ſiccus, & aquilonius, ità ut ſit totus ſqualidus, &c. Eſt igitur Scopus Hippocr. docere quos effectus tàm bonos, quàm malos expectare oportet poſt æſtatem, atque autumnum ſqualidos; & notandum eſt raro alias in hoc tractatu propoſuiſſe utilitatem cum damno conſtitutionum, quoniam euidentiùs eſt, hoc iuuamentum quod proponit, quam ullum aliud; eſt autem ſententia prognoſtica, quæ diuidi poteſt commodè in duas partes, (& ſi uarios effectus complectatur, unico ſententiæ tenore) in quarum una utilitatem, in altera ultia, complectitur. *Si verò ſqualidus* non apponit uocem ſubiectiuam autumni, quia ut dicebam, tota dictio refertur ad ſuperiora; & in lib. de ae. aq. & loc. clarè explicat, quomodo totus aphoriſmus debeat concipi, dicens *ſi æſtas fuerit ſicca, & aquilonia, ac autumnus ſimiliter ſiccus & Aquilonius*, Vndè etiam Ariſtot. undecimum problema ſumpſit, & certè mirum eſt, quomodo omnia ad uerbum is accipiat ex illo lib. de ae. aq. & loc. Benè uerum eſt in huius rei diſputatione, duo problemata illum feciſſe, Vnum, ſcilicet undecimum, in quo tradit rationem utilitatis, Alterũ. ſ. duodecimũ in quo morborum, qui ſequuntur eiuſmodi cõſtitutiones, qualitates, & naturas oſtendit: Cor etiam Celſus quaſi ex duobus, aphoriſmum unicum fecit lib. 2. cap. 1. ut non ſit dubitandum quin Hipp. hic ſolum effectus conſtitutionis tradat, lib. autem de ae. aq. & loc. etiam rationes, & cauſas, ut etiam Ariſtot. prædictis duobus problematibus, Quod igitur ait in prima parte eſt, ſi autumnus ſit una, ſcilicet cum æſtate ſimili Aquilonius, & ſiccus, ijs prodeſt, qui ſunt temperamento, ſeu natura humidiore, necnon ipſis mulieribus, circà quàm partem illud primum conſiderandum eſt, quamobrem addidit & mulieribus, nam cum ſint natura molles, atq; humidæ, poterant cõprehendi ſub humidioribus, abſq; uerborum multiplicatione: ſecundo videndum eſt, qũo autumnus, qui ſiccus, & frigidus ſuaptè natura exiſtens, addita Aquilonis ſiccitate, & frigiditate non fiat multò deterior, ſed potiùs uideatur fieri melior, tertio uidẽdum eſt, quę ſint uerę cauſſę huiuſcemodi utilitatis, Circà primũ dicendum eſt iccircò adiunxiſſe Hipp. particulam illam *Et mulieribus*: quoniam hæc ab eiuſmodi conſtitutione ſicca nõ ſolum recipiunt utilitatem, quia exſiccetur eximia ipſarũ humiditas, & priuatę humiditate, ut ait Hip. accedant ad hyemem reſiccatę, verũ etiam propter alias cauſſas, Quarum vna eſt, quia faciliùs concipiunt, cum ſic reſiccati magis uteri, prõpriùs ſemen attrahant, & retineant; quo pacto etiam Hipp. & Gal. dicebant, poſt purgationes menſtruas tunc, ſ. magis exiccato utero ferè ſemper mulieres concipere, imò Aquilonem etiam brutis ad concipiendum conferre certum eſt, vt dixerint Varro, & alij etiam ſine mare alicubi equas ab Aquilone prægnantes fieri, *(Si tamen credere dignum eſt,)* Aliud

Cõnexio. — *Scopus.* — *Diuiſio.* — *Quædam conſideratione digna pro intelligentia aph.*

eſt quod cum ęſtate fiant mulieres libidinoſiores,(ut ait Ariſtot.in ſect.4.probl.) fit beneficio autumni frigidioris, ut non incitentur ad libidinem, niſi quantum opus prò conceptione. Tertium eſt quod mulieres æſtate, & autumno ſolent eſſe debiliores:quam debilitatem facile deponunt ſub conſtitutione frigida, vt faciunt etiam pleriquè ex viris laxioribus, & humidioribus: ſed hoc potius obſeruatur in fœminis,quarum corpora cum ſint molliora, & laxiora, ſub eiuſmodi conſtitutionibus magis condenſantur, atque indurantur: ob has itaque cauſſas, rationi conſentaneum eſt,Hippocratem non contentum dixiſſe humidos, & molles natura,voluiſſe apponere peculiariter mulieres. Ad ſecundum dicendum eſt,quod etſi aliquibus fiat ob Aquilonē vtilior autumnus vniuerſaliter tamen fit peior: vel dicendum eſt autumnum, non ob ſolam ſiccitatem, & frigiditatem eſſe perniciosum, ſed ob inæqualitatem, atque alias, iam commemoratas cauſſas. Erat tertio propoſitum videre, quæ ſint rationes huiuſmodi vtilitatis,de qua re, & ſi iam ferè dixerimus quod magis refert, eſt tamen nonnihil addendum prò maiori totius ſententiæ explicatione. Ratio verò propter quam omnes humidi temperamenti percipiunt vtilitatem ab æſtate, & autumno frigidis, & ſiccis, vna eſt,quoniam tàm tempus anni,quàm habitus humidus excedunt in qualitatibus contrarijs, cum autem, vt in lib. de flatibus ab Hipp. conſtitutum eſt, contraria ſint contrariorum remedia, fit vt ob eiuſmodi contrariorum mutuas actiones, & paſſiones corpora ad mediocritatem reducantur, quæ eſt ipſa ſanitas, vt dicebat Ariſt. initio prob. & quæ comparatur per exceſſuum adminiſtrationem. Alia ratio eſt,quoniam(vt dicebam) homines vbi attingunt hyemem, non ſunt ità humidi quemadmodum antè, Vndè nequeunt ab hiberna humiditate magis lædi. Tertiam addere poſſumus, quod, vt ab auſtro corpora redduntur debilia(quemadmodum dixit retrò Hippocrates) ſic ab Aquilonis frigore & ſiccitate reddita robuſtiora,atque denſiora multò faciliùs ſuperueniens hyemis frigus tolerant. Addit vnum non aſpernandum Ariſtot. ſ. hæc omnia eſſe vera(modò nil erroris committatur) quandoquidem ſi quiſpiam nimiū potet,veſcatur cibis humidiſſimis, veluti fructibus ac herbis, certum eſt nullam eum eſſe ab exiccante tempore accepturum vtilitatem, atque id veriſſimum eſt, quod dixit Galen. lib. de theriaca ad Piſonem, nullum eſſe auxilium tàm potens, quin infructuoſum euadat, niſi compar victus ratio ſibi connectatur; Atque hæc de prima aphoriſmi parte:ſequitur modo ſecunda,ex qua(vt dicebā)fecit Ariſt. duodecimū prob ſcilicet cur ſub eadem ſicca conſtitutione corpora, quæ non ſunt humida, vtpotè bilioſa, incurrant varia morborū genera, nempè lippitudines ſiccas,febres acutas, grauedines lōgas,& in aliquibus melancholici morbi fiāt, Et hoc in loco duo ſunt adnotādā

Notandū. Vnum eſt, Et ſi Hppocrat. meminerit dumtaxat horum morborum,veluti qui præcipuè fiant, non propter hoc tamē negaſſe, quin & alij fieri poſſint, Alterū eſt dictionem, (καὶ κορύζαι), quam hic ponit, haùd eſſe in lib. de ae.aq. & locis quemadmodum etiam Ariſtot. in prob. eam non poſuit; & certè videtur à ratione alienum, in conſtitutione adeò ſicca, effectus humidiſſimos fieri; niſi dicere placeret ob tranſitum ab autumno ſicco, in humidiſſimam hyemem capita exugere humiditatem, eamquè auctam in nares depellere, ibiquè κορύζας:

idest

ideſt grauedinem (vt loquitur Celſus) producere, Iam verò quod fiat lippitudines ſiccæ dicit Hipp. & Gal. eſſe, quoniam corpora nimium exiccantur, & maximè oculi, quos cum natura tot humoribus vallauerit, ſignum eſt ab humiditate eos conſeruari, à ſiccitate autem magnopere lædi: Cęterum de febribus acutis vt fiant in bilioſis dicit Hipp. & benè, in huiuſmodi conſtitutionibus partem bilis liquidiſſimam, & aquoſiſſimam, ſeu (vt Ariſtoteles) dulciſſimam abſumi: partem verò denſiſſimam, & acerrimam remanere, quæ vbi ſupercaleſit febres acutas producit, exuberante ſincera bile, quemadmodum in melancholicis corporibus humor ater magis exiccatus, ob idq́. acrior redditus, non ſolum melancholicos affectus (vt ait Hippoc. verumetiam manias, ſeu furores, quemadmodum dicit Ariſto. parit.ſ. mordente inimico illo ſucco membranas cerebri, eiuſq; temperamentum deſtruente: Poſſumus etiam adijcere his illud, quod ſcribit Hipp. initio libri quarti de victu acut.ſ. febres ardentes fieri, vbi in æſtate venulæ exiccatę in ſeipſas attraxerint aeres, & bilioſos ichores. Galenus, vbi hunc in modum ſeſe bene aphoriſmum eſſe interpretatum dixit, in commentario hoc examinat, deindè cur, cum ſint multæ aliæ temporum malę conſtitutiones, has ſolas proponere, & docere voluerit, cumque ipſe fateatur ſe neſcire cauſſam, conatur tradere methodum inueniendi omnes conſtitutiones: ego autem minimè miror ab Hipp. haſcè paucas fuiſſe conſtitutiones declaratas, quoniam, (vt ſæpe ipſemet Galenus dixit,) Senex aphoriſticæ breuitatis profeſſor, hoc ſemper in more habuit, vt vno, vel altero exemplo propoſito, ingenia lectorum excitaret ad alia inuenienda, atque perdiſcenda, & laude magna dignus eſt Galenus, qui hunc ſibi laborem ſumpſit tradendi modum, quo quiſq; poſſit rationem reperire inueniendi omiſſas ab Hipp. conſtitutiones; ob quod etiam cum ad huius aphoriſmi declarationem, parum pertineat Galeni, & aliorum diſcurſus ad alia properans, dimittam repetere, quæ ipſe diſertiſſimè manifeſtauit. Eſt autem aphoriſmus vtilis ad prædictionem, & præſeruationem, vt alij.

15 *Ex anni autem conſtitutionibus, quod in totum dixerim, ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferę.*

ET ſi, quod dicit Galenus, melius fuiſſe factum Hipp. ſi præſentem aphoriſmum poſuiſſet retrò, vbi in vniuerſum de conſtitutionibus tractauit, nihilominus, non caret etiam hic locus penitus coniunctione cum antecedente, quandoquidem cum de conſtitutionibus tantum ſiccis, atque humidis eſſet locutus, multaſquè omiſiſſet; putauit valdè conducibile fore, ſi aliquid in vniuerſum diceret, quod cunctis poſſet competere, atque hoc nunc facit, dicens in vniuerſum cōſtitutiones ſiccas, eſſe imbribus ſalubriores, atq; minus lethales, adeò vt pateat quis fuerit Scopus ſapientiſſimi Senis, in hac ſententia, quæ & ipſa eſt prognoſticū dogma, breue, ſine ratione, & ſine diuiſione, *Ex anni aūt cōſtitutionibus in vniuerſum* addit Hippocrates particulam *in vniuerſum*, ut doceret non in cunctis ſingulatim hoc uerum eſſe, quandoquidem ea corpora, quæ ſunt admodum ſicca, ut bilioſa, & aliqua ſenilia in conſtitutionibus ualdè ſiccis deterius habent, ſic etiam inter aues, quæ ſunt ſicciores, ut anſeres, grues, Anates, aliaquè

Cōnexio. *Scopus.*

huiuſcè

huiuſcè generis multò melius habent humidis, quam ſiccis temporibus, ſed in uniuerſum ſecus eſt, *Siccitates imbribus Salubriores*, οἱ αὐχμοί, ideſt ſqualores propriè ſunt ſicciores iuſto, uel potiùs ſicciſſimæ temporum conſtitutiones, quod pleriſquè in locis Epidemiorum manifeſtauit Galenus, ſed maximè primo in primum Epid.contex.4. Narrat Diogenes Laertius Heraclytum hydrope laborantem aliquando medicum, qui cum curabat percunctaſſe, πῶς ἐκ τῆς ἐπομβρίας ποιητέον αὐχμόν, ſ. quomodo ex pluuia ſit facienda magna ſiccitas, quod cum ille ignoraſſet, ſtatim ipſum dimiſſit, *Salubriores & minus lethales* Galenus rationem reddit, cur Hippoc. dixerit eſſe ſalubriores, ſcilicet, quia ſub his quotidianæ ſuperfluitates, quæ ualetudinem turbant, euacuantur, Verum cur addiderit uocem, *Et minus lethales*, καὶ νόσοι θανατώδεις, haudquaquam dicit, quod tamen uideri poteſt non eſſeità ſilentio prætereundum, cum id quod ſalubre eſt, non poſſit eſſe mortale, & proptereà non uideatur ulla ratio pati, ut ſimilis dictio adijciatur. Itaque prò maiori huiuſcè ſententiæ declaratione uidendum eſt,

Dubit. primum. Qua ratione immenſę ſiccitates (ut notat uox αὐχμοί) ſint imbribus ſalubriores. Nam inter omnes qualitates, nulla eſt inimicior uitæ, ipſa ſiccitate, & maximè quandò immenſa eſt,

Secunda. Adhęc uidendum eſt, cur Hipp. addiderit eam particulam

Tertia. νόσοι θανατώδεις. Poſtremò circà Galeni commentarium naſcuntur quoque nonnullæ dubitationes, Vna eſt quomodo Galenus dicat euacuationes per pharmaca eſſe quidem ualdè indigentibus efficaces, ad euacuanda uerò excrementa quotidiana maiorem agendi uim poſſidere, quàm ea requirát, nam aliàs Galenus docens aduerſus peſtem eſſe opus remedijs ſiccis, inter hæc primum locũ tribuit, tum ſectioni uenæ, tũ purgationi per pharmaca, Eſt etiam ratio, quia à purgatione per pharmaca fiunt conuluſiones ex ſiccitate, quas omnib. alijs exitioſas magis eſſe dicebat Hippocrates, cum tamen à quantumuis ſicca conſtitutione nunquam obſeruatum ſit ſimiles conuulſiones fieri, ut propter hęc omnia uideantur aduerſus humidas conſtitutiones ualere uſum purgationum medicamentorum: nec ſatis eſſe poſſe corporis exercitationes.

Quarta. Altera eſt an per balnea euacuentur dumtaxat ſuperfluitates cutaneæ, cum frequenti eorum uſu cõtabeſcere etiam carnes conſpiciamus: Nam Ariſtor. 24. ſect. prob. 10. quærens cur in balneis calidis ſi quis pauco tempore maneat, carnes tumeant, ſin autem multò, ſubſident, & corrugantur, reſpondet, ideò eſſe, quia mora illa conſumuntur uapores, & ſpiritus, qui antea excitati tumere carnes faciebant,

Ad primam. Circà primũ dicere oportet, id quod diſertiſſimè dixit Galen. ſ. ægritudines multiplicari, ob ſuperfluitatum multiplicationem, quæ cum magis conſumantur in ſiccis temporibus, magis uerò multiplicentur in humidis, ſequitur in hiſcè plures ægritudines malas fieri, quàm in illis, nec ualet, quod poſſint quotidiana excrementa euacuari balneis exercitationibus, & medicamentis; quoniam plus poteſt aëris ſiccitas, quam balnea, & exercitationes, & medicamentorum purgantium nimius uſus, non modo nocet, uerumetiam corpora in malam conſuetudinem perducit, Quare etſi in ſiccitatibus gignantur humores deteriores, ut eſt utraque bilis, in pluuijs uerò benigniores, qualis eſt pituita, attamen, quia illa pauca ſit, hæc uerò admodum copioſa, ideò fit, ut ſit pluuioſa, & humida conſtitutio inſalubrior, quòd in ipſa, & frequentiores, & plures morbi gignantur, præſertim

tim à putredine humorum, quæ tunc fit ob exuberantes nimium humores; imò uerò, etiam illi morbi, qui ortum ducunt à nimia ſiccitate, quales ſunt Hecticæ febres, & maraſmi uix fiunt, aut rariſſimè à ſola aeris ſiccitate, niſi corpora ſint admodum parata, cuiuſmodi contigit in conſtitutione ennarrata ab Hip. lib. 3. Epid. Circà ſecundum ſcilicet cur Hipp. appoſuerit vocem ἧσσον θανατώδεις, ſicut Galenus nimis tacuit, ſic alij nimium fuere ſolliciti. Ego autem puto dicendum Hippoc. ſub nomine ſalubriores intellexiſſe, quò ad quantitatem diſcretam: minus verò mortales, quod ad qualitatem; nam poteſt eſſe, quod fiant plures morbi, ſed benigni, pauci verò, & maligni, quemadmodum interdum in aliquibus conſtitutionibus accidere obſeruamus. Iam verò volens Hippocrates docere vtroque modo ſiccitates eſſe anteferendas humiditatibus, ſcilicet tàm raritate ægritudinum, quàm earum prauitate, non contentus dixiſſe ſalubriores addidit etiam, *Et minus mortales*, ſiquidem in humiditatibus magnis, & plures, & grauiores putredines fiunt, licet aliòquin in illis generentur humores deteriores, qui ob paucitatem, aut nullum, aut quàm rariſſimum detrimentum inferant. Sequitur vt videamus, an ſint vera, quæ dicit Galenus de medicamentis purgantibus, ſcilicet ea non eſſe idonea in humidis conſtitutionibus, proptereà quod niſi frequenter uſurpentur, haùd poſſunt ſatis eſſe: & frequenter vſurpata præterquam quòd efficacius ſiccant, quàm poſtulent quotidianæ cumulatæ ſuperfluitates, valdè etiam nocent, & malas conſuetudines corporibus faciunt. Dicendum puto medicamentorum purgantium alia eſſe valentia, vt ſcamoneata; alia verò mitiora; De prioribus verum eſt quòd ſcribit Galenus: at de mitioribus, cuiuſmodi eſt manna, Rhabarbarum, ſolutiua roſacea, & ſimilia, minimè uerum eſt, quandoquidem hæc, blandè ſuperfluitates, quæ quotidie aggregantur, euacuant, nec nocent, malamuè vllam conſuetudinem faciunt. Quinimò Galen. ipſe libello de cibis b. & m. ſ. cap. 2. ſcribit nonnullos eſſe, qui cum uarijs caſibus ſint expoſiti, nec poſſint rectà uictus ratione, atque oportunis exercitationibus corporis quotidianas ſuperfluitates conſumere, coguntur ſæpè aluum ſubducere, ſi cupiunt morbos effugere, ac ſanis medicamentis crebrò uti: & lib. 6. de tu: valet: de eadem re loquens dicebat, medicamenta ſana, quibus hi debent uti, eſſe ueluti hieram picram. Lib. quoque tertio de diæta, eandem ſententiam habuit Hipp. ſub hiſcè uerbis: *Si qui valdè, & frequenter in victu errent, hi medicamentis egent*. De Balneis autem dicendum eſt ueriſſimè dixiſſe Galenum corporis exercitationes euacuare quaſlibet ſuperfluitates: balneum autem euacuare eas tantum, quę continentur in uniuerſo corporis ambitu, quoniam illæ calefaciũt tam intùs, quam extrà corpora, modo tamen ſint facta debito modo, ſicut nos docuimus lib. 4. de arte gymnaſtica; Verum balnea duplicia, uel naturalia, uel ex aqua dulci; naturalia cum ſint ſulphurea, & proptereà uocata ſacra (ut docet Ariſtot. in extremo uigeſimæ quartę probl. ſectio.) certè poſſunt totum exiccare etiam inſigniter, vt quotidiana docent experimenta, atque omnes ſcriptores atteſtantur; atqui balnea aquæ dulcis, vel adminiſtrantur tepida, vti moris erat apud veteres, atque etiam num eſt, vel adminiſtrantur calida multum: ſi primo modo non euacuant niſi cutem, ac proptereà eam rugant: atque ſic locutus eſt Galenus: ſi uero vſurpentur ſecundo modo, ſcilicet calida valdè, ſic etiam poſſunt

Ad ſecũdam.

Ad tertiã.

Ad quartam.

ſunt exiccare totum corpus, primum humectando, tum mora exiccando: atque ob hoc medici vbi in hecticis vtuntur balneis, vel in alijs humectatione indigentibus, magnopere cauent, nè calida nimis adhibeantur, ſed tepida, neuè diutius in balneo morentur; quòd vbi fit, etiam ſi aqua non ſit ità calida, attamen ſitis excitari conſueuit: Eſt vtilis aphoriſmus tum ad præſeruationem, tum ad prædictionem, tum etiam ad curationem.

---

16 *Morbi in pluuiarum multitudine, magna ex parte fiunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, & attoniti, quos apoplexias græci vocant, & anginæ: in ſiccitatibus autem tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum.*

ET hic aphoriſmus præcedenti eſt coniunctiſſimus; quandoquidem cum dixit ſuprà ſqualores imbribus eſſe ſalubriores, ſequebatur tàm à ſiccitatibus, quàm ab imbribus (vtpotè inſalubrioribus) fieri morbos; igitur, tanquam *Cõnexio.* certiſſimo hoc ſumpto, Hippocr. in præſenti docere vult, quomodo imbres ſint inſalubres, ſcilicet quos morbos generent, & quos, ſqualores: adeò vt tota ſententia ſit prognoſtica ſine ratione, ac in duas partes diuidatur, in morbos qui fiunt à pluuijs, & in eos qui fiunt à ſqualoribus. fuerunt qui dixerint, nec Galenum, nec alios intellexiſſe Scopum Hippocr. qui ſit docere morbos ab imbribus eſſe magis mortales, alijs à ſiccitate factis; ſed puto eos (ut ſepe ſolent) in hoc *Scopus.* errare: Qui ſi uideatur Hippoc. lib. 1. de morb. vbi facit morborum diuiſionem lethalium, & non lethalium, apparet non ità eſſe *Morbi ex pluuiarum*. Cur inceperit Hippocr. à morbis pluuiarum, dici poteſt fuiſſe, quia in poſtremis verbis locutus fuerat dè ijs, & quia plura, atq; grauiora vitia ſequuntur pluuias, quã ſiccitates, ſed hoc nil refert diſquirere; quemadmodum etiam, cur in enumerandis pluuiarum morbis inchoauerit à febribus, quæ & ipſe frequentiores alijs in huiuſcemodi conſtitutionibus fiunt. *Magna ex parte* hæc verba vtrum capienda ſint de omnibus morbis enumeratis, ſcilicet quod fiant hi morbi magna ex parte in pluuioſis temporibus, an tantum de febribus longis, ità vt velit dicere febres, quæ fiunt in hiſcè conſtitutionibus, fieri longas magna ex parte, dubitari ſanè poſſet. Verum Galenus ſtatim in principio commentarij, hoc totum diffiniuit, innuens manifeſtè mentem Senis fuiſſe, quod febres, quæ fiunt in pluuijs euadant longæ duas ob cauſſas, tum ob copiam humorum, quæ maior fit, quam in ſiccitatibus, tum quia ægri, vt liberentur à febribus, opus eſt humores coquantur, cum dixerit Galenus ſæpe, & præſertim primo de criſibus, necnon etiam Hippoc. non poſſe rectè ſolui febres, niſi coctionis ſigna apparuerint. Ariſtot. 1. ſect. prob. 22. quærens cur vbi ſit copia ranarum rubetarum indicat annum futurum morboſum. Reſpõdit ideò eſſe, quoniam illud animal humidum ſatis exiſtens, indicat quoque tempus eſſe humidum, & conſequenter morbidum, propterea quod corpora facta prehumida multis excrementis præmuntur, quæ deindè ſunt cauſſæ morborum: ſed contrà videtur alia Ariſt. ſententia eodem in loco problem. vbi ſcribit auſtros ſuapte natura calidos, febres facere, &

ſed ſi

ſed ſi iungantur pluuijs, non fieri febres, quia humore, calor morbificus hebetatur. Reſp. aliud eſſe loqui de immoderata, & de moderata, quia moderata pluuia corrigit calorem, ſed immoderata adiecta calori ſuffocat natiuum, & auget febrem: *Alui profluuia.* Hoc quoque manifeſtam rationem habet, quam breuiter Galenus proponit, ſcilicet humores exuberantes, dum ad aluum feruntur, eius profluuia facere, atque tunc maximè cum illi putrefiunt, Cum etiam dicat putredines fieri ſub hiſcè conſtitutionibus, Etenim, vbi tanta eſt humorum copia; vt nequeant à calore natiuo gubernari, à præternaturali ſtatim capiuntur, atque indè fiunt illæ, quas dicit Hipp. *Putredines*, quas propterea numero plurali pronunciauit, vt ſignificaret ſe intelligere quodlibet genus putredinis, ſcilicet tàm in venis, quàm in omnibus alijs cauitatibus, vulneribus, vlceribus, atque alijs huiuſmodi, quæ, vt indigere ſiccantibus remedijs ſcripſit vbique Galen. ſic etiam certùm eſt quælibet ipſis eſſe aduerſiſſima humida. *Epilepſiæ, & apoplexiæ*, hos quoque morbos, eſſe ſobolem frigidorum, & craſſorum humorum pluuioſis temporibus exuberantium certiſſimum eſt, quicquid Ariſtoteles Auerroes, Author libri de flatibus, & poſtremò Fernelius dixerint, exiſtimantes morbum comitialem, à flatibus, & pernicioſis ſpiritibus generari; nam vbi humores ſoli ſunt, qui in ventriculos cerebri repentè delapſi, eos totos oppleant, fit apoplexia; vbi verò illis coniungantur flatus, qui vndoſo motu (vt dicebat Auiic.) eos cieant, fit epilepſia: Cęterum de *Angina*, quæ eſt tumor faucium, (aut ipſis vicinarum partium) inflammatorius, dubitari poſſet quomodo temporibus pluuioſis queant generari: At Gal. videtur hoc diffiniuiſſe dum dixit, Generari anginam interdum ex collectione humorum circà fauces, maxima verò ex parte, à defluxionibus à capite in eas partes decumbentibus, quas fluxiones in temporibus pluuioſis multiplicari non eſt dubitandum: atq; id totum diſertè ſatis mõſtratum eſt ab Hippocrat. 2. & 3. de morbis, necnon libro de victu acutorum. Atque hæc ſunt, quæ de morbis pluuioſi temporis dicta ab Hippocrate, & à nobis explicata ſunt, quæ quidem paucam, aut nullam dubitationem habere videntur. Sequitur autem videre, qui morbi in ſiccis conſtitutionibus fiant, & quomodo ſint ſalubriores, & minus lęthales quam prædicti: In qua re non paruas reliquit Hipp. poſteris dubitandi occaſiones in proponendis morbis ſiccitatum, qui ſunt quinque φθινώδεις, i. tabidæ affectiones, Lippitudines, arthritides, ſtranguariæ, & dyſenterię, Et quantum ad primum genus pertinet, Galeno non videtur plane Hippocrates ſatisfeciſſe, ſi quidem, vt ipſe dicit; tabes nũquam fit, vbi cum ſiccitate caliditas, vel frigiditas moderata fit coniuncta; ſed vbi alterutra, nimia fit, ſ. vel immoderatè frigida ſit ſiccitas, ità vt venas pulmonum frangat, indeq. vera phtiſis oriatur, vel immoderata ei caliditas iungatur, adeò vt fiãt à capite in pectus fluxiones, atq; has deindè ſequatur phtiſis; quo fit (ait Gal.) vt aliqui interpretes putarint vocem φθινώδεις, connectendam eſſe cum ſubſequente voce ὀφθαλμίαι quaſi dicere voluerit Senex, in ſiccitatibus fieri *ophtalmias, tabiſitas* hoc eſt illas ægritudines, quæ nuncupantur oculorum tabes, quando: ſcilicet oculi non nutriuntur, vt par eſſet, ſed exiccatis ipſorum humoribus, pupillæ anguſtiores euadunt; quæ interpretatio veterum, ſi non ſatisfaciat, ſubiungit Galenus ſaltem addendm eſſe vocem *ſicca*, & coniungendam eſſe cum voce

Angina quomodo temporib. pluuioſis generetur.

ophtalmiæ,tamquam voluerit Hipp. dicere fieri ophtalmias ſiccas in conſtitu-
Prima du bit. rionibus ſiccis,quemadmodum etiam dictum fuit retrò. Sed circà hoc primum genus duo dubia circà Galeni diſcurſum emergunt, vnum eſt an à ſola ſiccitate poſſit cauſſari vera phtiſis,quæ pulmonum vlcus ſequitur,aliud eſt,an frigiditas
Altera. immenſa ſiccitati iuncta poſſit frangere venas pectoris,aut pulmonum,atq; ità
Ad Primam. phtiſim cauſſare.Circà primum Galenus manifeſtè negat ſiccitatem poſſe phtiſim inducere,niſi coniungatur ſumma frigiditas,vel caliditas,quę caliditas iuncta ſiccitati poteſt & per ſeipſam,& generando humores acres exulcerare; vndè Alex.1.prob.77.dicebat Æthiopibus exulcerari oculos propter caliditatem, & ſiccitatẽ corporum ipſorum. Cęterum nõnulli etiã doctiſſimi uiri cõtra Galenũ contumelioſè inſurrexerunt,auſi dicere Galenum non intellexiſſe Hipp quippè qui nõ dè vera phtiſi,quæ ulcus ſequitur pulmonis,loquatur, ſed dè qualibet corporis ſiccitate facta,aut à febrib.ardẽtibus, aut ab aliqua alia cauſſa externa, quippè quã certũ ſit conſeruari,& augeri ab aeris ſiccitatẽ. Ego uero puto cũ Galeno prò phtiſi,eſſe intelligẽdam uerã tabem,ut denotat uox;quę uera tabes cũ ſequatur ulcus pulmonis,hoc certè nõ poteſt fieri à ſola ſiccitate, quia ſola ſiccitas curat ulcus ſi factũ ſit, non autẽ generat: neq; ualet quod dicunt per accidens hoc poſſe contingere,ſ. genitis à ſiccitate acribus humoribus, qui deindè ad pectus deſtillẽt,quoniã ubi ſola eſt ſiccitas, nunquã huiuſmodi humores generat, imò uerò cõſumit,ut propter hoc Gal.5.meth.in deſtillatione ſalſa ad pectus, uſus ſit remedijs ualdè exiccãtibus,ob hoc,ſ. ut humores illi cõſumerentur, nè augerent phtiſim,Itaq; nõ adeò imprudenter(ut dicunt iſti)Gal.dubitauit de Hip. ſententia, & forſan dicit poſſet uocem φθινώδεις, non eſſe Hipp. poſtquam Celſus,qui totum hunc aphoriſmum latinum fecit lib.2.cap.1.loco illius poſuit febres acu-
Ad 2. tas,quas tamen conticuit Hippoc.Circà alterum dubium eſt ſententia Hippo.5. aph.24. frigidum ut nix, & Glacies ſanguinis fluxum facere,ſ.uenas frangendo undè Galenus etiam iure hoc confeſſus eſt, ſed ex altera parte cum fractio proficiſcatur ab induratione, magnaq; tenſione, atque non fiat niſi ab intenſiſſimo frigore, non uidetur rationi conſentaneum in corpus uiuens, atque adeò in pectoris penetralia,uſque adeò ualidum frigus peruenire poſſe, quod faciat eos effectus,qui uix exterius fiunt, atque non in omnibus, ſed in aliquibus tantum, ut ſunt uitra, chordę & ſimilia, quæ liquidò conſtat frangi ab immenſo frigore. Dicendum igitur eſt frigus immenſum immediatè non poſſe uenas frangere, & tabem producere, ſed mediatę,ſ. exprimẽdo cerebri humiditates,eaſq. in pulmones præcipitando,quo pacto intelligendus Hipp.5.aph.24. *Ophtalmiæ.* Quod à ſola ſiccitate fiant quælibet ophtalmiæ falſiſſimum, quia nõ humidæ, Sed ſolummodo ſiccę de quibus uera eſt ſententia: Vnde uel adijcienda particula *ſiccæ*, ut placuiſſe uidetur Galeno, uel ea ſub intelligenda, tamquam Hippoc. dimiſſerit, quod manifeſtum ſit non alias poſſe fieri in ſiccis tempeſtatibus ophtalmias niſi ſiccas,quas etiã retrò dixit fieri aquilonijs flantibus,quemadmodũ, & Ariſt.1.prob.12.imitatus Hipp. in lib.de ae.aq.& loc.dicebat Aquilonarijs,& ſiccis conſtitutionib.fieri lippitudines ſiccas,exiccato,& cõſumpto omni humido, *Articulorum dolores.* De hac etiam quoq; non minus dubitauit Gal.ſ. quã intellexerit affectionẽ;ueram.n. arthridem nõ potuiſſe intelligere ex eo probat,quoniã

illa

ſtla ſit vel à fluxionibus, hoc eſt à pituita,& bile in articulos fluentibus, vt vbiq. idem Hippocrat. & præſertim in fine de affectionibus internis, aut fit ab acredine humorum partes articulorum ſenſibiles infeſtātium: primo modo fieri nō poſſe dicit, quoniam in ſummis ſiccitatibus potiùs cōſumuntur exiſtentes fluxiones, quam vt nouæ fiant, non etiam ab acredine, quoniam hæc nunquam fit, niſi ſiccitati coniungatur ſimul caliditas ingens, de qua te certè non loquitur Hippoc. Itaque dicit Gal. eſſe neceſſe, vt Hippoc. intellexerit, non veram arthritim, ſed quemlibet articulorum dolorem, cuiuſmodi fieri poteſt abſumpta articulis neceſſaria humiditate; haùd ſecùs, atque dixit Hippoc. 2. Epid. in Oeno factos eſſe genuum dolores, ex leguminum eſu; aut potiùs dicendum putat, quēadmodum, & alij recentiores dixerunt, ſemper humiditatem reperiri in articulis, ad hoc vt facilior fiat motus, quemadmodū currū rotæ, ad hoc vt facilius moueantur opus eſt eas crebrò humectare aliquo vnguine, hæc autem humiditas: (Inquit Galenus) poteſt in conſtitutionibus valdè ſiccis abſumi; vndè motus impeditur, atque etiam interdum aliquis dolor ſuboritur, ſcilicet neruis ob ſiccatum humorem ſeſe contrahentibus, proptereàq. ſolutionem continui, & conſequenter dolorem facientibus, Nec quicquam valet, quod aliàs Hip. 6. aph. 55. & Auuic. 22. tertij tract. 3. cap. de dol. articu. dixerint autumno, qui eſt tempus ſiccum, fieri podagras, quoniam autumnus, vbi propriam ſeruat conſtitutionem, haùd tantam habet ſiccitatem quin etiam multa humiditas in corporib. ſeruetur, quæ delata ad iuncturas, morbum articularem faciat *Stillicidia vrinæ* vrinæ ſtillicidium eſt, cum vrinam homines coguntur guttatim emittere, id quòd fit propter multas cauſſas, vt optimè diſcurrit Galenus, vel ſcilicet ob morbos veſicæ, aut errores externos: ità vt non ſit principalis morbus, ſed tanquam ſymptoma aliorum, vel ſit per ſeſe, atque tunc vel ob imbecillitatem virtutis retentricis, vel ob acrimoniam humorum: Facultatis autem retētricis imbecillitas dubiū eſt an poſſit conſequi ſummā ſiccitatem præſertim in corporib. ſiccioribus: imò verò ſicco vtitur facultas ad retinendū, at humorum acrimonia nūquā fiet, niſi ſummæ ſiccitati ſumma quoque caliditas copuletur, atque in corpore humiditas adſit, quæ putrefacta acrimoniam aquirat, de qua conſtitutione calida, & ſicca haudquaquam eſt Hip. locutus, niſi intelligere Hip. placet, vt loquentem de corporibus non ſiccis ſed calidis, & humidis, quibus cōſtitutio ſicca adiecta, poteſt vrinam reddere acriorem, vt propterea illi, qui adeò libenter calumniati Galenum delectantur nullam hic occaſionem habeant, Sed de dyſenteria alia eſt ratio, quæ (vt optimè docet Gal.) nō ſimpliciter conſequitur ſiccam aeris conſtitutionem, quantumuis ſummam; Sed ſi vel iuncta ſit caliditati, aut frigiditati ſummæ, vel corpora ità ſint parata, vt poſſint ſola ſiccitate nimia corrumpi, & dyſenteriam facere: quomodo forſan intelligere potuit Hipp. qui propterea non eſt damnandus, cum ipſe vnus haud potuerit omnes medicinæ partes conſumare, quemadmodum potuerunt poſteri, quales Diocles, & Mneſitheus, qui cum inchoatam, & fere ab Hip. perfectam artem inuenerint, & poterant, & debebant, ſi quid omiſſum, aut non ità bene explicatum à Sene inuenerunt, explanare melius, & addere. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, atque etiam ad præſeruationem, & aliquam prædictorum morborum curationem.

Digitized by Google

17 *Quotidianæ autem conſtitutiones aquiloniæ quidem corpora denſant, et bene firma, et bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt: & aluos exiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, dolorem augent. Auſtrinæ diſſoluunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt; oculis, atque corporibus difficilem motum præſtant, & aluos humectant.*

DICI non poteſt, quin etiam hæc eadem ſententia ſit habita ſuperiùs aphoriſmo quinto, Sed hic repetitur cum fructu, & maiore claritate; & forſàn ità faciendum iudicauit Hippoc. quoniam hæc dichotomia conſtitutionum in Aquilonariam, & Auſtralem, maximè referebat, & vt Ariſt. ſcribit 26. prob. 37. hi duo venti cum ſæpiſſimè omnium ſpirant, intererat, vt benè, & disertè exponeretur, quemadmodum facit nunc, ità copiosè, vt non uideatur aphoriſmus. ſed potiùs quædam enarratio: Cur autem potiùs hoc in loco fecerit, quàm alibi, fuit (vt puto) quia concluſurus erat tractationem de anni temporib. atque ad ætates tranſiturus; Eſt ſententia tota prognoſtica ſine ratione, quę tamen poteſt diuidi in duas partes, ſcilicet in eam vbi de Aquilonari, & in eam vbi de auſtrali agit. Incipientes igitur, & nos à priori breuiter totam percurremus, *Quotidianæ autem conſt.* Satagunt nonnulli interpretes, vt demonſtrent Hipp. minimè inutiliter hunc aphoriſmum repetiuiſſe, proptereàquè diſcrimen inter illum quintum aphoriſmum, atque hunc apparere aliquod. Sed (vt ego puto vtquè dixi ſuprà) voluit Hippoc. hanc rem explicatiorem reddere; ſiquè aliquid addidit, aut dempſit, non alio ſcopo effecit, quam vt rem ipſam ampliorem, & explicatiorem prçſtaret: quamquam poſſumus etiam dicere in quinto aphoriſmo, ipſum locutum eſſe de conſtitutionibus, quæ in vniuerſum fiunt toto tèpore, hic autem de illis, quæ ſingulis diebus: atque ob id ſtatim hoc monere voluiſſe, eà dictione καθημέριν. Primum autem loquitur de Aquilonijs, atque de bonis ipſorum effectibus, de quibus nil in alio aphoriſmo dixerat, ſub quibus etiam comprehendi debent venti, regiones, habitationes, & reliqua omnia, quę poſſint mutari, ac alterari, ab Aquilonaris conſtitutionibus, & Ariſt. 26. probl. ſect. probl. 2. quęrens rationem propter quam Aquilones fiant anniuerſarij, non autē Auſtri tres adduxit, ſcilicet, quod ij à remotis locis, Auſtri à proximioribus oriantur: quod illi ſereno cœlo, ſcilicet æſtate, hi Vere, quando aer non quietus, ſed agitatus eſt; poſtremò, quod Auſtri cum ſint humidi, atque humido ſupernus locus ſit alienus, fit vt humores diſſoluantur, ſicquè flatus euaneſcát, & cum humores ſint erratici, ſimiles quoque fiant venti. Iàm verò effectus boni, qui Aquilonarias conſtitutiones ſequuntur, ſunt hi, quòd corpora à frigido, atque ſicco denſantur, òb idquè ad mouendum ſeſe agiliora, atque firmiora redduntur: Vndè etiam fit, vt calor intrò magis coactus, meliores faciat coctiones, meliorquè ſanguis gignatur; ad quem deindè ſequitur bonus color, vt docuit Hippoc: initio libri de humoribus: nec valet, quod hic nonnulli opponunt Galeno quaſi velit vna die poſſe hunc bonum colorem gigni: ſiquidem licet Hippoc. de quotidianis loquatur conſtitutionibus, non tamen de ijs verba facit, quæ ſemel

Digitized by Google

tantum: ſed continuatis diebus fiant, nam ſi (vt dicunt) fierent colorata corpora ſolum ob calorē intrò cum ſanguine reductum, deindè quadam vi ad faciem expreſſum, neque ſic poſſent fieri, & conſeruari colorata corpora, niſi bonus ſanguis, ex bonis coctionibus produceretur, vt Ariſtot. poſtrema ſect. prob. 5. dicebat, propterea modicum laborem facere colorem amœniorem, quia calor moderatè ſeſe exſerit in faciem, Vndè verum eſt conſtitutionibus aquilonaribus, fieri coactionem caloris, deindè receſſionem ad faciem: ſed duratio boni coloris fit à bono ſanguine, & à bona coctione. Quod quoque *melius audientia* fiant veriſſimum eſt, propterea què humores, & flatus, qui in aurium meandris clauduntur, & auditum impediunt, ab Aquilonibus cōſumūtur, quinimò etiam intellectus, & vis animæ omnis vegetior præſtatur, cum dixerit Heraclytus, teſte Galeno lib. q. a. m. c. t. ſ. ſpiritum ſiccum facere animum prudentem: Et Ariſtot. 20. ſect. probl. 35. longo, & pulcherrimò diſcurſu probat ſimilibus de cauſis noctu melius audiri: hæc ſunt bona ab Hipp. enumerata, pręter quæ etiam alia proponūtur ab Ariſt. ſec. 26. prob. 44. ſcilicet Aquilonibus fieri homines cibi auidiores ob frigus, ob quod etiam Hipp. 6. Epid. vocat aquam voracem: tria etiam mala addit, quæ ab ipſis Aquilonibus fiunt, Et primum eſt alui exiccatio, nam hanc inter mala numerat, quoniam, vt idem Hipp. ſcribit lib. de ae. aq. & loc. qui habent aluum lubricam ab acutis morbis ferè ſunt immunes, & Auenzoar initio ſuæ medicinæ ſcriptum reliquit, omnium medicorum communi conſenſu fuiſſe decretum ſanitatem conſiſtere in habendo aluum lubricam, quod autē Aquilones faciant aluum adſtrictam Hipp. dixit etiam lib. ſexto Epid. 3. hiſcè verbis *ὑκαταχύζιστα κατὰ τ' κοιλίην σύνεστιν*. *Oculos mordent*. Dubitari poſſet, quomodo Hippoc. dicat Aquilonem mordere oculos, cum Ariſtot. ſect. probl. 31. prob. 23. dicat oculos non tigere, etiamſi infirmiſſimæ partes ſint, quoniam pinguedine multa ſunt obducti, vbi etiam damnat Platonem in Timæo, qui dicebat nō rigere quoniam multus ignis ineſt illis, etenim licet pertineant ad ignem, vt alibi fatetur Ariſt. attamen nō eſt ignis conſumptiuus, ſed perfectiuus. Dicendum tamen eſt oculos morderi ab Aquilonibus, quoniam motu vehemēti illo, & ſiccādi magna vi, patiuntur aliquam continui ſolutionem, morſumq́. nam vt ait Virgilius Boreæ penetrabile frigus adurit: *Etſi pectus dolor aliquis*. Nō ſolū pectoris dolores præexiſtentes Aquilonariæ conſtitutiones conſeruant, atque augent, Verumetiam, ſi non adſint efficiunt, ſcilicet comprimendo, & coarctando pectus, nè fuligines, & ſuperfluitates euacuentur, necnon à capitè ad pectus deſtillationes mittendo, quæ dolores faciant. *Auſtrina diſſoluunt corpora*. Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi in qua de Auſtrinis conſtitutionib. tractans earum dumtaxat detrimenta proponit; quoniam verè ab Auſtro pauca fiunt bona: niſi ipſis coniungatur pluuia, quo in caſu ſcribit, Ariſtot. prima, & 26. ſect. probl. 52. refrigerata corpora immunia reddi à febribus, Primum itaque detrimentum quod infert Auſter enumeratum ab Hippocrate eſt, quod diſſoluat corpora, atque humectet, nam vt corporum denſitatem, facere non parum ad robur, dicebat Hippoc. lib. de affect. Sic humiditas, & laxitas, ea infirma, & imbecilla reddit. Nam Ariſt. eadem ſect. probl. 44. quærens, cur flantibus auſtris, homines reddantur grauiores, atque debiliores, inquit eſſe quoniam humor tempore venti eliquatus ex

tus ex

Google

tus ex pauca multus euadit, & ex ſpiritu leui fit grauis, vndè ſequitur imbecillitas: qua etiam ratione dicit probl. 18. fieri homines fœtidos, & malè olentes, propterea quòd corpora ipſorum humeſcunt, & caleſiunt. Gal. hoc in loco maluiſſet Hippocratem prępoſuiſſe humectationem diſſolutioni, eo quòd illa pręcedat, hæc atque alia mala ſequantur: ſed quamquam hoc quod dicit veriſſimum ſit, poterat tamen hoc dimittere, cum ipſemet ſcripſerit circà initium librorum de off. med. Veteres, & præſertim Hippocratem, (qui efficiendæ, atque ditandæ arti ſtudebant) haudquaquam animum adhibuiſſe ordini rerum, alijsq́. minutijs; melius autem fecit Galenus, qui docuit Hippocr. hac dictione duo pulcherrima nobis demonſtraſſe, Vnum eſt firmitatem, atque robur omnium operationum in ſoliditate partium ſolidarum eſſe collocatam, ob idquè vbi hæ humectantur, atque diſſoluuntur, omnes etiam operationes tàm animæ, quàm naturæ debiliores fieri, quippè quod à ſolis partibus ſolidis cunctæ operationes efficiantur: aliud quòd dixit notatu dignum fuit, Hippocratem vno tantum, vel altero exemplo propoſitis, docere voluiſſe, id quod dicit in cunctis veriſſimum eſſe, tum animi, tum corporis operationibus; quaſi voluerit etiam intellectus, memorię, alijsq́. mentis functionibus auſtros ſua humiditate, atq; caliditate non parum officere: & certè ità eſt, ingenia ſcilicet hominum (vt dicebat Heraclytus) ſiccitate acui, humiditate verò obtundi: Præclarè verò Ariſtot. 14. particula probl. 1. dicebat omnes exceſſus operationes mentis, atque intellectus labefactare, à temperata autem temperie optimas fieri, vt verè dicat Hippocr. nunc, (quemadmodum etiam dixit retrò) aphor. 5. Auſtros auditum hebetare, Et corpora aggrauate, ſ. ſub auditu, omnes animi operationes complectens;

Dubitat. Sed quæ fuit potiſſimum ratio propter quam, & hic, & retrò potiùs auditum pro exemplo ſumpſit, quàm vllum alium ſenſum? puto hoc maluiſſe, quia inter ſen-

Reſponſ. ſus forſan minus lædi deberet, ob anguſtiam, & ſoliditatem inſtrumentorum; vndè ſi hæc ab Auſtro patiuntur, multò magis exiſtimandum eſt alia inſtrumenta eſſe paſſura, *Vertigines faciunt*. Certè veriſſimum eſt, quòd ait Galen. ſi comparentur detrimenta ab Aquilonibus illata ijs, quæ ab Auſtro inferuntur, illa certè, & pauciora, & minora exiſtunt: Nam inter alia mala ſunt vertigines, quæ peſſimæ ſunt, non ſolum ſuaptè natura, verumetiam quia ſunt veluti prodromi quidam antecedentes exitioſiſſimas, & turpiſſimas ægritudines, veluti Epilepſiam, atque apoplexiam: ſunt autem vertigines ſymptomata praua, & imaginatricis facultatis, & viſoriæ, cum ſcilicet homines imaginantur, atq; etiã oculis ipſis apparent omnia in gyrum circumferri, quod vitiũ rectè ſcribit Theofraſtus initio lib. de virtig. & Gal. in hoc com. fieri quotieſcumque humores, ac

Vertigo quomodo fiat. flatus in cerebrum rapti mouentur, ità vt ſpiritus quoque ipſi motu inordinato cieantur, ſuoquè motu, ad oculos perlati, repræſentent, & oculis, & imaginationi omnia, quaſi in orbem, circumacta: Ex quo motu, cum aliquando humores, & flatus in cerebri ventriculos feruntur, ſi totos replent fit apoplexia, ſin non ex toto repleant, ſed in ipſis vndoſo motu (vt ait Gal. 3. de loc. aff. 7. & 8. & Auic. 3. lib. cap. de Epilep.) moueantur. Epilepſiam inducunt; affectus ſanè valdè horrendus; Si itaque vertigines ſunt paſſiones oculorum, & hæ fiant ab auſtris, iure hac ratione dici poteſt illos, ab huiuſmodi conſtitutionibus offendi, niſi etiã

aliud

aliud malum oculis ab Auſtro accideret, nempè illachrymatio, obtutuſquè veluti cõfuſio quædam, necnon muſculorum, oculos mouentiũ, relaxatio, ob quã fit, vt difficiliter moueantur, quemadmodum etiam tota ipſa corpora difficiliter moueri contingit. Mirum eſt quod hic Cardanus nimis mordendi Galenum ſtudioſus dicit dè dictione græca, & de neſcio qua oculorũ vertigine, cũ neſciat de Græco contextu quid dicat *Aluos humectant*. Hoc bonum auſtri, cur poſt mala, & in poſtremò loco poſuerit Hipp. vix quicquam habeo quod dicam; Certè ità eſt ab hiſcè ventis aluos humectari, ſicut ab Aquilonibus durantur; Sed hoc parum eſt, & propterea quaſi velit pœnitùs auſtros damnare, dixit hoc vnum penè bonum eos habere, vt aluum emolliant, quemadmodum inter mala, quæ dixit fieri ab Aquilonijs, poſuit alui exiccationem, vt exigui momenti vitium. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem; & præſeruationem.

---

18 *Per tempora anni, vere quidem, & prima æſtate pueri, & qui hos ſequuntur ætate, optimè degunt, & ſani ſunt maximè. Aeſtate vero, & autumno, vſque ad aliquid, ſenes. Reliquum, & hyeme, qui mediam ętatem habent.*

QVÆ, ex Galeno de continuatione huius aphoriſmi cum ſuperiore, elici poſſunt, hæc ſunt pauca, & inexplicata; ſcilicet, poſtquàm de temporum anni condicionibus, & effectibus tractauit, nunc ſimiliter de ijſdem temporibus tractare, ſed alio ſcopo, quomodo ſcilicet ſeſe ad ea ætates habeant, circà longam, atque ſanam vitam; quod enim ætates commutari queant, ità vt ex ſenectute fieri poſſit iuuentus, nec natura patitur, nec vmquàm Chriſtus fecit, qui cuncta alia miracula edidit: Sed & conſeruari ætatem poſſe, & quadantenùs corrigi non minus rationi, quam experientiæ eſt conſentaneũ: Itaq; hic eſt Hippocratis in præſenti Scopus docere, quo pacto anni temporum beneficio, poſſint homines in qualibet ætate, aut malè affecti corrigi, aut benè affecti conſeruari, & quamquàm ſolummodo pueritiæ & ſenectutis, ac mediæ ætatis exempla propoſuerit, id fecit vt amantiſſimus breuitatis illius antiquæ: & quemadmodum ait Galenus non modo hiſcè aperuit viam diſcurrendi, atque decernendi de alijs ætatibus cunctis, verumetiam, & de omnibus alijs, quæ ſecundum temperaturam vel modicè; vel immodicè ſeſe habent, ſiue ſint regiones, ſiue habitationes, ſiue alia: Eſt autem ſententia & prognoſtica, & præſeruatoria, ſine ratione tamen. Diuidi autem poteſt in tres partes, in quarum prima de ætate pueritię, in ſecunda de ſenectute, in tertia autem de media ætate agit: Quod itaquè dicit de pueritia eſt in eiuſmodi ætate, atq; etiam illi proxima conſtitutos optimè agere, & ſanos uiuere tempore Veris, atque æſtatis initio. Quid autem intelligat Hipp. prò pueritia, atque ætate illi proxima, non eſt difficile intelligere ſi memoria repetatur, quod aliàs à nobis ſecundum Hippocratem fuit decretum, nempè pueritiam à ſeptimo anno, vſque ad decimum quartum protendi, atque poſt hanc immediatè ſequi adoleſcentiam, adoleſcentię uero cõiungi iuuentem, deindè Virilitatẽ, Senectutem, decrepitatem. Similiter quoq; certũ eſt Ver incipere ab Aequinotio: & ęſtatem, (ſicut unumquodque aliud tempus) habere

Contin.

Scopus.

Diuiſio.

habere principium medium, atque finem; Cum autem illud apud medicos ſit compertiſſimum ſimilia ſimilibus conſeruari, atque contraria à contrarijs caſtigari, & corrigi, àc ætas puerilis, atque adoleſcentiæ ſint inter alias ætates temperatiores, ſcilicet calidæ, atque humidæ, ſequitur, vt hæ tempore veris optimè ſeſe habeant, atque ſanæ ſint, Sed video percunctarum eſſe aliquem, cur Hippo. cum dixiſſet pueros Vere optimè ſeſe habere, voluit addere, etiam ſanos eſſe: nam ſi ambò hæc ſibi coniungere placebat, certè æquiùs videbatur, vt diceret ſanos eſſe, & optimè degere: ſiquidem particularia debent præcedere vniuerſalia, ne fiat tautologia. Reſponderi huic poteſt, Tria potiſſimum in hac noſtra vita requiri, & ab omnibus optari. Vitę longitudinem, robur, atque ſanitatem, quę omnia in corporibus temperatis, aut temperato proximioribus pręſtantur à ſimili anni tempore: Vndè cum pueri, atq; adoleſcentęs habeant corpora temperata, vel ſaltem temperatis proximiora, fit, vt à ſimili tempore, quod eſt uer, & initium æſtatis conſeruentur: ità vt ſic prorogetur vita eorum robuſtiores fiant, atque ſanitate fruantur: quę omnia, vt complecteretur Hipp. non contentus dixiſſe optimè degere, addidit etiam ſanos viuere, verum illud quoque dignum eſt quęſitu cum Hipp. confusè dixerit Ver, & æſtatis initium eſſe commoda pueris, & adoleſcentibus, an hoc intelligendum ſit indiſcriminatim, duo illa tempora vtriſque conuenire, an potiùs ſingula ſingulis: verbi gratia, Ver pueris, principiũ ęſtatis adoleſcentibus Galenus, qui uidit hunc ſcrupulum neſciens alio pacto Hippocratem tueri, dixit eum debuiſſe dicere adoleſcentes Vere, pueros ęſtatis initio optimè degere, quaſi hoc uerum ſit adoleſcentes, vt potè, calidiores Vere melius ſeſe habere, ratione humidi paucioris, pueros verò æſtatis initio, ob maiorem humiditatem. Sed non defuerunt, qui non abſque aliqua ratione mirati ſunt Galenum uoluiſſe in hoc Hippocratem ipſum emendare, Si quidem cum puerorum uita, atque ſanitas, necnon uirium naturalium robur ſint in humido collocata, certe à tempore magis humido, cuiuſmodi eſt ueris ipſius medium, conſeruabuntur: quemadmodum in ſicciori, cuiuſmodi eſt ęſtatis initium, deteriùs afficientur: Vndè cum uerbis Hippocratis huiuſmodi ſententia magis accommodetur, certè non eſt ulla exactior locutio ab ipſo expetenda: nam & pueri ſic melius habent Vere, quo magis conſeruatur ipſorum calidus, atque humidus habitus, & æſtatis initio adoleſcentes, qui vt paullò ſicciores illis ſunt, ſic expoſcunt tempus anni paullò ſiccius. *Aeſtate vero, & Autumno* hęc eſt ſecunda aphoriſmi pars, in qua Hippocr. opponens, vt ſolet, ęſtatem, & autumni principium Veri, necnon ſenectutem pueritię, dicit ſenes ęſtate, & autumno melius ualere, μέχρι τινὸς, ideſt aliquatenùs. Cur autem melius ualeant, Galenus tribuit illius temperamento, quòd cum non egeat conſeruatione, quippè quòd intemperatum ſit, ſed potiùs correctione, quę fit è contrarijs, iure ab Aeſtate, & Autumno, ſcilicet initio, corrigitur frigiditas, ſicq. melior ſanitas ipſis ſuccedit: Sed hac in parte ſunt duo quęrenda unum eſt, cur Hippocr. addiderit illam particulam aliquatenùs. Alterum eſt, quomodo corpora ſenilia, poſſint æſtate melius valere, cum aliòquin ſint ſuaptè natura ſatis inualida, atque ęſtas morborum maximè ferax ſit, vt ſcribit Ariſtot. 1. ſect. probl. 25. vbi quęrens, cur magis ęſtate communiter laboretur morbis, hyeme

vero

Dubit. (margin, beside "mè ſeſe habeant")
Reſp. (margin, beside "vniuerſalia")
Quæſitũ. (margin, beside "non contentus")
Primum Quæſitũ. Alterum. (margin, beside "ſicq. melior … corpora ſenilia")

verò qui iis corripiuntur magis intereant; ait idcirco hoc euenire, quoniam cum calor internus hyeme, ob denſitatem corporum ſit maior, & labores corporis maiores, deberent iure tunc temporis magis confici alimenta, minuſquè excrementorum gigni, ac propterea minus ægrotari: vndè quando ægrotatur, ſignum eſt cauſam eſſe potentiſſimam, ac propterea morbum exitialem: contrà verò æſtate cum corpora rarefiant, atq; relaxentur, propterea que refrigerentur iutus, & minus laborare queant, fit, vt erudi humores plurimi geniti vnà cum corporis laſſitudine morbos facile producant. Quę omnia maximè conueniunt ſenibus, vt propter hoc debeant æſtate minus valere, quàm hyeme, Quantum attinet ad primum puto dupliciter reſpõderi poſſe, vno modo illam particulam referendam eſſe ad autumnum, quaſi dicere voluerit, ſenes haùd toto autumno melius valere, ſed vſque ad aliquid, hoc eſt, prima ipſius parte, alio modo reſpon deri poteſt, appoſitum fuiſſe à ſapientiſſimo ſene illam particulam, vt denotaret, non ſimpliciter etiam æſtate benè ſe habere, ſed prout fert ipſorum inualida natura; Circà ſecundum dicere oportet, licet æſtas (quemadmodum ſcribit Ariſtot.) ſit morborum productrix ob rationes quas affert, attamen quia caſtigat, & minuit ingentem ſenum frigiditatem plus eſt bonum, quod hinc oritur ipſis, quàm malum quod ſibi alia ratione euenire poteſt, nam Galenus in expoſit. aph. 39. libri ſecundi *Senes Iuuenibus ægrotant minus* dicebat Senes etiam ęgrotare minus ob prudentiam, quà ſeſe gubernant, nam & nouis fructibus ſeſe abſtinent, quos Ariſtot. ponit inter cauſas copiæ morbum, qui fiunt æſtate, & laboribus moderatè vtuntur, in aliiſquè rebus, ità ſeſe gerunt, vt minus ægrotent. *Ad Primum.* *Altera Reſponſio.* *Ad ſecũdam.*

Reliquo autem Autumno, &c. Sequitur tertia, & vltima pars aphoriſmi, in qua loquitur Hippoc. de mediis ætatibus inter pueritiam, atque ſenectutem, quas dicit melius ſeſe habere reliquo autumno, & hyeme; quid autem intelligat per reliquum autumnum, non eſt dubitandum, quoniam, ſi, vt expoſuimus ſuprà prò autumno intellexit illius primam partem, certum eſt, prò reliquo intelligere ſecundam, atque tertiam. Verum videndum eſt, quæ ſint mediæ ætates, de quibus loquitur Hippocrates: tum qua ratione huiuſmodi tempora illis cõueniant. Poſtremò quo pacto autumnus, qui ab Hip. exitialiſſimus, & ferinus vocatur, ſicut & ab Ariſtot. morboſiſſimus, poſſit vllam ætatem iuuare, quinimò Gal. in fine comm. dicit autumnum eſſe malum omnibus ætatibus, naturis, atque regionibus. Ad primum dicendum eſt, quod ſcribit diſertè Gal. in comm. non eſſe difficilè inuenire incunctis, quę ſint media, ſcilicet ea, quę interiacent inter optima, & peſſima, vndè cum ætas puerorum ſit optima, ſenum, & præſertim decrepitorum, peſſima; quicumque inter eos ſtatuuntur, medii iure dici poſſunt; atq; hoc nõ ſolum, (vt ait Gal.) verum eſt, in ætatibus, verumetiam in naturis, atq; regionibus, Iam verò cum in ætatibus mediæ ſint bilioſiores, aliæ verò pituitoſiores, fit ut iuuenes, ac conſiſtentes ętate, vtpotè bile abundantes, melius habeant, tum hyeme, tum ea autumni parte, quę hyemi proximior eſt. Sic enim dicebat Hippoc. in lib. de natura humana, corrigi à contrariis temporibus contrariorum vitia, Quod autem dicit Gal. hoc in loco, ver quidem adoleſcentibus eſſe optimũ, aliis verò medium, hoc eſt, nec optimum, nec peſſimum, veriſſimumquidẽ eſt, & hãc cauſſam habet, quoniam adoleſcentium habitum, alioquin optimũ con- *Prima dubit.* *Secunda.* *Tertia.* *Ad Primum.*

Ii ſeruat,

ſeruat,aliorum autem habitus partim corrigit;vt qui ſicciores ſunt, aliorum verò meliores,ſed non optimos facit. At id quoque verum, quod dicit Galen. & regiones,& naturas ēt optimas Vere conſeruari:cum autem dicit autumnum malum eſſe omnibus naturis, ætatibus, & regionibus, id quidem ſimpliciter verum eſt, at comparatiuè poteſt eſſe vni minus malus,quàm alteri. Vtilis eſt Aphoriſmorum ad præſeruationem potiſſimum, &c.

---

19 *Morbi omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, quidam verò magis in quibuſdam ipſorum: & fiunt, & excitantur.*

Connexio. CVM Hipp. hactenus copioſè de temporibus anni tractarit, eaq. magna ex parte ad morborum prouentum conferre oſtenderit, potuiſſet quiſpiā facile ſuſpicari, ne ſola tempora, ad eorum generationem ſatis eſſent, iccircò vo-
Scopus. lens Hipp. huiuſmodi ſuſpicionem è mentibus hominum demere, hunc aphoriſmum ſubiunxit, in quo monet non eſſe verum, quòd ſola tempora faciant hoc, alioquin in quolibet tempore fierent tantum ægritudines illi tempori accommodatæ, vt in æſtate ęſtiui, in autumno autumnales, Sed omni tempore fiunt quilibet morbi, licet magis in vno aliqui, in alio alij, ergo non ſolum tempora anni concurrunt ad morborum generationem, verumetiam alię cauſſæ. Itaque patet quis ſit Scopus in pręſenti ſententia Hipp. quæ eſt purum decretum theoricum, ad eam partem attinens medicinę, quę αἰτιολογικὴ, idest circà cauſſas morborum verſans, nuncupatur; eſt autem ſine ratione, ſed in duas partes di-
Diuiſio. uidi poteſt. Vna eſt, *Morbi fiunt quolibet tempore, &* Altera uerò eſt, *Sed aliqui Magis in vna, &* Videamus ergo quid dicat in prima parte, & eſt, omnes morbos in omnibus anni temporibus fieri, ſcilicet æſtate tum hyemales, tum autumnales, tum uernales, atque ſic de alijs, Hoc autem ſupponit Hippoc. non tantum, vt experientia probatiſſimum; ſiquidem quottidie uidentur febres hyeme ardentes fieri, vt etiam Ariſt. 1. probl. diſputat, & Vere Apoplexię, & ſimilia, Verum etiam, vt rationi maximè conſentaneum; Eſt autem ratio quod non modo aer, ſeù tempus anni, eſt in cauſſa morborum, Sed, & humores, & victus ratio, quæ duo cum quolibet anni tempore adeſſe poſſint, ſequitur, vt etiam omni tempore fieri queant cuiuſlibet generis morbi, Nam quod pertinet ad humores certum, & demonſtratum ab Hipp. eſt in lib. de nat. hum. licet humores aliqui gignātur magis in vno tempore, quàm in alio, attamē fit, vt etiam diuerſi humores producantur in vno tempore, cui nō ſint adeò familiares, vt bilis in hyeme, humor melancholicus in Vere, pituita in æſtate &c. De victu neque dubitandū eſt, quin poſſit producere morbos temporis conſtitutioni diſſimiles, atque alienos, Nam ſi uerum eſt (quod ſcripſit Hipp. 1. & 4. lib. de morbis,) ſcilicet in ijs quę eduntur, atque bibuntur ineſſe ipſoſmet humores, ſi non actu, ſaltem potentia, atque omnes morbos fieri à bile vtraquè, & pituita, proculdubio ſequitur, vt quolibet tempore poſſint, & verè fiant hi, vel illi morbi, prout cibi atq; potus plus habent huius, vel illius humoris, Sic in Oeno dixit Hipp. factos eſſe genuum dolores ob ęſum leguminum, eo quòd in huiuſmodi genere ęduliorum contineatur pituita craſſa, quę ſuo pondere in artus inferiores delapſa, eiuſmodi ęgritudines fecit: haud ſecùs quoque Plutarchus in ſympoſiacis monſtrauit à vi-

ctu etiam morbos, qui nunquam anteà ſint uiſi poſſe fieri: Eſt igitur ueriſſima hæc pars aphoriſmi,ſ. qui fiant oēs morbi omni tempore,ob uictū,ob humores poſſumus addere, & ob cœlum; Sic enim dicebat Hippoc.4. de morbis tres eſſe morborum cauſſas, humorum retentionem, Cœlum, atque vim externarum cauſſarum: Et quamquàm Galenus in antecedente aphoriſmo videatur dixiſſe phtiſim non contingere æſtate,atque ſimiliter de alijs morbis dicatur, quòd nequeant fieri quolibet tempore, id intelligendum eſt, ratione ipſius temporis, & per ſe; non autem per accidens, Siquidem febris ardens, ſi conſideretur ſecundum proportionem quam habet ad æſtatem, nunquam dicetur alio tempore generari poſſe,quàm æſtate, Verum quia hyeme contingit corporibus extrà adſtrictis interiora magis flagrare, ac propterea bilem feruidiorem,& acriorem generari, hinc fit, vt etiam tunc per accidens quodam modo fiat febris ardens, quę eſt illius humoris ſoboles; atque hoc eſt quod diſputare voluit Ariſtot. 1 probl. ſect.probl.29. & 14.ſect.probl.3. vbi quærens, cur temporib. frigidis, & in regionib. frigidis fiant ardentes febres Dicebat, eam eſſe cauſſam,quę modo relata eſt. Sequitur ſecunda aphoriſmi pars,quę eſt: *Sed aliqui magis, &c.* Quod enim dicit Hippoc. vel potiùs dicere voluit eſt, non ſolum aliquos magis in uno tempore generari morbos, ſed & magis exacerbari, Exemplum eſt febris ardentis, quę (vt ait Ariſtot. citatis locis,) ſi fiat hyeme ardentior eſt facta in ęſtate, proptereà quod tunc magis ob pororum conſtrictionem incenduntur viſcera, atq; indè acrior, & ſęuior bilis generatur, Et quod dixi de febre ardente, idem etiam exiſtimandum eſt de alijs calidis morbis, vt de pulmonum àc laterum inflammationibus, quę omnes frigidioribus temporibus magis exacerbantur: Sed poteſt etiam interpręrari ità Hippoc. vt dicat, factos iam morbos,in alijs temporibus magis exacerbari,vt uidemus quartanas Autumno,& Vere eſſe crudeliores, ſimiliter epilepſiam hyeme; Vndè autem hoc fiat eſt, quia humor quilibet magis in vno, quàm in alio tempore generatur, vt diſertiſſimè docuit Hipp.lib. de nat.hum. accedit etiam & victus ratio, in qua cum erratur magis, in uno,quàm alio tēpore, fit, vt conſequenter hi,vel illi morbi magis generentur; Vndè vſum fructuum, dicebat Ariſtot. 1.probl. facere æſtatem morboſiorem, òb quod probl.40. eiuſdem ſectionis dicebat, parſimoniam ciborum eſſe quidem omni tempore commodiſſimam,ſed maximè in ęſtate conuenire, nè ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico pręſſum exęſtuet magis: Galen. quoque dicebat Vſum vinorum recentium, atque aliorum ciborum craſſorum facere pituitoſi ſucci vbertatem, à qua poſtmodum morbi ſimiliter pituitoſi gignuntur: quod quoque dicebat Plutarchus de Autumno, ſcilicet tunc fieri inſomnia turbatiora,ob recentes fructus,& flatuoſos,qui eduntur: Sed hoc in loco illud eſt animaduertendum veritatem huiuſcè ſecundę partis, non eſſe in eo poſitam, vt uictus ratio faciat ſemper morbos contrarios aeris cōſtitutioni, ſed quod poſſit facere: nam quottidie experimur non deeſſe, qui quolibet tempore maximè in victu errent, nec tamen morbis capiantur ſtatim; licet poſt plerumque ęgrotent,vt teſtatum reliquit Galen.2. de alim.facult.c.de cucurbita, Eſt vtilis aphoriſmus ad monendum ęgros, vt omni tempore uictus temperantia vtantur.

Digitized by Google

20 *Vere etenim furores, & atrę biles, & morbi comitiales, & profluuia ſanguinis, & anginę, & grauedines, & raucedines, & lepre, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & puſtulę vlceroſæ plurimę: & tubercula, & articulorum dolores.*

Connexio. QVICVMQVE conſiderat hunc aphoriſmorum incipere cum particula γὰρ, ideſt enim, facile poteſt intelligere eſſe coniunctum cũ præcedenti, tanquàm reddatur cauſſa eorum, quæ ibi ſunt dicta, Nam dixit Hippoc, omnes morbos omni tempore fieri, licet alij magis in vno, quàm in alio fiant; Nunc verò id probat exemplo accepto ab vno tempore, ſcilicet à vere, Quòd cum aliàs dixerit eſſe ſaluberrimum, & minus lethale, in eo tamen fiunt complures morbi, qui ſunt ſibi proprij, & familiares, ſed tamen fiunt & in alijs temporibus, tamquam Hipp. ſic argumentetur, in Vere fiunt morbi Autumno proprij, vt furores, melancholiæ, lepræ, & ſimiles, igitur in quolibet tempore fiunt, quilibet morbi; Antecedens autem ſupponit tamquam probatiſſimum, atque experientia maximè exploratum, Eſt ſententia theoretica, ad pathognomicam, & aliquo pacto ad prognoſticam partem attinens, ſine ratione, & ſine diuiſione, niſi placeret, prout quatuordecim ab Hippocrate connumerantur hic morbi, totidem facere partes, quod nimis curioſum eſſet opus, vel niſi mauultis in tres partes diuidere, ſcilicet in morbos capitis, morbos partium ſpiritualium, & morbos qui in toto corpore fiunt *Vere furores* quod hic prò Vere intelligat tantummodo medium, atque finem, mihi ſatis ex eo conſtare videtur, quoniam initium veris ſapit adhuc naturã hyemis, & licet, idem poſſit dici de fine Veris, ſcilicet eum ſapere naturam æſtatis, attamen æſtatis natu-
Dubit. ra, nil repugnat generationi ſimilium morborum; Sed duo breuiter inueſtigare
Reſp. oportet, vnum eſt cur incepit à vere, cuius ea poteſt reddi ratio, quia hoc apud medicos eſt principium anni, imò licet (vt tradit Ioſephus.) Hebręi putarint mũdum eſſe factum autumno, ſcilicet menſe Septembris, quando fructus ſunt maturi, attamen maior pars Theologorũ, atque ipſemet Virgilius ſecundo Georgicorum putarunt eſſe factum Vere; Alterum conſiderandum eſt, quòd etiam initio commentarij inueſtigauit Galenus, ſcilicet ſi ver eſt ſaluberrimũ, quò pacto tot fiãt in ipſo morbi, nec leues, cuiuſmodi ſunt furores, melancholiæ, atq; Epilepſiæ, & alij connumerati graues affectus? Ad hoc duplicem videtur afferre Galenus reſponſionem, quarum vna eſt, hunc aphoriſmum haùd contrarium eſſe illi, ſed potiùs, quandam veluti illius comprobationem, quòd morbi enumerati, qui fiunt vere nulli ſunt lethales. Altera reſponſio dari poteſt, Vere fieri expurgationem, & extractionem eorum humorum, qui in hyeme geniti ſunt, aut certè latuerunt, ac propterea morbos huiuſmodi genitos à ſimilium humorum expurgatione, potius facere illud tempus ſalubre, quàm inſalubre, Sic enim humor bilioſus, & melancholicus, qui geniti ſunt partim æſtate, partim autumno, latentes hyeme in cauitatibus corporis, ob condenſationem cutis à frigore inductam abſque detrimento, vt etiam ſolent interdum venena deliteſcere, nec quicquam lædere; vbi Vere corpora aperiri incipiunt, atque Intima corporis agitari,

tari, extrà cauitates interna effuſi, vel in caput, aut in alias partes rapti, manias, melancholias, alioſquè morbos ſimiles inferunt, quemadmodum ad cutem tranſmiſſi, lepras, impetigines, vitiligines, aliaquè vlceroſa vitia gignunt: quo etiam pacto fiunt articulares dolores, cum ijdem humores à profundis corporis partibus ad articulos, veluti ad partes ignobiliores, truduntur, Verum hoc in loco dubitari poſſet, an Veris tempus tantum poſſit, vt etiam corpora pura alteret quo pacto impura, atque ad ſuſcipiendos morbos parata; Sed huic diſertiſſimè ſatisfacit Gal. in comm. qui ſcribit corpora pura fermè in eo ſtatu conſeruari, in quo reperiuntur à tempore veris, ſecùs quàm in æſtate, ac autumno, & hyeme; in quibus prò natura cuiuſlibet temporis gignuntur, bilis flaua, atra, atque pituita, Addit idem probè facere ver, quod faciunt exercitationes corporis, quæ ſi reperiant corpora pura, ſalubres ſunt, ſin autem ſcatentia prauis humoribus epilepſias, febres, aliaquè cutanea vitia producunt; atque hoc eſt, quòd dixerunt Hipp. lib. 6. Epid. 5. & Theophraſtus in libro de ſudoribus, labores in corporibus impuris facere vlcera, Nam ſicuti exercitationes educunt humores ab internis partib. ad exteriores, haùd ſecùs facit uer, quod hac in re ſimile eſt ipſi naturę, q̃ quotidie huiuſmodi expulſiones molitur, in ſanis per inſenſibilem tranſpirationem, in ægris uero nonnumquam per ſenſibiles excretiones: Sed hic eſt dubium, quomodo dicat fieri furores, & melancholias in Vere, cum aliàs Autumnus ab ipſo ſit vocatus θηριώδης, ideſt ferinus, quod in ipſo fiant iſti morbi ferini, vt furores, lepræ, melancholiæ, & ſimiles. Cui Reſpondendum eſt, non inconuenire, vt ijdem morbi gignantur in diuerſis temporibus, modò id fiat diuerſa ratione, quemadmodum in hoc caſu, nam in Autumno fiunt, quia eo tempore, & æſtate antecedente generantur humores illi ferini, & pernitioſi, qui faciunt morbos Sæuos; Verę autem gignuntur, quoniam humores illi, qui latuerunt Hyeme, Vere erumpunt, vt dictum eſt. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, & præſeruationem.

---

21 *Aeſtate autem, nonnulli horum & febres continuę, & ardentes, & tertianæ febres plurimę, & vomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris vlcerationes, genitalium putredines, & ſudamina.*

TRANSTVLIT eleganter Celſus, vt ſolet, hunc aphoriſmum initio lib. 2. & tranſtulit eodem ordine, quo hic poſitus eſt, adeò vt manifeſtum ſit ſuperiori eſſe coniunctum, quemadmodum coniuncta eſt æſtas Veri, Nam conſilium Hippocratis in præſenti aphoriſmo fuit docere, qui morbi maximè fiant æſtate, atq; hoc fecit, vt doceret medicos (vbi quiſpiam ægrotare hoc tempore incipiat) præcognoſcere, quæ ſit futura morbi idea, nam hoc ſępè aliàs monuit Hippoc. ſemper conſiderandum eſſe qui morbi vagentur, & qui quibus fiant temporibus, Eſt autem ſententia diagnoſtica ſatis longa, ſine ratione, & quę commodam diuiſionem haudquaquam paritur, nam minimè ſeruauit eum ordinem, quem in antecedente. *Aeſtate*, quod dicit Hip. continuans inſtitutum, de morbis temporibus anni familiaribus, ſermonem, eſt, Etiam æſtate fieri morbos

bos aliquos ex ijs, qui fiunt Vere, Cumque ęſtas, & ipſa habeat ſicuti alia tempora principium, medium, atque finem, Galenus iure dixit, prò ęſtate in hiſcè primis uerbis intelligere potiſſimum ęſtatis ipſius initium, quod cum Veris antecedentis naturam retineat, conſequitur, vt etiam morbi aliqui in ea fiant, quales Vere ſolent fieri, qui autem ſint hi morbi, non explicuit Hippocr. Sed eos dimiſſit induſtrijs lectoribus intelligendos: id quod etiam feciſſe Galenus videtur; Cęterum aliqui interpretes exiſtimarunt, morbos vernales, qui fiunt æſtate eſſe, veluti furores, anginas, atque ſanguinis profluuia, Cęterum vlcera etiam, ac affectus cutaneos fieri ęſtate quoq; non videtur ab vſu, & ratione alienum, quandoquidē tūc magis rarefactis corporis meatibus, exitus præbetur humoribus ab internis partib. ad exteriores, niſi dicamus Æſtate multò maiorē fieri humorū diſcuſſionem, q̄ vt poſſint, vel generari, vel conſeruari, vt experientia monſtrat in corporib ſcabioſis, quę ſolent æſtate ob hanc cauſſam liberari, *Et febres ardentes*. Non eſt dubiū, quin hinc incipiat Hip. recenſere eos morbos, qui proprij magis, atque familiares eſſe videntur æſtiuo tempori, inter quos primum locum dat febribus continuis, & ardentibus, atque tertianis; Circà quod declarandum eſt, cur febribus, hunc locum dederit, & cur inter febres, continuis: demum cur inter continuas ardentibus, & deinde Tertianis, nam haùd puto ſine aliqua ratione Hippocratem primo nominare febres, deindè continuas, poſtremò ardentes, Et quod attinet ad febres ſimpliciter acceptas, nullum tempus videtur ità eſſe idoneum generationi ipſorum, quàm æſtiuum, tàm ſecundum principium, quàm medium, ac finem: nec puto alia ratione æſtatem fuiſſe à latinis hoc tempus vocatum, niſi quia æſtuare faciat corpora: Vndè Empedocles, & Stoici (quemadmodum eſt apud Plutarchum, ſiue Galenum in lib. de pl. philoſ.) dicebant fieri æſtatem quando ignis ad inferiora compellitur; & Hipp. magnas febres ignem appellare conſueuit; Quod æſtate fiant febres continuæ, & inter continuas ardentes, ex eo facile probatur, quòd Hipp. in lib. de natura hum. bilem tunc maximè gigni, & abundare ſcribat, ex quo humore etiam Ariſtot. nedum medici ſcribunt morbos acutos gigni, Et Hippoc. initio lib. quarti de victu acutorum explicatiſſimis verbis ſcribit tunc fieri *καύσους*, ideſt febres ardentes, cum in æſtate venulæ exiccatæ ad ſeſe humores bilioſos attraxerint, quæ etiam cauſſa eſt, vt tunc fiant quoq, febres tertianæ, quæ bilis flauæ ſunt filiæ, Sed quomodo Hippocr. dicat ſecundo aphor. 25. quartanas etiam fieri æſtate, quæ ab humore melancholico producuntur, ob idquè apud Priſcianum medicum Saturni filiæ dictæ, cum potiùs autumno, quam æſtate fieri debeát: puto id potiſſimum dixiſſe de æſtatis fine, qui eiuſdem naturæ eſt, cuius autumni initium, niſi etiā dicere placeat, quartanas æſtate factas, quaſi alterius naturæ, ac ſpurias eſſe, quā autumnales; quippè quę ſint breues ob admixtam bilem, cum autumnales ſuaptè natura ſint longę, vt alibi dixit Hippoc. Qui in Epidemicis ſcribit, quartana ſuapte natura, ſiue vt ait Celſus, quantum ſit ex ſeſe longiſſima, àtque ſecuriſſima eſt. *Et vomitus, & alui profluuia*, Quod æſtate fiant uomitus, rationi conſentaneum eſt, quod bilis, quam diximus eo tempore valde exuberare, ſuaptè natura ſurſum ad ſtomacum fertur, cumque lancinans, ad vomendum prouocat, Et Hippoc. Æternum dogma eſt, per ſuperiora æſtate, per inferiora hyeme eſſe

pur-

purgandum; haud ſecus alui profluuia æſtate fieri congruum eſt, quoniam etſi magna ex parte bilis ſtomachum, parteſquè aliàs ſuperiores petat, nihilòminus interdum propellitur à robuſta ventriculi expultrice ad inteſtina, vbi & dyſenterias, & alia alui fluxuum genera creat, *Et Ophtalmiæ*. Oculorum quoque inflammationes fieri æſtate, nō eſt ab experientia, atque à ratione alienum; quemadmodum pariter aurium dolores: ſiquidem ichores bilioſi, & ſuaptè natura ſurſum attolluntur, & vbi capita ſunt repleta, facile vi caloris æſtiui eliquantur humores, qui deindè eliquati modò in oculos, modò in aures præcipitantur, prò vt hæ, vel illę partes ad ſuſcipiendum ſunt paratiores: & ob hoc ſolebat dicere Hippocr. vbi oculi, vel aures, aliquid detrimenti patiuntur, ſi aluus fluat, deiectioneſquè reddantur, eas partes à malo liberari, quod humores, à quibus gignuntur ij morbi, ad infernas partes præcipitari ſuperiores relinquuant, & quamquam lippitudines, quæ fiunt æſtate poſſint etiam eſſe ſiccę, cum pruritu, & mordicatione, nil tamen prohibet, quin ob antedictas rationes queant ſimiliter eſſe humidę, & ex vera inflammatione naſcentes, quemadmodum etiam aurium dolores fiunt, tum quia partes illæ (vt ait Hippocr. lib. de carnibus) ſuaptè natura ſicciſſimę, atque anguſtiſſimę ſunt, quo fit vt craſſos humores minimè recipiant, ſed tenues, atque bilioſos, qui potiſſimum æſtate exuberant *Oris exulcerationes*. De hoc affectu loquens Galenus nil aliud dicit, quàm perſpicuum eſſe illum quoque fieri ęſtate, quando ſcilicet ichores bilioſi gignuntur, qui putreſcentes, & acriores facti, exulcerant oris partes duas ob cauſſas, tum quia partes illę calidiores ſunt, ob idquè ad putredinem inducendam aptiores, tum quia ad ipſas fit concurſus vaporum, & ichorum à qualibet corporis parte, qui vapores, & ichores facile tenerimas oris partes vulcerant, atque hęc quidem ſatis videntur perſpecta, Cęterum de (*Pudendorum Putredinibus*) non ità clarum. Nam certum eſt in peſte, atque in peſtiferis febrib. interdùm materiam illam peſtiferam in genitalia decumbere, atque ea putrefacere, ità vt vel ſponte decidant, vel amputare ſit neceſſe: quemadmodū in illa ſemper memoranda Athenienſium peſte contigiſſe narrat Thucidides, & in qua Pericles vna cum filijs extinctus eſt, ille inquam Pericles, cui(ut tradit Plutarchus in eius vita) vulgo tributa eſt occaſio illius æternę cladis, nempè, qui ob Peloponeſiacos ciuitatem obſidentes nimiam gentium multitudinem intrà vrbis mœnia recepiſſet: Verum quo pacto ęſtas ex ſeſe (ut uidetur docere Hippo.) huiuſmodi mala faciat, nondum certa uidetur ratio, niſi dicamus, hoc interdum accidere medio febrium continuarum, & ardentium, quę potiſſimum fiunt æſtate, ob partis illius aptitudinem; ſiquidem calidiſſima regio eſt, ob uenarum multarum ad eam concurſum, & quia partes illæ in Veneris vſu vehementer agitantur, Vndè fit, ut facile putreſcant, id quod accidiſſe perhibet Galen. in tertia illa conſtitutione relata ab Hippocrate lib. 3. Epid. Nec à ratione alienum eſt, quod dixit Gal. in comm. de huiuſmodi dubio, ſcilicet Hippocratem non loqui de æſtate, propriam naturam, ſeruante, ſed de ea, quę ſit valdè humida, & paucis uentis perflata, cuiuſmodi euениſſe in Cranone 2. Epid. ab eodem met Hippoc. monſtratū fuit, Hæc enim tempeſtas cum ex ſeſe maximè ſit apta ad putredinis generationem, tum maximè eam ibi facit, ubi eſt magna ad eam ſuſcipiendā pręparatio, quales diximus

mus eſſe locos genitalium. *(Sudamina)* græcę ἱδρῶα, quæ nil aliud ſunt, quàm cutis aſperitates quædam cum pruritu, atq; leui exulceratione, quæ vt fiant docet Galen. in commentario; ſed ante ipſum docuit egregiè Theophraſtus in lib. de ſudorib. vbi ſcribit, ex immodicis laborib. vt etiam ex alijs cauſſis hæc ſudamina fieri, quando ſcilicet corpora multis excrementis crudis, & craſſis ſunt referta, quæ propulſa ad cutim, cum nequeant rota in ſudorem conuerti, partim ibi firmata cutim in paruos tumores attollunt primum, mox ea putreſcentia amarorem, & acrimoniam quandam aquirunt, ob quam & pruritus, & exulcerationes ſuboriuntur, & propriè appellantur ἱδρῶα Græcè, & Latinè ſudamina, tanquam ſint ſoboles materiæ ſudorificæ, Et quod notat Gal. in fine commentarij nonnullos quæſiuiſſe, cur loci circà ſedem, & pudenda, non autem ipſiſmet pudendibus ſint obnoxia: habet ueram rationem, quia ipſamet ſedes & virile membrum ſunt maiori ex parte neruoſa, & proindè ſicca: loci autem circà ipſa, èconuerſò ſunt humidi, & calidi, ac propterea ſuſcipiendę putredini valdè idonei, vt etiam oſtendit præceteris aſſiduus ille fœtor, qui ab huiuſmodi partib. ſolet manare, Eſt utilis aphoriſmus, vt alij, &c.

---

22 *Autumno verò, & plurimi æſtiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aqua inter cutem, & tabes, & ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum, & coxendicum dolores: & anginę, & anhelationes (quas Græci aſthmata vocant) ilei, morbi comitiales, furores, atrę biles.*

TOTVM Autumnum ſub hac dictione comprehendi ab Hippocrate non dubito; quamquam id quòd primis verbis dicit, ſcilicet Autumno fieri plurimos æſtiuos morbos, maximè omnium conueniat principio: Et hoc in loco dignum eſt cõſideratione, Hippocratẽ vbi loquebatur de æſtate, dixiſſe in ea fieri aliquos veris morbos, hic verò de Autumno loquens, non dicit fieri aliquos æſtatis morbos in ipſo, ſed plurimos, & ratio huius duplex fuit, vna quia antecedẽs autumnum æſtas morboſior eſt, quàm antecedẽs Aeſtatem ver, quo fit, vt & plures producat morbos, & corpora magis ad eos ſuſcipiendos diſponat; Altera fuit, quoniam maior ſimilitudo eſt inter ęſtatem, & autumni initium ſecundum qualitates actiuas, & paſſiuas, quàm inter ver, & æſtatem: vndè propter huiuſmodi ſimilitudinem fit, vt complures æſtiui morbi etiam in autumno gignantur: Eſt & præter has duas ratio à Galeno allata, nempè quod ęſtas ſuccedens ueri suo calore humiditates cõſumit; non ſic autem autumnus ſuccedens ęſtati: imò potiùs contrarium accidit: quia ob frigus eos humores ad intima ab extimis ducit, ibiq; detinens eos ſimiles morbos ęſtati producit, vt ij ſunt, qui ęſtate geniti ſunt. *Et febres quartanę, & tertianæ*, quod vult dicere eſt, pręter morbos ęſtiuos, habere autumnum etiam priuatos, & proprios, atq; hi ſunt illi, qui originem ducunt ab humorib. craſſis, & melancholicis, qui dum putreſcunt extrà Venas ſi vnicam habeant ſedem, & fomitem quartanę febres oriri ſolent, ſin autem in plurib. computreſcant locis, varias, atque inordinatas febres producunt, quę ob id Gręcè πλανῆτις, à noſtris dicuntur erraticę, quoniam nul-

Digitized by Google

nullam certam periodum, nullumquè ordinem ſeruant; ſed modò qualibet die, modò altera, modò tertia, & modò ſemel, modò bis in die euadunt, ſecùſquè quàm quartanæ, quæ ita ſtatum ordinem plerumquè ſeruant, vt videatur ille humor ab intelligentia quadam non errante dirigi, Et forſan ob hoc vocarunt Pythagorici quartanas Saturni filias. *Lienes*, dicit Hippocr. ſimpliciter lienes, & numero plurali, comprehendere volens cunctos lienis morbos, qui fieri ſolent potiſſimum autumno, & qui conſueuerunt ſequi maximè omnium quartanas, & erraticas febres, vt in lib. de non iraſcendo, ex ſententia Hieronymi medici, tradit Plutarchus, & puto hanc fuiſſe rationem, quamobrem Hippocrat. ſtatim poſt illas febres poſuit Lienes, qui tunc temporis magis humore craſſo, & melancholico repleti, & fouent, & faciunt febres, aliaquè mala. *Aquæ intercutem* in hac morborum autumnalium narratione videtur Hippocrat. ſtuduiſſe, vt eos recenſeret eodem ordine ſecundum quem fiunt: etenim, quotidie experientia comprobatur, quartanis febribus, & erraticis ſuccedere tumores lienis, ſic etiam videmus ſæpenumero eos tumores excipere aquam intercutem; quæ fit vbi à tumido, & refrigerato liene, ſimiliter iecur refrigeratur, vnde poſtmodum loco ſanguinis puri, & vtilis, aquoſus imò verò ipſamet aqua generatur, & genita intra peritonæum, atque inteſtina colligitur: & notandum eſt Hippocratem vſum eſſe voce plurali ὕδρωπες, vt comprehenderet omnia genera hydropis, quæ verè ſolent ſequi lienis tumores; *Tabes*, De tabe dicit Galenus eam fieri autumno, ob frigiditatem, atque ſiccitatem, ſed in corporibus ad eam paratis, cuiuſmodi ſunt corpora frigida, & ſicca, necnon gracilia: neque enim Hipp. hic capiendus eſt de vera phtiſi, quæ ſequitur pulmonum vlcus, ſed de omni corporis conſumptione, ſic enim apud Plutarchum in fine octaui ſympoſ: ſcriptum inuenitur autumnum eſſe veluti anni ſenectutem, cumquè frigidus, & ſiccus ſit, morbidum eſſe, quo pacto etiam Hipp. eum cum Veſpere proportionem habere, atq; ferinum eſſe dicebat, quemadmodum ante aphor. 10. ſcripſit autumnum tabidis eſſe malum. Iam verò quod tabem conſumptio ſequatur, & Hydropes, & lienes præter quotidianam experientiam, eſt auctoritas Hippocrat. qui dicebat in libro da locis in homine, vbi lien floreſcit totum corpus contabeſcere. Etenim complures aliæ concurrunt cauſſæ ad autumnum perniciosum faciendum, nempè receſſus caloris à nobis, corporum conſumptio ab æſtiuo incendio inducta, repentinæ mutationes à calore ad frigus, atque vice verſa, & quod addit Plutarchus fructuum prauorum vbertas, atque comeſtio. *Vrinæ ſtillicidia*, Cur hæc tria, quę conſequenter enumerat Hippocrates vitiā, fiant autumno, ſcilicet ſtranguriæ, leuitates inteſtinorū, atq; dyſenteriæ, vna ferè & eſt cauſa eadē, nō humiditas temporis, vt videtur cenſuiſſe Theophraſtus primo libro de cauſſis plantarum, ſed quia bilioſi ſucci in æſtate geniti, ſæpenumero ita copioſi gignuntur, vt nequeant toti expurgari; vnde relicti in autumno, & à frigore aeris intrò coacti à natura pelluntur, vel ad veſicam vbi faciunt vrinæ ſtillicidia, quod ſcilicet ea ob ichores bilioſos acris, & mordax reddita, non poſſit vel tantillum in veſicca ſuſtineri, ſed guttatim pellatur, vel ad ſtomacum, quem mordicantes faciunt, vt cibus nequeat contineri, donec ad chylum reducatur. ſed im-

mutatus exeat, ſicquè lienteriam faciat: Vel ad inteſtina, vbi ſcilicet ſtimulans expulſiuam inteſtinorum, eaquè interdum exulcetans, & alui profluuia, & ipſas veras dyſenterias producunt, quibus gignendis maximè quoque auxiliantur prædicti fructus. Vtrum verò, quod dicit Galen. ſit verum, ſcilicet ad facienda huiuſmodi vitia concurrere quoque magnam, & ventriculi, & inteſtinorum intemperiem maximè frigidam, certè vix poſſum intelligere, vt fiat tanta intemperies in partibus intimis, & ſuapte natura calidis, à qua deindè huiuſmodi grauia mala inducantur, *Et coxendicum dolores*. In autumno ob repentinas ad frigidum mutationes capita maximè alterari, atque deſtillationes multiplicari, nō eſt dubitandum: iam verò deſtillationes, ſi articulos coxarum, ob exantlatos in æſtate labores debilitatos inuenerint, facile coxendicos affectus, & dolores faciunt, in eas ſcilicet, ut potè omnibus debiliores irruentes, ſin pectus, & pulmones ſimili debilitate affectos petant, aſthmata, aliaſquè anhelitus difficultates, & pectoris morbos pariunt: ſin autem in faucibus ab antecedente æſtate arefactis ſirmentur, fit ut illæ partes magis attrahentes, & conſequenter ſeſe magis replentes, tandem tumores faciant inflammatorios, concepta, ſcilicet putredine à loci caliditate, & à copia humorum, qui nequeunt à natiuo calore, ut deceret, gubernari, *Volnuli*. Quid ſit voluulus, ſiue iliacus morbus, de quo loquitur in præſenti Hippocr. videtur nobis ſignificaſſe Galen. in commentario ſcribens eſſe retentionem excrementorum cibi, quæ per inteſtina feruntur, ad quam magna ex parte ſequitur inflammatio alicuius inteſtini. Quod malum propterea autumno oriri ſcribit, quoniam inteſtina, atque uentriculus à frigido, & inæquali aere læduntur, dum ab ipſo, humores feruidi æſtate geniti in profundas corporis partes, cuiuſmodi ſunt inteſtina, aguntur, quā ad contraria tranſmutationem ſcribit in patatis, & repletis capitibus facere epilepſias, nempè quas nulla cauſſa frequentius, & promptius inducat, quam ea varietas caloris, & frigoris, quæ veluti propria ab omnibus autumno tribuitur *Epilepſiæ, furores, & melancholiæ*. Poſt morbum comitialem ponit merito Hipp. melancholiam, & furorem, quoniam vt dixit 6. Epid. ſectio. 7. Epileptici fiunt melancholici, & viciſſim melancholici epileptici vt, ſ. melancholia fiat dum anima patitur, epilepſia dum corpus cerebri, vt etiam Galen. 3. de loc. aff. cap. 7. diſertè ſatis docuit, Nam autumno, bilis æſtate cremata, dum vel copia, vel qualitate cerebri facultates uiolat, mirum quantum animam ipſam perturbat, atque in furores immaniſſimos impellit, vt forſan hæc ſit potiſſima ratio, propter quā Hippoc. appellauit autumnum θηριώδη, ideſt ferinum: ſimiliter etiam fit hoc tempore melancholia, tum ratione temporis quod eſt frigidum, & ſiccum, quemadmodum, & melancholicus ſuccus, tū ratione uictus quo tunc homines vtuntur maximè flatuoſi, tū maximè quia ab æſtate præcedente genita eſt materia ad utramque bilem flauam, atque atram generandam idonea. Et certè ſi qui alij morbi uidentur propriè autumnales uocandi, ſunt furores, & melancholiæ: Et Cornelius Celſus, qui complura alia huic aphoriſmo adiecit lib. 2. cap. primo oſtendentia autumni prauitatem hæc uerba in fine poſuit: *Neque aliud magis tempus peſtilentiæ patet, cuiuſcumque generis ea eſt, quamuis varijs rationibus nocet*: Plinius tamen lib. 7. capit. 50. ait in meridionalibus non fieri niſi hyeme;

pro

Digitized by Google

pro quo nodo ſoluendo aduertendum aliquos codices Plinij, loco particulę *niſi* habere *non* quaſi dicere voluerit in regionibus meridionalibus non fieri peſtem hyeme; vel pro Celſo dicere poſſumus concipi verè, & æſtate; vigere autumno, vt experientia patet: Vtilis eſt aphoriſmus quemadmodum antecedentis.

---

23 *Hyeme vero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tuſſes, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ.*

POST autumnales mòrbos enumeratos, ſequitur Hippoc. eos proponere, qui fiunt hyeme eodem penè modo, atque ordine, quibus eſt vſus in ſuperioribus, ità vt de idea, de ſcopo: de diuiſione idem ſit ſtatuẽdum quòd dè ſuperiori: illud tamen videtur non ſine aliqua conſideratione prætereundum, cur in antecedentibus duobus aphoriſmis primum dixit, æſtate fieri aliquos morbos *Dubitat.* vernales, tum de autumno loquens dixit, eo tempore fieri complures æſtiuos morbos: nunc autem loquens de hyeme haùd dicit in ipſa fieri morbos autumnales, ſed hoc tacens, ſtatim incipit enumerare morbos hyemi proprios, Circà quàm dubitationem Galenus ſcribit, duas ob cauſas potuiſſe Hippoc. hoc feciſſe, Vnam, quod breuitatis ſtudioſus voluerit à lectoribus idem in hyeme ſubaudiri, quod de æſtate, atque autumno dixerat, Alteram, quod non putauit autumnales morbos vllos fieri hyeme; Sed redarguit hanc ſecundam cauſſam, quoniam initium hyemis cum ſit ſimile fini autumni, debent quoque in ipſa haùd ſecùs atque in alijs fieri aliqui ſaltem morbi, illis antecedentibus ſimiles. *Pleuritides.* Primum locum inter morbos hyemales aſſignat Hippocrates pleuritidi forſan, quia (vt experientia quotidiana atque ratio docent) huiuſmodi morbus, qui ſatis frequens eſſe ſolet, potiſſimum hyeme fieri conſueuit. Et ſemper exiſtimaui Hippocratẽ in lib. de ratione victus acutorum recepiſſe in exemplũ tractandorum pleuritidem, atq; peripneumoniam, quoniam inter acutos morbos hi penè ſint omnium frequentiſſimi. Et placet mihi Galeni cogitatio, quod Hippocrates hic maximè loquatur de morbis, qui fiunt extrema hyeme, quod hoc tempore valdè regnent hi morbi, ſcilicet pleuritis, & peripneumonia, Cur autem hoc fiat, Galenus tribuit cauſſam frigiditati, quæ maximè oblædit membra reſpirationi deſeruentia, quorum affectus ſunt illi ipſi, qui ab Hippocrate commemorantur, nam & alibi dixit frigidum, vt glaciem, & niuem eſſe pectori inimicum, ſed quamquam frigiditatem dixerit Galenus hęc mala facere, haùd tamen explicauit modum, qui eſt, quod extrinſecas partes, vt etiam ipſe ait poſſumus tegumentis à frigore tueri, at non poſſumus efficere, quin quolibet momento frigidus aer attrahatur, ſimulquè materia à capite in pectus exprimatur, quæ ibi compacta, & retenta tumores, & loci caliditate, ex tumoribus inflammationes facit: neque poſſum eos interpretes probare, qui exiſtimarunt hic Hippocratem non loqui de inflammationibus, ſed tantum de ijs doloribus, qui fiunt à frigore, & à frigidis ſuccis, quoniam nominat Hippocr. pleuritidas, & περιπνευμονίας, quæ inflammationes pulmonum, & membra

natum coſtas veſtientium fiunt, vbi fluente materia à capite in pectus, primum dolores facit, & à doloribus ſanguis eo attractus inflammationem facit; propter quod iure Hippoc. 1. de victu acut. & Auuic. lib. 3. cap. de pleuritide dicebant in huiuſcèmodi morbis curandis primum eſſe incumbendum dolori ſedãdo, nè ſcilicet vel fiat, vel augeatur inflammatio, Ariſtot. 3. ſect. probl. 1. & 6. quærens, cur exiſtente vino calido, ebrij tamen celerime à pleuritide capiantur, inquit eſſe, quoniam multum humidum vbi frigeſcit, euadit multum frigidũ, quo deindè calor naturalis multum labeſactatur, ſed ſemper fui huius ſententiæ ijs in locis, non πλευρίτιδος, ſed παραλύσιως eſſe legendum, ſiquidem ſcopus eo in loco Ariſtot. eſt indagare cauſam, quamobrem vinum, cum ſit calidum, effectus tamẽ, & affectus frigidos pariat, cuiuſmodi eſt paralyſis; nõ autem pleuritis, quæ eſt inflammatio, & quæ vbi fit, ex nimio meri potu ab immodico calore, non autem à frigore naſcitur. *Grauedines* hi quatuor affectus, ſcilicet lethargi, grauedines, ſ. raucedines, atque tuſſes, eodem ordine ab Hippocr. recenſentur, quo etiam fiunt; nam cum omnes oriantur à materia pituitoſa frigida tàm tenui, quàm craſſa, ſi in ipſo cerebro ſiſtatur lethargicas affectiones inducit, hoc eſt ſoporoſas, ſiue veternoſas, ſic enim vox ληθαργὸς ſæpe, & apud Hippoc. & apud Galenum capitur, fit autem hoc, vbi ſpiritus, qui ſunt inſtrumenta animæ à frigida materia craſſefacti redduntur quodammodo torpidi, atque pœnè immobiles ità vt neque aĩali, nec ſenſitrici, nec motrici facultati famulari queãt. Vndè ægri veluti immobiles ſine ſenſu, ſine motu, ſine diſcurſu, & memoria iaceant, Si materia minimè in cerebro firmetur, ſed ad nares ipſi contiguas feratur κορύζας producit, quas Celſus grauedines nuncupat, Sin propter grauitatem aut copiam eadem materia feratur in fauces, raucedinem inducit: quod ſi adhuc tanta ſit, vt nec à naribus, nec à faucibus capiatur in aſperam arteriam, & pulmones delapſa tuſſes, alioſquè pectoris affectus producit: quos omnes hyeme potiſſimum dominari nemo eſt, qui non experiatur. *Dolores lateris*, Cum duplex ſoleat eſſe pleuritis alia vera, alia non vera, quæ à flatu, atque à materia frigida ortum ducit, de priori locutus eſt in primis verbis, de alia nunc loquitur, quam non pleuritidem, ſed πόνον στηθίων, καὶ πλευρίων vocat, ſcilicet dolorem pectoris, & laterum, quem dolorem vocabant veteres telum, quoniam inſtar cuiuſdam teli percutit, ac veluti dilacerans facit dolorem. Corn: Celſus qui lib. 2. à cap. 1. hunc aphoriſmum, vt multos alios in linguam Romanam transferens non parum decurtauit, de hac parte nil aliud dixit, quam hyemem irritare quicquid in faucibus, in lateribus, in viſceribus mali contrahitur. *Lumborum dolores* & hunc affectum hyeme fieri ſatis experimentis conſtat quotidianis, ſolet enim vulgus ipſam vocare Lumbaginem, & fit tum ob frigus comprimens eas partes vt frigidiores, atque ob id quandam veluti ſolutionem continui inducens, tum ob materiam per ſpinalem medullam ad lumbos defluentem: nam Hippoc. in lib. de glandulis, inter alias vias, quas docet naturã eſſe machinatã prò exonerando cerebro, recenſet quoque ſpinalem medullam, cui lumbi ipſi ſunt coniuncti, *Et capitis dolores*, ſi Hippo. ordinem aliquem in hiſcè morbis obſeruare cogitaſſet, æquum erat, vt quos poſuit in fine, locaſſet in principio, ſed magnum illud ingenium hæc parua contemnebat, fieri autem dolorem capitis, vertigines, &

apo-

apoplexias in hyeme potiſſimum, & ratio, & experientia docent: imò uerò quoſlibet capitis frigidos affectus voluit Hippocr. ſub his comprehendere, quoniam vis frigoris nõ modo diuellens partes nerueas dolorem parit, verumetiam materiam in cerebri caua exprimens, apoplecticos affectus, quos antecedere ſolét vertiginoſi, qui & ipſi à flatibus, (vt alias dictum eſt) ſpiritus animales in gyrum vertentibus oriuntur, ſicut flatus magna ex parte à cruda & frigida minera naſcuntur. Vtilis eſt aphor. vt alij.

24 *In ętatibus autem talia contingunt, paruis, & nuper natis puerulis oris vlcera, quę aphthę vocantur, vomitus, tuſſes, vigilię, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

PARTICVLA *autem* ſatis demonſtrare poteſt præſentem aphoriſmum antecedenti connecti, cum in illo de morbis temporum anni, quæ ſunt res non naturales tractauerit, in hoc autem, atque pluribus alijs ſequentibus tractet de morbis vniuſcuiuſquè ætatis, & quamquam, (vt adnotauit etiam Galen.) Hippoc. tractauerit maiori cum diligentia hanc partem, quam octo aphoriſmis ſequentibus complexus eſt, haud tamẽ eſt damnãdus, propterea quod & maior varietas morborum apparet in ætatibus, quàm anni temporibus, & ad medicos magis has conſiderare pertinet, ut potè res naturales & ob id maiori ſtudio egentes. Itaque facile unicuiquè perſpectum eſſe poteſt ſcopum Hippo. & in hoc aphoriſmo, & in tota de ętatib. tractatione eſſe docere quomodo debeát cognoſci morbi futuri, & præſentes ex ætatibus, & quomodo ſeſe debeat medicus aduerſus eos præparare; Eſt ſententia diagnoſtica, & prognoſtica, ſine ulla ratione, & ſine ulla commoda diuiſione, *Ex ætatibus*. Incipit Hippoc. hunc ſermonem ab ætate nuper natorum, quoniam ſic ordo poſtulat, etſi enim fœtus etiam in utero laboret, haud tamen ſubijcitur cognitioni, & curationi medici, niſi quatenus etiam prægnantem facit ęgrotare, quam & uidere, & cognoſcere, & curare licet medico: Et hic ſubit deplorare humanam miſeriam, quod non ſolum naſcimur cum gemitu, (ut dicebat Plinius) uerumetiam ſtatim nati grauiſſimis morbis exponimur. Inter morbos huiuſcę ætatis ſeptem connumerat atque primo loco ponit oris ulcera, quę ἄφϑαι à Græcis dicuntur, à Barbaris uerò Alcola, quæ ſiunt in hac ętate ſatis moleſtę, atque graues; ad cuius mali generationem tria concurrunt, (ut etiam monuit Gal.) unum eſt teneritudo, & caliditas partium oris, quę maxima eſt in hac ætate, ità ut faciat putredines, atq; inflãmationes; alterum eſt lactis ſerum, quod cum inſignem habeat abſtergendi uim, ſæpe contingit, ut ob eam, partes alioquin molliſſimę ulcerentur. Tertium eſt, motus illę frequentiſſimus, quem hęc ętas edit in ſugendo ipſo lacte, cuius pars aliqua interdum palato adhęrens putrefit, & ex putrefactione inflamatio, atq; ulcuſcula oriuntur, ſed non ſolum ſiunt intra os huiſmodi ulcuſcula nuper natis, verumetiam in capite, & in facie, quæ tamen Hipp. in lib. de ſacro morbo conferre potiùs, & eos ab epilepſia præſeruare oſtendit. At dubium oritur hoc in loco, cur Hippoc. nullam mentionem faciat inter morbos huius ætatis, morbi

morbi illius epileptici, qui propterea puerilis, & à barbaris medicis mater puerorum nuncupatur, quoniam frequentiſſimè pueris vix natis accidunt: vndè Ariſtot. in fine lib. 7. de hiſt. animalium dicebat, non cònſueuiſſe pueris imponi nomina, niſi octaua die ab ortu, quoniam intrà hoc tempus ſolent tentari cóuulſione, quæ eſt ipſa epilepſia, & ob eam perire: propter quod ne fruſtrà ipſis nomina imponerentur id non faciebant, niſi peracta ſeptima die: quæ eſt critica, tamquam poſt hanc deindè ipſorum ſaluti magis fideretur; Plutarchus etiã huiuſcè moris in Romanis quæſtionibus mentionem facit; licet ipſe dicat Romanos conſueuiſſe feminis octauo die, maribus nono nomina adſignare quamquam huius moris differentes ab Ariſtotele cauſſas adfert. Prò cuius dubij ſolutione dicere poſſumus dupliciter, primum quod epilepſia ſit morb. communis omnibus ætatibus, deindè quod ille affectus non contingat puerulis ob ætatis peculiaris conditiones, ſed vt ait Ariſtot. loco citato, vel ob lactis copiam & craſſitiem, vel quia nutrix ſit malo corporis habitu, vel quia & ipſa, & prægnans ſint vſæ mala victus ratione, ut potu vini præſertim nigri, nec non cibis flatulentis, & prauis; Vel quod ipſi puero ſit adſtricta aluus. *Vomitus*; In pueris non fit vomitus ob bilem in ſtomachum ſublatam, vt pleriſquè alijs ætatibus contingit, ſed quia recéter nati, (vt dicebat Ariſt.) nihil penè differunt à belluis; & in ſugendo lac nullum finem faciunt, adeò vt ſæpenumero magis ſtomacum repleant, quam par ſit, ac ob id lac euomere cogantur, qui tamen vomitus inter morbos non eſt recenſendus, cum potiùs fiat ab errore externo, quam ab vlla interna cauſſa, Vndè rectè medici præcipiunt nutricibus, ne ità frequenter vbera præbeant: imò Paullus Æginota, & alij numerum mammas offerendi præſcripſerunt, licet arduum ſit ratione carentibus vllam tradere, quam obſeruent legem. *Tuſſes*, fiunt quoque tuſſes puerulis, propterea quod capita ipſorum ſemper humoribus valdè ſcatent, quo fit ut ij promptè in pectus delabantur, atque tunc maximè cum nimis erecta ceruice tenentur, & ob hoc quanto plus iacent humiliori capite, eò minus à tuſſibus tentantur. Adhęc inſpiratio aeris frigidioris, nam (vt ait Hippocrat. lib. de octim: part:) Pueri ſtatim nati torqueri ſolent varias ob cauſſas, ob laborem exantlatum in exitu, ob diuerſitatem nutrimenti, ob inſpiratione aeris frigidi inſueti, necnõ ob diuerſitatẽ nutrimenti. poſtremo ob ſtrati diuerſitatem; *Vigiliæ*, In hac ętate conſtitutos pueros fere ſemper dormire quelibet mulier ſatis nouit, imò id ſi non agant mulieres, & nutrices præſertim in eo ſunt admodum ſollicitæ, vt cantu, atque motu ſomnum illis prouocent, quocircà uix poſſum intelligentia aſſequi, quomodo faciat Hipp. vigilias puerulorum affectus peculiares, nam etiam dum alia ratione ęgrotant, vix vmquam in vigilias morboſas, & graues incidunt, & ratio euidentiſſima eſt, quod caput habent magnum, & Pomiliones ſunt, vt dicit Ariſtot. & ſemper cerebrum humoribus repletum habeant. Niſi dicamus ut ſuprà ex Hipp. lib. de octim: part: ſcilicet fieri poſſe ob multas cauſas, maximè externas. *Pauores*, Adſentior Galeno extrà hanc ętatem fieri timores in pueris quidem, ſed illi oriũtur potiùs ex motibus conuulſorijs, ac tremoribus, qui in ijs fiunt à grauato ob nimium lac uentriculi ore, cuius ſingularis eſt conſenſus cum toto cerebro, ſed maximè cum principio neruorum, hoc enim affecto, dum pueri concutiuntur, exper-

expergiſcuntur à ſomno plorantes, & quaſi timentes, ità vt dicere liceat, eos cum pauore quodam euigilare, Nam dicere id fieri terris vllis imaginationibus, aut imaginibus oblatis, non videtur rationabile, quandoquidem phantaſia in ipſis minus etiam, quàm in belluis operatur, Et Ariſtot. 7. de hiſt. animalium cap. x. ſcribit hũc in modũ. *Infantes primis quadraginta diebus neq; rident cum vigilant neq; lachrymãtur*, paullò poſt addit, *plurimam huius temporis partem dormiunt*, Cęterũ quo ſubinde auctiores fiũt, eo magis ad vigilandũ immutãtur: ſomniare eos cõſtat: ſed ſero meminiſſe poſſunt imaginũ: ſed de ſomnijs huius ætatis aliàs diligẽtiùs locuti ſumus in noſtris prælectionib. de morbis puerorũ. Certè vt dixi ratione ætatis magna ex parte dormiũt pueri, & ſi vigilãt, & crebrò excitantur, eſt potiùs ob externã aliquã cauſſam, vt ob vẽtriculũ grauatũ, ob ſordities irritãtes, ob quas ſagaces nutrices tunc eos mutant, aut quaſdam aliàs ſimiles cauſſas. *Vmbilici inflammationes*, Notũ eſt, qui ſint vmbilici, & quomodo nuper natis incidãtur venæ, & arterię, quę alligatę vtero prægnantis, & calorẽ & alimentũ fœtui in vtero exiſtenti præſtabãt, Itaq; ex huiuſmodi inciſione cũ fiat vlcus, ſæpe id cõtingit, quod alijs vlceribus, ſcilicet vt inflammatio in ea parte ſubſequatur, quæ puerulos valdè fatigat, vt iure Hippocr. hunc morbum inter infantiles connumeret: imò fere nullus alius magis meretur numerari. Et Ariſt. 10. partic. prob. 45. quærens cur Hominum vmbilici ſint maiores, & magis apparentes, quàm aliorum brutorum, reſp. ideò eſſe, quoniam cętera bruta perfecta diutius permanent in vtero, quàm homo, quo fit vt cotylidones ex quibus conficitur vmbilicus magis extenuentur, præcipuè quod in ijs rectà tendunt, homo verò cum imperfectior exeat, atq; ob id alieno auxilio egeat in viuendo, fit vt cotylidones ij ſint ſanguinolentiores, & maiores: propter quod fiunt in ijs grauiora vlcera ex ipſorum abſciſſione, & vlcerum magnitudinem ſequitur inflammatio, & vt dicit Ariſt. maior turpitudo, cum in aliquib. experientia cõprobetur, eã partẽ adeò magnã fieri, vt deformis omnino euadat, quãquã minimè negari oportet, quinetiam circà huiuſmodi operationẽ ab inciſorib. vmbilicorũ fiant errata, propter quæ & inflãmationes, & deformitates cõſequuntur, *Aurium humiditates* Poſtremò loco ponit auriũ humiditates Hipp. cũ tamẽ, & hæ ſint maximè huic ętati familiares, niſi dicamus huiuſmodi humiditates, ẽt copioſas, nõ ſemper eſſe morboſas, ſed potiùs naturales, quãdoquidẽ Hipp. lib. de glãdulis ſcribit inter aliàs vias à natura pro cerebri expurgatione excogitatàs fuiſſe ipſas aures, ob qđ ſępenumero iuuare potiùs, quã obeſſe huiuſcemodi humiditates comperiũtur, vbi liberę exeũt. Quocircà etſi verũ ſit qđ ait Gal. nõ adnumerari inter morbos pueriles ab Hip. humiditates palati, & nariũ, etiamſi ſint exuberãtes, qđ ſit hæc naturalis expurgatio, nõ autẽ quę fit per aures, attamẽ & ipſe etiã fatetur cerebrũ per aures expurgari, qđ quidẽ in infantib. eſt ſemper humidiſſimum, queãdmodũ, & reliqua mẽbra in hac ætate ſunt valdè humida, quaſiq; cerea. Itaque ſi per humiditates ſuperfluas, & craſſas intelligamus, illę ſunt planè inter morbos recẽſendę, vt fecit Hipp. ſin aũt modũ nõ excedãt, ſunt & ipſę naturales expurgationes, vt in lib. de glãdulis ſcriptũ eſt, vbi ſcribit à capite fieri fluxiones κατὰ φύσιν, i. ſecundum naturã, quę ſi diſcedũt cerebri ſunt purgamẽta, & niſi diſcedant morbũ creant. Vtilis eſt Aphoriſmus pro cognoſcendis morbis infantium, &c.

25 In

25 *In progreſſu verò cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia, & maximè, cum caninos edunt dentes, & his præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.*

NON eſt mirandum ſi Hippocr. incipit ſecundam ætatem à dentitione, quandoquidem etiam librum proprium de hac temporis parte fecit: tāta enim eſt puerulorum dum emittunt dentes alteratio, atq; permutatio, vt non modo grauiſſimos morbos, verumetiam exitium afferat: & propterea iure Hippoc. eam ſtatim recenſet poſt primam, Eſt autem idea aphoriſmi qualis & ſuperioris, ſine ratione, atq; cum aliqua legitima diuiſione, cum primum agat de morbis huius ætatis, deinde articulo poſtremo de corporibus maximè ad hoſcè morbos paratis *Cum dentire* Ariſtot. 7. de hiſt. animalium cap. 10. & poſt eum Plinius lib. 7. c. 16. ſcribunt ſeptimo menſe dentium ortum inchoare, & prius à ſuperiori parte, cum bruta pleraque cum dentibus oriantur, licet non omnibus, nam fuerunt etiam aliqui, quos dentibus eſſe ortos ſcribunt, & Val. Max. & Plinius, vt M. Curius dentatus ob id vocatus, & Gn: Papyrius Carbo ambo viri præclariſſimi. Imò etiam Hippoc. lib. de Carnibus ſcribit primos dentes ex victus ratione in vtero naſci, & vbi in lucem editus eſt puer exactè dum materiam ſugit, Vnde Ariſtot. loco citato dicebat ſugentib. lac mulieris calidioris citiùs dentes oriri. Et Plinius loco citato memoriæ prodidit fuiſſe apud Veteres morem, ne corpora eorum cremarentur, qui antè dentium ortum interirent, Galen. rectè exitum dentium aſſimilabat trunco carni infixo: quinimò dicebat, hos dum erumpunt, maiorem cruciatum afferre, quoniam ijs ſemel impactus non amplius mouetur, at dentes orientes continuè mouentur, & propterea ſemper ſolutionem continui in tenera parte facientes, maiorem dolorem, & pertinaciorem faciunt, ex quo non eſt mirum, ſi doloris vehementia, ad eam partem aſſiduo noua attracta materia faciat diuerſos, nec parum moleſtos morbos, inter quos ſunt gingiuarum prurigines; quas licet dicat Galen. fieri cum exiguo dolore: attamen illi ætati ſunt valdè moleſtæ; ita ut ament ob pruritum ſibi cōtrectari gingiuas: quemadmodum amant pruritu laborantes fricari, & ſolemus propter huiuſmodi pruritus lacte canino gingiuas madefacere, quippè quòd experimento comprobatum eſt, eiuſmodi affectum magnopere demulcere: tamen hoc in loco illud animaduertendum, non æquè fieri hunc pruritum in cuiuſlibet naſcentis dentis tempore, ſed maiorem in prioribus, minorem in poſteriorum ortu; Sed cum certum ſit aliquibus etiam in magna, atque poſtrema ætate dentes naſci, haùd dubitandum eſt, quin etiam ipſis & prurigines, & gingiuarum dolores fiant, quinimò cum ijs ſint duriores gingiuæ; ob idq. maiore vi à dentib. perforentur, debent quoque grauiores cruciatus, & pruritus ſequi, & mirabile eſt, quod Plinius ex Mutiano narrat lib. 11. cap. 37. Zandem quendā Samothracenum ciuem fuiſſe; cui poſt centeſimum quartum ætatis annum eſſent renati dentes. *Febres:* oriuntur non ſine ratione febres in prima illa dentitione ob graues dolores gingiuarum, & ob materiæ ad eam partem confluxū,

ne di-

ne dicam totiùs corporis turbationem: & Hippocr. in tractatiuncula de dentitione ſcribit, quibus in dentitione febris acuta accidit, eos minus conuulſionib. tentari, ſicuti etiam vlcera tonſillarum eſſe ſecuriora, quæ ſine febre ſunt, *Conuulſiones*, Et hoc vſu quotidiano intelligitur, quo tempore infantes emittunt dẽtes, conuulſionib. (maximequè epilepſia) tentari, Vtrum autem hoc morbi genus ſit magis familiare ante dentitionem, poſſet quiſpiam dubitare, ex ijs, quæ dixit Ariſtot. in fine 7. de hiſt. animalium, vt etiam in antecedentis aphoriſmi explicatione diſputauimus; ſed certè videtur eſſe familiarior dentitioni, atque ob id in hac ætatis parte fuiſſe memoratam; in priori autem ſilentio prætermiſſam. Fit autem epilepſia hoc potiſſimum tempore, quoniam capita ſunt maximè repleta, ingenſquè eorum fit agitatio, & expreſſio humiditatum à cerebro, quę præcipitãtę in nucam, & cerebri alioqui debilis ventriculos, vnà cum flatu, huiuſcemodi affectus producunt. *Alui profluuia*. Hic pariter affectus concipitur in dentientibus, & fit non tantùm, quia non coquunt hoc, vt ait Gal. verumetiam quia fluxiones humorum, vt delabuntur in os, ità quoque in ventriculum, atq; inteſtina ducuntur, atq; hoc eſt quod ſcriptum habetur in tractatu de dentitione Hippocrat. ſcilicet. *Quibus in eruptione dentium aluus crebrius fluit, raro eis conuulſionibus tentari*, Cur verò dicat Hippocr. prædictos affectus maximè contingere pueris cum caninos emittunt dentes, & præſertim ijs, qui craſſiſſimi ſunt, quiq. aluos duras ſuaptè natura habent, videtur eſſe cauſſa, tum quia ij ſunt inter primos, qui fiunt, vndè ob inaſſuetudinem patiẽdi magis torquentur, tum quia illis, qui ſunt craſsiſsimi, quique aluos duras, & adſtrictas habent, multò magis in cerebro, & ſtomaco retinentur humiditates, quæ & conuulſiones, & alia mala faciunt. Vnde in eodem dentitionis tractatu circà initium ſcribitur in hunc modum. *Quibus aluus multum defertur, ſi bene concoquunt ij melius habent, at quibus parum fertur, ſi voraces fuerint, neque pro ratione nutriantur, ij morboſi fiunt*. Quod autem Galenus videtur voluiſſe, nimirum extrema verba eſſe referenda ad conuulſiones tantum, ipſe quoque probo, tum quia is morbus eſt omnium grauiſsimus enarratorum, tum quia (vt dicebã) verè in his capita ſunt magis repleta, & propterea debiliora. Eſt vtilis aphoriſmus, &c.

26 *Cum verò iam magis adoleuerint, tonſillæ, & vertebræ, quæ in occipitio ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos græci aſthmata vocant, calculi lumbrici rotundi, aſcarides, uerrucę, quos gręci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrumæ; & alia tubercula, ſed pręcipuè antedicta*.

SEQVITVR (ſecundũ ordinem propoſitũ) ętas tertia, quę ſecũdum Gal. terminatur. 13. anno, & mirũ eſt, quomodo Gal. nõ potiùs ſtatuerit 14. annum, cũ etiam Hipp. vt aliàs dictum eſt, per ſeptẽnarios Ætates ipſas diſtinxerit, niſi dicamus Gal. putaſſe parum referre, & parum differre totum decimum tertiũ à decimoquarto, Hęc aũt ętas à compluрib. ijſq́. grauib. morbis occupatur, ſed (vt ait Hipp. in fine aphoriſmi,) pręcipui ſunt ij, quos ipſe enarrat, adeò vt ſcopus ſit Hipp. in pręſenti aphor. docere, qui ſint illi morbi, qui maximè omniũ tẽtare ſolẽt pueros, à ſeptimo anno, quo dẽtitio naturaliter deſinit, uſq; ad decimũ quartũ. Eſt verò natura aphor. qualis antecedentiũ pathologica ſine ratione, atq; ſine

diuiſione: *Procedente ætate* græcè eſt: πρεσϐυτέροισι, δὲ γινομένοισι, ideſt Senioribus factis. Qui locus ſingularis eſt, quoniam πρεσϐῦται dicuntur propriè, qui ſunt in primo ſenio, ſicut γέροντες, qui in extremo. Attamen Hippocr. hæc vox ſignificat, quoſlibet ætate (ut ſic dicam) maiores. Vnde etiam inter pueros, qui ſunt maiores natu, dicuntur ſeniores πρεσϐῦται, ſcilicet & πρεσϐύτεροι, quemadmodum hoc in loco, & in 3 progn. tex. 38. vbi habet hæc verba τὰ πρεσϐύτερα τῶν παιδίων, ideſt pueri ſeniores. *Tonſillæ* παρίσθμια Iſtmi, vt exponit Galen. ſunt anguſti quidam tranſitus terræ, inter duo maria ſitæ, ad cuius loci ſimilitudinem, ſic quoque vocatur pars, quæ interiacet inter os, & gulam; Vndè quotieſcunque tumorem aliquem vel inflammatorium, vel etiam abſque inflammatione patitur, dicitur ἀντιάς à Græcis, à Latinis dicitur tonſilla, ſcilicet cum tunica communis toti gulæ, & ſtomacho eiuſcemodi tumore occupatur. Inuenio apud. Sex: Pompeium hunc tumorem vocatum eſſe ab antiquis Zolem, atquè indè per deminutionem factas eſſe tonſillas, & in Vetere gloſſario reperiuntur hæ uoces Zolæ, Zolia, παριάσθμια, Et vt hóc obiter dicam: Eſt locus apud Plautum in Aulularia, vbi Strobilus quemdam auariſſimum deſcribens, ità dicit. *Quin dum it dormitum follem obſtringit, ob gulam*, vbi ſi loco dictionis *follem*, reponatur *tolem*, multò uenuſtior, & rei de qua agitur accommodatior fiet: fit hic tumor facilè in hac ætate, tum ob nimiam capitis humiditatem, tum ob clamores nimios, quos in ea ætate pueri edũt, & aliàs capitis, & faucium agitationes, qua etiam ratione fiunt uertebrarum colli luxationes, & præſertim illius, quæ dens nuncupatur ab Hipp. 2. Epid. & quàm eſſe exitioſiſſimam reſtatur, cum ubi illa uertebra ab inflammato, atq; tumente muſculo trahitur intrò citiſſimè reſpiratio penitùs auferatur, quod etiam contingit, vbi à laqueo compreſſa violenter eadem vertebra intrò pellitur, vnde ſi qui ſuſpendunt, ſint periti, ut celerrimè intereant, huic loco laqueum alligant. Dubitat Galenus, nec immeritò cur Hippoc. hoſcè duos morbos in nuper natis minimè recenſuerit, cum tamen illi quoquè nihilòminus cerebrum habeant humidum, & plenum excrementis ſuperfluis, adeò vt facilè ab eo in ſubiectas partes humores præcipitentur, qui poſſint facere, & tonſillas, & vertebrarum luxationes: atque eò magis addere poſſumus, quod ob frequentem ploratum partes faucium incenduntur, quemadmodum, & ob aſſiduam lactis ſuctionem. Huic dubitationi reſpondens idem Galenus duas quaſi dubitanter rationes proponit, vnam quod pueri nequeunt huiuſmodi affectum ſuſtinere, ſed moriantur priuſquam muſculi faucium interni grauem inflammationem patiantur. Alteram, quia nuper nati, & dentientes habent eas faucium partes molliſſimas, vndè non poſſunt eas tenſiones tolerare, quæ faciant, ad interna vertebram illam, flectere. *Aſthmata* quãuis hæc vox propriè dicatur de ea anhelandi difficultate, quæ fit cũ ſtrepitu, atq; ſtertore, attamen cõmuniter capi quoq; ſolet, pro qualibet ſpirãdi difficultate, quo modo latini vti ſolẽt ſuſpirij appellatione, & certè hæc ætas facilè hoc vitio tentatur, tum ob deſtillationes prædictas ad pulmones defluentes, tũ q̃a vbi hiſce capiũtur, haùd ſecùs reſpirandi neceſſitas augetur, atq; in ijs, qui vel currendo, vel aliter laborãdo crebrius, & latiùs reſpirare cogũtur, id qđ eò magis in hac ætate contingit, quoniam partes omnes ſpirandi actioni inſeruientes,

atque

atque etiam ipſa viſcera plus caloris habent, ob idquè maiori neceſſitate ſpirandi vrgentur, *Calculi λιθίασις*. ideſt lapidationes, ſeu lapillorum, vel calculorum generationes: ſic enim conſueuit ſæpe loqui, vt voce generationis pro ipſa re genita vtatur, Cum autem lapides in cunctis cauitatib. corporis gignantur, vt inteſtinis, veſica vrinæ, veſicula fellis, renib. pectore, ventriculo, cerebro, alijſquè pleriſquè, Galeno placuit Hippocratem hic tantum loqui de veſicæ calculo, cui obnoxios eſſe pueros dicit, ob duas cauſas, ſcilicet ob craſſam materiam, quæ in ipſis propter edacitatem quotidie copioſa cumulatur, atque vna cum vrina in veſica præcipitatur, necnon ob caloris vehementiam, Etſi enim ſenes quoque aceruent crudos, & craſſos humores, ob caloris potiùs imbecillitatem, quam ob ingluuiem, non tamen tantum caloris habent, qui ex materia craſſa, & cruda aqueas partes conſumens, reliquas poſſit indurare, atque in calculos veſicæ conuertere. Hæc quidem Galenus, cui adſtipulari quoque videtur Alexander, qui 1. probl 107. quærens cur pueris calculi in veſica naſcantur, ſenib. autem in renib. cauſam ait eſſe, quoniam renes pueriles, admodum anguſtos habẽt meatus, quo fit vt terreſtris materia, in ipſis retineri nequeat, ſed vna cum vrina in ueſicã propellatur, vbi deindè ob loci amplitudinem, & facile recipitur, atque retinetur Contrà autem ſenib. renes cum ſint latiores, & vrina faciliter ijs elabitur, & craſſior materia retinetur, quæ poſtmodum ob moram, in calculi naturam concreſcit, Ceterum ſecundo problem. 41. comparans ætatem ſenilem, & puerilem ceteris ſcribit, eas magis ſubijci calculis, pueros quidem ob ædacitatem, ſenes uerò ob frigiditatem, atque facultatis imbecillitatem: nec dubitandum eſt, quin de calculo ueſicę hoc poſtremò loco Alexander loquatur, Vnde uidetur velle etiam in ſenibus veſicę calculos gigni, ſecuſquàm dixit Galen. & ipſemet primo problem. Accedit huic experientia, ſiquidem quotidie obſeruamus ſenes tentari lapide veſicæ, quemadmodum, & pueros, quos etiam vbi lactant, hoc malo corripi teſtatur Hippocrates circa finem libri quarti de morbis, necnon Auuic. 18. 3. tract. 2. cap. 16. Pro huiuſce nodi reſolutione dicendum eſt dupliciter, vno modo Hippocratem, & Galenum, atque Auuicen. & Alexand. haùd negare quin in ipſis quoque ſenibus generentur calculi ueſicę, ſed aſſerere, quod frequentiùs fiant in ipſis pueris, quàm in ſenibus, ob cauſſas antedictas; Alio quoque modo reſponderi poteſt, duplici modo generari lapidem in ueſica, uno ex lapide renali in ea delapſo, ibiquè per additionem materia creſcente, & concreſcente: alio modo ex materia cruda, & craſſa in ipſa ueſica paullatim congeſta, & beneficio teporis, ac morę partibus aqueis conſumptis, & reliquis craſſefactis, atque induratis: primo modo in pueris non generantur calculi: quia in ipſis non fiunt in renibus, ſed ſecundo modo; ſecus autem in ſenibus, in quibus raró fiunt calculi ueſicæ ex congeſtione humorum in ipſa, ſed potius ex lapide renali, atque hoc forſan uoluit innuere Hipp. quando 6. aph. 6. & 6. Epid. ſect. 8. aph. 4. dixit in ſenib. renales calculos non ſanari quaſi, uel ſic ſemper perſeuerent, uel in calculos ueſicę commutentur *Lumbrici*, Notum eſt apud medicos tria reperiri lumbricorum genera latum, qui tenia aliàs dicitur, rotundũ, & Aſcarides, qui omnes eandem penè generationẽ habent, & ex materia cruda, & corrupta, Et licet in qualibet ętate uermes, ſeu lũbrici gignãtur, maximè tũ fieri

Lapides ĩ corporib⁹ humanis quibus in locis fieri poſſint.

Senibus, an lapidea in veſica fiant.

Reſponſ.

les, quam per inſenſibiles meatus, vndè etiam ſequitur, vt morbi omnes breuiores euadant: nec quicquã obſtat, quod phlegma craſſum magis abundet in ætate pueritiæ, in pubertate verò humores ſint ſubtiliores, quoniam multò maior eſt exceſſus caloris, quàm craſſities humoris, ita vt hæc ab ipſo poſſit celeriùs ſuperari. Cæterum de Sanguinis ex naribus curſu, Galenus in comment: & cum eo alij dicunt, propterea in hac ætate fieri ſanguinis fluxum, quoniã tunc incipit hic humor ſuper abundare, non quia plus eius procreetur, quàm prius, ſed quia in ea etate minus abſumitur in augumento, quam antea, vt ad corporis proportionem: & certè videtur, ceſſante, aut ſaltem imminuta illa magna diſſipatione, plus ſanguinis debere cumulari, Sed cum tũc quoq; menſes fluere incipiant, atq; venere pariter vti aggrediantur, videretur ſanguinis copiã potiùs imminui, & eo maximè quòd, vt dicebat Auuicenas lib. de animalib. ad faciendam dracmam vnã ſeminis, exiguntur quadraginta ſanguinis. Itaq; quod fiant in pubertate magis effluuia ſanguinis è naribus, non tantum videtur tribuendum copiæ, quàm etiam qualitati tenuiori, & actiori ipſius ſanguinis; quæ duę qualitates reddunt ipſum fluxibiliorem, & quodammodo humidiorem: nam Ariſt. 10. probl. 2. dicebat vni homini ſanguinem è naribus fluere, quod cerebrum ipſius ſit humidiſſimum, & ampliſſimum. Vndè venæ excrementis per ora eodem tendentia repletæ, profundere indè coguntur, eo magis, quia ſanguis cerebri humiditatibus commixtus tenuior euadit, Itaque in adoleſcentib. tria concurrunt ad profluuia ſanguinis è narib. facienda, copia ſanguinis, tenuitas, & acrimonia, necnon narium ipſarum ex humiditate laxitas. Vtilis eſt aphoriſmus, vt alij, &c.

---

28 *Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicantur, nonnullę quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullę verò in annis ſeptem, quędam verò iam ad pubem accedentibus. Quę verò permanſerint, nec in pubertatem finierint, puerulis, aut fœminis cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueuerunt.*

HIC aphoriſmus, nec admodum facilis eſt intellectu, nec etiam continuatu. Quod ego puto eſt, ipſum eſſe veluti quandã parentheſim: quandoquidem, ſi rectè res ipſa examinetur, & antecedens, & ſubſequens, ſunt inter ſeſe coniunctiſſimi, hæc verò interpoſita ſententia, eſt quiddam aliud à propoſitis ſcopis, captum tamen ex antecedenti ſententia, & in huiuſmodi parentheſi puto ſcopum fuiſſe Hippoc. docere tempus, quo morbi longi in ætate prædicta iudicantur. Dixerat enim pubeſcentibus fieri longas febres, & interpretabar pro febrib. longis omnes alios morbos longos, atq; de his interponens ſermonem, quando iudicentur, pręſentem interpoſuit ſententiam, quę eſt purum decretum ſeu placitum prognoſticum, ſine ratione, ſed ſola experientia inuentum, quod tamen, poteſt diuidi in duas partes, quarum vna eſt ubi quando morbi pueriles iudicentur edocet: altera verò in qua, de ijs, qui non iudicantur, ſic autem incipit pars prior. *Plurimę pueris paſſiones iudicantur.* Corn: Celſus lib. 2. cap. 1. transferens hanc partem ſuo more, Vbi dicit Hippocr. in pueris iudicari paſſiones,

inter-

inrerpretatur puerítiam periclitari, & certè iudicium penè nullum fit abſquè diſcrimine,& periculo, Quid autem intelligat ſenex, pro voce illa πάθεα, ideſt paſſiones Galen. putat non quoſlibet, ſcilicet acutos, ſed tantum morbos intellexiſſe diuturnos, quinimò voluit addendam eſſe vocem χρόνια, perindè ac ſi expreſſe dicat, morbos diuturnos ſic iudicari. Ego verò puto, non tãtum eam vocem comprehendere morbos longos, ſed etiam acutos, atque aliàs quaſlibet affectiones præter naturales, tàm ſupra commemoratas, quàm prætermiſſas: præterquam .n. quod eius uocis ſit propriè talis ſignificatio, vſui etiã & rationi correſpondet in dictis temporib. affectus pueris commoueri, eoſque iudicari, & ſolui: vt ob id Celſus dixerit eos periclitari. *Iudicantur* κρίνονται, qui expoſuerunt hanc vocem prò mutari, haùd ſanè prorſus fefellerunt, quando huiuſmodi temporib. non modò ſoluuntur affectus pueriles, verumetiam & fiunt, & ſoluuntur, & mutantur. *Alij quidem quadraginta diebus*. Certum eſt hæc tempora, quæ hic ab Hippocrate numerantur eſſe concipienda, ab ortu, non ab initio morborum: nam, quę mentis eſſet ſtupiditas, dicere morbos pueriles durare poſſe ſeptem annos, à tempore quo ceperint, Itaq; intelligenda eſt Hippoc. ſententia de ætarib. hoc eſt temporib. quę per ſeptennarium numerum conſueuerunt, & ab Hipp. & ab alijs ſcriptorib. numerari, perinde ac ſi dicat Hippocrat. morbos in pueris vſque ad pubertatem, per ſeptimanas fieri, & ſolui, quod ſibi aſſiduis experimentis inuentum, voluit poſteros docere, vt in curandis, & cuſtodiendis pueris ſcirent, quæ tempora eſſent cauenda, & quid eſſet expectandum. De cauſſa autem, & ratione, ob quas potiſſimum his temporibus malè tractentur pueri nil certi poteſt afferri, niſi naturam ità perpetuò obſeruare, vt ſuos motus tàm ad malum, quam ad bonum faciat per ſeptennarium numerum & valdè ſimile eſt illi, quod ſcriptum reliquit 2. Epid. ſcilicet homines neceſſariò perire diebus, menſibus, & annis imparibus. *Qui verò permanſerint*: Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi; in qua tractat, de ijs affectib. præternaturalib. puerorum, qui prædictis temporib. fiunt, ſed non ſoluuntur, de quibus ità ſcribit. Qui verò permanſerinr, nec in pubertate pueris finierint, aut mulieribus tempore, quo menſtrua fluere incipiunt, diuturni fieri conſueuerunt. *Pubertas*, quæ non certò tempore ſingulis fit, ſed alijs ſcilicet calidiorib. ocyùs, nempè 14. anno, alijs vſque ad vigeſimũ, nempè frigidiorib. ſolet (vt dicebam) magnas mutationes in corporib. producere, cò quod viri tunc fiant Veneris potentes, magnoquè œſtro agitentur, quemadmodum & mulieres, quando primum menſes erumpunt, quo tempore dicebat Ariſtoteles eas magna diligentia eſſe cuſtodiendas, atq; etiam malè olere ob calorem, atque putredinem, quæ tunc maiores, & plures ſunt. Corn. Celſus lib. 2. cap. 1. addit *poſt pubertatem primis coitibus*, & forſan eiuſdem cõtextus illam habuir quæ tamen haùd eſt neceſſaria. *Diù durare conſueuerunt*. Celſus addidit hanc particulam in fine *ſæpiùs tamen morbi pueriles, qui diutiùs manſerunt, terminantur* quam forſan ex ſuo ingenio poſuit. Si Hippocr. loqueretur tantum de morbis diuturnis ad quid dixiſſet, niſi tunc ſoluantur, fieri diuturnos? nam abſurdum eſt dicere morbos diururnos, hoc vel illo tempore fieri diuturnos, Quare voluit Hippoc. eos affectus præternaturales, qui fiunt temporib. prędictis tamquam iudicatorijs, niſi etiam tunc, cum fiunt ſoluantur, fieri diurur-

narum coſtas veſtientium fiunt, vbi fluente materia à capite in pectus, primum dolores facit, & à doloribus ſanguis eo attractus inflammationem facit: propter quod iure Hippoc. 1. de victu acut. & Auuic. lib. 3. cap. de pleuritide dicebant in huiuſcemodi morbis curandis primum eſſe incumbendum dolori ſedādo, nè ſcilicet vel fiat, vel augeatur inflammatio, Ariſtot. 3. ſect. probl. 1. & 6. quærens, cur exiſtente vino calido, ebrij tamen celerime à pleuritide capiantur, inquit eſſe, quoniam multum humidum vbi frigeſcit, euadit multum frigidū, quo deindè calor naturalis multum labefactatur, ſed ſemper fui huius ſententiæ ijs in locis, non πλευρίτιδος, ſed παραλύσεως eſſe legendum, ſiquidem ſcopus eo in loco Ariſtot. eſt indagare cauſam, quamobrem vinum, cum ſit calidum, effectus tamē, & affectus frigidos pariat, cuiuſmodi eſt paralyſis; nō autem pleuritis, quæ eſt inflammatio, & quæ vbi fit, ex nimio meri potu ab immodico calore, non autem à frigore naſcitur. *Grauedines* hi quatuor affectus, ſcilicet lethargi, grauedines, ſ. raucedines, atque tuſſes, eodem ordine ab Hippocr. recenſentur, quo etiam fiunt; nam cum omnes oriantur à materia pituitoſa frigida tàm tenui, quàm craſſa, ſi in ipſo cerebro ſiſtatur lethargicas affectiones inducit, hoc eſt ſoporoſas, ſiue veternoſas, ſic enim vox ληθαργὸς ſæpe, & apud Hippoc. & apud Galenum capitur, fit autem hoc, vbi ſpiritus, qui ſunt inſtrumenta animæ à frigida materia craſſefacti redduntur quodammodo torpidi, atque pœnè immobiles ità vt neque aīali, nec ſenſitrici, nec motrici facultati famulari queāt. Vndè ægri veluti immobiles ſine ſenſu, ſine motu, ſine diſcurſu, & memoria iaceant, Si materia minimè in cerebro firmetur, ſed ad nares ipſi contiguas feratur κορύζας producit, quas Celſus grauedines nuncupat, Sin propter grauitatem aut copiam eadem materia feratur in fauces, raucedinem inducit: quod ſi adhuc tanta ſit, vt nec à naribus, nec à faucibus capiatur in aſperam arteriam, & pulmones delapſa tuſſes, alioſquè pectoris affectus producit: quos omnes hyeme potiſſimum dominari nemo eſt, qui non experiatur. *Dolores lateris*, Cum duplex ſoleat eſſe pleuritis alia vera, alia non vera, quæ à flatu, atque à materia frigida ortum ducit, de priori locutus eſt in primis verbis, de alia nunc loquitur, quam non pleuritidem, ſed πόνον στηθέων, καὶ πλευρέων vocat, ſcilicet dolorem pectoris, & laterum, quem dolorem vocabant veteres telum, quoniam inſtar cuiuſdam teli percutit, ac veluti dilacerans facit dolorem. Corn: Celſus qui lib. 2. cap. 1. hunc aphoriſmum, vt multos alios in linguam Romanam transferens non parum decurtauit, de hac parte nil aliud dixit, quam hyemem irritare quicquid in faucibus, in lateribus, in viſceribus mali contrahitur. *Lumborum dolores* & hunc affectum hyeme fieri ſatis experimentis conſtat quotidianis; ſolet enim vulgus ipſam vocare Lumbaginem, & fit tum ob frigus comprimens eas partes vt frigidiores, atque ob id quandam veluti ſolutionem continui inducens, tum ob materiam per ſpinalem medullam ad lumbos defluentem: nam Hippoc. in lib. de glandulis, inter alias vias, quas docet naturā eſſe machinatā prò exonerando cerebro, recenſet quoque ſpinalem medullam, cui lumbi ipſi ſunt coniuncti, *Et capitis dolores*, ſi Hippo. ordinem aliquem in hiſcè morbis obſeruare cogitaſſet, æquum erat, vt quos poſuit in fine, locaſſet in principio, ſed magnum illud ingenium hæc parua contemnebat, fieri autem dolorem capitis, vertigines, &

apo-

apoplexias in hyeme potiſſimum, & ratio, & experientia docent: imò uerò quolibet capitis frigidos affectus voluit Hippocr. ſub his comprehendere, quoniam vis frigoris nõ modo diuellens partes nerueas dolorem parit, verumetiam materiam in cerebri caua exprimens, apopleticos affectus. quos antecedere ſolẽt vertiginoſi, qui & ipſi à flatibus, (vt alias dictum eſt) ſpiritus animales in gyrum vertentibus oriuntur, ſicut flatus magna ex parte à cruda & frigida minera naſcuntur. Vtilis eſt aphor. vt alij.

---

24 *In ętatibus autem talia contingunt, paruis, & nuper natis pucrulis oris vlcera, quę aphthę vocantur, vomitus, tuſſes, vigilię, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

PARTICVLA *autem* ſatis demonſtrare poteſt præſentem aphoriſmum antecedenti connecti, cum in illo de morbis temporum anni, quæ ſunt res non naturales tractauerit, in hoc autem, atque pluribus alijs ſequentibus tractet de morbis vniuſcuiuſquè ætatis, & quamquam, (vt adnotauit etiam Galen.) Hippoc. tractauerit maiori cum diligentia hanc partem, quam octo aphoriſmis ſequentibus complexus eſt, haud tamẽ eſt damnãdus, propterea quod & maior varietas morborum apparet in ætatibus, quàm anni temporibus, & ad medicos magis has conſiderare pertinet, ut potè res naturales & ob id maiori ſtudio egentes. Itaque facile unicuiquè perſpectum eſſe poteſt ſcopum Hippo. & in hoc aphoriſmo, & in tota de ętatib. tractatione eſſe docere quomodo debeãt cognoſci morbi futuri, & præſentes ex ætatibus, & quomodo ſeſe debeat medicus aduerſus eos præparare; Eſt ſententia diagnoſtica, & prognoſtica, ſine ulla ratione, & ſine ulla commoda diuiſione, *Ex ætatibus*. Incipit Hippoc. hunc ſermonem ab ætate nuper natorum, quoniam ſic ordo poſtulat, etſi enim fœtus etiam in utero laboret, haud tamen ſubijcitur cognitioni, & curationi medici, niſi quatenus etiam prægnantem facit ęgrotare, quam & uidere, & cognoſcere, & curare licet medico: Et hic ſubit deplorare humanam miſeriam, quod non ſolum naſcimur cum gemitu, (ut dicebat Plinius) uerumetiam ſtatim nati grauiſſimis morbis exponimur. Inter morbos huiuſcę ætatis ſeptem connumerat atque primo loco ponit oris ulcera, quę ἄφθαι à Græcis dicuntur, à Barbaris uerò Alcola, quæ fiunt in hac ętate ſatis moleſtę, atque graues; ad cuius mali generationem tria concurrunt, (ut etiam monuit Gal.) unum eſt teneritudo, & caliditas partium oris, quę maxima eſt in hac ætate, ità ut faciat putredines, atq; inflãmationes; alterum eſt lactis ſerum, quod cum inſigenm habeat abſtergendi uim, ſæpe contingit, ut ob eam, partes alioquin molliſſimę ulcerentur. Tertium eſt, motus illę frequentiſſimus, quem hęc ętas edit in ſugendo ipſo lacte, cuius pars aliqua interdum palato adhęrens putreſit, & ex putrefactione inflamatio, atq; ulcuſcula oriuntur, ſed non ſolum fiunt intra os huiſmodi ulcuſcula nuper natis, verumetiam in capite, & in facie, quæ tamen Hipp. in lib. de ſacro morbo conferre potiùs, & eos ab epilepſia præſeruare oſtendit. At dubium oritur hoc in loco, cur Hippoc. nullam mentionem faciat inter morbos huius ætatis,

morbi

Digitized by Google

morbi illius epileptici, qui propterea puerilis, & à barbaris medicis mater puerorum nuncupatur, quoniam frequentiſſimè pueris vix natis accidunt: vndè Ariſtot. in fine lib. 7. de hiſt. animalium dicebat, non cõſueuiſſe pueris imponi nomina, niſi octaua die ab ortu, quoniam intrà hoc tempus ſolent tentari cõuulſione, quæ eſt ipſa epilepſia, & ob eam perire: propter quod ne fruſtrà ipſis nomina imponerentur id non faciebant, niſi peracta ſeptima die: quæ eſt critica, tamquam poſt hanc deindè ipſorum ſaluti magis fideretur; Plutarchus etiã huiuſcè moris in Romanis quæſtionibus mentionem facit; licet ipſe dicat Romanos conſueuiſſe feminis octauo die, maribus nono nomina adſignare, quamquam huius moris differentes ab Ariſtotele cauſſas adfert. Prò cuius dubij ſolutione dicere poſſumus dupliciter, primum quod epilepſia ſit morb. communis omnibus ætatibus, deindè quod ille affectus non contingat puerulis ob ætatis peculiaris conditiones, ſed vt ait Ariſtot. loco citato, vel ob lactis copiam & craſſitiem, vel quia nutrix ſit malo corporis habitu, vel quia & ipſa, & prægnans ſint vlæ mala victus ratione, ut potu vini præſertim nigri, nec non cibis flatulentis, & prauis; Vel quod ipſi puero ſit adſtricta aluus. *Vomitus*; In pueris non ſit vomitus ob bilem in ſtomachum ſublatam, vt pleriſquè alijs ætatibus contingit, ſed quia recẽter nati, (vt dicebat Ariſt.) nihil penè differunt à belluis; & in ſugendo lac nullum finem faciunt, adeò vt ſæpenumero magis ſtomacum repleant, quam par ſit, ac ob id lac euomere cogantur, qui tamen vomitus inter morbos non eſt recenſendus, cum potiùs fiat ab errore externo, quam ab vlla interna cauſſa, Vndè rectè medici præcipiunt nutricibus, ne ità frequenter vbera præbeant: imò Paullus Æginota, & alij numerum mammas offerendi præſcripſerunt, licet arduum ſit ratione carentibus vllam tradere, quam obſeruent legem. *Tuſſes*, fiunt quoque tuſſes puerulis propterea quod capita ipſorum ſemper humoribus valdè ſcatent, quo fit ut ij promptè in pectus delabantur, atque tunc maximè cum nimis erecta ceruice tenentur, & ob hoc quanto plus iacent humiliori capite, eò minus à tuſſibus tentantur. Adhęc inſpiratio aeris frigidioris, nam (vt ait Hippocrat. lib. de octim: part:) Pueri ſtatim nati torqueri ſolent varias ob cauſſas, ob laborem exantlatum in exitu, ob diuerſitatem nutrimenti, ob inſpirationẽ aeris frigidi inſueti, necnõ ob diuerſitatẽ nutrimenti. poſtremo ob ſtrati diuerſitatem; *Vigiliæ*, In hac ętate conſtitutos pueros fere ſemper dormire quelibet mulier ſatis nouit, imò id ſi non agant mulieres, & nutrices præſertim in eo ſunt admodum ſollicitæ, vt cantu, atque motu ſomnum illis prouocent, quocircà uix poſſum intelligentia aſſequi, quomodo faciat Hipp. vigilias puerulorum affectus peculiares, nam etiam dum alia ratione ęgrotant, vix vmquam in vigilias morboſas, & graues incidunt, & ratio euidentiſſima eſt, quod caput habent magnum, & Pomiliones ſunt, vt dicit Ariſtot. & ſemper cerebrum humoribus repletum habeant. Niſi dicamus ut ſuprà ex Hipp. lib. de octim: part: ſcilicet fieri poſſe ob multas cauſas, maximè externas. *Pauores*, Adſentior Galeno extrà hanc ętatem fieri timores in pueris quidem, ſed illi oriũtur potiùs ex motibus conuulſorijs, ac tremoribus, qui in ijs fiunt à grauato ob nimium lac uentriculi ore, cuius ſingularis eſt conſenſus cum toto cerebro, ſed maximè cum principio neruorum, hoc enim affecto, dum pueri concutiuntur,

exper-

expergiſcuntur à ſomno plorantes,& quaſi timentes,ità vt dicere liceat, eos cum pauore quodam euigilare, Nam dicere id fieri terris vllis imaginationibus, aut imaginibus oblatis, non videtur rationabile, quandoquidem phantaſia in ipſis minus etiam, quàm in belluis operatur, Et Ariſtot. 7. de hiſt. animalium cap. x. ſcribit hũc in modũ. *Infantes primis quadraginta diebus neq; rident cum vigilant neq; lachrymãtur*, paullò poſt addit, *plurimam huius temporis partem dormiunt*, Cęterũ quo ſubinde auctiores fiũt, eo magis ad vigilandũ immutãtur: ſomniare eos cõſtat: ſed ſero meminiſſe poſſunt imaginũ: ſed de ſomnijs huius ætatis aliàs diligẽtiùs locuti ſumus in noſtris prælectionib. de morbis puerorũ. Certè vt dixi ratione ætatis magna ex parte dormiũt pueri,& ſi vigilãt, & crebrò excitantur, eſt potiùs ob externã aliquã cauſſam, vt ob vẽtriculũ grauatũ, ob ſordities irritãtes, ob quas ſagaces nutrices tunc eos mutant, aut quaſdam aliàs ſimiles cauſſas *Umbilici inflammationes*, Notũ eſt, qui ſint vmbilici, & quomodo nuper natis incidãtur venæ,& arterię, quę alligatę vtero prægnantis,& calorẽ & alimentũ fœtui in vtero exiſtenti præſtabãt, Itaq; ex huiuſmodi inciſione cũ fiat vlcus, ſæpe id cõtingit, quod alijs vlcribus, ſcilicet vt inflammatio in ea parte ſubſequatur, quæ puerulos valdè fatigat, vt iure Hippocr. hunc morbum inter infantiles connumeret: imò fere nullus alius magis meretur numerari. Et Ariſt. 10. partic. prob. 45. quærens cur Hominum vmbilici ſint maiores, & magis apparentes, quàm aliorum brutorum, reſp. ideò eſſe, quoniam cętera bruta perfecta diutius permanent in vtero, quàm homo, quo fit vt cotylidones ex quibus conficitur vmbilicus magis extenuentur, præcipuè quod in ijs rectà tendunt; homo verò cum imperfectior exeat, atq; ob id alieno auxilio egeat in viuendo, fit vt cotylidones ij ſint ſanguinolentiores,& maiores: propter quod fiunt in ijs grauiora vlcera ex ipſorum abſciſſione,& vlcerum magnitudinem ſequitur inflammatio, & vt dicit Ariſt. maior turpitudo, cum in aliquib. experientia cõprobetur, eã partẽ adeò magnã fieri, vt deformis omnino euadat, quãquã minimè negari oportet, quinetiam circà huiuſmodi operationẽ ab inciſorib. vmbilicorũ fiant errata, propter quæ & inflãmationes,& deformitates cõſequuntur, *Aurium humiditates* Poſtremò loco ponit auriũ humiditates Hipp. cũ tamẽ, & hæ ſint maximè huic ętati familiares, niſi dicamus huiuſmodi humiditates, ẽt copioſas, nõ ſemper eſſe morboſas, ſed potiùs naturales, quãdoquidẽ Hipp. lib. de glãdulis ſcribit inter aliàs vias à natura pro cerebri expurgatione excogitatàs fuiſſe ipſas aures, ob qđ ſępenumero iuuare potiùs, quã obeſſe huiuſcemodi humiditates comperiũtur, vbi liberę exeũt. Quocircà etſi verũ ſit qđ ait Gal. nõ adnumerari inter morbos pueriles ab Hip. humiditates palati, & nariũ, etiamſi ſint exuberãtes, qđ ſit hæc naturalis expurgatio, nõ autẽ quę fit per aures: attamẽ & ipſe etiã fatetur cerebrũ per aures expurgari, qđ quidẽ in infantib. eſt ſemper humidiſſimum, quẽadmodũ,& reliqua mẽbra in hac ætate ſunt valdè humida, quaſiq; cerea. Itaque ſi per humiditates ſuperfluas, & craſſas intelligamus; illę ſunt plane inter morbos recẽſendę, vt fecit Hipp. ſin aũt modũ nõ excedãt, ſunt & ipſę naturales expurgationes, vt in lib. de glãdulis ſcriptũ eſt, vbi ſcribit à capite fieri fluxiones κατὰ φύσιν, i. ſecundum naturã, quę ſi diſcedũt cerebri ſunt purgamẽta, & niſi diſcedant morbũ creant. Vtilis eſt Aphoriſmus pro cognoſcendis morbis infantium, &c.

25 *In progreſsu verò cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia, & maximè, cum caninos ædunt dentes, & his præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.*

NON eſt mirandum ſi Hippocr. incipit ſecundam ætatem à dentitione, quandoquidem etiam librum proprium de hac temporis parte fecit: tāta enim eſt puerulorum dum emittunt dentes alteratio, atq; permutatio, vt non modo grauiſſimos morbos, verumetiam exitium afferat: & propterea iure Hippoc. eam ſtatim recenſet poſt primam, Eſt autem idea aphoriſmi qualis & ſuperioris, ſine ratione, atq; cum aliqua legitima diuiſione, cum primum agat de morbis huius ætatis, deindè articulo poſtremo de corporibus maximè ad hoſcè morbos paratis *Cum dentire* Ariſtot. 7. de hiſt. animalium cap. 10. & poſt eum Plinius lib. 7. c. 16. ſcribunt ſeptimo menſe dentium ortum inchoare, & prius à ſuperiori parte, cum bruta pleraque cum dentibus oriantur, licet non omnibus, nam fuerunt etiam aliqui, quos dentibus eſſe ortos ſcribunt, & Val. Max. & Plinius, vt M. Curius dentatus ob id vocatus, & Gn: Papyrius Carbo ambo viri præclariſſimi. Imò etiam Hippoc. lib. de Carnibus ſcribit primos dentes ex victus ratione in vtero naſci, & vbi in lucem editus eſt puer exactè dum materiam ſugit, Vnde Ariſtot. loco citato dicebat ſugentib. lac mulieris calidioris citiùs dentes oriri. Et Plinius loco citato memoriæ prodidit fuiſſe apud Veteres morem, ne corpora eorum cremarentur, qui antè dentium ortum interirent, Galen. rectè exitum dentium aſſimilabat trunco carni infixo: quinimò dicebat, hos dum erumpunt, maiorem cruciatum afferre, quoniam ijs ſemel impactus non amplius mouetur, at dentes orientes continuè mouentur, & propterea ſemper ſolutionem continui in tenera parte facientes, maiorem dolorem, & pertinaciorem faciunt, ex quo non eſt mirum, ſi doloris vehementia, ad eam partem aſſiduo noua attracta materia faciat diuerſos, nec parum moleſtos morbos, inter quos ſunt gingiuarum prurigines, quas licet dicat Galen. fieri cum exiguo dolore: attamen illi ætati ſunt valdè moleſtæ; ita ut ament ob pruritum ſibi cōtrectari gingiuas: quemadmodum amant pruritu laborantes fricari, & ſolemus propter huiuſmodi pruritus lacte canino gingiuas madefacere, quippè quòd experimento comprobatum eſt, eiuſmodi affectum magnopere demulcere: tamen hoc in loco illud animaduertendum, non æquè fieri hunc pruritum in cuiuſlibet naſcentis dentis tempore, ſed maiorem in prioribus, minorem in poſteriorum ortu; Sed cum certum ſit aliquibus etiam in magna, atque poſtrema ætate dentes naſci, haùd dubitandum eſt, quin etiam ipſis & prurigines, & gingiuarum dolores fiant, quinimò cum ijs ſint duriores gingiuæ, ob idq. maiore vi à dentib. perforentur, debent quoque grauiores cruciatus, & pruritus ſequi, & mirabile eſt, quod Plinius ex Muriano narrat lib. 11. cap. 37. Zandem quendā Samothracenum ciuem fuiſſe; cui poſt centeſimum quartum ætatis annum eſſent renati dentes. *Febres:* oriuntur non ſine ratione febres in prima illa dentitione ob graues dolores gingiuarum, & ob materiæ ad eam partem confluxū, ne di-

ne dicam totiùs corporis turbationem: & Hippocr. in tractatiuncula de dentitione ſcribit, quibus in dentitione febris acuta accidit, eos minus conuulſionib. tentari, ſicuti etiam vlcera tonſillarum eſſe ſecuriora, quæ ſine febre ſunt, *Conuulſiones*, Et hoc vſu quotidiano intelligitur, quo tempore infantes emittunt dẽtes, conuulſionib. (maximequè epilepſia) tentari, Vtrum autem hoc morbi genus ſit magis familiare ante dentitionem, poſſet quiſpiam dubitare, ex ijs, quæ dixit Ariſtot. in fine 7. de hiſt. animalium, vt etiam in antecedentis aphoriſmi explicatione diſputauimus; ſed certè videtur eſſe familiarior dentitioni, atque ob id in hac ætatis parte fuiſſe memoratam, in priori autem ſilentio prætermiſſam. Fit autem epilepſia hoc potiſſimum tempore, quoniam capita ſunt maximè repleta, ingenſquè eorum fit agitatio, & expreſſio humiditatum à cerebro, quę præcipitatę in nucam, & cerebri alioqui debilis ventriculos, vnà cum flatu, huiuſcemodi affectus producunt. *Alui profluuia*. Hic pariter affectus concipitur in dentientibus, & fit non tantum, quia non coquunt hoc, vt ait Gal. verumetiam quia fluxiones humorum, vt delabuntur in os, ità quoque in ventriculum, atq; inteſtina ducuntur, atq; hoc eſt quod ſcriptum habetur in tractatu de dentitione Hippocrat. ſcilicet. *Quibus in eruptione dentium aluus crebrius ſluit, raro eis conuulſionibus tentari*, Cur verò dicat Hippocr. prædictos affectus maximè contingere pueris cum caninos emittunt dentes, & præterim ijs, qui craſſiſſimi ſunt, quiq. aluos duras ſuaptè natura habent, videtur eſſe cauſſa, tum quia ij ſunt inter primos, qui fiunt, vndè ob inaſſuetudinem patiẽdi magis torquentur, tum quia illis, qui ſunt craſſiſsimi, quique aluos duras, & adſtrictas habent, multò magis in cerebro, & ſtomaco retinentur humiditates, quæ & conuulſiones, & alia mala faciunt. Vnde in eodem dentitionis tractatu circà initium ſcribitur in hunc modum. *Quibus aluus multum defertur, ſi bene concoquunt ij melius habent, at quibus parum fertur, ſi voraces fuerint, neque pro ratione nutriantur, ij morboſi ſiunt*. Quod autem Galenus videtur voluiſſe, nimirum extrema verba eſſe referenda ad conuulſiones tantum, ipſe quoque probo, tum quia is morbus eſt omnium grauiſsimus enarratorum, tum quia (vt dicebã) verè in his capita ſunt magis repleta, & propterea debiliora. Eſt vtilis aphoriſmus, &c.

---

26 *Cum verò iam magis adoleuerint, tonſillæ, & vertebræ, quæ in occipitio ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos græci aſthmata vocant, calculi lumbrici rotundi, aſcarides, uerrucę, quos gręci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrumæ; & alia tubercula, ſed pręcipuè antedicta.*

SEQVITVR (ſecundũ ordinem propoſitũ) ętas tertia, quę ſecũdum Gal. terminatur. 13. anno, & mirũ eſt, quomodo Gal. nõ potiùs ſtatuerit 14. annum, cũ etiam Hipp. vt aliàs dictum eſt, per ſeptẽnarios Ætates ipſas diſtinxerit, niſi dicamus Gal. putaſſe parum referre, & parum diferre totum decimumtertiũ à decimoquarto, Hęc aũt ętas à complurib. ijſq. grauib. morbis occupatur, ſed (vt ait Hipp. in fine aphoriſmi,) pręcipui ſunt ij, quos ipſe enarrat, adeò vt ſcopus ſit Hipp. in pręſenti aphor. docere, qui ſint illi morbi, qui maximè omniũ tẽtare ſolẽt pueros, à ſeptimo anno, quo dẽtitio naturaliter deſinit, uſq; ad decimũ quartũ. Eſt verò natura aphor. qualis antecedentiũ pathologica ſine ratione, atq; ſine

diuiſione: *Procedente ætate* græcè eſt: πρεσβυτέροισι, δὲ γενομένοισι, ideſt Seniori bus factis. Qui locus ſingularis eſt, quoniam πρεσβῦται dicuntur propriè, qui ſunt in primo ſenio, ſicut γέροντες, qui in extremo. Attamen Hippocr. hæc vox ſignificat, quoſlibet ætate (ut ſic dicam) maiores. Vnde etiam inter pueros, qui ſunt maiores natu, dicuntur ſeniores πρεσβῦται, ſcilicet & πρεσβύτεροι, quemadmodum hoc in loco, & in 3. progn. tex. 38. vbi habet hæc verba τὰ πρεσβύτερα τῶν παιδίων, ideſt pueri ſeniores. *Tonſillæ* παρίσθμια Iſtmi, vt exponit Galen. ſunt anguſti quidam tranſitus terræ, inter duo maria ſitę, ad cuius loci ſimilitudinem, ſic quoque vocatur pars, quę interiacet inter os, & gulam; Vndè quotieſcunque tumorem aliquem vel inflammatorium, vel etiam abſque inflammatione patitur, dicitur ἀντιάς à Gręcis, à Latinis dicitur tonſilla, ſcilicet cum tunica communis toti gulę, & ſtomacho eiuſcemodi tumore occupatur. Inuenio apud. Sex: Pompeium huuc tumorem vocatum eſſe ab antiquis Zolem, atquè indè per deminutionem factas eſſe tonſillas, & in Vetere gloſſario reperiuntur hæ uoces Zolæ, Zolia, παρίσθμια, Et vt hoc obiter dicam; Eſt locus apud Plautum in Aulularia, vbi Strobilus quemdam auariſſimum deſcribens, ità dicit. *Quin dum it dormitum follem obſtringit, ob gulam*, vbi ſi loco dictionis *follem*, reponatur *tolem*, multò uenuſtior, & rei de qua agitur accommodatior fiet: fit hic tumor facilè in hac ætate, tum ob nimiam capitis humiditatem, tum ob clamores nimios, quos in ea ætate pueri edũt, & aliàs capitis, & faucium agitationes; qua etiam ratione fiunt uertebrarum colli luxationes, & præſertim illius, quę dens nuncupatur ab Hipp. 2. Epid. & quàm eſſe exitioſiſſimam teſtatur, cum ubi illa uertebra ab inflammato, atq; tumente muſculo trahitur intrò citiſſimè reſpiratio penitùs auferatur, quod etiam contingit, vbi à laqueo compreſſa violenter eadem vertebra intrò pellitur, vnde ſi qui ſuſpendunt, ſint periti, ut celerrimè intereant, huic loco laqueum alligant. Dubitat Galenus, nec immeritò cur Hippoc. hoſcè duos morbos in nuper natis minimè recenſuerit, cum tamen illi quoquè nihilòminus cerebrum habeant humidum, & plenum excrementis ſuperfluis, adeò vt facilè ab eo in ſubiectas partes humores præcipitentur, qui poſſint facere, & tonſillas, & vertebrarum luxationes: atque eò magis addere poſſumus, quod ob frequentem ploratum partes faucium incenduntur, quemadmodum, & ob aſſiduam lactis ſuctionem. Huic dubitationi reſpondens idem Galenus duas quaſi dubitanter rationes proponit, vnam quod pueri nequeunt huiuſmodi affectum ſuſtinere, ſed moriantur priuſquam muſculi faucium interni grauem inflammationem patiantur. Alteram, quia nuper nâti, & dentientes habent eas faucium partes molliſſimas, vndè non poſſunt eas tenſiones tolerare, quæ faciant, ad interna vertebram illam, flectere. *Aſthmata* quãuis hęc vox propriè dicatur de ea anhelandi difficultate, quæ fit cũ ſtrepitu, atq; ſtertore, attamen cõmuniter capi quoq; ſolet, pro qualibet ſpirãdi difficultate, quo modo latini vti ſolẽt ſuſpirij appellatione, & certè hęc ętas facilè hoc vitio tentatur, tum ob deſtillationes prædictas ad pulmones defluentes, tũ q; a vbi hiſce capiũtur, haùd ſecùs reſpirandi neceſſitas augetur, atq; in ijs, qui vel currendo, vel aliter laborãdo crebriùs, & latiùs reſpirare cogũtur, id qđ eò magis in hac ætate contingit, quoniam partes omnes ſpirandi actioni inſeruientes,

atque

atque etiam ipſa viſcera plus caloris habent, ob idquè maiori neceſſitate ſpirandi vrgentur, *Calculi λιθιάσεις.* ideſt lapidationes, ſeu lapillorum, vel calculorum generationes: ſic enim conſueuit ſæpe loqui, vt voce generationis pro ipſa re genita vtatur, Cum autem lapides in cunctis cauitatib. corporis gignantur, vt inteſtinis, veſica vrinæ, veſicula fellis, renib. pectore, ventriculo, cerebro, alijſquè pleriſquè, Galeno placuit Hippocratem hic tantum loqui de veſicæ calculo, cui obnoxios eſſe pueros dicit, ob duas cauſas, ſcilicet ob craſſam materiam, quæ in ipſis propter edacitatem quotidie copioſa cumulatur, atque vna cum vrina in veſicā præcipitatur, necnon ob caloris vehementiam, Etſi enim ſenes quoque aceruent crudos, & craſſos humores, ob caloris potiùs imbecillitatem, quam ob ingluuiem, non tamen tantum caloris habent, qui ex materia craſſa, & cruda aqueas partes conſumens, reliquas poſſit indurare, atque in calculos veſicæ conuertere. Hæc quidem Galenus, cui adſtipulari quoque videtur Alexander, qui 1. probl 107. quærens cur pueris calculi in veſica naſcantur, ſenib. autem in renib. cauſam ait eſſe, quoniam renes pueriles, admodum anguſtos habēt meatus, quo fit vt terreſtris materia, in ipſis retineri nequeat, ſed vna cum vrina in ueſicā propellatur, vbi deindè ob loci amplitudinem, & facile recipitur, atque retinetur Contrà autem ſenib. renes cum ſint latiores, & vrina faciliter ijs elabitur, & craſſior materia retinetur, quæ poſtmodum ob moram, in calculi naturam concreſcit, Ceterum ſecundo problem. 41. comparans ætatem ſenilem, & puerilem ceteris ſcribit, eas magis ſubijci calculis, pueros quidem ob edacitatem, ſenes uerò ob frigiditatem, atque facultatis imbecillitatem: nec dubitandum eſt, quin de calculo ueſicę hoc poſtremò loco Alexander loquatur, Vnde uidetur velle etiam in ſenibus veſicę calculos gigni, ſecuſquàm dixit Galen. & ipſemet primo problem. Accedit huic experientia, ſiquidem quotidie obſeruamus ſenes tentari lapide veſicæ, quemadmodum, & pueros, quos etiam vbi lactant, hoc malo corripi teſtatur Hippocrates circa finem libri quarti de morbis, necnon Auuic. 18. 3. tract. 2. cap. 16. Pro huiuſce nodi reſolutione dicendum eſt dupliciter, vno modo Hippocratem, & Galenum, atque Auuicen. & Alexand. haùd negare quin in ipſis quoque ſenibus generentur calculi ueſicę, ſed aſſerere, quod frequentiùs fiant in ipſis pueris, quàm in ſenibus, ob cauſſas antedictas; Alio quoque modo reſponderi poteſt, duplici modo generari lapidem in ueſica, uno ex lapide renali in ea delapſo, ibiquè per additionem materia creſcente, & concreſcente: alio modo ex materia cruda, & craſſa in ipſa ueſica paullatim congeſta, & beneficio teporis, ac morę partibus aqueis conſumptis, & reliquis craſſefactis, atque induratis: primo modo in pueris non generantur, calculi: quia in ipſis non fiunt in renibus, ſed ſecundo modo; ſecus autem in ſenibus, in quibus raro fiunt calculi ueſicæ ex congeſtione humorum in ipſa; ſed potius ex lapide renali, atque hoc forſan uoluit innuere Hipp. quando 6. aph. 6. & 6. Epid. ſect. 8. aph. 4. dixit in ſenib. renales calculos non ſanari quaſi, uel ſic ſemper perſeuerent, uel in calculos ueſicę commutentur *Lumbrici*, Notum eſt apud medicos tria reperiri lumbricorum genera latum, qui tenia aliàs dicitur, rotundū, & Aſcarides, qui omnes eandem penè generationē habent, & ex materia cruda, & corrupta, Et licet in qualibet ętate uermes, ſeu lúbrici gignātur, maximè tū fieri

Lapides i corporib humanis quibus in locis fieri poſſint.

Senibus, an lapides in veſica fiant.

Reſponſ.

ſolent in ætate vſque 14. annum; tum quia ex voracitate crudi ſucci in ventriculo, atque inteſtinis copia aceruatur, tum quia ob potentiam caloris ea materia facile computreſcit, atque ex ea poſtmodum putrefacta, itq; animata oriuntur, & teretes, & Aſcarides, non autem lati, ſiue teniæ, qui in ijs, & in alijs huiuſmodi genus rarò conſpicitur, proptereaq́. ab Hippocr. hoc in loco minimè recenſentur. *Verrucæ, ἀκροχορδόνες* à Græcis nuncupantur; aliqui transferunt verrucas penſiles: ſub hoc genere comprehenduntur etiam ſtruma, quæ certè affectiones valde familiares ſunt puerulis, tàm maſculis, quàm fœmellis, & cum ſint tumores duri, modo plus, modo minus prominentes; fiunt ex materia craſſa, & frigida, quæ decumbens in partes colli facit chęradas, ſeu ſtrumas, ſicut in alias præcipitata, vel cōgeſta *ἀκροχορδόνας*, ideſt verruccas faciunt, quę vulgo porri dicuntur. Mirantur nonnulli cur Hippoc. in recenſendis puerorum tumoribus tacuerit ea exanthemata, quæ variolæ, & morbilli nuncupantur, quæq; ex omnium morborum generibus pueris iſtis frequentius accidunt: Sed ipſe magis miror eos, qui non viderint tempore Hippoc. haùd fuiſſe hoc genus morbi: ſed nöuum eſſe, quemadmodum pleraq́. alia genera habentur, quæ à veteribus non ſunt conſpecta, vt diſputat Plutarchus in Sympoſiacis: nam hæc ægritudo tot habet grauiſſima, & propria ſymptomata, quæ nec ignorata, nec nobis à veteribus indemonſtrata fuiſſent, ſi ſimilis morbus tunc extitiſſet. (Sed hac de re fuſius eſt à nobis diſputatum in prælectionibus de puerorum morbis) neque enim dicendum eſt Hippoc. hos quoque complexum eſſe ſub illis verbis, *Et alia tubercula*, quoniam cum ſubiungat, (*ſed præcipuè antedicta*,) manifeſtum eſt non potuiſſe comprehendere variolas, & morbillos, quoniam verè morbi, quibus præcipuè, & omnium frequentiſſimè tentantur pueri vſque ad 14. annum ſunt hi, de quibus nil dixit Hipp. *Satyria, σατυριασμοὶ.* Illud eſt veriſſimum propriè, & communiter Satyriaſim eſſe affectū pudendi, quando ſcilicet id intenditur, & grandeſcit, quemadmodum in Satyris pinguntur, & eſt veluti quædā ſpecies priapiſmi, ſed mirum quantum abeſt, vt vmquam hæc pueris affectio accidat: Verum cum neque de hac, neque de ſtranguria vllā faciat mentionem in commentario Galen. inducor ad ſuſpicandum has duas dictiones contextui Galeni defuiſſe, ſicut etiam nec Celſus lib. 2. cap. 1. nec Philotheus eas habuiſſe comperiuntur: ſed poſtquam Gal. 8. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 6. citans hunc aphoriſmum habet quoque dictionem *Satyria*, confugere oportet ad eundem Galenum in libro linguarum Hippoc. vbi ſcribit Satyriſmos eſſe prominentes glandularū circà aures tumores, quos aliàs à Caſſio in prob. Caſtorem, & Pollucem antiquitus vocatos ſcribit, & puto nomen indè natum, quod ſatyri finguntur ſimiles aures prominentes habere: neque dubitandum eſt, quin pueris fiant huiuſmodi tumores ſæpè, ſicut etiā fiunt ſtrumæ, & ſicuti experiētia quotidiana monſtrat. Id quoque dicendum eſt de ſtranguria, ſiue vrinæ ſtillicidio, quæ dictio & ſi à Galeno haud habeatur, neque in hoc commentario, neque in loco illo octaui de pl. Hipp. & Plat. attamen non eſt abſurda, cum etiam illa ætas ob calculos, & craſſas, atque mordaces urinas nonnunquam urina illa ſubſtilla veteribus latinis uocata, ſiue vrinæ ſtillicidio uexari obſeruetur. Eſt utilis aphoriſmus, vt anteced. &c.

27 *Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis.*

CELSVS lib.2.cap.1. Vbi Hipp inquit, τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς ἐπιτην προσάγουσι, transfert *incipiente verò iam pube*, quaſi verò Hippocratis hic conſilium ſit, proponere morbos, qui eueniunt, vbi iam inchoat pubertas, quæ eſt à 13. vel 14. anno vſq; ad 18. plùs, minùſuè: nam tunc incipiunt menſtrua fœmillis erumpere, maſculis ſemen, vtriſque pili circà pubem: vndè dicta eſt latinis pubertas, Eſt eadem huius aphoriſmi natura, quæ & antecedentis, vnde nec ipſe vllam rationem coniunctam habet, nec vllam patitur commodam diuiſionem, *Grandioribus*. Quod aliàs dixi Hippocratem abuti hac voce πρεσβυτέροισι, prò grandioribus ætate, non prò vera ſenectute, etiã ex hoc aphoriſmo ſatis patet, ſed non ita patet, quid voluerit ſignificarè, pro dictione καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, ideſt ad pubem accedentibus: Gal. circà hanc partem duo dicit vnum in hoc commentario, alterum in aphoriſmi 29. commentario, quod hic dicit eſt Hippocratem loqui non de ipſa pubertate, ſed de ijs, qui ad eam proximè accedunt, ſcilicet, qui habent decimumquartum annum, Alterum quod in commentario 29. dicit eſt, admiratione dignum eſſe, quo genio motus Hipp. dimiſerit enumerare adoleſcentiæ morbos, cum aliòquin ſibi propoſuerit omnium ætatum morbos recenſere, Verum aduerſus Galenum complures interpretes ſurrexerunt in hiſce duobus damnantes eum: primum, quia Hippocrat. noluit intelligere eos, qui ſunt ante pubertatem, ſed qui iam in ipſa ſunt, Vndè patet etiam in ſecundo eum errarè, quoniam ſic haùd pubertatem, ſiue adoleſcentiam omiſit, ſed in hoc aphoriſmo eam traddidit. Ego autem hac in re certe quid decernam haùd habeo, cum uel Hippocratem, uel Galenum ſit neceſſe nonnihil accuſare, & certè mihi pòtius uidetur Hippocratem debere defendi, quem dixit Celſus, nec fallere, neque falli, ità ut accedere ad pubem nil aliud ſit, quàm ipſam pubem ingredi. Sed & illud me torquet, cum in hac ætate erumpẽtibus menſtruis, & ſemine fiãt adeò magnę mutationes, atque tunc hitcire tam feminę, quã mares incipiant, quod ſignum eſt nõ paruę putredinis quę fit, & quam graues morbi ſolent comitari, ut Ariſtot. diſertè ſatis docet 4. probl. ſectio. 13. attamen dicit Hipp. in hac ętate fieri morbos antecedentes, & paucos alios, ſcilicet febres longiores, atque profluuia ſanguinis ex naribus: niſi dicamus hic Hippoc. non loqui de toto pubertatis decurſu, ſed de ipſius initio; quod cum ſit parum differens à fine pręcedentis ętatis, iure ſimiles quoque morbos producit, & pręterea febres longiores atque profluuia ſanguinis è naribus, Sed uidendum eſt modo qua ratione fiat, ut his duobus morborum generib. potiſſimum capiãtur puberes, & quantum ſpectat ad febres certè ſi hi comparentur ſeniorib. haùd quaquam ipſorum febres longiores ſunt, uerum ſi præcedentib. ętatib. conferantur, fiunt in ipſis non modo febres, uerum etiam alij morbi diuturniores, eo quod in illis calor eſt maior, facultas expultrix robuſtior, & uegetior, quo fit ut celeriùs morbifica materia coquatur, citiuſquè cocta expellatur, tam per ſenſibi-

les,

les, quam per inſenſibiles meatus, vndè etiam ſequitur, vt morbi omnes breuiores euadant: nec quicquã obſtat, quod phlegma craſſum magis abundet in ætate pueritiæ, in pubertate verò humores ſint ſubtiliores, quoniam multò maior eſt exceſſus caloris, quàm craſſities humoris, ita vt hæc ab ipſo poſſit celeriùs ſuperari. Cæterum de Sanguinis ex naribus curſu, Galenus in comment: & cum eo alij dicunt, propterea in hac ætate fieri ſanguinis fluxum, quoniã tunc incipit hic humor ſuper abundare, non quia plus eius procreetur, quàm prius, ſed quia in ea etate minus abſumitur in augumento, quam antea, vt ad corporis proportionem: & certè videtur, ceſſante, aut ſaltem imminuta illa magna diſſipatione, plus ſanguinis debere cumulari, Sed cum tũc quoq; menſes fluere incipiant, atq; venere pariter vti aggrediantur, videretur ſanguinis copiã potiùs imminui, & eo maximè quòd, vt dicebat Auuicenas lib. de animalib. ad faciendam dracmam vnã ſeminis, exiguntur quadraginta ſanguinis. Itaq; quod fiant in pubertate magis effluuiã ſanguinis è naribus, non tantum videtur tribuendum copiæ, quàm etiam qualitati tenuiori, & actiori ipſius ſanguinis; quæ duę qualitates reddunt ipſum fluxibiliorem, & quodammodo humidiorem: nam Ariſt. 10. probl. 2. dicebat vni homini ſanguinem è naribus fluere, quod cerebrum ipſius ſit humidiſſimum, & ampliſſimum. Vndè venæ excrementis per ora eodem tendentia repletæ, profundere indè coguntur, eo magis, quia ſanguis cerebri humiditatibus commixtus tenuior euadit, Itaque in adoleſcentib. tria concurrunt ad profluuia ſanguinis è narib. facienda, copia ſanguinis, tenuitas, & acrimonia, necnon narium ipſarum ex humiditate laxitas. Vtilis eſt aphoriſmus, vt alij, &c.

---

28 *Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicantur, nonnullę quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullę verò in annis ſeptem, quędam verò iam ad pubem accedentibus. Quę verò permanſerint, nec in pubertatem finierint, puerulis, aut fœminis cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueuerunt.*

HIC aphoriſmus, nec admodum facilis eſt intellectu, nec etiam continuatu. Quod ego puto eſt, ipſum eſſe veluti quandã parentheſim: quandoquidem, ſi rectè res ipſa examinetur, & antecedens, & ſubſequens, ſunt inter ſeſe coniunctiſſimi, hæc verò interpoſita ſententia, eſt quiddam aliud à propoſitis ſcopis, captum tamen ex antecedenti ſententia, & in huiuſmodi parentheſi puto ſcopum fuiſſe Hippoc. docere tempus, quo morbi longi in ætate prædicta iudicantur. Dixerat enim pubeſcentibus fieri longas febres, & interpretabar pro febrib. longis omnes alios morbos longos, atq; de his interponens ſermonem, quando iudicentur, pręſentem interpoſuit ſententiam, quę eſt purum decretum ſeu placitum prognoſticum, ſine ratione, ſed ſola experientia inuentum, quod tamen, poteſt diuidi in duas partes, quarum vna eſt ubi quando morbi pueriles iudicentur edocet: altera verò in qua, de ijs, qui non iudicantur, ſic autem incipit pars prior. *Plurimę pueris paſſiones iudicantur.* Corn: Celſus lib. 2. cap. 1. transferens hanc partem ſuo more, Vbi dicit Hippocr. in pueris iudicari paſſiones,

inter-

interpretatur pueritiam periclitari, & certè iudicium penè nullum fit abſquè diſcrimine, & periculo, Quid autem intelligat ſenex, pro voce illa πάθεα, idest paſſiones Galen. putat non quoſlibet, ſcilicet acutos, ſed tantum morbos intellexiſſe diuturnos, quinimò voluit addendam eſſe vocem χρόνια, perindè ac ſi expreſſe dicat, morbos diuturnos ſic iudicari. Ego verò puto, non tãtum eam vocem comprehendere morbos longos, ſed etiam acutos, atque aliàs quaſlibet affectiones præter naturales, tàm ſupra commemoratas, quàm prætermiſſas: præterquam .n. quod eius uocis ſit propriè talis ſignificatio, vſui etiã & rationi correſpondet in dictis temporib. affectus pueris commoueri, eoſque iudicari, & ſolui: vt ob id Celſus dixerit eos periclitari. *Iudicantur* κρίνεται, qui expoſuerunt hanc vocem prò mutari, haùd ſanè prorſus fefellerunt, quando huiuſmodi temporib. non modò ſoluuntur affectus pueriles, verumetiam & fiunt, & ſoluuntur, & mutantur. *Alij quidem quadraginta diebus*. Certum eſt hæc tempora, quæ hic ab Hippocrate numerantur eſſe concipienda, ab ortu, non ab initio morborum: nam, quę mentis eſſet ſtupiditas, dicere morbos pueriles durare poſſe ſeptem annos, à tempore quo ceperint, Itaq; intelligenda eſt Hippoc. ſententia de ætatib. hoc eſt temporib. quę per ſeptennarium numerum conſueuerunt, & ab Hipp. & ab alijs ſcriptorib. numerari, perinde ac ſi dicat Hippocrat. morbos in pueris vſque ad pubertatem, per ſeptimanas fieri, & ſolui, quod ſibi aſſiduis experimentis inuentum, voluit poſteros docere, vt in curandis, & cuſtodiendis pueris ſcirent, quæ tempora eſſent cauenda, & quid eſſet expectandum. De cauſſa autem, & ratione, ob quas potiſſimum his temporibus malè tractentur pueri nil certi poteſt afferri, niſi naturam ità perpetuò obſeruare, vt ſuos motus tàm ad malum, quam ad bonum faciat per ſeptennarium numerum & valdè ſimile eſt illi, quod ſcriptum reliquit 2. Epid. ſcilicet homines neceſſariò perire diebus, menſibus, & annis imparibus. *Qui verò permanſerint*: Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua tractat, de ijs affectib. præternaturalib. puerorum, qui prædictis temporib. fiunt, ſed non ſoluuntur, de quibus ità ſcribit. Qui verò permanſerint, nec in pubertate pueris finierint, aut mulieribus tempore, quo menſtrua fluere incipiunt, diuturni fieri conſueuerunt. *Pubertas*, quæ non certò tempore ſingulis fit, ſed alijs ſcilicet calidiorib. ocyùs, nempè 14. anno, alijs vſque ad vigeſimũ, nempè frigidiorib. ſolet (vt dicebam) magnas mutationes in corporib. producere, eò quod viri tunc fiant Veneris potentes, magnoquè œſtro agitentur, quemadmodum & mulieres, quando primum menſes erumpunt, quo tempore dicebat Ariſtoteles eas magna diligentia eſſe cuſtodiendas, atq; etiam malè olere ob calorem, atque putredinem, quæ tunc maiores, & plures ſunt. Corn. Celſus lib. 2. cap. 1. addit *poſt pubertatem primis coitibus*, & forſan eiuſdem cõtextus illam habuit quæ tamen haùd eſt neceſſaria. *Diù durare conſueuerunt*. Celſus addidit hanc particulam in fine *ſæpiùs tamen morbi pueriles, qui diutiùs manſerunt, terminantur* quam forſan ex ſuo ingenio poſuit. Si Hippocr. loqueretur tantum de morbis diuturnis ad quid dixiſſet, niſi tunc ſoluantur, fieri diuturnos? nam abſurdum eſt dicere morbos diuturnos, hoc vel illo tempore fieri diuturnos, Quare voluit Hippoc. eos affectus præternaturales, qui fiunt temporib. prędictis tamquam iudicatorijs, niſi etiam tunc, cum fiunt ſoluantur, fieri diutur-

nos

morbi illius epileptici, qui propterea pueriliſ, & à barbaris medicis mater puerorum nuncupatur, quoniam frequentiſſimè pueris vix natis accidunt: vndè Ariſtot. in fine lib. 7. de hiſt. animalium dicebat, non cõſueuiſſe pueris imponi nomina, niſi octaua die ab ortu, quoniam intrà hoc tempus ſolent tentari cõuulſione, quæ eſt ipſa epilepſia, & ob eam perire: propter quod ne fruſtrà ipſis nomina imponerentur id non faciebant, niſi peracta ſeptima die: quæ eſt critica, tamquam poſt hanc deindè ipſorum ſaluti magis fideretur; Plutarchus etiã huiuſcè moris in Romanis quæſtionibus mentionem facit; licet ipſe dicat Romanos conſueuiſſe feminis octauo die, maribus nono nomina adſignare quamquam huius moris differentes ab Ariſtotele cauſſas adfert. Prò cuius dubij ſolutione dicere poſſumus dupliciter, primum quod epilepſia ſit morb. communis omnibus ætatibus, deindè quod ille affectus non contingat puerulis ob ætatis peculiaris conditiones, ſed vt ait Ariſtot. loco citato, vel ob lactis copiam & craſſitiem, vel quia nutrix ſit malo corporis habitu, vel quia & ipſa, & prægnans ſint vſæ mala victus ratione, ut potu vini præſertim nigri, nec non cibis flatulentis, & prauis; Vel quod ipſi puero ſit adſtricta aluus. *Vomitus*; In pueris non ſit vomitus ob bilem in ſtomachum ſublatam, vt pleriſquè alijs ætatibus contingit, ſed quia recẽter nati, (vt dicebat Ariſt.) nihil penè differunt à belluis; & in ſugendo lac nullum finem faciunt, adeò vt ſæpenumero magis ſtomacum repleant, quam par ſit, ac ob id lac euomere cogantur, qui tamen vomitus inter morbos non eſt recenſendus, cum potiùs fiat ab errore externo, quam ab vlla interna cauſſa, Vndè rectè medici præcipiunt nutricibus, ne ità frequenter vbera præbeant: imò Paullus Æginota, & alij numerum mammas offerendi præſcripſerunt, licet árduum ſit ratione carentibus vllam tradere, quam obſeruent legem. *Tuſſes*, fiunt quoque tuſſes puerulis, propterea quod capita ipſorum ſemper humoribus valdè ſcatent, quo fit ut ij promptè in pectus delabantur, atque tunc maximè cum nimis erecta ceruice tenentur, & ob hoc quanto plus iacent humiliori capite, eò minus à tuſſibus tentantur. Adhęc inſpiratio aeris frigidioris, nam (vt ait Hippocrat. lib. de octim: part:) Pueri ſtatim nati torqueri ſolent varias ob cauſſas, ob laborem exantlatum in exitu, ob diuerſitatem nutrimenti, ob inſpirationẽ aeris frigidi inſueti, necnõ ob diuerſitatẽ nutrimenti. poſtremo ob ſtrati diuerſitatem; *Vigiliæ*, In hac ętate conſtitutos pueros fere ſemper dormire quelibet mulier ſatis nouit, imò id ſi non agant mulieres, & nutrices præſertim in eo ſunt admodum ſollicitæ, vt cantu, atque motu ſomnum illis prouocent, quocircà uix poſſum intelligentia aſſequi, quomodo faciat Hipp. vigilias puerulorum affectus peculiares, nam etiam dum alia ratione ęgrotant, vix vmquam in vigilias morboſas, & graues incidunt, & ratio euidentiſſima eſt, quod caput habent magnum, & Pomiliones ſunt, vt dicit Ariſtot. & ſemper cerebrum humoribus repletum habeant. Niſi dicamus ut ſuprà ex Hipp. lib. de octim: part: ſcilicet fieri poſſe ob multas cauſas, maximè externas. *Pauores*, Adſentior Galeno extrà hanc ętatem fieri timores in pueris quidem, ſed illi oriũtur potiùs ex motibus conuulſorijs, ac tremoribus, qui in ijs fiunt à grauato ob nimium lac uentriculi ore, cuius ſingularis eſt conſenſus cum toto cerebro, ſed maximè cum principio neruorum, hoc enim affecto, dum pueri concutiuntur,
exper-

expergiſcuntur à ſomno plorantes,& quaſi timentes,ità vt dicere liceat,eos cum pauore quodam euigilare, Nam dicere id fieri tetris vllis imaginationibus, aut imaginibus oblatis, non videtur rationabile, quandoquidem phantaſia in ipſis minus etiam, quàm in belluis operatur, Et Ariſtot.7. de hiſt. animalium cap.x. ſcribit hũc in modũ. *Infantes primis quadraginta diebus neq; rident cum vigilant neq; lachrymãtur*, paullò poſt addit,*plurimam huius temporis partem dormiunt* , Cęterũ quo ſubinde auctiores fiũt,eo magis ad vigilandũ immutãtur: ſomniare eos cõſtat,:ſed ſero meminiſſe poſſunt imaginũ : ſed de ſomnijs huius ætatis aliàs diligẽtiùs locuti ſumus in noſtris prælectionib.de morbis puerorũ. Certè vt dixi ratione ætatis magna ex parte dormiũt pueri,& ſi vigilãt, & crebrò excitantur, eſt potiùs ob externã aliquã cauſſam,vt ob vẽtriculũ grauatũ, ob ſordities irritãtes, ob quas ſagaces nutrices runc eos mutant,aut quaſdam aliàs ſimiles cauſſas.*Vmbilici inflammationes*,Notũ eſt,qui ſint vmbilici, & quomodo nuper natis incidãtur venæ,& artetię,quę alligatę vtero prægnantis,& calorę & alimentũ fœtui in vtero exiſtenti præſtabãt, Itaq; ex huiuſmodi inciſione cũ fiat vlcus, ſæpe id cõtingit,quod alijs vlceribus, ſcilicet vt inflammatio in ea parte ſubſequatur, quæ puerulos valdè fatigat, vt iure Hippocr. hunc morbum inter infantiles connumeret: imò fere nullus alius magis meretur numerari. Et Ariſt.10.partic.prob. 45. quærens cur Hominum vmbilici ſint maiores, & magis apparentes, quàm aliorum brurorum, reſp. ideò eſſe, quoniam cętera bruta perfecta diutius permanent in vtero,quàm homo,quo fit vt cotylidones ex quibus conficitur vmbilicus magis extenuentur,præcipuè quod in ijs rectà tendunt; homo verò cum imperfectior exeat, atq; ob id alieno auxilio egeat in viuendo, fit vt cotylidones ij ſint ſanguinolentiores,& maiores: propter quod fiunt in ijs grauiora vlcera ex ipſorum abſciſſione,& vlcerum magnitudinem ſequitur inflammatio, & vt dicit Ariſt.maior turpitudo,cum in aliquib.experientia cõprobetur,eã partẽ adeò magnã fieri, vt deformis omninò euadat,quãquã minimè negari oportet,quinetiam circà huiuſmodi operationẽ ab inciſorib.vmbilicorũ fiant errata, propter quæ & inflãmationes,& deformitates cõſequuntur,*Aurium humiditates* Poſtremò loco ponit auriũ humiditates Hipp. cũ tamẽ, & hæ ſint maximè huic ętati familiares,niſi dicamus huiuſmodi humiditates,ẽt copioſas,nõ ſemper eſſe morboſas,ſed potiùs naturales, quãdoquidẽ Hipp.lib. de glãdulis ſcribit inter aliàs vias à natura pro cerebri expurgatione excogitatàs fuiſſe ipſas aures, ob qđ ſępenumero iuuare potiùs, quã obeſſe huiuſcemodi humiditates comperiũtur, vbi liberę exeũt. Quocircà etſi verũ ſit qđ ait Gal. nõ adnumerari inter morbos pueriles ab Hip.humiditates palati, & nariũ, etiamſi ſint exuberãtes, qđ ſit hæc naturalis expurgatio, nõ autẽ quę fit per aures: attamẽ & ipſe etiã fatetur cerebrũ per aures expurgari, qđ quidẽ in infantib. eſt ſemper humidiſſimum, quẽadmodũ,& reliqua mẽbra in hac ætate ſunt valdè humida, quaſiq́. cerea. Itaque ſi per humiditates ſuperfluas, & craſſas intelligamus; illę ſunt plane inter morbos recẽſendę,vt fecit Hipp.ſin aũt modũ nõ excedãt, ſunt & ipſę naturales expurgationes, vt in lib.de glãdulis ſcriptũ eſt,vbi ſcribit à capite fieri fluxiones κατὰ φύσιν,i.ſecundum naturã,quę ſi diſcedũt cerebri ſunt purgamẽta, & niſi diſcedant morbũ creant. Vtilis eſt Aphoriſmus pro cognoſcendis morbis infantium,&c.

25 *In progreſſu verò cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia, & maximè, cum caninos edunt dentes, & his præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.*

NON eſt mirandum ſi Hippocr. incipit ſecundam ætatem à dentitione, quandoquidem etiam librum proprium de hac temporis parte fecit: tãta enim eſt puerulorum dum emittunt dentes alteratio, atq; permutatio, vt non modo grauiſſimos morbos, verumetiam exitium afferat: & propterea iure Hippoc. eam ſtatim recenſet poſt primam, Eſt autem idea aphoriſmi qualis & ſuperioris, ſine ratione, atq; cum aliqua legitima diuiſione, cum primum agat de morbis huius ætatis, deinde articulo poſtremo de corporibus maximè ad hoſcè morbos paratis *Cum dentire* Ariſtor. 7. de hiſt. animalium cap. 10. & poſt eum Plinius lib. 7. c. 16. ſcribunt ſeptimo menſe dentium ortum inchoare, & prius à ſuperiori parte, cum bruta pleraque cum dentibus oriantur, licet non omnibus, nam fuerunt etiam aliqui, quos dentibus eſſe ortos ſcribunt, & Val. Max. & Plinius, vt M. Curius dentatus ob id vocatus, & Gn: Papyrius Carbo ambo viri præclariſſimi. Imò etiam Hippoc. lib. de Carnibus ſcribit primos dentes ex victus ratione in vtero naſci, & vbi in lucem editus eſt puer exactè dum materiam ſugit, Vnde Ariſtor. loco citato dicebat ſugentib. lac mulieris calidioris citiùs dentes oriri. Et Plinius loco citato memoriæ prodidit fuiſſe apud Veteres morem, ne corpora eorum creniarentur, qui antè dentium ortum interirent, Galen. rectè exitum dentium aſſimilabat trunco carni infixo: quinimò dicebat, hos dum erumpunt, maiorem cruciatum afferre, quoniam ijs ſemel impactus non amplius mouetur, at dentes orientes continuè mouentur, & propterea ſemper ſolutionem continui in tenera parte facientes, maiorem dolorem, & pertinaciorem faciunt, ex quo non eſt mirum, ſi doloris vehementia, ad eam partem aſſiduo noua attracta materia faciat diuerſos, nec parum moleſtos morbos, inter quos ſunt gingiuarum prurigines, quas licet dicat Galen. fieri cum exiguo dolore: attamen illi ætati ſunt valdè moleſtæ; ita ut ament ob pruritum ſibi cõtrectari gingiuas: quemadmodum amant pruritu laborantes fricari, & ſolemus propter huiuſmodi pruritus lacte canino gingiuas madefacere, quippè quòd experimento comprobatum eſt, eiuſmodi affectum magnopere demulcere: tamen hoc in loco illud animaduertendum, non æquè fieri hunc pruritum in cuiuſlibet naſcentis dentis tempore, ſed maiorem in prioribus, minorem in poſteriorum ortu; Sed cum certum ſit aliquibus etiam in magna, atque poſtrema ætate dentes naſci, haud dubitandum eſt, quin etiam ipſis & prurigines, & gingiuarum dolores fiant, quinimò cum ijs ſint duriores gingiuæ, ob idq. maiore vi à dentib. perforentur, debent quoque grauiores cruciatus, & pruritus ſequi, & mirabile eſt, quod Plinius ex Mutiano narrat lib. 11. cap. 37. Zandem quendã Samothracenum ciuem fuiſſe; cui poſt centeſimum quartum ætatis annum eſſent renati dentes. *Febres:* oriuntur non ſine ratione febres in prima illa dentitione ob graues dolores gingiuarum, & ob materiæ ad eam partem confluxũ, ne di-

Digitized by Google

ne dicam totiùs corporis turbationem: & Hippocr. in tractatiuncula de dentitione ſcribit, quibus in dentitione febris acuta accidit, eos minus conuulſionib. tentari, ſicuti etiam vlcera tonſillarum eſſe ſecuriora, quæ ſine febre ſunt, *Conuulſiones*, Et hoc vſu quotidiano intelligitur, quo tempore infantes emittunt dētes, conuulſionib. (maximequè epilepſia) tentari, Vtrum autem hoc morbi genus ſit magis familiare ante dentitionem, poſſet quiſpiam dubitare, ex ijs, quæ dixit Ariſtot. in fine 7. de hiſt. animalium, vt etiam in antecedentis aphoriſmi explicatione diſputauimus; ſed certè videtur eſſe familiatior dentitioni, atque ob id in hac ætatis parte fuiſſe memoratam, in priori autem ſilentio prætermiſſam. Fit autem epilepſia hoc potiſſimum tempore, quoniam capita ſunt maximè repleta, ingenſquè eorum fit agitatio, & expreſſio humiditatum à cerebro, quę præcipitatę in nucam, & cerebri alioqui debilis ventriculos, vnà cum flatu, huiuſcemodi affectus producunt. *Alui profluuia*. Hic pariter affectus concipitur in dentientibus, & fit non tantum, quia non coquunt hoc, vt ait Gal. verumetiam quia fluxiones humorum, vt delabuntur in os, ità quoque in ventriculum, atq; inteſtina ducuntur, atq; hoc eſt quod ſcriptum habetur in tractatu de dentitione Hippocrat. ſcilicet. *Quibus in eruptione dentium aluus crebrius fluit, raro eos conuulſionibus tentari*, Cur verò dicat Hippocr. prædictos affectus maximè contingere pueris cum caninos emittunt dentes, & præſertim ijs, qui craſſiſſimi ſunt, quiq. aluos duras ſuaprè natura habent, videtur eſſe cauſſa, tum quia ij ſunt inter primos, qui fiunt, vndè ob inaſſuetudinem patiēdi magis torquentur, tum quia illis, qui ſunt craſſiſsimi, quique aluos duras, & adſtrictas habent, multò magis in cerebro, & ſtomaco retinentur humiditates, quæ & conuulſiones, & alia mala faciunt. Vnde in eodem dentitionis tractatu circà initium ſcribitur in hunc modum. *Quibus aluus multum defertur, ſi bene concoquunt ij melius habent, at quibus parum fertur, ſi voraces fuerint, neque pro ratione nutriantur, ij morboſi fiunt*. Quod autem Galenus videtur voluiſſe, nimirum extrema verba eſſe referenda ad conuulſiones tantum, ipſe quoque probo, tum quia is morbus eſt omnium grauiſsimus enarratorum, tum quia (vt dicebā) verè in his capita ſunt magis repleta, & propterea debiliora. Eſt vtilis aphoriſmus, &c.

---

26 *Cum verò iam magis adoleuerint, tonſillæ, & vertebræ, quæ in occipitio ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos græci aſthmata vocant, calculi lumbrici rotundi, aſcarides, uerrucę, quos gręci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrumæ; & alia tubercula, ſed pręcipuè antedicta.*

SEQVITVR (ſecundū ordinem propoſitū) ętas tertia, quę ſecūdum Gal. terminatur. 13. anno, & mirū eſt, quomodo Gal. nō potiùs ſtatuerit 14. annum, cū etiam Hipp. vt aliàs dictum eſt, per ſeptēnarios Ætates ipſas diſtinxerit, niſi dicamus Gal. putaſſe parum referre, & parum diferre totum decimumtertiū à decimoquarto, Hęc aūt ętas à complurib. ijſq. grauib. morbis occupatur, ſed (vt ait Hipp. in fine aphoriſmi,) pręcipui ſunt ij, quos ipſe enarrat, adeò vt ſcopus ſit Hipp. in pręſenti aphor. docere, qui ſint illi morbi, qui maximè omniū tētare ſolēt pueros, à ſeptimo anno, quo dētitio naturaliter deſinit, uſq; ad decimū quartū. Eſt verò natura aphor. qualis antecedentiū pathologica ſine ratione, atq; ſine

diuiſione: *Procedente ætate* græcè eſt: πρεσβυτέροισι,δὲ γινομένοισι, ideſt Senioribus factis. Qui locus ſingularis eſt, quoniam πρεσβῦται dicuntur propriè, qui ſunt in primo ſenio, ſicut γέροντες, qui in extremo. Attamen Hippocr. hæc vox ſignificat, quoſlibet ætate (ut ſic dicam) maiores. Vnde etiam inter pueros, qui ſunt maiores natu, dicuntur ſeniores πρεσβῦται, ſcilicet & πρεσβύτεροι, quemadmodum hoc in loco, & in 3 progn. tex. 38. vbi habet hæc verba τὰ πρεσβύτερα τῶν παιδίων, ideſt pueri ſeniores. *Tonſillæ* παρίσθμια Iſtmi, vt exponit Galen. ſunt anguſti quidam tranſitus terræ, inter duo maria ſitę, ad cuius loci ſimilitudinem, ſic quoque vocatur pars, quę interiacet inter os, & gulam; Vndè quotieſcunque tumorem aliquem vel inflammatorium, vel etiam abſque inflammatione patitur, dicitur ἀντιας à Gręcis, à Latinis dicitur tonſilla, ſcilicet cum tunica communis toti gulę, & ſtomacho eiuſcemodi tumore occupatur. Inuenio apud. Sex: Pompeium hunc tumorem vocatum eſſe ab antiquis Zolem, atquè indè per deminutionem factas eſſe tonſillas, & in Vetere gloſſario reperiuntur hæ uoces Zolæ, Zolia, παρίσθμια, Et vt hoc obiter dicam; Eſt locus apud Plautum in Aulularia, vbi Strobilus quemdam auariſſimum deſcribens, ità dicit. *Quin dum it dormitum follem obſtringit, ob gulam*, vbi ſi loco dictionis *follem*, reponatur *tolem*, multò uenuſtior, & rei de qua agitur accommodatior fiet: ſit hic tumor facilè in hac ætate, tum ob nimiam capitis humiditatem, tum ob clamores nimios, quos in ea ætate pueri edũt, & aliàs capitis, & faucium agitationes, qua etiam ratione fiunt uertebrarum colli luxationes, & præſertim illius, quę dens nuncupatur ab Hipp. 2. Epid. & quàm eſſe exitioſiſſimam teſtatur, cum ubi illa uertebra ab inflammato, atq; tumente muſculo trahitur intrò citiſſimè reſpiratio penitùs auferatur, quod etiam contingit, vbi à laqueo compreſſa violenter eadem vertebra intrò pellitur, vnde ſi qui ſuſpendunt, ſint periti, ut celerrimè intereant, huic loco laqueum alligant. Dubitat Galenus, nec immeritò cur Hippoc. hoſcè duos morbos in nuper natis minimè recenſuerit, cum tamen illi quoquè nihilòminus cerebrum habeant humidum, & plenum excrementis ſuperfluis, adeò vt facilè ab eo in ſubiectas partes humores præcipitentur, qui poſſint facere, & tonſillas, & vertebrarum luxationes: atque eò magis addere poſſumus, quod ob frequentem ploratum partes faucium incenduntur, quemadmodum, & ob aſſiduam lactis ſuctionem. Huic dubitationi reſpondens idem Galenus duas quaſi dubitanter rationes proponit, vnam quod pueri nequeunt huiuſmodi affectum ſuſtinere, ſed moriantur priuſquam muſculi faucium interni grauem inflammationem patiantur. Alteram, quia nuper nati, & dentientes habent eas faucium partes molliſſimas, vndè non poſſunt eas tenſiones tolerare, quæ faciant, ad interna vertebram illam, flectere. *Aſthmata* quãuis hęc vox propriè dicatur de ea anhelandi difficultate, quæ fit cũ ſtrepitu, atq; ſtertore, attamen cõmuniter capi quoq; ſolet, pro qualibet ſpirãdi difficultate, quo modo latini vti ſolẽt ſuſpirij appellatione, & certè hęc ętas facilè hoc vitio tentatur, tum ob deſtillationes prædictas ad pulmones defluentes, tũ q̃a vbi hiſce capiũtur, haùd ſecùs reſpirandi neceſſitas augetur, atq; in ijs, qui vel currendo, vel aliter laborãdo crebriùs, & latiùs reſpirare cogũtur, id q̃d eò magis in hac ætate contingit, quoniam partes omnes ſpirandi actioni inſeruientes,

atque

atque etiam ipſa viſcera plus caloris habent, ob idquè maiori neceſſitate ſpirandi vrgentur, *Calculi λιθιάσεις*, ideſt lapidationes, ſeu lapillorum, vel calculorum generationes: ſic enim conſueuit ſæpe loqui, vt voce generationis pro ipſa re genita vtatur, Cum autem lapides in cunctis cauitatib. corporis gignantur, vt inteſtinis, veſica vrinæ, veſicula fellis, renib. pectore, ventriculo, cerebro, alijſquè pleriſquè, Galeno placuit Hippocratem hic tantum loqui de veſicæ calculo, cui obnoxios eſſe pueros dicit, ob duas cauſas, ſcilicet ob craſſam materiam, quæ in ipſis propter edacitatem quotidie copioſa cumulatur, atque vna cum vrina in veſicā præcipitatur, necnon ob caloris vehementiam, Etſi enim ſenes quoque aceruent crudos, & craſſos humores, ob caloris potiùs imbecillitatem, quam ob ingluuiem, non tamen tantum caloris habent, qui ex materia craſſa, & cruda aqueas partes conſumens, reliquas poſſit indurare, atque in calculos veſicæ conuertere. Hæc quidem Galenus, cui adſtipulari quoque videtur Alexander, qui 1. probl 107. quærens cur pueris calculi in veſica naſcantur, ſenib. autem in renib. cauſam ait eſſe, quoniam renes pueriles, admodum anguſtos habēt meatus, quo fit vt terreſtris materia, in ipſis retineri nequeat, ſed vna cum vrina in ueſicā propellatur, vbi deindè ob loci amplitudinem, & facile recipitur, atque retinetur Contrà autem ſenib. renes cum ſint latiores, & vrina faciliter ijs elabitur, & craſſior materia retinetur, quæ poſtmodum ob moram, in calculi naturam concreſcit, Cęterum ſecundo problem. 41. comparans ætatem ſenilem, & puerilem cęteris ſcribit, eas magis ſubijci calculis, pueros quidem ob ædacitatem, ſenes uerò ob frigiditatem, atque facultatis imbecillitatem: nec dubitandum eſt, quin de calculo ueſicę hoc poſtremò loco Alexander loquatur, Vnde uidetur velle etiam in ſenibus veſicę calculos gigni, ſecuſquàm dixit Galen. & ipſemet primo problem. Accedit huic experientia, ſiquidem quotidie obſeruamus ſenes tentari lapide veſicæ, quemadmodum, & pueros, quos etiam vbi lactant, hoc malo corripi teſtatur Hippocrates circa finem libri quarti de morbis, necnon Auuic. 18.3. tract. 2. cap. 16. Pro huiuſce nodi reſolutione dicendum eſt dupliciter, vno modo Hippocratem, & Galenum, atque Auuicen. & Alexand. haùd negare quin in ipſis quoque ſenibus generentur calculi ueſicę, ſed aſſerere, quod frequentiùs fiant in ipſis pueris, quàm in ſenibus, ob cauſſas antedictas; Alio quoque modo reſponderi poteſt, duplici modo generari lapidem in ueſica, uno ex lapide renali in ea delapſo, ibiquè per additionem materia creſcente, & concreſcente: alio modo ex materia cruda, & craſſa in ipſa ueſica paullatim congeſta, & beneficio teporis, ac morę partibus aqueis conſumptis, & reliquis craſſefactis, atque induratis: primo modo in pueris non generantur calculi: quia in ipſis non fiunt in renibus, ſed ſecundo modo; ſecus autem in ſenibus, in quibus rarò fiunt calculi ueſicæ ex congeſtione humorum in ipſa, ſed potius ex lapide renali, atque hoc forſan uoluit innuere Hipp. quando 6. aph. 6. & 6. Epid. ſect. 8. aph. 4. dixit in ſenib. renales calculos non ſanari quaſi, uel ſic ſemper perſeuerent, uel in calculos ueſicę commutentur *Lumbrici*, Notum eſt apud medicos tria reperiri lumbricorum genera latum, qui tenia aliàs dicitur, rotundū, & Aſcarides, qui omnes eandem penè generationē habent, & ex materia cruda, & corrupta, Et licet in qualibet ętate uermes, ſeu lūbrici gignātur, maximè tū fieri

Lapides ī corporib⁹ humanis quibus in locis fieri poſſint.

Senibus, an lapides in veſica fiant.

Reſponſ.

ſolent in ætate vſque 14. annum, tum quia ex voracitate crudi ſucci in ventriculo, atque inteſtinis copia aceruatur, tum quia ob potentiam caloris ea materia facile computreſcit, atque ex ea poſtmodum putrefacta, itq; animaia oriuntur, & teretes, & Aſcarides, non autem lati, ſiue teniæ, qui in ijs, & in alijs huiuſmodi genus rarò conſpicitur, proptereaq; ab Hippocr. hoc in loco minimè recenſentur. *Verrucæ*, ἀκροχορδόνες à Græcis nuncupantur; aliqui transferunt verrucas penſiles: ſub hoc genere comprehenduntur etiam ſtrumæ, quæ certè affectiones valde familiares ſunt puerulis, iàm maſculis, quàm fœmellis, & cum ſint tumores duri, modo plus, modo minus prominentes; fiunt ex materia craſſa, & frigida, quæ decumbens in partes colli facit chęradas, ſeu ſtrumas, ſicut in alias præcipitata, vel cōgeſta ἀκροχορδόνας, ideſt verruccas faciunt, quę vulgo porri dicuntur. Mirantur nonnulli cur Hippoc. in recenſendis puerorum tumoribus tacuerit ea exanthemata, quæ variolæ, & morbilli nuncupantur, quæq; ex omnium morborum generibus pueris iſtis frequentius accidunt: Sed ipſe magis miror eos, qui non viderint tempore Hippoc. haùd fuiſſe hoc genus morbi: ſed nouum eſſe, quemadmodum pleraq́. alia genera habentur, quæ à veteribus non ſunt conſpecta, vt diſputat Plutarchus in Sympoſiacis: nam hæc ægritudo tot habet grauiſſima, & propria ſymptomata, quæ nec ignorata, nec nobis à veteribus indemonſtrata fuiſſent, ſi ſimilis morbus tunc extitiſſet. (Sed hac de re fuſius eſt à nobis diſputatum in prælectionibus de puerorum morbis) neque enim dicendum eſt Hippoc. hos quoque complexum eſſe ſub illis verbis, *Et alia tubercula*, quoniam cum ſubiungat, (*ſed præcipuè antedicta*,) manifeſtum eſt non potuiſſe comprehendere variolas, & morbillos, quoniam verè morbi, quibus præcipuè, & omnium frequentiſſimè tentantur pueri vſque ad 14. annum ſunt hi, de quibus nil dixit Hipp. *Satyriæ* σατυριασμοί. Illud eſt veriſſimum propriè, & communiter Satyriaſim eſſe affectū pudendi, quando ſcilicet id intenditur, & grandeſcit, quemadmodum in Satyris pinguntur; & eſt veluti quædā ſpecies priapiſmi, ſed mirum quantum abeſt, vt vnquam hæc pueris affectio accidat: Verum cum neque de hac, neque de ſtranguria vllā faciat mentionem in commentario Galen. inducor ad ſuſpicandum has duas dictiones contextui Galeni defuiſſe, ſicut etiam nec Celſus lib. 2. cap. 1. nec Philotheus eas habuiſſe comperiuntur: ſed poſtquam Gal. 8. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 6. citans hunc aphoriſmum habet quoque dictionem *Satyriæ*, confugere oportet ad eundem Galenum in libro linguarum Hippoc. vbi ſcribit Satyriſmos eſſe prominentes glandularū circà aures tumores, quos aliàs à Caſſio in prob. Caſtorem, & Pollucem antiquitus vocatos ſcribit, & puto nomen indè natum, quod ſatyri finguntur ſimiles aures prominentes habere: neque dubitandum eſt, quin pueris fiant huiuſmodi tumores ſæpè, ſicut etiā fiunt ſtrumæ, & ſicuti experiētia quotidiana monſtrat. Id quoque dicendum eſt de ſtranguria, ſiue vrinæ ſtillicidio, quæ dictio & ſi à Galeno haud habeatur, neque in hoc commentario, neque in loco illo octaui de pl. Hipp. & Plat. attamen non eſt abſurda, cum etiam illa ætas ob calculos, & craſſas, atque mordaces urinas nonnunquam urina illa ſubſtilla veteribus latinis uocata, ſiue vrinæ ſtillicidio uexari obſeruetur: Eſt utilis aphoriſmus, vt anteced. &c.

27 *Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis.*

CELSVS lib.2.cap.1. Vbi Hipp inquit, τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς ἥβην προσάγουσι, transfert *incipiente verò iam pube*, quaſi verò Hippocratis hic conſilium ſit, proponere morbos, qui eueniunt, vbi iam inchoat pubertas, quæ eſt à 13. vel 14. anno vſq; ad 18. plùs, minùſuè: nam tunc incipiunt menſtrua fœmillis erumpere, maſculis ſemen, vtriſque pili circà pubem: vndè dicta eſt latinis pubertas, Eſt eadem huius aphoriſmi natura, quæ & antecedentis, vnde nec ipſe vllam rationem coniunctam habet, nec vllam patitur commodam diuiſionem, *Grandioribus*. Quod aliàs dixi Hippocratem àbuti hac voce πρεσβυτέροισι, prò grandioribus ætate, non prò vera ſenectute, etiã ex hoc aphoriſmo ſatis patet, ſed non ita patet, quid voluerit ſignificare, pro dictione καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, ideſt ad pubem accedentibus: Gal. circà hanc partem duo dicit vnum in hoc commentario, alterum in aphoriſmi 29. commentario, quod hic dicit eſt Hippocratem loqui non de ipſa pubertate, ſed de ijs, qui ad eam proximè accedunt, ſcilicet, qui habent decimumquartum annum, Alterum quod in commentario 29. dicit eſt, admiratione dignum eſſe, quo genio motus Hipp. dimiſerit enumetate adoleſcentiæ morbos, cum alìoquin ſibi propoſuerit omnium ætatum morbos recenſere, Verum aduerſus Galenum complures interpretes ſurrexerunt in hiſce duobus damnantes eum: primum, quia Hippocrat. noluit intelligere eos, qui ſunt ante pubertatem, ſed qui iam in ipſa ſunt, Vndè patet etiam in ſecundo eum errare, quoniam ſic haùd pubertatem, ſiue adoleſcentiam omiſit, ſed in hoc aphoriſmo eam tradidit. Ego autem hac in re certe quid decernam haùd habeo, cum uel Hippocratem, uel Galenum ſit neceſſe nonnihil accuſare, & certè mihi potius uidetur Hippocratem debere defendi, quem dixit Celſus, nec fallere, neque falli, ità ut accedere ad pubem nil aliud ſit, quàm ipſam pubem ingredi. Sed & illud me torquet, cum in hac ætate erumpẽtibus menſtruis, & ſemine fiãt adeò magnę mutationes, atque tunc hircire tam feminę, quã mares incipiant, quod ſignum eſt nõ paruę putredinis quę fit, & quam graues morbi ſolent comitari, ut Ariſtot. diſertè ſatis docet 4. probl. ſectio. 13. attamen dicit Hipp. in hac ętate fieri morbos antecedentes, & paucos alios, ſcilicet febres longiores, atque profluuia ſanguinis ex naribus: niſi dicamus hic Hippoc. non loqui de toto pubertatis decurſu, ſed de ipſius initio, quod cum ſit parum differens à fine pręcedentis ętatis, iùre ſimiles quoque morbos producit, & pręterea febres longiores atque profluuia ſanguinis è naribus, Sed uidendum eſt modo qua ratione fiat, ut his duobus morborum generib. potiſſimum capiãtur puberes, & quantum ſpectat ad febres certè ſi hi comparentur ſeniorib. haùd quaquam ipſorum febres longiores ſunt, uerum ſi præcedentib. ętatib. conferantur, fiunt in ipſis non modo febres, uerum etiam alij morbi diuturniores, eo quod in illis calor eſt maior, facultas expultrix robuſtior, & uegetior, quo fit ut celetiùs morbifica materia coquatur, citiuſquè cocta expellatur, tam per ſenſibiles,

les, quam per inſenſibiles meatus, vndè etiam ſequitur, vt morbi omnes breuiores euadant: nec quicquã obſtat, quod phlegma craſſum magis abundet in ætate pueritiæ, in pubertate verò humores ſint ſubtiliores, quoniam multò maior eſt exceſſus caloris, quàm craſſities humoris, ita vt hæc ab ipſo poſſit celeriùs ſuperari. Cæterum de Sanguinis ex naribus curſu, Galenus in comment: & cum eo alij dicunt, propterea in hac ætate fieri ſanguinis fluxum, quoniã tunc incipit hic humor ſuper abundare, non quia plus eius procreetur, quàm prius, ſed quia in ea etate minus abſumitur in augumento, quam antea, vt ad corporis proportionem: & certè videtur, ceſſante, aut ſaltem imminuta illa magna diſſipatione, plus ſanguinis debere cumulari, Sed cum tũc quoq; menſes fluere incipiant, atq; venere pariter vti aggrediantur, videretur ſanguinis copiã potiùs imminui, & eo maximè quòd, vt dicebat Auuicenas lib. de animalib. ad faciendam dracmam vnã ſeminis, exiguntur quadraginta ſanguinis. Itaq; quod fiant in pubertate magis effluuia ſanguinis è naribus, non tantum videtur tribuendum copiæ, quàm etiam qualitati tenuiori, & actiori ipſius ſanguinis; quæ duę qualitates reddunt ipſum fluxibiliorem, & quodammodo humidiorem: nam Ariſt. 10. probl. 2. dicebat vni homini ſanguinem è naribus fluere, quod cerebrum ipſius ſit humidiſſimum, & ampliſſimum. Vndè venæ excrementis per ora eodem tendentia repletæ, profundere indè coguntur, eo magis, quia ſanguis cerebri humiditatibus commixtus tenuior euadit, Itaque in adoleſcentib. tria concurrunt ad profluuia ſanguinis è narib. facienda, copia ſanguinis, tenuitas, & acrimonia, necnon narium ipſarum ex humiditate laxitas. Vtilis eſt aphoriſmus, vt alij, &c.

28 *Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicantur, nonnullę quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullę verò in annis ſeptem, quędam verò iam ad pubem accedentibus. Quę verò permanſerint, nec in pubertatem finierint, puerulis, aut fœminis cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueuerunt.*

HIC aphoriſmus, nec admodum facilis eſt intellectu, nec etiam continuatu. Quod ego puto eſt, ipſum eſſe veluti quandã parentheſim: quandoquidem, ſi rectè res ipſa examinetur, & antecedens, & ſubſequens, ſunt inter ſeſe coniunctiſſimi, hæc verò interpoſita ſententia, eſt quiddam aliud à propoſitis ſcopis, captum tamen ex antecedenti ſententia, & in huiuſmodi parentheſi puto ſcopum fuiſſe Hippoc. docere tempus, quo morbi longi in ætate prædicta iudicantur. Dixerat enim pubeſcentibus fieri longas febres, & interpretabar pro febrib. longis omnes alios morbos longos, atq; de his interponens ſermonem, quando iudicentur, pręſentem interpoſuit ſententiam, quę eſt purum decretum ſeu placitum prognoſticum, ſine ratione, ſed ſola experientia inuentum, quod tamen, poteſt diuidi in duas partes, quarum vna eſt vbi quando morbi puriles iudicentur edocet: altera verò in qua, de ijs, qui non iudicantur, ſic autem incipit pars prior. *Plurimę pueris paſſiones iudicantur.* Corn: Celſus lib. 2. cap. 1. tranſferens hanc partem ſuo more, Vbi dicit Hippocr. in pueris iudicari paſſiones,

inter-

interpretatur pueritiam periclitari, & certè iudicium penè nullum fit abſque diſcrimine, & periculo, Quid autem intelligat ſenex, pro voce illa πάθια, ideſt paſſiones Galen. putat non quoſlibet, ſcilicet acutos, ſed tantum morbos intellexiſſe diuturnos, quinimò voluit addendam eſſe vocem χρόνια, perindè ac ſi expreſſe dicat, morbos diuturnos ſic iudicari. Ego verò puto, non tātum eam vocem comprehendere morbos longos, ſed etiam acutos, atque aliàs quaſlibet affectiones præter naturales, tàm ſupra commemoratas, quàm prætermiſſas: præterquam.n. quod eius uocis ſit propriè talis ſignificatio, vſui etiā & rationi correſpondet in dictis temporib. affectus pueris commoueri, eoſque iudicari, & ſolui: vt ob id Celſus dixerit eos periclitari. *Iudicantur κρίνεται*, qui expoſuerunt hanc vocem prò mutari, haud ſanè prorſus ſefellerunt, quando huiuſmodi temporib. non modò ſoluuntur affectus pueriles, verumetiam & fiunt, & ſoluuntur, & mutantur. *Alij quidem quadraginta diebus*. Certum eſt hæc tempora, quæ hic ab Hippocrate numerantur eſſe concipienda, ab ortu, non ab initio morborum: nam, quę mentis eſſet ſtupiditas, dicere morbos pueriles durare poſſe ſeptem annos, à tempore quo ceperint, Itaq; intelligenda eſt Hippoc. ſententia de ætatib. hoc eſt temporib. quę per ſeptennarium numerum conſueuerunt, & ab Hipp. & ab alijs ſcriptorib. numerari, perinde ac ſi dicat Hippocrat. morbos in pueris vſque ad pubertatem, per ſeptimanas fieri, & ſolui, quod ſibi aſſiduis experimentis inuentum, voluit poſteros docere, vt in curandis, & cuſtodiendis pueris ſcirent, quæ tempora eſſent cauenda, & quid eſſet expectandum. De cauſſa autem, & ratione, ob quas potiſſimum his temporibus malè tractentur pueri nil certi poteſt afferri, niſi naturam ità perpetuò obſeruare, vt ſuos motus tàm ad malum, quam ad bonum faciat per ſeptennarium numerum & valdè ſimile eſt illi, quod ſcriptum reliquit 2. Epid. ſcilicet homines neceſſariò perire diebus, menſibus, & annis imparibus. *Qui verò permanſerint*: Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua tractat, de ijs affectib. præternaturalib. puerorum, qui prædictis temporib. fiunt, ſed non ſoluuntur, de quibus ità ſcribit. Qui verò permanſerint, nec in pubertate pueris finierint, aut mulieribus tempore, quo menſtrua fluere incipiunt, diuturni fieri conſueuerunt. *Pubertas*, quæ non certò tempore ſingulis fit, ſed alijs ſcilicet calidiorib. ocyùs, nempè 14. anno, alijs vſque ad vigeſimū, nempè frigidiorib. ſolet (vt dicebam) magnas mutationes in corporib. producere, eò quod viri tunc fiant Veneris potentes, magnoquè œſtro agitentur, quemadmodum & mulieres, quando primum menſes erumpunt, quo tempore dicebat Ariſtoteles eas magna diligentia eſſe cuſtodiendas, atq; etiam malè olere ob calorem, atque putredinem, quæ tunc maiores, & plures ſunt. Corn. Celſus lib. 2. cap. 1. addit *poſt pubertatem primis coitibus*, & forſan eiuſdem cōtextus illam habuit quæ tamen haud eſt neceſſaria. *Diù durare conſueuerunt*. Celſus addidit hanc particulam in fine *ſæpiùs tamen morbi pueriles, qui diutiùs manſerunt, terminantur* quam forſan ex ſuo ingenio poſuit. Si Hippocr. loqueretur tantum de morbis diuturnis ad quid dixiſſet, niſi tunc ſoluantur, fieri diuturnos? nam abſurdum eſt dicere morbos diuturnos, hoc vel illo tempore fieri diuturnos, Quare voluit Hippoc. eos affectus præternaturales, qui fiunt temporib. prędictis tamquam iudicatorijs, niſi etiam tunc, cum fiunt ſoluantur, fieri diutur-

nos

nos, & exemplum eſt præceteris Epilepſia, tumores aurium, ſtrumæ, quos omnes affectus quotidiana experimenta docent fieri diuturnos, niſi ſtatim illis temporib. quib. fiunt, ſoluantur: & ratio huius eſt, quoniam in temporib. dictis ab Hippocrate natura in motu cum ſit, non ſolum ſua ſpontè materiam morbificam expellere nititur, verumetiam remedijs, quibus ars vtitur aduerſus eos morbos, magnopere auxiliatur: quod ſi illi non ſuperentur tunc, amplius à natura non tractantur, ſed veluti quieſcentes, aut paullarim augeſcentes in longum protrahuntur. Scio Aſtrologos conari cauſam horum euentuum in aſtra referre: Sed ij ſatis à Pico Mirandulano in præclariſſimo lib. quem conſcripſit aduerſus Aſtrologos confutati fuerunt, Eſt autem vtilis aphoriſmus partim ad prognoſim, partim ad praxim.

---

29 *Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij: ſed præcipuè antedicti.*

FINITA parentheſi, redit Hipp. ad continuandam tractationem de morbis ætatum familiarib. & Galen. (vt etiam aliàs dixi,) quaſi Hippocratem ſugillans, dicit ſeſe neſcire quomodo Hippoc. poſt pubertatem, ſtatim tranſierit ad iuuentutem, omiſſa adoleſcentia, quæ à cunctis inter pubertatem, & iuuentutem collocatur, quæquè totum ſpatium à decimo octauo anno circiter, vſque ad vigeſimumquintum complectitur, Sed quaſi defendens Hippocratem dicit hanc ætatem, ſcilicet adoleſcentiam, quæ non admodum longa eſt, eſſe ſimilem pubertati, propterea huius morbos, ex illius morbis intelligi, atque huius exemplum proferr, ſanguinis fluxum, ab Hipp. 1. poſitum, qui vtriq; ætati communis eſt. Et licet Celſus, hic adoleſcentiam, non iuuentutē appoſuerit: attamen certum eſt eo nomine etiam iuuentutem complecti. Itaq; patet, quo pacto connecti poſſit hic aphoriſmus cum eo, nam eiuſdem naturæ prorſus eſt, cum ſuperiore, ſine ratione, atque diuiſione. *Iuuenibus*; Certè negari non poteſt quin Hippocr. varius fuerit in ipſis ætatib. definiendis: Sed etiam illud veriſſimum eſt quod ſcripſit in Coac: prænot: nimirum à decimo octauo anno, vſque ad quadrageſimum, totam illam ætatem eſſe grauiſſimorum morborum valdè feracē & ego quoque puto prò iuuenib. hic intelligi à decimo octauo circiter anno, vſque ad trigeſimum quintum; alias enim dixit ſanguinis ſpuitiones fieri ſimiliter intrà huiuſmodi ſpatium, quemadmodum nunc ante alios morbos ponit. *Sanguinis ſpuitiones*, Cur hoc ſymptoma ſimili ætati contingat Galen. non admodum plenè explicauit; ſi quidem cum trib. de cauſis exputatur, ſiue extuſſiatur ſanguis: venarum fractura, corroſione, & relaxatione, hiſcè omnib. modis in ætate iuuenili multò frequentiùs, quam in cęteris fiunt ſanguinis excreationes, fractura quidem, quia in motu, & vociferatione valdè errat illa ætas, adhęc multo ſanguine eoquè bilioſo, atque ſalſo abundat: vndè fit, vt vitioſus ſanguis genitus corrodat, atque relaxet ipſa vaſa, vndè ſanguis profluit, hocquè maximè in pulmonib. contingere ſolet, qui cum ſanguine tenui, atque bilioſo nutriantur, facilè ab eo læduntur, vbi pluſculum talis euadit, Errores etiam graues quos ſolent iuuenes committere non modo ſanguini vitioſo reddendo, ſed deſtillatio-

nibus

Digitized by Google

nib.ſalſis,& acrib.occaſionē præbēt,vndè fit vt poſtea tuſſes,& venarū corroſiones faciant,atq; hęc omnia, itā huic ætati vidētur propria, vt ferè nulli, aut pauciſſimi in alijs ætatib.ſimili morbo capti reperiantur:quapropter quòd dicit Gal, quaſi carpens Hipp.ſ. hunc affectum cōtingere iuuenib. ex accidenti nō primo, neq; ætatis ratione,haùd verū eſt, quoniam,vt diximus,vtroq; modo fit in ipſis, & propter errores externos, & propter temperamentū calidum, atq; ſiccū. *Tabes* nōnulli intellexerūt hic tabē, pro febre hectica, quaſi hæc frequētiſſimè contingat iuuenibus:ſed licet hoc verū ſit, eſt tamē,& illud verū febres hecticas,quę iuuenib. contingunt ſæpenumero cōſequi ſanguinis expuitiones:& quāquam hoc ſit veriſſimum, & cuiuis medico non ignotū ad ſanguinis ſputum,cōſequi puris ſputum, & ad hoc tabem(vt etiam 7.aph.ſcriptum habetur) attamen haud malè,& præter morem ſuum fecit Hipp. qui conſueuit interdum etiam nota docere,quando ſcilicet ſunt alicuius momenti. Quid enim eſt notiùs, quam quòd vbi aliquis ex labore delaſſatus eſt,eū quiete refici,debere?cū etiā bruta hoc ſciāt, & faciant;attamen,non ſolum id docere voluit, verumetiam lib.2.aph. 48. pulcherrimum fecit aphoriſmum:quare bene fecit Gal. qui prò tabe putauit Hipp. intellexiſſe veram tabem,hoc eſt illam, quę ſequitur ſanguinis ſputum, & quæ communiter φθίσις,ab Athenienſibus autem φθόη nuncupata eſt. *Febres acutæ*, Gal.hoc in loco videtur quodammodo Hippocratē ſugillare, tamquam debuiſſet non ſimpliciter febres acutas dicere,ſed aliquas acutarū, ſcilicet tertianas, & ardentes,eo quòd non ſolum iuuenes,ſed etiam pueri febribus acutis capiantur, Ego vero,licet fatear febres tertianas tàm cōtinuas,quā intermitentes, & legitimas,eſſe inter morbos acutos recenſendas, quemadmodum,& ardentes; atq; ab his potiſſimū capi iuuenes,nihilominus non ſolū his, verum etiam, & alijs febribus acutis capiuntur, & quæ acutę febres videntur in pueris, non ſunt ſimpliciter tales, ſed plerumq; conſequuntur inflammationes, cuiuſmodi veteres numquā febres vocarūt,vt compluribus in locis teſtatus eſt ipſemet Galenus. Cur autem potiſſimum in iuuenibus,nō autem itā in pueris fiant verè, & ſimpliciter febres acutę,ſed in iuuenib. cauſſa eſt,quoniā morbi oēs acuti fiūt à bile vel ſola,vel cū alijs ſuperabundāte, vt & Ariſt. & Hippoc. ſæpe docuerunt, & nos quoque aliàs oſtēdimus,huiuſmodi autē humor,vt maximè abūdat in iuuenib.ſic exiguus eſt in pueris,atq; is vſque adeò refractus à pituita, vt nō poſſit itā furere, neq; accēdi pro facienda febre acuta *Morbus comitialis*: Certè niſi faciamus differentē epilepſiā puerorū, & iuuenū, haùd ſcio quō vera poſſit eſſe præſens ſententia, quandoquidē non ſolū multò frequentiùs pueri hoc morbo exercētur, q̄ iuuenes,ut ob hoc morb.puerilis ſit dictus, verū etiā ſi qui iuuenes vidētur eo laborare, ferè oēs illū acquiſiuere in pueritia, aut ſit recēter, ob nimiū meraci potū: vt ob hoc Germani plurimi epileptici fiant,aut ob nimiū Veneris vſum, aut ob alios errores. Hūc modū cum aliq doctiſſimi interpretes deguſtarūt, dixerūt Hipp. ſententiā fuiſſe,qđ in iuuētute morbi comitiales nō fiāt frequētiùs, quā in pueritia, ſed qđ facti magis exacerbētur, & diutius permaneāt, cū etiā dixerit aliàs epilepſiā, niſi an ae 25. annū ſoluatur, numq̄ aliàs finiri, addūt etiā comitiales morbos, qui fiūt in iuuentute eſſe immaniores, quod,ſ. fiāt non à pituita, vt in pueris, ſed à bile, q̄ eſt humor ferociſſimus, & cuiuſmodi factam eſſe in quodam Grāmatico aliàs

fuit Galenus testatus. Verum, etſi ingenioſus ſit hic modus tuendi Hippocraticam dignitatem, minimè tamen tutus videtur, proptereà quòd Hippocr. eo modo loquitur de morbo comitiali, quo loquitur de ſanguinis ſputo, tabe, & febribus acutis, atqui de illis loquitur vt generantur, non autem vt exacerbantur, ergo etiam ſimiliter & de morbo comitiali, vt ſcilicet generatur, non autem exacerbatur eſſe eum locutum existimare debemus. Alij dixerunt, loqui Galenũ de epilepſia eſſentiali, non per conſenſum, vt Chriſtophorus à Vega. Sed mihi accommodatiùs videtur dicere, aliam eſſe epilepſiam, quæ fit in pueris, quippe quę acuta paſſio eſt, & ſæpe interimit, ab ea quę fit poſt decimum octauum annum, quę diuturnus eſt morb. & rarò interficit, licet ſæuius tractet ob bilis mixtionem à qua efficitur, *Et alij, ſed præcipuè antedicti*. Viderat Hippocr. ſe pauciſſimos morbos huic ætati multorum feraci, vt habetur in Coacis prædictionibus, tribuiſſe. Ideò tamquàm ſeipſum declarans ſubnectit, fieri quidem, & alios morbos, ſcilicet in iuuentute, ſed præcipuè antedictos, qua dicendi formula eſt vſus etiam alias rerrò.

30 *Vltra hanc ætatem aſthmata, ideſt creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, cholera, difficultates inteſtinorum, leuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.*

IVVENTVTEM de qua egit in antecedenti aphoriſmo ſequitur ætas conſiſtentiæ, quæ à 35. vſque ad 49. extenditur, in qua homines magis conſilio valent, ſicuti iuuenes magis robore, Vnde eſt apud Græcos ἔργα νέων, βουλαὶ μέσων, εὐχαὶ γερόντων, & Gal. initio commentarij complura dicit, potiùs ad præcedentem, quàm ad præſentem aphoriſmum attinentia: & inter cętera miratur cur Hippoc. inter morbos ætatis conſiſtentiæ non recenſuerit melancholiam, & inſaniam, cum hęc ętas proportione reſpondeat autumno, in quo bilis ęſtate genita, & frigore per accidens magis exuſta, peſſimos facit morbos, vt melancholiam, & inſaniam, niſi, (ait Galenus) dicatur deeſſe, melancholię parte vitio ſcriptorũ, cum aliquib. contextib. reperiatur, imò Celſus ponit inſaniam, cũ tamẽ in alios morbos aliquos ab Hipp. cõmemoratos omiſerit, itaq; Scopus Hip. eſt demõſtrare qui morbi potiſſimum fiant in ętate conſiſtentię, atq; in ea parte priore ſenectutis, quã alij crudã, alij viridẽ vocant ſenectã; ſententia eiuſdem naturæ cuius, & ſuperiores, ſ. pathologica, pgnoſtica ſine tõne, & ſine diuiſione. *Aſthma*, dixi aliàs nomine aſthmatis intelligere Hipp. quamlibet ſpirãdi difficultatẽ, alias à Gręcis δύσπνοιαν vocatã; ratio autem propter quã in hac ætate fiunt difficultates anhelitus, eſt quoniã calor paulliſper imminutus, haùd ità cõcoquit cibum, quẽ tamẽ appetunt nihilominus iuuenib. vndè is multus acceptus, nec bene coctus in excrementa magna ex parte conuertitur, quo fit vt ea in pectus debile habentib. trãſlatã, modò anhelitus difficultatẽ efficiant, modò laterum, modò pulmonum inflãmationes, prout, ſ. ad hanc, vel illam ſuſcipiendã corpora propenſiora reperiũtur: Etenim haùd eſt dubium quin requiratur corporũ aptitudo ad morbos quoſlibet ſuſcipiẽdos, alioquin ętas, vel alia cauſſa externa parũ valeret ad eorũ generationẽ. *Pleuritis, & peripneumonię*. Ferè ſemp. cõſueuit Hipp. hoſcè duos morbos ſimul cõiungere, tũ quia ſedes affectę ipſorũ ſunt proxime, tum quia ab

eadem

eadē penè cauſſa, & occaſione vterquè affectus generatur, licet nō ità facilè alter in alterum commutetur, quemadmodum ex Hipp. colligitur primo de morbis non longè à principio. Sed hoc in loco illud videtur aliquod dubium facere, quomodo hęc ętas ſit magis procliuis ad pleuritidē, ac petipneumoniam, quàm iuuenilis, quum in hac magis exuberet biliofus ſuccus, ex quo fiunt ij morbi plerumquè, vt etiam Auicennas docuit lib. 3. cap. de pleureſi: niſi dicamus hoc eſſe intelligendum de ætate conſiſtentiæ, & illius parte, quæ eſt proxima iuuentuti, & quæ naturam quodam modo retinet adhuc iuuuentutis: nam in iuuentute fit quidem copioſa bilis apta ad procreandos illos morbos, verùm ob facultatis expultricis robur, ea partim cōſumitur, partim expellitur, ità vt nō ſufficiat eorum affectuum generationi; contrà autem in conſiſtenti ętate, & primo ſenio partim retinetur bilis in iuuenture genita, partim generatur, Cumquè ob maiorem facultatis imbecillitatem haùd queat conſumi, & expelli fit, vt faciliùs ex ea gignantur pleuritides, & peripneumoniæ: præterquam quòd hæc etiam à ſanguine pituitoſo fiunt, qui proculdubio magis in ſenectute quauis, & conſiſtentia, quàm in iuuentute abundat. *Lethargi*. Hic quoque morbus, ſiue propriè accipiatur, ſiue communiter, prò qualibet ad ſomnum propenſione iure magis fit conſiſtente primaque ſenectute, quam in iuuentute; quoniam ſanguis pituitoſus, atque ipſa pituita, vndè ortum ducunt, copioſius fiunt in hac ætate: & hoc eſt quod dicebat Hippocr. in lib. de hominis ſtructura, cum cerebrum hominis repletum fuerit humoribus frigidis, lethargum fieri. *Phrenitides, febres ardentes*, cum hi duo morbi fiant à bilioſis ſuccis putreſcentibus in cerebro, atque in venis maioribus cordi proximis, videtur difficile captu, quomodo fiāt, in ætate frigidiore; Sed veritas eſt, ætatem de qua hic loquitur amplam eſſe, atq; extendi vſque ad ſexageſimum tertium, vnde cum illius principium ſit iuuentuti coniunctum, habet quoque illius qualitates, vt ob hoc partim in ipſa generetur bilis, partim ante genita, nec à calore naturali (iam debiliore) amplius gubernata, putredini exponatur, & pro ut in cerebro, vel propè cor putreſcit, ac inflammatur, ſic faciat phrenitidem, atq; febres ardentes; accedunt his curæ maximè huiuſcè ætatis proprię, à quibus conſentaneum eſt augeri calorem, & humorum turbationes fieri; vndè prò natura humoris peccantis, & prò corporum aptitudine varij, atque diuerſi fiunt morbi; neq; dubitandum eſt à curis etiam cor affici, quādo quidem à Græcis dicuntur *μελεδῶναι*, à noſtris curæ, quaſi cor, & membra edant. *Alui profluuia diuturna*; Cur alui fluxus, qui in hac ætate contingūt, diuturni euadant, tres adfert Galen. rationes, quas priuſquam explicem, ſcire oportet, ſenibus ſuaptè natura haùd multum, & frequenter accidere fluxus alui, cum ſeſe in viuendo prudentiùs gerant, habitumq́. corporis ſiccum habeāt neq; hoc dicit Hipp Sed ſi aliquando ab eo affectu capiantur, diuturnum in ipſis fieri quemadmodū etiam aliàs Hipp. dixit ægrotare minus ſenes iuuenibus; Sed qui ipſis contingunt morbi longi, comitari eos ad mortem, Rationes quas affert Gal. & benè ſunt in primis, quod quę fiunt in ipſis alui profluuia, vt plurimum occaſionem habent ex bile anteà genita, & retenta, cum autem ratione ætatis diſtributio alimenti ad partes alendas minor fiat, magna pars mittitur in inteſtina, quæ lubrica reddita, vna cum fœcibus mollioribus fouent, & conſer-

Mm 2 uant

Dubit.

Solutio.

uant fluxum, Accedunt,& huic cauſſę alię duę, nimirum imbecillitas caloris,& debilitas facultatis tetentricis, ob quas ex male coctis cibis, nec debito tempore in ſtomacho, & primis inteſtinis retentis fiunt crudi, & humidi ſucci, qui iugiter per inteſtina fluentes, ipſorum lubricitatem augent, ſiquè vtraquè facultas, ob caloris natiui paupertatem adhuc debilior efficiatur, poſt profluuia fiunt inteſtinorum læuitates, ſcilicet quia penè emortuus natiuus calor non ſolum haùd poteſt concoquere alimenta, ſed nec immutare; vndè ſequitur lienteria, quam etiam inter alios huiuſcè ætatis morbos recenſuit Hippocr. *Cholera & dyſenteriæ*. Quæ à Græcis vocatur χολέρα, à noſtris modò dicitur cholera, modo cæliacus morbus, & fit quando ſtimulata natura in ſtomacho, & prioribus inteſtinis, vel à bile, vel ab aliquo alio humore crudo,& ſalſo, ſuprà, & infrà noxios humores propellit: & certè ſi res ipſa æſtimetur, vbi hic morbus generatur in ſenibus, puto illam potiùs fieri à multitudine crudorum ſuccorum nimis ventriculum grauantium, quàm à bile, aut acriore aliquo ſucco, quod (vt dixi) & coctrix facultas, & retentrix ſint admodum imbecilles redditæ, ità vt nequeās ſuſtinere quod oneret,& ſtimulet: proptereà vndecumque ſeſe exonerare natura nitatur. *Hæmorrhoides*. Iure Galen. dicit profluuium ſanguinis ex hæmorrhoidibus eſſe proprium, & familiarem huiuſcè ætatis morbum, non ſolum quia experientia ipſa id veriſſimè docet, verumetiam, quia ob curas, & iuges eruditates generatur in ipſis ſenibus ſanguis melancholicus, & grauis, qui ſuo pondere in venas anni ad eum recipiendum deſtinatas, facilè labitur, qui ſi modum eccedat, ad hydropem, & mortem terminatur; ſin autem intrà modum ſeſe contineat, ab alijs morbis, vt lepra, epilepſia, alijſquè ſimilibus ſenes reddit immunes, vt 6. Epid. diſertiſſimè docuit Hippocr. Dubitant hic nonnulli, Cur Hippoc. Apolexiam huic ætati valdè familiarem omiſerit, & præterea quomodo poſuerit hic Hippocrat. hæmorrhoidas inter morbos ſimiles, cum in Coacis prænotionibus ſcriptum reliquerit à 42. anno vſque ad 63. non fieri hæmorrhoidas. Et circà primum dubium, puto dici poſſe, hic non meminiſſe apoplexiæ, quoniam hæc ætas ferè in omnibus producendis morbis eſt valdè ſimilis ſubſequenti, in qua cum frequenter contingant ij morbi, maluit in ea apoplexiā proponere, quàm in hac, in qua abſtinuit eos recenſere, qui non ità ſunt in ipſa frequentes; Et certè cum in nulla ætate delibetauerit omnes morbos enumerare, ſed tantum aliquos, atque eos principaliores, non eſt mirum ſi aliquos dimiſit. Ad id verò quod dubitatur de hemorrhoidibus, Dicendum eſt eas fieri, dupliciter intelligi poſſe, vel quod iam anteà innatæ magis exacerbentur, vel quod nouiter fiant: primo modo loquitur hic Hipp. Secundò autem modo loquitur in Coacis: nam in ea ætate, nec ſanguinis generationi, neque cacochymię datur occaſio, vt quæ numquam anteà affuerint hæmorrhoides, naſcantur. Vtilis eſt, &c.

Dub. 1. *Altera.* *Ad Primum.* *Ad ſecundam.*

31 *Senibus ſpirandi difficultates, diſtillationes cum tuſſe, urinę ſtillicidia, urinę difficultates, articulorum dolores, renum paſſiones, vertigines, apoplexię, mali habitus, pruritus totius corporis, vigilię, alui, oculorum, & narium humiditates, viſus obtuſus, glaucedines, auditus graues.*

IVRE hic finis datus eſt libro tertio, quia ſimul etiam de vltima ætate tractatur ab Hipp. quæ eſt ipſa ſenectus, Et quamuis vtatur voce πρεσβυτέροισι, quam iam diximus aptari natu maioribus hic tamen accipienda eſt prò γέρουσι, quos dicebat Plutarchus ſic eſſe appellatos, quia γηροβοῦσι, ideſt ſilicernia ſunt, Eſt igitur Hippoc. ſcopus in præſenti aphoriſmo docere, qui morbi fiant in extremo ſenio, & ſententia eſt eiuſdem naturæ, cuius & ſuperiores, neque commodam vllam diuiſionem patitur *Difficultas anhelitus*. Hic morbus primo recenſetur, qui vere eſt in ſenibus omnium aliorum frequentiſſimus, & ratio eſt, quoniam pectus habent, & pulmones infirmos, caput verò excrementitium, & pituitoſum, quo fit, vt materia copioſa deffluat, atque recipiatur faciliter, quę brōchijs pulmonum infarcta, impedit, quò minus, vt deceret, fuligines exeant, & ingrediatur aer, ſicquè difficultas anhelandi cum tuſſi exoriatur, quæ à Latinis ſuſpirium eſt appellata, & qua dum laboraret in extrema ætate Seneca dicere ſolebat ſeſe quotidie experiri, quid eſſet animam exhalare, *Urina ſtillicidia, & difficultates*. Et hæ ægritudines, & articulorum dolores, cum ſint effectus deſtillationum in extremo ſenio facilè generantur, quoniam, & veſicæ expultrix debilis eſt, quemadmodum & articulorum: vndè cum partes recipientes, ſint ſemper tam ad recipiendum, quam ad inuitandam totius corporis facultatem ex pultricem, vt eò mittat excrementa in uniuerſo corpore redundantia, iure ſequitur, vt ij morbi in ipſis gignantur: quòd autem dicit in Coacis Hippoc. in veſica lapidem non generari à 42. anno vſque ad ſexageſimum tertium, haùd contrarium eſt præſentis aphoriſmi ſententię, quandoquidem, cũ in extrema de qua hic loquitur Hippoc. hoc eſt poſt ſexageſimum tertium ætatis annum ſit facta, (vt dicebam) expultrix veſicę multo debilior, quam anteà, ac craſſi, & glutinoſi ſucci augeantur, facile contingit, vt hi in veſica retenti, ob diutinam moram euacuatis tenuioribus partibus, & aqueis cōſumptis, reliquum terreſtre tandem induretur, atque in lapidem conuertatur, quo fit etiam, vt tophi circà ipſos articulos geniti podagricos, alioſquè articulorum affectus incurabiles reddant, quemadmodum è cōuerſo in ſenectute illa cruda, cum nondum facultas expultrix ſit ità debilis reddita, & homines prudentiores, atque in viuendo accuratiores, minus excrementorum craſſorum gignant, & conſequenter hiſcè morbis infeſtantur minus, niſi tamen prius ſint geniti, ſcilicet ex aliquo lapillo renali in ipſam veſicam delapſo, ibiq; retento, & paullatim aucto, *Et renum*. Nephritidem quoque non generari intrà 42. & 63. dixit ibidem in Coacis Hippocr. & quamquam propriè nephritis dicatur de inflammatione renum, ut phrenitis pleuritis, heppatitis, de inflammationibus earum partium, attamen idem eti am de renali calculo intelligendum eſt, quandoquidem rarò fit ut in ea ętate fiant lapilli renum iam deferueſcente ipſorum calore, niſi tamen genitus ſit in antecedente ętate, aut niſi adſit natiua aliqua propenſio, euiuſmodi eſſe ſolere dixit

dixit Hippoc. 2. protrhet: & de qua etiam loquens 7.6. Epid. dicebat ſe numquàm uidiſſe nephriticũ quinquagenarium ſanatum. *Vertigines, apoplexiæ.* Quod ſpectat ad vertigines, cum hę fiant, (vt ſignificat Galen.) tàm per eſſentialem, cerebri affectum, ſcilicet, ibi genitis vaporibus ſpiritus animales inordinato motu cientibus, quàm per conſenſum, quando ſcilicet à ſtomaco, vel inteſtinis aut à liene ſucci craſſi, & vapores in cerebrum mittuntur, qui ſimiliter ſpiritus concitent, proculdubio in decrepitis contingunt, in quibus, & minera vaporum ſemper eſt parata, & calor debilis, qui ex ea vapores attollit, nec eos diſſoluit. Sed (vt rectè monet Galenus) ſi quis eſt morbus maximè omnium huic ætati familiaris, ac ferè propriùs proculdubio eſt apoplexia, cuius prodromus ferè ſemper eſt vertigo; Vndè quibus de cauſſis hæc fit, iiſdem ſed grauioribus ſolet fieri apoplexia, nempè quãdo craſſi ſucci nimium in cerebro exuberantes, vel in cor (vt dicebat Ariſtot. 1. probl.) vel in cerebri cauernas pręcipitati, eas opplent, ità vt nequeant indè ſpiritus, per vniuerſum corpus ſua illuſtratione propagari; Sed hoc in loco hæſitabit aliquis, quamobrem Epilepſia, quæ eſt quaſi germana vertiginis, & apoplexię, non ità frequenter, imò verò rariſſimè in hac eadem ætate contingat, vt ob hoc etiam Hipp. illius non meminerit, neque in hac, neque in antecedente ætate? Ad quod reſpondendum eſt, quod aliàs docuimus ex ipſomet Hippocrate, verè poſt 25. annum rariſſimè fieri Epilepſiam, niſi ab erroribus in venere, & potu, necnõ in alijs: factam verò, atque ad id tẽpus perueniẽtem curari; ratio autem eſt, quia motus epileptici fiunt, ob validum facultatis cerebri nixum in depellendis ſuccis, & flatibus à ventriculis ipſius, quæ quidem vis poſt vigeſimum quintũ annum incipit deminui, ità vt nequeat impetum illum comprimere, quo fit, vt potiùs fiãt apoplectici, quos etiam à dutiſſima tuſſi cerebrum ipſum male concutiente fieri prodidit Hipp. 6. Epid. ſect. 7.

Dubitatio. *Reſpõſio.*

Habitus corporis malus κaχεξίαν Grecę, quem affectum inter tabis genera recenſuit Celſus lib. 4. cum autem hic fiat ob vitiatam iocinoris uim ſanguificatricem à caloris natiui paupertate, non eſt mirum ſi in decrepitis, in quibus calor valdè languet, conſequenter mala ſanguificatio fiat, quam deindè ſequitur malus corporis habitus, Accedunt vigilię hiſcè, & pruritus, ob ſalſos, & mordaces vapores, atque ſuccos, in decrepitis ex putredine pituitę ortos, à quibus cum inſigniter lædatur natiuus calor, iure prędictę affectiones ſubſequuntur, ſcilicet omni coctione uitiata, & crudidatibus nimis factis, de quibus loquens Auicennas dicere ſolebat eas eſſe matres omnium ægritudinum; ad quæ omnia præſtanda (vt inquit Galenus) non parum faciunt curæ, & cogitationes iuges, quibus hæc ętas oppreſſa valdè exiccata omnia uiſcera habet. *Alui, oculorum, & narium humiditates.* Vſu quidem quotidiano experimur nobis ipſis ſenioribus aſſiduo, & oculos, atque nares ploratu laborare, ob immenſam in cerebro exuberantem humiditatem, quemadmodum etiam ferè ſemper labia, & ora ſputo madent, Etſi enim ſuaptè natura ętas decrepita ſit potius frigida, atque ſicca, attamen ob iuges cruditates, & ob ſuperflua excrementa, dicuntur ſenes humidi; Sed quomodo ipſius alui fiant humidę, non ità ratio patet, neque vſus correſpondet cum Hippoc. alias 2. aph. 20. dixerit, *quibus in iuuenta aluus eſt humida, ijs ſeneſcentibus fieri ſiccam*; & certè hoc pleriſq. ſenibus contingit, vt habeant aluum humidam non

Digitized by Google

non ratione ætatis, ſed quia humiditates à cerebro in ſtomachum, atque inteſtina præcipitatæ, ea lubrica reddant. *Viſus obtuſus*; Dicebat Ariſtoteles ſecundo de anima, ſi ſenex haberet oculos, quales habent iuuenes, eum eſſe æquè viſurum, quod quoque de auribus intelligendum eſt: cum enim inſtrumenta horum ſenſuum in multa ætate valdè exiccentur, atque rectæ operationes animæ conſiſtant in bona inſtrumentorum temperie, ſanè rationi conſentaneum eſt id, quod dicit Hippocr. nimirùm in decrepita ætate, & hebetudines viſus, & glaucedines oculorum, & auditus grauitates fieri; Atque ij ſunt, quos Plautus ſolet vocare Acheruntícos ſenes, quaſi habeant, (vt dici ſolet) alterum pedem in cymba Charontis: Eſt vtilis aphoriſmus, &c.

†††

FINIS TERTII LIBRI.

HIERO-

Digitized by Google

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS, PRÆLECTIONES PATAVINÆ

IN QVARTVM LIBRVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

POSTHABITA omni præfatione, Quarti Aphoriſmorum interpretationem aggrediar, in eoq; explicando, eundem prorſus ordinem ſeruabo, quem etiam in cæteris obſeruaui. Et primò quis ſit huius ad antecedentem ordo, & connexio afferam in mediũ, poſt quæ in eo tractentur aperiam, poſtremo primum aphoriſmum more noſtro explanare incipiam. Quod enim pertinet ad Connexionem aliàs dixi ocioſum, & inutile opus eſſe nimis anxie quærere huiuſmodi Connexiones, quas uſque adeo contempſit Galenus, vt rariſſimè illarum meminerit. Veruntamen, ſi quicquam hac de re poteſt probabile afferri, illud dicerem tractioni de temporibus, anni, atque ætatibus in tertio libro habitæ, ſubiunxiſſe tractationem euacuationum tum per medicamenta tum per ſanguinis detractionem atque tam ſpontaneam, & à facultate corpus gubernante, quam ab arte factam, quoniam cum ſibi de hac maxima medicinæ parte eſſet agendum, opus fuerunt & temporum, & ætatum cognitionem habere, à quibus euacuandi, & medendi occaſiones, ac iudicationes naciſcimur, vt de nat. hum. eſt ab Hippocrate demonſtratum. Adeò vt principalis tractatio huiuſcè quarti lib. ſit de euacuatione qualibet, nempè naturæ, & artis, atque cuiuſlibet partis, ſiue ſuperioris, ſiue inferioris. Et quia euacuatio tam ſeruit prædicendi facultati, quàm exercendæ ipſi medendi arti, propterea in hoc quoquè libro multa ſunt congeſta ad vtramque medicinæ partem ſpectantia. Illam verò, vt ad primum aphoriſmum deueniam, puto

Ordo doctrinæ.

Connexio.

Scopus.

primum locum Hippocratem tradidiſſe purgationi prægnantium, quoniã nulla eſt æquè difficilis, ac tanti momenti atque hæc eſt, quòd totam ſpeciem humanam, non tantum peculiarem reſpiciat.

1 *Utero gerentes, Sunt medicandæ, ſi materia turget quarto menſe, & vſque ad ſeptimum; ſed has minus. Iuniora autem, & ſeniora vereri oportet.*

EST hæc ſententia præceptum pure practicum Corn Celſus videtur hunc Aphoriſmum interpretatus cum dixit lib. 2. cap. 10. firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida, mulier valens tuto curatur. Et mulieri prægnanti poſt curationem quoque viribus opus eſt, non tantum ad ſe ſed etiam ad partum ſuſtinendũ, ſententia pro faciliori intelligentia diuidi poteſt in tres partes, Quarũ prior eſt. Prægnantes, vbi purgare oportet turgente materia id faciendum eſſe quarto quinto, & ſexto menſe. Circa quod tot ſunt lites excitatæ ab expoſitoribus, vt fere nondum ſit iis vllus finis inuentus, quæ quoniam inutiles ſunt, ac lectorum ingenia à rebus grauioribus retardant, à nobis dimittatur. Quæ enim ſint κύουσαι, ſeu prægnantes à nemine ignoratur, quæ vterum ſua ſponte ſine ſemper ægrotantes, vt dixit Ariſt. & probauit Vitruuius dum ſcripſi: eas numquam à venditoribus, ſanas præſtari, an vero etiam ipſæ ſanitate vera fruantur, haud oportet diſputare, quod apud Hippocratem diffinitum, & hoc in loco ſuppoſitum inueniatur etiam prægnantes, quantum ſit ex ratione vteri, niſi noui morbi accedant, ſanas alioquin degere, immo cum dixerit Hippoc. lib. de morbis mulierum, has, niſi concipiant, haud poſſe longæuitate frui; ſimul ſignificare voluit prægnationem eſſe mulieri ſalutarem, ac ob id eſſe non poſſe morbum, quamuis ſit ex ipſa, quæ eſt res præter naturalis. Vox φαρμακεύειν, vſitatiſſima Hippocrati, vt optime admonuit Gal. & in hoc aphor. explicat: & alibi ſæpe nil aliud ſignificat quam per medicamenta purgare, ſiue id fiat per ſuperiora ſiue per inferiora. Sed illud non eſt ignorandum tempore Hipp. purgantia medicamenta fuiſſe grauia, vt Elaterium, Scammonium, Helleborum, Colocynthis, Granum Gnidium, & ſimilia. Noſtris autem temporibus multo mitiora fuiſſe reperta. Rhabarbarum, Manna, Sena, Tamarindi, Myrobalani, Agaricus verò & ſi à Galeno, & Dioſcoride recenſeatur, inter purgantia, haud ita in frequenti vſu erat, vt noſtris temporibus. Præterea purgatio Veterum habebat alias conditiones, ſcilicet quod non ſemper antecedebant tot præparationes, quemadmodum hiſce temporibus præmittere ſolemus, Etenim Galen. lib. 2. de fracturis tex. 27. reddens rationem, cur Hipp. daret Helleborum abſque præparatione inquit fuiſſe, quoniam tunc corpora ob maiorem vitæ temperantiam erant parata, Adhæc cum nondum ars pharmacopularum vſque adeò creuiſſet, & exculta eſſet, quemadmodum poſteris temporibus, pharmaca quæ propinabãt erant ſimpliciora, neque ipſa parata, & compoſita ſicuti nunc. Vnde his omnibus de cauſſis purgationes veterum erant periculoſiores, vt iure Hippocrates dixerit eſſe moleſtas ſub cane, & ante canem, atque vitandas eſſe primis, & poſtremis prægnationis menſibus. Sed tum hoc in loco nonnulla non ſine conſidera-

Diuiſio.

Purgãtia temp. Hippocr. qualia.

Not.

tione

tione prætereunda. Primum eſt quomodo intelligendum ſit illud à quarto ad *Dub.*
ſeptimum, Cur addiderit ſi materia turgeat, Et quod pertinet ad primum eſt
non leuis difficultas, quoniam Galenus in com: hiſtoriæ Epid. 13. quæ eſt Mu-
lieris prægnantis in tertio menſe à diro morbo ſeruatæ, vna cum quarto menſe
enumerat quoque tertium, tamquam in hoc etiam grauidæ difficilius, quàm
in prioribus menſibus ruinas patiantur magis, & ipſæ, & fœtus ſeruentur; Pro
reſponſione dicerem, additam eſſe vocem τριμηνιαῖα, niſi eam repetitam habere- *Reſp.*
mus, aliqui dicunt: vere tertio menſe rarius abortiri, ſed ſatius puto dicere, pro tri
meſtri fętu intelligendum eſſe finem ipſius tertij menſis, qui eiuſdem naturæ eſt
cum quarti initio, ſicuti de alijs ſimilib. dicere ſolemus, quod verò dixerit ad ſe-
ptimum vſque, aliqui putãt complecti ipſum, aliqui excludi, vt Conciliator, ego
puto includi, quia tunc etiam ſi fętus excludatur vi purgationis eſt vitalis, & pro-
pterea minus ipſi & matri imminet periculi cauſa autem periculi eiuſq. menſis
appoſitè ſatis à Galeno proponitur exemplo fructuum arborum, qui prioribus
& extremis diebus facilius decidunt quàm medijs. Ad aliud dicendum eſt in-
terpretem antiquũ loco *(ſi materia turget)* tranſtuliſſe *(ſi conuenit)* quaſi non teme
re, neq; ſemper, ſed poſtulante aliqua neceſſitate illud ſit agendũ; Cõſtat autem
huiuſmodi neceſſitas in ſex reb. In materię turgentia, In pręfocatiua. Vbi cõtine-
tur, circa membrum aliquod principale vel neceſſariũ vitæ. Vbi materia per ſe ſit
parata, ſed facultas expultrix prægnantis debilis, Vbi materia eſt praua, & vene- *Dub.*
noſa, Sed ſi ita eſt, cur potius Hippoc. dicere uoluit ſi materia turget: Reſpon- *Reſp.*
deo, pro turgentia materiæ non modo motum, & efferueſcentiam, vt vox vide-
tur propriè ſignificare, verumetiam quãlibet vrgentiam complexus eſt. Verum *Cur purga-*
cur purgatio ſit vſque adeo periculoſa in omnib. prægnantibus multiplex eſt ra- *tio pericu-*
tio, primum quia omnia medicamenta purgantia amara, ingrata, atque inſua- *loſa in præ-*
uia, & venenoſa pleraquè ſunt, vt eſt, apud Ariſt. 1. ſect. probl. cuius generis res, *gnantib.*
& abhominationem, & perturbationem in cunctis pariũt pręcipuè verò in præ-
gnantibus, imò Hipp. 1. lib. de morbis etiam cibos amaros, & ingratos abortum
facere tradit. Secunda ratio eſt, quia dum operantur, magnam agitationem ma-
gnamq. concuſſionem faciunt, & ingentes uomitus aliquando, quibus fœtus
læduntur. Tertia eſt quia dolores, & cruciatus interdum magnos concitant, imò
etiam febres, quæ grauidis accidunt, quantum adferant detrimenti omnes ſciũt,
Verum dicet aliquis in primis, & poſtremis menſibus, ſi mulier acuto morbo
tentetur quid agendum eſt; nam ex vna parte ſi dimittantur ſine medicatione,
periclitantur de morte, quia vt dicebat Hipp. 5. aph. 30. grauidam acuto morbo *Dub.*
tentari, lethale eſt, tum quia dicebat Galen. in com. morbus acutus habet febres
cõtinuas iunctas, quæ pręter alia mala cibationem opportunam grauidarum im-
pediunt, tum quia ſi morbus ſit acutus ſine febre, vt Conuulſio, Epilepſia, Apo-
plexia; vehementia, & contentione magnoperè lædit. Ex altera verò Hipp. hic
non vult eſſe purgandas. Et licet 1. Epid. ſect. 3. mulier quæ in littore decumbe-
bat tertio menſe pręgnans cum vomitu ingenti bilioſo ſit iudicata, id tamen tã-
quam exemplum rarum, ut ait Gal. ab Hipp. propoſitum fuit, & 5. Epid. Vxor
Antimachi ſecundo menſe pręgnans ſumpto valido catapotio purgante eadem
die fuit extincta. Ad hanc dubitationem. Quicquid dicat Auerr. 7. Collec. c. 4. de *Reſp.*

Reſp. modis euacuandi quem videre oportet, puto reſpondendum eſſe, & erit etiã declaratio. Secundę, atq; tertię partis aphoriſmi, ſ. nullas prægnantes in leuib. morbis vnquam eſſe, aut lenientib. aut electiue ducentibus tractandas. Cęterum in *Prægnantes quando purgãdę.* morbis acutis, & grauib. in quib. periclitantur, & mater, & fœtus, ſi ægrotantes ſint in quarto, quinto, & ſexto, & ſeptimo purgare licet quouis medicamẽto, verum hæ omnes mitiùs tractandę ſunt, quam ſi non eſſent prægnãtes, ſiquidem prægnationis indicatio in moderando medicamẽto, haud quaquam eſt exigua, Cęterum iuniores, & ſeniores turgẽte materia non niſi extrema neceſſitate ſunt purgandæ, atq; tunc mitiſſimę: Neque.n. Hipp. inquit eas prorſus poſcente neceſſitate, eſſe à qualibet purgatione arcendas, ſed ευλάβεισθαι χρῆ, i. quantũ fieri poteſt cautè declinare, & vereri, Etenim Hipp. 5. Epid. in caſu commemorato vxoris Antimachi, non damnauit medicamentum purgans, ſed quod eſſet datum potentius quam par erat, & quod ante non bibiſſet aquam, nec vomuiſſet, quare manna Tamarindis, Melle roſ. ſol. Myrabolanis poſtulante vſu licebit vti; Nã de agarico, & Rhabarbaro ipſe quoq; ſum anceps, quod & hæc ſint ingrata, amara, & propterea non parum perturbantia, licet Melues Caſſiam, & Rhabarbarum ponat inter electiuè ducentia benigna, & prægnantib. cõuenientia. *Aph. vtilitas.* Porrò vtilitas aphoriſmi in actu practico, quæ ſit, à nemine non perſpicitur, quandoquidem docet rem omnium grauiſſimam, & difficillimam, nempè modum ſeſe gerendi in curandis ægrotantib. grauidis circà pharmaciam, nam de chyrurgia aliàs docebit, quib. habitis non eſt etiam difficile cognoſcere quæ debeat eſſe ratio diætandi, & vtendi omnib. ſex rebus non naturalib. vocatis, in quibus inſtituendis debet maximè prudens eſſe medicus, vt omnia caueantur, quæ inſtar medicamentorum purgantium commouere, & conturbare corpora queunt. Nec obſtant huic reſſolutioni argumẽta Auerrois loco citato adducta; ſcilicet quod motu faciant prauos humores ad ipſum cum impetu confluere, quòd complura prouocent vrinam, & conſequenter menſtrua, non valent inquam, quoniam cura prægnantium planè coacta eſt non regularis, vndè cum periculum maximum immineat, ſatius eſt aliquid etiam cum aliquo periculo tẽtare, quam & fętum, & matrẽ certo exitio permittere, Nec ſimiliter valet, quod excitetur à pharmacis vomitus, quãdoquidem inter euacuationes omnes forſan, is minus affert detrimenti tũ quia eſt motus cõtrarius abortui, tũ q̃a vſu, atq; experientia quotidie experimur pleraſq̃. mulieres p̃gnantes abſq̃. aborſu vomiturire, & vomere.

---

2 *In medicationibus talia educere è corpore, qualia & ſpontè prodeuntia vtilia, quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet.*

Connexio. CONTINVATIO quę ducet in hoc aphoriſmo cũ ſuperiore, eſt quod ſupra de purgatione grauidarum egit, nunc de purgatione in vniuerſum loquitur, cuius ſententiam quandam, ſeu documentum proponit, quod non minus ad prognoſim quàm ad curationem pertinet, atque in duas partes ſecatur in vnam, *In purgationibus talia ducere oportet, qualia ſi ſpontè fluant, vtilia ſunt*: *Diuiſio.* Alteram, *Quæ verò contrario modo eunt, ſiſtere oportet*. Circà igitur primam Gal. qui fuit ſatis in hoc commentario profuſus dicit Hippoc. in aph. illo *ſi talia euacuentur, &c.* Locutum eſſe de omni genere euacuationis, in hoc autem ſolum verba

faccro,

facere, de euacuatione per pharmaca purgantia ; vt propterea dixerit ſua lingua ἐν φαρμακείῃσι, ſic. n. ſemper vocat purgationem per pharmaca, quã κάθαρσιν vocãt communiter; Vndè quod dicit Hipp. eſt, vbi medicus purgare vult corpora, ſeu euacuare pharmacis debere eos humores ducere, quę αὐτόματα exeũt, i. ſpõtè euacuãtur. Iam verò αὐτόματα dicũtur exire, vt optimè docet Gal. quæcũque ſine vlla medici opera excernũtur: Queq́. exeunt vel facultate uniuerſum corpus gubernãte ipſa expurgãte, vel ob aliquã inteſtinam ſtimulationem, vel qđ à facultate retẽtrice impedita aut lęſa nõ cõtineantur: Hęc autem omnia ſemper exeũt, eo qđ praua ſunt, atq; ipſi naturę onerofa, & moleſta; vndè qđ vult dicere Hipp. eſt, debere medicũ ea tãtum educẽda pharmacis ſibi proponere, quę noxia ſunt, & naturę ipſi incõuenientia, id quod ut fiat rectè opus eſt, ut quæ duci debeãt, in primis cognoſcatur, ſcilicet an bilis, an pituita, &c. deindè quibus ſint ducẽda, quomodo, quãdo, & demum per quę loca. Nam euacuatio omnis aut fit per totum; cuiuſmodi eſt ſudor, exercitationes, frictiones, vt balnea naturalia, atq; ipſa inedia; aut partes, quę ducunt ore per uomitũ, uel ſputũ, uel ſcreatum per tuſſim, quæ à narib. per ſternutationem, urinam, aluum, aut per uenas, qualis eſt omnis euacuatio ſanguinis ſiue arte facta, ſiue naturalis, ut per hæmorrhoidas, p uterũ, per nares; Verũ, ſi quod dicit Hipp. propriè accipi debeat, ſolummodo eius ſententia eſt intelligẽda de purgatione per aluum aut uomitum, quippè quib. euacuari ſpecialiter, & æqualiter ſolẽt humores quilibet peccãtes, quos maximè debet is medicus ſpectare, qui purgare medicamentro prudenter & cum fructu eſt uſurus. Cęterũ modi quib. peccantes humores cognoſcũtur, ad hoc ut pellantur, cõplures ſunt, ut docet Galen in com. vnus eſt per colores tã in toto, quã in unaquaq; corporis parte: ſic. n. ex ſolo colore gloriabatur Gal. ſeſe malè habentis iocinoris ſtatum intellexiſſe, & in 4. de ru. Valet 4. dominantes in toto corpore crudos ſuccos ipſo cutis colore cognoſci dicebat. Secũdus modus eſt p ipſos affectus, atq; ſymptomata, adhęc tẽpus anni, locus, ratio uictus, animi mores, aliaquè ſimilia pro cognoſcẽdis peccantib. humorib. non parum adiumẽti afferunt, quorũ ſingulorum accõmodatiſſima exẽpla proponuntur à Gal. in com: ubi etiã mõſtrat id qđ dicit Hipp. 5. ſi purgẽtur qualia oportet, conferre ægrotantibus, ſ. eſſe purgãdos exuberãtes humores, atq; ipſum ægrotantẽ qualitate moleſtãtes; ſed quia rerum ſimilitudine non modo uulgares uerũmetiam periti artifices ſæpenumero decipiũtur, ad tollẽdam huiuſmodi deceptionẽ addidiſſe etiam ſcribit εὐφορίαν, quæ non modo in purgationibus uerũmetiam in cunctis morbis magnam uim ad ſalutem habet, ut Hippocr. docuit 2. lib. prognoſt. Cæterum quæ ſint euacuationes illæ ſpontaneæ, quæ cum fiunt, conferunt, & leuiter feruntur, quasq́. medicus imitari debet non eſt difficile reperire tum in Epid. lib. tum etiam in aphoriſmis, ut ſunt illi commemorati à Galeno in com. Verum ne fallamini ſciendum eſt huiuſmodi operationes ſpontaneas, ſiue naturales multas habere differentias; aliæ enim ſunt uerè naturales nihilquè prętcrnaturam coniunctum habentes, ut eſt coctio, & nutritio, Aliæ ſunt puræ ſymptomaticæ, & à natura ui coacta proficiſcẽtes, Alię uerò ſunt inter has medię nẽpe quę fiunt à natura quidem ſtimulata, ſed debito ordine, temporo & abſquè læſione, cuiuſmodi eſt euacuatio omnis verè critica, hoc eſt materię concoctę, & de hac

Senſus Aphor.

Humores peccantes quomodo cognoſcãtur.

Not.

ſpon-

Digitized by Google

ſpontanea, atq; naturali euacuatione intelligendus eſt præſens aphoriſmus. Cõcluſio itaque prioris partis hęc ſummarim eſt; medicum debere vbi purgat, ſemper duos ſcopos habere, vnum vt euacuet qualia ſponte à natura rectè operante euacuantur, hoc eſt, ut humores ſolum qualitate peccantes debitis medicamentis loco, & tempore euacuet: Alterum vt vbi euacuat numquam noceat, ſed ſemper iuuet, atque euacuatio ab ægrotante leuiter feratur. Sequitur ſecunda pars ſi contrario modo eant, hoc eſt ſi non prodeant qualia debent, nec cum vtilitate eſſe protinus cohibenda. Circa quam partem adnotandum illud in primis eſt, quę fluunt ſponte naturę, vt ſiſti debeant à medico opus habere tribus condicionibus ſecundum Hippocratem. vna, vt non exeant qualia deberent, nempè non peccantes humores, altera vt licet exeant peccantes, vt non ſint vtiles, tertia ut non ferantur leuiter ab ægrotantibus. Sic n. dicuntur exeuntia ſpontanea cõtrario modo prodire. Notat concivis meus, & bene uocem: *Quieſcere* quę eſt gręcè *παύειν* duo ſignificare poſſe, vel quod humores fluentes eum in modum cohiberi debeant, vel quod ipſe medicus vbi ſimilia ſponte fluunt, deſiſtere ab euacuatione debeat, & quamquam vtraque ſignificatio accipi queat, magis tamẽ mihi placet, poſterior, eo quod medicus vbi imitando naturam vult purgare, certè ſi vel tres, vel vna ex antedictis conditionibus adſit, omnino à purgando deſiſtere debet; non autem è conuerſo, vbi quę ſponte euacuantur non conferunt, neque ab ægrotante feruntur, ſtatim comprimenda ſunt. Ex quo loco ſuboritur quæſtio an euacuatio ſymptomatica ſit cohibenda? ſiquidem Hippocr. hoc videtur pręcipere, atque etiam Gal. adſentiri: Ex altera verò parte uidetur abſurdum, vt vbi putres, & praui humores effluunt intus coerceantur ſiquidem multo conducibilius eſt, vt huiuſmodi humores quouis modo exeant corpore, quam ut in ipſo retineantur, cum etiam uideamus huiuſmodi fluxus à natura minimè continuatos ingentem perniciem adducere. Pro reſolutione dicendum eſt duplicem eſſe motum, ſymptomaticum alterum in quo plus boni euacuatur, alterum verò in quo plus mali, primus quidem comprimendus eſt. Secundus uerò minimè, pręſertim quando illud quod euacuatur eſt pernicioſum, & venenatum. Vnde ſequitur ut quandoque medicus cogatur motum ſymptomaticum naturę adiuuare, ſcilicet in materia peſtifera, quandoque verò dimittere naturæ cum, ſcilicet plus mali ducitur, quàm boni. Interdum verò cohibere quando, ſcilicet plus boni euacuatur quàm mali, Atq; hinc patet quã magna ſit in actu practico præſentis aphoriſmi vtilitas, quoniã cũ potiſſima pars ipſius practicæ medicinę poſita ſit in rite peragẽda qualibet euacuatione, & præſertim ea quę fit per aluũ, hęc ſententia uerã rationẽ, & modũ proponit, purgationẽ peragendi. Neq; etiã inutilis eſt prędictionib. rectè faciendis, quandoquidem ex rectè uel minus ſuccedẽte euacuatione põt medicus pręcognoſcere quid boni, quidue mali ſit euenturum.

Scop⁹ medici in purgando. — *Not.* — *Dub.* — *Reſp.* — *Not. de motu ſymptomatico.* — *Aph. vtilitas.*

3 *Si qualia oportet purgari, purgetur, confert, & leuiter ferũt. Contraria verò grauiter.*

HÆC ſententia ſępenumero ab Hippocrate propoſita inuenitur, maximè autẽ 1. aph. 2. & 23. 6. Epid. ſec. 4. & lib. de Veratri vſu, quo fit, vt plerique Hipp. interpretes hoc in loco ipſius expoſitionẽ prætermiſſerint, cõtenti attuliſſe eã in primo libro, alij verò penitus ipſum detraxerunt tamquam inutiliter additũ,

cum autem ipſe illius explicationem nuſpiam tradiderim, operę precium me facturum exiſtimo, ſi eam hoc in loco afferam. Itaque ſupponens ab Hippocrate fuiſſe hunc aphoriſmum repetitum primo uidendum eſt, quę rationes ipſum ad hoc agendum impulerint, vbi etiam patebit quę ſit cum ſuperiori ipſius cōnexio. Vna itaque ratio fuit, quoniam ſi quid eſt in medicina exercenda, quod medici prudentia, uigilantia, & memoria egeat planè eſt purgatio quęcumque ſit, ſiue per ſudorem, ſiue per utinas, ſiue per palatum, ſiue per aluum, huius autem purgationis tota propè uis in præſenti ſententia eſt, quā precipitur, purganda eſſe qualia oportet, quod conferant, & leuiter ferant ægrotantes. Altera ratio fuit, quia cum in primo huius lib. aph. tractauerit de purgatione pręgnantiū, & in ſecundo de purgatione in uniuerſum, accommodatum ualde erat, ut hac concluſione totum ſermonem clauderet, tamquam dicere uoluerit, cuncta prędicta idcirco uera eſſe, quoniam ſi purgentur, qualia oportet, conferunt, & leuiter ferunt tam pręgnantes, quàm omnes ægrotantes, quod poſtmodum ut prudenter fieri debeat, in ſequentibus aphoriſmis docebitur. Habet aphoriſmus & hic duas partes, Prima eſt, *Si qualia purgentur, &c.* Pro cuius explanatione primo ſciendum eſt, illud quod etiam retro dixi, talia & qualia deſignare quidem propriè peccantium humorum qualitatem, ſed hoc in loco etiam quantitatem ſignificant, nec ſolum aliorum humorum, verumetiam ipſius ſanguinis, æque enim menſura requiritur, & prudentia in euacuando ſanguine, atque etiam in alijs humoribus purgandis, vnde vox καθαίρεσθαι tam etſi propriè ſignificet purgare, vt pleriſque in locis docuit Galen. attamen in præſenti ſignificat id quod ſignificat κινεῖν, ideſt mouere, quę vox tam euacuationem per ſanguinis miſſionem, quàm per pharmaca purgantia ſignificat, vtraque enim ſi fiat qualiter, & quantum debeat, dicit Hipp. confert, & leuiter ferunt: Sed hoc loco duo occurrunt quæſitu digna vnum eſt, cur cum ad rectam medicinæ operationem requiratur, non ſolum vt agatur quale, & quantum eſt conueniens, verumetiā quando, ubi, & quomodo oportet, Hippoc. horum poſtremorum trium non meminit, ſed tantum priorum duorum. Alterum eſt, cur addidit verbo συμφέρει, ideſt confert, & alia duo, ſcilicet εὐφόρως φέρουσι, ideſt leuiter, ſeu faciliter ferunt: nam prior vox ſola id totum ſignificat, quod cętera ſimul. Et Hipp. 6. Epid. ſect. 4. vbi hanc eandem habet, non addit vocem, & leuiter ferunt, vt hic. Ad primum dici poteſt: Hippocratem breuitatis amantiſſimum id tantummodo propoſuiſſe, quod reliquis præſtantius, & magis neceſſarium eſt, reliquas verò conditiones ſilentio pertranſiuiſſe, vel quod minus neceſſariæ ſunt, vel quod aliquo pacto ſub ijs complectuntur, Nam qualia purgare, complectitur tempus, ſi quidem ſignificat, vt nil purgetur, niſi quando iam humores ſunt cocti, atque præparati, ſimiliter quantitas comprehendit locum, & modum euacuādi, quod nec quilibet, nec quilibet locus permittunt euacuari quantum debet: ſed vtraque conuenientia requiruntur, quemadmodum ipſam naturam vbi conuenienter euacuat, id ſemper facere conuenientibus locis, & modis, id quod uoluit docere, quādo dixit, quo natura vergit per loca conuenientia, eo ducere oportet. Ad aliud dicendum eſt, non incaſſum, neque inutiliter Hippocratem ea verba addidiſſe, quandoquidem medicus non tantum ſpectare debet vtilitatem operationis circa ægro-

Margin notes: *Aph. hic cur toties ab Hippocra. repet:* — *Connexio.* — *Diuiſio.* — *Not:*

ca ægrotos, verumetiam ſecuritatem, atque iucunditatem, eſt autem poſita iucunditas in facilitate, & tolerantia: quia id à natura comparatum eſt, vt diſpliceant quæ cum difficultate aguntur, placeant verò quæ cum facilitate, Atq; hæc de priore parte. Secunda verò eſt. *Contraria autem difficiliter &c.* circa quã duo admiratione digna videntur, vnum eſt, quia hæc pars non videtur neceſſaria, cũ *Not.* per regulam contrariorum, ex vnius notione alterius ſemper habeatur cognitio. Alterum eſt cur Hipp. non dixit etiam quæ οὐ συμφέρει, vt poſtulabat ſermo antecedens, ſed ſolum dixit δυσχερέως, quod correſpondet dumtaxat poſtremis uocibus partis antecedentis. Circà primum Hippocratis fere perpetuus mos eſt, vt, non contentus vnum ponere contrarium aliud ſaltem breuibus ſubinſinuet, eo, quod materia de qua tractat cum contingens ſit atque minimè neceſſaria fieri poteſt vt unum contrarium uerum ſit, aliud verò nequaquam. Vndè opus fuit, quando vtraque contraria vera ſint, & in quibus tunc animaduertere. Vel dicere poſſumus huiuſmodi conſuetudinem in multis retinuiſſe Hippocratem, vt magis confirmaret primas ſententias, ſi quidem regula eſt contrariorum, tunc vnum eſſe verius, quando aliud uerè contrario modo ſeſe habet. Ad aliud dicendum eſt, Hippocratem ſolum particulam δυσχερῶς appoſuiſſe, cum debuiſſet, dicere οὐ συμφέρει, καὶ δυσφορῶς φέρουσι, ideſt non conferunt, & difficiliter ferunt, quoniam uerè, vt eiuſmodi vox δυσχερῶς eſt differens ab alijs, ſic ſignificat non modo detrimentum, verumetiam diſplicentiam, ſeu moleſtiam, adeo ut pertinde ſit dicere δυσχερῶς φέρουσι, atque cum moleſtia, & damno. Vel poſſumus dicere, quod eam uocem tantum uſurpauit, quoniam ubi non purgantur qualia oportet ſemper quidem ſunt moleſta, at non ſemper nocent, cum in euacuationibus ſymptomaticis interdum ſequatur utilitas, ſemper autem moleſtia, Itaque vult dicere Hippoc. Quæ contrario modo ſe habent, hoc eſt, ubi qualia oportet non purgantur, difficiliter perpetuo ferri, licet non perpetuo noceant, quod vero euacuationes ſymptomaticæ non ſemper noceant, aliquæ hiſtoriæ Epidemicæ poſſunt teſtari, in quibus ægri ſub ſymptomaticis euacuationibus tandem ſeruati ſunt, ut de Metone conſtat relato ab Hipp. in 1. Epid. 3. Maximus eſt uſus, *Vſus aph.* & maxima utilitas eſt præſentis aphoriſmi in medicina facienda, atque etiam in prognoſticis rectè faciendis, quemadmodum etiam, & antecedentium, ut per ſe clarum eſt.

---

4 *Medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme verò inferiores.*

CVM ad purgationem rectè faciendã ſicut, & ad omnes aliàs actiones rectè obeundas requirantur quinque quid quantum, quando, ubi, & quib. *Connexio.* agendum ſit; ſupra, ſcilicet in antecedentibus duobus, docuit quid, quantum, & quale purgandum ſit, nunc uero docet, quando & ubi, dicens æſtate ſuperiora *Diuiſio.* magis, hyeme uerò inferiora eſſe purganda, adeò ut ſit præceptũ & in duas partes diuidatur, circà quatum priorem adnotandum eſt illud, quod alias etiam docui, Hippocr. qui primus elementorum efficaciam, & nomina excogitauit calidoquè, & frigido uim omnium rerum efficiendarum tribuit, omnia pene ſecun-

dum

dum huiuſmodi dichotomiam, ſiue diuiſionem diſtribuiſſe, vt etiam plerumq́. feciſſe Theophraſtus inuenitur, id quod maximè in ipſo tempore inuenitur, cũ ſic diuiſerit annum menſem, atque diem: Et hæc fuit etiam ratio cur nunc loquens de purgationibus agendis ſecundum anni tempora meminit ſolũ Æſtatis, ac Hyemis alia autem tempora omiſſit, id quod ſimiliter fecit lib. de ſalubri diæta vbi de expurgatione facienda ſtomachi, & inteſtinorum loquens vult, vt ſex hibernis menſibus vomatur æſtate autem clyſmatibus agatur, Cęterum cur Æſtate hoc in loco vomitu faciendas euacuationes præcipiat habetur in lib. 1. de nat; humana vbi cum ſcribat æſtate bilem exuberare in toto corpore, atq; ea ſuaptè natura ob tenuitatem, caliditatem, & mobilitatem ſurſum feratur manifeſtum eſt, vbi corpus vniuerſum purgari debet, ſi naturam imitari & ſequi debemus, qualiaquè oportet euacuare, non alia via quam per vomitum, ſeu per ſuperiora eſſe purgandum, Sed Hipp: loco ſupra citato de ſalubri diæta videtur contrarium dicere atque etiam Corn; Celſus ab eo loco mutuatus dum 1. lib. cap. 3. dixit vomitus vtilior eſt æſtate quã hyeme, namq́. & tum pituitę plus, & capitis grauitas maior ſubeſt neque illud verum puto quod nonnulli dicunt Hippocratem hic ſermonem habere de corporibus ægris, ibi verò de ſanis, in quibus id quod facilius eſt, ſemper ſpectari debet; multo autem facilius eſt vomitu reijcere pituitam è ventriculo, quam per inteſtina quo ibi abundat: nam Galen reddens cauſſam huius aphor. ponit eam, quę etiam in ſanis reperitur, ſcilicet abundantia ſitis in æſtate, vt Hipp. lib. de nat: humana; atque id Potiſſimum erat veriſſimum tempore Hippocratis quando homines propè omnes erant aſſueti vomitui: Quare melius eſt dicamus cum Gal. in com: de victu ſalut. Hippocrat. hic loqui de curat. ibi de præſeruat: quæ ſemper diuerſa, & incrementum prohibet æſtate nam volebant vtendum eſſe clyſteribus ob facilitatem quandoquidem vomitus cum ſit motus violentus, & propterea difficilis, atque moleſtus, nõ eſt dubium, quin magis turbet æſtate, quando ventres ſunt languidiores quam hyeme quando ſunt fortiores. Sicut è conuerſo clyſteres cum ſint facillimi, æſtate magis conueniunt, quando corpora ob æſtum languidiora ſunt; notat Galen. & bene additam eſſe ab Hippoc particulam μᾶλλον quoniam interdum contingit vt hyeme exuberans bilis exigat vomitum, & ex aduerſo pituita abundans aliqua ratione in æſtate poſtulet per inferna euacuationem: Verum regulariter illud eſt, quemadmodum habetur lib. de nat. hum: vt hyeme, & vere abundet pituita, quę cum ſit craſſus humor fertur ſuaptè natura ad inferna; Æſtate verò, & Autumno bilis, vndè promptiùs fertur ad ſuperiora: Quo autem natura vergit per loca conferentia, eo quoque medicum debere ducere ſcripſit Hipp. lib. de humor. & 2. aph. 21. quod autem aliqui adnotarunt differrę dicere purgari τὰς ἄνω, & purgare ἄνω, ideſt purgare ſuperiores, partes, & purgare per ſuperiora, eſt quidem ingenioſum commentum, cum propriè illud ſignificet partes purgandas, hoc verò poſtremum purgandi rationem, atque modum, At nil facit ad hunc locum, vbi Hipp. tam de modo purgandi, quam de ipſis locis purgandis eſt intelligendus, ſi quidem etiam ſi bilis in æſtate eſſet in partibus infernis, nihilominus purgandum eſt vomitu, tum quia natura, vt ait Galen. ob caliditatem ambientis tunc fertur promptiùs ad ſuperiora; tum quia cum muſculi

Per vomitũ euacuatio cur æſtate magis, quam Hyeme facienda.

famulantes vomitui, ſint eo tempore laxiores, & calidiores, multo melius inſeruiunt, quàm hyeme quando ſunt rigidiores, & ineptiores motui, quod tamen intelligendum eſt, ſi tempora ſeruent ſuas conditiones, nec victus ratio, corporis habitus, & regio obſtent: Alioquin in corpore pituiroſo, quod utatur victu ſimili, & in paludoſa regione etiam hyeme erit purganda pituita per inferiora.

Vtilitas Aphor. Vtilitas præſentis aphoriſmi eſt: maximè, cum doceat quibus temporibus, quas partes, & quo modo purgare debeat medicus, nam & ſi in ſequenti aph. videatur Hippoc. negare omnem purgationem ſumma æſtate, & ſumma hyeme, vt etiam Auicennas quarta primi nihilominus id intelligẽdum eſt regulariter, hoc eſt, quando non cogitur medicus tranſilire ſuas metas, veluti cum materia eſt valdè turgens, atque furioſa, tunc enim potior eſt indicatio ſumpta à materia, quàm ab anni tempore, tum in ipſa euatione præfinienda, tum etiam in modo, ſcilicet, uel per uomitum, uel per ſeceſſum. Etenim regulariter expedit magis uomitu æſtate vti, niſi quippiam aliud obſtet, ut conſuetudo varietas materiæ, atque alia ſimilia.

5 *Sub cane, & ante canem difficiles ſunt medicationes.*

Connexio. DE continuatione præſentis aphoriſmi cum ſuperiore haud uidetur dubitandum, quandoquidem ſequitur de purgatione loqui habita à tempore indicatione, quia enim potuiſſet aliquis exiſtimare indifferenter eſſe æſtate uomitu, hyeme ſeceſſu purgandum, ad tollendum hunc pernicioſum errorem, nunc dicit non id temere eſſe factitandum, ſed magna cum prudentia, quoniã ſub cane, & ante canem moleſtæ ſunt purgationes: quod hic nomine purgationum intelligat quoque alias euacuationes, & præterum per ſectam uenam docuit explicatiſſimè Gal. 4. de acut. 19. & 3. in 6. Epid. tex. ult. primo ad Glauc. 14. necnon Oribaſius lib. 7. collect. cap. 6. quibus in locis habetur in calidis temporibus cuiuſmodi eſt ſub canicula uitari phlebotomiã, Iam uero de Cane ſydere ſciendum eſt hunc ex ijs eſſe, quæ ab Hippoc. obſeruata ſunt inter pauciſſima ab ipſo nominata, ſicut Orion, Virgiliæ, Arcturus, Quæ quatuor ſydera dicebat

Sydera cur obſeruentur à medicis. etiam Ariſtot. 1. probl. 3. ob uarias mutationes, quas in corporibus faciunt, morbos parere, atq; ſoluere, imò uerò, tantæ fuit huiuſmodi ſtella apud omnem ætatem facultatis & nominis ut per antonomaſiam, ſiue κατ' ἐξοχὴν, paſſim à ſcriptoribus Græcis, ac Latinis nuncupetur Aſtrum, quaſi præ cæteris uim quandam excellentem habeat non modo in corpora uerum etiam in animos, adeò ut homines, & bruta pleraquè præſertim Canes, quo tempore Aſtrum hoc dominatur magis quam alijs temporibus ferocire, & efferari putentur. Et Hip. lib. de internis Affect. dicebat, tempore Caniculæ oriri peſſimum quodam genus febris bilioſè quæ Typhoſ. appellatur, undè Leonis ſtellam, quæ eodem tempore quo Canis, dominatur, in eiuſquè corpore figitur Horatius uocauit Veſanam, ſicut alij ardentem Sirium dixere, etenim non tantum immenſo incendio

Canicula quantum duret. quod facit id Sydus quantum proprietati cuidam illius tribuere oportet. Tempus uerò quò durant ſimul, & Canicula, & Leo eſt circiter quadraginta dies menſis

menſis Iulij, & Auguſti, ſcilicet viginti poſtremi menſis Iulij, & viginti priores Auguſti, vt docet Galen. 2. de alim. fac. vlt. quamquam nunc, quando annus correctus eſt, ſecus ſit, Etenim à Vigeſima Iulij, vſq; ad finẽ Auguſti durãt caniculares dies, quod tempus à Græcis vocatur ora & eius, fructus orarij, ſicut Autumnus opora, de qua re Plutarchus in ſympoſiacis diſputauit. Et de ortu Canis loquens Hippocrates lib. de Aer. aq & loc. dicebat. Syderum ortus eſſe ob ſeruandos præcipuequè Caniculæ deinde Arcturi, & Vergiliarum, occaſus. Porrò cur dixerit Hipp. ſub Cane, & ante Canem, cauſſa fuit, quia voluit comprehendere, etiam Caniculam, quæ paullo prius Cane oritur, neque dixit penitus eſſe reſpiciendas purgationes hoc tempore, quandoquidem cum tunc fiant morbi acutiſſimi, & turgentiſſimi, neceſſariæ, ſunt ſæpe purgationes, ſed dixit eſſe laborioſas, vt moneret medicum ne temere, ſed cum prudentia ijs vteretur, & ipſe ſoleo ijs diebus mitioribus, & in minori doſi vti, ac tempore noctis vt frigidiore potiùs, quàm interdiu purgare: Cauſſa verò cur ſint laborioſę triplex aſſignatur à Galeno, & bene, Vna eſt quia tunc natura corporis incenſa haud ſuſtinet purgantium medicamentorum acrimoniam, vndè complures eo tempore purgati febribus corripiuntur. Altera cauſſa eſt, quia tunc præ æſtu ambientis facultas corporis imbecilla exiſtens adhuc debilior in purgatione redditur: Tertia cauſſa eſt, quia praua fit omnino purgatio, eo quod calor ambientis perinde atque balnei contra operatur, quippe qui ab intimis ad extimas partes attrahit, contra quàm faciant purgantia medicamenta, hæ itaque ſunt cauſſæ propter quas dixit Hippoc. laborioſas eſſe ſub Cane, & ante Canem purgationes quod etiam voluit ſignificare Oraculum datum Athenienſibus; quibus, vt eſt apud Euſebium, 5 præparat. Euangel. o. reſponſum fuit. Tempore Caniculæ Solo Dyoniſio eſſe vtendum medico in domo Opaca. Patet ergo vſus huiuſce curatorij præcepti, quod in omnibus tribus medicinæ operationibus maximam vim habet, primum enim eſt in purgando ne medici temere id agant. & vt ægri non deterreantur, ſi ex purgationibus moleſtiam ſentiant, Similiter in euacuando ſanguine monetur medicus, vt quàm maximè prout dictum eſt, caueat ab euacuatione per ſectam venam; ſed potiùs aliam rationem minus moleſtam, atque tutiorem inueniat; eaquè tempore frigidiore, vt potè commodiore vtatur. Haud ſecus, & in euacuatione per inediam facienda debet medicus prudenter ſeſe gerere tempore Caniculę, quandoquidem cum tunc ab æſtu ambientis corpora noſtra conſumantur, ac tamen minus coquant, vt etiam Ariſt. in probl. dixit, proculdubio, ità eſt incedendum in alendis ægris ne nimium cibis onerentur ne uè illorum paucitate nimium conficiantur. Et licet præceptum illud Heſiodi de bibendo meraciore tempore Caniculæ, quod etiam Cato, & Varro commendarunt, ac Oraculum antedictum confirmauit, videatur potiùs agricolas eoſquè ſanos, quam vrbanos, & ægros ſpectare minimè tamen eſt negligendum etiam à medicis, vt ſaltem illius exemplo vtantur eo tempore cibis qui conducant ad citò alendum abſq. onere. Totum autem hoc quod de æſtuoſis temporib. dixi, videtur etiam ad frigidiſſima eſſe referendum, quando Auuic. 4. primi cap. 1. id manifeſtè dixit, cum ſcripſit, fortia tempora eſſe euitanda in faciendis euacuationib. quod tamen intelligendum eſt, vbi tempora ſuam ſeruant

Canicula quando vigeat.

Syderum ortus obſeruandi.

Purgationes æſtate cur laborioſa.

Vſus aph.

naturam, atq; in cura regulari, non autem in coacta, in qua ſæpè medici coguntur, quamlibet euacuationem eligere, & potius indicationes à morbo, quàm à tempore anni ſumptas ſequi.

---

6 *Graciles, & facile uomentes purgare ſuperius; cauentes hyemem.*

SI attendenda eſſet continuatio omnium aphoriſmorum certè dicendum eſſet malè ſuperiorem aphoriſmum eſſe interpoſitum, quando & in antecedente illum, & in hoc, ac ſubſequentibus de vomitu agatur, in ſuperiori verò de purgatione ſimpliciter, à qua forſan arceri debet vomitus, quod tempore æſtuoſo ſit minus moleſtus, quàm frigido, At quicquid ſit, non eſt dubitandum quin ſit præſens ſententia ab antecedente ſeparata, licet etiam quodam pacto conueniat cum ea, quia de euacuatione tractat. Eſt enim præceptum purum, & duas partes habet. *(Graciles, &c.) (Cauentes, &c.)* Corn: Celſus lib. 1. cap. 3. Vomitus eſt inutilis gracilibus, atque imbecillum ſtomachum habentibus. Niſi etiam dicamus Hippocratem pro gracilibus intelligere eos, qui alioquin ob pectoris amplitudinem facilè vomunt, cum Celſus loquatur, de habentibus ſtrictum pectus, & ad phtiſim propenſionem. Cur autem plurima dè vomitu dicat, vera cauſſa eſt, quoniam ipſius tempeſtate vomitus erat vſitatiſſimus tàm in ægris, quàm in ſanis corporibus, vndè pluribus obſeruationibus in illius adminiſtratione opus erat, quarũ aliæ, pertinent ad naturam vomentiũ, alię ad tempus quo vtendũ eſt ipſo. De tempore autem cùm in 4. aph. tractarit; in hoc, & ſubſequentibus trib agit de conditionibus naturam vomentiũ reſpicientib. quę natura, vel cõſideratur ſecundũ habitum, vel ſecundũ temperamentũ, vel ſecudũ proprietatem hereditariam, nam ſic dicebat Hippoc. lib. genit: & de nat. pueri: Pingues ex pinguibus, & graciles ex gracilibus naſci ut monogrami quales apud Athenæum. Et ſi ſecundum habitum; aut ſecundum naturalem, aut ſecũdum morboſum. Itaque in præſenti loquitur de obſeruationibus faciendis in adminſtrãdo vomitu tam ex parte habitus naturali, quam ex parte proprietatis, ſiue conſuetudinis hi enim ſunt quos vocant facile vomentes, ſcilicet aſſuetos quibus nulli certè facilius euomunt. Quod autem dicit Graciles atque ad vomendum faciliter diſpoſitos eſſe per ſuperiora purgandos, cauendo tamen hyemem. Galenus autem vult, & hic addendã eſſe particulam (μᾶλλον,) ſicut in quarto aphoriſmo habetur, quaſi hæc debeat eſſe genuina ſententia, Graciles, & faciles ad vomendum non eſſe ſimpliciter & ſemper per ſuperiora purgandos, ſed magis quàm per inferiora, & quàm obeſos, & verè Galeni ſententia mihi placet, quod ſint ut videbitur, aliqui graciles, & faciles ad uomendum, quos tamen non ſemper expedit vomere, vt quando imminet periculum fracturæ alicuius venę, aut oculi malè valent, quos lædi à vomitu exploratiſſimum eſt, vt ob hoc veteres conſueuerint oculos velare, & conſtringere ijs, qui vomituri erant, & forſan de his loquebatur Celſus quando cap. 3. lib. 1. ſcripſit vomitum inutilem eſſe gracilibus, atque ſtomachum imbecillum habentibus. Cur autem extenuati, & graciles, quos μονόγραμμους, vocant Græci, ſint magis vomitu purgandi Galen. proponit

Connexio. *Diuiſio.* *Not.* *Scopus.* *Cur vomituris oculos velabãt problem.*

proponit cauſſam quod hi ſint bilioſi; bilis autem multò facilius per ſuperiora, quàm per inferiora ducatur, tum ob ſui leuitatem, atque mobilitatem, tum quia amara, cum ſit, atque mordax vti à corde longè retinetur, vt dicebat, Ariſtoteles 3. de partib. anim. ſic eam omnes partes à ſeſe pellere, facilius in ſuperna quã ad inferna demandant. Verum quod pertinet ad cauſſam hanc à Galeno propoſitam, eam quidem minimè veram eſſe in vniuerſum deprehendemus: niſi quot ſint gracilitatis ſpecies ſtatuamus, & de qua loquatur Hippocrates diffiniamus, Cum enim ἰσχνότης, ſeu gracilitas nihil aliud ſit quàm pinguedinis, atque carnis defectus quidam; Solent hæ deficere, vel quia alimentum non ſumitur ex quo generantur, vel quia ſumptum non conficitur, vel quia conſumitur pluſquã par ſit, aut in alienum ſuccum conuertitur, Cæterum cum neque de penultima cauſſis neque de priori liceat Hippocratis ſententiam interpretari, ſupereſt dicamus debere intelligi de ea gracilitate quę fit, tum quia nõ probe alimentum coquitur, tum quia in alienum ſuccum conuertitur, hæc autem ſunt intemperies omnes, ſi quidem eſt probatiſſima Galeni ſententia primo de potẽtijs naturalibus, atque tertio: coctiones, & ſuccos bonos, fieri à commoderato calore, tamquam inſtrumento facultatis naturalis, alienos vero, & improbos ab immoderato, qui poteſt eſſe tam excedens, quam deficiens, Iam vero calor deficiens ſuccos frigidos, & craſſos producit, qui inepti ſunt, ad hoc ut vomitu faciliter reijciantur, contra excedens profert ſuccos calidos, & bilioſos, quę retro diximus, ſuaptè natura cum ferantur ſurſum, facile poſſunt vomitu educi, Itaque iure ſummo Galenus interpretatus eſt Hip. de ea gracilitate quæ ſequitur calidã corporis intemperiem cum qua abundant ſucci bilioſi, Verum cum hæc intemperies poſſit eſſe natiua, ac adſcitia, merito quæri poteſt de qua nam ſit aphoriſmus intelligendus: Et quamquam aliqui exiſtimauerint de ſola natiua eſſe Hippocratem locutum, ego tamen de vtraque poſſe intelligi non dubito: nam quod qui habent corpus intemperie calida, præditum, in ijs facilius membra flectantur, & muſculi potentiùs inſeruiant motui thoracis, & ventriculi quibus fit vomitus certum eſt, quemadmodum non eſt dubitandum in ijs uim expulſiuã eſſe admodum potentem, ſimiliter quoque intemperies calida adſcitia, & pręſertim ueruſta, ac iam in habitum contracta, præterquam quod eſt ferax bilis habet cunctas aliàs condiciones quas natiua, ſecus quàm recens, Atque hæc de prima parte: poſt quam ſequitur ſecunda, quę eſt. (*Cauendo hyemem,*) in qua pręcipitur ab Hipp. ut ubi graciles ſint per ſuperiora purgandi, caueatur hyems. Sed dubium eſt utrum præcipiat, ac penitus in hyeme fugiatur uomitus etiam in gracilib. an uerò ut minus fiat, atq; maiori cum prudentia, quàm in alijs tẽporib. Ego enim puto haud penitùs Hippoc. uetare gracilib. uomitũ in hyeme, ſed uelle, ut non fiat niſi maxima urgente neceſſitate, atq; magna exiſtente ipſius ægrotantis ad illum promptitudine, & ratio eſt, tum quia humores tũc ab diti ſunt, & uiæ corporis ualde coarctatæ tum quia ſicut calor æſtiuus mouet à centro ad circumferentiam ſic frigus hiemale mouet à circũferentia ad centrũ, neq; ualet hac ratione magis debere fieri uomitũ hyeme cum tunc intro coacti humores uideãtur faciliùs poſſe uomitu reijci, quoniam multò plus ualet acuitas humorum, & mobilitas, necnon apertio uiarum corporis ad faciendum uomitum

Gracilitas quid.

Dub.

Reſp.

mitum quam ipſorum coactio, atque approximatio ad locum, vbi fit vomitus. illud tamen debet eſſe perpetuum, vt etiam graciles, atque faciliter vomentes *Not.* nunquam forti vllo vomitiuo, vt Elleboro Antimonio, alijſquè ſimilibus ad vomitum cogantur, quoniam ſicuti diſpoſiti ad alui fluxus non ſunt vmquam vehementibus medicamentis aluum mouentibus tractandi, pari pacto, qui propenſi ſunt natura, atque proprietate ad vomendum, ſi ad eum faciendum grauibus vomitorijs adigantur, ita diſponuntur, vt deinceps qualibet, vel minima occaſione etiam ad vomendum cibum excitentur, Itaque patet, quantum vſum *Vtilitas Aph.* præſtet aphoriſmus præſens ipſis medicis, in rectè atque feliciter adminiſtrando ipſo vomitu tam in ſanis corporibus, quàm in ipſis ægris, Celſus lib. 1. c. 3. Vtilis eſt vomitus plenis, & bilioſis omnibus ſi vel nimium ſe repleerunt, vel qui parum concoxerunt.

---

7 *Vomentes verò difficulter, & mediocriter bene carnoſos, per inferiora, cauentes æſtatem.*

DIXI ſæpius Hippocratem ferè ſemper vbi de temporibus ſibi agendum fuit, maximè dilexiſſe dichotomiam illam in æſtatem atque hyemem, quod ſcilicet calori tantum & frigori vim efficacem operandi in hiſce inferiorib. tribuendam exiſtimarit; itaque, & in hac de vomitu diſciplina eandem diuiſionem proſecutus videtur, ita ut cum in ſuperiori cauendum eſſe vomitum graci- *Connexio.* libus in hyeme præceperit, nunc etiam iubeat difficile vomentes, & carnoſos magis per ſeceſſum purgandos, modo tamen caueatur æſtas, atque hæc tota ἀντίθεσις, quam ſolet diligere Hippocrates ad tradẽdum aliqua de re doctrinam: Eſt enim præceptum curatorium, quod in duas vt ſuperius, poteſt diuidi partes, *Diuiſio.* quàm à priori, vt incipiamus videre oportet primum qui ſint δυσεμέες, ideſt difficile vomentes, deindè qui ſint μέσως εὐσάρκοι. Quod enim ad primum ſpectat non dicuntur δυσεμέες, Qui nullo modo ad vomitum concitari poſſunt, vt ſunt aliqui ità natura comparati, quemadmodum maior pars brutorum, quæ numquam euomunt exceptis canibus felibus, atque alijs paucis, ſed tales dicuntur ab Hippocrate, qui non niſi maximo cum labore atque à magnis, & violentis medicamentis ad uomendum coguntur, ità vt etiam uitæ diſcrimen ſubeant; huius autem difficultatis complures cauſæ poſſunt eſſe, ut diſertè docuit nos Auicennas 4. 1. cap. 11. ex Galeno mutuatus in libello quos, & quando, &c. necnon primo com: in lib. Hippoc. de hum. tex. 12. nempè pectoris anguſtia, colli *Vomitus difficilis cauſæ.* longitudo, pinguedo, facilitas frangendarum uenarum, in aſſuetudo; Qui uerò ſint μέσως εὐσάρκοι, non eſt ità facile docere, quandoquidem ſi εὐσάρκοι dicuntur, qui bene ſunt carnibus conſtituti, ad quid ergo Hipp. addere uoluit μέσως? Niſi dicamus hanc uocem εὐσάρκος dupliciter ab Hipp. & Galen. uſurpari interdum *Not.* pro temperato, & mediocri corporis habitu prædito, cuiuſmodi corpus quadratum uocabat Celſus cap. 1. lib. 2. & quomodo accipit Hippoc. lib. 5. aph. 21. & à Galeno pleriſque in locis, maxime uero primo de tu. ual. cap. 5. & 2. aph. 44. interdum uerò pro corpore carnoſo, & pingui, oppoſito gracili, cuiuſmodi loqui-

tur

tur Gal. 6. de tu: valet: cap. 10. & lib. de cur: rat: per ſang: miſſ: cap. 11. Iam verò
cum Hippoc. hoc in loco acceperit ἐνσάρκους, pro pinguibus, atque carnoſis, vt
ſæpè ſolet populus loqui, atque pingues interdum excedant, voluit merito adij-
cere particulam καὶ μέσως, ideſt mediocriter, vt doceret ſe non loqui de valdè pin-
guibus, quippe quos nemo neſcit vomitui eſſe ineptiſſimos, & ſeceſſui aptiores
ſed de mediocriter pinguibus, quaſi dicere velit, ſi etiam mediocriter pingues
ſunt arcendi à vomitu, & per aluum purgandi, ergo multo magis illi, qui ſunt
pinguiſſimi, Cur autem hi ſint tales cauſſa eſt humiditas, atque inteſtinorum lu-
bricitas, cum enim ſponte ſua mediocriter carnoſi, & pingues ſoleant aluum lu-
bricam habere, manifeſtũ eſt, eos etiam leui negocio per eam partẽ purgari. Se-
quitur ſecunda pars, ſcilicet ὑποστελλομένους θέρος, ideſt cauentes æſtatem, Circà *Dubit.*
quæ verba protinus oritur difficultas, quomodo velit Hippocr. non purgandos
per aluum mediocriter carnoſos, & difficile vomentes æſtate, quia vbi eiuſmo-
di corpora in æſtate ægrotant, & purgatione indigeant, quomodo erunt tractã-
di ſi non poſſunt vomere, & purgari per aluum Hippocrates prohibet, ad quam *Solutio.*
difficultatem dicendum eſt, per verbum ὑποστελλομένους θέρος minimè prorſus ve-
tare, quo minus purgentur infra æſtate, ſed monere ne temere id agant, hoc
eſt, vt ſi fieri poteſt, illud non faciant, vel ſi coguntur facere, vt minus, quam in
alijs, & minoribus medicamentis, nam ſi ab Hippocrate dictum eſt purgationes
æſtate moleſtas ſua ſponte, multo moleſtiores ſunt, ijs qui alioqui n ad ferendas
quaſlibet purgationes ſunt imperi. Quod verò dicunt aliqui iccirco mediocri-
ter carnoſos in æſtate non eſſe per aluum purgandos quoniam pituita, quæ in-
dicat purgationem per inferna, minimè abundat æſtate vt lib. de nat: hum: do-
cuit Hippoc. eſt quidem verum, attamen aliquid plus docere voluit, Et ideo vti- *Vtilitas*
lis eſt aphoriſmus ad purgationem per inferna tuto peragendam, ſiue purgandũ *Aphor.*
ſit corpus per vrinam, ſiue per aluum; nam diuretica cum ſint calida, & ſicca,
manifeſtum eſt minus in æſtate ipſa eſſe vſurpanda, atque tunc non abſque in-
genti prudentia.

---

8 *Tabidos verò, cauentes ad ſuperiores purgationes.*

CORNELIVS Celſus lib. 3. cap. 22. In tabe vomitus pernitioſus eſt.
Certè præſens aphoriſmus, videtur quædam pars uniuerſalis cuiuſdam
præcepti, quod dedit nobis Hippocrat. nimirum, vt in purgandis corporibus
ſpectemus Tempus anni, temperamenta corporum, habitum tam naturalem,
quam adſcititium, nam in hoc loquitur de cautione adhibenda ſpectato habi- *Scopus.*
tu corporis dicens: eos, qui ſunt habitu ad tabem propenſo eſſe arcendos à pur-
gationibus per ſuperiora, ita vt ſit purum præceptum, & ſimplex atque indiui-
ſibilis ſententia, abſque vlla ratione prolata. Vndè videndum eſt, quid boni
vtiliſquè complectatur, & quæ ſit ratio ipſius; aliqui enim putant contextum
Hippocratis eſſe mancum, adducti primis uerbis Galeni in cõm: ſed Galen: non
id dicit, & verba Hipp. ſatis clara; Gal. itaq; explicans quid Hippoc. intelligat per
vocem φθινώδεας inquit: eos eſſe intelligendos, vel qui iam tabe ſunt correpti,
vel qui ad eam ſuſcipiendam ſunt parati, de quibus loquebatur primo Epidem.

quando

quando dixit in ea conſtitutione maximè eos interijſſe, quibus natura ad tabidum inclinabant, Ego verò quòd Hippocrat. loquatur de tabe iam correptis uix adduci poſſum, ut credam quandoquidem, non ſolum huiuſmodi tabidi non ſunt per ſuperiora purgãdi, uerumetiam nec p inferiora, quod facilè in alui fluorem incidant, quo capi tabidos lethale eſſe dixit 5. aphoriſ. 12. imò verò nulla alia euacuatione debent ſollicitari phryſici; quod ſi Hippocrat. 5. Epid. narrat ſeſe interdum tabido ſanguinem detraxiſſe ſicut & 6. Epid. com. 3. tex. 11 illi mulieri illud poſteris tamquam miraculum quoddam proponendum duxit, nec tamen in eo, debemus ipſum imitari, & quod rarò atque non ſine admiratione accidit, ueluti exemplum, atque regulam ſequi, cùm etiam Ariſt. 3. hiſt. animalium 15 dicat, quod rarò accidit non mereri obſeruationem vllam inſignem. Itaque ἀντὶ φθινωδίων, debemus hic intelligere, qui ſunt propenſi ad tabem cuiuſmodi ſunt, qui pectus anguſtum, & thoracem habent, collum longum, & ſpatulas prominentes de qua propenſione loquebatur Hippoc. Ægro. 6. 3. Epid. quando dicebat, *inerat aliquid tabidi connatum*. Iam uero quid ſit φθίσις ſeu tabes

De Phtiſi Not. de qua loquitur Hipp. paullò diligenter eſt perquirendum, Et primò ſciendum hoc nomen φθίσεως, nihil aliud communiter ſignificare quàm colliquationem, ſeu conſumptionem, quæ eſt uel alicuius partis, uel totiùs corporis, alicuius partis eſt ea, quam ſecundò de morbis, uocat Hippocrat. dorſalem, quamque nouiter nuptis contingere teſtatur, ſimiliter φθίσις aliqua ἰσχιαδική uocatur, & oculi tabes commemorata à Paullò lib. 3. cap. 22. & in Iſagogo medicinę Galeno attributa; Totiùs uerò φθίσις, dicitur ab Hippoc. 2. de morbis φθίσις ἕξιος idest tabes habitus, Atque hæc marcora Celſo uocata triplex ab ipſo conſtituitur lib. 3. cap. 22. quemadmodum, & ab Hippoc. 2. lib. de affec. internis: Vna eſt qua corpus non alitur, & ἀτροφία Græcis uocatur, Altera quam καχεξίαν dicunt, Tertia quam propriè φθίσιν nominari dicit, atq; pulmonis exulcerationem ſequi: Hanc Athenienſes pro φθόην appellant, & de ipſa pleriſquè in locis locutus eſt Hippocrates, nempè quę frequentiſſimè contingat, & de qua loquens Hipp. 7. aph. 16. dixit poſt ſanguinis ſputum φθίσις, & effluxus, & quando ſcripſit à ſanguinis ſputo, pus, à pure tabes, à tabe mors, Iam uero quos hic tabidos intelligat dixi eos præcipuè ab Hipp. intelligi qui non actu, ſed potentia, & aptitudine ſunt tabidi, quamquam nihil inconuenit, etiam à tabe correptos comprehendere, & eos præſertim, qui ob ulcus pulmonis ſunt facti tales, quos non eſt dubium, ſi uomant, quemadmodum ijs, qui ad eam φθίσιν ſunt propenſi, facile eſt ex uomẽdi cõatu uaſa aliqua frangi, & illo immẽſo conatu ipſum ulcus magis exacerbare, Hipp. lib. de loc: in homine: commemorat quandam aliam ſpeciem tabis quam uocat, ἄλαιαν, ideſt cęcam, & occultam, ut interpretatur Galen. in linguis, quæ fit ubi fluxio à capite per medullam delabitur. Vndè addidit Hipp. in fine aphoriſmi οὐδέποτε ἄξεις, ideſt nunquam deduces, quaſi moneat nullo tempore, neq; ulla occaſione quoſuis tabidos eſſe ad uomendam cogendos, quod tamen non ita intelligendum eſt de laborantibus tantum alicuius partis tabe, quandoquidem in dorſali uideatur potiùs uomitum commendare, ſicut & in iſchidica maximè conuenit ad auertendam ab ea parte fluxionem quæ tabis eſt cauſſa;

Vtilitas Aphor. Atq; ſic patet quanta ſit utilitas præſentis Aphoriſmi in facienda medicina, ſi-

quidem

quidem non ſolum diſcitur phtiſicos à vomitu eſſe arcendos, verumetiã eadem ratione à purgatione per ſeceſſum, quando fluxus alui ſit ipſis phtiſicis exitialis, nec valet quod materia morbifica phtiſicorum cõtineatur in ſuperioribus partibus, ac propterea videantur egere purgatione per ſuperiora, quoniam ea materia vomitu non euacuatur, ſed ſputo, & tuſſi, quæ ſunt, & ipſę per ſuperiora euacuationes.

---

9 *Melancholicos plenius inferiores, eadem ratione contraria apponentes.*

QVIA dixi Hippocratem docere modum, & conditiones purgandi habito etiam reſpectu ad corporis habitus tàm naturales, quàm morboſos; Et cum ſuperius de habitu phtiſicorum ſit locutus, modo de habitu melancholicorum ſermonem habet, vt hiſcè paucis exemplis medicos doceat, quo pacto ſeſe gerere debeant in cunctis, Eſt enim præceptum purum curatorium, quod in duas partes commodè ſatis diuidi poteſt, quarum vna eſt. (*Melanchol: &c.*) Altera (*eodem modo contraria contrarijs, &c.*) Iam contemplemur aliquid circà primam partem. *Melancholicos.* Tres ſunt ſpecies melancholichorum, alij in quibus ſolum abundat melancholia ſiue naturalis, ſiue præternaturalis, Alij in quibus eſt quidem habitus, & temperamentum melancholicum, ſed abſquè vlla ingenti illius humoris copia, Tertius verò eſt in quibus ſimul, & habitus eſt, & ipſe ſuccus exuberat, Atque de hoc poſtremò Hippocratem loqui nõ dubito, quòd enim de priorib. loqui nequeat, ſatis per ſe patet, ſi quid in ipſis aut nil, aut parum eſt, quod euacuationem de qua ipſe loquitur, expoſcat. De his itaque melancholicis duo dicit Hipp. Vnum eſt, quod ſunt purgandi per inferna, aliud quod ſunt purgandi ἁδρότερον; Quod ſpectat ad primum, ſi vera eſt regula Hippocr. eo medicum debere vergere in purgando quo natura repit, certè cum humor melancholicus ſuaptè natura vergat infra ob grauitatem, & quia cunctis partibus infenſus cum ſit, vt ait Galen. lib. de atra bile, ab ijs propellitur ad ignobiliores partes cuiuſmodi ſunt inteſtina, rationi conſentaneum uidetur, etiam medicum debere illum, (quãdo eſt ducendus,) per aluum purgare. Verum contra hoc dubitarut, quia cum via à liene feratur in ſtomacum, per quam ad eum ab ipſo uiſcere mittitur ſuccus melancholicus, videtur debere etiam ſaltem per eam partem ipſum eſſe ducendum, hoc eſt per vomitũ: Amplius Auicennas, 1. quarti cap. de cura quartanæ, docet eam curari vomitu, cum tamẽ ea febris à melancholico humore efficiatur, Ad primum dicendum verum eſſe, quòd meatus fertur in ſtomacum à liene, ſed non in partem ſuperiorem ipſius, verum in fundum prope pylorum, vt hac ratione potiùs debeat & ille per ſubducentia, quam per vomitoria medicamenta euacuari. Ad aliud verò dicendum eſt, Auicennam in præcipiendo vomitu ipſis quartanarijs non ſpectaſſe materiam ipſam effectricem paroxyſmi, quippe quæ ut ait Galen 2. de diff: feb: quolibet paroxyſmo euacuatur, ſed antecedentem (hoc eſt) illam ex qua tam quam ex materia efficitur multa fœx in ſanguine, quæ poſtmodum fouet quartanam, materia autem antecedẽs, eſt ſuccus crudus, & aquoſus in ſtomacho

Connexio. *Diuiſio.* *Melãcholicorũ ſpecies tres.* *Scopus.* *Dubit.* *Solut.*

collectus ob frigiditatem vi morbi ipſi inditam; id quod fieri apertè demonſtrãt ſputa, & ſudores, qui copioſi fiunt in quartanarijs, vt hac ratione Hippocr. 4. de morb. & lib. de nat. pue: vocarit humorem melancholicum aquam; quod vbi ipſe abundat, ſimul quoq; copioſus humor aquoſus gignatur ἀδρότερον, hanc uocem interpretatur Gal. ἀντὶ τοῦ σφοδρῶς, ideſt pro vehementer, Sed quia Græcè eſt vox comparatiua, & poteſt comparari tum ad alios humores, tum ad alia corporum temperamenta, placet mihi vtroque modo comparatio capiatur, ſcilicet quòd & melancholici, & ipſe ſuccus melancholicus debeant vehementiùs per inferiora purgari cęteris, non quod etiam non debeant interdum quoq; euacuari per ſuperiora, ſed blandius (hoc eſt) cũ medicamentis blandiorib. quam cum per inferiora fit purgatio; cum enim hic humor ſit ſuapè natura tardus, grauis, & cõtumax; intimiſque in partib. atque abditis lateat, niſi vehementi impulſori agatur, planè

Dubit. fit turbatio potiùs, quam purgatio in corpore, neq; quicquã obſtat, quod ſcriptũ habetur apud Platonem in Timæo: huiuſmodi morbos, qui fiunt à melancholia eſſe leniter tractãdos, & quo magis agitantur medicamentis, eo fieri acerbiores,

Solut. quoniam ibi loquitur de terminis morborum eorum, qui ſtata ſolutionis tempora quaſi naturaliter habent, qui ſi priuſq. terminos conſtitutos attingant medicamentis quibuſuis agitentur, fortiores & immaniores fiunt, & eſt ferè eadem cum ea Hippoc. 1. aphor. vbi iubet ne ante debitam coctionem, & præparationem humores purgentur, alioquin ſolent fieri grauia ſymptomata, Atque humores ipſi multo magis rebelles; porrò quod humor melãcholicus ſit ob terre ſtrictatem magis inobediens, magis contumax, & veluti fex grauior, atque etiam triſtior cunctis alijs, non eſt dubitandum, cum ab ipſa incenſi, vel putreſcente fiãt morbi omnium crudeliſſimi, & exitioſiſſimi, & vt ait Auerroes 3. collec. cap. 40. ab eius natura, & proprietate fiant atroces: Et quod ait Auuer. eodem 3. lib. bilem praſinam, & æruginoſam aſſimilari veneno, atq; ex ipſis fieri peſtiferas, & graues febres, non contradicit huic, quandoquidem fieri etiam ex melancholia, & alijs ſimul commixtis, atque putreſcẽtibus fieri in ſtomaco eos humores; adeò vt ipſa melancholia, vel ex ſeſe pernicioſiſſima ſit, vel ſaltem ad pernicioſiſſimos ſuccos producendos concurrat. Sequitur ſecunda pars. Quæ eſt (*eadem ratione contraria opponentes*,) quid hæc verba in contextione, haud eſt difficile percipere: Sed non eſt, ità facilè mentem Hippocratis ad ipſam uerborum ſignificationem accommodare. Ego tamen puto Senem ſuo more uti, de quo loquens Galenus ſecundo de diffic. reſpirationis dicebat, ipſum ſub uno uerbo multa comprehendere, & vno contrario poſito, aliud ſimiliter ſupponere. Dixit enim in prima parte melancholicos ἀδρότερον ſeu vehementer, ut exponit Galenus eſſe per inferiora purgandos: quare contrarijs melancholicis dum ſint biliosi, per ſuperiora erunt purgandi, ſed leuius: ſic enim eſt contraria contrarijs opponere, quod quoque ſignificatum eſt noto, quando dixit graciles eſſe per ſuperiora purgandos; ſiquidem pro gracilibus, ut Galenus expoſuit ipſos biliosos intelligebat, & quod de his dicitur, idem quoque de alijs cunctis decernendum, ut ſemper ſicut leues humores per ſuperiora, & leuioribus medicamentis ſunt purgandi, ſic graues per inferiora, & ualidioribus medica-

Vſus Aph. mentis ducantur. Ex quibus omnibus patet, quem uſum habeat in me-

dicina

dicina facienda præſens aphoriſmus quo docentur medici, vbi abundant ſucci
graues, & craſſi, debere eos euacuari per inferiora, ſed validioribus medicamen-
tis, ſcilicet validioribus aut mole, aut vi, aut vtriſquè, contra vbi leues abun-
dant Sed hoc in loco oritur dubium non contemnendum; an hæc regula ſit eter *Dubit.*
nã, & quod facit difficultatem eſt, quia vt nuper dixit ex Platone videntur morbi
melancholici ſemper blandè tractandi, ſiue morbi ſint interni, ſiue externi, nã
cancri ſi ſęuis remedijs tractentur ſemper deteriores euadunt, & qui occulti ſunt
dicebat Hip. 6. aph. 28. eos non eſſe curandos, quia curati citius interimunt. Ad-
hæc melancholici, & pituitoſi ſemper debiliorum ſunt viuum, quam ſanguinei,
& biliosi, quod in his calor abundet, in illis frigus, iàm verò Hipp. lib. de loc: in
homine dicebat: validis deberi valida medicamenta, & debilibus debilia, quod
nõ tantum intelligendum eſt de ipſis corporibus, verumetiam de morbis, iuxta
illud quod Hippoc. ſcripſit 1. aph. 6. (*extremis morbis extrema remedia eſſe adhiben-* *Solut.*
da). Pro cuius reſſolutione dicendum eſt valida corpora aut validis morbis, aut
debilibus tentari, atque morbos ipſos vel fieri à ſuccis craſſis, & viſcidis, aut te-
nuibus; Vbi validi ſunt ægrotantes, & à validis laborent morbis, ſiue fiant aut
à craſſis, ſiue à tenuibus ſemper validis medicamẽtis ſunt tractandi, alioquin agi
tati, & non expulſi peccantes humores, euadunt ſæuiores, & id puto conti-
tigiſſe Euboeo adoleſcenti commemorato ab Hippocrat. lib 5. Epid. qui cum
accepiſſet in valido morbo, ipſe validus, medicamentum debile nihil eſt purga-
tus, & mortuus eſt. Sin autem imbecillus ſit æger, & ab imbecillo morbo cor-
reptus, planè leuibus medicamentis eſt tractandus, alioquin aut ægri adhuc
magis debilitantur ob medicamenti purgationes, aut fiunt ſuper purgationes,
quæ poſtmodum ipſos ad exitium perducunt, quemadmodum ſcribit Hippoc.
lib. de nat: humana. & 5. Epidem. vbi narrat duos ex ſuperpurgationibus fuiſ-
ſe extinctos. Sin validi à debilibus morbis à craſſis ſuccis factis laborent, hi poſ-
ſunt medicamentis validis purgari; ne ſi humores craſſi permaneant in corpo-
rè, morbi fiant ex debilibus atrociores. Econtra ſi debiles fiant ægroti magnoq.
morbo aliquo laborẽt, debent curari medicamentis non validis potentia, ſed vi-
cibus; vt enim Caſſia ſæpius data, quoſlibet humores tandem euacuat, ſic
ſi ſæpiùs debili ægroto à valido morbo capto debile medicamentum tradatur,
tandem vincitur humor, atque ſic interpretandam eſſe puto Hippocratis men-
tem, ne in curando aliquis error exitialis committatur, vt ſæpè eos committe-
re non dubito, qui ſuperficietenus tantum conſiderantes ſapientiſſimi ſenis o-
racula, nec ſecundum rationem, ac experientiam expendentes, magno cum
ægrotantium diſcrimine non rarò peccant. Quod verò ſcribit Hippocrates *Not.*
lib. de aer: aq: & loc: omnes qui vtuntur aquis ſtagnantibus non niſi validis
medicamentis, purgari, fit, quia huiuſmodi corpora ſunt robuſta, veluti ruſtici,
& propter aquas accumulant craſſos, atque frigidos humores, qui non pur-
gantur niſi validioribus medicamentis; nam Ariſtoteles prima ſect: problem.
13. dicebat: aquarum mutationem eſſe grauiorem, quam aeris, quoniam illa
nutrimento eſt, & magna ex parte ingreditur alimenta quibus quotidie veſci-
mur, & decimaquarta ſect. 6. dicebat: in locis paluſtribus vlcera capitis facilius,
erurum difficilius curari, quoniam humor, qui in hiſcè locis generatur in corpo-

ribus, grauis eſt quòd propterea facilè à ſuperioribus partibus, in inferiores delabitur, ita vt illæ humoribus priuatæ citiùs, hæ verò repletæ difficiliùs ad cicatricem perducantur.

10 *Medicari in valde acutis, ſi materia turget, eadem die. Tardare enim in talibus malum eſt.*

CELEBRATISSIMVS omnium penè aphoriſmus, & qui in facienda medicina ſæpenumero in vſum venit, cum ſit præceptum curatorium ad eam medicinæ partem ſpectans, quæ pharmaceuticè dicitur. Eſt ſententia cũ ratione coniuncta, ita vt in duas partes commodè poſſit ſeccari in ſententiam, *Diuiſio.* ſcilicet, & cauſſam ſententiæ. De continuatione verò cum ſuperiore ità ſtatuendum eſt, vt cum in ſuperiori vomitus ſermonem clauſiſſet, in præſentia de pur- *Connexio.* gatione agat, eiuſquè maximè neceſſarium præceptum tradat, vt illius Scopus ſit, purgationis in morbis acutis regulam tradere, vt ſcilicet in ijs qui ſunt maxi- *Scopus.* mè acuti, eadem die purgetur, ſi materia turgeat, quoniam in his tardare malum eſt, niſi etiam prò continuatione placeat dicere tractaſſe hactenus de uomitu, & purgatione nũc de tẽpore purgandi in vniuerſum, quia cũ duo ſint genera morborũ, acuti, & longi, atq; ex vno contrario ſuppoſito ſoleat Hipp. aliud intelligere, ſi ſcitur in acutis quando vrget res eſſe ſtatim purgandum, in longis erit differendum, Cornelius Celſus lib. 3. cap. 1. diſertiſſimè hunc locum videtur tractaſſe, vbi comparans morbos longos, & acutos, in his celeri medicamentorum adhibitione, & ſi non proſunt, mutatione opus eſſe docet. Sed iam examinemus ſingula. Purgare; Græcè φαρμακεύειν, quod Hipp. tantum vſurpet medicamento purgante nos admonuit pluribus in locis Gal. præſertim 1. aph. 4. lib. huius, & 2. aph. 37. & 4. de acutis text. 1. 19. & 2. & de fract. 2. 9. Verumtamen ſolent pleriquè alij ſcriptores vti pro quauis purgatione, imò verò & prò effaſcinatione, & pro uenenorum exhibitione, vndè cum quę ad ornatum cõducunt mulieribus, ſæpè venena ſint, & pharmaca huiuſmodi res appellare interdum conſueuerunt. Sed hic vere nil aliud ſignificat φαρμακεύειν, quam medicamentum purgatorium exhibere, ſiue vomitu ſiue deiectione, ſiue vtriſquè id agatur. *(In valdè acutis)*. Qui ſint apud Hipp. hoc in loco valdè acuti docet Gal. in com: dicens: ea eſſe quæ prius vocauit κατόξεα ſcilicet 1. lib. aphor. 7. noſtri dicunt peracutos morbos, hi autem ſtatim ſymptomata habent ſumma, celeriter, & vehementer mouentur, ſummuſquè vigor aut in primum quaternarium, aut ad plus in primum ſeptennarium incidit, quod ait Gal. hoc in loco ſeptem diebus terminari, ſicut, & tertio prognoſticorum atque alibi; Nam & Hipp. lib. de carnibus ſeu de principijs, acutiſſimos morbos ait ſeptimana, vel dimidia iudicari; quod ſi apoplexia die, & minus iudicatur, illud eſt propter maximam omnium acutiem, & quamquam non habeat eos vehementiſſimos motus, qui ſolent cerni in acutis, habet tamen, & vitæ diſcrimen, & iudicij properantiam, quod ſunt & ipſi characteres acutiſſimorum, cum acuti tantum quatuordecim diebus iudicentur, vt *Turgere quid.* ſcribit Hippoc. 2. aph. 23. ὀργᾷ, ſi turgeat, Quid ſit turgere millies docuit nos

Gal.

Gal. ſed diſertiſſimè hoc in loco vbi ſcribit hanc uocem metaphoricè deductam eſſe, ab animalibus, tam fœminis quàm maſculis, quæ ubi copia ſeminis ad illud, euacuandum concitantur huc atque illuc aguntur & ferocire non deſinunt donec illos libido vel excretione, vel interna conſumptione ſedatur, nam etſi homo ſæpius ob voluptatem, quam ob neceſſitatem in venerem protrahatur, vt ob hoc etiam forſan pudeat ipſum petere eius vſum, non item cibi, & potus, quemadmodum ait Ariſt. 4. ſect. prob. 28. nihilominus bruta ſola neceſſitate excernendi ad uenerem impelli dixit Gal. 6. de loc. aff. Itaque ubi natura ſimiliter ſtimulata à copia, vel qualitate humorũ eos ſecernere, & expellere ſatagit, ac propterea eos mouet, & agitat, tunc turgere dicitur, haud ſecus atque intes tempore ueris, quę ubi grauidæ humore in hyeme concepto illum excludere conantur, exuberant, atque ea actio turgentia propriè dicitur, quæ eſt materiæ eruptio; vndè nec malè Hipp. turgere, quæ uidetur naturæ operatio, tribuit materiæ, quippe quæ à loco ad locum mouetur, & extuberare properat inſtar ſucci uitis αὐθημερόν, eadem die, ſcilicet qua incipit apparere morbi acutus, non autem qua cæpit morbus, ſiquidem contingit ſæpenumero, vt morbus initio ſit placidus, poſt verò aliquot dies fiat acutus, & ſæuus, quo in caſu certè non conuenit prima die inchoãtis morbi purgare, ſed prima die acutiſſimi facti, nec enim ita arcte intelligenda eſt prima dies, vt etiam ſecunda non liceat, ſed vult dicere Hipp quod in morbis peracutis, vbi humor concitatus eſt, ita ut huc atque illuc cieatur, ſiue per totum corpus, ſiue in aliqua parte citiſſimè eſſe purgandum; Sed contra uidetur Hippoc. ſentire 4. lib. acut. ubi quarta, & quinta die purgandum eſſe monet. præterea Ariſtot. 3 lib. polit. cap. 11. ſcribit apud Ægyptios uetitum fuiſſe antè tertiam diem quicquam in morbis mouere: Niſi dicamus & Hippoc. & Aegyptios non eſſe locutos de morbis peracutis, qui citiſſimè auxilium poſtulant, nec de materia turgente, Verum de morbis minus acutis atque induciàs, & tempus remedijs regulariter adhibendis præbentibus, Sequitur ſecunda pars in qua Hippoc. rationem affert, cur celeriter ſit purgandum in acutis, ubi turget: & eſt quia *(In his differre eſt malum)*: Sed hæc ratio uidetur nimium popularis, ac parum promittere; quandoquidem nemo eſt, qui ignoret ubi aliquid oportet facere celeriter, illud tardare eſſe malum, alioquin ſi bonum, uel ſaltem indifferens eſſet, non eſſet neceſſe accelerare. Quare puto Hippocratem ſic eſſe locutum, quaſi voluerit τὸ χρονίζειν, ideſt tardare eſſe ultra eandẽ diem purgare; nam poteſt quidem vnuſquiſq; ſcire, quod vbi eſt opus celeritate mora ſit mala; Sed nõ quod vltra eamdem diem. Quod verò ſit malum illud, quod impendet tarditati purgationis in peracutis dimiſit Hippocr. proponere, quod uoluerit permittere lectori, ut ingenium exerceret in expiſcandis malis, quę contingunt ex natura ipſorum acutorum, & materię turgentię niſi ſtatim occurratur. Ea propter ipſi cõabimur inuenire, ſi natura cognita acutorum, quid periculi impendeat, & quid boni ex purgatione tempeſtiua naſcatur, comperiemus. Duos dicebat Galen. eſſe acutorum omnium characteres celeritatem, ſeu vehementiam motus, nec non periculum ſalutis. Velocitas & vehementia motus oritur, quia materia faciens acutos morbos biliosa eſt, ſcilicet acuta, mordax, atque calida, quà natura immaniter ſtimulata eam depellere ſatagens, huc atque illuc furioſè agitur, Iam

Senſus aphor.

Dubit.

Solut.

Secunda pars.

Characteres acutorum ſunt duo, & qui.

verò

verò periculum eſt, quia dum materia cęco quodam pacto mouetur à natura coacta, nec regulariter agente poteſt in aliquam nobilem partem mitti, quàm vehementer ob ſui caliditatem, & acrimoniam percellens, tandem exitium afferat. Vnde medicus intelligens hæc omnia, ſi materiam ferocientem priuſquam offendat extra corpus ducit, periculo occurrit & vtilitatem præſtat, quemadmodum ſi differat, nec periculum auertat, malè facit, atq; interitui ægrotantem ipſum manifeſtè permittit. Cæterum quia hoc eſt nimis vniuerſale dictu melius erit, ut magis explicare videamus quæ bona conſequantur ex celeri purgatione, & quæ mala ex tarda; Nam primum bonum quod ſequitur eſt, quia occurritur materię, ne ad aliquam partem nobilem decumbat, ſicquè celerem mortem afferat, Aliud bonum eſt, quod cum initio uires ſint robuſtæ, non modo illis nulla uis infertur, uerum ex auxiliatrices habentur, Tertium eſt quod materia morbifica in motu, & concitata exiſtens, non multò negotio corpore pellitur, atque hoc (quod ſcribitur quinto Epid.) ſurſum purgandum eſſe in ipſis morborum exacerbationibus, quoniam tunc humores ſua ſponte attolluntur. Contrà ſi nequaquam fiat ſtatim purgatio turgente materia, præbetur occaſio, vt eà in aliquo nobili loco firmata aliquam ingentem perniciem afferat, Adhæc vires in dies ui morbi magis fractæ ſufficere nequeunt, aut debiliores factæ dum poſtmodum tarde purgatur haud quaquam poſſunt auxiliari. Itaque iure dicit Hip (*tardare eſſe malum,*) & dixit (*malum,*) nō mortale quia cum in vtroq; res anceps ſit, vt tarditati nō debet adſcribi mors, ſi ſequatur, ſic non debet certū aliquid ſperari, etiā ſi cito ad purgationē accedatur: Sed ubi purgatio hūc in modū properanda eſt, præſtat ne aliquam obſeruationem habere. Certè illud primum obſeruandum, ut medicamētum ſit validū, alioquin debile medicamentū in materia furioſa, atque pernicioſa adhibitum agitat adhuc magis, neque mouet, quocirca etiam ſcammoneatis, atque alijs grauibus pharmacis utimur. Alterum eſt ut quemadmodum ait Galenus ſi fieri poteſt aliqua præparatio fiat, vel clyſtere, vel uomitu leui. Hippoc. lib. de affectionibus iubebat, ut æger purgandus pridie ieiunaret, Sed hoc præceptum in diuturnis potius, quam in acutis eſt obſeruandum. Tertium eſt, ut ſi fortè medicamentum, non purgauerit, attendatur an materia adhuc in motu ſit, an firmata, uel in loco pręcipuo, uel in ignobili, ut in glandulis, in cute. Si enim adhuc in motu ſit materia, repetenda eſt ſtatim purgatio, quia ſtante eadem indicatione, eadem quoque eſt operatio adhibenda, Sin uerò firmata ſit in aliquo nobili loco, ut Cerebro ſtomacho, pectore, pulmone, tunc quoque ualido medicamento eſt agendum, quod uim habeat eliciēdi materiam inde, nam ſi purgamus ne materia figatur in pręcipuo aliquo uiſcere, multò magis id facere oportet, cum iam decubuit, Verum ſi fixa, & firmata ſit in aliquo ignobili uiſcere, ab omni purgante medicamento abſtinere conuenit, quemadmodum nos monuit Hippoc. lib. de affect: Vndè facilè patet eorum error, qui ubi apparent papulæ in cute, vel in glandulis tumores, nituntur corpora purgare, quia pręterquam quod materia ſemel in cutem depoſita medicamentis inde aufferri nequit ut docet Galen. 6. Epid. in hiſtoriolam Simonis, accedit quod ipſi naturę uis affertur, ità ut, nō bene poſſit coctionibus, & relictę materiæ expulſioni uacare. Patet itaque ex omnibus adductis, quàm ingens

Bona ex celeri, & mala ex tarda purgatione.

Not.

Digitized by Google

gens ſit vtilitas præſentis aphoriſmi, in ea medicinæ parte bene, ac feliciter exercenda, quæ circà medicamentorum purgantium adminiſtrationem verſatur, ne ſcilicet temere ad ea confugiatur, neque vbi opus eſt ea dimittantur. *Vtilitas Aph.*

11 *Quibus tormina, & circà vmbilicum labores; & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter ſoluitur, in hydropem ſiccam firmatur.*

CORNELIVS Celſus diſertè ſatis videtur hunc aphoriſmum, interpretatus lib 2. cap. 7. dum ità locutus eſt: Eiuſdem morbi, ſcilicet hydropis nota eſt, vbi circà vmbilicum inteſtina torquentur, coxæque dolores manẽt, eaq́. neque tempore, neque remedijs ſoluuntur: Quæ ſententia habetur quoque in Coacis prænot: licet parum mutata. An verò vllum habeat connexionem cum ſuperiore aphoriſmo certè videre non poſſum niſi dicere placeat, quod ſicuti ſupra monſtrauit uſum purgationis ſubire, ſic nunc demonſtrare detrimentum importunæ: Eſt enim dogma totum prognoſticum, ex quo tamen elici ſimul poteſt præceptum præſeruatorium ab Hydrope ſicca, vt infra dicemus: Eſt quidem ſatis longa ſententia, ſed ità colligata, vt commodè in plures partes ſecari nequeat. Sat eſt Hippoc in ipſa ſcopum eſſe docere, quid in torminibus diuturnis, & cõtumacibus lumborum, vmbilici, & coxæ, ſit mali expectandum: Quem ſcopum vt magis comprehendere liceat Primo examinandum cur Hippoc. non contentus dixiſſe στρόφοι, addidit πόνοι, quaſi verò ubi ſunt torſiones nõ etiam ſint dolores atque ipſi graues, pro qua re intelligenda ſciendum eſt, quod (στρόφος) vox vſitatiſſima eſt ipſi Hippocrati, non modo in ſignificandis torminibus inteſtinorum, verumetiam ventriculi. & M. Cicero vocat torminoſos, qui huiuſcè generis cruciatibus torquentur: Nonius Marcellus Tormines dicit, ſed cum authoritatẽ ſibi fauentem non habeat, ſuſpicor mendoſum eſſe cõtextum, & tormina legi debere, ſic enim dicuntur à Latinis, non tantum quia inteſtina contorqueantur, ſed quia illi, qui laborant ſe ſe torquent, vt locum in dolentem reperiant, qua de re Ariſtot. problema facit 6. probl 8. ſect. cur minus ſentiant dolorẽ ventris, qui crura introrſum flectunt, quod ſcilicet maius ſpacium detur flatibus. Inuenio etiam à quibuſdam Latinis authoribus dici Verminatio, vt apud Senecam Epiſt. 59. & apud Nonium dicitur de doloribus parturientium, metaphora ſumpta à Vermibus, qui torquent, Fiunt autem huiuſmodi στρόφοι & tormina tum ab ipſis vermibus, tum ab humoribus, tum maximè à flatibus, Sed qui fiunt à flatibus uidentur omnium acerbiſſimi, vndè cum hic Hippocrates de ijs ſermonem habeat, addidit vocem (πόνοι,) ideſt dolores, ſeu labores, ſcilicet ad ſignificandum cruciatus magnitudinem, quamquam etiam non damno, quod ait Gal. στρόφους ſignificare diſpoſitionẽ ipſam, πόνους verò ipſa ſymptomata conſequentia diſpoſitionem. (*Circà Vmbilicum,*) qui ſit vmbilicus, nulli non notum eſt, quemadmodum quod ſæpenumero hæc pars torqueatur, cum ſit ſuperpoſita illis ſublimioribus inteſtinis, quæ quia tenuiora ſunt, vbi flatibus diſtendũtur, aut verminibus feriuntur, aut humoribus corroduntur, ingentes dolores faciunt, (*Circà Lumbos dolor*) ἄλλημα eſt Græcè, & dignum, ſcitu eſt, *Connexio.* *Scopus.*

cur

Digitized by Google

cur non dicit, Circà Lumbos πόνοι, ſed ἄλγημα, ad quod reſponderi, poteſt Lumbos eſſe carnem totam muſculoſam, cũ nullis, aut paucis fibris, atq; membranis ob quod etiam guſtui grata eſt tota hæc pars, vt eſt apud Plinium lib. 8. cap. 51. & ob quod haud acerbis adeò doloribus vexatur, ſed mitioribus, & potiùs grauatiuis, quàm extenſiuis, aut corroſiuis. Vndè Hippoc. maluit vocare ἄλγημα, quàm πόνους, aut στρόφους; tum quia eſt vnus dolor, non plures, vt qui fiunt in inteſtinis, tum etiam quia non adeò cruciat, vt videtur vox Hippocrati vſitatiſſima plerumquè ſignificare, quemadmodum etiam ſignificat quandoq; morbum, vt in Coacis quando meminit ἀλγήματος ὀσφύος, quod ſi aliquid plus ſignificare debet, ſolet Hippoc. apponere aliquam condicionem veluti quando 7. Epid. dicitur ἄλγημα περὶ ὀμφαλὸν βρωτικόν, fit hujuſmodi dolor interdum ipſamet parte affecta interdum per conſenſum à partibus ſubiectis ſibi, nempe inteſtinis communicatum; (*Qui non ſoluatur, &c.*) ſolent dolores, & præſertim à flatu remedijs tàm extrinſecis, quàm intrinſecis finiri, aut ſaltem demulceri; quorum neutrum vbi fit, ſignum eſt vel cauſſam & mineram eſſe pertinacem, uel locum affectum alium, quam vt vis medicamentorum poſſit ad eum penetrare, atque cauſſam morbicam penitus tollere; idquè potiſſimum contingit, quando flatus non colligitur in ipſis inteſtinis, ſed in ſpacio quod inter eſt inter ipſa inteſtina, atque peritonæum, cum enim medicamenta quæ per os ſumuntur, eo non perueniant, ut manifeſtè comprehenditur in hydropè aſcitè in qua medicamenta, hydrogoga quantumuis potentia exhibita nihil illius aquæ ducũt, jure etiam merito ſequitur, ut diſſipandis flatibus nõ ſufficiant, quemadmodum, nec ſi extrinſeca medicamenta adminiſtrentur, quæ, nec peritonei duritiem, nec ſuprapoſitorum muſculorum craſſitiem penetrare ſua vi atq; ad illum locum peruenire queunt; Atque cum ibi flatus quotidie cumulentur, nec diſſipentur, fit ut ea in parte quædam hectica, ut bene ait Galen, diſpoſitio inducatur, ad quam deindè neceſſario ſequitur hydrops ſicca ab Hippocrate hic, & in Coacis prænot. tantum commemorata, cum adſit perpetua cauſſa flatum generans. Vt ex hoc toto diſcurſu facilè ratio conſpiciatur, ob quam huiuſmodi contumaces dolores in hydropem ſiccam deſinere dixit Hippoc. & aduertendum Hipp. dixiſſe ἱδρύεται, ideſt firmatur, quia vere non ſoluitur ille dolor ſed firmus

Not. permanet ob iugem abdominis diſtenſionem. Cæterum circà hæc, & circà ea quæ dicit Galen. in com: ſunt nonnulla expendenda, & primum circà nomen ipſius hydropis, quia Cælius Aurel. lib. 3. diuturn. cap. 8. de hydrope uidetur manifeſtè ſentire, nullam hydropem fieri abſq; aqua poſſe, vt ipſummet nomen videtur indicare, attamen Gal. dixit hydropem ſiccam Hippocr. propterea poſteriores medicos tympaniam vocaſſe, quod vt tympanus aere plenus perſonat ictus, ſic venter flatu plenus vbi pulſatur, inſtar tympani ſonare videtur; adeò ut Galenus ſolum flatum in Tympania agnoſcere videatur. Prætereà Galen. profitetur tympaniam fieri à minori frigore quàm aſcitim, imò verò ab aliquo calore ſine quo humor in flatum nequit conuerti. Verum & hoc dubium eſt, quoniam affectio à quà fit tympania eſt hectica frigiditas, non autẽ à quà fit aſcites, & propterea & maior uidetur, atque etiam deterior. Tertio dignum eſt contemplatione. Vtrum tympania fiat neceſſario refrigerato jocinore, quarto & vltimo

vtrum

vtrum ille flatus generetur in loco vbi colligitur, an verò aliundè, ſcilicet ab inteſtinis eò mittatur. Circà primum igitur dicendum eſt verum eſſe, quod hy- *Ad Primum.*
drops ſicca fit a flatu, quemadmodum etiam habetur ab Hippocr. & Galen. 4. de victus ratione in acutis, tex. 109. Verum & ea auctoritas, & aliæ ſimiles ſunt rectè interpretandæ; ſcilicet quod maxima parte fiat tympania à flatu, non autem quod penitus ſit abſq; humore aquoſo, cum Hip. lib. de nat. pueri omnes ſpiritus fieri ab aqua doceat, alioquin quomodo excitaretur flatus à debili calore in abdomine, niſi quoq; ibi aliqua eſſet humoris veluti minera, quę cõtinuo ipſi flatui excitando materiam ſuppeditaret? id quod etiam abſque dubio inſinuare voluit Cælius Aurelianus lib. 3. cap 8. vbi dixit increpans Demetrium Herophili ſectatorem, eſſe vanum, atque intellectu carens, ſine ullo humore ſuperfluo hydropem vocare. Et Stephanus quoquè Athenienſis, qui in com: ad prognoſtica Hippocratis quinque Hydropis ſpecies propoſuit, eam appellauit Tympanitidem in qua pauca aqua, & multus flatus tumorem facit, quam Hippoc. vt ait Gal. vocat ſiccam; non ſimpliciter, ſed in comparatione ad aſcitim, atque anaſarcam, quæ ab humore potiſſimum originem ducunt: Etſi non inconueniat, etiam in ipſis aliquid flatus reperiri. Circà ſecundum propoſitum, videtur du- *Ad Secũdum. Dubit.*
bium, quia venti fiunt ex tenuiore matèria quàm pluuiæ, quæ fiunt ex groſſioribus vaporibus, vndè opus eſt maiore calore, vt attollantur, & proinde minori frigido, ſic etiam contingit in corpore; Adhæc à morbis acutis fit magis aſcitis, quam tympania, vt etiam intelligitur ex Hippocrate lib. 2. progn. igitur, magis aqua generatur à calido, quam à frigido. Pro reſſolutione dicendum, flatum vt *Solut.*
Ariſtor. docet ſecundo meth: fieri non à calore valdè imminuto, ſed à temperato potiùs, aut ſaltem nõ intenſo, alioquin prout generaret ventum ità etiam diſſolueret, nec vrgeretur quemadmodum in æſtate, propterea fieri paucos ventos videmus: Imò Auenzoar lib. 1. trac. 13. cap. 1. & Auuerroes 3 collect cap. 21. videntur cenſuiſſe, à calore magno fieri timpanitem, de qua loquens Auerroes dicit medicos fuiſſe valde ſollicitos circà eam quod fiat à frigida, & à calida cauſſa; Verum aqua fit uere à calore diminuto, qui ſcilicet non tantus eſt vt poſſit eam diſſipare, & quamquam calor ſemper, excitet uapores prius, vt experientia comprobatur, attamen craſſitie materiæ impeditur interdum quo minus id facere queat, & tũc aqua generatur, nec valet, quod fiat ſæpiùs aſcitis ex acutis, quoniam ab illis hebetatus eſt magis calor, & propterea frigus maius in Iecinore genitum, cauſſat aquam, & non flatum, quo fit vt videatur etiam debere eſſe deterior hydrops aſcitis, & anaſarca, quam tympanitis, vt Auicennas, & omnes ferè Arabes prodiderunt, dixi ferè, quoniam Auerr 3. collect. c. 21. videtur Tympaniam cæteris ſpeciebus feciſſe magis pernicioſam, quoniam cum fiat à cauſſa frigida, & calida, arduum eſt veram eius originem reperire, & conſequenter remedia oportuna adhibere, Cum tam Hippoc. 1. de morbis recenſeat hypoſarcam inter eos morbos, qui neceſſario interimunt & Aetius, & Areteus dixerint in ea totum corporis habitum eſſe corruptum, eſſeq. vt ait Areteus hominem totum renouare velle, qui curandam ſuſcipit anaſarcam. Circà tertium *Ad Tertium. Dubit.*
propoſitum. Eſt difficultas, quia Gal. 5. de loc: aff: cap. 7. & ſecundo de potentijs naturalibus cap. 8. ſcripſit in omni ſpecie hydropis iecur neceſſariò eſſe refrige-

Digitized by Google

tatum, ſiquidem eo exiſtente ſuccorum officina, quales hi ſunt, tale quoque illud eſſe conuenit. Ex alia: eſt Hipp. 2. progn. initio, & Galen. eodem 5. de loc: aff: vbi tradunt, à febribus, alijſq. morbis acutis interdum fieri hydropas, cui etiam atteſtari videtur Ariſt. qui 3. ſect. probl. 8. profitetur vt etiam experientia docet à potu vini meracioris, quod certè calidum eſt fieri hydropem, & Auenzoar, necnon Auuerroes locis anteà citatis de tympania loquentes dixerunt: eam fieri quoq; à à calore. Pro reſſolutione huiuſcè diſceptationis dicendum eſt, cauſam hydropis cuiuſlibet duplicem eſſe aliam continentem, & immediatam aliam verò mediatam, ſeù antecedentē immediata de quà loquebatur Gal. ſemper eſt frigiditas ob rationem adductam, ſcilicet quia ſemper effectus frigidi, conſequuntur ſimiles cauſas. At ſi loquamur de cauſis mediatis, & antecedentibus poſſunt proculdubio eſſe cauſæ calidæ: Quę veluti iugulantes calorem natiuum eiūs deminutionem, & conſequenter frigiditatem inducunt. Ad quartum propoſitum de loco vbi generetur flatus eſt quoque cōtrouerſum, Aſclepiades, & ante ipſum Heraclytus, qui putarunt vrinam fieri in veſica ex flatu ibi collecto, & frigiditate veſicæ condenſato, ſimiliter exiſtimarunt intrà ipſum peritonęum, & inteſtina ex humore ibi contento excitari flatus, qui cum diſſolui nequeant, paullatim collecti in tumorem attollunt abdomen, nec valet flatum diſſipari illius partis calore, quia plus eſt quod quotidie ſuggeritur, quam illud quod diſſipatur, prætereà in tympanitide neque per ructus, neque per alui crepitus euacuatur flatus, quod ſignum eſt non generari ipſum in parte vndè extrudi poſſit: Ex altera parte durum videtur, quod cum in eo ſpacio, quòd eſt inter inteſtina, & peritonæum ſint viſcera calentia, nec humor, aut alia materia contineatur, quæ poſſit eſſe flatus minera, quomodo inquam ibi generetur. Nec valet non eſſe etiam vllam manifeſtam viam, per quam flatus aliundè irrumpat in abdomen, quoniam ſufficiūt viæ illæ incognitæ, quas dicebat Hippocr. 6. Epid. ſibi naturā parare, nam & aqua etiam eo fertur ad faciendam aſcitem per vias ignoratas; de quibus adhuc inter medicos viget controuerſia, ſcilicet per quas mittatur aqua ab ambitu corporis in Abdominis capacitatem. Prò reſolutione dicendum eſt, flatum poſſe quoque in tympania alibi nempè in ſtomacho, & inteſtinis genitum mitti in cauitatem abdominis atque ibi retineri; ſed rationi magis conſentire, vt vbi colligitur, ibi quoq; gignatur, quandoquidem non ſunt viæ vllæ apertæ, per quas conijcere liceat, faciliter poſſe in ſpacium prædictum ferri; Aqua enim cum cōtineatur in venis, licet dicere, vel ipſarum oſculis recluſis, vel ijſdem effractis, vt aliqui crediderunt, eum in locum abdominis eructari, ſed flatus non continetur, nec colligitur in venis, ſed extra ipſas in cauis partibus potiſſimum, Cauſſa verò cur ibi colligatur, ſcilicet in peritonęo flatus eſt intemperies hectica, ſcilicet frigida, & ſicca orta à febrium calore, quem vt plurimum ſequitur tympania, nam humidum natiuum plus à calore febrili ſeptem diebus quàm à calore naturali quadraginta annis conſumitur. Vtilitas huius aphoriſmi eſt pro præcognoſcenda futura hydrope ſicca, quæ præcognitio non modo glorioſa ipſi medico eſt, verum etiam non parum iuuat ad præſeruandum ab ipſa, quandoquidem & medicus, & ęgri, & adſtantes tanto acrius in adhibendis remedijs contendunt, quāto maiorem futuri grauis alicuius mali ſuſpicionem habent, nam flatus cum mi-

Solut. *Ad quartum. Dubit.* *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

nus

nus cedat medicamentis purgantibus, quam humor, certè vbi dolores perſeuerant, nec ab vllo medicamento purgante, aliouè externo mitigantur, iure potiùs hydrops ſicca quam aquoſa metuenda eſt, in quo cognoſcendo, atq; prænoſcendo maximè requiritur iudicium, atque induſtria medici.

---

12. *Quorum alui, inteſtinorum leuitate laborant, hyberno tempore ſupra purgari; malum.*

EST ſanè aliqua, ſed exigua lux connexionis aphoriſmi præſentis cum ſuperiori, ſiquidem ſupra egit de vitio partium inferiorum ſicut, & in hoc, Verum illud totum pertinuit ad partem prognoſticam, hic autem aphoriſmus eſt præceptum curatorium ad pharmaceuticam pertinens, & forſan melius fuiſſet collocatus poſt octauum, vel nonum aphoriſmos, in quibus de purgatione ſuperna, atque inferna tractauit. Eſt ſententia ſimplex ſine ratione, atque indiuiſibilis. *Eſt* tamen ſuperficietenus ſatis perſpicua, cum nil aliud in ipſa doceat, quàm nè vomitus in ijs adminiſtretur, qui laborant lienteria, ſeù inteſtinorum læuitate; Et Hippocr. magno iudicio voluit nobis huiuſcemodi documentũ relinquere, quoniam cum lienteria ſit motus præternaturalis ad partes inferiores ratio quædam diuerſionis poſtulare uideri poſſet ipſum vomitum, ſicuti præcipimus eos vomere, qui circà veſicam, & renes laborant, Imò æterna eſt Hippocratis atque omnium medicorum regula, vt motus omnis morboſus, & præternaturam contrario motu compeſcatur. Et Hippoc. lib. 3. de rat: victus, quem locum etiam Galenus cum multis alijs citauit 6. aph. 1. curationem lienteriç ſatis exquiſite tradens commendat vomitum etiam repetitum, qua de rę ſuo loco inferius plura dicam, Nunc autem totam ſententiam examinare conuenit. (*Quibus alui lienteria &c.*) ἡ κοιλίη communiter ſignificare ſolet quicquid in corpore cauitatem conſpiciabilem habet: Propriè aut Hippocrati eſt ventriculus, ipſe atque inteſtina, quemadmodum accipere conuenit in præſenti aphoriſmo, ſiquidem lienteria, ſeu leuitas inteſtinorum eſt propriè affectus ipſius ſtomachi deindè inteſtinorum; ille enim propter frigidam, & humidam intemperiem, nec retinere poteſt aſſumptum cibum, nec conſequenter ipſum concoquere ſimiliter, & inteſtina, Vndè Hipp. hoc in loco vſus eſt uoce plurali αἱ κοιλίαι, ſcilicet ad ſignificandum non ſolum ſtomachum affici, ſed etiam inteſtina, id quod etiam fecit loco citato tertij de vict: ſalub: vbi inquit quod in liētericis ſunt, αἱ κοιλίαι ψυχραί, καὶ ὑγραί, Et quamquam ipſa vox videatur ſignificare hunc affectum eſſe propriè inteſtinorum; quo ad effectum ſanè ità eſſe videtur, ſcilicet vitiũ eſſe principaliter in inteſtinis. Attamen prima mali origo poſita eſt in ipſo ventriculo nec retinere debito tempore cibum, nec cōcoquere valente; quemadmodum clariſſimè docet Gal. eodem primo aphor. lib. 6. vbi breuem afferens deffinitionem dicit eſſe carentiam coctionis, cum ſcilicet cibi nulla fit in ſtomaco mutatio. Eſt ergo lienteria vt docet Gal. in com: quando ea quæ commeduntur deijciuntur, qualia ſunt aſſumpta, ſ. incocta, ſeu vt dicebant Veteres ἄσηπτα, i. imputrefacta, quod etiam ſcriptum eſt ab Hipp. 3. de victu ſalub: Vndè iure increpabat Gal. Eraſiſtratum, quod dixiſſet Veteres voluiſſe muccoſa, & cruenta

Connexio

Scopus.

Regula generalis.

Lienteria quid aff.

vna cum cibis crudis in lienteria reijci, quamquam in Coacis prænotionibus, neſcio, quid huiuſmodi habeatur, vbi ſcribitur interdum fieri lienteriã ob aphte ſeù vlcuſcula exiſtentia in ventriculo, in qua affectione non modo non retinẽtur cibi, ob moleſtiam, quam afferunt vlcerato, ſeù excoriato ventriculo, verumetiã laminulę cruẽtæ cum ipſo cibo eijciuntur: (*Hyeme per ſuperiora*) circà hæc verba

Dub. tres. illud primo, quęrendũ eſt, cur Hipp. cum in lib. de nat. hum: & in hoc nõ ſemel monuerit hyeme haudquaquam eſſe vomendum, idq; pariter à Plinio cõfirmatum habeatur lib. 25. cap 5. hoc etiam peculiariter in lientericis commonefacere voluerit; prætereà eſt admiratione dignum, qua ratione potiſſimũ hoc de lientericis voluerit præcipere, quandoquidem non ſolum hyeme lienterici non ſunt vomitu tractandi, verumetiam nullo alio tempore, quandoquidem cum ſtomachus ſit vehementer affectus frigida, atq; humida intemperie, nec vmquam per partem affectam ſit euacuatio faciẽda, plane neceſſariò colligitur nullo tempore lientericos eſſe ad vomitum cogendos, poſtremo videtur his verbis Hipp. ſignificare lientericos poſſe per inferiora purgari, quod tamen ab omni videtur ra-

Solut. 1. tione alienum, cum nimis ipſa inteſtina laxa, atq; lubrica ſint, ità vt ſi adhuc medicamentis excitarentur, irremediabile malum fieret: Circà primum dicendum eſt, primo Hipp. nomine purgationis per ſuperiora, intelligere eam, quę fit Elleboro albo, quo ipſius ætate frequẽter vtebantur de quo loquens Celſus lib 2. c. 13. dicebat: ipſum neque hyeme, neque æſtate rectè dari. Deindè non abſq. cauſſa Hipp. hoc de hyeme voluiſſe poſteris relinquere, quia cum etiam alijs temporib. ſit perniciosum, hyeme tamen eſt pernicioſiſſimum, tum quia hyems ſuaptè natura (vt dictum eſt,) inepta eſt huiuſmodi purgationibus; & ratione caloris, qui intrò coactus eſt, & ratione humoris tũc temporis potiùs ad inferiora, quam ſuperiora inclinantis, tum quia ſi vmquàm ſpes eſt lientericos curari poſſe, eſt hyeme, quando ventres ſuapte natura, vt ait Hipp. 1. aphoriſmorum ſunt calidiores. Vndè tunc temporis ventres ſunt in quiete continendi neque vllo pacto exagitandi, neq; valet poſſe fieri lienteriam a bile, vt videatur egere poſſe vomitu, ob idq, Hipp prohibuerit, quoniam vix fieri poteſt vt hyeme tantum bilis in ventriculo, atque inteſtinis cumuletur, quæ nec retineri, nec coqui cibum permittat; Imò nec etiam ea vera eſt lienteria, nempè quæ facit, vt ait Gal. & Hipp. reijci cibos crudos, & immutatos ob frigidam, atq; humidam ventriculi intemperiem. ſiq; interdum contingeret eam fieri hyeme, nihilominus putat Gal. potiùs per inferiora eſſe agendam, quam per ſuperiora, ne ſcilicet magis lædatur ventricu-

Dubit. lus: Cæterum ſi ita eſt, cur igitur vt ſuperius dicebam, Hipp. lib. 3. de ſalubri dię-

Solut. ta vomitum repetitum pro lienteriæ curatione commendabat? Ad quod reſpondendum eſt primo librum illum non eſſe germanũ Hipp. vt etiam teſtatur Gal. loco citato. ſed dato etiam quod farina ſit Hippocratica, haud ibi loquitur de vera lienteria, ſed de affectu ſimili lienterię, quem appellat plenitudinem, quaſi hac ratione nominis commendet vomitum, vt qui tollat plenitudinem humorum ſtomachi eam indiſpoſitionem facientium, præterquam quod lib. de affect. loquens de cauſis lienteriæ inquit: fieri etiam à pituita à capite in ſtomacum labente, quæ poſſet vomitum poſtulare. Vtrum uerò quod erat ſecundo loco propoſi-

Solut. 2. tum alijs temporibus ſint lienterici euacuandi vomitu, certè rari ſunt caſus, a tra-

nien

men ſi æſtate fieret hic morbus, atque bilis exuberaret, maloq́. occaſionem, daret planè poſſet vomitus ſemel cieri, ſed non veratro albo, de quo loquitur Hipp. ut antea dicebam, & quod nec in æſtate, nec hyeme dãdum dicit Celſus, quoniá vt una uice poteſt humor euacuari, ſic non poteſt multum lędi uentriculus, cum læſio fiat frequenti actione, ut excauatio lapidis ab aqua, Portò ad id quod poſtremo proponebatur de purgatione in lienteria. Eſt ſententia Auuic 4.1.cap. de euac. & Hipp. 2. Epid. ſect. 5. & lib. de locis in homine, uomitum uomitu curari, & fluxum fluxu, quod etiam probauit Gal. 6. Epid ſect. 2. tex 9. quando, ſ. morbus fit ab aliquo humore ad cuius euacuationem tollitur. Vndè ſi lienteria etiam fieret ab huiuſmodi humoribus planè conueniret purgatio eius per inferiora idque dubio procul. Hipp uoluit ſignificare, ſcilicet interdum uſu uenire medicamenta inferiùs purgantia in lientericis, imò conueniret etiam uomitu, ut docet Hipp. tum lib de loc: in homine, tum tertiò de diæta. Aphoriſmi utilitas ſatis patet, cum doceat quid uitandum ſit in curatione lienteriæ, ſcilicet nè tempore hybernò uomitus cieatur, etiam ſi id genus auxili poſtulari uideretur. *Solut. 3.* *Utilitas Aphor.*

---

13 *Ad Elleboros, qui non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora antè potionem pluri cibo, atque quiete humectanda ſunt.*

HVNC aphoriſmum uidetur Celſus interpretari uoluiſſe quando ſcripſit lib. 2. c. 12. Veratro quoq; albo utendum eſt, id neq; hyeme neq; æſtate rectè datur, optimè Vere, tolerabiliter Autumno fuit quiſquis daturus erit, id agere debet, ut accepturi corpus humidum ſit. Cur etiam hic, & in ſequentibus trib. aphoriſmis Hippocrates loquatur de Elleboriſmo ſiue Ellebori adminiſtratione Duæ potiſſimum ſunt rationes, una eſt quia cum de uomitu ſit multa in ſuperioribus locutus, atque ad uomitum faciendum omnium maximè ualeat Elleb ori uſus, ad rem maximè uidebatur pertinere, ut de ipſo quantum pertinet ad eius effectus, & rectam adminiſtrationẽ loqueretur, Altera cauſſa fuit quia Tempore Hipp. uſitatiſſima erat Ellebori adminiſtratio, tum in Ægypto in quo eſt uerſatus Hipp. & ubi ſyrmaiſmus uocatus ex Elleboro ad uomendum efficiebatur, ut indicauimus in noſtris uarijs lectionibus, Tum etiam in Gracia, ubi Anycira inſula illius etiam innocẽtioris feraciſſima eſt, & ob quam Hippocrates propriũ librũ ſcripſit, in eoq́. illius præparationem docuit, quam etiam tempore ſuo fuiſſe deſideratã Gal. eſt teſtatus, imò aliqui ità ſe ſe aſſuefaciebant Elleboro, ut nihil commouerẽtur ſicut recitat Theoph. lib. 9. de hiſt. Plant. c. 18. de Eudemo Chio quem narrat aliquãdo una die uiginti duas Ellebori potiones ſumpſiſſe nequicquam uomuiſſe. Itaque in hoc aphoriſmo Scopus Hippocratis eſt docere quomodo præparari debeant, illi qui ſumpturi ſunt Elleborum, ad hoc ut facile operetur. Eſt enim præceptum curatorium, & eſt ſimplex ſententia ſine demonſtratione, atque indiuiſibilis. Ergo ut latius eam explicemus incipiamus à prima uoce, quę eſt (πρὸς ἐλλεβόρυς,) ad Elleboros, phraſis eſt Hippocratica, pro ab Elleboris, utitur enim uoce plurali, quia duo cum ſint Veratri genera, album, & nigrum, utrumque vtebantur ad faciendum uomitum, ſed magis albo, *Connexio.* *Scopus.*

Digitized by Google

bo, quippe qui potentior eſſet, & magis vſitatus, ità vt quotieſcunque Elleborus ſimpliciter ſingulari numero ſcriptus inueniatur, ſemper aut ſaltem plerumque de Elleboro albo intelligatur, vt Galen. docuit pluribus in locis, & præſertim aphor. 1. lib. 5. atque etiam ſequentibus comentarijs: Et errant quidem meo iudicio qui putant hic Hippocr. loqui tantum de Elleboro albo, alioquin non pluraliter eſſet locutus, ſic etiam 7. Epid. loquens de febre quartana quæ fit ab atro humore, Elleboris purgandum dicit nec dubium quin de vtriſque loquatur quemadmodum, & in Epiſtol. Circà quorum tractationem *Not. tria.* illud antè cætera ſciendum eſt, tria eſſe conſideranda. Vnum antequam ſumatur, de quo hic loquitur; aliud poſtquam ſumptum eſt, de quo in ſequenti; Tertium vbi iàm purgare cœpit, de quo etiam ſuo loco aget. Quid porrò ſit Elleborus, & quomodo ſumpturi ipſum præpararent, atque ipſi præpararentur & Dioſcorides, & Oribaſius, & Ætius atq; alij complures docuerunt, vt ad hunc locum minimè pertineat ipſum deſcribere, atq; monſtrare: Satis violentiſſimum, & valdè calidũ, ac ſiccũ medicamentũ eſſe, ità vt Plinius lib. 24. c. 5. dixerit potẽtiſſimo duci aſſimilari. (*Qui non faciliter.*) Qui faciliter vomunt, illud habent, vel à natura, vel à conſuetudine vomendi: Etenim aliquos eſſe qui à natura facile uomunt, & aliquos qui difficiliter experientia quotidiana docet, præterquam quod etiam in brutis aliqua ſunt, quę vomũt ut Canes, catti, & ruminantia; aliqua quę numquam, vt iumenta, & aues: Quando igitur Hippoc. hic commemorat nõ facile vomentes de ambobus certè intelligendus, ſcilicet tam de ijs qui ad vomẽdum non ſunt à natura comparati, cuiuſmodi ſunt, vt docet Auic. 4. primi c. 2. habentes pectus anguſtum, collum longũ, pinguedinem nimiã, ſiccitatem magnam, humores craſſos, ſenes, atq; pueri; quam de inaſſuetis, ſiquidem hac in re potiſſimum magnam eſſe uim conſuetudinis narrat ibidem Theophraſtus, Vndè non bene ſenſit Jacob. conciuis, qui videns Hippoc. maximè omnium iubere humectationem, putauit ipſum loqui tantum de ineptitudine ad uomitum ob ſiccitatem, quomodo autem explorandum ſit utrum quis facilè quacumque ratione vomat, docet appoſitè Galen. ut ſcilicet prius lenib. uomitorijs ueluti oleo, & iure probentur, quod ſi facile uomant, ad Elleborum tranſeatur, ſin minus continuis uomitionibus aſſuefiat. Plinius lib. 25. c. 5. ſcribit Vſum Ellebori olim fuiſſe terribilẽ, ſed poſt, ſ. tempore Hipp. tam promiſcuũ fuiſſe, ut pleriq; ſtudiorum gratia ad peruidẽdam actius quę commentabantur, ſępius ſumptitauerint, quemadmodum fecit Carneades reſpõſurus Zenonis libris, & quemadmodum ſcribũt Val: Max lib. 8 c. 7. & Petronius in Satyra feciſſe Chryſippũ. (*Ante potionem*). Quid itaque debeat fieri ante ſumptionem Ellebori, vt faciliùs uomatur, docet hic Hippoc. ex parte ipſius corporis ſumpturi. Etenim potio tam dicitur de ipſo actu quã de doſi, quæ triplex erat, ut apud Oribaſium octauo lib. collect. cap 1. maior duarũ dracmarũ, tũ minor obolorum octo, mediocris decem obolorum. Sic poſſumus intelligere menſuram ingentem fuiſſe uigintiduas potiones quas ſumebat Endemus Chius neque purgabatur. Dixit ante potionem præhumectandum, ut hac reduplicatione magis rei momentum exprimeret. Eſt autem duplex humectatio ſuperficialis, ut balneorum, intima, & eſſentialis, ut cibi; de utraquè loquitur, ſed potiſſimũ de interna, & ſubſtantiali.

Sed

Digitized by Google

Sed percunctabitur aliquis cur non etiam docuit, quo pacto ſit ipſum medica- *Dubit.*
mentum præparandum, cum & illud quoque ſcite magnopere conducat. Cui *Solut.*
dupliciter reſponderi poteſt, vno modo Hipp. dimiſiſſe, quia iam ſcripſerat ea de
re librum, quem Gal. quæritur, nec ſuo tempore habitum fuiſſe: Vndè fragmen-
tum illud de Elleboro, qui inter Hip. opera habetur haud quaquam eſt à Galeno
commemoratum, alio modo reſpondetur modum, & præparationem ipſius el-
lebori fuiſſe vulgatiſſimam, & ob id Hippocr. eam dimiſiſſe; nec dicendum eſt
potuiſſe ſimiliter omittere corporũ præparationem, quod notiſſima eſſet eo tem
pore, quoniam frequentia vomendi parabat tunc corpora, ita vt non multũ ope-
ram darent aliter præparandis corporibus, ac propterea neceſſe eſſet hanc aliam
viam præparandi docere: Quæ eſt vt priuſquam Ellebori ſumendi delibratio fiat
corpus humectetur multò cibo, & quiete; Circà quod præceptum, vt rectè intel-
ligatur primo examinandum, cur hic dumtaxat meminerit humectations cor- *Not.*
poris cum multò cibo, & quiete, non autem frequentiæ vomitus, quæ omnium
maximè valet, neq; balnei cuius meminit 6 Epid. ſec 5. vbi docens quid agendũ
ſit, vt Elleborus ſumptus moueat, ait lauandum eſſe, & edendum. Præterea vide-
re oportet, quod nam ſit veratrum molle cuius meminit Hipp. in lib. de fract. 3, *Ad Prim.*
tex. 125. non longè à fine, Circà primum Gal. ait non meminiſſe Hippocratem
frequentationis vomitus quod res parui momenti eſſet, atq; omnibus nota. Ego *Auctoris*
verò non exiſtimo paruum quid eſſe, quoniam ſi ut ubiq. docet Hip. maximam *ſententia.*
habet uim in cunctis conſuetudo, imò vt ut ait Theophraſtus, eſt inſtar ipſius
naturæ, quis poteſt dicere quod parum ſit aſſueſcere uomitui, vt per ipſum fieri
queat purgatio. Iccircò multò ſatiùs eſt dicere, propterea Hippocratem illud ta-
cuiſſe, quoniã de ijs remedijs ad vomitum loqui deliberauerat, quę fiũt non me-
dicamentis aſſuefacientibus, ſed cibis, & quantitate, & qualitate, aliaq. victus ra-
tione: nam certum eſt, ut etiam demonſtraui in uarijs lectionib. Veteres potiſſi-
mum cõſueuiſſe uomitiones exercere multitudine ciborum pinguium, acrium,
dulcium, atq; aliarum huiuſmodi rerum, quibus ἀδεῶς, ut ait Cicero de Cæſare
ſumptis paullo poſt uomebant, donec ficus poſtremo ſumpti exirent. Non
meminit uerò hic balnei, quoniam ut ait Gal. 2. de ſympt. cauſis cap 5 & 3. de ijs
quæ fiunt in medicatr. com. 32. tẽpore Hipp. non erant balnea in admodũ fre-
quenti uſu, & cultura, ſicuti poſteriorib. temporib. fuerunt, balnea tamen nomi-
nauit 6. Epid. ſect. 5. ubi non eſt ità exactè, & accuratè locutus, quemadmodum *Hippoc. in*
in aphoriſmis; nã ibi, quomodo uelit balnea accelerare purgationẽ uentris non *Epid. non*
eſt facilè concipere, prçterquam quod ibi iubet ſumere cibum, quando uolumus *eſt ità exa*
ſiſtere operationem Veratri, hic uerò pręcipit ſomnum, quod eſt ualdè, & diuer- *ctè locu-*
ſus, & pænè contrarius ipſi cibo. Iàm uerò quod ait Galen. de quiete, atque cibo; *tus, vt in*
nempè quietem per accidens humectare, cibum uerò non ſimpliciter quantita- *Aph.*
te, ſed ui aliqua medicamentoſa pręſtare, non aut exiccatoria, ut ſalſus acris, ad-
ſtringens, & Cet: Verũ quidẽ eſt de cibo, At de quiete, quod ipſa ſolum hume-
ctet, quia nõ exiccat haud faciliter intelligo, nam quies humectat, quia retinẽtur
excremẽta illa, quę motu euacuãtur quibuſq. accumulatis planè humectãtur cor-
pora, Ita. n. eſſe declarãt, corpora in longa quiete, ut in carcerib. detenta, in quib.
ob humorũ redundantiã pedes, ac uniuerſa corpora inflãtur, & tumeſcũt, ità ut
indi-

indigeát purgatione. Portò de Veratro, molli Gal. 3 de fracturis tex. 125. ſcribit ἄπορον, i. difficile, & eſſe dicere q͂d ſignificet ibi vox μαλθακόν: q͂a ſiue mẽſurã Ellebori, ſiue pręparationẽ capiamus, non eſt facile cõprehendere, quomodo quantitas Ellebori poſſit dici mollis, nec quæ talis præparatio, cum Hippoc. de ea nil ſcripſerit, aut ſaltem non habeatur inter præparationes veteribus vſitatas vlla, quæ verè mollis appellationem mereatur. Ego igitur in ſumma huius rei obſcuritate illud dicere non dubito poſtquam Hippoc. huiuſcè mentionem facit, tamquam rei ſuo tempore vſitatę omninò aliquid fuiſſe, ſcilicet præparationem quandam, cum exiguo, & optimè caſtigato elleboro: ità ut mitiſſimum, euaderet, quemadmodum par eſt exiſtimare illud fuiſſe, cuius facit mentionem Plinius, qui loco citato ſcribit vbi uolebant ſolum dare ad leuitet molliendam, aluum, dediſſe cum aqua ad ſummum dracmæ, ad minus quatuor obolis vndè mollis, elleborus apud Hipp. & quo vtebantur, quãdo volebãt, aliquid acrius, & exactius meditari, atq; conſcribere; ſic.n. Hip. lib. 3. Epid. in ea peſtifera conſtitutione ſcribit conſtitutionem illam, & Auſtros fuiſſe molles, hoc eſt ut interpretatur, Galen. minimè agitari, & minimè, aut ſaltem inſenſibiliter ipſum aerem turbantem. Inuenio autem apud Oribaſium octauo collect: cap. 1. & 3. plures fuiſſe modos exhibendi Elleborum, mitiorem autem quando ab Elleboro eximebatur pars turbans, quem caſtratum vocabant, ſimiliter mite erat decoctum q͂d dabatur pueris, & ſenibus, dabatur etiã in alica, pulte, aut placenta aliqua. Iàm verò quis ſit vſus, & quæ vtilitas aphoriſmi ſatis patet, cum præcipiat ut in dando Elleboro magna prudentia adhibeatur, & licet hac tempeſtate exiguus ſit illius vſus, attamen id quod de eo tradit Hippoc. eſt etiam exiſtimandum de unoquoque alio graui medicamento purgante, & peculiariter de ijs, quæ uomitu expurgant, quæ cum magnopere exiccent, ità ut interdum conuulſiones inducant, iure præcepit corpora eſſe prius pręhumectanda diligenter, quò ſcilicet huiuſmodi humectatione occurratur ſiccitati, quæ ſolet conſequi, ſimiles euacuationes.

Auctoris ſententia.

Vtilitas Aphor.

---

14 *Cum biberit quis Elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad ſomnos verò, atque quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.*

Connexio. MANIFESTISSIMA eſt continuatio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore, quia cum in illo docuerit, quid agere oporteat priuſquam elleborus ſumatur, nunc docere uult quid ſit agendum poſtquam iàm ſumptus eſt, ità ut hoc etiam ſit præceptum curatorium pertinens ad partem medicinæ pharmaceuticam cum demonſtratione coniũctum, atque in tres particulas diuiſibile, quarum prior eſt. (*Poſtquam quis biberit elleborum, &c.*) (Secunda uerò eſt,) (*Ad ſomnos verò, &c.*) Tertia eſt, (*Oſtendit autem nauigatio, &c.*) Quod igitur iubet in prima particula eſt, ut poſtquam. Quis potauerit elleborum ad motus corporum ducere magis conueniat. Quum autem ſatis unicuique perſpectum eſſe queat, quid Hippocrates dicat in cortice, Videndum eſt modo ſi quid intus lateat, & contemplatione dignum, & ad uſum ipſius artis accommodatum, Ab

Diuiſio.

Scopus.

ellebcro

Elleboro bibito tempus accipi poteſt vel breue, vel multum, Itaque valdè præſtat intelligere numquid id quod præcipit Hippoc. ſit agendum ſtatim ab epoto veratro, an paullo poſt, an multò poſt Non n. credendum eſt ipſum voluiſſe, vt ſtatim moueatur corpus ab accepto elleboro, quoniam ſtatim eccitaretur vomitus, ſicq; non poſſet operari, nec trahere ad uentriculū eos humores, qui optātur; Neque etiam credēdum eſt uoluiſſe, ut multò poſt id efficiatur, quoniā præter maiorē turbationē quā affert tarditas uomēdi nimia, eſt quoq; & maior impreſſio, quā Elleborus facit ſuę venenoſitatis, Vnde dicebat Plinius quo plus eius ſumitur, eo citiùs operari, & cōſequēter celerius exire ſicq; minus turbare, & minus detrimēti afferre: ergo ſupereſt, ut conſilium Hipp. rationi conſentaneum ſit deberi ab epoto elleboro, neq; ſtatim, neq; multo interiectò tempore corpus moueri, ſed medio inter longum, & breue tempus, quemadmodum eſſet vnius, vel alterius horę, aut etiam paullo plus, cum dicat Plinius ſpacio 4. horarum inchoare operationem, ſeptem autem horis finire, aut quādo venit ingens illa vomendi cupiditas, atq; id quod de Elleboro ſumpto, eſt pariter dicendum de Eſula, de Antimonio, de grano Cnidio, atq; de alijs medicamētis per uomitum purgantib. Nā ſecus eſt de medicamētis per aluum expurgantib. poſt quę debet haberi quies, ne medicamentum euomatur, ſicq; purgationis fruſtratio ſuccedat. Quis motus ſit faciēdus poſt ſumptū Elleborum non docuit Hipp. Verūtamen poteſt vnuſquiſq; conijcere, haudquaquā omnē motū cōuenire: & ut de nimio, qualis eſt curſus, aliaq; vehemēs motio haudquaquā loquitur, ſic potiùs de geſtatione, alioq; motu turbāte, ſed nō defatigante, nec delaſſante cū eſſe intelligēdū arbitror, atq; eo maximè, quoniā ut in ſequenti videbimus Exemplum affert Hipp. de nauigatione, quę nō modo motio eſt haudquaquā vehemēs, Verū etiā moderatè turbat, ità tamē ut corpus agitet, ac ad uomendū conciteт, Et obſeruādū eſt Hipp. dixiſſe (ἄγειν, i. ducere) & (μᾶλλον,) quia etiā ſi ſponte nolit æger ſe ſe mouere, tamē ad id eſt cogēdus; Sed nō ſimpliciter: Verū id potiùs faciendū eſt, quàm ut quieſcat: hoc eſt moderatè mouere ipſum oportet; ait n. Plinius Herophilum aſſimilaſſe Elleborū fortiſſimo duci, qd poſtquā omnia intus conturbauit, ipſe antea omnia prodeat. Sequitur ſecunda pars quæ eſt (*ad ſomnos, & non motiones minus,*) perindè ac ſi dicat Hippoc. ubi ſumptus eſt Elleborus eſſe minus dormiendū, & minus nō mouendū. Pro qua parte percipienda, illud primo eſt obſeruandū, quod animaduerto cūctis interpretib. placuiſſe, & quod alias dixi ſæpè id qd ait de Elleboro tā nigro, quā albo Hipp. competere quoq; alijs medicamētis purgantib. tum per ſuperiora, tū per inferiora, ſicut operatur Ellebori, ſi ut poſt ipſorum aſſumptionē, uel nihil, uel parū dormiatur. Nihil n. poſt debile *Not.* medicamentū, ſed ſolūmodo poſt ualidū eſſe dormiendū dicebat Auicennas, ut ob hoc non ſimpliciter negauerit Hipp. ſomnū ab accepto Elleboro, ſed minus dormiendū eſſe uoluit quā vigilandū, aut mouēdū corpus. Verū hoc in loco oc- *Dub.* currit examinandū, utrū uerè poſt medicamenta purgantia ſit dormendū, ſecū- *Dub.* do; cur Hipp. potiùs uoluit dicere eos qui potārūt Elleborū cogendos eſſe magis ad motiones, quā ad non motiones, etiā ad ſomnū. Pro priore. Dubitatū inue- *Solut. ad* nio īter aliquos ſcriptores. Verū pro ipſius rei diffinitione primo dicēdū eſt, pro- *primum.* pterea motū auxiliari humorū purgationi, quia eos agitat, & de loco ad locum

Digitized by Google

cur non dicit, Circà Lumbos πόνοι, ſed ἄλγημα, ad quod reſponderi, poteſt Lumbos eſſe carnem totam muſculoſam, cũ nullis, aut paucis fibris, atq; membranis ob quod etiam guſtùi grata eſt tota hæc pars, vt eſt apud Plinium lib. 8. cap. 51. & ob quod haud acerbis adeò doloribus vexatur, ſed mitioribus, & potiùs grauatiuis, quàm extenſiuis, aut corroſiuis. Vndè Hippoc. maluit vocare ἄλγημα, quàm πόνους, aut στρόφους, tum quia eſt vnus dolor, non plures, vt qui fiunt in inteſtinis, tum etiam quia non adeò cruciat, vt videtur, vox Hippocrati vſitatiſſima plerumquè ſignificare, quemadmodum etiam ſignificat quandoq; morbum, vt in Coacis quando meminit ἀλγήματος ὄρφνου, quod ſi aliquid plus ſignificare debet, ſolet Hippoc. apponere aliquam condicionem veluti quando 7. Epid. dicitur ἄλγημα περὶ ὀμφαλὸν βρωτικόν, fit hujuſmodi dolor interdum ipſamet parte affecta interdum per conſenſum à partibus ſubiectis ſibi, nempè inteſtinis communicatum; (*Qui non ſoluatur, &c.*) ſolent dolores, & præſertim à flatu remedijs tàm extrinſecis, quàm intrinſecis finiri, aut ſaltem demulceri; quorum neutrum vbi fit, ſignum eſt vel cauſſam & materiam eſſe pertinacem, vel locum affectum alium, quam vt vis medicamentorum poſſit, ad eum penetrare, atque cauſſam morbicam penitus tollere; idquè potiſſimum contingit, quando flatus non colligitur in ipſis inteſtinis, ſed in ſpacio quod inter eſt inter ipſa inteſtina, atque peritonæum, cum enim medicamenta quæ per os ſumuntur, eo non perueniant, ut manifeſtè comprehenditur in hydropè aſcitè in qua medicamenta, hydrogoga quantumuis potentia exhibita nihil illius aquæ ducũt, iure etiam merito ſequitur, ut diſſipandis flatibus nõ ſufficiant, quemadmodum, nec ſi extrinſeca medicamenta adminiſtrentur, quæ, nec peritonei duritiem, nec ſuprapoſitorum muſculorum craſſitiem penetrare ſua vi atq; ad illum locum peruenire queunt. Atque cum ibi flatus quotidie cumulentur, nec diſſipentur, fit ut ea in parte quædam hectica, ut bene ait Galen, diſpoſitio inducatur, ad quam deindè neceſſario ſequitur hydrops ſicca ab Hippocrate hic, & in Coacis prænot. tantum commemorata, cum adſit perpetua cauſſa flatum generans. Vt ex hoc toto diſcurſu facilè ratio conſpiciatur, ob quam huiuſmodi contumaces dolores in hydropem ſiccam deſinere dixit Hippoc. & aduertendum Hipp. dixiſſe ἱδρύεται, id eſt firmatur, quia vere non ſoluitur ille dolor ſed firmus permanet ob iugem abdominis diſtenſionem. Cæterum circà hæc, & circà ea

Not. quæ dicit Galen. in com: ſunt nonnulla expendenda, & primum circà nomen ipſius hydropis, quia Cælius Aurel. lib. 3. diuturn cap. 8. de hydrope uidetur manifeſtè ſentire, nullam hydropem fieri abſq; aqua poſſe, vt ipſummet nomen videtur indicare, attamen Gal. dixit hydropem ſiccam Hippocr. proptereà poſteriores medicos tympaniam vocaſſe, quod vt tympanus aere plenus perſonat ictus, ſic venter flatu plenus vbi pulſatur, inſtar tympani ſonare videtur, adeò ut Galenus ſolum flatum in Tympania agnoſcere videatur. Prætereà Galen. profitetur tympaniam fieri à minori frigore quàm aſcitem, imò verò ab aliquo calore ſine quo humor in flatum nequit conuerti. Verum & hoc dubium eſt, quoniam affectio à quà fit tympania eſt hectica frigiditas, non autẽ à quà fit aſcites, & proptereà & maior uidetur, atque etiam deterior. Tertio dignum eſt contemplatione. Vtrum tympania fiat neceſſario refrigerato iocinore, quarto & vltimo

vtrum

vtrum ille flatus generetur in loco vbi colligitur, an verò aliundè, ſcilicet ab inteſtinis eò mittatur. Circà primum igitur dicendum eſt verum eſſe, quod hy- *Ad Primum.*
drops ſicca fit a flatu, quemadmodum etiam habetur ab Hippocr. & Galen. 4. de victus ratione in acutis, tex. 109. Verum & ea auctoritas, & aliæ ſimiles ſunt rectè interpretandæ; ſcilicet quod maxima parte fiat tympania à flatu, non autem quod penitus ſit abſq; humore aquoſo, cum Hip. lib. de nat. pueri omnes ſpiritus fieri ab aqua doceat, alioquin quomodo excitaretur flatus à debili calore in abdomine, niſi quoq; ibi aliqua eſſet humoris veluti minera, quę cõtinuo ipſi flatui excitando materiam ſuppeditaret? id quod etiam abſque dubio inſinuare voluit Cælius Aurelianus lib. 3. cap 8. vbi dixit increpans Demetrium Herophili ſectatorem, eſſe vanum, atque intellectu carens, ſine ullo humore ſuperfluo hydropem vocare. Et Stephanus quoquè Athenienſis, qui in com: ad prognoſtica Hippocratis quinque Hydropis ſpecies propoſuit, eam appellauit Tympanitidem in qua pauca aqua, & multus flatus tumorem facit, quam Hippoc. vt ait Gal. vocat ſiccam; non ſimpliciter, ſed in comparatione ad aſcitim, atque anaſarcam, quæ ab humore potiſſimum originem ducunt: Etſi non inconueniat, etiam in ipſis aliquid flatus reperiri. Circà ſecundum propoſitum, videtur du- *Ad Secundum.*
bium, quia venti fiunt ex tenuiore materia quam pluuiæ, quæ fiunt ex groſſioribus vaporibus, vndè opus eſt maiore calore, vt attollantur, & proinde minori *Dubit.*
frigido, ſic etiam contingit in corpore; Adhæc à morbis acutis fit magis aſcitis, quam tympania, vt etiam intelligitur ex Hippocrate lib. 2. progn. igitur, magis aqua generatur à calido, quam à frigido. Pro reſſolutione dicendum, flatum vt *Solut.*
Ariſtot. docet ſecundo meth: fieri non à calore valdè imminuto, ſed à temperato potiùs, aut ſaltem nõ intenſo, alioquin prout generaret ventum ità etiam diſſolueret, nec vrgeretur quemadmodum in æſtate, proptereà fieri paucos ventos videmus: Imò Auenzoar lib. 1. trac. 13. cap. 1. & Auuerroes 3 collect cap. 21. videntur cenſuiſſe, à calore magno fieri timpanitem, de qua loquens Auerroes dicit medicos fuiſſe valde ſollicitos circà eam quod fiat à frigida, & à calida cauſſa; Verum aqua fit uere à calore diminuto, qui ſcilicet nón tantus eſt vt poſſit eam diſſipare, & quamquam calor ſemper, excitet uapores prius, vt experientia comprobatur, attamen craſſitie materiæ impeditur interdum quo minus id facere queat, & tũc aqua generatur, nec valet, quod fiat ſæpiùs aſcitis ex acutis, quoniam ab illis hebetatus eſt magis calor, & proptereà frigus maius in Iecinore genitum, cauſſat aquam, & non flatum, quo fit vt videatur etiam debere eſſe deterior hydrops aſcitis, & anaſarca, quam tympanitis, vt Auicennas, & omnes ferè Arabes prodiderunt, dixi ferè, quoniam Auerr 3. collect. c. 21. videtur Tympaniam cæteris ſpeciebus feciſſe magis pernicioſam, quoniam cum fiat à cauſſa frigida, & calida, arduum eſt veram eius originem reperire, & conſequenter remedia oportuna adhibere, Cum tam Hippoc. 1. de morbis recenſeat hypoſarcam inter eos morbos, qui neceſſario interimunt & Aetius, & Areteus dixerint in ea totum corporis habitum eſſe corruptum, eſſeq. vt ait Areteus hominem totum renouare velle, qui curandam ſuſcipit anaſarcam. Circà tertium *Ad Tertium.*
propoſitum. Eſt difficultas, quia Gal. 5. de loc: aff: cap. 7. & ſecundo de potentijs naturalibus cap. 8. ſcripſit in omni ſpecie hydropis iecur neceſſariò eſſe refrige- *Dubit.*

ratum, ſiquidem eo exiſtente ſuccorum officina, quales hi ſunt, tale quoque illud eſſe conuenit. Ex alia: eſt Hipp. 2. progn. initio, & Galen. eodem 5. de loc: aff: vbi tradunt, à febribus, alijſq. morbis acutis interdum fieri hydropas, cui etiam atteſtari videtur Ariſt. qui 3. ſect. probl. 8. profitetur vt etiam experientia docet à potu vini meracioris, quod certè calidum eſt fieri hydropem, & Auenzoar, necnon Auerroes locis anteà citatis de tympania loquentes dixerunt eam fieri quoq; à

Solut. à calore. Pro reſſolutione huiuſcè diſceptationis dicendum eſt, cauſam hydropis cuiuſlibet duplicem eſſe aliam continentem, & immediatam aliam verò mediatam, ſeù antecedentē immediata de quà loquebatur Gal. ſemper eſt frigiditas ob rationem adductam, ſcilicet quia ſemper effectus frigidi, conſequuntur ſimiles cauſas. At ſi loquamur de cauſis mediatis, & antecedentibus poſſunt proculdubio eſſe cauſæ calidæ: Quę veluti iugulantes calorem natiuum eiùs deminutionem, & conſequenter frigiditatem inducunt. Ad quartum propoſitum de loco vbi generetur flatus eſt quoque cōtrouerſum, Aſclepiades, & ante ipſum Heraclytus, qui putarunt vrinam fieri in veſica ex flatu ibi collecto, & frigiditate

Ad quartum. Dubit. veſicæ condenſato, ſimiliter exiſtimarunt intrà ipſum peritonęum, & inteſtina ex humore ibi contento excitari flatus, qui cum diſſolui nequeant, paullatim collecti in tumorem attollunt abdomen, nec valet flatum diſſipari illius partis calore, quia plus eſt quod quotidie ſuggeritur, quam illud quod diſſipatur, prætereà in tympanitide neque per ructus, neque per alui crepitus euacuatur flatus, quod ſignum eſt non generari ipſum in parte vndè extrudi poſſit: Ex altera parte durum videtur, quod cum in eo ſpacio, quòd eſt inter inteſtina, & peritonæum ſine viſcera calentia, nec humor, aut alia materia contineatur, quæ poſſit eſſe flatus minera, quomodo inquam ibi generetur. Nec valet non eſſe etiam vllam manifeſtam viam, per quam flatus aliundè irrumpat in abdomen, quoniam ſufficiūt viæ illæ incognitæ, quas dicebat Hippocr. 6. Epid. ſibi naturā parare, nam & aqua etiam eo fertur ad faciendam aſcitem per vias ignoratas; de quibus adhuc inter medicos viget controuerſia, ſcilicet per quas mittatur aqua ab ambitu corporis in Abdominis capacitatem. Prò reſolutione dicendum eſt, flatum poſſe

Solut. quoque in tympania alibi nempè in ſtomacho, & inteſtinis genitum mitti in cauitatem abdominis atque ibi retineri; ſed rationi magis conſentire, vt vbi colligitur, ibi quoq; gignatur, quandoquidem non ſunt viæ vllæ apertæ, per quas conijcere liceat, faciliter poſſe in ſpacium prædictum ferri; Aqua enim cum cōtineatur in venis, licet dicere, vel ipſarum oſculis reclusis, vel iiſdem effractis, vt aliqui crediderunt, eum in locum abdominis eructari, ſed flatus non continetur, nec colligitur in venis, ſed extra ipſas in cauis partibus potiſſimum, Cauſſa verò cur ibi colligatur, ſcilicet in peritonęo flatus eſt intemperies hectica, ſcilicet frigida, & ſicca orta à febrium calore, quem vt plurimum ſequitur tympania, nam humidum natiuum plus à calore febrili ſeptem diebus quàm à calore naturali quadraginta annis conſumitur. Vtilitas huius aphoriſmi eſt pro præcognoſcen-

Vtilitas aphor. da futura hydrope ſicca, quæ præcognitio non modo glorioſa ipſi medico eſt, verum etiam non parum iuuat ad præſeruandum ab ipſa, quandoquidem & medicus, & ęgri, & adſtantes tanto acrius in adhibendis remedijs contendunt, quāto maiorem futuri grauis alicuius mali ſuſpicionem habent, nam flatus cum mi

nus

nus cedat medicamentis purgantibus, quam humor, certè vbi dolores perſe-
uerant, nec ab vllo medicamento purgante, aliouè externo mitigantur, iure po-
tiùs hydrops ſicca quam aquoſa metuenda eſt, in quo cognoſcendo, atq; progno-
ſcendo maximè requiritur iudicium, atque induſtria medici.

---

12. *Quorum alui, inteſtinorum leuitate laborant, hyberno tempore ſupra purgari; malum.*

EST, ſanè aliqua, ſed exigua lux connexionis aphoriſmi præſentis cum ſu-
periori, ſiquidem ſupra egit de vitio partium inferiorum ſicut, & in hoc,
Verum illud totum pertinuit ad partem prognoſticam, hic autem aphoriſmus
eſt præceptum curatorium ad pharmaceuticam pertinens, & forſan melius fuiſ-
ſet collocatus poſt octauum, vel nonum aphoriſmos, in quibus de purgatione
ſuperna, atque inferna tractauit. Eſt ſententia ſimplex ſine ratione, atque indi-
uiſibilis. Eſt tamen ſuperficietenus ſatis perſpicua, cum nil aliud in ipſa do-
ceat, quàm nè vomitus in ijs adminiſtretur, qui laborant lienteria, ſeu inteſtino-
rum læuitate; Et Hippocr. magno iudicio voluit nobis huiuſcemodi documen-
tú relinquere, quoniam cum lienteria ſit motus præternaturalis ad partes infe-
riores ratio quædam diuerſionis poſtulare uideri poſſet ipſum vomitum, ſicuti
præcipimus eos vomere, qui circà veſicam, & renes laborant, Imò æterna eſt
Hippocratis atque omnium medicorum regula, vt motus omnis morboſus, &
præternaturam contrario motu compeſcatur. Et Hippoc. lib. 3. de rat: victus,
quem locum etiam Galenus cum multis alijs citauit 6. aph. 1. curationem lien-
teriç ſatis exquiſite tradens commendat vomitum etiam repetitum, qua de re ſuo
loco inferius plura dicam, Nunc autem totam ſententiam examinare conuenit.
(*Quibus alui lienteria &c.*) ἡ κοιλία communiter ſignificare ſolet quicquid in cor-
pore cauitatem conſpiciabilem habet. Propriè aut Hippocrati eſt ventricu-
lus, ipſe atque inteſtina, quemadmodum accipere conuenit in præſenti aphoriſ-
mo, ſiquidem lienteria, ſeu leuitas inteſtinorum eſt propriè affectus ipſius ſto-
machi deindè inteſtinorum; ille enim propter frigidam, & humidam intempe-
riem, nec retinere poteſt aſſumptum cibum, nec conſequenter ipſum concoque-
re ſimiliter, & inteſtina, Vndè Hipp. hoc in loco vſus eſt uoce plurali αἱ κοιλίαι,
ſcilicet ad ſignificandum non ſolum ſtomachum affici, ſed etiam inteſtina, id
quod etiam fecit loco citato tertij de vict: ſalub: vbi inquit quod in lientericis ſunt,
αἱ κοιλίαι ψυχραί, καὶ ὑγραί. Et quamquam ipſa vox videatur ſignificare hunc affe-
ctum eſſe propriè inteſtinorum; quo ad effectum ſanè ità eſſe videtur, ſcilicet
vitiú eſſe principaliter in inteſtinis. Attamen prima mali origo poſita eſt in ipſo
ventriculo nec retinere debito tempore cibum, nec cõcoquere valente; quemad-
modum clariſſimè docet Gal. eodem primo aphor. lib. 6. vbi breuem afferens
deffinitionem dicit eſſe carentiam coctionis, cum ſcilicet cibi nulla fit in ſtoma-
co mutatio. Eſt ergo lienteria vt docet Gal. in com: quando ea quæ commedun-
tur deijciuntur, qualia ſunt aſſumpta, ſ. incocta, ſeu vt dicebant Veteres ἄσηπτα, i.
imputrefacta, quod etiam ſcriptum eſt ab Hipp. 3. de victu ſalub: Vndè iure in-
crepabat Gal. Eraſiſtratum, quod dixiſſet Veteres voluiſſe muccoſa, & cruenta

Connexio

Scopus.

Regula generalis.

Lienteria quid aff.

vna cum cibis crudis in lienteria reijci, quamquam in Coacis prænotionibus,
neſcio, quid huiuſmodi habeatur, vbi ſcribitur interdum fieri lienteriã ob aphtæ
ſeù vlcuſcula exiſtentia in ventriculo, in qua affectione non modo non retinẽtur
cibi, ob moleſtiam, quam afferunt vlcerato, ſeù excoriato ventriculo, verumetiã
laminulę cruẽtæ cum ipſo cibo eijciuntur: (*Hyeme per ſuperiora*) circà hæc verba
Dub. tres. illud primo, quęrendũ eſt, cur Hipp. cum in lib. de nat: hum: & in hoc nõ ſemel
monuerit hyeme haudquaquam eſſe vomendum, idq; pariter à Plinio cõfirma-
tum habeatur lib. 25. cap 5. hoc etiam peculiariter in lientericis commonefacere
voluerit; prætereà eſt admiratione dignum, qua ratione potiſſimũ hoc de lien-
tericis voluerit præcipere, quandoquidem non ſolum hyeme lienterici non ſunt
vomitu tractandi, verùmetiam nullo alio tempore, quandoquidem cum ſtoma-
chus ſit vehementer affectus frigida, atq; humida intemperie, nec vmquam per
partem affectam ſit euacuatio faciẽda, plane neceſſariò colligitur nullo tempo-
re lientericos eſſe ad vomitum cogendos, poſtremo videtur his verbis Hipp. ſi-
gnificare lientericos poſſe per inferiora purgari, quod tamen ab omni videtur ra-
Solut. 1. tione alienum, cum nimis ipſa inteſtina laxa, atq; lubrica ſint, ità vt ſi adhuc me
dicamentis excitarentur, irremediabile malum fieret: Circà primum dicendum
eſt, primo Hipp. nomine purgationis per ſuperiora, intelligere eam, quę ſit Elle-
boro albo, quo ipſius ætate frequẽter vtebantur de quo loquens Celſus lib 2. c. 13.
dicebat: ipſum neque hyeme, neque æſtate rectè dari. Deindè non abſq. cauſſa
Hipp. hoc de hyeme voluiſſe poſteris relinquere, quia cum etiam alijs temporib.
ſit perniciosum, hyeme tamen eſt perniciosiſſimum, tum quia hyems ſuaptè na-
tura (vt dictum eſt,) inepta eſt huiuſmodi purgationibus, & ratione caloris, qui
intrò coactus eſt, & ratione humoris tũc temporis potiùs ad inferiora, quam ſu-
periora inclinantis, tum quia ſi vmquam ſpes eſt lientericos curari poſſe, eſt hye-
me, quando ventres ſuapte natura, vt ait Hipp. 1. aphoriſmorum ſunt calidiores,
Vndè tunc temporis ventres ſunt in quiete continendi neque vllo pacto exagi-
tandi, neq; valet poſſe fieri lienteriam a bile, vt videatur egere poſſe vomitu, ob
idq; Hipp prohibuerit, quoniam vix fieri poteſt vt hyeme tantum bilis in ven-
triculo, atque inteſtinis cumuletur, quæ nec retineri, nec coqui cibum permittat,
Imò nec etiam ea vera eſt lienteria, nempè quæ facit, vt ait Gal. & Hipp. reijci ci-
bos crudos, & immutatos ob frigidam, atq; humidam ventriculi intemperiem. A
ſiq; interdum contingeret eam fieri hyeme, nihilominus putat Gal. potiùs per
inferiora eſſe agendam, quam per ſuperiora, ne ſcilicet magis lædatur ventricu-
Dubit. lus: Cæterum ſi ita eſt, cur igitur vt ſuperius dicebam, Hipp. lib. 3. de ſalubri dię-
Solut. ta vomitum repetitum pro lienteriæ curatione commendabat? Ad quod reſpon-
dendum eſt primo librum illum non eſſe germanũ Hipp. vt etiam teſtatur Gal.
loco citato, ſed dato etiam quod farina ſit Hippocratica, haud ibi loquitur de ve-
ra lienteria, ſed de affectu ſimili lienterię, quem appellat plenitudinem, quaſi hac
ratione nominis commendet vomitum, vt qui tollat plenitudinem humorum
ſtomachi eam indiſpoſitionem facientium, præterquam quod lib. de affect. lo-
quens de cauſis lienteriæ inquit: fieri etiam à pituita à capite in ſtomacum laben-
te, quæ poſſet vomitum poſtulare. Vtrum uerò quod erat ſecundo loco propoſi-
Solut. 2. tum alijs temporibus ſint lienterici euacuandi vomitu, certè rari ſunt caſus, atta-

men

men ſi æſtate fieret hic morbus, atque bilis exuberaret, maloq. occaſionem, daret planè poſſet vomitus ſemel cieri, ſed non veratro albo, de quo loquitur Hipp. ut antea dicebam, & quod nec in æſtate, nec hyeme dãdum dicit Celſus, quoniá ut una uice poteſt humor euacuari, ſic non poteſt multum lędi uentriculus, cum læſio fiat frequenti actione, ut excauatio lapidis ab aqua, Porrò ad id quod poſtremo proponebatur de purgatione in lienteria. Eſt ſententia Auuic 4. 1. cap. de euac. & Hipp. 2. Epid. ſect. 5. & lib. de locis in homine, uomitum uomitu curari, & fluxum fluxu, quod etiam probauit Gal. 6. Epid ſect. 2. tex 9. quando, ſ. morbus fit ab aliquo humore ad cuius euacuationem tollitur. Vndè ſi lienteria etiam fieret ab huiuſmodi humoribus planè conueniret purgatio eius per inferiora idque dubio procul. Hipp uoluit ſignificare, ſcilicet interdum uſu uenire medicamenta infetiùs purgantia in lientericis, imò conueniret etiam uomitu, ut docet Hipp. tum lib de loc: in homine, tum tertiò de diæta. Aphoriſmi utilitas ſatis patet, cum doceat quid uitandum ſit in curatione lienteriæ, ſcilicet ne tempore hybernò uomitus cieatur, etiam ſi id genus auxili poſtulari uideretur. *Solut. 3.* *Utilitas Aphor.*

---

13 *Ad Elleboros, qui non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora antè potionem pluri cibo, atque quiete humectanda ſunt.*

HVNC aphoriſmum uidetur Celſus interpretari uoluiſſe quando ſcripſit lib. 2. c. 12. Veratro quoq; albo utendum eſt, id neq; hyeme neq; æſtate rectè datur, optimè Vere, tolerabiliter Autumno fuit quiſquis daturus erit, id age re debet, ut accepturi corpus humidum ſit. Cur etiam hic, & in ſequentibus trib. aphoriſmis Hippocrates loquatur de Elleboriſmo ſiue Ellebori adminiſtratione Duæ potiſſimum ſunt rationes, una eſt quia cum de uomitu ſit multa in ſuperioribus locutus, atque ad uomitum faciendum omnium maximè ualeat Ellebori uſus, ad rem maximè uidebatur pertinere, ut de ipſo quantum pertinet ad eius effectus, & rectam adminiſtrationẽ loqueretur, Altera cauſſa fuit quia Tempore Hipp. uſitatiſſima erat Ellebori adminiſtratio, tum in Ægypto in quo eſt uerſatus Hipp. & ubi ſyrmaiſmus uocatus ex Elleboro ad uomendum efficiebatur, ut indicauimus in noſtris uarijs lectionibus, Tum etiam in Græcia, ubi Antycira inſula illius etiam innocẽtioris feraciſſima eſt, & ob quam Hippocrates propriũ librũ ſcripſit, in eoq. illius præparationem docuit, quam etiam tempore ſuo fuiſſe deſideratã Gal. eſt teſtatus, imò aliqui ità ſe ſe aſſuefaciebant Elleboro, ut nihil commouerẽtur ſicut recitat Theoph. lib. 9. de hiſt. Plant. c. 18. de Eudemo Chio quem narrat aliquãdo una die uiginti duas Ellebori potiones ſumpſiſſe ne quicquam uomuiſſe. Itaque in hoc aphoriſmo Scopus Hippocratis eſt docere quomodo præparari debeant, illi qui ſumpturi ſunt Elleborum, ad hoc ut facile operetur. Eſt enim præceptum curatorium, & eſt ſimplex ſententia ſine demonſtratione, atque indiuiſibilis. Ergo ut latius eam explicemus incipiamus à prima uoce, quę eſt (πρὸς ἐλλεβόρους,) ad Elleboros, phraſis eſt Hippocratica, pro ab Elleboris, utitur enim uoce plurali, quia duo cum ſint Veratri genera, album, & nigrum, utrumque vtebantur ad faciendum uomitum, ſed magis al- *Connexio.* *Scopus.*

bo,

Digitized by Google

bo, quippe qui potentior eſſet, & magis vſitatus, ità vt quotieſcunque Elleborus ſimpliciter ſingulari numero ſcriptus inueniatur, ſemper aut ſaltem plerumque de Elleboro albo intelligatur, vt Galen docuit pluribus in locis, & præſertim aphor. 1. lib. 5. atque etiam ſequentibus comentarijs: Et errant quidem meo iudicio qui putant hic Hippocr. loqui tantum de Elleboro albo, alioquin non pluraliter eſſet locutus, ſic etiam 7. Epid. loquens de febre quartana quæ fit ab atro humore, Elleboris purgandum dicit nec dubium quin de vtriſque loquatur quemadmodum, & in Epiſtol. Circà quorum tractationem

Not. tria. illud antè cætera ſciendum eſt, tria eſſe conſideranda. Vnum antequam ſumatur, de quo hic loquitur; aliud poſtquam ſumptum eſt, de quo in ſequenti; Tertium vbi iàm purgare cœpit, de quo etiam ſuo loco aget. Quid porrò ſit Elleborus, & quomodo ſumpturi ipſum præpararent, atque ipſi præpararentur & Dioſcorides, & Oribaſius, & Ætius atq; alij complures docuerunt, vt ad hunc locum minimè pertineat ipſum deſcribere, atq; monſtrare: Satis violentiſſimum, & valdè calidũ, ac ſiccũ medicamentũ eſſe, ità vt Plinius lib. 24. c. 5. dixerit potentiſſimo duci aſſimilari. (*Qui non faciliter.*) Qui faciliter vomunt, illud habent, vel à natura, vel à conſuetudine vomendi: Etenim aliquos eſſe qui à natura facile uomunt, & aliquos qui difficiliter experientia quotidiana docet, præterquam quod etiam in brutis aliqua ſunt, quę vomũt ut Canes, catti, & ruminantia; aliqua quę numquam, vt iumenta, & aues: Quando igitur Hippoc. hic commemorat nõ facile vomentes de ambobus certè intelligendus, ſcilicet tam de ijs qui ad vomẽdum non ſunt à natura comparati cuiuſmodi ſunt, vt docet Auic. 4. primi c. 2. habentes pectus anguſtum, collum longũ, pinguedinem nimiã, ſiccitatem magnam, humores craſſos, ſenes, atq; pueri; quam de inaſſuetis, ſiquidem hac in re potiſſimum magnam eſſe uim conſuetudinis narrat ibidem Theophraſtus, Vndè non bene ſenſit Iacob. concius, qui videns Hippoc. maximè omnium iubere humectationem, putauit ipſum loqui tantum de ineptitudine ad uomitum ob ſiccitatem, quomodo autem explorandum ſit utrum quis facilè quacumque ratione vomat, docet appoſitè Galen. ut ſcilicet prius lenib. uomitorijs ueluti oleo, & iure probentur, quod ſi facile uomant, ad Elleborum tranſeatur, ſin minus continuis uomitionibus aſſueſiãt. Plinius lib. 25. c. 5. ſcribit Vſum Ellebori olim fuiſſe terribilẽ, ſed poſt, ſ. tempore Hipp. tam promiſcuũ fuiſſe, ut pleriq; ſtudiorum gratia ad peruidẽdam actius quę commentabantur, ſępius ſumptitauerint, quemadmodum fecit Carneades reſpõſurus Zenonis libris, & quemadmodum ſcribũt Val: Max lib. 8 c. 7. & Petronius in Satyra feciſſe Chryſippũ. (*Ante potionem*). Quid itaque debeat fieri ante ſumptionem Ellebori, vt faciliùs uomatur, docet hic Hippoc. ex parte ipſius corporis ſumpturi. Etenim potio tam dicitur de ipſo actu quã de doſi, quæ triplex erat, ut apud Oribaſium octauo lib. collect. cap 1. maior duarũ dracmarũ, tũ minor obolorum octo, mediocris decem obolorum. Sic poſſumus intelligere menſuram ingentem fuiſſe uigintiduas potiones quas ſumebat Eudemus Chius neque purgabatur. Dixit ante potionem præhumectandum, ut hac reduplicatione magis rei momentum exprimeret. Eſt autem duplex humectatio ſuperficialis, ut balneorum, intima, & eſſentialis, ut cibi; de utraquè loquitur, ſed potiſſimũ de interna, & ſubſtantiali.

Sed

Sed percunctabitur aliquis cur non etiam docuit, quo pacto ſit ipſum medica- *Dubit.*
mentum præparandum, cùm & illud quoque ſcire magnopere conducat. Cui *Solut.*
dupliciter reſponderi poteſt, vno modo Hipp. dimiſiſſe, quia iam ſcripſerat ea de
re librum, quem Gal. quæritur, nec ſuo tempore habitum fuiſſe: Vndè fragmen-
tum illud de Elleboro, qui inter Hip. opera habetur haud quaquam eſt à Galeno
commemoratum, alio modo reſpondetur modum, & pręparationem ipſius el-
lebori fuiſſe vulgatiſſimam, & ob id Hippocr. eam dimiſiſſe; nec dicendum eſt
potuiſſe ſimiliter omittere corporũ pręparationem, quod notiſſima eſſet eo tem
pore, quoniam frequentia vomendi parabat tunc corpora, ita vt non multũ ope-
ram darent aliter præparandis corporibus, ac propterea neceſſe eſſet hanc aliam
viam pręparandi docere: Quæ eſt vt priuſquam Ellebori ſumendi delibratio fiat
corpus humectetur multò cibo, & quiete; Circà quod præceptum, vt rectè intel-
ligatur primo examinandum, cur hic dumtaxat meminerit humectations cor- *Not.*
poris cum multò cibo, & quiete, non autem frequentiæ vomitus, quæ omnium
maximè valet, neq; balnei cuius meminit 6. Epid. ſec 5. vbi docens quid agendũ
ſit, vt Elleborus ſumptus moueat, ait lauandum eſſe, & edendum. Præterea vide-
re oportet, quod nam ſit veratrum molle cuius meminit Hipp. in lib. de fract. 3. *Ad Prim.*
tex. 125. non longè à fine, Circà primum Gal. ait non meminiſſe Hippocratem
frequentarionis vomitus quod res parui momenti eſſet, atq; omnibus nota. Ego *Auctoris*
verò non exiſtimo paruum quid eſſe, quoniam ſi ut ubiq. docet Hip. maximam *ſententia.*
habet uim in cunctis conſuetudo, imò viio ut ait Theophraſtus, eſt inſtar ipſius
naturæ, quis poteſt dicere quod parum ſit aſſueſcere uomitui, vt per ipſum fieri
queat purgatio. Iccircò multò latiùs eſt dicere, propterea Hippocratem illud ta-
cuiſſe, quoniã de ijs remedijs ad vomitum loqui deliberauerat, quę fiũt non me-
dicamentis aſſuefacientibus, ſed cibis, & quantitate, & qualitate, aliaq. victus ra-
tione: nam certum eſt, ut etiam demonſtraui in uarijs lectionib. Veteres potiſſi-
mum cõſueuiſſe uomitiones exercere multitudine ciborum pinguium, acrium,
dulcium, atq; aliarum huiuſmodi rerum, quibus ἀδέως, ut ait Cicero de Cæſare
ſumptis paullo poſt uomebant, donec ficus poſtremo ſumpti exirent. Non
meminit uerò hic balnei, quoniam ut ait Gal. 2. de ſympt. cauſis cap 5 & 3. de ijs
quæ fiunt in medicatr. com. 32. tẽpore Hipp. non erant balnea in admodũ fre-
quenti uſu, & cultura, ſicuti poſteriorib. temporib. fuerunt, balnea tamen nomi-
nauit 6. Epid. ſect. 5. ubi non eſt ità exactè, & accuratè locutus, quemadmodum *Hippoc. in*
in aphoriſmis; nã ibi, quomodo uelit balnea accelerare purgationẽ uentris non *Epid. non*
eſt facilè concipere, pręterquam quod ibi iubet ſumere cibum, quando uolumus *eſt ità exa*
ſiſtere operationem Veratri, hic uerò pręcipit ſomnum, quod eſt ualdè, & diuer- *ctè locu-*
ſus, & pænè contrarius ipſi cibo. Iàm uerò quod ait Galen. de quiete, atque cibo; *tus, vt in*
nempè quietem per accidens humectare, cibum uerò non ſimpliciter quantita- *Aph.*
te, ſed ui aliqua medicamentoſa pręſtare, non aut exiccatoria, ut ſalſus acris, ad-
ſtringens, & Cet: Verũ quidẽ eſt de cibo, At de quiete, quod ipſa ſolum hume-
ctet, quia nõ exiccat haud faciliter intelligo, nam quies humectat, quia retinẽtur
excremẽta illa, quę motu euacuãtur ꝗbuſq. accumulatis planè humectãtur cor-
pora, Ita. n. eſſe declarãt, corpora in longa quiete, ut in carcerib. detenta, in quib.
ob humorũ redundantiã pedes, ac uniuerſa corpora inflãtur, & tumeſcũt, ità ut
indi-

Elleboro bibito tempus accipi poteſt vel breue, vel multum. Itaque valdè præ-
ſtat intelligere numquid id quod præcipit Hippoc. ſit agendum ſtatim ab epo-
to veratro, an paullo poſt, an multò poſt. Non n. credendum eſt ipſum voluiſſe,
vt ſtatim moueatur corpus ab accepto elleboro, quoniam ſtatim eccitaretur vo-
mitus, ſicq; non poſſet operari, nec trahere ad uentriculū eos humores, qui optá-
tur; Neque etiam credēdum eſt uoluiſſe, ut multò poſt id efficiatur, quoniā præ-
ter maiorē turbationē quā affert tarditas uomēdi nimia, eſt quoq; & maior im-
preſſio, quā Elleborus facit ſuę venenoſitatis, Vnde dicebat Plinius quo plus eius
ſumitur, eo citiùs operari, & cōſequēter celerius exire ſicq; minus turbare, & mi-
nus detrimēti afferre: ergo ſupereſt, ut conſilium Hipp. rationi conſentaneum
ſit deberi ab eporo elleboro, neq; ſtatim, neq; multo interiecto tempore corpus
moueri, ſed medio inter longum, & breue tempus, quemadmodum eſſet vnius,
vel alterius horę, aut etiam paullo plus, cum dicat Plinius ſpacio 4. horarum in-
choare operationem, ſeptem autem horis finire, aut quādo venit ingens illa vo-
mendi cupiditas, atq; id quod de Elleboro ſumpto, eſt pariter dicendum de Eſu-
la, de Antimonio, de grano Cnidio, atq; de alijs medicamētis per uomitum pur
gantib. Nā ſecus eſt de medicamētis per aluum expurgantib. poſt quę debet ha-
beri quies, ne medicamentum euomatur, ſicq; purgationis fruſtratio ſuccedat.
Quis motus ſit faciēdus poſt ſumptū Elleborum non docuit Hipp. Verùtamen
poteſt vnuſquiſq; conijcere, haudquaquā omnē motū cōuenire: & ut de nimio,
qualis eſt curſus, aliaq; vehemēs motio haudquaquā loquitur, ſic potiùs de geſta-
tione, alioq; motu turbāte, ſed nō defatigante, nec delaſſante cū eſſe intelligē-
dū arbitror, atq; eo maximè, quoniā ut in ſequenti videbimus Exemplum affert
Hipp. de nauigatione, quę nō modo motio eſt haudquaquā vehemēs, Verùetiā
moderatè turbat, ità tamē ut corpus agitet, ac ad uomendū conciet, Et obſeruā
dū eſt Hipp. dixiſſe (ἄγειν, i. ducere) & (μᾶλλον,) quia etiā ſi ſpontè nolit æger ſe ſe
mouere, tamē ad id eſt cogēdus; Sed nō ſimpliciter: Verū id potiùs faciendū eſt,
quàm ut quieſcat: hoc eſt moderatè mouere ipſum oportet; ait n. Plinius Hero-
philum aſſimilaſſe Elleborū fortiſſimo duci, qđ poſtquā omnia intus conturba-
uit, ipſe antea omnia prodeat. Sequitur ſecunda pars quæ eſt (*ad ſomnos, & non
motiones minus,*) perindè ac ſi dicat Hippoc. ubi ſumptus eſt Elleborus eſſe minus
dormiendū, & minus nō mouendū: Pro qua parte percipienda, illud primo eſt
obſeruandū, quod animaduerto cūctis interpretib. placuiſſe, & quod alias dixi,
nēpè id qđ ait de Elleboro tā nigro, quā albo Hipp. competere quoq; alijs medi-
camētis purgantib. tum per ſuperiora, tū per inferiora, ſicut operātur Ellebori, ſ.
ut poſt ipſorum aſſumptionē, uel nihil, uel parū dormiatur. Nihil n. poſt debile *Not.*
medicamentū, ſed ſolūmodo poſt ualidū eſſe dormiendū dicebat Auicennas, ut
ob hoc non ſimpliciter negauerit Hipp. ſomnū ab accepto Elleboro, ſed minus
dormiendū eſſe uoluit quā vigilandū, aut mouēdū corpus. Verū hoc in loco oc- *Dub.*
currit examinandū, utrū uerè poſt medicamenta purgantia ſit dormendū, ſecū- *Dub.*
do; cur Hipp. potiùs uoluit dicere eos qui potarūt Elleborū cogendos eſſe magis
ad motiones, quā ad non motiones, etiā ad ſomnū. Pro priore. Dubitatū iunc- *Solut. ad*
nio īter aliquos ſcriptores. Verū pro ipſius rei diffinitione primo dicēdū eſt, pro- *primum.*
pterea motū auxiliari humorū purgationi, quia eos agitat, & de loco ad locum

 mouet,

monet, quo fit vt facultas expultrix multo magis irritetur ad eos depellēdos. Cōtra cū ſomno quieſcēt à motu, fit vt minus turbata natura minus ad expellendū inſurgat, prætérquā quod, vt ait Auic. 2. 1. doc. 2. c. 13. ſomno omnes validè euacuationes retinentur. *Solutio.* Vndè iure docet paullò poſt cum vis elleborū ducere moue corpus, cum quieſcero, fac ſomnū, & à motu diſiſte; Quibus hunc in modū cōſtitutis. Vel medicamētū, qui datur opus habet cita euacuatione per vomitū, aut nō; ſi detur vt velociter vomitū cieat, certè nō eſt dormiendū à pharmaco accepto, quoniā ſic potiùs vomitus impeditur. Sin autē minimè optetur velox operatio, ſed potiùs firma, atq; minus moleſta, proculdubio pręſtat aliquantiſper dormire, neq; mouere niſi donec incipiat medicamentū operari, qđ eſſe tēpus duarum, vel quatuor horarum retro diximus. Cauſſę verò cur ità agere præſtet, ſunt cōplures vna eſt, quia medicamēta cum operentur attrahendo à circūferentia ad centrū, hoc eſt ab ambitu corporis ad ipſum ſtomachū, atque inteſtina, Sanè ad opus hoc magis cōducit ſomnus, quā vigilia, quippe quo calor ab extimis ad intimas partes trahatur, ſecuſquam in vigilia; ſecunda eſt, quia quælibet medicamēta vehemēter purgātia, & pręſertim Ellebori, quaſi venena, & deleteria ſunt, vt docuit Gal. 2. De uictu Acut. 12. vndè medicus debet cauere ne huiuſmodi venenata cōdicio inſignē aliquā impreſſionem faciat, qđ uitatur opera natiui caloris, qui ſanè in ſomno multò robuſtior fit, præſertim in viſcerib. ſic enim dicebat Hipp. 6. Epid. ſect. 5. tex. 10. Ambulatio cibus articulis, viſcerib. ſomnus, Etenim tūc calor magis ſegregat bonū à malo, illudq́. retinet, atq; hoc expellit; 3 eſt, qa melius ꝑficitur operatio pharmaci, cum ipſi moueri atq; agitari coadiuuat etiā vis naturalis à calore intrò coacto magis corroborata. Hæc autē quamquā ſint uera, attamē ſunt quędā obſeruationes, quas omnino neceſſe eſt habeat medicus purgaturus, ſ. ne dormiatur dum iam medicamētum operatur, ſiquidē operatio omnino impediretur; ne qui ſunt robuſti poſt debile medicamētum dormiant, alioqn cōuerteretur potiùs in nutrimentum, quam ut purgaret; contra autē dormiendum eſt ſtatim vbi medicamentum ualidū, atq; vbi iam cōpleta ſit uniuſcuiuſq́. operatio, ſic. n. uirtus antè pugnā corroboratur, & ab operatione facta reficitur. Ad aliud uerò cur voluerit potiùs dicere non motum, quā quietem, puto rationē fuiſſe, quia negatio motus, aliqd plus notat, quā id quies; qđ etiā intelligere oportet de graui uomitiuo, quicquid dicat Cōciliator; nā ut retro dicebā, nec Hipp. negat dormiendum, ſed vult, vt illud minus efficiatur, atq; ex his obſeruationibus patet magnā eſſe pręſentis aphoriſmi vtilitatē pro recta purgantiū medicamentorū adminiſtratione. *Vtilitas Aphor.* Sequitur modo 3. pars, quæ eſt, (*Oſtendit autē,*) *Scopus tertiæ partis.* & in qua Hip. ſcopus eſt probare exēplo nauigationis, qđ motus corpora perturbet, atque hoc Hipp. faciendum ſuſcepit, qđ nō ita eſſet compertum quomodo motus adiuuare poſſet uomitum, *δηλοῖ δέ*, i. manifeſtat autē, &c. hoc uerbum differt à verbo *δείκνυσι*, qđ hoc ſignificet demōſtrationē à ratione acceptā, illud uerò ſignificationem à ſenſu captā. Etenim qđ hic docet, certè ex ipſo ſenſu manifeſtū facit (*ναυτιλίηαι*) Gal. in aliqb. Codicib. ſcriptū inueniri loco *ναυτιλίης*, i. nauigationis *ναυσίη*, i. nauſea, quaſi uerò Hipp. ità dicere uoluerit, (*indicat autem nauſea*) vehementibus corporis motibus ſuperueniens, quod motus ipſum perturbat. Sed inquit Galen. eandem pene eſſe locutionem, & eandem rationem. Verum

hoe

hoc in loco dignum eſt inueſtigatione, Cur nauigario perturbet corpora, nam *Probl. 1.*
hoc cum ab Hipp. ſuppoſitum ſit tamquam veriſſimum, atque omnibus com-
pertum illius rationem afferre neglexit, prætereà Examinandum eſt cur vomi- *Prob. 2.*
tu nimio facto priùs pituitam reijcitur, deindè bilis, poſtremò ſanguis, nam licet
Hippoc. hoc tantum de ſuperpurgationibus Alui dixerit in lib. de nat: hum: ni-
hilominus etiam in vomitu idem contingere obſeruatur Et Circà primum Plu- *Ad primũ*
tarchus in Quæſt: natur: quærens cur magis nauſeant, qui in mari, quam in flu- *Probl.*
minibus nauigant etiam ſi nulla ſit tempeſtas, inquit id totum tribuendum eſſe
odori, atque timori, quippe qui motus omnium maximè corpora turbent, cum
videamus, & metuentes, & odoribus grauibus tactos fremere, horrere, atque ijs
aluos citari, vndè quia in mari ſolet eſſe magis odor, & periculum non exiguum,
quæ in fluminibus, quarum aqua dulci, & potabili ſimilis eſt, haudquaquam eue
niunt; Ego verò hiſcè addo, motum quendam nauigantibus in mari inæqua- *Auctoris*
lem in uiſceribus latenter fieri, ob quem perturbatio præſertim ſtomacho acci- *ſenten.*
dit, & perturbationem ſequitur nauſea, & vomitus: Nam & apud Oribaſium
8. colle. cap. 6. habetur lectum penſilem vbi iacere debet vomitaturus, debere eſ-
ſe inæqualem, vt motus efficiatur ſimilis nauigationi, ſi inæqualis, ſic etiam Ari-
ſtot. 3 prob. 18. ait vinum dilutum, excitare vomitum ob inęquales motus quos
facit in ſtomaco, ſed ſi id verũ eſt quod ait Plutarchus; cur ergo potius vomitus *Dubit.*
mouetur nauigantibus in mari quam, vel aluus, vel urina, vel ſudor, vt fit in me-
tuẽtibus? an quia in mari cum ſedeatur nulla pars magis perturbatur quam ipſe *Solut.*
ſtomacus; an quia inter humores bilis, quę leuior eſt promptius agitata in ſtoma
cum fertur, vbi & nauſeam; & vomitum facit, neq; enim incredibile eſt fortiſ-
ſimos homines qui ſæpè nauigant, & vomunt, illud facere prę timore: Cur autẽ *Dubit.*
aliqui magis lædantur ieiuni quam paſti nauigatione, eſt quia in ieiunis faci- *Solut.*
lius ſuper natat bilis, in paſtis uerò reprimitur à cibo: Circà ſecundum Alex 2. *Ad ſecun-*
probl. 54. diſertè ſatis hanc rem tractans inquit: Naturam ſollicitam, vt corpora *dũ Probl.*
exonerentur in prauis ſuccis oſcula venarum, & arteriarum infixiſſe vtero, ſedi,
ſtomacho, naribus, quę vbi opus eſt ſpontè reſerãtur cõtentaſque materias eru-
ctant, id quod etiam faciunt, vbi à medicamentis purgantibus, quę omnia ſunt
calida, aperiuntur; Vbi igitur leuiter à medicamento, aut aliter vomitus con-
citatur pituita tantum, quæ fuſa & illita eſt ſtomacho reijcitur, quod ſi grauior
ſit vomendi neceſſitas, etiam bilis vel flaua, vel nigra, vel vtraque ex ipſis conce-
ptaculis vi medicamentorum adapertis trahitur, poſt quam euacuatam, perſiſtẽ-
te adhuc neceſſitate, & appetitu vomendi ſanguis educitur, qui cum ſit vitæ
inſtrumentum à natura vi ſumma retinetur, nec niſi magnopere coacta eũ exi-
re permittit, idquè non tantum vomitu, ſed etiam alui ſubductione fieri teſta-
tur Hipp. lib. de nat: hum: Atq; hæc de pręſenti ſententia; ſi vtilitatem eius addi- *Utilitas*
dero quæ eſt magna, cum doceamur, quod ſit obſeruandum poſt medicamenta *Aphor.*
ſumpta, & purgantia ſiue ſurſum, ſiue deorſum, & in ſomno, & motu, & quiete.

---

25 *Cum volueris magis ducere elleborum; moue corpus, cum verò ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto.*

POſſet videri cuipiã pſentẽ ſñiam eſſe nõ mõ à ſtudio breuitatis Hip. alienã, ve

Connexio. rumetiam ſupeructaneam, ſed ſecus ſe habet. ſiquidem licet ſit ſuperiori con-
nexa, habet tamen aliquid plus, quoniam in ſuperioribus oſtenſum eſt, quòd
ante ellebori ſumptionem, & quid poſt ſit peragendum, nunc verò docere
vult, quid faciendum ſit, vbi non reſpondet operatio votis: non reſpondet au-
tem, quando vel non quantum oportet, vel pluſquam oportet, vel cum aliqui-
bus ſymptomatibus, vt doloribus, conuulſionibus, vertiginibus &c. operatur.
Quibus euenitibus docet, vt occurrendum ſit, quando, ſcilicet vel non opera-
tur ſatis, vel pluſquam oportet, accidentibus non docet occurrere, quod cuncta
naſcantur, vel quia violentius iuſto, vel quia minus operatur, tot remedia quæ
proponuntur apud Oribaſiũ aduerſus ea, huc cuncta videntur potiſſimum ſpe-
ctare. Vndè perſpicuum eſt hanc ſententiam eſſe præceptum curatorium, ſpe-
Diuiſio. ctans ad partem medicinæ pharmaceuticam, atque in duas partes ſecari poſſe,
quarum hæc prior eſt, vbi optatur maior ellebori operatio mouet corpus: Gal.
certè priorem hanc partẽ dimittit explicare tanquam ante iam explanatã. Ve-
rum credere non poſſum Hippocratem voluiſſe continuatim idem bis dicere,
dico enim continuatim, quia forſan id ferri poſſet, ſi aliquibus alijs interpoſitis
faceret. Itaque mihi videtur magis ad Hippocratis dignitatem ſpectare, vt di-
camus in ſuperiori Hippocratem de purgatione facienda in vniuerſum docuiſ-
ſe, quæ quoniam, vel maior, vel minor fieri poteſt; ideò in præſenti docet ean-
dem rationem, quę inſeruit alicui rei ſimpliciter faciendæ, ſimiliter inſeruire illi,
Regula. vel augendæ, vel diminuendæ quæ debet eſſe æterna regula in cunctis medica-
mentis purgantibus, atque in illis maximè, quæ facultate ad Elleboros accedunt
proximè, Sed cum multa alia ſint, quę operationes medicamentorum augent,
& retardant, vel ſiſtunt, ut ſunt aſtra ſecundum Aſtrologos; temporis, & regio-
nis conſtitutio ſecundum calorem, vel frigus, quod dicebat Hip. 6. Epid. aluum
adſtringere; vitæ profeſſio ob quam magis vrbani minus ruſtici purgantur: me-
Dubit. dicamenti electio, atque ipſius præparatio, dignum eſt quæſitu, quare Hippocr.
Solut. ſolius motus, & quietis ac ſomni meminit: Cui reſpondendum eſt, quod perti-
net ad Aſtra, Hippocratem ſemper ea fuiſſe aſpernatum, nec ferè alterius cœleſtis
rei meminiſſe quam magnarum mutationum, ſcilicet vtriuſq; ſolſtitij, & æqui-
noctij, necnon caniculæ, Vergiliarum, & arcturi, quæ etiam non ob aliud in ter-
dum conſiderauit, niſi quatenus ſigna ſunt, & cauſſæ partium anni, atque calo-
ris, vel frigoris, vel humidi, vel ſicci: quod uerò ad alia, cuncta uirtualiter viden-
tur in motu, quiete, & ſomno contineri, nempè quibus calor, frigus, ſiccitas, atq;
humiditas corporibus noſtris ingenerantur, vel dicendum loqui de ijs quæ poſ-
ſunt fieri poſtquam cœpit medicamentum operari, & in noſtra poteſtate ſunt,
niſi etiam dicamus, licet alia quoque ſint, quæ medicamentorum operationes
augent, atque minuunt, omnium tamen maximè hoc fieri à motu, ac quiete, nec
non ſomno: Et de quiete dicebat Hippocr. 6. Epid. 4. ſect. tex. 15. calidis naturis
refrigerationem eſſe aquæ potum, & quieſcere: Sed dicet aliquis, eſt præceptum
Dub. omnium medicorum ipſos ægrotantes præcipuè febrientes in conſumata quie-
te ſemper eſſe continendos, & Hippocrates damnabat Prodicum lib. 6. Epid.
ſect. 3. tex 31. quod motibus omnigenis febricitantes vrgeret, ex quo loco vide-
Solut. tur quiſpiam ſuſpicari poſſe ne vllo modo conueniat motus, Verum res ità ſeſe
habet,

habet, quod motus, vel adminiſtrari poteſt ut remedium, uel ut inſtrumentum
valetudinis tuendæ; hoc poſtremò modo non conuenit ægrotantibus, ſed prio
re, quando ſcilicet ipſo vt remedio eſt utendum, quamquam nec omni motu uti
expedit propter medicamentorum operationem, ſed ſi ambulatio negetur, cu-
ius facta agitatio, vel etiam geſtationes conducere ad id quod optamus poſſunt;
Secunda pars aphoriſmi clara quoque eſt, neque de ipſa quicquam aliud Galen.
dicit, quam quod rationi conſentaneum eſt, ut quæ ſunt contraria rebus uomi-
tum facientibus, illum ſiſtant, ac propterea quietem, & ſomnum ſiſtere uomitũ,
quoniam ipſi contrarij ſunt motui; maximè uerò id ſomnum facere, quia ipſo
quieſcunt, & ceſſant omnes animales operationes, & præſertim ſenſitrices, at-
que ſecundum uoluntatem motrices: Verum hæc eſt nimis generalis ratio, pro-
pria autem, atque magis immediata eſt, quòd quiete, atque ſomno ſuapte natu-
ra continentur omnes euacuationes etiam naturales, nedum uoluntariæ, retinen
tur autem frigore, quod facit in primis, ut dicebam nuper ex Hippocrate, quies:
Sed dicet aliquis nonne ſunt aliqua medicamenta quorum operatio ſtatim ceſ-
ſat, ſi cibus aſſumatur, ut Hippoc. in lib. de affec. ut dicunt de illo quod uocatur *Dub.*
Mecioacham, ſimiliter etiam dicitur de theriaca, cuius uis & integritas explora-
tur, ſi ſtatim ſumpta ſuperpurgationes finiat, imò verò Plinius lib. 25. c. 5. ſcribit
medullam ellebori è cortice detractam, & cribratam ſi detur certo quodam mo-
do ſiſtere nimias vomitiones, & apud Oribaſium loco ſæpè citato multa alia re-
media habentur ad ſiſtẽdas Ellebori purgationes nimias, vel alterius medicamẽ-
ti; Quod pertinet ad Theriacam non potuit Hippocrates de ipſa quicquam di-
cere, quod ſuo tempore nondum eſſet inuenta: de cibo uerò nil dixit hoc loco, *Solut.*
qđ huiuſmodi remedium nõ perpetuò, nec in omnib. reſpondeat, imò uerò ple-
rumque contingit, ut quæ ante cibum uel parum, uel nihil operantur, accepto
cibo magis operantur, eo quod ab eo natura robuſtior effecta, magis expellere
ualeat, & hoc eſt quod dicebat Hipp. 6. Epid 5. ſect. vbi Elleborus optatur ma-
gis operari, eſſe edendum. Vtilitas etiam huius aphoriſmi perſpicua eſt dum,
ſcilicet medicus cupit, uel magis citare, vel adſtringere aluum ſemper enim qui- *Vtilitas*
bus fluxionibus alui cohibendis, magis prodeſt quies, & ſomnus, ſicuti magis *Aph. er.*
irritantur à motu.

---

16 *Carnes ſanas habentibus Elleborus periculoſus. Facit enim conuulſionem.*

CORNELIVS lib. 2. cap. 13. Illud ſcire oportet, omne eiuſmodi medica-
mentum, quod potui datur non ſemper ægris prodeſſe, ſemper ſanis no-
cere, Eſt ferè eadem ſententia cum ea, quæ habetur ſecundo aphoriſmorum 37.
ubi ſcriptum eſt: ijs qui bene ſe habent corpore difficiles, & laborioſas eſſe pur-
gationes, niſi quod hic peculiariter de Elleboro tractat, & de peculiari detri-
mento, quod facit in corporibus ſanis, & Gal. dicit poſſe ambos ſimul connecti
uerum alia melior eſt continuatio. Supra enim cum egerit, & de eo quod fa-
ciendum eſt antè Ellebori ſumptionem, & poſt, nunc docet in quibus ſit facien- *Connexio.*
da ipſius adminiſtratio, & illud docet per negationem, quoniam ſi quibus dati

cum

cum conuenit proponere voluiſſet, immenſum ſibi propoſuiſſet opus, Vndè melius fuit, vt id moneret quod certum, ſcilicet non conuenire ſanis corporibus vndè apparet eſſe præceptum ſimile ſuperioribus, nec poſſe commodè in plures

Diuiſio. partes ſecari, niſi cum ſit ſententia rationi iuncta, vellemus eam diuidere, in ſententiam, & ſententiæ ipſius rationem, ſeu demonſtrationem, Eſt enim ſententia (*Elleborus periculoſus eſt ſanas carnes habentibus*,) quod Ellebori appellatione nunc intelligat album non eſt dubitandum, ſiquidem niger neque periculoſus eſt, neque conuulſionem facere à quoquam aut ſcriptum, aut exploratum eſt. Cæterum de albo minimè dubitatur quin periculoſus ſit, quippe quo, vt veneno ſaggiras Galli, atque alij populi tingebant, quo lethalius ferirent, vt adnotauit Theophraſtus, atque poſt ipſum Plinius lib. 25. cap. 5. qui etiam dicit alia mala facere, atque ſolo nomine conſueuiſſe terrorem incutere, (*carnes ſanas ha-*

Dubit. Solutio. *bentibus.*) Hoc in loco queri poteſt quod cum 2. lib. Aph. 37 dixerit *ἐυ σώματα ἔχοντες*, hic dixerit non corpora, ſed carnes ſanas habentes, ſed reſpondeo licet in primis ueteres conſueuiſſe dare Elleborum ſanis, & cauſſarijs, hoc eſt qui aliqua valetudine detenti, alioquin carnas ſanas habebant, vt conſtat ex Plinio; Adhæc eo in loco Hippocratem loqui in uniuerſum de purgatione, hic uerò tãtum de albo veratro, quòd quandam aduerſariam proprietatem habet ipſis carnibus, vt potè quas ſua ui calida, & ſicca facile conſumit, nam de ipſo duo dicit ad hãc rem pertinentia loco citato Plinius. Vnum eſt abſumere carnes ſi una coquantur; alterum qui Galli vbi feras occiderant ſagittis ipſo tinctis, carnem circumciſam à uulnere abijciebant, ut conſumptam, & prauam; aliam uerò ut potè factam teneriorem eſitabant, Subiungit Hippocrates rationem, qua eſt periculoſus ſanis, nempè quod conuulſionem inducit; addo non ſolum conuulſionem ipſum et immediate facere, uerum etiam coturnices ipſo uictitantes ſi edantur ſimiliter Epilepſiam, ideſt conuulſionem facere, ut plerique ſcribũt, & præ-

Ratio. ſertim Plinius lib. 10 in fine cap. 23. Cæterum pro integra huius loci intellectione tria ſunt uidenda, quid ſit ſpaſmus, qua ratione fiat ab Elleboro, & utrum animalia eoueſcentia poſſint ſimiliter conuulſionem inducere, Quod pertinet ad primum Spaſmus, nil aliud eſt niſi motus præternaturalis, quo membra mouentur uerſus ſuum principium; eſſe enim motum præternaturalem manifeſtè ſcribit Gal 2. de ſympt: cauſis cap 1. ubi dicebat ad eum faciendum nullã, concurrere facultatem, ſed ſolius morbi opus eſſe, & quia hic motus interdum fit in aliqua parte interdum in toto, ut in Epilepſia, hinc eſt quod epilepſia dicitur conuulſio totius corporis, utrum autem uerum ſit nullam conuenire facultatem ad efficiendam conuulſionem, an uerò conueniat motrix coacta, ut aliqui docti uiri cenſuerunt, non poſtulat hic locus, ut latiùs diſputem, ſat pro nunc ſtatuere quamlibet conuulſionem ſecundum Hippoc. 6. aphor. 39. fieri uel ab inanitione, uel à repletione. Iam uerò (quod erat ſecundo loco propoſitum) conuulſionem quæ fit ab Elleboro, certum eſt fieri ab inanitione, hoc eſt à ui ſua potenter exiccante. Vndè Hippocrat. 5. aphoriſm. 1. dicebat conuulſionem ex Elleboro eſſe lethalem, & in Coacis prænotionib. perniciosam cum enim is vt diximus vi quadam propria carnes conſumat, ubi muſculorum carnem attingit. Simulq́. neruoſas partes tentat, eas exiccans, facit ut uerſus propriam originem

Digitized by Google

ginem violenter trahantur, vndè conuulſio doloroſa ſequitur. Eſt amplius, & aliud, nimirum ab Elleboro concitari vehementer vomitum, ac ob, id os ventriculi non parum laceſſiri, quod deindè communicans inducit conuulſiones, vt perſpicuum ſit in pueris, ſiue à lactè, ſiue à vermibus in ſtomacho læſis, atque hoc eſt, quod uoluit ſignificare Galen. in fine huiuſce commentarij, quãdo ſcribit Elleborum hoc habere ἐξαίρετον, i. peculiare, & egregium, vt propter ſuam ingentem vim conuulſionem inducat, certè cum conuulſio ſit affectus exitialis, ex hoc Hipp. ſummo iure demonſtrauit quod dixerat, nempè periculoſum eſſe in ſanis corporibus Ellebori albi vſum, quia facit conuulſionem; perinde ac ſi ità demonſtrationem cõſtrueret: quęcumque faciunt conuulſionem, quæ eſt morbus grauis periculoſa ſunt, ſed Elleborus facit in habentibus ſanas carnes cõuulſionem, ergo periculoſus eſt. At percunctabitur aliquis, cur potius in ſanis quam ægris, hoc faciat, cui reſponderi poteſt etiam in ægris, vbi nimium purgat, facere, alioquin nõ dixiſſet Hippocrates conuulſionem ab Elleboro factam eſſe exitialem, Verum in ipſis illud minus contingit, quoniam ubi Elleborus in corpore inuenit prauos, & copioſos humores, illos adoritur, & excludit, interim carnes dimittens: At ubi eos non reperit, proculdubio carnes aggreditur, eaſq. colliquans, & conſumens partes neruoſas exiccat, undè ſequitur ipſarum contractio & conſequenter conuulſio. Porrò de Tertiò illud primum adnotare conuenit, haud uerum dixiſſe Plinium, quando ſcripſit ſolam coturnicem inter animalia morbum comitialem, ſeu epilepſiam ſentire, quemadmodum etiam fefellit Ariſtot. quando ſcripſit 31. ſect. probl. 27. 28. ſolum hominem tentari epilepſia, ſi quidem Hippoc. lib. de ſacro morbo, & Plutarchus in prob ſcripſerunt etiam capras, & oues ſimili morbo exercéri, ſicut equos, Abſyrtus, alij verò inter aues graeculos, & accipitres. Quod autem poſſit fieri vt animalia elleboro nutrita faciant & ipſa comeſta conuulſiones, minimè negare oportet, Nam Hipp. 6. Epid ſec. 5. tex. 35. ſcribit mulierem, & capram elaterium cucumerem ſylueſtrem depaſtas eſſe pueris purgationem: quam ſententiam dum exponeret Galen. dixit ex hac Hippoc. ſententia haberi dogma phyſicum, nempè eos errаſſe, qui putarunt exculentorum, & potulentorum, facultatem non cõſeruari in corporibus poſtquã ea cocta, & in ſanguinem cõuerſa ſint, cum nõ ſolum hoc Hipp. exemplo ſecus appareat, uerumetiam ſæpè uſu probetur exculentorum odores, in ipſis quoque ſudoribus conſeruari. Itaque clare patet fieri poſſe, ut aues paſtæ Elleborum, ac propterea eius in ſe ſe uim ſeruãtes, uitium edentib. cõmunicent, haud ſecus, atq; referũt: de puella illa ueneno napelli nutrita, in qua uis ueneni cõſeruata cõcumbẽtes cũ ea facile perdebat. Atq; hęc de Hipp. ſententia, quam utilẽ eſſe medentib. nõ eſt ambigẽdum, quoniã ea docemur, quod Gal dicebat de capris Elaterĩu depaſtis, nimirũ, cõſeruari eius qui paſcũtur in ipſis facultatẽ, ac proptereà diligẽter eſſe attẽdendum, nõ ſolum ipſa medicamenta ſumenda, quã uim habeant, uerumetiã, & quid alijs quib. utendum eſt, impertiant, atqui illud etiã obſeruandũ ne faciliter qui ſani ſunt medicamenta valdè purgãtia capiãt, qđ ſint deleteria maxima ex parte, aut ſaltẽ naturę inimica, q̃ppè quã ipſa inuicta uĩcãt, ut ait Ariſt. 1. prob. ſect. Docemur prętereà ab Elleboro, quãtum fieri põt cauere, qđ & ſanis ſit periculoſus, & multò magis ægris, ubi præter modum exhibetur.

Dub. *Solut.* *Not.*

Si quis

17 *Si quis febrem non habens, abſtineat à cibo, & cordis morſum, ſeù vertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit, purgatione indigere per ſuperiora ſignificat.*

Connexio. SI connectere preſentem aphoriſmum cum ſuperiore placeat, nulla mihi videtur ratio melior, quàm ſi dicamus Hippocratem in antecedenti docuiſſe quibus non conueniat Elleborus, ſ. ſanis, nunc verò docere, quibus cauſſarijs cõueniat, & licet Ellebori nullam expreſſam faciat mentionem, attamen eum implicitè ſatis inſinuat, dum commemorat purgationem per ſuperiora, quam maximè omnium fieri ab Elleboro nemo dubitat. Dixi autem cauſſarijs, quia ſicuti non conuenit eius adminiſtratio in ſanis corporibus, ſic quoque, & incommoda, & valdè periculoſa eſt in ægris corporibus, quorum vires plerumq. ſunt debiliores, quàm vt ferrè valeant adeò ingentem perturbationem; quod non eſt in cauſſarijs, qui & ſi habeant intra ſe alicuius, vel aliquarum valetudinum initia, minimè tamen ea ſunt, quæ vires nimium frangant; Neque tamen omnibus

Scopus. cauſſarijs dari poteſt, ſed aliquibus, quos nunc proponit, adeò vt Scopus eius ſit docere eſſe aliquos cauſſarios, qui & ſi carnes ſanas habeant, attamen elleboro indigent, aut alio medicamento per vomitum purgante. Eſt ſententia ſimplex ſine demonſtratione, & præceptum curatorium partis pharmaceuticæ. Corn. Celſus lib. 1. cap. 3. hunc aphoriſmum ſibi breuiter proponens, ità ſcribit. Itaq; vbi amari ructus cum dolore, & grauitate præcordiorum ſunt, ad vomitum confugiendum eſt. Etenim & Hippocratis ſententia eſt, vbi quiſpiam ſine cibi faſtidio, cordis morſu, tenebricoſa vertigine, & oris amaritiæ tenetur, euacuatione per ſuperiora opus eſſe ſignificari. Iam verò quid ſit vnumquodque quod Hippoc. proponit paullò diligenter, ſed breuiter videndum eſt, poſtquam tota ſententia vtiliſſimis præceptis eſt referta (*Sine febre*) ἀπύρετος ſua lingua, noſtra, in febricitanti, ſiue, non febricitanti. Dicitur enim apud medicos tripliciter aliquis non febricitare, vel quando prorſus omni caret febre, vel quando magna; vel quando febris eſt accidens ſeu ſymptoma ſequens inflammationem nam, vt ſæpè dixit Galenus. Veteres non appellabant febrem, quæ ſequitur inflammationem; vt phrenitidem, aut pleuritidem, peripneumoniamuè. Iam uerò Hippocrates hic propriè loquitur de ijs, qui carent febre magna, & eſſentiali, & etiam qui habent inflammationem vt ego puto, quibus ſi dentur medicamenta valdè calefacientia, & commouentia, vt Elleborus planè augetur febris, atque inflammatio, ſecus autem eſt in exiguis febribus & quæ alios morbos ſequuntur, quoniam ſi cauſſis ipſarum ſeu morbis, quos ſequuntur uomitus conueniat, haud quia quam ad febrem, ſed ad cauſſam mentem dirigere oportet, & ſtudium, ἀποσιτεῖν Galenus legit ἀσιτεῖν. Sed apud Hippocratem vtraq; vox plerumq. idem ſignificat, ſicuti ἀπόσιτοι, καὶ ἄσιτοι. Etenim vt docet Galenus ſecundo aphor. 8. propriè appellantur vtroque modo quicunque cibum nõ appetunt, interdum autem, qui illum ità faſtidiunt, vt ipſum non capiant, Cæterum hoc in loco, puto accipiendũ eſſe pro eo affectu, in quo ægri non appetunt, vt etiam Galenus expoſuit etenim ſi intelligeret Hippoc. eos, qui

cibum

cibum auerſantur, neque illum capiũt, prope eſſet præceptũ pernicioſum, quod elleborus exigat firmas vires, quas certè nequeunt habere, qui nihil cibi capiunt, (καὶ καρδιωγμός,) ideſt (vt interpretatur Galenus) oris ventriculi morſum καρδίαν, namquè os ventriculi à veteribus fuiſſe vocatum millies dixit Galenus, quamquã Hippoc. 4 lib. de morbis, etiam Hepar à pueris vocari καρδίαν ſcribat, Verum illud eſt obſeruandum, quod ſcripſerũt Erotianus in Onomaſtico, & Gal. 4. aph. 65. nempè hoc vocabulum (καρδιώττειν, & καρδιωγμός) duo apud Veteres habuiſſe ſignificata; vnum eſt, quod diximus oris, ſcilicet ventriculi dolorem, alterum verò ipſius viſceris nempè cordis morſum, quem ſequitur ipſius motio quædam palpitationi ſimilis, quod quidem ſymptoma peſſimum eſt, cum etiam ab Ariſtot. ſcriptum habeatur cor nullum affectum violentum pati, & Plinius dixerit non macerari morbis, fit autem vterq́. hic affectus à ſuccis bilioſis, & acribus, vel os ventriculi, vel cor læditibus (σκότοδινος) tenebricoſa vertigo. Vt enim ſimpliciter vertigo eſt, cum omnia in gyrum verti videntur, ità vt cadant niſi ſuſtineãtur, ſic ſi præter hoc accedant tenebrę ob oculos, atque cadant, nominatur tenebricoſa vertigo, quam & ipſa fieri à ſuccis prauis os ventriculi mordentibus ſentit Galenus in com: vbi ſcribit, propter magnitudinem neruorum à capite in ipſum ventriculi os deſcendentium lædi animæ operationes, ipſo ventriculi ore malè agente, ità vt velit omnes prædictos affectus eſſe ſymptomata eorum omnium ſuccorum mordere valentium. Sed illud ſcire oportet, Hippocratem eſſe intelligendum de ea vertigine tenebricoſa, quæ copulatur cæteris duobus affectibus antecedentibus, quandoquidem ſæpenumero fit etiam ab alijs cauſis, nimirum à vaporibus craſſis, vel à ſtomacho, vel ab alijs partibus ſurſum elatis, aut quoque in ipſo cerebro genitis, qui ingredientes ventriculos cerebri, ibiq́. ſpiritus contentos in gyrum vertentes, vertiginem inducunt, de quibus non loquitur Hipp. quod in ijs nõ ſit ſemper vomitus neceſſarius, quemadmodum eſt in illis, quæ fiunt cum inappetentia, atque cordis morſu, id quod etiam dicendum eſt de oris amarore; qui id habet peculiare, quod fiat ſemper à bile flaua, vt ob hoc ſignificetur opus eſſe purgatione per ſuperiora, atq; ob id vomitu, qui fit per Elleborum. Tota itaq; ſententia poteſt ad formam aliquam ſyllogiſmi hunc in modum reduci, Opus eſt vomitu, qui fit Elleboro, quãdo bilioſi, & acres ſucci os vẽtriculi lædunt, ſed vbi ſimul adſunt ſine febre inappetentia, oris ventriculi morſus, tenebricoſa vertigo, & oris amarities, clariſſimè ſignificatur ventriculum à ſimilibus humoribus offendi, ergo vomitu, & Elleboro tunc opus eſſe ſignificatur. Vtilitas aphoriſmi eſt, quia docemur etiam eos qui carent febre, eſſe vomitu purgandos, vbi tamen in corpore humores prauos geſtent, & maximè in ventriculo, alioquin iam monſtratum eſt vomitu per Elleborum non eſſe tractandos, qui ſanas carnes habent. Sed dubitabit aliquis, cum multæ aliæ ſint, cauſſæ, & valetudines propter quas conuenit Elleboriſmus, vt ab Hippoc. alibi, & maximè omnium à Plinio relatum eſt, hic tamẽ ſolum quatuor meminit, nempè inappetentię, morſus ventriculi, tenebricoſæ vertiginis, atque oris amaritiei, Cui reſponderi poteſt, hos affectus pro exemplo uoluiſſe ipſum propenere, tum quia maximè omnium exigunt purgationem per uomitum, & elleborum, tum quia horũ, qui à bile proficiſcũtur, & ab humore ſurſum eleuato uoluit monere, in quibuſq́.

Not.

Vtilitas Aphor.

Dubit.

Solut.

ſimilibus poſſe adminiſtrari, undè in quibus bilis atra in partibus profundis, aut inferioribus latitat, certum eſt neq; Elleborum, & proindè nec ipſum uomitum conuenire, ut in ſequenti aphoriſmo ſignificatur.

---

18 *Supra præcordia dolores, purgatione indigere per ſuperiora ſignificant. Quicunque uerò inferiora moleſtant, per inferiora.*

PERGIT Hipp. in hoc aphoriſmo documenta tradere circà adminiſtrationem ellebori, quem dixi ſemper comprehendere ſub uomitus, ſeù purgationis per ſuperiora appellatione, & quemadmodum in antecedenti docuit, in peculiari affectu oris uentriculi quomodo cōueniat, nunc idem demonſtrat uniuerſali exemplo; ſcilicet ut habeatur ſemper in purgando corpore reſpectus ad propenſionem naturæ, & ubi ea ad ſuperiora uergit, per ſuperiora, ubi uerò ad inferiora, per inferius purgantia, cognoſci uerò huiuſcemodi propenſionem ipſis doloribus, ſeù laboribus, quod ſi ſupra ſeptum tranſuerſum ſint, purgandum eſſe per ſuperiora, ſi tamen purgare eſt neceſſe monſtrant, ſicuti ſi infrà ſeptum ſint, per inferna, adeò ut ex his appareat euidens connexio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore, qui & ipſe præceptum eſt curatorium ad pharmaceuticam pertinens ſine demonſtratione, atq; indiuiſibile. *(Dolores ſupra ſeptum)* Quamquàm uox ὀδυνήματα qua utitur Hipp. propriè dolores à Latinis appellatos ſignificet, nihilominus haud eſt ambigendum, quin etiam ſub ipſos, alios affectus, & labores, qui manifeſti ſunt, intelligat, is enim eſt æternus Hippoc. mos, ut una re plures aliàs ſimiles intelligat (τῶν φρενῶν.) Veteres nomine φρενῶν, ſeù mentis intelligere conſueuiſſe partem illam, quam poſteriores διάφραγμα nuncupauerunt, quod ea uehementer læſa, ſimul & mens uioletur, ſicut & Ariſt. 3. de partibus animalium, cap. 10. dixit: eam participare neſcio quid prudentiæ Galenus non ſemel monuit, ſed maximè lib. 5. de loc. aff: cap. 4. ubi demonſtrauit cur eandem partem ueteres uocarint φρένας. Plato in Timæo διάφραγμα, & Ariſtot. loco citato διάζωμα, *(Quicunque purgatione indigent.)* Non ſine ratione addidit Hipp. hæc uerba; Quoniam habentes huiuſmodi dolores ſupra pręcordia minimè ſemper indigent purgatione per ſuperiora, ſed potiùs euacuatione per ſanguinis miſſionem, quemadmodum de pleuritide dicebat Hipp. in qua ſi dolor uergat ad ſuperiora, ſanguinem mittendum, ſi ad inferiora, eſſe purgandum præcepit, ſecundo, & quarto de uictu acut: id qđ etiam de quibuſq. doloribus inflammatorijs commendauit Galen. Sed dicet aliquis quomodo cognoſcemus dolores indigere purgatione, uel nō; Dicendum cognoſci, quia fiūt ab humoribus, & præſertim mobilibus in loco proximo, ac profundo, & ſi alijs remedijs non cedant. *(Purgant ſuperiora)* dixi antea, & repeto hic, Hipp. nomine purgationis per ſuperiora abſq. dubio intelligere uomitum, atq; cum elleboro albo factum, quemadmodū & nomine purgationis per inferiora cōplectitur omnes, & præſertim factas Elleboro nigro, Sed hic oritur non leuis dubitatio, quoniā neq; dolores thoracis, neq; oculorum, neq; gulę, neq; capitis, ſemper utiliter p ſuperiora purgātur, imò uerò à uomitu magis exacerbātur, Adhęc ſæpè morbi, & dolores ſuperiorū ab ipſa etiam natura, atque arte curantur infernis euacuationibus, ut ſcribit Hipp. 4. aph.

Connexio. *Dub.* *Solut.* *Dub.*

Digitized by Google

aph. 18. & 60. de ſurditate, & de lippitudine 6. aphor. 17. quos affectus dicebat ſolui ſuperueniente alui fluore, & in colicis, atque renum doloribus, qui ſunt intra ſeptum, vomitus iuuat; neque valet, quod aliquibus placuit hic tantum Hippoc. loqui de affectibus oris ventriculi, quoniam nulla pars laborans eſt irritanda purgatione ulla, nec pars per ipſam partem euacuatur. Itaque ſatiùs eſt reſpondere, Dolores qui fiunt in partibus ſuperioribus, aut fieri ab humore congeſto ibi, aut eo ab alijs partibus tranſmiſſo: Si ibi congeratur, aut eſt humor leuis, aut grauis, Si leuis per uomitum euacuatur, ſi grauis per inferiora, pariter humor, qui aliundè ad partem ſupra ſeptum fluit, aut magno impetu fluit, atque tunc faciliùs, & ſecurius ſtatim euacuare per vomitum, aut fluit lente, atque tūc præſtat euacuare per inferiora, cum opus ſit nō modo euacuatione, verumetiam reuulſione, atque deriuatione. Niſi potiùs dicere placeat cum Hipp. ponat terminum doloris, ipſum ſeptum tranſuerſum, atque id (vt patet ex anatomę) ipſi ſtomaco, atque inteſtinis ità proximum ſit, vt aliquo modo ea tangat, videri ipſum voluiſſe loqui dumtaxat de humoribus, vel in ventriculo, vel in inteſtinis contentis, quaſi dicat vbi humores biliosi in ſtomacho ſunt, atque eum lædunt, eſſe vomitu eijciendos, vbi verò in inteſtinis, purgatione per aluum indigere. Ex quo apparet quàm vtilis ſit aphoriſmus in medicina facienda, quandoquidē plurimum refert in doloribus quibuſquè ſcire, qua parte ſint humores dolorum authores pellendi.

Solut.

Vtilitas Aphor.

---

29 *Qui in medicamentis purgati, non ſitiunt, non quieſcunt priusquam ſitiant.*

Connexio.

POSTQVAM Hippocrates hactenus de Ellebori adminiſtratione, ac conſequenter de ipſo vomitu adhibendo ſatis copiosè locutus eſt, prout ipsius inſtitutum poſtulat, remanebat, vt de quodam ſymptomatę medicos moneret, quod ſolet omnes insignes purgationes, & præſertim quæ fiunt per vomitum ex Elleboro conſequi, nempè de siti. Etenim ea interdum tanta fit, vt & medici interdum, & ipsi ægrotantes plerumquè deterreantur. Vndè ad tollendum hunc terrorem fecit præſentem aphoriſmum, quo docet, non modo nihil eſſe metuendum, si poſt purgationes ingens sitis fiat, imò verò neceſſe vt fiat, alioquin ipſos ægrotantes non quieſcere, nisi prius sitiant, quasi uerò non ſperanda integra medicamenti operatio, antequā sitis fiat, nec dubitari debet, quin hic quoque de Elleboro agat, quoniam hæc eadem verba habentur in eo fragmento de Ellebori vſu, quod Democrito ſcripsit Hippocrates. Eſt enim dogma quod ad diagnoſticā, vel prognoſticam partem reduci poteſt, cum ex eo diſcatur cognoſcere perfectionem purgationis medicamentorum, eſt simplex ſententia abſquè demonſtratione, vt ob hoc ad nos pertineat, & ipſam explicare, & illius demonſtrationem indagare. Dicit itaque (ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσιν,) ideſt pharmacorum potionibus, non quod hoc etiam uerum non sit in ijs medicamentis, quæ deuorantur, cum etiam in clyſteribus experientia comprobetur, vbi illis fit insignis euacuatio sitim conſequi, ſed ità sibi placuit loqui, quoniam

ſuo tempore maior pars medicamentorum purgantium potu adminiſtrabatur, quemadmodum etiam Galeni tempeſtate, immo uerò, & boli noſtri, & pilulæ ſunt in vſum traductæ ob eos potiùs, qui difficiliter medicamenta bibunt, quàm quod non ſemper melius eſſet medicamenta potu, quàm alio modo ſumere, ſiquidem cum debeant, in ſtomacho eliquari, atque ſolui ſi purgare debent, facilè eſt comprehendere hunc laborem demi ventriculo vbi in ipſum medicamenta iam diſſoluta, atque eliquata inijciuntur, & propterea mirare nemo debet, ſi veteres Theriacam, Hieram aliaq́. ingrata pharmaca, vel aqua in febre, vel vino ſine febre diſſoluta tradebant, ſecus quam nunc facimus omnes, qui potiùs guſtum, & delicias ægrorum, quam ipſorum vtilitatem ſectamur,

Cur pillulæ introductæ. *Not.*

(N ſi ſitient purgati,) Ea vere eſt plurimorum pharmacorum condicio, vt poſt purgationem ſitim, nec exiguam patiant, Cur autem ità contingat, non eſt arduum veras inuenire rationes Nam vt optimè diſcurrit Galenus in Com: alij ſunt, qui ſtatim penè ab accepto pharmaco ſitiunt, alij verò qui tardius. Sitis autem fit aut propter ipſius ventriculi diſpoſitionem, aut propter pharmaci dati naturam, aut propter ideam ipſius humoris euacuati, aut propter omnes ſimul, aut propter plures: Contingit propter ventriculum, quando ſcilicet is ſuaptè natura aut calidus, aut ſiccus, aut ſimul, & ſiccus, & calidus eſt, ità vt etiam antè pharmacum ſitiat: Similiter contingit ob pharmacum ipſum, quãdo nempè eſt ſiccum, & calidum, & acre, & mordax, ac potenter euacuans. Propter ipſum humorem qui euacuatur, fit quoque ſitis, quando nempè eſt bilioſus, & amarus, ſic enim Plutarchus primo probl.ſymp.amygd. amaras facere ſitim ità vt vulpes eas paſtę moriantur niſi bibãt. poſſumus etiam addere fieri ſitim quãdo humores ſeroſi, & aquoſi, à quibus demulcetur ſitis, euacuantur. Etenim m nna, atque mel roſaceum ſolutiuum, & ſi non multum euacuent, neque calefaciant, exiccentùe, nihilominus ingentem ſitim producunt, quòd humores ſeroſos euacuant: Et ſicuti ab hiſcè cauſſis producitur ſitis, ſic à contrarijs ſolent perdurare plurimum abſque ſiti, quando ſcilicet ventriculus ſit frigidus, ac humidus ſuaptè natura, aut propter pituitam à capitè in ipſum præcipitatam antè aſſumptionem pharmaci, atque poſt. Pari pacto non fit ſitis, ſi medicamentum ſumptum ſit expers mordacitatis, necnon inſignis caliditatis, atque ſiccitatis, quo fit vt Caſſia haud multam ſitim inducat. Tertiò, & poſtremo tardatur ſitis, quoniam humor, qui euacuatur pituitoſus eſt, aut aquoſus; quamquam ſi hi quoque copioſè euacuentur, ſitim facere conſueuerunt, ob ſiccitatem, quæ oboritur nimium euacuatis humiditatibus, vt dicit Plutarchus 6.ſymp.1.ijs qui ieiunant, quod ob humidi conſumptionem ſcribit ſitire. Addit Galenus, & bene, fieri etiam ſitim ob occultam, ſi non ſenſibilem ipſius pharmaci ſumpti acrimoniam, atque caliditatem, vt de carne Viperæ, ac vino in quo ea ſit mortua, atque alijs pluribus; narrat idem Gal. à Dipſadis ſimiliter veneno fieri: *(Non ceſſant priuſquam ſitiant.)* Qui dixerunt poſſe hæc verba interpretari, quaſi Hippocrates præcipiat non eſſe ceſſandum à motu accepto Elleboro priuſquam ſitis accedat, nimis ſimplices mihi videntur, quia valdè periculoſum eſſet præceptum, Ergo vera interpretatio eſt mentis Hippoc. vt intelligatur, non deſinere purgationem antequam ſitis accedat. Sed videndum eſt quæ ſit ratio propter

Cur poſt purgationem ſitis.

quam

quam ſemper debet perfectam purgationem ſequi ſitis, Quod priuſquam aga-
tur, illud monere placet, non eſſe hunc ſimpliciter verum aphoriſmum, quia
vſu venit ut interdum fiat integra purgatio, nec ſitis accedat, & è contra ſitis ma
gna fiat non finita purgatione, ſimiliter etiam cõtingit, nec fieri purgationem,
nec ſitim, vt in Iuuene Melibeo viſum eſt, qui accepto medicamento cũ nil reie-
ciſſet, mortuũ eſſe narrat Hipp. 5. Epid. Quod certè de alijs medicamentis com-
pertum eſt: at non ità forſan de Elleboro, de quo non eſt dubitandum Hippoc.
loqui poſtquam hic idem aphoriſmus habetur in fragmento de Ellebori vſu ad
Democritum Adhæc illud ſupponere oportet, vbi ſitis præexiſtens à purgante
medicamento non mitigatur, Sed potiùs augetur, planè lædi ægrum, & vbi ea-
dem quæ anteà durat, ignorari vtrum iuuatura ſit purgatio, Vbi verò nulla ad-
ſit ſitis antea ob humorem, ſcilicet irrigantem, tunc ex purgatione humoris il-
lius fieri meritò ſitim, atq́. tunc non conferre niſi ſitis oboriatur, quod ſignum
ſit non eſſe humorem euacuatum, qui ſitim tollebat, Itaque hunc in modum ac-
cipienda eſt Hippocratis ſententia, perinde ac dicat eos, qui non ſitientes antè
medicamenti potionem, ob id purgatorium ſumunt, non abſolui purgationem
niſi accedat ſitis, ità vt Hippocrates loquatur de carentibus ſiti ob humores fri-
gidos ac pituitoſos, in quib. fit ſitis, quoniam humor quod eam tollebat, eſt iam
euacuatus. Vndè ſic aphoriſmus erit conſtituendus, qui in pharmacorum po-
tionibus non ſitiunt, purgati non quieſcunt, hoc eſt, non liberantur à morbo,
niſi prius ſitiant, ſcilicet ſiti naturali, non autem præternaturali, Nam quę prius
extincta erat ſitis naturalis ob frigidos humores redundantes in ſtomacho, cer-
tè ijs euacuatis redit, ac propterea bonum eſt, quia euacuatus eſt morbificus hu-
mor. Ita enim intellectus aphoriſmus, veriſſimus eſt, alioquin experimentis quo-
tidianis non correſpondet. Cæterum percunctabitur aliquis cur Hipp. de non *Dubit.*
ſitientibus potiſſimum uoluit hoc docere? cui reſponderi poteſt uoluiſſe hoc *Solut.*
Hippocratem monere, vt intelligeretur non ſemper ſitim ſubſequentem purga-
tiones, malam, ſed aliquando bonam atque optabilem, quæ dignoſcitur, ex eo
ab alijs, quod ſitis ſola ſuperueniat, cætera uerò ſymptomata deleātur, Vbi enim
nullum aliud ſymptoma ex purgatione remanet præter ſitim, planè ſignum eſt
omnes humores prauos eſſe euacuatos, ſolamq́. ſiccitatem eſſe relictam à qua fit
ſitis. Vtilitas præſentis aphoriſmi eſt in primis pro cognoſcenda perfecta pur- *Vtilitas*
gatione, quando ſcilicet ſola sitis naturalis, quæ anteà non erat, efficitur: fit au- *Aphor.*
tem sitis naturalis quando ſola remanet, atque alia ſymptomata deſinunt. Præ-
tereà iuuat aphoriſmus pro facienda medicina, ne ſcilicet ubi ſitis adeſt poſt
medicamenta pro ea tollenda maior purgatio cupiatur, atque procuretur, ſiqui-
dem vbi ſola eſt, quieſcere potiùs conuenit, nec eius sitis eſt remedium quæren-
dum, quæ naturalis cum sit lædere nequaquam poteſt; Eſt etiam vtilis ad vi-
ctus inſtitutionem quasi non sit offerendus cibus illi, qui ſumpsit medicamen-
tum priuſquam sitiat simulq́. omnis turbatio medicamenti receſſerit.

20 *Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius opportere ſignificatur.*

MIHI non diſplicet id, quod à Galeno dictum eſt in com: nempè ſicuti in ſuperiori aphoriſmo, hoc eſt, mediatè antecedēte, ſ. 17. docuit cognoſcere eos, qui egent euacuatione per ſuperiora, ſic nunc qui eſt aphoriſmus vigeſimus docere ſigna eorum, qui purgatione per inferiora indigent; communem autem vtriuſque eſſe ratiocinationem in diuerſis ſymptomatibus, nimirum quo natura inclinat, eo eſſe euacuandum, Verumtamen duo optaſſem à Galeno, vt cum immediatè antecedente aliquam connexionem nobis indicaſſet Vtq. non adeò breuis fuiſſet in exponendo hoc non ità arido, & facili aphoriſmo; Quod

Connexio. autem ſpectat ad connexionem cum immediatè præcedente, certè non alia eſt, quàm quòd vterquè de purgatione tractat, & ſi ad meliorem ordinem eſſent redigendi aphoriſmi, ſanè hic apptimè conueniret, vt ait Galenus poſt 17. quia ſicut in illo ex ſymptomatibus docet intelligere quando ſit opus vomitu ſic in hoc docet cognoſcere ex diuerſis ſymptomatibus quādo opus eſt purgare per inferiora, ſcilicet quando tormina, & genuum grauitas, & lumborum dolor; adeò, vt hoc ſit dogma, ad partem ſimioticam ſeu ſignificatiuam pertinens, indiuiſibile, & ſine demonſtratione; (*Exiſtentibus ſine febre*,) quod in aphor. 17. dixi ſignificare vocem (ἀπυρέττουσι,) ſcilicet eos qui febre eſſentiali & euidente carent non autem qui prorſus nullam habent, idem quoque ſtatuere conuenit: In præſenti, & eo maximè, quod vbi tormina ſunt, vix fieri poteſt quin præ dolore accendātur ſaltē ſpiritus, & diaria febris ſuboriatur (στρόφος) Vocem ſignificare tormina, ſcilicet inteſtinorum dolorem hoc quoque manifeſtum eſt, quemadmodum, & qđ ſit genuum(βάρος)ſeù grauitas, & qđ lumborum dolor ὀσφύος ἄλγημα. Verum non ità conſtár, quę ſint rationes ob quas huiuſmodi ſymptomata oſtendūt opus eſſe purgatione per inferiora, quia tametſi ex Gal. colligere licet rationem eſſe, quia ducendum eſſe, quo natura vergit, & Hippocr. docuit, & ratio ſuader, cum in euacuationibus faciendis maximè conducat naturam habere auxiliatricē, nihilominus eſt quippiam aliud ob qđ ipſe puto, voluiſſe ſapiētiſſimū ſenem huiuſmodi dogma poſteris relinquere. Primum enim illud notandum

Not. eſt, Hipp. in hoc aphoriſmo vti hac phraſi (κάτω φαρμακίης δεῖσθαι σημαίνει,) ideſt, indigere per inferiora euacuatione, quoniam vere præceptum eſt, atq; non exigui momenti, cum ſi negligatur ſoleant iſti dolores, vel deſinere in podagricos morbos, vt docuit Hipp. 2. prorrheticorum, vel recurrere in partes ſuperiores, & caput, vt in Caluo illo Lariſſæo in 3. Epid. commemorato. Iam verò quod tormina egeant purgatione per inferiora cauſſa etiam eſt, quia niſi pellantur fœces, vt mandauit faciendum eſſe Auuic: in Colica, & humores, & flatus à quibus fiunt tormina, retinentur; vndè augentur dolores, atque interdum humores ad articulos inde conuerſi faciunt arthritidas, vt quandoque docuit Paullus Ægineta. At de genuum grauitate, alia ratio videtur, ob quam oporteat per inferiora euacuare; ſcilicet quod grauitas atteſtetur humorum craſſitiei, qui multo promptius

Digitized by Google

prius euacuantur per inferiora, quam per ſuperiora, vt obſeruatum fuit in illa conſtitutione Oeni narrata ab Hippoc. 2. Epid. ſect. 4 in qua homines ob eſum leguminum in genuum grauitatem incidebant, nec quicquam obſtat, qđ Hippoc. 4. de victu acut. tex. 86. det Elleborum in genuum grauitate, quoniam multa ſunt ibi non ità probata, præterquam quod Elleborus etiam interdum euacuat per inferna. De lumborum autem dolore, quòd ſoleat interdum ad ſeptum trãſuerſum recurrere, & magnam perniciem ſecum ferre docuit Hipp. 2. prognoſt: ſed qđ etiam materia in lumbis contenta ſoleat exonerari, & per hęmorrhoidas vbi in venis continetur, & per ipſa inteſtina, vbi vel extra venas, vel propè oſcula ipſarum poſita eſt, illius partis ſitus, atque conſtitutio ſatis docent. Igitur ſiue coniunctim hæc omnia ſymptomata capiantur, ſiue diſiunctim, Vera eſt Hippoc. ſententia, ſcilicet opus eſſe purgatione per inferiora, vt potè quæ multò minus moleſtiæ afferat quam vomitus, qui omnis ſemper eſt contra motus, cũ pars ventriculi conuexa efficiatur concaua, & è conuerſo. Sed dicet aliquis ſi tormina fiant ab humore bilioſo, vt non rarò contingit, quomodo erit is euacuandus, vtrum per ſuperiora, vt videtur poſtulare ipſius humoris natura, an potius per inferiora, vt præcipit Hipp. cui reſpondendum eſt, aut humorem illum bilioſum eſſe iam fixum in ipſis inteſtinis maximè inferioribus, aut in motu eſſe, ſi firmatus ſit, plus poteſt ad indicandam euacuationem ipſe locus, quàm natura humoris, vndè p inferiora potiùs eſt euacuandus, quã per ſuperiora, atq; hoc eſt quod voluit dicere Hipp. lib. de ſalubri diæta quando dixit: æſtate vtendum clyſterib. quoniam tunc corpus bilioſum eſt, & fiunt tormina, lumborum, atq; genuum dolor, ſin autem ſit adhuc in motu, certè pręſtat euacuari per vomitum, eò quòd bilis mota, & concitata facilius in ſuperiores, quàm inferiores partes feratur; vtilitas ergo huius aphoriſmi eſt qualis, & ſuperioris, ſcilicet non modo in cognoſcendo euacuationis faciendæ modo, verumetiam in operando, ſcilicet cum doceatur, vbi hæc adſunt ſymptomata mouenda eſſe aluum, vel per clyſteres, vel per medicamenta.

Purgatio per infernа minus moleſta. *Dub.* *Solut.* *Vtilitas Aph.*

---

21 *Deiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis niger, ſpontè venientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ, & quanto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento verò melius, & quanto colores plures non praui.*

GALENVS in præſenti aphoriſmo longiori forſitan quã aphoriſtica doctrina exigit exponendo, & ſatis diligens, & diſertus fuit: Attamen aliqua omiſit, quæ nos dicere tentabimus; in primis autem cum nil dixerit de continuatione illud ſtatuere oportet, non admodum euidentem eſſe præſentis cum antecedente aphoriſmo connexionem, niſi dicere placeat, à purgatione per inferiora (de qua locutus eſt antea) varia excrementa, varioſq. humores ſecerni, quæ quid portendant, & quomodo ab excrementis ſpontè exeuntibus ſecernantur confert cognoſcere, vndè de hac re in præſenti ſcopus eſt Hipp. tractare, quod quidem eſt purũ dogma prognoſticum, ſed ità longum, vt in tres, vel etiam quatuor partes commodè ſecari poſſit, quarũ nulla rationem cõiunctam habet.

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

Prima

Prima autem pars eſt. *(Deiectiones nigræ qualis ater ſanguis ſpontè euntes, & cum febre, & ſine febre peſſimæ,)* Laborauit Galen. in docendo id, quod etiam alibi locupletiſſimè docuit; ſcilicet quæ ſint nigræ deiectiones, & quomodo à ſanguine nigro differant: Scilicet quod deiectiones nigræ aliæ fiunt à melancholia naturali; aliæ à præternaturali, melancholia naturalis, eſt vt Gal. docet ſecundò de potẽtijs naturalibus, & Auuic. prima primi Doct. 4. quæ propriè fœx ſanguinis vocatur ſimilitudine capta à vini craſſioris fœce, & quam expurgans lien iecur ad ſe ſe trahit, partim vt ea alatur, partim vt deindè poſtquam nutritus eſt cum aliò expellat; melancholia verò præternaturalis eſt, quæ bilis atra uocantur ex naturali diù in corpore detenta, ac putreſcente, & combuſta efficitur, quæ etiã à naturali in eo diſſidet, quod ea neq; acris, neq; mordax, neq; acida eſt, imò vera, neque effuſa ſuper terram eam fermentat, vt atra bilis, ſiue facta ex fœce, ſiue ex bile combuſta. Igitur vbi huiuſmodi fœx à ſplene malè valente attrahi non poteſt, ac copioſa in Iecinore cumulata eſt, tunc ea ad inteſtina effuſa nigras deiectiones facit, de quibus Hipp ſermonem habet. Vndè propriè dicuntur hoc in loco nigræ deiectiones non quæ coloratæ, vel ſaturatæ ſunt bile atra, ſcilicet facta ex putreſcẽte naturali melãcholia: ſed quæ infectę, & oppletę ſunt naturali melancholia (hoc eſt) ſanguinis ipſius fœce. Sed illud videndum eſt, quomodo Hipp. aſſimilet huiuſmodi fœces, & deiectiones ſanguini. Nam Galenus inquit nimis ſimplicis ingenij eſſe putare deiectiones nigras aſſimilari ſanguini bene conſtituto, Sed putandum eſſe per ſanguinem ab Hipp intelligi ſanguinem diù retentum in inteſtinis, qui neceſſario concreſcit in grumos, & nigreſcit, aut etiã ſanguis hęmorrhoidalis aliuſuè ex uomica rupta prodiens, uerum cum ſanguis ſemper nigreſcat extra propria uaſa, etiam in pectore, uentriculo, & alibi, maximè uerò effuſus in terram, non uideo cur Hipp. pro ſanguine accipere nequeat quemcumque extra uenas poſitum, qui in eo deffert potiſſimum à nigris deiectionibus is, quod grumeſcat, deiectiones verò nigrę haud quamquam (*ἀπὸ ταὐτομάτου ἰόντα, (idest, ſpontè euntia:)* Celſus transfert hac uocem repentinam: Etenim lib. 2. cap. 7. ità ſcribit. Aluus nigra ſanguini atro ſimilis repentina, ſiue cum febre, ſiue etiam ſine hac, pernicioſa eſt, in quo errauit Celſus trãsferens (repentina) niſi malumus, contextum eſſe uitioſum, & loco (repentina) legẽdum eſſe ſpontanea; Sponte dicuntur fieri, ut aliàs docui, quęcunque aut natura aut ipſius morbi ui abſque ulla exterma, uel medici, uel aliorum occaſione efficiuntur, & notat uocem (*ἰόντα*) ſignificare non ſimpliciter exeuntia, ſed ea quæ longo tempore exire perſeuerant, ſcilicet toto morbi tempore, aut ſaltem magna illius parte, Et uerè deiectiones nigræ perſeuerantes peſſimæ ſunt tam cum febre, quam ſine, modo ui medicamenti non exeant, & ratio eſt, quia ſignificant tum copiam prauorum humorum ob diuturnitatem, tum incendij, ac putredinis magnitudinem, & quamquam dicat Galenus tempore peſtilentię, quæ durabat adhuc cum præſentem commentarium conſcriberet, æque in morituris, atque ſeruandis apparuiſſe huiuſmodi excretiones, attamen illę non ita durabant, nec initio apparebant, quando ſcilicet (ut ait Hip.) nil vere iudicatorium apparet initio, Sed potiùs circà ſtatum, natura ſcilicet tunc expurgante, & ſuccos prauos expellente. *(Quanto colores)* ſecunda pars cuius ſenſus eſt clariſſimus, nempè non modo ni-

do nigras deiectiones eſſe peſſimas, verum quanto colores ſunt plures tanto eſſe deterius eiuſmodi prodire deiectiones, Sed ſi illæ peſſimæ ſunt, quomodo aliquid deterius inueniri poteſt, Reſpondendum eſſe Hippocratem dicere non ſimpliciter quanto colores ſunt deteriores, ſed quanto plures, & varij colores, ſunt deteriores, eo peius eſſe, adeò ut hunc in modum res ſe habeat, peſſimi ſunt nigri colores, mali ſunt varij, & præſertim ſi ſuaptè natura praui ſint, ſiquidem ſi vnum excrementum ſuaptè natura malum vbi ſponte exiens durat peſſimum eſt, multò deterius erit ſi ſint plura, atque ea mala, tunc n. eſt contendendum naturæ contra plures, atque eos validos hoſtes, & contra plures hoſtes certare ſemper eſt deterius, quam contra vnum. Sequitur tertia pars quæ eſt, (*cum medicamento autem melius*) vbi notandum eſt Hippocratem ante dixiſſe peſſimas *Not.*
eſſe nigras deiectiones ſponte euntes, hic autem cum loquatur de non ſpontaneis, ſed de his quæ vi pharmaci prodeunt, non dicere eas eſſe optimas, ſed tantum melius eſſe, quoniam uere deiectiones nigræ, ſiue fiant ex aduſtione fœcis, ſiue ex aduſtione bilis, ſemper malæ ſunt, & vt ſigna, & vt cauſſæ, quandoquidem faciunt interdum dyſenterias lethaliſſimas, Verum tamen ubi pharmacis ducuntur, non ita malę ſunt, quoniam ſignificant eiuſmodi ſuccos ita eſſe ſopitos, vt non ſtimulent ſponte ad ſui expulſionem, ſed opus habeant impulſore ad hoc ut exeant, ità etiam dicebat Hipp. in coacis prænot: vbi præter nigros colores maximè damnabat bilioſos ſynceros, atque ſaturatos, necnon liuidos. Quarta pars eſt (*Et quanto col*) Certiſſimum eſt hæc verba eſſe intelligenda de excrementis quæ à medicamento ducuntur, Cęlius enim dicit quanto plures ſunt ipſorum colores non eſſe malum, modo ij colores non ſint praui. Et certè modus hic loquendi Hippocratis non eſt abſque aliqua ratione, quia & ſi uarietas colorum excrementorum ſit ſemper mala, ut pote quæ indicat varietatem, & copiam affectuum, & viſcerum laborantium, attamen haud eſt malum ea exire per medicamenta, tum quia ſignum eſt, non eſſe ita contumaces humores, quin ſequantur pharmaca, tum quia ijs exeuntibus multo maior tranquillitas corpori, atque morborum expugnatio ſequitur. Cæterum *Probl. 1.*
hic nonnulla problemata occurrunt examinanda, quorum primum eſt, quomodo poſſint excrementa nigra exeuntia diu eſſe peſſima, nec tamen febrem facere, quoniam ſi peſsima ſunt, quæ interitum plerumque afferunt, perire aliquem cum his excretionibus ſine febre poſſe à ratione videtur alienum, præterea ſi excretiones nigræ de quibus loquitur Hippocrates ſunt, uel fœx ſanguinis, vel bilis combuſtæ, qui fieri poteſt, ut adeò teter humor ex combuſtione queat generari, nec febrem facere. Alterum problema eſt, nunquid deterius ſit unum *Probl. 2.*
ſincerum humorem prauum, an plures apparere. Etenim manifeſtę Hippocrates hoc in loco uidetur varietatem humorum magis damnare, Contra ſecundo prognoſticorum contex. 23. ſcribit excrementa uaria licet ſint pernicioſa, eſſe tamen diuturniora, & in Coacis pnot. atq; in prorrhet. ſæpe ſinceras deiectiones (hoc eſt huius generis tantum) ueluti peſsimas damnat. Præterea habetur 2. aph. 14. mutationes egeſtionũ iuuare. Tertium probl. eſt utrum etiã à caloris *Probl. 3.*
mortificatione fieri poſſint nigræ deiectiones, quemadmodum, & Gal. & alij

Tt ferè

fere omnibus placet, nam etſi partes viuentes calore priuatæ nigreſcant, idquè omnibus ſolidis contingere obſeruetur, attamē alia ratio eſt de humoribus, quæ non ſunt partes viuentes, & qui colores aquirunt alium generantur, à priuatione autem caloris non eſt rationi conſentaneum poſſe vllos humores generari, ſi quidem vt ait Auerr. 3. collect. atque etiam Gal. lib. 2. de potentijs naturalibus humores naturales generantur à calore commoderato, præternaturales autem ab incommoderato. *Solut. 1.* Ad Primum dicendum eſt humorem nigrum, ſeu bilem atram aut conſiderari poſſe dum generatur, aut dum genita eſt, ſi primo modo cōſideretur, vel generatur in partibus remotis à corde, vel in proximis, bilis atra nequaquam generari poteſt in partibus proximis cordi quin faciat febrem, ſecus autem eſt in remotis in quibus ſæpè videmus fieri vlcera nigra, aut colores nigros abſquè quo fiat febris, & quemadmodum in illis faciliter vapores vrentes ob viciniam in cor mittuntur, qui faciunt febrem, ſic in his aut nullo modo mittuntur vapores ad cor, aut ſi mittantur, illi ſunt adeò caſtigati, & remiſſi vt nullo modo cor accendere queant, Sin verò conſideretur bilis atra iam genita, plane exire poteſt, & mala eſſe abſquè febre: mala inquam eſſę poteſt vt cauſſa, quia ob ſui acrimoniam, atque mordacitatem poteſt inteſtina ſauciare, & ſicut effuſa facit ebullire terram, ſic poteſt ipſa inteſtina accendere, ſed eſt quoque mala per viam ſigni, quandoquidem ſignificat prauos humores ante in corpore delituiſſe, proptereaquè neceſſario aliquod ingens malum intus produxiſſe, Sic enim cancros, hæmorrhoidas, lepras, aliaq. mala videmus ſuboriri, quòd atra bilis intus latens viſcera laceſſiuerit, licet ob ſui immenſam ſiccitatem febrem nullam effecerit; Neque valet, exitium ab vllo morbo afferri non poſſe abſquè febre, quoniam quod Hipp. ait huiuſmodi deiectiones peſſimas non vult intelligere, quod neceſſariò mortem afferant, ſed quod afferre aptæ ſint, quamquā vbi interitum producunt, ſemper febribus cōiunguntur, ut in peſtilentibus conſtitutionibus, in quibus nō modo febrés conſpiciūtur cum deiectionib. atris, verum etiā à vaporib. in cerebrum ab illis trāſmiſſis fiunt manię, terrores, falſæ immaginationes, aliaq. grauia deliria: q̄ mala etiā interdū ab excretionib nigris ſoluuntur, quādo, ſ. fiunt non circa initiū, aut augumentū, ſed in ſtatu apparentib. coctionis ſignis, aut in declinatione uniuerſali morbi. *Solut. 2.* Circà ſecundū problema diffinire oportet: Deiectiones tā varias, quā ſinceras, vt peſſimas ab Hipp. ſemper damnati. Verumtamen datis cæteris parib. ſemper deiectiones variæ, tam quæ vna vice, quam quę continuatis fiūt, deteriores ſunt ſinceris, & impermixtis, eo quòd ſignificat plures eſſe affectus & morbos aduerſus quos eſt neceſſe pugnare, quāquam vt cauſſa poſſunt eſſe deteriores ſincera bilis flaua, atque atra, ſcilicet ob graues, & perniciofas dyſenterias quas nonnumquam huiuſmodi deiectiones producunt. *Solut. 3.* Pro Tertiò problemate dicendum eſt. Omnes humores ſuaptè natura, & præſertim ſanguineos eſſe obſcuros, fieri aūt ſplendentes, & coloratos ratione caloris, & ſpirituum, quibus dum priuantur redeunt ad propriam obſcuritatem: cum itaque conſumpto calore natiuo ſimul etiam ſpiritus cōſumantur, neceſſario lucę & ſplēdore amiſſis humori cuilibet fit color obſcurus, eſt tamē illa obſcuritas differens à nigredine, quæ ſequitur vſtionem, cuiuſmodi uidemus

in

in moribundis, atque ijs quorum extrema frigore ingenti occupantur, quippe quę potiùs liuida, quàm uere nigra euadunt, nec in corpore uiuente, ut aliquādo dixi poteſt eſſe tanta frigiditas, ut uere denigret, quemadmodum alias oſtendi. Etenim in artificialibus denigrationem conſumatam, ut in atramento ex combuſtione, vel mediatè, vel immediatè fieri conſpicimus; niſi ſit à natura proprietas denigrandi, vt ſunt cortices nucum viridium; glaſtum, & ſimilia, omnis namquè nigredo cum ſit priuatio quædam lucis, atque hæc à calore, hic autem multipliciter extinguatur fit ut, tot modis naſcatur, quot interit calor. Vtilitas aphoriſmi propria, & ſola eſt in præcognoſcendo, atque prædicendo, vt propterea de his ab Hippocrate ſit tractarum in libris prognoſticorum, prorrheticorum, & Coacarum prædictionum. *Vtilitas Aphor.*

---

22 *Morbis quibuslibet incipientibus ſi atra bilis, vel ſupra, vel infra exierit lęthale.*

MANIFESTA eſt præſentis aphoriſmi cum ſuperiore continuatio; ſiquidem ante dixerat: nullas nigras deiectiones eſſe bonas, ſed aliquas peſſimas, aliquas verò minus malas; Nunc quaſi exaggerans ipſarum malitiam etiam aliquas eſſe lethales monſtrat, ità vt ſententia ſit pertinens ad prognoſim ſimplex, atque ſine ratione, ſine diuiſione. Celſus lib. 2 cap. 6. ità hunc aphoriſmum transfert, is facile acuto morbo conſumitur, cui protinus in recēti morbo bilis atra, uel infra, uel ſupra ſe oſtenderit. Sed differens eſt nonnihil ſententia Celſi ab Hipp. quia quod is dicit de acuto morbo, hic dicit de quocumque (Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων,) ideſt *(morbis quibus incipientibus)* quamquam magis mihi placet Celſi ſententia, cum uix fieri poſſit, ut adeò praua materia fiat, & moueatur initio abſque morbi acutie: Cęterum cum initium morbi capiatur apud medicos, ut ſæpius docui, & pro primo morbi inſultu, & pro primis tribus diebus, & pro toto illo tempore, in quo nullum coctionis indicium apparet, certè hoc poſtremò ſignificatu hic eſſe accipiendum nō dubito, quoniam ubi ſymptomaticę, & non criticę effunduntur praua excrementa, ut fit in initijs, indicāt maximum eſſe iudicium, & ingentem morbum, qui alia tempora pertranſire nequeat, quin interimat, & id uoluit intelligere Cornelius Celſus, quando dixit *(protinus in recenti morbo,)* appellans recentem morbum, qui nuper factus eſt, & in quo nullum argumentum naturæ vincentis ſeſe offert. Et quia (ut ait) prudenter Galen. in rebus arti maximè neceſſarijs ea repetere bonum eſt, iterum quòd anteà diximus eſt ad memoriam reuocandum, nempè ut fiat bona ſuccorum morbidorum expulſio, operepretium eſt, præcedat coctio, ſequatur ſeparatio, & demum ſuccedat expulſio, alioquin, vt ait Hipp. 1. Epid. fiunt abſceſſus praui, permutationes peſſimæ morborum, labores, diuturnitates, & demum mortes, contra quam contingit concoctis humoribus quos expellens natura corpus ſalubriter expurgat, Sed cum Galenus bene dixerit hoc non modo uerum eſſe de atra bile, uerumetiam de cunctis humoribus, ſcilicet malum eſſe ſi initio excernantur, quoniam tunc coctio nulla eſt, Cur ergo Hippoc id dumtaxat de bile atra dicere voluit? An quia id maximè uerificatur in bile nigra, tum quia inimica eſt, maximè omnium ipſi naturæ, à qua ſemper & undecumq; expellitur

Connexio. *Initiū morbi quomodo ſumatur.* *Not.*

tum quia humor eſt valdè ſiccus, ob idq́. valdè refugit coctionem, præterquam quod locutus eſt potiſſimum de atra bile, quoniam vt dixi occaſionem ſibi dederat antecedens aphoriſmus: & forſan quia tempore ſuo frequentiùs multò cōſpiciebantur initio vomitus nigri, quàm hoc tempore, & ipſe primum vomitum negerrimum vidi in filiola mea trienni, quæ etiam tertia die extincta eſt. (*Siue ſupra.*) Et ſi lethale ſit, vt dicebam initio omnis atræ bilis exitus, attamen lethaliorem ſemper exiſtimaui, & obſeruaui eum, qui fit vomitu, non tantum, quòd is vlceret, atque malè afficiat ſtomachum inter exeundum, quemadmodū aliquibus placuit, ſed quia præter prauitatem naturæ ipſius humoris adeſt quoque motus præternaturalis, cum atræ bilis natura ſit deorſum ferri, vt habetur

Not. 1. lib. de nat: hum: & notandum hoc non modo verum eſſe de vomitu, Verumetiam de ſputo, Ità vt aphor. verus ſit de deiectionibus, vrinis, vomitu, & ſputo. (*Mortale.*) Vox θανάσιμον vſurpata hic, & alibi ab Hippocrate ſignificat interdum quod neceſſario mortem affert, interdum κινδυνῶδες, ſcilicet periculoſum, quodq́. plerumq́. exitium affert, vt Gal. 5. aph. 2. & lib. 6. aph. 18. Verum hoc in loco accipiendum eſt, pro eo quod neceſſario mortem infert, quoniam ob rationes allatas fit mors, atque ea cellerima. Vtilitas igitur aphoriſmi eſt in prædicendo, & præcognoſcendo futuram mortem ex nigris excrementis, quæ vndecumque exeant in principio ſemper exitialia.

Vtilitas Aphor.

---

23 *Quibuſcunque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue vti ſanguis niger de ſubter exierit, poſtridie moriuntur.*

Connexio. ARTIFICIO certè admirabili apparet vſus Hippocra. in hac de nigris excretionibus tractatiuncula, in qua primum eſſe mala monſtrauit, deindè eſſe lethalia, ſcilicet in antecedente, nunc verò citò mortem afferre, vt ſic non modo appareat manifeſta continuatio præſentis, cum ſuperiore ſententia, Verumetiam Hippocratem in hac adeò fuiſſe diligentem, quia maximi momenti eſſe cognouit, non ſolum prædicere periculum, verumetiam & mortem, & mortis celeritatem, ſic enim & gloriæ, ac exiſtimationi medici conſulitur, quam ſemper in oculis habuiſſe viſus eſt, quaſi verò ad exercendam feliciter artem non minus valeat medici curantis authoritas, & exiſtimatio, doctrina, & vſu parta; quam remedia. Eſt autem hic aphoriſmus & ipſe totus prognoſticus, qui licet ſit lōgiuſculus, minimè tamen in plures partes diuidi poteſt, Quod verò dicit Hipp. eſt, ſiue bilis atra, ſiue excrementa nigra ijs, qui aut ex acutis aut ex diuturnis morbis, aut ex vulneribus, aut aliquo alio modo extenuati ſunt, infra exierint poſtera die intereunt, Corn: Celſus ſignificauit quidem, ſed haud prorſus expreſſit hanc ſententiam, quando ſcripſit lib. 2. cap 6. eum conſumi, in quo bilis atra ſe ſe prompſit corpore iam longa ægritudine extenuato, & affecto. Cæterum cum ſententia in reliquis ſatis perſpicua ſit facta ex antecedentibus,

Dub. 1. Solum tria videre, & pauliſper examinare conuenit. Vnum eſt: Cur Hippocr. narrans extenuationes, factas tam à cauſſis internis, quam externis, de prioribus

abundè

abundè ſatisfecit quandoquidem omnes reducuntur ad illos duos morbos, at de externis non ità explicitè, quoniam ſolum meminit vulnerum, mçroris autẽ, aliarumq́. multarum extenuationis cauſſarum non fecit mentionem, & ſi in illis etiam excrementa nigra fieri contingat, Alterum eſt cur in diuturnis morbis ea excrementa celerem interitum indicent, nam de acutis non eſt ità ambigendum, poſtquam ſuaptè natura hi ſolent citò finire, vel finiri, Tertium eſt cur Hipp. ità audacter protulerit diem mortis, cum, (vt narrat Celſus loco citato,) Democritus ne finitæ quidem vitæ certas haberi notas dixerit, vt contigit Aſclepiadi, qui funeri obuius factus, eum uiuere, qui efferebatur cognouit, Circà primum dupliciter reſpondere licet. Vno modo, Hipp. 4. de morbis, tres morborum cauſas propoſuiſſe, ſcilicet Coelum, violentia, & plenitudinem, atque inter violentas multas connumeraſſe, at hic noluiſſe cunctas cauſſas externas, quæ innumeræ pæne ſunt commemorare, ſed eas vnica illa uoce ἢ ἄλλως, ideſt (vel alio modo) fuiſſe complexum, Secundo modo reſponderi poteſt, curarum, & mçroris non meminiſſe, ſed tantum vulnerum, quoniam in illis uerè deiectiones nigræ non ſunt exitiales, imò uerò cum ſint familiares potiùs iuuare ſolent, ut dicebat Hippocr. ſanguinis hæmorrhoidalis fluxum liberare ab inſania, præterquam quod Hippoc. loquitur de atra bile, quæ ex bile, aut fœce ſanguinis, aut ex ipſomet ſanguine combuſtis, nec non deiectionibus ſanguini atro ſimilibus, cuiuſmodi in ægritudinibus animi fieri non ſolet, in quibus ſanguinis fœx cumulatur, & qui ſanguis niger in ipſis fit, fœce multa tantum coinquinatus eſſe conſueuit, porrò de vulneribus Hipp. loqui voluit, quoniam in extenuatis à vulneribus non ſolent effundi ſimilia excrementa, quod per vulnera fiunt quotidianæ expurgationes excrementorum, & vbi exeunt ſunt, lethaliſſimæ: Eſt tamen notandum vocem τρώματα antiquum interpretem traduxiſſe (aborſuum.) Quod forſan etiam in ijs uerum eſt, quando & vox τιτρώσκεσθαι, etiam illud ſignificat, & minimè abſurdum eſt in conſumptis ex aborſu nigras deiectiones fieri exitiales, quamquam apud Hippocr. τρῶσμοι potiùs, quàm τρώματα dicuntur abortiones: Poſſumus, & dicere Hippoc: nomine τρωμάτων complexum eſſe quemlibet læſionem factam à cauſſa externa, quo modo eam vſurpauere Iones quorum lingua ſcripſiſſe Hip. ſuaſu Democriti narrat Ælianus 4 hiſt. & teſtatũ reliquit Galenus pluribus in locis, & præſertim 6. Epid. com. 5. tex. 12. & 2. de artic. tex. 15. ac 3. prorrhet. tex. 36. Ad ſecundum inquit Galenus in hiſcè vſq; adeò imbecillã eſſe facultatem, ut nec coquere poſſit, nec ſeparare, nec expellere ea quæ praua ſunt. Vndè ob magnitudinem morborum effunduntur, nec conuulſa retineri queunt, ob idquè diù moleſtiam mortis differre non poſſunt, ſed citò moriuntur. Verum alia cauſſa cur celeriter pereant in morbis longis eſt, quia in his ob cruditates ſolent potiùs ſucci pituiroſi, & crudi accumulari, vt vbi colliguntur contrarij, nempè atra bilis, ſignum ſit maximum eſſe receſſum à naturali, atque incendium eſſe ità graue, ut in corpore admodum debilitato diutius ſuſtineri non poſſit, id qđ etiam intelligere licet non tantum de ſeceſſu, imò multo magis de uomitu ob allatas rationes, & ut dicit Hipp. 2. prog. 19. & 41. ſicut tertiò in primum Ep. tex. 29. tertia die poſt uomitum nigrum çger extinctus eſt, Et quamq́. Epycratis uxor ac Herophon qui in quinta die nigra deiecerat

Dub. 2.

Dub. 3.

Solut. 1.

Solut. 2.

decimaſeptima ſit iudicatus, id fuit quia pauca deiecerat, nec perſeuerauerat, ſed quid etiam dicendum de tertio: Ægro Tertij Epidem. qui ſępius uomuit nigra, & multa, attamen Sanatus. Certè caſus rariſſimus, & forſan ab Hipp. obſeruatus, atque notatus, tamquam res pręter omnem rationem, & experientiam. Porrò: De tertiò quòd Hippocrates tam confidenter prædixerit huiuſmodi ægros poſtridie interire, duo poſſunt effeciſſe, unum quia ſic ipſe obſeruauerit iu ſuis peregrinationibus, in quibus multos huiuſmodi caſus videre potuit, Alterum, quod cum in viribus debilibus magnus morbus citiſſimè eas ſuperet, & homines ſemper moriuntur diebus imparibus, vt docuit Hipp. 2. Epid. & 4. de morbis: Prima dies impar eſt, & tertia, nec videtur vllus alius terminus, q̃ frequẽs ſit breuior ipſa tertia die, Sic enim qui extinguuntur in peſtilentibus conſtitutionibus, conſueuerunt maxima ex parte, non tranſire tertiam, aut ad ſummum quartam diem, maximè ſi ſint ab acutiæ, vel longitudine morbi conſumpti, atque extenuati, Etenim nullum efficacius indicium debilium virium habetur ipſa extenuatione, quę fit conſumptis humoribus, ſolidiſq́ partibus, & conſequenter ſpiritibus, in quibus omnibus collocatas eſſe animalium cunctorum vires nemo dubitat, vt ob hoc audeam dicere non alio ſpiritu Hippocratem voluiſſe nobis ſub voce extenuationis quamcumque debilitatem ſignificare, quia cam neceſſario ſemper virium imbecillitas conſequitur, de Democrito autem dicendum: contrariam ſentẽtiam reliquiſſe nobis Plinium lib. 7. cap. quinquageſimo primo, vbi dixit: innumera eſſe mortis, & ſecuritatis nulla, vel dicendum voluiſſe Democritum monſtrare non ità haberi certa ſigna mortis, quin interdum fallant. Vtilitas aphoriſmi eſt in prædicendo non modo mortem, eiuſq́ celeritatem, verumetiam diem ipſam, & certè cum exiſtimatio, & authoritas in cunctis ſit magnificenda, certè in medico maximè omnium valet ad ægrotantium in ſe confidentiam, atq; obſequentiam comparandam; aquiritur autem exiſtimatio, & authoritas fęlicibus quidem curationibus, ſed & prædictionibus certis, & particularibus, cum vt dicebat Hipp. omnes ægrotantes ſanari nequeant.

Solut. 3.

Vtilitas Aphor.

---

24 *Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bile incæperit lęthalis eſt.*

DIXI non modo mortalem eſſe deiectionem nigram vt ſignum, verum etiam ut cauſam, quòd poſtremum in præſenti aphoriſmo Hippocrates monſtrat exemplo dyſenteriæ, quæ ſi fiat initio à nigra bile exitioſa eſt, quare patet connecti hunc aphoriſmum ſatis commodè cum præcedenti, atque ipſum quoque prognoſticum eſſe ſine demonſtratione, atque indiuiſibilem. (Δυσεντερίη,) ideſt dyſenteria. Celſus vbiquè ferè transfert tormina, quemadmodum etiam uocant plerique alij Latini authores. Nam is lib. 2. cap. 8 dum faceret Latinum hunc aphoriſmum, ità ſcripſit. Quinetiam tormina ab atra bile orſa mortifera ſunt, aut ſi ſub his extenuato iam corpore; ſubito nigra aluus profluxit, vtrum autẽ bene hoc faciat uere dubitari poteſt quoniã etſi nomen diſſenteriæ uideatur denotare omnem inteſtinorum difficultatem, attamẽ propriè apud Hippoc. eſt cruenta deiectio, & Galenus 3. in 3. Epid. 69. Et 4. de artic. 38. ac alibi

Connexio.

Dub.

Digitized by Google

alibi duas eſſe ſcribit apud Hippocratem dyſenteriæ ſpecies, vtraſquè cruentas deiectiones exiſtentes; Alterã quę eſt cruenta deiectio ſimpliciter ſine inteſtinorum vlcere, atque fit, vel ſuppreſſa aliqua ſanguinis euacuatione, vel aliquo membro mutilato, vel iecinore debilitato, Alteram quæ fit cum vlcere inteſtinorum, & propriè dyſenteria, ſeu difficultas inteſtinorum, aut tormina vocatur, de qua non eſt dubium hoc in loco Hippocratem habere ſermonem, (ἀπὸ χολῆς μελαίνης,) ideſt à nigra bile: nam vt ſcribit Hipp. 3. de dięta, necnon Gal. & bene. Solet dyſenteria ferè ſemper effici initio à flaua, ſeu pallida bile vocata, quando primum ab humore acri, & mordace ab raſis inteſtinis, demum ea exulcerantur, quæ affectio ſæpenumero à medicis curatur, & præſertim ſi adhuc robuſto corpore adhibeatur curatio, queadmodum ſcribit Hipp. lib. de affect. & ſecundo quoque prorrhet habetur; quæ ex his ſint exitiales, & quæ ſalutares. Cæterum quæcumque dyſenteria oritur ab atra bile penitus irremediabilis eſt, nihil differens ab exulcerato cancro. Sicut enim cancer ſuperficialis, vel difficilime curatur, vel nullo modo, etiamſi liceat cum remedijs contrectare. Sic prorſus inſanabilem eum eſſe exiſtimandum eſt, quando in inteſtinis oritur, vbi non ſolum negatur remedia localia adhibere, verumetiam ab quotidianis, cibi recrementis aſſidue contrectatum vlcus magis exacerbatur, Hoc tamen intelligendum eſt, cum per viam criſis atra bilis non euacuatur, ſic enim dicebat Hippoc 7. aph 5. dyſenteriam maniæ ſuccedentem eſſe bonam, cum tamen ea fiat ab atra bile, à qua efficiebatur mania; Vt autem hæc tota theorica euidentior, & firmior euadat oportet ſcire; quæ partes potiſſimum inteſtinorum faciant adeò exitialem dyſenteriam, an ſuperiores, an mediæ, an poſtremæ: Amplius, cur inteſtinorum potiſſimum vlcus ſit adeò mortale; Poſtremò an huic loco applicari poſſit, (vt putant aliqui) id quod ſcribit Plinius lib. 11. cap. 37. nempè fel. nigrum eſſe inſaniæ cauſſam, mortemquè ſequi toto eo reddito. Etenim quod ſpectat ad primum non videtur dubitandum, quin gracilium inteſtinorum tormina ſint omnium grauiſſima, tum quia dolor in ijs ſit maior, atque is circa vmbilicum cum alij vel paullo ſupra pectinem, vel in ipſo pectine fiant, tum quia ſubſtantia ipſorum tenuis exiſtens maiorem exulcerationem, atque noxam patitur. Cauſſa verò propter quam dyſenterię à nigra bile ſunt adeò pernicioſæ, præter eam quam Gal. proponit, eſt alia non contemnenda, quod ubi uehementer patiuntur inteſtina, ſignum eſt cauſſam morbificam eſſe potētiſſimam, Nam cum inteſtinorum, & præſertim craſſiorum ſubſtantia ſit ſatis dura cum ſit eroſionibus, alijsq. offenſis aſſueta, necnon mucco uiſcido, & craſſo circūmueſtita, non poteſt à qualibet leui cauſſa uiolari, ſed tantum à fortiſſimis, aduerſus quas remedijs contendere non eſt facile, Poteſt his addi alia cauſa, ſcilicet quod humor ater ſuaptè natura ſit tardus, undè priuſquam aluo prodeat, neceſſe prius in ipſis inteſtinis longam trahat moram; peſſimum autem humorem diù in aliqua parte morantem neceſse eſt facere noxam ingentem, atque irremediabilem, ad tertium autem dicendum eſt uerè inſaniam, quæ eſt mania fieri à bile atra, atque noluiſſe intelligere Democritum, quando repertus ab Hippocrate ſecare animalia, eorumq. exta ſcrutari, atque interrogatus, quid ageret reſpondit ſe quærere cauſam hominum inſaniæ. De alio uerò, ſcilicet mortem ſequi felle toto euacuato,

Species diſenteriæ duæ.

Not.

cuato,

Digitized by Google

cuato, non poſſim certè conijcere quō huic aphoriſmo poſſit accommodari, niſi addamus (per os vel inteſtina) particulam in nullo tamen codice inuentam.

Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum mortem, quemadmodum & ſuperiores.

---

25 *Sanguis quidem ſupra, qualiſcunque fuerit malum, infra autem nigra deiecta bonum eſt.*

GALENVS vt connecteret hunc aphoriſmum cum ſuperioribus dixit: in ijs tractatum eſſe ab Hippocrate de excretionibus nigris, quæ per os, & per ſedem, Vnde in hoc non agi de excretionibus per nares factis, ſed cum dicit, ſupra, intelligendum eſſe per os, quaſi dicere voluerit omnem ſanguinis ab ore reiectionem eſſe malam, infra verò eſſe bonam, qua nigra egeruntur: Verum alia melior connectendi ratio videtur ſi dicamus, Hippocratem voluiſſe ſuperiores ſentẽtias moderari, ne quiſpiam exiſtimaret nullas deiectiones nigras eſſe bonas; Vndè dicit ſanguinem nigrum per inferna exeuntem eſſe bonum, ſicuti ſi exeat ab ore qualiſcumque ſit, ſemper malum eſt. Eſt aphoriſmus prognoſticus, & in duas partes commodè poteſt diuidi, vt prior ſit hæc, *Sanguis ſi ſupra* ſecunda verò hæc. *Sin infra bonum, &c.* Quod igitur ad primam partem attinet: *(Sanguinis ſi ſupra)* Partes ſupernæ cum plures ſint per quibus manare ſanguis conuenit, ſolum os intelligere Hipp. non autem nares explicate dixit Gal. in com. vt etiam antea monebam: nam 5. aph. 33. habetur deficientibus menſtruis ſi ſanguis enaribus prodeat eſſe bonum, quod ſane contrariaretur præſenti ſententiæ, niſi ſanguis enaribus erumpens fuiſſet ab Hippocrate exceptus, nam ratio ob quam nares homini ſunt factę lattorum meatuum non ſolum fuit olfactus, & reſpiratio ut dixit Ariſtot. 10. probl. 20. verumetiam vt per eas poſſint capitis, & ſanguis vitioſus totius corporis euacuari. *(Qualiſcunque ſit:)* Galen. refert hanc particulam ad ipſius ſanguinis naturam, perinde ac ſi dicatur, ſiue ſanguis ſit ſpumoſus, ſiue ruber, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus, ſiue craſſus;

Not. Sed quæſitu dignum eſt an etiam intelligat quamlibet quantitatem, & quemlibet locum. Er ego puto de loco intelligere quolibet, ſiue pectus, ſiue ſtomacum, ſiue fauces, ſiue gingiuas, & ſimiliter etiam quamlibet quãtitatem *(Malum,)* vt ſignum, cum ſignificet factam eſſe ſolutionem continui in aliqua parte non ignobili. Vt cauſſa quoque, quoniam debilitatem ſi non aliud ſemper efficit; euacuatis ſcilicet ſpiritibus, & ipſius caloris domicilio: *(Sin autem infra,)* hoc eſt ſi per ſedem, nigra egerantur bonum: ideſt ut interpretatur Galenus melius, Tamquam tota ſententia ita ſit conſtituenda ſi ſanguis ab ore prodeat qualiſcũque ſit, malum, ſi verò infra nigra exeant melius: Per vrinam tamen excretio nigra numquã bona. Sed hoc in loco duo dubia oriuntur. Vnum eſt, quia Hipp. 7. aph. 37. ſcribit quicumque vomunt ſanguinem, ſi ſine febre ſalubrius quidem eſſe, quam ſi cum febre, ac curari adſtringenribus, & refrigerantibus, igitur non ſemper malum: Alterum dubium eſt, quomodo hic laudet deiectiones nigras cum in antecedentibus aphoriſmis eas vſquè adeò damnauerit: Circà primum Galenus in com: illius loci primum improbat eorum ſententiam, qui nomine

Connexio. *Diuiſio.* *Dub. duę.* *Ad primum.*

vomitus

vomitus, voluerunt intelligendam eſſe quoq; reiectionem à partibus ſpiritualibus, docens in proprio ſignificatu eſſe vocem (vomitus) accipiendam, tum addit propterea vomitum ſanguinis ſine febre nõ eſſe periculoſum, quoniam eſt abſque inflammatione, Verum ex his Galeni verbis haudquaquam habetur integra contradictionis ſolutio, quandoquidem hic dicit Hipp quocumque modo, & qualiſcumque exeat ab ore ſanguis, ſemper eſſe malum, quaſi dicat ſiue cum febre, ſiue ſine. Itaque alio modo reſpondere oporret, ſ. Hippoc. 7. Aphor. non dicere ſimpliciter ſalubre eſſe ſanguinem vomere ſine febre, ſed ſalubrius, quam cum febre, Etenim etiam ſi ſanguis vomatur abſque febre, nihilominus eſt & illud malum, neque ſemper curatur, licet quãdo curatur id fiat adſtringentibus, atque refrigerantibus, Vt enim dicebat Aretæus horrendum eſt videre ſe ſe hoſtiæ inſtar mactari: Circà ſecundum Galenus, qui tractauit difficultatem, & contradictionem apparẽtem in verbis Hippocratis duo ait, vnum eſt pro nigris excretionibus non alias eſſe intelligendas, quam eas quæ fiunt ſanguine non affatim, ſed paullatim defluente, ita vt tarditate nigrotem aquirat, quaſi melius ſit ita paullatim effluere nigra inferius, quã quomodolibet ſupra, nam ἀγαθὸν vox perinde valere affirmat, atque vox ἄμεινον, ideſt melius. Aliud quod ait Galenus eſt, pro nigris egeſtionibus audiendum eſſe hæmorrhoidalem ſanguinem exeuntem in illis in quibus cumulatur humor melancholicus, & de quibus loquebatur Hippoc. 6. Aphor. 11. & 21. vbi dicebat: melancholicis, & inſanientibus ſi hæmorrhoides ſuperueniant bonum eſſe, Nam vbi ægrotantis natura plurimos humores melancholicos aggregat, ſanè euacuatio ſanguinis atri per hæmorrhoidas maximè iuuat ad præſeruandum à prædictis vitijs, atque etiam à pleuritide, peripneumonia, lepra, ſcabie, vt Hippoc. 6. Epid. ſect. 3. circa finem & lib. de humoribus; alioquin non conducit vt natura aſſuefiat huiuſmodi euacuationi, quæ tam excedendo, quam deficiendo non parum obeſſe conſueuit, & hoc eſt quod voluit dicere Hipp. lib. de alim: Hæmorrhoidum fluxum eſſe præter naturã, & ſecundum naturã. Sunt & alij aliter interpretantes præſentem aphoriſmum quorum induſtriam, & cogitationes minimè damno; Dicunt enim ſenſum hunc eſſe, atq; mentem Hippocratis nempè, Sãguis ſi ſupra exeat, qualiſcumq; ſit; malum eſſe, ſi verò infra, bonũ eſſe; deiectiones verò nigras malæ. In hanc opinionem inuitati ſunt à contextibus aliquib. vetuſtis, in quibus vox eſt in fine κακόν, i. malum, Verum vt dixi, quemadmodum non damno ipſorum induſtriam, ſic non poſſum omnino probare explicationem, primum quia nec in Codice Galeni, nec in alijs plurimis habetur ea vox, deindè, quia Hipp. repeteret idem prorſus, quod paullò ante dixit, ſ. deiectiones nigras eſſe malas, quod quantum ſit alienum ab vſu, & grauitate Hipp. omnibus notum eſt, Vndè ſi interpretemur vt Galenus vocem bonum, ideſt melius, & accipiamus pro nigris deiectionibus ſanguinem ipſum hæmorrhoidalem, qui vbi ſpontè fluit, ſemper ſolet eſſe niger, erit ſenſus, & ipſi Hip. cõſonus, & experiẽtiæ, quæ monſtrat ſanguinem atrũ exeuntem à ſede per hæmorrhoidas eſſe meliorem ſanguine ab ore quomodocumq; & qualicũq; exeunte: Nõ defuerunt alij, qui diuerſa via incederũt pro tollẽda difficultate, ſed vt dicebat Ariſt. ſimplicis ingenij eſt velle quorũlibet immaginationes confutare, Eſt vtilis aphoriſmus non modo ad prædicendum,

Ad 2.

Vtilitas Aphor.

dum, verumetiam ad curandum quoniam ex hoc loco docemur, omnem ſanguinem ab ore exeuntem eſſe protinus ſiſtendum, tum verò qui inferius fluit, vbi ater & prauus eſt non modo eum non eſſe cohibendum, verumetiam ſi vel non exeat, vel diminute exeat eſſe prouocandum, & augendum.

---

26 *A difficultate inteſtinorum habito, ſi veluti caruncula exeant, lethale eſt.*

Connexio. QVIA Hippoc. extremo aphoriſmi antecedentis locutus fuerat, de cruentis deiectionibus, atque hæ communiter vocantur nomine dyſenteriç, nunc tranſit ad loquendum de vera, & propria dyſenteria, & quamquam retro, ſcilicet aphoriſm. 23. de ea verba fecerit, Eſt tamen hic differẽs ab eo, quoniam ibi ſermonem habuit de dyſenteria incipiente à bile atra, hic verò de ea in qua excernuntur caruncula, & ambæ hæ dyſenteriæ in eo conueniunt, quod & propriæ ſunt, & mortales, Eſt ſententia prognoſtica breuis, ſine ratione, & indiuiſibilis, (*A dyſenter:*) Iam dixi, & quid eſſet dyſenteria, nempè inteſtinorum exulceratio cum cruenta deiectione, Hæc verò quia poteſt eſſe recens, & vetuſta, certè de poſtrema eſt intelligendum. atque id præceteris clarum facere poteſt dictio vſurpata ab Hipp. ἐχομένῳ, i. habito, nam dicitur ab ipſo aliquis haberi ab ægritudine, quoties tenaciter occupatur, & non recenter, vt ſæpè vtitur, vt infra dicit à febre habito, & angina habito, & ſimilia, vndè ἕξις, ſiue habitus, & Socrus Petri εἴχετο, i habebatur magnis febribus, ſic ille apud Menãdrũ, & Terentium ἔχω Θαΐδα, οὐχ ἔχομαι, i. habeo Thaidem non habeor à Thaide, eſt itaque ſenſus, ſi a dyſenteria propria & vera habito, i. tenaciter & diù occupato, quales carnes, ſolet Hipp. tam in ueſicæ, ſeu renum. quam in inteſtinorum vlceribus vſurpare duas uoces, σαρκες, & σαρκια, vt 4 aph. 76. σαρκιδι ęq; ſiue carnes, & carũculę, vtręq, impropriè, in inteſtinis, quippe q̃ carne carent, ſecus quã renes, in quibus eſt caro, Galenus & bene, docens id quod diximus, ſcilicet loqui Hipp. de iam confirmata dyſenteria, inquit, vbi ab humoribus acribus grauiter inteſtina feriuntur, primum exire pinguedinem, & muccum illum, qui internæ eorum tunicæ illiti, & affixi ſunt, progrediente malo etiam ipſorum cutẽ abradi. Quod ſi adhuc morbus depaſci pergat, ſubſtantiam quoq; attingi, & eius portionem prodire, quæ caro καταρηστικῶς vocatur, aut potiùs ὅμοιαι σαρκες, ideſt ſimiles carnibus ab Hippocrate tum ob magnitudinẽ, tum quia eſt in ipſis perinde ac in alijs caro; quod ſymptoma proinde eſt mortale, quoniam nec caro in huiuſmodi vlcere poteſt regenerari, nec cicatrix obduci, quæ opus habet quiete, ſi facienda eſt, qua carent inteſtina, cum continuo ab exeuntibus magis irritentur, atque exaſperentur. Vndè verè mala eſt huiuſmodi deiectio tamquam ſignum, quia ſignificãt deperditionẽ partis ſubſtantialis ipſorum inteſtinorum, & tamquam cauſſa, cum inducat debilitatem virium, & ſubindè mortem, licet non hanc poſtremam neceſſario, niſi tota ipſa inteſtina ſint eroſa, ità vt etiam meſenteriũ tangatur, in quo caſu nulla ſpes poteſt ſupereſſe, dicebat enim Hipp. lib 3. de diæta. Vbi calefacto corpore acria purgantur, & inteſtinum raditur, ac exulceratur, cruentaquè per aluum demittuntur, tum dyſenteria appellatur, quę eſt grauis, & periculoſus morbus. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem.

27 *Quibus*

27 *Quibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte cum reficiuntur, alui his humectantur.*

MIROR certè cur Galenus in exponendo hoc aphoriſmo vſq; adeò breuis fuerit, maximè cum non ità facilis ſit, quin aliqua conſideratione, & examine indigeat: Cum enim antea de exitu ſanguinis tam per ſuperiora, quã per inferiora ſit locutus, neque omnis huiuſmodi fluor ſit ſemper pernicioſus, voluit propoſito particulari aphoriſmo demonſtrare, non ſemper mortem ſequi ſanguinis fluxum, ſed interdum aliquid aliud, adeò ut ſcopus Hipp. nullus alius ſit, quam quem dixi, nec tacere placet hunc aphoriſmum melius fuiſſe collocatum, ſi eſſet poſitus poſt 25. ſcilicet (*ſanguis ſi ſupra, &c*) Eſt.n. dogma prognoſticum, quod etiam, vt ſuo loco docebitur, poteſt aliquid conducere pro inſtituenda curatione, eſt ſententia ſine ulla ratione, & licet non ſit ità breuis, minimè tamen poteſt in plures partes diuidi. (*Quibus in febribus.*) Poſſet alicui videri antea Hippocratem eſſe locutum de fluxu ſanguinis ſine febre, cum nunc loquatur de febricitantibus: Verum non ità eſſe, res ipſa docet, tum quia non adeſt particula aduerſatiua, (*δὲ*) quæ in ſimilibus caſibus pone eſt neceſſaria, tum quia vere in ſuperioribus egit de cunctis in vniuerſum ſanguinis fluoribus, tam cum febre, quam ſine. Certè dyſenteria à nigra bile, & in qua carnes abſciſſæ ſpectantur, vt poſſint eſſe abſque febre, & interitum afferre non facilè intueor, Iam verò cur nunc peculiariter voluerit adijcere (*in febribus,*) cauſſa eſſe potuit, quia videtur magis debere eſſe mortalem ſanguinis fluorem febri cõiunctum, quàm ab ea ſeiunctum; vt ob hoc ſit quod docet, & rarius, & memoria atq; comprehenſione dignius, (*Sanguinis copia fluxerit*) habet, & aliud præſens ſententia diuerſum ab antecedentibus, quod tractat de copia ſanguinis à qualibet corporis parte fluentis; ſupra namq. nec copioſi ſanguinis, nec cuiuſcumque corporis partis vſpiam habetur mentio, copia autem poteſt eſſe vel vna vice, vel pluribus, vtroq; modo intelligit, vt tertiò prorrhet. & in Coacis; imò hoc verum, ſiue fluat ſanguis ſponte, ſiue arte, aut caſu. (*In refectionibus*) an de refectionibus à febre, an à ſanguinis fluore ſint intelligenda hæc verba, haud Galenus dixit. Ego autem de vtriſque eſſe Hippocratem intelligendum puto, Vndè tertiò prorrhet. 41. vbi non abſimilis multum ſententia habetur, dixit (*procedente tempore:*) (*His ventres humectantur*) loco citato prorrhet: ſcriptum eſt (*aluus malè afficitur,*) & bene, quia ex larga ſanguinis copia effuſa vndecumque fluat, & quomodocumque, ſiue ſponte, ſiue ab arte, ſiue ab alia cauſſa externa; ſemper læditur totum corpus, ſeu totus venter, non ratione loci vndè fluit; Sed ratione copiæ, & cauſſa nulla alia eſt, quam propoſita à Galeno, ſcilicet debilitatio caloris natiui, ob ſpirituum inanitionem, qua cum ſucci crudi, & humidi gignantur, ij delapſi in inteſtina aluum humectant: Itaq; hęc eſt vera aphoriſmi demonſtratio ab Hippocrate præterita ſilentio, & à Galeno commemorata: Sed circa hæc ſunt nonnulla melius examinanda: Vnũ eſt cur ſine febrib ſanguis immodicus effluens etiam eadem mala faciat, voluit Hipp. addere cũ febrib. Secũdum cur appoſuit

Connexio. *Scopus.* *Prob. 1.* *Prob. 2.*

Vu 2 in

in refectionibus, ſiquidem hæc mala, & maiora etiam ſuccedunt copioſis ſanguinis fluxibus, licet non reficiantur ægri. Tertium & poſtremum, cur cum à
Prob. 3. copioſo ſanguine exeunte fiant multò maiora mala humectationibus alui, vt cachexiæ, hydropes, decolorationes, vt vxori Senecæ, voluit ſolum exemplum
Solut. 1. proponere alui humectationis. Ad primum igitur nonnulli reſpondent, in febribus fieri ſæpenumero iudicationes, ac propterea immenſos ſanguinis fluores, ex quibus poſt modum fiunt mala, quæ hic Hippoc. dicit, Sed ut interdum hoc fieri non abnuo, ſic plerumquè fit contrarium, & plerumquè ſine febre, ea fiunt, vnde licet in ardentibus fateamur fieri ſanguinis fluxus eximios, non propter hoc tamen id cunctis febribus accidit, imò nec vt plurimum in ardentibus, ſed potiùs rarò. Alij dicunt: nec malè in febribus ſiccatum corpus dupliciter imbecillum reddi, & quod plus ſanguinis effunditur, & quod præ ſiccitate pabulum calori ſubtrahitur, quo fit vt humiditas extranea copioſior cumuletur. Ego autem quemadmodum dicebam, puto Hippocratem ſic eſſe locutum, quoniam ſi hoc in febribus contingit, quæ ſunt affectus ſicci, vt copia ſanguinis effuſa, alui fiant humidi multò magis etiam id continget vbi non eſt febris, Id enim conſuetum eſt Hipp. vt probet per id quod minus eſſe deberet, id quod magis, quandoquidem huiuſmodi argumentationes ſatis firmæ, atque ad do-
Not. cendum accommodatæ: Et illud eſt animaduertendum hanc ſententiam ter haberi in Coacis prædict. & bis deeſſe vocem (in febribus,) & ſemel loco eius eſſe (in principijs:) Ex quo patet huiuſmodi ſententiam non eſſe penitus veram, quando & ſine febre idem contingit, & in febre non ſemper ſanguinis copioſa effuſio
Sol. 2. humectat aluum cum interdum potiùs exſiccet. Pro ſecundo ſciendum eſt uocem ἀνάληψιν, ſeù reſumptionem nil aliud eſſe, quam refectionem habitus corporis, & virum à morbis fractarum. Vndè ea pars medicinæ, quæ huic ſtudet, vt per debitã victus rationem, quicquid corpori ademptum eſt reſtituatur, à medicis ſolet nuncupari ἀναληπτική, ſeù analepticę, de qua Gal. ſæpè locutus eſt, ſcilicet de tue: Val: lib: ad Thraſibulum: 7 meth. lib. de conſtit. artis: & alibi. De hac quoque intelligendus eſt Cælius Aurelianus primo de diuturn. paſs: & alibi, quando mentionem facit Cycli metaſyncritici, ſeu reſumptiui; Cum ergo Hippocrates hic commemorat ἀναλήψιας, ſanè de ſtudio reficiendi per uictum corpora eſt interpretandus, atque de his potiſſimum locutus, quoniam ubi ægri ex defluxu nimio ſanguinis lapſi, ſolent multo alimento conari ſeſe reficere, ex quo fit, vt cum illud ob caloris imbecillitatem probe nequeat confici, magna ex parte corrumpatur, aut crudum maneat, vndè poſtmodum alui humiditas ſequatur, quæ alioquin intercipi ſolet, ſi moderatè, & cum prudentia tota victus ratio adminiſtretur, & certè hoc ſæpenumero vſu venire comprobatur, vt dum homines ſe ſe à morbis reficere multò cibò nituntur, contrarium ſibi contingat, quod ſcilicet incoctus cibus per aluum emittatur, ſicq́. natura debito nutrimento fruſtrata haudquaquam ſeſe recuperet: Ad tertium dicendum, potiſſimum
Sol. 3. Hippoc. feciſſe mentionem humiditatis alui, & non aliorum vitiorum, quæ ſequuntur nimiam ſanguinis effuſionem, quoniam hæc frequentius contingit, & quoniam cum corpora à febribus deſiccata, minus deberent humidis affectionibus tentari, & tamẽ tentẽtur, conſequẽs, aut ſaltem veriſimile uidetur, ut multò ſa-

tò ſa-

rò facilius, alia quoque mala, ſcilicet cachexia, hydrops, œdemata, ſuboriantur. *Vtilitas Aphor.*
Vtilitas aphoriſmi in primis eſt ad prædicendum futuros morbos poſt largas ſanguinis effuſiones, ſed confert quoque ad præſeruandum ab illis, quia ſi ſequantur in refectionibus, hinc poteſt diſci, quanta prudentia ſit opus, poſt effuſum ſanguinem in victus ratione ſeruanda tunc, ne eius errore, in nimiam alui laxitatem, neue in alios affectus grauiores labantur.

---

28 *Quibus bilioſæ deiectiones ſuperueniente ſurditate ceſſant, & quibus ſurditas, ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat.*

CORNELIVS Celſus lib.2.cap.8. præſentem aphoriſmum his breuib. verbis trauſtulit: Nihil plus aduerſus ſurditatem, quam bilioſa aluus poteſt, quæ eſt interpretatio ſolius ſecundæ partis. Sed habetur etiam iiſdem pene verbis in fine Coacarum, Galenus quoque & ipſe in eo interpretando fuit breuiſſimus, contentus dumtaxat attuliſſe demonſtrationem ſententię Hippoc. quam is conſueuit plerumquè omittere: Et certè nullam ſcio inuenire continuationem, quæ mihi ſatisfaciat, quamquam non defuerint, quod conati ſint adinuenire aliquam continuationem in eo ſaltem, quod hic agatur de euacuationibus per infernas partes, ſicut & in ſuperioribus ſæpius actum eſt: Niſi potius dicamus demonſtraſſe ſupra quid mali peculiaris faciant excretiones mutatę, nunc autem docere quæ mala, & quæ bona: Eſt dogma partim phyſicum, partim practicum; atque in duas partes diuidi commodè poteſt. Quarum prima eſt (*quibus ſunt bilioſæ deiectiones ijs ſurditate ſuccedente deſinunt,*) hanc partem. non tranſtulit Celſus, quod forſan non ſibi eſſet, ità comperta quemadmodum ſecunda, quæ eſt, (*Et quibus ſurditas adeſt, ijs ſi fiant deiectiones bilioſæ deſinit.*) Demonſtratio totius huius ſententię, quam affert Galenus eſt, quod vbi bilis ad auditorios meatus fertur ſurditatem facit, è contra ſi ab ijs repellatur ad infernas partes, fiunt deiectiones bilioſæ, & ſurditas deſinit, non ſolum verum eſt in ſurditate, verumetiam in lippitudine, vt ait Hip.6.aph.17. atque in alijs capitis affectibus, iuxta id quod ſcriptum eſt ſecundo Epid: abſceſſus omnes inferiores tollere morbos ſuperiorum partium: Sed dicet aliquis, ſi hoc eſt commune omnibus deiectionibus, vt ſuperuenientes morbis capitis eos vel tollant, vel imminuant, cur ergo hoc tribuit bilioſis tantum? Reſp. hoc in bilioſis febribus & facilius, & frequentius contingere, in febribus quidem, quoniam ſucci tenues, & vapores plerumque ſurſum tolluntur, atque auditum lędunt, ſiq. natura ſuccos illos deorſum pellat, protinus ſurditas ceſſat: neque enim Hippoc. hic loquitur de ſurditate illa, quæ δυσλυτος, ſeu difficulter diſſolubilis eſt, ſed de ea quæ recens eſt, & in febribus ſæpè conſpicitur, illa namquè haud huiuſmodi deiectionibus finitur. Et notandum uiam bilis ad aures eſſe natura familiarem vt oſtendi amarities ſordium; quę ubi perditur & ſuccedit dulcedo pereūt ægrotantes, ut Appollonius ex Ariſtotele, ut etiam Hipp.6.Epid.ſect.tex.19. Et Natura uoluit eo ferri ſuccum amarum, vt abſtergeretur continuo illud inſtrumentum, & mundum teneretur. Itaque patet utraque pars aphoriſmi, quorum poſtrema

Connexio. *Diuiſio.* *Dub.* *Solut.* *Not.*

Digitized by Google

ſtrema frequentius contingit, & rationabilius quam prior, eò quod multò prom prius natura pellit inferius, quod ſuperius lædit, quam è contra, quando ſcilicet opus eſt ſumma violentia, vt humores qui ſunt infra mittantur ſupra, niſi dicamus non mitti in caput, qui erant in inteſtinis humores, ſed qui ad ea mittebantur à reliquo corpore delacti potiùs ad caput, vbi non modo ſurditas ſuboritur, verumetiam vertigines, deliria, atque alia mala de quibus loquitur Hipp. lib. de iudicationibus, qui etiam lib. de Coacis prænot: dixit: ſurditatem ſiſtere aluum, non q͂d ipſa ſit cauſſa, ſed quia ea apparente, non amplius mittitur materia biliofa ad inteſtina, Secus quam vbi fluxus alui ſurditatem ceſſare facit, quando ſcilicet non modo eſt ſignum, verumetiam & cauſſa. Et huius euentus exemplum habemus in Heropyti hiſtoria enarrata ab Hippocrate lib. 3. Epid. Itaque, & ſi non ſimpliciter verum hoc ſit, & perpetuum, ſæpè tamen contingere, vt quod hic dictum eſt ab Hippoc. & circa finem Coacarum veriſſimum ſit, nempè, bilioſa profluuia ſurditatem ſiſtere recenté & in febribus factá, Atq; contra à ſurditate ſiſti eadem profluuia: Dixi non ſimpliciter verum, tum quia nonnumquam contingit, vt tanta ſit materia, quæ ſufficiat facere ſimul diu & ſurditatem & fluxũ, tum quia vox illa Hippoc. παύεται, ideſt ceſſat non ſignat integram liberationem neceſſario, ſed ſaltem diminutionem, aut aptitudinem ad hoc vt penitus ſoluatur, ſicut bene conciuis meus cenſuit. Eſt vtiliſſimus aphoriſmorum non modo ad prædictionem faciendam, verumetiam pro medicina exercenda, quoniam ſi medicus naturam bene operantem debet imitari, & natura ſurditates curat profluuijs alui, certum eſt debere medicum vbi ſurditas fugax ægros exercet, aluum mouere, atq; ijs præſertim quę bilioſos ſuccos ducunt, Et quamquam non appareat conſpicua via, qua poſſit huiuſmodi materia à cerebro detrudi ad inferiora, natura tamen vt dicebat Hippocr. ignotas nobis uias repetire ſolet, quibus euacuans materiam prauam ægros à morbis liberat.

Vtilitas Aphor.

---

29 *Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt: difficile iudicium ſequitur.*

CERTE is in ſcirpo nodum quærit, qui hunc aphoriſmum cum ſuperiore connectere quærit, non enim video in qua re uerè poſſint conuenire niſi abſurda confingere velimus: Eſt dogma purum prognoſticum, atque ex ijs quæ maximè in diſciplina de criſibus ſunt & conſtituta, & ſæpius repetita, cum apud Hippoc. & Galenum nil fere magis tritum habeatur quam iudicationes ſextæ diei eſſe inſidas, atque ipſam diem inſtar tyranni cuiuſdam eſſe infauſtam, & mille tædijs plenam, pura eſt ſententia ſine demonſtratione, nec diuiſibilis, in qua nullum alium ſcopum Hippoc. habuit, quàm docere in ſexta die febrium quarumcumq; nil boni eſſe expectandum, quando nec rigores, qui alioquin, vt ait Hipp. aphor. 58. huius lib. & 63. ardentibus febribus ſuperuenientes eas ſoluunt, & qui quotidie fiunt, quotidie ſoluunt febres, ſexta die boni ſunt. Celſus lib. 2. cap. 4. ita hunc aphoriſmum transfert: A ſexto die cœpiſſe inhorreſcere mali morbi teſtimonium eſt, Galenus autem ut ſui moris eſt, nos ad ſua commentaria de criſibus, & rigore mittit, ac de demonſtratione præſentis ſententiæ inquit

Scopus.

Digitized by Google

inquit longum fore, ſi eam indagare diligenter quis nitatur, verum ſat eſſe, quod
experientia id verum conſtat, nempè in ſexta die quæ eueniunt haud eſſe bona,
Etenim quemadmodum alias à me dictum eſt, quæ de criſibus, & diebus decre-
torijs primum omnium ab Hippocrate ſunt memoriæ commendata, potius ab
ipſo experientia, atque obſeruatione, quam ratione ſunt inuenta. *Quibus in febr:*
ſententia eſt, quibus in febribus ἑκταίοισιν ἐοῦσιν, (*ideſt ſextis exiſtentibus.*) Curio *Prob.*
ſum ingenium aliquod ſciſcitari poſſet, cur Hipp. non dixit potius ἐν ἕκτῃ ἐοῦσιν,
ideſt in ſexta exiſtentibus, ſed maluit dicere ἑκταιοίσιν. Cui poſſet quoque reſpon- *Solut.*
deri Hippoc. non ita accuratum fuiſſe in locutionibus, quippe qui magis rebus,
quam verbis ſtudebat. Vel dicere poſſumus, voluiſſe per eam vocem ſignificare
febres continuas in quibus ſextenarij vocantur, qui ſex diebus continuis à febre
fuerunt occupati: Etenim & ſi poſſit hoc etiam verum eſſe de quibuſdam in-
termittentibus, tamen propriè verum eſt de continuis, quam Gal. dicebat pro-
prium eſſe non horrere, & quæ quòd fiant ab humoribus calidis, & acribus
iure etiam producunt rigores, ῥίγεα γίνεται, ideſt rigores fiunt, quid ſit rigor
clariſſimè ſimul, & diſſertiſſimè docuit Galenus lib. de rig: trem: &c. ſunt enim
hæc ſe conſequentia ſymptomata horror, frigus, & rigor: Eſt horror leuis quę- *Horror,*
dam totius refrigeratio, ſeu vt Hippo. 1. de morbis debiliſſimus rigor, frigus ve- *frigus, ri-*
rò eſt inſignis refrigeratio, ſed abſque concuſſu; rigor verò apud Celſum eſt Te- *gor, quid.*
tanus vocatus, ſed alio ſenſu. Et vere eſt vehemens cum concuſſione frigus, cu-
ius generatio fit, quando humores acres, & mordaces, ſiue frigidi, ſiue calidi per
partes ſenſibiles impetuosè feruntur, vndè calor natiuus aduerſus illos ſurgens
modo repellitur ad cor, modo ab eo exilit aduerſus eos, in qua contentione fit il-
lę concuſſus, qui tantiſper durat, donec vel victor calor, vel victus deſinit am-
plius luctari, quod ſi uincat corpus vniuerſum valdè & cito recaleſcit, vel vt ait
Hippoc. 1. de morbis igneus ardor ſuccedit, ſin vincatur, aut non redit calor, &
ſequitur mors, vt in febribus ardentibus ægro iam debili, vt ait Hipp. 46. aphor.
huius libri, aut difficulter, & longo tempore, Hic itaque rigor ſi fiat; ideſt ſi
non anteà ſit, ſed fiat vel vt alibi dicit ſuperueniat ſextam diem à febribus deten-
tis, δύσκριτα, ideſt difficulter, vel malè iudicantur; nam vocem δύσκριτον ſignifica-
re apud Hippoc. & quod cum difficultate, & quod cum infelicitate iudicatur
non modo hoc in commentario docet Galenus, verumetiam alibi Hippocrates
4. de morbis neſcio quæ de generatione rigoris ſcripſit, quæ ſanè ipſius philoſo-
phiam minimè ſapiunt multos autem 1. lib. de morbis vbi ſcribit, eum fieri re-
frigerato, & veluti congelato ſanguine, in toto corpore, ut à pituita, & à bile,
nam bilem frigidiorem ſanguine facit, quod intelligendum eſt de natiuo calo-
re cuius ſanè plus eſt in ſanguine, ſed & ibi in eo deficit author, qđ vult ſemper
rigori febrem ſuccedere, niſi dicamus, vt Galenus id fuiſſe verũ tempere Hippoc.
quando homines erant temperatiores, ſecus autem fuiſſe tempore Galeni. Iam
verò uideamus cur rigores ſuperuenientes ſexta die, vel difficilẽ, vel infauſtam *Probl.*
iudicationem faciant, cuius rei integram demonſtrationem, & ſi non attulerit
Galen. aliqua tamen propoſuit non parum ad id facientia: Et ſunt, Vbi ſuperue-
niunt in febribus præſertim ardentibus rigores, criſim conſueuiſſe, ſequi bonam
quidem ſi cum ſignis coctionis, & in die iudicatoria fiant, malam autem ſi nec

cum

cum ijs ſignis, nec in die decretoria, Vndè cum ſexta dies ſit uerè par ob idquè, decretoria, neque cum ſignis coctionis, iure ſequitur in ea non poſſe fieri bonam criſim, ſed uel mortem, uel recidiuam, uel morbi longitudinem, atque difficultatem ſignificare, quod non modo de rigore intelligendum eſt, Verumetiam de quacumque euacuatione, quæ numquam bona & fida eſt, niſi fiat in die decretoria, & quamquam aliæ quoque dies non decretoriæ malæ ſint peculiari tamen quadam condicione, & obſeruatione hoc tributum eſt ipſi ſextæ diei, in qua licet ab Hippoc. in hiſtorijs recenſeantur aliqui ſeruati, & iudicati in ſexta, id tamen rariſſimum fuit, & quaſi tamquam miraculum ab ipſo relatum, cum ſępius cõtigerit ægros perire, quibus ſexta die ſuperuenit rigor, vt Philini uxori obtigit Cleonactidi, Dromædę uxori, Hermocrati; Eurinactis filiæ. Cur autem ſexta dies ſit adeò pernicioſa, & ſi aliqui tribuant Lunæ, uerior tamen ſententia eſt, quod ut retro dicebam non poteſt eſſe ea die coctio, nec acceſſio, qua ſolet natura ad expulſionem magis concitari, nam ut habetur 1. Epid. ſect. 2. conſt. ſecunda; cruda & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, aut iudicationem non futuram, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas præſignant; cũ enim in iudicatione, aut morbi ſoluantur, aut ægri pereant; aut permutentur, uel in peius, vel in melius, tunc dicuntur fieri difficiles iudicationes ſcilicet quando aut ægri extinguuntur, aut fit permutatio in deterius, ſcilicet cum peſſimis
Vtilitas Aphor. ſymptomatibus. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum in primis, ad medendum uerò paruã utilitatem afferre poteſt, niſi qui ubi medicus in ſexta die uidet rigores, ſeſe præparat atque maiore diligentia, & prudentia utitur in gubernandis ægris de quibus plus metuit.

---

30 *Quibuſcunque acceſſiones fiunt, quacunque hora febris dimiſerit, ſi eadem cras occupauerit, iudicium habent difficilem.*

Connexio. DVO communia habet præſens aphoriſmus cum ſuperiore, Vnum eſt, quod uerſatur, & ipſe circa febres licet intermittentes, Alterum quod de iudicatione difficili loquitur, ità ut hæc tota ſententia ſit prognoſticum dogma
Scopus. abſque ratione, & indiuiſibilis, Scopus itaque Hipp. eſt docere quid prædicere oporteat vbi paroxyſmi quotidie eadem hora conſtanter redeunt, nec dubitandum eſt, quin hoc ſæpè obſeruauerit, Hipp. quando etiam nullus eſt medicus in arte facienda exercitatus, qui hoc ſæpenumero non obſeruauerit plutibus diebus paroxyſmos acceſſiſſe eadem hora, quod ut in cunctis febrium generibus compertum habetur, ſic maximè in quartanis experientia quotidiana compro-
Dub. batur. (*In paroxiſmis*) primum illud quærendum uenit, Cur Hippoc. ſtatim ſo-
Solut. lum paroxiſmorum meminit, nõ autem ſimul febrium: Ad qđ reſpondendum eſt iccirco id feciſſe, quoniam ſibi non principaliter de febre, ſed de ipſis febrium paroxyſmis erat loquendum, ſunt autem paroxyſmi redditus morborum ab eodem initio in eundem finem non numero, ſed genere, & ſpecie: Vocãtur autem paroxyſmi, ſeu exacerbationes, quoniam reliquo tempore mitiores ſunt febres, quando uerò redeunt, acerbiores fiunt, Et quia huiuſmodi reditus interdum antecedit,

tecedit, interdum poſtcedit, nonnumquam verò eadem præciſè hora ſemper
reuertitur, de hoc poſtremo clarum eſt Hippocratem loqui, dum dicit. (*Si qua
hora febris dimiſerit, eadem hora poſtera die reuertatur:*) Verum eſt difficultas, quia *Dub.*
Hippoc. non videtur loqui de reditu acceſſionis, ſed remiſſione potius, cum di-
cat: Qua hora febris dimiſerit. Vnde nonnulli, vt reſtatur Galenus exiſtima-
runt intelligendum eſſe Hippocratem prout verba ſonare videntur, nempe, qua
hora dimiſerit febris, eadem hora ſi ſequente die redeat, Sed cum experientia
huic expoſitioni non correſpondeat, quemadmodum alteri à Galeno etiam pro-
poſitæ, arbitrandum eſt Hipp. idem illud voluiſſe dicere, nimirum, vbi plurib. *Solut.*
diebus exacerbationes eadem, præciſè hora redeunt, quacumque deſinant, mor-
bos illos eſſe δυσκρίτους, ideſt δυσλύτους, ſeu difficiles ſolutu, id .n. ſignificare quoq;
eam vocem non eſt dubium, certè demonſtratio præter experientiã huius ſen-
tentiæ affertur à Gal. hunc in modum, quoniam id quod pertinaciter eundẽ or-
dinem, & horam ſeruat, neceſſario fixum, atque firmatum eſt, tale verò difficili-
ter pellitur, quaſi magno aliquo vecte egeat, quod ipſum pellere poſſit, qualia
ſunt remedia vehementiora, & copioſa, & ipſe quoque ea ſum in ſententia, *Autoris*
Hippocratem quoque voluiſſe intelligere id quod experientia comprehenditur, *ſententia.*
nempè etiam difficiles ſolutu eſſe febres, vbi eundem ſemper ordinem, & pro-
portionem ſeruant in anticipando, vel poſtponendo, quoniam tunc quoque
cauſſa proportionis, & ordinis neceſſariò fixa, atque firmata eſt; ita vt opus ſit
labore, & tempore ad eam expugnandam, poteſt autem ſi placet hunc in mo-
dũ inſtrui demonſtratio, Quicumq; morbi fiunt à materia fixa, & firma diffi-
ciliter, iudicantur, quia difficiliter eá materia pellitur, ſed febres, quę ſemper ea-
dem hora repetunt, aut eodem ordine, & proportione, habent huiuſmodi mate-
riam firmam, & fixam; ergo ſunt difficiles iudicatu. Verumtamẽ ad verificandũ
pęnitus hanc ſententiã, nonnullæ conditiones ſunt neceſſarię; Vna eſt, vt huiuſ-
modi firmus ordo diu perſeueret, alioquin ſi vna tantum, vel altera die id ſpecte-
tur, non eſt neceſſe febres alioſuè morbos ita ſolutu eſſe difficiles. Altera condi-
cio eſt, vt perſeuerent ſigna cruditatis, nam ſi interim coquatur materia procul-
dubio morbi breuiores, atque faciliores euadunt. Tertia condicio, vt virtutis ro-
bur duret, nec accidentia admodum grauia ſint, ſiquidem vbi accidentia ſunt,
vehementia, neque virtus valet, haũdquaquam morbus diu poteſt durare, ſed
vna cum ipſo vitam breui finitur. His enim exiſtentibus, cum materia ſit cru-
da, craſſa, & contumax id plane contingit, quod Hipp. dicit, quemadmodum
vbi variæ & inconſtantes, ac inordinatæ exacerbationes, ſimiliter quoque ma-
teria varia, non fixa, & mobilis ſit conuenit. Vtilitas aphoriſmi eſt primum in *Utilitas*
prædicendo longitudinem, vel breuitatem, facilitatem, vel difficultatem omniũ *Aph.*
ægritudinum, & maximè febrium, præterea vtilis eſt ad operationem, quia vbi
cognita eſt morbi pertinacia, atque materiæ craſſities, & fixio, medicus ſolers
& victu, & remedijs accommodatis, ſcilicet incidentibus, detergentibus, atque
attenuantibus ſtrenuè pugnat aduerſus eam.

31 *Laſſitudinē habentib. in febrib. in articulos, & circa maxillas potiſſimū abſceſſus fiūt.*

DIFFICILES iudicationes dicuntur illæ quoque, in quibus fiunt malæ morborum permutationes. Vnde cum in ſuperioribus de alijs in vniuerſum malis iudicationibus, quę contingunt in febribus egerit, in præſenti de ijſdem febribus pergens loqui exemplum quoddam proponit ad demonſtrandum, vt fiant difficiles iudicationes ex morborū, & febrium præſertim permutationibus in abſceſſus; cur autem hoc potius acceperit in exemplum cauſſa fuit, quoniam hæc permutatio eſt frequentior, & magis laborioſa, & diuturna; Ita vt hęc ſit continuatio; atq; hic ſcopus Hippocratis docere vno exemplo vniuerſalem theoriam de permutationibus quæ fiunt in iudicijs: Vndè Celſus lib. 2. cap. 7. ſic latinum fecit, ſi laſſitudinis etiam ſenſus in febre eſt, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abſcedit. Eſt enim ſententia prognoſtica aliqua etiam ex parte ad curationem pertinens, vt docebitur, ſed indiuiſibilis, atq; ſine ratione; Galenus autem huius demonſtrationem allaturus primo præſupponię duo eſſe laſſitudinum genera, alterum ſpontaneum de quo ſecundo aphor. 5. alterum quod ſequitur immoderatos corporis motus, proprieque laſſitudo vocatur, atque hic motus, aut eſt inſuetus, aut conſuetus, ſed nimius: Deinde utrumque habere locum communem affectuum, nempè genus muſculoſum, differre uerò quoniam laſſitudini ex motu illud ineſt eximium, & peculiare, vt caliditas adſit merito cuius fiunt in articulis ſupercalefactis abſceſſus, atque in ſpontaneis laſſitudinibus hoc eſt, ſine motus occaſione factis, vna ſola ratione fieri abſceſſus, quoniam ſcilicet laxitas, & laſſitudo reddit partes ipſas fluxionibus recipiēdis admodum diſpoſitas, ac propterea idoneas morbis quibusq. & ijs præſertim qui abſceſſibus iudicantur ſuſcipiendis. Quare fit ut rarius in ijs circa articulos abſceſſus, in laſsitudinibus autem ſpontaneis frequentius oboriantur, maximè quando amplitudini partium coniungitur copia humorum. Vbi itaque febres ſunt cum laſsitudinib. copulatæ in articulos fiunt abſceſſus. Verum illud quęrendum eſt, cur Hip. dixerit potiſsimum, circà maxillas fieri abſceſſus: Nam Gal. inquit ob caliditatem febrilem uapores, & ſuccos ferri in caput, ubi cum circa maxillas reperiantur glandulæ, quæ ſunt partes ſuſcipiendis humoribus accommodatę, facilè ſit, vt ij ſublati in eas tandē illapſi firmētur, ſicq. abſceſſus producant, haud ſecus, atq; cōtingit glandib. inguinum, & axillarum in quib. frequenter oboriri huiuſmodi abſceſsus ipſa experientia comprobatur. Verum non mihi adæquata videtur cauſsa, niſi dicamus Hippoc. dixiſse ἐν ἄρθρα, καὶ παρά τάς γνάθους, quoniā verè ſemper in articulis fiunt abſceſsus, non autē ſemper in maxillis, ſed vt diſertè, & lucullenter docuit Hipp. lib. de glandulis apud vel circa ipſas, nempè circà aures, collum, fauces, alioſq. ſimiles locos, in quib. videmus fieri apoſtemata, vbi febres ſunt laſsitudinarię, vna cū humorum exuberantia, cum.n. illi nequeant, ob copiā euinci, ob caliditatē autem ſurſum in caput ferātur, facilius ij firmātur circa partes, & ſuaptè natura laxas, & quę ob motum ad ſeſe fluentē materiā inuitāt: Etenim nō eſt dubiū, vt cęterę partes quieſcāt, ſic maxillas, & locutionib. & alimēti ſumptione moueri, maximè quādo ægri valdè obloquūtur caputq. agitant huc, atq; illuc, quēadmodū cōtingit in febrib. prauis, in quib. ęgri delirāt, &

Cōnexio.

Scopus.

Laſſitudinū genera duo.

Dub.

Solut.

obloquuntur frequenter, Ad hanc autẽ rem appoſitiſſimè faciunt, quæ ab Hipp. ſcripta ſunt lib. de humoribus, vbi dicit, in febribus fieri maximè abſceſſus ad articulos, & maxillas, & præſertim ad partes dolentes, ſiue ſint in ſupernis, ſiue in quibuſuis alijs partibus: quod ſi lentus ſit morbus, atque ad internas partes inclinans, fieri etiam in eis abſceſſus: cognoſci verò hoc, quia vbi pedes calidi ſunt materia ad inferna propendet, vbi uero frigidi, ſurſum fertur. Colligamus igitur hanc eſſe ueram præſentis ſententiæ, ex Hippocr. & Galeno, demonſtrationem in febribus laſſitudine coniunctis fieri abſceſſus circà articulos totius corporis, & maximè circà maxillas, primum quia in febribus colliquantur ſucci, qui multi, & crudi eſſe cognoſcuntur ex laſſitudine: ad articulos uerò feruntur, quoniam colliquati, & moti multò facilius in articulis recipiuntur, ob illarũ partium aptitudinem ubiquè ab Hipp. & Gal. prædicatam. At potiſſimum recipiuntur circà maxillas, quoniam materia, in his febribus, cũ ſurſum rapiatur, partes circà maxillas, quæ frequenter agitantur, promptius eas recipiunt, vnde apoſtemata ſequuntur. Quæ porrò ſit tanta articulorum ad fluxiones ſuſcipiendas aptitudo, facile colligitur ex lib. Hippoc. de artic. & eſt laxitas illorum, uel ob humiditatem uinculorum, quæ neceſſaria eſt motui, vel ob extenuationem, (ut dicit Hippocr. de bobus in hyeme,) quæ maximè contingit in febribus colliquatiuis, ubi materia eſt copioſa, cruda, colliquata, & ob id magnopere apta ad hoc ſit ab articulis ſuſcipiatur. Etenim Ariſtot. 1. probl. 24. dicebat uires noſtri corporis poſitas eſſe in articulis, quorum humor ſi congeletur, nõ ſinit flecti membra, ſi uerò nimis humectatus ſit, haud permittit intendi. Vtilitas præſentis aphoriſmi magna eſt in primis ad prædicendum non modo in febribus, uerumetiam in morbis alijs, tum acutis, tum diuturnis (*Abſceſſus*) dixi, namq; in omnibus morbis & febribus, quoniam ſum contrariæ ſententię illis, qui putant Hippoc. hic loqui tantum de febribus longis, in quibus frequenter fiũt abſceſſus in uarijs partibus corporis. Sed utilis eſt quoq; non parum ad medicinam faciendam, quoniã ubi medicus metuit, in aliqua parte futuros abſceſſus, aut illis tempeſtiuè efficiendis auxiliatur remedijs, ſi id collaturum ſperet, quemadmodũ confertte dicebat Hippoc. 2 Epid. ſi fiant infra morbum, atque in partibus infernis, aut ſi obſututos timet, ijs ne fiant occurrit.

---

32 *Quibuſcunque reſurgentibus ex morbis, ſi quid laborauerit, hic fiunt abſceſſus.*

LABORES, & dolores, qui fiunt in aliqua parte, aut fiunt in morbo, aut fiunt in releuatione à morbo, aut ante morbum, De ijs, qui fiunt in morbo locutus eſt antecedẽte aphoriſmo, de ijs, qui fiunt in releuatione loquitur in pręſenti; in ſubſequente uerò de ijs, quæ fiunt ante morbum, niſi pro meliori connexione dicere placeat. In antecedenti docuiſſe, quomodo ſint prægnoſcendi abſceſſus futuri in partibus aliquibus, nunc uerò docere, quomodo in qualibet parte futuri ſint prægnoſcendi, adeò ut Hipp. ſcopus ſit nunc docere non modo præcognoſcere abſceſſus futuros in conualeſcentibus, uerumetiam partẽ in qua futuri ſunt; Vnde aphoriſmus dogma prognoſticum continet ſine ratione, atque indiuiſibile. (*Quibus ſeſe releuantibus à morbis:*) Hic idem aphoriſmus habetur ab Hippoc. lib. de humoribus, niſi quod ibi rem docet exemplo manuum, *Connexio.* *Scopus.*

& pedum hic uerò non & certè id frequentiſſimè conſpicitur, vbi ægri à morbo ſeſe uindicant oriri abſceſsus, idquè potiſſimum, ut ait Gal. tunc contingit, quando ſucci morbifici non ſunt probe expurgati, ſed aliqui relicti, à quibus moleſtata natura, eos in eas partes depellit, vbi minus incommodi poſſint afferre; Vndè non ipſa in conualeſcentia concipitur abſceſſus; ſed in morbo, erumpit autem vbi conualeſcunt, non perfecta tamen conualeſcentia in quo nihil mali relinquitur: ſed imperfecta. (*Si quid laborat*;) Sicut hæc vox πόνος, vt ſæpè docui tria ſignificat, laborem, dolorem, & læſionem, ſic totidem ſignificat τὸ πονεῖν, idest laborare; hoc autem in loco puto accipi, cùm pro laſſitudine, ex motu contracta, cum maximè pro dolore, Quod enim pro laſſitudine, videtur ſignificare voluiſſe Hippoc. voce ἀνισταμένοισιν, idest reſurgentibus, nam reſurrectio eſt motus quidam, & qui conualeſcunt, ſolent moueri tamquam putent à motu ſeſe vtilitatem percepturos: Quod etiam pro dolore, manifeſtè probauit Galenus, qui etiam verè dixit τ̃ κάματ, idest ex motu laſſitudinem eſſe cauſam abſceſſuum, tum quia caleſiunt partes, tum quia debilitantur, vnde ratione caloris fit fuſio humorum & attractio, ratione debilitatis efficitur receptio; Dolorem verò eſſe ſignum abſceſſus, quoniam is fit à materia iam fluxa vel ſui copia diſtendente partem, vel acrimonia vellicante, ac propterea dolorem producente, quivel eſt ipſa ſolutio continui percepta, vel ab ea producitur. (*Hic fiunt abſceſſus.*) In antecedente, dixit Hippoc. in febribus delaſſatorijs fieri abſceſſus circà articulos, & maxillas, quæ cognitio quoniam ſatis vniuerſalis erat, cum multi ſint in vniuerſo corpore articuli, ea propter nunc dicit in quibus articulis fiant; ſcilicet in ijs in quibus potiſſimum labor percipitur, hoc eſt laſſitudo, aut dolor, aut vtriq; fit aut κάματος, quia ex motu caleſcunt ij, fit dolor, quia ſoluitur continuũ, & vbi dolor fit attractio, & ſuſceptio ob partis imbecillitatem, neque verò laſſitudo, atque dolor ſoli poſſunt partem indicare vbi ſit futurus abſceſſus, verumetiam ſudor, Qui vt ait Hippoc. vbi ſudor ibi morbus, vbi morbus ibi debilitas, vbi debilitas ibi ſuſcipitur, & retinentur materia; Vndè cum ab omni intemperie inducatur debilitas, ſicut & à laxitate, ſequitur vbicumque hæ duæ, aut altera reperiũtur, poſſe ſignificari ibi quoq; futurum abſceſſum, ſiue intemperies, ſiue laxitas, ſiue aliud quippiam factum ſit aut ab externa, vt vulnere, percuſſione, aut ab interna: Et notandum eſt. Quemadmodum etiam dicebam ſupra itá totum aphoriſmum eſſe intelligendum fieri dũ conualeſcunt ægrotantes ea in parte abſceſſus, vbi dum ægrotabant, maximè laborarunt: Et quamquam Hippoc. lib. de humoribus expreſſe dicat: fieri ipſos abſceſſus in ipſa conualeſcentia, id tamen, vt antea docui eſt intelligendum qui fiunt tunc ſecundum manifeſtationem, non autem quòd tunc concipiantur. Vtilitas præſentis aphoriſmi eſt in prædicendo locum vbi futurus eſt, quæ præcognitio conducit pariter ad hoc, vt medicus parti paſſuræ ſi id expediat ſuccurrere poſſit.

Vtilitas Aphor.

33 *Sed & ſi ante morbum aliqua parte laborauerit; hic morbus firmatur.*

Connexio. CLARA eſt vt antea dicebam præſentis aphoriſmi cum ſuperiore connexio. Etenim ſicut in antecedente docebat cognoſcere in qua parte futurus ſit abſceſſus in cõualeſcentia, ex dolore poſt morbum facto, ſic nunc pergit

docere

docere idem ex dolore ante morb,ũ perinde ac ſi diceret non modo, ſi dolor, aut labor in ægritudine ſit in aliqua parte indicat ibi futurum eſſe abſceſſum, verum etiam ſi ante morbum fuerit, ſimiliter oſtendit ea in parte futurum morbũ firmandum, Eſt enim dogma prognoſticum, ſine ratione,& indiuiſibile, Habetur, quoq; in libro de humoribus ſub ijſdem verbis eadem ſententia,ſ. ἄταρ καὶ ἤν τί πεπονηκὸς ἦ, πρίν ἤ νοσέ ειν ἐς ταῦτα ἀποςηρίζεται, vbi quoque exemplum affert conſtitutionis Perinthi, quæ eſt Heraclea nunc uocata, in qua vt narrat 6. Epid. ſect. 7. ij fiebant tabidi, qui antea à tuſſi fuerant inſigniter vexati. Galenus pauca de hac ſententia dixit, niſi quod eadem repetit quæ ſuperius dixerat, illud ſolum aliqua memoria dignum monuit, nempe non ſimpliciter, hanc & *Not.* ſuperiores duas ſententias eſſe intelligendas, ſed tantummodo de ijs morbis, qui per abſceſſum, non per reſſolutionem ſeu coctionem, nec per criſim ſunt finiendi, nam etiam ſi aliqua pars laboret in morbo, aut ante morbum fieri poteſt, ut ſolutio per criſim ante fiat, quam tempus abſceſſui tradatur à natura. Demonſtratio autem præſentis ſententiæ eadem eſt, quam antecedentis attulimus, nimirum quod vbi labor, & dolor eſt, ibi attractio fit humorum, & ob debilitatem ſuſceptio, quo fit ut iure in ea parte, quæ ante doluit præexiſtens cauſſa faciat morbum, ut ait Hipp. lib. de humoribus, & quando futurus eſt abſceſſus, ibidem fiat; illud quoque animaduertere oportet, quod ſcribitur infra aph. 74. & in Coacis prænotionibus, nempè abſceſſum futurum præcaueri tam antè morbum, quam in morbo, aut conualeſcentia, ſi urina multa, & craſſa effluat, quę ubi apparet ab abſceſſu liberat, quemadmodum Hippoc. ipſe probauit exemplo pueri Archigenis tum in fine lib: de hum: tum etiam in lib. 6. Epid. ſect. 4. aph. 2. ubi hæc ſcripta inueniuntur. Vrina craſſa alba qualis puero Archigenis aderat interdum in febribus quæ ſunt laſſitudinis, quarto die prodit, & ab abſceſſu uindicat, quod ſi pręter hæc ſanguis e naribus abundè profluat, etiam prorſus liberat, Vſus eſt huius aphoriſmi non modo ad prædicendum, uerum etiam ad *Utilitas Aphor.* curandum, quoniam ubi pars aliqua ante morbum dolet, ſi ea ſit alicuius momenti, ne morbus ibi figatur, proſpiciendum eſt, tum corroborando, tum cauſſam auferendo, tum etiam urinas prouocando.

---

34 *Si à febre habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, lethale.*

LOCVTVS eſt certè, & in præcedentibus aphoriſmis Hippoc de febribus, at pręter hanc huius cum præcedenti communionem, nulla alia euidens apparet, quinimò decentius multò poſitus eſset poſt: 31. aphor. Eſt tamen dogma utiliſſimum ſimplex ſine demonſtratione, ſinequè ulla diuiſione; Cornelius autem Celſus lib. 2. cap. 6. hunc in modum donauit latinę linguæ, Neque is ſeruari poteſt qui ſine ullo tumore febricitans citò ſtrangulatur, aut ſaliuam ſuam deuorare non poteſt, quo in loco duo ſunt notanda. Vnum eſt, particulam illam addidiſse Celſum, aut ſaliuam ſuam deuorare non poteſt, quamquam in Coacis ſemper ſit, deglutire non poſſit. Alterum eſt in Codicibus Celſi olim, loco (tumore) fuiſse modo (tremores,) modo (tremore,) ſed *Connexio.*

malè

malè utroque modo; etenim non eſt dubium quin Celſus voluerit hunc locũ transferre, cuius etiam ſententia inuenitur, (licet alijs verbis) in lib. 3. prognoſticorum: Galenus autem, qui ſatis in huius explanatione fuit copioſus, primum examinat, quid prò febre intelligere voluerit Hippocr. an magnam tantum, an quõ libet febricitantem, vt placuit Celſo: Tandemquè in eam inclinare ſententiam videtur, vt melius ſit magnam febrem intelligere, eo quòd Hippoc. ſit mos in Epid. lib. vbi quempiam à febre habitum eſſe commemorat, intelligere febrem magnam; & quamquam dicat Galenus, interdum etiam euenire, vt in exigua febre ſtrangulatio ſuperueniens ægrum perdat; Attamẽ citior, atque ineuitabilior eſt mors, vbi febris magna eſt, quod uoluit quoque exprimere Celſus, quando dixit (*is ſeruari non poteſt,*) &c. *Nullo tumore*. Hippocrates Tertiò prognoſt. 16. Docens quæ ſint anginæ horrendiſſimè, & citiſſimè occidentes, eas eſſe dicit, in quibus fauces nil cõſpicuum habent, neque ceruix, verum & dolorem, & reſpirandi afferũt difficultatẽ, tãquam ſecũdo, vel tertiò, aut ad ſummũ quarto die perdãt. De hac itaq; intelligere etiã hoc in loco putandũ eſt, quando dicit ſine tumore, nẽpè cõſpicuo, vel intrà, vel extrà ipſas fauces; nam qđ prorſus abſq; vllo tumore poſſit accedere ſuffocatio, atq; ea repẽtè, ab omni vſu, atq; ratione alienũ eſt. (*πνῖξ, i. ſuffocatio:*) Quid ſit ſuffocatio appoſitè ſatis docuit Gal. in com: vbi ſcribit, eã nil aliud eſſe, niſi interitũ ſubitum ob inſpirationis defectum, quod ſi verũ eſt, cur igitur Hipp. hic addit (*repente,*) nam qui dicit ſuffocationẽ dicit ſimul ſubitum, & repentinum interitũ: prętereà ſi ita eſt, quid ergo Hipp. addidit mortale? nam puerile eſt quempiam morientem dicere lethali morbo laborare. Reſpondendum, vocem illam ἐξαίφνης, ſiue ſubita, aut repentina, vel poſſe intelligi reſpectu totius morbi, ita vt in eo nullum ſignũ pręceſſerit futurę ſuffocationis, vel reſpectu ipſius actionis mali pręſentis: primo modo hic intelligitur; Vndè Hipp. nõ ſolũ operationem morbi eſſe ſubitaneam, verum etiam ipſius acceſſum repentinum, & abſque vllo antecedente ſigno indicare voluit, Ad ſecundũ dicimus vocem illam πνῖξ ſignificare non ipſam ſuffocationẽ, ſed actũ ſimilem ſuffocationi, qui tamen haud ſemper ad mortem perducit, ſed quando habet hæc ab Hippocrate propoſita: θανάσιμον, ideſt mortale (vt alias dixi,) cum ſignificet, & id quod neceſſariò, & id quod vt plurimum infert mortẽ, primò ſignificatu accipiendam eſſe vocem, nõ modo Galen. monuit, verumetiam Cornelius Celſus, vbi dixit. (*Is ſeruari non poteſt.*) Cæterum demonſtratio huius, nempè, quod neceſſariò moriantur illi, quibus in febre magna nullo tumore apparente ſubitò contingit ſuffocatio, affertur à Galeno hunc in modum: Siquidem ſuffocatio cum obtingat ob inſpirationis defectum, hic autem fit, propter facultatis motricis imbecillitatem, quæ non poteſt thoracem mouere, aut ob inſignẽ cordis refrigerationem, vt fit in præfocatis mulieribus, aut ob anguſtiam partium ſpiritualiũ, quæ anguſtia eſt illa, quæ ſuffocationẽ producit, & oritur, aut in pulmonib. aut in ſpacio thoracis, aut in aſpera arteria, aut in Larynge, aut in faucibus ipſis; inquit igitur Hipp. quod ſi ſubita, ſine faucium tumore in febribus magnis, oriatur ſuffocatio, eſt mortale, quoniã cum ſubtus fauces, ſcilicet vel in larynge, vel in alijs ſit tumor impediens inſpirationem, atq; in febribus opus ſit magna inſpiratione, neceſſe eſt deficiat æger, quippè cum tandiù uiuamus quã-

diù reſpiramus, in larynge autem eſſe tumorem vbi ſuffocatio repentè fit ex eo intelligitur, quòd ſi in pulmone ſit anguſtia ob tumorem aliquem phlegmonoſum, non fit ſubitò: ſed paullatim ſuffocatio, paullatimque augetur donec interimat, ſic etiã vbi in pulmone fit quiſpiã alius tumor, paullatim inducit anhelãdi difficultatem, & conſequenter ſuffocationem, pariter etiam ſi pus colligatur in thorace, aut in aſpera arteria fiat anguſtia, non poteſt ſubito ſuffocare ob loci amplitudinem, atque tunicarum tenuitatem, licet reſpirandi faciat difficultatem: Vndè relinquitur dumtaxat morbi cauſſam in ipſa larynge poſitam eſſe ob cuius anguſtiã pulmonis meatus impeditur, interniq; muſculi inflãmãtur, ita vt via ſpiritus intercludatur, quę affectio prout varias partes obſidet, modo συνάγχη, per σ. modo κυνάγχη, per κ, modo παρασυνάγχη; modo παρακυνάγχη vocatur, Vndè vbi tumor nõ apparet neq; intus, neq; exterius, ſignum eſt tumorẽ obſtruentem eſſe intra laryngem, ac propterea eſſe malum ineuitabile, cur autem doloris non meminerit hoc in loco Hipp. nec in Coacis, vbi hic idem aphoriſmus habetur, cuius mentionem fecit in prorrhet. & 3. progn. duas affert rationes Galenus, vnã, quod prædicta alia ſymptomata neceſſariò ſequi dolorem intelligatur, abſque quo ab ipſo ſit ſignificatum, Vel quia interdum etiam huiuſmodi ſuffocatio abſq. dolore, aut ſaltem cum exiguo, & vix ſenſibili efficiatur, quod contingere poteſt vel ſi humor pituitoſus laryngem ipſam ob ſui copiam in tumorem eleuet indolentem, cuiuſmodi fieri certum eſt, Vel ſi muſculi ipſam laryngem claudentes, & recludentes humore craſſefacti minimè poſſint ipſam reſerare, vel vtrumque fiat, aut etiam ſi interim laryngis muſculi ob eximiam ſiccitatem nimium tenſi ipſam claudant, nec recludant, Atque hæc eſt præſens ſententia, & ipſius demonſtratio, non defuerunt tamen qui criminati ſunt Galenum, quod exiſtimauerit Hippocratem hic loqui de angina illa horrendiſſima ab Hippoc. 3. progn. deſcripta; cum ſecundum ipſos, ſermonem fecerit de peculiari ſymptomate, verum falluntur aptiſſimè, quoniam ſi ſymptomata omnia ſequuntur neceſſariò ſuos morbos, atq; nullus alius morbus poſſit quam tumor laryngem obſerare, tumor is inflammatio ſit, neceſſe eſt, cum ſit cum febre magna; quæ nil aliud eſt niſi ipſa met angina commemorata, neque valet quod dimiſſerit dolorem, quia ut ait Galenus nemo eſt qui ſuppoſitis prædictis ſymptomatibus, nõ intelligat etiam adeſſe dolorem, & adeſſe erectam reſpirationem cum adſit ſuffocatio, neque etiam valet, qui dicunt Hippocratem ſtupidum fuiſſe, ſi dixiſſet: aduenientem morbum per ſe lethalem, quoniã non loquitur Hippoc. de febre, præterea & ob id de cõualeſcentia, ſed de febre magna quã, qui laborant dicuntur ab ea haberi, vt bene Galenus docuit, Adhæc voluit ſic docere, non ſe loqui de ſuffocationibus factis ab aliqua externa cauſſa, vt laqueo, fungo aliiſq. venenis, ſed ſolummodo de ea quæ fit à cauſſa interna, quæ licet ſuaptè natura ſit lethalis, multo tamen eſt lethalior, ſi ſit cum febre magna, atque repente contingat, ſunt enim aliqui morbi qui licet ſuaptè natura ſint exitiales attamen febribus iuncti mitiores, vt dicebat Hippoc de conuulſione, ſcilicet facta ab humore, quam ſuperueniens febris ſoluit, Vtilis eſt tantum aphoriſmus ad prædicendum, licet ex hoc quoq; moneatur medicus, vbi huiuſmodi morbi oriuntur, ad maxima quoq; remedia eſſe ſtatim deueniendum. Vndè Alexander

Gal. tue-tur.

Vtilitas Aph.

Trallianus

Trallianus eadem die incidebat venam, & ſcammonium dabat in huiuſmodi validiſſimis morbis.

---

35 *Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare, ſine vllo tumore, lethale eſt.*

NON eſt dubitandum, quin præſens ſententia cum antecedente commodam habeat connexionem, cum qua in pluribus conuenit, vtraque enim eſt de habito à febre: de colli affectu ſubitaneo, ſine tumore apparente, & *Conexio.* vtraque ſignum mortale. Ergo & hæc ſententia dogma æquè prognoſticum eſt, ſine ratione, atque ſine vlla diuiſione, Cornelius autem Celſus elegantiſſimè ibidem eam tranſtulit hiſcè verbis. Cui verò eodem corporis, febriſquè habitu ceruix conuertitur, ſic ut deuorare æque nil poſſit: is ſcilicet ſeruari non poteſt, & licet Celſus dimiſſerit, duas voces nimirum *(repente)* & *(nullo tumore apparentes,)* attamen eas ſubintelligere conuenit, cum ſuperiori ſententiæ ſubiungatur in qua eadem verba habentur (*Si à febre habito ceruix.*) Duo ſunt in quibus præſens ſententia differt ab antecedente, Vnum eſt, quod bic non exprimit partem affectam particulariter, vt in ſuperiori (φάρυγγι,) ſed in vniuerſum collum, ſcilicet ſeu ceruicem. Alterum quod in ſuperiori meminit ſimpliciter ſuffocationis, hic verò difficultatis deglutiendi, quę conſequitur colli conuerſionem, ità vt integra hæc ſit ſententia, Vbi in febre magna collum inuertitur repente, ità vt vix fieri poſſit deuoratio, illud malum eſſe lethale; Cuius demonſtratio hunc in modum fieri poteſt; Mors ſequitur vbi in febre circà collum inflammatio magna oboritur, ſed vbi ceruix repente conuertitur ità vt deuoratio fere auferatur, eſt quia ibi fit tumor inflammatorius, igitur mortale; nam & ſi etiam à ſiccitate poſſit collum inuerti, & lædere deglutionem id tamen non poteſt fieri ſubito, cum ſiccitas non niſi longo tempore contrahatur, nam id Galenus probabat de apoplexia, quod fieret à materiæ defluxu, non ab intemperie, quia hæc non niſi longo tempore aquiritur, cum apoplexia fiat ſubito. Iam verò diſcurrit Galenus, quomodo debeamus intelligere collum, & inquit, altero duorum modorum poſſe concipi, vel ut referatur ad ſuperiorem aphoriſmum, atque ſic ea pars capiatur colli quæ fauces facit, vel pro qualibet colli parte, utro enim modo capiatur ueram eſſe ſententiam, modo ſcilicet nullus tumor, neque apertis faucibus, neque extra appareat, (*Inuertatur.*) Dicitur collum inuerti, vel conuerti, ut interpretatur Celſus, quando à ſua recta figura abſcedit, ità ut uel in obliquam, uel in anticam, uel in poſticam partem flectatur, id quod fit (ſicur docuit Galenus) quando ab aliquo tumore interno tendines, atque nerui tenduntur adeò ut cogant collum qua parte trahitur eo inclinare, tunc. n. fit peſſima, & exitialis angina, maximè quando ita eſt ingens conuerſio, ut partes faucium reddantur anguſtæ, neque poſſint plene deuorationis opus permittere. Hippoc. 2. Epid. narrat in ea conſtitutione Cranonis, & Perinthi contigiſſe anginas lęthaliſſimas, in quibus ſecundum ſpondile colli dens appellatum intro uertebatur, ſed de hoc non poſſumus intelligere Hippocratem, ſi is loquatur de ea angina in

qua

Digitized by Google

qua nullus tumor apparet, nec extra, nec intra, ſiquidem in eo affectu conſpicua apparet cauitas, vbi intro vettitur, ſeù trahitur dens, Iam verò vt hoc ſit mortale, non eſt difficile intelligere, quia cum impediatur deglutitio ciborum, & potuũ, necnon reſpiratio, quibus duob. vita ſuſtentatur, certe neceſſe eſt homo intereat, imo etiam & bruta, præſertim ſues, atq; canes, quos conſtat hoc genere morbi acerrimè, (vt dicebat Plautus de ſuibus) exerceri: Quod autem dicunt aliqui propterea eſſe lęthalem hunc affectum, quia efficitur à ſiccitate, nō eſt verum, quia licet hoc videatur innuere Galenus, neq; diffitear interdum etiam poſſe fieri à ſiccitate, nihilominus qui fit ſubito, neceſſariò vt dicebam antea fit à materia, quæ cum non appareat, ſignum eſt tumorem eſſe internum, atq; eum inflammatorium, qui fit cum febre magna, nec valet muſculum qui afficitur breuem eſſe, ideò poſſe momento exiccari, & conſequenter ſubito impedire deuorationem, quoniã quantumcumq; breuis ſit, ſi exiccari debet opus habet tẽpore, nam etiam minimus digitus non poteſt deuenire ad tantam ſiccitatem, vt contrahatur niſi tempore, neq; .n. dubitandum eſt, dolorem quoq; huic morbo cõiungi, queãdmodum Hipp. fatetur 2. Epid: affuiſſe illi anginæ, Verũ tacet, vel quia neceſſario ſubintelligitur adeſſe, vbi adeſt vera inflãmatio, vel qa adeo ſunt magna alia ſymptomata, quæ comitantur hunc affectũ, vt quodãmodo dolor videatur obſcurari. Sũt rurſum aliqui putãtes Hip. de cõualeſcentib. vt in præcedẽti, quaſi vero (*A febre habito, ſeu ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ*.) idẽ ſignificet, atq; olim febre laboraſſe, ſed in primis hac in re fallũtur, qm̃ vt verè dicit Galen. & vt alias nos mõſtrauimus, haberi à febre, eſt ptinaciter teneri à febre magna, vnde habitus à febre nõ põt ſignificare eum qui iã ſit defunctus febre: Eſt vtilis aphor. vt ſuperior in primis ad prædicendum, necnõ etiam ad ſollicitandã curationem, quia vbi incipit apparere deuorandi difficultas, medicus monetur ad properandũ in Curatione. ***Vtilitas Aph.***

36 *Sudores febricitanti ſi incœperint boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & vigeſimoſeptimo, & trigeſimoquarto. Hi enim ſudores iudicant morbos. Qui verò non ità fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.*

ET ſi hic quoq; aphotiſmus ſit totus prognoſticus, quemadmodum ſuperiores, nullam tamen aliam habet cum antecedente conſpicuã connexionẽ, cũ in ipſo de ſudorib. tractetur ſub quib. tamen cunctas alias naturę euacuationes cõplecti ab Hipp. vt putat Gal. non eſt dubitandũ, & quãquã de hoc quoque copioſè, & accuratè ſit locutus in. 1. progn. quę hic tamen dicit, eo ſpectant, vt doceat, qua die critica boni ſint ſudores, neq; euacuationes omnes ſunt laudabiles, quę qualibet die cõtingunt, ſed ſunt certę quędã in quib. fiunt bonæ, & in quib. malę, Itaq; in præſenti ſcopus Hipp. eſt monſtrare, qui ſint dies probati in euacuationib. naturalib. ſed ſtatim dubitabit aliquis, ſi debet medicus naturã imitari, cur non ſtudet maximè euacuare in dieb. in quib. euacuat natura; Cui breuiter reſpondendum duob. rationib. medicum in dieb. criticis ab euacuatione abſtinere, vna eſt, quia non imitatur naturam, niſi quando vel illa nõ agit, vel non plene agit, vndè cum in dieb. criticis agat ipſa natura, nec certum ſit an ſit rectè operatura, abſtinet dimittens totũ ipſi, alia ratio eſt, quia ſemper aliquid facit na- ***Connexio.*** ***Scopus.*** ***Dub.*** ***Solut.***

Digitized by Google

tura in dieb.criticis circà materię morbificę coctionē,quę ne turbetur à medica-
mento illud dimittitur,poſſumus addere tertiam,ſ.vt euitetur periculum ne ſi ſi-
mul,& natura,& medicamentū euacuarēt, aliqua ſuperpurgatio damnoſa ſucce
Diuiſio. deret,Diuidi poteſt aphoriſmus,qui ſatis lōgus eſt,& cū ratione,in plures partes.
Prima eſt,in qua enumerat copioſè dies,in quib.ſudores boni; Secūda in qua tra-
ditur ratio bonitatis; Tertia in qua docet quādo ſudores non fiunt hiſcè diebus,
quid mali faciāt,hoc eſt,quę ſit ratio,cur nō ſint boni.(*Sudores febricit*:)Cū ſupe-
Connexio. rius locutus fuerit de ſymptomatib. quibuſdam in febre cōtingentib. nūc quoq;
ſimiliter de alijs in febre contingentib. tractat,& ſunt ſudores,qui proculdubio
ſymptomata ſunt ſecundaria,ſ. vt opera ad excrementa mutata pertinentia. Sed
Dub. dubitatur cur pro exemplo omniū euacuationū maluit accipere ſudores; Ad qđ
Solut. reſpondēdum eſt propter duas cauſas id feciſſe,Vna,fuit quia eiuſmodi in febri-
bus acutis de quib.loquitur frequentior,& copioſior cūctis alijs efficitur; Vndè
cū in iudicādis ijs facilius ſit errare,ea propter placuit ſibi nos in ijs potius exer-
cere,vt ab errādo magis deduceret, Altera cauſſa fuit, quia vt ait Gal.3. de Criſi
per ſudores ratius fiunt criſes vere,quā per alias euacuationes.Vndè ſi in hiſcè eui
denter apparet diſcrimē dierum,in quib. fiūt,multo magis debent etiam in alijs
apparere,poſſumus etiā addere,ſudorē eſſe totius corporis euacuationē, ideò dies
criticos in ipſo ſudore magnā vim habere,& cū materia ſit in cute,eaq. ob febrē
ſit aperta,citius per eā ſit euacuatio,quā per aluū, urinam,aliaſuè partes.(*Si ince-
perint*:) Diotinus gymnaſtes apud Theoph.lib.de ſudore dicebat: tres eſſe differē-
tias ſudorū,ſ.incipiētes,cōſiſtentes,ſiue vt ipſe loquitur μεζοῦντας, atq; deſinētes;
Euacuationes per ſanguinē,& aluū affatim fiūt,atq; fere deſinunt,ſudor plurib.
dieb.fit,& raro cōtingit,vt vna, vel altera die factus multū duret, & ratio eſt,qm̄
ſanguis, & alui fluxus euacuāt immediate humores peccātes, vt autē euacuētur
per ſudores,oportet cōuertātur in vapores,deindè in ſudorē,vt docet Theophra-
ſtus,lib.de ſudorib.vel ſaltem opus eſt eliquentur,vndè cū ſint craſſiores ex pau
ca ipſorū copia,fit magna ſudorū,ac propterea ſi magna humorū copia eſt excu
tiēda per ſudores,hi copioſiſſimi,& diutius durātes ſint oportet; Cum ergo hūc
in modū res ſeſe habeat,iure principiū ipſorū potius eſſe ſpectandū monet Hip.
in pręſenti aphor.quā vel finē,vel aliud tēpus. De cauſſa potētię dierū criticorū,
etſi diſputatū ſit à pleriſq. veterib.atq. recētiorib. quod tamē alias dixi, id quoq;
nūc repeto,hanc rē eſſe ex ijs,quę à diuino Hipp.ingenio,experiētia,& mirabili,
qua pollebat obſeruatione ſūt inuētę;& licet Gal.hoc in com:fateatur ſe de cauſ-
ſis dierū criticorū tractaſſe lib.3.de dieb. decretorijs,haud tamē auſus eſt dicere,
ſeſe illas repperiſſe, Verum dixit tantū tentaſſe inueſtigare;ſ. πειραθέντες ζητῆσαι.
(*Tertianarij Quintani,&c.*) Circà hāc enumerationē horum dierū criticorum.
Quæſita Quatuor quęrēda ueniūt. Vnū eſt,cur inceperit à tertia die; Secundū cur quartā
quatuor. dimiſſerit,q̄ eſt principaliſs & inter dies criticas cōtemplabiles; Tertiū.cur cū ce-
Prim. terę his ſint diſpares, 14. tamen, & 34. quę ſunt pares inter eas recēſetur,2.aph.
Secun. 24.& 3.in 3.Epid.narretur de Pericle,ipſum quarta ſudaſſe,& fuiſſe iudicatum.
Tert. Quartum & vltimum cur non vltra trigeſimum quartum progreſſus ſit enume-
Quart. rando,vt alibi fecit,cōmemorans ſexageſimā,octuageſimā,& alias,maximè cū
3.Epid.80.& qui habitabat in horto Dealcis 40.ſint p ſudores iudicati. Circà 1.
dicen-

Digitized by Google

dicendum eſt primam diem non poſſe facere numerum, quia principium morbi verè morbus non eſt, nec valet, quod aliqui vna die finiant, vel finiantur, quoniam qui finiũtur cum diariæ febres ſint, aut quippiam alij ſaluberrimi morbi, non ſubijciuntur iudicationibus, quemadmodum nec qui interimũt. Cum verò prima dies impar ſit tertia, in qua iam morbus factus eſſe poteſt, nec iudicentur niſi diebus imparibus, vt ſæpenumero ab Hippoc. & à me fuit monſtratum, iure tractaturus hoc in loco de decretorijs diebus à tertia ſumpſit initium, vt dimittam hoc in loco tertianarij numeri condiciones, de quibus Pythagorici atq; alij plurimi innumeras fabulas confinxerunt, Ad 2. reſp. Gal. accepiſſe Hipp. & tertiam quæ antecedit, & quintam quæ poſtcedit quartam, quoniam plurimi acutorum morborum, qui ſudore iudicantur, tertia, & quinta magis, quam quarta iudicationem accipiunt, nam rariores ſunt, qui quarta die iudicentur, ſic enim ait Galenus ſeſe obſeruaſſe, dum quæreret cur Hipp. hoc in loco dimiſſerit quartam: Et quamquã Hipp. 3. in 3. Eipd. narret Periclem quarta die poſt meridiem multum ſudaſſe, & fuiſſe iudicatum, id tum tamquam exemplum rarum propoſuit, imò Auuer. 4. collect. c. 40. qui primũ locum inter iudicatorios detulit quartę ſcribit, nõ eſſe perpetuò verum, quod dicunt medici de iudicatorijs diebus, ſed interdum etiam in imparibus fieri malas iudicationes, & in paribus bonas, atq; hoc probaſſe experientia Raſim, & Auenzoatẽ qui vixit 135. annis, & medicinã exercuit centũ. Cur autẽ ità contingit, inquit eſſe, quoniã valdè acuti morbi primum paroxyſmum habet vehementiſſimum, qui cum fiat die impari, vt ſæpius diximus, & primus impar ſit 3. dies, iure fit in ea, cum verò acuti habeant exacerbationes quaſdam de tertia in tertiam, quod fiant, & quinta die, quę cũ ſit tertia ab ea, neceſſariò fit & in ipſa acceſſio, ſeu paroxyſmus ſecundus, vndè ſi fiunt iudicationes in paroximis, conſequens videtur, vt fiant vel in tertia, vel in quinta, quamquam qui morbi exacerbantur in paribus diutius tardent in iudicari, celerius autem iudicentur, qui in imparibus exacerbantur, Quod verò ab aliquibus in aph. ponatur decimus primus, in aliquib. decimus quartus perindè eſt, niſi ꝙ frequentius in quarta fiunt iudicationes, Sed dicet aliquis cur non idem contingit de decimatertia, & decima quarta vt, ſ. ſurripiant decimequartæ iudicationẽ, *Dub.* *Solut.*
reſpondendum propterea non fieri mentionem horum ab Hippocrat. quia cum loquantur de febribus acutis, ſudores non ità prorogantur ob celeritatem motus. Sed ſi fieri debẽt, ſemper celerem originem habent. Ad tertium dicendum eſt, de *Sol. 3.* decima quarta, & 34. parem & eandem eſſe rationem, & ſi 34. fortior ſit, quia, ſ. vtræque componuntur ex hebdomadibus diſiunctim acceptis, quæ hebdomades cum ſint ex imparibus diebus, horum vim habere obſeruatũ fuit, & ab Hippocrate, & à poſteriorib. Circà quartum. Reſpondet idem Gal. & bene; propte- *Sol. 4.* reà Hipp. dimiſiſſe quadrageſimã, quoniam exiſtimauit hãc eſſe principiũ morborum diuturnorum, qui ægrè per ſudores iudicantur, quemadmodum etiã experiẽtia compertũ habetur tam 34. quam 31. & 27. raro per ſudores iudicari ꝙ ſi materia tenuis ex qua fiunt ſudores celeriter moueatur, nec diutius tardare ſoleat vltra terminum acutorum, qui eſt 20. dies, poſſumus etiam adijcere, dimiſiſſe Hipp. quadrageſimum, quia rariſſimè in hac fieri iudicationes longa experientia comprobatum eſt. Vndè Hipp. tanquam caſus rariſſimos 1. Epid. ſect 3.

 ægr. 6.

ægr. 6. commemorauit Cleanictidem octuageſima die per ſolum ſudorem fuiſſe iudicatam, ſicut & 3. Epid. ſect. 1. æg. 3. de eo qui in Dealcis horto habitabat, quemque ſcribit quadrageſima die per ſudores fuiſſe iudicatum *(Hi, n. ſudores)* hæc eſt ſecũda pars aphor. in qua affert rationem cur enumerati dies ſint boni, ſ. quia in ipſis iudicantur morbi: Cur autem in ipſis iudicentur, vt alias dixi potiùs experientia, & obſeruatione conſtat quàm vlla euidenti ratione, quod ſi aliqui commemorantur in libris Epid: qui vel in die decretoria ſint mortui, vel in non decretoria ſeruati, id fuit multo rarius, & potius ob aliquod accidens ex parte materiæ, vel ex parte cauſſarum externarum, quam ſecus: Nam etiam 1. progn. dicebat ſudores eſſe optimos, qui fiunt diebus decretorijs. *(Qui verò fiunt)* In hac tertia aphoriſmi parte, declarat Hippocrates, quæ mala ſequantur, vbi ſudores non fiunt diebus decretorijs, & enumerat tria laborem, morbi longitudinem, atque recidiuam; non mentionem facit mortis, quia verè ſudores quantum ſit ex ſeſe niſi frigidi, aut ſyncoptici ſint, non ſignificant mortem, quoniam cum ſint euacuationes vniuerſales, & per cutem, quæ eſt receptaculum omne excrementorum, non habent vim partes nobiles ſignificandi, ex quarum affectibus pendet, vel mors vel uita; Cum autem materiæ tantum qualitatem & copiam oſtendant, ab hac ſi ſit cruda labores fiunt, ideſt moleſtiæ, & anguſtiæ, ſi copioſa longitudinem, vnde qui initio apparent ſolent portendere longitudinem, Sin autem materia ſit inæqualis, & in varijs locis, recidiuam fore ſignificat: Etenim circà ſudores ſemper ſolent medici, quatuor conſiderare; locum, tempus, copiam, qualitatẽ, & hanc tangibilẽ, quod eſt modus ſubſtantiæ,
Vtilitas Aphor. ſcilicet craſſæ, vel ſubtilis, odorabilem, guſtabilem, viſibilem; Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum de morbi euentu per ſudorem, ſcilicet vtrum futurus ſit longus, an breuis, an futura ſit recidiua, quæ vbi timetur medicus medicamentis eam anteuertere nititur, ſicuti vbi nil timetur, id totum opus naturæ permittitur.

---

37 *Frigidi ſudores, cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi ſignificant.*

Connexio. NON eſt arduum comprehendere quomodo præſens aphoriſmus ſuperiori connectatur, ſiquidem cùm in eo de ſudoribus decretorijs locutus ſit, nunc de ijs loquitur, qui minimè decretorij, ſed praui, Etenim inter condiciones optimi ſudoris, quas propoſuit primo progn. 2 2. illæ fuerunt, vt die decretoria fiat, atq; calidus, & morbum tollat, malum autem dicebat eſſe frigidum,
Scopus. id quod confirmat nunc, vt ſcopus Hipp. ſit in hoc aphoriſmo, qui pertinet ad prognoſt: partem docere quid ſudores frigidi portendant, ſeu qui ſudores mortem ſignificant. Diuiditur autem in duas partes, Vna eſt *(ſudores frigidi in acuta febre facti, mortem ſignificant.)* Altera eſt *(cum placidiore verò morbi longitudinẽ* Corn: Celſus lib. 2. c. 6. ſic transfert: ſudor quoque frigidus in acuta febre peſtiferus eſt, & cap. 4. lib. eiuſdem ſic ſcripſit: Aut multũ ſudare maximeq́. ſudore frigido mali morbi ſignum eſt. Modo ſigillatim eſt pars vnaquæque expendenda,

da,

Digitized by Google

da; & quod pertinet ad priorem; Dicit Galenus experientia comprobari hoc ſæpenumero contingere, vt ſudores fiant frigidi, modo cum acuta, modo cum placida febre, & quantum innuit ipſemet, non ob aliam cauſſam hoc ſtatim dicere voluit, quàm quia cum ſudores fiāt a cauſſa calida, atque à partibus intus calentibus prodeant, videri poſſet aliquibus numquam fieri ſudores frigidos: Cęterum de cauſſa cur fiant frigidi, & cur ſint mortales paullo melius inueſtigandū. Nam Ariſt. 2. probl 35. Quęrens cur ſudores calidi ſint meliores frigidis hanc ſummatim affert rationem, quod cum ſudor omnis, ſit alicuius excrementi excretio, calidi minus adeſſe frigidi excrementi ſignificant, frigidi verò plus; à pluri autem frigido excremento fieri morbos longiores. Quod dicit Ariſtot. veriſſimum eſt, vbi ſudores frigidi, iunguntur vel nulli, vel exiguæ febri, At ſecus eſt de ſudore coniuncto febri acutæ. Itaque Galenus appoſitiſſimè differens de cauſſa huius, inquit: vt Ariſtot. ſudores frigidos proculdubio à parte aliqua frigida, & ab humore frigido proficiſci, cumque propriè ab ipſa cute prodeant, neceſſe eſſe, vt ea ſit frigida, ſimulq; humores frigidos in ſeſe cohibeat. Verum vt hoc eſſe poſſit in febre acuta, in qua corpus mirum in modum flagrat, videretur difficile intellectu, niſi certum eſſet interdum contingere, vt incendium magnum exiſtens in partibus intimioribus depaſcatur calorem natiuum, (quod ſecundum Hippocratem, eſt ipſamet facultas corporis totius gubernatrix) in cute exiſtentem, quę ſic refrigerata, vna cum humoribus ſibi inexiſtentibus nō eſt mirum ſi ſudores quoque per ipſam tranſeuntes frigidos reddat, & nihilominus interioris humoris ingens putrefactio eas partes feruentiſſimas reddat, & hoc eſt quod etiam Auic. ſcripſit ſecunda quarti tr. 1. cap. 71. in febribus acutis non fieri ſudores frigidos, niſi iam ceciderit caliditas innata, ita vt ex hac contemplatione habeatur quomodo ſudor hic frigidus mortem futuram prænunciat, ſcilicet quia ſignificat, vel iam emortuam eſſe facultatem rectricem corporis, vel proximè accedere vt perdatur, adeò vt molem frigidorum humorum coquere, & ſuperare non valeat, qua expirante, nec humores in cute retinentur, & qui exeunt frigidi redduntur: Neq; (vt ait optimè Galenus) ſolum ſignificant mortem, quemadmodum Hippocrates tradit, verum etiam illius cauſſa ſunt, eò quod febris acuta quæ ſibi iuncta eſt, diſſoluit vires corporum, ità vt, ingentem illam frigidorum copiam minimè ſuperare ſufficiant, ſed potiùs ab illa ſuperentur. Quod porrò in altera parte dicitur, ſudores frigidos cum febre placida non ſignificare mortem, ſed morbi lōgitudinem, habet certam cauſſam ab Ariſtotele, ac Theophraſto quoque propoſitam, nimirum quia febris eſt exigua non diſſoluit vires, ſed quia materia frigida, & multa eſt, haud poteſt ſtatim coqui, & ſuperari, ſed multò tempore eget, vnde neceſſario longus euadit morbus. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, ſed & in morbis longis ad inſtituendam euacuationem aliamquè curationem.

Sudor frigidus cur mortē portendat.

Vtilitas Aphor.

---

38 *Qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum.*

Connexio.

CLARA eſt continuatio materiæ huius aphoriſmi de ſudore, ſed ſuperior eſt prognoſticus, hic uero ſignificatiuus, quandoquidem non de re futu-

ra,

Scopus. ra, ſed de præſenti tractat. Eſt enim dogma ſimplex, & indiuiſibile ſcopuſquè Hippocratis in hoc eſt docere modum cognoſcendi morbos ex ſudore, ſeu potius ex loco ſudoris, vel locos affectos ex ſudore: Neque opus eſt, vt plura de ipſius natura dicamus, quando iam ſæpius à nobis dictum fuit. Galenus hunc breuiſſimè, ſicut & ſubſequentes interpretans, dicit: ſi morbus per vniuerſum corpus ſit extenſus, ſimiliter à toto corpore fieri euacuationem, Atque ſudores fieri aut natura excrementitias humiditates euacuante, quando ſcilicet fit bona criſis, aut cum ipſi humores in parte affecta contineri nequeunt, Vtro autem modo fiant, ſemper ijs excernitur humiditas locorum patientium, quod tamen intelligendum eſt non de quolibet ſudore, ſed de illo, qui iugiter fluit, & abſque manifeſta cauſſa. Verum circa hunc aphoriſmum non inutiles oriuntur dubitationes. *Prima Dubit.* Vna eſt, quia non videtur ſemper verum etiam prædictis obſeruatis, vbi ſudor eſt, ibi eſſe morbum, quoniam Hippocra. inter mala ſigna ex ſudore, recenſet, vbi in acutis & prauis febribus fiunt ſudores, tantum circà caput, & collũ fieri, cum tamen morbus ſit in toto. Quinimò experientia ſæpę cõprobatur animo delinquentes ob ſtomachi vitium ſudare tantum circà faciem, quemadmodum etiam pleuriticis, atque peripneumonicis contingere obſeruamus; Neque dicendum eſt hic Hippocratem loqui de ſalubribus ſudoribus, quoniam dogma eſt vniuerſale de quolibet morbo, in quo ſimul fiunt ſudores cum alijs ſymptomatibus. *Secunda Dubit.* Altera dubitatio eſt, quoniam ſæpę vſu venit, vt in vnius particulæ tantum morbo, fiat in vniuerſo corpore ſudor, ſicut in internis viſcerum inflammationibus, imò etiam in externis aliquibus, In quibus non poteſt ſudor vniuerſalis indicare morbum, qui eſt tantum in aliqua parte. *Solut. 1.* Circà primum ſciendum eſt id, quod aliàs diximus ex Theophraſto in lib. de ſudoribus, & ex Hippoc. in lib. de flatibus, fieri propriè ſudores ex vaporibus, qui ab humoribus ſublati vi caloris, dum per meatus cutis erumpunt, & ab frigiditate ambientis cohibiti, atq; condenſati in aquam vertuntur, perinde ac videmus in balneis vapores, parietib. alliſos eorum duritię, atq; frigiditate condenſari, ſic & Ariſt. 2. ſect. probl. 18. dicebat ſudorem fieri ex ſpiritu, frigori externo occurrente. Itaq; vbi vapores exeunt, & per aliquam partem tranſeunt, neceſſe eſt aliquatenus afficiant eam, ac propterea licet ibi non ſit præcipuus morbus, Aliquis tamen ſit, vndè vti hac locutione Hippocratem, quod vbi ſudor, ibi dicit morbum, idest ſignificat, Vel dicere poſſumus exire ſudorem ab aliqua parte dupliciter intelligi poſſe, vel tranſeunter ſolum, & non permanenter, vel permanenter ità vt non ſemel, aut bis tantum, ſed ſæpiùs fiat, ſi primo modo intelligitur; certè non eſt vera ſemper ſententia, ſin autem ſecundo modo, veriſſima eſt, quoniam vbi frequenter per aliquam partem puta frontem, pedes aut aliam partem ſudor prorumpat, neceſſe eſt ibi aliquem morbum eſſe, ſaltem ab ipſis ſudorib. inductum; *Solut. 2.* Ad ſecundam dubitationem dicendum eſt, quod vbi in morbo alicuius partis tantum, fit ſudor vniuerſalis, aut non durat, aut durat: Si fugax ſit nec durans, de eo non loquitur Hippocrates in aphoriſmo, ſin autem perduret, neceſſariò ſignificat, morboſam cauſſam, antecedẽtẽ materiam in vniuerſo corpore adeſſe, quę ab ipſo ſudore ſignificatur, *Vtilitas Aphor.* Et hæc eſt vtilitas præſentis aphoriſmi, ſcilicet vt non modò cognoſcatur morbus, & locus affectus ex ipſo ſudore, Verùm etiam

vt

vt medici doceantur cui parti ſint remedia adhibenda, & cui non, ſcilicet illi, in qua ſit iugiter ſudor, & abſq; vlla cauſſa externa.

---

39 *Et qua parte corporis calor, aut frigus, ibi morbus.*

MANIFESTA apparet connexio præſentis cum ſuperiori aphoriſmo, *Connexio.*
quaſi voluerit ſententiam præcedentem amplificare hunc in modum, non ſolum vbi eſt ſudor ibi morbus eſt, verum etiam vbi calor, vel frigus, vndè apparet eſſe veluti partem illius ſententiæ, niſi quoque dicere placeat eſſe veluti illationem quandam, perindè: ac ſi dicere voluerit, ſi vbi eſt ſudor ibi morbus eſt ergo etiam vbi calor, vel frigus, aut probationem illius hoc pacto, vbi ſudor ibi morbus, quoniam vbi calor aut frigus, ibi quoque morbus eſt, ſed quicumque ſit, eſſe coniunctum aphoriſmum præcedenti præter alia monſtrat particula, & copulatiua à qua incipit, illud veriſſimum eſt, quod breuibus verbis ſcribit Galenus: ſanitatē poſitam eſſe in quatuor qualitatum temperamento, vt ante omnes docuit Hippoc. in lib. de nat: hum: ac propterea vbi eſt intemperies aliqua, ſiue ſit frigida, ſiue ſit calida (ſic.n. intelligendū eſt quod ait Hipp. de frigore, & calore) neceſſe eſt ibi morbum reperiri, quod eſt ipſa intemperies. Verum circà *Probl. 1.*
hæc verba quæritur; cur ſolum mentionem fecerit de frigore, & calore, non item de alijs intemperiebus, quæ ſimiliter arguunt morbum, præterea non videtur *Probl. 2.*
verum ſimpliciter, & ſemper frigus, & calorem morbum indicare, quoniam illis qui calido iocinore ſunt manus, & pedes conſueuerunt ita calere, vt quandoquè cogantur eas partes in aquam gelidam demittere, quemadmodum è conuerſo aliqui ſunt, quorum eædem partes valdè frigent, & tamen morbo carent, Ad *Solut. 1.*
primum reſpondendum eſt, quod alias non ſemel docui, Hippocratem, qui primus Elementorum qualitatibus tantum dignitatis, ac potentiæ detulit, ſemper dilexiſſe illam dichotomiam, adeo etiam à Theophraſto celebratam, vnde qui ſummopere breuitatē in cūctis ſecutus eſt, non eſt mirū ſi cunctas ad medicum pertinentes elementorum qualitates ad duas tantum referre delectatus fuit, vt omnium potentiſſimas, & ſine quibus nil pænę agitur. Ad ſecundum verò *Solut. 2.*
reſpondendum eſt, licet Hippocrates ſimpliciter, vt ſolet, dixerit frigus, & calorem, attamen cum de morbo loquatur, neceſſe eſt ipſum intelligamus non de calore, aut frigore naturali, quę qualitates ſolēt in aliquibus eſſe maiores, vel minores, ſed de aduentitijs; non tamen recenter ab vlla cauſſa externè factis, ſed inſignibus, vetuſtis, atque perſeuerantibus, ſic enim non modo ſignificant, verum etiam faciunt, aut ſaltem augent, atque fouent morbum. Vtilis eſt apho- *Vtilitas*
riſmus, vt ſuperior tum ad morbi dignotionem, ipſamq́ partem patientem co- *Aphor.*
gnoſcendam, tum ad curationem faciendam, quaſi medicus ubi animaduertat aliquam corporis partem ſic affectam, hoc eſt non naturaliter, ſed accidentaliter, non parum, ſed ualde, non fugaciter, ſed perſeueranter calentē, ſiue frigentem, debeat ſtatim eam uti morboſam curare.

40 Et

40 *Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus refrigeretur: vel rurſus calefiat, vel color alter ex altero fiat, longitudinem morbi ſignificat.*

Connexio. SICVT ſupra docuit Hippocrates ex primis qualitatibus cognoſcere morbum, & morbi ſedem, ità nunc & ex iiſdem qualitatibus primis, atq; etiam ex ſecundis docet cognoſcere ipſius morbi diuturnitatem, ut hæc vna videatur optima continuandi hunc aphoriſmum cum ſuperioribus ratio, Eſt enim totus prognoſticus, nec parum ad ſuſcipiendam curationem conferens, Poteſt autem Diuiſio. in tres particulas diuidi, ut una ſit hæc (*Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus refrigeretur.*) Secunda eſt; (*Vel rurſum calefiat:*) Tertia eſt, (*vel color alter ex altero fiat, longitudinem morbi ſignificat,*) ità ut poſtrema propoſitio ſit referenda ad omnes particulas; Et Cornelius Celſus lib. 2. cap. 3. hunc aphoriſmum latinum faciens dixit: ſignum longæ ualetudinis eſt ubi corpus modo frigidum, modo calidum eſt, & calor alius ex alio fit, parum Hars unaquęque, ut ſigilla- Dub. tim examinetur, primum diſcutere oportet, Cur Hipp. dixerit primum in uniuerſum mutationes in toto corpore facere morbi longitudinem, deinde addiderit, & ſi corpus refrigeretur, uel rurſum calefiat: præterea quæ ſit cauſſa propter Solut. quam huius modi mutationes arguunt morbi longitudinem, Ad primum dupliciter reſpondere licet, uno modo particulas (*Refrigeretur, vel calefiat, vel calor,*) eſſe ueluti explicatiuas mutationum; quaſi uoluerit Hippocr. manifeſtare, haud quaslibet mutationes in toto corpore factas morbi longitudinem ſignificare, ſed tantum quæ in primis, & ſecundis qualitatibus fiunt, Altero modo reſponderi poteſt, nomine mutationum intellexiſſe quaslibet, ſed deinceps attuliſſe exemplum earum, quæ manifeſtius cæteris arguunt diuturnitatem. Etenim, (quod erat ſecundo propoſitum,) cum diuturnitas morborum naſcatur potiſſimum, ex copia uarietati materiæ uiribus robuſtis coniuncta, ut dicebat alias Hippoc. de rigore ſuperueniente ardenti febri, ægro iam debili; ubi in toto corpore fiunt mutationes ad frigus, & calorem, nec non ſecundum colorem, manifeſtum eſt adeſſe copiam, & uarietatem humorum, una cum uirium robore, modo unum, modo alium humorem aggredientium, qui humores cum nec ſuperent naturam, nec facilè queant ſuperari, fit neceſſario pugna longa, atque diuturna, undè illi qui putant ex libello de iudicationibus hic addendam eſſe uocem (repentinæ) quam etiam ſententiam uidetur ſecutus conciuis meus, quaſi non quælibet mutationes, ſed repentinæ hoc oſtendant, ualdè falluntur; quoniam eiuſmodi repentinæ mutationes fieri plerumq; ſolent à uaporibus, qui celeriter mouentur, & deſinunt, ac proptereà potiùs breuitatem, quàm longitudinem morbi oſtendunt, Dicit autem Hipp. non ſine ratione (*in toto corpore*) potiùs quam (*totius corporis*) quoniam non eſt neceſſe, ut ſimul uniuerſum corpus mutetur, ſed ſat eſt fiant mutationes uiciſſim in toto corpore, modo perdurent, & inſignes ſint: ſi enim in aliqua tantum parte fierent, haud certè ſignificare poſſent ſimilem longitudinem. Sic enim dicebat in autumno fieri crebras mutationes eadem die caloris, ac frigoris, & conſequenter autumnales morbos eſſe longiſſi-

Digitized by Google

lo giſſimos, Eſt tamen illud animaduertendum huiuſmodi mutationes inter- *Not.* dum fieri in peius, quo in caſu potius mortem propinquam indicāt, quam diuturnitatem vllam; Solius autem coloris inter ſecundas, ac tertias qualitates meminit Hippoc. quoniam(vt idem dicebat initio libri de humoribus) dominium, & natura humorum à quibus pendet morbi longitudo, potiſſimum ex ipſis caloribus, aut ſaltem magis quàm ex alijs manifeſtantur. Vtilis itaque eſt aphoriſmus in primis ad prædicendam diuturnitatem, vel breuitatem morborum, vtilis eſt etiam ad monendum medicum, vt vbi huiuſmodi mutationes animaduertit, ſeſe ad morbi longitudinem auertendam remedijs oportunis accingat. *Vtilitas Aphor.*

---

41 *Sudor multus ex ſomno factus abſque cauſa manifeſta, corpus vti pluri cibo ſignificat, ſi verò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet quod euacuatione indiget corpus.*

SATIS apparens quoque eſt præſentis aphoriſmi connexio apparet, quod *Connexio.* doceat prædicere ex particulari ſudore, nempè nocturno, quemadmodum paullo ſupra docuerat idem ex ſudore in vniuerſum: Vel dicere poſſumus hactenus conſiderare ſudorem ſecūdum tempus, qualitatē, & locum; nunc conſiderare ſecundum copiam, adeo vt ſcopus Hipp. ſit docere, quo pacto medicus poſſit *Scopus.* ex ſudore copioſo nocturno prædicere, & ſimul ad curationem accedere, eſt. n. & vt prognoſticum dogma vt dicebam, & ſimul curatorium præceptum, in duaſquè partes diuiditur: Quarum prior eſt (*ſudor multus ex ſomno factus abſquè manifeſta cauſa, ſignificant corpus vti copioſiore alimento, quam oporteat;*) Secunda vero pars eſt, (*ſin autem eo nutrimento non accipiente id patiatur, ſignificat quod euacuatione opus ſit.*) Circà primam partem illud primo quærendum *Dub.* eſſet; an aphoriſmus de ægris tantum, an etiam de ſanis, & conualeſcentibus ſit interpretandus: Ego vero licet non dubitem veritatem quoque habere *Solut.* aphoriſmum in ſanis, & conualeſcentibus principaliter, tamen Hippocr. videtur reſpexiſſe corpora ægra, vt fere ſemper in hoc quarto libro (*Sudor multus.*) Sudorem omnem eſſe præter naturam dixit Diocles, vt habetur apud Gal. in fine de differentijs ſymptomatū, Sed de hoc non eſt locus diſputandi, etiā ſi dicat id cōfirmaſſe Dioclem rationibus valde probabilibus, Galen. in commentario ſcribit ab Hippocrat. iure dictū eſſe *multum*, quoniam ſi paucus ſit ſudor, haud neceſſario indicat vel nutriri corpus plus quam par ſit, vel egere euacuatione, ſed fieri poteſt, aut propter virium imbecillitatem, aut ob corporis raritatem; multus autem dicitur non modo qui mole, verumetiam qui continuitate, & frequentia fluit copioſus. (*Ex ſomno factus.*) Ariſtot 2. prob. 16. & 28. quærens rationem propter quam dormiētes magis, quàm vigilātes ſudamus, eam affert rationem, quod corpora intus à ſomno fiunt robuſtiora, & proptereà calor ob frigoris noctūrni circumſiſtentiam validior effectus, magis colliquare humiditates, magiſquè extra propellere queat, quod non fit initio ſomni, ſed potius in progreſſu, quando ſcilicet iam calor robuſtior materiam magis attenuare, eamquè ad extima deducere valet. Et Auicennas ſecunda primi addebat; non ſolum ob hoc

Digitized by Google

fieri in dormientibus magis ſudorem, verumetiam ob anhelitus maiorem tunc difficultatem, ob quam materia magis mouetur: Etſi enim (quod ait Ariſtot.) aliquid ſemper humiditatis è corporibus excernatur, ex quo ſordes, & ſitus, in pannis fiunt, vt etiam demonſtrant loca caua, veluti axillæ, quæ ſemper aliquo ſudore videntur ſcatere ob ſimilitudinem naturæ, quam tenent cum partibus interioribus, non tamen ſemper apparet, quia humiditas in halitus conuerſa dum exit non ſemper vel ab aere ambiente, vel à partibus ſolidis frigidioribus cōdenſatur in ſudorem. Et Notandum etiam à copia cibi poſſe fieri ſudorē copioſum in vigilantibus. Verum id multo minus quam in dormientibus, vt ex Ariſtot. monſtrauimus, Hipp. autem id quod frequentius eſt ſemper aſſumit, Atque hoc etiam dicēdum eſt de illis, quid inter edendum, & bibendum ſudant, aut paullo poſt, qđ ipſi contingit, vel ob laborem inter edendum, vel ob repulſionem humiditatis, quæ fit ab ingrediente cibo, & potu (*Abſque cauſſa*.) Notat Galenus duplicem fuiſſe horum verborum ſcriptionem, aliam enim habuiſſe (*Sine manifeſta cauſſa*) aliam verò (*Abſque aliqua alia cauſſa*) at dicit perinde eſſe, quoniam ſemper mos fuit Hipp. ea ſub intelligere, quæ neceſſario conſequuntur, quaſi dicat ſiue explicetur, ſiue non, ſemper quamlibet cauſam externam eſſe intelligendam, quod ab hac nulla internarum affectionum præcognitio, & prædictio habeatur. Neque valet (quod dicunt aliqui) multo accommodatiorē eſſe ſcripturam, qua dicitur, (*abſq; vlla alia cauſa*,) quod cibi multitudo, quam ſignificari, dicit Hip. ſit inter cauſsas externas, & propterea nugatio videatur, dicere adeſſe cibi multitudinem, & nullam adeſſe cauſsam externam, non valet inquam hoc, quin poſſit illa quoq; ſcriptura ſuſtineri; quoniam vbi dicitur, (*ſine cauſa externa*,) ſubintelligitur vox (*alia*) ſcilicet diuerſa à cibo, vt ſignificare voluit Gal. verū illud magis dubitatione dignum videtur, quia non videtur verum huiuſmodi ſudorem ſignificare ſemper cibi copiam maiorem, quoniam multi ſunt edaciſſimi, qui tamen non ſudant, & hyeme vnuſquiſque multum edit, attamen eo tēpore fiunt pauciores ſudores etiam noctu, Sed ad hoc reſponderi dupliciter poteſt, vno modo Hippocr. hic loqui de ægrotantibus, vel conualeſcentibus, non de ſanis, quorum ventres, & inteſtinus calor cum ſint robuſtiores, vt diſſoluunt humiditates, ſic eas diſſipant, & conſumunt, priuſquam in ſudores conuertantur; alio modo reſponderi poteſt, quod ait Hipp. intelligendum ſemper eſſe, niſi ſint aliqua impedimenta, neq; vult enim Hip. qđ omne corpus vtens pluri cibo ſemper ſudet, ſed quando adſunt debitę circūſtantiæ. Itaque id verum eſt in huiuſmodi corporibus ægris, & conualeſcentibus, quorum ventres, & calor non ſunt adeo firmi, in ſomno generari copioſos ſudores ex nimia ciborum copia ſumpta propter complures cauſſas. Prima eſt, quod ex copioſo cibo, non ſtatim confecto, copioſi vapores eleuantur, qui in cutem perducti, & condenſati vertūtur in ſudorem. Secunda eſſe poteſt caliditas actualis, & potentialis eorum, quæ aſſumuntur, vt aromatum, alliorum, vini generoſi. Tertia cauſſa poteſt eſſe, qualitas, & natura ipſorum ciborum, qui, vel quia ſint ſeroſi multum, vel quia facile propellantur ad cutim, ibiq; inhęrentes vertantur in ſudorem, quod forſan dici poſſet de ptiſſina, de aqua hordei, de decocto lentium, de caricis, atque alijs pleriſque natura cutim ipſam petentibus. Atque hæc de priore, ſcilicet

quòd

Not.

Dub.

Solut.

Digitized by Google

quod ſudor multus noctu factus ſine vlla externa cauſſa ſignificet corpus vti plu rimo alimento, ſcilicet vel cibali, vel potulento, vel vtroque, Sequitur ſecunda pars quæ eſt (*ſi corpus non copioſè alatur, & tamen plurimum noctu ſudet, ſignum eſſe corpus indigere euacuatione,*) nam vt optimè docuit Galenus alimentum copioſius, aut recenter ſumptum eſt, aut multo ante; ſi recenter, opus eſt vel dieta quæ conſumat, vel ſaltem abſtinentia maiori, ſin autem diù ante ſumptus ſit copioſior cibus, opus eſt euacuatione, quoniam cum iam humor copioſus, & prauus ſit ex immoderato cibo genitus, ac in uenas ductus, aut ægrę, aut nullo alio modo quam euacuatione poteſt educi. Atque hinc ſciri poteſt ſapienter dixiſſe Hippocratem quarto de morbis, eum qui parum edit, & bibit: non tentari morbis vllis humoralibus, eo quod humores ipſi ex nulla alia re, quam ex ipſi cibis, & potibus gigni poſſunt. Verum circà hoc nonnulla oriuntur dubia, primum eſt, quoniam Galenus hic aduerſus copioſum cibum recẽter ſumptum laudat ſolum cibi abſtinentiam, cũ tamen in lib. de cib. bon. & mali ſucci laudet etiã euacuationẽ per medicamenta blande, vbi non ſpontè fit à natura vel vomitu, vel ſeceſſu; vt ſæpenumero vſu venit. Secundum dubium eſt, an nomine euacuationis intelligat Hippocrates eam quoque, quæ fit venæ ſectione, vt exiſtimarunt aliqui, nam non videtur hoc eſſe conſonum rationi, quoniam habitus eorum qui nimium cibi ſumere conſueuerunt, ſemper multis cruditatibus ſcatet, & Galenus quarto de tu:valet:4. dicebat in his nullo modo conuenire ſanguinis miſſionem, quinimo lib. de cur: rat: per ſanguinis miſſionem dicebat Galenus: iugulari ęgros ſi in cruditate vniuerſali corporis ſanguis mittatur: Tertium dubium eſt, quia ſi fit ſudor copioſus, non videtur opus eſſe vlla alia euacuatione, cum Galenus primo ad Glauc: 14 docuerit vnam euacuationem ſemper ſufficere. Ad primum reſpondendum eſt, cibum qui plus iuſto ſumitur, ita vt lædat, & corrumpatur, vel ſpontè exire ſurſum, aut deorſum, aut vtroque modo retineri, ſi exeat vt ſæpæ fit, tantum opus naturæ permittendum eſt, ſolaquè cibi potuſquè parcitate vtendum, ſin autem retineatur, opus eſt medicamentis, quæ cibum corruptum, vel vomitu, vel ſeceſſu educant, & hoc eſt id, quod monere placuit Hippoc. lib. 3. de diæta ſub hiſce verbis *ἐι τις μεγάλα πάνυ ἐξαμαρτάνη ἐν τῆ διαίτη καὶ πολλάκις, ταῦτα δὲ φαρμάκων δεῖται ἤδη*, ſi enim permittatur, nec exeat, id contingit, quòd dicebat Galen. 2. de alim: fac: cap. de cucumeribus, vbi ſcribit: coaceruatos paullatim ex prauis edulijs ſuccos arrepta qualibet leui occaſione febres malignas inducere. Circà ſecundum dub: Gal. quoque lib: de cib: bon. & mali ſucci cap. 2. ſcribit eos, qui in uiuendi ratione quotidie delinquere cogũtur, oportere ſibi proſpicere alui ſubductionem per interualla, aliquando autem etiam egere ualidiori purgatione, ac tempeſtiua ſanguinis miſſione: Vnde rem ità diffinire opus eſt, quemadmodum uidetur monuiſſe Galenus quarto de tu: ualet: cap. 4. nempè in cruditate recenti, abſtinendum eſſe à ſanguinis miſſione, ſed eam eſſe moliendam in uetuſta, neque hoc abſque prudentia, quandoquidem ſi crudi ſucci admodum receſſerint à ſanguinis natura, nullo pacto mittendus eſt ſanguis, ſi uero parum receſſerint, mittere quidem licet, ſed parciùs quàm conueniret, ubi nulla adeſſet cruditas. Pro tertio dubio dicendum eſſe, quod etiam ſignificat Galenus tertio de criſibus nempè

Dub. 1. *Dub. 2.* *Dub. 3.* *Solut. 1.* *Solut. 2.* *Solut. 3.*

ſudorem raro perfectas criſes facere, quoniam tota materia peccans ſi integrè euacuari per ſudorem deberet, neceſſe eſſet ex una illius parte fierent ſudoris decem partes, per regulam tranſmutationis elementorum inter ſeſe; Vndè in præſenti caſu, cum per ſudorem copioſum, & iugiter exeuntem, nequeant integrè cumulati longo tempore humores purgari, neceſſe eſt eos alia ratione, ſcilicet uel per pharmaca, uel per ſanguinis miſſionem; prout exigitur euacuari, Itaque ſummo iure Hippocrates hac de re ſermonem habens, dixit: *(copioſus ſudor ex ſomno fluit, abſque ulla cauſſa externa,)* ut multo cibo, labore, nimijs integumentis, loci calidioris habitatione, ſimilibuſuè alijs, ſignum eſſe in corpore humorum copiam reperire, quæ nec diæta meliori, nec alui ſubductione auferri poſſint, ſed oportere euacuationem aliquam adhiberi, uel ſanguinis miſſione, uel purgantium medicamentorum adminiſtratione. Vnde clariſſima apparet præſentis aphoriſmi utilitas, non modo ad cognoſcendum, & præcognoſcendum; uerum etiam ad curandum, atque à deterioribus morbis præſeruandum, quandoquidem ubi ſudor multus fit ſine cauſſa manifeſta, cum à redundantibus ſuccis oriantur, niſi hi è corpore demantur, proculdubio tandem corrupti deterrimos morbos producunt, ſicuti ubi iam fiunt ſudores, uel ex magnis inflammationibus, uel ex animi deliquijs, ut Hippocrates in prognoſt. 1. docebat, haudquaquam ullam requirunt euacuationem, cum nec tunc ſint copioſi, nec uires robuſtas coniunctas habeant.

Vtilitas Aphor.

---

42 ***Sudor multus calidus, vel frigidus ſuperfluens, frigidus magis, calidus minus, ſignificat morbum.***

Connexio. HIC quoque aphoriſmus (ut ſuperior,) eſt de particulari ſudore ſecundum qualitates primas, ideſt ſecundum illam ab Hippocrate uſurpatiſſimam dichotomiam accepto, prout ſcilicet maiorem, uel minorem morbum ſignificat, Galenus hoc ponit diſcriminis inter hunc, atq; antecedentes, quod in eis locutus ſit de ſudoribus apparentibus in diebus criticis, nunc uero loquatur de apparente in toto morbi tempore. Verum quod Hippocrates ſupra ſermonem fecerit de ſudoribus in diebus criticis apparentibus, non uidetur neceſſarium, tum quia ipſe nil hac de re ſignificauit, tum quia etiam ex ipſius uerbis id nequaquam licet colligere. Pertinet autem aphoriſmus ad ſimioticam medicinæ partem, eſtquè dogma indiuiſibile, in quo Hippocrates intendit docere medicos, quid expectare debeant, ubi ſudores ſiue frigidi, ſiue calidi iugiter fluant: Etenim licet in ſuperiori quoque de ſudore copioſo ſermonem habuerit, tamen de ſolo in ſomno apparente loquebatur. Hic autem de omni tempore apparente, & de eo non quod affatim copioſius fluit, ſed qui ἀεὶ ῥέει, ideſt ſemper ſeu non intermiſſe fluit. Cornelius Celſus lib. 2. cap. 4. hunc aphoriſmum transferens dixit, mali morbi ſignum eſt, multum ſudare, maximequè ſudore frigido, ubi particulam ἀεὶ ῥέον, uidetur tranſtuliſſe *(multum ſudare)*, quod tamen haud plene ex-

Scopus.

ἀεὶ ῥέει

ne exprimit Hipp. mentem: Galen interpretans hanc ſententiam dixit, & bene, vtroſq́ ſudores aſſiduę fluentes, ſ. tàm frigidos, quàm calidos indicare multitudinem. ſ. quia ſemper fluunt, at frigidam quę deterior eſt frigidos, calidã verò quæ mitior habetur, & minus exitiales febres proferr calidos, Verum non defuerunt, qui Galenum auſi ſint reprehendere, quaſi voluerit neceſſario frigidos ſudores à frigidis ſuccis proficiſci, cum tamen Hipp. 2. de morbis videatur ſenſiſſe ſudores frigidos arguere paruum naturæ ſupra humores morbificos dominium, ſiue illi ſint calidi, ſiue frigidi, Hiſcè addunt humores frigidos raro eſſe ſudorificos, ac propterea non potuiſſe Hippocratem loqui: Addo ego aliam, & forſan *Dubit.* grauiorem dubitationem ex poſtremis ipſius Galeni in hoc commentario verbis, quibus ſcribit ex ſuccis calidis minus lęthales quam ex frigidis fieri febres, ſic enim contextus Græcus habet, licet interpretes dimiſſerint particulam (πυρετοὶ): Etenim acutos morbos omnes, qui ſunt cęteris peiores fieri à ſuccis calidis etiam Ariſtot. 4. de partibus animalium ſecundo nedum medici prodidit. Pro *Solut.* primo reſpondendum eſt; verum eſſe, atque etiam ab Ariſtotele probatum ſudores frigidos à frigidis ſuccis proficiſci, ſed frigidi ſucci, aut tales ſunt natura, aut fiunt ob defectum caloris natiui, vt in ipſis mordentibus, aut ſyncope laborantibus, qui vbi ſudant deficiente calore ipſi humores refrigerantur, vndè ſudores poſteà frigidi oriuntur, quamquam antè humores illi calidi, atque acres eſſent: De alio autem dubio dicendum: parum referre vtrum apponatur particula (πυρετοὶ) an adimatur, quoniam vtrum ſtatuatur dubitationem parit, cum ſucci calidi ſiut ſemper magis exitiales, frigidis, quippe qui producant morbos acutiſſimos, Verum ita ſunt intelligenda Hippoc. & Galeni verba, quod ſudores frigidi indicent maiorem morbum, quia indicant frigiditatem ſuperare, ſicut calidi caliditatem, & eſſe in corpore frigus multo exitialius eſt, quam eſſe calorem, cum illud ad mortem, hic ad vitam ducat, Eſt vtilis aphoriſmus ad præ- *Vtilitas* cognitionem, ſed continet etiam documentum, quo medici monentur, vbi vi- *Aphor.* deant ſudores eſſe frigidos, ſemper timeant, proptereaquè remedijs aduerſus frigidos ſuccos certent.

---

43 *Febres quæcunque non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur.*

HIC etiam in Coacis, ſed diuerſis verbis, eodem tamen ſenſu; & ſecundum aliquos Hippocrates in antecedentibus aphoriſmis videtur tantum de ijs ſudoribus locutus, qui fiunt in morbis, & maximè in febribus, Vndè ſicut docuerat, qui eſſent boni ſudores, & qui mali, ſic nunc docet, quæ ſint febres meliores, & quæ deteriores, in quibus ſcilicet fiunt prædicti ſudores: Sed cum hic de ijs febribus agat, quæ non ſemper cum ſudoribus, ſatius eſt dicere nullam eſſe præſentis cum ſuperiore coniunctionem. Vndè & hic aphoriſmus dogma prognoſticum eſt, ſine ratione tamen prolatum, atque in duas partes diuiſibile, quarum prior eſt (*febres quæcunque non interimit, &c.*) Poſterior *Diuiſio.* verò

verò eſt: (*Quocumque autem modo intermiſerint, &c.*) Circà primam partem uidendum eſt, quæ ſint febres non intermittentes, & quomodo hæ dicantur tertia die exacerbari, & cur ſint periculosè: Circà verò ſecundam partem videbitur, quid ſit quocumque modo intermittere, & an verum ſit, vbi ſic intermittant omni periculo vacare: (*Febres non intermittentes,*) vt Galenus exponit, ſiue μὴ διαλείποντες, dicuntur illę quæ numquam veniunt εἰς ἀπυρεξίαν hoc eſt in integram, & abſolutam in febricitationem, qui alias συνοχεῖς, ſiue continuæ vocantur, vt in Coacis prænotionibus in quibus legitur hic aphor. cum voce (συνοχέες) hæc autem ſicut habemus de differ: febrium 2. & 1. Epid: ſect. 3. 2. atque alibi vel ſemper manent in vigore, & ſtatu eodem, vel augentur, & acerbiores fiunt, hic aut ἰσχυρότεροι, vt dicitur, vel deminuuntur, & ſi augentur, aut ſingulo die, aut tertio quolibet die; quod enim quæ exacerbantur continuę febres ſint deteriores ijs, quæ non exacerbantur, manifeſtum eſt, quia in his non augetur malum, ſicut in ijs: Quod verò quæ tertio exacerbantur ſint periculoſiores, eſt non modo quia malum augetur, ſed etiã quia fit à ſuccis calidis, & biliosis, quorum proprium eſt tertia die moueri, & qđ ſuaptæ natura ſemper ſunt periculoſiores hoc eſt ſaluti magis inſidioſi, Eſt itaque veriſſimum, & vſu probatiſſimum huiuſmodi febres non intermittentes eſſe periculoſiores, hoc eſt exitium magis afferre, tum quia ob continuitatem nulla quies naturæ datur, ad eo ut poſſit aduerſus morbum ſeſe recreare, tum quia loco quietis, tertia qualibet die magis angitur, quo tempore egeret potius refectione aliqua, huiuſmodi uerò naturæ eſſectum ardentes, tum ſemitertianas, perſpectiſſimũ eſt, niſi quod de ſemitertianis dicit Hippoc. 1. Epid: ſect. 3. eas eſſe lęthales, & quamquam antiquitus inter Archigenem, Agatimum ſit dubitatum ſemitertiana inter cõtinuas, an verò inter intermittẽtes ſit recenſenda, de qua re etiã Galenus videtur vario modo locutus, tamen potius in eam ſententiam inclinauit, eſſe eam ex continuis: Atque hæc de prima parte. Circà verò ſecundam Galenus ſimiliter voluit, (*intermittere quocumque modo,*) nil aliud ſignificare, quàm in integram in febricitationem deſinere, quas ſolas eſſe ſine periculo ſtatuit, in hoc tantum differentes; quia ubi exacerbationes vehementiſſimæ ſunt, non modo ſecuritatem habent, verumetiam celeriter iudicantur, contra quarum acceſſiones ſunt mitiores, illæ quidem ſunt ſecuræ, verum longiores, Addit idem Galenus propterea huiuſmodi febres carere periculo, quoniam neque ab inflammatione ulla interna efficiuntur, neque ab ulla maligna putredine, quę ambæ febres ita ſemper ſunt continuæ, ut numquam deſinant in infebricitationẽ, ſed circà hanc Hipp. & Gal. ſententiã quęſtio

Dub. uerſatur, an ſcilicet uerum ſit, febres quolibet modo intermittentes ſemper uacare periculo, cauſſa difficultatis eſt, quoniam Hippocrates in Epid: dixit quintanam eſſe peſſimam, adhæc in illa conſtitutione peſtillenti narrat, aliquos interijſſe tertiana, & uſu quoque probatur aliquos perire, qui ad infebricita-

Solut. tionem perueniunt, Pro cuius difficultatis reſolutione pluribus modis reſponderi, poteſt, uno modo intermiſſionem aut eſſe ueram, & manifeſtam, aut eſſe fucatam, & obſcuram, ſi ſit manifeſta, & uera remiſſio, ſemper ſalutares ſunt eiuſmodi febres ob rationes ex Gal. retro propoſitas, ſin uerò non ſit legitima intermiſſio, ſed fucata, ità ut uerè numquam perueniant ad infebricitationẽ

tunc

tunc plane poſſunt eſſe periculoſæ, dico autem poſſe periculoſas eſſe, quoniam haud neceſſario periculum ſemper habent coniunctum; Alio modo reſponderi poteſt, non ſimpliciter Hippoc. protuliſſe de cunctis febribus, eas periculo vacare, quæ intermiſſerint quocumque modo, ſed dumtaxat de illis, quæ cum ſint continuæ, tertia die exacerbantur. Etenim hæ vbi in infebricitationem deueniunt, ſignum eſt, ſi quæ fuit inflammatio, eam diminui, & putredinem, quæ antea in venis erat, non amplius eſſe, ſed partem materiam extra venas proferri, ſolumq; in locis ſecurioribus putredinem fieri, alioqui non intermitteret febris, ſed continua eſſet, vt antea. Vtilitas aphoriſmi pręſentis eſt potiſſimum pro pręcognoſcendo euentu, & pro prædicendo, ſed habet etiam aliquem vſum in facienda medicina, quoniam vbi periculum maius animaduertitur, tunc medicus magis ſollicitus eſt in adhibendis remedijs, atque in tota medicatione recte facienda. *Vtilitas Aphor.*

---

44 *Quibus febres longæ, his tuber cula, vel labores in articulis fiunt.*

NON obſcura eſt præſentis aphoriſmi cum antecedente connexio, quandoquidem, vt in ſuperiori de particularis generis febrium prędicendi facultate locutus eſt, quę fuerunt continuę, tertiaq; die exacerbantes, ſic in pręſenti de alio genere loquitur, nempe de longis, docens quam vim in prædictionibus faciendis habeant, ita vt aphoriſmus ſit merum dogma prognoſticum, & certè quod Hipp. vſque adeo frequens, & ſolers fuerit in prognoſticandi arte augenda, atque ornanda, minimè debet eſſe mirum, quod hæc tunc temporis quaſi naſceretur, plurimoſq; & ęgregios in medicina vſus haberet. Eſt ſimplex & indiuiſibilis ſententia, atque vt optime adnotauit Gal ex ijs, quę haud perpetuã veritatem habent, ſed vt plurimum contingunt, imò verò ſi diligenter ipſam experientiam conſideremus, neque hoc vt plurimum accidit, quod febres longæ producant, vel abſceſſus circa articulos, vel labores, ſed ſolent etiam abſceſſibus circà alias ab hiſce partes finiri, iuxta aliam ipſius Hippocr. ſententiam, qua dicebat: morbos longos in abſceſſus terminari, & Iacobus conciuis meus non male dixit particulam (fiunt) interpretandam eſſe, pro fieri apta ſunt. Cur autem Hipp. etiam ea proponere voluerit, quæ nec ſemper, nec vt plurimum verificantur, cauſſa (quantum ipſe puto) fuit, quoniam tanta eſt varietas corporũ, atque accidentium, quę circa ipſa contingunt, vt niſi in ijs medicus exerceatur, ſæpenumero fallatur, præterquamquod multo maius argumentum eſt ingenij & iudicij pręclari pręducere in ijs, quę nec ęterna, nec neceſſaria ſunt, quàm in ſempiternis, atque neceſſarijs, quod igitur dicit Hippocrates eſt. (*Quibus accidunt febres diuturnæ, ijs fieri abſceſsus, vel labores circà articulos.*) Circà quod primum eſt videndum. Vnde fiant febres diuturnæ, ſecundum cur ipſas ſoleant conſequi abſceſſus, Tertium cur potiſſimum huiuſmodi abſceſſus fiant circà articulos, Quod attinet ad primum Galenus tres potiſſimum cauſas longitudinis morborum, & præcipuè febrium proponit, nempè copiam, craſſitiem, atq; frigiditatẽ, cum.n. hæ omnes cauſſę, & ſeparatim, & coniunctim acceptę, ſint ſuperatu difficiles, ac propterea lõgo tempore egeant, ad hoc vt vincantur à calore naturali, *Connexio.* *Dub.* *Sol.*

neceſſe

neceſſe eſt omnino, vt morbi qui ab ipſis fiunt, & fouentur, longe protrahantur, quod tamen potiſſimum, in febribus euenire cognouit Hippocrates, tum quia in his cauſſæ generantes morbos longos maximè omnium accumulantur, tum quia cauſſæ ijs contendentes, fiunt indies imbecilliores, cò quòd à calore febrili calor natiuus diminuitur, qui nec craſſitiem, nec copiam, neque frigiditatem ſuccorum vincere valet, quin potius ijs omnib. augendis auxilium non

Ad 2. exiguum præſtat, Quod porro (Et erat ſecundum) febres diuturnas ſequantur abſceſſus, eſt quia cum natura quantum poteſt nitatur, aduerſus materiam morbificam, eamquè opera natiui caloris alioquin imbecillioris redditi diſſipare, & inhalitus, vt ſolet, reſſoluere nequeat, conatur ſaltem à nobilioribus ad ignobiliores partes depellere, quod vbi facere tentat, materia vel copia, vel craſſitie, vel frigiditate, aut iunctis, aut ſeparatis extra corpus per vias latiores exire non valens, in anguſtioribus firmatur, ibiquè ſuppeditata aſſiduè noua materia in tumulum tandem ſuccreſcit, ſicquè abſceſſibus occaſio præbetur, ſiue fiant in internis, ſiue in externis partibus, & quamquam Hippoc. nominet articulos, attamen multo magis hoc contingit in ipſis emunctorijs. Hoc autem potiſſimum,

Ad 3. (quod tertio loco propoſuimus diſquirendum) contingit circà articulos multas ob cauſas, quarũ vna eſt, quia partes illæ ſuaptę natura ſunt imbecilles, ob quod facile ſuſcipiunt, altera quia aſſiduo, & irrequieto motu inuitant ſaltem, ſi non trahunt naturam ad humores in ſeſe pellendos, poſtremò quia in febribus natiua imbecillitas articulorum magnopere augetur non minus à frequentibus iactationibus, vel nimio ocio, quàm ab intemperie febrili, quibus etiam efficitur, vt poſtquam ægri defuncti ſunt febribus, articulorum ſegnitiem, ac in motu labores, & laſſitudines ſentiant, quæ omnes magis (vt dixi) fiunt in febribus ipſis, tum cum abſceſſu, tum ſine abſceſſu manifeſto, quoniam calor natiuus magis hebetatus eſt, in Coacis prænotionibus habetur hic aphoriſmus paul lo diuerſus, vbi ſcribitur: in longis febribus, vel tubercula, vel ad articulos dolores efficiuntur, & ſi fiant non inutiles ſunt, Celſus autem lib. 2. cap. 7. Quibus autem longę febres ſunt, his abſceſſus aliqui, aut articulorum dolores erunt, iuuat

Utilitas Aphor. aphoriſmus in primis ad pędicendum in diuturnis febribus euentum, ſed iuuat etiam in curatione inſtituenda, ſcilicet dum docetur medicus prædicere, ne huiuſmodi mala ſubſequantur, quę frequentius circà pedum, & manuum articulos oboriuntur, proptereà qđ hę partes in febribus maximè ſolent incendi, tum ſuaptę natura, ſiquidem declinantibus febrium acceſſionibus ſemper calor, vt dicebat Hippoc. deſcendit à pectore ad pedes, & manus, ſicut in initio maximè omnium refrigerantur, tũ quia, (vt perhibet Ariſtoteles ſecunda prob. ſect. 26.) mos fuit medicorum antiquorum, vt curarent ſemper ante acceſſiones ægrotantium pedes cooperiri, quod ij valdè tentent ur frigore, quemadmodum etiam Hipp. ſecundo acut: commendabat, vt pedes ſemper quàm maximè calerent.

---

45 *Quibus tubercula, vel in articulis labores fiunt; hi pluribus vtuntur cibis.*

Galenus

45 Quibus

Galenus interpretans hunc aphoriſmum pauciſſimis verbis vſus eſt, nihilq; aliud dixit, quam Hippocratem de conualeſcentibus tractare, quibus, dum implentur, veriſimile eſt plethorica excrementa fieri, & maximè propter facultatis imbecillitatem: Verum de continuatione aliqui mira imaginantur, vt occaſionem habeant Galenum in antecedenti commentario mordendi, ego autem puto non longe petendam eſſe connexionem, cum ſint veluti coniunctæ ſententiæ, nam quia dixerat Hippoc. ſimpliciter poſt febres longas fieri tubercula, & Connex. dolores circà articulos, nec id erat perpetuo verum, nunc quando potiſſimum id ſuccedat voluit docere, dicens: ſcilicet tunc maximè fieri, quando pluribus alimentis vtuntur, ità vt ſentētia ſit explicatiua ſuperioris, ac propterea & ipſa pertinens nonnihil ad prognoſim, ſed maximè ad partem medicinæ αἰτιολογικὴν, & prophylacticem; Quæ hic latinę vertunt tubercula, nec malę græcæ ſunt φύματα, ideſt naſcentiæ, ἀπὸ τοῦ φύεσθαι, quod eſt naſci, ſic enim appellant barbari, quemadmodum & exituras, quod vocabulum eſt quidem indecorum, at maximè proprium, quippe quod exprimat verum effectum, qui eſt ab internis ad extimas partes exitus. Porrò quod fiant tumores, & labores circà articulos, præſertim pedum, & experientia, & ratione probatum eſt, quandoquidem vbi calor imbecillus eſt, & copia ciborum, neceſſario gignuntur cruda, craſſa, & copioſa excrementa, quę (vt alias dixi) pelluntur à natura ad imbecilliores partes, cuiuſmodi ſunt articuli. Habetur quoque præſens aphoriſmus lib 7 aphoriſ 66. Sed in duobus, diuerſus in vno, quia ibi legitur (φύματα μακρά) neq; ſcio quid ibi faciat, dictio (μακρά) in altero, quia ibi non legitur ἐκ πυρετοῦ μακροῦ, vt hic in aliquibus contextibus, ſed ſimpliciter ἐκ πυρετοῦ, imo etiam in quibuſdam alias manuſcriptis codicibus præſenti aphoriſmo deeſt vox μακρῶν, & certè mihi quoq; magis placet, vt legatur ſimpliciter ἐκ πυρετοῦ, quoniam febres longæ ſuaptè natura abſque errore victus aptæ ſunt producere & tumores, & labores articulorum, quēadmodū febrib. iam integrę. & rectę finitis, ferè haud alia ratione poſſunt contingere prædicta vitia, quam ob errores in cibo, & potu commiſſos, id quod etiam Hipp. ſignificauit in 2. lib. aph. quādo ſcripſit: eos qui non reficiuntur ex morbis, aut egere euacuatione, aut pluri uti cibo. Voluit itaq; Hipp dicere, qđ ubi febres per criſim, aut alia ratione ſint plenè ſolutæ, ſi nihilominus fiant tumores, atque labores circa articulos, aut alias partes, id totum contingere illius alimenti vitio, quod ſumitur, quæ ſententia etiam ab Auuicenna fuit confirmata vigeſimaſecunda 3 trac. 2. cap 1. vbi dicebat, eos qui euadunt à diuturnis ægritudinibus incurrere iūcturarum dolores, niſi recto victu vtantur, quod tamen (vt dixit) Gal. neq; ſemper verum eſt, neque etiam vt plurimum, ſiue intelligamus de verè conualeſcentibus, ſiue de non uerè, quamquam rationi conſentaneum eſſe, quod dicit Hippoc. de vere conualeſcentibus euidentiorem habere veritatem; in quibus cum nil ſit relictum materiæ morbificæ, ſed tota conſumpta, ſi quando tumores, & labores incurrunt, neceſſe eſt, ij à cibo, & potu occaſionem nanciſcantur, ſi verum eſt, quod ſcripſit Hippocrates quarto de morbis, nempè morbos humorales fieri à cibis, & potibus, ex quiqbus ſolis ij gigni poſſunt, Etſi. n. in reliquis integrè conualeſcentes, nil mali habeant, ipſorū tamen coctrix facultas à febribus debilitata immodicum cibum, & potum ad bonam frugem

reducere nequit, vel excrementa producuntur, quæ ad emunctoria, & articulos, demandata prædictos morbos inducunt; non tamen neceſſario, quia poſſunt ea excrementa per aluum, per vomitum, per vrinam, & per ſudores conſumi, & *Not.* notandũ, etiam ab inopia cibi fieri tumores circà pedes, vt perhibet Ariſt. 1. problem. 5. quia etiam à fame fiunt colliquationes (malè autem Theodorus tranſtulit conſumptionem, & tabem,) quæ infrà delabentes faciunt tumores, ſed circà *Vtilitas Aphor.* totos pedes, non autem ſolos articulos. Vtilis eſt aphoriſmus non tãtum ad prædicendum futuros eſſe articulorum labores, & tumores ijs, qui poſt morbos malo victu vtuntur, Verum etiam ad præſeruandum ab ijs, necnon etiam per euacuationem curandum; cum certum ſit dogma medicorum, vt qui morbi efficiũtur ex repletione, Soluantur inanitione.

46 *Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, lethale eſt.*

SI præſens aphoriſmus collocatus fuiſſet poſt quadrageſimum tertium, vbi loquitur de febribus non in intermittentibus, haud multum eſſet laborandum in inuenienda connexione, verum quia ab ordinatore, (quiſquis fuit) ſunt *Connexio.* interpoſiti alij duo, qui magis diſparati videntur, non alia appatet cum ſuperiori coniunctio, quàm quod in vtriſque tractatur de febribus, & de ſymptomatibus conſequentibus febres vel finitas, vel perdurantes, ſcilicet in ſuperioribus de febres finitas conſequentibus, nunc de durantes adhuc, ita quod Hippoc. in hoc docere uoluit, quomodo medicus præcognoſcere, & prædicere queat ex rigore febribus ſuperueniente, adeò vt purum ſit prognoſticum dogma ſine ratione, ſine diuiſione; Eſt autem ſententia hæc, (*ſi rigor accidat febre non deſinente, atque ægro iam debili exiſtente, eſſe mortale,*) Vt autem poſſit exactè intelligi, primum expendere oportet, quid ſit rigor, nam etſi librum habeamus Galeni titulo rigoris editum, nihilominus iuuabit non parum, breuem aliquam hac de re ſpeculationẽ proponere, Nam qui rigor latinis, & græcis τὸ ῥῖγος dicitur, differt ab tremore, horrore, & frigore, quia tremor ſemper fit ab imbecillitate facultatis, nec ſemper cum ſenſu refrigerationis eſt; horror ſiue φρίκη, eſt motus deprauatus & ipſe, ſed non tremor, verum abſq; euidentis refrigerationis ſenſu; frigus dicitur manifeſta corporis refrigeratio, ſed abſq; motu; At rigor eſt motus, ſeu potius concuſſus quidam corporis cum refrigeratione manifeſta, atq; hic duplex & cum febre, & ſine febre, nam & ſi Hipp. non cognouerit alium rigorem ab eo, qui cum febre efficitur, attamen vt pleriſq. in locis docuit Gal. poſt tempora Hipp. quando in immẽſum creuit luxus, frequens fuit, atq; etiamnum eſt, ita vt inter alios morbos recenter natos rigorem numerare non dubitauerim in variarum lect: libros. fit autem in febribus ex lucta inter morbificam materiã, atq; ipſum calorẽ natiuũ, cum. n. materia ſiue frigida, ſiue calida mordax certè p partes ſenſibiles fertur, facultas expultrix, quę ipſe calor natiuus eſt, vel ſaltẽ nõ ſine ipſo, aduerſus eã cõtendit depellere nitẽs, à qua repulſus ſemel, & iterũ calor, nec nõ reſurgere nitens id certamẽ facit, & eũ motũ, qui rigor uocatur, & q ob retroceſſũ caloris ad intima refrigerationis ſenſum inducit, tãtiſperq. is durat, donec materia ex toto, vel in ambitu, vel in maiores cauitates tranſmiſſa calor victor

vniuer-

vniuerſum corpus calefacit, quod ſi vel tardiſſimę, vel numquam fiat, ſignum mortale eſſe ſolet; & Hipp. quot quot vel difficiliter, vel numquam poſt rigorem recaluiſſe narrat, omnes ferè perierunt. Nec hiſcè obſtat ſententia Hippoc. lib. 1. de morbis, vbi generationem rigoris tribuit congelationi ſanguinis à pituita ſibi commixta, quoniam ibi congelationē vocat eam refrigerationem quę corripit ſanguinem ob receſſum caloris ad intima viſcera, qui receſſus fit etiam aliquando à pituita partes ſenſibiles lædente, dum ſcilicet à venis extra venas impetu fertur, Neque abſonum eſt (vt exiſtimat Cardanus) fieri motum rigoris in febribus quibus virium debilitas eſt coniuncta, quoniam neceſſitate, & violentia etiā debiliſſimos homines interdum celeriter incedere obſeruamus, quādo, ſ. natura ſecundum ſuam extremam potentiam operatur, quam deindè operationem ſequitur caſus. Itaq; natura rigoris qui fit in febrib. huiuſmodi eſt, quod interdum initio primo febrium, interdum poſt febres iam factas contingit, In febrib. interpollatis ſępiſſimè rigores fieri certum eſt, Verum in cōtinuis, in quib. materia putreſcens ſemper in venis manet, nec per corpus fertur, vt in interpollatis, aut numquam fiunt, aut ſolummodo dum inchoant, Vndè ſi quando iam factis continuis febrib. accidant rigores, maxima animaduerſione opus eſt, vt proptereà voluerit Hipp. pręſentem ſententiam nobis relinquere, nec non diffinite, quando huiuſmodi rigor ſit metuendus, & quando non *(Si incidat)* notat Galen. hoc in loco vnum, quod licet videri poſſit alicui grammaticale, attamen non eſt ſine ratione, & fructu, nempè Hip. vſum eſſe verbo ἐμπίπτῃ, ideſt incidat, & non verbo ἐμπίπτοι, i. inciderit, vt monſtraret ſeſe non loqui de rigore, qui ſemel contigerit, ſed de eo, qui ſæpius accidat in febrib. continuis, ſi quidem vbi ſemel tantum rigor efficitur, nō ſolum ferri poteſt certum iudicium an id ſit mortale, an verò ſit criſis bona, quoniam poteſt, & ob facultatis imbecillitatem eſſe ſymptoma lęthale, & eſſe criſis mala, quę tamen in bonum deſinat, Verum vbi ſæpiùs non deſinente febre fiunt rigores, ſemper mali ſunt; Et huius lucullentiſſimum exēplum habemus 3. Epid. ægr. 12. Mulier. n. quæ decūbebat in mēdacis foro, cum octies riguiſſet in toto morbi curſu, decimaquarta die tādem obijt, maximè verò lęthales, vbi fiunt ægro iam vi morbi debili reddito *(Non deſinente)* Hippoc. initio Coacarum habet ἐν συνεχεῖ, i. in continuitate. Poteſt hęc particula dupliciter intelligi, & quòd ſuaptę natura febris ſit indeficiēs, & qđ rigore ſubſequente, non tamen febris vmquam intermittatur, nam ſolent febres in quib. non ſemel ſed ſæpè fiunt rigores intermittere, & deſinere. Vtcumq; autem intelligatur, verum eſt, nam etiam ſi rigores in febrib. antea interpollatis accidant, poſt quos tñ non amplius febris remittat, mali ſunt, & vt ſigna, & ut cauſſę. *(Virib. iam fractis)* Dubitant aliqui quomodo rigor fieri poſſit à virib. debilib. cum ſit ingens concuſſus, ſed non eſt à ratione alienum, vt & debilis ſecundum extremā ſui potentiam operetur. Verum vbi quoq; æger debilis ſit non malum, verumetiam mortale eſt, vt ſignum, & ut cauſſa, & ratio eſt, quia vbi ſumma debilitas eſt, & morbi impetus ingens, neceſſe eſt facultas corruat, ac proptereà mors ſequatur, Vtrū autem (Quod aliqui putant) ſit ſubaudienda alia particula *(Febre non deficiente, vel non magnopere ſubleuata,)* ego certè minimè puto neceſſarium, tum quia loquitur de febre ſuaptè natura deficiente, tum quia qđ de febribus ardentibus dicunt, in

Not. *Dubit.* *Solut.*

quibus ſudòr rigori ſuccedit qui febres multum ſolet leuare, haud accommodari poteſt Hipp ſententiæ, qui uult adeſſe uirium imbecillitatẽ iam ex morbo cõtractá, quę in febrib. ardentib. non fit, quę cũ ſint acutiſsimę nõ ſolent ægros cõſumere, ſed uel finire eos, uel finiri. Quare ſiue fiat rigor in febre non deficiente, cum effluxu materiæ per ſudorẽ, aut ſine, ſiue ſit principium alterius febris, ſiue fiat ob retractionem ſolam natiui caloris ad cor, ſiue ob motum materiæ perniciosè ad intima, & lædente partes per quas tranſit, ſemper eſt mortale ſignum, *Utilitas Aphor.* modo virium imbecillitati coniungatur, Vtilis autem eſt aphoriſmus ad progn. ferendum, & cum certam pænę mortem ſignificet, vix alium vſum in medicina faciendo habet, quàm ut medicus moneatur, ne hoc ſigno apparente ea remedia adhibeat, ex quibus poſſit ars infamari, & dedecus curanti obtingere.

---

47 *Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fetidæ, & biliosæ, omnes malæ. Et ſi bene exeunt, ſiue per alui excretionem, ſiue per vrinas: bona. Si verò non aliquid eorum quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.*

Connexio. PERGIT Hippocrates docere rationem prædicendi in febribus, quæ cum ſymptomatibus coniunguntur, & ſicut in ſuperiori de accidentibus locutus eſt, q ab actionibus lęſis, (cuiuſmodi eſt rigor, qui eſt motus præter naturã,) ſumuntur, ita nunc loquitur de febribus quas comitantur excrementa mutata, ita vt ſententia ſit dogma prognoſticum, àtque ſatis longum, vt propterea Galenus ſtatim dixerit potuiſſe Hippocratem magis aphoriſtica breuitate uti, at voluiſſe longiori ſermone vti: nam etiam 7. aph. 7. habetur quoque, ſed paullo *Diuiſio.* diuerſus: Diuiditur tota ſententia in tres partes quarum prima eſt. (*Excreationes*) ſecunda verò eſt. (*Si excreantur, &c.*) Tertia eſt. (*Sin verò nihil conferentium, &c.*) Priuſquam autem vlterius progrediamur explicanda eſt ratio propter quam Hippocrates receſſit à propria breuitate, quod quidem propoſuit Galenus ſed minimè diffiniuit: Ego enim puto non alia ratione ductum fuiſſe Hippocratem, quàm quod vidit rem non eſſe ita claram, quin habeat opus explicatione perſpicua, & longa, Vndè conſultum optimè erit, ſi nos circa ipſam paulliſper immoremur, (Excreationes, *ἀποχρέμψιες*) hanc vocem propriè ſignificare ea excrementa quæ ſcreatu ab ore ducuntur, cuius ſolius quatuor conditiones, ſeu qualitates propoſuit, quia licet hę etiam intelligantur de alijs duabus quarum meminit, euidentius tamen conſpiciuntur in cunctis excretionibus, quæ fiunt per os ſiue excreatu, ſiue vomitu, ſiue tuſſi; omnes enim hæ ſub ſcreatu propterea complectuntur, quoniam nulla fit ab ore euacuatio, ſine aliquo ſcreatus veſtigio, (*In febribus*) monſtrat hæc particula Hippocratis ſcopum eſſe de febrib. *Scopus.* ſermonem continuare, quamquam, quod ait etiam abſque febre verum ſit, ſed multo magis in febribus, atq; ijs non interpollatis, quarum calor facilius eas qualitates producit, quarum mentio habetur nempè liuidum, cruentum, & bilioſum colores, necnon fœtorem, Etenim fit liuor, aduſtis à febrili calore humoribus, ſicut & cruentus, atq; bilioſus color, ab eodem paullo mitiori; Fœtorem quoq; eſſe ſobolem caloris febrilis putrefaciẽtis, ipſa experientia, atque ratio manifeſtè

doceat.

Digitized by Google

docent, ità vt vbi fœtor eſt, ibi quoque neceſſario ſit ingens putrefactio, quemadmodum ait Galen. 5. de ſimpl: med: 15. & vbi eſt putrefactio, ibi conſequenter ſit calor præternaturalis: (*Omnes malè ſunt*.) Quantum ſit ex ſui natura, quicquid præter naturam excernitur, ſemper malum eſt, quoniam vt dicit Gal. prauæ diſpoſitionis indicium eſt, Circà hoc dubium eſt an cruentæ ſint ſemper *Dubit.*
malæ, ex vna parte eſt Hippoc. lib. 2. & 3. de morbis vbi ſcribit pleurit: ſanguineam, & mortalem, ex altera eſt idem Hip. qui 6. Epid. ſect. 3 in fine dicit in pleuritide ſanguinea non mitti ſanguinem & Galen. ait, quia eſt mitiſſima & ſicuriſſima, nã vocat ſanguineam pleuritidem in qua excrementa ſanguinea ſcreatu excernũtur: Adhæc ſępe excreantur cruenta à gingiuis, vel à venulis palati, abſq. vllo detrimẽto. Reſp: excreationes cruẽtas eſſe duplices, vel cruore ſolum tinctas, *Solut.*
vel tota ſubſtantia cruentas, priores nõ ſemper eſſe malas, ſed poſteriores, poſſumus etiam reſpondere, hic Hippocratem loqui de ijs quæ frequenter, & aſſiduę tales exeunt non autem de ijs quæ interpollatim & raro. Verum (*Secedentes bene fiunt bona*,) Sed dubitare licet, quomodo excrementa vlla ſuaptè natura praua *Dubit.*
poſſint bene educi, & conſequenter fieri bona, cum id quod ſua natura eſt tale, ſemper, & ubiquè ſit tale. Galen. dicit excretiones duobus indicijs, i. τεκμηρίοις *Solut.*
cognoſci, quando rectè exeunt, nempè coctione, atque ferendi facilitate, quibus cõiungenda ſunt & alia tẽpus, ſub qua complecti poſſumus diem ipſam morbi, locus, morbi idea, ætas, & ipſius ægri natura, Hæc enim omnia vel multa ex ipſis ſi conſona ſint coctioni facilitatequè ferendi morbum, ità ut fiant loco ſalubri, tempore nõ morboſo, die decretoria, atq; in iuuene natura robuſto, etiã ſi mala ſint ſuaptè natura, efficiuntur bona: idquè ueriſſimum eſt, non modo in ijs, quæ per os excernuntur, verum etiam in egeſtionibus, atque vrinis, ſunt autem bona nõ tam ut ſigna, cum ſignificent naturę dominiũ ſupra morbũ, quam vt cauſſæ, quandoquidem ab ijs corpus emundatur, calorięq. natiuo recreatio tribuitur. (*Si verò nihil vtile*) Hæc eſt tertia, atque poſtrema pars aphoriſmi, in qua dicit, ſi nihil conferens ab his locis, ſcilicet ore, ano, & veſica excernatur, malum eſſe, quæ pars diuerſo modo ſcripta eſt 7. aphoriſ. 71. ubi hæc habentur. Et vbi aliquid exiens ſteterit non purgatum, malum, quam diuerſitatem propoſuit quidẽ Gal. eo loco, ſed nil aliud dixit, forſan quia vtroq; modo vera eſt Hippocratis ſententia. Sed circà hæc verba quærendum eſt cur non dixerit (*ſi quid* *Dubit.*
nocẽs excernatur,) ſed maluit dicere (*ſi quid non iuuans*) nam non ſemper id uidetur malum, quod non ſtatim iuuat, quia initio euacuationes alui, & urinæ ſæpenumero non iuuant, quæ tamen non propterea ſtatim vocari debent malæ.
Reſpondendum ſapienter hoc Hippocratem pronunciaſſe, ſi quidem vul- *Solut.*
gare eſt quæ nocent eſſe mala, ſed non eſt ita perſpectum eſſe mala, quæ non iuuant, qualia ſunt complura promiſcua, At in febribus cõtinuis euacuationes prauorum niſi iuuent, ſunt malę, quia aſſiduis euacuationibus, atque ipſa febre uires fractæ nequeunt diù reſiſtere, ſed tandem ſuccumbunt, atque hoc etſi principaliter verum comperiatur in febribus non interpollatis, eſt tamen quoque verum in aliquibus intermittentibus, in quibus ità eſt exigua remiſſio, vt in ea non concedatur viribus ſeſe recreare, in his quoque ſi appareant ſimilia excrementa ſine coctione præcedente, mala ſunt, Quod porrò dicit Galen. in hac poſtrema parte

dupli-

Digitized by Google

duplicem contextum haberi, alterum cum erogatiua particula voci συμφερόντων addita, alterum ſine illa, puto vtrumque ſuſtineri poſſe, ſi particulam συμφέρει, placeat referre, vel ad cõferentia ipſi naturæ, vel morbo referantur, nam malum eſt euacuari, quæ vtilia ſunt naturę, & malum eſt quoq; euacuari humorem, qui nullam ſecum vtilitatem affetat, Conducit aphoriſmus in primis ad prognoſim faciendam, cum diſcamus non expedire ut umquam ulla fiat euacuatio, niſi aliquod coctionis ſignum cõſpiciatur, confert quoq; ad curationem, quia docetur medicus non euacuari niſi, quæ confert euacuari.

Vtilitas Aphor.

---

48 *In breuibus non intermittentibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores vruntur, & ſitim habeat, lęthale eſt.*

Connexio.

HIC quoque aphoriſmus connecti poteſt ſuperiori, quod tractet, & ipſe de febribus coniũctis cum ſymptomatibus acceptis à mutatis qualitatibus factilibus; quando de calido & frigido externis, & internis, ſermo manifeſtus eſt, Corn: Celſus lib. 2. cap. 6. & 14. ſic hunc aphoriſmum tranſtulit. At cui febre non quieſcente exterior pars friget interior ſic calet, ut etiam ſitim faciat, ſeruari non poteſt. Habetur quoque hic aphoriſ. 7. lib. aphoriſm. 34. ſed paullo diuerſus ſecundum Galeni contextum eo loco. Habetur ſimiliter etiam primo ſeptimi. Sententia pura prognoſtica ſine ratione, longa ſatis, ſed indiuiſibilis, Galen. autem in ipſa explicanda licet breuis fuerit, diſertè tamen ſeſe geſſit, Vbi duo faci, Vnum eſt, an rectè Hip. addiderit (*febribus,*) vocem (*non deficientibus.*) Alterum eſt, quæ ſit cauſſa cur in ijs aliquando interiora urantur, & exteriora frigeant. Quæ duo nos examinabimus diligẽter. (*In febribus non intermittentib.*) Quod pertinet ad hæc uerba, uidetur ſanèocioſa ea particula, ſiquidem in febribus interpollatis haud quamquam fieri poteſt ut interiora urantur, exteriora frigeant, quod ſymptoma dumtaxat in læthalibus, & pernicioſiſſimis febribus obſeruatur, & Hip in Coacis prænot: hanc eandem ſententiam proponens non dixit, in febre non deficiente, ſed in acuta. Imò uerò Gal. ipſe teſtatur, neq; ſe experientia aliter comprobaſſe, neq; intelligere quomodo eſſe queat, quod ſi id cõtingat in initijs acceſsionum ſit ſine ullo periculo, ſed ex ipſarum acceſsionum natura, quod uero ità placuerit loqui Hippocrati, non aliud habet Gal. quod dicat, quàm quod uſus ſit modo quodam loquendi populari, ut cũ dicuntur ſpondyli ſpinę, licet tamen in nulla alia parte ſint ſpondyli, quàm in ſpina. Verumtamen puto ipſum non ſine aliqua ratione ſic eſſe locutũ, ſcilicet ut complecterentur uerè continuas, quæ ueteres συνεχεῖς uocabant, uerumetiam quæ tertia die exacerbantur, & quæ per ſubintrantiam paroxyſmorum, numquam uidentur deficere (*Si exteriora frigeant.*) Quæ ſint partes externæ apud Hippocratem, & quæ internæ, ipſemet ſcribit in prognoſticis lib. 2. tex. 4 ubi dicens: eſſe malum ſi caput, pedes, & manus frigeant, uenter autem, coſtęq. caleãt; hanc eãdem ſententiam uidetur expreſsiſſe, modo tamen non extimas uentris, & coſtarum, ſed intimas partes intelligamus, atque per frigere interpretamur non tantum frigus ipſum euidens, & effatu dignum, uerumetiam teporem: Etenim ſępè extima.

etiam

etiam coſtarum, & ventris æque frigent, vel tepēt, atque extrema ipſa, vter enim
horum coniungatur incendio inteſtino, & malum, & mortale eſt; maximè ſi
perſeueret hoc ſignum (vt eſt Hippocrates intelligendus:) (*Et ſitim habeat,*) lib. 7.
aph. 1. ſcriptum In acutis frigiditas exteriorum malum, & dixit in acutis, vt
excluderet acceſſiones intermittentiū, in quibus refrigerantur extrema, ſed nec
ibi, nec ſecundo prognoſticorum quarto, ſitis mentio vlla facta eſt, nam vt ma-
lum ſit, ſat eſt frigere extrema, & interiora calere, ſed vt ſit mortale, oportet ſitis
etiam adijciatur, nempè quę alijs iuncta ingētem, & irremediabile partium in-
teriorum flagrantiam ſequitur, ſic enim dicebat Ariſtot. 27 prob prob. ſecundo
Metuentes, & qui ducuntur ad ſupplicia, necnon laborantes febre epiala ſitire,
quoniam refrigeratis externis partibus calor confugit ad interiora, vbi ſpiritua-
les partes calefaciendo ſitim, naturales verò alibi motiones facit: Neque enim
ſemper ſitis ſequitur incendium inteſtinum, præſertim quando naturales partes
inflammantur non ſpirituales, à quibus uerè fit ſitis, vt ob id ſit mortalis tunc,
quia ſignificat viſcera vitalia inflammari, quorum affectus ſuaptè natura ſolent
eſſe mortales (*Mortale*) cur hoc ſit mortale, & à Galeno hoc in loco, & 2. prog.
& alibi monſtratum eſt: Nam in febribus deficientibus, atque in ipſarum acceſ-
ſionibus fiunt partium interiorum feruores, & exteriorum refrigerationes, atque
de his non loquitur Hipp. at de non deficientibus, in quibus huiuſmodi ſignum
vel eſt ſuperueniens ipſi febri iam conſumaræ, vel eſt pathognomicum; Vbi
eſt ſuperueniens, fit ob caloris natiui extinctionē, & ac propterea mortale eſt, ſin
autem ſit pathognomicum, fit hoc ſymptoma (ut bene dicit Galen.) vel ab Ery-
ſipelate, vel ab aliqua uiſcerum inflammatione, merito cuius ab uniuerſo corpo-
re fit ſanguinis, & aliorum humorum ad locum affectum attractio, adeò vt ex-
ternæ partes à ſanguine, & natiuo calore deſertæ refrigerentur, internæ uerò
ardeant, cuiuſmodi eſt ea, quam lipyriā plerique vocarunt, vt Hipp. 3. de morbis
Gal. hic & 2 prog. Aetius lib. 6. cap. 89. Dixi autem (*plerą*) Quoniam M. ſues &
Auuic. prima quarti doct 2. cap. proprio vult differre Epialam à lypiria, eo quia
in illa exteriora calent, interiora frigent, in hac contra, qđ ſcilicet in illa putreſcē-
tis pituitæ vapor calidior in extimas partes feratur, pars uerò nondum putrefa-
cta, ſed remanens intus refrigeret, contra in lypiria. At Ariſtot. 27. ſep: probl 2.
videtur appellaſſe hanc febrem Epialam, ubi ſcribit laborantes hac febre, ſimul
ſitire, & frigere, perindè atque illos, qui ad ſupplicia ducuntur. At de huiuſmodi
varietate plenius habetur diſputatum apud Conciliatorem differ: 92 & veritas
eſt tam in Epiala, quā in lypiria ægros ſimul frigere, & calere, ſed eſſe differētiā,
quoniam in Epiala frigus, & calor in eadem parte reperiuntur quo ad ſenſum,
licet nó quo ad ueritatē, ut alias ſtatuimus, in lypiria uerò calor eſt in intimis,
frigus in extimis. At oritur hoc in loco dubium, vtrum uerum ſit quod ait Hip- *Dubit.*
poc. circa initium clocarū, lypiriam ſola cholera ſolui, nam cū cholera ſit mor-
bus per ſe grauiſſimus, ſi coniungatur alteri graui, potius uidetur accelerare mor
tem, Sed reſp. accelerare mortem, ſi uires inueniat debiles, ſin validas impetu il- *Solut.*
lo ſurſum, ac deorſum facto euacuari noxia, aut certè à præcipuis partib. abduci.
Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum &c. *Vtilitas Aphor.*

49 *In febre non intermittente, ſi labrum, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima eſt.*

HABETVR hic aph. etiam 7. aph. 70. & in Coacis pręnotionib. vbi ait
tantum eſſe mortale, hic verò mortẽ eſſe proximam, q̃d forſan fecit, quia
hoc in extremo vitæ obſeruarat. Pergit igitur Hipp. docere modum prędicendi
mortem in febribus continuis ex ſuperuenientibus accidentib. & cum id quoq;
Connexio. ſupra fecerit à qualitatibus mutatis, nunc ab actionibus animalibus læſis docet
non modo ipſam mortem, ſed & ipſius tempus præcognoſcere, atque prędicere,
adeò vt ſententia pura ſit prognoſtica, & licet longiuſcula, non tamen in plures
partes diuiſibilis. Eſt itaque ſententia hæc, *(ſi in febre non deficiente, vel labrum,
vel cilium, vel ſupercilium, vel oculus, vel nares peruertantur, nec videat, nec audiat
æger, atq; iam debilis ſit, ſignum eſſe, quod mors iam proxima ſit.)* Quid ſit diſtorſio
ſeu διαςροφὴ ſatis appoſitę docuit Galenus in com: dum ſcripſit, fieri has, vbi
nerui in partes mouendas deſcendentes contenduntur, necnon ad propria principia
contrahuntur, quæ contentio, atque contractio efficiuntur, vbi ipſæ vel
inflãmatione, vel Scyrrho ſeu duritiæ, vel ſiccitate, aut frigiditate immoderatis,
aut à vaporibus malignis afficiuntur; quæ mala eo deteriora ſunt, quo neruorum
principio ſunt proximiora. Cęterum pro clariori huius aphoriſmi intelligen-
Prob. 1. tia: Videndum eſt cur Hippocr. tractans de contractione partium in febribus
continuis, cur (*inquã*) potiſſimum meminit labij, palpebræ ſupercilij, oculi, & na-
2. rium. Deindè cur in febre non deficiente, tantum periculi immineat ex hu-
3. iuſmodi diſtorſionibus: Tertium, cur ſi non videant, nec audiant, quibus an-
tedictæ partes peruertuntur, cito moriantur, maximè verò ſi debiles ſint; Circà
Ad 1. primum illud in primis ſcire oportet, aliquam eſſe in contextibus græcis uarie-
tatem, nam Galeni contextus præter quattuor partes antedictas, habet & aliam
nempè βλέφαρον, i. palpebra, quam etiam partem habuit contextus Celſi: poſtquã
is lib. 2. cap. 6. transferens hunc aphoriſmum inter alias partes enumerat quo-
que palpebram, in prognoſt. etiam ubi Hippoc. hanc habet eandem ſententiam
palpebrę mentionem facit dimiſſio ſupercilio; at ex aduerſo magna pars cõtex-
tuum caret voce illa *(palpebra.)* Ex Galeni com: nõ poteſt colligi vtra ſit melior
lectio. Verum poſtq̃ etiam palpebræ contractionem patiuntur, imò verò etiam
euidentius, quam ſupercilium, poſſumus & eam apponere, atque etiam dimitte-
re, Ariſt 31. ſect. prob. 27. & 28. quærens cur vnius omnium animalium homini
trãſuertãtur, oculi, & cur oculi potiſſimũ ipſi diſtorqueãtur, plures affert cauſſas;
prior eſt, quoniã ſolus morbo epileptico exercetur, qui eſt totius corporis cõuul-
ſio, & in qua maximè oculi ſolent peruerti: Sed in hoc fallitur, quia ſunt com-
plura alia animalia, quæ ſimili morbo tentantur, vt narrat Hipp. lib. de ſac: mor-
bo, de ipſis ouibus, atq; captis, quas Plutarchus quoq; in quæſt: Romę ſcribit le-
ge uetitum attrectari, quod morbo comitiali tententur, Deceptus pariter videtur
Plinius, qui lib. 10. in fine cap. 23. dixit præter hominem ſolas coturnices ten-
tari

Digitized by Google

tari epileptico morbo, cum tamen & feles, & canes & accipitres, & graculos eo uexari non incelebres authores obſeruarint, ut Abſyrtus equos, Altera cauſſa ab Ariſtotele allata eſt, quia homo reſpectu belluarum habet minus interſtitij, inter oculum, & oculum, cum aliquali rectitudine, ita vt facilis ſit ab ea rectitudine aberratio, quam deinde ſequitur deprauatio, Tertia cauſſa quam aſſignat eſt, quia animalia oculos fere vnicolores habent, homo autem varios habet, vt etiam vndecima ſect. 10 probl. viſum fuit: Verum illud hoc loco notandum eſt,
quemadmodum oculorum, ita quoque aliarum partium ab Hippocrate enume- *Not.*
ratorum, tres apud Auuic 3. tertij, atq; alios medicos eſſe cauſſas peruerſionum, Vel enim propter muſculorum ipſorum mouentium reſolutionem, ſeu ut dicunt barbari mollificationem, vel propter eorundem conuulſionem, ſeu vt ait Gal. ob eorūdem inflammationem, ſcyrrhūuè, aut immodicā frigiditatem, aut ſiccitatem, vel ipſius cerebri, atque adeo neruorum principij aliquam affectionem, vt phreneſim, His enim omnibus de cauſſis experientia comprobamus partium corporis contorſiones accidere, attamen multo frequentius ſpectantur in ipſius capitis partibus, quoniam hæc origini neruorum ſunt proximiores, ſine cuius læſione, aut eſſentiali, aut per conſenſum, ſimiles contorſiones haud fiunt, Hæc itaque cauſſa fuit propter quam Hippocr. maluit exemplum tradere prædictarum partium, quam aliarum Iacobus duas alias cauſſas affert, ſcilicet, quia per has partes affectas maximè ſignificatur cerebri morbus, & quia cum hę partes ſint cōſpicuę, illarum affectio faciliter cognoſcitur. Ad ſecundum propo-
ſitum videtur reſpondiſſe Galenus, qui dixit: difficiles eſſe huiuſmodi contorſio- *Ad 2.*
nes, quoniam fiunt prope neruorum principium, ac propterea ipſi facile communicatur malum, qui hac ratione ſolet eſſe graue, Nam ſolebat dicere Plato in Timeo: deterrimum omnium malorum eſſe illud, qui fit in capitis medulla, quod etiam ab Hippocrate pleriſquè in locis memoriæ traditum eſt, cum ergo ſuaptè natura febris quælibet continua ſit periculoſa, non eſt dubitandum quin prædicti ſymptomatis acceſſione multo deterior, & periculoſior euadat, Circà
tertium, qui erat de propinquitate mortis, ſciendum eſt, duo eſſe præcipua quib. *Ad 3.*
dicebat Hipp. in prognoſticis præcognoſci mortem, nempè morbi magnitudinem, & virium infirmitatem, quæ quo ſunt maiores, atque vehementiores, eo celerius mors expectanda venit, qđ vires collapſę aduerſus potentem inimicum, minimè poſſint contendere. ſed ſtatim extinguantur, vbi igitur ægri cōtorſione aliqua in febre cōtinua occupati, nō vident, neq; audiunt, ſignum eſt morbū capitis maximum eſſe, cumq; vires infirmæ ſint, haudquaquam diù, poſſe ſuf-
ficere, qn cito penitus ruant. Verum autē, qđ dicit Gal. huiuſmodi ægros nō vi- *Dub.*
dere nec audire propter facultatis ſenſitricis imbecillitatē ſit uerū perpetuo, valde dubito, ꝙ vbi vehemētes ſunt oculorū cōtorſiones, vt in febrib. perurentib ſolet euenire, potius fiūt viſus, & auditus priuationes ob vitiū inſtrumēti, quam facultatis, quāquam, & ipſa minimè poteſt eſſe incolumis cerebro valdè intemperato exiſtēte, & pręcipuè multū exiccato, quemadmodū in febre cōtinua accidere rationi eſt cōſentaneū, vt propterea huiuſmodi cōuulſi potius inanitioni, quę ſemper eſt deterior, quam repletioni ſit adſcribenda, licet etiā vitio prauorū vaporū interdū fiat, quā vocāt nō proportionatū ad materiā, atq; hæc de præſenti ſentē-

tiam circà quã illud oritur dubiũ cur Hipp. voluerit dicere (*In febre nõ deficiente*)
Dubit. nam in febribus interpollatis nequaquã contingere ſolent hęc ſymptomata. Cui
Solut. reſpondendum eſt Hipp. ita eſſe locutum ad differentiam aliorum affectuum, quibus ſolent ſimilia ſymptomata copulari abſq; febre, vt ſępe videmus epilepticis, atq; alijs non febricitantib. labia genas, oculos, palpebras diſtorqueri. Vtilis
Utilitas Aphor. aphoriſmus, ad prædicendam mortis celeritatem, quod genus prædictionum ſolet medicorum exiſtimationem augere, præſertim apud Vulgares, qui amant non tantum vniuerſales, quantum peculiares prædictiones.

---

50 *Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, lęthale.*

Connexio. ET huius quoq; aphoriſmi cum ſuperiore connexio ſatis aperta, & manifeſta eſt, quandoquidem tractat de alijs ſymptomatib. febrium continuarũ, pertinentibus ad actiones lęſas vitales, atq; principes, ex quarum læſione docet præcognoſcere mortem, ità vt ſit tota ſententia dogma prognoſticum ſimplex, atq; ſine ratione, Quod autem dicit Hippocr. eſt, eas febres continuas eſſe mortales, in quib. ſit anhelandi difficultas, & delirium. In Coacis prænot: non longe
Not. ab initio, addũt etiam ſingultus, qui certè tanto magis mortem accelerat, & notandum hæc duo ſymptomata accepiſſe vt principalia, quoniam, vt delirium attinet ad Ἡγεμονικὸν ſic difficultas anhelitus ad actionem vitalem præcipuam, ſcilicet, reſpirationẽ ſine qua ne tantillum quidem viuere licet, vt dicebat Ariſt. Dicit itaq; (*In febre continua*) quoniã deliriũ etiã in interpollatis ſit, vt in acceſſionib. vehemẽtib. tertianarũ & quartanarũ, in quib. etiam aliquãdo ſit ſpirãdi difficultas, ſed neutræ ſunt lethales, quoniã fiunt ratione febris, a qua ſublati vapores in caput, & in pectus tũ intellectũ, tum etia reſpirationẽ inſigniter lædunt (*Δύσπνοια,*) i. anhelandi difficultas, quomodo fiat, & quid ſit, & quas cauſſas habeat luculẽter ſatis docuit Gal. trib. illis prę clariſſimis lib: quos *περὶ δυσπνοίας* in ſcripſit, & 2. prog. 56. inter alia ſigna mortalia recẽſet ſpirãdi difficultatẽ, ſicut iter ſigna ſalutaria in omnib. morbis acutis recẽſet ſpirationẽ facilem, & iure huiuſmodi ſignũ adeò magni eſt momenti exiſtimatũ, ſi quidẽ ſtatum earum partium, atque viſcerũ oſtendit, in quib vita eſt collocata, ſ. cordis, pulmonũ, atq; pectoris. (*Et delirium*) Si vt dicebat Hip. 2. aph. 33. in quouis morbo mẽte conſtare eſt bonũ, & male conſtare eſt malũ, maximè id eſt in cõtinua febre, quę ſuaptè natura periculoſa eſt, & eo magis vbi eſt adeo ingens, vt faciat anhelandi difficultatem, quare vere dixit Hip. (*eſſe mortale*) ſi delirium adſit, & difficultas anhelãdi, quia illud animalem, hæc vitales facultates inſigniter eſſe læſas monſtrant. Sic etiam dicebat Celſus lib. 2 ca. 6. eum ſeruari non poſſe, qui febre non quieſcente, & de-
Not. litio, & ſpirandi difficultate vexatur. Verum de delirio eſt notandum, non eſſe ſemper mortale etiam ſi copuletur difficultati reſpirandi, ſed tunc ſolum, quando continuum ſit, & cum febre continua, Etenim melancholia eſt delirium, ſed quia ſine febre eſt, non infert periculum vitæ: Cæterum primo videndum, quomodo cognoſcatur delirium in febribus, nam id ſemper non eſt compertum: Deindè vtrum hoc de quo loquitur Hippoc. ſit vera phrenitis: Circa primum Abderitani cum peterent ab Hipp. vt curaret Democritum inſanum putatum dicebant eum abſurda, & à communi hominum ſenſu aliena

ſentire,

ſentire,loqui,& operari. Verũ ex his quę ſparſim apud Hip.leguntur quatuor ſigna colligũtur, q̃b.delirãtes cognoſci poſſunt, Vnũ eſt indecorus corporis,ſitus de quo Hip.1.progn.18. Alterum verborum abſurditas, ſic enim in prorrhet.& Coacis,moderati reſponſio truculenta,mala. Tertium nõ ſentire dolorem, ut 2. aph.6. Quartũ eſt morũ diſſimilitudo, vnde in Coacis,& prorrhet. deliria paullatim ferocia ferina. Vtrum vbi delirium eſt perpetuũ, cum febre cõtinua, & anhelãdi difficultas, ſit aut vera phrenitis ex inflammatione membranarum cerebri, aut ex inflammatione ſeptitranſuerſi, magnopere dubito, quoniam febres ex maligna putredine circà partes ſpiritales faciunt ea omnia, neque tamen adeſt vlla ex prædictis inflammationibus ex quo pro delirio non ſola intelligenda eſt vera phrenitis, ſed ſimpliciter delirium cum febre, cuiuſmodi plerumque ſignificare ſolet vox παραφροσύνη, hic ab Hippocrate vſurpata, & in multis alijs locis, Itaque illud conſtantiſſimum eſt apud Hippoc. ſpirationem bonam, vel malam ſingularem quandam vim habere, tum ad ſalutem, tum ad mortem ſignificandam, eo quod per ipſam non modo ſtatus facultatis vitalis, verumetiam animalis ſignificatur, cum reſpiratio vtriuſque facultatis opus ſit, ſcilicet motricis, atq; naturalis, illud tamen eſt animaduertendum, quod hic dicit Hip. de delirio atq; anhelandi difficultate, haud eſſe de quibuſlibet intelligendum, ſed de inſignibus, & continuis, atque de illis, quæ non ſunt ſolum à febre dependentia, verum & aliquam habent in ipſis viſceribus firmam, atq; eſſentialem exiſtentiam, Sed dicet aliquis vbi eſt delirium, non ſemper eſſe anhelandi difficultatem, quoniam vt Hippoc. & Galenus ſcribunt 1. prognoſt. 21. & in hoc commentario, & pleriſq; alijs in locis: reſpiratio delirantium ſolet eſſe magna, & tarda, veluti etiam ſuſpirantium præ amore ſcolarium, vt ait Concius meus, ſi quidem vbi animus abducitur ad alias cogitationes, dimittit inſeruire reſpirationi, quam poſtmodum magnitudine conatur reficere, Cui reſpondendum eſt; nomine δύσπνοιας apud Hippoc. intelligi, quamcumque reſpirationem pręternaturalem, cuiuſmodi certè eſt delirantium, atque ita eſſe, ſatis diſertè docuit Gal. lib. 1. de difficultate reſp: vbi ſcribit δύσπνοιαν eſſe læſionem reſpirationis ſicuti δυσαισθησίαν ſenſus, & δυσκινησίαν motus. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam in cunctis morbis acutis, quia ſicuti mortale eſt in acutis aſſidere, & vehementer delirare, ſimulquè difficiliter reſpirare; ſic ſalutare eſt & mente valere, & facilem ſpirationem habere.

Delirãtiũ ſigna quatuor, & quæ.

Dubit.

Solut.

Vtilitas Aphor.

---

51 In febribus, abſceßus qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant.

QVAMQVAM præſens aphoriſmus poſſit intelligi de febribus non interpolatis, de quibus antea fuit ſæpè locutus, attamen magis probo, vt interpretemur eum de cunctis febribus, nempè quod in omnibus præſertim diuturnis abſceſſus fieri cõperiatur. Eſt itaq; Hipp. Scopus docere q̃d ſit prędicendũ in febrib. cõiunctis cũ abſceſſib. ita vt ſentẽtia ſit tota prognoſtica, ac minimè diuiſibilis, quam transferens Celſus lib.2.cap.5. notũ eſt longum

Scopus.

fieri morbum, vbi quod inter febres aliqua parte abſceſſit ad ſanitatem non peruenit. Galenus exponens hunc aphoriſmum (ſi vmquam alias,) fuit breuiſſimus, nec aliud quicquam dixit, quam rem eſſe clariſſimam, nec Hippocratis teſtimonio indigere, quod manifeſtum ſit, abſceſſus omnes qui in primis iudicationib. non finiuntur, neceſſitio longos euadere. Verùm non tanta eſt ipſius facilitas, quin putem opus eſſe aliquo diſcurſu, & examine, maximè cum non conueniat Hippocratis grauitati adeò communia, & nullius vſus, ac difficultatis inter aphoriſmos nobis proponere. Primum itaque videndum cur hic tacuit febres non deficientes, cum ſupra ſæpius id egerit. Cui reſp: id quod etiam tertio dicebam, nimirum hoc non tantum in continuis, verumetiam in aliquibus interpolatis veluti quotidianis, & quartanis ſpectari, in quibus ſi quando materia nimium ſit copioſa, proculdubio ſui copia ſtimulatur natura ad excernendum, ita vt fiat cito criſis, ſed imperfecta, in qua cum magna adhuc materiæ, & antecedentis, & coniunctę relinquatur copia, planè morbum fore longum præmonſtrat. (*Ad primas iudicationes,*) putant nonnulli hic per primas iudicationes eſſe intelligendas ipſorum abſceſſuum apparentias, quandoquidem in febribus numquam apparent; niſi cum ſtimulata natura, materiā excernere tentat, quæ eſt ipſa iudicatio, vel perfecta, vel imperfecta. Ego verò exiſtimo pro primis iudicationibus eſſe intelligendas expulſiones primas quaſlibet, in quibus ſi præter alias fiant quoque abſceſſus, qui nec tollant febrem, nec imminuant, certum eſt morbum futurum longum. Vtrum autem tempus primarum expulſionum, ſeu iudicationum ſit ſtatuendum ante vigeſimam, an ante quadrageſimam diē, non admodum laboro, quia id quod dicit Hippoc. poteſt quoq; verum eſſe ante quartam decimam: (*Non ſoluta*) Maior pars interpretum transfert hæc verba, tamquam actionem, non paſſionem ſignificent, mihi autem magis placet eorum interpretatio, qui pro paſſione interpretantur, tamquam Hippoc. dicere voluerit, ſi abſceſſus, qui in primis febrium iudicationibus non ſoluuntur, &c. ita enim, & verbis gręcis magis correſpondet (μὴ λυόμενα.) & rationi quoq; conſonat, vndè immerito damnat Card. Gal. qui putauit hunc aph. nō adeò difficile, quoniam ſi ita exponatur, ſatis clara eſt ſententia, atque ratio ſententię. Ego pariter laudarem eorum cogitationes, qui arbitrantur ſupplendum eſſe, (*vel febrem non minuant*) niſi maluiſſem paſſiuè potius, quam actiuè (vt dicunt) eam vocem eſſe accipiendam, in quo caſu nil eſt neceſſe addere, quoniam vere huiuſmodi abſceſſus, qui nō finiuntur primis iudicationibus, ſolent morbum longum pręſtare, vel ſaltem ſignificare. Porrò abſceſſus cum ſoluantur, vel diſcuſſione, ſeu reſſolutione, vel maturatione, & ruptione, vel receſſu materiæ, hic poſtremus modus pœnę ſpurius eſt, & ob id in Hippoc. verbis nullum habet locum, at de primo, & ſecundo modo intelligendum eſt, quia bona utraque eſt apoſtematum ſolutio, de quo Hippoc. 6 Epid. ſuppuratio non reuertitur, atque ſi alterutra caret, profectò id contingit, vel ob materiæ morbificæ exuperantiam, uel ob eius cruditatem, coctioniq́. reſiſtentiam, ob idq́. neceſſariò morbus euadit longus: (*Morbum longum:*) nam ſiue pro morbo intelligamus ipſam febrem, in qua ſit factus abſceſſus, ſiue ipſummet abſceſſum, perindè eſt, quoniam vtriuſq; longitudo ſignificatur ex materiæ copia, atque cruditate. Vtilitas aphoriſmi eſt in prædi-

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

prædicendo longitudinem morborum, qui non ſolum de abſceſſibus intelligi poteſt, verum etiam de quolibet alio ſympromate ipſis febribus ſuperueniente, quod ſi prima iudicatione non ſoluatur plane morbi longitudinem ſignificat.

---

52 *Quicumque in febribus, vel in alijs morbis ſponte illachrymant, nihil abſurdum, qui verò non ſponte, abſurdius.*

LICET præſens aphoriſmus ſit de alijs quoque ægritudinibus à febribus, attamen poteſt dici in ipſo quoq; tractari de ſymptomate febrium ab excrementis mutatis ſumpto, quæ ſunt lachrymæ, de quibus loquens Hippocr. 6. Epid. ſec. 8. aph. 23. dicebat: lachrymas eſſe conſiderandas num volenti, an inuito, vel multæ, vel paucæ, aut calidæ, aut frigidæ, in quibus etiam craſſitudinem, & ſaporem inſpicere oportet, & vere eſt pura ſententia prognoſtica, imò uerò eſt eadem, quę habetur primo prognoſt: contextu nono, vel decimo, ſcilicet malas eſſe eas lachrymas, quæ præter uoluntatem fluunt. Diuiditur autem aphoriſmus in duas partes, quarum prior eſt de uoluntarijs, poſterior verò de inuoluntarijs lachrymis, Quod in prima parte dicit Hippocrat. eſt *(in febribus, & alijs ægritudinibus, nil verendum eſſe ſi lachrymæ ſecundum voluntatem profluunt.)* Quod autem in ſecunda dicitur eſt, *(deterius eſſe ſi præter voluntatem ægri lachrymentur,)* quam partem transferens Corn: Cel: lib. 2. cap. 4. dixit. Sine voluntate lachrymare mali morbi teſtimonium eſſe; habuit Hipp. quoq; alibi, vt 6. Epid. ſect. 1. tex. 10. hunc aphor. & ſect. 4 Epid. circà finem, & primo progn. 10. Vnde putauit etiā aliquid magni, poſtquā toties repetijt. *(In febre, & alijs ægritudinib.)* quid per alias ἀῤῥωςίας, ideſt in valetudines intelligat Hippocr. non clare explicuit Galenus, licet tamen exiſtimare ipſum voluiſſe intelligere, non modo proprias, & graues oculorum affectiones, cuiuſmodi eſt ophtalmia, & vlcera; uerumetiam quaslibet alias, Verum illud eſt dubium de prima parte aphoriſmi, quia non videtur digna Hippocratis grauitate, quādoquidem nemo eſt, qui ignoret, vbi quis ſiue ſanus, ſiue æger ſit, ſecundum electionem lachrymatur, poſſe quidem aliquid mali in animo ſignificari, ut faciunt pueri, mulieres πρός δάκρυα πεφυκότες, vt ait Euripides, nec non melancholici aliqui, Verum in corpore nullum malum ſignificari. Pro qua dubitatione diluenda operæprecium eſt ante alia videre quid ſit lachryma, hoc eſt, quæ ſint illius cauſſæ materialis, ſ. formalis, efficiens, & finalis. Pro quibus videnda eſt noſtra tractatio de lachrymis, &c. Iam uerò cum lachrymæ uoluntariæ in ſanis poſſint eſſe malæ, qđ arguant animi ægritudines, & corporis malas diſpoſitiones, ut ab ijs diſtingueret, dixit in ægritudinibus non eſſe malas, quantum ſit ex ſeſe, quia ſiue laborent oculi propria aliqua affectione, ſiue non; lachrymæ uoluntariæ numquam malæ, ut ſigna, licet ut cauſſæ poſſint eſſe, quia lachrymę uoluntariæ, & pręſertim immodicę magis exaſperant oculorum affectiones, ut uidemus prę multis lachrymis oculos inflammari, & genas ipſas ulcerari, quod dicunt contigiſſe D. Petro, & alijs ſanctis uiris. Vtrum autem nomine uoluntariarum lachrymarum ſint quoque

Connexio.

Diuiſio.

Dubit.

Solut.

que intelligendæ, quæ fiunt à cauſſis procathareticus, vt putarunt aliqui non aſſentior, quoniam dictio κατὰ προαίρεσιν, ſignificant propriẹ ſecundum electionem, vbi autem fiunt lachrymæ, vel à fumo, vel à cæpis, quemadmodum ait Ariſtot. 22. problem. 20. ſect. fieri, ob caliditatem, tenuitatem, & lentorem, non poſſunt vere dici factẹ ſecundum electionem, quales ſunt illæ, quas mærendo emittimus, quippe quas idem Ariſtot. 31 ſect. probl. 24. dicebat calidas eſſe, ſicuti frigidẹ, quæ emittuntur laborantibus oculorum malacia. (*Nihil abſurdum*) οὐδὲν ἄτοπον græcẹ eſt, ἄτοπον, autem apud Græcos propriè ſignificat non modo quod malum eſt, verum ita malum, vt nullum locum capiat, hoc eſt ingens, & expaueſcendum malum, vult itaque dicere Hippocrates; lachrimas etiam voluntarias in febribus, & ægritudinibus non eſſe malas, ideſt non eſſe inſigniter malas, quod quoque dixit 4 Epid licet in 6. ſect. 1. dixerit: in acutis male habentibus, voluntarias eſſe bonas, & inuoluntarias malas, vtitur ſæpẹ Ariſt. voce (ἄτοπον) pro eo quod abſurdum Latinis dicitur, atque hæc de prima parte ſequitur ſecunda, quæ eſt. (*Quibus autem fiunt non ſecundum electionem deterius, ſiue abſurdius eſt,*) Celſus lib 2. cap. 4. fine voluntate lachrymate mali morbi teſtimonium eſt. Lachrymẹ præter uoluntatẽ, fiũt plerũq; de cauſſis, & in primis fiunt, (vt retro dicebã) à cauſſis procatarcticis, veluti Cẹpis, fumo, curſu, & ſole, ſummatim autẽ à frigore, & calore; & (vt bene dixit cõciuis meus) dicũtur apud Hip. quæcũque fiunt abſque vllo animali appetitu veluti triſtitia, timore, alijſquè paſſionib. Ariſtot. 5. ſectio. probl. 13. dicebat: lachrymas cieri ubi quis à Sole percutitur, & vbi æquo vehementer decurrit. Præterea fiunt ratione ætatis, diſpoſitionis naturalis cerebri, vel conſumptionis illius carunculæ angulorum oculorum, fiunt quoq; & ab alijs cauſſis internis, vt à mẹrore, necnon ab ægritudinibus proprijs oculorum, ſed & ab imbecillitate virtutis contentiue, Iam verò lachrymæ à cauſſis procatarcticis ex ſeſe nil mali ſignificare poſſunt, quia ijs ceſſantibus deſinunt & ipſẹ, verum quæ fiunt ab internis, malæ ſunt, ſed peſſimæ, quæ fiunt ab imbecillitate facultatis contentricis, atquè hoc eſt, quod dicebat Gal. in com: vbi lachrymæ non fiunt uitio alicuius morbi oculis proprij, addatis, vel ab alijs cauſſis enumeratis, fieri propter facultatis retentricis infirmitatem, quẹ ſemper ſolet eſſe deteſtabilis, (ἀτοπώτερον,) Galenus putat male uſurpatam eſſe hic uocem (ἀτοπώτερον,) ſed non illud fuiſſe Hippocratis peccatum, ſed potius eorum, qui primi librum tranſcripſerunt, quaſi verò nõ poſſit comparatiuum poni, vbi potiſſimum ſimpliciter negatur, Ego uero dici poſſe exiſtimo, ut apud latinos, ſic apud Græcos eſſe in uſu comparatiuum uſurpare pro poſitiuo, atque ſic feciſſe Hippoc. tamquam dicere uoluerit, non eſſe abſurdum, neq́. metuendum valdè ſi volens quis ẹger lachrymetur, ſed eſſe malũ deſtandum ſi prẹter volũtatem lachrymas emittat, quoniam ut Galenus etiam 11. primi progn. dicit, niſi hoc fiat ob ophtalmiam, ſiue materiẹ à capite deſcenſum, fit ab imbecillitate retentricis, ac propterea lẹthale ſignum eſt, neq; ualet, quod aliqui dicunt (in hoc Galenum criminantes,) ſcilicet non poſſe eſſe propter retentricis imbecillitatẽ, quoniam ſequeretur neceſſario ante in oculis eſſe lachrimas, tum quia hoc non eſt neceſſe, cum poſſint tunc fieri, & non retineri, tum quia etiam ſi ibi antea fuiſſent, nil incommodi ſequitur, quoniam in pleriſquè coacervantur in ipſis oculis

lis humiditates, vel ex vaporibus à corde emanantibus, vel ex humiditate à cerebro expreſſa per metum, vel irā, vel riſum, vel ex eius abundantia, quæ tamen nō ſemper excernuntur, vt videmus in pueris, atque etiam adultioribus, qui plorare erubeſcentes, in ipſis oculis lachrymas coercent, ità ut uideantur præ illis oculi tumere. Vtilitas aphoriſmi eſt, potiſſimum in prædicendo ex ipſis lachrymationibus, qua de re pauca Hipp. in prognoſticis, plura autem Auuicennas ſecunda quarti tract. 1. cap. 33. & certè Hipp. ſolius lachrymationis voluntariæ, atq; inuoluntariæ in morbis, & præſertim acutis meminit, quoniam vere hoc cęteris certius eſt. *Vtilitas Aphor.*

---

53 *Quibus circà dentes in febribus quidam lentores naſcuntur, his fortes fiunt febres.*

ET hic Galenus breuiſſimus eſt, licet non definit, quæ appoſitè, & accommodatè queant dici, vt videbitur, At de continuatione certum eſt, perſequi Hippocratem tractate de ſymptomatibus febrium, pertinentibus ad excrementa circà dentes mutata, nam & in quarto Epid: ſic quoq; continuati ſunt hi duo aphoriſmi. Cum enim dentes debeant eſſe ab omni ſorditie mundi, ubi circa ipſos concreſcit, certum eſt ſymptoma præternaturale, & morboſum eſſe, itaque de hoc ait (*Vbi in febribus fiunt circà dentes excrementa ſordida, atque viſcida, fieri febres maiores*) quatto autem Epid. inquit malum eſſe: Eſt autem ſententia prognoſtica, ſed quæ etiam partem aliquam curatoriam continet, Eſt ſine demonſtratione, atque indiuiſibilis. Cur uero Hippoc. de hoc ſolo dentium ſymptomate mentionem fecerit, ea potuit eſſe ratio, quod alia quoq; in prognoſticis tradiderit, hic autem tractans de febribus, voluerit id quod frequētiſſimè, contingit, & tamē aliquid arcani habet, edocere, Etenim uix eſt aliquis medicus, qui putet aliquid ex huiuſmodi ſymptomatę poſſe prædici, Et ſi putet potius quiduis aliud, quam febrium magnitudinem ſignificari exiſtimabit, niſi id ex hoc loco didicerit. Modo examinemus ſingula. (*Quibus in febribus &c.*) Quę hoc in loco uocat Hippoc. γλίσχρα, transferunt plurimi lentores, intelligētes, ut dicunt Grammatici concretum pro abſtracto, hoc eſt materiam ipſam uiſcidam, atque lentam, vndè Cornelius Celſus transferens huiuſmodi ſententiam lib. 2. cap. 4. dicebat mali morbi indicium eſſe habere humorē glutinoſum dentibus inhærentem, & Græcus contextus habet περὶ τοὺς ὀδόντας, quia ſententia Hipp. non eſt tantum de eo humore, qui circà dentes concreſcit, ſed & ipſis dentibus tenaciter inhæret, Hæc autem uox ut prędixi etiam 4. Epid. habetur, & eſt ſimilis illis (περίρροος,) & περίρροια, quas ſępe vſurpauit Hipp. intelligens eos humores, qui ipſis fœcibus, & urinis, aliſque excrementis ſępenumero circumfluūt, nam & Oribaſius lib. 8. collect. cap. 36. mentionem facit fluxus alui περίρροος vocati. Iam verò huiuſmodi humores tenaces circà dentes ipſos concreſcētes, duabus de cauſſis fieri poſſunt, Vna eſt copia calidiorum, & craſſorum uaporum, qui à partibus infernis in os ſublati, & præſertim à thorace, uentriculo, aliſquè feruentibus membris, vbi dentibus adhęrent, eorum frigiditate concreſcentes, & craſſi, & uiſcidi humores euadunt, nam Ariſt. ſect. 34. probl. 2. & 3. quęrens *Connexio.* *Probl.*

Digitized by Google

cur dentes magis frigidum ſentiant quam caro, reſpondet eſſe, quia ſuaptè natura ſatis frigidi ſunt ſicuti caro calida, Altera cauſſa eſt, ipſorum humorum copia à capite delabentium, qui circà dentes collecti, ibiq́ calore oris concocti, atq́; laſsatiq́. euadunt uiſcidi, id quod fieri in ſenibus potiſſimum, atque alijs etiam ſanis præſertim noctu experientia quotidiana docet; imo & lienoſis hoc potiſſimum contingit, quibus dicebat Hipp 2. prorrh & 2. Epid atq; lib de affectionibus: ob id etiam gingiuas exedi, & computreſcere; quod vero aliqui proponunt ex Hipp. 4. Epid. etiam ex hiatu oris fieri huiuſmodi lentos humores, poteſt quidem vſuuenire, at ex Hippoc. minimè elicitur, apud quem uox ὑποχάσκειν potius (*ſuſpectare*) ſeu ſuſpicari eo in loco, quam (*hiare*) ſignificat, vt nonnulli interpretes, & rectè tranſtulerunt. Sed maiori contemplatione dignum videtur; cur

Not. huiuſmodi lentores mali dicantur ſimpliciter 4 Epid: hic uerò dicantur ſignificare febrium vehementiam; Pro qua re dici poſſe exiſtimo, in Epidemicis libris ſcripta, & propoſita fuiſſe ab Hipp. pro ut cunctæ vniuerſaliter explorauerat, cum autem ex ipſis aphoriſmos conflaſſet, non ſolum voluit ea hic apponere, quæ comperta longiore vſu habuerat, verumetiam ſi quid particulare certum, & aliquid non vulgare inuenerat, poſteris tradere; Sed ſi ita eſt, quæ potuit eſſe ratio, propter quam ex lentore dentium in febribus, febris vehementia ſignificetur? Primum enim ſcire oportet medicos in febribus non ſolum ex dentibus, verum etiam ex lingua, & palato indicia capere, eo quod vt dicebat Ariſtot. in 34. probl. ſect. probl 4 focus febrium, & præſertim ardentium ſit in partibus ſpiritualibus, ſuper quas cum poſita ſit lingua; dentes, & palatum, de ſtatu & natura febrium præcognoſci, & prædici, ex ijs poteſt, Iam uero quod peculiariter hoc dixerit Hippoc. de lenta dentium ſorditie, fuit non ſolum, quia hic fit à vaporibus feruidis dentibus adhęrentibus, qui non niſi à magna febre, atque in ipſis partibus vitalibus gignuntur, verumetiam quia vbi fiunt, cum putreſcant vi caloris febrilis, ratione putredinis ſolent aphta in ore gignere, & certè febres ipſas augere, vt iure dixerit Hipp. (ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί) hoc eſt (*febres, fiunt vehementes*) quamquam poſſumus etiam intelligere, tamquam dicere voluerit, iam febres eſſe uehementes, à quibus uapores feruidi, & lenti ſublati, frigiditate dentium concreſcunt, accedente etiam aere externo, qui iugiter ingreditur, & eo magis cum ob ardorem febris coguntur tam uigilantes, quam dormientes aperto ore ſpirare; Itaque conſtitutum uere ſit ex lenta dentium ſorditie, & præſentem, & futuram febris magnitudinem argui, imò, quod dixit conciuis meus, etiam illius longitudinem ſignificari rationi cōſentaneum eſt, quoniam cum materia ex qua fiunt, ſit lenta, atque tenax, quæ longo tempore eget, vt ſuperetur, non eſt dubium quin morbi quoque longitudo ſignificetur, quod etiā dixit Auic. 2. quarti, quamquam non ſum cum ipſo, qđ Hipp. loquatur de ea ſorditie, quæ inſtar lapidis concreſcit, quoniam hæc potius longitudinem temporis, quam febris vehementiam conſequitur, atque etiam in ſanis corporibus, ob illuuiem, negligentiam, & ingluuiem producitur, nec eſt morboſa ut habe-

Vtilitas tur in Pandectis exhalatio. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, ſed & ad curandum, cum moneamur ne ſinamus eiuſmodi materiam ibi coureſcere, ſed continuo eluamus; quemadmodum etiam eluere, & emundare ex Hippoc.

præcepto

præcepto linguas febricitantium, ne contrahatur huiuſmodi ſordities, quæ ſolet febris moleſtiam certè augere, Et narrat Strabo, atque Diodorus, & alij Celtiberos, atque Iberos propter hoc conſueuiſſe frequenter dentes vrina colluere; Vnde etiam habetur debere medicos diligenter inſpicere ora febricitantium, tum ad cognoſcendum malum, tum etiam ad proſpiciendum ijs, quæ poſſunt detrimentum aliquod pati.

---

54 *Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur.*

EANDEM cum ſuperioribus, & hic aphoriſmus Connexionem habet, nempè cum de febre tractet cum ſymptomate coniuncta pertinente ad actionem læſam, ſeu excrementum mutatum. Ad hæc enim tuſſis ſicca videtur poſſe reduci. Eſt aphoriſmus dogma phyſicum ſine demonſtratione, atque indiuiſibile, in quo Hippocratis Scopus fuit, proponere rem vſu, atque ratione probatam, nec ſine aliqua admiratione, nam quis non miretur in febre ardente vbi tuſſis, atque ea ſicca eſt, nullam, aut exiguam fieri ſitim, maximè cum proprius ardentis febris character ſit ſitis magna, vt etiam Hippoc. 4. lib. de rat: victus acutorũ, & tamen ſi videatur 3. Epid: ſect: 2. Hiſtor filiæ Euriauactis Virginis, ipſa laborans febre magna nunquam ſitiuit: quia tuſſiebat, & à capite materia tenuis defluebat, & Hippoc. tam in initio, quam in fine hiſtoriæ dicit, ſine ſiti fuiſſe, quoniam videbatur id mirum. Modo videamus ſi quid contemplatione dignum eſt, (*Quibus diu, &c.*) Hic duo dicit Hippoc. Tuſſes ſiccas, & diu perdurantes, nam tuſſes ſiccas ait Galenus eas à medicis vocari, in quibus nihil expuitur, quæ vel ſunt momentaneæ, vel diu durantes, atque non modo in alijs morbis plurimis efficiuntur, verumetiam (quod forſan minus videtur eſſe debere) in ipſis febribus ardentibus, Cæterum videre oportet quomodo in febribus ardentibus, in quibus focus eſt, circa internas pectoris partes vnde ſitis oriri ſolet, fiãt tuſſes ſiccæ. Nã Gal. tres proponit tuſſis ſiccæ cauſſas; vel intemperiem ſpiritualium inſtrumentorum, vel aſperitatem ipſarum faucium, vel tenuem, & exiguum humorem à capite in eaſdem partes delabentem, Verum quæ fiunt in febribus ardentibus tuſſes, licet videantur potius ab intemperie, atque aſperitate proficiſci, quàm ab alia cauſſa, ſicut etiam ob eandem cauſſam ſimiles tuſſes fieri in febribus Ethicis quotidie obſeruamus: Attamen ait Galen. tuſſis à quacunque cauſſa fiat, ſemper aliquo humore ſitim impediri. Verum ſi ita eſt, cur ergo fiunt in his exigua ſitis? non ob aliud certè, niſi quia vt etiam placuit Auuicennæ prima quarti t. 2. cap. 42. vi ipſius tuſſis, & à capite & à proximis partibus attrahitur humiditas, quæ irrigans fauces, atque aſperam arteriam, facit, vt ſitis inſignis non percipiatur, ſed exigua tantum, ſcilicet quia febris multum exiccat, vndè aliqua fiat ſitis neceſſe eſt, non tamen tanta, vt deberet, cum humiditas delabens in eas partes aliqua ex parte demulceat, at-

Connexio. *Scopus.* *Tuſſis ſiccæ cauſſæ quæ.*

que hoc eſt, quod voluit dicere hoc in loco Hippocrat. ea voce (ὀυ κατὰ λόγον δ.ψώδεας) atque etiam 6. Epid: ſectio. 2. tex. 16. cum dixit tuſſes ſiccas parum irritantes per febres ardentes, pro ratione, ſeu ὀυ κατὰ λόγον non eſſe ſiticuloſas, quamquam ibidem dicat, non fieri ſitim, neque linguam exiccari, eo quod non fiunt à malignitate, ſed à vento, ſiue aere externo, atque eius rei eſſe indicium, quoniã non fit tuſſis, niſi cum loquuntur, aut apertum os detinẽt, quaſi Hipp. (vt aliqui non malè exponunt,) ibi haud loquatur de qualibet ſiti & ſiccitate linguæ in febre ardente, ſed tantum de illa, quæ à ſpiritu, i. vento frigido ſit, atque id potiſſimum ſpectari in febribus ex labore ortis: Corn: Celſus lib. 3. cap. 7. hanc transferens ſententiam dixit, ſi quis autem in huiuſmodi febre leuiter tuſſit, is neque vehementi tuſſi conflictatur; neque bibere aquam frigidam debet, ſed eo modo curandus eſt, quo in cęteris febribus pręcipitur, Has autem tuſſes ſiccas in febribus, & præſertim quæ conſequuntur laſſitudines deſinere in morbos articulares vere dixit Hippoc 6 Epid: ſect. 7. contex. 11. Sed hoc ex loco illud quæſitu

Dubit. dignum erit, cur ſi ſitis minuitur ob tenuem humorem aſperam arteriam irrigantem, nõ idem faciat exiguus potus, imò Celſus prohibet aquam frigidam bibere, nam & Ariſtot. 1. ſect: probl. 57. quærens cur febricitantibus potio paullatim, & ſæpe danda ſit, multa præclara ad curationem febrium ſpectantia docet, atque inter alia dicit potionem exiguam & ſępè datam illabi, atque ſeſe magis intro inſinuare, quam largam, proptereàq. magis humectare, ſicuti pluuia exigua, & crebra magis terram irrigat, quam magna, & confertim irruens, Ad

Solut. hoc autem puto reſpondendum; in febribus ardentibus nõ adeò potum, & præſertim frigidæ ſitim placare, quemadmodum humiditatem à cerebro delabentem, quoniam potus non pertingit ad aſperam arteriam, vnde fit ſitis, vt plerique veteres, & maximè Plato exiſtimaſſe videntur, ſed ea humiditas, quæ à capite delabitur eo pertingit, tum attracta vi tuſſis, quæ fit in ipſo pectore, tum etiam ſenſim per venas eo tranſmiſſa, atque hoc eſt, quod Hipp. ſolius tuſſis, non potus meminerit, vt quemadmodum dixi, admirationem tolleret, quæ oritur ex eo, quod difficilem captu ſit, ſitim in ardentibus minui ob ſiccam tuſſim, cum à po-

Not. tu frigido non minuatur; Et notandum dixiſſe Hippocratem tuſſes leuiter irri-

Vtilitas aphor. tantes, quoniam quæ vehementer irritant potius ſitim augent, Vtilis eſt aphoriſmus ad ſpeculationem potius, quam ad operationem, ſi quidem docet tuſſim ſiccam fieri interdum in ardentib. febribus, nec non cauſſam cur in febribus ardentibus, quæ (vt ait Hippoc. & Auuic.) perpetuam ſolent habere comitem magnam ſitim, interdum habent ægri exiguam, quando ſcilicet tuſſis ſicca ſibi eſt coniuncta, Verum eſt etiam nonnihil conducibilis ad medicinam exercendam, quoniam qua ratione tuſſis ſicca ob illapſum tenuis materiæ ad partes ſpirituales ſitis placatur, ſic docemur eodem pacto ipſam arte demulcere, ſcilicet paullatim, & ſæpè humore aliquo tenui fauces, & pulmones irrigando, id quod dixit Ariſtot. fieri conſueuiſſe, in loco ſupra citato.

55 *Ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias.*

INTER alia ſymptomata, quæ febribus copulari conſueuerunt, tumores ſunt varij glandularum, quos omnes nunc Hippocr. ſub nomine bubonum complexus videtur, nam præter Iulium Pollucem ſic diffinientem bubonas, eſt etiam authoritas Gal. 13. methodi, & primo de differ: febrium cap. 7. vbi monſtrat omnium glandularum tumores, & præſertim inflammatorios vocatos, eſſe bubonas à veteribus, & præſertim Hipp. qui in Coacis 2. Epid: & alibi ſimili ſignificatu eam vocem accepit, Itaq; ſatis patet, quę poſſit eſſe connexionis cum præcedente ratio, Eſt autem ſententia ſimplex, atq; ea tota prognoſtica, in qua nil aliud dicit quam *(Omnes febres bubonibus coniunctas, eſſe malas, exceptis diarijs)* quam ſic voluit interpretari Celſus lib. 2. cap 3. vbi dixit: (Neque terrere debet ea febris, quæ eodem die finita eſt,) plane diminutus admodum fuit. Galenus exponens hunc aphoriſmum, qui ſcribit febrem ephemeram vocari ab Hippoc. quæ vna die finitur, quæq; fit in bubonibus, quando à cauſſa euidenti illi oriuntur, quod ſi bubones non ab externa cauſſa, ſed ab interna, nempe alicuius viſceris inflammatione naſcātur, tunc ſane febres non diarias habent cōiunctas, ſed putridas, atq; malignas, cum dixerit Hipp. 2. progn. quaslibet febres uiſcerum inflammationibus copulatas, eſſe malignas. Cur autem adeo ſint deteſtandæ febres omnes putridæ in glādularum tumoribus, vt rectè intelligatur, ſcire operepretium eſt, huiuſmodi febres aut antecedere ipſos tumores, aut ſubſequi, aut comitari, quomodocunq; autem fiant, ſemper eſſe malas & vt ſigna, & ut cauſas, maxime uerò antecedentes; Vt ſigna ſunt malæ huiuſmodi febres, quoniam cum glandulæ qualibet ſint veluti ſentinæ quædam, in quas natura expurgans viſcera proxima omne repurgamentum ſolet in eas mittere: vbi autem mittit, neque febres ſedat, ſignum eſt, non integre illam viſcus, aut viſcera aff ctaexpurgare, proptereaq́. remanere adhuc materiam, quæ febrem foueat, Eſt Etiam mala febris putrida bubonum vt cauſſa, quoniam febris permanens auget putredinem, ſimulq́. facultates naturales valdè imminuit, vnde poſtmodum ſæuior multo euadit putredo, vnde 2. Epid. dicebat Hippoc. huiuſmodi febres non modo eſſe κακὰς, idelt malas, verum κακίονας, ideſt deteriores, ſeu ut ait Hippocr. Epid: ſectio. 2. tex. 7 κακοήθεις, i. malignas Eſt tamen illud animaduertendū etiā bubones febrium putridarum, quandoque habere ſigna coctionis, quibus cum ſignificetur abſceſſum eſſe veluti criſim, tunc minimè mali ſunt, licet vt dicit Hippocrates in Coacis poſſint ſignificare morbi longitudinem, quando ſcilicet materia eſt in profundo. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam in primis, ſed & ad curationem aliquo pacto, quia docemur quas febres bubonum curare, & quas non debeamus, & in hac re ſolet eſſe controuerſia, an huiuſmodi tumores ſint curandi per ſectionem etiam immaturam, nam Albucuſis Arabs, voluit nō expectandā eſſe maturationem eò qđ periculū immineat, ne ſi

Connexio. *Vtilitas Aphor.* *Dubia*

Ccc 2 expe-

expecterur putredo magis intro ſerpat, Alij cõtra, quod nil ſit euacuandum niſi prius coctum, ego autem, ſi tumor ſit in profundis partibus puto tum etiam crudum eſſe ſecandum, quod ita ad exteriores partes citius trahatur materia, vt eſt optandum, ſecus autem ſi non ſit profunda, ſed ſuperficialis, tunc enim cum nullum immineat periculum retroceſſus ad intima, & ad uiſcera, ſecurius eſt expectare maturationem, quàm periclitari ne crudam, & intempeſtiuam ſectionem excipiat inflammatio. Atq; id quod dixi de materia in profundis partibus exiſtente, etiam de peſtifera conſtituendum eſt, quæ in quacumque parte tumorem faciat, cruda eſt educenda, tum quia neque maturari neq; ad benignum reduci vlla poteſt ratione, tum quia vehemens illa & venenata putredo facile etiam à longinquis partibus tetros vapores mittit in cor, vnde exitium ſequitur ineuitabile.

Auctoris ſententia in ſecādis tumorib.

---

56 Febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam ſignificant humiditatem.

NON male dixit Galenus hunc aphoriſmum fuiſſe præcedentib. ſubiungendum, vbi ſimiliter agitur de ſudore, verum poteſt quoque dici: cum Hipp. in antecedentibus multis tractarit de febribus cum varijs ſymptomatib. voluiſſe quoque ſæpius tractare de ſudore, qui frequentiſſimè coniunguntur febribus, atque inter ſymptomata excrementorum mutatorum recenſetur: Eſt ſententia pracognitica, vna cum demonſtratione, quam icciroo afferre voluit Hippocr. quod admirabile videri poſſet, euacuationem ſudoris non ſolum non finire febrem, verumetiam illam producere. Diuiditur in tres partes quarum prior eſt (*Sudor febri ſuperueniens, &c*) Secunda verò eſt (*Nam morbum producit.*) Tertia eſt: (*& humiditatem multam ſignificat.*) Modo ſingula examinemus. Sudor, atque omnia fere alia ſymptomata ſeu ſigna triplicis ſunt ordinis, vel enim antecedunt febrem, alioſquè morbos, & vocantur antecedentia, vel fiunt cum ipſis, & dicuntur concomitantia, & pathognomica, vel ipſis iam factis febrib. & morbis ſuccedunt, atque ſuperuenientia appellantur, quæ ſi mala ſint, malignitatem morbi indicare ſolent, vt docuit Galen. 1. tertio de criſi. Iam verò de ſudore tertij Ordinis non de prioribus loqui Hippocratem ipſa uox ἐπιγινόμενος ſatis apertè declarat (*Febre non deficiente malum:*) Celſus lib. 2. cap. 5. Morbi longi indicum eſt, vbi febre non quieſcente corpus inſudat, quæ ſit febris non deficiens apud Hippocr. dubitari poteſt, quaſi de continuis verè ipſum intelligere oporteat; Sed res non ita ſeſe habet, quandoquidē ſiue ſit triplex quartana, ſiue duplex tertiana, ſiue extenſa quotidiana, modo nulla deſinat in infebricitationem nomine febris non deficientis complectitur, cæterum cum duæ condiciones proponantur ab Hipp. mali ſudoris in febribus, quod ſcilicet ſuperueniat & quod febris non deficiat, perſcrutandum eſt, quæ ſit uera ratio propter quam huiuſmodi ſudor dicitur malus, nam primo quoque prognoſt. inter mala ſudoris ſigna ponit, quando is febrem non tollit, neque etiam minuit, Eſt pariter inueſtigatione dignum, cur cū aliæ ſint mali ſudoris condiciones, vt

Connexio.
Scopus.
Diuiſio.
Dub. 1. Febris in deficiens qualis.
Dub. 2.

Digitized by Google

retro habitum eſt,atq; etiã primo prognoſt: has duas ſeparatim,atque hoc præſertim in loco proponere voluit. Circa primum illud eſt veriſſimum non deficere febrem apud Hippoc ſignificare non modo non penitus deleri,verumetiã nec imminui, quod maximè de ſudore dixit 1.progn: Iam verò cur huiuſmodi ſudor ſit malus,ſcilicet, qui nec ceſſare,nec decreſcere febrem facit: Hippoc. tribuere uidetur morbi longitudini, quæ ab eo fit,& ſignificatur; fieri autem morbum longum ob ingẽtem humiditatis copiam,cuius euacuatio cum nil conducat ad diminuendam febrem,ſignum eſt copioſiorem eſſe,quę ut poſſit à facultate corporis gubernatrice aliqua ex parte conſummi,proptereaquè ſi uites non valeãt, eſſe tandem ruituras,ſin autem ualeant,ut in aphoriſmo ſupponitur,neceſſariò pugnam naturæ cum ipſa prorogatum iri debere, ſed præter hanc Hippoc. veriſſimam demonſtrationem eſt & alia,quia ut alias dixit 2.Epid: ſigna decretoria non decernentia aut mortem, aut difficilem iudicationem, oſtendũt, iam uerò ſudor eſt ſignum decretorium,quare deberet,vel mortem,uel difficultatem iudicij ſignificare,cum non decernat verum,Hippoc.reliquit mortem,& dixit ſimpliciter:malum eſſe,quaſi dicere uelit ſaltem morbum longum,& proinde difficilem iudicationem facit. Nam uere ſudor niſi habeat alias conditiones à duabus propoſitis haud mortem, ſed longum dumtaxat morbum ſignificat, eò quòd vbi ſolum ſuperuenit,nec febrem minuit,uires ualere ſignum eſt, alioquin ſudor non fieret magnus, ut ſupponitur, nam de exiguo ſudore haud unquam eſſe intelligendum ex eo colligi poteſt, quoniam is numquam poteſt tollere,aut minuere febrem ſuapte natura,Hippoc.autem loquitur de eo qui tollere poteſt,nec tollit,quiq; fit,quia multa humorum copia in corpore reperitur,quę in halitus conuerſa tandem in ſudorem concreſcit; Vtrum uerò ea materia ſit craſſa an tenuis, ex eo iudicari poteſt quoniam ſi tenuis eſſet facile conſumeretur, & febris deſineret,non deſinente autem febre ſignum eſt, non tantum eſſe copioſam materiam, uerumetiam uiſcidam,& craſſam,nec facile conſumptibilem: Atque hoc quod Hippoc. dixit de ſudore, verum eſt de qualibet alia euacuatione per aluum, nares,vrinam pectus,quoniam vbi febrem non tollunt,aut minuunt, malum eſt: Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, & eo maximè, quoniam ſolent adſtantes, & alij medicinæ ignari plerumque bene ſperare, ubi copioſos uident ſudores febribus ſuperuenire; Sed ex hoc quoque aphoriſmo diſcimus,ubi in febrib. huiuſmodi ſudor apparet, qui inutilis ſit, & oſtendat copiam materiæ, non prohiberi medicum quin poſſit aliquam aliam euacuationẽ moliri, ut copia imminuatur, & conſequenter futuræ morbi longitudini occurratur.

Solut. 1. *Solut. 2.* *Vtilitas Aphor.*

---

47 *Qui à conuulſione, aut diſtentione neruorum tenetur, febre ſuperueniente liberatur.*

CELSVS lib. 2. cap. 8. febris neruorum diſtenſionem, rigoremq́. ſi poſtea cœpit ex toto tollit: Quibus uerbis non eſt dubitandum quin uoluerit præſentem aphoriſmum interpretari; Eſt autem ea in parte coniunctus cum ſuperiori, quia tractat de febribus non quidem coniunctis cum ſymptomatib. *Connexio.*

ſed

Digitized by Google

ſed ipſis ſuperuenientibus, quaſi docere voluerit, febres nõ ſemper eſſe adeo malas, quin interdum aliquod adiumentum afferant, Eſt autem ſententia prognoſtica, quæ etiam (vt uidebitur) curationi inſeruire poteſt, caret demonſtratione, atque diuiſione: Modo videamus quid ſit conuulſio, & quid tetanus, multi vi-
Dubit. dẽtur velle etiam tetanum eſſe ſpaſmum, ſeu conuulſionem, quoniam tam anticæ, quàm poſticæ partes æque contrahuntur, ita ut in neutram partem inclinẽt. Verum alij complures potius diſtinxerunt tetanum à rigore, & inter cęteros Celſus, qui tetanum vocauit rigorem, & Plinius quoque lib 26. cap. 12. diſtinguit ſpaſticos, & tetanicos. Quinimo & Hipp. 3. de morbis ita tractat de tetanis, ut uideatur ipſum peculiarem morbum facere diuerſum à conuulſione,
Solut. haud ſecus Auic. 2. 3. tract. 1. & ante ipſum Paullus lib. 3. Diffinienda eſt hæc, apparens cõtrouerſia verbis Galeni in hoc commentario; vbi dicit: Tetanum ſecundum apparentiam non eſſe conuulſionem, eo quod ſenſui ipſi viſus in neutram partem uidetur inclinare, ſed ſecundum rei veritatem eſſe, quia vtrinq; trahuntur nerui verſus originem ſuam, ſed non apparet illa contractio, quoniam cum æqualis fiat in ambabus partibus contractio, neutra ſuperatur, unde immanes cruciatus fiunt, propter quos & Aretæus, & Cælius Aurelianus vocarunt per excellentiam morbum acutum ſub quo ægrotantes pereunt quattuor dierum
Diff: inter cõuulſionẽ, tetanum, & Paralyſim. ſpacio. Quæ autem ſit diuerſitas inter contractionem, tetanum, & paralyſim, non eſt difficile comprehendere, ſi quidem paralyſis fit ſemper à plenitudine ſine dolore, & in ea nerui elongantur non abbreuiantur. In conuulſione abbreuiantur, quia contrahuntur, fit cum dolore, & interdum ab inanitione. In tetano, nec elonganrur, nec abbreuiantur nerui, fit ſemper à repletione, & cum dolore. Eſt itaque (vt ait Auicennas) ſpaſmus contractio neruorum ad ſua prin-
Spaſmus, quid. cipia, qua corpus flectitur in anticam, vel poſticam partem. Tetanus vero, qua in
Tetanus quid. neutram flectitur, ſed rigidum, & inflexum manet, An verò poſſit etiam fieri ſpaſmus, quo corpus flectatur in latera apud aliquos dubitatum eſt, verum non eſt dubitandum quin etiam id fieri poſſit, ſed rariſſimè illud contingit, & ratio eſt, quoniam & corpora ſana multo facilius vertũtur anterius, vel poſterius, quã in latera, ratione ſpinæ, quæ ita fabricata eſt, vt faciliter homo conuerti poſſit ad ſeſe tuendum tam ad anteriora, quam ad poſteriora, quibus duobus motibus etiam facile ijs quæ ſunt ad latera ſuccurritur, Hippocrates itaque hoc in loco ſeſe accommodans rebus apparentibus, & popularibus iure diſcreuit ſpaſmum à tetano. (*Febris ſuperueniens ſoluit morbum:*) In Coacis pręnot: ubi hæc eadem ſententia habetur (*febris acuta: ſuperueniens,*) quod quidem maximè videtur cõſentaneum rationi, quoniam conuulſio facta ab humore glutinoſo non poteſt à qualibet leui febre curari, imò magis ſuffocatur, cum ſpaſmus, (vt dixi) antecedere, comitari, & ſubſequi febrem poſſit, certè qui conſequitur, à ſicca cauſſa proficiſcatur neceſſe eſt, vndè non modo à febre adiumentum nullum recipit, imò pernicioſior, & lethalior euadit, cęterum quę antecedit, cum non à ſiccitate, ſed à repletione originem ducat, rationi conſentaneum eſt, vt à febre, quæ ſemper humores depaſcitur, & corpora exiccat, vtilitatem recipiat, ita vt verè dicat Hippoc. eam ſuperuenientem ſpaſmo, morbum ſoluere, & notanter dixit (morbũ,) quia ſpaſmus, & tetanus, licet ſint ſymptomata in genere actionum motri-

cum

Digitized by Google

eam deprauatarum, vt prodidit Gal. 2. de cauſſis ſympt: cap. 1. referuntur tamen ad morbum in figura, & ad intemperiem cum materia, quæ vere eſt illa diſpoſitio, quæ à febre ſoluitur, licet poſt modum ad humiſce ſolutionem conſequatur etiam ipſius ſympromatis ablatio. In fine lib. de iudicationib. ſcribitur hic idem aphoriſmus, ſed additur etiam conuulſionem ſuperuenientem febri eam ſoluere, aut eadem, aut poſtera, aut tertia die ſoluere, Galenus in commen: modum tradens, quo febris ſuperueniens ſoluit conuulſionem à plenitudine, inter alia dicit eam coquere frigiditatem, vbi non modo ſub nomine frigiditatis complectitur humorem frigidum, verumetiam vim coquēdi tribuit calori febrili, quod abſonum videri poſſet, niſi ſtatueretur apud Galenum duplicem eſſe coctioné, alteram qua humores ad expulſionem, ſiue diſcuſſionem, alteram qua ad nutriendum parantur, atque de illa, non de hac Galenum loqui, quam certum eſt, aliqua ex parte fieri à calore febrili. Quod autem additur in Coacis, & lib: de loc: in homine, ſi conuulſio non ſoluatur eadem hora, qua cœperit, eſſe malum, non ſatis intelligo; nam Hippoc. ſententia eſt non tantum hoc in loco, verumetiam 2. aph. 26. & 5. aph. 70. melius eſſe febrem ſuperuenire conuulſioni, quam conuulſionem febri, & tum in Coacis prænot: & in fine lib. de iudic: habetur etiam conuulſionem ſuperuenientem febri eam finire, ſ. concuſſione illa vehementi. Vndè cum Hipp. 2. aph. 26. dixit melius eſſe febrem ſuperuenire conuulſioni, quam è contra; voluit ſignificare interdum etiam eſſe bonum, vt febri ſuperueniat conuulſio. Niſi dicamus eo pacto ſolui febrem à ſuperueniente conuulſione, quo dictum eſt in prorrhet: ſolui abſcedere in paralyſim, & Epilepſiam, nam vt ait Galenus ſcilicet aphor. 70. ſæpe vehementiſſimi affectus bonas criſes faciunt, eo quod motus, & concuſſiones vehementes materiam ex vna in aliam partem transferunt, in qua minus lædunt, ſic enim rigor ſuperueniés, & quartanas, & ardentes febres, & morbum comitialem ſoluit; haud ſecus, & conuulſio febrem, ſcilicet materia febrem efficiente à venis, in alias partes abducta motu, & agitatione conuulſionum, quod præſertim contingit initio febriū, quando ſcilicet conuulſio non à ſiccitate, ſed à repletione inducitur. Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum prædictioni, verumetiam vſui, quandoquidem docetur medicus, quæ præcipua debeant eſſe conuulſionum & tetani remedia, ſcilicet ea quæ calefaciant, & exiccent, vt propter hoc vtile ſit etiam huiuſmodi remedijs febrem excitare. *Vtilitas Aphor.*

---

58 *Febre ardente habito, rigore ſuperueniente, ſolutio.*

CELSVS lib. 2. cap. 8. ita hunc aphoriſmum fecit latinum, & bene. Febré autem ardentem (quam Græci καῦσον vocant) ſubitus horror exoluit, & aphoriſmus continuatur cęteris antecedentib. quoniam eſt & ipſe de febre cum ſymptomate, ſcilicet cum ſuperueniéto rigore, eſt enim purum dogma prognoſticum ſine ratione atq; ſine diuiſione. Et quod pertinet ad febrem ardétem, inuenio apud Hippocratem, & ſequaces differentiam inter καῦσον, ideſt cauſum, & καυσώδη πυρετόν, ideſt ardentem febrem, nam καῦσος proprie eſt febris magna fa- *Connexio.*

Febris ardẽs à quibus fiat humorib.

cta ex bile pura putreſcente in vaſis magnis, & cordi proximis, vndè ſemper eſt cum ſiti clamoſa, cum ingenti ęſtu, dyſphoria, atque anhelandi difficultate, cum enim incendium afficiat partes ſpirituales, & vitales, neceſſe eſt fiant prædicta ſymptomata, cęterum febris ardens fit ex bile quidem putreſcente, verum non ſola, ſed dominante tantum, atque in vaſis quidem viſcerum, ſed non ita cordi proximis putreſcente. Vel ex pituita ſalſa vt Hippocr. docet quarto acutorum initio ſimiliter putreſcente, qualis ſæpenumero comitari ſolet ipſorum viſcerum inflammationes. Vndè neque adeo ingens incendium fit, neque tanta ſitis, neque cętera ſymptomata antedicta: De verò autem cauſo eſt Hippocrati ſermo, qui cũ ſit febris indeficiens proculdubio ex natura ſua non poteſt habere rigorem adiunctum, dicente Galeno: proprium eſſe continuarum febrium non horrere; Vnde ſi quando rigor ſibi coniungitur, ſignum eſt, tunc ipſam febrem exuere propriam naturam, atque ex continua, interpollatam fieri, cum rigor propriè fiat, quando ſucci à natura ex venis pulſi, atque per ſenſibiles partes lati eas percutiunt, vnde vis expulſiua excitata aduerſus eos inſurgit, atque ita reciproca quadam lucta ſubſequente fit ille concuſſus membrorum, adiuuãte quoque animali facultate medio lacertorum, quem ſequitur refrigerationis ſenſus, propterèa quod calor natiuus ab humori acri lædente intro iugiter repellitur. Et uerus cauſus à tertiana cõtinua in eo diſcrepat, ꝙ is nullã die deteriorem habeat, hæc autem tertia, vt vere aliqui Arabes dixerint, ſiquidem à bile in venis putreſcente fiat, ſed pituitæ alicui mixtæ, ob quam proprietatis bilis aliquod veſtigium elucet. Verum quo pacto, & qua ratione dicat Hippocrates, ab hoc rigore ſuperueniente febrem ardentem ſolui, modo videndum eſt, ſed an etiam ſoluat alias continuas: Nam dubitare non oportet quin in rigore, fiat à venis ſeparatio bilis putridæ cauſonem efficientis, vbi autem ſeparata eſt, multo facilius ſuperatur, & à natura expellitur, quo fit vt rigor ſit veluti certum ſignum futuræ expulſionis, vel vomitu, vel excretione, vel ſudore, ac propterea iudicationis, vt etiam clariſſime docuit Auuic. 1. quarti cap. de rig: neque vero Hippocrates voluit intelligere, quod ille rigor ſtatim ſoluit morbum, ſed quod ſignum ſit morbi ſoluendi mox, atque hoc facile probatur exemplis aliquibus Epidemiorum, in quibus ægri non ſtatim ab ipſo ſunt à febre ſoluti, ſed paullopoſt, quemadmodum contingit grauidæ illi 1. Epid. 13. Aegro relatę, quæ riguit vndecima, & ſolum decimaquarta à vehementi febre liberata eſt per criſim, quod etiam Nicodemo Abderitano contingit, qui cum vigeſima riguiſſet, vigeſimaquarta per ſudorem iudicatus eſt, quamquam non diffitear, etiam interdum una cum rigore fieri iudicationem, hoc eſt expulſionem, quando ſcilicet materia eſt valde acris, & tenuis, nec ita multa; quemadmodum contigit virgini Lariſſeæ commemoratæ in 3. Epid. quæ ſexta die riguit, & eadem eſt per ſudorem iudicata, & à febre ardente liberata; Et ſi Hip. dixerit hoc eodem lib. aph. 29. Quibus fiunt rigores ſexta die, eſſe difficilis iudicij; Verum non ſemper hoc uerum eſt, quia ubi à febre attritæ ſunt admodum uires, ita ut natura non ſufficiat expulſioni, fieri quidem poteſt ſeparatio materiæ bilioſæ à uenis, undè rigor oritur, at nequaquã fit eiuſdem ſeparatæ expulſio, quinimo illa retenta circa partes aliquas nobiles, atque putreſcens exitium parat, atque hoc eſt, quod docere nos uoluit Hippocr.

Digitized by Google

vt tunc dixi, ſcilicet 46. huius libri, ſi rigor accidat in febre non deficiente, ægro iam exiſtente imbecillo, eſſe lethale, Cęterum quæſt: dignum videtur, cur bilis putreſcens in venis ſua acrimonia eas non ſt mulat, atque rigorem etiam in ipſis exiſtens nos ſemper faciat, Cui quæſito videntur ſatisfeciſſe Auic. loco prælegato, & Galen 2. de ſymp: cauſſis, ſcilicet quia venæ parum ſentiunt, imò nil omnino ſentiunt, vt videtur Galenus dicere 16. de vſu partium circa finem capit 12. ac propterea licet percutiantur à bile, non ita tamē moleſtantur, vt cōcuſſum illum facere queant, adhæc illa percuſſio, quam facit bilis in venis cum ſit ſibi aſſueta, non facit vllam triſtem ſenſationem, ad quã poſſit deinde ſequi rigor, poſtremo illa bilis in venis putreſcit, ſed minime mouetur de loco ad locum, fit vero rigor ex motu bilis ſuper ſenſibiles partes: Eſt itaque vera hæc, & germana Hippocratis ſententia, rigorem ſuperuenientem febri ardenti ſignificare ipſam eſſe iudicatione ſoluendam, ſcilicet vomitu, aut ſudore, aut alui excretione, modo tamen hæc adſint conditiones, vt facultas non ſit ab antegreſſo morbo vehementer attrita, atque rigor fiat in die decretoria, & apparentibus coctionis ſignis. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum ſalutem febricitantium in febribus non modo ardentibus, verumetiam quibuſlibet continuis.

Dubit. *Solut.* *Rigor à quo fiat.* *Vtilitas Aphor.*

---

59 Tertiana exquiſita ſeptem circuitibus, quod tempus longiſſimum eſt indicatur.

LIBRO de iudicat: habetur tertianam febrem, vt plurimum ſeptem circuitibus terminari, & 1. Epid: ſect. 3. Tertianã cito iudicari, nec læthalem. In lib. de carnibus ſeu de principijs, eandem die vndecima finiri, ideſt ebdomada cum dimidia. At in Coacis prænot: ſcriptum eſt: Tertianam finiri quinq; aut ſeptem, aut ad ſummum nouem circuitib. ſed præferēda cunctis pręſens ſententia. Si rectè conſiderentur, quæ Hippocrates hoc in libro nobis de febribus reliquit, certè nil pœnę deſiderari poteſt, quod ad theoricam ſaltim attinet, vndè poteſt dici quod tota hæc de febribus tractatio, ſit ſibi ipſi continua, & eo maximè, quod fere omnia partis prognoſticæ dogmata ſunt, qualis eſt quoque præſens ſententia ſimplex, & indiuiſibilis, & in qua Hippocrates nil aliud nos docuit, quàm tertianam exquiſitam ad ſummum ſeptem circuitibus finiri. Et non eſt difficile reperire connexionem huius cum antecedente, poſtquam ipſemet Galenus in commentario videtur attuliſſe, cum dixit febrem ardentem, & tertianã exquiſitam in multis eſſe ſimilem, præſertim, quod vtraque fiat à bile pura. (*Tertiana exquiſita.*) græce eſt, τριταῖος ἀκριβής. Iam verò ut cuncta nomina tertianarum quæ apud medicos reperiuntur, ſint uobis manifeſta, ita dicendum eſt, apud Hippocratem alias eſſe τριταιοφυεῖς alia uero τριταίους, dicuntur propriè τριταιοφυεῖς, quæ nō quidam explicatas habēt tertianarios periodos, ſed imaginem illius quandam, & ſimilitudinem, quales ſunt tertianæ continuæ appellatæ hemitritæi, ideſt ſemitertianæ quarum quattuor genera fecit Galenus in libello de typis; Cæterum tertiana ſiue tritæos, alia eſt ſimplex,

Connexio.

alia compoſita; Et ſimplex alia legitima, ſeu exquiſita, alia ſpuria, & non exquiſita, Compoſita autem eſt, quæ vel compoſita eſt ex pluribus eiuſdem generis, vt duplex, & triplex tertiana, alia vero, quæ eſt pluribus diuerſorum generum, vt quando coniungitur, vel quartanæ, vel quotidianæ, vel continuæ, Atqui hoc in loco Hippocrat. ſolum de febre tertiana exquiſita, (quam Galenus in com: ait etiam interdum ab Hippocr. & alijs ſimpliciter uocari tertianam) ſermonem habet, quæ eſt febris de tertia in tertiam diem inuadens, facta ex pura bile extra venas in hypocondrijs putreſcente, quæq; inter alias condiciones, quas habet nempè quod incipit cum rigore magno, deinde æſtuoſiſſima euadat, hæc eſt una quę ſeptem paroxyſmis finitur, & quilibet paroxyſmus non plus horis duodecim durat, ac omnium aliarum maximè ad in febricitationem, integritatemquè pertingit, ac ſemper cum ſudore deſinit, vel uomitu bilioſo, uel excretione bilioſa, vel hiſce omnibus ſimul, ut ait Galenus, non quod ſemper ità finem habeat, quandoquidem interdum tertio, quarto, quinto, & ſexto iudicatur, ſed quod numquam huiuſmodi terminum excedat, id quod uoluit Hippocrates intelligere quando dixit: τό μακρότατον,
Not. ideſt quam longiſſimè, ſed eſt illud animaduertendum duo in primis eſſe intellectu neceſſaria, ad hoc ut Hippocratis ſententia æternæ ſit ueritatis, Vnum eſt, rem ita ſeſe habere, quando nec ab ægro, nec à medico, nec ab adſtantibus, error committatur ullus; Alterum eſt tertianam exquiſitam dum propriam naturam ſeruat hanc conditionem habere, at poſſe in aliam febrem conuerti, atque ita ultra ſeptem circuitus prorogari: Conciuis meus, ſiue quod non intelligeret linguam Græcam, ſiue quod malè translatum hunc haberet aphoriſmum, valdè receſſit à mente Hippocratis, quam putauit eſſe, quod ubi tertiana exquiſita non iudicatur ſeptem circuitibus, eam longiſſimam euadere, quæ ſententia etſi quandoquè uera ſit, quod tunc ex legitima euadat ſpuria, ac proptereà elongetur, attamen non id uoluit Hippocrates nunc docere, ſed aliud eius ingenio dignius, nempè ubi tertiana exquiſita eſt, citiſſimè finiri, eo quod ſit calidiſſima omnium aliarum febrium, ac propterea mobiliſſima, quo factum eſt, ut quandoquè ab Auuicenna fuerit inter morbos acutos collocata, quemadmodum in præſenti commentario, & alibi uidetur idem à Galeno
Not. confirmatum; Ex quo tria documenta eliciuntur, unum eſt, dies febrium interpolatarum eſſe numerandos ſecundum circuitus, quod etiam Hippocrates primo progn: affirmauit de ipſis quartanis longiſſimis; Etenim ſicuti continui, & acuti morbi, qui fiunt à pura bile ſeptem diebus iudicantur, ſic tertiana exquiſita, quæ fit à pura bile ſeptem ad ſummum circuitibus terminatur. Secundum eſt, febres, quæ ſeptem diebus iudicari dicuntur, poſſe quidem etiam celerius iudicari pro qualitate, & quantitate humoris peccantis, roborequè facultatis, at quod vltra prorogentur, euenire non poteſt abſquè errore aliquo commiſſo, & cauſſa eſt, ipſius humoris tenuitas, & feruor, qui eo temporis ſpacio conſumpto fomite conſumitur, licet Galenus aliam uideatur aſſignare in commentario, nec eſt uerum, quod dicit conciuis meus, poſſe contingere, vt bilis ſincera faciens febrem ſit craſſiuſcula, & proptereà poſſit producere acceſſiones, quoniam ità non eſſet bilis pura. Tertium eſt humores

inter-

Digitized by Google

intermittentium febrium ex propria natura habere peculiares circuitus, & conſequẽter etiam habere proprios terminos, vt tertiana, quotidiana, quartana, qua de re Alex. 2. probl. 8. Vtilis eſt aphoriſmus ad prędicendum, imò etiam ad curandum, quoniam vbi medicus nouit, qui ſoleat eſſe ſtatus, & declinatio febrium, quas ſuſcipit curandas, ſimul eſſe intelligit, quo victu, quibus auxilijs, & quando debeat, ſic enim aliter tractantur tertiana, aliter quartana laborantes. *Vtilitas Aphor.*

---

60. *Quibus in febribus aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum.*

ET hic aphoriſmus eſt ex ijs, in quibus agitur de febribus coniunctis accidentibus, ſcilicet cum actione læſa ſenſus auditus, nempe ſurditate; quod ſymptoma, quia poteſt cuilibet febri ſuperuenire, ideo vſus eſt voce plurali (*In febribus*) Eſt enim ſententia prognoſtica, ſed poteſt etiam eſſe veluti documentum quoddam ad curandum illud ſymptoma vtile; Eſt enim ſententia ſimplex ſine demonſtratione, & licet ſit longiuſcula, nequit tamen in plures partes ſecari; (*Quibus in febribus.*) Vt dicebam antea; ſurditas aurium in omnibus febrib. contingere ſolet tum vitio ipſius capitis, tum etiam ob partes infra caput, maximè verò ob ventriculum, iecur, & lienem, vt contigit Herophonti commemorato ab Hippocr. lib. 1. Epid. ſect. 3. cui vbi lien intumeſcebat, ſimul ſurditas oriebatur. Vbi enim in aliqua, vel pluribus huiuſmodi partibus fit putredo, ex ea elati vapores craſſi, atque in aurium amphractus miſſi, & retenti, non modo ſpiritus animales craſſefaciunt, verum etiam auditorios meatus occludentes impediunt facultatis ſenſitricis tranſitum ad ipſum auditus inſtrumentum, donec ij diſſoluti, fomesque ipſorum penitus ſublatus, & ipſis ſpiritibus tranatio redditur, & ipſæ viæ liberatæ manent, hoc autem fit potiſſimum, quando, (ſi cauſſa ſit in ipſo capite) humor peccans vnde eleuantur vapores una cum ſanguine è naribus profunditur, vel ſi vitium ſit in partibus infernis naturalibus, per alui fluxum ijdem peccantes humores euacuantur, vt per hæc omnia non ſolum videatur hæc ſententia vera, atque vſu ab Hippocrate probata, verumetiam ipſi rei naturæ admodum conſentanea, ſi quidem vt optimè ait Galenus excretis, & tráſmutatis humoribus lędentibus, morbi ſoluuntur, qui ab ijs fiunt, habuit Hippocrates ſimilem ſententiam 28. aphoriſ. huiuſmet libri, verum in multis diſſimilem, nam ibi non loquitur de febribus, vt hic, præterea mentionem facit tantum biliosarum excretionum, amplius ibi non meminit ſanguinis fluxus è naribus. Poſtremo ibi de recurſu humorum ad ſuperiora, & ob id non tantum de ſolutione ſurditatis, verumetiam de generatione loquitur, adeo vt nullo modo poſſit Hippocrates accuſari, tamquam idem repetierit. In Coacis prænotionibus, hæc eadem ſententia habetur, ſed breuioribus verbis, hunc ſcilicet in modum. (*Surditates ex febribus fluxio narium ſoluit, & ventris turbatio.*) At in libro de iudicationibus complura alia adduntur, quæ videntur

facere ad explicationem, atque ampliationem præſentis ſententiæ, Sunt autem hæc. Quibus in febribus aures obſurduerunt, his niſi febris ſoluatur furorem contingere neceſſe eſt, Soluit autem è naribus ſanguis fluens, vel aluus bilioſa fundens; vel dyſenteria ſuperueniens, vel dolor coxendicum, aut genuum, Et crebra ſpiratio, quicquid horum contigerit ſoluit; Verum illud quæſitu dignum eſt, cur hoc in loco Hippoc. non dixit quicquam de fęcibus bilioſis, vt in 28. aph: Sed tantum de alui turbatione, & cauſſa dubitationis eſt, quia vt habetur à Gal. 2. de diff: feb: cap. 2. febres maiori ex parte efficiuntur à ſanguine, & à bile, quod etiam dixit Hipp. 1. de morbis, & 2. lib. de nat: hum: Reſpondendum hoc in loco Hippocratem tacuiſſe fęces bilioſas, quoniam aphoriſmi ſunt ſententiæ vniuerſales, vnde quanto plura complectuntur, eò magis propriam naturam ſeruant, itaque cum etiam ab alijs fęcibus, & ab omni alui ſolutione ſurditas tollatur, ſiue ſit ſola ſiue cum febribus, ob id Hippocr. noluit meminiſſe bilioſarum excretionum, ne putaretur ab hiſce ſolis ſurditates finiri, imò quod Hipp. dicit de vna ſurditate, idem etiam putandum eſt dici de qualibet capitis affectione tàm vaporoſa, quàm humorali, ſi quidem per alui fluxum, & vapores, & humores à ſuperioribus partibus abducuntur; vnde Cornel. Celſus lib. 2. cap. 8. dicebat hunc aphoriſmum interpretans, In febre aures obtuſæ ſunt, ſi ſanguis è naribus fluxit, aut venter reſolutus eſt, illud malum deſinit ex toto. Et hæc eſt vtilitas præſentis Aphoriſmi, qđ non ſolum docet ſperandam eſſe affectionū capitis ſolutionem vbi ijs alui fluxus ſuperuenit, & præſertim bilioſus, atque dyſentericus, verumetiam monet in medicina facienda debere medicum opportunis alui ſolutionibus ſuccurrere ſurditati in febribus, alijſque capitis affectionibus, ſiquidem medicus debet ſemper quantum ſibi licet, imitari naturam rectè operantem, An vero debeat ſimili ratione medicus ſanguinem è naribus prouocare, poſtquam, & hoc alio modo natura ſoluit ſurditates, non eſt ità diffinitum, tum quia non eſt tutum, nec commodum, facileuè id agere, atq; naturam, imitari, tum quia habemus alias vias, quam nares quibus poſſumus ſanguinem euacuare, ac illum à ſuperioribus partibus auocare, vt per ſectam venam, per hirudines, cucubitulaſuè.

Dubit. *Solut.* *Aphoriſ. quid.* *Vtilitas Aphor.* *Dub.* *Solut.*

---

61 *Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare.*

CVM in hoc aphoriſmo doceat Hippocrates cognoſcere ſecuram febrium ſolutionem ex ipſis diebus, videtur quodam pacto antecedenti, ſi non immediato, ſaltem illum antecedenti poſſe coniungi, ita vt & hic aphoriſmus ſit ſententia prognoſtica ſine demonſtratione, atque indiuiſibilis. Quaſi Hippoc. ita loquatur. Tertiana ſeptenis circuitibus ad ſummum finitur, quinimo niſi febris quælibet diebus imparibus finiatur, ſolet recidiuare; (*In diebus imparibus*,) qui ſint dies impares, non eſt vt doceam, cum ſint omnibus notiſſimi, ſed illud in controuerſia poſitum eſt, an vera ſit ſententia hæc, ſcilicet redire febrem quæ non reliquit in diebus imparibus; Ex vna parte eſt Hippocr. non modo hoc in loco, verumetiam 2. Epid. ſect. 5. hanc eandem ſententiam habet, prima ſect. 6. eiuſdem

Connexio. *Dubit.*

eiuſdem libri ſcribit:non ſolum diebus,verumetiam menſibus, & annis impa-
ribus hominesperire, Ex altera parte eſt Galenus, qui ſcribit in præſenti com-
mentario, hanc ſententiam non eſſe veram, eo quod 2. aphor 24 & in Epide-
mijs teſtatur Hippocr 14. multos ſe vidiſſe iudicatos, ſicut 20. 24 34. 40 60.
octuageſimo,quinimò ipſamet quarta ab initio etiam iudicatoria paſſim ab Hip Solut.
poc. nominatur, & à cunctis reputatur. Pro ſolutione difficultatis Galen. qui
primus uidit eam dixit:ſe neſcire an hunc aphoriſmum ſcripſerit Hippoc.an fue-
rit à quopiam adſcriptus, ſiquidem 3 progn 2.4. incrementa, & compoſitio-
nes dierum iudicantium docuit fieri in quaternis, vndè concludens quaſi ſubla-
turus contradictionem inquit:eorum ſententiam eſſe amplectendam,qui volue-
runt pro diebus imparibus intelligendos, & legendos eſſe dies iudicatorios; ſed
cum valde differat etiam apud Græcos vox imparis, à voce iudicatorij,atq; hęc
eadem ſententia habeatur 2. Epid ſect. 5. cum maiori emphaſi quaſi id ſit neceſ-
ſarium, ſicut & in Coacis prænot: non mihi videtur tutus Galeni in reſponden-
do modus. Philotheus poſt Galenum haud contemptibilis interpres, ut tolle-
ret difficultatem dixit:Hippoc hoc in loco de valde acutis loqui,qui cum ſeptem
diebus terminentur, hi non poſſint iudicari niſi imparibus, ſcilicet tertia quin-
ta,ſeptima. Verum peccat dupliciter primo, quia loquitur indifferenter de fe-
bribus; ſicut antea de tertianis eſt locutus, nec hic, nec in Coacis ubi eadem ſen-
tentia ulla eſt mentio acutorum. Secundo quia quartus dies eſt par, & tamen in-
ter decretorios primum tenet locum, nam Pericles vt habetur 3 in 3. Epid ægro
ſexto, liberatus eſt quarta die, nec morbus rediјt. Alij dixerunt hic Hippoc. lo-
qui de febribus, quæ deſinunt ſine iudicatione, ſed neque hæc reſponſio mihi
ſatisfacit, quod vt dixi Hippoc. loquatur indiferenter de febribus, Quare ſatius Auctoris
eſſe puto ſi dicatur, Hippocratem dicere, non ſimpliciter quod recidiuet, ſed Solutio.
quod ſoleat recidiuare, quaſi ut frequentiſſimum ſit, quod febres deſinentes
diebus paribus reuertantur, interdum tamen ſecus contingat, ſcilicet etiam
paribus fideliter iudicari, quod autem dicitur de quarta, & decima quarta
aliud eſt, hæc enim quodammodum imparis numeri naturam refert, per iun-
ctionem, cum ex duabus ſeptimanis conſtetur, illa uero ut eſt una inter tot,
ſic poteſt dici raro fieri, vt in paribus ſalubriter decernantur morbi, & uere
raro fiunt quarta die iudicationes, nec etiam abſonum erit,si dicere placeat, Hip-
pocratem metiri acceſſiones, non dies, quæ acceſſiones in quarta, & in quarta-
decima ſunt impares. Vtilitas præſentis aphoriſmi eſt in prædicendo potiſſi- Vtilitas
mum recidiuationes morborum, ſed iuuat & ad curationem, eo quod medicus Apher.
hinc diſcit, ubi in diebus legitimis non ſoluuntur febres, alijuè morbi, minimè
fidendum eſſe, nec propterea deſiſtendum ab uſu remediorum rationabilium
inſtituto, & maximè ab optimi uictus obſeruatione, quem victum propterea
dicebat Hippocrates 2. acut: non niſi poſtridie à iudicatione mutari debere.

Digitized by Google

62. *Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accedit, malum.*

Connexio. ETSI videatur antecedens aphoriſmus nonnihil diſtinctus ab precedente, & ſubſequente, tamen hic euidentem habet cum ſuperioribus connexionem, poſtquam & ipſe tractat de ſymptomate in febribus cõtingente, nimirum de morbo Regio, quem iuuare dicit ſi fiat poſt ſeptimam diem, nocere autem ſi ante, Nam & Corn: Celſus lib. 3. cap. 24. ita ſcribit. Aeque notus eſt morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant, quem Hippocrates ait ſi poſt ſeptimam diem febricitante ægro ſuperuenerit tutum eſſe, mollibus tantummodo præcordijs ſubſtantibus. Diocles verò, vt idem teſtatur Celſus, dixit: ex toto prodeſſe icterum, ſi poſt febrem oriatur; ſi uero poſt hunc febris, occidere. Eſt itaque ſententia prognoſtica ſimplex & indiuiſibilis. Cęterum duo

Not. duo. hic videnda paullo diligentius. Vnum eſt quid ſit morbus regius, Alterum an hæc ſententia; vera ſit: icterus igitur ſic vocatur ab ictero aue, alias charadrio, aut regulo uocato, quem dicit Plutarchus 5. ſympo: 1. 7. Et Aelianus lib. 17. cap. 13. Heliodorus in Aethiopicis lib. 3. Plinius lib. 30. cap. 11. & ſuidas ſi conſpiciat laborantem hoc morbo attrahere in ſeſe omne uirus, atque ægrum liberare: vel quia ea etiam auis ſit coloris fellei, ut dixit Cæl: Aurel. 3. diut. paſs. cap. 5. Dicitur & arquatus à colore, & regius, quod vt ait Varro apud Plinium lib. 22. cap. 24. curetur mulſo, dicitur etiam aurigo ab aliquibus Latinis. Eſt autem nil aliud

Morbus regi° q d. quam ſymptoma in genere qualitatum uiſibilium mutatarum, ſi quidem eſt quædam defœdatio, ſeu mutatio coloris totius corporis ad flauum, ita vt ſecundum aliquos non modo in lingua guſtus deprauetur, quo cuncta videntur amara, verumetiam viſus, quo cuncta lurida, & flaua iudicantur; dixi autem ſecundum aliquos, quoniam vt à me diſputatum eſt in uarijs lectionibus plerique medici de hoc uiſus ſymptomate ſiluerunt; fit hic affectus ex effuſione bilis flauæ, aut nigræ in uniuerſam cutem, & effunditur vt ait Galen: vel ratione criſis, vel ratione affectus preter naturalis in ipſo iocinore, aut veſicula fellis ſibi appẽſo genito, aut lienis, ſed hic Hip. vere d flauo ictero loqtur. Mali affectus iecinoris, propter quos gignitur hoc ſymptoma tres numerantur à Galeno; tumor durus; inflammatio & obſtructio, affectus vero veſiculæ ſunt ipſius obſtructiones uel propter copiam bilis, uel propter ipſius craſſitiem, & uiſciditatem: Atque hæc eſt tota icteri natura, quæ ipſiſmet oculis cognoſcitur. Cęterum an uera ſit ſententia Hippocr. 2. loco diſquirendum eſt. Nam Diocles vt narrat Celſus, dixit: ſi regius morbus poſt febrem oriatur ex toto prodeſſe, ſi poſt hunc febris, occidere. Plinius ſimiliter lib. 26. cap. 12. ſcribit. Etſi Hippocr. dixerit regium morbum ante ſeptimam diem eſſe mortiferum ſignum, tamen ſe ſcire uidiſſe aliquos uixiſſe ab hac deſperatione, Auerroes quoque collect. 43. ſcribit hanc ſententiã Hippocratis forſan in ipſius regionibus fuiſſe ueram, attamen in Affrica ſæpè uſuuenire, ut quinta die ſuperueniens icterus febrem ſoluat, atq; hoc confirmatum eſſe à Medicis Perſis, maioris Indiæ, atque Italis; Quinimo author quarti lib: de acut: ſiue is ſit Hippoc. ſiue alius, ſcribit: in febre biliosa ſi cum rigore ante ſepti-

te ſeptimam diem fit morbus regius in febre eam ſoluere, Ita vt ex his omnibus authoritatibus haud videatur vera Hippoc. ſententia, Cum tamen aphoriſmi ſint æternæ veritatis. In hac itaque ſcriptorum diſcrepantia dicendum puto. Icterū qui fit ratione criſis, ac propterea omnium tutiſſimus eſt, haudquaquam fieri poſſe ante ſeptimam, quemadmodum reſtatut, Gal. in com: qui licet dixerit in lib: quos & quando pur. opor. humores tenues ſemper eſſe paratos expulſioni, id tamen intelligendum eſt, quantum ſit ex parte ipſorum humorum, non ex parte corporis, cum ergo ictetus ante ſeptimam diem nequeat eſſe iudicatorius, & propterea optimus, relinquitur, vt ubi tunc fit, alia ratione contingat, nempè non ob tumorem durum, quia non fit cito, ſed vel ob inflammationem, vel ob obſtructionem, aut ipſius Iocinoris, aut veſicæ fellis; quæ cauſſæ ſemper malæ ſunt, licet non ſemper mortales, vt malè imponit Hippocrati Plinius; quare ſatis patet ſemper verum eſſe præſentem aphoriſmum, ſcilicet, quod licet morbus regius non ſit ſemper mortalis ante ſeptimum diem, eſt tamen ſemper malus, quia cum non fiat via criſis, fit ex alijs cauſſis, quę ſaltem morbum longum reddunt, niſi tamen alui fluxus accedat, (vt optimè veteres interpretes adiecerunt) quo euacuati bilioſi humores finiunt febrem, qua ratione poſſumus dicere non eſſe à ratione alienum, qđ ſcriptum eſt apud authorem quarti lib: de acut: quandoquidem, vbi per rigorem humores bilioſi mittuntur in cutem, vel in ſpacia interna, fit ea ratione ſolutio febris, qua alias retro dixit Hippocrates febrem ardentem ſolui ſuperueniente rigore; Quod autem dixerunt Plinius, & Auuerroes viſos eſſe, qui ante ſeptimam diem facti arquati euaſerint, id non tantum potuit eueniſſe regionum ratione, quantum quod vel alui fluore, vel rigore accedente ſint ſeruati. Secus enim cum abſceſſus quidam, nec coctio vera humoris eſſe poſſit ante ſeptimam, atque vt dicebat Galen. 3. de criſi cap. 3. omnis abſceſſus fiat à materia contumaci, & coctioni inepta, neceſſario ſaltem facultate exiſtente valida morbus diuturnus portenditur, ſicut exitialis, ſi vires ſint infirmæ, Hippoc. lib. de internis affect: 4. genera facit morbi regij, quorum poſtremum neſcit quo pacto uerè morbus regius debeat uocari, cum ſcribat fieri à puta pituita; reliqua verò tria priora genera cum fiant ſemper vel à febre, vel ſaltem cum febre, poſſunt ab Hippocrate eſſe in hoc aphoriſmo complexa, vnde non eſt mirum ſi multa alia ipſorum ſymptomata proponit, quæ non tam ratione icteri, quam ipſius febris, eueniunt, Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum in primis, non modo mortem, vel morbum alium deteriorem, vt tabem, vel hydropem, verum etiam ad ſalutem tum præſagiendam, tum etiam procurandam, ſi quidem vbi morbus regius ante ſeptimam diem ſuccedit, maximè curationi inuigilādū eſt, vbi uero, poſt efficitur, non ita neceſſe eſt ſatagere circà curationem, quod ſponte ſæpe, atque ſola victus ratione tollatur, ſin minus cholagogis medicamentis noxia materia pellatur, atque interdum ſanguinis miſſione, vt facit Hippocrates loco citato. *Vtilitas Aphor.*

63 *Quibus*

63 *Qu bus in febribus quotidie rigores fiunt, quotid e febres ſoluuntur.*

RIGORES, (vt etiam dicit Galenus) fiunt bile effuſa per corpus, quemadmodum, & icterus; ſed differunt, quia in ictero effunditur ad cutim, in rigore ad partes intimiores ſenſu præditas, vnde & hac ratione eſt, aliqua communio inter hunc, & præcedentem aphoriſmum; *Connexio.* Eſt quoque, quia vterquè de ſymptomatibus in febre contingentibus. Eſt ſententia ſine demonſtratione, ac indiuiſibilis ad partem ſimioticam pertinens, & eſt putum dogma partim phyſicum, partim medicum, propreteà ad nos pertinet afferre ſententiæ demonſtrationem, quid ſit rigor, & quo ab horrore, & frigore differat, Galen. locullenter in proprio libro demonſtrauit, atque nos aliàs docuimus, vnde ſat eſt nūc dicere rigorem differre à frigore, *Rigor in quib. differat à frigore.* quia in rigore fit concuſſus abſquè magno frigoris ſenſu, contra autem in frigore, præter exiguum quendam concuſſum, eſt manifeſtus frigoris ſenſus. Iam verò cum ità res ſit, atque rigor fiat à bile percutiente ſenſibiles partes, contraq; natura eam expellere ſtrenue nitente, manifeſtū eſt, ſi ea ſuperior, vt ſit, euadat, ipſum humorē, vel longè in corpore, aut extra corpus pulſum, aut diſſipatum, iri, quocircà dixit Hippocrat. ſi fiant rigores quotidie, quotidie ſolui febres, ſcilicet quia humor morbificus quotidie conſumitur, vndè ſoluitur febris, licet fomes, & mala quædam in memoria relinquiquatur diſpoſitio, merito cuius, vt ait corpora tunc ſana dici non poſſunt, cum febre carent, & nouæ febres alijquè morbi ſubnaſcuntur: & notandum eſt: Hippoc. dixiſſe numero plurali, (*rigores*) & dixiſſe (*quotidie*) primum, quoniam *Not.* vnus rigor non ſoluit febrem, cum ſæpè obſeruamus inchoate febres à rigore, & tamen eas ſtatim euadere continuas, deindè, quoniam ubi quotidie fiunt, ſignū eſt febres eſſe interpollatas, & licet interdum ſenſu non uideatur finiri, ut ſubintrates uocatę, finiunt tamen ratione, ut propterea dixerit quādoquè Galenus ę proprium continuarum eſſe, non horrere. Verum illud non eſt ignorandum, quod uideo ab alijs quoque fuiſſe animaduerſum, quando Hipp. ait finiri quo- *Not.* tidie febres, intelligere de ijs, merito quarum fiunt rigores, alioquin ſi cum tertiana ſit cōiuncta febris continua, ut ſæpę uſueuenit qualibet tertia die qua fient rigores, finietur quidem tertianę paroxyſmus, ob cōſumptionem illius materię, *Vtilitas Aphor.* quæ ipſum efficit, at non finietur continua, Vtilitas huius aphoriſmi eſt, quia ex ipſo cognoſcitur, ubi rigor adeſt, ſemper minus pertimeſcēdum, quia quantum ſit ex ipſo, febres ipſe ſubſequentes finiuntur, Adhæc intelligitur ex hac ſententia, vbi fiunt rigores, & febres non finiuntur, haud ſimplicem, & unam eſſe febrem, ſed plures, quarum una non finiatur, altera finita, quo cognito, ſimul etiam cognoſcitur, ſi una non uideatur poſtulare euacuationem, aut aliam diligentiam, attamen eſſe alteram, quæ egeat ſtudio, & curatione.

Digitized by Google

64 *Quibus in febribus morbus regius, ſeptimo, vel nono, vel undecimo, vel quartodecimo ſupervenerit, bonum, niſi dextrum ilium obduruerit, ſi vero non, non bonum.*

HVNC eundem aphoriſmum habet Hippocrates in Coacis prænotionibus, & in libello de iudicationibus, vbi additur in febribus intolerabilibus, & Corn Celſus lib. 2. cap. 4. eum tranſtulit. Verum de continuatione cum ſuperiori illud compertum eſt inter hunc, & ſexageſimum ſecundum euidentiſſimam eſſe connexionem, ita vt ſexageſimus ſecundus videatur extra locũ proprium eſſe collocatus, vt ſapienter admonuit nos Galenus, etſi non deſint qui conantur eam interpoſitionem tueri, eſt aphoriſmus dogma prognoſticum, atque in duas partes commode diuiditur. Quarum prioris hæc eſt ſententia, (*ſi ſeptimo atque poſt ſeptimum dum nempè, nono, vel vndecimo, vel quartodecimo morbus regius ſupervenerit, bonum eſſe, niſi dexterum hypocondrium obduruerit*) Altera vero pars eſt, (*Si verò non, non bonum,*) quæ utrum habuerit Galen. in ſuo contextu iure dubitari poteſt, cum illius nullam fecerit mentionem, Verum non eſt dubitandum adeſſe debere, cum in lib. de iudicationibus habeatur, licet paullò diuerſa, quod ibi ſcriptum, (*Sin minus, ambiguum,*) Verum quicquid ſit, videamus quę magis vtilia ſunt; Cur morbus regius in enumeratis diebus apparens bonus ſit, ratio eſt, quoniam cum ſit expulſio quædam à natura facta, ſi critica, & ſalutaris eſſe debet, in die aliqua decretoria fiat oportet; & enumerauit dies dumtaxat vſque ad decimam quartam, quoniam cum huiuſmodi expulſio ſit humoris biliosi, qui celeriter mouetur, ſolet ad ſummum 14. diebus excerni, vt etiam ob hanc rationem tertiana febris ſimplex, quę eſt ſoboles humoris biliosi puri, decernatur ſeptẽ circuitibus, qui 14 diebus complectũtur. (*Niſi dextrum Hypocondrium.*) Hanc exceptionem & longa experientia, & ratione edoctus Hippocrates propoſuit, vt veriſſimam, & ut ſignum, & ut cauſſam; vt ſignum, quod ſignificat iecur ualde laborare, vt cauſſa. Si quidem ubi durum iecur permanet, cum ſit ſanguinis officina non modo is probus gigni nequit, uerum nec bilis per meatus ſibi deſtinatos expurgari, quo fit ut ea retenta, ac demum per uniuerſum corpus una cum ſanguine diffuſa, colorem, & habitum totius corporis defœdet, tandemq; calorem natiuum hebetans gignundæ aquæ loco ſanguinis occaſionem præſtet, ſicquè ad hydropem deducat, & hoc eſt quod uoluit dicere 6. aph. 42. ubi ſcripſit morbo regio laborantibus ſi fiat iecur durum eſſe malum, uel ut tranſtulit Celſus lib 2. cap. 8 perniciosiſſimum, & qđ hic dicitur de ictero flauo, ſimiliter eſt dicendum de nigro, quippe qui & ipſe habet originem à communi ſuccorum officina, ſcilicet iocinore, licet ſimul ſplenis quoque uitium accedat, qui interdum præbet initium malo, ſed tandem etiam iecur trahitur in conſenſum. Sic enim intelligendum eſt, quod ſcripſit Hippocr. 2. Epid. à liene icterum nigrum oriri, ſcilicet occaſionaliter, (ut aiunt.) Iam uero cum durum ſit ἀντίτυπον, quod non cędit tactui, ut Plato, & Ariſt. atq; trib. modis fiat ſecundũ Gal. 5 lib. de ſimpl. cap 4. ſcilicet ſiccatione

Connexio.

Diuiſio.

cõcretione,& repletione,vel flatu,certè đ poſtrema intellig. & nõ đ omni hum: ſed ſicco, vt vtraq; bile, nã à pituita non fit tumor in iocinore, qđ eſt œdema, vt Gal.4 de præſ:c.4.ſed œdematoſa affectio vt c.9.eiuſdẽ quę alias ab Hipp.ſecundũ Erotianũ dicitur; ξη΄μωσις ἥπατος, *(Si verò non, non bonũ)* hæc eſt ſecũda pars aphoriſmi,quã (vt dixi,) ſilentio prętermiſit Gal.eſt verò ſenſus ipſius, ſi nõ fiat dieb.decretorijs morb.regius in febrib ſiue tamẽ iecur indureſcat,ſiue nõ,haud eſſe bonũ;Siue vt ſcriptũ eſt in Coacis,& in lib.de iudicationib. eſſe ambiguum: nã quatenus fit die nõ đcretoria,malũ eſt,quatenus verò fit abſq; iocinoris duri-
Dub. tię eſt bonum;bonũ autẽ,& malũ ſimul coniuncta pariunt ambiguitatẽ. Sed obſtabit aliquis, quoniam ſi verus eſt aphoriſmus ſexti libri, in morbo regio laborantibus duritiem iocinoris ſemper malam eſſe, aut pernicioſiſſimam (quemadmodum ait Celſus,) quomodo ergo hic dicit nõ eſſe bonum,aut alibi ambiguũ,
Solut. cui Reſp: regium morbum,aut eſſe diuturnum,aut recentem;ſi enim ſit diuturnus certè durities peſſima eſt, quia ſaltem euidens futuræ hydropis imminet periculum,ſin autem recens,ambiguum eſt,quia fluxu alui,aut vrinæ,aut ſanguinis è naribus omne periculum euitari poteſt,vt Hipp.1.Epid: com.3.Itaque hæc
Vtilitas aphor. ſententia vtilis eſt ad prognoſim,& præſertim ad intelligendum nonnullos falli,qui putant duritiem hepatis cum morbo regio ſemper eſſe malam; ſicuti ſemper mala eſt ſi cum delirio fiat, vt habetur in Coacis:ſignum enim eſt humorem bilioſum tentare cerebrum,quod quidem ſolet eſſe exitiale.

---

65 *In febribus circa ventriculum, & fortis æſtus; & cordis morſus, vel dolor, malum.*

SI vmquam Hippocrates diligens fuit,certè in hac de febribus cum ſymptomatibus coniunctis tractatione videtur diligentiſſimus, quando nullum penę maximè ex præcipuis relinquit,eo quod omnium affectuum qui tractantur à medico frequentiſſimæ ſint febres cum ſymptomatibus, vt hac ratione vi-
Connexio. deatur perpetua inter hos connexio, quamquam aliqua etiam alia poteſt afferri inter hunc,atque antecedentem, quod ſcilicet morſus oris ventriculi, atq; æſtus validi ſit plerumq; effectus bilis effuſæ à iocinore ad ſtomacum, vt morbus regius ad ambitum corporis,imò ſæpè contingit,vt hæc duo ſymptomata in febribus,& extra febres conſequantur icterum, Eſt ſententia prognoſtica ſimplex, atq; indiuiſibilis,quę vt exactę intelligatur operępretium eſt intelligatur primũ,
Scopus. quid ſit æſtus ventriculi validus,& quid eiuſdem morſus. Galenus hoc in loco ſicut etiã ſexcentis alijs in locis inculcat apud Veteres καρδίαν,i.cor ſignificaſſe non tantum illud viſcus,quod irrequiete pulſat, quodq; vnicum vitę domicilium eſt, uerũ etiã ipſius ventriculi os,de qua re nos quoq; aliqua diximus 1.lib. Variarũ lect. Iam uero vtrum hic pro cardialgia accipiendus ſit ipſius cordis viſceris pręcipui dolor,ſeu morſus,aut palpitatio,merito dubitari poteſt,nec Galen.hos ſatis diffiniuit, Verum magis mihi placet accipiamus more antiquorum,ſ.pro morſu ipſius oris ventriculi, primum,quia morſus cordis veri, ſeu palpitatio in febribus mortales ſunt,non ſimpliciter malę,vt ait hic Hipp. deindè quia æquius videtur cum explicatę prima dictio ſit de ventriculo,ſecunda etiã de eodem ſit, poſtremo quia frequentius multo in febribus contingit morſus oris ventriculi, quàm cordis, licet laborantes potius de corde conquerantur, præter quam quod

Digitized by Google

cordi non approximat bilis, vt teſtatur Ariſtot 4 de partibus animal cap.2. Iam verò quæ ſit differentia inter æſtum ventriculi, atque illius oris morſum, facilè ex Galeni verbis colligere licet. Differt enim primum vterquè ratione affectus, quia in altero percipitur tantum intemperies calida, in altero vnitatis ſolutio, nimirum dolor. Differt etiam vterquè affectus ratione loci, quoniam in æſtu afficitur vniuerſum ventriculi corpus, in cardialgia ipſius os; Differt poſtremò ratione cauſſæ, quoniam æſtus, (vt ait Galen.) generatur à biliofo humore, qui feruet in venis, & arterijs, tunicarum ipſius ventriculi, vel etiam inter ipſas tunicas, Cardialgia verò ab ipſo humore acri, & mordaci, os eius vehementer extra tunicas mordente; Vnde Chriſermus illæ ex piperis vſu in hanc paſſionem incidebat, vt eſt apud ſextum Empyricum lib. 1. Hypoth: cap. 14 Et quamquam fiant ſeparatim hæc ſymptomata, poſſunt tamen etiam ſimul fieri, licet haud durare queat, quoniam (vt bene dicebat Seneca,) magni dolores, vel cito finiunt, vel ipſi finiuntur: Sed dubium eſt, quomodo Hippoc 4 de morbis ponat καρδιωγμὸν inter affectus iocinoris, imò uerò dicat: fel nullũ alium affectũ pati, quam καρδιωγμὸν, niſi dicamus ibi populariter loqui, cum dicat Iecur à pueris vocari cor. Atq; hinc patet non ita verum eſſe, quod ſcribit Alexander 1. probl. 30. ſ. Veſiculam fellis non lædi à bile, quę alioquin partes multo ſolidiores dilacerat ob familiaritatem, ſicuti fœtus decimeſtris non grauat vterum, quem alioquin offendit, quilibet flatus intra illum clauſus. Sunt vere mali & æſtus, & dolor ventriculi, tum ut ſigna, tum vt cauſſæ, Vt ſigna ſunt mali, quoniam vt ait Galenus ſi pro morſu capiatur crebet, ac velox motus cordis palpitationi ſimilis, ſignificat τὴν ἀρχὴν, ideſt principium vitæ maximo incendio laborare, ſin autem capiatur pro oris ventriculi affectu, ſignificat etiam eam partem affici, quæ tum cerebrũ, tum cor facile in conſenſum trahit. Sunt quoque hi affectus mali vt cauſſæ, quoniam inſignem virium, & maximè vitalium imbecillitatem producunt, ita vt & animi deliquia, & ſyncopas, aliaquè mala grauia faciant. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, ſed eſt etiam veluti quoddam documentum, quo medici monentur in febribus ventriculi, atq; adeo ipſius oris maximam curam eſſe gerendam, nam ſi vlla eſt pars, quæ in ipſis patiatur, planè eſt ſtomachus, ſuccurritur ſtomacho in hiſcè caſibus cum fomentis, atque linimentis extrinſecis adhibitis gentibus, & moderatè refrigerantibus, cuiuſmodi Hippoc. vtebatur ſucco granatorum, & polenta intus in muliere illa, & in Charione ſecundi Epidemiorum relatis; Sic quoque Archigenes apud Gal. 8. de medic: local: laudabat in doloribus ſtomachi vſum ſpongiarum aceto imbutarum, atq; ipſis genubus applicatarum, donec bullæ excitentur. *Vtilitas Aphor.*

66 *In acutis febribus conuulſiones; & circa viſcera dolores fortes, malum.*

HIC quoque aphoriſmus vna cum duobus ſubſequentibus de ſymptomatibus febrium tractat, in eo differens, quod alij ſimpliciter de febribus, hic vero eſt de acutis, quarum calor cum ſit immenſus, iure maximè exiccat, ac propterea effectus exiccationis inducit, cuiuſmodi ſunt conuulſiones, quæ certè numquam penè ſolę febribus copulantur, ſed ſemper cum alijs, & ratio eſt, quoniã illę ab eximio calore generantur, qui ſemper mala plurima facit. Itaque *Connexio.*

Connexio. manifeſta eſt huius aphoriſmi cum ſuperiore continuatio, qui eſt pura prognoſtica ſententia, atque indiuiſibilis. Eſt autem ſenſus manifeſtus, vbi in febribus acutis fiunt conuulſiones, & circà viſcera dolores fortes, malum. In Coacis pręnotionibus ſcribitur: conuulſiones in febribus acutis eſſe pernicioſiſſimas, quod quidem verum eſſe vſui, atque experientia comprobatur, ſiquidem raro videntur ij ſuperſtites euadere, qui in febribus acutis conuulſiones patiuntur. Celſus lib 2 cap 4. transferens hunc, & ſequentem aphoriſmum dicebat. Nulla, acuta febris leuiter nos terrere debet, neque vnquam in acuta febre, vt è ſomno non

Not. eſt terribilis neruorum diſtenſio. Timere etiam ex ſomno mali morbi eſt. Sed ſciendum eſt, alias eſſe veras conuulſiones, quæ ſunt trium generum, tetanus emproſtotanos, & epiſthotonos, alijs motus conuulſiuos, quoniam in his corpus, nec in alteram, nec in alterutrã flectitur, rigidumquè manet, ſed duntaxat manus, brachia, crura motu quatiuntur, atque hæ ſunt conuulſiones, quę ſemper in febribus acutis contingunt, & de quibus loquitur Hipp. hoc in loco, cum rariſſimè veri ſpaſmi, ſeu conuulſiones conſpiciantur, vel vt ſymptomata febrium, vel vt morbi proprij. Et Galenus monuit rationabiliter hic Hippocratem loqui non de febribus, quæ ſunt ſymptomata, ſed de illis, quæ ſunt proprij morbi, & quarum conuulſiones ſunt ſymptomata, quomodo verò à febribus acutis inducantur conuulſiones explicans Galenus, dicit. Febres vehementes inſtar ignis neruos exiccare, ſicquè eos tendere, & contrahere, vnde ſuſpicor male contextum eſſe à Latino interprete cõuerſum, vbi dicit; neruos à ſiccitate extendi, quòd exiccati nerui contrahantur, & abbreuientur potius, quàm elongentur, Vndè dubito quoque, an Celſus conuulſiones huiuſmodi neruorum diſtenſiones vertat, Vtcumque verò ſint huiuſmodi conuulſiones, quæ acutas febres comitantur, ſemper malæ, atque pernicioſæ, & terribiles ſunt, (*Viſcerum dolores*), vt Pulmonum, Cordis, Iecinoris, atque Lienis, non fiunt in ipſis paronohymatibus, ſed in partibus circa ipſa neruoſis, ut prudenter dixerit Hippocrat. (*circa viſcera.*) Atqui hi, vel fiunt ait Galenus, propter inflammationem, vel propter Eryſipelas, vel ob fortem obſtructionem, vel propter abſceſſum; Sed in febrib. acutis, nec ab obſtructione, nec ab abſceſſu poſſunt fieri dolores, ità fortes, quemadmodum ab inflammatione, & Eriſipelate, Vndè veriſimilius eſt Hippocratem hic loqui de inflammationibus, & Eriſipelatibus, tum quia hi affectus ſunt ſobolesililioſorum humorum, ſicuti febres acutæ, tum quia non ſolum malum eſt, vbi viſcera inflammantur, verum etiam vt dicit Gal. 2. prognoſticorũ, ſemper malignæ, & lethales ſunt febres, quæ cõiunguntur inflammationi, aut eryſipelati alicuius viſceris, præterquam quod inflammationes, & Eryſipelata ſunt, quæ validos inferunt dolores ob feruorem, & acredinem hu-

Dub. duę. moris ea producentis. Circà hæc autem duæ oriuntur dubitationes: Vna eſt,

1\. cur Hippocrates dixerit in acutis febribus conuulſionem, malum eſſe, nam quæ

2\. fiunt in febribus ſunt à ſiccitate, ac propterea lęthaliſſimæ, Altera dubitatio oritur ex ijs, quæ ſcripta inueniuntur in fine lib. Hippoc. de iudicationibus, vbi hęc

Solut. primæ de mẽte aliorũ. habẽtur: ſi à febre detentum conuulſio corripuerit, ſoluitur febris eadem die, vel poſtridie, vel tertia die. Circa primam, putarunt aliqui Hippocratem non loqui de conuulſionibus, quæ contingunt in fine febrium acutarum, ſed de ijs quæ

in prin-

in principio, cuiuſmodi accidunt infantibus. Verum duo abſurda ſequuntur hanc reſponſionem, primum eſt, quia febres in infantibus, quod conuelluntur ſunt ſymptomata, non morbi, Galenus autem vult, & rationabiliter hic Hippocratem loqui de febribus, quæ ſunt morbi, non ſymptomata. Alterum eſt, quia aphoriſtica doctrina eſt communis, non particularis, & conuulſiones in ueris ſunt exitialiſſimæ, non autem ſimpliciter malę. Quapropter multo ſatius eſt dicere, aliam eſſe ueram conuulſionem, alium motum conuulſiuum, Vera conuulſio eſt lęthaliſſima, præſertim quæ fit à ſiccitate, de qua non loquitur Hippocrates, ſed de motibus conuulſiuis; qui fiunt frequenter in febribus prauis à vaporib. malignis, & acribus principium neruorum percellentibus, atque hi uere mali ſunt, non tamen adeo exitiales, quin aliqui euadant, ut apparet ex hiſtorijs Epidemicis. Ad aliud dubium, alias etiam ni fallor dixi hanc eandem ſententiam haberi quoque in Coacis, prædict: ſed vtrobique malę, cum melius ſcribatur in lib. de loc: in homine: febrem ſuperuenientem conuulſioni eadem, uel poſtera die ſoluere, niſi potius dicere placeat, conuulſionem illo concuſſu extrudere è venis materiam facientem febrem continuam, ſicquè dici eam ſoluere, quemadmodum dixit Hippocr. 6. aph. 26. & 7. 5. tremores in ardentibus ſoluere deliria, & ab hoc ſolui furorem, vt enim præclare Galen. docet in com: illor: aph: concuſſiones vehementes conuulſionum commouent, humores attenuant, & vel per ſudorem, vel per halitum diſſipant, aut ad alias partes transferunt, quorum ſolutio impropriè vocatur ab Hippocr. & vehementiſſimi caſus interdum bonas criſes operantur; Vtilitas huius aphoriſmi ſola uidetur eſſe in prędicendo, quaſi medicus ſtatim atq; videt in acutis febribus huiuſmodi motus etiam obſcuros, magnopere debeat formidare, nec ſegnis eſſe in auxilijs oportunis adhibendis, quę debent ea eſſe, ut auertant uapores à partibus ſuperioribus, qualia ſunt frictiones, ligaturę, & veſicantia medicamenta inferius partibus adhibita, necnon cerebrum, & neruorum principium corroborant, ne ita faciliter ab impetentibus vaporibus lędantur.

Sol. primæ Dubit. de mente actoris.

Solut. ſecunda.

Vtilitas Aphor.

67 *In febribus ex ſomnis timores, vel conuulſiones, malum.*

VT retro dicebam, & hic, & ſequens aphoriſmus habent eandem cum ſuperiore connexionem, poſtquam omnes tractant de ſymptomatibus febrium; Inter quæ ſunt terrores ex ſomno; Vnde hæc eſt ſententia prognoſtica ſimplex, & indiuiſibilis. *(Ex ſomnis timores.)* Vt optimè docet Galenus in commentario, quantum fit ex ratione morbi, numquam, aut raro ipſi conducit ſomnus, & pręſertim morbo febrili, quippè qui, contracto in dormientibus ad interiora calore, multo magis augentur febres. uerum quia vitę ſemper eſt potiſſima ratio habenda, & hæc mutatione ſuſtentatur; nutritio autem fit per coctionem, quę in ſomno melior efficitur, quàm in vigilia, hinc fit, vt neceſſarius ſit ſomnus, & multò maior ſit ipſius commoditas, quàm detrimentū, pręterquàm quod non tantum iuuat ſomnus nutritionem, quantum etiam materiæ morbificæ coctionem. Igitur ſi ſomnus, qui debet prodeſſe, nocet, neceſſario malum

Connexio.

eſt, vt

eſt, vt dicebat Hippoc. 1. aphor. lib. 2. Iam vero mala, quæ ex ſomno prouenire
poſſunt complura ſunt, verum præcipua videntur terror, atque conuulſio, vt hac
ratione forſan Hipp. ipſorum meminerit, nam de conuulſione certum eſt, eam
eſſe maximum malum, vt retro dixi, ſed de timore non ita conſtat, ea propter
Prob. 3. dicere oportet cur fiant terrores in ſomno, & cur ita mali ſint in febribus, po-
Ad 1. ſtremo cur Hippoc. voluerit repetere de conuulſione, id quod etiam in ſuperio-
re aphoriſmo dixerat. Circa primum Gal. ſcribit ſe vidiſſe ſępenumero huiuſmo-
di timores in ſomno fieri in morbis exitialibus, qui fiunt vbi natura intro mota
ad cerebrum atros mittit ſuccos, ſicuti vbi alios humores mittit fiunt labores, &
conuulſiones; Addit fieri quoq; timores in ſomnis, vbi in ipſo ore uētriculi ſunt
prædicti humores cumulati, qui incocti permanentes magis deinde in caput
euaporant hęc quidem vera eſt cauſſa, ſed non penitus adæquata, nec ſatis expli-
cata, quandoquidem etiam infantes, in quibus nulla eſt humoris atri copia, ſo-
lent ſæpe in ſomnis terreri, imò Hipp. 3. aphor. inter morbos huiuſce ætatis re-
cenſet pauores in ſomno, qui ut fiant in cerebro, licet proditum habeamus ab
Hippocrate in lib. de ſacro morbo, attamen hoc in loco addere placet, quod præ-
clare à Galeno in cōmentario propoſitum inuenitur, nempe, ſicuti ab humori-
bus, & cibis optimè concoctis in uentriculo blandæ euaporationes attolluntur,
quæ iucundos, & naturales ſomnos inducunt, ſic ubi cibi in eodem malę co-
quuntur, ab ijs crudis, & os ſtomachi grauantibus fiunt praui, & terrifici ſom-
ni, cuiuſmodi etiam ſæpe eādem ob cauſſam fieri incubos uocatos quotidie ex-
perimur; ſic pariter infantes perterreri ſolent, ubi nimium lactis ſuxerunt, ita vt
os uentriculi lædatur, atque hæc inter alias cauſſas eſt reponenda, licet potius
in corporibus alioquin ſanis, quàm ægris reperiantur. Cur uero huiuſmodi ter-
Ad 2. rores ita ſint exiciales in febribus, non alia eſt cauſſa maior, quam quod per ſeſe
terrores, & conuulſiones ſunt ſymptomata ſatis praua, iam uerò ſi addatur his
aliud malum, nempe febris, procuidubio augetur prauitas, ſed eſt & alia ratio,
nempe, quod hæc ſymptomata præſertim coniuncta, non in alijs febribus, fieri
animaduertuntur præterquam in peſtilentibus & malignis, in quibus plerumq;
humores atri, æruginoſi, ac praui peccant, quemadmodum etiam traditum in-
uenitur apud Auuerroem 3. collect: ubi à bile æruginoſa praua deterrimas, &
peſtiferas febres oriri docet; Et certè mirum eſt, maximam partem horum apho
riſmorum prognoſticorum eſſe de malo, quod non ob aliud ab Hippocrate fa-
ctum arbitror, niſi quia magis pertinet ad medicum cognoſcere mala, quæ plu-
ra ſunt, quam bona, uel quia (ut ait Plinius lib. 7. c. 51.) cum plura ſint ſigna mor-
Ad 3. tis, nulla ſunt ſalutis certa. Circà tertium non eſt putandum Hippocratem abſq;
ratione uoluiſſe conuulſionem repetere, quia cum conuulſio ſuapte natura ſit in
febribus ſemper mala, eſt tamen peſſima ubi fit ex ſomno, eò quod à ſomno
ſolent ſedari ſymptomata, & ſi non ſedantur, ſignum eſt ea eſſe maxima, neq;
dicendum eſt, ſenem eandem ſententiam habuiſſe initio 2. aphor. ubi dixit, ſo-
mnum, qui laborem facit, eſſe mortalem, quoniam etiam ſi id eſſet, nil inconue-
nit, ab Hipp. in diuerſis locis, & ſecundum propoſita diuerſa idem repeti, pręter-
quam quod non parum uarietatis inter hanc, & illam ſententiam intercedit, ibi
enim primum uniuerſaliter loquitur, deinde mortalem facit laborem à ſomno,

hic

hic verò tantum de pauore, & conuulſione loquitur, ſimpliciterquè malum eſſe dicit, nec mihi diſplicet, quod alijs quoque placuiſſe video, nempè in ſecundo aphoriſmorum, Hippocratis ſententiam intelligendam eſſe de ſtatu,& declinatione morbi,in quibus ſi poſt ſomnum fiant labores,exitialiſſimi ſunt, hic verò intelligendú eſt de initio, ac augumento, in quib. & alijs temporibus certè malum eſt,labores fieri à ſomno, à quo deberent potius ſedari,at non eſt ità exitiale, quemadmodum in ſtatu, & declinatione. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, & cum dictio *(malum)* complectatur etiam id quod eſt exitiale, ex hoc dogmate comprehenditur ad prudentem medicum pertinere, vt potius generalia perſequatur, quam particularia, in quibus ſæpè hominum iudicia falluntur. *Vtilitas Aphor.*

---

68 In febribus ſpiritus offendens, malum. Conuulſionem enim ſignificat.

ET hic aphoriſmus prognoſticus eſt, non tamen ſimplex, ſed cum demonſtratione, reddit enim cauſſam dictæ ſententiæ, continuatur autem cum *Connexio.* ſuperiore, quia eſt de febribus cum ſymptomatibus, ſi quidem reſpiratio offendens ſymptoma eſt, in generatione actionum animalium, ſeu vitalium læſarum. *Diuiſio.* Diuiditur in duas partes quarum prior eſt *(Spiritus in febribus offendens malum;)* Altera eſt, *(conuulſionem enim ſignificat.)* De prima igitur primo illud ſciendum eſt,(quod aliàs dixi) Hippocratem reſpirationis maximam curam geſſiſſe, pulſus autem nullã, aut exiguam, quippe qui fere ſemper uocauit pulſum uehemẽtem, & conſpicabilem arteriarum motum, vt plerisq. in locis monuit Gal.& maximè lib. qđ animi mores ſequũtur tẽperaturã corporis cap. 8.& 2. prog: quin etiam 3. Epid. com: 1. tex. 8. loquẽs de Hermocrate qui ad nouũ murũ habitabat ait, non poſſe ex Hippocr. dictis conſtare, quæ mutatio morbi debuiſſet eſſe Vigeſima die, propterea quod lateret quis uirium ſtatus laborantis eſſet, cum certiſſimum ipſarum ſignum prætererierit, nempè ipſos pulſus, ex quibus intellectæ vires potuiſſent id oſtendere. Verum etſi Hipp. hoc certiſſimum ſignum prætermiſſerit, nihilominus, tantum ipſe ualuit in reſpiratione cognoſcenda, atque æſtimanda, vt pulſu minimè uideatur eguiſſe, atque hæc eſt cauſſa cur ità frequenter reſpirationis pulſu neglecto meminerit; Iam uerò quanta fuerit ipſius hac in re peritia, præter alios locos, ex hoc conijci poteſt, vbi adeò aſſeueranter, de differentia quadam prauæ reſpirationis ſibi longo uſu obſeruata pronunciat, atque non ſolum malum in genere; Sed & ſpeciem mali prædicit. *(Spiritus)* Notat Galenus τὸ πνεῦμα, quod plura ſignificare ſolet apud Veteres, hoc in loco accipi ab Hippocrate pro ipſa reſpiratione, quæ cum ſit animalibus data propter caloris natiui in corde exiſtentis cuſtodiam, atque ipſe calor opus habeat, tum vt iugiter aeris frigiditate recreetur, tum vt excrementa fuliginoſa in corde genita ipſum obruentia expellantur duos ipſi cordi, & conſequenter calori natura motus dedit, quorum vno extrorſum pellit fuligines, altero introrſum aerem frigidum attrahit, prior expiratio, poſterior inſpiratio nuncupatur, Si itaque ordinatè alteruter horum motuum fiat naturalis eſt, ſin ab ordine deuiet, præter natu-

ralis

ralis eſt, pluribus aut modis à naturali deflectere poteſt, vt præter Hipp. docuit vberrime Galenus copioſiſſimis illis de pulſibus libris, ſed præter alios modos, vnus eſt, quando vel priuſquam fiat expiratio, vel inſpiratio, bis fit alter eorum motus; Nam ſi bis fiat inſpiratio ante expirationem, vocatur ſuper inſpiratio, de qua loquitur Hippoc 2. Epid ſect. 3 & 6. Epid. com. 2. tex. 10. necnon in Coacis prædict: ſi verò bis fiat expiratio, priuſquam inſpiretur, fit aliud genus prauæ reſpirationis de quo loquens Hipp. 2. de acut 44. inquit (*Spiritus offendit extra delatus, &c.*) Vbi itaque Hippoc in præſenti aphoriſmo inquit ſpiritus offendens, &c. & Cel: proculdubio intelligendus eſt de vtroque reſpirationis genere tam ſcilicet de inſpiratione, quam expiratione, vt etiam expoſuit Galenus: Eſt enim vtraque mala tamquam ſignum, quemadmodum ſcribit Gal 3. de diff: reſp: cap. 9. vbi etiam huius ſententiæ meminit; Verum verò hæc ſit eadem cum ea, quam habuit Hippoc. 6. aphor. 54. vbi habetur. In acutis paſſionibus, quæ cum febre ſunt luctuoſa ſuſpiria malum; haud multum refert diffinire, etſi Galenus in eo comentario videatur vtrumque admodum ſimilem facere: atque hæc de prima parte, ſequitur ſecunda quæ eſt. (*Conuulſionem enim ſignificat.*) Clariſſimum eſt, hanc eſſe cauſſæ aſſignationem antecedentis ſententiæ, nimirum cur ſit malum illud genus prauæ reſpirationis, quaſi dicat Hippoc. eſſe malum non tamquam cauſſam, ſed tamquam ſignum, eò quòd ſignificat conuulſionem, vel adeſſe, vel ad futuram eſſe, quo modo verò eiuſmodi reſpiratio deprauata ſignificet conuulſionem dicendum eſt modo. Eſſe enim conulſionem motum deprauatum, ac opus ſolius morbi explicatæ dixit Galenus initio ſecundi de cauſſis ſymptomatum; vitiatur autem motus vel ob facultatem, vel ob vſum, vel ob inſtrumenta, atque hæc poſtrema læſio efficitur, eò quòd inſtrumenta nimirum muſculi, & neruí læduntur, ita vt cogantur verſus principium ſeſe contrahere, quod fit tam quando nimiam replentur, quàm quando minus exinaniuntur, aut aliqua praua qualitate percelluntur, Iam vero ſpiratio læſa, ita ut reduplicetur, vel inſpiratio, vel expiratio inſtar infantium gementium, vt docet Gal 6. aph. 54. fit, vel propter imbecillitatem facultatis thoracem mouentis, vel propter duritiem muſculorum eidem reſpirationi deſeruientium, vel propter diſpoſitionem aliquam conuulſoriam. In febribus fieri quidem poteſt ob motricis facultatis imbecillitatem, verum numquam ob frigiditatem indurantem, ſed ſæpiſſime ob conuulſoriam diſpoſitionem muſculorum thoracis, ſiue à plenitudine, ſiue ab inanitione, ſiue à praua qualitate cauſſatam, quare ab Hippocrate optimè dictum eſt malum eſſe, quoniam ſignificat conuulſionem, uel imminentem, vel mox ad futuram, quę ſemper mala eſt, hoc tamen intelligẽdum vbi non ſemel, vel iterum id fiat, ſed frequenter. Iuuat aphoriſmus ad prędicendum, ob quam prædictionem monetur medicus, ut congruentibus pręſidis futuro malo occurratur, & præſertim, ut ſemper ſit diligens in obſeruanda ægrorum reſpiratione tum oculis, & auribus, tum maximè thoracis contrectatione.

Vtilitas aphor.

69 *Quibus vrinę craſſæ: grumoſę, paucę, non ſine febre, multitudo veniens ex his tenuis iuuat, precipue vero tales, veniunt quibus ab initio, vel breui ſedimen ineſt.*

SICVTI hactenus Hippocr. tractauit, de ſymptomatibus febrium, pertinentibus partim ad actiones læſas, partim ad affectus præternaturales, ita in præſenti, & ſequentibus plurimis tractat de ſymptomatibus ad excrementa *Connexio.* mutata ſpectantibus, cuiuſmodi ſunt vrinæ, quarum ſigna & ſi interdum Gal. vt primo de criſi 12. ceteris cunctis anteponere videatur, id tamen intelligendũ de naturalibus facultatibus, quandoquidem, vt dixit idem Galen pri Epid in hiſtoria Hermocratis, virium vitalium certiſſimum omnium ſignũ eſt pulſus. Eſt hic aphoriſmus prognoſticus, ſine demonſtratione, qui eſt autem in duas partes *Diuiſio.* diuidi. Quarum prior eſt. (*Quibus vrinę &c.*) poſterior vero eſt (*precipuè vero tales veniunt, &c.*) Gal. 3. de difficult. reſpir. 3. hunc eundem aph. citat, quemadmodum, & Auuic. 2 primi doc. 3. cap 3. ſed examinare oportet, quid nos voluerit docere Hipp. in hac prima parte. (*Quibus vrinę craſſę*) De vrinæ eſſentia, & generatione non eſt opus, vt hic quicquam dicamus, quoniam locupletiſſime de ea tractauimus in lect. noſtris de excrementis. Ceterũ quæ ſint vrinæ craſſę apud Hippocr. non ita videtur perſpectum, quandoquidem Gal. in comm. vult eadem eſſe cum grumoſis, fieri autem tales natura per renes totius corporis ſuperfluitates expurgante. Alij putant vrinas craſſas apud Hippocr. eaſdem eſſe cum turbidis, atque harum eſſe diſcrimen, cum aliæ magis, aliæ minus turbatæ conſpiciantur, Ego vero puto vrinas craſſas ſimpliciter dici, quarum ſubſtãtia *Vrinæ craſſa quæ.* ſupra mediocritatem eſt corpulentior, non tamen abſq; claritate aliqua, & ſplendore; turbatæ autem dicuntur, quæ præter corpulentiam carent luciditate, & ſplendore, ita vt ſecundum ſententiam meam omnino diuerſæ ſint craſſities, at turbatio, vt clare ex multis hiſtorijs Hippocr. alias probauimus, in quibus ſimul commemorat, vrinas craſſas, & turbatas, quod certe eſſet ab Hippocrat. grauitate alienum, ſi putaſſet idem eſſe craſſam, & turbatam vrinam. Iam vero quæ ſint grumoſę vrinę etiam controuerſum videtur, Numiſianus, & Dionyſius antiqui Hipp explanatores exiſtimarunt, vt docet Galenus ab Hippocr. dici grumoſas vrinas, quę ſunt cœnoſæ, ſed vt opponit Gal. ſi iſti intellexerunt, pro cęnoſis, eas quæ oppletæ ſunt craſſa materia, nil plus dixerunt, quàm ipſam craſſitiem, ſin autem intellexerunt pro cœnoſis fœtentes, feſellerunt, quando Hippo. explicite, & clare conſueuit nominare vrinas fœtentes, de quibus hoc in loco tractare minime fuit ipſius conſilium, ſed tantum de paucis, atque craſſis. Igitur mihi magis placet, quod Gal. quoq; placuiſſe videtur, grumoſas, ſcilicet vrinas differentes eſſe à craſſis, quod hæ habeant copiam materiæ, ſeu contenti per *Grumoſæ vrinę q.* totũ corpus effuſam, & veluti diuulſam, illæ vero habeant eandem in plures partes, ac veluti globulos collectam; ſic enim interdum videmus iuſcula habere pinguedinem per totum expanſam, interdum vero in plures bullas coactã, fiunt autem utraeque tam in febribus, quam ſine febribus, natura (vt retro dicebam) vniuerſum corpus per vrinas expurgante, & prout eſt varia materia,

Dubit. magis, vel minus cocta diuerſo modo eas diſponente, ſed videtur illud dubium, *Solut.* an fieri poſſint ſimul craſſæ, & grumoſæ, vt videntur Hippoc. verba ſonare, cui quidem reſpondeo non in conuenire, vt ſimul, & ſeparatim fiant: Nam ſunt ſimul craſſæ & grumoſæ, quando materia illa non modo in partes collecta eſt, verum etiam per totam ſubſtantiam diffuſa ob ſui heterogeneitatem, fiunt verò ſeparatim grumoſæ, quando in aliquibus partibus veluti grumi fiunt, in reliquis verò ſubſtantia clara, & abſquè craſſitie eſt: qđ etiam videmus quotidie fieri in iuſculis commemoratis (*Paucæ*) ratio quia paucæ fiunt vrinæ vbi ſunt grumoſę, & craſſæ, eſt, quia non ita facile poteſt per renes, & meatus vrinarios expurgari materia craſſa, vt faciat urinā copioſam, quo circa expectanda eſt coctio, quæ fit per adæquationem, ſcilicet craſſata quæ nimium tenuis eſt, aut attenuata quę nimium craſſa, tunc enim vbi tenuis fit materia, quæ antea erat craſſa, ex pauca fit copioſa (cum ex vna parte terreſtris materiæ decem aquoſæ,) atq; ſic concocta, & partim euacuata iam, partim exiens proculdubio iuuamentum adfert; Sed *Dubit.* dubitat Galenus, nec malę quomodo iuuare queat huiuſmodi vrina primum craſſa exiens, deinde tenuis, cum potius tendente morbo ad ſolutionem uideatur fieri contraria tranſmutatio, ſcilicet à tenui vrina ad craſſam, & maximè, quia Ariſtot. 4. meteorol. dixit: coctionem fieri per incraſſationem. Reſp. autem idem *Solut.* Galen: Hipp. hoc in loco docere nos voluiſſe id quod interdum contingit, non quod vt plurimum, ſi quidem aliquando euenit, vt in initio febris, vel paullo poſt fiant vrinæ craſſæ cum ſedimento profundo, quæ certè non ita ſunt bonę, quemadmodum ſunt quando initio tenues exiſtentes merito coctionis poſt naſciſcuntur ſedimentum; Nam illud veriſſimum eſt vrinas, quæ debent ob coctionem carere culpa, neque tenues, neque craſſas, ſed medias eſſe debere, cum coctio, ut alias dixit Galenus ſit adæquatio ipſorum humorum. Itaq; veriſſimum hoc eſt interdum initio vrinas huiuſmodi craſſas cum ſedimento apparere, quæ faciunt, vt medici inexperti fallantur iudicantes eas bonas, quoniam ſedimentum habeant, cum tamen indicent, multum pituitoſi, & crudi ſucci in corpore eſſe, qui ſaltem morbum longiorem futurum monſtret: Quomodo verò dignoſcendum ſit, quando ſedimentum vrinæ bonum eſt, & quando non, haud eſt difficile intelligere, quia bonum ſedimentum, vt dicebat Hippoc. in prognoſticis, debet apparere, poſt nebulas, & ſuſpenſiones, atque in diebus criticis, & in morbi vigore, in quo veras, & coſtantes fieri coctiones certiſſimum eſt; Sequitur ſecunda pars, ſcilicet (*Maximè autem*) quæ pars uidetur à Galeno prætermiſſa, forſan quod putaret illam non egere explanatione, aut quod oblitus ſit: Mihi autem non videtur prętermittenda, quod igitur ait Hippocrates eſt urinas fieri tales (hoc eſt) tenues, & copioſas, ac proptereà iuuantes, quando initio, vel paullo poſt initium habent contenta craſſa, atque grumoſa, non quod etiam alia ratione non fiant tales, ſed maxime tunc; cauſſa autem uera propter quam huiuſmodi fiunt urinę, eſt, quia ubi apparent contenta initio, ſignum eſt duo adeſſe, & materię pituitoſę, crudeq́. copiam, & uias aliquā̃tiſper apertas, per quas ubi cocta, & conſequenter attenuata eſt materia pellitur ad ueſicam, vnde urina & copioſa, & tenuis redditur, ac proptereà iuuat, & certè (vt dicebam) uoluit hoc Hippocrates documentū relinquere, ne deciperentur in iudicandis bonis urinis,

quæ

quæ ſunt malæ, & malis, quæ interdum bonæ ſunt. Itaque vtilis eſt aphoriſmus ad faciendas prædictiones, ex ipſis vrinis, præterea ad commonefaciendum medicum, ne permittat ſe decipi, vbi videt contenta in vrinis præſertim initio, quo tempore, cum nequeat fieri coctio, conſequenter contenta, & ſedimenta non poſſunt quicquam boni ſignificare, nempè quod abſquè coctione nil boni fiat, ſignificeturuè. *Vtilitas Aphor.*

---

70 ***Quibus vrinæ perturbatæ quales ſunt iumentorum, his dolor capitis, vel adeſt, vel aderit.***

PERGIT Hippocrates de vrinis febricitantium tractare, atq; potiſſimum de turbatis, quarum mentionem ante fecerat, quod autem dicit Gal. nonnullos voluiſſe hunc eſſe veluti partem quandam antecedentis, haud à veritate abhorret propter particulam aduerſatiuam (δὲ) quæ numquam inchoat nouam orationem, ſed antecedentem ſubſequitur. Eſt enim ſententia tota prognoſtica, quæ tamen poteſt quoque curationi inſeruire; Nullam demonſtrationem habet, licetq. ſit longiuſcula, haud tamen diuiſibilis eſt in plures partes, & certè mirum alicui videri poteſt, quomodo Hippoc. adeo paucis aphoriſmis adiecerit demonſtrationem, niſi dicamus, aphoriſmos longo vſu adeò ſibi fuiſſe probatos, vt nulla vlteriore demonſtratione egere putaret; Sed videamus reliqua. *(In febribus vrinæ turbatæ,)* fieri vrinas turbatas etiam abſque febre non eſt dubitandum, cum & in laborantibus calculo veſicę, & renum, necnon in alijs contingat, in quibus natura per eas uias ſeſe ab excrementis exonerat; atqui vbi fiunt in febribus turbatę, eſt, quoniam ex efferueſcentia humorum magna fit ipſorum agitatio, atque confuſio vnde redduntur turbatæ, atq; hæ (vt docuit Galen. 1. de criſi cap. 12.) ſunt trium generum aliæ enim ſunt quę minguntur claræ, ſed paullo poſt turbantur, aliæ minguntur turbatæ, & paullo poſt clareſcunt, aliæ uerò, quę ſemper turbidæ manent, ſcilicet & turbatę minguntur, & tales perſeuerant; de quibus autem loquatur, ſatis ex ſubſequentibus verbis conſpicuum redditur, ſcilicet *(quales iumentorum)* quandoquidem vrinæ iumentorum & turbidæ minguntur, & turbidę ſemper durant, cur autem ita contingat, cauſſa colligitur ex Ariſtot. 10. probl. ſect. 42. vbi quærens cur ſolus homo calculoſus fiat, vt etiam tertio de Hiſt: animalium dixit cap. 15. reſpondet cetera animalia canales urinarios habere multo ampliores, propter quod fit, vt excrementa craſſa, & terreſtria per eos una cum urina exeuntia minimè in calculum conuertantur, ſed vrinam craſſam, & turbatam reddant, ſecus quam in homine, cuius canalibus anguſtis exiſtentibus, excrementa craſſa ubi retinentur in veſica loci illius tepore concreſcunt in calculos, atq; durantur, & quod addit Hipp. in Coacis, urinam iumentorum etiam albam reddi non eſt ſimpliciter verum, niſi dicamus pro alba intellexiſſe non adeo obſcuram. Sicut itaque urinæ iumentorum fiunt, & remanent turbidæ, propterea quod excrementa craſſa, & terreſtria vna cum urina exeunt, pariter in homine fiunt tales urinæ, quando ebullientibus ſuccis in *Connexio.*

venis ſimul confundantur craſſa, & terreſtria cum vrina, quæ ſi potenter, & valde ſint commixta nequeunt ſeparari, vnde numquam vrinæ clareſcunt, ſin verò non facta ſit magna confuſio, ſequitur vt vbi expirat calor, qui confundebat partes craſſiores in fundũ abſcedant, reliquum corpus vrinæ clarum, & tenue reddatur, ſicut interdum vrina mingitur clara, & paullo poſt turbatur, quoniam calor, qui ſegregabat craſſa à tenuibus perditur, vnde fit poſtmodum confuſio, aut potius vapores, & humores, qui antea lucidiores in vrina erant à frigiditate aeris craſſefacti, & denſati eam & craſſam, & denſam reddunt, atq; hæc tota, atque vera ratio turbaturam vrinarum ex ipſius rei natura capta, ſcilicet earum quæ ſola febrium occaſione tales redduntur; Circa quam non eſt prætereundum, qđ ſcribit Galenus harum turbatarum vrinarum eam eſſe deteriorem, quæ ſemper talis durat, quoniam ſi ſit cum viribus validis morbi longitudinem, ſin cum infirmis mortem ſignificant (*His dolor capitis*.) Quid ſignificent vrinæ turbatæ quales iumentorum in febribus his verbis docet Hippocrates, non quod hoc ſolum ſignificent, ſcilicet capitis dolorem, aut adeſſe, aut ad futurum, quandoquidem, & delirium, & alia ſolent ſignificare, vt in Eualcide famula, & Polyphanto Abderitano eueniſſe teſtatur Hippoc 7. Epid. ſed quod hoc fere ſemper prænuncient, propterea quod fiant ab ebullitione ſuccorum, ex qua ebullitione ſemper craſſi vapores, & feruidi ſurſum in caput tolluntur, cuius membranæ perculſæ dolorem inde cient, quamquam pro (κεφαλαλγία) poſſumus etiam intelligere quemlibet capitis laborem; Id tamen veriſſimum eſt, quod ait Galenus, licet vrinæ turbatæ ſemper capitis laborem prænuncient, vt eſt quoq; apud Hippoc 7. Epid. non longe à fine, vbi ſcribit: vrinas turbidas indubitatum (idest ἀκριβὲς) ſignum præſeferre doloris capitis, conuulſionis mortis, idquè probat pleriſquè hiſtorijs, vt etiam 1. Epid probatur ex hiſtoria; Sileni, & vxoris Philini, haud tamen è conuerſo fieri, vt vbi eſt capitis dolor ſemper adſint hæ vrinæ, ſiquidem etiam ab alijs cauſſis fieri poteſt dolor capitis, vt ab intemperie aliqua ipſius, vel nuda, vel cum materia, aut etiam à vaporibus ex infernis partibus ſurſum ſublatis, alijſuè cauſſis, in quibus tamen haud eſt neceſſe turbatas vrinas reddi; Ad hoc tamen vt irrefutabilis hæc ſententia ſit; oportet in primis, vt turbidæ aliquot diebus perſeuerent, quod voluit nobis ſignificare Hipp. quando dixit: numero plurali (*vrinas*,) Amplius neceſſe eſt; ut huiuſmodi vrinæ turbatæ minimè ſint criticæ, minimequè ante ipſas coctionis ſigna in ijs appa-

Probl. ruerint. Cæterum occurrit hoc in loco non inutile problema, quæ ſit cauſſa cur aliquę vrinę turbatę ſi ad ignem apponātur clareſcunt, aliquę vero, nec ad ignē, nec in aqua calente poſitæ priſtinam claritatem recuperant, aliquæ rurſum diu

Solut. permanent claræ, aliquæ vero ſtatim atque mictæ ſunt turbantur. Pro cuius ſolutione dicendum puto, eas vrinas, quæ turbatæ euaſerunt ob magnam confuſionem, & craſſitiem, atque viſciditatem vaporum, & humorum inſtar ſubiugalium haudquaquam poſſe vlla ignis ui clareſcere, ac propterea omnium deterrimas haberi, contra verò ſi non ſint ita tenaciter permiſtæ, & confuſæ ui caloris ignis ſeparantur in ipſis craſſa à tenuibus, ut etiam fit in alijs multis rebus ad ignem bullientibus, atque inde claritatem adipiſcuntur, quod verò aliquę diu maneant claræ, aliquæ ſtatim turbentur, poteſt contingere, aut vi ambientis, vel

confre-

conſeruantis,vel alterantis,prout ſcilicet uario modo eſt diſpoſitus, uel ex interna ipſius vrinæ ui, quę prout eſt à calore natiuo bene uel ſecus cocta ſic plus, uel minus conſeruatur contra ipſius aeris ambientis potentiam. Vtilis eſt aphoriſmus in primis ad pręditionem, & pręcognitionem tàm mali, quàm boni, haud tamen ita necis, vel uitę, quoniam ſicuti cum urinis claris multi pereunt, ſic quoque non pauci cum urinis turbatis ſeruantur, ut ex ipſis Hippoc. hiſtorijs facile poteſt intelligi. *Vtilitas Aphor.*

---

71 *Quibus ſeptima indicatur, his nubeculam habet quarta die vrina rubeam, & alia ex ratione.*

SICVTI in ſuperiori aphoriſmo docuit, quæ ſint prauę urinæ, ita in præſenti docere uoluit, quę ſint meliores, ſed non optimæ, ſunt autem hę, quæ *Connexio.* habent in quarta die nebulam rubram, & uere dicuntur eſſe meliores, quoniam ſeptima die futuram eſſe iudicationem indicant; habetur autem idem aphoriſmus, ſed ſub diuerſis paullulum uerbis etiam in Coacis pręnotionibus. Eſt enim totus prognoſticus ſine ratione, ac in duas partes diuiſibilis. Videamus autem *Diuiſio.* ſigillatim quid doceat Hipp. ſed ante ſciendum eſt breuiter, quot ſint ea, ex quibus cõponitur urina, ubi uidebimus ſimul, quę ſit nebula rubra, de qua loquitur Hippocrates; Et certè hic pudet, me ſimplicitatis conciuus mei Iacobi, qui cum linguam græcam ignoraret uoluit tamen ueluti ludere cum ea, & in errores pueriles lapſus eſt. Sed ita ferebant illa tempora ab omni polita eruditione aliena. De urina enim complura, neque penitenda diximus in noſtris pręlectionibus de excrementis, unde ſat erit nunc dicere in urina ſpectari potiſſimum quatuor, liquorem, contenta, odorem, atque colorem. Dicitur χύμα, ſeu liquor ab Actuario, & alijs ipſius urinę ſubſtantia, quę interdum clara, interdum etiam ſplendens, interdum turbida, & obſcura dicitur, Contentum uero dicitur, quicquid à liquore ſeparatum, & ſimul conglobatum eſt, uel in ſummo uaſis, & dicitur νεφέλη, uel in medio, & uocatur ἐναιώρημα, uel in fundo, & appellatur ὑπόστασις, ſcilicet nebula, ſuſpenſio, & ſedimentum, ſiue ſubſidentia, conciuis autem meus ob ignorantiam linguę grecę fecit nephelim, & nebulam res diuerſas. Omnia hęc contenta habent ſuos peculiares colores, & conſiſtentias, ſecundum quas de morborum naturis, & euentibus fiunt à medicis iudicia, ut habemus etiam ab Ariſtot. initio quarti meteorol. & in probl. ſect. 1. 53. Vnum ex his eſt id, quod in pręſenti ait Hipp. ſcilicet nebulam rubram apparere in urina die quarta, quãdo eſt futura iudicatio ſeptima die, atq; alia ſecundum rationem, uel ut ait Hipp. In Coacis si reliqua ſeſe habeant ſecundum rationem, Galen. multus eſt in coarguendis ſuperioribus Hipp. interpretibus, quasi uoluerint Hippocratem ſecundum dictionem illam poſtremam, uoluiſſe intelligere pro alijs ſecundum rationem ſymptomatum omnium remiſſionem, ut febrium, dolorum, uigiliarum, aliorumquè huiuſmodi, at uere dicit non potuiſſe hoc intelligere Hippoc. quandoquidem (ut ipſemet ſępius docuit,) huiuſmodi ſymptomata acerbiora, & modeſtiora fiunt, quo propior eſt iudicatio. Cęterum pręſtat uidere cum ipſomet

Ga-

Galeno, cur Hippocrates ſolius nebulæ rubrę meminerit, cum ſint alia ſecutiora ſigna futuræ criſis, & præſertim hypoſtaſis, ſuſpenſio, imò & ipſa nebula alba leuis, & æqualis, vt ait Hipp. 2. progn. 29. vbi etiam dicit vrinam ruffam eſſe ſignum materiæ incoctę, deinde uidendum quoque cur ſit, quod urina ſimilis indicet futuram criſim ſeptima die, quando apparet in quarta, tertio; Quid uerè intelligere voluerit per ea verba, (*& alia ſecundum rationem:*) Quæ eſt ſecunda pars. Circa primum Galenus dixit, meminiſſe Hippocratem ſolius nebulę rubræ, quoniam hæc rarius videtur, quaſi voluerit Hippoc. ſic ratiocinari, ſi quando nebula rubra apparet in urina quarta die, indicat futuram criſim in ſeptima, ergo multo magis id facit, quando nebula erit alba, ſimulquè ex craſſa, & inæqualis, euaſerit tenuis & æqualis, cuius rei ea eſt demonſtratio, quia ruber color indicat coctionem inchoatam eſſe, albus uero eam progreſſam, & prope conſummatam, quemadmodum ſi ex craſſa facta ſit tenuior, aut è contra ex tenuiori craſſa, nam (ut dixit Galenus) coctio propriè eſt humorum adęquatio, ſeu reductio ad mediocritatem; Cum itaque minor coctio indicetur à colore rubro nebulę, non eſt mirum ſi Galenus aduotauit raro huiuſmodi vrinam conſpici, quę id pręcipuę ſignificet, licet alioquin ſecuritatem indicet, & potius morbi longitudinem quam tecas, ut in prognoſticis dixit Hippoc. pręterquàm in morbis valde acutis, in quibus ſicuti properat iudicatio, ita quoque properare ſolent ſigna ipſam antecedentia; Circa ſecundum dicendum eſt; quod ad colorem pertinet, rubedinem ſemper fieri à calore materiam ipſam ſuperante, ſicut albedo à calore qui iam ſuperauit, aut ſtatim eſt ſuperaturus, Itaque ſi in quarta die apparet ſignum caloris iam coquentis, atque morbus uelociter moueatur, rationi conſonum eſt, cito coctionem eſſe perficiendam, nulla dies iudicatoria eſt proximior ipſi quartę, quàm ſeptima, ergo iure ubi apparet huiuſmodi ſignum in vrina quarta die, expectanda eſt iudicatio in ſeptima, pręterquam quòd ex obſeruatione, & doctrina Hipp. conſtans eſt ſententia Galeni, & aliorum; ubi apparent ſigna coctionis progreſſę, ut plurimum requiri tantumdem temporis ad hoc ut perficiatur, exępli gratia, ſi in quarta, fiet ſeptima coctio, & Criſis, ſi in ſeptima incipiat apparere, coctio decimaquarta fiet, ſi in vndecima, fiet uigeſima, atque ſic de ſingulis, Addo ex Hippoc. in progn: quod apparentibus ſignis contrarijs coctioni ſecundum regulam Hippocr. in prognoſticis, ſimiliter totidem diebus fiet mors, quòd tamen non eſt perpetuum, quia in morbis acutis, quod male iudicantur, non poteſt is ordo ſeruari à natura, quæ uincitur, quemadmodum ſeruatur ab ea vincente. Cum autem urinæ hypoſtaſis, atque nebulæ albę ſint bonę, & quomodo tales fiant, pręceteris Alexāder diſertiſſimè docuit ſecundo lib: medicinalium probl. 10. vbi ſcribit: partes ſolidas, in quibus natura ſuam poſuit ſedem, & quarum temperamentis operatur, eſſe albas, ob idquè materiam morbificam, cum euadit alba, ijs rectè conſtitutis aſſimilari per coctionem, quę ſi incipiat particula tantum aliqua cocta abſcedit, quę ſui tenuitate petit alta urinę, & fit alba, si uerò adhuc magis progrediatur coctio, paullo plus materię euacuatur, quę plus cocta, & copioſior exiſtens, ac proptereà grauior in medio ſitatur, & fit enæorema, ſicuti fit Hypoſtaſis ubi perfectè cocta materia, & carens flatu, fundum petit. Quod ſpectat ad tertium; Quę eſt ſe-

cunda pars iam diximus à Galeno repudiatam fuiſſe aliorum interpretationem, atque ab ipſo pro alijs ſecundum rationem intelligi, alia ſigna coctionis, vt albedo ſuccedens, non modo in nebula verumetiam in ſuſpenſione, atque ſubſidentia, ſimiliter & de conſiſtentia, ſi extenui facta ſit craſſa, aut è contra, quaſi dicat multo magis expectandam eſſe iudicationem in ſeptima, ſi alia ſigna coctionis apparuerint in quarta, appellans ſecundum rationem ipſam coctionem, quę ſemper iuxta Hippoc. 3. Epid. indicat ſecuritatem, & iudicij celeritatem Iacobus duas alias non penitus aſperandas interpretationes attulit, Vnam qđ (pro alijs ſecundum rationem) aliç dies iudicatoriç intelligũtur, ſcilicet apparente coctione in aliqua die indicatoria, vel iudicatoria, criſim fieri in ſubſequente critica die, ſeruata proportione, quam antea dixi. Altera, (quod pro alijs,) intelligãtur alia excrementa à quib. ſigna capiuntur, ut ſputa, ſudores, alui egeſtiones, & reliqua; poſſumus etiam addere, & hanc, ſcilicet (& alia ſecundum rationem,) ideſt ut habetur in Coacis: ſi cętera ſe habeant ſecũdum rationem (hoc eſt) nil ſit quod impediat, vel contra ſignificet, vnde ad uerificandum hunc aphoriſmum tres condiciones requiruntur. Vna ut non ſuperueniat aliquod accidentale impedimentum, veluti mala victus ratio, aut alia ægritudo, quæ impediat naturam concoquentem materiam præſentem. Alia eſt, ut morbus ſit acutus, ſcilicet ut ait Galen. uelociter moueatur. Tertia ne materia feratur ad aliquam partem nobilem, aut alioquin ſit mali moris, vt peſtiferis. Sed dubitatio eſt de nebula rubra; quandoquidem Hippoc. in Coacis prænotionibus habet hæc uerba, (*At verò nebulæ in vrinis albę quidem, & fundum verſus vtiles, rubræ autem, & nigræ, lucidæ, item difficiles,*) ex quibus apparet, non eſſe verum, quod ait Hippoc. nebulas rubras indicate criſim, Ad quod reſpondendum eſt, quod vere dicit Gal. hanc ſententiam, non eſſe conſtantis, & æternæ veritatis, ſed potius ex ijs eſſe, quæ fallunt, & quæ vt rara ab Hippocrate ſunt propoſita. Vtilitas aphoriſmi licet præcipua videatur eſſe in prædicendo criſim, quia tamen ex criſis præcognitione pendet magna pars victus inſtitutionis, atq; medicamentorum adminiſtratio, hinc fit, vt non exiguam vtilitatem afferat quoq; ad actum practicum.

Not. *Dubit.* *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

74 *Quibus vrinę albę, & perſpicuæ, malę, præſertim ſi in delirantibus appareant.*

CVM ſuperiori aphoriſmo dogma prognoſticum attulerit Hippocrates ex urinæ contentis, nunc ex liquore, & colore tradit aliud, ita ut manifeſta ſit utriuſque connexio, atque ſcopus Hippocratis, qui eſt docere, quid ſignificent urinę perſpicuę, & albæ, tam in ſanis, quam in inſanientibus, Ergo aphoriſmus pertinet ad partem prognoſticam, eſt cum ratione, atque in duas partes diuiditur, quarum prior eſt, (*Vrinæ perſpicuę, & albę malę,*) ſecunda (*præſertim verò ſi in delirantibus apparent,*) ideſt quoniam præcipue in delirantibus: nam delirium ſemper malum eſſe Hippoc. ubiquè, & ratio ipſa teſtantur. Vt autem priorem prius explicemus; Sciẽdum eſt primum, Corn: Celſ: in lib. 2. c. 4. de hoc aphor. nil aliud dixiſſe, quam dilutam, & albam urinam eſſe uitioſam, præſertim in phreneticis, deinde ſciendum, id quod ſcribit Galen. in com: nempè duo eſſe

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

genera

genera urinarum, alia quæ ſunt puræ tranſparentes, aliæ uero quę ſimul etiam ſunt albę, Simpliciter tranſparentes ſunt, quarum ſubſtantia eſt tenuis, & pellucida, ut ſi locentur ad lumen matulę uitreę, uideantur ea, quę poſt ipſas ſunt, albę uerò ſunt, & tranſparentes, quę ipſam aquam & colore, & ſubſtantia ęmulantur, quęq́ forſan dilutę propterea à Celſo uocantur, & à Plinio lib 28. cap. 6. ad finem. Iam uero hæ aut ſunt cum uirium proſtratione, aut cum uirium robore; Poſtremę cum ſignificent inſignem cruditatem, ut Galen. dixit etiam 1. criſi 12. atque uires non ſint ſufficientes ad coquendum, planè interitum ſignificant. Vnde uere Galenus dicit neminem phreneticum eſſe uiſum ſeruari, cui eſſent ſimiles urinę, quemadmodum uiribus firmis, & robuſtis exiſtentibus ſola morbi longitudo ſignificatur; Cur autem urinę huiuſmodi albę deteriores ſint in pueris, quàm in uiris, ut docuit Hipp 2. progn cauſſa eſt, quia cum uis naturalis coctrix in pueris ſit magna & potens, ſane inſigniter labefactari nequit niſi à potentiſſima cauſſa, Itaque apparet cur: malę ſint urinę perſpicuę, & albę, Sequitur modo ſecũda pars quę eſt (*maximè autem apparent in phreneticis*;) Circà quã partem notat Galenus duas fuiſſe lectiones in codicibus, nam in alijs eſſe ſupraſcriptam, quę ſimiliter habetur in Coacis prędictionibus. In alijs uerò hanc *μάλιστα δὲ τοῖς φρενιτικοῖς*. In alijs *ἐν δὲ τοῖς φρενιτικοῖς ἐπιφαίνονται τοιαῦτα*, ideſt in phreniticis apparent tales, quam tamen eſſe eandem cum prima dicit, cuius utriuſque ſenſus eſt; urinam perſpicuam, & albam maximè conſpici in delirantibus, Secundę uerò ſenſus eſt; eandem urinam eſſe malam pręcipue in phreniticis, Et certè ſi quod uſu uenire conſueuit ſpectemus; non ſolum in delirantibus, uerumetiam in diabeticis ſolent frequentiſſimè apparere, nec non in hydropicis, atque alijs quibuſcumque crudis morbis, nec ualet, quod ait Galenus addendum eſſe (*phreneticis lethaliter habentibus*) tum quia nullus contextus id habet, nec etiam codex Coacarum, tum quia uerum eſt urinas ſimiles eſſe malas in phreneticis non modo lethaliter habentibus, uerum etiam in alijs quibuſquè, eò quod ſignum eſt crudam eſſe materiam, & quicquid bilis eſt in infernis partibus totum in caput magno impetu ferri; ut etiam dicebat Auuerr. 4. collect.

Dubit. cap 1. Sed dubitatio oritur an hoc ſit perpetuo uerum, quia pręter Hydropem, & Diabetem ſunt alij caſus complures, in quib. fiũt hę urinę, ut in lapide renali in multo potu, in maximo iocinoris, & renum feruore, in uigilantibus, alijſq. huiuſmodi ut non uerum uideatur, qđ maximè fiant in phreneticis, ut ait Hip.

Solut. Reſp: eſt Hipp. hanc ſententiam intelligendam de ijs, qui acuta febre laborant, nec in ſeſe aliquam aliam cauſſam habent, ſiue internam, ſiue externam, ob quam ſimiles urinę fieri debeant, nam dum ait (*maxime in phreneticis*) ſignum eſt eum de ijs morbis intelligere, in quibus ſolet fieri phrenitis, ut ſunt febres

Utilitas Aphor. acutæ, & peſtiferę, Vtilis eſt aphoriſmus ſolum ad pręcognitionem, atque pręditionem

73 *Quibus ilia ſuſpenſa murmurantia, lumborum dolore ſuperueniente, his alui humectantur, niſi flatus erumpant; aut vrinæ multitudo proueniat, hæc vero in febribus.*

ET ſi arduum videatur inuenire, quo pacto præſens aphoriſmus poſſit antecedenti coniungi, nihilominus, aliqua ſeſe offert lux, & eſt; quod vbi Hippoc. in ſuperioribus duobus aphoriſmis egiſſet primum de prognoſticis ex contentis, atque coloribus, & liquoribus vrinæ acceptis, modo velit alterum adnectere, captum à copia ipſius vrinæ, & licet plura ſint, quæ ſimiliter poſſunt capi, vnum tamen ſelegit forſan rarius, & obſeruatu dignius, eſt autem huiuſmodi ſummatim: copiam vrinæ interdum auferre murmura, & eleuationes hypocondriorum vna cum lumbi dolore, adeo vt ſcopus Hippoc. ſit in hoc dogmate prognoſtico ſimplici & indiuiſibili docere, quomodo prædici poſſint & curentur à natura aliquando eleuationes, & murmura hypocondriorum, cum dolore lumbi ſuperueniente, ſcilicet alui humiditatibus, niſi aut flatuum eruptione, aut vrinarum copia ſoluantur, atq; hæc fieri in febribus, vt integra ſententia Hippoc. hæc ſit. in febribus ſi hypocondria eleuata, ac murmurantia ſint, ſuperueniente lumbi dolore, aluus humida fit, niſi erumpant flatus, vel vrinę copia ſuccedat. habetur hæc eadem ſententia in Coacis prędictionibus, licet verbis paullo diuerſis, atq; etiam plurib. in quibus non ſolum de prognoſtico, verum etiam de liberatione loquitur, vt ob id initio dixerim etiam in hoc aphoriſmo innui ab Hipp. & ſignificationem, & ſimul curationem; Iam verò quid ſit hypocondrium, μετέωρον ſiue eleuatum Gal. ſtatim in primis verbis declarare conatus eſt, ſ. Hypocondria eleuata dici, quando in aliquam molem præternaturalem, & conſpicabilem, & contractabilem attolluntur, idq́ fit aut ab aliquo affectu vetuſto, puta ſcyrrho, vel in viſcere aliquo, vel in muſculis exiſtēte, aut ab affectu recenti, vt inflammatione, eryſipelate, & ſimilib. aut flatu cum humore diſtendente; De quo autē loquatur Hipp. ſignificauit ipſemet ſubſequente voce (διαβορβορύζοντα, quoniā cum murmur fiat à flatu alicui exiguo humori permiſto, qui huc atq; illuc per inteſtina curēs, & eleuationē Hypocondriorū, & murmura faciūt, planè certū eſt nō poſſe, neq; à ſcyrrho, neq; ab inflāmatione. Nā q propriè dicūt βορβορυγος eſt ſtrepitus q fit à flatu, & aqua ſimul, alias à Cęlio. Aureliano vocatus ὑδατισμος: Cęterū, q fit à flatu ſolo eſt clarior ſonus, vt Gal. lib. de locis affectu 5. & lib. 3. de ſympt. c. 2. (*Dolore lumbi ſuperueniente.*) Lūbos eſſe ſuper inteſtina ſitos ex ipſa anatome nō eſt difficile perſpicere, itaq; vbi flatus à ſuperiorib. partib. ad ea ferūtur dolorē tendēdo ipſis lumbis ingenerunt, atq; vbi humores commixtos habent, facile eſt, vt cum ijs exeuntes per inteſtina aluū ſoluāt, ſicq́. eā reddāt humidam: (*N. ſi prius &c.*) Duo dicit Hipp. eſſe, quę poſſent efficere ne ventres fiant humidi, vnum eſt, ſi prius flatus erumpant, vel ore, vel aluo, nam cū humor ad hoc ut infra tēdat opus habeat impulſore, quaſiq́. ductore, qui eſt flatus, plane ſi is deſit, quia ſolus erumpat, haud quáquam humor ſolus eo tendere poteſt: Etenim flatus hac in re multa præſtat, primū, n. (vt dixi) impellit, & ducit humores, deinde uias dilatat, tū humores ipſos agitat, eos rarificat, & attenuat vt facilius propellātur atq́. ſoluantur. Alterū eſt, ſi urinæ fluor accedat, etenim tūc vrinę profluuiū efficitur, qa illa humiditas ad ueſicā à natura cōuertitur, unde dolor, & eleuatio hypocon. abducūt, neq; aliter uētres fiūt humidi, ſic namq́.

narrat Hippoc.2.Epidemiorum ſect.2. quemdam Bionem à tumore lienis fuiſſe liberatum copioſo vrinæ fluxu. (*Hæc verò in febribus;*) Notat hic Galenus, quod & alibi ſæpius præſertim 7.aph.24 & 1.Epid.ſect.3.tit.14. Veteres vocaſſe febrem, quæ morbus eſt, non ſymptoma, quaſi ob hoc dixerit fieri in febrib. vt ſcilicet quæ ſunt morbi, non autem ſequuntur inflammationes. Cur Hipp. addiderit hanc particulam puto fuiſſe cauſſas. Vnam quia; In ijs qui flatu hypocondriaco laborant, atq; etiam in alijs fiunt ſine vlla febre interdum ſtrepitus, qui diutiſſimæ durant, nec vlla euacuatione, aut flatus, aut alui, aut veſicæ tolluntur, eo quod aqua, & flatus colliguntur intra omentum ex ventriculo, vel liene, & continuo regenerantur eo pacto, quo Galenus innuit 7.aph.55. Alteram, quoniam huiuſmodi caſus raro contingit, & forſan ab ipſo parum obſeruatus fuit, atq; tantum in febricitibus, vnde iure dixit, atq; hęc in febribus, quaſi voluerit dicere, atque hæc ipſe in febribus obſeruaui, Cur autem id potiſſimum in febribus contingat eſt, quia vbi humores craſſi, & frigidi ſunt in corpore febriente, ij à calore febrili attenuantur, in qua attenuatione fiunt flatus, qui vel cum attenuato humore erumpunt per partes infernas, aut ſupernas poſtquam dolorem, & tumorem pepererunt, vel ad veſicam conuertuntur, vnde & tumor, & dolor ſimul auferuntur; quemadmodnm Hipp. docuit etiam 6.aph.40. An verò poſſit eadem materia, vt per vrinam, ita per ſudorem euacuari non dixit Hippoc attamen veriſimile eſt non poſſe fieri, propterea quod humor in inteſtinis continetur, vnde multo facilius eſt, vt diuertatur ad veſicā, quàm ad cutem, quæ multum diſtat ab ijs: Corn: Celſus lib.2.cap 3 ita videtur voluiſſe transferre hunc aphoriſmum. Si in ſuperioribus partibus tumorem, doloremquè inflammatio fecit, bonum ſignum eſt ſonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magiſque etiam ſi ſine difficultate cum ſtercore exit; At vel aliud intellexit, vel non aſſecutus eſt integram Hippocratis mentem. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad partem prognoſticam, ſcilicet ad prægnoſcendum exitum in febribus tumorum, & murmurum hypochondriorū, verum etiam ad curandum, ſi quidem ex his docentur medici, vbi ſimiles effectus ſibi offeruntur, optimum eſſe tum ructus reuocare eo pacto quò docuit Gal. 6. Epid.ſect.2.tex.32. ex ſententia Sabini præceptoris, tum etiam diurecticis medicamentis vti, quia ſicut natura curat per vrinam, ſic etiam poteſt medicus curare.

Febris morbus. *Vtilitas Aphor.*

---

74 *Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina mult a, craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quar to die quibuſdam incipit fieri, Si verò etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.*

Connexio. *Scopus.*

PERGIT Hipp. effectus vrinę docere, & ſemper eos in exemplū traducit, ex quibus poſſunt complura alia ſimilia intelligi, qualis eſt præſens aphor. in quo Scopus Authoris eſt monſtrare alia bona, quæ facit vrina craſſa, & copioſa, ſi oportunę exeat, dicens: (*Quibus ſperatur aliquis abſceſſus ex morbis ad articulos, eiuſmodi abſceſſum propulſari ſi vrina multa craſſa, & alba prorumpat, qualis incipit fieri aliquib. quarta die in laborioſis febrib. quod ſi vna cum huiuſmodi vrina profluat quoq; ſanguis è narib. morbi totius ſolutionē cito fieri:*) Eſt aūt aph. totus progn. ſine ratione, & qui cōmodè ſaltē in duas partes ſecari pōt, queādmodū id magis elucet.

6.Epid.

6.Epid.ſec.4 tex.2. vbi hanc eandem ſententiã habet addito ſolum Archigenis pueri exemplo,licet in fine libri de humorib. vbi idem habetur ſit non Archigenis, ſed Artigenis, quarum prima eſt. (*Quibus ſpes*) ſecunda verò (*ſi autem etiam ſanguis, &c.*) Quibus ſpes phraſis eſt Hippocratis ſatis familiaris, ſicut & Thucididi, & Sophocli eius coætaneis,timorem ſeu mali expectationem appellare ſpem,cum vterquè affectus idem ſit circa futura differens tantùm obiecto,quoniam ſpei propriè acceptæ obiectum eſt bonum, aut ſaltem indifferens, timoris verò malum,atque id corruptiuum, & proximum vt dicebat Ariſtot 2. Reth:cap. de timore,ſimilem phraſim inueniuntur etiam aliqui ex latinis æmulati,veluti Virgilius in eo verſu,at ſperate Deos memores phandi,atque nephandi,(*Abſceßum futurum.*) Αφιςάσις, ſeu ἀπόςασις quem noſtri abſceſſum vertunt duum ſunt generum vt Hipp explicatiſſimè docuit 2.Epid.ſect. prima, & Galenus 1.Epid.com.2.& 3.Epid. atque alibi ſæpe, Vnum genus eſt quod vocat κατ᾽ ἐκροὴν, ſiue ἐκροὴν, idest ſecundum effluxum, aliud verò καθ᾽ ἀπόθεσιν, ideſt ſecundum depoſitionem,dicitur enim ſecundum effluxum,quando natura morbificos humores extra corpus per aluum,per vrinam.per ſudorem excernere tentat, dicitur vero ſecundum depoſitionem , quando eadem natura humorem eundem non extra corpus, ſed in aliquam corporis partem reijcit, atque firmat, qui abſceſſus propterea ſemper ab Hippocrate deterior habetur priore ; Iam verò hoc in loco non eſt dubitandum, quin intelligat abſceſſum per depoſitionẽ, ſiquidem dicit (*ad articulos,*) quod idem vult ſignificare ac ſi diceret, vbi ſperatur naturam ad articulos depoſituram,atque firmaturam eſſe humores vitioſos, cuiuſmodi ſæpe loqui conſueuit Hippoc. (*Eos liberat abſceßus , &c.*) Cauſſa cur vrina craſſa, copioſa, & alba liberet abſceſſu , eſt, quia raro fit vt natura duos ſimul abſceſſus faciat, & κατ᾽ ἐκροὴν, & κατ᾽ ἀπόθεσιν, quam cum vterquè fit opus naturæ valentis, & per contraria loca ; Si vnum facit,alterum dimittit, Vnde cum vrina copioſa , craſſa & alba fit abſceſſus κατ᾽ ἐκροὴν, ſiue per effuſionem , non poteſt facere alium , κατ᾽ ἀπόθεσιν, ſcilicet per depoſitionem ad articulos, & is vt dixi ſemper bonitate anteponendus eſt alteri, propter quod vſus eſt verbo (ῥύεται,) ideſt liberat,ſiue conſeruat, quo verbo frequentiſſimè vtitur Hippocr. & in aphor: & in Epid: atque ſemper in bonam partem . (*Vrina multa* :) Non omnis urinæ fluxus ab abſceſſu liberat, ſed oportet, vt ſit vrina craſſa , copioſa, atq; alba; quo ſcilicet materia piruitoſa, & craſſa,ac propterea alba, quæ ſolet ut cruda,& grauis deponi à natura in locos remotos, & ignobiles;cuiuſmodi ſunt articuli. Sed quid dicemus ad Caſum Pithionis commemoratum ab Hippoc.3. Epid:ſect:1.ægro primo,cui dixit abſceſſum factum per ſtranguriam, quæ eſt deſtillatio exiguæ vrinæ, atq; ita ipſum eſſe ſeruatum tum à morbo,tum ab omni alio abſceſſu ; niſi dicamus Hippo.eum tamquam rarum caſum propoſuiſſe, ſicut & alijs contigiſſe dixit,qui forſan omnes non habuerũt copioſos, & craſſos humores in corpore, ſed tenues acres, & mordaces, qui à natura ad veſſicã propulſi,ui illa mordente,vrinç ſtillicidiũ pepererũt. Quatuor hic notanda, Vnũ eſt dicere Hip. (*quibuſdã*) ut moneret,non eſſe hoc in cũctis,aut pluribus, ſed in paucis obſeruatũ, vnde 6.Epid:ſect.4 tex.2.dat exemplũ tantũ pueri Archigenis, vel Artigenis,ut in fine lib.de humorib. Alterũ eſt qd etiã (*Qualis in quarto die , &c.*)

Dub. *Solut.* *Not.*

Not. Notat Galenus, & bene, hic Hippocratem pro quarta intelligere omnem diem contemplabilem, atque decretorium; quam interpretationem eo magis amplector, quoniam in morbis, qui fiunt ab humoribus frigidis crudis, atque craſſis, non ſolent ita tempeſtiuè effluxus iudicatorij fieri, ſed uel 7. vel 11. vel 14. aut etiam vlterius. *(In laborioſis febribus.)* Tertium eſt quod dicuntur febres κοπώδεις ſeu delaſſatoriæ non modo quę fiunt ex laboribus, & laſſitudinibus, cuiuſmodi multę commemorantur ab Hipp. in Epidemijs, ut fuit Silenus, & adoleſcens qui habitabat in mendaciorum foro, verum etiam in quibus ægrotantes percipiunt laſſitudinem phlegmonoſam, quamquam, (ut uerum fatear) multo melius eſt intelligere febres non periculoſas, quæ etiam ſi ortum habuerint à laſſitudine non video cur nequeant eſſe non periculoſæ: Galenus ait Hippocratem dumtaxat meminiſſe laborioſarum febrium, Quoniam in hiſce citò fiant abſceſſus in die iudicatoria non modo ad articulos, verum etiam ſubtus, & poſt aures; ad aures ſcilicet, quando materia eſt leuior, & calidior; ad articulos uero, quando eſt frigidior, & craſſior. Ego autem etiam ob aliam cauſam meminiſſe potius laborioſarum febrium crediderim, quoniam ob labores, quos ſuſtinent febricitantes in agitãdis corporib. mirum in modum delaſſantur articuli ita, ut poſtmodum fiāt aptiores ad recipiendos in ſeſe abſceſſus humorum uitioſorum, qui a natura ex alijs nobilioribus locis pelluntur, nam proprie dicuntur ab Hipp. πυρετοὶ κοπώδεες, in quibus laſſitudo artuum ingens perſentitur. Quartum conſiderandum eſt dixiſſe Hippoc. ἄρχεται, ideſt incipit, quia ad hoc ut urina liberet à ſuſpicione abſceſſus, opus eſt non modo ſit copioſa, ſed etiam ut diu duret incipiens tamen à die decretoria, atque hæc de prima parte. Sequitur ſecunda quæ eſt. *(Si etiam ſanguis è naribus;)* Hæc autem duplicem habere ſenſum poteſt, uel q̄d ſimul cum urina craſſa copioſa, & alba exeat ſimul è naribus ſanguis, uel quod ſolus exeat. & utroque modo accipi poſſe non dubito, cum particula aduerſatiua (δὲ) ideſt (*autem*) & particula repetitiua (*etiam*) id teſtari uideatur, quod enim verificetur ſententia ſi vna cum urina exeat ſanguis, non oportet dubitare, quia ſi urina ſola facit, multo magis id agit alijs auxiliantibus ſibi coniuncta; quod uerò ſolus quoque ſanguis exiens è naribus poſſit abſceſſum auertere, ſaltem ab auribus ex diſcurſu Galeni facile colligitur, ſi quidem materia calida, & humida parotidas factura, ubi in cerebrum attollitur, atque una cum ſanguine ad nares abducitur, certum eſt abſceſſum circum aures impeditum iri debere, id quod etiam in alijs intelligendum eſt, quando ſaltem materia morbifica aut tota, aut magna ex parte eſt ſanguini immixta; Verum tamen ſi uideamus Hippocr. 6. Epid. ſect. 4. vbi habet hanc eandem ſententiam, facile intelligemus Hipp. clariſſime uoluiſſe ſanguinem ultra urinam copioſam, craſſam, & albam apparere, ſi impediturus eſt abſceſſum, quod ſimiliter ſcriptum habetur in calce libri de humoribus, in quibus duobus locis deſideratur, ad urinam particula (copioſa) unde potius hanc iudicarem ijs eſſe addendam, quam ut hoc in loco dematur: Dixit autem (*ex naribus*) quoniam etſi etiam ſanguis ab hemorroidibus liberare poſſit, quem alias dixit Hippocrates, liberaſſe à lepra, melancholia, alijſquè magnis morbis, attamen longe melior, & celerior fit, per ſanguinis fluxum è narib. liberatio, tum propter diuerſionem, tum quia abſceſſus, qui formidantur in par

tes ſu-

Digitized by Google

res ſuperiores, ſic aptius cauentur. (*Breuis ſit ſolutio.*) Cur ſanguis præter urinam fluens è naribus celerem morbi ſolutionem faciat, cauſſa eſt, quia duæ ſimul factæ euacuationes in die critica, atque ambæ inſignes, totam materiam morbificam euacuant ſubito, aut ſaltem cito, qua euacuata nõ eſt dubium, quin protinus ſequatur integra morbi ſolutio. Vtilis eſt aphoriſmus in primis ad præcognitionem, atque prædictionem, ſed etiam ad medicinam faciendam, quandoquidem, ut natura præſeruat ab abſceſſu huiuſmodi ægrotos, & urina copioſa, atque craſſa, & ſanguinis è naribus fluxu planè ſi medicus in ſimilibus caſibus, & urinam prouocare, & ſanguinem à cephalica, aut ab ipſis narib. per hirudines, vel ſcatificationes euacuare tentabit, proculdubio iuuabit, nam & Homerus cognouit aduerſus morbos articulares maximè ualere prouocationẽ vrinæ, quando fecit Achillem equo ſuo podagra laborante Selinum, quod maxime prouocat urinam apponere, ſicut ſecundo Iliados facit equos dum non laborant paſci σέλινον ἐλεόθρεπτον. *Vtilitas Aphor.*

---

75 *Si ſanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut veſicæ exulcerationem ſignificat.*

De connexione huius aphoriſmi cum ſuperiore dubitari ſane poſſet, utrum cum ſupra de vrina craſſa, copioſa, & alba tractarit, non eſt à propoſito penitus alienum, vt de alijs ueſicæ excretionibus agat, quemadmodum & in præſenti, & in ſubſequentibus facit, adeo vt præſens aphoriſmus ſit dogma pertinens ad partem medicinę diagnoſticam, ſiquidem docetur quo pacto ſit locus affectus, & ipſe morbus cognoſcendus, vbi ſanguis, & pus per urinam excernuntur, eſt tamen ſine ratione, atque indiuiſibilis. (*Si ſanguis, aut pus*) notat Galenus aliquos interpretes maluiſse legere particulam copulatiuam (καὶ), & non aduerſatiuam, quaſi dicat Hippocrates ſi ſanguis, & pus, quam orationem Galenus non eſt auſus damnare (*Mingat*) notat ſimiliter Galenus melius ità eſse, quam ſi dixiſset (*minxerit*) quoniam ut hæc non ſignificat aſſiduam, & minime intermiſsam mictionem, ſic illa eam ſignificat, vt propterea magis defendi queat perpetua aphoriſmi veritas, nam vbi non continuò, ſed interpollatim exit ſanguis, aut pus per vrinæ vias, poteſt ab aliquo ſupra renes loco manare. Veluti iocinore, aut liene, cuius tumorem in Bione 2. Epid. 2. ſect. commemorato per urinam eſse euacuatum narrat Hippoc. Contra vero, vbi exit continuò; Si quidem cum ſimul ruptus ſit iocinoris, aut ſplenis abſceſsus, poteſt quidem natura ad veſicam depellere, & ſanguinem, & pus donec ſit conſumptus abſceſsus, vltra nequaquam, (*Aut renum, aut veſicæ*) Cornelius Celſus lib 2 c. 7. ità transfert; At ſi ſanguis, aut pus in urina eſt, vel veſica, vel renes exulcerati ſunt; Si quis eſt aphoriſmus, qui pluribus exceptionibus egere videatur, hic plane eſt, quandoquidem & abſq; vlcere apertis tantũ venis renũ ſanguis prodire poteſt, vt alias ſignificauit Hipp. & maximè lib. de nat. hum: non longę à fine, tum quia ab ipſomet cole exulcerato, & ſanguis, & pus exire poteſt, Verum ſi vim verborum Hipp. diligenter expendamus, facilè omnibus obiectionib. reſponderi *Connexio.*

ſponderi poterit, primum enim qui exit rarefactis uenis, cruor [illegible] cara cruentum, vt ſolent eſſe cruenti ſudores, quos memorauit Ariſtot. & [illegible] Theophraſtus, at Hipp. dicit (*ſanguis*,) ſimiliter ſi exeat adapertis, vel caliditate, vel copia venarum oſculis, non exibit aſſidue, ſed interdum prout, ſcilicet magis incaleſcunt renes, vel ipſe ſanguis cumulatur, at iam diximus uocem ἐπὶ, ideſt mingat ut (ait Galenus) ſignificare diuturnam mictionem, neq; uero ſi colis ſauciatus ſit, ſanguis purus, aut cum pure, poteſt longo tempore exire, quoniam, uel ope remediorum, quæ facilius adhibentur, vel facilitate ipſius vrinæ excurrentis, & vlcus detergentis, cito ſanari poſſunt; Vnde ſi ita intelligamus Hippocratem, ut dixerit longo tempore, & continuatim, ſanguinem, non cruorem, aut pus mingi à renibus, vel ueſica vlceratis prodire primo, aut nullis, aut pauciſſimis exceptionibus opus erit, vt hac in parte Galenus ſit commendandus, qui hunc modum tuendi æternam aphoriſmi ueritatem inuenerit, modo etiam ſub renibus, & ueſica complectamur meatus vreteras vocatos, quandoquidem cum ſint inter utroſquè poſiti, certè de alterutro intelligi nequit, quin etiam de ipſis intelligatur, ſat eſt ſemper ulcus eſſe uel in renibus, uel in ureteris, uel in ueſica, ubi mingitur aut ſanguis, aut pus, uel coniunctim, uel ſeparatim, & ubi nulla alia ſit cauſſa tam externa, quam interna, quamquam ſi cuipiam aliter quoque tueri præſentem ſententiam placeret, dicere poſſet: Hippocratem appellare ſæpe ulcus quamlibet unitatis in partibus carnoſis ſolutionem, imò uerò dixit in lib. de aere aqs. & locis, necnon tertio de fract: tex. 34. ſermonem; quod omnis morbus ſit ulcus, non eſſe abſurdum, eo quod ut ait Galen. lib. de inæq. intemp. cap. 6. & in com: eiuſdem loci de fract: etiam quælibet intemperies proximè ſaltem accedit ut unitatem ſoluat, præſertim quando dolorem facit, ut Galenus monſtrat in com: illius loci de frac: Quomodo autem dignoſcatur an à renibus, an ab ureteris, an à ueſica prodeant, non eſt arduum comprehendere: nam ſi à renibus proficiſcatur, aut adeſt, aut adfuit, illius partis dolor, ac pus, & ſanguis miſcentur vrinæ neceſſario, ita vt vtriq; potius vrinæ cruentæ videantur, quàm ſinceri humores, ad hæc cum renes careant ſenſu exquiſito dolorem potius obtuſum, quàm acutum patiuntur, quemadmodum ex aduerſo, vbi meatus ureteres patiuntur, non modo ſecundum ilia dolent, uerumetiam ille dolor eſt acutus valde, & vehemens, quòd & partes ſint totæ neruææ, ac propterea ſenſu exquiſito cum polleant, maximo quoq; dolore afficiuntur, pariter autem ſi malum ſit in veſica, dolor eximius eſt circa pectinem, vrina fœtet, præſertim ubi in collo illius ulcus eſt, atq; interdum veluti ſquammæ vna cum vrina exeũt, atque pus ante urinam prodit, ſicut contingit etiam ubi penis ſubſtantia afficitur. Eſt vtilis aphoriſmus, non modo ad prognoſim verumetiam ad curationem inſtituendam, quia ex hoc diſcitur cui parti ſint remedia adhibenda, & quæ ſcilicet ea, quæ ulcera emundant, ac ad cicatricem perducunt, necnon ſolutam vnitatem perſanant.

Not.

Vtilitas Aphor.

76 *Quibus in vrina craſſa exiſtente, carunculæ paruæ, aut veluti capilli vna exeunt, his à renibus excernitur.*

SICVT Hippoc. pergit tractare de vrinæ contentis, ità Corn: Celſus lib 2. *Connexio.*
cap 6. continuatim poſt antecedentem ſic aphoriſmum tranſtulit: Si hæc (vrina) craſſa carunculas quaſdam exiguas, quaſi capillos habet: ſupplè à renibus proficiſcitur. Adeo ut non ſit de re perſpicua, nempè de continuatione agere. Eſt autem & hæc ſententia ex ijs, quę pertinent ad partem diagnoſticam; in qua Hippoc. vult docere alia ſigna prædictis, quibus liceat cognoſcere locos affectos ex ipſis urinis; eſt enim indiuiſibilis, atq; ſine ratione, quam vt nos perueſtige- *Scopus.*
mus primò dicendum eſt ex vijs per quas vrina mittitur a natura, nullas eſſe carnoſas pręter renes, & ueſicæ collum; ut dum exeunt carunculæ poſſint illę dumtaxat excindi vel à renibus, uel a collo ueſicæ. At diſtinguitur locus alter ab altero duobus ſignis, ſcilicet & craſſitiæ urinæ, & quia exeunt carunculæ uel ante urinam, vel ipſi permixtæ, Vbi enim à renibus, non modo permixtæ ſunt ipſi urinæ, uerumetiam vrina craſſa eſt, eò qđ per ductum longiorem cum proficiſcantur, neceſſe eſt vrinæ permiſceantur, eamq́. craſſam longa mixtatione reddant; contra ſi à ueſicæ collo ſint craſę, quia breuis ductus eſt, nec permiſcentur vrinę, ob id hæc pura eſt, & ipſas poſt cedit. Atque hoc eſt, quod ait Hippoc. quibus in urina craſſa exiſtente paruę carunculę, & notandm eſt nomini dimi- *Not.*
nutiuo adiunxiſſe etiam adiectiuum diminutiuum (σμικρὰ σαρκία,) vt denotarer non poſſe huiuſmodi carunculas non eſſe valdè paruas, quod caro renum, & colli veſicæ, ſit ſatis ſolida, nec ingentes pariatur exulcerationes. Cauſſæ autem propter quas exciduntur huiuſmodi carunculę, vel à renibus, uel à collo ueſicæ, poſſint eſſeuatiæ, aut ipſa urina feruida, aut humores bilioſi, atque mordaces, aut aliqua inflammatio antecedens, aut cibus uel uenenum quale eſt cantharidum, ſat eſt id uetiſſimum eſſe, quod ait Galenus ſemper carunculas eſſe partem ſubſtantiæ renum, aut quod ipſe addo colli ueſicæ, ac propterea ualde eos hallucinari. qui eas fieri poſſe ex ſanguine concreto, & aliundè ad renes effuſo crediderunt, niſi uelimus dicere, ex ſanguine combuſto fieri quidem res carunculis ſimiles, ut ait Galenus, ſed non ipſas carunculas. *(Vel quadam, vt capilli)* notat Galen. in codicibus aliquibus Gręcis ſcriptam eſſe hanc ſententiam abſque particula aduerſatiua, perinde ac uoluerit Hippoc. dicere carunculas paruas, ut capillos, imò uerò etiam ita legitur in ijs quæ adduntur ad librum de nat: hum: ubi hic aphoriſmus habetur, & quod aliquid facit: Celſus eundem contextum habuiſſe uidetur, cum dixerit, & ipſe loco citaro *(carunculas quaſdam quaſi capillos:)* Verum Galenus repudiauit, huiuſmodi ſcripturam, quod longe diuerſa ſit forma carunculę, à forma capilli; quemadmodum uſu quotidiano probatur, cũ ſæpe uideanrur huiuſmodi capillamenta in urinis ualde diſcrepantia à carunculis. & quod legitur apud Plutarchum lib. 8. ſymp: cap. 9. de eo qui ἐν δυσουρία γενόμενος πολλὺν χρόνον ἐξέδωκε κριθίνην καλάμην γόνατα ἔχουσαν, ideſt à difficultate urinæ multo tempore detentus, tandem hordeaceam paleam nodos habentem exercuit.

Digitized by Google

excreuit, non aliud fuiſſe illam paleam exiſtimandum eſt, quam huiuſmodi capillum craſſiorem: De cuius natura, & generatione quoniam Galenus copiosè ſatis tractauit, nos quoque aliqua dicemus, ſcilicet quid ſit, & quæ illius cauſſæ, ſcilicet materialis, formalis & efficiens, nam huiuſmodi effectus, qui ſunt rari ac præternaturales, certū eſt nullam habere cauſſam finalem: Dicitur autem hęc affectio in urinis à Græcis τριχίασις, à noſtris capillitium, & eſt ubi non ſemel, ſed ſæpenumero una cum urinis egeruntur quædam corpuſcula longa, tetetia, & admodum tenuia, ita ut uere naturam capillorum æmulentur. Et dixi in vrinis ad differentiam aliarum duarum affectionum, quæ ſimili nomine appellantur, ſed multum differentes ſunt, quarum una eſt in oculis, de qua loquitur Galen. 4. de loc: aff: & quam Author libri diffin: Gal. attributi dicit eſſe caſum palpebrarum, atque in ipſis pilorum præternaturalem ortum, cuius affectiones tres etiam differentias facit φαλάγγωσιν, πτίλωσιν, ὑπόφυσιν, quibus aliqui addunt, & quartā nempe διστιχίαν, aut διστιχίασιν, Altera uero eſt affectio mammarum cuius meminit Hipp. lib. 2. de mor: mulieb. & de qua tractans Erotianus in Onomaſtico dicebat eſſe ſciſſuram, aut aſperitatem mamillarum, cum ſcilicet habent ſciſſuras, atque rimas tenuiſſimas inſtar capillorum, nam de huiuſmodi ſciſſuris capilIaribus in alijs partibus habetur mentio apud ſcriptores medicinæ, Verum quod ſcribit Ariſt. lib. 7. de hiſt: animal: cap. 11. τρίχιον, eſſe morbum, quo pilus in poculo ſumptus per mammas cum antecedente earum dolore excernitur, uerum ne ſit dubito, an potius fuerit ſimplicitas tanti philoſophi, qui in plerisquè huiuſmodi rebus ad mulieres pertinentibus inuenitur pueriles errores commiſiſſe; nam qui fieri poteſt ut in tanto ductu, in tam uarijs, & diuerſis mutationibus, quę fiunt ante lactis generationem poſſit deglutitus capillus conſeruari, ita ut integer cum lacte excernatur? quod ſi uerum ſit, vt poteſt eſſe interdum ſimilem materiam mammis excerni, non aliud plane eſſet, quam ſubſtantia lactea concreta, atque in formam capilli conglobata, perinde ac dicimus capillos in renibus fieri, atque una cum urina emingi, ſi uerum eſt Azarauium Arabicum hanc ægritudinem curaſſe, non fui tpilus degluntitus, ſed ita factus in mammis. Quę autē ſint τριχίασεως cauſſę materiales diuerſi diuerſa ſenſerunt, nam fuerunt ut narrat Galenus, qui putarunt eſſe ſubſtantiam renum abſciſſam, & in eam formam reductam, quos redarguit, tamquam ignaros ſubſtantiæ renum, nempe quam in ſimilem figuram conformari eſt impoſſibile, imo ſi forte aut renes, aut ueſica exedantur, potius ueluti ſquammæ, & non ut capilli cum urina excernuntur, Vera igitur cauſſa materialis capillorum mictorum eſt humor lentus, & craſſus, qui in renibus conglobatus & excoctus dum reijcitur ad poros ureteras, qui ſunt anguſti, & longi in eam formam extenduntur, ut tenues reddantur, atque interdum longi menſura ſemicubiti. Quòd autem ita ſit probat Galenus ſatis euidenti demonſtratione, quoniam cum quidam hoc uitio laboraſſent, uſi erant anno integro antecedente leguminibus, fabis, & caſeo tam recēti, quam uetuſto; ex quo uictu facile potuit ſimilis materia lenta, craſſa cumulari, atque gignere affectum, qui poſtea remedijs attenuantibus fuit ſublatus, ſecus quam contigiſſet, ſi à renibus ulceratis ex ipſorum ſubſtantia fuiſſent exciſi, in quo caſu atten uantia remedia potius inſigniter obfuiſſent, eſt itaque cauſſa mate-

materialis humor lętus in venis cōtentus, efficiēs verò caliditas renum, quę aſſat
eiuſmodi humorē: ſed non ita vt fit in calculo, & arenulis, qui poſt in meatib. vre-
teris figurā illā ſuſcipit, vt iure Hipp. dixerit, eā materiā capillitiā, vt ſic loquar, à
renib. excerni, quaſi ibi cōſiſtentiam, nō figurā adipiſcātur, vt optimè indicauit
nobis Gal. modus verò quo huiuſmodi pili generātur eſt idem propè, quo gene-
ratur alij, nēpe qđ materia illa viſcida, à venis in renes miſſa, ibiq́. conglobata, à
renib. mittitur in meatus vreteres, vbi propulſa, & anguſtia loci, & calore extēſa
dū ob lentorem nō ſcinditur: ſed continua permanet, per partē ante partem pro-
pulſa tandē aquirit eā longitudinē: Vnde manifeſte colligitur pilum eſſe cauſam
morbi, quia obſtruit, eſſe morbū, vt lapis, quia lædit, & poſtremo eſſe ſymptoma
in genere excretorum mutatorū: Et miror quomodo Gal. 5. de loc: aff: c. 3. dixe-
rit ſeſe ignorare modum, quo pili adeo lōgi gignātur, quemadmodum etiā haud
probo, quod dixerit in venis generari, vt dracūculi in Tibijs aliquorū populorū,
niſi tamē pro venis intellexerit meatus vrinarios in quibus gigni, & comparari
huiuſmodi longitudinē verè aſſeruit Actuarius, quāquā Auic: 1 9. 3. tr: 2: c. 20.
maluerit in inuolucris venarum renū cōparari, vbi ob eorum debilitatem ex in-
temperie calida contractā cum nequeat expelli humor lentus & craſſus ex pra-
uis cibis genitus, aſſatur, atq; in eā longitudinē formatur, quā ait interdum duos
æquare palmos. *(Cum vrina craſſa,)* quā vrinam craſſam intelligat Hipp. non irà
cōſtat, aliq. putāt intelligere vrinā coctā, atq; horū ſententiæ videtur ad ſtipulari
Gal. 9. σύμμετρον οὖρον interpretari videtur; At ipſe vix poſſum huic opinioni aſſen-
tiri, quod cū fiant capilli ex materia pituitoſa, & viſcida in renibus conglobata à
calore; ſed non valde vrente, qualis eſt qui facit calculos, & arenulas non video
quo pacto poſſit fieri urina optima, neq; valet, quod Hipp. ſolum accuſet renes,
quaſi reliquum corpus bene habeat, ac propterea vrinæ debeant eſſe bonæ, pri-
mum quia Hippoc. non vult ibi generari eam materiam lentam: Sed alibi geni-
tam mitti in renes, ibiq́. concreſcere. Neq; vero ſimile eſt totam illam materiam
pituitoſam conuerti in capillos, ſed neceſſe eſt aliquid relinqui non concretum,
qui faciat vrinam craſſam, quemadmodum uidemus lac coagulatum, relinque-
re ſerū craſſum, & adhuc aliquas lactis partes illi cōmixtas, ex quib. iterum con-
cretis igne, aut aceto, aut alio liquore colligitur ea ſubſtātia, quā vocāt recoctam.
Sed hoc in loco occurrit dubiū, quo pacto Galen. 6. de loc: aff: c. velit in uenis po- *Dubit.*
tius huiuſmodi capillos, quā in renib. gigni, contra quæ dicit in hoc cōmētario,
niſi dicamus eo in loco intelligere pro uenis ipſos meatus vreticos, in quib. aqui- *Solut.*
rūt eā formā, licet materia à renib. ſuppeditetur. Vtilis eſt aphoriſmus ad digno- *Vtilitas*
ſcendos, & affectus, & locos affectos, ut propterea Gal. ea de re lib. de loc: aff: tra- *Aphor.*
ctauerit, ſed utilis eſt etiā ad praxim, quia docetur medicus adhibēda eſſe præſi-
dia, ſi ſint carūculę, cicatrizātia, atq; ea ſtatim, ut pręcipit Gal. loco citato, ne ul-
cus renū in dies maius effectū irremediabile tādem euadat, Sin uerò ſint pili me-
dicamētis diuerticis res agatur. Circa qđ tamē oritur dubiū, quoniam Gal. 6. de *Dubit.*
loc: aff: c. 3. inquit, quot quot ipſe pręmanib. habuit curādos, qui pilos mingerēt,
eſſe perſanatos diuerticis, hic uerò attenuātibus, & incidētib. ſed uidetur hic uſus
periculoſus quādo diuretica medicamēta perducūt ad renes materiā, quam per
uias inueniūt, ac propterea augēt affectū, unde iure merito à pleriſq́. damnātur
diuretica in ipſorū curatione; Pro qua re nō exigui quidē momēti decernēda di- *Solut.*

cēdū eſt, diuretica uſurpari poſſe uel ante purgato corpore, uel nō eo purgato; Si adhibeātur non purgato corpore, certè dānoſa ſunt ob antedictā rationē, ſi uerò prius purgato, nullum detrimētum ſuccedit, atq; hoc poſtremo modo locutus eſt Galenus, qui etiam ob eandem cauſam dixit in comment: attenuantibus, & incidentibus perfici curationem, quæ incidentia, & attenuantia uſurpantur primo ad præparandam, & euacuandam antecedentem materiam, ad hoc ut poſſit deinde continens materia per diuretica euacuari.

77 *Quibus in urina craſſa furfurea quadam ſimul exeunt: his veſica ſcabie laborat.*

HIC quoq; aphoriſmus cū de cōteris præternaturalib. urinarum agat, doceatq. ex ipſis, & affectū, & locū affectū dignoſcere, patet nō modo ipſū

Connexio. antecedēti cōmodiſſimę cōnecti, ut etiā cōnectitur in 2. de nat: hum: uerum etiā ad eādem medicinę partē dignoſcitiuā ſpectari, ac ſententiā eſſe ſine ratione, atq; indiuiſibilē. *(In vrina craſſa:)* Et hic quoq; Gal. atq; alij pleriq. intelligūt pro urina craſſa mediocriter cōſiſtētem, qui ſi ſit nimis tenuis, uenas quoq; malè habere indicet; At ego ſicut & antea ſecus puto, intelligere ſ. urinā uere craſsā, quoniam intelligere ſatis nequeo, quō ſcabiem patiēte ueſica, poſſit naturalis urina excerni, quales iſti uidētur interpretari, imò uerò Hip. 2. prog. c. 14. huiuſmodi urinas deteriores facere uidetur cęteris, ſ. farinaceis, lamineis, atq; ſimilib. ut ſi ſunt adeò malę, nō poſſint eſſe coctæ perinde atq; naturales, ſic etiā uidere, nō poſſum, quo pacto ubi laborēt uenę ſcabię debeāt urinę eſſe tenues, cū urina ex uenis percoletur eaq. percolata ad renes, & ueſicam mittatur, quare mihi probatur Hip. pro craſſa accepiſſe uere craſſam, quia hęc cū furfurib. nō pōt deſurſum deſcēdere unde talis fit in ueſica, atq; hoc cōfirmatur exēplo Theophorbi filij, quem Hipp. 5. Epid. narrat ſcabie ueſicę laborātē urinā tenacē, ac lētam minxiſſe; Cęterum uidere oportet quę ſint illa furfuracea cōtenta, de quib. hic loquitur Hipp. ſunt aūt corpuſcula quędam arida, quę furfuris figurā æmulātur, fiūt autem ut ait rectè Gal. uel ex epidermide uenarū, aut ueſicę abraſa, uel ex ſanguine prę ſertim melācholico deuſto, atq; in formā furfuris redacto, Vtrum autē à uenis proficiſcatur an à ueſica (inqt Gal.) dignoſcitur urina, qa ſi à uenis malę affectis, urina tenuis eſt, nec mediocris, nec cōcocta: ſin autē à ueſica, craſſa (hoc eſt) cōcocta, Verū de hac Gal. explanatione facere nō poſsū, quin magnopere dubitē, primū qa uenas ſcabie laborare poſse, & per urinas dignoſci admodū difficile captu eſt, quia hoc ſymptoma deberet maximę apparere in ardētib. febribus, & in icteritia, quādo bile uenę replētur, qđ tamē minimę cōpertum eſt, licet ut ait Galen. poſſit fieri in ard: ex cōbuſto ſucco melanch: unde Auuerr 4. collect. c 24 & 58. furfuraceā urinā ſolius ueſicę ſymptoma facit, niſi (ut alias dixi) pro uenis meatus ureticos capiamus, deinde dato, qđ uenę laborēt ſcabię, id fieri nō poteſt abſq. inſigni earū lęſione, & cōbuſtione, Videmus aūt ubi in uenis magnū aliqđ incēdiū eſt, quale ſolet in ardētib. febrib. urinas craſſiſſimas, atque turbatas fieri, ut propter hoc in ſcabie uenarū potius craſsę q̄ tenues reddātur, qđ quoq; in ueſicę ſcabie fieri nō dubitarē. Vnde nō puto hic Hip. appoſuiſſe urinā craſsam, ut diſtingueret ſcabiē ueſicę à ſcabie renū, ſed utrunque ſequitur neceſſario ipsā furfuraceā materiā, q̄ ſi extrinſecus miſceatur aquę tenuiſſimę, uidebimus ſemper eā reddi craſsā *(His veſica ſcabie laborāt.)* De ſcabiei ueſicę generatione admodū pręclare Gal. locutus

eſt,

Digitized by Google

eſt, ſ. ſicuti à ſucco acri, & mordaci cutis totius corporis exuritur, & ulceratur, ita ut cuticulæ uocatæ combuſtæ, & abroſę partes excindãtur inſtar exuuiarum ſerpentum, ueluti conſpicitur in ſcabie, lepra, atque lichenibus, ita quoque intus præſertim in veſica contingit, vt eius interior tunica ab vrente vrina, vel ſalſo, & mordaci ichore, vel cantharide, alioue pharmaco mordenti epotis, vt narrat Auuic: ſe audiuiſſe ſecunda 1. ſect. 3 ſumma 2. c. 6. deraſa vna cũ vrina eijciatur, atque eam furfuraceam reddat, quo in caſu iterum repeto me neſcire, quomodo poſſit vrina mediocris, & concocta eſſe, vt interpretatur Galenus non autem vere craſſa, & turbata, qualis ſemper eſſe ſolet, quandocumque veſica aliquo affectu graui laborat, & maximè in calculo, quando forſan videri poſſet debere vrina eſſe tenuior, ſcilicet craſſiore materia ipſi calculo adhærente, atque adglutinata. Cuiuſmodi vrinam habuiſſe in veſica ſcabioſa Theophorbi Laryſſæi filium narrat Hippocr. lib 5. Epidem. Nec quicquam obſtat, quod in adiectis ad librum de natu: humana habeatur hic aphoriſmus, atque loco vrinæ craſſæ habeatur quaſi ſit eadem craſſa, & pura, quoniam ea pars tota eſt ſpuria præstereà ibi loquitur de mingentibus non continuatim, ſed per interualla furfura, & vox καθαρον ad contentum, non ad ſubſtantiã refertur, quaſi dicere voluerit munda ab omni alio contento; Accedit huc, quod ſi longius quàm à veſica prodirent huiuſcemodi furfuracea, neceſſario euntia per anguſtos meatus aliquod aliud malum, & dolorẽ pareret, quod tamen ab Hippocrate minimè eſt ſignificatum. imò etiam Auuerroes 4. collect. in fine cap. 58. & 24. furfuraceam vrinam, & furfuraceam voluit tantum indicare puſtulam, aut vlcerationem in veſica. Eſt itaque hæc ſententia Hippocratis germaniſſima, & vera, qđ vbi cum vrina craſſa exeant contenta furfurea, indicatur excoriationem eſſe, ac veluti ſcabiem in veſica factam à re erodente, & excoriante ſiue intra corpus, ſiue extra vt in cantharidum ſumptione. Cur vero non meminerit aliorum ſignorum ſcabiei vrinæ, vt doloris, pruritus pudendi, & fœtoris, de quibus Auuic: & Auuerroes, necnon ante ipſos Aetius lib. 11. cap. 22. & Alex. lib. 9. cap. 7. ratio fuit, quia ſignum ſolum ex ſedimento, & vrina eſt artificioſum, non item alia commemorata. Vtilis eſt aphoriſmus pro comparanda dignoſcendi locos affectos, & affectus ipſos diſciplina; Sed confert etiam pro exercenda medicina, quandoquidem diſcitur cui parti ſit adhibenda medicina, & qualia debent eſſe remedia ſcilicet eadem victus ratio, quæ adhibetur pro curandis cęteris ſcabioſis, eadem medicamenta iecinoris, renum, & veſicæ feruorem mitigantia. Cæterum dubium eſt an melius ſit, per ipſum penem indere medicamenta ipſam veſicam depurantia, & ad cicatricem perducentia, an verò præſter diureticis vti: nam ex vna parte videntur vſurpanda diuretica, quandoquidem diximus in explicatione antecedentis aphor: in quo fere de ſimili affectu tractatur, diuretica conuenire ex Galeni ſententia: Ex alia parte eſt nuper commemoratum exemplum filij Theophorbi Laryſſęi, qui mortuus eſt tertia die ab accepto medicamento acri; vrinam ciente. Pro reſolutione dicendum eſt multo tutius eſſe indere medicamenta cathetere per penem ad veſicam; & ſi vtendum eſt diureticis, illa debere eſſe omnis acredinis, atque mòrdacitatis expertia cuiuſmodi ſemina melonum, Capillus Veneris, nec vlla prius adhibenda, quam corpus commodè ſit euacuatum.

Vtilitas Aphor.

Dub.

Solut.

78 *Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, his à renibus venulam ruptam ſignificatur.*

HACTENVS multis antecedentibus aphoriſmis tractauit Hippoc. de ſignis vrinæ tam diagnoſticis, quam prognoſticis, idquè pergit facere vſque ad finem libri, vt minimè dubitandum ſit, quin non ſolum ſit præſens *Connexio.* aphoriſmus cum ſuperiori coniunctus, verumetiam reliqui interſeſe non obſcuram habeant connexionem, etenim cum in antecedentibus egerit de vrinę purpuraceis contentis, nunc de cruentis agit, niſi dicere placeat, hûc aphoriſmum melius fuiſſe collocatum, ſi ante antecedentem poſitus eſſet, ſcilicet poſt 75. ſi quidem cum Hippoc. docuiſſet ſigna cognoſcendi vlcera renum, aut veſicæ, in *Scopus.* præſenti docet dignoſcere vlcera renum, ac veſicę, adeò vt ſcopus ipſius ſit docere; quid ex ſanguineis vrinis præſagiendum ſit de loco affecto, & quomodo diſtinguenda vlcera renum, à veſicæ. Eſt enim ſententia dignoſtica, indiuiſibilis, & ſine ratione, quales ſunt pleræq. Celſus autem lib 2. cap. 7. ita transferri ſimul hunc, & ſequentem aphoriſmum, vt ambos vnum atque eundem eſſe exiſtimauerit, & quæcumque ibi dixit, mutuaſſe videtur ex lib. Hippocr. Coacarum prædictionum, vbi complura etiam habuit, quæ in aphoriſmis traduntur; Quod itaque dicit Hipp. eſt: Quicumq; ſponte ſanguinem mingunt, iis ab aliqua renum venula ruptionem factam eſſe argumentum eſt, Quid ſit apud Hippocratem ἀπὸ ταυτομάτε alias copioſę ſatis diſputauimus. Quod autem hac de re dicit Galenus in Comm: eſt; hanc vocem interdum ſignificare, ſine vlla cauſſa externa, Interdum ſignificare, ſtatim, abſque vllo alio præcedente ſymptomate ex ijs, quæ ſolent ulceratam veſicam comitari, In veſica enim haudquaquam fieri poteſt, vt propter ſanguinis copiam vlla vena effringatur, quemadmodum contingere ſolet in renibus, ſiquidem pars ſuaptè natura eſt exanguis, nec ad ipſam per venas alioquin tenuiſſimas percolatur ſanguis, niſi quantum ad ipſam nutriendam ſufficere poteſt, neque venæ ipſi veſicæ inſertæ ita ſunt nudæ, atque malę collocatę, quemadmodum quæ in cauitate renum implantantur, & in quibus tum oſculorum ipſarum reſeratio, tum ruptio à copia humorum illac tranſeuntium efficitur, Iam verò quomodo Hippoc hic intelligat eam vocem, & ſi Galenus melius eſſe dicat intelligere vocem αὐτομάτε pro ἐξαίφνης, idest ſubito nullo præcedente alio ſymptomate, puto tamen nec eos malę ſentire, qui arbitrantur poſſe vtroque modo intellexiſſe, ſiquidem non ſolum à cauſſa aliqua externa, ut pote caſu, equitatione, plaga, venenis, aliaquè re ſimili, poteſt ſanguis mingi; uerumetiam cum aliquo ſymptomate vrinæ vlcus comitante; eſt itaque perinde ac ſi dicat Hippocrat. ſubito, & ſine cauſſa vlla externa, ſine vlloue ſymptomate veſicæ vlceratæ, (*Sanguinem meiunt,*) minctio cruenta duplex eſſe ſolet, vel ex puro ſanguine, vel ex ſero ſanguine infecto, à renibus mingi ſanguinem purum etiam ſubito uix credi poteſt, quandoquidem cum ſemper in veſica reperiatur vrina, atq; per illam tranſire quicquid proficiſcitur à renib debeat, haud fieri nequit quin ſanguis illi, qui in veſica reperitur ſemper miſceatur, at licet Galenus videatur contrarium aſſerere,

ſcilicet

ſcilicet quod ſanguis ſincerus prodeat etiam à renibus, id tamen fit raro, imò Conciuis meus, qui hoc vidit, noluit ſimpliciter ſanguinem ſincerum eſſe intelligendum, ſed paucæ vrinę commixtum, quaſi fieri neque at (ut dixi) quin ſi à renibus fluit ſanguis, ſemper in ueſica exiſtenti vrinæ miſceatur, præterquam quod non uidetur etiam ita impoſſibile affecta ueſica ſola prodire ſanguinem, licet non ita copioſum, ut è renibus, (*Venulæ ruptionem*.) Cur Hippoc. potius dixerit venulæ, non autem venę Galenus haudquaquam conſiderauit, neq; tamen bene uidebatur præterundum, quandoquidem ſi pro ſanguine intelligit ſincerum, copioſum, atque affatim exeuntem, à venula talem effundi non ita conſentaneum rationi videtur, vt ob hoc forſan aliqui tranſtulerint uenam potius, quã uenulam. Illud obſeruatur in anatome, & ab Anatomicis proditũ habetur in carne renũ diſſeminatas eſſe uenas tenues, quę etiã in lib. de affect: internis φλεβία vocãtur ab Hippocrate (*Ruptionem ſignif:*) ῥῆξις, græcę ruptionem bene transferunt omnes; Iam uero ῥῆξις, nil aliud eſt quam effractio uenarum, propter quam fiunt in ipſis hiatus patentes, è quibus (ut bene dicit Galenus) ſanguis effunditur & affatim, & copioſus, & ἀκριβὴς ſeu purum, ſecuſquam in anaſtomoſi, & diapedeſi, ſiquidem in illis non effunditur ſanguis affatim, maxime quando recluſio eſt exigua, ſed paullatim tenuior percolatur, ita ut cruenta urina reddatur, in hac uero nõ ſanguis, ſed ichor ſanguineus effũditur, cuiuſmodi ſudores ſanguineos eſſe, & Ariſtot. & Theophraſtus prodiderunt, Eſt & alius modus euacuationis ſanguinis, quando uenæ erodũtur, quo in caſu paullatim effluit, prout paullatim eroſione aucta foramen amplius redditur; Sed in huiuſmodi effluxu facto ex ueſica, præcedere ſemper ſolent ſigna vlceratę ueſicę, ueluti dolor, pus, ac ueluti eius ſubſtantię ramenta. Sed dubium eſt quid Hippoc. vel author quicumque ſit libri ſecundi de natu: hum: vbi dicit tex. 19. Quibus cruentæ ſolum urinę, his venę laborarunt: augetur etiam dubium, quia Galen. in com: videtur manifeſte tribuere vim ſanguificam de ipſis venis. Quod ad primum, Gal. qui vidit difficultatem coactus eſt ſoluere, quaſi vox πεπονηκέναι, ſignificet venas eſſe defatigatas, & ob imbecillitatem generare ſanguinem ſemicoctum, uel ſignificet eas eſſe aliquo morbo affectas, utcumque concludit eam ſententiam non eſſe Hippocratis, neq; Polybi; apud quos numquam reperitur uox χρήματα pro urina uſurpata, ſed οὖρον Itaque hęc eſt ſententia Hippoc. ubi ſanguis exit ſincerus affatim, & ſine alia cauſſa manifeſta, à renib prodire, quia pręcopia ſanguinis ſit effracta in renibus uena, atque hoc non ſolum utile eſt ſcire pro dignotione loci affecti, uerumetiam ad rectę, & feliciter inſtituendam curationem, quæ in his caſibus efficitur miſſione ſanguinis, quiete, atq; remediorum frigidorum, & adſtringentium uſu.

Dub. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

79 *Quibus in vrinis arenoſa ſubſiſtunt, his veſica laborat calculo.*

HIC quoq; aphoriſmus ut appareret, de contentis urinę tractat ut ſuperior. Vnde Celſus lib. 2. cap 7. ex hoc & ſuperiori ſimul iunctis quaſi unam ſententiam fecit, atq; in ipſo nullum alium ſcopum habet Hippoc. quam docere, quomodo ex ipſis contentis affectus natura interdum dignoſcatur, & dixi interdum,

Connexio. *Scopus.*

Digitized by Google

terdum dignoſcatur, & dixi interdum, quoniam ſæpe uſu uenit, ut ubi lapis eſt in ueſica, arenæ quæ antea eijciebantur, non amplius compareant, ſcilicet ijs ipſi lapidi, adhæreſcentibus, & conglutinatis, imo etiam ſæpe exeunt arenulæ, neque tamen ullus eſt in ueſica lapis, adeo ut hæc ſententia nullo pacto ſit ſempiternæ ueritatis, ſi eo modo quo ſcripta eſt ab Hippocrate, intelligatur. Scilicet ubi ſubſident in urina arenoſa, eos ueſicæ calculo laborare, & forſan hæc eſt ratio propter quam nuſpiam alibi apud Hippocratem hæc ſententia reperiatur licet in fine lib 2. de nat: hum: nonnihil reperiatur de urina arenoſa, ſed in alium ſenſum. Eſt enim ſimplex ſententia diagnoſtica atque indiuiſibilis, In qua explicanda breuis admodum fuit Galenus, nec aliud quicquam dixit, quam vel aphoriſmum falſum eſſe, uel potius à tranſcriptore libri per negligentiam eſſe alteram partem omiſſam, ſcilicet (*vel renes*,) tamquam hæc debeat eſſe Hippocratis ſententia, ubi arenoſæ fiant urinæ, aut in ipſa, aut in renibus calculi fiut, Verum ut dicebam, neque ſic eſt ſemper uerum, quia non rarò contingit, ut arenæ excernantur, priuſquam lapis uſpiam fiat, quemadmodum etiam uſu uenit, ut exiſtente lapide in ueſica, nullæ tamen arenę in ueſica conſpiciantur, Quare niſi aphoriſmo aliquæ condiciones tribuantur, haud poteſt doctrinæ Hippocraticæ, quæ ſolet eſſe firma, accommodari, ſunt autem condiciones quod ubi apparent arenulæ, uel ſtatim ſubſidentes, uel paullopoſt ſignificat lapidem uel affuturum eſſe in renibus, aut in ueſica, uel adfuiſse, qui in arenas ſit diſsolutus, uel adeſſe; niſi melius dicere placeat uocem λιθιᾶ ſignificare Hipp. eſse aptum ad generandum lapidem, ſic enim ueriſſima eſt ſententia omni tempore, quod ubi in urina ſtatim arenæ ſubſident, ijs ueſica eſt apta ad generandum lapidem, ſcilicet ex ipſis arenulis, & miror Galenum hoc non uidiſſe. Et quamquam in compluribus noſtri corporis partibus obſeruatum ſit fieri lapides, ut in pectore, inteſtinis, corde, ueſica fellis, atque etiam in articulis, in lingua ut conciuis meus teſtatur, & in capite; in partibus tamen unde ſecernitur urina numquam fieri eſt compertum, niſi in ſolis renibus, atque ueſica, ut propter hoc iure Hippocrates debuerit harum duorum partium meminiſſe, quamquā ſecus ſentiat conciuis meus, cui hac in re minimè adhærere poſſum. Verum de generatione calculi renum etſi ferme conſtet inter omnes medicos, ſcilicet qđ ex materia craſſiore ibi retenta, atque uel tepore loci coacta, uel nimio feruore aſsata, tamen de calculo ueſicæ non ità certum, ſi quidem Farnelius lib. de mor: & ſymp: partium cap. 13. uoluit ſemper ueſicæ lapidem fieri ex calculo renali in ueſica retento, atque ibi noua ſemper illi adglutinata materia aucto, qđ ſeſe uiſum in cunctis explotaſse teſtatur, ex corticibus, & nucleo contento, quibus lapides illi conſtant, adhæc putat ſolam materiam uiſcidam non poſse in ueſica retineri tandiu ut faciat lapidem, cum nec grumus ſanguinis, nec pus id faciant. Cardanus autem in hoc commentario uoluit numquam lapidem ex renum arenis concreſcere, eo qđ illæ ſint aſperæ, atq; ubi in veſicam deſidunt, eam diſcrucient, atq; ad ſui expulſionem impellant, imò in Apologia aduerſus Scaligerum, atq; etiam alibi exiſtimauit haud quāquam lapides eam duritiem aquirere intra corpus: ſed extra, ut oua, quod tamen experientia falſum comprobatur, ſiquidem ubi chirurgi cathetere explorant an in ueſica ſit calculus, atq; eum inueniunt

ueniunt,impingentes in ipſum ita ſolidum reperiũt, vt percuſſus ſonitum edat, qui audiatur. Ego verò non dubito ambos deceptos eſſe,& primo Farnelium, tum quia videmus non raro fieri veſicę calculos,abſquequo vmquam præceſſerint arenulæ, tum quia in pueris fiunt ex lacte ut teſtatur Hipp. 4. de mor: quos nullus vmquam melius dixerit calculis renum laborare,neque valet apparere illos nucleos, & cortices, quia licet in cunctis id concederetur (vt voluit Farnelius) id tamen & fit in veſica,primum paruo calculo facto indurato,mox noua ſemper materia adhærente,& agglutinata,vt omnium primus nos docuit Hippoc. lib. de aer: aquis & locis, neque valet,argumentum grumi ſanguis,& puris,quoniam ea materia caret viſciditate, & lentore, qui faciunt & retineri humore & ex eo lapidem concreſcere: Cardanus etiam non minus errauit eo qđ ſæpenumero contingat, vt primo calculi renum mingantur,deinde deſinant: atque ſequatur lapidis ueſicæ generatio, qđ certiſſimum argumentum eſt ex ipſis renum arenis conglobatum eſſe ueſicæ calculum, neque valet Cardani ratio, quod calculus renum, ſtimulet ueſicam ad ſui expulſionem, quoniam id licet interdum eueniat, poteſt tamen ob complures cauſſas retineri, primo ob facultatis expultricis imbecillitatem, vnde fit ut in ſenibus huiuſmodi affectus ſit magis familiaris,quam in alia ætate,vt & Hipp. & Gal.docent, deinde ob ipſius corporis veſicæ mollitiem; Nam ob ſoliditatem ipſius ueſicæ fit, vt interdum aliqui toto vitæ tempore calculos è renibus eijciant, neque tamen umquam ueſicæ calculo laborent, ſic contra fit ut ob eiuſdem mollitiem retentus renũ calculus in veſica lapis grandis euadat,poſtremo etiam fit ob ipſius calculi renalis, vel magnitudinem,ob quam mingi nequit,vel ob eiuſdem tenacitatem,ac læuorem,ob quos non ſtimulatur ueſica,& id certè ipſa autopſia conſtat,nucleos qui inſunt lapidibus ueſicę ſemper fere eſſe admodum læues,atque politos, etſi lapis alioquin ſit aſperiuſculus, proptereaq; magnos cruciatus inferat: Id itaque veriſſimum ſemper exiſtimaui, nempe uiſicæ lapidem generari tam ſponte in veſica,quam ex delapſo à renibus calculo, quemadmodum eſt veriſſimum vtriuſque lapidis materiam potiſſimum generari ex prauorum ciborum vſu,ſ.lacticiniorum,paſticiorum, oſtreaceorum, vinorum craſſorum,aquarum lacuſtrium, & paluſtrium, vt ait Hipp.ocio: nam qui exercentur, aut parum ſedent, vix vmquam hoc malo laborant,vt proptereà prudentiſſimè dixerit Gal lib. 5. de tu:valetud: in fine cap. 1. eos qui ſunt bono temperamento à natura donati, eſſe maximè damnandos,ſi calculo laborent, quaſi id patiantur tantum ob inobſeruatam honeſtam viuendi rationem,ſic etiam vt ait Hipp. 4. de morb: pueri lactentes veſicæ calculo prehenduntur, vbi nutrices eiuſmodi prauis edulijs aluntur, Ceterum cum in febribus magnis,& vrentibus ſępenumero conſpiciantur,& in ipſo morbo uigente, & in declinante, atque finito excerni arenæ copiam inſignem,quæri poſſet quomodo poſſit defendi Hippocratis ſententia,ad quod reſpondemus, ſi addamus particulam, *(vel renes,)* aut dicamus Hipp. loqui de ijs, qui ſpõte,& aſſidue arenoſa mingũt,earũ verò febricitãtes habere cauſsã euidentem licet internam, cum nec aſsidue mingunt, ſed febre duntaxat durante, iam elatam eſſe: ſi quidem vt plurimum in febribus fiunt huiuſmodi ſedimenta, ob feruorem renum maximè calefactorũ à febre, qđ ſi alibi fiat,ea materia, vt fieri

Dubit.

Solut.

poteſt,

poteſt cognoſcitur, quia eſt multo tenuior, leuior & perinde non ità ſtatim ſubſidens, ſed potius maculæ parietibus adhæreſcens, contra è renibus, & calculis detruſæ craſſior eſt, ſtatimq. fundum petit, ſit itaque hæc germana Hippocr. ſententia, quod ubi quis ſine alia occaſione, & præter conſuetudinem eijcit per vrinam arenoſa ſedimenta, frequenter & continuatim, illis aut adeſt lapis in veſica, aut affuit, aut periculum eſt ne fiat, quia licet poſſit etiam hoc fieri uitio renum, attamen vitia renum ſolent quoque in ueſicæ calculum deſinere, ut per hoc, quod dicit Hip. de veſica, poſſit ſimiliter de renibus affirmari, nempe in his ueſicam, & renes (λιθιᾶ) ideſt aptos eſſe ad lapidē inducendum, An autem uerū lapide renum magis tentari ſenes, quam iuuenes, ut dicunt fere omnes, haud ità experientia correſpondet, niſi dicamus lapidem ſponte in ueſica non fieri ſenib. ſed ex renalibus antecedentibus, atque hoc uoluiſſe ſignificare Hipp. in coacis, quando dixit à 12. anno vſque ad 63. non fieri lapides veſicæ, niſi prius inchoarint, propter quod etiam 6. aphoriſm. 6. & alibi dicebat in ſenibus non ſanari nephritidem, quia uel durat, uel conuertitur in calculum ueſicæ. Vtilis eſt

Vtilitas Aphor.

ut dicebam initio aphoriſmus ad dignotionem, & affectus, & loci affecti, eſt pariter maximè utilis ad curationem, & præſeruationem, ubi quis ſibi timendum uiderit de calculo ueſicæ, uel renum, aut præſenti, aut imminenti, tunc & recta viuendi ratione occurrere, & medicamentis alijs auxiliari ſtudet, in quo genere vſum clyſterium prudenter à conciue meo eſſe laudatum non dubito

---

80. *Si ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & femen, circa veſicam labor eſt.*

ET ſi melius fuiſſet hic aphoriſmus collocatus ante præcedentem, in quo tractauit de ſanguinis mictu, nihilominus poteſt etiam accommodate ſatis cum ſuperiore connecti, cum in utroque agatur de cognoſcendi ueſicæ affectibus, ex urinæ contentorum ſpeculatione, adeò ut ſcopus Hippocr. in ipſo ſit docere modum dignoſcendi locum ueſicæ affectum ex alijs ſignis, quam ex ipſis arenoſis ſedimentis, nec quiſquam inſaniret, ſi diceret Hippocratem uidiſſe præcedentem aphoriſmum non eſſe ita firmum ad inſtruendum circa ueſicæ affectus, ob idque uoluiſſe hunc ſubijcere, à quo docemur multo certius, quando ipſa ueſica laborat, pertinet ergo præſens ſententia ad partem medicinæ ſimioticem, ac ut eſt ſine ratione, ſic etiam nullam diuiſionem patitur. (*Si ſanguinem.*) habetur hic aphor. etiam lib. 7. aph. 39. & apud Celſum lib. 2. cap 7. licet Celſus non (circa ueſicam,) ſed in ueſicas habeat, ut dicetur infra; dicebam alias ſanguis per ueſicam exiens, aut ſolet eſſe purus, aut impurus; atque purus uel exit liquidus, qualis eſſe ſolet in uenis, aut conglobatus in grummos, quos uocat Hippocrates θρόμβους, qui liquidus exit, eſt quoniam ſtatim atque exijt è uenis foras mittitur, qui uerò grumeſcit, id patitur; quoniam cum diu maneat extra proprium locum, ubi conſeruatur, à proprio calore deſertus, atque alienum adeptus craſſeſcit, ad quod fibræ, ſiue partes terreſtres ei inexiſtentes magnopere auxiliantur, ut uere dixerit Ariſtoteles 3. de Hiſt. anim. cap. 6. ſangui-

Connexio.

Scopus.

nem

nem niſi fibroſum grumeſcere, hoc autem intelligens probe Galen.lib.de tum: præt: naturam diffiniebat grumum eſſe confectam ſanguinis concretionem ſenſui obiectam, vnde θρόμβωσις dicitur quoque concretio ſanguinis ſubtus cutem, alias à Latinis ſugillatio nuncupata: ſed ut hæc res paullo diligentius tractetur videndus quis propriè locus conueniat grumeſationi, & quæ ſint illius cauſſę, de loco Hippoc. 6. aphor. 20. dum ſcribit: ſanguinem in ventrem effuſum ſuppurari, duo docet, alterum eſt nomine vētris intelligi quamlibet cauitatem, & nomine ſuppurationis quamlibet ſuppurationem, ſeu corruptionem, quandoquidem vbi ſanguis effunditur à venis in magnas cauitates grumeſcit, vbi in minores inflammatur & putreſcit, vbi in muſculorum cauitates ſubtus cutim facit echymoſim, ideſt ſugillationem. Porrò de cauſſis Ariſtot. 3. de hiſt. animal. 6. & 4. meteor. cap. 7. vult eſſe frigiditatem, & fibrarum commixtionem, propter quam ſanguis ſicceſcit. Cęterum non valet: quia licet hoc poſſit contingere quando grumeſcit extra corpus, ſecus tamen eſt vbi in corpore grumeſcit, quando calidus eſt: Vnde ſatius eſt dicere, quod etiam videtur dixiſſe Galen. 6. de loc: aff: c. 4. & primo lib. ſcilicet ſanguinem conſeruari à proprio loco, qui eſt vena; nam verè ob hoc dicebat Ariſt. nuſpiam inueniri ſanguinem niſi in venis, à quibus effuſus ſanguis proprio calore, & cōſeruatore priuatus, alieno calore craſſeſcit, & condenſatur, quemadmodum etiam lac grumeſcit in mammis, vbi nimia copia coarctatur, atque condenſatur, à calore extraneo; eſt enim etiam lac ſanguis dealbatus; Iam verò circà hæc duo occurrunt dubia: Vnum eſt, quomodo grumi exeant à veſica cum Gal. 6. de loc: aff: dicat fere omnes perire, quibus in ueſica ſanguis grumeſcit: Aliud eſt ab ipſomet Galen. loco citato ſignificatum, ſcilicet cur ſanguis extra locum proprium ita totaliter corrumpitur, non ita bilis, vel pituita, cum tamen ſit optimus omnium humorum. Ad primum dicendum eſt grumos magnos, & recentes diu eſſe exitioſos non autem paruos, & recentes, de quibus loquitur Hipp in hoc aphoriſmo: Ad aliud uerò communiter dici ſolet optimum ſemper corrumpi in contrarium, quod eſt, ſic enim ex cibis optimis deterrimos ſuccos generari tradidit non ſemel Hippoct. in lib. de aff: intimis, & ſecundo de uictu: nam quod corpora ſymmetra, & temperata facilius mutentur, & ægrotent verum eſt, quia propius ſunt extremis, ut etiam dixit Ariſt. 5. ſect. probl. 22. & Galen. lib. de opt: corporis conſtit: Verum alia poteſt ratio aſſignari, cur ſanguis optimus omnium humorum corruptus euadit deterrimus, nō itē alij humores, quoniā quę optima ſunt ex multis exactè commixtis cōſtant, vnde facta ipſorum mixtione, & corruptione neceſſe eſt multa corrūpi, ob idq. peſſima euadere, qđ ſimiliter accidit lacti, atq; ſemini.

Grumus, quid.

Dub. 1.

Secunda.

Solut. 1.

Solut. 2.

(Et ſtranguriam patiatur) Corn: Celſ: qui hunc aphoriſmum fecit totum latinum lib. 2. c. 7. Sic transfert hæc verba (ſi paullatim vrina deſtillat,) alias uero vrinæ difficultatem ſolet transferre. Eſt enim ſtranguria ut Gal. docet lib. 5. aph. 58. & lib. 7. aph 48. affectus, in quo vrina paullatim, & guttatim excernitur; Vnde Cato lib. de re: ruſt: c. 156. vocauit hoc vitium Lotium ſubſtillum, & Cicero 2. de finib: veſicę morbum, quo etiā morbo laboraſſe Epicurum ſignificat, nā ſtillicidium urinæ familiariſſimum eſſe conſueuit illis, qui calculo veſicæ laborant, quo obijſſe Epicurum narrat Laertius in eius vita, Cauſæ huius morbi duæ aſ-

Stranguria, quid

Iii feru-

feruntur à Gal.ſ. impotentia facultatis retentricis; quæ ſcilicet imbecilla eſt, ubi calculus reperitur in veſica, necnon ipſius lotij acrimonia, quæ cum nequeat ferri à facultate expulſiua ocyus quam par eſſet excernitur. (*Et dolor incidat;*) Veſicam eſſe collocatam ſubtus eam partem, quæ facit pubem, & ad perineum ſeu iter fœmineum tēdit ex ipſa anatome ſatis liquet, Vnde vbi in ipſa adſit doloris cauſſa, circa eas partes ipſum percipi rationi eſt conſentaneum, (*Quæ circa veſicam*) Galenus circa hæc uerba duo notat. Vnum eſt, diuerſas fuiſſe huiuſce partis ſcripturas; alterum πονέῃ, alteram πονῇ habuiſſe: ſed ut vere dicit, nil refert ſiue hoc, ſiue illo modo ſcribatur, Alterum, vocem τὰ περὶ κύστιν ſi de ſola ueſica intelligatur falſam eſſe, ſi autem de inſtrumentis actioni veſicæ interuenientibus, ſcilicet renibus, atque porris vreteris, eſſe verum, quam Galeni opinionem fuerunt qui criminati ſunt, quod cuncta quæ hic ab Hippocrate commemorantur, nequeant ſignificare vlcera renum, aut meatuum vrinatiorum. Vnde putant. Τὰ περὶ κύστιν, intelligi de ipſius veſicæ partibus, ſcilicet ceruicis principio, productiore ipſius corpore, atque alijs partibus, quarum prout aliquæ patiuntur, aliquę non, ſic dolor modo in pube, modo in Epigaſtrio, modo in perinæo, modo vbiquè ſentitur, Ego verò licet non diffitear poſſe etiam hoc pacto intelligi verba Hippocratis, non uideo tamen, quin etiam Galenus poſſit bene dixiſſe, ſi non copulatim, ſed diſiunctim hæc omnia capiantur, alioquin ſi ſimul cuncta intelligantur, certè ut poſſit dolor pubis, & perinæi denotare affectum renum haudquaquam percipio: Vnde rectè Celſus veſicam ſimpliciter tranſtulit. Et Cardanus hac in re mihi egregie ſatisfecit interpretans (*Circa veſicam,*) id eſt proximas ueſicæ partes, quaſi voluerit ſenex mōſtrare, ubi hæc ſymptomata apparent, adeo magnum affectum eſſe in ueſica, vt etiam partes ipſi proximæ, & annexæ inſigniter coafficiantur. Neque dubitare oportet, qui a uoce πονέῃ, vel πονῇ uoluerit intelligere ulcus, quandoquidem ſymptomata quę recenſet illud ſignificant, nec abſq. illo fieri poſſunt. Vtilis eſt aphoriſmus non

Vtilitas Aphor. ſolum ad affecti loci, & ipſius affectus dignotionem, uerumetiam ad ipſam curationem inſtituendam, quod ab hoc doceamur cui parti ſint auxilia intus, & extra adhibenda, quæq. remediorum genera conueniant.

---

81 *Si ſanguinem, aut pus minxerit, aut ſquammulas; & grauis odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat.*

CVM urinę cruentę mictio ſit affectus magnopere uerendus, iure Hippocrates pluribus aphoriſmis uoluit eam tractare, ut etiam fecit in Coacis prædict: atque in prognoſticis, ut ob hoc non ſit dubitandum, quin apta con-

Connexio. Scopus. nexio reperiatur inter ſuperiorē, atq; hunc aphoriſmum, in quo ſcopus eſt Hippocratis expreſſe docere, quomodo ulcerationem ueſicæ cognoſcere liceat ex ipſius urinę contentis, ita ut ſententia ſit ſimiliter diagnoſtica, ſine ratione, atque indiuiſibilis; Et licet, etiam in anteced: de ulceribus ueſicæ locutus ſit, ut fuimus interpretati, attamen quia ſuperiora erant ſigna, etiā partium uicinarū, nunc ſolius ueſicæ ulceratę ſigna uoluit docere. Eſt autem quod dicit Hipp. hoc nempè ſi-

pè ſi qſpiã mingat ſanguinẽ, & pus, necnõ ſquãmas, ipſaq́. vrina grauiter oleat, ueſicę ulceratione ſignificari: in qua ſentẽtia exponenda, inquit Galen. mingere ſanguinẽ, & pus non modo ipſius ueſicę, uerumetiam, & renũ, & meatuũ ureticorum communia eſſe ſymptomata, quamquã uere difficiliter fit, ut ab ipſis ureteris, ſicut frequenter à renibus, atque ueſica pus excernantur, nam partes neruoſæ, quales ſunt illi meatus cum ſint partes ſiccæ, & frigidę, haud ita tumorem inflammatorium patiuntur, vt poſſint ad ſuppurationem peruenire, ſecus quam ipſi renes, Iam verò graueolentiam, & ſquammas vrinæ ipſi inexiſtentes propria veſicæ ſymptomata eſſe dicit, Nam vt de ſquammis, quod dicit Galen. veritatem habet, non tamen proprium eſt ipſius veſicæ vlcerationis, vt urina fœtida ſit, quoniam cum fœtor neceſſario ſequatur putredinem, ut docuit Galen. 5. de ſymp: med: cap. 15. æque illam ſequitur, quæ fit in renibus cum pure, atque illam quę fit in veſica, Vtrum autem (qđ etiam animaduertit Galenus) ſit legenda particula copulatiua (&) an vt habent alij contextus aduerſatiua (aut) nil refert, modo adiungantur ſquammæ, quandoquidem ſiue ſolum pus, & ſolus ſanguis, ſiue vtrumque mingatur, ſemper eſt vlceratæ ueſicæ argumentum, quando coniunguntur ſimul ſquammæ, quæ non ab alia parte quam à membranoſa excindi poſſunt cuiuſmodi eſt ueſicæ corpus, Notandum eſt Hippocratem dixiſſe ἑλκωσιν non ἕλκος, vt complecteretur etiam excoriationem, quæ non propriè ἕλκος, ſed ἕλκωσις eſt, hoc eſt ruptio, ſeu abraſio, ſic enim appellare ſolent medici ἕλκωσιν vt in lib: diffin: ruptionem corneæ, vel ab ictu, uel ab aliqua inſigni inflammatione factã. Prætereà notandum eſt addidiſſe Hippocratem graueolentiam, quia pus quod ab urina excernitur ſolet maxime fœtere omnium aliorum generum quæ à renibus ducuntur, non ſolum quod ueſica contrectet rectum interitum, ab eoquè fœtorem maiorem aquirat, uerum etiam, quia in ipſa veſica excrementa complura colliguntur, quæ putredinem adepta eam inſignem reddant, atque hoc eſt quod etiam uoluit ſignificare Ariſtoteles 13. problem ſect. primo quando ſcripſit: Vrinam quo magis retinetur eo deterius olere, ſecus quam ipſum ſtercus, ſiquidem urina retenta putredinem maiorem aquirit, ſtercus uero contra magis exiccatur, Quod ſimiliter dixerit Hippocrates λεπίδας, ideſt ſquammulas non fuit abſque ſale, ſiquidem à ueſica eroſa nequeunt partes niſi exiguæ educi, quod ipſius ſubſtantia ſit membranacea, minimequè carnoſa. Igitur demonſtratio huiuſce ſententiæ hinc habetur, quia ubi ulcerata eſt ueſica, neceſſe prius ſanguis exierit, facta continui ſolutione, poſt ſanguinem dicebat alibi Hippocrates pus, puris & putredinis perpetuus comes fœtor, ut dixi, quæ omnia ubi in ueſica perdurant, depaſcuntur ueſicæ ſubſtantiam, unde ſquammulæ; quæ certè non poſſunt ſolis renibus exulceratis apparere, quamquam & ſanguis, & pus, & fœtor, uel iuncti, uel ſeparati illorum exulcerationem poſſint ſignificare; Sicut ubi grauis odor, non modo ſimplex, ſed ſordidum ulcus denotant, quia ubi maior fœtor, ibi putredo maior; ſquammulas autem debere eſſe albas, & dolorem apparere, circa partes in antecedenti aphoriſmo dictas non eſt dubitandum, & ſi hoc ab Hippocrate tamquam res clariſſima ſit omiſſum. Vtilis uero eſt aphoriſmorum ſicut, & præcedentes.

Not.

Vtilitas Aphor.

82 *Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur, his ſuppuratione facta, & eruptione ſolutio.*

LVCVLLENTISSIME totus hic aphoriſmus nullo pene verbo mutato latinus factus habetur apud Celſum lib. 2. cap. 8. Sicut etiam repetitur 7. aph. 57. In Coacis autem prænotionibus paullo aliter huiuſmodi ſententia proponitur, vbi hæc habentur. Quicumque tuberculum vrinæ difficultatem præſtans circa veſicam habent, quocumque ſitu, & figura iaceant turbantur, ſolutio autem mali fit pure rupto; Iam vero continuatio cum ſuperiore hæc eſt, quod cum in antecedente locutus eſſet de pure, quod mingitur, docuiſſetq. mali quid ſignificet, ne quiſpiam exiſtimaret ſemper malum eſſe puris mictum, nunc voluit docere quandoquè eſſe bonum, ſcilicet cum ipſius eruptio ſequitur fiſtulæ vrinariæ tuberculum migendi faciens difficultatem, Vnde patet eſſe mere prognoſticam ſententiam, ſimplicem, & indiuiſibilem: quam Galenus exponens, dixit: hanc ſententiam ſiquis ſuperficietenus conſideret, ob breuitatem haudquaquam effatu dignam videri, cum vnicuiquè compertum eſſe queat, tuberculis in meatu vrinario conſiſtentibus, ſolutionem ipſorum futuram, ac propterea omne impedimentum iri ademptum ſi rumpantur, atq; pus exeat. Verum ſi mens adhibeatur (inquit Galenus) in ipſa latere alicuius rei maioris demonſtrationem; nam vt ait Hippocrates in Coacis prænot: huiuſmodi tubercula vrinæ difficultatem ſemper inducunt, quam rupto tuberculo protinus aboleturi manifeſtum eſt, Sed ad hæc dicta ſequitur problema illud, Vtrum velit ſolum hoc tuberculum rumpi, an ſæpenumero quidem hoc accidere cum etiam poſſit diſſipari. An potius ruptionem tamquam exemplum ſolutionis eius morbi (quod verius eſſe dicit) propoſuerit; Sed hoc in loco videtur illud admiratione dignum quomodo hanc ſententiam fere popularem, & nimis claram proponere voluerit Hipp. ſiquidem nemo eſt tam bardus, & à muſis alienus, quin ſciat ſolui tumorem, & conſequenter omne malum, qui fit in fiſtula vrinaria, exeunte inde pure, Niſi dicamus aliquid plus voluiſſe nos docere, ſcilicet nullam eſſe meliorem liberationem ab huiuſcemodi tuberculis, quam quæ fit per ſuppurationem, non ſolum quia vt dicebat 6. Epid. ſect. 3. tex. 7. id quod ſuppuratum eſt non reuertitur, cum in ſuppuratione ſit criſis, coctio, & abſceſſus, verum etiam, quia diſcuſſio, quæ diutius tardat ſolutionem, periculum adferr, ne interim difficultate vrinæ vitam adimat, vnde quia ſuppuratio fit citius non tantum periculi habet, & propterea felicius ſoluit omnem à tuberculo enatum laborem, Sed oritur hinc alia dubitatio, quoniam non ita videtur tuta ſuppuratio, propterea quod ſequuntur eam vlcera, & poſt vlcera carnes, quæ ſolent diu durare, & ad mortem vſque comitari, Cui reſpondendum eſt, etiam ſi vlcera ſubſequantur ea nihilominus curari, & ſanari melius, quam ueſicæ ulcera, ſiquidem vbi vlcus eſt in fiſtula, continuo abſtergitur ab urina excurrente, & conſequenter exiccatur, & ad cicatricem perducitur vrina in ea parte non retenta, at ſecus eſt in veſica, vbi cum vrina retineatur, auget (vt dictum eſt) putredi-

Connexio. *Probl.* *Solut.* *Dubit.* *Solut.*

tredinem, materiamquè magis erodentem efficit, vt ob id vlcera veſicæ contumaciora, & fere inſanabilia ſint; Demonſtratio itaque præſentis ſententiæ eſt, quod vbi difficultas vrinæ & dolor non fiunt ex veſica, ſed ob tumorem exiſtentem in fiſtula vrinaria, veram liberationem fieri ſi is tumor potius ſuppuretur, quam diſcutiatur, idquè cognoſci pure exeunte, ita vt non ſemper puris mictio damnanda veniat, quemadmodum ex antecedente aphoriſmo potuiſſet quiſpiam ſuſpicari. Ergo vtilis eſt præſens ſententia non ſolum ad prognoſim ſalutarem efficiendam, verum etiam ad ipſam curationem recte inſtituendam, ſiquidem vt natura feliciter ſoluit huiuſmodi morbos ſuppuratione, ſic docet medicos debere ipſi ſuppurationi adiuuandæ potiſſimum ſtudere, nempè quo citius malum ſoluatur, cui exitiale periculum ineſt. *Vtilitas Aphor.*

---

8 3 *Mictio noctu plurima facta, paruam ſignificat deiectionem.*

CVM multa in antecedentibus aphoriſmis de vrinæ condicionibus, quid ſignificent, docuerit; pauca admodum de ipſius copia dixit, Ea propter in poſtremo huius libri voluit, nonnihil etiam hac de re docere, ne ſcilicet ſimplex vrinæ copia putetur paſſim eſſe damnanda, Adeo vt Hippocratis ſcopus ſit in præſenti ſententia docere, quid ſimplex copia lotij ſignificet, & præſertim, quæ noctu mingitur, Eſt enim aphoriſmus diagnoſticus, atque etiam ut monet Galenus curatorius, ſimplex, & indiuiſibilis. Cæterum pro plena aphoriſmi intelligentia ſunt nonnulla examinanda. Quorū primum eſt, Cur potius nocturnam vrinam, quam diurnam, vel utramque Hippocrates commemorauit, Secundum quę vera ſit ratio propter quam vrina pauca multam egeſtionem ſignificet, & è contra. Tertium cur Hippocrates non dixit, etiam multam egeſtionem paucā urinam ſignificare, cum tamen id etiam rationi, & uſu correſpōdeat. Quartum in quem finem Hippocrates uoluerit hanc ſententiam, quæ ſatis uidetur leuis nobis relinquere, Circa primum illud ſtatuendum eſt id quod copioſę (ni fallor) demonſtraui in prælectionibus meis Patauinis de excremētis, nempe urinam nil aliud eſſe quam potulentam materiam in Iocinore, atque renibus alteratam, proptereaquè rectè à Galeno fuiſſe dictum in extremo primi libri de potentijs naturalibus: id totum quod bibitur excerni per urinam, exiguo quodam excepto, quod per ſudorem, atq; inſenſibilem tranſpirationem conſumitur, ſecundo ſupponendum eſt noctu omnes euacuationes imminui, ſed aliquas magis, aliquas minus. Tertio ſupponere oportet, naturam rectè operantem, & à nullis cauſſis uiolentis irritatā, numquam duas euacuationes inſignes moliri, Poſtremo ſupponendum, quod habetur apud Hippocratem lib. 4. de morbis, ſemper in corporibus ſanis tertia die cibum exire, quotidiequè humores excerni, qui ſi retineantur morbos uarios efficiunt. Iam uerò his ſuppoſitis non eſt difficile inuenire noctis potius, quam diei meminiſſe Hippocratem, quia noctu magis integræ ſunt naturæ operationes, perinde & excrementorum ſequeſtrationes, quam interdiu, quando ſcilicet uigilijs, laboribus, ſenſibus, milleq. alijs rebus interturbari poſſunt, ut ſi pluſculum, uel minus mingatur, aut ege- *Connexio.* *Scopus.*

ratur

ratur in die, ab huiuſmodi cauſſis id fieri poſſit, ob idq; nullum certum iudiciũ haberi queat, ſeeuſquã in nocte, ex qua forſan ob hoc priſci illi philoſophi omnia generari dixerunt, vt tradit Ariſt. 12. methaphyſ. cap. 6. quoniam opera naturæ ſemper meliora, & certiora fiunt nocte, quam die, Ad ſecundum autem Galen. dicit: ubi humiditates, quæ ſolẽt aluum reddere mollem ad veſicam vertantur, neceſſario fœces ipſas durari, ac propterea retineri, & minores reddi, Verum altera quoque cauſſa eſt, quoniam pars ciborum conuertitur in ipſam vrinam, vnde hac aucta, neceſſariò fœces, ſeu cibi excrementa diminuuntur, nam Ariſtoteles 4. de gen: anim: in fine cap. 4. Narrat fuiſſe Perinthi Vaccam, cui cum annus à natura eſſet occluſa, nec vllis remedijs aperta cõſeruari poſſet, naturam prouidiſſe illi, ut excrementa alui extenuata, & in vrinam conuerſa per veſicam excernerentur. Eadem ratione dicere poſſumus, quandoq́. maiorem partem potabilis materiæ cibo mixtam ad inteſtina ferri, vnde multo minor fit vrina, quę eſt ipſamet potabilis ſubſtantia, quam fœces, & Leones quos ſcribit Ariſtot. aluum duram habere, atq; vrinam fœtidiſſimam, id patiuntur quia multos crudos, & immanſos edunt cibos, ex quibus glutinoſi ſucci gignuntur, cumq́ proportione ciborum bibant parum, conſequenter vrinam paucam reddunt. Cur autem modo potus ad locum fœcum vertatur, modo ſicca cibi excrementa vertuntur in ſerum, & vrinam multæ ſunt cauſſæ, quas enumerare hoc loco haudquaquã eſt neceſſe, Circa tertium. Reſpondeo tacuiſſe, quoniã id quaſi neceſſario cõſequebatur, nã & de alijs euacuationib. vt ſudore & vomitu verum eſt, vbi vna fit inſigniter; alias ceſſare, aut fieri minores, verũ nõ ità eſt de naturalib. ſicubi de prętérnaturalib. quales ſunt ſudores, & uomitus: nam naturales nil plus ſignificãt eſſe quam defectum alterius; Circa poſtremum id eſt dicẽdum, quod appoſitè admodum, atq; diſertè ſcribit Galen. Hippocratem in proponenda hac ſententia illud primum ſpectaſſe, vt medicos doceret, quando vel vrina, vel fœces nimium copia excedunt, quid facere debeant, ſcilicet vbi aluus nimis fluit non modo minuendum eſſe potum, vt faciunt corui, quos dicunt Aegyptij dum æſtate alui fluore laborant, ſeſe penitus à potu abſtinere, Verumetiam prouocandam eſſe remedijs accommodatis vrinam, Contra ubi nimium dura eſt aluus, tunc augendum, eſſe potum, atq; prohibendam eſſe ipſius in aliam, quam ad aluum diſtributionem, ex quo patet, non minus ad dignotionem, quam ad curationem vtiliſſimum eſſe hunc aphoriſmum, quamquam puto in alium etiã vſum præſentem ſententiam nobis ab Hippocrate relictam fuiſſe, ſcilicet ne homines alioquin ſani ſolliciti ſemper eſſent vbi aluus non reſpondet; quoniam ubi multum ſimul mingitur cum pauca alui egeſtione, nullum malum ex eo ſequi ſolet, vacuatis excrementis aliqua parte; & exiccatis ijs quæ ſunt in inteſtinis, ita ut, nec vapores tetros in corpus mittant, nec ibi morantia ullum aliud inferant detrimentum, Atq; hoc tantum intelligi debet nonnullis tamen obſeruatis condicionibus potiſſimum ut ſani ſint, nec in uictus ratione errent.

Vtilitas aphor.

FINIS QVARTI LIBRI.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS,

PRAELECTIONES PATAVINAE, *IN QVINTVM LIBRVM APHORISMORVM.* HIPPOCRATIS.

1 *Conuulſio ex Elleboro letalis eſt.*

HIPPOCRATES aut Aphoriſmorum concinatores, cur initium quinti libri fecerint à conuulſione, ratio nulla certa poteſt afferri, niſi placeat dicere conuulſionem eſſe ſymptoma grauiſſimum, adeo vt etiam populus vbi imprecari, & dicere vult aliquod magnum malum, imprecetur, & nominet ſpaſmum, quæ ratio forſan etiam fecit vt complures aphoriſmos de hac ediderit: Attamen non eſt cum antecedentibus vlla ipſius connexio diligenter quærenda, ſed illud ſolum aſſerendum hanc ſententiam omnium breuiſſimam, eſſe merum placitum prognoſticum, ſine ratione atque indiuiſibile. Neque verò exiſtimare oportet quin ſit diuerſus ab illo in antecedente libro ſcripto (*Carnes ſanas habentibus,*) quoniam hic promiſcuè agit de cunctis, ibi de ſanis; Et non multa eſſent circa ipſius expoſitionem dicenda, niſi Galenus ſuo commentario ſatis longo nos inuitaret, Quod ergo dicit Hippoc. eſt; conuulſionem factã ex Elleboro eſſe lethalem, quaſi ſemper, aut plerumque exitium afferat, vt interpretatus videtur Galenus initio ſequentis commentarij, licet Celſus lib. 2. cap. 6. transferens hanc ſententiã ita dixerit. Is ſeruari non poteſt, qui epoto veratro exceptus diſtenſione neruorum eſt, hæc autem ſententia habetur etiam in Coacis prædictionibus. Quod loquatur Hip. de Albo veratro ſolum, neminẽ dubitare uideo, ſiquidem hoc per excellẽtiam ſic à veteribus omnib. vocari inuenitur, vnde Plinius dicere ſolebat: illud tyrãno ſolere adſimilari, qđ ſimiliter ſub Ellebori nomine potuerit intelligere, cætera medicaměta grauiter purgãtia non abnuo, cum experientia cõſtet etiã ab his cõuulſiones fieri, vel qa malè adminiſtrata ſit, vel qa corpus illius q purgatur ſit aptũ nimis ad illũ affectũ ſuſcipiẽdũ;

Iam

Spaſmus, quid. Iam vero videre oportet, quot ſint modi, quibus conuulſio efficiatur, ſ. ſpaſmus, qui nil aliud eſt, quàm præternaturalis membrorum motus, quo ipſa verſus principium trahuntur, non aliter, quam dum ſanitate fruũtur. Secundo quemadmodum Hipp. intellexerit in aphoriſmo. Tertio quæ ſit vera cauſſa, propter quam ſpaſmus eſt vſque adeo lethalis. Circa primum Galenus videtur quinque modos propoſuiſſe, quib. ſolent præternaturaliter moueri ab Helleboro poto membra verſus principium; Primus eſt ob vehementes illas agitationes, & contentiones, quæ contingunt in ipſo vomendi actu non quidem initio purgationis, quando ſcilicet ſuffocationis imminet periculum, verum quando vehementius vomentes veluti dilaniantur, ob ingentem neruorum laborem, qui ob ſympathiam quam habent cum ore ventriculi afficiuntur vehemẽter, ſicut quoque accidere ſolet illis, qui æruginoſos humores in ſtomacho habentes inſigniter cõuelluntur, donec illum reijciant, vt ſe vidiſſe teſtatur Galenus, & vt ego ſemel vidi in Bergomenſi ſtudioſo Patauij, qui immaniſſimis conuulſionibus oppreſſus ſpacio 24. horarum ſublatus eſt, eiuſq. deinde ſecti torus ventriculi fundus humore æruginoſo, & atro plenus eſt repertus. Secundus modus eſt ex ipſa purgatione, & præſertim quando nimium purgantur, vt contingere ſolet, ijs, qui choleram patiuntur, quibus ſæpenumero fiunt contractiones maximè crurum. Tertius modus eſt ui ipſius medicamenti, uel humores è neruis ad ſeſe trahentis uiolenter nimis, proptereaq. ipſos neruos uehementer alterantis, uel uiolentia diſtributi in ipſas neruoſas partes, nempe neruos, ligamenta, muſculos, tendines, ac ob id nimium exiccantis. Quartus quando nimium replentur, & humectantur, ut enim chordæ ob nimiam ſiccitatem uel humiditatem contrahuntur ita ut breuiores fiant, interdumq; rumpantur, ſic ipſis neruis contingit, ob idq. uere dixit Hippocrates fieri conuulſionem tum à repletione, tum ab inanitione. Quintus modus eſt ab acrimonia, uel inimica, aut medicamenti, aut ueneni, aut alterius cuiuſpiam rei qualitate, merito cuius læſi nerui, aut partes neruoſæ ad eam euitandam ſeſe uerſus proprium principium contrahunt, ac conuulſionem faciunt, cuiuſmodi euenire conſueuiſſe tradit Galen. illi puero, qui ex teterrima ueluti aura a pede ad caput ſublata in Epilepticam conuulſionem incidebat. Quod uerò neruis contractis uariæ partes, & aliquando totum corpus conuellantur non eſt præter rationem, ſiquidem ut dicebat Gal. 3. de loc. aff. cap. 6. Videmus ubi ramus ſolus arboris inflectitur uehementer totum arborem concuti; Etenim maxima illa uis, quam patiuntur nerui ita efficax eſt: vt vna cum neruis trahat, quicquid ipſis ſuperſtat, & alligatur, Iam verò de quo loquatur Hippocr. Gal. ſentit de eo ſpaſmo tantum verba feciſſe, qui ob ſiccitatem contingit, eo quod hic ſolus ſit vere irremediabilis, atq; exitialis, præſertim ſi ſit vniuerſalis, nec recens: ſed confirmatus cum cęteri curentur, licet omnes ſint in vniuerſum curatu difficiles, ſiquidem cũ in quauis cõuulſione cerebrum, & neruorum initiũ magnopere patiatur, atq; quilibet cerebri ingens affectus ſit grauis, & pernicioſus, vt dicebat Plato in Timeo, vbi vocat cerebrum medullam, plane quamlibet conuulſionem grauiſſimam exiſtimare eſt neceſſe, ſiue ſit febri coniuncta, ſiue ſit ab ea ſeiuncta. Accidit etiam illud quod in cęteris manet cauſſa conuulsionis, quæ donec non ſit è corpore

pulſa,

pulſa, manente illo immani motu, haud poteſt facultas gubernatrix corporis ſupereſſe. Cæterum cur facta à ſiccitate ſit vſqueadeo exitialis, vt Galenus dicat in commentario eſſe incurabilem ſunt præter dictam aliæ quoque rationes, qđ partes ſeminales conſumuntur, & quod calor atque humiditas ſubſtantifici, & implantati valde imminuuntur, quæ omnia quoniam recuperare minime licet, hinc fit vt iure huius modi conuulſiones eſſe irremediabiles dixerit Galenus, qui tam in ſequenti commentario voluit vocem θανάσιμον hoc in loco æquipollere voci κινδυνώδης, ideſt periculoſum, & ſæpenumero interimens. Eſt itaq; ſpaſmus ex Elleboro lęthalis vt cauſſa, atque etiam vt ſignum, eſt enim vt ſignum, quoniam ſignificat partes ſparmaticas, & calidum innatum eſſe ex nimia purgatione, atque ſiccitate cõnſumpta, quæ nequeunt refici, eſt quoq; vt cauſſa, quoniam ab ipſo facultas motrix ita hebetatur, vt non poſſit thoracem mouere, vnde poſtmodum ſequitur ſuffucatio. Vtilis itaque eſt ad prædictionem faciendam, & ad inſtruendum medicum ne circa huiuſmodi corpora multum operetur, ne qđ contingit vi morbi, ipſius imperitię adſcribatur, ſimiliter inſtituitur medicus vt valde caueat ab Elleboro, atq; alijs nimium purgantibus, qđ ſi veteres eo frequenter vtebatur erat quia vt ait Galen. optimę præparabant, qua præparatione nos caremus, præterquam quòd etiam erant valde aſſueti vomitui. *Vtilitas Aphor.*

---

2 *Conuulſio ex vulnere lethalis eſt.*

CVM Hippoc. de conuulſione, quæ eſt magnus morbus ſibi nonnulla magni momenti docere initio huius quinti libri propoſuiſſet, atque ante de illa, quę ſeqtur ellebori, vel alterius medicamẽti grauis purgatione verba feciſſet, nunc de illa quæ ſequitur vulnus verba facit, quamq; vt ſuperiorem eſſe dicit exitialem, hoc eſt periculoſam, vt interpretatur Galenus, atque ſæpenumero interficientem, Ita ut ſit etiam hæc ſententia pertinens ad ſimioticam, ſiue prognoſticam medicinæ partem, ſine ratione, & indiuiſibilis, Hanc autem interpretans Celſus lib. 5. cap. 26. dixit: eam febrem eſſe pernicioſam, quæ non finitur, vel à neruorum rigore, vel à diſtentione, quæ ex vulnere orta eſt. Iam verò τραῦμα, ſiue τρῶμα, vt in Coacis, quo nomine vtitur ſæpè Hippocrates, & quod à Leonibus ſic dicitur, licet dicatur de qualibet ingenti læſione facta à cauſſa violenta, vt docuit Galenus quinto in ſextum Epidemiorum, & ſecundo de articulis, attamen etſi τραῦμα, quod nomen hic vſurpat dicitur de continuitatis ſolutione per inciſionem facta in carne, vt habetur ſæpe apud Galenum libro de conſtitutione artis, & qui huiuſmodi inciſionem patitur ex vulnere accepto ſolet ab Hippocrate uocari τραυματίας, ſiue τρωματης, vt habetur in libro de medico, & de vulneribus capitis, quamquam non abnuo etiam intelligi poſſe de qualibet uiolenta læſione, ut contuſione, caſu, percuſſione, in quibus etiam eſt læthalis conuulſio, nec non ipſo vlcere, vt optimè Conciuis meus. Igitur quod Hippocrates hoc in loco dicit de uulnere, intelligendum eſt de eo quod fit per carnis inciſionem, quæ inciſio quoniam interdum ſolam carnem attin- *Connexio.*

git, interdum verò etiam ad neruos penetrat, certè, vt Galenus innuit, propriè hic loquitur de eo vulnere, quo violatus eſt neruus, & ad quod cum ſequatur inflammatio, iure etiam ſuccedit conuulſio, eo quod ſimul inflammatus neruus, & exiccatus ſeſe contrahit ſimulquè partes contrahens, quibus eſt implantatus ſequitur conuulſio, nempe partis anterioris ſi ſit ibi vulnus, aut poſterioris ſi ibidem, aut vtriuſque ſi in vtroque (*Mortale*,) hanc vocem dicit Galenus non aliter hic vſurpari ab Hippocrate, quàm vſurpata eſt in antecedente aphoriſmo, ſcilicet pro eo, quod nō neceſſario: ſed ſæpenumero & ſignificat, & cauſſat mortem. Vnde idem Hippocrates in Coacis prænotionibus vbi eadem ſententia habetur, loco *θανάσιμον* ſcripſit *κακόν*, Etenim licet tumor inflammatorius, qui ſolet ſequi hæc vulnera ſit ſæpiſſimè exitioſus, attamen haud minus exitioſum eſſe conſueuit, quando prorſus abſque tumore eſt, iuxta Hipp. ſententiam aphor. 65. huius lib. vbi ſcribit, vbi tumor fit in vulnere non fieri conuulſionem; quemadmodum ſi factus euaneſcat lethaliſſimum eſt, ſcilicet recurrentibus prauis humoribus ad membra præcipua ut Hippoc. docuit lib. de vulner: cap. cæterum pro plena intelligentia præſentis ſententiæ duo ſunt examinanda; Vnum

Not. eſt, quæ ſit vera ratio propter quam ſpaſmus ſuperueniens vulneri ſit vſq; adeo exitialis; Alterum eſt, cur vt ait Hipp. in lib: de vulneribus capitis ſi dextra pars

Ad 1. capitis vulneretur ſolet conuelli ſiniſtra, & è conuerſo. Circa primum non defuerunt, qui exiſtimarint illud cōtingere propter ſanguinis effuſionem nimiam, quæ contingit quando fit conuulſio, atq; ex ſiccitate eſt, quæ opinio facile refellitur, tamen quia vix vmquam fit conuulſio vbi ſanguis copioſus profunditur, quod inflammatio ſic prohibeatur, tum quia etiam ſine ſanguinis effuſione, ex ſola nerui punctione interdum ſequi ſpaſmum experientia docet, tum quia in ſubſequenti aphoriſmo loquitur de ſanguinis profuſione, vt minimè nunc debuerit de eadem verba facere. Itaq; vera ratio eſt, quod vbi nerui in vulnerib. violantur, ſi nullus tumor appareat circà ipſum, aut apparens ſtatim deliteſcat humorum cōcurſum fieri ad principium neruorum, atq; inde fieri conuulſionē par eſt. Vnde Caſſius medicus probl. 9. tradens rationem ob quam ſi vulnera capitis penetrantia ad membranam circumambientem cerebrum nimis propere obducantur cicatrice conuulſio ſequitur, ait eſſe, quoniam ſauciata ipſa membrana palpitatione, atq; alliſu ipſius cerebri ſordes ducit, quæ cum nequeant diſſipari, iam occluſo vulnere, & facta duriore cicatrice, in profundas cerebri partes, ac proinde in ipſum neruorum principium abeuut, vbi tandem ſpaſmum

Ad 2. inducunt, Circa Secundum Caſſius idem problem: 41. quærens huius euentus cauſſam, inquit, referendam eſſe ad ſitum neruorum originem ſuam è baſi cerebri trahentium, atque ſe inuicem decuſſantium, ita vt à dextra baſis parte exorti, in læuum capitis ſinum feruntur, quod à læua in aduerſum, ita vt eorum ſitus decuſſatim concurrat, proptereàquè ſauciata dexteræ partis membrana ſiniſtram reſſolui, aut conuelli contingat, & è contra. Certe huiuſmodi ratio ſatis apparens eſt, ſi ex ipſa anatome poſſet huiuſmodi dogma confirmari; Atqui Gabriel Fallopius præceptor, & amicus meus ſingularis in extremo libri de Vulnerib: capitis diuerſam prorſus ſentētiā habuit, vbi prudēter ſatis diſtinguēs motus cōuulſiuos à vera cōuulſione, illos fieri docet à prauis vaporib. cerebrū & ner-

uorum

uorum principium inſigniter lædentibus, hanc verò aut repletione, aut inanitione, atque vna parte capitis ſauciata alteram conuelli, propterea qđ muſculi fraterni, qui hinc & inde ad tempora ſunt collocati ob actiones obeundas, vbi læduntur, si vnus ceſſat operari alter ad ſe contrahit partem affectam, atque ita conuellitur, qđ tamen ait idem falloppius ſeſe experientia didiciſſe non eſſe verum, niſi prius pars læſa conuellatur donec amittat actionem, qua amiſſa demũ pars aduerſa conuellitur, Sed huic falloppij ſententiæ illud obſtare videtur si in omnibus partibus ſunt illi muſculi fraterni, quorum vnus vbi trahit alter ceſſat & viceuerſa: Vnde deberet eiuſmodi ſymptoma in cunctis ſpectari, quod tamen experientia non comprobatur, quare cum hæc ſententia habeatur ab Hippocr. non modo in libro de vulneribus cap: verumetiam in Prorrhet: & Coacis, ſcilicet inciſam temporum vnam partem, aduerſam conuelli, atque res ipſam difficilem ſatis quæſtionem habeat, sic etiam reputatam ab Hippoc. in prorrhet: dicendum aliud non videtur, quàm cognationem illam muſculorum antedictam ab Hipp. lib. de artic: αδιλφιξίαν vocatam eſſe cauſam, qua vno muſculo affecto cognatus ſimul afficiatur, licet non ſemper affecta pars ſenſu cognoſcatur, quod aũt dicũt aliqui, iccirco partẽ aduerſam vulneratę reſſolutionem pati, qđ ad ſauciata totus pene ſanguis trahatur, eaq́. refrigetata reſſoluatur nõ videtur verum, quoniam proximior pars à qua primũ ſanguis trahitur deberet prius reſſolui, qđ tamen non cõprobatur experientia, qđ etiam dicendum eſt, quando dicunt, in vulneribus capitis ſanguinem confertim ferri in illud, cuius pars vulnerata fugit conuulſionem ob fluxum ſanguinem, quam non fugit alteram ob retentum ſanguinem; Vtcumque autem hac de re ſit, vera eſt Hippocratis ſententia conuulſionem ex vulnere, & alijs cauſſis violẽtis, nõ modo vt ſignum eſſe lęthalem verumetiam vt cauſſam, quandoquidem immanes illi motus vires alioqui valde conſternatas penitus perdunt, quamquam nonnihil diſcriminis apparet, ſiquidem conuulſiones quæ fiunt ex percuſſionibus, & ex luxatione vertebrarum dorſi, vt minus videntur ſequi debere, ſic ſunt magis exitioſę, vt ait Auuic. 2. 3. in fine cap. 2. & Cælius Aurelianus lib 3. acut: in fine cap. 6. Quæ verò fiunt ex neruorum ſiue attritione, ſiue punctura, ſiue inciſione ſunt certè & ipſæ lęthales, verum minus, quia ex ratione ſuccedunt, cum affecto neruo ob cognationem ſimul etiam afficiatur cerebrum, qua pariter ratione fit, vt in pueris conuulſiones non ſint adeò lęthales quemadmodum in ſenibus, vt Cælius dixit; Hoc tamen totum intelligi debet, non de particulari alicuius membri conuulſione, ſed de vniuerſali, quando perſeuerant, quandoquidem frequẽter videntur partes ex vulnere conuulſæ, quæ minimè necem afferunt, ſicuti nec illæ conuulſiones, quæ non perſeuerant. Vtilis eſt itaque aphoriſmus in primis ad prognoſim, deinde ad curationem, cum doceatur medicus in vulneribus magnam eſſe adhibendam diligentiam, ne conuulſio ſequatur, quod fit medicamentis prohibentibus nimiam ſanguinis effuſionem, vnctionibus ſpinæ, dilatatione vulneris, & ipſius cicatrizationis, & conſolidationis prorogatione, necnon ſi opus ſit, tempeſtiua, & accommodata ſanguinis detractione.

Vtilitas Aphor.

Digitized by Google

3 *Vbi ſanguis plurimus fluxerit; ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens, malum.*

AD inflicta vulnera ſæpe ſequi inſignes ſanguinis profuſiones, & ex his poſtmodum oriri conuulſiones nulli dubium eſt, vt hac ratione videa-
Connexio. tur Hippocrates conuulſioni ex vulneribus ſtatim ſubiunxiſſe eam, quæ fit ob nimium ſanguinis fluorem, & licet Hippocrates loquatur in tempore præſenti, quaſi velit fieri tunc ſpaſmum, quando ſanguis adhuc fluit, attamen ita locutus eſt, quia celeriter ab ipſo fluxu ſuccedit conuulſio. Eſt aphoriſmus dogma prognoſticum, ſed & ad faciendam medicinam vtile, ſiue ratione, atque indiuiſibile, Gal. enim pauciſſima dixit, nec aliud, quam vocem κακὸν, idem ſignificare, quod θανάσιμον, ſcilicet id quod non modo malum eſt vt ſignum, & vt cauſſa, verumetiam quod ſæpe exitium adfert, ſiq. vlla eſt harum vocum differentia, eſt tantum ſecundum magis, & minus, quia θανάσιμον, ideſt mortale maius ſemper periculum deſignat, quam κακὸν, ideſt malum. Habet Hippoc. hac eandem ſententiam in Coacis prænotionibus. Celſus verò lib.2.cap.8. vt latinum redderet aphoriſm.9.lib.7. huic non ab ſimilem ita dixit. Si ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt demẽtia cum diſtentione neruorum, periculum mortis eſt, vbi dementiam addidit Hippocr. quia etiam ex ſiccitate interdum delirium ſed leue ſubſequi ſolet, nã ſi optima actio cerebri, ſiue ſit egemonica, ſiue ſenſatrix, ſiue motrix, ab optima ipſius temperatura proficiſcitur, non eſt dubium quin à qualibet intemperie lædatur, quamquam ab alia magis, ab alia minus, neq; vero abſonum eſt, quod habent hoc in loco exemplaria quadam, ſcilicet (fluente κάτω,) ideſt infuſa ſanguine, quoniam etiam ex fluxu immodico ſanguinis ab ano haud inconuenit fieri dementiam, atq; conuulsionem. Iam verò conſiderare paulliſper oportet, quare ab immodica ſanguinis fluxione, tum fiente, tum facta fiat conuulſio, quare ſingultus, & quare potius Hippocr. hoc voluerit dicere eſſe κακὸν, & non θανάσιμον, vt dixit ſupra; fieri conuulsionem ex ſanguinis fluxu, eo quod ſiccantur nerui, & muſculi, ac exſiccati contrahuntur verſus principium, ſecumq. trahunt interdum totum corpus, interdum partem, vel
Dub. 1. partes illius, eſt ab omnibus confirmatum. Sed illud dubium eſſe poteſt quomodo fluente ſanguine, & copioſo poſſit fieri ſiccitas, quæ longo tempore ſolum
Secunda. contrahi ſolet, præterea quomodo poſſint ſanguinis paupertate nerui exiccari, qui illo non aluntur, ſed potius mucilaginoſo ſucco. Circa primum dicendum
Solut. 1. eſt ſanguine fluente non fieri ſtatim exiccationem ſolidorum, ſed priuationem alimenti; quæ etiam ſiccitas eſt, quo priuatæ repente partes, dum conantur vndequaque illud trahere fit exucatio, & corrugatio, quam ſentientes nerui ad eam fugiendam ſeſe contrahunt. Ad aliud verò conuenit dicamus, quod ſcribit
Solut. 2. Ariſtot. ſanguinem eſſe commune, & mediatum ſaltem totius corporis nutrimentum, quoniam hic à natura conuertitur in eum ſuccum, à quo poſtmodum immediate partes aluntur, ſic enim mammæ lactè, teſtes ſemine, quodammodo ali poſſunt dici, vt oſſa medullis, nerui muccoſo ſucco, nec incõuenit, quod nerui poſſint ob priuationem ſanguinis ita cito exiccari, vt etiam ipſo fluente

conuel-

conuellantur, quoniam vt dixi ſimul priuantur, & alimento & calore, quæ duæ res eo magis neruos exiccant, quod ij ſuaptè natura ſicci, quaſiq́ excocti, & deinde congelati, vt dicebat Hippocrates lib. de princ: & Plato in Timeo maximè apti ſint ad vlteriorem exiccationem ſuſcipiendam. De ſingultu verò certum eſt ab eadem cauſſa, qua conuulſio fieri, vt alias Hippoc 6. aph. 39. docuit, verum natura, & modo generationis non parum differt, ſiquidem conuulſio fit eo pacto, quo motus voluntarij, ſcilicet opera muſculorum, licet violenta, & nō naturali, ſingultus verò minimè fieri poteſt hoc pacto, cum ventriculus careat muſculis, ſed fit opera virtutis expultricis ad lædentem cauſam depellendam excitatæ, ipſumq́. ventriculum, quaſi ſaltuatim agitantis, nec valet, quod Ariſtot. 33. probl. 5. & 17 dicat ſingultum eſſe opus pulmonum non ventriculi, vt ructus, quoniam ibi loquitur de alio genere ſingultus, aut deceptus eſt; Quod autem ex immoderato ſanguinis fluxu lædi poſſit ſubſtantia uentriculi, ita vt facultas eius expultrix uehementer concitetur, non eſt dubium, quia uentriculus priuatus ſimul calore quo fouetur, & ſanguine quo alitur in ſeſe contrahitur, corrugaturq́. Vnde uim corrugationis forte cum nequeat uentriculi facultas expultrix ab ea moleſta cōrrugatione irritata, motum conuulſioni ſimilem, non conuulſionem facit, ut dicere conſueuit Gal. & Auicennas, atq; hoc maximè facit, cum repente ſanguis profunditur, nam quæ fit paullatim ſanguinis fluxio, etiam ſi ſit inſignis haud ſolet facere conuulſionem, aut ſingultum, cum ex hæmorrhoidib. interdum paullatim triginta, & plures librę ſanguinis effunduntur, nec ſequatur conuulſio, nec ſingultus, nec mors. Demum cur Hippocr. potiùs uoluerit dicere (*malum,*) quam (*mortale,*) licet Galenus id dicat, quod antea ipſe quoq; dicebam, nihilominus reſponderi quoq; poteſt fluxum ſanguinis conuulſionem ſequentem, non eſſe ita periculoſum, ut eſt quæ fit ex uulnere, cum uideamus interdum immenſam ſanguinis copiam exire ab ægrotantib. & tamen eos ſeruare, etiã ſi ſit ſanguis arterialis, de quo, atq; maximè de uenoſo, non eſt dubium intelligendam eſſe Hippocratis ſententiam, Porrò eſt utilis aphoriſmus non modo ad præcognitionem, atq; prædictionem faciendam, uerum etiam in medicina exercenda, quia ubi ſanguis nimis fluit, docemur ex hoc aphoriſmo ſemper metuendam eſſe conuulſionem, aut ſingultum proptereaq́. ęſſe occurrendum cum ualidis remedijs, tum adſtringentibus, tum ſanguinem à loco unde fluit retrahentib. Quæ autem ſint hæc medicamenta ſanguinem ſupprimentia, notum eſt apud medicos, atq; etiam ipſum Ariſtotelem, qui primo probl. 33. dicebat ea eſſe, quæ ſiccant & confluxum humorum cohibent quamquam cum uocet δριμέα, aut decipitur, aut abutitur uoce pro acerbis. *Utilitas Aphor.*

---

4 *Ex ſuperflua purgatione, conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens, malum.*

ET hic quoque aphoriſmus euidentem cum ſuperiore connexionem habet, ſiquidem uterq́ de ſpaſmo ex nimia euacuatione, & de ſingultu (licet ille de euacuatione ſanguinis, hic verò de euacuatione aliorum humorum ſiue naturali, ſiue artificiali) tractet: Celſus lib. 2. cap. 8. reddens latinam hanc ſen- *Connexio.*

tentiam

tentiam ſtatim poſt antecedentem dixit, periculum mortis eſſe, ſi medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum diſtentio oppreſſit, quamquam cum deſit ſingultus, videtur potius tranſtuliſſe alias ſimiles ſententias quas habuit pleriſque in locis vt primo huius ſectionis ſect:7.aphor.25. In Coacis, in Epiſt: ad Democritum. Eſt ſententia prognoſtica, & ſimplex. *(In ſuperpurg:)* quid ſit ſuperpurgatio, & quomodo fiat abunde Hippocrat.lib.1. de nat:hum: tex. 29.30.31. & Galen.3. de ſimpl. med.cap.27. Galenus autem duo dicit conſideratione aliqua digna, Vnum eſt quod Hippocratẽ olim dixiſſe ſpecialiter de Elleboro, nunc vniuerſaliter de quolibet purgante medicamento enunciare, ac propterea cauſas quas ibi attulit, cur Elleborus conuulſiones faciat, eaſdem hoc in loco conuenire, ſcilicet ob acrimoniam, ob agitationem vehementem, ob proprietatem aduerſariam, atque demum ob ſiccitatem inductam, Alterum quod dicit Galenus eſt ſecundum Hippocratem, ſingultum eſſe ſtomachi conuulſionem, quæ ſententia niſi prudenter interpretetur falſiſſima eſt, ſiquidem ſpaſmus,(vt ſæpius ex ipſomet Galeno dixi,)eſt opus muſculorum, qui mouentur eo pacto quo in ſanitate, ſed non ab eadem cauſſa, atqui ſtomachus caret muſculis, & in ſingultu, non mouetur animali motu, ſed à natura vehementer irritata, vt monſtrat ſonitus atque moleſtia, qui in ipſo edendo ſentiuntur; Nec valet quod Ariſt.33.partic: probl.1.13. dicat: ſingultum eſſe paſſionem pulmonum, & aliarum partium ſpiritualium, quoniam licet eadem ſit vox apud Græcos, & Latinos, ſcilicet λύγξ, & λυγμὸς, quibus vtitur Hippoc. & Ariſt. Attamen duo ſignificat, & paſſionem ventriculi, de qua loquitur Hipp. & Plato in conuiuio, vbi docet finire ſingultu, potu, retentione ſpiritus, & ſternutamento, quod etiam Hipp. 6.aph.13. & paſſionem pulmonum, & ſpiritualium membrorum quam ſuſtinent mulieres, & pueri plorantes, & quam æque latini eodem nomine ſingultum vocant, vt apud Catullum in Argonautica.

Frigidulos udo ſingultus ore cientem.

De hoc autem ſingultu intelligendum eſt, quicquid Ariſtot. loco probl. citato ſcripſit, aut ſtatuendum eſt ipſum feſelliſſe, vt potius reor. Porro Galeni ſententia ita eſt interpretanda quaſi non ſimpliciter ſpaſmum dicat eſſe ſingultum, ſed ſpaſmo ſimilem: ſic enim loquitur 6.aphor.39. Singultus vero concedatur conuulſio ſtomachi vocari, quando aliud fuerit ſermonis propoſitum, Quãdo verò hoc ſolum ſtuduerimus, vt paſſionis ſubſtantiam cognoſcamus, melius fortaſſis fuerit, non conuulſionem nominare, ſed quendam motum eiuſdem cum vomitu generis, ſed fortiorem illo, & vehementiorem. (*Malum*) cur Hipp. interdum voce (*mortale*) interdum voce (*malum*) vtatur iam diximus, vt non ſit

Dubit. opus idem hoc loco repetere, illud eſt certè dubium; quo pacto quod hic in vniuerſum dicit eſſe malum lib.7.aphoriſm.41. dicat eſſe non bonum, cùm enim in comm: eius aph. dixerit Galenus cuncta in ſenibus eſſe grauiora ob virium imbecillitatem, etiam ſingultum factum ex ſuperpurgatione deberet in ipſis eſſe magis periculoſum, eſt verò leuius id quod non bonum appellatur, quam id quod

Solut. ſimpliciter malum dicitur, Huic dubitationi reſpondendum eſſe puto, vere in ſenibus ſingultum eſſe minus periculoſum ex ſuperpurgatione, quia ſiue fiat ob magnam irritationem, ſiue ob corrugationem ex inanitione, ſemper facilius,

& à mi-

& à minori cauſſa efficitur in ſene, quam in alia ætate, ut ob hoc etiam leuius malum uideatur. In pueris quidem fit crebrius ſingultus, quam in qualibet alia ætate, ſed non morboſus, neque ab inanitione, uerum potius à repletione. Atq; huic ſententiæ ad ſtipulatur quoque experientia, cum ſingultus quilibet morboſi in ſenibus non ita exitium afferant, ſicut in alijs. Eſt itaque malum ſingultus ex inanitione non modo ut ſignum, uerumetiam, ut cauſſa, quandoquidem uires effractas ab operatione ſuperpurgationis adhuc magis proſternit. Eſt utilis ut ſuperior tum ad prædicendum, tum ad curandum, cum ex ipſo diſcamus ubi ex ſuperpurgatione ſingultus, aut conuulſio contingit, occurrendum eſſe ſtatim, cum ijs quæ ſubſtantificæ alunt uentriculum, atque humorum acrimoniam obtundunt, & demulcent. *Vtilitas Aphor.*

---

5 *Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit, conuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut vbi ad horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ, vocem recuperet.*

HACTENVS Hippocrates egit de iudicijs faciendis earum conuulſionum, quæ fuerãt ab inanitione, nunc uerò de ijs quæ à repletione; cuiuſmodi eſt, quæ ſequitur ebrietatem; eſſe enim ebrietatẽ inter repletiones connumerandã nemo umquam dubitauit, vt hac ratione clariſſima ſit connexio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore: ſed dubium cur potius Hipp. pro exemplo repletionis accepit ebrietatem, & non aliud. Reſp: quia tempore ſuo Græci ebrietati operam dabant, quia ea gens erat uini amantiſſima & inter laudes quas tribuit Plato Socrati eſt, quod bene potaret, & numquam ebrius fieret. Accedit, quod libenter Hippoc. de ijs uitijs loquebatur, quæ corpus ſimul, & animum corrumpunt, ut ea curandi rationem edoceret. Eſt uero ſententia prognoſtica, atq; etiam quodam pacto curatoria, ut ſuo loco dicetur, & licet ſit abſque demõſtratione, attamen in tres partes diuidi commodè poteſt. Prima eſt. *(Si ebrius ſtatim)* ſecunda uero eſt, *(Niſi febris ſuper occupet.)* Tertia eſt: *(Vel ad horam accedens ſecundum quam.)* Iam uerò unamquamquè partem expendamus: Cornelius Celſus lib. 2. cap. 6. eleganter, ut ſolet hunc aphoriſmum transferens ita ſcripſit, aùt qui ebrius ob mutuit, is enim febri adiecta neruorum diſtentione conſumitur, niſi aut febris acceſſit, aut eo tempore', quo ebrietas ſolui debet, loqui cœpit, quo in loco notandum unum eſt uocem febris, aut eſſe dellendam, aut loco ipsius legendum (fere) quæ uox frequenter uſurpatur à Celſo, Cæterum. *(Si ebrius ſubito)* Hippocr. 2. de morbis circa initium tractans de capitis morbis hæc habet quæ etiam lib. 6. aph. 51. Dolor repente caput prehendit, ſtatimq; uox deficit, & ſui impotẽs euadit, hic intra ſeptẽ dies interit niſi febris eum aprehẽderit, ἢν μὴ πῦρ ἐπιλάβη, vbi qđ hic dicit πύρετος, ibi dicit πῦρ paullo poſt ſubiungit, quod ſi ex ebrietate ſic afficiatur (id. n. ex ea contingere ſolet) ſic quoque moritur. Et certè ſi conſiderentur. vtrobiquè uerba Hippocratis eadem prorſus ſententia uidetur, niſi quod in aphoriſmis ad ebrietatem ſignificandam utitur duabus uocibus, μεθὴς, & κραιπάλης ſecundo uero de morbis utitur uoce θωρήξιον, quam poſtremam uocem uſurpauit 2. aphor. 21. ſimpliciter ſi pro uini meri

Connexio. Dubit. Solutio. Diuiſio.

meri potione dicens λιμον θώρηξις λύει, & de uoce κραιπαλης dicit Gal. ſignificare apud Grȩcos quamlibet capitis à uino factam lȩſionem, quaſi faciat κάρηνον πάλλεσθαι, ideſt caput concuti, quod etiam memini apud Plutarchum legiſſe me, ſic quoque Plinius lib. 23. cap. 1. & Aetius lib. 4. Tertullianus lib. de corona militis uocauit hiulcum ab hiando, ut Feſtus ſcribit. Itaq; puto hunc Hipp. aphoriſmum intelligendum eſſe non ſolum de uera ebrietate, in qua animus ſopitus eſt una cum corpore ex multo uino, & cibo, & in qua mediocriter animus & corpus afficiuntur, quos appellant Ariſtor. 3. probl. 26. & Plutarchus 3. ſymp. 8. ἀκροθώρακας, uerum etiam quemlibet meracioris uini potum, modo ipſum ſequatur ἀφωνία, ſiue uocis priuatio; Etenim à meraciore uino hauſto non ſolum aphonias, uerumetiam alia pleraquè mala oriri, & uſu, & ſapientum teſtimonijs eſt comprobatum (*Subito*,) aphonias fieri etiam paullatim abſque ebrietate non eſt dubium; Sed quemadmodum ea fit repente, ita quoque uocis priuatio ſequens ebrietatem ſubito fiat neceſſe eſt. Quomodo autem ab ebrietate inducatur uocis priuatio diſerre docet Gal. in comm: ubi dicit aphonias ab Hippocrate hoc in loco uocare quaſlibet ueternoſas affectiones: eſſe autem ueternũ, ſiue κάρον propriè repẽtinam totius corporis ſenſus, & motus priuationem, quæ fit, uel principio neruorum eſſentialiter, aut per conſenſum prius affecto. Cȩlius Aurelianus lib. 2 acut. cap. 10. Vult aphoniam hanc apud Hippocratem eſſe καταληψιν, ſeu comprehenſionem alias uocatam, quaſi ut ait Galenus ſit ex genere lȩthargicarum affectionum, & licet de his non loquatur Hipp. Sed tantum de ebrietate, attamen ut ſæpe diximus hæc eſt perpetua conſuetudo Hippocr. ut ſub una re plures intelligat. A uino autem præſertim caſſiuſculo repleri, neruos ait, quibus repletis, & ad proprium principium contractis non modo ſubſequi aphoniam immotis exiſtentib. neruis linguæ motricem facultatem ſuppeditantib. verumetiam conuulſionem, addit autem ſicut uinum ſua caliditate penetrando hæc mala facit ita nõnumquam eadem ſimiliter finire, quod repletos neruos ſua caliditate exinaniat, atq; exſiccet; nam Ariſt eadem 3. ſect. probl. prob. 14. 18. & 28. dicebat: à uino mero ebrij facti poſtera die minus capite dolere, quam à diluto, quoniam uinum ſuo calore ſeipſum concoquit, & conſumit, proptereaq́ ebrij amant ſub ſole eſſe, ut inde calefacti ebrietatem finiant, ſecunda pars erat. (*Niſi febris, &c.*) Itaq; ubi fit à uino conuulſio, nec poteſt ui caloris uini materia neruis infuſa conſumi, aut ſaltem minui mors ſequitur, ſed ubi febris ſuperueniens eam diſſipat, atque exſiccat, haud ſecus malum tollit, atq; diximus tolli ebrietatem uini calore. Verum illud hoc loco animaduertendum eſt, nõ ſemper ſequi mortem etiamſi nulla febris ſuperueniat, ſed ſequitur ſaltem aliqua membrorum reſſolutio, quæ ſimiliter occupare ſolet uinoſos, ut hac ratione inter Scythas quos ait Ariſtot. loco citato 3. prob. 7. eſſe ſuapte natura uini amantiſſimos, complures reperiantur capite, manib. pedibus, alijſq́. artubus, & mente oppreſſos, uoluit itaq; dicere Hipp. ſi febris ſuperueniat mortem ſaltem euitari, licet interdũ remaneat, aliquis morb. Vt balbuties paralyſis, & ſimilia; Verum illud eſt dubium, qua ratione poſſit febris, & ea magna in ebrijs oriri, ſiquidem & Ariſtot. 3. partic. prob. 1. & in alijs monſtrat à vinolentia fieri morbos frigidos, etiam ſi, vinum ſit calidum, & eadem ſect. probl. 25. & 28.

Dubit.

& 28. dicebat propterea ebrios tremere,& ſole gaudere, quoniã refrigerati ſunt, quæ etiã res confirmatur à Gal. in lib. de tẽperamentis Reſpõdendum eſt primũ apud Ariſt. mẽdoſum eſſe contextũ primi prob 3. ſect. & vbi legitur pleuritidis, legendum eſſe paralyſis, cauſſa vero ob quã fit febris, eſt corporis ad eã præparatio, nec nõ qualitas ipſius vini, & obſtructio, ob quã calor in igneũ vertitur. (*Vel in horam veniens ſecundum quam crapulæ ſoluuntur.*) Hęc tertia pars eſt, in qua Hipp. dicit. Si ex ebrietate cõuulſus, & voce priuatus loquatur ea hora, qua ebrietas ſolui conſueuit, eũ nequaquã perire; Quod. n ex vehemẽti ebrietate, quiſpiã reddatur vocis impotens, ac moriatur, vel ſeruetur ſuperueniente febre, ſanè cõtingit opera frigoris, aut caloris, idquè etiam Hipp. explicatiſſimè dixit circa initium lib. 1. de morbis, vbi de huiuſmodi ſymptomate, atque de ebrietate ſermonem habens dixit: perfrigerato ſanguine conuulſionem, & mortem oriri, Calefacto autem morbum finiri, quo nomine febris etiam ſuperueniens aliquando ſoluit, vt alias 4. aph. 57. & forſan Hipp. hunc aphoriſmum relinquere voluit, vt moneret non eſſe ſemper verũ, quod morb. morbo ſuperadditus augeat malum; Cæterum ad plenam huiuſce partis declarationem videndum eſt, quę ſit illa hora, qua ſolent ebrietates finiri; Deinde quæ ſit cauſſa propter quam ſalutem promittere licet ſic affectis, vbi loquuntur ea hora, Poſtremo cur non eadem die moriatur, qui perire debet ſicut ſeruatur, qui ſeruandus eſt, nam Hippoc 2. de morbis dicebat: ſi ebrios uoce priuatos febris non corripuerit tertia die extingui, alias, aut dixit ſeptima. Circa primum Celſus vbi Hippocr. ait hora qua ſoluuntur crapulæ, tranſtulit, qua ſolui debet ebrietas, Hipp. verò 3. de morbis non longe ab initio tractans de graui dolore capitis, vt etiam 6. aph 51. videtur valle diẽ qua ſolui debẽt ebrietates, aut primã, aut ſecundã aut tertiã eſſe, ait. n. ſi ebrij voce priuati intra hos dies vocẽ recuperẽt, ſanos euadere, alioqnin perire, adeo ut ex Hipp. diſcurſu tũ 2. tum 3. de mor: terminus vltimus ſolutionis ebrietatis ſit tertia dies, vltra quam non modo ebrij, verum etiam apopletici, & caretici niſi aliquo peracto recuperent ſenſus, & vocẽ, moriuntur; perinde ac ſi dicat Hipp. niſi tertia diẽ, loquantur. Ad ſecũdum de cauſſa cur promittere licet ſalutem ſi intra ſpaciũ tertię diei vocem recuperent, eſt, quia ſignũ eſt iam uapores vini ſuperari à calore natiuo, ac propterea animũ, & inſtrumenta famulantia ipſi ſolui, tũ ob ipſorũ modicã craſſitiẽ, tum ob facultatis fortitudinẽ, & caloris motiui robur, qđ ſi excedãt hunc terminũ neceſſe eſt facultatẽ carentia alimẽti hebetatã, non poſſe amplius contendere aduerſus craſſos uini uapores, ac propterea ſuperatum iri debere, & mortem ſequi. Ad poſtremum uero dicendum eſt, perire interdum ebrios ſeptima die actualiter, verum potentialiter, vt ſic loquar tertia, nam qui perire debent ad ſummum tertia die cognoſcuntur ob adlatas rationes, licet poſtea poſſit ipſis vita prorogari vſque ad ſeptimum, quem terminum dixit alias Hippocrates, & Plinius eſſe inediæ conſumatæ, quandoquidem communiter homo abſq; cibo non poteſt ultra ſeptem dies durare, tametſi Plinius, quaſi corrigens Hipp. dixerit, etiã aliquos abſq; cibo perueniſſe, vſq; ad vndecimã diem, quemadmodum alios quoque ultra ſuperuixiſſe à multis relatum eſt, Igitur hæc eſt Hippocratis ſententia, qui ſeruandi ſunt eos debere intra ſpacium tertiæ diei Reſp.

vocem recuperare, qui verò ſunt morituri, poſſe vſq; ad ſeptimā diem peruenire. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad prognoſim faciendam, tum ad ebrietatem vitandam, quam frequenter Græci incurrebant, & vt ait Ariſtot. in prob. 3. ſect. Scythæ facile incurrunt. Potiſſimum autem valet, non modo ad homines auertendos à nimia bibēdi cōſuetudine, verum etiam ad docendam remediorum materiam, quibus vti licet ad profliganda mala, quæ ex ipſa oriuntur, & quæ recenſentur ab Ariſtotele, & à Galen. 1. lib. de temperamen: nam ſi febris curat conuulſionem, & aphoniam, certum eſt remedia, & intus, & extra calefacientia prodeſſe debere.

---

6 *Quicunque à diſtentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hac effugerint, ſani fiunt.*

MANIFESTA eſt cum ſuperiore continuatio in quo de conuulſione ex Ebrietate locutus eſt, cum hic ſimiliter doceat prædicere mortis celeritatem ex conuulſionis dittiſſima ſpecie quæ eſt tetanus, de quo etiam in libro de internis affec: & de diebus iudicatorijs. *Connexio.* Eſt itaque aphoriſmus prognoſtic: totus indiuiſibilis, & ſine ratione, cum vero in eo interpretando fuerit breuis Galenus, noſquè alias de hoc locuti ſimus, pauca ſuperſunt addenda, niſi de generatione tetani, quem Ariſtoteles in lib. metheorol. 2. cap de terræ motu voluit fieri à flatu, quod accepit à Pneumaticis vocatis, quorum princeps fuit libri de flatibus author.

---

7 *Quibuſcunque morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuſcunque autem vigeſimoquinto, commoriuntur.*

VSQVE adeò congeneus eſt morbus epilepticus tetano, de quo in præcedenti ſermonem habuit, vt non liceat dubitare, quin hic ſit illi coniunctus, ac proptereà ſcopus Hippocratis ſit docere, quid in Epilepſia ſit prædicendum ex ipſa ætate, id quod magis vniuerſaliter ſcripſit 2. aphoriſmor. 45. cum dixit (; *quicumque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis liberantur*,) adeo vt ſententia ſit prognoſtica, atque etiam quodam pacto curatoria, diuiditur autem in duas partes, quarum prior eſt. (*Epileptica, &c.*) Secunda verò eſt, (*Quibus autem vigeſimo.*) Circa primam partem illud primo occurrit inueſtigandum cur Hippocrates potius dixit τὰ ἐπιληπτικὰ, non autem dixit Ἐπιληψίη, ſiue ἐπιληπτικοὶ. Dicendum autem eſt, ſicut Epilepſia multas eſt ſortita appellationes, ſcilicet morbus caducus, morbus ſonticus, morbus qui inſputatur, morbus magnus, puerilis, herculeus, lunaticus, &c. ſic non pauciores habuit ſpecies, quarum aliæ ſæuiores, aliæ mitiores, aliæ obſcuræ, aliæ manifeſtæ, aliæ pueris propriç, aliæ etiam, cæteris communes, aliæ per conſenſum,

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

ſenſum, 'aliæ per eſſentiam; Vnde, vt omnes ſpecies complecteretur, maluit dicere (*Epileptica*,) quam epilepſiam, aut ἐπιληπτικὰς. ſic enim quæcumque ſymptomata imaginem aliquam referunt epilepſiæ, ſub hac voce comprehenduntur (*Ante pubertatem.*) Quæ ſit pubertas ſatis notum eſt, præterquam quod Galenus in com: id docet: dum ſcribit, ætatem à decimoquarto anno, vſque ad 25. appellari communiter pubertatem, eo quod tunc temporis, pili in omnibus ſub capite partibus oriantur aliquibus ocyus, aliquibus uero ſerius.) *Tranſmutationem*;) Galenus ſcribit uocem μετάστασιν, πάθης qua vtitur Hipp propriè ſignificare, quando ex uno affectu in alium fit tranſmutatio, ut quando pleuritis in peripneumoniam, dolor capitis in phrenitidem, &c. tranſmutatur, abuſiue autem ſic quoque uocari ſolutiones ipſorum morborum, ſic enim in aphor. hoc, accipiendam eſſe huiuſmodi uocem. Verum cum nuſpiam quam hoc in loco uideatur Hippocrates abuſus ſimili uoce, ſit ut propriè forſan accipiendam exiſtimem, ſi quidem uix ſit, ut Epilepſia ex toto ita ſoluatur, quin prius in aliquam aliam ægritudinem commutatur, ita namquè dicebat Hippocrat. 6. Epidem. ſect. 8. & Gal. 3. de loc: aff: 7. melancholicos mutari in Epilepticos, & uiciſſim Epilepticos in melancholicos, nam ita etiam dicitur ſolui morbus, aut finiri, uel curari, quemadmodum loquitur Celſus dum hanc ſententiam tráſfert lib. 2. cap. 8. & lib. 3 cap. 23. Cæterum cur ante pubertatem poſſint curari Epileptici, atq; etiam in ipſa pubertate, hanc rationem affert Galenus, quod cum epilepſia fiat ab humore craſſo, frigido, & pituitoſo, atque ætate procedente corpora ſiccentur, & bilioſiora euadant, ut docet Hipp 1. de nat: hum: ſit ut illi humores beneficio ætatis conſumantur, uel à capite hoc eſt ab ipſius cerebri uentriculis in alias, uel cerebri, uel corporis partes pellatur, Ex quo loco colligi poteſt tam eos erraſſe, qui putarunt epilepſiam poſſe fieri à flaua bile; quam Auerroem, & Farnelium, quorum ille à flatu, hic uero ab archana qualitate fieri epilepſiá crediderunt, Etenim Hippocrates in Coacis prænotionibus dum connumeraret eos morbos, qui nó enaſcuntur ante pubertátem, ſicut inter eos non poſuit Epilepſiam, ut pote quæ fiat ab humore pituitoſo, frigido, & craſſo, ita uidetur eos recenſuiſſe qui fiunt, uel à ſola bile, uel ab illa cęteris humoribus commixta, atque ſuperante, qualis eſt peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, uarix, cruentum profluuium, Cancer niſi congenitus, uitiligo non innata, catharrus dorſalis, quem nouiter nuptis contingere dicebat ſecundo libro de morbis, hæmorrhois, atque chordapſus niſi congenitus, In his morbis ſemper humor calidus abundat, qui quoniam ante pubertatem conſopitus iacet à frigido, & pituitoſo, ea propter non tentantur pueri huiuſmodi affectibus, ſed alijs, qui à frigido ſucco fiunt, ut ob id Hippocrates ſexto Epidemiorum ſectione prima textu quinto dixerit: in pueris illuſtrationes in pubertate tranſmutari, morbos ἐκλάμψιας uocans ipſius caloris natiui ex humore craſſo, & frigido emerſiones, quæ uere affectus frigidos curant, pueros uerò maximè huiuſmodi Epilepſiá tentari non modo uerum eſt, quinimo Hippocrates libro de ſacro morbo, dicebat: etiam in utero fœtus ea corripi, atque hæc de prima parte. Eſt autem ſecunda. (*Quibus autem viginti quinque*) in qua parte docet Hippoc. ſicut epilepſia ante pubertatem curationem admittit, ſic poſt uigintiquinque annos, hoc eſt

poſt ipſam pubertatem non curari, ſed vt plurimum perdurare vſque ad mortem, non quod cito, & faciliter interimat, quandoquidem legitur non paucos ad extremum ſenium cum hac ægritudine perueniſſe, ſed quod quantumcumque viuant, per interualla modo longiora, modo breuiora epilepticis ſymptomatibus tentantur: Monet Galenus, & bene; Aetatis quidem mutationem, vt in mulieribus menſtruorum apparitiones, & in viris Veneris vſum, habere magnam vim ad expugnandum ex toto morbum, verum eſſe neceſſarium, vt etiã alia curatio accommodata adhibeatur, & præſertim victus ratio, quemadmodum quoq; poſt pubertatem, licet mutatio ætatis nil amplius valeat contra morbi impetum, valet tamen, & diligens viuendi ratio, & optimorum remediorum adminiſtratio, Imò qui fiunt morbi comitiales ante 25. annum, vbi nec ob mutationem ætatis, neque victus ratione, aut vſu remediorum tolluntur, non modo amplius extingui non ſolent, verumetiam in iuuentute fiunt acerbiores, & maxime, qui à bile fiunt, atque fouentur, Sic enim intelligenda eſt ſapientiſſimi ſenis ſententia, Circa quam occurrunt nonnulla examinanda, & primum

Dubit. an poſſit morbus Epilepticus, à bile generari. Si quidem ex vna parte eſt Galenus in hoc commentario, vbi manifeſte videtur putaſſe fieri Epilepſiam à ſolo humore craſſo, frigido, & pituitoſo, Ex altera parte idem Galenus narrat cuidam Iuueni picrocholo conſueuiſſe Epilepſiam contingere quotieſcumque ieiunus nimium maneret, Auuer. 3. collect. cap. 41. tres narrat opiniones circa materialem cauſſam epilepſiæ, Vnam eorum qui putarunt fieri à materia pituitoſa, & melancholica, ſcilicet frigida humida, & frigida ſicca, aliam eorum qui à cholera, vel ab humore cholerico, aliam eorum qui à pura intemperie, ipſe verò aliorum ſententijs refutatis, & max. eorum qui à pura intemperie, ſtatuit non poſſe immediate ab alia cauſſa fieri quam à flatu fumoſo eleuato ab hu-

Solutio. more phlegmatico, Verum ipſe ſum eius ſententiæ, quam video etiam à Galeno eſſe ſignificatam 3. de loc: aff. c. 7. & ab Auuicenna 1. 3. trac: 5. cap. de Epilep: ſ. fieri à materia vt plurimum pituitoſa, ſed mota à flatu ſibi commixto; nam motu illo vt appellat Auicennas vndoſo, cum parietes ventriculi cerebri percutiantur expultrix facultas excitata ſurgit ad pellendam rem lædentem, vnde totius corporis motus excitatur, nimirum facultate etiam ipſa motrice aliquo pacto opitulante, alioquin membra ipſa, quæ ſunt ſolius huius facultatis inſtrumenta, vt perhibet Galenus primo de motu muſculorum, nequaquam moueri poſſent, Cum ergo ætas ante 25. annum ſit ferax humoris pituitoſi, iuuentus verò biliosi, non eſt mirum ſi plures epilepſia in ea ætate fiunt, quam in iuuentute, in qua etiam non eſt inficiendum, quin poſſit quoque fieri non à ſola

Dubit. bile, ſed ab ea ſaltem pituitæ commixta. Sed dubium quomodo Hipp. lib. de ſacro morbo ſcripſerit poſt 20. annum ab Epilepſia neminem tentari, cum id repugnet præſenti ſententiæ, atq; etiam experientiæ. Niſi dicamus eum librum, haud eſſe vere Hipp. multaq. continere à doctrina Hippocr. aliena: Aut dicen-

Solutio. dum ibi loqui de ea tantum, quæ fit ab interna cauſſa, hic vero de omni, ſcilicet & quæ fit ab interna, & quæ ab externa cauſſa. Vtrum autem ſit ſemper uera hæc Hippoc. ſententia nempe facilius curari epilepſiam ante vigeſimum quintum annum, quam poſt; etſi à nonnullis dubitatum uideam tamen ita res decernenda

nenda videtur, eam quæ fit à cauſſis aliquibus procatharcticis, & extrinſecis, facilius cęteris curari, tàm ante, quàm poſt vigeſimum quintum annum, Cæterú quæ ab intrinſecis cauſſis tantum prouenit, ſi facta ſit à puta pituita curationem recipit potius ante, quam poſt, eo quod tunc facultas expultrix, & coctrix valentior, vnde etiam exiccatio maior, ſin uerò à bile commixta oriatur, aut melancholia proculdubio multo difficilius ſoluitur poſt 25. eo quod tunc incipiunt magis dominari vtræq́ biles, ſcilicet flaua, atque atra; hoc autem intelligendú eſt de ea epilepſia, quæ ſua ſponte tunc oritur, nam quæ (vt dixi) fit cauſſa procathartica, & pręſertim à mala victus ratione, ut à nimio potu, vel coitu, ea ſane curari poteſt, præſertim ſi ſit recens, alioquin cauſſę externę continuatę, faciunt & ipſæ morbos incurabiles, atq; Hipp. non de ijs, ſed de ſponte factis comitialibus ſermonem habet, In quibus potiſſima cauſſa eſt ipſius cerebri protopathia, propter quam genitus frigidus ſiue ſolus, ſiue cum bile, ac flatu commixtus humor, accedente ipſius cerebri raritate, ac venarum amplitudine, fit morb. vt innuit Hipp. lib. de ſacro morbo. Et Corn: Celſus lib. 2. c. 8. dicebat, nō modo poſt vigeſimum quintum annum comitialem ægre curari, verum multo ægrius poſt quadrageſimum annum, adeo vt in ea ætate aliquid in natura ſpei vix quicquá in medicina ſit. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prædicendum peculiariter, *Utilitas* quid ſperari poſſit de morbo comitiali, quemadmodum ſæpe vſu venite ſolet, *Aphor.* verumetiam ad vſum artis cum diſcamus, & remedia, & victus rationem tunc magis eſſe adhibenda, quãndo etiam ætatem adiutricem habemus, atq; omnem medicinæ rationem debere eſſe exiccatoriam, & calefactoriam.

---

8 *Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, hi ad ſuppurationem vertuntur.*

PVTANT nonnulli pręſentem aphoriſmum continuari ſuperiori, quod in vtroq; agatur de ſtato tempore ſanationis, ſed cum morbi ſint diuerſi admodum, nec vllam aliam commodam connexionem reperiamus, pręſtat dicere hanc ſententiam eſſe vere ſeparatam, atque ſcopum Hippocratis eſſe docere *Scopus.* quid ſit pręſagiendum in pleuritide, quod dogma eo magis ſpectare videtur ad artem, quia frequens eſt id, quod nos docere voluit, eſt indiuiſibilis aphoriſmus, atque ſine ratione. (*Quicumque pleuritici facti.*) Cur hac phraſi vſus ſit Hippoc. ſua lingua, non aliam rationem eſſe puto, quàm quod voluerit oſtendere ſeſe nō de qualibet loqui pleuritide, ſed de vera, & quę iam ad ſtatum peruenerit, in quo ſcilicet fiunt ſuppurationes, & quando vere dicuntur facti pleuritici. Quę verò ſit pleuritis uera, nō eſt difficile cognoſcere apud ſcriptores, ſi quidē nil aliud eſſe diffinitur, quam inflammatio ſuccingentis coſtas membranæ, quę inflamma- *Pleuritis,* tio fit, vel ex ſanguine puto collecto inter membranam, & coſtas, ibiq́. putreſcē- *quid.* te, quam omnium mitiſſimam eſſe dixit Gal. ex Hippocr. 6. Epid; ſect. 3. in poſtremo contextu, vel ab eodem, aut bile, aut pituita, aut melancholia commixto, quomodocumque fiat, modo putreſcat, ac propterea ſequatur inflammatio dicitur vera pleuritis, cum enim ſit proxima cordi, ab ea communicati vapores

accendunt

tentiam ſtatim poſt antecedentem dixit, periculum mortis eſſe, ſi medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum diſtentio oppreſſit, quamquam cum deſit ſingultus, videtur potius tranſtuliſſe alias ſimiles ſententias quas habuit pleriſque in locis vt primo huius ſectionis ſect: 7. aphor. 25. In Coacis, in Epiſt: ad Democritum. Eſt ſententia prognoſtica, & ſimplex. *(In ſuperpurg:)* quid ſit ſuperpurgatio, & quomodo fiat abunde Hippocrat. lib. 1. de nat: hum: tex. 29. 30. 31. & Galen. 3. de ſimpl. med. cap. 27. Galenus autem duo dicit conſideratione aliqua digna, Vnum eſt quod Hippocraté olim dixiſſe ſpecialiter de Elleboro, nunc vniuerſaliter de quolibet purgante medicamento enunciare, ac propterea cauſas quas ibi attulit, cur Elleborus conuulſiones faciat, eaſdem hoc in loco conuenire, ſcilicet ob acrimoniam, ob agitationem vehementem, ob proprietatem aduerſariam, atque demum ob ſiccitatem inductam, Alterum quod dicit Galenus eſt ſecundum Hippocratem, ſingultum eſſe ſtomachi conuulſionem, quæ ſententia niſi prudenter interpretetur falſiſſima eſt, ſiquidem ſpaſmus, (vt ſæpius ex ipſomet Galeno dixi,) eſt opus muſculorum, qui mouentur eo pacto quo in ſanitate, ſed non ab eadem cauſſa, atqui ſtomachus caret muſculis, & in ſingultu, non mouetur animali motu, ſed à natura vehementer irritata, vt monſtrat ſonitus atque moleſtia, qui in ipſo edendo ſentiuntur; Nec valet quod Ariſt. 33. partic: probl. 1. 13. dicat: ſingultum eſſe paſſionem pulmonum, & aliarum partium ſpiritualium, quoniam licet eadem ſit vox apud Græcos, & Latinos, ſcilicet λύγξ, & λυγμὸς, quibus vtitur Hippoc. & Ariſt. Attamen duo ſignificat, & paſſionem ventriculi, de qua loquitur Hipp. & Plato in conuiuio, vbi docet finire ſingultu, potu, retentione ſpiritus, & ſternutamento, quod etiam Hipp. 6. aph. 13. & paſſionem pulmonum, & ſpiritualium membrorum quam ſuſtinent mulieres, & pueri plorantes, & quam æque latini eodem nomine ſingultum vocant, vt apud Catullum in Argonautica.

Frigidulos udo ſingultus ore cientem.

De hoc autem ſingultu intelligendum eſt, quicquid Ariſtot. loco probl. citato ſcripſit, aut ſtatuendum eſt ipſum fefelliſſe, vt potius reor. Porro Galeni ſententia ita eſt interpretanda quaſi non ſimpliciter ſpaſmum dicat eſſe ſingultum, ſed ſpaſmo ſimilem: ſic enim loquitur 6. aphor. 39. Singultus vero concedatur conuulſio ſtomachi vocari, quando aliud fuerit ſermonis propoſitum, Quãdo verò hoc ſolum ſtuduerimus, vt paſſionis ſubſtantiam cognoſcamus, melius fortaſſis fuerit, non conuulſionem nominare, ſed quendam motum eiuſdem cum vomitu generis, ſed fortiorem illo, & vehementiorem. (*Malum*) cur Hipp. interdum voce (*mortale*) interdum voce (*malum*) vtatur iam diximus, vt non ſit

Dubit. opus idem hoc loco repetere, illud eſt certè dubium; quo pacto quod hic in vniuerſum dicit eſſe malum lib. 7. aphoriſm. 41. dicat eſſe non bonum, cùm enim in comm: eius aph. dixerit Galenus cuncta in ſenibus eſſe grauiora ob virium imbecillitatem, etiam ſingultum factum ex ſuperpurgatione deberet in ipſis eſſe magis periculoſum, eſt verò leuius id quod non bonum appellatur, quam id qđ

Solut. ſimpliciter malum dicitur, Huic dubitationi reſpondendum eſſe puto, vere in ſenibus ſingultum eſſe minus periculoſum ex ſuperpurgatione, quia ſiue fiat ob magnam irritationem, ſiue ob corrugationem ex inanitione, ſemper facilius,

& à mi-

& à minori cauſſa efficitur in ſene, quam in alia ætate, ut ob hoc etiam leuius malum uideatur. In pueris quidem fit crebrius ſingultus, quam in qualibet alia ætate, ſed non morboſus, neque ab inanitione, uerum potius à repletione. Atq; huic ſententiæ adſtipulatur quoque experientia, cum ſingultus quilibet morboſi in ſenibus non ita exitium afferant, ſicut in alijs. Eſt itaque malum ſingultus ex inanitione non modo ut ſignum, uerumetiam, ut cauſſa, quandoquidem uires effractas ab operatione ſuperpurgationis adhuc magis proſternit. Eſt utilis ut ſuperior tum ad prædicendum, tum ad curandum, cum ex ipſo diſcamus ubi ex ſuperpurgatione ſingultus, aut conuulſio contingit, occurrendum eſſe ſtatim, cum ijs quæ ſubſtantificæ alunt uentriculum, atque humorum acrimoniam obtundunt, & demulcent. *Vtilitas Aphor.*

---

5 *Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit, conuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut vbi ad horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ, vocem recuperet.*

HACTENVS Hippocrates egit de iudicijs faciendis earum conuulſionum, quæ fuerãt ab inanitione, nunc uerò de ijs quæ à repletione, cuiuſmodi eſt, quæ ſequitur ebrietatem; eſſe enim ebrietatẽ inter repletiones connumerandã nemo umquam dubitauit, vt hac ratione clariſſima ſit connexio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore: ſed dubium cur potius Hipp. pro exemplo repletionis accepit ebrietatem, & non aliud. Reſp: quia tempore ſuo Græci ebrietati operam dabant, quia ea gens erat uini amantiſſima & inter laudes quas tribuit Plato Socrati eſt, quod bene potaret, & numquam ebrius fieret. Accedit, quod libenter Hippoc. de ijs uitijs loquebatur, quæ corpus ſimul, & animum corrumpunt, ut ea curandi rationem edoceret. Eſt uero ſententia prognoſtica, atq; etiam quodam pacto curatoria, ut ſuo loco dicetur, & licet ſit abſque demõſtratione, attamen in tres partes diuidi commodè poteſt. Prima eſt. *(Si ebrius ſtatim)* ſecunda uero eſt, *(Niſi febris ſuper occupet.)* Tertia eſt: *(Vel ad horam accedẽns ſecundum quam.)* Iam uerò unamquamquè partem expendamus: Cornelius Celſus lib. 2. cap. 6. eleganter, ut ſolet hunc aphoriſmum transferens ita ſcripſit, aut qui ebrius ob mutuit, is enim febri adiecta neruorum diſtentione conſumitur, niſi aut febris acceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolui debet, loqui cœpit, quo in loco notandum unum eſt uocem febris, aut eſſe dellendam, aut loco ipſius legendum (fere) quæ uox frequenter uſurpatur à Celſo, Cæterum. *(Si ebrius ſubito)* Hippocr. 2. de morbis circa initium tractans de capitis morbis hæc habet quæ etiam lib. 6. aph. 51. Dolor repente caput prehendit, ſtatimq; uox deficit, & ſui impotẽs euadit, hic intra ſeptẽ dies interit nisi febris eum aptehẽderit, ἢν μὴ πῦρ ἐπιλάβῃ, vbi qđ hic dicit πύρετος, ibi dicit πῦρ paullo poſt ſubiungit, quod si ex ebrietate sic afficiatur (id. n. ex ea contingere ſolet) sic quoque moritur. Et certè si conſiderentur, vtrobiquè uerba Hippocratis eadem prorſus ſententia uidetur, nisi quod in aphoriſmis ad ebrietatem significandam utitur duabus uocibus, μεθύων, & κραιπάλης ſecundo uero de morbis utitur uoce θωρήξιον, quam poſtremam uocem uſurpauit 2. aphor. 21. simpliciter si pro uini *Connexio. Dubit. Solutio. Diuiſio.*

meri

meri potione dicens λιμον θώρηξις λύει, & de uoce κραιπάλης dicit Gal. ſignificare apud Græcos quamlibet capitis à uino factam læſionem, quaſi faciat κάρηνον παλλεσθαι, ideſt caput concuti, quod etiam memini apud Plutarchum legiſſe me, ſicquoque Plinius lib. 23. cap. 1. & Aetius lib. 4. Tertullianus lib. de corona militis uocauit hiulcum ab hiando, ut Feſtus ſcribit. Itaq; puto hunc Hipp. aphoriſmum intelligendum eſſe non ſolum de uera ebrietate, in qua animus ſopitus eſt una cum corpore ex multo uino, & cibo, & in qua mediocriter animus & corpus afficiuntur, quos appellant Ariſtot. 3. probl. 26. & Plutarchus 3. ſymp. 8. ἀκροθώρακας, uerum etiam quemlibet meracioris uini potum, modo ipſum ſequatur ἀφωνία, ſiue uocis priuatio; Etenim à meraciore uino hauſto non ſolum aphonias, uerumetiam alia pleraquè mala oriri, & uſu, & ſapientum teſtimonijs eſt comprobatum (*Subito*,) aphonias fieri etiam paullatim abſque ebrietate non eſt dubium; Sed quemadmodum ea fit repente, ita quoque uocis priuatio ſequens ebrietatem ſubito fiat neceſſe eſt. Quomodo autem ab ebrietate inducatur uocis priuatio diſerte docet Gal. in comm: ubi dicit aphonias ab Hippocrate hoc in loco uocare quaſlibet ueternoſas affectiones: eſſe autem ueternũ, ſiue κάρον propriè repẽtinam totius corporis ſenſus, & motus priuationem, quæ fit, uel principio neruorum eſſentialiter, aut per conſenſum prius affecto. Cęlius Aurelianus lib. 2 acut. cap. 10. Vult aphoniam hanc apud Hippocratem eſſe κατάληψιν, ſeu comprehenſionem alias uocatam, quaſi ut ait Galenus ſit ex genere lęthargicarum affectionum, & licet de his non loquatur Hipp. Sed tantum de ebrietate, attamen ut ſæpe diximus hæc eſt perpetua conſuetudo Hippocr. ut ſub una re plures intelligat. A uino autem præſertim caſſiuſculo repleri, neruos ait, quibus repletis, & ad proprium principium contractis non modo ſubſequi aphoniam immotis exiſtentib. neruis linguæ motricem facultatem ſuppeditantib. verumetiam conuulſionem, addit autem ſicut uinum ſua caliditate penetrando hæc mala facit ita nõnumquam eadem ſimiliter finite, quod repletos neruos ſua caliditate exinaniat, atq; exſiccet; nam Ariſt eadem 3. ſect. probl. prob. 14. 18. & 28 dicebat: à uino mero ebrij facti poſtera die minus capite dolere, quam à diluto, quoniam uinum ſuo calore ſeipſum concoquit, & conſumit, proptereaq́ ebrij amant ſub ſole eſſe, ut inde calefacti ebrietatem finiant, ſecunda pars erat. (*Niſi febris, &c.*) Itaq; ubi fit à uino conuulſio, nec poteſt ui caloris uini materia neruis infuſa conſumi, aut ſaltem minui mors ſequitur, ſed ubi febris ſuperueniens eam diſſipat, atque exſiccat, haud ſecus malum tollit, atq; diximus tolli ebrietatem uini calore. Verum illud hoc loco animaduertendum eſt, nõ ſemper ſequi mortem etiamſi nulla febris ſuperueniat, ſed ſequitur ſaltem aliqua membrorum reſſolutio, quæ ſimiliter occupare ſolet uinoſos, ut hac ratione inter Scythas quos ait Ariſtot. loco citato 3. prob. 7. eſſe ſuapte natura uini amantiſſimos, complures reperiantur capite, manib. pedibus, alijſq́. artubus, & mente oppreſſos, uoluit itaq; dicere Hipp. ſi febris ſuperueniat mortem ſaltem euitari, licet interdũ remaneat, aliquis morb. Vt balbuties paralyſis, & ſimilia; Verum illud eſt dubium, qua ratione poſſit febris, & ea magna in ebrijs oriri, ſiquidem & Ariſtot. 3. partic. prob. 1. & in alijs monſtrat à vinolentia fieri morbos frigidos, etiam ſi, vinum ſit calidum, & eadem ſect. probl. 25. & 28.

Dubit.

& 28. dicebat propterea ebrios tremere, & ſole gaudere, quoniā refrigerati ſunt, quæ etiā res confirmatur à Gal. in lib. de tēperamentis Reſpōdendum eſt primū apud Ariſt. mēdoſum eſſe contextū primi prob 3. ſect. & vbi legitur pleuritidis, legendum eſſe paralyſis, cauſſa vero ob quā fit febris, eſt corporis ad eā præparatio, nec nō qualitas ipſius vini, & obſtructio, ob quā calor in igneū vertitur. (*Vel in horam veniens ſecundum quam crapulæ ſoluuntur.*) Hęc tertia pars eſt, in qua Hipp. dicit. Si ex ebrietate cōuulſus, & voce priuatus loquatur ea hora, qua ebrietas ſolui conſueuit, eū nequaquā perire; Quod. n ex vehemēti ebrietate, quiſpiā reddatur vocis impotens, ac moriatur, vel ſeruetur ſuperueniente febre, ſanè cōtingit opera frigoris, aut caloris, idquè etiam Hipp. explicatiſſimè dixit circa initium lib. 2. de morbis, vbi de huiuſmodi ſymptomate, atque de ebrietate ſermonem habens dixit: perfrigerato ſanguine conuulſionem, & mortem oriri, Calefacto autem morbum finiri, quo nomine febris etiam ſuperueniens aliquando ſoluit, vt alias 4. aph. 57. & forſan Hipp. hunc aphoriſmum relinquere voluit, vt moneret non eſſe ſemper verū, quod morb. morbo ſuperadditus augeat malum; Cæterum ad plenam huiuſce partis declarationem videndum eſt, quę ſit illa hora, qua ſolent ebrietates finiri; Deinde quæ ſit cauſſa propter quam ſalutem promittere licet ſic affectis, vbi loquuntur ea hora, Poſtremo cur non eadem die moriatur, qui perire debet ſicut ſeruatur, qui ſeruandus eſt, nam Hippoc 2. de morbis dicebat: ſi ebrios uoce priuatos febris non corripuerit tertia die extingui, alias, aut dixit ſeptima. Circa primum Celſus vbi Hippocr. ait hora qua ſoluuntur crapulæ, tranſtulit, qua ſolui debet ebrietas, Hipp. verò 3. de morbis non longe ab initio tractans de graui dolore capitis, vt etiam 6. aph 51. videtur valle diē qua ſolui debēt ebrietates, aut primā, aut ſecundā aut tertiā eſſe, ait. n. ſi ebrij voce priuati intra hos dies vocē recuperēt, ſanos euadere, alioqnin perire, adeo ut ex Hipp. diſcurſu tū 2. tum 3. de mor: terminus vltimus ſolutionis ebrietatis ſit tertia dies, vltra quam non modo ebrij, verum etiam apopletici, & caretici niſi aliquo peracto recuperent ſenſus, & vocē, moriuntur; perinde ac ſi dicat Hipp. niſi tertia diē, loquantur. Ad ſecūdum de cauſſa cur promittere licet ſalutem ſi intra ſpaciū tertię diei vocem recuperent, eſt, quia ſignū eſt iam uapores vini ſuperari à calore natiuo, ac propterea animū, & inſtrumenta famulantia ipſi ſolui, tū ob ipſorū modicā craſſitiē, tum ob facultatis fortitudinē, & caloris motiui robur, qđ ſi excedāt hunc terminū neceſſe eſt facultatē carentia alimēti hebetatā, non poſſe amplius contendere aduerſus craſſos uini uapores, ac propterea ſuperatum iri debere, & mortem ſequi. Ad poſtremum uero dicendum eſt, perire interdum ebrios ſeptima die actualiter, verum potentialiter, vt ſic loquar tertia, nam qui perire debent ad ſummum tertia die cognoſcuntur ob adlatas rationes, licet poſtea poſſit ipſis vita prorogari vſque ad ſeptimum, quem terminum dixit alias Hippocrates, & Plinius eſſe inediæ conſumatæ, quandoquidem communiter homo abſq; cibo non poteſt ultra ſeptem dies durare, tametſi Plinius, quaſi corrigens Hipp. dixerit, etiā aliquos abſq; cibo perueniſſe, vſq; ad vndecimā diem, quemadmodum alios quoque ultra ſuperuixiſſe à multis relatum eſt, Igitur hæc eſt Hippocratis ſententia, qui ſeruandi ſunt eos debere intra ſpacium tertiæ diei

Reſp.

vocem recuperare, qui verò ſunt morituri, poſſe vſq; ad ſeptimā diem peruenire.

Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prognoſim faciendam, tum ad ebrietatem vitandam, quam frequenter Græci incurrebant, & vt ait Ariſtot. in prob. 3. ſect. Scythæ facile incurrunt. Potiſſimum autem valet, non modo ad homines auertendos à nimia bibēdi cōſuetudine, verum etiam ad docendam remediorum materiam, quibus vti licet ad profliganda mala, quæ ex ipſa oriuntur, & quæ recenſentur ab Ariſtotele, & à Galen. 1. lib. de temperamen: nam ſi febris curat conuulſionem, & aphoniam, certum eſt remedia, & intus, & extra calefacientia prodeſſe debere.

---

6 *Quicunque à diſtentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hac effugerint, ſani fiunt.*

MANIFESTA eſt cum ſuperiore continuatio in quo de conuulſione ex Ebrietate locutus eſt, cum hic ſimiliter doceat prædicere mortis celeritatem ex conuulſionis dirriſſima ſpecie quæ eſt tetanus, de quo etiam in libro de internis affec: & de diebus iudicatorijs. *Connexio.* Eſt itaque aphoriſmus prognoſtic: totus indiuiſibilis, & ſine ratione, cum vero in eo interpretando fuerit breuis Galenus, noſquè alias de hoc locuti ſimus, pauca ſuperſunt addenda, niſi de generatione tetani, quem Ariſtoteles in lib. metheorol. 2. cap de terræ motu voluit fieri à flatu, quod accepit à Pneumaticis vocatis, quorum princeps fuit libri de flatibus author.

---

7 *Quibuſcunque morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuſcunque autem vigeſimoquinto, commoriuntur.*

VSQVE adeò congeneus eſt morbus epilepticus tetano, de quo in præcedenti ſermonem habuit, vt non liceat dubitare, quin hic ſit illi coniunctus, ac propterea ſcopus Hippocratis ſit docere, quid in Epilepſia ſit prædicendum ex ipſa ætate, id quod magis vniuerſaliter ſcripſit 2. aphoriſmor. 45. cum dixit (; *quicumque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis liberantur*,) adeo vt ſententia ſit prognoſtica, atque etiam quodam pacto curatoria, diuiditur autem in duas partes, quarum prior eſt. (*Epileptica, &c.*) Secunda verò eſt, (*Quibus autem vigeſimo.*) Circa primam partem illud primo occurrit inueſtigandum cur Hippocrates potius dixit τὰ ἐπιληπτικὰ, non autem dixit ἐπιληψίη, ſiue ἐπιληπτικοὶ. Dicendum autem eſt, ſicut Epilepſia multas eſt ſortita appellationes, ſcilicet morbus caducus, morbus ſonticus, morbus qui inſputatur, morbus magnus, puerilis, herculeus, lunaticus, &c. ſic non pauciores habuit ſpecies, quarum aliæ ſæuiores, aliæ mitiores, aliæ obſcuræ, aliæ manifeſtæ, aliæ pueris propriæ, aliæ etiam, cæteris communes, aliæ per conſenſum,

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

ſenſum, aliæ per eſſentiam; Vnde, vt omnes ſpecies complecteretur, maluit dicere (*Epileptica*,) quam epilepſiam, aut ἐπιληπτικὰς. ſic enim quæcumque ſymptomata imaginem aliquam referunt epilepſiæ, ſub hac voce comprehenduntur (*Ante pubertatem*.) Quæ ſit pubertas ſatis notum eſt, præterquam quod Galenus in com: id docet: dum ſcribit, ætatem à decimoquarto anno, vſque ad 25. appellari communiter pubertatem, eo quod tunc temporis, pili in omnibus ſub capite partibus oriantur aliquibus ocyus, aliquibus uero ſerius.) *Tranſmutationem*;) Galenus ſcribit uocem μετάστασιν, πάθους qua vtitur Hipp propriè ſignificare, quando ex uno affectu in alium fit tranſmutatio, ut quando pleuritis in peripneumoniam, dolor capitis in phrenitidem, &c. tranſmutatur, abuſiue autem ſic quoque uocari ſolutiones ipſorum morborum, ſic enim in aphor. hoc, accipiendam eſſe huiuſmodi uocem. Verum cum nuſpiam quam hoc in loco uideatur Hippocrates abuſus ſimili uoce, fit ut propriè forſan accipiendam exiſtimem, ſi quidem uix fit, ut Epilepſia ex toto ita ſoluatur, quin prius in aliquam aliam ægritudinem commutetur, ita namquè dicebat Hippocrat. 6. Epidem. ſect. 8. & Gal. 3. de loc: aff: 7. melancholicos mutari in Epilepticos, & uiciſſim Epilepticos in melancholicos, nam ita etiam dicitur ſolui morbus, aut finiri, uel curari, quemadmodum loquitur Celſus dum hanc ſententiam tráſfert lib. 2. cap. 8. & lib. 3 cap. 23. Cęterum cur ante pubertatem poſſint curari Epileptici, atq; etiam in ipſa pubertate, hanc rationem affert Galenus, quod cum epilepſia fiat ab humore craſſo, frigido, & pituitoſo, atque ætate procedente corpora ſiccentur, & bilioſiora euadant, ut docet Hipp. 1. de nat: hum: fit ut illi humores beneficio ætatis conſumantur, uel à capite hoc eſt ab ipſius cerebri uentriculis in alias, uel cerebri, uel corporis partes pellatur, Ex quo loco colligi poteſt tam eos erraſſe, qui putarunt epilepſiam poſſe fieri à flaua bile; quam Auerroem, & Farnelium, quorum ille à flatu, hic uero ab archana qualitate fieri epilepſiá crediderunt, Etenim Hippocrates in Coacis prænotionibus dum connumeraret eos morbos, qui nó enaſcuntur ante pubertátem, ſicut inter eos non poſuit Epilepſiam, ut pote quæ fiat ab humore pituitoſo, frigido, & craſſo, ita uidetur eos recenſuiſſe qui fiunt, uel à ſola bile, uel ab illa cęteris humoribus commixta, atque ſuperante, qualis eſt peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, uarix, eruentum profluuium, Cancer niſi congenitus, uitiligo non innata, catharrus dorſalis, quem nouiter nuptis contingere dicebat ſecundo libro de morbis, hæmorrhois, atque chordapſus niſi congenitus, In his morbis ſemper humor calidus abundat, qui quoniam ante pubertatem conſopitus iacet à frigido, & pituitoſo, ea propter non tentantur pueri huiuſmodi affectibus, ſed alijs, qui à frigido ſucco fiunt, ut ob id Hippocrates ſexto Epidemiorum ſectione prima textu quinto dixerit: in pueris illuſtrationes in pubertate tranſmutari, morbos ἐκλάμψιας uocans ipſius caloris natiui ex humore craſſo, & frigido emerſiones, quæ uere affectus frigidos curant, pueros uerò maximè huiuſmodi Epilepſia tentari non modo uerum eſt, quinimo Hippocrates libro de ſacro morbo, dicebat: etiam in utero fœtus ea corripi, atque hæc de prima parte. Eſt autem ſecunda. (*Quibus autem vigintiquinque*) in qua parte docet Hippoc. ſicut epilepſia ante pubertatem curationem admittit, ſic poſt uigintiquinque annos, hoc eſt

nenda uidetur, eam quæ fit à cauſſis aliquibus procatharcticis, & extrinſecis, faciliùs cęteris curari, tàm ante, quàm poſt vigeſimum quintum annum, Cæterū quæ ab intrinſecis cauſſis tantum prouenit, ſi facta ſit à pura pituita curationem recipit potius ante, quam poſt, eo quod tunc facultas expultrix, & coctrix valentior, vnde etiam exiccatio maior, ſin uerò à bile commixta oriatur, aut melancholia proculdubio multo difficilius ſoluitur poſt 25. eo quod tunc incipiunt magis dominari vtræq́ biles, ſcilicet flaua, atque atra; hoc autem intelligendū eſt de ea epilepſia, quæ ſua ſponte nunc oritur, nam quæ (vt dixi) fit cauſſa procatharctica, & pręſertim à mala victus ratione, ut à nimio potu, vel coitu, ea ſane curari poteſt, præſertim ſi ſit recens, alioquin cauſſę externę continuatę, faciunt & ipſæ morbos incurabiles, atq; Hipp. non de ijs, ſed de ſponte factis comitialibus ſermonem habet, In quibus potiſſima cauſſa eſt ipſius cerebri protopathia, propter quam genitus frigidus ſiue ſolus, ſiue cum bile, ac flatu commixtus humor, accedente ipſius cerebri raritate, ac venarum amplitudine, fit morb. vt innuit Hipp. lib. de ſacro morbo. Et Corn: Celſus lib. 2. c. 8. dicebat, nō modo poſt vigeſimum quintum annum comitialem ægre curari, verum multo ægrius poſt quadrageſimum annum, adeo vt in ea ætate aliquid in natura ſpei vix quicquā in medicina ſit. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prædicendum peculiariter, quid ſperati poſſit de morbo comitiali, quemadmodum ſæpe vſu venire ſolet, verumetiam ad vſum artis cum diſcamus, & remedia, & victus rationem tunc magis eſſe adhibenda, quādo etiam ætatem adiutricem habemus, atq; omnem medicinæ rationem debere eſſe exiccatoriam, & calefactoriam. *Vtilitas Aphor.*

---

8 *Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, hi ad ſuppurationem vertuntur.*

PVTANT nonnulli pręſentem aphoriſmum continuari ſuperiori, quod in vtroq; agatur de ſtato tempore ſanationis, ſed cum morbi ſint diuerſi admodum, nec vllam aliam commodam connexionem reperiamus, pręſtat dicere hanc ſententiam eſſe vere ſeparatam, atque ſcopum Hippocratis eſſe docere quid ſit pręſagiendum in pleuritide, quod dogma eo magis ſpectare videtur ad artem, quia frequens eſt id, quod nos docere voluit, eſt indiuiſibilis aphoriſmus, atque ſine ratione. *(Quicumque pleuritici facti.)* Cur hac phraſi vſus ſit Hippoc. ſua lingua, non aliam rationem eſſe puto, quàm quod voluerit oſtendere ſeſe nō de qualibet loqui pleuritide, ſed de vera, & quę iam ad ſtatum peruenerit, in quo ſcilicet fiunt ſuppurationes, & quando vere dicuntur facti pleuritici. Quę verò ſit pleuritis uera, nō eſt difficile cognoſcere apud ſcriptores, ſi quidē nil aliud eſſe diffinitur, quam inflammatio ſuccingentis coſtas membranæ, quę inflammatio fit, vel ex ſanguine puro collecto inter membranam, & coſtas, ibiq́. putreſcēte, quam omnium mitiſſimam eſſe dixit Gal. ex Hippocr. 6. Epid: ſect. 3. in poſtremo contextu, vel ab eodem, aut bile, aut pituita, aut melancholia commixto, quomodocumque fiat, modo putreſcat, ac propterea ſequatur inflammatio dicitur vera pleuritis, cum enim ſit proxima cordi, ab ea communicati vapores accendunt

Scopus. *Pleuritis, quid.*

& lib. 5 paſs. tardarũ vocat huiuſmodi ſuppurationes vomicas, & ſuppuratos vomicoſos, Iã vero uidere oportet, an hoc ſit verũ, qđ ait Hip. & quę ſit uera cauſſa, propter quã pleuritici niſi quatuordecim diebus repurgentur euadãt empyci, ſeu ſuppurati, aut vomicoſi. Quod ut facilius intelligere poſſitis, ſciendũ inflammationes, imò verò quoſlibet abſceſſus, tumoreſuè internos plurib modis ſolui poſſe, quorum prior eſt per diſcuſſionem, etenim hanc vt faciliorẽ, & tutiorem conſueuit natura prius tentare, ſ. materiam in halitus conuertere, qui poſt modum quaſi ſua ſponte conſumuntur, hic autem modus ſi ipſi non ſuccedat ſecundum aggreditur, nempè tranſmiſſionem ipſius, per poros latiores, quod vbi nec ipſa obtinetur, tertium aggreditur, nimirum ſuppurationem, quæ & ipſa ſatis tutus modus eſt, vt ſignificauit Hippoc. 6. Epid. ſect. 3. quando dixit, quod ſuppuratum eſt non reuerti, nam vbi pus factum eſt, facile deinde ab ipſa natura, aut extra corpus, aut in aliquam partem ignobilem pellitur, Quartus modus eſt, per tranſlationem materiæ ex vna in aliam partem, quo pacto fieri ſolet ex pleuritide peripneumonia, quando ſcilicet materia contenta intra membranam, & coſtas tranſmittitur in pulmonem, ſic in Caluo Laryſſeo ab Hippocr. 3. Epid. commemorato tumor genu deſijt tranſlata inde materia in caput, Quintus, & poſtremus modus eſt, quando idem tumor, aut inflammatio, quæ non potuit alia ratione finiri, euacuatis dumtaxat ſubtilioribus partibus, atque remanentibus craſſioribus, hæ temporis diuturnitate fiunt duriores, & conſequenter ſcyrrhi natura contrahitur, Iam verò tot modis exiſtentibus, cauſſa quamobrem, qui non expuunt ita, vt quatuordecim diebus perfecte repurgentur, in Empyema incidant, eſt, quia cum facta ſit ſuppuratio affatim materiæ copioſæ, nec ea poſſit, vel rupta vomica, vel diſrupta membrana euacuari tota, neceſſum eſt, vt ad locum, & proximiorem, & faciliorem ſuſcepta ea trudatur, ſcilicet ad thoracem, vbi permanens, atque computreſcens, nouum ſemper ad ſeſe trahit humorem, qui & ipſe computreſcens & fouet, & auget malum, Illud tamen eſt animaduertendum, quod dixit etiam Conciuis meus, nempè, non velle Hippoc. quod ſtatim poſt 14. diem fiat verum enupyema, ſed quod occaſio præbeatur, vt poſt aliquod tempus fiat, aut (quod ego addo) fieri poſſit, neq; enim ſemper ſuccedit, ſed interdum longo tempore materia illa in thorace contenta, partem loci calore conſumitur, partim etiam expuitur, ita vt empyema euitetur, ne dicã etiam poſſe quoq; per aluum euacuari (vt à Galeno notatum eſt) contenta in thorace aliquando per aluum euacuari. Vtilis eſt aphoriſmus, non ſolum ad prædictionem, verum etiam ad curationem, ſi quidem hinc diſcitur in pleuritide à medico ſatagendum eſſe, vt quanto ocyus fieri poteſt, debitis remedijs materia repurgetur, ne retenta faciat empyema dicebat enim Auuic. loquens de curatione pleuritidis: tua ſit magnifica intentio in facilitando ſputum. *Vtilitas Aphor.*

---

9 *Tabes fiunt maximè ætatibus, à decimooctauo vſque ad trigeſimumquintum.*

De qua phtiſi Hippoc. loquatur, incertum uidetur, an ſcilicet de ea, quæ ſequitur pleuritim, & empyema interdum, an de ea quæ ab ulcere pulmonis;

monis; Si enim de priore loqueretur clara plane eſſet præſentis aphoriſmi cum ſuperiore connexio, id quod videtur innuere Galenus, qui dixit Hippocratem hanc ſententiam habuiſſe 3.aph. vbi ſcribit Iuuenibus fieri ſputum ſanguinis, ſed hic peculiariter ætates connumerare, atque hunc aphoriſmum coniunxiſſe ſuperiori ob communionem inter thoracem, & pulmones exiſtentem, de quorum vitio ſupra eſt locutus; Sin autem placeat ipſum loqui de ea phtyſi, quæ ſequitur ſanguinis ex pulmone reiectationem, certè nulla alia erit connexio, niſi quia vt pleuritis, & empyema ſunt affectus pectoris ſic quoque phtyſis, eſt affectus pulmonis, q in pectore ſunt collocati, Eſt hęc ſententia dogma quoddā phyſicum, quo docemur, quā ætate potiſſimum phtiſis metuenda ſit, Eſt ſine ratione, atque indiuiſibile, Itaq; vt à prima voce exordiar hæc vox Φθίσις, quæ à Latinis tabes dicitur, tria vt docuit Celſ.lib. 3.c.22. ſignificare ſolet, ἀτροφίαν, ſeu nutritionis priuationem, καχεξίαν, i. malum habitū, & Φθίσιν proprie vocatam quę ab vlcere pulmonis oritur, aut à capitis deſtillatione cauſſato, aut ab aliqua alia parte miſſo pure, & materia ſalſa, aut ob effractiones, aliamuè externā cauſſam, Hipp.2.de morb: & lib. de internis affe: tria fecit phtiſis genera à diſtillatione, à labore, & à ſpinali medulla, quàm dicit eſſe recenter nuptis familiarem. Verum de ea tabis ſpecie ipſum loqui non eſt dubitandum quæ fit ab ulcere pulmonis, quamquam etiam atrophicam raro alijs ętatibus accidere experientia compertū eſt; Cæterum dubium eſt de ea quæ fit à deſtillatione, quam Hipp. in Coacis diſtinguit ab ea quæ ſequitur vlcus, in ſecundo de morb: & de internis affec: videtur comprehendere vtramque ſub deſtillatione dicens: à deſtillatione ſalſa fieri vlcus à ſimplici deſtillatione fieri phtiſim ſine vlcere, ſcilicet paullatim flaceſcente, & putreſcente pulmone, vt ait Auic. & de hoc loquebatur Hippocr: 7. aphor.38. quando dixit quib. deſtillatio fertur in ventrem ſuperiorem ijs viginti diebus ſupputaiur. Iam verò ea tabes, nil aliud eſt, quam totius corporis conſumptio cum febre, & puris ſputo, ſeu pulmonis velere, vt Gal.7.aph.16. eſſe cōſumptionē notat nomen (cum febre) ad differ: atrophiæ, cum puris ſputo, quod cognoſcitur, vt audietis, ſuo loco aqua marina, odore, &c. Ob hoc enim uitiantur ſpiritus vnde contagioſa, vt Ariſtot. 7. probl. 4. & Gal. 1. de diff: feb. Sed dubium quomodo ſic cōſumpti polluantur noctu ſeminis exitu, Ariſt. 31. probl. 5. ſect. huius rem cauſſam tribuit deſtillationi, & calori, vnde non eſt vera ſeminis emiſſo, hęc fieri ſolet Tabes uel uitio parentum, arq; naturalis temperamenti, & cōſtitutionis, aut vitio vitæ prauæ, aut aliqua alia re externa, vt puta aeris impuri, quod olim à Galeno lib: de temp: morb: & 5. meth. Cælio, atque alijs ſcriptoribus imputatum eſt Cælo Romano, Quod enim fiat à natura interdum, Hippocratem locupletiſſimum teſtem habemus, quod ſępenumero commemoret in Epidemicis interijſſe tabe, qui à natura ad eam propenſi erant, vt ſunt qui collum longum, amplas ſpatulas, pectuſquè anguſtum habent, atque de his loquens Plutarchus in lib. de ſera numinis vindicta, dicebat. Veteres cōſueuiſſe ſtatim curare eos, qui ex parentibus à phtiſi extinctis eſſent orti (*Ab anno* 18.) hoc idem habetur in Coacis prænotionibus. Celſus autem lib. 3. cap. 22. dixit à 12. anno forſan mendoſe pro duo de vigeſimo. Sed uidendum eſt, quæ ſit potiſſima cauſſa cur in hiſce ætatibus fiant, Nam id quod dicit Galenus ipſe quoque

Connexio.

Solutio. Dubit.

votiſſi-

veriſſimum puto, propterea Hippoc. vſum eſſe voce plurali, quoniam à 18. anno ad 35. ſunt duæ ætates; adoleſcentia, atque iuuentus. Plato, & Ariſtot. in hoc conueniſſe videntur, vt mulieres non niſi poſt 18. & viri poſt 30. aut 35. nubant, quaſi verò tunc firmiores ſint mares, atque extra periculum phtiſis, quam recenter nuptis contingere ſolere dicit Hippoc. 2. de morbis. Atqui hęc non eſt immediata, & adæquata cauſſa huiuſce euentus, verum de cauſſa vera, qua hæ due ætates phtiſi capiuntur ait Galen ſe fuiſſe locutum, vbi de iuuenum morbis verba facit, ſcilicet 3. aphor. 29. vbi docens primum, cur Hippocrates ibi videatur prætermiſſa adoleſcentia, iuuentutis ſolius meminiſſe, ſubiungit hanc ætatem obnoxiam eſſe ſanguinis expuitionibus, atque phtiſi, non ratione naturæ ipſarũ ætatum, quandoquidem robuſtiores ſunt, ſed ob aliquod accidẽs, nempe, ob aliquam externam cauſſam, Cæterum, (vt libere dicam,) non mihi hac in re plenè ſatisfecit Galenus, quoniam non ſolum tabes, verum etiam omnes prope alij morbi ob errores contingunt ipſis adoleſcentibus, & iuuenibus, vnde idem Hippocrates, pronunciauit in vniuerſum, ſenes iuuenibus ægrotare minus; præterea non eſt dubium, quin etiam ætas ante pubertatem, æque ſalrem delinquat in victu, attamen de ipſa nil tale dixit Hippocrates, neque valet, quod licet adoleſcentibus, & iuuenibus contingant alij morbi ob prauam viuendi rationem, attamen ſanguinis ſpuitiones, & tabes cæteris frequentius ijs euenire, quoniam hoc vſui, & experientiæ, repugnat, quandoquidem rari etiam iuuenes fiunt tabidi, & qui fiunt maxima ex parte videntur ad eum morbum natiuam diſpoſitionem, ac aptitudinem habere. Itaque quod plerique alij ſentiunt, etiam ipſe probo; iuuenes, & adoleſcentes, non tantum ob externos errores, verum etiam ob temperamentum pronos eſſe ad tabem, quia cum in ea ætate gignatur copia ſanguinis biliosi, & feruidi, nec in augumento corporis, quod iam deſijt, abſumatur, fit vi & caliditate corrodantur vaſa, aut pituita ſalſa, ex bile orta, nec non copia frangantur, & præſertim in pulmonibus, & thorace, qui ob vehementes ipſorum, & animi, & corporis motus promptiſſimę patiuntur, ad vtraque autem hæc ſanguinis è partibus ſpiritualibus profluuia ſequi phtiſim, ſeu tabem proprie dictam clariſſimę docuit Hippocrates ſeptimo aphoriſmorum, vbi dicebat: a ſanguinis ſputo pus, à pure tabem, & à tabe mortem oriri; Cæterum hic occurrit dubitatio, quia Auicen- *Dubit.*
nas decima tertij tract: 4. capite ſecundo ſcribit: ſenibus maximè fieri phtiſim; Verum ad id dici poteſt, phtiſim, quæ fit à deſtillatione acri, & ſalſa, facilius contingere ſenibus, quamquam etiam in iuuenibus fiat ob prauam victus rationem, atque de hoc eſſe locutum Auicennã, ſicut Hippocrates loquitur de ea quę fit, ob pulmonis vitium, aut natiuum habitum quod ſæpius in iuuenibus accidit, nam quæ fit à cauſſis externis, vt fracturis, caſibus, clamoribus, lepore marino (de quo Nicander) æque fit in cunctis ætatibus. Quod autem dixit Conciuis meus Galenum in comm: habere, eos qui habent cura retorta eſſe ad phtiſim diſpoſitos, eſt quidem in tranſlatione antiqua, ſicut & alia nonnulla, ſed nec in græcis codicibus, nec in alijs habentur. Vnde ea potiùs puto eſſe gloſſemata ab librarijs poſtmodum contextui interſerta. Quia etſi alia in-

dicia futuræ tabis ibi propoſita ſint vera, atque alibi à Galeno monſtrata, illuti tamen de cruribus retortis, quam rationem habeat videre neſcio. *Utilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem: ſed non parum etiam ad curationem, atque etiam prę ſeruationem, cum adiſcamus proſpici debere ante 25. annum, poſt vero omnem prouidentiam pene inutilem eſſe.

---

10 *Quicunque ab angina liberantur, his ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt, ſi vero has effugerint, ſuppurantur.*

DOCVIT Hippocr. in ſuperiorib. qua ætate fiat tabes, à Græcis vocata φθίσις, nunc docere vult, quo pacto in ſimiles morbos fiat ab alijs transmutatio, adeo vt hæc ſola appareat ſuperioris cum hoc connexio, in quo ſco- *Connexio. Scopus.* pus Hippoc. eſt docere, ſæpenumero contingere, vt fiat transmutatio morbi in alterum morbum, quemadmodum etiam circa initium primi libri de morbis complurium exemplis docuit, cur vero in præſenti acceperit exemplum ab angina, atq; empyemate, puto nullam aliam fuiſſe rationem, niſi quia omnium facillima & magis vſu probata eſt, ſiquidem cum inter pulmones, & fauces ſit maxima proximitas, atque communio tum membranarum, tum muſculorum, ſummo iure fit, vt tam intemperies, quam ipſa materia ab vno ex hiſce locis in alias tranſlata morbũ faciat, Eſt hic aphor. prognoſticus, atq; in duas partes diuiſibilis, quarũ prior eſt: (*Anginã fugien:* ſecũda vero eſt (*ſi hoſce dies effugerit*) Modo videndũ eſt paullo diligentius, quæ contẽplationes, & quæ documẽta ex hac ſentẽtia poſſint cõparari, Corn. Celſ lib. 2. c. 7. hunc apho. non ſolum recte trãſtulit, verũetiam multo reddit clariorẽ vbi ſcripſit. ſi angina ſubito finita eſt, in pulmonẽ id malũ tranſit, idq; ſępe intrà ſeptimũ diẽ occidit Quod niſi incidat, ſequitur, vt aliqua parte ſuppuret. Cur uerò Galenus vſq; adeo breuis, & ieiunus in hac graui, atque vtiliſſima ſententia explandanda fuerit, haud ſatis intelligo, quamquam ſcio in antiqua tranſlatione, aliquid plus, atq; etiã conducibile haberi. quod nec in Græco contextu, nec apud alios interpretes reperitur, ea propter ad nos ſpectat, loco ipſius in aliquibus ſupplere; nam quod hic Hippoc. agat de tranſmutatione anginæ in pulmonis vitia, & quod huiuſmodi trãſmutatio poſſit occidere ſuffocando, vt ait ipſe, vel materia in pus conuerſa empyema facere, eſt res nimis clara, & popularis, quam vt ſola ab Hippoc. potuerit nobis proponi, Itaq; enucleanda magis eſt ſententia, eo maxime, quia ex his eſt, quæ ſæpius ab Hippocrate fuit ſcripta, vt ſecundo libro de morbis, & in Coacis prænotionibus. (*Qui Anginam.*) Quis affectus ſit angina, quotquè differentias habeat, pleriſquè in locis, & ab Hippocrate, traditum habemus, nempè eſſe tumorem inflammatorium muſculorum gutturis, tam internorum, quam externorum impedientem quandoquè reſpirationem, & deglutionem, quoque vero ſolam deuorationem, De omnibus autem quia Hippocrates hoc pronunciatum voluit intelli-

intelligendum, dixit ſimpliciter, (*anginam*) nulla alia adhibita diſtinctione,
(*Effugiunt*) διαφύγειν vox eſt Hippocrati vſitatiſſima, & quamquam ſimplici-
ter ſignificare ſoleat, effugere periculum, & liberari, hic tamen nil aliud ſigni-
ficat, quam euadere celeriter inſtar fugientium eum morbum, non perfecte ta-
men, & tuto, ſed vt dixit Celſus ſubito, hoc eſt neque tempore debito, neque
cum ſignis coctionis, vbi enim ita angina euaneſcit, ita vt imminens pericu-
lum effugiant ægrotantes, haudquaquam fit, quia materia morbifica euacua-
ta, & extra corpus ſit depulſa, ſed quia locum mutauit, quare non eſt neceſſe,
vt corrigatur textus, & addatur particula copulatiua (καὶ) vt voluerunt aliqui vi-
dentes ſæpe curari anginam ſine tranſmutatione ad pulmonem, quod certè
verum eſt, at non de illa quæ ſubito euaneſcit. (*His in pulmonem vertitur*.)
Quando materia mutat locum, ſemper ferri conuenit, tum in locum proxi-
miorem, tum in decliuiorem, pulmones autem vtrunque habent, nam & ip-
ſis faucibus, vbi eſt ſedes morbi valde proximi ſunt, communeſquè tunicas ha-
bent, adhæc in decliuiori loco poſiti ſunt, adeo vt promptiſſimè humores, & à
capite, & à faucibus in ipſos præcipitentur, qui ſi ſint alioquin innoxij tuſſes,
anhelandique difficultates plerumque inducunt, ſin vero incenſi, atque ſemi-
putrefacti quales in angina redduntur, tunc illabentes in pulmones alioquin
flacidos, & corripiendis inflammationibus obnoxios, eos ad inflammationem
deducunt, quæ vt plurimum non modo interimit, ſed & cito, nempe diebus
ſeptem, qui ſolet eſſe terminus morborum acutorum, qualis eſt peripneumonia,
ſiue pulmonum inflammatio, & hæc eſt cauſſa propter quam Hippocra-
tes addit, (*Et ſeptem diebus intereunt*,) non quod neceſſario intereant, niſi mu-
lieres vtero gerẽtes, quas ſcribit primo de morbis in initio, neceſſario perire ſi pe
ripneumonia capiantur, neque celerius, neque tardius, ſed quod ab ipſo fuerit
obſeruatum plerumque intra hunc terminum perire, quemadmodum pleuri-
ticos intra quatuordecim, neque valet quod ſecundo de morbis proponatur ab
Hippocrate peripneumoniam vlterius durare, neque ita ex neceſſitate occidere,
quoniam ea haudquaquam legitima eſt pulmonis inflammatio, ſed potius ſpu-
ria, atque de prima aphoriſmi parte, Circa quam dubitari poteſt, quæ ſit cauſ- **Dub.**
ſa propter quam peripneumonia ſit lethalior, quam pleuritis, atque etiam cele-
rius occidat, cum tamen hæc ſit in loco cordi proxima, & multo acerbiores
dolores inferat, imo pulmones fere indolentes ſuapte natura ſunt, vt ob hoc
dixerit Aretæus, eos qui profundunt ſanguinem ex pectore grauius habere, ſi
careant dolore, quod ſignum ſit pulmonem eſſe ſauciatum, qui ſenſu fere nul- **Solut.**
lo præditus eſt, & conſequenter doloris expers. Ad quod reſpondendum eſt
ob complures cauſſas id fieri, primum quia omnis pars inflammata eget quie-
te, pulmones vero motu irrequieto cientur, vnde dicebat Galenus quinto me-
thodi: vulnera pulmonis propterea eſſe irremediabilia, quoniam in motu per-
petuo ſunt, Altera cauſſa eſt, quia pulmonis actio moderata, eſt motui cordis
maximæ neceſſaria, vt Plato in Timæo, atque etiam Ariſtoteles docuerũt;
Cum uerò in peripneumonia multo magis recedit ab illa temperatione cum to-
tus ſit incenſus, quam pleuritide, quæ etiam ratio eſt cur citius interimat;

Tertia cauſſa eſt quoniam pulmonum caro flaccida eſt, quo fit, vt facile ab igneo calore, & à putreſcente humore conſumatur, quandoquidem certum eſt ſolam deſtillationem circa pulmones viginti diebus conſiſtentem ſuppurari, & vt rectè dicebat Auicen: ipſum pulmonem exedere, atque ad phtiſim tandem deducere. Sequitur pars ſecunda. *(Si has dies effugerint, ſuppurati fiunt,)* Hippoc. 2. de morbis vbi hanc eandem ſententiam explicatius, & fuſius proponit, ait: huiuſmodi ægros plerumquè interire, ſed ſi quintum diem effugerint, ſuppurari; & ſane præferenda eſt aphoriſmi ſententia, vtpote quæ tempore ſenectutis, quo ſcripſit hunc librum, ſibi magis fuiſſet explorata, quamquam non ita expreſſe intelligendũ eſt, vt neceſſe ſit mori ſeptima: ſed quia ita frequentius contingit, cum tamen ob vires debiles poſſit mors accelerari, & ob validas prorogari vltra ſeptimam, quod etiam non de cunctis ſimpliciter eſt intelligendum, ſed vt optime conciuis meus de morituris tantum, quaſi dicere voluerit, eos qui ſunt perituri, ſeptima die plerumque extingui. *(Effugerint)* eodem verbo vtitur Hippoc. in hac ſecunda parte, quo vſus eſt in priore, ſed diſpari ſignificatu, ibi enim ſignificat diſparere, vel vt ait ſecundo de morbis ſubſidere, hic verò ſignificat pertranſire. Vtrobiquè tamen idem pene eſt; *(Suppurati fiunt:)* Quid ſit empyema, & qui empyci, ſiue ἔμπυοι, vt hic loquitur, ſatis notum à no-

Empyema quid. bis factum retro eſt, nam proprie dicitur ἐμπύημα collectio puris in thorace, aut circa, atque etiam intra ipſos pulmones, Hippoc. 2. de morbis ſcribit ſuppuratos fieri, *(Niſi confeſtim tuſſis prehenderint,)* & in Coacis prædicit: *(Niſi pituitoſa ſurſum educantur;)* quæ ſententia eodem omnino ſpectat, quoniam vbi tuſſis ſuboritur materia, quæ alioquin in pectus, & pulmones præcipitata ſuppurationem faceret, tàm per tuſſim, quàm ſcreatu educitur, atq; ita ſuppuratio euitatur, alioquin ibi retenta cum in faucibus iam putredinem conceperit, neceſſe eſt in pulmonibus putrefactio pergat, atque ita ſuppuratio conſequatur; adeo vt ad verificandam præſentem ſententiam conueniat addere, niſi tuſſis ſupperue-

Dub. niat, & ea; atque ſcreatu materia pituitoſa, quæ peperit anginam, educatur. Sed dubitabit adhuc aliquis, quoniam 3. progn. non longe ab initio, loquens Hipp. de Angina, dicit, ſi ipſa ad pulmonem vertatur delirium inducere, atque aliquos ex ijs ſuppurari, quaſi verò hæc ſententia perpetuam veritatem non habeat, Reſ-

Solut. ſpondendum eſt vere non eſſe hanc ſententiam ex ijs, quæ perpetuæ ſunt; & licet etiam delirium ſubſequatur, eo quod inflammatio proxima eſt ſepto tranſuerſo, ſiluit tamen Hippoc. hoc in loco tamquam rationi conſentaneam, contentus id docere, quod non adeo frequens, ſcilicet fieri ſuppurationem, & conſequenter phtiſim, vbi angina conuertitur ad pulmones, hoc eſt materia ſemiputrefacta pellitur, per vias ipſi naturæ cognitas ad pulmones, atque ibi caliditate loci, & mora humor ſemiputridus integram putrefactionem adipiſcitur.

Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prędictionem faciendam in anginis, quę abſquè ſigno, & ratione ſoluuntur, in alioſq́ morbos conuertuntur, ſed etiam vtilis eſt, ad medicinam faciendam, cum ex noſtra explicatione medicus ab Hippoc. doceatur, vbi anginæ, & præſertim graues diſparent, ſine ratione, & tempeſtiuius quam par ſit, agendum eſſe cum medicamentis, quę tuſſim, atque ſcreatum inducunt,

vt ſcili-

vt ſcilicet priuſquam materiam in pulmones labatur, aut iam delapſa putreſcat ſurſum per os euacuetur.

11 *Qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod ex tuſsiunt graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.*

DIXI ſuppurationem ſequi tabem, quod ſcilicet à materia putrefacta, & mordaci pulmonis caro alioqn flauida exedatur. Ea propter apparet cõtinuatio præſentis aphoriſmi cum ſuperiore cum in eo de ſuppuratione, hic de phthiſi tractet, & licet diſpar videatur ſententia, communis tamen eſt ſcopus nępe docere, prædicendi modum, adeo ut vtraq; ſententia ad prognoſticam partem attineat, Eſt enim ſimplex ſententia, ſine ratione & diuiſione, quamquam longiuſcula ſit. Quod itaque dicit Hippoc. eſt (*Qui tabe moleſtatur, &c.*) Circa primum eſſet diligentius videndum, quid ſit proprie tabes, de qua loquitur Hippoc. in præſenti, cum enim Corn. Celſus Hipp. ſectator tria genera faciat, atrophiam ſcilicet, cachexiam, & quæ ſequitur pulmonis vlcus propriè vocatam tabem, certum de hac poſtrema ipſi Hippocrati ſermonem eſſe, niſi placeat dicere, intellexiſſe etiam alias huic coniunctas, poſtquam voce numeri pluralis ἀποφθίουσιν vſus eſt, ἐνοχλουμένοισι, i. impeditis, ἐνοχλεῖν. & ἐνοχλέεσθαι, vox eſt ſatis vſitata Hipp. quam etiam vſurpauit lib. 4. aph. 57. & alibi, ac propriè de ijs dicitur, qui non leuiter: ſed grauiter aliqua affectione detinentur perinde, ac Hippoc. voluerit ſignificare eos, non qui initium habent tabis, ſed eam plane confirmatam, & diuturnam, atque hoc ita demonſtrant planè ſymptomata, quæ commemorat, quæquè in ſola confirmata tabe comperiuntur, (*Si ſputum, quod ex tuſsiunt*) expuere, & extuſſire omnes, qui tabe uera laborant, maximè rationi eſt conſentaneum, ſiquidem ubi ulcus ſordidum eſt, ut in tabe, ſemper fœda aliqua recrementa exuberant, quæ natura ſatagit ab affecta parte depellere, vnde cum in tabe ulcus ſit in pulmone, qui eſt mollis, & nobilis pars, tanto magis ab ea conatur, quidquid putris, & morbidi eſt in ipſa amouere, quod alia ratione fieri nequit, quam tuſſi, qui motus non ob aliud uidetur eſſe à natura animalibus tributus, niſi ad ea cuncta excernenda, quæ uitalia uiſcera infeſtant, aut infeſtare poſſunt, vt apparet, ubi quidpiam deglutientibus mittitur per aſperam arteriam, cuius initium, ubi ab aliqua re etiam minima, & leui contrectatur, protinus tuſſis excitatur, ſcilicet natura ſeſe mouente ad expellendum, qđ pulmonibus eſſet nociturum, ſi ingrederetur, appellat autem Hippocr. πτύελον que illud, quod tuſſi, atq; ſine tuſſi excernitur, ſcilicet ſimplici ſcreatu, uel etiam uomitu reijcitur, & quamquam hoc poſtremum ſignificatum inſolentius uidetur, attamen certum eſt Hippocratem uomitum etiam uocare, quamlibet ab ore reiectationem, ut in Coacis prænotionibus ubi agit de tabe, ut etiam in primo de morbis. (*Grauiter oleat.*) Nullum ſputum quodcunque ſit bene olere certum eſt, ſine à ſtomaco, ſiue à capite, ſiue à thorace excernatur, Veruntamen alia ſunt, quæ magis, alia quæ minus fœtent, cum autem fœtor ſit ſequax ipſius putredinis, ut teſtatum habemus apud Gal. 5. de ſimpl: med: cap. 15. certè ubi is grauis, & magnus eſt, oportet putredo quoq; ingens ſit, & eo maximè, quando partes

Commentu.
Scopus.

partes à quibus oritur ſunt ſuapte natura valde putreſcibiles, cuiuſmodi eſt pulmonis ſubſtantia humida valde, atque calida, illud bene verum eſt, non ſemper magnitudinem fœtoris intra corpus geniti extra apparere, & quotidie conſpicimus in laborantibus febre peſtifera, in quibus licet larga ſit putredo, circa viſcera, atque in ipſis vaſis, nihilominus haud ſemper halitus, & excrementa veluti, ſudor, vrinaquè grauiter fœtent, vnde iure Hippocrates voluit ſputa tabidorũ explorari ſupra carbones, ad hoc vt quis gradus fœtoris ſit, & conſequenter putredinis prodatur, nam & Celſus lib. 3. cap. 22. dicebat Quicquid excreatum eſt ſi in ignem impoſitum eſt, mali odoris eſt. Itaque qui de morbo dubitant hac

Dubit. nota vtuntur. (*Et capilli capitis.*) Iure dubitari hoc loco poſſit, quid in tabe habent communis capilli, cum pulmonis affectu; quandoquidem, etſi cerebri cum ipſis pulmonibus ſit aliqua ſecreta ſaltem communicatio, haud tamen eadem eſt cum capillis, quos eſſe particulas extraneas, imò verò puta excrementa conſtat,

Solut. niſi dicamus non propriè, & immediate capillos fluentes indicare poſſe ſtatum pulmonum, ſed totius corporis, quia cum illi quotidie nutriantur, aut potius reficiantur ab excremento alimenti, atque retineantur meatuum cutis ſtructura, vbi hæc ambo deficiunt, ſignum eſt neque corpus nutriri, neque meatus corporis debitum ſtatum habere, nec valet, quod & in mortuis augeantur pili, vt perhibuit Ariſtot. 3. de hiſt: cap. 10. & Plotinus ſecundo de dubijs animę cap. 29. quoniã ea non eſt vera auctio, ſed quia contabeſcentib. carnibus, & cute, magis pili ſeſe exerũt, ſicq; elongari uidentur, & Hip. 2. de morb: uulg. ſect: circa initiũ quãtitate ſect dicebat: Hydrope detentos pati defluuiũ capillorũ, i. ob defectũ excrementorũ ex quibus gignuntur (θανάσιμον.) Etſi hæc uox quę ſignificat mortale non ſemper ſignificet, id quod neceſſario, uel inferr, uel præſignificat mortem, attamen hoc in loco non aliud ſignificat, quam certam, & propinquã mortem futuram, cum enim calor emortuus ſit, & omne alimentum corpori deficiat, quid aliud, quam mors eſt expectanda, unde Hippoc. in Coacis hanc eandem ſententiam referens dixit: tabidi, quorum ſputum igni impoſitum grauem nidorem edit, & capilli è capite defluunt, ἀπόλλυνται, extinguuntur. Itaque ſic poſſumus inſtituere demonſtrationẽ, Vbi calor, & alimentum corpori deficiũt, proxima & certa mors eſt expectanda, Sed in tabe cum capilli decidunt, & grauiter olet ſputum ſuper carbones iniectum, ſignum eſt calorem extingui, & deficere nutrimentum, ergo tunc mors eſt expectanda, Iam uero circa hanc explicatam ſententiam nonnulla occurrunt quęſitu digna, Et primum cur cum Hip-

Dub. 1. poct in Coacis prænotionibus ad explorandum ſputum tabidorum præcipiat, (præter ignem) illud in aquam marinã in aheneo uaſe proijci, ac nunquid fun-

Dub. 2. dum petat ſpectari, nunc huiuſmodi nullam facit mentionem. Secundum cur eum Apollonius in mirab: hiſt: ex Ariſt. ſcribit, tabidorum, qui proxime ſunt perituri capita à pediculis deſeri, & Hipp in 6. Epid. ſect. 5. tex. 18. aſſerat excrementa autium, quæ alioquin amara ſunt, dulceſcere, hic nullius huius meminit. Ter-

Dub. 3. tium eſt an uerum ſit; bruta non tentari phtiſi, quod capita gerant reliquo cor-

Solut. 1. pore humiliora, Circa primum dicendum Hippoc. hoc in loco noluiſſe proponere niſi certiora, & ſibi magis explorata ſigna, modo autem experimentum illud ex aqua marina haudquaquam ita certum eſt, quia ſæpè fallat, quandoquidem;

ubi

vbi ſputarunt admodũ craſſa,& cocta, fundum & ipſa petere conſpiciuntur, ſicuti dicebant Ariſtot. 23.ſect. probl.& Plutarc in quęſt. naturalib. grauiora nauigia ſuſtinere aquam marinã fluuiali ob illius craſſitiẽ. Quinimo Aretæus lib. primo de cur:diut:paſs:cap.8. quaſi irridet eos, qui huiuſmodi ſignis vtuntur, & igne ſcilicet, & aqua ad explorandam tabem, cum certiora ex ipſo viſu habeãtur indicia, quod tamen Aretæi dictum haud contra Hippocratem probatum eſſe exiſtimo, nempè qui hæc ſigna propoſuit, non pro cognoſcendis ipſis tabidis, vt nonnullos feciſſe conſueuiſſe narrat Celſus lib.2.cap.22. Sed pro morte præcognoſcenda, atque prædicenda. Ad ſecundum ſimiliter dicendum in tabidorum capitibus generari quidem pediculos plurimos ex putrefactione carnis ſubcutaneæ, atque etiam ipſius cutis, qui pediculi non tantum deſerunt tabidarum capita ob inopiam nutrimenti, quantum, quod ob ſui copiam locum quærentes puluinaribus adhærent, atque hæc quoniam in frequentia ſunt, & probabilia iãtum ab Hippocrate ſunt omiſſa, non omiſſit uerò capillorum deſfluuium neque hic, neque in Coacis prænot: neque 2. de morbis, quoniam ferè perpetuum eſt huiuſmodi ſignum, & præſertim in diuturna tabe, de qua loquens Celſus lib.2. cap.8. ita ſcribit. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, vbi capilli fluunt, vbi vrina quædam araneis ſimilia ſubſidentia oſtendit, atq; in his odor fœdus eſt, maximequè ubi poſt hęc alui deiectio orta eſt: protinus moriuntur. Hippoc. lib.2. de morbis tractans de ijs, qui ex pulmonis uitio tabeſcunt, ſcribit ipſis capillos defluere, & ſputum ſuper carbones iniectum grauiter olere, tum quia circa pulmones computreſcit, tum quia cerebrum ſimul incaleſcens ſalſuginem quãdam emittat, quæ in aluum delapſa facit ipſius profluuiũ, uelut in capitis partes externas fuſa, capillorumquè radices exedens, eorum deſfluuium parit, quod autem dicit Hippoc. 6 Epid. de ſordibus aurium in perituris dulceſcẽtibus, puto omnium maximè verificari in phtiſicos, quorum calor paulatim perditur, & frigus ſubſequens facit amara dulceſcere, ut dicebat Hipp. tertio acut 39. de aceto, nam qui pereunt morbis acutis toti ſcatent bile, unde excrementa quælibet amariora. Circa tertium Ariſt 10. ſect probl.1.& 53. quærens cur animalium aliqua tuſſiant, & frequenter ſternuant, vt homo, aliqua nõ, inquit duas eſſe cauſſas, tum quia brutis excrementa ſurſum recta ad caput non ferũtur, ſed in artus, & reliquum corpus diſtribuuntur, pilis, & cornibus ignẽdis conſumuntur, vnde pectus relinquunt, Tum quia ſi homini cerebrum humidiſſimum eſt, quo fit, vt humiditas in pectus labatur, tuſſimquè pariat, quod quidem brutis non ita contingit, addit in fine 53. prob auibus etſi erectum caput habeant, deſtillationibus tamen tentari minus, quoniam fere ſemper ad capiendum cibum caput inclinant in terram. Verum hoc de tuſſi Ariſtotelis aſſumptum falſum eſt, quoniam boues, equi, muli, ac pleraquè bruta tuſſi infeſtantur, pro qua curanda apud hippiatros infinita propè habentur remedia. Quare vt eſt falſum non tuſſire bruta, ita verum eſt nullum phtiſi conſumi, quod pulmonum vaſa ſint duriora, quam vt frangi queant, præterquam quod capita geruntur humiliora corpore reliquo, vnde fit, vt ab eo in pectus non labantur cerebri excrementa, neque ea fiant ſalſa ob frigiditatem, à quorum in pulmones illapſu fieri phtiſim certiſſimum eſt, Cur vero tabes ſit contagioſa Ariſtot. 7. ſect. probl.4.

Solut.2. *Solut.3.*

probl. 4. & Alex 1. probl. 33. ac ſecundo 39. ſatis accommodate docuerunt, nempè id fieri, quoniam contagium fit per communicationem ſpirituum morbidorum, quod ab alijs in pectus attracti proculdubio inficiunt, vnde cum tales ſint ſpiritus phtiſicorum, ſi ij à conuerſantibus hauriantur, haud aliter inficiunt viſcera vitalia, atqui ſpiritus lippientium, oculos ſanos. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendam mortem in tabidis præſertim, nam ſicut quibus in prauis ægritudinibus defluunt capilli, nec tamen pereunt, licet depilati perpetuo viuant, ita defluuium capillorum haud erit ſufficiens futuræ mortis indicium, niſi alia ſibi coniungantur.

---

12 *Quibuſcunque tabe laborantibus pili à capite defluunt, his alui profluuio ſuperueniente moriuntur.*

ITA ſe habent hęc in tabidis ſymptomata, quemadmodum etiam Celſus docuit lib 2. cap 8. vt vbi lethaliter ſe habere incipiunt, primum pus extuſſiát, quod fœtore comprehenditur, mox capilli defluant, ſcilicet aucta alimenti paupertate, & prauitate, poſtremo aluus fluat, iam eliquatis cunctis partibus, adeo vbi ad hoc deuentum ſit, vt poſt capillorum defluuim aluus fluat, nulla ſpes ſuper ſit, ideſt vt ait Aretæus ἀνέλπιστος, quin cito ſit periturus, Itaque continuatio *Connexio.* ſuperioris, & præſentis aphoriſmi ſatis clara eſt, ſiquidem in eo de ſignis mortalibus tabis egit, in hoc vero de ijs quæ proximam mortem oſtendunt, vt clariſſime monuit Galenus in Comm: Eſt igitur ſententia progoſt: ſimplex, & ſine ratione, quam etiam habet in Coacis prænotionibus, quemadmodum & Celſus etiam loco citato, verum aliquid eſt diſcriminis, quoniam in Coacis, ita ſcriptum eſt (*Tabidis ſi capilli defluunt, alui profluuio moriuntur, Et tabidis ſi ſuccedant alui profluuia moriuntur*,) niſi dicamus, qui ibi coniuncti ſunt duo aphoriſmi, eos illic eſſe disiunctos, nempe hic duodecimus, & decimus quartus. Vt dicebam in tabidis fiunt capillorum deffluuia, tum ob idonei alimenti defectum, tum maxime ob prauos, & ſalſos ſuccos, quib. corroſæ radices capillorum caſum ipſorum faciunt, pari pacto fiunt alui profluuia, ob vtraſq́. cauſſas: quod enim fiant ob alimenti defectum etiam Ariſtot. teſtatus eſt 1. probl. 5. vbi quærens cur vitioſo, aut nullo nutrimento vtentibus pedes intumeſunt, reſpondit ideo eſſe, quia tabeſcunt, & conſumũtur, tam qui nullo alimento, quam qui vitioſo veſcuntur, quippe quod poſtremi, licet habeant alimentũ, perinde tamen eſt ac ſi nõ haberent, quia ipſo non perfruuntur, quod verò fiant alui profluuia quoq; tum ob facultatis contentiuę imbecillitatem, quę ſimiliter confert faciendo capillorum defluuio, tum ob prauos ſuccos ad inteſtina delapſos voluit ſignificare Gal quando dixit: pro diarrhoea intelligendum eſſe fluxum illum, qui contingit ratione ipſius morbi, non aũt propter aliquum alium affectum, aut errorem externum, neq; ſolum, vt ait conciuis meus, pro diarrhoea intelligendum eſt ſimplex ille fluxus humoralis, vel cibalis, qui ſic propriè vocatur, verumetiam quilibet alius, ſiue diareticus, ſiue hętericus, ſiue diſentericus, quamquam vix fieri poſſe videtur, vt tabidis vmquam fiat dyſenteria (ἀποθνήσκουσιν) pereunt, Celſus autem tranſtulit (*protinus moriuntur*) nec male, quoniam vt dixi ex Gal. ſcopus Hipp. in aphor. præſenti

ferit;

fuit docere, quando in tabe ſit prædicenda mors propinqua; Iam verò fluxus alui ſuperueniens tabi non modo eſt ſignum futuræ cito mortis, verum etiam cauſſa, propterea quod imbecillitati virum, quæ ſequax eſt tabis, accedens profluuium alui multo magis debilitat, vt vere dicit Galenus, quo fit vt æger diu ſuperuiuere nequeat, modus autem quo hæc omnia contingant ſatis luculenter expreſſus habetur primo, & ſecundo libro de morbis, vbi ſcribitur à pure intra pectus contento incaleſcere totum corpus, atque eliquari, partemquè materiæ à capite in ſtomachum, atque inteſtina præcipitatam fluxum alui parere, atque ſic cito perimere, Circa hunc aphoriſmum occurrunt nonnulla problemata, quorum primum eſt. Cur in phtiſicis cadant pili capitis tantum, non autem aliarum partium, & præſertim ſuperciliorum, & palpebrarum, quos ſcribit Ariſtoteles tertio de hiſtorijs animalium capite vndecimo: nonnullis nimia venere vtentibus decidere. Alterum problema eſt. Cur phtiſicis, non fœteatur halitus, quemadmodum laborantibus febre peſtifera, & præſertim hectica, quorum animas fœtere ſcripſit etiam Galenus tertio de præſ:ex pulſibus c.4. vel quinto. Tertium eſt: Cur exploretur fœtor ſputi ad ignem, & nō abſq; igne ſeſe prodat. Quartum, quæ fuerit cauſſa cur Hippocrates voluerit ſputum etiam in aqua explorari, & præcipuè in marina. Quintum & poſtremum cur Hippocrates non facit mentionem curuitatis vnguium, & rubedinis genarum, quæ in moribundis phtiſicis apparere ſolent. Circa primum ſciendum eſt caſum pilorum poſſe propter multas cauſſas contingere, vt explicatum habetur apud Auicennam ſeptima quarti trac: 1. cap 2. quarum quæ propriæ ſunt phtiſi, duæ ſunt, nempè corruptio alimenti, & defectus facultatis contentiuæ, Iam verò in phtiſicis maximè caput læditur, atq; ipſius cutis relaxatur, vnde fit, ut promptius in ea parte pili decidant, quam in alijs, ut in mento, ſubaxillis, pectore, pectine, atque etiàm in pedibus, in quib. præterquam quod non ita deficit humidum faciliter, nec corrumpitur quemadmodum in capite, accedit meatuum ſtrictura maior, & cutis durior. Sed dicet aliquis, cur ego in laborantibus morbo gallico, fiunt defluuia pilorum etiam in barba? Dicendum eſt in affectu gallico contaminatum eſſe iecur, atq; vniuerſum ſanguinem, proptereàquè etiam aliarum partium pilos decidere, & maximè genarum, atque barbæ: quas oſculis infectis plurimum contrectari, & contaminari non eſt dubitandum, Iam verò in phtiſicis potiſſimum infectæ ſunt partes ſpirituales, & præſertim pulmones, atq; cor, quibus cum cerebro multo maior communicantia intercedit, quam cum mento alijſuè partibus. Circa ſecundum problema dicere oportet propterea non fœtere halitum phtiſicorum, vt laborantium peſtifera hectica, vel vt ieiunantibus, & ſtomaco, aut naribus affectis, quoniam ijs ſolus pulmo afficitur, in quibus licet fiat, attamen continuus materiæ à capite deſcenſus, atque vna cum putrida commixtio eam quodammodo attemperat, uel obſcurat, quo minus fœtorem prodat, quamquam hoc non ita uerum eſt, quia interdum etiam phtiſicis animam olere competiatur, ſicut laborantibus aliquibus putrida, & pueris uermibus affectis, etenim quæ putreſcunt in ſtomaco fœtidiorem halitum reddunt, quam quæ in pectore, quoniam uapores craſſiores inde mittuntur, quam à pectore, à quo ſolus penę aer attractus extruditur, qui

Probl. 1.
Secundū.
Tertium.
Quartū.
Quintū.
Solut. 1.
Dub.
Solut.
Solut. 2.

acr ingrediens frigidus, & purus proculdubio fœtorem deminuit; accedit, quod phtiſici cum nulla anhelandi difficultate laborent, fit vt ſpiritus etiam liberè exeat, proptereaquè minus is putreſcens, minus fœteat; Etenim Ariſtot. 13. partic: problem 10. quærens cur gibborum, & incuruorum anima fœteat, reſpondet ideo eſſe, quia pulmonis locus, priuatus propria rectitudine, haud libere ſpiritus dimittit, Sed diutius eum detinens facit vt computreſcat, proptereaquè fœteat.

Solut. 3. Circa, Tertium dicere conuenit idcirco explorari ſputum igne, quia vt Ariſtoteles ſecunda ſectione problematum, & Theophraſtus libro de odoribus, ipſo magis proditur fœtor (ſi quiſpiam ineſt) propter duas cauſas; vnâ, quia illo conſumitur humiditas cruda, & aquea, quæ olidæ materiæ commixta fœtorem obſcurat, alteram, quia ignis mouet, & agitat ſputum, iam verò, vt ait Ariſtoteles citata ſectione problem: problemat: vltimo, & penultimo, quæ mouentur ſemper deterius olent, quam quieſcentia, eo quòd magis aerem implent.

Solut. 4. De Quarto autem dicendum eſt, ſputum vel pure purulentum eſſe, vel materiæ crudæ, & flatulentæ commixtum; Si ſit purum, & omni flatu denudatum, vbi in aqua mergitur, fundum petit, ſin verò flatum in ſe ſe contineat, ſupernatat; vnde ad cognoſcendum an ſputum phtiſicorum ſit merum pus, atq; mors ob id propinqua, iudicauit Hippocr. eſſe quoque aqua explorandum; Marinam autem in vaſe aheneo potiſſimum elegit, quoniam ob ſui craſſitiem non ita ſinit ſputa petere fundum, niſi ſint bene grauia, & omni flatu denudata, ob quod Ariſtoteles vigeſimatertia ſect. problem. & Plutarchus in quæſtio: natural: dicebant: homines diutius in mari, quam in fluminibus ſuſtineri, & mare grauiora pondera ferre, quam fluuios; eo quod non ita meatus anguſtos penetrat, atque implet, & de vaſe aheneo certè nil aliud poteſt: quam fuiſſe meram Hippocratis obſeruationem.

Solut. 5. Ad Quintum, & poſtremum dicendum eſt, Hippocratem meminiſſe tantum eorum ſymptomatum, atque ſignorum, quæ magis eſſentialia ſunt, atque propria, cuiuſmodi eſt ſputum, atque eius qualitates, nec non capillorum defluuium, & alui fluxus; nam rubedo genarum non tantum moribundis phtiſicis contingit, verumetiam initio, quia ſicut vbi à lepore marino ſauciatus eſt pulmo, ſtatim incenſus genis calorem communicat, & rubedinem inducit, vt primus omnium docuit Nicander in Theriacis, ſic vbi pulmo alia ratione vulneratur, ſimiliter ſolet ſtatim rubedinem genis obducere: Sic quoque vngues incuruantur non ob affectum pulmonem, ſed ob carnis, quæ rectos vngues ſuſtinet conſumptionem, cui cum nequeant ij inhærere, flectuntur, quaſi quærentes cui adhæreant carnem, & Hippocr. ob hoc phtiſim vocauit morbum θηριώδη, ſiue ferinum, quoniam, (vt ait Galenus) in 6 Epid ſect. 2. tex 24. ex aliquorum ſententia, in ea vngues curuantur quemadmodum feris aliquibus, atque auibus rapacibus..

Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum etiam citum interitum, & conſequenter pro commone faciendo medico, ne vbi huiuſmodi ſigna apparent ægros curandos ſuſcipiant, ſed ſoli prognoſtico relinquant.

13 *Quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt, his e pulmone eductio fit.*

CERTVM eſt ſanguinis ſputum, antecedere puris ſputum, & conſequenter tabem, atq; mortem, vt habemus 7 aph 15 16. quocirca videtur debuiſſe præſentem aphoriſmum locari ante præcedentes, quemadmodum eſt in Coacis prænot: verum alius fuit Hippocratis ſcopus, ſcilicet docere, quando metuenda ſit futura phtiſis propria, de qua in antecedentibus locutus fuit, ſcilicet quando ſpumoſus ſanguis expuitur, quaſi verò non contentus Hippocrates docuiſſe, quomodo exitus phtiſis ſit præcognoſcendus, voluerit modo docere, quo pacto ipſa futura phtiſis prænoſcenda ſit, ſcilicet vbi pulmo ſit ſauciatus, quod intelligitur ab expuitione ſpumoſi ſanguinis, adeò vt præſens ſententia ſit partim prognoſtica quatenus monſtrat præcognitionem futuræ criſis, partim diagnoſtica prout, ſ docet cognoſcere locũ affectu nempe pulmonẽ. Eſt ſententia ſimplex, & indiuiſibilis. (*Qui ſanguinem ſpumoſum.*) Corn: Cel. lib 2 c 7 ita hunc aphoriſmum tranſtulit. At qui ſpumantem ſanguinem excreant, his in pulmone vitium eſt: In Coacis autem prænotionib. aliquid plus additur, vbi ſcriptum eſt. (*Qui ſpumantem ſanguinem euomunt, partibus infra ſeptum tranſuerſum nequaquam dolorem ſentientibus, ijs ex pulmone vomitio fit,*) vbi potius legerem ἄνω, quàm κάτω, quod pulmo ſit ſupra ſeptum tranſuerſum, atq; is dolorem non patiatur, vt dicebat Aretæus, qui in cap: de ſanguinis ſputo ſcribit: eos deterius habere, qui carent dolore, quoniam ijs vulnus eſt in pulmone, qui expers eſt doloris: ſed ad alia properemus: Galen. teſtatur, & plurimos contextus, & non paucos expoſitores legiſſe loco (πτύουσι) ἐμέουσι, quemadmodũ etiam ſcriptum eſt in Coacis, atq; putaſſe uocem ἐμέουσι, idest vomunt, voluiſſe Hippocratem ſignificare copiam ſanguinis exeuntis, ut etiam interpretes Coacarum, tanquam ſententia ſit, qui ſpumoſum, & copioſum ſanguinem excreant, ijs à pulmone uenit. Sed improbat huiuſmodi interpretationem, quod ſæpenumero conſpiciatur ſanguinis ſputum ſpumoſum abſq; copia, cuiuſmodi fit, quando non fracto, ſed exeſo paullatim aliquo pulmonis uaſe ſanguis profunditur, prætereaquam qđ Hippocrates 1 lib. de morbis, & in Coacis prænot: loquens de ſanguinis ſputo, & phtiſis generatione inter alia præclara quæ habet, ſcribit: ubi uena pulmonis craſſior ſauciatur, plus, ubi tenuior, minus ſanguinis effundi, quo in loco etiam reiectationem ſanguinis, uomitum uocat, quem ait modo copioſum, modo exiguum eſſe. (*Ex pulmone fit reiectatio.*) Modus loquendi Hipp. eſt, ut ubi quodpiã cõpertiſſimũ habet, ſemper dicat illud ſimpliciter eſſe, uel fieri; Cæterũ uidendum eſt quę ſit illa neceſſaria ratio, propter quam ſanguis ſpumoſus ſputo reiectus à pulmone educatur, nã Gal. quoq; lib. 4 de loc: aff: cap 5. dicebat, ſi ſanguis ſpumoſus expuatur, hoc eſſe firmiſſimũ indiciũ reiectationis ipſius ex pulmone, Verumtamen alibi, ſ. 7 aphoriſm trigeſimo uiſus eſt Galenus putaſſe non ſemper ſanguinẽ ſpumoſum ex pulmone reijci, atq; id apparere quãdoq; in pleuritide. Vnde puto dicendũ duplicẽ eſſe ſanguinẽ ſpumoſum, alium, ſ. quod commixtam tantum ſibi ſpumam habet, alium vero qui totus ſpuma eſt, illum

Scopus.
Connexio.

non ſemper, hunc vero ſemper à pulmone reijci, de quo loquitur in præſenti Hippocrates niſi dicamus, quem dicit Hippoc. ſpumoſum, reijci à iocinore à pulmone immediate manare, mediate autem à iocinore profluere, Quod ſcilicet vt ait Galenus 6. aph. 12. quando iecur oppreſſum copia ſanguinis ſeſe in pulmones exoneret, quorum vaſa rupta faciunt ſanguinis ſcreatum, & cõſequẽter phtiſim. Aut dicendum vt idem Galen. 7. aphor. 30. ſpumoſum ſemper eſſe ſanguinem qui exit à ſubſtantia pulmonis, non item qui ab vaſis per ipſum diſſeminatis, ſed aliæ oritur dub. an ſanguis ſit ſpumoſus priuſquam rumpatur vena, an poſt

Dub. *Solut.* ruptam: Et ipſe puto vtroque modo contingere, primo quia factus ex calore, vel motu ſpumoſus ſanguis augetur, auctus non poteſt contineri, vnde effrangit vas ſicut legumina bullientia cum ita augeantur, vt nequeãt contineri in vaſe ex paſlant, vt ait Ariſt. 24. probl. 9. vel potius ſicuti muſtũ bulliens vaſa rumpit. Secundo vero modo fit etiam ſpumoſus, qa cum pulmo ſemper plenus ſit aere ingredeunte, & exeunte, is mixtus ſanguini ſpumam auget, hinc fit vt tunc copioſus ſanguis ſpumoſus excreetur, cur autem ita ſit, ratio eſt, quoniam cũ pulmo motu irrequieto cieatur, continuoq́. per ipſum aer ingrediens, egredienſq́ feratur, fit vt is commixtus ſanguini cumque agitans in ſpumam conuertat, haud ſecus, atque aquam maris euadere ſpumam, vbi à ventis concitatur quotidie animaduertimus, Itaque cum ſolus ſanguis pulmonis id habeat, vt ſpumoſus ſit ob antedictas rationes, merito Hippocrates vbi talis reijcitur, à pulmone proficiſci audacter aſſeuerauit, huiuſmodi enim ſanguis, etſi poſſit tam ex vena aliqua, quam ex ipſa pulmonis ſubſtantia prodire, magis tamen ex ſubſtantia profluit, vbi totus eſt ſpumoſus ob rationem antedictam, nec vmquam reijcitur ſine tuſſi, ſi quidem id conſtitutum eſt inter omnes medicos, vt quę ſunt in ſtomacho ſolo proprie vocato, vomitu, ſic quæ in pectore continentur ſola tuſſi euacuari, quam tamen diximus ab Hipp. interdum minus proprie modo vomitum, modo ſputum nuncupari. Itaque veritas eſt, vt ait Galenus in comm: ſanguinem ſpumoſum vlceris, ideſt totam ſpumam exiſtentem, pulmonis certiſſimum eſſe ſignum non autem è conuerſo, ſemper vlcerato pulmone effundi ſanguinem ſpumoſum ob exempla à Galeno propoſita. Nam ſpuma fit ob aerem incluſum humido viſcido, vel à motu, vel à calore, vt Galen. 7. aphoriſm. 30. qui dum vndequaque nititur ſurſum efferri facit figuram illam hemiſphericam, vt ait Ariſtot. 16. ſect. problem. 2. atque hoc etiam eſt, quod dicere voluit Ariſtot. 24. ſect. prob. 9. vbi ſcripſit freſum omne, atque lenticulá dum bulliant expaflare, i. extra vas effundi, non item aquam, quoniam in hac flatus, & aer erumpunt, nec iã creſcere faciunt, contra in lente, & leguminibus freſis, ob viſciditatem flatus contenti faciunt creſcere, & attolli, vnde nequeuntes in vaſe contineri erumpunt, & ſecũ ducunt humorem, quod opus vocat Ariſt. ἐκπαφλάζειν. & Hipp vt in linguis Galenus ἐκφλύειν, de ijs qui loquendo ſaliuam ſpumoſam emittunt.. Sed hoc in loco quærendum eſt, cur iuuenibus potiſſimum contingant huiuſmodi ſanguinis reiectationes, ut dixit Hippoc. 3. aph. 29. & cur magis moriantur, quàm ſeniores, vt habetur lib. 1. de morbis: Deinde quærendum an neceſſario ſemper veram phtiſim, ſeu tabem antecedat ſanguinis ſputum, nam Hippoc. 1. de morbis, & 7. aph. 57. ſcribit fieri phtiſicos, quibus uigeſima, ut 21. diebus deſtillatio

à ca-

à capite in pectus delapſa retineretur, quod etiam ab Auicenna confirmatum inuenitur lib. 3. in tract: de phtiſi. Circa primum Galenus in comm: aphoriſ: 29. 3. lib. hac de re nil amplius dixit, quàm iuuenibus contingere ſanguinis ſpuitionem, atque tabem, non ſecundum naturam, ſed ſecundum accidens, quaſi uerò iuuentus ſuapte natura non ſit capax huiuſmodi ægritudinis, ſed ea dumtaxat ipſis contingat, ob aliquos errores, quos frequenter iuuenes committere ſolent, ut ibi Galenus multos recenſet; Verum cum errores noceant cunctis ætatibus, diuerſoſq. alios morbos inducant illud eſt quod quæritur, cur potiſſimum tabem patiuntur ipſi, & non aliæ ætates, nam neceſſe eſt aliquam ratione ætatis adeſſe propenſionem, merito cuius facile capiantur ſimili ægritudine, quemadmodum habent, illi qui ab Hippocrate in Epidem. dicuntur habere aliquid phtiſicum naturale. Itaq; Hip. in primo de morbis multo melius uidetur ſtatuiſſe cauſſam propter quã naturaliter iuuenes ſunt proni ad ſanguinis ſpuitiones, & tabem capiendam, ubi ſcribit: iunioribus ob corporis robur, ſiccitatem, carnemq. oſſibus adhæreſcentem, denſam, ualidam, cutimq. carni undiq. obtentam, ſi quando pluſculum laborarint, maiores conuulſiones, & uenarũ ruptiones fieri, quam ſeniorib. contra affectis. Addit pulmones iuuenum denſiores eſſe, & uaſa ipſorum anguſtiora, quàm ſeniorum, quò fit ut difficilius repurgentur, proptereaq; pus retentum facilius tabem inducat, his adijcere poſſumus quod alias diximus, in iuuenib. ob augumenti ceſſationem multiplicari ſanguinẽ, qđ in corpore alioquin calido efferuẽs ipſa uaſa pulmonum effringit, atq; inde occaſio datur phtiſi, quod uerò etiam iuuenes magis moriantur hoc morbo, quam ſeniores ibidem eam affert cauſam Hipp. tum quia cum debiliores ſint leuius afficiuntur, tum quia maiorem curam rerũ ſuarum gerunt, ac demum, quia contrarium iuuenibus corporis habitum habent. Quod porrò quærebatur, an ſemper ueram phtiſim antecedat ſanguinis ſputum, certe ueteres non aliam propriè uocarunt phtiſim, ſeu phtœn, ut teſtatur Celſus, & Galenus, quam quæ ulceratum pulmonem ſequitur, & quamquam à deſtillatione, & præſertim ſalſa contingat ipſos pulmones, atq. eorum uaſa ulcerari, nihilominus primum ex eroſo uaſe ſanguis effunditur, quam tabes fiat; Effunditur autem initio exiguus mox copioſior, prout foramen ab eroſione factum anguſtius, vel latius fit, atque hæc tabes propriè etiam apud antiquos vocatur, Cęterum fit quoq; alia tabes, ex deſtillatione paullatim ſupputata, atq; ipſos pulmones conſumente, quam nonnulli vocant ſphacelum pulmonis, ſed non proprie phtœ, ſeu tabes vocatur; nã vti dentes ab aſſiduo pituitæ illapſu conſumuntur, quod vt dicit Plinius haudquaquã igne domari poſſunt, ſic pulmones, q̃ ſunt multo molliores, & obnoxij magis corruptionib. ab eadem deſtillatione pituitę etiam non ſalſę conſumũtur, ita inde poſtmodum corpus vniuerſum cõtabeſcit. Atq; hæc eſt illa tabes quam dicit Auic. 10 3. trac: 5 cap. 19. fieri à catarrho putrefactiuo tantum, ſine mordicatione, & corroſione, Et Galen quoq; primo in primum Epid: contex. 17. duas ſummas tabis differẽtias propoſuit, quarum alteram ex capitis deſtillationibus, alteram ex ipſius pulmonis affectib. induci ſcribit, omnino quidem ex cruentis ſputis ob vaſis ruptionem aliquam, aut alium quempiam affectum. Vtilis eſt aphoriſmus ad cognitionem loci affecti in ſputo cruento cuius cognitionem *Vtilitas Aphor.*

valde

valde difficilem eſſe dicebat Galen. 4. de loc. affectis, ſed vtilis eſt etiam pro curatione recte inſtituenda, ſi quidem medicus cognito loco affecto audacius, & ſecurius circa ægrotum operari poteſt.

---

14 *Tabe habito profluuium alui ſuperueniens, lethale.*

POSSET ſanè præſens aphoriſmus videri ſuperuacaneus, quod paullo ſupra eadem ſententia habeatur, verumtamen quia etiam in Coacis habetur, & Galen. ipſum acceperat, ipſe quoq; haud eum reijciendum arbitror quamquam melius fuiſſet. Locatus poſt duodecimum, quemadmodum habetur poſitus in ipſis Coacis. Ratio contiuuationis, & cur aphoriſmus non ſit ſuperuacaneus ſatis accommodate colligitur ex ipſo Galeno, qui ſcribit: Hipp poſtquam in 12. aph. docuit, quomodo eſſet ita mors phtiſicorum prænoſcẽda, nunc tantũ

Connexio. docere quo pacto ſimpliciter mors ſit prædicenda, ſcilicet ſi ſolum alui profluuium iam phtiſi conſumatæ accedat. Verum magis placet dicamus hic Hipp. uoluiſſe docere, quaſi dicat non ſolum ſi alui fluxu cum capillorum defluuio ſuperueniat, phtiſis eſt mortalis, & cito, uerum etiam ipſe ſolus fluxus id facit, ut ſit mortalis, & tamquam cauſſa, & tamquam ſignum. Vnde patet eſſe purum dogma prognoſticum, indiuiſibile, & abſque demonſtratione, Ad nos autem pertinet inuenire demonſtrationem, quo modo ex ſolo alui profluuio liceat prædicere mortem in phtiſi, & quare fluxus alui ſit mortalis. Primum enim illud notandum eſt, quod alias docui, hanc phraſim (ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ,) ideſt à phtiſi habito, conſueuiſſe Hippocratem uſurpare, quoties ſignificare vult ægritudinem καθ᾽ ἕξιν, non κατὰ σχέσιν, ideſt ſecundum habitum, & non ſecundum habitudinem, perinde ac ſi dixiſſet, ille qui iam à φθίσει, ita poſsideretur ut eam in habitu habeat. Iam uerò qui habet aliquem morbum in habitu, non modo ab eo difficilimè poteſt curari, verum etiam periculum eſt, ne collapſæ iam vires ab aſsiduitate ægritudinis aliquo vel leui ſuperueniente nouo ſymptomate penitus corruant, atq; tanto magis ſi ſymptoma ex ijs ſit, quæ ſolent ſua ſpte natura uires opprimere; nam ſi rigor ſuperueniens, vt dicit Hipp. in aph. ægro iam fracto à primo morbo mortalis eſt, & uniuerſaliter nouus morbus ueruſto accedens malum maximè periculoſum reddit, multo plus metuendum eſt vbi morbo per ſe lethali & vires deſtruenti, aliud ſymptoma ſuperueniat, quod multo magis eas deterat, ſicut eſt, quando alui profluuium ſequitur phtiſim, Vnde, vox θανατώδης, hic vſurpata ab ipſo Hippoc. non ſolum eſt ſignificatiua venturæ mortis, verũ etiã cauſſatiua, quia uere ad properandam mortẽ valde conducit alui quilibet fluxus ſuperueniens phtiſi conſumatę; nam ſi ipſi inchoanti ſuperueniret, certè poſſet non ratione morbi ſuperuenire, ſed ob aliquam aliam cauſſam, vel errorem externum, vnde non ita periculoſus eſſet, & notandum eſt in antece-

Not. denti aphoriſmo dixiſſe Hipp. tabidos mori ſi cum capillorum defluuio ſuperueniat alui fluxus, nunc verò dicere eſſe alui fluxum tabidis mortalem, quoniã vbi ſolus fluxus adeſt non ita certa & propinqua eſt mors, quemadmodum, vbi

Vtilitas Aphor. etiam capilli decidunt. Vtilis eſt hic aphoriſmus ad prædicendum.

15 *Quicunque*

15 *Quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur, à die à qua ſit ruptio, liberantur. Si verò non, ad tabem tranſeunt.*

NON eſt dubium veram connexionem pręſentis aphoriſmi cum ſuperioribus in hoc eſſe poſitam, quod cum 8. aphor. dixerit: pleuritidem quatuordecim diebus repurgari, & ſi eos tranſeant fieri empycos, nunc docet, qui *Connexio.*
ſic fiunt empyci, ſi quadraginta diebus repurgentur liberari, ſin minus in phtiſim tandem conuerti, & certè accommodatiſſimę poſita eſſet hæc ſententia ſtatim poſt illam, niſi Hippoc. nunc ſcopus fuiſſet ob continuationem ad antece- *Scopus.*
dentem docere, quo pacto citra ſanguinis expuitionem fit phtiſis ex alio morbo, quod reliquit in Coacis prænotionibus, in quibus tantum habetur prior huius aphoriſmi pars, Accepit autem potiſſimum à morbo laterali exemplum, quia & is, & peripneumonia frequenter in tabem deſinere conſueuerunt, vt in
ipſis Coacis prænotionib. ſcriptum habetur, Eſt ſententia prognoſtica, ſine ra- *Diuiſio.*
tione in duas partes diuiſibilis, quarũ prior eſt: (*Quicunq; &c.*) Secunda verò eſt, (*ſi vero*) (*Quicunque &c.*) Celſ. lib. 2. c. 7. hanc eandem ſententiam latinam, ita fecit Tabes ſequitur ſi in lateris dolore orta ſuppuratio, intra 40. dies purgari
nõ potuit, quid ſit pleuritis, & quid empyema ſatis notum alias factum eſt, cum *Pleuritis,*
illa ſit inflammatio membranæ coſtam ſuccingentis, quam pleuram græci vo- *quid.*
cant; hoc verò ſit puris in thorace collectio, Itaque ſicuti facile eſt, vt ſuppura- *Empyema*
to, atque rupto lateris tumore pus in Thoracis ſpacia effuſum faciat empyema *quid.*
vocatum, ſic non à ratione alienum eſt, vt vbi diu pus ibi retinetur, atq; pulmonem contrectat, tandem putrefactum, atque ipſum pulmonem exedens phtiſim inducat. (*Si, in quadraginta*) hanc vocem repurgari notum eſt apud Hipp. ſignificare integram puris à thorace, vel pulmone alioue membro euacuationẽ per ſputa potiſſimum factã, vt docuit Galenus hoc eodem lib: aphoriſ. 8. quod
etiam in lib: de rat: vic: acut: & in prognoſt: habetur: Cæterum quęſitu dignum *Probl.*
eſt cur quadrageſima dies ſit terminus perfectæ expurgationis puris, cũ in Coacis prænot: & in progn: lib 2. tex 57. ſcriptum ſit, ſuppurationes aliquibus rumpi vigeſima die, ſcilicet ab initio ruptionis. aliquibus 30: aut quadrageſima, aliquibus ſexageſima, vbi etiam accuratę docuit ſigna pro Empycis cognoſcẽdis, Galenus hac de re nihil amplius dixit, quàm ad ſummum intra hos dies repurgari ſuppuratos, ſi liberari debent: quaſi verò etiam in paucioribus dieb. id con-
tingere poſſit, Ego autem arbitror hunc terminum Hippocratem ſtatuiſſe, non *Reſp.*
modo, quia ſic ipſe obſeruarat, verumetiam. quia mala, quæ ſubſequuntur morbos acutos nequeunt diutius protrahi, quippe quos ab humoribus calidis, & tenuibus factos, naturam antiquam quodammodo conſeruare etiam in germinibus ſuis rationi conſentaneum eſt, iam vero poſtremum acutorum terminum, ex decidentia vocatorum apud omnes medicos eſſe quadrageſimum eſt cõpertiſſimum. (*A quo cœpit ruptio.*) Dies quadraginta, nõ vult Hipp. eſſe numerandos ab initio morbi, ſed ab initio rupturę vomicę ipſius pleuritidis: nã vbi tumor inflammatorius pleuritidis ad ſuppurationem venit, niſi prius occidat ſolet tribus modis finiri, vel materia ipſa per halitum diſſipata tum loci, tum ipſius morbi
ſeruore,

feruore, vel ſolet per tranſudationem, & ſputum tuſſi factum euacuari, vel diſrupta ipſa membrana, in qua continetur ſuppuratus, & auctus humor, atq; eo in thoracis ſpacium, aut ipſos pulmones effuſo; Si enim in pulmones effundatur inibi putreſcens, vel exedit ipſos, & phtiſim facit, vel inflamans eos febrem ardentem facit, in quam conuerti pleuritidem dicit Hippoc 1. de morbis, Sin autem in ſpacium effundatur, facit empyema, quod cum fit poſt pleuritidem, iure Hippocrates iudicauit à principio fractionis dies eſſe menſurandos (*παύονται*, ideſt deſinunt) deſinere ſignificat hoc in loco penitus ceſſare; Et certè vbi repurgata eſt ſponte materia purulenta in thoracis ſpacio contenta, finitum eſſe morbum iure ſperatur, nullo relicto mali veſtigio, quod quidem non fit vbi Empyci, vel perforantur, vel vruntur, quia etſi materia euacuetur, non id eſt naturę, ſed potius violentiæ opus, vnde plerumque protrahitur quidem aliquantiſper vita, at numquam integra ſanitas reſtituitur. *(Sin autem non.)* Hæc eſt ſecunda aphoriſmi pars, in qua dicit Hippocrates: ſi empyema quadraginta dieb. ab initio fracturæ connumeratis non repurgetur, malum in phtiſim deſinere, non qđ ſtatim ſequatur tabes, ſed quod neceſſario ſequatur aliquibus tardius, aliquib. citius ſecundum temperamenti, ac naturæ diuerſitatem. Cur autem hoc quaſi neceſſario cōtingat, cauſſa eſt, quoniam caro pulmonum mollis, atque flaccida eſt, ita vt diu contrectata à purulenta, atque acri materia, ſiue humoroſa, ſiue vaporoſa fieri non poſſit, quin exedatur, & conſumatur, quæ affectio eſt ipſamet phtiſis, Atq; hoc eſt quod Auic: dixit 10. 3. tract: 5 c. 19. inter alias cauſas phtiſis eſſe anteceſionem peripneumoniæ, quæ computruit, aut ſanioſitatem pleureſis ruptę; Et optime dixit conciuis: Hippocratem accepiſſe exemplum empyematis facti ex pleuritide, non autem ex peripneumonia, quoniam vbi in hac fit vomicę ruptura, numquã poteſt euitari phtiſis, eo quod ipſa ruptio fit vlcus pulmonis, quod neceſſario ſequitur phtiſis, atq; hoc forſan intelligere voluit Hippocr. quando initio 1. de morbis dixit: ex peripneumonia non fieri cauſum, ideſt febrem ardentem, quoniam, vel interimit ſtatim, vel rupta vomica ſtatim fit phtiſis. Itaque vera eſt hæc Hippocratis ſententia, ſcilicet fieri phtiſim ſi non repurgentur quadraginta diebus, ita vt remaneant adhuc Empyci; nam ſi materia nō repurgata in aliam partem verteretur, ſcilicet ad inteſtina, aut veſicam, vt relatum eſt quandoquè accidiſſe, neque liberaretur prorſus æger, neque dici

Vtilitas Aphor. poſſet repurgatus, neque etiam phtiſis ſuccederet. Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum ad prædictiones faciendas, verumetiam aliquo modo ad curationem, quia docetur medicus, vbi pleuritis conuerſa eſt in empyema, omni auxilio enitendum eſſe, vt vomica ante quadrageſimum diem aut tuſſi, & ſputo repurgetur, aut materia ad veſicam, vel aluum traducatur, ſi quidem pleuritidas eſſe per vrinam finitas, & nos quandoque vidimus, ſcilicet materia ex thorace in venam aiugon, & ab hac in emulgentes, atque in ipſos renes, & in veſicam longo licet ſpacio, & labore abducta.

16 *Calidum, vbi quis ſæpius eo vtatur, hæc mala affert, carnium effœminationem; neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectionem, hæc, ad quæ mors.*

NVLLVS penè; Excepto Cardano in Expoſ: ſequentis aphor: aliquid de huius aphoriſmi cum ſuperiore connexione proponere auſus eſt quare nec ipſe quicquam dicam, cum vnicuiq; manifeſtum ſit, nõ magis cęlum à terra, quam hunc aphoriſmum à ſuperiori ſeiunctum eſſe, in quo ſcopus Hipp. eſt *Scopus.*
docere, quę mala faciat nimis calidę vſus: Et puto Hip. hanc ſenteñtiam poſteris voluiſſe relinquere, quod eius tempore nimium homines operam darẽt balneis, etſi ipſemet Hipp. 4. de acutis, & Gal. 3. de offic: med: tex. 30. dixerit: eo tempore, non fuiſſe copiam nec balneorũ, nec miniſtrorum, & Gal. 2. de ſymp: cauſis c. 5. ſcripſerit, apud veteres non fuiſſe in frequẽti uſu balnea, vt de ſuis etiam temporib. magnopere quæſti ſunt Seneca, Plinius, & Galenus, atq; nos etiã docuimus in primo de gymnaſtica lib. Et Corn: Celſ: qui hac de re locutus eſt, lib. 1. c. 9. lib. 2. c. 1. & lib. 1. cap. 3. de balneis quoq; hanc ſententiam intellexit. Eſt autem hoc dogma phyſicum, & partim curatoriũ præceptum, quandoquidẽ præcipit quodammodo Hippoc. ipſis medicis, vt calido ſemper vtantur moderate, idq; artinet ad partem diæteticam medicinæ. Caret autem demonſtratione, atque etiam diuiſione, niſi ſingulum verbum ſingulam quoq; partẽ facere liberet, (*Calidum*) frequentiſſima eſt apud Hippocratem hæc uox, quippe qui primus omniũ una cum alijs qualitatibus id nominauit: ſed quoniam qualitas, aut ſecundum nonnullos forma ſubſtantialis, aut ſaltem ſubſtantiam ipſam denotans eſt, neceſſe videtur, vt ſemper ea in aliquo ſubiecto exiſtens intelligatur, & propterea libenter ſequor ſententiam illorum, qui putarunt hic ab Hippocr. pro calido accipi aquam ipſam calidam, qua frequentiſſimę vtebatur extrinſecus, atque etiam interdum intrinſecus. Imò Romani quoque, & alij latini aquam calentem ſimpliciter calidam nuncupabant, atque etiam in conuiuijs interdum utebantur, quemadmodum in uarijs lect: indicaui, Etſi ijs nullo modo aſſentiar, qui non ſolum Veteres pro potu aqua calida promiſcue uſos eſſe, uerumetiam ſimilem potum non minus iucundum, quam ſalubrem eſſe perſuadere conati fuerunt, cum ut dicebat Plinius, nec etiam à belluis potus calidus diligatur, & ſitis ad quã extinguendam, datus eſt animalibus potus, nil aliud ſit ex Ariſtotelis ipſius ſententia, quàm frigidi, ac humidi appetitus. (*Has læſiones,*) quod dicit Hippocr. eſt *Sitis, q. d.*
aquam calidam frequentius quam par ſit uſurpatam, mox dicẽdas læſiones inducere; Et notandum eſt, ut dicebam Hippocr. appoſuiſſe uocem πλεονάκις, quod ẽtiam ſuo tempore balneis calidis plus quam conueniret, uterentur, virum autem etiam in potu eandem ſumerent, non habetur certò indicatum; ſed eum ea ad uomitum concitandum in ægris ipſis uterẽtur paſſim, induci nequeo ut credam, eam ſumpſiſſe pro quotidiano potu, niſi ea ratione, quam monſtraui in uarijs lect: Certè conſtat, gelidiſſimam quandoquè non minus ægris, quam ſanis conceſſiſſe, & præſertim aſſuetis. At uerius intelligitur de balneo, ut dixi, ſ.

Ooo de vſu

de vſu immoderato tam ſecundum continuitatem, quàm ſecundum moram in ipſo, necnon ſecundum caliditatis intenſionem, verum de qua intenſa, & valde calida dubiũ eſt, ſiquidem Gal. 3. de tuend: valet: loquens de perfuſionib. calidis videtur velle aquã nimium calidã nõ humectare, ſecuſquã dixit, primo de ſimpl: med: vbi ſcripſit: aquam poſſe deponere frigiditatem, ſed non humiditatem. Niſi dicamus hoc intelligendum eſſe non ſimpliciter, ſed ſecũdum magis, & minus, eo quod aqua nimium calida, non ita humectat, vt tepida, ac propterea coqui, ſi quidpiam elixare uolunt, potius in tepidam, quam feruentem primum conijciunt. *(Carnium effeminationem,)* prima læſio, quam facit immoderatus calidæ vſus eſt carnium effeminatio, eſt autem ἐκθήλυνσις, ſiue effeminatio carnis laxitas, & mollities, ac propterea imbecillitas vt ait Gal in comm: atq; etiam 6 Epid. ſect. 1. tex. 11. deducta metaphora ab ipſis fœminis, quarum habitus laxus, mollis, atq; infirmus eſt, vocauit hoc alias Hip. in lib: de aer: aq. & lo: euiratio, & non ſicuti de viris dicitur effeminati, ſic & de mulierib dicuntur ἀνδροῦνται, quando virilem habitum ſumunt, vt habetur ab Hipp in fine 6 Epid. de Phætuſa, & Nemiſia, quas Hipp dixit viros euaſiſſe, non quod mutarint ſexum, ſed habitũ corporis. Eſt verò frequens vſus Hipp. vocis effeminationis, quamquam Erotianus hanc ſæpe interpretetur colliquationem, & extenuationem, nam & Corn: Celſi lib. 1 c 9. hunc aphoriſmum proferens dixit: Calor ſi nimius eſt corpus effeminat, neruos emollit, ſtomachum ſoluit, etſi de ſtomaco Hipp. nil dicat hoc in loco, ſed in lib. de vſu hum: quem etiam Gal citat, quomodo autem à calidę aquæ nimium vſu carnes laxẽtur nõ eſt difficile mente conijcere, ſi ſupponatur robur corporis conſiſtere in quadam partium ſolidarum duritie commoderata, quæ proculdubio aufertur, ſi aqua tepida meatus omnes illabente humectentur, atq; emolliantur, ſic enim fit, vt carnes, atq; ipſi nerui emolliti, haud poſſint articulos ſuis ſedibus, ita continere, quemadmodum conuenirẽt, Et hoc eſt quod Hippocrates dicebat loco citato ſexti Epid: crurium fieri effeminationes, dum colliquati à morbo ſucci ad articulos feruntur, quippe quod ſic emolliti debiliores multo euadunt. (*Mentis torporem*;) Quod ex immoderato calidi balnei vſu homines ingenio tardi, hebeteſquè fiant, ſatis quotidiana experimenta docent, At qua ratione id contingat non ita apertum videtur, Galenus quidem voluit hoc euenire, quia cerebri ſubſtantia diſſoluitur, ſed cum nulli homines caput ſub aqua detineant, dum balneis vtuntur, haud facile comprehenditur, quomodo ipſius cerebri ſubſtantia poſſit diſſolui; niſi dicamus validas mentis operationes fieri opera ſiccorum ſpirituum, iuxta id quod habetur apud Galen. lib. qu. animi mores ſeq. temp corp. ex ſentẽtia Heracliti, qui dicebat: ſpiritum ſiccũ facere animum ſapientem. Iam verò humectato nimium toto corpore, ſpiritus animales quoq; ab halitib humidis ſurſum elatis humectãtur, ſicq. animi functionib. inſeruire nequeunt, & Plato ſolebat dicere: eos qui habent cerebrum ſimile butyro eſſe tardos, & ſtupidos, cuiuſmodi Hippocrates quoque hoc in loco dixerit, γνώμης νάρκωσιν, i. mẽtis ſtuporẽ, nec valet qđ homo inter cũcta animalia habeat cerebrũ humidiſſimum, vt dicebat Ariſt. 10. ſect. prob. 1. atq; alibi, & tamẽ ingenio atq; intellectu valde excellat, quoniã hoc nõ tantũ ab humiditate, quantum à copia proficiſcitur cerebri, quod tamen licet ſit humidius cęteris animalibus

eſt ta-

eſt tamen ſimpliciter potius temperamentum, vt Galenus pleriſquè in locis vere
docuit. Et Hippoc.lib. de ſacro morbo dicebat: Cerebri humiditatẽ patere in-
ſaniam, quia ipſum mouere facit. (*Sanguinis effuſiones*) balnea non in omnibus
faciunt hæmorrhagias, ſed, (vt bene exponit Galenus,) in ijs corporis diſpoſi-
tionibus, quæ aptæ, & obnoxiæ ſimilibus euacuationibus ſunt, cuiuſmodi ſunt,
qui per interualla, vel à naribus, vel ab ore, vel ab aluo; vel à veſica ſolent ſangui-
nem profundere, in his enim ora vaſculorum calida aqua relaxata, & reſerata fa-
cile fluxuro ſanguini exitum concedunt, cuius contrarium pſychroluſia, ſiue fri-
gidum lauacrum facit, (*Animi defectus.*) Animi defectus cum fiat ob defectum,
aut ſolidarum partium, aut humorum, aut ſpirituum, in quibus omnibus poſitę
ſunt noſtri corporis vires, vbi ſanguis copioſus profluit; quem nomine hæmor-
rhagiæ ſemper intelligit Hippoc. & humor, & ſpiritus ſimul affatim euacuan-
tur, vnde affatim quoque vires labuntur, (*Mors*) Galenus clare certè dixit Hip-
pocratem iure poſt hæmorrhagias, & animi deliquia ſtatim ſubiunxiſſe mor-
tem, quoniam licet etiam ad effeminationem carnis, neruorum impotentiam,
atque animi torporem ſequatur, non tamen ita immediate, atq; cito, ſicut ad ſan
guinis immenſos fluores, atque animi defectus, quos illico ſequi exitium quo-
tidie obſeruamus, quod autem monuit Galenus in calce commentarij; diuerſi-
mode hanc poſtremam dictionem reperiri ſcriptam in codicibus, parũ intereſt,
cum ſententia fere ſingularum ſcripturarum eadem ſit, atque hæc de aphoriſmi
legitima ſententia, Circa quam nonnullæ oriuntur dubitationes vna eſt, quod *Dubit.* 1.
Hippoc.lib 2.de diæta vbi loquitur de balnei vſu, ſcribit: calida balnea ieiunum,
quidem extenuare, & refrigerare, quod accepit Celſus lib. 1.cap. 3. & afferens
Hippoc. huius rationem, ait, caliditate humidum è corpore tolli, eoque è carne
euacuato, corpus frigidiũ reddi. Auic. etiam ſecũda 1.c. de balneis dicebat: illud 2.
corrugare, & exiccare. Adhęc in libro de carnibus ſcribit: calidũ diffudere, atq;
etiam in multo tempore exiccare, ex quo non videtur verum, quod effeminet, &
laxet, ſi frequentius vſurpetur. Poſtremo dubitatur an Cardanus, & Braſauolus 3.
rectè improbarint Galenum. Qui dixit ex effuſionibus ſanguinis ſequi mortem
quaſi hoc falſum ſit, nec vmquam ex balnei vſu, etiam immoderato tanta ſequa-
tur ſanguinis profuſio, vt immediate ſuccedat mors, quinimo ſcribit Plinius;
etiam aliquos interdum ex balneis nimium calidis mortuos eſſe elatos. Circa *Solut.* 1.
primum dicendum eſt non inconuenire, vt ab vna, atq; eadem re in diuerſa mẽ-
ſura, & diuerſis modo, ac tempore adhibita, varij etiam, ac contrarij effectus
proficiſcantur, ac propterea nõ abſurde feciſſe Hippocratem, ſi modo balneum
aquæ caldæ exiccare, & refrigerare dixit, modo calefacere, & humectare: nam
initio humectat, & calefacit; ſi pluſculum autem duretur in ipſius vſu exiccat,
atque etiam refrigetat. ſ. aperto nimium corpore, & propterea calore expirante.
Nam Ariſt. 24. ſect: probl: 10. quærens, cur qui in aquã calidam ſeſe mergunt,
initio carnes tumidas, & eleuatas habeant, ſi verò diutius in ea perſeuerent eędẽ
carnes ſubſidant, & corrugentur? reſpondet icciirco illud fieri, quod initio ca-
lor aquæ fundit concretos humores atque ex ijs ſpiritus, & vapores concitans
carnes humefacit, ac in tumorem attollit. Vbi vero diutius in ea tardatur poris
corporis multum relaxatis, ſpiritus, ac vapores illi efferuntur, vnde fit vt car-

nes ijs priuatæ ſubſidant, & conſequenter corrugentur, qua etiam ratione, dicebat 7. problem. Eiuſdem ſect: ignem non rugare, quoniam ſemper ſpiritus
Ad 2. facit in carnibus, qui eas in tumorem attollunt. Ad Secundum etiam ſimiliter eſt reſpondendum, quod etſi calidum balneum longo tempore corrugans exiccare videatur, cum corpus antea tumidum concidat, attamen remanent partes ex antecedente humiditate laxatæ, & calore natiuo imminuto refrigeratæ, vnde poſtmodum inſignis debilitas ſequitur, atque hoc eſt, quod vulgus omne credit, & experitur balnea vires eneruare, imò verò omnẽ cuiuſuis caloris externi exceſſum, ſiquidem nemo eſt, qui non ſentiat æſtate robur corporis multo minus eſſe, quam hyeme, & vere; præterquam quòd balnea calida ſi humectant, id non faciunt, quia humidum ſubſtantificum augeant, quod potius imminu
Ad 3. unt, ſed quia irrigant, & ſuperficietenus tantum humectant. Ad Tertium, & Poſtremum dicendum eſt, ſi prædicti authores diligenter examinaſſent Galeni dicta, haud ita facile ad ipſum coarguendum inclinaſſent. Nam Galenus duo dicit, alterum eſt in obnoxijs fluxioni ſanguinis corporibus balnei calidi, vel etiam cuiuſuis rei calentis nimiam applicationem hæmorrhagiam, hoc eſt immenſum ſanguinis profluuium facere, aliud autem quod dixit eſt huiuſmodi ſanguinis immenſas fluxiones ſubitaneum interitum ſequi, atq; hoc noluit Galenus dicere ſemper contingere, ſed aptum eſſe, vt contingat, atq; id ſatis declararunt Seneca, atque vxor eius, qui vt cito morerentur, inciſis venis ſeſe in aquã calentem coniecerũt, quamquam mulier perſuaſa à viro vt viueret, ſtatim exijt ab aqua, vnde ſemper decoloratam vixiſſe ſcripſit Plinius, vel quiſpiam alius.
Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem quidem faciendã, ſed maximè ad tuendam animi, & corporis ſanitatem, ac mortem cauendam. Nam balnea, & laconica calida tot mala facere, ſi nimium adhibeantur præceteris oſtendunt Germani, alijquè ſeptentrionales populi, qui in ſuis illis valde calentibus laconicis tota hyeme victitantes, non modo effeminati, & imbecillis corporis redduntur, verumetiam intellectus quodam veterno capiuntur, ac citius multo pleriquè pereunt, vt ob hoc voluerit ſapientiſs. Hippocr. hanc ſententiam inſtar æterni cuiuſdam præcepti hominibus relinquere, ne ſcilicet imprudenter calido vtantur, etſi alioquin tam vitæ iucunditati, quam ſecuritati videatur conducere.

---

17 *Frigidum autem conuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles.*

Commento. PRÆSENS aphoriſmus etiam eodem ordine habetur de humidorũ vſu, non modo ſuperiori continuus eſt, verumetiam dicere poſſumus eſſe ipſius partem, ob particulam aduerſatiuam (*di*) quę ſemper in continuata oratione ponitur, Quare eſt & hæc ſententia partim prognoſtica, partim curatiua, indiuiſibilis, & ſine ratione. Quod itaque dicit eſt frigidum facere conuulſiones, tetanos, ſeu diſtintiones, & rigores febriles. Cęterum illud primum venit
Dubit. quærendum. Cur Hipp. in enumerandis detrimentis frigoris, non nominauit contraria ijs quę faciunt calidum, vt pote robur, mentis præſtantiam, &c. Sed nominauit, alios affectus, quos etiam poteſt parere calidum nimium, Ad quod
Solut. puto reſponderi poſſe, vel Hippoc. id dimiſiſſe facere tamquam notum, quòd quiſque

quiſque ſciat à contrarijs cauſſis contrarios effectus prodire, vel id feciſſe, quia
voluit grauiora aliqua mala, quæ fiũt ab immodico vſu frigidi vel potus, vel la-
uacri ſignificare, & quamquam non ita homines excedant in vſu frigidi lauacri,
aut aeris, quemadmodum in calidi, nempè quod ſit delectabilius, attamen erant
etiam ſuo tempore, qui gelidæ potu, atque etiam ſub æſtibus magnis frigidum
valde aerem captarent, vt propter hoc putauerit, etiã mala ipſius eſſe monſtran-
da. Itaque licet vox *(frigidum)* propriè hoc in loco ſit capienda pro aquæ fri-
gido lauacro, eſt tamen quoque referenda ad alia modo immoderata ſint, ut in-
telligit Hippoc. (*Conuulſiones*) Corn. Celſus lib 2. cap. 1 & cap 9. complura etiam
recenſet mala, quæ à frigido immoderato oriuntur σπασμὸς, ſeu conuulſio, vt ait
Galen 2. de cauſſis ſymp: & in lib: de motu muſc: nil aliud eſt, quam motus cor-
poris quo membra præternaturam verſus ſuum principium mouentur, quem-
admodum ſecundum naturam; præternaturam intelligitur abſquè ullius facul-
tatis liberæ concurſu, hoc eſt (ut loquitur Galenus) opera ſolius morbi: interdum
autem hoc nomine apud Hippoc. complectitur omne genus ſpaſmi, interdum
uero ſola contractio diuerſa à tetano, ideſt diſtentione, ſiue rigore, quemadmo-
dũm appellat Celſus, & ſicut hoc in loco accipit Hippocr. Vtrum uerò conuul- **Dub.**
ſio ſit ſolius naturæ opus, an concurrat facultas motrix coacta tantũ, eſt in con-
trouerſum, at ipſe ſentio omnino concurrere, quoniam cum motus ſit à muſcu **Solu.**
lis factus, & hi ſolum inſeruiant motrici facultati ab imaginatione directę, ut
ait Gal. lib: de mot: muſ: Certè non uidetur poſſe fieri abſq́. opera huiuſce facul-
tatis. (*Tetanos*) Quod de conuulſione dicitur, idem quoq; & de tetano, qui & ip-
ſe motus eſt pręternaturã, licet ſenſui non appareat, quod hinc, & inde mouean-
tur æqualiter muſculi, alioquin in tetano haud fieret acerbiſſimus ille cruciatus,
De cauſſa porro, Cur frigus immoderatum conuulſiones inducat dicit Galenus
quẽadmodũ non oportet neruorũ nimium relaxari ſubſtantiã à calore, ſic haud
plus quam par ſit conuenire eandem refrigerari, contendi, atq; compingi, quaſi
vero ob hoc fiant conuulſiones a frigido, quia nerui ab ipſo condenſati & com-
pacti ſecundum longitudinem abbreuientur, ſicq́. contractis ipſis, ſimul & mu-
ſculi contrahantur, Alij ſunt qui putant frigidum facere conuulſiones per acci-
dẽs conſtringendo, & compingẽdo, aut per ſe aliter prohibendo tranſpirationẽ,
ac proinde replendo. Verũ mihi placet magis dicamus, utroq; modo fieri con-
uulſiones à frigidæ infuſionæ, quia hæc etiã frigiditas, ſicut & aer ſumme frigi-
dus, uehementer exiſiccat, cuiuſmodi uidemus æque magnos ſquallores induci
ſub rigidiſſima hyeme, & regione, atque in feruidiſſimis. Ita namquè ferunt à
gelu Cydni fluuij, in quem ſeſe ob podagræ dolores immerſerit extinctum
fuiſſe Fridericum Imperatorem, prætерquamquod etiam mordet immodicum
frigus, ut poſt commorſi nerui ſeſe contrahant uerſus principium, & ſequan-
tur conuulſiones. (*Nigrefactiones.*) Ab aerè ualde frigido corpora noſtra de-
nigrari, atque etiam ita corrumpi, ut extinguantur, aut ſaltem partes ipſorum
abſcindere ſit neceſſe, nemo reuocat in dubium, quod etiam idem fiat a gelidæ
perfuſione eſt compertum, Sed Hippocrates loquitur de ijs perfuſionibus, quę
uſitatæ erant ſua tẽpeſtate, & quas credibile eſt, non tanta frigiditate fuiſſe adhi-
bitas, ut poſſent nigredinem facere; nam calidæ infuſiones, quantumuis ſint ca-

lidæ (modo nũ vrant) etiam cum voluptate tolerantur, non autem ita vehementer frigidæ poſſunt à quoque diu ferre. Quare quod Hippocr. dicit de nigrefactione, verum eſt potius de aere, quamquam etiam infuſionibus conueniat. Sed
Probl. 1. hoc in loco duæ occurrunt, ſpeculationes. Vna eſt, qua ratione fianr nigredines à frigore, nã in alpib. & regionib frigidiſſimis videmus naſci, lepores, & vulpes, imo & coruos (quos nõ vidit Ariſt.) cãdidiſſimos, q non fiũt in regionib tepidiorib. & tẽperatiorib. quinimo glacies, grãdo, & nix frigidiſſimę ſunt, & albiſſimę ut propter hoc, & alias cauſſas diſputauerit Plutarch. in lib. de primo frigido, an
Secũdum. Claritas, vel obſcuritas fiat à frigido. Altera contẽplatio eſt, cur potus frigidi non faciant corpora nigra, Etenim uidemus quotidie principes, atq; alterius cõdicionis homines ſummopere delectari gelidiſſimo potu, à quib. vt ait Iuuenalis frigidior Geticis peritur decocta pruinis, nec tamen nigreſieri etiã ſi cõtractiones articulorum inducant huiuſmodi potus, propter hoc damnati à Gal. & alijs medi-
Solut 2. cis. Ad 1. Ariſt. Poſtrema ſect. probl. 1. & 7 & vltimo, quærens cauſam propter quam Sol oleum, & ceram candefacit; corpora vero noſtra denigrat, & ſimiliter cur ignis corpora noſtra nõ denigrat, ſicut fictilia: reſpondet: à ſole oleũ, & ceram candefieri, quia conſumitur quicquid terreni, & nimij humidi ineſt ipſis, à quibus obſcuritas inducitur, contrà verò corpora nigreſieri, quoniam calor Solis nõ ſeſe intro, vt ignis inſinuat, ſed circa cutim firmatus, humores quos nequit conſumere deurit, ſicquè nigredinem inducit, quemadmodum etiam fictilia denigrat ignis replens ea fuliginibus, quas excitar. Hæc quidem ab Ariſtot. Thephraſto in lib. de igne, alijſquè veteribus tradita ſunt de Aethiopum nigredine: quam tamen à ſemine oriri plerique grauiſſimi authores prodiderũt, cum etiam in regionibus temperatis, & æque ab Aequarore diſtantibus, necnon ſub ijſdem climatibus, atque in ijſdem vrbibus conſtet tàm albos, quàm nigros homines naſci, vt iure dixerit Herodotus, ſemen Aethiopum eſſe nigrum potentia, ſ. quia vim habet faciendi corpora nigra, ſicut & alias condiciones tradendi, id quod etiam probari poteſt ex eo, quia ſtatim ex vtero egreſſi ſunt nigri, quod tamen ita citò fieri non poſſet, ſi nigredo à Solis calore compararetur. Iam verò ſi albedo fit ex terrenæ partis, & nimij humoris conſumptione, cum à nimio frigore pars terrena magis compingatur, obſcuritatem, & nigredinem augeri par eſt, præterquam quod à frigore calor natiuus, & conſequenter ſpiritus, qui ſua luciditate albedinem præſtant, extinguntur, & ſubinde obſcuritas, & nigredo inducitur, nam idem Ariſtoteles eadem probl ſect: prob. 9. quærens cur homines in ſenectute nigreſiant, quemadmodum, & arbores, cauſſas duas reddit, Vnam quia ſenectus eſt putrefactio quædam, & res vbi putreſcunt nigræ euadunt cõſumptione, ſ. caloris, & lucidorum ſpirituum, Alteram, quia ſanguis à quo floriditas caloris manat in ſenectute ſicceſcit, videmus autem ſanguinem extra corpus exiccatum protinus euadere nigrum, quod autem dicebatur de vulpibus, coruis, & leporibus candidis, pleriquè tribuunt continuæ niuium inſpectioni, at puto etiam fieri, quia hæc animalia latent intra terram, vbi tantus calor eſt, vt etiam apud Plutarchum ibi liquefieri dixerint Ariſt. & Theophraſtus; à calore autem fit illa luciditas, quæ in niue, & glacie, ac pruina efficitur, ob aeris incluſionem, à quo præſtatur luciditas, quamquam hac de re etiam fit diſputatio

apud

apud eundem Plutarchum. Itaque hæ ſunt cauſſæ propter quas frigus nigredinem facit, nempè caloris, & ſpirituum lucidorum extinctio, vel per putrefactionem, vel per καταψύξιν facta, nec non ſanguinis exiccatio, aut congelatio, vt ait Ariſtoteles qui 8. ſectio problematum primo, quærens rationem propter quam rigentes liuidi fiant, dixit eſſe, quia ſanguis gelaſcit, Ad Alterum problema dicere oportet, frigidus potus, aut ſtatim a calore interno caſtigari, ita vt nequeat ipſum, & ſpiritus deſtruere; aut ſi non caſtigetur mortem inducere eodem calore extincto; quem poſtmodum nigredinem ſequi quotidie obſeruamus, & hæc etiam poteſt eſſe ratio, ob quam in frigidiſſimis aquis victitent piſces, ſcilicet calore ipſorum frigus moderante. Neque enim verum eſt, quod Empedocles apud Plutarchum crediſſe inuenitur, ſcilicet calorem ſemper comitari luciditatem, frigus verò obſcuritatem, quoniam & à calore, & a frigore diuerſis tamen rationibus, tàm albedinem, quàm nigredinem produci certum eſt. *(Rigores febriles,)* Galenus pro rigoribus febrilibus exponit eos, qui prouocant febres, additquè melius facturum fuiſſe Hippocratem ſi dixiſſet rigores, qui faciunt conuulſiones, denigrationes, & febres; Sed certè videre nequeo rationem ob quam velit permutādam ſcripturam, quoniam etſi rigores inducant etiam conuulſiones, & nigrefactiones attamen ſcopus eſt Hippocratis non de rigoribus, ſed de frigidi in vniuerſum effectibus verba facere, Verum illud quæſitu dignum eſt, cur Hippocrates dixerit rigores febriles, cum aſſentiente etiam Galeno compluribus in locis Hippocrates non cognouerit, alios rigores, quam eos quos ſemper ſequitur febris, vt ipſemet Hipp. lib. 1 de morb: demonſtrauit, imò verò Gal. ſecundo de ſympt: cauſſis, & alibi ſæpiſſimè ſcripſit: temporibus Hippocratis, numquam conſueuiſſe fieri rigorem abſque febre, ſed tempore ſuo ob hominum ingluuiem ſecus contigiſſe. Nonnulli videntes hoc dubium dixerunt falſum eſſe Galenum vbi dixit: Veteres non cognouiſſe rigorem ſine febre, quandoquidem præter hunc locum vbi Hippocr meminit rigoris febrilis ad differentiam illius, qui non facit febrem, ſunt etiam loci in Epid: lib in quibus meminit ægrotantium, qui poſt rigorem non incaluerunt, vt 1. Epid. Aegr 5. & alibi. Ad hos autem dicendum eſt duplicem eſſe rigorē apud Hippocratem alium ſpontaneum & abſq; vlla cauſſa externa, Alium verò non ſpontaneum, ſed ab aliqua externa cauſſa; priorem Galenus in com: Hiſt: Epictatis uxoris uocat αὐτόματον, & νοσηρόν, ſicut Hipp. 4. de morbis νοσώδες, quando igitur Hipp. nominat rigores febriles hoc in loco, loquitur de ijs, q fiunt à cauſſa interna, quaſi docere uoluerit rigores etiàm a frigido externo inductos interdū fieri ſpōtaneos, & interdū morboſos, quos uocat febriles, quando ſ inuenit corpora parata, hoc eſt prauis, & bilioſis ſuccis repleta, qui moti per ſenſibiles partes inferunt rigorem, & poſt eum febrem, Vtilis eſt aph: ad faciendam medicinam, cum doceat frigidi cuiuslibet applicationem, magnopere illi eſſe fugiendam, qui obnoxij ſunt rigoribus febrilibus, conuulſionibus, quales ſunt pueri lactentes, & denigrationibus corporis, hoc eſt apigracius, atque hoc eſt, quod Celſum addendum putauit denigrationibus in iuuenibus.

Solut. 2.

Dubiū

Solut.

Solut. auctoris.

Vtilitas Aphor.

18 *Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medulæ. Calidum verò, vtile.*

Connexio. ET huius aphoriſmi cum ſuperiore connexio, ſatis manifeſta eſt, cum pergat Hippoc. effectus calidi, & frigidi male adminiſtrati edocere, ita vt hæc quoque ſententia ſuperiori ſimilis naturæ ſit, atque pro frigido capiatur nō ſolum aqua: ſed quodlibet aliud; Diuiditur autem in duas partes in quarum prima de frigido, in ſecūda, de calido loquitur. Sed dubitari poſſet, an pro frigido intelligat immoderatum: nā ex vna parte videtur accipiendū, quemadmodum in antecedente acceptum eſt, etiam ex Gal. ſententia, Contra autem videtur accipiendum eo pacto, quo accipit calidum in fine aphor: vbi dicit partibus prædictis eſſe amicum; neque enim calidum immoderatum poteſt vllas partes iuuare, prærerquam quod ipſemet Hippocr. in antecedente aphoriſmo dixit, calidum, ſ. immoderatum facere neruorum ἀκρατείαν, Dicendum vtrobiquè intelligendum eſſe de immoderatis, nempe frigido, atque calido, verum diſpari ratione, quia frigidum valde immoderatum (de quo in ſuperiori) deteriores effectus parit, illud verò quod non eſt ità immoderatum, & de quo hic loquitur, non ita prauos effectus producit, vt apparet ex dictis, Cęterum calidum ſi ſit valde immoderatum officit, mediocriter autem immoderatum iuuat, vbi ſ. illæ partes frigidis morbis occupantur. Et Gal. 6. meth: med: cap. 2. adhibet valde calida, vt Therebintinā, ſulphur, Euphorbium, quando, ſ. partes frigidæ laborant frigidiori morbo. (*Oſſibus, & dentibus*,) Galenus, qui in hoc difficili, & graui aphoriſmo exponendo breuiſs. fuit. & plus quā par eſſet, inquit: partes omnes, quæ ſunt exangues eas eſſe cęteris frigidiores, ac proptereà citius, atque magis ab immoderato frigido lædi, & vere cum frigida corpora ſint proximiora exceſſui frigido, quā calido; magis, atque promptius in illum labuntur, qua ratione Ariſt. quoque 5. ſect: probl. 22. dicebat: corpora commenſurata facilius incommenſuratis incidere in morbos, quia vtriſquè extremis ſunt proximiora, quamquam Galen lib. de optima corporis conſtitutione ſecus ſentire videatur, Iam verò circa hanc partem duo oriuntur dubia. Vnum eſt quomodo Hippocrates hic ſeparet dentes ab oſſibus, cum & generatione, & natura ſint ipſiſſima oſſa. Alterum eſt an verum ſit dentibus frigidum eſſe inimicum, ſiquidem etſi ab aere frigidiſſimo tangantur, tamen nullum detrimentum patiuntur, imo verò dicebat Setenus Medicus,

Dubit. Solut. Dubit. 1. Dubit. 2.

Sæpe etiam gelida gingiuis collue lympha,
Dentibus, vt poſsis firmum ſeruare tenorem.

Solut. 1. Et Auic: ſeptima 3. cap. de conſeruantibus dentes vtitur refrigerantibus, vt camphora, roſa, ſandalo, cornu cerui, & ſimilibus, Circa primum quicquid dicant alij, qui hanc difficultatem viderunt, puto Hippocratē non abſquè recto conſilio diſiunxiſſe ab oſſibus dentes, quia licet hi, & natura, & generatione ſint oſſa, habent tamen nonnullas condiciones, quibus carent alia oſſa, propter quas videntur quodam pacto ab ijs poſſe ſegregari, Vna condicio eſt, quod alia oſſa carent

rent ſemen, quem tamen habere dentes, & acerbiſſimus ipſorum dolor, & ſtu-
por quo afficiuntur docent, quem à neruulo, & arteriola ipſis implantatis ſub-
ministrari nil refert. Altera condicio eſt, quod oſſa alia medullam, aut quandam,
pinguedinem habent merito cuius à canibus, & lupis roduntur, dentes, vero ijs
carent, ac propterea ab animalibus nõ attrectãtur, nam quod ait Plinius lib 7 c.
18. aliquos habuiſſe concreta, & ſine medulla, idq́. cognitum eſſe carentia ſitis,
& ſudoris, aut ridiculum, aut monſtruoſum eſt, Tertia eſt, quia augentur omni
tempore, & generãtur, vt ſunt συμφυόμενες à Ruffo Epheſio vocari, quod tamen
alijs oſſibus denegatum eſt, Quarta condicio eſt ea de qua loquitur Plinius lib.
7. cap. 16. quod dicebat mirum eſſe ſolos dentes inter oſſa ab igne non domari,
ob idquè corpora ante dentium exortum cremari in vſu non fuiſſe, & tamen à
pituita conſumi, vt quotidie videmus dentes à deſtillationibus ſalſis, & acri-
bus corrodi, atque conſumi, Ob has igitur peculiares dentium condiciones pu-
tandum eſt ſapientiſſimum ſenem, oſſa, & dentes ſeparatim in hoc aphoriſmo
nominaſſe. Ad aliam dubitationem, quæ à compluribus diſputata inuertitur *Solut. 2.*
dicendum puto, vt etiam alij dixerunt, duplex eſſe frigidum, vel potentia, vel
actu tantum, vel ſimul actu, & potentia, Frigidum potentia inimicum eſt non
modo dentibus, & oſſibus, verumetiam cunctis partibus exanguibus, & eo ma-
gis ſi etiam frigidum actu adminiſtretur, vt opium, altercum, ſemperuiuum,
Vnde Galenus, qui dentes non admodum firmos habebat, lactuca cocta ſeſe
ob dentes vſum eſſe narrat, atq; ſic loquitur Hipp. nam cũ partes exangues pa-
rum caloris natiui habeant, certè illud facile amittunt ex vſu rerum nimis poten-
tia refrigerantium. Cęterum frigida ſutuum actu huiuſmodi partibus applica-
ta iuuant, eo quod calorem illum puſillum cogentes nonmodo conſeruent, ve-
rumetiam augeant, præterquam quod repellentia à dentibus fluxiones quaſli-
bet, eos ab ipſarum iniurijs tuentur, ſi tamen poſt ciborum, & potuum cali-
dorũ vſum adhibeantur, quę cum ſuaptę naturæ dentibus aduerſentur, tunc ma
ximè lædunt, cum poſt ipſa, nimium frigida adhibentur. (*Neruus.*) Qua ratio-
ne dentibus diximus frigidum inimirum nocere, ita quoq; dicendum eſt de ner-
uis, quod & ipſi exangues ſunt, & puſillo calore donati, ſub neruis autem com-
prehendũtur etiam ligamenta, tendines, membranæ, & quicquid nerueam natu
ram refert: (*Cerebro*) eſſe cerebrũ inter corporis noſtri partes frigidiſſimum prę-
cæteris Ariſtot. 5. de partibus, animalium cap. 7. credidit, qui contra medico-
rũ placita id à natura in eum vſum eſſe animalibus datum vt ſuo frigore feruo-
rem cordis temperaret, quinimò Hipp. in lib de glandulis dicebat: cerebrum eſſe
ſedem, & arcem frigidi uiſcidi; tamen non caret, & ipſum calore proprio ex ve-
nulis, & arterijs per ipſum diſſeminatis, ut etiam Ariſtot. ibidem faſſus eſt; adeo
ut Galenus lib. 8. & cap. 2. de uſu partium, & cum eo alij medici dixerint: ſemper
cerebrum quolibet uel æſtuoſiſſimo aere eſſe calidus, ac propterea illud ubi eſt
affectum, aut ſauciatum, ſolemus ſemper maxima diligentia tueri, & ab aere, &
ab omni alia re frigida, utentes calidis tum actu, tum potentia: ſed hoc in loco
occurrit dubium, quomodo Ariſtot. dixerit, & loco citato, & primo de hiſt: ani-
mal: cap. 16. eſſe cerebrum ad tactum frigidum, nec ullã intra ſe uenam habere
niſi dicamus pro frigido intelligi parum calidum, & pro uenis intelligi magnis,

quib. carere, & ſolũ renues habere dicit ſecundo de partib. animaliũ c. 7 (*Medullæ ſpinali*) Dimiſit medullam in libro de liquidorum vſu. Hanc quoq; exanguem eſſe, & propterea frigidam certum eſt, quo etiam fit, ut naturaliter affecta corpora ſemper poſtica anticis habeant frigidiora, etſi alioquin eadem vaſa pene habeant, ſintq. cordi, & Iocinori æque proxima, Hipp de huius natura, & generatione loquens in libro de principijs, quem male de carnibus inſcribunt, dicebat: medullam ſpinalem à cerebro deriuari, & iccircò ipſius naturam ſapere, nec ſimilem alijs medullis eſſe, cum nihil in ſe pinguis, & glutinoſi contineat, ſed potius membranas, quo fit vt æque aſſari non poſſit, quemadmodum neque neruoſa, & glutinoſa aſſari videmus, eo quod careant illa pinguedine, & dulcedine, quæ faciunt, vt res celerrime aſſentur, ſicut 4 meteorol (*Calidum autem amicum*) hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi in qua Hippocrates docet, quod ſicuti frigidum immoderatum frigidis partibus, ita calidum iuuat, ſeu vt græcè dicit Hippocrat. *Dubit.* φίλιον, ideſt amicum eſt; Verum (quod etiam retro dubitaui) videndum eſt, quomodo calidum hic ſit intelligendum, an ſcilicet actu, an potentia, an vtroq;

Dub. 2. Adhęc quæritur, quomodo ſi calidum eſt amicum partibus illis ab Hipp. commemoratis, dixit in antecedente aphoriſmo facere neruorum ἀκράτειαν, etenim neruorum natura eſt, vt ſolidi, atque firmi ſint, quò muſculos quibus implantantur poſſint trahere, ſicq; motui faciendo famulari, vnde ſi calidum neruis hanc firmitatem, & vim trahendi imminuit, quomodo poſſit ipſis amicum dici nequaquam intelligo;

Solut. 1. Circa primum puto procul omni dubio pro calido hic accipiendum eſſe, non moderatum, quod Hipp. vbiq. in omni intemperie maximopere iuuare dixit tàm extrinſecus, quàm intrinſecus adminiſtratum, Sed potius immoderatum, quemadmodum etiam diximus ex Galeno eundem loqui de immoderato frigido, vel ſecundum vſum, vel ſecundum ſui vehementiam, nam propterea hoc puto Hippocratem docere voluiſſe, quòd videri poſſet numquam calidum immenſum poſſe iuuare; neque enim quicquam ſe dignum protuliſſet, ſi calidum moderatum eſſe vmquam amicum dixiſſet, cum id cunctis exploratum, & ab ipſo non ſemel ſcriptum habeatur; quemadmodum contra non vulgare videtur, calidum immoderatum profiteri eſſe amicum aliquib. partibus ſiue ægris, ſiue ſanis. Iam verò de quo calido ſit intelligendum magis dubitari poſſet, verum de calidi potentia potius intelligendum eſſe vt credam, complura faciunt, primũ quia quæ ſunt calida actu valde, & potentia frigida, licet videantur

Solut. 2. ſtatim prodeſſe, quia tamẽ ſunt calori natiuo inimica paullo poſt obſunt, amplius, calida valde exiccant, at neruoſis partib. ſemper exiccantia conferunt, vnde iure dolentib. dentib. pyrethrum, & piper applicare ſolemus, quẽadmodũ, & vinũ, poſtremo quę calida ſunt potẽtia poſſunt etiã frigida actu, adminiſtrari, vnde, & ratione frigidi, & ratione calidi iuuamentũ afferũt, & quæ calida ſunt potẽtia, numquã ita aduerſantur calori natiuo, quemadmodum quæ ſunt nimis frigida. Itaque patet non exiguam eſſe præſentis aphoriſmi vtilitatem, quando ab ipſo docemur qualia præſidia, & languentibus neruoſis partibus, & ſanis pro ipſarum tutela adhibere conuenit.

19 *Quæcunque refrigerata ſunt excalefacere oportet, exceptis his quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.*

HÆC eſt vera præſentis aphoriſmi cum ſuperiore connexio, quod ex Hippocratis verbis habitis elicebatur dogma illud ſempiternum, in lib. *Conm.*
de flatibus nobis relictam, ſcilicet contraria contrariorum eſſe remedia, cum dixiſſet: frigidum frigidis partibus inimicum eſſe, ſicut calidum amicum, Sed quia neque id perpetuo obſeruandum eſt, ideo exemplo ſanguinis fluentis immodice monet, non ſemper adhibenda eſſe contraria, ſed quandoquè recedendum eſſe ab hac lege, & conuertendum ſtudium ad id quod magis vrget qualecumque ſit, Quemadmodum ſi quiſpiam frigida ægritudine laboret; & ſimul ſanguis aliqua ex parte copioſus profundatur, haudquaquam calidis vtendum eſt, ſed frigidis, & adſtringentibus, cuiuſmodi ſeſe feciſſe interdum in quadam muliere refert Hippoc cui cum alia ratione ſiſti ſanguis non poſſet ea repente magnam frigidæ aquæ copiam infundi mandauit, Eſt enim ſanguis vitę theſaurus, vnde quia vitalis ſcopus dignitate cunctis alijs antecedit, primum debet medicus hunc ſpectare. Patet igitur, quis ſit Hippocr. Scopus in præſenti ſenten- *Scopus.*
tia, quam eſſe præceptum curatorium certum eſt, & licet non habeat rationem coniunctam, quod ſit cuilibet per ſe manifeſta, diuidi tamen poteſt in duas par- *Diuiſio.*
tes, ſcilicet in ipſam ſententiam, & in exceptionem, quam patitur. *(Quæcumque.)* Vult dicere Hippoc. bene verum eſt, quæ ſunt refrigerata oportere calefieri, vt recto ſignificatum eſt. Verum aduertere, etiã oportet ne contemnãtur, quæ maximi momenti, cuiuſmodi eſt fluxio ſanguis immoderata, atque corporum ad illam promptitudo, cũ enim calida aperiãr, proculdubio ſi fluxus ſanguinis adſit, vel metuatur, ea non ſunt adhibenda ne fluor prouocetur, aut adhibere conuenit magna cum prudentia, quoniam (vt ait Galenus) & ſi habeamus præceptum cõtrarij contraria adhibendi, habemus tamẽ & aliud, vt primo occurramus illis, quæ magis vrgent, poſt modum, vt partes intemperatas contrarijs remedijs ad propriam temperiem reducamus. Sed dubium. Cur potius Hippoc. dixit (*quæ re-* *Dubit.*
frigerata ſunt, &c.) non autem dixit, quę calefacta ſunt refrigerari oportere, Ad- *Dub. 2.*
hęc quæritur cur Hipp. non dixit ijs, quibus fluxus ſanguinis adeſt: ſed ὁκόσα αἱμόῤῥαγέειν μέλλει, i. quibus fluere debet. Ad primum reſpondent aliqui: id feciſſe *Solut. 1.*
Hipp. quia calida numquam officiunt, niſi valde exuperent; Quod verò dicunt intelligendum eſſe tantum dè frigidis, & calidis poteſtate, non actu, quoniam alioquin Hipp. vulgaria docuiſſet, cum etiam bruta ſemper contraria, quæ actu talia ſunt perſequantur, haudquaquam admitto, quoniam Hippoc. animus non fuit eiuſmodi ſententiam cunctis naturaliter exploratam, & ab ipſo olim lib. de nat: hum: promulgatam repetere, ſed potius admonere, ne illa ſententia malè intellecta, exitialium errorum cauſſa ſit, cuiuſmodi certè eſſet, ſi ubi fluxus ſanguinis, vel imminet, vel adeſt, illi præcepto obſeruando ſtuderetur, nec ad ſanguinẽ compeſcendum frigidis remedijs incumberetur, Ad aliud dici poteſt dupliciter, vno modo cõtextum Galeni græcum, & antiquum eſſe deprauatos, & melius fe- *Solut. 2.*
ciſſe alios, qui ubi dicitur αἱμόῤῥαγέειν, μέλλει, ſcripſerunt, αἱμόῤῥαγέει ἢ μέλλει, i. ſanguis fluit, uel fluere debet, Alio modo reſpõderi poteſt, ſeruando ſcripturam

antiquam, Hippocr. iccirco dixiſſe tantum, quibus debet fluere ſanguis quoniã ſi ratio ipſius ſanguinis habenda eſt, vbi timetur ne fluat immodice, multo magis habere debere, quãdo iam fluit. Etenim non ſolet Hipp. vbi res per ſe claræ ſunt, verba conſumere, vt ſæpe monuimus. Haud ſecus quoque vbi partes ſunt nimium calefactæ, minimè ſemper frigida adhibemus, ſed interdum ad cauſtica deuenimus, vt Auic. docet quarta primi, ſic enim faciebat Galenus 5. Meth: in illa Romana catarrho ſalſo laborante, cuius capiti applicauit Thapſiã,

Vtilitas Aphor. Vtilis hæc ſententia ad medicinam faciendam, quinimo videtur eſſe commune quoddam præceptum, ſine quo medicina exerceri prudenter non poteſt, ita vt Galen. hinc accepiſſe videatur id quod ſcriptum reliquit circa finem octaui lib: meth: ſ. vbi complicantur ſimul duæ contrariæ indicationes, medicum ſemper debere eam quæ magis vrget ſequi, altera tamen non neglecta, & vt dixi, accepit Hippoc. exemplum de ſanguinis fluore, quoniam huiuſmodi ſymptoma ex ijs potiſſimum eſt, à quibus medicus cogitur ab alijs ſcopis diſcedere.

20 *Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulſiones, diſtentiones.*

QVOD ſæpe dixi vſque adeo Hippocrates delectatus eſt vbiquè de calidi, & frigidi vſu, ac nomine à ſeipſo inuentis, & libro de nat: hum: promulgatis, vt vbicumque de eo ſibi ſermo incidit, vix ſciat manum, (vt aiunt) de tabula tollere; atque hoc facile intelligi poteſt in præſenti tractatione, in qua fere viginti aphoriſmos inſumpſit, Eapropter non eſt quærenda aliter cum ſuperiori connexio præſentis ſententiæ, in qua Hippoc. redit ad alios

Scopus. frigidi immodici, & importuni effectus monſtrandos, inter quos cur numerauerit nonnullos, de quibus nuper ſibi fuerat ſermo, dicam poſtea; nequè enim ſolet Hipp. repetere vllas res abſquè aliqua ratione, Eſt autem ſententia longiuſcula quidem, ad praxim attinens, verum abſquè diuiſione, atque demonſtratione. (*Vlceribus*,) Nomine vlceris vtitur Hipp. hoc loco communiter, non quidem ad omnes morbos, cuiuſmodi interdum Hippoc. eſſe vſum hanc vocẽ alias diximus, ſed prout complectitur tam vlcus propriè appellatum, quam etiam ipſum vulnus, quod eſt carnis diuiſio, & in quo cum caro ſit cute detecta facile iniurijs exponitur. (*Mordax*,) vt bene monet Galenus duplex eſt mordax, aliud, quod ſic propriè vocatur, aliud vero, quod per ſimilitudinem quandam. Proprie vocatur id, quod cuti applicatum ſtatim ipſam lędit, atque hoc ſemper calidum, & tenue eſt, aut ſaltem Calidum valde, quod verò mordet per ſimilitudinem eſt illud, quod vel adſtinguendo, vel nimis exiccando carnem ipſam afficit, atque etiam ſunt res frigidæ, ſiue ſit aer, ſiue quodpiam aliud, propter quod vlceratas partes à frigore ſemper tueri ſtudemus, ſic etiam ſolemus dicere frigus urere per ſimilitudinem, Virgilius, Boreę penetrabile frigus adurit, Sic Oculos ab aere frigido interdum ita morderi uidemus, vt lachrymas excutiant, perinde ac dicebat Ariſtoteles in probl: facere Cæpas, quæ calidiſſimæ cum ſint mordendo oculos ex ipſis lachrymas eliciunt. Nam Ariſtot. 20 ſect: probl. 22. quærens cur aliqua mordacia non excutiant lachrymas niſi commeſta, vt Naſtartium aliqua commeſta, & admota, ut cæpę aliqua nullo modo, ut Origanus, Reſpondet quæ uere

mor-

mordacia, debere eſſe calida, humida, & lenta, ac proinde uaporabilia, vt cæpa, quę ob id manſa mittit uapores in oculos, & admota adhæret, ob idq. lachrimas ciet, contra Origanus, nec uapores mittit, necadhæret. Naſturtium autē uapores mittit, ſed non adhæret, ut ob id commeſtum tantum lachrymas cieat; oleū verò admotum mouet, quoniam adhæret, & mordet. *(Cutim circumindurat.)* De indurantibus loquens Galen. 5. de ſimpl: med: fac: cap. 5. dicebat: ea quæ durantur, aut à ſiccitate id pati, aut concretione, aut nimia repletione, aut ex omnium, vel plurium coniugatione. Iam uero frigus indurat, & quia exprimit humiditatem, & quia congelat, ut in hyeme, & quia etiam diſſlationem impediens ſaltem per accidens replet; Cutem ſeſe rectè habentem, ut ait Galen. non poteſt aqua frigida, uel etiam aliud frigidum penetrare ità ut mordeat, ſed ſiſtens ſeſe in ipſa cute eius ſubſtantiam compingit, congelatué, ut ob id dura euadat, & iure dixit Hip. circū durat; quoniā in ſuperficie tantum, non intimius ſeſe frigus extendit, cum ſibi ipſi uiam penetrandi adimat, Et certè cum Galen. tribuat hos effectus ipſi aquæ frigidæ, numquam crediderim, quod ei ſoli hoc competere uoluerit: ſed alijs etiā, nempe aeri, medicamentis, atque cæteris ſimilibus, quamquam in lib. de humid: vſu vbi hæc eadem ſententia habetur, de frigido Hippocr. ſimpliciter loqui uideatur, ut etiam hic. Sed dubitatio oritur; an frigidum induret etiam quæ intus, nam Hippocrates aſſeuerat tantum de cute hic, cęterum 6. Epid. ſec. 5 tex. 26. ait: refrigerationem etiam quæ ſunt in uentre durare, & hoc etiam experientia comprobatur, ſiquidem fœces hyeme durantur. Dic immediate nil durare in uentre à frigore, quoniam tantus eſſe non poteſt ut id faciat, quemadmodum extra: ſed mediate facit, quemadmodum Galenus declarat eo loco, ſcilicet, quod adſtricta ano à frigore, fœces intus retinentur, quibus retentis dum tenuiores partes conſumunt terreſtres remanentes haud ſecus durantur atque lapides in ueſica, ut falſum non ſit aliquos eieciſſe ab inteſtinis tophos lapideos, quod fecit Fráciſcus Frigimelica medicus Patauinus ſuo tempore inſignis. *(Dolorem inſuppurabilem facit.)* Vere dolor non dicitur pati ſuppurationem, ſed eſt ipſa materia, quæ ſuppurationi ſubijcitur; quoniam autem ſic quoque citatur hic aphor. à Galen. 1. Com: in lib. de artic. atque etiam ſic Philotheus legit, dicendum id quod vult dicere Hippocrates eſt, frigidum conſtringendo, & diſſoluendo, ac mordendo facere dolorem, uerum non eum, quod ſolet conſequi ſuppurationem, & de quo loquebatur Hippoc. 2. aph. 47. quando ſcripſit; dolores fieri maiores dum pus conficitur, quam confecto iam pure. Sed eum qui ex mordicatione ſola oritur, & quod potius impedit, quam augeat ſuppurationem; nam cum in omnibus ulceribus aliqua pars contuſa ſit, eam ad ſuppurationem deuenire eſt neceſſe; ſuppurantia uerò, ut ait Gal. 5. de ſimpl: med: debent eſſe calida, & humida, ac obſtruentia, Vnde frigidum, quia depellit humidum, & calorem natiuum diminuit, certum eſt, illud ſuppurationem impedire, & dolorem quē facit minimè ſupuratorium eſſe, ſed cutim, & labia ulcerum circumdurare. *(Denigrationes)* Niſi hæc omnia tribuantur ipſis ulceribus, uix fieri poteſt, quin Hippocrates ſuperfluus uideatur, quod in aphor. 17. loquens pariter de frigoris effectibus dixerit; id μελασμούς, idelt denigrationes facere, atque ibi id in uniuerſum docuit, nunc autem ſolum de ulceribus

Dubit.

Solut.

ribus loquitur, quorum labia à frigore denigrari, atque etiam ipſam, & certum eſt, eò quòd & ſanguinem congelat, vnde ſequitur nigredo, & ſpiritus, qui luce, & ſplendore partes afficiunt extinguit, aut ſaltem a parte depellit, quod dixi de denigratione, idem quoque ſtatuendum eſt, de febrili rigore, conuulſione, & tetano, de quibus cum etiam aphoriſmo citato verba fecerit, niſi cuncta de vlceribus tantum pronunciata aſſeramus, vix fieri poterit, quin Hippocrates, aut nimis immemor, aut ſuperfluus, & verboſior videatur, Sed cur Hippocr. voluit hoc repetere de vlceribus? Quia maximè verſatus cum eſſet Hippocr. in Chirurgicis operationibus, obſeruauit frigus ipſis vlceribus maximè inimicum eſſe, propter quod voluit de ipſis peculiariter medicum admonere, vt intelligeret in curandis cunctis vlceribus, ac vulneribus, magnopere cauendum eſſe ab applicatione remediorum potentia, & potiſſimum actu frigidorum, quod documentum etiam pro illis facit, qui imprudenter nimis vtentes medicamentis refrigerantibus, & repellentibus tàm intus, quàm extra in inflammationibus, atq; Eriſipelatibus, cũ ij occaſionem præbeant ſchyrris inducendis, aut maculis indelebilibus relinquendis. Et quamquam videamus interdum frigidum diſſoluere, vt fructus congelati ab aqua frigida, & manus refrigeratæ, quemadmodum teſtatur Auic. 3 1. doc. 5. cap. 5. id tamen eſt per accidens & raro vſuuenit.

Dubit. *Solut.* *Not.*

Vtilitas Aphor. Quare patet hinc quãta ſit præſentis aphoriſmi vtilitas in vlceribus potiſſimum curandis, atque etiam in alijs noxis à frigido curandis, quamquam hoc quoque pro partibus ſanis defendendis non parum conducit; nam Galenus ipſe quarto de ſimpl: medicina confeſſus eſt ſeſe paſſum fuiſſe in ſignem in oculis, & manibus, ac tota facie mordicationem tempore ſereno, niuoſo, & vento flante, Neq; valet, quod Ariſtot. 3 1. ſect. probl. 2 3. dixerit oculos non rigere, & 8. prob 7. dixerit nos æquæ rigere à calida nimium, vel frigida ſuperfuſa. quoniam nõ vti dixit Plato in Timeo ratione ignis: ex quo conſtant oculi, ſed ſicuti non inconuenit ab vna eadem re diuerſimode affecta diuerſos prodire effectus, ſic non eſt abſurdum oculos licet frigidos, & humidos ob copioſam pinguedinem, qua obducti ſunt ab externo frigore nil affici; ab frigida verò affuſa calorem extingui, & à calida frigus introfugere, atque horrorem utroque modo fieri.

---

2 1 *Eſt autem vbi in diſtentione ſine vlceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.*

Connexio. DIXERAT Hipp. non ſolum in antecedente aphoriſmo, verum etiam in altero: à frigore conuulſiones, atq; tetanos fieri, tàm cum vlcere, quàm ſine, Sed quia interdum etiam contingit, ut tetanum finiat, iccircò in præſenti aph. vult docere modum, quo modo hoc contingere poſſit, ita vt hæc ſententia ſit curatoria, & veluti præceptum quoddam: cum ratione, imò cum demonſtratione, quæ huncin modum conſtrui poteſt. Quæ reuocant calorem curant etiam affectus frigidos, & tetanos ſine ulcere. At frigida multa affuſa cum debitis conditionibus reuocat calorem, ergo, &c. Maior item probatur ab Hipp. eo quod calor reuocatus diſſoluit, & notandum eſt, quod alias quoque dixi addere

dere Hipp. huiuſmodi demonſtrationes, quotieſcunque res ardua captu videtur, vt hoc, quod à valde frigida affuſa curentur graues morbi. Poteſt ergo in duas partes diuidi ſcilicet in ſententiã & rationem. Quatũ prior eſt, (*Eſt autem*) hic loquendi modus raro ab Hipp. vſurpatus, oſtendit etiam rarum eſſe caſum, quod ab Hipp. narratur, ſcilicet tetanum, quod efficitur à frigore, etiam à frigidæ ſuperfuſione curari, quo in loco dicit Galenus; nomine tetani quemlibet cõuulſionem intelligi; ego autem puto etiam voluiſſe hoc vno exemplo Hippoc. docere, alios quoq; affectus (modo ſint abſque vlcere) ſimiliter frigidos à frigido curari, ita ut omnis hic diſcurſus Hippoc. eò ſpectet, vt doceat ſententiam illam celebratiſſimam (contraria contrariorum eſſe remedia) prudenter eſſe intelligendam. *Diuiſio.*
Itaq; ſententiæ huius vis in eo poſita eſt, vt diſcamus contrarium quidem per ſe eſſe remedium, per accidens autem etiam ſimile poſſe eſſe remedium: Etenim vt antea diximus cum Hipp. frigus vlcera contrectans præter alia mala conuulſiones inducat, quia nec dolorẽ, nec neruoſarum partium inflammationem tollit, ſed potius auget, ſi cõtrariũ debet facere, hoc eſt iuuare, & curare, opus eſt adſint nonnullæ condiciones, In primis, vt non adſit vlcus, vt æger ſit iuuenis ſit boni, & carnoſi habitus, vt ſit tempus æſtiuum, & vt multa aqua frigida affundatur, Sic namq; fieri caloris natiui ad interna reuocationẽ, atq; ab ipſa poſtmodum reuocatione affectum tolli. (*Sine vlcere.*) Vlceri ſemper mordax eſt frigidum, ſemperq; lædit. Vnde non poteſt facere calos vtilem contractionem, ſed potius dolorem, & doloris ſequacem imbecillitatem, eo quia vbi conuulſio cum vlcere eſt, ſemper partes neruoſæ denudatæ, & ob id ſuſtinendæ frigoris læſioni magis ineptę. Itaq; iure ante cetera voluit Hipp. monere ſeſe non loqui de conuulſione cum ulcere, quoniam numquã ea iuuamentũ capit à frigore. (*Iuuen.*) Iuuenis bene carnoſus duo bona habet, caloris natiui robur, & partes neruoſas ob tectas, frigus autẽ duo corpori adhibetur, aut ſuperat ipſum calorẽ, aut ipſum cogit, igitur in iuuene bene carnoſo, & tẽperato cum frigus nõ poſſit lędere partes neruoſas ob tectas, neque vincere robuſtum calorẽ, ſequitur ut minimẽ dolorem inferat, ſed ipſum calorem cogat, robuſtumq; reddat, eo pacto, quo dixit Hipp. 1. aphoriſmorum ventres eſſe hyeme calidiores, non quidem per ſe, ſed per accidens. (*Media æſtatis,*) hanc condicionẽ non eſſe neceſſariam, imò verò eſſe contrariã merito dubitari poteſt, non enim eſſe neceſſariam adducta modo Hippoc. authoritas docet, quia ſi conuulſio abſq; vlcere ſanatur à frigido, ob contractionẽ, & augumentum caloris concoctari materiam morbificam frigidã, certè in hyeme maior fit contractio caloris, & conſequenter magis ſuperabitur materia, quæ facit tetanum, eſſe uerò contrariam illi, quod optat Hipp. monſtrat quoq; Ariſt. qui 1. probl. nos hyeme minus ægrotare, & minus æſtate uiros ad Venerem exercendam ualere ſcripſit 4 probl. 26. eo quod tunc temporis à calore externo aer natiuus magis hebeteretur: Sed res ita ſeſe habet; frigida affuſa hyeme corporibus alioquin ſponte refrigeratis præterquam quod dolorem, & moleſtiã ingentem affert, nimis uiolenter cogit ipſum calorem, ita ut potius uincatur, quam uincat, contra autem in æſtate, prȩterquam quod frigidæ affuſio delectat, aut ſaltem moleſtiam non affert, cogit blandius ipſum calorem, quam ut eum uincere ualeat, & dixit æſtate media, ut tempus omnium æſtuoſiſſimum deno-

denotaret, in quo ſquallentia corpora ab affuſione frigidæ, ueluti recreantur, id quod etiam cognoſcunt animalia, quæ tunc temporis aquas frigidas perſequuntur. *(Frig. de multa,)* Iuuenis, & carnoſus, qui ob hoc ſtatum per ſe ſatis calorem habet, facile frigus leue contemnit, quod ipſius calor illud depellat, & ſuperet, At ſi frigus multum ſit, maxime calor ipſi obnititur, atq; in ea contentione auctior efficitur, vt videmus maiores poſt magnos rigores, quam poſt paruos oriri, ſic noſtri coqui dum volunt carnes melius, & citius coquere, eas feruentes conijciunt in aquã in gelidiſſimam, vt ſcilicet ab ea coactus, & auctus magis calor celerius, & potentius coquat: memini etiam me legiſſe ipſum Hippocratem 5 Epid: quandoquè mulieri dolore laboranti, & præfocatione vteri affudiſſe amphoras triginta frigidæ aquæ, adhoc vt calor refugiens minus expulſioni ſanguinis vacaret, Itaque veriſſimum eſt, quod Hippocrates in præſenti docet, frigidæ affuſionem caloris facere reuocationem, atque hæc de prima parte, ſequitur ſecunda quæ eſt. *(Calor autem, &c.)* Dicit Hippoc. calorem reuocatum ſoluere diſtentionem, ſeu tetanum, at quomodo hoc fiat, non dixit Hippocrates, nec Galenus demonſtrationem vllam eius, attulit. Auicennas ſecunda, cap. 7 trac: primi hanc attulit, quod auctus, & collectus calor natiuus materiam morbificam diſſoluit, atque conſumit, vnde ſequitur vt nerui liberati ad ſtatum naturalem redeant: Sed dubium eſt an hoc ſit verum, & ſalutare conſilium, quod nobis reliquit Hippocr. non ſolum hoc in loco, verum etiam tertio de morbis vbi docens curare tetanos, & opiſthoronos; iubet multam frigidam ſuperfundi, ac poſtea corpus tegi veſtimentis puris, tenuibus, atque calidis, nec ignem adhiberi, quod etiam ab Auicenna comprobatum eſt. Verum ex altera parte Paullus Aegineta lib. 3. cap. 20. damnare auſus eſt huiuſmodi conſilium, tum quod ſit temerarium, tum quòd ſit à poſterioribus damnatum. Ante Paullum Cælius quoq; Aurelianus lib. 3. de acutis c 8. maximè huiuſmodi curationẽ

Dubit. exagitauit & Hipp. dãnauit. Altera dubitatio, & grauiſſima eſt, quõ calor reuocetur, & reuocatus diſſoluat cauſſas morbificas. Nam plerique dicunt ob antiperiſtaſim augeri, & auctum diſſoluere humores frigidos: ſed hoc eſt contra naturam, quod contrarium, à contrario augeatur, neque aqua putealis propterea fit calida hyeme, quia illius calor quem non habet augeatur, nec ventres etiam

Solut. 1. fiunt ob antiperiſtaſim calidiores. Sed ad omnes reſpondetur Hippocr. hoc tamquam rarum caſum proponere, nec monere vt id fiat: ſed ſolum referre, quod ipſe obſeruauit, quandoque contigiſſe, nam ut ante dixi in quinto Epid: non longe a medio narratur hiſtoria cuiuſdam mulieris, quæ accepto carapotio ad concipiendum incidit in horrendiſsimam præfocationem à bile, à qua fuit li-

Solut. 2. berata frigidæ affuſis circiter triginta amphoris. Ad ſecundam dubitationem dicendum: eſt Hipp. non dicere, quod augeatur calor à frigido, ſed quod reuocatur, & reuocatus cũ integer maneat, agens in humores frigidos, & concretos, eos diſſoluit, Nam aqua putealis ſua natura frigida eſt, & quando caliditatẽ cõcipit, eſt ob peregrinam materiam, ſ. exhalationes calidas ſibi immixtas, vt patet exemplo fundi lebetis aqua pleni feruentis. Itaque æſtate cum huiuſmodi exhalationes non retineantur aqua in ſua natura relicta frigida apparet, contra in hyeme, cum frigus retineat eaſdem exhalationes calidas, fit, vt aqua ſit calida quemadmodum

modum

modum eadem ratione ventres, & mirari ſatis non poſſum Galenum, qui tertio de ſimplici medicina cap. 7. dixit, aquam putealem videri calidam, quia manus ſunt frigidæ, & æſtate frigidam, quia manus ſunt calidæ, vt vrina in balneo; Nam etiam calefactæ manus ad ignem ſentiunt calidam aquam putealem in hyeme. Vtilis eſt aphoriſmus ad multa, primũ ad hoc ut medicus intelligat quãdoquè frigidos morbos à frigidis auxilijs curari, deinde vt cognoſcamus beneficio caloris omnia concoqui, & propterea ſemper illius curam eſſe gerendam, demum vt ſciamus ſemper reſpiciẽdas eſſe ætatem, & naturam ægrotantiũ, atq; aeris conditiones, tamquam maxime referentes ad curationem auxilijs debitis inſtituendam. *Vtilitas Aphor.*

22 *Calidum ſuppuratorium non in omni vlcere, magnum ad ſecuritatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem ſedat, rigores, conuulſiones, & diſtentiones mitigat, & ex his quæ ad caput attinent, eius ſoluit grauitatem, plurimum autem confert oſſium fracturis, ſed nudis præcipuè, eorumquè maximè qui in capite vlcera habent, & quæcumque à frigore moriuntur, vel vlcerantur, & repentibus comeſis, ſedi, pudendis, vtero, veſicæ, his calidum amicum, & indicans, frigidum inimicum, & perimens.*

MVLTA dixerat Hipp. in antecedentibus aphoriſmis de frigidi, & calidi effectibus, atq; in poſtremis verbis ſuperioris aphoriſmi dixerat, calorem à frigido reuocatum ea ſoluere, ideo cum (vt dicebam) calidum ſit inſtrumentum, quo natura vtitur in cunctis operibus, & cuius in medicina facienda vſus omnium maximus eſt, nunc præcipuos illius effectus, atq; communẽ vtilitatem proponere voluit, ſ. vt doceret, in quibus potiſſimum debeat medicus curam gerere ipſius. Aphoriſmus ſatis longus eſt, ita vt videatur complures aphoriſmos complecti, ac propterea poſſe in plures partes diuidi; Verũ ſat erit ipſum in duas partes ſecare, ita vt prior ſit in qua de calore copioſius agit, ſecunda verò in qua breuiſſimè quid frigus faciat proponit. Eſt autem ſententia tota curatoria, ſine ratione. (*Calidum.*) Cur Hipp. enumerare cœperit calidi opera, ob ijs, quę non facit, ſ. quod in aliquibus vlceribus non ſit ſuppuratorium iure aliquis ſciſcitari poſſet; Sed cum propterea hic locus valde ſit ſalebroſus, atq; ab omnibus ferè diuerſis modis interpretatus, puto Hipp. in primis hic non ſolum de aqua calida, vt nonnulli exiſtimarunt, ſed de quolibet alio medicamento calido tã actu, quàm poteſtate, nam ad faciendum pus non modo curamus, vt quæ ſunt calida poteſtate applicemus, verumetiam, vt ſint actu calida. Itaq; cum Hippoc. in hoc aphoriſmo de operationibus, atq; rebus ad chirurgiam potiſſimum attinentib. verba faciat, vt apparet diligentius ſingula expendenti atq; in his omnium maximè attendatur, & procuretur ipſa ſuppuratio, de hac primum loquitur, dicens à calido ipſam ſubminiſtrari, atq; eandem maximum eſſe ad ſecuritatem ſignũ, licet non in omni vlcere, ita vt duo, his verbis, documenta latenter tradat; alterum eſt, ut in vlceribus ſemper attendatur ſuppuratio, ſiquidẽ, vt dicebat 6. Epid. ſect. 3. tex. 11. Et Auic. 2. quarti tr. 1. cap. 17. in fine, quod ſuppuratum eſt, non tenetitur, quia in ipſo eſt criſis, coctio, & abſceſſus, Alterũ eſt, vt non in omnib.

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.* *Docum. 1. 2.*

vlceribus id temere fiat, ſed in quibus tantum opus eſt. Quæ verò ſint illa vlcera, in quibus abſtinendum eſt à calido ſuppuratorio, enumerat Galenus in commentario, quod etiam habet lib. de tum. præter naturā, ſecūdo de præſag ex pulſ. & ſecūdo ad Glauc: ſ. vlcera putredinoſa dyſepulota, maligna, & ſimilia; ſententia ergo Hippocratis eſt vbi calidum ſuppuratorium requiritur tàm in vlceribus, quàm alijs, maximum ſecuritatis ſignum eſſe vbi fit ſuppuratio, quippe quæ effectus eſt caloris partim naturalis, partim præternaturalis, vt ſæpę Galen. docuit, Auuenzoar, & Auuerroes. *(Cutem,)* qđ hoc in loco dicit Hipp idem fere eſt, atq; illud quod dixit aph. 16. nempè carnem effeminare: Sed differt quia ibi de qualiber cute, hic de indurata vel cōgelatione, vel exiccatione, vel repletione flatus, vel humoris, & eadem etiam habentur in fine lib de liquid: vſu, ſed Galenus, ita intelligit tamquam Hipp. dicat: cutem duram emollire, & craſſefactam extenuare, nam emollit, quia meatus ſubintrans, quicquid congelatum eſt, intra cutem diſſoluit, cum dictum ſit 4 metheor: ea quę indurantur a frigido ſicco, diſſolui à calido humido, Extenuat verò, quia craſſas partes in halitus conuertens eas diſſipat; ſic enim videmus id quod dicit Ariſtot. in probl. veriſſimum eſſe, eos qui lauacra ingrediuntur primum carnes tumidas habere ob vapores, (quod etiam dicit Hipp lib de carnibus,) qui ſtatim ſubtus cutem excitantur, paullo poſt autem eas ſabſidere, quoniam halitibus illis conſumptis ceſſat tumiditas, Et certum eſt hos effectus potiùs calidæ temperatæ quàm nimis calidæ eſſe tribuēdos, quod non ſolum dicat Galen: lib. de aſſuetud: & Ariſt. in poſtremò prob. à nimio quolibet calido corpora exiccari, verumetiam, quia experientia quotidiana id ſatis teſtatum facit, & Hippoc. dicebat lib. de off: medici, magnam copiam calidæ aquæ optimam eſſe ad laxandum, & attenuādum, mediocrem verò ad molliendum, atque incarnandum. Et Gal. lib 5. de ſimpl: med: c 7 8 9 vbi de mollientibus, & ſuppurantibus diſertiſſimè tractat, ponit id diſcrimen inter vtraq; quod ſuppurantia ſint calida humida temperata, necnon emphraſtica, ſummatim temperaturæ humanæ ſimilia, At emollientia ſint paullo calidiora, & ſicciora, vnde 6. Epid: ſect 3. tex 29. omnis extenuatio cutem laxat. *(Dolores)* frequentiſſimum hoc eſt apud Hipp ſ. calidum moderatum dolores ſoluere, nō quòd ſemper, & integrę cauſſam auferat, ſed quia acrimoniam humorum placat, diſtenſionē mitigat, tandemq́. moderantiam quandā carnib. affert, merito cuius quaſi reducta natura ad ſtatū propriū moleſtiam nullam ſentit *(Rigores, &c.)* ea ſem ratione calidū moderatū, & pręſertim aqua; rigores, cōuulſiones, & diſtentiones mitigat, q̃a ſiue rigor fiat ab acrimonia, ſiue à frigido, à calido moderato vtraq; cauſſa placatur, & ſimiliter cōuulſiones, & tetani, ſiue à repletione, ſiue ab inanitione fiant, calidę aquæ applicatione, aut etiam olei, mitigantur, propter qđ ſolemus eos, qui cōuelluntur in oleū calidum mergere, & notandum eſt, non ſine, ratione Hip, vſum eſſe verbo παρηγορικὸν, i. mitigatoriū, quoniā nō vere curat cū potius ipſum affectū, quā cauſā auimat, cuiuſmodi dicebat Gal. 5. de ſimp: med: ea eſſe q̃ propriè anodina dicūtur, ac tēperata ſunt. (*Grauitatem capitis,*) Calidam aquā capiti dolenti affuſam eius grauitatē tollere alias dixit Hipp. idq́. facile probatur hiſtoria Metonis, quē dicit poſt capitis fuſiones quieuiſſe, & mente conſtitiſſe, imò ipſemet Hippocr. tum 2. Epid: ſect: 6. tum 7. aphor. 42. dicebat etiam

in

in febribus,non à bile,nec piruita,ſed à laſſitudinib. vel alia occaſione natis,calidam,eamque multam capiti ſuperfuſam tollere ipſam febrem. In hunc ſcopum etiam Veteres, vt habemus apud Plutarchum ſympoſ:lib.3.12 & Athenæum 15. inſtituerunt coronarum,ex roſis,& hedera,& violis,atq; vnguentorũ vſum, vt crapulis iniectas capiti grauitates extinguerent,imò verò etiam pedum aqua calida lotiones, à capite grauitates, & dolores tollere,atq; etiam ipſis oculis prodeſſe,& Hipp.5 ac 7 Epid. & experientia docuerunt; (*Fracturis oſſium:*) Quod calida grauitatem capitis ſoluat,rarefaciendo,diſſipando,diſſoluendo,ſatis aperta ratio eſt: At non ita manifeſtum eſt, quomodo calidum huiuſmodi vſu fracturis conferat,niſi dicamus hoc Hipp.etiam laudaſſe in lib: de fracturis, atque de articulis non ſimpliciter, ſed vbi oſſa fracta, aut luxata dirigenda,atq; remittenda ſunt,in quo opere feliciter obeundo, vti magnopere nocet frigus, ſic ſingulare iuuamentum adfert calidæ aquæ vſus,præſertim quando ipſa oſſa denudata ſunt, necnon vlceribus coniuncta, quibus omnibus iam dixerat frigidum eſſe inimicum, nempè quod præceteris conuulſiones faciat, (*Eorumque maxime qui in capite vlcera*) Vlceribus capitis, quæ omnia periculoſa dixit Hipp.lib. proprio amicum imò verò, & neceſſarium eſſe calidum apud omnes compertum eſt,propter quam cauſſam, & ſub aere feruentiſſimo ſolemus in curandis capitis vulneribus,curari diligenter,vt caleant, nec vmquam ab aere contrectentur, quàm quantumuis calidum, ſemper tamen eſſe cerebro frigidiorem dixit non ſemel Galenus. Sed dubitare licet,quomodo hoc verum ſit in vlceribus,de quibus in vniuerſum loquens Hipp.lib. proprio, initio dicebat, vlcera nullo alio liquore præterquam vino eſſe contrectanda, Sed eſt ſciendũ,quod ſcribit Gal.3. & 4 meth:ſ.alia ratione conuenire vinum, alia ratione hic commendari aquam calidam, nam vinum conuenit vlceri, qua vlcus eſt, nempe quod eget exiccatione,& adſtrictione ad vniendum,quas res præſtat vinum, calidũ tamen actu confert verò etiam aqua calida præſertim in capite, pro diſſoluenda ſorditie, & pro emundandis excrementis,& nimia ſiccitate compeſcenda,in quo caſu quomodo ſit adminiſtranda tepida luculenter docuit Gal.4.meth initio cap.2. niſi dicamus,quòd alijs quoq; magis placuit, non omnia quę hic docuit Hipp. eſſe de calida aqua intelligenda,ſed etiam de vino,atq; alijs rebus actu calidis conuenientib. cum iã itaruerimus nomine calidi non aquã ſolam,ſed quodlibet remediũ calidum actu, & potentia. Vinũ autem ulcerib. aplicandum debere eſſe nigrũ adſtinguens,ac ſubſtantia craſſum monuit Gal.3.de fract:& 4.de artic: vbi etiam Hipp.iubet in luxationib.cum vlcere plagulas vino, necnõ lanas ſordidas uino, & oleo imbutas adminiſtrari, quomodo peregrinus ille vulnerato adhibuit uinum, & oleum iuxta Euangeliũ, Sed adhuc dubium oritur, an hoc uerũ ſit in uniuerſum,quandoquidẽ Hipp.in lib:de vulneribus capitis ſcribit: vulnera capitis nullo liquore,neq; nam vino eſſe tangenda,Pro cuius diſſolutione dicendũ eſt, quod tradit Gal.initio 4. Meth:ſ. primum ſcopũ vulneris eſſe vnitionem, ad quam obtinendam neceſſum eſt proſpicere, ne quodpiã inter partes vniẽdas ſit,vnde & uinum,& aqua,& omne aliud eſt remouendum,ad hoc vt unio commodè fieri queat,qđ verò dicũt aliqui Hip.excipere uinũ ab ulcerib. articulorũ,à capite,& ab oſſe denudato,non habet probabilẽ rationẽ, cũ etiã capiti vulnerato

Dubit.

Solut.

Digitized by Google

vtiliter uinũ addatur (*Et quæcumque à frig.*) frigidum mordere, atq; mortificare ſatis retro eſt comprobatum, quo fit vt vbi huiuſmodi pericula imminent, proſpiciendum ſit vſu aquæ calidæ, vel etiam aliquo alio corpore calido; ita tamen vt à frigore vlceratis, vel mortuis pene partibus, calidum non ſtatim magnum, ſed moderatius adhibeatur, deinde ἐπιπροσαγώγης, addatur, ſicuti pleriſq. in locis monuit Hippocrates, & præſertim 6. Epidem. ſect. 2. t. 25. Nam Ariſtot. 8. ſect. probl. 15. quærens cur qui vehementer ſunt refrigerati dolent, ſi ſtatim copioſo igne concalefiant, ſi vero paullatim tepefiant, ſine magno dolore recreantur, inquit eſſe, quoniam omnis commutatio repentina à contrario in contrariũ eſt uiolenta, & doloroſa, vt contingit in ramis arborum, qui ſi ſubito in aduerſam partem flectantur, franguntur, ſin autem paullatim, nequaquam rumpuntur. Nam calor, qui frigore intro collectus eſt, ſi tepore paullatim extra ducatur, nulla moleſtia ſequitur, ſin autem nimio calore, id fieri tentetur, ſuo illo vehementiori attractu, magis lædit, quia humor in cute exiſtens violenter cogitur, ignem refugiens, vt in humidis lignis apparet, ſicq. dolorem maiorem parit, (*Et erpetibus exedentibus*,) inter alia beneficia, quæ à calore conferri ſcribit Hipp. eſt iuuamentum, quod vſu ipſius capiunt vlcera ſerpentia, & exedentia; hæc enim cum fiant a bile acri, & mordaci, fotu aquæ calidæ ipſum placari non eſt dubitandum, Sed hac de re dubium non contemnendum oritur, quoniam Gal. 2. ad Glau: cap. 2. tradens curationem herpetis exedentis, frigida, atque exiccantia commendat, ab humectantib. autem, qualis eſt aqua calida, magnopere cauet, imò verò idem Galenus alibi, ad compeſcendũ ſerpentium malorum perniciem, ſumme exiccantia laudat, quales ſunt paſtilli Andronis, & Polidæ Et Ariſt. 1. ſect: probl. 50. quærens rationem, cur vlcera ſordida, & praua curẽtur medicamẽtis ſiccis, & erodentib. pura verò tantũ ſiccis (ſic enim legi debere, & non humidis ratio, & verba docent) reſpondet: impuris eſſe aliquid detrahendum, puris verò cicatricem inducendam, quod fit ſiccis: Pro cuius ſolutione dicere oportet, vel vt aliqui calidum non potentia: ſed actu tantũ ab Hippocrate intelligi, vel eum loqui de initio Herpetis doloroſi, in quo comprimendo primum incumbendum eſt in dolorem tollendum, à quo fit attractio humorum ad partem dolentem; tollitur autem dolor moderate conſumptis ichoribus à calore. Nam aliud eſt ſcopum dirigere ad intemperiem corrigendam, aliud ad materiæ morbificæ conſumptionem, in eo enim calida adhibeantur, vt Galenus fecit 5 Meth. in caſu illius Romanæ, in hoc autem contraria, quòd verò ait Ariſtot. 32. partic: problem. 7. aures ſiniſtras perforatas citius conſolidari dexteris, & ſimiliter vlcera iuuenum citius conſolidari, quam ſenum ob caliditatem, & humiditatem, id eſt intelligendum de coalitu partium, quæ uerò non poſſunt ſimul coaleſcere, vbi ſiccæ ſunt, atq; humido continuatiuo carent. (*Sedi*) partium affectarum naturas habere proprias indicationes compertiſſimum eſt apud Hippocratem, & Galenum. Itaque non ſine ratione in præſenti docturus commoda ipſius calidi, à quib. partibus illud indicetur, voluit etiam ſignificare; atque has potiſſimum ſcribit eſſe quatuor anum, pudendum, vterum, & veſicam: hos autem maximè uoluit nominare, tùm quia ſunt in tota vita magni momenti, tùm, quia euidentiſſimę ipſis calidum prodeſſe conſpicitur, non

Dubit.

Solut:

non tantum, quia neruoſæ partes ſint, quantum quoniã habent vſum toti corpori communem, merito cuius, vt dicebat Auuer: de ſtomaco lib 7 collect: cap. 26. ſemper calor ipſorum natiuus cuſtodiendus eſt, Nã de ſede ſatis apertè Galenus ait: calidum ipſi proprium, atque vtile eſſe, ob neruoſam ipſius conſtitutionem cui frigus inimicum eſt, & à qua ſicuti ventri communicatur frigiditas haud ſecus quoque & caliditas 6. etiam Epid: ſect. 5. tex. 26. dicebat; Galenus calidam aquam laxare ſedem, ſicuti frigus ipſam condenſat, & cohibet; neque ſolũ ipſi ſedi à calore vtilitas accedit, verũ etiam toti ventri, quemadmodũ à frigore nocumentum. *(Pudendo)* de uirili Hipp. loqui non eſt dubitandum, cũ ſtatim ſubiungat vterum, Iam verò pudendum virile dicebat Ariſt. eſſe ueluti quodã animal ſeparatum, quod ſicuti ſuapte natura calidum, atque humidum eſt, ſic non eſt dubitandum, quin à calido magnum iuuamentum percipiat, atque inde etiam commoditas inſignis in pectus redundet, cum quo magnam eum habere conuenientiam docuit nos Hipp. 2. Epid: (*Vterum.*) Verum eſt quandoque nimium vteri calorem mulieribus non modo corpori, uerum etiã animo ingentia detrimenta afferre, at multo plura à frigore, ſemper autem à moderato calore beneficium acquirit, tum quia eſt pars maximę neruoſa, tum generationi, & fœtus conſeruationi eſt deſtinata, quibus operationibus perficiendis ſemper eſt opus calore (*Veſicæ*) Veſica pariter tota pene eſt neruoſa, necnon expulſioni vrinæ deſtinata, propter quæ duo fit. ut ſemper calido cõſeruetur, quę ſimiliter eſt ratio cur hyeme minus animalia mingant, quàm æſtate, ſicuti timentibus ſoluitur veſica, quoniam ut ait Ariſt. 4. prob. ſect. 8. coactus calor, ad inferiora ſecum trahit humorem. (*His autem.*) An hæc pars referatur ad partes tantum cõmemoratas, an uerò ad cuncta ſuperius enarrata dubitari certè poſſet, uerum ipſe non dubito, quin ſit referenda ad omnia, neque obijciendú eſt, uideri hæc uerba ſuperuacanea, quoniam cum res magni momenti eſt, ſolet Hipp ut ſæpe dixi eam repetere, quo magis legentium animis imprimatur, præterquam quod Hipp. non ſolum repetit, quod ſupra dixerat, uerum etiam addit aliquid, nempe calidum eſſe amicum, & κρίνον, ideſt iudicans; nam cum de morbis, atque partib. eſſet locutus, ac morbi fæliciter per iudicationes ſoluantur, partes uerò calore tãquam amico quodam recreentur, non ab re dixit Hipp. eſſe amicum reſpiciens ad partes: eſſe uerò iudicatorium reſpiciens morbos, quaſi dicere uoluerit, non ſolum à moderato calido fieri quæcumque dicta ſunt, uerumetiam partes prædictas ueluti deliciari, atq; morbos ipſos finiri. *(Frigidum autem,)* ut dicebã, poſſunt hæc uerba haberi pro ſecũda aph. parte, quæ & ipſa uideri poſſet ſuperuacanea, cũ contraria contrarijs noſcantur, Atqui voluit Hippocrates ea ſubiungere, quoniam interdum etiam a frigido fiunt effectus calidi, neque enim frigidum per ſe opera naturæ ingreditur, quemadmodum calor, ſed tantum vt calorem temperans generationi, atq; rerum conſeruationi famuletur. Et notanda hic ſunt duo, unum eſt Hippocratem ſuo more dichotomiam illam calidi, & frigidi ſeruaſſe, aliud eſt, contrapoſuiſſe voci (φιλον, ideſt amicum) uocem (πολέμιον, ideſt inimicum,) quia vere hæ due uoces rem contrariam ſignificant, cęterum uoci (κρίνον, ideſt iudicans) contrapoſuiſſe uocem (κτεῖνον, ideſt occidens,) quoniam calor in morbis non per ſe, & immediate ſalutem operatur, ſed plerumq; *Not.*

medio

medio iudicationis alicuius, ſiue perfectæ, ſiue imperfectæ, At frigus propria ratione mortem inducit, imò etiam calor immodicus, vt febrium ardentium ſi quando interimit, illud facit extinguendo calorem natiuum, & frigus inducendo, ut oſtendunt ſudores frigidi, liuores, aliaq; frigiditatis indicia, & ſymptomata. Cæterum in partibus corporis ſecus eſt, quandoquidem illæ, ut cuſtodiuntur à ſolo calore, ſic eius opera ad operationes proprias obeundas uruntur, ac propter ea ſolet calor à medicis dici; modo uirtus ipſa totius corporis gubernatrix, modo primum illius organũ, Vtilis eſt aphoriſmus magnopere ad medicinam faciendam, quoniam docet indicationes à partium natura eſſe ſemper ſumendas, non modo in eligendis remedijs, verumetiam ipſorum menſuris determinandis, atque hoc tàm in primis, quàm in alijs qualitatibus, quarum etſi mentionem Hippocrat. non fecerit ob breuitatis ſtudium, uoluit tamen docere, quod quemadmodum in adminiſtrationibus calidorum, & frigidorum remediorum ſemper habendus eſt reſpectus ad partium, atque morborum naturas, ita quoque incedendum eſt, in quibuſuis qualitatibus præſidiorum uſurpandis.

Vtilitas Aphor.

---

23 *In his frigido vtendum vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa vnde is fluit, & quæcumque inflammationes, vel inflammina ad rubrum, & ſuboruentum ſanguine recenti tendunt; nam veteribus nigredinem affert. Eriſypelas etiam non vlceratum iuuat, nam exulceratum lædit.*

PERGIT Hipp. tractare de frigido & calido, cumque in poſterioribus antecedentis aphoriſmi verbis dixiſſet frigidum eſſe inimicum, atque interimens, ne importuno illius uſu aliqua exitioſa detrimenta ſequantur, uoluit in præſenti docere, & in quibus morbis, & quomodo ſit illud caute adhibendum, & certè uix alibi reperietur Hipp. tanta diligentia uſus, quanta in hac tractatione, quod ſciret frigidum malę adminiſtratum poſſe eximia damna producere: Eſt autem hæc ſententia practica tota, eſt .n. præceptum curatorũ in qua ſcopus Hipp eſt docere frigidi rectã adminiſtrationem, & quamquã ratione careat poteſt tamen in tres partes ſecari, quarum prior eſt. (*In his autem.*) Secunda pars eſt. (*Et quæcumque phlegmonæ*) Tertia eſt. (*Eryſipelas autem, &c.*) In prima igitur parte, quod uult docere eſt, frigidę, uel frigidum uſum maximè ualere ad ſanguinis fluxum compeſcendum: ſed non illi parti eſſe adhibendũ, unde profluit, uerum partibus circum circa poſitis. Exempli gratia, ut de ſanguinis è naribus fluxu loquamur, quo ſolo dicebat Ariſt. 10. probl. ſect. 2. ſolum hominem inter cuncta animalia tentari, quoniam cerebrum magnum, & humidiſſimum habet, ita vt ſanguis capitis tenuior, & copioſior euadat, proptereaq; facile elabatur) certè vbi is profluit, non ipſis naribus, ſed mento collo, fronti debet adhiberi, nam Caſſius medicus in probl. 34. quærens rationem ob quam quanto magis nares aqua frigida tractantur, eò copioſior exit ſanguis, rationem eſſe reſpondet,

Connexio.

Scopus.

Diuiſio.

det, quod violenter repulſus ſanguis in proximas partes eas magis diſtendit, ita vt maiorem vim atque impetum acquirens, poſtmodum fortius ſeſe per eaſdem vias vnde pellitur exerat, Accedit, & illud quod ait Galenus, frigidum mordere vlcera, iam verò pars à quà fluit ſanguis cum patiatur continui ſolutionem, & iccircò communiter ſaltem poſſit dici vlcerata, proculdubio a frigore mordetur, & conſequenter magis irritatur ad ſanguinis profuſionem, ſed ſi partib. ipſis, à quibus ſanguis manat ad nares, vt fronti, temporibus, mento frigidum applicetur, duo ſequuntur Vnum vt vaſa illa adſtringantur, alterum, ut ſanguis nõ ad locum apertum, Sed ad poſteriora pellatur, atq. ita ſanguis cohibeatur, hoc autem quod dixi de ſanguine è naribus fluente, idem quoq; dici poteſt de fluxu ſanguinis aliarum partium vere vlceratarum, quib. terro præcipit iterum Hipp. ne frigida adhibeantur. & dixit Hipp (*quibus ſanguis fluere debet,*) quoniam ſi adhibenda eſt omnis diligentia, vt proſpiciatur ſanguini fluxuro, multo magis proſpicere oportet, vt fluens compeſcatur, Vnde cognoſcens Hipp. hoc ab omnibus intelligi, voluit breuitatis gratia tantum de ſanguine quod fluere periclitatur, monere; quamquam & hic quoq; variant codices, cum aliqui habeant, tantum (*αἱμοῤῥαγέειν μέλλει*) aliqui verò (*αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει*) quod etiam ſimiliter terro habetur; (*Ad inflammat.*) Hęc eſt ſecunda pars. Quoniam dixerat Hipp. in ſanguinis fluxu frigidum eſſe adhibendum, circà partes vnde fluit; Ne quiſpiam id intelligeret, ita nimirum in cunctis ſic eſſet intelligendum, iccirco ſtatim excipere voluit ea, quæ præcipue ſupra ſeſe frigidum medicamentum poſtulát, vt ſunt verę inflammationes, incendia, atq. Eryſipelata, & vbicumque ardores rubri apparet, In his enim medicamenta ſunt ſuper ipſas partes frigida adhibenda, verum non omni tempore, ſed dum adhuc recens eſt ſanguis ad partes illas colorandas fluens, hoc eſt in initio, in quo præceptum commune medicorum eſt, repercutientib. puris uti, quemadmodum in augumẽto utimur mixtis repercutientibus, cum reſſoluentibus, & in ſtatũ magis reſſoluentibus, aut ſuppurantibus, quod tamen de inflammationibus ruboribus, atque Eryſipelatibus ſine ulcere accipiendum eſt. Nam ubi rubor adeſt in parte, aut flauities in Eryſipelate, cum ſanguis ſit adhuc in motu, vel bilis, facile eſt eos humores à parte depellere, cum ſua ſponte calidi ſucci fugiant à frigido. Vbi verò diutius manſerint alicubi, quod cognoſcitur liuore, & nigritie, quam inducit ſanguis extra proprium locum, ideſt uenas ipſas manens, ſi frigida adhibeantur, cum ea nequeat effugere ſuccus calidus, fit ut magis compingatur, neque ſuppurari, aut diſſipari queat, quę duæ operationes ſolius calidi auxilio perficiuntur, imò verò ubi partes ſunt iam denigratæ, ita ut uel ſuggilatio, vel etiam gangrenæ timeri poſſint, non modo calida, uerumetiam calidiſſima adhibere ſolemus: Itaque ſic ſtatuendum eſt, frigidum ipſis quidem partibus laborantibus adhibendum eſſe, ſiue aquam, ſiue ſuccum, ut ſemperuiui, lactucæ & ſimilium, in inflammationibus ruboribus, & Eryſipelatibus, modo ſint recentia, atque ſine ulcere, In alijs uerò fluoribus ſanguinis frigida partib. circumſitis applicãda ſunt, tum ob cauſſas antedictis, tum quia licet plus ſpacij cõprehẽdere & ideo magis repellere, tũ quia minus doloris, & grauitatis ipſi affectæ parti infertur; Vtilitas pñtis aphoriſ. inſignis eſt in faciẽda medicina, & præſertim in recta adminiſtratione Vtilitas Aphor.

me-

medicamentorum frigidorum, & repellentium ſunt enim plura documenta, quæ nobis hac una ſententia reliquit Hipp. ac primum eſt, vt vbi cohibendus eſt ſanguinis fluxus, frigida remedia non ſupra ipſam partem ex qua fluit ponantur, ſed ſupra ipſi vicinas, & coniunctas. Etſi enim diuerſionibus, euacuationib. alijſq. ingenijs comprimere ſoleant medici fluentem ſanguinem, vſus frigidorum tamen eſt præcipuus, Verum enim verò, neque hoc ſemper vſu venit, vt frigido remedio liceat fluentem ſanguinem cohibere, præſertim hæmorrhoidalē, & menſtruū, vnde prudenter Hipp. dixit. (*In his oportet*,) ideſt in quibus oportet frigido vti, ſic eſt utendum, perinde ac ſi dicat vbi eſt indicans, nec adſit validum prohibens. Secundum documentum eſt, ut frigida applicentur loco ipſi

2. affecto in inflammationibus, Eryſipelaribus, & partibus affectus colore rubeo, & ſanguineo recentibus, non vetuſtis; nam in his recentibus ſuccus morbificus tenuis eſt, atq; in motu, quo fit ut poſſit eius feruor extingui, aut ſaltem ab affecta parte amandari; vnde patet præceptum illud de uſu repercutientium in principio tantum morborum, eſſe etiam ex hoc Hippocratis loco captum, quemadmodum etiam & illud, ne in inueteratis hiſce affectibus frigida adhibeantur propter rationem iam retro propoſitam, ſcilicet quia materia iam fixa eſt, nec poteſt inde repercutientium vſu pelli: nam etſi ratione qualitatis ipſius materiæ peccantis conuenire poſſent refrigerantia, tamen plura quoque poſſunt eſſe impedimēta, ſ. ſi morbum patiens ſit emunctorium alicuius præcipui membri, ut ſubaxillis, iguina, ſubtus aures, nam ſi in his imprudenter repercutientia adhiberentur in principio, periculum eſſet, ne materia propelleretur ad membra proxima nobilia, quod detrimentum multo maius eſſet, quam iuuamentum. Id quod etiam dicimus vbi materia morbifica eſt uenenoſa, uel per uiam criſis eo pulſa, uel iam in parte admodum firmata, & ueluti agglutinata, in his enim cunctis caſib. haud

3. licet umquam frigidis remedijs uti, Tertium documentum eſt, ne frigida prędictis affectibus etiam incipientibus adhibeantur, ubi ſunt cum ulcere aliquo, quoniam ut dictum eſt frigidum ipſis ulceribus ſemper inimicum eſt. Neque ualet à frigido calorem natiuum corroborari illo repercuſſo, atque ita meliores coctiones fieri; atque medicos ſæpę ipſis uulneribus, albumen oui cum pulueribus refrigerantibus immittere, quoniam id per accidens eſt, & plus ualet contraria indicatio: ſiquè frigida adhibent, non adhibentur actu, & ſolum propter uim exiccandi, ac commixta cum alijs.

---

24 *Frigida qualis nix, & glacies pectori inimica, tuſſes mouent, & ſanguinem, & deſtillationes.*

PLACET Galeno Hippocratem hactenus de aquę frigidæ natura, & effectibus uerba feciſſe, nunc uerò ut frigidi tractationem abſolutius tradat, pergere in tractando de frigiditate, niuis, & glaciei, Ipſe autem quia puto, quæ-

Connexio. cumque dixit hactenus de frigido poſſe cuiuis materiæ medicæ conuenire, placet potius Hippocratem uoluiſſe hac ſententia deterrere homines, & ſui, & poſteri tēporis ab uſu niuis, & glaciei, quarum etiam tunc frequentem uſum in potib.

& cibis

& cibis fuiſſe non eſt dubitandum, ita vt in præſenti ſcopus ſit ſenis monere homines, ne imprudenter vtantur glacie, & niue, quod exitioſa detrimenta inducant, Eſt autem dogma theoreticum; Sed poteſt quoq; eſſe præceptum præſeruatorium, licet ſit abſquè ratione, & indiuiſibile, niſi velimus vnamq. condicionem huiuſmodi frigidi propoſitam facere particulam, Sed vt cumque ſit, Hippoc. in hoc aphoriſino quattuor memorat effectus, quos glaciei, & niuis vſus producit, primus eſt, quod lædit pectus, ſecundus quod tuſſim mouet, tertius, quod ſanguinis fluores prouocat, quartus quod eſt κατάρρειχον, ideſt deſtillationibus occaſionem præbet, Quoniam autem Hippocrates nullius demonſtrationem affert, nos ſingula paulliſper contemplabimur: *(Frigidum.)* Pro frigido cum poſſit intelligi de ſola qualitate, necnon de ipſo corpore frigido, puto hic accipiendum eſſe de vtroque, vt enim temporibus noſtris, non deſunt, qui non contenti potibus vti niue, vel glacie refrigeratis, de quibus loquebatur Martialis dum ſcripſit. *Scopus.* *Niuis & glaciei effectus, qui.*

Non potare niuem, ſed aquam potare rigente,
De niue commenta eſt ingenioſa ſitis.

Verumetiam ipſam glaciem, & niuem rodunt, ac deuorant, ſic etiam temporib. Hippoc. atque in eius regione ſatis calida, credendum eſt non defeciſſe, qui idem facerent, ſicut Arabes quoque ſiccis in regionibus fieri ſolitum teſtantur, Ceterum de frigiditate niuis, & glaciei multa præter Ariſtotelem, philoſophatus eſt Plutarchus in lib: de primo frigido, & in ſympoſiacis, & vere dignum eſt conſideratione, cum glacies, & nix nil aliud ſint quam ipſa aqua, vt oſtenditur ipſarum eliquatione, per quam in puram aquam conuertuntur, attamen ſunt ipſa aqua adeo frigidiores, vt eam ipſis magis refrigerari videamus, Et quod contendunt aerem eſſe frigidiorem aqua, dicunt proptereà niuem, & glaciem eſſe frigidiorem, quoniam etiam aer aquę additus in generatione niuis, & glaciei augere poteſt frigus, eiuſquè penetrationem, ac proptereà flumina non concreſcere in fundo, ſed in ſuperficie, quoniam ab aere nō contrectantur, quemadmodum etiam experimento conſtat, aquam ex puteo extractā, & iterum in puteum demiſſam, ita vt non tangat aquam magis refrigerari, proptereaquè ab aere, qui Solis radijs non eſt calefactus tangitur, magiſquè refrigeratur, Niſi etiam dicere placeat, niuem, & glaciem ob denſitatem fieri frigidiores, ſicuti etiam videmus calorem in materia denſiore ſemper eſſe maiorem, quàm in rariore. *(Pectori inimica.)* Quæ ab Hippocrate hic dicuntur de glacie, & niue Auic: videtur accepiſſe tantummodo de malo ipſarum vſu, Is enim ſecunda 1. doct: 2. cap. 16. dicebat, niuem, & aquam glacialem, quam munda fuerit, nec commixta alicui rei pernicioſæ, ſiue ſoluatur, & fiat ex ea aqua, ſiue cum ea deforis infrigidetur aqua, ſiue ipſa mittatur in aqua erit bona; Sed hoc fortaſſe dixit, quoniam cum ipſe viueret in regionibus feruidiſſimis, corpora hominum cum fructu, aut ſaltem abſquè detrimento frigus glaciei, atq; niuis tolerabant, qđ non contingit ſub plagis tēperatiorib. Iā uerò immoderatū niuis, & glaciei vſum obeſſe pectori, tā extrinſecus, q̄ intrinſecus, nō eſt dubitādū, extrinſecus quidē quoniā coarctat thoracē,

irà vt difficilior reddatur ſpiratio, & ſi in ſanguinis reiectatione adminiſtrentur, repelẽs eũ magis intra, facit vt fortius erũpat; & qui ambulãt diu p niuẽ manifeſte ſentiũt lædi pectus, tũ quia aerẽ nimis frigidum attrahũt, qui cordi & pectori eſt inimicus, tũ quia extrinſecus organa pectoris plus quã par ſit cõſtringuntur, Hipp. 6. Epid: ſect. 3. tex. 10. hanc eandem ſententiam proponens, primam læſionem, & vltimam reliquit, licet quaſdam alias propoſuerit, quæ in hac ſentẽtia deſiderantur: neq; tamen ſequitur omnes afferre voluiſſe, quandoquidem etiam frigus tale ventriculo Obeſſe certum eſt, cum ambulantes per niuem ob ventriculi læſiones famem illam incurrant, quæ βούλιμος à Græcis dicitur, & de qua etiam Ariſtot. diſputauit 8. ſect probl 4 & Plutarchus 6. ſympoſ: 8. (*Tuſſes mouentes,*) non ſat fuit Hipp. dixiſſe glaciem, & niuem eſſe pectori in vniuerſum inimicas, verum, quæ præcipua in pectore faciant mala indicare voluit; ſcilicet quod tuſſim moueant, & ſanguinis eruptionem prouocent. quantum enim ad tuſſim pertinet, eam prouocant ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus adhibeantur, quoniam frigidus aer attractus, aut à potu frigiditas pectori cõmunicata mordet, ex quo irritata ipſius expultrix facultas, motum illum ciet, quod tuſſis dicitur, ſimiliter extrinſecus, ſiue applicata pectori, ſiue frigore communicato, dum nimium cõſtringunt moleſtiam pectori inferentes, ac expultricem excitantes faciendę tuſſi occaſionem præſtant. Nam hac ratione hyeme ſolent tuſſes frequentare: (*Sanguinem.*) Inter ea quę ſanguinis à pectore reiectationi materiam ſuppeditant eſſe tuſſim ſignificantur ex eo, quod ab illa ſi ſint venæ in pectore, aut pulmonib. adapertæ, magis, atque magis reſerantur, vt 5 Meth. Galen docet, tum. n. venæ frigidę, duræ, & rigidæ effectæ, à motu illo franguntur, iiſquè effractis profunditur ſanguis. Galenus enim quarto de locis affectis hunc eundem Hippocratis locum citans, non alia ratione à frigore venas frangi docet, quam quod eo rigidę, & diſtenſioni ineptæ reddantur, vnde poſt modum copiam ſanguineam non valentibus venis diſtenſione excipere, atq; retinere, neceſſario diuelluntur. Alex. etiam 1. probl. 117. diſputans quo modo Vitris ſi aqua calida hyeme priuſquam tepefiant immittat, illico franguuntur, & quomodo ſit, ab Hippocrate dictum frigidum venas frangere, inquit eſſe quoniam calor penetrans vitra, & frigus obſiſtens in ea pugna diuidunt vitrum, aut quia à frigore exiccantur magis, ac proptereà fragilia redduntur, ſicq́. magis rumpuntur, ſicut etiam contingit venis, quod vitra habeãt poros licet inſenſibiles, per quos ingrediatur frigus, & calor, probat, quia æſtate frigida aqua vitris infuſa penetrat extrinſecus. ſicut etiam malum extrinſecus vitro affricatum aquam intus contentam, vel vinum odore inficit. Igitur venę ex eo potiſſimum franguntur, quoniam illę inſtar ligni à frigore exiccatæ, atque induratę fragiles reddantur, quod quidem non ita contingit in ſenectute alia ratione, in qua licet corpora ſint frigidiora, tamen venæ ipſorum difficilius franguntur, quoniam paullatim inducit à frigiditas non affert vim, tum quia ſunt ſanguine, & ſpiritu extinctę, ita ut ſubſideant neque tenduntur. (*Diſtillationes promouent.*) Quo modo frigus niuis, & glaciei deſtillationes pariat, Galenus docere breuibus voluit, quia ſcilicet thoracem, ac pulmones lædant, necnon cerebrum refrigerent, quaſi vero cerebrum ad mittendum paretur, pectus vero, ac pulmones, ad recipiendum; attamen nonnullis

hæc

hæc Gal. explanatio haud placuit. Verum ſiue bibantur, ſiue extrinſecus adhibeantur manifeſtum eſt refrigerari cerebrum, ad quod ſequitur, vt læſo ipſius calore natiuo, coctiones fruſtrentur, atque inde pituita, ac ſuccus crudus cumulentur, qui deinde eodem cerebro à frigore compreſſo ad partes pectoris, atque alias expreſſi deſtillationes pariunt, quo fit, vt quemadmodum alibi dixit Hippocrates: in conſtitutionibus boralibus, atque tempore hyemali, maxime omnium fiant deſtillationes ad oculos, ad nares, ad os, atque ad pectus, quod etiam ab Ariſtotele ſignificatum inuenitur 1. ſect. problem. 11 Nonnulli Arabes ob linguæ grecę ignorantiam putarunt, quod vocat Hippocrates κρύσαλλον pro eo vero chryſtallo eſſe accipiendum, quod etiam dicunt valere ad facié dealbandam, & lac amiſſum recuperandum ſed multos alios ſimiles errores ea gens commiſſit; Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum ad ſpeculationem cauſſarum, ſed multo magis ad medicinam faciendam, tum ob pręſentationem, tum ob curationem, Etenim ex hoc diſci poteſt, quam male faciant illi, qui omni tempore indiſcriminatim potibus, & cibis niue, aut glacie refrigeratis frequenter vtuntur, quos pręalijs damnis morbos articulares irremediabiles incurrere dixit vere Galenus, atque quotidiana experimenta ſtis docét, quamquam, vt retro docuimus, ſi oportunę, & moderate etiam nix, & glacies adhibeantur, bonas eſſe dixit Auicennas. *Vtilitas Aphor.*

---

25 *Tumores articulorum, atque dolores abſquè vlcere, & podagricos quoque, atque conuulſa, horum plurima frigida aqua largè effuſa leuat, & extenuat, ſoluitque dolorem, nam modicus torpor dolorem ſoluit.*

POSTQVAM in ſuperiori de malis, quæ facit ualidum frigus egit, modo quæ commoda interdum ex ipſius oportuno vſu ſequantur edocet, Eſt itaque ipſius ſententia; frigidum multum affuſum frequenter leuare, ac dolorem ſoluere, tumores, & dolores ſine vlcere, necnon podagricos, atque conuulſorios affectus, adhæc moderatam ſtupefactionem doloris eſſe ſolutiuam, ita vt aphoriſmus ſit veluti præceptum quoddam curatorium, vna cum ratione, ac ob id in duas partes diuiſibile, Quarum prior eſt, (*Articulorum.*) Secunda eſt. (*Stupefactionem.*) Celſus libro primo capite nono, frigida prodeſt articulis, doloribuſquè, qui ſunt ſine vlceribus. habetur autem hæc eadem ſententia lib: de humid: vſu: ſed paullo diuerſa, Galenus autem ſatis breuis eſt in exponenda præſenti ſententia, quod que vtile dicit dupliciter eſt, vnum, Hippocratem pro (τούτων τὰ πλεῖστα) ideſt, (*horum plurima,*) intelligere tumores inflammatorios, aliaſquè accenſiones cum rubedine recenti, de quibus antea eſt locutus, & quas incipientes frigidis, & repercutientibus remedijs compeſci certum eſt, tum quia alio mittantur influentes humores, tum quia ſic corpora euacuantur, ac propterea dolorē ſoluunt, eiuſq́. cauſſam tollunt, Alterum quod dicit Gal. eſt moderatā ſtupefactionē propterea dolorē ſoluere, quia ſenſū hebetat; Cur autē potiſſimū Hip. hic articulorū dolores cōmemorauerit, puto duas fuiſſe cauſ- *Connexio.* *Scopus.* *Diuiſio.*

 ſas,

ſas, tū quia hi dolores frequentiſſimè etiā ipſius tempeſtate contingebat, plurimumq́. medicos fatigabant, tum quia (vt dicebam antea) ab vſu niuis, & glaciei immoderato, de quibus in antecedenti etat locutus, maximè omnium fiant acerbiſſimi, & graues morbi, & dolores articulares, necnon podagrici, & conuulſiorij, Sed dubitari poſſet, cur Hippocrates addiderit plurima horum, & vtrū dolores, & tumores qui fiunt à frigido, ſimiliter à frigido curentur, Ad quæ reſponderi poteſt primum addidiſſe eam particulam, non quod excipiat vllum ex quatuor affectibus; Sed voluit dicere non omnes tumores, neque omnes podagras, &c. Sed aliquas ex his omnibus, vt tumores dolores podagras, & conuulſiones calidas; Deinde pluribus modis hoc fieri poſſe, vno quia materia dum eſt in motu quæcumque ſit, opera frigidi medicamenti, atque etiam ipſius aquę à loco dolente pellitur, Altero quia roboratus calor natiuus materiam morbificam facilius conſumit, tertio quia etſi cauſſam, & ipſum effectum non tollat, facit tamen, vt ipſius doloris perceptio impediatur, cum enim dolor ſit, vel moleſtia ipſa percepta, vel eiuſdem perceptio, certum eſt ſublata hac perceptione, ſimul tolli ipſum dolorem. (*Stupefactio*) hæc eſt ſecunda pars, in qua videtur Hippocr. reddere quodammodo rationem, ob quam frigus dolorem ſoluat, ſ. quia ſtupefacit, quaſi hæc ſit ipſius ratiocinatio. Modica ſtupefactio ſoluit dolores, at frigida multa affuſa moderate ſtupefacit, ergo affuſa copioſa aqua dolorem leuat, & tollit. At duo quæſitu digna ſunt, quomodo frigus ſenſum ſtupefaciat, & cur Hippocrates addiderit particulam *μετρία*, id eſt moderata, cum tamen loquatur de frigido magno, vt ipſa verba antecedentia teſtantur; Circa primum ſciendum inſtrumentum naturæ ad cunctas operationes rectè obeundas vnicum, aut ſaltem præcipuum eſſe calorem natiuum, qui ſi deminuatur eas quoque deminui, & interdum aboleri, ſin valde nimis augeatur, eaſdem deprauati contingit, quod enim de acutis operationibus ſomniauit contra Galenum Argenterius, vanum plane, & ocioſi ingenij opus eſt, Vbi igitur à frigidis remedijs calor natiuus deminutionem ſuſcipit, ea *νάρκωσις*, & *νάρκη* ab Hippocrate, atque alijs nuncupatur, ſic etiam obliuionem, quæ eſt memoriæ deminutio, vbi ſola ſit, à frigido fieri dicunt omnes natiuum calorem hebetante, proptereaquè à compluribus veluti quędam *νάρκωσιν* memoriæ vocarut, quemadmodum etiam vbi motus ita ſtupore, & diminutione afficitur; Iam verò quod Hippoc. addiderit particulam (*μετρια*) vna cauſſa fuit, quia immoderata ſtupefactio, à ſummo frigore, ſeu caloris natiui deminutio magna, eſt potius quædam mortificatio, quam doloris ablatio, & quamquam medicus quandoquè cogatur ad ſtupefacienda deuenire, ne magnitudo doloris nimium vires proſternat, id tamen eſt ſemper agendum ingenti cum prudentia, ac tantum in ſumma neceſſitate, ne potius occidere, quàm mederi videamur, Vocarunt quidem huiuſmodi medicationem, & Hipp. & Galen. doloris ſolutionem: Sed haud vera ſolutio, imò potiùs quædam ipſius occultatio eſt. Vtilis eſt aphoriſmus, primum quia docemur in quibus morbis, & ſymptomatibus liceat non ſolum frigidæ aquæ multa affuſione, ſed etiam alijs medicamentis refrigerantibus vti: neque enim ijs aſſentior, qui putant hic tantum Hippocr. loqui de frigidæ aquæ vſu. Deinde quia docet Hippocr. cauſſam propter quam potiſſimum iuuat, ſ. quod dolores

Dubit. *Solut.* *Dub. 1. 2.* *Solut. 1.* *Solut. 2.* *Vtilitas Aphor.*

ſoluat,

ſoluat, ſtupefaciendo moderate, poſtremo vtilis eſt aphoriſmus, quia docet Hippoc. modum, & quantitatem, vtendi ea, ſ. vt extrinſecus affundatur, quod fit ex alto paululum inſtar ſtillicidij, vt multa, ſed ita tamen ut non ingens, ſed moderata fiat ſtupefactio, nam intus ſumere ſtupefacientia, atque ea magna tàm intus, quàm extra adhibere, valde periculoſum, quod ſic ſpiritus, & natiuus calor facile extinguuntur.

---

26 *Aqua quæ cito calet, & cito refrigeratur leuiſſima eſt.*

QVOD Hippoc. in antecedentibus locutus etiam interdum ſit de vſu per os aquæ frigidæ, facile conijci poteſt ex præſenti aphoriſmo, in quo nullum alium habuiſſe uidetur ſcopum, quàm docere quomodo bonitas aquæ frigidæ vſurpandæ explorari debeat, ſ. ſi cito calefiat, & refrigeretur, Vnde etiam patet connexio præſentis ſententiæ, quæ tota phyſica, breuis, ſine demonſtratione, atque indiuiſibilis eſt, Habetur autem etiam 2. Epid. ſect. 2. ſed paullo diuerſa, ibi enim ita ſcribitur ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, ἀεὶ κουφότατον, hic autem dicitur ſimpliciter κουφότατον de qua re ſuo loco, Nunc autem videndum eſt, cur Hippocrates cum ſint aliæ multæ notæ optime aquæ, tantummodo nunc leuitatis, quam cognoſcendam ducit ex veloci calefactione, vel refrigeratione, nec enim dubitare oportet, quin de ijs loquatur, quæ arte ipſi aquæ inducuntur; id quod frequenter factitaſſe veteres ob varios uſus etiam nos monſtrauimus in uarijs lectionibus, hanc autem ſententiam mutuaſſe etiam Atheneum lib. 2. Plinium lib. 31. cap. 2. Oribaſium, Aretæum, alioſquè omnes non eſt dubitandum. Iam uerò pluribus de cauſſis puto Hippocratem hic ubi maxime omnium breuitati ſtuduit ſolius leuitatis meminiſſe, Vna fuit, quia hæc qualitas omnium maxime requiritur in aqua potabili, ne in hypochondrijs moretur diutius, quia cum, vt dicit Ariſtot. 1. probl 13. 14. eius ſit maximus vſus in cunctis cibis parandis, debet abſquè omni grauitate eſſe, & propterea non ſine ratione Corn: Celſus lib. 2. cap. 18. transferens hanc ſententiam dixit: melior quæq́. aqua eſt, quò celerius, & calefit, & frigeſcit, Alia cauſſa eſt, quia ceteræ condiciones optimæ aquæ hanc vnam conſequuntur. Tertia & poſtrema fuit, quia hæc qualitas omnium minime conſpicua cum ſit, habet opus diligenti inueſtigatione ſi quidem ponderib. non exploratur hæc leuitas, cum ſint omnes aquę eiuſdem, (ut plurimum) ponderis, ut etiam Plinius aduertit lib. 31. c. 3. ſed alia ratione, & Veteres prius, quam alicubi urbes conderent, aquæ locorum explorabant uiſcerum hoſtiarum contemplatione, ut ſcribit Vitruuius, cap 4. lib. 1. quaſi uerò certum ſit, vbi aquę ob grauitatem in uiſceribus retinentur, ea mirum in modum vitiari, Alię uerò condiciones aquę bonę adnumerantur, Tū ab Hipp. lib. de aer: aq: & loc: tum à Gal. 6. Epid ſect. 4. tex. 10. & 1. de ſimplicibus; tum ab Oribaſio 5. collect: cap. 18. inter quas illę ſunt, ut ſint omnis odoris, ſaporiſquè expertes, ut à fonte ſint ad Orientem vergente, quemadmodum monet Hip. lib. de aer: aq: & loc: vel pluuia ęſtiua, atq; cum tonitru facta, quas etiam

alendis

alendis plantis accommodatas eſſe dicebat Plutarchus 3. quęſt. naturalium quã quã ſunt, qui non vſui quotidianæ: ſed medicinę faciendæ hanc probent adhęc vt in eis legumina coquantur faciliter, & cito, quod quidem tenuitatis, atq; leuitatis ſignũ eſt, nã in quibus non coquuntur, prauæ ſunt, & à veterib. propterea, uocãtur ἀτεράμνα, vt Plato 9 de leg: Plutarc. 7. ſymp. 2. Gal. 6. Epid: ſect 4 tex. 10. (*Leuiſſima*) ſemper leuior dixit 2. Epi: ſed nulla eſt differẽtia, quia quod leuiſſimũ eſt ſuapte natura, ſemper leuius etiam dici poteſt; Et quamquam dubitatum ſit à pleriſquè, verum hoc ſit intelligendum de pondere, tamen rationabilius videtur quod ait Galenus, vt potius intelligatur de ſenſu, atque effectibus grauitatis, aut leuitatis, quæ ſolent percipi, in potu, alioq. aquarum vſu, quæ prout meliores, deterioreſuè ſunt, ſic ſolent plus minuſuè coqui, & viſcera grauare, ac penetrare, & exire, nam vt ait Galenus, qui explorant aquam bibentium diſpoſitione, & affectu, ſecuriſſimo quidem vtuntur indicio, ſed non ſolum hoc ſumẽdum eſt, verum & alia ab ipſo commemorata, præſertim verò, vt cito frigefiat, & calefiat, hoc eſt vt cito alteretur, quemadmodum enim extra faciliter alterãtur, ſic etiam intra corpus, Vnde aquæ refrigeratæ niue, & vina, cum citius caleſiant, quam quæ vel in cellis vinarijs, vel alio modò refrigerantur; non ita videntur damnanda. quemadmodum vulgus putat, modo tamen cętera ſint paria. Et quod ait Plinius lib 31. cap. 2. hanc Hippocratis ſententiam eſſe intelligendam facta parium comparatione ſemper mihi placuit. Nec valet quod dicere videtur Ariſtot. 23. probl. 7. ſcilicet aquam maris, magis calefieri, quam potabilem, & ſimiliter non valet, aquas lacuſtres, & quieſcentes citius calefieri, & refrigerari ob moram ſub Sole, & Aere, neque tamen eſſe leuiores, quoniam ſententia Hippocratis intelligenda, vt etiam dicebat Plinius cęteris paribus, quod quidem non eſt de aquis commemoratis, quæ ob admiſtionem terreſtris materiæ ſunt grauiores, etiamſi ob moram fontanis, atq, fluuialibus caleſiant, magis, ideſt tenacius retineant; Vtilis eſt aphoriſmus ad medicinam faciendam, quoniam cum plurimum referat tam pro potu quotidiano, quam pro concoquendis, & parandis cibis, atque medicamentis bonam aquam eligere, hinc docemur, quo pacto huiuſmodi electio ſit facienda, vt tam ad conſeruandam, quam ad recuperandam ſanitatem magnopere conferat.

Vtilitas Aphor.

---

27 *Qui noctu bibere appetunt, his admodum ſitientibus ſi ſuper dormierint, bonum.*

CERTE non eſt facile præſentem ſententiam connectere ſuperiori, niſi dicamus eum ſuperius de bonitate potabilis aquæ locutum eſſe; nunc ſubiungere non ſemper in ſiti eius potum eſſe neceſſarium, ſed quandoquè ipſam ſitim ſolo ſomno extingui, enim dubitandum eſt, quin potus ſit neceſſarius vitæ animalibus ob diſtributionem cibi, & ne potum deſererent animalia tradidit naturam ſitim, ob quam ad bibendum coguntur, Aquam autem eſſe naturalem potum cunctis certum eſt, quandoquidem, vt apte dixit Plinius ex vini uſu id plus habemus, vt etiam non ſitientes bibamus, quæ cum ſiti tollendæ aquæ potabilis vſus ſeruate, non tamen id ſemper faciendum in omni ſiti, monet Hipp.

ſed

ſed quandoquè etiam ſuper dormiendum, quaſi ſomno humectata viſcera ſitim auferant. Non minor quoque dubitatio eſt, ad quod genus ſit hæc ſententia referenda, an ſcilicet præceptum ſit curatorium, an vero dogma prognoſticum, & mihi placet, vt vtrumque ſit, quemadmodum ſæpenumero ſolent eſſe Hippocratis ſententiæ, quę ſeruiunt tum ad prædicendum, tum ad curandum, eſt autem ſine ratione, atque indiuiſibilis. *(Quibus)* Hanc ſententiam alibi apud Hipp. inuenire non licet, quamquam, & grauis, & fructuoſa ſit; Cur autem Hippocrates de ſiti nocturna, quam de diurna ſibi loquendum putarit, cauſſam credo fuiſſe, quoniam tempeſtate ſua communiter omnes plus veſpere edebant, quam mane, aut meridie; vnde ratione tum copiæ, tum qualitatis ciborum ſæpe contingebat, vt homines noctu valde ſitirent, quod etiam hoc tempore fieri in cunctis pene conſpicitur, qui aut plus conſueto cenant, aut cibis calidioribus, atque ſiccioribus, necnon potibus meracioribus veſcuntur, nam non ſolum ratione copię, & qualitatis ciborum incaleſcunt, & ſitiunt, verumetiam aperto ore eſſe coguntur, id quod facere ſitim, ſicut & loqui multum non modo Hippoc. ſcripſit 6. Epid: ſect: 8. verumetiam Plutarchus in fine lib de garrulitate, Quòd etiam cibi calidiores faciant ſitim, ſiue ſint potentia, ſiue actu, non oportet dubitare, quando etiam panem calidum acceptum ſitim generare dixit Hippoc. 4. de acut: & lib: de ſalub: diæta. Bene verum eſt, quòd horum, qui ab externa cauſſa ſitiunt noctu, aliqui magis, aliqui minus id patiuntur. Et Hippoc. hoc in loco de valde ſitientibus loquitur. Vtrum autem de ægris, an verò de ſanis loquatur non ita determinatum inuenio ab alijs. Ego vero puto de utriſquè intelligendum eſſe, quia ſitis ægrotantium ubi à ſuperueniente ſomno ſedatur, bonum eſt, tribus rationibus, vna, quia ſignum eſt, nō adeo magnum eſſe morbum, magnamquè ſitis cauſſam, quin à leui remedio mitigetur. Altera eſt, quoniam ſomnus nocturnus in morbis ſemper bonus, vt cauſſa, & vt ſignum, multoquè magis vbi ſymptomata ſedat, ſicuti malus eſt, qui laborem, & ſitim facit, Tertia eſt quoniam vbi ſitis à ſomno in morbis ſedatur, id fit quia cauſſę morbificę, & ſitim efficientes, vel iam ſuperatę ſunt, uel ſaltem ſuperari incipiunt. Itaque iure Hippocr. ſi audiatur de corporibus ægris, dixit. *(Bonum.)* Verum multo magis id quoque verum eſt de ſanis, Sed cur Hippoc. potius dixit bonum eſſe, non autem ſitim finiri? propter duas cauſas puto Hipp. ſic maluiſſe loqui, vnam, quia non ſolum bonum eſt, vt cauſſa ſuper dormire, quod ſcilicet ſitim tollit, atq; ipſius cauſſam tollit, & coquit, verum etiam vt ſignum, quoniam vbi ſomnus fit, ſignum eſt, non adeo ingens eſſe malum, quin facile ſuperetur, qui enim magna, & inſuperabili ſiti torquentur, haudquaquam dormire poſſunt, ſiquè dormiunt, ore aperto dormientes vbi expergiſcuntur multo magis ſitiunt, Alteram, vt doceret non tantum curandum eſſe medico ut ſitis nocturna hominum extinguatur, quantū ut alia quoq; bona comparentur. Vtilis ergo eſt aphoriſmus, non minus ad ſanitatem tuendam, quam etiam ad morbos profligandos, & pręſertim eorum mores corrigendos, qui ubi ſitiūt, ſtatim ad potandum conuertuntur magno ualetudinis detrimento, Etenim noctu bibere, & indecorum, & inutile eſt, ueruntamen ęque noctu, atque etiam interdiu niſi ſitis à ſomno compeſcatur id faciendum eſt, quod Galenus conſulebat

Dubit.

Solut.

Utilitas Aphor.

Digitized by Google

ſulebat lib. 7. meth: vbi in ſiccitate ventriculi curanda indulgebat, nonnihil ad placandam ſitis moleſtiam potare, & ipſe vbi valde torqueor, aliquid aquæ gelidæ poto, à qua & ſitim mitigari, & coctionem adiuuari ſentio, imò & abluere manus aqua, & ipſas, atq; vniuerſum corpus in eadē aqua mergere, & detinere, inter ſitis auxilia connumerari ſoleo, quemadmodum Hipp. numerauit tacere, os claudere, & aerem frigidum haurire.

---

28 Suffitus aromatum muliebria ducit, ſæpius verò, & ad alia vtilis eſſet, niſi capitis faceret grauitatem.

NON minus diſtat, hæc ſententia à ſuperioribus, quàm cęlum à terra, vt prouerbio dicitur, ex quo ſiquis continuationem inter ipſos inuenire laboraret ocio nimis abuteretur, Certum autem eſt hinc Hippocratem conuertere orationem ad rerum muliebrium tractationem, (quam initio libri quarti aphor: vix inchoatam ſtatim dimiſſerat) atque eam portendere vſque ad 63. aphor: &
Scopus. in præſenti ſcopus ipſius eſt, docere modum prouocandi menſtrua, quod naturæ tributum ita neceſſarium eſt, tā pro mulierum valetudine, quā pro generatione, vt Hippocrates voluerit medicum eas curaturum ſemper ante alia de ipſis
Diuiſio. menſtruis diligenter percunctari debere. Eſt autem veluti præceptum quoddam curatorium, quod in duas partes (ſine ratione tamen) ſecari poteſt, quarum vna eſt. (*Mulier:*) Altera verò eſt. (*Sepę verò.*) Vt autem primam partem exponere aggrediar, ſciendum eſt hanc uocem (γυναικεῖα) apud Hippoc. & alios medicos interdum ſignificare omnes affectus muliebres, de quib. cum ſcriberet Hippoc. libro fecit titulum περὶ γυναικείων, interdum verò ſignificare purgamēta partus, alias λοχεῖα, à noſtris puerperia dicta, vt habetur in Coacis prænonr: & à Gal. in hoc loco, frequentiſſimę autem omnium ſignificare τὰ καταμήνια, ideſt ea mulierum purgamenta, quæ ſingulis menſibus, aut altero copioſe, altero minus, (ut voluiſſe videtur Ariſt.) ex utero mulierum exeunt, hic autem vult Galenus Significare purgamenta poſt partum, atq; menſtrua, nam cū mulier eſſet nutritura fętum intra vterum, atque extra, opus erat, vt copioſo ſanguine abundaret, non quod eſſet calidior mare, quemadmodum male cenſerunt aliqui veteres, cęterum quia quo tempore neque gerit, nec ubera præbet, copioſior ille ſanguis valde ipſi nocuiſſet, ea propter voluit ut ſingulo menſe portio illa ſuperuacanea blande euacuaretur, quod ni fiat, varij, & graues morbi ſolent ipſis mulieribus contingere, ut ob hoc medicus debeat ſemper ſatagere, quo debito tēpore fluant menſtrua. (*Eductorium.*) Inter ea quæ menſtrua ducunt, primum locum obtinere uidentur aromata, quæ cum calida, ac tenuia ſint, penetrandi, atque aperiendi inſignem poteſtatem habent, Quæ enim urinam, & menſtrua prouocant eiuſdem eſſe naturæ dicebat Gal. 5. lib: de ſimpl: med: Iam menſtruorum detentiones ſolent interdum ſequi alios morbos, ueluti tumores, uteri inflammatorios, aut ſine inflammatione, uel ipſius uteri peruerſiones, alioſuè ipſius, aut etiam corporis morbos. Interdum uerò fiunt abſquè huiuſmodi affectibus, priores retentiones, quia ſunt pura ſymptomata morborum, curantur ipſis affectibus cu-

ratis.

Digitized by Google

ratis; Cęterum quæ non ſequuntur eiuſmodi morbos, ſed obſtructiones, vel à
copia, vel à craſſitie, & viſciditate ſanguinis factas, curantur proprijs remedijs,
inter quæ ſunt aromata, Sed cum etiam conferant aromata ore accepta, aut ex-
trinſecus applicata, cur Hippoc. ſolius ſuffitus mētionem facit? Galenus ſatis ap-
poſitę hanc dubitationem ſuſtuliſſe videtur dum dixit, menſtruorum deten-
tionem, quæ non ſequitur alios morbos, oriri aut ob ſanguinis craſſitiem, aut
ob vaſorum ipſius vteri obſtructionem, vel propter eorundem conniuentiam,
vel totius ſubſtantię ipſius condenſationem, contra quæ omnia mala valde poſ-
ſunt ſuffitus aromatum, quippe quæ reſerare occluſa vaſorum oſcula, attenuare
craſſitiem humorum, obſtructa incidendo de obſtruere, condenſataq́. rareface-
re poſſunt; Cęterum arbitror etiam ob id Hippocratem potius meminiſſe ſuffi-
tus, quoniam licet emplaſmata, & potulenta, vel eſculenta aromatibus facta vim
habeant mouendi menſtrua, attamen vbi cauſſa morbi eſt in ipſo vtero, multo
efficacius id quod optatur præſtant, quoniam vapores aromatum ita intimius,
ocyus, atq; etiam integrius penetrant, efficaciusq́ operantur, præterquam quod
mulieres multo libentius hiſce, quam alijs vtuntur, Veruntamen illud eſt ani-
maduertendū ab Hip inter aromata cōnumerari, lib de mor: muliebrib pleraſq́.
herbas, & radices, quæ licet ſint boni odoris, haud tamen ſunt comparanda no-
ſtris aromatibus, vt ſunt gingiber, Cinnamomum, garpophyli, moſcus, ambra,
Gibetus, Lignum aloes, cyperus Tēpore n Hipp. inter aromata primum locum
obtinebat myrrha, quę apud ipſos, Aegyptios nomē dedit omnibus unguētis, vt
narrat Athęneus lib. 15. Cinnamomi pauca erat cognitio etiam tēpore Ariſt. qui
paullo poſt Hip floruit, & lib 9. đ hiſt: anim: ca 13. ſcribi ab Auer: cinamo: vocata
in Arabia putatū ipſum Cinnamomū ferri, qđ ob raritatē putandū eſt chari ve-
niſſe, ita vt nō liceret ipſo frequēter vti, Atq; hęc de prima parte. Sequitur modo
ſecūda in qua qđ Hipp. docet eſt ſuffitus aromatum non modo ad ciendos men
ſes, & purgationes partuū eſſe vtiles, verū ad alios affectus muliebres profligan-
dos, niſi grauitatem capitis inducerent; Circa hanc partem occurrunt nonnul- *Dubit.* 1.
la conſideranda, primum eſt, quomodo aromata faciant capitis grauitatem ma-
xime in mulieribus, Alterum eſt, an æque inducant, grauitatem capitis, vbi mu- 2.
liebria ſunt prouocanda, ac in alijs affectibus Tertium eſt, ſi faciunt, etiam in 3.
ijs, cur tamen non ita videtur monuiſſe in illo opere efficiundo, atque in cęteris. 4.
Quartum; Quę ſint alia bona, quæ præſtant aromata: Circa primum, vt dicebā *Solut.* 1.
aromata ſunt calida & ſicca, necnon tenuium, ac ſubtilium partium, quo fit vt
dum ad actum rediguntur, ſiue intus aſſumpta, ſiue foris adminiſtrata exhala-
tiones, & vapores non tantum de ſeſe mittant, verumētiā ex humorib. eliciant,
cūque ſurſum ſuaptę natura ferantur, ſecum ducant etiam humores, & caput re-
pleant, ſicq́. capitis grauitatē inducant atq; hoc eſt quod Ariſt. 12. lect: probl: &
Plutarchus dixerunt: ſuauius olere aromata longius poſita, & cinere ſuffita, quā
prope, & igne, quod, ſ. ab igne cōſumatur plus ipſorū vis, quā à cinere; Sic. n. ca-
lor natiuus minus conſumens ipſorū aromatū ſubſtantiā longius eā perducit in-
tegriorē in caput, & hoc eſt, qđ Plutar: diſputat in fine lib: qđ animalia bruta non
careāt ratione, ſ. ea carere multis malis, qđ odoramēta, & ſuffitus nō ad voluptatē
perſequātur, ſed tātū ob neceſſitatē; Circà ſecundū, nō eſt dubitādū, quin etiam *Solut.* 2.

vbi aromata prouocant menſes, nonnihil caput lædunt, verum multo maius eſt beneficium, quam detrimentum, quinimo, cũ ſæpenumero capitis labores mulieribus occurrant ob aliquod menſtruorum vitium, & præſertim, quando vel nullo modo, vel deminutę fluunt, vbi ſuffitu aromatum illud vitium auſertur, par eſt ſimul tolli capitis grauitatem. Ad Tertium dicendum eſt nos monuiſſe Hippocratem, quia vbi medicus aliquem ſibi proponit ſcopum, debet in eũ præcipuè omnem ingenij aciem dirigere, vt conſequatur, niſi tamen à grauiori aliquo impedimento cohibeatur, vnde quia in menſtruorum defectu vnicum medici conſilium eſt ea promouere, ad quod opus magnopere auxiliantur ſuffitus aromatum, iccirco Hippocrates non putauit multi eſſe faciendum, quòd ſimul ab iiſdem aliqua lęſio capiti inferatur; quod tamen haud ita in alijs eſt ferendum, in quibus non eſt comparandum beneficium cum detrimentis capitis, quæ producuntur ab Aromatibus. Ad Quartum, & poſtremum dicendum eſt complura eſſe alia vitia aduerſus quæ valere ſuffitus aromatum creduntur; quales ſunt frigidi affectus, & humidi, ſiue ſimplices, ſiue humoribus commixti, & maximę capitis. Vnde dicebat Plutarchus in lib. de Iſide, & Oſyride, apud Aegyptios myrrham eſſe Bal uocatam, quæ vox ſignificat delirij ablationem, & eam admirabilem ſexdecim rerum mixturam, quæ Kypli nuncupatur, & cuius ſæpe celeberrimam fecit mentionem Galenus, maxima bona non modo corporib. hominũ pręſtare, verum multo magis ipſis animis cõponendis conferre, Sed hac in re aduertẽdum eſt, ſæpenumero, & medicos, & ægrotantes peccare, qui æquę in frigidis, & ſiccis, atq; in humidis morbis aromata adhibent, quoniã etſi ratione caliditatis videantur poſſe conferre, attamen multo plus obſunt ratione ſiccitatis quam augent, & qua aucta humidũ natiuum, & ſimul calor naturalis paullatim perdũtur, Itaq; patet quantopere vtilis ſit præſens aphoriſmus in medicina facienda pręſertim mulieribus, quibus ſi deſint, aut minuantur mẽſtrua vt dicebat, fiunt morbi ab vtero. Diſcitur etiam ab hac ſentẽtia in adhibendis cunctis remedijs, non negligendam eſſe cognitionem malorum, quæ poſſunt ab ipſis prouenire, & præſertim capitis, à quo alias dixit Hippocrates cunctà pæne mala homini contingere.

Ad 3. *Ad 4.* *Vtilitas Aphor.*

---

29 *Grauidas purgare turgente materia à quarto menſe, vſque ad ſeptimum minus verò has. Recentiores autem, & ſeniores vereri oportet.*

VERE hic aphoriſmus uidetur ſuperuacaneus, quum etiam in quarto libro ſcriptus habeatur in principio, Vt ob id non immerito in aliquibus codicibus expunctus inueniatur. Verum tamen ſi placeat hanc Hippocratis repetitionem tueri, dicere poſſumus cum Galeno, ibi propoſuiſſe hanc ſententiã habito reſpectu non ad prægnationem, ſed ad purgationes, de quibus erat locuturus, hic uerò cũ inſtituiſſet ſermonem facere de affectibus muliebribus, eãdem eſſe repetendam duxiſſe, quod maximi ſit momenti, & quod ratione quadam poſſit antecedentem ſubſequi, in qua locutus eſt, de menſtruis, quæ conceptionem antecedunt, & quæ in nullum alium finem ſunt excogitata, quàm propter

Connexio.

pter generationem, atque nutritionem conceptus tam extra vterum, quàm intra, nos autem breuiter iterum eam explanabimus, quoniam qui nunc me audiunt, non alias forſan affuerunt, quando eandem interpretabar. Eſt itaque *Diuiſio.* ſententia, ſeu potius præceptum mere curatorium, ſine ratione, licet in duas partes diuiſibile quarum prior eſt, *(Vtero gerentes. Si materia turgeat purgare oportere quadrimæſtres, vſque ad ſeptem menſes: ſed minus has.)* Non eſt dubium, quin de grauidis morbo acuto laborantibus ſermonem habeat, ſi quidem in hoc ſolo materia turgere poteſt, id eſt ita concitari, & celeriter per corpus moueri, vt niſi ſtatim occurratur periculum ſit, ne in partes nobiles pulſa & prægnantem, & fœtum perdat, quamquam aliud etiam in grauidis periculum imminet, ne ſcilicet humores feruidi, & furentes ad fętum lati, eum alioquin tenellum interimant, vt propter hoc quemadmodum habebitur in ſequenti aphor. lęthale ſit mulierem grauidam aliquo ex acutis morbis tentari; *(A quarto menſe)* Vbicumque habetur hæc ſententia, ſiue apud Hipp. ſiue apud Galenum ſic legitur, vt ſenſus ſit, purgari poſſe grauidas materia turgente quarto, quinto, & ſexto menſe, eo quod tunc fœtus ſint robuſtiores, magiſquè iniurijs reſiſtant, verum Gal. 1. Epid: ſect. 3. Aegro vltimo exponens memorandum caſum illius mulieris tertia menſe vterum geſtantis quæ morbo acutiſſimo defuncta eſt: dixit, trimeſtrem, & quadrimeſtrem fœtum maximè iniurijs reſiſtere, vnde vel dicendum eſt particulam *(trimeſtrem)* abundare, vel pro trimeſtri intelligendum eſt eum fœtum, qui iam tertium menſem expleuit, quiq; aliquo pacto quadrimeſtris naturam ſapit; Quod autem pro (φαρμακεύειν) intelligendum ſit medicamēto egregie purgante euacuare, alias docuimus, nam Hipp. & alij Veteres haud cognouerunt blanda medicamenta, quib. poſteri abundarunt. (ἧσσον δὲ ταύτας) aliqui contextus habent ſolum particulam ἧσσον, i. minus, quaſi dicat ſeptimeſtres minus eſſe alijs purgandas vbi eas purgare oportet, ſed nil refert, ſiue hoc, ſiue illo modo legatur, cum vtrobiq; ſenſus ſit, eas, quæ proximę ſunt ſeptimo menſi, vel in eius initio eſſe minus cęteris hoc eſt, quadrimeſtribus, quinquemeſtribus, & ſexmeſtribus purgandas, cum tempora partus naturalis magnopere caueri debeant, & vnum ex ijs ſit initium ſeptimi menſis, vt ab Hipp. in lib de ſeptimeſtri partu monſtratū eſt. *(Iuniores autem, & ſeniores)* hęc eſt ſecūda pars in qua Hippoc. præcipit, vt in purgandis grauidis, maxima cautio adhibeatur, circa eas, quę nondum quartum menſem attigerunt, quæuè ſextum menſem præterierunt; nam immaturiores propter debilitatem, & ligamentorum teneritudinem inſtar fructuum nondum maturorum facile quolibet concuſſu atteruntur, ſeptimeſtres, aut nonimeſtres ſunt in ipſis partus temporibus, quibus facile natura concitatur ad intempeſtiuę expellēdum; Octimeſtres verò ſuaptè natura etiam citra purgationem ſunt morbidi, & imbecilles, ob rationes ab Hipp lib proprio, & ab alijs allatas, vt veriſſimę præceperit Hippocrates, vt vel non hiſce menſibus purgentur, vel ſi neceſſitas cogat, vt id prudenter, & magna cum cautione agatur, quæ cautio in multis conſiſtit; ſcilicet, vt non niſi turgente, aut urgente materia id agatur, vt blandioribus medicamentis res agatur, vt medicamenta ſint paruæ molis, iucunda, & longis interuallis data.

30 *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lętale eſt.*

PERGIT Hippoc. de grauidis tractare, nec vlla alia euidens apparet con-
Connexio. nexio præſentis cum ſuperiore ſententia. Niſi dicamus, vt eſt verum in
antecedente Hippocratem loquentem de grauidis acuto morbo laborantib. par-
tem curatoriam egiſſe, hic nunc agere prognoſticam, quaſi dicat eſſe maxima
diligentia vtendum, ingrauidis vbi tentantur acuto morbo, quoniam hic in ip-
Scopus. ſis eſt lęthalis. Eſt autem ſcopus docere, quid ſit præſagiendum, vbi pręgnan-
tes aliquo morbo acuto capiuntur, ita vt ſententia ſit pure prognoſtica, ſine ra-
tione, atque indiuiſibilis, quàm transferens Celſ:lib:2. cap.6. dicebat: grauidam
mulierem acuto morbo facile conſumi; Et Hippoc. 1. dę morbis non longe à
principio dicebat: ex morbis, qui neceſſario ægrotantes interimant eſſe ſi graui-
da mulier tentetur peripneumonia, aut febre ardente, aut pleuritide, aut phre-
nitide, (*Mulierem.*) Mulierē purgari poſſe à quarto vſq; ad ſeptimū menſem *dixit*
Hippocr. ſi materia turgeat, non tamen propter hoc tutum eſſe eum morbum,
in quo materia turget affirmauit, imò verò in quocumque conceptus tempore
inueniatur mulier; non modo periculoſus eſt caſus, verumetiam exitialis & no-
tandum eſt Hippocratem non ſine conſilio dixiſſe, (*Ab aliquo ex acutis,*) quo-
niam quicumque ſit morbus acutus, ſiue mitior, ſiue ſæuior, vt in cęteris forſan
non eſt ita lęthalis, ſic in vtero gerentibus ſemper eſt mortalis, Cur autem ita
ſit, Galenus conatus eſt demonſtrationem afferre, quoniam morbi acuti vel ſunt
febriles, vel ſine febre. Vocat autem febriles, Galenus morbos, qui vel habent
febrem eſſentialem coniunctam, vt ardentem, vel habent accidentalem, vt ſunt
inflammationes viſcerum, quas omnes complexus eſt Hippocrates loco citato
primi de morbis. Si ſint cum febre, cum hæc ſit continua, (Alioquin non eſſet
acutus morbus) non ſolum ſuaptę natura eſt potens conceptum perdere. Sed
adeſt & aliud periculum, quia ſi velis longis interuallis ægram nutrire fœtui no-
ceas, ſin autem vberius alas (vt dicebat Hippoc 7. Aph. 62.) adduntur quidem
vires ex cibo ſanis, at ægris augetur morbus, & grauidæ ſic necantur: Verum ſi
morbus acutus ſit abſquè febre, ut conuulſio, & Epilepſia, & apoplexia, ma-
gnitudine, ac contentione morbi eſt impoſſibile ægram grauidam ſupereſſe:
Dubit. 1. hæc Galenus. circa quæ tres oriuntur dubitationes Vna eſt, an morbi acuti poſ-
2. ſint interimere ſint febre, Secunda, an febriles ſint ſemper cum febre continua:
3. Tertia eſt, quomodo Galenus dicat, comitialem morbum neceſſario interimere
grauidas, cum quotidiana experientia ſecus teſtetur, ſcilicet nullam fere ex hoc
Solut. 1. morbo interire. Circa Primum dicendum, non poſſe abſque aliqua febre acu-
tum morbum interimere, imò nec eſſe, licet interdum ſit adeo exigua, vt nulla
Solut. 2. videatur. Circà ſecundum videtur controuerſia, quia à Galeno octauo de plac.
& lib. de tr: rig: & palp: inter ardentes, quæ ſunt acutæ, ſicut etiam ſecundo
de criſi, cap 3.4 & Auicen: alibi: tertiana ſimplex ob vehementiam motus in-

ter

ter acutos morbos recenſetur, Hippocrates etiam in Epid: narrat in peſtilenti illo ſtatu, multos occubuiſſe tertianarios, & quartanarios, Vnde ſi erant peſtiferæ, & periculoſæ illæ febres, non videtur dubitandum, quin etiam fuerint acutæ: Dicendum eſt febrium alias eſſe vere acutas; alias non vere acutas, nam vere acutus morbus duos characteres habet, vt ſit cum periculo, atque etiam cum vehementibus motibus, non vere autem acutus, ſat eſt vt habeat alterum characterem, vnde quando Gal. dicit febriles morbos acutos habere ſemper febrem continuam, locutus eſt de vere acutis, Iam verò tertiana ſimplex, & peſtilens, non eſt uerè acuta, quoniam illa habet tantum motus vehementes, & caret periculo, hæc autem eſt periculoſa, ſed ſine motibus vehementibus, cum Hippoc. huiuſmodi febres vocet placidas, ut uere ſunt, imò quoque non facit eas febres ob placiditatem. Ad Tertiam dubitationem dicendum, vel Galenum Epilepſiam tantum propoſuiſſe, vt exemplum morbi acuti, licet Auic. 1.3.tr.5.cap 8. in fine dixerit Epilepſiam mulierum eſſe periculoſam, nec verba illa, quod neceſſario pereant grauidæ, eſſe referenda ad Epilepſiam, ſed ad conuulſionem, tantum, & apoplexiam; vel dicendum eſt, verba illa. (*Non poſſe ægram ſufficere morbos,*) non eſſe intelligenda de impoſſibilitate, uerum de difficultate, niſi potius dicere placeat, Epilepſiæ frequentes acceſſiones eſſe lethales in prægnantibus, atque hæc locutum eſſe Galenum dicentem: ob magnitudinem, & contentionem non poſſe euitari mortem, de qua etiam loquebatur Auic: quando prima 3.trac:5.cap.8. dixit Epilepſiam, ut plurimum conuerti in paraliſim, contra quæ dixit Gal. Sed dubium eſt adhuc, an Epilepſia ſit morbus acutus, tum quia à Cælio Aureliano, & ab Auic: & ab alijs recenſetur inter diuturnos, tum quia ipſa experientia docet Epilepticos plurimis annis perdurare, cum acuti morbi celeriter terminentur, niſi dicamus; Epilepſiam conſideratam ſecundum totam morbi amplitudinem, uere eſſe diuturnum morbum, ſed ſi capiatur pro ipſo inſultu ſingulo, certe eſt acutus, quia habet uehementiſſimos motus; Eſt itaque ratio à Galeno allata pro ſententia Hipp. aſtruenda ſatis probata, uerumtamen poſſunt aliæ afferri, una eſt quia acuti morbi curantur, uel purgatione, uel ſanguinis miſſione, quarum remediorum neutrum poteſt adminiſtrari grauidis, ut dixit, & dicet Hippoc. in ſequenti, alia eſt, quoniam, ut ait Hipp in lib. de nat: pueri atque primo de morbis ſemper prægnantes ſunt languidiores, ac uirium imbecillium, unde Veteres, ut ſcribit Vitruuius, numquam uolebant præſtari poſſe mulieres ſanas, dum grauidæ uenderentur; Accedit etiam quod in morbis acutis maximæ prægnantes de abortu periclitantur, qui ſuapte natura eſt prauus, & exitialis, multoquè magis in laborantibus acuto morbo, in quibus reſpiratio, quæ alioquin magna, nec facilis eſt, in grauidis adhuc fit difficilior. Vtilis itaque eſt hæc ſententia ad prædicendum, & conſequenter ad cautiorem medicum reddendum, tum in ſuſcipiendis prægnantibus ægris curandis, quarum abortus, & mortes ſolent ſibi imputari, tum etiam in ipſorum ſuſcepta curatione prudenter facienda.

Solut. 3.

Vtilitas Aph. r.

31 *Mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex vena, abortit magis; ſi fœtus ſit maior.*

Connexio. POTEST hoc pacto connecti aphoriſmus, quòd Hipp. in ſuperiore, atq; in antecedente ſuperiorem loquutus ſit de magnitudine morborum acutorum in grauidis, cui cum debeantur magna remedia, atque ea duo ſint purgatio, & ſectio venæ, poſtquam de cautione adhibenda in purgandis prægnantibus tractauit, modo de ſectione venæ loquitur, adeo vt ipſius *Scopus.* ſcopus ſit, monere medicum ne præceps ſit, in tundenda prægnantium vena, etiam ſi morbus poſtulet, ne ſcilicet & conſcientiæ, & famæ ſuæ obſit, quamquam etiam poteſt continuari, quod hic afferat rationẽ cur in morbis acutis periclitentur ægrotãtes, q̃d ſectio venæ vnicũ acutorũ pręſiduũ, ſit periculoſa. Eſt ergo hic aphoriſ præceptum curatorium, ſine ratione, & diuidi poteſt in duas par- *Diuiſio.* tes. Quarum prior eſt, (*Mulier prægnans phlebotomata abortit*,) alia uerò eſt, (*maxime ſi fœtus ſit grandior*.) Circa primum illud notandum eſt Hippocratem dixiſſe (Φλιβοτομηθεῖσα,) duabus rationibus, tum quia conſtat inter modos mittendi ſanguinis nullum habuiſſe magis familiarẽ, & Hippocratem, & alios veteres ipſa venę ſectione, raro enim ipſos cucurbitulis, atq; ſactificationibus vſos ad ſanguinis euacuationem faciendam, rariſſime, aut potius numquam (vt alias demonſtraui) per hirudines, Tum quia ex omnibus, ſanguinis euacuationibus nulla eſt, quę æquę viribus officiat, ac maius robur exigat, & præſertim ſi ſpectemus veterum conſuetudinem in euacuando per venæ ſectionem ſanguine, cuius minima mẽſura erat, vt ex Gal colligitur hemina. ideſt unciæ decẽ, quæ mẽſura ætate noſtra eſt fere maior cũctis, quæ vſurpãtur; q̃ ipſa phlebotomia (*Abortit.*)
Dubit. 1. Duo hic examinãda vnum eſt; Cur non dicit, vt ſolet malũ, vel lethalẽ, ſed tantũ
Solut. 1. ortit, Alterũ; Cur ſanguinis miſſio ſit abortus cauſſa. Circa primum. Cum larga ſanguinis per venam ſectam miſſio complura damna inferat, quod tamen & frequentius, & grauius, ac immediatius facit, eſt abortus; mors enim aut non ſequitur, niſi in modo magnopere excedatur, aut poſt abortum, & abortus ratione ſequitur, imò Corn: Celſus lib. 2. cap. 10. loquens diſertiſſime de more veterum in ſanguinis miſſione facienda, dixit: eos non conſueuiſſe grauidis ſanguinem mittere, timentes ne abortirentur, quod tamen periculum haud eſſe perpetuum faſſus eſt. Circa ſecundum Galenus, qui fuit breuiſſimus in hoc aphoriſ-
Solut. 2. mo explanando nihil aliud dixit, quam fœtum perdi, eò quod ſibi debitum alimentum ſubtrahatur, quod etiam euenire ſibi tradit in longioribus inedijs, nam miſſio ſanguine à cubito, auertitur fluxus ab vtero, ad quem cum minus accedat, & in præſenti, & in futuro penuria ſanguinis nititur fętus, vt ait Hipp. lib. de nat: pueri, ante tempus erumpere ex utero, vnde ſequitur abortus, & mors mulieri. Verum poteſt etiam alijs de cauſſis ſequi abortus largas ſanguinis miſſiones, ſcilicet quod euacuato multo ſanguine, multi etiam exhauriuntur ſpiritus, quibus priuati fœtus haud ſufficere poſſunt vitæ traducendę, quemadmodum etiam mulieres, quæ ob hoc ſolent in animi deliquia incidere, & conſequenter exanimari, Adhęc ex larga ſanguinis miſſione ſolent corpora non parum refrigerari,

Digitized by Google

frigerari, fœtui autẽ nil pernicioſius eſt, quam vt calor natiuus ſibi ſubtrahatur, fit etiam ex magna ſanguinis euacuatione magna agitatio, quæ nocet. Quæ quidem omnia licet ſint veriſſima ſemper, ſunt tamen multo veriora, vbi fœtus iam ſunt grandiuſculi, vt ob hoc, & ob alias cauſſas periculoſiſſimum ſit præ cęteris in octauo menſe ſanguinem mittere, quod non ita eſt in prioribus menſibus, uſq; ad ſeptimum excluſiue. in quibus interdum contingit tãtum ſanguinis abundare, vt fœtus alioquin paruus, & pauco nutrimento egens, nequeat ipſum cõſumere, quo fit vt eo veluti obruatur, niſi ſtatim ſuccurratur ampla ſanguinis euacuatione queãdmodum, docet Auuerroes 7. coll. c. 4 de euacuatione ſanguinis, & memini me hoc vnico remedio plurimas ab abortibus, quos frequenter faciebant, conſeruaſſe, modo minore, modo maiore copia extracta, licet, (vt dicebam) temporibus noſtris maxima menſura ſit prope minima reſpectu conſuetudinis antiquorum, Atque hoc tam in ſanis prægnantibus, quam etiam in ægris facere interdum ſalutare eſt: non quod omiſſo remedio perdatur ſolus fœtus, ſed vterq́. & certè raro contingit vt vbi præ morbo acuto fętus interimitur non ſequatur etiam interitus matris: Sed contra hæc ſunt authoritates Ariſt. & Auuerrois, is enim lib. 4. de gen: anim: cap. 8. loquens de lactis generatione, ait: in poſtremis menſib. plus ſanguinis abundare, & minus egere, quàm dum erat adhuc imperfectus; Auuerroes autem lib. 7 collect cap. 4. comparans phlebotomiam, & pharmaciam quo ad prægnantes attinet, dicit: hãc numquam prægnantibus conuenire ob agitationem, & quia medicamenta prouocant vrinam, & menſtrua, atque venenata ſunt, miſſionem vero ſanguinis conuenire, vbi adeſt repletio, etiam ſi Hipp. id negauerit, De Ariſtotele reſpondetur eum velle in fœtu grandiore plus ſanguinis excrementitij abundare; quia diu ſuperſſa ſunt menſtrua, non autem dulcis, & vtilis quo alitur, & de quo intelligunt Hippocr. & Galenus quando inquiunt, in extremis menſibus priuari fœtum proprio nutrimento ex ſanguine miſſo, eo quod improbus ſanguis mittitur ab vtero in mammillas, bonus autem euacuatur, atque ſic dicẽdum ad locum Ariſtot. eiuſdem lib. cap. 17. vbi dicit: in recenti conceptu maiorem copiam eſſe ſanguinis, ſcilicet vtilis, & dulcis, non autem excrementitij, cum pauco tempore ſint retenta menſtrua. Cęterum de Auuerroe dicendum eſt, neque Hipp prorſus negare miſſionem ſanguinis vbi neceſſaria eſt, ſed monere uoluiſſe medicos ne inconſiderate ad illud remedium properent. Vtilis eſt aphoriſmus, & neceſſarius ſi quis alius, quoniam nil eſt, quod æque exigat iudicium, & ſolertiam medici, atque vbi prægnantem aliquam curandam ſuſcipit acuto morbo laborantem. *Vtilitas Aphor.*

---

32 *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio.*

ET ſi non ita perſpicua ſit præſentis cum antecedente aphoriſmo connexio, in eo tamen ſunt vtriq; coniuncti, quod tractant de muliebribus affectibus, niſi dicere placeat, optime potuiſſe poni poſt primum huius tractionis, quaſi in eo de modo prouocandi menſes agat: hic verò de fructu menſtruorum exeuntium; ſcopus Hippocratis in hoc eſt docere tria, quomodo natura curet *Connexio.* *Scopus.*

eua-

euacuationem euacuatione diuertendo, ſcilicet per aduerſas partes; Quod ſuppreſſæ naturales euacuationes ſint ſemper æſtimandæ, & quòd medicus debeat imitari naturam rectę operantem. Eſt verò ſententia tota practica, vt quæ nitatur potiſſimum experientiæ, licet rationem quoque habeat, eſt indiuiſibilis, &

Scopus. quod vult dicere Hippoc ſatis clarum eſt, nempè mulierem ſanguinem vomentem liberari, ſi menſes prorumpant: *(Mulieri.)* Habetur etiam primo de morb non longe à principio. Dixi alias pro vomitu, & vomere intelligi apud Hipp. ſæpenumero tam pro eo quod è ventriculo per os educitur, quam quod à capite, & thorace, vt habemus in coacis prænot: in lib. de morb: mulierib: 5. aph. 13. & 7. aph. 37. ac alibi ſæpe apud Gal. Hic autem etſi poſſit ſimiliter accipi, attamen accommodatius eſt ſi pro reiectatione à thorace capiamus, quandoquidem vt ſcribit Gal. lib. de ſec: ven: aduerſus Eraſiſtrateos Romanos, ſæpę id viu probatur, vt deficientibus mulieri menſibus, ſanguis à pectore reijciatur, eò quòd vaſa communia ſint ampla, & euidentia ipſi utero cum mammis, atque pectore. *Menſibus erumpunt,*) numquam melius, & magis ad verbum tranſtulit Celſus aphor: vllum, quam hunc lib. 2. cap. 8. Mulier ſanguinem vomens profuſis menſibus liberatur: Certum autem eſt in propoſito caſu ſupponi ab Hippocrate mulierem vomentem ſanguinem, non habere menſtruas purgationes, atque eas ad pectus, aut ſtomacum verti, alioquin non curaretur vomitus ipſarum eruptione, nam innumera ſunt mala pœnę, quæ defectum menſtruorum ſequuntur, vt diſerte docuit Hipp. 1. lib. de morb: mulieb: At dignum eſt ſcitu, an etiam

Dubit. 1. poſſit deficientib. menſibus aliunde ſanguis fundi, vt e naribus, ab hæmorrhoi-

2. dibus. Præterea, an ſi aliunde feratur, poſſit ſimiliter illius impetus coerceri fluxu menſtruorum:

Solut. 1. Ad primum reſpondendum eſt ſanguinem menſtruum, nil aliud eſſe, quam quod ſupereſt poſt remæ totius corporis nutritioni quique, propterea eſt à natura excogitatus, ut fœtui intra uterum, atque extra ſit pro alimēto, vnde cum non opus eſt eo, ne corpori incommodet, non ſingulis diebus: ſed ſingulo menſe extrudit à corpore, vt ſimul & commoditati, & decori conſulatur; Itaque cum à toto corpore in vterum huiuſmodi ſanguis mittatur, non inconuenit, quin vbi aliqua ratione natura impeditur ab eo in uterum mittēdo, poſſit non modo ad pectus, & ſtomacum, atq; inde ad os mittere, uerum etiam ad nares, ad hæmorrhoidas, atque alias partes prout faciliores ſibi uias inuenit, imò relatum inuenitur nonnullis ſanguinem menſtruum per mammas, & per vmbilicum exijſſe. Cur autem Hippocrates potius meminerit vomitus; fuit: quia hoc frequentius contingit, ſcilicet propter eam quam dixi maiorem vaſorum communionem. Modus quò iſtud fieri ſolet duplex, vnus vt ſanguis miſſus in vterum, per venas in pectus, aut ſtomacum mittatur; alter vt priuſquam à toto corpore in ipſum vterum mittatur, ad nares, ſtomacum, pectus, aliaſque partes

Solut. 2. mittatur; Ad aliud quoque reſpondendum eſt, fluxum menſtruorum poſſe ſimiliter curare, ſanguinis ab alijs partibus effuſione; verum non ita faciliter, quemadmodum ſi abore manet, tum quia longior eſt via, tum quia minor eſt communicantia. *(Liberatio.)* Hanc vocem λύσις, & λύειν dixi alias colere ab Hippocrate vſurpari non modo pro vera liberatione, verum etiam pro tranſmutatione in morbum aut grauiorem, aut leniorem, Hoc autem in loco pro vera libe-

libetatione ab ipſo vſurpari non videtur dubitandum, quia licet fluxus menſtruorum videatur quidam morbus, cum tunc mulieres deterius habeant, quā vbi purgatæ ſunt, hic tamen affectus eſt naturalis, ſiue vt dicunt Plinius & Seneca: Naturæ tributum, quòd potius inſtitutum ad perficiendas quam lædendas corporis actiones, vnde vbi retinentur, vt dicebat Hippoc. fiunt morbi. Neque dubitare oportet, quin poſſit etiam ſanguis euomi, alia ratione quam uitio menſtruorum, qui tamen vomitus, ſi deficiant ſimul menſes, ipſorum reditu vel penitus tolletur, vel ſaltem imminuetur, Vt ſit hoc firmiter adſtruendum, quemcumque ſanguinis fluxum ſuperuenientibus menſtruis, aut penitus inhiberi, aut ſaltem mitigari, Vnde patet quæ ſit præſentis ſententię vtilitas, ſcilicet ad diſcendum præcipuam cuiuslibet fluxionis ſanguinis curationem, poſitā eſſe in diuerſione, quæ fit per contraria, & κατ' ἴξιν, vt dicebat Hippoc. Diſcitur etiam vbicumq; ſit aliquis morbus cum menſtruorum ſuppreſſione, ſemper in id eſſe incumbendum, vt menſes reuocentur, quod fit frictionibus, ligaturis, ſcarificationibus cucurbitulis, præſertim verò ſectione venæ poplitis, taliuè. *Vtilitas Aphor.*

---

33 *Menſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum.*

ET hunc quoq; Celſ. lib 2. c 8 eleganter, & vere ſic tranſtulit. Quæ menſtruis non purgatur, ſi ſanguinē ex narib fūdit omni periculo vacat. Hęc enim ſententia non ſolum coniuncta eſt ſuperiori, verum etiam videtur quaſi illius quædam pars, perinde ac Hipp. dicere voluerit, ſicuti ſanguinem vomenti mulieri menſtrua fluere ſalutare eſt, ſic quoq, bonum eſſe ſi deficientib menſtruis per ſuperiora, veluti per nares ſanguis erumpat, eo quod eadem ſit vaſorū communicantia, & propterea eadem diuertendi ratio, Eſt ſententia partim prognoſtica, partim curatoria, ſed indiuiſiblis, atq; ſine ratione, *(Menſtruis defici:)* cum menſtrua ſo'eant deficere, & naturaliter, ſcilicet poſt 50. vel 46. annum, & præternaturaliter, dubitari poſſet, an quod ait Hippocrates in vtroque verificetur; Certe in præternaturali id eſt ante debitum tempus retentione veriſſimum eſt, modo tamen fluxus non excedat, In naturali vero non ita perpetuū eſt; Sed tunc ſolum, quando corpus valde ſanguineum eſt: in hoc enim etſi tempore debito ceſſent menſes, nihilominus p. æ abundantia ſolet contingere, vt multa incommoda accidant mulieribus, quæ euitantur, vel cauentur, ſi immoderantia ſanguinis fluxu eius è naribus compeſcatur, *(Sanguis è naribus.)* Multæ quidem aliæ ſunt ſanguinis euacuationes, quæ poſſunt prodeſſe in menſtruorum defectu, verum ſingulæ aliquam noxam, vel maiorem, uel minorem coniunctam habent, ſola autem è naribus fluxio, ἄλυπος ἐστι, ut ait Galen id eſt ſine ullo damno, aut moleſtia, unde Hippocrates eam præceteris commendauit, imò uerò, etiam ſi aliq ræ aliæ reperiantur euacuationes utiles, ac ſine ulla moleſtia, haud propterea dicendum eſt aphoriſmum eſſe falſum, quoniam laudat quidem Hipp. fluxionem è narib. ſed alias non improbat, *Connexio. Scopus. Dubit. Solut.*

Ttt nam

nam & euacuatio ex hæmorrhoidibus ſolet etiam abſq; vllo damno ſæpe conferre in ſimili caſu, & Hippocratis mos eſt, vnius exempli propoſitione ſimilia alia intelligere, tamquam dicere uoluerit, bonũ eſſe ubi deficientib. menſtruis, ex alia parte ſanguis profluit. Exciperẽ tamen eũ q uomitu; aut reiectatione educitur, qđ ſemper fere malus eſt, & de quo intellexit Hipp. quando ſcripſit 4. aph. 25. (*ſanguis ſi ſupra exierit vndecumque malũ.*) (*Bonum.*) Eſt bonus huiuſmodi ſanguinis fluxus, & ut ſignum, quia ſignificat facultatem expulſiuam bene ualere, nec poſſe ferre onus exuberantis ſanguinis, Et ut cauſſa, quoniam euacuat materiã præternaturaliter retentã, quę alioquin magnũ naturæ incommodum afferret, neq; ualet, qđ malũ ſit materiam à partib. inferius ad ſuperiores, & maxime ad caput conuerti, atq; tãto magis materias crudas, graues, & prauas; cuiuſmodi ſunt mẽſtrua, quoniã Hipp. loq̃tur de menſtruis naturalib non autem craſſis, & crudis: quãquam etiam quæcũq; ſint menſtrua, eſt tamen bonũ partẽ eorũ euacuari per nares, quæ ſunt partes ſuapte natura ignobiles, quo. ſ. natura leuata oneris parte facilius queat ſeſe à reſiduo tueri, atq; illud coquere, & ſuperare. Et placet quoq; mihi, ut de hoc potiſſimũ Hipp. ſit locutus, quoniã frequẽtior ſolet cęteris euacuationib. contingere, ob ætatis uigorem, quẽ certe habent, quib præter naturam retinẽtur menſes, cũ ſeniorib. ſemper naturaliter deſinãt,

Not. At hoc in loco nõ eſt ſilentio prętereũda ſpeculatio an dicatur bonũ, quia ſit res abſq. periculo, ut Celſus eſt interpretatus, an quia faciat redire menſuras purgationes. Si primo modo intelligatur, haud grauis uidetur Hipp. ſententia, quoniã periculo uocare, nõ poteſt uere dici bonũ, nec ut ſignũ, nec ut cauſſa, ſin autem ſecũdo modo intelligatur, haud uidetur in cũctis uerũ, quandoquidẽ Hipp. in primo de morbis mulieb: enumerãs mala quę ſequũtur menſtruorũ retentionẽ ſingulis menſib. dicit: tãdem menſtrua quę ſex menſib. deficere durarũt, nõ amplius redire, cũ tamẽ experientia quotidiana cõprobetur etiã poſt annum, & annos aliquib. mẽſtruas purgationes reuerti: Pro primo dicendũ eſt, poſſe etiã intelligi, ut Celſ: quoniã dicũtur periculo uacare ea, quæ à periculis imminentib. tuentur, qđ quidem facit ſanguinis a narib. fluxus in mẽſtruorũ defectu, quoniam ſi copioſus ſit, à periculis ab Hippocrate commemoratis, liberat: ſin uerò minus copioſus ſit, licet ex toto non liberet, tamen.: mala futura, aut retardat, aut minuit, aut ambo facit. De altero uerò poteſt etiam reſponderi; duplicem eſſe modũ quomodo deficientibus mẽſtruis, ſanguis è naribus fluat, unus antequam fluat ad uterum, alter poſtquam fluxit, prior bonus, de quo Hippocrates, poſterior malus, atque ſic intelligendus caſus illius puellæ relatæ in extremo octaui Epidem: quæ mortua eſt, cum natura conuertiſſet menſtrua ad nares, fluxu ſanguinis facto; dicendum eſt etiam eam Hippoc. ſententiam non eſſe perpetuo veram: ſed vt plurimum, quia vbi nec vltro, nec arte redeunt ſuppreſſi penitus menſes ante ſextum menſem, haud amplius recuperari conſueuerunt, eo quod tanto temporis interuallo natura dediſcat vias ſibi familiares, ac ipſa vaſorum oſcula ita tenaciter coaleſcant, vt amplius nequeant reſerari. Et Hippocrates in fine ſexti Epid: narrat Phætuſæ Abderitanæ. Et Namyſiæ Gorgypi vxori, quibus diu menſtrua defecerunt, ac propterea barbam emiſſerant, non potuiſſe vlla medicorum induſtria menſes reuocari: ſed paullo

poſt

poſt vtraſque interijſſe, Quod ſi in quarto Epidem: narrat cuidam famulæ poſt multorum annorũ ſuppreſſionem mẽſtruorum ea redijſſe: id tamquam rariſſimum ab ipſo poſteris traditum eſt exemplum. Vtilis eſt aphoriſmus ſicut, & ſuperior pro prædictione facienda in menſtruorum defectu, ſed videndum eſt an ſicut vomitu ſanguinis optimum eſt menſtruas purgationes prouocare, aut ſectione venarum inferiorum, aut ſcarificationibus, ſic etiam bonum ſit ijs deficientibus mittere ſanguinem à partibus ſuperioribus, hoc eſt à brachijs, vt naturam imitetur medicus. Dicendum eſt ab Hippocrate non laudari ſanguinis fluxum è naribus, eo quod faciat redire menſtrua, ſed quia vel liberat à periculis imminentibus, vel ea minora reddit, at vbi curandum eſt vt reuertantur menſes amiſſi, quemadmodum ſemper eſt curandum, non tantum incumbendum eſt in id vt pericula vitentur, ſed vt doceatur natura cõſuetum curſum inire, quod quidem fieri non poteſt miſſione ſanguinis à partibus ſuperioribus, ſed ab inferioribus, illud tamen obſeruandum eſt, quod & apud Aetium, & alios pleroſq. legitur, ſcilicet vbi adſit inſignis ſanguinis in toto exuberantia, optimũ eſſe prius eam plenitudinem imminuere venæ cubiti ſectione, tum ad venarum inferiorum inciſionem eſſe deueniendum, ſic enim ſublata prius plenitudine totius, demum naturam ad antiquum inſtitutum reuocari, quod quidem non ita obtineri poteſt exuberante in toto ſanguine. *Vtilitas Aphor.*

---

34 *Mulieri in vtero gerenti ſi aluus plurimum profluat, periculum eſt ne abortiat.*

APPOSITISSIME ſane locatus fuiſſet præſens aphoriſmus poſt trigeſimum primum, in quo tractauit de euacuatione grauidarum per ſanguinis miſſionem; nam & Galenus, qui ſi vmquam in hoc interpretandó eſt breuiſſimus, dicit: Hippocratem hic loqui de periculo abortus ex alui euacuatione, ſicut ſupra verba fecerat de periculo abortus ex ſanguinis euacuatione, Eſt autem ſcopus Hippocratis monere medicos hac ſententia, ne temere ulla arte alui fluxum in prægnantibus prouocent, Eſt quidem ſententia prognoſtica ſimplex, & indiuiſibilis, ſed poteſt, quoque eſſe ueluti præceptum, aut potius conſilium pro bene agenda vterum gerentium curatione. *(Mulieri vtero)* Vbi mulieres vtero geſtant, ſolet natura ob fœtus beneficium omnes vacuationes etiam naturales ſiſtere, vt menſtruas purgationes, imò etiam & fęcum quotidianas excretiones, quas cohiberi, aut certe minui vſus quotidianus oſtẽdit. Icirco vbi nimiæ fiunt euacuationes, procul dubio periclitantur grauidæ, Et aduertendum eſt, licet Hippocrates nomine fluxus ventris intelligat quamlibet immenſam aliam euacuationem, nihilominus hanc potiſſimum in exemplum trahere ſibi placuit, vt pote quæ minus fœtui incommodare videatur, quaſi voluerit ſignificare, ſi fœtus ſub hac euacuatione periclitatur, etiam ſub alijs multo magis eſſe periclitaturum. *(Si aluus Fluxerit ſæpenumero.)* Vt Hippocratis ſermo ſit perpetuo verus, non ſolum requiritur, vt fluat aluus, ſed vt ſæpenumero, vel vt tranſtulit Celſus libro ſecundo capite ſeptimo, vt ſine modo *Scopus.*

etenim natura ſemper omni conatu nititur fœtum tueri, ob idquè ipſum complurimis vinculis alligat, adeo vt primo concuſſu non elidatur, ſed opus eſt multis, quod ſicut eſt æternum in brutis cunctis, quæ multo rarius abortiuntur, ità quoq; in genere humano ſæpe reperitur, exceptis quibuſdam ſuapte natura infirmis, quæ niſi ſibi ipſis caueant, faciliſime aborriri ſolent, *(Periculum eſt ne abortiatur.)* Quò Hippoc dicit periculum eſſe, Celſus & bene, dixit: elidere partum poſſe, eo quod non ſemper alui fluxum ſequatur aborſus, ſed ſequi poſſit, nam exemplum habetur 5. & 7. Epid: vxoris Epicharmi, quæ prægnans capta à dyſenteria, non ſolum nō eſt aborſa, verumetiam peperit, & liberata eſt. Abortiri propriè eſt fœtum immaturum intempeſtiue eijcere, quod quidem cum pluribus de cauſſis obtingere ſoleat, maximè contingit ob excedentes euacuationes, & rationem affert vnicam Galenus, ſcilicet, quod ipſi fœtui nutrimentum debitum ſubtrahatur. *Dubit.* Veruntamen hic dubitare licet, quo pacto per alui fluxum poſſit fœtui ſurripi alimentum, quandoquidem fœtus in vtero, vt Hippocrat. & Galen. ſæpe tradiderunt, nulla alia re alitur, quam puriore parte illius ſanguinis, quod quotidie ſupereſt totius corporis nutritioni, & qui in vterum amandatus menſtrua facit, Atque per alui fluxum, niſi ſit dyſenteria haud euacuatur ſimilis ſanguis, ideò non videtur poſſe periclitari hac ratione ex euacuatione, quia alimento priuetur. *Solut.* Dicendum: plures quidem alias eſſe cauſſas propter quas ab alui fluxu fœtus in vtero perduntur, Sed hanc potiſſimum propoſuiſſe Galenum, quod hæc à vulgaribus fere vna, & maxima cauſſa exiſtimetur, quomodo autem ab alui fluxu alimentum ſubtrahatur fœtui, non eſt difficile inueſtigare, ſi intelligamus Galen. vt loquitur Hipp. de eo fluxu, qui fit ſæpenumero, vel (vt ait Celſus,) ſine modo: ab hoc enim vitiato calore natiuo, & conſequenter vitiatis cunctis coctionibus, haud poteſt is copioſus ſanguis gigni, qui ſuppetat nutriendo fœtui, maxime ſi grandiuſculus ſit, Verum ex alijs cauſſis propter quas fiunt abortus ex frequenti fluxu alui, eſt, quia in quocumque fluxu prauus, & præternaturalis humor ſiue ſit pituita acris à capite deſtillans, vt ait Hipp 1. lib. de morb: mulieb: ſiue ſit bilis atra, aut flaua, ſiue ichores corrupti pertranſeunt neceſſario per inteſtina, inter quę & veſicam cum ſit collocatus vterus, neceſſario ab ipſis contrectatur, vnde quando per flant praua excrementa non eſt dubitandum, quin ipſi fœtui aliqua noxa cōmunicetur, & tanto magis, quando frequens eſt excurſus illorum excrementorum per inteſtina, Accedit etiam, ſolere frequentes fluxus alui inducere teneſmos, & lienterias quæ exitiales ſunt in prægnantibus, vt Hippoc 7. aphor 27. præterquam quod aſſiduæ illæ exurrectiones ad egerendum mirum in modum labefactant vires tam fętus, quam ipſius prægnantis. *Vtilitas Aphor.* Itaq; vtilis eſt præſens aphoriſmus non modo ad abortum prædicendum, verum etiam ad inſtruendum medicum non modo vt caueat ne fiat vlla inſignis alui euacuatio, verum etiam vt vbi ſit eam ſtatim compeſcat, ſed percunctabitur aliquis, cum plerumquè laborent prægnantes alui adſtrictione quid faciendum ſit: Certè maxima prudentia vtendum eſt, ne medicamenta purgantia, imò nec lenientia adhibeantur, quæ frequenti vſu ſolent nimium profluentem reddere ventrem, Sed loco ipſorum chyſteres blandiſſimi ex oleo, butyro, iure, interdum erunt adhibendi.

bendi, ſicut & glandes benigniores, aut pruna dulcia iure, & mana imbibita; Cauendo tamen ne etiam hæc fiant frequenter, quoniam adſtrictio alui potius confert grauidis, quam obſit, niſi tamen nimia ſit.

---

35 *Mulieri quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperueniens ſternutatio bonũ*

PERGIT Hippoc. de mulierum affectibus docere, quæ una eſt generalis connexio, niſi dicere placeat Hippocratem docere, quod etiam in antecedenti, ſcilicet diuerſionem per ſuperiora ut luti per nates iuuare in affectibus uteri, qui fiunt potiſſimum ex ſuppreſſis menſibus, ut ſunt hyſtericæ paſſiones. Quaſi ita dicat Hippocrates, non modo menſibus deficientibus bonum eſt ſanguinem è naribus fluere, imò uerò etiam ſternutamentum iuuat in ijs paſſionibus, quæ fiunt ob menſtruorum ſuppreſſionem, ut ſunt hyſtericæ paſſiones. Vnde notum eſt quis ſit Hipp. ſcopus, nempe monere medicum quid facere debeat ubi ſibi occurrunt mulieres hyſtericæ, & difficiliter parientes, unde licet ſententia ſit prognoſtica, eſt tamen & curatoria, & quamquam ſit longiuſcula caret tamen & ratione, & diuiſione (*Mulieri hyſter:*) poſſet quiſpiam exiſtimare hic Hippocratem loqui de muliere grauida hyſterico affectu, ſiue uteri præfocatione laborante. At certum eſt utero gerentes huiuſmodi affectui haud eſſe obnoxias, eò quod ubi plenus eſt uterus paullatim ſua ſponte attollitur, non autem ui: & ſubito, neq; etiã ab eo uapores frigidiat tolluntur, cum ſatis caleat, qui ſurſum in cor elati illum affectum inducant, præterquam quod ut aii Gal. 6. de loc: aff: cap. 5. huiuſmodi affectus peculiaris eſt uiduis ſterilibus, atq; illis, quæ cum ante ſolerent congreſſu uiri gaudere priuatæ eo uiuunt. Itaq; ubi Hippocr. meminit mulieris hyſtericæ, de non prægnante loqui rationi eſt conſentaneum. Quid autem Hipp. intellexerit pro hyſtericis mulierib. uariæ fuerunt ſententiæ à Galeno in comentario commemoratæ, atq; confutatæ, illa autem ueriſſima eſt, nullas alias intellexiſſe, quam quæ uteri præfocationes, ſiue magis propriè non præfocationes, ſed ἀπνόιαι, ſeu reſpirationis priuationes nũcupantur, hyſtericæ ſimiliter à Latinis, & præſertim à Martiale nuncupatis, nam in his nõ utique ex toto aboletur reſpiratio, alioquin mortuę eſſent, ſed ita exigua fit, ut ſenſui non appareat, quomodo uero id fiat diſertiſſime diſceptauit Galenus loco præcitato lib. 6. de locis aff: & nos in uarijs lection: ſ. quia à prauis uaporibus ex corrupto ſemine, aut retentis mẽſtruis in cor elatis, eiuſq́ calorem ita uiolantibus, atq; hebetantibus, ut exigua indigeat externi aeris attractione, & refrigeratione, Celſus lib. 2. cap 8 pro hyſtericis tranſtulit, locis laborantes, dicens: Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, ſternutamento leuatur, Sed non ſatis appoſite, cum labor locorum, comprehendat quoſlibet vteri affectus, atque huiuſmodi expoſitio apud Galenum ſatis confutata reperiatur, licet alioquin Hippoc. & lib. de loc: & in homine, & in Epiſt: de hominis natura dixerit, vterum eſſe mulieribus ſexcentorũ morborum cauſſam. (*Vel difficulter.*) Difficultas partus à multis cauſſis proficiſci poteſt, ſcilicet vel quia fœtus ſit mortuus, vel quia imbecillus, vel quia ſecundinæ non exeant, de quibus omnibus

Connexio. *Scopus.* *Dubit.* *Solut.*

nibus non eſt dubitandum quin Hippocrates ſit intelligendus, quandoquidem aduerſus cunctas illas cauſſas, imò verò, & omnes alias difficultatem partus efficientes magnopere ſternutamentum valet, vt probabitur, (*Sternutamentum ſuperueniens,*) ſuperuenire proprie dicitur, quando in ipſo actu difficiliter pariẽdi, vel ipſi præfocationi contingit, neq; enim ſternutamẽta ante partum facta aliã vtilitatẽ præſtant, quã vt fœtus ligamẽta frangãtur, ac propterea ſiue intẽpeſtiuus ſiue tẽpeſtiuus partus ſequatur, (*Bonum*) dixit Celſus, leuatur: ſatis eſt ad Hipp. mentem, nam vox ἀγαθὸν, ſiue bonum, ſignificat ſternutamentum, & in præfocatis, & in difficulter parientibus eſſe bonum tàm vt ſignum, quàm vt cauſſam, Eſt quidem bonum vt ſignum, tum quia ſuapte natura ſternutamentũ, (vt ait Ariſtoteles,) eſt ſignum augurale, & ſacrum, cum ſignificet cerebrum, quę eſt animi ſedes, bene valere, tum quia ſignificat vim, quæ alioquin in præfocatis, & difficiliter parientibus erat ſopita, reuiuiſcere, ac melius valere, Eſt quoq; bona cauſſa, primum in præfocatis, quoniam ſi affectus oriatur à vaporibus frigidis, concuſſus ille calorem excitat, ſicq; vapores frigidos diſcutit, ſin autem fiat ob ſemen, vel menſtrua retenta, ad ea ſimiliter eijcienda non parum auxiliatur, quemadmodum quoq; eadem ratione curat ſingultum, dum humores impactos ventriculi tunicis, vel vapores ſpiritualia inſtrumenta lædentis, ac ſingultum plorantium inducentis diſſipat, nam vtrumq; ſingultũ aut ſternutamentum curari, etiam Ariſtot. in probl. & ante eum Cryſimachus medicus in Platonis conuiuio dixit. Non minus quoq; in difficultate partus ſternutamentum eſt bonum vt cauſſa quoniam ſiue mortuus ſit fętus, ſiue imbecillis, eo motu facultas expultrix ad eijciendum magis concitatur, pariter ſi ſecundinæ ſint retentæ, nil pænę efficacius, quam ſternutamenta mouere, vt etiam 2. Epid: apertiſſimę teſtatus eſt Hipp. ſiquidem motu illo vehementi, & facultas expultrix robuſtior fit, & ſecundina ipſa de loco mota, promptius à facultate pellitur. Patet ergo quanta ſit pręſentis aphoriſmi vtilitas, à quo medicus docetur, in huiuſmodi caſibus ſternutamenta excitare arte, quemadmodum obſtetrices ſua ſponte facere ſolent. Hipp. lib. de locis in homine, & primo de morb: mul: & odorata locis, fętida narib. adhibet, non quod ſit animal (vt dixit Plato male) ſed quia inſtar animalis ſurſum tollitur, vnde ſequitur præfocatio. Verum illud dubitatur vtrum mulieri vtero gerenti, atq; ab hyſterica paſſione occupatæ, nam quandoque etiam grauidas præfocari videtur cenſuiſſe Hipp. 1. de morb: mulieb: etſi id rariſſimę contingat: Sternutamentum ſit excitandum, cum enim ſternutamentum vim habeat ligamenta frangendi, & ſecundinas, atq; partum elidendi, ac alia ſuppetant auxilia, quibus præfocatę ſine fœtus detrimento excitari poſſint, vt odoramenta, uellicationes, aliaq; ſimilia multa; ſatius & ſecurius eſt hoſce non uti, atq; alia adhibere, Imo uero ſi quando mulieres prægnantes vltro frequenter ſternuant, optimum conſilium eſt omni induſtria proſpicere, vt ſternutamentum compeſcatur, maxime verò cum proximæ ſunt partui, quo tempore periculum eſſet ne intempeſtiue parerent, & abortum facerent, cõpeſcitur autem ſternutamentum, vt ait Ariſtot. 33. partic: problem. 2. & 8. ſi oculus, & nares perficientur.

Vtilitas Aphor. — *Dubit.* — *Solut.*

56 *Malorũ*

36 *Mulieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes: purgationem indicant eſſe neceſſariam.*

Et hic quoque aphoriſmus multo aptius fuit poſitus, vel ante, vel poſt vigeſimum octauum vbi de menſtruorum, per ſuffitus prouocatione tractauit, nam & in hoc Hippocratis ſcopus eſt docere, quid medicus facere debeat vbi menſtrua vitioſa ſunt, aut quo ad ſubſtantiam, aut quo ad motum, Vnde paret aphoriſmum eſſe putum præceptum curatorium, ſine ratione, atq; indiuiſibile; cuius longiorem, & explicatiorem tractationem habuit Hpp. lib. 1. de morbis mulieb: (*Mulieri menſtrua.*) Optima, & naturalia menſtrua, vt docuit Hipp. lib. de nat: & morbis mulieb: debent ſecundum colorem eſſe rubra, qualis optimus ſanguis, vel vt ait Hip. 1. de morb: mul: qualis victimę, cito concreſcens vbi ſuper terram ſit effuſus, ſiue vt ait Auuic. lib. 9. animalium: ſicut ſanguis arietis recenter decollati, nam ſi ſit, vt alibi dicitur, vel uti aqua in qua ſit caro abluta, vitioſa ſunt, ſecũdum quantitatẽ duarum heminarũ, ideſt. 20. vnciarum menſura plus minuſuè, ſecundum autem tempus, ſeu motum ſingulo mẽſe fluere debent, propter quod menſtrua tàm, à Græcis, quam Latinis dicuntur, dierum autẽ mumerus quibus, ſolet huiuſmodi fluxus per durare haud certus natura obſeruatur, quando alię vno, alię duobus, tribuſuè alię quattuor, aliæ vſque ad octo naturaliter purgantur, ſed hoc non admodum refert, modo prædicta menſura ſeruetur, atq; ſtatus ordo, & firmus fluxionis ſit, tempus verò vniuerſale, quo incipere debent menſtrua fluere eſt duodecimus, & 14. annus ſecundum Hipp. & Ariſtot. durant vſque ad quinquageſimum circiter. A naturali ſubſtantia recedunt menſtrua, quando aquoſa ſunt, aut biliosa, aut pituitoſa, aut melancholica, atq; hæc docet libris de mulier: morb: cognoſcere, ſi ſanguis ſupra harenam proiectus exicetur, deindeq; inſpiciatur. Sed certior, & honeſtior modus ab eodem traditus primo de morb: mulieb: ſi panni quibus excipiuntur menſes abluantur, ſiccatiq; in vmbra diligẽter inſpiciantur, vbi enim aquoſi, & pituitoſi ſunt, nullæ planę maſculæ apparent, aut illæ ſunt potius albeſcentes, quemadmodum ſi maculæ ſint flauæ, bilem flauam, ſi nigreſcentem melancholicos eſſe probatur, quæ omnia menſtrua Hippocratem complexum eſſe, ſub voce (ἄχροα) non dubito, licet enim vox illa uideatur ſignificare coloris priuationem, haud tamen hoc poteſt eſſe in præſenti caſu, quando neceſſe eſt aliquem colorem quælibet purgationes menſtruæ habeant, ſed ſignificat priuationem coloris debiti, ſcilicet veri ſanguinis. Vnde prudenter antiquus interpres aphoriſmorũ tranſtulit eam vocem (ſine colore proprio.) Vtrum aut poſſit quoq; legi (χρόνια,) vt in aliquibus contextibus ſcriptum repertum eſſe teſtatur Galenus haud multum eſt diſceptandum; nam id quod ſignificat vox (χρόνια,) videtur expreſſum per verba ſubſequentia (μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ,) vt hac vna ratione videatur multo melior lectio (ἄχροα,) Vitium porro menſtruorum ſecundum quantitatem eſt, quando vel plus, vel minus quam deberet ſanguinis excernitur, quod contingere poteſt, vel quia ſanguis alio conuertatur, vt

in

Scopus.

in obeſis mulieribus, quas propterea etiam Ariſtot. dixit, minus menſtruorum emittere quam graciles, uel quia ſanguis ſit, aut uiſcidior, & craſſior; aut quia ſit nimis tenuis, nimis calidus, & acris, hæ enim ſunt potiſſimæ cauſſæ, quæ efficiunt, ut mulieres modo plus, modo minus menſtruorum emittant. Demum fit in menſtruis uitium ſecundũ tempus, uel motũ, quando aut copia maior adeſt ſanguinis, aut is eſt fluxibilis, & acris, ob quas qualitates nimis tempeſtiue ſollicitatur natura ad excernendum, unde & anteuertit debitum tempus; Vel quando paucior eſt ſanguis, frigidiorue, craſſior & uiſcidior ob quas conditiones natura minus irritatur, & irritat ægrius, atque tardius expellit, atque hoc eſt illud totum, quod uoluit Hippocrates nos docere hiſce uerbis. (*Menſes decolores, & non ſecundum eadem ſemper facti*,) nam ad hoc ut uere naturales ſint, oportet, ut ſemper ſecundum eundem dierum numerum, & ſecundum alias conditiones incipiant, & finiantur. (*Purgatione*;) Cum decoloratio menſium aliunde non oriatur, quam ab humorum prauitate, atq; prauis humoribus debeatur purgatio per pharmaca, iure Hippocrates dixit huiuſmodi mulieres indigere purgatione, ſeu ijs eſſe purgationem neceſſariam, unde Hippocrates primo de morbis muliebribus eſt ſollicitus in purgandis, & per aluum, & per urinam mulierib. quæ ſimilia menſtrua habent, neq; dubitandũ eſt, quin etiam uia urinarũ ſit accommodata ſimilib. affectionib. quandoquidẽ membra ſunt admodum proxima uterus, ſcilicet & ueſica, itq; ut docet Gal. 5. de ſimpl: medicina, eadem ſunt medicamenta urinã, & menſes prouocantia, atq; per urinam æque uniuerſum corpus expurgatur, atque etiam per menſes. Verum dubitabile eſt, utrum in his etiam quandoq. expediat ſanguinem mittere, ad quod reſpondendum: ſi ſimul cum decoloratione menſium adſit ſimul

Dubit. *Solut.* & ipſorum deminutio, uel quantitate, uel poſtpoſitione, uel utriſq. neceſſarium etiam ſanguinem mittere, quemadmodum Gal. 6 Epid. ſect. 3. tex 29. ſe feciſſe in Romana muliere narrat, quæ licet eſſet melancholica, & ſanguine prauo abũdaret, quia tamen ſibi ſuppreſſi erant menſes, magnam ſanguinis copiam detraxit, magna cum utilitate, Sed ſi ſolum uitium ſit in ſanguinis qualitate, Vnã purgationem per pharmaca conuenire certum eſt, tum ſoluentia, tum attenuantia deſiccantia atq. lotium prouocantia, qualia commemorantur, à Galeno in commentario, ut diacalamentum, quod uaſa vteri obſtructa aperire, atq; attenuare valet.

Utilitas Aphor. Vtilitas præſentis aphoriſmi perſpicua ſatis eſt, quandoquidem non ſolum confert pro ſterilitate curanda, quæ uitio menſtruorum fiat, uerum etiam pro omnibus alijs effectibus curandis, qui ſolent ſequi praua, & deficientia menſtrua, cuiuſmodi plurimos recitat Hippoc. lib 1. de morb: mulieb: Vbi etiam longiſſimam curationem inſtituit mulierum hac ratione ſterilium.

---

37 *Mulieri utero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant, abortit.*

HIC quoque aphoriſmus haud ſatis commode uidetur antecedenti ſubiunctus, ſed multo melius locatus fuiſſet poſt 34. in quo de periculo abortus loquebatur, cum in hoc Hippocr. nil aliud intendat docere quàm ſignũ, que

quo liceat cognoſcere abortum futurũ, atque ad hoc ut poſſit medicus medicinam adhibere, & omni induſtria ab abortu tueri, Eſt ergo ſententia hæc prognoſtica, pertinens ad ſimioticem medicinæ partem, ſed ſine ratione, & indiuiſibilis. (*Si mammæ ſtatim,*) quod vult dicere Hippocrates eſt, in muliere grauida metuendum eſſe abortum, ſi mammæ ſtatim graciles euadant, Sic etiam Celſus lib. 2. cap 8. dixit: Mulieri grauidę ſi ſubito mammæ emacruerunt abortus periculum eſt; quam ſententiam habuit Hippocrates etiam infra hoc codẽ lib aphor. 53. & 2. Epid ſect. 1. Iam verò quòd mammæ tumefiant virginibus, atque mulieribus, quæ vel vtero gerunt, vel menſtruis carent, eſt quia in cunctis ſanguis copioſior ad loca deferatur mammarum, quo nutritæ vberius in maiorem molem attolluntur, ſicq; grandiores, & ſolidiores efficiuntur, quod genus auctionis in Virginibus ſororiare dicebant veteres latini, vt eſt apud feſtum, quam vocem mutuati ſunt à Græcis, & præſertim ab Hippocrate apud quem frequens eſt vox (ἠδελφισμένων,) ideſt germanorum, & fratriarum, & ſimilium, vt ſororum, vel fratrum; Vbi itaque mammæ ſolidæ & tumidiores ſunt in coniugatis, vel alijs viro vtentibus, atque ſimul menſtrua deficiant, ſolet id haberi pro ſigno prægnationis atque etiam in brutis obſeruari ſolet, Verum enimuero interdum quoque contingit, quod in grauidis, vel non fiant tumidiores, vel ſi fiant vt extenuentur, atque hoc contingit dupliciter, aut tempore, aut ſtatim. Si paullatim id fiat, poteſt eſſe, vel quia fœtus plus attrahat ſanguinis, quam vt ad mammas copioſus ferri queat, vel quia corpus totum viriatum non ſufficiat tantum generare ſanguinis, qui & alendo fœtui, & ipſis mãmis nutriendis, atque augendis abunde ſuppetat, ſi autem ſtatim mammæ tumentes extenuentur, dicit Hippocrates: metuendum eſſe ne abortus cõſequatur, Sed illud quæſitu dignum eſt; cur ſi (ἐξαίφνης,) .i. ſubito mammæ graciliſcant expectandus ſit abortus, non ità ſi paullatim id contingat; nam ſi hoc poſtremũ fieret, fruſtra addidiſſet Hippocrates vocem (repente) Galenus videtur totum hoc tribuere defectui nutrimenti ipſius fœtus, quod eo priuatus, attrahit etiam à mammis, & cum neque ſufficiens habeat inde, calcitrat, calcitrandoquè ligamenta frangit, vnde poſt modum ſequitur abortus. Cæterum non mihi videtur hæc integra cauſſa, quoniam fœtus paullatim attrahit, ob idquè deberent etiam mammæ paullatim emaciari, non ſubito, Igitur alia cauſſa proximior eſt quærenda, pro qua ſciendum eſt inter mammas, & vterum eſſe quidem conſenſum quendam vaſorum, ſed non ita perſpicuum, vt ex Anatomæ apparet, Sed etiam & conſenſus quidam alius formæ, & naturæ, quam etiam cognouit Hippoc. 2. Epid: ſect 1. vbi docens tumores teſtium curare tuſſim, & è contra, dicit: illud fieri ob conſenſum inter genitalia, & pectus, quod vt in viris eſt uerum, ita non minus in mulieribus, Iam verò cum res ita ſeſe habeat, vbi quiſpiam grauis affectus occupat vterum, ſtatim mammæ compatiuntur, ac ſubinde extenuantur, vnde quod uoluit Hippocrates ſignificare eſt, ubi ſtatim mammæ graciles ſunt, id fieri ob affectum grauem aliquem, uel fœtus, vel vteri, ac propterea expectandum eſſe abortum, & miror Galenum non ponderaſſe particulam (ἐξαίφνης) niſi dicamus eius contextum ipſam non habuiſſe, quemadmodum, nec in aphor. 53 huius libri, nec ſecundo Epid: licet etiam

Dubit.

Sol. Gal.

Sol. Auctoris.

Vuu habea-

habeatur, & in primo de morb:mulier:vbi multa alia hac de re dicit, & à Corn. Celſo loco citato, Conciuis autem meus, qui eam particulam expendendã duxit, voluit iccirco ab Hippocr. appoſitam fuiſſe, quoniam ſi paullatim gracileſcant 7. vel.8. menſe, cum ſit proximus fœtus partui, poteſt etiam cum defectu nuttimenti ſufficere, quod tamẽ minimè accipio, quia quò grandior, eo minus ſuſtinet inediam, præterquam quòd Hippoc. 1. lib. de morb:mulieb: hoc quod dicit etiam hic, potiſſimum fieri ſeptimo, & octauo menſe tradit; non nego tamen poſſe etiam ſubito gracileſcere mammas ob inſignem aliquam ab vtero euacuationem, Sed hoc eſt ita euidens, vt de hac cauſſa Hippocratem eſſe locutũ minimè exiſtimare debeamus, duę tamen ſunt conditiones neceſſariæ ad penitus verificandum aphoriſmum, vna eſt, vt perſeueret gracilitas, alia eſt, vt id non ſit conſuetum, nam ſunt quædam mulieres, quibus etiam leui de cauſſa conſueuerunt mammæ fieri graciles, neque tamen abortiunt ſicuti interdum etiam abortiuntur, quibus non ſubito, ſed paullatim gracileſcunt, eo quod paullatim ſubtracto nutrimento tandem fœtus deficit, Vtilis ergo eſt aphoriſmus, non modo ad præſagiendum, & prædicendum abortum, verum etiam ad mulieres, & medicos docendos, quod vbi hoc ſignum appareat ſit remedijs ſollicitandum, tàm ex parte obſtetricum, quàm ægræ, & medicorum, ne ſequatur abortus.

---

38 *Mulieri vtero gerenti, ſi altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterum abortit, & ſiquidem mamma dextra gracilis fiat, marem: ſi verò ſiniſtra, fœminam.*

PATET certè continuatio pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore, Verũ poſſet videri forſan ſuperuacaneus, cum ſuperior ſat ſit, At ſecus eſt, quandoquidem alia quoque docet hic Hippocr. & inter cętera fieri ſuperfœtationes, in quibus poteſt vnus gemellus ſeruari, & alter interire, Vnde ſententia eſt tota prognoſtica, parum conferens amplius, quam ſuperior, Et poteſt in duas partes ſecari licet demonſtratione careat. (*Mulieri in vtero gerenti*,) Quod dicit Galenus breuiter pro explicatione huius aphoriſmi eſt ob antedictam communionem vaſorum vteri fieri, vt pars ipſius dextera cum dextera mamma, & pars ſiniſtra, cum ſiniſtra communicent, Vnde deficiente nutrimento, aut affectu aliquo graui exiſtente in vna parte, illa quæ ipſi cum rectitudine communicat, ſimiliter afficiatur, atque extenuetur, Cumq; ſecundum Hippocratis opinionem mas in dextera vteri parte, & fœmina in ſiniſtra fiat, rationi conſequens, vt vbi patitur mas dextera mamma coafficiatur, vbi vero femella, ſimiliter & ſiniſtra emacietur, qđ totum iure dixit Gal. eſſe ſecundum Hippoc. dogma, quodq́. inferius explicatius habetur aph. ſ. 48. Nam vt eſt apud Galen. ſeu Plutarchum in lib. de plac:phil: fuerunt inter Veteres, qui hoc negarũt, ſed promiſcuè, & fœminã, & marẽ in quibuſlibet vteri locis generari exiſtimarũt: Ariſt. in lib. 7. de hiſt:anim:c. 3. dicebat mares in dextera parte magis moueri, & fœminas in ſiniſtra, ſed hoc nõ eſſe perpetuũ, quinimò lib. 4. de gen:anim:c. 1. diſputãs aduerſus

Connexio.

Diuiſio.

Demo-

Democritum dicebat gemellos ſæpe reperiri genitos, & contentos in eadem vteri parte, atq; id à ſe compertum in diſſectionibus animalium viuipararum, tùm pedeſtrium, tum etiam piſcium, ex quo loco conuincitur Ariſtoteles pro cognitione animalium etiam ipſum diſſectionibus ſtuduiſſe, quemadmodum Hippoc. in Epiſt: narrat ſeſe Democritum facientem reperiſſe. Hipp. autem ſecundo Epid: ſec: 6. dicebat: plurimum dignitatis habere oculũ, & mammã dexteram, atq; marem in dextera parte innaſci ſolere. Vtilitas præſentis aphoriſmi tantum eſt ad prædicendum an mas, vel fęmina ſit futurus abortus, atquè etiam an mas, vel femina in vtero contineatur, ſiquidem hac ratione, ſi vera ſit Hipp. ſententia, debent mammę dexterę ſemper eſſe tumidiores, & ſolidiores vbi mas conceptus eſt, ſicut ſiniſtræ tenuiores, & flaccidiores. At vbi fęmina eſt concepta, ſimiliter ſiniſtræ; Sed etiam hoc eſt fallax ſignum.

Vtilitas Aphor.

---

39 *Si mulier, quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt.*

DE conceptus, & de mammis locutus cum ſit in ſuperiori Hipp. non ab re ſequitur in præſenti de iiſdẽ rebus agere, quamquam forſan aptius hęc ſententia poſita fuiſſet ſupra, vbi egit de menſtruis, cũ hic etiam quid menſtrua deficientia interdum faciant docere intendat, ita vt ſit hæc quoq; pars ſyntotica ratione carens, & indiuiſibilis, etſi alioquin longiuſcula. (*Mulier*) dicit Hippoc. 1. quæ conceperit, deinde quæ peperit, quoniam prius natura ſit conceptus quam partus, Vnde non ſatis commode Celſus trãſferens hanc ſententiã lib. 2. cap 8. Hipp. ordinem peruertit, dicens. Quæ neq; peperit, neque grauida eſt, ſi lac habet à menſtruis defecta eſt. Quod autem in muliere interdum fiat lac in mammillis abſq; eo quod conceperit, vel pepererit, vſu probatiſſimum eſt, imò verò etiam in maribus interdum fieri obſeruatum eſt, & Ariſt. 3. lib. de hiſt: animal. cap 20. id teſtatur interdum contingere tam in viris poſt pubertatem, quã in brutis, cum referat in Lemno cuidã capro tantum lactis emulſum eſſe, vt inde fierent coloſtra. In vtriſq; autem tam ſcilicet fęminis neque fœtis, neque prægnantibus fieri eadem ratione non eſt dubitandũ, nempe ob ingentem ſanguinis vbertatem in ipſis mammis collecti; Sicut enim vbi ſanguis ſuperabundat nutritioni in ipſis ſeminarijs vaſis ipſorum ſpermatica facultate conuertitur in ſemen etiam in pueris, vt teſtatur Hipp. lib. de genitura, haud ſecus & in mammis, vbi ſuperfluit ſanguis ipſarum integræ nutritioni, is vi mammarum lactifica conuertitur in lac, Atq; hoc vtriſq; commune eſt, verum peculiariter id habent mulieres, vt in ipſis ſanguis exuberet, & ad mammas copioſus poſtmodum feratur, quando ſcilicet, is qui ſingulo menſe euacuari conſueuit, retinetur aliqua ratione, tunc enim propter conſuetudinem facile ad mammas fertur, faciliuſquè in his couertitur in lac, propter maiorem vim lactificandi (vt ſic dicam) facultatem, vnde frequentius contingit mulieribus fieri lac ſine impragnatione, & fœtatione, quam viris, vt ob hoc Ariſtoteles iure merito dixerit, non modo rariſſimè contingere, vt in maribus fiat lac, verum etiam

Connex.

Scopus.

pro monſtro haberi ſi quando id conſpiciatur, Et animaduertere oportet, Hippocratem dixiſſe mulieri quæ nec vterum geſtat, nec peperit, & tamen lac in mammillis habet, menſtrua defeciſſe, non tamen è contra, quoniam ſæpenumero varijs de cauſſis ſolent menſtrua deficere, nec tamen in mammis fieri lac, eò quod vel ſanguis retentus aliò feratur, quàm ad mammas, vel qui fertur vitioſus eſt, nec aptus vt ex eo fiat lac. Galenus autem pluribus hanc totam lactis fabricam percurrit in commentario, Sed nihil plus dixit quam hoc; quod dixi, & quod raro fit vt in mulieribus fiat lac, niſi conceperint, aut pepererint, vel niſi menſtrua defecerint, de quo caſu non eſt dubium in præſenti eſſe locutum Hippocratem, qui ſtudioſiſſimus cum eſſet docendi omnia artis myſteria, etiam ea quæ raro contingunt haudquaquam eſſe ſilentio prætereunda putauit, Et forſan Veteres, & præſertim Empedocles (in hoc tamen ab Ariſtotele damnatus,) appellarunt lac; pus, eò quod eo fere pacto generationem accipiat quò pus ex ſanguine genitum, quamquam in eo diuerſum, quod pus fiat tàm à præternaturali, quàm à naturali calore, lac vero à naturali tantum, (& vt oſtendi in varijs lect: eo modo Antiqui vocarunt pus lac, quo etiam vocarunt coctionem σῆψιν,) Sed diminuto, vt Galenus in ſequenti: ſed non eſt conſumata coctio, quoniam ratione frigiditatis mammarum efficitur, vt Galenus in ſequenti, vbi etiam dicit: lac eſſe ſanguine frigidus, neq; enim fieret ex lacte ſanguis iterum, ſi per conſumatam coctionem factum eſſet, eo quod vt ait Ariſt. 4. metheorol. quę cocta ſunt perfecte non poſſunt recrudeſcere; & iterum coqui. Itaq; veriſſimum eſt, quæ nec puerperæ, nec grauidæ ſunt, eas carere menſtruis purgationibus, ſed & illud veriſſimum eſt, lac quod in his fit, non modo raro, (vt nuper dicebam,) fieri, verum etiam exiguum eſſe præ illo, quod fit in puerperis, vt ad deprehendendas mulieres, quæ occidunt fœtus, & latere volunt, nullum poſſint iudices habere certius iudicium, quam copiam lactis in mam-

Dubit. millis, Sed dicet aliquis, hoc haud perpetuo verum eſſe, cum repertę ſint puellæ,
Solut. quæ multo ante menſtruorum eruptionem in mammis lac habuerunt, cui reſpōdendum id factum eſſe ea ratione, qua diximus quandoq; etiam fieri in maribus, aut Viraginibus, ſcilicet ob copiam eius ſanguinis, qui ſupereſt nutritioni partium corporis, imò verò poteſt etiam fieri ratione eiuſdem copiæ, vt non modo fieret lac, verum etiam & menſtrua fluerent, ſed tunc multo minus eſſet lac, quam ſi menſtrua non fluerent & rationabiliter; Sed cum Hippoc. hoc
Dubit. in loco loquatur de menſtruorum defectu præternaturali, & morboſo, quæſitu dignum eſt, an etiam in defectu naturali menſtruorum, licet poſt quin-
Solut. quageſimum ætatis annum poſſit verificari, ita ut ſi lac habeat in mammillis, poſſit id fieri, quia menſtrua naturaliter defecerint, cui reſpondendum eſt, reperiri interdum mulieres vſque adeò ſanguine abundantes, vt etiam vltra quinquageſimum annum, & purgentur & concipiant, ac pariant, quemadmodum hiſce diebus proximis contigit Duciſſæ Venetiarum, in hiſce ſi menſtrua tempeſtiuius paullo deficiāt, plane poteſt lac in māmillis fieri; quemadmodum in conſuetis concipere, & multum lactis facere, etiam ſexageſimo ætatis anno po-
Vtilitas teſt lac fieri, ſi multo ſanguine abundent. Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum ad
aphor. deprehendenda mulierum peccata, vt dicebam, (licet etiam ſint quæ pariunt, &

lac non

lacto faciunt) verumetiam ad cognoſcendum cõceptum, vbi de eo dubitatur, & ad cognoſcendum menſtruum defectum, ſed vt hæc vtilitates ſint paruæ, eſt tamen multum ornamenti medicis, atque philoſophis hæc ſcire, quando etiam ab ipſo Ariſtot. haud fuerunt neglecta.

---

40 *Quibuſcumque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.*

CELSVS lib. 2. cap. 7. ita præſentem aphoriſmum latinum fecit. Suffuſæ quoq; ſanguine mulieris mammæ, furorem venturum eſſe teſtantur, Connexio.
poteſt autem connecti cum ſuperiore, eo quod in eo ſit locutus de lacte in mammis collecto, hic vero de ſanguine ex quo fit lac, perinde ac integra conſtitui poſſit ex ambobus ſententia in hunc modum, ſi lac fiat in mammis, fit, quia ſanguis menſtruus ad eas conuertitur, atqui ſi ad illas feratur ſanguis, neque in Scopus.
lac mutetur, furorem adfuturum eſſe ſignificatur, Vnde patet quę ſit Hippocratis intentio in hac breui ſententia, quæ prognoſtica uere eſt, ſine ratione atque indiuiſibilis. (*Mulieri.*) Hippoc 2. Epid. in fine ſect. 6. habet quidem hanc eandem ſententiam, verum quod hic dicitur tantum de mulieribus, ibi videtur quoque dici de viris. Sunt. n. hæc ipſius verba. Venturum furorem prænũciat, cui in mammis ſanguis colligitur. Eſt autem non abſimile, id quod Hippocr. ſcripſit libro ſupracitato, ſect. 5. ſcilicet quibus venæ cubiti valdę pulſant, eos, & furibundos, & valde iracundos eſſe; Galenus ſcribit ſeſe huiuſmodi rẽ haudquaquam vidiſſe, & forſan Hippocratem eam uidiſſe, proptereaquè voluiſſe poſteris relinquere, ut multa alia nobis tradidit cæteris penitus incomperta. Quòd ſi uerum eſt, procuſdubio aliquam etiam illius cauſſam reperiri, quandoquidem omnis effectus propriam cauſſam habet. Itaque inquit Galenus hanc poſſe afferri rationem, quod adenes ueluti mammę ſunt partes ſanguinis expertes & frigidæ, merito cuius lac generant, quod quidem frigidius ſanguine eſt, quemadmodum, & pars ubi fit, frigidior eſt Iocinoris parenchymate ubi ſanguis fabricatur, cũ ergo ſanguis feruidior in mammis colligitur, ita ut nequeat in lac conuerti, propter communionem quam habent mammæ cum cerebro, inde feruentes uapores in illud miſſi maniæ occaſionem facile præſtant, haud ſecus quam illis idem ſanguis in cubiti uenis ualde feruidus collectus, proptereàquè pulſus arteriarum manifeſtos reddens, ubi in cerebrum, & cor feruentes tranſmittit halitus tum iræ, tum furori concitandis famulatur. Et notandum Not.
eſt hic Hippocratem proculdubio de ſanguine uitioſo loqui, quoniam uox *συϛρέφεται*, qua hic utitur id proprie ſignificat, ut ſcribit Galen. 4. de uictus acut: contex: 22. Verum aduerſus rationem à Galeno propoſitam dubitari poteſt, Dubit.
quoniã ſi mammarũ ſubſtantia frigida eſt deberet ſanguinem quantumuis feruidum attemperare, ac propterea lac quidem nihilominus gignere: ſed pro natura ipſius ſanguinis ex quo fit, ſic lac dicimus modo eſſe bilioſum, modo melancholicum prout ſcilicet talis eſt ſanguis ex quo fit, præterea initio impręgnationis fiunt collectiones ſanguinis in mammis, unde craeſcunt, & durãtur,

neque

Solut. neque tamen faciunt maniá, niſi placeat dicere facultatem mammarum per-
mutatricem interdum robuſtam eſſe, ita vt ſanguinem quantumuis vitioſum
permutet in lac, interdum verò debilem: vbi robuſta eſt, facit quidem lac ex ſan-
guine vitioſo; ſed & ipſum vitioſum, vbi debilis eſt, cum nequeat ſanguinẽ me-
lancholicum, aut bilioſam permutare, is permanens immutatus vapores me-
lancholicos, aut bilioſos in caput mittit, vnde poſt modum furor, & mania
ſubſequuntur. Quod autem obijcitur de prægnantibus, in illis non colligitur
ſanguis in vnam partem ita ut fiat συστροφὴ, ſiue duritia, & tumor. Sed funditur
Dubit. per totas ipſas mammas. Sed an hoc faciat putreſcens, an tantum feruens du-
Solut. bitari poſſet, ego verò vtroque modo fieri poſſe non dubito, quamquam putre-
ſcens multo ſæuiora, & lęthaliora damna infert, tum ob viciniam cordis, tum
ob cerebri communicantiam: Si enim feruens, aut putreſcens humor, & ſan-
guis in vtero cõtineatur deliria, ſyncopas, aliaq́. grauiſſima mala inducit, etiamſi
longe diſſitus ſit, & à corde, & à cerebro: multo magis hoc poteſt facere in
mammis, quæ vtriſque uiſceribus adeo ſunt proximæ, poſſumus tamen dicere
Dubit. de non putreſcente eſſe intelligendum, alioquin eſſet cum febre, nec ſignifica-
Mania, ret maniam, quæ eſt vehemens delirium ſine febre, qua diſtinguitur à phreniti-
quid. de, vt docet Gal. 1. prorr. 1. & 3. in 3. Epid: tex 44. Sed cum etiam in alijs ſu-
perioribus partibus ſanguis collectus faciat ſimilia ſymptomata, atque etiam
alia, cur ſolum Hippoc. loquitur de mammis, atque de Mania? Iacobus conci-
uis meus dicit id feciſſe Hippo. quia frequentius hoc contingit in mammis, quã
in alijs partibus ob confluxum ſanguinis menſtrualis: Sed hoc eſt contra Ga-
len. qui ſcribit hunc caſum rarum eſſe, nec vnquam à ſe viſum: adhæc Hippoc.
vt dictũ eſt, 2. Epid: videtur velle hoc eſſe verum tàm in viris, quàm in mulie-
Solut. ribus. Itaque melius eſt reſpondere ſub nomine manię, melancholiam, aliudq́.
omne delyrium intellexiſſe, nam id interdum ſignificare eam vocem docet Ga-
lenus aphor. 25. & 52. lib 6. & potius mammarum meminiſſe, quia hoc cum
rarius eueniat, vt ait Galenus, docet multo facilius etiam in alijs partibus contin-
gere. Poſſumus etiam aliter reſpondere, nempe Hippocratẽ hic vſurpaſſe vocem
συστρέφεται. quæ vt ſcribit Gal. 4. acut 22. ſignificat collectiones, & durities par-
tium ex prauis ſuccis, à quibus facile mittũtur vapores in cerebrum, qui licet ne-
ceſſario non faciant maniam, tamen apti ſunt facere, & faciunt interdum.
Veruntamen ad hoc vt æternę veritatis aphoriſmus ſit, requiruntur nonnullæ
condiciones. Vna eſt, vt ſanguis ſit multus, propter quod utitur Hippocrates
uoce συστρέφεται, hoc eſt colligitur, quæ copiam materiæ collectę ſignificat,
Alia condicio eſt, ut non ſolum ſit copioſus, ſed etiam ualde uitioſus, ſcilicet
feruidus melancholicus, aut bilioſus, nam quod parum uitij habet permutatur,
& uincitur faciliter à facultate mammarum alteratrice: nam ſanguis pituitoſus
etiamſi multus colligatur in mammis, haudquaquam poteſt maniam facere,
imò ſi ob copiam immutatus permaneat, ſtuporem potius, quam furorem, &
maniam inducet, quales fieri pituitoſos uiros, & fœminas quotidie obſeruamus.
Tertia condicio eſt, ut cerebrum ſit debile, & cor, alioquin exiſtentibus his ui-
Utilitas ſceribus robuſtis, repelluntur uapores priuſquam ullum afferant detrimentum.
Aphor. Eſt Vtilis aphoriſmus ad prædicendum in mulieribus furorem, qui ſolet illis
frequen-

frequentius, quam viris continger e, Vrilis eſt ad curationem, præſeruationemquè, quoniā vbi ſuſpicatur hac de re medicus, protinus & ſanguinis euacuatione, & purgatione ſuccurrere poteſt, Sed percunctabitur aliquis, & iure, quomodo cognoſci poſſit colligi ſanguinem, & periculum imminere, etenim hæc res non ita ſenſui obuia eſt, quia habeat opus aliqua induſtria: Ideo puto cognoſci hoc poſſe tumore mammarū, rubore, calore, carentia lactis, carentia menſtruorum ſine conceptione, faciei rubore, capitiſq. repletionē, Hæc nomina, vel ſaltē plurima ſi adſint, proculdubio metuendum eſt, ne furor, & inſania ſuccedant.

---

41. *Si velis noſcere an conceperit mulier, cum dormitura eſt ei aquam mulſam potandam da, & ſi alui tormina patietur concepit, ſi minus, non concepit.*

SÆPIVS Hippocrates in ſuperioribus locutus fuerat de grauidis, & de ijs quibus menſtrua deficiunt. Vnde ad eorum intellectionem, maximè referebat cognoſcere poſſe, quando mulier in vtero habet, & quādo non. Id quod *Connexio.* facit in præſenti aphoriſmo, in quo ſcopus Hippocr. præcipuus eſt docere ſigna *Scopus.* quibus cognoſcitur cōceptio, de quibus etiam locutus eſt lib. de fœtat: & ſuperfœt: necnon primo de morb: mulieb: de ſterilib: & alibi: Eſt autem ſententia pertinens ad partem medicinæ diagnoſticam, Etenim dicebat alias Hipp. conceptum, partum, abortum, & morbum ijſdem modis iudicati: Etſi uerò poſſet in plures partes diuidi, vna tamen eſt ſententia, qua dicit Hipp. ſi placeat cognoſcere an mulier conceperit, dum it dormitum eſſe præbendum ei melicratum, quo epoto ſi poſtea torminibus tentetur eam concepiſſe, ſin minus, nihil in vtero habere: Certè mirari ſoleo, quomodo Hippoc. ex hoc uno ſigno uoluerit cognoſci rem adeo difficilem, & eō magis miror, quia alibi non propoſuit niſi in lib. de ſteril: vbi etiam melli addidit aniſum, & forſan ex ijs rebus eſt, quas raro vſu ueras probauit, *(Vbi dormitura eſt,)* in nonnullis codicib. legitur (ἀδείπνω,) ideſt nō cœnatę, at Gal. videtur potius legiſſe οὐκ ἀδείπνω, ideſt cœnatę, unde aliqui nō ſolum putant in hoc periculo faciendo debere mulierem cenaſſe, uerum opipare ediſſe, quod conſilium certè, nec utile, neq; ſecurum puto, quandoquidem non modo utero gerentes, uerum etiam ſteriles, atq; ipſoſmet viros ſi lauta cena alamus, ac deinde dormituris melicratū propinemus raro contiget, quin torminibus capiantur, (*Melicratum.*) Vt dicebam in lib de ſterilib. habetur hoc experimentum cum melle, & aniſo, uel ſecundum alios codices cum minio, & aniſo; rurſus ſunt qui putant Hipp intellexiſſe de melicrato crudo, ut Galenus alij uero de cocto, eo quod crudū in quibuſuis tormina faciat ſæpenumero, Ego uero puto non poſſe dari certam legem, eo quòd ſunt corpora adeo tenera, quæ etiam à melle cocto cruciantur, alia rurſum, quæ nec à crudo quicquam patiuntur, qua cauſſa forſan motus Hipp. nil determinauit, ſicuti nec Auicennas, ſed ſimpliciter melicratum dixit. eſt melicratus compoſitū ex aqua, & melle, quę ua- *Melicratum quid.* rio modo fieri ſolet, modo plus, modo minus mellis apponēdo, etiam puto ſub nomine melicrati intellexiſſe Hipp. cūctas ſimiles potiones quāquā, accepit pro exēplo melicratū tāquā uſitatius, & tutius cęteris ſimilib. potionib. (*Si alui tormina.*) Alui tormina fieri ſolēt à uarijs cauſſis, ab humorib. acrib. à frigidis, nec nō à

flatu,

flatu, ſimiliter fieri ſolet in uarijs inteſtinorũ locis, ſcilicet ſummis imis & medijs, frequentius autem in ileo, ſeu colo, quamquam apud Veteres uſq; ad Tiberij tempora, ut narrat Plinius haud inuenitur nominatus dolor colicus, ſed tantum iliacus, cuiuſmodi ſæpenumero inuenitur appellatus ab Hippocrate, & de quo hic in loco fuiſſe locutum non dubito. *Dubit.* Cur autem in grauidis ex potu melicrati fiat colicus, ſeu iliacus dolor, *Solut.* puto illam poſſe afferri rationem, quod prægnantium inteſtina à tumore uteri coarctantur, quo fit vt qui libere antea flatus exibat, tunc anguſtia loci impeditus ipſa inteſtina longe, lateq́. extendat, ſicq́ tormina inducat. Verum ſicuti retro dicebam, hoc ſignum eſt admodum fallax quin uix umquam uerificabitur niſi aliquæ conditiones adſint, quarum prima eſt, ut mulier conſueta ſit huiuſmodi potiones ſumere, nec illos creditus pati, ſic conijci poterit, quando torminibus præter conſuetudinem moleſtetur eſſe ob retentionem flatuum ex anguſtia inteſtinorum ab utero pleno, & ea comprimente inducta, atque hoc potiſſimum contingit in ſomno, quando excrementa, atque flatus multo magis, quàm alias retinentur, tunc enim idcirco iuuat iacere cruribus contractis, quia plus ſpacij relinquitur ipſis flatibus, ne extendant, & tormina faciant, imò etiam à natura docentur homines, & bruta dum torquentur ſecundum inteſtina contrahere crura, ut docuit Ariſtot. diſertiſſime 6 ſect. prob 3. vbi quærens cur ſit melius inflexo, quàm extenſo corpore cubare, prædictas rationes attulit. Secunda conditio, vt melicratum ſit optime paratum, vel melle crudo, vel cocto, prout mulier ſolet ipſum vſurpare, aut magis minuſuè pati, Et Auicennas 21. 3. tract 1. cap. 10. volebat, vt melicratum ſumendum fiat ex duabus vncijs mellis, & totidem aquæ pluuialis, vbi etiam dicebat hoc eſſe expertum certum, ſed niſi in conſuetis potare illud, ſcilicet abſque noxa. Tertia conditio, vt mulier alioquin ſit ſana, nec alijs egritudinibus, & præſertim inteſtinorum obnoxia, nam valetudinariæ mulieres, & maxime quæ oppilationibus expoſitæ ſunt, facile abſquè impragnatione ex potu rerum ſimilium incidunt in ſimiles affectus, cuiuſmodi quoq; ſunt hyſtericæ vocatæ, Sed cum certum haudquaquam ſit huiuſmodi ſignum impregnationis, quemadmodum nec alia mox ſubiungenda, optabitis forſan, vt doceam vos certiora, quod vt præſtem ante cetera illud eſtis monendi, nullum in primis ſaltem menſibus impragnationis ſignum ita certum eſſe, quin fallat interdum, Veteres vt Hippoc. Ariſtot. Galen. Auic. Aetius, alijque ſcriptores conati ſunt complura monſtrare, quæ crediderunt minus fallere, quæq́. cum plurima ſint, conabor ſelectiora ſumere, atq; facilioris doctrinæ gratia, ſub capita quædam redigere, Ergo quia vbi fœtus iam incipit moueri, & venter augeri, atq; mammæ, non fluentibus menſibus, iam certiſſimum eſt mulierem eſſe grauidam, de hoc tempore non loquemur; Sed de prioribus menſibus, ſcilicet quando magis dubitatur. nec dum ſigna certa adſunt. Hæc autem ſigna uel capiuntur ex ipſo coitu, vel poſt coitum, atq; hæc ſumuntur, aut ab actionibus mutatis, aut ab excrementis, aut ab affectibus, De coitu dicit Auic: vbi mulier concipit percipere in ipſo actu magnam delectationem, & exuctionem, atq; caput virgæ exiccari, ſimulq́. & marem, & feminam ad ſpermatis emiſſionem conuenire, veluti q́. fœminam horrere, & conuelli, tum claudi os vteri ita ut nec ſty-

lus

lus penetrare poſſit, poſt coitum ſi ſpacio ſeptem dierum ſemen intra vterum retineatur, ita vt non effluat, quemadmodum ſolet, dicit Hippocrates libro de genit: de nat: pueri, & primo de morbis mulieb: nec non Ariſtot 7. de Hiſt animal: 3. Signum eſſe conceptus. At poſt ſeptimam diem, ſunt multa alia ſigna commemorata à prædictis ſcriptoribus; Nam quod ſpectat ad actiones animales mutatas, adeſt quædam in motu pigritics, interdum vertigo, oculorum hebetudo, & veluti profundatio, Appetitus diminutio, & deprauatio. Ex actionibus vitalibus, anhelitus fit maior. pulſus celeriores, Naturalis coctio ciborum deterior fit. Ex excrementis, menſtrua retinentur, aluus durior fit, vrina acrior, ructus, & vomitus acidi, amari, Poſtremo quod pertinet ad affectus; color natiuus permutatur ad varios, fiunt dolores circa ſtomachum, & vmbilicum; tument, & indurantur mammæ. Hæc atque alia plura ſolent in grauidis ſtatim apparere indicia, quæ faciunt, vt à pleriſque putetur eas ægrotare, ſed ſunt etiam nonnullæ adeo validæ, & optime conſtitutæ, vt vix quicquam differant à ſeipſis dum vtero gerunt. Vtilis eſt itaque hic aphoriſmus ad prædicendum conceptum, quo cognito fiunt mulieres, & medici ipſi accuratiores in ijs gubernandis ſecundum regulas nobis à Veteribus relictas. *Vtilitas Aphor.*

---

42 *Mulier ſi marem concepit, bene colorata eſt, ſi vero fœminam, mala colorata.*

DOCVIT Hippocrates in ſuperiori ſignum cognoſcendi conceptum in vniuerſum, nunc autem intendit docere modum cognoſcendi vtrum conceptus mas ſit an fœmina, quod etiam facit vnico ſigno à colore accepto, forſan quia hoc putauerit eſſe cęteris efficacius, vel quia hoc ab ipſo ſit magis obſeruatum, quamquam & hoc fallax ſit, Pertinet ergo præſens ſententia ad partem medicinæ diagnoſticam, atque ſine ratione eſt, attamen in duas partes diuidi poteſt, quarum prior hæc habetur (*Mulier, ſi marem concepit boni coloris eſt,*) εὔχροος, boni coloris; Quis autem ſit bonus mulieris color diffinitum eſt à pleriſquè, ſcilicet albus rubeo mixtus; Vnde Ennius poeta Erubuit mulier ceu lacti purpura mixta, Aetius etiam lib. 16. cap. 9. Et Auicen. 21. 3. trac. 1. cap. 13. inter ſigna maſculi fetus, quod grauida ſit melioris caloris, pluris leuitatis, agilitatis, & mundioris faciei. Sunt etiam & alia ſigna, verum omnia fallacia, licet hęc commemorata ſint cęteris certiora, veluti etiam, quod in dextera totius corporis parte diuerſa ſymptomata appareant; cum enim (vt antea dictum eſt,) mares vt plurimum in dextera parte contineantur, iure quando cęteræ dexteræ partes illi compatiuntur argumentum eſſe poteſt marem eſſe conceptum. Cæterum hic quæſitu dignum eſt, ad quid ſit referenda particula (*boni coloris*) an ſcilicet ad alias mulieres, an ad eas quę conceperit fęmellam, an verò ad ſeipſam, ut ſcilicet ſit melioris coloris, quam dum non eſt grauida, prętereà, videre oportet quę ſit vera ratio, propter quam mulier quę concepit marem ſit boni coloris; Circa primum Galen. in comm: manifeſte dixit Hippocratem facere comparationem pręgnantis, non ad alias, ſiue pręgnantes, ſiue non, ſed ad ſeipſas,

Connexio. *Diuiſio.* *Dubit.* *Solut.*

quando uel in utero habent, vel fœminam habent, quod tamen intelligendum eſt, niſi acceſſerint externæ cauſſæ, quæ potuerint ipſam bene colorare, vt exercitatio, ignis, Sol: potio uini nam Attila cum vidit Epiſcopū Narnienſem alioquin ſanctum virū adeo facie rubicundū dixit: illum vino delectari, cum tamē talem faciem haberet ob aſſiduas lachrymas, adhæc non debent mulieres quæ ſunt iudicandæ eſſe purpuriſſo fucatæ, vt ſolent eſſe pleræque. Ad ſecundum verò dicit Galenus ſimiliter, & cum eo omnes alij, cauſſam boni coloris in ea, quæ concepit marem, non aliam eſſe, quam quod mares à calido ſemine, vel vtriuſque, vel alterius ſaltem generantur, tam in humano genere, quam in brutorum, vnde par eſt etiam eos eſſe calidiores, & propterea magis ſanguineos, quo fit vt deinde ſint coloratiores, quandoquidem vt primo de humoribus dicebat Hippocrates talis color effloreſcit in cute, quales humores intus dominantur. Accedit huc quod cum mares plerunq; in dextero latere ſiti ſint, ſuo calore iecur magis calefaciunt, ex quo fit, vt ſanguis calidior fiat; & cōſequenter corpus magis coloretur, quæ etiam eſt ratio, propter quam quanto magis fœtus grandior euadit, eo magis ſigna ipſa maſculinitatis ſeſe produnt, quia ſcilicet tunc plus ſanguinis calidioris factum eſt, & ob id venæ pleniores faciunt meliorem colorem, hæc de prima parte. Sequitur ſecunda quæ eſt, (*Sin fœminam conceperit &c*) vox δυσχροος, proculdubio contrarium præcedentis, ſcilicet (ευχροος) ſignificat, hoc eſt mali coloris, facta nempè comparatione tum ad ſeipſam priuſquam concipiat, tum quando marem concepit, & proculdubio contrariorum effectuum contrariæ ſunt cauſſæ, ſicut enim maſculorum cauſſa eſt calor, & robur, ſic fœminarum frigus, & imbecillitas ſeminis, vnde cum minus caleat fœtus, ſitq; in ſiniſtra parte, iure iecur quoq; minus incaleſcit, proptereàque non generat ſanguinem calidiorem, & conſequenter non poteſt melius colorare.

Dubit. Sed aliquis dubitabit, quomodo fieri hoc poſſit, quandoquidem mulieres grauidæ, ſiue marem, ſiue fœmineam gerant ſemper ſunt calidiores, quā dum non ſunt grauidæ, vnde hac ratione deberēt ſemper aliquo modo eſſe coloratiores, quam dum nihil habent in vtero.

Solut. Ad quod reſpondendum eſt, ad faciendum bonum colorem præter ſanguinis caliditatem, & bonitatem, requiri etiam ut corpora ſint ab excrementis vacua, & boni humores in cutim fundantur, vt dicebat Ariſtot. in poſtrema proble: ſect. 4. Nam propterea nimium dormientes fiunt decolorationes, quoniam in ipſis excrementa plus retinentur, atq; minus diſſipantur, Modo fœtus maſculini magis excrementa conſumunt calore, fœminini autem minus, vnde hi minus colorant, vel magis decolorant, quàm mares, quæ etiam eſt ratio, vt dum generantur famellæ, ac pariuntur, ſemper puerperia ſint plura, & deteriora, pluribuſque diebus fluere pergant, ſecus quam cum mares eduntur. Verum vt retro dicebam hoc ſignum non eſt ita perpetuum, quin interdum fallat, quòd ſcilicet vſuueniat quandoquè, vt fœmina aliqua concepta, ſit aliquo mare robuſtior, & propterea coloratiorem reddant prægnantem, Vnde neceſſum eſt ad hoc vt præſens ſignum ab Hippocrate propoſitum æternam veritatem habeat, multa quoq; alia coniungantur, quę ſparſim ab Hipp. ſunt propoſita libro de fœt: & ſuperfœt: de ſterilit: de genitur: & ab Auicen: ſimul propoſita inueniuntur 21.3. trac: primo cap. 13. &

apud

apud Aetium lib: 16.cap.9. Sunt hęc, quod marem geſtans non modo ſit boni, ſeu melioris coloris, verumetiam vt ipſa prægnans ſit leuior, agilior, bene appetat, dextram mammam duriorem, & maiorem habeat, temperq́. grauitatē aliquam maiorem, & affectum in dextera parte ſentiat, addit Auicennas pulſum quoque dexterę partis eſſe maiorem, atq; velociorem, Sed quod ait quoq; fuiſſe expertum, eſt ubi pręgnans ſeſe mouere incipit, aut quieſcere, ſemper id facit, tum pede, tum manu dexteris; Verum quod dicit Hippoc. lib de ſterilib: atque etiam confirmatur ab alijs, ſ. eam quæ marem geſtat, habere maculam in facie, veluti à Sole iniuſtam *ἐφήλιν* uocatam, vt eſt in contextu græco non ſatis intelligo, niſi potius legendum ſit, (fœminam,) ut interpres correxit, forſan quod uideret dici ibi, fœminam geſtantē eſſe bene coloratam, ſecus quam in hoc aphoriſmo habetur, Sed vt cumque ſit, non probatur experientia huiuſmodi maculam habere prægnantes, ſiue marem, ſiue fœminam geſtent, Quemadmodum vbi fœmina eſt in utero, ut ait Auic: præter contraria ſigna marem geſtanti, fiunt & vlcera, & apoſtemata in pedibus, atque coxis, forſan ob excrementa, quæ diximus in ijs magis exuberare, Vtilis eſt aphoriſmus, vt patet ad dignoſcendum conceptus ſexus, quæ cognitio tametſi in facienda medicina ſit exigui vſus. Ad alia tamen plurima valet, præſertim ad conciliandam ipſi medico exiſtimationem, & beneuolentiam, necnon ad lucrum faciendum pro ijs, qui ſolent pecunia, vel alio, contendere de futuro ſexu. *Vtilitas Aphor.*

---

43 *Si mulieris grauidæ, in vtero ſit eryſipelas; lęthale.*

CVR Hippocrates interpoſuerit præſentem aphoriſmum nulla commodior afferri poteſt ratio, quam quia ſibi propoſuerat de varijs fœminarum affectibus, tàm naturalibus, quàm præternaturalibus tractare, vnde cum Eryſipelas vteri in grauida, ſit affectus rarus, mixtus ex naturali, quæ eſt prægnatio, & præternaturali, qui eſt eryſipelas, de eo prognoſticam ſententiam afferre voluit, adeo vt in præſenti ſcopus ipſi propoſitus non alius fuerit, quàm monſtrare, quid in vteri grauidæ eryſipelatæ ſit pręſagiendum, Eſt itaque ſententia tota prognoſtica, ſine ratione, & ſine diuiſione (*Eryſipelas:*) quis affectus ſit Eryſipelas docuit pluribus in locis Galenus, præſertim ſecundo ad Glauconem, & libro de tumor: præternaturam, Eſt enim tumor factus ab ichore snbilioſo feruente, nam vbi putreſcit phagedęnam potius, & herpetem, quàm verum Eryſipelas facit; an habeat febrem coniunctā haud videtur dubitandum; quādoquidē humor ſuapte natura feruidus, vbi adhuc magis incēditur, in quacumq; ſit corporis parte, neceſſario ſpiritus ſaltem accendit, febremq́ diariā inducit; Cū Eryſipelas in parte aliqua generatur, haud eſt difficile ipſo intuitu cognoſcere ob taborē pallori cōmixtū, quo affecta pars coloratur, ſimulq́. valde calefcit. At ſi in aliqua parte interna gignatur, haud ita facile eſt dignoſcere, ꝓpter *Connexio.* *Scopus.*

quod Hippoc. quando in lib. de nat: mulieb: ac ſecundo de morb: muliel: tractauit de Eryſipelate vteri, laborauit vt multis ſignis illud cognoſci poſſe oſtenderet. (*In vtero.*) Dum mulier vterum gerit, difficile eſt imaginari poſſe ipſum fœtum eryſipelate tentari; attamē haud quaquam impoſſibile duco, quin etiam id contingat, quod poſſit ſanguis maternus, quo alitur adeo calidus, & bilioſus eſſe, vt huiuſmodi affectum pariat, Verum frequentius multo accidere poteſt, vt vterus id patiatur, tum quia dum plenus eſt, valde ſemper calet, tum ſubſtantia ipſius ſolidiuſcula eſt, ita vt bilioſus ichor nequeat faciliter inde elabi, ſed retentus tumorem faciat, & hæc eſt ratio ob quam explicite dixit (*in vtero,*) quamquam etiam potuit illud dixiſſe, vt diſtingueret ab aliarū partium internarum, atq; externarum eryſipelate, quod nihiloſecius poteſt mulier prægnans incurrere, (*Mortale,*) Hippoc. 1. lib. de morb: diuidens morbos in ſalutares, dubios, atque eos qui neceſſario interimunt, inter hos poſtremos adnumerauit eryſipelas vteri in grauidis, quaſi neceſſariò hic affectus exitium afferat patiētibus, imò verò etiam aliarum partium inflammationes, vt pulmonum, lateris, membranarum cerebri, neceſſariam mortem afferre dixit, Verum hoc in loco tria occurrunt examinanda,

Dubit. 1. Vtrū mortale intelligatur de fœtu, an de muliere, an de vtriſque;

2. Præterea non videtur ita lethale eſſe Eryſipelas vteri, primo reſpectu ipſius partis, quæ ignobiliſſima eſt, & ſine qua etiam bruta, & mulieres viuere poſſunt, deinde reſpectu fœtus, qui res naturalis eſt, & multo calido natiuo abundans, merito cuius iniurijs maximè reſiſtit.

3. Poſtremo videndum quæ ſit ratio cur Eryſipelas, qui eſt affectus quaſi cutaneus, atque ſua natura potius ſalutaris vſque adeo lethalis ſit, nam quod in pulmone eryſipelas ſit pernicioſiſſimum, ſicut & in iocinore non eſt adeò mirum, tum quia ea uiſcera ſunt nobiliſſima, ac principalia, tum quia vt ſæpe dixit Hippocr. & Galenus febres malignæ ſemper iunguntur viſceribus, aut eryſipelata, aut inflammationes patientibus.

Sol. 1. Circa primum puto potiſſimum mortale referendum eſſe ad ipſum fœtuum Secundario autem etiam ad mulierem; nam fœtus qui res tenerrima eſt, vt facileà quibuſuis cauſſis læditur, atque interimitur, ſic multo magis vbi illæ cauſſæ ſunt ſatis violentæ; Cęterum mulieres minus periclitantur, quia vt dixi quantum ex parte vteri illæ viuunt etiam cum grauioribus ipſius affectibus, vt cancro: quinimo cum Hippoc. locis citatis de nat: mulieb: atque de morbis mulieb: tradat curationem eryſipelatis, ſignum eſt illum putaſſe mulierem ipſam à morte poſſe vindicari, Itaq; ſi mulieres pereunt ob hanc ægritudinem eſt potius ratione abortus, in quibus ſolent mulieres præſertim alia ægritudine detentæ, periclitari.

Sol. 2. Circà ſecundum iam dixi Eryſipelas non ratione ipſius vteri eſſe adeo exitiale, Sed propter fœtum, qui ſuapte natura cauſſarius eſt;

Sol. 3. Cur autem (quod erat tertio loco examinandum,) Eryſipelas ſit adeò exitioſum, complures efficiunt cauſſæ; quarum prior eſt, quia Eryſipelas in vtero grauidæ fieri nequit, niſi ſanguis, quo alitur infans ſit admodum feruidus, bilioſus, & acris, vndecum fœtus, & peſſimo nutrimento veſcatur, & continuo contrectetur ab vtero flagrante à quo etiam pungitur, & perurītur, neceſſe eſt omnino vt perdatur, Altera cauſſa eſt, quia ſimul Eryſipelati vix fieri poteſt quin febris acuta copuletur. Iam verò prægnantem mulierem aliquo acuto morbo tentari mortale

tale eſſe dixit antea Hippocrates. Accedit his poſtremo difficile eſſe medicinam adhibere non modo, quia morb. internus eſt, nec refrigerantia applicari queũt, verumetiam quia ſi alantur morbus augetur, ſin in tenui victu, vt morbus exigit, detineantur; haud quaquam poteſt fœtus, qui ſuapte natura debilis eſt, & inopiæ alimenti, & violentiæ morbi reſiſtere, quo fit vt neceſſario pereat, tam ſi Eryſipelas ſit in parte vteri interna, quam ſi ſit in externa, Sed percunctabitur aliquis, cum Hippocrates inflammationes mortales faciat in grauidis, vtra ſit læthalior, an inflãmatio vera, an Eryſipelas. Nam multi putant magis exitiale eſſe Eryſipelas, ut pote de quo explicatiſſimę ſit locutus Hippoc. ſed ex alia parte, vt inflãmatio in externis eſt grauior morbus, quàm Eryſipelas, multo magis deberet in internis partibus, in quibus ſemper calor multo maior eſt, Dicendum eſt pro reſſolutionę poſſe morbum metiri, vel materia, vel forma, ſi primo certum eſt ſanguinem à quo fit inflammatio eſſe benigniorem humorem, quam bilis ſit, ac proptereà ab eo fieri mitiores morbos, ut ex Hippoc. docuit Gal. 6. Epid: com: 3. tex. vltimo, nam neque ita expungit, mordicat, & ſtimulat fœtum, ac mulierem prægnãtem, quemadmodum facit bilioſus ſuccus, neque etiam ita ardet, nam vt dicebat Hippoc 4. de morbis, & 6. Epid: initio, & 6. necnon Gal. 2. de diff: feb: & alibi ex pingui quod eſt in ſanguine fit bilis, vnde quod bilioſum eſt etiam pingue eſt, & proptereà ignis præcipuũ alimentum eſt, Sin uerò metiatur ſecundum formam, proculdubio inflammatio deterior eſt Eryſipelate, cum ſit vitium in uitæ ſede, quæ eſt ſanguis. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem.

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

44 *Quæcunque præter naturam tenues exiſtentes vtero gerunt, aboriunt priuſquam craſſeſcant.*

HIC quoque aphoriſmus nihil habet commune cum ſuperiori, niſi quòd & ipſe eſt de affectu muliebri, in quo intentio Hippocratis eſt docere, quid ſit præſagiendum, vbi fœminæ nimium graciles concipiunt, vt ſententia ſit, ſeu dogma partim naturale, partim prognoſticum, qualẽ dixit eſſe Galenus illum aphoriſmum, qui habetur 6. Epid: ſect. 5. 33. in illo aphor. (*Mulier, & Capra depaſte,*) caret autem ratione, nec diuidi commodè poteſt. (*Quæcumque præter naturam tenues.*) Triplex eſt in vniuerſum corporis mulieris habitus vel gracilis, vel craſſus, vel mediocris, de quibus omnibus tractat Hippocr. tribus aphoriſmis ſequentibus. Et primo de gracilibus in præſenti, cuius multæ fuerunt expoſitiones, vt narrat Galenus, apud quem licet eas videre, Sed quod prę cęteris conſideratione dignum ſeſe offert eſt, quomodo dictio (*præter naturam*) ſit intelligenda. An ſimpliciter ſcilicet pro ijs, quæ præter omnem naturæ modum ſunt extenuatæ, an verò pro ijs, quæ ſunt graciliores factæ, quam prius erant naturaliter, Galenus putat vtroque modo poſſe intelligi. Ego autem arbitror ſatius eſſe Hippocratem intelligere de ijs, quæ & multum, & præter ſui conſuetudinem ſunt extenuatę, nam quæ parum extenuantur, quomodocumque fœtum retinent, quinimò complures ſunt, quæ vbi conceperint gracileſcunt,

Connexio. *Scopus.*

ſcunt, & tamen fœtum, vſque ad tempus debitum geſtant, de quibus non loquitur, ſed de illis, quæ priuſquam concipiant extenuantur, vt hac forſan ratione antepoſuerit extenuationem, conceptioni. Haud tamen intelligendum de ea extenuatione, quæ fit vi morbi, vt eſt vterquè maraſmus, quoniam nimis ſtupidi ingenij eſſet, rem adeò manifeſtam dicere, imò fieri nequit; vt quæ tali maraſmo habentur, vmquam concipiant. (*Abortiuntur ſecundo menſe,*) non quod hoc tantum menſe, & non alijs abortiantur, ſed quod hoc potiſſimum; Iam verò quærenda eſt cauſſa cur abortiantur, & cur potiſſimum ſecundo menſe. De quibus dicunt fere omnes propterea aborriri, quoniam ex vna parte membra mulieris trahunt alimentum, vt reficiantur, ex altera parte etiam fœtus trahit, vt alatur, vnde cum ſufficiens non inueniat alimentum deficit, & moritur, Sed vt libere dicam non mihi plene ſatisfacit hæc ratio, quoniam quæ extenuatæ ſunt poſſunt ſanguine abundare, vt erat illa mulier Romana commemorata 6. Epid ſect 3 t. 29. cui gracillimæ tantum ſanguinis detraxit Galenus; tum quia graciles propterea ſunt, quia membra non fruuntur debito alimento, ita vt ſuperſit multum pro fœtu, tum quia fœtus ante ſecundum menſem paruo indiget nutrimento, quare multo accommodatius mihi videtur ſi dicamus Hippocratem loqui de ijs, quę graciles ſunt ob vitioſum alimentum, in quibus cum ſanguis non ſit probus alendo, atque ob ceſſantia menſtrua magis cumulétur, fit vt fœtus alioquin imbecillus minime poſſit ſufficere ferendis aſſiduis ab impuro alimento detrimentis allatis, vnde perditur ſpacio duorum menſium, non quod præciſe ſecundo menſe hoc accidat; Sed quod hunc non tranſeat, quin fiat aborrus.) *Priuſquam craſſeſcat:*) Et ſi ſenſus huius dictionis varius conc piatur; Ego tamen hunc vnum eſſe verum puto, vt Hippoc. dicat, ſemper abortiri, quæ ſunt nimium, & pręter conſuetudinem tenues, donec craſſeſcant, & ad naturalem habitum redigantur, nam quæ ex tenuibus fiunt carnoſiores, & obeſiores illud iccirco conſequuntur, quoniam vberem ſanguinis boni copiam habent, quæ ſufficit non modo fœtui alendo, verum etiam augendæ corporis prægnantis moli occupari. & adnotandum eſt, particulam (*priuſquam craſſeſcant*) non intelligendam eſſe tantum ante aborſum, ſed ante conceptionem, quaſi voluerit dicere Hippoc. mulieres admodum graciles, & ſecundo menſe abortientes, debere ante conceptionem craſſiorem habitum recuperare, ſi debent ab abortu vindicari, & præſeruari, quamquam ſum etiam in opinione conciuis mei, non eſſe neceſſum, vt integra priſtina craſſities recuperetur, ſed ſat eſſe, vt incipiat rehaberi; Vnde mihi videtur Auic. 2. 3. trac: 1. cap. de aborſu male intellexiſſe Hipp. dum ſcripſit: fieri aborſum in extenuatis antequam craſſeſcat. De qua re videnda quæſtio Iacobi ſuper hunc aphoriſmum. Vtilitas aphoriſmi duplex eſt, vna ad prædicendum aborſum, ne vel medicus, vel alij gratis damnentur: Altera eſt ad præſeruandum ab abortu, ſiquidem hinc diſcitur, eas quę nimium extenuatæ ſunt, oportere priuſquam concipiant, recorporari, (vt loquitur Cælius) ne abortiantur.

Dubit. *Solut.* *Solut. auctoris.* *Vtilitas Aphor.*

45 Quaecumq;

45 *Quæcunque mediocriter corpora habentes, abortiunt ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta: his acetabula vteri plena mucco ris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur.*

MANIFESTISSIMA eſt connexio præſentis cum antecedente, & ſubſequente aphoriſmo, quoniam cum ſibi propoſuiſſet, & de abortientibus vitio corporis habitus prædictiones docere, in antecedente de gracilibus, modo de mediocribus, in ſequenti de craſſis, & obeſis tractat, & quamquam aliqua ex parte prognoſtica ſententia videatur, eſt tamen quoq; & phyſica, ſed maximè practica, cum monſtret rationem medendi ijs, quæ primis menſibus abortiũtur abſq; cauſſa manifeſta, habet autem demonſtrationem adiunctam hic aphoriſmus, quia redditur in eo cauſſa, propter quam abortientes primis menſibus id patiantur, vnde iure poteſt in duas partes ſecari, nempè in ſententiam, & ſententiæ rationem, (*Quæ mediocriter*) mediocriter ſe habet corpus, quando neque craſſum nimis, vt Nichomachus ſmymacus apud Galenum, neque gracile eſt, vt Philites apud Athenæum: Sed ut dicunt græci εὔσαρκοι, In his abundat ſanguis quantum debet, ita ut & fœtus, & mulieri prægnanti alendæ, & conſeruandę ſufficere poſſit, tanto magis in prioribus menſibus, quando non eſt opus copioſo ſanguine, Iccirco eſt neceſſe, quando tunc fiunt aborſus, vt id contingat, vel ob aliquam violentiam externam, ut caſu, percuſſu, qualis fuit Neronis, qui Poppeam grauidam pedis graui percuſſione, & abortire, & perire fecit, vel animi mœrore, vel nimio labore, uel aliquo graui odore vt extinctę lucernę, quo prægnantes abortiri ſcripſit Ariſt. vel vt ait Gal. ob aliquũ morbum vteri, aliamue ex cauſſis ab ipſo copioſe enumeratis. (*His cotyledones muccoſi*) ſi nulla externa cauſſa faciat mediocriter ſecundũ corpus habentes abortiri, tũc ait Hipp. immediatam abortus cauſſam eſſe eximiam acetabulorum vteri humiditatem, Etenim ſunt acetabula uaſa, & ligamenta illa, quibus vtero fętus alligatur, quę licet ſemper ſint initio molliuſcula, & creſcente fętu ſolidiora, & firmiora reddantur, quò poſſint ſuſtinendo põderi ſufficere; attamen eſt quidam modus mollitiei in initio, qui etiam ſoliditati coniunctus eſt, ne fœtus labatur, & decidat, vnde ſi huiuſmodi mollities, & teneritudo modum excedat, cũ ponderi etiã ſatis leui nequeat ſatis eſſe ſuſtinendo, fit abortus decidente fętu, perinde ac fructus pediculo humidiori, & laxiori alligatus faciliter cadit, ducitur autẽ nimia mollities à muco illo, qui μυξὴν, ab Hippoc. dicitur, & qui licet propriè de expurgamento cerebri per nares, & palatum dicatur, nihilominus à Gal. lib. 6. aphor 59. & alibi impropriè dicitur quoque de quolibet excremento pituitoſo aliouè ſucco ſimili, & idem Hippocrates libro de locis in homine uocat μύξαν humorem illum, quod reperitur in acetabulis articulorum, ſicut ſæpe in Coacis, & alibi ſic uocat humorem ſtercori commixtum. Et Ariſtoteles ſeptimo de hiſt: anim: in fine c. 4 dicit: ſi prægnans 8. Menſe vtatur uenere infantẽ muco oppletum exire: qua voce vſus eſt quoque in penultimo problem. ſectio. 23. Itaque uis huiuſce demonſtrationis tota in eo eſt ſita, quod humidioribus exiſten-

Connexio.

Diuiſio.

Digitized by Google

ſtentibus acetabulis, pondus (fœtus licet exiguum) ab ijs non poteſt ſuſtineri. Sed
Dubit. 1. dubitatio oritur primum, quomodo in corpore bene conſtituto poſſit tantum
humiditatis exuberari, quę adeo incommodet, vſui, & functioni acetabulo-
Dubit. 2. rum, Deinde dubitatur, quę ſit neceſſitas, ob quam in mediocriter ſe habentib.
pręgnantibus, nec ulla exiſtente cauſſa externa ſit cauſſa abortus in primis men
ſibus tribuenda ſoli humiditati acetabulorum, & non alteri, ſiquidem poſſunt
etiam in utero eſſe alię affectiones, quę aborſui faciendo auxilientur, & inter
cętera ipſius vteri nimia ſiccitas ob quam fit, ut cum nequeat extendi prout
exigit fœtus incrementum, certè fœtus perditur; haud ſecus, atque dicebat Hip-
poc. de ſterilibus, & de nat: muliebri: eundem interimi ob anguſtiam vteri;
nam anguſtia uteri ſicut cauſſa eſt partus, quando ſcilicet fœtus grandior fa-
ctus non poteſt in anguſto loco contineri: ſed calcitrat, ſic etiam vbi tempeſti-
uior, & maior fit, quam decet, calcitrans fœtus nimis properanter exit priuſ-
Solut. quã ſit maturus, & conſequenter interit: Ad utrunq; dubium dicendum eſt, fie-
utriuſ. dub. ri quidem poſſe, ut abortus fiat etiam aliquo morbo inſtrumentario ipſius ute-
ri, at illud rariſſimè contingere. Hippocratem uerò hoc loco docere uoluiſſe id
quod creberrimę accidit, Et quod dicitur de ſiccitate nimia uix fieri poteſt, ut
in primis menſibus tanta ſit, quę in primis menſibus extenſſionem uteri poſſit
impedire, neque inconuenit: etiam in bene carnoſa muliere fieri humidiora
acetabula, quoniam ut pręclarè dixit Gal. lib. de cib. bon. & ma. ſuc. etiam opti-
mę naturę à mala uiuendi ratione corrumpuntur, & hoc mulieribus pręgnan-
tibus accidit maximę, ſi uictitent humidioribus cibis, aut largiori potu quam
par ſit utatur; Quemadmodum enim bibaces mulieres non concipiunt, quòd
humidior factus uterus ſemẽ retineri nequeat, ſic rationi conſentaneum eſt ob
humidiorem uictum, ita reddi acetabula humida, ut factum conceptum diu ſu-
ſtinere non poſſit. Et miror quomodo aliqui ſint auſi dicere, fętus in extremis
menſibus ob acetabulorum ſiccitatem periclitari, quandoquidem multę humi-
ditates quæ exeunt tempore partus oſtendunt ibi non poſſe tantam ſiccitatem
adeſſe, & ſi quę abortiuntur eo tempore, potius id eueniat ob acetabulorum aliã
imbecillitatem, quippe quę, ut dixi indies magis minuuntur, & attenuantur; aut
ob fętus magnitudinem, & loci anguſtiam, quàm ſecus; quomodo autem poſ-
ſit cognoſci hoc acetabulorum uitium, Hippocrates & in lib. de nat: muliebr:
& in primo de morb. mulieb. docuit, ubi ſcribit: cognoſci quod loci humidi fiãt,
quodq; exit mucoſum eſt, & tenax, nec mordens; quale à uẽtre fertur, ad hęc etiã
dum nõ ſunt pręgnantes poſt ſanguinis mẽſtrui purgationem, ſolet poſt duos,
uel tres dies huiuſmodi muccoſus humor manare, & interdum horrere, ac cale-
re. Sententia itaque hęc ſit Hippocratis Germana: In mulieribus mediocrem
corporis habitum habentibus ſi fiant ſecundo, uel tertio menſe abortus, id acci-
dere; niſi ſit alia cauſſa uiolenta manifeſta uel intra, uel extra corpus, ob ligamẽ-
torum nimiam mollitiẽ, quę facit, ut pondus fętus creſcentis ſuſtinere nequeãt,
præterquam quod in cauſſa ſunt, ut ait Auicen. quod flatus in utero, alimen-
Vtilitas tũq; contaminetur, & uteri corpus lubricum nimis reddatur. Vtilis eſt aphoriſ-
Aphor. mus ad pręcognitionem aborſus, ſed maxime etiam ad pręſeruationem, cum
doceatur medicus ſibi aduerſus largam humiditatem eſſe contendendum pro-

preteaquè non modo victum exiccantem eſſe inſtituendum, verum etiam medicamentis tàm externis, quàm internis eſſe occurrendum, qualia multa propoſuit Hippocrates locis ſupra citatis, & quales ſunt aquæ thermales varię, quas aduerſus hæc vitia, tàm intus, quàm extra adhibere ſolemus, ob vim exiccatoriã, quã omnes aquas thermales poſſidere quotidiana experimenta ſatis docent.

---

46 *Quæcumque præter naturam craſſæ; non concipiunt vterò, his omentum os vteri comprimit, & priuſquam extenuentur, non concipiunt.*

LIBRO de nat: mulieb: de ſterilib & de ſuperfœtatione haberur hic idem aphoriſmus. Reliqui antecedentes aphoriſmi de habitu corporis potius abortum, quam ſterilitatem facientem tractarunt; Qui vero in præſenti aphoriſmo craſſus habitus memoratur ab Hippocrate, ſterilitatem potius, quam abortũ facit, ideo Hippocratis ſcopus eſt docere; qua ratione in craſſis fiat ſterilitas, Et licet multæ aliæ ſint cauſſæ ſterilitatis, quas omnes recenſet Hippocr. lib. de ſterilibus, tamen cum Hippoc. hic ſibi propoſuiſſet tractare de effectibus, quos faciunt habitus corporis mulierum præternaturales, & craſſi habitus hic ſit præcipuus, vt faciat ſterilitatem, de hoc potiſſimum eſt locutus, Eſt itaq; ſententia phyſica, ſcilicet ætiologica habens ſecum rationem, & propterea diuiſibilis in ſententiam, atque rationem. (*Quæcumque prætern:*) Quomodo ſit intelligenda uox præternaturam docet Galenus in commen: dicens hanc particulam *(præter naturam)* dupliciter accipi, ſcilicet pro valde, & pro præter ipſius prægnantis naturam, & conſuetudinem, & primo modo, non ſecundo modo eſſe accipiendam; ego verò puto vtroquè modo accipi debere, quandoquidem, vt ait Hippocrates libro de ſuperfœtatione, quæ præter naturam ſunt craſſæ, & pituita repletæ, non concipiunt: ſed quæ ex natura niſi aliud impediat, certè tales ſunt; inueniuntur innumeræ, quæ licet à natura ſint ſatis obeſæ, attamen & concipiunt, & pariunt, quod ita ſint à natura conſtitutę, ac propterea inſtrumẽta ita accommodata, vt proprio fine haud fruſtrentur, contra verò quæ à natura tenues, deinde immodice pingueſcunt, non concipiunt, vt nepti meæ contigit, quæ donec nubilis fuit ſemper gracilis erat, paullo poſt craſſefacta, & nupta concipere numquam potuit; (*His omentum*) Hic Hippocrates cauſſam reddere incipit cur craſſiores non concipiant. Omentum, quod ſuperextenditur ventriculo, & inteſtinis ob multas venas, & arterias, quibus conflatum eſt, faciliter pingueſcit, vt Galenus lib. 6 de Anat: adminiſt: & pingueſcens in longum latumq́. extenditur, ita ut interdum vſq; ad pubem pertingat, totumq́ aqualiculum amplum, & magnum reddat, de quo dicebat ille poeta Pinguis aqualiculus, Itaq; mulieribus, quæ ob craſſitiem non concipiunt, ideo illud accidit, quoniam, Omentum ita extenditur, ut ſeſe porrigat, vſque ad pectinem, (*Os vteri comprimit,*) cur autem pertingens omentum ad pubem impediat conceptionem, eſt quia os vteri coarctat adeo, vt quemadmodum ait libro de natu: mulieb: de ſterilibus, & de ſuperfœtatione; ſemen non recipiat, Nam vt dicebat Hippocrates primo de morbis mulieb: conceptio aufertur quando, vel

Scopus.

Diuiſio.

ſemen non recipitur, vel receptum non retinetur, vel ſi retinetur, corrumpitur, & ante ſeptimam diem corruptum excernitur, Quod autem vocet Hippocrates (*os vteri*) exponit Galenus dicẽs, dupliciter eſſe os, aliud colli vteri, aliud ipſius vteri, hoc verò in loco intelligi ipſius vteri, quandoquidem cum in collum ingrediatur hominis pudendum, fieri nequit, quin in ipſo ſemen recipiatur, non autem os vteri, quippe quod niſi ſit apertum haud poteſt ſemen ingredi, etiam ſi ab vtero attrahatur. (*Priuſquam extenuentur*,) vnica eſt ratio prouidendi, vt mulieres craſſiores factæ concipiant, ſi extenuentur, vt ait Hipp. etiam in libro de nat: mulieb: ſic enim extenuatum quoq; omẽtum redit ad priſtinum ſitum, ita ut os vteri liberum effectum ad recipiendum ſemen aptius reddatur, Eſt itaque veriſſima hunc in modum explicata Hipp. ſententia, nempè mulierem præter naturam ſuam valde craſſefactam, non poſſe concipere, quia omenti pinguedine compreſſum os vteri, non admittit ſemen: non autem quod admiſſum exprimat, vt videtur voluiſſe Auicennas 21. 3. trac. 1. cap. de ſterilit: niſi dicamus ipſum voluiſſe dicere, quod exprimendo ipſum ſemen impediat ne ingrediatur vterum; Sed optabit aliquis ſcire, cum dictũ ſit eſſe alias cauſas, quæ impediũt craſſas natura concipere, quæ ſint aliæ cauſſæ, quæ facere poſſunt, vt craſſa à natura mulier non concipiat, Cui dicendum eſt id quod ſcribit Hippoc. 2. prædictionum, vbi docens, quæ mulieres ſint aptiores ad concipiendum, & quæ ineptiores, inter alia dixit, impedire quaſlibet mulieres à conceptione, quando aut nulla, aut pauca, aut vitioſa menſtrua habent, vel vterum ipſum nimis humidũ, aut ſecundum os malè collocatum: Et Ariſt. 7. de hiſt: animal: in fine cap. 2. & ſecundo de partibus anim: 5. dicebat: pinguia, & craſſa omnia ſterilia, ac mares minus ſeminis, fœminas minus menſtrui habere; quippe cuius magna pars ad craſſitiem faciendam vertatur; Sed vt dicebat Lucretius quarto de nat: etiam craſſæ concipiunt ſi gracilibus iungantur, Et Hipp. lib. de aer. aq. & lo: ſicut, & Ariſt. 7. de hiſt: c. 3. dicũt: craſſas nimis etiã alia ratione nõ cõcipere, quia os vteri propria pinguedine ita coarctatur, vt nequeat, nec attrahere, nec admittere in corpus vteri ſemen, illud certè ueriſſimum ibi dicitur ab Hippoc. ac frequenter vſu comprobatum, tenues comparatas nimium craſſis etiã à natura eſſe, ad cõcipiendum aptiores, quod hæ quoq; magis conſpicuas, atque amplas venas habeant, & conſequenter copioſa materia, & ad ſemen producendum, & ad alendum fœtum ipſis ſuppetat (*Niſi prius*:) Hæc eſt 3. pars in qua ait, non concipere niſi prius extenuentur: Nam ſic os vteri non comprimitur, plus excrementi menſtrui ſuppetit, Vtilis eſt aphoriſmus ad ſpeculationem, & prædictionem ſterilitatis, uerum reducit quoque ad praxim, cum hinc doceamur, quæ ob accidentariam craſſitiem factę ſunt ſteriles, ad eas fœcundas reddendas opus eſſe, ut prius extenuentur, quod ut faciendum ſit docuit Hippocrates libro de natu: mulieb: atque libro de ſteril. Sed maxime primo de morbi: mulieb.

Vtilitas aphor.

47 *Si vterus in coxam vrgens ſuppuratur, neceſſe eſt ἔμμοτον fieri.*

ET hic quoque aphoriſmus malè locatus eſt, cum agat ſecundum Galenũ de curatione vlcerati vteri, vt potius debuerit inter eos poni, qui de vteri affectibus tractant, verum vt alias dixi, ſæpę peccatum eſt in aphoriſmis ordinandis, Scopus autem Hipp. eſt vt placuit Gal. & alijs (de qua re poſtea videbimus) docere quò inſtrumento ſint curandi vteri q. ſuppurantur, ita vt ſit purum præceptum curatorium, abſque ratione, atque ſine diuiſione. *(Si vterus)* Vterus etſi non moueatur ſecundum locum, vt Platonem male ſenſiſſe dixit ſępius Galenus, id tamen habet, vt vbi repletur, vel concutitur, vel aliquid ſimile patitur, inclinet modo deorſum, modo ſurſum, modo in latus dexterum, modo in ſiniſtrum, quos duos poſtremos modos vocat nunc Hippocr. *(Imponi in coxam)* & de hiſce omnibus locupletiſſimè locutus eſt Hippoc. in omnibus libris, in quibus de mulierum affectibus eſt locutus, Quod igitur dicit Hippo. nunc eſt; vbi vterus repletus, & tumefactus ita eſt, vt incumbat in alteram coxam, atque ibi ſupputet, neceſſe eſſe curationem ἔμμοτον facere, *(Suppurata)* bene dixit Galenus hanc ſuppurationem (de qua loquitur Hippocr.) non eſſe in interna, ſed in externa parte, ſiquidem vbi ſuppuratur intus, haud quaquam licet adhibere medicina per linamenta *(Neceſſe)* neceſſitas vtendi eo curationis modo in eo poſita eſt, quoniam poſt ſupputationem relinquitur vlcus. Vlcerationis autem curatio fit per exiccantia, exiccari autem non poſſunt niſi aperto ore pus, & ſanies pro vt gignuntur ſic aſſiduę exeant; ad quæ omnia præſtanda maximè confert ea curandi ratio. Cęterum dubitatum grauiter inuenio à viris doctis, vt ab Alexandro Petronio in Dialogis, quid Hippocrates intellexerit illis uerbis (ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι,) nam Galenus videtur voluiſſe non aliud Hippocratem voluiſſe ſignificare, niſi linamenta eſſe indenda, atque ſic curationem faciendam, vt fieri ſolet in vlceribus cauis externis, cui interpretationi complura alia Hippoc. loca fauere videntur, in quibus cum ſimili dictione vtatur, id ſemper, & non aliud ſignificare voluiſſe videtur, vt lib. de arti: de affectibus internis, de natu: mulieb: de morb: mulieb: imò Corn: Celſus lib. 7. cap. 13. quaſi hanc Hippocratis dictionem imitatus dixit: ſub linamentis ſaneſcere, Alij dixerunt ſignificare vnguentis per fila concerpta impoſitis curationem factam ſignificari: Sed vt libere dicam, vix poſſum credere Hippocratem voluiſſe docere, rem adeo popularem, ſi quidem nullus erat vſque adeo imperitus chirurgus, qui non ſciret, & ratione, & vſu, ulcera quæquè caua externa curari, per impoſitionem variarum rerum filamentis lineis decerptis exceptarum, præterquam ſi ipſius Hippocratis phraſis rite, & diligenter attendatur, non dixit quod neceſſe ſit facere curationem διὰ τῶν μοτῶν, ſed quod neceſſe ſit vterum ἔμμοτον fieri, quaſi rem deſignat, quę conſequatur neceſſario in generatione, vteri ſuppurationem. Itaq; placuit Alex. prędicto emmotũ fieri ſignificare, vlcus qđ fit ſupputationẽ decũbẽre vtero ad coxã, ſ. cauum, & profundũ, ita vt opus ſit lõgis ſpellicis, & linamẽtis, quemadmodum ait in lib. de ſuperfocatione: ſed vere ſi res æſtimetur idem

Scopus:

Dubia

Solut.

eſt, aut parum differens ab eo, quod & Galenus, & alij ſunt interpretati: Pudet me conciuis mei Iacobi, qui intellexit commotionem fieri, ſed hæc condonanda ſunt illis, ſęculis in quibus lingua græca ignorabatur, imò etiam latina bona. Itaque dico cũ Pettonio Hippo. hoc in loco non ſolũ curationem: ſed præcognitionem docuiſſe, eiuſquè ſententiam eſſe, quod ſi vterum labatur in coxam, neceſſe eſſe ſuppurationem, & cõſequenter vlcus cauum fieri; neque dicendum eſt ſemper vlcera ſequi ſuppurationem, quoniam id falſum, cùm videamus fieri pus in thorace, atque alibi ſine vlcere, imò dicit neceſſe eſſe in hoc fieri vlcus, vt denotaret non ſemper id ſequi; Cur autem neceſſario ſequatur vlcus cauum ſuppurationem vteri in coxa, eſt quia locus eſt cauus, & calidus nec commode remedia recipit, vt deberet, atque hæc voluiſſem explicari à Pettonio ſiquidem cum vlcus fiat fiſtuloſum, & profundum, nequaquam per filamenta poteſt curari, vt conueniret, imò nec per ignem, quaſi voluerit dicere Hippoc. fieri vlcus ei mucoſum, profundum, & incurabile. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prædicendam ſuppurationem, verum etiam & ad curationis rationem, atque modum.

---

48 *Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ verò in ſiniſtris magis.*

ACCOMMODATISSIME locatus fuiſſet pręſens aphoriſmus poſt trigeſimum octauum, ſi quidem eſt veluti ratio quædam, cur ſi mamma dextera extenuetur maris, ſi ſiniſtra fœminæ fiat abortus, ſcilicet quia mares in dextera vteri parte, & fœminæ in ſiniſtra gignuntur; Aliam autem quærere connexionem inter hunc, atq; antecedentem proculdubio ſuperuacaneum eſt; *Connexio.* niſi ponamus hanc communiſſimam, quod vterquè ſit de re muliebri: Eſt verò dogma potius phiſicum, tractatum etiam ab Ariſtot abſquè ratione; Diuidi *Diuiſio.* certè poteſt in duas partes, quarum Prior eſt: (*Fœtus mares in dexteris,*) Secunda autem eſt. (*Fęminæ verò in ſiniſtris magis,*) De ipſa re illud ante cętera obſeruandum, ab Hippocrate hanc opinionem fuiſſe etiam recenſitam 2. Epid. ſec. 6. & 6. Epid ſect. 2. quam & habuerunt Parmenides, & Empedocles, vt iure vetuſtam fuiſſe opinionem, quod mares in dextera, & fœminę in ſiniſtra gignantur dixerit Gal. 14. de vſu partium, aphor. 38. huius libri lib. 2. de ſemine & lib. ſexto de locis affectis, nec dubium eſt id totum Hippocratẽ tribuiſſe loci ipſius caliditati, & dignitati, quandoquidem id expreſſe dixit locis citatis 2. & 6. Epid. quod multo magis à Galeno confirmatur in præſentis aphoriſmi commentario, vbi illud addit ob viciniam iocinoris, partem vteri dexterá eſſe calidiorem, & teſtem ſimiliter dexterum compatius, & calidius ſemen habere, ſicut è contra ſemen ſiniſtri eſſe frigidius, atque ſeroſius, necnon vteri ſiniſtram partem eſſe frigidiorem, quod etiam ſe demonſtraſſe magis in quinto anatomicarum demonſtrationum teſtatur, Cæterum Ariſtoteles lib. 7. de hiſt. animal. cap. 3. hanc opinionẽ nullam habere certitudinem dixit, quòd promiſcuè mares æquę in ſiniſtro atque in dextro ſinu vteri comperiantur geniti, & moti, ſiquè vlla diffe-

Digitized by Google

differentia eſt, eam dumtaxat eſſe ſecundum magis, atque minus; In quarto verò de generat: animalium diſputans aduerſus veteres, qui ſimiliter maſculini, & fœminini ſexuum cauſſam adſcribebant caliditati, vel frigiditati vteri. & partium eius. vtitur eo magis argumento, quod in diſſectionibus animalium ſæpè viſum ſit eadem in parte genitos fuiſſe gemellos, quorum alter mas, alter fœmina fuerit, & quod ſi adſcribenda eſſet ratio ſexuum frigiditati, vel caliditati fieret, vt ſemper vel mares, vel fœminæ generarentur, Sed hæc Ariſtot. & Auerrois argumenta uix probabilia ſunt, ſiquidem Ariſtot. non ita fuit in diſſectionibus exercitatus, vt ex eo quod ſemel, aut bis viderit, certam obſeruationem facere potuerit cum è contra medici quoque ſe ſecus ex ipſis deſſectionibus obſeruaſſe teſtētur; neque ualet altera ratio, quoniam temperamenta uteri pro uarijs internis, atque externis cauſſis poſſunt mutari adeo, vt modo calidiores, modo frigidiores illi redditi, ſic modo mares, modo fœminas proferant, Sed in hac re illud ſtatuendum, quod Hipp. in præſenti docere voluit ſcilicet non æternum eſſe dogma ut mares in dextera, & fœminæ in ſiniſtra gignantur: ſed hoc tantum euenire, *μάλλον*, ideſt magis, nam hæc dictio (*μάλλον*, in extremo aphoriſmi poſita, æquę ad primam, ac ad ſecundam partem referri debet, ſic enim in libro de nat: pueri, & de ſuperfœtatione firmius docuit Hipp. vbi etiam ad generandos mares illud documentum attulit, quod deinde à poſterioribus receptum eſt, ut ubi optatur mas, ſiniſter teſticulus, vbi fœmina, dexter alligetur, tamquam eadem ſit ratio partium caliditatis, vel frigiditatis tàm in maribus, quàm in fœminis, nam & Auic. 21.3.2. cap. de cauſſis maſculinitatis dicebat, propterea ſemen decidens à dextero teſte eſſe calidius, atque compactius, quoniam à rene dextero proficiſcitur, qui cum ſit proximior iocinori calidior eſt. Vtilis eſt aphoriſmus ad cognoſcendum an mas, an fœmina ſit in utero prægã- *Vtilitas*
tis, quoniam vbi in parte dextera, & motus, & calor ſentiuntur maiores, ibi eſt *Aphor.*
mas, contra ſi in ſiniſtris, &c.

---

49 *Vt ſecunda procidat, ſternutatorio appoſito, & nares apprehendito, & os.*

IN partu nulla res ferè periculoſior contingit, quàm ſi ſecundina uocata aliquantiſper retineatur, quæ cum ſit carnea quædam ſubſtantia, quæ ſtraguli cuiuſdam inſtar ſeruit, ne fœtus ulla ratione violetur, ubi extra uterum fętus uenit, illa calore fœtus deſerta, niſi ſtatim & ipſa exeat, corrumpitur, & putreſcit, unde complura grauia ſymptomata, & breui etiam exitium conſequuntur, ob quod & Hippocrates, & Galenus maximè ſolliciti fuerunt in docendo, quomodo huius expulſioni ſtudere debeant, ut Hippocrates in præſenti aphoriſmo facit, qui licet melius alibi collocari potuiſſet, non tamen ex toto male haberet, ſi antecedens vt parum neceſſarius, & alias propoſitus demeteretur: Eſt autem Hippocratis ſcopus docere, quo pacto ſecundinæ ſint extrahendæ, ex quo liquet eſſe *Scopus.*
purum præceptum curatorium, & indiuiſibile, *(Secundinæ:)* Galenus in hoc breuiſſimo commentario purum grammaticum egit, forſan quòd ſuſpicaretur malè intellectam, & ſcriptam uocem (*ὕστερον*) poſſe aliquibus errandi occaſionem

nem præbere, quia illa vno modo ſcripta vterum, alio modo ſecundinam ſignificat ut hic, quod ſcilicet poſterius à fœtu exeat, aut veluti poſtremus quidam fœtus, uterum fœtum immediate ſequatur, ſed de huiuſmodi re dubitandi occaſionem abſtulit ipſemet Hippocr. in fine ſectio. 5. ſecundi Epidem: ubi non ὑστερων uoce: ſed χορίων uſus eſt. (*Sternutamentum*.) Varia ſunt, quibus parantur ſternutatoria, omnia facultate acri, & mordaci prædita, ut melanthium, ſynapi, piper, eleborus; pennis etiam ſolent irritari, & nares, calefieri, ad hoc ut humor ibi contentus calore in flatum conuertatur, atq; ita ſternutamentum fiat; quod uniuerſi flatus è naribus eruptionem eſſe dicebat Ariſtoteles, Sed quæ ſit ratio propter quam à ſternutamento ſecundinæ eijciantur, & præterea cur cum ſint multa alia remedia, quę ad ſecundinas educendas traduntur, ſolius tamen ſternutamenti meminit, non autem tuſſis, quæ ſimiliter uidetur conferre poſſe, opus eſt aliqua diligentia ſpeculari, Ariſtoteles enim 33. particula probl. 1. quærens, cur ſingultus ſternutamento finiatur, ad duas cauſſas id referre uidetur ad calefactionem, ob quam ſpiritus crudus, quod facit ſingultum diſſoluitur, & ad impetum, quo ex partibus ſpiritualibus materia ſingultus elidirur, His etiam duabus de cauſſis fieri exiſtimandum eſt, ut ſecundinæ retentę ſternutamento extrudantur, primum, quia cerebrum cōcalefactum, & ſpiritum læſum magna ui illum expellere nititur, deinde quia illo uehementi nixu, & impetu uniuerſum corpus concutitur, quo concuſſu facultas uteri expultrix mirum in modum excitata, quicquid ſibi incommodū, & noxium eſt extra à ſeſe depellit. Et ſi enim, ut dicebat Gal. 2. de ſympt: cauſis cap. 3. ſternutamentum uideatur à natura excogitatum ad depellendas narium noxas, attamen maximè, & principaliter uidetur inſeruire pro tollēdis cerebri moleſtijs, ſiuę illæ ſint in uentriculis, ſiue in reliquo cerebri corpore, quæ fuit cauſſa, ut Ariſtot dixerit loco citato problem: propterea ſternutamentum eſſe à ueteribus uocatum rem ſacram, quoniam & ſignificat, & facit ualere cerebrum, quod eſt rei ſacrę, nimirum mentis uerum domicilium, & a cuius utilitate, conſequēter etiam pendet aliorum ſenſuum utilitas, ut manifeſtè experimur, etiam oculos, & nares ui ſternutamenti expurgari, perinde atque etiam à tuſſi, quæ uere æmulatur ſternutamentum, eo modo pulmones, & corpus uniuerſum concutiens, quo ſternutamentum, & certè etiam ad ſecundinas educendas tuſſis confert, tametſi non adeo id faciat; & deteriora mala inducat, ob continuationem motus, quam continuationem ſi haberet ſternutamentum, proculdubio ſæpe interirent homines, ut olim contingit in quadam peſte, propter quam intereuntibus hominibus, mos fuit inductus ante Tiberium Imperatorem, ut ſternutaturis, & ſternuentibus bonum nomen præcaretur. Ad aliud dicendum eſt ſolius ſternutamenti meminiſſe, quoniā facilius, & paratius magiſq. naturalę cunctis alijs remedium eſt, & de quo forſan curatum nil fuiſſet ab obſtetricibus, niſi id monuiſſet Hippocr. Tuſſim enim facere ope remediorum non eſt ita facile, & tutum facere. Itaque ad eijciendas ſecundinas non alia ratione ualet ſternutamentum, niſi quia ob conſenſum exiſtentem inter cerebrum, & uterum illo uehementer concuſſo, hic ſimiliter concutitur, unde ligamentis fœtus, & ſecūdinæ diſruptio protinus utrinque, & pondere proprio, & ui expultrice operante eijciun-

eijciuntur: Et ſi enim ligamenta fœtus, & ſecundinæ in dies, uſque ad partum magis extenuentur, non ita tamen id patiuntur, quin opus habeant eſtractione. (*Nares apprehendito, & os*) Hipp 2. Epid. in fine ſect: quinctæ, hanc eandem ſententiam habens, utitur uerbis aliquantiſper diuerſis, uerum hæc poſtrema nihilo ab ijs diuerſa ſunt, quæ & ibi in fine ſententiæ leguntur, ut hinc conijciam uoluiſſe Hippocratem hoc tamquam neceſſarium eſſe faciendum, ut ſcilicet primum ſternutamentum in nares indatur, deinde nares, & apprehendantur ſtatim, atque claudantur, Sed uidendum eſt, quæ ſit ratio propter quam hæc omnia præcepit magiſter, non ſolum ad ſecundinas eijciendas, uerum etiam ad partum, atq; abortum. Hipp. 2. lib. de morbis mulieribus uidetur hoc præcipiſſe, ut ita comprehenſis naribus, atq; ore ſternutatorium magis operetur, nam ſi partes illæ manerent apertę, poſſet ſpiritus per palatum euacuari, aut citius quam par eſſet naribus exire, unde ut inter illas diutius detineatur, introq. repulſus maiorem cerebri ad ſeſe concutiendum, & ſternutationem faciendam uim inferat, iuſſit apprehendi, ſimulq. tantiſper claudi nares, & ora, donec ſuſtinere id poſſit. Celſus autem lib. 2. dixit eas quæ locis laborant, & difficulter partum edunt, ſternutamẽto leuari; Quę omnia etiam explicatę habentur apud Paullum Aeginetam lib. 6. cap. 75. Vtilis eſt aphoriſmus non modo, ut addiſcatur ratio educendi quicquid prę̨ter naturam in ipſo utero retinetur, uerum etiam, ut hoc pręcepto diſcamus, etiam ſic, quę ſunt in uentre, atque ueſica interdum beneficio ſternutationis eijci; Scimus enim uehementibus ſternutationibus, ſicut & continuata, atq; ingenti tuſſi interdum peritonæum, & ſcrotum ita male affici, ut ramices deinde conſequantur irremediabiles, quemadmodum, & curſu, & alijs magnis motibus, ut eſt quoq; apud Plautum. *Vtilit. Aphor.*

---

50 *Mulieri ſi uelis menſtrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.*

HIC quoque affectus inter eos poteſt recenſeri, qui maximę pertinent ad mulierum ſalutem, ut propterea ab Hipp. ſit inter aphoriſmos eadem de re tractantes poſitus, qui certè maximi momenti eſt, quoniam ut dicit Hipp. in in hoc lib. aph. 57. & Ariſt. eum ſecutus 2. de gen: anim. cap. 4. aut non apparentibus menſtruis, aut immodicè factis morbi exoriuntur. Scopus autem Hippoc. eſt docere, quo remedio menſtrua ſuperabundantia ſint cohibenda, & vere ſi melior ordo ſeruandus eſſet poſt 28 aut poſt 36. locari potuiſſet, Eſt autem purum præceptum curatorium, atque indiuiſibile, Menſes ſæpenumero nimium effluere, uel ſecundum tempus, uel ſecundum quantitatem quotidiana experimenta docet. Atq; hoc contingit, uel uitio facultatis expultricis cõcitatæ à qualitate, uel quantitate ſanguinis, aut uitio facultatis retentricis, uel læſę ab intẽperie aliqua prę̨ſertim humida, uel impedite à morbo aliquo inſtrumentali, aut continui ſolutione, quęcumque cauſſa ſit exceſſus fluoris ſanguinis, primus & precipuus ſcopus eſt illum retinere, cum ſit excretum toto genere pręter naturam, deinde cauſſam amoliri. Itaque Hippocrates, pro pręcipuo, & primario ſcopo implendo, proponit in præſenti aphoriſmo remedium, quod & ſi ualere *Connexio. Scopus.*

valere poſſet ad multa alia, atque ad omnes è matrice ſanguinis eruptiones, maxime tamen ad ſiſtenda menſtrua nimium fluẽtia magnam habet poteſtatem, Cæterum circà huiuſmodi remedium tria ſunt paulliſper examinanda. Vnum eſt cur potius cucurbitulam, quam vllum aliud inſtrumentum probauerit, Alterum eſt cur voluerit cucurbitulam eſſe maximam, Tertium & vltimum cur ad mammas præſertim eſſe apponendam præceperit, Circà primum ſcire oportet Veteres vſq; ad Hippocratis tempora in vſu habuiſſe cucurbitulas, atq; alias ex ære, vt docet ænygma illud apud Athenæum Ἄνδρα εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν; alias ex vitrò, alias ex cornu fabricare conſueuiſſe; atque omnes, uel paruas, vel mediocres, vel magnas, & uel figuræ latæ, uel anguſtæ, vel partim latæ, & anguſtæ, quas omnes inuentas eſſe propter vehementem à profundis partibus attractum non modo Hippocrates docuit libro de priſca medicina, & de medico, verumetiam Galen. 13. Methodi, cap. 10. huiuſmodi verò attractionem fieri vi cauitatis, & vacui docuit Heron in libro de ſpiritalibus, vbi etiam teſtatus eſt huiuſmodi inſtrumenta eſſe uocata oua medica, a figura, (vt puto) ſic appellata, quæ ouorum formam quodammodo æmulari conſtat, præſertim cum ſunt oblongæ, Hippocrates cum intelligeret, ad ſiſtendum ſanguinem fluentem, opus eſſe tractione illius in aduerſam partem, iure præcepit adhibere cucurbitulas, nempe quas vehementer attrahere docuerat, imò videtur Hippocrates tantum tribuiſſe figuræ ipſarum curbitularum in attrahẽdo, vt etiam partes aliquas corporis ratione ſimilis figuræ dixerit trahere, ſicuti quando dixit quarto de morbis: caput inſtar cucurbitulæ pituitam è uentriculo ad ſeſe trahere, ſicut & ueſicam vrinam, atque alia ſimilia. Circa ſecundum Galenus dixit, propterea voluiſſe Hippocratem, vt cucurbitula ſit maxima, ad hoc vt vehementior ſit ab ipſo utero ad quem præcipitatur ſanguis in partes, ſuperiores retractio; nemini enim dubium eſt, quin in maiori quanto ſit maior uis: Et Auicennas 21.3.trac.3 cap.4. dicebat: uentoſam magnam retinere ſanguinem in una hora. Circa tertium Hippoc. 2. Epidemiorũ ſect: 6. ubi hanc eandem ſententiam habet, loco dictionis (πρὸς,) ideſt ad (habet dictionem) παρὰ, ideſt iuxta, At Galenus iudicauit melius eſſe ut legatur ὑπὸ, ideſt ſubtus, quaſi uoluerit Hippocrates cucurbitulas non ipſis mammis, ſed ſub ipſis eſſe applicandas, eò quod ibi ſint vaſa per quæ fertur ſanguis in vterum, & quamuis ex ipſa anatome non appareat conſpicua colligantia inter vaſa mammarum, & ea quæ tendunt in vterum, attamen non eſt dubitandum, quin archanus ſaltem ſit mammis, cum vtero per vaſa communia conſenſus, ac propterea appoſitio cucurbitularum hiſce partibus ſanguinem ab vtero in partes ſuperiores trahat, Atque hoc eſt, quod explicatius etiam dixit Auicennas loco citato, vbi tractans de curatione fluxus nimij menſtruorum dicebat apponendas eſſe ventoſas in inferiori parte mammarum, & vbi incidunt venę aſcendentes ex matrice in mammas, Vtrum autem ſcarificata, an verò non ſcarificata debeat apponi, haudquaquam appoſuit Hippocrates; attamen intelligẽdum eſt, eam ſine ſcarificatione, quamquam poſtulante quandoquè vſu, vt fiat aliqua ſanguinis miſſio, nil prohibet, quinetiam cum ſcarificatione queat adminiſtrari, Vtilis eſt aphoriſmus, vt patet, ad curandam menſtruorum nimiam

Vtilitas aphor.

profuſio-

profuſionem, immo verò etiam ad quemlibet alium ſanguinis ab vtero efflu- *Dubiu*
xum, ſed dubitari poſſet, an etiam liceat menſtrua alba vocata, ſic retinere? cui *Solut.*
reſpondendum eſt; materiam menſtruorum alborum eſſe excrementitiam, & prauam, quo fit ut neq; ſit in utero retinenda, neque ad mammas attrahenda, alioquin poſſet in ijs partibus collecta tumores, & ſuppurationes facere, Recta autem adminiſtratio huius remedij eſt, quod omni tempore poteſt adhiberi neceſſitate exigente, ſed melius, & tutius eſt vacuo ſtomaco, & quo frequentius applicantur, eo potentius attrahunt, Adhæc, & magna, & multo igne calefacta melior eſt, nec quia Hippocrates dixit magnam cucurbiturlam, propterea prohibuit plures adhiberi, ſiquidem ſat fuit ſibi genus auxilij propoſuiſſe; neque quod præcipit Gal. 13. meth. ſ. priuſquam adhibeantur cucurbitulæ, totum per ſectionem venæ eſſe euacuandum, quoniam in hoc caſu iam plus ſatis corpus eſt exinanitum, neque metuenda eſt repletio, imò optatur, ut ad partem ipſam vbi affiguntur cucurbitulæ, atque ad proximas ſanguis attrahatur.

31 *Quæ vtero gerunt, his vteri os comprimitur.*

REVERTITVR Hippoc. ad ſermonem de grauidis: ſed qua ratione hic ſermo coniungatur antecedenti, non facile apparet, Et certe melius multo locatus fuiſſet inter eos aphoriſmos, quibus Hippocr. docere voluit rationem dignoſcendi vtero geſtantes, ſiquidem nil aliud videtur hiſce uerbis inten- *Scopus.*
dere Hipp. niſi vt doceat, quo pacto ſtatim poſſit obſtetrix ipſo contactu grauidam mulierem per noſcere; Vnde ad partim medicinæ diagnoſticam pertinet, & ſine ratione, atque ſine diuiſione eſt. Galenus duo tantum in commentario docet. Vnum eſt obſtetricem cognoſcere, quando mulieres utero getunt, quoniam ubi digitum in vuluam emittunt, pronnus ſentiunt os ipſius uteri clauſum eſſe, nam ut alias dixit Galenus ex Herophilo 3. de fac: naturalib cap. 3. & Auic. 21. 3. in fine cap. 1. ubi ſemen retentum ad embrionem faciendum intus eſt, ſumma naturę prouidentia ne quicquam lædatur, ita os concluditur, & conniuet, ut neque acumen acus ingredi queat, donec partus inſtet. Et Ariſt. 7. de hiſt: animal: cap. 3. dicebat: mulieres, quæ nolebant concipere ante congreſſum conſueuiſſe in ungere oleo cedrino labra uuluæ, ut hæc humectata minimè cõcluderentur, ſed aperta manerent, quò ſemen effluere poſſet, id quod Lucretius in quarto libro dixit etiam facere corporis, & præſertim lumborum concuſſu. Aliud quod ait Galenus eſt, ſæpe etiam idem os claudi uel ob ſcyrrhum, uel ob inflammationem aliquam, at dignoſci duritie, quia ubi ob conceptum os conniuet, minimè durities percipitur, queadmodũ ubi occupatur à tumore phlegmonoſo, aut ſcyrrhoſo, & certè ſi obſtetrix perita habeatur, nullum certius ſignum conceptionis habetur, quam hoc, pręſertim ſi quemadmodum monuit Galen. 3. de facult: naturalibus cap. 3. mulieres ſentiant uterum in ſeipſum recurrere; Vnde autem ſit ut clauſo ita ore uteri nihilominus interdum fiant ſuperfœtationes, præclare explicuit Hippocrates in libro de ſuperfœtatione, ubi *Dubit.*
ſcribit: uterum uoluptate coitus, & auiditate ſeminis attrahendi, interdum paul- *Solut.*

ſulum os illud reſerare, ita vt ſemen ingredi denuo poſſit, ſicq. conceptus nouus
Vtilitas Aphor. fieri. Vtilis eſt aphoriſmus ad dignoſcendum an mulier vterum geſter, id quod magnopere refert, cum ſæpenumero contingat eas, quę conceperunt ægrotare, tuncque medicus anceps ſit, an debeat medicinam adhibere, quo tempore in conceptu eſt valde periculoſa.

---

52 *Mulieri vtero gerenti, ſi lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillem ſignificat, ſi verò mammæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.*

IN muliebri negocio pertinet ad medicum cognoſcere non modo an mulier habeat in vtero, verumetiam an id quod habet bene, vel male habeat, & an ad maturitatem, & legitimum partum ſit peruenturum, an verò intermoriturum, itaq; cum Hipp. in antecedente docuiſſet cognoſcere an mulier conceperit, nunc docere intendit quomodo ſit cognoſcendum an bene, vel male habeat, quod etiam facit 2. Epidem. ſect. 6. vbi habet hanc eandem ſententiam, vt hinc pateat ſcopus Hippocratis, & quamquam alia ſint ſigna illius cognoſcendi multis in locis ab eo tradita, voluit tamen præcipuè afferre illud, quod ſumitur ex lacte, & mammillis, tamquam cęteris probabile magis, Eſt ſententia diagnoſtica, atque prognoſtica, ſine ratione, quæq́ in duas partes ſecatur, quarum prior eſt. (*Mulieri in vtero.*) Secunda verò eſt. (*Sin durate ſint mammæ:*) Celſus lib 2. cap. 11. Mulieri grauidæ ſi lac ex mammis profluit, imbecillum eſt, quod intus gerit, duræ mammæ ſanum illud eſſe teſtantur; Circà primum Galenus conatur in comm: diligenter demonſtrationem afferre, vbi ſcribit: lac copioſum effluens è mammis ſignum eſſe. quod multo in mammis congregato per venas ex vtero, paucus ſanguis in vtero relinquatur, relinqui autem parum, quod pauco fœtus indigeat, indigere autem pauco, quòd imbecillus ſit, Vnde patet iure dixiſſe Hippocratem, quibus grauidis multum lac è mammis fluit, earum fœtus imbecillos eſſe; alioquin ſi multum traherent, paucus relinqueretur in mammas mittendus, & conſequenter paucum lac gigneretur, nec dubitandum eſt, quin loquatur de vtero gerentibus ſeptimo, octauo, & nono menſibus, in quibus ſolis, non ante niſi raro lac efficitur; Hanc tamen ſatis firmam demonſtrationem haud defuerunt, qui calumniarentur, quaſi non ex veris philoſophiæ principijs, Sed aburebantur ocio dum nimis contra Galenum debachabantur, Etenim ubi fœtus imbecillus eſt ita, ut paucum ſanguinem attrahat, hic ſuperfluus exiſtens in mammas mittitur, vbi facultate mammarum latifica conuertitur in lac, quod cum ob copiam, & tenuitatem in ijs contineri nequeat, ſponte effluit, & copioſum, prout copioſus eſt ſanguis quod ſuperfluit, vnde fit imbecillis fœtus, & quia ſanguis quo nutritur paucus eſt, & quia nimiũ tenuis, cum etiam lac tenue reddat. Atq; hęc de prima aphoriſmi parte. Sequitur modo ſecunda, in qua dicit Hipp. ſi mãmæ durę ſint, ſignificare fętũ eſſe ſaniorem. Circa quã partem uidendũ eſt, qua de cauſſa mãmę pręgnatib. fiant duræ, tũ cur durę indicẽt fętũ eſſe ſaniorẽ, Gal videtur ſtatuere differẽtiã inter στερεότητα, quã nos ſoliditatẽ uocamus, & σκληρότητα, ſeu αντιτυπίαν, i. duritiem, Hanc. n.
eſſe,

eſſe, & fieri ob immenſam copiam ſanguinis, ſi quidem Gal. 5. de ſimpl. med: ſeq: 5. ſic dicebat quoddam genus duritei ex repletione fieri, illam veram fieri ex moderata copia lactis ſeu ſanguinis, ac eſſe veluti mediam quandam conſtitutionem inter nimium duras, atque laxas, ſeu tenues, quales mulierum non virginum, de his .n. non loquitur Hipp. ſed quæ cum alias conceperint, non tamen tunc habent in vtero, Etenim eo tempore mammæ ſunt flaccidæ, propterea quod ante cum fuerint repletæ deinde exinanitæ, remanet quidem illa amplitudo, ſed cum non ſint repletæ, nec lactæ, nec ſanguine, quippe qui ſingulo menſe per vias naturales, & conſuetas euacuetur, fit vt laxæ, & graciles euadãt, ſicuti quando iterum ob menſtrua diffinientia replentur, ſolideſcunt quidem: ſed haud nimium durantur, Cur autem huiuſmodi ſoliditas indicet fœtum eſſe ſaniorem Galenus tribuit cauſſam vbertati nutrimenti, quàm fœtui ſuppeditari indicat mammarum ſoliditas, ſed adhuc incertum eſt, quo pacto à ſoliditate mammarum conijci poſſit fœtum non egere nutrimento, & propterea ſaniorem eſſe, quam rem haud certè videtur Galenus diffiniuiſſe: Ego verò dici poſſe puto: ſoliditatem; quæ eſt media inter nimiam laxitatem, ſiue maciem, & nimiam duriciem fieri tum à bono lactæ, & bono ſanguine, tum à moderatæ copioſo, ita vt vel parum, vel nihil effluat: Sed à commoderato calore coquatur, & in ſubſtantiam ſaltem aliqua ex parte conuertatur. Itaque ſi ſimile eſt, mammillarum ſanguini quo alitur fœtus in vtero, vbi id bonum eſt, ſignum eſt bonum quoque eſſe fœtus alimentum, ſimiliter cum ſit moderatè copioſum ſignum tantum quoq; padſupereſſe ſanguinis in vtero, vt ipſi fœtui alendo ſufficere poſſit, cum fiat in mammis bona coctio, ſignum eſt fieri quoque in vtero, & ob id fœtum bene valere; Verumtamen obſeruare oportet, nonnullas eſſe mulieres ſanguineas; atque ita à natura conſtitutas, vt etiam ſi bene valeat fętus quem in vtero habent, multum tamen lactis producant, & effundant præ copia, quas ab aphoriſmo excipi non eſt dubitandum, veruntamen dixerit ſignificari non autem eſſe neceſſe, vt ſolet loqui ubi neceſſariò res eueniunt. Eſt igitur vtilis hæc ſententia ad cognoſcendum quando fœtus, qui in vtero eſt bene, vel male valet, quod etiam conducere poteſt ad abortum præcauendum, quando noſcentes fœtum imbecillum eſſe, poſſunt & ratione viuendi, & blandis aliquibus auxilijs ſuccurrere, ne aliquid contingat deterius.

Dubit.

Solut.

Vtilitas Aphor.

---

53 *Quæ corruptura ſunt fœtus, his mammæ extenuantur. Si verò rurſus duræ fiant, dolor, aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.*

VT dicebam in explicatione antecedentis aphoriſmi in eo, & ipſum antecedente docuit Hippocrates, quomodo ſit cognoſcendus conceptus, atque illius valetudo, nunc verò docere vult, vt debeant cognoſci ex mammis abortus futuri, vel aliorum membrorum dolores, & quamquam ſit longa ſatis ſententia, commodę tamen in duas tantum partes ſecari poteſt, quę omnes pertinent ad partem prognoſticam, & nonnihil etiam ad curatoriam, quandoquidem ex hoc diſcitur, quando ſint expectãdi dolores articulorum in grauidis

Connexio.

Diuiſio.

ad hoc vt poſſint præcaueri. (*Quæ abortum;*) Similem, ſed magis explicatam ſententiam habet Hippoc.lib.1. de morbis mulieb: vbi ſcribit: Quibus in vtero habentibus circà ſeptimum, & octauum menſem repente tumor mammarum, & ventris concidit, necnon mammæ gracileſcunt, lacq́. non apparet, aſſerendum eſt puerum, vel mortuum eſſe, vel viuere ſed debilem. Poſſet autem aliquis Hippocrati imponere, quaſi hæc prior pars, eadem ſit cum ſententia trigeſima ſeptima huiuſmet libri, vbi dicebat. Mulieri in vtero habenti ſi mammæ ſubito graciles fiant, abortitur, nam vtrum eadem verba prius, vel poſterius diſponantur, haudquaquam referre videtur: Sed non ita eſt, ſiquidem prior ſententia non indicat neceſſitatem, ſed frequentiam euentus, ſiquidem interdum etiam mammæ ſubito extenuantur, neque tamen abortus ſequitur, Contra verò, hæc indicat neceſſitatem, quia, vt omnes mulieres experiuntur, vbi futurus eſt abortus neceſſariò prius mammæ gracileſcunt; Quæ autem ſit cauſſa huiuſce neceſſitatis, Galenus in longo ſatis hocce commentario exponere conatus eſt pluribus, verum totius ſermonis ſumma eſſe videtur, in cunctis *abortibus*, ſiue ab interna, ſiue ab externa cauſſa factis experimento ſeſe comperiſſe ſemper præcedere mammarum extenuationem, quæ ideo fit, quoniam vbi futurus eſt abortus prius ligamenta ſoluuntur, quibus fœtus ſuſtentatur, fiuntq́ dolores ingentes in vtero, cui ut auxilietur natura haud ſecus ad eum mittit vndequaque ſpiritus, & ſanguinem, & præſertim à partibus quibuſcum eſt communicantia, cuiuſmodi ſunt mammæ, atque facit in generatione inflammationum, eryſipelatum, aliorumquè ſimilium tumorum, Vnde fit vt mammæ priuatæ ſpiritibus multis, & ſanguine graciteſcant, & extenuentur neceſſario, ex eo patet ſententiam Hippocratis intelligendam eſſe, vel quod paullo ante ipſum aborſum, vel in ipſo aborſu hoc fiat, vel paullo ſaltem poſt: vt aliquibus placuit etiam intelligi poſſe; & quamquam ſint aliquæ grauidæ, quæ habeant, mammas ſuapte natura ante abortum graciles, attamen oportet ante abortum vel in ipſo actu abortiendi, vel immediate poſt adhuc fiant graciliores, etiam ſi ab aliqua cauſſa externa, & repentina abortus efficiatur, Hæc itaq; eſt demonſtratio ſeutentiæ Hippocraticæ, à Galeno, nec infeliciter propoſita. Sequitur modo ſecunda pars, in qua Hippocrates dicit, ſi poſtquam mammæ extenuatæ ſunt iterum duræ, & tumidæ fiant; non abortus, ſed dolores in mammis, oculis, coxis, genubus infeſtabunt; Galenus quoque in hac parte exponenda ſatis profuſus fuit, & certè res eſt non abſq́ diligenti examine prætereunda, Et primo videndum eſt quomodo mammæ quæ prius graciles erat, iterum poſſint fieri plenæ, & duræ (de his enim non eſt dubitandum loqui Hippocratem,) deinde quomodo fieri poſſit, vt non perdatur fœtus, à concurſu ſanguinis, & ſpirituum repentino, Demum quare ſequantur dolores, & potiſſimũ in partibus commemoratis; Quod ſpectat ad primum, eſt ſententia Hippoc & Gal: vbi in utero conceptus eſt, naturã maximè ſollicitã eſſe in ipſo ab iniurijs cunctis tuendo opera caloris natiui, qui tunc ſummus eſt in ipſo fœtu ob ſemen ex quo recenter factus eſt, ea propter fit interdũ, vt etiã ſi adſint dolores in vtero non quidẽ ob ligamenta fracta, ſed aliã ob cauſſam, nihilominus natura eos à ſe

tæ

tu repellat, atq; ad locũ vnde diſceſſerant, redire faciat ſicq; mãmę extenuatę, iterũ, magnæ atq; durę euadant, perinde ac uidemus ſæpe in alijs partibus euenire, quæ ob recurſum humorũ cum prius eſſent emaciatę, iterum craſſeſcunt, Atq; hęc eſt uera ratio vtriuſq; prioris propoſiti, nẽpè cur iterum mãmę prius extenuatę fiãt durę ut ait Hippoc. nec tamen fętus perdatur. De poſtremo autem dicẽdũ eſt, ſicut ab inteſtinis ad articulos fit humorũ transmutatio, & è contra, ita ut ex doloribus colicis fiant articulares, & viceuerſa: quẽadmodũ teſtati ſunt Paullus, & Auicennas, ſic rationi conſentaneũ eſt fieri eandẽ tranſmutationem ab utero ad alias partes, natura ſcilicet omni ui contendente, vt à fœtu graues quaſlibet iniurias amoueat, eaſq; in ignobiliores partes depellat, Cur autem hoc potiſſimũ faciat in mãmas, oculos, genua, & coxas, ſunt quoque non euidentes rationes, & ut primũ de mãmis loquamur, quas etiam non ſine aliquo conſilio cæteris antepoſuit Hippocrates, ſumma ratione fit, vt ob cõmunionem vaſorũ, & quia humores ſanguinei ab ipſis ad uterũ miſſi ſunt, inde quoque ad eaſdem mãmas cũ impetu remittantur, ſicquè dolor fiat, nec ualet quod ſicuti prius nõ faciebant dolores, ſic quoq; nõ debeant facere, quia ante quieti manebant paulatim ibi collecti, poſt uero impetu quodã recurrentes alteratione maiorẽ, atque dolorẽ faciunt, atque hoc expertus ſum in filia mea maiore, quę cũ per interualla tentaretur, quibuſdã dolorib hyſtericis, & ſtomachicis, ſemper ante eorũ inſultũ mãmę, & duriores, & dolorolę efficiebantur in 6 Epid ſect. 5. tex. 17. habetur: ſignificare vterum eſſe morboſum, ſi mammarũ papillę rubor fuerit pallidus, poſt mãmas nominat Hipp. coxas, nẽpè quę ob viciniã cũ utero facile ab ipſo humores recipiant, vt ſæpè vſuuenire cõprobatur, quod ægritudines uteri in coxendicos dolores conuertãtur, prętorquã quod in coxas labi vteros, & dolores ſequi nõ rarò apud Hippocratẽ inuenitur: A coxis ſunt oculi, qui quã facile patiatur, & humores, ac vapores ab vtero ſuſcipiãt præceteris oſtendũt mulieres dũ mẽſtruantur, quib. ſubtus palpebras infernas maculæ liuẽtes conſpiciuntur, & quod plus eſt, vſq; adeo ipſi oculi inficiuntur, vt medio ſpirituũ uiſilium coinquinatorũ inficiant ſpecula, quę intuẽtur, & pueros etiã effaſcinent. Et Hippoc. in lib. de ſuperfœtatione ad cognoſcendũ conceptus ſtatũ monſtrat multa ſigna ab oculis cõpatari, quemadmodũ etiã lib. de nat: muliebri. Poſtrema ſunt genua, quę nõ modo ob coxas, quibus ſubiacent, verumetiã propria ratione ſolent ab vtero noxas, & dolorũ cauſſas recipere, atque hoc eſt, quod dicit Hippoc. 2. libro de morb: mulieb. Si ignis facer uteros corripuerit, poplites tremunt, in iiſquè maculæ liuidæ fiunt. Imo primo, & ſecundo de morb: mulieb: ſæpe meminit affectuũ diuerſorum, qui ab utero in fœmora, crura, & pedes tranſeunt: cauſſa autem horum omnium eſt, quod vterus per muſculos peritonæo alligetur, atque ob id materia ab utero in illud tranſlata facile in neruos, & articulos mittatur, aliaquè proxima loca, vt ſunt coxæ, & genua, Atque hæc eſt demonſtratio vera ſentẽtię Hippocratis; quę ita eſt intelligenda, tamquam hęc ſigna haud neceſſariò ſignificent abortũ, quia poteſt eſſe ut tanta ſit materia, quę repulſa faciat prędictos dolores, & tamen in vtero adhuc tantum illius relinquatur, ut poſſit fœtum interimere; Eſt utilis aphoriſmus, ut dicebam ad Utilitas aphor. prędi-

Prædictio ad quæ cõducat. prædicendum, & conſequenter ad præſeruandum, ſiquidem ad duo prædictio ſolet conducere, ad exiſtimationem medici retinendam, necnon ad commonefaciendum medicum, vt quæ metuuntur mala præuertere, & præcauere debeat.

---

54 *Quibus os vteri durum eſt, his vteri os comprimi eſt neceſſarium.*

CERTE, vt ait Galenus melius fuiſſet, hic aphoriſmus locatus, poſt quinquageſimum primum, ſed quomodo illi continuetur poſſent plures afferri rationes, ego vero puto hanc cæteris eſſe anteferendam, quod in illo docuerit ex concluſione oris vteri cognoſcere pręſentiam conceptus, hic verò monuerit, non eſſe ſemper viceuerſa colligendum, vbi os vteri conniuet eſſe arguendum conceptum, quoniam etiam in duritie oris vteri concluditur illud, nec tamen neceſſariò eſt conceptus. Itaque patet ſcopus, & genus ſententiæ, quę ſimplex, & indiuiſibilis. *(Quibus;)* Concluſio uteri ex conceptu, ab alia diſtinguitur duritie, & mollitie, quia quę fit à conceptu eſt mollis, cum ſint carnoſę illæ partes bene conſtitutę, quę vero ab alijs cauſſis durę ſunt, fiunt autem durę, ut ait Galenus, uel ob inflammationem, vel ob ſcyrrhum, aut aliud apoſtema durum. Cęterum hoc in loco duę oriuntur dubitationes, Vna eſt quia vt recto dixit Hippocrates; etiam illis quę habent omentum pingue os vteri clauditur, & mollis eſt, unde non uidetur certa differentia mollities, quia illę non habent in utero, neque concipere poſſunt, Alia dubitatio, quia Galenus non uidetur omnes occaſiones duritiei oris uteri enumeraſſe, cum reliquerit callum, de quo Hippocrates in libro de ſterilibus, Ad priorem dicendum eſt: in pinguibus comprimi quidem ita, ut non poſſit integrę recipi intro ſemen, at non ita perfectè concludi, quemadmodum ubi adeſt conceptus; Ad aliud uerò dicendum eſt non commemoraſſe callum, quia loquebatur de aptis ad concipiendũ: iam uerò calloſa durities facit prorſus ſteriles mulieres, cum ſit affectus neceſſariò uetuſtus, atque hęc pro pręſenti aphoriſmo ſatis difficili, licet breuis, & clarus uideatur: Eſt autem utilis pro munere obſtetricum rectę perfungendo.

Connexio. *Scopus.* *Dubit. 2. 1. 2.* *Solut. 1.* *Solut. 2.*

---

55 *Quęcunque utero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt, & cum periculo; aut abortum facientes periclitantur.*

DE morbis prægnantium, loqui pergit Hippoc. quemadmodum antea non ſemel fecit, licet uere cum ſuperiori nullam connexionem, aut admodum exiguam habeat, Et quia ſæpę grauidę febribus tentantur, de his agit in præſenti: docens quid febres, & quid nimia grauidarum extenuatio portendat, Vnde patet ſententiam eſſe prognoſticã, & ex parte quoque curatoriam; Eſt autem ſine ratione, Sed in duas partes diuidi poteſt in quarum prima dicit Hippocr.

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

pocr. Mulieres prægnantes, ſi à febribus teneantur, fortiterq́. extenuentur abſq; manifeſta cauſſa, difficiliter, & cum periculo parere. Eſt autem in primis illud notandum in pleriſquè codicibus loco (*extenuantur*) haberi (*caleſiunt.*) At prior lectio magis mihi placet, non ſolum, quòd Galenus eam ſolam ſit ſecutus, verum etiam, quia non videtur phraſis digna Hippocrate dicere: febricitantes cum calore forti, præterquam quod multo magis verum eſt febricitantes grauidas periclitari, & difficiliter parere ſi extenuentur, cum alias ab Hippocrate dictum ſit malum eſſe in febribus, vel plus conſumi quam conueniat, vel nihil, Sed nō inconuenit etiam legere (*caleſiunt*) quaſi Hippoc. velit de febribus ardentibus intelligere; quas non eſt dubium fieri tum ſine cauſſa manifeſta, tum cum hac, quemadmodum initio quarti de ratione victus acut: manifeſtiſſimę docetur; (*A febribus capiuntur:*) Ariſtot. & Vitruuius prodiderunt bruta dum vtero gerunt bene valere, ſecus quam mulieres, quas innumeris malis tunc obnoxias eſſe dixit Ariſt. 7. de hiſt: animal. cap. 4. quamquam quod cap. 5. dixit de vino; ſi prægnantes biberint, maximę lędi, haudquaquam in plurimis vſui reſpondet, Iam verò, quòd prægnantes febribus tēneantur, aut fieri poteſt à cauſſa externa, aut ab interna; Si à cauſſa externa fiunt diariæ, quæ & placiditate, & fugacitate parum incommodi adferunt, vt proptereà iure exceperit Hippocrates: factas à cauſſa manifeſta, Sin autem fiant à cauſſa interna, aut vetuſta eſt, aut recens; A vetuſta fiunt ait Galenus in comment: quando ante conceptionem magna aliqua prauorum humorum colluuies eſt in corpore coaceruata, quæ aliqua occaſione putredinem concipiens febres, atque eas magnas inducit, ſi autem cauſſa ſit recens, fiunt & ipſe febres ob putredinem humorum in ipſa conceptione coaceruatorum, ſed mitiores, quæ tamen recurrunt, & durare ſolent, eo quod non purgantur, vt opus eſſet, quoniam medici verentur, ex lège præſcripta adhibere medicamenta grauia, tàm alterantia, quàm purgantia, (*Et fortiter extenuentur.*) Vt dixi hæc lectio magis mihi placet, quam alia; Si quidem vbi corpora febricitantium magnopere extenuantur, ob magnum ardorem, aut humorum ingentem malitiam id patiuntur, Et cum, vt dicebam, nimium extenuari corpora ſit ſemper exitioſum, maximę uerò id eſt in prægnantibus, vnde ſubiungit Hippocrates. (*Pariunt difficiliter, & cum periculo,*) quòd pariant difficiliter, in cauſſa eſt virium imbecillitas, quæ conſequitur eximiam extenuationem, cum enim ad partum faciliter, atque feliciter edendum exigantur uires tàm fœtus, quàm parientis robuſtæ, proculdubio, ubi illæ ſunt imbecillæ, neuter poteſt robur nixibus illis faciendis adhibere, unde difficultas pariendi inſurgit; Periculum uerò oritur a febre magna, & acuta, quandoquidem acuti morbi proprius character eſt periculum, & alias dixit Hippocrates mulierem pręgnantem acuto morbo capi eſſe lęthale, pręterquam quod omnis pariendi difficultas ſuaptè natura, & fœtui, atque etiam ipſi mulieri periculum affert, ut iure Medea apud Euripidem dixerit ſe malle ter ſub clypeo dimicare, quam ſemel parere, (*Vel abortientes,*) hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua dicit Hippocrates mulieres, ita affectas ſi non pariant, facere abortum, & ſubinde periclitari; Nam cum omnis abortus ſit res pręter naturalis, ac violenta, ſemper affert periculum, & tanto magis, quando fœtus eſt grā-

dior,

dior, moriturq́. vel in ipſo enixu, vel ante in vtero: Ergo huic malo accedens febris valida, ac multa, periculum quoque auget, Et notandum eſt, Hippocr. non dixiſſe hoc eſſe periculoſius, quoniam vere æquæ eſt difficiliter parere, atq; abortiri. Nam cum ſint complures cauſſæ difficultatis partus, vt Auicennas diligentiſs: propoſuit 21. 3 trac:4. cap. de partus difficultate, hoc in caſu potiſſimum difficultas pendet à debilitate tum fœtus, tum mulieris, tàm in enitendo partu, quàm in ſecundina eijcienda, admodum debilis, atque tardæ, Eſt vtilis aphoriſmus in primis pro euentu prædicendo grauidarum, ad praxim verò etiã
Vtilitas Aphor. conducit, quoniam monetur medicus, quando in grauidis ſit vigilandum, ne cum periculo vitæ abortiantur, & certè miror aliquos interdum reperiri medicos, qui vbi cernunt periculum ægrotantis grauiter prægnantis, putant ſeſe rationabiliter operari, ſi abortum procurant, quaſi verò etiam in abortiendo, non ſit æquę periculum de matris diſcrimine, vbi abortitur, pręterquam quod, vt dicere ſolebat Tertullianus: homicidij properatio eſt prohibere non naſci, vt hac
Numquã licet abortum procurare. ratione putem, numquam decere chriſtianum medicũ, vt abortum ex electione procuret, licet vbi is gratia ſalutis ægrotantis medicamenta dubia adminiſtret, etiamſi accidat abortum ſequi haudquaquam ipſum peccare crediderim, modo illum non intenderit; alioquin intendere abortum eſt homicidium certum procurare; cum permittere ægram ſine remedijs, non ſit peccati commiſſio, & incertum ſit, an vterq́. ſeruandus ſit, vel alter periturus,

---

56 *In fluxu muliebri ſi conuulſio, & animi defectus aduenerit, malum.*

MIROR certè nonnumquam tantam inter hos aphoriſmos eſſe confuſionem, culpa potius ordinatoris, quàm authoris, atq́ eo magis miror, quoniam potuiſſet ab aliquo melior ordo, & facilior adhiberi, ſed cum Gal. ipſe hoc neglexerit, non eſt ut nos multum curemus, Sat eſt præſentem aphoriſmũ cum ſuperiori nullam aliam habere coniunctionem, quam quod eſt de mulieribus affectibus, inter quos eſt affectus ille, qui vocatur muliebris fluxus, quod quoniam ſæpe vacat periculo, interdum verò periculoſus eſt, ideo Hippoc. pr
Connexio. ſenti aphoriſmo docere voluit, quando ſit periculoſus; ſcilicet cum conuulſio, & lypothimia ipſum ſequuntur. Eſt enim ſententia ſimplex abſquè diuiſione, & non ſolum prognoſtica, verum etiam ad prophylacticem medicinæ partem attinens, imò verò quia medici in curando huiuſmodi fluxu, non ſolent admodum eſſe ſolliciti, voluit Hippocrates eos monere, quando potiſſimum haud illum contemnere debeant. *(In fixu muliebri.)* Mihi omnino videntur cæcutiſſe, qui putarunt hic Hippocratem locutum eſſe de immoderato menſtruorum fluxu, nam ſatis de illo dixit, aphor. 4. huiuſce libri, quando de omni ſanguinis fluxu immoderato loquens dixit, ſi conuulſio, aut ſingultus illi ſuperueniat, malum eſſe, imò verò etiam in ſequenti eadem de re loquitur, ut omnino alius ſit ῥοῦν γυναικείας, ideſt fluxus muliebris, cuius nunc mentionem facit. & quo laboraſſe Boethi vxor: dixit Gal. lib. de præcogn: ad poſtumum. Nam hic ſimpliciter ſæpenumero inuenitur vocatus ῥοῦς, ſiue ῥόος, ideſt fluxus, ut libro de

non

nat: mulieb: & de morb:mulieb. interdum cum additione γυναικεῖος, vt apud poſteriores pene omnes, inuenitur etiam vocatus λευκὸς,i. albus, vt apud Ariſt. ſecundo de gen:anim.cap.4. quoniam etſi aliquando ruber, & niger ſit, vt conſtat experientia, atq; ex Hipp. attamen plerumq; albus eſt, differt autem hic fluxus etiam quando rubeus eſt, à menſtruis purgationibus, vt ait Gal. 1. de facult: alim:cap. de lente, Aetius autem lib. 16. cap. 35. dicebat ex Archigenis ſententia: fluxum muliebrem eſſe deſtillationem vteri diuturnam, atq; differre à menſtruis, quòd hæc ſint ex ſincero ſanguine, ille verò ex corrupto, & ſanioſo, interdum rubro, interdum albo, aut alterius coloris, prout hic, vel ille humor in corpore mulieris abundat, & pro ut ætas eſt ægrotantis, cum in vigente rubeus in puerili & delinante albus potius ſit. Huiuſmodi materia, ſecundum Ariſtotelem loco citato eſt ſanguis in coctus, ob id quę puellis familiaris affectus; nec malę, at ſæpę à toto corpore, vel capite, interdum etiam à Iecinore profluit; Vnde fit vt quæ patiuntur hunc affectum, ſicut ait Archigenes, ſint plerumq. debiles decoloratæ, abſq; appetitu, triſtes, & cum pedum tumore; Maxime autem periculoſus eſt ille fluor, qui ætati eſt diſſentaneus, quiq; valde inueteratus eſt, nempè quem vlcera, & cancri vteri ſolent ſequi, necnon ipſius procidentia, quòd ſemper ſub hoc affectu vterus relaxetur. *(Si ſpaſmus, & animi deliquium,)* Quod animi deliquia ſequantur muliebres fluores interdum, & experientia, & ratio docent, ſi quidem vterus malę affectus non modo tetros vapores in cor mittit, verum etiam in conſenſum os ventriculi trahit, quo grauiter laborante vires affatim concidunt, ſicq. animi defectus ſequitur, Cęterum de conuulſione haud ita compertum eſt, quandoquidem nec tanta exinanitio, aut repletio eſt, vt ſimilem affectum inducere queat, niſi tamen dicere placeat, materiã fluoris interdum ita acrem, atq; fœdam euadere, vt corroſo vtero, impuriſq. & prauis vapotibus in cerebrum miſſis, principium neruorum violetur, quo violato, cum nerui in ipſum ad læſionem propulſandã à natura trahantur, ſpaſmus cõſequatur, ſed hoc ſymptoma rarò contingit, neque niſi in vetuſto, & admodum graui affectu atque hoc id eſt, quod ait Galenus in comm: non fieri hæc quæ dicit Hippocrates in recenti, & quolibet: Sed in magno, atque diuturno affectu; Et licet Galenus videatur adſcribere tum lypothymiam, tum conuulſionem nimiæ euacuationi, à qua ſæpenumero ait fieri ſpaſmos, præſertim quando pars affecta ſit neruoſa; nihilominus in fluxu muliebri numquam ita exiccatur vterus, vt contractus, ſimul totius corporis contractioni occaſionem præbeat, quippe cum potius humiditate nimia laboret. (*Malum.*) Conuulſio, atque animi defectus ſemper ſunt mali, maximę autem ſi ſupperueniant, euacuationib. magnis, aut vetuſtis, à quibus vires iamdudum labefactatæ facile penitus atteruntur, Vnde non ſolum mali ſunt vt ſigna, quod ſignificent iam validos eſſe affectus, verumetiam vt cauſſæ, cum perdant vires omnes, Eſt vtilis aphoriſmus tum ad prædicendum eſſe venturos ſpaſmum, & lypotomiam in longis fluoribus, tum ad prædicęndum euentum, tum etiam ad occurrendum ipſis antequam adueniant, maxime cum ſoleant à pleriſq. contemni.

Vtilitas Aphor.

57 *Si menſtrua plura fiant, accidunt morbi, & ſi non fiant, ex vtero morbi contingunt.*

Connexio. POST fluxum muliebrem, qui eſt res præternaturalis, de fluxu quoque menſtruorum præternaturali iure voluit loqui; ac docere res eſſe diuerſas, vt antea probatum eſt. Fiunt autem præternaturales menſtruæ purgationes quatuor modis: vel defectu, vel exceſſu, vel tempore, vel qualitate. De duobus *Scopus.* autem prioribus tantum in præſenti ſcopus Hippocratis fuit tractare, ſimulquè monere, vbi menſtrua vel excedunt, vel deficiunt, ſemper aliquos morbos eſſe expectãdos, non docet autem quos expectare oporteat, quoniam innumeri pene ſunt, vt vere dixerit Democritus in Epiſtola ad Hippocr. vterum mulierib. eſſe ſexcentorum morborum authorem, id quod etiam ab ipſomet vberrime fuit monſtratum in libris muliebrium morb: & Corn: Celſ: lib. 2. c. 11. dicebat. Quibus fęminis menſtrua non proueniunt, neceſſe eſt capitis acerbiſſimi dolores ſint, Vel quælibet alia pars morbo infeſtetur, Eſt hæc ſententia partim prognoſtica, partim practica, præcipue præſeruatoria, Eſt ſine demonſtratio*Diuiſio.* ne, Et in duas partes diuiſibilis: quarum prior eſt, (*fluentibus menſtruis plurimi morbi contingunt,*) Secunda verò eſt. (*Et ſi non fiunt, ab vtero contingunt morbi.*) Circa primam partem, tria videnda ſunt, quæ ſint cauſſæ, propter quas menſtrua immoderatę fluunt, Cur faciant morbos. Et quos potiſſimum morbos pariant. Circa primum Galenus multas cauſſas propoſuit, ſed breuiter dici poteſt: Menſtrua fluere immodice, aut vitio facultatis expultricis, aut retentricis, ſi vitio expultricis, aut ea læditur qualitate, ſanguinis ſcilicet calidioris, & acrioris, aut à copia. Sin autem fiat vitio facultatis retentricis, aut eſt quia læditur aliquò morbo ſimilari, vt intemperie humidiore, frigidiore, calidiore, atque etiam ſicciore, nam his omnib. ora venarum hiantia profundunt ſanguinis plus, quã par ſit, aut morbo aliquo inſtrumentario impeditur, vt vlceribus, vulneribus, alijſuè continui ſolutionibus factis, vel ab interna, vel ab externa cauſſa: læditur quoq; interdum facultas retentrix vitio ipſius ſanguinis, quando ſcilicet is ſeroſior, & tenuior eſt, quam vt à clauſis venarum oſculis contineri queat, atque hæc ſunt genera cauſſarum ob quas immodicè fluere ſolent. Quod vero fluentia immoderatę menſtrua faciant morbos, nemo vmquam dubitauit, vt ait Galenus, cum enim calor natiuus ſit uel ipſa facultas uniuerſum corpus gubernãs, vel principale ipſius inſtrumentum, proculdubio calore hoc offenſo ſtatus corporis turbatur, atque inde fiunt morbi; numquam autem magis offenditur, atque imminuitur calor, quã in immoderatis omnibus, & maximę ſanguinis euacuationib. in quib ingens ſpirituum copia exinanitur, qui ſunt domicilia, aut potius vehicola ipſius caloris; Qui verò ſint illi morbi qui ſequuntur immoderatas ſanguinis menſtrui profuſiones Hipp. docuit lib. de mulieribus, neq; eſt difficilę intelligere, quandoquidẽ cũ fiát à caloris paupertate, quę eſt frigida intemperies atq; ea vel ſola, vel materię cõiuncta, proculdubio omnes morbi, qui ab ipſa oriũtur frigidi ſunt, etiam ſi à cauſſa calida occaſionẽ habuerint, Vnde experimenta

quoti-

quotidiana docent ab his fieri cachexias, hydropas, decolorationes, aliaſquè ſimiles affectiones, quas etiam occaſionibus calidis fieri, ſecundo progn. teſtatus eſt Hippoc. & Ariſtot. 13. probl. atque Galenus, qui dixerunt, ex potu nimio vini meracioris fieri hydropas imminuto .ſ. non aliter calore natiuo, atq; ignis paruus à magno extinguitur, atque hæc de prima parte. Sequitur ſecunda Galenus ſcribit fuiſſe aliquos, qui exiſtimarint à plenitudine quidem morbos fieri, ab indigentia autem nullos: Sed qui fuerint, non docet, ſicuti nec eorum ſententiam probat, quod Hippoc. in lib. de nat. hum: dicat: æque mulieres, atque viros non minus ab indigentia, quam à plenitudine ægrotare eò quòd etiam ab illa intemperies fit aut ſicca, aut calida, aut mixta ex vtriſque: Iam verò cur non fiant menſes, complures quoque ſunt cauſſæ, quæ omnes vel ſunt naturales, vel ſunt aduentitiæ, Cauſſæ naturales ſunt ætas, vt antę 14. menſem, & poſt quinquageſimum, aut habitus corporis, vt denſitas membrorum, aſtrictio, ſiue anguſtia vaſorum, pinguedo, & craſſities, vt ait quoque Ariſtoteles; cauſſæ verò aduentitiæ ſunt, vel externę, vel internæ, externæ ſunt aer, immodicæ frigidus, & ſiccus: nimij labores, vt narrat Ariſtot. de quibuſdam populis, quarum mulieres nimiũ laborantes carent menſtruis, mœrores etiã, & nimiæ curę adimũt has purgationes, ſicuti immodicus ciborum, & potuum adſtinguentium vſus, Iam verò internæ cauſſæ aduentitię, & morboſæ, ſunt autem intemperies vteri frigida, ſcilicet & ſicca, & mixta, atque hæ vel nudæ, vel cum materia, vt pituita craſſa, & viſcida, necnon ſanguis ſimilis, Similiter etiam morbi inſtrumentarij veluti tumores, vteri; Galenus ponit etiam robur vaſorum, ſanguinem influentem non ſuſcipientium. Atque hæc ſunt genera cauſſarum omnium, à quibus menſtrua ex toto impediuntur; *(Si non fiant ex vtero morbi oriuntur.)* Dubitat Galenus & merito, vtrum particula *(ex vtero)* ſit etiam applicanda primæ aphoriſmum parti, an verò ſecundę tantum, verum illa ſententia ſibi probabilior viſa eſt, vt dumtaxat intelligenda ſit de deficientibus menſtruis, quaſi verò tumores præternaturales in vtero fiant ex defectu menſtruorum, vt inflãmationes, eryſipelata, cancri, quibus vniuerſum compatitur corpus, non autem ex ſuperabundantia fiant, Verum etſi quod ait Galenus, vt plurimum verum ſit, attamen etiam ex immoderantia fluoris, vlcerantur vteri, vt ſequantur cancri, aliaquè mala, quibus poſtmodum corpus vniuerſum valde compatitur. Et Ariſt. 2. de gener: anim: cap. 4. hanc fere Hippocratis ſententiam referens dixit: dumtaxat fieri morbos, vbi menſtrua vel excedũt, vel deficiunt. *(Morbi fiunt.)* Qui ſint morbi qui fiũt ex defectu mẽſtruorũ locupletiſſimè docuit Hip. lib. 1. de morbis; nam pręter eos quos enumerat Gal. Aetius lib. 16. cap. 36. complures alios enumerat, quos hic referre non eſt neceſſe Corn: Celſus lib. 2. cap. 11. ait: ſi non profluant menſes fieri acerbiſſimos capitis dolores, & alia mala. Sed percunctabitur aliquis cum menſtrua excedant, & deficiãt, quę eſt menſura citra, & ultra quam fluere menſes nocet? quibus dicendum eſt, quod Hippocrates ſcriptum reliquit, nempe duarum heminarum, hoc eſt vnciarum uiginti menſuram eſſe; quam tamen haud in cunctis ſeruari rationi conſentaneum eſt; quandoquidem, quæ ſunt ſanguineæ, plus, quę uerò exangues, minus ſanguinis reddunt. Magnum plane uſum habet præſens aphoriſmus, non modo *Vtilitas Aphor.*

ad certas prædictiones faciendas in muliebribus, verum etiam ad eas in plurimis ægritudinibus curandas, ſi quidem vix contingit, vt mulier ab vllo morbo capiatur, niſi ſit aliquod vitium in ipſis menſtruis, vt propterea debeant ſemper medici, vt præcipiebat Hippoc. diligentes eſſe in percunctandis mulieribus circà ſtatum ipſorum menſtruorum, atque ſemper ad ea moderanda aciem intellectus dirigere.

---

58 *Recto inteſtino, aut vtero inflammationem patiente, vrinæ ſtillicidium accidit, & renibus purulentis vrinæ aduenit ſtillicidium. epati autem inflammationem patienti ſingultus aduenit.*

POSSET certè continuari hunc aphoriſmum cum præcedente, quaſi Hippocratis ſcopus fuerit, Vteri inflammationem, quæ ſequitur menſtruorum defectum proponere, eiuſquè indicium, ſcilicet ſtillicidium vrinæ proponere, cęteraq; in huiuſcè gratiam dixiſſe, Verum pluribus exiſtentibus alijs de quibus loquitur, magis rationabile videtur ipſius ſcopum fuiſſe inflammationum aliquarum ſigna tradere, ac ob id nullam eſſe veram continuationem: Sed intruſum eſſe malè inter affectus muliebres, Quod autem dicit Hippocrates eſt inflammato recto inteſtino, vtero, ac renibus ſuccedere vrinæ ſtillicidium, inflammato autem epate ſingultum ſuperuenire, Eſt enim ſententia prognoſtica, atque diagnoſtica ſine ratione, ac diuiſibilis in tres partes, quarum. Prima eſt. (*Inflammato recto inteſtino.*) Secunda eſt, (*in ſuppuratis renibus.*) Tertia verò; (*Inflammato autem Iocinore:*) Circà primam ſciendum, Inflammationis nomine duo intelligi poſſe, vel communiter quamlibet incenſionem φλόγωσιν vocatam, vel propriè φλέγμονήν dictam, quę nil aliud eſt, quam tumor præter naturam ſanguineus, durus, dolens, & cum febre; apoſtema calidum, vt Auic. & alij Arabes nuncupare ſolent, vtroque modo ſententia Hippoc. vera. Hic affectus poteſt quidem tentare cuncta viſcera, ſed minimè omnium tentantur cerebrū, & cor quippe quod vt Gal. ait de locis affectis c. 2. vbi inflāmatur ſtatim concidat animal. priuſquā morbus augeri incipiat; frequentius autem inflammatione tentantur rectum inteſtinum, vterus, renes: atque etiam iecur, illa, quoniam veluti cloacę quædam ſunt, per quas iugiter tranſeunt excrementa, à quibus irritantur, & irritata fluxiones ſanguinis recipiunt, Hoc verò, quoniam officina ſanguinis eſt, à cuius copia, & craſſitie oppletum, & obſtructum inflammationes promptę concipit, atq; hæc fuit ratio, propter quam de his tantum ſermonem habere voluit. (*Vtero*) poſuit Hippocrates uterum, poſt rectum inteſtinum, quia inter hoc & veſicam locatur, facileq; altero inflammato ſimul, & alius inflammatur, atque eo magis ubi menſtrua deſunt. (*Renibus ſuppuratis:*) Hæc eſt ſecunda pars in qua indagatione dignum eſt, cur cum de vtero, recto inteſtino, & locinore loquitur, inflammationis vocabulo vtitur, vbi verò de renibus non inflammationem: Sed ſuppurationem nominat, nam non eſt dubium, quin & renes ipſi inflammatione tentētur, imò ſuppurari vix poſſunt, niſi antecedat inflammatio, Reſponderi poteſt dupliciter vno

Scopus. *Diuiſio.* *Dubit.* *Solut.*

vno modo nomine ſuppurationis intelligi inflammationem, quæ ipſam quaſi neceſſariò præcedit; Vel dicendum eſt ſtranguriam fieri tantum, vbi ſuppuratio facta eſt, eo quòd pus cum vrina exiens ſua craſſitia non permittit libere vrinam ferri: Sed guttatim (quam eſſe ſtranguriam dicit Galenus,) quod non facit inflammatio ſola, quæ ut acriorem reddit vrinam, ita hæc haud aliter impedita libere excurrit, Cęterum vterus, & rectum inteſtinum inflammata cum veſicam contrectent, merito inflammationis vrinam acrem, & mordentem reddunt, quæ ſtimulat ad ſui expulſionem, at cum tumor vterquè comprimat veſicam prohibet, quo minus libere lotium exeat, vnde parum, & ſæpe mingunt, qui urinæ ſtillicidio laborant, & hoc eſt quod dixit Hippocrates ſecundo libro de morbis mulieb: ſi vterus infammatus cadat ſuper veſicam, fieri vrinę ſtillicidium; Itaque ueriſſimum eſt, quod Hippocrates ait ſuperuenire ſtranguriam recto inteſtino, & vtero inflammatis, necnon renibus ſuppuratis, & notandum eſt Hippocratem, non abſquè iudicio uſum eſſe uoce, *ἐπιγίνεται*, ideſt poſt fit, quoniam verè ſtillicidiũ urinæ eſt purum ſignum ſuperueniens inflammationibus prædictis, non autem pathognomicum, neque proprium. Cur autem exiſtente fœtu in vtero, & inteſtino recto fœcibus repleto, non fiat ſtranguria, & ſi comprimatur ueſica, cauſſa eſt, quoniam fœces non ita comprimũt, ut inflammatio, nec urinam acrem reddunt, fœtus autem ita locatur, ut non incommodet ueſicæ, quamquam etiam interdum male locato fœtu fiat ſtranguria in prægnantibus. Sequitur modo: Tertia pars quæ eſt (*Iocinori autem inflammato ſuccedit ſingultus:*) Inflammatio iocinoris uocatur à Græcis *ἡπατῖτις* de qua ſæpę Hippocrates, & Galenus octauo de med: localibus, quod cum habeat multa ſigna, ſingultus tamen haud inter propria recenſetur, ſed interdum ipſi ſuperuenit, quando uetuſtus eſt morbus, & Hippocrates ſeptimo aphor. 17. dicebat: malum eſſe vbi iocinori inflammato ſuccedit ſingultus, cur autem fiat, & cur malum ſit ipſum ſuperuenire uidendum eſt, ſingultum eſſe ueluti ſtomachi conuulſionem dixit uere Galenus in aphoriſ. Et ſicuti conuulſio fit cum ab inanitione, tum à repletione, ita & ipſum ſingultum fieri non eſt dubitandum, Vbi ergo inflammatum eſt iecur cum uentriculum contrectet, illum exiccat, atque inde fit motus ad expellendum, quod nocet, poteſt etiam fieri, ut ab inflammata parte uapores acres, parti oris ventriculi extimæ communicetur, tumoreq. contrectet, quibus perculſa uis expultrix non modo motum illum edat: & nauſeam, quem ſingultum Hippoc. 7. aphor. 17. propterea dixit eſſe malum, quoniam ſuaptę natura Iocinoris inflammatio ſit exitialis, multo magis fit addito huiuſmodi ſymptomate ſatis prauo, eſt enim Hippocratis dogma, quodlibet uitium graue, alteri ſimili ſuperueniens rem ipſam difficiliorem reddere, Verum tamen illud ſcite oportet, etiam poſſe ſingultum fieri inflammato iocinore ab alia cauſſa, quàm ab inflammatione, vt à uapore acri, & re aliqua deglutita, quem ſingultum haud eſſe continuum, ſicut is, qui fit cauſſa inflammationis depræhenditur, ut hac ratione uterq. ſit dignoſcendus, Vtilis autem eſt aphoriſmus in primis ad prædicendum ſtranguriam, & ſingultum, necnon *Utilitas*
ad cognoſcendas inflammationes partium, quæ deinde cognitio, & præcognitio, magnopere iuuat ad curationem rectè inſtituendam. *Aphor.*

59 Sim

59 *Si mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam deſubter ſuffias, & ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quod ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt.*

REDIT Hippocrates ad loquendum de mulierum affectionibus, inter quas unica prope, aut ſaltem omnium maxima eſt ſterilitas, ſi quidem *Connexio.* mulieres in id factæ ſunt à natura, ut concipiendo, & generando conſeruationi generis humani famulentur. Ex hoc ergo apparet, quod dixi de antecedente aphoriſmo, ſcilicet illum fuiſſe intruſum, ac propterea hunc præcedentibus non illi connecti debere, imò uerò ſi poſt quadrageſimum primum locaret, in quo docet ſigna cognoſcendi an mulier conceperit, apprime conueniret. Eſt *Scopus.* autem ſcopus Hippocratis docere, modum quendam cognoſcendi ubi mas, & mulier coniunguntur, neq; mulier concipit, an uitio mulieris id fiat, uel potius uiri, dixi autem quendam modum, quoniam alij ſunt, nec forſan incertiores. Eſt ſententia diagnoſtica, ſine ratione, & quamquam longiuſcula ſit, attamen commodè non poteſt diuidi, (*Si mulier.*) Hoc ſignum explorare forſan conduceret in Virginibus, priuſquam nuptui tradantur, ad hoc ut cognoſceretur an nuptæ eſſent prolem ſuſcepturę. Verum de his non loquitur Hippocrates, ſed de mulieribus iam uirum expertis, Ita enim grçcę (γυνὴ) ſignificat, ut Democritus defloratam uocauit, Cauſſa autem eſſe potuit, quoniam, hoc experimentum haud in uirginibus ualet, quarum loculi adhuc ſunt occluſi, ſed tantum in ijs quę habent uenas, & loculos uſu ueneris apertos, nam aperiri prima etiam uenere uaſa ſuperiorum partium credidit antiquitas, quando primū concumbentibus fęminis filo colla circumdabant, manequè eodem menſuràtes, ſi deflorata erat, craſſius collum, & menſurę non reſpondens inueniebāt. Seruit itaque huiuſmodi experimentum non pro uirginibus: ſed pro ijs, quę ſępius uenerem ſint abſque conceptione expertę, (*Velis autem ſcire.*) Poſſet quiſpiam ſperare huiuſmodi ſignum certitudinem habere, poſtquam Hippocratis utitur uoce (εἰδέναι,) ideſt ſcire, ſed non ita eſt, quandoquidem, & ipſum quoque ut pleraquè alia fallax ualde eſt, unde accipienda eſt uox potius pro coniecturali quadam cognitione, quàm certa ſcientia, ut ſępę Hippocrates uſurpari conſueuit; Cur Hippocrates dixerit mulier quę non conceperit: Iacobus uoluit cauſſam fuiſſe, quia in utero gerentibus non ualet experimentum, quia clauſum uteri os, non permittit ſuffitus penetrationem. Atq; puto ego ſignificaſſe per ea uerba mulieres, quę uenere ſępius expertę nunquam conceperunt de his explorandum an uitio ipſarum carentia conceptionis contingat. (*An conceptura ſit.*) Vſque adeo intereſt hoc ſcire hominibus, qui uxorem ducere, & liberis operam dare cupiunt, ut iure merito Hippocrates docendum, eo modo quo ſciri poteſt duxerit, Quod autem docet eſt, ut ueſtibus tota obuoluatur mulier, mox ſuffitus ſubtus uterum apponatur, ac deinde obſeruetur an odor ad nares perueniat, ſimile quoddam ſcriptum reliquit in lib. de ſterilib. Vbi mandauit, ut caput alij integrum, purgatum, atq; decraſum ad uterum apponatur, ac

poſtri-

poſtridię videatur, an os allium redoleat, Circà quod experimentum, primo ſciendum eſt, voluiſſe obuolui mulierem indumentis, ne ſuffitus diffuſus extra ad nares peruenìat, quoniam hoc ſi fiat, nil valet ad id, quod Hippocrates optat conſequendum. Hic enim modus eſt medicis vſitatiſſimus in cunctis ſuffitib. rectè adminiſtrandis pro mulierum in varijs affectionibus, & præſertim vterinis, curatione; Cęterum, quia Hippocrates nil dixit de genere ſuffituum, qui ſunt adminiſtrandi, poſſet aliquis id perquirere, ideo Galenus huic tacite occurrens, dixit: pro ſuffitu intelligendum eſſe quicquid ſuffiri conſueuit, thus myrrha, ſtyrax, & ſimilia, quæ & ſuffiuntur, & ſunt grati odoris, tempore. n. veterum vſq; ad Plinij ætatem myrrha erat præcipua inter ſuffitus, & odoramenta, cum adhuc cinnamomum ratum eſſet, poſt & cinnamomum, & garrophyli, & moſcus, & zibetum ſunt iumento, quæ longe, lateq́. excellunt myrrham. Habent enim ſuffitus eam facultatem, vt ſua tenuitate, atque caliditate longe, lateque proferantur, ac penetrent. (*Si odor ad nares*;) Cur quibus peruenir odor ad nares, & os ſint fœcundæ, quibus verò non peruenit, ſint ſteriles Galenus tribuit cauſſam denſitati, atque laxitati, ſeu raritati vteri, nam dicet Hippocr. infra: habentes vteros denſos, & duros eſſe ad concipiendum ineptas, iam vero tales haud admittunt tranſitum ſuffituum ad partes ſuperiores, ſicut admittunt vteri rari, & laxi, quod propterea ad recipiendum ſemen, & ad concipiendum ſunt aptiſſimi; Cęterum videre oportet, an denſi vteri uere faciāt ſterilitatem, & quare, prætereà cur potius Hippoc. duxit de denſitate, & raritate periculum eſſe faciendum, quàm de vlla alia ex multis, quæ faciunt ſterilitatem condicionibus; Poſtremo conuenit diſquitere, cur Hippocrates addidit eam particulam ἐξ ἑαυτῆς, ideſt non per ſeipſam, quaſi verò, ubi ſuffitus penetrant nunquam poſſit ſterilitas pendere ab ipſa muliere, contra omnem experientiā atque etiam rationem, quæ monſtrant alia impedimenta eſſe poſſe in utero, quæ faciant ſterilitatem, etiam ſi is rarę conſtitutionis ſit. Ad primum reſpondendum eſt, quod denſitas, & durities uteri obſtet conceptioni, eſſe & uſui, & rationi conſentaneum. Etenim præter denſitatem & duritiem, eſſe certè, & alia complura conceptionis impedimenta commemorata ab Hippocrate in libro de ſterilitate, & de morb: mulieb: Verum de nullis ita probabile experimentum habere eſt facile, quemadmodum de duritie, atque denſitate, quippe quibus, ut prohibetur ſuffimentorum per corpus penetratio, ſic uetatur quo minus haereat ſemen, & ſuſcipiatur; Sed eſt & ratio, quia denſitas, & durities cum ſint ſecundæ qualitates, & primas ſequantur, ubi eiuſmodi eſt uterus, neceſſe eſt quoque ſit frigidus, & ſiccus, quæ duæ qualitates conceptioni admodum ſunt aduerſæ, Quod autem ait Gal. in comm: ſolis habentibus uterum denſum, & ſolidum non penetrare ſuffitus, intelligendum eſt de mulierib. alioquin ſanis, quoniam ut ipſemet ait infra comm: 62. etiam habentes uterum frigidum, & humidū, uel nimis calidum, aut extinguunt, aut conſumunt uim ſuffituum, priuſquam perferatur in vniuerſum corpus, huic non abſimile eſt, & aliud experimentum, quod Ariſtot. proponit de gen: anim: lib. 2. & 4 probl. 2. qui dicit mulieres ad explorandam fœcunditatem inungere oculos, quorum linimentorum color, & odor ſi penetret in os eſſe ſignum fœcunditatis, vt pote indicans vias oculorū,
vnde

vnde magna pars ſeminis decidit eſſe apertas; & ipſi materię ſeminali peruias. Voluit autem Hippoc. potius de denſitate, & raritate eſſe explorandum, quoniam hæc maximè facit ad ſterilitatem, & per ſe, & propter primas qualitates quas ſequuntur, & quia eas cognoſcere ex ſuffitibus non eſt admodum difficile, at dum denſitatem, & raritatem dicimus, eſt & idem de obſtructione, occluſione, atque apertione tàm minorum, quàm maiorum oſculorum ſtatuendum, ſi quidem, & hæ valde faciunt ad impediendum, vel permittendum ipſius ſuffitus tranſitum. Accedit etiam & illud, quod quæcumque habent denſum, aut obſtructum vterum, cuicumque copulentur, numquam concipiunt: Sed ſiue ſint nimium frigidæ, ſiue nimium calidæ, humidæ, ſiue craſſæ, aut tenues, vbicumque contrarijs conſtitutionibus coniunguntur fœcundæ euadũt, vt ex ſententia Galeni, monſtraui in varijs lectionibus, id quod etiam Lucretius in 4 lib. appoſitiſſimę monſtrauit. Quod poſtremo addiderit Hippocrates particulam, ὑφ' ἑαυτὴν, ideſt non per ſeipſam Galen. inquit, demonſtratiuũ eſſe

Vtilitas Aphor. vſum ipſius aphoriſmi, quippe cuius vtilitas eſt ad cognoſcendam rem maximi momenti, nempè vt cognoſcatur cuiuſnam vitio non fiat conceptio, an mulieris, an uiri, atque eo cognito, deinceps proſpiciatur remedijs opportunis illi, à quo pendet infœcunditas, nam ut Plato docuit in Theæteto, atq; etiam in Timæo ciuitates bene inſtitutæ morem habebant deſignandi homines, & mulieres, qui peritiam haberent dignoſcendi ſteriles à fœcundis, & coniungendi ſimiles ſimilib. ad hoc ut conſeruaretur genus humanum, ſtirpes peculiares, & parentum auorumq́. ſimilitudines: Etenim, ut dixi hic fuit ſcopus Hippocratis docere modum cognoſcendi cauſſas ſterilitatis ex parte mulierum, Sed dicet

Dubit. Solut. aliquis cur non etiam docuit modum ex parte uiri, Hoc non fecit Hippocratis, primum quia tractabat ſolummodo de mulierum affectibus, deinde quia cognitio ſtatus mulieris ex ſeſe non exiſtentis ſterilis, ſtatim cognoſcere facit, eſſe uitium in uiro, aut quia intemperatę contrarijs, uel temperatis non copulantur, ut neceſſum eſt, ſi proles optatur, nam ubi calidi calidis, frigidi frigidis, ſicci ſiccis, & humidi humidis copulantur, haudquaquam concipere mulier poteſt.

---

60 Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum.

Connexio. DOCVIT in ſuperiori cognoſcere an conceptus futurus, nunc docet cognoſcere, quando factus eſt, ſed malę ſanus, ſcilicet quando mẽſtruę purgationes fluunt, id quod etiam docuit retro cognoſcere ex mammarũ diſ-

Scopus. poſitione. Vnde patet quis ſit Hippocratis ſcopus, & quomodo præſens ſententia coniungatur antecedenti, quæ ſententia pertinet ad partem diagnoſticam, atq; etiam quodammodo ad prognoſticam, eſt uerò ſimplex, atq; indiuiſibilis (*Si mulieri &c.*) Cum menſtruę purgationes inſeruiant non minus nutrimẽto fœtus quotidiano, quàm ipſi generationi, prudenter natura fecit, ut ſtatim atq́. conceptus eſt in utero ceſſent, occluſo, ſcilicet eius ore, attamen interdũ contingit, ut grauidis menſes profluant, ſcilicet recluſis oſculis earum uenarũ,

quæ

quæ diſperſę per oris vteri labia hęmorrhoides nuncupantur, vt ait Gal. id quod etiam teſtatus eſt Ariſtoteles lib. 5. de gen: anim. 19. & 7. de hiſt: anim. 3. Cum autem interdum bene, interdum male valeant mulieres, & fętus menſtruis ipſis fluentibus, modum hoc dignoſcendi innuit Hippoc. ſecundum Galenum duobus verbis (καθάρσιων πορευόντων ,) i. purgationes procedant, nam voce plurali ſignificauit copiam ſanguinis mẽſtrui, alia autem voce innuere voluit modum conſuetum purgationum, quaſi dicere voluerit, ſi menſtrua copioſa, & ſecundũ ordinarium tempus, non ſemel, aut bis, ſed ſingulo menſe vſque ad partũ fluãt. Sic enim intelligendum eſſe hunc aphoriſmum ipſemet Hippocrates ſignificauit 1. lib: de morbis mulieb: vbi ſcripſit: ſin autem hient vteri pluſquam par ſit, profundunt ſanguinem ſingulo menſe, quemadmodum conſueuerunt menſtrua procedere, & in lib: quoq; de nat: pueri ſcriptum eſt: nil incommodate ſi vno, vel altero menſe exiguum ſanguinis profundatur: Sed ſi pergant vſq; ad partum. Idem etiam lib: de nat: pueri *(Impoſſibile eſt, &c.)* Magnam confidentiam in arte ſolet nonnumquam Hippocrates demonſtrare, quando in re quam tractat experientiæ cõiunctam rationem uidet, ſicuti modo facit, cum adeo aſſeueranter dicat, fieri non poſſe, vt ſanus ſit fœtus; Verum huic obſtare uidetur primum experientia, deinde ipſemet Hippoc. qui nuſpiam alias uſus eſt ea uoce, niſi dicamus, quod etiam Ariſt. 7 de hiſt. 3. & primo de gen: anim. 19 ſignificauit, ſi vbi ſingulo menſe, & copia conſueta fluunt, tunc fieri non poſſe ut ſanus ſit fœtus, quemadmodum ſi parum ſanguinis exeat, uel ſtatis diebus, poteſt tunc fœtus & ſanus eſſe, & ſuperuiuere; Cur autẽ hoc ſit non eſt difficile rationẽ afferre. Si quidem ubi ualde ſit ſanguinea mulier, etiam ſi uno, uel altero menſe purgationes fiant conſuetæ, uel pauciores, haudquaquã fętus debito nutrimẽto priuatur, ita ut debeat debilis remanere. Contra uero ſi ſingulo menſe uſque ad partum fluant, atq; copia uel cõſueta, uel paullo minore, neceſſe eſt omnino fętus debito nutrimento priuetur, qđ prę imbecillitate illud nõ attrahat, ac propterea male nutritus debilior euadat, præterquam quod menſtruę purgationes ſemper turbãt corpora mulierum etiam non grauidarum, unde multo magis debẽt turbari fętus, qui ſemper neceſſariò matri cõpatiuntur. Cęterũ dubitatũ uideo, utrũ ſanguis exiẽs ab utero in grauidis, prodeat ex uenis hęmorrhoidalib. vteri, ut uoluit Gal. an uerò etiã ex uenis corporis ipſius uteri, ut placuiſſe uideo pleriſquè, qui uidẽtes ingẽtem copiã, qui ſingulo menſe fluit. & cõſiderãtes paruitatẽ hęmorrhoidarũ, crediderũt haudquaquã aliũde tãtum ſanguinis effundi poſſe, quã ex cõcauo ipſius uteri, Ego autem, uix poſſum credere Gal. ita cœcutiſſe, nã nõ eſt nouum, neq; naturę inuſitatum, ut ex uenis auguſtis, atq; etiam ex auguſtiſſimo ore ſanguis profundatur, & copioſus, & qui extra ſtatim congeletur, & conglobetur, nam ut alia exempla dimittam, frequentiſſimè uidemus applicatis ſedi hirudinibus, ex anguſtiſſimo illo foramine, quod faciunt inſignem ſanguinis copiã manare, qui ſtatim atq; ab externo aere cõtrectatur gelaſcit, & cõcreſcit; nõ diffiteor tamen aliquãdo poſſe os uteri hiare, atq; ita ſanguinẽ ex ipſo utero prodire, ſed hoc rarius eſt, atque tunc cum fit, impoſſibile eſt fœtum ualere, & ſeruari, quod cęteris malis accedit & illud, ſcilicet, quod aperto, ore uteri refrigeretur neceſſario fœtus, neque ab iniurijs externi aeris de- *Dubit.* *Solut.*
 fenda-

Vtilitas Aphor. fendatur, quemadmodum par eſſet. Vtilis ergo eſt aphoriſmus ad prædictionem de fœtus ſalute, eſt quoque vtilis ad eiuſdem tutellam, quoniam vbi in grauidis menſtrua fluere pergunt, monetur medicus, vt ad ea blande, atque prudenter ſiſtenda omne ſtudium conuertat.

61 *Si mulieri ceſſent purgationes, neque febris, neque rigor ſuperueniat, & faſtidia incidant, iudica ipſam in vtero habere.*

NEMO eſt, vel mediocris ingenij qui ſtatim non intelligat debuiſſe hunc aphoriſmum poni poſt quinquageſimum nonum, in quo docuit modum cognoſcendi an mulier ſit apta conceptioni, ſicut hic modum proponit, quo cognoſcere liceat, quando iam concepit, ſed poteſt etiam aliquo modo *Scopus.* connecti, cum antecedente, quaſi in illo tractarit, de cognitione ſanitatis fœtus ex menſtruis, hic autem ex iiſdem de ipſius præſentia, niſi placeat magis *Connexio.* dicere, hanc ſententiam eſſe veluti illationem quandam, aut probationem, perinde ac ſi diceret non eſſe ſanum fœtum fluentibus menſibus, quoniam ſtatim atque factus eſt conceptus menſtrua deſinunt, imò verò iis deſinentibus, præter conſuetudinem abſquè alia cauſſa accidentali coniicitur conceptum, iam eſſe factum. Eſt ſententia diagnoſtica, atque ſimplex. (*Si mulieri.*) Vbi mulier ſana eſt, nec ſibi quicquam externi mali contingit, ſemper aut quolibet menſe, aut altero ſaltem, vt dixit Ariſtoteles copioſa pro ratione menſtrua habet, præterquam dum in vtero habet; tunc enim (vt dixi) retinentur tum quia pars ipſorum in generatione conſumpta eſt, tum quia alendo embrioni eſt neceſſarius, tum quia occluditur ſtatim os ipſius arctiſſimè ob tutellam fœtus ab aerè ambiente, ita ut nequeat ſpicillum acutiſſimum ingredi. Et hoc quoque in loco Hippocrates eadem eſt phraſe vſus, ſcilicet (καθάρσιες μὴ πορεύωνται.) Vt indicaret ſi menſtrua non fluant copioſè, nec pluribus diebus id eſſe verum, ſecus enim fieri poteſt ut ſemel, aut bis retineantur, quod in pluribus obſeruatur, neque tamen conceperint, (*Neque horrore;*) Solent vbi ſine conceptione retinentur mẽſes, varios effectus parere, vt alias diximus ex Hipp. lib. 1. de morb: & inter alios eſt horror, & febris, & addidit Hipp. febris, quia vbi fit conceptus, frequens eſt ut fiat horror, non item febris, quæ dumtaxat ſolet ſimul fieri vbi mẽſtrua ceſſant prẽter naturam, quod ſcilicet ſanguis à toto corpore in uterum miſſus uapores prauos mittat in corpus, qui uellicantes partes ſenſibiles primum horrorem, deinde febrem inducunt, atque etiam interdum vna cum febre faſtidia, atque inappetentiae; Hoc in loco dubitatur de horrore, quia Hippoc. lib. *Dubit.* de carnibus non longe à fine ſcribit: ſtatim facto conceptu ſequi horrorem, qđ etiam affirmauit Auic. lib 3. fen. 21. trac. 1. cap. 11. Verum dici poteſt, ibi Hippo*Solut.* cratem loqui de horriphilatione ſimplici, quẽ percipitur ipſo actu conceptionis dum recipitur, & retinetur ſemen, hic verò de horrore, qui fit poſt ipſum conceptum, & antecedit febrem; qđ enim ita ſit intelligendum docere poteſt libro 16. cap. 8. vbi ſcribit inter alia ſigna conceptionis eſſe, ubi mulier in ipſo coitus opere, horrorem quendam percipit. Cæterum ſi ſolum faſtidia habeant, atque vel non appetant, vel res prauas, & horribiles, (quod genus mali picam vocãt) appetant,

appetant, tunc dicit Hipp. conijcias mulierem cõcepiſſe, Etenim licet non paucę reperiantur, quę etiam ſi conceperint attamen appetunt, ac bene ſeſe habent, pleraquè tamen ſolent faſtidio tentari, dum vtero gerunt, vt præter Hippocrat. dixit quoque Ariſtot. 7. de hiſt: animalium, Cæterum videndum eſt, quæ ſint cauſſæ propter quas mulieres ita læduntur, ſecundum appetitum dum vterum gerunt, præſertim prioribus menſibus, præterea an prauus appetitus grauidarum poſſit ſtare cum horrore, & febre, quod videtur Hippocrates negare, Poſtremo non erit inutile conſiderare, quamobrem Hippocrates ſit vſus ea loquendi forma (λογίζε ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν,) Circa primum eſt dicendum: plures cõuenire cauſſas, ob quas mulieres prægnãtes, vt plurimũ habent vitia circa appetentiam, Vna eſt, & ferę præcipua menſtruorum ceſſatio, ob quam fit, vt in toto corpore exuberet ſanguis, & cõſequenter ſuppetat alimentum partibus, nec ob id fiat multa diſſipatio, nec oris ventriculi exſuctio, quæ eſt ipſa appetentia, aut ſaltem immediata cauſſa naturalis appetentiæ, alia cauſſa eſt, quoniam vbi fętus in vtero eſt, vt alatur ſeparat partem puriorem dulciorem ſanguinis menſtrui ab impura, & amariore; cuius dulcioris, pars abſumitur in eius nutrimentum, pars mittitur in mammas, reliquus verò excremẽtitius in ipſum vteri cauum ſeponitur, vbi ſemicorruptus in ventriculum, & cor vapores tetros mittit, qui non modo imminuunt appetitum, verumetiam ſæpenumero deprauant, ita ut calcem, carbones, aliaſquè res abſurdas, appetant, prout varij horribileſquè vapores, necnon alij humores in ipſo ſtomacho, vel geniti, vel aliunde aducti reperiuntur, Tertia cauſſa eſt, quoniam plerumquè grauidæ ociari, atq; ſedere cogũtur, vnde cũ nequeãt conſumi quotidiana illa excrementa, quæ alioquin motu abſumuntur, id ipſis contingit, quod etiam viris ocioſis, & ſellularijs accidere ſolet, vt minimè appetant, nam ſcitum eſt illud Spartani coqui dictum, quando Alexandro conquerenti de innapetentia, quaſiquè ipſum coquum accuſſanti reſpondit; ſuis dapibus defuiſſe exercitationem illam corporis, quã curſu in Eurota facere ſolebat, Tot itaque exiſtentibus cauſſis appetitus lædendi in ipſis prægnantibus, iure merito Galenus hoc ſymptoma generale grauidarum feciſſe videtur. Ad ſecundum porro dicendum eſt, pręgnantes quantum ſit ex parte ipſius conceptionis minimè horrore. vel febre tentari, imo uero ſi quandoquè tententur, potius illis conducunt ad conſumenda illa excrementa, quæ ipſi appetitui incommodant, Verumtamen non inconuenit, vt quandoquè alia ratione, & febricitent, & horreant, neque appetant, quo in caſu haudquaquam licebit ex ipſis faſtidijs arguere conceptionem, cum poſſint ratione febris, & retentionis menſtruorum euenire, quæ omnia facere ciborum abhominationes, nauſeas, & cardialgias non eſt dubitandum, & forſan Hippocrates hoc in loco, vbi vſurpat vocem (ἄσαι) ſibi familiariſſimam, voluit ea omnia intelligere, ut ſæpe facit, & vt experientia quotidiana docet in ipſis grauidis complutibus accidere, præſertim primis menſibus, vel vt ait Ariſtoteles ſeptimo de hiſtoria animalium capite quarto, quando fœtui capillus exoriri incipit, & aduertendum eſt Hippocratem ſub uoce ἄσαι Not. compræhendiſſe cuncta alia ſymptomata, quæ prægnantibus ſolent euenire ſicut etiam ſub febre, & horrore complectitur, quaſlibet alias ægritudines,

quæ poſſint vitiare appetitum, Ad tertium dicendum eſt Hippocratem vſum eſſe ea loquendi forma, quoniam puta quædam ratiocinatio, aut coniectura eſt, non autem certa ſcientia, quam in hoc aphoriſmo docet, cum vt bene notauit Iacobus, non ſit perpetuę veritatis, ſed vt in pluribus, ſic enim ſolet Hippocrates *Utilitas Aphor.* λογισμοὺς, vocare incertas, ac vix probabiles ratiocinationes. Vtilis eſt aphoriſmus ad dignotionem conceptus, & conſequenter ad ipſius cuſtodiam, quandoquidem cognito eo, medicus prudentior, & cautior fit, in adhibendis remedijs, quę alioquin audacter in non prægnantibus adminiſtrantur.

---

62 *Quæcunque frigidos, & ſpiſſos vteros habent non concipiunt. Et quæcunque præhumidos vteros habent non concipiunt. extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunque ſiccos, magis & adurentes, nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen. Quæcunque verò ex vtriſque mediocrem habent temperaturam, hæ fæcundæ ſunt.*

Scopus. SI rectę animaduertatur præſens aphoriſmus propterea longus eſt, quoniá ſunt veluti plures aphoriſmi ſimul iuncti, ſed vtcumque ſit, Hippo. ſcopus eſt, in hiſce cunctis docere; quæ mulieres ſint ineptæ, & quæ aptæ ad concipiendum, & melius ſanè fuiſſet locatus ſupra poſt quadrageſimum ſextum, vbi loquebatur de ineptitudine ad cōcipiendum, aut poſt quinquageſimum nonum, vt videtur probaſſe Galenus, quamquam poteſt etiam aliquo modo ſuperiori *Connexio.* coniungi; ſi dicamus in eo tractaſſe de modo cognoſcendi, conceptum ex re præternaturali, hic autem docere modum cognoſceudi ex re naturali, ſiue potius ex cauſſis, nempè ex conſtitutione ipſius matricis ineptiudinem, & aptitudinem ad concipiendum. Eſt ſenteutia diagnoſtica, atque etiam practica, di*Diuiſio.* uiditurq. in quatuor aphoriſmos, quorum prior, & poſtremus, ſunt abſque ratione, duo verò medij habent ſecum rationem coniunctam, niſi etiam dicere velimus, alterutram rationem referri ad omnes ſententias. Itaque incipiemus à priore, in quo dicit Hippocrates. (*Quæcunque habent &c.*) eſt enim ſenſus ſatis perſpicuus, cum Hippocrates nil aliud doceat, quam mulieres habentes frigidum, atque denſum vterum minimè aptas eſſe ad concipiendum, Cur autem Hippocrates non attulerit rationem huiuſce ſententiæ dicere poſſumus, rem ſatis per ſe patere, quando quidem frigidum naturæ ad nil aliud inſeruit, quam ad calorem attemperādum, alioquin ſuaptè natura omni generationi inimicū, nec valet animalia etiam in niue gigni, vt Ariſt. 5. de hiſt. anim. c. 5. & Strabo 12. lib ex Apollonide, & Antigonus in Paradoxis, quoniā ex luto potius gignūtur, in quo aliquis eſt calor celeſtis ſaltem, & viuiſicus, niſi placeat dicere cauſſam allatam pro ſecunda ſententia referendam etiam eſſe ad hanc, quaſi dicere voluerit Hippocrates, vterum quoque frigidum, & denſum propterea eſſe ineptum conceptioni, quoniam in ipſo vis prolifica ſeminis extinguitur, quippe quæ tota eſt poſita in calore, tamquam in proprio domicilio, aut inſtrumento; Verum poteſt quoque alia ratio afferri, nempè quòd ab vtero frigido, & denſo, non fiat ſeminis virilis attractio, neque retentio: non attractio, quoniam

niam tractionis verum inſtrumentum eſt calor, non etiam retentio, quoniam denſis vteris nequit adærere, ſed potius diffluit, Accidit etiam, quod cum generatio fiat per coctionem, frigus aduerſum eſt, atque inimicum omni coctioni, adhęc vteri frigidi infirmant pudẽdum uirile, vt non poſſit fieri eiaculatio, qualis deberet, Vnde dicebant Arabes coitum cum uetula infirmare penem, ſicuti à calido vtero, fit maior attractio, & maior eiaculatio. Aduertendum eſt tamen illud quod dicit Gal. & ante ipſum Lucretius, in 4 lib: poſſe etiam intemperatos vteros reddi aptos ad concipiendum, ſi contrariæ temperaturæ viris, vt frigidæ calidis iungantur, & ſic de cæteris, uel ſi non ſint multum intemperati, Galenus alias quoque cauſſas pro poſuit, cur vteri frigidi, & conſequenter denſi, ſint ſteriles, ſcilicet anguſtiam vaſorum uteri, defectum, ac prauitatem menſtruorum, necnon ſanguinis, & ſeminis pituitoſam naturam, Atq; hæc de prima parte aphoriſmi ſeu de primo aphoriſmo. Sequitur modo ſecunda pars in qua dicit Hippocrates, præ humidos vteros, ſiue ut legitur primo de natu: hum: ὑγρὰς ἀμέτρως, ideſt immoderate humidos eſſe infœcundos, cauſſamquè eam adferr, quod ab humiditate extinguatur uis ſeminis fœcunda. Quod Hippo- meminerit intemperierum ſimplicium non autem mixtarum, ea cauſſa fuit, quia cognitis ſimplicibus ſimul etiam cognoſcuntur compoſitæ: Sed circà hãc partem conſiderare conuenit, cur Hippocrates cauſſam hanc potius poſuit poſt intemperiem humidam, cum etiam conueniat frigidæ, Deindæ quæ ſit ratio propter quam ab intemperie humida extinguatur facultas ſeminis genitalis, De primo puto eo conſilio illud feciſſe Hippocratẽ tum quia (vt antea dicebã,) notius eſt frigidum eſſe inimicum omni generationi, perinde ac hyems, quam vt egeat probatione, tũ quia de humido nõ ita conſtat, propterea qđ iam ſemẽ uirile, quam muliebre res humida eſt, atq; generatio potiſſimum fit ab humido vt ſignificarunt illi, qui Oceanũ patrem omnium rerum dixerunt, ſicut Moſes quoque innuere viſus eſt, quando dixit ſpiritus: autem Domini ferebatur ſuper aquas. Nam ut narrat Seneca 3. nat: quæſt: cap. 13. fuit ſententia Thaletis, & ſtoicorũ eſſe principium rerum, quod etiam videtur Ariſt. 1. metaphyſ: tribuiſſe Theologis Antiquis, & Homerus Tætim, & Oceanum dixit eſſe rerum parentes. De cauſſa uerò propter quam humiditas ſit inimica conceptioni, nil aliud videtur Galen. dixiſſe, quam id contingere vtero immoderatè humido, qđ accidit terræ paludoſæ, in qua iacta ſemina corrumpuntur, nec quicquam producunt, Sed uerior, & accommodatior eſt ratio, quoniam intemperies humida ſimpliciter non datur, aut nihil dutat, niſi coniuncta materiæ, iam verò materia, quæcumque ſit duo facit, tum ut ſemen fluuidum, & minimè tenax euadat, tum ut uterus lubricus redditus minimè ſuceptum ſemen retineat, id quod clarius docuit Hippoc. 1 lib. de morb: mulieb: vbi dicebat, ſi ſemen recipiatur in utero, ſed paullo poſt effluat, ſignum eſſe nimiæ ipſius humiditatis, imo verò etiam ſi uteri humidiores concipiant, haud poſſunt ferre conceptum, quippe quod acetabula ſint mucco oppleta, quemadmodum alibi dixit Hippocrates. *(Et quæcumque ſiccæ.)* Hęc eſt tertia pars, in qua dicit Hippocrates ſiccos, & feruidos uteros ſimiliter eſſe in fœcundos, cauſſamquè affert, quod ſemen nutrimenti penuria perdatur; Cur autem ſimul iungat has duas qualitates cauſſa eſt

Dubit. 1.
2.
Solut. 1.
Solut. 2.

fieri animalia volitantia ephemera Dic:nō fieri in igne, quia deeſt materia gen: alim:ſed facta in terra ibi apparere(*Quęcunq; verò ex vtriſq;*) Hęc eſt quarta pars, ſeu potius 4.apho. in quo Hipp. docet, quæ ſint temperamenta ad conceptionem apta, ea ſcilicet quę ex duabus qualitatib. commenſuratæ commixtis temperationem habuerunt, Cæterum videndum eſt, quæ ſint ambæ illæ qualitates quæ κράσιν συμμέτρως, habentes fœcunditatem faciunt, Galenus qui uidit hanc difficultatem ipſe quoq; de ea quęſiuit, dixitq́. non intelligendas eſſe duas qualitates, quandoquidem quattuor ſunt, non duæ, ſed ambas coniugationes contrariarum, puta calidi frigidi, atque humidi & ſicci, ſunt enim duæ hæ bonæ temperationes, vt ſcriptum habetur ab Hippocrate lib. de nat:hum:& ab ipſomet Gal.lib. de temperam: quando ſcilicet ita frigidum cum calido, & humidum cum ſicco ſunt commixta, ut neutrum excedat, poteſt autem aliquis vterus in una ex his eſſe temperatus, in altera verò intemperatus, Sed qui in vtraq; eſt coniugatione temperatus vterus, is eſt, quem ait Hippocrates eſſe aptum ad concipiendum, ratio verò huius eſt, quoniam huiuſmodi tempetie præditus vterus, cuicumque uiro, ſiue calidiori, ſiue humidiori, ſiue frigidiori, ſiue ſicciori coniungatur, immoderantiam omnino corrigit, vt aqua tepida tàm feruentem, quàm gelidam remittit; Itaque totius Hippoctaticæ ſententia ſumma eſto hæc, quod quæcumque ſunt valde quomodolibet intemperatæ, cuicumque viro coniunguntur in fœcundæ ſunt, quoniam magna intemperies à nulla re emendatur, & generatio non fit, niſi præcedat κράσις, ſeu temperatio, quæ intemperatæ mediocriter ſunt, non concipiunt, niſi coniungantur contrarijs temperamentis, aut ſaltem temperatis, & hoc eſt, quod dicebat Plato: officium eſſe obſtetricum, vt aromatum ſuffitu in primis explorent an ſterilitas à fœmina, an mare proficiſcatur, uel alijs externis ſignis, ut pilis, colore, tactu id experiatur, Deinde ut craſſa corpora tenuibus, humida ſiccis, frigida calidis, copulent, aut etiam temperata temperatis, vel modice intemperatis, quę uerò nimium ſunt intempetata, tamquam ſterilia, ac inemendabilia dimittant. Verum quia Gal. in comm: multa repetit de ſuffitu faciendo, ac per eum explotanda ſterilitate, oportunum erit, ut nos quoque eadem de re nonnulla tradamus ex Ariſtot: quæ ad huiuſmodi experimentum faciendum non erunt inutilia. Is enim ſect. 12. problematum multa tractans de ſuffitibus, duo dixit, quæ ad eiuſmodi experienriam faciendam prodeſſe poſſunt, unum eſt ſuffimenta ſi cinere fiant, acrius olere, & diutius conſeruare odorem, quam ſi fiant igne, eo quod cinis minus concoquat, & diſſipet quàm faciat ignis, alterū eſt, quod omnia odorata cient urinam, atque longius, quam propius ſita fundunt odorem ſuum, Vnde qui uolet huiuſmodi experimentum facere, certius erit, ſi & diſſitum ab utero, & cum cinere potius, quam cum carbonibus experimentum faciet, Sed dicet aliquis huiuſmodi experimentum iuuabit quidē pro exploranda ſterilitate ex frigido, atque denſo utero ortam, non autem ex calore, unde uidetur Hippocrates nimium parcus fuiſſe in docendis modis cauſſas ſterilitatis dignoſcendi. Cui reſpondendum eſt, Sterilitatem raro fieri, ab alia cauſſa, quàm à frigiditate, & denſitate, Siquè interdum fit etiam à nimio calore, ipſi uel ſiccum eſſe coniunctum, uel obſtructiones pertinaces, ad quæ omnia

Dubit.

Solut.

Vtilitas Aphor. omnia dignoſcenda, ualet etiam ſuffitus, illud quoque hic adijcere placet, quod ſcriptum eſt ab Auic. 21.3. tract. 1. in fine cap. 8. nempè mulieres ſteriles frequẽtius ægrotare, ſed magis ad ſenectutem perduci, diutiuſquè iuuentutis florem cõſeruare, cuius rei cauſſa eſt, quoniam vt Hippocrates ait initio primi de morbis mulieb: quæ numquam pepererunt [illegible] difficilius, & citius ægrotant ex menſtruis. Quare vtilis eſt aphoriſmus ad dignoſcendas ſterilitatis cauſſas, vt ſcilicet ijs cognitis poſſit deinde medicus remedia accommodata adhibere eiuſmodi ſæpenumero contingit, vt ſterilitas cognitis ipſius veris cauſſis curetur.

---

63 *Similiter autem & in maribus, aut enim propter corporis raritatem ſpiritus extra fertur, vt ſemen non transmittatur ad os, vel propter ſpiſſitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non concaleſcit, ita vt ad hunc colligatur locum, vel propter caliditatem hoc idem accidit.*

GALENVS in comm. antecedentis aphoriſmi dixit: huncin pleriſque exemplaribus deſiderari, tamquam non Hippocratis germanum fœtum. Verum voluit proponere, atque demonſtrare illius falſitatem, ne quiſpiam decipiatur. Ex quo neque à nobis inueſtiganda eſt illius continuatio, & natura. Et mihi ſane videntur luſiſſe operam, qui ipſum interpretandum ſumpſerunt, ac obiectionibus Galeni reſpondendum. Vnde dimiſſis quæ dicit Galenus ſatius puto futurum, ſi breuiter cauſſas ſterilitatis in viris quoque percurramus. Dicuntur ſteriles eſſe viri quotieſcumque in ætate conuenienti conſtituti, ſcilicet à 14 anno, vſq; ad ſeptuageſimũ (ſecũdum Ariſt.) nulla cum fœmina genuerunt, dico nulla cum fœmina, quoniã plurimi reperiũtur viri, qui vni mulieri copulati diù numquã genuerunt, quã tamẽ alteri coniuncti ſtatim generarint, vt etiam adnotauit Lucretius lib. 4. de nat. ubi feliciter, & elegãter totam hanc fœcunditatis, & ſterilitatis partem tranſegit. Itaque huiuſmodi vitium, aut eſſe poteſt natiuum, aut accidentarium, Si natiuum ſit, aut eſt ob aliquam inſignẽ totius, aut ſaltem partium genitalium intemperiem frigidam, ſiccam, humidã, calidam, ſicuti de mulieribus dictum eſt; aut ob prauam partium ad generationem attinentium conſtitutionem, quæ ſunt vaſa ſpermatica, teſtes, nec non virga, aut ob aliquod ipſius ſeminis vitium. Iam uero cum de intemperiebus iam ſatis dictum ſit in antecedentis aphoriſmi explicatione, atque eadem ſint, & ob eaſdem cauſſas æquè in viris, atque mulieribus non oportet de illis plura dicere, Sed tantum de vitio inſtrumentorum, atque de ipſo ſemine. Sunt autem inſtrumenta generationis vaſa ſpermatica, teſtes, & penis. Vaſa enim ſpermatica ſi ſint anguſtiora, & parua, nec multum ſeminis continere queunt, nec contentum eiaculare, aut emittere in teſtes. Similiter teſtes minores, & arctiores ſterilitatem inducunt, ſicut & nimium propendentes, quales fiunt ſenibus, & varicoſis, quos Ariſt. 4 probl. 21. dixit eſſe ineptos ad generationem, pro varicoſis eos intelligens, qui in ſcroto uarices geſtant. Iam uero penis ſiue ſit breuior, quàm par ſit, ſiue longior, ſic enim dicebat Ariſt. 4. probl. 24. & 1. de gen. animalium in fine cap. 6. habentem penem longiorem eſſe infœcundum,

cum

tum quia non poteſt efferri, eo quòd remotius ſit pondus à fulcimento, quod eſt teſtis, tum quia ſemen per longiorem viam latum frigidius, atque in efficacius reddatur. Vitio ſeminis oritur infœcunditas, quando aquoſius eſt quam conueniat; Vnde dicebat Auicennas ſemen virile fœcũdum eſſe debere album, tenax, ſplendidũ; & ad quod accedant muſcæ, & comedant, ſuauemq́. odorem habeat, pariter quoque debet eſſe ſemen ſpirituoſum, imò ferę totum ſpumam, vnde ἀφροδίτη apud Græcos; Etenim ſi vel paucos, vel nullos flatus habeat, aut non fit teſtigo, & erectio, aut facta parum durat; Atque hoc eſt, quod dicebat ſect. probl. citata Ariſtoteles: Varicoſos eſſe infœcundos, quoniam flatus, qui deberet ſemini commixtus facere tenſionem in varicem protruditur. Atq; hac de virorum ſterilitate, nam de mulorum fœcunditate alta quæſtio eſt apud Ariſtotelem 2. de gen: anim. cap. 5. & 6. aduerſus Empedoclem, & Democritum, licet non vbiq́. ſint ſteriles, cum Ariſt. idem primo de hiſt: anim. 6. & 6 lib. cap. 24. ſcribit: mulos in Syria ſupra Phœnicem ſeſe coniungere, & generare, quod ſimiliter in Capadocia euenire ſcripſit lib. de mirab: auſcult. De qua re apud Galenum ſiue Plutarchum lib. de Plac. Philoſophorum.

---

64 *Lac dare caput dolentibus malum; malum vero, & febricitantibus, & quibus ilia ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis, malum autem, & quibus in febribus acutis biliosæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Conuenit autem; & tabidis dare, qui non valde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis ſi nullum ex ſupra dictis ſignis affuerit, & præter rationem conſumptis.*

HACTENVS Hippocrat. de rebus muliebribus tractat, modo alias res tractare aggreditur, quo fit, vt continuatio pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore haud ſit diligenter perquirenda, niſi dicamus lac quoq; eſſe veluti quid muliebre, at de hoc ſolo non fuit animus Hipp docere, ſed de recto vſu cuiuſlibet lactis. Et longior fuit, quàm cõueniat doctrinę aphoriſticę, quoniam cum *Connexio.* ſit remedium, & alimẽtum maximi momẽti, frequenterq́. in vſum veniat, opus iudicauit nõ minus neceſſariũ, quàm vtile mõſtrare, qui errores in ipſius admi *Scopus.* niſtratione cõmittantur, vt ijs cognitis poſſint medici, atq; homines tàm ęgri, quã ſani illos vitare, ex quo patet pręſentem ſententiã mere practicã eſſe, ideoq́. ſine vlla demonſtratione, necnõ in tot partes diuiſibilem, quot ſunt documẽta, *Diuiſio.* quę ex ipſo colligũtur, niſi magis placeat totum in duas tãtum partes ſecare, vt vna ſit in qua docet quib. potiſſimũ non conuenit lactis vſus, Altera verò in qua mõſtrat quib. potiſſimũ conueniat *(Lac dare.)* Primum itaq; documentũ eſt, vt lac nũquam detur capite dolẽtibus; neq; febricitantib. Galenus verò 3. lib. de alim: facult: cap. de lacte addidit, lac non eſſe adminiſtrandum niſi ijs, qui caput *Lactis na-* firmum, atque robuſtum habent. Lac eſſe temperatę naturę, quantum ſpectat *tura qua-* ad actiuas qualitates, humidam verò, ex paſſiuis habere, & Hipp. & Ariſtot. & *lis.*

Galenus crediderunt, ratione autem ſeri vim deterſoriam, & purgatoriam etiam habere manifeſtè conſenſerunt Veteres, qui frequentiſſimè pro blando purgatorio lacte vtebantur, Atq; hinc eſt quod vti medicamenta temperata, atq; media vtriſquè extremis cōuenire reperiuntur, ſic etiam lac pluribus, ac diuerſis, & contrarijs affectib. conueniat, ea propter magna prudētia videtur vſus ſapientiſſimus Senex, qui voluit diligenter cōmonere, quibus potiſſimū conueniat, & quib. non, Et primum indicauit, quib: non cōueniat, eo quòd magis intereſt dicere. vt ſint vitanda detrimenta, quàm quomodo procurāda vtilitas, Dicit igitur primū Hippoc. Malum eſſe dare lac ijs, qui capite dolēt & febricitant, Verū autē intelligat de ijs, qui ſimul & capitis, dolore & febre laborāt, an ſeparatim, & de quomodolibet dolentib, ſecundum caput, ac febricitantibus, an verò ſeparatim de vtriſq. non ita diffinitum à Galeno, imò nec ex Hippocrate apparet, eò quod infra dicit conuenire febrientibus aliquibus, vt hic de febricitantibus in vniuerſum minimè intelligendum videatur; Verum quia complures contextus habent, (*malum. & febricitantibus,*) ſatis ex huiuſmodi lectione clarum efficitur, Separatim intelligendum eſſe, & nocere caput dolentibus, & nocere febricitantibus, vtcumq; autem ſit, illud conſtat Hippocratis mentem eſſe, vt voluit Galenus non de vſu lactis incorporibus alioquin ſanis, ſed in ægris potiſſimum tractare, quamquam non dubito, quin quoque eadem documenta aliquo pacto in ſanis ſaltem conſeruandis cōueniant, Verum videre expedit. Qui ſint capite dolentes, & qui febricitantes, de quibus loquitur Hippocr. Deinde quæ ſit cauſſa propter quam iſti læduntur: Quod Hippocrates græcè dixit (κεφαλαλγέουσι,) Latini omnes ſunt interpretati (*Capite dolētibus.*) Iam verò dolor capitis interdum fit per eſſentiam in capite, ſ. quando cauſſa efficiens eſt in eo, interdum vero per conſenſū quando efficiens cauſſa eſt in partibus infernis, vbi eſt in inferiorib. partibus, poteſt lactis aliquod genus conferre, vt aſininū in intemperie feruida iocinoris, & ſicca cum materia acri, & mordaci; quo caſu ſiue detur lac vt purgatorium, ſiue vt attemperans, cauſſam doloris mitigat. Cæterum vbi cauſſa eſt in ipſo capite cuiuſlibet lactis vſus nocet, quod vapores ab ipſo lacte in caput mittantur, qui intēperiem quālibet augent, & caput neceſſariò imbecillum magnopere feriunt. Vnde Lucretius dicebat in primo de lacte mero mentes nouellas hædorum percelli, hoc autem facit lac ratione butyri & caſei, quem Hippoc lib. de diæta damnat. Itaque ſententia Hippoc. videtur potiſſimum intelligenda de ijs, qui dolorem in capite eſſentialem habent, & hoc eſt etiam quod dicere voluit Galen. 3. lib. de alim: fac: cap. de lacte, quando ſcripſit oportere eos, qui ſumpturi ſunt lac, vt habeant caput robuſtum: Etenim rectè ait Galenus: ſi interdum ſua ſponte lac inculpatam ſanitatem habentibus dolorem capitis facit, ob vapores quos in illud mittit, multo magis lædet, vbi iam caput ægrotat, & dolet. Pro febrientibus verò intellexiſſe Hippocratem, eos qui febre putrida, atque ea eſſentiali, non conſequente aliam ægritudinem ex eo certum eſt, quia in vlcere pulmonis, cui ſemper eſt coniuncta febris, conuenit lac, quamquam etiam aliquando in febribus accidentalibus minimè conueniat, vt ſunt illæ, quæ conſequuntur viſcerum aliquorum inflāmationes; Cur autem non conueniat febrientibus huiuſmodi manifeſta eſt ratio, quoniā

vt in

ris calidis ſtomachi corrumpitur ad nidorem, & in frigidis ad acorem, ſic nō eſt dubitandum, quin in ſtomachis præ febre æſtuantibus corrumpatur, & febrilem putredinem augeat. (*Et quibus hypocondria.*) Cor: Celſus lib. 3. cap. 23. dixit tantum, quibus præcordia tument, de murmurantibus nihil. Quod verò dicit Hippocrates eſt, lac quoque nocere illis, qui habent Hyppocondria μετέωρα, i. ſuſpenſa, ſiue eleuata, & murmurantia. Quæ ſint autem hypocondria ſuſpenſa, ſeu eleuata locupletiſſimè docuit Galenus in comm: vbi ſcribit: non modo intelligi, quæ in magnitudinem maiorem attolluntur ob flatus, ſeu humores ſibi incluſos, verum etiam ob tumores præternaturales, veluti inflammationē, eryſipelas, ſcyrrhum, Sicut enim ſuapię natura ſolet lac vbi male coquitur ingētes flatus producere, ſic in ijs, qui illis ſunt iam oppleti, multo maius detrimentum accedet, qđ etiam de inflammatione hypocondriorum, vel eryſipelate, aut ſcyrrho eſt intelligendum, in quibus omnibus lac debita coctione priuatum in tetertimos humores conuertitur, qui cęteris iam intus exiſtentib. adiecti, malū valde augent, atque hinc eſt quod Hipp. ſæpenumero in lib: de affectib. & morbis, quando lac dandum præcipit, ſemper lienoſos excipere conſueuit. Iam verò διαβορβορύζοντα hypocōdria ſunt, in quib. ſit ſtrepitus, & murmur talis, vt non modo ab ipſis ægrotantibus, uerum etiam ab alijs etiam longe diſſitis exaudiatur, fit autem tum à flatibus, tum ab aqua, tum ab utriſque, modo in inteſtinorum ſpacijs cōtentis, atque motis, modo in omento, quod præſertim in melācholicis obſeruari ſolet, & quod in Cælio Aureliano hydatiſmus nuncupatur. Nam hac ratione differunt hypocōdria tenſa, atque murmurātia, quoniam illa fiunt à puro, & copioſo flatu, qui diſtēdit in omnes dimēſiones, hęc verò fiunt, à flatu, uel aqua, uel utriſq́. mixtis, nō tamen replentib. neque extendentibus in loco vbi ſunt motis, & quamquam magis à lacte læduntur tenſa, & eleuata hypocōdria, nihilominus læduntur quoque & murmurantia, quia in flatus cōuertitur. Verumtamē dicit Gal ſe aliquando lactis ſero cum ſale dato ſeſe habentes murmurātia inteſtina iuuiſſe, eo quod aluus funderetur, At dicet aliquis ſi ſerum mouēdo aluum poteſt iuuare huiuſmodi affectos, cur nō etiam lac ita datum vt moueat aluum (quēadmodum faciebāt veteres) poterit iuuare: Cui reſpōdēdum eſt, aliam eſſe rationem ſeri, aliam lactis, nam ſerum dum aluum ducit, ipſum quoq; exit totum, lac verò cum habeat præter ſerum caſeoſas, & craſſas partes, etiam ſi aluum moueat, eius tamen aliquæ partes craſſæ relinquūtur in corpore, quę corruptę, & flatus, & humores pręter naturales augent, ob qđ malę faciūt, qui ſerū præbētes haud curant, vt optimę ab omni lactis parte depuretur. (*Et ſiticuloſis*:) Celſus autē loco citato pro ſiticuloſis vertit eos, qui ob febres acutas nimia ſiti exercentur. Qui ſint ſiticuloſi, ſiue διψώδεις, quos ait Hippocrates lędi ab vſu lactis, videtur Galenus explicuiſſe non ſatis clarę, cum dixerit tantum ſignificaſſe eos, qui vel natura, vel poſt aliquod tēpus ſint facti ſiticuloſi, quaſi propriè ſic vocentur, qui nō ſemel, aut per interualla aliqua, ſed ſemper, & continuo, vel ab ortu ipſo, vel poſt aliquod tempus ſiti infeſtantur. Cæterum qui ſunt à natura, vel longo tempore ſiticuloſi, nō alia ratione tales ſunt, niſi quia calidi, & ſicci ſunt, cuiuſmodi bilioſi, His autē dicit Hipp. lib. de victus ratione dulcia eſſe inimica, & ſitim facere, vt melicratum, & vinum, Vnde eadē ratione,

Dubit.

Solut.

lac quod eſt dulce ijs nocebit, & quia ſitim auget, & quia in bilem conuertitur: Celſus loco citato, non deiectiones: Sed vrinam biliosam tranſtulit, verum non ſatis bene. *(Et quibus excretiones biliosæ.)* Qua ratione verò lac nocet ſiticuloſis, quia ſcilicet bilioſi ſunt, eadem ratione & quibus ſunt bilioſæ excretiones, non tantum quia his corrumpatur in nidorem, verum etiam quia ſpontè auget, & facit huiuſmodi deiectiones, ſicut in lactentibus pueris obſeruatur, ſiue ſint cum febre, ſiue ſine febre *(In febre acutis:)* Adhæreo Galeno, qui legit, *(febricitantibus)* non autem *(in febricitantibus,)* eo quod febres acutę omnes fiunt à bilioſo humore, vt Hippoc. 2. de nat: humana, & Ariſtot 4. de partanim: cap. 2. qui certè vſu lactis augetur, & ſi Hippocrates 4. acut. circa initium laudauit in ardente febre, ac non id quidem fecit in omni, ſed in eo cauſone, quem facit ſalſa pituita, & vſus eſt Aſinino cocto ad purgandum, ſicut etiam 2. & 3 de morbis, *(Et quibus ſanguinis multi, &c.)* Galenus hanc particulam
Dubit. dimiſſit in comm: forſan, quod non haberet in contextu; Dubitatur autem, quia certè in cruentis dyſenterijs feliciter vſurpatur lac, tam per clyſteres infuſum, quam potu acceptum, vt non videatur vera ſententia Hippoc. *vt quidam* imponunt ei; aliqui intelligendum Hipp. reſpondent de fluxu ſanguinis *facto*, non de eo, qui fit: Sed errant, quia in facto maximè conuenit, ad reficiendas vires, propter quas etiam damus languidis, & conſumptis. Vnde melius eſt re-
Solut. ſpondere intelligendum eſſe Hippoc de lactis puri, nec vllo modo alterati vſu, alioquin lac chalybe, aut silice candentibus coctum, præparatumquè, etiam in his fluxibus tam non dyſentericis, quam dyſentericis conuenire certum eſt, ſicut lac purum in valde refrigeratis ob copioſum ſanguinis fluxum, vt ob hoc in maraſmo frigido maximè commendetur à Galeno in lib. de marcore, & in methodo medendi, & lib de internis affect: in hydrope aſinino ſimplici, & cocto, poſſumus etiam dicere; non eum loqui de quolibet lactis genere, ſed de eo, quod eſt minus ſeroſum, & quod propterea leri acrimonia magis irritat ſanguinis fluorem, nam ſic etiam loquebatur primo de morbis mul: vbi tractat de vlcerato vtero, & vbi lac caſeoſum intelligens dixit id humores acres, & mordentes leuire. *((onuenit autem non valde multum:)* Hæc eſt ſecunda pars generalis aphoriſmi, in qua docet, Hippocr. quibus conueniat lactis vſus, & quamquam multi etiam alij habeantur affectus, in quibus Hippoc. adminiſtrauit lac, vt eſt videre in lib: de affectibus, & morbis, ac ſæpè in Epidem: nihilominus trium dumtaxat mentionem fecit, ſcilicet phthiſicorum, febres longas, & debiles habentium, necnon præter rationem conſumptorum, quoniam in ipſis potiſſimum vtile eſt; & quoniam cum à febribus in vniuerſum illud ablegaſſet, monere voluit non eſſe eam ſententiam temere, & vniuerſaliter recipiendam: ſed cum aliquibus exceptionibus. Itaque primum expendendum eſt, phraſis (ἁρμόζει διδόναι,) qua vult ſignificare ſeſe non de quolibet lactis vſu verba facere; Sed de potu; nec ipſum hiſce firmiter conferre, ſed licere abſque infamia, & errore in his caſibus dare, quicquid inde eueniat; Cur autem antepoſuerit cæteris phthiſicos; propoſuit quidem Galenus: ſed nil aliud dixit, quam Hippocratem intellexiſſe pro phthiſicis eos, qui laborant phtœ, ſcilicet pulmonis vlcere, verum eam puto ipſe cauſſam fuiſſe, quia eſt vnicum præſidium horum, ita vt ſi à lacte

huiuſmodi

huiuſmodi phtifici nullum iuuamentum capiunt, à nullo alio ſperandum ſit, quoniam ad vlcus ſanandum, reficiendaſq. carnes lac omnium ſit optimũ: nam Aretæus 1. curat: diuturnarum paſs: c. 6. mirum in modum pro phtiſicis celebrat lac, ex ſeſe, ſed cõuenit maximè ſi animalia, quorum lac ſumitur nutriantur herbis accõmodatis, vt de Fabijs narrat Galenus, & Plinius de Damocrate medico, qui paſcebat capras lentiſco, vbi eorum lac præbere volebat hæmoptoicis, verum dubitatur, quomodo conueniat, quia vlcera indigent exiccatione, quod non facit lac, prætereà ſæpè inflammatio cui inimicum eſt iungitur lac: Reſp: dari lac ab Hipp. vt alimentum, & etiam purgatorium, ſed diuerſi generis, quia humanum conuenit ad nutriendum, aſininum ad purgandum. **Dubit.** **Solut.** (*Non valde multum,*) Phtiſicorum alij ſunt, qui parum febricitant, alij qui multum, alij qui valde multum, phtiſicos nõ omninò febre tentari impoſſibile eſt; phtiſicis modice, atque etiam multum febricitantibus ſignificat Hippocrates conuenire lactis potum, non conuenire autem illis, qui valde multum febricitant; Valde febricitant multum, qui non modo hectica, verumetiam putrida, atq; ea inſigni exercentur, multum autem, ſed non valde febricitare dicuntur ab Hippocrate, qui & hectica, & putri exigua tenentur: Cæterum exiguam febrem habent, qui ſolum hectica tenentur, His autem duobus poſtremis inquit Hippocrates, non primę, conuenire, quoniam plus indicat tabes, & vlcus pulmonis lac, quàm prohibeanr febres: Contra in priore, quoniam magis prohibet febris putrida magna, quàm indicent cęteræ, ſi quidem ſi in ea lac exhibeatur, proculdubio putreſcit, ac putrefactum, ità febrem auget, vt cito ad mortem perducat. (*Et in febribus longis debilibus,*) quæ ſint febres longæ debiles, in quibus laudat Hippocrates lac, non ita certum eſt, Nam aliqui putarunt intelligere febres pure hecticas, ſcilicet ſine vlcere pulmonis, atque etiam ſine putrida, eò quòd huiuſmodi febres ſint longæ nempè quæ pluribus menſibus durent, ac ab ipſis ægrotantibus minimè percipiantur; Sed hac de re dubito, quoniam ſi ita eſſet, ſequeretur, non eſſe dandum lac, niſi quando iam in tertio hæcticæ gradu ſunt, quoniam tunc vere dici poteſt longa febris, atque etiam in ſecundo gradu conuenit, & datur, modo febris putrida non ſit coniuncta; Quare mihi potius videntur intelligendæ febres quæcumque longæ ſunt, & puſillæ etiam putridæ, nam cum in his putredo ſit exigua minus videtur prohibere lac, quàm indicetur ab ipſa febre conſumente ob longitudinem corpus. (*Nullæ ex prædictis.*) Galenus miratur, quomodo Hippoc. in quib. iubet dari lac fecerit hanc exceptionem, quoniam ex antedictis ſatis notum eſſe poterat, non dandum eſſe, vbi ſunt quæ prohibeant, atq; ad aphoriſticam doctrinam ſpectare, nè quæ ſunt clara inutiliter repetantur: Verum probo, quod alijs quoque uideo placuiſſe, non ſine fructu aliquo ea nerba fuiſſe addita, quoniam oportebat docere, vbi prædicta ſymptomata adſunt etiam in ijs febribus, in quibus conuenit lac, tantum poſſe in eo prohibendo, vt etiam non conueniat in qua re peccant complures, cum indiſcriminatim tabidis, atque conſumptis lac prębeanr. (*Præter rationem autem conſumptis.*) Plerique interpretes, hanc partem applicant prædictis immediate, quaſi dicat Hippocrates, lac conuenire ijs, qui præter rationem ſunt conſumpti in febribus longis, & paruis; ac particu-
lam

lam (παρὰ λόγον) exponunt, valde; mihi verò magis placet, vt ſit particula ſeparata, quaſi Hippocrates velit non modo conuenire febribus longis, & paruis verumetiam quibuſcumque præter rationem apparentem; ſcilicet abſque febre & euacuatione conſumuntur, nam ſecundo de morbis in tabe dorſali dicit: ægros eſſe ſine febre, bibere, atque edere, & tamen conſumi, vnde ijs dat lactis potum multis diebus: nam qui laborant atrophia, & ſimiliter qui maraſmo frigido, & ſenio Philippi tenentur, hi certè non habent febrem conſumentem, nec aliam conſumptionis apparentem cauſſam: & his certè conuenit lac, Quare Hippocratis ſententiæ in hac ſecunda aphoriſmi parte ſumma erit, vt lac conueniat, Primo phthiſicis, Secundo ijs, qui lōgis & paruis febribus capiuntur: Tertio ijs, qui conſumuntur ſine ratione, hoc eſt, ſine febre, vt qui atrophia, & maraſmo frigido laborant, & qui tabe dorſali occupantur, quos Hippoc. ſecundo de morbis dicit eſſe ſine febre, bene comedere, & potare, ac tamen conſumi; ex profluuio ſeminis itē cum ratione quidem conſumuntur: Sed ſine febre, ac proptereà eorum curatio fere tota eſt poſita in vſu lactis, eiuſq. bubuli, niſi enim ſic interpretemur, proculdubio Hippocrates dimiſit has poſtremas affectiones, in quibus, & præſertim maraſmo frigido vſum lactis apprime competere omnes ſciunt, & Galenus in libro de maraſmo, atque ſeptimo methodi clariſſimę docuit. Vtilitas quanta ſit huius aphoriſmi in medicina facienda vnicuiq. ſatis manifeſtum eſſe poteſt, imò verò ſi quæ eſt Hippocratica ſententia cuius ſit maximus vſus curandis ægris, atque præſeruandis ſanis, plane hæc vna eſt, quam medici perpetuo in ore habent, Sed dubitari poteſt, an poſtremę parti ſit applicanda ea particula, (*Nullo prædictorum ſignorum apparente,*) quaſi etiam in conſumptis præter rationem ſit obſeruandum, an ſit aliquod ſignum ex dictis, atque eo exiſtente non ſit lac præbendum, Et certè in his videtur etiam ſi adſit aliquod ſignum cōuenire, proptereà qd plus indicat affectus, quàm prohibeat prohibēs, ſi quidem in affectu eſt neceſſarium nutrire, ac ſpiritus, & carnes reficere, ne æger ad certum interitum properet, ad nutriendum, & reficiendum nil præſtantius lacte, quippe quod facile cogitur, imò elaboratione ventriculi non egeat, vt docet Galenus ſexto de plac. Hippoc. & Plat. cap. 6. adhæc multum, atque id optimum alimentum affert, etiam ſi vaporoſum ſit, Iam vero illa ſymptomata, non producunt, neque feſtinant interitum, vnde non adeo prohibent quemadmodū indicat affectus, & conſtitutū eſt apud omnes ſemper in illud quod magis vrget eſſe magis incumbendum.

Vtilitas Aphor. — *Dubit.* — *Solut.*

---

65 *Quibus tumores in vlceribus apparent non conuelluntur maximè, neque inſaniunt. Verum his euaneſcentibus de repente, quibuſdam à tergo conuulſiones, & diſtentiones fiunt. Quibuſdam ante inſania, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi.*

TRANSITVS ſanè pręter ordinem omnem eſt, quem nunc facit Hippocrates à lacte, ad tumores vlcerum, vnde ineptum eſſet quęrere vllam continuationem. Habetur hæc eadem ſententia 2. Epidem. ſect. 3. ſed in nonnullis

pullis diuerſa, vt ſuo loco oſtendetur. Eſt autem Hippocratis ſcopus docere ex tumoribus vlcerum quid ſit prædicendum, ita vt ſententia tota ſit prognoſtica longa ſatis, quæ tamen in tres principales partes cōmode poteſt diuidi, in quarum priore docet, bonum eſſe tumere vlcera. In ſecunda docet, quid ſubito diſparentibus tumoribus ſit expectandum in parte corporis poſtica. In tertia autem monſtrat, qui affectus ſint metuendi, vbi vlcerum partis anticę tumores repente euaneſcunt, Aggrediamur ergo primam partem, quæ eſt: *(Quibus œdemata,)* & in qua dicit Hippocrates, vbi vlcera tumores habent ægros non admodum conuelli, neque inſanire, ſcilicet quocumque in loco ſint. Nam vox *(οἴδημα,* ſeu œdema) veteribus, vt ait Galenus & hic & alibi ſæpe, ſignificat omnes tumores præter naturam, ſub quibus etiam cōprehendebant phlegmonem, ſeu inflammationem, phlegmonis autem nomen tribuebant etiam illi affectioni, quam poſteriores vocarunt φλέγωσιν, ideſt accenſionem, quæ eſt ingens abſquè tumore excalefactio alicuius partis corporis. Itaque ſententia Hippocratis eſt, tumores ſi vlceribus ſuperueniant, ſcilicet inflammatio, aut quiſpiam alius, non admodum conuelli, & inſanire; quaſi voluerit dicere interdum illud quidem fieri, vt etiam cum tumoribus conuellantur, atq; inſaniant: ſed raro, quādo ſi ipſi aut inſignem magnitudinem, aut prauitatē acquirant, aut aliquis alius affectus coniugatur, qui inſaniā, aut conuulſionem facere queat. Verum videnda eſt ratio, cur non conuellantur, neque valde inſaniant, vbi vlceribus tumores ſuperueniunt, contra autem vbi tumores ſint magni, aut maligni. Quod enim ſpectat ad primum, conuulſio, quæ fit ex repletione eſt paſſio neruorum, fit quotieſcumque nerui repleti abbreuiantur, ac ob id verſus propriam originem trahuntur, Mania autem fit vbi humores feruidi, aut vapores in cerebrum feruntur, ibiquè cerebri, & ſpirituum temperiē corrumpunt, quotieſcunque igitur huiuſmodi ferūtur ad vlcera, atque ibi in tumores ſublati permanēt, partes præcipuas relinquentes eas non lædunt, vnde nec conuulſiones, nec manias inducunt, niſi tamen ita copioſi, & turgentes eſſent humores, atque vapores, vt ſimul tumores facerent, aliaſquè partes læderent, quod tamen raro contingit, vt ob id prudenter dixerit Hippocr. non multum conuelli, aut inſanire, hoc eſt, nec frequenter, nec valde; Quod autem tumores magni vlcerum, & maligni faciant hæc mala, cauſſa eſt, quia vbi ſunt magni, haud poſſunt à natura regulari, quemadmodum etiam quando ſunt maligni: Vnde remeantes in nobiliores partes, & præſertim in caput diuerſi faciunt mala. *(His autem diſparentibus.)* Hæc eſt 2. pars dicebat.n.Hipp 2 Epid: omnia quæ abſquè ſigno diſparent eſſe infida, Ergo etiam tumoribus vlcerum, ſi diſperant ſubito (hóc eſt) ſine ſignis coctionis, nullo pacto fidere oportet. Caluo Laryſſæo ab Hippocr. 3. Epid: commemorato genu intumuerat quo intempeſtiue ſublato factus eſt delirus, & tertia die interijt, Hic autem diſparentibus ſubito tumoribus vlcerum ſi hęc ſint in poſtica corporis parte facere cōuulſiones, & tetanos, eo quod ſpinalis medulla, vnde propagantur nerui in corpus, ab humoribus ex vulneris tumore recurrentibus primum læditur, deinde principio neruorum communicata, læſio facit conuulſionem, vel tetanum, ſic etiam uaricibus curatis fit mania, ſeu inſania, vt contigit Mario, qui extractis unius cruris uaricibus immanior

Scopus.

Diuiſio.

nior multo euaſit. (*In anticis autem partibus.*) Hæc tertia pars. Si autem, inquit Hippocrates vlcera quorum tumores ſtatim euaneſcunt, ſint in antica corporis parte, fiunt alij diuerſi morbi, (*Mania,*) Cur Hippocrates enumerauerit maniã primum, eſſe cauſſa potuit, quoniam humores, qui recurrunt in anticas partes ab ulceribus, cum feruidi ſint frequentius ſolent in caput attolli per uenas, atq; arterias, quas in hiſce partibus plurimas eſſe uerè dicit Galenus, iam uerò cum in caput ferantur iure quoq; in anteriorem cerebri partem ob rectitudinem deflectunt, ibiquè diſcurſum uehementer lædentes maniam pariunt, ſub quo nomine Hippocratem comprehendere quaslibet magnas animi alienationes dixit Galen & in progn: prorret: atque aphoriſmis. Celſus tranſtulit inſaniã, quod nomen etiam latinis quamlibet mentis grauem alienationem ſignificare conſueuit. (*Acuti dolores lateris*) fieri hos dolores inquit Galenus humore, qui recurrit ab ulcere ad thoracem conuerſo, comprehendit etiam pleuritidem ſub hoc nomine, quia ut dolor acutus, ſic hæc. Cur autem in aliquibus ad caput in alijs ad thoracem feratur, poteſt in cauſſa eſſe, uel uicinia ulceris ad hanc, aut illam partem, uel ipſarum partium recipientium diſpoſitio, uel humoris impetus maior, aut minor, cauſſatus aut à calore, aut ſubtilitate, uel craſſitie, Etenim cum humores, qui faciunt in ulceribus tumores ſint plerumque biliosi, & feruidi, ac ob id ſanguini commixti cum feruntur in prædictas partes faciunt prædictos affectus inſaniam, ſcilicet & pleuritidem, quę ad ſuppurationem deueniens interdum etiam in Empyema deſinit. Dicit Hippocrates fieri dolores acutos, quoniam membranarum dolores præſertim facti ab humoribus bilioſis ſolent eſſe pũgitiui, quos hic Hip. uocauit acutos; in 2. Epid: deeſt particula, (*vel ſuppuratio,*) ſed nil refert, quoniam ſatis compertum eſt interdum pleuritidas conuerti in empyemata, ſcilicet non euacuato, nec diſſipato humore morbum faciente. (*Vel dyſenteria*) in ſecundo Epidemiorum ſcriptum eſt ſimpliciter, uel dyſenteria rubra, hic uerò inquit Hippocrates, uel dyſenteria, ſi rubri ſint tumores. (Iam uerò dyſenteria rubra, ea eſt, quando ſanguis conuertitur ad anum, & ſine ulcere profunditur, quę dyſenteria impropriè dicitur, cum ſit potius effluxio ſanguinis, ſic tamen appellata etiam ab Hippocrate, & Gal lib. de natu: hum: & 3. Epid. & libro quarto de articulis, Vnde ſiue hoc, ſiue illo modo ſcribatur, certum eſt Hippocratem loqui de dyſenteria ſine uulnere inteſtinorum, quæ fit, quando tumores ulcerum ſunt ſanguinei, & conſequenter rubri à quibus aliqua ratione diſcedentes humores labuntur in inteſtina, ibiquè dyſenteriam hanc faciunt, de qua locutus eſt ſæpiſſimè Hippocrates, & quam dicebat 6. aphor 46 & 2. prorrhet: ſuperuenientem lienoſis, & podagricis eos liberare, quippe quę fit cum multo ſanguine, abſquè ſymptomatibus, & ſemper alleuiat, Et notandum non modo hæc, quæ dixit Hippocrates fieri poſt ſubito euaneſcẽtes ulcerum tumores, uerum etiam plura alia, ut ſurditates, ophtalmias, uomitus ſanguineos, & huiuſmodi, quæ non nominauit Hippocrates, contentus aliquorum tantum exempla attuliſſe, Eſt etiam notandum, quod ait Galenus conuulſiones, & manias ſequi indiſcriminatim ulcera tam in anticis, quam in poſticis partibus exiſtentia, uerum frequentius in poſticis, quod ait Hippocrates contingere, atque ita ab ipſo eſſe obſeruatum, Vtilitas aphoriſmi eſt ſatis manifeſta ad præ-

Vtilitas aphor.

prædicendum, ſed etiam ad curandum, quia vbi tumor diſparet in vlceribus, conandum eſt humores eo retrahere cucurbitulis, quæ partibus proximis applicantur, nec non medicamentis, ſimiliter quoque eſt ſtatim proſpiciendum illis partibus, ad quas videntur recurrentes humores inclinare, aut repercutiendo ab ijs ſi ſint nobiles partes, aut relaxando, ſi ſint ignobiles.

---

66 *Si in vulneribus fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum.*

ADEO manifeſta eſt præſentis aphoriſmi cum ſuperiore coniunctio, vt in ea inuenienda nihil ſit prorſus laborandum, eo maximè quod 2. Epidem: in fine ſect: tertiæ hi duo aphoriſmi ſint coniuncti. Etenim ut in præcedente tractauit de tumoribus ulcerum propriè vocatarum, ſic in præſenti loquitur de tumoribus vulnerum, quæ & ipſa à veteribus comprehendi ſub vlceribus ſolent, ita ut ſcopus ipſius Hippoc. ſit docere, quid prædicendum ſit in validis, & prauis vlneribus ubi nullus apparet tumor, quemadmodum in ſuperiori docuit vbi ſunt, ſed diſparent ſubito. Eſt namquè ſententia pura prognoſtica, ſine ratione, atque ſine ulla diuiſione, quod autem in ipſa dicit Hippocr. eſt; malum eſſe, quando in magnis, & prauis vulneribus nullus ſit tumor, *(Si vulnerum.)* Τρῶμα, & τραύμα apud latinos conſueuiſſe accipi pro qualibet inſigni læſione facta ab externa cauſſa teſtatus eſt Galenus in explic: uocum Hippocr. necnon 6. Epid. ſect. 5. & alibi ſæpę, idem autem in libro de artis conſtitutione diffiniens, quod ſit τραῦμα dixit: eſſe continui ſolutionem in carne factam à re inciſiua, Verum utrum ſic hoc in loco capiatur, an pro ulcere ut in ſuperiori, quod, ſ. fit à cauſſa interna verumq; uerũ eſt, quoniã ſicuti in ulcere ſimpliciter malum eſt tumores factos repente deliteſcere, haud ſecus malum eſt, ubi ulcus, ſiue uulnus magnum, & prauum ſit, nullam fieri circa ipſum tumorem. *(Validum,)* uox ἰσχυρῶ hic uſurpata ab Hippocrate ſignificat idem quod μέγα, magnum autem uulnus dicitur ut ait Galenus quarto, & ſexto meth: tripliciter, uel propter partis nobilitatem, ut uulnera capitis ſemper dicuntur magna, & periculoſa uocantur ab Hippoc lib de uulnerib capitis, uel propter magnitudinem affectus, ut ſi ſit longum, latum, & profundum, uel propter κακοηθειαν, Hic autem accipitur uulnus 1. & 2. modo, nam tertium modum intelligit ſub uoce, quam ſubiungit, ſcilicet πονηρῶν. ſeu prauorum, *(Tumor)* hic quoque ut in ſuperiori uox οἴδημα ſignificat quemlibet tumorem, ſed præſertim ſanguineum, & inflammatorium, nam cum uulneribus, & præſertim neruoſarũ partium ſemper dolor aliquis copuletur, & proprium ſit doloris ad partem dolentem attrahere humores, & maximè ſanguinem, ſi non trahatur, ſignum eſt aut impulſiuam facultatem eſſe debiliorem, quàm par ſit, aut ipſos humores in alios locos nobiliores adduci, non. n. ad ignobiliores, & debiliores, quia potius ad partem lęsã, quę eſt omnib. debilior, mitterentur, *(Malũ magnum)* notat Gal. tripliciter legi, magiſq́ ꝓbat, ut legatur ita; ſi uulnerib. prauis exiſtẽtib. nõ appareat tumor, magnum malum eſt. Corn: Celſ: c. 26. lib: quinti ità ſcribit; Nimis intumeſce-

Conexio.

Scopus.

re vulnus periculoſum, nihil intumeſcere periculoſiſſimum, illud indicium eſt magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Iam verò emortuum eſſe corpus nemo eſt, qui non inter magna mala reputet, vt dixit Hippocrates. Sed & ratio Galeni etiam maxime conuenit, ſcilicet eſſe magnum, qđ ſuſpicio ſit, ne humores, qui deberent facere tumorem, ad præcipuas partes vertantur, vel eſſe verſos, vel eſſe vertendos, vt appoſitæ dixit conciuis meus; Cauſſa verò ſuſpicionis eſt, quoniam licet alia ſint loca ignobilia, in quæ humores poſſunt decumbere, non alia eſt, niſi quia materia, quæ decurrit ad vulnera mittitur à partibus nobilioribus, quas præ cęteris ſolet natura tueri, atque à ſuperuacaneis humorib. deputare, cum cogitur aliquas in partes declinare humores, itaq; ſi non ſubminiſtrantur, eſt, vel quia vis expultrix nobilium partium eſt imbecilla, vnde cum magnus ſit morbus, & facultas corpus gubernans ſit imbecilla, ingens periculum interitus imminet, Vel quia tranſitus materiæ ad vulnus eſt impeditus, vnde neceſſariò materia recurrit ad locum vnde fluebat, illud namquè compertiſſimum eſt, cuncta quæ impelluntur, vt ſaxa, pilæ, & alia huiuſmodi, ſi impediantur remeare in eum locum vnde ſunt impulſa. Vtilitas aphoriſmi eſt, non modo ad prædictionem, verumetiam ad vulnerum magnorum curationem rectam inſtituendam, ſi quidem vbi vulnera ſunt magna, vt neruorum, capite tendinum, prope articulos, & aliorum ſimilium, haud initio vtendum eſt repercutientibus, quæ prohibeant inflammationem, vt male medicos aliquos facere dixit Galenus; Sed vtendum eſt exiccantibus, & calefacientibus, quale eſt therebintina, ſulphur, euphorbium, nam multi alij ſunt caſus in quib. initio abſtinendum eſt à repercutientibus, vbi morbus ſit in emunctorio, vbi materia fluens eſt venenoſa, vbi maximę repletum eſt corpus, vbi materia eſt craſſa, frigida, aut ſuffocatiua.

Vtilitas Aphor.

---

47 *Molles boni, crudi verò mali.*

ET hic quoq; aphoriſmus ponitur 2. Epid: in fine tertiæ ſectionis poſt antecedentem, Sed diuerſis verbis hic ſcribitur, molles tumores eſſe bonos, crudos verò malos, ibi autem ſcribitur, laxa vulnera vtilia, ſurſum autem repentia deteriora, Sed vtcumquè legatur, adeò coniuncti ſunt ſimul antecedens, atque præſens, vt iure Galenus dixerit hunc illius eſſe partem, Eſt enim & hæc ſententia tota prognoſtica, ſine ratione, breuis: ſed quæ tamen in duas partes diuidi poteſt, quarum prior hęc eſt, *(Tumores molles vtiles)* χαῦνα, quæ uox hic vſurpatur ab Hippoc. Galen. 1. in 2. Epid: interpretatur pro ijs quę mollia ſunt, quæq. prementib. digitis vſq; ad profundas partes cedunt, cuiuſmodi ſunt corpora laxa, & fungoſa, quibus crudi, renitentes atq; duri opponuntur; Cęterum cur tumores laxi, & molles vulnerum (de his enim loquitur Hippocrates) ſint boni, Galenus videtur tribuiſſe coctioni, quaſi huiuſmodi mollities, atque laxitas ſit ſignum coctionis ſaltem inchoatæ, ac propterea bonum, atque etiā cauſſa bona, ſ. diminutionis doloris, & tolerātię ægri, nā vti quę tenduntur, & dura ſunt, dolorē faciūt, ſic quę laxa, & mollia ſunt, dolorē nō faciunt, cū nec diſten-

Connexio.

Diuiſio.

diſtenſionem, nec ſolutionem continui aliam habeát, imò verò cum influant humores, nec diſtendant locum nimis ſignum eſt imperum currentis humoris eſſe blãdum, atq; ipſum humorem haud eſſe malignum, nec mirum, ſi quidem maligni humores, & copioſi, & diſtendentes, & lædentes partem faciunt dolores, & mortes; contra benigni, & moderati in motu, & copia, cum nõ tendant partem ſed mollem relinquant, & à conuulſione, & ab alijs malis uindicant. Iacobus conciuis meus putauit, pro laxis, intelligenda eſſe ipſa vulnera, non tumores, atque ea vulnera ex quibus fluit ſanies laudabilis, ſed ignorantia linguæ græcę, & interpres Latinus ipſum fefellit, quandoquidem cum genere neutro ſcriptum ſit (*Mollia bona*,) putauit applicanda eſſe vulneribus, neſciens tumores, græcę ab Hippoc. etiam genere neutro dici οἰδήματα, ſed hæc errata ſunt illi ſeculo condonanda, in quo lingua græca erat cunctis pæne incognita, Sequitur ſecunda pars, quæ eſt hæc. (*Crudi verò mali.*) In ſecundo Epid: vt dicebam ſcriptum eſt græcę, τὰ ἄνω νεμόμενα κάκιον, ideſt ſurſum ſerpentia peius. Si mihi liceret, mallem contextum illum corrigere, quam expoſitionem à longe petere, quandoquidem non eſt abſurdum tranſcriptores ex (τὰ ἴνωμα, feciſſe τὰ ἄνω νεμόμενα,) Sed quia plerique malunt exponere, ipſe quoque ſequar eos, qui uolunt hæc verba Hippocrati ſignificare duos, ac renitentes tumores, qui vt plurimum crudi ſunt, quiq; quodammodo videntur ſurſum eleuari, ſunt verò hi mali, tum quia ſignificant caloris coquentis imbecillitatem, & præſertim quando ſunt diuturni, tum quia perſeuerantia doloris ægros magis atque magis deterit, tum quia hi tumores ad ſuppurationem uix vmquam deueniunt, dicebat Hippocrates retro aphoriſ. 20. dolores à frigido impedire ſuppurationem, vnde fit, vt vel æger pereat, vel vlcus in callum peſſimum deſinat. Vtilis, eſt aphoriſmus ad prædictionem, ſed iuuat quoque ad curationem, quoniam diſcitur duros tumores vulcerum eſſe tractandos medicamentis mollientibus, concoquentibus, & ſuppurantibus. *Vtilitas Aphor.*

---

68 *Dolenti partem capitis poſteriorem, in fronte recta vena inciſa prodeſt.*

QVID commune habeat doloris capitis curatio de, qua Hippocratis ſcopus eſt in hoc aphoriſmo tractare, cum prædictione tumorum vlcerum, non eſt facile inuenire; iccirco neq; conueniens eſt ullam huius cum ſuperiori ſententia connexionem indagare. Illud præſtat ſcire præſentem aphoriſmum eſſe purum præceptum curatorium, ſine ratione, atque ſine diuiſione; habetur & 6. Epid: ſect. 2 tex. 26. Sed ibi tamquam hiſtoria proponitur, cum dicat, (*Iuuit*) hic verò tamquam præceptum, nam vt alias docui, Ex hiſtorijs Epidemicis, & ex obſeruationibus aſſiduis conflauit ſapientiſſimus Senex hoſce aphoriſmos eo pacto, quo dixit Ariſt. 1. metaphyſ. ex plurib. experientijs fieri artem, & regulas. (*Poſteriora.*) Plinius lib. 25. cap. 3. inter acerbiſſimos dolores numerauit eos, qui fiunt in capite, qui quandoquè occupant totum caput, quandoq. partẽ, vel anticam, vel poſticam, vel dexteram, vel ſiniſtrã, qui dolor hemicranea à Gręcis nuncupari ſolet, Hipp. autem maluit exemplum proponere poſteris capitis partes poſteriores, quoniã minus hæ ſolent dolere, & quoniã euidenter in hoc caſu beneficium auerſionis cognoſcitur, quaſi ueriſſimum ſit, *Scopus.*

ſi in hoc genere doloris,qui non eſt adeo frequens,euidenter auerſionis bene-
ficium cognoſcitur, etiam in alijs idem vtile eſſe non ſit dubitandum. (*Venam in
fronte.*) Auerſionem fieri per contrarias partes certum eſt. Iam verò contrarie-
tas in tribus dimenſionibus conſiſtit, vt ait Galenus ſecundum longitudinem
ſupra, & infra; ſecundum latitudinem dexterum, & ſiniſtrum; ſecundum pro-
funditatem ante, & retro; meminit autem huiuſce poſterioris, quia vſu proba-
tur eius vtilitas, & Galenus teſtatur ſeſe curaſſe multas vetuſtas oculorum flu-
xiones ſanguine miſſo ex poſtica parte capitis, atq; etiã vſu cucurbitularum.
(*Vena recta inciſa,*) aliqui interpretes teſte Galeno exiſtimarunt Hippocratem
voce (*recta*) intellexiſſe modum inciſionis venarum, Sed falſo, ſi quidem nil
aliud ſignificat, quam id quod in ſecanda vena commendat, vt ſcilicet fiat *κα-
τ'ἴξιν*, ideſt ſecundum rectitudinem, ſeu ſi affectus ſit dexter oculus ſeceturvena,
ſiue cucurbitula applicetur in dextera occipitij parte, atq; ſic de ſingulis (*Iuuat*)
ratio propter quam huiuſmodi venæ inciſio iuuet, nec ab Hippocrate, nec à Ga
leno propoſita fuit, poteſt autem dici iccirco iuuare, quoniam fit ſanguinis eua-
cuatio ob rectitudinem ex ea parte vbi eſt doloris ſedes, tum etiam diuerſio, &
auuerſio materiæ fluentis ad locum dolentem, ſic enim ſi ſit dolor in media ca-
pitis parte vena frontis media ſecta iuuabit, ſ. quæ eſt inter duo ſupercilia, &
quam dixit Auic. 4 primi cap. 20. tollere grauitatem capitis & præſertim poſte
rioris partis, non q̃d adſit fibrarum rectitudo, vt aliquibus placuit, ſed quia re-
ſpondent ſibi mutuo partes ſecundum venas in eadem rectitudine poſitæ. Ve-
rum dicet aliquis; cur Hippocrates non meminit contrarietatis dexteræ, & ſini-
ſtræ partis, quæ nihilominus, quam in cęteris in capite reperitur, cui reſponderi
poteſt, non meminiſſe, quia tametſi dolor ſæpenumero ſæuiſſimus in ijs quo-
que partibus fiat, attamen propter temporales illos muſculos, quorum percuſ-
ſio quælibet eſt periculoſa minimè audemus ijs, aut applicare cucurbitulas aut
Dubit. venas ipſarum pertundere. Circa hanc ſententiam oritur dubitatio ab alijs
quoque mota, ſed non ſoluta, quoniam Galenus quarto meth: cap. 6. ſcribit re-
uulſionem deberi humoribus fluentibus, nõ autem firmatis, hic verò reuulſio-
nem Hippocrates præcepit faciendam dolente capitis poſteriore parte quocũ-
Solut. que modo. Reſpondendum eſt, aut materiam eſſe toto firmatam, aut partem
fluxam, partim fluentem; in priore ſemper euacuandum, & deriuandum à par-
te dolente, in ſecunda vero primum reuellendum, deinde euacuandum. Iam
verò Hippocrates loquitur de ſecundo, quia dolor fit à ſolutione continui, qui
fit à materia fluente, & hæc eſt ratio propter quam dixit Hippocrates (*iuuat*)
non autem dixit curat, vel ſanat, quoniam huiuſmodi operatio tollit ſolumodo
fluentem materiam, non fluxam. Itaq; Vt æternam veritatẽ habeat aphoriſmus
operæ precium eſt tres adſint conditiones, prima eſt, vt materia faciens dolorẽ,
vel ſit ſanguis, vel ſit ipſi ſanguini magna ex parte commixta, altera conditio
eſt, vt vbi facienda ſit huiuſmodi ſanguinis miſſio, ſemper anteeedat euacuatio
totius corporis, præſertim vbi id ſit valde plethoricum, alioquin plus ad par-
tem affectam traheretur, quam extraheretur, atq; hoc eſt, quod dicebat Galen.
13. methodi: in doloribus capitis, & oculorum non eſſe affigiendas cucurbi-
tulas occipiti, niſi prius per venam cubiti facta ſit totius euacuatio, Tertiam
condi-

Digitized by Google

condicionem addit conciuis meus, vt materia non ſit venenoſa, quia tunc expedit potius ab ipſamet parte dolente ſanguinem detrahere, quàm à contraria. Vtiliſſimus eſt hic aphoriſmus ad medicinam exercendam, imò verò uidetur ex hoc aphoriſmo ſumpta tota diuertendi in doloribus, atque alijs affectibus diſciplina, vt propter hoc ſemper ab omnibus medicis in ore habeatur, quaſi verò hoc ſit præceptum curatorium, quo medicus iubetur abducere à quibuſlibet partibus affectis humores fluentes, quod potius Hippocrates voluit docere accepto exemplo à capite, quam ab alijs partibus, quoniam in hoc conſpicuum eſt magis tàm experimentum, quàm iuuamentum. *Vtilitas Aphor.*

---

69 *Rigores incipiunt mulieribus, quidem ex lumbis magis, & per dorſum ad caput, ſed & viris parte corporis poſteriore magis, quam anteriore, veluti fæmorum, cubiti. Sed & cutis rara, indicio autem eſt pilus.*

ET hic quoq; aphoriſmus multo accommodatius fuiſſet poſitus inter eos, qui pertinent ad muliebres affectus, neq; enim videre poſſum quam habeat cum ſuperiore coniunctionem, Eſt verò Hippocratis intentio docere medicos tria dogmata phyſica, ſecundum quæ aphoriſmus in tres partes diuiditur, prior eſt, quà docet mulieribus incipere rigores à lumbis, & per dorſum repere vſque ad caput, Altera eſt in qua docet viris à poſterioribus partibus rigores inchoare, tertia eſt cutim eorum eſſe raram, atque id manifeſtari à pilo, ſed quoniam Hippocrates nullius demonſtrationem attulit, niſi poſtremæ à ſigno, obid conabimur aliquam afferre: (*Rigores*) De rigoribus, qui præcedũt febres Hippocratem habere ſermonem non eſt dubitandum, poſtquam millies dixit Galenus Hippoc ignotum fuiſſe rigorem abſque febre, eò quod illa ætate ſobrij magis eſſent homines, quàm poſteriore, habetur autem hæc eadẽ ſententia ſecundo Epid: ſect. 3. & 6. Epid ſect. 3. Sed vtrobiquè paullulper diuerſa, vt cum ſæpius à Sene repetita inueniatur, eò magis æſtimanda ſit, (*Incipiunt mulieribus.*) Habet rigor ſuas tres partes, ſeu tria tempora, quemadmodum pleraq. aliæ paſſiones, ſcilicet principium, medium, atq; finem; in medio occupat plures corporis partes, in fine totum, ſi ſit magnus, & perſeuerans, in initio autem ſolam partem aliquam, vt in mulierib. lumbos, in viris poſteriores partes magis, quam anteriores; cur autem non ſimul occupet rigor plures partes, aut totum, cauſſa eſt, quoniam hæc paſſio eſt effuſio humorum à venis per partes ſenſibiles, quæ effuſio cum ſit materialis, non poteſt tota ſimul, & ſemel ferri, quemadmodum fertur lux, atq; aliæ res ſpiritales. (*A lumbis magis,*) appoſuit prudenter Hipp. uocem μᾶλλον, quoniam non ſemper hoc accidit, ſed plerumq nam & mulieribus quandoquè incipiunt rigores ab extremis partibus; Cur verò potius à lumbis inchoent Galenus non explicuit, ſed tantum cur à poſterioribus partibus, ſcilicet, quia cum rigor fiat cum refrigerationis ſenſu, partes poſteriores vt magis frigidæ prius rigorem ſentiunt, qui deinceps per dorſum ipſi capiti communicatur, & præſertim partibus frigidioribus, atque magis exanguibus, cuiuſmodi ſunt aures, atque nares, Vnde quia mulieres ſunt frigidiores, propterea ijs in *Scopus.*

partibus

partibus citius rigorem ſentiunt, Sed hæc Galeni explanatio duo peccata habet,
vnum quod tradit cauſam quaſi propriam in mulieribus effectus, qui tamen
in viris etiam ponitur ab Hippocrate dicente: etiam in viris a poſterioribus par-
tibus incipere magis rigores, aliud peccatum Galeni eſt, quod non explicuit cur
Hippoc. dixerit in mulieribus à lumbis magis oriri, quod apud ipſum Hippo-
cratem conſtans eſt, cum reperierit 2. & 6. Epidem. Itaque dicendum eſt Hip-
pocratis ſententiæ hanc eſſe veram intelligentiam, ſcilicet quod mulierib. non
modo à partibus poſterioribus ſimpliciter, Sed peculiariter à lumbis inchoent,
propter vterum, qui cum lumbis ſit ſubiectus, ac ſuapte natura frigidus, vt in
rigore ſtatim patitur, ſic ſtatim eiuſmodi paſſionem communicat partibus, ſub
quibus eſt collocatus, & eo magis ſi mulieres ſint, hoc eſt defloratæ, non virgi-
nes, à lumbis deinde, qui ſunt in parte dorſi, & ſpinę extrema, rigor ſurſum per
communicantiam effertur, vt dixi vſque in caput, non quod ipſum totum rigo-
re, & frigore tentetur. Sed complures illius partes, vtpote labia, nares, atq; au-
res, quippe quę ſunt frigidiores cęteris, ac magis à calidis viſceribus ſeiūctę, ocu-
li enim & ſi imbecilles ſint, vt Ariſt. 2 1. prob. 2 2. non tentantur à rigore, *quoniã*
vt ſcribit Ariſt. 3 1. prob. 2 3. oculus adipoſus eſt, adeps ſin. non congelatur, neque
enim audiendum ait Platonem, qui in Timeo dixit non rigere, quoniam mul-
tus ignis in ipſo eſt, Verum, nec Ariſtot. ratio ſatisfacit, quoniam pingue ſe-
cundum medicos frigidum, & à frigido concreſcit, vnde motus qui calefacit li-
quatur & conſumitur, vt idẽ Ariſt. 5. ſect. prob. 4 pręterea oculus multis humo-
rib. eſt cõformatus, qui deberẽt diſponere ad rigorẽ. Ideo melius eſt dicere ocu-
lum non rigere ob multitudinem ſpirituum, qui ipſi inſunt, & calidi valde ſunt,
qui etiam faciunt ne humor aqueus, qui plurimus ineſt ipſis oculis congelatur.
Attamen Petrus Aponenſis in comm: prædicti prob. teſtatur ſeſe interdum au-
diuiſſe, qui certo aſſererent ipſis oculos rigere, quod ſi verũ eſt, id nõ ipſi oculo,
ſed potius palpebris, quæ ſunt partes nerueę ac frigidæ tribui debet. *(Vnus)* Hęc
eſt 2. pars in qua diſcrimẽ ponit, quod eſt inter mulieres, ac viros in rigore ſentiẽ
do, ſcilicet quia etiã in viris, vt in mulierib. potius à poſticis partibus, quàm ab
anticis incipiant, verũ in his peculiariter à lumbis, in illis autẽ à toto dorſo, ac bra
chijs, & cruribus, & ratio iam expoſita eſt ex Galeno, quoniam partes om-
Dubit. 1. nes poſteriores ſunt frigidiores, quàm anteriores. Sed circà hanc partem tres
oriuntur dubitationes quarum prior eſt, quoniam Ariſtoteles octaua ſectione
problematum ſecunda, quærens rationem cur extrema rigent maxime, vt pe-
des, & manus, ait eſſe, quia vaſa ipſorum anguſta ſunt, & propterea ſangui-
nis parum continent, vnde videtur rationi conſentaneum, vt ſemper debeat ri-
2. gor ab hiſce partibus tamquam frigidioribus inchoare. Altera eſt dubitatio,
quoniam non uidetur vſui correſpondere, quod in viris exordiantur rigores à
brachijs, & cruribus, ſed potius à pedibus manibus, atque naribus, nam ſi vera
eſt ratio Ariſtot. brachiorum vaſa ſunt ſatis ampla, vnde medici pertundunt ve-
nas brachiorum; & in fine ipſorum contrectant pulſus ob uaſorum ibi exiſten-
3. tium amplitudinem, Adhæc idem Ariſtot. 2. probl. 2 6. ſcribit medicos ſolere
iubere, vt ante febrium acceſſiones calefiant pedes, propterea quod inde inci-
piunt rigores. Tertia eſt, quia Hipp. 6 Epid: ſect. 5. tex. 30. ait rigores magis in-

cipere

cipere à ſuperioribus ventris partibus, febres autem (hoc eſt) calorem à partibus inferioribus, Circa primum, dubium, atq; etiam ſecundum reſponderi poteſt, *Solut. 1.* rigorem dupliciter accipi poſſe, vel pro ſimplicis refrigerationis perceptione, *& 2.* vel pro refrigeratione ſimul & concuſſu, ſi primo modo capiatur, certè inchoat à pedibus, naribus, atque extremis, quoniam hæ partes cum ſint debiliores primum quoque ſentiunt caloris defectum, quod eſt refrigeratio, atque ſic locutus eſt Ariſtot. cui experientia quoque atteſtatur: Etenim cum natura intelligeret pedes debere res duriſſimas contrectare, eos conflauit tendinib. neruiſq. craſſis, & multis, necnon cute dura, ob quod fit, vt licet ſaxa calcent numquam tamen deterantur, cum ferrum in pedibus animalium minuatur, & conſumatur, quæ omnes res faciunt, vt pedes ſint frigidiores. Sin autem ſecundo modo intelligamus, certè verum eſt tàm uiris, quàm mulieribus incipere illam concuſſionem à partibus poſterioribus, ſcilicet à dorſo, etenim experimenta quotidiana docent, illos tremores, atque concuſſiones quas initia febrium producunt primum circa dorſum & fieri, atque ſentiri, eo quod per dorſum per reptat uena caua, in qua fit maxima ebullitio, & lucta naturæ cum morbo, ut oſtendunt dolores, quibus maximę febricitantes complures moleſtari ſolent, ut etiam Hippocrates ſignificauit in Coacis prænotionibus: Sed percunctabitur *Dubit.* aliquis, qua ratione Hippocrates in hac ſecunda parte inter poſteriores enumeret brachia, & crura: nam non uidentur magis poſterius, quàm anterius eſſe poſita, cui dupliciter reſponderi poteſt, uno modo pro brachijs, & cruribus in- *Solut.* tellexiſſe poſtremas illarum partes, ſcilicet manus, & pedes, alio modo reſpondere licet pro partibus poſterioribus intellexiſſe exteriores, quemadmodum clare dixit 6. Epid: Ad tertiam, & poſtremam dubitationem quoque dicere opor- *Solut. 3.* tet: Hippocratem, (ut etiam Galenus putauit) ibi comparare partes uentris ſuperiores cum inferioribus, atq; loqui non de rigore antecedente febrem, ſed de eo qui fit ex ciborum corruptione os uentriculi lædente. (*Cutis rara*) hæc eſt poſtrema aphoriſmi pars, in qua Hippocrates quaſi rationem reddit: cur uiris magis, quàm mulieribus incipiant rigores potius à poſterioribus, quam anterioribus partibus, nimirum, quia illæ ſunt frigidiores, & debiliores, hę uerò calidiores, ut oſtendunt raritas cutis, & pili, qui cum ſint ſoboles caloris, potius in anticis, quam in poſticis partibus oriuntur: Circa hanc partem duę dubitationes *Dubit. 1.* oriuntur ſatis utiles. Vna eſt, quia non uidetur uerum, quod elicitur ex Hippocrate, ſcilicet partes anteriores eſſe calidiores, quia rariores, & hoc indicari à pilo, qui potius in anteriorib. partib. quàm poſteriorib. gignitur: Nam primum huic experientia aduerſatur, cum pleriſq. uel nulla in parte, uel in poſteriora maior copia pilorum fiat: Adhęc Galen. 1. Epid: ſect: 2. tex. 78. ait: pilorum nigredinem eſſe temperamenti frigidi indicium. Alia dubitatio eſt, quoniam Hip- *Dubit. 2.* poc. 2. Epid. ſect 3. in fine ait hoc demonſtrari in animalib. quaſi uerò animalia ſint piloſiora in anticis partib. & in poſteriorib. minus ratione frigiditatis, Contra quod eſt Ariſt. 2. de partib animal. cap. 4 & 10 partic: prob. 52. vbi ſcribit, homini partes anteriores eſſe piloſiores, quia nobiliores, contra brutis eſſe tergora piloſiora, quia frigidiora, & imbecilliora cum ſint, maiori tegumento indiguerunt. Ad primam dicendum eſt, uerum eſſe quod ait Hippocrates pi- *Solut. 1.*

los

los indicare caliditatem, vt etiam in arte parua docuit Galenus, & vt patet, ex
generatione pilorum tradita ab Ariſtot. 5. de gener: anim. cap. 3. & à Gal 2. de
temp: cap. 5. quamquam interdum etiam contrarium contingat. Vnde locus
Galeni mendoſus, quia vel abundat dictio μελανότριχες, vel vt aliquibus pla-
Solut. 2. cuit, legendum eſt, μεγαλότριχες. Ad ſecundum dicendum vocem (Ζώοις) abun-
dare in 2. Epidem: cum neque ſexto Epidemiorum neque hic vbi eadem ſen-
tentia habetur, reperiatur. Ad loca autem Ariſtotelis dicendum eſt, id quoque
verum eſſe vt in pluribus, ac propterea in probl. à Gaza omiſſam vocem (ποτε,
ideſt aliquando) eſſe ibi reſtituendam, vel dicendum eſſe, pilos, qui fiunt co-
pioſiores in tergoribus aliquorum brutorum, eſſe alterius generis, nimirum ſe-
taceos, ex materia frigidiore, & terreſtriore genitos, vt ſues, & vrſi ſunt, quos ità
voluit natura tueri, cum partes ſupinas propter inflexum habeant magis pro
tectas: Sic etiam vulpes, & lupi habent tergora piloſiora: Sed alterius generis,
vt propterea pelles ex partibus infernis, ſint delicatiores, leuiores, & magis ca-
lefacientes ſupernis. Eſt. n hęc pars tum in 2 Epid: tum in 6. ſect. 3. aliquantiſper
diuerſa, imò ſi rectè expendantur quod hic dicit paullo obſcurius, *aut ſaltem*
preſſius, ibi & clarius & fuſius exprimit, eadem tamen eſt vbiquè ſententia, *cir-*
Dubit. 1. ca quam non minus occurrit dubitare primum, quia non videtur verum pilos
arguere caliditatem; primum, quia Ariſtot. 10 problem 52. & 2 de partib. ani-
mal. 14. in brutis poſteriora eſſe piloſiora, quia frigidiora, & imbecilliora, Gal.
ſimiliter 1. Epid: ſect 2. 78. ait: pilorum magnitudinem indicare frigiditatem,
Dubit. 2. præterea dubitatur, an verùm ſit brutis animalibus pilos magis oriri anterius,
quam poſterius, vt manifeſtè dixit Hippocr. 2. Epid: ſect 3. circa finem, nam
experientia videtur contrarium teſtari, ſiquidem excepto homine, & ſimijs nõ-
nullis, reliqua animalia ſunt dorſo, quam pectore piloſiora, vt à pluuijs, niuibus,
alijsquè externis, & violentis iniurijs defendantur. Adhæc Ariſt. 2. ſect. probl.
14. quærens cur tergo magis, quam pectore ſudemus, ait: iccircò cõtingere, quo
niam partes poſteriores ſunt humidiores ob ſpinalem medullam, & quia ſunt
Solut. 1. magis carnoſæ, ſecus quam hic dicunt & Hippocrates, & Ariſtoteles alibi. Ad
primum dubium reſpondetur, in contextu latino Gazæ deſiderari vocem ποτε,
ideſt aliquando, ſiquidem non id ſemper verum eſt: Vel dicendum pilos tergo-
ris eſſe alterius generis, ſcilicet ſetaceos, quam abundant in tergore magis, &
à materia magis terreſtri, & frigida. De Galeno autem ſimiliter dicendum;
Solut 2. locum illum eſſe ſuſpectum, & aliquibus placuiſſe, vt legatur μεγαλότριχες. Ad
ſecundum dubium reſpondetur, in 2. Epidem: vocem ζώων, ideſt animalium
abundare, nempè quæ nec in hoc aphoriſmo, nec 6. Epid: habeatur, nam ve-
riſſimum eſt pleraquè bruta habere tergora, & pluribus, & craſſioribus pilis ob
tecta, quinimò Ariſtoteles 10 probl. 52. quærens cauſſam ob quam id factum
ſit, vt brutis poſteriores, homini anteriores partes fuerint piloſiores, ait: ideo na-
turam illud prudenter feciſſe, quoniam cum partes poſteriores brutorum ſint
imbecilliores, & frigidiores, opus fuit eas pilis obtegere, atque munire magis,
ne ob externo frigore læderentur, contra uerò cum ſint homini partes anterio-
res debiliores, & frigidiores, eas pilis magis texiſſe, de qua tamen Ariſtot. ſen-
tentia valde licet dubitare, cum Galenus contrarium ſenſerit, neq; enim obſtat,

quòd

quod pondera maiora geſtãtur dorſo, quoniam etiam id bruta habent, tum ob ſpinam, quæ eſt veluti carina quędam corporis, tum ob oſſium firmitatem, quibus tergum conflatũ eſt. Vtilitas præſentis aphoriſmi magna eſt in facienda medicina, & præſertim febricitantium cum rigore. *Vtilitas Aphor.* Nam ex hoc intelligunt medici, quibus partibus ſint remedia adhibenda pro moleſtijs, quas inferunt rigores; declinandis; nam veteres medici cum cognoſcerent rigores incipere ſępenumero à pedibus, iubebant, vt teſtatur Ariſtoteles eos cale fieri priuſquam febris accederet, ſic etiam ſolemus linimentis calefacientibus lumbos, atque dorſum maxime in mulieribus vngere, vt moleſtias rigoris in ijs partibus incipientis auertamus, & Aetius ex Herodoti ſententia dicebat: aduerſus rigores optimum eſſe dorſum, atque ſpinalem medullam, vnde inchoat rigor obtegere lanis ol. ſycionio, gleucinio, rutaceouè imbutis, quod etiam interdum facimus lintea manibus, aut laneis pannis ad ignem calefactis.

---

70 *A quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur.*

DE rigore cum egiſſet Hippo. ſubiunxit ſermonem de quartana, quippe quæ præ cęteris ſolet à rigoribus inchoare, ita vt veteres aliqui vocarint ipſam querquerã, ſiue querceram ab hoc ipſo ſymptomate ſicut alij appellarũt Saturni filiam, vt eſt apud Theodorũ Priſcianum. *Connexio.* Eſt itaq; hęc vna cõtinuandi ratio antecedentẽ aphor. cum pręſente in quo ſcopus Hipp. eſt docere, quid boni quandoq; præſterit febris cum rigore, exemplo ſumpto à quartana, quæ eſt febris frequens longiſſima, atq; ſecuriſſima, eſt autem ſententia prognoſtica ſine ratione, ſed in duas partes diuiſibilis, quarũ prior hæc eſt (*A quartanis &c.*) *Scopus.* *Diuiſio.* In qua nil aliud Hippocra. dicit, quàm eos qui a quartanis correpti ſunt conuulſione non tentari. Et iure vſus eſt Hipp. voce plurali, quoniam adeo longa ſemper eſt quartana, vt plures ſimul febres eſſe videantur, nec aphor. ita verus eſſet, niſi de longa quartana loqueretur, atq; de eã, quę actu exercet hominem, non autem de ijs, qui ad quartanas ſuſcipiendas ſunt diſpoſiti, quemadmodum nõnullis placuit interpretari. Cęterum quid pro ſpaſmo, ſeu conuulſione intelligere voluerit Hipp. Gal. expoſuit, qui ſcribit in comm. Hippocr. non locutum eſſe de conuulſione, quę fit ab inanitione, quoniam ea & acutiſſima eſt; & exitioſiſſima, ſed de ea, quæ fit à repletione, vt eſt conuulſio epileptica. Alij putarũt intellexiſſe ipſam epilepſiam, & adducunt in hanc ſententiã Gal. quod licet pro exemplo adduxerit conuulſionẽ epilepticã, haud tamen puto ipſam intellexiſſe, cum dicat; ſpaſmum de quo loquitur Hipp. fieri ab humoribus viſcidis & craſſis, qui ipſis neruoſis partib. impacti ſunt. Adducũt etiam iſti pro ſua opinione confirmanda Hipp. 6. Epid. ſect. 6. tex. 9. vbi hunc eundẽ aphoriſmum proponens loco conuulſionis habet, magnum morbum, qui frequẽter ab Hippocr. intelligitur pro epilepſia, quaſi dixerit, à quartanis febribus correptos minimè morbo magno, qui eſt ipſa epilepſia tentari, ſed nec ſibi huiuſmodi authoritas admodum ſuffragatur, quoniam omnia fere exemplaria illius loci tam excuſſa, quam manu ſcripta non habent ſimpliciter ὑπὸ μεγάλης νόσου, ſed ὑπὸ τινος μεγάλης νόσου, ideſt nõ à magno morbo, ſed ab aliquo magno morbo quaſi

dixerit ſenex: tẽtatos à quartanis nullo magno morbo capi, quẽadmodũ & Cor. Celſ. dixit: quartanam quantũ ſit ex ſe neminem iugulare, quinimo ab alijs magnis morbis liberare, vt 1. Epid: com: 3. tex. 4 & quos refert Hip. 3. in 3 Epi: 70. obijſſe quartanarios, non ob quartanam perierunt: ſed ob vim peſtiferæ cõſtitutionis. Vnde puto ego Hipp. quando in Epid. eam ſententiam adnotauit, obſeruaſſe id in compluribus magnis morbis, verum eſſe vt quartanarij ſint ipſorum expertes, ob quod etiam alibi vocauit eam omnium ſecuriſſimam. Verum cum iam factus ſenex, ac Epidemica in aphor. digereret, eam vniuerſalem ſententiam in hac particulari concluſit, quod compenſaſſet in conuulſione tãtum, quæ & ipſa magnus morbus eſt, æternam veritatem habere nõ autem in alijs, cum experimenta quotidiana doceant, etiam interdum à magnis febribus, & peſtiferis tentari, vt ipſe recitat 3. Epid: com. 3. 70 complures quartanarios in ea conſtitutione peſtilenti interijſſe. Cęterũ videre oportet, quæ ſit ratio propter quam à conuulſione non tentantur quartanarij, & eſt ea ipſa quę affertur à Galeno, ſ. quia humor, qui facere ſolet conuulſionẽ partim excernitur opera vehementis illius rigoris, & concuſſionis, à quibus inchoant quartanæ, partim verò lõgitudine morbi concoquitur, & cõſumitur quo fit ẽt ut licet dixerit alibi Hip. melancholicos (cuiuſmodi ſunt quartanarij fieri) epilepticos haud id intelligẽdum de quartana actu tentante, ſed de ijs, qui ſunt abſq; febre, nec obſtat, quod quartanarij ſæpe corripiantur ea cõuulſione, quæ populari vocabulo gramphus appellatur, quia is fit à flatu neruis incluſo, non ab humoribus, de quo loquitur Hipp. quod autem dicit Gal. in commentario coctionem fieri à calore febrili, id eſt intelligendum non de vera coctione, quæ generationem & nutritionem antecedit, quæq. à ſolo naturali calore perficitur, at de impropria & expulſioni inſeruiente, quem modo à febrili ſolo, modo, ab eo & naturali fieri ſcripſi, non ſolum Gal. ſed etiam Auuerroes, & alij. Atq; hæc de priore parte. Sequitur modo ſecũda, in qua Hipp. ait, Si prius ſit cõuulſione captus, & quartana ſuperueniat eam ſolui; Ex quo loco ſatis manifeſtum eſſe poteſt, haudquaquam ſub nomine conuulſionis intelligendam eſſe epilepſiam, cuius tanta eſt pertinacia, vt nec à quartanis ſuperuenientibus, nec ab vllo alio morbo ſolui queat. Ratio vero cur ſuperueniens quartana liberet à conuulſione eſt eadem, quã præſeruat. nẽpè, qđ diuturnitate caloris febrilis attenuetur, ac calefiat humor ille frigidus, craſſus, & viſcidus neruoſis partib. impactus, qui deinde ſic diſpoſitus cõcuſſu poſtmodũ, & rigore febris quartanę expellitur, & cõſumitur, prætérquã qđ vt ait Auuic. 1. 4. cap. de quartana, copioſiſſimus ſolet quartanã comitari ſudor, qui maxime valet ad cõſumendos illos humores, qui faciunt, vel facere apti ſunt cõuulſiones. Accedit, & his illud, qđ ſcribit ibidẽ Auic: nimirũ humorẽ quartanę authorem frigidũ & ſiccũ eſſe, proptereaq; ineptũ ad hoc vt tenaciter impingatur, atq; hęreat ipſis neruis pro conulſione inducenda. Itaq; patet quartanã quantum ſit ex ſe id commodum habere, vt conuulſionem factam curet, & à futura præſeruet; dico enim quantum ſit ex ſe, quoniam non inconuenit aliqua alia ratione fieri conuulſiones, & alia mala vt hydrops, lienis tumores, ac ſimiles, qui ſolent quartanas ſequi vitiatis coctionibus, vel ob errores ægrotantium, vel nimia morbi duratione, & conſequenter copioſis, atque crudis ſuccis genitis.

Vulis

Digitized by Google

Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones, ſed quoque ad curationem, quoniam diſcitur aduerſus conuulſiones à copia humorum ortas eſſe contendendum remedijs calorificis, exiccantib. attenuãtibus, ſudorum prouocatione, atq; motu. *Vtilit. Aphor.*

71 *Quibus cutes circumtenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur, quibus vero laxæ, & raræ cum ſudore moriuntur.*

VT libere dicam non ſolum præſens aphoriſmus toto cœlo eſt à præcedente ſeparatus, verum etiam parum vtilis ad aliud, quàm ad prægnoſcendum, an ægri ſint perituri cum ſudore, vel ſine, & ſi Hippocrates fecit hunc aphoriſmum, iurarem non alia ratione feciſſe, niſi vt poſſet medicus maiorem gloriam ſibi comparare eò maximè, quod frequentiſſimè contingit, vt ægri pereant ſudantes, & nihilominus adſtantes bene ſperent, quem errorem voluit detegere, ne ſcilicet ex ſudore ſolo, vel ſpem nimiam, vel deſperationem capiant. Eſt itaque ſententia pure prognoſtica, ſine ratione, atque in duas partes diuiſibilis. prior eſt. (*Quibus cutes circumtenſæ*,) Galenus quoque admodum ieiunus fuit in hoc aphoriſmo explanando, forſan quòd & ipſe illum parum æſtimaret habetur autem etiam 6. Epid: ſect. 6. tex. 15. ſed breuior: ita namquè ſcripta eſt, (quibus cutis arida, & dura obtenditur, ij ſine ſudore, quibus vero etiam laxa, ij cum ſudore moriuntur.) Iam vero quid Hippocrates intelligere voluerit per cutes circumtenſas non eſt admodum obſcurum, ſiquidem nil aliud voluit ſignificare quam ipſam cutim vniuerſis corporis partibus circumdatam, atque à Platone in Timæo naſtis retium piſcatoriarum adſimilatam, quaſi à natura factam vt oſſa, atque tota corporis compagẽ firmã & vnitam contineat, hæc itaque cutis interdum plus iuſto circumtenditur, quando ſcilicet ob ſiccitatem, vel repletionem abbreuiatur (*Aridæ, & duræ*) plus ſanæ eſt duras eſſe cutes, quàm ſolum ſiccas, ſed Hippocrati placuit ambabus vocibus vti, quò oſtenderet, hãc veram eſſe ſententiam, ut ſcilicet ſine ſudore pereant, non ſolum quando ſunt aridæ cutes, verumetiam quando ſunt duræ, vt eſt etiam in ſexto Epid: nam huiuſmodi ſiccitas, atque durities haud mortis eſt cauſſa, neque hoc dicit Hippocrates: ſed eſt cauſſa vt morientes abſque ſudore vitam finiant, Etenim cutis ariditas prouenit, vel quia tota corporis humiditas ſit conſumpta, vt illis cõtingit, qui torrido maraſmo necantur, vel quia etſi aliquæ humiditates in intimis corporis abditæ ſint, attamen ad cutim non perducuntur, uel quia nimis profundæ ſint, & viſcidæ, uel quia facultas debilior ſit, quàm vt poſſit eas ad extima corporis propellere vnde cutis remanet exhauſta, neq; vlla mortis uiolentia ſudare queunt pereuntes. Vnde 4. Epid: de lecho apud Sitodochum ſcribit, quod cum arquato morbo laboraret, præcordiaquè magna, & dura, & ſpiritum denſum haberet, morientem ne frontem quidem ſudore humectauiſſe. Secunda pars eſt. (*Quibus autem laxa, & rara.*) Opponit Hippocrates tenſioni cutis laxitatem, & duritiei raritatem, vultquè perituros, ubi habent cutem laxam, & mollem, ac ratam cum ſudore perire, non quod hoc fiat neceſſariò, & ſemper ſed quod fieri poſſit, vel potius quòd fiat frequenter, ratio eſt, quoniam in morientibus magna fit inter morbum, & naturam vincere conantem lucta, in qua

Scopus.

Diuiſio.

Eeee 2 ſicuti

ſicuti uidemus eam ſæpè ſputa ex ore, lachrymas ex oculis extrudere ob uim qua utitur, haud aliter fit, vt humores qui in cute, & prope ipſam reperiuntur, ſi ſint pure ſeroſi per ſudorem emittat, ſi autem praui ſint, ac viſcidi uel craſſi ita, ut in ſudorem coquetti nequeant, ipſi cuti affixi, & adhærentes ipſam maculant uarijs uibicibus, prout ſcilicet uarij ſunt humores in cute reperti, id quod ignorantes pleriquè dum uident cadauera hiſce maculis infecta veneno eſſe extincta opinantur, Vtilis eſt aphoriſmus quemadmodum initio dicebam ſolummodo ad prædicendum mortis genus in morituris, quod proculdubio medici exiſtimationem auget, Vtrum autem in moribundis ubi ſudor diffluit, ſit cohibẽdus, vt nonnulli dubitāt, metum inſomnium, cum enim Hippocrates loquatur de ijs, qui ſeruari nequeunt, Sed ſolis prognoſticis ſunt relinquendi; quicquid dicat Philoteus, qui uocem τελευτᾷν, accipiendam neſcio quo ſpiritu putauit pro iudicari ad mortẽ, vel ſalutem, procuidubio in huiuſcemodi caſibus de ſudore cohibendo & vana, & indecora eſt omnis cogitatio, ſicut non abſonum eſſet, ubi aliquo modo ſperaretur & copiam ſudoris mortem accelerare, certum eſſet illi cohibendo operam dare.

Vtilitas aphor.

---

72 *Qui regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt.*

HIC poſtremus aphoriſmus libri quinti communem pene fortunam ſubijt, vt ſcilicet nullam cum alijs coniunctionem haberet, niſi tamen imaginari placeat, ictericos ob bilem, qui eſt humor ſiccus habere cutim aridam, & duram, cumque durities interdum fiat à repletione ex flatu, voluiſſe Hippocr. hoc in loco docere eam, quæ fit in ictericis cutis tenſionem, & duritiem, haud quaquam à flatibus oriri poſſe, quãdoquidem ipſi icterici haud fiunt multum uentoſi. Accedit his caſus Lechi relatus 4 Epidem. qui laborabat ictericia cum præcordijs magnis & duris, & obijt ſine ſudore, quaſi verò illi qui obeunt ſine ſudore ſint inter alios icterici, ita ut ob hoc duritiem in cute habeant, ex quo patet eſſe ſententiam ſimplicem, breuem, ſine ratione, & diuiſione atq; purum dogma phyſicum (*Icterici,*) vox ἰκτεριώδεις, quam hic vſurpauit Hipp. etiamſi ſignificare poſſit quoque eos, qui facile in morbum Regium labuntur, propterea què à Galeno infelices dicuntur, in præſenti tamen accipienda eſt pro ijs, qui actu morbo ſunt occupati, quos ait non eſſe admodum ventoſos, non quod nullo modo ſint flatulenti, ſed quod non valde, vel non multi ex ijs, Verum quia hoc experientiæ repugnare videtur, cum certum ſit ictericos pleroſquè flatibus abundare, eoſquè tam ſupra, quàm infra emittere, ideo Galenus conatus eſt, nec infeliciter huiuſmodi nodum explicare, dicens: duplici de cauſſa fieri flatus, vel obuiſcerum imbecillitatem, uel ob pituitæ, & frigidi ſucci abundantiam; Fieri quidem in ictericis ob uiſcerum imbecillitatem flatus, non autem fieri ob pituitæ copiam, eo quod in ictericis non eſt pituita ſed bilis, eſt autem viſcerum caloris imbecillitas. Verum hæc Galeni explicaticatio complures parturit difficultates, prima eſt, quia ſemper flatus fit a caloris imbecillitate ex materia cruda, & pituitoſa, vnde quando in ictericis generatur, non alia ratione fit,

Connexio. Scopus.

fit, quàm quia calor ipſorum debilis eſt ita, vt non poſſit ſuccos pituitoſos, & crudos coquere, & diſſipare. Adhæc icteritia nigra eſt flatulenta, quoniam ſemper humori melancholico aſſociatur ſuccus frigidus, & crudus, vna cum debili calore, vnde flatus copioſus, ſic etiam non inconuenit in morbo regio bili aſſociari pituitam, & ſuccos crudos ob caloris natiui debilitatem, ex quibus fiant flatus, neque ſola imbecillitas viſcerum facere poſſet flatus, niſi materia quoque apta accederet; Prætereà videmus ex morbo regio ſæpe fieri tympanitidem, quod non contingeret, niſi ſuppeteret abundans materia pituitoſa, & cruda ex qua iugiter fierent, vt his rationibus non uideatur ſuſtentari poſſe interpretatio Galeni, qui voluit, fieri uentoſos ictericos ex ſola uiſcerum imbecillitate, non ex pituitæ copia, Alij putarunt pro ictericis intelligendos non uerò morbo regio laborantes, ſed bilioſos, hoc eſt eos, in quibus ſola bilis exuberat, ita ut deficiente materia apta ad flatus, iure non fiant flatulenti; Verum nec hi ſatisfaciunt, quoniam loquitur Hippocrates de morbo, non de temperamento bilioſo, Nec ſimiliter ſatisfaciunt, qui pro flatuoſis intelligunt eos, qui flatum per os eijciunt, quoſquè alias Hippocr. 2. de morbis uocare ſolet ructuoſos, quoniam ictericis etiam per os, & aluum eijcere flatus experimento conſtat, Itaque dicendum eſt icteritiam aut eſſe puram, & legitimam, aut eſſe mixtam, ſcilicet factam non ex pura bile, ſed etiam pituita commixta, ſi fiat à pura bile, ita ut nulli alteri humori, aut morbo ſit coniuncta, proculdubio, aut paucos, aut nullos flatus habet, eò quod materia careat apta in uentos conuerti, atque ſic etiam intelligendum de illo ſigno, quod à pleriſquè traditum eſt in ictericis reperiri, ut ſcilicet quæcunque tuentur ſibi flaua uideantur, quod quidem in commixta icteritia haud quaquam experimento correſpondet, & ſic Hippocrates intelligendus eſt hoc in loco. Sin autem capiatur icteritia pro illegitima, in qua ſcilicet cum bile etiam pituita, atque humor crudus coniungitur, certè huiuſmodi ictericos abundare flatibus ita, ut quandoq. tympanitici euadant non eſt dubitandum, quòd in ipſis & calor debilis, qui eſt cauſſa agens, & materia apta reperiatur, Vtilitas præſentis aphoriſmi exigua eſt, quoniam eſt pura ſententia phyſica. Si quid tamen commodi in actu practico ex ipſo comparare conceditur, illud eſt; ut diſcatur ad flatuum generationem euitandam oportere remedia, atque uiuendi rationem adhiberi, quæ potiùs bilem, quam pituitam gignant, qua ſimiliter cauſſa fuit, ob quam Galenus in ſenibus commendauit mellis uſum, quod alias ſcripſerat bilem copioſam generare.

Vtilitas Aphor.

FINIS QVINTI LIBRI.

HIERO-

HIERONYMI
MERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS,
PRAELECTIONES PATAVINAE,
IN SEXTVM LIBRVM APHORISMORVM.
HIPPOCRATIS.

1 *In longis lenitatib. inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat, qui prius non erat, ſignũ bonũ.*

SI ſæpenumero inter ipſos eiuſdẽ libri aphoriſmos vera connexio deſideratur, multo minus ea eſt inter libros quærenda, vt iure abſtinere me deliberauerim in inchoanda huiuſce ſexti libri interpretatione, ab ipſius cum quinto connexione, Eſt autem dogma prognoſticum, in quo non modo Hippoc. docet quid ſit expectandum vbi longæ lienteriȩ ſuperuenit ructus acidus, verum etiã morbos ab alijs ſuperuenientibus morbis hoc exemplo ſolui; Nullam rationem habet aphoriſmus, neque in vllas partes diuidi poteſt, Quare præſtabit ſigillatim vnumquodq́. verbum expendere, ſicut fecit Galenus, qui in hoc aphoriſ: interpretãdo fuit profuſiſſimus. (*In lienterijs diuturnis:*) Inuenitur hic aphoriſmus etiam 2. lib Epid: ſect: 2 vbi non ſolum ponit hanc eandem ſententiam, verumetiam multo plura, quæ ad explicationem, & ad ipſius amplificationem multum facere videntur; Quæ cur in hoc loco dimiſerit, haud eſt mirandum, quòd hic breuitatem profiteatur, quam proculdubio ſequi non potuiſſet, ſi cuncta prout erant in libris Epidemicis notata voluiſſet huc transferre. De nomine lienteriæ damnauit Gal. veteres, qui ſic vocarint, quaſi læuitate inteſtinorum oriatur, cum ſecus ſit, vt ibi copioſè, vbi etiam quid ſit liẽteria copioſè ſatis expoſuit ſcribens: nil allud eſſe quam excretionem celerem ciborum immutatorum ſecundum ſubſtantiam, colorem, atq; odorem, ſecuſquam Eraſiſtratus exiſtimauit, & quàm opinatos eſſe veteres malȩ cenſuit. Hippocrates libro de affectionibus dixit, in liẽteria ſecedere cibos non putrefactos, liquidos, dolorem autem non adeſſe, & corpus attenuari quod quoque in libro de victu ſalubri quodammodo confirmauit, vbi notandum eſt, Hippocratem morè antiquo dixiſſe non putrefactos, ideſt non concoctos, quoniam vocabant coctionem putrefactionem, vt alibi docuimus, maximeq́. initio lib: 1. variarum lectionum.

Scopus.

Not.

lectionum. Quod autem cibi excernantur incocti poteſt eſſe, aut vitio retentricis facultatis, quæ non retinet donec mutentur, vel vitio expultricis, quę prius expellit quam mutentur, vel facultatis coctricis vitio, quæ cum vtatur proinſtrumento calore, vt diſputat Galenus in lib: de facul: natu: eius viriũ a calore dependere ſolet imminuto, Vel ob errorem externum, ſ. ob ipſius cibi & potus qualitatem, & quantitatem ſiue continuam, ſiue diſcretam, Iam verò lienteriæ, de quibus loquitur Hipp. ſunt illæ, quæ fiũt vitio facultatis coctricis ob inopiam caloris, nam in longis huiuſmodi, atque etiam alijs alui fluxionibus neceſſe eſt calorem natiuum frangi, & imminui, quæ ratio facit, vt fere ſemper lienteria ſequatur alios alui fluxus, quibus durantibus primum incipiunt parũ cibi mutari, deinde minus, poſt minime, poſtremò nihil. adeo vt varios habeat huiuſcemodi morbus gradus, quos omnes complexus eſt Hipp. licet principaliter illius ſermo ſit accipiendus de poſtremo gradu vt etiam videtur opina-

Dubit. tus, Sed dubium videtur, quomodo fieri poteſt hic morbus diuturnus, quando quidem tandiù viuimus (dicebat Ariſtoteles) quamdiu nutrimur, *in conſumata* autem lienteria nihil corpus nutritur, ſi quidem cibi, & potus *ſumpti* excernuntur ſecundum qualitatem, & quantitatem prout capiuntur, Ad quod

Solut. eſt dicendum: etiam ſi cibi uideantur excerni penitus immutati, nihilominus natura ſalutis indiuiduorum ſtudioſa, aliquid ſucci roridi, aut vaporis alimentalis trahit, quibus vtitur ad nutriẽdum aliquantiſper corpus, ita vt diu durare poſſit, ſed quotidie attenuetur, & deficiat donec moriatur; nam dicebat Galen. 6. de plac: Hipp. & Plat. cap 6. aliquos reperiri cibos, qui nulla ventriculi mutatione: ſed ſola iocinoris egent ad nutriendum, quale eſt lac, & qualis eſt uapor, & ſuccus roridus alimentorum. (*Ructus acidus*) quem latini duab. uocib exprimunt, affectus, à Gręcis una uoce appellatur ὀξυρεγμία, quam cum Caluus Hipp. maiorum noſtrorum ætate interpres putaret componi ex ὀξὺ prout ſignificat acutũ, & ὀρέγεσθαι, qđ appetere ſignificat, ineptè tranſtulit, uehemẽtem appetentiam, cũ tamen apud Hipp atque alios medicos nihil penę ſit notiùs, quam ὀξυρεγμιαν eſſe acidum ructum, nam ubi cibus mutatur quidem, ſed parum, & male mutatur, illud uel a frigido patitur, uel à calido incommoderato; Si à frigido patiatur fit ὀξυρεγμία, i. acidus ructus, perinde ac cõtingit fructib. quorũ complures priuſquã à calore tractentur, & maturẽtur acidi ſunt. Sin uerò ob calorẽ incõmoderatũ malè cibi cõmutentur fit κνίσσα, i. ructus nidoroſus. Et quamquam dixerim acidũ ructũ ſequi frigidũ, nihilominus illud quoq; uerifſimum eſt, quod Galen. teſtatur tum in hoc cõmentario, tum 2. de rat: uict: acut: tex. 22. nẽpe fieri etiam à pituita acida; atque à cibis acidis, uerũ de his non poteſt loqui Hip. quoniam, quod fit à pituita acida non ſuperuenit, ſed ſolet continuari ipſam lienteriã, nec ullus eſt, qui in lienteria cibis acidis utatur, uel ſi utatur cauſſa eſt manifeſta, neque durat, & ſi durat non poteſt eſſe bonum ſignum: (*Non prius factus.*) Ad hoc, ut ructus acidus ſit bonum ſignum requiruntur tres condiciones: una eſt ut lienteria ſit diuturna, Secunda vt ei ſuperueniat, non comitetur, Tertia ut non prius affuerit, nam ſi prius extiterit, & defierit ſine fructu, etiam ſi iterum ſuperueniat haud poteſt quicquam boni certum ſignificare, quum alias fefellerit (*Signum bonum*) 2. Epid. ſect. 2. dicit σημεῖον χρηστόν, i. ſignũ utile, quale contigit

Dama-

Damaneto: ſed perinde eſt, illud autem maioris momenti, quod ibidem paullo poſt adiecit, ſcilicet fortaſſe etiam lienterias ſolui ab acido ructu, quaſi verò non ſolum ſit bonum ſignum, verum etiam bona cauſſa, vt ait Auicen: 1.3. trac. 1. cap. de ſignis diſp: ſtomachi ex eructatione, vbi ſcribit, quandoquè aciditatem incidere, & præparare ſtomachum, & facere aquirere retentionem, eo quod ructu acido vapores conſumantur, qui alioquin incommodi ſunt coctioni ciborum perficiendæ, nam ſæpè ſtomachi alioquin languidi in coquendo crebris eructationibus ſolent mirum in modum leuari, ſicquè melius concoquere, Et Hippoc lib Epid: 6. ſect 2. contextu 32. monens, vt medicus animaduertat, quomodo eructatio conferat, Galenus ibi longa ſatis oratione monſtrat pleroſquè interpretes voluiſſe Hippocratem perſuadere, vt quandoquè eructatio prouocetur præſertim in ijs, qui habent ſtomachum flatib. repletum, nec per aluum emittuntur, quaſi ſit veluti quidam motus, & exercitatio ipſius euacuans ſimul flatus, & corroborans, imò verò ſubiungit Galenus: Sabinum conſuluiſſe vt calice oris anguſti potantes ructum prouocarent, etiam ſi in ſtomaco exiguus flatus perciperetur, ad hoc ſcilicet, vt motu illo ventriculus exerceretur, cur autem bonum ſignum ſit explicat luculentiſſimè Galenus; quoniam vbi nullus ſit ructus, ſignum eſt calorem eſſe penitus proſtratum, vbi verò ſit ructus, ſignum eſt calorem eſſe debilem ſolummodo, non autem penitus proſtratum. Vtilis eſt aphoriſmus in primis ad prædicendum, quando lienteria ſit ſananda, ſcilicet quum incipiunt ructus acidi fieri, aut etiam ſine vllo ſapore, nam licet Hippocrates nominauerit dumtaxat ructus acidos, vt qui cæteris frequentius lientericis contingant, nihilominus alios etiam intellexit, eò quod ſimiliter ſignificetur calorem fere anteà emortuũ reuiuiſcere; præterea eſt quoque vtilis pro medicina exercenda, quod Hippoc. loco citato lib. de affectionibus uoluit intelligere, quando dixit fortaſſe licere ipſum ructum arte parare; nam vt arte liceat ipſum, atq; etiam cum fructu parare luculenter ſatis docuit Galenus loco citato libri ſexti Epidem. *Vtilitas Aphor.*

---

2 *Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur. Quibus verò contraria, ſalubrius degunt.*

LIENTERIA proculdubio inter morbos humidos poteſt recenſeri, vt hac ratione poſſit præſens aphoriſmus præcedenti connecti, Verum quid commune eſt humiditati inteſtinorum, cum humiditate narium, atque genituræ? Itaque ſatius eſt non agnoſcere vllam connexionem, atque dicere: hanc eſſe ſententiam ſeparatã diagnoſticam; aut patheticam, in qua, ſ. ſcopum habet docend, quomodo ſit cognoſcenda ſanitas ex diſpoſitione partium, niſi etiam velimus ipſum uocare dogma phyſicum, abſq; ratione, & in duas partes diuiſibile, quarum prior eſt, (*Quibus nares*) poſterior verò (*Quibus contraria.*) In prima itaque dicit Hipp. eos qui nares, & ſemen humidum habent, Sanitate morboſa vti, quam ſententiam habet etiam 6. Epid: ſect. 6. tex 20. licet ibi ſit aliquantiſper diuerſa, tàm in prima, quàm in ſecunda parte, vt ſuis locis dicemus, & certè *Scopus. Diuiſio.*

hæc mihi quoq; magis probatur, cum ſit quaſi correctio quędam illius, Iam uerò quæ ſint nares humidę, ſiue ὑγρότεραι, i. humidiores, ut in codice Galeni ſcriptum eſt, aut ὑγρόταται, vt in 6. Epid. non eſt difficile intelligere, quãdoquidem ſunt illæ ex quibus magna pituitæ & mucci copia manat, vt ob id à Celſo pituita naſi uocetur, Athenæus in quarto dipnoſoph, vel potius Diphibus apud Atheneum ſcribit. Bizãtios conſueuiſſe uti multo ſale, atq; abſinthio, eo quod ob frequẽtem piſcium uſum eſſent βληχνώδεις, ſeu, vt ego lego βλεννώδεις, i. multa natiũ pituita, atq; mucco abundantes, ob quam etiam, & ipſi & Thraces omnes habiti ſunt pro ſtupidis & bardis, ſiquidem vt recte ait Galenus in commen: huiuſmòdi humiditas non aliundè proficiſcitur, quam à nimia cerebri humiditate, ob quam ingenia, atq; memoriam hebetari non eſt dubitandum. (*Eſt ſemen humidius.*) Ad hoc vt ſemen ſit prolificum oportet mediocris ſit cõſiſtentię, alioquin ſi vel craſſius, vel ſit liquidius haudquaquam generationi eſt aptum, fit autem craſſius ob caliditatem, & ſiccitatem, nempè aquoſioribus, ac tenuioribus partibus conſumptis, fit autem humidius potiſſimum ob exuberãtem cerebri humiditatem, à quo magnam ſeminis partem proficiſci vbiq. profeſſus eſt *Hipp.* proficiſcitur verò tum per ſpinalem medullam, tum per venas & arterias, quas vias inter eas quibus cerebrum exoneratur collocauit in lib: de glandulis. In 6. Epid: loco citato adeſt uox πλεῖον, ut ſit ſententia tota, (*Quibus nares humidiores, & ſemen humidius, atque copioſius.*) Quæ vox vtrum conueniat, nec ne, diſputari poſſet, nam certum eſt vbi pluſculum humiditatis à capite fluentis ipſi ſemini miſcetur augeri copiam, & minui bonitatem, cumq; ſit ſemen quid robuſtiſſimum, vt ſæpę vocat Hipp. magnamq. vim ad ſtatum corporis perturbandum habeat, ideò verum eſſe quod ait Hipp: fieri hiſce culpatam ſanitatem, imò dicebat Plato in Timęo, eos qui ſimpliciter plurimo ſemine abũdant, eſſe ſimiles arboribus nimium feracibus, quę cito conſumuntur, (*Sanitate morboſa vtuntur,*) ὑγιαίνουσι νοσηλότερον eſt tam hoc in loco, quam in 6 Epid. phraſis non admodum vſurpata Hippocrati, verum ſatis elegans, & accommodata menti Hippocr. qui nil aliud ea voluit docere, quam habentes huiuſmodi conſtitutionem eſſe quidem poſſe ſanos, verum facile alterari, & à morbis tentari, qui autem ſint morbi à quibus facile capiuntur ita conſtituti, copioſe ſatis recenſentur à Gal. in cõmen: veluti ſunt deſtillationes, quæ cum per eas ſeptem vias, quas commemorat in libro de glandulis, in inferiores partes ferantur à cerebro, ſ. oculos, aures, palatum, ſtomachum, aſperam arteriam, ſpinalem medullam, venas, pro vt diuerſa eſt humiditas defluẽs, varięq; partes ſuſcipientes, ſic diuerſa, & pene innumera morborum genera ſuboriuntur, vt propter hoc dixerit quandoq. Auuic. deſtillationes eſſe cunctarum ęgritudinum matres, Ergo cauſſa propter quam hac corporis conſtitutione prędìti ſint ita cauſſarij, & morbis expoſiti non alia eſt, quàm quod cerebrum nimis humidum, & conſequenter vel totum, vel ſaltem corporis maiorẽ partem humidiorem, à cerebri verò humida intemperie reddi morboſum corpus, & inualidũ, ſicq; cerebrũ eſſe cauſſam malæ valetudinis nõ ſemel dixit Hipp quod & in lib: de loc: ae & aq & in lib. de morbis, & affectibus dixit: habitatores plagarũ humidiorũ eſſe male ſanos, Imo vero ſicut in 3. apho. ſcripſit, cõſtitutiones ſiccas eſſe ſemper humidiorib. ſalubriores, ſic dicere tẽpe-

raturas ſiccas eſſe ſemper humidioribus meliores, vt locupletiſſimè monſtrat Galenus initio comm: Sed quæſitu dignum eſt, cur Hippoc. ad docendam malam ſanitatem, quæ conſequitur humidas conſtitutiones, accepit nares, atque ſemen, non potius ſudorem, aliauè excrementa, & partes; ſiquidem & cor, & iecur non videntur minus concurrere ad componendum totius corporis ſtatum, quam cerebrum, & teſtes: Reſpondendum eſt humiditatem narium, atque ſeminis potiſſimum accipere voluiſſe, quoniam cum duplex excrementum ſit, aliud vtile, vt ſemen, quod vtile excrementum vocat etiam Ariſtot. aliud inutile, & ſuperuacaneum, qualis eſt naſi pituita, quæ plane ad nullum vſum confert, uoluit duob. his ſummis excrementorum generibus complecti cuncta alia, perinde ac ſi dixiſſet, quibuſcumque exuberant quæuis excrementa, ſiue vtilia, ſiue inutilia, eorum ſanitatem ſuſpectam eſſe debere. Accedit etiam quod pituita naſi eſt index cerebri, & ſemen iocinoris, atq; totius ſanguineæ maſſæ, in quibus cunctis ſanitatem eſſe poſitam à nemine dubitatur, nam teſtes, qui patefiūt ſemine dicebat Ariſtor. eſſe veluti quoddam ſeparatum animal, cuius & conſequenter ſeminis priuatio eximiam in uniuerſo corpore mutationem parit Hippoc. autem in Epiſt: ad Demetrium ait, ex cerebro fieri plurimos, atque violētiſſimos morbos; atque hæc de prima parte. Sequitur ſecunda quæ eſt. (*Quibus autem contraria ſalubrius.*) Eſt autem ſententia Hipp. eos, qui habent nares ſicciores, & ſemen ſiccius ſanitate meliore frui, in 6. Epid. loco citato multum uariat hęc pars, vbi ſcribitur τοῖσι πλείστοισι δὲ οἷσιν ὑπὸ νόσου τἀναντία, ideſt plurimis autem quibus à morbo, contraria; quaſi dicat, plurimos habentes à morbo humiditatem cōtraria accidere, ideſt ſanitate meliore frui, quæ ſententia vana eſſet, Vnde adamus particulam negatiuam μὴ, & in fine particulam ἐγκενότερον, erit & verus, & clarus ſenſus, ſcilicet, eos qui ſiccum naſum, & ſemen non ex morbo habent, ſaniores uiuere, eò quod ſiccius etiam ſit vniuerſum corpus, & conſequenter minus excrementis cum abundet, paucioribus morbis ſit obnoxiū, qui maxima ex parte ab excrementis fiunt, nam & Catullus,) vt hoc obiter dicam) ludens cum Fario eiuſq; coniuge, inter alia bona, quę eos habuiſſe dixit: illud fuit. (*A te ſudor abeſt; Abeſt ſaliua mucuſque, & mala pituita naſi*) Et narrat Xenophon in quarto pædię, apud Perſas magnū opprobriū habitum fuiſſe nares emūgere, quaſi id eſſet indicium ocij, atq; intemperantię: Sed mittamus hęc; melior & magis perſpicua eſt lectio præſentis partis aph: vbi legitur. Quibus contrarium accidit ut, ſ. habeāt nares aridas, qualis prædictus Farius, & ſemē craſſius, ac minus humidū, ſaniores viuere ob cōtrarias, (vt dixi,) cauſſas. Sed illud eſt adijciendū; niſi ea ſiccitas ſit morboſa: vt 6. Epid: quia in nimium à morbo exiccatis corporibus ſit quidem naſus ſine excremētis, & ſemen craſſius: at iſti male ualent, proptereaq; in aphoriſmo non cōprehenduntur. Adijciendū quoque iudico id quod aliquib. placuit, ſ. poſſe ſententiā 6. Epid: defendi ſi dicatur, plurimos eorū, qui poſt morbū, & nares humidiores, & ſemen humidius habēt, bene ualere, quod ſit ueluti quædam critica morboſorum excrementorum euacuatio, ob idquè vtilis: quinimo ſunt aliqui, qui natura habentes nares humidas, vbi illę exiccātur nō cōualeſcāt, priuſquā nares iterum humidę reddātur, quo in caſu ſolēt medici uarijs medicamentis, atque ſternutationibus eas humiditates prouocare.

Dubit. *Solut.*

Verum maior, huius confirmatio habetur ab Hipp lib. de iudicatorijs diebus circa finem, vbi ſcribit; qui patiuntur humidas affectiones vehementius affligi, ſaniores autem degere, quibus ſiunt ſiccæ. Verum hoc in loco duæ ſeſe offerunt

Dubit. 1. dubitationes, vna eſt; quod nam ſit illud excrementum, quod à naribus exiens

Dubit. 2. muccus vocatur. altera dubitatio eſt, an vbi cerebrum temperatum, & ſanum

Solut. 1. eſt, debeat illud excrementum eſſe in naribus. Circa primam variæ fuere ſententiæ, alij crediderunt eſſe excrementum, quod generatur in coctione cerebri, quod quidem eſſe non poteſt, quia interdum maxima copia huius excernitur, Alij ex vaporibus elatis, & frigore cerebri incraſſatis, Argenterius in Comen: in artem medicinalē contendit, eſſe quod attractum in caput cum ſanguine refugit elaborationem Ego verò puto eſſe partim materiā factam ex vapore partim materiam attractam à ſtomaco vi cerebri, & ibi accumulatam, nam dicit Hippo 4. de morbis cerebrū inſtar cucurbitulæ attrahere à ſtomaco pituitam, propter quod dixit quoque in lib. de gland. id eſſe metropolim, & domicilium

Solut. 2. humidi frigidi, & viſcidi; Circa ſecundam dubitationem varij quoque ſunt loci Hippoc. & Gal. Nam Hippoc. hic videtur innuere, vbi ſanum eſt cerebrum, & corpus, nares ſiccas eſſe, Galenus quoque lib. 8. de vſu partium cap. 6. ſcribit ſolam expurgationem, quæ fit per os ſanis corporibus ſufficere. Et ratio etiam id demonſtrat melius eſſe præternaturalibus excrementis carere, Contra Galenus in arte medicinali loquens de cerebro temperato, inquit: illius excrementa quoque debere eſſe temperata. Dicendum eſt, Cerebrum ſanum non attrahere, neque mittere pituitam ad nares: ſed ſi faciat, aliquando eſſe debere mo-

Vtilitas Aphor. deratam tàm in quantitate, quàm in alijs qualitatibus. Eſt itaque vtilis aphoriſmus ad prædicendam ægritudinem, vel ſanitatem ex ipſis excrementis tàm vtilibus, quàm inutilibus, conducit quoque non parum ad præſeruationem, atque curationem, ad præſeruationem quidem, quoniam qui habent nares humidiores, quàm conſueuit, ſuſpectam habēt ſanitatem, ac ob id quam habet tueri, & meliorem efficere conatur, Ad curationem confert, quoniam docemur vbi humiditates huiuſmodi exuberant eas exiccare viuendi in primis ratione imò exercitationibus, atque alijs exiccantibus remedijs,

---

3 *In longis difficultatibus inteſtinorum, inedia ex faſtidio malum, & cum febre peius.*

Connexio. CVM priori quidem aphoriſmo habet præſens ſatis perſpicuam coniunctionem, cum in eo de lienteria, in hoc de dyſenteria, quę ipſi eſt ſatis cōgenea, tractat: At ſuperiori non eſt ita coniunctus, eſt autem ſententia progno-

Scopus. ſtica, ſine ratione; in qua mens Hippocr. eſt docere, quid expectandum ſit vbi

Diuiſio. in longis torminibus ciborum auerſiones perſeuerant. Diuiditur aphoriſmus in duas partes, quarum prima eſt. *(In longis, &c.)* Poſterior verò eſt, *(Et cum febre deterius eſt.)* Quæ tota ſententia habetur etiam 6. Epid. ſect. 3. aph. 1. Iam verò longę dyſenteriæ dicuntur, quæ diù durant, & cum vox dyſenteria dicatur de quouis cruento alui fluxu, vt alias docuimus ex Galeno 3. in 3 Epid. 69.

& 4. de

& 4. de artic: 38. certę hoc in loco non poteſt intelligi de ijs inteſtinorum vlceribus, quæ ipſorum ſubſtantiam depaſcuntur, quoniam adeo eſt morbus grauis, & perniciosus, vt vel cito finiat, vel cito finiatur, quod de quouis magno dolore ſolebat dicere Seneca, niſi dicere velimus, pro cronicis dyſenterijs Hippocratem intellexiſſe eas, quæ tranſeunt, vigeſimam tantum, ac propterea vſum eſſe voce plurali, vt indicaret ſeſe non de vno, ſed de pluribus dyſenteriæ generibus loqui. *(Innappetentiæ malum,)* ἀποσιτίαι dicuntur propriè, vt Gal. 1. in primum Epid: tex 28. non ſolum quando non appetitur, verumetiam abhorretur, quamquam hoc loco velit ἀποσίτυς, eſſe ἀνορέκτυς, cum verò iam hæc ſit paſſio oris ventriculi in quo ſita eſt tota vis appetendi, poteſt ledi vel ab humoribus bilioſis, vel ab intemperie frigida & humida relaxante, ab humoribus biliosis fit inappetentia etiam initio dyſenteriæ, ſicut & à peſtiferis ſuccis, quemadmodum contigit in ea peſte, in qua Galenus 3. in 3. Epidem. narrat; nonnullos adeò cibum eſſe auerſatos, vt potius eligerent mori, quàm illum capere, fit quoque inappetentia in progreſſu dyſenteriæ, ſcilicet quando iam calore innato pene conſumpto totius corporis gubernatrix facultas corruit, quod fit ob mali communicantiam ab ipſis inteſtinis factam, *(Malum)* κακόν, ideſt malum non ſolum dicitur de ſigno, verumetiam de cauſſa, eſt enim malum ſignum innappetentia in longis inteſtinorum difficultatibus, quoniam ſignificat facultatem, i. ipſummet calorem natiuum valdę eſſe attritum, atque ipſum ventriculum maximè ſecundum os eſſe vitiatum, quæ omnia ſunt admodum exitioſa, Eſt quoque mala cauſſa, quoniam in huiuſcemodi morbis omnis ſpes ſalulis poſita eſt in virium conſeruatione, quæ conſeruari nequeunt niſi corpus nutriatur, nutriti verò quomodo poteſt ſi uel cibus non capiatur, uel capiatur ſine appetitu, ac proinde malę coquatur? In ſecunda parte dicit Hippocrates; peius adhuc eſſe ſi in longis dyſenterijs inappetentiæ adijciatur febris, Circa quam partem videndum eſt, qua ratione febris ſubſequatur in longis inteſtinorũ difficultatibus deinde quomodo fieri poſſit, ut diu duret grauis dyſenteria abſquè febre, quemadmodum uidetur Hippocrates aſſeuerate, poſtremo eſt diſquirendũ, quo fine Hippocrates adiecerit hanc poſtremam partem, etenim non videtur hæc ſententia admodum grauis, & digna Hippocratis intellectu, ſi quidem nemo eſt, tam alienus à muſis medicis, qui neſciat duobus malis nempè longis, dyſenterię & inappetentiæ ſi adiungatur febris, deterius eſſe, quàm ſi ſoli duo permaneant, Circa primum non eſt dubitandum, quin vbi inteſtina incipiunt exulcerari, aut effundere ſanguinem ſine vlcere, magna perturbatio fiat in corpore, merito cuius vapores in cor aſcendentes febrem accendunt exilem initio, quæ durante, & creſcente morbo augetur, vbi autem diuturnitate affectus res deterius habent, tunc febris euidentiſſima, atque magna ſuboritur, de qua febre magna loqui Hippocratem non dubito, quippe quæ putreſcentibus inteſtinis à uaporibus in cor inde elatis excitatur. Vtrum autem (quod ſecundo loco propoſui,) poſſit dyſenteria diuturna eſſe abſque febre, ſane dubitabile eſt ob rationes allatas, Certè primis aliquot diebus perdurare poterit, abſquè vlla febre, & præſertim ſi ſit cruenta abſquè vlcere; Verum in ulcere inteſtinorum, atque in progreſſa affectione non poteſt eſſe ſine aliqua febre; quæ ubi magna euadit *Probl.* *Solut.*

dubio

dubio procul lęthalior eſt, atque de hac loquens Hipp 3. de ratione uictus dicebat: tunc uocari dyſenteriã, quãdo corpore concalefacto acria purgantur, atque inteſtina corroduntur, quo pacto etiã intelligẽdum arbitror locum lib: de affectionibus vbi uerba faciens de uera, & graui dyſenteria mandat, ſi abſq. febre ſit, quoddã genus curationis, quod non ita conuenit vbi febris adeſt, Ad tertiũ, & poſtremũ reſpondendũ eſt Hip. propterea addere uoluiſſe particulam (*Si febris adſit eſſe deterius,*) quoniam ſunt quędam mala ab humoribus facta, quæ à febribus ſuperuenientibus leniuntur, atq; tolluntur, quemadmodum in quarto de acutorũ uictu ſcribit: Dyſenteriã ceſſantẽ conuerti in aliquẽ abſceſum, tumoremuè, niſi febris ſuperuenerit: Itaque ſicuti febris ſuperueniens incipientes alui fluxus non raro ſedat, ſic valde lædit, vbi fluxus & maximè dyſenterici diu perdurarunt, Sunt autem huiuſmodi febres peiores tum vt ſigna, tum etiam vt cauſſæ, Vt ſignum eſt deterior, quia ſignum eſt morbum vnde pendet eſſe auctum, & ſi ſit cruenta dyſenteria factam fuiſſe aliquam in iocinore inflammationem, quę alioqui ſuapte natura exitialis eſſe ſolet. Si verò non ſit cruenta, ſed cum puris vlceribus, ſignum eſt, iam vlcera facta fuiſſe profundiora, ob idq. inſanabilia, Eſt quoque deterius vt cauſſa, quoniam febris ingens adiecta prioribus malis non modo ea grauiora reddit, verumetiam vires à longo morbo valde attritas, multo magis atterit, ac præcipites agit, Vtilis itaque eſt aphoriſmus ad prædictiones faciendas in quibuſuis alui longis deiectionibus quæ ſub dyſenteriæ nomine fuiſſe more ſuo complexum non eſt dubitemus: poteſt quoq; conferre ad curationem, eum ſit veluti quoddam documentum, quo monetur medici, vt ſemper in alui longis profluuijs curam gerant ne appetitus perdatur, quod fit cuſtodiendo diligenter os ventriculi ijs remedijs, quę, & ſum calefacere, & roborare queunt, Dicit Hippocr. lib. de affect: quod vbi inteſtinum raditur, atque exulceratur longum reddit morbum, laborioſum, & lethalem, & ſi valido adhuc corpore curatio adhibeatur ſpem aliquã ſuperẽſſe, ſin uerò iam colliquefacto, ventreq́ prorſus exulcerato, vitæ nullam ſpem ſupereſſe.

Vtilitas Aphor.

---

4 *Vulnera circumglabra, praua ſint.*

SI nil aliud oſtenderet hunc eſſe germanũ Hipp. aphor: plane indicaret character dictionis, & mira breuitas, quib. frequenter ſolet vti. Neque ſimiliter negare conuenit eſſe cõiunctum, in quo licet de vlceribus inteſtinorũ tractatur, attamen hæc vniuerſalis vlcerũ circumglaborum enunciatio, etiam illa inteſtinorũ comprehendere poteſt. Sed vtcumque ſit Scopus Hipp. eſt docere, quid ſit iudicandum de vlcerib. vbi illa ſunt glabritie circũ circa obducta, Eſt. n. ſententia prognoſtica, atq. indiuiſibilis, (*Circumglabra.*) Habetur quoq. hęc ſentẽtia 6. Epid ſect 8 aph 2. & habetur ſtatim poſt antecedentẽ, qđ eſſe poteſt argumẽtũ cõtinuationis, legitur verò tripliciter: aliqui. n. habẽt περιμάδια, alij περιμάδρα al.j περιμάδαρα, atque hęc poſtrema videtur alijs anteponenda. qđ ita legat Erotianus hoſce duos locos ſubindicans, nam vox μάδαρος lapidẽ, atque glabrũ ſignificat, quod dicitur Hiſychio ἀραιόθριξ, & ψεδνός. Exponit autẽ Herotianus vlcera ἄτυφα, ἄοτυφα, ἀνωμαλα, ſed proculdubio legendum ἄτροφα, quaſi dicat ulcera

Connexio.

Scopus.

exſucca,

exſucca, & inæqualia, Cęterum Galen. in commentario deſcribens hanc rem, ait. Vbi vel pilos excidentes à circumpoſitis vlceri locis, vel cutim ſquammulas ſuperficietenus emittërem, ſcito his ita habentibus prauos humores influere vlceri, ipſum exedens valde; neq; enim poteſt radices pilorum corrumpere, ac ſimul permittere, ut pars vlcerata ad cicatricem perueniat, ex quibus uerbis colligitur, eſſe vlcera περιμάδαρα, quibus partes circumſitę piloſæ. ab ipſis pilis denudantur ob prauos humores eo influentes. (*Maligna*) vox κακοήθεα, in ipſis ulceribus vſurpata varios malignitatis modos complectitur, nam interdum ſignificat id ulcus, quod difficiliter ad cicatricem perducitur; interdum quod fit cum alijs morbis malignis, & peſtiferis, frequentiſſimę verò ſignificat vlcus id, quod fit a prauis humoribus, & malignis, quemadmodum Hippocrates ſolet quoq; uocare eryſipelata maligna, i. κακοήθεα, adeo ut uerè dixerit Gal 4. methodi c. 2. ulcera dupliciter κακόηθεα dici, uel ob illius intemperiem, uel ob ſucci influentis prauitatem. Verum circa hanc ſententiam ſeſe offerunt nonnulla cõſideranda, quorum primum eſt, an pilorum caſus abſq́ ulcere dici poſſit malignus, nam frequentiſſimę abſq, ulceribus depilari capita poſt graues morbos, atque in lue gallica. & Ariſt quoq; in lib. de hiſt: anim: 3. cap 11. & 4. probl. 19. dicebat: ijs, qui nimia uenere utuntur, ſupercilia decidere, Alterum eſt an poſſit fieri depilatio à ſola mala intemperie ſicca, quę raritatem in cute faciens pilorum caſui occaſionem præſtet. Tertium, atq; poſtremum eſt, in quem finem hunc aphoriſmum poſteris reliquerit, Etenim quę Hipp. deſumebat ex lib: Epid: longis experimentis à ſe confectis, & in aphoriſmos redigebat, haudquaquam erant aſpernanda: Circa primum dicendum eſt: deffluuium pilorum, aut eſſe naturale ut Caluitium, aut morboſum; primum numquam eſt malignum, etiamſi aliquib. accidat nonumquam tempeſtiuius, quam alijs, At morboſum adhuc duplex, uel conſequens ulcera, uel alios morbos; conſequens ulcera ſemper eſt malignũ, eo quod fit ab humoribus prauis, & corrodentibus, quod uero conſequitur alios morbos, ut Gallicum, febres prauas, & peſtiferas, eſt & ipſum partim malignũ, partim non, Eſt malignum prout fit ab humorib. prauis, & quandoq́. non reſtituuntur pili; nõ eſt malignum, quia ſine periculo, quo pacto pilorum caſus, qui curatur obortis uaricibus, ut dicunt Hipp 6. aph. 14. & Ariſt. in prob. debet uocari malignus, cum fiat à prauis humorib licet non erodẽtibus, nempè à ſucco melancholico, quem uocat Hipp ferinum, cũ tamẽ alioquin curetur ſolis obortis uaricib. Circa ſecundum puto dicendum eſſe, à ſola ſicca intẽperie fieri quidem poſſe interdum defluuium pilorum, ut in maraſmatis, atque moribundis, uerum illud defluuium haudquaquam uere malignum dici poterit, cum non à maligna cauſſa, nec ab humore proficiſcatur: ſed a ſolo humidi defectu; ob qđ etiam dicitur ab Hipp. 4 aph: propinquam mortem prædicere: à ſiccitate quoque dicere poſſumus oriri illud defluuium, quod ſequitur immoderatam uenerem, à qua dicit Ariſt. 4 prob 18. & 2. corpus refrigerari, & exiccari, proptereaq́. ijs, qui nimis coeunt oculos, atque clunes ſubſidere, Porro quem finem habuerit Hipp. in propoſito aph: uix apparet in cortice ipſius, atq; ſi paullo intimius res expendatur haud credi poteſt, incaſſum, hanc breuiſſimã ſententiam reliquiſſe, Ipſe enim exiſtimo finem ipſius extitiſſe, vt medicos moneret, qua uia in curatione

ratione ſimilium ulcerum ſit incedendum, videlicet non ſanguinis miſſione agendum eſſe, ſed iis remedijs, quibus aduerſus cacoetiam contenditur, ſunt autem ea potiſſimum duo, recta viuendi ratio, quâ optimi ſucci geniti atq; impuris commixti ęo aliquo pacto corrigunt, nec non purgatio per pharmaca, quæ ipſi cacochymiæ deberi vbiq; docuerunt, & Hippocrates, & Galenus, Ex his itaque patet vtilitas aphoriſmi non modo in curandis vlceribus circumglabris, verum etiam in ipſo etiam pilorum eo defluuio curando, quod efficitur ab humorum prauitate, quam licet dixerimus ſolis medicamentis purgantib. curari, attamen aliquando etiam ſanguinis ſectio iuuat, nempè cum ipſa cacochimia ſanguini commixta eſt, quæ propterea cum ipſo ſanguine exit.

Vtilitas Aphor.

---

5 *Dolores, qui ſunt in lateribus; & pectoribus, atque alijs partibus, ſi multum differant perdiſcendum.*

EGO ſanè nullam inuenire ſcio connectendi præſentem aphoriſmum cũ antecedente rationẽ, eò quod ſit purum præceptum, quo Hip. iubet conſiderare in laborantibus pleuritidis, ac pectoris doloribus, alijsque an magnum ſit diſcrimen dolorum; Eſt autem inter ea, quæ faciunt ad dignotionem, & præcognitionem, necnon curationem comparandam reponendum, ſimplex, ſine ratione, ac diuiſionis expers, verum quia dixi hunc aphoriſmum eſſe purũ præceptum, & Seneca Epiſt: 95. dixit medicos habere ſua præcepta, & decreta, ſecundum quæ uariatæ ſunt illorum ſectæ, poteſt dubitari, cur inter aphoriſmos plurima ſint decreta, pauca uerò præcepta. Cui reſpondere licet, id quod idem Seneca ſcripſit initio capitis primi ſeptimi libri de beneficijs ex ſententia Demetrij Cyrenaici, nempè; plus prodeſſe pauca præcepta, modo ad manum, vel in vſum habeantur. licet etiam reſpõdere, id quod alias idem Seneca ſcripſit; præceptorum eſſe iter longum, exemplorũ breuius; Hipp. verò ſemper breuitatẽ amaſſe (*In doloribus.*) Totus aphoriſmus penè in antiqua tranſlatione diuerſus eſt ualde, ita ut fecerit Iacobum conciuem meum lõge à ueritate deuiare, quod præceteris ex eo patet non contemnendum, quia habetur quoque in 6. Epid: ſect. 7. vltimo, atque clarius, ſed aliquantiſper differens, nam quod hic in vniuerſum dicit, medico conſiderandas eſſe dolorum differentias ſecundum genus, ibi dixit ſecũdum tempus, ſimiliter cum hic nullam eiuſcemodi præcepti explicationem attulerit, ibi affert dicens; eſſe conſiderandas dolorum ſecundum tempora differentias, quando ſcilicet peius, vel melius habent nil delinquentes, quaſi innuat errare medicos nonnumquam; decipiuntur, dum uno tempore mitiores eos eſſe factos, & paullo poſt magis incrudeſcere uident. At circa totam hanc ſententiam quatuor breuiter ſunt examinanda, Vnum eſt, cur Hippocr. cum de cunctis doloribus loquatur, ut ipſius uerba teſtantur meminit explicatę duorum, lateris ſcilicet, & pectoris, Alterum conſiderandum eſt, an ut Hipp. dicit 6. Epidem: de differentia temporum, ſic poſſumus hanc ſententiam de cunctis

alijs

alijs dolorum differentijs commemoratis à Gal. in 1. & 2 lib. de locis affectis accipere. Tertium eſt vnde fuerit, quod Hippoc. ſententiam 6. Epid: non retulerit hoc in loco integram, vt ſæpè fecit, in excipiendis aphoriſmis ex ijs libris, ſed potius quodammodo mutilatam, aut ſaltem obſcuriorem. Quartum & poſtremum, eſt ad quid voluerit hoc in ſchedis Epidemicis adnotare, deinde inter aphoriſmos ponere, Circa primum dicendum puto inter dolores corporis nullos eſſe acutiores, nec fallaciores hiſce duobus, adeo vt Hippocr. in lib de victu acutorũ tractaturus de acutis pro exemplis propoſuerit duos, pleuritidem, ſcilicet, atque peripneumoniam, Cum ergo Hippocrates vellet monere medicos, ne à differentijs dolorum paterentur ſeſe falli, ſed eas diligenter conſiderarent, voluit peculiariter commemorari lateris, atque pectoris dolores, quaſi ſi in hiſce ſe regant prudenter, poſſint deinceps in alijs tutiores eſſe, accedit his, quod pectus, & latus habent ſingularem quandam conſtitutionem merito cuius ipſorum dolores periclitantur ne vel interimãt, vel in exitiales alios morbos conuertantur, pleuritidem, empyema, peripneumoniam, &c. Circa ſecundum arbitror non ſolum poſſe idem intelligi de cunctis alijs dolorum differentijs, quinimò dato, quòd hic Hipp. loqueretur dumtaxat de differentijs ſecundum tempora, vt fecit 6 Epid: eſt tamen rationi cõſonum, quod vt eſt ſuus mos ſub vno differentiæ genere complectatur ſimiliter alia, & eò maximè probabile eſt hanc fuiſſe Hippoc. mentem, quoniam vere ad cognoſcendas dolorum naturas, atq; eas tollendas oportet omnes ipſorum differentias non oſcitanter conſiderare, ſecũdum quarum varietatem, varias curandi indicationes oriri perſpectum eſt, quod totum lucullenter ſatis, & copioſe docuit Gal in comm: quod ſi de differentijs tantum vel ſecũdum tempora ipſorum dolorum, vel ſecũdum anni tempora, & conſtitutiones loqueretur, certum eſt, ſic etiam conſona ſuis dogmatibus protuliſſe, quæ habet in lib: de nat: hum: atque in alijs vbi dixit, ſemper conſideranda eſſe anni tempora, conſtitutiones, atque morbos vagantes, quòd ſcilicet ſic interdum dolores, & morbi facti vno tempore, ſoluantur ſpõtè ſubſequente, vel in alios conuertantur, vt anno peſtilenti omnes fere alij morbi in ipſam peſtem conuertuntur, Vel quod ex vagantium natura cognita, ſcire liceat, qua curandi arte ſit incedendum; Itaque quocumque modo intelligamus hic medicum debere contemplari differentias dolorum, atque eis ab ipſiſmet ægrotantibus perdiſcere, eſt Hippocrate dignum præceptum, ſine quò medicinam ſanctè, & tuto exercere nequaquam licet, atque hoc eſt quod Hippocrates ſcriptum reliquit primo de morbis, ſcilicet: medicum debere primum ab ipſis ægris percunctari an doleat, & in qua parte, & quomodo. Circà Tertium ad memoriam reuocandum eſt, quod ſæpę vſu venit dicere, nempè Hippocratem in iuuentute collegiſſe, atque confudiſſe, in libris Epidemias, quæ animaduerterat in longis peregrinationibus, alijſquè artis operibus, ſeniorem vero, ac in arte conſumatiorem effectum ea elimaſſe, & quæ ſibi erant probatiora ſelegiſſe, inquè aphoriſmorum libris poſuiſſe, vnde cum in Epidemicis hanc ſententiam de differentijs tantum ſecundum tempora adnotaſſet, poſt probata re in alijs quoque placuit ſibi poſt ipſam indefinitam tradere, quo poſſet ſolers medicus eam ſimiliter cęteris differentijs applicare, præterquam

quod in Epidemicis potiſſimum conſiderantur tempora, & ſecundum ipſa vagantes morbi. Quartum erat de fine Hippocratis, quem ſcilicet habuerit in hac condenda ſententia, circa quod eſt ſciendum; omnia ſcripta Hippocratis etiam ſi uideantur interdum alio reſpicere, ipſa tamen aut immediate, aut mediate ad ipſius artis exercitationem dirigi, vnde etiam hoc in loco finis, & inſtitutum Hippocratis fuit, vt doceret medicum reſpicere ſemper differentias, & varietates ſecundum tempora, ſecundum qualitates, quantitates, ſitus, atque alia tam dolorum, quam aliorum morborum, & ſecundum eas deinde varias curationes, variaquè remedia adhibere; quæ omnia compluribus aphoriſmis docuit ſect: 8. lib. 6 Epidemiorum. Triplex autem ponitur præſentis aphoriſmi à Galeno vtilitas, ſcilicet in dignoſcendo, prænoſcendo, atque curando; Ad dignotionem confert, quia ut exemplum pleuritidis ſequamur ab Hippocrate propoſitum, & à Galeno continuatum; In pleuritide ex differentijs dolorum intelligitur & pars affecta, & natura ipſius, quibus cognitis prędicere licet, an periculoſa ſit ægritudo futura; an non; adhęc ex cognitis etiam locis patientibus inſtituitur curatio, quia ſi dolor ad clauiculam uergat *ſectione uenæ* agendum eſt, ut alibi docuit, ſin ad hypocondria purgationibus, & *quod in* dolore dictum eſt, idem quoque exiſtimandum eſt de alijs, adeo vt ſit vtiliſſimum ſemper differentias rerum cognoſcere, quod ut dicebat initio libri de officina medici: tota fere ars pendeat ex diſſimilium, atque ſimilium integra dignotione.

Vtilitas Aphor.

---

6 Renum, & veſicæ vitia in ſenioribus, difficulter ſanantur.

Connexio. QVOD Hippocrates, (vt dicebam) in præcedente ſententia de omnibus differentijs dolorum ſit accipiendus, poteſt indicare pręſens ſententia, quæ eſt ueluti exemplum illius, quaſi dicere uoluerit, maximè referre differentias ſecundum ætatem dolorum perdiſcere, quoniam dolores renum, & ueſicæ in ſenioribus difficiliter ſanantur, adeo ut manifeſta ſit connexio, atque ipſius Hippocratis mens in propoſita ſententia, quæ tota eſt pure prognoſtica, ſine ratione, ac diuiſionis incapax. (*Renum dolores*) ſimilem quodam modo ſententiam habemus ſexto Epidemiorum ſect: octaua aphoriſmo quarto, vbi narrat ſeſe nephriticum quinquagenarium numquam ſanatum uidiſſe, de qua re paullo poſt loquar copioſius, τὰ νεφριτικὰ, vt docet author lib: diffinitionum, & Galenus hoc loco, atque alibi ſignificat Hippocrati quemcunque affectum tam ſimilarem, quam organicum ipſorum renum, licet propriè ſignificare ſoleat calculum, aut inflammationem renalem, ſicut enim propriè pleuritis, phrenitis, hypatitis, ſignificant inflammationem, ſic quoque nephritis; Et hoc in loco cunctos ſimiliter affectus renum, præſertim cum dolore factos, quæ Celſus lib 2. cap 1. tranſtulit vitia renum (cum Gal. intelligo,) idem quoq; dicendum, eſt de veſicę affectibus.

Scopus.

(*Veſica*

(*Veſicæ dolores.*) Coniungit Hipp. ſimul veſicam, & renes, vt etiam Ariſt 3. de partibus anim: 7. quia hæ duę partes, ſunt gratia eiuſdem vſus. (*Difficiliter ſanantur*) dixit: (*ſanantur*) intelligẽs perfectam ſanationem, quam certè magno labore conſequuntur ſenes. (*Senioribus*) quos dicat ſeniores colligi poteſt ex 6 Epid: loco citato, vbi ſcribit ſe nũquam vidiſſe quinquagenarios ὑγιάζεται τοῖσι perfecte ſanatos, qua voce vtitur etiam hoc in loco. Cæterum vt integra totius ſententiæ anatome efficiatur: videndum eſt primum; cur Hipp. loquens de renib. dixit τὰ νεφριτικὰ loquẽs, verò de veſica dicere maluit τὰ κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ideſt doloris veſicę, deinde cur difficiliter ſanentur omnes hi affectus tàm renũ, quàm veſicæ, poſtremo cur hæc difficultas curandi potiſſimum in ſenioribus comperiatur, quo etiam in loco contradictio, quæ videtur inter Galen & Hipp. imò inter ipſum Hipp. erit ſoluenda. Circa primum placet mihi nonnullorum ſententia, qui dixerunt propterea nominaſſe dolores veſicæ non renũ, quia quilibet ipſius affectus comprehenduntur dolore, atq; eo inſigni, non ſic autem affectus renũ, qui ob ſoliditatem ipſorum conſtitutionis, aut nullo, aut obtuſiore ſaltem dolore tentantur, nec valet interdum dolorẽ renum in homine eſſe acerbiſſimum, quoniam is non tãtum fit ratione ipſorum, quantũ ratione partium proximarum compatientium, & quantumcumque ſit aſper, nihilominus doloribus veſicæ comparatus ſemper eſt minor, ita vt iure Plinius lib 25. cap. 3 dixerit: tres eſſe omnium reputatos dolores vehementiſſimos, calculorum à ſtillicidio veſicæ, capitis, necnon ſtomachi, Circa ſecundum Ariſtot. 3. de partibus anim: cap 9 ſcribit: hominum renes bubulis ſimiles eſſe, quippe qui tamquam compoſiti ex multis renibus exiguis conſtent, neq; æquabiles ſint quomodo renes ouium, cęterorumquè quadrupedum: quò fit vt morbus eorum curari hominibus difficilius poſſit: accidere enim vt quaſi multis renibus laborent difficilius curentur, quàm ſi vno tantum laborarent. Alex. autem 1. probl 109 quærens: cur vlcera tàm renum, quàm veſicæ difficiliter ſanentur reſpondet id euenire, quia vrina per ſui acrimoniam recentem cicatricem relacerat, vnde fit, vt difficilius curentur, quæ in veſica conſtituntur, quam quæ in renibus, quoniã vrina per renes tantum tranſit, in veſica verò firmatur. Cæterum Galenus in comm: duas alias difficultates curationis tàm renum, quàm veſicæ cauſſas attulit; vnam, quod harum partium operatio ſit perennis, quæ autem curanda ſunt opus habere quiete; Alteram, quia per ipſas partes continua recrementa potus excernantur, quæ cum acria plerumq; & mordacia ſint, exaſperant magis, & augent affectum, ſiue ſit inflammatio, ſiue vulcus, ſiue quippiam aliud, Poſſumus his adijcere locum renum eſſe admodum abditum, vt longum ſit iter ad ipſa ore aſſumptorum medicamentorum, quę in ipſo itinere, aut certè perdunt, aut ſaltem imminuunt vim operandi, quod ſi extrinſecus remedia applicentur, lumbi ſuperpoſiti, atq; ſpina penetrationem ipſorum ad renes nõ parum impediunt, Cur portò potiſſimum in ſenioribus ſit difficilima renum, atque veſicæ curatio, ratio eſt, quoniam ſiue difficultatem capiamus pro multo labore, & ſollicitudine, ſiue pro temporis diuturnitate, ſiue pro integra curationis priuatione, cuncta hęc contingunt ſenibus, ea de cauſſa, propter quam dicebat alibi Hippoc. cunctos morbos maximè diuturnos in ſenibus difficiliter curari, nimirum

ob virum imbecillitatem, ſeu ob facultatis totius gubernatricis, nempè caloris natiui paupertatem, cum enim vere dixerit Hippoc. 6 Epid: naturam ipſam eſſe morborum curatricem, ſiue ſit calor natiuus ipſemet, ſiue eo vtatur vt organo, certiſſimum eſt hoc imminuto & deficiente, non poſſe ſeniles affectus ſiniri, nec faciliter, nec cito, nec perfectè. Sed hæc in loco oritur non inutilis quæ- *Dubit.* ſtio, quomodo dixerit morbos renum eſſe à ſeo difficiles curatu, cum 6 Epid: ſect: 5 tex. 6. dixerit: morbos connutritos in ſenectute fieri, quo loco exponens Galenus, qui ſint illi morbi, qui accedente ſenectute ſanantur, inquit eſſe affectus calidos, veluti eſt nephritis, adeò vt manifeſtiſſimè velit Galenus nephritidem curari ſponte ipſa ſenectute, quæ frigida eſt ætas, adhæc dicebat Hipp. 2. aphor. 34. in morbis minus periclitari, quorum ætati conuenit morbus, & ad 3. autem aphot. 31. dicebat ſenibus morbos familiares eſſe veſicæ morbos, & re- *Solut.* num, adeò vt hac etiam ratione non debeant difficulter in ſenibus ſanari. Pro cuius contradictionis ſolutione dici poſſet, Hippoc. quando ſcripſit nephriticos affectus non ſanari in ſenectute, locutum eſſe ex propria experientia, cum dicat ſe neminem uidiſſe ſenem curatum, vel dicere poſſumus: nō dixiſſe *ſimpliciter*, quod non curentur, ſed quod ἐργώδως, ideſt laborioſę, & difficiliter, Galenum autem dixiſſe; non quod omnes nephritici in ſenectute curentur, ſed quod ipſa ætas frigida poſſit ſua ſponte curare. Poſſumus aliter reſpondere & melius, aliud eſſe pfectę ſanari, aliud imminui Hip. quādo negat ſanari, intelligit de perfecta ſanatione, vt indicat verbum ὑγιάζεται, quando verò & ipſę, & Galenus dicunt curari ſenectute, intelligit de imperfecta ſanatione, & ideo vtitur verbo λίπεται, ideſt deficiunt. Ad alium autem locum tertij aphoriſmorum dicendum eſt, familiares ſenibus veſicę, & renum affectus periclitari minus quo ad vitium, nō *Vtilitas Aphor.* tamen faciliter, neque cito curari. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, ſed etiam ad animandos medicos, ne penitus deſerant nephriticos, & veſica laborantes, quoniam non ſunt incurabiles affectus, licet difficiliter ſanentur, ob quod etiam medici monentur, ne facile ſenib. non ſolum in his uerum etiam in cunctis alijs morbis ſenioribus, ſanitatem promittant.

---

7 *Dolores ventris ſublimes, leniores, qui verò non ſublimes fortiores.*

Connexio. PROSEQVITVR Hippocrates de doloribus tractare, & cum in antecedenti docuerit, quid ſit ſperandum in doloribus renum, atq; veſicæ ſeniorum. in præſenti docet, quid ſit præſagiendum in doloribus ſecundum ventrem, adeò vt pateat connectendi ratio, ſimulq́. Hippocratis ſcopus in hac ſen- *Scopus.* tentia prognoſtica, quæ ſine ratione eſt, & in duas particulas diuidi poteſt. *Diuiſio.* Quatum prior eſt. (*Dolores circa ventrem, &c.*) Secunda vero eſt. (*Non ſuſpenſi autem.*) Quod itaque dicit Hippocr. in prima parte eſt, dolores ſecundum ventrem ſuſpenſos eſſe leuiſſimos. Contextus hic variant, aliqui enim habent præter, dolores, tumores; alij verò habent tantum, dolores. Et Gal. cuius contextus habent tantum ἀλγήματα ita interpretatur, hanc ſententiam, vt poſſit accommodari vtriq́. lectioni, etiam ſi nullam doloris, & tumoris mentionem faciat,

Sed vere vtro modo legatur, vera eſt ſententia, (*Circa ventrem*) vox κοιλία varia ſignificat, modo enim quicquid concauum eſt, modo ipſum ventriculum modo hypogaſtrium, & aqualiculum vocatum, hic verò vt exponit Gal. denotat, quicquid peritonæo definitur, ſcilicet ſub quo venticulus inteſtina, aliæq́. partes continentur (τὰ μετέωρα, i. ſuſpenſa, ſeu ſuſpenſis, hęc vox quoq; Hippocrati ſatis eſt familiaris, atq; varia ſignificare ſolet, vt quæcumque flatus replentur, & quæ in altum tumefiunt, verum hoc loco ſignificat tàm dolores, quàm tumores, qui ſunt in extimis partibus ventris, hoc eſt ſupra ipſum peritonæum, vt Galenus interpretatur, quos dicit eſſe κουφοτάτους. ideſt leuiſſimos. Cæterum non defuerunt, qui hanc Galeni interpretationem damnarint, quaſi nō ſint ſupra peritonæum partes ſenſibiles, quæ dolorem pati queant, ipſi verò putant μετέωρα nil aliud eſſe, quàm ſuperiora, & μὴ μετέωρα inferiora: Sed longe falluntur, quoniam licet partes ſupra peritonæum non ſint ita ſenſibiles, attamen non ſunt penitus doloris expertes, ut indicāt quotidiana experimēta, quinimò ob id ait Hippoc. eſſe leuiſſimos dolores exterioribus, quoniam fiunt in partibus minus ſenſibilibus. Adhæc non eſt verum partes ſuperiores ventris minus dolere, cum ſtomachi dolores à Plinio recenſeantur inter maximos ob quos fugiendos aliqui ſibi, uim intulerunt, ut Proculeius epoto gypſo. Cur autem hi ſint leuiſſimi complures ſunt cauſſæ, una eſt, quia quilibet affectus exteriores, ſunt ſemper interioribus ſecuriores, nam ut dicit Hipp. aphoriſ 25. huius libri, ſicut ſemper bonum eſt Eryſipelas ab interioribus uerti ad exteriora; ſic ueriſsimum eſt quoslibet ſemper iiſdem interioribus eſſe minus malos, ut ibi explicat Galenus, qui ſub exemplo eryſipelatis quoslibet alios morbos comprehendiſſe teſtatur, Adhæc ſunt morbi omnes exteriores tutiores, & tamquam ſigna, & tamquam cauſſæ, vt ſigna ſunt, quia ſignificant malum eſſe manifeſtum, & propterea magis curabilem, vt cauſſæ quoniam partes interiores depurāt, minusq́. naturam fatigant, Poſtremò habēt morbi exteriores id quoque, quod ſicut faciles ſunt cognitu, ita etiam non eſt difficile remedia adhibere: nā in lib de arte dixit: medicos non mereri excuſationem, ſi fallātur in morbis exterioribus, mereri autē ubi in internis decipiūtur, atque de prima parte hæc ſatis, Sequitur modo ſecunda, in qua dicit Hippoc. dolores & tumores, qui non ſunt exteriores eſſe fortiores; quæ ſint (μὴ μετέωρα) cuiuſmodi loquitur ſenex Galenus clare exponit, ſcilicet ea eſſe & viſcera, & alia quæcumque intra peritonæum concluduntur, & quæ non male latine interanea, vel interiora vocant, nempè quæ non in ſuperficie, aut extimis partibus, ſed in profundo corporis lateant, horum itaque dolores, & tumores, dicit Galenus, rectè eſſe ab Hippocrate dictos fortiores, quomodo autem rectè hoc ſit dictum haud oſtendit, verum duo ſignificare eā uocem exiſtimo, ſcilicet & magnitudinem affectus, & periculum, certè omnes affectus interni quicumque ſint ſemper ualidius exercent egros, & maiore cum periculo, propter cauſſas complures, vna eſt, quia partes intimæ aut ſunt principales, aut principalibus vicinæ, & famulantes, ſic. n. Aueroes vocauit ſtomacum ſeruitorem, & Serenus regem; quo ſit ut ratione dignitatis partium affectarum interni morbi ſemper magni uocari queant, & conſequenter ſint periculoſi: altera cauſſa eſt, quoniam loca interiora calidiora ſunt, vnde vbi non eſt inflam-

mato

matio periculum imminet ne fiat, & ſi adeſt, augetur, valdeq́ inualeſcit. Tertia cauſſa eſt, quoniam partes internę ſunt maiori ſenſu prædirę, ob quod dolores acrius ſentiuntur, & acerbius affligunt, Quarta eſt quòd medicamenta localia adhiberi nequeunt, & ſi quæ adhibentur ad ea non penetrant niſi fracta, & imminuta, quod ſimiliter dici poteſt de remedijs internis, quæ uel non perueniunt ad partes profundas niſi admodum debilia, vel ſi perueniunt interiora, partes illas ſenſibiliores magis exaſperant. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt præſens aphoriſmus ad prędictiones faciendas affectuum tam internorum, quàm externorum, preterea curationi inſtiruendæ, quippe quæ internis paſſionibus, quam externis accuratior, atque maior debetur.

---

8 *Aqua inter cutem laborantibus, vlcera in corpore facta, difficulter ſanantur.*

CORNELIVS Celſus lib: 2 cap. 2. hunc aphoriſmum transferrens dixit: non facile in ægris hydropicis vlcera ſaneſcere; nullam autem continuationem euidentem habet cum ſuperiore, niſi dicamus hanc eſſe *veluti illationem* quandam illius, perinde ac ſi diceret, interiores affectus eſſe ualidiores, *Connexio.* atque iccirco ulcera in hydropicis difficilius ſanari, quoniam ab interno affectu viſcerum, nimirum hæpatis fouetur, ſiquidem vt dicebat Galenus de loc. aff. 6 fit hydrops, niſi refrigerato iecinore, melius autem fuiſſet locatus poſt quartu, in quo ſcripſit ulcera circumglabra maligna. At quicquid ſit, ſententia eſt pura *Scopus.* prognoſtica, nullamq́. diuiſionem patiens, in qua Hipp. docet ulcerum iudicium facere ab ipſa parte affecta. (*Hydropicis*) cum plura ſint hydropis genera aſcitis, tympanitis, & anaſarca; de omnibus locutum eſſe Hippoc. non dubito, quoniam, etſi tympania dicatur fieri à flatu, numquam tamen & ipſa fit, abſq; humore, ut prę cęteris docuit Cęlius Aurelianus: (*Vlcera facta*) Et hic quoque uocem ἕλκεα, ideſt ulcera accipiendam eſſe pro quacumque continui ſolutione non eſt dubitandum, ſi quidem cuiuſlibet ulceris, qua ulcus eſt, prima iudicatio eſt uniendi, quod fieri nequit, niſi ut ait Gal. pars unienda, & ad cicatricem perducenda, ſit ſicca: Cur autem addiderit (*facta*) puto noluiſſe dicere, quaſi ſponte nata, ſcilicet à cauſſa interna non ab externa: Etenim inter alia remedia Archigenis illius magni ad hydropicos, erant vulnera facta circa talos ut eſt apud Galen. 9. de local: in fi cap. 3. & apud Aetium ubi tractat de chirurgia hydropicorum, ἀῤῥαδίως ὑγιάζεται, ideſt non faciliter ad ſanitatem perducuntur, quoniam cum labore, & tempore ad eam perducuntur; Sed Ariſtot. contra hanc ſententiam ſtare uidetur, quod ſect: probl: 37. probl. 7. quęrens cur aures ſiniſtrę perforatę dextris citius conſolidentur, reſpondet iccirco id cōtingere, quoniam ſunt humidiores, & quę uniri debent poſtulare humiditatem, ut ob id etiam ulcera iuniorum quam ſeniorum facilius perſanentur, pro qua contradictione tollenda reſpondendum eſt: duplicem eſſe humiditatem aliam natiuam, quam partes omnes ſimul continuantur, alteram uerò excrementitiam, & ſuperuacaneam: illa neceſſaria eſt unioni, & quo maior eſt, eo felicius ulcera perſanantur, atque de ipſa loquitur Ariſt. loco citato, Verum humiditas excrementitia impedit

pedit vnionem, atque hanc, non natiuam, eſſe exiccandam dicunt medici, ſi vlcera ad ſanitatem perduci debent, atque hoc eſt etiam, quod dicebat idem Ariſtot. 1. prob. 50. nempè vlcera terra, & impura egere medicamentis acribus, & exiccantibus, quę ſcilicet humiditatem ſuperuacaneam, & vnionem impedientem detrahant, pura verò vlcera egere tantum humiditate, quę vniat, & continuet diſſitas partes, quamquam puto locum in prima prob eſſe uiriarum, & loco (humido) legendum (ſiccum,) quaſi dicat impura vlcera egere ſiccis, & acribus, pura verò ſolis ſiccis. Itaque cur vlcera hydropicorum difficiliter ſanentur complures conueniunt cauſſæ, vna eſt, quia humiditas ſuperuacanea ipſis vlceribus continuo à corpore aqua repleto ſuppeditatur, vnde fit, vt nequeat pars ſoluta vniri; Altera eſt, quia ſicuti exuberat humiditas excrementitia acris, & ſalſa, quæ magis exulcerat, ita deficit humiditas alimentalis, & continuatiua, quæ neceſſaria eſt pro vniendo, deficit autem, quia ægre, ac vix nutritur, vt oſtendit inſignis hydropicorum macies, quæ non aliunde fit, niſi quia iecur refrigeratum non poteſt probum ſanguinem, & carnem generare, dico enim refrigeratum, quia & ſi à morbis calidis & ſiccis induci hydropem dicat Hipp. 2. progn: id tamen facit non immediate, ſed mediante caloris iocinoris natiui diminutione, quæ eſt ipſamet frigida intemperies, Verum vtcumque ſit, hoc eſt veriſſimum, vlcera in quauis hydropis ſpecie, maximè autem in hypoſarca difficiliter, hoc eſt longo tempore, & cum labore ſanari, quia ſanguis in cunctis eſt aquoſus, difficilimè autem omnium ſanantur in anaſarca, in qua carnes aqua totæ ſunt imbibitæ, vnde ſemper eſt, quod exiccationem impediat, cumque caro non gignatur, vnio fieri nequaquam poteſt, atque hoc eſt, quod Hippocr. dicebat libro de vlcerib. ſiccum eſſe proximum ſano, humidum nō ſano, ſiquidē vlcus humidum eſt. Sano verò ſiccum, ac ob id vlcera nullo humido eſſe contrectanda in articulis, præterquam ſolo vino, quæ cauſſa facit, vt in mari & in piſcatorum corporibus vlcera facilius ſaneſcant, ob aeris ſalſuginem, atque ſiccandi vim. Vtilis eſt aphoriſmus in primis ad prædictionem faciendam vlcerum in hydropicis, necnon ad curationem ipſorum faciendam, quia docet partes ipſas exulceratas hydropicorum multo magis eſſe ſiccandas, tum ratione ipſius vlceris, tum partium exulceratarum. *Vtilitas Aphori.*

---

9 *Latæ puſtulæ non admodum pruriunt.*

ΕΞΑΝΘΗΜΑΤΑ, quæ à Latinis papulæ dicuntur, non ita ab vlceribus diſtant, quin aliqua poſſit conuenientia inter ipſa apparere, non ea tamen. Quæ iuſtam connexionem faciat, vnde melius eſt dicere eſſe ſententiam ſeparatam diagnoſticam medicinæ partem attinentem, puram, atque indiuiſibilem. (*Lata exanthemata*.) Habetur hic idem aphoriſmus 2. ſect. 6. Epid: aphoriſ: 21. quo in loco adiecta eſt, quædam hiſtoria Simonis ſatis accommodata ad curationem: Sed percunctabitur aliquis quæ fuerit vera ratio, propter quam Hippocrates accipiens hanc ſententiam ex eo loco, dimiſſerit hiſtoriam Simonis, cui reſpondendum eſt, iure eam dimiſiſſe, quia hiſtoriæ, quę ſunt caſus ſingulares,

gulares, haud conueniunt doctrinæ aphoriſticæ, quæ breuis eſt, atque vniuerſalium rerum, Iam vero, ut ait Galenus tàm φυμάτων, ideſt farunculorum, ſiue exiturarum, vt dicunt barbari, quàm ἰζανθημάτων, ideſt papularum, duplex natura eſt, alia enim in acutam figuram deſinunt, & arctiorem; alia in humiliorem, atque latiorem; quęcumq; fiunt acutiora, ſemper à materia calida, id enim habet peculiare ignis, vt ſemper in altum feratur, atque pyramidalem figuram edat, contra eſſe frigidum pigrum eſt, nec ſeſe ſurſum efferr, ſed potius in latum expanditur, vt faciunt omnia grauia, & præſertim aqua; cum igitur latæ papulæ fiant à materia frigidiore, ac pruritus oriatur ab acri, & calido humore, plane haud quaquam eiuſmodi erunt pruriginoſæ, addidit autem, *(non admodum)* quoniam poſſunt ob pituitam ſalſam, aut ſeroſum humorem fieri, vel ipſi pituitæ bilem miſceri, ex quo fiet quidem aliquis pruritus: ſed exiguus, vtrum verò hæ ſint meliores an deteriores haud dixit Hippoc. vt ſolet, poſſumus tamen conijcere uoluiſſe Hippocratem docere, propterea quod non ſunt admodum pruriginoſę, eſſe quidem minus moleſtas, & minus periculoſas, at difficilius curari; Nam difficilius curantur ob materiæ viſciditatem, & craſſitiem, at minus moleſtant, quia quicquid acris, & feruidi ipſis ineſt, facilius diſſipatur, & in halitum tranſit, Vnde fit, vt morbili ſint moleſti, ſed citius curentur. Variolæ verò ſerius, & inter uariolas, quæ ſunt latiores. Vtilitas præſentis aphoriſmi videtur pene nulla, attamen non eſt credendum Hippocratem eam nobis relinquere uoluiſſe abſq; aliquo fructu, qui totus in poſtremis verbis (οὐ πάνυ τι κνησμώδεα potius, nam cum, (vt expoſuit) hæc vox inferat materiam papularum latarum effectricem, ſcilicet pituitoſam, atque ſub ſalſam, ſignificat eſſe curandā remedijs euacuantibus ſenſibiliter, & inſenſibiliter pituitam ſalſam, ſiue humores ſeroſos, & bilioſos pituitoſis commixtos; Verum hoc in loco, & circà hiſtoriam Simonis huic ſententiæ adiectam, ſunt nonnulla examinanda ad curationem ſpectantia, & primum de remedijs videndum; an rectè fecerint medici, qui ipſi vomitum præſcripſerunt, & an purgantia per aluum conueniſſent. Secundum; an cucurbitulę applicatę fuiſſent conuenientes, Tertium eſt, quę nam fuerit illa inunctio, qua ubi ad ignem ungebatur, ita iuuabatur; Quartùm, & vltimum, an profuiſſent calida fomenta ſi eſſent applicata, quemadmodum exiſtimauit Hippocrates; Circa primum de uomitu, ex una parte uidetur non ſine ratione commendatus, quandoquidem ueteres frequenter eo utebantur, & Auic: quoq; ad curandam quartanam, quę fit à bile atra probauit uomitum, ob ſuccos crudos, à quibus factę papulę latę, hac ratione uidentur poſſe curari uomitu, At ex altera parte teſtatur Hipp. non contuliſſe, curatio autem, vt ait Hipp. maxime omnium facit ad teſtandas morborum naturas, & confirmandam remediorum adhibitionem an rectè fuerit inſtituta; & iure non uidetur uomitus profuiſſe, tum quia hyems erat, quo tempore abſtinēdum eſſe alias non ſemel in aphor: & lib. de nat: hum: pręcepit Hippocr. tum quia eſt motus contrarius motui exanthematum, quę ſunt proprię paſſiones ipſius cutis: Quare pro reſſolutione dicendum eſt: uomitum non conueniſſe, & malę eos medicos egiſſe, qui potius conſuetudini quā rationi adhęrentes illum commendarūt. niſi forte adfuiſſet promptitudo ob quàm in acceſſionib. febrium cum papulis

Vtilitas Aphor.

vomitum

vomitum laudabat Herodorus apud Aetium lib. 5 cap. 129. De purgantibus autem medicamentis per aluum videtur ſecus diſſerendum, quoniam & ſi Galenus dicat in comm: illius loci, quæ ſemel in cute repoſita ſunt, haud amplius in aluum medicamentorum vi poſſe attrahi, attamen purgatio confert alia ratione, ſ. quod materiam antecedentem vocatam, i. eam quæ morbum augeret, educit, Vnde forſan non male faciunt, qui in febre peticulari medicamentis purgantibus vtuntur, & præſertim quando materia turget, vt ſæpe ſolet in huiuſmodi febribus, alioquin clyſteres ſunt vſurpandi quales Herodotus ibidem commendauit ex priſſana, oleo, ouis. Circà ſecundum eſt dubium an in hiſce papulis curandis cucurbitulæ dorſo, & partibus inferis applicatæ ſint probandæ, in qua re magnopere dimicatum, atque etiam num dimicatur, inter practicantes alijs pertinaciſſimæ contendentibus, vbi apparent peticulæ ſanguinem ex venis eſſe mittendum, quemadmodum Herodotus apud Aetium clariſſimę probat, quo natura exonerata valentius ſanguinem expurget, alijs verò dicentib. magis conuenire cucurbitulas ſcarificatas, eò quod ſit quo natura vergit per loca conuenientia cuiuſmodi eſt cutis euacuandum. Sed breuiter ita diffinire ſoleo, vt animaduertatur an corpus ægri exuberet ſanguine, an non; ſi exuberat proculdubio prima indicatio eſt à plenitudine, quæ non ſolum eſt cauſſa ſine qua non, verum fouet, atque auget morbum, ſi verò nulla adſit plenitudo, certè præſtat cucurbitulis agere atque ſanguinis miſſionem per ſectam venam dimittere, tum quia periculum eſt ne ad exinanitas venas replendas natura reuocet à cute morbidum illum ſanguinem, atque ita magis ipſum contaminet, tum quia periculum imminet ne ita vires magis imminuantur, quod valde fugiendum in cunctis malignis febribus, quales ſunt hę, in quib. papulę contingunt, & quæ ſuaptæ natura alioquin ſolent ipſis viribus non parum detrahere, atq; hanc fuiſſe regulam, & Hippoc. & Gal. ex multis locis, præſertim ex 13. Meth. facile, poteſt intelligi. De Tertio quæ, ſ. fuerit illa inunctio qua Simon magno cum fructu ad ignem vtebatur, non eſt facile diuinare, vim tamen ipſius fuiſſe molliendi, detergendi, attenuandi, atq; diſſipandi ex eo debemus exiſtimare, quia natura morbi ſimile remedium indicabat, & forſan ab Hipp. hoc in loco incitatus Herodotus apud Aetium loco citato, huiuſmodi papulas mandabat ungi Oleo, nitri, modico & aqua: ſic etiam nos ſimili intentione ſolemus varia linimenta pro papulis exſtirpandis, cuteq. relaxanda componere. Circà quartum dubium, videtur Hipp. innuere fuiſſe diſputatum an conuenirent fomenta calida, atq; contra ipſius opinionem minime adhibita fuiſſe, ſicut etiam veroſimile eſt contra Hippocratis mentem fuiſſe adhibitum vomitum, & forſan Simonem periiſſe; Verum ut cumq; ſit, qua ratione commendatæ ſunt inunctiones detergentes, mollientes, & calefacientes, diſſipantesq́ eadem quoq; conueniunt fomentationes calidæ, vt ſcilicet cute relaxata, & aperta promptius à natura ad ea loca prauos humores miſſi reciperentur, atque ob hoc mos eſt omnium medicorum vbi apparent papulæ, ſiue ſint morbili, aut variolæ, ſiue peticulæ vt ſemper corpora obtecta, & calida conſeruentur.

Dubia.

Solut. Au ctoris.

10 *Caput dolenti, & circum dolenti, pus vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſoluit.*

DOLORI capitis, cum papulis nulla eſt cohærentia, niſi quod vtraque ſunt ſymptomata, quæ ſolent in febribus acutis, & malignis ſimul accidere; ea propter non eſt opus de continuatione aliud quicquam, quàm cogitate ſcilicet quod vtraque hæc ſymptomata, ut ſimul accidunt, ſic quoque
Connexio. ab Hippocrate ſimul continuata proponantur. Eſt enim ſententia in qua Hip-
Scopus. pocratis ſcopus eſt docere, quid ſit in doloribus capitis præſagiendum, vbi ſimul è capite excrementa exeunt, poteſt etiam documentum eſſe commune pro curatione cuiuſlibet affectus capitis, nullá rationem coniunctam habet, & in plures partes non commode ſecatur, licet longiuſculus videatur. *(Caput dolenti)* Negari non poteſt quin hæc ſententia ſit Hippocratis germana, ſiquidem pleriſquè alijs in locis repetitur, vt ſecundo & tertio de morbis, libro de iudicationibus. in Coacis prænotionibus, & partim etiam 3. in primum prorrhet. tex. 60. in Epiſt: etiam ad Demetrium aliqua nec contemnenda ipſius veſtigia leguntur; Quid fuerit, vt dixerit. *(Dolenti, & circumdolenti ſecundum caput,)* puto fuiſſe, quoniam voluit comprehendere omnes dolores ipſius tàm ſcilicet hemicranicos, quàm totius, quaſi quod ait ſit verum in quibuſuis capitis affectionibus, quemadmodum monuit Galenus repræhendens quodammodo hanc ſententiam, vt nimis vniuerſalem. Sunt enim omnes capitis dolores, ut dicebant Plinius, & Galenus grauiſſimi, & maximè, qui fiunt ab inflammatione aliqua, à copia ſang: à bile, uel eius uaporibus, & à flatibus, nam qui à copia pituitæ, & crudi ſucci oboriuntur diuturni quidem, & contumaces ſunt, verum non ita acerbi, & moleſti, quemadamodum alij. Similiter qui fiunt à nuda intemperie parum durant, aut fiunt & ipſi cum affluxu materię, ſiquidem nulla intemperies durat, quę uitier coctiones, & excrementa cumulati faciat. *(Pus, vel aqua.)* Hippocrates in libro de glandulis ſeptem eſſe vias, quibus natura expurgat cerebrum alioquin ſua natura morboſiſſimum docuit, nempe; Aures; Oculos; Nares; Spinam, per guttur, & gulam, palatum, venas; Ad hoc igitur, vt dolores alijquè affectus capitis tuto curentur à natura, oportet non ſolum peccantes humores ipſa euacuet, verumetiam per loca à ſe in id parata, atque hoc eſt quod Hippocrates hoc in loco nos docere voluit, nam puris exitus inflammationis ſuppuratæ effectus eſt, quod ſiue per aures, ſiue per nares, ſiue per os euacuetur, bonum eſt, ſimiliter, & aqua, & ſanguis ijſdem partibus à natura euacuatus; *(Soluit morbum)* appellat Hippocrat. communi nomine νόσημα. ſiue morbum, quemlibet præternaturalem affectum, ſiue ſit actio læſa, ſiue affectus, ſiue excrementum mutatum; eſt enim illud veriſſimum, quod Galenus docuit libro de differentijs, & cauſſis morborum, nempè quodlibet ſymptoma ſequi morbum perinde ac vmbra ſemper ſequitur corpus, & quamquam uox λύει integram ſignificet

gnificet ſolutionem, oportet tamen vt hæc fluxio non ſit exigua, ſed magna, perdurans, atque in die critica, alioquin ſtillæ ſanguinis exitiales ſemper putarę ſunt ab Hippoc. præſertim in acutis, & prauis febribus. Sed quæret aliquis, cur cum ab alijs rebus fiant dolores capitis, vt à vermibus, flatibus, humore melancholico, & bilioſo, atque alię ſint partes, quibus expurgatur cerebrum voluit dumtaxat commemorare pus, aquam, & ſanguinem, necnon nares aures, & os, non autem alia. Cui breuiter eſt reſpondendum, quod ad excreta mutata, frequentiſſimę omnium facere ingentes capitis dolores pus, ſanguinem, & aquam, nam de pure certiſſimum eſt, & de ſanguine, qui ſi ſolitus exire per nares aliquo accidente ſiſtatur, eximios dolores parit, ſimiliter & aqua, ſiue ſit melancholia, vt uocat Hipp. 4. de morb. & libro de natu: pueri, ſiue pituita eliquata, ſæpe, & ipſa dolorem inducit, quemadmodum iugiter obſeruatur in grauedinibus, alijſquè deſtillationibus, poſſumus & dicere ad hoc, Hippocratem complexum eſſe ſub hiſce tribus omnes alias cauſſas materiales, nempe frigidas aut calidas, quemadmodum ipſe ſolitus eſt cuncta in frigidum, & calidum diuidere, atque ſecundum hanc differentiam omnia docete. Quantum verò ſpectat ad vias, contentus fuit vſitatiores, & tutiores ipſi naturæ commemorare, quæ ſunt os, nares, atq; etiam ipſæ aures, vt demonſtrant excrementa quotidiana amara, & craſſa, quæ ab illis partibus producuntur, Nam oculorum via in grauedinibus præſertim, & deſtillationibus ſolet ſimiliter à natura tentari, ſed non pari ſecuritae, nec ita, vt ipſa ſola morbum ſoluat, vnde iure minimè hanc partem nominauit, quemadmodum neque venas, neque ſpinam; Accedit etiam has tres vias nominaſſe, vt correſponderet tribus illis excrementis, quę ſolent ſingula per ſingulas vias exire, vt pus per aures, ſanguis per nares, aqua per os. Eſt igitur hæc Hippoc. ſententia, vbi in doloribus, & affectibus alijs capitis, exeunt pus, ſauguis, aquauè aut è naribus, aut ore, aut auribus morbum ſolui, eo quòd materia peccans per loca conuenientia euacuetur; Vtilis eſt aphoriſmus certè ad prædictiones faciendas in affectibus capitis, verum & ad curationem inſtituendam aliquo pariter modo conducit, ſi quidem docemur ab hoc naturā, ipſam imitari, ſcilicet vbi dolor capitis vehementer angit, atque ex ſuis ſignis cognoſcatur materia peccans, ſatagatur materiam trahere per maſticatoria, & per errhina medicamenta, quod facere ſolent medici diligentes, quin in his affectibus fere ægrotantes ſua ſponte conſueuerunt aures ſæpe ſcalpere, nares vehementer emungere, atque crebro expuere quaſi ſint edocti per has uias morbi cauſſam expurgari, neque tamen credendum eſt Hippocratem in hiſce caſibus medicamenta per os accepta, ſectionem venæ, aliauè caput purgia damnare; propterea quod ea non nominet, quoniam non ſtatuit, curationem integram tradere affectuum capitis: ſed tantummodo mōſtrare, quomodo eas interdum natura curet, poſſitq; medicus illam imitari.

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

11 *Atra bile vexatis, & renum paſſionibus, hemorrhoides ſuperuenientes, bonum.*

Connexio. HVIVS certè cum ſuperiori aliqua, nec penitus obſcura offertur continuationis ratio, quandoquidem in eo egit de affectu capitis in communi prout euacuatione ſanguinis tollitur, in hoc verò agit de affectu eiuſdem capitis peculiari, necnon renum, prout à fluxu ſanguinis per hæmorrhoidas curatur, Eſt enim ſententia prognoſtica, & quodammodo practica ſine ratione, *Melancholici qui.* atque diuiſione (*Melancholicis*;) Melancholici propriè ſunt, qui ſemper mærent ſine ratione, atque timent non timenda: hi verò ſunt vel potentia, vel actu; & vtroſque intelligit Hippocrates, nam ait Gal. & bene 4. aph. 25. hæmorrhoidas fluentes curare melancholiam factam, & prohibere futuram. Aliqui fuerunt, qui non nephriticis: ſed phreniticis legendum putarunt, adducti forſan authoritate lib: de iudicationibus, vbi hæc eadem ſententia habetur, & pro (νεφριτικοῖς) habetur (μετὰ φρενίτιδος.) Verum quia Galenus in breui hoc commentario ſequitur lectionem recentiorem nempè nephriticis, ipſe quoque eam ſequar, & eo maximè, quia melancholici ſunt & ipſi deliri, vt phrenitici, vnde Hipp. 21. huius libri dixit communiter: inſanientibus prodeſſe ſanguinis fluxum ab hæmorroidibus, quas etiam à Græcis ita vocari, à profluuio ſanguinis Galenus docet tum lib. de atra bile, tum 4. aph 25. licet Ariſtot. 1. de gener: animalium cap. 19. videatur hanc vocem vſurpaſſe pro quolibet ſanguinis fluxu: Sed videndum, quæ ſit ratio propter quam hi duo affectus, nempè melancholici, atque nephritici, tantũ beneficij conſequantur ex profluuio venarum earum ani, quæ hæmorrhoides appellantur, & quod ſpectat ad primum non aliũ interpretem ſequar niſi ipſummet Hippoc. 6. Epid: ſect: 3. tex. 24. necnon Galenum tum hoc in loco, tum lib: 4. aphor. 25. qui omnes apertiſſime dicunt: vbi venæ hæmorrhoidales profundunt ſanguinem, illũ eſſe atrum, atq; feculentum, proptereàq; melancholicos magnopere iuuare, quam ob rationẽ non eſſe dubium ſingulare iuuamentum percipere melancholicos, vbi ipſi ſuperueniunt varices, per quas ſanguis melancholicus, & craſſus à ſuperioribus partibus ad infernas truditur, vt habemus apud Hipp. 6 aph. 21. verum quomodo ſanguis ater euacuetur cognoſcitur ex anatome, ex qua apparet venas ani duci à liene, qui receptaculum melancholiæ, vt etiam Plato in Timæo, ac ob id per eas venas lienem exonerari, imò & vniuerſum corpus ſic ab eodem atro ſanguine depurari, qui ſanguis ater cum in pueritia non fiat, neque in liene, neque in venis, ob id Hipp. in Coacis prænotionibus ſcripſit ab hæmorrhoidibus pueros non tentari. De nephritide verò Galenus dicit: non eſſe mirum ſi hæmorrhoides ſanguinem fundentes atrum, & veluti fæcem iuuet, de modo verò quo iuuent nihil dixit, Alij non probe intelligentes modum maluerunt ſequi aliam ſcripturam, qua habetur loco (νεφριτικοῖς) φρενιτικοῖς, tamquam Hippocrates, vt ſæpe ſolet hic capiat phrenitidem pro inſania, aut delirio melãcholico. Itaq; ſatius eſt dicamus ſæpe ex humore melancholico calculos renũ generari, qui ſanè prohibentur, vbi is à loco proximo deriuatur, accedit etiam quod purgatur etiam in-

terdum

terdum cum ſanguine craſſo, & melancholico humor pituitoſus, & crudus, qui ipſi fere ſemp coniūgitur, & ex quo ſcimus frequētius omnib. fieri lapillos renales. ſed quod magis eſt euacuatis hæmorrhoidibus minus renes prænutur, quinimò ijs dilatatis, & à proximo illo ſanguine liberatis, calor ipſorum retundi tur, qui eſt omnium pene renum morborum origo, & quo vna cum ſanguine atro fiunt illæ rupturæ, & eroſiones venarum renum, de quibus loquebatur Hippoc. lib: de affect: internis, quod autem potius dixerit Hippocr. ἀγαθὸν, i. bonum, & non dixerit λύει, ideſt ſoluit, fuit; quia non ſolum non liberat plene, imò verò ſi pluſculum fluat, ſolet eſſe cauſſa alterius morbi, aut alio modo, & forſan melius dicere poſſumus, hęmorrhoidas ſuperuenire dici bonum, quia non ſolum melancholicos, verum ab alijs quoque morbis liberāt, vt 6 Epid. 3.28. & lib. de humoribus. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones quidem, verum multo magis ad curationem, ſi quidem eſt veluti quoddam tacitum præceptū, quo Hipp. monet medicos, vt ubi ipſis melancholia, & renalis morbus curandi proponuntur, naturam imitantes ſanguinem ex hæmorrhoidibus euacuare nitantur, & maxime ſi antea ſoleant illæ venę ſanguinem profundere, vel ſaltem tumere, vt compluribus accidere ſolet, & cum ſint aliqua medicamenta, quę ipſis attrita vim habent aperiendi, nempe lac, & folia ficus, fel taurinum, cyclamini, radix & alia, tutius tamen ſemper mihi viſum eſt hirudines apponere, ac deinde ſuperponere calenti aquæ anum patientis, vt vaporibus illis humidis foramen alioquin anguſtum dilatetur, ſicq. craſſo ſanguini exeunti maior aditus pateſiat; ſunt etiam qui poſt ablatas hirudines ventoſis ſanguinem euacuant ex ijs partibus, ſed illa uehemens attractio ſolet ſimul etiam tota uaſa ſecum extra trahere, vnde fit, vt poſtmodum non ſine moleſtia diu extra prominent, quod ualde cauendum eſt in ijs præſertim, quibus ſolent faciliter illæ uenę extuberare, aut qui eas iam habent extuberantes.

Vtilitas Aphor.

---

12 *A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem aduenire.*

NON eſt dubitandum de connexione pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore, quandoquidem ipſamet uerba docent Hippocratem perſequi ſermonem de hęmorrhoidibus, quę interdum ita pergunt fundere ſanguinem, ut ęgri periclitentur ne in cachexiam, hydropem, aliaq. grauia uitia decidant, ita ut medici cogantur ipſis medicinam adhibere, quę etiam quoniam periculoſa eſt, & magni momenti ea propter hoc aphoriſmo uoluit docere, quid mali metuendum ſit in ſimili curatione, & qua prudētia ſit utendum, ut hic ſint eius ſcopus tradere non ſolum ſigna cognoſcendi futuri mali: ſed pręceptum tradere agendorum ad ea mala euitanda, ut ſit pręceptum uel ſententia prognoſtica, & curatoria, ſine ratione, & ſine diuiſione. *(Hæmorrhoidas.)* Hęc ſententia, quam diſerte ſatis explicuit Galenus, quotidie in ore medicorum eſt, nihilominus non caruit omni tempore difficultatibus, quas reſſoluere conandum eſt; Quę enim ſint diuturnę hęmorrhoides, ſcilicet, quę longo tempore durant fluere ſangui-

Connexio.

Scopus.

ne minimè cœcæ, ſiue vt vocat Auic. 1 7. 3. cap 2. ſurdæ, non eſt obſcurum, ſed illud eſt declaratione dignum, qua ratione fiunt diuturnæ, Etenim tria ſunt ſumma cauſſarum genera, quib. hoc fieri poteſt naturalis diſpoſitio, quas Hippoc. vocat conatas in Coacis; copia, ſ. & craſſities ſanguinis melancholici, nec non virtutis contentricis illarum venarū imbecillitas; Craſſities ſanguinis melancholici, & copia poſſunt quidem gigni ob intemperiem iocinoris, verū multo magis ob prauam viuendi rationem, cum (vt dicebat Hipp. 2. de morbis) inſit cibis ipſi bilis vtraque, pituira, atque alij humores, Iam verò debilitas retentricis venarum illarum facultatis oritur ab intemperie. & potiſſimum humida, vel ab aliquo alio morbo in conſtitutione mala poſito, ſcilicet à ſolutione vnitatis, quæ ab ulcere illarum partium, & præſertim fiſtuloſo originem ducat, (*Curato.*) Et ſi uox (*inbirri,*) ideſt medicato, vel curato poſſit intelligi de tribus inſtrumentis medicis, nempe diæta, pharmacia, & chirurgia, attamen in præſenti de ſola curatione, quæ fit manuū miniſterio mens Hippocratis eſt, quemadmodum etiam 38. aph. huiuſmet libri, non ſecus intelligendus eſt, cum dixit cancros occultos non eſſe curandos, ſcilicet manu, quia ſic curati citius intereunt. Curari autem chirurgis remedijs dicuntur hæmorrhoides antiquæ, quando vel ferro, vel igne potentiali, aut actuali, vel etiam remedijs externis ſiccantibus, atque adſtringentibus tractantur, ita vt non amplius ſanguinem fundant, de quibus omnibus abunde loquitur Hipp. in lib. proprio de hæmorrhoidibus. (*Niſi vna ſeruatur.*) His uerbis non eſt dubium quin Hippoc. præcipiat, ut ille qui vult hęmorrhoidas iam diu ſanguinem fundentes curare, non omnes ſimul claudat, ac protius ſiſti ſanguinem faciat, ſed ut ſaltem vna aperta relinquatur, Cęterum Aetius, lib. 1 4. cap 5 pluribus verbis perſuadere conatus eſt Hipp. noluiſſe intelligere, quod vna debeat ſeruari alioquin non dixiſſet, (ait ille) curato, ideſt perfecte ſanato, ſed quod velit poſt ſanationem integram eſſe vnam viuendi rectam rationem ſeruandam, ne denuo melancholicus, & craſſus ſanguis accumuletur, opitulatur etiam Aetio ipſemet Hippoc qui lib de hęmorrhoidibus copioſam proponens curationē, vult omnes penitus extirpandas, atque delendas eſſe, ſed pręterquam quòd huiuſmodi expoſitio contrariatur Galeno, & Corn: Celſo, qui transferens hunc aphoriſmum lib. 2. cap. 7. ita dixit. Si ora venarum ſanguinem ſolita fundere ſubito ſuppreſſa ſunt, aut aqua intercutem, aut tabes ſequitur, Eſt quoque clariſſima Hippoc. authoritas in fine lib. de uictu acutorum, ubi diligentem curandi Hęmorrhoidas antiquas ſanguinem fundentes rationem tradens, manifeſtis uerbis docet, ut non omnes ſanentur, ſed una omnino relinquatur. In cap. etiam de hęmorrhoidibus Paulus Aegineta hanc eandem Hippocratis fuiſſe mentem teſtatur, Imo 4. lib. lib. Epid: in hiſtoria Alcippi habetur eum euaſiſſe maniacum, quod omnes ſibi hęmorrhoides importunę fuiſſent curatę, quod quoque compluribus alijs eueniſſe teſtatur Gal. lib. de atra bile, neque ualet quod Hipp lib. de hæmorrhoidibus tradens curationem hęmorrhoidum accurate pręceperit, nullam eſſe relinquendam, cum ibi multas curationes afferat, ſemel tantum omnes abſcindēdas præcipit, ſcilicet quando non ita uetuſtę, ſed recentiores, atque tunc etiam uult ut prius corpus purgetur, Itaque melior eſt Hippocratis ſententia hic allata, ut

ſcilicet

ſcilicet ſemper vna relinquatur: imò verò. Placet mihi Auicen: qui 17.3.cap.3. citans hoc Hipp. præceptum, vult, vt vbi multæ ſunt venæ non omnes ſimul ſanentur, ſed vna poſt aliam donec nulla relinquatur non ſanata. Neq; tamen negligendum eſt, id quod ait Aetius, ſcilicet etiam ſi vna adſeruetur, vt diligẽs viuendi ratio obſeruetur, ſæpequè corpus euacuetur, tum ſanguinis miſſione, tum purgatione per pharmaca atram bilem purgantia, imò neque etiam hac diligentia adhibita ſemper vitatur periculum, quin ex longa effuſione ſanguinis hydrops ſuccedat, Sicuti plerumque contingit ipſis moderatæ fluentibus hæmorrhoidibus, vt patientes à grauioribus vitijs vindicentur, quæ omnia enumerantur ab Hipp. 6. lib. Epid. ſect. 3. aphor. 28. necnon in fine lib: de humor: in quibus locis habetur non ſolum in hæmorrhoidibus, verum etiam in fiſtulis, alijſquè vetuſtis vlceribus id quàm diligenter eſſe curandum, ne dum vetuſta ſunt intempeſtiue perſanentur, quoniam quæ mala anteuenerũt ſi adſint, eadem & peiora inducunt, vbi intempeſtiuè tolluntur, & penitus curantur, ex quibus locis etiam præclarum præceptum habetur, vt ſi morbi aliqui ſint, qui alios tollant, ij ſi antefiant, eorum generationem prohibere, ac proptereà vbi vlcera antiqua, hæmorrhoides, & fiſtulæ curatę renouant morbos, quos abſtulerant, vt illę renouentur, Atque hinc etiam colligi poteſt, ſi vlcera, & cauteria facta, vel naturæ ſponte, vel arte ſanant aliquos morbos iam factos, eoſdem prohiberi ne fiant, ſi eadem cauteria, & vlcera prius inutantur ac fiant, quam morbi illi eueniant. (*Periculum hydropem fieri, vel phtiſim,*) dixit Hippocrates periculum imminere, quoniam etſi frequenter id contingat, non tamen neceſſarium eſt, ut eueniat ſemper, Verum duo videnda ſunt, vnum eſt, cur cum ex ſanatis hęmorrhoidibus intempeſtiuè dixerit Hippoc. 6. Epid: ſect. 3. 28. & in fine lib. de humor: multos alios morbos fieri non meminit ibi hydropis, & phtiſis, & cur cum fiãt multi alij pręſertim inſaninę, & cancri, hoc in loco ſolum hydropem, & tabem proponit, Alterum erit, quæ ſint cauſſæ ob quas ſanatis hæmorrhoidibus fiant hi affectus, qui etiam fieri ſolent non ſanatis, & præſertim hydrops: Ad primum dicere oportet, Hippoc. 6. Epid: non meminiſſe Hydropis & phtiſis, quoniam loquens ibi de morbis ab humore melancholico genitis, à quibus liberãt hęmorrhoides ſanguinem melancholicum effundẽtes, tacuit illos duos, quia vere illi non ſunt ex ijs, qui efficiuntur à ſanguine melãcholico, Hic autem cum ſibi propoſuiſſet monſtrare, qui fiant morbi ex intempeſtiuè compreſſo ſanguine hæmorroidali, hydropem, ac phtiſim potiſſimum nominauit, non quod hi tantum duo fiant, quandoquidem Alcippus 4. Epid: euaſit inſanus, & maniacus ex malę curatis hæmorrhoidibus, ſicut Marius ex varicibus excisis euaſit immaniſſimus, & Eudemo Laryſſæ factus eſt cancer, ut habetur 5. Epid: Sed quia illi duo morbi frequentiſsimę omnium ſolent conſequi; niſi etiam dicere placeat, voluiſſe Hippoc. ſignificare, quod ſi hi affectus recedentes à natura ſanguinis fiunt poſt perſanatas hęmorrhoidas, multo facilius poſſunt ſubſequi alij, vt inſania, ſcabies, vitiligo, lepra, atque ſimiles alij. Iam verò hydropicum factum ex ſanguine hęmorrhoidali imprudenter ſuppreſſo Traianum Imperatorem narrat Dion Caſsius in eius vita, quod ſimiliter ſcribit accidiſſe Hadriano eius ſucceſſori, quem etiam ſimili de cauſſa hydropicum, & phtiſicum

debilibus exiſtentibus, quales ſunt in ſingultientibus ob ſiccitatem non valet inquam hęc ratio, quoniam in maraſmatis etiam fit ſternutamentum, quod quidem non requirit totius corporis robur, ſed ſolius capitis *(Sternutamenta Superuenientia ſoluunt.)* Iure dixit Hippocrates ſternutamenta voce plurali, quoniam ſicuti loquebatur de ſingultu frequenti, & in habitu exiſtente, ſic par erat, vt remedium traderet, quod non eſſet momentaneum, Sed ſæpius repetitum, cuiuſmodi ſunt complura, & frequentia ſternutamenta: Plato in conuiuio introducit Eryſimachum medicum Agathoni ſingultienti cōſulentem, vt vel ſternueret, vel potaret, vel ſpiritum retineret, Et Ariſtot. 33. partic. prob 1. & 5. quęrens rationem propter quam ſternutamento retentione ſpiritus, atque aceto tollantur ſingultus, dixit eſſe, quia flatus ex retentione ſpiritus, nec non ſternutamento, & aceto circumfuſo cohibetur, ſicq. cohibitus concalefacit ſtomachum, & partes ſpirituales, quæ poſt modum flatum à quo fit ſingultus diſſipat, & coquit, Sed hæc reſponſio eſt eorum ſimilis, qui putarunt omnia fieri à flatu, & ob id pneumatici ſunt appellati, quorum princeps, & author fuit antiquus illæ ſcriptor, qui librum de flatibus nobis reliquit, ſiue fuerit Hippoc. eous, ſiue alter. Siue quiſpiam alius antiquus author. Cęterum multo accommodatius videtur hanc rem de ſternutamento explicuiſſe Galenus in comm: vbi docens ſingultum fieri ab humore tenaciter parietibus ſtomachi inhærente, ac propterea validò expulſore indigenti, qui vectis cuiuſdam inſtar ab ipſis ventriculi tunicis eum humorem debellat, tale ſternutamentum dicit, cuius violento motu, & pulmones, & ſtomachus valde concuſſi non modo calefiunt, & propterea extenuant ſuccos, verum etiam vehementer eos ex locis, vbi inhærent detrudūt, quo fit vt etiam ſternutamento tuſſis excitetur, ac finiatur, ſimulq́ humores à pectore excludantur, imò verò etiam illo vehementi concuſſu vterus quoque conquatitur, ita vt ſi quid in ipſo moleſtum reperiatur eijciat, ob quod dicebat Hippoc. 2. Epid: & 5. aph. 35. mulieri vtero laboranti, aut difficiliter parienti ſternutamentum maximè conferre: Quomodo verò ut eſt apud Platonem, & Ariſtotelem potu, atque etiam retentione ſpiritus curetur non eſt difficile cauſam reperire, ſi diuerſitatem cauſſarum, à quibus fieri poſſunt ſingultus ſpectemus, Si enim efficiatur ob intemperiem frigidam, vt interdum fieri, & Ariſtot. loco citato, & Galen. in præſenti commentatio tradiderunt, proculdubio retentio ſpiritus, qua valde calefiunt interiora, iuuat; Sin autem fiat bile, vel ab humore alio tunicam oris ventriculi mordente, tunc iuuat colluere fauces, necnō paulliſper potare, vt faciunt pueri ſingultiētes, & præſertim acetū quo amara in pituitam deſciſcere, mordentemq́ vim amittere dicit Hipp. lib 3. de uict: acut: tex. 37. Quod uerò dicunt aliqui contra Galenum ſternutamentum ſingultui ſuperueniens non eſſe cauſſam ſolutionis eius, ſed potius ſignum, cum indicet uaporem facientem ſingultum reliquiſſe ſtomacum, & petijſſe cerebrum, apud me inſomnium merum eſt, quia ſingultus plerumq. fit ab humore acri inhærente, atque id indicatur ex continuatione ipſius, quæ à puris uaporibus fieri nequit, accedit & illud, licet uapor ex uentriculo à cerebro trahatur, ut dixit etiam Hippoc. 4. de morbis trahi pituitam; attamen non eſt ille, qui uellicans cerebrum excitet ad expellendum, ſed alius in cerebro contentus, & una

Iiii cum

cum aere per narium anguſtos meatus uehementer pulſus, unde fit ſonitus; Nam ut dixit Hipp. 7. aphoriſ. vera generatio ſternutamenti eſt, quod illud fit, ex capite cerebro excalefacto, vel humectato illo vacuo, quod in capite eſt, aer enim intus contentus foras erumpit, edit autem ſtrepitum, quia per anguſtum ipſi eſt exitus, & Ariſt. 10. ſect. prob. 53. quęrens cur animalia bruta minus ſternuãt, quàm homines, longo ſatis diſcurſu, atq; etiã graui, monſtrat id eſſe, quia homini ob figuram erectam vapores, & humores verruntur in caput, vbi caloris beneficio in flatum conuerſi, atque à cerebro per nares depulſi ducunt ſecum humores quos ibi reperiunt, atque per anguſtos locos magna vi pertranſeuntes, ſtrepitum illum edũt, quem alias dixit apud Veteres habitum eſſe ſanctum, & ſacrum, Contra uerò brutis ob figuram in terram pronam uapores & humores uerti potiùs in armos, atque in reliquum corpus, ſicquè caput liberum magis relinqui, quò fit ut minus illa grauedinibus, atque deſtillationibus tententur, & illud admiratione, uel ſaltem notatu dignum eſt, quod in calce illius problematis ſcribit: aues, quia caput continuò in terram inclinatum gerunt minus, quàm homines grauedinibus, ac deſtillationibus tentari, ſed magis quàm bruta, quod formam corporis homini ſimiliorem, quàm illa gerant, ex quo loco, ſicut & ex alijs elici poteſt ad euitandas deſtillationes maximè conducere ſomnum humili & decliui capite factum.

Sternutamentum, quomodo fiat.

Vtilis eſt aphoriſmus, quia cum ſingultus frequens maximam moleſtiam & ipſimet ſingultienti, atq; adſtantibus afferat, nõ modò ex hac ſententia intelligitur, quando ſit ipſius ſperanda ſolutio, verum etiam qua ratione ſit procuranda, ſcilicet ſternutamenti prouocatione, necnon ſtomachi calefactione, atque etiam pulmonum, ut tuſſi, atq; narium penuis facta titillatione, uel in ſolem obtutu.

Vtilitas aphor.

---

14 *Ab aqua inter cute habito, ſi aqua per venas in ventrem defluxerit, ſoluitur morbus.*

VT dicebam exponens antecedentem aphoriſmum nullam huic cum eo connexionem accommodare ſcio, niſi dicere placeret, vtrobiq; Hippocratem locutum eſſe de curationibus, ſeu morborum ſolutionibus, quæ fiunt ſponte, ideſt ſine ullo artis adminiculo, nam Galen. uoluit ſcopum hic ab Hippoc. propoſitum fuiſſe docere exemplum earum euacuationum, quæ ſponte, ſeu nobis nihil cooperantibus cum utilitate efficiuntur, ſcilicet quod hydrops etiam antiqua ſoluatur, ſi aqua è uenis per aluum exeat. Sic. n. dicebat Horatius.

Connexio

Scopus.

Creſcit, indulgens
Sibi dirus hydrops:
Nec ſitim pellit
Niſi cauſſa morbi
Fugerit venis.

Eſt itaque ſententia prognoſtica, & curatoria cum ſit ueluti documentum eius, quod fieri debet pro hydrope curanda, nullam autem rationem coniunctam habet, neque in plures partes diuidere licet. (*Ab hydrope.*) Habetur hæc eadem ſententia ſæpius in Coacis, primo de morbis, libro de iudicat: 7. aphor. 29.

Effuſio

Effuſio è venis aquæ per aluum, quã dicit curari hydropem, monſtrat ſermonem ſibi potius de ea hydropis ſpecie, in qua humor aquoſus in venis continetur, & anaſarca, hypoſarca, & leucophlegmatia, aut magis propriè aqua inter cutem nuncupatur, quam vel de aſcite, aut tympanitide, in quib. cum aqua cõtineatur in ſpacio interiacente, inter inteſtina, atque peritonæum, nulla apparet via, qua eiuſmodi aqua poſſit per aluũ, aut ſponte, aut etiam per medicamenta educi, atq; ita eſſe ſatis docemur ab eodem Hip. qui lib. 7 aph. 29 dixit: ſi à leucophlegmatia habito ſuperueniat fluxus alui, liberatur. Cũ verò viùs ſit verbo (ἐχουέντω,) intelligendũ eſt, quemadmodum dicebam in ſuperioris aphoriſmi explanatione, de hydrope vetuſta, atque confirmata, huius enim ſolutionem cognoſcere refert, quæ licet fieri poſſit, etiam per inſenſibilem euacuationem, vt per inſolationem, per harenam, per dolium illud Chyſippi Cnidij cõmemoratum à Gal. lib. de vtil. reſp. cap. 3. per frumenti aceruos, & per furnos, attamen melior, atque ſecurior eſt, quæ efficitur ſenſibilis è venis per aluum aquoſi humoris euacuatione. Et aduertendum Hippocratem potiſſimum voluiſſe monere de vetuſta, non quod etiam recens non ſoluatur, cum id expreſſe dixerit in Coacis, etiam de recente. Sed quia hoc difficilius eſt fieri in vetuſta. *(Aqua in venis.)* Vtrum in aſcite quoque, & in tympanitide contineantur ſucci aquoſi in venis, ſicut in anaſarca, vt aliqui putant, ipſe valde dubito, ſi quidem aſciti, ac typanitide laborantes, plerumq; vniuerſum corporis habitum adeò extenuatũ gerant, vt vix venas habere videantur, ſecus aut in hypoſarca, in qua totum corpus tumidum, & veluti aqua repletum conſpicitur. *(Fluente)* ῥυέντος, vel vt in Coacis prænotionibus, vbi habetur hæc eadem ſententia ῥαγέντος. Senſus eſt, ſi aqua è venis cum impetu, & affatim effluat in ventre ſoluitur hydrops, ideſt perfectè curatur: nam quod per ventrem non intelligat abdomen, ſed inteſtina manifeſtum, nam hoc non eſſet ſolui, ſed fieri aſcitem hydropem; & notandum dixiſſe (*fluente*,) vt ſignificaret debere eſſe motum illum ſubitum, & copioſum ſicut 7 aphoriſm 29. manifeſtè dicit. Sed tria hic occurrunt, paulilper aliqua examinanda, vnum eſt, quia videtur indigna res Hippocrate dicere morbum aquoſum curari, ſi exeat è corpore aqua: nam quis eſt adeò imperitus, qui hoc non intelligat? Alterum eſt, quomodo è venis poſſit aqua in aluum trudi, atque inde effluere. Tertium eſt, cur hic non fiat mentio de vrina, cum tamen ſic ſcriptum habeatur in lib. de iudicationibus prope finem In aqua intercute detentis, ſi aquoſus humor per uenas in aluum, aut veſicam effluat, ſolutio contingit, nam perinde eſt dicere κατὰ φλέβας, atque dicere ἀναστάρκα. Quòd ſpectat ad primum ſunt tria uerba, quæ expenſa omnem admirationem tollent, primum enim dicit Hippocrates ῥυέντος, ideſt fluente, quoniam nõ debet aqua leniter, & parũ exire, ſed multa ac celeritèr exire, dicit (*e venis*), quoniam in anaſarca, ſi aliunde exeat aqua, & non è uenis parum iuuat, dicit etiam (*in Ventrem*,) quoniam per urinam, & per ſudorem quoque exire poteſt è uenis: ſed non ita ſoluit morbum, queadmodum ſi in uentrẽ præcipitata exeat. Itaq; ut uera ſit Hippocratis ſententia, & legitimẽ ſoluatur hydrops oportet, ut aqua exeat è uenis copioſa cum impetu, & in uentrem truſa corpore exeat, quæ res non guſtantur niſi ab ijs, qui ingenio, & iudicio ualent; Ad alterum dici uero

poſſet, qđ ab Hipp. ſcriptum habetur 6, Epid. ſect. 5 tex. 2. ſæpè naturam ignotas nobis vias, & impetus, ſiue motiones ſibi parare, verũ ipſi rei naturæ propius eſt dicere, qđ ab alijs quoq; ſcriptum inuenio; Scilicet vbi venę repletę ſunt crudo, & ſeroſo humore, quaſiq. nauſeabũdę, illũ modo in carnes, & ſpacia carniũ euomũt, ſicq; leucophlegmatiam faciunt, modo per partem & poſt partẽ eundem præ repletione in ventrẽ deponunt, vnde poſtea mittitur extra atque ſic nõ modo præſens malũ tollitur, quoniã habitus corporis, atq; ſimul iecur, à frigido ſucco liberati priſtinum calorem recuperant, ſicquè meliore ſanguine genito, proindequè partibus ipſis melius nutritis, fit perfecta, & abſoluta mali liberatio, id quod idem Hippocrates voluit ſignificare quando in ijſdem Coacis prænotionibus, In hydrope incipiente; Si aquoſa fiat diarrhoea abſquè cruditate ſoluit morbum; quod tam de præſente, quàm de imminente eſt intelligẽdum; hæc enim vera eſt ſolutionis morbi cauſſa, quoniam & materia frigida, & conſequenter intemperies abolentur exeunte è corpore materia aquoſa; Circa Tertium dicendum eſt: proculdubio etiam vrinæ euacuationem copioſæ conducere ad finiendam omnem hydropem, & maximè anaſarcam, vt etiam tumores lienis à quibus oriri ſolet hydrops, vrinæ larga profuſione aboleri hiſtoria Biantis relata 2. Epid: ſect: 2. docet. At multo frequentius, multo citius, atque ſecurius fit liberatio ex larga, & repentina per aluum effuſione, cum illa via ſit propior, atq; latior tum ratione ſitus, tum ratione conſuetudinis, & venarum meſaraicarum miniſterij, quę à iecinore aquoſum humorem ſuſcipientes facile ipſis inteſtinis refundunt. Hoc autem cum ſpectaſſet Hippocrates in hoc libro, in quo non niſi & ſecuriora & exploratiora, voluit tacere vrinam, & ſolius alui fluxus meminiſſe, vt fecit etiam in Coacis, atque in ſeptimo aphoriſmorum.

Vtilitas Aphor. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictiones faciẽdas in hydrope, Sed ad curationem, cum ſit documentum, vt medicus debeat in hydrope curanda præſertim leucoplegmatia aluum mouere, quo natura inuitata poſſit ad illas partes humorẽ aquoſum ſuperuacaneum dirigere, atque ita & morbum præſentem finire, atq; illius renouationem anteuertere, ſic enim cla e io, ebule, enula, alijſquè hydrogogis medicamentis vti ſolemus, quamquam res plerumquè artu non reſpondere, ſicuti naturæ quotidie obſeruamus.

---

15 *Longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.*

SI antecedentia ſpectantur, videtur Hippocrates, ſcopum in multis habuiſſe nobis exempla proponendi, quib. natura ſponte ſolet malum, malo aliæniore pellere, quod cum antea fecerit de hydrope, quę ſoluitur diarrhęa, nunc

Connexio. de diarrhæa ſimiliter proponit, quæ à ſpontaneo vomitu ſoluitur, Eſt aphoriſ: prognoſticus & ſimplex. (*A diarrhea:*) Celſus lib 2 cap. 8. Longas deiectiones ſupprimit vomitus; Quæ & qualis ſit diarrhœa, non eſt obſcurum etenim, & apud Authorem deffinitionum, ſub nomine Galeni, & apud Aretæum, propriè eſt effuſio per aluum excrementorum liquidorum, quam Celſus alui reſolutionem vertit, & Celius Aurelianus 3. acut: cap. 2 2. vertit alui profluuium,

quo

quo liquida effunduntur. Verum huiuſmodi defluxio, aut recẽs, aut antiqua. In recente liquidum, & crudum alimentum excernitur ſine torminibus, in vetuſta verò promiſcua excrementa exeunt cum tormin ib. modo mitioribus ſi ſint pituitoſa, modo ſæuioribus ſi ſit etiam bilis commixta. Iam uerò hic Hippoc. loquitur de vetuſto, & propterea vſus eſt duabus vocibus, ſcilicet (ἐχομένω,) & (μακρᾶς,) ideſt habito, & longa. vt ſignificaret ſe loqui non tantũ de ea quę longo tempore, durat, ſed etiam quodammodo inhabitum quendam eſt conuerſa, quo Auguſtum, atq; alios tàm veteres, quàm recentiores viros magnos fuiſſe extinctos, fama eſt apud Scriptores, (*Sponte vomitus*,) Quis vomitus ſpontaneus ſit. neque incertum eſt, nam ſic vocatur, qui nulla arte, nulloq́ medicamẽto cõcitatur, ſed ſponte ipſius naturæ efficitur, (*Superueniens*:) Quia ſi ſimul fiat, vt cholera non ſolum non iuuat: ſed perniciem adfert. (*Soluit fluxum*) primo de morbis vbi habetur hæc eadem ſententia ait: forti diarrhęa habito vomitus factus bonum. Qua ratione autem vomitus ſponte fiat, non eſt difficile intelligere, quandoquidem cum vomitus ſit animalibus plurimis datus, & vt dicebat Plin lib. 28. c 4. à Canib. monſtratus primum ad explodendos e ſtomaco crudos, & prauos humores, certè tũc ſponte fiũt vomitus, quãdo ſtomachus, ab aliqua re inimica laceſſitus eam a ſeſe depellere tentat, qd potiſſimum in illis animalibus contingit, quę nimium voracia ſunt, oſſibuſquè ſpinis, alijſq́. cibis durioribus veſcuntur, vnde falſum eſt, quod dixit Plinius lib 11. cap 37 ſ. ſolum hominem & canẽ vomere, quod ijs ſtomachus inferiore parte anguſtior, ſit. Cæterum in longis fluxibus alui fit vomitus ſpontaneus, quando humor ille ad inteſtina deſcendere aſſuetus vertitur ad ſuperiorem partẽ, aut expulſiuę facultatis ſtomachi debilitate, cuius facilior eſt euacuatio per partes proximiores, aut propter inteſtinorum robur, quo non facile recipit; vtor re voce recipere, quoniam inter medicos videtur conſtitutum ipſa inteſtina facultate attractrice carere, atq; ſolum recipere cum careant longis villis, ut ex anatome intelligitur: Itaque cum vomitus ſit motus contrarius diarrhęæ, nec poſſit diu natura ſuplere vtriſq́. contrarijs motib. vt cholera monſtrat, in qua cum citetur ſimul & ſtomachus ad uomitum, & aluus ad ægeſtionem, aut cito finit hominem, aut cito ipſa finitur, ideo uomitu ſuperueniẽte alui fluxus ſiſtitur, atq; id eſt, quod Hippocrates dicebat 2. de dięta, uomitum ſiſtere aluum, quia exiccat, ſcilicet eas humiditates euacuando per os, quæ ipſam antea humectabant, quod propriè eſt ſoluere diarrhęam, ut hoc in loco dicit Hipp. Verum autem uomitus uomitu curetur, & fluxus fluxu, ut dicit Hipp lib. de locis in homine, & ſcriptum eſt à Gal 6 Epid: ſect: 2, com: 9. à plerijſq́. dubitatũ eſt, quo contraria contrarijs non ſimilib. curentur, uerum ſi rectę res expendatur, fit quidem, & hoc per contraria ſi quidem fluxus, & uomitus qui fiunt repletione, curantur inanitione facta per eoſdem uomitus, & fluxus. Vt diſertiſſimè Gal. citato loco demonſtrauit. Vtilis eſt aphoriſmus ad prognoſim, qua ſperatur ex uomitu antiquę diarrhoeę curatio, & ad curationem inſtituendam, cum ad longos alui fluxus perſanandos conducere uomitiones artę factas, circa quas tamen eſt aliquid dubitandum, nam ex una parte uidetur uomitus concitandus, tum quia naturam rectę operãtem debet medicus imitari, tum quia Hippocrates in Coacis præno-

Vtilitas Aphor.

Dubit.

eis prænotionibus dicebat: in lumborum dolore eximio, & in longa deiectione conferre elleboriſmo vomitum ciere, Sed ex altera parte in longis deiectionib. non modo inteſtina redduntur leuia, verum etiam ipſe ventriculus imbecillus, ventriculum autem imbecillum vomitu, qui eſt motus violentus magis turbare, videtur à ratione alienum. Dicendum eſt, aut ventriculum ita eſſe debilem, vt nec cibum ferre queat, aut parum debilem eſſe, ſi primo modo, ſemper ab his eſt vomitus ablegandus, vt docuit Oribaſius ex Galeno lib 8 collect: cap. 20. ſin autem non ſit adeò debilis, tunc facilioribus erit ad vomitum ſollicitandus, atque ab Elleboriſmo cauendum. Et præſertim hoc tempore, quando nemo ita vomitui, & elleboriſmo eſt aſſuetus, quemadmodum veteres, & præſertim Hippocratis tempore, atq; Herodoti, qui ſcribit, Aegyptios ſingulo men ſe conſueuiſſe vti vomitu, & clyſtere. Vtilior autem cæteris in hoc caſu erit vomitus à cibo, tum quia facilior eſt, tum quia ſic pituita, atque ſuccus frigidus, qui fouent alui profluuium citius euacuantur, quinimò non ſolum alui longi fluxus vomitu curantur, verum etiam ipſi vomitus, vt Hippocrates *in lib: de loc: in homine* ſcriptum reliquit, & Galen. 6. Epidem: comm: 2. tex. 9. apertiſſimè confirmauit.

---

66 *A morbo laterali, vel pulmoni habito, alui profluuium adueniens, malum.*

HIPPOC. in ſuperioribus ſuſcepit docendum, qui ſint morbi, qui ab alijs morbis ſuperuenientibus, & præſertim ab ijs, qui cum euacuatione fiunt, aut bonum, aut malum habent, & cum in antecedenti de ipſo alui fluxu vt ab alia euacuatione ſederet docuerit, nunc quid alui fluxus morbis acutis ſuperueniens præſertim pleuritidi, & peripneumoniæ faciat edocere intendit, vnde patet quis Hippocrates ſit ſcopus in præſenti aphoriſmo partim prognoſtico, partim curatorio. Cumque ſit ſimplex ſententia nec diuiſionem patiatur, ad mentem, & conſilium Hippocratis peruestigandam conuertemur, *(à Pleuritide)* quid ſit pleuritis & quid peripneumonia, non eſt arduum intelligere, cum apud omnes medicos conſtet, Alteram eſſe inflammationem membranæ coſtas ſuccingentis, alteram verò ipſius pulmonis; & ſicut prior ſit tum à ſanguine inflammato, & putreſcente (quam mitiſſimam eſſe dixerunt Hippoc. & Gal 6. Epid: ſect 3 tex. vlt. licet ſecus ſecundo, & tertio de morbis ſcriptum inueniatur) tum à bile alijſquè humoribus, ſic peripneumonia plerumq. fieri ſolet à ſanguine bilioſo, quo ipſi pulmones aluntur, ut propterea vterquè non modò ſit acutus, verumetiam inter acutos præcipuus, quo ſit vt Hippocr. hanc ſententiam de cunctis acutis prolaturus, potiſſimum hoſce duos morbos in exemplum adduxerit, quemadmodum etiam in libris de acutorum victu non de alijs fieri acutis videtur locutus, quam de pleuritide, atque peripneumonia. *(Habito)* Galenus examinans cur Hippocr. ita locutus ſit, decernit, id quod alias etiam nos docuimus, nempe apud Hipp. hanc vocem ἰχεσθαι, ideſt haberi, & ἰχομένω, ideſt habito ſignificare eum, qui non recenter, nec ſuperficietenus laborat, ſed grauiter & tenaciter à morbo iam conſumato exercetur, nec neceſſe

Connexio. Scopus.

ceſſe eſt, (vt putarunt aliqui doctiſſimi interpretes) intelligere de ijs, qui iam
ſuppurati ſunt, ac tabidi effecti, quoniam intellecta re quemadmodum cenſet
Galenus ſemper eſt malum, etiam abſq́ ſuppuratione, in ò uerò alia ratione di-
citur malum, (ut oſtendetur) alui fluxus, in his morbis. (*Diarrhœa.*) Iam dixi-
mus quis fluxus alui ſit propriè diarrhoea, quæ ſæpe ſolet complecti omne ge-
nus fluoris alui, ſiue ſit humoralis ſiue cibalis, ut loquuntur barbari. quis autem
uere ſit, de quo loquitur Hippoc mihi uidetur accommodatæ ſatis explicauiſſe
Galenus, qui ſcribit; cum Hippoc. hic loquatur non de qualibet pleuritide, &
peripneumonia, ſed de grauibus, & iam factis, ſignum eſt ob inflammatiò-
nes, ità eſſe læſum iecur, atque ventriculum, vt hic cibum corrumpat, nec co-
quat, illud verò nec nutrimentum attrahere, nec illud in ſanguinem conuerte-
re ſit potens (*Malum*,) vt ſignum, quia ſignificat naturales ſtomachi, & iocino-
ris facultates, à quibus, ut dicebat Auerroes uniuerſi corporis ſtatus dependet,
ualde laborare, & conſequenter totum corpus, nam Hipp. 1. de diæta aſſimila-
bat ſtomachum mari, quaſi communicet, & recipiat mala ab uniuerſo corpo-
re, addo ego etiam eſſe malam cauſſam, propterea quod vtraquè inflamma-
tio eget ualidis viribus, quas iàm à morbi magnitudine attritas multo magis à
ſuperueniente diarrhoea euerti non eſt dubitandum; Et quamquam iecur atq;
ſtomachus alijs partibus patientibus non ità faciliter compatiantur, vbi tamen
illarum affectus ualidi ſunt, quemadmodum Hippoc hic ſupponit, neceſſe eſt
illa quoque compatiantur, cum vt dicebat Auerroes ſint ambo veluti ſerui, &
miniſtri totius corporis, imò Hippoc. 1. de diæta aſſimilabat ſtomachum ma-
ri, quod à toto corpore mala recipiat, eique uiciſſim refundat perinde, ac mare
aquas, & recipit, & reddit. Quod autem dicit Hippocrates de fluxu ſuperue-
niente hiſce morbis haudquaquam ſimpliciter eſt intelligendum: Sed quod il-
le fluxus ſpontaneus ſit, à nulla cauſſa externa factus, veluti à cibo, aut à potu
ſicut animaduertit Galenus, quoniam quæ fiunt ab externis cauſſis mala non
ita ſunt grauia, & periculoſa, quemadmodum quæ fiunt ab internis. Sed quæri *Dub. 1.*
hoc in loco iure poſsit, num ſi fluxus ſuperueniat materia iàm concocta, æque
malus ſit, ſi quidem cum iam iecur male afficiatur, fluxuſquè ſit veluti nouus
alius morbus ſuperueniens viribus iàm fractis, haudquaquam uidetur poſſe uti-
lis eſſe. Præterea videndum an poſsit pleuritis ex purgari per aluum vt videtur, *2.*
quandoq́. Gal. dixiſſe, & vt experientia teſtatur. Dicendum eſt non eſſe quidem *Solut. 1.*
ità malum, quemadmodum cruda materia exiſtente, verum neque ipſe bonus
eſt, & certè pauci etiam euadunt, ac niſi medici prudentes ſint, facile decipi
queunt; Vel dicere poſſumus, & melius, quo ad ſtatum totius corporis poſſe
conferre, quo verò ad pleuritidem, nocere potius, quia cum ea ſolo ſputo expur-
getur, opus eſt viribus, quæ proculdubio læduntur à diarrhoea; Ad aliud dicen- *Solut. 2.*
dum, poſſe quidem beneficio venæ ſine pari per dorſum perreptantis opera na-
turæ uias congruas uenientis ad aluum deduci materiam pleuritidis præſertim
ſuppuratam, ſed id rariſsimè, & non ſine periculo. Vtilis eſt aphoriſmus in pri-
mis ad prædicendum verum iuuat, quoq; pro medicina rectè, & prudenter exer *Vtilitas*
cenda, quoniam medici ex hoc documento illud acquirũt, ut maximè caueant, *Aphor.*
à medicamentis purgantibus: ſed tantum clyſteribus, ijſq́. blandioribus agant,

nam

nam ſi ſpontanei fluxus alui adeo nocent, qui fieri poteſt vt proſint, qui ab arte fiunt?

---

17 *Lippientem, alui profluuio corripi, bonum.*

Connexio. ILLVD perſpectum vnicuiq. eſſe poteſt, Hippoc. in antecedente aphoriſmo docuiſſe fluxum alui ſuperuenientem aliquando nocere, nunc autem velle docere eundem aliquando conferre, atq; hoc exemplo Ophtalmiæ potiùs oſtendere voluit, vt intelligatur ſi oculi, qui ſunt remotiſſimi ab aluo beneficium ex eius fluxu capiunt, quemadmodum quotidie experimur, multo magis idem ſperandum, quando aliæ partes propinquiores malè afficiuntur præſertim à fluxionibus, atq; inflammationibus cuiuſmodi eſt ophtalmia, quæ etiam in

Scopus. eo conuenit cum pleuritide, & peripneumonia, quod & ipſa ſit, vt illę inflamtio, quaſi verò velit Hippocrates docere inflammationibus alui fluxum ſuperuenientem modo vtilem, modo inutilem eſſe, atque hæc de connexione, & ſcopo præſentis aphoriſmi, quem non eſt dubitandum, ſicuti *ſimplex, atq;* indiuiſibilis eſt. ita quoq; ad partem prognoſticā pertinere, maximeq́ ad curādos ægros pertinere, (*Lippientem,*) quam Græci nuncupant, ὀφθαλμίαν Celſus, & latini elegantiores lippitudinem appellant, nam dicebat Celſus lib. 2. cap. 1. hunc aphoriſmum deſignans, (*omniſque deiectio lippienti prodeſt.*) Verum Græci habuerunt duas voces diuerſas, ſcilicet Οφθαλμιῶντας, ideſt laborantes ophtalmia, & ὀφθαλμικὸν, ideſt curantes ophtalmiam ſic enim vocabant medicos curandis oculis tantum vacantes, vnde Martialis libro octauo deridet quendam, qui fuerat medicus ocularius malus, & poſt euaſerat hophomacus his uerſibus.

Hoplomachus nunc es: fueras ophtalmicus ante
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus.

Hippocrates autem eundem ſcripſit, tum in libro de iudicationibus, tum in Coacis prænotionibus, in quibus tamen addit vocem (ἀπὸ ταυτομάτου,) ideſt ſponte naturæ. nam quæ fiunt ab erroribus vitæ alui profluuia haud ita conducunt: Vnde malæ Celſus transferens aphoriſmum dixit: omniſquè deiectio lippienti prodeſt, inter quas tamen ex errore deiectiones haudquaquam ſunt connumerandæ deiectiones factæ à medico κατὰ λόγον, ideſt ſecundum rationem operante, imò uerò dicit Galenus hoc eſſe exemplum ab Hippocrate propoſitum eorum, quæ ſalubriter ab ipſa natura fiunt euacuationum, & reuulſionum, quas imitantur medici clyſteribus, atque medicamentis purgantibus; Ceterum uidere oportet quo pacto alui fluxus adeò iuuet lippientes, & quomodo dicat Hippocr. eſſe bonum, an ſolum vt cauſſa quemadmodum cenſuit Gal an verò etiam, vt ſignum. Et quod pertinet ad primum illud ſtatuendum eſt ophtalmiam, ſeu lippitudinem propriè eſſe oculorum inflammationem, hoc eſt abnatæ tunicæ, fit autem à plerumq́. tum ab antecedentib. deſtillationibus acribus, atq; mordacibus, quæ faciunt pruritum & conſequenter ægros ad fricationem adigunt, tum maximè à ſanguine bilioſo, & ichoroſo tranſmiſſo ad oculos potiſſimum à iocinore incenſo, atq; interdum etiam à toto corpore nimium repleto, id quod etiam Ariſtoteles cenſuit 1. ſect: prob. 8.

vbi

ubi dicebat talem ęſium naturę eſſe lippitudinē in oculis, qualis eſt febris in toto corporè. Eſt autem apud Hipp. triplex ophtalmia ῥεώδης, ξηρὰ, & φθινώδης; prior deſcribitur optimę ab Hippoc. 1. Epid. ſect. 2. tex. 6. ubi ſummatim docet eam eſſe, quę multam humiditatem mittit acrem, & mordacem ob quam Aethiopibus lippientibus exulcerari oculos ſcribit: Alex. 1. probl. 77. Secunda uero eſt in qua licet aliqua humiditas manet, ea tamen exigua eſt cum pruritu, & Celſus dicit eſſe cum lemis ſiccis de quibus Hipp. 3. aphor. 12. ſect. Tertia eſt quæ docet extenuationèm, atq; tabem oculorum de quibus Hippoc. 3. aphor. 16. De prima, & ſecunda loquutus eſt Hipp. quam ſecundam fieri à bile, & pituita ſalſa aere ſicco auxiliante teſtatur Galenus, qua etiam laborauit Horatius Poeta cum hæc ſit diuturni. Sed illud obſeruandùm non ſemper lippitudinem apud Latinos hunc morbum deſignare, ſed fluxiones ſimplices, & lachrymarum vrentium quodammodo copiam, ob quam etiam viſioni detrimentum aliquod accedit, ſic enim ſonat prouerbium illud *(lippis, atque tonſoribus notum)* taliſquè erat morbus quo laborabat Horatius, qui ſæpę ſeipſum vocat lippum, & qui cum eſſet apud Aguſtum cum Virgilio laborante aſthmate, quidam dixit tunc Auguſtum fuiſſe inter lachrymas, & ſuſpiria. Cum igitur talis ſit uera ophtalmia, proculdubio iuuat alui fluxio, vel quia fluxiones capitis eo diuertunt, & oculos illæſos dimittunt, vel quia materia, quæ ad oculos ferebatur, aut à toto corpore, aut à iocinore abducitur ad aluum, priuſquam oculos petat, hoc faciente natura, & facultate expultrice iocinoris, aut aliorum membrorum ſtimulata qualitate, & copia materiæ, quam potiùs ad locum proximiorem & decliuem mittit, quo citius, & facilius ſeſe exoneret. Vtrū autē quælibet lippitudo, ſcilicet tàm inflammatio, quàm fluxio cum rubore ſit cōtagioſa dubitari poſſet, niſi hæc res diffinita haberetur, ab Ariſt. 7. ſect. probl. 4. & ab Alex. 1. probl. 33. & 2. lib probl. 39. vbi quærens quomodo lippitudo ſit contagioſa longo ſatis, & diſerto ſermone videtur ſtatuiſſe ſummatim, propterea lippitudinem eſſe contagioſam, quia viſorij ſpiritus corruptis dū ſanos oculos acrius intuentes attingunt, eos facile polluunt, atque ſimilem morbum ipſis immittunt, contra verò ſanum corpus, non afficere lippientes, quoniam ſanitas eſt quædam temperies, lippitudo intemperies immodica, iam verò imbecillior, non poteſt afficere fortiorem: ſed viceuerſa. Ad ſecundum verò Galenus clariſſimis verbis dixit, vocem (ἀγαθόν) dumtaxat, eſſe interpretādam de cauſſa, eo quod vt explicatum eſt antea, fluxio alui euacuet eā materiam, quę alioquin, miſſa ad oculos foueret, atq; augeret ophtalmiam: ego verò nō video cur etiā non poſſit eſſe bonum ſignū, quandoquidem ex eo cognoſcitur, naturam eſſe robuſtam, atque bene operantē, quippe quæ deflectat materiā morbificam à loco nobiliore, ad ignobiliorē; accedit etiam & illud ex hoc fluxu ſignificari optimū euentū ægritudinis, ut propterea uere ſit aphoriſmus inter dogmata progn: recēſendus, Qui etiā vtilis magnopere eſt ad ipſam curationē inſtituendā, quandoquidem medicus inſtruitur, ad id qđ facere debet, ſ. per aluum diuertere clyſteribus, atque medicamētis. Sed hic locus poſtulat, vt uideatur numquid ſanguinis etiam euacuatio pro ophtalmiæ curatione cōpetat, atq; eo maximę iſtud uidetur, eſſe decernendū, quoniā communiter medici, ubi oculi inflammantur ſolent ad ſan-

guinis miſſionem confugere, quæ in omni inflammatione, & præſertim dolori iuncta, ut eſt ophtalmia ſemper phlebotomia vnicum præſidium à Galeno ſemper eſt reputata: Itaq; pro reſolutione huius rei non minus neceſſaria, quàm vtili, dicendum eſſe puto duas eſſe ophtalmiæ ſpecies, aliam ſiccam, de qua etiam Ariſtot. locutus eſt loco citato primæ probl: ſect: in qua ſcilicet nulla fluxio eſſatu digna apparet: ſed ſola rubedo, tumor, atque dolor aliam verò eſſe humidam, in qua præter alia dicta adeſt, quoque materiæ calidæ, & rodentis affluxus, quod enim ſicca lippitudo fiat ſine humore Ariſt. ſecutus Hippocratem dixit 1. probl. 9. & 12. vbi ab æſtate, & autumno ſiccis, & aquilonaribus fieri aridas lippitudines ſcripſit, quoniam humores conſumuntur ſaltem craſſiores, quo fit vt vel nullis, vel tenuibus & bilioſis exiſtentibus in capite humoribus ſuccedant lippitudines ſiccæ, hoc eſt ſine multo, atque craſſo humore. Si igitur ophtalmia ſit arida plane non conuenit ſanguinis miſſio, imò verò, nec alia purgatio, ſin autem humida ſit. & cum ſignis ſanguinis exuberatis, & cum dolore, ſanguinis miſſio valdè conuenit, præſertim gratia doloris, atque diuerſionis; Sin verò puri ſint humores pituitoſi, atque etiam bilioſi, *purgatio potius* prudenter adminiſtrata, quam ſanguinis miſſio conuenit, & de hac *Hippocr.* lib. de viſione. At in illa miſſione ſanguinis illud eſt obſeruandum, quod monuit Gal. lib 13. meth. c 19. in cuius fine dicebat cucurbitā in occipite defixam efficax eſſe remedium ad oculorum fluxiones, expedire tamen, vt prius totum corpus euacuetur, quoniam ſi refertum ſanguine corpus ſit, in quacumque parte capitis cucurbitam defixeris; totum ipſum implebis. Itaque ſic ſtatuendum eſt, vbi ſit humida lippitudo, & præſertim ſanguinea, vtrumq. modum detrahendi ſanguinis conuenire, ad retrahendum, & exiccandum, qua etiam ratione febrem ipſi ophtalmię ſuperuenientem conducere, rationi conſonum, atque ab Ariſtotele ſignificatum eſt, quippe qua humores lippitudinem efficientes conſumi rationi conſonum eſt, illud ſanæ pariter eſt veriſſimum, quod habetur apud Platonem, circa initium Charmidis, ſcilicet non poſſe curari oculos niſi capiti proſpiciatur, nec huic proſpici ſine totius corporis curatione, illud quoq; vtile eſt ſcire, quod ſcribit Alex. 2. probl. 33. nempè maximè prodeſſe ſi lippienti caput vſque ad cutem tondatur quoniam ſic vapores, & humores mali cauſſæ diffluntur, atque diſſipantur.

---

18 *Veſica diſſiſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt.*

Commentio. Scopus. EGO certę pro connexione pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore aliud dicere neſcio, quàm Hippocratem ſibi propoſuiſſe lectores exercere in cognitione prædicendi in quocumq; morborū genere, ac proptereà in præſenti quoque illud agere in morbo ſolutę vnitatis, habita ratione partium ſolutarū, ſiquidē non modo ſecundū ipſius affectus magnitudinē, atq; prauitatē uariātur prognoſtica, verū etiā ſecundū cōditionem atq; dignitatē ipſarum partiū adeo, vt ſcopus verus Hipp. ſit quem dixi, & ſententia pręſens tota ſit prognoſtica, quæ

licet

licet longiuſcula ſit ęgrè tamen poteſt in plures partes ſecari, niſi placeret, quot uerba ſunt, tot particulas facere, quod opus immenſum, & nimis alienum eſset. (*Veſſicam inciſam.*) Veſicam eſse corpus ex duabus ſatis ſolidis membranis conflatum, ipſa autopſia perſpicuũ fit, ſicut etiam nemo eſt, qui ignoret eam eſse inter membra ſeminaria non poſtremam, quando etiam in ipſo utero haud ſecus humorem ſuperuacaneum ſeroſum totius corporis ſuſcipit, atq; extra uterũ: hęc uerò ratione conſtitutionis proprię, ita eſt comparata, ut tam ab externis iniurijs quàm ab internis poſsit inflammari, diuidi, lacerari, atque ulcera pati, cumque ſit corpus ſuaptę natura ſiccũ, & duriuſculum, fit ut ubi paſsa eſt ſecundum ſui corpus uulnus aliquod, aut ulcus difficiliter partes ſolutę poſsint iterum uniri, & coaleſcere, eò quod humido illo cõtinuatiuo careat, quod ipſi refici nequit, quia ſit pars ſeminaria: Et quamquam Ariſtot. 3. de hiſt: animalium cap. 15. teſtatus ſit ſe ſcire aliquando ueſicam inciſam fuiſse conſolidatam, cenſet tamen id raro contingere, & quod ratum eſt minimę obſeruari debere, præterquã quod forſan, quod uidit Ariſtoteles, fuit non in corpore ipſius ueſicæ: ſed in collo appellato, quod cum ſit carnoſum, proculdubio eius uulnera conſolidantur, ut quotidie ſpectatur in ijs quibus calculi è ueſica per colli ipſius inciſionem eximuntur, quamquam id quod Galenus dicit etiam ueriſsimum eſt, nempe corporis ueſicæ ſi una tantum tunica ſcindatur poſse coaleſcere, uerum ſi ambas uſque ad ipſum ſpacium penetret inciſio, haudquaquam ſanari, & coaleſcere poſsunt, de quibus, ſcilicet de magnis ipſius inciſionibus eſse Hippocratem locutum uox ipſa *διακοπή* ſignificat, ut rectè Galenus adnotauit non ſolum in hoc commentario uerum etiam alibi; Cauſsam uerò huiuſcemodi difficultatis non tantum conſtitutioni ipſius ueſicæ tribus debere cenſet Galenus, quantum quod medicamenta applicari nequeunt, ſicut applicantur externis partibus, quamquam author libri de læthalibus uulneribus, ſiue ſit Hippocrates, ſiue alius quiſpiam, etiam hæc vulnera pro medicamentis acceptis intus medicari aggreditur; At præter has rationes, eſt alia quoque non aſpernanda, nempe, quod veſica ſemper vrinæ aliquid in ſe recipit, & continet, vnde vulnerum conſolidatio impeditur, quæ & quiete, & exiccatione opus habent, Atque hæc ſententia, etiam confirmata reperitur ab Hippocr 2. prorrhet. primo de morbis, & in Coacis prænotionibus hoc eodem libro aphoriſ: Sequenti ſicut à Celſo libro quinto cap 26. & à Paullo Aegineta libro ſexto cap. 88. (*Vel cerebrum*) Cornelius Celſus loco citato dixit (Baſis cerebri) tum ut adnotaret, non ſuperficialia vulnera cerebri eſſe læthalia, ſed profunda; nam vt ipſemet Galenus teſtatur etiam abſciſſas, nedum inciſas cerebri partes haud attuliſſe interitum, fuit obſeruatum, nec opus erat, ut ipſe, & Pelopem teſtem, & alium in Smyrna Ionię produceret, quandoquidem omni tempore aliquod huiuſmodi exemplum habetur; quamquam quod refert Gal. præſertim de iuuene in Smyrna, fuit vulnus ſecundum cerebri ventriculos, vt ipſemet narrat octauo de vſu partium cap. 10. cauſſa verò cur cerebri vulnera ſint adeò lęthalia eſt, tum ob copiam membranarum, quib. circumquaq; obductũ eſt, tum quia cũ in ipſo principiũ ſit neruorũ, ſequitur ut hoc ſemper coafficiatur, ſicq. ęgri modo conuellãtur, modo reſſoluãtur, ac demũ intereãt. (*Vel cor.*) Etſi cor, vt dicebat Hip. 4. de mor: ſit à natura

ex duriſſima quadam ſubſtantià conflatum, ne ſcilicet facilè læderetur, & quia poſſet irrequieto motui ſufficere cum ſit viſcus omnium maximè vitæ animalium, & vtile, & neceſſarium, attamen illud etiam habuit, vt nullum grauem affectum, ſuſtinere poſſit, quin ſtatim necem afferat, vt dixit Ariſt. 3. de partib: animal. cap 4. & lib. 4. cap. 2. vbi dicebat in hoſtijs numquam viſum eſſe cor ſic affectum quemadmodum alia viſcera, ſcilicet iecur, atque pulmones, in quib: quandoquè inuentæ ſunt cicatrices, Galenus quoque lib. 5. de loc: aff: cap. 2. dixit: nullum affectũ in corde grauẽ poſſe ad augumentũ pertingere, quin ſtatim is inchoans occidat, imò verò habet hoc peculiare cor, vt etiam in hoc comm: teſtatur Galenus, quod vulnera ipſius neceſſariam mortem inferãt ſecus, quam alia commemorata, ſiquidem, & ſanguis, & ſpiritus in ipſo ſtatim inflammantur, & conſequenter calor natiuus cuius id fons eſt extinguitur. (*Vel ſeptum tranſuerſum,*) hoc membrum alias diaphragma vocatum veteres, & præſertim Hippoc. nominarunt Φρένας, non quod exiſtimarent in eo eſſe mentem locatam, vt male putarunt aliqui, ſed quia ipſo violato protinus compatitur cerebrum, aut cor vt ait Ariſtot. 3. de part. animalium cap. 10. atque mens offenditur, vt obſeruatum ſit nonnullos ibi ſauciatos ſtatim riſiſſe, quemadmodum teſtatur Hippocr. 5. Epidem: circa finem de Tychone in Obſidione Dati, qui in in præcordijs catapulta vulneratus riſum emiſſit, ac tandem implacidus, atque conuulſus perijt, qđ etiam alijs eueniſſe ſcribit, Ariſt. 3. de partib. anim. cap. 10. niſi ibi Hippocr. locum ſignificare voluerit, vbi etiam calori, atque titillationi cauſſam riſus tribuiſſe videtur cum potius mentis errori videatur adſcribenda, Cauſſa autem cur præcordiorum vulnera, vel exigua ſint vſque adeo exitioſa, eſt quia eſt principium vitæ toti corpori, & quia motu æterno cietur, quo fit vt quilibet vel minimus affectus ſtatim incrementum ſuſcipiat, quod minimè tolerare poteſt, quod quoq; dicendum eſt de ſepto tranſuerſo, quod non modo diſciſſum non ſolidatur quia ipſius ſubſtantia eſt tota neruea, verum etiam quia & ipſum perpetuò mouetur, motus autem omnibus vulneribus, & vlceribus, quibuſuis valde aduerſatur. (*Aut aliquod inteſtinum,*) Cur Hippoctates in ſolis inteſtinis appoſuerit particulam (τὶ idest aliquod) non eſt arduum cauſſam cognoſcere, ſiquidem cætera viſcera commemorata vnica ſunt, Inteſtina autem plurium generum, quorum infima, eadem craſſa vocata crebro ab vlceribus liberantur, quoniam ferè carnea ſunt, vt propterea vniri, & coaleſcere facilius cæteris queant, tenuia verò, & præſertim ſtomacho proximiora vix, vmquam vulnerara poſſunt ſanari, ob ſubſtantiæ ipſorum nerueam conſtitutionem, ſed eſt & alia communis omnibus cauſſa, ſcilicet quod inciſa admittunt ciborum excrementis exitum per vias non naturales, & cum iugiter per ipſa tranſeant eadem excrementa fit, vt ab ijs continuo irritata ſanationẽ non admittunt, & fabulę aniles ſunt quas nonnulli recitant, nimirùm viſos eſſe quibus non tantum perforata ſunt inteſtina, uerumetiam pars eorum aliqua penitus exciſſa. (*Aut ventriculum,*) haud ſecus, & ſtomachi vulnera ſunt inſanabilia ſi ſint magna, & profunda propter nerueam ſubſtãtiam, atq; cum cerebro communionem, qua fit ut ipſis interdum à ſolis humoribus acribus, ac venenis corrodentibus dilaceratus immaniſſimos cruciatus, atque conuulſiones in du-

cat

tat verum eſt,& altera ratio,quoniam cum toti corpori patet nutrimentum,inſtar coqui,vt dicebat Auerr. ſi quando vlceratur, ita ut perforetur, pars cibi exit per illud foramen, pars verò retenta,nec coqui, nec præparari poteſt, quò fit, vt corpus nutrimentum orbatum diù ſupereſſe non poſſit,cuius rei exemplum habetur tum in 7.Epid: tum in fine quinti lib.eorundem de Ariſtippo, qui cum à ſagitta grauiter fuiſſet in ventriculo vulneratus præter alia horrenda ſymptomata, & cruciatus illud,quoq; habebat,vt nihil infra ſecederet, ex quo ſeptima die extinctus fuit. (*Vel iecur*) certum eſt, atq; etiam ab Ariſtotele, & alijs teſtatum, viſas aliquando eſſe hoſtias, & capras, in quorum iocinoribus inuentæ ſunt cicatrices, quæ poſt vulnera remanſerunt: ſed erant illæ potius ſuperficiales,quam profundæ, nam vbi partes intimiores ſcinduntur, neceſſariò quoque magna pars venarum pertunditur,quibus pertuſis tanta ſanguinis copia effunditur,vt neceſſariò cita mors, & certa adueniat, atq; hinc eſt, quod cuidam ſecundum hepar vulnerato narrat Hippocrates 7.Epid: ſtatim oculos eſſe factos cauos,totamq́. faciem cadauerosam,& eadem die perijſſe Auicennas tamē narrat cuidam fuiſſe partem iocinoris abſciſſam,& ſuperuixiſſe, quamuis poetę fabulentur Titio Coruum continuo iecur exedere, quod cōcupiſcentiæ cuius domicilium eſt iecur, nimium addictus fuiſſet, (*Mortale*) hæc uox, ut optimè dicit Galenus initio commentarij interdum ſignificat id,quod neceſsariò ſignificat, aut infert mortem, interdum quod id facit non neceſsariò, neque ſemper, ſed ut plurimum, utro autem modo acceperit Hipp. inquit incertum eſse, ego verò puto utroq; modo accipi poſse, ità ut in aliquibus, quorum vulnera non ſunt adeò lęthalia, accipiendum ſit vt plurimum, in aliquibus uerò, ueluti in corde accipi debet, ut ſemper,atque neceſsariò, quod quia ſic eſt, merito Hipp. indefinitum reliquit, neque tamē ob hoc Galenus ipſum criminatus eſt,quemadmodum ipſi nonnullos impoſuiſse uidetur, Sed: Circà hanc ſententiam duo oriūtur examine aliquo digna,vnum eſt, quia vulnera ſolent duob. modis conſolidari,vt prę cęteris habetur ab Aui:4.4 c,p. & ab alijs chirurgicis,vno per primam intentionem vocato, quæ eſt ita membrum counire, vt ad priorem vnionis ſtatum redeat,alio per ſecundam intentionem,hoc eſt generationi calli,aut pori,qui ita colliget, & vniat partes diſciſſas, vt ſi non ad priſtinam reuertantur vnionem, aliquam tamen aquirant,quæ loco illius ſupplere ualeat. His itaque duobus modis unionis exiſtentibus dignum eſt conſideratione, an quando Hipp. & alij negant huiuſcemodi partib. vulneratis unionem, intelligendi de prima intentione, an uerò de ambabus, quaſi nullo modo poſſint reconſolidari, ac propter id ſauciati neceſſariò intereant, Alterum conſideratione dignum eſt, quoniam Corn: Celſus lib.5.cap.26. enumerans, quæ vulnera fiunt lęthalia, recenſet inter ipſa renum uulnera, uenarum, & arteriarum magnarum circà fauces, ac ſpinalem medullam; Lienem uerò,ueſicam,uterum, craſſiora inteſtina, ac cerebri membranas uulneratas, in magno periculo ſtatuit. Ad hæc non deſunt, qui alia etiam uulnera mortalia proponant, ut ueſicæ fellis, cordis capſulæ, pulmonis, lienis, & medullæ dorſalis, quod ſi uerum eſt, cur Hippocrat. tantum ſeptem meminerit, præterea 2.prorreth. enumerans uulnera læthalia, dicit eſſe magnarum uenarum, quæ ſunt in collo, & inguinib. nec non cerebri,

Not.

Not.

cerebri, iocinoris inteſtinorum, & veſicæ, cordis non meminit, imò nec cuncta ità dicit eſſe mortalia, vt effugi mors nõ poſſit, & paullo poſt enumerans, quib. ſit adhibenda medicina, & quibus non, videtur non omnia prędicta vulnera facere inſanabilia. In Coacis pariter prænotionibus, aliqua adijcit, quæ hoc in loco nõ ſunt cõmemorata, cuius diuerſitatis rationẽ inueſtigare, nõ erit opus inutile. Quantũ itaq; ſpectat ad primũ, id certo determinãdũ eſt, perinde eſſe dicere aliqđ vulnus non conſolidari, atq; dicere eſſe mortale, quoniã quæ nullo modo cõſolidãtur, hoc eſt, neq; per primã, neq; per ſecundã intentionẽ, proculdubio ſemper mortẽ, licet modo tardiorẽ, modo celeriorẽ inferunt. Quę itaq, Hip. vult vulnera eſſe proprię, & ex neceſſitate lęthalia, ſunt quę nullo ex duob. modis poſſunt vniri, cuiuſmodi ſunt viſcerũ prędictorum magna, & profunda, quippe quę priuſquã ullo modo vniantur ad exitium perducant, quẽadmodũ quæ per ſecundam intentionẽ coaleſcunt, aut mortẽ non afferunt, aut ſaltem valde eam retardãt, ſicuti loquitur Auic: 4. quarti, c. 1. quando ſcribit aliqua ex ijs vulnerib. prædictis curari: Circà ſecundũ illud ad memoriam reuocandũ eſt ſummatim, quod explicatius dixi, quatuor ob cauſas vulnera aliqua eſſe mortalia, *vel neceſſitate* Officij, vt in pulmone, & ſepto trãuerſo, vel præſtantia naturæ, & vitæ cõmunicatione, ſicut in corde, & cerebro, vel profuſione ſanguinis, veluti quãdo iecur, aut uenæ, arterięquè magnę, quas craſſas nuncupare conſueuit Hippoc. vel ſymptomatũ immanitate, quę ab vulneratis ſuſtineri nequeat, uti contingit, vbi aliquæ partes neruoſæ, & magni momenti vulnerantur; Hæc autem omnia cum potiſſimum compertantur in partibus hic ab Hippocrate commemoratis, non eſt mirum ſi de ipſis ſolis loquendum ſibi putauit, alijs vel ſub hiſce ſeptem comprehenſis, vel prætermiſsis, quæ non ara prædictas cauſſas in ſeſe gerunt, & quas nominauit Hippoc alibi, vt in Coacis, & in ſecundo prædictionum, quoniam nõ ita prę eſſe, & veraciter ſcripſit, quemadmodum in lib. aph: in quo licet non ſeruet ordinem, vt in præſenti aphoriſmo nominando prius, quæ ſunt magis læthalia, vt cor, cerebrum, iecur, deinde quæ minus, veluti ventriculus, inteſtina tenuia, ſeptum trãuerſum; & veſica, nil refert, quãdoquidem Hipp. interdum quidem: ſed non ſemper huiuſcemodi ordinem, contempſit; Cęterum reſtat illud perquirendum, an ſicut vulnera prędictarum partium ſunt lęthalia, ſic quoque, & vlcera ſint, quæ res breuiter hunc in modum eſt diffinienda, vt dicamus, ſi celeritatem mortis attendamus, proculdubio in cæteris data paritate vulnera ſunt grauiora, quia multo ocius perdũt, ſin autem certitudinem mortis, ſæpius vlcera ſunt læthaliora, quia licet paullatim ſerpant, tanto magis ad interitum ducunt, id quod uoluit Hippocrates innuere, in libro de locis in homine, ubi dixit difficiliores curatu eſſe antiquos morbos recentibus ob idquè vetuſtos eſſe faciendos recentes: Vtilis autem eſt aphoriſmus in primis ad prędictionem faciendam, ſubinde uerò ad inſtruendum medicum quę uulnera curanda ſuſcipere debeat & quę non, id quod nos docere Hippocratem ſecundo prorrethicorum iam dixi.

Vtilitas aphor.

19 *Cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque caleſcit.*

IN Antecedenti aphoriſmo de vulneribus læthalibus locutus eſt, nunc verò de ijs loquitur quæ mortalia, licet non ſint, haud tamen ad priſtinam vnionem redeunt, vt hinc manifeſta ſit, & connexio cum præcedente, atque Hippoc. mens: Eſt verò dogma partim phyſicum, partim prognoſticum, nec commodè, in plures partes diuiſibilis, niſi placeat quot ſunt verba, tot particulas facere. *(Diſciſſum os.)* Quod Hippocrates vocat ſua lingua διακόπτειν, nos dicimus diſciſſum, & Galen. in commentario docens, quę propriè dicantur διακεκομμένα, inquit hæc differre ἀπὸ τοῦ διαιρεθῆναι, quoniam diuiſa propriè ſunt illa, quæ habent diuiſionem, eiſq; ad ſui ipſius finem peruenientem, ita vt ex vna vere fiant duæ partes, diſciſſa verò quæ non habent, ita penetrantem diſiunctionem, Primum itaq; ait vbi os huiuſmodi diſciſſionem patitur, neque augeri, neque colligari, ſeu coaleſcere: Galenus autem quid ſit apud Hippocratem augeri, & quid conglutinari docens ait primum eſſe, quando eiuſdem generis caro regeneratur, cuius erat ea, quæ ſublata eſt, ut in cauis vlceribus conſpicitur, quæ vbi ſanantur, non alia ratione id fit, quam qđ cauitas eadem ſubſtantia repletur, qua conſtabat antea. Coaleſcere verò eſſe, ait cum labra partium diſciſſarum inter ſe conglutinantur, atque conglutinata manent. Itaque quod os, & chartilago, non augeantur non ſolũ manifeſtis experimentis conſtat, verum & euidenti ratione comprobatur; quandoquidem, hæ ſunt partes ex ſemine genitę, quę cum nullam ſimilem ſubſtantiam habere poſsint, proculdubio nihil ſimile generari poteſt. Cęterum an verũ etiam, qđ nequeant coaleſcere dubitatũ fuit antiquitus, quoniam nonnulli videntes oſſa, & chartilagines diſciſſas ſimul iungi, putarunt illarum labia ſimul eſſe iuncta, ac propterea coaleſcere, & conglutinari dixerunt, verum hos confutauit Galenus, quod licet videantur, hæc conglutinari, haud tamen eſt uera conglutinatio, Sed eſt quędam appoſitio à calloſa materia circumſita ſibi facta, vt apparet, quando cadauera ſecantur, quę habuerint oſſa fracta, in quibus apparet fractionis oſsis fundus cauus, & diſsitus, circa fracturã verò callus obductus, qui partes ſuo loco continet, ne dimoueantur; Nam cum natura ſalutis hominũ ſtudioſa partes ſeminarias regenerare nequeat, deficiente ſibi materia apta, loco eius ex materia craſſa, & terreſtri, & glutinoſa fabricat, quandam ſubſtantiam, quæ parti diuiſæ & fractæ circumoblita, deinde indurata inſtar glutinis cuiuſdam eam detinet, haud ſecus, atque fabrifaciunt, qui diſciſſas tabulas medio glutinis vniunt; ita vt vnitæ firmiter detineantur, quod pariter in ipſis laterib. conſpicitur, atque etiam lapidibus, Verum tamen etſi quę dixi veriſsima ſint, non tamen id eſt perpetuum, nec ſimile contingit in cunctis corporibus, atque ætatibus, nam corpora mollia, vt puerorum cum habeant etiam ſolidas partes ſatis teneras, atque molles, multo facilius conglutinãtur, imò verò regenerãtur, quàm in ipſis ſenib. eò qđ ſint proximi, natiuitati, parteſq; ipſius ſint veluti cereę, quò fit ut inſtar cerę fingi, & ſimul iungi poſsint Galenus teſtatur 6. lib. meth. cap. 5. Hęc omnia dicit Galenus, atque etiam alij

inter-

Connexio. Scopus.

Digitized by Google

interpretes, Verum circa hoc oritur dubitatio an, ſcilicet uerum ſit partes ſeminarias, ſiue ſolidas non poſſe regenerari, atq; uere coaleſcere. Nam Gal. lib. 1. de ſem: cap. 13. teſtatur ſeſe uidiſſe in capite, atque in alijs partibus regeneratas eſſe multas, atque magnas arterias, imò ubi caua replentur ulcera noua carne, neceſſe fiant uenæ, quæ poſſint carnis generationi, & auctioni inſeruire, ſunt autem uenę, atque arteriæ partes ſolidę, & ſeminariæ, ad hæc dentes uidemus regenerari: Ex altera parte neque ſemen reficiendis, & nutriendis partibus ſolidis in corpore ſuffi:ere uidetur, neque ſi demus ad eſſe, uirtus generans ceſſat operari poſtquam fœtus eſt perfectus, ut ſapientum omnium ſententia eſt, experientia quoque confirmata, quamquam non deſint, qui eam toto tempore uitę in membris conſeruari dicunt pro neceſſitatib. occurentibus, ut uidetur comprobari ex ipſis dẽtibus, qui etiam in extrema ſenectute generantur, ut Ariſt. 5. de gener: animal. cap. ult. necnon Galen. & omnes teſtãtur. Quid igitur ſtatuendum eſt, illud primo ſupponi oportet, uirtutem nutritiuã, augentem, atq; generantem, unam atque eandem eſſe, ac propterea ſicut una toto uitæ tempore remanet, quę eſt nutritiua, ſic par eſt alias, quæ uidentur diuerſæ, nec ſunt, ſupereſſe; at cur una æterna ſit cum corpore nempè nutritiua, ſiquidem tamdiu uiuunt animantia, quamdiu nutriũtur, ſunt tres potiſſimum. Cauſſa una eſt, debilitas facultatis hoc eſt caloris natiui, cùm enim maior uigor requiratur, ad generandum, atque augendum, hinc fit, ut nutriri quidem poſſint animantia donec uiuunt, non autem generare, & augeri, quę eſt etiam ratio, quod ſenes non generent, ob debilitatẽ virtutis generatiuę, & caloris, licet alioquin ſemine haud careant, Alia ratio eſt paucitas materiæ, quia in membris ſolidis remanet, quidẽ materia ſeminalis, vt videtur voluiſſe Galen. 1. de ſem: cap 13. attamen illa exigua eſt, nec ſufficiens, & apta regenerandis omnis ſpeciei mẽbris ſolidis. Tertia cauſſa eſt durities ipſa membrorum contracta, quo fit ut pauca materia, à debili facultate nequaquam poſſit in duram ſubſtantiam conuerti, & quamquam dentes qui ſunt partes duriſſimæ, ita vt neque igne domari poſſint, quemadmodum Plinius dicere ſolebat, id fit propterea quod ut ait Ariſt. 5. de generat: animal: cap vlt. Locus dentium calidiſſimus ſemper eſt, & maximè in puerulis, quo fit, ut ijs qui ſunt vel natura, vel exercitatione, & fricatione, aut lactis calidioris vſu ijs in partibus calidioribus, citius quoque erumpant dentes. Quod porro aliquæ partes facilius alijs augeantur, & coaleſcant, complures poſſunt eſſe cauſſæ, una eſt mollities, qua fit, ut calor facilius poſſit nutrimentum conuertere in ſubſtantiam reſtaurandam. Secunda eſt facilitas, uel aptitudo nutrimenti in ſubſtantiam conuertendi, vt fit in carne, quæ omnia deſiderantur in partibus ſolidis, & preſertim in oſſe. (*Vel neruus,*) quod dixi de oſſe & chartilagine, idem quoq; dici poteſt de neruo, quamquam illud uetiſſimum eſt, ex enumeratis ab Hippocrate, nullum diſciſſum reſtaurati difficilius ipſo oſſe, propter quod etiam iure ab Hipp. 1. loco eſt commemoratum; neruus autem femoris, quod in lucta Iacob. cum angelo fuit ipſi percuſſus, ita ut emacruerit, & ſubito claudicare fecerit, haudquaquam diuiſio, aut diſciſſio fuit, alioquin haud ita cito à claudicatione fuiſſet liberatus. (*Aut gena vel præputium,*) Galenus reddens rationem cur hę duę partes diſciſſę nequeant coaleſcere, ait eſſe quoniam ubi

diſcen-

diſcinduntur labia ipſorum ſtatim longe, lateq́uè diſtant eò, quod & neruoſa, atque tenuia ſint: Ariſtot. autem ſecundo de partibus animal. cap. 13. dicit non coaleſcere præputium, & cilium, quia cutis eſt ſine carne. Verum & ſi hoc de gena facile concedi queat, haud ita tamen de præputio videtur affirmandum, quandoquidem ſæpe videmus præputium etiam inuitis, medicis, vbi ſcinditur coaleſcere, quinimò experientia compertum eſt, interdum parte, ipſius penitus abſciſſa nihilominus coaluiſſe preputium, ità vt fuerit neceſſe ſæpius abſcindere, vt mihi Romæ contigit in quodam iuuene, qui cum haberet occluſum præputium, neceſſe fuit amputare, & iterum animi coaleſcebat. Veteres quando infibulabant cãtores, ne vſu Veneris vocem deprauarẽt, fibula adempta ſine labore foramina occludebantur: Itaque ex hac parte nõ videtur. Ex altera ex authorit: Hippocr. non ſolum hoc in loco, verumetiam in Coacis prænotionib. id quod pariter confirmatum habetur ab Ariſtot. 2. de hiſt: anim. 13. Pro cuius difficultatis ratione ſciendum eſt præputium, quod à Græcis ἀκροποσθίη dicitur *Præputiũ quid?* nihil aliud eſſe quàm cutim illam à quà glans contegitur, in id à natura fabricatam, vt pars illa glandis tenera, quodam munimine defenderetur ab iniurijs, in qua re inuenio Ariſtotelem, & ſibi contradicere, & falſum dicere, nam primo de hiſt. 13. ait cutem qua tegitur glãs eſſe innominatam, vocari autem ἀκροποσθίαν, id quod eſt commune, & glandi, & cuti, (quæ res à nemine veterum dicta eſt,) 2. verò de partib. 13. ait ἀκροποσθίαν, eſſe cutem ſine carne, ac propterea nõ coaleſcere. Cum autem ita ſit præputium, certum eſt aliquos ſine illa parte naſci, qui nudi vocãtur, qualem fuiſſe Sem, Noes filiũ aliqui ſcribunt. Hanc autem Deus Abrahæ præcepit, vt faceret poſteris ſuis abſcindere, tum ut diſtinguerentur ab alijs nationibus Iudæi, quos ob id Horatius vocauit Apellas, & Martialis recutitos, tum vt diſcerent omnem vitiorum occaſionem amputare, ſiquidem ab ea parte cuncta pene ſcelera noſtra oriuntur, quemadmodum Plutarchus lib. de garrulitate narrat reſpondiſſe Anacharſim Scytham, qui interrogatus, cur dormiret, ſemper manu ori appoſita, & altera compreſſis genitalibus, reſpondit: id facere ſolitum, vt doceret eas partes ſemper eſſe comprimendas, vnde vitia cuncta originem ducunt, alias quoque rationes afferunt Philo in tractatu de circumciſione, & Raby Moſes 3. lib. directorij, quas ibi cognoſcere vtile & iucundum eſt. Non eſt dubitandum, ipſum coaleſcere, & refici: nam 1. Gen. 25. & 1. Machabæorum explicite habetur, ſimiliter apud Paullum 1. ad Corinthios 7. & apud Epiphanium lib: de pond: & menſ: nam aliqui iudæi, vt occulerent circumciſionem, curabãt remedijs reficere, quod Eſau inuentum fuiſſe dicunt, & de qua re Corn: Celſus ſcribit 7. lib. cap. 25. Quid dicemus pro Hippoc. & Ariſtot. Dicendum non fuiſſe veram: ſed retractionem quandam cutis ſurſum, atque poſtmodum per conſuitionem vnitæ inſtar oſſium, ità vt non ſit neque ſecundum primam, neque ſecundam intentionem. Vtilis eſt *Vtilitas Aphor.* aphoriſmus potiſſimum ad prognoſim faciendam, maximeq́. ad inſtruendum medicum, vt quando ſibi eiuſmodi vulnera ocurrunt tractanda haudquaquam ſperet ſeſe prima intentione, (vt aiunt medici) poſſe ea curare; Sed tantum ſecunda, ſcilicet vt callo cito generando viuendi ratiohe ſtudeant.

guinis miſſionem confugere, quæ in omni inflammatione, & præſertim dolori iuncta, ut eſt ophtalmia ſemper phlebotomia vnicum præſidium à Galeno ſemper eſt reputata: Itaq; pro reſſolutione huius rei non minus neceſſaria, quàm vtili, dicendum eſſe puto duas eſſe ophtalmiæ ſpecies; aliam ſiccam, de qua etiam Ariſto: locutus eſt loco citato primæ probl: ſect: in qua ſcilicet nulla fluxio effatu digna apparet: ſed ſola rubedo, tumor, atque dolor aliam verò eſſe humidam, in qua præter alia dicta adeſt, quoque materiæ calidæ, & rodentis affluxus, quod enim ſicca lippitudo fiat ſine humore Ariſt. ſecutus Hippocratem dixit 1. probl. 9. & 12. vbi ab æſtate, & autumno ſiccis, & aquilonaribus fieri aridas lippitudines ſcripſit, quoniam humores conſumuntur ſaltem craſſiores, quo fit vt vel nullis, vel tenuibus & bilioſis exiſtentibus in capite humoribus ſuccedant lippitudines ſiccæ, hoc eſt ſine multo, atque craſſo humore. Si igitur ophtalmia ſit arida plane non conuenit ſanguinis miſſio, imò verò, nec alia purgatio, ſin autem humida ſit. & cum ſignis ſanguinis exuberatis, & cum dolore, ſanguinis miſſio valdè conuenit, præſertim gratia doloris, atque diuerſionis; Sin verò puri ſint humores pituitoſi, atque etiam bilioſi, purgatio potius prudenter adminiſtrata, quam ſanguinis miſſio conuenit, & de hac Hippocr. lib. de viſione: At in illa miſſione ſanguinis illud eſt obſeruandum, quod monuit Gal. lib. 13. meth. c. 19. in cuius fine dicebat cucurbitã in occipite defixam efficax eſſe remedium ad oculorum fluxiones, expedire tamen, vt prius totum corpus euacuetur, quoniam ſi refertum ſanguine corpus ſit, in quacumque parte capitis cucurbitam defixeris; totum ipſum implebis. Itaque ſic ſtatuendum eſt, vbi ſit humida lippitudo, & præſertim ſanguinea, vtrumq. modum detrahendi ſanguinis conuenire, ad retrahendum, & exiccandum, qua etiam ratione febrem ipſi ophtalmię ſuperuenientem conducere rationi conſonum, atque ab Ariſtotele ſignificatum eſt, quippe qua humores lippitudinem efficientes conſumi rationi conſonum eſt, illud ſanæ pariter eſt veriſſimum, quòd habetur apud Platonem, circa initium Charmidis, ſcilicet non poſſe curari oculos niſi capiti proſpiciatur, nec huic proſpici ſine totius corporis curatione, illud quoq; vtile eſt ſcire, quod ſcribit Alex. 2. probl. 33. nempè maximè prodeſſe ſi lippienti caput vſque ad cutem tondatur quoniam ſic vapores, & humores mali cauſſæ diffluantur, atque diſſipantur.

---

18 *Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt.*

Connexio. EGO certę pro connexione pręſentis aphoriſmi cum ſuperiore aliud dicere neſcio, quàm Hippocratem ſibi propoſuiſſe lectores exercere in cognitione prædicendi in quocumq; morborũ genere, ac propterea in præſenti quoque illud agere in morbo ſolutę vnitatis, habita ratione partium ſolutarũ, ſiquidẽ non modo ſecundũ ipſius affectus magnitudinẽ, atq; prauitatẽ uariãtur prognoſtica, verũ etiã ſecundũ cõditionem atq; dignitatẽ ipſarum partiũ adeo, vt *Scopus.* ſcopus verus Hipp. ſit quem dixi, & ſententia pręſens tota ſit prognoſtica, quæ

licet

licet longiuſcula ſit ęgrè tamen poteſt in plures partes ſecari, niſi placeret, quot uerba ſunt, tot particulas facere, quod opus immenſum, & nimis alieuum eſset. (*Veſsicam inciſam.*) Veſicam eſse corpus ex duabus latis ſolidis membranis conflatum, ipſa autopſia perſpicuũ fit, ſicut etiam nemo eſt, qui ignoret eam eſse inter membra ſeminaria non poſtremam, quando etiam in ipſo utero haud ſecus humorem ſuperuacaneum ſeroſum totius corporis ſuſcipit, atq; extra uterũ: hęc uerò ratione conſtitutionis proprię, ita eſt comparata, ut tam ab externis iniurijs quàm ab internis poſsit inflammari, diuidi, lacerari, atque ulcera pati, cumque ſit corpus ſuaptę natura ſiccũ, & duriuſculum, fit ut ubi paſsa eſt ſecundum ſui corpus uulnus aliquod, aut ulcus difficiliter partes ſolutę poſsint iterum uniri, & coaleſcere, eò quod humido illo cõtinuatiuo careat, quod ipſi refici nequit, quia ſit pars ſeminaria: Et quamquam Ariſtot. 3. de hiſt: animalium cap. 15. teſtatus ſit ſe ſcire aliquando ueſicam inciſam fuiſse conſolidatam, cenſet tamen id rato contingere, & quod rarum eſt minimę obſeruari debere, præterquã quod forſan, quod uidit Ariſtoteles, fuit non in corpore ipſius ueſicæ: ſed in collo appellato, quod cum ſit carnoſum, proculdubio eius uulnera conſolidantur, ut quotidie ſpectatur in ijs quibus calculi è ueſica per colli ipſius inciſionem eximuntur, quamquam id quod Galenus dicit etiam uerisſimum eſt, nempe corporis ueſicæ ſi una tantum tunica ſcindatur poſse coaleſcere, uerum ſi ambas uſque ad ipſum ſpacium penetret inciſio, haudquaquam ſanari, & coaleſcere poſsunt, de quibus, ſcilicet de magnis ipſius inciſionibus eſse Hippocratem locutum uox ipſa *διακοπ*' ſignificat, ut rectè Galenus adnotauit non ſolum in hoc commentatio uerum etiam alibi; Cauſsam uerò huiuſcemodi difficultatis non tantum conſtitutioni ipſius ueſicæ tribui debere cenſet Galenus, quantum quod medicamenta applicari nequeunt, ſicut applicantur externis partibus, quamquam author libri de læthalibus uulneribus, ſiue ſit Hippocrates, ſiue alius quiſpiam, etiam hæc vulnera pro medicamentis acceptis intus medicari aggreditur; At præter has rationes, eſt alia quoque non aſpernanda, nempe, quod veſica ſemper vrinæ aliquid in ſe recipit, & continet, vnde vulnerum conſolidatio impeditur, quæ & quiete, & exiccatione opus habent, Atque hæc ſententia, etiam confirmata reperitur ab Hippocr. 2. prorrhet. primo de morbis, & in Coacis prænotionibus hoc eodem libro aphoriſ: Sequenti ſicut à Celſo libro quinto cap. 26. & à Paullo Aegineta libro ſexto cap. 88. *(Vel cerebrum)* Cornelius Celſus loco citato dixit (Baſis cerebri) tum ut adnotaret, non ſuperficialia vulnera cerebri eſſe læthalia, ſed profunda; nam vt ipſemet Galenus teſtatur etiam abſciſſas, nedum inciſas cerebri partes haud attuliſſe interitum, fuit obſeruatum, nec opus erat, ut ipſe, & Pelopem teſtem, & alium in Smyrna Ionię produceret, quandoquidem omni tempore aliquod huiuſmodi exemplum habetur; quamquam quod refert Gal. præſertim de iuuene in Smyrna, fuit vulnus ſecundum cerebri ventriculos, vt ipſemet narrat octauo de vſu partium cap. 10. cauſſa verò cur cerebri vulnera ſint adeò lęthalia eſt, tum ob copiam membranarum, quib. circumquaq; obductũ eſt, tum quia cũ in ipſo principiũ ſit neruorũ, ſeq̃tur ut hoc ſemper coafficiatur, ſicq. ęgri modo conuellãtur, modo reſſoluãtũr, ac demũ intereãt.(*Vel cor.*) Etſi cor, vt dicebat Hip. 4. de mor: ſit à natura

ex duriſſima quadam ſubſtantia conflatum, ne ſcilicet facilè lęderetur, & quò poſſet irrequieto motui ſufficere cum ſit viſcus omnium maximè vitæ animalium, & vtile, & neceſſarium, attamen illud etiam habuit, vt nullum grauem affectum, ſuſtinere poſſit, quin ſtatim necem afferat, vt dixit Ariſt. 3. de partib: animal. cap 4. & lib. 4. cap. 2. vbi dicebat in hoſtijs numquam viſum eſſe cor ſic affectum quemadmodum alia viſcera, ſcilicet iecur, atque pulmones, in quib: quandoquè inuentæ ſunt cicatrices, Galenus quoque lib. 5. de loc: aff: cap. 2. dixit: nullum affectũ in corde grauẽ poſſe ad augumentũ pertingere, quin ſtatim is inchoans occidat, imò verò habet hoc peculiare cor, vt etiam in hoc comm: teſtatur Galenus, quod vulnera ipſius neceſſariam mortem inferãt ſecus, quàm alia commemorata, ſiquidem, & ſanguis, & ſpiritus in ipſo ſtatim inflammantur, & conſequenter calor natiuus cuius id fons eſt, extinguitur. (*Vel ſeptum tranſuerſum,*) hoc membrum alias diaphragma vocatum veteres, & præſertim Hippoc. nominarunt φρένας, non quod exiſtimarent in eo eſſe mentem locatam, vt male putarunt aliqui, ſed quia ipſo violato protinus compatitur cerebrum, aut cor vt ait Ariſtot. 3. de part. animalium cap. 10. atque mens offenditur, vt obſeruatum ſit nonnullos ibi ſauciatos ſtatim riſiſſe, quemadmodum teſtatur Hippocr. 5. Epidem: circa finem de Tychone in Obſidione Dati, qui in in præcordijs catapulta vulneratus riſum emiſſit, ac tandem implacidus, atque conuulſus perijt, qđ etiam alijs eueniſſe ſcribit, Ariſt. 3. de partib. anim. cap. 10. niſi ibi Hippocr. locum ſignificare voluerit, vbi etiam calori, atque titillationi cauſſam riſus tribuiſſe videtur cum potius mentis errori videatur adſcribenda. Cauſſa autem cur præcordiorum vulnera, vel exigua ſint vſque adeo exitioſa, eſt quia eſt principium vitæ toti corpori, & quia motu æterno cietur, quo fit vt quilibet vel minimus affectus ſtatim incrementum ſuſcipiat, quod minimè tolerare poteſt, quod quoq; dicendum eſt de ſepto tranſuerſo, quod non modo diſciſſum non ſolidatur quia ipſius ſubſtantia eſt tota neruea, verum etiam quia & ipſum perpetuò mouetur, motus autem omnibus vulneribus, & vlceribus, quibuſuis valde aduerſatur. (*Aut aliquod inteſtinum,*) Cur Hippocrates in ſolis inteſtinis appoſuerit particulam (τὶ idest aliquod) non eſt arduum cauſſam cognoſcere, ſiquidem cætera viſcera commemorata vnica ſunt, Inteſtina autem plurium generum, quorum infima, eadem craſſa vocata crebro ab vlceribus liberantur, quoniam ferè carnea ſunt, vt propterea vniri, & coaleſcere facilius cæteris queant, tenuia verò, & præſertim ſtomacho proximiora uix vmquam vulnerata poſſunt ſanari, ob ſubſtantiæ ipſorum nerueam conſtitutionem, ſed eſt & alia communis omnibus cauſſa, ſcilicet quod inciſa admittunt ciborum excrementis exitum per vias non naturales, & cum iugiter per ipſa tranſeant eadem excrementa fit, vt ab ijs continuo irritata ſanationẽ non admittunt, & fabulę aniles ſunt quas nonnulli recitant, nimirùm viſos eſſe quibus non tantum perforata ſunt inteſtina, uerumetiam pars eorum aliqua penitus exciſſa. (*Aut ventriculum,*) haud ſecus, & ſtomachi vulnera ſunt inſanabilia ſi ſint magna, & profunda propter nerueam ſubſtãtiam, atq; cum cerebro communionem, qua fit ut ipſis interdum à ſolis hũmoribus acribus, ac venenis corrodentibus dilaceratus immaniſſimos cruciatus, atque conuulſiones inducat

tat verum eſt,& altera ratio,quoniam cum toti corpori paret nutrimentum,inſtar coqui,vt dicebat Auerr. ſi quando vlceratur, ita ut perforetur, pars cibi exit per illud foramen, pars verò retenta, nec coqui, nec præparari poteſt, quò fit, vt corpus nutrimentum orbatum diù ſupereſſe non poſſit,cuius rei exemplum habetur tum in 7.Epid: tum in fine quinti lib.eorundem de Ariſtippo, qui cum à ſagitta grauiter fuiſſet in ventriculo vulneratus præter alia horrenda ſymptomata, & cruciatus illud,quoq; habebat,vt nihil infra ſecederet, ex quo ſeptima die extinctus fuit. (*Vel iecur*) certum eſt, atq; etiam ab Ariſtotele, & alijs teſtatum, viſas aliquando eſſe hoſtias, & capras, in quorum iocinoribus inuentæ ſunt cicatrices, quæ poſt vulnera remanſerunt: ſed erant illæ potius ſuperficiales,quam profundæ, nam vbi partes intimiores ſcinduntur, neceſſariò quoque magna pars venarum pertunditur,quibus pertuſis tanta ſanguinis copia effunditur,vt neceſſariò cita mors, & certa adueniat, atq; hinc eſt, quod cuidam ſecundum hepar vulnerato narrat Hippocrates 7.Epid: ſtatim oculos eſſe factos cauos,totamq́. faciem cadauerosã,& eadem die perijſſe Auicennas tamẽ narrat cuidam fuiſſe partem iocinoris abſciſſam,& ſuperuixiſſe, quamuis poetę fabulentur Titio Coruum continuo iecur exedere, quod cõcupiſcentiæ cuius domicilium eſt iecur, nimium addictus fuiſſet. (*Mortale*) hæc uox, ut optimè dicit Galenus initio commentarij interdum ſignificat id,quod neceſsariò ſignificat, aut infert mortem, interdum quod id facit non neceſsariò, neque ſemper, ſed ut plurimum, utro autem modo acceperit Hipp. inquit incertum eſse, ego verò puto ùtroq; modo accipi poſse, ità ut in aliquibus, quorum vulnera non ſunt adeò lęthalia, accipiendum ſit vt plurimum, in aliquibus uerò, ueluti in corde accipi debet, ut ſemper,atque neceſsariò, quod quia ſic eſt, merito Hipp. indefinitum reliquit, neque tamẽ ob hoc Galenus ipſum criminatus eſt,quemadmodum ipſi nonnullos impoſuiſse uidetur, Sed: Circà hanc ſententiam duo oriũtur examine aliquo digna, vnum eſt, quia vulnera ſolent duob. modis conſolidari,vt prę cęteris habetur ab Aui:4.4.c.p. & ab alijs chirurgicis,vno per primam intentionem vocato, quæ eſt ita membrum counite, vt ad priorem vnionis ſtatum redeat,alio per ſecundam intentionem,hoc eſt generationi calli,aut pori,qui ita colliget, & vniat partes diſciſſas, vt ſi non ad priſtinam reuertantur vnionem, aliquam tamen aquirant,quæ loco illius ſupplere ualeat. His itaque duobus modis unionis exiſtentibus dignum eſt conſideratione, an quando Hipp. & alij negant huiuſcemodi partib. vulneratis unionem, intelligendi de prima intentione, an uerò de ambabus, quaſi nullo modo poſſint reconſolidari, ac propter id ſauciati neceſſariò intereant, Alterum conſideratione dignum eſt, quoniam Corn: Celſus lib.5.cap.26. enumerans, quæ vulnera ſint lęthalia, recenſet inter ipſa renum uulnera, uenarum, & arteriarum magnarum circà fauces, ac ſpinalem medullam; Lienem uerò,ueſicam,uterum, craſſiora inteſtina, ac cerebri membranas uulneratas, in magno periculo ſtatuit. Ad hæc non deſunt, qui alia etiam uulnera mortalia proponant, ut ueſicæ fellis, cordis capſulæ, pulmonis, lienis, & medullæ dorſalis, quod ſi uerum eſt, cur Hippocrat. tantum ſeptem meminerit, præterea 2.prorreth. enumerans uulnera læthalia, dicit eſſe magnarum uenarum, quæ ſunt in collo, & inguinib. nec non

Not. (beside "admodum ipſi nonnullos…")

Not. (beside "ri, ac propter id ſauciati…")

cerebri,

cerebri, iocinoris inteſtinorum, & veſicæ, cordis non meminit, imò nec cuncta ità dicit eſſe mortalia, vt effugi mors nõ poſſit, & paullo poſt enumerans, quib. ſit adhibenda medicina, & quibus non, videtur non omnia prędicta vulnera facere inſanabilia. In Coacis pariter prænotionibus, aliqua adijcit, quæ hoc in loco nõ ſunt cõmemotata, cuius diuerſitatis rationẽ inueſtigare, nõ erit opus inutile. Quantũ itaq; ſpectat ad primũ, id certo determinãdũ eſt, perinde eſſe dicere aliqđ vulnus non conſolidari, atq; dicere eſſe mortale, quoniã quæ nullo modo cõſolidãtur, hoc eſt, neq; per primã, neq; per ſecundã intentionẽ, proculdubio ſemper mortẽ, licet modo tardiorẽ, modo celeriorẽ inferunt. Quę itaq, Hip. vult vulnera eſſe proprię, & ex neceſſitate lęthalia, ſunt quę nullo ex duob. modis poſſunt vniri, cuiuſmodi ſunt viſcerũ prędictorum magna, & profunda, quippe quę priuſquã ullo modo vniuntur ad exitium perducant, quẽadmodũ quæ per ſecundam intentionẽ coaleſcunt, aut mortẽ non afferunt, aut ſaltem valde eam retardãt, ſicuti loquitur Auic: 4. quarti, c. 1. quando ſcribit aliqua ex ijs vulnerib. prædictis curari: Circà ſecundũ illud ad memoriam reuocandũ eſt ſummatim, quod explicatius dixi, quatuor ob cauſas vulnera aliqua eſſe mortalia, vel neceſſitate Officij, vt in pulmone, & ſepto trãſuerſo, vel præſtantia naturæ, & vitæ cõmunicatione, ſicut in corde, & cerebro, vel profuſione ſanguinis, veluti quãdo iecur, aut uenæ, arterięuè magnę, quas craſſas nuncupare conſueuit Hippoc. vel ſymptomatũ immanitate, quę ab vulneratis ſuſtineri nequeat, uti contingit, vbi aliquæ partes neruoſæ, & magni momenti vulnerantur; Hæc autem omnia cum potiſſimum comperiantur in partibus hic ab Hippocrate commemoratis, non eſt mirum ſi de ipſis ſolis loquendum ſibi putauit, alijs vel ſub hiſce ſeptem comprehenſis, vel prætermiſsis, quæ non ita prædictas cauſſas in ſeſe gerunt, & quas nominauit Hippoc. alibi, vt in Coacis, & in ſecundo prædictionum, quoniam nõ ita pręeſſe, & veraciter ſcripſit, quemadmodum in lib: aph: in quo licet non ſeruet ordinem, vt in præſenti aphoriſmo nominando prius, quæ ſunt magis læthalia, vt cor, cerebrum, iecur, deinde quæ minus, veluti ventriculus, inteſtina tenuia, ſeptum trãſuerſum; & veſica, nil refert, quãdoquidem Hipp. interdum quidem: ſed non ſemper huiuſcemodi ordinem, contempſit; Cęterum reſtat illud perquirendum, an ſicut vulnera prędictarum partium ſunt lęthalia, ſic quoque, & vlcera ſint, quæ res breuiter hunc in modum eſt diffinienda, vt dicamus, ſi celeritatem mortis attendamus, proculdubio in cæteris data paritate vulnera ſunt grauiora, quia multo ocius perdũt, ſin autem certitudinem mortis, ſæpius vlcera ſunt læthaliora, quia licet paullatim ſerpant, tanto magis ad interitum ducunt, id quod uoluit Hippocrates innuere, in libro de locis in homine, ubi dixit difficiliores curatu eſſe antiquos morbos recentibus ob idquè vetuſtos eſſe faciendos recentes: Vtilis autem eſt aphoriſmus in primis
Vtilitas aphor. ad prędictionem faciendam, ſubinde uerò ad inſtruendum medicum quę uulnera curanda ſuſcipere debeat & quę non, id quod nos docere Hippocratem ſecundo prorrethicorum iam dixi.

19 *Cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut g[illegible] particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque caleſcit.*

IN Antecedenti aphoriſmo de vulneribus læthalibus locutus eſt, nunc verò de ijs loquitur quæ mortalia, licet non ſint, haud tamen ad priſtinam vnionem redeunt, vt hinc manifeſta ſit, & connexio cum præcedente, atque Hippoc. mens: Eſt verò dogma partim phyſicum, partim prognoſticum, nec commodè, in plures partes diuiſibilis, niſi placeat quot ſunt verba, tot particulas facere. *(Diſciſſum os.)* Quod Hippocrates vocat ſua lingua διακοπτιν, nos dicimus diſciſſum, & Galen. in commentario docens, quę propriè dicantur διακοπέντα, inquit hæc differre ἀπὸ τοῦ διαιρεθῆναι, quoniam diuiſa propriè ſunt illa, quæ habent diuiſionem, eiſq́. ad ſui ipſius finem peruenientem, ita vt ex vna vere fiant duæ partes, diſciſſa verò quæ non habent, ita penetrantem diſiunctionem, Primum itaq; ait vbi os huiuſmodi diſciſsionem patitur, neque augeri, neque colligari, ſeu coaleſcere: Galenus autem quid ſit apud Hippocratem augeri, & quid conglutinari docens ait primum eſſe, quando eiuſdem generis caro regeneratur, cuius erat ea, quæ ſublata eſt, ut in cauis vlceribus conſpicitur, quæ vbi ſanantur, non alia ratione id fit, quam qđ cauitas eadem ſubſtantia repletur, qua conſtabat antea. Coaleſcere verò eſſe, ait cum labra partium diſciſſarum inter ſe conglutinantur, atque conglutinata manent. Itaque quod os, & chartilago, non augeantur non ſolũ manifeſtis experimentis conſtat, verum ẽt euidenti ratione comprobatur; quandoquidem, hæ ſunt partes ex ſemine genitę, quę cum nullam ſimilem ſubſtantiam habere poſsint, proculdubio nihil ſimile generari poteſt. Cęterum an verũ etiam, qđ nequeant coaleſcere dubitatũ fuit antiquitus, quoniam nonnulli videntes oſſa, & chartilagines diſciſſas ſimul iungi, putarunt illarum labia ſimul eſſe iuncta, ac propterea coaleſcere, & conglutinari dixerunt, verum hos confutauit Galenus, quod licet videantur, hæc conglutinari, haud tamen eſt uera conglutinatio, Sed eſt quędam appoſitio à calloſa materia circumſita ſibi facta, vt apparet, quando cadauera ſecantur, quę habuerint oſſa fracta, in quibus apparet fractionis oſsis fundus cauus, & diſsitus, circa fracturã verò callus obductus, qui partes ſuo loco continet, ne dimoueantur; Nam cum natura ſalutis hominũ ſtudioſa partes ſeminarias regenerare nequeat, deficiente ſibi materia apta, loco eius ex materia craſſa, & terreſtri, & glutinoſa fabricat, quandam ſubſtantiam, quæ parti diuiſæ & fractæ circumoblita, deinde indurata inſtar glutinis cuiuſdam eam detinet, haud ſecus, atque fabrifaciunt, qui diſciſſas tabulas medio glutinis vniunt; ita vt vnitæ firmiter detineantur, quod pariter in ipſis laterib. conſpicitur, atque etiam lapidibus, Verum tamen etſi quę dixi veriſsima ſint, non tamen id eſt perpetuum, nec ſimile contingit in cunctis corporibus, atque ætatibus, nam corpora mollia, vt puerorum cum habeant etiam ſolidas partes ſatis teneras, atque molles, multo facilius conglutinãtur, imò verò regenerãtur, quàm in ipſis ſenib. eò qđ ſint proximi, natiuitati, parteſq́. ipſius ſint veluti cerеę, quò fit ut inſtar cerę fingi, & ſimul iungi poſsint Galenus teſtatur 6. lib. meth. cap. 5. Hęc omnia dicit Galenus, atque etiam alij inter-

Connenio.

Scopus.

Interpretes, Verum circà hoc oritur dubitatio an, ſcilicet uerum ſit partes ſemi-
narias, ſiue ſolidas non poſse regenerari, atq; uere coaleſcere. Nam Gal. lib. 1.
de ſem: cap. 13. teſtatur ſeſe uidiſse in capite, atque in alijs partibus regeneratas
eſse multas, atque magnas arterias, imò ubi caua replentur ulcera noua carne,
neceſse fiant uenæ, quæ poſſint carnis generationi, & auctioni inſeruire, ſunt
autem uenę, atque arteriæ partes ſolidę, & ſeminatiæ, ad hæc dentes uidemus
regenerati: Ex altera parte neque ſemen reficiendis, & nutriendis partibus ſo-
lidis in corpore ſufficere uidetur, neque ſi demus adeſse, uirtus generans ceſsat
operari poſtquam fœtus eſt perfectus, ut ſapientum omnium ſententia eſt, ex-
perientia quoque confirmata, quamquam non deſint, qui eam toto tempore ui-
tę in membris conſeruari dicunt pro neceſſitatib. occurentibus, ut uidetur com
probari ex ipſis dẽtibus, qui etiam in extrema ſenectute generantur, ut Ariſt. 5.
de gener: animal. cap. ult. necnon Galen. & omnes teſtãtur. Quid igitur ſtatuen-
dum eſt, illud primo ſupponi oportet, uirtutem nutritiuã, augentem, atq; gene
rantem, unam atque eandem eſse, ac propterea ſicut una toto uitæ tempore re-
manet, quę eſt nutritiua, ſic par eſt alias, quæ uidentur diuerſæ, nec ſunt, ſuper-
eſse; at cur una æterna ſit cum copore nempè nutritiua, ſiquidem tamdiu ui-
uunt animantia, quamdiu nutriũtur, ſunt tres potiſſimum. Cauſsa una eſt, de-
bilitas facultatis hoc eſt caloris natiui, cùm enim maior uigor requiratur, ad ge-
nerandum, atque augendum, hinc fit, ut nutriri quidem poſſint animantia do-
nec uiuunt, non autem generare, & augeri, quę eſt etiam ratio, quod ſenes non
generent, ob debilitatẽ virtutis generatiuę, & caloris, licet alioquin ſemine haud
careant, Alia ratio eſt paucitas materiæ, quia in membris ſolidis remanet, quidẽ
materia ſeminalis, vt videtur voluiſſe Galen. 1. de ſem: cap 73. attamen illa exi-
gua eſt, nec ſufficiens, & apta regenerandis omnis ſpeciei mẽbris ſolidis. Tertia
cauſſa eſt durities ipſa membrorum contracta, quo fit ut pauca materia, à debi-
li facultate nequaquam poſſit in duram ſubſtantiam conuerti, & quamquam
dentes qui ſunt partes duriſſimæ, ita vt neque igne domari poſſint, quemad-
modum Plinius dicere ſolebat, id fit propterea quod ut ait Ariſt. 5. de generat:
animal: cap ult. Locus dentium calidiſsimus ſemper eſt, & maximè in puerulis,
quo fit, ut ijs qui ſunt vel natura, vel exercitatione, & fricatione, aut lactis ca-
lidioris vſu ijs in partibus calidioribus, citius quoque erumpant dentes. Quod
porro aliquæ partes facilius alijs augeantur, & coaleſcant, complures poſſunt
eſſe cauſſæ, una eſt mollities, qua fit, ut calor facilius poſsit nutrimentum con-
uertere in ſubſtantiam reſtaurandam. Secunda eſt facilitas, uel aptitudo nutri-
menti in ſubſtantiam conuertendi, vt fit in carne, quæ omnia deſiderantur in
partibus ſolidis, & prętertim in oſſę. (*Vel neruus,*) quod dixi de oſſe & chartila-
gine, idem quoq; dici poteſt de neruo, quamquam illud uerisſimum eſt, ex enu
meratis ab Hippocrate, nullum diſciſsum reſtaurari difficilius ipſo oſse, propter
quod etiam iure ab Hipp. 1. loco eſt commemoratum; neruus autem femoris,
quod in lucta Iacob: cum angelo fuit ipſi percuſsus, ita ut emacruerit, & ſubito
claudicare fecerit, haudquaquam diuiſio, aut diſciſsio fuit, alioquin haud ita ci-
to à claudicatione fuiſset liberatus. (*Aut gena vel preputium,*) Galenus reddens
rationem cur hę duę partes diſciſsę nequeant coaleſcere, ait eſse quoniam ubi

diſcinduntur labia ipſorum ſtatim longe, lateq́uè diſtant eò, quod & neruoſa, atque tenuia ſint: Ariſtot. autem ſecundo de partibus animal. cap. 13. dicit non coaleſcere præputium, & cilium, quia cutis eſt ſine carne. Verum & ſi hoc de gena facile concedi queat, haud ita tamen de præputio videtur affirmandum, quandoquidem ſæpe videmus præputium etiam inuitis, medicis, vbi ſcinditur coaleſcere, quinimò experientia compertum eſt, interdum parte, ipſius penitus abſciſſa nihilominus coaluiſſe præputium, ità vt fuerit neceſſe ſæpius abſcindere, vt mihi Romæ contigit in quodam iuuene, qui cum haberet occluſum præputium, neceſſe fuit amputare, & iterum animi coaleſcebat. Veteres quando infibulabant cãtores, ne vſu Veneris vocem deprauarẽt, fibula adempta ſine labore foramina occludebantur: Itaque ex hac parte nõ videtur. Ex altera ex authorit: Hippocr. non ſolum hoc in loco, verumetiam in Coacis prænotionib. id quod pariter confirmatum habetur ab Ariſtot. 2. de hiſt: anim. 13. Pro cuius difficultatis ratione ſciendum eſt præputium, quod à Græcis ἀκροποσθιη dicitur nihil aliud eſſe quàm cutim illam à quà glans contegitur, in id à natura fabricatam, vt pars illa glandis tenera, quodam munimine defenderetur ab iniurijs, in qua re inuenio Ariſtotelem, & ſibi contradicere, & falſum dicere, nam primo de hiſt: 13. ait cutem qua tegitur glãs eſſe innominatam, vocari autem ἀκροποσθίαν, id quod eſt commune, & glandi, & cuti, (quæ res à nemine veterum dicta eſt,) 2. verò de partib. 13. ait ἀκροποσθίαν, eſſe cutem ſine carne, ac propterea nõ coaleſcere. Cum autem ita ſit præputium, certum eſt aliquos ſine illa parte naſci, qui nudi vocãtur, qualem fuiſſe Sem, Noes filiũ aliqui ſcribunt. Hanc autem Deus Abrahæ præcepit, vt faceret poſteris ſuis abſcindere, tum ut diſtinguerentur ab alijs nationibus Iudæi, quos ob id Horatius vocauit Apellas, & Martialis recutitos, tum vt diſcerent omnem vitiorum occaſionem amputare, ſiquidem ab ea parte cuncta pene ſcelera noſtra oriuntur, quemadmodum Plutarchus lib. de garrulitate narrat reſpondiſſe Anacharſim Scytham, qui interrogatus, cur dormiret, ſemper manu ori appoſita, & altera compreſſis genitalibus, reſpondit: id facere ſolitum, vt doceret eas partes ſemper eſſe comprimendas, vnde vitia cuncta originem ducunt, alias quoque rationes afferunt Philo in tractatu de circumciſione, & Raby Moſes 3. lib. directorij, quas ibi cognoſcere vtile & iucundum eſt. Non eſt dubitandum, ipſum coaleſcere, & refici: nam 1. Gen. 25. & 1. Machabæorum explicite habetur, ſimiliter apud Paullum 1. ad Corinthios 7. & apud Epiphanium lib: de pond: & menſ: nam aliqui iudæi, vt occulerent circumciſionem, curabãt remedijs reficere, quod Eſau inuentum fuiſſe dicunt, & de qua re Corn: Celſus ſcribit 7. lib. cap. 25. Quid dicemus pro Hippoc. & Ariſtot. Dicendum non fuiſſe veram: ſed retractionem quandam cutis ſurſum, atque poſtmodum per conſuitionem vnitæ inſtar oſſium, ità vt non ſit neque ſecundum primam, neque ſecundam intentionem. Vtilis eſt aphoriſmus potiſſimum ad prognoſim faciendam, maximeq́. ad inſtruendum medicum, vt quando ſibi eiuſmodi vulnera ocurrunt tractanda haudquaquam ſperet ſeſe prima intentione, (vt aiunt medici) poſſe ea curare; Sed tantum ſecunda, ſcilicet vt callo cito generando viuendi ratione ſtudeant.

Præputiũ quid?

Vtilitas Aphor.

20 *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.*

AD diuiſionem, ſeu diſciſſionem cuiuslibet membri ex ſupradictis ſolet ſubſequi aliqua ſanguinis effuſio, ſeu per cum ipſis carò, & venæ inciduntur, vnde ſanguis effluit, qui ſanguis ſi moderatè fluat extra corpus, nil mali ſolet efficere, ſed ſi effluat à loco proprio intra corpus, ſolet corrumpi ob ipſius ſe- *Connexio.* qui. Ideò poſtquam in ſuperiori aphor: tractauit de diuiſione partiũ exanguiũ, quid mali ſequatur in præſenti voluit docere, quid ſit expectandum, vbi aliqua *Scopus.* pars ſanguinea ſecatur, ac ſanguis intra retinetur, vt clara ſit ſimul continuatio, atque ſcopus Hippoc. Eſt enim ſententia prognoſtica, ſimplex, & indubitabilis. (*Si in ventrem,*) notat Galenus aliquos voluiſſe legendam eſſe hanc particulam, abſquè articulo (τὴν,) quod cum ea ſignificet particularem ventriculi cauitatem, abſq. verò ea ſignificet in vniuerſum cauitatem quamlibet, ſiue paruã & ratione contemplabilem, ſiue magnam & ſenſibilem, cuiuſmodi intellexiſſe Hipp. ipſe quoq; arbitror, perinde, ac ſi dixerit Hipp. in quamcumq; corporis cauitatem. (*Sanguis effuſus ſit præter naturam,*) Solet autem ſanguis effundi, vel inciſis vaſis à re externa, vel intus ſponte aut ob copiam, aut ob qualitatem effractis, de quibus omnibus effuſionibus intelligendus eſt Hipp. modo ſit. (*Præter naturam.*) id quod additum eſt non abſq; ratione, quoniam ſunt quædam caua in noſtro corpore, in quibus naturaliter ſtat ſanguis extra venas, vt in ſinu cordis, necnon in quadam lienoris parte, quò niſi aliunde præter naturã effundatur, haud quaquam corrumpitur, niſi dicere velimus, (& forſan melius) partes præter naturam cõiungi, cum ſanguine, quaſi dicere voluerit ſanguinem morboſum neceſſariò ſuppurari, vbi in cauitatem aliquam effunditur, hic enim neceſſariò in pus vertitur. (*Neceſſe eſt ſuppurari*) Hoc certe Hippoct. dictum non exiguam dubitationem habet, quandoquidem non videtur vlla eſſe neceſſitas, ob quam ſanguis extra venas in aliquam cauitatem, vel magnam, vel exiguam effuſus debeat ſuppurari, & quod ſpectat ad exiguas cauitates, certum eſt in corporibus ſugillatis, atque in vibicibus ſanguinem extra venas vt effuſum, in cauitates ſubcutaneas rariſſimè ſuppurari; Sed potius attenuatum, atque in halitus conuerſum diſſipari; Adhæc ſi ſanguis ſimiliter in quampiam inſignem cauitatem, puta vẽtriculum, thoracem, inteſtina atque ſimilia effundatur, conſtat non neceſſariò ſuppurari: ſed potius grumeſcere, ita vt interdum ſtrangulet, præterea quando factus phlegmon ſuppurari debet, id ſit quia is arcte in anguſto loco concluſus vehementer incaleſcit, atque ita ſuppuratur, vnde medici ad maturandam ſuppurationem, ſolent emplaſmatibus vti, quæ obturent, caloremq. natiuum vna cum præter naturali, à quibus fieri ſuppurationem ſæpe docuit Galenus, & Auerroes conſeruent, atque augeant, Ariſt. etiam lib 2. de partibus animalium cap 9. probat ſatis accurato diſcurſu ſanguinem in venis propterea non congelari, neque grumeſcere, quoniam ibi conſeruatur à calore, qui continuò ipſis ſuppeditatur à corde, addens ſi vena aliqua eſſet à corde

ſecreta.

ſecreta, ibi ſanguis putreſceret, ſicut omnis qui valde recedit à propria origine putreſcit; Ex quibus omnibus rationibus videtur colligendum eſſe, minimè ſanguinem extra venas in locos cauos fuſum neceſſariò ſuppurari, vt clariſſimis verbis in præſenti propoſito aphoriſmo aſſerit Hipp. Galen. qui vidit difficultatem, dixit Hippocratem haud propriè accepiſſe hoc in loco ſuppurationem, ſed pro conuerſione quadam in ſaniem, aut certę pro corruptione mutationeque à ſtatu naturali, in quo conſeruatur à loco proprio, ſiquidem effatum eſt commune philoſophantium locum quemlibet certam habere proprietatem, merito cuius locatum conſeruatur, atq; inde fit, vt vbi ſanguis à proprio loco exit, ſtatim naturam ſuam amittat, ob idque modo in putredinem, modo in nigredinem, modo in grumum conuertatur. Verum non defuerunt, qui auſi ſunt criminari Galenum quaſi Hippoc. minimè abuſus ſit voce ſuppurationis pro corruptione, ſed ea propriè acceperit, intelligens tamen pro cauitate, magnam & calidiorē, veluti caput, pectus, & ventres naturales, in quos omnes effuſum ſanguinem, & diu retentum tandem in pus conuerti dicunt; Sed neque hoc perpetuo verum eſt, quandoquidem videmus effuſum ſanguinem grumeſcere in veſica, & lotio reijci, quemadmodum etiam Hippoc. in Coacis teſtatur fieri in ventriculo, & thorace, & vtero, ac in ipſis inteſtinis, à quibus videmus non raro ſanguinem grumefactum, & aliquandiu retentum, vna cum fœcibus excerni. Itaque multò ſatius eſt, vt cum Galeno pro ſuppuratione intelligamus omnem à ſtatu naturali receſſum, quemadmodum etiam intellexit primo de morbis, cum dixit ſanguinem ex vulnere in ventrem effuſum neceſſariò ſuppurari. Attamen videtur Gal. immemor fuiſſe eorum, quæ dixit hic, quando ſcripſit lib. 1. de ſemine cap. 4. hæc verba. Quod ſi ex vaſis decidat ſanguis in quoduis inſtrumentum cauum in animali ſtatim grumus efficitur, niſi dicamus ſemper ſanguinem in cauitate effuſum grumeſcere prius, deinde aut putrefieri, aut in pus conuerti. Porrò quod dixit Ariſt. 3. de hiſt: animal: cap. 6. cauſſam congelationis ſeu grumefactionis ſanguinis eſſe fibras, & propterea, quæ carent his, animalium eorum ſanguinē minimè grumeſcere, haud ſenſui correſponder, cum certum ſit cuiuſlibet animalis ſanguinem à proprio loco vbi conſeruatur, in alium cauum emiſſum præſertim grandiorem grumeſcere, vt huius cauſſa potius loci proprietati amiſſæ, quam fibris ſit tribuenda. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum ex ſanguine intus retento extra propriū locum ipſius corruptionem, à qua deinde infinita prope detrimenta ſubſequi conſueuerunt. Atq; hoc monere ſibi placuit, vt medicis monſtraret, ſemper huic eſſe incumbendum in vulneribus, alijſq. percuſſionib. à quib. rimetur ſanguinem eſſe in aliquam partem effuſum, vt ſanguis foras ducatur, ad quod obtinendum ſolemus, & purgantia medicamenta, & Mumiam uocatam, quę ad id mirificę valere putatur, adminiſtrare. *Vtilitas Aphor.*

---

21 *In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.*

PROCVLDVBIO melius fuiſſet hic aph: locatus poſt 12. in quo de hæmorrhoidib. vt melancholicis, at poteſt etiam aliqua inueniri cōnectendi ratio: nam hæmorrhoides, & varices fiunt ob quandam ſanguinis melācholici, *Connexio.*

 & craſſi

& craſſi ad crura, & venas tranſfuſionem, quæ cum ſæpenumero conferat, voluit Hipp. ſermonem ipſius, ſubiungere illi, quam dixerat ſemper nocere medio *Connexio.* corruptionis, quare patet, & modus connexionis, & conſilium Hipp. quod eſt *Scopus.* docere medicos, quo pacto debeant ſalubriter imitari naturam, & quid prædicere boni interdum debeāt extrema, fuſione ſanguinis à loco proprio ad alium. Eſt enim aphoriſmus prognoſticus quidem, ſed & curatorius, nullam tamen habet rationem coniunctam, neq; diuiſionem. (*Maniacis*:) Celſus lib 2 cap 8. transferre hunc locum voluiſſe videtur, cum ſcripſit. At Varix ortus, vel per ora venarum ſubita ſanguinis profuſio, vel tormina inſaniam tollunt. quo loco tamen additaq́. eſt particula, (vel tormina,) quæ hic minimè habetur, Galen. in comm: ſcribit hic ab Hipp nomine, μανίας, intelligere melancholiam quemadmodum etiam in Coacis ſic ſæpę vſurpat: Verum etſi quod ait Galenus non ſit ab vſu Hipp. alienum, haud tamen video, quin etiam hæc poſſit intelligi de vere maniacis, imo verò, & de alijs compluribus capitis affectibus, quos experientia quotidiana monſtrat, ex quolibet ad inferiora abſceſſu perſanari, vt etiam ſignificauit Hippo. 2. Epidem: quare ſiue intelligamus melancholiam, ſiue furorem, proculdubio iuuant, & varix, & Hæmorrhoides ſuperuenientes, quāquam vbi in furibundis penitus eſt ab alienatum cerebrum, haudquaquam hęmorrhoides, aut aliud naturale præſidiū iuuent. (*Varicibus*.) Quid ſit varix *Variū Hiſtoria.* exponit Gal. in Comm: Sed vt breuiter videamus totam varicum naturam, atq; eius cauſſas, primo ſciendum eſt, quos Hipp. hic vocat κιρσοὺς, & Athenienſes κρισσοὺς; ab Ariſtot. vocari ἰξίας 4. prob. 21. & 6. prob. 3. nec nōn 3. de hiſt: anim: cap. 11. & alibi, quinimo etiam ſic Gal: ab Hip. vocati interdum ſcribit in ling: expoſ: quod etiam videre eſt, apud Pollucem Heſychium, & alios, & Dioſcor: vocauit, etiā βδέλλαμ & Hipp 2. prorrhet: vt teſtatur in linguis Gal noſtri cōmuniter appellant varices, qui nil aliud ſunt, niſi venæ dilatatæ in fęmore, & cruri*Varix, quid.* bus, vt ait Gal. in hoc comm: & bene dixit venas, quoniam arterię dilatatę faciūt aneuriſma. Verū illud ſciendum eſt Gal ſic definiuiſſe in hoc loco, quoniam putauit Hip loqui tantummodo de crurum varicibus, & femorum, nam ipſemet lib: de tum: præternaturam cap. 16 & Paullus lib. 6. cap. 64 82 dixerunt, veteres quaslibet venas dilatatas, & maximè in ſcroto vocaſſe κιρσοὺς, & Athenienſes κρισσοὺς, vt etiā vocat Apſyrtus inter hippiatros. Quinimò Hipp 1 lib. de morbis, & in lib. de internis affectionibus ſcribit etiam in pulmonib. oriri uarices, quos Plautus uocauit ramices, ſic. n. apud ipſum in Mercatore Charinus dicebat ſeſe pulmonis ramicem currendo rupiſſe, quem locum, ut bene interpretatus eſt Nonius, ſic malę intellexerunt Lambinus, & alij Cauſſam cōtinentem huiuſce morbi, (ſiue in uia, ſiue in aucta magnitudine ſtatuamus) ponitur à Gal. hic & lib. de atra bile craſſus, & melancholicus ſuccus, & ater à natura ad ignobiliores partes depulſus, quarto autem de comp: med: per genera, c 2. etiā pituitā concurrere ad gener: uaricum ſcribit, Ariſt. autem 3. de hiſt: anim cap. 11. dixit, & hæmorrhoidas, & uarices fieri ex ſanguine uitiato, & excreſcente. Quarto uerò probl. 21. dicebat fieri etiam ex flatu, ac propterea, tam in brutis, quam in hominibus, ubi fiunt uarices, gignendi poteſtatem hebetari, quod flatus, qui tentiginem facere deberet, in uarices transfundatur, propter q̄d Apſyrtus equos

uarices

uarices in teſticulis, habentes admiſsuræ non eſſe idoneos dixit. Cæterum cauſſæ naturales huiuſce mali ſunt plerumq; in primis ætas & ſexus, de quibus loquens Ariſt. 10. particul. prob. 39. & 1. de gen: anim: dicebat neque pueris (quod etiam dicit Hipp. in Coacis prænot: de uaricibus tibiarũ) neque ſpadonibus, neque mulieribus, præſertim quando adhuc ſibi fluũt menſes, uaricibus tentari; Ex cauſſis autem externis ſunt, & aer craſſus, & regiones ſimiles, de qua reloquens Hipp lib. de aer: aqu: & loc: dicebat in locis ad occaſum ſitis, ac prauis aquis utentibus fieri in uiris tibiarum uarices, Equitatio quoque ad tibiarum uarices inducendos maximè facit, ut Hipp. in fine 7 Epid: teſtatur contigiſſe. Cuidam circa Elealcis fontem, quem ſcribit per ſex annos habuiſſe ex equitatione tumores inguinum, uarices, & coxẽdicum dolores, & Medici Romani cum Germanicus crura gracilia haberet, ei præceperunt, ut equitaret, & præſertim à prandio. Vtrum uerò hoc in loco Hipp. loquatur tantum de crurum, & femorũ uaricibus, quemadmodum uidetur cenſuiſſe Gal. an etiam de alijs, & præſertim inguinum, & ſcroti, ualde dubito, quandoquidem ipſemet Hipp. 2. Epid ſect. 5. dicebat uarices ſcroti uocis gracilitatem auferre, & ſect. 1. abſceſſus per uarices in morbis eſſe bonos, quemadmodum etiam tertio de artic: tex 3 dicebat gibboſitates factas infra ſeptum tranſuerſum ex morbo, aliquando ſolui à uaricib. crurum ſuperuenientibus. (*Vel hæmorrhoidibus.*) Qua ratione uarices inſanientibus ſuperuenientes, eos liberant, ſcilicet quia humor melancholicus ab ipſo capite in infernas partes abducitur, quod abſceſsus genus ſemper commendauit Hipp. eadem quoq; hæmorrhoides illud faciunt, atque tanto magis uaricibus, quod materia noxia in his adhuc in corpore retinetur; licet longis, in illis uerò extra corpus pellitur, nam hæmorrhoidas ſanguine manantes intellexiſſe Hipp. & Celſ: & Gal. non dubitant, quamquam Gal nihil hoc in loco de hęmorrhoidibus explicite dicat, id tamen inſinuat latenter, & magis confirmat tertio aph: 21. huiuſmet libri, Verum non hæc duo tantum remedia conferunt, in quibuſuis magnis affectibus capitis, Verũ quaslibet alias inſignes euacuationes abſceſſuſuè ſuperuenientes conferre non eſt dubium Et notandum eſt, Hippoc. uſum eſſe particula, aduerſatiua (uel) & non copulatiua, quoniam uix fieri poteſt, ut quiſpiam, ſimul & uaricibus, & hæmorrhoidibus exerceatur, Vtilis eſt aphoriſ- *Vtilitas*
mus in primis ad præcognitionem, ſed & quoque ad curationem, quoniam *Aphor.*
medicus docetur non ſolum inſanientibus, uerumetiam in quibuslibet alijs capitis affectibus ũtiliſſimas eſſe ſanguinis ex infernis partibus miſſiones uel per hœmorrhoidarum apertionem, uel per crurum ſcarificationem, uel per uenarum poplitis, aut malleoli inciſionem, id quod facere Galenus in melancholicis uertiginoſis, & Epilepticis curandis habetur ex libro de cur: rat: per ſang: miſſ: Atque hinc eſt, quod ſemper damnaui eos, qui uarices ligaturis, faſcijs, atque calceis ex corio canino comprimere, & cohibere nituntur, ſi quidem ſanguis ille impurus retrocedens, uel in caput, uel in pectus, uel in aliud uiſcus impelli periclitatur, Et narrant de Mario, illum euaſiſſe crudeliorem, poſtquam ſibi unius cruris uaricem abſcindi curauit, nec diſſimile eſt, quod ſcribit Hippocrates in hoc eodem libro aphoriſmorum trigeſimoquarto, ſcilicet caluitium curari per uarices ſuccedentes, & illud renouari, deliteſcentibus ijſdem,

Ariſt.

Ariſt. quoque 3. de hiſt; anim. cap. 11. ſecutus Hipp. quem tamen numquam compellat in fine capitis ait, nonnullos, qui habent uarices non caluеſcere; Siq. calui ſint, ac varices ſuperueniant, aliquando ijs capillos renaſci.

---

22 *Quæcunque rupta ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venę ſectio ſoluit.*

ET præſens aphoriſmus, & complures ſubſequentium, nec inter ſe, nec ad modum cum ſuperioribus connexionem habent, ex quo melius eſt eum

Scopus. accipere tamquam ſeparatam aliquam ſententiam, in qua Hippoc. vult docere, vtilitatem miſſionis ſanguinis etiam in ijs, quæ non ita eam requirere videntur, cuiuſmodi eſt ruptio ex dorſo ad cubitum, niſi tamen dicere placeret in antece-

Connexio. dente oſtẽdiſſe Hippocratem, quo modo ſanguinis naturalis de loco ad locum transſmutatio curet morbos, hic verò docere quomodo euacuatio artificialis idẽ præſtet aliquando. Itaq; ſententia eſt curatoria, eius partis quæ chirurgia uocatur, & eſt ſententia ſimplex, & ſine ratione, atq; indiuiſibilis. (*Quæcumq; ruptiones,*) ῥήγματα, quę vox hic ab Hippocrate vſurpatur, complures ſignificationes apud Hippoc. habet, vt Gal hoc in loco docet, in explicar: vocum, & 3. methodi cap. 1. atque alibi, interdum ſignificat internam vomicæ alicuius ruptionem, interdum vaſis fracturam, interdum atque propriè diuiſionem carnis muſculorum, abſquè vulnere tamen factam, ſicut in neruis σπάσμα ex violento ictu, ex graui caſu, aut quapiã alia contuſione. His .n. modis ſæpę vſurpata inuenitur, & in lib. de morb; & in lib. de aere aquis & locis uox (ῥήγματα,) quomodo aũt hic accipiatur, non uidetur Gal. eſse certus, inquit. n. aliquos ſcripſiſse non ῥήγματα, ſed melius ἀλγήματα, i. dolores, eo quod impoſſibile ſit ruptiones, uel propriè acceptas, uel etiam impropriè ex dorſo deſcendere ad cubitum, ſicuti interdum contingit in loco fracturæ colligi ſanguinem, cuius curatio eſt ipſius diſſipatio, Iam uerò dolores alij in dorſo fiunt ab influente humore, qui ſanè à loco ad locum tranſmutatur, quiq; interdum ſolus eſt, plerumq; uerò flatui cõmixtus craſso, ac ſectione cubiti uenæ euacuatur, quando huc uerti ipſum apparet, iuxta regulam ab ipſomet Hipp. traditam, ſ. eo ducendum eſse, quò natura uergit per loca conferentia. Atque hæc eſt una interpretatio, quam alijs anteponere uidetur Gal. ſed eſt & alia, in qua ſi accipiendũ eſt proprię ruptio, ita intelligendum eſt, ut dolor conſequens ipſam ruptionem per conſenſum quodammodo ad cubitum deſcendat, non ipſa ruptio, in quo caſu non eſt dubium iuuare quoque carnis muſculorum diuiſionem uenæ cubiti ſectionem non peculiari ratione: ſed communi euacuationis ſanguinis, quæ debetur huiuſmodi dolorificis ruptionibus. Atque hæc Galenus ſatis accuratę, & appoſitæ: Qui ſit ἀγκὼν, ſiue cubitus, non eſt difficile intelligere, qui licet a medicis uarię acceptus inueniatur, hic tamen accipitur ab Hipp. pro medio articulo ipſius brachij in cuius interna parte, cum ſint tres principales uenæ diſſeminatę, una in externa parte, quę cephalica uocatur, & ex qua in affectib. capitis curãdis ſanguinẽ euacuare ſolemus, altera uerò in medio, quę iecoraria dicitur, & ex qua ut etiã Ariſtoteles docuit ſolet in iocinore laborãt è sãguis mitti, tertia uerò in parte interna

propterea

propterea interna vocata; ex qua miſſus ſanguis maxime omnium corpus vniuerſū exinanire valet, cum inquā tot ſint venæ cubiti, dubitari merito poteſt de qua vena intelligendus ſit Hippocrates: nam de vena aliqua cubiti, ipſum eſſe locutum illius phraſis, & aliorum teſtimonia præſertim Galeni ſatis demonſtrant, quod autem etiam de vena interna potius ſit interpretandus primò videtur colligi poſſe ex ipſius Galeni verbis in extremo commentario, vbi ſcribit poſſe ſectionem venæ cubiti iuuare communi euacuationis ratione, communis autem dicitur euacuatio, quæ vniuerſum corpus euacuat, quod certè fieri interna cubiti vena ſecta ſæpenumero ſcriptum fuit ab ipſomet Galeno. Ratio porrò ob quam huiuſmodi ſanguinis euacuatio iuuet, vbi dolor ex dorſi ruptura ad cubitum transfertur eſt, quia quoniam ſanguis, qui confluit ad rupturam ex toto corpore ad cubitum vergere indicat dolor, Itaque euacuato ab ea parte ſanguine, non modo totius corporis euacuatione impeditur, & retrahitur ipſius ſanguinis impetus à loco rupturæ, uerum etiam ſi eius quippiam eo iam influxit, euacuatur. Sed huiuſmodi conſilium videtur non modo periculoſum verumetiam aduerſus præcepta Galeni, qui ubiq; præcipit, vt laborante aliqua parte, ex aduerſa ſanguis, non ex eadem detrahatur. Aliqui ut euitarent hunc ſcopulum, dixerunt: Galenum eſſe locutum de partibus inflammatione, aut inflammationis ſuſpicione laborantibus, de quibus hoc in loco Hippocrati non eſt ſermo, Verùm huiuſmodi reſponſio haudquaquam mihi ſatisfacit, tum quia Galeni lex uidetur eſſe non ſolum de inflammationibus, uerumetiam de quibuslibet alijs morbis euacuationem ſanguinis poſtulātibus. At conceſſo etiam, quod loquatur de inflammationibus; ruptura dorſi cum dolore ex influente ſanguine a totó, plane ſi non eſt cum inflammatione maximè periclitatur ne fiat, vt etiam gratia inflammationis auuertendæ ſanguinis miſſio exigatur. Itaque mihi videtur poſſe aliquo alio modo reſponderi; ſcilicet dorſum eſſe medium inter ambo brachia, medium autem habere rationem contrarij ad vtraq; extrema, ita vt in dolore dorſi, & affectu mittere ſanguinem à cubito, ſit mittere à contraria parte, atque hinc eſt, quod & Galen. 13. Meth: cap 11 & lib. de cur: rat: per ſanguinis, cap. 18 & Hippocrates ante illum ſtatuerunt ſimpliciter, vt inflammatis partibus ſupra renes ſanguis mittatur à partib. ſuperioribus, ab infernis vero ſi inflammatæ ſint partes infra ipſos renes, quemadmodum vtrinque mitti poteſt, quando in ipſiſmet renibus reperitur inflammatio. Sed vtcumque ſit, hæc ſententia non eſt ita ſancta, quemadmodum aliæ plereque, ſiquidem nuſpiam alibi apud Hippocratem reperitur. Eſt autem utilis ad curandos omnes morbos cum dolore, qui fiunt in ipſo dorſo, & puto Hippocratem ſic expertum eſſe, & docere uoluiſſe, quod forſan animaduerteret, poſſe de auxilio dubitari; eſt enim talis eiuſmodi mos, ut in quo non ita uidentur conuenire ratio, & experientia, ipſi rationi anteferat experimentum.

Dub.

S.lut.

Solutio au-ct.oris.

Vtilitas Aphor.

23 *Si timor, atque mœſtitia longo tempore habentes perſeuerent, ex eo atra bilis ſignificatur.*

SI pro inſanientibus in aphoriſmo 21. accipiendi eſſent melancholici, vt accepiſſe videtur Galenus, iure potuiſſet poſt eum hic aphoriſmus locari, in quo Hippocratis conſilium eſt docere, quo pacto ſint dignoſcendi illi, qui vera melancholia laborant; Sed ſiue ſic, ſiue aliter ſtatuamus parum refert, illud certum eſt præſentem ſententiã pertinere ad partem medicinę ſimioticam, in qua traduntur ſigna cognoſcendarum ęgritudinum, eſt.n. purum dogma conferẽs etiam ad praxim, vt ſuo loco dicetur, eſt ſimplex, & indiuiſibile (*Si timor:*) Cornelius Celſus lib. 2. cap. 7. ita Latinum fecit. At ſi longa triſtitia cum longo timore; & vigilia eſt, atræ bilis morbus eſt. Vbi cur addiderit uocem. (*Vigilia*) quæ in ipſo aphoriſmo non reperitur, haud intelligo, nam Hipp. qui eam dimiſit; ſane aliqua ratione fecit, ſcilicet quòd intelligeret eos qui perpetuo fere mæroribus, & timoribus aguntur haud poſſe ſomnium capere, Et Hippocr. 6. Epid: ſect 8. contex 28. tradens præcepta pro cognoſcendis morbis dicebat, Mentis quoque intelligentiam eſſe ſpectandam, ut per ſe ipſa conſtat, citra inſtrumenta, & res externas, an triſtitia, aut gaudio, an metu, aut confidentia, an ſpe, aut animi abiectione teneatur, quo in loco nullum de uigilia uerbum fecit. Quid autem ſit timor, ſeu φόβος, & quid meror, ſiue δυσθυμία, ſatis accommodatę docuit Ariſt 2. Rethor: lib. cap. 5. ubi ſcripſit: timorem nil aliud eſſe quàm perturbationem quãdam ex cogitatione, ſeu expectatione mali corruptiui propinqui, ab hoc enim haud multũ diſtat mœror, ſeu mœſtitia, imò eſt ueluti præuia diſpoſitio ad timorem, & nil aliud eſt, quam triſtium rerum quędam profunda cogitatio, Cęterum quomodo humor melancholicus huiuſmodi timores, & mœſtitias inducunt, controuerſum eſt inter Galenum, & Auerroem. Is enim tertio de loc: aff: cap. 7. circa medium dicebat; propterea timere, & mœrere melancholicos, quoniam ſicut pueri, & indocti ualde metuunt, atque terrentur, ubi in tenebris ſunt, ſic animus obſcuritati humoris melancholici offuſus timet, atque triſtitia ſemper cogitat, eo quod animi mores, & humorum, & temperamentum ſequantur. Cęterum Auerroes 3. collect: cap. 40. primum redarguit Galenum, quod dicat uerba cauſationum, ſiquidem in obſcuro animę nullum aliud detrimentum accedit, quam priuatio ſenſati ſenſui uiſibilis, aitq. animã nõ uidere in corpore, ita vt ſentiat terrorẽ nigredinis, ac turpius eſſe dicere ipſam uidere extra; neque enim nigredo eſt obiectum animę, ſed ipſius ſenſus uiſorij, Poſt hęc ponens Auerroes propriam opinionem, ſcilicet quod proprietas quædam ipſius humoris melancholici ſit facere mœſtitiam, atque timorem, ſicut proprietas ſanguinis eſt facere gaudium, & lætitiam, non autẽ quod animæ lumen tradat, atque hoc totum ſubdit eſſe compertiſſimum unicuique, qui aliquid de natura guſtarit, Verum ut imponit Auerroes Galeno, quod dicat cantilenas, ſic ipſi imputare licet, quod ad proprietates ſecretas confugiat, cum liceat multo euidentiores cauſſas inuenire; quę ex ipſius rei natura intellecta facile

eſſe ſecundum Galeni ſententiam reperiuntur; nam ſi natura timoris, & mœroris eſt, quam propoſuimus ex ipſo Ariſtotele, certè facile intelligi poteſt, ſicuti in obſcuro terrentur pueri, atque indocti, quoniam ex priuatione lucis perturbantur, ob cogitantiam alicuius mali corruptiui propinqui; Sic à praua humoris melancholici temperie vis cogitatiua perculſa, aliquid mali corruptiui cogitat vnde & timor, & mœſtitia ſuboriuntur, quemadmodum etiam fieri mœſtitiã grauato ventriculo pleriſq. in locis dixit Galen. & maximè in lib. de Plac. Hipp. & Plat. Et quamquam Galenus videatur dicere colorem humoris eſſe, qui moueat animum, attamen eum ibi accepit, non vt obiectum viſus: ſed vt rem conſequentem temperamentum ipſius humoris, quod ibidem dixit ſequi mores animi, imò ſi rectè ipſius verba attendantur afferens rationem, quamobrem color ater moueat animum, ait; quoniam & humores, & omnino corporis temperamentum alterat animi functiones, vt & medici, & philoſophi omnes aſſeuerant, fit autem huiuſmodi alteratio, quia ſpiritus, qui ſunt inſtrumenta ipſius animi, cum deberent eſſe lucidi, fiunt obſcuri ab ipſo nigro colore, vt ob hoc, imaginatiua vitietur. *(Longo tempore perſeuerent:)* Hæc verba neceſſariò addita eſſe verè docet Galenus, quandoquidem ſæpè numero contingit, vt propter aliquam externam cauſſam puta mortem agnati, aut perſonæ caræ, propter minas inimicorum alioquin natura lætus mœreat, & metuat, neq; tamen ſtatim dicendum eſt illum eſſe melancholicum, verum huiuſmodi paſſiones facile, atque citò ſedantur, quòd ſi diù perſeuerent ſignum eſt, vel non pendere ab externa cauſſa, vel ab ea iam eſſe factam internam, & corpoream vocatam, cuiuſmodi ſæpenumero accidere videmus, vt cauſſæ externæ perdurantes, tandem internas producant, ſic enim ab externo mœrore perdurante ſpiritus agitati, iugiter faciunt calefieri viſcera, & præſertim cor, atque iecur; vnde poſt combuſtus, ſeu fœculentus ſanguis genitus craſſos, atque atros vapores in caput mittit, qui perturbantes ipſius cerebri temperamentum, cogitatiuæ facultatis functiones ita alterant, vt ſequantur timor, atq; mœſtitia, qui donec mortem non metuunt, tolerabilis affectus eſt: Sed vbi res eò deuenit, vt quemadmodum Bellorophontem fingit Homerus iam charos omnes odio habeant, fugiant, plorent ac non ſolum mortem timeant, ſed de ea ſibi conſciſcenda cogitent, res pœnè deplorata eſt, atque magnopere cuſtodiendi ſunt, ne clam ſibi ipſis manus inferant, vt eueniſſe non raró compertum eſt, *(Melancholia eſt,)* græcè μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον, ideſt melancholicum tale, cum enim melancholia poſſit κατὰ σχέσιν, & κατὰ ἕξιν ideſt ſecundum habitudinem, atque ſecundum habitum fieri, proculdubio quum Hippocrates dixit, melancholicum tale eſt, nil aliud ſignificare uoluit, quam melancholiam non habitudine ſolum, ſed in habitu, ac plene conſumatam eſſe, habet namquè id proprius habitus, vt actiones ipſius ſint non modo continuatæ, nec quicquam penè intermittentes, verumetiam diù perdurantes. Igitur timores, & mœrores continui etiam diuturni non modo ſigna, verumetiam cauſſæ ſunt melancholici morbi, vt antea dictum eſt. Cur uerò dixerit potius melancholichum eſt, non autem bonum, vel malum fuit, quia vt habetur ab Ariſtotele 1. prob. particulæ trigeſimæ. Atque alibi ſæpè; dicuntur melancholici ingenio, multiſquè alijs rebus ualere, at

ſapientes, atque artibus illuſtres viros, vt plurimum fuiſſe melancolicos, quod non de morboſa, ſed naturali temperie melancholica, eaquè moderata protulit. Vtilitas Aphor. Eſt ergo vtilis aphoriſmus, tum ad cognitionem melancholiæ, iam habitum adeptæ, tum maximè ad medicos docendos, quando magnopere vigilare debent remedijs aduerſus melancholiam, ſcilicet quando perſeuerantes, & continuati ſunt timores, atq; mœrores, quo tempore, etſi difficilimum ſit curare eos, attamen non eſt deſiſtendum, imò verò dicebat Ariſtot. in fine lib 7. Ethicorum, melancholicos egere aſſidua medicatione, quod corpora ipſorum ſemper mordeantur.

---

24 *Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur non coaleſcit.*

VT dicebam alias multo melius fuiſſet hic aphoriſmus locatus in hoc eodem libro poſt. 18. octauum aphoriſmum, in quo peculiariter de inteſtinorum tenuium vulneribus verba faciens dixit ea eſſe mortalia, quę tamen hoc loco cum non dicantur lęthalia: ſed dumtaxat non coaleſcere, videtur Hippoc. voluiſſe eam ſententiam corrigere, quaſi verò poſt eam notatam expertus ſit non protinus inteſtini tenuioris diſciſſionem interitū afferre: ſed bene coalitionem non admittere, quemadmodum aliquos eſſe viſos narrant, qui licet vulnerati ſint ſecundum ea inteſtina; attamen aliquandiu ſuperuixerunt, Et hæc ſi vera ſint, ceſſabunt Galeni rumores, qui hunc aphoriſmum tamquam ſuperfluum, & inutiliter intruſum penitus eſſe expungendum clamat. Verum cum & in Coacis prænotionibus, & primo libro de morbis hæc eadem præciſę ſententia habeatur, fit vt eam non omittendam eſſe duxerim, quæ tota prognoſtica eſt ſimplex, atque indiuiſibilis. (*Si quid inteſtinorum.*) Si poſt decimumoctauum, ut dixi poſitum fuiſſet, imò etiam non poſitus ſit, audeo dicere, aut Hippocratem poſuiſſe quoque hunc inter aphoriſmos, vel ratione antedicta, vel potius, vt rationem afferret, cur vulnus gracilium inteſtinorum ſit mortale, ſcilicet, quoniam numquam coaleſcit, neque prima, neque ſecunda intentione, & cum ita ſit, illud quod dicebat Cornelius Celſus libro quinto, ſequitur, vt cibus & potio per vulnus exeant, præcordia indureſcant, ideſt membranæ inflammentur, nonnumquam bilis per os reddatur, ita vt mors ſequatur; Cur verò neutro modo huiuſmodi vulnera coaleſcere poſſint ratio eſt, tum quia carne penitus carent, medio cuius fit prima coitio, & vnio, tum quia neque cicatrix obduci poteſt, quæ ratione cutis vnionis fit, neque etiam calli capax eſt inteſtinum. Vtilitas Aphor. Vtilis aphoriſmus ad prædictionem, & ad monendos medicos, ne ſimilia curanda ſuſcipiant.

25 Eryſipelas

25 *Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora, non eſt bonum, ab interioribus autem ad exteriora, bonum.*

NON ſolum hic aphoriſmus nullam habet cum ſuperiore connexionē, verum magna ex parte ſequentes ſunt inter ſeſe ita ſeiuncti, vt vere aphoriſmi, ideſt ſeparatæ ſententiæ vocari mereantur, Scopus autem Hipp. eſt exemplo Eryſipelatis docere ſemper bonum eſſe, vt mali ab internis partibus ad exteriores conuertantur, non item ſemper bonum, vt ab externis ad internas vertantur, Eſt ſententia prognoſtica, ſine ratione, & indiuiſibilis, niſi tamen duas particulas facere libeat; Quarum prior ſit. (*Eryſipelas ab externis ad intra verti non bonum*) poſterior verò ſit, (*ab internis ad externa bonum.*) De prima itaque parte loquentes, primum illud monere volumus, hanc eandem ſententiam haberi tum 1. lib. de morbis, tum lib: Coac: præd: In ambobus enim prior pars diuerſa eſt aliquantiſper ab hac, quoniā vbi Hipp. in aphoriſmo ait ὀυκ ἀγαθόν, ideſt non bonum, in primo de morbis dicit κακόν, ideſt malum in Coacis verò dicit θανάσιμον, Vnde autem oriatur hæc diſſ[illegible]entia, non eſt facile videre, arbitror tamen ipſe, Hippocratem experientia in ſenectute comperiſſe, non ſemper malum aut exitiale eſſe ſi Eryſipelas, aliaué mala ab externis ad internas partes vertantur, verum numquam etiam eſſe bonum: ſed quandoq; indifferens ita vt nec malum, neq; bonum inde ſequatur. Galenus videtur in interpretatione ſecutus dictionem lib: 1. de morbis, vbi ſer[illegible] ne eſt malum eſſe verti ab externis ad interna, Quod porrò addit multa ſimilia in lib: aphor: dixiſſe; ſcilicet vnico exemplo cuncta eſſe ſermone cō[illegible] veriſſimum eſt, & quaſi proprium munus illorum, qui pauciſſimis verbis multa docere ſibi propoſuerunt; Cum autem Hip. hic loquatur de eryſipelate, atque id ſit tumor præter naturam iure quæri poſſet, an de ſolis tumoribus ſit ſententia interpretanda, an verò etiam de intemperiebus, atque alijs quibuſq. morbis, & certe mihi videtur ſtylo, & ingenio Hipp. magis conuenire, vt de quocumque morbo intelligamus, quandoquidem partes internæ omnes ſunt ſemper nobiliores, in ò verò cutis ipſa corporis, quæ eſt omnium extima pars, eſt cunctarum ignobiliſſima, vt quotieſcumque ſit conuerſio ab hac ad intima, neceſſariò ſit receſſus ab ignobiliſſima parte ad nobiliſſimū, quod quidem nūquam bonum eſſe pote[illegible] Quapropter, vt bene dicit Gal. nec vt ſignum, nec vt cauſſa illud bonum e[illegible], quamquam nō ſemper malum. Nam Bioni in 2. Epid: relato tumor externus lienis, intro verſus per vrinā expurgatus, & liberatus, ſic etiam vidi eundem tumorem, per hęmorrhoidas expurgatum, & finitum, ſed hoc rarum eſt, frequentius autem contingit, vt vel ad mortem, vel aliquod aliud altero deterius terminetur, atque hęc de priore particula. Circa quam poſſet ingenioſus optare, quando ſit bonū, quādo malum, & quando mortale ab externis, ad interna, cui reſpondere, eſſe non bonū, quādo materia eſt benigna, & locus ad quē uertitur haud nobilis, eſſe malū, quādo vel locus eſt nobilis cū materia benigna, vel viceuerſa, eſſe verò mortale quādo, & materia deterrima eſt, & locus nobilis. Sequitur ſeda, q̄ eſt bonū eſſe vbi eryſipelas ab internis vertitur ad externa, idq. verū eſt nō modo, vt cauſſa eū

Scopus.

Diuiſio.

liberet viſcera, aliaſquè nobiles partes à malo, & à periculo, verum etiam vt ſignum, quod ſignificet naturam optimè valere, quæ ſeſe per conuenientia loca exoneret, ipſamque materiam ſuperet, quæ qualiſcumq; ſit, ſemper bonum eſt ab internis ad externa moueatur, vt alias etiã dixit de angina, quæ fit ſanguine.

Dub. Sed quæſitu dignum eſt, cum eiuſmodi conuerſio ſit motus naturæ, an etiam ad hoc vt ſit bonus, & vtilis, neceſſariò requiratur, & ſignum coctionis, & de-

Solut. cretoria dies, quemadmodum in alijs moribus requiritur, cui reſpondendum eſt, id ſi fiat cum prædictis ſignis, ſanę multo melius eſſe, verum quia huiuſmodi motus eſt à natura rectę operante, atque ſuaptæ natura ſemper bonus, haud videtur neceſſe, vt concurrant coctionis ſigna, atque dies decretoria, quemadmodũ exigitur in alijs motibus ambiguis, quiq; & boni, & mali eſſe queunt.

Vtilitas aphor. Vtilis eſt aphoriſmus, & ad prædictionem, & ad curationem, quandoquidem hinc medicus addiſcit, optimum eſſe, vt à medico, malum ab internis, ad externa trahatur, è contra vt numquam ad interiora, quò fit vt exiſtente praua materia circa aliquas internas, & præcipuas partes, ſalutare ſit frictionibus cucurbitulis, atque veſicantibus materiam morbificam ad cutim attrahere, vt in febre periculari ab aliquibus fieri ſolet prudenter operantibus, quemadmodum illud imprudenter agunt, qui vbi populæ cæperunt apparere, ſanguinem à vena ſecta mittunt, quod eſt propriè ab externis ad interna trahere, vt etiam Galen. ſignificaſſe videtur 6. Epid: in comm: ad hiſtoriam Simonis.

---

26 *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſoluuntur.*

HÆC quoque ſententia ſeparata eſt, & minimè ſempiternæ veritatis, at forſan ab Hipp. ſæpius explorata inter aphoriſmos ab ipſo fuit collocata. Eſt autem prognoſtica tantum ſine ratione, atque indiuiſibilis. (*In ardentibus*) Et ſi hæc eadem præciſe ſententia habeatur in libro de criſibus Hippocratis, necnõ in Coacis prænotionibus, attamen Galenus dubitat, vtrum hæc ſit Hippoc. germana, an verò ab alijs, & rem minimè diffiniens duo dicit, vnũ eſt: cauſſam cur in febribus fiant tremores, & poſt tremores delyrium eſſe, quoniam illi, qui feruentes, & putreſcentes in venis, atque arterijs, febrem producunt, vbi ab ijs ad neruos transferuntur facere tremores, ſi verò ab his rurſum in caput ferantur deliria fieri. Alterum quod ait Galenus vocem λύει, ideſt ſoluit, quandoquè accipi propriè, quando ſcilicet ex toto morbus ſoluitur, aliquando impropriè, quando ſcilicet morbus ſoluitur alio morbo peiore, vel mitiore ſuccedente, quomodo ſæpenumero accipere ſolet Hipp. & maxime hoc in loco, vbi impropriè dicitur tremorem ſolui à delyrio ſuperueniente, cum tamen delyrium ſit affectus multo peior tremore, atque ſic Galenus. Cæterum cur merito poſſit hęc ſententia eſſe ſuſpecta, non eſt quia vtatur voce impropriè nam vt dicebam hoc ſæpę, facit Hippoc. Sic enim aph. 21. huiuſmet libri dixit *manias*, ſolui ab hæmorrhoidibus, & varicibus, ſic etiam aphor. 5 lib. 7. dicebat ecſtaſim tollere maniam, & ne inutiliter infinita prope exempla proferam hoc eſt certiſſimum, & frequentiſſimum in Hipp. œconomia, Verum alia eſt etiam

ratio,

ratio, cur præſens aphoriſmus ſuſpicionem faciat, ſcilicet quia tremor eſt affe-ctus frigidus à facultatis motricis imbecillitate ortus, vt Galenus docet ſecundo de ſympt: cauſſis cap. 2. & lib. proprio de trem: & rigore, quomodo autem febri ardenti poſſit ſuccedere affectus frigidus, alijs ſcilicet humoribus feruidis, qui febrem faciebant, haudquaquam eſt facile deliberare, niſi dicamus impropriè, quoque vſurpaſſe uocem tremoris, pro motu conuulſiuo, qui uere ſolet ſuccedere ardentibus, & antecedere deliria, quemadmodum non rarò vſu tpa-pit Hipp. in prorrhet: atque in Coacis prædictionibus, & certè quemadmodum alij quoq; adnotarunt eſt rariſſimum, vt in febribus ardentibus veri fiant tremores, qui ſunt veluti pugnæ quędam æquales inter pondus membri, ac facultatem motricem debilem. (*De febre ardente*) placitum eſt omnium medicorum eam fieri à ſuccis bilioſis intra uenas putreſcentibus, verum difficile eſt intellectu, vt dicebam quomodo ab hiſce poſſint ueri tremores fieri, vnde Celſus lib. 2. cap. 8. transferens hunc aphoriſmum, dixit. Cui calor, & tremor eſt, ſaluti delirium eſt, Auic. 2. 3 cap. 11. in fine proponit hanc ſententiam, quaſi q́ damnat Galenum, qui non receperit eam, ut germanam, dicens: non eſſe ex eis, quæ non habent modum. Sed uere Galenus non eſt damnandus, quia proponit quidem dubium, at alijs diffiniendum reliquit, illud certe ferre nõ poſſum, quod hoc in loco nonnulli ita aduerſus Galenum debachentur, tanquam naturam tremoris ignorauerit, nam ut ipſe proprium, tremorem diffiniens ſic locutus eſt, ut uidimus, tamen & ipſe vehementem illum motum, qui antecedit acceſſiones probe intellexit eſſe diuerſum à tremore, at maluit appellare modo rigorem, modo conuulſiuum motum, & certè conceſſo ipſo fieri ab humorum acedine vim neruorum expultricem ſæuiſſimę excitante, nihil tamẽ prohibet quin hic motus non proprię tremor, ſed potius rigor, ut in febrium acceſſione, vel motus conuulſiuus vocetur in febribus ardentibus, in quib. verum eſt, quandoquè huiuſmodi conuulſiones ſedari à delirio ſuccedente, uerum id per rarum eſt, cum quotidie experiamur in huiuſmodi febrib. primum fieri motus cõuulſiuos, tum ſuccedere delirium, atque ambo uſque ad mortem perdurare, quod ſi interdum etiam ceſſet conuulſio, eſt quia humor, ſeu uapor, qui faciebat eam diſcuſſus eſt relicta tamen in cerebro intemperie, quæ delirium faciat, & foueat. Ex quo etiam colligere debemus Hippoc. ſententiam eſſe interpretandam de leui delirio non autem de magno, quippe quod per ſe eſt ſemper exitiale, multoq́. magis, ubi alteri graui affectioni ſuccedit. Vtilis eſt aphoriſmus ad ſolam prognoſim, cum ex hoc nullum queat pręceptum colligi, quod in medicina facien da poſſit prodeſſe.

---

27 *Quicunque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes vruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua vniuerſim effluxerit, omnes moriuntur.*

ET hæc ſententia, neque cum antecedente, neq; cum alijs ullam communionem habet merito cuius poſſit fieri illius connexio, Eſt enim purum præceptum curatorium, in quibus docens Hipp. errata quæ committuntur in

curandis

curandis per chirurgiam hydropicis, atque empycis, ex ijs intendit docere quomodo ſeſe gerere debeant, ne vllus exitialis committatur error. Et eſt ueluti praxis illius ſententiæ quæ habetur 6. Epid. 2. 28. ubi monet ad contraria ſemper accedere oportere ἐκ προσαγωγῆς ideſt paullatim non affatim, & uſus eſt potiſſimum pro exemplo ſuppuratis, & hydropicis, quoniam in his potiſsimum exploratur, quid poſsit ille error, quãdo ad contraria acceditur nõ paullatim, ſed confeſtim. Eſt itaque ſententia ad partem therapeuticam, atque eam chirurgicam pertinens, ſine ratione, atque ſine diuiſione. (*Quicumque empyci.*) Qui ſunt empyci, ſcilicet in quib in thorace colligitur copioſum pus, & qui hydropici nempè qui aquam intra abdomẽ copioſam geſtant, uel in ambitu corporis alias abũde diximus. Verum hic tantum Hipp. pro hydropicis accipit, qui alias aſcitæ appellantur paſsim à medicis, & quorum abdomen totum aqua repletum eſt. De his omnibus, & quomodo chirurgica ipſorum curatio, ſit per paracenteſim ſeu perforationem curanda fere omnes medici locuti ſunt, ſed inter ueteres lib. 2. de morb. Hippoc. & lib. de affec: internis, (quem Galenus uocat hoc in loco, librum magnum de morbis, & in ſcriptum ab aliquibus fuiſſe de Empycis teſtatur) locutus eſt Hippocrates, & poſt ipſum Corn: Celſus lib. 2 cap. 8 10. & lib. 7. cap. 15. Similiter Celius Aurel: lib de diutur: morbis omnes enim hi præcipiunt, ut quandocumque perforandi ſunt empyci, uel hydropici, nõ affatim, nec unica uice, ſed pluribus, & paullatim extrahatur: ratio affertur ab Hippoc. Quoniam affatim effluente pure, uel aqua omninò moriuntur, atque hæc Hippocrates ſummatim. Iam uerò uidendum eſt, cur hodie uſtio, & perforatio hæc non eſt in uſu. Quomodo ſit peragenda, ſi quando adminiſtrari debet, demum, quç ſit potiſsima cauſſa, cur perforatio, & uſtio male adminiſtrata, ad certiſsimum atque uelox exitium perducat: Circa primum ſcribit Galenus: In uſu fuiſſe apud medicos, (quemadmodum etiam Hippoc. teſtatur in lib: Medici) ut in Empycis adminiſtraretur cauſtio, qđ multitudo puris reſpirationem, ualde impedientis, haud poſsit per ſputum expurgari. Cæterum in hydropicis magis uſitatas fuiſse perforationes medicis, at ſuo tempore communiter fuiſse uſurpatas, & cauſtionem, & perforationem. Etenim ueteres præſertim tempore Hippoc. cum curarent ſæpe ſeruos, genus hominum duriſsimum, ipſi tum omnia audebant, tum illi cuncta tædia pro curatione tolerabant, unde accidebat, ut ſingulares tunc curationes uiderentur, ipſique medici ex multis, & magnis experimentis excellentiores euaderent, Verum tempeſtate noſtra cum non detur huiuſmodi occaſio experiendi, & qui in noſocomijs decumbunt, ſint languidi, atque ab ægritudine conſumpti, fit ut medici, uel non audeant experiri, uel ſi audeant, omnes intereant, ut dicebat Cælius Aurelianus, ac proptereà, & înfame redditum ſit remedium, atque plurimo metu plenum, quod ſi forent miniſtri præſtantes, atque experti, remedium adhiberetur, dum ægrotantes uiribus ualent, quemadmodum in hydrope conſulit Hipp. 6. Epid ſect: 7. aph. 8. nec à morbo penitus ſunt attriti, plane ſpectarentur quoque noſtris temporibus ijdem effectus, qui uidebantur tempore ueterum, atque ab hiſce poſtmodum animati chirurgici, frequentius auderent experiri, ita ut cauſsa omnium, ſit metus, imperitia chirurgorum, ac remediorum importunitas. De modo admi-

Scopus.

niſtrandi vſtionem, atque perforationem, ſatis & Hippocrates locis citatis, & poſteri omnes locuti ſunt, vt hic locus minimè exigat huiuſcemodi tractationem, illud non tacebo de Empycis quod longa oratione ſcriptum fuit à Cælio Aureliano lib 5. tardar. paſs. cap. 8. nempe huiuſmodi pus interdum etiam veſica, aluo, vtero euacuari; Sed hæc incerta ſunt, & quod facit natura per cognitas ſibi vias, minimè licere ipſis medicis facere, quamquam omnium tutiſſimam faciat eam euacuationem, quæ fit per ueſicam, quam etiam impune magis imitari poteſt ars, poſtquam eſt euacuatio per inteſtina, & ab hac quæ per vterum, quandoquidem omnes hæ viæ factæ ſunt, vt receptacula ſordium, ac propterea aſſuetæ ſtimulari, & turbari ab excutientibus excrementis. His omnibus deteriores, & periculoſiores ſunt quæ fiunt materia tranſmiſſa ad cor, ad aſperam arteriam, ad ſtomachum, quod faciant animi deliquia, præfocationes, anhelandi difficultates, aliaquè mala. Hæc Cælius Aurelianus, qui nihil pene dixit de vſtione, ſed ſolum de inciſione peritonei prope inguina dimiſſa vmbilici vſtione, & inciſione, quam probauit Hippoc. lib de locis in homine, atque lib: de internis affectionibus. De hydropicis autem locutus multa eſt, verum ignorantia ſcriptorum accidit, ut chirurgica ipſorum curatio nō habeatur lib. 3. tardarum, cap. 8. vbi debebat: ſed lib 5 cap. 1. Itaq; lib illo 3. referens opiniones varias circa perforationem, faciendam rationes profert eorum, qui eam damnant hiſce rationibus, quod neceſſario tundatur membrana quæ non coaleſcit, quod periculum immineat, ne ſimul inteſtina perforentur Quòd aliqui ſua vulnera reſſoluant, quod vires ex perforatione proſternantur, & quòd nulli perforati ſeruentur: Quibus rationibus & argumentis diligenter reſpondens, ait de partibus neruoſis certum eſſe eas inciſas contrahere inflammationē, ubi in naturali ſtatu conſtitutæ ſunt, uerum ſecus eſſe ubi ſunt peſſimę affectæ. quēadmodum in hydropicis, neque verenda eſſe inteſtina, aut aliquod quoppiam malum, ſi peritus miniſter habetur. & obſeruentur obſeruanda, quæ ab ipſo traduntur 1. c. lib quinti tardarum paſſionum. Iam uerò cur ſi aqua, aut pus confertim euacuantur, ita certum exitium ſequatur, cauſam accommodatam profert Galenus, nempè aquam eſſe ueluti operculum quoddam, quod intra corpus continet ſpiritum uitalem, qui dum exeunte affatim aqua, & ipſe confeſtim prorumpit, animi defectiones ſequuntur, à quibus ir cuperabilis deinde uirium imbecillitas, ſicquè mors inducitur, ut ob hoc ſit utilis hic aphoriſmus ad medicos docendos, ut curent facta debita ſectione ſubtus umbilicum in ſiniſtro ilio aqua paullatim educatur, ſimiliter & pus in Empycis. Vtrumque autem eſſe faciendum, nec expectandam corporis conſumptionem monuit idem Hippocrates ſexto Epidemiorum, ſeptimo aphoriſmorum octauo, de qua re etiam omnes ueteres monuerunt, qui cum & in ſuppuratis, & in hydropicis, æque uſi reperiantur tàm ſectione, quàm vſtione, in eam inducor ſententiam, ut credam poſſe ambo remedia adminiſtrari, modo illæ obſeruationes habeantur, quas cuncti propoſuerunt.

Not.

Utilitas Aphor.

28 *Eunuchi, neque podagra laborant, neque calui fiunt.*

NEMINEM eſſe puto, qui non apertè fateatur id quod retrò dicebam eſſe veriſſimum, ſ inter pleroſq; ex his aphoriſmis excogitari non poſſe, neque veram, neque apparentem connexionem. Quæ enim eſt communio inter hydropicos, & empycos, cum Eunuchis? Et videri poſſet huiuſmodi ſententia parum vtilis. Verum arbitror Hippoc. in primis id conſilium in hoc habuiſſe, vt rem vſu probatam, atq; rationi conſentaneam humanum genus doceret, deinde vt monſtraret rem veneream maximè inimicam eſſe, podagris; & Eunuchos, qui tunc venales & in magno precio habebantur, ut nũc apud Turcas, ob hoc commendandos, quia poſſunt pedibus ſaltem ſeruire, poſtremo ut doceret calidos, non frigidos potiſſimum tentari hoc malo, nec debemus quicquam ſuſpicari, ne forte ſit ipſius Hippocratis germana, quandoquidem à multis alijs authoribus extra medicorum claſsem citata repetitur, ac inter alios à grauiſſimo ſcriptore Seneca. Eſt itaque aphoriſmus dogma phyſicum, ſine ratione, quod tamen licet breuiſſimum ſit haud inconueuit ſecare in duas partes, quarum prior eſt. (*Eunuchi podagra non laborant,*) Secunda uerò eſt, (*neque calui fiunt.*) Qui autem ſint eunuchi diſserit Lucianus in Eunucho, ubi teſtatur eos; qui tales ſunt ab ortu eſse dictas βααλῆες, qui uerò exciſione ἐκτομίας, qui ab ortu σπάδονας; nam eſse aliquos ab ortu ſpadonas etiam Ariſt. dicit ſecundo de gen: animal cap 5. Cæterum de quibus loquatur Hipp. ſtatim in commentario docet Galenus, vbi ſcribit eos eſse quibus ſunt abſciſſi teſtes, & propterea habitum feminilem contraxerunt, vt etiam dicit Ariſt. 10. ſect. prob. 38 & 41. vbi Eunuchi Cæteris eſse veluti feminas, præterquam longit: ſcribit, non quod etiam fœminæ non habeant teſtes, ſiquidem ex ipſa anatome perſpicitur clariſſime feminis non deeſse teſtes, licet non adeo inſignes, & extuberantes, ſicuti uiris, ſed quia ut illæ non caluefcunt, ob frigidum corporis temperamentum, ita quoque & eunuchi frigidiores facti, ab eiuſmodi paſſione ſunt liberi. Auenzoar admirabilis paſsim ab Auerroe appellatus lib 3. tract: 3 cap. 1. ſcribit nullum vmquam eunuchum inuentum eſse bonorum morum, & ſenſati intellectus, nec legalis, quod tametſi potiſsimum ucrificaretur in illis Arabiæ regionibus, vbi etiam nũc fiunt eunuchi venales, attamẽ etiam apud nos ex toto haud eſt falſum, eo quia calore natiuo ualde imminuto ſpiritus animales, qui maximè famulantur animæ operationibus conſequenter minores, & hebetiores redduntur, præſertimq; vilitatem quandam inducunt, meritò cuius mores quoque inſigniter deprauantur, Veruntamen inuenti aliquando ſunt eunuchi, qui admodũ ualuerũt, & ingenio, & manu, cuiuſmodi ille Candaces Reginę Aethiopiæ Eunuchus, atque Ariſtonicus Ptolomæi Aegypti Regis eunuchus, quem narrat Suidas, maximè ſenſu communi (quod ratum eſse ſcribit:) ualuiſse. Eutropius etiam Eunuchus procurator Theodoſij Imperatoris inter hos connumerati poteſt, ſicut pleriquè alij. Sed hoc rariſsimum eſt, unde iure fuit à cunctis damnatus Origenes (quod ſi tamen verum eſt) ſe ipſum caſtrauiſset, vt

Scopus.

Eunuchi, qui & eorum differentia.

poſset

plina ſtudijs operam dare niſi dicamus Origenem fuiſſe ex rariſſimis. (*Neque podagra laborant.*) Seneca Epiſt: 95. loquens de pueris, & mulieribus dicit eos ætate Hippocratis magni, fuiſſe liberos à podagra, tempore verò ſuo paſſim laboraſſe, non quòd natura eſſet mutata, ſed quòd mutati erant mores, ſcilicet excreuerat mirum in modum luxus, atque intemperantia omnis vitæ, Gal. ſimiliter hoc in commentario in alia ferè non verſatur, quam in damnandis ſuorum temporum deteſtandis moribus, ob quos fiebat, vt omnes homines, atq; etiam ipſi eunuchi podagra laborarent, atque hæc de prima parte. Circa quam primo videndum eſt, quod fuerit conſilio Hippocratis in relinquenda nobis hac ſententia, quæ ita fallax eſt, & eo magis hoc ſcitu dignum eſt, quoniam non eſt veriſimile etiam ipſum non cognouiſſe huiuſmodi aphoriſmum non futurũ ſempiternę veritatis, Præterea videndum eſt, quæ ſit cauſſa propter quam Eunuchi ita ab hoc communi malo ſunt immunes. Tertiò cur podagra etiam contra naturæ conſuetudinem infeſtet eos, à quibus cõmittuntur plurimi errores, & quæ potiſſimum ſint illa errata, à quibus podagra inducitur, Demum an ſit verum quod ſcribit Galenus in hoc commentario nullos fieri arthriticos niſi prius podagrici, nam quotidie experimur contingere, vt tam mulieres, quàm viri arthritide torqueantur, etiamſi numquam antea podagra laborauerint. Amplius videndum an ad euitandas podagras bonum ſit ſeſe caſtrare ſicuti; & ab Aetio & ab alijs ſcriptum eſt, qui ſeſe caſtrarunt ab Elephantiaſi ſeu lepra liberari. Circa primum puto Hipp. mentem in hoc aphoriſmo nullam aliam fuiſſe, niſi humanum genus docere duo, vnum eſt, nullam rem pene eſſe; quãtumuis malam quæ aliquid commodi ſecus ferre non valeat, Alterum fuit, vt doceret homines ad euitandam podagram nihil eſſe vtilius, quam vel ex toto abſtinere ab vſu veneris, vel ea ſaltem parciſſimę uti, præter quàm quod eunuchi cum ſint toti frigidi haudquaquam bibaces ſunt, atque ut dicebat Lucianus in podagræ encomio, propterea dictum eſſe veteribus eam fuiſſe filiam Bacchi, & Veneris, quod maximè omnium fieret, & à potu generoſi vini, & ab immoderato coitu. Cur autem eunuchi potiſſimum ab hoc publico morbo ſint immunes non eſt, vt ego puto tam facile cauſſam reperire, quia cum ad generationem podagrę concurrant debilitas pedum, & abundantia excrementorum, in Eunuchis ambo cum ſint deberent potius podagræ eſſe obnoxij, quam immunes. Accedit his Ariſt. authoritas, qui 4. partic: prob. 3. & 10 partic: 41. ſcribit Spadonibus fieri crura tumida atq; vlceroſa, & putrida, tum quia idem patiuntur fœminæ quarũ habitũ cõtraxerunt eunuchi: Tum quia humidũ calidum in his deorſum fertur à quo poſt modũ tàm tumores, quàm vlcera producuntur, ex quibus Ariſt. verbis conuincitur Eunuchos habentes crura vitioſa debere multo magis à podagris tentari. Verum adhæc dicendũ aliud eſſe pati crura ſecundũ partem carnoſam, & humoralẽ, aliud pati ſecũdum partes ſeminales cuiuſmodi ſunt articuli, Eunuchi primo modo ſanę patiuntur, atq; ita locutus eſt Ariſt. At 2 modo intelligenda eſt Hipp. authoritas hoc in loco, nã cum partes ſeminariæ ipſamet ſubſtantia ſeminaria alantur, certũ eſt quo ipſis alimẽtum huiuſmodi vberius ſuppeditatur, eo firmiores, & robuſtiores euadere. In Eunuchis autem ob Veneris abſtinentiam, non eſt dubium huiuſmodi alimentalem materiã maximè exu-

berare, unde quoq; ſequitur articulos bene nutritos reddi firmiores, ob idq́ minus ſuſcipiendis à toto corpore excrementis idoneos. atq; hãc ipſe arbitror omnium magis euidentem, ac propriam eſſe cauſſam, neq; ualet, ſi ita eſſet, debere Eunuchos, neq; etiam ob alios errores externos à podagris capi, cum tamen experientia ſecus comprobetur, quoniam ut ſapienter Gal. in commu: diſcurrit, ubi complures cauſſæ aduerſus unam ſolam concurrunt, facile eam ſuperant; igitur ſi Eunuchi ocioſi ſint intemperanter uiuant. crapulentur, pedumq́ nullam rationem penitus habeant, non eſt dubium haudquaquã articulorum firmitatem poſſe ſolam tot alijs cauſſis lædentib obſiſtere: Circã tertium minimè dubium eſt, quin naturalis, & hæreditaria ad podagram prõptitudo ipſam maximè omnium producat, ut Hipp. teſtatur ſecundo prorrheticorũ, atq; etiam alibi, nec nõ Plutarchus in libro de ſera numinis uindicta; cum dicit Veteres eos, qui naſcebantur ex podagricis, ſtatim defunctis parentibus conſueuiſſe curare uerum, dicebat Gal. libro de cibis boni, & mali ſucci, ſicut prauæ naturæ, ab recta uictus ratione, & medicatione corriguntur, ſic quoque optimæ corrumpuntur, & deprauantur ab erroribus, unde minimè mirum eſt, ſi qui alioqui a podagra ſuſcipienda ſunt alieni, interdum etiam tempeſtiuę ab ea uexentur, ubi uel nimium ocientur, uel ueneri indulgent, uel meracius, atque copioſius potent, quam par ſit, ut propterea non male finxerit antiquitas podagram eſſe Veneris, atque Bacchi filiam; Cur autem potiſſimum, uenus, & uinum poteſtatem habeant generandi podagram, cauſſa eſt, quia illa conſumit pabulum ſeminale, quo nutriuntur articuli, hoc uerum, excrementa facilius ad ipſos perducuntur; Et præſertim quando, ut ait Galenus præpotantur uina generoſa, priuſquam, quicquam edatur, id quod etiam multorum morborum etiam nouorum cauſſam eſſe ſcribit Plutarchus in ſympoſiacis, ubi diſputat an noui morbi queãt oriri, ſic peruehuntur ad articulos excrementa, quæ eò magis cumulantur quò minus corpora exercẽtur, & laborant, ut propterea Hip. 6. Epid. Sect. 5. aphoriſ. 10. dixerit. (*Labor articulis, & carnibus alimentum, ſomnus viſcerib.*) Poſtremò ad id quod ſcribit Gal. dicendum eſt ſolere quidẽ articulares morbos ſubſequi podagras, & chiragras, uerũ id non eſſe ita perpetuum, quin interdum quoq; articulorũ morbus accedat initio, præſertim adoleſcentib. & mulieribus, quibus menſtrua non rectæ procedunt. Sequitur modo ſecũda pars aphor. quę eſt. (*Neque caluesſcunt.*) Etenim non ſolũ uſu quotidiano, hæc ſententia veriſſima inuenitur, uerumetiã ab Ariſt. confirmata habetur, qui lib. 5. de gener anim. cap. 3. non modo ſcripſit Eunuchos nõn calueſcere, uerũ etiam, neq; alios pilos generare, & ſi quos habeant, eos ammittere. Cur verò id ita ſit, affert cauſſam, quoniã in fœmineã naturã mutantur, quæ ſimilis eſt naturæ puerorũ, quod utraq; excremẽto careat, & 10. ſect. probl. 56. dicebat ideo Eunuchos non calueſcere, quoniã cũ rem venereã non agant plus cerebri habent, nec pars anterior ipſis ſubſidet, vt hiccirco ſemper ſuppetat alimentum tàm generandis, quàm ſuſtinendis pilis; Vſu. n. præſertim immoderato coitus conſumi cerebrum, & pilos decidere in ſupercilijs maximè alias ex Ariſt. & Auenzoar diximus, nec Hipp. aliud voluit ſignificare, quando 6. Epid: ſect. 3. aphoriſ. 1. dixit cerebri conſumptionẽ ſequi caluitiũ, quoniã ſiue id fiat pituita ipſius cerebri putreſcẽ-

ſe,atq; capillorũ radices exedente, vt in lib:de nat: pueri ſcriptũ eſt, ſiue fiat ip-
ſo cerebro ſicceſcente,& conſequenter ſubtus os anterius dehiſcente, certum eſt
caluitium, numquam fieri abſquè aliquo ipſius cerebri vitio, loquor autem de
Eunuchis,quandoquidem non eſt dubium,quin pluribus quoque alijs de cauſ-
ſis contingat, à Gal. 1. de compoſ:med:ſec loc. & ab Auic: 7.4.cap.2. Sed circa *Dub.* 3.
hoc tria occurrunt dubia, vnum eſt an verum ſit Eunuchos non caluеſcere ob 1.
coitus abſtinentiam, & quod facit dubium eſt, primum quia vtuntur coitu, &
frequenti, propter quod mulieres antiquitus quæ nolebant impregnari, alebãt
domi Eunucos, vt ſcilicet frequenter venere vterentur, neq. proderentur,& ho-
die apud Turchas nolunt cuſtodiri mulieres ab Eunuchis niſi totum membrũ
habeant amputatum. Id enim præceteris teſtatus eſt Martialis author licet im-
purus, rerum tamen Romanarum valde eruditus in lib 6.in diſticho ad Panni-
cum, & lib.10. in Epigram: de Almone, prætereà Ariſtot.4.ſect. prob 27. vbi
quærens rationem propter quam aliqui cum delectatione patiantur venerem
vt Spadones, ij ſcilicet quibus, vel à natura ſunt meatus ſeminales occœcati, vel
teſtes abſciſſi, aut attriti, ait eſſe quoniam cum ſemen plurimum ijs circa ſedis
partes colligatur, ac propterea pruritum quemdam inibi exciter, maxima cupi-
do atterendi eum locum, & ſemen turgens emittendi oboritur, quod cum tur-
pis Veneris vſu fiat, eam vehementer appetunt, qua ſemen illud eijcitur, ex quo
Ariſt. loco facile colligitur, etiam Spadones interdum ſemen emittere,& ob id
non debere immunes eſſe à caluitio. Alterum dubium eſt, quia in Eunuchis 2.
abundat humidum; & deficit calor natiuus ad quæ duo conſequitur putredo,
putreſcente autẽ pituita cerebri, vt dicebam retro, corroduntur pilorum radices,
& conſequẽter caluitiũ ſequitur. Tertiũ dubiũ eſt, quomodo Hipp.dicat 2.Epi. 3.
ſect 5.tex.1.hydropicos fieri caluos cũ videatur præter rationẽ nã caluitiẽ fieri *Solut.* 1.
à ſiccitate nemo nõ nouit: Ad primũ dubiũ reſpõdendũ eſt.ſententiã Hipp.ve-
rã eſſe ut in plurib ſi quidẽ vt bene ait Ariſt. non eſt alienũ aliquos Spadones ea
ratione emittere ſemen, ac pp-à caluеſcere, ſi id agant frequente. Imò uerò etiã
qui uenerem agunt Spadones licet ante non emittant ſemen, illud tamen agi-
tant, & commouent, retroquè emittunt, vt ideirco ipſi pariter caluеſcere poſ-
ſint. Verum forſitan Hippocrati ſanctiſſimo uiro huiuſcemodi ſceleſtiſſima
vitia erant incognita, vel potius tempore ſuo inuſitata. Ad ſecundum dicen- *Solut.* 2.
dum eſt, verum eſſe, quod Eunuchi calorem natiuum habent minorem eo,
quem habebant ante caſtrationem uel alij, qui minimè ſint caſtrati, at ad fa-
ciendũ caluitiũ aliqua requiritur ſiccitas, quæ proculdubio ijs in eſſe nequit, *Solut.* 3
qui ſemp humidiſſimi ſunt. Ad tertiũ reſpondendũ eſt Caluitiũ duplex eſſe na-
turale,& morboſũ; Naturale in Hydropicis fieri minimè poteſt, At morboſũ
ipſis contingere poſſe nil vetat, quãdo nimirũ humiditates in ipſorũ corporib.
accumulatę corrũpũtur, quę falſę redditę capillorũ radices erodũt,& hoc eſt qđ *Utilitas*
ſcribebat Hip lib.de nat pue. Caluitiũ à pituita fieri,à pituita videlicet putreſcẽ- *Aphor.*
te. Vtilis eſt aphor. ad ipſius naturæ contẽplationẽ, eiuſq; effectuũ cognitionẽ,
ſed vtilis etiã eſt ad pręcauendã podagrã, atq; caluitiũ, quoniã ubi ſcitur eun-
chos propterea ab hiſce morbis, ut plurimũ eſſe immunes, quoiã venere nõ vtũ
tur, vel minus valde utũtur, & intelligitur Veneris abſtinẽtiã uim magnã habere

effugiendos huiuſmodi morbos, quod vero aliquos feciſſe proditum eſt, qui ſe ſe caſtrari curarunt, vt melius diſciplinarum ſtudijs operam nauare poſſent, illud certæ minimè eſt imitatione dignum, etiamſi ita feciſſe magnum illum Origenem credatur, in qua re maximè ab omnibus damnatur, & de eius ſalute dubitatur.

---

29 *Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint.*

Connexio. Scopus. CLARA eſt præſentis ſentẽtiæ cum antecedente cõnexio, cũ & in his, & in ſequenti continuus ſit de podagra ſermo, in quo Hipp. conſilium fuit, docendo qui non capiantur, ſimiliter docere, quid faciendum ſit, ne homines tententur, & puto etiam tempore Hippocratis multos conſueuiſſe uideri podagricos, poſtquam de ea ita grauiter, & copioſe, pleriſq; in locis locutus inuenitur, Eſt aut aphoriſmus, & hic quoque dogma phyſicum, valens etiam ad docendum rationem curandi podagricas mulieres, ſi quãdo illæ tententur, eſt autem ſimplex, nec diuiſionem vllam patitur. Quod autem ſummatim dicit Hippocr. & mulieres quoque podagra non tentari, niſi menſtrua ipſis deficiant, quę ſententia quoque à Celſo latina eſt reddita lib. 4. cap. 24. quamquam ex hiſce tribus vnam tantum feciſſe videatur, vbi ait chiragra, & podagra rarò, vel caſtratos, vel pueros ante fœminæ coitũ, vel mulieres niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt tentari. Galenus in commentario duo dicit, unũ eſt ex, ſola partium ſupathia, ideſt facilitate patiendi, ſine humorum ſuperabundantia haudquaquã podagras fieri, quaſi verò, & hæc, & cæteri articulorum affectus ſint affluxus humorum ſoboles, etſi enim articulorum ipſorum infirmitas valde conducat ad arthritidis omnis generationem, attamen pręcęteris eſt neceſſaria humorum affluxio pituitoſorum, atque bilioſorum, vt ſæpę dixit Hippoc. in lib: de aff: & de affect: internis, & primo de morbis. Alterum quod dicit Galenus eſt tempore Hipp. verum fuiſſe aphoriſmum, quod mulieres tantum podagra exercerentur, quando penitus deficiebant menſtrua ob errorum quos committebant paucitatem, verum tempore ſuo ſecus fuiſſe, quia tunc & ſine ullo defectu menſtruorum, & cum diminutione eorum pauca, vel moderata fiebant, ſcilicet ob errores innumeros, & varios quos cõmittebãt & Seneca, qui circiter quinquaginta annis anteceſſit Galenum Epiſt. 95. & 96. pluribus quæritur vſque adeò tempeſtate ſua creuiſſe luxum, & in cunctis intemperantiam, vt quod natura mulieribus donum dederit nempę immunitatem à podagra, ipſæ propria vita perdiderint, Plinius quoque lib. 26. cap. 10. ſcribit Maiorum ætate rariorem fuiſſe podagram, obidquè nomen latinum haudquaquam habuiſſe, quod & morbus tamquam peregrinus ignoraretur, (*Niſi menſtrua.*) Cur deficientibus menſtruis etiam temperatiſſimæ mulieres poſſint à podagra tentari, ratio eſt, quia cum ipſis artus ſuaptę natura ſint imbecilli, & præſertim pedum facile humores exuberantes in eos præcipitantur, exuberant autem quando menſtruæ retinentur, ſiquidem certiſſimum eſt, cum ijs omnes pœnę alias corporis ſordes exinaniri, atque inde fieri, ut ſemper fœminarum carnes teneræ ſint, abſquè

vlla

ulla aſpetitate; quod ſi illę retineantur, non modo corporis mollitici incommodant, verum etiam & ſanitati, vt propterea dixerit Hippocr. 5. aph 57. mulierū menſes ſi immodici fiant, & ſi nullo modo fiant, morbos ex utero oriri. Quinto, & ſeptimo Epid: habetur exemplum Polemarchi vxoris, quæ deficientibus menſibus arthritide exercebatur, nam apud Hippocratem nomine podagræ etiam arthritidem, vel quemlibet alium particularis articuli morbum intelligi non eſt dubium: Igitur hoc ueriſſimum eſt rariſſimę mulieres podagra laborare, vbi pro natura fluunt menſes; Verum, non eſt alienum à ratione, & ab vſu, vt etiam tunc podagra tententur, quando in venere, vini atq; ciborum vſu delinquant; ſunt enim aliqui cibi qui natura dolores articulorum inducunt vt dicit Hipp. 2. Epid: de legumiuibus, quæ in Oeno genuum dolores pepererunt, & Dioſcorides de citonijs, quæ nomine malorum generico comprehendiſſe creditur. Hoc in loco Cardanus deridet Galenum, & alios, qui dixerint podagras non habuiſſe mulieres tempore Hippoctatis, quod tunc fuerint homines parciores, & temperatiores, cum etiam tunc ex Homero, atq; Athenæi conſtet gulæ, & Veneris vitia admodum abundaſſe. Sed licet non ſit negandum illud ſeculum ſua quoque uitia habuiſſe, multo minus tamen errabāt, & præſertim feminæ, de quibus non ita narratur à ſcriptoribus, quemadmodū & de uiris, quorum ſi aliquot exempla habentur, illa certiſſime pauciſſima ſunt, & exigua præ illis, quæ & tempore Galeni, & nunc babentur, quando integra regna, & populos de intēperantia certare, & crapula interire ſolitos ſcimus, quod etiam alias Solomon prædicauit, cum dixit plures gula, quàm gladio perire, neque enim Galenus ſimpliciter dicit nihil mulieres erraſſe, ſed διὰ τὴν μικρότητα τῶν ἁμαρτημάτων; ideſt ob paruitatem & paucitatem errorum minus ſolitas tētari podagra. Præ cæteris autem de Veterum temperantia teſtimoniū habemus apud Platonem in tertio de repub lib. ubi Socratem inducit dicentem tempore anteacto non fuiſſe notum catarrhi nomen, quod ars coquinaria nondū eſſet ita exculta; quæ ubi cœpit exerceri, & valde in uſu eſſe, tum non modo catharros verum etiam alios morbos apparere cœpiſſe, qui ad excolendam, & in frequentem uſum trahendam medicinam homines coegerunt. Vtilis eſt aphoriſmus tum ad cognitionem naturalium quarumdam affectionum, tum maximè ad curationem podagræ, quam cum ſciatur fieri ubi euacuatio naturalis mulieri ſuccedit, argumentum eſt ſi fiat, uel ceſsante, vel imminuto naturali illo tributo, tunc ueram curandi rationem in eo eſse poſitam, ut naturalis menſtruorum curſus reuocetur, imò verò id faciendum eſt in qualibet alia naturali, aut ſaltem conſueta euacuatione intercepta. *Vtilitas Aphor.*

---

30 Puer podagra non laborat ante vſum venereorum.

VLTIMO loco poſt Eunuchos, & mulieres nominauit Hipp. pueros, quod hęc ætas omnium aliarum ſit maximę immunis, à podagra, ita ut neque errata in ipſis alioquin conſueta, atque familiaria uim habeant ullam eos hac in parte lædendi, unde non immerito dixit Galenus ſeſe uidiſse quidem eunuchos

eunuchos podagra laborantes, at nullos uidiſſe pueros. Eſt aphoriſmus, vt ſummatim dicam, eiuſdem naturæ cum ſuperioribus. (*Puer.*) Qui ſit puer hoc in
Puer q. loco apud Hipp. non eſt longe petendum, quandoquidem ipſemet declarat ijs verbis ante vſum Veneris intelligens, ſcilicet totam eam ætatem, quæ vſque ad decimum quartum ætatis annum terminatur, vnde etiam Celſus transferens tres his ſententias lib. 4 cap. 24. diffiniuit pueros vſque ad fœminæ vſum, & quamquam Hipp. in Coacis prænotionibus dixerit, pueros non tentari podagra ante pubertatem, attamen intelligẽdus eſt de ea pubertatis parte, in qua nondum veneris cognitio habetur, & in qua nondum pili circa genitalia, & circa barbam, & alas oriuntur, vt ait Ariſtot 4 prob. quib. pubertas definitur & de qua loquẽs Cæſar lib. 6 de bello gallico dicebat: nõ licuiſſe illis gentibus cognoſcere fœminas, ante vigeſimum annum, vt corpora proceriora. atq; robuſtiora euaderent, quaſi nimis propere venus impediat corporis incrementum ac robur, & conſequenter ſuſcipiendis podagris apertum reddatur. Et notandum eſt in his tribus aphor. vſum eſſe verbo ποδαγριᾶν, i. podagrizare, quoniam loquitur de podagra, iam conſumata nõ autem incipiente, quam ſcribit Plutarchus Marium vocaſſe τ̀ ποδάγρας ψελλισμόν, i. podagrę balbutiem. (*Ante vſum.*) Dignum eſt conſideratione Hipp. voluiſſe potius nominare vſum veneris, quam annos, quoniam eſt ipſe coitus nõ anni, qui faciunt podagram, nam etiã multo ante aliqui vtuntur uenere, vt narrat Hieronim Epiſt: de puero decennio, qui compreſſit nutricem, & prægnantem reddidit, ſimiliter etiam poſt 14 aliqui ſerius vel natura, vel lege, vt Cæſar teſtatur de Sueuis loco citato Galenus maximam vim habere coitum ad podagræ generationem ait, ſed qua de cauſſa non ſatis explicat, propterea clarius illæ ſunt proponendæ, quæ ſunt tres, priuatio materiæ ſeminalis, qua partes neruoſæ, atque adeò ipſi articuli nutriuntur, Debilitas ipſorum articulorum ab imminuto calore natiuo producta, merito cuius facile articuli inter mouendum ſuſcipiunt excrementa redundantia, nam & Ariſt. 4. prob 15. dicebat propterea pueris fœtere alas, & ſudores vbi incipiunt Venere vti, quoniam calor diminuitur deterioreſq; fiũt coctiones, & maiores corruptiones. Necnon impulſio, atque commotio quæ in eo actu exercendo neceſſariò conſequuntur, modo pueri antequam venere utantur, cum hiſce omnib. occaſionibus certant antequam natiuum calorem robuſtum habeant, quo fit vt excrementa, quæ gignunt partim conſumant, partim in auctionem corporis inſumant. non eſt mirum ſi uel numquam, uel rariſsimę omnium à podagra quæ eſt ſoboles fluxionum capiuntur, imò uerò Plutarchus de tu: Valet: dicebat tria eſſe, quæ ſani-
Not. tatem, ac uitam conſeruant, non eſſe pigrum ad laborem, non ſatiari cibis, & conſeruare ſemen, dico autem rariſſimę, quoniam etſi Galenus aſſerat ſe neminem in pueritia uidiſse tentatum à podagra, haud tamen negat, quin id fieri poſſit, imò uerò dicit, ſi quando capiantur, ijs intumeſcere manus, atque genua, fieriquè ueluti arthritidem ex plenitudine crudorum ſuccorum, quaſi non ſit uera podagra, quam Hippoc. lib. de affect: dixit eſſe omni arthritide immaniorem, longiorem, atque difficiliorem, eo quia in pedibus ſunt plurimi nerui, oſsa, & ligamenta. Sed hic duo occurrunt animaduertenda, unum eſt pueros non ſolum ob uoracitatem abſquè Veneris uſu poſſe podagra, ſeu arthride

exerceri,

Digitized by Google

exerceri, verum etiam ob hæreditariam proprietatem, ob quod, vt alias dixi, veteres, quemadmodum narrat Plutarchus libro de ſera num: vind: filios podagricorum ſtatim currebant ad vim illā paternam abolendam, Alterum eſt non ſolam abſtinentiam veneris liberare ab hac affectione, quoniam pleriquè monaci, atque alij, cœlibes tentantur podagra, etiam ſi nulla venere vtantur, ſed etiam exigi, vt alij errores vitentur, id quod non ſolum ad cuitandam, verum etiam ad ſanandam ipſam podagrā maximè cōducit, narrat enim Cælius Rhodiginus aliquos podagricos pro ſcriptione bonorum ad pauperem menſam redactos frugali illa vita ſeſe à morbo vindicaſſe, id quod etiam quodam Rogatiano narrat Porphyrius contigiſſe in vita Plotini. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus, vt ſuperiores.

---

31 *Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum è potum, ſoluit.*

NVLLA alia continuatio præſentis cum antecedente aphoriſmo afferri poteſt quantū ipſe intelligo, quam quod vtraque ſentētia eſt de dolore, *Connexio.* ſed antecedens pedum dolores tractat, hęc verò oculorum, quorum etiam curationem tractat; Sed mirabile, quo pacto Hipp enumeret, omne genus remediorum, pro oculis, vt faciunt vulgares, & ignorantes, qui incerto quodāmodo, non indicationibus explorant remedia. Niſi dicamus Hipp hoc in loco voluiſſe monere, ne medici ocularij, quales erant apud Aegyptios, & veteres vno remedio vterentur, ſed quodcumq; ab indicatione legitima ſibi offeratur, ita vt Scopus *Scopus.* Hipp in præſenti aphoriſmo ſit docere remedia omnia dolorum oculorum potius ratione ab ipſo inuenta, & indicatione à natura rei, quam experientia, capienda ſecus, quam Galenus in comm: exiſtimauit. Itaque eſt ſententia hæc veluti præceptum quoddā curatoriū, quod in tot partes ſecari poſſet, quot ſunt *Diuiſio.* remedia, quæ proponuntur. *(Dolores oculorum)* Celſus lib. 6 c. 6 Curari oculos ſanguinis detractione, medicamento, balneo, vino, vetuſtiſſimus auctor Hipp. memoriæ prodidit; Galenus verò ſatis diligens, & longus eſt in examinandis ſingulis remedijs, quæ ſi verum eſt potius experientia, quàm ratione conſtare, haudquaquā multo diſcurſu opus haberent, verū aliter res ſeſe habet, vnde hac in re nos Galen. ipſum ſequentes vnumquodq́. examinabimus: Illud tamen ante omnia ſupponendum eſt, ſicuti oculorum dolores varijs de cauſſis fiunt, ſic etiam varia remedia, atq; diuerſa eos poſtulare; Vnde in iudicio medici, vt hoc, vel illud adminiſtret, ſemper eſt poſitum. Primū itaq; remedium, quod proponit Hipp. aduerſus oculorū dolores eſt meri potio Circà quod primo ſeſe offert *Dub.* dubium, quoniā Archigenes apud Gal. 4 de med: local: c. 1. loquens de affectib. oculorum, qui fiunt à fluxi materia, dicit cunctis initio tria conuenire; cibi, & potus parcitatem, aquæ potum, & veneris abſtinentiam. Iam verò dolores maxima ex partę fiunt ab humorum affluxu, unde rariſſimę uſu uenire uidetur, ut dolores oculorum curentur potu uini, ac tanto minus meracioris, quod dixit Martialis eſſe oculorum uenenum. Pro qua dubitatione tollenda primo dicendū, non hęc ſola numerari, ſed uniuerſalia in omnib. dolorib. Pro qua rè etiām. *Solut.*

Scien-

Sciendum eſt etſi Galenus totum ferè commentarium conſumat in duabus hiſtorijs enarrandis eorum quos curauit, partim balneo, partim meri potu, attamẽ ex ipſius verbis colligi poteſt aliqua methodus, qua quis vtens poterit in quolibet oculorum dolore, imò uerò etiam in alijs partibus, & remedia, & remediorũ materiam reperire, Itaque cum dolor omnis fiat, (vt alias à nobis fuit conſtitutum) à ſoluta vnitate, atq; huius cauſſa ſit vel nuda intẽperies, vel cum affluxu materiæ, atque hæc aut cum totius corporis plenitudine, aut cum cacochymia, proculdubio pro ut hæc, uel illa cauſſa eſt, ſic hoc uel illud remedium conuenit, vt non immeritò Hippocrates, tot remedia proponenda duxerit; Et exemplum potiſſimum oculorũ tanta diligẽtia ſelegit, tum quia eſt pars nobiliſſima, quam Celſus dicebat ſummo ſtudio eſſe cuſtodiendam, vtpote ad dulcedinẽ uitæ magnopere conducentem, ac Plinius lib. 11. cap. 37. dicebat oculum eſſe precioſiſſimam partem, qui lucis uſu uitam à morte diſtinguat. Tum quia hæc pars ſolet ob ſingularem quendam ſenſum, quo prædita eſt, acerbiſſimis cruciatibus exerceri, quod uerò, (vt ſibi imponit Celſus lib. 6 cap. 6.) neque tempore remediorum adhibendorum, neque cauſſas explicuerit, ratio fuit, vt ait Galen 6. de ſimpl: med: cap. de Abrotano, quoniã aphoriſtica diſciplina illud minimè exigit, non autem quòd quæ dicit, ut Galenus opinatur ex ſola experientia protulerit, quo forſan etiam cauſſa fuit, cur hæc ſententia nuſpiam alibi ita expoſita in Hipp. commentarijs habeatur, etſi de ea plurimis in locis ſermonem fecerit Galenus: nam quæ habentur 7. partic: aph: 46. merito à Galen. veluti ſpuria reijciuntur. Ad hæc Hipp. alibi de his tractauit, & cum iecerit ſemina indicationum, quando ſcripſit lib. de flat: contrariorum contraria eſſe remedia, hinc facile quiſque ingenioſus poteſt cognitis omnibus remedijs ſimul cognoſcere, quæ remedia quibus morbis, & quo tempore conueniant. Igitur ut primum loquamur de meri potione, certum eſt in nullius affectus principio meri potum conuenire, quod in oculos exhalans augeat affectum, ſimiliter etiã ubi ſit maximè repletum caput, atq; materia influens calida, & mordax. Cæterum in ueruſto morbo, nec repleto corpore, nec amplius humore influente, eoq. influxo exiſtente craſſo, & frigido planè meri potus conueniens eſt, quippe quod vapores ad oculos mittat, qui diſſecare, & diſſipare apti ſunt, ob quod Ariſt. 31. partic: prob. 9. dicebat, quandoq; oculis, (ſcilicet quãdo tunicæ duriores ſunt, & denſæ præſertim pupillæ) prodeſſe ea, quæ lachrymas cient, veluti cæpę ſunt, id quod etiam ab Hipp. confirmatum reperitur in libro de locis in homine, ubi monſtrat nõ paucos oculorum morbos lachrymarum prouocatione curari. Et Gal. hoc commentario proponit exemplum cuiuſdam iuuenis, quẽ curauit potu meri, cum laboraret vetuſto dolore oculorũ eoſquè valde tumidos, & ſanguine craſſo repletos haberet, abſq. tamen totius corporis repletione. (*Aut balneum*) nomine balnei intelligendum eſſe id quod toti corpori, non autẽ ipſis ſolis oculis adminiſtratur ex aqua dulci tepente non eſt dubitandum, nempè quod cunctos pęnę dolores mitigare poteſt, Cæterum etiam hoc haudquaquam temere, eſt adminiſtrandum, ſed ſuo tempore, & ſuis cauſſis dolorem facientibus: Nam vbi uapores, & humores acres in oculos feruntur, ſimulq. incendium magnum ipſos oculos uexat abſquè corporis plenitudine, proculdubio ijs ab aqua dulci tepente

pente mirum in modum demulcentur,atq; diſſipantur,quò in caſu ſeſe magnū adiumentum balnei adminiſtratione attuliſſe teſtatur Galen *(Vel fomentum;)* Galenus mutus eſt in referenda hiſtoria cuiuſdam iuuenis, quem narrat ſeſe curaſſe,atq; liberaſſe fomentis, & balneis ſecuſquam volebant. alij medici ocularij, quæ fomenta adhibuerit expreſſe non dicit,ſed teſtetur dolorem illius iuuenis originem duxiſſe ab influxu in oculos humorum acrium cum facilè poſſumus conijcere eas fomentationes adhibuiſſe,quæ componuntur ex emplaſticis, non multum calefacientibus, ac moderatè diſcutientibus, vt ſunt ex decocto camomelli, meliloti tutia lota albumine oui in ſpumā redacto, nam quæ multū refrigerant, vt ſtupefactoria, & conſtipant magis humores affigunt, atque ne diſſ lentur prohibent, vnde vel cœcitas, vel hebetudo videndi conſequitur. Et Galenus inter auxilia tentatiua ponit fomentum veluti omnium ſecuriſſimum, quod ſcilicet faciliter expediatur, & ſtatim atq; non iuuare compertum eſt faciliter dimitti poſſit, præterquam quod iuuat tum ad conſequendā naturæ morbi cognitionem, tum etiam ad inducendam ipſis oculis ſanitatem,ſi quidem ſi fluxus humorum finitus ſit, eos diſſipat, ſin autem adhuc fluant fomentum quidem caloris beneficio videtur conferre quidem prima illa applicatione, at paullo poſt augetur, ex quo intelligitur opus eſſe euacuatione ſanguinis, ſi is exuberet, per medicamenta verò ſi ſigna cacochimiæ appareant, & hæc eſt ratio propter quam Gal. lib. de curandi rat: per ſanguinis miſſionem teſtatus eſt ſeſe quandoque ſtatim finiuiſſe ingentes oculorum dolores inſigni ſanguinis miſſione, ſcilicet quatuor librarum, Quod verò ad euacuationem pertinet, ſicuti natura ophtalmias curare ſolet ſpontaneo alui fluxu, vt Hippoc. aph. 17. huius lib: ſic non eſt dubitandum, quin ars quoque ſimiliter adiuuare queat, imò Hipp. in lib. de loc: in homine dat etiam Elleborum, & vſtiones temporū laudat ad coercendos vetuſtos humorū ad oculos influxus ibidem tamē vult initio inflammationum nil oculis eſſe illinendum: ſed valide purgandum, vt ibi nos emendauimus vomitum cauendo. Vtiliſſimus eſt hic aphoriſmus ad curationem exactam affectuum oculorum, in quibus primū ſub vino, & balneo meminit rationis victus, primum tamquā magis referentis, & de qua alibi ſcripſit, ut in lib. de viſu, necnon de loc: in homine, cōtentus hic aphoriſtica doctrina uti, ac tantum ſumma genera remediorum proponere, ex quorum cognitione poſſunt deinde remedia particularia inueniri. Diſcitur etiam hinc non ſolum aliquando eſſe mutanda medicamenta vt Auic: dixit, ſed & medicationes, & eſt verum id quod ait Hipp lib. de loc: in homine & à Celſo lib. 3. in fine cap. 1. in acutis potiſſimum, ſi quid non iuuit ad alia tranſeundum eſſe: Nam vt ait Plinius lib. 8. in fine c. 16. vis malorum etiam feras docuit varia remedia experiri. *Vtilitas Aphor.*

---

32 *Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.*

CVR Hipp. tractationi oculorum, quæ tota practica fuit, ſubiunxerit hoc de balbis dogma, non ſatis perſpicio, quinimo nec illi, qui de continuandis cunctis aphoriſmis admodum ſolliciti fuerunt, quicquam hoc in loco dixerunt, Attamen poſſet fortaſſe dici cum Hipp. in extremis verbis aphoriſmi an-

tecedentis meminerit purgationis per pharmaca tamquam conferentis in ocu-
lorum doloribus curandis voluiſſe monere, ne in quibuſuis vterentur eis tem-
re, & præſertim in illis, qui valde humidum cerebrum, & conſequenter oculos
ſicuti balbi habent, quoniam facile hi in diuturnos alui fluxus incidunt, & eo
magis ſi à medicamentis ſtimulentur, niſi etiam dicere iocoſæ velimus ſibi
iunxiſſe meri potu balbutiem, quia ab eo immoderatę ſumpto hæc generatur;
Eſt autem ſententia theoretica, ſimplex & indiuiſibilis, Quod dicit Hipp. eſt
balbos maximè, à longa diarrhoea tentari pro cuius explicatione videndum eſt
primum, quid ſit balbuties, cur maxime balbi ab alui fluxu capiantur, & cur à
longo: τραυλότης, ſeu τραυλοί, qua voce vtitur hic Hipp. & ſæpę alibi, quę nil aliud
eſt niſi quoddam linguæ vitium, quo non poſſunt ægrotantes rectę percipi, vt
qui linguam latiorem habent, aut rectæ proferre r. t. aut aliud aliquod ele-
mentum, quò vitio laboraſſe Alcibiadem narrat Ariſtophanes. differt autem
ἀπὸ ἰσχνοφωνίας, quod in hac non poteſt continuari locutio, ſed paullatim in-
termittitur deinde repetitur, atq; hac laborauit Demoſthenes à Demade orato-
re precio curatus, vt narrat Plutarchus in eius vita, & libello decem Oratorum.
Iam verò quod in balbutie non poſſint proferri eiuſmodi elementa, naſcitur à
linguæ humiditate ſicut ἰσχνοφωνία a frigiditate, ſeu melãcholia à quib. fit imbe-
cillitas, à qua ſemper fit omnis balbuties, vt ſcribit Ariſt. 11. ſect. prob. 30 & ali-
bi, Imbecillitas porro linguę cauſſata ab humiditate cerebri. Similiter arguit to-
tius corporis imbecillitatem, atq; humiditatem, quaſi verò cęterea quoq; humi-
diora ſint reliqua membra, & cõſequenter inteſtina lubrica, quo fit vt ſi quando
humiditas à cerebro in ſtomachum, atq; inteſtina delabens faciat alui fluxum
ea neceſsariò ſit longa & diuturna, vt docet hoc in loco Hipp. Cęterum dignum
Not. eſt inquiſitione, cur fiat vt balbi, nequeant recte proferre illa duo elementa,
etenim non ſatis eſt dicere ob humiditatem, niſi ſimul cauſſam magis imme-
diatam afferamus, Adhęc cum videamus interdum ægros, & præſertim febri-
citantes balbutire, ita ut rectæ non proferant verba, quod etiam accidit ebrijs
indaganda eſt cauſsa propter quam hoc contingat: Circà primum Galen. mihi
ſatis bene philoſophatus videtur, qui dixit ad rectę proferendum r. & t. & ca
duob. eſse opus, uno, ut commode lingua dilatetur, altero ut in priorib. dentib.
firmetur, quorum neutrum præſtant balbi, quoniam impotens cum ſit lingua
ob nimiam humiditatem, haudquaquam dilatari, & firmari poteſt, quemadmo-
dum par eſser, nam ut egregie monſtrat Ariſt. 2 de partib. anim. c. 17. ad hoc ut
literis exprimẽdis apta ſit lingua debet eſse, moderate mollis, & moderate ma-
gna, quò fit ut bruta quadrupedia non poſſint vnquam proferre, quoniã & lon-
gior eſt quam par ſit, & durior, atq; aſperior, contra autem aues, quarum linguę
ſunt molliores, dilatabiles, & moderatę lõgitudinis, ueluti pſitacus ſturnus cor-
nix loquũtur, quemadmodũ narratur de ea, quę gręcę ſemper ſalutabat Impera-
torẽ diſcunt proferre literas, atq; uerba. Circa ſecũndũ illud primó ſtatuendum
eſt, qđ pariter Galen. placuit Hipp. hoc in loco loqui de balbutie naturali, atq; in
uiris iã adultis, nõ autẽ in pueris, ſi quidẽ hęc facile curatur, neq; longa uentris
profluuia in ipſis fiũt, nã ut pueris sũt imbecilla crura ob nimiã humiditatẽ, ita
ut incedendo, uel labãtur, uel nõ ambulare poſsint, qua tamẽ humiditate nimiae

conſumpta liberè ambulant, ſic contingit linguæ, vt non poſſit cócinnè ad for mandas voces àccommodari ob ingentem humiditatem, Cęterum ebrijs, etſi adſit quoq; nimia humiditas tàm in lingua, quàm in muſculis, & neruis illius functioni famulantibus quæ omnia ita expreſſit Ariſt. loco probl. citato, vt Gal. ſua inde accepiſſe putare liceat, attamē adeſt & alia cauſſa cur balbutient, ſ. quia mens errat, à qua & verborum, & orationũ prolationes pendent, ac diriguntur, quod etiam dicere poſſumus, de febricitantib. atq; alijs in morbo aliquo balbutientib. in quib. non modo eſt cauſſa linguę, & aliarum partiũ ipſi ſeruientium intemperies cum materia, ſiue ſicca, ſiue humida eo pacto quo dictum eſt, verũ etiam imaginatio errans, quèmadmodum in iſchrophonis, ſeu lingua hæſitantib. contingere dicebat Ariſt. 11. prob. 38. qui ob id melancholicos affectus in huiuſmodi vitia nonnumquam incurrere dicebat, quod etiam apud Hipp. habemus 2. Epid: initio ſect. 6. vbi balbos eſſe bonos cũ dicat, tàm ad animi, quàm ad corporis bonitatem referendum puto, quoniam cum aluum lubricā habeāt, atq; maximè ea ad ſanitatem conducat, iure merito quod ad ſanitatem ſpectat boni dicūtur iure balbi. Vtilis eſt aphoriſmus ad hoc præcipuè, vt vbi balbi ſint purgandi ſciant medici ſeſe parce illud agere debere, & cum prudentia, ne forte in fluxus ventris graues incidant, vt aliquib. cótingere ſolet. Eſt etiam, & ad illud vtilis, vt ſi quando videant medici balbos tentari longis alui fluxibus ſciant minus eſſe formidandum, iuxta aphoriſmum 34. ſecundi libri (Minus periclitantur in morbis quorum naturæ, &c. *Vtilitas Aphor.*

33 *Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.*

NVLLA alia connexionis ratio præſentis aphoriſmi cũ antecedente apparet, quàm quòd in vtroq; docetur, qui corporis habitus naturales ſint diſpoſiti ad aliquos morbos, Et ſcopus Hipp. eſt docere huiuſcemodi exemplis à medico ſemper naturales corporis diſpoſitiones, atq; habitus ſpectari. Vnde ad partem ſpeculatiuam pertinet, & quodammodo etiam ſimioticam, eſt verò ſententia ſimplex atq; indiuiſibilis, (*Ructantes*) (ὀξυρεγμιώδεις) Galen. qui ſint ὀξυρεγμιώδεις exponens nil aliud quam eos eſſe dicit, qui acidum habent ructum, ego autem puto, non eos, qui tantum actu habent eſſe intelligendos, ſed magis qui apti ſunt ad eos edendos, ac propterea faciliter etiam edunt, cuiuſmodi ſunt, qui ſtomachum frigidiorem habent: nam etſi acidus ructus efficiatur interdum vitio ciborum, vel quantitate, vel qualitate peccantium, vbi tamen diu perſeuerat, (vt loquitur hic Hipp.) fieri nequit, quin ventriculus intemperiem frigidā, & humidā inducat, à qua deinceps gignitur copia acidæ pituitæ, & conſequenter, ructus acidi gignūtur, qui nil aliud ſunt, quam eruptiones ab ore halituum ſaporem acidum ſapientes, ſicut à nidore nidoroſi, atque alij ab alijs humorib. in ventriculo contentis: Sed Hipp. potiſſimum meminit acidorũ quoniam ob ingluuiem frequentius omnibus fiunt acidi ructus, vt habetur à Galen. 2. de rat: vic: in mor: ac: textu 22. vbi etiam ipſe tres cauſſas acidi ructus proponit intemperiem frigidam ventriculi, copiam pituitæ acidæ in ſtomaco exiſtentis, *Conexio. Scopus.*

necnon ciborum copiam præſertim potentia frigidorum, ob quod lib. 2. de diæta dicebat porrum, & coriandrum acidos ructus tollere, Cur autem fiat ſapor acidus, eſt quoniam non coquuntur cibi, ſed ſemicrudi manent, Verum

Dub. 1. hoc in loco duo exurgunt dubia vnum eſt quod acetum calidum putetur ab Ariſtot. 33. ſect. 17. vnde non eſt verum eſſe acidum ructum ſobolem frigidi,

2. præterea Hippoc. 2. Epid. ſect. 3. non longe à fine, ſcribit bilioſos moderatè, & ſanguineos eſſe ὀξυρεγμιώδεας, & 6. Epid. ſect. 6. dicit eſſe melancholicos, ſuccus autem melancholicus acidus eſt, ac propterea inſtar aceti terram fermentans,

Solut. 1. Adhæc omnia reſpondendum eſt, quod ſcribunt Alex. Trallianus lib. 12. cap. 1.

& 2. & lib. 7. nec non Auerroes 3. lib. collect. cap. 40. Aciditatem fieri tàm à calido, quàm à frigido: à calido quidem per putrefactionem, vt acetum, quod fit ex vino putrefacto ob calorem externum ambientis, à frigido autem fit per cruditatem, vt pleriſq; fructibus conſpicitur, qui donec crudi, & immaturi ſunt acidum ſaporem habent, vbi verò maturuere dulceſcunt, quod ſimiliter à Galeno fuit ſignificatum 4. de ſimpl: med: cap. 10. & 12. Vnde non male Hippocr. lib. de affect: dixit ructum acidum fieri etiam ex cibis caſeoſis mellitis pinguibus & ſeſamo paratis. *(Non multum)* Galenus, & bene dictionem, (ἀπάνυ,) dixit ſignificare raritatem rei, non autem integram abnegationem, & abſolutam quemadmodum exiſtimarunt aliqui, tamquam ſi dixiſſet Senes, qui natura procliues ſunt ad ructus acidos, ij raro pleuritici fiunt, Cæterum uidendum an hoc uerum ſit, & cur id eueniat. Etenim veritas probatur primum experientia, quia conſtat vſu eos, qui frigido ſunt ventriculo huiuſmodi morbo raro conflictari, ſicut etiam qui abundant pituita ſalſa, & acuta, quod hi aluum lubricum habeant, & qui tales ſunt non tentari eos pleuritide, neq; alijs morbis acutis dixerit Hipp. lib. de aer: aq: & loc: Cur autem hoc contingat videtur Gal. duas rationes attuliſſe, vnam quod pleuritis ſit abſceſſus, & abſceſſus fiant à copia humorum, qui vbi euacuantur, eos minimè producunt, euacuantur autem, quando aluus humida fit, vt contingit in habentibus ſtomacum humiditate acida, atque mordaci repletum, Alteram, quia cum pleuritis ſit inflammatio membranæ ſuccingentis coſtas, atque hæc ſit corpus tenue, & denſum, humores craſſos & pituitoſos non admittit, ſed tantum tenues cuiuſmodi eſt bilis, vnde non poteſt fieri ea in parte inflammatio à ſanguine pituitoſo, & craſſo: Sed cur ergo non dixit ſimpliciter non fieri, ſed raro; Dico iure illud feciſſe, quia vt dictum eſt interdum etiam ructus fiunt à bile, & à ſanguine, à quibus

Vtilitas Aphor. etiam fit pleuritis. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam, & ad cognitionem morborũ, quaſi non debeat medicus iudicare morbos niſi prius habeat rectè perſpectam ipſorum ægrotantium naturam.

---

34 *Quicumque calui ſunt, his magnæ varices non fiunt. Quibus verò caluis magnæ ſuperueniunt, hi rurſus capillati fiunt.*

IN hoc aphoriſmo docet Hippocrates quomodo ex corporis naturalibus diſpoſitionibus cognoſcantur diſpoſitiones eiuſdem ad affectus preternaturales

turales, quemadmodum fecit in duobus antecedentibus, adeo vt pateant, & *Connexio.*
continuatio, & ſcopus in præſenti ſententia, quæ eſt pathognomica, ſim- *Scopus.*
plex. atque in duas partes diuiſibilis. Quarum prior eſt. (*Quicunque calui.*) *Diuiſio.*
Quid ſit caluitium, alias dictum eſt, ſcilicet eſſe priuationem capillorum, vnde patet quę ſit differentia, inter ipſum, & pilorum defluuium, quod quidem fit in cunctis corporis partibus, præſertim verò capitis: Caluitium autem in ſolo capite, imò verò dicit Ariſtot. 5. de gen: anim: cap. 3. & Plinius lib: 11. cap. 37. & bene non fieri infra verticem, vel infra cerebrum, aut circa tempora, & aures, quo etiam loco dicebat caluitium vni homini contingere præter quam innatum, qđ in Coruis aliquibus fit, qui propterea φαλακροκόρακας vocantur, fit autem caluitium interdum à morbo, interdum naturali curſu, ſcilicet deficiente modo ocius, modo ſerius humido ipſo naturali conſumpto, & modo plus, modo minus; nec dubitare oportet, quin Hipp. loquatur de caluitio non naturali, quandoquidem morboſum, quod propriè μαδάρωσις, vocatur, ut ait Galenus fit uitio excrementorum acrium, & corrodentium, & ab alio morbo pendet, atque habet commune cum varicibus humoris genus, ſcilicet humorem melancholicum, præterea non eſt curabile vlla ratione, cum id de quo loquitur Hippocr. ſponte naturæ curetur. (*His magni varices.*) Varix, qui modo κιρσὸς à Græcis, modo ἰξία, vt ab Ariſt. 3. de hiſt: animal. cap. 11. & 4 prob. 20. ac 6. 3. nihil aliud eſt, ut alias diximus, quam uena tumefacta, & licet in uarijs corporis partibus externis, atque etiam in ipſis pulmonibus fiant, proprie tamen, ſolent ita uocari, quę magnopere intumeſcunt in ſcroto, atque in cruribus, fit verò huiuſcemodi tumefactio, tum ab humore melancholico, tum etiam à flatu ſecundum Ariſtotelem, de his enim loquitur qui ſuperueniunt, & morboſi ſunt, non autem de naturalibus, qui fiunt, ob natiuam earum venarum amplitudinem, hos itaque ait Hippocrates non fieri magnos in caluis, quaſi uerò, & in hiſce fiant, ſed non magni; qui vbi contingunt, dicit Hipp. 2. Epid. ſect: 5. circa finem eſſe μανιώδης, ideſt facere, & prædicere furorem, quod humor melancholicus, & ater cum nequeat à paruis varicibus recipi, neceſſariò in capute reſtagnat, vbiquè mentem è ſua deturbat ſede, quemadmodū varicibus exiſtentibus magnis totus ſuccus niger, & prauus ab ipſis capitur, ſicquè cerebrum, & mens liberatur; Cur autem caluis non fiant magni varices, ratio eſt, quoniam humor prauus, & corrodens retinetur in capite, alioquin caluitium non fieret, & mirum eſt hanc ſententiam mutuaſſe Ariſtotelem cap. 11. lib. 3. de hiſt: neq; *Ariſt. &*
Hipp meminiſſe, quod tamen ingratitudinis peccatum fuit ipſi fere æternum, *Hipp. co-*
præſertim in hunc ſapientiſſimum Senem ſibi etiam cognationis neceſſitudi- *gnatione*
ne coniunctum, Ariſtot. 4 probl. 21. ſcribit iccirco laborantes varicibus, (ſcili- *coniuncti*
cet in ſcroto) eſſe ſteriles, quoniam in actu venereo ex ijs excitatur, hoc eſt ex hu- *fuerunt.*
more melancholico, qui refrigerat ſemen, & erectionem hebetat, ego uerò addo, uaſa ipſa ſeminaria affici propinquitate uaricum, ita ut ſemen improbum, & generationi ineptum reddant. (*Quibus verò caluis.*) Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua nil aliud Hipp. docere intendit, quàm Caluis iam factis ſi uarices ſuperueniant eos iterum capillos recuperare, Ariſtot. autem nequaquam hoc dixit perpetuum eſſe, uerum aliquibus id ita contingere, quæ ſententia certè

mihi

mihi non diſplicet, quod verò non in cunctis hoc verum competiatur, imò ita quoque intellexiſſe Hippocratem non dubito: ratio autem qua hoc fit, vt in aliquibus capilli renaſcantur eſt, quia is humor, qui faciebat caluitium translatus eſt in crura, vel in ipſos teſtes, vnde vt liberat à mania, ſeu à melancholia, quemadmodum ſcriptum eſt 20. huius libri, nec non à linguæ hæſitantia quemadmodum idem Hipp dixit 2. Epid: circa initium quinctæ ſect. haud ſecus quoque liberat à caluitio, neque hoc faciunt ſolum varices, verumetiã hæmorrhoides ſuperuenientes, quemadmodum habuimus retro, & quemadmodum ipſe experientia cognoui in conciue meo Spinutio Aſpino. Duo hic problemata

Prob. 1. occurrunt vnum eſt, cur ſi abducto humore faciente capillorum defluuium ad teſtes, uel crura renaſcuntur pili, non idem fit ſi vlcera in cruribus fiant, purga-

2. tiones narium, fiſtulæ ani, quæ omnia à capite reuellunt humores: Alterum problema eſt, de barba, quam aliquibus mulieribus oriri videmus, & de qua loquens Hippocr. 6. Epid: in fine ſect: 8. exemplum attulit duarum fœminarum quarum coniuges cum diu abfuiſſent, ob Veneris abſtinentiam emiſſerunt barbam habitumq. virilem contraxerũt: nam non ſolum ob hanc cauſſam, verum etiam ob ſenectutem aliquas barbam acquiſiuiſſe, certo relatum eſt, & Ariſtot. 5 de hiſt: animalium cap. 11. ſcribit in terra Caria mulieribus ſacerdotalib. barbam enaſci ob menſtruorum defectum, atque id pro argumento facultatis diuinatoriæ haberi.

Solut. 1. Circa primum dicere oportet, diſcrimen eſſe inter fiſtulas, vlcera, purgationes, & ſimilia, atque varices, quoniam in illis humores praui abducuntur ſimul & euacuantur, in varicibus verò et ſi humores à capite abducantur, non tamen foras mittuntur ſed in ipſo corpore retinentur, quò fit ut in illis non poſſit retrocedere humor, quemadmodum in uaricibus, qui ſicuti ſua præſentia tuentur à caluitio, ita non fiunt, vbi caluitium adeſt niſi rariſſimi, atque tunc parui, atq; vlcera, & aliæ euacuationes, cum dumtaxat humores tenuiores euacuent, craſſioribus, atque terreſtrib. relictis, non eſt mirum ſi ijs apparentib. non renaſcantur pili, quod humores caluitium efficiẽtes minime euacuentur, ſed multo magis in capite retineantur; Cæterum de barba mulierum tria ſupponere conuenit. Vnum haudquaquam in cunctis mulierib. hoc promiſcuè ſpectati, ſed in pauciſſimis, atque ijs ſalaciorib. necnon multum ſanguinis menſtrui profundere ſolitis, Alterum eſt huiuſmodi mulieres eſſe calidiores cæteris, quaſiq. virilem quendam habitum à natura adeptas. Tertium eſt numquam huiuſmodi barbæ pilos decidere, ac ſemper in ætate prouectiori enaſci. Ex quib. omnib. ſequitur iam uenere deſinente, menſibuſq. finitis multum recrementi torridi, multoſq. ſimiles vapores in ijs gigni, quib. in caput ſublatis, cum capillis alendis, atq; generandis non inſeruiant, fit, vt ad mentum à natura conuerſi, barbam producant, non tamen tàm longam, atque denſam quanta in viris fit, eo quod nec tantum materiæ ſuppeditetur, neque vis expultrix adeò vmquam ſit valida, dicente Ariſtotile quamlibet, vel calidiſſimam mulierem, quolibet frigido viro eſſe frigidiorem, Simile enim quid huiuſmodi barbatis fœminis contingit, atque dicebat Ariſtoteles euenire cornigeris, quorum terreſtres humores, & vapores cum dentibus ſuperioribus, quibus carent non ſeruiant efficiendis, & conſeruandis, natura conuertit eos ad loca proxima pro

cor-

cornibus fabricandis, propter quę omnia dicere etiam licet, ſicuti rariſſimis mulieribus fiunt, uarices, ita quoque pauciſſimis enaſci barbam; Sed utrum (quod petebatur) poſſint uarices ſuperuenientes mulieribus facere barbam, ut uiris capillos haud affirmare auſim, quoniam humor melancholicus uaricum non eſt aptus facere pilos barbæ, ſicuti capillos, cum tamen ſanguis menſtruus retentus, ſit aptus ad producendam barbam. Accedit his quod cum ſcribat Ariſtoteles 3. de hiſtor: anim: cap. 11 paucis mulieribus fieri uarices, ſcilicet ut ſanguis earum eſt ineptus producendis illis, ſic & barbæ faciendæ. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad cognoſcendum, quod alias docuimus ex Hippocr. nempè affectiones morboſas ab alijs morbis ſolui, uerum etiam procuratione uariorum capitis affectuum, qui ut crurum, & teſtium varicibus, curantur. Sic quoq; Medicus ulceratione, ut potè cauterijs poteſt ſperare ſeſe alios affectus capitis curaturum atque hinc iure fit, ut Galenus lib. de cur: per ſanguinis miſſ: laudauerit in melancholicis epilepticis, & uertiginoſis ſanguinis miſſionem à cruribus, quemadmodum etiam Hipocrates 2. Epid: dixit tuſſim tolli teſtium tumoribus, & ijs deliteſcentibus etiam ſuccedere ob communionem, quàm illæ partes inter ſeſe habent. *Vtilitas Aphor.*

---

35 *Aqua intercute laborantibus, tuſſis ſuperueniens; malum.*

NEQVE etiam illi, qui nimium diligentes ſunt in connectendis aphoriſmis, quicquam in hoc habent, quod rationabiliter proponant. Mihi tamen uidetur poſſe dici Hippoc. pergere in commemorandis ijs affectib. morboſis qui alijs ſuperuenientes modo ſoluunt; modo interimunt adeo, ut in præſenti ſcopus eius ſit deterrere medicos à ſuſcipienda uel ſaltem nimis confidenter tractanda hydropicorum curatione ubi ijs ſuperuenit tuſſis: nam Corn. Celſus lib. 2. cap. 8. de aqua intercutem loquens dicebat: omnem ſpem tolli ubi tuſſis adeſt. Eſt autem ſententia pure prognoſtica ſimplex atq; in nullas partes ſecabilis. *(Hydropicis.)* Haberũt quoque hic aphor. 7 lib aph 48 ſed differentia eſt, quia ubi hic dicit, κακὸν, ibi habet ἀνέλπιστος, ideſt deſperatus eſt, quem uidetur expreſſiſſe Corn: Celſus, loco nuper citato, ubi dixit omnem ſpeciem tollere hydropicis tuſſi n accedentem 2. Etiam Epid: ſect. 5. dicebat malum ſi tumidis exiſtentibus cruribus in hydrope tuſſis ſuperueniat, Et 2. prorrhet: ſimiliter de hydrope loquens, dixit tantiſper in hydrope ſpem ſupereſſe, donec tuſſis nõ fiat, neq; ſitis; ex quo in caſu Creſiphontis relati ſeptimo Epidemiorum memorans ſigna deſperati morbi, dicit tuſſim, & ſuffocationem noctu habuiſſe, Galen. in com: ſcribit, & bene apud ueteres uocari ἐπιγινόμενα, ſiue ſuperuenientia, quæcumque ſymptomata fiunt vel morbi, non alia occaſione, quam ob augumentum ipſius primarij morbi, de quibus ſuperuenientibus integrum librum edidit Praxagoras, Vnde Hippocrates tuſſim, quæ ſuperuenit hydropi, cum fiat morbo incrementum ſuſcipiente, iure Hippocrates antiquo more dixit, (ἐπιγινομένη;) Cæterum uidendum eſt, cur adeo mala ſit tuſsis in *Connexio. Scopus.*

hydro-

hydropicis vt modo ab Hippocrat. vocetur ſimpliciter mala, modo ſine ſpe dicantur eſſe. Galenus dicit ideo hoc eſſe, quoniam ſignum eſt adeo creuiſſe aquę copiam, vt cum nequeat à ventre infimo capi, etiam in aſperam arteriã ingrediatur, atque tuſſim faciat, addo ego etiam tunc anhelandi difficultatem augeri, ac ſuffocationis periculum imminere, quòd ab eadem aquæ copia compreſſum ſeptum tranſuerſum minimè reſpirationi inſeruiat quemadmodum par eſſet. Eſt itaq; iure tuſſis mala, vt ſignũ principaliter, ſed vt cauſſa quoq; quoniã à continua tuſſi pectus maximè læditur, ac febribus auctis debilitas virium ſimul creſcit, vnde ſimul ſuffocatio propinqua imminet, vt ait Gal. Verum ſunt qui criminantes Galenum dicant, fieri numquam poſſe vt aqua perueniat ad aſperã arteriam, quin prius ægri ſuffocentur, ac proinde non potuiſſe Hippocratem de tuſſi quæ ob hoc fit, eſſe locutum, quandoquidem non ſolum mala eſt, ſed lęthaliſſima, & quantum adhoc poſtremum certum eſt Hippocratem ſæpę vſurpare vocem (κακὸν,) etiam pro lethali, imò ſic accipiendam eſſe hoc loco, id poteſt perſuadere, quod 7. aph 48. vbi cętera verba huiuſce aphoriſmi habet, loco vocis (κακὸν) habet ἀνελπιστός, ideſt deſperatus. Quod verò poſſit per tranſudationem aqua in aſperam arteriam transfundi, vel paullatim ibi, ex vaporib. aut diſtillationibus colligi, & tamẽ æger aliquandiu ſupętuiuere, docet hydrops pulmonis, de qua loquens diſertę Hippocrat. lib 2. de morbis inter alia ſigna commemorat tuſſim, nec tamen vſque adeo lęthale malum facit, quin illius curationem tradat. Neque verò quod dicunt tuſsim fieri à vaporibus ex aqua corrupta ad pulmones elatis, eoſq́ lædentibus, quicquam facit, tum quia huiuſmodi tuſsis nullo modo eſt adeo lęthalis, cum ſic etiam fiat in putridis febrib. vt poſsit dici rem eſſe deſperatam, tum quia ſimilis tuſsis, ſæpę ſolet etiam recentes hydropas comitari, quando febris coniungitur, facta ex corrupta, & putreſcente aqua. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam hydropicorum cito ſoffocandorum, quæ tamen non temere facienda erat, ſed in iis, qui iam longo morbi tædio penitus ſunt conſumpti, quiq; potius deſerendi, quàm curandi ſunt.

---

36 *Difficultatem vrinæ, vena ſecta iuuat, ſecare verò interiora.*

NON eſt vt quicquam de connectendo hoc aphoriſmo cum ſuperiore cogitemus, quandoquidẽ uerę ſententia ſeparata eſt, in qua ſcopus Hip- *Scopus.* poc. eſt docere remedium pro difficultate urinæ, haud ita cunctis comperrum; nam certè uideri unicuiq. poteſt dutum, quo pacto urinę difficultatem ità poſſit uenæ ſectio iuuare, ut eam tollat. Eſt aphoriſmus præceptum pure curatorium ſine ratione, quod licet ſit breuiſsimum in duas tamen partes ſecatur, *Diuiſio.* quarum prior eſt in qua dicit dyſuriam ſolui à phlebotomia, ſecunda uerò eſt in qua monſtrat quæ uena ſit pertundenda. (*Dyſuriam.*) Hippocr. habet hanc eandem ſententiam ſeptimo quoque aphor lib. 48. necnon 2. Epid ſect. 6. Sed differentia eſt, quoniam 2. Epid: loco (δυσουρίην) dicit στραγγουρίαν, nec quicquam aliud dicit, quam στραγγουρίην ἡ φλεβοτομίη λύει, ſeptimo uerò aphor: utraq; uoce

utitur,

uitur, & multa alia addit, ita ut maximè el iceat hanc ſententiam eſſe puram Hippocratis. Iam uerò quid *δυσουρία*, ſeu difficultas vrinæ ſit, pleriſq. in locis docuit Galenus, nihil aliud eſt, quàm mictio, aut facta cum dolore aut lente, & ægre facta, quaſi ueſica nihil operante. Quæ ſi cum dolore, uel ſit ob ſolutam unitatem, ut ob ulcus, uel ob intemperiem calidam, aut frigidam, uel ob vtrumque, ut pote inflammationem, abſceſſumq́ aut ob humorem glutinoſum, craſſum, atque flatuoſum. Quæ autem fit ægrę, oritur ob facultatis imbecillitatem ab aliqua intemperie præſertim frigida, atque humida ortam, aut ob tumoré, vel humoralem, vel carnoſum in veſicæ ore natum. Atque hæc eadem eſt cum iſchuria, differens tantum ſecundum magis & minus, quæ iſchuria modo vrinę ſubſtillum, modo deſtillatio à Latinis dicitur, à Cicerone dicitur veſicæ morbus, quia ea ſola videtur læſa. De qua autem dyſuria loquatur Hippoc. in præſenti videtur ſtatuiſſe Galenus in comm: vbi ſcribit eam intellexiſſe Hippocratem vrinæ difficultatem, quæ ſequitur inflammationem, aut plenitudinem, qđ ſanguinis miſſio, quã hic laudat Hip. ſit proprium remedium cuiuslibet, inflammationis; Atque hæc de prima parte, quam ſequitur ſecunda, ſ. (*Secare autem oportet internam*;) Nam ſciendum eſt, tres eſſe venas cephalicam, mediam, internam, prior capite, media iecur magis reſpicit. Internam magis totum euacuare docet, Vnde præfertur cæteris, quia ſanguis à toto confluit ad ueſicam inflammatam, & dolentem. Cæterum circa hunc aphoriſmum duo dubia oriuntur. Vnum eſt, cur cum omnis recta adminiſtratio, quinimo operatio omnis in quinque ſit poſita; quid, quando, quantum, vbi, & quomodo; duorum tantum meminit Hippoc. ſcilicet quid agendum, & vbi, ſecundum eſt vtrum verus ſit, & Germanus Hipp. hic aphoriſmus Nam conatur Galen. hunc aphor: non eſſe Hippoc. germanum, ſed potius inter ſectum nititur tribus argumentis demonſtrare, primum quia non ſola ſanguinis miſſio ſoluit vrinæ difficultatem, ſed & alia remedia, vnde quantum attinet ad hanc partem, exiſtimat ſententiam eſſe mancam, niſi adijciatur particula copulatiua (*καὶ*) perinde, ac ſi dicat difficultatem vrinæ ſoluit & phlebotomia, Alterum argumentum eſt, quia neque uerum eſt uenam internam brachij inciſam iuuare, neque Hippocratis dogmatibus conſonum, quippe qui voluit inflammatis partibus ſupra iecur partium ſuperiorum, ſcilicet in brachijs uenas eſſe pertundendas, inflammatione autem exiſtente infra eſſe ſecandas partium inferiorum venas, ſ poplitis aut malleoli. Tertium argumentum eſt, quod & ſi quis dicat Hippocratem ſub nomine venarum internarum intellexiſſe venas, maleoli, aut poplitis id parum refert, quoniam vtreque ab vna naſcantur etiam in poplite trifariam diuiſa. Circa primum dicere oportet propterea haſce duas propoſuiſſe, quoniam magis referunt, & magis ſunt, incognitæ. Iam vt alias dixi ex Gal. quantitatem remediorum legibus, & præceptis determinare eſt impoſſibile, tempus verò per ſe notum eſt, ſcilicet quãdo vrget eſt, malũ, & nil prohibet tunc agendum, modus verò parum refert, & circa has res pauci momẽti non verſatur Hipp. aphoriſticæ doctrinæ Coryphæus. Circa Secundum dubium, vt libere dicam non poſſum credere hunc aphoriſmum hinc eſſe demendum, atque pro ſpurio habendum, tum quia pleriſq. alijs in locis eſt ab Hipp ſcriptus, vt antea dicebam

Dub. 1.
2.
Solut. 1.
Solut. 2.

tum quia ſi rectè intelligatur, doctrinam Hippoc. proculdubio refert, & quantum pertinet ad particulam (καὶ) poteſt addi, ſed poteſt etiam dimitti, cum Hip. mos ſit, non ſemper indiffinita dictione intelligere vniuerſalem, verum quandoquè etiam particularem, cum proprie indiffinitum vtriſquè æquipolleat ſua natura. De altero argumento aliqui reſpondent dixiſſe Hippocratem, ſecandas eſſe interiores, ad differentiam ſcarificationis, quæ fit ſuperficietenus, non intime, atque intelligendas eſſe venas, aut poplitis aut tali iuxta ipſius antedictam, & à Galeno ſignificatam regulam, tamquam dicere velit, ne ſecato uenas externas per ſcarificationem, ſed ipſas uenas, atq; eas inferiorum partium pertundito. Verum hæc reſponſio mihi non placet, quoniam vox τέμνειν, ideſt incidere, quæ vſurpatur ab Hippoc. eſt eadem, cum phlebotomia, quam ponit antea; & pro venis internis Hippocrates ſemper intelligit, eas quæ diſtinguuntur ab externis, non quæ ab ſcarificationibus, & certè mihi ab ſonum, & ab Hippoc. ingenio valde remotum videretur ſi diceret non ex cute, ſed intimius eſſe phlebotomandum. Itaque dicendum eſt ſub nomine interiorum uenarum indefinite intellexiſſe non modo internas brachij venas, verumetiam poplitis, & malleoli, quaſi dicere velit vbi incidendæ ſunt venæ ſiue ſupra, ſiuæ infra, ſemper internas eſſe incidendas, quia in vtriſquè occaſio venit incidendi venas, vt ſi ob menſtruorum, vel hæmorrhoidarum defectum ortum ſit inflammatorium apoſtema, quod faciat vrinæ difficultatem, certè mittendus erit ſanguis à partibus infernis ſecundum aliud Hippocratis præceptum 2. Epid. vbi ſcribit deueniendum eſſe ad occaſionem, & occaſionis initium. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad medicinam faciendam, cum ſit præceptum curatorium, ſaltem quò ad ſecundam partem, in qua docet, & quid agendũ, & vbi agendum, iubens ſecari internas venas, quoties vrinæ difficultas oritur ab inflãmatorio affectu, vel à plenitudine.

---

37 *Ab angina habito, ſi tumor fiat in collum, bonum.*

SI cogitemus, & expēdamus denuo, quæ dicta ſunt retro aph: 25 certè poteſt videri hic aphoriſmus ſuperuacaneus, cum ea regula de Eryſipelate ſit communis omnibus abſceſſibus, quos ſemper ab internis ad externa prodire bonũ, quod ſi minimè ſuperuacaneum putare placeat, dicere oportebit aliquid plus contineri in hoc vt videbitur, erat tamen forſan melius ipſum locare lib. 5. poſt aphoriſmum decimum, in quo cum dictum ſit anginam diſparentem ad pulmones verti, accommodatè ſubiungeretur hæc ſententia, ſcilicet niſi in Ceruicem decumbat; Itaq; veriſimile eſt, ob has rationes breuiſſimum fuiſſe Galenum in illius expoſitione. Eſt tota ſententia prognoſtica, ex qua tamen in medendo etiam non ignobile documentum comparatur, vt ſuo loco dicetur, *Diuiſio.* habet autē rationem adiunctam, ſecaturquè in duas partes, ſcilicet in ſententiam, & rationē, eſt enim ſententia. *(Anginam &c.)* eſt verò ratio, (*Quia morbus, &c.*) (*Ab angina,*) & hic quoque Hipppc. vſurpat uocem (ἐχομένῳ) ſibi familiarem, quando, ſ. de morbis iam factis intelligit, Videtur autem planè ſententia capta

& 3.progn.18. vbi Hippoc. diſertiſſimę de angina ſermonem faciens,inter cętera dicit,ſi inflammatio,ſeu rubor ſit in ceruice,& pectore,ſeruari ægrotantes, quod etiam repetijt in Coac: prænot: & ſecundo de morbis ſimiliter ſcripſit plurimum ſpei ſupereſſe ſi tumores appareant in collo, & pectore; quam rem exprimens Cælius Aurelianus 3.lib. acut: cap 2. dicebat plura bona portendi ſi ignis ſacer, occupet collum, aut pectus. Iam cauſſa huius eſt, quia non ſolum ſignum eſt bonum, malum relinquere partes nobiliores, & verti ad ignobiliores,vt ait Galenus verum etiam quia efficit bona, cum liberet partes ad ſpirationem,atq; deuorationem attinentes, Attamen vt verum bonum hoc ſit ſignum, nonnullæ condiciones adſint neceſſe eſt. Vna, vt non ſolus rubor appareat de quo in 3.progn. verumetiam tumor, hoc eſt ipſa materia, ut innuit Hippocrates relinquat partem internam & ad externam prodeat; Alia condicio eſt,ut alibi non ſit materia hoc eſt intra pectus, nam etſi hoc minus malum ſit, attamen melius multum eſt, ſi tantum in ceruice materia faciat tumorem, Tertia condicio, ut fiat die critica. Vtilis eſt aphoriſmus vt dicebam ad curationem quoque quoniam medici docentur in Angina ab internis ad externas partes trahere, vnde qui linimenta calefacientia,& ſtercus caninum exterius adhibent, præ miſſis debitis euacuationibus haud male faciunt. Cæterum qđ hoc in loco dubitant aliqui an in faciei Eryſipelate, & inflammatione ſit mittendus ſanguis, an purgandus, haud leue eſt; Nam cum Hippocrates hic, & alibi dicat bonum eſſe eryſipelata,& tumores ab internis ad externa prodire,atque ſectio uenæ,& purgatio contrarium motum faciant, planę uidetur ab ijs abſtinere oportere, neque valet cucurbitulis vti licere, quæ trahunt à profundis ad extima, quoniam Galen.13. methodi in affectibus capitis non vult applicandas eſſe cucurbitulas, niſi prius totum ſit euacuatum. Ex altera cum ſit affectus inflammatorius, & ſanguineus, cum morbus ſit in capite, atque febri acutæ, & continuæ coniunctus, videtur poſtulari ſanguinis miſſionem ſecundum. Galeni dogma lib.11. meth: cap.15. In hac dubitatione uidetur primum conſiderandum eſſe num corpus plethoricum ſit, quo exiſtente procul omni dubio niſi quippiam impediat ſanguinem eſt ſecta vena mittere ab interna cubiti, uel dexteri, uel eius lateris, ubi magis ſedem habere morbus uidetur, atq; ut ſubtrahatur fomes morbo,& incrementum. Sin plenitudo non adſit, tunc conſiderandum an materia ſit adhuc in motu, an firmata ſit, ſi primo modo aut purgandum, aut ſanguis ſecta uena, uel cucurbitulis detrahendus prout ætas, uires,humor exuberans, & ægri natura feret,atque faciendum, ne morbus augeatur à materia adhuc fluẽte; Sin ipſa firmata ſit gratia illius haud amplius eſt reuellendum,aut miſſione ſanguinis, aut purgatione quantum ſit ex ipſius particularis morbi indicatione niſi febris praua, & peſtilens ſit coniuncta, pro qua purgandum omni ratione eſt, ne maligna materia intus retenta morbum augeat, & deteriorem reddat.

Vtilitas Aphor.

Dub.

Solut.

38 *Cancros occultos omnes melius eſt non curare. Curati enim cito pereunt, non curati verò longius tempus perdurant.*

NON minus connexionem vllam habet præſens aphoriſmus, quàm antecedentis, cum attineat ad chirurgicam partem curatoriam, niſi dicamus in antecedente Hippocratem tractauiſſe de tumore ſanguineo, & bilioſo, hic verò tractare de melancholico, vbi ſcopus eſt monere medicos ne temere cancroſi tumoris curationem aggrediantur, Eſt vt dicebam præceptum curatoriū vna cum ratione perinde, ac ſi dicat Hippocr. melius eſſe cancrorum occultorum curationem non tentari, quoniam ſi tentetur citius intereunt ægrotantes, ſin minus, vita diutius protrahitur, ergo in tres partes diuidi poteſt aphoriſmus, in ſententiam, & in duas ſententiæ rationes. (*Cancri*:) Corn: Celſ: qui varijs locis de cancro locutus. Et cum carcinomate confundit ſub eo complexus videtur omne vlcus cacoethes, atque etiam ipſum Eryſipellas, verum iuxta Galeni doctrinam. Eſt cancer tumor durus, inæqualis, ſub niger, nam durus eſt quoniam fit à materia terreſtri, dura, cuiuſmodi eſt ſuccus melancholicus, & atra bilis, eſt inæqualis, tum quia materia extra venas fuſa concreſcit inæqualiter circum circa, tum quia quæ in venis continetur ſimiliter durities facit, quæ branchia cancrorum æmulantur, vnde nomen adeptum eſt; ſub nigrum verò colorem habet, à melancholici ſucci nigredine ab Hippoc. 2. prorrh: vocati ὑποβρύχιοι, qui donec nō putreſcit, eſt ſimplex & occultus cancer, vbi verò putredinem acquiſiuit, aut ab atra bile fit iam corrodendi vim adepta corrodit, atque vlcerat, vnde cancer iam manifeſtus, & vlceratus vocatur, propterea qđ ſicut illius materia in profundo eſt, & deliteſcens, ſic iſta iam ſuperficiem quoque occupat, nedum partes extimas, & cum vtrobiq. ferueat in profundo minus, in ſummo magis feruēs eſt, quo fit vt in illo minus doloris ſemper ſit, in hoc plus, ac propterea etiam plus fœtoris, & horroris, neque mihi placet, quod videtur voluiſſe Galenus lib: de tum: præternaturam, ſcilicet neutrum cancrum fieri ab atra bile feruenti; ſed tantum vlceratos fieri ab acriore ſucco melācholico, quoniam ſymptomata illa ſæuiſſima, quę comitiantur vlceratos non poſſent fieri niſi à grauiſſimo feruore Verū dubitatum eſt apud interpretes, cum Hippocrates loquatur de occultis cancris, an de illis qui fiunt in partibus profundis, & abditis, an de omnibus illis qui fiunt etiam in ſummis quos 2. prorrh. vocat Hippoc. ἀκροπαθοῦς modo nondum ſint vlcerati, & Paullus Aegineta lib. 3. 67 propriè hoc de vteri cancris dictum eſſe vult, At ego ſum illius ſententiæ, Hippocratem de cunctis intelligendum eſſe, qui nondum ad vlcus peruenere, ſiue ſint in profundo, ſiue in ſummo corporis, & quamquam potiſſimum hi fiant in mammis, & alijs glandulosis partibus, fiunt tamen etiam in cæteris, atque de cunctis accipiendum Hippocratem eſſe non dubito, cur autem frequenter in mammis fiant cancri, & præſertim mulieribus, eſt, quia humor melancholicus facilius colligitur in corporib laxis, & ſpongioſis, quā ſolidis, & duris, alia ratio eſt, quia ut colligitur ex Hippocr. lib. de glandulis hæc aluntur ſucco viſcido, & craſſo.

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.* *Cancer, quid.*

craſſo. Tertia eſt quia mulieribus ob communionem vteri cum mammis facile ab hoc ad illas transfunditur ſanguis menſtruus, & melancholicus, qui cum in pueris minimè coaceruetur, ob id Hipp. in Coacis prænotionibus dicebat in illis non fieri cancrum niſi congenitum. (*Non curare melius*;) Vox θεραπεία, & θεραπεύειν dicitur tàm de curatione per pharmaca, & diætam, quàm per chirurgiam: ſed quod de diæta non ſit intelligendum eſt vnicuiquè compertum, quoniam non modo in cancris, verumetiam in cunctis alijs morbis ea eſt præcipua inter remedia, quòd etiam de pharmacis non eſt intelligendum, eſt apertiſſima Galeni ſententia 9. cap. lib. de atra bile initio, vbi dicit in quibuslibet affectibus melancholicis, vſque ad cancros in principio eſſe ſtrenue purgandum, quod ſi ita eſt, proculdubio humorem illum quoq; alterare, & corrigere oportet, cum ſit perniciofiſſimus non minus, quam peſtiferi humores, ac propterea vehementer vrgeat medicum ad ſui curationem. Relinquitur igitur, vt de curatione per chirurgiam ſit intelligendus. Verum de hac etiam non minor eſt dubitatio, quoniam vlcerati cancri niſi manu chirurgi continuę contrectentur, & aliqua ex parte compeſcantur, ſemper immaniores, & horribiliores euadunt, quare quod dicit Hippocrates eſt ita accipiendum tamquam velit, ſolos cancros occultos vbicumque ſint, non eſſe eggregia vlla curatione chirurgica tentandos, ſed blanditie dumtaxat aliqua. Hæc autem omnia quæ hic monſtrauit Hipp. breuiſſima oratione fuſius, & elegantius docuit Corn: Celſ: cap. 28. lib. 5. vbi narrat, quotquot vel ferro, vel medicamentis, vel igne huiuſmodi malũ tollere nituntur, illud multo acerbius reddere, atque exitium accelerare, Vnde mandat, vt tantum leuia imponantur, quæ quaſi blandiantur, quo minus ne ad vltimam ſenectutem perueniant, prohibentur. (*Curati enim.*) Cur cancri non ſint curandi rationem affert Hipp. quoniam, ſi curentur ſcilicet violenter, & generoſę citius interficiunt, vt lucullentiſſimę etiam demonſtrauit Celſus. Nam medici primum penitus mortem auferre, quantum fieri poteſt cupiunt, id ſi nequeunt, eam ſaltem quam diutius prorogare conantur, ad prorogandam autem eorum, qui cancris, ſiue occultis, ſiue vlceratis occupantur, duo ſunt ſcopi alter vt affectus abſcindatur ferro, vel igne, quod ſolent facere aliqui, alter ut placetur, de priore Hipp. dat præceptum, vt id minimè tentetur, & Galenus teſtatur ſeſe vidiſſe quotquot, vel abditos cancros, vel manifeſtos ſic curare ſunt aggreſſi eos non modo illum acerbius, & grauius reddidiſſe, verum etiam mortem acceleraſſe, uel doloribus, vel febribus, vel quod ulcera ad cicatricem, nequiuerint perducere, Cæterum de altero ſcopo dicit Galenus, & bene, eſſe illum omnibus alijs anteferendum, atque eum eſſe explendum ijs remedijs, quæ poſſunt putres, & fœdos ichoras ſine ulla acrimonia abſtergere, ſiue ea remedia ſint inuenta experientia, ſiue indicatione: Sed hoc in loco dubitatur primum, quæ ſit vera ratio, cur cancri ſi tententur curari adeo grauia mala afferant; Adhæc cur Hippocr. vt deterreat, à curatione cancrorum dumtaxat facit mentionem prorogationis, vel abbreuiationis vitæ, non item doloris, atque aliorum grauiũ ſymptomatum quę ſequuntur chirurgicam cancrorum curationẽ; Ad primum puto dici poſſe quod dicebat Plato in Timæo, ſ. cunctos morbos melancholicos, ſ. quanto vehementius agitantur eo fieri atrociores, quoniam cum difficilites

Dub. 1. *Dub.* 2. *Solut.* 1.

ter euincí poſſint agitari à medicamentis, & funduntur magis, & incenduntur, vnde fœdiſſimam putredinem concipiunt ex qua dolores, & fœtores eximij ſequuntur, & tandem mors maximè horribilis, Ad ſecundum reſpondendum
Solut. 2.
eſt commune, & naturale omnium animalium eſſe deſiderium viuendi quam diutius fieri poteſt etiam in ærumnis, & doloribus, propter quod etiam inter indicationes præcipua habetur vitalis nuncupata, quæ ſcilicet indicat auxilia non tantum ad vitam ſuſtentandam, verumetiam ad eam prorogandam quocirca Hipp. hoc intelligens vitæ meminit, non autem aliorum ſymptomatum, quæ vitari non poſſunt cum cancris, quemadmodum ſtudio, & diligentia poteſt effici, ne morbus ita cito interimat eo pacto, quo Galenus in comm: docuit, qui ſcribit aliquos nimis cupidos curationis, acceleraſſe mortem, quibus licuiſſet abſque tanta moleſtia longius producere vitam. Vtilis eſt aphoriſmus ad
Vtilitas Aphor.
medicinam exercendam non modo in cancris, verumetiam in alijs occultis tumoribus, veluti ſcyrrhis legitimis, qui & ipſi in cancros ſolent conuerti, vbi imprudenter tractantur. Nonnulli, vt ait Galenus exiſtimarunt, cum Hippoc. loquatur tantum de occultis, non negaſſe tamen, quin poſſint ſuperficialis curari ἀγωνιστικῶς, excindendo eos vna cum radicibus, quæ ſunt venæ circumcirca humore melancholico oppletæ, quod factum eſſe in quodam oris cancro laborante narrat Hippocr. 7. Epid: Sed hæc etiam curatio prætetquamquod eſt ſatis horrenda, & moleſtijs plena, habet quoque non exiguum periculum coniunctum, Ita vt multo melius ſit nullos curare, Imò uerò putandum eſt Hippocr. de occultis, ideſt non vlceratis dumtaxat eſſe locutum, quoniam ſi hi non ſunt, nec ferro, nec igne nec alia violentia tractandi, multo minus etiam hoc faciendum eſt in vlceratis, ſub quibus iam corpora ſunt attrita, vires labefactatæ, & tormentis grauibus ſuſtinendis impares redditæ.

---

39 *Conuulſio fit, vel ex repletione, vel inanitione, ita verò & ſingultus.*

DE conuulſione egit etiam retro Hipp. ſed non ita vt poſſit præſens aphoriſmus antecedenti coniungi, imò verò ſi coniungere placeret, quaſi cancer fiat à plenitudine, nihil efficeretur quoniam, cancri non faciunt conuulſiones, niſi rariſſimè, neque etiam qui fiunt in vtero quorum ſigna Hipp. copioſæ tradidit lib. 2. de morbis mulieribus, neque conuulſionis meminit, Eſt aphor: theoricus potius, quam practicus pertinens ad partem ætiologicam, ideſt cauſ-
Scopus.
ſarum contemplatricem, in quo ſcopus Hippoc. eſt docere cauſſas continentes tàm cõuulſionis, quàm ſingultus, vnde in duas partes cõmodè poteſt diuidi, in vnam vbi de conuulſione, alteram vbi de ſingultu, quod itaque in vtriſq. breuiter eſt ſpaſmum, ſiue conuulſionem fieri tum à repletione, tum ab inanitione quemadmodum fit ſingultus. *(Conuulſio,)* quid ſit conuulſio alias do-
Conuulſio, quid.
cuimus, ſcilicet eſſe motum præternaturalem, quo membra trahuntur verſus neruorum originem, ſicut etiam dum ſana ſunt, & quamquam pleriq. diſtinguãt conuulſionem à Tetano, quem latini, & maximè Plinius modo græco nomine appellant, modo rigorem vt Celſus, nihilominus hoc in loco non eſt dubitan-

bitandum quin Hippoc. ſub nomine ſpaſmi complectatur, quoque tetanum, & quamquam hec ſententia citetur frequentiſſime à ſcriptoribus, & præſertim à Gal 8 de comp: Medic: ſ. l. non eſt tamen facile eam reperire alibi apud Hipp. Gal. autem qui hac de re diſputauit ſæpius, uidetur hoc in loco uelle ſpaſmum nullo modo fieri à facultate motrice ut etiam 2. de ſymp. cauſſis cap. 1. ſed intelligendus eſt Gal. de fac: libera ut alias diximus non de coacta, quoniam in epilepſia, quæ eſt totius corporis cōuulſio proculdubio facultas motrix operatur, ſed coacta. Verum de hoc alias dixi ſententiam meam. (*Fit vel à repletione,*) quamquam Hippoc. dicat fieri cōuulſionem ab utraque cauſſa, multo frequentius tamen fit à repletione, quæ cauſſa forſan fuit ut ſemper anteponeret repletionem. Sed illud maius eſt dubium, an à ſolis prædictis cauſſis efficiatur. Nam Gal. 8. de comp: Med. loc: c. 3. apertiſſimè dixit ſeſe non inueniſſe aliam tertiam cauſſam conuulſionis, præter commemoratas ab Hippocr. quæ etiam confirmauit aph. 3. lib. 5. & 2. de ſympt: cauſſis cap. 2. Nam exemplum dat Gal. cordarum, & accommodatę, quæ æque ab ſiccitate, atq; humiditatem conuulſæ franguntur. Ex altera parte idem Gal. profert exemplum cuiuſdam iuuenis qui ex aura à pede ad caput aſcendente protinus incidebat in epilepſiā, quæ proculdubio conuulſio eſt, Præterea Auicen. 2. 3. cap 5. & cum eo omnes Arabes faciunt. Tertiam ſpeciem cōuulſionis, quam uocant nō proportionatam ad materiam. Poſtremo uidemus ſola refrigeratione interdum fieri cōuulſionem; Vnde Hippoc 4. aph. 68 dicebat, ſpiritum offendentem ſignificare conuulſionem. Reſp: quod etiam alijs placuiſſe gaudeo apud Hippoc Conuulſionem duobus modis accipi poſſe, uel propriè, uel communiter pro quolibet motu præternaturali conuulſioni ſimili, ſi primo modo capiatur planè fit dumtaxat à repletione, & inanitione, cuiuſmodi loquitur Hippocrates in preſenti aphoriſmo eſt ſiue membra contrahantur, ſiue diſtendantur, ſiue rigida maneant id ſemper, uel à repletione, uel ab inanitione patiuntur, atque hoc eſt quod dicebat Galen cap. 1. 2. de ſymptomatum cauſſis nempè ſpaſmum (uerum ſcilicet) eſſe opus ſolius morbi. Sin autem ſecundo modo capiatur, ſcilicet communiter pro omni affectu ſimili ueræ conuulſioni, cuiuſmodi eſt epilepſia, rigor, & alij qui non à ſolo morbo, uerum etiam ab aliqua facultate, ſiue animali, ſiue naturali coacta eduntur, proculdubio hi fiunt quoque à frigore, ab aura, atque alijs cauſſis, quæ nec ad repletionem, neque ad inanitionem poſſunt referri. (*Similiter,*) hæc eſt ſecunda pars quam ſcribit Galen. 8. de Local. 3 reperiri in omnibus fere exemplantibus. Quod autem dicit Hippoc. eſt quemadmodū uera conuulſio fit tantum ab inanitione, & repletione, ita quoque ſingultum, qui eſt motus conuulſioni ſimilis fieri ab ijſdem cauſſis. Sed contra hanc ſententiam uidetur eſse Gal. qui 2. de ſympt: cauſſis cap 3. ait eam eſſe quidem ueram de conuulſione, at de ſingultu non ita uideri, quoniam is fit interdum à ſola humorum acrimonia, necnon etiam ab cibis, & medicamentis, ut à pipere, quod ſibi contingere dicebat, necnon à corruptis cibis, quemadmodum pueris euenit, præterea an ob ſolam euacuationem contingere poſſit ſingultus conſideratione dignum eſse idem Galen. monet, quaſi uerò id non careat euidenti dubitatione. Pro cuius difficultatis reſolutione dicendum apud Hippocratem ſingultum uerum non

Epilepſia, quid.

Dubit.

Solut.

eſſe

eſſe ullo modo conuulſionem, ſed motum conuulſionis ſimilem, ut uerę dixit Gal. aut potius uomitui, ſed hoc uehementiorem, quoniā quæ in ſpacio ſtomachi continentur facilius reijciuntur uomitu, ſed quæ profundius ori ſtomachi impinguntur maiori difficultate pelluntur, cuiuſmodi contingit in ſingultu. Itaq; cùm talis ſit ſingultus non eſt mirum ſi fit ab alijs cauſſis, quam à plenitudine, & inanitione, quemadmodum monſtrat Galen. & hic, & 8. de med. local: neq. Hipp. id negauit, ſed dixit fieri quoque, & ſingultū ab inanitione & repletione, vt cōuulſio, non autem à ſolis his fieri dixit, ut propter hoc nulla ſit contradictio uera, niſi etiā dicere placeat ſingultū, qui fit acrimonia humorum, uel ciborum reduci ad repletionem, ſi quidem ſanatur euacuatione lædentium. Cur autem quæ replentur propter ea contrahantur, cauſſa eſt manifeſta, quoniā ut in latitudine creſcunt, ità in longitudine abbreuiantur, cæterū cur idem contingat à ſiccitate non ità compertum eſt, ego autem eorum ſententiam libenter ſequor, qui putant iccirco id fieri, quia meatus excluſo humore, & aere in ſeipſos cōeunt, atque ità concluſi, breuius ſpacium occupant, vnde ipſe quoque ſum ſententiæ eius, diſtentionem partium, & reſolutionem, quæ eſt elongatio, haud uere poſſe inter conuulſiones connumerari, neque à ſiccitate oriri poſſe, cum potius ad latur materia, ſed tantum à repletione, qua irrigati muſculi in lōgum protrahuntur, quo fit etiam ut dolore careant, qui ſolent omnem conuulſionem comitari una cum motu, qui in reſolutione haud quaquam reperitur. Hinc etiam colligi poteſt cur interdum ab eadem cauſſa abbreuientur nerui interdum elongentur: nam ubi cauitates implētur humiditate fit abbreuiatio, ubi uerò ſubſtantia ipſorum tota irrigatur, tunc fit elongatio. Vtilis eſt aphoriſmus ad contemplationem naturæ morborum, cuius cognitio in primis neceſſaria eſt ad inueniendam ueram curandi rationem.

Vtilitas Aphor.

---

40 *Quibus dolor circa ilium fit abſque inflammatione, his febris ſuperueniens morbum ſoluit.*

DE continuatione præſentis aphoriſmi cum ſuperiorib. nil cogitandum eſt, cum nulla appareat probabilis occaſio, & conſarcinator aphoriſmorum in hoc lib. vt plurimum id ſtuduiſſe uidetur ut omnes eſſent ſeparatæ ſententiæ, quod verò conſilium fuerit Hippoc. hoc in aphoriſmo non eſt difficile venari, quandoquidem ex ipſamet ſententia patet ipſum voluiſſe monere medicos ne ſemper metuant ſi quando febris alteri malo ſuperueniat, quòd interdum non modo non augeat malum, imò verò ſit ipſius medicina, ſicut contingit doloribus hypocondriorum, quos propterea accepit Hippocrates pro exemplo, quoniam dolores hi vbi non ſint inflammatorij maximę omnium ſedari conſueuerunt à ſuperueniente febre, Accedit etiam huic conſilio, & aliud nempe voluiſſe Hipp. docere ad naturę imitationem debere medicos in ſimilib. doloribus febrem facere; hoc eſt calorificis, uti remedijs, quemadmodum Celſus monuit lib. 3. cap. 10 Eſt itaque ſententia partim prognoſtica partim curatoria, ſine ratione, & diuiſione. *(Quibus circà hypocondrium,)* nomine Hipocondrij

Scopus.

drij ſępę dexterum apud Hippocratem ſignificari alias dixi, verum etiam interdum communiter pro vtroque capi non eſt dubitandum, quemadmodum hoc in loco, In his autem frequentius, quam in alijs partibus fieri dolores, & vſus teſtatur, & ratio demonſtrat, ſi quidem in ijs eſt venter inferior, in quo viſcera naturalia collocata ſunt, vt tamquam bruta ad præſepe alligata, ſicut ait Plato in Timæo, quam minimę, & vitalibus membris, & rationalis animæ ſedi incommodent, Iam verò in his viſceribus primæ duę coctiones celebrantur, in quibus neceſſario excrementa plura, atq; flatus ſubnaſcuntur, quæ inibi retenta diſtendentia, ac vellicantia ſenſibiles partes faciliter inducunt dolorem, vt etiam hac ratione Hipp. ſimilis doloris tamquam frequentiſſimi exemplum propoſuerit (*Sine inflammatione*.) Mihi quoque placet id quod Galeno, & alijs placuiſſe animaduerto, nempè nomine φλεγμονῆς, ſiue inflammationis, intelligere quoque φλόγωσιν vocatam, id eſt incendium, ſiue quamlibet calidam diſpoſitionem. Et Hipp voluit hanc exceptionem facere, tum quia interdum iecur, lienem, renes, atque alias partes in hypocondrijs ſitas contingit ob dolorem non modo incaleſcere verumetiam inflammari, vt in libro de veteri medicina docuit Hippoc. tum quia cuilibet indiſpoſitioni calidæ ſuperueniens alius calidus affectus proculdubio illam auget, atq; deteriorem reddit, intelligenda autem eſt Hipp. ſententia nō tantum de actuali inflammatione, verumetiam de aptitudine ad eam ſuſcipiendam. (*Febris ſuperueniens*.) Iure dixit Hippocrates (*ſuperueniens*) quia febris facta cum ipſo dolore, aut tum eſſe inflammatoriam oſtendit, ob idquè nocet potius, quàm proſit, aut ſi non ſit inflammatorius, remedium certę eſſe nequit, alioquin inchoantem ipſum dolorem ſtatim compeſcuiſſet. (*Soluit*) gręcę (λύει,) quam uocem aliàs diximus vſurpare non modo pro integra affectus ſolutione, verum pro ea, quæ fit ab alio ſuperueniente affectu, vt ſurditas, & lippitudo à fluxu alui; Verum hoc in loco vtroq; modo accipi poteſt, quia & ſi ſuccedit febris, ſolet tamen & ipſa deſinere ſublato dolore, vnde Corn: Celſus lib. 2. c 8. transferens hanc ſententiam dixit. (Deniq; ipſa febris præcordiorū dolores, ſi ſine inflāmatione ſunt finit,) Verū hoc in loco duo ſunt quæ ſitu digna, An alijs, quoq; doloribus ab ipſis hypocondrijs ſuperueniens febris conferat puta ſuperioris ventris, atq; medij, Aliud eſt, quæ ſint cauſſæ propter quas potiſſimum in doloribus hypochondriorum conducat febris. Ad primum reſpondent aliqui diuerſam eſſe rationem dolorum hypocondriorum, capitis, atque pectoris, ac propterea potiſſimum iuuare febrem in doloribus partium naturalium, quoniam in ijs minus eſt periculi, & plus caloris natiui, qui una cum febrili conſumens, & concoquens humores, ac flatus ſeipſam quoque perdit, contra in capite, atque in pectore vbi dolor adeſt, ſi febris ſuperueniat periculum eſt, ne vel pectoris calorem nimium incendat, vel materiam capitis nimium eliquans peiora faciat; Ego verò etſi non improbem penitus hanc ſententiam, puto tamen ſatius eſſe ſi dicamus datis cęteris partibus etiam in doloribus capitis, atque pectoris veram eſſe Hippocratis ſententiam, ſcilicet vbi abſit inflammatio, nec adſit aptitudo ad eius ſuſceptionem hoc eſt cauſſa faciens dolorem frigida, aut flatulenta ſit, cum enim ab huiuſcemodi cor- *Not.*

poreis cauſſis, nequeant ingentes febres produci, conſequenter nequit pectori, aut capiti dolentibus multum detrimenti accedere: & ſicut in his auxilium eſt febris paullo mitior, ita quoque licet medico auxilijs moderatę calidis uti. Ad ſecundum autem reſpondendum eſt pluribus de cauſſis febrem ſoluere Hippocondriorum dolores primum quia ſi dolor fiat à flatuoſa materia nihil eſt, quod magis eam diſcutiat, atque diſſipet febrili calore, Secundo quia ſi ſint humores frigidi, & craſſi, qui oppleant, diſtendant, & obſtructionem faciant, eos febrilis calor eliquat, extenuat, conſumit, & conſequenter obſtructiones tollens, & dolorem, & ſeipſum extinguit, Poſtremo quoniam frigidas intemperies, à quibus tàm flatus, quàm humores proueniunt, caſtigant, atque curant. Quare conſtat quantam vtilitatem hoc aphoriſmo medicis attulerit Hippocrates, qui non modo docuit, non eſſe ſemper timendum febrem ſuperuenientem in doloribus cunctis, verumetiam calorifici remedijs vtendum, vt ſæpę febrilis calor dolorem ſedat.

Vtilitas Aphor.

---

41 *Quibuſcunq; ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, his ob craſſitudinem puris, aut loci, non innoteſcit.*

Connexio.

SI vlla huius aphoriſmi cum ſuperiore connexio afferri poteſt, certę hęc erit, quod ſupra de dolore Hipocondriorũ qui à flatu, & frigido humore fit tractarit, nunc verò de eodem dolore à pure facto loquatur, quod tamen conſpicuum non ſit, nam ſæpę venit, ut in indagandis internorum dolorum cauſſis medici fallantur, quos mereri excuſſationem, non autem ſi in externis ſcribit Hippocrates libro de arte, Scopus itaque illius fuit in præſenti monere medicos, ut diligentes ſint in perſcrutando cauſſas internorum dolorum, quod interdum fiant à ſuppuratione intus latente, nec medicis innoteſcente, ob craſſitiem ipſius puris, aut loci, vbi continetur. Eſt ſententia ſimplex chirurgica, & indiuiſibilis, & à Galeno breuiſſimę tractata, qui nil aliud dicit quam duplicem fuiſſe huius ſententiæ lectionem, ac propterea duplicem quoque expoſitionem, nempę vnam in qua loci tantum alteram in qua puris tantum ſit commemoratio; poſſumus nos addere melius factum eſſe ab illis, qui vtramque dictionem ſimul poſuerunt. Nonnulli criminantes Galenum maluerunt particulam ſolam poni. (*Loci*) non autem (*puris*,) eo quod Hippocrates non loquatur de pure intra pectus exiſtente, ſed dumtaxat in alijs corporis partibus. Ego uerò diſpicere neſcio cur ſub corporis appellatione vniuerſum intelligi nequeat, quaſi uerò pectus queat eſſe extra corpus, Igitur ubi dicit Hipp. (*Quibuſcunque pus in corpore*) intelligendum eſt, quod in quacumque corporis parte factum ſit pus, atque lateat medicum, & alios, cauſſam eſse latentię, aut loci, aut puris addo ego, aut vtriuſque craſſitiem, vt propterea debeat medicus magna uti diligentia ad hoc, ut illud cognoſcat, & conſequenter, ea remedia adhibeat, quibus poſſit pus ſeſe extrinſecus exerere, atque per inciſionem, aut diſcuſſionem

Scopus.

euacua-

euacuari, quaſi voluerit nos docere Hipp. quibus remedijs debeamus vti, ſ. attenuantibus attrahentibuſq́. vt, ſ. & locus ſubtilior, & materia tenuior ſic enim deinde faciliter pus, aut conſumitur, aut educitur, Cæterum pro integra præſentis ſententiæ intelligentia tria videnda ſunt; Vnum eſt, quomodo medicus, vbi pus oculis, & tactui non ſubijcitur, ſit cognoſcendum, Secundum eſt, quomodo dignoſci poſſit an à craſſitie loci, an puris ignoratio ipſius proficiſcatur, Tertium erit cur Hipp. cum hæc res non ſit exigui momenti, eam docere noluerit, Circa primum Hipp. lib. 1. de morbis, vbi longiuſculum de ſupputatione ſermonem habet duo indicia, quibus id cognoſcatur proponit, vnum eſt dolor, qui pulſatilis eſſe ſolet in parte in qua latet, vbi cum feruor, quoque ſit, arteriæ ibi exiſtentes compreſſæ à pure, atque flagrantes pulſum magnum, & celerem edunt, qui ab ipſiſmet ægrotantib percipitur, Aliud indicium quod proponit Hipp eſt, vt terra figlina ipſi parti affectæ ſuperponatur, quæ ſi reſiccetur pus ſubeſſe ſignificat. Cæterum Ariſtot. 1 ſect: probl 31. quærens qua ratione cognoſcendus ſit abſceſſus, quando iam eſt ſuppuratus, reſpondet ſi perfuſus aqua calida immutetur, iam ipſum eſſe ſuppuratum, ſin minus, adhuc crudum eſſe. Auicen. 3. quarti trac: 1. cap. 429. & Paullus Aegineta, à quo ſæpæ deſumit Auicennas, alia ſigna proponit, ſcilicet inundationem ex contrectatione, acutiem ſeu eminentiam partis, cutis in vertice auulſionem, alij addunt ſplendorem albicantis cutis, ſed verè certius cunctis ſignum eſt, inundatio, eo quia à principio dum materia cruda eſt non mouetur, ſed coarctata in ſeſe tenaciter inhæret, vbi verò cocta eſt, cum ſit attenuata magis, huc, atq; illuc facile à manibus agitur, Sic enim dicebat Ariſt. 6 prob. ſect. 4 oua cruda nequaquam poſſe in gyrum uerti, quod totus humor ueluti concretus, & adhærens ſit, contra autem coctum verti, propterea quod humor iam fuſus, & expanſus eſt, hoc indicio inundationis ſub digitis cognoui in adoleſcente florentino pus in thorace copioſum, ſcilicet in exteriori parte, quod ignoratum ab alijs medicis empyematicum eſſe aſſerentibus illum pene ad interitum deduxerant. Circa ſecũdum dicere conuenit craſſitiem loci cognoſci tum ex ſitu partium laborãtium, quando ſunt ſuapte natura craſſæ, ut in quibuſdam abdomen nates & ſimiles, vel quando materiæ motus ſentitur, nec tamen extra fertur, ſed potius intra: ſic enim materia ob partium ſuper iniectarum craſſitiem, cum ad cutim peruenire nequeat, alias internas inuenit, quas etiam exedit, vt his poſtremis dieb. contigit in nobili Piſano, qui tumorem cum haberet in coxæ dexteræ interiore parte neque pus ſeſe proderet, tardata eſt apertio, atq; incredibilis Saniei copia inuenta, quę iã internas partes depaſcebatur; Cognoſcitur craſſities materiæ ex eo quod ſit uomica in parte ex carne, nec tamen extuberet, neq; motus, aut pulſus ullum ſenſum edat, De tertio dicerem Hipp. haudquaquam docere voluiſſe, tum quia non pertinet ad aphoriſticam doctrinam ad hæc ſingularia chirurgię opera deſcendere, tum quia ex alijs ipſius commentarijs induſtrius lector poteſt ea faciliter comparare. Patet itaq; ex his explicatis haud exiguam eſſe præſentis aphoriſmi vtilitatem, quando diſcitur, quid ſit agendum, quando pus in aliqua parte reperitur, neque tamen extuberat, ſcilicet eſſe calefaciendam partem emolliendam, atq; extenuandam fotib. linimentis emplaſmatibus imò etiam interdum *Vtilitas Aphor.*

cucurbitulę apponuntur ignitæ,& cerata poſt attrahentia,atque extenuantia, vt quæ fiunt ex reſina therebentina, atque alijs medicamentis.

---

42 *Morbo regio laborantibus ſi fiat hepar durum, malum.*

ET ſi non clara appareat præſentis aphoriſmi cum præcedente connexio, attamen poteſt in eo ambos conuenire,quod agatur de hypocondriorum affectib. cum Hipp. ſcopus ſit docere quid præſagire debeat, vbi durities eſt in iocinoris regione in ictericis, quaſi ſicut interdum eſt affectus in corpore, & non apparet ſic interdum ſit,atque ipſo conſenſu comprehendatur. Eſt autem ſentẽtia prognoſtica ſine ratione,atq; ſine diuiſione. (*In ictericis.*) Duplices ſunt Hipp. Ictericis, alij, qui actu laborant,& propriç ἰκτερικοὶ vocantur alij qui facile,& ſæpç capiuntur affectu,atque hi propriç vocantur ἰκτεριώδεις, & à Galeno infelices nuncupati ſolent. De prioribus Hipp. in præſenti loquitur aphoriſmo, & vſus eſt uoce plurali, vt complecteretur omnia quatuor genera icteritię, de quibus infra,atque hic affectus nil aliud eſt,quam effuſio bilis flauæ, vel atræ, vel pituię per vniuerſã cutim quæ aut flauo,aut nigro,aut albo colore tota inficitur, vt iure uocari poſſit ſymptoma pertinens ad affectus præter naturam, ſcilicet qualitates uiſibiles mutatas, verum hoc in loco dubitatur cum Hipp. 2. de morbis, & lib. de affect: internis quatuor genera morbi regij faciat, de omnibus an hæc ſententia verificetur,cui reſpondetur poſſe quidem etiam alijs accommodari, ſed potiſſimum illi qui fit à bile,vel ſanguine bilioſo Hipp. in nullis mentionem facit duritiei iocinoris,quaſi hæc non ſit ſymptoma proprium, ſed ſuperueniens. Morbi autem quos ſequitur huiuſmodi ſymptoma uarij ſunt, vt docet Gal. in comm: aut enim eſt ſcyrrhus,aut inflammatio,aut obſtructio, ſcilicet vel ipſius iocinoris, vel veſſiculæ bilis, poteſt etiam fieri ob ingentem iocinoris non φλεγμονὴν, ſed φλόγωσιν merito cuius accumulata bilis cum nequeat contineri,neque in iocinore, neque in chyſti effunditur in vniuerſum corpus, fit etiam vt ait Gal. natura ex venis per modum criſis bilioſum humorem ad cutem pellente, fit quoque ob venenum aſſumptum vel ore, vel extrinſecus ab aliquo animali illatum, vt narrat Nicander de lepore marino. Ceterum hæ duæ poſtremæ non ita tactu cognoſcuntur, quemadmodum vbi fit vel à ſcyrro, vel ab inflammatione, qui quoniam ſunt tumores ſuaptę natura duri, proculdubio ipſorum durities tanto magis ipſi tactui offertur, quanto & ipſa maior eſt, & partes ſupra ipſum iecur ſunt extenuatiores.(*Malum*) πονηρὸν græcę,i. pernicioſum,eſt autem durities iocinoris pernicioſa in Ictericis non modo vt cauſſa,verum etiam vt ſignum; eſt enim vt ſignum, quia ſignificat, vel ibi eſſe inflammationem ſi ſit cum febre,vel eſſe ſcyrrhum; iam vero inflammatio omnium uiſcerum habet febres ſemper coniunctas malignas, ut Hipp. & Galenus 2. progn. ſæpius dixerunt,ex quo exitium ſequitur,Scyrrhus autem longitudine morbi ad cachexiam, & hydropem perducit,ita ut dubitare non oporteat, quin Ictericiæ coniuncta durities iocinoris ſit ſemper pernicioſa, quippe quæ etiam ſua ſpontę ſemper eſt mala, illud uerum eſt multo mitiorem eſſe quæ ſequitur

Marginal notes: *Connexio.* *Scopus.* *Dub.* *Solut.*

quitur ipſius iocinoris obſtructiones, quæquę potius tenſionem, quàm veram duritiem inducere ſolet. Itaque rectę Celſus lib 2.cap.8 transferens pręſentem aphoriſmum dixit. In morbo arquato durum fieri iecur perniciosiſſimū eſt. Verum eſt dubitatio, quia Galen. hoc in loco videtur exiſtimaſſe hic Hippoc loqui de ea duritie, quæ ſequitur Hepatis inflammationem, in qua opinione fuerunt etiam alij. Verum cum iam à nobis declaratum ſit etiam, quę fit à ſcyrrho ſatis malam eſſe, illud dicendum eſt, quod verum inuenitur uerba illa in initio commentarij, minimè eſſe germana, ſed intruſa, cum nec in codicibus græcis impreſſis, nec in ulla antiqua tranſlatione reperiantur, præterquam in Leoniceno, & alijs eum ſecutis, quę res non animaduerſa à quibuſdam, eos fecit errare, ſiquidem perniciosa quoque eſt, & forſan non minus ea durities iocinoris, in ictericis quæ originem habet à ſcyrrho ob cauſſas antedictas. Quomodo autem dignoſcatur durities ex inflammatione ab ea quæ fit à ſcyrrho, non eſt difficile intelligere, quoniam illa habet ſemper febrem acutam iunctam tuſſim, vrinas maximę flauas, atque etiam egeſtiones, & alia quib. caret ſcyrrhus. Apollonius 3. in tertium Epid: obijt ictericus cum eſſet μεγαλόσπλαγχνος. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædicendum, & conſequenter ad inueniendam ex præcognitione curandi rationem, & ad monendum medicos, vt ſint diligentes.

Dub. **Solut.**

---

43 *Quicunque lienoſi difficultate inteſtinorum capiuntur, his ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum aqua intercus, aut leuitas inteſtinorum aduenit, & moriuntur.*

ET ſi dicat Galenus, quod hic aphoriſmus melius eſſet locatus poſt 48. huius lib. vbi etiam idem dicit, attamen poteſt etiam ſuperiori non incommodè connecti. Nam cum in antecedenti aphoriſmo ſit Hippocrates locutus de iocinoris duritie, quid portendat nunc ſimiliter de liene duro quid portendat edocere intendit, ſic enim appellantur lienoſi qui durum, & amplum lienem geſtant, Hic enim interdum ità augetur, ut quemadmodum dicebat ille Plautinus inſtar Zonę cingat, ipſumquè etiam iecur complectatur. Et Hippoc. 2. Epid: ſect: 2. dixit Splenem ad exteras partes uergere: ſicut etiam 6. Epid: ſect: 6. mentionem facit lienis ſiniſtri, quaſi uerò etiam dexter ſit, quando, ſcilicet tumor extenditur ita ut complectatur iecur. Virum autem uiſum ſit interdum iecur in ſiniſtra, & lien in dextera parte, vt memorat Ariſt. 1. de hiſt: anim: cap. 18. vix credo, cum & in primis verbis eiuſdem capitis errauerit, vbi iecur ſupra ſeptum tranſuerſum collocauit, quod ſi aliquibus uiſum fuit, illud contigit, quia uſque adeo amplus erat factus, ut dexteram iocinoris partem occuparet Eſt igitur hic aphoriſmus totus prognoſticus ſatis longus, ſed qui diuiſionem non patitur idoneam. *Qui ſplenitici* σπληνώδεες, qui & actu habent ſplenem magnum, & à natura, qui etiam μεγαλόσπλαγχνοι, ut de Apollonio 3. Epidem. 3. hiſt: 13. qui ictericus obijt, cum eſſet μεγαλόσπλαγχνος. Prædicti igitur lienoſi, cū habeant totius corporis habitum morboſum, haud mirum eſt ſi facile alijs ægritudinibus capiuntur, inter quas eſt dyſenteria, quæ nihil aliud eſt, quam

Connexio.

quam vlcus inteſtinorum cum fluxu, Celſus lib. 2. cap. 8 1. tormina vertit, vbi transferens hanc ipſam ſententiam ită ſcripſit, Quem lienis malę habet, ſi tormina præhenderunt, deinde in verſa ſunt, vel in aquam intercutem, vel in inteſtinorum læuitatem vix vlla medicina periculo ſubtrahit, Et certum eſt vt dicebam hic loqui Hipp. de diuturno liene affecto, vel natiuo affectu, quemadmodum etiam in Coacis prænotionibus, vbi ſimilis ſententia hunc in modum ſcripta inuenitur: Dyſenteria lienoſis non longa quidem, vtilis, longa verò peſtifera; deſinente enim, ſi hydropes vel lienteria veniant mortale eſt. Quomodo verò fiat in lienoſis dyſenteria explicat Galenus, qui ſcribit vbi fit dyſenteria ijs humoribus craſſis, & melancholicis, qui infeſtabant lienem ad inteſtina tranſlatis eam iuuare, Verum cum ſupra modum huiuſmodi euacuationes fiũt, nocent ægrotantibus, eo quod ab aſſiduo huiuſmodi humorum per inteſtina tranſitu, non modo ipſa uiolantur, verumetiam calor natiuus maximę hebetatur, ita ut lienteria ſequatur, ipſa inteſtinorum facultate retentrice læſa, & hydropes fiant ob affectum iocinori ſpleni, & venis communicatum, ipſorumq; calorem debilitatum: Sed vt hæc ſint plana, attamen non ita intelligitur, quomodo Hipp. dicat dyſenteriæ dyſenteriam diuturnam ſuperuenire; Niſi recurramus ad eundem Hipp. & Gal 4. de artic. 38. vbi habetur duplicem Hippocrati eſſe dyſenteriam, aliam, quæ eſt vlcus inteſtinorum alia, quæ eſt ſolum cruenta alui excretio quæ fit vitio iocinoris haud bene ſanguificantis, atque hęc eſt, quæ diuturna euadit, & hydropem inducit. *(Et moriuntur.)* Cur iſti moriantur, ſcilicet quibus in longis plenis duritiebus, longa quoque ſuccedit dyſenteria, complures cauſſæ efficiunt, quarum vna eſt, quia illud ſemper mortale eſt, quando alicui iam ab alio morbo pene profligato nouus morbus, nec minus grauis ſuperuenit, cuiuſmodi ſunt hydrops, & lienteria, nam Hippoc. initio primi de morbis inter morbos, qui neceſſario mortem inferunt, enumerat hydropem, lienteria quoque ſuapte natura eſt ægritudo grauiſſima cum ingentem caloris natiui ruinam ſequatur, merito cuius fit ut cibi nil mutentur, proptereàquè corpus alimẽto penitus orbatum, minimę ſuſtentari queat, vnde hoc tanto magis ſequitur: ſi vtrumque ſequatur, alia eſt cauſſa, quoniam vix medicinæ locus inuenitur, vt ait Celſus, quoniam ſi adſtringentibus, & corroborantibus ſuccurratur dyſenteriæ, aut lienteriæ nocetur ſpleni, ſin contra ſpleni attenuantibus, & detergentibus incidentibuſquè auxiliari coneris dyſenteria, atq; lienteria augentur, vnde facultas gubernatrix corporis fracta morbo, & auxilijs deſerta, haudquaquam ſufficere valet, Accedit his continua excrementorum generatio, & ſuppeditatio, quam impoſſibile eſt ſuperari facultate imbecillima. Eſt aphoriſmus utilis ad prædictiones faciendas in lienoſis curandis, qui certi vbi protrahuntur, & ſi non intereant, attamen erumnoſam, & infelicem ſatis vitam degunt.

Dyſẽteria duplex.

Utilitas Aphor.

44 *Quibus*

44 *Quibus ex ſtillicidio vrinæ ileos ſuperuenerit, in ſeptem diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente, ſatis vrina fluxerit.*

DVO ſunt modi quibus connecti poteſt præſens aphoriſmus ſuperiori, vnus eſt, quia in duobus antecedentibus egit poſt hypochondria de affectibus iocinoris, & lienis, quæ duo viſcera in hypochondrijs continentur, *Connexio.* nunc vero agit de veſicę, & inteſtinorum morbis, quæ veſica, & inteſtina ſunt ijs affinia, & excrementorum ipſorum receptacula in ipſis hypocondrijs contenta. Altera eſt quoniá in hoc aphoriſmo docet quid morbus inteſtinorũ morbo veſicæ ſuperueniens portendat, ſicut in antecedente docuit, quid portenderet morbus inteſtinorum ſuperueniens lienis morbo, adeo ut non ſit dubitandum quis ſit in præſenti Hippocr. ſcopus, nec in quo genere ſententiarum ſit *Scopus.* hæc ſtatuenda, quippe quę mere prognoſtica ſit abſque ratione, & indiuiſibilis, niſi in duas particulas ſecare placeat, ita ut prior ſit. (*Quibus ex vrinæ ſtillicidio ileus ſuperuenerit, ſeptem diebus moriuntur.*) Secunda verò hæc ſit, (*niſi febre ſuperueniente ſatis vrina profluat,*) modo primã partem aggrediamur, circa quam *Dub.* vehementer dubitatur, nunquid ſit vera, & nunquid ex germana Hippocr. officina veniat, ſed priuſquam Galeni ſententiam expẽdamus, ſcire oportet, quid ſit vrinę ſtillicidium, quid Ileos, & quæ vtriuſque affectus cauſſæ; Vrinæ enim ſtil- *Vrinę ſtillicidium.* licidium quod à Græcis στραγγουρία vocatur eſt affectus veſicæ in quo ægri cupiũt ſemper mingere, ſed ſolas guttas cum moleſtia emittunt. Cato. lib. de re ruſt; cap. 156. uocauit Lotium ſubſtillum Cicero. veſicæ morbum, & Celſus, vrinæ difficultatem, qui lib 3. cap 8. transferens diſertę ſatis præſentem ſententiam dixit difficultate vrinæ morbum tenuioris inteſtini ortum, ſi vrinam per calorem mouet febris, leuat, & niſi reſolutus eſt intra ſeptimu diem occidit. Cauſſam vero ſtranguriæ tribuit Gal. aut vitiatæ acrimoniæ, qua mordens aſſiduo facultatem expultricem ad excernendum incitat, aut facultatis retentricis imbecillitati, aut ob intemperiem aliquam, aut ob iuſtrumentalem morbum factæ, quæ cauſſa à priori dignoſcitur, quod quantum ſit ex ſeſe nullam moleſtiam inferat. Iam vero Ileos, voluulus à latinis, quod voluátur in eo inteſtina vocatur, & ab antiquis etiam appellatus eſt χορδὰψος eo quod inteſtina, quę chordæ etiam veteribus ſunt vocata inſtar chordarum tendantur, vt Cal: Aurel: 3 acut: vbi etiam quamquam ſcribit: ab Hippocrate Praxagora & Euriphonte Gnidio cõmune nomen tormẽto inteſtinorũ poſuiſſe, quam q̃ non defuerint, qui exiſtimarunt id nomen deſignare emollitionem inteſtinorum, vt Archigenes apud Aetium lib 9 cap. 27 necnon Aræteus lib. 2. de cauſſis, & ſignis morb: cap. 2. vbi appellat elixationem inteſtinorum. Diocles Caryſtius apud Celſum lib: 4. cap. 13. chordapſon inquit eſſe tenuioris inteſtini morbum ileum verò plenioris, ſecuſquam Gal. hoc in loco, & alij, qui putarunt ileum eſſe morbum inteſtini tenuioris in quo morbo non ſolum ipſa inteſtina mirum in modum torquentur, & immaniter cruciantur, verumetiam quandoq́ ſtercus ut Hippocr. libro de affectibus, & Galenus hic teſtantur per os reijcitur, ut ob hoc barbari neſcio

qui

qui medici, illum (Miſerere mei,) appellandum voluerint, Cauſſæ verò ſecundum Galenum, & alios ſunt, vel humores crudi frigidi, & craſſi, qui mollientes, & extendentes ipſa inteſtina tormentum faciunt, vel tumores, aut inflammatorij, aut ſcirrhoſi, ab his enim omnibus, ità anguſtantur prædicta inteſtina, ut nec ipſi flatui, nedum fœcibus exitum per inferiora permittant, ſed ad ſuperiora conuertant, Veteres qui numquam colici doloris fecerunt mentionem ante Tiberij tempora, ut ſcribit Plinius lib. 26. cap. 1. proculdubio ſub Ilei appellatione illum intellexerunt, quando præſertim fit in craſſioribus inteſtinis, certè non eſt dubitandum quin is morbus antea homines tentaret, vt malè Plinius negauit, ſed alio nomine vocabantur, non autem coli, quod nomen primum populus Romanus audiuit edicto Tyberij ob morbum coli à compatendo ſeſe excuſſantis. Modo videamus, quid Galenus dicat, Hic enim primum narrat quomodo alij dicant ex ſtranguria fieri ileum, ſ. quia inflammata veſica, (nam ileum non niſi ab inflammatione tenuium inteſtinorum, uel ſcyrrho, uel apoſtemate, raro autem ab humorib. frigidis uiſcidis, & craſsis fieri putat,) atq; inteſtina comprimens ea anguſta reddit, ita ut nequeat ſtercus, aut quicquam aliud infra prodire, ſicquè iliaca paſſio ſequatur, horum opinionem redarguit tum experientia, tum ratione, experiētia quidem, quoniam plurimos narrat ſeſe uidiſſe ſtranguria ex inflammatione veſicæ tentatos, atque etiam magno cum diſcrimine neque tamen vmquam ileo fuiſſe captos, quamquam plenam veſicam, & in mingendo inſignem difficultatem haberent. Ratione vero, quoniã ſi à ueſica comprimerētur inteſtina, ita ut ob hoc magnopere læderentur, multo magis id eueniret, quando mulieres in vtero habent, qui cum medius inter ueſicam, & inteſtina poſitus ſit ob idq. ea contrectet, proculdubio quo maxime tumet, deberet ea coanguſtare, atque ita ileum inducere, quod tamen numquam fieri compertum eſt; ſubiungit alios fuiſſe, qui rem multo abſurdiorem dixerint, uolentes enim oſtendere, quomodo febris ſuperueniens ſoluat ileum, inquiunt eum ſuperuenire inflammationi, in cuius ſolutione cum etiam ilei ſolutio ſit collocata, quanto maior febris eſt, tãto melius ſoluit inflammationem & conſequenter ileum, contra quos inquit febrem potius augere inflammationem, à qua ſi fieret ileos, ut ſupponunt, proculdubio hic deberet potius à febre augeri quam ſolui, quippe quæ ſolos morbos, qui fiunt à ſuccis frigidis viſcidis crudis, & craſſis iuuat, aut à frigida intẽperie à flatum ſoluat prēter quàm quòd veſica quantumuis tumida comprimere ſolum inteſtinum rectum; non autem tenuia poteſt: His igitur Gal. poſtquàm monſtrauit à difficultate vrinæ ex inflammatione imò uero à quantumuis magnæ illius veſiicæ tumore non poſſe fieri ileum, concludit multo ſatius eſſe, vt libere affirmetur ignorari quid in hoc aphoriſmo voluerit Hippocrates docere, quandoquidem rationi, atq; experientiæ refragatur, quibus duobus criterijs veritas rerum, & nullo alio tertio demonſtratur, neque enim ſe poſſe diſcere an ab Hippoc. uel quopiam alio ſit viſus ſimilis æger, & an aphoriſmus ſit Hippocratis germanus, ac propterea eſſe rationabilius, ut dicatur illum, qui ſoluitur à febre eum eſſe, non qui ab inflammatione, ſed à frigidis ſuccis, vel flatibus gignitur, quippe, qui coquuntur, & diſſoluuntur à febrili calore, ac per urinam excernuntur, Cæterum non defuerunt,

qui

qui mirati ſunt, cur Galenus tantam in præſenti aphoriſmo difficultatem ſtatuat, quaſi facile ſit omnem difficultatem de medio tollere, ſi ſtatuatur ileum de quo loquitur Hippocrates fieri à ſuccis frigidis, & crudis, aduerſus quos in primis pro Galeno dici poteſt, cum noluiſſe ileum ſic fieri, ſed dato, quod fieri poſſit, planę non conuenit præſenti aphoriſmo, quoniam Hipppoc. loquitur de eo ileo, qui fit ex ſtranguria, iam verò ſi ſtranguria fiat ex ſuccis craſſis nulla eſt ratio ob quam debeat ex ipſa fieri ileos, qui eſt paſſio tenuium inteſtinorum, quę à veſica ità longę diſtant, vt nequeat ea cõprimere quãtumuis tumida ſit, fateor non inconuenire, quin ſimul poſſint humores frigidi, & craſſi mitti ſimul, & ad veſicam vbi faciant ſtillicidiũ vrinæ, atque ad inteſtina tenuia, vbi faciãt ileum verũ de hoc non loquitur Hipp. ſed de ileo facto ex ſtrãguria, non autẽ de facto cum ea: Nam verũ eſt Hipp lib. de glandulis, & 2. Epid: ſect 6 voluiſſe fieri voluulũ etiã à pituita craſſa, quẽ μάλακον, i. mollem vocat, & vino meraciori ſcribit curari; quãquam Cęlius Aurel: lib. 3. acut: c. 17. eũ damnare ſit auſus, Sed vt dixi neque hoc quicquam facere videtur ad litteram Hipp. huius loci. Quid igitur decernendum eſt? Certè magna eſt difficultas, ſi placeat tueri litteram Hippoc. ἐκ ϛραγγυρίης quẽadmodũ in animo habuit Gal verum ſi legamus, vt habetur in Coacis prænotionibus, vbi hæc eadem ſententia habetur ἐπὶ ϛραγγυρίᾳ, ideſt ſi in ſtillicidio vrinæ ſuperueniat ileus, nam id erit quòd ſupra dicebat, ſcilicet fieri ileum cum ſtranguria ex pituita craſſa non modo ad veſicam, verumetiam ad tenue inteſtinum per lata, quibus ſi ſuperueniat febris diſſoluens huiuſmodi pituitam, atque hac per vrinam effluente, ſimul finiuntur Ileus, ſtranguria, atque febris; quo pacto ſimiliter corrigendum puto Cornelium Celſum lib. 2. cap. 8. vbi transferens præſentem aphoriſmum, & ipſe tranſtulit (ex difficultate vrinę tenuioris inteſtini morbum) cum melius ſit dicere (in difficultate vrinę.) Tota itaque præſentis ſententiæ ſumma hæc ſit. Stranguriam, & ileum ſimul factos ob pituitam viſcidam ad vtrumq; locum ſcilicet tenue, vel etiam craſſum inteſtinum præcipitatam doloris acerbitate, & functionum naturalium impedimento, ante ſeptimam diem interire, niſi febris ſuperueniens, calorq́. pituitam illam diſſoluens, atq; per veſicam abũde expurgans ſimul, & affectus prędictos, & ſeipſam cõſumat, Verũ circa hoc tria videnda ſunt. Vnũ cur potiſsimũ ſeptima die hi pereãt: Secundũ quę ſit illa febris quę ſuperueniens tantũ malũ finiat. Tertiũ cur velit Hippoc. vrinam debere fluere ἀλὶς, i. ſatis. Quantum ſpectat ad primum non eſt intelligenda ſententia ita preſſe, quod præciſe contigat mors in ſeptima, ſed quod non tranſeat ſeptimam, quin pereat, nam cum duarum functionum naturalium maximeq́. neceſſariarum altera ſit penitus ablata, videlicet egeſtio fœcum, altera nempè vrinæ excretio valde imminuta, atque deprauata; ſimulquè tormenta vtraquè ſint acerbiſſima, niſi cito ſuccuratur à febre, proculdubio neceſſe eſt facultas gubernatrix corporis concidat, quòd fit intra ſeptimum diem, qui criticus exiſtens ſolet acutos morbos qualis eſt ileus alterutro finire modo, Ad ſecundum nonnulli putarunt febrem eſſe ephemeram factam ex crudorum humorum agitatione, atque dolore, verum hæc opinio mihi placere nequit, quoniam calor cuiuſq́. Ephemeræ blandus eſt, ac parum durans, quò fit vt minimè poſſit humorem craſſum, crudum, viſcidum, &

copioſum conſumere, ex quo mihi placet magis ſententia eorum, qui exiſti marunt febrem debere eſſe putridam, magnam, & acutam, quò ſcilicet caloris magnitudo perſeuerātiaquè tam pertinaces humores euincere, ac eliquatos per vrinam depellere, Sic enim ſimilis febris, & non diaria eſt nata ad eam conuulſionem finiendam quæ fit à ſimilibus humoribus frigidis, atque craſſis. Circà tertium, in Coacis prænotionibus, vbi habetur hæc ſententia, Loco vocis ἀλις, ideſt ſatis ſcriptum eſt ἀϑρόον, ideſt cumulatę, ſeu confertim. Vnde puto vtroque intelligendum, quod confertim, & copioſa exeat vrina, ſi ex impetu illo materia diſſoluta tam inteſtinorum tenuium, quam ipſius veſicæ liberat obſtructos ductus; neque prætereundum eſt in aliquibus codicibus loco vocis οὖρον legi ὕδωρ, vndę nonnulli dixerunt, etiam ſudorem copioſum, & confertim factum ſimiliter conferte, qua etiam ratione dicere poſſumus dyſenteriam prodeſſe, quamquam hoc non ſemper, vt mulieri voluuloſæ 3. Epid. ab Hippocrate relatæ contigit. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt hic aphoriſmus in primis ad prædictionem faciendam, tum ad curationem voluuli inſtituendam calidis, ſcilicet & extenuantibus medicamentis, vt vino meraco curabat Hippocrat. 2. Epidem. quemadmodum, & Aretæus ſimiliter vino vtebatur, radice fœniculi, adianto, atque cinnamomo, Vtrum ſtante ſtranguria ſit procuranda vrina, videtur dubitandum, *Dub.* quandoquidem apud medicos lege cautum eſt, ne umquam ad affectum locum fiat prouocatio materiæ à reliquo corpore, Sed cum Natura ſic curet, *Solut.* & Hippocrates quoque conſulat dicendum in cura rationali, & libera cauendum quidem eſſe à diureticis in veſicæ affectibus, uerum in coacta, & in qua deſtituimur alijs euacuationibus licere id agere, ut fecerunt Hippocrates, atque Aretæus, quò ſcilicet cauſſa mali aboleatur, cui magis, quam affectui, & ſymptomati proſpiciendum eſt, Cur autem Hippocrates uinum meracum uoluerit eſſe frigidum actu, puto cauſſam fuiſſe, quò minus ipſius caliditas officeret febri, uel ut vomitus, qui eſt comes ipſius ilei magis compeſcatur, ſicquè natura vni ad inferna propulſioni attendat.

---

45 *Vlcera quacumque annua ſunt: aut etiam diuturniora: os abſcedere eſt neceſſarium, & cicatrices cauas fieri.*

DE uarijs affectibus, vt alias dixi cum agat Hippocrates hoc in libro, pauciſſimi ſunt aphoriſmi, qui inter ſeſe poſſint commodę connecti, & præſens certę nullam habet communionem cum antecedente, niſi dicere placeret. *Connexio.* Stranguriam interdum fieri, atque eſſe diuturnam, proptereaquè ſubiunxiſſe hunc de uetuſtis vlceribus ſermonem in quo conſilium Hippocratis *Scopus.* eſt quid prædicere poſſimus in ulceribus antiquis docere, ita ut ſit ſententia meræ progn: ea & chirurgica ſine ratione: ſed quæ poſſit in duas partes ſecari, pro ut docet duas fieri prædictiones. *(Vlcera annua.)* Quid ſit ulcus ſatis notum eſt ex Hippocrate in libro proprio, quemadmodum etiam quæ ſint ulcera annua,

nua, & antiquiora, ſcilicet quæ annum attingunt, aut excedunt, Quot genera vlcerum ſint locupletiſſimè docet Galenus in comm: vbi primum ſcribit, Vlcera hæc vetuſta, vel ita eſſe, quia numquam perducantur ad cicatricem, vel ſi forte perducantur iterum aperiuntur, atque hoc fieri aut errore medicorum, ipſorumuè ægrotantium; aut ſi nullus adſit error, vel fieri ob iugem prauorum humorum affluxum, vel ob prauam in parte affecta ab humoribus affluentibus inductam diſpoſitionem, vel ob affectum oſſis eo loco corrupti; Hæc atq; alia ab his quæ vlcera ſimpliciter vocantur (ἕλκεα) communi nomine, cum ſemper fiant maiora, & deteriora conſueuerunt veteres nuncupare Φαγέδαινας, quæ varijs nominibus alij poſteriores donarunt, Cæterum, vt ait Galenus omnia vlcera, quę circumſitas partes depaſcuntur, aut ſunt ſine putredine, aut cum putredine, ſi ſint abſquè putredine, vel depaſcuntur tantum ſummam cutem, & dicuntur ſimpliciter τὰ ἕρπητα, ideſt ſerpentia, vel depaſcuntur etiam profunfundiorem carnem, & propriè dicuntur Φαγέδαιναι. Si ſint ſine putredine, ſed cum incendio ſit ἄνθραξ, qui eſt vlcus cruſtaceum cum incenſione. Sin autem ſit cum putredine vlcus depaſcens vocatur, de quo ſcribit Galenus non eſſe genus proprium vlceris, ſed eſſe quoddam compoſitum ex vlcere, ac putredine; cum ipſa putredo fiat ſæpenumero ſine vlcere. Iam verò vlcera de quibus hic loquitur Hipp. (vt vult Galen.) ſunt illa, quę ſine prædictis condicionib. fiunt, & quæ propterea à veteribus ſimpliciter vlcera nuncupabantur. Cęterũ cum ita ſeſe res habeat, Nonnulla videnda ſunt pro intelligentia meliore propoſitæ ſententiæ, nempè quam non eſt facile apud Hipp. inuenire alibi. Primum eſt cur Hippoc. antiquis vlceribus annum præſtituerit, cum alij morbi dicantur diuturni etiam poſt quadrageſimum diem. Secundum eſt quæ ſit neceſſitas ob quam in antiquis vlceribus os ſubiectum contaminetur, ita vt id abſcedere oporteat, Tertium cur abſcedente oſſe neceſſariò cicatrices cauę ſubſequantur. Circa primum dicere conuenit diuerſam eſſe rationem vlcerum à febribus, atque alijs morbis, quia vlcera niſi erroribus recrudeſcant, ſolent eſſe veluti cloacæ, per quas excrementa corporis euacuentur, & id ab alijs affectibus defenditur, vt apparet in cauterijs, quæ planæ vlcera ſunt, & tamen abeſt, vt diuturnitate obſint, quòd potius ſæpenumero valde iuuant, atq; hoc in alijs morbis minimè reperitur, qui potius conſumant corpora, quam tueantur, cum igitur ita res ſe habeat non eſt mirum ſi Hipp. vlcera uſq; ad annum, atq; etiam ulterius perdurare innoxia ſcripſerit, cur autem tantum temporis durent, quemadmodum dicebam ex Gal. id eſt, quia aſſiduè fluit aliunde materia, à qua mollis pars ulcerata reddita, nequaquam ad cicatricem perducitur, quod opus ſolius ſiccitatis eſt, ut Galenus tertio, & 4 Meth. & Hippocrates libro proprio de ulceribus. Vel eſt quia in parte ulcerata, eſt aliquod uitium, quod non permittit uniri, & ſiccari, atq; hoc uitium, aut eſt callus, ut in fiſtulis, quæ hac ratione ſunt diuturniſſimę, aut eſt mala intemperies, ob quã impedita coctio nutrimẽti producit excrementa humida, quę exiccationi, & unioni partis obſiſtũt. Itaq; nõ male Hipp. annua ulcera cõmemorat. Erat Secundũ, quæ ſit neceſſitas ob quam in annuis ulcerib. neceſſe ſit os deſquamari, ut etiã in lib. de art: & fract: ab eodẽ ſignificatur, Qd ut intelligatur illud ſupponẽdum eſt, ante alia Hipp. loqui de ulceribus,

quæ habent proximę ſita oſſa ita vt vel denudentur, uel ob uiciniam aliquo modo contaminentur, nam ulcera pulmonum, iocinoris, renum haud ſunt huiuſmodi, Cauſſa autem ob quam neceſſe ſit abſcedere ſeu deſquammari eſt, quia oſſa ſi denudentur ab aere contrectata, & puſillo calore donata ſecundum ſuperficiem ſaltem corrumpãtur, quæ corruptio cum nequeat corrigi, ſequitur, vt uel natura, uel ars partem corruptam à ſana ſeparet, haud ſecus etiam ſi corrumpatur à ſucco uitioſo ipſum cõtrectante, & contaminante. Iam uerò ubi vlcus rectè curatur, (nam de hoc iure vult Galenus Hippocratem loqui) atq; ſit magnum, non autem vt cauterium vocatum, plane neceſſe eſt, aut ante annum ad ſanitatem peruenire, aut cum vicinum oſſi ſupoponatur, illud tandem detegere, vel ſaltem ob uiciniam, ità contaminare, vt neceſſario natura cogatur corruptam partem a ſana ſegregare. Circa, tertium non eſt difficile cauſſam reddere, quoniam cum oſſa ſint fabricata ad ſuſtẽtandos neruos, arterias, uenas, & præſertim carnes, in qua parte deſunt oſſa neceſſario partes, quæ ab ipſis ſuſtentabantur deprimuntur, atque deſcendunt donec aliud inueniant, in quo firmentur, atq; ſuſtineantur, Sed contra uidetur eſſe experientia quandoquidem quotidie obſeruatur etiam ſine oſſis abſceſſione ulcera fieri caua, & uiceuerſa ſupercreſcere carnem, ità ut cauitas oſſium quæ abſceſſerit, repleatur, Ad quod dicendum eſt interdum contingere, ut pars ulcerata etiam ſi nullo oſſe priuetur, attamen uenæ perdantur, maluſq; habitus in illa relinquatur, qui haud ſinit tantum bonæ carnis, & uenarum regenerari, quæ poſſint locum replere, quemadmodum antea erat; rurſum è conuerſo contingit, ut oſſe ſeparato nihilominus relinquatur tantum caloris, & uenarum quæ poſſint carnem, uel ſaltem ſpongioſam magis, uel etiam ſanam, quæ ſufficiat ad replendum locum cauum; & conſequenter cutim regenerandam. Nam Ariſtot. 10 partic: prob: 29. reddens rationem cur in cicatricibus equorum, & aſinorum pili renaſcantur non item in hominis, ſcribit cutem hominis eſſe ueluti quendam affectum carnis; quę cum in vulnere, aut vlcere valde immutetur, ſic quoque neceſſe careat antiquis condicionibus, inter quas erat pilorum emiſſio, Vtilis eſt aphoriſmus ad prędictionem principaliter, ſed & ad curationem inſtituendam, etenim diſcitur ex hoc, ubi ulcus ante annum non ſanatur, haudquaquam eſſe id perducendum ad cicatricem, priuſquam os deſquammetur, ſed denudandum illud niſi denudatum ſua ſponte ſit, atque tum uel ipſum ferro ignito, uel medicamentis valde ſiccantibus deſquammandum, quod ubi factum erit tum ad ipſam vlceris perfectam ſanationem deueniendum eſt, ita enim faciente natura ars ipſam imitans rectę operabitur.

Ad 3. — *Vtilitas Aphor.*

---

46 *Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſsi fiunt, ante pubertatem moriuntur.*

ET ſi hic aphoriſmus non habeat particularem cũ ſuperiore cõnexionem, habet tamen uniuerſalem, quod ſit ſententia uterquè prognoſtica, & ad chirurgicam medicinæ partem attinens, in qua nos docet Hippoc. quid ſit prędicendum, ubi quiſpiam fiat gibbus ante pubertatem; eſt autem ſimplex, ſine

Connexio. *Scopus.*

ratione,

ratione, & diuiſione. *(Quicumque)* Galenus in hoc commentario quemadmodum, & in duobus antecedentibus, compluribuſq́. ſubſequentibus ſatis diligens fuit, qui & hic &, in linguarum Hippocr. interpretatione ſcribit ὕβος, & κυφοὺς, ſeu κυρτὰς, idem ſignificare quod nos latine dicimus gibboſos, ſiue gibboroſos: ὕβωμα, autem ſeu κύρτωμα vſurpatum ſæpę ab Hippocrate ſignificare, quid vniuerſalius, nempè quamlibet ſpinæ peruerſionem, ſicuti proprię ὑβοί, & κυφοί, ſeu κυρτοί dicuntur quicumque ſpinæ vertebras luxatas, atque extra protuberantes habent, veluti quibus luxatio ad interna vergit, ita vt ſpondyli introrſum vertantur, à Græcis uocantur λορδοὶ, καὶ κόλοι à noſtris excauati atque repandi, Nam vt homo erectæ ſtaturæ eſſe, ac nihilo minus pro neceſſitate in quamlibet partem flecti poſſit, machinata fuit natura ſpinam ex pluribus oſſib. ſubteretibus affabre compoſitam, quæ inſtar cuiuſdam catinæ, ut dicebat Galenus corpus ſuſtentat erectum, & tamen flexionem nõ impedit, verum vbi aliquod vel aliqua ex his oſſibus è propria ſede elabuntur, & rectitudo, & in quaslibet partes flexio impeditur, quod impedimentum, vt dixi gibboſitas eſt, de qua loquitur, & quæ morbus eſt in figura, & ſitu non ſolum rectitudinem figuræ deprauans, uerumetiam flexionem ad poſteriora ſaltem non parum impediens. *(Ex aſthmate, vel tuſſe.)* Quomodo fiant hæc vitia omnia ſpinæ tam ad poſterius, & anterius, quàm ad latera docuit locupletiſſimę Galenus 3. lib. de artic: à tex. 1, vſque ad 54 Porrò de cauſſis huius vitij, vel horum vitiorum, ità ſtatuendum eſt cum Galeno, aut fieri à cauſſis externis, ut plagis, percuſſiònibus, caſu, & ſimilibus, aut fieri ab internis, quæ ſunt vel ab ortu, uel aduentitiæ, nam contingit aliquos ſtatim natos gibbos eſſe, quos curari poſſe non eſt dubitandum, cum tũc oſſa omnia ſint ueluti cerea, ob idquè in quàlibet partem flexibilia, at de his non loquitur in præſenti Hipp. Porro cauſſæ aduentitiæ ſunt, vel tubercula ſola aut dura & ſcyrrhoſa, in ipſis ſpondilibus, aut in pulmone exiſtentia, uel deſtillationes, cum tuberculis ea humidiora reddentibus, cum enim augentur propellũt ſpondylia, aut extra aut intra, aut in latera, ſicq́ vario modo rectitudinem ſpinæ deprauant, ut Hippoc. diſertiſsimę docuit nos libro de artic. 1. Verum ſunt alij qui proprię curui nuncupantur, alias à latinis, cetaui, ſeu ſilicernia, quòd ſpectant ſemper terram, quales euadunt in ſenectute plerią. & præſertim proceri ob quam curuitatem vitandam M. Antonius Imperator tiliaceas tabellas pectori geſtare ſolebat, verum huiuſmodi curuitas non fit ob dislocationem ſpondyliorum, ſed quæ fit uitio ſenectutis eſt, ob debilitatem facultatis motricis, quæ cum nequeat ſuſtinere erectum pondus partium ſuperiorum curuatur, haud ſecus atque baiuli dum graue onus aliquod geſtant, ita enim ſenex ille curuus octuagenarius dicebat ſeſe geſtare onus Aetna grauius, & de hac Hipp. 2. aph. 55 *(Ante pubertatem)* cum hæc poſsint coniungi cum antecedentibus, verbis & cum ſubſequente *(moriuntur)* placet mihi magis, quod Gal. & alijs placuiſſe obſeruo, nempè, vt legatur coniuncta antecedentibus perinde, ac dicat Hippocrates. *(Qui ex aſthmate fiunt gibbi, ante pubertatem.)* Verum autem ſequenti debeat uox ταχέως, ideſt celeriter adiungi, quam videtur Galenus habuiſſe in ſuo contextu non admodum ſum ſollicitus, quoniam vtroque modo ſtare poteſt tàm ſi legatur ſimpliciter (moriuntur, quàm ſi legatur) moriun-

moriuntur celerirer, nam uere haud poſſunt diù ſuperuiuere, qui fiunt gibbi ante pubertatem. Cæterum pro horum omnium intelligentia ſunt nonnulla ex-

Not. pendēda, & primum quomodo ex tuberculo pulmonis oriatur gibboſitas, nam de tuberculis ſpinæ iam diximus, Secundum eſt cur ex aſthmate, uel tuſſi ſimiliter fiat gibboſitas, Tertium eſt cur hæc gibboſitas ante pubertatem ſit adeo pernicioſa, ut non ſinat diutius uitam protrahere Circa primum ſcire oportet pulmonem per fibras coſtis alligari, atque motu irrequieto ad cordi inſtar flabelli inſeruiendum cieri, ut dixerunt concorditer Hipp. Plato atque Ariſt. ut autem motus fiat expeditior oportet pulmonum corpus ſit leue, & agile, ob quod natura ipſum ſpongioſum, & tenuis, leuiſq́ ſubſtantię effecit, unde ſi quādo ob materiam, ac tuberculum fit grauius, non modo pulſus celeres, & inæquales euadunt, ut Antipatro contigiſſe teſtatur Galen. 4. de loc: aff: uerumetiam ſpiratio difficilior euadit, ita ut etiam ſpina dorſi & coſtę magnum laborem patiantur, à quo, & à thoracis motu ſpina laceſsita uertebras è ſua ſede pellit, ſicq́ luxationē ſequitur gibboſitas, præterquam quod nouæ materiæ iugis ad tuberculum attractio facit, ut multo magis afficiatur ſpina, atque materia ad eam attracta non aliter dimoueat ſpondylia, atq; ſolent alij articuli, è proprijs locis amoueri; neque ualet Ageſis filiam 6. Epid: ſect. 4 relatam cuncta pene indicia tuberculi pulmonis habuiſſe, neque tamen gibbam euaſiſſe, quoniam nec Hippoc. id eſſe perpetuum dicit, licet ſæpenumero contingat, & maximè ubi deſtillatio ſimul, ut dicebam cum tuberculo ad ſpinæ uertebras delabens diuturno & aſſiduo illapſu ſpacio menſium, & annorum tandem uertebras è ſede pellit. De Aſthmate, atq; tuſſi (qđ erat ſecundo propoſitum) idem ſentiendū eſſe, ex uehemēti motu thoracis, atq; coacta ipſius dilatatione, necnō aſsidua ad partes dorſi materiæ dilapſu fieri ſpodylium ad exteriora luxationes, quod non rarò accidere obſeruamus. Ratio uero ob quam ſit adeo pernicioſa ante pubertatem eſt, quia cum cor atque pulmones adhuc augeantur, nec locus ipſorum poſsit ſecundum proportionem augeri, quod eſt totus thorax à gibbioſitate impeditus, fit ut diù nō poſsint uiſcera augeſcentia in anguſtiori quā conueniret loco contineri, & præſertim cor, quod dicebant Aegyptij apud Plinium lib. 11. c. 37. augeri uſque ad quinquageſimum annum, & quod uiolentiam nullam ſuſtinere poſſe ſummo iure dixit Ariſtot. uel ut Plinius nullo vitium macerari, nec læſum durare poſſe, ita vt breui poſt gibboſitatem inducat interitum, non quod ſtatim pereant ſimpliciter, ſed quod longo ab eo uitæ ſpacio, quod alioquin attingerent, recedant. Eſt etiam, & alia ratio capta ab Ariſtot. 13 ſect. prob. 10 vbi quærens cur gibbis halitus grauiter fœteat, inquit eſſe, quoniam ſpiritus & aer, qui continuo excernitur, cum nequeant in his liberi excerni retinentur, retentiquè putreſcunt, & conſequenter halitum maleolentem reddunt, quæ etiam poteſt aſsignari cauſſa, vt cito pereant ob putredinem cordi, & pulmonibus

Utilitas aphor. proximam. Eſt utilis aphoriſmus non tantum ad prædictionem faciendam, verumetiam ad monendum medicos, vt ubi animaduertunt gibboſitatem imminere, ante pubertatem omni ſtudio enitantur ipſi dorſo proſpicere, cauſſaſquè quanto ocyus licet, penitus amputare: & de gibboſitate, quæ in ſenectute ſolet compluribus euenire, iam dixi quid M. Antonius Imperator faceret, quem imi-

tari

tari fructuoſum planè erit. Quod etiam dicit Hippocr. 3. de artic: tex. 4. non eſt ſpernendum, nempe gibboſitates infra dorſum ſolui interdum à crurum uaricibus, & interdum à dyſenteria diuturna, quod tamen de recenti non autem in ueterata gibboſitate accipiendum eſt, ſicuti nec de ea, quæ fit ex morbo quam ferè incurabilem dicit Hippocrat. etſi nonnullos etiam referat ad ſenectutem perueniſſe: Addo ego etiam iuuare poſſe cauteria in cruribus facta ob eam rationem ob quam dixit prodeſſe varices.

---

47 *Quibuſcunque venæ ſectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet.*

SI Hippocrates in hoc aphoriſmo loqueretur de medicatione facienda, vel pro gibborum curatione, uel præſeruatione, clara plane eſſet continuatio, atq; Galenus ſtatim in comm: monuit, in præſenti Hippocratem loqui de ijs omnibus, qui adhuc ſani ſunt, verum ægrotaturi niſi ſuccurratur, aut ſectione venæ, aut purgantium medicamentorum adminiſtratione, Itaque Hippocratis conſilium eſt docere tempus agendi in illis, qui pręſeruatione egent, ita vt ſententia hæc ſit purum præceptum ad partem medicinæ prophylacticem uocatam pertinens, ſimplex tamen, & nullam ſectionem patiens. (*Qui phlebotomia*) Galenus ſatis profuſus eſt in præſentis aphoriſmi interpretatione. Verum ſumma eſt Hippocr. loqui non de ægrotantibus actu, uerum de corporibus cauſſarijs, hoc eſt de illis, qui cauſam quidem morbi intus alunt, atq; aliquando ęgrotant, Hos enim prout ſunt morbi quibus exponuntur ſic uere potius, quæ ullo alio tempore ipſis eſſe medicinam adhibendam Hippocratem præcipere, ut ſi plethoricis ſint morbis obnoxij uenę ſectione euacuentur, ſin bilioſis melancholicis, pituitoſis, aut ſeroſis per medicamenta eos humores ducentia euacuentur. Nam quos ipſe Galenus plurimos narrat præſeruaſſe ab imminentib. malis ſimili medicatione fieri poteſt, ut uerum ſit, attamen difficile credo cancros mammarum, atque elephantieos, & epilepticos hac tantum ratione curaſſe, niſi dicere placeat in ipſis ſolas ſuſpiciones, non autem ueras, & formatas morborum ideas extitiſſe, Hic duo ſunt quęrenda unum eſt, cur potius uere, quam alio tempore iſtud facere expediat. Alterum an etiam reliquis temporibus idem agere liceat, De primo dicunt aliqui, & Galenus 1. ad Glauc. & bene tempore ueris ob id hoc etiam faciendum quia tunc tempus moderatiſſimum, atque uires hominum optimæ ualent, adeo ut tàm externis, quàm internis iniurijs minus exponantur, ſimulquè euacuationes tutius ſuſtinere queant, Verum alia quoq; eſt, quod ut uerno tempore cuncta uiuentia mouentur ad producendum fructus, ac (ut ita dicam) uere turgent ſic accidit corporibus humanis, ut accedens ad nos Sol, humores omnes non bene ſopitos concitet, & ad exitum ſollicitet, unde fit ut excrementa tunc ſint paratiora, & magis apta ad obediendum, & naturæ, & medicamentis euacuantibus, ſecus quàm in alijs

Scopus.

Not.

tempo-

temporibus in quibus omnia ſunt in corporibus quietiora, & conſequenter magis rebellia ad eductionem, quæ forſan eſt cauſſa, vt Hippoc. 3. Aphoriſmorum tradat, & veri ſuos morbos, quod alibi, & ipſe, & omnes medici omnium temporum faciunt ſaluberrimum, Verum hoc in loco occurrit dubitandum quoniam Hipp. libro de nat: hum: ſcribit ſanguinem abundare vere. bilem æſtate, melancholiam autumno, & pituitam hyeme, vnde ſi ſecundum eius leges debent humores quolibet tempore euacuari, prout dominantur, non eſt verum, quod Galenus ait in comm: vere debere purgari quoslibet humores, ſi exuberent, Ad quod dicendum eſt communiter rem ſeſe habere, quemadmodum Hippocr. docuit lib: de nat: hum: ac ob id forſan Hipp. 7. aph. 53. mentionem fecisse ſanguinis miſſionis ſolius, verum contingere, vt ob particulares hominum naturas hyeme, magis hi, vel illi humores cumulentur, aut etiam ob viuendi rationem, quo fit vt dum in vere excitantur, morbos pariant, niſi ipſorum anticipetur euacuatio, atq; hoc vere dixit Gal. atq; exemplis demonſtrauit, complures à ſe fuiſse conſeruatos huiuſmodi prouidentia, alios uero, qui eam neglexerunt, incidiſse in morbos ad quos ſuſcipiendos erant, parati. Ad ſecundum reſpondere oportet, non negare Hippocr. quinetiam ſimilis purgatio fieri poſſit alijs temporibus, vbi uere ſit dimiſsa, & ubi metus ſit futuri morbi, nam poſt uer autumnus eſt aptus ſimilibus euacuationib. & præſertim humorum melancholicorum, & craſsorum, tum quia tunc magis gignuntur, tum quia uiæ apertæ, & laxiores, tum quia ſuccedens hyems magis robuſta corpora reddens conſequenter facit, ut leuius ferant anteactas purgationes. Eſt itaq; vtiliſſimus aphoriſmus ad corporum morbidorum præſeruationem, ne ſcilicet cadant in morbos, ſcilicet ut ſi ſanguis exuberet, ſiue bonus, ſiue prauus indiſcretus ab alijs humorib. ſecta uena euacuetur uere, ſin autem alij humores, ſimiliter, & ipſi purgentur ſuo quiq; proprio, & familiari medicamento, ut eſt Hippocratis præceptum etiam in libro de natura humana.

Vtilitas Aphor.

---

48 *Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.*

MIROR, quomodo Galen & alij dicant hunc aphoriſmum eſse eũdem cum 43. ac propterea eo iam expoſito non eſse opus, ut is amplius exponatur, etenim licet uterq. ſit ſententia prognoſtica, atque de lienoſis, attamen non exiguum diſcrimen eſt inter ambos, cum illa de euentu loquatur malo in longa dyſenteria, hic autem de bono in breui, de qua Hipp. in Coacis. Dyſenteria breuis lienoſis vtilis, longa autem pernicioſa: Corn: etiam Celſ. lib. 2. c. 8. ſeparatim, & illum, & hunc tranſtulit, vt omnino diuerſi videantur præterquam quod ibi loquitur de alijs vitijs dyſenteriam comitantibus diuturnam, qualis eſt lienteria, atq; hydrops. Eſt ergo Hipp. ſcopus in præſenti docere quid debeat medicus prædicere, vbi ſpleneticis ſuperueniat dyſenteria, vnde aphoriſmus totus eſt prognoſticus, & eſt veluti documentum, & exemplum operandi in lienoſis, caret ratione, atque diuiſione (*Lienoſis*,) vt dicebam, vocantur proprie σπληνώδεις, qui duro, & vetuſto lienis tumore laborant, ſiue tumor ſit magnus,

Scopus.

ſiue

ſiue aliter. Celſus lib. 2. cap. 8. Lienoſis bono tormina ſunt, fiunt verò huiuſmodi lienoſi à ſucco melancholico, & craſſo tenaciter lieni ipſi in farcto, atq; indurato; & cognoſcuntur non modo tactu ipſo, verumetiam uentre conlatitio, & oculis hebetis, vt Plautus in Curcullione, fœtore etiam oris, & gengiuarũ corruptione cognoſci habemus ex Hippocrate 2. Epid. & de affectib: atque affectibus internis ac 2. prorrhet. vbi inter ſymptomata lienoſorum commemorat fœtorem oris, corruptione gingiuarum, quomodo Aretæus, & Celſus lib. 2. c. 7. & colore, qui vt plurimum ſub niger, atque fœdus eſt, cum membrorum gracilitate iuxta id quod Hipp. dixit lib. de loc: in homine. Quibus lien floret, totum corpus contabeſcere, & è contra. (*Dyſenteria*,) fit in his dyſenteria humore illo ſecedente, necnon ad inteſtina tranſlato, atq; inde euacuato, & nomine dyſenteriæ puto non ſolum veram dyſenteriam, ſed etiam quemlibet fluxũ alui imo etiam veſicę comprehenſam fuiſſe. (*Bonum*) eſt enim bona huiuſmodi tranſlatio humoris, vt ſignum, quia monſtrat naturam robuſtam, nempè quæ humorem alioqui contumacem longe pellit, & ad loca conferentia, eſt etiam bona cauſſa, quoniam cum euacuet humorem noxium, nec non viſcus à duritie, & frigido ſucco expurget proculdubio cauſſa eſt, vt lien in poſterum melius depurget ſanguinem à ſucco prauo, ſicquè corpus melius nutriatur, ac floreat; Neque valet, quod alias dixerit Hipp humorem nigrum, ſiue ſupra, ſiue infra exeat eſſe exitialem, quoniam id intelligendum eſt de melancholico ex combuſtione, non autem de non combuſto. Quæſitu dignum eſt cur, vt antea dictum eſt lienoſis os fœteat: & gingiuæ corrumpantur, ita vt abſcedant, & quod facit dubium eſt, quia Hipp. & Gal. 6. Epid. ſect: 2. tex. 41. 42. ſcripſerunt lienoſos non tentari deſtillationibus, quæ ſolent eſſe authores putredinis dentium. Reſpondendum eſt id fieri vitio vaporum melancholicorum, qui ſublati in os, & adhærentes gingiuis, eas veluti fermentant, & corrumpunt, unde fœtor. Vtilis eſt aphoriſmus ad medicum docendum, vt in tumoribus vetuſtis, & duris lienis nitatur medicamentis humorem melancholicum euacuantibus dyſenteriam facere, ideſt fluxum ventris, quod bene ſuccedet ſi prius pręparentur humores internis remedijs, tum extrinſecus duritiem emollire tentet fomentis, linimentis, atq; ceratis accommodatis, quale eſt emplaſtrum ex ammoniaco in aceto diſſoluto oleoquè dulcium amygdarum commixto. Idem etiam dicendum de purgatione per urinam, qua liberatum fuiſſe à lienis tumore, quendam Biantem Hippocrates 2. Epid. teſtatur.

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

49 *Quicumque morbi podagrici fiunt, hi ſedata in quadraginta diebus, inflammatione, finiunt.*

MELIVS fuiſſet poſitus poſt trigeſimum huius libri, cum ibi plures de podagra aphoriſmos fecerit, nec vlla alia eſt connectendi ratio, quam quod de morbis diuturnis, nempè de podagra eſt quoque præſens aphoriſmus, & eſt totus prognoſticus, nempè in quo, Hipp. conſilium eſt docere quid liceat prædicere, vbi doloribus podagricis partes dolentes inflammantur. Eſt enim

Connexio. *Scopus.*

ſimplex ſententia ſine ratione, & diuiſione. (*Quibuſcunque*;) Quod conſtituit Hippocrates facere, vt vnius affectus appellatione, cunctos ſimiles complectitur, id plane in præſenti facit aphoriſmo vbi, ſub nomine podagrici affectus omnes articulares morbos intelligit, quippe qui inter ſeſe loci tantum ratione differunt. quare dixit νοσήματα ποδαγρικὰ, idest morbi podagrici, vt ſub hac voce plurali comprehenderet vniuerſos affectus ſimiles; Hæc eadem ſententia habetur libro de criſi Hippocratis, nec non à Celſo libro quarto cap. 24. vbi loquens de doloribus podagricis, & chiragricis, hac eadem ſententia vtitur. (*Fiunt*;) Hæc vox ſignificat eos dolores articulares, qui iam adultis fiunt: non autem qui ſiunt veluti conati, & hæreditarij, nam iſti non modo quadraginta diebus non finiuntur, imò uerò ſolent fere inſanabiles eſſe, quemadmodum, qui ſunt conſuetudine longa iam inueterati. (*Deſiſtente inflammatione*,) Galenus diſertę ſatis in com: de inflammatione articulorum vbi fiat, & quomodo fiat locutus eſt, nam de loco exiſtimauit, neque in muſculis neque in neruis, ſed in ligamentis, atque membranis, idquè duobus argumentis probat, & quod dolor in illis partibus percipiatur, & quod numquam obſeruetur podagricos tentari conuulſione, quæ alioqui ſuccedere ſolet, vbi nerui, & muſculi inflammantur. De modo autem ſcribit quoq; Galenus materiam excrementitiam primum ferri in articulationum locos, tum in partes circumſitas, vſque ad cutem, quæ partes ubi ſunt plenæ, tenduntur neceſſario nerui, atque tendines, ſicq́ tumor, & dolor conſequuntur, humores autem fluxi ubi conſumi debent ſi tenues ſint, id fit breui tempore, ſin autem craſſi, aut uiſcidi, aut ſimul, & uiſcidi, & craſſi, longiori, (*Quadraginta diebus*:) Celſus loco citato, ait quadraginta diebus ceſſare dolorem, & inflammationem, niſi uitium hominis acceſſit, Galenus etiam dixit hoc fieri ſi medicus agat quodcumque debet, ſimulquè æger

Not. obſequens ſit, Verum illud inquiſitione dignum eſt, cur potiſſimum quadragintá diebus inflammationes podagricorum ſedentur: Ad quod dicere primum oportet noluiſſe Hippocratem huiuſmodi vitium præciſæ quadrageſimo die ſedari: ſed intra quadraginta dies, qui ſolet eſſe terminus acutorum ex decidentia; cauſſa uero huius eſt, quia ſi reſpiciatur inflammatio eſt proculdubio acutus morbus, ſin autem ſpectetur locus, qui ſatis eſt ignobilis, morbus diuturnus eſse deberet, unde conuenientibus hiſce duobus in unum fit ſpecies acuti ex decidentia, quem alias dixit Hippocrates quadrageſimo die terminari. (*Conquieſcunt*,) quod uidetur Hippocrates dicere eſt, ſi inflammationes mi-

Dub. tigentur in podagris quadrageſima deſiſtere, cæterum dubium eſſe poteſt an uox (quadraginta diebus) ſit referenda ad inflammationem, ut uidentur exiſtimaſſe Celſus, & Galenus, an potius ad ſubſequentem uocem, (*quieſcunt*,) vt alij crediderunt, & mihi placet magis, ut ad quadraginta dies referatur,

Solut. tur, quoniam ſæpę uſu uenit, ut numquam perfectę liberentur, quemadmodum interdum contingit, ut liberentur, igitur ſi ſpacio quadraginta dierum ceſset inflammatio, & tumor, ſpes eſt ægrum perfectę liberatum iri, ſi non ceſset, aut non ſequitur integra ſanatio, aut longiſſimo tempore, ſunt uerò plures modi quibus conſueuit ſedari inflammatio, aut diſcuſſione humoris influxi, quando, ſcilicet is Seroſus, aut biloſus ſit, ob quod parum durat,

aut

aut emiſſione materiæ à loco articuli profundo ad partes externas; Sic enim tūc ſedatur dolor cum partes extimæ inueniuntur extuberantes, atq; tumentes, qđ contingit, vbi à ſanguine pituitoſo gignuntur. Aut quando materia ipſa ſuppuratur, quod vt raro fit, ſic acerbiſſima, & difficilis ſolutio eſſe conſueuit: Aut vbi diſcuſſis partibus ſubtilioribus calidioribus, magisq́ dolorificis, terreſtres remanent, quæ induratè, & veluti congelatæ malum pene incurabile reddūt. Verum antequam finiatur, paullo melius eſt examinandum an id quod dixit Galen. ſit verum nempè inflammationem dumtaxat fieri in ligamentis, & membranis oſſibus, & cauitatibus inſitis adhęrentibus non autem in neruis, & tendonibus, quod enim facit difficultatem eſt, quia ligamenta, & oſſa non ſentiunt, & ob id neque dolent, ex quo ſequitur ſolas membranas diſtenſas, & repletas dolorē pati. Adhęc difficile captu uidetur, quo pacto nerui non repleantur, & conſequenter faciant conuulſionem, prætereà fluxio fit per venas, quicquid dixerit Farnelius, venæ autem non in cauitates articulorum, ſed in ipſa ligamēta, & tendines, ac muſculos pro ipſorum nutritione feruntur: Ad quę omnia reſpondendū eſt rem eſſe quemadmodum, ait Galenus, ſcilicet materiam una cum ſanguine per uenas delatam ad articulos eructari in ipſas cauitates, ibiquè membranis adhærentem eas diſtendere, ſimulquè, & neruos, & tendines circumſitos, ſicquè dolorem facere donec materia ipſa, vel à natura diſſipetur, uel ab intimis ad extimas partes trudatur, aut alio modo ſoluatur; Non ſequitur autem conuulſio, quoniam nerui, aut muſculi non replentur vndequaquè, vt neceſſario abbreuientur, & licet aliquantiſper decurtentur ob diſtantiam tamen haud communicatur origini neruorum, priuſquam materia efficiens mali conſumatur. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam in doloribus articularibus, ex qua prædictione poteſt etiam medicus intelligere, quem debeat ſibi proponere ſcopum in curatione, ſcilicet diſcutiendi humores influxos, & prohibendi nouorum influxum. *Vtilitas Aphor.*

---

50 *Quibuſcunque præciditur cerebrum, his neceſſe febrem, & bilis vomitum ſuperuenire.*

MELIVS fuiſſet hic poſitus cum 14 & 58 7. libri Vnde non laborandum eſt in indaganda connexione præſentis aphoriſmi cum ſuperiore, quandoquidem nec ij, qui cupidi ſunt cunctos pene continuandi quicquam dixere, Eſt autem Hippocr. ſcopus docere, quid in vulneribus capitis expectandum ſit, atq; ita patet eſſe ſententiam partim diagnoſticam, cum doceat ex uomitu bilis dignoſcere vulnera ſubſtantiæ cerebri, partim prognoſticā; quod eā vulnerata ſit neceſſario expectanda febris, & mors ſi non ſubito, ut uomitus, ſaltem paucos poſt dies, totus aphoriſmus prognoſticus, ſine ratione, nec in vllas partes diuiſibilis. (*Quibus cerebri*,) cum pluribus ex partibus ſit cerebrum conflatum, ſcilicet vaſis, membranis, atque ſubſtantia, ubi hæc vulnerarę neceſ- *Scopus.*

 ſario,

ſario, & illæ patiuntur, non è conuerſo, vnde quando hic nominat cerebrum proculdubio de ipſius ſubſtantia intelligendum eſt, ea propter non male fecit Celſus, qui lib. 5. cap. 26. hac de re loquens dixit: ſi cerebrum, membranauè eius vulnus accepit, ſanguis per nates, quibuſdam etiam per aures exit, fereque bilis vomitus inſequitur, Habetur autē hęc eadem ſentētia tum in Coacis, tum lib. 1. de morbis, uerum in aliquib. differens, cum hic ſolum fecerit mentionem Hippoc. febris, atque uomitus bilis, ibi uerò dixerit etiam corporis apoplexiam accedere, & in Coacis haud neceſſariò febrem ſequi, ſed ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, (*His neceſſe eſt febrem*) Iure poteſt hoc in loco dubitari cur in Coacis dicatur plurimum febrem conſequi, hic autem eſſe neceſſe, ut illa ſequatur maximè cum cerebrum,

Dub. 1. 2. ſit corpus frigidum, & à corde quæ eſt ſedes febris adeo remotum, prætereà ſi

Solut. 1. neceſſe, à qua cauſſa fiat huiuſmodi neceſſitas. Et quatenus ſpectat ad primum duobus modis reſpondere licet, vno modo, quod ſæpe dicere ſolemus, ſcilicet dum ſcribebat Coacas non ita fuiſſe res uſu, & ratione ſibi compertas, quemadmodum vbi ſcripſit aphoriſmos, Alio modo fieri febrem poſt uulnus capitis dupliciter intelligi poſſe, uel quod ſtatim fiat, uel quod paullo poſt. Si primo modo capiatur proculdubio non eſt neceſſe, ſed bene frequenter accidit, ut ſtatim ſauciato cerebro ſuccedat febris, atque ita locutus eſt in Coacis, ſin autem ſecundo modo, ut hic Hippocrates loquitur accipiatur plane eſt neceſſe, quoniam niſi fiat febris ſtatim, ſaltem fit ſecunda, uel tertia, uel quarta die. Circa ſe-

Solut. 2. cundum Galenus ſcribit communi quadam neceſſitate illud accidere, propterea quod ubi aliquod pręcipuum uulneratur, ſequitur inflammatio, inflammationem autem ſequitur febris communicato ſtatim febrili incendio ipſi cordi, unde prout inflāmatio ocyus, uel ſerius ſuccedit, ſic neceſſe eſt febrē modo celerius modo tardius accedere, Verum autem ſtatim fiat febris putrida, an diaria tantum, arbitror poſſe eſſe ephemeras plures ſimul continuatas in corporibus non paratis ad putridam, poteſt etiam eſſe diaria febris, atq; ſtatim in putridam commutari veluti in corporibus, quæ ſunt parata ad putredinem ſuſcipiendam. illud certę videtur neceſſarium, vt ſemper antecedat aliqua diaria, atque hoc ferę in cunctis, quemadmodum ſignificauit Gal. lib. de inæq. intemp. cap. 5. (*Et bilis Vomitum*) In ſecundo de morb: ſcribit etiā ſanguinis vomitū ſequi capitis vulnera, præſertim magna, in quibus ſanguis à cerebri dilaceratis venis in palatum miſſus, atque inde in ſtomachum præcipitatus vomitu deinde reijcitur, Cæterum, quod bilis euomatur cerebro vulnerato videtur totum Galenus tribuere communioni neruorum, quam inter ſeſe habent os ventriculi, atq; ipſum cerebrum, Verum ſunt aliæ rationes conſpicuæ magis. Quòd in ventriculo generetur bilis, videtur affirmaſſe Ariſtot. 4 de partib. anim: cap. 2. vbi ſcripſit in omni corporis parte eam generari; Verum meliorem puto eſſe ſententiam Auuerrois, qui 3. collect. cap. 3. probat bilem, nec naturalem, nec nonnaturalem fieri poſſe in ventriculo, præter praſinam, & æruginoſam, quæ æquiuoce dicuntur biles, & fiunt ex mixtione bilis, & humorum crudorum, nec non melancholicorum ſimul corruptorum. Ergo cum bilis non generetur in ſtomacho, neceſſe eſt quando vomitur in illum aliunde eructetur, atque hoc fieri poteſt tum à iecinore per venas meſaraicas, tū ab ipſis inteſtinis præſertim à duo-

deno.

deno, ad quod iugiter huiuſmodi humor mittitur propter ipſarum fœcum expulſionem; mittitur verò interdum ad ipſum ſtomachum illius attractione, interdum ſine vlla ipſius attractione. Iam verò vulnerato capite bilis vomitum puto fieri propter attractionem, quia labefactato ſtomaco ob communicantiam neruorum prædictorum, & facile recipit, & attrahit à locis proximis natura eius læſioni ſuccurrere cupiente, quò fit vt non ſolum bilis, ſed etiam ſeroſus ſuccus ſecum trahatur, præſertim in ijs, qui illo abundant, Accedit etiam timor, atque horror, qui cunctis grauiter ſauciatis obortiri ſolet, & quibus coaffecto oris ventriculo, quod Galenus in libro de demonſt: & de Plac: Hippoc. & Plat: probauit eſſe affectuum animi cauſſam, facile melancholia, atque bilis in illum trahuntur, vt experimenta quotidiana docent, mœrentibus atque timentibus quandoq. vomitus biliosos concitari, imò Ariſtot 27. ſect: probl. 7. etiam deijci bilem timentibus dicebat, quod calor intro coactus bilem eliquet, ac depellat; Cur autem non ita pituita: dicendum, quod etiam ſi ſemper in ſtomaco adſit, attamen non eſt ita facilis ductu cum parietibus ſtomaci, & inteſtinorum tenaciter adhæreat ad ipſorum tutellam. In Coacis prænot: nec non primo de morb: & 2 lib. & 7. aphor. (vt dicebam) additur fieri vulneratos cerebro apoplecticos, hoc eſt abſq. ſenſu, ac motu, & perire, quod quidē in magnis vulneribus accidere ſolet, haud tamen perpetuum eſt, cum obſeruetur quotidie etiā aliquos cerebro vulnerato ſeruari, cur autē fiant apoplectici eſt, vel quia ventriculi cerebri ſanguine per vulnus effuſo opplentur, vel quia ex percuſſo coarctantur, & ſimul ita conniuent, vt nequeant ſpiritus diffundi in corpus, atque illuſtratio illa fieri, qua conſtant operationes, atque vita Quod etiam hæc vult eta ſine ſuapte natura lethalia dixit idem Hip lib. de vuuln: cap. & 2 pror: het: Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones potiſſimum faciendas, quę ſi vmquam medico videntur neceſſariæ, proculdubio illud eſt in cunctis vulneribus capitis, & maximæ cerebri, quæ vt vt ſint parua, tamen haud vmquam eſſe negligenda dixit Hippocrates. *Vtilitas aphor.*

---

51 *Quicumque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit.*

IN antecedenti aphoriſmo locutus de Cerebri, & Capitis vulneribus alioquin ſanis euenientibus. (Siquidem febrem, & vomitum tamquam, iam ſauciatis aduenientes nominat,) nunc de capitis dolore qui ſanis ſimiliter cōtingit tractat, ita vt in duabus reb conueniant, & quod uterq; de ſanis, & de capitis ſymptomatibus loquatur, poſſumus etiam adijcere utramq; ſententiam eſſe prognoſticam, etſi in hoc præter dolorē capitis, & aphoniæ, & ſtertoris mentio fiat. Eſt itaque Hippoc ſcopus quid prędicere oporteat, ex dolore capitis repente in ſanis facto cum aphonia, & ſtertore, poteſt autem diuidi in duas partes, ſcilicet in ſententiam, & in exceptionem; ſententia eſt, (*ſi ſanis repente accidat dolor capitis,* *Connexio.* *Scopus.*

pitis, ac ſubito voce priuentur, ſimulquè ſtertant, eos ſpacio ſeptem dierum extinguit,) exceptio vero eſt, (*Niſi febris ſuperueniat*). (*Si ſanis.*) Inculpata ſanitate fouentibus hæc, quæ dicit Hippocrates minimè poſſe contingere rationi, atque vſui conſonat, Vnde non eſt exiſtimandum Hippocratem de huiuſmodi ſanitate loqui: ſed de cauſſaria, & faciliter mutabili hoc eſt de ea, quam ſic appellat vulgus, cum homines nullam inſignem querellam habent, ac ordinarias functiones edunt, attamen ad morbos ſuſcipiendos ratione plenitudinis, aut cacochymiæ, atque ratione partium principalium imbecillitatis apti ſunt, cuiuſmodi corpora à medicis cauſſaria ſolent vocari. (*Repente Dolores fiunt in capite*) Galenus in fine libri ſecundi de ſymptomatum cauſſis ponens differentiam inter morbos factos à nuda intemperie, & factos ab humoribus inquit: id eſſe diſcriminis, quod nullæ magnæ læſiones poſſunt ſubito fieri à nuda intemperie: ſed neceſſe ab humoribus, uel intemperie cum humoribus fiant, & ratio eſt, quia magnę intempries ſi debent inſigniter lædere opus eſt in habitum aliquem tranſeant, qui induci nequit niſi longo temporis ſpacio; Itaque dolor quem hic nominat cum fiat repente, ſicut, eſt uocis priuatio, proculdubio aſſerendum haudquaquam à nuda intemperie oriri poſſe, ſed ut bene ait Galenus, vel à flatulenta materia, vel ab humorali, uel ab utriſque, quæ cauſſæ caput ſubito irruentes cerebriquè membranas valde extendentes dolorem tenſiuum inducunt, atque etiam pungitiuum, ob membranas, quæ ubi patiuntur dolorem pungitiuum edere docuit Galenus primo, & ſecundo de loc: affect: (*Et ſubito voce priuantur.*) Aphoniam communiter ſignificare non loquellæ uitia; ſed ipſius priuationem notum eſt uerum hoc in loco putat Galen. Hippoc. ſub nomine aphoniæ intelligendum eſſe non ſolius vocis, ſed cuiuslibet actionis voluntariæ priuationem, ut motus, & ſenſus, quod quidem in apoplexia contingit, & certę ſi ſtatim poſt laborem capitis ſequantur huiuſmodi ſymptomata veluti ſenſus, & motus priuatio, vna cum ſtertore, non eſt dubium quin ſit apoplexia, & quamquam ſubita illa acceſſio atteſtari videatur flatulentæ cauſſæ, non inconueniit etiam attribuere, vel pituitæ, aliįsq́ ac humorib craſsisq́ flatibus cōiunctis, verum etiam ipſi ſoli humori, qui ſuō pondere illico in caua loca, vtpōtè cerebri ventriculos præcipitentur, eoſquè ſtatim obſtruentes apoplexiam faciat, quam etiam ſequi vbi idem humor ſtatim in cor præcipitatur, credidit, & docuit Ariſtot. 1. ſect. prob. in fine noni probl: (*Et ſtertunt.*) Stertor quem, & Plautus, & Cælius Aurelianus vocarunt ſomnum ſorbilem, ad ſorbendi ſimilitudinem, à Græcis ῥέγχος dicitur, & eſt ſonus quidem ex naribus editus ob violentiam ſpiritus per eas emiſſi ex pectoris anguſtia, & impedito pulmonum motu, quod quidem euenire, vbi facultas motrix nequit ob imbecillitatem mouere thoracem, atque reſpirationi inſeruire nemo dubitat, itaque hic faciliter contingit poſt aphoniam, ſeu priuationem ſubitam ſenſus, motus, vt hac ratione Hipp. ſæpe, & maxime ſeptimo Epidemiorum iungat ſimul ἀφωνίαν, καὶ ῥέγχος. (*Intereunt in ſeptem diebus*) cur iſti intereant non eſt difficile intelligere, quandoquidem priuantur reſpiratione, qua intereunte ſtatim corruit animal, quod tamdiu viuit, quandiu reſpirat, vt dicebat etiam Ariſt. Verum cur ſeptem diebus, & quomodo ſint numerandi

randi ſeptem dies an à principio doloris capitis, an ab Aphonia, & ſtertore.
Eſt nonnihil examinandum, & quod ſpectat ad primum Galenus, & bene dixit hanc eſſe ægritudinem partium principalium, quæ longa, & grauia vitia haud poſſunt diu ſuſtinere, vnde neceſſe, vt cito, vel ipſos ægros finiant, vel finiantur, ſolent autem finiri cum flatus, atque humores, qui ſunt mali authores conſumuntur, id quod fit interdum ſecunda, vel tertia die, vel etiam pluribus, ſed numquam poſt ſeptimam; accedit & illud ſeptimam diem eſſe acutiſſimorum morborum vltimum terminum, atque hunc morbum de quo loquitur Hippocrates eſſe apoplexiam, atque eam valde grauem; An verò ſeptima ſit numeranda à doloris capitis initio, an verò ab Aphonia dubitari poſſet, verum cum particulæ ἐξαίφνης, & παραχρῆμα vſurpatæ, ab Hippocrate excludere videantur diuturnos capitis dolores, qui conſueuerunt antecedere apoplexias, fit vt ſentiam eſſe numerandos dies ab inchoato dolore, quem ait incidere repente, necnon ſubito eum conſequi aphoniam, & ſtertorem. (*Niſi febris ſuperueniat:*) Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi, in qua diximus Hippocratem facere quandam exceptionem, quaſi non ſit vera ſententia prolata ſi febris tribus illis ſymptomatibus ſuperueniat: Cornelius Celſus libro ſecundo capite octauo, vbi proponit hancmet Hippocratis ſententiam loco horum verborum habet; Niſi aluus ſita acceſſerit: quod etſi verum eſſe queat, attamen melius puto legere, (*niſi febris ſuperueniat,*) quod ſic etiam legatur libro ſecundo de morbis, & in libro de diebus decretorijs, vbi hæc eadem ſententia expreſſa habetur. Iam verò ſuperuenientem febrem tollere complures morbos, atque eos maximè, qui fiunt à flatibus, ac frigidis ſuccis non modo ſæpius dixit Hippocrat. verum etiam experimenta quotidiana teſtantur: Cæterum illud poteſt eſſe dubium, an Hippocrates hoc in loco voluerit, febrem ſuperuenientem ex toto ſoluere morbum, an potius mortis celeritatem auferre, ita ut non ita cito pereant, verum cum certum ſit apoplexiam grauem ſemper in paralyſim conuerti, dicendum eſt: febrem ſuperuenientem arcere quidem interitum, ſed minimè integram, ac diuturnam ſanitatem afferre, adeo ut particula, (*niſi febris ſuperueniat,*) ſit referenda, ad particulam (*extinguuntur in ſeptem diebus*) quaſi febris id tantum faciat, ne correpti illis ſymptomatibus moriantur in ſeptem diebus; Hæc quidem eſt ſententiæ Hippocratis ſumma, nobis magna ex parte à Galeno propoſita contra quam non defuerunt, qui diſceptarint probantes non poſſe eſſe affectum de quo loquitur Hippocrates magnam apoplexiam, primum quia hæc interimit, interdum intra horæ ſpacium, ſemper intra vnam, vel alteram diem, atque eo magis ſi febris ſuperueniat, quæ difficultatem reſpirandi multo magis auget, deinde quia Hippocrates bis terue, hanc eandem ſententiam habet, ſecundo de morbis, vbi minime apoplexiam facit, cum eius curationem tradat, addunt etiam Hippocratem ſæpius in aphoriſmis apoplexiam nominatim dixiſſe, vbi de ea loquebatur, quod etiam debuiſſet facere in præſenti, ſi ſibi de apoplexia vere fuiſſet loquendum. Accedit Hippocratem ſecundo aphoriſm. 42. dixiſſe apoplexiam fortem ſoluere eſſe impoſſibile. Itaque dicunt non alium affectum intellexiſſe, quam Carum, & præſertim ex ebrietate, qui ſolebat eſſe illis Hippoc. regionibus valde familiaris, quiq; ſolet etiam (niſi

Dubit.

Solut.

ſoluatur

ſoluatur prius, ſecunda vel tertia die in apoplexiam conuerti, Verum cum Hippoc. retro ſit aph. 5. quincti libri locutus de aphonia ex ebrietate, non video, cur debuerit etiam nunc repetere, neque valet febrem ſuperuenientem potius obeſſe, qđ augeat reſpirandi difficultatem, quoniam ſicut iuuat in facta ex ebrietate calefaciendo, & diſſipando materiam mali cauſſam, ſic non eſt dubitandum, quin eadem ratione queat prodeſſe. Quòd ſimiliter apoplexia multo citius occidat verum eſt: ſed interdum quoque prorogatur, ſiue ab initio fiat, ſiue poſt biduum, vel triduum, & quando Hipp. lib. 2. aph. 42. dixit: impoſſibile eſſe apoplexiam fortem ſoluere, debilem uerò non facile, haudquaquam numerum dierum mortis voluit apponere, quod non eſſet ità certus, quinimo cum dixit (ſoluere) locutus eſt de integra ſolutione, & ad ſanitatē reſtitutione, quæ numquam ſequitur ad magnam apoplexiam, quæ ſi non occidit deſinit in paralyſim, quæ comitatur ad mortem, quamquam poſſumus id quoque pro Galeno dicere: ipſum non explicate eſſe locutum de ſola apoplexia, quæ fit prima die, ſed quod hæc ſymptomata paullo poſt ſequatur, vt ait Hipp. loco citato lib. 2. de morbis.

Vtilitas Aphor. Eſt vtilis hic aph: & ad prædictionem, & ad curationem inueniendam, quia ſi febris ſuo calore, & ſiccitate iuuat, docemur etiam alia remedia calefacientia, atque exiccantia non minus iuuare debere tàm intus, quàm extra adhibita, ut etiam facere in ſimilibus caſib. quotidie adeo ſolemus, ut etiam non timeamus remedijs huiuſmodi calorificis febrem excitare, tamquam remedium futurum, etiam ſi adſit reſpirandi difficultas, quæ à febribus incrementum ſuſcipere conſueuit,

---

52 Oportet vero, & conſiderare oculorum in dormientibus ſuſpectiones. Nam ſiquid album commiſſis palpebris ſub inſpicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & letale valde.

VT ſæpius monui hic liber maxime omnium inordinatus eſt, cum uaria, & fere diſiuncta ſimul miſceat Hippocr. & certè niſi dicamus hanc eſſe communionem præſenti cum antecedente aphoriſmo, quod vterquè pertineat

Connexio. ad facultatem prognoſticam nulla alia conſpicitur, Scio aliquos connectere voluiſſe particulam aduerſatiuam (*δὲ*) quaſi Hipp. pergat tractare de morbo capitis: ſed fallitur, quia ibi de ſanis corporibus, hic de laborantibus morbo acuto, ut in prognoſticis, unde quod aiunt de pueris meræ ſunt nugæ; Conſilium

Scopus. autem Hipp. eſt docere quid in ægris ex oculis ſit prædicendum, ita ut ſit ueluti dogma, quoddam prognoſticum, ut propter hoc iterum ſit ſcriptus aphoriſmus iiſdem pene uerbis 10. tex. vel 1. progn: in fine cap. 2. & à Celſo lib 2 c. 6. necnon ab Aretæo; Eſt ſententia cum ratione, ut diuidi poſſit in præceptum,

Diuiſio. quoddam, & præcepti rationem. Eſt enim præceptum (*conſiderare oportet*,) & ſic etiam 1. progn: præcepti verò ratio eſt, (*Quoniam ſi aliquid albi, &c.*) iam uero de præcepto dicit Hipp debere medicum conſiderare ſtatum oculorum in ſomno, An de ægris, uel de ſanis loquatur non mihi videtur dubitandum, quandoquidem in ſanis non apparent hæc ſigna niſi, uel ex conſuetudine, uel a cauſ-

ſis ex-

ſis externis, quas excipit Hippocrates, prǽterquam quod habetur eadem ſententia, (vt dixi) initio primi libri prognoſticorum in quibus tantum de laborantibus morbo acuto loqui Hippocratem, nemo dubitat; ſexto Epidemiorum ſectione quarta contex. 26. ſcribit Hippocrates oculorum colores eſſe ſpectandos, quoniam, vt ipſi valent, ita & corpus, cuius rei rationem ibi afferens Galenus id totum tribuere videtur ſpirituum ipſis occulis in exiſtentium copię, quæ prout eſt minor, vel maior conijcitur etiam in corpore idem eſſe, ob idquè pro copia, & bonitate ſpirituum corpus ipſum benæ, aut malæ valere, Sic etiam Chriſtus apud Lucam capite vndecimo. Si occulus tuus fuerit ſimplex totum corpus lucidum erit. (*Sub apparitiones*) ὑποφάσιας, dicit Græcę Galenus autem interpretatur ſub apparitiones, quod ſic ionica lingua, quam Hippocrates hortatu Democriti vſus eſt, vt ait Aelianus, ferat: Cæterum Erotianus, quod Hippocrates inquit de colore occulorum, de ipſorum motione interpretatur. (*In ſomno*) cur Hippocrates velit potiſſimum in ſomno ſpectari occulos ratio eſt, quoniam tunc cum à facultate animali haud ſuſtententur reganturuè palpebræ, ita ſeſe produnt, quales ſunt. (*Quoniam ſi aliquid,*) hæc eſt ſecunda pars in qua reddit rationem; cur præceperit occulos ægrotantium eſſe diligenter conſpiciendos in ſomno, quoniam, ſcilicet hinc comparantur ſigna efficacia ad interitum prædicendum. Si commiſſis palpebris, aliquid albi appareat: (*Commiſſis palpebris*) (ξυμβαλλομένων βλεφάρων,) In prognoſtico eſt particula negatiua μὴ, ideſt non commiſſis palpebris, atque ita in cunctis exemplaribus ſcriptum inuenitur, quod miror non aduertiſſe Galenum, quamquam vtraque lectio ferri poteſt, perinde ac idem ſit, non committi, nec perfectę cohœrere palpebras, ita ut aliquid albi appareat, atque dum committuntur relinqui aliquid albi ad ſpectabile; hos enim alias Hippocrates circa initium coacarum prædictionum vocauit ὑποβλέποντας ἐν τοῖς ὕπνοισιν, ideſt ſub adſpicientes in ſomnis, vnde autem hoc fiat ait Galenus, & bene, eſſe, quoniam palpebræ ſuapte natura ſiccæ ſunt, tantumquè humiditatis retinent, quantum ſufficere poteſt ad eas claudendas, quę humiditas ſi conſumatur claudi nequeunt modo magis, modo minus prout maior, vel minor eſt illius humiditatis conſumptio, (*Non ex fluxu alui. Neque ex purgante medicamento.*) Exiccantur palpebræ à multis cauſſis tàm procatarticis, quàm interois. Inter procatarcticas ſunt multæ, vt fluxus alui ſpontaneus, medicamenta purgantia, vigiliæ, inediæ, mœrores coitus immoderatus, quas omnes ſub fluxu alui, & pharmacia intellexiſſe videtur, quòd omnes communicent in exiccatione per euacuationem, ſiue per ſe, ſiue per accidens facta: quamquam multo maior, & euidentior eſt euacuatio in duabus propoſitis hoc loco, quàm in alijs. Ex cauſſis internis præternaturalibus palpebras exiccantibus, ſunt febres ardentes, præſertim verò cerebri inflammationes, cum. n. occuli ſint ipſi cerebro valde congenei eo patiente, ſtatim & ipſi compatiũtur, vt propterea dixerit Hipp. in Coacis, vbi palpebrę occulorum non committuntur phrenitidem futuram eſſe metuendum, itaque quod dixit Galenus veriſſimum eſt: quamquam haud inficias eo huiuſmodi exiccationem ſæpę proficiſci ex ſiccitate membranarum cerebri, quibus conne-

Hipp. Sonica lingua ſcripſit.

ctuntur tur palpebre, vt in phreneticis. *(Prauum ſignum. Et mortale valde :)* Circa hæc verba ſunt duo expendenda, cur addiderit σημεῖον, ideſt ſignum, quod raro ſolet facere Hippocrates, alterum eſt. Cur non contentus dixiſſe φλαῦρον voluit addere, καὶ θανατῶδες σφόδρα, ideſt & mortale valde, Pro primo dicendum eſt appoſuiſſe illud, quia hoc quod ait eſt tantum ſignum prauum, non autem cauſſa, quoniam eſt quidem turpitudo dormire oculis non clauſis, vt lepores, attamen nil vitę, aut ſanitati officit, imò verò ſunt complures, qui id habent ex natura, vel inueterata conſuetudine, quos Hippocrat. in progn: putauit excipiendos, quoniam vere tunc nil mali ſuccedit, aut ſignificatur. De ſecundo autem dicendum eſt, id feciſſe Hippocratem, vt ipſius ſigni prauitatem augeret, vel ut doceret in aliquibus eſſe quidem deterrimum ſignum, in alijs verò eſſe etiam valde mortale, vt in phreneticis, alijſquè cerebri incendijs, ac febribus prauis, & ardentibus. *Vtilitas Aphor.* Eſt vtilis aphoriſmus ad prędictionem faciendam, necnon ad diſcendum in iudicandis ſignis, non eſſe temere agendum, ſed ſpectandam conſuetudinem, atque alias cauſſas procatarctices, ſimilium ſymptomatum effectrices.

---

53 *Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt ſecuriores, quæ vero cum ſtudio, periculoſiores.*

QVOD hic aphor: aut exiguam admodum, aut nullam habeat cum ſuperiore connexionem ſatis manifeſtum vnicuiquè eſt. Sententia eſt ſimplex prognoſtica, quæ in duas partes diuiſa eſt in priore inquit *Diuiſio.* deliria cum riſu eſſe tutiora, in ſecunda uero, ait, quæ fiunt cum ſtudio eſſe periculoſiora, Celſus autem libro tertio, capite decimooctauo ita tranſtulit, ut dumtaxat unam partem videatur feciſſe, cum dixit neque ignorare oportet leuiorem eſſe morbum cum riſu, quàm ſerio inſanientium. *(Delyria)* Græcę αἱ παραφροσύναι; Iam vero, παραφροσύναι, vt Galenus docuit ſeptimo aphoriſ. 14. eſt ea dicere, vel facere, quæ nulli rationi ſunt conſentanea, & quamquam hoc videatur vocabulum proprię vſurparum in febricitantibus, quando in ſummo febris uigore conſiſtunt, ut idem Galenus docuit primo prorrheticorum, attamen etiam communiter accipi ſolet pro qualibet deſipientia, ut hoc potiſſimum in loco; Iam uerò hoc ſymptomatum ſit læſa actio facultatis egemonicæ deprauatæ, Atque hæc læſio fiat, aut læſa facultate, aut ab errore externo, ſiue ut ait Galenus hoc in loco, aut læſo, cerebro per ἰδιοπάθειαν, aut per συμπάθειαν ab inferioribus partibus, certum eſt, quæ fit per ſympathiam eſſe minus malam, dico enim minus malam, quoniam quodcumque ſit, delirium, & quomodocumq; fiat; numquam bonum eſt cum riſu *(μετὰ γέλωτος.)* *Riſus duplex.* Duplex riſus alius eſt, qui efficitur ore hiante, & dilatato ob conuulſionem muſculorum labia mouentium, cuiuſmodi riſus uocari ſolet Sardonius, & de

quo

quo locutus eſt Hippoc. 5. & 7. Epid. in fine vbi Pſychonem quendam, pectore ſauciatum riſiſſe ſcribit; necnon Ariſt. 3. de partibus animalium cap. 10. & 35. partic: probl 6. 8. vbi præcordijs titillatis riſum excitari ſcripſit. Alius vero riſus eſt non hac occaſione genitus, ſed ob ſanguinem calefactum, blandioreſq́; vapores in cerebrum mittentem, de quo certè loquitur Hippocrates in præſenti; Vnde etiam meritò dicit ipſum eſſe ſecutiorem, quod omnes morbi, qui fiunt à ſanguine ſemper ſint mitiores, vt de pleuritide ſcripſit Gal. 6 Epid ſect. 3. aphoriſm: vlt: & in comm: ad lib. Hippoc. de humor: *(Quæ verò cum μετὰ σπουδῆς)* cum ſtudio aliquem delirare poſſe videtur abſurdum, ſi quidem ut diximus nuper, qui delirant, omnia agunt temerè, & ſine vlla ratione, non autem cum ſtudio, ſeu ſeriò, vt tranſtulit Celſus lib. 3. cap. 18. Erotianus in onomaſtico interpretatur σπουδὴν κακοπάθειαν, Hippoc. 2. de fract. 24. videtur accepiſſe, pro ſtudio, & diligentia, quæ alicui rei faciendæ adhibetur: ſed cum huiuſmodi expoſitiones haud videantur conuenire præſenti aphoriſmo, aliqui interpretati ſunt θρασύντα, ideſt aſperitatem, ſeu immanitatem, quod quodammodo innuiſſe videtur Galenus, qui cum hic faciat tres deſipientiæ ſpecies, eam quæ fit à bile combuſta, & in humorem atrum verſa, μετὰ σπουδῆς fieri dicit, ab humore autem atro, quæ fiunt deliria eſſe immania, & tumultuoſa, ac propterea valde funeſta in Coacis, prorrheticis, atque alibi dixit Hippoc. quas etiam intellexit, cum dixit circa initium Coacarum deſipientias circa neceſſaria eſſe deterrimas, & certè, vbi uidemus quempiam, ita inſanire, vt neque cibi, neque potus, neque pecuniarũ, aliarum uè ad uitæ vſum neceſſariarum rerum habeat rationem, grauiter delirare iudicamus, non tantum quod peſſima faciat, quantum quod etiã vitæ periculum immineat; rariſſimè enim contingit, quin vbi una, vel altera facultas ſit penitus euerſa, ceteræ quoq; collabantur, vt ob id bene dixerit Hippoc. huiuſmodi inſanias ἐπισφαλεστέρας, ideſt periculoſiores. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones faciendas, imò etiam ad medicos reddendos, & vigilantes, & ſedulos in curandis ſimilibus inſanijs. *Vtilitas aphor.*

---

54 *In acutis paſſionibus, quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria malum.*

VT in ſuperiori tractauit Hippocrates de actione læſa facultatis animæ ratiocinatricis, ſic in præſenti agit de vitijs facultatis læſæ vitalis, quæ cum duas habeat operationes pulſum, & reſpirationem, pulſum videtur neglexiſſe Hippocrates, vnam autem reſpirationem ſemper maximi feciſſe. Quod autem dicit, eſt malum eſſe, vbi quibus acute febricitans reſpirationem habeat clangoſam quaſiquè luctuoſam; Vnde apparet ſententiam præſentem, eſſe pure prognoſticam ſine ratione, & ſine diuiſione. *(In acutis paſſionibus.)* Alias docui, & ſæpe ſecundum Galenum acutorum morborum duos eſſe characteres vehementiam motus, ac vitæ periculum, Sed vtrum poſſit dari morbus acutus, ſine febre, quemadmodum hoc in loco, & 1. prognoſt. 36. teſtari videtur Hippocr. *Connexio.* *Scopus.*

magnopere videtur dubitandum. Nam vehementer corpora agitari, & perturbari poſſe, vna cum periculo vitæ, nec febrire haud videtur rationi conſentaneũ præthereà Gal. 1. aphor. 7. ſcribit febres ab acutis morbis eſſe inſeparabiles, cuiuſmodi etiam videtur dixiſſe lib. 7. aph. 1. & alibi. Sed pro dubij reſſolutione dicendum eſt alios eſſe morbos vere, & propriè acutos, alios vero acutiſſimos, Vere acuti numquam fiunt, ſine febribus, qui verò ſunt acutiſſimi, vt apoplexia, fiunt abſq. febribus, atque ita rem hanc diſertiſſimæ diffiniuit Galen. tum 3. de diffic: reſpiratione non longe à fine, tum etiam 2. aphor. 19. & 5. aph. 30. Aretæus quoq; in prohemio lib. 7. de curat: acut: (*Luctuoſæ reſpirationes*:) Erotianus in Hippoc. linguis exponens, quid ſignificent apud ipſum ἀναπνοαί κλαυθμώδεις, ideſt gemebundæ, & ſuſpirioſæ reſpirationes, ait accipi pro continuis, metaphora ſumpta à pueris lugentibus, ſed certè ignoro, quid ſibi velint ea verba, quoniã haud verum eſt plorantes pueros habere continuas reſpitationes, ſed potius interruptas, vnde puto addendam eſſe particulam negatiuam, perinde ac ſi dicat ſignificare non continuas reſpirationes, quales ędunt pueri dum plorant, & eiulant, qui modo retinentes modo emittentes ſpiritum veluti ſingultiunt. Nam & Ariſt. huiuſmodi gemitum vocauit ſingultum in problematibus, ſicut & Catullus in Ariadna.

Frigidulos vdo ſingultus ore trahentem,

& Virgilius 3. Georgic:

atque attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis.

Imò Galen. in hoc commentatio nullam aliam videtur habuiſſe mẽtem, quam hanc cum dicit pueros plorare interrupto ſpiritu ſubſiſtente interim thorace, deinde rurſum id quod deeſt adijciente, quam etiam in Epidemijs 2. lib. ſect. 3. & 6. ſect. 2. tex. 10. intro reſpirationem vocauit veluti in ſuperſpirantibus. Vtrũ vero febris ſingultuoſa ab Hippoc. commemorata ſit ex hiſce videtur dubium quandoquidem vatie de ipſa locutus reperitur. Nam ſecundo de morbis quam nominat, plane diuerſa eſt, cum in ea ponat rigorem, tuſſim vomitum, atq; ſanguinis grumorum reiectationem. Quæ verò 4. de rat: vict: acut: tex. 69. commemoratur, ibiquè à Gal. deſcribitur, necnon 3. de frac: tex. 47. nominatur, proximior huic videtur eſſe cum Galenus dicat cum Hipp. fieri febrem vehementem cum perpetuo ſingultu, verum cum ſingultum proprie ibi accipiat Gal. pro ventriculi paſſione, aliuſq. ſit ſingultus ploratium, certè alium affectum ab hoc diuerſum eſſe neceſſe eſt (*Malum*) non ſolum hoc eſt malum, ut cauſſa; quia atterit vires, aliaq. mala facit, verumetiam vt ſignum quandoquidem ſicut præclare Galenus diſcurrit, ſignum eſt non à frigiditate induci, alioquin febris eam curaret, ſed vel à ſiccitate inducta à febre acuta, vel ab imbecillitate facultatis, vel à conuulſione aliqua muſculorum, aut neruorum thoracis actioni famulantium, quorum quodcumque fiat in febre acuta ſemper malum eſt, Verum ſi ſuſpirioſa reſpiratio fiat, etiam cum ſonitu aliquo veluti gementibus præter dictas cauſſas etiam doloroſam diſpoſitionem indicabunt, ex qua flentes, vel gementes, vel ſimul omnia facientes hunc in modum reſpirant, Sed qui ſuſpirant in luctu habent etiam, & aliud quod ait Galenus 2. de difficul: reſpir: cap. 6. 5. colligi

ijs,

ijs calorem circa cor, atque propter animi ægritudines reſpirationis obliuiſci, proptereaquè cogere eam duplicare; Sed vt cumque ſit, ſiue ſingultum, ſiue ſuſpirium dicamus fieri in plorantibus perinde eſt, nec de alio accipi debet dictum Hipp. cum ſcribit luctuoſas reſpirationes in febrientibus eſſe malas, cum tot mala indicet. Eſt autem vtilis aphoriſmus ad prædictiones faciendas in febribus acutis ex reſpiratione, quam tanti feciſſe Hipp. alias quoque docuimus, imò etiam in prægnantibus quos dicit in Coacis prædictionibus abortiri, ſi in febribus ſuſpirioſam reſpirationem habeant. *Utilitas Aphor.*

---

55 *Dolores podagrici, vere & autumno magna ex parte mouentur.*

INTER febres acutas de quibus in aphoriſmo antecedente locutus eſt Hippoc. & podagricos affectus non ea inuenitur conuenientia qua dici poſſit præſentem aphoriſmum ſuperiori connecti ideo prætermiſſa omni connexionis cogitatione dicamus ſcopum Hippoc. eſſe exemplo arthriticorum affectum docere velle quo potiſſimum tempore fiant diuturni affectus, aut ſaltem exacerbentur, uel ſaltem renouētur, ita vt ſit ſentētia pertinens ad partem theoriticam, & prꝗſertim diagnoſticam, ſine ratione tamen, atq; diuiſione, pertinet etiam ad præſeruatiuam, quia ea ſine reliquit hanc ſententiā Hippocr. ne ægri quia æſtate, & hyeme non affliguntur ob id confidentiores facti committant errores, & vt medicus diligens ſit his temporibus in præſeruando à podagra, & forſan melius poſitus eſſet ante, uel poſt quadrageſimum huiuſmet ſectionis (*Podagrica.*) Notat Galenus Hippocratem ſub uoce τὰ ποδαγρικά, eſſe complexum quoslibet articulares affectus, eo quòd in 3. lib. cum recenſeret morbos vernales enumerauit inter eos etiam articulares, ſub quibus complexus eſt podagras, Et Cornelius Celſus libro ſecundo capite primo dicebat morbos, qui in articulis, neruiſquè modo vrgent, modo quieſcunt, vere maxime, & inchoare, & repetere, (*Et autumno,*) etiam Cornelius Celſus libro quarto cap. 24. hunc aphoriſmum quaſi deſignās dixit maiorem curam eos adhibere debere quibus podagra reuertitur, quod fieri ſolet uere, autumnouè, quaſi præcipue fiat uere, non ita autem præcipue autumno, quæ forſan cauſſa fuit ut in tertio libro enumerans Hippocrates morbos, qui fiunt autumno, haud omnes articulares: ſed ſolos iſchiadicos recenſuerit, (*Mouentur.*) Cur Hippocrates, uſus, ſit uoce moueri, non autem (generari) cauſſa fuit, quia qui podagrici ſunt, ſemper fere aliquid patiuntur, quod fomes mali præſertim in inueteratis numquam aboleatur, Vnde in ipſis non generatur podagra: ſed exacerbatur, & ueluti renouatur autumno, & uere, id enim etiam ſignificat uox (mouere,) atque à Celſo citatis locis optime monſtratum eſt uocibus, urgere, quieſcere, repetere, quibus uſus eſt. Quod poſtremo ait Hippoc. (*Vt plurimum*) ſeu, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, atque expreſſum eſt à Celſo uoce (fere) non fruſtra dictum eſt, quando ut in eodem 3. libro ſcriptum eſt omnes morbi omni tempore fiunt, ſed alij magis in uno, alij in altero, ita, namquè eſt ſentiendum de podagra quæ licet alijs tēporibus, quoq; generetur ac repetat; vrgeatq́. attamen uere potiſſimum, atque autumno id euenire obſeruatur. Iam vero uidendum *Scopus.*

dendum quomodo podagra generetur, & cur uere, & autumno potiſſimum tum gignatur, tum repetat, atque urgeat, τὰ ποδαγρικὰ, ut diximus ex Galeno dixit Hipp. eſt uox à Grammaticis uocata pluralis, & neutri generis cuiuſmodi uſurpare conſueuit Hipp. quando omne genus illius uitij comprehendere vult igitur, quando Hippocrat. dicit podagrica tàm eas podagras complectitur, quę hæreditate quadam fiunt, quàm eas quæ ſponte, & alia aliqua ratione gignuntur, quæquè genita modo quieſcere, modo urgere ſolẽt. Cauſſę autem ipſius podagrę, (quę nihil aliud eſt, quam pedum affectus, ac ueluti captura quædam) externæ ſunt plurimę, Aer, ſeu regio, ut dictum eſt de Athenis, de quibus loquens Lucret. lib. 4. dixit Atthitide tentantur greſſus, occuliquè in Achaicis. ſomnus nimius, præſertim in humidioribus locis factus, nimium ociũ, nimiuſuè labor, crapulæ frequentes, & immodica uenus, quod ſignificare uolẽs Lucianus finxit podagram fuiſſe Veneris, & Bacchi filiam. Inter cauſſas internas: ſed mediatas eſt pedum, & artuum natiua intemperies, ac imbecilitas, quæ ſæpenumero à ſemine parentum contrahitur, ut ob hoc Hippocr. 2. prorrhet. & Plutarchus lib. de ſera numinis uindicta inter hęreditarios affectus connumerarint podagram, nec immeritò, quia cum articuli parteſquè ipſorum conſtituentes fiant ex ſemine, ſi hoc morbidum, & uitiatum ſit, neceſſe eſt quoque partes indè genitæ haudquaquam ſint integrę. Porro cauſſę immediatę, & continentę ipſius podagrę ſunt humores, & ſanguini permixti, & ab eo ſegregati, ſcilicet bilis, & pituita, qui prout plus, minuſuè exuberant, ſic uariæ, & diuerſæ podagrarum ſpecies ſuboriuntur, ſcilicet alię calidiores, aliæ tepidiores, alię cum ingentibus, alię cum mitioribus doloribus, id tamen uidetur ab Hippocrate ferè tamquam æternum conſtitui in lib. de affectibus, & de internis affectibus, ut humori frigido, & craſſo commiſceatur bilis, ſine qua ueluti, ſine uehiculo haud poteſt piger humor in longinquas partes deferri. Porro cur potiſſimum uere, atq; autumno, uel fiant, uel reuertantur, Galen. breuiter, at appoſitę ſatis cauſſam explicuit, qui ſupponens id, quod ab ipſo in lib. de facultatibus naturalibus conſtitutum eſt, nempè inter alias naturę potentias corpus noſtrum gubernantes unam eſſe, quę id quod alienum, & inimicum eſt expellit, ſiue id qualitate, ſiue quantitate corpus ipſum infeſtet ait, humores hyeme plurimos congregari, eo quod tunc homines ſint uoraciores, qui tum copia, tum inimica qualitate lædentes facultatem ad eos expellendos in longiores, & imbecilliores partes adigunt, cuiuſmodi ſunt articuli, & pręſertim pedes, in quibus firmati tendines, arterias, ac uenas diſtendentes, & dolorem, & calorem eximium quendã inducũt, qui propagatus in totũ, & præſertim in cor febres modo maiores, modo minores accendit, quæ tametſi uideantur plerumquè ſymptomaticę, fiunt tamen interdum putridę ſecundum uariam corporis pręparationem. Atque hęc potiſſimum contingunt uere, quando ſole ad nos appropinquante corpora laxantur, humoreſquè antecedente hyeme ueluti congelati funduntur. Ceterum quod ait Galenus in fine commentarij in autumno ſecundum alterum tantummodo fieri podagras, ſanè uidetur intellexiſſe tunc ſolum humores uitio, non copia peccare ob fructuũ eſum, & ob antecedentem æſtatem, in qua calor natiuus ab externo hebetatus minimè poteſt, (ut deceret,) coquere, vnde plurima uitioſa excrementa congeruntur,

Podagra, quid.

Prob.

guntur, attamen videntur quoque eo tempore humores copia peccare, quia copia humorum quorumlibet, & maximè vitioſorum tūc efficitur, & Theophraſtus in lib de cauſis plant: dicebat: propterea autumno fieri dyſenterias, aliosque alui fluxus, quoniam tunc maxima humorum copia ob cęli humiditatem in corporibus noſtris abundat, cui etiam accedit multa illa bilis, quæ in æſtate genita, atque cumulata. autumno poſtmodum effunditur: Sique ad aluum feratur dyſenterias, ſi ad articulos articulares morbos, maximeque podagras inducit, Verum duo oriuntur dubia; Vnum eſt cur æſtate non fiant podagræ ex bile, cum tunc neque aer impediat, & magnus ſit bilis prouentus; Alterum dubiū eſt, quia Hippoc. lib de nat: hum: ſcribit morbos qui fiunt vere, finiri autumno, & viceuerſa, vnde non deberent fieri podagræ autumno cum fiant vere, Pro primo dicendum eſt non fieri podagras æſtate propterea quod licet gignatur bilis, non tamen tunc dominatur pituita, quæ vel cum ſanguine, vel cum bile conuenit ad generationem podagræ, imò verò, quæ bilis æſtate efficitur, partim per aluum euacuari ſolet & facere dyſenterias, partim per inſenſibilem tranſpiratum conſumitur, ita ut nequeat mitti in articulos: Ad ſecundum dicendum eſt non inconuenire, vt diuerſorum generum podagrę diuerſis temporib. fiant, nam podagra, quæ fit, vt plurimum eſt à pituita, & ſanguine, qui vt dixi, hyeme veluti congelati vere diſſoluuntur, & diſſoluti à robuſta facultate ad articulos pelluntur, contra autem autumno fiunt à bile, quę ab æſtate cumulata, ac minime diſſoluta, ſed potius à refrigeſcente aere cōhibita, vimquè expulſricem excitans ad pedes alioquin laſſos mittitur, ac morbum facit. Vtilis eſt aphoriſmus, tum ad præcognitionem futuræ podagrę, tum etiam ad tempus cognoſcendū, quo debeat curatio adhiberi, quæ potiſſimum poſita eſt in euacuatione ſanguinis, necnon in coctione, atque euacuatione, tàm crudi, quàm biliosi ſucci, poſtremò, in confirmatione pedum ; Quæ omnia quodammodo pi æſtate nata eſt vitæ pertinax temperantia, vt meritò Porphyrius in vita Plotini dixerit; Romanum neſcio quem hac ſola ab atrociſſimo podagrico morbo fuiſſe liberatū, In vitæ autem ratione non eſt dubium, maximam partem habere alui lubricitatem, vt propter hoc dixerit Hippoc. 2. prorrhet: eorum podagras eſſe inſanabiles, quorum alui ſunt adſtrictæ, & forſan ob id Athenæus ſcribit, Mora quando fiunt copioſa, podagras deficere, quoniam copioſo illorum eſu ventres citantur, ſicquè humores podagram efficientes ab articulis abducuntur.

Dulit. 1.
2
Solut. 1.
Solut. 2.
Vtilit. Aphor.

---

56 *In morbis melancholicis ad hæc periculoſi decubitus, ſtuporem corporis, vel conuulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant.*

NISI dicamus morbos melāc holicos habere cum podagris eam communionem, vt fiant vtriquè vere, & autumno haud alia melior coniunctio vtrorumquè aphoriſmorum, ſcilicet & ſuperioris, & præſentis apparebit. Illud tamen eſt manifeſtum Hippocratem in pręſenti nil aliud docere voluiſſe, quàm morbos in quos ſolent melancholici affectus deſinere, Eſt ergo aphoriſmus totus prognoſticus abſquè ratione, & indiuiſibilis, niſi placeret ſingulam dictionem

Connexio.
Scopus.

nem facere ſingulam quoque particulam. (*Morbis melancholicis*) ſolent morbi melancholici apud Hippocratem ſæpę capi pro cunctis illis affectibus, quos facit ſuccus melancholicus, aut ſolus, aut cum alijs, ſolent pariter capi pro ea affectione, quæ propriè vocatur melancholia, quęquę diffinitur delirium ſine febre, Atqui hoc in loco quomodo ſit capiēda, iure poſſet dubitari, & quamquam magis conuęnire videatur proprię melancholiæ, attamen etiam nonnullis alijs accommodari poteſt, quod ait Hippocr. ſi quidem maniaci fiunt quoque vbi nimium bilis vſta, aut putrefacta, vt ait Galenus in cerebrum rapitur, Imò in fine ſect 2. lib. 1. Epid: ſcribitur ex febribus ardentibus fieri apoplexias, manias atque cœcitates. (*In hęc decubitus* .) Non opus videbatur, vt aliqui diſputarent, quemadmodū fecerunt circa hęc uerba, quandoquidem uox (*in hęc*) haud bene poteſt ad tempora accōmodari, de quib. in antecedenti fuit locutus, quēadmodū ad ſequentia, perinde, ac ſi doceret Hippocrates ſolere melancholiam abſcedere in ſubſequentes alios, & grauiores affectus. Abſcedunt quando melancholia, ita augetur, vel ſecundum qualitatem mutatur, vt multo maiorem noxam afferat; & appellat Hipp. abſceſſus melancholiæ in ſequentes affectus periculoſos mutatio, quoniam omnes læſionem grauem cerebri conſequuntur, cuius qualibet etiam leuis ſemper eſt periculoſa, ut alibi dixit Hippocr. qui in Epiſt: ad Demetrium regem ſcripſit cerebrum eſſe ſubiectum frequentiſſimis, & violentiſſimis morbis. (*vel apoplexiam* .) Quod enim melancholici interdum fiant apoplectici ſatis uſu probatum eſt, cauſſa verò eſt, quoniam humor craſſus quando propè cerebri uentriculos coaceruatur, facile in eos, vel concuſſu aliquo, uel alia ratione miſſus pręcipitatur, quos integrę replens, ſpirituumquè animalium in corpus vniuerſum excurſum impediens ex toto ſenſum, atque motum adimit, quę eſt ipſamet apoplexia; dixi autem hoc fieri ab humore craſſo, quoniam, ut uere dicit Galenus non ſolum ab humore melancholico, verumetiam pituitoſo, & apoplexia, & aliqui ſubſcripti affectus excepta mania gignuntur, cur autem addiderat particulam (*corporis*) fuit, vt totius corporis reſolutionem ſignificaret; nam etiam partes apoplexia tentari aliquas non ſemel dixit Hippoc. ut quando crus apopleticum factum dixit. (*Vel conuulſionem* :) Etſi quælibet conuulſionis ſpecies quodammodo fieri poſſit à melancholico ſucco, potiſſimum tamen fit epilepſia, quę eſt totius corporis conuulſio, Quinimò Hippocrates 6 Epidem: in fine ſect: octauę, dicebat: melancholicos ut plurimum fieri epilepticos, atque epilepticos melancholicos, illud quando humor in corpus pręcipitatur, hoc verò quando in mentem fertur, quem locum diſertę exponens lib. 3. de loc: affec: cap. 7 Galen. ferri in mentem dixit humorem melancholicum, quando ipſius cerebri temperiem euertit, contra verò dicit ferri in corpus, quando idem pręcipitatur in ventriculos, quos dum nō plenę obſtruit, ſed flatui commixtus, ac in ipſis uentriculis motus eorum parietes percutit facultatem expultricem irritans; ſimulquè motrici vim afferens, & caſui, & facultatum deperditioni, necnon motu illi deprauato occaſionem pręſtat, qđ eo magis ipſis melancholicis contingit, quoniam continuis cogitationibus ſpiritus animales adeo agitātur, quaſique defatigantur, vertigines deducunt, & poſt modum quouis impedimento detenti, haudquaquam adminiſtrandum animalibus facultatibus excurrant,

(*Vel*

(*Vel maniam*) Galenus bene dicit alio pacto ex melancholia fieri tranſitum in maniam, alio in commemoratos affectus, quandoquidem furor non fiat alia ratione, niſi quia bilis, vel melancholia, ſine loci mutatione vehementer combuſta non modo temperamentum cerebri corrumpit, verum etiam membranas eius rodens magnos, (vt dicit Cælius Aurelianus) excitat cruciatus, quibus ægri adacti tot diriſſimas operationes edunt, Cauſſæ vero propter quas melancholicis, qui alioquin frigidi eſſe conſueuerunt, vſque adeo ſucci aduruntur, ſunt multæ: ſed præceteris iuges illæ, & magnæ cogitationes, quibus tàm animi, quàm humores vehementer agitantur, ſicquè ex vehementi motu incenduntur, vnde fit ut prout paullatim incendium augetur in iocinore, ac cerebro, ſic quoque immanes operationes maiores appareant, neque mirum eſt in tanto incendio non ſuboriri febres, quoniam neque etiam in excandeſcentia, atque ira, in quib. dicit Ariſtot. fieri ſanguinis circa cor ebullitionem; imò in mania fit ſemper ira, & proprie illa nil aliud eſſe videtur, quā ferina quædam, & vehementiſſima ira, quæ ut dicebat etiam Homerus dulci quodam pacto mentes alienat, non fit itaque febris in mania, quoniam etſi in caleſcat ſanguis, circa cor manet tamen ille calor in corde tantum, non autem diſtribuitur in vniuerſum corpus per uenas, & arterias, quemadmodum pro febre generanda eſſe neceſſarium dicebat Auuic: 1.4. initio. (*Vel cæcitatem*) uox (*τύφλωσις,*) quàm hoc in loco Hippocr. vſurpat, ſi Galenum attendamus occulorum deprauationem ſignificat, de qua nil aliud dicit, quam huiuſmodi affectum æquę fieri ab humore pituitoſo, atque à melancholico, fit autem à ſucco melancholico duobus modis, non modo, quod poros deferentes ſpiritus viſorios ad occulos ſua ſubſtantia oppleat, facultatiſquè viſoriæ ad occulos tranſitum impediat, verum etiam quia ſua nigritie offuſcat, lumenquè uidendis rebus adimat, præterquam quod profundæ, & non intermiſſæ melancholicorum cogitationes ſuaptę natura uidendi actum abducta ab occulis mente tollat, nam ut dicebat Epicharuus mens uidet, mens auidit. Eſt utilis aphoriſmus ad prædicendos melancholicis futuros morbos, vt poſſint ſeſe ab eos tueri qua cognitione potiſſimum egent melancholici, quoniam cum ſint moroſi, haud poſſunt ita eſſe obſequentes, quemadmodum alijs, præterea utilis eſt ad docendum, quam ſolliciti eſſe debeant medici in curandis melancholicis ne in deteriora labantur, atque id eſt quod ſignificare voluit Ariſtoteles, quando in fine ſeptimi Ethicorum dicebat melancholicos indigere aſſidua medicatione, quoniam ipſorum corpora continuè mordentur; Etenim humorem melancholicum eſſe naturæ omnium humorum inimiciſſimum dixit Gal lib. de atra bile; ſed & exēplum quartanę ſatis docet, quę licet ſit ſecuriſſima, attamē deterrimos ſæpę inducit morbos: Sed dicet aliquis, quę ergo eſt cauſſa, quamobrē melancholici diuiſſimę uiuāt, & certę ſoleo dicere id unū habere melancholicos, quod ferè numquam pereant? Reſpondeo cōplures hoc facere cauſſas, quarum una eſt, quia ut ait Gal. lib. de atra bile, uſq; adeo inimicus eſt ſuccus melancholicus naturæ, & præſertim viſceribus omnibus præcipuis, vt ſemper vel è corpore, vel in ignobiles partes pellatur, nec quantum ſit ex ſeſe multum vitæ officiat, altera cauſſa eſt, quoniam vt dicebat Ariſtot. 3. de partib.

Cur in Mania non fiat febris.

Utilitas Aphor.

Prob.

Solut.

animal.cap.4.numquam humor bilioſus, tàm ſcilicet niger, quàm flauus ipſi cordi approximatur,atq; ad hoc vt poſſet hoc fieri parauit natura lienem viſcus nempè magnum, quo eſſet capax huius ſucci, dum à iocinore ad eum effunditur, & attrahitur imò, vt melius hoc fieret, amplas quaſdam venas ab ipſo liene ad anum duxit, vt ipſum lienem, dum plenior eſt, quam côueniat exonerarent, Etenim Plato quoq; in Timæo dixit lienem ab hoc humore iecur depurare, ità vt veluti Speculum euadat, quod eſt ſimile atque illud ab Hippocrate in libro de princip. & de loc: in homine dictum nempè vbi lien tumet ac floret, corpus bene valere.

---

57 *Apoplexiæ autem fiunt, maxime à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum.*

Connexio. LOCVTVS fuerat in ſuperiori de apoplexia, quę fit ex ſucco melancholico, quæ quoniam omnium aliorum ibi commemoratorum affectuum acutiſſima, & periculoſiſſima eſt, ideo de ipſa quandam proprietatem docere voluit, & eſt; quod cum alij pene omnes morbi poſſint omni in ætate fieri, licet aliqui magis in vna, quam in alia, ſola apoplexia non videtur in omni ætate fie-*Scopus.* ri, ſed dumtaxat à quadrageſimo vſque ad ſexageſimum ætatis annum, adeo ut hic ſcopus ſit Hippocratis in præſenti aphoriſmo, qui eſt ſententia ſimplex indiuiſibilis, & ad prognoſticam partem ſpectans; (*Appoplectici autem*) particula (*autem*) ſatis docet, continuandum eſſe præſentem cum antecedente, ac Hipp. per hanc vocem inſinuate ſeſe potiſſimum loqui de ea apoplexia, quæ fit à ſucco melancholico, nempè qui maximè in hac ætate exuberat, ut habetur in libro de nat: hum: & 2. Epidem: ſic enim veſpere quoque, & autumno dominari ſcribit melancholiam, quæ tempora proportione reſpondent ſenectuti inchoatæ, aut deſinenti virilitati; Cur verò vſus hoc modo dicendi, ſcilicet (*apoplectici fiunt, &c.*) fuit, quantum puto, vt doceret, quod licet quilibet habeant natiuam ſuſcipiendæ apoplexiæ promptitudinem, actu tamen non fiût, niſi in hiſce ætatibus, maximè verò in ſenectute, ita vt negauerint poſſe in alijs ætatibus fieri, & certę ſi loquamur de apoplexia, quæ à ſucco melancholico inducitur, in nulla alia ætate fieri poteſt, atque ſi ſimpliciter de facta à quolibet ſucco, ut à ſanguine in iuuentute fit, ſic non inconuenit eam fieri quoque in pueritia, & adoleſcêtia, etſi id rariſſimę contingere ſit obſeruatum frequêter autem in ſenectute, cui ſimilem ægritudinem eſſe familiarem dixit Hipp. 3. aph. lib. (*A quadraginta, vſque ad ſexaginta.*) Cur potiſſimum in hac ætate dicat fieri apopleticos iam declaratum eſt cum Gal. nempè, quod his temporibus exuberet ſuccus melancholicus, à quo fit apoplexia, de qua loquitur, id enim, & verum, & Hipp. placitis eſſe maximè côſentaneum non eſt dubium. Cæterum Cardanus aduerſus communem medicorum conſenſum nô ſolum huic atteſtatur, verum auſus eſt affirmare numquam ab alio, quam ab ipſo melancholico ſucco fieri poſſe apoplexiam,

idquè

idquè argumentis ſeptem adſtruére laborauit, Vnum eſt, quia violentiſſimi morbi, à violentiſſimo humore fiunt quales ſunt, & apoplexia, & atra bilis. Secundum eſt, quia infantes numquam tentantur apoplexia, in quibus abundat quidem pituita minimè autē melancholia: Tertium eſt, quia in alijs ætatib. minimè omnium pituitoſi apoplexia vinolenti capiuntur: Sed vigiles, ſolliciti Quartum eſt, quia ſi à pituita fierent, deberent prius tentari grauedine, & raucedine, qui fiunt apoplectici, cum non affatim: ſed paullatim coaceruetur ſuccus craſſus, & pituitoſus. Quintum argumentum capit ex verbis Paulli lib. 3. cap. 18. vbi cum plurima futuræ apoplexiæ ſigna proponat, nulla fere pituitam atteſtantur. Sextum, quia pro apoplexiæ curatione ſtatim ſanguis mittitur. Septimum, quia ex euacuatione pituitæ per nares, aut palatum nunquam obſeruantur apoplectici leuari, quod tamen fieri deberet ſi à pituita morbus duceret originem. His itaq; rationibus conatus eſt Cardanus, circa cauſſas apoplexiæ damnare Galenum omneſquè alios tàm Gręcos, quàm Arabas medicos, qui vt plurimum à pituita fieri eam exiſtimarunt; addit errorem eorum inde potiſſimum eſſe natum, quoniam plerique pereunt Caro, qui fit à pituita, quiquè licet ſit ſimilis in aliquibus apoplexiæ, in multis tamen ab ea differt, concludit, itaque fieri apoplexiam omnem à melancholia non quidem naturali, ſed præternaturali, quæ in ſenioribus generatur, Sed quamquam hæ rationes aliquam probabilitatem præſeferant, haud tamen conficiunt, quin poſſit quoque interdum, & à ſanguine, ut ex percuſſione, & à pituita fieri, quæ pituita, licet ſuaptę natura nequeat tantam vim naturæ inferre, vt melancholicus ſuccus, attamen id facit, & copia, & craſſitie, merito quarum paullatim congeritur, ſed repente in cauitatem præcipiatur: Sic enim Galenus in fine primi de fac: natu: dicebat in eo differre morbos, qui fiunt ab intemperie, à factis ab humoribus, quod illi longo tempore ſemper fiunt, id nonnumquam repēte, quemadmodum apoplexia, quam non eſt mirum minimè leuari ex mucco, qui effluit è naribus, ſi quidem is non eſt morbi author: Sed potius humiditas ipſius morbi ui expreſſa; Atque idem dicendum eſt de alijs argumentis ſatis, infirmis. Vtilitas aphoriſmi in eo conſiſtit, vt intelligatur, quid in ętate conſiſtentię, atque ſenectutis metuendum ſit, & quid prędicendum, quò ſimul poſſit caueri, atq; curari. *Vtilitas Aphor.*

---

58 *Si omentum excidat, neceſſariò putreſcit.*

NIL de cōtinuatione laborandum eſt, quandoquidem nemo non intelligit, nullam eſſe inter hunc, & ſuperiorem, atque in hoc aphoriſmo Hippocratem nil aliud docere, niſi metuendam eſſe mortem, vbi omentum excidit, id quod notauit, tamquam dignum quid admiratione, cum omentum ſit membrana, quę pars non ita ſolet putredini eſſe obnoxia, Eſt itaque ſententia prognoſtica ſimpliciſſima, breuiſſima, & indiuiſibilis, ut vere ſibi competat aphoriſmi diffinitio. (*Si omentum.*) Habetur hęc eadem ſententia, atque ijſdem verbis primo de morbis, & in Coacis pręnotionibus, ut dubitandum minimè ſit, quin ex Hippocratica obſeruationum Officina nata ſit, Quid uero ſit omentum, quod Gręcis ἐπίπλοον dicitur, & quod Democritus in Epiſt: ad Hippocrat. uocat κύριον τῆς κοίλιας, Vocatur à latinis, omentū, & eſt omnibus medicis, atq; etiā *Scopus.*

lanionibus compertum: nam membrana eſt multis, atq; ijs inſignibus vaſis donata, ſæpequè multa pinguedine obducta, nec non humiditate ab inteſtinis, vt ait Hipp. lib. de glandulis ſibi collata, meritò cuius conſtitutionis cum extendatur ſupra ventriculum, ac inteſtina eorum functiones ſuo calore fouendo mirum in modum adiuuat, proptereaquè ſi quando è corpore dematur, ſolent ob tecta ab ipſo viceuerſa inſigniter lædi, atque coctiones diminui, vt teſtatur Galen. 4. de uſu partium cap 9. illius gladiatioris exemplo, cui cum eſſet, omentum præciſum cogebatur multas lanas deferre ſuper ventriculū, quia malè cõcoqueret, Hoc cuncta animalia ſanguinea habere ſcribit Ariſt. 3 de partibus animalium, cap. 1. & 4 Plinius verò lib. 11. c. 37. negat ouiparis, & Macrobius lib. 7. Saturnalium 9. vocat ad ſimilitudinem huius omentum membranam illam, quę totum cerebrum circũambit, & fouet. *(Exciderit)* ſolet excidere, quando abdomen vulneratur, aut aliqua alia ratione rumpitur, tunc enim ſub aere externo refrigeratum, liueſcit, atque nigreſcit, quę eſt ipſius corruptio, & putredo. Et aduertere oportet conſueta fiducia Hippocr. dixiſſe neceſſariò putrefieri, quoniam pars humida, & pinguis exiſtens, vbi à proprio calore non gubernatur, ſed ab externo ambientis tractatur, neceſſariò putreſcit, ob quod Corn: Celſus lib. 7. cap. 21. necnon Galenus 4. meth. cap. 4. & lib. 6. cap. 42. docuerunt diligenter
Dub. modum præcidendi tuto ipſum, ſi quando excidat. Cæterum dubitari poſſet, cur hoc aſſeruerit Hippoc. de vno omento, quandoquidem etiam inteſtina, & aliæ partes ubi orbantur proprio calore, & extra prodeunt, corrumpuntur; præterea fuiſſe quandoquè viſum extra omentum excidiſſe, ac tamen fuiſſe ſine pu-
Solut. trefactione remiſſum. Cui reſpondendum eſt, vt Galenus differentiam eſſe inter inteſtina, atque omentum, quia illa poſſunt diu manere extra abdomen, ſine putrefactione, Omentum autem ſolum ſtatim à putredine corripitur ob pinguedinem, & humiditatem, ſicuti nos pinguiores citius uidemus putreſcere, ita vt ſi cito remittantur alię partes non ſtatim emarceſcant, ſecus quam omentum quod etiam ſi exciſum ſtatim remittatur nihilominus putreſcit, etiam intus, quamquam remiſſio poteſt ita cito fieri, ut à putredine vindicetur, & eo maximę ſi minus pinguedinis habeat, quod ſi interdum viſum ſit non emarcuiſſe id fuit rariſſimum, nec tamen propterea coarguendus Hippocrates, quoniam ad verificandos omnes aphoriſmos ſatis eſt, ſi vt plurimum, quod docet contingat, cur autem Ariſt. 4. de partib. anim: cap. 3. vbi plura de omento ſcribit, hanc rem tacuerit, puto rationem fuiſſe, quoniam ſibi propoſitum fuit in ijs libris partium conſtitutiones, & vſus non autem affectus, & proprietates omnes docere, niſi magis placeat dicere, hanc fuiſſe peculiarem Hippocr. obſeruationem
Utilitas Aphor. forſan ipſi Ariſtoteli ignoratam. Vtilis porro eſt aphoriſmus non modo pro facienda prædictione in abdominis vulnerib. vnde excidunt inteſtina & omentum, verumetiam pro monendis chirurgis, ut uel citiſſimę remittant, exciſum omentum, uel ſi fieri id nequeat, ipſum præcidant, ne forte putrefactum alijs ſimiliter putrefaciendi occaſionem præberet, quem præcidendi modum monſtrarunt Celſus lib. 7. cap. 21. & Galen. 6. Meth. cap. 4.

59 *Quibuſcunque à coxendicum dolore diuturno moleſtatis excidit coxa, & rurſus incidit, his muccores ſuperueniunt.*

NEC huic aphoriſmo vlla eſt cum antecedente cōiunctio cum Hipp. nil aliud intenderit docere, quam cauſſam luxationum crebrarum oſſis coxendicis, ad hoc ut poſſit medicus remedia inuenire; Nam eſt hic articulus omnium maximus, & ad incedendum valde neceſſarius, vt ob id Hippoc. humanę vtilitati ſtudens voluerit hoc medicos docere, eſt ſententia ad medicinæ partim pertinens ætiologicam, & licet habeat rationem coniunctam, uix tamen poteſt diuidi. *(A coxendicæ,)* vox ἰσχίας, quam hic vſurpat Hipp. atque etiam alibi frequenter, nil aliud ſignificat, quam dolorem illius articuli, qui coxam propriæ a Latinis dictam facit, vnde iſchiadici dicuntur non modo qui actu ab eo dolore conflictantur, verum etiam qui cerebro, & per interualla ſolent cōflictari, nam huiuſmodi dolor quemadmodum, & alij articulares interdum ſolent continuo, interdū per interualla uexare, proptereaq́. modo breuis, modo eſt diuturnus. Corn: Celſi vbiq́. ex Hipp vertit coxę dolorem, ſicut Plin: modo ſic, modo morbū coxæ, modo iſchiadicos; & Hipp. in coxis, quādo coxa aliquo caſu contabeſcit, appellat φθίσιν ἰσχιαδικήν, fit uero iſchiadicus dolor ſicut aliæ articulares ægritudines, ex affluxu materiæ à toto corpore, maximè verò à capite ad coxæ articulū, qui facile ingruentes humores ſolet ſuſcipere, tū ob loci capaciatem, atq; ſitū, tum maximè, quia pars ea tàm ſedēdo, quàm ambulando valde laborat, ſuoq́. motu ad ſeſe materiam allicit; Cur autem hic morbus ſæpenumero ſoleat eſſe diuturnus, cauſſa eſt, quoniam valdę profundus eſt locus, & ſedes mali, quo fit, ut ſicut materia eò nō fertur niſi magna vi, ſic etiā nō inde pellatur, niſi magna diligētia, & labore, ſiue enim interna medicamenta reſpicias, ſiue externa difficiliter ad eum locum perferuntur, ex quo materia ibi detenta paullatim craſſeſcit, atque viſciditatem acquirit, meritò cuius aucta curationis difficultas morbum protrahit. Quod ergo dicit Hippoc. eſt, vbi quis diuturno coxæ dolore exerceatur, ita ut ob aſſiduum materiæ affluxum is articulus è propria ſede excidat, ac rurſum in eum redeat, huic muccores ingenerātur. Iam uerò uidendum, quæ ſit cauſſa, & modus, quibus in hoc dolore articulus modo è proprio loco exit, modo in illum reuertitur, præterea examinandum eſt, quid ſit apud Hippocratem μύξας ἐπιγίνεσθαι, ſiue muccores ſuperuenire: Circa primum Galenus ait quandoquè circa articulos humorem quendam pituitoſum ab Hippoc. muccum vocatum coaceruari, à quo ligamenta ipſa emollita, & relaxata, cum nequeant os articuli in propria cauitate retinere, illud excidere permittunt quod etiam eadem ratione non difficiliter in propriam ſedem regreditur, ſi quidem ita comparatum eſt à natura, vt articuli à propria ſede moti ad eam redeāt, niſi impediantur, quod quidem non accidit, ubi ligamenta relaxata, & emollita con-

ta conſentiunt. Circa ſecundum quid Hippocrates voluerit ſignificare pro illis uerbis (mucci ingenerantur) dicendum eſt duo voluiſſe docere; Alterum eſt cauſſam cur excidat, & iterum redeat coxa eſſe muccoſi, & pituitoſi ſucci generationem in eadem parte, licet enim ſæpè materia ad eam partem à capite mittatur, quæ tamen propriè facit huiuſmodi ſymptoma eſt illa, quæ propter ipſius partis intemperiem continuò ingeneratur, quæquè cum muccoſa, & copioſa ſit, aſſiduè ligamenta irrigat, eaquè ita laxat, vt & excidere, & redire os ad propriam cauitatem permittant, Alterum quod docet eſt, curationis modus, & ratio, (quæ etiam vtilitas eſt aphoriſmi,) nempè ſi ingeneratio mucci efficit articuli coxæ luxationem, oportere in id maximę incumbere, vt prohibeatur eiuſmodi ingeneratio, & quicquid iam eſt genitum, euacuetur, parſq́. ipſa exiccetur, atque corroboretur, quod facere ſolemus purgationibus corporis, vſu decoctorum exiccantium, vt guaiaci, & ſalſæ, ceratis, perfuſionibus, & naturalibus, ac artificialibus ſtillicidijs.

Vtilitas Aphor.

---

60 *Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diuturno excidit coxa, his crus tabeſcit, & claudicant, ſi non vrantur.*

Connexio. HIC qui poſtremus eſt ſexti libri aphoriſmus adeò euidentem cum ſuperiore connexionem habet, vt de ea nihil dubitare oporteat, cum enim ſupra docuiſſet, In iſchiade, quę cauſſa eſt luxationis nunc intendit docere, quid ex ea luxatione ſit expectandum, & quę ſit extrema ipſius curatio, quiuè ſcopus eſſe debeat in curando, ita ut ſententia ſit partim prognoſtica partim curatoria, ac in tres particulas diuiſibilis quarum prior eſt hęc. (*Quibus ab iſchiade,*) Iam enim dictum eſt, quid ſit iſchias, & quomodo generetur, neque dubitare oportet quin modo loquatur de eo diuturno dolore, qui tenaciter premit, quaſiquè habitum fecit, propter quem facile coxa è ſede propria excidit ob cauſſas antedictas, His autem primum, atque præcipuum ſymptoma, quod accidit eſt, conſumptio, ſiue emaciatio cruris, id quod cunctis, quoque alijs membris quorum articuli ſint luxati, contingere quotidie obſeruatur, licet alijs magis alijs minus, Hippocrates in Coacis uocat φθίσιν ἰσχιαδικήν; Cur autem hoc eueniat, ratio eſt, quam & hic Galenus, & in libro de artic: proponit vna cum Hippocr. quia ſcilicet motu priuatæ partes conſueto refrigerantur, vnde proprio calore orbatæ, neque attrahere debitum alimentum, neq; attractum ad optimam frugem redigere nutriendoquè aptum efficere queunt, Imò verò dicebat Hippocrates eodem lib. de artic: Homerum citans, bobus hyeme nimium emaciatis genua, & coxas luxari, vt & luxatio faciat maciem, & macies ipſa luxationem, ſic etiam Ariſtot. 4. ſect. problem 32. & decima ſect. 26. dicebat claudos eſſe ſalaciores, quoniam nutrimentum, quod ferri deberet ad partes vitiatas, fertur in ſupernas, vnde ſemen multiplicatur, atque hoc eſt quod voluit ſignificare mulier illa Romana, cui cum exprobraretur coniux claudus, reſpondebat claudum optime viris agere: (*Et claudicant.*) Hęc poteſt dici pars ſecunda totius aphoriſmi, in qua Hipp. commemorat aliud ſymptoma, qđ coxę luxationē, atq; cruris emacia-

Scopus.

Diuiſio.

emaciationem ſequitur, ſ claudicationem, ſeu χώλωμα, quæ vox tametſi quamlibet alicuius morbi deprauationem ſeu cõtorſionem ſignificet, proprie tamen vt ſcribit Gal. lib. de articulis, hic ſignificat læſionem, ac deminutionem, & deprauationem inceſſus, quæ fit potiſſimum ob articuli coxæ, qui præcipuum incedẽdi eſt inſtrumentũ, à proprio ſitu alienationem, ob partis ipſius imbecillitatẽ, & ob ipſius membri decurtationem, quæ omnes luxationes præſertim coxæ, ſequi ſolet: Et Ariſtot. 5. probl. ſect. probl. 40. rationem quærens cur maximè omnium animalium homo claudus oriri poteſt, duas affert rationes; prior eſt, quia bruta habent articulos robuſtiores, nempè factos ex ſolis neruis, & oſſibus, homo etiam ex carne, quæ facile conſumi poteſt, tàm in vtero, quàm extra. Altera eſt, quia bruta certum naſcendi tempus habent, homo autem incertum, cum 7. 9. (ſic enim legendum non octauo,) atq; decimo oriatur: nam cum ob moram, & diuerſum patiendi tempus varios motus, variaſquè detritiones patiatur, fit ut ob articulorum teneritudinem articuli facile diſtorqueantur: cur verò brutis ſint etiam in vterò facti robuſtiores artus, cauſſa fuit, quoniam ſtatim motu ad quærendum alimentum incedere debeant. (*Niſi vrantur,*) & hęc haberi poteſt pro tertia aphoriſmi parte, in qua docet modum, & ſcopum, quos debet medicus, ſequi ad prohibendam claudicationem, & conſequenter luxationem, eſt autem quemadmodum retro dicebã uerus ſcopus illius mucci exiccatio, & laxatarum partium conſtrictio, quæ omnia maximè præſtat ignis, exiccans potenter, & exiccando partes laxas conſtringens, & corroborans, Sed cur potius Hippocr. commendat vſtionem, quàm alia exiccandi genera, præterea, quis eſt modus vrendi quo debet medicus uti in hiſce caſibus, & cur vſtiones non ita temporibus noſtris in uſu ſunt, ueluti erant Hippocratis ætate. Vt igitur intelligatur, quæ ſit vtilitas præſentis aphoriſmi ſciẽdum eſt primo, propter duas cauſſas ſtatim, vſtionem commendaſſe, una fuit, quoniam cum locutus ſit de luxatione membri frequenti, ea certè eſt difficillima omnium curatu, quippe quæ à malo quodam articuli habitu fiat, vnde potentiſſimo remedio eget, cuiuſmodi habetur ignis, qui ſi quod malum non curat id prorſus eſſe incurabile alias dixit Hippocrates: Altera cauſſa fuit, quoniam Hippocratis ea eſt æterna conſuetudo, vt vno remedio alia eiuſdem generis complectatur, vnde nomine vſtionis intelligit quodcumq; valde exiccat, & adſtringit, atque cutem indurat, ſicut facit ignis poſt cuius operationem relicta dura cicatrix coarctat oſſa ne excidant è propria ſede: Cæterum de modo urendi plura habentur apud Hippocr. Oribaſium, & Arabas, nam ut omittantur uſtoria medicamenta, ut Iberis, Thapſia ranunculus, cantharides, & alia quando igne ipſo actuali utebãtur, uel linum crudum incenſum adhibeant parti, uel fungum, uel oleum, uel ipſum ferrum candens, prout pars mollior, uel durior hoc aut illud genus magis poſtulabat; atque hoc eſt quod etiam in libro de articulis præcipit Hippocrates uti, ubi articulus brachij crebro migrat è ſuo loco, Verumtamen ad huiuſmodi opus haud eſt temere accedendum, ſed prius uniuerſum corpus perpurgandum, atque etiã alijs medicamentis internis exiccandum, quo in caſu ſolemus, quoq; partib oppoſitis inducere cauteria, eaquè diu conſeruare, ut materia aliunde ad luxatum articulum confluens inde obducatur, Verum tamen pro

Vtilitas Aphor.

recta

recta uſtionis adminiſtratione Hippocrates Celſus. Aetius, & Paulus complura documenta tradiderunt, ne ſcilicet tangantur tendines, ſed tantum caleſiant; Cutis tangatur, & caleſiat: Nerui; venæ magnæ glandulæquè, nec tangantur, nec caleſiant, Vtrum autem facienda ſit vſtio ſuper ipſammet coxam, vt præcepit Celſus, an verò proximè illam, vt Aetius, cum non habeamus ab Hippocrate diffinitum, magis placet Celſi conſilium, quod etiam à Paullo fuiſſe commendatum inuenitur.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

HIERO-

HIERONYMI
MERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS,
PRAELECTIONES PATAVINAE,
IN SEPTIMVM LIBRVM APHORISMORVM.
HIPPOCRATIS.

1 *In morbis acutis frigus partium extremarum malum.*

GALENVS haud quaquam dubitare videtur de præſentis libri germanitate, quinimo eos interpretes quodammodo ſugillat, qui initio libros nimis fuſe interpretantur, poſtremos verò, aut vix attingunt, aut ieiune admodum tractant, ſpuria à legitimis minime diſcernentes, à quorum inſtitutis ſeſe receſſiſſe ſemper profitetur, tamquam à principio ad finem quoſcumque libros exponendos Hippocrates ſuſceperit, æqualiterq́ ſit interpretatus, Et certę vti motus naturales ſemper propè finem ſunt incitatiores, ſic nos ſi non vi, ſaltem breuitate, vbi ad finem alicuius operationis appropinquamus, ſemper eum attingere properamus. Neque verò dubitare oportet, quin hic poſtremus aphoriſmorum liber ſit Hippocratis germanus, quemadmodũ, & alij, poſtquam, & Galenus, & alij interpretes ità eum acceptarunt, verum nonnulli in ipſo ſunt inſerti, qui cum alibi, iiſdem verbis ſint collocati, dubitare aliquos faciunt, quinetiam reliqui ſint ſuſpecti, Verum, cum idem contigerit etiam Ariſtotelis problematibus, fit vt exiſtimem conſarcinatores pro faciendo volumine grandiore multa immiſcuiſſe præter ordinem, & rationem, quæ tamen doctrinam Hippocraticam redolent, nec propterea reijciendi, aut negligendi ſunt. *(In acutis morbis extremorum.)* Habetur hic quoque in Coacis prænotionibus: ſed ibi additur interiora vri καὶ διψῶν, i. ſitire queadmodum etiã 48.

quartæ partic: quaſi voluerit dicere Hippocrates malum eſſe in omnibus acutis morbis extrema frigere, & ſitire, Celſus autem libro 2.cap.4. ſic videtur hanc ſententiam feciſſe latinam: Mali quoque morbi ſignum frigidas extremas partes habere acuto morbo vigente, neque verò neceſſe vllam continuationem inueſtigemus, cum ſit noui libri initium, ac propterea vere ſeparata ſententia ad prognoſticam facultatem ſpectans, ſine ratione, ac ſine vlla diuiſione. *(In acutis morbis)* Galenus non contentus, multa præclara quoque dixiſſe in expoſitione aphoriſmi quadrageſimi octaui quartæ ſectionis, aliqua etiam in præſenti addit, Et ſummatim duo ſunt; Vnum eſt in morbis longis præſertim ſine febre, necnon hyeme, atque ſenili ætate facile refrigerari partes extremas, nares, pedes, aures, manus: ſed hoc non eſſe mirum; In acutis autem febribus, & eſſe mirum, & graue admodum malum, quippe quod vehementiſſimas viſcerum inflammationes conſequatur, Alterum eſt Hippocratem acutos morbos appellare, quorum febres ſunt continuæ. In quibus ſi nulla adſit interna viſcerum inflammatio, non modo interiora verumetiam exteriora incenduntur, quemadmodum ſi prædicta adſit inflammatio, ſolum interiora vrunturac exteriora frigent, quoniam calor ille inteſtinus immenſus ad ſeſe rapit inſtar cucurbitæ à toto corpore ſanguinem, quo partes externæ orbatæ frigeſcunt; & interiora comburuntur adeo, vt indumenta nulla ſuſtinere queant. Verum circa hunc aphoriſmum ſunt nonnulla examinanda, quorum primum cur Hippocrates hic tacuerit duas illas particulas *(interiora vri, & ſitire)* quas habet quarto lib. 48. & in Coacis, Secundum eſt cur ibi dixerit *(lethale)* hic verò dixerit non *(lethale:)* ſed *(malum.)* Pro amborum reſſolutione, quicquid alij dicant, puto breuiter reſpondendum eſſe, proculdubio præſentem ſententiam eſſe diuerſam ab alia, ac propterea Hippocratem docendi ſtudioſiſſimum voluiſſe quantum ſibi licebat, quæ refert ſcire monſtrare: nam In febribus acutis hæc duo contingunt, vt extrema tantum frigeant, ac interiora vrantur cum ſiti, ea propter cum in quarto libro, & in Coacis hoc poſtremum quid ſignificet, ſcilicet mortẽ docuerit, ob viſcerum grauem inflammationem, modo docere voluit, quid ſignificat, ſolum in acutis extrema frigere, nempè malum, Etenim in corpore alioquin valde calente aliquas partes frigidas eſſe, non poteſt proficiſci niſi à cauſſa mala impediente caloris à corde in totum diſtributionem, quę eſt ipſa febris natura, ut ait Auicennas, verum non eſt ita læthale, quemadmodum, vbi ſimul interiora vruntur, quoniam fieri contingit, vt ſucci crudi, & frigidi in ambitu corporis latitantes reddant extrema frigida, neque tamen ſint intus eę viſcerum inflammationes, quæ faciunt intima peruri, quaſi dicere voluerit Hippocrates, Etiam ſi nulla adſit inflammatio intus, quæ viſcera comburat, ac propterea exterius frigus inducat, nihilominus ſemper malum eſſe exteriora frigere in qualibet acuta febre, quoniam ut nil aliud mali ſignificet, attamen morbi longitudinem ſignificat, quæ non eſt bona, atque hoc Ariſtotelem quoque intellexiſſe verò ſimile eſt, qui ſecunda ſectione problematum trigeſimo quinto reddens rationem, cur ſudores calidi meliores ſint frigidis, ait eſſe, quoniam indicant copiam ſuccorum frigidorum, & conſequenter morbi longitudinem, & vere in primo Epidemiorum referentur multi, qui

ti, qui cum refrigerarentur, ac difficiliter recaleſcerent, non ob hoc tamen cuncti peribant, Sed vel periclitabantur, vel in diuturnos morbos incidebant, Vtilitas præſentis aphoriſmi eſt ſolum pro prædicendo, cuiuſmodi ſæpè diximus eſſe maiorem aphoriſmorum partem, id etiam in vſum trahi poteſt monere Hippoc. vt 2. acut: ne medicus permittat: Sed curet ſemper calefacere extrema. *Vtilitas Aphor.*

---

2 *In oſſe ægrotante caro liuida, malum eſt.*

LIVOR proculdubio eſt effectus frigoris, ac veluti prior illius gradus, ex quo quiſpiam continuandi omnes aphoriſmos auidus, dicere poſſet hanc eſſe præſentis cum antecedente connexionem, quod vterquè de ſignificatione frigiditatis partium corporis tractet, quippe quę vbi frigent, liueſcere ſemper ſoleant; Quod igitur docere vult Hippoc. eſt, vbi ſuperiecta oſſis laborantis caro liuorem contrahit malum eſſe, ſententia prognoſtica ad Chirurgiam potiſſimum pertinens eſt, ſine ratione, atque ſine diuiſione, qua Galenus id tantum breuiſſimis uerbis dicit, ſcilicet non fieri liuorem carnis ſuperiniectæ, in mediocribus oſſium læſionibus, ſed in magnis putredinibus, in quibus natiuus calor extinguitur, ac proptereà gangræna, quę eſt uia ad mortem, ſubſequi ſolet. Verum quæſitu dignum eſt, quomodo oſſa quæ ſunt frigida, atque ſicca in viuente corpore putredinem contrahere queant, cum tamen in cadaueribus, in quib. magnæ fiant putredines videamus oſſa imputria conſeruari: nam videretur potius contrarium debere euenire, tum quia putredo carnium ipſa afficit magis in cadaueribus, tum quia oſſa uiuentium habent ſpiritus, & calorem natiuum, ac uitalem, merito cuius à putredine conſeruantur, accedente frigida, atque ſicca conſtitutione, merito cuius corpora ſolent à putredine defendi, quę potiſſimum à calido, atque humido inducitur, Aliud conſiderandum eſt, cur oſsa putrefacta non poſſint alia ratione corrigi, quam exemptione facta, aut ferri, aut ignis opera. Circa primum, quòd à nemine adhuc propoſitum obſeruaui, ſciendum eſt hanc Hippocr. & Gal. ſententiam intelligendam eſse non tantum de facta oſſis putredine, verum etiam de ea, quæ fit, quoniam cum vtroq; modo ſignũ ſit calorem extingui, vel extinctum eſse, proculdubio & ipſorum, & carnis ſuperiacentis calor ad liuidum in ea, quæ fit, & in facta ad nigrum mutetur neceſſe eſt, ſi ſpiritib. illis viuificis abeuntibus, qui ſolent partibus viuentibus ſplendorem, atque albedinem conciliare oſsa habent humorem, & aliquid caloris natiui merito quorum putreſcunt, licet minus; Cęterum cum cadauerum oſsa non putreſcant, vt quotidiana experientia docet, ratio eſt, quoniam humor ille unctuoſus, & pinguis conſumptus eſt, qui ſolet putredinis ſubiectum eſse, vbi corpus viuit, conſumitur autem ille tum vi morborum, tum etiam in morte, quæ eſt ipſa humiditatis natiuæ conſumptio, Sed eſt, & altera cauſſa, quia ad hoc, vt oſſa putreſcant non ſolum neceſſaria eſt humiditas, uerumetiam & natiua caliditas, quæ corrumpenda eſt, & extranea, efficax ad corrumpendum, iam verò in cadauerum oſſibus, neque eſt vlla caliditas natiua, neq; extranea efficax ad corrumpendum; quod ſi dicatur etiam carnes carere huiuſ-

Connexio. *Solut.* *Prob. 1.* 2. *Solut. 1.*

Digitized by Google

modi caliditate, & tamen ſtatim putreſcere, dicendum, vt Plotinus ſecundo de dub: animæ, in cadaueribus reſtare modicam aliquam caliditatem naturalem, qualis reſtat in cubilibus poſt ademptum focum, merito cuius dicebat generari vngues pilos, & alia; Sic quoque extranea caliditas eſt tantæ potentię, vt queat puſillum illum natiuum calorem cito corrumpere, ſicquè putredinem cauſſare in carne, non autem in oſſibus in quibus, nec humiditas eſt, nec caloris natiui, quicquam, imò dentes vſque adeo priuati ſunt omni humiditate & calore, vt non ſolum non putreſcant, verum nec (vt ait Plinius) ab igne domentur, cum tamen in corporibus viuentibus, & ab vno pituitæ aſſiduo affluxu putreſcant, *Solut. 2.* & conſumantur. Ad ſecundum verò dicendum eſt propterea neceſſe eſſe oſſa putrefacta, vel eximi, vel exuri, quoniam putredo ipſorum non modo communicatur contiguis alijs oſſibus, verum etiam carnibus, neruis, cartilaginibus, alijſquè partibus, quas ſuſtentant prætérquam quod cùm ob putredinem carioſa & aſpera euadant, ſolent membranas circumpoſitas, quas perioſtia nuncupant, pungere, & pungendo acerbiſſimos dolores inducere, quales patiuntur illi, qui *Vtilitas Aphor.* morbo gallico detinentur. Quare ex hoc aphoriſmo illud addiſcimus utile, quod ſcitur vbi caro liueſcit ſuſpicandum eſſe de oſſis putredine, ac propterea ſtatim enitendum eſſe, vt detegatur, detectumquè, uel eximatur, corrupta ipſius vel ferro, & igne putredo compeſcatur, ne longe, lateque in alias partes tàm oſſeas, quàm carneas ſerpat.

---

3 *A vomitu ſingultus, & occulorum rubor, malum.*

CVM nulla inueniatur, neq; etiam veriſimilis connexio præſentis aphoriſmi cum antecedente, circa eam indagandam non eſt, vt laboremus, *Scopus.* Eſt enim ſcopus Hippocratis docere cognitionem ſuperflui, & praui vomitus ex duobus ſymptomatibus ipſi ſuperuenire conſuetis, atque id fecit Hippocrates, quoniam tempore ipſius frequentiſſimè vomitus exercebatur, quod græci acceperant ab Aegyptijs, quos Herodotus lib. 2. ſcribit iccirco omnium extitiſſe ſaniſſimos, quoniam ſingulo menſe, & clyſtere; & uomitu utebantur, Eſt autem ſententia prognoſtica carens ratione, & diuiſione. (*A vomitu:*) Cornelius Celſus lib. 2. cap. 4. quod Hippocrates copulatiuè dixit, aduerſatiuè interpretatus eſt hunc in modum, mali morbi ſignum eſt, aut poſt uomitum ſingultum eſſe, vel rubere occulos, niſi dicamus ſic quoque intelligi poſſe Hippocr. apud quem ſæpenumero particula copulatiua (καὶ) vim habet aduerſatiuæ, & uere ſiue ſolus ſingultus, ſiue ſolus rubor ſequatur uomitum, ſemper malum eſt, modo tamen vterquè affectus, minimè fugax, Sed continuus, & perſeuerans ſit, alioquin ſolet vomentibus contingere fere ſemper rubor, qui tamen mali nihil ſignificat, cum citò abeat, haud ſecus quoque ſolet interdum contingere ſingultus, ob relictos humores, vel in corpore, uel in ore ſtomachi, qui ubi euacuantur, ſtatim ſingultus ſequitur, nec propterea malum ullum ſignificat. Iam verò

Digitized by Google

verò uidendum eſt, cur poſt uomitum ſit adeo malum ſuperuenire ſingultum, uel occulorum ruborem, uel utrumque, (nam & copulatiuè, ut Hippocrates, & aduerſatiuè, ut Celſus interpretari licet) Galenus horum rationem afferens inquit primum, qualis paſſio eſt muſculis conuulſio, talem eſſe ipſi ventriculo ſingultum, quemadmodum etiam alibi dixit ſingultum eſſe paſſionem cõuulſioni ad ſimilem, qui cum fiat, uel ab irritatione à praua aliqua qualitate, uel à repletione, uel ab inanitione, hæc poſtrema cauſſa non modo eſt mala ſimpliciter, verumetiam exitialis, Iam uero qui fit à uomitu ſingultus, ſi ſit perſeuerans procul dubio fit ab inanitione, quandoquidem qui fit à repletione, aut à mala qualitate irritante, humoribus euacuatis, ceſſat irritatio, & conſequenter ſingultus. Pari pacto ſi rubor occulorum ſuccedat vomitui, atque is perduret malus eſt, quoniam aliunde oriri non poteſt niſi ab aliqua uentriculi inflammatione à vomitus violentia genita, Huiuſmodi enim rubores ſequi inflammationem, aut cerebri, aut uentriculi uere ſcribit Galenus: Cæterum de cerebro inflammato, quòd ruborem occulorum inducat, non eſt arduum perſpicere rationem, cum ſciamus occulos, & originem, & ſubſtantiam, & ſpiritus ab ipſo cerebro ſuſcipere, quod ſi incenſum ſit, & per ſpiritus, & per ipſammet ſubſtantiam feruorem in occulos transfundere non eſt dubitandum, qui poſtmodum ſanguinem in ipſos attrahens ruborem facit, cæterum cur inflammato ventriculo ſimilis, quoque rubor occulis ipſis ingeneretur, non eſt ità ratio manifeſta niſi dicamus etiam cum occulis maximam communicationem eſſe ipſi ſtomaco, ut oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginumquè ante occulos apparitiones, quæ plerumquè vitiato ventriculo contingunt, ut non immeritò Hippocrates in libro de locis in homine dixerit: à uomitu occulos maximæ lædi, proptereaquè medici cordati, vbi vomitum præcipiunt, ſimul etiam iubeant, occulos arctæ ſtringi, & obuelari. Sicut igitur ab affecto ventriculo, & repleto uapores mittuntur in occulos, qui illos vitiant, haud ſecus veroſimile eſt Stomacum inflammatum ipſis vapores incenſos communicare, qui & ſponte ſanguinem ad eos perducunt, & ipſos calefacientes, in cauſſa ſunt, ut eundem ſanguinem ad ſeſe trahant, ſicquè ruborem ingenerent, cum enim occuli plurimis vaſis abundent, facilè ex ſola etiam attritione ipſorum rubefiunt. Sic etiam Ariſtot. 31. & 32. probl. ſectio. quærens cur iratis rubeant occuli pudefactis autẽ aures; Reſpondet iratis calefieri totam faciem, ac propterea ſanguinem ad ipſam ferri, eumquè magis in occulis conſpici, quod pars alba exiſtens: quemlibet ruborem promptius repræſentat. Eſt & auis Erodios appellata, cui dicunt, ubi ſuam uenerem exercet occulos ualdè rubefieri, igitur ſiue iunctim, ſiue diſiunctim Hippocratem intelligamus ueriſſimum eſt malum eſſe, poſt uomitum ſingultum, & occulorum ruborem remanere, qui continui, fiant & perſeuerent, quandoquidem vterquè ſignificat inanitionem, aut ſtomachi inflammationem. Vtilitas aphoriſmi in eo poſita eſt. *Vtilitas Aphor.*

4 *A ſudore*

Digitized by Google

4 *A ſudore horror, non bonum.*

Connexio. EST aliqua huiuſce aphoriſmi cum ſuperiore connexio, quandoquidem, vt in eo docuit, quid ſit expectandum, vbi poſt euacuationem vomitu factam ſequitur ſingultus, & occulorum rubor, ſic in præſenti docere voluit, quid ſit expectandum vbi poſt ſudoris euacuationem ſequitur horror. Vnde hæc etiam eſt ſimpliciſſima, & ad partem prognoſticam pertinens. (*A ſudore*) breuiſſime Celſus, quoq; huiuſmodi ſententiam tranſtulit 2. lib. cap. 4. hiſce verbis; mali quoque morbi ſignum eſt poſt ſudorem inhorreſcere, vbi quod hic Hippoc. dixit, *οὐ χρηστὸν*, ideſt non vtile, ipſe malum. Galenus autem breuiſſimis verbis in hac ſententia interpretanda vſus dixit, vim eius in hoc poſitam eſſe, qđ vt alibi dixit ſigna decernentia, ſi nō decernant partim læthalia eſſe, partim mali iudicij, vel vt 2. Epidem: ſect. 1. morbi longitudinem ſignificant, cum enim ſudor ſit ſignum decretorium, vt aliæ plereque euacuationes, proculdubio niſi tollat morbum malum, & multo magis ſi aliud malum ſequatur ipſum, cuiuſmodi eſt horror. Primo enim prognoſt: contex. 25. inter optimi ſudoris notas ponit, ut ægrum, aut perfectè liberet à morbo, aut eum facilius ferri præſtet, Cæterum videndum reſtat, Cur Hippocrates potiſſimum horroris meminerit poſt ſudorem, cum alia pleraquè ſequi illum valeant, Deinde videndum eſt, quæ ſit cauſſa propter quam ſolet horror ſudorem ſequi, & cur Hippocrates dixerit potius (*non bonum*,) quam (*malum*) ſicut dixit in antecedente. Circa primum uidendum eſt ante alia, quid ſit horror, & quæ differentia inter ipſum frigus, & rigorem, quibus habitis dicerem voluiſſe hoc exemplo monſtrare, quicquid ſymptomatum ſequitur poſt decretorium ſignum non eſſe bonum, quoniam ſi horror, qui eſt exiguum ſymptoma, nil boni affert, ergo multo minus quodlibet aliud maius erit bonum, præterquam quod etiam ſolet horror ex ijs eſſe, quæ frequentius alijs conſequi ſudorem conſueuerunt, Cauſſa verò propter quam horror non ſit bonus, eſt, quia hic fit à tenui, & acri humore poſt ſudorem relicto, qui cum ſoleat omnium aliorum primus per ſudorē euacuari, deinde poſt eum craſſiores reſſoluantur, ſignum non modo nil craſſioris ſucci fuiſſe conſumptum, imò verò, nec omnes tenuiores, ac propterea ſi uires ſint robuſtæ longum ſaltem futurum morbum, ſin verò infirmæ periculum interitus imminere; Cur verò potius voluerit dicere (*non bonum*) quàm malum aliqui exiſtimarunt cauſſam fuiſſe, quoniam in animo habuit, aliquid maius ſignificare, quàm malum, perinde ac etiam populariter loqui mos eſt, vbi quippiam graue malum ſignificare animus eſt, & certè ex ijs, qui referuntur in libris epidemiorum horruiſſe, vel riguiſſe ſtatim poſt ſudores complures interierunt, adeò vt uere dici poſſit horrere poſt ſudorem magnum eſſe malum, uerum puto etiam aliter poſſe huic quæſito reſponderi, nempè ut complecteretur, tàm horrores, qui ſtatim ſequuntur ſudorem, quàm qui paullo poſt,

Etenim

Etenim ſi omnes hos horrores ſimul intelligamus, horum aliqui ſunt valde mali, aliqui non, nullus tamen ipſorum eſt bonus, neque vtilis, quoniam ut antea dixi ſemper ſignificat, aliquos ſuccos eſſe relictos, qui ſaltem morbum conſeruent. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, uerum quoque ad curationem faciendam, quoniam vbi horror ſequitur ſudorem, medicus docetur debere vigilans eſſe, & præpatandis, atque euacuandis humoribus prauis ſtudere, ne neglectus morbus attrocior euadat. *Vtilitas Aphor.*

---

5 *A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum.*

PRIMVM demonſtrauit Hippocrates pluribus aphoriſmis, quę ſint mala ſigna ſuperuenientia in antecedenti, quod ſit non bonum; nunc autem quod ſit bonum, Et non ſine fructu loquitur Hippocrates de ſuperuenientibus ſignis, quoniam vt docuit Galenus primo, & tertio de criſibus, benignitas, & malignitas morborum cognoſcitur potiſſimum, ex ſuperuenientibus ſignis, quæ ſi bona ſint, vel ſaltem non mala benignitatem, ſin mala morbi malignitatem oſtendunt. Eſt & hæc ſententia prognoſtica ſimplex, & licet ſit longiuſcula, uix tamen diuidi poteſt. (*In furorem*) Cornelius Celſus hunc aphoriſmum ſubinſinuans, inquit libro quarto capite tertio. Aluus, quoque ducta ſæpè ſuperiores partes reſſoluit; Quod ſuperueniente dyſenteria furor finiatur admodum rationi conſentaneum, tum ratione loci, tum ratione materiæ; Ob locum quidem, quia inteſtina, & cerebrum ſunt loca admodum diſſita, & ſibi ipſis motu auxiliantia, unde Galenus ſecundo de med: localibus dicebat: dolorem capitis uſu clyſterium finiri, aut ſaltem magnopere mitigari, prætetquam quod ipſemet Hippocrates, alias in hiſce libris aphoriſmorum dixit, & ſurditates, & ophtalmias alui fluoribus ſedari, Ob materiam iuuat dyſenteria quoque quoniam per eam bilis euacuatur à qua præſertim combuſta, aut putreſcente furorem gigni certum eſt, ut euacuata ipſa per inteſtina iure ceſſent capitis ſymptomata. Verum de hydrope quomodo uerum dictum ſit ab ea finiri maniam, certè non eſt captu facile, quia licet ratione loci, qui & ipſe diſſitus non parum eſt à cerebro fieri poſſet, quod Hippocrates dicit, non ita tamen contingere poteſt ratione materiæ, ſiquidem, quæ facit hydropem eſt aqua, nempè humidus, & frigidus humor, quæ uerò facit maniam eſt penitus contrarius, nimirum bilis, quæ eſt calida, & ſicca; ut nihil uideatur conferre poſſe, aquæ in uentrem abductionem ad tollendum furorem, neque ualet, quod ubi ſit hydrops uere non fiat furor, quandoquidem Hippocrates loquitur, de hydrope ſuperueniente, non autem de antecedente, & certè tametſi rarò huiuſmodi caſus uideatur, eſt tamen credibile ab Hippocrate quandoquè fuiſſe obſeruatum, nempè hydropem ſuperuenientem furori illum ſoluiſſe, & quoniam nihil uſu contingit, quin etiam rationem aliquam coniunctam habeat, ideo puto dicendum eſſe, non tranſmutatione materiæ, hoc fieri à loco, ad locum, ſed quia ubi genera-

Commento. *Dubit.* *Solut.*

generatur aqua in corpore,tum deſinit generatio bilis, aqua fit mania, vel quia exiſtente in abdomine aqua, inde vapores humidi, & frigidi tolluntur in cerebrum, ac illius incendium,& feruidos humores attemperantes faciunt neceſſariò furorem ceſſare, vel poſtremo dicendum eſt, poſſe fieri transmutationẽ bilis combuſtæ à capite ad hypocondria, quæ ſuffocans calorem natiuum det occaſionem hydropi ſicut 2.progn:dictum eſt: ab acutis morbis fieri hydropem, quod ſi Hippoc. dixit 3.acut.39. & 3.de artic: aquam in bilem conuerti, id dixit de natura bilioſis,nec de aqua excrementia, & morbida: ſed de ea,quæ pro nutritione,& pro potu ſumitur. (*Vel ecſtaſis*) merito Galen.qui nihil de antecedente dubitatione dixit. de ecſtaſi dubitandum putauit, quæ cum ſit ueluti quidam exiguus furor, nulla ratio eſt cur debeat ab hac ſolui, imò uerò potius ueriſimile eſt debere ab hac ſuperueniente augeri,cum ſint duo uitia vtraq; eiuſdem præcipuè partis,Galenus vt Hippocr. ſententiam tueretur dixit; pro ecſtaſi intellexiſſe vehementem, & continuum, pro mania mediocrem, atque ſeſe vidiſſe mediocres furores à vehementioribus ſuccedentibus fuiſſe ſolutos, ſcilicet tota materia igne immenſo conſumpta, Sic enim vidimus, & ipſi quartanas ſolutas ex permutatione in continuas,& acutas,verum dici quoque poteſt ſi pro ecſtaſi capiamus leuem, & breuem inſaniam, vt frequentius nomen ſonat, poſſe quoque aphoriſmi ueritatem defendi,ſiquidem vt lienteriæ ſuccedens acidus ructus bonus eſt, quia ſignificat mali vehementiam eſſe remiſſam, ſic ſuccedens ecſtaſis bona eſt,quia ſignificat furorem eſſe mitiorem factum,& notandum eſt Hippocratem meminiſſe ecſtaſis potiſſimum, quoniam maniæ ſæpenumero in eam conuertuntur,eadem ratione, quia in primo prorrhet: dictum eſt phreneticos fieri comaticos, ſcilicet acriore, & attrociore bile conſumpta, ac relicto mitiore humore. (*Bonum*) non ſolum, vt ſignum, verumetiam, vt cauſſa,quandoquidem non modo ſignificatur materiæ transmutatio à nobiliori ad locum ignobiliorem,verumetiam per huiuſmodi transmutationem ſoluitur antecedens morbus: Verum circa hoc dubitare contingit. Primum de dyſenteria cum ſit ab atra bile,ſi debet furorem ſoluere,ea per ſe læthalis eſt, vt ſcriptum habetur 4.aph.24. Vnde non poteſt eſſe bona vlla in aliud lęthale vitium commutatio. Prætereà Hippoc. 1.de morbis,inter morbos,qui neceſſario mortem inferunt,connumerat hydropem,igitur nullius affectus in eum commutatio poteſt eſſe bona, neque per viam ſigni,neque per viam cauſſæ: Poſtremò dubium etiam eſt de ecſtaſi,quomodo ſi vehemens,& ipſa eſt mentis alienatio, vt hic Gal. & 3. in 3. Epid:1.& 1.ac 2.prorrhetic. poſſit maniam curare, ut ait Hippocr. Ad primum dubium dicere conuenit dyſenteriam ab atra bile primo fieri poſſe, uel ab ea criticę depulſa, vel initio ſponte ad inteſtina mota, aut ibi genita ſi primo modo fiat non eſt lęthalis,quia non ſiſtitur in inteſtinis,ſed rantum præter labitur, vnde nullum graue nocumentum inferre poteſt, atque ſic intelligendus eſt Hippocr. in præſenti aphoriſmo. Sin autem ſecundo modo capiatur proculdubio mortalis eſt, quoniam cum in inteſtinis tenaciter ſit impacta, eorum ſubſtãtiam crudeliter exedens, certum, exitium afferr,atque ſic intelligendus eſt Hippocr. in 4.lib. aphoriſ:24. vbi per uerbum illud (*ſi inceperit*) monſtrat ſe non loqui de dyſenteria facta per uiam criſis,ar de ea quæ fit initio collecta

Marginal notes: *Dubit.* 1. (beside "tur antecedens morbus"); 2. (beside "commutatio. Prætereà"); 3. (beside "tio poteſt eſſe bona"); *Solut.* 1. (beside "Hippocr. Ad primum dubium")

collecta ſponte, aut genita in ipſis inteſtinis deterrima bile, atque ibi perſiſtente. Ad ſecundum autem de Hydrope reſpondendum eſt, eam capi poſſe dupliciter, vel dumtaxat inchoatam, vel conſumatam, ſi ſecundo modo capiatur lęthalis eſt, atque de hac locutus eſt Hippoc. in 2. de morbis, ſi autem primo modo loquamur non eſt læthalis, & de hac loquitur Hippocrates in pręſenti: ſed dubium adhuc eſt quomodo Galenus dicat huiuſmodi hydropem fieri poſt furorem ex tranſmutatione materiæ à capite ad ventrem, cum diuerſa ſit atra bilis à qua fit mania, ab aqua, quæ facit hydropem, niſi dicamus, non ipſam atram bilem, ſed ichorem ipſius, qui inchoat hydropem. Ad poſtremum reſpondendum eſt ecſtaſim duplicem eſſe, apud Hipp. tumultuoſam, & tacitã de qua ſępè Hippocr. in prorrhet. & in Coacis, De hac poſtrema loquitur hic Hippocrates, quæ cum fiat à melancholia non combuſta, iure bonum ſignum eſt poſt maniam. Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum ad prædictionem faciendam, verumetiam ad inſtruendum medicum, quibus uijs incedere debeat pro curandis inſanis, nempè alui ſolutione ingenti, aut frigidioris, aut mitioris affectus promotione.

Solut. 2. *Dubit.* *Solut.* *Solut. 3.* *Vtilitas Aphor.*

6 *In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſinceræ, malum.*

PERGIT Hippocrates alios affectus commemorare, qui alijs ſuperuenientes mali ſunt, & cum in ſuperiori de acutis locutus eſſet, nunc ſermonem facit de diuturnis dicens, vbi cibi faſtidium diuturnis morbis ſuperuenit & deiectiones ſinceræ malum eſſe, ita vt ſententia ſit ſimplex, atque pure prognoſtica. (*In diuturnis:*) Celſus lib. 2. cap. 4. mali morbi ſignum eſt poſt longas febres cibum faſtidire, Malum etiam eſt, quod poſt longas febres ſincerum eſt, vbi videtur hunc aphoriſmum in duos eſſe partitum, vt propter hoc etiam nobis liceat ipſum partiri in duas partes: Et circa primam ſciendum eſt apud Hippocratem reperiri has uoces ſignificantes vitia facultatis appetitricis ἀνορεξία, ἀποσιτία, ἀσιτία prior eſt, cum ſumitur cibus, ſed abſque vllo appetitu non tamen cum faſtidio, aut abhominatione, Secunda eſt cum vna cum inappetentia eſt quoque cibi abhominatio, Tertia eſt, cum non ſolum adeſt inappetentia, & faſtidium, verum cum nullo modo cibus ſumitur, ſiue ſint ſani, ſiue non, vt in ea peſtilenti conſtitutione accidiſſe narrat Gal. 3. in tertium Epidem. 57. quamquam interdum etiam ἀνορεξία, & ἀποσιτία pro eodem accipiantur, ſat eſt quod ut inuit Galenus hoc in loco Hippocr. accipit non pro conſumata cibi abſtinentia, ſed pro innapetentia, & cibi faſtidio, cur autem hæc ſit mala in diuturnis morbis, Galenus id ſolum ait, in morbis diuturnis, qui ſeruari debent, eos contrarium affectum habere, ſcilicet vehementem ciborum appetentiam: verum hæc non eſt uera ratio imò, neque verum eſt eos, qui in diuturnis affectibus vehementer appetunt ſeruari, propter ea quod plus cibi, quàm par ſit capientes crudos ſuccos copioſè aggerunt, qui non ſolum protrahunt ægritudines, uerumetiam nouis, & grauioribus gignendis vberem materiam ſuppeditant, ac exitium conſequenter afferunt. Itaque melius eſt dicatur cibi faſti-

Connexio. *S. opus.* *Diuiſio.*

dium malum eſſe non modo, vt ſignum, verum etiam vt cauſſam, vt ſignum, quia ſignificatur habitum prauum vẽtriculo eſſe morbi longitudine inductum, qui adeo magnam ciborum inappetentiam faciat. Vt cauſa pariter eſt malum, quoniam cum corpus non alatur, ac morbus duret, haud poſſunt vires ſufficere, quin tandem euertantur, Vnde iure ſolebat dicere magiſter in quouis morbo mente conſtare, & bene appetere eſſe bonum, quaſi contrarium ſit ſemper malum. (*Et ſyncera dieiectiones.*) Vt dixi hæc poteſt eſſe ſecunda aphoriſmi pars, quæ ſententia intelligenda eſt non copulatiuè, ita vt dicat Hippocrates malum eſſe, ſi ſimul longo morbo conſumpti ægri cibum auerſentur, & deiectiones ſyncetas habeant, ſed potius disiunctiuè tamquam malum ſit, ſi ſeparatim in diuturnis morbis faſtidium cibi ſuperueniat, vel deiectiones, Cur enim illud ſit malum iam diximus, nunc ſupereſt videamus, quamborem deiectio quoque ſyncera ſit mala. Nam deiectiones ſynceræ conſueuerunt propriè dici in quibus pura bilis apparet, Et in aliquibus codicibus manuſcriptis, in hoc aphoriſmo loco uocis (ἀκρητοὶ) ſynceræ legitur (χολώδεις, ideſt bilioſæ,) vt uideatur ſatis compertum hic pro deiectionib. ſynceris bilioſas eſſe capiendas, ſi communem opinionem ſequi placeret, & aliquorum contextuum fidem, verum Galenus omnino aliter ſenſit, quaſi ſibi videretur fieri difficiliter poſſe, vt in diuturnis morbis à quibus ſemper corpora refrigerantur, ſyncera bilis adeo accumulari queat; Vult igitur Galenus pro ſyncera deiectione accipiendum eſſe quemcumque humorem ab aqueſa, humiditate, ſeu ichore ſeroſo ſegregatum, ſiue ſit pituita, ſiue bilis, ſiue melancholicus ſuccus. Cur autem huiuſmodi diectiones ſint vſque adeo malæ dicit Galenus rationem eſſe, quoniam ſignificant omnem natiuam humiditatem eſſe à febrili calore combuſtam: nam in longis morbis corpora ſolent refrigerari, ac proptereà aquoſi, & frigidi ſucci gigni, Vndè ſi contrarium eueniat, vt non modo ſimiles ſucci non gignantur, ſed potius contrarij fiant, ſignum eſt magnum eſſe receſſum, nec ſimiles morbis eſſe diectiones, ac proptereà iuxta Hippocratis ſententiam ſecundo aphoriſmorum malas eſſe: Sed non uideo, vt libere dicam, cur non etiam valeamus intelligere bilioſas, quia Hippocrates dicit, proptereà eſſe malas, quia valde diſſimiles ſunt, naturæ morborum diuturnorum. Sic aliquos fuiſſe, quibus magis placuit has duas particulas coniungere, ſed quomodo, qui cibum non ſumit, & abhorret, poſſit ſimul ſynceras deiectiones habere haud facilè intueor, cum alterum fiat ab vſtione etiam ſecũdum Galenum, alterum verò non tantum à maligna ſuccorum putrefactione, quantum ab ipſa facultatis proſtratione, ob humidam atque confirmatam ventriculi intemperiem. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictionem, & ad monendum medicos, vt in ægritudinibus longis ſtudeant ciborum appetentiam conſeruare, & aluum lubricam reddere.

Vtilitas Aphor.

7 Ex

7 *Ex multa potatione rigor, & deſipientia, malum.*

ET in antecedentibus, & in ſequentibus plurimis locutus eſt Hippocrates de ſuperuenientibus malis in morbis, tàm acutis, quàm diuturnis, vnde quomodo nunc interponat ſermonem de malo ſuperueniente ex cauſſa externa, nempè mala, atque importuna potatione, (quod contingit ferè ſanis tantum) haud facile perſpicitur ratio, quamquam puto hoc dixiſſe, quia eius tempeſtate homines indulgebant potui, & præſertim Græci, vnde mala diuerſa ſub naſcebantur, quaſi Hippocr ſcopus fuerit docere, & monere, vt homines ſeſe à multis potationibus abſtineant, quod ab ijs, & rigores, & delyria, atq; alia mala oriantur, tàm à frigidis, quàm à calidis cauſſis: Etenim illud certiſſimum eſt pleroſquè homines omni tempore magis in potu, quam in comeſtione errores committere conſueuiſſe, quod nulla ſit voluptas maior, quam vbi ſitiens potat, vt etiam Plato in Philebo docuit, & Ariſt. 20. ſect probl 5. Eſt enim ſententia prognoſtica, quæ & ipſa eſt ſine demonſtratione, ſed in duas partes diuiſibilis, vt antecedens; nam haud poſſum credere Hipp. voluiſſe hæc duo copulare tanquam ſimul, & rigor, & delirium fiant à temulantia, cum vnum frigoris, alterum caloris ſit ſoboles, quamquã haud penitus abnuo ebrios ſimul, & rigere poſſe, & tremere, & delirare, vt docuit Ariſt. lib. 3 prob. 1. 2. & 5. (*Ex multa potione.*) Potionẽ ſimpliciter ſignificare vini potum, non ſolum Galenus in præſenti comm: docuit, verum ipſemet Hipp. inſinuauit ægro 13 3 lib. Epid: cap. 1. de morb: mulieb: vbi de pleuritide ſermonem habet, vt non ſit dubitandum, quin multa potio vini, atque etiam meracioris copioſum potũ, ſignificet, de quo loquens Horatius dixit.

Fœcundi calices, quem non fecere diſertum?

Verũ non inconuenit, quin etiam de qualibet alia potione intelligamus, quę inebriat, cuiuſmodi eſt Zithum, ſiue ceruiſia vocata etiá lac in inebriare hędos ſcripſit Lucretius in primo de nat: (*Rigor,*) quomodo ex multo vini meracioris potu, quę eſt calida cauſſa, fiat rigor, effectus nimirum frigidus, non ſolum dixit Galenus in pręſenti commentario, verum etiam ante ipſum Ariſtoteles, qui 3. probl. ſect prob. 1. & 5. Quærens cur illi, qui nimium vino vtuntur rigent, atq; tremunt, cum tamen vinum ſit calidum, inter alias, quas proponit cauſſas eam affert, quod vt ignis extinguitur à lignorum copia nimia ſuffocatus, ſic calor natiuus immenſa vini copia obrutus valde imminuitur, vnde rigor ſequitur, ac tremor, quem motricis facultatis imbecillitatem ſequi vbiquè profitetur Galen. Eſt alia quoq; non minor cauſſa, quod vt ignis paruus extinguitur à maiore, ſ. eo diſſipato, atq; alimento priuato, haud ſecus calor natiuus alioquin puſillus à nimio vini calore hebetatur, atque inde tremor, & rigor conſequuntur, quæ ſimiliter ratio eſt, cur magis à vino meraciore, atq; potentiore affectus illi fiant, quàm à temperatiore, & minus potente. (*Delirium.*) Quomodo animus à vino diuerſimode afficiatur idem Ariſtot docuit 1. probl. ſect 30. vbi ſcripſit pro varia ipſius temperie, & varia ſubiectorũ diſpoſitione modo fieri furorem, modo ingenia pacatius componi. Galenus autem ſcribit in hoc propterea ex potu

Yyyy 2 multi

multi vini fieri deliria, quoniam caput repletur multo ſanguine, multoq; feruēti ſpiritu, ex quo non modo ipſum verumetiam vniuerſum corpus incaleſcit, atque ira delirium ſequitur, At dubium eſt an ſimul poſſit ex multo potu delirium excitari, & rigor vt videtur hic Hippoc. inſinuare, Nam ſi incaleſcit caput, atq; corpus vniuerſum, non apparet quomodo poſſit rigor fieri: Reſpondendum eſt vt Plutarchus in ſympoſiaci lib. 3. cap 8. & ante ipſum Ariſt. 3 prob. ſect. duplicem eſſe ebrietatem aliam in qua animus penitus ſepultus eſt vna cum corpore, aliam verò in qua mediocris fit alienatio cuiuſmodi ebrios vocabant veteres ἀκροθώρακας, in primo genere poteſt fieri rigor nempè ſuffocato calore, vt retro dicebam, in ſecundo autem genere non fit rigor, ſed frigus tantum, fit enim rigor ob læſionem partium neruoſarum, quibus dum ſuccurrere tentat natiuus calor, modo exurgit, & impellit, modo ſeſe retrahit, atq; inde ſequitur rigor, qui eſt cum frigoris, ſenſu motus deprauatus, fit vero frigus tantum hebetato calore quemadmodum dixi. (*Malum,*) ſiue ſimul intelligamus hæc duo eſſe mala delirium, ſcilicet & rigorem, ſiue ſeparatim vera eſt ſententia, quoniam vtrumque per ſeſe magnam eſſe læſionem caloris natiui ſignificat, ſimul verò iuncta non ſolum calorem lædi vehementer, verumetiam cerebrum, atque neruorum principium, ſignum, quod ſolet eſſe mortale ob conuulſiones, quę ſequuntur neruorum principij læſiones inſignes. Eſt vtilis ſententia ad prædictiones faciendas, ſed maximè etiam ad monendos homines, vt à multa meracioris vini potione ſeſe abſtineant, atque omni alio qui inebriet, vbi etiam diſcitur metuendum eſſe ſemper, vbi ab eadem cauſſa fiunt duo contraria.

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

8 *A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectio fit.*

ET hic aphoriſmus eiuſdem eſt naturæ cum antecedente, quandoquidem pergit Hipp commemorare alia mala ſymptomata, quæ alios morbos, vel ſymptomata ſequuntur, Vnde patet, & ſcopus Hipp. & ſententiam eſſe prognoſticam ſine ratione, vel potius ſimioticam cum doceat cognoſcere, vbi intro ruptus eſt abſceſſus, & facta uomica, & videtur ad chyrurgicam partem ſpectare, vnde ſcopus eſt docere, vt cognoſcatur, quando tuberculum introrumpitur. quæ tamen diuidi poſſet in tres particulas, prout tria ſunt, quę conſueuerunt ſequi ruptiones intro tuberculorum, ſcilicet exſolutio, vomitus, atque animi defectus. (*Tuberculorum:*) De tuberculis, quæ ad ſuppurationem deueniunt verba facere Hippoc. non eſt dubitandum. Hæc enim ſunt quæ propriè dicuntur rūpi, vbi factum pus cum intra locum, vbi conſummatum eſt, nequeunt contineri, diſruptis membranis, vel alijs partibus erumpit. Porro huiuſmodi diſruptio cum fit intro neceſſe uidetur, ut fiat in aliquam cauitatem, quæ cum quadruplex ſit uentriculus, thorax, abdomen, atq; inteſtina, vbi in uentriculū ex rupta parte fertur, vomitus excitatur, ubi in thoracem tuſſis, anhelitus difficultas, atq; ſuffocatio, ubi in inteſtina, alui fluxus, atq; tormina, ubi in abdomen fiunt alij tumores, & interdum hydrops. Iam uerò exſolutio, atque animi defectus fiunt in omnibus hiſce ruptionibus, ubi materia maligna eſt atque cōfertim, & magna ſit materiæ eruptio: (*Reſolutio*) Galenus uoluit hic Hippocr. dumtaxat loqui de

Connexio. *Scopus.* *Diuiſio.*

ea ru-

ea ruptione, quæ fit in ſtomachum, eo quòd uomitus ſit ipſius tantum paſſio, Verum, quia vt dixi, exſolutio, atque animi defectus contingunt quoque in cęteris ruptionibus, non video cur non poſſit de ijs pariter verificari: Si quidem *ἐκ-λυσις*, ideſt exſolutio nil aliud eſt, quàm virium vitalium, atque animalium im- *ἐκλύσις, quid.* potentia, ſeu debilitas quędam, propter quam corpus debile, atq; impotens quodammodo redditur ad edendas conſuetas functiones, *λειποψυχι* autem, & *λειπο-θυμη* parum, & inter ſeſe, ab exſolutione differre videntur, niſi quod altera magis ad uires animales, altera uerò ad uitales pertinere uidetur, vtramque autē eſſe ſubitam uirium defectionem, non tantam tamen ut ſequatur ſudor, quemadmodum accidit in ſyncope, & certę ſi in thoracem fiat ſubita, & ingens alicuius tuberculi ruptio, protinus vitalis facultas fatiſcit, vt inde ſequatur defectus animi, quemadmodum etiam vbi fit, vel in ſtomachum, uel inteſtina, quorum graues affectus trahere in conſenſum cor, atque cerebrum, ſicq́ & lipopſychiā, & lipotymiam facere non eſt dubitandum; Ruptionem in abdomen omniū minimè prędicta ſymptomata inferre certum. (*Vomitus*) In ruptionibus tuberculorum, ſi ſanies cum impetu feratur in ſtomachum, certè fit uomitus, quinimo etiam ſi uapores ſoli materiæ putridæ aliò translatæ ferantur in os aut uentriculi tunicas, nauſeam, & uomitum concitant, quem deinde exolutio uirium, ſi magna ſit uomica, quæ rupta eſt, aut animi defectus ſequi conſueuerunt, quamquam etiam fieri ſolet ſolus ſæpenumero, ut propterea illius uideatur meminiſſe ſpeciatim Hippocrat. Sed illud animaduertendum puto non facile uideri ubi nam locorum, fieri poſſit tuberculum, quod ſuppuratum, & fractum materiam in ſtomachum mittat, alioquin ſi circa ipſum eſſet tuberculum aut in ipſius externa tunica, ſi materia in ſtomachi ſpacium eſſet mittenda neceſſe eſſet interiorem exedi, uel frangi. Ergo uel dicendum eſt tubercula fauciū, & gulę poſſe diſrumpi in ſtomachū, aut ex alibi diſruptis, quemadmodum dicebā halitus tetros in ſtomachum ferri, qui ad nauſeam primum concitent, mox materiam iampridem in ſtomaco coaceruatam agitando inde uomitum ſubſequi faciant, (*Et animi deliquium*) uomitum cum animi deliquio factum dicere malum eſſe, nimium popularis ſententia uidetur, ut iccirco licet ſit cū particula copulatiua (*καὶ*) nihilominus uideatur æquius ipſam recipere tamquam ſeparatiuam, vt ſæpę vſurpari, & ab Hippocr. & ab alijs ſcriptoribus obſeruatur, nam etiam ſi ſolum animi deliquium ſequatur alicuius tuberculi intro ruptionem.

(*plane fiunt:*) Dubium eſt cur cum Hippocrates ſoleat in ſimilibus aphoriſmis, ſemper in fine adijcere, vel malum, vel bonum, hic non appoſuit: *Dubit.* ſed ſolum modo, quod fiant: Cui reſpondendum eſt ſat fuiſſe dicere fieri, *Solut.* cum ſint ſemper pernicioſa quomodocumque fiant. Sunt enim hæc omnia mala ſi ſeparatim, & multo magis ſi coniunctim capiantur, tum quia ſignificant magnitudinem tuberculi, & prauitatem illius materiæ, lociquè ad quem miſſa eſt præſtantiam, tum quia cuncta hæc tria ſymptomata, tàm per ſeſe, quàm conſequutiuè, vnumquodquè ſeparatū vires magis atterit, atque alios graues affectus producere poteſt, Vtilis verò eſt propoſita ſententia *Vtilitas* ad prædicendum euentum in quibuslibet tuberculorum ruptionibus, quas vbi *Aphor.* praua aliqua ſymptomata conſequuntur ſemper mali aliquid eſt metuendum,

vbi verò fiunt, abſq; vllis ſymptomatibus etiam ſi magnę ſint, vbicumque fiant in partibus internis, haud ita timere oportet.

---

9 *A profluuio ſanguinis deſipientia, ac conuulſio, malum.*

MAGNA, & ſatis varia eſt affectuum copia, qui alijs affectibus ſuccedentes malum, & quandoq; bonum ſignificant, vt proinde Hippocrates coactus fuerit plura de ijs proponere; quo varietate propoſitorum liceret ſingula quodammodo complecti, itaque modo demonſtrat, quomodo morbos ſequantur ſymptomata, modo vt ſymptomata ſequantur alia ſymptomata, quod *Scopus.* in præſenti facit, vbi ſcribit, quando fluxum ſanguinis ſequitur delyrium, vel conuulſio, eſſe malum, Vnde aphoriſmus prognoſticus eſt, ſine ratione, ac in *Diuiſio.* duas particulas diuiſibilis, pro vt duo eſſe dicit, quæ ſanguinis fluxum conſequi poſſunt. *(In ſanguinis fluxu:)* Corn: Celſus lib. 2. cap. 8. videtur totum hunc aphoriſmũ copulatiuę legiſſe, vbi ſcribit, ſi ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt demenria cum diſtenſione neruorum periculum mortis eſt, Cæterum Galenus in commentario monſtrat dupliciter fuiſſe conſcriptum aphoriſmum, ſcilicet tàm copulatiuè, quàm aduerſatiuè, atq; vtro modo legatur, ueriſſimam eſſe ſententiam, quandoquidem, ſiue poſt ſanguinis fluxum fiant ſimul delirium, & cõuulſio, ſiue fiat vnumquodq; ſymptoma ſeparatim perinde eſt malum, quãquam multo deterius ſit utraque ſimul fieri, propter quod Corn: Celſ: qui vtraque coniunxit non cõtentus dicere malum, mortis periculum imminere maluit dicere, Non de quolibet ſanguinis fluxu, ſed de immenſo verba facere Hippocratem non eſt dubitandum, quemadmodum etiam Galenus appoſitę ſatis dixit pro delirio non quamlibet mentis alienationem, ſed moderatam dumtaxat intelligere, quam tremori correſpondere ſcribit, quoniam vt tremor fit à debilitate facultatis artus ipſos mouentis, ſic delirium moderatum à debilitate facul- *Dubit.* tatis ratiocinatricis efficitur. Verum dubitatur vtrum delirium moderatum fieri poſſit à ſola debilitate ratiocinatricis, vt uidetur dixiſſe Galenus, an etiam alia cauſſa ad id agendum exigatur: Nam certum eſt delirium eſſe deprauatã actionem. Iam uerò ex ſententia Galeni ſecundo de temp. 1. & in Arte med: & Auic: 2. 1 doc: 3. c. 3. actiones deprauantur à calido, ſicut minuuntur, & abolentur à frigido, ob quod uidetur exiſtimandum non à debilitate ratiocinatricis, quæ ſe- *Soluit.* quitur frigidã cauſſam, ſed potius ab alia cauſſa eaq́. calida fieri. Pro reſſolutione dicendum eſt id quod alias dixit Galen. 8. de vſu partium nempè actiones animi prodire ab optima ipſius cerebri temperie, itaque à qualibet etiam eas corrũpi, ſiue ſit calida, ſiue ſit frigida, tametſi plerumq; corruptionis ſpecies uariç ſint ſecundũ uarietatem intemperierum corrumpentium, ea propter vbi corruptio fit à calida cauſſa, vehemens mentis aberratio ſuboritur, ubi uero à mitiore calore, qui uicem frigidi gerit, fit minor aberratio, quæ propriè deſipientia, ſeu ut tranſtulit Celſus dementia vocatur, quæ uere eſt deminutio quædam operationum mentis, quæq; dicitur à Galeno fieri ex imbecillitate, quoniã uigor, & copia ſpirituũ, quibus fiunt operationes animi deſunt, ex ſanguinis profuſione, ac proinde redditur animus debilis in cogitando, atque iudicando, vt deceret. Virum de reddi-

autem quod ait Hippocrates de ſanguinis fluxu intelligendum de qualibet corporis parte, an de aliqua, vel aliquibus tantum, iure poſſet dubitari. Verum magis mihi placet, vt intelligatur de ſanguine potiſſimum è naribus fluente, quòd locus is proximior cunctis ſit cerebro, ac ob id aptior ad illud offendendum, quamquam etiam de alijs fluxibus intelligi queat, modo copioſi ſint, vt ſolent hæmorrhoidales, quos experientia monſtrat lædere cerebrum, atque deſipientiam interdum facere. *(Vel etiam conuulſio)* fateor poſſe, quoque copulatiuè accipi hanc dictionem, vt aliqui maluerunt, verum cum Hippocr. aph 3. ſect. 5. aphoriſ: dixerit ſolam conuulſionem ex ſanguinis fluxu malam eſſe, quo iudicio, & ſcopo debuiſſet modo addere deſipientiam, quæ & ipſa ſola ſemper mala eſt, Igitur ſatius videtur eſſe, ſi legamus aduerſatiuè, quaſi dicere uoluerit, ſicut conuulſio ſola ex ſanguinis copioſo fluxu mala eſt, ſic ex eodem deſipientiam eſſe malam, nempè, quæ ex debilitate, & paupertate ſpirituum exoriatur, in quibus tota uis animi poſita videtur. *(Malum,)* vt monſtraui Corn: Celſus interpretatus eſt malum, mortale, & vere non ſolum hæc duo ſignificant mortem futuram, verumetiam faciunt, maximè conuulſio, quæ dolorum acerbitate uires alioquin attritas, vehementer opprimit. De vtilitate præſentis aphoriſmi loquens ſtatim in comm: Galenus ait ipſum magnam nobis afferre vtilitatem ad perſuadendum aliquando deſipientiā fieri ex defectu, quo pacto fiunt manuum, atq; pedum tremores, verum iuuat quoque ad prędictionem faciendam, & ad docendum ſanguinem fluentem, vbi modum excedat, ſtatim eſſe comprimendū, ne ſimul cum corpore animus, quoq; detrimentum, patiatur. ***Utilitas Aphor.***

10 *Ab ileo, vomitus, ſingultus, deſipientia, vel conuulſio, malum.*

CONTINVANS Hippocrates tractationem de ſuperuenientibus ſymptomatibus docet in præſenti, quæ mala Ileum ſolent ſequi, atque quatuor præcipua enumerat vomitum, ſingultum, conuulſionem, atque delirium, quæ omnia etiam Cornelius Celſus lib 2. cap. 8. eodem præciſe ordine enumerauit, quo hic Hipp. atque etiam in Coacis prædictionibus, vt nil dubitare oporteat, de integritate, atque germanitate ſententiæ, quæ & ipſa prognoſtica eſt, ſine ratione, & diuiſibilis (ſi placet) in quatuor particulas, prout quatuor ſunt mala, quæ recenſet voluuloſos ſequi: Sed ſtatim ſeſe offert conſiderandum cur hoc diuinum ingenium hæc quatuor enumerare voluit ſuperuenientia ileo, nec plura, nec pauciora, cum præſertim in Coacis, poſuerit ſolum uomitum, & obſurdeſcere. In qua re dicendum puto ob duas cauſſas potiſſimum id feciſſe, una eſt, quia ſub his voluit comprehendere omnes functionum, iàm naturaliū, quàm naturalium, lęſionum, altera eſt, quoniā hęc ſola ſunt propria ſymptomata, quæ ileum grauem ſolent comitari In Coacis non ſic, quia ea non ita exacta doctrina. *(In ileo:)* Hic morbus inteſtinorum frequenter cōmemoratus inuenitur, apud Veteres, & præſertim apud Hipp. apud quos cum nuſpiam reperiatur nominatus colicus affectus, ſit vt credam ſub ipſo leo fuiſſe cōprehenſum, eò maximè, quod Plinius, lib 26. c. 1. ſcribit dumtaxat Tyberij tempore primū cœpiſſe nominari colicā paſſionem, cui etiam atteſtatur Celſ: lib. 4. c. 13 habuit autem Ileus cōplura nomina chordapſos, voluulus tormentū, & apud aliquos barbaros

Connexio. ***Dubit.*** ***Solut.***

barbaros miſerere mei quaſi affectus ſit omni miſericordia dignus. Eſt tumor obſtruens cum dolore inteſtina modo craſſiora, modo gracilia adeò, vt fœces nequeant aluo egredi, ſed per os reijciantur, fit autem tumor modo à ſanguine & eſt inflammatio exitialiſſima, modo à pituita, aliauè materia, Hunc ergo affectum tamquam ſatis grauem ſolent comitari compluta, & ipſa grauia ſymptomata, quorum præcipua quatuor enumerantur hic ab Hippocrate ueluti; (*Vomitus*) de quo loquens Galenus ait hunc tum accidere, cum iam ægri exitialiter ſeſe habent, nam tunc verè conſumatus eſt morbus, cum nil infra prodit, ſed reſtagnant excrementa in ſtomacum (quæ eſt ilei proprietas inſeparabilis) ubi facultatem expulſiuã irritantia uomitum faciunt. Verum ſi excrementa in ſtomachum impulſa non modo illius os, verumetiam tunicis tenaciter inhærentia lædant. (*Singultum*) producunt, quem eſſe adhuc deteriorem uomitu non eſt dubitandum, quippe qui indicat totum ventriculum lædi, quia quoniam interdum ſolus patitur, interdum uerò paſſionem alijs partibus communicat, & præſertim cerebro, iccirco alia quoque mala conſequi conſueuerunt; nam ſi anterior pars lædatur, ipſius imaginatio, atque diſcurſus offenduntur, vnde παραφροσύνη, ideſt (*Delirium.*) Sequitur, atq; tunc maximè, quando morbus à tumore inflammatorio gignitur, à quo vapores fetuidi in cerebrum ſublati, ipſiuſq. temperamentũ euertentes conſequenter operationes vitiant; ſin autem læſio oris uentriculi cõmunicetur parti poſteriori eiuſdem cerebri, ubi neruorum initium collocatur, cæteri nerui ab illo ad ſeſe tracti, & cum ipſis muſculi conuulſionem inducunt. Atqui dubitatur? quomodo poſſit lædi cerebrum morbo inteſtinorum, cum dixerit Plato in Timeo diaphragma inter cerebrũ, & inteſtina, aliaquè uiſcera naturalia fuiſſe collocatum, ne ab ijs ubi anima brutalis tanquam ad præſepta uincta eſt, poſſit mentem lædere, Reſp. id eſſe intelligendum de homine in ſanitatis ſtatu conſtituto non autem de ægris in quibus natura cogitur multa facere præter illius inſtinctum. Itaq; uere concludit Galenus hęc omnia mala fieri in ileo, quoniam inteſtinorum facultas expultrix cupiens ſtercora diutius retenta, ob idquè maximè moleſta depellere ad conſuetas uias earum obſtructione impedita, ſurſum eadem pellit uiolenter, unde prędicta conſequuntur, quod quidem iure ab Hippocrate malum eſſe dicitur, tum quia magnum, & ſatis grauem eſſe affectum ſignificat, tum quia omnes uires neceſſario ſub hiſce malis ingentem ruinam ſubeunt. Itaque utilis eſt aphoriſmus dumtaxat ad prædicendum poſtquam Ileus, ubi coniunctus eſt, tot alijs malis nullam curationem admittit, Et Galenus 3. de loc:aff:cap.2. dicebat neminem ab ileo euadere, qui uomat ſtercora, unde multo minus ſi uomitui iungantur ſingultus, uel deſipientia, uel conuulſio. Et certè indicium magni mali eſt, ubi ab inteſtinis tanto interuallo ab ipſo cerebro diſſitis affectus illi adeo communicatur, ut delirium, atque conuulſio ſuccedant.

Ilei proprietas propria quæ.

Dubit.

Solut.

Utilitas aphor.

11 *Morbo*

11 *Morbo laterali, inflammatio pulmonis, malum.*

PERGIT Hippocrates tractare de morbis, qui alijs morbis ſuccedũt, non *Connexio.*
tamen priori ſanato, cuiuſmodi ſunt pleuritis, & peripneumonia. Nam
vt ait Hippocr lib. de affect: & poſt ipſum Aretæus libro de curat:acut:cap. 10.
necnon Galen. 4. de cauſſis puls: 8. 12. facile eſt, vt pleuritidi ſuccedat peripneu-
monia, licet non facile ſit, vt curata, & mutata tota in eam pleuritis aboleatur,
quæ fuit (vt ego puto) cauſſa propter quam Hippoc. 1. de morbis non longe à
principio loquens de morbis, qui in alios mutantur, nullam fecit mentionem de
mutatione pleuritidis in peripneumoniam, quaſi ſuccedat quidem pleuritidi
peripneumonia, & non mutetur ea in hanc, ideſt ex illa extincta hæc fiat: Eſt *Scopus.*
ergo Hippocratis ſcopus in præſenti aphoriſmo docere exemplo pleuritidis ſu-
peruenire etiam morbis acutis morbos alios acutiores, atque tunc pernicioſum
eſſe valde. Ex quo facile eſt intelligere præſentem ſententiam eſſe prognoſti-
cam ſimplicem, atque indiuiſibilem. (*In pleuritide,*) hæc forma loquendi Hip-
pocratis ſatis manifeſtat ſe loqui de ea peripneumonia, quæ ſuperuenit in pleu-
ritide, hoc eſt ea adhuc durante, nec finita, vnde non ſatis appoſitæ Celſus lib. 2.
cap 7. dixit poſt lateris dolores vitia pulmonum, ſi tamen hunc aphoriſmum
facere latinum intendebat, (Sed multo melius Galenus, qui poſtquam dixit in
aliquibus contextibus reperiri uocem) *κακὸν*, ideſt malum, in aliquibus non,
maluit legendum (*malum,*) atque Hippocratem loqui non de mutatione mor-
bi in alium morbum, Sed potius de ſuperuenientia, quamquam vere quoq; di-
xit facilius eſſe, vt pleuritis mutetur in peripneumoniam, quam in pleuritidem
peripneumonia, quippe quæ ſi ſalutaris ſit per ſputum expurgetur abſque vlla
membranarum laterum offenſione, ſin verò exitialis ſit prius interimat, quam
inflammatio antedictis membranis communicetur, eo quod impedita via ſpi-
randi cito ægri ſtrangulentur, ſicuti rarum eſt, quin pleuritis interimat medio
inflammationis pulmonis, nempè quæ facile ſuſcitatur inflammata aliqua la-
tebra cingente membrana, tum ob caloris magnitudinem tum ob pulmonis
laxitatem, tum ob ſanguinis redundantiam. (*Malum:*) Hæc uox licet plerumq;
videatur, aliquid minus, quam (*lethale*) ſignificare, nihilominus in præſenti vi-
detur ſignificare id quod omnium peſſimum eſt, cum & ut cauſſa, & vt ſignum
malum ſit, morbum morbo adiungi, vt dicebat Hippoc. lib. de affect. peius vbi
morbus, qui adiungitur eſt priore deterior, peſſimum vbi id fit uiribus iam fra-
ctis, vnde cum peior ſit inflammatio pulmonis pleuritide, atque vbi huic illa
ſuperuenit, iam vires ſint admodum attritæ ab antecedente graui morbo, non
eſt dubitandum, quin ſit peſſimum, atque cito mortem afferat, ea propter mi-
hi videtur ſuperuacaneum inueſtigare an deterius ſit pleuritidem ſuccedere pe-
ripneumoniæ, an è conuerſo peripneumoniam pleuritidi, quamquam Gal 5.
in 6. Epid. dicat ſecurius eſſe, & rarius ut peripneumoniam ſequatur pleuritis,
quàm è conuerſo, ut pleuritidem peripneumonia, Vtilis eſt aphoriſmus ad præ- *Vtilitas*
dicendum tum utilis quoq; ad docendum medicos, ut uigilent ne ex pleuriti- *Aphor.*

de fiat peripneumonia, quod fit adhibitis cito conuenientibus remedijs pro ipſa pleuritide perſananda.

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

QVOD parti vicinæ communicetur ab alia parte laborante morbus, vel ſymptoma quodpiam haud mirum eſt, ſed forſan aliqua admiratione dignum videri poſſet, quod in longinqua parte poſſit ſuperuenire: ea propter Hippoc. huius ſuperuenientiæ exemplũ allaturus, accepit phrenitidem, quæ eſt paſſio cerebri ſuperueniens phrenitidi, quod malum eſſe dicit, vt præſens ſententia tota ſit prognoſtica aliqua etiam ex parte curatoriam reſpiciens, eſt enim breuiſſima ſimpliciſſima & indiuiſibilis. (*In peripneumonia.*) Primo libro de morbis declarans Hippoc. qui morbi in quos murentur ait morbum lateralem tranſire in febrem ardentem, phrenitidem in pulmonis inflammationem, ex pulmonis inflammatione non fieri febrem ardentem, ex quibus

Not. 2. verbis duo ſpeculatione digna occurrunt. Vnum eſt: Cur pleuritis conuertatur in febrem ardentem non autem peripneumonia, Alterum eſt cur Hippocrates non dixerit ibi conuerti peripneumoniam in phrenitidẽ, vt hic dicit. Sed rãtum phrenitidem in peripneumoniam, & quæ ſit cauſſa propter quam ex peri-

A. 1. pneumonia fit phrenitis. Circa primum puto dici poſſe vbi facta eſt inflammatio pulmonis, totum fere ſanguinem biliosum craſſiorem eſſe collectum circa pulmones (etiam ſi fiat huiuſmodi inflammatio à pituitoſo ſanguine plerumquè, vt ait Galenus quarto de cauſſis pulſ. cap. 12.) ibiquè putreſcentem facere inflammationem vnà cum febre acuta, cumquè vera febris ardens fiat ex bile putreſcente in venis magnis circa viſcera, ideò non ſuppetere illis in partibus materiam, quæ faciendæ ardenti ſufficiat: contra autem vbi febris ardens eſt facta cum copioſa materia bilioſa in uaſis magnis circa uiſcera flagret, facile in ipſis pulmonibus qui ſemper bilioſo ſanguine ſcatent, incendium communicatur, ſicq; inflammatio ſuboritur, attracto etiam pituitoſo ſanguine, & ſimul computreſcant; quæ etiam eſt cauſſa propter quã ex pleuritide fit peripneumonia, vt ſupra oſtenſum eſt, quòd ſcilicet ob viciniam loci incaleſcat ſanguis pulmonum, iſquè feruens è uenis profundatur, ſicquè in ſubſtantia pulmonis collectus, & putreſcens inflammationem producat, quemadmodum etiam producere poteſt, ſi ex inflammatione lateris trãſudet ſanguis pituitoſus in pulmones, ibiq; collectus inflammatorium tumorem pariat: nam ſcio dubitatum eſſe an peripneumonia fiat quoq; à bile, verum hac de re nũc nõ eſt diſceptandum,

A. 2. cum à Cardano ſit diſputatum lib. 1. Contrad: 7. Circa ſecundum dicere conuenit, etiã ſi Hipp. non dixerit peripneumoniam conuerti in phrenitidem, non tamen propterea id negaſſe, quin interdũ fiat: nam ſat ſibi fuit de quibus magis dubitandum erat propoſuiſſe, non tamen de quibus minus, ſiquidem ſatis manifeſtum videtur eſſe ob communionem pectoris cum cerebro poſſe vapores feruidos, & copioſos, vt ait Gal. in cõm: mitti in cerebrũ, qui illius tẽperamentũ violantes deliriũ faciãt, & ex delirio verã phrenitidẽ, vt quoq; de pleuritide Gal. ſcripſit quarto libro de cauſſis pulſuum capite octauo, vbi ſermonem habẽs de pleuriticorum pulſibus ſcribit: nunquam fieri in pleuritide, & peripneumonia.

Z z z 2 vt caput

vt caput non lædatur, quod humorum putreſcentium in inflammationibus ſuſcipiat fuliginem, qui humor ſi ſit bilioſus, mordicat, erodit, irritatquè cerebrum, ita vt ad delirium perducat, quæ etiam ratio in præſenti commenratio, vt dicebam à Galeno proponitur; quamquam poſſumus etiam dicere raro fieri ex peripneumonia veram phrenitidem, proptereà quod frequenrius fit inflammatio pulmonum ex ſanguine pituitoſo, à quo craſſi vapores, elati potius lethargum, atque delirium, quam veram phrenitim, quæ fit ex ſanguine bilioſo inducunt. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prædictiones in peripneumoniam faciendas, verum etiam ad monendos medicos, vt cerebrum tueantur, ne læſum à vaporibus feruidis aſcendentibus delirium, & phrenitidem faciat, ſiquidem malum eſt, omne delirium, & vt ſignum, & vt cauſſa, præſertim verò phrenitis propria, & vera, de qua ſicut & de quolibet alio delirij genere poſſe Hippocratis verba interpretari non dubito.

Vtilitas Aphor.

---

13 *Ab æſtibus fortibus, conuulſio, aut diſtentio, malum.*

QVOD hic enarrat rarò contingit: attamen credibile eſt ab Hippocrate fuiſſe uiſum, atque obſeruatum, & ob id voluiſſe etiam poſteris indicare inter alia prognoſtica: neque enim dubitandum eſt, quin ſententia ſit tota prognoſtica ſine ratione, diuiſibilis in duas partes, prout duo mala commemorat ſuperuenientia magnis æſtibus nempè conuulſio, & tetanus (*In magnis æſtibus.*) Vocem καύματα vſurpatam hic ab Hipp Corn. Celſus lib. 2. cap 7. interpretatus eſt magnos corporis feruores. Ar Galenus in comm: duo animaduerſione digna ait, Vnum eſt Marinum ſatis grauem aphoriſmorũ interpretem loco dictionis (ἐπὶ καύμασι) maluiſſe legere) ἐπὶ τραύμασι, ideſt in vulneribus magnis,) quam lectionem comprobabat ex ſubſequente aphoriſmo, vbi de ſimili re tractatur, hanc autem lectionem, licet improbandam, nec recipiẽdam dixerit: Attamen maiorẽ aliorũ veterum interpretum parte potius, quam ipſum ſequi maluit adhærendo lectioni, (ἐπὶ καύμασι.) Alterũ eſt diſenſiſſe in ſignificatu eius vocis tradẽdo, quandoquidem alij dixerunt ſignificare vehementem aeris ambientis æſtum, quo pacto vſurpauit Ariſt. in lib. meteorol: Alij magnas febres, Alij cauteria, atque eſcharas, quas medici facere conſueuerunt, Atque hos omnes verum dicere affirmat, eò quòd cuncta prędicta ſolent conuulſiones, ac tetani diriſſimi concitari, ob immenſam ſiccitatem; Verum, vt libere fatear, ipſe quoque cum alijs ſentio, uocem illam tantum eſſe exponendam pro febribus magnis, & ardentibus, in quibus præſertim dum ægri ſunt morti proximi tota die obſeruamus conuulſiones fieri, quas aliàs ſolet Hippoc. appellare tremores. De aere ambiente miror, quomodo Galen. non repudiauerit eam interpretationem, quoniam ſi verum eſſet ab eo etiam æſtuoſiſſimo fieri poſſe conuulſiones, ac tetanos, ſub plagis orientalibus, & occidentalibus, vbi corpora torrentur præ æſtu inſupportabili, deberent corpora cuncta eſſe cõuulſa, quod tamen à nemine obſeruatum, vel proditum habetur, etiam ſi alioquin pili eorũ corporum prę ſummo ſquallore fiant tortuoſi, & veluti, vt uocat Ariſt. 5. de gen: anim: c. 3. & 24. probl 4. in Aethiopib. neq; enim inteſtinus ſemina-

lium membrorum humor, poteſt adeo abſumi, vt conuulſionem faciat, quod appoſitiſſimè dixit Ariſt 1. prob. ſectionis vltimę, vbi quęrens rationem, quamobrem à ſole candefit cera, nigreſcunt autem corpora horum, ait eſſe quoniam à ſole vritur extima pars corporis tantum carnis verò humiditas minimè abſumitur. Prætereà quod Hipp. non loquatur etiam de cauterijs, & eſcaris illud mihi facile perſuadet, quoniam ab his tantum male adminiſtratis fiunt conuulſiones. Hipp. autem hic ſcopus non eſt docere mala, quæ eueniunt ob errores medentium, Sed dumtaxat vi morborum. Itaque verum eſt à magnis febribus produci conuulſiones, & interdum, (Sed rarius) diſtenſiones. Quomodo autem à magnis febribus fiant conuulſiones non eſt ita facile explicare, ſi quidem ſi fieret ratione ſiccitatis, deberent, qui maraſmo aliquo occupãtur cõuelli tum tamen nemo aliquid tale patiatur, Vt dicendum ſit non ratione ſiccitatis, ſed quia à uaporibus acribus mordentur nerui, & eorum principia, ſicquè ſequitur cuiuſmodi malum. Verum eſt, quoque id eſſe malum, ac valde pernicioſum, tum quia ſignificat magnas inanitiones, atque ſiccitates, tum quia atterunt

Vtilitas Aphor. magis uires, ac ocius exitium afferunt. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, necnon ad docendos medicos, vt vigilent ne in febribus ardentibus ſequantur conuulſiones, & ego vbi initia mali ſentio, ſtatim nucæ vnctionibus accommodatis ſuccurrendum eſſe præcipio.

---

14 *In capitis ictu, obſtupeſcentia, & deſipientia, malum.*

VT Hipp. in cunctis quantum fieri poteſt ingenia medicorum exerceret, de ſuperuenientibus ſymptomatibus tractationi inſtitutę voluit, quoq;

Connexio. adiungere, quæ ſuperueniunt morbis ab aliqua cauſſa externa factis, & accepit potius exemplum capitis percuſſionum, quoniam his maxima, & omnium euidentiſſima mala contingere conſueuerunt, q̃d itaque dicit eſt, percuſſionibus ſi

Scopus. ſuperueniat ſtupor, vel delirium malum eſſe, quę ſententia prognoſtica eſt, ſimplex, & in duas particulas diuiſibilis, (*In percuſſionibus.*) Plagæ capitis ſolent omne genus morborum in ipſo facere, vulnera contuſiones, & conſequenter intẽperies producere, à quibus poſtmodum ſymptomata diuerſa oriri conſueuerũt, & mortes, ut non ſolum dixit Hipp. in libello de vulneribus capitis, verumetiam lucullẽtiſſimis exemplis cõprobauit in lib. Epid: fiunt autem plagę caſu, gladio, lapide, ligno, quin etiam ſola manus vola, ut contigit famulæ relatæ 5 Epidem: quam uola manus in capite percuſſam interijſſe multo poſt memorat. (*Stupor*) Corn: Celſus lib. 2. cap 7. proponens hanc ſententiam tacuit ſtuporem, & ſolius delirij meminit, forſan quod in illius contextu ita ſcriptum eſſet, Verum quia & hoc ſymptoma ſæpenumero ſequitur capitis percuſsiones, non dubito quin ab Hippocrate fuerit propoſitum, quomodo autem dignoſcatur ἔκπληξις, & παραφροσύνη docet Galenus ſcribens delirantes deprehendi operationibus, & ſermonibus ab omni ratione alienis, ſtupidos uerò eo, quòd occulis, quidem apertis, ſed quieti, & taciturni manent, perinde atque illi, qui aliquid metuentes mali uelut attoniti manent; Cur autem hoc contingat Galenus ſolam cauſ-

ſam

ſam dixit, quia cerebrum eſt domicilium animæ facultatum, & certè, quid Peripatetici poſsint contra medicos hac de re dicere, non facile habent, cum ad læſionem cerebri ſtatim animę operationes lædi quotidiana experimenta doceāt. Cæterum quomodo ex percuſsionibus potiſsimum fiant ſtupores in aliquibus partibus, vel etiam in toto, oportet uideamus, Nam ſtupor cum ſit debilitas quędam ſenſus, atq; interdum motus, fiant autem huiuſmodi operationes opera ſpirituum facultates deferentium vſque ad nucæ originem, vnde deinceps ad modum irradiationis diſtribuuntur per vniuerſum corpus, fit ut impedito ſpirituū ad nucam tranſitu, atque inde ſublata facultatum illuſtratione, ſimul ſuſtollantur, & ſenſationes, atq; motus, vel ſi non penitus illa diſtributio, & illuſtratio auferantur, ſed dumtaxat minores fiant ſic quoq; & ſenſus, & motus minuantur. Cum ergo percuſſo capite interdum contingat vt fiat fractura interius etiā ſi non appareat extra, interdum vero ſola compreſsio neruorum circa principiū eorum, aut ad idem tranſmiſſo aliquo humore, vel ſanguine ipſi nerui craſſeſiāt, ſequitur, ut ſpirituum, atq; illuſtrationis tranſitus impeditus, conſequenter ſenſus, & motus operationes impediantur, haud ſecus quoque delirium percuſsiones capitis interdum ſequitur, quod cerebri temperamento violato eius operationes principes, quæ ab ipſo temperamento oriuntur, conſequenter læduntur, atque inde delirium ſequantur, quæ omnia mala ſunt non modo, quia ingentem cerebri læſionem ſignificant, verum etiam, quia aliorum malorum cauſſæ exiſtunt, & mortis, nec dubitandum eſt, quin vel alternatim, vel ſimul eſſe poſſint prædicta duo in capitis percuſsionibus, quemadmodum etiam eſſe poſſunt capitis percuſsiones abſque his, vt in quarto, & quinto Epid: relatum eſt de multis, qui ex capitis vulneribus interierunt, abſque obſtupeſcentia, aut delirio, adeo vt non ſit neceſſe in cunctis capitis percuſsionibus huiuſmodi duo ſymptomata fieri, verum vbi fiunt, neceſſe eſt mala eſſe, & vt ſigna, & vt cauſſa, ſicuti demonſtratum fuit. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones, & ad monendum medicos, vt diligentia auertant huiuſmodi mala.

Stupor, quid.

Vtilitas Aphor.

---

15 *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.*

Connexio.

ET hic aphoriſmus eſt ex ijs in quibus Hippocr. docet, quid expectandum ſit vbi aliquod ſymptoma alteri ſuperuenit, in qua tractatione fuit præter conſuetudinem admodū prolixus forſan, quia innumera penę ſunt genera ſymptomatum ſuperuenientium, quæ valde intereſt ſcire adhoc, vt certum iudicium fieri queat, propter quod Praxagoras integrum de his librum conſcripſit, eſt ſententia prognoſtica, ſimplex & indiuiſibilis: (*A ſanguinis ſputo*) pro ſputo capi ab Hipp. quicquid per os reijcitur, ſiue cū tuſſi, ſiue ſine tuſſi in Hipp. œconomia ſatis firmū decretū eſt, Verū hoc in loco accipi pro eo ſputo, quod fit cū tuſſi, ſi quidē, vt bene ait Gal. haudquaquā omnē ſanguinis ſpuitionem ſequitur puris expuitio, ſed illam dūtaxat, quę fit à pulmone, & conſequenter, cū tuſſi, q̄ plane eſt neceſſaria ad hoc, vt quę ſunt in pulmone cumulata excremēta educātur, Cauſſa propter quā à pulmonib. pus reijciatur eſt, quoniā, ſiue fluat ſāguis

à capite

à capite per os, ſiue à uentriculo, non poteſt tamdiu ibi detineri, ut conuertatur in pus, & ſi forte in ſtomaco retineatur potius in grumum, quam in pus cõuertitur, cũ ille locus haud ita calidus ſit, quemadmodũ pectus, & pulmones *(Pus)* ſequitur autẽ pus, ſanguinis ſputum, haud vmquã ſtatim: ſed interdũ citius interdum tardius; neque tamen ſemper, quandoquidem nonnumquam accidit, vt paruum vulnus factum, aut ſponte coaleſcat, aut ope remediorum, ex quo euitatur puris generatio, Verum ſi vulnus nullo modo coaleſcat, incipit ſanguis, aliuſuè ſuccus putrefactus ex ipſo ulcere manare, & quamquam alias dixerit Hippocrates omnem ſanguinis ab ore exitum malum eſſe, nihilominus, nunc dicit peculiariter eſſe:(*Malum*,) quando poſt ipſum ſequitur, ſiue cito, ſiue tarde pus, eo quia ſignum eſt ulcus pulmonum, uel pectoris iam putridum euaſiſſe, cumquè neceſſe ſit, quod putrefactum eſt educi, idquè ſine tuſſi fieri non poſſit, & tuſſis magis, atque magis ipſum vulnus referet, nec umquam coaleſcere permittat, fit ut non modo malum, verum pernitioſum, aut potius exitioſum ſit, quẽadmodum Gal. lib. 5. Meth. diſertè ſatis indicauit. Vtilis eſt aphoriſmis ad prædictionem, & ad docendum medicos, vbi ſanguis ex ore per tuſſim educitur, ut diligenter, & cito vulnus per ſanare conentur, priuſquam fiat ulcus putridum, ac pus exeat.

Vtilitas Aphor.

---

16 *A puris ſputo phtiſis, & fluxus, cum verò ſputum retinetur, moriuntur.*

Connexio. HIC atque etiam in ſuperiori non tantum docet Hippocrat. quid ſit prædicendum, vbi ſymptoma ſymptomati ſuperuenit, verum etiam, quod ſymptoma ſequatur aliud neceſſario; veluti quod vbi à pulmonibus, per tuſſim ſanguis reijcitur; ſequitur quaſi neceſſitate quadam, puris generatio, atq; hanc tabes, & tabem mors. Iſtud enim, & apud medicos eſt probatiſſimum, atque vſu quotidiano ſatis compertum; Vnde præſens ſententia non ſolũ prognoſtica, ſed & diagnoſtica eſt ſimplex tamen, ſed abſq; ratione, ſed diuiſibilis in duas partes, quarum prior eſt. (*In puris ſputo:*) Secunda eſt. (*Cum autem ſputum;*) Et quantum pertinet ad primam; Galenus nil aliud dixit, quam Φθίσιν hoc in loci uocauit Hippocr. eam vocaſſe Athenienſes Φθοὴν, ac nil aliud eſſe, quam totius corporis conſumptionem conſequentem vlcus pulmonis cum febre; Cæterum videre oportet circa hanc primam partem, quæ ſit cauſſa huius ordinis, ſcilicet vt fiat poſt puris ſputũ tabes, deinde, quid Hipp. intelligere uoluerit, ſub uoce (φύσις) Quod ſpectat ad primum ipſemet Hippoc. lib. 1. de morbis longa ſatis oratione explicare conatus eſt, cuius ſumma hęc uidetur eſſe, præter cauſſas externas, nempè aerẽ, & laborem, contingere, ut pulmones ulcerentur à bile, atque pituita ad ipſos defluentibus, unde febres accenduntur, à quibus pituita continuo deffluens in pus conuertitur quemadmodum, & ſanguis, tuſſes frequentes infeſtant, calorquè natiuus admodum uiolatus corpori alendo ſufficere nequit, ſicquè illo contabeſcente, tandemquè fluxu alui ſuperueniente mors ineuitabilis ſuccedit, & quamquam ſit etiam puris ſpuitio abſquè ſanguinis fluxu præcedente, attamen ſemper reiectionem ſanguinis copioſam

Scopus.

Diuiſio.

Φθίσις, qu. d.

pioſam per tuſſim ſequitur puris excretio, & hanc corporis totius conſumptio, quemadmodum dixi. Circa ſecundum Galenus putauit nomine fluxionis Hippoc. alui fluxum, vel capillorum defluuium intellexiſſe, tum quia hæc duo ſolent contingere, defluuium ſcilicet ob immenſam totius corporis, & præſertim cerebri ſiccitatem, alui verò fluxum ex facultatis retentricis imbecillitate, aut potius ex pituitæ à capite in ventrem deſcenſu, vt primo de morbis dixit Hipp. Tum quia 5. aph. 12. Hipp. hoc idem dixit de capillorum defluuio, atq; alui fluxu. Cæterum fuerunt alij, qui minimè putarunt uocem (ῥύσις) id ſignificare, tũ quia Hipp. pro defluuio capillorum nũquam inuenitur uocem ῥύσεως, i. fluxus ſimpliciter vſurpaſſe, tum quia in ſecunda parte aphoriſmi opponit reiectionem puris, quaſi voluerit, pro fluxu ſimpliciter prolato non aliud intelligere, quàm copioſam puris excretionem, Verum huiuſmodi explicatio haudquaquam mihi probatur, quoniá nil noui ſignificaret, cum vox puris ſignificet ipſius excretionem, & ſi id voluiſſet Hippoc. ſignificare, æquum erat, vt anteponeret uoci, (Φθίσις) præterquam quod non eſt is ordo, ut prius fiat tabes, deinde copioſa puris expuitio, ſed potius contrarium euenit, ſi tabem antecedat copioſa puris excretio, itaq; multo mihi accommodatior uidetur ipſius Gal. interpretatio vtpotè, quæ conſona ſit ſententiæ, 12. quinti libri, neq; valet ibi Hipp. ponere fluxũ alui, & capillorum, vt extremum ſignum, non autem hic; quoniam hoc in loco ſcopus Hipp. fuit potius docere ordinẽ ſuperuenietium ſymptomatũ, quam aliud. Poſſumus etiam dicere pro fluxione accipere Hipp. fluxum materię prauæ à cap. quem ſcribit hoc 7. aphor. 74. etiam in phtyſicis fieri. Sequitur ſecunda pars, quæ eſt (*Cum autem*) cuius partis ſenſus eſt, cum ſputum quocumque modo retinetur, mori, quaſi hic ſit ordo ſymptomatum, ſanguinis ſputum, puris ſputum, tabes, fluxus alui, & capillorum, retentio ſputi, & tandem mors; Etenim retentio ſputi nõ modo eſt ſignum, verum etiam cauſſa mortis, nam ſignũ eſt, quoniam ſignificat facultatem expulſiuam, cuius inſtrumẽtum præcipuum eſt calor natiuus, eſſe pene ex toto extinctam, eſt quoque cauſſa, quoniam in pulmonibus retentum pus in dies deteriorem qualitatem acquirit, ſicq. & pulmones, & cor magis, atq; magis lædens exitiũ affert, eò maxime ſi ab initio morbus negligatur, Gal. in 5. meth. cap. 13. & 14. de ſanguinis ſputo pręclare diſſerens teſtatur ſeſe mulierem nobilem, atq; iuuenem penitus ab hoc malo liberaſſe, quod prima die ſeſe ipſius curationi tradidiſſet, alioquin poſt quartam, aut quintam diem fieri ulcera inſanabilia, & maxime ſi ſanguinis reiectatio originem habuerit, à ſalſa, & acri deſtillatione, quamquam non ſemper hæc exedit, & ſanguinis fluxum facit, præſertim in ſenibus, quorum vaſa duriora ſunt, quàm vt corrodi poſſint, hoc enim intellexit Hipp. quando in lib. 3 aph dixit à 18. anno ad 36. fieri ſanguinis reiectationes. Vtilis eſt aphoriſmus ad prędictiones faciendas in ſanguinis ſputo, & ad docendum medicum, quando capienda eſt horum curatio, & quid primum debeat facere, ſcilicet ſanguinem ſupprimere ne pus ſequatur, quod feciſſe Gal. loco nuper citato apparet.

Ad 2.

Vtilitas Aphor.

17 *In hepatis inflammatione ſingultus, malum.*

Connexio. ET hic aphoriſmus eſt eiuſdem generis cum ſuperiore, cum vterquè de ſuperueniente ſymptomatę morbis viſcerum tractet, nam Hippoc. nil aliud docet, quàm vt medici ſciant, quid ſperare, vel timere poſſint, vbi inflammationi iocinoris ſuperuenit, aliquod aliud ſymptoma, & pro exemplo accepit ſingultum, quippe qui videri alioquin poſſet non adeo exitialis, ſicuti ſuaptè natura ſolet eſſe ſalutaris; eſt itaque ſententia prognoſtica, ſimplex, & indiuiſibilis. (*In inflammatione*) Quam noſtri dicunt iocinoris inflammationem duobus verbis, vnicæ tantum appellant Græci ἡπατῖτιδα, ſicut ἡπατικοί dicuntur, qui hepatis inflammatione, & conſequenter ſimul febre laborant, atque hoc videre eſt ſæpius in Coacis prędictionibus, & alibi, quamquam à recentioribus inueniãtur vocati hepatici, qui citra vllum alium manifeſtum affectum iecur debile habent, idquè docuit Gal. 8. de medicam: local: Iam verò iocinoris inflammatio huiuſmodi nihil aliud eſt, quàm tumor calidus, ſiue vt ait Auicenna apoſtema calidum in ipſius iocinoris corpore factum cum duritie, dolore, atque febre; cuius materiæ cauſſa eſt ſanguis in aliqua illius parte collectus, & flagrans, nam vt dicebat Gal. 4. de cauſſis pulſuum, à materia pituitoſa, vix poteſt tumor in iocinore gigni, quippe quod calidum cum ſit prius diſſipat, & abſumit humanum, quàm in tumorem vertatur, contra verò quia ſemper ſanguine exuberat, facile ſolet, & præ illius copia, & præclare modo cauſſa aliqua externa accedente, modo ſine, inflammationem facere. (*Singultus.*) Vbi iecur inflammatur, poteſt ſingultus aboriri tum ob aliquas cauſſas externas, tum ob vitium ipſius inflammationis, ſed de hoc poſtremo loquitur, Hippoc. qui à priori dignoſcitur ob perſeuerãtiam, ſi quidẽ factus ab errore externo cito ſublata cauſſa tollitur. Iam vero cur ab inflammato iocinore ſingultus fiat Galen. in comm: tres cauſſas proponit vnam, quam dicit fuiſſe quorumdam interpretum, nempè compreſſionem ipſius ſtomachi factam à tumore viſceris proximi, & eum contrectantis ob quam compreſſionem flatus prohibiti ab exitu è ventriculo illum veluti lancinantes motum præternaturalem edunt. Sed hæc cauſſa licet, non ſit refutata à Galeno tamen non videtur conſona, quod ſingultus ab humoribus impactis fiat, vel à ſiccitate ructus autem à flatibus, Aliæ duę cauſſæ à Galeno propoſitæ multo accommodatiores ſunt, quarum prior eſt cõmunicatio neruorum, qui cum breuiſſimi ſint, vt ſcribit Hipp. ea in parte tunc dumtaxat fit ſingultus ex communicatione iocinoris, quando ipſius inflammatio, & maxima, & deterrima eſt, altera cauſſa eſt copia bilis, quæ in inflammato iocinore genita, indequè in ventriculum refuſa, eumque vellicans acriter ſingultus, vt excitetur efficit, Sed ſi ita eſt, vt tunc ſolummodo ſingultus fiat in inflammatione iocinoris, quando ea maxima, & diriſſima eſt, quomodo igitur C. Celſus lib. 2. cap. 7. dixit ſingultum eſſe ſignum inflammationis iocinoris? Reſpondendum eſt tres conditiones eum ſcriptorem appoſuiſſe, quæ vbi adſunt, vere ſingultus ſignificat iecur inflammatum, vna eſt, vt ſit frequens, altera, vt

Scopus.

ra, vt ſit continuus, tertia vt ſit præter conſuetudinem, cum enim cauſſa ſingultus ſit proxima ſtomaco, in quo generationem habet, atque ea cauſſa permanens ſit, non modo frequentiam paſſionis, verumetiam continuitatem facit, quæ ſi ſit patienti conſueta, vt ſolent aliquibus contingere ſingultus ob ingluuiem, atque plenitudinem nil aliud malum ſignificant, verum ſi præter conſuetudinem frequententer, & continuent, ſanę neceſſum eſt cauſſam propinquam, atque eam habeant grauem, cuiuſmodi ſola videtur eſſe iocinoris inflammatio. *(Malum:)* Eſt autem malus ſingultus, vt ſignum, quoniam vt diximus ex Galeno ſignificat maximam, & prauam eſſe iocinoris inflammationem, quę ſuaptę natura exitialis eſt, veluti aliæ viſcerum inflammationes, eſt etiam malus, vt cauſſa, quoniam uires omnes, & præcipuè ventriculi magis, atque magis deterit. Vtilis eſt porro aphoriſmus ad prædictionem faciendam non ſolum in iocinoris inflammatione, verum etiam lienis, alteriuſq́. viſceris, in quibus ſit ſingultus, ſemper malus eſt, quod ſignificet magnitudinem affectus tum ventriculi, tum aliarum partium. *Vtilitas Aphor.*

---

18 *In vigilia conuulſio, vel deſipientia.*

SCOPVS Hipp. in præſenti aphoriſmo eſt docere etiam in functionibus animalibus, ſuperuenire quandoque aliud ſymptoma, veluti vbi conuulſio, aut delirium ſuperuenit uigilijs, quod non rato accidere compertum eſt, in febribus acutis præſertim de quibus non eſt dubitandum loqui Hipp. atque tunc malum eſſe, adeo vt hæc quoque ſententia ſit ex prognoſticis, ſimpliciſſima, atque indiuiſibilis. *(In vigilia)* Cornelius Celſus lib. 2. c. 7. ſi hunc aphoriſmum tranſtulit cum ſcripſit vbi vigilia torſit, neruorum diſtēſio, particulam omiſſit *(delirium)* nec ſcio, quare, niſi dicamus, eius exemplari defuiſſe, quod etiam vetuſtiſſimis exemplaribus contigiſſe Galenus teſtatur, pro vigilia autem non quamlibet intellexiſſe Hipp. ſed eam tantum, quæ die, ac nocte affligit, ita vt numquam dormiatur, non eſt dubitandum, Hanc enim omnium peſſimam eſſe dixit Hipp. lib. 2. progn. contex 12. vbi ſcribit peſſimum eſſe non dormire neque noctu, neque interdiu, quoniam aut præ dolore, ac laboribus vigilię fiūt, aut delirium futurum ſignificant, Cur autem immoderatas vigilias, ſequatur conuulſio, & delirium, cauſſas attulit Galenus in comm: vbi ſcribit uigilias maximam vim habere exinaniendi, atq; exiccandi cumque conuulſio fiat, ut à repletione, ſic a nimia ſiccitate, ob id ſpaſmus quoque à uigilia efficitur, ſed dubium eſt, cur maraſmati non conuellantur, in quibus cuncta ſunt mirum in modum exiccata, niſi dicamus colliquationem laborantium maraſmo præſertim torrido prohibere neruorum exiccationem, aut exiccationem illam fieri paullatim, proptereaq́. non inducere conuulſionem, illud tamen eſt ueriſſimum non ſemper vigilias etiam immenſas facere conuulſionem, vel deliriū, quando Plinius, & Seneca narrant Mœcenatem ob zelo typiam uxoris erga Auguſtum totum biennium nihil dormiuiſſe, verum quod dicit Hipp. eſt de conuulſione, & delirio, non quod ſiant ex vigilijs, ſed ſi poſt vigilias ſiant, eſſe mala tāquam *Scopus.* *Dubit.*

barbaros miſerere mei quaſi affectus ſit omni miſericordia dignus. Eſt tumor obſtruens cum dolore inteſtina modo craſſiora, modo gracilia adeò, vt fœces nequeant aluo egredi, ſed per os reijciantur, fit autem tumor modo à ſanguine & eſt inflammatio exitialiſſima, modo à pituita, aliaue materia, Hunc ergo affectum tamquam ſatis grauem ſolent comitari compluta, & ipſa grauia ſymptomata, quorum præcipua quatuor enumerantur hic ab Hippocrate ueluti; (*Vomitus*) de quo loquens Galenus ait hunc tum accidere, cum iam ægri exitialiter ſeſe habent, nam tunc verè conſumatus eſt morbus, cum nil infra prodit, ſed reſtagnant excrementa in ſtomacum (quæ eſt ilei proprietas inſeparabilis) ubi facultatem expulſiuâ irritantia uomitum faciunt. Verum ſi excrementa in ſtomachum impulſa non modo illius os, verumetiam tunicis tenaciter inhærentia lædant. (*Singultum*) producunt, quem eſſe adhuc deteriorem uomitu non eſt dubitandum, quippe qui indicat totum ventriculum lædi, quia quoniam interdum ſolus patitur, interdum uerò paſſionem alijs partibus communicat, & præſertim cerebro, icci rco alia quoque mala conſequi conſueuerunt; nam ſi anterior pars læditur, ipſius imaginatio, atque diſcurſus offenduntur, vnde παραφροσύνη, ideſt (*Delirium.*) Sequitur, atq; tunc maximè, quando morbus à tumore inflammatorio gignitur, à quo vapores feruidi in cerebrum ſublati, ipſiuſq́. temperamentũ euertentes conſequenter operationes vitiant; ſin autem læſio oris uentriculi cõmunicetur parti poſteriori eiuſdem cerebri, ubi neruorum initium collocatur, cæteri nerui ab illo ad ſeſe tracti, & cum ipſis muſculi conuulſionem inducunt. Atqui dubitatur? quomodo poſſit lædi cerebrum morbo inteſtinorum, cum dixerit Plato in Timeo diaphragma inter cerebrũ, & inteſtina, aliaquè uiſcera naturalia fuiſſe collocatum, ne ab ijs ubi anima brutalis tanquam ad præſepta uincta eſt, poſſit mentem lædere, Reſp. id eſſe intelligendum de homine in ſanitatis ſtatu conſtituto non autem de ægris in quibus natura cogitur multa facere præter illius inſtinctum. Itaq; uere concludit Galenus hęc omnia mala fieri in ileo, quoniam inteſtinorum facultas expultrix cupiens ſtercora diutius retenta, ob idquè maximè moleſta depellere ad conſuetas uias earum obſtructione impedita, ſurſum eadem pellit uiolenter, unde prędicta conſequuntur, quod quidem iure ab Hippoctate malum eſſe dicitur, tum quia magnum, & ſatis grauem eſſe affectum ſignificat, tum quia omnes uires neceſſario ſub hiſce malis ingentem ruinam ſubeunt. Itaque utilis eſt aphoriſmus dumtaxat ad prædicendum poſtquam Ileus, ubi coniunctus eſt, tot alijs malis nullam curationem admittit, Et Galenus 3. de loc: aff: cap. 2. dicebat neminem ab ileo euadere, qui uomat ſtercora, unde multo minus ſi uomitui iungantur ſingultus, uel deſipientia, uel conuulſio. Et certè indicium magni mali eſt, ubi ab inteſtinis tanto interuallo ab ipſo cerebro diſſitis affectus illi adeo communicatur, ut delirium, atque conuulſio ſuccedant.

Ilei proprietas propria que.

Dubit.

Solut.

Vtilitas aphor.

Digitized by Google

22 *Morbo laterali, inflammatio pulmonis, malum.*

PERGIT Hippocrates tractare de morbis, qui alijs morbis ſuccedũt, non tamen priori ſanato, cuiuſmodi ſunt pleuritis, & peripneumonia. Nam vt ait Hippocr lib. de affect: & poſt ipſum Aretæus libro de curat: acut: cap. 10. necnon Galen. 4. de cauſſis puls: 8. 12. facile eſt, vt pleuriridi ſuccedar peripneumonia, licet non facile ſit, vt curata, & mutata tota in eam pleuritis aboleatur, quæ fuit (vt ego puto) cauſſa propter quam Hippoc. 1. de morbis non longe à principio loquens de morbis, qui in alios mutantur, nullam fecit mentionem de mutatione pleuritidis in peripneumoniam, quaſi ſuccedat quidem pleuritidi peripneumonia, & non mutetur ea in hanc, ideſt ex illa extincta hæc fiat: Eſt ergo Hippocratis ſcopus in præſenti aphoriſmo docere exemplo pleuritidis ſuperuenire etiam morbis acutis morbos alios acutiores, atque tunc pernicioſum eſſe valde. Ex quo facile eſt intelligere præſentem ſententiam eſſe prognoſticam ſimplicem, atque indiuiſibilem. (*In pleuritide,*) hæc forma loquendi Hippocratis ſatis manifeſtat ſe loqui de ea peripneumonia, quæ ſuperuenit in pleuritide, hoc eſt ea adhuc durante, nec finita, vnde non ſatis appoſitæ Celſus lib. 2. cap 7. dixit poſt lateris dolores vitia pulmonum, ſi tamen hunc aphoriſmum facere latinum intendebat, (Sed multo melius Galenus, qui poſtquam dixit in aliquibus contextibus reperiri uocem) *κακὸν*, ideſt malum, in aliquibus non, maluit legendum *(malum,)* atque Hippocratem loqui non de mutatione morbi in alium morbum, Sed potius de ſuperuenientia, quamquam vere quoq; dixit facilius eſſe, vt pleuritis mutetur in peripneumoniam, quam in pleuritidem peripneumonia, quippe quæ ſi ſalutaris ſit per ſputum expurgetur abſque vlla membranarum laterum offenſione, ſin verò exitialis ſit prius interimat, quam inflammatio antedictis membranis communicetur, eo quod impedita via ſpirandi cito ægri ſtrangulentur, ſicuti rarum eſt, quin pleuritis interimat medio inflammationis pulmonis, nempè quæ facile ſuſcitatur inflammata aliqua latebra cingente membrana, tum ob caloris magnitudinem tum ob pulmonis laxitatem, tum ob ſanguinis redundantiam. (*Malum*:) Hæc uox licet plerumq; videatur, aliquid minus, quam (*lethale*) ſignificare, nihilominus in præſenti viderur ſignificare id quod omnium peſſimum eſt, cum & ut cauſſa, & vt ſignum malum ſit, morbum morbo adiungi, vt dicebat Hippoc. lib. de affect. peius vbi morbus, qui adiungitur eſt priore deterior, peſſimum vbi id ſit uiribus iam fractis, vnde cum peior ſit inflammatio pulmonis pleuritide, atque vbi huic illa ſuperuenit, iam vires ſint admodum atritæ ab antecedente graui morbo, non eſt dubitandum, quin ſit peſſimum, atque cito mortem afferat, ea propter mihi videtur ſuperuacaneum inueſtigare an deterius ſit pleuritidem ſuccedere peripneumoniæ, an è conuerſo peripneumoniam pleuritidi, quamquam Gal 5. in 6. Epid. dicat ſecurius eſſe, & rarius ut peripneumoniam ſequatur pleuritis, quàm è conuerſo, ut pleuritidem peripneumonia, Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum tum utilis quoq; ad docendum medicos, ut uigilent ne ex pleuriti-

Connexio. *Scopus.* *Vtilitas Aphor.*

Digitized by Google

de fiat peripneumonia, quod fit adhibitis cito conuenientibus remedijs pro ipſa pleuritide perſananda.

---

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

QVOD parti vicinæ communicetur ab alia parte laborante morbus, vel ſymptoma quodpiam haud mirum eſt, ſed forſan aliqua admiratione dignum videri poſſet, quod in longinqua parte poſſit ſuperuenire: ea propter Hippoc. huius ſuperuenientiæ exemplũ allaturus, accepit phrenitidem, quæ eſt paſſio cerebri ſuperueniens phrenitidi, quod malum eſſe dicit, vt præſens ſententia tota ſit prognoſtica aliqua etiam ex parte curatoriam reſpiciens, eſt enim breuiſſima ſimpliciſſima & indiuiſibilis. (*In peripneumonia.*) Primo libro de morbis declarans Hippoc. qui morbi in quos mutentur ait morbum lateralem tranſire in febrem ardentem, phrenitidem in pulmonis inflammationem, ex pulmonis inflammatione non fieri febrem ardentem, ex quibus
Not. 2. verbis duo ſpeculatione digna occurrunt. Vnum eſt: Cur pleuritis conuertatur in febrem ardentem non autem peripneumonia, Alterum eſt cur Hippocrates non dixerit ibi conuerti peripneumoniam in phrenitidẽ, vt hic dicit, Sed tãtum phrenitidem in peripneumoniam, & quæ ſit cauſſa propter quam ex peri-
A! 1. pneumonia fit phrenitis. Circa primum puto dici poſſe vbi facta eſt inflammatio pulmonis, totum fere ſanguinem bilioſum craſſiorem eſſe collectum circa pulmones (etiam ſi fiat huiuſmodi inflammatio à pituiroſo ſanguine plerumquè, vt ait Galenus quarto de cauſſis pulſ. cap. 12.) ibiquè putreſcentem facere inflammationem vna cum febre acuta, cumquè vera febris ardens fiat ex bile putreſcente in venis magnis circa viſcera, ideò non ſuppetere illis in partibus materiam, quæ faciendæ ardenti ſufficiat: contra autem vbi febris ardens eſt facta cum copioſa materia bilioſa in uaſis magnis circa uiſcera flagret, facile in ipſis pulmonibus qui ſemper bilioſo ſanguine ſcatent, incendium communicatur, ſicq́ inflammatio ſuboritur, attracto etiam pituitoſo ſanguine, & ſimul computreſcant, quæ etiam eſt cauſſa propter quã ex pleuritide fit peripneumonia, vt ſupra oſtenſum eſt, quòd ſcilicet ob viciniam loci incaleſcat ſanguis pulmonum, iſquè feruens è uenis profundatur, ſicquè in ſubſtantia pulmonis collectus, & putreſcens inflammationem producat, quemadmodum etiam producere poteſt, ſi ex inflammatione lateris trãſudet ſanguis pituitoſus in pulmones, ibiq́ collectus inflammatorium tumorem pariat: nam ſcio dubitatum eſſe an peripneumonia fiat quoq; à bile, verum hac de re nũc nõ eſt diſceptandum,
A! 2. cum à Cardano ſit diſputatum lib. 11. Contrad: 7. Circa ſecundum dicere conuenit, etiã ſi Hipp. non dixerit peripneumoniam conuerti in phrenitidem, non tamen propterea id negaſſe, quin interdũ fiat: nam ſat ſibi fuit de quibus magis dubitandum erat propoſuiſſe, non tamen de quibus minus, ſiquidem ſatis manifeſtum videtur eſſe ob communionem pectoris cum cerebro poſſe vaporẽs feruidos, & copioſos, vt ait Gal. in cõm: mitti in cerebrũ, qui illius tẽperamentũ violantes delitiũ faciãt, & ex delirio verã phrenitidẽ, vt quoq; de pleuritide Gal. ſcripſit quarto libro de cauſſis pulſuum capite octauo, vbi ſermonem habẽs de pleuriticorum pulſibus ſcribit: numquam fieri in pleuritide, & peripneumonia.

vt caput

vt caput non lædatur, quod humorum putreſcentium in inflammationibus ſuſcipiat fuliginem, qui humor ſi ſit bilioſus, mordicat, erodit, irritatquè cerebrum, ita vt ad delirium perducat, quæ etiam ratio in præſenti commentario, vt dicebam à Galeno proponitur; quamquam poſſumus etiam dicere raro fieri ex peripneumonia veram phrenitidem, propterea quod frequentius fit inflammatio pulmonum ex ſanguine pituitoſo, à quo craſſi vapores, elati potius lethargum, atque delirium, quam veram phrenitim, quæ fit ex ſanguine bilioſo inducunt. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prædictiones in peripneumoniam faciendas, verum etiam ad monendos medicos, vt cerebrum tueantur, ne læſum à vaporibus feruidis aſcendentibus delirium, & phrenitidem faciat, ſiquidem malum eſt, omne delirium, & vt ſignum, & vt cauſſa, præſertim verò phrenitis propria, & vera, de qua ſicut & de quolibet alio delirij genere poſſe Hippocratis verba interpretari non dubito. *Vtilitas Aphor.*

13 *Ab æſtibus fortibus, conuulſio, aut diſtentio, malum.*

QVOD hic enarrat raro contingit: attamen credibile eſt ab Hippocrate fuiſſe uiſum, atque obſeruatum, & ob id voluiſſe etiam poſteris indicare inter alia prognoſtica: neque enim dubitandum eſt, quin ſententia ſit tota prognoſtica ſine ratione, diuiſibilis in duas partes, prout duo mala commemorat ſuperuenientia magnis æſtibus nempè conuulſio, & tetanus (*In magnis æſtibus.*) Vocem καύματα vſurpatam hic ab Hipp Corn. Celſus lib.2.cap 7. interpretatus eſt magnos corporis feruores. At Galenus in comm: duo animaduerſione digna ait, Vnum eſt Marinum ſatis grauem aphoriſmorũ interpretem loco dictionis (ἐπὶ καύμασι) maluiſſe legere) ἐπὶ τραύμασι, ideſt in vulneribus magnis,) quam lectionem comprobabat ex ſubſequente aphoriſmo, vbi de ſimili re tractatur, hanc autem lectionem, licet improbandam, nec recipiẽdam dixerit: Attamen maiorẽ aliorũ veterum interpretum parte potius, quam ipſum ſequi maluit adhærendo lectioni, (ἐπὶ καύμασι.) Alterũ eſt diſenſiſſe in ſignificatu eius vocis tradẽdo, quandoquidem alij dixerunt ſignificare vehementem aeris ambientis æſtum, quo pacto vſurpauit Ariſt. in lib.meteorol: Alij magnas febres, Alij cauteria, atque eſcharas, quas medici facere conſueuerunt, Atque hos omnes verum dicere affirmat, eò quòd cuncta prędicta ſolent conuulſiones, ac tetani diriſſimi concitari, ob immenſam ſiccitatem; Verum, vt libere fatear, ipſe quoque cum alijs ſentio, uocem illam tantum eſſe exponendam pro febribus magnis, & ardentibus, in quibus præſertim dum ægri ſunt morti proximi tota die obſeruamus conuulſiones fieri, quas aliàs ſolet Hippoc. appellare tremores. De aere ambiente miror, quomodo Galen. non repudiauerit eam interpretationem, quoniam ſi verum eſſet ab eo etiam æſtuoſiſſimo fieri poſſe conuulſiones, ac tetanos, ſub plagis orientalibus, & occidentalibus, vbi corpora torrentur præ æſtu inſupportabili, deberent corpora cuncta eſſe cõuulſa, quod tamen à nemine obſeruatum, vel proditum habetur, etiam ſi alioquin pili eorũ corporum prę ſummo ſqualore fiant tortuoſi, & veluti, vt uocat Ariſt. 5.de gen:anim:c.3. & 24.probl 4. in Aethiopib. neq; enim inteſtinus ſemina-

lium membrorum humor, poteſt adeo abſumi, vt conuulſionem faciat, quod appoſitiſſimè dixit Ariſt. 1. prob. ſectionis vltimę, vbi quęrens rationem, quamobrem à ſole candeſit cera, nigreſcunt autem corpora horum, ait eſſe quoniam à ſole vritur extima pars corporis tantum carnis verò humiditas minimè abſumitur. Præterea quod Hipp. non loquatur etiam de cauterijs, & eſcaris illud mihi facile perſuadet, quoniam ab his tantum male adminiſtratis fiunt conuulſiones. Hipp. autem hic ſcopus non eſt docere mala, quæ eueniunt ob errores medentium, Sed dumtaxat vi morborum. Itaque verum eſt à magnis febribus produci conuulſiones, & interdum, (Sed rarius) diſtenſiones. Quomodo autem à magnis febribus fiant conuulſiones non eſt ita facile explicare, ſi quidem ſi fieret ratione ſiccitatis, deberent, qui maraſmo aliquo occupãtur cõuelli tum tamen nemo aliquid tale patiatur, Vt dicendum ſit non ratione ſiccitatis, ſed quia à uaporibus acribus mordentur nerui, & eorum principia, ſicquè ſequitur cuiuſmodi malum. Verum eſt, quoque id eſſe malum, ac valde pernicioſum, tum quia ſignificat magnas inanitiones, atque ſiccitates, tum quia atterunt
Vtilitas Aphor. magis uires, ac ocius exitium afferunt. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum, necnon ad docendos medicos, vt vigilent ne in febribus ardentibus ſequantur conuulſiones, & ego vbi initia mali ſentio, ſtatim nucæ vnctionibus accommodatis ſuccurrendum eſſe præcipio.

---

14. *In capitis ictu, obſtupeſcentia, & deſipientia, malum.*

VT Hipp. in cunctis quantum fieri poteſt ingenia medicorum exerceret, de ſuperuenientibus ſymptomatibus tractationi inſtitutę voluit, quoq;
Connexio. adiungere, quæ ſuperueniunt morbis ab aliqua cauſſa externa factis, & accepit potius exemplum capitis percuſſionum, quoniam his maxima, & omnium euidentiſſima mala contingere conſueuerunt, qđ itaque dicit eſt, percuſſionibus ſi
Scopus. ſuperueniat ſtupor, vel delirium malum eſſe, quę ſententia prognoſtica eſt, ſimplex, & in duas particulas diuiſibilis, (*In percuſſionibus.*) Plagæ capitis ſolent omne genus morborum in ipſo facere, vulnera contuſiones, & conſequenter intẽperies producere, à quibus poſt modum ſymptomata diuerſa oriri conſueuerũt, & mortes, ut non ſolum dixit Hipp. in libello de vulneribus capitis, verumetiam luculẽtiſſimis exemplis cõprobauit in lib. Epid: fiunt autem plagę caſu, gladio, lapide, ligno, quin etiam ſola manus vola, ut contigit famulæ relatæ 5. Epidem: quam uola manus in capite percuſſam interijſſe multo poſt memorat. (*Stupor*) Corn: Celſus lib. 2. cap 7. proponens hanc ſententiam tacuit ſtuporem, & ſolius delirij meminit, forſan quod in illius contextu ita ſcriptum eſſet, Verum quia & hoc ſymptoma ſæpenumero ſequitur capitis percuſſiones, non dubito quin ab Hippocrate fuerit propoſitum, quomodo autem dignoſcatur ἔκπληξις, & παραφροσύνη docet Galenus ſcribens delirantes deprehendi operationibus, & ſermonibus ab omni ratione alienis, ſtupidos uerò eo, quòd occulis, quidem apertis, ſed quieti, & taciturni manent, perinde atque illi, qui aliquid metuentes mali uelut attoniti manent; Cur autem hoc contingat Galenus ſolam cauſ-

ſam

ſam dixit, quia cerebrum eſt domicilium animæ facultatum, & certè, quid Peripatetici poſsint contra medicos hac de re dicere, non facile habent, cum ad læſionem cerebri ſtatim animę operationes lædi quotidiana experimenta doceāt. Cæterum quomodo ex percuſsionibus potiſsimum fiant ſtupores in aliquibus partibus, vel etiam in toto, oportet uideamus, Nam ſtupor cum ſit debilitas quędam ſenſus, atq; interdum motus, fiant autem huiuſmodi operationes opera ſpirituum facultates deferentium vſque ad nucæ originem, vnde deinceps ad modum irradiationis diſtribuuntur per vniuerſum corpus, ſic ut impedito ſpirituū ad nucam tranſitu, atque inde ſublata facultatum illuſtratione, ſimul ſuſtollantur, & ſenſationes, atq; motus, vel ſi non penitus illa diſtributio, & illuſtratio auferantur, ſed dumtaxat minores fiant ſic quoq; & ſenſus, & motus minuantur. Cum ergo percuſſo capite interdum contingat ut fiat fractura interius, etiā ſi non appareat extra, interdum vero ſola compreſſio neruorum circa principiū eorum, aut ad idem tranſmiſſo aliquo humore, vel ſanguine ipſi nerui craſſeſcāt, ſequitur, ut ſpirituum, atq; illuſtrationis tranſitus impeditus, conſequenter ſenſus, & motus operationes impediantur, haud ſecus quoque delirium percuſsiones capitis interdum ſequuntur, quod cerebri temperamento violato eius operationes principes, quæ ab ipſo temperamento oriuntur, conſequenter lædantur, atque inde delirium ſequantur, quæ omnia mala ſunt non modo, quia ingentem cerebri læſionem ſignificant, verum etiam, quia aliorum malorum cauſſæ exiſtunt, & mortis, nec dubitandum eſt, quin vel alternatim, vel ſimul eſſe poſſint prædicta duo in capitis percuſsionibus, quemadmodum etiam eſſe poſsunt capitis percuſsiones abſque his, vt in quarto, & quinto Epid: relatum eſt de multis, qui ex capitis vulneribus interierunt, abſque obſtupeſcentia, aut delirio, adeo vt non ſit neceſſe in cunctis capitis percuſsionibus huiuſmodi duo ſymptomata fieri, verum vbi fiant, neceſſe eſt mala eſſe, & vt ſigna, & vt cauſſa, ſicuti demonſtratum fuit. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones, & ad monendum medicos, vt diligentia auertant huiuſmodi mala.

Stupor, quid.

Vtilitas Aphor.

15 *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.*

Connexio.

ET hic aphoriſmus eſt ex ijs in quibus Hippocr. docet, quid expectandum ſit vbi aliquod ſymptoma alteri ſuperuenit, in qua tractatione fuit præter conſuetudinem admodū prolixus forſan, quia innumera penę ſunt genera ſymptomatum ſuperuenientium, quæ valde intereſt ſcire adhoc, vt certum iudicium fieri queat, propter quod Praxagoras integrum de his librum conſcripſit, eſt ſententia prognoſtica, ſimplex & indiuiſibilis: (*A ſanguinis ſputo*) pro ſputo capi ab Hipp. quicquid per os reijcitur, ſiue cū tuſſi, ſiue ſine tuſſi in Hipp. œconomia ſatis firmū decretū eſt, Verū hoc in loco accipi pro eo ſputo, quod fit cū tuſſi, ſi quidē, vt bene ait Gal. haudquaquā omnē ſanguinis ſpuitionem ſequitur puris expuitio, ſed illam dūtaxat, quę fit à pulmone, & conſequenter, cū tuſſi, q̄ plane eſt neceſſaria ad hoc, vt quę ſunt in pulmone cumulata excremēta educātur, Cauſſa propter quā à pulmonib. pus reijciatur eſt, quoniā, ſiue fluat ſāguis

à capite

à capite per os, ſiue à uentriculo, non poteſt tamdiu ibi detineri, ut conuertatur in pus, & ſi forte in ſtomaco retineatur potius in grumum, quam in pus cõuertitur, cũ ille locus haud ita calidus ſit, quemadmodũ pectus, & pulmones (*Pus*) ſequitur autẽ pus, ſanguinis ſputum, haud vmquã ſtatim: ſed interdũ citius interdum tardius; neque tamen ſemper, quandoquidem nonnumquam accidit, vt paruum vulnus factum, aut ſponte coaleſcat, aut ope remediorum, ex quo euitatur puris generatio, Verum ſi vulnus nullo modo coaleſcat, incipit ſanguis, aliuſuè ſuccus putrefactus ex ipſo ulcere manare, & quamquam alias dixerit Hippocrates omnem ſanguinis ab ore exitum malum eſſe, nihilominus, nunc dicit peculiariter eſſe: (*Malum*,) quando poſt ipſum ſequitur, ſiue cito, ſiue tarde pus, eo quia ſignum eſt ulcus pulmonum, uel pectoris iam putridum euaſiſſe, cumquè neceſſe ſit, quod putrefactum eſt educi, idquè ſine tuſſi fieri non poſſit, & tuſſis magis, atque magis ipſum vulnus referet, nec umquam coaleſcere permittat, fit ut non modo malum, verum pernitioſum, aut potius exitioſum ſit, quemadmodum Gal. lib. 5. Meth. diſertè ſatis indicauit. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmis ad prædictionem, & ad docendum medicos, vbi ſanguis ex ore per tuſſim educitur, ut diligenter, & cito vulnus per ſanare conentur, priuſquam fiat ulcus putridum, ac pus exeat.

---

16 *A puris ſputo phtiſis, & fluxus, cum verò ſputum retinetur, moriuntur.*

Connexio. HIC atque etiam in ſuperiori non tantum docet Hippocrat. quid ſit prædicendum, vbi ſymptoma ſymptomati ſuperuenit, verum etiam, quod ſymptoma ſequatur aliud neceſſario; veluti quod vbi à pulmonibus, per tuſſim ſanguis reijcitur; ſequitur quaſi neceſſitate quadam, puris generatio, atq; *Scopus.* hanc tabes, & tabem mors. Iſtud enim, & apud medicos eſt probatiſſimum, atque vſu quotidiano ſatis compertum; Vnde præſens ſententia non ſolũ prognoſtica, ſed & diagnoſtica eſt ſimplex tamen, ſed abſq; ratione, ſed diuiſibi- *Diuiſio.* lis in duas partes, quarum prior eſt. (*In puris ſputo*:) Secunda eſt. (*Cum autem ſputum*;) Et quantum pertinet ad primam; Galenus nil aliud dixit, quam *Φθίσις, qu. d.* Φθίσιν hoc in loci uocauit Hippocr. eam vocaſſe Athenienſes Φθόην, ac nil aliud eſſe, quam totius corporis conſumptionem conſequentem vlcus pulmonis cum febre; Cæterum videre oportet circa hanc primam partem, quæ ſit cauſſa huius ordinis, ſcilicet vt fiat poſt puris ſputũ tabes, deinde, quid Hipp. intelligere uoluerit, ſub uoce (φθίσις.) Quod ſpectat ad primum ipſemet Hippoc. lib. 1. de morbis longa ſatis oratione explicare conatus eſt, cuius ſumma hęc uidetur eſſe, præter cauſſas externas, nempè aerẽ, & laborem, contingere, ut pulmones ulcerentur à bile, atque pituita ad ipſos defluentibus, unde febres accenduntur, à quibus pituita continuo deffluens in pus conuertitur quemadmodum, & ſanguis, tuſſes frequentes infeſtant, calorquè natiuus admodum uiolatus corpori alendo ſufficere nequit, ſicquè illo contabeſcente, tandemquè fluxu alui superueniente mors ineuitabilis ſuccedit, & quamquam ſit etiam puris ſputio abſquè ſanguinis fluxu præcedente, attamen ſemper reiectionem ſanguinis copioſam

Digitized by Google

pioſam per tuſſim ſequitur puris excretio, & hanc corporis totius conſumptio:
quemadmodum dixi. Circa ſecundum Galenus putauit nomine fluxionis Hip- *Ad 2.*
poc. alui fluxum, vel capillorum defluuium intellexiſſe, tum quia hæc duo ſo-
lent contingere, defluuium ſcilicet ob immenſam totius corporis, & præſertim
cerebri ſiccitatem, alui verò fluxum ex facultatis retentricis imbecillitate, aut
potius ex pituitæ à capite in ventrem deſcenſu, vt primo de morbis dixit Hipp.
Tum quia 5. aph. 12. Hipp. hoc idem dixit de capillorum defluuio, atq; alui flu
xu. Cæterum fuerunt alij, qui minimè putarunt uocem (ῥόος) id ſignificare, tũ
quia Hipp. pro defluuio capillorum nũquam inuenitur uocem ῥόον, i. fluxus
ſimpliciter vſurpaſſe, tum quia in ſecunda parte aphoriſmi opponit reiectionem
puris, quaſi voluerit, pro fluxu ſimpliciter prolato non aliud intelligere, quàm
copioſam puris excretionem, Verum huiuſmodi explicatio haudquaquam mi-
hi probatur, quoniã nil noui ſignificaret, cum vox puris ſignificet ipſius excre-
tionem, & ſi id voluiſſet Hippoc. ſignificare, æquum erat, vt anteponeret uoci,
(Φθίσις) præterquam quod non eſt is ordo, ut prius fiat tabes, deinde copioſa pu-
ris expuitio, ſed potius contrarium euenit, ſi tabem antecedat copioſa puris ex-
cretio, itaq; multo mihi accommodatior uidetur ipſius Gal. interpretatio vtpo-
tè, quæ conſona ſit ſententiæ, 12. quinti libri, neq; valet ibi Hipp. ponere fluxũ
alui, & capillorum, vt extremum ſignum, non autem hic; quoniam hoc in lo-
co ſcopus Hipp. fuit potius docere ordinẽ ſuperuenientium ſymptomatũ, quam
aliud. Poſſumus etiam dicere pro fluxione accipere Hipp. fluxum materię pra-
uæ à cap. quem ſcribit hoc 7. aphor. 74. etiam in phtyſicis fieri. Sequitur ſecunda
pars, quæ eſt (*Cum autem*) cuius partis ſenſus eſt, cum ſputum quocumque mo-
do retinetur, mori, quaſi hic ſit ordo ſymptomatum, ſanguinis ſputum, puris
ſputum, tabes, fluxus alui, & capillorum, retentio ſputi, & tandem mors; Ete-
nim retentio ſputi nõ modo eſt ſignum, verum etiam cauſſa mortis, nam ſignũ
eſt, quoniam ſignificat facultatem expultiuam, cuius inſtrumẽtum præcipuum
eſt calor natiuus, eſſe pene ex toto extinctam, eſt quoque cauſſa, quoniam in pul
monibus retentum pus in dies deteriorem qualitatem acquirit, ſicq. & pulmo-
nes, & cor magis, atq; magis lædens exitũ affert, eò maxime ſi ab initio mor-
bus negligatur, Gal. in 5. meth. cap. 13. & 14. de ſanguinis ſputo pręclare diſ-
ſerens teſtatur ſeſe mulierem nobilem, atq; iuuenem penitus ab hoc malo libe-
raſſe, quod prima die ſeſe ipſius curationi tradidiſſet, alioquin poſt quartam, aut
quintam diem fieri ulcera inſanabilia, & maxime ſi ſanguinis reiectatio origi-
nem habuerit, à ſalſa, & acri deſtillatione, quamquam non ſemper hæc exe-
dit, & ſanguinis fluxum facit, præſertim in ſenibus, quorum vaſa duriora ſunt,
quàm vt corrodi poſſint, hoc enim intellexit Hipp. quando in lib. 5. aph. dixit à
18. anno ad 36. fieri ſanguinis reiectationes. Vtilis eſt aphoriſmus ad prędictio- *Utilitas*
nes faciendas in ſanguinis ſputo, & ad docendum medicum, quando capien- *Aphor.*
da eſt horum curatio, & quid primum debeat facere, ſcilicet ſanguinem ſup-
primere ne pus ſequatur, quod feciſſe Gal. loco nuper citato apparet.

ra, vt ſit continuus, tertia vt ſit præter conſuetudinem, cum enim cauſſa ſingultus ſit proxima ſtomaco, in quo generationem habet, atque ea cauſſa permanens ſit, non modo frequentiam paſſionis, verumetiam continuitatem facit, quæ ſi ſit patienti conſueta, vt ſolent aliquibus contingere ſingultus ob ingluuiem, atque plenitudinem nil aliud malum ſignificant, verum ſi præter conſuetudinem frequententent, & continuent, ſanę neceſſum eſt cauſſam propinquam, atque eam habeant grauem, cuiuſmodi ſola videtur eſſe iocinoris inflammatio. *(Malum:)* Eſt autem malus ſingultus, vt ſignum, quoniam vt diximus ex Galeno ſignificat maximam, & prauam eſſe iocinoris inflammationem, quę ſuaptę natura exitialis eſt, veluti aliæ viſcerum inflammationes, eſt etiam malus, vt cauſſa, quoniam uires omnes, & præcipuè ventriculi magis, atque magis deterit. Vtilis eſt porro aphoriſmus ad prædictionem faciendam non ſolum in iocinoris inflammatione, verum etiam lienis, alteriuſq́. viſceris, in quibus ſit ſingultus, ſemper malus eſt, quod ſignificet magnitudinem affectus tum ventriculi, tum aliarum partium. *Vtilitas Aphor.*

---

18 *In vigilia conuulſio, vel deſipientia.*

SCOPVS Hipp. in præſenti aphoriſmo eſt docere etiam in functionibus animalibus, ſuperuenire quandoque aliud ſymptoma, veluti vbi conuulſio, aut delirium ſuperuenit uigilijs, quod non raro accidere compertum eſt, in febribus acutis præſertim de quibus non eſt dubitandum loqui Hipp. atque tunc malum eſſe, adeo vt hæc quoque ſententia ſit ex prognoſticis, ſimpliciſſima, atque indiuiſibilis. *(In vigilia)* Cornelius Celſus lib. 2. c. 7. ſi hunc aphoriſmum tranſtulit cum ſcripſit vbi vigilia torſit, neruorum diſtēſio, particulam omiſſit (*delirium*) nec ſcio, quare, niſi dicamus, eius exemplari defuiſſe, quod etiam vetuſtiſſimis exemplaribus contigiſſe Galenus teſtatur, pro vigilia autem non quamlibet intellexiſſe Hipp. ſed eam tantum, quæ die, ac nocte affligit, ita vt numquam dormiatur, non eſt dubitandum, Hanc enim omnium peſſimam eſſe dixit Hipp. lib. 2. progn. contex 12. vbi ſcribit peſſimum eſſe non dormire neque noctu, neque interdiu, quoniam aut præ dolore, ac laboribus vigilię fiūt, aut delirium futurum ſignificant, Cur autem immoderatas vigilias, ſequatur conuulſio, & delirium, cauſſas attulit Galenus in comm: vbi ſcribit uigilias maximam vim habere exinaniendi, atq; exiccandi cumque conuulſio fiat, ut à repletione, ſic a nimia ſiccitate, ob id ſpaſmus quoque à uigilia efficitur, ſed dubium eſt, cur maraſmati non conuellantur, in quibus cuncta ſunt mirum in modum exiccata, niſi dicamus colliquationem laborantium maraſmo præſertim torrido prohibere neruorum exiccationem, aut exiccationem illam fieri paullatim, proptereaq́. non inducere conuulſionem, illud tamen eſt ueriſſimum non ſemper vigilias etiam immenſas facere conuulſionem, vel deliriū, quando Plinius, & Seneca narrant Mœcenatem ob zelotypiam uxoris erga Auguſtum totum biennium nihil dormiuiſſe, verum quod dicit Hipp. eſt de conuulſione, & delirio, non quod fiant ex vigilijs, ſed ſi poſt vigilias fiant, eſſe mala tāquam *Scopus.* *Dubit.*

ſignum ſit fieri ex inanitione, quæ peſſima eſt, atque ipſammet vigiliam diuturnam cauſſam aliquam internam habuiſſe, quæ potuerit ſimul conuulſionem, atque deſipientiam facere; Quę autem cauſſæ vigilias graues faciant non eſt arduum comperire, primum enim curæ, mærores, ac ſtudia id faciunt, quemadmodum de Mœcenate diximus, & quemadmodum Galenus ſcripſit primo de ſympt: cauſſis cap. 8. Secunda eſt cauſſa calor immenſus, vnde puer ille commemoratus à Galeno ob meracioris vini potum nimium in vigilias incidit, Tertia cauſſa eſt ſiccitas, tàm quæ coniungitur calori, quàm frigori, vnde ſenes vigiles ſunt, vt Gal. 3. aphor. 31. quia licet extranea humiditate abundent, attamen humiditatis natiuæ, atque alimentalis indigi ſunt. Quarta cauſſa eſt ventriculi repletio tàm à cibis, quàm ab humoribus crudis, vbi enim ſtomacus oneratur, haudquaquam ſitum commodum corpus inuenire poteſt, indequè fit, vt huc atque illuc ſeſe vertens ſomnum penitus abigat, præſertim, quando cibi calidiores ſunt. Defluxio quoque præſertim ad fauces & pectus ſomnum eripiunt, imò verò etiam dormientes excitant, velúti vapores calidi, & acres cuiuſmodi biliofi ſunt. (*Malum*) hanc particulam in aliquibus codicibus defuiſſe teſtatur Galenus, qui ſimul dicit hoc nil referre, quoniam ſiue adſit, ſiue nõ, nihilominus ſubintelligitur. Eſt autem malum vt ſignum in vigilia, conuulſio, atque delirium, quod ſicur dicebam ſignificant à peſſima aliqua ex cauſſis internis vigiliam induci, poſtquam in ea duo grauiſſimi affectus ſuboriuntur, Eſt quoque malum, vt cauſſa propterea què ſicut ſomnus adiuuat omnes coctiones, omniaquè naturæ opera, ſic vigilia eadem omnia vitiat, atque perdit ita, vt merito Hippoc. ſcripſerit 2. lib. aphor. ſomnum, & vigiliam ſi modum exceſſerint malum eſſe, nec valet, qđ faciat homines voraces, vt Hipp. 6. Epidem. quoniam id de vigilia non valde immoderata, quę ita euacuat, vt appetitum excitet grandem non autem conſumat humiditatem alimentalem. Vtilitas præſentis aphoriſmi non modo conſiſtit in prædictione facienda, verumetiam in monendo medicos, vbi vigilias ægros tentare animaduertunt maxima cura, atque induſtria debere uti, vt ſomnum reſtituant, quoniam vigiliæ maxima ſolent inferre detrimenta, & præcipuè hæc duo ab Hippocrate commemorata, quippe quę licet non ſemper à vigilijs tamquam à præcipua cauſſa inducãtur, attamen ſemper fere ſunt cum ijs, atque tunc multo grauiora ſunt.

Vtilitas Aphor.

---

19 *In oſſis exutione eryſipelas.*

CVR Hippocrat. fuerit adeò diligens, & longus in proferendis exemplis ſymptomatum ſuperuenientium, tàm alijs ſymptomatibus, quàm morbis, (quòd forſan in vlla alia re non fecit) ſuſpicari, quis poſſet cauſſam fuiſſe, quoniam, vt ait Galenus primo, atque tertio de criſibus maligni morbi potiſſimum fiunt, ab huiuſmodi ſymptomatibus, vt ſicuti varia ſunt in omni morborum genere, ſic videntur poſtulare exemplorum varietatem, tanquam non adeo certam generationem habeant, Eſt aphoriſmus chirurgicus, prognoſticuſq́. ſine ratione, & ſine ulla diuiſione. (*In oſſis denudatione,*) Hic quoque dicit

Gale-

Galenus præ intelligi debere, (κακόν,) vt in Vaticano codice reperitur. Quoniam neque ſemper, neque ſequitur oſſis denudationem eryſipelas, ſed vbi ſequitur ſemper malum. Iam verò (ὀστοῦ ψίλωσις) hoc in loco, non modo ſignificat carnis, & neruorum, verumetiam ipſorum perioſtiorum ab ipſo oſſe ſeparationē, atque ablationem, quæ etiam ſine eryſipelate, ſemper mala eſt, quod ſoleāt oſſa, ſtatim ſic denudata calorem, quem habent puſillum amittere, ac ob id nigrefieri, & corrumpi, ita vt ſit neceſſe ea abſcindere, niſi ſponte decidant, vt quandoquè ſolet contingere. Iam verò Eryſipelas non fit ipſo oſſe, ſed ſequitur eius denudationem, atq; in carne ipſi denudato oſſi circumpoſita generatur; Cauſſa verò propter quam fieri ſoleat in his caſibus eryſipelas, tametſi non prodatur à Galeno ea tamen vera eſt, quod inter cauſſas denudationis oſsis ab Hippocrate uarijs in locis cōmemoratas ea præcipua eſt, quando ichores acres, & corrodentes exedunt partes omnes ipſi oſsi ſuperiniectas, quo in caſu cū etiam ad partem affectam confluant ichores bilioſi, non ita exedentes, hi firmati ſubtus cutem eryſipelas inducunt, quòd iccirco malum eſſe dicit Hippocrates, tum quia ſignum eſt denudationem eſſe factam à prauis, & corrodentibus ſuccis, quæ aliarum cauſſarum oſſa denudantium peſſima eſt; tum quia eſt cauſſa, vt denudatio magis ſerpat, atque ita malum, & periculum augeantur. Itaque ob huiuſmodi periculum, tàm prædicendum, quàm euitandum, non parum vtilis videtur præſens aphoriſmus. *Vtilitas Aphor.*

---

20 *Ab eryſipelate, putredo, aut ſuppuratio, malum.*

CERTE præſens aphoriſmus non modo antecedenti continuus videtur, verum etiam veluti pars quædam ipſius, tamquam integra vtrorumquè ſententia hunc in modum adaptari queat, vt in denudatione oſſis malum eſt, ſi fiat eryſipelas, ſic in eryſipelate malum eſt, ſi fiat putredo, aut ſuppuratio, Itaq; ſcopus Hippoc. eſt docere exitus prauos quos eryſipelata habere conſueuerunt, ita vt ſententia ſit prognoſtica ſimplex, & indiuiſibilis (*In eryſipelate*) quāquam duplicem ſenſum poſsit hæc oratio habere, ſcilicet vt intelligatur, vel de eryſipelate ſuccedente oſsis denudatione, vel ſimpliciter de omni Eryſipelate, attamen Galenus videtur potius ſecundam interpretationem amplexus, quemadmodum pleriſquè alijs placuit; attamen neque prior damnanda eſt, ſi Hippocratem faciamus veluti cauſſam reddentem cur eryſipelas malum ſit ſuperuenire oſsis denudatione, ſcilicet quia ſuccedit illi eryſipelati ſuppuratio, aut putredo; quæ omnia mala ſunt, ſed vt dixi etiam poſterior interpretatio, & ratione, & experimentis confirmatur. (*Putredo, vel pus*) differre putredinem à ſuppuratione clariſsimum eſt, quoniam illa fit dumtaxat à calore ambiente, & præternaturali, vt fuit clariſsima Ariſtotelis, & Galeni ſententia, hæc verò partim à naturali, partim à præternaturali, ſicuti coctio à ſolo naturali, neque mihi placet eorum opinio, qui exiſtimarunt hic Hippocratem duabus vocibus vti pro vna, atque eadem re, quoniam à grauitate, & conſuetudine præceptoris mul- *Connexio.* *Scopus.*

Aaaaa 2 tum

tum abeſt, vt verba ſine ratione addat, neque valet eryſipelas, numquam ad ſuppurationem accedere, quoniam vt id verum eſt de veriſſima ſuppuratione, attamen quandoque aliqua ſuppuratio fit non ita exacta, in qua plus habet calor præternaturalis, & minus naturalis, quam contingere poſſe eryſipelati non eſt dubitandum, præſertim quando eſt eryſipelas non ſimplex: ſed phlegmonodes, de qua ſuppuratione ſi intelligamus Hippocratem, dubio procul eius grauitati conueniet, tamquam docere voluerit eryſipelati contingere, tum ſuppurationem aliquam, tum putredinem, atque hæc omnia mala eſſe, ſiue loquamur de eryſipelate oſſis denudationi ſuccedente, ſiue vniuerſè de quolibet alio; Quod enim Galenus breuiſſimis verbis dicit manifeſtum eſſe huiuſmodi ſententiam eſſe intelligendam de malignis eryſipelatibus, in quibus fit putrefactio, & ſuppuratio, atteſtatur quoque illi, quod diximus, nempè non eſſe veram ſuppurationem, quæ ſequitur eryſipelata, & mala eſt, ſed potius ſpuriam, neque verò dubitare oportet, quin interdum Hippocrates nomine ſuppurationis intelligat, non veram, ſicuti ſexto aphoriſmorum vigeſimo vbi dicit, ſanguinem extra venas in ventrem præter naturam effuſum neceſſariò ſuppurari. (*Malum*) hæc particula in compluribus exemplaribus non inuenitur, attamen certum eſt debere ſubintelligi; quamquam etiam haud malus ſenſus erit, ſi totam ſententiam tamquam ſignificatiuam capiamus, perinde ac Hippocrates docere voluerit, Eryſipelati ſuccedere poſſe vtraſquè, ſcilicet putredinem, & ſuppurationem, nam plerumquè, vt ait Galenus decimoquarto Methodi hic affectus, qui cutaneus eſt, & à ſubtiliſſimis ichoribus fieri ſolet, ſola diſcuſſione ſponte, aut etiam medicaminibus curari, Vnde ſi quando non curetur, & malum pergat, ſemper metuendum eſt, quod à deterioribus ſuccis, vel mere biliosis, vel ſanguini commixtis generationem habuerit, qui minimè in cute firmati, ſed altius carnem uiolantes eam, aut exedant, aut corrumpant, aut putrefactionem, ſeu malam ſuppurationem inducant, ita vt non modo oporteat in curatione ad valde exiccantia medicamina deuenire, verumetiam ad cauſtica, atque ad ignem ipſum, vt habetur à Cornelio Celſo libro quinto, capite vigeſimoſexto. Eſt itaque malum, & ut cauſſa, & ut ſignum ubi Eryſipelas ſequitur putredo, vel ſuppuratio. Eſt autem vtilis, vt ſuperior.

Vtilitas aphor.

---

21 *A forti in vlceribus pulſu, profluuium ſanguinis.*

Connexio. EST coniunctus præſens aphoriſmus cunctis ſuperioribus, quia de ſuperuenientibus ſymptomatibus tractat, ſed ſuperioribus potiſſimum connectitur, quoniam vt ibi docuit Eryſipelati interdum ſuccedere putrefactionem, ſiue ſuppurationem, ſic in præſenti docet vlceribus pulſantibus vehementer ſuccedere profluuium ſanguinis, ita ut ſit ſententia ſignificatiua, *Scopus.*

ſeu

Digitized by Google

ſeu prognoſtica ſimplex, atque, ſine vlla diuiſione. *(In vehementi pulſu,)* ex Galeno primo libro de difficultate, & alibi alias monſtrauimus Hippocratem vix nomine pulſus vſum eſſe, quàm in magna alicuius arteriæ, atque adſpectabili pulſatione, & nunc, vt id maximè intelligeretur, voluit adijcere particulam (ἰσχυρῶ.) Et Cornelius Celſus libro ſecundo capite ſeptimo transferens totum hunc aphoriſmum dixit. Vbi uehementer uenæ ſupra ulcera mouentur, ſanguinis profluuium erit; Er miror, quare particula *(in)* potius transferre uoluerit *(ſupra,)* quàm *(in)* cum uenæ, quæ fuſuræ ſunt ſanguinem, imo uerò, & ipſæ arteriæ tàm in ipſis ulceribus, quàm ſupra ſint, at ſæpius intra ipſa ulcera: Sed hoc tamen non admodum referr, ſiue hoc, ſiue illo modo capiamus quemadmodum etiam poſſumus legere, & cum particula *(malum,)* ut habent aliqui interpretes, & abſquè illa, quemadmodum legiſſe uidetur Galenus, qui frequentiſſimè dixit, ut primo, & quarto de difficultate pulſuum, & ſecundo de locis affectibus, & alibi Veteres pulſum nominaſſe in inflammationibus tantum: Hippocratem vero illud nomen tribuiſſe quoque cunctis arteriarum motibus, qui tàm ab ipſis ægrotantibus, quàm ab aſſiſtentibus percipiuntur. Ariſtoteles verò aliter hanc uocem accepiſſe videtur in libro de ſpiratione, & reſpiratione, vbi etiam palpitarionem, ſeu cordis tremorem quandoquè intellexit. Cæterum videndum eſt quo pacto pulſus ſanguinis profluuium futurum indicet ſi vehemens ſit, Galenus ſcribit, & bene, pulſum de quo in præſenti loquitur eſſe moleſtum quendam ſenſum arteriarum notarum, quæ arteriæ, vbi corpus ſanitate fruitur, minimè ab ipſis ægris percipiuntur, etiamſi vehementer moueantur, imò verò nec in cunctis ægrotantibus, nec vbiquè tum quia motus illarum ob conſuetudinem haudquaquam à ſenſu animaduertitur, ſicut dicebanr Pythagorici cœlorum harmoniam ab animis illi aſſuetis minimè ſentiri, tum quia ob loci, & ſpaciorum capacitatem, haud percurient muſculos, & neruos, ita vt ipſarum percuſſus percipiatur, Verum vbi partes aliquæ à tumore phlegmonoſo occupantur, ita vt arteriæ ipſarum ſolita, & neceſſaria capacitate priuentur, celerius illæ motæ vehementius ſolito mouentur, atque acrius ſuperiniectas partes percutientes, triſtem illum ſenſum faciunt, quem non modo Hippocrates in præſenti aphoriſmo, necnon alij medici, verumetiam ipſum vulgus pulſum appellant, qui eſt propriè auctus arteriarum motus, ad quem interdum ſequitur ſanguinis fluxus, quoniam facultas expultrix conata quicquid moleſtat expellere, ita fortiter interdum operatur, ut etiam ipſum ſanguinem profundat, licet non hoc ſemper agat, neque enim Hippocrates hoc dixit nempè ſemper uehementem arteriarum pulſum ſanguinis profluuium ſequi: ſed hoc eſſe unum ex aliquando ſuperuenientibus ſymptomatibus ipſis ulceribus, quæ cum habeant venas, atque arterias debiliores, & denudatiores effectas, multo facilius in ijs ſanguis effunditur, ex ipſis uenis, quibus ſemper arteriæ ſunt ſubiectæ, quæ tametſi ipſæ ſint, quæ pulſant, tamen rarò ex ipſis ſanguis prodit; Quòd ſint ex pluribus atque ijs durioribus tunicis confectæ ne præ motu facile frangantur; Quod igitur interdum ſanguinis exitus ſequatur vehe-

vehementes in vlceribus pulſationes, fit, quia illo motu venarum ora reſerātur, aut copia ipſius ſanguinis ad vlcus ob dolorem attracti, Neque verò placere mihi poteſt nonnullorum interpretatio, qui exiſtimarunt profluuium ſanguinis futurum non ex ipſa parte vlcerata, & pulſante: ſed ab aliqua alia parte puta naribus, ſede, vel vtero, quoniam hoc minimè artificioſum eſt, nec euidentem rationem habet, quemadmodum, nec quod alij dixerunt, pro pulſu intelligendum eſſe non ipſius partis vlceratæ, ſed potius cordis, quia licet poſsit contingere, vt quandoquè in vlceribus cor vehementer cieatur, vbi maximè adeſt in parte vlcerata grauis aliqua inflammatio, at tota huius occaſio poſita eſt in ipſo vlcere inflammato, adeo vt non iàm ſit culpa adſcribenda ipſi cordi, quàm arterijs pulſantibus. Neque dubitare oportet, quin vbi ſanguis huiuſmodi pulſationem ſequitur, malum ſit tàm vt ſignum, quàm vt cauſſa, ac ob id non male aliqui contextus particulam (*malum*) habeant, licet Galenus illius nullam fecerit mentionem, *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus non modo pro facienda ſanguinis profluxuri prædictione, verum etiam pro ea præcauenda, ſiquidem monetur medicus vbi animaduertit in vlceribus magnam pulſationem ſi putat obfuturum ſanguinis in vlceribus fluxum, poteſt remedijs oportunis occurrere ſanguinis miſsione, cucurbitulis, ligaturis, aut adſtringentium, & repellentium medicamentorum, ipſi affectæ parti appoſitione.

22. *A ventris dolore diuturno, ſuppuratio, malum.*

Scopus. HIC pariter aphoriſmus eſſe poteſt ſimpliciter ſignificatiuus, vt dicat Hippoc. dolorem diuturnum circa uentrem ſequi ſuppurationem, poteſt & eſſe prognoſticus ſi addatur in fine particula (*malum,*) ut in aliquibus codicibus reperitur, uerum ſiue hoc, ſiue illo modo capiatur non admodum intereſt, cum ſit & ipſa ſimplex, atque indiuiſibilis ſententia. (*In dolore, &c.*) Duo dicit Galenus oportere ſemper in ſermonibus ſimilibus, ſcilicet ſignificatiuis, aut prognoſticis ſub intelligi, *Not.* adhoc, ut ueri euadant, unum: Si non committantur ulli errores, ſed fiant, quæ debent, alterum; ſi morbus non ſit mortalis, ita ut alia ratione ſit periturus æger, His enim duobus obſeruatis ſemper ueræ ſunt huiuſmodi Hippocratis ſententiæ, nempè ubi dolores diu perſeuerant circa uentris partes, minari ſuppurationem, ſiue bonam, ſiue malam, Intelligit autem Hippocrates nomine uentris non ſolum abdomen in quo uiſcera naturalia ſunt collocata, uerumetiā thoracem, imò uerò puto etiam uentri ſuperiori, ideſt ipſi capiti poſſe id nomen aptari in præſenti ſententia, dixit autem circa uentrem, tum ut complecteretur omnia quæ ſunt in uentre, tum quia, ut habetur ſexto Epidemiorum ſectione ſecunda tex. 40. ſuppurationibus umbilicus terminus. Cæterum examinare oportet, unde hæc neceſsitas oriatur, ut omnibus rite adminiſtratis, nec ægro perituro dolores diuturni uentris in ſuppurationem terminentur. Nam Galenus deducit hinc neceſſitatem ex eo, quod dolores huiuſmodi, uel fiunt à refrigeratione, uel ab alia inæquali intemperie, uel à flatib. diſtēdentibus, uel à ſuccis acribus, & mordentibus, uel ab aliquo tumore inflam-

inflammatorio; Si fiant ab alijs, quam ab hac poſtrema cauſſa, haudquaquam diu durare poſſunt, quoniam refrigeratio à calore uiſcerum naturali cito finitur, quemadmodum, & aliæ'inæquales intemperies, ſimiliter & flatus nequeunt diu perdurare, quin diſſoluantur opera caloris natiui, atque remediorum ex arte adhibitorum, id quod de ſuccis acribus, & mordacibus, qui pariter à facultate expulſiua remediorum ope accedente non poſſunt diu ſuſtineri, quin è corpore cito pellantur. Solus dolor à tumore inflammatorio diutius perſeuerare poteſt, tum quia materia effectrix craſſior, & calidior eſt, quam vt cito poſſit conſumi à uentris calore, tum quia remedia ſi ſint temperatiora inefficaciter operantur, ſi uerò ſint grauia, & potentia inflammationem magis exacerbant, donec ad ſuppurationem deueniat, nam is ſolet eſſe exitus tumoris inflammatorij, ut cum natura eum non poſſit diſſipare, in pus conuertat, atque ita malum finiat, Quare uidetur hæc eſſe ſecundum Galenum germana aphoriſmi ſententia, nempè durante dolore circa uentrem, nec debitis remedijs ulla ex parte cedente, expectandam eſſe ſuppurationem, quoniam is dolor fit à tumore inflammatorio. Verum circa hæc nonnulla ſunt examinanda, quæ alioquin ſi indiſcuſſa relinquerentur non exiguas dubitationes parerent. Primum eſt de quo dolore intelligat Hippocrates, an de magno an de paruo, an de mediocri, Alterum eſt, qui ſit diuturnus dolor de quo loquitur, ſcilicet quot dierum ſpacio huiuſmodi diuturnitas ſit metienda. Tertium eſt, an uere ſit neceſſe ubi dolor eſt diuturnus in uentre, adeſſe inflammationẽ, quemadmodũ Gal. uidetur cenſuiſſe. Circa primum nõ uidetur de dolore magno potuiſſe Hipp. intellexiſſe, quoniam ut dixit, quandoq́. Seneca magnus dolor, aut cito finit, aut finitur, ſiquidẽ natura haudquaquã ſuſtinere poteſt, ullas uiolentas affectiones, quin ſuccũbat, uel eas ſuperet, atq; depellat, non etiam uerisimile eſt ipſum de paruo dolore locutũ, quoniã dum pus conficitur fiunt, potius magni, quam parui dolores, & vbi fiunt, circa uentrẽ inflammationes, ſolent ſæui dolores excitari, Itaque rationi potius conſentaneum eſt, eum dolorem eſſe ab Hippocrate intellectum, qui nec paruus, nec adeo magnus, ſed potius mediocris, aut paullo ultra mediocritatem ſit; Circa ſecundum fuit aliquorum ſententia hic ab Hippocrate pro diuturno dolore accipiendum eſſe illum, qui tranſeat ſexageſimum diem, eo quod tumores interni cum febre coniuncti ſolent, ubi perdurant ad prædictum diem ſuppurari, aut in ſcyrhũ conuerti, niſi diſſipentur, Verum, quoniam uix uſque ad illud tempus perdurant dolores, nec inflammatio ulla tantum temporis permanere poteſt, quin uel ſuppuretur, uel diſſipetur, uel cruda permanens perimat ægrotantem, placet potius mihi, ut diuturnus dolor intelligatur is ab Hipp. qui tranſit uigeſimum, aut ad ſummũ quadrageſimũ diem, hi.n. ſunt termini conſtituti ab Hipp. morborũ acutorũ, inter quos recenſeri, quoq; debent dolores cũ febre potiſsimũ, quæ ſolet inflãmationes comitari, Ad tertiũ reſpondendũ, q̃d ait Hipp. non eſſe ſimpliciter neceſſariũ, ſed eſſe contingens, ſi quidẽ plerumq́ ſolent dolores diuturni finiri, abſq; ſuppuratione, quẽadmodũ interdũ cõtingit, ut ſupputẽtur, quaſi uoluerit Hipp. monere, ut etiãſi dolores diu perſeuerẽt, nõ diffidamus tamen, quin poſsit ſuppurari, utrũ autẽ ſemper mala ſit huiuſmodi ſuppuratio, q̃ ſuperuenit Not. dolori-

doloribus ventris alicuius diuturnis, vt videtur colligi ex ijs contextibus,qui habent particulam (κακὸν) ſanè dubitari poſſet,quia vt dicit Hippoc. 6.Epid.ſect. 3.11.quod ſuppuratum eſt non reuertitur,quoniam in ſuppuratione eſt coctio, abſceſſus, & criſis,ex quibus verbis colligitur ſuppurationem ſemper eſſe bonã, ſed ex altera parte nulla bona ſuppuratio fit in materia cruda, & craſſa, qualis plerumque eſſe ſolet, quæ facit tumores, atque dolores diuturnos, illos inquam non qui per interualla redeunt, ſed qui ſunt continui. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad præcognitionem dolorum diuturnorum, ſcilicet exitum illorum, qui ut ſolent deſinere interdum in duros,& ſcyrrhoſos tumores,vel diſſipari,uel enecare, ſic quoque ſolent aliquando per ſuppurationem finiri,ob quod monetur medicus, vt licet ſuppurantibus medicamentis adhibitis tumores dolorifici non ſtatim ſuppurantur, propterea tamen non debere eum ab vſu illorum abſtinere, cum etiam diuturnos dolores ſequatur ſuppuratio interdum bona, interdum mala.

---

23 *A deiectione ſyncera difficultas inteſtinorum.*

HIC aphoriſmus dubio procul eſt diuerſus ab aphoriſmo ſeptuageſimo primo in quo ait Hipp. (à longa alui deiectione,difficultas inteſtinorũ) & quem uidetur Celſus tranſtuliſſe lib.2.cap.7.vbi dixit. Deinde poſt alui longam reſſolutionem tormina. Habent aliqui contextus, & hic particulam (κακὸν.) Sed etiam ſi Galenus eam non ſignificarit, potius laudo, vt addatur, quia dyſenteria, non ſemper ita mala eſt, quemadmodum quando ſynceras ſequitur alui deiectiones. Eſt igitur ſententia prognoſtica ſimplex, atque indiuiſibilis, *Scopus.* quamquam poteſt etiam eſse ſignificatiua,tamquam Hippoc. monere voluerit, poſt ſynceras deiectiones alui expectandam eſse dyſenteriam. *(In ſyncera,)* & hoc in loco, & alibi Galenus docuit ſynceras ab Hippocrate vocari deiectiones, quibus nihil aquoſi permixtum ſit, ſiue humor ſit flaua, ſiue atra bilis. Vnde colligitur duas eſſe ſyncerę deiectionis cõdiciones, vnam,vt ſit humor bilioſus, alteram, vt ſit abſq; humore aquoſo, propter qđ pituita non poteſt ſyncera deiectio nuncupari,cum ei ſemper commixtus ſit aquoſus ſuccus,neq; valet etiam melancholiæ ſemper aquam commiſceri,imò verò ob hoc aquam ab Hipp. vocari, & ab Ariſt. vt monſtrauimus in lib. 6.variarum lect:quoniam melancholia naturalis id forſan habear,facta autem ex alijs aduſtis humoribus eſt,quæ caret aqua, & cum vlceret alias corporis partes ſimiliter quoque exulcerat inteſtina, atque dyſenteriam facit, quemadmodum & flaua bilis ab eodem aquoſo *Dubit.* humore ſegregata, Sed dubitari poteſt an pituita ſalſa poſſit humor ſyncerus, & deiectio illius ſyncera nuncupari, quandoquidem & ipſa interdum dyſenterias facit corrodendo ſicut uidemus gingiuas quoque, & aliàs partes ab *Solut.* affluente ſalſa pituita exulcerari. Dicendum eſt, uere pituitam ſalſam non eſse humorem ſyncerum,quia numquam ea ſola per aluum reijcitur,attamen facit, & ipſa dyſenterias non rarò, ac teneſmos: Neque Hippocr. quando dixit poſt ſynceras deiectiones expectandam eſse dyſenteriam, propterea negauit etiam à non ſynceris eam fieri, ſed dixit id quod frequentius contingit, Etenim, ſiue

pars

pars aquoſa deiectionum biliofarum comburatur, ſiue ſeparetur, atque ſyncera bilis flaua, nigraue remaneat facile corrodit inteſtina, maximè ſi perſeueret, atque dyſenteriam inducit, quod præciſe voluit Hipp. docere, quoniam etſi etiam ab ore humores ſynceri interdum euacuentur, non tamen ita corrodunt, aliumquè morbum efficiunt, etiam ſi & id malum ſit, veluti eſt dyſenteria poſt deiectiones ſynceras, quæ non modo eſt mala, vt ſignum denotans humoris exeuntis prauitatem, verum etiam, vt cauſſa, cum producat febres, ac virium deſtructionem, Verum contingit hoc in loco dubium de prauitate dyſenteriæ, quoniam Hipp. quinto libro aphoriſmorum inter læthales morbos ponit fluxum nimium alui in grauidis, quas ait abortiri, At ſecundo prorrhet: ait dyſenterias cruentas longis, & acutis morbis, imò verò etiam grauidis eſſe ſalutares: Niſi dicamus dyſenterias non veras: ſed in quibus dumtaxat exit aluo ſanguis, & de quibus loquitur Hipp. & cum eo Gal. 4 de attic: poſſe grauidis conferre, ſcilicet in primis menſibus, & in illis, quæ nimium ſanguine abundantes periclitantur ne perdant fœtus, ſic enim loquitur de dyſentericis grauidis verba faciens; (Nam & quæ vtero geſtant, etiam ipſæ ſeruantur magis ad partum, & ex partu, & fœtus conſeruant ſanguine, & ſtrigmentis prodeuntibus etiam per multos menſes, niſi dolor ipſis affuerit, aut aliud quoddam malum ſignum ex ijs, quæ in dyſenterijs fieri ſcripſit, acceſſerit.) Ex quibus verbis manifeſtum eſſe poteſt ipſum non loqui de vera dyſenteria, in qua ſemper dolor efficitur ob iugem continui ſolutionem, Vt ob hoc exiſtimem, vel errаſſe Corn: Celſ: vel eius codicem eſſe vitioſum lib 2. cap. 8. vbi totam 2. prorrhetic: ſententiam transferens dixit; (*Acria tormina*) cum ſimpliciter deberet (*tormina*) dicere, nam acria tormina ſunt veræ dyſenteriæ, in quibus fit dolor, & quę mirum in modum cunctis grauidis officiunt. (*Malum*,) vt dicebam hæc particula aliquibus codicibus additur, nec ita malę, quandoquidem dyſenteria vera de qua proculdubio loquitur Hipp. mala eſt, & vt ſignum, & vt cauſſa. Vtilis verò eſt aphor. & ad prædictionem, & ad monendos medicos, vt vbi vident bilioſas excretiones ſolliciti ſint in proſpiciendo ne fiat dyſenteria, quod cauere ſolent medici tum cibis emplaſticis, & viſcidis, tum maximè clyſteribus ex Pinguedine caſtrati, priſana Oryza, trago, vt ait Galenus, quem malè intelligentes nonnulli interpretes, atque ignorãtes tragum eſſe cerealis ſpeciem, pro hirci adipe interpretati ſunt, cum tamen Galenus vbiquè dicat adipem hirci mordacem eſſe, proptereaquè dyſentericis nullo pacto conueniat.

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Apor.*

24 *In oſsis præciſione ſtupor, & deſipientia, ſi in vacuum apprehenderit.*

CVM de capitis vulneribus loquatur Hipp. vt Galenus interpretatur, eius ſcopus eſt, docere quod nam præcipuum ſymptoma ſequatur, vbi os ipſius vſque ad cauitatem præciditur, quæ ſententia prognoſtica eſt, ſimplex, & ſine diuiſione. (*In oſsis*:) Innumera propè ſunt corporis noſtri oſſa, quæ non ſolum præciſa, verumetiam abſciſſa delirium non faciunt, quo fit, vt iure Marinus vetus Hippocratis interpres à Galeno reprehendatur, quod credi-

Connexio. *Scopus.*

derit particulam (*ſi vacuum apprehendat*) eſſe ſequenti coniungendam, ac per ſe legendum eſſe. (*In oſſis præciſione delirium.*) Iam verò pro præſentis aphoriſmi pleniore intelligentia videndum eſt, Quid ſit vacuum illud in capite ad quod ſi perueniat oſſium fractio, delirium inducat, Deinde diſquirere oportet, quomodo huiuſmodi præciſio oſſis deſipientiā faciat, & quatenus ſpectat ad primum videtur dubium, quia licet in capitibus virorum & præſertim ſeniorum appareat cauitas quædam præſertim in anteriore parte, nihilominus, tàm in pueris, quàm in fœminis, tàm amplum eſt cerebrum, vt vndequaque os ipſum complectens, contrectet, nec vlla cauitas conſpiciatur, quæ eſt ratio, vt dicunt medici, quamobrem pueri, & mulieres non caluefcant, quemadmodum uiri, atque ſeniores: nam & Ariſt. 3 de hiſt: animalium cap. 11. ſcribit mulieres, pueros, atq; ſpadones non fieri caluos, quod etiam repetit. 5. de gener: animal cap 3: vbi ſcribit, ea non caluefcere corpora quæ plurimum cerebri, atque humidi glutinoſi habent; ſed quamquam hoc ſit verum in compluribus non dari conſpicuam, & apparentem cauitatem ſubtus oſſa, attamen vt idem Ariſtot. etiam affirmauit, partes poſteriores ſunt cauæ, atque ſine cerebro in cunctis, imò uerò neque etiam in alijs, quibus totum caput plenum eſt, tanta eſt repletio oſſium, quin aliqua cauitas relinquatur, merito cuius poſſit beneficio arteriarum moueri, & reſpirare. Cur autem præciſo oſſe in capite ita in cauum fiat penetratio ut ſequatur delirium, cauſſa eſt, quoniam contrectata, & violata, qua obtegitur cerebrū membrana illius arteriæ incenduntur, ſicq; & temperies, & ſpiritus animalis conturbati, cum nequeāt facultati ratiocinatrici, vt deceret, famulari, illius, quoque operationes deprauantur, Sic enim dicebat Galen. 2. prorrhet. & 7 de plac: Hipp. & Plat. c. 3. fieri deſipientias ex vulneribus capitis, quando uiolatis membranis, & temperies læditur cerebri; & ſpiritus animales confunduntur. Eſt vtilis aphoriſmus ad prædictionem faciendam in vulneribus capitis, in quibus dicebat Hipp lib. de vuln cap. vbi fit delirium, ſemper mortale eſſe, & cum medicus id uidet, ſemper ſuſpicari debet, vulnus oſsis in cauum penetrare, ac propterea os ipſum, & perterebrandum, atque perſpirationem eſſe incenſis partibus parandam, ſanguinemquè effuſum ſi quis eſt, eximendum.

Not.

Cur pueri & mulieres nō caleſcant.

Vtilitas Aphor.

---

25 *Ex medicamenti potione conuulſio, lethalis eſt.*

SENTENTIA hæc ſatis vulgata eſt, atque alias ab ipſo Hippocrate tum in hoc libro, tum in alijs propoſita, & puto ſenem eām hic repetiuiſſe, quod ſibi propoſitum eſſet de omni genere: licet non de omnibus ſuperuenientibus ſymptomatibus tractare, Eſt & hæc ſententia tota prognoſtica ſimplex, atque indiuiſibilis. (*Ex medicamenti purgantis*) particulam (*purgantis*) addendā latinę iudicaui, quoniam vt ſcribit Gal. is fuit ferę ęternus Hipp. mos, pro pharmaci potione, illud medicamētum intelligere, qđ humores noxios propria facultate purgat, cum apud alios ſcriptores ſæpenumero vox (φάρμακον) ſignificat modo uenenū, modo philtrū, ſ. medicamētū qđ infatuat, & effaſcinat modo tincturā, Et quāquā 5. lib. aph. 1. hoc explicitè dixerit de helleboro, huius tamen appel-

appellatione non eſt dubitandum, quin ſit complexus quodlibet egregie purgans adeò, vt & illa, & hæc ſit una, atque eadem ſententia hic repetita ob rationem, quam antea dicebam. Non defuerunt tamen, qui hanc ab illa, & ab ea ubi addit ſingultum diuerſam eſſe maluerunt, eo quod propriè ibi agatur de Elleboro, cuius vis valde acris, qua carent pleraque alia purgantia, Nam conuulſio haudquaquam fit ratione illius acrimoniæ niſi inquantū ſeruit purgationi immodicæ faciendæ, & in quantum medicamenta ualde purgantia uim naturæ humanæ aduerſatiam, atque deleteriam habent, ut dixit Gal. 2 de uict: acut: 1 2. quod uerò dicunt etiam uenena, & maleficia cōuulſionem inducere, haudquaquā inficias eo de uenenis, quæ neruoſas potiſſimum partes lędere nata ſunt, At de maleficijs alia diſputatio eſt, quam nunc tractare haud locus patitur. Eſt utilis aphoriſmus non tantum ad prædictiones faciendas, uerumetiam ad monendum medicum, ut in purgandis corporibus blande potius, quàm ſtrenue agat, quoniam in hac operatione multo ſecurius eſt deficere, quàm excedere, Defectui enim repetendo facile ſuppletur, ubi uerò ſemel in purgando factus eſt exceſſus haud ita corrigere licet, qua ratione Galenus præponebat euacuationem ſanguinis purgationi quo ad ſecuritatem pertinet. *Utilitas Apor.*

---

26 *In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.*

SI pręſens aphoriſmus, ſtatim poſt vigeſimum ſecundum fuiſſet locatus, clara eſſet vtriuſque connexio, nunc verò dicendum eſt cum ſuperiore nullam aliam eſſe ueram continuationem, quàm quod uterque eſt de ſuperuenientibus ſymptomatibus, niſi magis placeat dicere à ſuperpurgationib. de quibus locutus eſt in antecedenti, fieri tum dolores vehementes circa ventrem, tum etiam extremorum refrigerationes, de quib. modo loquitur docens, quid ſit prędicēdum, ubi hæc fiūt adeo, vt manifeſtus ſit Hipp. Scopus quemadmodū non oportet dubitare, quin hæc ſententia ſit tota prognoſtica ſimplex, atque indiuiſibilis. (*In dolore vehementi:*) Scribit Plinius lib. 25 cap. 3. dubitatum fuiſſe, qui dolores eſſent omnium vehementiſſimi, & cōſtitutum ferę fuiſſe talem eſſe dolorem eorum, quæ ſunt in capite, in ſtomaco, & à calculo, ac ſtillicidio veſſicæ Galen. tamen negauit dolorem capitis ex ijs eſſe, quod nemo propter ipſum ſibi manus conſciuerit, quemadmodum ob colicum dolorem. itaq; ſi hoc loco pro forti dolore circa vētrem intelligamus, vel dolorem colicum, vel etiam renalem proculdubio non errabimus. Galen. tamen videtur voluiſſe pro dolore circa vētrem intellexiſſe magnum quemlibet in medio corporis factū, ſiue ſit cum inflammatione, ſiue non, Et dolores colicos, necnon iliacos fieri quoq; interdum cum inflammatione, uſu compertiſſimum eſt. Imò uerò tunc maximè ſolent extrema refrigerari, quādo pars aliqua uenteris inflammatur, tunc enim febris, quę ſequitur eſt vere maligna, aliàs à Græcis lypyria, ab Auicenna ἠπίαλος uocata, quod nomen etiam Ariſtot. in problematibus uſurpauit, (*Extremorum frigus*) uox (ἀκρωτηρίων) qua hic utitur Hippoc. & alibi ſæpę ſignificat propriè, ut Galenus exponit, nares, aures, pedes, & ſummas manus, quas omnibus alijs, & ma- *Connexio.* *Scopus.* *Dolores omnū vehementiſſimi qui.*

gis, & prius refrigerari tàm ab externis, quàm ab internis clarum eſt, ſed vbi dumtaxat id accidit ob externam cauſam nil mali fit, verum vbi ab interna. Cum enim corpora refrigerentur varijs de cauſſis in dolore ventris, potiſſimum hoc contingit, quando dolor eſt cum inflammatione, quo tempore incendium inteſtinum tantum eſt, vt non modo ad ſeſe auocet calorem extremorum, verum etiam illum exhauriat, ſicquè non modo malum ſit, verumetiam mortale, id quod intellexiſſe Hippocratem uoce (κακὸν) non dubito, cum Celſus etiam ipſe lib. 2. cap. 8. transferens hanc ſententiam dixerit: periculum mortis imminere ſi in magno dolore frigerint extremæ partes quemadmodum etiam ſub voce (*extremarum*) complexus eſt tum partes antedictas tum extimam totius corporis cutem, quam non rarò, vt in lypothymijs ſic in ingentibus, ventris doloribus refrigerari non rarò experimur, nam duę ſunt cauſſæ potiſſimum attractionis humorum ad partes affectas, calor, atque dolor, quem dicebat Hipp. lib. de Vet: med: inſtar cucurbitulæ attrahere, vt rationi conſentaneum ſit in doloribus inflammatorijs ipſius ventris fieri maximam attractionem ab extremis partibus, quoniam duæ illius concurrunt cauſſæ, ſcilicet calor, atque dolor. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, nec non ad curationem, quoniam ab hac ſententia monetur medicus vbi dolores vehementes ventris partes infeſtant, in ijs aut expugnandis, aut ſaltem mitigandis debere magnopere laborare, & præſertim, quando præ dolore incipiunt iam extrema refrigerari.

Vtilitas Aphor.

---

27 *Mulieri vtero gerenti, ſi tenſio ſuperuenerit, facit aborſum.*

QVOD Hippocrates ſuperius in vniuerſum dixit malum eſſe circa ventrem dolere, & refrigerari extrema, nunc quid mali inter cætera faciat vnico teneſmi exemplo docet, qui cum affectus doloroſus ſit vbi utero gerentibus accidit eas facit abortiri, ita ut ſit hæc ſententia quaſi demonſtratio quędam antecedentis, ob idquè ſic continuari poſſit, ſi tamen continuare eam quis optet, Eſt aphoriſmus prognoſticus ſimplex, & indiuiſibilis. (*Teneſmus*) Eſt teneſmus, vt diſertè docet Galenus in comm. affectus recti inteſtini ſimilis illi quem ſolent in dyſenteria pati ſuperiora inteſtina & nomen accepit à tenſione, eò quod ob continuas egerendi irritas cupiditates vna cum muſculis abdominis cōtendantur inteſtina, oritur enim hic affectus, & hoc vanum deſiderium, modo ab ulcuſculis in eo inteſtino factis, modo à uiſcidis, & acribus ſuccis ei impactis, qui ſtimulantes aſſiduo vim expultricem, nec euelli potentes faciunt perpetuū, ſed vanū eijciēdi fœces deſiderium, quod procul dubio ſine moleſtia, atq; dolore fieri neque, vt ob hoc fefellerit author vitę Pomponij Attici, dum dixit eum obijſſe teneſmo, & ſine dolore: nam Hipp. lib. de affectionib. deſcribens teneſmū, ſcribit: ſuccedere muccum cruentum at fieri dolorē in infernis inteſtinis: Cur autē hic affectus vtero gerentes abortiri faciat, idem Gal. luccullenter expoſuit dicens: in hoc affectu ex immenſa recti inteſtini tenſione magnā fieri vteri ſibi coniuncti compreſſionem; ob quam, & ob frequentes

Connexio.

Teneſmus quid.

tes exurrectiones aſſiduè fœtus uiolatur,ita ut tãdem,uel interimatur,uel uiuus: ſed malę tractatus extre cogatur,ita ut cito extra uterũ moriatur. Dicebat namque Hipp.lib.1. de morbis ex teneſmo fieri dyſenteriam, ab hac,læuitatem inteſtinorum quam ſæpè hydrops ſequitur;verum cum hic affectus,vt dixi,duas habeat cauſſas, & ulcus,& ſuccos lentos,& mordaces,non eſt dubitandũ,quin ſit deterior ille, qui oritur ab ulcere, cum alter ſæpenumero, uel ſponte ſanetur, vel beneficio tantum clyſterium,qui abſtergunt,& acrimoniam placant, atque de hòc loquebatur Hipp.citato lib.poſſimum, quãdo dixit eſſe minimè lęthalem. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem,& ad medicum monendũ, ut ubi prægnantes ſollicitantur teneſmo,eas diligenter curet,atq; ne abortus ſequatur, omni conatu & induſtria utatur,quomodo autem hoc faciendum ſit,aliqua ex parte docuit Hipp.in lib.de affectionibus,vbi ſcribit,oportere aluum madefacere, pinguem reddere,ac læuigare, quæ intus ſunt ſubducere, & calida, excepto capite lauare. *Vtilitas Aphor.*

---

28 *Quando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore, non augetur.*

VERE, vt uidetur dicere Galenus hic aphoriſmus pœnę ſuperfluus eſt, cum 6.lib.aph.19.ſcriptus habeatur,& copioſior,quam hic. Sicut etiam habetur primo de morb. & in Coac: præn: vt hac ratione ab aliquib. ſit penitus dimiſſus, & pauca, quoque mihi dicenda ſuperſint, cum ibidem latè de huiuſmodi re ſim locutus. Eſt aphoriſmus partim ſignificatiuus, partim prognoſticus, ſententia indiuiſibilis, & ſine ratione, *(Vbi os)* aliqui contextus plura habent,ſed nihil refert,quoniam quod ait Hipp. id intelligi debet de cunctis partibus ſolidis,quę cum originem ducant ex ſemine,in materno utero,ubi perduntur,aut diminuuntur numquam amplius queunt reparari, quòd & materia deficiat,& formatrix facultas,ſine quibus partes ſolidæ non conflantur,quamquam poſcente ſalutis animalium neceſſitate, ſolet natura loco partium ſolidarum aliquid aliud generare ſolidũ,quod ſupleat pro obeundis actionibus. *(Præciſum)* hæc uox apud Hippocratẽ non modo ſignificat integram alicuius partis amputationem,uerumetiam ſciſſuram,decurtationes,fractiones,aliaſq́. ſimiles ſolidorum læſiones. Plinius lib.11.c.37. ſcribit Cartilaginem ruptam non ſolideſcere,nec præciſa oſſa recreſcere, ubi non eſt dubium transferre uoluiſſe pręſentem aphoriſmũ,atque quod dixit Hipp non augeri intellexiſſe, & accepiſſe, tàm pro regeneratione,quam pro augumẽto. Verum quod addidit Plinius Veterinis ac recreſcere ab vngula ad ſuffraginẽ, uoluit dicere ipſis iumentis interdum regenerari totam illam pedis partem, quæ eſt ab unguibus, uſque ad articulum illum,quo tibiæ pes adnectitur,& quo pedum uerſuta ſit, quod utrum ſit uerum non admodum mihi conſtat,neque ſat ſcio concipere,cur potius in his, quam in cæteris animalibus id contingere debeat, Vtilitas aphoriſmi eſt, ut medicus hinc diſcat, in his caſibus eſſe laborandum, ut callus pro generatione oſſium obducatur,quo ut alias dixi,ſolet natura robuſtiſsimę oſſa ferruminare. *Vtilitas Aphor.*

29 *Qui alba pituita detinetur, ſi fortis ventris fluxus ſuperuenerit; à morbo liberabitur.*

HABETVR hæc ſententia etiam libro de criſibus. In Coacis prænotionibus, atque etiam alibi, vt non ſit dubitandum, quin ex Hippocratica œconomi prodeat. De ſymptomate morbo ſuperueniente prognoſim ſimiliter docet, cum dicat leucophlegmatiæ ſi ſuccedat alui fluor eam finiri, & iure dixit etiam Horatius non finiri in hydrope ſitim, niſi prius exierit aquoſus albo corpore languor. Eſt itaque ſententia prognoſtica ſimplex, & indiuiſibilis. (*Si à pituita alba:*) Quid ſit leucophlegmatia non eſt difficile pernoſcere, cum ipſum nomen doceat eſſe morbũ ab alba pituita factum, nam & Hipp. & Plato in Timæo pluta genera pituitæ nobis tradiderunt, quippe cum aliam vetuſtam, aliam epidemicam, aliam albam vocarunt; Vnde Galenus non debebat dicere διὰ τ᾿ πλεονεξίαν dixiſſe (*albam*) cum nulla ſit pituita niſi alba: eo modo quo dixit in libro de artic: ſpondylia ſpinę cũ nuſpiam alibi ſint ſpondilia, quã in ſpina. Si quidẽ vetuſta pituita non eſt alba, vt recens quã licet etiam ſit alijs humoribus impermixta, ſit itaque hæc affectio, quando in iocinore gignitur ſanguis pituitoſus, qui in vniuerſum corpus per venas effuſus id in tumorem album eleuat quaſi œdematoſus ſit totius corporis tumor mollis, & ad tactum ſubſidens, vnde Galenus in hoc commentario, atque etiam in 76. huiuſmet lib. collocat inter hydropis ſpecies, eandemquè facit cum ea hydrope quæ paſſim à græcis modo Hypoſarca, modo anaſarca vocatur, à Latinis autem aqua intercus, vel intercutem, dicitur quaſi inter carnem, & cutem colligatur alba pituita, quæ aquæ ipſius naturam æmulatur, ac propterea ab aliquibus λευκὸν φλέγμα, ſiue alba pituita dicitur, nam & Hipp. lib. de affect: & 2. de morbis vbi diſertè ſatis de hoc morbo loquitur, non ſolum deſcribit cum tumore verumetiam vult, eſſe appellatam albam pituitã, quod ſanguis copioſæ pituitæ etiam mixtus totum corpus reddat album, vtrum autem ſit hydrops conſumata, an hydropis quoddam rudimentum, vt Hipp. videtur exiſtimaſſe tum 76. aphor. huius lib. tum in libro de paſſionibus, atque paſſionibus internis, haud multum intereſt diffinire cum in aliquibus, ut in cacecticis videatur eſſe initium hydropis, in aliquibus ſit iam conſumata hydrops, quando ſcilicet non modo corpus albidum iam eſt factum, verumetiam tumidum, vtcumque autem eſt vitium hoc, & ſi poſſit oriri interdum ab intemperie alicuius membri, vt potè pedis quemadmodum aliqui ſunt immaginati attamen vbi iam eſt conſumatum oritur à frigida, atque humida iocinoris intemperie, ob quam facultas ſanguificatrix vitiata, haud poteſt chylum in ſanguinem bonum conuertere, ſed ipſum totum pituitoſum, & aquoſum facit, eumq. per venas in vniuerſum corpus diſtribuit, qui donec in ijs tantũ continetur, corporis habitum vniuerſum deturpat, idq. modo albidũ, modo liuidũ reddit, vbi verò è venis intra carnẽ & cutem effunditur, etiã tumorem inducit, qui anaſarca & hypoſarca nuncupatur, quiquè proculdubio pręter Iocinoris intemperiem, ſequitur etiam agglutinatricis, & aſſimilatricis fruſtrationem,

tionem, ob uitium non ipſius facultatis, ſed obiecti, atque hoc eſt quod dicebat Galenus initio ſexti de locis aff: nullam hydropem fieri abſq. iocinoris refrigeratione. (*Si fortis diarrhoea ſuperuenerit.*) Iiſdem pene uerbis habetur hæc ſententia libro de Criſi cæterum in Coacis, & alibi deeſt, particula fortis. Verum ad hoc dici poteſt aliam eſſe recentem affectionem, aliam eſſe uetuſtam, atque in habitum conuerſam, priorem quilibet alui fluxus tollit, at poſtremam non niſi magnus, & aquoſus Hippocrates autem loquitur de poſtremo, unde dixit, (à leucophegmatia habito,) atque hoc eſt quod idem Hipp. lib. 1. de morbis dixit. Si aquoſo, & ſplenetico, à pituita alba habito aluus fortiter turbetur, bonum eſſe, quemadmodum uiceuerſa in Coacis dixit hydropi incipienti ſi alui fluxus aquoſus ſine cruditate ſuperueniat, ſoluere morbum. (*Soluit morbum.*) Cur fluxus fortis ſoluat leucophlegmatiam in promptu cauſſa eſt. Scilicet quoniam cauſſa mali tollitur, nempè aqua ipſa. Imò ut dicebat Horatius, nec ſitum pellat niſi cauſſa morbi fugerit uenis, & aquoſus albo corpore languor. Cæterum non uidetur neceſſarium, quod penitus ſoluatur, proptereà quod euacuata aqua per aluum ſæpè ſolet adhuc intéperies iocinoris frigida durare, ob quam facile morbus renouatur, nec valet, quod fluxus fortis, atque ſit diutius permanens, vt in aliquibus codicibus legitur, etiam intemperiem adimat, quoniam potius eam auget, cū à quolibet alui fluxu ſpiritus euacuati calorem naturalem debiliorem reddant, Sed pro hac dubitatione dicendum eſt, fluxum alui aquoſum ſoluere anaſarcam, & propterea bonum eſſe propter duas cauſſas, quarum una eſt, quia expulſio aquæ ad inteſtina, non fit niſi à robore facultatis expultricis iocinoris, unde huiuſmodi fluxus ſignum eſt, nō eſſe facultatē ſecundū habitū, ſed ſecūdum habitudinem eſſe læſam. Altera cauſſa eſt, quoniam ubi partes à contactu aquæ refrigerantis liberantur, earum calor natiuus reuiuiſcit, qui cum ſit inſtrumentum facultatis totius corporis rectricis, proculdubio poteſt magnopere auxiliari facultati agglutinatrici, atq; aſsimilatrici, & ſic conſequenter hypoſarcam curare, Vtilis eſt aphoriſmus non tantum ad prognoſim faciendam, uerumetiam ad curationem inſtituendā, ſiquidem ſi cuti incipienti morbo fluxus alui ſuperueniens liberat, ſic inquit Hippocrates locis citatis, ſi non ſuperueniat, purganda eſt pituita, & aqua phlegmogogis, ut hyppophae, eneoro, ſtibio; grano Cnidio, & ſimilibus. *Dubit.* *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt: his ex capite pituita defluit.*

NON ineptè poteſt præſens aphoriſmus connecti ſuperiori, ſi quidem ibi cum de morbo pituitoſo, & de fluxu alui aquoſo locutus ſit, in quo interdum ſpumoſa redduntur excrementa, nunc vult docere, vbi in fluxu ſimili fiat ſpuma, vnde nam minera illius ſpumæ prodeat, an à toto, vnde fluxus oritur, an ab alia parte, dicens in ſimilibus caſibus mineram pituitæ non eſſe à toto, ſed à capite, ita ut hæc ſententia, ſit ſignificatiua, & ueluti præcedentis quædam amplificatio, aut potius explicatio, eſt tamen indiuiſibilis, & ſine ulla demonſtratione, ob quod nobis conandum eſt illam inuenire (*Quibus in alui profluuio.*) Si particula copulatiua (*καὶ*) ideſt (*&*) anteponatur huic *Conuexio.*

huic orationi plane manifeſta erit connexio, & dubium non erit, quin loquatur de eo fluxu, qui ſequitur leucophlegmatiam, quem non eſt dubium quandoquè ſpumoſum fieri, fiunt autem ſpumoſa excrementa, vbi flatus humori viſcido incluſi illum extendunt, atque in ampullas plurimas conuertunt, flatus autem citantur, aut humore feruente, vt in lebetibus bullientibus, vel ab agitatione, vt in mari, vel quemadmodum innuit Galenus propria inteſtinorum frigida intemperie; Atqui in leucophlegmatia non fieri poteſt ab ebullitione, quandoquidem totus corpus frigidum eſt, & frigidis ſuccis repletum, non etiam propria inteſtinorum intemperie, quoniam potius aquam facerent, quam flatum, vt fit in iocinore ea propter neceſſe eſt ab agitatione, & motu oriantur, vnde dicit Hippocrates. (*Iis à capite.*) Iam verò cum etiam ab alijs partibus prodire poſſit per agitationem facti flatus, videndum cur Hippocrates voluerit potius à capite, quàm aliunde prodire. Nonnulli, vt perhibet Galenus putarunt à capite pulmones, & ab his in inteſtina delabi, ſed ipſemet Galenus euidentiſſima demonſtratione docet hoc fieri non poſſe, quia licet pulmo, vt cerebrum ſit aptus ob motum, & feruorem ſpumam generare, haud tamen via eſt ab eo ad inteſtina uia, quemadmodum eſt, à capite. Quod ante à capite in ſtomacum, & conſequenter ad inteſtina pituitoſus humor præcipitetur, confirmatum eſt ab ipſomet Hippocrate libro de affectionibus, ubi fluxus interdum non alia ratione fieri docet, quam ob pituitam à capite in uentriem præcipitatam, & in libro de glandulis certum eſt, eundem perhibuiſſe ſeptem eſſe uias per quas cerebrum purgari natura uoluit inter quas una eſt ſtomachus, ut minimè mirum ſit, Hippocratem hic dixiſſe pituitam à capite in inteſtina defluere, cur uerò potius à capite, & non à uenis effuſa pituita defluat ad inteſtina, poteſt illa afferri ratio, quod ad conuertendam in ſpumam pituitam opus eſt, ut in multas partes frangatur, quod abſq́. motu, nec leui, fieri haudquaquam poteſt, motum autem, aut nullum, aut exiguum effuſio naturalis è uenis facit, contra autem ubi materia pituitoſa ab alto, ueluti capite profunditur in infernas partes, motum ſatis uehementem habet, qui natus eſt ſpumam facere, quemadmodum uidemus urinam uehementer in matulam deſcendentem ſpumã edere, non quod exeat ſpumoſa, ut aliqui arbitrantur, ſed quia motu illo diffracta ſpiritum concipit, qui cohibitus intra humorem uiſcidum in bullas illum eleuat plurimas, quæ nil aliud ſunt, quam ipſamet ſpuma. Cæterum dubium adhuc eſt, quia ut interdum uidemus materiam ſpumoſam uomitu è ſtomacho reijci, quam uериſimile eſt ibi genitam eſſe, ſic conſentaneum uidetur rationi, poſſe ab eodem uentriculo ſpumoſam pituitam in inteſtina mitti, ut merito uideat Galenus Hippocratem, tamquam indefinitè locutum criminari. Ad quam dubitationem dicendum eſt dupliciter, uno modo Hippoc. ut conſtituimus loqui de fluxu laborantium alba pituita, in quib. ob frigiditatem uentriculi aqua quidem generatur, non autem flatus; nam certum eſt à minore frigiditate generari flatũ quam, aquam, ut non ſolũ medici, uerumetiam ipſemet Ariſt. teſtatus fuit, qui à modico calore ſpiritus excitari docuit; Alio modo reſponderi poteſt, ſi quãdo etiam à ſtomaco prodire queat, id per rarũ eſſe, nec poſſe diu durare, Hippocratẽ uerò loqui de paſſione durante, ac ut plurimũ eueniente. Vtilis eſt aphor. ad di-

Dubit. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

ad dignotionem cauſſarum, & ad docendum ſæpę contingere, vt cauſſa morbi, & locus affectus ſint remoti ab ipſo morbo, ſic etiam ex hoc loco diſcere poſſumus deſtillationes capitis poſſe, tum à natura, tum ab arte per vrinam euacuari, ſic enim alias dixit Hippoc. in Epidemicis cuidam Venatori, quod caput in caluiſſet, multam vrinam excreuiſſe ſicq́. magnopere leuatum fuiſſe.

---

31 *Quibuſcunque febricitantibus in vrinis fiunt ſedimina, veluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificat.*

QVOD dici poteſt de continuatione præſentis aphoriſmi cum ſuperiore illud vnum eſt, quod ait hic Hippocrates de furfuraceis apparentibus in vrina proportione quodammodo reſpondere ſpumæ, quę in fœcibus fit, ita vt materia vtraque ſit pertinens ad ſymptomata ſuperuenientia in ſymptomatibus ad excreta mutata pertinentibus, Eſt autē ſententia prognoſtica indiuiſibilis, & ſine demonſtratione, tametſi longiuſcula videatur. (*Quibus febricitantibus*,) an hoc de quocumque genere febrium laborantibus intelligi queat, ſane dubitari poteſt: verum quia huiuſmodi vrinæ, vt videbimus in ſolis ferę acute febricitantibus reperiuntur, ſit ut de acutis tantum ſiue propriæ, acceptis, ſiue per decidentiam exiſtimem eſſe capiendum; nam & Gal. in commen: monſtrat exemplo Sileni in 3.1. Epid: relati huiuſmodi furfuraces vrinas in grauibus morbis cōtingere, ita vt, vel cito intereant, vel ſi qui euadunt, in longam ægritudinem incidant, quemadmodum contigiſſe illi, qui iuxta Dealcis hortum habitabat idem Hippocrates ibidem memorauit, vnde licet Hippoc. 2. prognoſt: poſuerit inter ſigna praua ſimiles vrinas, id tamen intelligendum eſt, vt Galenus, nō de neceſſario inferentibus mortem, ſed de ijs à quibus interdum euadunt ægrotantes, non tamen ſine aliqua longitudine. (*Vrinæ furfuraceæ*.) Vrinæ κριμνώδεις, Siue farinaceæ, quæ ſint, ipſemet Hippoc. deſcribit in hiſt: eius qui in Dealcis horto habitabat dū ait in quibus, quæ ſubſident craſſioris farinæ formam æmulátur, cuiuſmodi interdum fieri ipſam docere experientiam teſtatur Galenus, quemadmodum etiam Hipp. ſæpenumero ipſius vrinæ, farinaceę tamquam à ſe conſpectæ mentionem facit, longior eſſem, ſi locos producere vellem, in quibus Hippoc. tàm lib Epid. quàm in progn. & Coac. prędnotionib. ſimilium urinarum meminit, Cæterum oportet uidere, vnde huiuſmodi fiant, vrinæ, & cur cum ipſæ ut ait Galenus, vel ſignificent interitum, vel morbi longitudinem, attamen Hippocrates dimiſſa mortis mentione ſolummodo dixit. (*Longam ægritudinem ſignificant*.) Circa primum Galenus vbiquè apertè dixit farinaceas vrinas generari ex craſſo ſanguine vi caloris febrilis cōbuſto, ac proptereà frequenter in colliquantibus febribus apparere, à quibus combuſto ſanguine, quicquid pinguedinis in ſe habet, per urinam emiſſum illi ſupernatat, craſſior uerò, & terreſtrior pars exuſta, atque in partes craſſiuſculas, & inęquales diuiſa, ac in fundum delapſa repræſentat formam farinæ, uel triticeæ, vel hordeaceæ, ruditer, & inæqualiter molitæ, quod ſi uires debiles ſint mortem plane minantur, vt etiam Galenus dixit ſecundo prognoſt. 28. ſin autem uires validæ

Connexio.

ſint, neceſſariò morbi longitudinem ſignificant, eo quod ſanguis craſſus nequeat ſuperari, & ad commoderantiam reduci, niſi longo tempore, atq; multo labore. Verum cur Hipp. non meminerit prædictionis mortis, cum ſibi licuerit dicere ſimiles vrinas ſignificare, vel mortem, vel morbi longitudinem, vt aliàs conſueuit loqui, non eſt facile veram rationem afferre, verumtamen non eſt putandum Hippocr. ita temere fuiſſe locutum, quin aliquam cauſſam habuerit, quæ fuit vt ego puto, quoniam cum modo incipiat prænoſcendi rationem ex vrinis docere, quod etiam fecit 2. prognoſt. 28. vt ibi dixit huiuſmodi vrinas prauas eſſe, ita hic voluit tantum dicere morbi longitudinem ſignificare, quaſi dicat malum minus, quod ab his vrinis præmonſtratur eſſe morbi lõgitudinem, niſi magis dicere placeat hic Hippocratem loqui non de febricitantibus tantum acute vt in prognoſticis, Sed de febricitantibus quocumque, etiã ſalubriter, in quibus cum ſimilis vrina fiat à materia cruda, craſſa & copioſa, haud poteſt ita cito ſuperari, quemadmodum, nec ſuperare valet vires alioquin robuſtas. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus potiſſimum ad prædictiones faciendas, & ad victum inſtituendum, qui ſolet à medicis potiſſimum ex temporum ratione, atque præcognitione præfiniri, quamquam etiam non parum confert ad totam curationem ordinandam, cum alio modo curentur morbi, quos ſpes eſt cito ad ſtatum peruenturos, alio, verò, qui putantur eſſe protrahendi.

---

32 *Quibus autem bilioſa ſedimina ſupra tenuia, acutum morbum ſignificant.*

Connexio. DIXI ſuperius Hipp. inchoaſſe tractationem prædicendi ex urinis, Vnde nunc pergit in eadem, & ſicuti in ſuperiori de ſedimentis vrinarum tractauit, ita & nunc de iiſdem agit, adeo ut tota ſententia ſit prognoſtica ſimplex, & indiuiſibilis. (*Quibus autem*) non eſt dubitandum, quin hic quoque de febricitantibus loquatur, tum ob particulam (δὲ) initio appoſitam, tum quia vrinę cum ſint opera iocinoris, ac venarum maximè ſtatum declarent, in febribus potiſſimum ſpectantur, atq; conſiderantur. (*Bilioſa ſedimina.*) Videri poſſet alicui hanc ſententiam non admodum eſſe artificioſam, ſiquidem morbi acuti præter Hippoc. 2. de nat: hum: etiam Anaxagoræ, & Ariſtotelis 4. de partibus animal. 3. teſtimonio à bile fiunt, vt cum bilioſa ſint ſedimenta vrinarum, eaquè ſtatum venarum oſtendant, cuiuis in promptu ſit, febrem à bile manantem acutam eſſe debere, Verum aliud plus Hippocr. nos docere voluit, uempè ſedimenta interdum per ſe ſola morborum naturas indicare, quemadmodum ſi bilioſa ſint, acutiem morbi ſignificant. (*Superius tenues.*) non ſolum dubitat Galenus de hac dictione, verumetiam arguit ſcriptorem quaſi propoſuerit rem neque naturæ, neque experientiæ conſonam, ſiquidem cum tenuis vrina ſit eadem, quę aquoſa; nec natura patitur, nec experientia monſtrat poſſe vrinę ſubſidentiam eſſe bilioſam, & illius reliquum aquoſum cum & bilioſa, & aquoſa vrina fiant à contrarijs cauſſis. Addit his, huiuſmodi difficultatem nonnullos guſtaſſe, proptereàquè ad eam euitandam dixiſſe particulam (ἄνωθεν) eſſe intelligendam non de corpore ipſius vrinæ: ſed de tempore, quo ipſa mingitur, quaſi

verò illius ſententia fuerit vrinas, quæ antea ſunt tenues, poſtea fiunt cum ſedimentis bilioſis, morbum acutum repręſentare, videtur autem Galenus pro Hippocratis defenſione prædictam expoſitionem approbaſſe; Cæterum non defuerunt, qui Galen. magis, quàm Hippocratem accuſare voluerunt, dixeruntq́. Hippocr. ſententiam veram eſſe, ſi pro ſubſidentia, capiatur quicquid in vrina continetur, & particula (*tenuis*) non ad vrinam, ſed ad ſubſidentiam referatur tamquam ſenex dicere voluerit, contenta vrinarum quæ in ſuperiori parte tenuia, & bilioſa ſunt, ſignificare morbum acutum, Ego verò cum non animaduerterim hanc ſententiam vſpiam alibi eſſe ab Hippocr. propoſitam, fit vt non parum de ea dubitem, ſi quidem contenta vrinarum in ſuperna parte bilioſa fieri interdum non dubito, cum proprium ſit bilis ſupernatare, ſed quod potius in hac parte, quam in medio vel in imò acutiem morbi ſignificet, non ſatis video, & certè nō negandū, quin etiā in medio, & in fundo, poſſit contentū ex materia bilioſa craſſiore fieri. Eſt vtilis aphor: ad cognoſcēdas morbi conſtitutiones ex vrinarum contentis, quę cum ſint partes materiæ morbificæ, non eſt dubitandum, quin ipſius morbi quoque poſſint totam naturā demonſtrare. *Vtilitas Aphor.*

33 *Quibuſcunque vrinæ diſtantes ſunt his turbatio fortis in corpore fit.*

VT in ſuperiori Hipp. docuit, rationem cognoſcendi morborum conſtitutiones ex ipſis vrinarum contentis, ſic nunc docet ex corpore ipſius vrinæ cognoſcere totius corporis ſtatum, Vnde ſententia eſt diagnoſtica ſimplex, & indiuiſibilis. *(Diuulſæ)* de hac dictione, (διεστηκότα, ideſt diſiecta) ſcribit Galenus eam minimè eſſe proprię accipiendam, quoniam ſi ſic acciperetur, rem impoſſibilem ſignificaret, quandoquidem vrina cum ſit corpus continuū, haud ita poteſt diuelli, vt conſeruetur, & ſimul habeat in ſeſe ſpacium vacuum interiectum, nec valet, quod ſcribit Ariſt. 1. probl 53. melius colores urinæ conſpici interrupta, quam continuata mictione, quoniam aliud eſt interrumpere urinæ mictionem, aliud urinam habere diſiectam; Ex quo uidetur Galen: magis adhærere illi ſententiæ, ut ea uox capiatur pro inæquali, quando, ſ. urina, ſecundum ſe totam haud eſt æqualis, ſed partes inæquales habet. *(Hiſce fortis in corpore turbatio)* modus loquendi Hipp. denotat cauſſam diuulſionis urinę eſſe turbationem magnam totius corporis, & iccirco uidendum eſt, quomodo à turbatione non quauis: ſed magna fiant huiuſmodi vrinæ. Galenus ait ubi natura ſuperat morbificas cauſſas, omnia æqualiter uniri, ubi uerò cauſſæ morbificæ adinuicem diſſentiunt, & tumultuantur id quod uincitur, & concoquitur aliā habere cauſam ſicut aliam, & diuerſam habet, id qđ reſiſtit, atq; tumultuatur, quæ omnia quanto maiora ſunt, eo magis uariam, & inęqualem reddunt urinam, Atque hæc Galenus. Cæterum, quomodo ex turbatione totius corporis, atque ea non parua fiant huiuſmodi urinæ, haud ſatis explicuit, itaque dicendum eſt urinas inæquales, & diſſidentes dupliciter accipi poſſe, uel pro ijs, quæ non uno, ſed diuerſis temporibus referunt inæqualitatem liquoris, & contentorum, uel pro ijs quæ ſemper huiuſmodi diſſidentiam habent, utro modo accipiamus, cum urina ſit id corpus aquoſum & ſeroſum, qđ in uenis una cum ſanguinis maſſa continetur, proculdubio ſi ſanguis agitetur, *Connexio.* *Vrina, quid.*

atque conturbetur, neceſſe eſt ipſam quoque vrinā id pati, Vbi verò ſanguis cōturbatur, non eſt dubitandum, quin commiſceantur ſimul bilioſi melancholici, & pituitoſi ſucci, qui in ipſo reperiuntur, ex quo fit pariter, vt vrina huiuſcemodi ſuccis conferta inæqualis ſecundum ſui ſubſtantiam euadat, & quia interdum ſanguinis perturbatio continua eſt, interdum verò interpollata, inde ſimiliter fit, vt vrina vel ſemper ſit inęqualis, & diſſidens, vel non ſit, porro non poſſe in venis fieri perturbationem, & tumultum, quin efficiatur, prius in toto corpore certum eſt, quemadmodum etiam rationi conſonat, haud quemlibet corporis tumultum, venas agitare, ſed illum dumtaxat, qui ſit in vniuerſo corpore magnus, Vnde Hippocrates ſummo iure reddit particulam (ἰσχυρὴ) ad ſignificandum, qđ dixit eſſe verum non ſimpliciter de corporis turbatione, ſed de magna, & valida, nec non vniuerſali, & non quidem interpollata & fugaci: Sed continua, & permanente: nam is ferę perpetuus eſt mos Hippocratis, vt cum ſimpliciter dicit (ἐν τῷ σώματι) de toto corpore intelligat. Sed optabit aliquis ſcire, num vrinæ turbatæ quales ſunt iumentorum, alias retro ab Hippocrate commemoratę, ſint illę ipſæ, de quibus Hippocrates in præſenti loquitur. Cui reſpōdere oportet, vrinas quales ſunt iumentorum, fieri quidem & ipſas ob agitationem tumultuariam venarum, & corporis totius, verum nō ineſſe ipſis illam partium diſſonantiam, atque diuerſitatem, quam hic cōmemorat, ſed eſſe illas magis commixtas, atque confuſas, ita ut etiam caput ipſum inſigniter coafficiatur, vt propterea dixerit ſimiles urinas ſignificare, vel pręſentem, vel futurum ipſius capitis laborem, quaſi verò multo maior ſit tunc in corpore vniuerſo perturbatio.

Vtilitas Aphor. Vtilis eſt aphoriſmus ad ſolam ſignificationem, & cognitionem acquirendam.

---

34 *Quibus in vrinis bullæ ſubſiſtunt morbum renalem, & longum ſignificant.*

PERGIT Hippocrates in inſtituto ſermone de modo præcognoſcendi ex vrinis, & cum in ſuperiori de perturbatis, & inæqualib. vel ſecundum ſubſtantiā, vel ſecundum tempus locutus ſit, modo loquitur de illis in quibus veluti bullæ ſupernatant quas à ſpumoſis differre ſuo loco oſtendemus, & quas dicit affectus renales, necnon morbi diuturnitatem ſignificare, Eſt enim ſententia partim prognoſtica, partim diagnoſtica, ſine ratione, atq; ſine commoda diuiſione;

Connexio.

(*Supernatant bullæ*) Græcę ἐφιστανται, quæ vox familiaris ſatis eſt Hippocrati, vbi vult ſignificare aliquid alteri rei ſuperſtare, & ſupernatare, ſiue ſit flatus, ſiue pinguedo, Iam verò πομφόλυγες, quę à Latinis propriè dicuntur bullæ videndum vt fiant, & quomodo nephriticas, ſeu renales paſſiones, ac morbi longitudinem ſignificent: bulla dum nil aliud ſit, quàm rotundum in humore corpus, quod cito fit ut plurimum, & cito ſoluitur ad illius generationem duo potiſſimum concurrunt, flatus contentus, & humidum corpus continens: flatus autem vel generatur in corpore, vel extra corpus. In corpore fit, ob calorem diminutum, vt habemus ab Ariſtotele 2. metheorol cap. de Ventis, fit etiam ex motu, & agitatione, ſimiliter extra corpus, fit plerūquè ex motu, vt uidemus in mari, in pluuijs, atq; feruentibus liquoribus, in quibus ob calorem, & motum excitantur ſpiritus. Humor porò qui debet continere flatum opus eſt aliquid craſſi-

craſſitiei, & lentoris habeat alioquin haud poſſet circũextẽdi, (vt loquitur Gal.) ipſi flatui, & bullam facere, quę eo diutius permanet, quò humor ille continens viſcidior, atq; tenacior exiſtit, fit autẽ tenacitas ex ipſa actione caloris diuturna, & vehementi. Atq; hinc fit, quod vt ait Ariſtot. in problem: aqua bulliens non effunditur, ſed legumina, quæ craſſa cum ſint humorem viſcidum de ſe edunt, qui bullas tenaciores, & plurimas edens non poteſt capi, à vaſe, ſit etiam ob hoc vt bullæ ſint rotundæ figuræ, quoniam, ſ. cum ventus exire tentet, ſurſumq́ feratur, circumtendens ſibi humorem, illum undequaq; acuminat, ſicq́ rotunditatem efficit, atq; hæc eſt uniuerſa bullarum generatio. (*Renales paſſiones ſignificant:*) Cum bullæ ſemper humori ſupernatent, atq; complures morbos conſequantur, planè renales paſſiones haud neceſſario ſignificant, vt forſan hæc ſententia aliquib eſſe queat ſuſpecta, atque eò magis, qđ nuſpiam alibi apud Hipp. inueniatur niſi dicamus bullas huiuſmodi debere duas cõditiones habere, ſ. eſſe multas, atque eſſe preduranres, non fugaces, vt Hipp. ſignificauit tum uoce plurali (πομφόλυγες) tum uerbo (ἱφιςανται.) Sed adhuc dubium cum τὰ νεφρίτικα, i. dolores ſeu paſſiones renum intelligat, cur magis bullæ multæ, atque perdurantes ſignificent renales ægritudines, & morbum longum futurum, quod ad renum affectus, aliqui à Gal. commemorati dixerunt bullas huiuſmodi, proptereà fieri in urina, quoniam adaperta arteriarum oſcula effundũt ſpiritus, quos continent, in urinę humorem, à quo circumuenti faciunt huiuſmodi corpora bulloſa, & ſpumantia, cò modo, quo mõſtraui, Sed mirum eſſet, ſi apertis arteriarum oſculis vna cum ſpiritib. aliquid etiam ſanguinis non profunderetur, præterquã quod oſcula arteriarum nõ ita facile reſerantur, quemadmodũ uenarũ. Gal. autẽ voluit proptereà ſignificare bullas affectum renalem, atque eum diuturnũ, quoniã flatus qui huiuſmodi bullas plurimas, ſ. & permanẽtes faciunt, ab intemperie frigidiore renũ edũtur, frigidum autẽ difficile ſolutu, & coctu eſt, propterea que lõgo tempore durat: Nam ubi renes calidiores ſunt, qđ ſupernatat ipſis urinis pinguedo eſt, nõ uera bulla: imò uerò ſi quid flatulenti aliundè perducitur ad ipſos, protinus illorũ calore diſſoluitur, atque hęc pura, & uera Gal. ſententia videtur, quam non defuerunt, qui acriter criminari ſint auſi, eò quod vrinæ ſpuma ex bullis plurimis cõflata haudquaquã in ipſis renib. gignatur, ſed ex motu inter exeundum, cuius rei afferunt hãc demonſtrationem, qđ quanto uehemẽtior eſt motus, eò plures, atq; tenaciores fiant bullæ, ſi uerò vrina emittatur tangẽte uirga matulæ fundũ, ita vt ex alto nõ cadat, neque motum vllũ faciat, nullã ſpumam fieri, Ego verò, licet cõſentiam ſæpenumero motu fieri ſpumã quemadmodũ retro dicebã, Attamen quin etiam intra corpus gignatur, atque potiſſimum, quando multa eſt ac diu perdurans haud puto dicẽdum, nam quæ motu tantũ fit celeriter ſolet diſſipari, ut in mari uidemus cõtingere, atque etiam in ipſa potabili agitata, nec non in uino dum ex uaſe in aliud uas transfunditur, qđ ſi ſanũ ſit, ſpuma ex motu genita ſtatim diſſoluitur, ſin autẽ corruptũ ſit, ob idq́. lentũ, uiſcidumq́. redditũ, ſpuma tardius euaneſcit: Ego itaq; puto uerã eſſe Hippoc. ſententiã, ſed nõ æternã, ſiquidem, ut Actuarius in libris de urinis mõſtrauit, ſpuma etiã capitis affectũ ſignificare cõſueuit: Et ſi. n. vox (τὰ νεφριτικὰ) de cunctis renum affectionibus tàm calidis, quàm frigidis intelligi poſſit, attamen

iuxta

ſuxta Galeni ſententiam de frigidis tantum intelligere debemus, quippe quod vrinæ non motu, ſed ſua ſponte exeuntes bulloſæ, atque ſpumoſæ, nec in altiore ipſis renibus loco gigni poſſent, alioqui in ijs, & in itinere diſcuterētur, nec alia ratione, quam ob imminutum ipſorum calorem, nam in ijs permanet materia, ita, vt ex ipſa tempus detur gignendi flatus, infra renes meatus urinarij ſunt anguſtiores, & vrina citius per eos perfertur, quam ut queat flatus in ipſis gigni: Sed cur etiam in ueſica nequeant ijdem flatus: & bullæ gigni, cum locus capaciſſimus, itaque collectum lotium diu permaneat, necnon calor ſæpenumero hebetetur? An forſan etiam ibi generatur, Sed quod Hippocr. hic aſſerit, eſt ex eius obſeruatione, quaſi uoluerit dicere ſeſe obſeruaſſe bullas urinæ ſuperſtantes interdum ſignificare, & renalem affectionē frigidam, & conſequenter morbi diuturnitatem, nam ſunt non paucæ aliæ ſimiles Hipp ſententiæ, quarum veritas in ipſius poſita eſt obſeruationibus, & quas nobis, vt rarum quid propoſuit. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus non ſolum ad prædictiones faciendas, uerum etiam ad monendum non ſemper auxilijs frigefacientibus utendum eſſe in renum affectibus, ſed etiam aliquando calefacientibus, quemadmodum ubi bullæ huiuſmodi conſpiciuntur.

---

35 *Quibus ſubſidens pingue, ac ſimul totum his, renum vitium acutum ſignificatur.*

Connexio. SATIS manifeſtus eſt præſentis aphoriſmi cum ſuperiore nexus, quandoquidem vterquè eſt de cognitione acquirenda ex ijs, quæ ipſi vrinæ ſuperiacent, ſed in antecedente de ſpuma, atque de prædictione ex ipſa longi morbi, in hoc verò de pinguedine, & acuti ex ipſa prędictione tractat, adeo vt ſimul *Scopus.* Scopus Hipp. appareat in præſenti ſententia quę tota eſt diagnoſtica ſine ratione, atque indiuiſibilis. *(Quibus pinguedo.)* In eo lib. qui aſcribitur Gal. de vrinis ex Hipp habetur hic idem aphoriſmus, ſed ibi non ἐπίςασις, vt hic ſed ὑπόςασις legitur, & malę, vt etiam Gal. in fine huius teſtatur, quia pinguedo non in fundo vrinę, ſed in ſummo ſemper inuenitur, præter quā quòd ἐπιςάσις magis congruit connexioni cum ſuperiori aphoriſmo. Quid λίπαρα, ſeu vnctuoſa ſit vri- *Dub.* næ ſuperficies ſignificat ſtatim Galen. dicens hanc nil aliud eſſe, quam pinguedinem colliquatam à magno calore, Verum ſtatim dubitat Galenus de ſententiæ integritate, quandoquidem huiuſmodi colliquatio, ſiue ſit in vrina, ſiue in fœcibus non minus ſupra totum, quam ſupra renes ſignificare poteſt, quòd etiam fit, vbi totius corporis pinguedo colliquatur, vt in febribus ἀττικτικοῖς, appellatis, necnon in maraſmodis ſimiles vrinæ conſpici conſueuerunt, vt ob hoc nequeat eſſe priuatum aliquod ſignum morbi renum pinguedinem colli- *Solut.* quantis; Pro qua obiectione tollenda duas reſponſiones affert, vna eſt, intelligendum eſſe aphoriſmum, de ijs qui laborant grauiter renibus, quaſi non ſit ſignum generis morbi, ſed magnitudinis, & acutiei; Alia reſponſio eſt, quam fuiſſe, quoq; aliorum interpretum dicit, vt pro (νεφριτικὰ) legatur (Φρενιτικὰ,) quamquam nō ſolum in phreniticis verum in quibuſq febrib. colliquantib. ſolet huiuſmodi ſignū apparere. *(Aceruatum ἀθρόον)* dicitur, qđ ſubito, & ſimul totū efficitur.

efficitur. Itaq; & hic dicitur pinguedinem confertim apparentem, quando ſtatim, & tota ſimul ſeſe offert; tunc enim ob viæ breuitatem cito excurrit, in veſſicam, cum ea quæ à toto, vel ab alia magis diſtante parte effluit, diutius in itinere moretur, hanc fuiſſe mentem præceptorum ſcribit, qui etiam addit aliam interpretationem eis attuliſſe, ſcilicet pinguedinem dici ab Hippoc. coaceruaram, quæ non diſtracta, & diuulſa: ſed ſimul contracta, & vnita ſit, Cæterum hiſce Pręceptorum ſuorum expoſitionibus adijcit propriam Galenus, nempè ſententiam Hippoc. intelligendam eſſe de tempore tantum, quaſi ea dicatur aceruata, quæ citiſſimę, non paullatim apparet, ſi quidem vbi à toto, vel longinquis partibus educitur pinguedo per partem, ac poſt partem ex alijs in alia uaſa transfuſa paullatim, & longo tempore in urinam confluit, at ubi à ſolis renibus proficiſcitur ob itineris breuitatem, breuiſſimo quoq; tempore immixta vrinæ conſpicitur, Vt ob hoc iure dixerit huiuſmodi lotium cui ſupernatet pinguedo renum feruidas affectiones ſignificare, ac propterea acutas, ſiquidem ubi renes ita inflammantur, ut pinguedo ipſorum, quæ copioſa & ſolidior eſt, ſtatim colliquetur, proculdubio neceſſe eſt magnum incendium magnas, atq; acutas febres comitari; cui etiam rei adſtipulari experientiã, teſtatur Gal. qui tamẽ aliquibus uiſus eſt, & difficilis, & falſus, cũ tamen mihi ſecus uideatur: Sed illud bene non eſt facile, quomodo veritatem aphoriſmi ſempiternam tueamur. Si quidem nec rationi, nec experientiæ ſatis reſpondet, quod vrinæ ſupernatans pinguedo in paſſionibus renalibus tota ſimul effluat & confertim, Etenim ſi duret renum inflammatio, ut ſolet, ſicuti continua eſt eorum pinguedinis colliquatio, ita uidetur rationi conſentaneum, ut continuo ea per lotium, & cum lotio labatur; Quare nil melius puto pro aſſerenda aphoriſmi ueritate dici poſſe, quam tres eſſe ſimilis pinguedinis differentias, ut Actuarius docuit primo de urinarum differ: c. 17 aliam quæ inſtar aneatum telæ ſuperfuſa eſt, aliam quę eſt ueluti guttę diſperſę, inſtar olei, tertiam quę eſt cruſta quędam à Gręcis γραῖς uocata, qualis ſolet apparere in uiribus pinguibus, ubi refrigerantur; Quod igitur vult dicere Hippocrates eſt, ubi in urina apparet tertia hæc pinguedinis ſpecies, eam non aliundè proficiſci, quam à renibus ualde inflammatis, quos certę acuta febris ſequitur, cum enim pinguedo renum, ut experientia teſtatur ſit copioſa, & valde concreta, quaſique ſebacea, proculdubio ubi eliquata cum lotio feratur, à frigido aere contacta ſimiliter concreſcit ſubito, ita ut confertim tota exiuiſſe uideatur, neque poteſt, ut dixi niſi ſummo calore eliquari, hoc autem licet ſit rarum uiſu non eſt tamen abſonum ab Hippocrate fuiſſe uiſum, atque obſeruatum. Vtilis eſt aphoriſmus ad cognoſcendum locum affectum, & morbi conſtitutionem, & ad commonendum medicos, vt ſint diligentes in conſiderandis omnibus vrinarum partibus, & differentijs, quoniam maximè valent ad teſtandas partium, vnde deriuant affectiones, vt abundè vos docuit Hippocrates lib. 2. prognoſt.

Not.

Vtilitas Aphor.

36 *Quibus autem morbo renali laborantibus, prædicta accidunt ſigna, doloreſquè circa ſpinæ muſculos fiunt, ſiquidem circa loca exteriora fiant, abſceſſus quoque exterius futuros expecta, ſi verò dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abſceſſus expecta futuros interius.*

Connexio. CONNECTI præſentem aphoriſmum cum ſuperioribus manifeſtum facit, præceteris uox (δε) initio vſurpata ab Hippocrate, quæ orationem *Scopus.* nondum eſſe finitam indicat, igitur ſcopus eius eſt docere, quid præſagiendum ſit, ubi in renum affectionibus ſpinales lumbi dolore conflictatur, Eſt enim ſa-*Diuiſio.*tis longa oratio ſine ratione tamen, & in duas partes diuiſibilis. In quarum prima docet quid expectandum ubi dolores fiunt in extima parte, in ſecunda verò vbi intimam partem exercent, adeò ut tota ſententia ſit prognoſtica. (*Quibus autem nephrit.*) Quod dicit Hippocrates in hac priore parte, eſt, Vbi in nephriticis de quibus locutus eſt in antecedentibus præter ſigna prædicta ex urinis etiā dolores fiunt circa muſculos ſpinalis medullę exterius abſceſſum in externa parte eſſe expectandum, Galenus autem ſcribit Hippocratem in ſuperioribus ſigna docuiſſe per quæ uitia renum dignoſci poſſunt, in hoc autem loqui de ijs quos ſcimus longo tempore laboraſſe renibus. Verum ſi rectè expendantur, quæ ab Hippocrate in duobus antecedentibus tradita ſunt, non ſolum in ijs docuit ipſos renales affectus dignoſcere, uerum etiam, quando ij diuturni, uel acuti ſint, & in præſenti non eſt dubium ſermonem habere de diuturno affectu, cum id ſit proprium affectuum diuturnorum, ut in abſceſſum conuertantur, quemadmodum aliàs Hippocrates nos docuit, Quibus igitur. (ait) longo tempore circa renes paſſis non ſolum antedicta ſigna in urinis contingunt, uerum etiam circa muſculos ſpinalis medullę exteriores fiunt dolores, &c. Galenus ſcribit, & bene muſculorum ad ſpinam attinentium duo eſſe genera, alterum in poſteriore parte circa uniuerſam, utrāq; ſpinam diſtributum, alterum vero in anteriori lumbos dumtaxat complectens, Huiuſmodi muſculos contingit interdum dolere totos: interdum ſolummodo alterum genus. Vbicumque autem fiat dolor, ibi eſſe abſceſſum expectandum docet Hippoc. Si in poſteriore ſeu interiore parte exterius, ſi in interiore interius. Verum circa hæc videndum, quæ ſit ratio propter quam abſceſsus in his caſibus ſunt expectandi. Deinde etiam videndum eſt cur Hippoc. non diffinierit vtrum huiuſmodi abſceſſus fiat, renibus ipſis ad ſuppurationem venientibus, an verò muſculis, Etenim vtroſquè incurrere ſuppurationem non eſt cur dubitemus, nam ut ait Galenus, quotidiana experientia monſtrat tum muſculos tàm internos, quàm externos, tum ipſos renes, à doloribus & conſequenter apoſtematibus, atque ſuppurationibus tentari, dolores eſse modo graues, vt ait Hippocrat. 6. Epid. ſect. 1. 6. Circa primum Hippoc. quarto lib. aph. 32. dicebat hoc etiam contingere in conualeſcentibus, vt in qua parte dolores fiant, ibidem ſint abſceſſus expectandi, cuius rei multiplex eſse poteſt cauſsa, una quoniam pars dolens attrahit ad ſeſe à circumſitis partibus humores, qui in ea tamquam debiliore retenti tādem tumores pariunt,

quot

quot ad ſuppurationẽ ſæpè veniunt, vel in duritiem conuertunt, aut ſponte diſſoluuntur: Altera eſt cauſſa, quoniam in partibus dolentibus hebetatur naturalis calor, qui nutrimentum attractum coquere, & diſtribuere, atq; vnire non valens in excrementitium ſuccum illud conuertit, qui paullatim in molem congeſtus facit abſceſſum, Tertia cauſſa eſt, quia vbi aliquam partem diutinus dolor exercet, natura illi opitulatura mittit, & ſpiritus, & cum ipſis humores, qui perſeuerante illa miſſione paullatim accumulati, atque retenti ſi non diſſoluantur, neceſſariò inflammationem, atque tumorem pariunt, Ob has itaque cauſſas, dixit Hipp. (προσδέχου) ideſt expecta abſceſſum, quoniam neceſſariò ſequitur, cæterum percunctabitur aliquis, an ex ſolo dolore aſſiduo, & diuturno, ſit hoc expectandum, an verò opus ſit alia quoque adeſſe, quæ ante ſunt memorata, vt videtur Hippocr. innuere. Cui reſpondendum eſt non Hippocratem voluiſſe ea eſſe neceſſaria: Sed ſi dolores ipſis coniungantur, illud eſſe expectandum, quemadmodum expectari poteſt à ſolo dolore perſeuerante. Circa ſecundum dicere conuenit Hippocratem dimiſiſſe illud docere, quoniam ſicuti facile eſt dolorem renum communicare lumbis, vt Hippocrat. lib. de internis affect: & viceuerſa, haud eſt admodum difficile intelligere ex præſcriptis ſignis, vbi futura eſt in ipſis renibus ſuppuratio, & vbi in muſculis, vel interioribus, vel exterioribus. Si quidem vbi morbus ipſos occupat renes, haud tactu exterior percipitur dolor, ſed veluti graue quoddam onus in ipſis percipitur, vt dicebat Hippoc. de calculo 6 Epidem. ſect. 1. tex 6 adhæc ſæpè vrina cruenta mingitur, cum pure præſertim, quando iam abſceſſus eſt ſuppuratus adeſt uomitus, & demum eadem ferè ſymptomata contingunt, quæ in calculo, vt hinc ſæpenumero decipiantur medici in diſcernendis huiuſmodi affectibus, vt contingit Piſis in medico Cappanho, quem putantes medici habere calculum in renibus inuentum eſt non illum ſed apoſtema habuiſſe. Vbi autem in muſculis fit abſceſſus, tàm exterioribus, quàm interioribus haudquaquam ſentitur huiuſmodi dolor, ſed potiùs pungitiuus, aut tenſiuus, atq; vbi eæ partes contrectantur dolent magis ſi exterius ſit malum, minus ſi interius. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictiones faciendas, ſed iuuat quoque ad curationem inſtituendam, quoniam vbi ſuppuratio futura eſt in muſculis, ad iuuare eam licet externis emplaſmatibus, contra autem laborantibus ipſis renibus externa remedia haudquaquam proſunt, vt monſtrat Galen. 6 Epid loco nuper citato, Vtrobiquè autem, & maximè affectis renibus ſanguinis miſſio eſt vnicum præſidium, qua quidem ſecundum Hippocratis, & Galeni regulas tàm in partibus ſuperioribus, quàm in inferioribus adminiſtrare licet, prout in has, vel in illas partes propendere malum uidetur. *Vt hic as. Aph. 101.*

---

37 *Quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare, ſi verò cum febre malum. Curare verò aſtringentibus, & refrigerantibus.*

ET ſi aliqui propoſuerint neſcio quam continuandi rationem, attamen vix ipſe vllam, quæ placeat inuenio, & eo magis, quia præſens ſententia duplicem naturam habet, ſcilicet docere, quid ſit præſagiendum ex ſanguinis

Diuiſio. guinis vomitu, & quæ ſit ei curatio adhibenda, Diuiditur aphoriſmus in duas partes principales, ſcilicet in prognoſticam, & curatoriam, prognoſtica rurſus in duas particulas, Prior eſt: *(Sanguinis vomitus ſi ſine febre ſalutare.)* Secunda eſt, *(ſi cum febre malum.)* Curatoria autem pars eſt, *(Curatur autem refrigerantibus, & adſtringentibus. Vomitus ſanguinis:)* Non eſt dubium differre ſanguinis vomitum, à reiectatione, ſeu excretione, quãdo ſi propriẽ is accipiatur illę ſanguis à ſtomacho alijſuè naturalibus viſcerib proficiſcitur, excreatio verò, aut à ſpiritualibus, aut à faucibus deriuat, à capite autẽ poteſt vtroque modo reijci; quandoquidem delabens à capite in ventriculum euomitur, in palatum verò, aut fauces reijcitur, & excreatur, Atq; ſic propriè, communiter accipitur vomitus ſanguinis ab Hipp. etiam pro reiectarione à thorace, & pulmonib. quo pacto & ſputum, idq. teſtatur Gal. in præſenti commentatio, ac paſſim vſurpat Hipp. præcipuę 1. lib. de morbis, & in Coacis prænotionibus, vbi ſcribit vomentes ſanguinẽ ſpumantem partib. infra ſeptum tranſuerſum non dolentibus ijs à pulmonibus ſanguinem proficiſci. Quomodo autem hic accipienda ſit vox (ἐμέειν) manifeſtè Gal. in com: ſcribit nonnullos voluiſſe etiam qui à pectore, & pulmonibus educatur ab Hipp. complecti, Verum coarguit hanc interpretationem eò quod eductus ſanguis à pulmone, etiam abſq; febre ſit difficilis curatu, præterquã quod ſi perſeueret neceſſariò febrem inducit, quare placuit magis ipſi Gal vt propriẽ vomitus accipiatur pro eo, qui à ſtomaco effertur, id quod etiam mihi magis placet, ſiue exeat ſanguis per διάβρωσιν, ſiue per ἀναστόμωσιν, ſiue per διαίρεσιν. *(Si ſine febre.)* Poſſe fieri ſanguinis vomitum vndecumque exeat ſine febre non eſt dubitandum, & maximè ſi ex copia venarum oſcula aperiente illud fiat, at ſiue exeat à ſtomaco, ſiue à pulmone, ſiue à capite, vbi diũ perdurat vix fieri poteſt, quin aliqua febricula tandem ſuccedat, ſi non ob aliud ſaltem, quia in frequenti ſputione ſanguinis ſolet aliqua ipſius portio alicubi retineri, vbi is extra proprium locum poſitus, non poteſt conſeruari, vnde corruptus, & vapores in cor de ſe mittens febriculas ſolet excitare. *(Salutare)* σωτήριον Græcę, hoc eſt, vt exponit Galenus ſine periculo, ideſt ἀκίνδυνον: Rationem uerò ob quam periculo vacat affert Galenus, quia abſque partis apertæ inflammatione: ſed oſculis dumtaxat reſeratis exit ſanguis, vel ſi alio pacto exeat, haud magnum eſt ulcus, alioquin fieri non poſſet, quin ad locum affectum ſanguis aſſiduo influens inflammationem, & tandem febrem induceret, quæ vbi adſunt fieri non poteſt, quin periculum adſit, unde Hippoc. iure dixit eſſe (κακόν,) ideſt malum, Eſt quidem malum, vt ſignum, quoniam febris ſignificat adeſſe inflammationem, quę ſemper mala eſt, ut Cauſſa etiam hoc malum eſt, quoniam non ſolum morbus morbo adiunctus eum deteriorem, vireſq. debiliores efficit, verumetiam quia curationem difficiliorem reddit, cum febris aperientia poſtulet, ulcus uerò adſtringentia:
Dub. Sed hoc in loco dubitari poteſt, quomodo Hipp. dicat, ſanguinis uomitum eſſe ſalutarem cum ſanguinem quemlibet, ab ore effluentem malum eſſe dixerit 4. ſect. aph 25. Cui reſpondendum eſt: Hippocr. ibi loqui comparatiuè ad exitum per internas partes, hic uerò ſimpliciter. Aut dicendum eſt, ut eo loco diximus, quod hic intelligitur de illis, qui euomunt ſæpę, & per interualla quędam vt alij interpretantur. *(Curatur.)* Hęc eſt 2. aph: pars principalis in qua Hipp. dat

methodum

methodum curandi non quidem febris: ſed ipſius vulneris, inflammatio enim refrigerationem, vulnus verò vnionem, & conſequenter adſtrictionem poſtulat, Cęterum. Circà hanc ſecundam partem tria breuiter ſunt quærenda, vnum eſt, cur Hipp. voluerit curationis methodum adeò delucidam tradere ſine mentione ſanguinis mittendi. Aliud eſt cur non videatur in curatione febrem ſpectare, cum tamen ea ſit tanti momenti, vt adiuncta morbũ faciat periculoſum, Tertiũ eſt an hæc curandi ratio conueniat in ſanguinis vomitu vbi febris abeſt, nam phraſis ipſa videtur monſtrate Hipp præcipere huiuſmodi curationem illis tantum, qui præter ſanguinis vomitum, etiam febre detinentur, Ad primum dicendum eſt, hoc feciſſe Hipp. quia ſputum ſanguinis cum per reiectationem, & per uomitum fiat alterum à pectore, alterum à ſtomaco mittitur ualdeq; diuerſas curationes pòſtulat, ita ut ſi quæ debetur vni alteri detur, lęthale periculũ immineat, vt propterea ad uitandum huiuſmodi graue periculũ voluerit, vnius meminiſſe ne importunæ adſtringentia, & refrigerantia vomitui conuenientia in reiectatione adminiſtrentur, & de ſanguinis miſſione nil dicit, quoniam vtriquè conuenit, & non fert ipſius diſcretio tantum periculi: Vel dicendum. In fluxu ſanguinis duplicẽ eſſe curationẽ, aut ipſius vulneris, aut ſanguinis fluentis, quod eſt ſymptoma, toto genere pręter naturã, primę curationi de qua Hippoc. debentur adſtringentia, & exiccãtia, Secundę ſanguinis miſſio ad reijciendum: Ad aliud dic dupliciter uno modo per refrigerantia intelligere febris ipſius remedia, ſiquidem febris ut febris, ſemper eſſe refrigerandũ ſignificat: Alio modo reſpondere poſſumus propterea non ſpectari febrem ab Hipp. cum adſtringere præcipiat, quoniam ea eſt nõ morbus, ſed purum ſymptoma, nam ut alias docui ex Gal id ſæpę dicente. Veteres non appellabant febrẽ eã, quę comitatur inflammationẽ, ſed nomine ipſius inflãmationis eam comprehendebãt, quòd ſit nõ morbus, ſed accidẽs, ſiue non eſſentialis, vt dicũt, ſed accidẽtalis, Ad tertiũ reſpõdere licet curandi rationẽ ab Hipp. traditã cõuenire quoq; vbi febris non adeſt, imò multo magis tũc, quãdo febris haud impedit, quin adminiſtrari poſſint adſtringẽtia: & licet huiuſmodi uomitus ſine febre plerumq; ſpõte deſinat, attamẽ ſolet etiam quandoq; reuerti, quo fit, vt expediat uti huiuſmodi adſtringentibus. Vtilis eſt aphoriſmus ob primam partẽ ad prędicẽdum, quod optandũ eſt maximè in ſanguinis quolibet ab ore exitu, in quo ſolẽt facile, & ipſimet ægri, & adſtãtes ualde formidare, Ob ſecũdam verò partem nõ parum confert ad curationem faciendam tum pharmacis, tum uictu, tum ſanguinis miſſione, vti. Ad victum enim inſtituẽdum maximè cõfert, quia & cibos, & potus iubet, vt habeãt uim adſtringẽdi, quod præceptũ ſequentes medici ablegãt uini potum; uel eo paucifero, & aſtringẽte, aut ex punicis malis, uiũtur, ſicut & aqua chalybeata, qua etiã coquũt, & condiunt carnes alioſq; cibos, adſtringẽtes, & refrigerantes. De pharmacis etiam idẽ eſt aſſerendum ſiue externa, ſiue interna adminiſtrẽtur, omnia debere eſſe refrigerãtia, & adſtringẽtia, ut eſt ſemen Iuſquiami albi, Oleum de Charabe, Oleũ Chalcanthi, & alia leuiora, quę quotidie à nobis vſurpãtur. Etſi autem non habeant, uim refrigerãdi, & adſtringendi ſectio uenę cucurbitulę, frictiones ligaturæ, quia tamẽ abducũt ſanguinẽ à loco aperto ruentẽ, efficiunt, ut uas illud uacuum, nec à fluente ſanguinę ſollicitatum cõ-

Quæſita tria.

Solut. 1.

Solut. 2.

Solut. 3.

Vtilitas Aphor.

niueat,& claudatur adeo vt Hipp. omne genus auxiliorum ſpectantium ipſum vulnus tantum ſit complexus, vbi dixit curandum eſſe refrigerantibus, atque adſtringentibus, ſymptomatis curationem non attulit, vt claram, & momentaneam, cum ſtatim à cunctis huic occurratur.

---

38 *Deſtillationes in ventrem ſuperiorem, ſuppurantur intra viginti dies.*

DEFFLVXIO in pectus non eſt admodum longinqua à ſanguinis vomitu, cum vterquè affectus poſſit eſſe indicium pulmonum, verumtamen ſatius eſt dicere nullam eſſe continuationẽ euidentem,& Hipp. conſilium *Scopus.* eſſe docere quid expectari debeat, vbi deſtillatio ferrur in pectus, ibiq́. moratur, Vnde ſententia eſt prognoſtica, ſed & ad præſeruationẽ à ſuppuratione aliquid vtilitatis conferens; nullam tamen rationem coniunctam habet, cumque ſatis breuis ſit haud poteſt diuidi. (*Deſtillationes*) κατάρρὸς, qui à latinis deſtillatio dicitur, nil aliud eſt, quàm materię plerumq́. pituitoſæ à capite in partes inferiores deſcenſus, quę cum ſint varię, clarum eſt Hipp. in pręſenti ſermonem habere non de ſingulis, ſed tantum de ea quæ in ſuperiorem ventrem, i. in pulmones delabitur, vt interpretatur Gal. & vtitur voce plurali, quoniam non de interpollata: ſed de frequenti, & aſſidua eſt ſententia vera, Vnde Corn: Celſ: lib. 2. cap. 7. innuens hanc ſententiam dixit. Poſt nimias deſtillationes tabes (*Suppurantur,*) aliqui etiam doctiſſimi Interpretes exiſtimantes non fieri ſuppurationẽ niſi antecedente inflammatione, dixerunt Hipp. loqui de ijs deſtillationibus, quæ faciunt inflammationem, Sed valde falluntur, quum Hipp. voluit hic docere etiam interdum ſequi ſuppurationem, & tabem ut ait Celſus ex ſola antecedente deſtillatione, quippe cũ materia ibi intra pectus, & pulmones retenta incaleſcit, & putrefacta conuertitur in pus, quod indies cumulatum, tandem empyema producit, id quod clariſſimę dixit Hipp. lib. 1. de morb: huiuſmodi uerbis. Cum pituita multa confertim è capite in ventrem ſuperiorem fluxerit putreſcit, & pus euadit, Quam ſimiliter ſententiam mutuati ſunt Galen. 4 de loc: aff: cap 8. Alexander Trall. lib. 7. cap. 2. Paullus lib. 3. cap. 32. & Auicennas fen: 10. 3. trac. 4. cap. 17. adeò, vt minimè dubitare oporteat, quin in pectore ſuppuratio ſit ex materia à capite deſcẽdente in pectus nulla antecedente inflammatione, atque de huiuſmodi ſuppuratione nunc ſermonem eſſe ipſi Hippocrati. Cur autem deſtillatio in pectore retineatur, tres poſſunt efficere cauſſæ, imbecillitas partis, materiæ craſsities & viſciditas, necnon anguſtia viarum. (*Viginti diebus.*) Primo de morbis, vbi hæc eadem ſententia habetur ſcriptum eſt, vigeſimoprimo die. Sed Gal magis (*Vigeſima*) placet, eò quod Hippoc. inueniatur non uigeſimam primam, Sed vigeſimam facere iudicialem, quippe quæ componatur ex tribus ſeptimanis, ſcilicet duabus per coniunctionem, & altera per diſiunctionem. Sed quærendum cur, potius 20. & non prius, nec poſterius; nonnulli qui de inflammatione ipſum loqui putarunt, dixerunt Hippocrates hunc terminum poſuiſſe tamquam vltimum, non quod etiam ante, ſ. 14. 17. & ſeptima non poſſit fieri ſuppuratio: Verum cum falſa ſit ſuppoſitio falſum quoq; eſt id quod ex ipſa colligitur; Propterea ſatius eſt dicatur, Hippocratem ſic obſeruaſſe fieri, nec abſque ratione quandoquidem ex pituita fiunt deſtillationes, non

ex alijs

ex alijs humoribus, quę pituita cum ſit humor frigidus, deberet tardo ad ſuppurationem uenire, atqui pectoris, & pulmonum caliditas eam accelerat, vnde fit in medio quodam tempore quadrageſima celeriore, & decimaquarta tardiore. Vtilis eſt aphoriſmus ad præſagiendum, Sed vtilis etiam eſt ad præſeruandum, quoniam medicus, vbi uidet materiam pituitoſam à capite in pectus defluentē non expurgari omni ſtudio, atq; induſtria contendere debet, ut materiā retentam medicamentis educat per os, & per ueſsicam, ſiquidem, & Galen. & Auic. loco citato docuerunt etiam per urinam euacuari, quæ ſunt in pectore, ei ſi educi nequit ſenſibiliter ſtudēdum eſt diſsipetur, priuſquā in pus uertatur, alioquin ſi fiat pus corrodit pulmonem ſua acredine, ſicq́ ulcera inſanabilia, & phtiſim parit, Et ad præſeruandum ualent cauteria in brachijs. *Vtilitas Aphor.*

---

39 *Si quis ſanguinem minxerit, & grumos, & ſtillicidio vrinæ laboret, & dolor inciderit in fœmur, & imum ventrem, pectinemquè quæ circa veſicam; malè ſe habere ſignificatur.*

SI preſens aphoriſmus fuiſſet ſtatim ante præcedentem poſitus certè melius fuiſſet, quandoquidem uomitum ſanguinis apte ſequitur eiuſdem mictio, de qua in præſenti tractat Hipp. eo, ſ. conſilio, ut doceat quo pacto debet medicus ex mictu ſanguinis conijcere ueſicę affectus. Eſt ſententia diagnoſtica, & licet longiuſcula uideatur, nullam tamen patitur commodam diuiſionē (*Si ſanè.*) Hic aphoriſmus eſt idem prorſus, qui & octuageſimus in quarto libro ſcriptus, & à nobis expoſitus eſt, ac propterea à Galeno eximendus iudicatus fuit. Vnde nec ipſi multa dicemus, aliqua tamen pauca dicenda puto, ob illos qui me tunc non auſcultarunt: Sanguis, qui mingitur interdum ſtatim, atq; è vena exijt foras eijcitur, aliquando autē partim eijcitur partim aliqua ipſius portio in ueſica retinetur, hic autem qui retinetur, cū à loci proprietate, & calore haud cōſeruetur, vbicumque ſit permutatur, Si n. in loco aliquo concluſo ſit, putreſcit, inflámationes, aliaq́. mala producit, ſin autē in loco cauo, & ſpacioſo, vt ſtomaco, veſica inteſtinis, pectore, haud ſtatim putreſcit, ſed in grumos uertitur, ſ. concreta craſſiore parte, & expirantibus ſpiritibus ob priuationem caloris proprij loci, Vnde patet non rectę ſenſiſſe Ariſt. qui 2. de partibus anim: tantum exterius à frigore & ob fibras ſanguine grumeſcere, i. coagulari, atque illum qui habet fibras, exiſtimauit. Itaque Hipp. hic loquitur de ſanguinis mictu, in quo pars effluit ſtatim, & pars retinetur, qui conſequenter interdum os ueſicę ſemi claudens haud integrę affert mingendi actionem, ſed illam tantum minuit, atque deprauat, ita vt guttatim exeat, ſicquè ſtanguriam faciat, (*Et dolor habeat,*) qui ſtanguriam patiuntur, ſimpliciter haud dolent, niſi inter mingendum, atque tunc circa veſicæ canalem; Sed qui ex ueſicę vitio huiuſmodi ægritudine affliĉtantur ſolent perpetua quadam moleſtia teneri, potiſſimumquè dolorem percipere circa peritonæū, ubi os ueſſicæ locatū habetur. Imò uerò etiam in abdomine, & pectine dolor quoq; ſentitur, potius ob conſenſum quemdā, quā qd huiuſmodi partes neceſſario afficiātur, Etenim ueſica, q̄ ſubtus pectinē ſita eſt, & cōſequēter in cōfinio abdominis, vbi grauiter afficitur, uel intempęrie aliqua, uel inflāmatione cer- *Connexio.* *Scopus.*

ne certum eſt ipſam coaſſicere partes ſibi proximas, vt ob id rectę Hippòcrates dixerit, eos, qui habẽt hęc ſymptomata, ut mingãt ſanguinem, & grumos cum dolore perinæi, pectini, & hypogaſtrij ijs veſicam laborare, Nam poſſunt etiam à renibus, & meatibus vteteris prodire ſanguis, & grumus, at vel ſine dolore, ſ ſpõtè reſeratis vaſis, vel ſaltem ſine dolore partium dictarum, Eſt vtilis aphoriſmus ad dignotionem loci affecti, quę dignotio cum ſit neceſſaria pro curatione inſtituenda, ipſiſquè remedijs opportunę applicandis, proculdubio etiam ad curationem aphoriſmus non parum iuuabit.

Utilitas Aphor.

---

40 *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupore elanguit, tale eſt melancholicum.*

SICVTI pręſens aphoriſmus eſt ſentẽtia vere ſeparata, ita admodum difficilis eſt intellectu, & ob id maximè, quia Gal. quoq; nõ parum dubitauit de veritate ipſius, licet haud clare germanis ipſius ſentẽtijs ſeparauerit. Eſt & ipſa vti antecedẽs diagnoſtica indiuiſibilis, & ſine ratione. (*Si lingua*,) quid uox (*lingua incontinens*) ſignificet Hipp. ſtatim Gal. in commẽtarij principio declarauit, vbi duas interpretationes attulit. Vnã, vt ſignificet eam linguã, quæ quia difficiliter firmetur, & quando non oportet ſiſtatur, haud poſſit vocẽ dearticulare, Alteram, vt ſignificet linguã penitus motu priuatam, atq; reſſoluram, quomodo autem ab Hippoc capiatur minimè diffiniuit Gal. Ego uerò puto potius accipere, pro ea quæ nequeat, ob ſui imbecillitatem firmari, ac ſermonem efformare, nam quę penitus reſſoluta eſt cõplectitur ab ipſo, ſubſequenti nomine, (ἤ τί σώματος, i vel aliqua pars corporis reſſoluatur) alioquin aut repeteretur idẽ, aut lingua nõ eſſet τὶ σώματος, i corporis pars, quòd eſt falſiſſimũ. Cardanus ſua illa ingenij ferocitate damnãs Gal. & alios expoſitores ipſum ſequẽtes ait pro lingua incõtinente intelligere, cum æger plura & indecora magis, quam conueniat, loquitur, ſic enim populariter ſolere nos dicere aliquem habere linguam incontinentem, ubi procaciter nimis loquitur, vel loquitur præter rationem, & ubi ſecreta non retinet, ſed profatur, quod uitium oriri à melancholia haud nego: Verumtamen credere non poſſum eam fuiſſe Hippocratis mentem, qui de corporis, non de animi morbo loquitur, vnde etiam Varinus explicans hanc uocem dixit nil aliud ſignificare, quam linguam quæ difficiliter mouetur, nec ob id uocem efformare, & dearticulare poteſt. Neque uerò uſpiam inuenietur, Hippocrates uſus aliter uoce, ἄκρατης, uel ακρατεια, quam pro uitio totius corporis, aut alicuius partis. Accedir, & illud, huiuſmodi incontinentiam linguæ eſſe potius indicium cuiuslibet inſaniæ, quam ueræ melancholiæ (ἐξαίφνης, ideſt ſubito) hoc addidiſſe Hippocratem ſcribit Galenus ad diſtinguendam huiuſmodi paſsionem, ab alijs, quæ fiunt paullatim, ut ſunt quæ conſequuntur inflammationem induratam, vel aliquam intemperiem tolutu difficilem. (*Vel aliqua pars.*) Quid ſit ἀποπληξίη, omnib. perſpectũ eſt, quippe cum ſit reſſolutio quędã ſeu priuatio motus & ſenſus, atq; hoc uel in toto corpore quẽ affectũ, quibus patiuntur uocãtur à Gręcis ἀποπληκτικοί, à Celſo attoniti, Vel in aliqua corporis

parte,

partem, ſic enim ſolet dicere Hipp. alicui crus, vel brachiũ eſſe factum apoplecticũ, quando ſenſu, & motu priuatum eſt, quod enim in toto corpore eſt apoplexia idem quoq; in vnaquaq; parte, in qua affectus dicitur propriẹ paraplexia, ſeu paralyſis, & laborãtes paraplectici, ſiue paralytici, qui nõ ſolum differunt ab apoplecticis, quod hi ſecundum totum ſint læſi, verumetiam quia mentem habent offenſam ſemper, illi verò non ſemper. *Melancholicum eſt*, Siue dicat eſſe melancholicam affectionem, ſiue fieri ab humore melancholico perinde eſt. Illud aũt verẹ dubium habet Gal. quomodo poſſit linguæ incontinentia, & alicuius partis reſſolutio melancholiæ atteſtari: Nam illud veriſſimum eſt, quod alias dixit Hipp. 6. aph. 23. vbi timor, & mœſtitia diù perſeuerant, melãcholicum eſſẹ, ſed non ita correſpondet, vbi lingua ſubito fit in continens, aut aliqua corporis pars reſſoluatur, neceſſariò melancholicum eſſe, cum etiam à pituita id contingere queat, & cum videamus quotidie melancholicos morbos fieri, quos tamẽ haud antecedunt prædicta ſigna. Vnde Gal. vt tueretur Hipp. ſentẽtiam, dixit quo pacto dicimus quartanarios circuitus fieri ab humore melancholico, eò quod ſequantur illius humoris naturam, ſic dici poſſe linguæ incontinentiam. & partis paralyſim fieri ab humore melancholico ob ipſius viſciditatem, atq; craſsitiem, merito cuius etiã pituita poteſt facere eadem mala, adeò vt non minus pituitoſum, quam melancholicum appellare liceat: Cæterum illud quẹſitu dignum eſt, *Quæſitũ.* cum ſaltem interdum linguẹ continentia fiat ab humore melancholico, quæ ſit ratio, & quis modus quibus fiat ſubito, nam humor craſſus, & lentus eſt, ob idq́. ſubito minimè moueri poteſt, ita vt huiuſmodi læſiones repentinas faciat Ariſt. 11. ſect. probl. 30. & trigeſimo octauo loquẽs de linguẹ hæſitantia, quam vocat ἰσχνοφωνίαν, quæq́. incontinentia quædam eſt, & impotentia de articulandi, & loquellam continuandi, duo dicit, alterum eſt huiuſmodi virium fieri à frigiditate, atq; debilitate: Alterum eſt melancholicos eſſe, qui hac laborant, atque proptereà fieri, quoniam melancholici cum habeant celeres imaginationes, eas lingua alioqui debilis, quæ ab ipſa imaginatione mouetur, ſequi non poteſt, vnde veluti impedita non mouetur, quæ res maximæ facit ad veram intelligentiam præſentis aphoriſmi, ſi quidem vbi lingua non poteſt ſequax eſſe imaginationũ, & proptereà repẽte ſiſtitur, eſt quia illẹ imaginationes nimis celeres ſunt, ob melancholiam, quod quidem pituitoſis non contingit, quoniam lingua ipſorum, quamuis mollis, & debilis ſit, eorum tamen imaginationes, vſque adeò ſunt tardæ, vt facile ipſas ſequi valeat lingua, ne repente ſiſtatur, Hoc certẹ ita eſt: Verũ *Dub.* illud difficilius cognitu eſt, quomodo ſimiliter melancholicũ ſit, vbi aliqua pars repente fiat reſſoluta: nam pituita, & humor melãcholicus ambo craſsi ſunt, atque tardi motus præſertim melancholia, quẹ circuitus quartanarios, aliosq́. longiores facit, vnde non uidentur adeo repente poſſe facere reſſolutionem, & ſi faciant æquẹ id pituita, atque humor melancholicus facere poteſt, quemadmodum etiam atteſtari Gal. videtur: niſi dicamus in melancholicis propriæ fieri ce- *Solut.* lerius, quam in pituitoſis membrorum reſſolutiones, quoniam humoris à uelocibus melancholicorum imaginationibus velociſsimæ mouetur in hanc, uel illam capitis, & principij neruorum partem, prout magis, vel minus ob debilitatem apta eſt recipere irruentem humorem. Vtilis eſt aphoriſmus ad dignoſcen- *Vtilitas* dam *Aphor.*

dam morbi cauſſam, & conſequenter ad docendum, contra quem humorem oporteat decertare, vbi quis repente, vel lingua impeditus, vel aliqua corporis parte reſſolutus fiat.

---

41 *Si timor atque mæſtitia longo tempore hominem habentes perſeuerauerint, tale eſt melancholicum.*

MERCVRIALIS Galenum immitatus huius aphoriſmi expoſitionem dimiſit, quoniam ſupra lib. 6. fuerat ipſum interpretatus.

---

42 *Si ſenioribus ſupra modum purgatis ſingultus ſuperuenerit non bonum.*

NEC huic aphoriſmo vlla eſt cum ſuperiore conuenientia, quandoquidem eſt pure prognoſticus, eſt Hippoc. Scopus docere, quid ſuperueniens ſingultus nimium purgatis ſenibus expectandum indicet, ſed nullam neque rationem, neque diuiſionem habet. (*Si ſuper purgatis*) Gal. breuiſsimus eſt in hoc aphoriſmo interpretando, nec aliud quicquam docet, quàm veriſsimum eſſe, tùm ſimpliciter, propter ſingultum, qui numquam bonus eſt, ubi ex inanitione fit, & ſuperpurgatione, ut Hipp. dixit 5. aphor. 4. tùm maximè propter ſenes in quibus cuncta mala ſunt deteriora ob vitium imbecillitatem. Quid autem ſit ſuperpurgatio, & per ſe notum eſt, & ab Hipp. 1. de natu: hu: explicatum, eſt enim cum ui alicuius purgantis medicamenti non ſolum noxij, & inutiles humores educuntur, verumetiam boni, & vtiles uſque ad ipſum ſanguinem. hoc autem licet iuuenibus, quorum uis expultrix robuſtior eſt, accidere faciliter poſsit, ſenibus tamen, haud ob id frequenter contingit: Sed quia cum ſint ſicci facile labuntur in affectus ex ſiccitate, unde Hippocr. hoc ipſum adnotare uoluit, & docere. Vtrum de extremo ſenio loquatur, vt credunt nonnulli an uerò de uiridi ſenecta, puto ego de hoc poſtremo; quoniam in illa quælibet affectio ſolet eſſe peſſima, (*Singultus.*) Vt conuulſionem, ſic & ſingultum dicebat Hipp. lib. 5. æque fieri ab inanitione, atq; à repletione. Verum de ſingultu nunc tantum facit Hippoc. mentionẽ, quoniam hic magis contemptibilis affectus vulgo apparet (*Non bonum.*) Dubitari poſsit cur potius Hippoc. dicere placuit οὐκ ἀγαθόν, quam κακόν, i, non bonum, quam malum? Reſpondendum eſt, uerè, ſi comparetur hic affectus cum alijs ætatibus, eſſe minus malum, non tamen bonum, quoniam cum ſit familiaris ætati ſenili, minus hi periclitantur, attamen non iuuat, immo nocet non parum uiribus, ut propterea, nec ut ſignum, nec ut cauſſa bonum ſit. Vtilis eſt aphoriſmus ad præcognoſcendũ morbum, & conſequenter ad ſciendum, In ætate ſenili omnia etſi exigua eſſe formidanda, quoniam ubi uires medicinæ haud opitulantur, uix quicquam boni ex ea ſperare licet, ſicut uiceuerſa in iuuenibus nil ferè eſt ſine ſpe.

Superpurgatio quid

Dub.

Solut.

Vtilitas. Aphor.

---

43 *Si febris non ex bile habeat multa aqua calida capiti ſuper infuſa ſolutio fit febris.*

HIC aphoriſmus ſententiam quandam raram cum contineat haud poteſt ullam cum ſuperiore connexionem habere, habet tamen in ſe non inutiles ſpeculationes, & eſt totus curatorius, ſine ratione, & ſine diuiſione,

Galenus

Galenus autem fuit ſatis longus in eo explanando, eo quod multas difficultates habeat, vt in eo explanando videbitur. Cur autem Hippocr. hanc ſententiam nobis relinquere voluerit, puto cauſſam fuiſſe, quia cum quotidie homines lauarentur, & capita etiam abluerent in balneis febricitantes, præſertim qui laborabant febribus interpollatis, vt teſtatur Corn: Celſ: ne errores committerent voluit docere in quibus febribus conueniant, & in quibus non, ſcilicet in diarijs non autem putridis. (*Si febris;*) Habet Hipp. explicatius hanc ſententiam 2. Epidem: ſect. 6. vbi quod hic breuius, & obſcurius, ibi & paullo fuſius, & clarius docet. Quod enim hic dicit Hippocr. (ἢν πυρετὸς) ideſt febris ibi dicit (ἢν θέρμη,) ideſt calor, quam vocem vſurpat etiam 1. lib de morbis mulieb: ſicut etiam vtitur voce (θερμαίνεσθαι,) ideſt calefieri ſemper pro febre leui, vt prudenter adnotauit Galenus primo libro Epid: ægr: 12. & lib. 3. Epid ægro 2. Vnde colligi poteſt, etiam hoc in loco nomine πυρετῦ, ſiue febris, intelligi leuem febrem veluti diariam. Notat hic Galenus, vt etiam lib. 4. aphor 66. 73 & 3 in 1. Epidem: veteres πυρετῦ nomen vſurpaſſe non in illis febribus, quæ comitantur inflammationem, & ſymptomata ſunt, ſed in ijs, quæ vere ſunt morbi, ſiue ex putridis humoribus ſint, ſiue abſq; putredine, Vnde cum nunc Hipp. loquatur de febribus ſine inflammatione, quæ vel putridæ ſunt, uel ſine putredine: ad hoc ut doceret ſe non loqui de putridis addidit. (*Non ex bile,*) perinde ac ſi diceret non ex putreſcentibus humoribus, in 2. Epid loco citato dixit, ſi non ex bile, vel pituita, vt rem clariorem faceret, Verum hoc parum refert, quoniam Hippocrates hic loquitur ſecundum veterem opinionem, qui vt habetur in parte poſtrema libri de nat: hum: necnon 2 & 4 de morbis exiſtimarunt omnes, febres putridas à bile oriri, nempè quæ ſit aerea, tenuis, & parata ad ſuſcipiendam inflammationem, & certę ſi non ſemper febres putridæ fiunt, à bile, tamquam præcipua materia, numquam tamen fiunt abſque illa, quæ inſtar ſulphuris efficit, ut alij humores facile accendantur, niſi quoque dicere velimus cum Galeno hic nomine bilis comprehendi tàm nigram, quàm flauam, & pituitam putreſcentem in bilem verti, aut flauam, aut nigram. Eſt itaque hæc Hipp. mens ſi homo à febre non putrida capiatur. Sed ab aliqua diaria, vel ex laſſitudine, vel ex Calefactione, vel ex refrigeratione, (*Aqua multa & calida affuſa capiti tollit febrem.*) Teſtatur Gal. hoc in loco duplicē ſcripturā haberi, vnā in qua habetur πολλῦ ἱδρῶτος, aliam in qūa, πολλυΰδατος, ſed præfert hanc poſtremam; quoniam prior eſt, contra experientiā, & rationem, quandoquidem vſu repertum eſt, febres biliofas ſæpenumero ſolui copioſo ſudore. Dixit igitur Hippocrates multam aquam affuſam, reſpiciens conſuetudinem ſui temporis, ſecundum quam quotidie lauabantur, atque inter lauandum, ſimul etiam caput lauabant, neque enim tunc in vſu erat, vt barbi tonſores capita abluerent, quemadmodum nunc. (*Febrem ſoluit.*) De perfecta ſolutione, non autem de ipſius febris in aliū morbum tranſmutatione loqui Hippocratem certum eſt: Verum quæſitu hoc in loco dignum eſt, qua ratione multæ aquæ calidæ affuſio capiti ſoluat febres non ex putredine, Secundo videndum an etiam febri hæcticæ, quæ plane haud eſt ex putridis idem remedium conducat. Tertio uidendum an toti corpori affuſa calida poſſit ſimiliter febrem tollere. Poſtremo exaninandum eſt, qua ratione me- *Quæſitū.*

Eeeee dici-

dici in curando Metone, qui eſt ſeptimus Aeger relatus ab Hippoc. 1. Epidem: adhibuerint balneum capiti, cum tamen laboraret febre ex bile contra hunc aphoriſmum. Circa primum dupliciter reſponderi poteſt, vno modò aquam multã capiti affuſam per uniuerſum corpus percolari, proptereaq́ eſſe perinde, atque vniuerſo corpori affundi. Balneum autem totius corporis ex arte adminiſtratum febres diarias, ſoluere non eſt dubium, ſiue fiunt ex labore, ſiue ex ſuper calefactione, ſiue ex refrigeratione, atq; adſtrictione, ſiquidem humectat, aperit, attenuat, & refrigerat, vt Galenus, & Auicenna docuerũt. Alio modo reſpõderi poteſt, propterea capiti potiſſimum affuſam calidã febrem tollere, quoniam vt dicebat Hippocr. 4. de morbis & in Epiſt: ad Demetrium regem caput eſt origo ferę omnium ægritudinum homini, & præſertim vbi illud incaluit nimis, aut refriguit, vnde eo curato conſequenter toti corpori curatio adhibetur. Quod autem Auenzoar lib. 3 to: 1. c 1. velit in feb. ex laſſitudine lauandum eſſe totum corpus excepto cap. eſt contra Hipp. hic & 2. Epid. ſect. 6. nam & in pleriſq́ alijs morbis Hipp lauabat caput, ut habetur 2. de morb. & lib. de affectionib. Circa ſecundum non eſt dubitandum, ex præcipuis ipſarum hecticarũ remedijs eſſe balneum totius corporis; at affuſio aquæ multæ calidæ ipſi adhibita capiti haudquaquam conduceret, quod ab eo in hecticis malum non proficiſcatur, & quod illud in ijs ſit nimis debile quàm ut poſſit ſuſtinere vehementiam affuſionis, dicebat enim Ariſt. 19. ſect probl. 37. hectica febre laborantes propterea acutam uocem emittere, quoniam admodum imbecilles ſunt, propter quam imbecillitatem haud poſſunt multum aeris ciere, paucus autem aer ueIociter fertur, & acutiem facit. Accedit etiam, quod Hippoc 2 de morbis loquens de quadam tabe iuſſit lauari excepto capite, quod dixit rariſſimę eſſe lauandum. Ad tertium dicendum eſt ſimiliter non eſſe dubium, quin febribus diarijs conueniant curandis balnea toti corpori adhibita, quinimo ueteres inter maxima ipſarum remedia habent, & ut ait Celſus lib. 3 etiam in febribus putridis intermittentibus qua die febre uacabant, ægros lauari ſecundum conſuetudinem, patiebantur, quamquam Aſclepiades huiuſmodi licentiam magis auxerit, vt Plinius teſtatur lib 26. cap. 3. Ad poſtremum de Metone, haud dubitandum eſt, quin is febre putrida, atque etiam acuta laborauerit, Verum an medici iure ipſi ſecunda die aquam frigidam conceſſerint dibendam alias diſputaui, quod autem capiti balnea applicarent, certę non ſine ratione factum eſt, primum, quia criſis iam pręceſſerat, ſcilicet euacuato corpore tum per ſanguinem ex nare ſiniſtra, tum per ſudorem, deinde remanſerat uigil, & delirans, quæ ſymptoma cum a ſicco, & calido naſcerentur, vtriquè humectantia poſtulabant, vnde factum eſt, vt ſecutum ſit quod quærebatur, ſcilicet dormiuit, & ad mentem reuerſus eſt, nec morbus redijt, atq; ſanguis fluere perrexit: Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum quidem, ſed potiſsimum ad curandũ febres diarias, & proſpiciendum ne in putridas, ut ſolent, conuertantur. In fine ſecundi Epid: vbi habet hanc eandem ſententiam non ſolum monſtrat hoc remedium uerumetiam, quantum ſit adminiſtrandum, ſcilicet quoad ſudor ad pedes tranſeat, poſtquem deinde cibum offerri iubet, Dicebat enim primo libro de ratione uictus, acute tempus cibandi ægrotantes oportunum eſſe, vbi calor ad pedes deſcenderit, quod

Ad 1. *Ad 2.* *Ad 3.* *Ad vlt.* *Vtilitas aphor.*

Digitized by Google

quod ſignum eſt declinantis febris; Sic enim ait donec pedes frigidi ſunt; arceri debent à forbitione, & maximè à potu, vbi verò calor deſcenderit in pedes tunc dandum eſt.

---

44 *Mulier ambidextera non fit.*

SI quis diceret hunc aphoriſmum aut non eſſe Hippocratis germanum, aut importunæ fuiſſe ab aliquo interſertum, certæ non aberraret, quoniam non ſolum nullam habet connexionis ſpeciem cum ſuperiore, neque cum ſubſequente, verum ſi rectè expendatur in medicina docenda, vel facienda nullũ vſum uidetur habere, ſi quidem nil aliud Hipp. docet, quam mulierem non fieri ambidexteram, quæ res parum, aut nihil ad ſanitatem, quæ eſt vnicus medici ſcopus, facere videtur; Niſi dicere placeat Hipp. in relinquenda nobis hac ſententia illud ſpectaſſe, vt doceret ſemper mulieres habere dexteras ſiniſtris fortiores, atque hoc aliquid cõferre, tum ad notitiam, tum ad illatum curationem: eſt autem breuiſſima ſententia ſine ratione, & ſine diuiſione (*Mulier ambidextera.*) Hac de re certę nuſpiam alias locutus eſt Hipp. niſi quod in libro de aer. aq: & loc: cap 10. dixit Amazonidas conſueuiſſe mammam dexteram vrere, quo totum nutrimentum ad ſiniſtram partem conuerſum illam validiorem efficeret, nam vt dicit 2. Epid ſect. 6. mamma dextera, & oculus dexter magnam vim habent in natura, licet de oculo id neget Ariſt 31 prob. 12. neque enim fabula fuit, quod à ſcriptoribus de Amazonibus eſt relatum, cum etiam num eas alicubi reperiri non deſint, qui affirment, quamquam Hipp. 3. de artic 86. referat ſe ignorare, an verũ ſit eas, (vt aliqui dicunt) infantes ex articulare, vt claudi, ne inſidientur ipſis ac inſtar mancipiorum, ſeruiant ſimulq́. in venere magis valeant, vt dixit illa mulier claudo nupta, ſcilicet claudum melius virũ agere, Cæterum vt etiam aliquem fructum ex hiſce paucis verbis aquiramus uidendũ eſt, primo quid ſit eſſe ambidexterum, deinde an uerũ ſit mulieres non fieri ambidexteras, Poſtremo ſi id verum eſt, quæ ſit ratio propter quam hoc accidit. Circa primum teſtantur Erotianus in Onomaſtico. & Galenus tum in linguis, tum in hoc ipſo commentario hãc uocem ἐπιδέξιον, ſeu περιδέξιον proprię apud veteres eum ſignificaſſe, qui bene, & apte vtraquè manu uteretur, qualem fuiſſe Aeſteropæum memorat Homerus, & qualem etiã ambi ſiniſtrum vocauit Ariſtophanes, impropriè verò tributam fuiſſe eiuſmodi vocem pleriſq́. alijs rebus, vt Euripides ferro, qđ vocauit ambidexterũ, quãdo utraq; parte incidebat, quod latini ſolent vocare anceps, Verum Hippocratem dicere ἀμφιδέξιον mulierem proprię, quæ vtraque manu pariter in agendis rebus vtitur, cuiuſmodi Scythas fuiſſe narrat Plato lib. 7. de legibus. Iam uerò de ſecundo vtrum, ſcilicet hoc verum ſit dubitatione dignum, etenim ex vna parte eſt hęc Hippocratis ſententia, qua explicatiſſimæ teſtatur mulierem non fieri ambidexteram, Et vtitur uoce (γίνεται) non autem (φύεται,) ut oſtenderet, (quantum ipſe puto) ſeſe loqui non tantum de naturali generatione verum etiam de artificiali, vnde autem Heſy-

Eeeee 2 chius

chius acceperit equam dici amphidexion, quod vtraque parte vteri naſcatur, haud ſcio. Ex altera parte eſt Plato lib 6. de leg: necnon Ariſt 2. de partibus animalium capite primo, & 31. particula probl. 12. qui voluerunt homines naſci vtraque parte, ſcilicet dextera, & ſiniſtra æque valentes, verum culpa nutricum fieri, vt ſecus eueniat cum infantes ſtatim aſſueſaciãt potius dextris, quàm ſiniſtris vti, imò Plato non ſolum volebat mulieres ad eaſdem corporis operationes idoneas veluti viros naſci, verumetiam eiſdem diſciplinis capiendis, & aquirendis aptas oriri: Et Ariſtot. 1. cap libro ſecundo de hiſtoria animalium dicens ſolum hominem naſci ambidexterum, uidetur id tribuiſſe vtrique ſexui. Adſtipulatur quoque huic ſententiæ ipſamet rei natura, quandoquidem æquę mulier, atque vir eadem membra, eadem viſcera, eadem vtrobiquè vaſa, exceptis illis, quæ ad generationem pertinent, à natura obtinuit, accedit huic etiam ipſa experientia, cum quotidie videantur mulieres, quæ non modo valent ſiniſtris manibus, imò melius, quàm dexteris; Nonnulli, (quemadmodum ipſæ arbitror,) vt hunc ſcopulum euaderent dixerunt: Hippocratem dixiſſe mulierem, ambidexteram non fieri, quod dextera vteri parte non gigneretur, quam interpretationem Glauciæ adſcribunt Erotianus, & Galenus. Alij interpretati ſunt de hermaphroditis, quaſi mulier non fiat, hermaphroditus, ſed vir ſolus. Verum huiuſmodi interpretationes, tamquam ridiculas, & à mente Hippocratis longe alienas repudiarunt Erotianus, & Galenus, Itaque dicendum eſt: Hippocratem non negaſſe ſimpliciter mulierem fieri ambidexteram: Sed in comparatione ad uiros, quia certę mulieres multo rarius, ſiue natura, ſiue aſſuetudine fiunt ſiniſtra parte æque valentes, quam viri, & ideo quod raro accidit, accepit Hippocrates perinde ac non fiat, ſic enim dicebat Ariſtoteles tertio de hiſtor: animal: 15. quod rarum eſt, haberi tamquam non ſit: Poſſumus etiam aliter reſpondere, ſcilicet non naſci vere mulieres aptas ad vtendum ſiniſtris manibus, quoniam, ſiue in ſiniſtro, ſiue in dextero vteri ſinu oriantur præ debilitate, nequeũt vmquã dexteras partes habere ſiniſtris infirmiores, cum alioquin Ariſtoteles dixerit libro primo de communi animalium motu, & quarto de generatione animalium capite primo, ſemper dexteras eſſe calidiores, atque robuſtiores ſiniſtris, licet & alio modo reſpondere, ac forſan melius, ſcilicet mulieres non fieri æquę validas, & potentes ſiniſtra, atque dextera manu: ſed ſi quæ videntur tales non eſſe quia valeant ſiniſtra, ſed quia infirmiores fiunt dextera contra naturam, vnde non poſſunt eam plus ſiniſtra exercere, ac propreteà potius ambiſiniſtræ, ut eſt apud Ariſtophanum, quam ambidexteræ uocari debeant. Cur autẽ, (quod poſtremo propoſuimus) id fiat, ut mulier rarius fiat ambidextera, ratio accipitur ab Ariſtotele, qui dixit in uniuerſum mulieres ad cunctas actiones obeundas eſſe uiris impotentiores, quia frigidiores, & imbecilliores ſunt, propter quod etiam ſiniſtræ ut imbecilliores partes, ſunt inefficaciores ad operandum, quemadmodum etiam Erotianus, & Galenus ſignificaſſe uidentur. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus tantum ad huiuſce euentus cognitionem conſequendam, & etiam ad illud diſcendum mulier, cum ſit uiro infirmior eam non poſſe tàm grauia tædia curationis, & ſupplicia ſuſtinere, quàm uirum, An uerò ambidexteri ſint malorum morum, ut aliqui credunt, haud decerno.

45 *Quicun-*

45 *Quicunque ſuppurati vruntur, vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt, ſi verò ſubcruentum, & feculentum, ac fetidum pereunt.*

NON eſt quærenda hic vlla connexio, cum toto genere differant hic, & antecedens aphoriſmus: clarum tamen eſt Hippocratis conſilium, nempè docere quid expectandum ſit, ubi empyci vruntur, unde ſententia eſt pure *Scopus.* prognoſtica, ſine ratione, quæ tamē diuiditur in duas pattes, quarum prior eſt. *Diuiſio.* (*Quicunque empyci, &c.*) Secunda eſt. (*Si verò ſubcruentum,*) & quantum ad ptiorem partem, certum eſt Empycos de quibus ſecundum Galenum hic loquitur Hippocrates propriȩ dici, quibus magna aliqua puris pars in thorace collecta eſt, ſiue poſt ſupputatam aliquam inflammationem, ſiue ex materia à capite deſcendente, atque in pectore putreſcente, ut retro diximus cum Hipp. interdum contingere eſt quoque, & illud certum ueteres medicos multo nobis audaciores conſueuiſſe pro conſumendo, & educendo pure ex thorace, modo ſecare, modo urere locum aliquem inter coſtas, ad hoc ut ibi foramine effecto non modo per illud pus euacuaretur, uerumetiam calor ille putrefactorius perſpiraretur, fuiſſe autem huiuſmodi conſuetudinem apud veteres probat Galen. etiam teſtimonio Platonis Comici, qui de Cineſia Euagorȩ filio, qui ex pleuritico factus erat empycus & ſemitabidus loquēs, ſcribit: eum ab Euriphōte medico fuiſſe in corpore multis cruſtis iniuſtū, Sed multo magis hoc poteſt comprobari ex ipſomet Hippocrate, apud quem fere nil frequentius reperitur mentione huiuſce remedij. (*Si pus Fluat purum, & album,*) Patis boni condiciones ab Hippocrate deſcriptæ in 1. progn vlt. & in prorrheticis ſunt, vt ſit album, æquale, purum, & quam minimè fœtens, & ibidem loquens de ijs ſupputatis, qui uruntur, ait eos ſeruari, quibus pus album, putum, & minimè fœtens exit: Secundo de morbis tacet fœtorem, & loco eius ponit fibras ſanguinis. Hic quoque tacet fœtorem, Sed ſi rectȩ res ipſa expendatur, eſt quidem diuerſitas, at non contradictio, quandoquidem potiſſimȩ condiciones boni puris ſunt, vt ſit purum, hoc eſt nulli alteri humori, aut excremento permixtum, & album, nam cum pus fiat opera partium ſolidarum, quæ ſunt albæ, neceſſario ijs aſſimilatur, quotieſcumq; generationem naturalem habere debet, Cȩterum de odore nil dicit, quia is in bono pure fere nullus eſt, aut ſi malus eſt, quam minimȩ id habet, imò ſi uerū ſit muſcum, nil aliud eſſe, quam vomicam in pus conuerſam cuiuſdam animalis, iam certum erit pus in aliquibus, etiam boni odoris fieri, (*Seruantur*) περιγίνονται ſua lingua dicit Hipp. in progn: σώζονται: ſed perinde eſt. In ſecūdo de morbis dicit, ὑγιὴς τὰπολλὰ, vt plurimum ſanus fit, quæ verborum varietas, facit vt credam eos, qui uruntur, vel ſecantur empyci, poſſe quidem effugere mortem, uerum nūquam ad priſtinam atq; integram ſanitatem redire, eo quod pus diu in thorace detentum, fieri non poteſt, quin labem aliquam ijs partibus pœnȩ indelebilem inſeruerit, ſicuti uidemus eos, qui è grauiſſimo morbo euadunt, ſemper aliqua parte minus ſanos degere, vt iure dixerit Auicennas, perfunctis morbo acuto feræ ſemper aliquam partem Oblæſam remanere ſicut teſtatur Auuerroes ſibimet contigiſſe, qui ex grauiſſimo morbo à quo

Dei

Dei ſolius beneficio euaſit, arthriticus remanſit, atque hęc de prima parte, ſequitur modo Secunda, quæ eſt, (*Si autem ſubcr. &c.*) dicit Hipp. ſi ſectis uel uſtis pus ſubcruentum cenoſum, & graueolens prodierit, extinguũtur: adeò ut ſicut boni duas tantum condiciones attulit, ſic mali tres, Verum hoc in loco plura

Quęſita 3. occurrunt quæſitu digna, quorum primum eſt, cur nõ pares numero condiciones tradiderit boni, & mali puris, cum contrariorum ſit eadem natura. Secundum eſt cur hic damnet pus ſubcruentum, & ſecũdo de morbis laudet illud cui inſunt ἶνες καί ἴνες αἵματος, Tertium eſt, quale dicatur ab Hippoc pus βορβορῶδες,

Ad 1. Circa primum dicendum eſt, licet actu non uideâtur pares, attamen eſſe uirtute, quandoquidem ſub nomine (*puri*) quod eſt græcę καθαρὸν comprehenditur, ſed etiam quod non eſt mali odoris, ubi enim prauus odor eſt, ibi quoque impuritas adſit neceſſe eſt, adeò ut puritas, & albedo ſufficit ad teſtandam ipſius puris bonitatem, quippe quod numquam ſit ſine aliquali febre, ſed non multo, Quod

Ad 2. uerò ſecundo de morbis laudet pus, cui ſanguinis fibræ inſint, cum hic damnet ὕφαιμον, ideſt ſubcruentum eſt, tum quia fibræ, & quaſi fila ſanguinis indicant materiam eſſe benignam; tum quia materia ſubcruenta ſignificat natiuum calorem non ſuperare calorem putredinalem, & febrilem, nam cum materia quæ ad pus eſt ducenda ſit ſanguis, ſiue pituitoſus, ſiue alterius generis, ut dicebam, naturalis calor nititur illum in partes ſolidas conuertere, & purum ab impuro ſeparare, quo fit, vt oporteat ipſum dealbari, cũ autem permanet color ſanguinis ita, vt materia illa non ſit verus ſanguis, nec vere dealbata, proprie ſubcruenta dicitur, atque hæc indicat ſanguinem permutari quidem à natiuo calore, at non ita, vt dealbetur, quod plane ſignum peſſimum eſt, neque enim ſeruari poſſunt, quibus iam calor naturalis; ita eſt affectus, vt nequeat pus inchoatum ad perfectionem perducere, ſed potius putreſcere ſinat, ita vt fętorem edat.

Ad 3. Circa tertium dicendum eſt Hippocr. puro opponere βορβορῶδες, quod eſt perinde, ac ſi dicatur impurum; Iam vero, ut pus laudabile ſit, cum debeat habere eas condiciones quas docuit Hippocrates in fine primi prognoſticorum, & in prorrheticis, vt ſit album, æquale, & leue, certum ubi impuritas reperitur, inæqualitatem quoque eſſe, ſcilicet alias partes eſſe craſſiores, alias tenuiores, alias crudas, alias ſemicoctas, ob idquè inæquales, Iam δυσῶδες, aut fœtidum, quod ſit, non eſt quærendum, ſicuti nec dubitare oportet, quin ubi fœtor eſt, ſemper eſſe putredinem, quemadmodum ſcripſit Galenus quinto de

Vtilitas aphor. ſimpl: med: 15. ac proptereà ſemper malum eſſe. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum tum mortem, tum ſalutem, & ſimul ad cognoſcendas puris qualitates tàm bonas, quàm malas; Sed confert etiam ad cognoſcendas, quę potiſſima, & extrema ſint remedia pro empyematicis curandis, nempè uſtio, & ſectio, quę ut fieri debeant docent Celſus Aetius, & Paullus lib. 6. cap. 44.

46 *Quorum hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt, n tunicam, his pus continetur, ſi verò qualis amurca fluat, pereunt.*

NON eſt longe quærenda præſentis aphoriſmi connexio eum ſuperiore, quandoquidem ut in ſuperiore egit de pure in thorace collecto, quod facit ἐμπύημα uocatum, ſic nunc de pure in partibus naturalibus facto, Iecinoris exemplo accepto loquitur, ita ut etiam præſens ſententia ſit tota prognoſtica, ac in duas partes principales diuidatur, quarũ prior adhuc ſubdiuiditur in duas particulas, ſcilicet ſententiam, & ſententiæ rationem *(Quibus iecur.)* Duo ſupponit Hippocrates alterum etiam Iecur ſuppurari, atque eam ſuppurationem non ἐμπύημα, ſed διαπύημα uocari, ſic enim dicit ſua lingua, (ἧπαρ διάπυον,) qua uoce utitur quoque in prognoſticis, & alibi, Alterum eſt cuiuſmodi ſuppuratos nõ minus vri conſueuiſſe, quam ij, quibus intra thoracem pus eſt colectum. Quomodo autem urerenr hoc uitium patientes docuit Hippocrates in libro de internis paſſionib. vbi per fuſos buxeros oleo intinctos feruido, nec non per fungos uſtionem huiuſmodi eſſe adminiſtrandam monſtrat. Aretæus, quoque libro de diutur: paſs: cap. 13. plura hac de re, ſicut & Celſ: libro octauo adeò ut non ſit dubitandum, quin Veteres poſcente uſu ad huiuſmodi medicationem audacter deuenitent, quam ſequens pus album, & parum ſalutem promittit, quemadmodum etiam in antecedente aphoriſmo dictum eſt. Verum circa hoc eſt nonnihil dubitationis, ſiquidem puris boni condiciones in propoſito caſu referens Hippocrates, & cum eo Celſus loco citaro, ſolummodo duas proponunt, puritatem, & albedinem, At Aretæus loco citato vbi docuit quando, & quomodo vomica Iocinoris extra protuberans incidenda, atque vrenda ſit, addit, ſi debet æger ſeruari, pus exiens eſſe album, coctum, leue, & κακῶδες, ideſt mali odoris, nam de coctione & læuitate dicere poſſumus haſce duas condictiones complecti ab Hippocrate, & à Celſo ſub puritatis nomine, verum de malo odore, non ita dici poteſt, tum quia odoris illi non meminerunt, tum quia vbi fœtor eſt, ibi neceſſario eſt putredo, quemadmodum habetur ex Galeno quinto de ſimpl: med: capite decimoquinto vbi verò eſt putredo, non poteſt eſſe coctio, & conſequenter pus non poteſt eſſe ſalutare. Itaque vel addenda particula negatiua (μὴ) ita vt dicatur μὴ κακῶδες, ideſt haud grauis odoris, vel pro particula (κακῶδες) idem intelligamus, quod ſcriptum eſt ab Hippocrate primo prognoſticorum vltimo, vbi ponit eaſdem condiciones puris boni, quas Aretæus, & loco, κακῶδες, habet ὡς ἥκιστα δυσῶδες, ideſt quam minimè graueolens. Nam vt optimè diſcurrit Galenus in eius loci commentario, cum pus fiat à calore putredinali, & à naturali vincente, licet alioquin bonum ſit, haud poteſt ex toto fœtoris eſſe expers, ſed ille quam minimus eſt, prout quoque putredo multo minor eſt, quam coctio, quibus fit pus. *(In tunica)* hæc eſt ſecunda particula primæ partis in qua rationem affert Hippocrates quamobrem pus album ſit, & purum in ijs qui ſunt ſeruandi, & eſt, quia non in corpore ipſius Iocinoris: ſed in tunica ipſum ambiente vitium eſt,

Connexio.

Diuiſio.

vt etiam

vt etiam Celſus eleganter dixit, cauſſa verò propter quam albedo puris indicet malum eſſe intra tunicam eſt quia corpus iocinoris eſt parenchyma, ideſt pura confuſio concreti ſanguinis, ac ob id rubrum eſt ſemper, & ſolidum, vt ait Hipp. lib de priſca med: tunica verò alba eſt, quæ cum ſit efficiens cauſſa ipſius puris ſibi illud aſſimilat, ac propterea dealbat, illud bene verum eſt, quod ait Aretæus, niſi cito bonum pus, per ſectionem, & vſtionem euacuetur corrumpi, ac tandem ipſius viſceris corpus corrodere, & conſumere. quodammodo ſi cito excernatur, Iecur expers labis remanens, haud exitium afferre poteſt, veluti, nec membrana illa pertuſa, Sed diceret aliquis ſi verum eſt, quod ait Aretæus

Dubit. exuberantem vomicam eſſe ſtatim ſecandam, & vrendam, cur Hipp. hoc in loco

Solut. ſolius vſtionis, non item inciſionis meminit, vt in ſuperiori? Dicendum eſt non meminiſſe, quia vſtio inciſionem præſupponit, Etenim ignis ſemper aperit non autem è conuerſo inciſio, & apertio vrit: imò vt magis aperiat ignis, ſolent Chirurgi, vt ſimiliter admonet Aretæus gladiolum quo volunt aperire, ſimul incendere, & præſertim quãdo ex ipſa inciſione timetur nimium ſanguinis profluuium, vt in iocinoris pertuſione; Etenim tunc ſimul ferrum incidens, & comburens ſtatim ſanguinem fluentem comprimit pro quo etiam cauſticis ſolemus vti (*Sin autem amurca.*) Hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi principalis: quam ſolam habet Hippoc in Coacis prænot: vbi loquens de uarijs iocinoris affectionibus, habet hæc verba. (*Quibus ſecundum iecur vſtis, veluti amurca exit, mortale*) quamquam in aliquibus codicibus (*legatur*) inciſis, & vſtis. Iam verò conſiderare oportet, quid propriæ ἀμόργη vox vſurpata ab Hippocrat. ſignificet: nam ſiue dicatur ſimpliciter ἀμόργη, vt hic ſiue ὅλον ἀμόργη, vt in Coacis prænot: perinde eſt. Deinde videndum erit, quæ ſit cauſſa cur pus ſimile amurcæ ſit vſque adeo exitiale. Circa quæ omnia dicendum quod ἀμόργη, ideſt amurca, ut ſcribit Galenus in comm: apud Græcos proprie ſignificat olei fæcem, quod etiam in libro de vlcer: teſtatur. Verum quomodo hic Hippocrates accipiat huiuſmodi vocem diſcrepare nonnihil uidentur Gal. & Erotianus in Onomaſtico, is enim ſic appellari à Sene per ſimilitudinem uoluit incoctam iocinoris putrilaginem, Huic uerò magis placuit ſic uocari ab Hippoc ſeroſam ſanguinis ſocinoris partem ego verò puto ſicuti fęx olei eſt quoddam craſſamẽtum ſubactum, & pingue: Sic ubi ſanguis in uomica iocinoris diu manſit, & computruit prauo modo, eum huiuſmodi amurcæ ſimilem euadere, & conſequenter mortem portendere: nam ubi tanta eſt putredo in ipſo uiſcere, quod eſt ſanguinis officina, & quod tanti refert ad uitam ipſam protrahendam, nihil

Vtilitas ſpei ſupereſſe poteſt, Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam, & ad-

Aphor. monẽdum medicos, vt ſtatim ac pus factum eſt circa aliquod uiſcus, illud è corpore tollatur per inciſionem, & vſtionem, ſi tolli poteſt, & præſertim circa Iecur, quod cum ſemper ſanguine multo exuberet, in ipſo curando potiſſimum utendum eſt uſtione, ſiue per cauſticum medicamentum, ſiue per ignem, quo ſtatim ſanguis ſupprimatur.

46 *Quorum*

47 *Dolores occulorum poſt meri potionem, & aquæ calida balneum vena ſectione curato,*

HVNC aphoriſmum pleriquè interpretes omiſſerunt, tamquam idem ſit cum eo, quem tradidit libro ſexto aph 31. Sed cum videam ipſum à Galeno ſatis longo, nec inutili commentario fuiſſe interpretatum, nec ipſe illum ſilentio prætererire volui, etſi alioquin nullam cum ſuperiore, & ſubſequente connexionem habeat, Hippocratis autem conſilium eſt docere, quæ remedia conueniant,& quo ordine ſint adminiſtrāda in doloribus occulorum, adeo vt ſit purum præceptum curatorium, ſine ratione, & ſine commoda diuiſione (*Dolores occulorum*;) Quod dicit Hippocrates eſt in curandis occulorū doloribus prius potu exhibendum merum, deinde vtendum balneo, & poſtremo venam incidendam, quæ omnia quoniam nimis vniuerſaliter, & indiſtinctæ ſunt propoſita, paullo diligentius ſunt expendenda, & primum illud ſciendum Galenum ſentire hunc aphoriſmum omnino ex ijs eſſe, qui fuerunt interſerti, quiquè minimè ſunt Hippocratis germani, tum quia eſt valde diuerſus ab alio ſimili, qui habetur lib 6 aph. 31. tum quia nullam eſt reperire affectionem in qua ſimilia remedia poſſint iure eo ordine adminiſtrari, Et quia fuerunt ex interpretibus aphoriſmum ueręHipoocrati adſcribentibus, qui dixerunt: hæc remedia eſſe accommodata, vbi dolores occulorum fiunt à ſanguine multo, & craſſo,eo q͏̄d multitudo exigat ſanguinis per ſectam venā miſſionèm, quæ fieri nequit niſi prius ſanguis fluidus reddatur vini meraci potu,& balneo,cōtra hos monſtrat Galenus minimè id poſſe fieri in ſanguinis craſſi multitudine, quoniam vbi ſanguis abundat ſtatim poſcit euacuari, abſquè alio præcedente auxilio, vbi uero ſit tantum ſanguis craſſus, non item copioſus, conuenire quidem pro ipſo attenuando, ac fundendo vini meri potionem, & balneum, at non conuenire ſanguinis miſſionem; quæ ipſi multitudini debetur, Addit melius feciſſe Aſclepiadē qui prius per phlebotomiam euacuata plenitudine vtebatur vino, & balneo, quippe quæ ſine maximo detrimento haud ſuſtinentur à phlethorica diſpoſitione, atq; hæc Galenus pro adimēda penitus aphoriſmo authoritate. Cæterum quia nec ratione, nec experientia veritatem ipſius conſtare exiſtimat tentandum eſt, num ſaltem aliqua ratio proponi poſſit, qua eiuſmodi ſententiam tueri liceat, nam certum eſt Hippocratem in lib. de acut: ad explorandam pleuritidis naturam priuſquam ad venæ ſectionem deueniat, vti fomentis calidis tàm humidis, quàm ſiccis, quæ vbi non proſint, atque ægritudinis naturam detexerint, tum ad venæ ſectionem deſcendit, Pari igitur modo forſan dici poſſet, vbi dolores occulorum maximę urgent, nec dum ipſius natura plenè explorata eſt, pro tentanda ipſius materiæ diſcuſſione,& vinum merum, & balneum proponere, quib. fruſtra adhibitis,& iam comperto cauſſam affectus non eſſe materiam leuem, nec diſcuſſu facilem, tunc præcipere, ut ſanguis mittatur non tantum pro ſanguinis exuberantia tolenda, quantum pro doloris magnitudine ſedanda, ſiquidem alias ipſemet Galenus dixit, nil eſſe efficacius aduerſus *Scopus.*

Digitized by Google

Vtilitas Aphor. omnes dolores ipſa etiam larga ſanguinis miſſione, Itaque vtilis eſt aphoriſmus ad medicinam exercendam, & ad docendum ſanguinis miſſionem haud ſemper eſſe anteferendam alijs remedijs: ſed interdum quoque eſſe poſt alia auxilia differendam. *Dubit.* Verum illud dubium eſt quomodo vmquam poſſit ex vſu eſſe in doloribus occulorum meri potio, quandoquidem Galen 4. de med:local. cap. 8. ex Archigene ſcripſit in occul:affect: conuenire aquæ porum, cui dupliciter *Solut.* reſpondere licet, vno modo ibi loqui de fluxionibus occulorum, quibus certè aduerſatur vini potus, alio modo dicere vinum adminiſtrari poſſe, vel vt remedium, vel vt victus inſtrumentum, primo quandoq. conuenire dixit Hippoc. ſecundo modo damnauit illud Archigenes.

---

48 *Aqua intercute laborans; ſi à tuſſi habeatur, deſperatus eſt.*

SVPRA lib. 6. Aphor: 35. interpretatus fuit ab Excellentiſs: Mercuriali hic Aphor. vt proptereà ab eius expoſitione nunc ſuperſedeat.

---

49 *Vrinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem, vini potio, & venæ ſectio ſoluit. incidere autem interiores.*

SI vt Galenus, & alij fecerunt, demamus ex hoc, illum aphoriſmum (*Hydropicum ſi tuſſis habeat ſine ſpe eſt,*) qui etiam habitus eſt lib. 6. aphoriſmo 35. quique fere nil à præſenti diſcrepat, dubio procul afferri poteſt aliqua cum *Connexio.* antecedente connexio, quoniam vterquè ſententia practica ſententia eſt, vterquè de dolore, & vterquè de iiſdem remedijs, nempè vini potu, atque venę ſe-*Scopus.* ctione, vnde dicere, quoque poſſumus Hippocratis mentem fuiſſe monſtrare, quibus remedijs curanda ſit vrinæ difficultas. Eſt autem ſine ratione, & diui-*Diuiſio.* ditur in duas partes, in ſententiam, atque in præceptum. Sententia eſt. (*Stillicidium, & difficultatem vrinæ meri potio, & vena ſectio ſoluit*) præceptum uerò eſt. (*Internas autem venas incidere oportet.*) (*Vrinę difficultatis.*) Habetur hæc eadem ſententia ſecundo Epidem. ſect. 6. & 6. aphor. 36. Verum hic vna uox eſt θώρηξις, quæ ibi non habetur, & quæ forſan in cauſſa fuit, vt Galenus hunc quoque aphoriſmum ſit interpretatus, quemadmodum etiam nos faciemus, *Strangu-ria, quid.* Alias dixi, & nunc cum Galeno repeto ſtranguriam, quam aliqui latini ſtillicidium vrinæ, alij ſub ſtillum lotium uocauerunt, eſſe quando urina guttatim *Dyſuria, quid.* eijcitur, Vrinæ uerò difficultatem ſeu dyſuriam eſſe, cum mingitur, uel cum dolore, uel cum difficultate, ita ut & pluri tempore & conatu ſit opus, Vtraque affectio diuerſas cauſſas habet, & diuerſos morbos ſequitur, prout cōtingit læſis actionib. uarijs, quales ſunt hęc, ſ intemperiē cū materia, necnō ſolutionē cōtinui, & morbū in uia, & quantitate, atq; numero. Iam uerò ſtranguria propriæ fit, uel ob lotij acrimoniam, uel ob retentricis debilitatem ab intemperie, & præſertim frigida inductam; Porro dyſuria, ubi eſt cum dolore, uel ab ulcere

fit,

fit, vel ab inflammatorio dolore, vel ab inæquali intemperie, vel à flatu, De quibus autem loquatur in præſenti, dicemus paullo poſt (*Meri potio*) θώρηξις, Græcis duo ſignificat, & vini potionem ſimpliciter, & meri: Vtraque conuenit, vbi enim malum fit aut à flatu, aut ab intemperie frigida, aut ab obſtructione aliqua ſine corporis repletione potus vini, atque etiam meracioris conducit, nam exiſtente plenitudine, vinum magis perduceret materiam ad partem affectam, (*Et venæ ſectio.*) Vbi corpus plenum ſanguine ſit, ſemper ſectio venæ conuenit, à quacumque cauſſa fiat vrinę vitium, ſed multo magis vbi acrimonia eſt in vrina, & vbi tumor aliquis inflammatorius vaſa mictioni famulantia occupat. (*Incidere autem oportet*,) Galenus ſeſe hac de re locutum eſſe in antecedente libro teſtatur, quod & ipſi fecimus, Vnde nunc ſufficiet pro hac ſecunda parte illud vos monere, dixiſſe Hippoc. (*internas*) numero plurium, vt doceret tàm inferiorum, quàm ſuperiorum venarum inciſionem conuenire, & præſertim quando affectus non tantum eſt in veſica, verum etiam in ipſis renibus, qui vbi laborant aut inflammatione, aut aliqua calida intemperie cum ſanguinis plenitudine; ſententia eſt Hippocratis, atque Galeni, tàm ſupernas, quam infernas venas ſecari poſſe, Cur verò potius internarum ſectio præcipiatur, Eſt, tum quia ſic magis plenitudo exinanitur, tum quia & à veſica, & à renibus, illæ magis trahunt, Eſt utilis aphoriſmus pro curatione vitiatæ mictionis, quæ & moleſtiſſima eſſe ſolet, & inſigni periculo plena. Et quamquam vini adminiſtratio periculoſa videatur in illis præſertim qui laborant inflammatione, & quorum corpus ſanguine eſt repletum, attamen ſi vinum, vt medicamentum accipiatur, quemadmodum frequentiſſimę ipſum vſurpabat Hippocrates, in pleriſquè concedi poteſt, in quibus gratia victus minimę concederetur. Balnei autem cur, nec in præſenti, nec in antecedente libro, nec ſecundo Epidemiorum meminerit Hippocrates, cum tamen ipſum, & ratio, & experientia conuenire doceant, puto cauſſam fuiſſe, quia dumtaxat remedia, quæ alijs non ita ex vſu videri poſſent, proponere uoluit, manifeſta autem & vulgata dimittere: Etenim balnea, quæ quotidie apud omnes vſurpabantur non eſt credibile non fuiſſe quoque adhibita in ægritudinibus curandis, in quibus ſpes erat ipſa iuuatura. *Vtilitas Aphor.*

---

50 *Ab angina habito; tumor, & tuber in pectore ſuperueniens bonum, extra enim vertitur morbus.*

MERCVRIALIS huius Aphoriſmi expoſitionem dimiſit, quoniam ſupra lib. 6. Aphor. 35. interpretatus fuerat.

51 *Quibus cerebrum ſphacelatum id eſt corruptum eſt, in tribus diebus pereunt, ſi vero hos euaſerint, ſani fiunt.*

APHORISMVS hunc antecedens etiam 6. lib. 37. habetur, nec non in Coacis prænot: & ſecundo de morbis, vt non dubitare liceat, quin ſit germanus, verum cum ab alijs dimittatur, & à nobis ſit expoſitus anno prætorito, de illo non loquemur. Quem autem ſumus expoſituri, nullam ſanę connexionem habet, nec ab Hippoc. alibi, quam in prænot: Coaci habetur, & ſecundo de morbis. Docet autem Hippocrates, quid præſagiendum ſit in Sphacelo cerebri. Eſt itaque ſententia prognoſtica ſine ratione, & diuiditur in duas partes, quarum prior eſt. (*Si cerebrum.*) Secunda (*Sin verò hos effug. &c.*) Primum igitur aggredientes neceſſe eſt, quid ſit cerebri Sphaclus edoceamus, de quo tractauit Hippoc. etiam ſecundo de morbis tribus in locis, necnon in Coacis prænot: Quem igitur Hippoc. σφάκελον, ſiue σφακελισμὸν vocat, Latini noſtri transferre ſolent ſiderationem, ſeu corruptionem, quæ affectio non ſolum cerebro, ſed etiam alijs partibus contingere ſolet, nam apud Hippocratem certum eſt inueniri hanc vocem vſurpatam vno modo vniuerſaliter pro corruptione cuiuſlibet partis viuentis, vt teſtatur Gal. lib. 2. de fract. & lib. de tum: preter naturam, vnde Theophraſtus quinto de cauſſis plātarum c. 11. vſurpauit in plantis ſicut, & Ariſt. lib. de iuuen. & ſenec. ſeu de morte & vita, qui etiam in alijs alibi ea vſu eſt, vt tertio de hiſt: animal. 14. 3 de partibus anim: 9. & primo problem. 9. alio modo, pro oſſis cuiuſquè corruptione, quod latini pleriſquè ſiderationem Con: Celſ: lib 8 cap. 9. oſſis vitium nuncupauit, atque ſic frequentiſſimę vſurpaſſe in libris de artic: inuenitur Hippocratem vt cumque autem ſemper eſt, veluti via quædam ad gangraneam. Verum idem Gal 2. de loc: aff: docet compluribus alijs modis σφάκελον eſſe ab Antiquis acceptum, vt neque ita conſtet quo pacto ſit hæc vox in præſenti aphori accipienda. Vnde ſatius Galenum ipſum ſequamur, qui in commentario vbi ſcribit, nequaquam intelligi poſſe aphoriſmum pro corruptione, ſeu putrefactione totius cerebri ſubſtantiæ, quæ eſt veluti ipſius gangræna, ſed pro magna inflammatione, vel alio affectu, qui ad ipſam deducat, quaſi ſit veluti incipiens ſphaceliſmus, & corruptio, alioquin curari non poſſet, vt enim gangræna incipiens, ſæpenumero remedijs compeſcitur, vbi autem facta eſt, omnino perdit; ſic & Sphaceliſmus incipiens curari poteſt, non autem iam conſumatus, itaque Hippoc. ſententia, qui loquitur de curabili Sphaceliſmo, ſic intelligatur decet, ſ. de affectu graui, ad Sphaceliſmum perducente, quo pacto etiam ſecundo de morbis ipſum fuiſſe locutum & rationi, & illius doctrinæ ac verbis conſentaneum eſt. Si quidem declarans Sphaceli cerebri generationem, ſcribit illam fieri ex aliqua magna intemperie antecedente, licet & hæc à cauſſa externa, vt percuſſu & caſu oriri poſſit (*In tribus diebus pereunt.*) Vbi incipit cerebrum putrefieri ob magnam aliquam antecedētem affectionem ſi pergat, id accidit quod dicebat Gal. 4. de loco affect: accidere cordi, quod vbi inflāmatur neceſſario æger interit, priuſquam

Scopus.

Diuiſio.

Sphacelus quid.

affectus

affectus augumẽtum perueniat, ſic enim & incipiens corruptio cerebri pergat, antequam ad augumentum perueniat in ipſo initio perit, quod eſt intra triduũ, ita enim intelligendum eſt, quod ait Hipp. (*ἐντρίτῃ ἡμέρῃ*,) idest intra tres dies non quod tertia die pereant, vt aliqui male ſunt interpretati, ſed quod eam non pertranſeant, tanta enim eſt cerebri, & cordis dignitas, vt nullo graui affectu poſſint diu laborare ſeu vt dicebat Plinius macerari. Sed neceſſe eſt, uel declinent, vel perdant, nec obſtat, quod Hipp. in Coacis præno: dicebat alios perire tertia die, alios ſeptima die, vt etiã tertio de morbis, quinta, quoniam vbi libros illos condidit, nondum eam rem ita explorauerat, quemadmodum in ſenectute, in qua libros aphoriſmorum edidit, licet etiam dici poſſit in robuſtiorib. produci poſſe interitum vſque ad quintam, atq; ſeptimam diem. (*Si autem vos effugerint.*) Hæc eſt ſecunda pars in qua dicit Hipp. ſi qui incipiente cerebri Sphaceliſmo tertiam diem euaſerint, ſanos fieri, i. non modo à morte liberari, verumetiam ad priſtinam ſanitatem redire; cuius rei ea eſt ratio. q̃d vbi terminus mortis prius iam exactus eſt, ſignum eſt, haud fuiſſe initiũ illud morbi graue, alioquin interemiſſet ægrotantem, vnde neceſſario integra ſanitas expectari debet, quia ſicuti dicebat Celſus cor longa morbi tædia non ſuſtinere, ſic dicẽdum eſt de ipſo cerebro, quod ſi non excedit ſaltem dignitate æquat ipſum cerebrum, Vtrum autem poſt triduum ſtatim ad ſanitatem redeat, an longiore tempore, licet non diffinierit Hippoc. exiſtimandum eſt tamen cum affectus principium non fuerit ita magnum, debere cito deſinere, Eſt utilis tãtum ad prognoſim faciendam, de qua dicebat Hipp 2. Epid ſect 6. Pulchrum autem, & ex medici dignitate fuerit mortem ipſam, aut vehementes dolores prædicere, Poteſt autem etiam ad uſum aliquem practicum inſeruire, nempè ad ſuccurrendum ſtatim, vel ex ſectione, & oſſis ſeparatione ſignificata in Coacis prædict: vel alijs auxilijs ab ipſo propoſitis ſecundo, & tertio de morbis lib. *Vtilitas Aphor.*

---

32 *Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo quod in capite inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem; quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.*

PVTANT aliqui poſſe hunc aphoriſmum connecti ſuperiori, Si dicamus in illo tractaſſe de ſignis prognoſticis à graui capitis affectu captis, nunc vero agere de iiſdem, Sed à mitiore affectu nempè ſternutamento comparatis. Verum falluntur, quia præſens nihil minus eſt, quàm prognoſtica, imò tota eſt theorica, in qua nil aliud intendit, quam pro vſu medicinæ docere quibus de cauſſis fiat ſternutamentum, Etenim ex uſu eſſe interdum ſternutamentum alias docuit, & in antecedente libro, & ſecundo Epidemiorum, quando præcepit pro ſecundinis educendis faciendum eſſe ſternutamentum; Diuiditur aphoriſmus in tres partes, ſcilicet in ſententiam, & in duas, quas adfert cauſſas, quarum vna eſt, quare fiat expulſio, & motus, ſecunda, quare fiat illæ ſonitus, uideamus, itaque primum ſententiam, quæ eſt. (*Sternutamentum, &c.*) Quod Græci dicunt *πταρμὸν*, Latini noſtri ſternutamentum dixere, *Scopus. Diuiſio.*

Digitized by Google

Sternutamentum, quid. dixere, Et vt dicebat Ariſtot. 1. de hiſtor: animalium c 11. nil aliud eſt quam vniuerſi flatus ex naribus eruptio, & à Gal. 1. capite libro ſecundo de ſympt: cauſſis datur ipſi primus locus inter ſymptomata, quę fiunt naturæ ſtimulatæ opera. Itaque ad faciendum ſternumentum tria concurrunt Motor, materia mota, & locus per quem mouetur, Motor eſt ipſa expultrix facultas cerebri, quæ ſtimulata à ſpiritu, vel copioſo, vel acri circa cauitates, & in cauitatibus ipſius exiſtente non ſine impetu per nares extrudit, adeo vt materia mota ſit ſpiritus, & locus per quem materia mouetur ſunt ipſarum narium meatus, vt etiam dicebat Ariſtotel. loco commemorato, necnon 33. ſect. problem. Ad faciendum autem ſpiritum illum, quem Hippocrat. vocat Aerem, duo conueniunt, humor in loco contentus, necnon calor natiuus, vt bene ait Galenus, qui ex ipſo humore vaporem, & ſpiritum elicit, Excitatur verò calor, aut ſponte, aut à cauſſa externa, vnde fit vt qui nares penna, vel alio tetunt, protinus ſternuant, ſicut & qui ſolem aſpiciunt, quibus propterea dicebat Ariſtotel. 33. ſect. problem. 4. quia Sol. calefaciens mouet, perinde ac qui penna nares ſtimulant, vtriquè enim motu calefacientes uelociter, ex humore ſpiritum educunt, qui per nares uelociter motus facit ſternutamentum, ſic quoque piper tritum ſinapi, euphorbium naribus adhibita, & cerebrum calefacientia, ſpiritum ob id generantia ſternutamentum pariunt. Atque hoc ſummatim eſt quod dixit, & dicere uoluit Hippocrates in duabus prioribus aphoriſmi partibus. Sequitur

2. modo tertia, quæ eſt. (*Sonat autem*,) & in qua quod vult dicere Hippocrat. eſt ob id fieri ſonitum illum in edendo ſternutamento, quoniam aer, ſiue ſpiritus, aut flatus per anguſtiam cum impetu exit, Vt enim experimento quotidiano exploramus in bombardis fieri ſtrepitum illum ingentem, eo quia ex puluere ignito excitatur ſpiritus, qui cum loco illo nequeat contineri, magna ui per anguſtam uiam truditur, haud ſecus in ſternutamento, ubi calore ex humido excitatus ſpiritus in cerebro contineri non poteſt à facultate expultrice cuius organum eſt calor, uehementer per anguſtos narium meatus actus effracto uehementer aere, ſtrepitum illum edit, qui ſonus nil aliud eſt niſi magna, & impetuoſa quędam aeris fractio. Porro cauſſa finalis ipſius ſternutamenti eſt, ut cerebrum à ſuperuacanea humiditate exigatur. Sic enim plerumque uidemus ſternutamentum ſequi pituitæ muccoſæ exitum, ſiue ſponte, ſiue ipſa factum emanatione, Imò uero etiam impetu illo tuſſis per mora elicit ex partibus ſpiritualibus humiditatem. Atque hæc eſt illa Hipp. philoſophia, quam accepit ingratus Ariſtot. nec umquam illius nominatione gratias ipſi egit, Verum hoc in loco nonnulla ſunt problemata proponenda, & diſſoluenda Vnum

Probl. 5. eſt cur qui patiuntur grauedinem magno ſternuendi afficiūtur deſiderio, haud tamen ſternuere poſſunt, Alterum eſt cur confricatis occulis ſternutandi, appetitus ille deſinat: Tertium. Cur dormientes non ſternuamus, Quartum cur putauerint ſacram rem veteres, imò uero, ut Deum adorauerint, quemadmodum ſcribit Ariſtot. 33. partic. problem. 7. quæ à media nocte ad meridiem, Quintum, & poſtremum eſt, ad quem uſum medicinæ uoluerit Hippocrates hunc

Solut. 1. aphoriſmum nobis relinquere. Circa primum dicendum eſt uerum effectorem ſternutamenti eſſe ſpiritum illum, ſiue aerem cerebri inexiſtentem, qui ubi

ubi non impeditur,& ſtimular,à natura extra protruditur, ſicque ſternutamentum facit, vbi verò ſtimulat, ſed ab exeundo impeditur non ſternutationem, Sed ſternuendi cupiditatem parit, Impeditur verò, aut quia meatus illi ſunt à mucoſa materia obſtructi, vt accidit ſenibus, quos Ariſtoteles trigeſimatertia particu. problem. 12. dicebat difficiliter ſternuere, quoniam meatus narium ipſorum ſunt obducti, & conniuentes, quamquam hoc contingere poteſt, ob materiæ crudæ, & craſſæ inobedientiam, atque facultatis expultricis imbecillitatem, aut quia productus flatus ex materia cruda adhuc eſt craſſior, quàm vt facile exire queat, vnde in principio grauedinis fit hoc impedimentum, & ſternuendi vanus appetitus, qui cocta materia ceſſat, & hinc etiam fit, vt qui nequeunt ſternuere, ſi vertant faciem ad ſolem ſternutent, quoniam attenuatus ſic uapor facilius prorumpit Circa ſecundum iam dixi id quod tradidit Ariſtoteles trigeſimatertia ſectione problematum quinto ex illa confricatione excitari calorem, qui excitans quidem flatum, ſed propter viciniam occulorum, & narium diſſipat, & conſumit adeo vt inanem illam ſternuendi cupiditatem penitus finiat modo citius, modò tardius pro ut copioſior, aut craſſior eſt materia, atque hinc colligitur peſtem illam, qua ſternuentes peribant fuiſſe ueram, quod ſcilicet tunc cerebrum humiditate excrementitia repletum eo concuſſu in ventriculos cerebri humorem præcipitaret, qui occluſi apoplexiam, & ſubitaneam mortem inducebant, vtrum autem tunc primum inductus ſit mos ſternuentibus bonum omen præcandi, vt plerique credunt, arbitror multo ante fuiſſe morem ſternuentes ſalutis ominatione proſequi, quod non modo tempore Tiberij qui, ut air Plinius lib. 28. capite ſecundo iuſſit quoslibet hoc erga Imperatores etiam in lectica exiſtentes facere, uerum etiam tempore Ariſtotelis, qui dixit primo de hiſtoria animal 11. & 33. ſect. problem. ſternutamentum habitum prò ſigno ſalutari, & ſacro, illud bene uerum eſt Veteres alio fine ſalutare conſueuiſſe ſternuentes quaſi illis de bona cerebri ualetudine congratularentur; tempore autem illius peſtis ſalutabant, tamquam præcantes ipſis à Deo ſalutem, & ab illa repentina morte liberationem, Cur autem dormientes (quod erat tertium propoſitum) non ſternuant eſt, quia ad huiuſmodi operationem efficiendam concurrunt etiam facultas animalis, ſcilicet imaginatiua, & voluntaria, quæ quoniam in ſomno, ut dicebat Ariſtot. ligantur inde fit, ut nequeant operari, nam ita eſſe monſtratur, quia in poteſtate hominis ſæpe eſt tàm facere, quam cohibere ſternutamentum. Imò dicebat Galenus, & recitat etiam Raby Moſes in Aphoriſmis eſſe aliquos motus manifeſtos, qui ubi exuberant ita ut lædant, curantur cohibitione, atque ceſſatione, cuiuſmodi, eſt uomitus, tuſſis, ſingultus, ſternutatio. Circa quartum Ariſtoteles ipſe abundè ſatiſfecit, qui in problem: loco citato propterea dixit ſacrum eſſe putatum, & uocatum vulgo ſternutamentum, quoniam ſignificat robuſtum eſſe, & ſacrum cerebrum, quod eſt ſedes, & domicilium mentis quæ, eſt res in homine ſacra, vbi notandum eſt ex eo loco poſſe colligi quandoq. etiam Ariſt. cum medicis, & Platone cenſuiſſe non cor, ſed cerebrum eſſe veram animi ſedem, Quintum erat de uſu, & utilitate præſentis aphoriſmi, quæ una uidetur eſſe cognitio naturæ, & cauſſarum ipſius ſternutamenti, quam rem uoluit Hippocrates medicos

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Not.

Ad 5.

medicos docere, vt alacriter, vbi ars poſtulat, ad excitandum ſternutamentum accederent, & ne deterrentur, vbi ſponte illud in morbis fieri viderent: Nam in Coacis prænotionibus ſcriptum habetur morbis pulmonum ſuperuenientia ſternutamenta eſſe pernicioſa alijs vero morbis etiam exitialibus eſſe vtilia, vnde ſolent medici, & vulgares vbi videnr grauiter ægrotantes ſternuere, optimam ſpem ſalutis concipere.

---

§ 3 *Quicunque hepar circumdolent, his febris ſuperueniens ſoluit dolorem.*

CERTE ſi præſens aphoriſmus fuiſſet locatus, vel ante, vel poſt quadrageſimum ſeptimum aphoriſmum melius fuiſſet, & connexio manifeſta eſſet, ſiquidē vtrobiq; de Iocinoris effectu tractatur, & quamquam aliqui aphoriſmum non interpretentur, tamquam non germanum, Galenus tamen videtur, vt legitimum agnoſcere, vnde & ipſe iudicaui interpretandum maximè, quod habetur etiam in Coacis prænot: Eſt enim ſententia progn: & quodammodo curatoria, cum medicus ex hoc intelligat, quid ſibi agendum ſit in doloribus ventris citra febrem: Nullam habet rationem, nec diuiſionem. (*Quibus*

Scopus. *hepar.*) Et ſi aliqui codices, ſint cum particula aduerſatiua, aliqui ſine, placet tamen magis, vt ſine illa particula legatur, quia vt dixi, nulla eſt connexio, ſicuti eſſet. Si loco, quem monſtraui fuiſſet poſitus: In Coacis prænot: deeſt particula illa aduerſatiua, & additur particula ἐξαπίνης nec malè, vt paullo poſt dicam, Pro iocinore autem non ſolum intelligendum ipſum viſcus, ſed & totum illud latus, & partes ipſi circumſitæ imò poſſunt omnes partes dolentes præſertim intimæ ſub hæpare complecti, eum, vt ait Galenus in libro de diff: reſpiratione ea fuerit Hipp. ſempiterna conſuetudo, vt ſub nomine vnius rei plura cōplecteretur. (*Circumdolet.*) Galen. vocem περιοδυνέους, interpretatur de uehementi dolore, & certe ſi loci omnes (qui ſunt plurimi) conſiderentur, in quibus Hippoc. hac uoce utitur, nequeunt, de alio, quam de ſummo dolore intelligi, qui cum fiat à uarijs cauſſis continuū ſoluentibus, certe ratio curationis monſtrat de eo ſummo dolore ipſum uerba facere, qui à materia frigida tenui, ac uaporoſa originē ducit, Vnde iure addita eſt uox ἐξαπίνης, in Coacis prænotionibus, quia huiuſmodi dolores, qui fiunt à flatibus & tenuibus ſuccis, ut plurimum fiunt repente, ſecus quam qui fiunt ab aliqua inſigni intemperie, atque ſuccis craſsis, quoniam hi efficiuntur paullatim, & longiori tempore. (*Febris ſuperueniens*) notat Galenus, & bene, vocem ἐπιγινόμενος, idest ſuperueniens denotare id quod ante non aderat, tamquam certo Hippocr. loquatur non de dolore inflammatorio, quem ſemper febris comitatur, ſed de dolore ſine febre cuiuſmodi eſſe ſolet is, qui fit, materia frigida tenui, atq; vaporoſa, & vere ratiocinatur Galenus dolores vehementes de quibus loquitur Hippocr. non fieri poſſe ab obſtructione, & craſſa materia, quoniam illi non ſunt magni: ſed neque ab inflammatione, vel ſuppurata, vel non ſuppurata potius grauatiui, quoniam ad eſſet febris, vnde neceſſario fiunt à materia flatulenta diſtendente partes neruoſas Iocinori circumſitas. (*Soluit,*) idest perfecte liberat, quoniam calor febris conſumit, & diſ-

Not. ſipat tum materiam frigidam, tum maxime flatus, Sed hoc in loco, Tres oriuntur

ſur contemplationes, Vna eſt, quomodo Gal. dicat dolores magnos non fieri ab obſtructionibus, cum certum ſit dolores colicos factos ab humore craſſo frigido, & vitreo à Praxagora, & Philotimo vocato, eſſe atrociſſimos, & uehemẽtiſſimos ſecundum Gal. 12. meth & 1. prorrhet: vltimo, adeo vt fuerint, qui acerbitatem doloris ſuſtinere nequeũtes, ſibi ipſis exitium procurarunt. Præterea cum febres cõmuniter ſoleãt affectus frigidos, tàm à vaporibus, quàm à tenuibus, & flatulẽtis ſuccis genitos vbiq. finire, cur Hipp. hoc potiſſimũ voluit de Iocinoris dolore docere. Tertio dignũ eſt cõſideratione vtrũ etiam aliquãdo poſſint dolores à cauſſa calida ſine inflammatione tamen finiri. Ad primum dicendum eſt Gal. id dixiſſe, non de qualibet parte dolente, Sed tantummodo de ipſo hepate, quippe quod laxũ, & molle, peneq. ſenſus expers ſit exiſtens cedit facile humori obſtruenti, ob idquè dolorem non facit, ſimiliter & ipſum cingens membrana creſcente Iocinore paullatim extenditur, quò fit, vt neque ſubito, neque magnus fiat dolor, ſecuſquam inteſtinis contingit: quæ tota ſunt neruea, atque extenſa tum ſubitos, tum magnos dolores inducunt. Et quamquam peritonęum ſit membrana neruea, & paullatim ſine dolore in hydropicis extendatur, eſt tamen genus quoddam mollius quam inteſtina, atque ita fabricatum vt extendi poſſit in neceſſitatibus, & præcipuę dum animalia vterum gerunt; Sic etiam dicebat Galenus in iocinore non fieri œdema, quoniam ipſius facultas alterat, & conſumit materiam pituitoſam, vt non poſſit colligi, & facere œdem à quamquam dicat cap. 5. eiuſdem lib. facere œdematoſas affectiones quas Hipp. vocat ſua lingua 4 Epid. ζυμώσις. Ad ſecundum dicendum eſt Hippoc. ob plures cauſſas peculiariter hoc de iocinore docere voluiſſe, Vna eſt, quia iecur eiuſquè partes uicinæ frequenter ſolent dolere, quoniam ibi fabricantur humores, & excrementa, quæ cumulata dolorem faciunt, & dicebat Hippocr. 4. de morbis pueros vocare iecur cor, atque iecur eſſe quod morbis affligitur, cor autem ob ſoliditatem ſubſtantiæ, & ob uiciniam vaſorum magnorum in quæ effundit ſtatim quicquid humoris ipſum lædit, morbis non macerari diuturnis, ſcilicet vt dicebat Plinius, Altera eſt quia iecur febribus occaſionem ingentem ob ſui caliditatem, & ſanguinis copiam præbere ſolet. Tertia eſt, quia medici metuunt ſemper calida pręſidia hepati adhibere, ne magis illud incendant, Vnde vt hanc inutilem formidinem ex animis medicorum demeret, voluit Hippocrates hoc aphoriſmo monſtrare ſicuti febris ſuperueniens interdum dolores iocinoris ſoluit, ſcilicet qui fiunt à flatu, & frigidis ſuccis, pariter medicum debere in ſimilibus caſibus remedia calida non reſpuere. Ad tertium, atque poſtremum dicendum eſt, humores calidos uel eſſe valde calidos, vel moderate, ſi ſint ualde calidi certè à febre ſuperueniẽte magis accenduntur, & deteriores euadũt, ſin uerò tepidiores non inconuenit, quin à calore febrili cõſumantur, & conſequenter dolor ab ipſis genitus finiatur. Atque hinc facile colligi poteſt aphoriſmum non modo utilem eſſe ad prognoſim, vt initio dicebam, verum etiam ad curationẽ faciendam, ſcilicet non tanti ſemper eſſe indicationem ab affecta parte acceptã, quanti ea quæ fit, vel à morbo, vel ab ipſo ſymptomate, ſiquidem & ſi iecur ſit uiſcus calidum, ubi tamen afficitur ab affectu frigido, & à dolore magno horum potius, quam temperamenti partis eſt ratio habenda, Sic enim & in hydro-

Not 3. *Ad 1.* *Ad 2.* *Ad 3.* *Vtilitas Aphor.*

pe calefacere ſolemus iecur, vbi impenſe refrigeratum ſit, tam à cauſſis calidis cuiuſmodi ſunt febres acutæ, quàm ab alijs frigidis cauſſis, licet Cardanus ſecus exiſtim. 2. in progn. Hipp. circa initium,

---

54 *Quibus à venis ſanguinem mittere confert, his vere venam oportet ſecare.*

GALENVS in commentario præſenti nil aliud facit, quam monſtrare, nec ab Hippoc. hunc aphoriſmum ſcriptum eſſe, cum ſit pars, & veluti truncus quidam antecedentis 47 lib. 6. nec bene feciſſe eos, qui immemores antecedentis interſeruerunt, Et ſimiliter eos interpretes errasse, qui hunc ſunt interpretati, aut nulla antecedentis facta mentione, aut diuerſa interpreratione addita, quocirca neque nos quicquam de ipſo dicemus, maximè quod proprio loco ſatis copioſe ipſum expoſuimus.

---

55 *Quibus inter ventriculum, & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitum, neque ad alterum ventrem, his per venas ad veſicam pituita verſa, ſoluitur morbus,*

Connexio. HAVD dubium eſt, ſi auferamus antecedẽtem aphoriſmum vt fecimus fore deinceps coniunctum præcedenti, quandoquidem & in illo, & in hoc agitur de dolore ventris; licet diuerſo modo, cum in hoc Hipp: conſilium

Scopus. ſit docere exemplo dolorum ventris, quandoq. transmutatione humoris morbifici à loco, ad locum ipſos finiri dolores, (*Quibus.*) Huiuſce rei nuſpiam alibi meminit Hipp & parum alij medici, quò fit de veritate ſententiæ dubitatum ſit inter ueteres, quemadmodum oſtendit Galenus in ea diſputatione quàm habet in comment: aduerſus Marinum non inutilem Hippocratis interpterem, quod autem potiſſimum fuit inter expoſitores dubium eſt, quomodo poſſit pituita colligi inter ſeptum tranſuerſum, atque ventriculum, ſiquidem ibidem non videtur ſpacium ad eiuſmodi rem aptum, quin ſtatim materia, & præſertim grauis, cuiuſmodi eſt pituita ſtatim ſuo põdere ferri per totum illud inane ſpacium vſque ad os pubis. Itaque cum Hippoc. ſupponat mareriam pituitoſam colligi, collectam dolorem inducere, nullumquè alium ventrem habere in quem transferatur, ob idq. venas ingredi, & ad veſicam tendere, neceſſe imaginemur locum de quo ſermonem facit eſſe cauum, membranoſum, venis proximum cuiuſmodi eſſe poteſt locus inter omentum, & ventriculum, qui etiam quodammodo dici poteſt interſeptum, & ventrem, ſcilicet inferiorem, quia ſtomacus, & omentum vere ſunt partes collocatæ inter inferiorem ventrem aqualiculum vocatum, necnon ſeptum tranſuerſum: quòd uerò poſſit, vt ait Gal. materia extra venas occultis ſoliquè naturæ cognitis meatibus intra ipſas transferri, & inde ad venas ferri, alias ab Hipp monſtratum fuit 6. Epid: imò ipſemet Gal. teſtatus eſt, ea quę ſunt in thorace collecta in venas translata, per urinas purgari. (*His ſecundum venas,*) vult dicere Hippoc. quod ſi fiat dolor ventris ob pituitam

collectam

collectam intra thoracem, & ventrem inferiorem, nec deſinat dolor, eo quod in aliam cauitatem, neque tranſmitti & dolorem finire, tunc ſolere ipſius naturæ ſolertia eam materiam in venas rapi, atq; per eas ad veſicam tendentem ſic dolorem ſoluere, Etenim exemplum eſt Bionis 2. Epid: cui factum eſt vrinæ profluuium ex tumore lienis duro, cum tamen nulla ſit patens uia à liene ad veſicam. Vtilis eſt aphoriſmus ad monendos medicos, vt in doloribus ventris, qui non facile finiuntur, vrinas prouocare nitantur, quòd natura ſoleat, & ipſa eiuſmodi vias inuenire, etiam vbi materia tenax, & craſſa eſt qualis pituita. *Vtilitas Aphor.*

---

56 *Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit. his venter aqua repletur, & moriuntur.*

ET hæc quoque ſingularis quædam ſententia eſt, nuſpiam alibi ab Hippocrate propoſita, in qua vult docere quendam rarum modum quo lethaliſſima hydrops generatur adeò, vt ſit partim theoritica partim prognoſtica, & quamquam longiuſcula videatur præter aphoriſmorum naturam, attamen, & ratione caret, & diuiſione. (*Quibus.*) Certè intellectu difficile eſt quomodo iecur cauitatis præterquam venarum omnis expers poſſit aqua repleri, atq; hoc dum Galenus intelligeret, nullaquè ſibi offerretur ratio propter quam poſſet ſuperare difficultatem, ad alterum criterium, nempè experientiam conuerſus eſt, qua putauit poſſe veritatem aphoriſmi ſaluari, Eſſe autem experimento probatum inquit Galenus in aliquibus animalibus quodrũam iocinoribus ſecundum externã ipſius tunicã, veſiculas generari aqua plenas, ac ob id ὑδατίδας vocatas, quæ vniuerſum ipſius uiſceris ambitum oppellent, de quibus niſi intelligatur Hippocrates, aliam nullã eſſe rationem ob quam dici poſſit iecur aqua repleri, (*In omentum eruperit:*) Quid ſit ἐπίπλους à Latinis omentum uocatum omnibus perſpicuum eſt, quippe quod & à lanionibus, & à vulgo retè nuncupatur, cum enim membrana ſit multa pinguedine, & multis venis obducta, duplexquè ſimul ſit, atque inferiorem ventriculi partem & lienem complectatur dicit Galenus humorem, & aquam poſſe recipere, ab ipſis, à iocinore autem nequaquam eo quod non ſit ita proximum ipſi, vt transfundere aquam in illud queat. Et hoc in loco notandum eſt, in hypocondriacis, atque alijs ſæpe colligi aquam in ventre, quæ ſtrepitum à Cæl: Aurel: hydatiſmum uocatum edit, quæquè nullis medicamentis euacuari, & conſumi poteſt, nam hanc ſemper exiſtimaui, aut à ventriculo, aut à liene in omentum effundi, vt ait Galenus indequè non poſſe educi, Sed quod à iocinore aqua in abdomen effundatur, ſæpequè hydrops ſuccedat, & experientiæ, & rationi conſentaneum eſt, at quomodo hoc fiat in omentum, non eſt ita compertum, niſi ſtatuatur ab aqua acriore, & mordaciore exedi, & perforari omentum, ita vt in ipſum aqua ingrediatur, & Hippocrates ad hoc forſan ſignificandum uſus eſt uoce (ῥαγῇ.) ideſt omentum *Scopus.* *Omentum quid.*

effrangatur, ſeu fractura, erumpat. (*Iis venter impletur:*) Vocem (κοιλία) hic accipere Hippocratem pro ipſo abdomine haud eſt dubitandum, ſi quidem non ſolum effracto & exeſo omēto ipſius cauum aquoſo humore oppletur, verum etiam vniuerſum illud ſpacium, quod inter inteſtina, atque périronæum intercedit, & quod eſt proprie locus vbi aqua colligitur, quæ facit hydropem aſcitem vocatum, etſi non ſolum ea ratione colligatur, quam proponit Hippocrates verum etiam compluribus alijs, quas, & Auicennas, & Arabes propoſuerunt. (*Et moriuntur;*) Cur Hippocrates hanc particulam addiderit, forſan aliquis mirabitur, quod iam dixerit primo de morbis non longæ à principio, hydropem ex ijs morbis eſſe, qui neceſſario mortem inferunt, vt videri poſſit ipſi Hippocrati ſufficere debuiſſe, ſi tantum dixiſſet eos fieri hydropicos, quaſi neceſſariò ſubintelligatur, ſimul etiam perire; Niſi dicamus cum multi ſint modi, quibus hydrops aſcites generatur, & multæ cauſæ, poteſt interdum contingere, vt in pleriſquè alijs, aliqui, vel ſumma diligentia, vel peculiari conditione ſanentur, vt videmus euenire, Verum numquam contingit, vt qui fiunt hydropici ob effractas iocinoris veſiculas, & ob aquam exeſo omento in ipſo, & abdomine collectam, non moriantur ex eo morbo. Cauſſæ verò huiuſce neceſſitatis mortis complures ſunt, Vna eſt, quia vbi veſiculæ iocinori innaſcuntur, iam illius temperamentum eſt corruptum, ita vt amplius ad integram ipſius ſanitatem reduci nequeat, altera eſt, quoniam vbi omentum exeſum eſt, nullis auxilijs corrigi, & pars amiſſa refici poteſt, Tertia eſt, quia repleto ventre aqua, & partibus prædictis adeò violatis neceſſariò naturalis calor admodum hebetatur, ita vt nec ab arte, nec ab ipſa natura vllum auxilium ſit expectandum, ob idquè ægri neceſſariò moriantur, quod quidem haud in cunctis hydropis generibus ita neceſſarium eſt, quin aliquos interdum ſanari experientia ſit compertum. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem faciendam, & ad intelligendum vſu quandoq. intelligi, & cognoſci, quæ nulla alia ratione cognoſcerentur, quis enim poſſit diuinari hydropem fieri, ob diſruptas iecinoris veſiculas aqua oppletas, & ijs ruptis in abdomen aquam effuſam, niſi ipſis oculis id conſpiciatur, quis etiam credat Hippocratem hoc poſteris debuiſſe relinquere documentum, niſi exploraſſet, & forſam non ſemel ex ipſa cadauerum ſectione comperiſſet.

Vtilitas Aphor.

---

57 *Halyce idest anxitudo, oſcitatio, horror vinum, æquale æquali potum ſoluit ægritudinem.*

HIC ſi quis alius eſt vere aphoriſmus, quoniam non modo eſt ſententia, quædam ab alijs ſeparata verumetiam ſingularis, quamquam enim etiam ſecundo Epidemiorum ſectione ſexta habeatur hæc eadem ſententia, eſt tamen propria ipſius Hippocratis nempè qua voluit monſtrare etiam vinum aqua caſtigatam, aliquas ægritudines ſanare, quemadmodum quoque dixit de mero alias. Eſt enim ſententia tota practica, & veluti quoddam documentum, quo monſtrat rationem ſanandi quaſdam affectiones exemplo vini aqua temperati

Scopus.

perati accepto. Non habet rationem, nec diuiſionem commodam. (*Anxietudo.*) Vt dixi etiam ſecundo Epidemiorum habetur hæc ſententia, ſed aliquantiſper diuerſa, nã ibi additur ἢ γάλα, & deeſt particula (λύει ἂν τὴν νοῦσον,) verũ facile conciliatur diuerſitas, quia de lactæ forſan in ſenectute non ita compererat Hippocrates, quod ſemel probauerat dum ſcriberet Epidemica, præterquam quod hic loquitur de affectu bilioſo in quo 5. aphoriſ: 64 damnauit lactis uſum. Et particula (λύει τ̀ νοῦσον) ſubintelligitur, quoniam ſic ſæpè Hippocrates breuitatis amantiſſimus conciſę loqui ſolet, ita ut neceſſariò à lectore, ſemper aliquid ſubintelligatur. Iam quid ſit ἀλύκη ſatis copioſę monſtrat Galenus in commentario, atque hoc ut rectæ intelligatur in primis obſeruare oportet multa apud medicos reperiri nomina, quæ idem ſignificant, ſcilicet ἀλύκη ἀλυσμὸς ἄλυξις, ῥιπτασμὸς δυσφορία, ſignificant autem anxietatem, ſeu anxietudinem, & inquietudinem ob quam, nec animo, nec corpore quieſcere poſſunt ægri, verum modo huc, modo illuc iactantur, & quamquam hæc affectio etiam ſanis corporibus competat, attamen hic Hippocrates non de ea, ſed de morboſa intelligendus eſt, vnde non abſquè ratione Erotianus, reprehendit Bachium, qui ſecutus Herophilum putauit, verbum ἀλύειν, idem ſignificare, quod πλανάσθαι, ſiue errare, dolere, indignari, & ægre ferre. Vnde autem fiat ut ſic laborantes iactentur, minimequè poſſint quieſcere, Galenus primo de motu muſc: in fine putat cauſſam eſſe, quoniam figuram iacendo commodam inuenire nequeunt, cum os ventriculi à ſuccis, & vaporibus pernicioſis lancinetur, nec mutatione ſitus vllum auxilium ſibi aquirat; eò quòd ſuccus pernicioſus tenaciter nimis ipſius ſtomachi tunicis adhæreat, Itaque ſiue dicamus ἀλυκὴν, ſiue ἀλυσμὸν, vt ſecundo prognoſticorum Hippocrates hanc ſignificat, (vt ait Galenus in linguis,) anxietatem, & quieſcendi impotentiam, quæ etiam ἄση interdum uocata inuenitur, & comitari ſolet febres tertianas, aliaſquè acutas à ſuccis bilioſis originem ducentes, in quibus etiam fit καρδιαλγία, quæ eſt affectio huic congenea. (*Oſcitatio:*) Χασμὴ græce, à Latinis dicitur oſcitatio, quæ eſt paſſio qua homines hiare ſubito, coguntur: fit enim ut ait Galenus à vaporibus. quos in muſculis contentos nititur natura per os extra depellere, atque hic affectus etſi plerumquè ſanos occupare ſoleat, attamen etiam morbus eſt, nam de quodam refertur, qui cum plectendus eſſet, quòd corã Imperatore oſcitaſſet, patroni illum defendebãt, quaſi ægritudine laboraret, quam oſcedinem uocabant, i. frequentem oſcitationem, & de qua intelligendus eſt Hippocrates, quando ſecundo Epidemiorum ſectione tertia, & ſexto Epidemiorum ſectione ſecũda, aphoriſmo nono, dixit continuarum oſcitationum medelã eſſe reſpirationem longam, quæ cum ſit ipſa ſpiritus retentio, vt Galen. tertio de difficul: reſp: atq; ex retenta reſpiratione augetur calor, hinc fit ut eo aucto affectus frigidi, & qui fiunt à flatib. facile ſoluantur, veluti tuſſis ſingultus, oſcitatio (*Horror*) horror, vt ait Gal. & in comm: hoc, & in lib. de rig: & horr: fit ę que ab externa, atq; interna cauſſa: Eſt autẽ interna humor prauus, & mordax, qui ſubtus cutẽ excurrens, parteſquè ſenſibiles lædens, moleſtiam quandam infert, ad quam pellendam expultrix partium facultas, motricem quoque ad mouendum aliqua ex parte excitat, vt in rigore: eſt enim horror ueluti exiguus rigor,

Oſcitatio, quid.

gor, qui fieri poteſt ut à cauſſa calida, ſic quoque à frigida, modo ab alteru-tra expultrix læſa concuſſionem aliquam faciat. Vnde Ariſtoteles octauo problemata: ſeptimo monſtrauit horrorem fieri æque à calida, atque frigida aqua, licet diuerſo modo, & licet ut notat Galenus hic Hippocrates loquatur de facto horrore, non ab externa, ſed ab interna cauſſa corporea, & morbida. (*Vinum æquale*,) notat Galenus hanc ſententiam, ſi ita legatur, ut particulæ antecedentes ſint in nominatiuo caſu, reputatam eſſe aliquibus Solęciſmi naturam ſapere, ſecus autem ſi in accuſatiuo caſu, verum vtro modo legatur nihil refert, quandoquidem Hippocrates conſueuit huiuſmodi loquendi formulis abſq. uitio uti: Verum illud præſtat peruestigare vtrū ſit uera ſimpliciter propoſita ſententia, & ſi uera eſt, quæ ſit temperatura hæc æqualis vini, & aquæ,

Dubit. nam cum ſint varia genera uinorum magna, parua mediocria, dubium de quo ſit Hipp. intelligēdus, & quæ ſit cauſſa cur uinum potius aqua mixtum, quā merum ab Hippocrate ſit commendatum.

Solut. 1. Quantum enim ad primum attinet Hippocrat initio tertiæ ſectionis ſecundi Epidemiorum Cardialgiæ remedium proponens hiſtoriam cuiuſdam mulieris adducit, quæ eo morbo laborans accepta hordei farina cum ſucco granatorum leuata eſt, & ratio uidetur fauere, quandoquidem & cardialgia & alij affectus hic ab Hippocrate commemorati fiunt à ſuccis, & uaporibus acribus, & mordentibus ventriculi os, qui compeſcuntur à ſimili remedio. Atqui idem Hippocrates non ſolum hoc in loco, uerumetiam ſecundo Epidemiorum, vt dictum eſt laudat vinum pari aqua mixtum, Imo uerò eodem ſecundo Epidemiorum in fine ſectionis quintę, oris ventriculi morbum curari docet mero cui panis calidus ſit infuſus, quod conſilium ſecuti poſtmodum Galenus Aetæus, & alij cenſuerunt in affectibus oris uentriculi præſertim ubi eſt metus ne ſubſequatur ſyncope, panem, & merum indulgere etiam inflammatione corpori inexiſtente, Vnde Plinius libro uigeſimotertio capite vigeſimoſexto dicebat Cardiacorum ſalutem in vino eſſe collocatam. Aliqui dixerunt Hippocratem hic intellexiſſe affectum illum quem uocant Latini pandiculationem, & barbari pandidationem, eo qđ ſic interpretetur Gaza falluntur meo iudicio, quia huiuſmodi leues affectus ex ſe nullam requirunt medici diligentiam, & ſi interdum præcedant febres graues, nec ita vocem χάσμην uſpiam accepit Hippocrates: Itaque dicendum eſt cardialgiam, alioſquè affectus hic ab Hippocrate commemoratos aut fieri à cauſſa frigida autem à calida, & acri, ſi ab frigida conuenit vinum merum, Si à calida aut grauis eſt affectus, ita ut minetur ſyncopem, aut non grauis, in primo caſu planè conuenit merum cum pane, quoniam cum præcipites ruant uires, omni conatu enitendum eſt, vt retineantur, quod fit non ſimpliciter vino, quia ſolum non nutrit, ut alias demonſtrauimus, ſed cum pane calido, At ſi grauis non ſit affectus conuenit ſuccus granatorum cum pane, vel polenta, & mulier propoſita ab Hippocrate ſola uomituratione uexabatur, quam dicit curatam eſſe ſicuti curantur uino, qui graui oris ſtomachi malo uexantur, ob quod dicebat Auerroes 7. Coll. etiam apud Saracenos cōcedi vinum licet, alioquin ſit ipſis lege uetitum.

Solut. 2. Pro ſecundo dicendum eſt uinum conuenire prædictis ægritudinibus propter duas cauſſas, una eſt, quia citò ſpiritus deficientes recreat, uaporeſquè, & ſuccos perni-

pernicioſos comprimit, alia eſt, quia corroborat os ventriculi, quod maximè laborat præſertim, ſi ſit auſterum, & ſubadſtringens cuiuſmodi eſſe debet in his caſibus. Cur verò Hippocr. cçtris prætulerit illud quod aqua temperatur & præſertim æquali vino menſura acceptum ideo fuit, quoniam ut ait Galenus vinum aqua caſtigatum ſimul, & euacuat materiam lędentem ratione vini, & attemperat mordacitatem ratione æquæ. De temperie vero æquali ſciendum eſt id quod ſcriptum habetur apud Athenęum, & de quo à nobis tractatum eſt lib. Var: lect. 5. Veteres varias habuiſſe menſuras temperandi vini, & inter alias fuiſſe in vſu ea qua tantumdem aquæ cum vino miſcebatur, & quæ meracior putabatur, eo quod vina Græcorum erant potentiſſima, ita ut in uino Maroneo quemadmodum teſtatur Plinius ex Homero lib. 14 cap. 4 uni parti eius uiginti aquæ miſcerentur. Ergo Hippocrates ante poſuit cæteris temperaturis hanc, quod nec ſit dilutior, quam diſſipando conueniat, nec calidior, quam morbus poſtulat. Eſt utilis aphoriſmus medicinæ tractandæ quandoquidem medicos docet, quomodo ſe gerere debeant, in ęgritudinibus in quib. uentriculi os offenditur, ut ſcilicet eius in primis magna habeatur prouidentia, etiam ſi febris contrariam remediorum rationem poſtulare uideretur. *Not.* *Vtilitas Aphor.*

---

58 *Quibus in urinario meatu tubercula fiunt, his ſuppuratione facta, & eruptione, ſoluitur dolor.*

QVARTO aphoriſmorum penultimo habetur hæc eadem ſententia nil prorſus diuerſa, quò fit ut iure & à Galeno, & ab alijs ſit ipſius prætermiſſa interpretatio, quam nos quoq; prætermittemus cum eam expoſuerimus, atque ex ijs ſit, quæ non multum ingenij, & artis oſtendant: Verumtamen illud omittere nolo, hoc documentum prognoſticum illud habere adnotatione, atque memoria dignum, quod monemur, ut ubi ſimiles tumores fiunt, qui cognoſcuntur urinæ impedimento, dolore, atque ipſo cathetere, ut diligēter ſtudeamus maturationi, quia uix umquam poſſunt, diſſipari, & ubi inueteraſci ut, atque indurantur, fiunt irremediabiles. *Not.*

---

59 *Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.*

NON eſt dubitandum hunc eſſe germanum Hippocratis aphoriſmum, quippe qui & doctrinę Hipp. eſt conſentaneus, & primo de morbis, necnon in Coacis pręnotionibus repetitus, docet. n. Hippoc. cognoſcere, quando ex caſu uel aliqua alia uiolenta occaſione ipſum cerebrū, ideſt eius ſubſtantia ualde ſit uiolata, ita ut ſententia ſit pertinens ad eam medicinę partem, quæ ſimiotica uocatur, Eſt ſine ratione, & indiuiſibilis. (*Concuſſum eſt.*) gręce ſcriptū eſt σεισθῇ, concuſſū eſt, ſic. n. dicitur cerebrū concuti, quādo manēs in ſua ſede nōnihil alliditur ipſis oſſib. Nā etſi uideatur cerebrū pręſertim in mulierib. ita opplere totā *Scopus.*

cranij

cranij capacitatem, vt nullus vacuus locus relinquatur: attamen in ſenioribus, & ijs, qui nimio coitu vtuntur ſolet ſubſidere in anteriore parte, vt propter hoc aliqua fiat ibi uacuitas, & hinc eſt quod fiunt iſti calui, & ſymptoma de quo nũc loquitur Hipp. non fit in pueris, alioquin cerebro contingeret cum ſæpe contingant ipſis externæ cauſſæ concutientes; Sed ſenioribus. *(Ab aliqua)* (ὑπό τινος προφάσιος) ab aliqua occaſione: quæ autem ſit occaſio propter quam huiuſmodi ſymptoma contingat, declarans Galenus dicit eſſe caſum ex alto, ſed etiã nimio, & importuno motu, necnon vehementi percuſſione, narrat Hippoc. 5. & 7. Epid: quandam fœminam palma manus capite ab alia percuſſam ſimile, quid fuiſſe paſſam, quemadmodum is qui percuſſus à Macedone ſimilia eſt paſſus, fit quoque huiuſmodi ſymptoma valde percuſſa ſpinali medulla præſertim ſecundum ſui originem, eo qđ minimę trãſmittatur facultatis animalis illuſtratio, ſed ipſa tota in ſeipſam cogatur, Hipp. vt dicebã habet eandẽ ſentẽtiam primo de morbis, ſed multo vberiorem in Coacis prænotionibus, vbi ita ſcriptum eſt. Quibus cerebrum concutitur, & percuſſionibus laborat, uel aliter concidunt, ſtatim ſine uoce fiunt, & neque uident, neq; audiunt, & ut plurimum pereunt. *(Neceſſe eſt* ἀφόνους,) ſiue dicamus ἀφώνους, ſiue ἀφόνοι nihil refert, vt ait Galenus: Sed illud intereſt ſcire ἀφόνους, ſiue ſine uoce dici ab Hipp. proprie non tantum, qui fari nihil poſſunt uerum etiam, qui omni ſenſu, & motu ſecundum electionem priuantur. Iam uerò uidendum eſt, quomodo Hippoc. & hic & in Coacis ac primo de morbis dicat hoc neceſſe eſſe, & quæ ſit cauſſa cur id fiat, & ſubito. Dixi alias, & libenter repeto nullum aliud ingenium potuiſſe ita confidenter, & libere de rebus medicis, & naturalibus loqui ſicut Hippocrates, qui ob conſumatiſſimam rerum experientiam, & certas, ac exploratas obſeruationes, nec fallebat vt ait Celſus. Sed in propoſita re eſt etiam irrefutabilis ratio, quod cerebrum ob ſuam teneritudinem facilè læditur, quod ne pateretur uoluit natura, ut arctę circum veſtiretur primum à pluri b. tunicis, demum ab oſſibus, atque ita arctę ambiretur, ne dum mouetur, (quod frequentiſſimè debebat facere) poſſet concuti, & ex concuſsione offendi, itaque ſi quando hoc contingit, ut concuſſum allidatur oſsibus, proculdubio magnum ipſi detrimentum accedit, quia veluti duobus motibus præter naturam mouetur, vnde compreſsi cerebri ventriculi, aliqua ſpacia, ita in ſeſe cogunt ſpiritus animales, ut facultatem nullam animalem deferant ad ſpinalis medullæ initium, proptereaq́. nec illuſtrationem corpori diſpertiant, qua priuatum, ſimul & motu, & ſenſu priuatum remanet, atque ſubito patitur, ſicuti ſubito fit illa compreſsio. Etenim ſicuti uidemus illuminationem à Sole actutum fieri, & actutum deſinere pari pacto ſenſus, & motus an fiat per illuſtrationem à ſpiritibus animalibus factam inſtar huius dicebat Gal. 1. de ſymptomatum cauſsis iure, & ſubito deſinunt prout illa illuſtratio, uel adeſt, uel deeſt, atque hinc apparet manifeſto cerebrum eſſe uerum motricis, & hegemonicæ facultatis domicilium, non cor ſiquidem hoc etiam diuulſo à corpore durat adhuc per aliquod tempus motus, & ſenſus in animali. Cur autem Hippoc. tantum hoc in loco, maluit dicere fieri ἀφώνους, ideſt ſine uoce, quam ſine ſenſu, & motu cum in Coacis, & primo de morbis addiderit fieri ſine ſenſu, & motu puto fuiſſe quia prius amittitur vox,

quam

quam vlla alia actio eo quod & muſculi deſeruientes pectori, & voci remanent abſquè motrice facultate, & imaginatrix amittitur, à quo uox efficitur, & regulatur, vnde cauſſa breuitatis cætera omiſſit, quod autem dixi de cerebro idem dicendum de ſpinali medulla. Vtilis eſt aphoriſmus primum vt dixi, ad cognoſcendum qūo ſit læſum ualde cerebrum, nempè cum ex percuſſione ſtatim animal ſine uoce fit, id non facile eſt obſeruatu tàm in homine, quàm in brutis. Siquidem ubi Lanij boues, & uitulos occidere uolunt, capita ipſorum malleo uehementer percutiunt, ad quam primam percuſsionem illico ſine uoce fiunt, & cadunt, Eſt etiam utilis ad prædictionem, cum cerebri uehementia mala ſemper ſint exitialia; Sed nonnihil quoque facit ad exercendam medicinam, quando hinc diſcitur cui parti ſit occurrendum in ſubita uocis amiſsione, nempè cerebro, unde uera eſt ipſius uocis origo. *Vtilitas Aphor.*

---

60 *Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit, fames enim corpora ſiccat.*

ETSI hæc ſententia ſingularis uideatur, utpote quam non alibi tradiderit eſt tamen Hippoc. digna, & à Galeno breuiter ſatis tractat, ſcopus enim eſt Hippocratis docere quomodo corpora humida ſint regenda ita ut ſententia ſit practica cum ratione, atque in duas partes diuiſibilis nempè in ſententiam ac ipſius ſententiæ rationem. *(Corporibus:)* Humidum & molle, ut colligitur ex Platone in Timeo & Ariſt. lib. de gener: & corr: necnon Gal. quinto ſimpl: cap. 45. differunt, eo quòd alterum ſit fluidum alterum uerò cedat quidem prementi corpori, at minimè fluat. Vnde carnes numquam propriȩ fluidȩ ſunt, ſed interdum molles, interdum duræ, Vnde Ariſtot. 2. de anima dicebat molles carne eſſe aptos ingenio; quomodo igitur in præſenti Hippocrates dixit corpora habere humidas carnes? Certȩ ab Hippocrate non poſſunt carnes alia ratione dici humidæ, quam dum humoribus peregrinis, & inutilibus, ita opplentur, ut flaccidæ euadant, & quamquam ſint corpora, & præſertim mulicbria, quæ à natura ſunt talia, haud tamen de his loquitur Hippocrates, ſed de illis quæ ex accidenti eiuſmodi fiunt, nam temperamenta naturalia certum eſt eſſe conſeruanda, non mutanda niſi ſint ualde morboſa. *(Famem)* Videri poſſet alicui non eſſe poſitum in medico famem corporibus facere, cum ſit paſſio, quæ ſua ſponte ſolet nobis contingere, verum contemplanti ipſius rei naturam facile apparebit haud abſona ab Hippocrate fuiſſe propoſita, ſiquidem aliud eſt ὄρεξις, ſiue appetitus, aliud eſt λιμὸς, ideſt fames, appetitus enim ciborum etiam ſine egentia fit: fames autem ſemper eſt cum alimenti carentia, ob quam corrugatum os ventriculi appetitus ſequitur, vt Galenus luculentiſſimȩ docet primo de ſympt: cauſſis cap 7. iam verò poteſt homo ſibi cibum ſubtrahere, atque ita famem inducere, & hoc eſt quod dicit Hippocrates ἐμποιέειν λιμὸν, ideſt ingerere famē, quam ita poſſunt ſibi parare homines, vt non pauci reperti ſint, qui ſibipſis huiuſmodi fame mortem cōſciuerunt, quod feciſſe Pomponium Atticum, Silium Atticum, alioſquè complures apud Hiſtoricos memoriæ mandatum eſt; atque *Scopus.* *Diuiſio.*

hæc de prima parte, ſeqtur ſecūda quę eſt. (*Fames.n.exiccat*;) In hac, affert Hipp. rationē ſententiæ, ita ut ſi libeat uniuerſam hanc ſententiam ad ſyllogiſmi formam redigere, liceat hunc in modum dicere, Corpora humidas carnes habentia opus habent exiccatione, ſed fames exiccat, ergo oportet in ipſis famē parare, Cæterum examinare oportet, cur Hipp. hoc potiſſimum dixit de carnib. humidis, non autem de alijs partibus corporis humidioribus, & uiſceribus, neruis, membranis, & alijs, Deinde uidendum quamobrem cum ſint alij modi præter famem exiccādi carnes humidiores, maluit Hipp proponere famem, quàm ullum alium. Et quantum pertinet ad primū plurib. modis reſponderi poteſt, uno humiditates carnium, neceſſariò ſequi quoq; & aliarum partium humiditates, ut neruorum chartilaginum, aliarumq́ ſolidarum partium, ſiquidem cum hæ, uel inſint carnib. uel ab ipſis circumambiantur, fieri non poſſe uidetur, quin & ipſę humidę ſint, unde Hipp. ſatis fuit cōmemorare carnes ſub quib. Alię ſimiliter partes erant complectendæ alio modo reſponderi poteſt, ſolum meminiſſe carnium, quia à fame primum, & potiſſimum omnium exiccantur carnes, eo quod ipſę primum gignūtur ex ſanguine, & ſanguis ex alimento, atq; hinc fit, vt in annonę magna caritate, qui egēt, excarnes, & monogrammi fiant, eo qđ primum ex inopia alimēti pinguedo, quę ob hoc facta eſt, deinde carnes cōſumantur; Poſtremo dici poteſt carnes tantum ab Hipp. fuiſſe commemoratas, quoniā antiquitus, atq; etiamnū à populo carnes vocabātur, modo ipſa corpora tota modo exceptis oſſibus, vnde liber Hipp. vbi de corperū principijs agitur à pleriſq́. fuit inſcriptus de carnib. & ipſemet Hippoc quando dixit 6. Epid: laborem eſſe nutrimentū, carnib. & articulis, ſomnum autem uiſcerib. ſub carnib. complexus eſt, quicquid pręter oſſa, & viſcera in corpore cōtinetur. Circa ſecūdum ſciendum eſt Hipp. hoc in loco nō tantum de ægris iam corporib. ſed etiā de Cauſſarijs ſermonē facere, quandoquidem conſilium dat pro illis, quorū carnes ſunt humidiores, adhęc non de fame illa conſumata, in qua nihil alimēti ſumitur at de illa in qua parum corpora nutriuntur, & quę nō per ſe, & immediatè exiccat, ſed per accidens & mediatè, eo qđ plus ſemper illud eſt, qđ à calore aſſiduo abſumitur, quam quòd influit, atq; additur. Iam uerò huiuſmodi fames ſi cęteris exiccātibus comparetur multo ſecurior eſt facilior, & minus moleſta, tum quia paullatim, & pene inſenſibiliter exiccat, tum quia principes partes nō attingit, quippe quarum cum natura maiorem curā gerat, eas haud ſinit alimēti egeſtate macerari. Alia uerò exiccantia, aut æquę omnes partes atterunt, aut iniucūdiora ſunt, aut periculoſioria: Et natura illis animalib. quę humidiſſimas carnes habēt, vt ſunt glites, & vrſi non alia ratione proſpexit, quàm fame faciēs eos tota hieme latere, nec cibum capere, ſed dormire, quomodo autē nimia fames uim occidēdi habeat, vt dicebat Hipp. & ut exemplis complutibus conſtat, non eſt difficile intelligere. Si illud certum conſtituatur in cibi penuria primū conſumi pinguedinem, deinde carnem, poſtremo ſolidas partes, quarū conſumptionē ſequitur tandem extinctio caloris natiui, & hāc mors. Eraſiſtratus apud Agelliū monſtrauit, quia inteſtina diu exinanita cōniuent, & ſimul cōſident, ita vt nihil admittāt, Vnde dicebat Scythas in bello ituros, quo magis famem ſuſtinere poſſent, ſeſe arctę ſecundum uentrē cingere cōſueuiſſe, ſic.n. compreſſa inteſtina

ſeſtina minus cibi requirere,& minus capere: Sed alia melior eſt ratio,nempè quia ut deficiente oleo lucernæ lumen pabulo priuatum extinguitur, ſic calori natiuo,ubi deeſt,quo nutriatur,neceſſariò deficit, Vtilis eſt aphoriſmus ad medicinam exercendam, ſiquidem eſt ueluti æternum quoddam documentum, quo medici monentur,ut diminutione cibi corpora nimium humiditate exuberantia curentur. Et Auicennas Hippoc. ſecutus dicere ſolebat,ubi infirmitatem nondum noueris ſubtilia regimen, quaſi uero uictus parcitas, & tutior, & præſtantior ſit aduerſus quamlibet ſanitatis læſionem, & Ariſt.quoque 2.Epid:dicere ſolebat ſalubrius eſſe in exercẽdo corpore excedere, medẽdo uerò deficere. *Vtilitas Aphor.*

---

61 *Vbi in toto corpore mutationes,& corpus refrigeratur,& rurſus calefit,aut colorem alium ex alio commutat: longitudo morbi ſignificatur.*

ET hic aphoriſmus ad uerbum habetur 4.lib.aphoriſ 40. quo circa, nec à Galeno, nec ab alijs exponitur, neque etiam ipſi exponemus, ſequitur autem.

---

62 *Sudor multus, calidus, vel frigidus, ſemper fluens humorem abduci, robuſto quidem ſupra, debili vero infra ſignificat.*

EX ijs aphoriſmis, qui perperam huic libro ſunt interſerti hunc quoq; putauit Galenus eſſe, tum quia partim eſt in quarto 41. tractatus, tum quia id quod hoc in loco additur diuerſum ab eo,eſt indignum Hippoc.atque etiam malę dictum, nempè humiditates in robuſtioribus remedijs per ſuperiora eſſe agendas debilioribus uerò per inferiora: Vt autem nos hunc penitus non dimittamus,una cum alijs tribus ſubſequentibus pręſtat uidere,numquid crimen quod huic aphoriſmo apponit, Galenus ſit uerum,ſcilicet robuſtiores per uomitum,debiliores per aluum eſſe purgandos. Nam quod dicit Galenus eſt forſan melius,eſſe remediorum uſum diſtinguere,non ut hic, ſed ut ipſe docuit in medendi methodo. Ego uerò licet non damnem methodum allatum ab ipſo Galeno,attamen aliquid utile etiam contineri in hoc documento non dubito,cum enim uomitus ſit motus uehemẽtiſſimus,proculdubio uiribus ualidis opus eſt, contra autem per aluum cum ſit, & familiaris naturæ, & facilior, haud tantis eget uiribus, Et hinc eſt quod ueteres,qui pro uomitu ciendo Elleborum frequenter dabant, tantum ſtudium in eo, & corporibus parandis ponebant,quãtum ſcribit Oribaſius lib.8.

---

63 *Si quis cibum febricitanti dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbus.*

NON eſt ut hoc in loco ullam quærarnus connexionem,niſi ſub locemus illi ubi dictum eſt corporibus humidas carnes habentib famẽ eſſe ingenerandã,quandoquidẽ cuncta pęnę huiuſce libri ſeptimi admodũ cõfuſa ſunt,

Iure eſt aphoriſmum eſſe vere Hippocraticum, atque ad faciendam medicinam non parum vtilem, nempè quo intendit documentũ quoddam afferre de modo, tempore, & de quantitate nutrimenti febricitantibus offerendi, in qua re nõ modo peccabatur tempore Hipp. vt ipſemet teſtatur initio lib: de victu acut: verum etiam poſterioribus ſeculis, imò & hac ipſa noſtra ætate, in qua mulieribus potius, & aſſiſtentibus ad blandiendum eſt, quam rationi, & ægrotantium vtilitati adhærendum; & puto potiſſimum Hipp. ad hanc poſteritati relinquendã ſententiam fuiſſe inductum, vt errorem adeo perniciosũm omnino aboleret. Eſt itaque ſententia practica ſimplex ſine ratione, atque ſine diuiſione. (*Si febricitanti.*) Multus Gal. in hoc aph. vt oſtendat ipſum mutatis dumtaxat verbis eſſe ex ijs, quos iã tradidit Hip. 2. lib. intruſumq́. eſſe à quodã cacozelos uocato. Verum haud negat, quin doctrina bona ſit, & ex œconomia Hippocratica capta. Hic enim loqui Hipp. non de quauis febre: ſed tantum de grauiori & præſertim acuta non eſt dubitandum, alioquin ſententiæ veritas haud conſtaret, cum leues febres à cibo moderato minimè augeantur. (*Cibum,*) neque etiam audiendus eſt ſenex de quolibet cibo, ſed de eo quem ſolent ſani capere, quiuè à pleriſquè ſumitur copioſior, quàm par ſit, nã ſi calor natiuus eſt qui ſuperat morbos, & hic à moderato cibo ſuſtentatur, & augetur, proculdubio videtur facere conſequenter ad ipſum morbum imminuendum; Sic enim vſurpari apud Græcos eam uocem, & præſertim apud Hippoc: colligitur, ex aph 8. lib. 2. & alibi unde Gal. in linguis τροφὴς dicitur, qui bene paſtus, & nutritus eſt. (*Sano quidẽ*) bene Gal. hoc in loco dicit hunc loquendi modum non eſſe naturalem, ſed καχόζηλον cum cibus non ſit ipſum robur: ſed faciat illud, ſicuti non eſt morbus, ſed morbum facit, id quod alijs uerbis docuit Hipp. quando 2. aph. 9. ſcripſit, corpora impura quanto magis nutries tanto magis lædes. Ceterum uidenda eſt cauſſa propter quam cibus, tàm robur, quàm morbũ faciat, & primo, quod pertinet ad robur, hoc totũ poſitum eſt in bona ſpirituum, humorum, & ſolidarum partium conſtitutione, quæ omnia cũ quotidie cõſumãtur partim ab interno, partim ab externo ambientis calore, niſi aſſidue reficiantur à cibo, non eſt dubiũ uires corporis, & robur deperdi, Sicut cuncta hæc conſeruantur, & augentur, vbi debita boni alimenti menſura iugiter ſuppeditatur, & hoc eſt quod voluit etiam Dauid ſignificare, quando ſcripſit panẽ corroborare cor hominis, & vinum lætificare, Sic uice uerſa à cibo eodem morbus augetur, cũ uel mala qualitate, uel nimia copia improportionatus eſt naturæ, dicebat enim Hipp. 1. de morbis cibis ineſſe humores omnes bilem, melancholiam, pituitam, ſanguinem, & ſerũ, quo fit, ut quo plus horum aliquid ipſi ineſt, morbum eum augeat, qui à ſimili fit, & ſi non ſit, de nouo generet, haud ſecus quoque ſi proportionatus ſit, & tamen magna copia ſumatur, morbum augeat, quoniam cum in quolibet morbo ſemper vis ventriculi coctrix, atque aliorum viſcerum, & membrorum imbecillior reddatur, fieri non poteſt, vt eam cibi menſuram, & vim conficiat, atque ad bonam frugem deducat, ſicuti dum ſanum corpus erat, vnde multiplicati ſucci crudi, & excrementoſi, conſequenter morbi fomitem augent, ſicq́; ægrotantes læduntur: Verumtamen interdum contingit, vt medicus cogatur plus cibi præbere, quando, ſcilicet uires præcipites ruunt, quas melius eſt cibo licet

Scopus.

alio-

alioquin lædente ſuſtẽtare, quam eas manifeſto exitio permittere: nam etſi multus cibus morbum augeat, parumquè ipſius in nutrimentum conuertatur, attamen ſatius eſt illud parum nutrimenti habere cum multo excremento in uirib. ruentibus, quàm modico cibo minus augere morbum, ſed minus quoque uires conſeruare, Et hoc eſt quod nonnulli minus intelligentes mirantur cur medici prudentes in febribus prauis, & peſtiferis, quę uires iugulant, plus cibi quam cõueniret ægris offerant: Verum, quod putant nonnulli in febrientibus, aut aliter languentibus non poſſe uires à cibo augeri, haud aſſentior, quoniam licet non appareat pro morbo augumentum uirium, attamen apparet conſeruatio, quæ non fieret niſi quod aſſiduæ conſumitur, & uires minuit aliqua ſaltem ex parte reficeretur, & imminutas uires augeret, nam dicebat Ariſtot. tam diu uiuere animal quandiu nutritur. Vtilis ergo eſt aphoriſmus ad uictus rationem in ægris conſtituendam, cum ſit ueluti documentum quoddam, quo medici monentur, ut in cibandis ægris prudentia utantur, ne dum cupiunt uires conſeruare morbum augeant, quemadmodum ſæpenumero contingere animaduertimus, atq; hic fere eſt, communis eorum omnium error, qui ægrotantibus miniſtrant, & præſertim mulierum, quæ in nulla re magis ſollicitę ſunt, quàm ut ægri pereant ſaturi, ſiquè forte ui morbi pereat aliquis, ſemper putant fame perire, Et hoc forſan uoluit Plinius intelligere, quando in fine libri undecimi dixit. Vnum hominem in explebili eſuriendi libidine perire. *Utilitas Aphor.*

---

54 *Quæ per veſicam excernuntur inſpicere oportet, ſi talia qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur minimè ſimilia ſunt, his hæc morboſiora. Quæ verò ſunt ſanis ſimilia, hæc minimè morboſa.*

CERTE vix in hoc aphoriſmo ferre poſſum Galenum, qui non modò à doctrina Hippoc: hanc ſententiam ſegregauit, verum etiam conatus eſt grãmaticę potius, quã philoſophicę, & Hippocraticę illud probare, nã qđ pertinet ad doctrinam nihil eſt magis tritũ apud Hipp. & Platonem, & Gal. in lib. de placitis Hipp. & Pl: quàm ſpectandas eſſe rerũ ſimilitudines, & diſſimilitudines, quaſi, & naturarũ notitia, & iudicia hinc pendeant. Itaq; tamquam Hipp. ſententiam accipiamus, & interpretemur, in qua Scopus eſt docere ſecuriſſimum modũ ferendi de morbis iudicia, & exemplũ accipit vrinæ, & conſequẽter aliorũ excrementorũ, quoniã vt etiã Ariſt. dixit initio 4. meteor: hęc potiſſimũ ſpectãtur à medicis pro cognoſcenda coctione, medio cuius omnia naturæ opera perficiuntur, fecerunt. n. duos aphoriſmos aliqui, ſed uere vnus eſt, qui tamẽ diuiditur, in duas partes, ſ. in ſententiã, & ſententiæ rationem, adeò, vt ſit ſententia quidẽ prognoſtica, ſed cũ ratione, atq; etiã quodammodo ad curationem cõferens. (*Quæ per vrinam.*) Vt dicebam excrementa, quę à Gal. ſecũdaria ſymptomata dicuntur, maximè ualẽt ad ſignificandas actiones naturales, & cõſequenter facultates, ſed inter excrementa primũ locum obtinent, vrinæ, ita vt in 1. de criſ: 12. Gal. videatur eas prętuliſſe pulſib. ſaltem quo ad teſtandum naturalis facultatis ſtatũ, qui cum pẽdeat à iocinore, atque iocinoris opus ſit ſanguis, hunc qualis ſit, & cum eo qualis iocinoris facultas, maximè omniũ oſtendunt urinæ, *Scopus. Diuiſio.*

Sed

Sed quæ eſt cauſſa quamobrē non dixit Hipp. (*Vrinas,*) Sed (*quæ excernũtur per veſicam,*) puto fuiſſe, quia præter vrinam, è veſica exit quãdoq; pituita, ſanguis, arenulæ, cauunculæ, imò Plutarchus 2. ſymp 8 etiam quoq; veluti paleas cum intermedijs cuidam Ephebo exiuiſſe teſtatus eſt, & ſimilia, quarum uarietates, & ſimilitudines non minus à medico ſunt ſpectandæ, quàm ipſa urina, Et Plinius lib. 28. cap. 6. dicebat Augutia ualetudinis ex vrina capi. (*Oportet intueri,*) & certè oportet, quia ſi medicus vult rectè curare, & prædicere, neceſſe eſt non ſolum inſpiciat, uerumetiam diligenter conſideret vrinas, & alui excrementa, quę autem conſiderare in ijs debet, ſunt ſubſtantia contenta, color, & odor, Quæ omnia (*Si ſint ſimilia*) ijs, quæ tempore ſanitatis erant. Nam de ſolis urinis, & fęcibus Hipp. eſſe intelligendum hæc uerba teſtari ſatis queunt, ſiquidem nemo ſanus alia excrementa facit nõ ſudorem, imò nec ſputa, nec muccos, vnde vt ait Xenophon in quarto pædiæ apud Perſas ignominioſum reputabatur expuere, & nares emungere, quaſi hæc non naturaliter prodirent: Sed ob ocium, atq; ingluuiem. Iam uerò quod hic dicit Hipp. de ſimilitudine, atque diſſimilitudine, eſt dogma ab ipſo primum propoſitum, & nobis relictum in primis verbis libri de officina medici, & in progn: initio, quem poſt ſecutus eſt Plato in quarto, & 5. de republica ut Gal. lucullentiſſimę diſputauit 9. de plac: Hipp. & Plat: cap. 1. 2. 3. atque hoc non in ſola medicina uetiſsimum eſt, verum ut ait Plato in Phędro etiam in omni philoſophia, atq; alia arte: Hęc enim per ſimilitudines, & diſſimilitudines cognitio, eſt illa ipſa, quę à ſenſu ipſo comparatur, & quam dicebant Hipp. Plato & Ariſt. eſſe certam, ſicuti, quę ratione acquiritur, magnas obſcuritates, atque difficultates habere ſolet: atque hęc de prima aphoriſmi parte ſequitur ſecunda in qua diximus Hipp. reddere rationem, cur ſint ſpectandę vrinę, an ſint ſimiles ſanis, uel diſsimiles, ſ. quia. (*Quia quæ minimè ſunt ſimilia.*) Hęc eſt 2. pars. Vt dicebã Gal. ſuſpicatur hunc eſse ex aph. intruſis, qui ideã dictionis Hippocraticę non habeat, atq; grammaticę, nimis probat ob uerbum *ἥκιστα*, & *νοσερώτερα*, quaſi dici non poſsit minimè ſimilia eſſe morboſiora, ſed dicendum eſse morboſiſsima, Ego autem non puto Hipp potius rebus, quam uerbis, intẽtum, ita agere grammaticum uoluiſſe, ut non potuerit uocem *ἥκιστα*, pro ſimplici negatiua accipere quemadmodum Latini ſępenumero accipiunt minimè, quemadmodum etiam non eſt abſurdum, quod vſurpauerit comparatiuum pro ſimplici negatiua particula, vel pro ſuperlatiua, itaque maluiſsem Galenus abſtinuiſset ab hac indecora cenſura, & ſi hæc ſemper fuerit ipſius libido, tum hic, tum libro quarto de acut. tex. 59. tum alibi; illud autem multo ſatius eſt,

Probl. 3. quærere cur diſsimilia morboſa, ſeu morboſiſſima ſint. Similiora uerò ſanis minimè ſint morboſa, pręterea, cur potius iudicium de excrementis ferendum duxerit ab hac una qualitate, non autem ab alijs multis, quas reliquit nobis libro ſecundo prognoſt: & cur potius ab urinis, quam deiectionibus, ſputis, ſudori-

Solut. 1. bus, quæ & ipſa ſunt excrementa. Etenim de ægrotantium urinis ipſum loqui ſolum non eſt dubitandum, Et quantum ſpectat ad primum illud memoria eſt

Morbus, quid. repetendũ, morbos omnes non modo facere corpora diſsimilia, uerumetiã contraria illi ſtatui, in quo erant ante morbum, qui nil aliud eſt, quã diſpoſitio pręternaturalis actiones primo & ꝑ ſe lædens, quę autẽ in corpore, primo reddũtur

diſſimi-

diſſimilia, ſunt ea in quibus morbus ponitur veluti in febribus venæ, & arteriæ, quibus affectis non eſt dubium affici ſimul & vrinam in ipſis contentam, Iam verò Hippoc. de febricitantibus loqui facile eſt conijcere ex antecedente aphoriſmo, in quo cum de alimēto febricitantium ſit locutus, in hoc traditurus modum nutriendi, iuſſit ſpectandas eſſe vrinas, an ſimiles, an diſſimiles ſanis, quaſi dicat, vbi ſunt ſimiliores licere magis nutrire, quia tunc corpora ſaniora, contra autem vbi ſunt diſſimiliores, Nam 6. Epid. ſect: 8. in qua copioſiſſimus eſt, ſi vmquam Hipp. in docendis ijs ſigillatim, quæ medico ſunt circa ægros conſideranda, præter alia dixit conſiderandas eſſe corporum mutationes, & ex qualibus in qualia fiant, præſertim vero victus rationem prius ignorationem dicebat eſſe calamitatis plenam, ſemperquè uictum debere morbo eſſe contrarium, quod quoque in lib. de arte habetur, vbi ſcriptum eſt initium partis medicinæ diæreticæ inde eſſe ſumptum, quod vbi homines ſeſe diſſimiles à ſtatu antecedente animaduertebant, protinus quoque ad victum diſſimilem conuertebantur, Itaque vt ad rem redeam, cauſſa propter quam diſſimilia ſunt morboſiora, eſt, quoniā partes corporis contentæ continentes, & impetū facientes, ſunt mutatę, quas propterea dicebat Hip. lib. de alim: & loco ante citato, eſſe medico diligenter cōſiderandas: De ſecundo autē, nempè cur ſimilitudinis ſolius, nō aliarum urinę qualitatū meminerit, arbitror fuiſſe rationē tum quia ſub ipſa ſimilitudine, & diſſimilitudine continentur aliæ qualitates, tum quia hic modus eſt aliorum multo captu facilior, & magis accommodatus omniū ingenijs, ſi quidē ipſa ſimilitudo, & diſſimilitudo occulis ſtatim ſubijcitur, & vnuſquiſque poteſt facilius cognoſcere, numquid ſtatus ipſius ſit ſanitatis ſtatui ſimilis, an diſſimilis, & conſequenter etiam poteſt intelligere melius, an diſſimiles, vel ſimiles ſint antecedentibus, quam an coctæ ſint, an boni coloris, & boni ſedimenti, hæc enim potius ratione, illa uerò potius cognoſcuntur ſenſu. Vtilis eſt aphoriſmus non modo procognoſcendis morbis ex lotij inſpectione & conſideratione, verumetiam veluti vniuerſalis quædam regula, qua poteſt medicus in curandis morbis incedere, & præſertim in alendis febrientibus, de quibus ut dixi uidetur potiſſimum hæc ab Hipp. prolata ſententia. *Vtilitas Aphor.*

---

65 *Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris, & non moueris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtunt, & ſi pauca, paucus eſt morbus, & ſi multa, multus, his confert alui purgatio, quod ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.*

IPSE quoque ijs aſſentior, qui non dubitant, quin præſens aphoriſmus ſit ſuperioribus ualde connexus. Siquidem cum Hippocrates docuerit magni referre, utrum plus, minuſuè alantur febricitantes, atq; modum cauendi errores in antecedēte tradiderit, ex urinarum inſpectione, nunc idem docet ex fœcum, ſeu alui excrementorū conſideratione, nā utraq; hæc excrementa (ut retto dicebā) à medicis debere potiſſimū cōſiderari, etiā Ariſt. 4. met. & 1 prob. cognouit. Quare patet quis ſit ſcopus Hipp. in præſenti ſententia, quæ longiuſcula eſt *Connexio.* *Scopus.*

& fere

& fere aphoriſticos limites tranſiens, vt ob hoc non abſquè ratione dubitatum ſit ab aliquibus an ſit Hipp. *Diuiſio.* Diuiditur autem in tres partes in quarū prima docet de fęcibus excūtibus, quid ſit circa ipſa ſpectādum, quid ſignificent, & quid ex ipſorum iudicijs agendum; eſt autem tota ſententia huiuſce prioris partis: fœçes ſi conſiſtere permittes neq; perturbes, ac veluti ramenta quædam ſubſidant, ſi pauca ſint paucum morbum, ſi multa multum ſignificant, atq; his conducit ventrem ſubpurgare: Hæc eſt tota ſentētia circa quā Gal diſcurrit partim grammaticę, partim medicæ: Primum enim notat hanc vocem ὑποχωρήματα, & διαχωρήματα apud Hipp. ſignificare ea, quę à ventre producunt, quod etiam dixit 2.aph.18. vbi etiam vocem (ὑποχώρησις) idem ſignificare tradit. Cęterum nōnullos fuiſſe, qui & ex hoc loco, & ex aphoriſmo poſtremo collegerint etiam ſignificare lotium, eo quod uox ὑφίσαται, ideſt ſubſident non fęcibus in quibus nil ſubſidet, ſed vrinis competat. Alij verò tuentes Hipp. hic loqui de deiectionibus, non (ὑφίσαται) legunt, ſed (ἐφίσαται, i ſubſtant,) eo quod ipſis fœcib vere aliquid ſemper ſuperſter, quod oculis ſubijciatur, ſicut qui ſubſidet, nō poteſt conſpici, vt in ipſis vrinis vitreo vaſe conſpectis tàm quæ ſubſtant, quàm ſupraſtant uideri, & conſiderari queūt, ſicut etiam in alijs uaſis ſepoſita vrina, ſi quod prope ſuperficiem eſt abijciatur, etiam quæ ſubſident conſpiciuntur, quorum neutrum fieri licet in ipſis deiectionibus. Dubitat prætereà Galen. de voce ξύσματα, contra eos qui de vrinis loqui Hipp. exiſtimabant, quoniam ea uox ſignificat ſtrigmenta, quæ in fęcibus quidem, ſed non in vrinis ſpectantur. Verum 4.Epid. circa principium in hiſtoria vxoris Nicoſtrati habetur de vrina ὑπόστασις ξυσματώδης niſi dicamus aliud eſſe ξυσματῶδις, i. referens ſeu adſimilās ſtrigmenta, aliud autem ipſa uera ξύσματα: Ex his omnibus, ſ. & nominibus, & verbis improprię vſurpatis ſuſpicatur ualde Galen. non eſſe aphoriſmum germanum, ſed potius ex intruſis. Adhæc dicit Gal. multo magis ſuſpicionē facere, ne ſit aphoriſmus germanus, quod dicat vbi huiuſmodi ſint fœces eſſe per inferna purgandum, nec dandas ſorbitiones, quandoquidem ſæpe fluxam bilioſæ materiæ huiuſcemodi ramenta conſequuntur, quæ uti nequaquam exigunt purgationem, ſic ſorbitionibus, ac nutrimento non parum ſolent demulceri: multa alia dicit Gal. pertinentia ad literam, & ad intruſores, ac expoſitores aphoriſmorum, quę quia ad nihil utilia ſunt libenter prætermitto: illud tamen mihi quoque placet adnotare phraſim illam non eſſe Hppocr. (*ſi pauca ſint ramenta, morbus paucus, ſi multa multus*,) quoniam, multitudo & magnitudo non eſt eadem, ſicuti neque paucitas, & paruitas. Porro quod in ſecunda parte dicit, & in tertia uidetur opus habere examine, quandoquidem ſi ramenta atteſtantur abraſioni inteſtinorum purgare totum corpus per ea ab omni uſu, & ratione eſt alienum, Adhęc impura corpora dicebat alias Hipp. quanto magis nutries, tanto magis lædes, attamen in febribus peſtiferis, quæ uires ualde deprimunt, niſi aſſidua nutritione ſuccurratur, facile ægrotantes deficiunt, Itaque quod ad ramenta pertinet, certum eſt, quod alias dixit Gal. 6.Epid. ſect. 2.t.9. fluxum fluxu, & vomitum uomitu curari: Siquidem vbi origo mali eſt in ipſa parte affecta, ſi ſit humor, haud poteſt morbus finiri, niſi cauſſa illius tollatur, unde ab humore, bilioſo aut pituitoſo impactis, uel in ſtomaco, vel in inteſtinis ſolemus ſtudere, ut inde arceā-

tur

tur illi humores, ſic enim ablata occaſione morbus finitur, atque hoc pacto intelligendus eſt in præſenti Hippocrates, qui etiam de nutriendis impuris corporibus prudenter præcepit eſſe abſtinendum, niſi tamen virium imbecillitas vrgeat, quia cum ab his indicatio habeatur vitalis, dubio procul ipſis potius, quã alijs inſeruiendum eſt, alioquin mera eſſet fatuitas, velle morbum curare, atque interim dimittere, vt æger pereat, quapropter in huiuſmodi caſibus ſolers medicus conſueuit parum, & ſæpe nutrire, vt ſimul & vires ſuſtentẽtur, & leuius reddatur calidum natiuum ad ſuſtentandum ſeſe, & ad contendendum aduerſus morbificas cauſſas. Vtilis aphor. &c.

---

66 *Quibuſcumque cruda deorſum ſecedunt, ex atra bile ſunt: Si plura, copioſiore: ſi pauciora pauciore.*

PERGIT Hippocrates in præſenti aphoriſmo tractare de deiectionibus, (quamquam alij interpretati ſunt de vrinis, vt Galenus docet) atque ex illis docere, quid ſit prædicendum, & prænoſcendum de morbi magnitudine adeò ut ſit tota prognoſtica ſententia, ad curationẽ tamẽ & pręſeruationẽ haud parum conducens, ſine ratione, & ſine commoda diuiſione, niſi tamen duas libeat partes facere, primam vbi dicit. (*Quæ cruda excernuntur à bile atra ſunt,*) Et ſecundam (*ſi plura maior, ſi pauciora minor morbus eſt.*) Quod itaque in priore parte dicit Hippocr. ſecundum aliquos eſt, vbi deijciuntur in concocta vitium eſſe ab atra bile. Quod quidem vt ait Galenus ſi vniuerſaliter accipiatur falſum eſt, cum etiam fiat deiectio cruda à bile flaua, ſed alio genere incoctionis nempè nidoroſ[illegible]. Sin autem peculiariter accipiatur, ſanè vera eſt ſententia, quandoquidem interdum fit, vt in ſtomaco, atque inteſtinis contineatur bilis atra, quæ cum (vt ait Galenus in libro de atra bile) ſit cunctis facultatibus, & præſertim calori natiuo maximè inimica, proculdubio facit, vt is hebetatus minimè poſſit concoquere, ſicquè excrementa cruda gignantur, ac per inte[illegible] vna cum alijs fœcibus mittantur extra. Igitur particulariter accepta ſententi[illegible]itatem habere poteſt, uniuerſaliter minus, Vnde data eſt occaſio ueruſtis interpretibus, ut uario modo legerent huiuſmodi particulam, circa quam rem par eſt audiatur, quod ait Galenus in ſuperiori commentario, ſcilicet malum interpretationis modum facile diſſoluendi dubitationes occaſionem præbere, maximè cum in obſcuris liceat addere, diminuere, tranſponere Cæterum quod ait in ſecunda particula nempè plura maiorem, & pauciora minorem morbum indicare, id quidem ueriſſimum in cunctis, ut ſcilicet in quo morbo apparent plura, eaquè mala ſymptomata, ſemper morbus ſit maior, & uiceuerſa, ubi pauciora minor eſt, vt enim minus corpus, minor vmbra, & maius maior ſequitur, quẽ admodum ſolet dicere Galenus, ſic maiorem morbum plura, & maiora ſymptomata, minorem pauciora & minora ſequuntur, Habet & his aphoriſmus vtilitatem aliquam ad prædicendum.

Connexio. *Scopus.* *Vtilitas Aphor.*

67 *Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ ſanguineæ: bilioſæ, & fœtidæ omnes malæ. Cum verò bene excernuntur, bonum eſt, & per ventrem, & per veſicam: & vbi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum malum.*

QVÆ excreantur inter ſymptomata ſecundaria numerantur, quippe cũ ſint opera coctricis facultatis actionem uitiatam, quæ eſt primariũ ſymptoma ſequentia, ideo, & hæ vim non exiguam habent ad faciendam prædictionem, vt ob hoc non immerito de his agat author inter alia excrementa mutata in præſenti aphoriſmo, qui & ipſe pertinet ad partem medicinę prognoſticam, ſupraquè etiam habitus eſt lib. 4 aph. 47. licet paullo diuerſus in tres partes autem diuidi poteſt, una eſt hæc (*excreationes in febribus continuis, liuidæ, cruentæ, bilioſæ, & fętidæ omnes malę.*) Secunda pars eſt, (*Excuntes vero bene bonę ſunt*, Tertia eſt. (*Et ſiue in inferiore ventre, ſiue in veſica, ſiue alicubi ſiſtatur, quid non purgatum malum eſt*;) Circa primam partem vox ἀποχρέμψις, qua vtitur Hipp. familiaris eſt, & propriè à Latinis excreatus dicitur. Eſt enim vt colligitur ex Gal. 1. prorr: tex. 6. quidam motus faucium, ſeu partium attinentium ad canales, qui à naribus in os feruntur cum ſonitu ad tenacem materiam ab illis partibus excludendam voluntate factus, Et quamquam etiam à ſanis pleriſquè fieri ſoleat, attamen quid morboſum eſt, & apud Spartanos, atque Perſas vt narrant Xenophon, atq; Athenæus opprobrioſum erat, ſiquidem putabant hoc vitium in illis dumtaxat fieri, qui incontinenter viuerent, atque ociarentur, quemadmodum certè plerumquè contingit. Porro, dicit Hippoc. (*in febribus non interpollatis*,) quoniam etſi etiam in interpollatis, imò verò etiam in ſanitate huiuſmodi excreatus habeatur, nihilominus in continuis febribus hoc peſſimum eſt, quia ſiue ſint liuidæ, ſiue cruentæ, ſiue bilioſæ, ſiue fętidæ, indicant febres à malis humoribus fieri, atque augeri, niſi tamen hoc ægrotantis ſit conſuetum, quidem, vt dicebat alibi Hippoc. illud eſt æternum dogma in morbis conſueta ſymptomata eſſe minus metuenda inſuetis, atque hęc de priore parte.

Secunda eſt. (*Si verò rectè excernantur bonę.*) Quid ſit rectè excerni non ſolum, quæ per ſcreatum exeunt, verumetiam alio quocumque modo etiam ſi Galenus & Hippoc. non dicant, haud eſt operoſum intelligere, ſi rectam agendi regulam in cunctis operationibus tamquam neceſſariam ab Ariſt & medicis propoſitam ſpectemus, quæ poſita eſt in tempore, loco quanto, & modo, Vnde ſi materia, quæ ſcreatur nullas habeat malas qualitates, ſi non ſit copioſa nimis, ſi tempeſtiuè hoc eſt tempore coctionis, vel iam factæ, vel quæ adhuc fiat, emanet, ſi abſquè labore, & moleſtia feratur, proculdubio in febribus etiam non intermittentibus bonum eſt, imò uerò, & in interpollatis, & in ipſis ſanis corporibus, Sic enim bonæ ſunt excretiones, & vt ſigna, & vt cauſſæ, ſunt bonæ ut ſigna quidem, quoniam calorem natiuum coquere, & conſequenter facultates, quarum illud inſtrumentum eſt, bene ualere ſignificant, licet aliter videantur per ſe ſignificaſſe, ſunt verò bonæ, vt cauſſæ, quoniam ex purgatio huiuſmodi

tur illi humores, ſic enim ablata occaſione morbus finitur, atque hoc pacto intelligendus eſt in præſenti Hippocrates, qui etiam de nutriendis impuris corporibus prudenter præcepit eſſe abſtinendum, niſi tamen vitium imbecillitas vrgeat, quia cum ab his indicatio habeatur vitalis, dubio procul ipſis potius, quã alijs inſeruiendum eſt, alioquin mera eſſet fatuitas, velle morbum curare, atque interim dimittere, vt æger pereat, quapropter in huiuſmodi caſibus ſolers medicus conſueuit parum, & ſępe nutrire, vt ſimul & vires ſuſtentẽtur, & leuius reddatur calidum natiuum ad ſuſtentandum ſeſe, & ad contendendum aduerſus morbificas cauſſas. Vtilis aphor. &c.

---

66 *Quibuſcumque cruda deorſum ſecedunt, ex atra bile ſunt: Si plura, copioſiore: ſi pauciora pauciore.*

PERGIT Hippocrates in præſenti aphoriſmo tractare de deiectionibus, (quamquam alij interpretati ſunt de vrinis, vt Galenus docet) atque ex illis docere, quid ſit prædicendum, & prænoſcendum de morbi magnitudine adeò ut ſit tota prognoſtica ſententia, ad curationẽ tamẽ & pręſeruationẽ haud parum conducens, ſine ratione, & ſine commoda diuiſione, niſi tamen duas libeat partes facere, primam vbi dicit. (*Quæ cruda excernuntur à bile atra ſunt,*) Et ſecundam. (*ſi plura maior, ſi pauciora minor morbus eſt.*) Quod itaque in priore parte dicit Hippocr. ſecundum aliquos eſt, vbi deijciuntur in concocta vitium eſſe ab atra bile. Quod quidem vt ait Galenus ſi vniuerſaliter accipiatur falſum eſt, cum etiam fiat deiectio cruda à bile flaua, ſed alio genere incoctionis nempè nidoroſę. Sin autem peculiariter accipiatur, ſanè vera eſt ſententia, quandoquidem interdum ſit, vt in ſtomaco, atque inteſtinis contineatur bilis atra, quæ cum (vt ait Galenus in libro de atra bile) ſit cunctis facultatibus, & præſertim calori natiuo maximè inimica, proculdubio facit, vt is hebetatus minimè poſſit concoquere, ſicquè excrementa cruda gignantur, ac per inteſtina vna cum alijs fœcibus mittantur extra. Igitur particulariter accepta ſententia veritatem habere poteſt, uniuerſaliter minus, Vnde data eſt occaſio uetuſtis interpretibus, ut uario modo legerent huiuſmodi particulam, circa quam rem par eſt audiatur, quod ait Galenus in ſuperiori commentario, ſcilicet malum interpretationis modum facile diſſoluendi dubitationes occaſionem præbere, maximè cum in obſcuris liceat addere, diminuere, tranſponere. Cæterum quod ait in ſecunda particula nempè plura maiorem, & pauciora minorem morbum indicare, id quidem ueriſſimum in cunctis, ut ſcilicet in quo morbo apparent plura, eaquè mala ſymptomata, ſemper morbus ſit maior, & uiceuerſa, ubi pauciora minor eſt, vt enim minus corpus, minor vmbra, & maius maior ſequitur, quẽadmodum ſolet dicere Galenus, ſic maiorem morbum plura, & maiora ſymptomata, minorem pauciora & minora ſequuntur, Habet & his aphoriſmus vtilitatem aliquam ad prædicendum.

Connexio. *Scopus.* *Vtilitas Aphor.*

quæ eſt fere eadem, cum ea mala affectione, quæ à Græcis καχεξία, à noſtris malus habitus uocatur, cęterum ſi ita eſt, atque leucophlegmatia ſit, quædam ſpecies hydropis, quomodo igitur ait Hippocrates poſt albam pituitam eſſe hydropem expectandam; Et certè niſi pro hydrope intelligatur illa ſpecies, quæ propriè ἀσκίτης vocatur, & quæ fit vbi totum abdomen aqua pura impletur, haudquaquam Hippocratica grauitas defendi poſſet, quaſi uero uoluerit dicere vbi fit anaſarca, ſiue leucophlegmatia, non poſt multum temporis expectádam eſſe aſcitem, tamquam illa deteriorem, Cur uero hoc contingat, eſt, quia vbi ſemel refrigeratum eſt pluſculum iecur in dies magis, atque magis refrigeratur, niſi vel à natura, vel ab arte ſuccurratur, vbi autem illud eſt impenſe refrigeratum, haud amplius ſanguinem pituitoſum, ſed puram aquam gignit, quæ è venis in abdomen transfuſa illud replet, & aſcitem facit, & quamquam videatur Aretæus deteriorem facere anaſarcam aſcite, eo quod in illa opporteat vniuerſum hominem renouare, illud tamen intelligendum de anaſarca aſciti complicata, ut ſæpę accidit, non autem de ſimplici in qua cum adhuc generetur ſanguis licet pituitoſus, ſignum eſt adhuc in iocinore aliquid natiui caloris ſupereſſe, qui faciat, ſanguinem cum in aſcite nil eius pœnę ſit, ac ob id nullus ſanguis, ſed ſola aqua fiat, Eſt utilis aphoriſmus ad prædicendum, atque etiam admonendum medicos, ne ſinant anaſarcam conuerti in aſcitem, quippe quæ vbi facta eſt, nullum remedium recipit, vt dicit Hippoc. circa initium primi libri de morbis, ubi cum inter morbos neceſſario perimentes connumeret ὕδρωπα ὑποσαρκίδιον, non eſt dubium, quin de ea intelligat, quæ aſciti coniungitur, alioqui, vt dixi multo deterior eſt aſcitis, quam ſimplex hypoſarca. *Utilitas Aphor.*

---

73 *Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum:*

SICVT in ſuperiori aphoriſmo docuit Hipp. quando ex morbis alios deteriores morbos expectare oportet, exemplo leucophlegmatiæ accepto, ſic, & in præſenti, & in ſubſequentibus uſque ad poſtremum idem docet exemplis, ab alijs morborum generibus acceptis. Habetur & hic aphoriſmus 6. lib. 2 3. ſed diuerſo modo, atque multo melius Galeni teſtimonio. Quod autem hic dicit eſt poſt diarrhoeam, ſiue alui fluxum eſſe expectandam dyſenteriam, quæ ſententia breuis eſt, & ſine ratione, ac diuiſione, attinens ad prognoſticam medicinæ partem, ἐπί διάῤῥοιη in ſexto autem libro dicitur ἐπὶ ἀκράτῳ ὑποχωρήσει, ideſt poſt ſyncera deiectionem, quæ uerba Galenus antepoſuit præſentibus, eo quod poſt ſimplicem alui deiectionem frequẽtem, quæ διάῤῥοια à Græcis dicitur, rarò ſequitur difficultas inteſtinorum, quemadmodum è contra, vbi deijcitur ſyncera bilis, ſiue flaua, ſiue nigra ratò fit, quin vlcerentur inteſtina: Sic enim ſolet accipi ab Hippocrate ſyncera deiectio, niſi hic dicere placeat, idcirco Hippocr. uoluiſſe hanc ſententiam nobis relinquere, quia & ſi rara, fuit tamen ab ipſo iam ſeniore obſeruata. Celſus autem lib. 2. cap. 7. transferens hunc aphoriſmum; dixit poſt longam alui reſſolutionem ſequi difficultatem inteſtinorum, quaſi apud ipſum διάῤῥοια Hippocrati ſignificet, quod etiam, author diffinitionum medi- *Connexio.* *Scopus.*

carum

carum dixit. Cæterum vtcumque ſit, illud compertum eſt à ſyncera deiectione fieri frequenter ulcera inteſtinorum, à ſimplici uero liquidorum, & ut ait Areteus & incoctorũ fluxu ea non fieri, niſi is ſit diuturnus, quo in caſu non modo longa inteſtinorum uexatione fit diſpoſitio ad ſuſcipiendam exulcerationem, uerumetiam humores redduntur acriores, & mordaciores ita ut facile poſtea primum pituitam ipſis tunicis inteſtinorum tenaciter oblitam auferant, tum cuticulam abradant, mox ipſam inteſtinorum ſubſtantiam intime depaſcãtur, ſicq. tandem, dyſenteriam, ſeu tormina ut loquitur Celſus, inducant, nam propriè uocauit Celſus tormina, quoniam uere ſub illa ęgritudine homines ab acer-

Vtilitas Aphor. biſſimis cruciatibus torquentur. Eſt utilis tàm ad prædictionem quam ad hortandum medicos, ut ſint ſolliciti, in curando quolibet alui paullo diuturniori fluxu, ne ſcilicet in dyſenteriã degeneret, & dixi paullo diuturniore, quoniam, ut idem Celſus dicebat una die fluere aluum ſæpę pro ualetudine eſt, atq; etiam pluribus modo febris abſit, atque id malum intra ſeptimam diem finiatur.

---

74 *A difficultate inteſtinorum leuitas inteſtinorum ſuperuenit.*

CVR dicat Gal. Hunc aphoriſmum eſſe partem, ac ueluti truncum aphoriſmi alterius, qui habetur lib. 6 aph: 43. certè ignoro, quoniã & ſi quid ſimile & in illa, & in hac ſententia repetitur, attamen eſt non obſcura diuerſitas, quoniam ibi loquitur de ea inteſtinorum exulceratione, quæ fit ab atra bile, &

Scopus. quæ propterea læthalis eſt, hic uerò de qualibet, poſt quam haud ſemper fit lienteria, ſed aliquando ſcilicet cum illa diuturna eſt, cauſſa uerò propter quam à longa dyſenteria fiat inteſtinorum læuitas, in qua ſcilicet cibi fere penitus immutati excernuntur, eſt, quoniam facultas retentrix tàm uentriculi quàm inteſtinorum ità ob læſa, ut nec tantillum poſſint in ijs ſumpta alimenta retineri, quò fit ut etiam nequeant alterari, nedum concoqui, ſed prorſus immutata excernuntur læditur autem facultas retentrix tum ob humidam, & frigidam intemperiem inductam à longo fluxu calorem natiuum hebetante, tum à cicatrice ipſis inteſtinis obducta, ob quam naturali aſperitate priuata, & lubrica reddita haud poſſunt, quę continent retinere quandiù opus eſt; nec inconueniens, aut à ratione abhorret, uulnera inteſtinorum, & conſequenter ipſam dyſenteriam poſſe ſanari, & ſubinde oriri lienteriam, & à lienteria mortem fieri, quod ut dixi, & lubrica nimium, & intemperata reddita inteſtina lienteriæ occaſionem

Vtilitas Aphor. præbeant, itaque patet iure poſſe prædici poſt dyſenteriam lienteriam, ob idque utilem eſſe aphoriſmum tum ad hoc, tum ne medici fallantur in prædicenda ſtatim ſalute, ubi uident dyſenterię res melius procedere.

75 Acer-

quæ eſt fere eadem, cum ea mala affectione, quæ à Græcis καχεξία, à noſtris malus habitus uocatur, cęterum ſi ita eſt, atque leucophlegmatia ſit, quædam ſpecies hydropis, quomodo igitur ait Hippocrates poſt albam pituitam eſſe hydropem expectandam; Et certè niſi pro hydrope intelligatur illa ſpecies, quæ propriè ἀσκίτης vocatur, & quæ fit vbi totum abdomen aqua pura implctur, haudquaquam Hippocratica grauitas defendi poſſet, quaſi uero uoluerit dicere vbi fit anaſarca, ſiue leucophlegmatia, non poſt multum temporis expectãdam eſſe aſcitem, tamquam illa deteriorem Cur uero hoc contingat, eſt, quia vbi ſemel refrigeratum eſt pluſculum iecur in dies magis, atque magis refrigeratur, niſi vel à natura, vel ab arte ſuccurratur, vbi autem illud eſt impenſe refrigeratum, haud amplius ſanguinem pituitoſum, ſed puram aquam gignit, quæ è venis in abdomen transfuſa illud replet, & aſcitem facit, & quamquam videatur Aretæus deteriorem facere anaſarcam aſcite, eo quod in illa opporteat vniuerſum hominem renouare, illud tamen intelligendum de anaſarca aſciti complicata, ut ſæpę accidit, non autem de ſimplici in qua cum adhuc generetur ſanguis licet pituitoſus, ſignum eſt adhuc in iocinore aliquid natiui caloris ſupereſſe, qui faciat, ſanguinem cum in aſcite nil eius pœnę ſit, ac ob id nullus ſanguis, ſed ſola aqua fiat, Eſt utilis aphoriſmus ad prædicendum, atque etiam admonendum medicos, ne ſinant anaſarcam conuerti in aſcitem, quippe quæ vbi facta eſt, nullum remedium recipit, vt dicit Hippoc. circa initium primi libri de morbis, ubi cum inter morbos neceſſario perimentes connumeret ὕδρωπα ὑποσαρκίδιον, non eſt dubium, quin de ea intelligat, quæ aſciti coniungitur, alioqui, vt dixi multo deterior eſt aſcitis, quam ſimplex hypoſarca. *Vtilitas Aphor.*

---

73 *Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum.*

SICVT in ſuperiori aphoriſmo docuit Hipp. quando ex morbis alios deteriores morbos expectare oportet, exemplo leucophlegmatiæ accepto, ſic, & in præſenti, & in ſubſequentibus uſque ad poſtremum idem docet exemplis, ab alijs morborum generibus acceptis. Habetur & hic aphoriſmus 6. lib. 2 3. ſed diuerſo modo, atque multo melius Galeni teſtimonio. Quod autem hic dicit eſt poſt diarrhoeam, ſiue alui fluxum eſſe expectandam dyſenteriam, quæ ſententia breuis eſt, & ſine ratione, ac diuiſione, attinens ad prognoſticam medicinæ partem, ἐπὶ διαῤῥοίῃ in ſexto autem libro dicitur ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει, ideſt poſt ſynceram deiectionem, quæ uerba Galenus antepoſuit præſentibus, eo quod poſt ſimplicem alui deiectionem frequẽtem, quæ διαῤῥοία à Græcis dicitur, rarò ſequitur difficultas inteſtinorum, quemadmodum è contra, vbi deijcitur ſyncera bilis, ſiue flaua, ſiue nigra rarò fit, quin vlcerentur inteſtina: Sic enim ſolet accipi ab Hippocrate ſyncera deiectio, niſi hic dicere placeat, icirco Hippocr. uoluiſſe hanc ſententiam nobis relinquere, quia & ſi rara, fuit tamen ab ipſo iam ſeniore obſeruata. Celſus autem lib. 2. cap. 7. transferens hunc aphoriſmum; dixit poſt longam alui reſſolutionem ſequi difficultatem inteſtinorum, quaſi apud ipſum διαῤῥοία Hippocrati ſignificet, quod etiam, author diffinitionum medicarum

Connexio. *Scopus.*

carum dixit. Cæterum vtcumque ſit, illud compertum eſt à ſyncera deiectione fieri frequenter ulcera inteſtinorum, à ſimplici uero liquidorum, & ut ait Aretęus & incoctorũ fluxu ea non fieri, niſi is ſit diuturnus, quo in caſu non modo longa inteſtinorum uexatione fit diſpoſitio ad ſuſcipiendam exulcerationem, uerumetiam humores redduntur acriores, & mordaciores ita ut facile poſtea primum pituitam ipſis tunicis inteſtinorum tenaciter oblitam auferant, tum cuticulam abradant, mox ipſam inteſtinorum ſubſtantiam intime depaſcãtur, ſicq. randem, dyſenteriam, ſeu tormina ut loquitur Celſus, inducant, nam propriè uocauit Celſus tormina, quoniam uere ſub illa ęgritudine homines ab acerbiſſimis cruciatibus torquentur. *Vtilitas Aphor.* Eſt utilis tàm ad prædictionem quam ad hortandum medicos, ut ſint ſolliciti, in curando quolibet alui paullo diuturniori fluxu, ne ſcilicet in dyſenteriã degeneret, & dixi paullo diuturniore, quoniam, ut idem Celſus dicebat unã die fluere aluum ſæpę pro ualetudine eſt, atq; etiam pluribus modo febris abſit, atque id malum intra ſeptimam diem finiatur.

---

74 *A difficultate inteſtinorum leuitas inteſtinorum ſuperuenit.*

CVR dicat Gal. Hunc aphoriſmum eſſe partem, ac ueluti truncum aphoriſmi alterius, qui habetur lib. 6. aph: 43. certè ignoro, quoniã & ſi quid ſimile & in illa, & in hac ſententia repetitur, attamen eſt non obſcura diuerſitas, quoniam ibi loquitur de ea inteſtinorum exulceratione, quæ fit ab atra bile, & quæ propterea læthalis eſt, hic uerò de qualibet, poſt quam haud ſemper fit lienteria, ſed aliquando ſcilicet cum illa diuturna eſt, *Scopus.* cauſſa uerò propter quam à longa dyſenteria fiat inteſtinorum læuitas, in qua ſcilicet cibi fere penitus immutati excernuntur, eſt, quoniam facultas retentrix tàm uentriculi quàm inteſtinorum ità ob læſa, ut nec tanullum poſſint in ijs ſumpta alimenta retineri, quò fit ut etiam nequeant alterari, nedum concoqui, ſed prorſus immutata excernuntur læditur autem facultas retentrix tum ob humidam, & frigidam intemperiem inductam à longo fluxu calorem natiuum hebetante, tum à cicatrice ipſis inteſtinis obducta, ob quam naturali aſperitate priuata, & lubrica reddita haud poſſunt, quę continent retinere quandiù opus eſt; nec inconueniens, aut à ratione abhorret, uulnera inteſtinorum, & conſequenter ipſam dyſenteriam poſſe ſanari, & ſubinde oriri lienteriam, & à lienteria mortem fieri, quod ut dixi, & lubrica nimium, & intemperata reddita inteſtina lienteriæ occaſionem præbeant, itaque patet iure poſſe prædici poſt dyſenteriam lienteriam, ob idquè utilem eſſe aphoriſmum tum ad hoc, tum ne medici fallantur in prædicenda ſtatim ſalute, ubi uident dyſenterię res melius procedere. *Vtilitas Aphor.*

75 *A corruptione abſceſſus oſſis.*

ET in hoc aphoriſmo docetur prędici ex morbo alium affectum: Scilicet ex corruptione abſciſſionem oſſis, nam licet interdum oſſis tantum abſcedat, vt uideatur facere morbum in diminuta quãtitate, attamen aliquando etiã, adeo puſillum eſt, quod abſcedit oſsis, vt affectum uix cõtemplabilem inducat, Dubitat Galenus verum pro ſphacelíſmo, intelligenda ſit oſsis, an carnis corruptio, & reſpondet ſapienter vtroque modo eſſe Hippocratis mentem, nam ſiue ipſum os cariem, ſeu corrúptionem patiatur, ſiue caro oſsi ſuperiniecta neceſsũ eſt omninò quicquid oſsis corruptionem, & cariem paſsum eſſe, ab ſana parte ſeparetur, vel ab ipſa natura, vel ſi ea impediatur, ab arte, Ratio autem huiuſcè neceſsitatis eſt, quoniam os contaminatum, & cariòſum redditum ſua aſpetitate ſemper carnem, quę ſupercreſcere debet, aut impedit, quo minus gignatur, ut ſi ſupercreſcit, tantum doloris patitur ab oſſe aſpero lancinatum, vt ſi natura nõ abijciat, id quod lędit, & pungit, medicus cogatur abſcedere, nam quod emortuum eſt, atque pœnitus à natura alienum redditum cum nequeat amplius ad ſanitatem redire, natura omni conatu illud à ſano ſeparare nititur, ne ſi remaneat contactu id quoque corrumpat, iuxta communem illam ſententiam, quá dicitur, quicquid à putrefacto contangitur ipſum quoque putreſcieri, Atque ab hoc aphoriſmo illud diſcunt medici, quod ſi cariòſum factum ſit, vt quamprimum pars aſpera, & corrupta abraſione demacur, ne perſeuerans dolor nouam attrahat materiam, ſicq́ morbum augeat; Sin aũt os magis uiolatum ſit, quam ut poſsit abraſione emendari, nec ab ipſa natura ſeparatur, atque extra mittatur, tunc neceſſe medicus ipſi naturę opem ferat, aut ipſemet corrũptam partem eximat, medicamentis ferro, & igne. *Scopus.* *Vtilitas Aphor.*

76 *A ſanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio ſupra.*

SICVT pręſens aphoriſmus patũ differre uidetur à decimo quintò, & decimoſexto huiuſmet libri, poſſumus tamen dicere totum hunc eſſe ueluti explicationem quandam eorum, aut ſaltem quandam meliorem ordinationem, & ſi Galenus dicat totam pręſentem ſententiam fuiſſe corruptę compoſitam ex pluribus Hippocratis ſententijs, ſiue autem legatur ΦΘορή, ſiue ΦΘοή, quemadmodum in diuerſis codicibus lectum fuiſſe teſtatur Galenus nihil refert, quẽadmodum non eſt opus diligentius perquirere, uniuſcuiuſquè rationem, quam alias retro attulimus, ſiquidem illę certiſsimum eſt, poſt puris reiectationem (appellat uomitum, quamlibet ex ore ſanguinis reiectationem more antiquo) ſequi tabem, in qua pus exire per os pergit, & in qua hebetato, pœnituſquè fracto totius corporis, & maximè capitis calore natiuo iuges fiunt incoctiones, & ex his deſtillationes, quę in ventriculum delapſæ faciunt alui profluuium, quo perſeuerante, purgatio ſuperior deficit, haud patiente natura ſimul duas purgatio-

nes; qua purgatione deſinente ſequitur mors, non quòd illa purgationis ſuperioris ceſſatio inducat mortem, quandoquidem non ceſſat, quia retineatur, verum quia ad aluum flectitur, Sed ſequitur mors, quoniam vires alioquin attritæ aluo iugiter fluente pœnitus perduntur.

---

77 *Qualia fuerint veſicę, aut alui excrementa: & ex carnibus: & ſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parum paucus eſt morbus, ſi multum multus, ſi valde multum, lethale eſt.*

HIC aphoriſmus, vt adnotauit Galenus poſtremus eſt in ijs codicib. Hippoc. qui ſunt cæteris magis legitimi, nam & in alijs apponuntur, quoq; complures alij, qui à pleriſquè haud Hippocrates, fuerunt habiti digni, vt de ipſis vlla ratio haberetur: Itaque nos ſecuti Galenum hic, finem interpretandi latinis faciemus: Eſt enim & poſtremus hic aphoriſmus ſatis longus, ſed qui

Diuiſio. partiri poteſt in duas partes in præceptum, & præcepti rationem. Docet autem Hippoc. ferè eadem, quæ alibi de vrinis, & ægeſtionibus, & quamquam malo ordine, & phraſi in vſitata ſint compoſita quæ docet, ſummatim tamen uera ſunt, Nam veriſſimum eſt, & forſan nimis tritum & vulgatum, E quacumq; parte parum aliquid exeat, paruum morbum indicate, ſi verò plus exeat maiorem, quemadmodum ſi valde copioſum ſit, quod exeat, non ſolum malum eſt, verumetiam mortale: Quod enim quaſi prouerbio dicitur mediocritatem in cunctis auream eſſe, id non tantum ad animi res pertinet, omneſquè ipſius actiones, verumetiam ad corpus, quod quidem nullam eximiam alterationem diù ſuſtinere valet, quin collabatur, vt etiam ob hoc veriſsimum ſit putandum, quod in fine dicitur, quaſi verò concludatur, omne nimium malum eſſe, & ob id illud caueri oportere.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS,

PRÆLECTIONES PATAVINÆ.

IN OCTAVVM LIBRVM APHORISMORVM, QVI PRO SPVRIO HIPPOCRATIS HABETVR.

HACTENVS durat liber aphoriſmorum Hippocratis Septimus, in quo, etſi multi ſint, & replicati paucifsimi tamen inſunt, qui non ſapiunt ueram Hippocratis doctrinam, ac germani ipſius non reperentur, & prȩſertim, quia Galeno commentarijs, aut ſaltem adnotationibus ſunt illuſtrati; Poſt hunc ſeptimum habentur multi alij, qui à pleriſquè pro ſpurijs tenentur, nec tamen defuerunt, qui ex ijs conflarè octauum librum eumquè, vt alios interpretari voluerunt, atque inter hos fuerunt Antonius Braſauola, atque Holerius viri tempeſtate noſtra in medicina facienda, atq; docenda eminentiſſimi, quos & ipſe ſaltem aliqua ex parte imitari deliberaui, vt hos dies, qui reſtant in hoc quadrageſimæ tempore cum aphoriſmorum expoſitione tranſeamus, ac deinde problematum Ariſtotelis lectionem reaſſumere valeamus. Itaqua ſeligam in hoc octauo libro nonnullos aphoriſmos, qui mihi proximiores doctrinȩ grauitati, ac dignitati Hippocratis uidebuntur: Et quia primus qui à Braſauola in ordine ponitur in hoc octauo haud mihi ab Hippocratis doctrina uidetur remotus, eum primo interpretandum ſumam, eſt aut hic.

---

1 *Quicunque ſupra quadraginta annos phrenetici fiunt, non omnino ſanantur. Minus enim periclitantur, quorum naturæ, & ætati, morbus affinis fuerit.*

DE connexione in poſterum numquam agam, quoniam cum ſint maxima ex parte ſpurij, & ita à Braſauola caſu quodam ordinati prout ab ipſo inuenti ſunt, haud quærenda eſt ulla connexio, ſed illud conſtituendum, eſſe

Diuiſio. puram prognoſticam ſententiam cum ratione ita, vt in duas partes diuidatur, quarum vna eſt ſententia, altera verò eſt ſententiæ ratio. Primum autem videamus, quæ ſit ſententia; Eſt autem hæc, Eos qui poſt quadrageſimum ætatis annum fiunt phrenitici non admodum, ideſt ratò ſanos fieri, quam ſententiam priuſquã exponere aggrediar, ad memoriam illud eſt reuocandum, quod ſcripſit Hipp 3.aphot.5. omni ætate, & omni tempore quoslibet fieri morbos, ſed alios magis in vna, alios magis in altera, vt ob hęc huiuſmodi aphoriſmus ſit maximè conſentaneus Hippocratis doctrinæ. Aliqui contextus habent non phrenetici, ſed φθισικοί, Verum magis placet communior lectio. Iam verò Φρενίτις, apud Hippocratem duplici modo accipi conſueuit vno modo communiter pro quolibet graui delirio, & præſertim in febribus, vt ſæpius docuit Gal. & max.1. protrhet.tex 1.& quarto, alio modo accipitur propriè, quemadmodum hoc in *Phrenitis quid.* loco, & phrenitis propriè accepta nil aliud eſt, quàm aſſiduum delirium cum febre acuta ex inflammatione membranarum cerebri contingens, ad quam deinde conſequuntur ſomni turbulenti, atque iuges vigiliæ; dicitur enim perpetuum delirium, quoniam verè nunquam intermittunt, quin delirent, quod non faciũt illi, qui in febrium aliquatum vigoribus delirant, quæ vbi ſint remiſſę delirium deſinit, dicitur cum febre acuta, quoniam maniaci etiam perpetuò delirio agitantur, verum aut non febricitant, aut parum & ratò, dicitur ob inflammationem membranarum cerebri, ad differentiã eius delirij, quod ſequitur inflammationem ſepti tranſuerſi, vt Gal.5. de loc:aff: aut membranæ ſuccingentis coſtas, in qua etiam cerebrum affici, & delirium ſequi docuit Gal.4.de cauſſis pulſuum. Aretæus lib.1.curat:morb:acut: cap.10. voluit etiam ex hypochondriorum inflammatione oriri phrenitidẽ, nam & Φρένας: Veteres non alia ratione vocarunt ſeptum tranſuerſum, quam quod ipſo inflammato protinus mens lędatur, quamquam verò poſſit phrenitis à ſanguine, & atra bile ferueſcentibus in cerebro fieri, ea tamen vera, & propria eſt, quæ fit à bile pura, ſiue ſanguine bilioſo, ſiquidem cum humor huiuſmodi ſubtilis, & mobilis haudquaquam contineri poſſit in cauernis cerebri, quin elabatur, vbi ad eius membranas pertingit, earum denſitate cohibitus protinus ſiſtitur in ipſis, ibiquè feruens, & putreſcens mentem de ſtatu deturbat, ſimulquè, vt rectè dixit Cælius Aurelianus dolores acerbiſsimos inducit, à quibus deinceps imaginatrix perculſa motus, & agitationes illas corporis excitat, qui ob id ſunt vehemẽtiores, quia ſiccitas muſculorum, & neruorum motibus magnis faciendis valdè famulatur. (*Supra quadraginta annos,*) Annus quadrageſimus lib.1.de dięta commemoratur ab Hippocrate, vbi ſcribit, corpora calido, & humido temperata, vſque ad quadrageſimũ annum ſana perdurare; poſt quadrageſimum, qui ipſi contingunt morbi ea perimere, ità vt qđ hic ait de phrenitide ibi dicat vniuerſaliter de omnibus morbis, ſed neutrum eſt uerum ſimpliciter niſi dicamus corpora tẽperata poſt quadrageſimum annum non niſi à grauiſsimis cauſsis violari, & proptercà vbi capiuntur ab illis perdi, nec valet, quod Ariſt.in problem: dicat corpora commenſurata facilius in morbos incidere, quoniam aliud eſt eſſe commẽſuratum aliud eſſe temperatum, nam σύμμετρον dicitur, quod habet æqualiter conſtitutum totum; temperatum verò, quod qualitates corporis, omnes temperatas habet, ſed

pro

pro exigentia cuiuſquè partis, Cæterum cur poriſsimum author poſuerit quadrageſimum annum pro termino ea potiſsimum ratio ab omnibus ferè afferetur; quod tunc incipiat ſenectus finita iuuentute, & conſequenter calor feruere deſinat, Sed potius illa ætas vigoris, quam ſenectus debet dici, ante quam ſcribit Galenus primo de tu:ſan: 2. ſemper hominem fieri valentiorem, & in qua potiùs conſiſtit in eodem robore, quam declinet: Vnde ſatius eſt dicere eum numerū, tàm in diebus, quàm in menſibus, & annis fuiſſe Hippocrati, atque veteribus, quodammodo fatalem, vt ex libro de ętate Hippocratis conijcitur, quamquam potius dicere licet, Authorem hoc in loco haud præciſè numerum quadragenarium ſtatuiſſe terminum, ſed poſt illum, eo quòd aliquibus fit ſenectus celeriùs, aliquibus tardiùs. (*Non admodum*) vox οὐπάνυ τί valdè Hippocrati familiaris, atque eam vſurpare ſolet, vbi vult monſtrare aliquid non fieri crebro, & in præſenti eſt, perinde ac ſi diceret, haud ſæpè, ſed rarò ſanari, quaſi ſeruentur, quidem aliqui, ſed haud priſtinam recuperent ſanitatem: Cuius rei in ſecunda parte afferens Hippocr. rationem dicit ideò hoc, quia ei ætati haud conuenit illę morbus, quaſi ità ratiocinetur author: ij, quorum ætati, & naturæ conueniunt morbi, minus in ijs periclitantur, quàm quibus non conueniunt, ſed ætati poſt quadraginta annos minus conuenit phrenitis, ergo in ea magis periclitantur, Maior propoſitio probatiſsima eſt, quippè quàm habuit Hippocr. 2. aphor. 34. An verò minor propoſito, ità vera ſit dubitari meritò poteſt quoniam Hippocr. 3. aphor. 30. loquens de morbis familiaribus ætati declinanti, (vt Galenus putauit ibidem, atque ſequenti aphoriſmo) inter alios ponit phrenitidem, quaſi & hæc contingat ſæpè poſt quadrageſimum annum, ſecus quam dicit author hoc in loco niſi pro euitanda hac difficultate dicatur hic loqui de vera, & propria phrenitide, ibi verò de phrenitide communiter accepta pro delirio in febribus, etenim cum vera phrenitis fiat ab eryſipelate, vel inflammatione membranarum, certè in ætate declinante, vt habetur ab Hipp. 1. de natura humana, atq; in prognoſticis, poſt trigeſimum quintum annum incipit bilis, ſeu ſanguinis bilioſi generatio deſinere, vt poſt non ita facilè bilioſi morbi fiant, ſicut ante illam. Vtilis eſt aphoriſmus, &c.

---

2 *Quibuſcunque in ægritudinibus oculi ex voluntate lachrimantur, bonum: Quibus verò citra voluntatem, malum.*

LACHRYMIS cum phrenitide vix ulla eſt communicantia, cum ea ſit morbus calidus, atque ſiccus, lachrymæ uerò humiditatem ſequantur, niſi tamen dicere placeret utrumque cerebri affectum eſſe, atque hanc ſententiam prognoſticam eſſe, nempè qua docetur, quomodo ex lachrymis tàm uoluntarijs, quàm in uoluntarijs poſsit medicus prędicere euentum: eſt ſine ratione, ac in duas partes diuiſibilis, quarum una eſt de uoluntarijs lachrymis, altera uerò de inuoluntarijs (*Quibus.*) Habetur hic aphoriſmus etiam 4. lib. aph 52. Sed in duabus differt, in uno, quod ibi dicit in febribus, vel alijs ægritudinibus, hic uerò ſolummodo in ęgritudinibus, in alio differt, quod ibi dicit uolūtarias lachrymas

mas

mas οὐδὲν ἄτοπον, ideſt nil abſurdi afferre abſurdius autem eſſe citra voluntatem lachrymari, hic verò dicit alterum eſſe bonum, alterum verò malum, At huiuſmodi diuerſitas haud multi momenti eſt, niſi quod verę lachrymæ voluntariæ poſſunt quidem non eſſe malæ, at nunquam in morbis ſunt verę bonæ, Iam videamus, quid ſit lachryma, & quomodo generetur; Nam lachrymam, quod Gręci dicunt δάκρυον eſſe humorem quemdam ſeroſum, ex oculis emanantem, etiam communis hominum notio clare teſtatur, vnde lachrymę ſerui, apud Scribonium non verę lachrymæ, dixi autem ſeroſum eſſe humorem, quoniam vt alicubi dixerunt Ariſtot. & Galenus eiuſdem pœnè materiæ eſt, atque ſudor, & vrinæ, imò Ariſt. 5 probl. 35. dicebat lachrymam eſſe ſudorem, adeò vt materia ipſarum lachrymarum ſit illa ipſa humiditas excrementitia, ac potulenta, ex qua ſit vrina, & ſudor, aliaquè ſeroſa excrementa, atq; hinc eſt, quod non modo bibaces iſti oculos lachrymabundos gerunt, verumetiam experientia quotidiana monſtrat, ſtatim atque vinum bibitum eſt, & præſertim generoſum lachrymari, imò iurarem vini generoſi quoddam genus eſſe vocatum lachrymam, propterea quod excitet lachrymas potatum, quod etiam faciunt, vina picantia, ſic uoce gallica nominata, quoniam mordendo, & ipſa lachrymas prouocant, Et Ariſtot. 3. ſect: probl. 23. quærens cur vinolenti ſint vſque adeò propenſi ad lachrymas, ſignificat ideò euenire, quoniam exhalationes multæ à vino ad cerebrũ elatę, atque inde infra repreſſæ, & in humorem conuerſę ad oculos feruntur, vbi cum præ ſui copia in glandulis illis lachrymalibus contineri nequeant extra feruntur, Nam certum eſt naturam, ne oculi crebertimo motu nimium exiccarentur proſpexiſſe fabrica earum glandularum in vtroq; oculorum angulo exiſtentium, quæ cum ſemper ſint ſeroſo illo humore madidæ prohibent, quo minus oculi motu humores proprios perdant, Iam uerò cauſſæ lachrymarum aliæ ſunt, quæ eas generant, aliæ quę prouocant, & exire faciunt, Generantes cauſſę ſunt, vel materiales, vt cibi & potus, vel effectrices, vt intemperies humida, & frigida cerebri, ob quam dicebat Euripides mulierem ad lachrymas eſſe natam. Cauſſæ porro lachrymas prouocantes ſunt, vel affectus animi, vt mœror, timor, lætitia, quorum illi comprimendo cerebrum, atq; glandulas, humorem exprimunt, hęc uerò aperiens, atq; dilatans lachrymales meatus exire facit humorem: Vel ſunt cauſſæ externæ, vt fumus, percuſsiones, motus ueloces, nam Ariſtoteles quærens 13. probl libri quinti, cur ęquitantes què celerius currunt eò magis lachrymas ijs excitari, ait eſſe, vel propter frigus aeris occurrentis, vel ob calorem motu excitatum, vel ob ictum ab aere agitatũ oculis inflictum, qua etiam ratione dicebat eodem lib. oculum perfricatum emittere lachrymas, ſcilicet excitato calore, & adapertis meatibus angulorum oculi. Ita vt lachrymarum aliquę proculdubio voluntate concurrente efficiantur, vt quę affectu aliquo prouocantur, aliquę uerò nulla voluntate accedente fiant, etenim certum eſt nonnullos eſſe, qui ubi volunt protinus lachrymarum profuſionem excitant, aliqui nunquam lachrymant: immo uerò, nec poſſunt, ſicut Chriſtus, quem ſemel biſuè tantum lachrymaſſe traditum eſt, ſicut nunquam Phocionem Athenienſem narrat Plutarchus, ſunt etiam qui dicant magos, & magas nunquam plorare, atque hoc indicio prodi, Poſtquam igitur, & inuolunta-

Lachrima quid, & quomodo generetur

luntariæ,& voluntariæ ſunt lachrymæ,videndum eſt,cur in morbis,quibuſuis: vt hic ſcriptum eſt, inuoluntariæ ſint malæ, voluntariæ autem bonę,nam & 6. Epid:ſect.8.aphor.23. dicebat hoc eſſe medico diligenter ſpectandum an volenti, vel inuito profluant lachrymæ: Reſpondendum eſt voluntarias lachrymas, quæ fiunt in morbis à cauſſa externa dici voluntarias,eo quod cũ externa cauſſa concurrit etiam voluntas licet quodammodo coacta dicebat autem Hippocrates ſecunda prorrhetichorum omnes affectus,qui ab externis cauſſis efficiuntur, eſſe faciles, accedit etiam, quod vbi voluntas operatur ſignum eſt conſtantis mentis, dicebat autem Hippocrates in quouis morbo bene ſe habere ad oblata, ac mente conſtare bonum eſſe. Contra verò, quæ voluntate nihil operante exeunt lachrymæ, præterquam quod non bene valere intellectum oſtendunt, habent etiam & illud, quod ſiue ex defluxione à capite ingenti, quę nequeat compeſci, vt in Dealcis vxore tertio Epidemiorum cõmemorabetur, ſiue ob aliquem ipſius oculi affectum, vt ophtalmiam,epiphoram, ſiue ob retentricis imbecillitatem (ob quas omnes cauſſas Galen.6.Epid:& 1.prognoſt:dixit; fieri in morbis lachrymas inuoluntarias) ſemper deterrima ſunt ſigna, quamquam etiam dicere licet bonas vocari non ſimpliciter:ſed incomparatione inuoluntariarum perinde, ac diceret meliores, ità enim uocem boni vſurpare ſolere Hippocratem docuit Gal.4.aphor 25. Vtilis eſt aphoriſmus ad prædictionem, Nam Hipp 6 Epid.ſect 8.23.volebat non modo conſiderandas omnes lachrymarum condiciones, verum etiam eſſe guſtandas ſi non ipſi medico ſaltē ęgro.

Dub. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

3 *Quibuſcumque in quartanis febribus ſanguis è naribus defluxerit malum eſt.*

POTEST, ſi cuipiam libeat, hic aphoriſmus antecedenti connecti non modo, qđ vterq; ad partem medicinæ prognoſticam attineat, verumetiã, quod agatur, vtrobiquè de exeuntibus mutatis cerebri, ſiue capitis, In hoc enim conſilium Authoris fuit docere non in quibuſuis morbis laudabilem eſſe ſanguinis ex naribus exitum, quem Gal.4 aph 25.noluit eſſe comprehenſum ſub illis verbis ab Hippocrat. (*ſanguis ſi ſupra exierit, qualiſcumque ſit malum.*) Eſt itaque ſententia hæc prognoſtica ſine ratione, & ſine diuiſione,quinimò ob ſui breuitatem, atque dictionis ideam videtur legitimam Hippocratis doctrinam referre. (*In febribus.*) Si vlla eſt febris, quæ proprij circuitus proprietate admirationem hominibus pariat,proculdubio eſt quartana,quę vſque adeò certas,& ordinatas periodos ſæpè habet, vt ab aliqua intelligentia non errante dirigi ab aliquibus credatur,vt ob hoc etiam dici poſſit: Veteres uocaſſe eam Dei Saturni filiam, nec antiquitas vlla in ægritudine magis fuit ſollicita pro inueniendis remedijs,quam in quartana,adeò,vt etiam ad ſuperſtitiones in tantum cõfugerẽt,quod Imperatores fuerint coacti ædictis cauere ne ſuperſtitioſa auxilia quærerentur. Itaque Hippocrates,quoque ſæpenumero de huiuſmodi febre locutus inuenitur,& vbi de diuturnis morbis loqui vult,quartanam pro exemplo ſumere ſolet, queãdmodum 2.aph 25.vbi Gal. nomine quartanæ alias diuturnas ęgritudines cõplecti ſcribit, Nam & hoc in loco non dubito, quin cũctos diuturnos morbos cõprehẽdat, quaſi hoc uerum ſit in ijs ſanguinẽ e narib. fluentẽ ſemper eſſe

Connexio. *Scopus.*

eſſe malũ; Eſt aũt malũ huiuſmodi ſanguinẽ propter duas rationes: Vna eſt, quia ſignificat eſſe ſanguinem tenuem, & ſeroſum, ob imminutum in toto corpore calorem natiuum, qđ quidem ſemper malum eſt in cunctis, ſi quidem calor natiuus, vel eſt ipſamet facultas corporis totius gubernatrix, vel primũ illius inſtrumentum, Altera ratio eſt, quia exitu ſanguinis vires alioquin longitudine febris attritæ multo magis exitu ſanguinis imminuuntur: Accedit etiã, quod eſt præternaturam ſanguinem melancholicum ſupra ferri, ob quod forſan dixit Hippoc 6. Epid. ſect. 6. tex. 9. quartanarios non fieri epilepticos immo ſi ſint liberati: ſed bilioſus eſt, qui ſurſum fertur, & egreditur, vnde cum humor melancholicus tenuis euadit, ità vt ſurſum feratur, cum id contra ſui naturam patiatur, haud poteſt inde quicquam boni expectari; Sed optabit aliquis intelligere cur potius ſcripſerit author quartanas, quam quartanam; Cui reſpondetur, id factũ eſſe, vt doceretur hoc eſſe commune cunctis quartanæ ſpeciebus, ſcilicet tàm continuis, quàm intermittentibus, tàm ſimplicibus, quàm compoſitis demum, tàm illis, quæ fiunt ab humore melancholico naturali, quàm quæ fiunt à præternaturali: Nam in omni ex his ſpeciebus quartana ſemper exitus ſanguinis à naribus, qui in alijs interdum ſolet eſſe criticus, eſt ſymptomaticus, tùm ex parte materię, tũ ex parte ipſius facultatis: ex parte materiæ, quia ſiue hęc ſit cocta, ſiue cruda, ſemper eſt tenax, craſſa, pigra, & ad quęlibet motum inepta, multo magis ad ſuperiora: ratione etiã facultatis contentricis ſaltem eſt ſymptomatica, propterea quod vbi eiuſmodi ſuccus fertur in locum ſibi contrarium cuius propria ſedes eſt locus inferior, nõ aliundè contingit, quàm quod facultas expultrix nimium irritatur, & contentrix nimium debilis eſt, quod ſemper malum habetur, Itaque non eſt dubitandum quin doctrina præſentis aphoriſmi ſit vera, & Hippocratica. Vtilis autem eſt non ſolum ad prędictionẽ certam faciendã, verumetiam ad curationẽ medico hinc diſcente, vbi huiuſmodi ſanguinis fluxus contingit, haud ipſum eſſe magis ſollicitandum, quod forſan aliqui imprudentes facerent, nec etiam quicquam boni eſſe ſperandum.

Dub. *Solut.* *Vtilitas Aphor.*

---

4 *Sudores in diebus iudicatorijs vehementes, & celeres ſi fiant periculoſi: præſertim, qui ex fronte tumquè gutta, & fiſtulæ ſalientes pelluntur, frigidiquè valdè, atque multi: neceſſe enim eſt talem ſudorem multa vi, & laborè, & longa expreſſione exire.*

IN hoc pariter aphoriſmo de mutatis excrementis tractatur, inter quæ proculdubio recenſentur ſudores, à quibus non eſt dubium multa de corpore indicia ferri, Vnde Authoris conſilium eſt docere, quid indicij à ſudoribus capi poſſit pro ſalute, vel interitu, notandum eſt de iudicatorijs potiſsimum loqui, hoc eſt de ijs, qui fiunt in diebus iudicatorijs, quoniam facilè poteſt medicus in ijs decipi, qui ſæpenumero bona eſſe ſolent. Eſt autem ſententia tota prognoſtica cum ratione, quæ diuiditur in duas partes, ſcilicet in ſententiam, atque ſententiæ rationem. Prior quoque in tres particulas diuidi poteſt prout de tribus ſpeciebus ſudoris tractat, quas omnes periculoſas eſſe dicit. Primum ergo, quod dicit eſt: ſudores factos in diebus iudicatorijs eſſe periculoſos ſi vehemen-

Scopus. *Diuiſio.*

tes

tes, atque veloces fiant, Iam verò quid ſit ſudor, & quomodo fiat alias docui, nam ſiue ex vaporibus per cutem elatis, & ab ambientis frigore denſatis, vt omnes pneumatici exiſtimarunt, de quibus ſcribit Theophraſtus in libello de ſudoribus, ſiue ex ſeroſis humorib. quemadmodum vrina, vt videtur crediſſe Ariſtot. 3. probl. ſect. quæ etiam eſt medicorum ſententia nil in præſenti refert. Sat eſt illud intelligere omnes ſudores eſſe præter naturam, vt putauit Diocles apud Galenum 1. apho. 15. eo quod natura corporis optimè conſtituta, nullaquè extrinſeca occaſione accedente, numquam humor per cutem pellitur. Porro huiuſmodi humoris exitus, interdum paullatim, ac tardè, interdum vero cum impętu, & velociter. Qui tardè, & paullatim fit, licet plerumquè ſit bonus, vt dicit Hippoc. in Coacis, attamen non ſemper vacat periculo, quod poſſit propter debilitatem facultatis expultricis fieri, At qui fit cum impetu, & celeriter numquã periculo vacat, etiam ſi in die iudicatoria contingat, in qua ſolent motus naturæ boni eſſe, ratio eſt quoniam huiuſmodi ſudores non proficiſcuntur niſi à cauſſa nimium naturam proritante, qualis eſt ingens calor pręternaturalis, prauęquè materiæ copia, à quibus cum facultas totius corporis magnopere lædatur, proculdubio res in maximo periculo verſatur, atque hoc eſt, quod uoluit Hippocr. ſignificare in loco prædicto Coacarum, quando ſcripſit ſudores nocere, qui ſubito affatimquè fiunt, Sed hoc in loco aduertendum eſt aliud eſſe ſudores iudicatorios eſſe, aliud fieri in diebus iudicatorijs, nam illi fiunt cum ſignis coctionis, atque alijs ad ueram criſim requiſitis, qui ſolent ſemper eſſe boni, licet ut habetur à Galeno in libro de criſis non ſemper criſis per ſudorem ſit bona, At qui fiunt ſolum in diebus criticis abſquè coctione, vel alijs condicionibus haud ſemper iuuant, quoniam ſola dies critica non facit ueram criſim. Atque hęc de prima particula prioris partis; ſecunda eſt. (*Qui expelluntur ex fronte veluti guttæ.*) Hi autem ſudores ſunt, qui alias ab Hipp. miliares ſunt uocati, quiq; ἀφιδρώσεις, i. ſudariunculę uocantur, quę ſemper malę ſunt, eo quod indicant facultatem eſſe maximè proſtratam, nec poſſe materiam vt deceret expelleete, pręſertim ſi tantum fiat huiuſmodi ſudor in fronte, quem ſolet comitari animi defectio, & defectionem ſequi mors; nam ubi copioſa eſt praua materia in capite, nec facultas eius ſufficit ad ipſam expellendam, huiuſmodi ſudor inſtar guttarum, & aquę ſalientis efficitur, quod facultas modo inſurgat ad expellendum, modo pro debilitate deficiat; Tertij ſudores mali, & periculoſi ſunt, qui ſimul, & multi, & ualde frigidi ſunt, non modo enim indicant morbificam materiam eſſe nimium copioſam, uerumetiam malignam, & prauam una cum caloris mortificatione, quibus ſimul exiſtentibus haudquaquam diù poteſt natura durare, ſed neceſſe eſt, ut ſuccumbat, atque hoc potiſſimum in feb: acutis quoniã dicit Hipp. & Ariſtot. in probl. ſudores frigidos in acuta feb: mortẽ in debili longitudinem mali ſignificare. Sequitur modo ſecunda pars principalis in qua author reddit rationẽ propter quam dixerit prędictos ſudores omnes eſſe periculoſos, & eſt, quoniam ubi huiuſmodi ſudores fiunt, neceſſe eſt, ut adſint tria, Violẽtia, doloris exceſſus, & expreſsio diuturna, quę dubitari poteſt an ſimul omnia ſint in unoquoq; ſudore relato, an uerò ita ſibi correſpõdeant, ut primum primo, ſecundũ ſecundo, & tertium referatur tertio, quod poſtremum mihi magis placęt, ſiquidem ſudor

velox, & vehemens, non niſi ab ingenti violentia fieri poteſt, vt uidemus omnes motus veloces, & vehementes fieri, ſi ſint præter naturam ab inſigni aliqua violentia, qualis apparet in bombardis, in quibus pilę vehementer, atque velociter mouentur ob ingentem violentiam. Similiter vbi fiunt ſudores veluti guttę, & aquæ ſalientes indicant dolorem aliquē vehementem, ob quem natura excitatur ad noxam pellendam: Sed nequit multum facere ob imbecillitatem, vnde paulatim ſudor prodit: Sic vbi frigidi, & multi prodeunt, neceſſe eſt vt id longa expreſſione fiat, ob caloris imbecillitatem, nam ſudoris omnis effluxum per expreſsionem quandam fieri non eſt dubitandum, quę modo ægrius, & tardius, modo citius fit, prout natura exprimens, modo magis, modo minus valet. Vtilis eſt aphoriſmus, &c.

---

8 *Poſt longum morbum, alui defluxio, malum: vel in morbo diuturno fluxa aluus, malū.*

SI pręſentis, & ſequētis aph: breuitas ſola ſpectetur, planè nullus aph: magis Hip. breuitatem repreſentat, Si etiam res ipſa attendatur, haud lōgè à doctrina, & modo eiuſdē recedūt, adeò vt digni ſint, qui à nobis una cum alijs exponātur, hic. n. eſt tota progn: ſententia, & eſt veluti documentū quo monentur medici, ne in lōgis ægritudinib. aluum nimis moueāt, neq; quęrenda eſt, aut ratio aut diuiſio eius, cū ob breuitatē, neutra poſsit haberi, Quod itaq; dicit in diuturno morbo, numero ſingulari id factū eſt ab authore, quoniā non vni, uel alteri, ſed omnibus propè morbis hoc conuenit, qui quadrageſimam diem trāſierunt; hic enim eſt terminus acutorum, atq; initiū chronicorū, (*Alui defluxus*) gręca uerba ſunt, κοιλίας καταφορὴ; nam καταφορὴ, & καταφορὰ eſt quidem uox Hipp. vſitata: ſed in alio ſenſu, cum plerumq; ab ipſo capiatur pro delatione in ſomnum, niſi quod 6. Epid: ſect. 8. aphor. 37. καταφερόμενα ab ipſo dicūtur, quę ex apoſtematibus euacuantur, ſed euacuationē alui ab Hipp. καταφορὴν vocari nunquam obſeruaui, vt hoc ſatis uideatur detrahere ſententiæ authoritati, licet alioqui uera ſit, Cæterum cū uaria ſint genera fluxus alui, diarrhoea, dyſenteria, atq; lienteria; Certū eſt dyſenteriā, & lienteriam, qui ſuaptè natura deterrimi ſunt, multo peiores eſſe, ubi alijs morbis, & pręſertim diuturnis adijciuntur, At de diarrhoea nō eſt ita certū, quandoquidē, & ratione, & experiētia uidetur conſtare diarrhoeas ſuperuenientes morbis lōgis, eas finire, Ratione quidē, quoniā cum in morbis lōgis cumulētur crudi, craſsi, & frigidi ſucci, qui nō ita bene, nec faciliter coq; poſſunt, bene, & utiliter euacuantur ſi aluus naturæ opera cieatur, quinimo hac ratione ſolemus in morbis diuturnis propter hoc per interualla exhibere medicamēta euacuātia, Adhęc experientia etiā quotidie exploramus morbos, & febres lōgas ſuperueniēte alui fluxu deſinere, Quare pro huius difficultatis reſſolutione dicēdum eſt uerę dyſenterias, quę ſunt ulcera inteſtinorū, & lienterias, in quibus cibi immutati, ſiue ut loquitur Hip lib de affect. imputrefacti deijciūtur malas eſſe in cūctis affectionib. diuturnis, tum quia uires alioquin attritas longo morbo magis proſternit, tùm quia ſignum eſt, calorem natiuum, & proinde facultatem retentricem eſſe debilitatos, ita ut, nec conficere, nec retinere ſint pares. De diarrhoea verò ità decernendum, aut eſſe magnam, & continuam, aut paruam, & interpollatam, primo modo mala eſt, quia vires nimium læduntur,

& corpus

& corpus refrigeratur. Secũdo modo potiùs iuuat, quia ſic excremẽta, quę indies cumulantur, blandę, ac ſine virium detrimento euacuãtur. Vtilis eſt aphoriſmus non modo ad prænotiones, & prędictiones rectè faciendas, verũ etiam ad modũ percipiendum, quo debet ſe medicus gerere in euacuatione in morbis longis. *Vtilitas Aphor.*

6 In lathargo tremor, malum.

VT dicebam heri etiam hic aphoriſmus ſua breuitate refert germanam ipſius Hippocratis grauitatem, imò verò etiam doctrinam, quandoquidẽ in Coacis prædictionibus, vbi plura de lęthargicis ſcripta ſunt, ſimilem ſententiam habuit. Itaque purum dogma prognoſticum eſt, ſine ratione, atque ſine diuiſione, Videamus autem quid vtilis ad medicinam in hiſcè tribus verbis lateat. (*In latargo tremor malum*,) Et primum videndum, quid ſit lęthargus, & quæ tota ſit ipſius natura, Nam quem Græci vocant λήθαργον, Latini vocare cõſueuerunt modo profundũ ſoporem modo veternum, modo marcorem: A Græcis capitur vox, & præſertim à medicis, vel communiter, vel propriè, ſi communiter capiatur, ſignificat omnes ſomniferas affectiones, vt comam cataphoram catalepſim, & ſimiles alias quas etiam Galenus vocare conſueuit lęthargicas affectiones, ſi autem propriè capiatur, nil aliud eſt quam affectus; quidam phrenitidi contrarius in quo ægri inexpugnabili ſomno præmuntur cum febre acuta; Et quamquam Hipp. 2. & 3. de morbis complura recenſeat ſymptomata, quæ ſolent lęthargicos comitari, attamen præcipua naturam, & ideam ipſius morbi conſtituentia ſunt illa, quę dixi: nam dixi eſſe contrarium phrenitidi, quoniam vt ſcribunt Corn: Celſus lib. 3. cap. 20. & Galenus initio primi prorrhet: etſi in vtroq; affectu ſit eſſentialiter affectum cerebrum, diuerſa eſt tamen materia ipſum efficiens, nam in phrenitide flaua bilis eſt, quæ putreſcens, & flagrans morbum parit contra verò in lęthargo pituita eſt, quæ putreſcens locum illum irrigat, atq; diluit, Ex quo fit, vt ſomnus inexpugnabilis exoriatur, ſ. ſpiritibus animalibus, ita grauibus redditis, vt nequeãt facultatem animalem ipſi corpori diſtribuere, vnde motus, ac ſenſus non quidem penitus deperduntur, vt in apoplexia, & epilepſia, ſed magnopere diminuuntur, pręſertim verò memoria, propter quod dicitur græcè λήθαργος, i obliuio tarda, vel vt ſcribit Cælius Aurelianus pigrities, quædam obliuioſa, ob hoc enim Hipp. in Coacis vocat lęthargicos ſomniculoſos, malecoloratos ſub tumidis oculis, quæ omnia ſunt pituitæ morbum facientis ſigna, ſicut & lãguidus pulſus, Dicitur cum febre acuta ad differentiã, Cari, in quo ęgri quoq; profundę dormitant, obliuiſcuntur, non mouentur, ſed ferbe carent, queãdmodum etiã cataphorici, & cataleptici, Verum de febris natura eſt nõnihil dubij. Quoniã ab authore lib: diffinitionum medicinalium, qui Gale. adſcribitur, traditũ eſt febrem lęthargicorũ eſſe debilem, atq; malignam, Ex altera parte Celſus loco citato ſcribit lęthargũ eſſe morbum acutum, & niſi ſuccurratur citò interficere; Dicendum aũt acutum morbum duos characteres habere, vt docet Gal. lib. de typis. ſcilicet motum vehementem, & periculum, ratione motus, proculdubio lęthargus non eſt morbus acutus, nec febris acuta: ſed lenta, & debilis, at ſi conſideretur periculum, quod quidem maximum eſt, proculdubio & morbus, & febris dici debet acuta. (*Tremor.*) Τρόμος, ſiue tremor, *Letargo quid.*

vt docet Galenus in lib. de trem: & rig: necnon ſecundo de ſympt: cap. 1. & ſecundo; eſt ſymptoma in genere actionum diminutarum, & procul omni dubio eſt opus debilitatæ facultatis motricis ab intemperie frigida, propter quod & ſenes, & ebrij tremunt, vt ait Ariſtot. 4. prob. fit enim tremor quotieſcunq; facultas nititur eleuare, & mouere corpus, & hoc contra deorſum, vt eſt ipſius natura petere nititur, ſic enim fit quidam motus compoſitus, ex motu ſurſum, & motu deorſum, qui propriè tremor nuncupatur; At ſæpenumero apud Hippocratē, & præſertim in prorrhet: non ſic capitur, ſed pro conuulſiuo motu; Quomodo autem hoc in loco ſit capiendus dubitari poſſet, quandoquidem vbi cerebrū vehementer afficitur, quemadmodum in lęthargo poteſt ita impediri facultatis motricis tranſitus, vt exigua in corpus diſtribuatur, atque ita debilis reddita minimè poſsit mouendo ſufficere, ac propterea tremor ſequatur, poteſt etiam principium neruorum ità percuti, & lædi, ſeu repleri, vt facultas expultrix ad pellendam noxam inſurgens motus illos conuulſiuos edat, propterea ſiue hoc, ſiue illo modo capiatur, ſemper malū eſt, quia ſignificat tantam eſſe morbi magnitudinem, vt facultas motrix ab eo vehementer laceſſita, haudquaquam poſsit corpus, quemadmodum deceret mouere, ſed etiam vt cauſſa malum præſertim cōuulſio, quoniam huiuſmodi moleſtis motibus facultas magis exagitata debilior efficitur: Cauſſa autem cur huiuſmodi tremores lęthargicis potiſsimum in manibus appareant, vt habetur in Coacis eſt, quoniam vt dicebat Cæl: Aurelia: læthargici alioquin ferè immobiles, iacent ſupini, & proiectis brachijs, atque manibus, qui fit, vt tremor, conuulſio, ac quilibet alius motus ea in parte magis ſeſe prodant: Vtilis eſt aphoriſmus ad prædicendum tantum.

---

7 *Quoſcūq; morbos medicamenta, non ſanant, ferrum ſanat; quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos uero ignis non ſanat hos ſanari non poſſe putato: vel hos incurabiles existimare oportet.*

CERTE ſi me iudice de authore præſentis ſententię eſſet decernendū nō dubitarē ipſum Hipp. facere, quandoquidem pręſtantia ipſius potiſsimū fuit in re chirurgica, quæ vſque à temporib. Homeri quaſi perantonomaſiā appellabatur medicina. Iam verò hanc ſententiā potiſsimū de morbis ad chirurgū attinentib. atq; de vlcerib. eſſe intelligendam non eſt, qui dubitari merito queat, quemadmodum nullum vmquā fuit ingenium, quod ob lōgas in re chirurgica obſeruationes potuerit, tàm certo aſſeuerare, quemadmodū hic aphor: facit; Sup *Scopus.* poſito itaquè aphoriſmum eſſe verę Hippocraticum, Scopus fuit ipſius in eo docere ordinem medendi, & quando à medendo ſit medico deſiſtendum, Et quamquam hic de diæta nil meminerit, id tamen eſſe factum eſt putandum, quoniam vt ea pars prior inuenta fuit, quemadmodum teſtatus eſt Hipp. in lib. de arte vet: ſic in omnibus morbis neceſſaria eſt, ac propterea Hippocr. vbiquè videtur eam prius conſtituere, quamquam alias duas, Eſt hæc ſententia tota cu- *Diuiſio.* ratoria, ſine ratione, Sed diuiſibilis in tres partes, Quarum prima eſt: (*Quoſcunque morbos medicamenta non ſanant, ea ſanat ignis.*) Tria certum eſt inſtrumenta, eſſe

ſe,quibus ad profligandos quoslibet morbos ſolet vti medicus, Diætam medicamentorum vſum,& manuum operationem,quorum inſtrumentorum vſurpandorum eſt hic ordo,vt primum debita viuendi ratio adhibeatur, quam diximus & hic,& alibi ſæpè ab Hippocrate ſupponi; poſt diætam eſt uſus medicamentorum, poſt hæc manuum operatio, Cauſſa autem huiuſmodi ordinis eſt, quoniam primum ad quod debet medicus omnes ſuas cogitationes dirigere, eſt,vt vitam tueatur,quę victu debito ſolum ſuſtentatur,ſecundum eſt,ut redundantes ſucci,qui faciunt,augent & conſeruant morbos,conſumantur,hoc enim eſt,qđ Hipp.4.de morbis primum numerat inter principia morborum,ſi homo non repurgetur: Tertium & poſtremum eſt, vt ipſis partibus affectis ſuccurratur. Itaque Hippoc. in præſenti aphoriſmo prę ſuppoſita debita viuendi ratione conſulit, vel potiùs pręcipit veniendum eſſe ad medicamenta, quę cum ſint alterantia,lenientia,euacuantia,& corroborãtia planè omnia ab ipſo intelligi certum eſt,quaſi nullum ſit omittendum quin poſtulante vſu,adhibeatur pro ſuperandis morbis, & maximè vlceribus, de quibus potiſsimum loquitur Hippocr. Quod ſi ob morbi magnitudinem id fieri nequeat,eſt tranſeundum ad ferrum, (quæ eſt 2.aph. pars) nomine (*ſanari*) ſolet Hippocrates vti pro integra morbi ſolutione,quaſi velit dicerè Hippocrates vbi perfectè vlcera non ſanantur ferro, ad ignem deueniendum eſt, Quæ autem ſint,quæ ferro non ſanantur, & quæ igne opus habent, quicquè per ferrum, & per ignem ſit intelligendum breuiter videndum. Per ferrum enim haud eſt dubium,quin ſit intelligendum quicquid incidere, abſcindere,& amputare poteſt, quibus omnibus operationibus ſolent medici vti,quotieſcunque aliqua pars marcida à parte ſana,eſt ſeparanda,& abſcindenda,quemadmodum narrant Thucidides,& Lucretius in peſte illa Athenienſium eos fuiſſe ſeruatos, qui genitalia, vbi vis morbi latebat amputabantur, vel vbi aliquis tumor eſt perforandus,atque incidendus, quo materia ſuppurata intus addita extrahatur, vel etiam alia materia, vt aqua in hydrope, vt folliculi oppleti in apoſtematibus. Pro igne autem intelligendus non ſimpliciter carbo,vel flamma,ſed quicquid vel poteſt vrere, vt ſunt cauteria, ſiue cauſtica medicamenta vocata,vel quæ ignita adhibentur,vel ad attrahendum, vt cucurbitula,vel ad cremandum, aut conſumendum, & in hoc genere inuenitur, tàm apud Græcos,quàm apud Arabas diuerſa fuiſſe in vſu habita,vt oleum Sal, fungus arborum,linum crudum, ferrum,autũ, argentum, his enim omnibus ignitis, vel incenſis diuerſo tempore utebantur ueteres, prout erant diuerſa corpora,quæ erant comburenda, nam alia materia neruos, alia carnes, alia oſſa perurere conſueuerunt,ſecus quam faciant plerìquè ex noſtratibus chirurgis,qui ferro ignito ad omnia ſolent uti, Iam uerò ad ignem ſolemus deuenire,quotieſcunque non ſolum pars affecta eſt conſumenda,ſed etiam id agendum eſt quàm citiſſimè,ne ſcilicet morbus ſerpat ad ſanas partes eaſquè excedat ueluti ubi pars aliqua tentatur gangrena facilè in totum corpus putredo, & mors propagatur, niſi ſtatim igne compeſcatur, ſic etiam partes ſanas urimus, ubi faciendum eſt ulcus aliquod cauum,per quod tabus expurgari queat,quemadmodum ubi cauteria fontanellas uulgo appellatas excitare intendimus, Porrò quæ ſit ratio propter quam affectus, qui igne non domantur ſint pœnitus irremediabiles, eſt

quia

quia vt dicebat Euripides eſt ignis παμφαγὴς, i omnia vorans, ſiue potentiſſimum omnium rerum, vt iure Hippoc. ad debellandam Græcorum peſtilentiã arbores odoratas, & corollas omnes incendi iuſſerit, quo potẽtiſſimæ praui aeris inquinamenta conſumeret; vbi igitur à potentiſsimo omnium remedio morbus non vincitur, fieri haud poteſt, vt à minus potente vincatur, Illud tamen eſt animaduertendum, ne ignis adhibeatur, priuſquam alia leuiora ſint tentata, Quod ſi interdum videntur aliqui morbi finiri mitioribus auxilijs, qđ non potuerint igne profligari eſt, quia licet ab igne non ſit victus integrę affectus, eſt tamen exemptus fomes, & radix, vt poſtea locus fuerit alijs præſidijs. *Vtilitas Aphor.* Vtilis eſt aphoriſmus ad medicinam faciendam ſi quis alius, &c.

---

8 *Lingua nigra atq; cruenta, cum quid horum ſignorum abeſt, malum validum non eſt & imbecilliorem luctum ſignificat.*

CERTE phraſis huius ſententię haudquaquam alicui videri poſſet Hippocratica, quoniam loquitur de reb. non exiſtentib. quarum nulla certa, & ſciẽtifica indicia aquiri poſſunt, attamen cum & hæc à pleriſq́ interpretibus proponatur, ipſe quoq; eos ſequar, Eſt.n. prognoſtica, & habet rationem ſecum iunctam, vt propterea diuidi poſsit in ſententiam, atq; ipſius ſentẽtię rationem: *Diuiſio.* eſt autẽ ſententia, vbi lingua non eſt nigra, neq; cruenta haud neceſſariò ſanitatem ſignificare, ſed neceſſariò morbum mitiorem denotare: nã vti ſigna lęthalia cum adſunt ſemper mala ſunt: ſic ſi nõ adſint, haud neceſſariò ſalutaria ſunt, ſed morbum mitiorẽ demonſtrant, & ratio eſt, quoniã morbus, ſiue acutus, ſiue diuturnus eſt, ſemper habet aliqua ſigna mala, aut bona, aut neutra, qđ ſi mala abſint, minimè neceſſariò adſunt bona, ſed poſſunt eſſe neutra, atque hæc morbum ſemper mitiorem, quam ſi adeſſent mala ſigna, ſequuntur, Et exemplũ linguæ magnoperę quadrat, quoniam in morbis, & præſertim febrib. lingua ſolet, & ſecundũ colorem, & ſecundum ſubſtantiã mutari, ità ut, vel nigra, vel rubra, vel arida, vel mollis fiat, atq; hoc vbi contingit ſemper malum eſt, quoniam vehementiam incendij febrilis conſequitur, Sed vbi non adeſt huiuſmodi in lingua mutatio, etſi non bonum neceſſariò ſit, non eſt tamen ita malum, quoniam ſignificat morbum eſſe imbecilliorem, quàm eſſet, ſi lingua, quoque, uel nigra, vel rubra eſſet: Atq; hæc eſt tota, & pura ſententiæ pręſentis intelligentia, Nunc modo videndum eſt: Cur linguæ potiſſimum author meminiſſe voluit, Et cur nigræ, & rubræ tantum, non albæ, non flauæ, cuiuſmodi etiam ſæpè fieri ſolet, Circa primum Hipp ſect 8. 6. Epid: 17. dicebat in lingua uidenda eſſe ex quib. nam, quæ alliciuntur, quaſi dicere uoluerit ſemper linguam in morbis eſſe conſiderandum, & diligenter aduertendum, quæ in ipſa fiant ſigna, & quæ ex illis ſignis eliciantur bona, vel mala, Nam vti ex coloribus, & ſubſtantia mutata trahuntur ſigna, vel abundantium humorum, vel magnitudinis incendij, ſic poſſunt ex hiſcè prædici, vel bona, vel mala. Ariſt. quoque 34. ſect. prob. 4. quærens cur lingua plurimarum rerũ index eſſe poteſt, reſp: id eſſe, tùm quia ſuperpoſita eſt pulmonib. alijſq́. partib. ſpiritualib. in quib. fieri febris, & præſertim ardens ſolet, vnde vapores inde ſublati facilè linguam uarijs colorib. inficiant, tùm quia

lingua

lingua ſpongioſa, atque rara eſt, merito cuius ebibit humores in corpore dominantes, ac proinde illos deſignare poteſt: accedit etiam & illud, quod alias ſæpè dixit Ariſt. linguam ijs coloribus infici, & variari, quib & cutis, quo fit, vt quẽadmodum ex cute, ſic quoque ex lingua eliciantur plura, & certa ſigna, tàm ſalutis, quàm interitus. Sed illud dubitationem habet, an verum ſit, qđ in ſubſequente problemate ſcribit idem Ariſt. ſ. linguam fieri amaram, ſalſam, acidam, numquam autem fieri dulcem, quandoquidem experientia comprobatur, vbi lingua oppletur dulci pituita eam quoque fieri dulcem, ob idq́. cuncta, quę guſtat videri dulcia, ſicut in arquatis ſucco amaro tincta lingua, omnes cibi videntur amari, & ſic de ſingulis; niſi dicamus cæteros ſapores frequentiùs in lingua fieri, dulcem verò non modo rariùs, verumetiam quando fit, non verè talem eſſe, quemadmodum ſunt alij, quòd enim ſapor dulcis ſit linguæ naturalis, cæteri verò ſint naturæ corruptiones, vt videtur Ariſtot. dicere, haud plenè intelligo, quandoquidem ſi lingua omnes ſapores debet ſentire, debet eſſe ità natura conſtitua, vt nullum habeat naturaliter ſaporem dicēte eodem Ariſtot. 2. de anima intus exiſtens prohibere externum. Cur verò, (quod erat ſecundo propoſitum) nigri, & rubri tantum linguæ coloris, non item albi, & flaui meminerit, puto cauſſam fuiſſe, quoniam hi frequentiores fiunt in morbis, & ſunt deteriores cęteris, præſertim in febrib. in quib. vbi fit rubra lingua ſignum eſt ſanguinē feruere, vt fit in angina, & faucium inflammatione, ſic etiam vbi febris fit, vel ab atra bile, vel à ſanguine combuſtis nigra euadit lingua, quoniam uel fuligo, vel ipſemet ſuccus in linguam trāſlatus eam denigrat, ac ob id mala eſt, quia ſignificat malam cauſſam, & quia ipſa, lædit ſaltem guſtum, & ſitim ingentem facit: Quamquam nigrorem linguæ etiam à præſentia ſucci melancholici in uentriculo exiſtentis fieri docuit Gal. 6. Epidem: ſect. 5 14. 15. ſicut quarto de pręſag: expulſ: dicebat nigram linguam fieri ex pulmonum morbis & 8. de plac: Hipp. ex lingua nigra cognoſci. Itaqua bene hic author dixit ſi ſunt linguæ rubræ, uel nigræ eſſe malas, non tamen bonas ſi non ſint tales, propterea què uirides, ſiue pallidæ cum fiant à bile, vt dicit Hipp. & Galenus eodem contextu 14. quintæ ſect. ſexti Epid: ipſæ, quoque malæ ſunt, non ita albæ, quæ à pituita. Vtilis eſt aphoriſmus ad præcognitionem, & ad monendum medicos, ut ſemper ſint diligentes in ſpectandis linguis ægrotantium, quandoquidem, ut ſcriptum eſt 6. Epidem: ſect. 5. 13. & 15. lingua ſignificat, & ſerum, & alios humores in corpore exuberantes, ut facilè ex ea in horum cognitionem deuenire liceat, præterquam quod cum lædat ſæpè guſtum eam oportet ſemper ante cibi ſumptionem diligenter detergere. *Vtilitas Aphor.*

---

9 *Teſtis dexter frigidus, conuulſuſquè mortiferum eſt.*

ET ſi præſens ſententia alibi non habearur ita explicata, attamen vt videtur, ſunt quædā illius in diuerſis locis ſparſa ſemina, propter quæ fit, vt nô admodum ab Hipp. diſciplina eā eſſe remotam exiſtimē, ac propterea vobis interpretandam, & proponendam deliberauerim, eſt enim authoris ſcopus docere quoddam ægregium, & non ita ab alijs cognitum ſignum præcognoſcendi, & præ-

& prędicendi mortem, ut non dubitare oporteat, quin purũ ſit dogma prognoſticum breuiſsimum, atque ſine ratione, & diuiſione. (*Teſtis.*) Ὀρχέϲ, ſiue ὄρχις, eſt omnibus notus, quis ſit, ſed non ità eius ſubſtantia perſpecta eſt nam corpus quoddam eſt glanduloſum, molle, album, & teres, quo utitur natura ad ſpeciem conſeruandam, atque propagandam, ut quemadmodum figuram pręfert nobilem, ſic pręſtantiſſimi ſit uſus, & dignitatis, propter quos dicebat Ariſtot. teſtem eſſe ueluti quoddam animal ſeparatum, & quamquam uterquè eandem naturã, & potentiam habeat, tàm ad generandum in uniuerſum, quàm etiam ad utriuſque ſexus productionem, attamen dexter neſcio quid plus habet, ſicuti oculus, & mamma de quibus loquens Hippocrates ſecundo Epid: ſect. 6. dicebat mammam, & oculum dexteros habere plurimum dignitatis, ac pręſtantię, necnon mares in dexteris magis fieri, ut ob hoc quemadmodum refert Albertus, illi qui curam habent iumentorum, & pecudum generationis ſolét in intu modo dexterum, modo ſiniſtrum teſtem colligare prout magis amant marem vel fœminam illo intu produci: Cęterum uidendum eſt quę ſint uerę cauſę propter quas tantum pręſtantię gerat dexter teſtis, ut propter hoc dixerit nunc author, eius conuulſionem eſſe lęthalem: Nam quod contrahantur, & conuellantur teſtes in morbis, & uſui reſpondet, & Hippocrati, nec non rationi, Vſui quidem quoniã experientia quotidiana comprobatur ęgrotantibus, quemadmodum & ſenibus, ut ait Ariſt teſtes relaxari, & pendulos fieri, cum accedente poſt ſanitate contrahantur, atque in unum ſeſe ſurſum colligant, Conuenit etiam hoc Hippocr. qui in Coacis ſcriptum reliquit, malum eſſe in morbis teſtes reuelli, quemadmodum etiam ibidem dicebat in moribundis teſtes contrahi: Poſtremo conſonum eſt rationi, quoniam teſtes mirum cõſenſum habent cum capite, cum thorace, cum ventriculo, & cum iocinore, De capite Hippocrates in Coacis tradit in aliquibus capitis doloribus genitalia contrahi, & Auenzoar dicebat exciſis teſtibus intellectum minui, de thorace in 2. Epid: reddens rationem propter quam tuſſis ſedatur ſuperueniente teſtium tumore, atque contra finiri teſtium tumores ſuperueniente tuſſe, inquit eſſe propter conſenſum, qui eſt inter haſce partes, qualis etiam inuenitur inter mammas, atque pudenda muliebria. Similiter dicendum eſt de ventriculo, atque iocinore, quibus eſſe conſenſum cum teſtibus inde etiã apparet, quoniam hiſcè laborantibus ventriculi ſtatus, & Iocinoris turbantur. Ita vt manifeſtè appareat non exiguum eſſe conſenſum inter pudenda, & pręcipuas partes meritò cuius laborantibus ijs, hęc quoque maleficiantur. Sed illud eſt examine dignum cur id potiſsimum dixerit author de dextero, nempè mortale eſſe, ſi dexter teſtis conuellatur. Nam illud certum eſt cunctas partes dexteras non modo ſiniſtris nobiliores haberi, verumetiam robuſtiores, quę autem ſunt robuſtiores iure magis reſiſtunt morbis, ac proinde non niſi à magnis capiuntur, ſimulquè magis lęduntur, ſic enim complures medici dixerunt, pleuritidem dexteri lateris eſſe magis lęthalem quàm ſiniſtri, & aliqui non tantum id de pleuritide ſcripſerunt, verumetiam de quouis alio vitio modo conuulſio, quęlibet ſua ſpõtè affectus pernitioſus eſt, vnde addita ipſi proprietate loci multo lęthalior euadit, atque eo præcipuè, quod ut dixi ob conſenſum quem habent teſtes cũ reliquis viſceribus, cuncta lateris dexteri in conſenſum ſimiliter trahit,

vt pro-

vt propterea conuulſio dexteri teſtis dicatur θανατώδης, quod neceſſariò, & ſemper afferat mortem, vel ſaltem frequenter, Vnde in progn: & Coacis ſcriptum eſt teſtis, & pudenda contracta eſſe πονηρὸν, ideſt dolores ſæuos, atque mortiferam conuulſionem denotare; non tantum enim hoc vt ſignum mortale eſt, ſignificans, ſcilicet præcipua viſcera mirum in modum eſſe violata, & ſpiritus ad interna ob debilitatem receſsiſſe verum, & vt cauſſa mortale eſt huiuſmodi ſymptoma, quandoquidem tormenta, quæ ſequuntur conuulſionem magnitudine, atque acerbitate cuncta alia excedunt: Vnde vires alioquin conſternatæ neceſſe eſt ſub doloris crudelitate concidant, Quare etiam præſens aphoriſmus vtilis eſt ad ſolam prognoſim, atque prædictionem faciendam:

---

10 *Vngues nigri, digiti pedum frigidi, nigri, dimiſſi, vel proclinati; mortem proximam eſſe protendunt.*

ALIQVI ex præſenti, & ſubſequenti aphoriſmo duos effecerunt, Sed ſi res verę conſideretur, & expendatur, eſt potius vna ſententia, quæ duas partes habet vnam in qua de vnguibus, & pedibus tractat, Alteram in qua de manibus, vtraque autem eſt prognoſtica in qua docet rationem prædicendi ex pedibus, atque manibus id quod etiam factum eſt primo progn: aph. 19 Quod autem in prima parte dicit, eſt (*Vngues nigri*:) Ariſt. 10. probl. 65. quærens cur Aethiopum dentes albi ſint, vngues verò nigri ait iccirco eſſe, quoniam vngues cutis colorem ſequuntur, ſiue enim fiant per congelationem vngues credidit Empedocles, ſiue per combuſtionem, aut glutinoſi craſſefactionem, & reſſicationem, vt Hipp. lib de principijs, & de nat: pueri, haud eſt opus modo diſputare, illud certo conſtat eſſe partes ſuaptę natura frigidiſsimas, vt pote neruorum axodia, vt ait Tertullianus lib. de anima cap. 51. vel neruorum clauſulas, vt Plinius lib. 11. cap. 45. exiſtentes à caloris domicilio omnium remotiſsimas, atque ob id facile frigoris iniurias pati, qđ frigus in ipſis, vel ſit propter receſſum caloris in intima, vel propter ipſius extinctionem, ſi propter receſſum fiat, vt in febrium initijs, haudquaquam malum graue neceſſario, nec de hoc loquitur Author, Sed ſi propter extinctionem proculdubio peſsimum eſt, (*Digiti*) Quod interdum ſoli vngues, interdum ſimul, & digiti tàm pedum, quàm manuum refrigerentur, atque denigrentur à nemine dubitatum eſt, Sed in morbis ſemper hoc eſt exitiale, quādoquidem vt dicebam hoc conſpicitur in initijs februm ſalutarium, qualis eſt tertiana, & quartana, In alijs autem caſibus, vbi ſimul, & manum, & pedum ungues, atque digiti denigrati ſunt, & frigefacti non ſolum eſt exitioſum, verum etiam mortem eſſe proximam ſignum eſt, maximè, ſi uel contractæ, aut relaxatæ, atque demiſſæ ſint huiuſmodi partes. Ratio verò propter quam indicetur proxima mors ab huiuſmodi partibus eſt, quoniam ut in lucerna tunc propinqua eſt ipſius extinctio, cum flamma illius tota collecta eſt ad Ellychnium, ſic in corporibus humanis uicinus eſt interitus, quando calor totus deſertis alijs partibus circa cor eſt redactus, tunc enim cum extrema

omnia ſint priuata calore, ſpiritibus & conſequenter omni facultate naturali, vitali, atque animali ſine ſanguine, & ſine vllo fulgore, luceque remanent quo ſiat primum refrigerentur poſtmodum, vel nigræ, vel lucidæ euadant, ſimiliter autem ſi ſint à morbo exiccatæ contrahantur, aut ſi adhuc humore ſint madidæ relaxentur, atque demittantur, præcipuè verò adunci fieri ſolent, quod exiccati contrahantur, idquè in maraſmatis, necnon purulentis moribundis ferè ſolet obſeruari. Vtilis aphoriſmus ad prædictionem.

11 *Et labia liuida, reſſoluta, inuerſa, frigida ſi ſint, mortiferum eſt.*

ET hunc, & ſequentem aphoriſmum accommodatè connexum cum ſuperiori clarum, qui cum prædicendi proximam mortem ex affectibus mutatis extremarum corporis partium rationem docere ſibi propoſuiſſet, atque extrema ſint pedes manus, labia, aures, nares, prius de manibus, atque pedibus tractauit nunc de labijs in ſequenti de auribus agit, & naribus. Ita vt pręſens ſententia ſit prognoſtica tota, ſine ratione, atque ſine diuiſione. Quod igitur dicit eſt ſi in morbis, & præſertim acutis labia ſint liuida, reſſoluta, inuerſa, & frigida, lęthale, labia quod ſint à Græcis appellata χείλη omnes norunt, ſed quid ſint non niſi periti intelligunt ſunt enim oris velvti margines quidam ad ſermonis conformationem in homine, necnon ad ſugendas mammillas potiſſimum à natura facti, proptereaquè ex muſculo, & cute ſimul confuſis febre facti adeo, vt vere dici queant muſculi cutanei, aut cutis muſculoſa, quò fit ut etiam motum voluntarium habeant, maximequè ad formam, & pulchritudinem faciei inducendam conferant, ſiquidem illi, qui ea, vel maiora habent, vt erat Labeonum familia Romæ, & vt ætate noſtra gens Auſtriaca fuit, vel conciſa, aut contorta turpiores ſunt; & inter alias labiorum qualitates, quæ ſpectari ſolēt, eſt color, qui vt ſit pulcher, & ſanitati conueniens debet eſſe rubeus, vt corallium, vel ex rubeo, & albo, ſeù lacteo mixtus, ut Ennius dicebat.

Erubuit mulier ceù lacti purpura mixta.

Quare vbicunque labia ab huiuſmodi colore abſcedunt, vt ſint pallida, alba, liuida, velnigra; ſemper malum aliquid ſignificant, idquè ſolet à vulgo etiam diligenter aduerti, atque obſeruari, Verum vbi liuida ſint, reſſoluta, atque inuerſa, & frigida ſunt, non modo prauum ſignum eſt verumetiam læthale, atque ut dixit quarto aphoriſmor. 40. de peruerſione lubiorum proximam eſſe mortem ſignificat. Iam verò cur ita mala ſigna ſint labia ſic affecta modo videndum, vnde labijs huiuſmodi affectiones contingant, & primum quantum ad labia liuida certum eſt liuorem eſſe uiam proximam ad nigrum, atque ipſum non fieri à combuſtione, ſed ab extinctione caloris propter, quod ubi liuent labia ſignum eſt calorem iam pœnè extinctum eſſe, modo tamen permaneat, atque hoc tanto eſt deterius in labijs, quanto parti huic vſque ad extremū ſolent ſpiritus, & uapores ab infernis partibus ſuppeditari, ac ob id non ſinere, ut ita facilè liueſcant, & aduertendum eſt hac ſimiliter ratione euenire, ut labia numquā nigreſcant, quia nec per extinctionem, nec per cōbuſtionem, vſq; adeò nūquam

intereit

interit in ijs partibus calor, & ſplendor, vt ad conſumatam nigredinem perueniant, quemadmodum etiam exemplo Aethiopum, & Nigritarum apparet, quorum labia nunquam, ita nigreſcunt, vt cutis. Quod autem de liuore dictum eſt eum tantum mali minari, pariter exiſtimandum eſt de reſſolutione, inuerſione, & frigiditate eorundem, quoniam & ſi hæc ſæpè fieri obſeruantur abſque vllo vitæ diſcrimine in hominibus alioquin beneuolentibus, tamen in acutis, vel diuturnis ægritudinibus ſi contingant peſſima ſunt ſigna, quod teſtentur non minus animalem, quam naturalem facultatem eſſe pœnitus collapſas, ita ut nec ſpiritus, nec vlla illuſtratio animalis, & maximè motricis facultatis ad labia queant peruenire.

---

12 *Aures frigidæ, perſpicuę, contractæ; Sordes earum dulces, ſuu ditas, inflammatio, dolores vehementes, in acutis mortem.*

VT antea dicebam aures quoque cum ſint ex partibus extremis, ab ijs capiuntur in morbis ſigna ſalutis, vel interitus: Nec tantum à partibus extimis, & quæ ſub adſpectu ſunt poſitæ, verum etiam à partibus internis, quamquam hoc in loco author extimarum dumtaxat mentionem faciat, nempè quas ait mortem minari ſi ſint frigidę, perſpicuæ, & contractæ, vnde patet quis ſit aphoriſmi ſcopus, & natura, ſcilicet eum eſſe prognoſticum ſine ratione, atque ſine diuiſione. (*Aures frigidæ*) ſub nomine aurium dixi, & verum eſt eſſe intelligendas auriculas vocatas, hoc eſt illas partes figuratas, ex craſſa quadam membrana chartilagineuè conſtitutas, ac ita formatas, vt ſimul vſui in audiendo, atque ornamento eſſe poſsint. Ariſt 1. de hiſt: anim: cap. 11. coarguens Alcmęonem, qui putabat capras ſpirare per aures, ſcribit auriculæ partem ſuperiorem vocari pinnam, inferiorem autem fibram, ac vtriuſque naturam eſſe ex chartilagine carneuè conſtitutam, quod autem dicit homini tantum eſſe immobiles verum eſt in vniuerſum, at inuenti ſunt aliqui, quibus mouebantur, vt narrat Athenæus libro decimo ex Epicharmo de Hercule, quem ſcribit dum manducaret aures mouere ſolitum, ſicut etiam de quoddam Sacerdote narrat Euſtathius: Ob hæc itaque omnia conſtat auriculas ſuaptæ natura frigidas, vt ait Gal. primo prognoſticorum etiam frigiditati externæ, atq; adſcititiæ ſuſcipiendæ eſſe aptiſſimas, vt experimento patet in hyeme quando nonnullis ab externo frigore veluti vruntur, & ulcerantur illæ partes, niſi magna diligentia obtectę conſeruentur: Cæterum dubitare licet, quomodo dixerim auriculas eſſe ſuaptè natura frigidas, vt potè chartilagineæ exiſtentes, cum tamen Ariſtoteles 32. ſectione problemate primo, quærens cur aures alioquin exangues boni tamen ſint coloris, & in pudore afficiuntur rubore, in reddenda huiuſce ratione ſcribit eas natura eſſe calidiſsimas, & coloratas, niſi longo frigoris rigore obrorpuerint. Petrus Apponenſis videns huiuſmodi contradictionem putauit dicendum eſſe Ariſtotelem pro auribus intellexiſſe partem puriorem, & carnoſam Galen: uerò intellexiſſe partem chartilaginoſam: ſed nugę ſunt, quoniam vt dixi *Scopus.*

ante ex Ariſtotele tota aurium natura eſt chartilaginoſa,& ex ſanguis,aut ſaltem pauci ſanguinis, vnde nulla ratio patitur ipſam eſſe calidam, nedum calidiſſimam, Quare donec melior reſponſio ſeſe offerat, putarem dicendum literam problematis illius haud eſſe ſanam, & delendā eſſe particulam θερμότατα, quaſi Ariſtot. velit dicere Aures eſſe bene colotatas,niſi à frigore opprimantur. (*Pellucida*) grçcè eſt διαφανῆ, tranſparentia autem propriè fit, ſeu diaphaneitas, quoties corpora habent, ità meatus diſpoſitos, vt facilè per eos radij lucis recipiantur, quę facit, vt poſtmodum res conſpiciantur; Cęterum hic non puto propriè accipiendam eſſe diaphaneitatem, ſed veluti læuorem quendam albidum eo pacto, quo marmor pellucidus, & albus dicitur; fiunt autem huiuſmodi aures quotieſcunque ita conſumitur ipſarum caro chartilagini immixta, ut ſola ipſa chartilago appareat, quę cum ſit lęuis, & frigida, euadit perſpicua, & pellucida, atque tunc euiuſmodi euadit, quoniam ui morbi tota pars carnoſa conſumpta eſt: haud ſecus quoque contingit, ut ipſę aures contrahantur, ob ſiccitatem, ſcilicet ob quam idem ipſis contingit, ut dicebat Caſſius problemate trigeſimoprimo, quod corijs euenire experimur quotidie, quę ubi pluſculum ſunt, vel frigoris, vel caloris nimia vi exiccata abbreuiantur, & conſequenter contrahuntur θανατώδεις, ideſt mortale, dicuntur enim hæc omnia mortalia non vt cauſſæ, ſed vt pura ſigna, quia cum caloris natiui, atque humidi ſubſtantialis conſumptionem ſequantur, proculdubio ipſum interitum eſſe proximum præmonſtrant, & licet in Coacis prænotionibus, vbi hęc eadem ſententia habetur, non θανατώδεις, ſed ὀλέθριον legatur nihil tamen intereſt, nam huiuſmodi aures inter ſigna cadauероſæ faciei connumerantur, tàm in Coacis,

Dub. quàm etiam in prognoſt: ab Hippocrate: Sed dubitatur, quia ſi verum eſt, quod dixit Hippoc. 2. aphor. 34. in morbis minus periclitari, quorum ætati, & temperamento, &c. conueniunt morbi, non videtur frigiditas aurium, ita eſſe poſſe lęthalis cum aures temperamento ſint frigido, pro qua dubitatione reſponden-

Solut. dum eſt puram frigiditatem in auribus minimè eſſe ita exitioſam, cum ſua ſpontè aures ſint non parum frigidæ, at ſi coniungatur cum pelluciditate, & contractione, vt loquitur hic Hipp. proculdubio ſignum eſt mortale propter cauſſas aſſignatas, nam vt de inuerſione tantum loquar, ſeu contractione Caſſius prob. 31. dicebat auriū inuerſas fibras mortē in acutis morbis portendere, quoniam emortuo illic ſanguine par eſt plus ariditatis eas partes contrahere: Atque hæc de auriculis hoc eſt, partibus aurium externis: Verum à partibus, quoque internis aliqua comparantur ſigna prognoſtica, inter alia illud eſt, vbi ſordes ipſarum, quæ ſuaptè natura ſunt amaræ dulceſcunt, mortem proximam indicari, idquè non ſolum ab Hipp. ſcriptum eſt. 6. Epidem: ſect 5. tex. 19. verum etiam ab Apollonio in libro de admirandis ex Ariſtot. in quæſt: narur: Sed quæ ſit illius ratio haud ità compertum inuenio: Nam aliqui recentiores putarunt huiuſmodi aurium ſordes eſſe lęthales, quod ſint valdè alienæ à conditione morbi, naturę, atque ętatis, ſiquidem in febribus acutis, & in ętate firma par eſt fieri magnas putredines, & conſequenter ob incēdium ſuccos, qui ſunt dulces fieri amaros, nedum amaros fieri dulces Galen. interpretans locum illum ſexti Epidem: dixit ſordes fieri dulces laborante, & colliquato cerebro. At ego illam cun-

ctis

ctis meliorem iudico, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite dilutiores, ac frigidiores cumulantur, qui ſordibus aurium commixti eas faciunt dulceſcere, ſicuti facit, Lupinos aqua potabilis: Pręter hęc ex internis auribus alia ſigna prognoſtica trahuntur, veluti ex ſonitu, & ſurditate, cuiuſmodi multa habentur in Coacis, q̄d ſcilicet in acutis ſurditas magnum deliriũ ſignificet, maximè ſi ſubito fiat, ſunt etiam inflammationes. & dolores auriũ magni valde periculoſi, qui ubi fiunt cum inflammatione, ęgri ſecundo vel tertio die pereunt, vt ibidem ſcribit Hippoc.

---

13 *Acutæ nares, collapſa tempora, cutis circa frontem arida, totius faciei color pallidus læthale.*

NONNVLLI interpretes hic omnium aphoriſmorum finem poſuerunt, alij, vt Braſauolus alios quoſdam adiecerunt quos tamen apertè negarunt eſſe Hippocrat. germanos, ego uerò aut hic finiam, aut ſi videbitur paucos alios adiungã, præſens autem eſt illa ipſa ſententia, quam habet Hippocrates initio libri prognoſticorum, & in qua deſcribitur facies illa cadaueroſa, quæ à pleriſquè Hippocratica eſt vocata, nempè quam vnus primus Hippocrates demonſtrauit, eſſe mortis ineuitabilis indicium, Et ſummo iure ſapientiſſimus ſenex orſus fuit diſciplinam ſuam pręcognoſcendi, atq; pręd icendi à facie, quoniã vt dicebat Plato in Eutiphrone, & Ariſt. 36. partic. probl 1. ex facie potiſſimum cognoſcimur qui, & quales ſimus, hoc eſt tàm ſecundum corpus, quàm ſecundum animum. Eſt apud Plautum iocus de hac facie, quam miror ab interpretibus non eſſe comprehenſum neſcio quis enim videns ad ſe venientem quemdam obeſum, atque colorati, & optimè vultus ludens, & cronicę loquens dixit, faciem eius eſſe cadaueroſam, quaſi pœnitus huic contrariam: Videamus quomodo eam depingat author noſter. (*Acutæ nares*) ponit primo nares, quia hic ferè poſteriores ſunt, quæ conſumitur, cum ſint ſubſtantię ſolidiuſculæ, atq; duriuſculæ, necnon maximè faciant ad diſcernendum inter ſeſe homines, Nam apud Platonem in Phædone cum carnifices eſſent apprehenſuri Socratem, neque illum agnoſcerent, quidam illum indicarunt ſignis proditis ex barba, naſo, atque fronte; Habebat enim Socrates naſum reſimatum de quo loquens Ariſt. 33. probl. ſect. vltima, miror quomodo dixerit omnes pueros naſum reſimatum habere, cum tamen id experientia nequaquam verum comperiatur, & ſi aliqui tales inueniantur maxima ex parte tales remanent, quales ferè omnes Chinenſes eſſe traduntur, (*Collapſæ tempora*:) Quæ ſint tempora Latinis, & Hippocrati κροτάφοι à nemine puto ignorari, quemadmodum etiam, quæ ſint collapſa tempora, ſcilicet quando ita ſunt ab omni carne, atque alia ſubſtantia ſpoliata, vt ſola pœnè oſſa remanſerint, cum enim multis arterijs, multiſquè venis, & neruis ſint conſtituta, ſolet in ijs partibus calor natiuus diù perdurare, ac proptereà naturalem ipſorum conſtitutionem conſeruare, quo fit vt vbi eſt illa pœnitus corrupta, ac deſtructa, ſignum ſit ſummæ caloris natiui conſumptionis, & conſequenter propè eſt, vt proximi cerebri calor, atque ſpiritus omnes expirent.

Google

rent. (*Cutis arida:*) Hæc quoq; faciei condicio propterea eſt ex deterrimis, quoniam oſtendit ſingularem quandam humidi ſubſtantifici, & continuatiui conſumptionem, quod humidum cum ſit vltimum ex ijs, quæ conſumuntur, planè ſignum eſt non tantum mortis ſimpliciter, verumetiam proximæ, idquè apparuit verum in Dealcis vxore & in Adoleſcente Meliboeo ab Hippoc. 3. Epidem. commemoratis. (*Color pallidus,*) vox Græca eſt ὤχρον, de qua uoce loquens Galenus ſecundo de rat: vict: acut: 12. ſcribit colorem ὤχρον ſecundum veritatem eſſe talem, qualis eſt ignis, & qualis eſt illius terræ ſpeciei, quę ochra nuncupatur, qui color efficitur, quotieſcunque flaua bilis aquoſo excremento permiſcetur, quæ bilis ubi magis aduritur, ita vt colore carbonem æmuletur, fit niger color dilutus, qualis in moribundis apparere conſueuit, quo fit, vt iure Hippocrates dixerit hæc omnia eſſe læthalia, ſiue ſimul accipiantur, ſiue ſeparatim.

FINIS OCTAVI LIBRI.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pagina 2. linea 42. reſtitue. lib. 16 cap. 12. 3. 9. ακριβείας 4. 27. ean 5. 16. ὑπόμνήματα 26. pileo 6. 25. in medio 9. 35 ratione 11. 12. κινεαγγεῖν 12. 37. μηδὲν 14. 1. ſuſpectum. 15. 26. faceret 27. 33. παροξύνεσθαι 32. 40. ολιγοσιτίας 33. 18. αἰῶνος 34. 3. γεροντες 5. ὡς τερ σωματος και τῆς,&c. 11. ολιγοσιτίῳ 36. 36. ἴσια 41. 32. partium 42 31. pro voce μακροὶ 44. 28. αἱ πασαι ὑγραὶ 30. αι ὑγραὶ 34. ἀσθενεις ψυχαὶ ibid. τα ἀσθενέστερα σιτία ολιγοχρονίαν βίοτην ἔχει 46. 28. quam 39. τῇ ὥρῃ 42. præceptum 53. 23. euacuatio 54. 37. κινεῖν 43 νεωτεροποιέειν 55. 9. balneo 58. 18. πεπεμένα 23. πεπασμος 59. 20. ἀπὸ γε vlt. λοπιτὸς 61. 3. ἐκλάμειν 63. 11. λιποθυμίαν ſiue lipopſychian 65. 2. και αὐτος 68. 31. anatome 72. 36. πανει. ἀγουπνίη 73. 35. ἔλλειψιν 78. vlt. & humorce 79. 14. πάχυσμός 81. 39. ἰσχύειν 82. 6. etiam in 84. 8. καθαιρεσθαι 85. 17. vacitum 88. 36. Ποτός 94. 18. μεταβολὰ 95. 30. pulluum 43. ſubſequente 97. 20. τῆς 103. 33. ἡμέραι ead. αἰσχυνομενος 104. 29. ἀσιτία 109. 14. διαχωρήσιες 112. in ſecunda apoſtilla. Author 25. παμπαν 117. 17. diphtongum 21. ἀ, ἴξις 30. φαγέδαινα 36. Βι. 118. vlt. ἀκοσθωρηξιε ead. θώρηξις 121. 2. attemperare 13. Τῶν 24. ὑπεναντιώσις 125. 19. principium 129. 6. τῆς μεγαλης 132. 29. μὴ κατάλογον 133. 1. λιαν 29. μηδεν εικῆ μηδὲν ὑπεροραν ead. ſex. epid. ſec. 2. tex. 25. 134. 23. νευρὸν 135. 20. ἐπιπωλαίιος 139. 6. κεκρατημενους ὑπὸ τῶν νοσηματων. 18. Λιμη. 140. 17. eductionem. 142. 28. gubernantis. 143. 6. qui ex ægritudine 19. μοχθηρὸν 29. ἀρρωστιης ead. ἀρρωσια 30. ἀρρωσια 36. ἐνεστεῶντε 40 μη ἰσχυεις ead. ἐπιδιδόναι 145. 6. ἔχοντες 146. apoſtilla 2. vbi inappetentis lege minor appetentia, 147. 10. τὸ ἐρρῶσθαι. 24. προσοεσθαι. & τὰ προσφερόμενα. 28. τοῖσι. 30. προσνίσματα 249. 19. το 24. aphoriſmus 34. eſt ibi reponendus. qui incipit in morbis minus periclitantur. &c. 150. 42. κινδυνευσιν 157. 26. εκλύονται. 158. 8. ſyrmaiſmo 160. 2. & 8. ἐργωδεος 163. 1. adoleſcentia 39. ταςσ συνέσσεν 165. 14. κορυζα 31. γῆρας 32. ſympoſ. ibid. γαλώδεας 166. 17. qui 34. aphoriſmum. 42. magna eſt exolutio, ſcilicet. &c. 169. 12. totius 44. opplebuntur 10. ἰσχυρή 170. 13. ασθενὴς 43. ἀδύνατον 171. 27. minima. 172. 17. ἀπαγχημένον 34. καταλυεσθαι 37. πνιμφολυγες 173. 21. εκπαφλάζουσι 174. 35. & 36. παχέες 175. 15. ταχυθάνατος 32. ἐνσαρκια 176. 32. extinctio 177. 22. victuum. 178. 40. παιδιών. & πρόπλεον 179. 18. flatuoſa 81. 33. βίον 184. 17. Εἰκῆ. ead. ὑπεροραν 186. 23. εκπαφάζουσι 187. 37. προφυλακτικὰ 188. 28. apotherapiam. vlt. ταναντία 189. 2. εὐθὺς 7. ὀλιγοσιτίη ead. ἄδιψον 190. 7. ὑπερβολην. 16. γυμνάζεσθαι 21. contrarium. 193. 6. complexus 196. 8. προσαγωγης 197 23. ἐξαπίνης 198. 33. nimium 199. 8. εκ προσαγωγῆς 20. παλιμβολιεει. 201. 10. viſa. 204. 19. iuuenie 205 1. ſenectutis curuitate. 10 ταχυ 206. 9. χαι ἐκ ἀειδές 20. ἀειδὶς 25. qui 207. 13. Cineſia 210 30. hæ 42. mutationes. 215. 18. νόθος 40. νόθος quaſi νοσώδης 41. ὑγτίον 216. 32. inſtrumenta 223. 39. reſinoſas, & glutinoſas 224. 20. quem 24. eatione 232. 21. ophthalmiæ 22. ξηραὶ 24. οἰδηώδεις 236. 40. κορύζαι 241. 32. φθινώδεες 243. 9. Aeno 12. curiuum 244. 28. Aquilonaribus 30. adduxerit cauſſas, ſcilicet 246. 42. affectum 43. horrendum 248. 36 μέχρι τινος 249. 21. morborum 250. 40. Aeno, 251. 2. quod 37. flatuoſos 253. 11. propè 20. θηριώδης 255. 32. agreſtium 256. 1. & 9. ἱδρωσ. 12. putredinibus, vlt. πλανῆτες 257. 31. de lotis 260. 30. Πιθεως και πλευρίτον 264. 14. quos cum dentibus 38. Zanclem 266. 1. πρεσβυτέροισι 2. πρεσβύται 6. τα πρεσβυτερα 7. πανίσθμια 13. Tollem 17. quum 269. 3. Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι και πρὸς τὴν ηδιω προσάγει 13. ἥβην 274. 21. νῖων 275. 33. μομβρίδιας 276. 22. ani 278. 26. καχεξίαν 281. 11. tractationi 282. 14. dimittuntur 28. Gnidium 287. 21. καθαίρεσθαι 288. 18. συμφέρει 294. 22. aliquam 296. 21. incipit 296. 23. marcor. 2. 298. 5. τῷ 12. impulſore 37. contrariis 299. 5. dixi 301. 4. illis. exceptione 303. 3. dimittatur. 307. 24. conſpicabilem. autem. 308. 2. aphthas 310. 14. Aetius 16. Plin. lib 25. 33. peruidenda. 311. 21. vero 39. autem 312. 16. agitatos 17. turbantes 314. 6 quod 41. ναυτιλίαι 315. 4. pituita 17. dele (ſi) 28. à prauie 39. quid 317. 30. quibuſq. 318. 16. carnes 21. quia 320. 24. ἀπυρέτω ἐόντι 321. 3. καρδίαν 322. 19. ipſis 26. Timeo 325. 5. quem 326. 19. ἀπυρέτοισι 24. ἄλγημα 329. 3. eſt. 330. 2. qui 331. 21. ὁκόσων. quibuslibet. 333. 11. violentiam 21. dele (non) 31. quamlibet 336. 1. poſſum. 24. caput, 343. 13. quas 344. 1. non decretoria 345. 33. vitæ. 349. 6. ἀποστηρίζεται 12. reſſolutiones 351. 11. παρακυνάγχη 28. apertiſſimè 356. 1. Cleonactidem 16. Omnium 360. 13. Harum pars 25. varietatis 361. 5. coloribus 6. manifeſtatur 13. dele. (appares) 22. ſignificat 362. 11. qui 12. ipſis. 363. 12. ipſis 30. dele οἱ 31. ἐξαμαρτάνοι dele ἐν τῇ διαιτῃ vlt. eſt 364. 10. reperiri 16. oriatur. 365. vlt. intermittentes 366. 6. ἀπυρεξίαν 24. Agarlinum 367. 7. putrem. 369. 11. αἰτιολογικὸν 13. τῷ 22. πυρετῶν μακρῶν 23. & 25. πυρετῶν 376. 36. libris 373. 17. τεκμηρίοις 374. 13. actilibus 35. quas 376. 30. dimiſſio 40. tenetur 377. 9. enumeratarum 378. 25. περὶ 380. 29. difficilem 38x. 1. procatarctica 2. ſignificat 6. prob 23. 7. malitia 37. deſeſtandum 383. 27. περίγλισχρα 31. τῶν 30. & 32. περίρροος 384. 27. aphtas 28. ἰσχυροτέροι 385. 34 ſit. 386 14. Oritur 387. 31. κακοήθεις 388. 18. coniungitur 32. inditium 392. 20. tertiam 34. contigit 393. 4. non. 14. hæ 37. τριταιοφυέες. quidem. certianarias 395. 17. ob. 397. 13. Emphaſi 29. quodammodo 400 18. membris 403. 14. καρδιωγμον 404. 5. vſu 11. emproſtotonos. alios. conuulſiuos. 26. parenchymatibus 405. 12. Ad. 19. conuulſionem 38. præſidiis 412. 9. turbatarum 24. ἀκριβὲς 444. 333. qui. 417. 30. βορβορυγμὸς 34. ingenerant 418. 29. affectus 419. 14. ἀποθέσιν 421. 14. ἐλλεβορίζειν 423. 40. πολὺν 425. 6. generantur 29. quod 40. & 43. diureticis 427. 8. vrinam eſſe tenuiorem. 428. 6. furfuraceis 429. 27. ſanguificandi 29. ſemicoctum. vlt. dele, (& dixi interdum dignoſcatur) 430. 29. duarum 431. 11. humorem 24. quæ 31. & vrant. 432. 3. detruſa 37. θρόμβους 435. 5. excernatur 436. 21. aboleri 438. 20. anus. occluſus. apertus. 14. fæces 441. 10. ſpermaticas 30. ab ſonibus 446. 21. λυγμὸς 23. ſingultum 28. edo 448. 5. helucum 16. vocari 454. 10. inflammationum 15. eam 19. qui 456. 27. vlcere 32. rei 33 emiſſio 457. 40. citra 458. 19. effugiunt 25. explananda 461. 17. ἀποφθείρειν. ἐγχλοιν & ἐγχλεισθαι 39. ſine 462. 21. dele (ſect. 22. quintæ) 29. ἀνέλκυται 86. proiici 464. 10. hi. 38. aliquem 40. diarrhœicus 465. 3. virium 13. fœteat 468. 32. Hemiſphericam 472. 37. pleuritides 474. 2. de aqua intensè 14. λειποθυμέει 476. 38. diſtentiones 480. 34. grogiuas 481. 8 σφακελισμος 39. calidius 483. 22. ſanguinis 06. contrariis 484. 16. conuulſiones 35. adſtringendo 485. 33. & 35. qui 487. 6. quamlibet 8. vlcere 20. calor 26. adhibet. 489. 27. ab 491. 34 adſtringens 39. etiam 492. 41. has 494. 27. curatorium 495. 23. appetent 498. 29. imitatur 36. citri 500. 36. non enim 38. natura 22. γυναικεῖων 504. 29. conſueruut 505. 19. Caryophyli 23. Cinnamomo 506. 18. Kyphi 510. 16. Scarificationibus 514. 20. menſtruas 22. vacare 518. 20. Eryſimachus 37. hiſcè vlt. perfricentur 519. 28. maculæ 30. nigreſcentes 523. 2. viuiparorum 525. 2. menſtruum 527. 5. quin 38. melicratum 530. 33. decoloratiores 535. 14. Nicomachus Smyrnæus 15. Philetas 23. cotylidones 37. qui 539. 40. ſpecillis 540. 5. veterus 541. 19. paſtoribus 547. 10. deficientia 549. 4. vtriuſque 550. 19. molle 552. 34. fluxu 553. 40. lipothymiam 555. 28. adſtringentium 556. 10. poſſem certè continuare 557. 11. inflammatus 558. 34. venerem vlt. illij. 559. 4. cunctis 12. inuenta 561. 5. καθαρσεις 559. 26. Dionyſio 28. ab emota 562. 39. faciat 571. 27. Gal. aliquando 577. 13. vulneribus 17. græcos 578. 33. χαῦνα 579. 11. οἰδήματα 26. vulnerum 30. vulnerum 580. 31. dele (toto) 584. 42. ab. 585. 21. præſter vlt. μεγάλης 587. 21. naſſis 594. 5. Daphilus 596. 9. Argemerius 603. 9. dolores 37. ipſos 608. 3. ἐξανθημάτων 609. 31. citatus 40. prauis 612. 38. ἐρυσιπελατώδης 616. 14. curandis 29. haberi 617. 21. depellat 619. 21. autem 620. 29. Hydragogie 621. 25. viot voce 624. 19. Ὀφθαλμιῶντας 20. Ὀφθαλμιῶν 22. hoplomacus 26. ἀπὸ ταυτομάτου 32. earum 38. adnatæ 625. 11. diuturnior 28. corrupti 626. 3. dele. (ſemper) 629. 4. nutrimenta 630. 12. vrinantis 631. 2. coaleſcit 632. 18. cauſſæ 636. 32. κρίσεως 399. 11. dele quia 640. 29. φῶδες 25. inducit 642. 24. poſitus vlt. ſuſcipiant. 643. 31. nobiliſſimam 644. 18. illi papulæ 649. 1. dele (plura) & repone (poſſet) 9. conſilium 652. 2. ad effugiendos 20. eupathia 653. 11. Aeno 24. τῶν 654. 20. decenni 655. 9. cuidam 656. 15. tempora 20. iſchnophonis 28. ὀξυρεγμιώδεες 670. 7. ὀξυρεγμιώδεας 24. lubricam 663. 29. ſpem 665. 24 dele conatur 40. vrgens 656. 20. purgandum 30. conuenit, ſanguinem è ſecta. 671. 15. humiditate 673. 21. inflammatorium 683. 9. φαγέδαιναι 685. 30. cernui 688. 32. ille 689. 4. herbeis 7. corruptionem 697. 11. qua 705. 27. Epicharmus 709. 32. ἐπιγίνεσθαι 711. 37. adhibebant 318. 34. cuipiam 721. 34. inappetentia 38. quod 725. 7. χειμοψυχίη 731. 31. tetanos diriſſimon 747. 40. ἀκροτηρίων 748. 9. friguerint 36. nequit 750. 5. Oeconomia 23. φλέγμα 753. 25. κειμνώδεες 759. 26. aranearum 28. iuribus 771. 29. περιδέξιον 779. vlt. aph. 37. 783. 31. concurrit 784. 24. περιωδυνίης 785. 24. dolore 787. 21. animalium quorundam 23. oppleant 789. 28. χάσμη 791. 6. aquæ 28. inueteraſcunt 792. 17 ἀέρωνες vtique ſcribendum per eo 793. 14. tractata 798. 4. internodiis 800. 14. ſuperſtant 23. ξυσματώδεις 805. 12. pluſquè 814. 11. ſit 816. 30. tamquam 817. 8. humorem 22. Criſibus 819. 12. vtilitatis 820. vlt. ſanat ferrum 821. 27. abdita 822. 36. conſiderandam 827. 6. beneualentibus.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM IN HOC
OPERE CONTENTORVM.

A

A Corruptione abſceſſus oſſis. lib. 7. aph. 75 809
A deiectione ſinceta difficultas inteſtinorum. lib. 7. aphoriſm 23 744
A difficultate inteſtinorum habito ſi veluti carunculæ exeant læthale eſt. lib 4 aph. 26 338
A difficultate inteſtinorum leuitas inteſtinorum ſuperuenit 808
A diuturnis ſanat. hemorrhoidibus, ſi vna non ſeruatus periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem aduenire. lib. 6. aph. 12 613
A febre ardente habito rigore ſuperueniente ſolutio. lib. 4. aphoriſm. 58 391
A forti in Vlceribus pulſu profluuium ſanguinis. lib. 7. aph. 21 740
A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio bonum. lib. 7. aph. 5 719
A longo alui profluuio habito ſpontaneus uomitus ſuperueniens morbum ſoluit lib. 6 aph. 15 620
A morbo laterali inflammatio pulmonis malum. lib 7. aph. 11 729
A morbo laterali, vel Pulmonia habito alui profluuium aduenient malum. lib. 6. aph 16 622
A pituita alba aqua intercus ſuperuenit. lib. 7. aph. 71 806
A profluuio ſanguinis deſipientia, & conuulſio malum. l 7. aph. 9. 726
A pulmonis Inflammatione Phrenitis, malum. lib. 7 aph. 12 730
A puris Sputo Phtiſis, & fluxus, cum verò ſputum retinetur moriuntur, lib. 7. aph. 16 734
A quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur ſi verò prius capiantur, & quartana ſuperuenerit liberantur. lib. 5. aph. 70 585
A ſanguinis ſputo puris ſputum malum. lib. 6 aph. 15 733
A ſanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſupra. l. 7. aph. 76 809
A ſingultu habito ſternutatio ſuperueniens liberat. l. 6. aph. 13 616
A ſudore horror non bonum lib. 7. aph. 4 718
A tabe habito profluuium alui ſuperueniens læthale. lib. 5. aphoriſm. 14 470
A tuberculi intus ruptione exolutio, vomitus, aut animi deffectio fit. lib 7. aph. 8. 724
A ventris dolore diuturno ſuppuratio malum. lib. 7. aph 22 742
A vomitu ſingultus, & oculorum rubor malum lib. 7. aph. 3 716
Ab Ileo vomitus ſingultus deſipientia, vel conuulſio malum. lib. 7. aph. 10 727
Abortus, ſignum neceſſarium 548
Abortum intendere eſt homicidium certum procurare 552
Abortum procurare nunquam licet 552
Abraham C L. annis vixit, & cum eſſet C X X V. genuit 166
Abſceſſus cur fiant in febribus laſſitudinarijs 347
Abſceſſus oēs inferiores tollunt morbos ſuperiorum partium 341
Abſceſſus in qua parte fiant 348
Α'κάθαρτα corpora trium ſunt generum 86
Acceſſio eſt veluti parua iudicatio 94
Acceſſiones vere, & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum ſucceſſiones incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. ſed & ea iis, quæ mox apparent inditia ſumuntur, quemadmodum in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputum appareat morbum breuiat ſi verò poſtea appareat producit, & vrinæ. & alui excrementa, & ſudores quæcumque apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam, vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt. lib. 1. aph 12 29
Acceſſiones, & conſtitutiones morborum, à quibus indicentur 30
Acetabula veteri, quæ 535
Acetum fit à calido 660
Acherontici Senes 279
Aciditas fit, tàm à calido, quàm à frigido 660
Acidus ſapor quomodo fiat 660
Ακροθώρακας 118
Actio omnis fit in tempore 200
Actio omnis læditur ab omni intemperie immenſa 115
Actiones à non dormientibus multo deteriores 68
Actiones humanæ à tribus diriguntur 7
ad Actiones omnes rectæ obeundas quinque reperiuntur 288
Acutæ nares, collapſa tempora, cutis circa frontem arida, totius faciei color pallidus læthale lib 8. aph. 13. 829
Acuti morbi proprius character eſt periculum 551
Acuti morbi cur incertę prædictionis exiſtant 113
Acuti morbi à bile fiunt 254
Acuti morbi a quibus ſuccis fiant 881.112
Acuti morbi characteres 509
Acutis morbis, cur non capiuntur, qui aluum lubricam habent 102
in Acutis, qui male indicantur non poteſt ordo ſeruari à natura, quæ vincitur, quemadmodum ſeruatur ab ea vincente 414
in Acutis cur celeriter purgandum 308
in Acutis ſollicitandum, & ſi quod mouendum eſt ſtatim faciendum 804
in Acutis frigiditas extremorum mala 378
Acuto morbo, qui laborarunt ipſis ſemper aliquam partem læſam poſt morbum remanſiſſe 773
Acutus morbus, ſine febre an detur 699
Acutorum morborum characteres, qui 812
Acutorum characteres duo. & qui 302
Acutorum morborum characteres duo 822.699
Acutorum genera duo 122
Acutorum ſummus vigor, quibus diebus 300
Acutiſſimorum morborum character qualis 300
Acutorum terminus 818
Acutorum morborum non omninò ſunt certæ prænuntiationes, aut ſalutis. aut mortis. l. 2 aph. 19 118
Acutorum prædictiones eſſe plerumque, & in plurimis certas aliquando verò, & in aliquibus incertas 112
Ad Helleboros, qui non facilè ſupra purgantur eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda ſunt. lib. 4. aph 13 309
Adoleſcentibus, ver optimum 249
Ægiptii medicinæ parentes 138
Ægiptii cauſſam mortis in ſtomachum referebant 106
Ægiptii, & Pytagorici, quid de auctione cordis hominis ſentiebant 40
Ægri magis moriuntur hyeme 96
Ægri cur faciliter purgentur, ſani è contra 160
Ægri in acceſſionibus, cur non cibandi 52
Ægri poſt vtrumq; ſolſtitium ſolent interire, & cur 127
Ægritudines ferè facilius curantur in hyeme, & citius 127
Ægrotantes omnes ſanari nequeunt 334
Aer, & anni tempus magnam partem habent inter cauſſas morborum 209
Aer vrbium autumno craſſior, & grauior 225
Æſtas vnde dicta 254
Æſtas eſt morborum productrix 249
Æſtas eſt ab Ortu virgiliarum ad ortum Arcturi 48
Æſtate, & Autumno, cur cibi difficillimè ferantur 48
Æſtate, & autumno cibos difficillimè ferunt hyeme facillimè ſecundum locum, ver habet. l. 1. aph. 18 47
Æſtate an hyeme ſomnolentiores 42
Æſtate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes. & tertianæ febres plurimæ, & vomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris vlcerationes genitalium putredines, & ſudamina. lib. 3. aph. 21 253
Æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues autumnales longæ, & maxime, quæ hyemem attingunt lib 2. aph 25 126
Ab æſtibus fortibus conuulſio, aut diſtentio malum. lib. 7. aphoriſm. 13 731
pro Æſtibus fortibus, quid intelligendum ſit 731
Ætas conſiſtentiæ quantum extendatur 275
Ætas grauiſſimorum morborum ferax, quæ 172
Ætas hominis ſeptenario menſuratur 33
Ætas, nutriendi indicationem indicat 45
Ætates diuerſimode definiuntur ab Hipp. 272

Ætates per ſeptenarium numerum numerantur. 271
Ætates quot, & quæ quibuſq; terminis claudantur. 33
Ætatis mutatio ſolet alui diſpoſitionem mutare. 117
Æthiopes facile febribus intereunt. 135
Æthiopum ſemen nigrum eſt potentia. 478
Affectuũ diuturnorũ proprium eſt, vt in abſceſſum cõuertantur. 700
Agere cum præmeditatione, quid apud Hipp. 65
Agere ſecundum rationem, quid ſit. 200
Aicola. 161
Alimenti bonitas in quibus poſita. 161
Alliorum odorem nõ poterant ferrè Iacobus à Turru, Petrus Aponenſis, & Hier. Mercurialis. 196
Alteratum. 71
Alui fluxus eſt Phthiſicis exitialis. 297
Alui fluxus in prægnantibus nulla arte prouocandus. 515
Alui lubricitas in tuenda valetudine maximum ſubſidiũ affert. 203
Alui fluxus aquoſus, quomodo ſoluat Anaſarcham. 753
Abortum intendere eſt homicidium certum procurare. 558
ab Alui profluuio difficultas inteſtinorum. lib. 7. aph. 73. 807
Alui fluxus vapores, & humores à ſuperiorib. partibus abducit. 396
Aluus mollis fit etiam à cruditate, & immenſo potu. 204
Aluum liquidam habentibus, cur non tẽtantur à morbis acutis. 204
Aluum lubricam, qui habent ſani degunt. nec ab acutis morbis tentantur. 110
Aluum, qui adſtrictam habent vix ſani eſſe poſſunt. 114
Aluus, cur adſtricta iuuenibus. 114
Amara vehementer ſunt naturæ inimica. 194
Amazones infantes, cur ex articulent. 771
Amazonas mammam dexteram vrere conſueuerunt. & cur. 771
Anacharſis Scythæ reſponſum. 633
Angina quid. 241. 458
Angina quomodo generetur. 241
Angina ſi ad pulmones vertatur delirium inducit. 460
ab Angina habito ſi tumor fiat in collum bonum. lib. 6. aph. 37. 666
Anginę horrendiſſimę, & incidentes. quæ. 350
ab Angina habito tumor, & rubor in pectore ſuperueniens bonum extra enim vertitur morbus. lib. 7. aph. 50. 779
de Anima Hipp. opinio. 176
Anima, cur cum ſit immortalis non ſuſtineat corpus in ſenectute vti in iuuentute. 206
Animę operationes rectę in bona inſtrumentorum temperie conſiſtunt. 279
Animi validi rebuſq; magnis deſtinati, quo magis in rebus arduis implicantur eo fortius, atque vehementius agunt. 9
Animi ſedem cerebrum eſſe aliquando credidit Ariſtot. vna cum Platone, & Medicis. 783
Animus tempore afficitur. 214
Animal tam diu viuit quamdiu nutritur. 797
Animalia perpauca vomere adnotatum eſt. 294
Animalia hyeme latentia opus habent archano cuiuſdam herbæ pro dillatandis inteſtinis. 34
Animalia quadrupeda, cur non poſſint proferre literas aues autem aliquæ ſic. 658
Animantia, cur ſemper non generent, nec augeantur, & ſemper nutriturã, cũ virtus nutritiua augẽs, & generãs vna, & eadẽ ſit. 632
Anni ſunt mala merces. 40
Anni tempora naturalia, cur morbus faciant. 210
Anni tempus in corporibus humanis, quid poſſit. 12
Antoninus Pius Imp. tabellas tiliaceas ne incurueretur in ſenectute geſtabat. 207
Anticyra inſula helleborum producit innocentiorem. 309
Apelle. 633
Aειςαοις. 419
Aphonia apud Hipp. aliquando ſignificat idem quod apoplexia. 694
Aphonia ex repentino capitis dolore an ſit Apoplexia. 695
Aphoriſmus quid. 3. 396
Aphoriſmi, cur facti. 68
Aphoriſmi, cur ita dicti. 3
Aphoriſmi ſunt æternę veritatis. 399
Aphoriſmi pręcioſiſſimi, ſunt medicinæ theſauri. 68
Aphoriſmi ex lib. Epid. magna ex parte decerpti. 4
Aphoriſmorum liber humanum intellectum tranſcendit. 3
Aphoriſmorum liber Medicinæ Theſaurus cuncta artis genera breuibus ſententijs comprehendens. 4
Aphoriſmorum liber totius artis medicæ fundamentum. 4
Aphoriſmorum liber ab Hipp. in ſenectute elaboratus. 5
Aphoriſmorum ordo nullus. 4
Aphtæ. 261
A'πνόμαι. 117
A'πογραμμ. 802
Apoplexia qu. 169. 764
Apoplexia, quomodo fiat. 241
Apoplexia, quomodo fiat ex Ariſt. 169
Apoplexia, cur fiat potiſſimum à 40. vſque ad 60. annum. 706
in Apoplexia pituitoſus ſuccus ſemper adeſt. 170
in Apoplexia, Cerebrum primo afficitur. 169
Apoplexia fit ſantum à ſucco melancholico ex Cardano. 706
Apoplexia ex Ariſt fit materia in cor decumbente. 833
Apoplexis fortis cognoſcitur, quando nullum apparet reſpirationis veſtigium. 170
Apoplexia ſemper in alicuius partis reſolutionem deſinit. 270
Apoplexia fortis non eſt à medico tractanda, & cur. 171
Apoplexia, quæ fit à ſucco melancholico accidit à 40. vſq; ad 60. annum, quæ verò fit à pituita. & alijs ſuccis qualibet alia ætate poteſt accidere. 706
Apoplexia à ſanguine, & pituita. 707
Apoplexiæ differentiæ primæ duæ. 179
Apoplexiæ debilis ſpecies duæ. 171
Apoplexiæ cauſſæ, quæ. 269
Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadrageſimo anno, vſque ad ſexageſimum. lib. 6. aph. 57. 706
Apoplexiam fortem ſoluere, cur impoſſibile. 179
Apoplectici ante LXXII. horas ſepulturę mandari non debent. 170
Apoſtema calidam. 556
A'ποςασις. 419
Apoſtemata calida frigidis periculoſiora. 251
Appetere minus in conualeſcentibus melius eſt, & cur. 246
Appetitus. 793
Appetitus naturalis, quomodo cognoſcatur à vitioſo. 82
Appetendi vis à quibus poſſit lædi. 598
Appetentia, & coctio ventriculi in declinationibus deterior. 142
Aqua eſt potus naturalis. 502
Aqua potabilis, cur leuiſſima expetatur. 502
Aqua, quę citò calet, & citò refrigeratur leuiſſima eſt. lib. 5. aphoriſm. 26. 502
Aquæ leuitas, quomodo exploretur. 501
Aquæ, quomodo explorentur. 181
Aqua nimis calida non humectat. 474
Aquarum marina eſt grauior, quam aeria. 199
Aquis ſtagnantibus qui vtuntur, non niſi validis medicamentis ſunt purgandi. & cur. 199
Aquæ thermales omnes virtutem exiccatoriam habent. 537
Aqua poteſt aliquomodo in aſperam arteriam transfundi. & æger aliquandiu ſuperuiuere. 664
Aqua in Anaſarca, quomodo è venis poſſit in aluum trudi. 619
Aqua in Hydrope fit verè à calore diminuto. 305
Aqua intercutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter ſanantur. lib. 6. aph. 8. 606
Aqua intercute laborans ſi à tuſſi habeatur deſperatus eſt. lib. 7. aph. 48. 778
ab aqua intercute habito ſi aqua per venas in ventrem defluxerit ſoluitur morbus. lib. 6. aph. 14. 618
Aqua inter cute laborãtib. tuſſis ſuperueniẽs malũ. l. 6. aph. 35. 663
Aqua Hydropicorum, vbi colligitur ibi generatur. 306
Aqualiculus, cur magis pingueſcat. 554
Aquilo duplex. 230
Aquilo ad conceptum brutorum valet. 235
Aquilonares venti. 217
Aquilonarium ventorum mala, quæ. 217
Aquilones, cur anniuerſarij auſtri, autem non. 244
Aquilonarium ventorum effectus boni. 244
Aquilonarium ventorum effectus mali. 241
Arbores, cur verè frondeſcant. 50
Arborum fructus prioribus, & extremis diebus facilius decidunt, quam intermedijs. 283
Arcturus. 290
Ardentes febres, quomodo fiant. 221
Ardens febris ſoluitur rigore ſuperueniente. 399
Ariſtotelis locus reſtitutus. 607
Ariſt. & Hipp. cognatione coniuncti fuerunt. 661
Ariſtoteles diſſectionibus ſtuduit. 523
Aromata caput grauant, & cur. 505
Aromata ad menſtrua ducenda primum ſibi vindicant locum. 504
Ars fit ex pluribus experimentis. 579
Ars

Ars ex pluribus memoriis, & experimentia fit. 6
Ars medica ex quibus pendeat. 605
Artis medicæ fabrica tota eſt collocata in medico ægro, & morbo. 9
Artes liberales habent ſua præcepta, & dogmata. 3
in Artibus maximè neceſſaria repetere bonum eſt. 331
Articulares dolores fiunt ex colicis, & è contra colici ex articularibus. 549
Articularis dolor, quando incurabilis. 691
Articulorum doloris cauſſa. 691
Articulares morbi numquam in colicos mutantur, nec è contra. 75
Articulorum motus impeditur, vbi humor eorum tenax nimis concretus, vel nimis fuſus exiſtit. 216
ad Artritidis generationem quæ conducant. 632
in Artritide fluxio fit per venas. 691
Aſclepiadis opinio de modo, & de loco vbi fit vrina. 306
Aſclepiades funeri obuius factus eum viuere, qui efferebatur cognouit. 333
in Aſcite, & Timpanite aqua an in venis contineatur. Sicut in Anaſarca contingit. 619
Aſiatici, cur imbelles, & Tyrannis facile obedientes. 210
Aſiatici, cur ſuſtinendis laboribus parum idonei. 207
Aſſidentia ſigna, quæ. 31
Aſthma, & tuſſis, quomodo gibboſitatem efficiant. 686
Aſthma propriè. 266
Aſtra, vt ſigna tantū, & cauſſę partiū anni ab Hipp. cōſiderata. 316
Aſtrologi epilepſiæ cauſſam in pueris in aſtra referunt. 272
Athletæ, cur deterrimos cibos conficiunt. 161
Athletarum cibus qualis fuerit. 44
Athletica cur priſtis temporibus exiſtimata. 13
Athleticæ, & Pugilicę valere. 44
Atra bile vexatis, & renum paſſionibus hæmorrhoides ſuperuenientes bonum. lib. 6. aph. 11. 612
Attentio, quomodo maximè comparetur. 9
Auditio, quomodo fiat. 37
Auditio à quibus efficiatur. 38
Auditio, cur aliquibus tarda aliquibus citius. 37
Auditionis terminus omnibus viuentibus datus. 37
Auerroes in medicina non admodum fuit verſatus. 95
Auerſio fit per contrarias partes. 580
Aues, cur ſiccitatibus magnis non ſitiant. 221
Aues deſtillationibus, & grauedinibus minus tentari, quam homines ſed magis, quam bruta. 618
Augeri, & conglutinari, quid apud Hipp. 631
Auguſtus Aſparagis delectatus eſt. 262
Auſter. 215
Auſter, cur calidus, & humidus. 216
Auſtri, quando boni. 216
Auſtri detrimenta, quæ. 245
Auſtri bonum vnum tantum habent, quod ventrem emolliunt. 247
Auſtri auditum hebetantes caliginoſi caput grauantes pigri diſſoluentes, quando huiuſmodi tempeſtas præualuerit talia in morbis pariuntur, at ſi Aquilonia fuerit tuſſes fauces, alui duræ difficultates vrinæ horrores coſtarum dolores, & pectoris, quando hæc tempeſtas præualuerit talia in morbis expectare oportet. lib. 3. aph. 5. 215
Auſtro flante corpora tardiora, & grauiora exiſtunt, & cur. 216
Autumnus malus eſt omnib. ætatibus naturis, atque regionib. 249
Autumnus tabidis malus. lib. 3. aph. 10. 226
Autumnus longus morbus facit. 226
Autumnus magis aliis temporibus peſtilentiæ patet. 258
Autumnus qualis ab Hipp. & Galeno ſtatuatur. 49
Autumnales morbi, qui. 214
Autumnus ferinus ab Hipp. dictus. 225
Autumnus, cur pernicioſus. 236
Autumno, cur morbi fiant. 214
Autumno verò, & plurimi æſtiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes aquæ intercutem, & tabes, & ſtillicidia vrinę, & difficultates inteſtinorum, & coxendicum dolores, & anginæ, & anhelationes quas greci aſthmata vocant ilei morbi comitiales furores atræ biles. lib. 3. aph. 22. 256
Autumno morbi acutiſſimi, atque exitiales maxima ex parte, cur verò ſaluberrimum, & minimè exitiale. lib. 3. aph. 9. 223
Autumnales morbi, cur longi. 360
Aurea frigidæ perſpicuę contractæ ſordes, earum dulces ſurditas inflammatio dolores vehementes in acutis mortem. lib. 8. aphoriſm. 13. 827
Aures, cur rubeant pudentibus. 757
Auris ſiniſtra perforata citius conſolidatur, quam dextra. 492
Aurium ſordes, cur in peracutis, & potiſſimè rabidis dulceſcāt. 463
Auxilium nullum eſt, tam potens, quin infructuoſum euadat, niſi compar victus ratio connectatur. 236
Αὐτόματα exire, quæ dicantur. 285

B

BAlbi, cur boni. 659
Balbi, lune parte purgandi. 659
Balbi in longis, alui fluxionibus minus periclitantur. 659
Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur. lib. 6. aph. 32. 657
Balbuties, ſiue Τραυλότες. 658
Balbuties, quæ ἰσχνοφωνίας. 658
Balbuties cauſſæ. 658
Balbi, cur alui profluuio capiuntur. 658
Balbi, cur lubricam aluum habeant. 115
Balneum in affectibus neruorum, quando adminiſtrandum. 656
Balnea, cur vires eneruata dicantur. 476
Balnea ſitim excitant. 240
Balnea, cur modo exſiccare, & refrigerare modo calefacere, & humectare poſſint. 475
Balneorum frequenti vſu carnes contabeſcunt. 238
Barbara, cur mulieribus aliquibus naſcatur. 662
Bene, vel malè ſę habere, quid importet. 211
Bibere ſitiendo, & magna omnium voluptas. 723
Bilis proprium eſt ſupernatare. 755
Bilis proprium eſt, vt tertia die moueatur. 366
Bilis non generatur in ventriculo. 692
Bilis cordi non appropinquat. 403
Biantii, cur multo ſale, & abſinthio, vti conſueuerint. 594
Bombardæ ſtrepitus, quomodo excitetur. 78[illegible]
Bona omnia conueniunt ſemper, ſed non è contra. 21
Βορβορυγμος, quid propriè. 417
Bruta dum vtero gerunt bene valent ſecus, quam mulieres. 551
Bruta ob neceſſitatem odorata proſequuntur. 505
Bruta nulla phthiſi conſumuntur, & cur. 463
Bubones peſtiferi, quamuis ſint crudi ſecandi. 388
Bubones, ſiue tumores, an curandi per ſectionē etiā immaturā. 387
Bulimos. 117
Bulimus, & caninus appetitus in quo differunt. 117
Bulimi cauſſæ. 118
Bulla quid. 756

C

CAcoethe vox in vlceribus varios malignitatis modos ſignificat, & qui. 599
Cacoethiam aduerſantia remedia, quæ. 600
Cadauera recentia demerguntur vetuſta fluitant, & cur. 78
Cepe, quomodo lachrimas eliciant. 484
Calidum ſuppuratorium in omni vlcere magnum ad ſecuritatem inditium cutem mollit extenuat dolorem ſedat rigores conuulſiones, & diſtenſiones mitigat, & ex his, quæ ad caput attinent eius ſoluit grauitatem plurimum, autem cōfert oſſium fracturis. ſed nudis præcipuè eorumq; maximè, qui in capite vlcera habēt, & quæcumque a frigore moriuntur, vel vlcerantur, & repentib. comeſis ſedi pudendis vtero veſicæ his calidum amicum, & iudicans frigidum inimicum, & perimens. lib. 5. aph. 22. 489
Calida actu magis penetrant calefaciunt, & exſiccant. 129
Calido vtendum moderatè. 473
Calidum, vbi quis ſępius eo vtatur hęc mala affert carnium æfeminationem neruorum incontinētiam mentis torporem profluuia ſanguinis animi deffectionem hæc ad quæ mors. l. 5. aph. 16. 473
Calida numquam efficiunt niſi valde exuperant. 483
Calidus alio quotuplex aliquid dicatur. 39
Calor natiuus, quid. 816
Caloris innati Idea vniuerſa, quæ. 36
Calor natiuus non augetur ſimpliciter: ſed quo ad effectus. 39
Calor implantatus. 36
Calor natiuus a natiuitate, vſq. ad interitum ſemper minuitur. 42
Calor quot modis extinguatur. 176
Calor natiuus duos habet motus perrennes. 176
Calores quatuor in quolibet animali, & qui. 36
Caligula Imp. ætatis beneficio ab Epilepſia liberatus. 180
Calui, cur non fiant magnæ varius. 661
Calui varius ſi ſuperuenerint capilli renaſcuntur. 638
Caluis iam factis varices ſuperuenientes eos iterum capilleſcere, non eſt perpetuò verum, & cur. 661

Caluitium quid. 661
Caluitium duplex. 651. 662
Cancer quid. 668
Cancri cauſſa. 668
Cancer occultus, & manifeſtus. 668
Cancri, cur frequenter fiant in mammis, & præcipuè mulierū. 668
Cancri non ſunt curandi per chyrurgiam. 669
Cancri, cur non curandi. 669
Cancri curati, cur citius interficiant. 669
Cancros occultos omnes melius eſt non curare curati. enim citò pereunt non curati verò longius tempus perdurāt. l. aph. 38. 668
Canes angina laborant. 353
Canes vigente canicula magis, quam alijs temporibus ferociunt, & efferari putantur. 290
Canes, cur verè minus feras indagent. 224
Canini appetitus cauſſæ. 118
Caninus appetitus. 117
Canicula quantum temporis duret. 290
Canicula, quando vigeat. 291
Canis aſteriſmus ab Hipp. obſeruatus. 290
Caniculæ tēpore Dionyſio eſſe vtendū medico in domo opaca. 291
Capillitium. 424
Capilli ſunt pura excrementa. 462
in Capitis doloribus, cur non ſunt affigendę cucurbitulę, niſi prius per venam cubiti facta ſit totius euacuatio. 508
Capitis dolores repentini, & Aphonia detenti, cur ſeptem diebus intereant, & quomodo dies ſint numerandi. 695
Capitis doloris repentini cauſſæ. 694
Caput habet ſeptem vias per quas expurgari ſolet. 165
Caput raræ texturæ peius habet hyeme, quam æſtate. 212
Caput dolenti, & circum dolenti pus, vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures morbum ſoluit. lib. 6. aph. 10. 610
Caput omnium fluxionum eſt origo. 165
Capras ſpirare per aures putauit Alchmęon. 827
Capræ, & oues epilepſia excernentur Hipp. & Plutarcho. 319
Cardanus notatur. 431
Cardani ingenium ferox. 764
Cardiacorum ſalus in vino eſt collocata. 790
Carnis multitudo inter morbos relata. 174
Carnes ſanas habentibus Helleborus periculoſus facit, enim conuulſionem. lib. 4. aph. 16. 317
Καρμαί. 7 9
Καίρος quid. 448
Carota ſuccus. 85
Caſſia ſæpiùs data quoslibet humores tandem euacuat. 199
Χύμα. 413
Caſtor, & Pollux tumores. 168
Catarrhi nomen, cur antiquis temporibus non fuerit notum. 653
Catarrhus, ſeu deſtillatio quid. 165
Catulorum lactentium caro ægris ab Hipp. conceſſa. 162
Cauitas in capite, quæ & vnde. 746
Cauitates interiores quadruplices. 724
Χαῦμα. 578
Cautiones habendæ in purgandis prægnantibus. 507
Cauſſa eſt bona, quæ rationabiliter bona facit. 70
Cauſſarum genera tria, & quæ. 150
Cauſſę internæ plus deſtruere poſſunt, quam externæ. 177
Cauſus. 392
Cauſon frigida curatur, & quomodo. 221
Cauſarii qui. 318
Cauſtica in affectibus calidis. 424
Cauteria, & vlcera ſi ſanant morbos factos prohibent etiam ne fiant ſi prius ea aperiantur. 615
Celſi cenſum de Hippocrate. 209
Celſus Hipp. Romanus. 103
Celtiberi, & Iberi vrina dentes colluere ſoliti, & cur. 385
Cera, & oleum, cur a Sole candidum fiat. 473
Cerebro inflammato, cur oculi rubeant. 717
Cerebri actio optima ab optima ipſi° tēperatura proficiſcitur. 444
Cerebri humiditas inſaniam parit, & cur. 475
Cerebrum eſt domicilium facultatum animæ. 733
Cerebrum eſt motricis, & Hegemonicę facultatis domicilium. 792
Cerebrum ſeptem viis ſecundum Hipp. expurgatur. 610
Cerebrum purgatur ſeptem uiis. 752
Cerebri vulnera ſuperficialia, non ſunt læthalia. 627
Cerebri vulnera, quare læthalia. 627
Cerebrum eſt pars noſtri corporis frigidiſsima. 481
Cerebrum calidius eſt quolibet aere æſtuoſis. 481
Cerebrum temperatum habentibus an excrementum humidum per nares exire debeat. 596
Cerebrum eſt animi ſedes. 518
Ceruicaro, & panis furfuraceus nutrit tardę, & celeriter excernitur. 109
Characteres acutorum duo, & qui. 301
Chardarius auis ab ictericia liberat ſi laborantem aſpexerit. 398
Chriſtus, cur Lazarum quarta die ſuſcitauit. 170
Chyrurgia primum exculta apud Homerum. 10
Chyrurgia per antonomaſiam medicina, quando dicta fuerit. 820
Cibandi tempus oportunum quale. 770
Cibandi ratio a morbi rigore metienda, & cur. 23
Cibi faſtidium in morbis longis, cur malum. 721
Cibare an liceat, aliqñ i initio, aut augmēto, aut ſtatu aceſſionis. 19
Cibatio importuna, quæ damna ægris afferat. 28
Cibi in lienteria, cur excernantur inconcocti. 592
Cibi ſua natura articulorum dolores excitantes, qui. 653
Cib parū, & male mutatur, vel à frigido, vel a calido imoderato. 592
Cibi quantitas à morbi etiam temporibus indicatur. 23
Cibi, cur æſtate, & autumno difficillimè ferantur. 48
Cibis liquidioribus ocius ſaciantur homines, quam ſolidiores. 89
Cibi amari, & ingrati abortire faciat. 283
Cibi corrupti vincunt naturam. 207
Cibi ab ægris expetiti, quaſi vim medicamenti obtinent dummodo non multum a bonitate declinent. 162
Cibi conſueti, licet deteriores, præferuntur inaſſuetis, quamuis melioribus. 262
Ciborum nimia copia mediatè facit morbum. 106
Cibo prauo vtentes, cur purgati exoluatur. 259
Cibos difficillimè ferri, quid importet. 48
Cibus celerius dandus eo cœlo, quo magis digeritur. 49
Cibus ſanis vires igni morbum auget. 508
Cibus ante Criſim aliquo tempore augendus, & cur. 52
Cibus, quanto melior tanto deteriorem facit corruptionem. 206
Cibus in quartana, qualis. 45
Cibus in acceſſionibus, non eſt exhibendus iis, qui libenter ſumūt, neque cogendi ſunt, qui illum abhorrent. 54
Ciborum iucunditas in quibus poſita. 161
Ciborum & potus indulgentia, quæ bona afferat. 261
Cibus, qua hora ægris offerendus. 29
Cibus paucus, quomodo intelligendus. 49
Cibus, & potus ab ægro expetitus, quando concedi poteſt. 160
Cicuta, cur homini non capræ venenum. 123
Cineſius Poeta, cur φιλιππος dictus. 207
Circa initia, & fines omnia imbecilliora, cum verò conſiſtunt fortiora. lib 2. aph. 30. 142
Ciuitatum bene inſtitutarum conſuetudo, vt genus humanum conſeruaretur. 500
Claudi, cur maximè ſalaces. 720
Claudus melius virum agit. 771
Clyſteres, qui mulieribus infunduntur copioſiores eſſe debent. 229
Clyſteris vius Auicennę delectus. 204
Coctio quid. 410. 414
Coctio quid apud Philoſophos, & apud medicos, & in quo differant. 58
Coctio octo horis ad ſummum abſoluitur. 72
Coctio quiete perficitur. 139
Coctio materiæ morbificæ, qualis eſſe debeat. 59
abſque Coctione, quæ diſparent ſunt infida. 92
Cocta perfectè non poſſunt recrudeſcere, & iterum coqui. 524
Cœlum, quod morbum facit eſt peſſimum. 181
Concubitus nimis oculi, atque cluent ſubſident. 599
Coitus parua epilepſia vocatur. 16
Coitus cum vetula infirmat penem. 565
Coitus ad Podagræ generationem confert tribus de cauſſis. 654
Coitus morbos à pituita curat. 181
Colic⁹ dolor, vſq; ad Tyberii tēpora haud inuenitur nominat⁹. 518
Color mulieris bonus qualis. 529
Color talis efflorefcit, cuiuſ qualis humores ibus dominātur. 530
Color varietas in excrementis mala. 529
Conceptus partus, & abortus fit ſecundum ordinem dierum menſium, & annorum, quibus fit ſanitas, atque morbus. 125
Conceptus abortus partus, & morbus iiſdem modis indicatur. 527
Concepiſſe mulierem, quomodo cognoſcatur. 562
Cōcoctio ab antiquis, & quādoq; ab Hipp. dicta eſt putrefactio. 595
Concocta medicari, atque mouere non cruda, neque in principiis, modo non turgeant plurimum. verò non turgeat. l. 1. aph. 22. 57
Conglutinari, & augeri, quid apud Hipp. 631

Conie-

Digitized by Google

DEclinationis nocumentum cęteris partibus ſemper deterius, nocumento aliorum temporum, & maximè principij. 70
Deos luxationis genus. 266
Dentes Orientes, cur doleant. 204
Dentes in ſenectute, quibuſdam oriuntur. 264
Dentes vtrum ſint oſſa. 430
Dentes ſenſum habent, quo carent alia oſſa. 487
Dentes ſoli, vbi humana corpora cremantur igne non conſumuntur. 236. 716
Dentes eſſe debent ab omni ſorde mundæ. 383
Dentes magis frigidum. Sentiunt, quam caro. 384
Dentium ſentores mali dicuntur. Simpliciter, & cur. 384
Dentibus, cur Pyrethrum piper, & nonum adhibeatur. 482
Dentes primi in vtero naſcuntur. 264
Dentium ortus eſt, vij. menſe. 264
Dentes vrinox, qui colluere fuerint ſoliti. 385
Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ: ſed ſi talia deiiciantur qualia conueniunt, & ægri facile tolerant, atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere faciendum æger poſſit tolerare. lib. 1. Aph. 23. 61
Deiectiones excrementorum variæ, quã bonę, & quando malę. 98
Deiectiones nigræ ſemper malæ. 352
Deiectiones nigræ qualis eſt ſanguis niger ſponte venientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre peſſimæ, & quanto colores magis praui fuerint plures peius cum medicamento verò melius, & quanto colores plures non praui. lib. 4. aph. 21. 327
Deiectiones ſpecie æquales in omni tempore ſunt malæ. 98
Deiectiones ſynceræ, quomodo dyſenteriam cauſent. 744
Deiectionis ſynceræ conditiones. 744
Deiectiones tàm variæ, quam ſynceræ proſſimæ. 330
Deiectiones variæ, quæ. 98
Delirium affectus eſt grauiſſimus. 71
Deliris cum immanitate, cur periculoſiora. 699
Delirium ſemper malum. 415
Delirium poteſt fieri a cauſſis calida, & frigida, & quomodo. 726
Delirium quomodo fiat ex profluuio ſanguinis. 726
Delirium in voluulo. 728
Delirium quomodo fiat ex percuſſione capitis. 733
Delirantium ſigna. 379
Delirantes, & ſtupidi, quomodo deprehendatur. 734
Delirantes placandi ſunt ſomno. 71
Democritus panis odore, vel vt alii mellis guſtatu vitam per triduum prorogauit. 72
Depilatio an poſſit fieri à ſola mala intemperie ſicca. 599
Deſipientia cum riſu, cur ſit ſecurior. 699
Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt ſecuriores, quæ verò cum ſtudio periculoſiores. lib. 6. aph. 53. 698
Deſipientia fit, aut læſo cerebro per eſſentiã, aut per cõſenſum. 698
Deſtillatio cunctarum ægritudinum mater. 594
Deſtillationes citò interimentes, quæ. 232
Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies. lib. 7. aph. 38. 762
ad Deſtillationes curandas maximè conducit ſomnus humili, & decliui capite factus. 618
Deſtruere facilius eſt, quam conſtruere. 298
De temporibus ſiquidem hyems ſicca, & aquilonia fuerit, ver verò pluuioſum, & auſtrale neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines Græci ophtalmias vocant, & inteſtinorum difficultates fieri præcipuè verò mulieribus, & viris, qui natura ſunt humidiores. lib. 3. aph. 11. 227
Dercima, quid dicatur. 293
Diacalamentum ad menſes prouocandos. 520
Diaphragma, qui vulneratum habent, cur rideant. 628
Diarrhea, quæ & qualis ſit. 620
Dichotomia Hipp. & Theophraſto familiaris. 833
Diæretica ex Hipp. 1. exculta fuit. 10
Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit lethalis eſt. lib. 4. aph. 24. 334
Difficultatem vrinæ vena ſecta iuuat, ſecare verò interiora. lib. 6. aph. 36. 664
Diocles medicus. 151
Dipſadis venenum ſitim inducit. 324
Diſcere facile omni naturæ iucundum. 4
Diſuris quid. 665. 778
Diſuria duplex. 665
in Diſuris, quæ vena incidenda. 666
Diſuriæ cui competat Phlebotomia. 665
Diureticorum vſus qua cautione admittendus. 426
Documenta tria in praxi maximè neceſſaria. 11
Dolor quid. 77
Dolor magnus, aut citò finit, aut citò finitur, & cur. 845
Dolor, quomodo fiat. 656
Doloris a nuda intemperie, & ab humore facti differentia. 694
Dolores, & tumores interiores, cur fortiores. 605
Dolor, quando propriè tolli dicatur. 183
Dolores omnes à nullo remedio efficatius ſuperantur, quam à larga ſanguinis miſſione. 777
Dolores magni, vel cito finiunt, vel ipſi finiuntur. 403
Dolores podagrici verè, & autumno magna ex parte mouentur. lib. 6. aph. 55. 705
Duobus doloribus, ſimul non eundem locum infeſtantibus vehementior alterum obſcurat. lib. 5. aph. 46. 182
Dolores Oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentũ epotum ſoluit. l. 6. aph. 31. 655
Dolores fallaciores, qui. 601
Dolores omnium vehementiſſimi, qui. 747
Dolores ventris ſublimes leuiores, qui verò non ſublimes potiores. lib. 6. aph. 7. 604
Dolores, qui ſunt in lateribus, & pectoribus, atque alii partibus ſi multum differant perdiſcendum. lib. 6. aph. 5. 600
Dolores Oculorum poſt meri potionem, & aquæ calidæ balneum venæ ſectione curato. lib. 7. aph. 47. 777
Dolor adeſt neceſſariò, vbi adeſt inflammatio. 353
Doloris cauſſa in mente ſanis, quando non percipiatur. 77
Dolores duo in loco exiguo fieri non poſſunt ſecundum ſenſum, licet fiant ſecundum rationem. 182
Dolores, & læſiones magis noctè, quàm die percipiuntur. 93
Dolor minor, cur a maiori obſcuretur. 183
Dolenti partem capitis poſteriorem in fronte recta vena inſecta prodeſt. lib. 5. aph. 68. 579
Dominium, & natura humorum à quibus pendet morbi longitudo potiſſimum, ex ipſis coloribus, aut ſaltem magis, quam ex alijs manifeſtatur. 361
Domitianus Tuberea dilexit. 262
Dormire, cur nequeunt, vel magna cum turbatione id agunt, qui pluſquam conſueuerunt veſpere paſti ſunt. 48
Dormiendum non eſt dum iam medicamentũ operatur, & cur. 314
Dormiendum, quando poſt purgantia, & quando non. 313
Dormientes nimium, cur decoloratiores. 530
Dorſi dolores, qui & quibus fiant cauſſis, & quomodo ſectione venæ curentur. 638
in Dorſi doloribus, quæ vena ſecanda. 639
Duiſa Venetiarum peperit poſt L. annum. 524
Dulcia, & ſuauia longo vſu faſtidium pariunt. 195
Durum quotuplex fiat. 405
Δυσαισθησία. 379
Δυσκινησία. 379
Dyſenteria quid. 677
Dyſenteria duplex. 678
Dyſenterię ſpecies duę, & quæ. 335
Dyſenteria propriè, quid apud Hipp. 334
Dyſenteria diuturna an poſſit eſſe ſine febre. 597
Dyſenteria, quomodo fiat in lienoſis. 678
Dyſenteriæ, & alui fluxus, cur fiant in autumno. 703
Dyſenteria critica furorem ſoluit non item ſymptomatica. 720
Dyſenteria a ſynceris deiectionibus eſt mala, vt cauſſis, & vt ſignis, & cur. 745
Dyſenteria ab atra bile, cur pernitioſa. 335
Dyſenteria ab atra bile irremediabilis, & nihil differt ab exulcerato cancro. 335
Dyſenteria maniæ ſuccedens bona. 335
Dyſenterię non verę quõ grauidis mulierib. poſſint cõferre. 745
Dyſenteria, cur grauis, & periculoſus morbus exiſtat. 338
Δύσπνοια. 379
Ebrij, cur balbutiant. 659
Ebrii, cur ament, ſub ſole eſſe. 448
Ebrietas, qua die ſoluatur. 449
Ἔκλυσις quid. 755
Edere, aut bibere parum tutum reddit à morbis humoralibus. 106
Effectus omnis propriam cauſſam habet. 525
Effectus faciliùs producantur à ſimilibus cauſſis. 150
Ægritudines ob ſuperfluitatũ multiplicationẽ multiplicantur. 238
Eius, qui ex ægritudine bene cibatur, nil proficere corpus malum. lib. 2. aph. 31. 148

Elemen-

Elementaris calor. 36
Emittetes genera quatuor. 393
Empyema quid. 471.460.414
Empyesis per oratis aut affatim pus non eſt extrahendum. 646
Empyci, qui dicantur 773
Empyeos veteres ſecabant, vel inurebant. 773
Empyematicorum remedia extrema quæ. 774
Ἐναιώρημα. 413
Eorum, quæ vniuerſim, & velociter augentur veluti, quoque ſi-
unt excretiones.lib.2.aph.28. 108
Ἐπακτέρας. 517
Epiala. 375
Epicurus obijt ex calculo veſicæ. 433
Epidemiorum libri ante libros Aphoriſmorum compilati fuerunt. 93
Epilepſiæ ſynonima. 176.450
Epilepſia quid. 176.678
Epilepſiæ, & ſimplicis conuulſionis differentia. 179
Epilepſiæ cauſa immediata. 180
Epilepſiæ cauſa procatarctica. 180
Epilepſia, quomodo fiat. 248
Epilepſia eſt ſymptoma dependens à morbo in via. 179
Epilepſiæ locus affectus ſunt cerebri ventriculi. 179
Epilepſia duplex. 179
Epilepſia non fit in febribus, & cur. 179
Epilepſiæ cauſſa, quæ. 179
Epilepſia curatur turpitudinibus. 188
Epilepſia mater puerorum nuncupatur à Barbaris. 362
Epilepſia inter morbos Hæreditarios connumeratur. 180
Epilepſia a quib. fiat in iuuenibus qui ea pati,non conſueuerunt. 273
Epilepſia in ætatis mutatione ſoluitur. 288
Epilepſia in infantibus, cur quando dentes emittunt fiat magis. 208
Epilepſia eſt difficilima ferè curatu omnium morborum. 274
Epilepſiæ frequentes acceſſiones ſunt lethales in prægnantib. 509
Epilepſia à quo fiat humore. 452
Epilepſia vtrum facilior ſit curatu ante xxv. annum, quam poſt. 453
Ἐπιφαινόμενα ſigna quæ. 32
Ἐπίνλος. 787
Equæ ab aquilone alicubi pregnātes fiunt ex Varrone, & aliis. 235
Equi epilepſia vexantur ex Abiyrto. 319
Erodios aues oculos in venere valde rubentes habet. 717
Error multorum in adminiſtrando igne, vti prædio. 828
Eryſipelas quid. 538
Eryſipelas ab interioribus verti ad exteriora bonum, & cur. 643
ab Eryſipelate putredo, aut ſuppuratio malum.l.7.aph.20. 739
Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora non eſt bonum ab in-
terioribus, autem ad exteriora bonum.lib.6.aph.25. 643
in Eryſipelate, vel inflammatione faciei an ſit mittēdus ſanguis. vel
purgandus æger 667
Eryſipelas nō fit in oſſe denudato ſed in carne ipſi circum ſita. 739
Eryſipelas cur fiat ab oſſis denudatione. 739
Eryſipelas ab oſſis denudatione, cur mala. 739
Eſſei Hebreorum Philoſophi ſemel in hebdomada edebant, & aluū
exonerabant. 34.74
Eſſei ſemel in hebdomada alui purgamenta emittebant. 115
Eſt autem vbi in diſtenſione, ſine vlceratione iuuene bene carno-
ſo æſtate media frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat
calor, autem hæc ſoluit.lib.5.aph.2.e. 486
Eſca ēta etiam in ſanguinē conuerſa facultatē ſuam conſeruāt. 319
Etheſiæ. 222
Et qua parte corporis calor, aut frigus ibi morbus. lib.4.apho-
riſm 39. 359
Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris, & non moueris veluti
ſtrigmenta ſubſiſtunt. & ſi pauca paucus eſt morbus, & ſi multa
multus his confert alui purgatio, quod ſi aluo non purgata de-
deris ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.
lib.7.aph.65. 799
Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura ne an pauciora particula-
tim oporteat afferre conſiderandum, Condonandum autem ali-
quid tempori, ætati, & conſuetudini.l.primi aph.17. 45
Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus refrigeretur, vel
rurſus caleſcit, vel color alter, ex altero fiat longitudinem mor-
bi ſignificat.lib.4.aph.40. 360
Euacuatio eſt opeʳatio præcipua ipſius medici. 140
Euacuatio in principio morbi an conueniat. 140
Euacuatio per quæ loca fiat. 285
Euacuatio ad animi deliquium an facienda. 63
Euacuationes nimias facere, cur periculoſum. 85.16
Euacuatio quomodo fienda. 808
Euacuationes naturales ſuppreſſæ ſunt eliminandæ. 912
in Euacuationib, maximè conducit habere naturā auxiliatricē. 316
Euacuatio oīs, quæ febrē nō tollit, aut minuit malū ſignificat. 369
Euacuare vtiliū naturæ malum. 374
Euacuare humorem, qui nul am ſe eum afferr vtilitatē malum. 374
Euacuare plus, maius eſt peccatum, quam replere plus. 199
Euacuatio, quæ curare debet repletionem quotuplex, & qualis. 130
Euacuatio per vomitum veteribus fuit vſitatiſſima. 140
Euacuatio qñ per ſuperiora, & quādo per inferiora molliēda. 140
Eudemus Chius vna die Hellebori xxij. potiones ſumpſit, nec
vomuit. 309
Eunuchi tempore Hipp. non laborabant podagra. 649
Eunuchi an podagra afficiantur. 649
Eunuchorum crura patiuntur; Secundum partes carnoſas, & hu-
morales non autem ſecundum partes ſeminales. 649
Eunuchi neque podagra laborant, neq; calui fiunt.l.6.aph.28. 648
Eunuchi, cur non caluefcant. 650
Eunuchi, qui & eorum differentiæ. 648
Eunuchus nullus eſt bonorū morū legalis, & ſēſati intellectus. 648
Europei, cur validi animoq. prōpti, atq; libertatis amatiſſimi. 210
Ex anni autem conſtitutionibus, quod in totum dixerim ſiccitates
imbrib ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ lib 3.aph 15. 237
Ex inguinū tumorib febres oēs male præter diarias.l.4.aph.55. 327
Ex medicamenti potione conuulſio læthalis eſt.l.7.aph 25. 746
Ex multa potat oe e rigor, & deſipientia malum. lib.7 aph 7. 723
Ex ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens ma-
lum lib.5.aph.4. 445
Exceſſus propior eſt medio in exercitationibus in alimentis, verò
defectus. 73
Excreatus quid. 802
Excretiones in febribus, non intermittentibus liuidæ ſanguineæ
biloſæ, & fœtidæ omnes malæ, cum verò bene excernuntur bo-
num eſt. & per ventrem, & per veſicam. & vbi aliquid ſoordens
ſteterit non purgatum malum.lib.7.aph.67. 802
Excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ cruentæ fœ-
tidæ. & biloſæ omnes malæ. & ſi bene exeunt, ſiue per alui ex-
cretionem. ſiue per vrinas bonæ ſi verò non aliquid exeunt, quæ
iuuant per hæc loca excernitur malum.lib 4.aph.47. 372
Excreare, cur apud Spartanos, & Perſas opprobrioſum erat. 802
Excrementa. cur à medicis ſpectentur. 100
in Excrementis, quæ conſideranda. 798
Excrementa, quæ excernuntur per vrinam vomitum, & aluum in-
dicant, vt ſe habent viſcera. 100
Excrementorum mutationes in initio, & augmento morbi ſunt
vtiles ſi fiant ſponte. 98
Excrementis naturalibus carere melius eſt. 596
Excretiones optime, quæ. 108
Exercitationis ſalubris terminus. 188
Exercitatio, vſque ad laſſitudinem prorogandz. 169
ab Exercitationibus, cur aqua, & oleo ſe inungebant veteres. 76
Exercitium ieiuno corpore faciendum. 209
Exolutio, & Syncope, quid. 168
Exolutio ex tuberculi ruptione quando fiat. 724
Experientia an periculoſa. 7
Experimentorū fallaciæ cauſſa eſt ignorantia proprietatum rerū. 7
Expuere, & nares emungere, apud perſas ignominioſum erat. 798
Expurgationi conuenientia loca, quæ. 57
Exiccata, cur contrahantur. 672
Exta non prandentium læduntur. 54
Extaſis duplex 781
Extaſis tacita furorem ſoluit. 781
Extenuationis cauſſæ. 136
Extrema irigere in febribus acutis poteſt ſignificare morbi longi-
tudinem. 714
Extremis morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt. lib 1.
aph 6. 28

F

Ἐύφορια. 289
FActes à naturali diſſimilis, cur mala. 137
Facies, tam corporis, quàm animi indicium. 809
Facilius eſt impleri potu, quam cibis.lib.2.aph.11. 58
Facultas expultrix noctu magis viget. 96
Facultas naturalis eſt radix, & fundamentum vitæ 354
Fæces, vbi generantur. 802
Fæces hyeme durantur. 485
Fames. 793
Fames quid. 25

Fames

Digitized by Google

Fames duplex 15
Fames quomodo vitietur 83
Fames ſumma, quando fiat 104
Fames magnam vim habet ſanandi, debilitandi, occidendi 104
Fames, & Peſtis græcè ſimilis habent pronunciationis vocem 117
Fames multiplex 117
Fames naturalis quid 117
Fames naturalis, vt fiat quæ concurrant 117
Fames ſiue appetitus præternaturalis quotuplex 117
Fames penitus odioſo vtilis 103
Fames pedum tumorem facit 80
Fames cur autumno maior 43
Fames omnis eſt morbus quomodo intelligatur 83
Famem thorexis id eſt vini potio ſoluit, lib. 2. aph. 21 117
Famis naturalis remedium eſt cibus 118
Fameſcere, qui dicantur 103
Fauces ſunt partes calidiſſimæ 217
Febris morbus 418
Febres hyemis à potentiori ſiunt cauſſa 152
Febrientes egent quiete conſumati 89
non Febricitare, quando quis dicatur 320
in Febribus acutis extrema frigere ſolum eſt malum non abſolutè læthale, & cur 714
Febri ardenti an poſſit ſuccedere affectus frigidus 645
Febris ardens cur hyeme ardentior quam æſtate 251
Febris ardens a quibus fiat humoribus 392
Febrium continuarum propium eſt non horrere 392.400
Febris continua ſuaptè natura eſt periculoſa 377
Febris indeficiens qualis 388
Febres diariæ omni periculo vacant 431
Febrientes cur ſiti non fame tententur 145
Febres in pluuiis, cur longè 240
Febris in quibus morbis acutis non ſit 23
Febres non ſoluuntur ni ſi ſigna coctionis apparuerint 040
Febris ſequitur longas dyſenterias 597
Febris ſingultuoſa, & ſuſpiria luctuoſa an idem 700
Febris in longis dyſenteriis ſuperueniens eſt deterior, vt ſignum, & cur itemq. vt cauſſa 598
Febres ſolutu difficiles ſunt vbi eundem ordinem, & proportionem ſeruant, & cur 345
Febris incipientes alui fluxus ſedat, & diuturnos lædit 598
Febrium intermittentium humores ex propria natura habent peculiares circuitus 395
in Febre continua difficultas ſpirandi, & delirium mortem ſignificat certam 378
Febres quæcumque non intermittentes tertia die fortiores ſunt magis periculoſæ, quocumque autem modo intermiſerint periculum abeſſe ſignificatur lib. 4. aph. 43 365
in Febribus peſtiferis, & colliquantibus cur dandus ſæpè, & copioſior cibus 127
Febres malignas inducunt ex qualibet leui occaſione ſucci ex prauis edulis paulatim coacuruati 363
Febris cur conducat doloribus Hypocondriorum 673
Febres immateriales exacerbationem non habent 27
Febris an conferat aliis etiam doloribus ab Hyppocondriis 673
Febris quæ, & quomodo ſanet ſtranguriosos, & Iliacos ſimul factos 682
Febres quæ ad integram infebricitationem deſinunt ſolæ periculo vacant 366
Febris in capitis vulneribus an ſit putrida, vel diaria 692
Febris in capitis vulneribus 692
Febres quæ poſſint inducere 131
Febris poſt Icterum Iugulat 399
Febris ſuperueniens Apoplexiæ ſoluit mortis celeritatem non morbum ex toto 695
Febris ſuperueniens conuulſioni liberat à conuulſione 130
Febrium interpollatarum dies quomodo numerandi ſint 394
Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem lib 2. aph. 26 128
Febricitantium non omninò leuiter permanere corpus, & nihil minus, vel etiam pluſquam ratio poſtulat contabeſcere malum; hoc enim morbi longitudinem; hoc verò imbecillitatem ſignificat, lib. 2 aph. 28 134
Febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente malum; prorogatus enim morbus, & multam ſignificat humiditatem, lib. 4. aph. 56 388
Febricitantium corpora non conſtringi à frigore, ſed aperta, & diſſabilia, vt permaneant curandum 136
Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit ſolet recidiuare lib. 4. aph 61 396
Fœminam geſtari indicat mamma ſiniſtra tumidior 528
Fernelius arguitur 435
Fici folia peſtiferos, & exitiales morbos præmonſtrant quoties cornicis pedes emulantur 026
Filios exponere præ fame lege apud epheſios cautum erat ne cuiq. liceret, niſi ſibi pedes intumuiſſent 104
Fiſtulæ non ſunt intempeſtiuè ſanandæ 615
Flatus a quo fiat 588
Flatus fit a calore temperato 305
Flatus minus cedit medicamentis purgantibus, quàm humor 307
Flatus quomodo excitentur 752
Flatus, per agitationem facti cur potius prodeant à capite, quam aliunde 752
Fluxus quid 735
Fluxus alui genera 818
Fluxus alui in pleuritide, & peripneumonia, cur malum 623
Fluxus alui citò, & cur curandus 208
in Fluxu alui mutationes, cur iuuent 97
Fluxus alui tabidis ſuperueniens non modo eſt ſignum futuræ citò mortis, verum etiam cauſſa 465
in Fluxibus alui mutationes, quæ non ſiunt ad malum ſunt vtiles 97
Fluxus muliebris quid 553
Fluxus pleuritidi ſuperueniens materia iam concocta an æquè ſit periculoſus, quam materia non concocta 623
Fluxionem, quæ dolorem capitis ſoluere debet qualem eſſe oporteat 612
Fœminæ hyeme minus ſalacea 42
Fœtor putredinis comes perpetuus 462
Fœtor putredinem arguit 378
Fœtor putredinem indicat 774
Fœtus in vtero laborans non ſubijcitur cognitioni, & curationi medici niſi quatenus prægnantem facit ægrotare 265
Fœtus neceſſariò ſemper matri compatitur 562
Fœtus, etiam in vtero ab epilepſia vexatur 452
Fœtus mares, quidem in dextris, fœminæ verò in ſiniſtris magis. lib. 5. aph. 48 540
Fomenta ſunt inter remedia tentatiua in affectibus oculorum 657
Fortitudo, & debilitas quotuplex 193
Frictiones, & titillationes pedum quomodo ſomnum inducant 78
Fridericus Imperator ob podagræ dolores a gelu Cydni Fluuij in quem ſe immerſit extinctus eſt 477
Frigida extrinſecus effuſa, cur horrera faciat 218
Frigida qualis nix, & glacies pectori inimica tuſſes mouent, & ſanguinem, & deſtillationes 496
Frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi ſignificant. lib 4. aph. 37 356
frigiditas immenſa ſiccitati iuncta ſo venas pectoris, aut pulmonis frangere poſſit, & ita Phtiſim cauſſate 245
frigiditas verè denigrans non poteſt eſſe in corpore viuente 332
frigidum exanguis omnis lædit 480
frigidum male adminiſtratum poteſt maxima mala producere 490
frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ, calidum verò vtile lib. 5. aph. 18 480
frigidum autem conuulſiones diſtenſiones liuores rigores febriles lib. 5. aph. 17 476
frigus 370
frigus quid 343
frigus cur conuulſiones inducat 477
frigus quomodo ſenſum ſtupefaciat 500
fructuum vſus facit æſtatem morboſiorem 051
furor frequentior in mulieribus contingit 527
furor quomodo ſedetur à ſuperueniente Hydrope 719
furor quomodo ſedetur à ſuperueniente mentis alienatione 720
furor quomodo ſedetur à ſuperueniente dyſenteria 719

G

GAbriel Fallopius Mercurialis præceptor. 482
Galenus Romæ commentaria in Aphoriſmos Hippoc. ſcripſit. 5
Galenus notatus. 562
Genæ, & præputium, cur non coaleſcant. 632
Generatio potiſſimum ſit ab humido. 365

in Grauum

in Genuum grauitate, cur per inferiora purgandum. 326
Gibbis cur halitus grauiter fœteat. 466. 666
Gibboſitatis cauſſæ. 685
Gibboſitas ante pubertatem facta, cur pernicioſa. 686
Glacies & nix exitioſa detrimenta inducunt, & quæ? 497
Gn. Papirius Carbulo. 264
Γνώμη quid importet. 77
Graciles cur interdum voraces. 15
Graciles & facile vomentes purgare ſuperius oportet hyemem. lib. 4. aph. 6. 291
Gracilitas quid & eius cauſſæ. 293
Gracilitati crurum equitatio confert. 637
Graculi & accipitres epileptici ſiunt. 319
Gramphi. 130
Grandioribus autem iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ magis. & ex naribus profluuia ſanguinis. lib. 3. aph. 27. 269
Grauidæ quando purgari poſſint. 507
Grauidas purgare turgente materia à quarto menſe, vſque ad ſeptimum minus verò has recentiores autem, & ſeniores vereri oportet. lib. 5. aph. 29. 506
Grumus quid. 433

H

Haberi ab aliqua ægritudine quid importet. 338
Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt periculoſi ſi in extremo fuiſſerint, neq; enim poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere cum verò non quieſcant. neq; poſſint proficere in melius reliquum eſt, vt decidant in deterius his de cauſſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat, neq; compreſſiones ad extremum ducendæ (periculoſum enim.) ſed qualis naturæ fuerit eius, qui debet perferre ad hoc ducere conuenit ſic. & euacuationes, quæ ad extremum deducunt periculoſæ. & rurſus refectiones cum extremæ fuerint periculoſæ lib. 1. aph. 3. 62
Habitus ex conſuetudine plus valet, quam naturalis. 193
Halitus cur phthicis non fœteat. 465
Halyce, ſicit anxietudo Oſcitatio horror vinum æquale æquali potum ſoluit ægritudinem. lib. 7. aph. 57. 788
ex Helleboro medicamentum quale ſit. 380
Helleborus Caſtratus. 312
Helleborum exhibendi plures modi. 312
Hellebori doſis. 310
Hellebori mollis doſis. 312
Helleborus carnes conſummit. 318
Helleborus ſtudiorum gratia ſumptitatus. 310
Helleborus ſingulariter prolatus per albo accipitur. 310
Helleboro poto motus debetur. 313
Helleborus tyranno aſſimilatur. 439
Helleborus in ſpacio quatuor horarum operationem inchoat ſeptem abſoluit. 383
Helleborus albus, neq; hyeme, neq; æſtate rectè datur. 308
Hellebori medulla ſiſtit vomitiones. 317
Hemina eſt pondus ſex vnciarum. 519
Hemorrhoides ætatis cõſiſtẽtis morbus familiaris, & proprius. 176
ab Hemorrhoidibus ſanguis, quomodo educatur. 613
Hemorrhoides à quibus morbis præſeruent. 337
Hemorrhoidarum fluoris diuturni cauſſæ. 614
Hemorrhoidarum immodicè fluentium in curatione, an vna ſaltem aperta relinquenda. 614
Hemorrhoides intempeſtiuè non ſunt ſanandæ. 615
Hemorrhoides caluis ſuperuenientes liberant à caluitio. 662
Hemorrhoidibus intempeſtiuè ſanatis, cur Hydrops, & Phthiſis, quandoque ſuccedat. 615
Hemorrhoidum fluxus ab inſania liberat. 333
Hepatis durities in Ictericis, cur mala. 676
Hepatis durities ſemper eſt mala ſi fiat cum delirio. & cur. 402
Heracliti opinio de modo, & de loco, vbi fit vrina. 306
Herodicus Selymbrianus Hipp. præceptor. 264
Herpes. 531
Hipp. conſuetudo in proferendis ſententijs. 250
Hipp. ſub vno verbo multa ſolet comprehendere. 298
Hipp. in Epid. non eſt ita exactę locutus, vt in Aphoriſmis. 312
Hipp. in experimentis, tam faciendis, tùm obſeruandis diligentiſſimus fuit. 168
Hippocrates ſemper integra ſanitate eſt vſus. 163
Hipp. lingua Ionica ſcripſit ex Democriti perſuaſione. 331. 697
Hipp. & alij veteres non cognouerunt blanda medicamenta purgantia. 507
Hippocrates Aſtra contempſit. 316
Hippocratis præceptores, qui fuerint. 6
Hipp. conſuetudo in probando. 340
Hippocratis origo ab Hercule, & Æſculapio fuit. 2
Hippocrates ſecundum populi ſignificatum voces vſurpare conſueuit. 81
Hipp. in ægypto verſatus eſt. 309
Hipp. ætæ, & templa dicata. 2
Hipp. excrementa guſtaſſe, qui referant. 6
Hipp. primus elementorum efficaciam, & nomina excogitauit calidoquè & frigido vim omnium rerum efficiendarum tribuit. 688
Hipp. ſcripta ſemper ad ipſius artis exercitationem dirigitur. 602
His qui non ex ratione leuius ſe habent non oportet fidere, neque multum formidare mala. qui præter rationem eueniunt plurima, enim talia ſtabilia non ſunt, neque multum durare. & permanere conſueuere. lib. 2. aph. 27. 132
His qui per circuitus acceſſionem habent nil dare oportet, neque cogere. ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes. lib. 1. aphoriſm. 19. 50
Homines ſponte ſe purgabant tempore Hipp. 84
Homines in ætate conſiſtentię magis conſilijs valent ſicut iuuenes viribus. 274
Homines ſemper moriuntur diebus imparibus. 334
hominis principium, quando. 227
hominis primum principium eſt caruitas. 33
hominibus innatum eſt, vt rebus nouis delectentur. 295
homo varijs rerum, & fortunæ caſibus eſt expoſitus. 295
homo cur intellectu cuncta animalia valde excellat. 474
homo cur factus ſtaturæ erectæ. 206
homo inter animalia maximè claudus oriri poteſt, & cur. 716
homo tantum epilepſia vexatur ex Ariſt. 319
homo ſolus fluxu ſanguinis narium tentatur, & cur. 494
homo tantum inexplebili eſuriendi libidine perit. 797
horror. 370
horror quid. 343. 789
horror poſt ſudorem, cur non ſit bonus. 716
humanum corpus cunctis alijs præ dignitate antecellit. 7
humectatio duplex. 310
humiditas dolorem, aut nullum, aut exiguum parit. 636
humidiora minus nutriunt, & celeriter alunt e contra ſicciora plus quidem nutriunt: ſed tardius reficiunt. 90
humidum natiuum plus à calore febrili conſumitur ſeptem diebus quàm à calore naturali quadraginta annis. 306
humidum pro cuſtodienda vita quale ſit. 676
humor quartanam faciens eſt in venis. & alijs partib. naturalib. 130
humores, qui in febribus malignis peccent. 406
humores omnes agitati cur frigidi fiant, mare, autem potius incaleſcat. 37
humores peccantes, quomodo cognoſcantur. 285
humores fluentes ſemper a quibuslibet partibus affectis abducendi ſunt. 581
humores alijs temporibus accumulati in verè exagitantur, & morbos pariunt. 688
humores omnes ſuapte natura ſunt obſcuri. 330
humores graues melius per inferiora purgantur. 327
humores ſiunt ſplendentes, & colorati ratione caloris, & ſpirituum. 330
humores naturales generantur à calore commoderato præter naturales ab incommoderato. 380
humores peccantes, quomodo cognoſcantur. 10
humorem nigrum ex adultione denies malum. 649
humoribus lædẽtibus excretis, & tráſmutatis; morbi ſoluũtur. 395
humorum attractionis ad partes affectas cauſſæ quæ. 748
humorum varietas. & copia oſtendit, quiſ modus ſit in medendo tenendus. 99
hydatiſmus. 571
hydrophobia poſt plures annos reddit criſi imperfecta exiſtẽte. 91
hydrops. 304
hydrops fit etiam à potu vini meri. 306
hydrops, quomodo ſequatur lienteriam. 678
hydrops tumorem ſoluit inchoata, non conſumpta. 721
hydropẽ detenti defluuia capillorum patiuntur. 462
hydropis ſpecies quinque ſtephano Athenienſi. 305
hydrops neceſſariò mortem affert. 788
hydropes lienis tumores ſequi ſolent. 257
hydropici an ſiant calui. 651
hydropicis perforatis, cur affatim omnis aqua nõ eſt educẽda. 646

Oooo ii Hydro-

I N D E X

Hydropicis cur tuſſis ſuperueniens mala. 661
Hydropicorum vlcera difficile ſanari. 606
Hyems irritat quicquid in faucibus, in lateribus, in viſceribus mali contrahitur. 160
Hyeme vomendum, æſtate clyſteribus euacuandum, at cur. 289
Hyems aquiloniа, & ſicca, quæ dicatur. 228
Hyemem verò morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tuſſes, dolores pectoris, & laterum, atq; lumborum, capitis dolores, vertigines, & Apoplexiæ. lib. 3. aphoriſm. 23. 259
Hyemales morbi. 259
Hypoſarca inter morbos recēſetur, qui neceſſariò interimunt. 305
Hyppocondrium. 155
Hyppocondrium optimum quale. 154
Hyppocondria ſuſpenſa, quæ. 571
Hyppocondria eleuata, quæ dicantur, & à qua cauſſa fiant, 417
Hippocondria mollia in quouis morbo ſunt optima. 154
in Hyppocondriis dolores, cur frequentius fiant. 671
Hyſtericæ mulieres. 517

I

Icterus, & rigor in quo differant. 400
Icterici duplices. 676
Icteritia quid. 676
Icteritiæ quatuor genera. 676
Icteritia quos morbos ſequatur. 676
Id quod ſua natura eſt tale ſemper, & vbiq; eſt tale, 373
Iecoris inflammatio quid. 736
Iecoris partem cuidam fuiſſe abſciſſam, & ſuperuixiſſe narrat Auicennas. 629
Iecoris durities, quæ fit ab inflammatione, quomodo dignoſcatur ab eа quæ fit à Scyrrho. 677
Iecoris vulnera profunda inſanabilia, & cur. 629
Ieiunantium incommoda quæ 14
Ieiuni aliqui, cur magis læduntur, quam paſti. 315
Ieiunantes potius ſiti, quam fame vrgentur. 18
Ileus quid, & quomodo fiat. 679. 728
Ilei cauſſa. 680
Ileum ex ſtranguria an fieri poſſit. 680
Ilei proprietas propria quæ. 728
Ileum grauem, quæ ſymptomata ſequantur. 727
Immoderantia duplex. 71
Impregnationis nullum ſignum certum in primis menſibus reperitur. 528
Impregnationis ſigna. 528
Impuritas duplex. 87
In acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare nocuum eſt, & quibus per circuitum fiunt acceſſiones in ipſa acceſſione abſtinere oportet. lib. 1. aph. 11. 27
In acutis paſſionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus, vti, & hoc cum præmeditatione faciendum. lib. 1. aph. 24. 64
In acutis paſſionibus, quæ cum febre ſunt luctuoſa ſuſpiria malum. lib. 6. aph. 54. 699
In acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes; malum. lib. 4. aph. 66. 401
In ætatibus autem talia contingunt paruis, & nuper natis puerulis oris vlcera, quæ aphtæ vocantur, vomitus, tuſſes, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates. l. 3. aph. 24. 261
Inappetentia quare malum ſignum, & mala cauſſa. 597
Inappetentia in morbis acutis delirio deterior, & cur. 149
In capitis ictu obſtupeſcentia, & deſipientia malum. l. 7. aph. 14. 732
In conſtantibus temporibus cum tempeſtiuè, tempeſtiua redduntur; morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt, in inconſtantibus autem inconſtantes, & mali iudicij. lib. 3. aph. 8. 222
Indicationes præcipuè quæ. 46
Indicationes reduci ad vnā ad plures, & ad pauciores prout libet. 47
Indicationes etiam à natura partium ſunt ſummendæ. 494
Iudicationes ſextæ diei infidæ. 142
Indicationum diuiſio. 47
Indicatorii dies, qui. 225
Inęliç conſummatæ terminus ſeptima dies. 17. 33. 79. & 449
Infantes primis XL. diebus, neque rident, neque vigilant, neque lachrimantur. 261
In febre non intermittente ſi labrum, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat iam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima eſt lib. 4 aph 49. 376
In febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit, quicquid horum fuerit mors propè eſt. lib. 7. aph. 71. 806
In febribus non intermittentibus ſi partes exteriores frigidæ interiores vruntur, & ſitim habeat lethale eſt. l. 4. aph. 48. 374
In febribus abſceſſus, qui ad primas iudicationes non ſoluunt longitudinem morbi ſignificant. lib. 4. aph. 51. 379
In febribus circa ventriculum, & fortis æſtus, & cordis morſus, vel dolor malum. lib. 4. aph. 65. 402
In febribus ſpiritus offendens malum, conuulſionem enim ſignificat. lib. 4. aph. 68. 407
In febribus non intermittentib. ſi exteriora frigent interiora vruntur, & febris habeat lethale. lib 7. aph. 70. 805
In febribus ex ſomnis timores, vel cōuulſiones malum. lib. 4. aphoriſm. 67. 405
Ioſida ſunt, quæ diſparent, abſque ſigno. 62
Inflammatio quot modis ſedetur. 690
Inflammationis nomine duo intelliguntur. 556
Inflammata interna viſceribus interiora vri, & exteriora frigere, & cur. 724
Inflammatio articulorum, vbi fiat, & quomodo. 690
Inflammationes, ſine vlcere initio purè repercutientia cum reſoluentibus, in ſtatu magis reſoluentibus, aut ſuppurantibus poſtulant. 495
Influens calor. 36
Influxu mul. ebri ſi cōuulſio, & animi defectus euenerit malum. l. 5. aph. 56. 552
In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas; malum. l. 7. aph 26. 747
Ingenii ſimplicis eſt velle quorūlibet imaginationes cōfutare. 137
Ingenia ſiccitate acuuntur humiditate obtunduntur. 246
Ingenium, & iudicium præclarum, quomodo cognoſcatur. 367
In hepatis inflammatione ſingultus malum. lib. 7. aph. 17. 736
In his frigido vtendum, vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt non ad ipſa, ſed circa ipſa, vnde influit, & quæcunque inflammationes, vel inflammata ad rubrum, & ſubcruentum ſanguine recenti tendunt, nam vrentibus nigredinem affert eryſipelas etiam non vlceratum iuuat, nam exulceratum lædit. lib. 5. aph. 23. 494
In inſanientibus ſi varices, vel hęmorrhoides ſuperuenerint inſaniæ ſolutio. lib. 6. aph. 21. 635
In longis lenitatibus inteſtinorum ſi ructus acidus fiat, qui prius non erat ſignum bonum. lib. 6. aph. 1. 591
In longis difficultatibus inteſtinorum inediæ ex faſtidio malum, & cum febre peius. lib. 6. aph. 3. 596
In medicationibus talia educere è corpore qualia, & ſpontè prodeuntia vtilia, quæ verò cōtrario modo prodeunt ſolubere oportet. lib. 4. aph. 2. 284
In morbis acutis frigus partium extremarū malum. l. 7. aph. 1. 711
In morbis melancholicis ad hæc periculoſi decubitus ſtuporem corporis, vel conuulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant. lib 6. aph. 56. 703
In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis cōgruit morbus, quam quibus ſecundum nil iſtorum congruit. lib. 2. aph. 34. 149
Inanitionem à repletione curari, quomodo intelligendum. 121
Innati caloris, ſeu influentis natura. 16
In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudinem aufert lib. 2 aph. 48. 187
In oſſis præciſione ſtupor, & deſipientia ſi in vacuum apprehenderit. lib. 7. aph. 24. 745
In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontanis ſi talia purgentur, qualia purgari oportet confert, & leuiter ferunt ſin minus contra, ſic & vaſorum inanitio ſi talia fiat, qualis fieri debet confert, & bene tolerant ſin minus contra, inſpicere itaque oportet, & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos in quibus conueniat, aut non. lib. 1. aph. 2. 10
In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat. lib. 2. aph. 14. 97
In progreſſu verò cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines febres conuulſiones alui profluuia, & maximè cum caninos ædunt dentes, & his præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent. lib. 3 aph. 25. 264
In quo morbo ſomnus laborem facit; mortale. ſi verò iuuat; non mortale. lib 2. aph. 1. 68
In quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa, quę offeruntur; bonum. contra verò ſe habere; malum. l. 2. aph 33. 146
In quouis morbo partes ad vmbilicū, atq; imum ventrem attinentes craſſitudinem habere malum eſt multum verò extenuari, ac contabeſcere prauum: ſed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculoſum. lib. 2. aph. 35. 153

Infania.

Inſania. 576
Infanti cibum, & potum ſumentes diù durant. 148
Inſania cor varicibus, aut Hęmorrhoidibus ſuperuenientibus ſoluatur. 637
Inſaniæ, & alijs capitis affectionibus vtiliſſima eſt oſſio ſanguinis ex inferenis partibus. 637
In ſiccitatibus febres acutæ fiunt, & ſi annus magna ex parte talis fuerit qualem fecerit conſtitutionem tales plurimum morbos oportet expectare lib.3.aph.7. 220
Inſomnia turbatiora, cur in autumno. 252
Inſtrumenta medica, quæ. 821
Intemperata, quæ ſecundum medicos. 214
Intemperies magna à nulla re emendatur. 567
In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit autumnales morbos expectare oportet. lib.3.aph.4. 213
In tenui victu ęgri delinquūt quo fit, vt magis lædantur. Quicūque enim error committitur magnus, maior in hoc fit, quam in paulò pleniori victo propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus, & conſtitutus, quoniam errores grauius ferunt, ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus eo, quàm paulò plenior magis periculoſus, lib.1. Aph.5. 19
Int... bona, minus, qualis...5. 19
Inteſtina facultate attractiçę carent. 621
Inteſtina cr...a vulnerata coaleſcere poſſunt. 618
Inteſtina po...diù extra abdomen manere, ſine putrefactione: ſed omentum ſtatim putreſcit. 708
Inteſtina tenuia, & præſertim, quæ ſtomacho ſunt proxima vulnerata vix ſanari poſſunt, & cur. 618
Inteſtinorum ſtatus ſignificatur ab egeſtionibus. 102
Io: Fernelij opinio de lapide veſicæ. 450
Irritamenta quæ. 55
io Iſchiade, quando excidit coxa, cur tabeſcat. 710
Iſchiadicos dolor, quomodo fiat. 709
Iſthmus quid. 266
Iudicandi ratio à ſimilitudine, & diſſimilitudine rerum à ſe ipſis ſumpta extollitur ab Hipp. Plutarcho, & Galeno. 149
Iudicium an difficile. 7
Iudicium verū de vita, & morte ægrotantiū fit in morbi vigore. 23
Iudicium medici perturbant confidentia, & timor paritérq; ab opinione recta abducunt. 234
Iudicium nullum fit abſq; diſcrimine & periculo. 271
Iudicationes factæ, ſine ſigno infidæ ſunt. 99
Iumentis an recreſcat vngula vſque ad ſuffraginem. 749
Iuſquiamus à latinis Altercum, & cur dicatur. 71
Iuuenes, cur ægrotent plus quam faciant, ſenes. 164
Iuuenes, cur magis proni ad ſanguinis ſputum, & tabem, quam ſenes. 469
Iuuenes cur melius habeant ea autumni parte, quæ hyemi proximior. 249
Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones tabes febres acutæ morbus comitialis, & alii. ſed præcipuè antedicti. lib.3.aph.29. 272
in Iuuenibus nullum malum ferè ſine ſpē. 768

L.

Labia cur à natura facta. 826
Labia liuida reſſoluta inuerſa frigida ſi ſint mortiferum eſt. lib.8 aph.11. 826
vbi Labor, & dolor ibi fit humorum attractio, & ob debilitatem ſuſceptio. 349
Lac dare caput dolētibus; malum, malum verò, & febricitantibus, & quibus ilia ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis malum autem, & quibus in febribus acutis biboſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt; conuenit autem, & tabidis dare, qui non valdè multum febricitant, & in febribus longis, & paruis ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit, & pręter rationem conſumptis. lib.5.aph.64. 569
Lac in mammillis etiam ante conceptionem, vel partum. 523
Lac in maribus. 523
Lac eſt ſanguis dealbatus. 433
Lac & pus in quo differant. 524
Lac in ſexagenariis mulieribus, quando fieri poſſit. 524
Lac in vlceribus pulmonis. 570
Lactis natura. 569
Lachryma quid, & quomodo generetur. 814
Lachrymarum cauſſæ. 814
Lachrymæ inuoluntariæ malum indicant morbum. 381
Lachrymæ voluntariæ numquam malè quantum fit ex ſeſe. 381
Lachrymæ præter voluntatem à quibus fiant cauſſis. 382
Lachrymæ inuoluntariæ, quæ. 382
Lachrymæ guſtandæ. 815
Læſio fit actione frequenti. 309
Lęthargus. 819
Lethargus quid. 819
Lethargi cauſſa. 275
in Lethargo tremor malum. lib.8.aph.6. 819
Lapis in veſica, quomodo generetur. 431
Lapidem veſicæ fieri à lapide renum ibi retento ſcripſit Fernelius. 430
à Lapide veſicæ ferę immunes, quibus aluus lubrica. 203
Lapides in homine in cūctis corporis cauitatibus fieri poſſunt. 567
Laſſitudo quid. 75
Laſſitudinum genera duo. 346
Laſſitudo eſt tantum partium, quæ flectuntur. 189
Laſſitudo cur morbum prænuntiet. 75
Laſſitudo in quo genere affectuum ponenda. 75
Laſſitudo verum morbus an ſymptoma. 75
Laſſitudinem habentibus in febribus; in articulos, & circa maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt. lib.4.aph.31. 346
Lectus penſilis. 315
Leges ſcire omnes tenentur. 4
Legumina in ſe pituitam craſſam habent. 250
Λευκοφλεγματίαι qui. 78
Leucophlegmatia quid. 750
Leucophlegmatia, quomodo fiat. 750
Leucophlegmatia an ſit Hydrops conſumata, vel rudimentum Hydropis. 750
Leucophlegmatia à quo oriatur. 750
Leucophlegmatia, cur a forti fluxu ventris ſoluatur. 751
Lien an in dextra, & iecur in parte ſiniſtra vnquam viſum ſit. 677
Lien, vbi floreſcit totum corpus contabeſcit. 257
Lien aliquando ita augetur, vt inſtar Zonæ cingat ipſumq; etiam iecur complectatur. 677
Lienis morbi poſt xiiij. annū redeunt, quā criſis non fuit perfecta 92
Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens bonum. lib.6. aphoriſm 48. 688
Lienoſi quomodo fiant. 689
Lienoſis dyſenteria, cur bona. 689
Lienoſi, quibus longa ſuperuenit diſenteria, cur moriantur. 678
Lienoſis, cur os fœtéat, & gingiuæ corrumpantur. 689
Lienteria quid. 307. 591
Lienteria quis affectus. 307
Lienteria eſt exitialis in prægnantibus. 516
Lienteria non oritur a leuitate inteſtinorum. 519
Lienteria, quomodo in lienoſis ſequatur dyſenteriam. 678
Lienteria Hipp. quæ. 592
Lienteria cur ſit morbus diuturnus. 592
Lienteria poſt dyſenteriam longam, cur ſequatur. 808
Lienterici non ſunt vomitu tractandi, & cur. 308
Λειμὸς. 793
Lingua ab imaginatione mouetur. 765
Lingua nullum ſaporem habet naturaliter. 813
Lingua in morbis ſemper conſideranda, & cur. 812
ſi Lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupore clanguit tale eſt melancholicum. 764
Lingua nigra, atque cruenta cum quid horum ſignorum abeſt malum validum non eſt, & imbet illiorem luctum ſignificat. lib.8. aph.8. 812
Λιπαρά. 758
Lippitudo quomodo fiat. 624
Lippitudo ſeu ophthalmia triplex. 625
Lippitudo quælibet, an ſit contagioſa, & quomodo. 615
Lippientibus quomodo aluus fluxus iuuet. 624
Lippientium oculorum ſpiritus oculos ſanos inficiunt. 464
Lippientem aluis profluuio corripi bonum. lib.6. aph.17. 614
Locus plus poteſt ad indicandam euacuationem, quam natura humoris. 327
Lotium ſubtilium. 433. 778
Lubricitatis alui cauſſæ, quæ. 215
Luctuoſa ſuſpiria, cur mala in morbis acutis. 700
Lumbago. 260
Lumborum dolores ſunt potius grauatiui, quam extenſiui, aut corroſiui. 304
Lumbricarum genera tria. 267

Luxatio facit maciem, & macies luxationem. 719
Λύσις, quid apud Hipp. importet. 229
Lypiria. 575
Lypiria febris cholera terminatur. 804
Lypiriam, quando ſola cholera ſoluat. 375
Lypothymia, ſeu Lypopſichia, quid. 167
Lypothymia Lypopſichia, & ſyncope ad quas facultates ſpectet. 63

M

MAcrocephali, qui. 205
Meror quid. 640
Meroris cauſſa externa, quomodo interna fieri poſſit. 642
Meſtitia ſit grauato ventriculo. 641
Magi numquam plorant, & hoc inditio prodi dicuntur. 814
Magnitudo corporis iuuentę quidem, neq; indecēs, neq; illiberalis ſenectute verò inutilis, & deterior paruitate. lib. 2. aph. 54. 204
Mala, quæ fiunt ab externis cauſſis non ſunt ita periculoſa, quemadmodum quæ fiunt ab internis. 623
Malorum deterrimum eſt illud qui fit in capitis medulla. 377
de Mammarum capillitio Ariſtoteles notatus. 424
Mādragorę poma premādunt Elephātes ad libidinē excitandā. 207
Mandragoras concupiuit Rachel pro concipiendo. 107
Mania quid. 516
Mania quomodo fiat. 575
in Mania, cur non fiat febris. 705
Mania in quo differat à phrenitide. 526
Maniæ fit varicibus curatis. 575
Maraſmati, cur non conuellantur. 737
M. Antonij remedium ad curuitatem. 685
M. Curius Dentatus. 264
Mares, quomodo arte generari poſſint. 541
Marem in vtero eſſe mamma dextera tumidior indicat. 523
Mare, cur non glaciatur. 37
Maſculorum, & fœminarum cauſſæ. 530
in Maſculorum conceptu, cur color mulieris melior. 530
Maſculus imaginem diſcretam in vtero 10 diebus 30. fœmina 10 42. recipit. 33
Materia purganda qualis eſſe debeat. 62
Materia praua exiſtente in partibus internis corporis ad externas arte eſt trahenda. 644
Materia ſemel in cutim depoſita inde medicamentis auferri nequit. 302
Materiæ turgentia à quo fiat. 60
Materia, cur rarò turgeat in principio. 60
Mechioacham. 317
Medicari æſtate ſuperiores, magis hyeme verò inferiores. lib. 4. aph. 4. 288
Medicari in valde acutis ſi materia turget eadem die, tardare enim in talibus malum eſt. lib. 4. aph. 10. 300
Medicamenta benigna, quæ. 803
Medicamenta, quæ vrinam, & quæ menſes prouocāt eadē ſunt. 520
Medicamenta, quibus ſanis quandoque proſint. 157
Medicamenta, cur à cibo quandoque magis operentur, cum antea non operaretur, vel parum. 317
Medicamenta ſanis non ſunt adhibenda. 259
Medicamenta egentibus tantum danda. 159
Medicamenta in acutis mutanda ſi non proſint, & alia, atque alia experienda. 299
Medicamenta mutanda ſunt. ſed non medicationes. 196
Medicamentis egent, qui in victu frequenter errant. 239
Medicamentorum conferentia attēditur penes diſpoſitionem præternaturalem. 11
Medicamentum in alimento optimum. 203
Medicina quid. 220. 197
Medicina ars muta dicitur à Virgilio. 6
in Medicina nil temere audendum, aut negligendum. 133
Medicina conſtituitur ex occaſione experientia, & iuditio. 7
Medicina, quomodo ars longa, & quomodo breuis. 6
Medicina per excellentiam ars apud Veteres dicta. 6
in Medicina facienda non minus valet medici curantis authoritas, & exiſtimatio, doctrina, & vſu parta, quam remedis. 332
Medicus potius generalia, quam particularia in quibus ſępè hominum iuditia falluntur cognoſcere debet. 407
Medicus tenetur immitari naturam rectè operantem. 10. 56. 343
Medicus, quando rectè operatur. 61
Medicus debet cognoſcere an mulier habeat in vtero an id quod habet bene, vel male habeat an ad legitimum partum ſit peruenturum, vel intermoriturum. 546
Medicus, curio diebus criticis ab euacuatione abſtinet. 353
Medicus non tantum debet ſpectare vtilitatem operationis circa ægrotos, verum etiam ſecuritatem, atque iucunditatem. 287
Medici moderni potius guſtum, & delicias ægrorum, quam vtilitatem ſequuntur. 324
Medicus debet potiùs mala, quam bona cognoſcere. 406
Medicus, quando debet à purgando abſtinere, & quando non. 286
Medicus, circa ægros ante tertiam diem, quicquam mouere debet ex Ægypt. doctrina. 238
Medici Diætitarii. 138
Medici in prædicendo, cur minus vera aliquando proferant. 103
Medicus, quæ primum ab ægris percunctari debeat. 601
Medicus ille plus ſanat, qui plures ægros ſibi obediētes hēt. 8. 147
Medicus, circa ægros mouere quicquam numquam debet, niſi neceſſitas vrgeat. 56
Medicus animum ægrotantium, & guſtum delectare debet, quantum ſibi ab arte conceditur. 161
Medici opus præcipuum eſt vitam tueri, ac prorogare. 9
Medicus aſſidens via vnum tantum ægrum curare poteſt. 8
Medicum oportet eſſe exercitatum, atque natura prudentem. 200
Medici aliquando coguntur quantitatē auxiliorū tranſcendere. 197
Medicus non poteſt curare niſi morbum cognoſcat. 200
Medicus, & æger concordes eſſe debent aduerſus morbum. 9
Medicus non modo oportet cognoſcere oportunum operandi tēpus, verumetiam quieſcendi. 53
Medici ſolercia in cibando in quo maximè eluceat. 29
Medici Σκατοφάγοι. 2
Mediocritas in cunctis aurea. 72. 810
Melancolia quid. 704
Melancolia, quando abſcedat in grauiores morbos. 404
Melancolia naturalis. 318
Melancolia præternaturalis. 328
Melancolia dominatur veſperæ ex partibus diei, & autumno ex partibus anni. 706
Melancolici qui. 612
Melancholicis, cur ſanguis exiens ab hemorrhoidibus proſit. 612
Melancholici indigent aſſidua medicatione. 705
Melancolici. cur diutiſſimè viuant. 705
Melancolicorum ſpecies tres. 297
Melancolicus humor eſt cunctis partibus infenſus. 297
Melancolici, cur fiant interdum apopletici. 704
Melancolici, quomodo fiant epileptici. 704
Melancolici, quomodo fiant Maniaci. 705
Melancolici morbi habent ſuos terminos ad quos antequam perueniant ſi irritentur medicamentis fiunt multo acerbiores, & contumaciores. 158
Melancolici, quomodo fiant ceci. 705
Melancolicos plenius inferiores eadem ratione contraria apponentes libri 4. aph 9. 297
Melancolicus humor, quomodo timorem, & męſtitiam influat. 527
Mellicratum quid. 527
Mellis vſus laudatus in ſenibus. 589
Mens turbata ſi diù perſeueret trahit in conſenſum Os ventriculi, & inapperentiam inducit. 148
Menſes amiſſi vt reuertantur, curandum. 515
Meoſium menſura. 555
Menſium ſuppreſſionis cauſſæ. 555
Mēſibus ſuppreſſis mulierib. barbā pullulaſſe obſeruauit Hipp. 514
Menſibus non prouenientibus capitis dolores accerbiſſimi fiunt, vel quælibet alia pars morbo infeſtatur. 554
Menſtruus ſanguis quid. 512
Menſtrua optima. & naturalia, quæ. 519
Menſtrua non naturalia. 519
Menſtrua à xij. vſque ad L. annum fluunt naturaliter. 519
Mēſtruis deficiētib. sāguis e narib. fluens bonum. l. 5. aph. 33. 513
Mēſtruū ſanguinē per mámas, & per vmbilicū exiſſe, quandoq. 512
Menſtruę purgationes præternaturales. quot modis fiant. 514
Menſtruæ purgationes ſemper turbant corpora mulierum etiam non grauidarum. 561
Mentham tempore belli ſerere, cur vetitum erat. 566
Meote, qui valent, & promptè cibum capiunt à graui morbo non exercentur. 246
Mentis operationes maxime; experientia. & iuditium. 7
Mentis torpor, cur iis, qui plus iuſto balneis vtuntur accidat. 474
Meri potio, quando in oculorum affectibus conueniat. 656
Merentes, & qui ad ſuplicia ducuntur, nec non qui laborant febre epiala ſitiunt, & cur. 375

Mictio noctu plurima facta paruam ſignificat deiectionem, lib.4. aph.83.
Mictio cruenta duplex. 437
Mæcenas ob Zelotipiam Vxoris erga Auguſtum per bienium non dormiuit. 418
Molles boni, crudi verò mali. lib.5.aph.67. 737
Molles carne, ſunt apti ingenio. 578
Monogrammi qui. 793
Monſtra quandoq; ſiunt in medicina. 205
Morbus quid. 135
Morborum genera duo. 798
Morbi non ſiunt ſubito: ſed eluceſcunt. 300
Morbi ſiunt omni ætate, & omni tempore: ſed alios magis in vna alios magis in altera. 61
in Morbo quolibet quatuor ſpectanda, & quæ. 472
Morbi natura ante omnia à medico ſpectanda. 22
Morborum genera et centa ex Plinio. 206
Morbi tribus modis finiuntur, & quibus. 258
Morbus nullus ægrotantes robuſtos facit. 152
Morbus difficilis iudicij, quis dicatur. 343
Morbus magnus dicitur tribus modis. 32
Morbos dupliciter conſideratur. 242
Morbi faciliores cognitu, qui. 142
Morbi initium, vbi auſpicandum. 112
Morbis quibuslibet incipientibus ſi atra bilis, vel ſupra, vel infra exierit lethale. lib.4.aph.22. 125
Morbus nouus vetuſto accedēs malū maximè periculoſū reddit. 335
Morbi initium, quomodo ſumatur apud medicos. 470
Morbi omnes exteriores ſunt tutiores, & tanquam ſigna, & tanquam cauſſæ. 331
Morbum ab exterioribus ad interiora verti, cur non bonum. 605
in Morbis nil temere aſſerendum præſertim acutis. 643
in Morborum curationibus ſemper à leuioribus eſt inchoandum ſi periculo vacet morbus. 132
morbi à quibus fiant omni tempore. 21
morborum cauſſæ tres, & quæ. 251
morbi longitudo ex copia materię, atq; cruditate indicatur. 251.333
morborum longitudinis cauſſæ tres, & quæ. 380
morbi conſtantes, qui. 367
morbi inconſtantes, qui. 222
morbi a calore natiuo ſuperantur. 223
morbi, qui cum febribus coniuncti, ſunt mitiores. 796
morbus remedium indicat. 35e
morbis extremis extremas medicationes paruis paruas mediocrib. mediocres conueniunt. 20
morbi extremi, qui. 5e
morbi ſiunt per exceſſum, vel defectum à medio. 22
morbi deteriores ſunt, qui ab ægris non percipiuntur. 805
morbi ex dei identia. 76
morbi acuti, cur aliij. diebus iudicentur. 623
morbi calidi iuuentutis finiunt in ſenectute. 553
morbi, qui in diebus paribus exacerbantur ſerius iudicantur, qui verò in imparibus citius. 164
morbi inclinatio non eſt pars paroxiſmi. 355
morbi mali ſignum eſt celeriter emarceſcere. 27
morbi, vbi abſcedūt non facta perfecta humorū peccantium euacuatione, nec ægro appetente, aut vires recuperante prædicendum eſt morbum eſſe reuerſurum. 135
in morbis lęthalibus nil in principio mouendum, & cur. 91
morbi læthales, quomodo ſtatim cognoſcantur. 239
morbi acuti quinque de cauſſis ſiunt, & quibus. 139
morbi acuti omnes ex bile ſecundum Ariſtot. 23
morbi acuti omnes a ſuccis calidis prodeunt. 250
morbi acuti à bile ſiunt. 365
morbi diuturni ægrè per ſudores iudicantur. 754
morbi ex repletione ſoluuntur inanitione. 355
morbi corporis an animi deteriores. 370
morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte ſiunt febrex longę aliu profluuia putredines morbi comitiales, & attonitiquos Apoplexias Græci vocant, & anginæ in ſiccitatibus autem tabitudines, lippitudines articulorum dolores ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum. lib.3 aph.16. 76
morbi, qui ſiunt in vna conſtitutione finiuntur in ſubſequenti. 240
morbi hiemales perniciosiores, quam æſtiui. 217
morborum, quoq; alij ad alia benè, vel malè ſe habent, & quędam ætates ad tempora, & loca, & victus genera. lib 3.aph.3. 228
morbi omnes, quidem in omnibus temporibus ſiunt, quidam verò magis in quibuſdam ipſorū, & ſiunt, & excitantur. l.3.aph.19. 212
morbos pariūt, & ſoluūt Canis, orion, Virgiliæ, Arcturus, & cur. 250
morbi æſtiui, cur breues. 90
morbus ſolſtitialis. 126
morborum alii in æſtate, alii in hyeme fęliciter finiūtur, & qui. 127
morbi autumni peculiares, qui. 213
morbi hyemis extrales, & cur. 256
morbi quilibet omni tempore ſiunt. 249
morbi ſiccitatum, qui. 250
morbi omnes anni peſtilentis in ipſam peſtem conuertuntur. 241
morbi à quibus fiant mutationibus. 601
morbi ætatis conſiſtentiæ. 210
morbi, temporis temperamenta ſequuntur. 274
in morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſynceræ malum. lib.7.aph.6. 215
morborum ex decidentia terminus eſt quadrageſimus dies. 715
morbus regius, quid. 471
morbo regio laborātibus ſi fiat epar durum malum. l.6.aph.42. 393
morbi à melancholia leuiter tractandi. 676
morbilli ponuntur inter papulas, ſeu exanthemata acuta variolæ verò lata. 598
mordax duplex. 608
mors verum eſſe poſſit abſque febre. 484
mors ſine febre in quibus ſit morbis. 508
mors maximè contingit poſt vtrumque ſolſtitium, & cur. 48
mors hominibus contingit in diebus mēſibus, & annis imparib. 214
mors ſubitaria, quæ propriè vocetur. 122
mortis ſigna certa ſunt innumerabilia ſalutis verò nulla. 70. 267
mortale, hæc vox, quid importet. 115
motus corpora perturbat. 629
motus tribus modis vitiatur. 314
motus omnis morboſus, & præter naturam contrario motu compeſcendus. 408
mouendum ea hora, qua natura mouet. 307
mouere, & nouare, quomodo inter ſe differunt. 242
muccus narium quid ſit. 54
mulier, cur facta. 596
mulieres æquæ ac viros corporis operationibus, ac diſciplinis aptas oriri. 558
mulieres ad operationes obeundas, cur viris impotentiores. 772
mulieris corpus triplicem habitum habet an vniuerſali. 772
mulier ambidextera non ſit. lib.7.aph 44. 533
mulieres in quibus primum ſanguis mittitur facilè exoluuntur. 77e
mulieres æquè, ac Viri debent iiſdem corporis, & animi ſtudiis exercer. & cur. 168
mulieres æſtate libidinoſiores. 35
mulier verum deflorata ſit, an non, quomodo cognoſcetur. 236
mulieres craſſæ concipiunt ſi gracilibus longantur. 558
mulieres bibaces non concipiunt. 538
mulieres, cur poſt purgationes facilius concipiant. 536
mulieris, quę Vterinis moleſtatur, aut difficulter parit ſuper veniēs ſternutatio bonum. lib.5.aph 35. 235
mulier podagra non laborat niſi menſtrua defecerint. lib.6.aphoriſm.29. 517
mulieres ætate Hipp. non laborabant podagra. 652
mulier detenta maraſmo non concipit. 649
mulieri ſi velis menſtrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone. lib.5.aph.50. 534
mulieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes purgationem indicant eſſe neceſſariam. lib.5.aph.36. 143
mulieri ſanguinem euomenti mēſtruis erumpentibus ſolutio. lib.5. aph.32. 519
mulieribus cum menſtrua incipiunt ſumma tunc diligentia cuſtodiendæ. 528
mulieres cum menſtrua incipiunt malè olent. 271
mulieres ſemper de menſtruis percunctandæ. 271
mulieri vtero gerenti ſi lac multum è mammis effluat fętum imbecillem ſignificat, ſi vero mammæ ſolidæ fuerint fœtum ſignificat ſaniorem. lib.5.aph 52. 504
mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex uena abortit magis ſi fętus ſit maior. lib.5.aph.31. 546
mulieri in vtero gerenti ſi aluus plurimum profluat periculum eſt ne abortiat. lib.5.aph.34. 510
mulier prægnans haud pro ſana dabatur in uenditione. 515
mulieri vtero gerenti ſi teneſiu ſuperuenerit facit abortum. lib.7. aph.27. 235
mulieri vtero gerenti ſi altera mamma gracilis fiat geminos habenti alte- 748

Digitized by Google

ti alterum abortit ſiquidem mamma dextera gracilis fiat marem ſi verò ſiniſtra fœminam lib.5.aph.38. 522
mulieres vtero gerentes ſi peripneumonia capiantur neceſſariò pereunt. 459
mulieres, quæ non concipiunt haud poſſunt longa ſanitate frui. 582
mulieri vtero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant abortit. l.5. aph.37. 550
mulierem vtero gerẽtem capi ab aliquo morbo acuto lethale eſt. lib.5.aph.30. 508
mulier ſi marem concepit bene colorata eſt. ſi verò fœminam malè colorata. lib.5.aph.42. 529
multum eſt naturæ inimicum. 198
mumia ad ſanguinem grumoſum educendum mirificè valet. 635
mundi principium. 227
mundus, quando factus. 252
muſchum quid. 773
muſculi Thoracis rarò omnes mouentur. 871
muſculi ſunt pura inſtrumenta facultatis motricis. 171
mutatio omnia repentina mala. 190
mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo. lib.3.aph.1. 209
myrrha inter odoramẽta antiquitus primum locum obtinebat. 559
myrrha apud ægiptios omnibus vnguentis nomen dedit, 505

N

NAres, cur latorum meatuum ſint factæ. 336
Nares humidæ, quæ. 594
Nares humidiores habentes, quibus morbis tententur. 594
Nares aqua frigida, quanto magis tractantur tanto copioſior exit ſanguis. 494
Nares, & ſemen humidi, cur potius malam conſtitutionem humidam corporis deſignent, quam ſudorẽ, & cætera excremẽta. 595
Nares emungere apud Perſas, cur opprobrium fuerit. 595
Natiuitas eſt primum hominis principium. 33
Natura eſt vera medicatrix. 56
Natura apud medicos, quomodo accipiatur. 150
Naturæ terminos excedens nunquam bonum. 73
Natura ſemper ſtudet, vt vitam conſeruet. 27
Naturarum hæ quidem ad æſtatem hæ verò ad hyemem benè maleuè ſe habent. lib.3.aph.2. 218
Natura optima á mala viuendi ratione corrumpitur. 536
in Naturæ pugna cum morbo, quæ contingant. 95
Nauigatio, cur corpus perturbet. 315
Ne quid nimis. 198
Νέαι qui. 202
Νεφέλαι. 415
Nephritis, quæ propriè dicatur. 277
Nephritis in ſenibus, cur non ſanetur. 432
Nephriticis ſanguis ex hemorrhoidibus, cur proſit. 612
Nero Popeam graui pedis percuſſione abortire, fecit. 535
Nerui, quomodo ab eadem cauſſa poſſint elõgari, & abbreuiari. 672
Nerui a fluxu podagrico affecti. cur non conuellantur. 619
Neruus, quomodo ſiccus, & vna humidus. 131
Nichomacus Smyrnaeus præpinguis. 175. 535
Nigredo quid. 338
Nigredo fit a frigido, & cur. 478
Nimium omne malum. 811
in Niue animalia gignuntur. 564
Niue, quæ fuerint refrigerata, cur non damnanda. 502
Nix, & Glacies detrimenta exitioſa inducunt, & qua. 497
Noctu, cur melius audiamus. 245
Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere ſignificatur. lib.4. aph.20. 326
Non pura corpora quanto plus nutries tanto magis lędes. lib.2. aph.10. 86
Non repletio non fames, neque aliud quicquam quod modum naturæ exceſſerit bonum 2.aph.4. 73
per Noctem ſubſequentem Criſim, quam intelligant. 95
Nox criſim præcedens, cur moleſta. 94
Nox ſequens criſim deterior in morituris. 96
Nutricatio duplex. 87
Nutrimentum quid. 158
Nutrimentum multipliciter ſumitur. 858
Nutrimentum propriè quale ſit. 858
bene Nutritus ſi in imbecillitatem perſeueret malum. 243
Nutrimentum nullum datur lacte præſtantius. 579
Nutrientie multum, non facilè coquuntur. 89
Nutritionis opus ſit per nutrimenti appoſitionem, atque aſſimilationem. 14
Nutritionis, & excretionis celeritas, vel tarditas, quo tempore metienda. 109
in Nutriendo ægros cõſuetudinis, regionis, ætatis ratio habẽda. 48

O

OBeſa corpora, cur rarò ſudent. 219
Obeſæ minus menſtruantur, quam graciles. 520
ad Oblata bene ſeſe habere bonum, & cur. 147
Occaſio an præceps. 7
Occaſionis ſimulachrum. 7
Occaſionem, qui cognoſcit omnia bona cognoſcit. 7
Oculi, cur non rigeant. 582. 245
Oculi hominum ſolum tranſuertuntur. 576
Oculi a vomitu læduntur. 292
Oculi in vomitu conſtringendi, & cur. 57
Oculi ægrotantium, cur in ſomno ſpectandi. 697
Oculi, cur rubeant iratibus. 717
Oculi menſtruatarum mala pati, & efficere. 549
Oculus precioſiſſima pars. 656
Oculis affectis vinum, quando concedendum. 778
Odor, & timor maximè omnium corpora perturbant. 315
Oculorum album, cur ægrotantibus dormientibus aliquando appareat. 697
Oculorum humores ab humiditate conſeruantur á ſiccitate læduntur. 237
in Oculorum doloribus, cur non ſunt applicandę cucurbitulæ niſi prius per venam cubiti facta ſit totius euacuatio. 580
Oculorum palpebrę, quando non committuntur in ægrotis, Phreniticidis periculum imminet. 697
Occurrendum primo ijs, quæ magis vrgent. 483
Oculorum doloribus an meri potio iuuet. 655
Odorum in victu inſtituendo, eſt habenda ratio. 88
Odores ſolum ſpiritus recreant. 88
Odores eſculentorum in ipſis quoque ſudoribus conſeruantur. 319
Oleum cedrinum vuluę ante coitum inditum conceptum prohibet, & cur. 545
Omentum quid. 707. 787
Omentum foras exciſum, cur neceſſariò putreſcat. 708
Omentum, cur facilè pingueſcat. 537
ſi Omentum excidat neceſſariò putreſcit. lib.6.aph.58. 707
Omnes ferè, qui malè ſe habent, circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes circa finem rurſus cibum non appetunt. Qui verò circa initia cibum valdè non appetunt poſtea benè appetentes ij melius euadunt. lib.2.aph.32. 144
Omne nimium eſt periculoſum, natura quippe in mediocritate conſeruatur. 16
Omnia ſecundum rationem facienti ſi non ſuccedat ſecundum rationem non eſt tranſeundum ad aliud ſtante eo quod a principio viſum eſt. lib.2.aph.52. 199
Operationes medici tàm circa ægros, quàm circa ſanos. 82
Operationes naturæ noctu magis integræ ſunt. 437
Operationes ſpõtaneæ, ſiue naturales differẽtias multas habẽt. 285
Operationum omnium robur, atque firmitas in ſoliditate partium ſolidarum eſt collocata. 246
Opiata, cur vitanda. 151
Oporæ tempus. 291
Oportet verò, & conſiderare oculorum in dormientibus ſuſpectiones, nam ſi quid album cõmiſſis palpebris ſub inſpicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat malum eſt ſignum, & lęthale valde. lib.6.aph.52. 696
Ophthalmiæ an ſanguinis miſſio competat. 625
Ophthalmia arida. 626
Ophthalmiæ curatio. 626
Ophthalmiam alui fluxus iuuat. 625
Oppio vtuntur Turcæ ad libidinem. 107
Optimũ ſemper ſolet corrumpi in contrariũ, quod eſt, & cur. 433
Ora quid. 225
Oræ tempus. 291
Ὀργᾶν propriè quid importet. 59
Ὀρέξιν. 793
Ὀρχέν. 824
Origenes ſe ipſum caſtrauit. 648
Orion. 290
Orione oriente dies variantur. 222
Oris amaror ſemper fit à bile flaua. 328

Oſcita-

Oſcitatio quid & eius cauſæ. 789
Oſcitationum continuatum medella. 789
Os & cartilago, cur non augeantur diſciſſa, nec coaleſcant. 631
Oſſa cur a canibus, & lupis rodantur. 481
Oſſa denudata ab vlceribus, cur deſquammentur. 684
in Oſſis exutione eryſipelas. lib. 7. aph. 19. 738
Oſſe putrefacto, cur ſuperior eius caro fiat liuida, & ſit malum ſignum. 715
Oſſa cur in corporibus viuentibus poſſint putreſcere non autem in mortuis. 719
Oſſa putrefacta, cur neceſſariò adhimenda, vel exurenda. 716
in Oſſe ægrotante caro liuida malum. lib. 7. aph. 2. 715
Oſſibus abſceſſis, cur vlcera caua fiant. 684
Oſſibus abſceſſis, cur aliquã etiã vlcera non relinquantur caua. 684
Oua. 18
Oua ſorbilia. 90
Oua in cibandis ægris vtilia. 88
Oua vim prorſus & cibi obtinent. 88
Oua ſunt imbecillimæ materiæ. 17

P

PAlea hordeacea per vrinam excreta. 423
Palpebræ, quomodo exiccentur. 697
Palpitatio, & conuulſio opera ſunt ſolius morbi non vllius facultatis. 179
Panis eſt proprium, & naturale hominis alimentum. 18. 82
Panis maxime nutrit. 18
Panis corruptio omnium eduliorum peſſima. 18
Panis calidus ſitim inducit. 503
Papularum in curatione an cucurbitulæ conueniant. 608
Papulæ latæ an potius vomitu, vel deiectione per aluum euacuanda earum materia. 608
Papulæ latæ ſunt minus periculoſæ, ſed difficilius curantur, & acutæ magis periclitantur, ſed facilius curatur, & cur. 608
Papulis apparentibus an liceat euacuare. 102
Paralyſis in quo differat ab Apoplexia. 169
Paroxiſmus quid. 17. 51
Paroxiſmi & conſtitutiones morborum indicantur etiam ab incrementis acceſſionum inter ſe comparatarum. 30
Paroxiſmi anticipantes longas febres portendunt, è contra vbi tardant, breues. 30
Parſimonia maximè conuenit in æſtate. 251
Partea omnes exangues ſunt cęteris frigidiores. 480
Particularia præcedunt vniuerſalibus. 248
Parum deterior potus, aut cibus, ſuauior autẽ melioribus, quidem: ſed minus ſuauibus eſt præferendus. lib. 2. aph. 38. 160
Paſſiones partium principalium magnum morbum oſtendunt. 171
Patognomonica ſigna, quæ. 31
Pauores in pueris. 262
Pectus eorum, qui diutius per niuem ambulant cur lædatur. 498
Pedes cur famelicis intumeant. 158. 370
Pedes in acutis ſemper curandum, vt ſint calidi. 368
Pediculi cur tabidorum capita deſerant cum ſint de proximo perituri. 463
Πέπονες homines inſulſos, & bardos dixit Homerus. 58
Per tempora anni verè, quidem & prima æſtate pueri, & qui hos ſequuntur ętate optimè degunt, & ſaniſſunt maximè, ęſtate verò, & autumno vſque ad aliquid ſenes, reliquum, & hyeme, qui mediam ætatem habent. lib. 3. aph. 18. 247
Periodus quid. 51
Periodus quid, & quomodo à Paroxiſmo differat. 28
Peripneumonia quid. 622
Peripneumoniam pleuritidi superuenire cur malum. 729
Peripneumoniam ſequi à pleuritide eſt ſecurius, quã è cõuerſo. 729
in Peripneumonia cauendum a medicamentis purgantibus. 623
Peripneumonia, cur pleuritide læthalior. 459
Περίῤῥους alui fluxus. 383
Perſuaſio à quo potiſſimum deſumenda. 1
Perſuaſionum tres cauſæ. 377
Peſtis in qua genitalia amputare neceſſe erat. 821
Peſtis in regionibus meridionalibus hs tantum hyeme. 258
Peſtilentes febres ferè inſenſibiles. 23
Periculis apparentibus, quando ſecanda eſt vena, & quando cucurbitulæ applicandę. 609
D. Petro genæ præ lachrimis exulceratæ. 381
Phagedæna. 531
Φαρμακεύειν, quid apud medicos Poetas, & alios ſcriptores ſignificet. 59
Pharmachum quid ſignificet apud Hipp. 746
Φάρυγξ quid. 99
Philites gracillimus. 515
Philoteus notatus. 588
Philoxenus voraciſſimus. 99
Phymata, quæ ſint. 500
Φλέγμασιν. 556
Φλογμοῖ. 556
Φλόγωσις quid. 578
Phocyon Athenienſis nunquam lachrymatus eſt. 814
Φρένας, cur ſeptum tranſuerſum dicatur. 412
Phrenitis quid. 410
Phrenitis cur fiat ex peripneumonia. 730
Phrenitis vera rarò fit ex peripneumonia, & cur. 731
Phrenitici, qui poſt 40. annum ſunt tales rarò ſanantur. 412
Phthiſis. 296
Phthiſis propriè, quid ſit. 456. 734
Φθίσις nomen tria ſignificat, & quæ. 450
Phthiſis tria genera. 456
Phthiſis vera an à ſola ſiccitate cauſari poſſit. 241
Phthiſis & fluxus, cur fiant à puris ſputo, & quomodo. 734
Phthiſici cur pollutiones nocturnas habeant. 456
Phthiſicus non omninò febrire eſt impoſſibile. 573
Φυμάτων, & ἐξανθημάτων duplex figura, & natura. 608
Pili capitis, cur tantũ in phthiſicis cadũt non aũt in alijs partib. 465
Pili cur in morbo gallico cadant in vniuerſo corpore. 465
Pili in mortuis augentur, & cur. 462
Pilorum caſus abſq; vlcere an dici poſſit malignus. 599
Pili ſuperciliorum nimia venere ſcentes decidunt. 465
Pilulæ, & boli, cur introducti. 314
Pinguedo cur aquæ innatet. 176
Pinguedo à frigido fit ſecundum medicos. 155
Pinguedo eſt vitæ incommodum. 155
Pinguia, & craſſa omnia ſterilia. 534
Pingues breuioris ſunt vitæ, & paucioribus diebus moriuntur graciles è contra, & cur. 175
Pingues ex pinguibus, & graciles ex gracilibus naſcuntur. 295
Pingues valde, ad vouendum ſunt ineptiſſimi ſeceſſui aptiſſimi. 295
Piſces cur magis creſcant, quam animalia terreſtria. 87
Piſorum iuſculum Maximiliano ij. Imp. propter quandam conditione dilectum. 260
Pituita ad inteſtina, cur potius defluat à capite, quàm à venis. 752
Pituita ſpumoſa rarò a ſtomaco prodit, & parum durat. 752
Pituitę & Melãcolię naturalis, cur nõ ſint ſyncerę deiectiones. 744
Pituita naſi eſt index cerebri ſicut ſemen iecoris, & totius ſanguinis. 595
Pituitoſi humoris tres differentiæ ex Hipp. & quæ. 806
Pleuritis quid. 451. 612. 660
Pleuritis vera quę. 453
Pleuritidis ſigna pathognomonica. 454
Pleuritidis vnicum præſidium ſputum facilitare. 454
Pleuritis totidem diebus ab initio expurgationis iudicatur quant a morbi initio ſputum incipit. 454
Pleuritis an per aluum poſſit expurgari. 623
Pleuritis per venam indicata. 472
Pleuritidem mutari in peripneumoniam eſt facilius, quam peripneumonia in pleuritidem, & cur. 729
Pleuritis cur conuertatur in febrem ardentem. 730
Pleuritis ſanguinea, quæ dicatur. 373
in Pleuritide cauendum a medicamentis purgantibus. 623
in Pleuritide ſi dolor ſit ſupra per ſanguinis miſſionem ſi infra per ſeceſſum purgandum. 322
Pleuritici niſi xiiij. diebus repurgẽtur empici euadunt, & cur. 415
Plinius notatus. 376
Plurimæ autem paſſiones puerulis iudicantur nonnullæ quidem in XL. diebus nonnullæ in vii. menſib. nonnullæ verò in annis ſeptem, quędam verò, iam ad pubem accedentibus. Quę verò permanſerint, nec in pubertatem ſoluerint puerulis, aut fęminis, cum menſtrua erumpunt conſeneſcere conſueuerunt. l. 3. aph. 28. 270
Plurimum atque repente euacuare, vel replere calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere periculoſum, quoniam omne nimium eſt naturæ inimicum: ſed quod paulatim fit tutum eſt, cùm alias, tùm cum ab altero ad alterum tranſitur ſit. lib. 2. aph. 51. 196
Podagra quid. 702
Ποδάγρα quid ſignificet. 350
Podagræ cauſæ externæ. 702
Podagræ cauſæ immediatæ. 702

Podagra

Podagra filia Bacchi, & Veneris. 649
Podagræ ex bile, cur non fiant in æſtate. 703
Podagræ, quæ fiũt in verè, vt plurimũ ſunt à pituita, & ſanguine. 703
Podagræ cur potiſſimũ fiant, vel reuertantur, vere & autumno. 707
Podagra cur generetur potiſſimum a Venere, & vino. 650
Podagræ quæ in autumno fiunt, ſunt à bile eobibita a refrigereſcẽte aere. 703
Podagra cur tententur mulieres deſficientibus menſibus. 652
Podagram producit naturalis, & hereditaria promptitudo. 650
Podagræ cum alui adſtrictione incurabilis. 203
à Podagra non liberat veneris ſola abſtinentia: ſed etiam euitatio aliorum errorum. 655
Podagram ad curandam nil vtilius, quam Veneris abſtinentia, aut eius parciſſimus vſus. 649
Podagricorum inflammatio, cur X L. diebus finiatur. 690
Polyphagia. 117
Pomponius Atticus fame ſibi mortem intulit. 793
Πομφολυγες, quomodo fiant, & quid ſignificent. 756
Πονος quid ſignificet. 348
Poſt longum morbum alui defluxio malum, vel in morbo diuturno fluxa aluus malum. lib. 8. aph. 5. 818
Potus ad ſitim extinguendam animalibus datus. 473
Potus calidus, neque a beluis expetitur. 473
Potus febricitantibus paulatim, & ſæpe dandus. 386
Potus frigidus cur damnetur à medicis. 478
Potus frigidi, cur corpora non denigrent. 478
Potus in ſiti, quando omnibus horis concedi poſſit, 503
Præcepta ſunt ſeminibus ſimilia. 68
Præceptum in medicina facienda maximè ſeruandum, 133
Prædictio ad quæ conducat. 550
Prædictiones tuto, qui faciant. 153
Prædicendi facultas, vnde pendeat. 153
Prægnantes, quando purgandæ, 284
Prægnans cur pallida, & debilis. 231
Prægnans cur per ſectam venam abortiatur. 510
Prægnantes ſemper, vt morbidæ habebantur à venditoribus. 282
Prægnantem acuto morbo tentari lethale eſt. 283
Prægnantes ſunt ſemper languidiores, ac virium imbecillium. 509
Prægnãtibus, cur melicrato colicus, ſiue iliacus dolor excitetur 528
Prægnantem ſine remedijs melius cur ſit permittere, quam abortum procurare. 552
in Prægnantibus ſatius eſt aliquid cum aliquo periculo tentare, quam & fœtum, & matrem certo exitio permittere. 284
Prægnantium cura coacta non regularis exiſtit. 284
Prægnationis ſigna. 521
Præparatio quando facienda. 85
Præparantia qualia eſſe debeant. 85
Præparatio an ante purgationem ſemper ſit neceſſaria. 84
Præparantia vacuo ſtomacho ſummi debent, & cur. 85
Præputium quid. 633
Pranſi largius laſſitudine, & crebris eructationibus agitantur. 48
Principium morbi triplex. 65
Principium morbi verè non eſt morbus. 355
Principii nomen tria apud medicos ſignificare ſolet. 138
Proceritas in ſenectute deterior, quam paruitas. 205
Prodicus medicus, cur ab Hipp. damnatus. 316
Prodigalitas eſt propior liberalitati, quam ſit auaritia. 175
nil Proficere, cur malum. 144
Profluuium ventris in tabidis, vnde. 463
Prooemij conditiones. 6
Prudentia eſt veluti ſal quo condiuntur oẽs humanæ actiones. 200
Πταρμόν. 781
Ptiſana vim medicamenti, & alimenti habet. 88
Puberes cur febribus, & fluxu ſanguinis narium capiuntur. 269
Pubertas. 269
Pubertas quæ, & quantum perduret. 451
Pubertas in corporibus magnas mutationes producere ſolet. 271
Pudendum virile eſt quodam animal ſeparatum. 493
Puer quis. 654
Puer decem annorum nutricem compreſſit, & impleuit. 654
Puer podagra non laborat ante vſum venereorum. l. 6. aph. 30. 653
Pueri cur ſomnolenti. 69
Pueri ante dentium ortum mortui non cremabantur. 264
Pueri podagra laborant ob voracitatem, vel hereditariam proprietatem, abſque veneris vſu. 654
Pueri in Germania ſtatim, ac nati ſunt in aquam fluminis gelidam merguntur, & cur. 231
Pueri cur prudentes eſſe non poſſint. 192
Pueri & Mulieres, cur non calueſcant. 746
Pueri ætate Hipp. podagra non laborabant. 649
Pueri quando plus iacẽt humiliori capite eo minus à tuſſibus tentantur. 162
Pueri lactentes non tãm arctè cibandi vti ſenes, & viri. 35
Pueri & Athletæ hyeme, & veris initio calidiores vẽtres habẽt. 43
Pueri decrepiti, & conualeſcentes facilè ſyncope tentantur. 168
Pueris non imponebantur nomina niſi octaua die & cur. 262
Pueris cur ſanguinis miſſio denegatur. 168
Pueros a ſpaſmo ſicco facilius tentari, quam humido falſum eſt. 131
Puella veneno nutrita concubentes cum ea perdebat. 319
Pueritia eſt a vii. ad xiiii. annum. 247
Pulmones tuſſi tantum expurgantur. 461
Pulmonis vulnera, cur irremediabilia. 459
Pulſus vehemẽs in vlceribus, cur profluuium ſanguinis indicet. 741
Pulſus vehemens in vlceribus, quomodo fiat. 741
Pulſus magni poſt cibum fiunt a ſpiritibus recreatis. 110
Pulſuum peritiam Hipp. aut non habuit, aut contempſit. 32
Purgatio quid. 10. 140
Purgatio tempore canis nocte fienda. 291
Purgatio per inferiora minus moleſta. 327
Purgatio importuna, quæ mala faciat. 160
Purgatio ad hoc, vt recte fiat quatuor requirit, & quæ. 56
Purgatio æſtate per ſuperiora hyeme, per inferiora facienda. 254
Purgatio in facienda medicina medici prudentia vigilantia, & memoria eget. 287
Purgatio celer in acutis, quæ bona afferat, & quæ mala, ſi fuerit tarda. 302
Purgatio poteſt fieri omni tempore, vbi in verè ſit dimiſſa, & metus ſit futuri morbi. 688
Purgare aliquando licet in augumento. 61
Purgare τάς ἄνω, & purgare ἄνω in quibus differant. 289
Purgandum eſt materia turgente, & cur. 60
Purgandum raró in acutis, & cur. 65
Purgandum non eſt priuſquã humores ſint cocti, ac præparati. 287
Purgans medicamentum non reperitur, qui noxam naturæ non afferat. 53
Purgandus pridie ieiunare debet. 302
Purgantia tempore Hipp. erãt grauiora, quam hiſcè temporib. 282
Purgantia, quæ prægnantibus conueniant. 284
Purgantia an idonea in conſtitutionibus humidis. 239
Purgantia medicamenta in morbis acutis, cur ſuſpecta. 65
Purgantiũ vſus omnius corpora in malã conſuetudinẽ perducit. 238
Purgantur vrbani magis ruſtici minus. 316
in Purgatione recta, quæ ſpectanda. 55
Purgationis neceſſitatem, quæ inducant. 285
Purgatio cur in prægnantibus periculoſa. 283
Purgationes æſtate, cur laborioſæ. 291
in Purgationibus quid potiſſimum ſpectandum. 66
Purgationes veterum erant periculoſiores. 282
Purgationes difficulter ferunt, qui partes circa vmbilicum extenuatas habent, & cur. 156
Purgationes adhibendæ, quando in longis, & quando in acutis morbis. 65
Purgationes cur ſunt cane, & ante canem, & primis, ac poſtremis prægnationis menſibus vitandæ. 282
Pus quid, & quomodo generetur. 185
Pus an per aſſationem, an per elixationem fiat. 185
Pus optimum quale. 775
Pus vbi oculi, & tactui non ſubiicitur, quomodo cognoſcẽdum. 675
Pus quando expuatur. 734
Pus vbi conficitur, cur dolores, ac febres fiant maiores facto autem eſſent. 185
Pus duplex. 186
Pus ſine vlcere. 540
Pus fit à calore putredinali, & à naturali vincente. 775
Pus an à renibus an ab Vreteribus an à veſica prodire, quomodo cognoſcatur. 422
Puris ſputum cur malum. 734
Puris expuitio ſequitur tantum eam ſanguinis ſpuitionem, quæ fit a pulmone. 733
Puſtulæ latæ non admodum pruriunt. lib. 6. aph. 9. 607
Putredo differt à ſuppuratione, & quomodo. 739
Putreſcit quicquid à putrefacto contangitur. 87. 809

Q

QVa parte corporis ſudor eſt ibi ſignificat morbum. l. 4. aphoriſm. 38. 357

Quæ corrupturæ ſunt fetus his mammæ extenuantur, ſi verò rurſus duræ fiant dolor aut mammas, aut coxas, aut oculus, aut genua infeſtabit, & cum corrumpent. lib. 5. aph. 53. 547

Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere. lib. primi aph. 21. 55

Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, & ſi deteriora ſunt inſuetis minus moleſtare ſolent, oportet igitur ad inſueta permutari. lib. 2. aph. 50. 193

Quæ fluunt ſpontè naturæ, vt ſiſti debeant à medico opus habent tribus conditionibus, & quibus. 286

Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid ſine medicamentis, ſiue aliter irritando. ſed ſinere. lib. 1. aph. 20. 52

Quæ longo tempore extenuantur corpora lente reficere oportet, quæ verò breui breuiter. lib. 2. aph. 7. 78

Quæ per veſicam excernuntur inſpicere oportet ſi talia qualia ſanis excernuntur, quæ igitur minimè ſimilia ſunt his, hæc morboſiora, quæ verò ſunt ſanis ſimilia, hæc minimè morboſa. lib. 7. aph. 64. 797

Quæ relinquuntur in morbis poſt iuditium recidiuas facere conſueuerunt. lib. 2. aph 12. 91

Quæ vtero gerunt his vteri os comprimitur. lib. 5. aph. 51. 545

Quæcumque frigidos, & ſpiſſos vteros habent non concipiunt, & quæcunque prehumidos vteros habent non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura, & quæcunque ſiccos magis, & aduſtentes. nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen, quæcunque verò ex vtriſque mediocrem habent temperaturam hæ fecundæ ſunt. lib. 5. aph. 62. 564

Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe, ſine occaſione manifeſta his acetabula vteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fetum continere: ſed diſrumpuntur. lib. 5. aph. 45. 535

Quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt vtero, his omentum os vteri comprimit, & priuſquam extenuétur non concipiunt. lib. 5. aph. 46. 537

Quæcunque præter naturam tenues exiſtentes vtero gerunt abortiunt priuſquam craſſeſcant. lib 5. aph 44. 533

Quæcumque refrigerata ſunt ex calefacere oportet exceptis his quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt. lib. 5. aph. 19. 483

Quæcunque rupta ex dorſo ad cubitum deſcendunt venæ ſectio ſoluit. lib. 6. aph 22. 638

Quæcunque vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt, ſine occaſione manifeſta difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. lib 5. aph. 55. 590

Qualia fuerint veſicæ, aut alui excrementa, & ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit ſi parum paucus eſt morbus, ſi multum multus, ſi valdè multum læthale eſt. lib. 7. aph 77. 820

Qualitates paſſiuæ operantur virtute qualitatum primarum. 211

Quando æſtas ſit veri ſimilis ſudores in febribus multos expectare oportet. lib 3. aph. 6. 218

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt. lib 1. Aph. 8. 23

Quando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore non augetur. lib. 7. aph. 28. 749

Quantitas per ſe non habet vim agendi niſi ratione qualitatis, & formæ. 106

Quantitas tres partes habet: 62

Quartana Saturni filia dicta. 254. 585

Quartana qualis febris. 585

Quartana quantum ſit ex ſe neminem iugulat quinimo ab alijs magnis malis liberat. 585

Quartana superueniens, cur liberet à conuulſione. 586

Quartana cur longior in autumno. 127

Quartana nunquam incipit bruma, nec hybernis menſibus. 127

Quartana ſuapte natura longiſſima, atque ſecuriſſima eſt. 254

Quartana non protrahitur vltra annum. 126

Quartanæ ſynonima. 585

Quartanæ non fiant hyeme, neque curantur. ſed vere. 213

Quartanarii cur magnis morbis non exercentur. 130

Quartanarii magnis morbis non tentantur, vel ſi tententur ea ſuperueniente liberantur. 129

Quartanarii cur conferat vomitus. 297

Quercera. 585

Querquera. 585

Qui à conuulſione, aut diſtenſione neruorum tenetur, febre ſuperueniente liberatur. lib. 4. aph. 57. 389

Qui acidum eructant non valde morbo laterali corripiuntur. lib. 6. aph 33. 659

Qui alba pituita detinetur ſi fortis ventris fluxus ſuperuenerit à morbo liberabitur. lib. 7. aph 29. 750

Qui bene ſe habent corpore difficulter ferunt medicationes. lib. 2. aph. 37. 159

Qui creſcunt plurimum habent calidi innati plurimo igitur egent alimento alioquin corpus abſumitur ſenibus verò parum calidi innati ineſt paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur hanc etiam ob cauſſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſunt frigidum enim eorum corpus. lib. 1. aph 14. 35

Qui conſueti ſolitos labores ferre, etſi fuerint imbecilles, vel ſenes conſuetis fortibus, atque iuuenibus facilius ferunt l. 2. aphoriſm. 49. 190

Qui frequenter, ac fortiter, abſque cauſſa manifeſta exoluuntur de repente moriuntur. lib. 2. aph. 41. 166

Qui in febribus ardentibus tremores fiunt delirio ſoluuntur. lib 6. aph 26. 644

Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt his ſuppuratione facta, & eruptione ſoluitur dolor. lib 7. aph. 58. 791

Qui medicamentis purgati non ſitiunt non quieſcunt priuſquam ſitiunt. lib. 4. aph. 19. 323

Qui natura admodum craſſi ſunt citius intereunt, quam graciles. lib. 2. aph. 44. 174

Qui noctu bibere appetunt his admodum ſitientibus ſi ſuperdormierint bonum. lib. 5. aph 27. 502

Qui regio morbo laborant non multū ventoſi ſunt. l. 5. aph 72. 588

qui ſalubritatem corporis habent per medicamenta euacuati cito exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. l. 2. aph 36. 156

qui tabe moleſtantur ſi ſputum, quod extuſſiunt graue olet iniectum carbonibus, & capilli a capite defluunt læthale. lib. 5. aphoriſm. 11. 461

quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt his ex capite pituita defluit. lib. 7. aph. 30. 751

quibus billioſæ deiectiones ſuperueniente ſurditate ceſſant, & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat. lib. 4. aph. 28. 341

quibus autem bilioſa ſedimina ſupra tenuia acutum morbum ſignificant. lib. 7. aph. 32. 754

quibus cerebrum ſphacelatum, ideſt corruptum eſt in tribus diebus pereunt ſi verò hos euaſerint ſani fiunt l. 7. aph. 51. 780

quibus cerebrum aliqua ex cauſſa concuſſum fuerit neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. lib. 7. aph 59. 792

quibus circa dentes in febribus quidem lentores naſcuntur his fortes fiunt febres. 383

quibus dolor circa ilium ſit abſque inflammatione his febris ſuperueniens morbum ſoluit. lib. 6. aph 40. 672

quibus cutes circumtenduntur aridæ, & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur, quibus verò laxæ, & raræ cum ſudore moriuntur. lib. 5. aphoriſm. 71. 587

quibus febres longæ his tubercula, vel labores in articulis fiunt. lib 4. aph. 44. 367

quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit malum. l. 4 aph. 62. 398

quibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo quacunque ex parte cum reficiuntur alui his humectantur. l. 4. aph. 27. 339

quibus in febribus ſexto die rigores fiunt difficile iuditium ſequitur. lib. 4. aph 29. 342

quibus in febribus morbus regius ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo ſuperuenerit bonum niſi dexterum ilium obduruerit ſi verò non, non bonum. l. 4. aph 64. 401

quibus in febribus aures obſurduerunt ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata ſoluit morbum. lib. 4. aph. 60. 395

quibus in febribus quotidie rigores fiunt quotidie febres ſoluuntur lib. 4. aph. 63. 400

quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit his venter aqua repletur, & moriuntur lib. 7 aph. 56. 787

quibus igitur ſtatim morbus in vigore conſiſtit iis etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt, quibus verò poſterius debet conſiſtere iis, & in ipſo conſiſtendi tempore, & paulo ante illud cibus ſubtrahendus prius verò vberius victus adhibendus eſt, vt æger ſufficiat. lib 1 aph. 10. 26

quibus ilia ſuſpenſa murmurantia lumborum dolore ſuperueniente his alui humectantur niſi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat hæc verò in febribus. lib 4. aph. 73. 417

quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt his ſeneſcentibus exſiccatur. quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt his ſeneſcentibus humectatur. lib. 2. aph. 20. 113

quibus nares natura humidiores, & genitura humidior minus integra ſanitate fruuntur, quibus verò contraria ſalubrius degunt.

Digitized by Google

lib.6.aph.2. 593
Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leuiter irritantes in febribus ardentibus ſiunt, non multum ſiti infeſtantur. lib.4 aph 54. 385
Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna doloreſq; circa ſpinæ muſculos ſiunt ſi quidem circa loca exteriora ſiant, abſceſſus quoque exterius futuros expecta; ſi verò dolores magis circa loca interiora ſiant, etiam abſceſſus expecta futuros interius. lib.7 aph.36. 460
Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos liberat ab abſceſſu vrina multa craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri, ſi vero etiam ex naribus fluxerit ſanguis breui admodum ſolutio fit. l.4. aph 74. 418
Quibus ex ſtillicidio vrinæ ileos ſuperuenerit in ſeptem diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente ſatis vrina fluxerit. l.6.aph.44 679
Quibus ſubſidens pingue, ac ſimul totum, his renum vitium acutum ſignificatur. lib 7.aph.35. 758
Quibus ſeptima iudicatur his nubeculam habet quarta die vrina rubeam, & alia ex ratione lib 4.aph 71. 413
Quibus tormina, & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque a medicamento, neq; aliter ſoluitur, in hidropem ſiccam firmatur. lib.4.aph.11. 303
Quibus tubercula, vel in articulis dolores ſiunt: hi pluribus vtuntur cibis. lib 4.aph.45. 368
Quibus tumores in vlceribus apparent non conuelluntur maximè, neque inſaniunt verum his euaneſcentibus de repente quibuſdam à tergo conuulſiones, & diſtentiones ſiunt quibuſdam. autem inſania, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum ſi tumores ſunt rubicundi. lib.5 aph.65. 575
Quibus a venis ſanguinem mittere confert. his verè venam oportet ſecare. lib.7.aph.54. 786
Quibus inter ventriculum, & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitum, neque ad alterum ventrem, his per venas ad veſicam pituita verſa ſoluitur morbus. lib.7.aphoriſm 55. 786
Quibus vrinæ perturbatæ quales ſunt iumentorum his dolor capitis, vel adeſt, vel aderit. lib.4.aph.70. 411
Quibus vrinæ albæ, & perſpicuæ, malæ, præſertim ſi in delirantibus appareant. lib.4.aph 71. 415
Quibus in vrinis bullæ ſubſiſtunt morbum renalem, & longum ſignificant. lib.7.aph 34. 756
Quibus in vrina craſſa, furfuracea quædam ſimul exeunt, his veſicu ſcabie laborat. lib.4 aph 77. 426
Quibus in vrinis arenoſa ſubſiſtunt his veſica laborat calculo. l.4. aph.79. 419
Quibus vrinæ craſſæ grumoſæ paucæ non ſine febre multitudo veniens ex his tenuis iuuat, præcipuè verò tales veniunt, quibus ab initio, vel breui ſedimen ineſt lib 4.aph.69. 409
Quibus in vrina craſſa exiſtente carunculæ paruæ, aut veluti capilli, vna exeunt his à renibus excernuntur. lib.4.aph.76. 423
Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur his ſuppuratione facta, & eruptione ſolutio. lib.4 aph.82. 436
Quibus in vteri durum eſt is vteri os comprimi eſt neceſſarium. lib.5 aph.54. 550
Quibuſcunq; acceſſiones ſiūt quacumq; hora febris dimiſerit ſi eadem cras occupauerit iudiciū habent difficilem. l.4 aph.30.344
Quibuſcunque in ægritudinibus oculis ex voluntate lachrimantur bonum, quibus verò citra voluntatem malum. lib 8.aph.2. 413
Quibuſcunque præciditur cerebrum his neceſſe febrem, & bilis vomitum ſuperuenire. lib.6.aph.50. 691
Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diuturno excidit coxa, his crus tabeſcit, & claudicant ſi non vrantur. lib.6.aphoriſm.60. 710
Quibuſcunque à coxendicum dolore diuturno moleſtatis excidit coxa, & rurſus incidit his muccores ſuperueniūt. l.6.aph.59.709
Quibuſcunque Criſis ideſt iudicatio fit, his nox grauis, ante acceſſionem, quæ verò ſubſequitur magna ex parte leuior cōſiſtit. l.2. aph.13. 93
Quibuſcunque cruda deorſum ſecedunt ea atra bile ſunt ſi plura copioſiore ſi pauciora pauciore. lib.7.aph.66. 801
Quibuſcunque febricitantibus in vrinis ſiunt ſedimina veluti farina craſſior longam ægritudinem fore ſignificat. l 7.aph.31. 753.
Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi ſiunt ante pubertatem moriuntur. lib 6.aph 46. 684
Quibuſcunque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis nigra bilis, ſiue vti ſanguis niger de ſubter exierit poſtridie moriuntur. l.4 aph.23. 332
Quibuſcunque morbi comitiales ſiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuſcunque autem vigeſimo quinto commoriuntur. lib.5.aph.7. 452
Quibuſcunque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur furorem ſignificat. lib 5.aph 40. 525
Quibuſcunque in quartanis febribus ſanguis è naribus defluxerit. malum eſt lib 8.aph.3. 815
Quibuſcunque reſurgentibus ex morbis ſi quid laborauerint hic ſiunt abſceſſus. lib 4.aph.31. 347
Quibuſcunque ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, his ob craſſitudinem puris, aut loci non innoteſcit. l.6.aph 41. 674
Quibuſcunque tabe laborantibus pili à capite defluunt his alui profluuio ſuperueniente moriuntur. lib.5.aph.12. 464
Quibuſcunque venæ ſectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos verè purgare, uel uenam incidere oportet. lib 6 aphoriſm.47. 687
Quibuſcunque urinæ diſtantes ſunt; his turbatio fortis in corpore fit. lib.7.aph.33. 755
Quicunque aluos humidas habent ſiquidem iuuenes fuerint melius degunt his, qui ſiccas habent ad ſenectam uerò deterius degunt, nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur. lib. 2.aphoriſm.53. 202
Quicunque ab Anginis liberantur, his ad pulmonem uertitur, & in ſeptem diebus pereunt, ſi uerò has effugiunt ſuppurantur. lib 5 aph.10. 450.
Quicunque calui ſunt his magnæ uarices non ſiunt, quibus uerò caluis magnæ ſuperueniunt his rurſus capillati ſiunt. lib.6.aphoriſm.34. 660
Quicunque à diſtentione corripiuntur in quatuor diebus pereunt ſi uerò hæc effugerint ſani ſiunt. lib.5.aph.6. 450
Quicunque dolentes parte aliqua corporis omninò dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. lib.2.aph 6. 76
Quicunq; euomunt ſanguinem ſi ſine febre, quidem ſalutare ſi uerò cum febre malum curare uerò adſtringentibus, & refrigerantibus. lib.7.aph.37. 761
quicunque in febribus, uel in alijs morbis ſponte illachrimant nihil abſurdum, qui uerò non ſponte abſurdius. l.4 aph.52. 388
Quicunq; Hepar circum dolent his febris ſuperueniens ſoluit dolorem lib.7.aph.53. 784
Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant mutatione maximè ætatis. & temporum. & locorum, & uictuum, quoque liberantur. lib.2. aph 45. 177
Quicunque lienoſi difficultate inteſtinorum capiuntur, his ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum aqua intercus. aut leuitas inteſtinorum aduenit, & moriuntur. lib.6.aph.43 677
Quicunque ex morbo laterali ſuppurātur ſi in quadraginta diebus purgantur à die à quo fit ruptio liberantur, ſi uerò non, ad tabem tranſeunt. lib.5.aph.15. 471
Quicunque morbo laterali laborantes in xiiij. diebus non repurgantur, hi ad ſuppurationem uertuntur. lib.5.aph.8. 453
Quicunque morbi podagrici ſiunt, hi ſedata in quadraginta diebus inflammatione ſiuiunt. lib.6 aph 49. 689
quicunque morbi ex repletione ſiunt curat euacuatio, & quicunque ex euacuatione repletio. & aliorum contrarietas. l.2.aphoriſm 22. 819
quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur. & ſtatim muti ſiunt, & ſtertunt in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. lib.6.aph.51. 693
quicunque ſponte ſanguinem mingunt his à renibus uenulam ruptam ſignificatur. lib.4.aph.78. 428
quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt his è pulmone eductio fit. lib.5.aph.13. 467
quicunque ſupra quadraginta annos phrenetici ſiunt, non omnino ſanantur minus enim periclitantur quorum naturæ, & ætati morbus affinis fuerit. lib.8.aph.1. 811
quicunque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes uruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua uniuerſim effluxerit omnes moriuntur. lib.6.aph.27. 645
quicunque ſuppurati uruntur, uel ſecantur ſi pus purum fluxerit, & album euadunt, ſi uerò ſubcruentum, & feculentum, ac fœtidum pereunt. lib.7.aph.45. 773
quies cur humectet. 311
quies cur laſſitudinem arceat. 189
quies & ſomnus uomitum ſiſtit. 317
quies quæ laſſitudinem non curat, quid ſignificet. 189
quieſcendum eſt poſt aſſumptionem medicamentorum per aluum purgantium. & cur. 313
quintana eſt febris peſſima. 366
quo natura uergit per loca conferentia, eo quoque medicum debere ducere. 189

Quorum

Quorum alui inteſtinorum leuitate laborant hyberno tempore ſupra purgari malum. lib.4.aph.12. 307
Quorum epar ſuppuratum aduritur ſi pus purum fluxerit, & album euadunt, in tunica enim his pus continetur ſi verò qualis amurca fluat, pereunt. lib.7.aph.46. 775
Quoſcumque morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat, quos ferrum non ſanat, ignis ſanat quos verò ignis non ſanat hos ſanari non poſſe putato, vel hos incurabiles exiſtimari oportet. lib.8 aph 7. 810
Quotidianæ autem conſtitutiones aquiloniæ, quidem corpora denſant, & bene firma, & bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, dolorem augēt, Auſtrinę diſſoluunt corpora, & humectāt, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt oculis, atque corporibus difficilem motum præſtant, & aluos humectant. lib.3.aph.17. 244

R

RAnarum rubertarum copia annum morboſum indicant. 240
Raro quod accidit non meretur obſeruari. 296
Raucedines, & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt. lib.2.aph 40. 164
Recidiuatio quid. 92
Recidiua duplex. 92
Recto inteſtino, aut vtero inflammationem patiente vrinæ ſtillicidium accidit, & renibus purulentis, vrinę aduenit ſtillicidiū, epati autem inflammationem patienti ſingultus aduenit. lib.5.aphoriſm.58. 556
Recutiti. 633
Refectio expetitur in principio conualeſcentiæ. 145
ad Referendum plures actiones requiruntur, quam ad conſumendum. 80
Refrigeratio extremarum, quando eſt mala, quomodo fiat. 748
Refrigeratis, qui frequenter vtuntur morbos articulares irremediabiles incurrunt. 499
Regio in corporibus humanis quid poſſit. 22
Regiones ad ingenia faciunt. 49
Regius morbus poſt febrem prodeſt. 398
Reminiſcentia. 4
ad Rempublicam bene beateq́. gubernandam, quæ ſint neceſſaria. 66
Renes carent ſenſu exquiſito. 482
Renes minus premuntur, & eorum calor retunditur hæmorrhoidibus à ſanguine euacuatis. 613
Renibus affectis mittere ſanguinem eſt vnicum præſidium. 761
Renibus, quando adhibenda calida præſidia. 758
in Renum affectibus, tàm ſupernæ, quam infernæ venæ poſſunt incidi. 779
Renum dolor à dolore vreterum, quomodo cognoſcatur. 422
Renum & veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur. lib.6 aphoriſm.6. 602
Renū dolor quantūcunq; aſper tamen dolore veſicę eſt mitior. 608
Renum & veſicæ morbi, cur difficile ſanantur. 603
Renum & veſicæ morbi in ſenibus difficillimè curantur, & cur. 603
Renum & veſicæ morbi in ſenibus an difficile curentur. 604
Repleta cur contrahantur. 672
Replendi modi qui. 120
Repletio euacuationi, cur antepoſita. 120
Repletio an inanitio ſit curatu difficilior. 121
Repletio nimia, cur periculoſa. 26
Repletio nimia potius, quam innanitio eligenda. 74
Res nulla tàm mala, quæ aliquid commodi ſecum non afferat. 649
Reſpiratio animalibus, cur data. 407
Pīgεr. 429
Rigor. 370
Rigor quid. 343
Rigor à quo fiat. 393
Rigor in quo differat à frigore. 400
Rigor duplex. 370
Rigor qui eſt morbus recens qualis. 370
Rigores, vbi fiunt non deſinente febre, mali. 371
Rigor & delirium ex nimio vini potu, quare malum. 724
Rigorem abſque febre non cognouit Hipp. 581
Rigor cur à lumbis potiſſimum in mulieribus inchoet. 582
Rigores fiunt bile effuſa per corpus. 400
Rigores incipiunt mulieribus, quidem ex lumbis magis, & per dorſum ad caput: ſed & viris parte corporis poſteriore magis, quam anteriore veluti ſemorum cubiti: ſed & cutis rara inditio, autem eſt pilus. lib.5.aph.69. 582
Rigori febrili, quomodo ſuccurrendum. 585
Robuſti cur citius intereant. 125
Romulus proprietatem naturalem habuit ad rapas. 262
Ructus acidus tres conditiones habere debet ad hoc vt ſit ſignum bonum. 592
Ructum acidum emittentes an rarò pleuritici fiant. 660
Ructus qua arte prouocetur. 593
Ructus cur bonum ſignum. 593
Ructuoſi. 589
Ructus accidi cauſſæ. 659

S

SAbinus Galeni preceptor. 418
Sæpius opus eſt ea inculcare, & diligenter monere, quę maximè ad Salutem ſunt momenti. 20
Sal animalia ſaginat, & cur. 81
Sal maximè ad fęcunditatem, & venerem conducit. 37
de Salubri dięta liber non eſt Hipp. germanus. 308
Sanguis eſt vitæ theſaurus. 483
Sanguis ſemper nigreſcit extra propria vaſa. 328
Sanguinis congelationis, ſeu grumefationis cauſſa, quæ: 635
Sanguis cur grumeſcat extra proprium locum. 432
Sanguis quibus cauſſis effundatur. 634
Sanguisio aliquam corporis cauitatem effuſus an neceſſariò debeat ſuppurari. 634
Sanguis è naribus ad ſurditates tollendas an à medico prouocandus. 396
Sanguis è naribus profluens ab abſceſſu liberat. 349
Sanguis è naribus, cur vni homini ſolum. 270
Sanguinis euacuatio, cur iuuet, vbi dolor ex dorſi ruptura ad cubitum transfertur. 639
Si ſanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut veſicæ exulcerationem ſignificat. lib.4.aph.75. 421
Sanguinis mictio ex renibus, quomodo curanda. 429
in Sanguinis miſſione ad animi deliquium, quæ obſeruanda. 64
Sanguinem vſque ad animi deliquium mittere an licitum ſit. 63
Sāguinis miſſio, & purgās medicamentū eadē die adhibitum. 312
Sanguinis miſſio à cubito reſpectu dorſi eſt mittere ſanguinem à contraria parte, & cur. 639
Sanguinis miſſio in cruditatibus recentibus mala. 363
Sanguis ab ore prodiens ſtatim compeſcendus ſi per inferiora fluit vbi ater, & prauus ſi diminuitur eatenus prouocandus. 338
Sanguinis ſputum non curatum ante quatuor, aut quinque dies facit vlcera inſanabilia, & quando. 735
Sanguinis fluxus vndecumque manet menſibus superuenientibus pęnitus cohibetur, aut ſaltem mitigatur. 513
Sanguis quidem ſupra qualiſcunque fuerit malum, infra autem nigra detecta bonum eſt. lib.4 aph.25. 336
Sani à medicamentis purgantibus, cur exoluantur. 157
Sanitas duplex. 694
ad Sanitatem retinendam maximè facit alui lubricitas. 102. 245
Sanitas in mediocritate, atque temperamento quatuor qualitatum conſtituta eſt. 209. 359
Sanitas eſt vnicus medici Scopus. 771
Sani nullas medicorum leges ſeruare tenentur. 196
Satyriaſis. 208
Satyriſmus quid. 268
ad Sapientes pertinet ſententias proferre. 150
Sapientibus abſque ratione credendum. 250
Scopus Hipp. in 2.aph.lib. 177
Scopus tertii libri Aphoriſmorum. 208
Scopus libri quarti aphoriſmorum qualis. 281
Scopus medici in purgando qualis. 286
Scopus medici primus qualis. 821
Scotus puncturas graues quandoque non percepit in eſtaſim raptus. 77
Scythę arctè ſecundum ventrem ſe cingunt, vt diū famem in bello ſuſtinere valeant. 794
Sed & ſi ante morbū aliqua parte laborauerint, hic morbus firmatur. lib.4.aph.33. 348
Sedimenta vrinarum interdum per ſe ſola morborum naturas indicant. 754
Sellularii, cur non appetant. 563
Sem Noes filius natus eſt, abſque præputio. 633
Semen humanum optimum, quod. 569
Semen humidius habentes, quibus morbis teneantur. 594
Seminis ſola drachma ſit ex XL. drachmis ſanguinis. 270

Feminia vis prolifica in calore poſita eſt. 564
Semitertianæ febres ſunt lethales. 366
Seneca inciſis venis ſe in aquam calentem iniecit, vt cito moreretur. 476
Senectutis diuiſio. 165
Senectus eſt morbus naturalis. 163
Senes difficulter ſternuunt. 783
Senes minus iuuenibus ægrotant, & cur. 163, 275
Senes ſicciore victu eſſe nutriendos. 40
Senes facillimè ieiunium ferunt ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent minus adoleſcentes omnium minime pueri præſertim, qui inter ipſos ſunt iuniores. l. 1. aph. 13. 32
Senes, cur pauco egent alimento. 40
Senes opus habent alimento frequentiori, & validiori licet non maiori, quo ad molem. 34
Senes proceri cur curuentur. 206
Senes verè, & ſubſtantialiter ſunt ſicci, & cur. 116
Senes cur febribus acutis non tententur. 39
Senibus, cur oculi lachriment itemq. a naribus aſſiduè quaſi guttę decidant. 178
Senibus, & pueris lapides ſiunt in veſica. 167
Senibus ſpirandi difficultates diſtillationes cum tuſſe vrinæ ſtillicidia, vrinæ difficultates, articulorum dolores, renum paſſiones, vertigines, apoplexiæ mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum, & narium humiditates, viſus obtuſio, glaucedines, auditus graues. lib. 3. aph 31. 277
Senum morbi qui. 277
Senum corpora a peſte non tentantur. 163
Senum febres, cur lepulræ. 39
Senum mala (licet exigua) ſunt formidanda. 768
Seniores iuuenibus plurimum ægrotant minus. Qui verò morbi ipſis accidunt longi magna ex parte committantur ad mortem. lib. 2. aph. 39. 162
Senſus eſt certiſſimus iudex. 7
Septenorum quartus eſt iudex alterius ſeptimanæ octauus principium. eſt autem. & vndecimus contemplabilis, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ, rurſus verò, & decimus ſeptimus contemplabilis ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo ſeptimus verò ab vndecimo. lib. 2. aph 24. 124
Septi tranſuerſi vulnera, cur exitioſa. 628
Septum tranſuerſum, cur phrenas dictum. 628
Serui ira, & terrore aliquando ſuſpendebantur deinde detracti e ſuſpendio medicia dabantur, vt ipſos curarent. 172
Serum quomodo parandum. 571
Sexta dies, cur adeo pernicioſa. 344
Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare ſine vllo tumore; lethale eſt. lib. 4. aph. 35. 352
Si à febre habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit; lethale. lib. 4. aph. 34. 349
Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti ſuperinfuſa ſolutio fit febris. lib. 7. aph 43. 768
Si quis febrem non habens abſtineat à cibo, & cordis morſum ſeit vertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit, purgatione indigere per ſuperiora ſignificat. lib. 4. aph. 17. 320
Si menſtrua plura fiant accidunt morbi, & ſi non fiant ex vtero morbi contingunt. lib. 5. aph. 57. 554
Si à morbo cibum aſſumens, quis non corroboratur pluri alimento corpus vti ſignificatur. quod verò non aſſumente cibum hoc accidat ſcire oportet, quod indiget euacuatione. lib. 2. aph. 8. 81
Si mulier non concipit ſcire autem velis ſi conceptura ſit pannis circumtectam deſubter ſuffias, & ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quod ipſa non ex ſe ipſa ſterilis eſt. lib. 5. aph. 59. 558
Si mulier, quæ neque grauida eſt, neque peperit lac habet, huic menſtrua defecerunt. lib. 5. aph. 39. 523
Si mulieri ceſſent purgationes, neque febris, neque rigor ſuperuenisse, & faſtidia incidant, iudica ipſam in vtero habere lib. 5. aphoriſm. 61. 562
Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum. lib. 5. aph. 60. 560
Si mulieris grauidæ in vtero fiat eryſipelas lethale. l. 5. aph. 43. 531
Si quis cibum febricitanti dederit, vt ſano robur, ſic laboranti morbus. lib. 7. aph. 63. 795
Si qualis oportet purgari purgentur confert, & facilè ferunt, ſi contra difficulter. lib. 1. aph. 25. 66
Si qualia oportet purgari purgentur confert, & leuiter ferunt, contraria verò grauiter. lib. 4. aph. 3. 286
Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur, non coaleſcit, lib. 6. aphor. 24. 642
Si rigor incidat febre non deficiente ægro iam debili læthale eſt. lib. 4. aph. 46. 370
Si quis ſanguinem minxerit, & grumos, & ſtillicidio vrinæ laboret, & dolor inciderit in femur, & imum ventrem, pectinemq́ quæ circa veſicam male ſe habere ſignificatur. l. 7. aph. 39. 763
Si ſanguinem, aut pus minxerit, aut ſquamulas, & grauis odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat. lib 4 aph 81. 434
Si ſenioribus ſupra modum purgatis ſingultus ſuperuenerit, non bonum. lib. 7. aph. 42. 768
Si ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & ſœmen, circa veſicam labor eſt. lib. 4. aph. 80. 432
Si timor, atque mœſtitia longo tempore habentes perſeuerent, ex eo atra bilis ſignificatur. lib. 6. aph. 23. 640
Si timor, atque mœſtitia longo tempore hominem habentes perſeuerint, talie eſt Melancolicum. l. 7 aph. 41. 768
Si velis noſcere an conceperit mulier cum dormitura eſt ei aquam multam potandam da, & ſi alui tormina patietur concepit, ſi minus non concepit. lib. 5. aph 41. 527
Si in ventrem ſanguis præternaturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari, lib. 6. aph. 20. 634
Si verò æſtas ſicca fuerit, & aquilonia, autumnus verò pluuioſus, & auſtralis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines, atque grauedines, quiquſdam autem, & tabes. l. 3. aph. 13. 233
Si verò hyems auſtralis, & pluuioſa, & ſerena fuerit ver autem ſiccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver ineſt ex quacumque occaſione abortiunt. Quę verò parient imbecilles, & morbidos infantes pariunt, qui vel ſtatim intereunt, vel tenues, & valetudinarii viuunt cęteris verò mortalibus difficultates inteſtinorum, lippitudines ſiccę fiunt, ſenioribus autem deſtillationes, quæ citò interiment. lib. 3. aph. 12. 230
Si verò aquilonius, & ſiccus his qui naturam habēt humidiorem, & mulieribus confert, reliquis autem erunt lippitudines ſiccæ, & febres acutæ, & grauedines, nonnullis verò, & atræ biles. lib. 3. aph. 14. 235
Si Vterus in coxam vergens ſuppuratur, neceſſe eſt Eʹμμοτον fieri. lib. 5. aph. 47. 539
Sicca difficilius humectantur, quam humida exiccentur. 131
Siccitas cur dolores acerbiſſimos faciat. 131
Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit conuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut vbi ad horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ vocem recuperet. lib. 5. aph. 5. 447
Signa ſine ratione quæ. 132
Signis non fidendum. 133
Signa mala cum ratione facta formidanda, ſine ratione non ſunt valde timenda. 133
Signa mala plus habent malitiæq́. bona bonitatis. 247
Silicernia. 206
Silius Atticus volens fame perit. 793
Similiter autem & in maribus, aut enim propter corporis raritatem ſpiritus extra fertur, vt ſemen non tranſmittatur ad os, vel propter ſpiſſitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non concaleſcit, ita vt ad hunc colligatur locum, vel propter caliditatem hoc idem accidit. lib. 5. aph. 63. 563
Similitudo decipit, etiam quandoq; peritos. 285
Singultus cauſſa. 445
Singultus eſt veluti ſtomachi conuulſio. 557
Singultum eſſe ſtomachi conuulſionem quomodo intelligatur. 446
Singultus in pueris. 447
Singultus cur tollatur potu, & ſpiritus retentione. 617
Singultus ſternutamento finitur. 542
Singultus cur ab inflammatu iecore fiat. 736
Singultus in volulo. 728
Singultus, vel eſt paſſio ventriculi, vel partium ſpiritualium. 616
Singultus quibus tollatur. 617
Singultus quando ſignificat iecoris inflammationem. 736
Singultus in iecoris inflammatione cur malus. 737
Singultus an tantum fiat ab inanitione, & repletione. 671
Sitis quid. 473
Sitim mitigantia. 504
Sitis magna eſt ardentium febrium character. 385
Siti magis angimur, quam fame. 161
Sitis verè fit à partibus ſpiritualibus inflammatis. 375
Sitis cur poſt purgationes. 324
Sitis cur data animalibus. 502
Sitis ſola ſi abſque vllo alio ſimptomate ex purgatione remanſerit, ſignum eſt omnes humores prauos fuiſſe euacuatos. 325

Sitim

Sitim inducit os hians, & multum loquens. 503
Sitientes ſuauius bibimus, quam fameſcentes edamus. 161
Socrates a Platone laudatus, quod bene potaret, & nunquam ebrius fieret. 447
Soliditas, & duritiea in quo differant. 546
Solita iuuare ſi non iuuant peſſimum. 68
Soluere morbum quem Apoplexiam vocāt fortem impoſſibile, debilem verò non facile, lib.2.aph.42. 168
Somnus cunctis animalibus ob ſalutem traditus. 68
Somnus bonus qualis. 72
Somnus non naturalis. 69
Somnus, quando procurandus. 71
Somnus, vigiliæ, vtraque modum excedentia, morbus. lib.7.aphoriſm.69. 805
Somnus, & vigilia immoderata, cur noceat. 73
Somnus in principio acceſſionum, cur malus. 69
Somnus iuuat materiæ morbificę coctionem. 405
Somni mala præcipua ſunt terror, & conuulſio. 406
Somnus, atque vigilia vtraque ſi modum exceſſerint malum. lib.2. aph 3. 71
Somnus vi medicamentorum factus aliquando lædit. 71
Somnus in initio, & declinatione acceſſionum, quando prohibendus, & quando permittendus. 70
Somnus in declinatione acceſſionum peſſimus. 69
Somni hyeme profundiores, & longiores. 43
in Somno prouocando, quæ ſeruanda. 71
Somnum prouocantia medicamenta. 72
Somnus ſorbilis. 694
ad Somnum cur magis æſtate inclinemus. 43
Somniculoſi ſunt decolorationes. 71
Somnifera calorem naturalem ingulant. 71
Sophocles Hipp. coetaneus fuit. 419
Sorbitiones febrientibus ſunt vtiles. 89
Sordes aurium dulces mortem portendunt. 342
Sordes aurium cur amaræ. 341
Sorotiare quid. 521
Spadones qua ratione caluefcere poſſint. 651
Spadonibus crura fiunt tumida, & vlceroſa. 649
Spaſmus quid. 318. 390. 440. 477.
Spaſmus, vel eſt ab inanitione, vel à repletione. 318
Spaſmus ex ſiccitate, an humiditate deterior. 131
Spaſmus pro maximo malo à populo imprecatur. 439
Spaſmus vulneri ſuperueniens cur læthalis. 442
Spaſmus ab Helleboro fit quinque modis, & quibus. 440
Speciolior, vbi quis factus eſt eum ſuſpecta ſua bona hře debere. 13
Spermaticæ partes in pueris facilius conglutinatur, & regenerantur, quam in ſenibus. 631
Spermaticæ partes an poſſint regenerari, vereq; coaleſcere. 632
Spermaticæ partes, vbi perduntur, aut diminuuntur, cur amplius non poſſint reparari. 780
Sphacelus quid. 780
Spirandi difficultas, ſiue facilitas magni momenti eſt ſignum, & aut. 378
Spiritus in cerebri ventriculis elaborātur ſecundum medicos. 169
Spiritus omnes ab aqua fiunt. 305
Spiritus ſiccus animum prudentem facit. 345. 474
Spiritus ſunt animæ inſtrumenta. 169
Spontaneæ laſſitudines morbos prænunciant. l.2. aph.5. 74
Sponte fieri, quæ dicantur. 328
Spuma quid, & quomodo generetur. 172
Spuma quomodo fiat. 468
Spuma circa os in ſtrangulatis, cur ſit exitialis. 174
Spuma cur generetur in laqueo ſuſpenſis. 173
Spuma cur hac ratis. 173
Spuma circa os epilepticorum non eſt vera Spuma: ſed quid ipſam emulans. 274
Spumoſa excrementa, quomodo fiant. 752
Sputi ſgror, cur igne exploretur. 466
Sputum phthiſicorum, cur aqua exploretur. 466
Sputi retentio, quando ſignum & cauſſa morbi. 735
Sputus ſanguinis cauſſæ. 273
à Sputo ſanguinis deterius habent, qui dolore carent, & cur. 467
Stare in morbis, quid ſit. 201
in Statu quieſcere, cur melius. 139
Stercora vomentes ex Ileo non euadunt. 728
Stercus quo diutius in corpore retinetur eo minus fœtet. 210
Steriles mulieres frequentius ægrotant magis ſeneſcunt, & diutius iuuentutis florem conſeruant. 568
Steriles viri qui. 568
Sternutamentum quid. 789
Sternutamentum fit ex capite calefacto cerebro, aut humectato eo quod in capite inani, aer enim intus contentus extra erumpit, ſonat autem, quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus. l.7. aph.52. 781
Sternutamentum procurandum pro educendis ſecundinis. 780
Sternutamentum quomodo compeſcatur. 518
Sternutamentum quomodo fiat. 618
Sternutamenti cauſſa finalis. 782
Sternutamentum eſt ſignum augurale, & ſacrum. 518
Sternutamentum cerebrum bene valere ſignificat. 518
Sternuentibus, cur bonum precemur. 542. 783
Sternutamentum habitum fuiſſe pro ſigno ſalutari, & ſacro. 783
Sternutamentum cur penna, vel ſolem aſpiciendo excitatur. 782
Sternutamentum principaliter pro tollendis cerebri moleſtiis infertur. 542
Sternutationes vehementes ramices producere ſolent. 543
Sternutamenta in morbis pulmonum ſunt exitialia in aliis verò vtilia. 784
Sternuendi appetitus, cur deſinit oculis confricatis. 782
Sternutamentum cur dormientibus non fiat. 782
Sternutamentum cur à Veteribus vti res ſacra ſit habitum. 782
Sternuentes cur in peſte illa ſtatim peribant. 783
Sternutamento pulmones ſtomachum, & vterus valde compatiuntur, vnde humores illi inexiſtentes extenuantur, & detruduntur. 617
Sternuendi deſiderio, cur qui patiuntur grauedinem teneantur, nec tamen ſternuere poſſint. 542
Sternutatoria. 342
Stertur. 694
Stillicidium vrinæ eſt purum ſignum ſuperueniens inflammationibus. 557
Strangulati, ac diſſoluti nundum mortui, non referuntur quibus ſpuma circa os fuerit. lib.2. aph 43. 172
Stranguria quid. 433. 778
Stranguriæ cauſſæ. 434
Stranguriosi, & Ileoſi ſimul facti, cur in ſeptima pereant. 682
Stupefacientia periculoſa ſunt. 508
Stupor quid. 733
Stupores quomodo fiant ex percuſſionibus capitis. 733
Stupor, & delirium in capitis percuſſionibus, cur malum. 733
Sub cane, & ante canem difficiles ſunt medicationes. lib.4. aphoriſm.5. 290
Succi graues, vbi abundant per inferiora ſunt ducendi validioribus medicamentis, contra vbi leues abundant. 299
Sudor fit per expreſſionem. 818
Sudor in æſtate magis prouocandus, & cur. 42. 190. 219
Sudorum, qui non prodeunt in diebus decretoriis incommoda. 356
Sudor cur ſalſus. 219
Sudor omnis eſt res quodammodo violenta. 219
Sudor omnis eſt quid præter naturam, ex Diocle. 361
Sudor omnis eſt præternaturam, & cur. 817
Sudor multus calidus, vel frigidus ſemper fluens humorem abducit robuſto quidem ſupra, debili verò infra ſignificat. l 7. aph.62. 795
Sudor multus ex ſomno factus, abſque cauſſa manifeſta corpus vti pluri cibo ſignificat, ſi verò cibum non accipienti hoc accidat ſcire oportet, quod euacuatione indiget corpus. lib.4 aphoriſm.41. 361
Sudor multus calidus, vel frigidus ſuperfluens, frigidus magis, calidus minus ſignificat morbum. l.4. aph.42. 364
Sudor magis fit dormientibus, quam vigilantibus, & cur. 361
Sudor eſt malus, quando febrem non tollit. 358
Sudoris frigidi cauſſa in morientibus, aut ſyncopè laborātibus. 365
Sudor frigidus, cur mortem portendat. 357
Sudor rarò perfectas criſes facit, & cur. 366
Sudores in diebus iudicatoriis vehementes, & celeres ſi fiant periculoſi præſertim, qui ea fronte, tanquam guttæ, & fiſtulæ ſalientes peiluntur, frigidiq. valde, atque multi, neceſſe eſt enim talem ſudorem multa vi, & labore, & longa expreſſione exire. lib.5. aphor 4. 817
Sudores febricitanti ſi inceperint boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quarto decimo, & ſeptimo decimo, & vigeſimo, & vigeſimo ſeptimo, & trigeſimo quarto, hi enim ſudores iudicant morbos, qui verò nō ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam, l.4. aph.36. 353
circa Sudores quatuor conſideranda. 356
Sudores frigidi, quomodo fiant. 357
Sudores milliares. 817

Sudorem

Sudorem quæ generent. 219
Sudare multum eſt mali morbi ſignũ maximeq́ ſudore frigido. 364
Sudamina cur circa pudenda non autem in ipſis pudendis fiant. 256
Sues angina laborant. 353
Suecii cur ſuſtinendis laboribus parum idonei. 207
Sugillatio. 433
Suffitus aromatum muliebria ducit ſæpius verò ad alia vtilia eſſet, niſi capitia faceret grauitatem. lib.5. aph. 28. 504
Suffimenta cinere facta acrius olent, & diutius odorem conſeruant. 567
Suffitruum qualis facultas. 559
Suffocatio quid. 350
Super inſpiratio. 408
Superpurgatio quid. 768
Suppuratio à quo calore fiat. 185
Suppuratio etiam interdũ fit ex ſola antecedente deſtillatione. 762
Suppuratio in vlceribus ſemper attendenda. 489
Suppuratio in ventris dolore diuturno à qua cauſſa fiat, & quomodo. 743
Suppuratio, quæ ſuperuenit diuturnis ventris doloribus an ſemper mala ſit. 743
Supporatio ſanguinis, quo modo intelligenda. 655
Suppuratio, & pus ab eryſipelate, cur mala. 740
Suppuratio vera non fit in eryſipelate. & cur. 740
Suppurantia, & emollientia in quo differant. 490
Suppurantia debent eſſe calida, & humida, ac obſtruentia. 481
Suppuratum non reuertitur cum in ſuppuratione fit criſis, coctio, & abſceſſus. 436
Supra præcordia dolores purgatione indigere per ſuperiora ſignificant, quicunque verò inferiora moleſtant per inferiora. lib.4. aph. 18. 322
Suſpenſis, vt citiſſimè intereant, vbi laqueum alligandum. 266
Suſpenſorum curationem inſtituit Aetius. 572
Suſpirium. 277
Suſpirio laborauit Seneca. 277
Sydera cur obſeruentur a medicis. 290
Syderum ortus obſeruandi. 291
Syderatio. 730
Συμμέτρον à temperato differt. 412
Symptomata omnia triplicis ſunt ordinis. 348
Symptomata ſunt leuiora in initio, & fine morborum. 141
Symptomata plura, eaque mala, maiorem indicant morbum, vbi verò pauciora, minorem. 801
Symptomatica euacuatio an cohibenda. 286
Syncerae deiectiones in morbis longis, cur malę. 722
Syncerae deiectiones. quæ. 722
Syncope, & animi defectus in quo differant. 167
Syrmai genus medicamenti apud Aegiptios. 158
Syrmaiſmus. 309
Syruppi quantitas qualis eſſe debeat. 85

T

Tabis genera ex celſo, & Hipp. 216
Tabes vera. 216
Tabes cur contagioſa. 463
Tabes fiunt maximè ætatibus ad xviij. vſque ad trigeſimum quintum. lib 5. aph 9. 455
Tabidi quando magis pereant. 153
Tabidi cur neque per ſuperiora, neque per inferiora purgandi. 296
Tabidis ſanguis non mittendus. 296
Tabidorum ſputa cur ſupra carbones explorentur. 462
Tabidos verò cauentes ad ſuperiores. lib.4. aph 8. 295
Tabidorum ſputum, aqua marina, cur exploretur. 452
Tabefactis cibus, atque potius paulatim exhibendus. 79
Τὰ χωρίσαντα. quid proprie ſignificet. 61
Talia & qualia, quid deſignent. 287
Telum doloris ſpecies. 260
Temperamenta paroxiſmos, & conſtitutiones morborum indicant. 30
Tempeſtiua conuiuia. 222
Tempeſtiuum. 223
Tempora conſtantia, quæ dicantur. 222
Tempora inconſtantia, quæ dicantur. 222
Tempora, & ætates euacuandi, ac medendi occaſiones, ac indicationes oſtendunt. 281
Temporum mutationes apud Gal. quæ. 209
Temporum mutationes pariunt, & curant morbos. 178
Tempus, & regio proportionaliter ſe habeat. 48
Tempus ſtatuſuè morbi quid. 95
Teneſmi cauſſæ. 748
Teneſmus quid. 748
Teneſmus cur faciat abortum. 748
Teneſmus eſt exitialis in prægnantibus. 516
Tertiana exquiſita periculo vacat. 212
Tertiana exquiſita, cur inter morbos acutos commemoretur. 220
Tertiana exquiſita ſeptenis circuitibus, quod tempus longiſſimum eſt iudicatur. lib 4. aph. 59. 398
Teſtia. 814
Teſtis dexter frigidus conuulſuſq́. mortiferum eſt. l. 8. aph. 9. 823
Tetanus. 390. 450
Tetanus quid. 390. 477
Tetanus a frigidæ ſuperfuſione curatur. 487
Theriacæ via exploratur ſi ſtatim ſuperpurgationes ſiſtat. 317
Thraces cur ſtupidi. 594
Θεαμβοῦντες. 433
Θωρήξιν. quid ſignificet. 118
Tilia mas inflexibilis. 207
Timere ex ſomno mali morbi eſt. 404
Timor quid. 133. 640
Timor, & horror in vulneribus cerebri. quomodo cauſetur. 693
Timor & odor maximè omnium corpora perturbant. 315
Timores & mœrores continui non modo ſigna: ſed etiam cauſſæ ſunt melancholici morbi. 641
Timores in febribus æſtiualibus, quomodo fiant. 406
Tolem. 266
Tolerantia facilis attenditur penes virtutem. 11
Tolerantia maximi facienda in purgatione. 63
Tormina. 403
Torminum cauſſæ. 303
Tormina egent purgatione per inferiora, & cur. 326
Tragus. 745
Tranſire ad alia quid ſit. 200
Trauli, cur non poſſunt rectè proferre elementum r. & t. 652
Τραῦμα. 577
Tremor. 370. 820
Tremores in febribus ardentibus ſoluunt deliria. 405
Tremores cur fiant in febribus, & poſt eos delirium. 644
Tremores atque concuſſiones in initio febrium, cui primum circa dorſum fiunt, atque ſentiuntur. 583
Tremorem accipi quandoque ab Hipp. pro motu conuulſiuo. 645
Τετανοῦς. 395
Τετανωθεῖσε. 323
Triticea, & Hordeacea cibaria nullum faſtidium, neque ſacietatem pariunt. 194
Τριχίασις quid, & quæ eius cauſſæ, ac differentiæ. 424
Τρῶμα. 577
Tubernaculum in pulmone, quomodo gibboſitatem produeat. 686
Tubernaculi ruptio in ſtomacho thorace, & inteſtinis, quomodo exolutionem faciat. 725
Tucidydes Hipp. coætaneus fuit. 419
Tumores articulorum, atque dolores abſque vlcere, & podagricos quoque, atque conuulſa horum plurima frigida aqua large effuſa leuat, & extenuat ſoluitq́ dolorem, nam modicus torpor dolorem ſoluit. lib. 5. aph 25. 499
Tumor in collum ſi fiat ab Angina quare bonum. 667
de Tumoribus ſecandis præceptum. 308
Tumores vlcerum duri, quomodo tractandi. 579
Tumor in vulnere euaneſcens lethalis, & cur. 442
Turgere quid apud medicos. 60. 300
Turbatio in Criſi, vnde. 95
Tuſſis eſt neceſſaria ad educenda excrementa in pulmone cumulata. 733
Tuſſis mala, quomodo fiat in Hydropicis. 664
Tuſſis non lethalis, quomodo fiat in Hydropicis. 664
Tuſſis ſicca qualis. 385
Tuſſis ſiccæ cauſſæ, quæ. 385
Tuſſes ſiccæ in febribus, & præſertim, quæ conſequuntur laſſitudinea deſinunt in morbos articulares. 386
Tympania pro maiori parte fit à flatu. 305
Typhos ſeuris quo tempore oriatur. 290

V

Venti importuni Oriente Orione fiunt. 222
Varca fuit Perinthi cui anus occluſa per vrinam excrementa alui extenuata egerebat. 438

Varix quid. 661.636
Varicum cauſſæ. 636
Varicum Hiſtoria. 636
Varices crurium, & fœmorum, in tantum inſanientibus proſint. ſed etiam aliæ ſcilicet inguinum, & Scroti. 637
Varices, cur ad teſtes, & crura ſuperuenientes liberant à caluitio, non item vlcera ibidem erumpentia. 662
Varicibus in ſcroto laborantes ſteriles ſunt. 661
Varices mulierib. ſuperuenientes, an eis barbã poſſint pducere. 661
Varicibus curatis fit mania. 575
Varicoſi cur infœcundi. 569
Variolæ, & morbilli non erant tempore Hipp. 268
Vbi cibus præter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit oſtẽdit autem ſanatio. lib.2.aph.17. 105
Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rurſus caleſit, aut colorem alium ex alio commutat, longitudo morbi ſignificatur. lib.7.aph.61. 795
Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit læthale. lib.4.aph.50. 378
Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore excretiones inſpicere oportet: nam ſi biliosæ fuerint corpus vna ægrotat, ſi verò ſimiles ſanis tutum eſt corpus nutrire. l. 2. aph. 15. 99
Vbi igitur morbus peracutus eſt ſtatim & extremos habet labores, & extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. Vbi verò non. ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt. quantum morbus extremis eſt mollior. l. 1. aph 7. 28
Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens malum. lib. 5. aph. 3. 444
Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum. l. 2. aph. 2. 70
Vbi ſudor ibi morbus. 348
Venæ parum, aut nihil ſentiunt. 393
Venæ tres in interna brachij parte earum nomen item qualis vtilitas ex earum ſectione. 638
Venarum ſtatus ſignificatur ab Vrinis. 102
Venæ hemorrhoidales ortum habent à liene. 612
Venæ ſectio haud conuenit in declinatione. 540
Venena interdum in corpore deliteſcunt. 252
Venenum Regis Africæ validiſſimum. 62
Venenis non poſſumus diũ impune nutriri. 295
Venenoſa materia ſtatim purganda, & cur. 60
Vbi fames laborandum non eſt. l. 2. aph. 16. 103
Venti; tempus, & aerem perturbant. 215
Venti non ſolum corpora: ſed animos, & ingenia mutant. 210
Ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi quare per ea tempora alimenta copioſa ſunt adhibenda, etenim tunc calor innatus plurimus eſt, vnde & pluribus egent alimentis inditio ſunt ætates, & Athletæ. l. 1. aph. 15. 41
Venter hic quid Hipp. 41
Veneris nomine, quid intelligat Hipp. 741
Veneris dolores. quibus de cauſſis fiant. 742
Veneris dolor fortis quis. 747
Ventris dolores diuturni an neceſſariò fiant ab inflammatione. 743
Ventris diuturnus dolor, cui ſequitur ſuppuratio qualis. 743
Venter cur motu extenuetur. 555
Ventriculus á frigidis rebus maximè læditur. 358
Ventriculum calidum, qui habẽt ſi in eum materia labatur ex capite peſſimè agunt ſi adſtrictam habent. 203
Ventriculi ore malè agente animæ operationes lædũtur, & cur. 321
Ventriculo inflammato, cur rubeant oculi. 717
Ventriculi vulnera, cur inſanabilia. 628
Venus prima vaſa etiam ſupernarum partium apperit. 558
Veneris incitamentum maius eſt viris in hyeme fœminis in æſtate, & cur. 218
Ver incipit ab æquinoctio. 247
Ver apud medicos eſt principium anni. 252
Ver cur minimè mortiferum. 285
Ver morborum minimè ferax. 224
Ver quomodo morbos producat. 225
Ver temperatum an calidum, & humidum. 225
Ver quomodo ſaniſſimum. 285
Ver auſtrinum. 228
Ver & autumnus, cur morbis obnoxius. 284
Ver, & autumnus, cur tabidis malus. 217
Verè etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia ſanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & puſtulæ vlceroſæ plurimæ, & tubercula & articulorum dolores. lib. 3. aph. 20. 252
Veratri genera duo album, & nigrum. 309
Veratro albo ſagittæ, tamquam veneno inficiuntur. 318
Veratrum molle. 311
Verminatio. 303
Vertigo. 321
Vertigo quid, & quomodo fiat. 246
Verucæ. 268
Veſica ex quibus conſtet. 627
Veſica ſciſſa, ſecundũ vnam tantum mẽbranam põt coaleſcere. 629
Veſicam inciſam conſolidatam narrat Ariſtot. 627
Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. lib. 6. aph. 18. 626
Veſica vlcerata, vel vulnerata, cur non ſolidatur amplius. 627
Veſicæ ſcabies. 160. 410
veteres veſperè plus edebant, quam mane, aut meridie. 503
victus ratio, cur primo inſtituenda. 67. 138
in victus contemplatione, quæ ſpectanda. 27
in victu inſtituendo, quæ ſpectanda. 18
victus ratio à quibus varietur. 26
victus per ſe à virtute iudicatur à morbo negatur. 20
victus indicatio à viribus non à morbo. 17. 22
victus ratio ſecundum morbi tempora quomodo inſtituenda. 26
victus indicatur etiam ab ætate. 32
in victu propinè medio eſt defectus, quam exceſſus. 19
victus copia, quando diuidenda. 46
victus ad ingenia formanda non parum valet. 28
victus humidus febricitantibus omnibus confert maximè verò pueris, & aliis, qui tali victu, vti conſueuerunt. l. 1. aph. 16. 44
victus liquidus, & ſorbilis pro humido intelligit Hipp. 44
victus tenuis ſemper periculoſior. 19
victus tenuis, atque exquiſitus in paſſionibus, quidem longis ſemper, in acutis verò in quibus non conuenit periculoſus. & rurſus, qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis eſt; Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt graues ſunt. l. 1. aph. 4. 16
victus tenuiſſimus apud Hipp. 23
victus extremè tenuis cur periculoſus. 18
victus tenuis differentiæ. 27
victus tenuiſſimus, cur in ſtatu conueniat. 23
victus tenuis damnoſus in morbis quibuſdam acutis. 27
vigilia quid. 72
vigilias graues, quæ faciant. 738
vigiliæ puerorum. 262
vigilare plus, deterius eſt, quam dormire. 73
in vigilia conuulſio, vel delipientia. lib. 7. aph. 18. 737
villi ſunt inſtrumenta facultatis naturalis. 171
vinum cito ſpiritus deficientes recreat. 790
vinũ cũ pane in nutriẽdo cito, & multũ primũ ſibi vindicat locũ. 90
vinum abſque pane haud nutrit. 90
vinum meracum reddit corpora debilia. 119
vini potio cur famem ſedet. 119
vinum in anxietate. 119
vinum pro fame curanda quale. 119
vinum Maroneum adeo potens eſt, vt vna pars vini miſcenda ſit, cum partibus xx. aquæ. 791
vinum merum tempore caniculæ bibendum. 291
vini multus potus, quomodo cauſſet rigorem. 723
vini potus, quando rigorem, & quando frigus cauſſet. 724
vini multus potu delirium facit. 723
vinum ſanum bullas excitat, quæ cito diſſoluuntur è contra ſi ſit corruptum. 717
vinorum recentium incommodum. 251
vir magno corpore præditus minus ingenio, & ſapientia valet, quã paruo vtriſque autem ad omnia melior eſt, qui in mediocritate conſtitutus eſt. 206
viri boni ſunt ſicut numeri perfecti. 112
viri, ac mulieres eiuſdem intemperamenti ſi ſimul copulẽtur, haud concipiunt. 560
viri mulieribus vberius nutriendi. 35
vires noſtri corporis poſitæ ſunt in articulis. 347
vires in caloris natiui temperamento poſitæ ſunt. 33
vires quotuplices, ac quib. ſignis earum robur cognoſcatur. 25
vires in morbis non ſunt augendæ, & cur. 19
vires quomodo in acutiſſimis morbis diminuatur à medico. 17
vires ad partum faciliter edendum neceſſariæ ſunt, tũm mulieris, tũm fœtus. 551
virgiliæ. 290
virtutis nullus eſt exceſſus. 72
virtutes, & artes vita præferendæ. 9

Virtus

Virtus ſemper reſpici debet a medico, & cur. 11
Virtus a medico quot modis conſideretur. 25
Virtus nutritiua augens, & generans vna eſt & eadem. 632
Virtus per reſolutionem, & per oppreſſionem fit debilis. 24
Vita breuis, ars lõga, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet oportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. lib. 1. aph. 1. 5
Vita quibus ſubſtentetur. 353
Vita hominis clauditur annis LXX. 114
Vitæ longiſſimæ ſunt homo, & Elephas. 6
Vitæ ſpacium indeterminatum. 33
Vitæ finitæ non haberi certas notas dixit Democritus. 70. 333
in Vita tria requiruntur, & optantur. 248
Vita 51. diebus, abſque cibo protracta. 79
Vitam & ſanitatem tria conſeruant, & quæ. 654
Vitæ temperantia corrigit prauas naturas. 225
Vitalis calor. 36
Viuimus tamdiu, quam diù ſpiramus. 350
Vlceribus frigidum mordax cutem obdurat dolorem inſupurabilem facit liuorem obducit rigores febriles conuulſiones diſtentiones. lib. 5. aph. 20. 484
Vlcera quomodo caua fiant, abſque oſſis abſceſſione. 634
Vlcerum labia, cur frigore denigrentur. 486
Vlceribus frigus inimicum. 486
Vlcera Hidropicorum, cur difficile ſanentur. 607
Vlcera in mari, & in piſcatorum corporib. facilius ſanari, & cur. 607
Vlcera cur diù durent 683
Vlcera ſunt lethalia quoties in locis vbi vulnera ſunt lethalia reperiantur ſiteri citius vulnera, quam vlcera interimant. 630
Vlcera quæcunque annua ſunt, aut etiam diuturniora os abſcedere eſt neceſſarium, & cicatrices cauas fieri l. 6. aph. 45. 682
Vlcera vetuſta non ſunt intempeſtiuè ſananda. 615
Vlcera vetuſta quæ, & quomodo fiant. 683
Vltra hanc ætatem aſthmata, ideſt creber anhelitus morbi laterales pulmonis inflammationes lethargi phrenitides ardores diuturna profluuia cholere difficultates inteſtinorum leuitates inteſtinorum hæmorrhoides. lib. 3. aph. 30. 274
Vngues nigri digiti pedũ frigidi nigri dimiſſi, vel proclinati, mortem proximam eſſe portendunt. lib. 8. aph. 10. 825
Vniuerſale nunquam ex vno tantum particulari infertur. 120
Vocem acutam, & tremulam, cur emittunt pueri mulieres ſenes metuentes, & ſpadones. 168
Volucres in magnis ſiccitatibus bene valent, & cur. 221
Voluptates abeuntes reſpicendæ, & cur. 195
Voluulus quid. 238
Voluuli ſynonima. 717
in Voluulo vomitus, quando fiat. 728
in Voluulo vomitus ſingultus delirium, & conuulſio cur mali. 728
Voluulus poſt ſecundum annum redit quando Criſis fuit imperfecta. 91
Vomitus quomodo ſpontè fiat. 671
Vomitus difficilis cauſſæ. 294
Vomitus quibus vtilis. 294
Vomitus tempore Hipp. vſitatiſſimus. 291
Vomitus, quomodo fiat in ruptionib. tuberculorum. 725
Vomitus inter euacuationes in pregnantibus minus affert incommodi. 284
Vomitus in hyeme tantum vrgente neceſſitate faciendus. 293
Vomitus in diarrhoea, aut cito finitur, aut cito finit hominem. 621
Vomitus vomitu, & fluxus fluxu vtrum curetur. 625
Vomitus in antiquis diarrhoeis an arte conciliandus. 621
Vomitus à cibo prouocatus eſt vtilior ad alui profluuium. 622
Vomitus ſanguinis fit in magnis vulneribus capitis. 692
Vomitus bilis in vulneribus capitis quomodo fiat. 692
Vomitu tantum homo, & canis exercetur ex Plinio. 621
Vomitus ſpontaneus in longis alui fluxionibus, quando fiat. 621
Vomitu facto, cur ſingultum, vel oculorum dolorem, vel vtrumq; superuenire fit malum. 177
ad Vomitum propenſi, cur valida vomitoria, itemq. ad alui fluxum valida medicamenta non ſunt propinanda. 294
Vomitu non eſſe purgandum in hyeme ſecundum Hipp. 608
Vomitum nigerrimum primo vidit Mercurialis in filia ſua trienni, quæ mortua. 332
Vomentes verò difficulter, & mediocriter bene carnoſos per inferiora cauentes ætatem. lib. 4 aph. 7. 294
Vomituris oculos velabant veteres. 292
Vtereres ſenſu pollent exquiſito. 422
Vrina quid. 437. 755
Vrinarum genera duo. 416
Vrinæ indicant ſtatum venarum. 754
Vrina quo magis retinetur eo deteri' olet ſtercus è cõtra. 110. 435
Vrina copioſa eſſe debet, vt ſanentur ſtranguriosi, & iliaci. 682
in Vrina, quæ ſpectentur. 413
Vrinæ prouocatio valet ad morbos articulares. 421
Vrina prouocanda in doloribus ventris, qui nõ facilè finiuntur. 787
Vrinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem vini potio, & venæ ſectio ſoluit, incidere, autem interiores. lib 7. aph. 49. 778
Vrinæ ſtillicidium quid. 248. 679
Vrinæ ſtillicidii cauſſæ. 679
Vrina in ſtranguria an prouocanda. 682
Vrina craſſa, quæ. 409
Vrina grumoſa quæ. 409
Vrinæ farinaceæ, quæ ſint. 753
Vrinæ farinaceæ, quomodo fiant. 753
Vrinæ farinaceæ, quando mortem, & quando longitudinem morbi ſignificent. 753
Vrinæ farinaceæ in quibus febribus fiant. 753
in Vrina furfuracea contenta, quæ. 420
Vrinæ turbidæ, quando & quomodo clareſcant. 412
Vrinæ claræ, quomodo turbentur. 412
Vrinæ turbatæ dolorem capitis, aut adeſſe, aut adfuturum eſſe portendunt. 414
Vrinæ turbatæ, cur quandoquè clareſcant ad ignem, vel in aqua calente poſitæ, aliquando non. 412
Vrinæ turbatæ ſunt trium generum. 411
Vrinæ iumentorum turbidæ minguntur, & ſemper turbidæ manent. 411
Vrina qualis iumentorum, quid ſignificet. 756
Vrinæ graueolentia, & ſquammæ ſunt propriæ ſymptomata veſicæ. 435
Vrina craſſa copioſa alba, cur liberet ab abſceſſu. 349. 419
Vrina perſpicua, & alba maximè in delirantibus conſpicitur. 416
Vrina diuulſa quid ſignificet. 755
Vrina tenuis eſt eadem, quæ aquoſa. 754
Vrina nigra, nunquam bona. 336
Vrinarum pinguedo in triplici eſt differentia. 759
Vrinarum ſedimentum, quando bonum, & quando non. 410
Vſtio quomodo coxam exciſam curet. 711
Vſtionis modus apud antiquos. 711
Vt ſecunda procidat ſternutatorio appoſito, & nares apprehẽdito, & os l. 5. aph. 49. 541
Vteri ſitus. 556
Vterus malè affectus, quomodo animi deliquium afferat, & conuulſionem. 553
Vtero gerentes ſunt medicandæ ſi materia turget, quarto menſe, & vſque ad ſeptimum: ſed has minus, iuniora autem, & ſeniora vereri oportet. lib 4. aph. 1. 282
Vteri præfocatio. 517
Vteri præfocationis cauſſa. 517
Vteri reſiccati promptius ſemen attrahunt, & retinent. 235
Vulnera dupliciter conſolidantur, vel per primam, vel per ſecundam intentionem, & quid hæc prima, vel ſecunda intentio importet. 629
Vulnus magnum dicitur tripliciter. 577
Si in vulneribus, fortibus, & prauis tumor non appareat ingens malum. 577
Vulnera lethalia quæ. 629
Vulnera quibus de cauſſis ſint lethalia. 630
Vulnera lethalia num conſolidantur, neque per primam, neque per ſecundam intentionem. 630
Vulnera circum glabra praua ſunt. lib. 6. aph. 4. 598
Vulnerati in cerebro, quando, & quomodo fiant apopletici. 693
Vulpes depaſtis amigdalis amaris ni biberint moriuntur. 324
Vulpes, corui, lepores, ſi candida, vnde. 478

Y

Ὑδάτισμα. 417
Ὕδρωψ quid, & eius cauſſæ. 256
Ὑπόστασις. 413

Z

Zancles poſt Ciiii. annum ſuæ ætatis dentes iterum emiſit. 264

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google